YEDİ ANLAMLI

İLKEL KURAN

Dr. Münir EŞSİZ

İnternet Sürümü
2022

YEDİ ANLAMLI İLKEL KURAN
1. İnternet Sürümü

İletişim : ilkelkuran@hotmail.com

İnci gülüşlü, sevimli, yavuz, gözü pek, salıklı sevgilime,
serpiştirdiği peri tozlarına.

ÖNSÖZ

Genel olarak inançlar, düşünce akımları çıktıkları yerde "öylece" durup kalmazlar. Yıllar, yüzyıllar boyunca gelişir, değişik akımların etkisine uğrar, evrelerden geçer, olgunlaşırlar. Dolayısı ile inanç konusundaki bitikler bu evrime uygun olarak anlaşılır, yorumlanır, sözcüklerin anlamları kendiliğinden değişir ya da bilinerek değiştirilir. Okumakta olduğunuz bu çalışma, Kuran nasıl okunsaydı, nasıl anlaşılsaydı daha iyi olurdu amacı ile yapılmadı. Aranılan amaç ancak, Kuran'ın ortaya çıkış döneminin ilk yıllarındaki ilk inanıkların bu Bitik'ten ne anladıklarını ortaya koyma çabasıdır.

Yapıtın ikinci amacı, Türkçesi varken başka dillerden gelen sözcüklerin kullanılmamasıdır. Bugünkü Türkçesi yok ise ya eski Türkçe Kuran çevirilerinde bulunan İdi, inanık, yadsıman, boşatmak, yarlıgamak gibi uyuklayan sözcükleri uyandırma ya da karaçalıcı, barıngan, barındırgan, Özgür Varlıklar, Bitikgiller gibi yeni deyimleri türetme çabasıdır. Bu öneriler beğenilip tutulursa sevinirim. Tutulmayıp daha uygun olanları önerilirse daha çok sevinirim.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

* : sonunda * simgesini içeren sözcükler için bk. Açıklamalar bölümü
agk : adı geçen kaynak
Al-Jalalayn : F. Hamza. "Tafsīr al-Jalālayn. Great Commentaries on the Holy Qurʾan".
Badawi : El-Said M. Badawi. "Arabic-English Dictionary of Qur'anic usage".
Batı Sami Sözlük : Pentiuc, Eugene J. "West Semitic Vocabulary in The Akkadian Texts From Emar".
Blachère : R. Blachère, "Le Coran".
dç : değişik çeviri.
Diyanet : Diyanet İşleri'nin Kuran çevirisi. www.diyanet.gov.tr'den alındı (2010). Bu çalışma boyunca alışılagelen bir Türkçe çeviriden oldukça değişik bir çeviri sunulduğunda, Diyanet İşlerinin çevirisi bir örnek olarak gösterildi.
DLT : Divanu Lugati't-Türk
EQ : Encyclopaedia of the Qur'ān (McAuliffe, Jane Dammen)
Eİ : Encyclopaedia of İslam (Gibb, H.A.R), 2. Basım, Brill
Geez Sözlük : W. Leslau, "Comparatıve Dictionary of Ge'ez (Classical Ethiopıc) with an index of the Semitic roots".
Glossary Old Akkadian : Gelb, İ.J. "Glossary of Old Akkadian".
Hamidullah : M. Hamidullah, "Le Coran".
İbrahim'in Gizem Açıklaması : G.H. Box, "The Apocalypse of Abraham and Ascension of İsaiah"
İA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
İdris'in Bitiği : Book of Enoch or 1 Enoch (R. H. Charles)
QS : Kumran Yazgıları
Lane : Arabic-English Lexicon (Lane, Edward William)
Nişanyan : Türkçe Etimolojik Sözlük (https://www.nisanyansozluk.com/)
Sahih İnternational : A. Alislami, "The Quran: Arabic Text with Corresponding English Meanings (Sahih İnternational)".
ssç : söze söz çeviri; sözcüklere bağlı kalınarak yapılan çeviri.
Strong : J. Strong, "A Concise Dictionary of The Words in The Hebrew Bible"
Steingass : Steingass, F. "The Student's Arabic-English Dictionary".
TDK : Güncel Türkçe Sözlük (https://sozluk.gov.tr/).
TİEM : İstanbul'da Türk ve İslam Eserleri Müzesindeki Kuran belgeleri.
Ugarit : Lete, Gregorio Del Olmo; Sanmartin, Joaquin. "A Dictionary of the Ugaritic Language in the Alphabetic Tradition".
Yemen : Arabistan Yarımadasının güneyindeki bölgeler
Yemen Sözlük : A. F. L. Beeston; Ghul, "Sabaic Dictionary (English-French-Arabic)"

GİRİŞ

Kuran'ın anlaşılmaz oluşu :

Bir gün, birileri, birilerinin isteği üzerine, bir yerde, Elçi Mehmet'in[1] anlattığı Bildiriler'i[2] toparlayıp "iki kapak" arasına kapatır. Bunu yaptıranlar, "İşte Kuran, budur, artık böyle yazılır, böyle okunur" diyerek bugün bilinen İslam Dinini yerleştirmeye başlattıktan sonra Kuran'ın sayısız yeri anlaşılmaz bir duruma gelir[3]. Oysa, o günlerden önce Kuran, anlaşılmaz yeri olmayan - yazılı[4] ya da sözlü[5] - bir yapıt olmalıydı. Kuran'a göre Kuran, apaçık bir Bitik idi. Kuran'a göre Kuran, dinleyicileri anlayabilsinler diye kendilerinin bildiği bir dil ile - Arapça olarak - açığa koyulmuştu. Bu böyleyken, dinleyicilerince yine de anlaşılmadığı için sonradan kimi Bildiriler'e açıklık getirildiği, ayrıca eklemeler yapıldığı Kuran'ın birkaç yerinde açıkça görülür.

Ortaya çıkan gerçek şudur : ya Kuran'ın Arapçası ile sonradan "İşte artık Kuran, budur" diyenlerin Arapçası birbirinden oldukça değişik idi, dolayısı ile isteseler bile o Arapçayı[6] anlayamıyorlardı, ya da o kimselerce ortaya konulmak, yerleştirilmek istenilen yeni[7] inanç Yasası - bugün bilinen İslam Dini - kimi konularda Kuran ile çelişki ya da uyumsuzluk içinde idi; dolayısı ile kimi deyimlerin bile bile çarpıtılması gerekmişti[8]. Bu ise Kuran'ın istenilen yerlerine amaçlanan "yeni bir anlam" getirirken başka yerlerini anlaşılmaz kılmıştı. Bunun yanı sıra, çeviri boyunca göreceğimiz gibi, Kuran'ın kimi yerlerinin çarpıtılmasının dil yetersizliğinden mi yoksa politik nedenlerden mi ötürü olduğu belirsizdir. Örneğin 16. Dizi'nin adı olduğu ileri sürülen "Kureyş" sözcüğünün Kuran'da bugünkü anlamı ile yer almadığı kesindir, öte yandan Kuran'da dolaylı olarak anlatılan "Hilla ile Hums Örgütleri" deyimi[9], anlam çarpıtılmasına uğratılarak Kuran'dan "silinmiştir". Ayrıca ancak ve ancak dil bilgisine dayanarak göreceğimiz gibi Kuran'daki Müslümanlar tapınma sırasında "nereye isterlerse, oraya dönerlerdi", bugün bilinen yönek (kıble) kavramı Kuran'da

---

[1] Mehmet*

[2] Ayet*

[3] Kuran'ın ilk toplatılması konusundaki tartışmalar için bk. *N. Sinai, "When did the consonantal skeleton of the Quran reach closure?".*

[4] Kapatılan Kuran'ın, önceden toplanmış "yazılı" belgelerden oluşması için bk. Giriş Simgeleri*. "Sözlü" Kuran'da bu simgeler olamazdı.

[5] Elçi Mehmet döneminde ya da ölümünden hemen sonraki yıllarda "sözlü" sağlam bir Kuran var mıydı? Buna inanmak oldukça zordur. Yaklaşık olarak on Dizi'nin dışında Kuran'da hiçbir Dizi belirli bir dönemde açığa konulan Bildiriler'i içermez. Aktarılanlar doğruysa, Elçi Mehmet, kimi Diziler'deki kimi Bildiriler'in yerlerinden çıkarılıp başka bir Dizi'ye katılmasını uygun görmüştü. Bu olay yaklaşık olarak 20 yıl sürer. Dolayısı ile bu değişiklerden ötürü, "hafız" kimseler ne öğrendilerse o, birkaç gün, birkaç ay, birkaç yıl sonra yanlış olmuş oluyordu. Üstelik o hafızlardan kimileri Elçi'nin yanından ayrılarak başka bir bölgeye göç ettilerse yapılmış olan değişiklerin hiçbirini bilemez bir durumda olmuş oluyordu. Bundan ötürü, vardıysa "sözlü bir Kuran" değil, on'larca, yüzlerce değişik sözlü Kuran'lar olmalıydı. Üstelik Kuran, Arap Yarımadasındaki Arapçaları sözvarlığı bakımından az da olsa birbirinden değişik toplumlara yönelikti. Bu Dizileri öğrenmiş olabilecek bir hafız, o Arapçayı doğru okuyabiliyor (seslendirebiliyor) ya da doğru olarak anlayabiliyor muydu?

[6] O dönemlerde Arabistan'da konuşulan dillerin kimileri, bilinen Arapçadan değişik idi, kimi dillerin ise Arapça ile ilgisi yoktu. Üstelik Yemen'de "Arapça" olmayan beş değişik Arapça (Arap dili) konuşuluyordu. bk. *C. Robin, "Fouilles archéologiques au Yémen et en Arabie Saoudite"*. Kısacası, değişik bölgelerde yaşayan Arapların konuştukları her dil, en azından sözvarlığı bakımından bilinen Arapça değildi.

[7] "Coğrafi göçlerin olduğu gibi bir inançtan diğerine yapılan göçlerin de konuşulan dil üzerine önemli etkileri olmuştur. Bu etkiler; belli sözcüklerin yeni inanç sisteminde makbul görülmeyip bir köşede unutulmaya terkedilmesi şeklinde olabildiği gibi 'sakıncalı' anlamlarından arındırılıp yeni inanca uygun anlamlara büründürülerek yaşamlarını sürdürmeleri şeklinde de olabilir. Ayrıca bazen önceki inanç sisteminde dini bir anlam taşımayan günlük hayata dair sözcükler yeni inanç sistemindeki bir dini terimi karşılamak için kullanıma alınabilir ve dini terim özelliği kazanabilirler" (*F. Yelda Şahin, "Karahanlı ve Memlük-Kıpçakçası"*).

[8] Hadisler'in çoğunun (tümünün?) Kuran'ın ortaya çıkışından yüzyıllar sonra türetilmesinin nedeni de budur. İslam Dini'ne, din düşünürlerinin ya da politikacıların aracılığı ile yeni bir doğrultu verildikçe bunu "kanıtlayabilmek" için yeni yeni Hadisler türetmek gerekiyordu. Çünkü bu "önerilen yeni din / yeni Yasa" Kuran'da bulunmuyordu. Bu yeni görüşler ortaya çıkarken kimi dönemlerde iki adım öne atıldığında, kimi dönemlerde bir adım geri atılıyordu. Bu nedenle nerdeyse hangi Hadis'i ele alırsanız alın, içeriği çok değişik ya da onun tersi olan başka bir Hadis bulabilirsiniz. Sonunda işin içinden çıkabilmek için bu Hadisler'in, Sağlam / Kuşkulu (Olası) / Çürük diye üçe bölünmesi gerekmişti. Kuran Bildirileri'nin hangi dönemde, hangi ortamda, ne amaçla anlatıldığı, kime ya da hangi topluma yönelik oluşunun açıklanmasına "İniş Nedenleri" (**asbāb al-nuzūl**) denilir. Bu İniş Nedenleri'nin çoğu da birbirini tutmaz.

[9] Hilla*

kesinlikle yer alamazdı : Kuran'a göre Tanrı, belirli bir yerde değil, her yerdedir. Ayrıca bugün Müslümanlarca kutsal sayılan Kabe'deki Karataş'ın, üstelik Karataş'ın çevresinde yedi kez dönülerek yapılan yıllık tören'in Kuran'da yer almayışı Kabe'den sorumlu olan[1] Kureyş Oymağı ile öteki inanıklar arasında olan politik, ekonomik, üstünlük çekişmelerin bir sonucu olmalıydı. Kölelerin özgürleştirilmesi Kuran'ın birçok yerinde önerilir. Bunun yanı sıra ilk Mekke döneminden, son Medine dönemine dek birçok Bildiri'de köle edinme, kölecilik, başka ülkelerden tutsak edinilen insanların yurt içine getirilmesi, köle olarak satış için sağa sola dağıtılması Kuran'da kesin olarak yasaklanır. Oysa bu Bildiriler'in tümü, anlam çarpıtılmasına uğratılarak Kuran'dan silinmiştir[2].
Kuran'ın birçok yerinde belirtildiği gibi, günlük tapınma sayısı ikidir. Kuran'a göre Elçi - dolayısı ile yoldaşları - gün boyunca uğraş içinde olduğu için bu tapınma gün doğarken, ayrıca gün batarken[3] yapılırdı. Oysa bir gün, birileri, Kuran'da geçen belirli bir deyimi çarpıtarak bu sayıyı çoğaltmak isterler. O günden beri Kuran'ın yüzlerce yeri anlaşılmaz olur. Örneğin nasıl olur da bir savaş sırasında, yükünmek (namaz kılmak) isteyenler ellerine kılıç, kalkan, kargı, yay, ok alıp zırhlarını giyip ordunun başına geçerler? Bu durumda olan biri nasıl yükünebilir? Bu sırada tapınmak istemeyenler, neden yükünenleri korumayı savsayıp ellerindeki silahları bırakarak ordunun arkasına geçip dinlenirler? Neden kendi evinden uzak bir yerde ölmekte olan birisi için kalıt düzenlemesi yapılırken birdenbire durulur, "namaz kılınır", hemen sonra işlemler sürdürülür? Ya bu sırada sayrı ya da yaralı olan adam ölseydi!
Her inancın kendi Bitiğine dayanması gerekirken, çeviri boyunca göreceğimiz gibi, Kuran'ın okunup anlaşılması, yorumu, çok sonradan ortaya çıkacak olan bugünkü Müslümanlık inancına dayanır. Hadisler, İslam dini için önemlidir, ancak bunlar, ilkel Kuran'ın anlaşılmasına engel olurlar. Çevirmenleri yanıltan da budur : "Önce bu rivayetleri öğrenir de sonra Kur'an'a bakarsak; Kur'an'ı bunların renginde okuruz ve Kur'an'da olmayan şeyleri onda buluruz" (*Süleyman Ateş*)[4]. Yönsüz bir çeviri, sözlük bilgisi ile Dinler Tarihine dayanmalıdır.

Kuran, hangi Arapça ile anlatıldı? :

Bugün Türkçede kullanılan korner, taç, gol gibi sözcüklerin ilkel anlamlarının ne olduğunu bulabilmek için bu deyimlerin kullanıldığı spor dalının İngiltere'den çıkmış olduğunu bilmek yeterlidir[5]. Benzer bir yaklaşım, Kuran'da yer alan kimi sözcüklerin kökeninin Tevrat ile İnciller'in içinden çıktığı toplumların konuştuğu Aramice, Süryanice, İbranice gibi dillere dayanmalıdır denilerek yapıldı. Oysa nerdeyse bir buçuk yüzyıldan beri bu konuda yapılan araştırmalar, birkaç deyim dışında, doyurucu hiçbir sonuç veremedi. Bu ise sözvarlığı bakımından Kuran dilinin, Kuzey Sami dillerine dayanmadığının bir kanıtıdır. Örneğin, Kuran'ı oluşturan Bölümlere verilen ad olarak anlaşılan **sûrat**, Nöldeke'ye göre Süryanice **sûrtâ** / **şûrtâ** (yazı, metin)'e dayanır. Oysa (Akat) **şarâ** / **zarâ**: bölümlere ayrılmış (ezgi, metin) demektir. Ayrıca göreceğimiz gibi bu anlamın yanı sıra bu deyim Kuran'da, bağlamına göre "yargı", "yükümlülük", (savaş sırasında toplumlar arasında) "birleşiklik, dayanışma" demektir. Bu anlamlar, Arap, Akat, ayrıca Habeş diline dayanır.

Kuzey Orta-Doğu ile Doğu Orta-Doğu (Suriye, Irak) Arapçası ile Güney Arabistan (Mekke, Yemen) Arapçası, sözvarlığı bakımından, oldukça değişik olmalıydı. Çalışma boyunca ayrıntılarına uzun uzun girmeden önce, gelişigüzel birkaç örnek : (Osm) salat (namaz), infak, sadaka, bereket, aziz, kerim, salih, şiddet gibi on'larca deyimin hiçbiri bugün bilinen bir Arapça kökten türemez. Örneğin, (Osm) sadaka deyiminin türediği sanılan kökün öteki türevleri bilinen Arapçada (ayrıca Kuran'da) "doğru, doğruluk, doğrucu, doğrulama" anlamına gelirken Kuran'da yer alan "sadaka[6] verme", ya da "sadaka olsun diye yapılan eylem" deyimlerinin bu kökten nasıl türediği bilinmez. Oysa yoksulların yaşam koşullarını yumuşatmak, düzleştirmek, parlatmak için kendilerine verilen nesne ya da yapılan eylem anlamı Habeş dilinden türer. (Habeş) **sadaqa** : yumuşatmak, düz yapmak, düzleştirmek, örtmek, (yağ ile örtmek) yağlamak, (giysi ile örtmek) giydirmek, parlatmak, güzelleştirmek. Öte yandan (Osm) infak, "tüketme" anlamına gelirken neden köktaş sayılan "münafık", ikiyüzlü kimse anlamına gelir? "Secdeye varma" deyimi, yere kapanma diye

---

[1] ya da sorumlu olduklarını ileri süren
[2] Bu konuda özellikle bk. 111. Dizi; Hırsız*, Kumar*, Şarap*. Ayrıca bk. örneğin Kız Köle*; Sağ Ellerinizin Edindiği (kimse)*. Yanılmıyorsam, bu çarpıtmayı yapanlar, ekonomi açısından kölecilik kendileri için önemli olan son Emeviler ya da Abbasiler olmalıdır. İlk Emeviler, kulaktan dolma da olsa Kuran'ın içinde ne olduğunu çok iyi biliyor olmalıydı.
[3] "çalışma saatleri" dışında
[4] *Süleyman Ateş, "İslam Araştırmalarında Yerleşik Bazı Terimlerin Sağlık Derecesi"*
[5] Bu da bir tuzak olabilir. Örneğin, yakın bir dönemde Fransızcaya İngilizceden geçen "tennis", çok daha önceden İngilizceye Fransızcadan geçmişti!
[6] Sadaka : 1 - Dilenciye verilen para; 2 - Yardım amacıyla karşılıksız verilen şey (*TDK*)

anlaşılırken, Kuran'da kuşların ya da gölgelerin nasıl secdeye vardığı, yere kapandığı anlaşılmaz. Öte yandan "iyi (olan) kimse" diye anlaşılan **ṣāliḥ** deyimi, Yusuf'u yok etmeyi amaçlayan üvey kardeşleri bağlamında[1], çevirmenleri içinden çıkılmaz bir sıkıntıya sokar. Oysa bu deyim Kuran'da "katıklamasını / katıklanmayı sevmeyen", istenmedik kimseleri "uzağa atan" kıskanç kimseler için kullanılır[2].

Kuran'ın temellerinden olan, Türkçeye "namaz-zekat" diye çevirilen **ṣlt-zkt** ikili deyimi Elçi Mehmet'in doğumundan yıllar önce Yemen'de bilinirdi[3]. Arapça "tüketme" kökünden türediği ileri sürülen "münafık" (ikiyüzlü kimse) deyiminin, Habeş kökenli olduğu önceden ortaya konulmuştu. Öte yandan bu çalışma boyunca göreceğimiz gibi Kuran'da, özellikle Mekke döneminde, on'larca Bildiri, İdris'in Bitiğine[4] dayanır. Bu Bitik, Bitikgillerce[5] geçersiz sayılıp yürürlükten kaldırılmışken Habeşistan'da yaşayan Hristiyan ile Yahudiler içinde varlığını sürdürmüş olduğu sonradan kanıtlanmıştır. Bütün bunlara dayanarak bu çeviri çalışması, Güney Arabistan Arapçası - o dönemlerde Yemen bölgesinde konuşulan Saba dili - ile, öteki Sami dillerinden uzakta kaldığı için ilkelliklerini az çok koruyabilen Geez dillerine[6] doğru yöneltildi[7]. Bugün bilinen Arapçaya gelince, çok anlamlı sözcükler için bağlamına uygun bir anlam seçebilmek için, "bilinen" anlamlar yerine Göçebelerde[8], özellikle "atlar, develer" konusunda kullanılan anlamlara ağırlık verildi. Örneğin Türkçeye "iftira" diye çevirilen Göçötesi deyimlerinden olan [**bht**], **buhtān**, "kocası" ile cinsel ilişkide bulunmadan yaşayan (Meryem, Ayşe gibi) bir kadının geçici olarak kendisine "gerçek bir koca" bulması; başka koca edinmesi, kocasını geçici olarak başkalaştırması demektir. Bu anlam, develerde uygulanan bir yönteme dayanır[9]. Tanrı ya da Kuran konusunda ünlü, şerefli, yüce diye çevirilen, üstelik kesinlikle bu anlamlara gelmeyen **mağīd**, aç olan develerin taze ot, bolca yem yiyerek doymasına, yatışmasına dayanır[10]. Yanardağın ara sıra patlaması sonucunda ortaya çıkan akıntı, develerin kesik kesik süt verişine benzetilir[11]. Öte yandan Mezopotamya'dan gelen Gök bilimi deyimleri Kuran'ın birkaç yerinde görülür. Örneğin (Akat) **napālu** : gündüz geceye, gece gündüze yol vermek[12]; (Akat) **parāṭu** : gidip gelmek, titreşmek[13]; (Akat) **napāḫu** : ateşi yakmak, aydınlatmak, (yıldız) ışıldamak[14]; (Akat) **garāmu** : (gezegen), gidişini (kendi yörüngesini) izlemek, sürdürmek[15].

Arap dilini konuşanlar, iki kümeye ayırılırlardı : 1 - **al-'Arab** (Arap olanlar, Göçebeler); 2 - **'ahl al-ḥaḍar** (yerleşik olanlar, kentliler)[16]. Arapça, Araplar kentleşmeden önce konuşulan bir göçebe dili idi. Öte yandan genel olarak kentlerden, öteki uygarlıklardan, inanç akımlarından uzak kaldıkları için göçebeler[17], kentlilere

---

[1] 12/9
[2] Salih*
[3] Oysa Kuran'daki **zkt**, Akat kökenlidir. Yemen'deki tektanrıcıların bu deyim konusunda bıraktığı en eski izler, 383-384 yıllarına doğrudur (*İ. Gajda, "Monothéisme en Arabie du Sud préislamique")*.
İslam öncesindeki "besmele" için bk. *A. Al-Jallad.*
[4] Book of Enoch / 1 Enoch
[5] Kendilerine önceden Bitik verilmiş toplumlar. Bitikgiller*
[6] Geez dilleri, Afrika Boynuzu denilen bölgede konuşulan dillere verilen genel bir addır. Yaklaşık olarak Eritre, Cibuti, Somali ile Habeşistan'ı kapsar. Amharca, Tigrinya gibi dilleri içerir. Geez, o bölgede yaşayan Yahudiler (Beta İsrael)'in de konuştuğu bir dil idi.
[7] Bugün eski Türklerden kalan, Kuran ile yaşıt olabilecek bir taş yazıt bulunmuş olsa içeriğini anlamak için Anadolu'daki Türk Dil Kurumunun birkaç yıl önce yayınladığı Türkçe sözlüğe danışmak kimsenin aklına gelmez. Bu taş yazıt o günlerde kullanılan Türkçeye ya da o dönemde konuşulan karındaş olan ya da olmayan komşu dillere dayanılarak çevirilir. Dolayısı ile Kuran'ı anlayabilmek için ancak ve ancak o dönemde kullanılan "Arapçalara" dayanılmalıdır. Bu konuda *Hüseyin Altay*, "Arapça lügatlerden üçüncü hicri asırdan önce yazılmış lügatler öz anlamı verir. Üçüncü asırdan sonra yazılmış lügatler mezhep içtihatlarının etkisinde olarak kök kelimeye mezhep görüşüne uygun anlam verilmekte olduğu için bunlar üçüncü asırdan öncekilere bakılarak kontrol edilmelidir" der.
[8] (Arap) göçebeleri, isteseler bile yanlış bir Arapça konuşamazlardı. "The nomad Arab was the final arbiter of correct Arabic. He could not speak wrong Arabic even if he had wanted to." (*C. Rabin, "Ancient West Arabian")*.
[9] [bht]*
[10] Mecit*, Yemek*
[11] **fawāqin** (38/15)
[12] kalıtçı (21/72)
[13] İfrat*
[14] İkiyüzlüler*
[15] Mücrim*
[16] *P. Larcher*
[17] "inanan kentli" ile "inanmayan köylü" deyimi için krş. **pagan**. Hanif*

göre ilkel, arı bir dil konuşurlar[1]. Çeviri boyunca göreceğimiz gibi Kuran'da kullanılan bu ilkel dil, karındaş Akat diline - sözvarlığı bakımından - sanıldığından çok daha yakın idi. Örneğin Kuran'da yer almayan (Osm) (minaredeki) şerefe : (Akat) 1 - bağırılan yer, sesin yankı yaptığı yer; 2 - ateş yakılan yer[2].

Elçi Mehmet'in ölümünden sonra kuzeydeki Orta-Doğulu Hristiyanlar ile ortaya çıkan tartışmaların en önemlilerinden biri, Kuran'ın sunucusu olan Elçi'nin, İsa'nın öngördüğü "sonuncu Elçi", Faraklit (Parakletos) olup olmamasıdır. Hristiyanlara göre "o bölgede bilinen" Arapçada övülmüş, alkışlanmış kimse anlamına gelen **muḥammad**, kesinlikle Faraklit (yardımcı, aracı, avutucu, savunucu kimse) anlamına gelemezdi. Oysa göreceğimiz gibi **muḥammad**, Kuran'ın dilinde, İsa'nın öngördüğü çok anlamlı olan Faraklit demekti! Bu konuları tartışan Müslüman din, üstelik dil bilginleri, bunu bile anlayamadıklarına göre, ortaya başka bir gerçek çıkar : Kimi Batılı araştırmacıların ileri sürdüğünün tersine, Kuran, Elçi Mehmet'in ölümünden yıllar, kuşaklar sonra Suriye - Irak bölgelerinde kaleme alınmış olamazdı. Öyle olmuş olsaydı, dil bakımından Kuran'ın, o bölgelerde yaşayanlarca anlaşılmayan hiçbir yeri olmazdı[3], üstelik Elçi'nin adı / niteliği olan **muḥammad** yerine o bölgede bilinen Arapçada Faraklit anlamına gelen başka bir deyim seçilmiş olurdu!
Kuran'da yerel (bölgesel) Arapçaların[4] kullanıldığının bilinmesi önemlidir. Örneğin, Medine dönemli Bildiriler'de "öldürme, savaşma" anlamına da gelebilen (Arap, Sami) [**qtl**], Mekke döneminde genel olarak yeşer(t)me, canlan(dır)ma, (kentten, gömütten) dışarı çık(ar)ma gibi değişik, karşıt anlamlara da gelir. Bunun bilinmemesi, ya da bilinmek istenilmemesi[5] sayısız Bildiri'yi anlamsız kılar. Örneğin 74/19 ile 74/20. Bildiriler'de art arda yer alan **qtl**, (Tanrı'ya) çağırılma, toplatılma, ayrıca (ölmüş birisi) yeşerme (yeniden canlanma, topraktan, gömütten çıkma) anlamına gelirken Türkçe çevirilerde "kahrolma" diye görülür.
Öte yandan, sık sık genel olarak Tanrı için kullanılan **qdr** köküne güç, güçlülük, güç yetirme, ayrıca ölçü (boyut, sınır) gibi anlamlar verilir. Bu ise Kadir Gece'sinin ne anlama geldiğinin bugün bile bilinmemesine yol açar. Oysa "Kadir Gecesi", İran kökenli olup sözvarlığı bakımından Akat diline dayanır.
Çok anlamlı olan "Huri" denilen yaratıklar, kavram olarak İran (Zerdüştçülük) - Mısır (Kıpti) kökenlidir, sözcük anlamı Arap, Habeş, Akat dillerine dayanır. "Fil (hayvanı)nın sahipleri" diye anlaşılan bir deyim[6], "Kızıl (Ateş)e sürülecek olanlar" demektir; Arap, Akat kökenlidir. Nacran Kıyımı bağlamında yer alan, "Hendek Sahipleri" diye anlaşılan bir deyim[7], "İkiyüzlü (kimse)nin baskıcıları" anlamındır, söz konusu olan o ikiyüzlü kimse, Himyar Devletinin Yahudi olan başkanı Yusuf Dhu Nuwas (Yūsuf As'ar Yath'ar)dır. Bu deyim de Akat kökenlidir. Cehennem'deki Ateş'in yakıtının "taştan" oluşu ayrı bir sıkıntı yaratır. Oysa o bağlamda yer alan (çoğul) **l-ḥiğārat**, yanıcı ya da yakıcı bir nesne olmayan "taş" değil, Kıskanç (Şeytan)lar anlamına gelir; Habeş kökenlidir. Öteyaşam'da Kızıl Ateş'e gidecek olan suçlu biri bağlamında yer alan "onun annesi uçurum olacak"[8] deyimi de anlaşılmaz. Oysa bu deyim "onun yakıtı, Kızıllık (Kızıl Ateş) olacak" demektir; Habeş, Akat kökenlidir. Tanrı'nın insanları sınamak için yeryüzüne neden "demir" indirdiği de anlaşılmaz. Oysa **l-ḥadīd**[9], "demir" değil, "İkiyüzlü / Aldatıcı / Kışkırtıcı (Şeytan)" anlamına gelir; Arap, Akat, Habeş, Süryani kökenlidir. (Yanardağ patlaması sonucunda) gökten düşen nesneler bağlamında[10] "balçıktan taşlar" diye çevirilen **ḥiğāratan min ṭīn** deyimindeki **ṭīn** (balçık), yorum sıkıntısı yaratır. Oysa krş. (Grek) **theion**, (Habeş) **tay**, **təy**, (Sür) **təyūn** : kükürt. Öte yandan, Türkçeye "emanet" diye çevirilen **amānat** ile türevleri, geçtikleri her bağlamda yorum sıkıntısı yaratırlar. Habeş kökenli olan bu deyimin türevleri, bağlamına göre ya aldatıcılık, kandırıcılık[11], ikiyüzlülük anlamındadır, ya da toplum içinde bulunan kimseler için görevlendirilen, Elçi'nin öğretisini başkalarına aşılamaya çalışan "inandırıcı", "misyoner"

---

[1] Ferguson, Charles A., "Diglossia", Word, 15(2) (1959) s.325-340. Diglossia : İki dillilik; **ğihatā al-kalām** (*P. Larcher*). Ayrıca bk. "The Arabs, being almost completely isolated from outer influences and living under the same primitive conditions of their ancestors preserved the archaic structure of their language" (*J. Blau, "The emergence and linguistic background of Judaeo-Arabic", 1*).
[2] Ezan*
[3] O dönemlerde özellikle Hristiyan (Süryani) din bilginlerinin kendi inançları konusunda yazmış olduğu, bugün elimizde olan Arapça bitikler anlam sıkıntısı çıkarmazlar.
[4] ya da katışıklı, karma dil / karma ağız (Koiné language)
[5] Elçi'nin ölümünden sonra ilk üç yüz yıl içinde Müslüman toplumlar arasında ortaya çıkan kanlı savaşlar, öç alışlar için Kuran'dan destek bulmak gerekmiş olmalıydı. Öldürmek*. Ayrıca bk. Cihat*
[6] 105/1
[7] 85/4
[8] 101/9
[9] 57/25
[10] 51/33
[11] örneğin 33/72. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Bilgisiz* (Cahil).

kimselerdir; Akat dilinde ise usta, (bilim konusunda) uzman, bilirkişi anlamına gelir. Üstelik bu kimseler, Tanrı, Elçi gibi aldatılmaması[1], gözetilmesi[2] gerekenlerdir.
Kuran yorumcularınca bugüne dek doyurucu bir açıklama getirilememiş olan deyimlerden biri de kendilerine muhsan (**muḥṣanāt**) niteliği verilen kadınlardır. Geleneklere göre bu kadınlar, köle olmayan, özgür olan, alık olmayan, erden (genç kızlığını korumuş) olup "namuslu" evli kadınlardır! Kuran'daki türevleri, genel olarak Türkçeye iyi, iyilik, güzel diye çevirilen (Arap) **ḥṣn** kökünden böyle karmakarışık bir anlam çıkabilmiş olması şaşırtıcıdır. Oysa çok anlamlı olan bu deyim (Akat) **ḫaṣanu** (kucaklama), (Habeş) **haḍana** (diz üstünde tutma, çocuk bakma, emzirme, büyütme, yetiştirme), (Arap) **ḥaḍana** : büyütmek, yetiştirmek, ayrıca (Arap) [**ḥsn**] (kendini adamış, "ihsan" etmiş olma); (Yemen) **hṣnʿ** : birisini (bir yere) kapama, (birisini) kısıtlama köklerine dayanır. O kadınların "aptal" olmayışının nedeni ise kendilerinin eğitimli, okuryazar, eğitici, "kültürlü" kadınlar olmasından ötürüdür. Üstelik bu deyim (**muḥṣan**), Kuran'da seyrek olarak erkekler için de kullanılır.
Bir dönemler "Kabe'nin efendisi" olup, Arap tarihçilerince Mezopotamya'dan gelmiş, önemli bir tanrı olan Hubal'ın Kuran'da adının geçmeyişi şaşırtıcıdır, oysa Lat, Uzza, Menat gibi ikinci aşamadan olan öteki tanrıların adları Kuran'da yer alır. Göreceğimiz gibi Hubal putunun takma adı, özellikle Mekke döneminde Kuran'ın sayısız yerinde yer alır.

Bu verilen birkaç örnekte kullanılan "Akat dili" deyimini, köken bakımından Akat dili ile karındaş olup[3] sonradan unutulmuş ya da Kuzey Arabistan Arapçası konuşan biri için bilinmeyen, "bölgesel bir Arapça" olarak anlamak gerekiyor. Örneğin (Arap) [**ksb**], **kasaba** (biriktirme, kazanma) deyimi Kuran'ın birçok yerinde anlam sıkıntısı yaratır. Birçok bağlamda "biriktirilen suç" diye yorumlanabilir. Oysa içinde geçtiği kimi bağlama bakılırsa o "kazanan / biriktiren" kimseler ya toplum içinde "bölücülük" yapanlardır ya da Bitikgiller içinde Bitik'in sözlerini, yapraklarını yolanlar, Tahrif* edenlerdir. Krş. yakın sesli (Arap) **ḳaṣaba** (o kesti); (Akat) **ḫasāpu** : koparmak, yarıp ayırmak; **ḫaṣābu** : (kamış, dal) koparmak. Örneğin, deniz kıyısında yaşayan bir toplumun "put yontması"[4]. Öte yandan, Mehmet'in babasının erkek kardeşinin takma adı olduğu sanılan **Abū Lahab** (Ebu Leheb)'in Kuran'da hangi suçtan ötürü suçlandığı belirsizdir. Oysa göreceğimiz gibi bu kimse başka ülkelerden, olasılıkla Afrika'dan gemi ile köle taşıyan ya da taşıttıran biri olduğu apaçıktır. Bu kimsenin adının geçtiği 111. Dizi'nin içindeki deyimlerin çoğu ya Akat ya da Habeş kökenlidir.

Yukarıda da belirtildiği gibi İdris'in Bitiği, Elçi Mehmet döneminden önce, içeriği uygun bulunmayarak Arabistan'ın kuzeyinde yaşayan Bitikgillerce yasaklanıp yürürlükten kaldırılmıştı. Bu bitiğin Habeş diline yapılan çevirisi çok sonraları Habeşistan'da bulundu. Elçi Mehmet'in Kuran'da bu bitikten yaptığı on'larca anımsatma, kendisinin, ayrıca Mekke çevresinde başkalarının bu dili anladıklarının, konuştuklarının, okuduklarının bir kanıtı olmalıdır. Çeviri boyunca göreceğimiz gibi "nafaka", "münafık", "salat", "sadaka", "derece", "saat" gibi Suriye/Irak Arapçası olmayan on'larca deyim Habeş kökenlidir. Örneğin, (Osm) ayet, Kuran'da bildiri, belirti (görülsün diye Tanrı'nın bıraktığı iz; tansık) gibi anlamlara gelir. Oysa kimi bağlamlarda bu anlamlar, yorum sıkıntısı yaratır. Bunun nedeni bu deyimin Habeş dilinde "dürülmüş yaprak" anlamına gelmesidir. Bu ise, (Tanrı'dan gelen) yazılı buyruk, yarlık, ferman, yazılı dürüm demektir. Öte yandan (Osm) ayet, Akat dilinde (Elçilerin getirdiği) "tanrısal söz" anlamındadır. Bunun yanı sıra on'larca deyimin Yemen'den geldiğini göreceğiz. Örneğin **l-ḥuğurāt**, Arapçada "odalar"[5] anlamına gelirken Yemen dilinde "Ayrıcalıklı Bölgeler" demektir. Bu ise Elçi Mehmet'e bağlı yörelerin yönetim düzeni konusunda açıklık getirir. Öte yandan, genel olarak Tanrı'ya eş, çocuk, ortak tanrı (iş arkadaşı) katanlar bağlamında yer alan **wṣf** kökü, "vasıflandırma" (nitelendirme) diye çevirilir, üstelik o bağlamlarda, o niteliğin ne olduğu belirsizdir. Oysa bu kök özellikle Yemen dilinden gelir. (Yemen) **ws^{3}f** : artırmak; toplumsal bir birliğe [bir ortaklığa] üyeler (özellikle çocuk)[6] katmak, eklemek; iş arkadaşı (ortak)[7].
Kısacası, Elçi Mehmet'in öğretisinin temeli olan, İsa'yı tanrılaştırmayan, İsa, Tanrı oğludur demeyen "ilkel Hristiyanlık", dil açısından Kuzey'den gelmiş olamaz.

---
[1] 8/27
[2] 23/8
[3] Mezopotamya kökenli olduğu sanılan Akat dili, Suriye'ye, Mısır'a dek yayılmıştı. İÖ. 6. yy'a doğru, Aramicenin etkisi altında, konuşulan bir dil olarak ortadan kalkıp unutulacaktır. Oysa İS. 1. yy'a dek din törenlerinde, ayrıca bilginler ortamında varlığını sürdürmüştü (https://en.wikipedia.org/wiki/Akkadian_language).
[4] 30/41
[5] (Osm) hücreler
[6] Kuran'da bu ya Melek ya da İsa anlamına gelir.
[7] Vasıf*

Oysa Yemen ile Tihāma (Arabistan'ın batı kıyıları) içinde olmak üzere, Habeşistan tarihi, Güney Arabistan'a ayrılmaz bir biçimde bağlıdır. Eski Habeş dili (Geez)'in el yazısı, Sebe (Sabaic) diye bilinen Güney Arabistan dilindeki harflerden kuruludur[1].

Dil çalışmaları :

(Sami) **p** → (Arap) **f**, (Sami) **g** → (Arap) **ğ**, (Arap) **b** → (Arap) **m** gibi ses dönüşümleri bilinir. Örneğin, (Arap/Osm) fil, hanif, firdevs sözcüklerinde "p" sesinin, yabancı dillerden Arapçaya "f" olarak geçmesi olağandır. Bunun yanı sıra çeviri boyunca göreceğimiz gibi bu dönüşümlerin sayısı bilinenden çoktur. Bu Sami → Arap, Arap → Arap dönüşümlerinin, ayrıca "bilinen" Arapça olmayan sözlüklerin birkaç örneği :

- (Arap) **aḥāṭa** ile (Akat) **aḫāzu**, (Akat) **ḫiāṭu** eş anlamlıdır. Kavramak*
- (Arap) [ʿ**ẓm**] ile [ʿ**zm**] yakın anlamlıdır. Azim*
- (Arap) [ʿ**zm**], (Akat, Sümer) [**'dm**]. Süredurmak; (Verilen sözü) bütünlemek. Azim*.
- Kuran'daki ʿ**azīz**, kökleşmiş Arapça değildir. Krş. (Habeş) ʾ**azzaza**, (Yemen) ʿ**zz**, (Geez) **azazi**, (Akat) **ezezu**, **izuzzum**. Aziz*.
- [ʿ**br**], [**brr**] birbirleri ile karıştırılır, üstelik bu köklerin birçok türevine verilen iyi, iyilik, erdemlilik, mutluluk gibi anlamların tümü yanlıştır. Birkaç türev dışında bu köklerin bugün bilinen Arapça ile ilgisi yoktur. [**brr**]*.
- (Arap) [**bdr**] ile (Akat) **(w)atāru**, **matāru** : büyüme, büyükleşme, abartma. Örneğin Bedir (Savaşı).
- (Arap) [**bšr**] : muştulama. (Habeş) [**bsr**] : muştu, muştulama; **bəsrāt** : muştu; İncil. Basiret*.
- (Arap) [**b**ʿ**ṯ**], (**l-ba**ʿ**ṯ**) ile (Akat) **bašû** yakın anlamlıdır (74/2'nin dipnotu). Uyandırmak*.
- (Arap) [**byḍ**] : aklaşma; sararma. (Habeş) **byṣ**, **beṣa** : aklaşma; sarı. **bayḍun** (37/49).
- (Arap) (ʾ**a**)**drağa**, (Habeş) **darga**, (Akat) **darākum** birbirleri ile karıştırılır. Derece*.
- (Arap) [**dlk**], (Akat) [**dlḫ**] : titreşme, çalkalanma, ivedi olma.
- (Arap) [**dlk**] : güneşin batışı ile (Akat) [**dlḫ**] : (hava) kararma, bulanıklık (17/78).
- (Arap) [ʿ**ḏr**] : gecenin karanlığı; (Akat) **adāru** : karanlık olma.
- (Arap) **farada** : ayırmak; tek başına olmak; (Akat) **parādu** : kendisi için ayırmak, kesip atmak [yarmak, yargılamak]. Farz*.
- (Arap) [**ğdd**], [**ġḍḍ**], [**mğd**] kökleri, **mağīd** deyimi konusunda birbiri ile karıştırılır. Mecit*.
- (Arap) [**ğrm**] ile (Akat) [**grm**] birbiri ile karıştırılır. Mücrim*.
- (Arap, Akat) **ḫ**, (Arap) **k** / **q** dönüşümü birkaç sözcükte görülür. Örneğin Hitap*, Öldürmek*. (Arap) **miškat** : fener; (Akat) **mašāḫu** / **mišḫu**, **mišaḫu** : ışıldamak, parıldamak / pırıltı (24/35). (Sami) (**ḫ** / **q**), (Arap) (**ḥ**) dönüşümü için ayrıca bk. Tahrif*.
- (Akat) (**ḫ**), (Arap) (**k**) dönüşümü için krş. (Arap) [**kfr**] ile (Akat) [**ḫpr**], **ḫepēru**, **ḫapāru** : kaşımak, kazmak, (toprağı) kazıp çıkarmak. Kafir*.
- (Arap) [**ḫḏl**] : dallı budaklı olma, çok yapraklı olma. (Geez) **qäṭəl**, **qəṭäl** : yapraklar ortaya çıkma; yeşerme. Öldürmek*.
- (Arap) [**ḫfy**], [**hff**], [**ḥfw / ḥfy**] kökleri birbirileri ile karıştırılır. Hafiye*.
- (Arap) [**ḥkk**], Kuran'ın sayısız yerinde yanlışlıkla [**ḥqq**] diye anlaşılır. Gerçek İle*.
- (Arap) [**ḫmr**] : "özgür birini köle gibi satmak"; (Yemen) [**ḫmr**] : köle. Şarap*.
- (Arap) [**ḥsn**], [**ḥṣṣ**], [**ḥṣn**], (Akat) [**ḫṣn**], (Habeş) [**ḥḏn**], (Geez) [**ḥṣn**], (Yemen) [**ṣn**ʿ], **ḥṣn**ʿ, (Yemen) **ḥṣn** birbirleri ile karıştırılır. Güzel*, Muhsan*.
- (Arap) [**ḥyy**], **ḥayat** ile (Habeş) [**hyy**] (göz kapama, bağışlama) birbiri ile karıştırılır. Yaşatmak*.
- (Arap) [**ḫṭf**], (Akat) [**qtp**], **qatāpu** : alıp götürmek, yolmak, koparmak. Hırsız*.
- (Arap) [**ḫṭb**] ile [**ktb**], bir iki yerde birbiri ile karıştırılır. Hitap*.
- (Arap) [**ḥsd**] : kıskanma ile (Arap, Habeş) [**ḥṣd**] : bük(ül)me; eğ(il)me [sözleşmeden / yoldan sapış] kökleri birbirleri ile karıştırılır.
- (Arap) [**ḥṣr**], (Sami) [**qṣr**], (Habeş) **q(w)aṣara** ile (Akat) **kaṣāru**. Bk. **l-kawṯar** (108/1).
- (Arap) [**ḥmd**] ile (Akat) **ḫamâtu**, (Akat) **ḫamādu**, (Akat) **emēdu**, **ḫammāṭu** kökleri ile karıştırılır. Övgü*.
- (Arap) [**ḥwr**], (Yemen) [**ḫwr**]. **ḫuwār** (böğürme) (7/148, 20/88), Havariler*.
- (Arap) [ʿ**kf**] ile (Arap) [**wqf**]. Akif*.
- (Arap) [**kbl**] ile (Arap) [**qbl**] birbiri ile karıştırılır. Yönek*.
- (Arap) [**kbr**] ile (Habeş) [**ḫbr**] kökleri birbiri ile karıştırılır. Bk. **yawma l-ḥağği l-akbar** (9/3).

---

[1] *G.W. Bowersock*. Sebe (Sabaic) dili konusunda ayrıca bk. *Gary A. Rendsburg, "Sabaic Notes To Hebrew Grammar"*.

- (Arap) [**ktf**], (Habeş) [**ḥtb**], **ḥataba**; (Aram, Sokatra) **katafa** : elleri arkadan bağlamak; deriden, meşinden yapılmış ip ile bağlamak; düğümlemek. Hırsız*.
- (Arap) [**lmz**] : (bildiğini sanıp) eleştirmek; (Akat) **lamādu** : çok iyi bilmiş olmak.
- (Arap) [**lzm**], (Akat) **lāṭu(m)**, ayrıca (Akat) **lasāmu** ile karıştırılır. Lazım*.
- (Arap) [**lfḥ**] ile (Akat) [**lbt**], [**lpt**], **lapātu**, **labātu** yakın anlamlıdır. **talfaḥu** (23/104).
- (Arap) [**mkr**] (düzenek, tuzak kurma) ile (Arap) [**bdl**] (alışveriş sırasında, alınanın karşılığını, değerini verme, değiş tokuş etme), Kuran'ın kimi yerlerinde eş anlamlıdır. Kimi yerlerinde ise (Arap) [**mkr**], (Habeş) [**mkr**] (II), **makkara** (sınama, Fitne*) demektir. Oysa kadınların yaptığı dedikodu bağlamında (Arap) [**mkr**], (Arap) **maqara** ([tuzu gitsin, tadı güzelleşsin diye] tuzlu balığı suya batırma), (Habeş) **maqq(w)ara** (tuz, sirke koyarak (yemeği) tatlandırma) anlamındadır. Düzenek*.
- (Akat) **maslaḫtu** : tanrı için sıvı dökme[1] kabı; **maslaḫu** : sıvı akıtma borusu; sidik borusu; (Osm) musluk; maslak[2]. Köken (Akat) **sālaḫu** : su püskürtme.
- (Arap) [**mzq**], ile (Habeş) **mazaga** (34/7) yakın anlamlıdır.
- (Akat) **pašaḫu / pašaqu**, (Arap) [**fsq**] (fasık), (Arap) [**fsḫ**] (fesih). Sapmak*.
- (Arap) **qalam**, (Habeş) **qalam**, (Arap, Habeş, İbr) **ḥlm**, (Yemen) **ḥlm,** (Akat) **kullumu**, (Asur) **kallumu** birbirleri ile karıştırılır. Kalem*.
- (Arap) [**qrḍ**], [**qrṣ**], [**ğrḍ**], (Akat) **qarādu**, **garādu**, (Habeş) [**qrṣ**], [**qrḍ**], [**grd**] eş anlamlıdır. Ödünç*.
- (Arap) [**qtl**] : açığa çıkarma, görünür kılma; (Habeş, Geez dilleri) **qṣl**, **qaṣṣala**, **qäṭälä**, **qäṭṭälä**,: katılma, toplama, ayrıca (Geez) **qäṭəl**, **qəṭäl** : yapraklar ortaya çıkma, yeşerme. Öldürmek*.
- (Arap) [**rd**ʾ] ile (Arap) [**rḍw**] köklerinin kimi türevleri birbiri ile karıştırılır. (Akat) **rādiu** : kılavuz; (Akat) **redû**, **radā'u** (izleme, eşlik etme, götürme, aktarma, Tanrısal belirtileri aktaran kimse, gütme, kılavuz); (Akat) **rēdu** : asker; özel koruyucu; yönetici. **rid'an** (bir yardımcı) (28/34). Rıdvan*.
- (Arap) [**rhn**] : (Hayvana) kayış, kemer bağlama; (Habeş). [**rḥn**] : eyer (semer) yaymak; yük; yük yüklemek, koşum takmak. Tutu*.
- (Arap) [**rk**ʿ] : (tapınma sırasında) eğilme; başını eğme ile (Akat) **rêqu** : uzak, ırak olmak; (Yemen) **rḥq** : uzak, uzaklaşmış olmak. (Arap) **rāḥiq** : uzak, Göçötesi döneminde kimi bağlamlarda birbirleri ile karıştırılır. Bel Bükmek*.
- (Arap) [**sdr**], [**ṣdr**], [**sṭr**], [**šṭr**] kökleri Kuran'ın birkaç yerinde birbirleri ile karıştırılır. Bu, ancak yerel okunuşun sonucu olmalıdır. Örneğin **yaṣduru** (99/6), **ṣudūrikum** (17/51), **yuṣ'dira** (28/23), **šaṭra** (2/144).
- (Arap) [**sfh**], (Arap) [**ṣfḥ**], (Habeş) [**sfḥ**], (Habeş) **safafa** (III), (Akat) [**spḫ**] eş ya da yakın anlamlıdır. Dağılmak*.
- (Arap) **ṣamma** : kapalı, tıkaç, sağır olma; (Akat) **ṭummumu** : sağır; kulağı tıkamak; sağırlaştırmak. Samūm*.
- (Arap) [**ṣbr**] (direnme, katlanma), (Akat) [**šbr**] (yorumlama); (Sür) **səb̠ar** (düşünme); (Habeş) **sabara** (kırma, paramparça yapma) birbiri ile karıştırılır. Katlanmak*.
- (Arap) [**ṣbg**], (Habeş) **ṣabḫa** : suya batırma. (Akat) **ṣapû** (II), **ṣabā'u** : ıslatmak, suya batırmak; (tarlayı, insan bedenini) su ile ıslatmak. Süphan*.
- (Arap) [**ṣlḥ**] ile [**slḫ**] birbiri ile karıştırılır. Salih*.
- (İbr, Aram, Sür, Ugarit, Akat) **ṣmd**: bağlamak, kayış takmak, bir araya getirmek, çiftleştirmek; koşum, boyunduruk; boyunduruk takmak. (Arap) **ḍamada** : bağlamak; (Habeş) **ḍamada** : boyunduruk, koşum takmak. (Habeş) **zamada** : birleştirmek; ilişki kurmak; bağlamak. Semed*.
- (Arap) [**ṯql**] kökünün kimi türevleri (Habeş) **saqala** ile karıştırılır. Ağır*.
- (Arap) [**ṭms**] : silme, yok etme; (Habeş) [**dms**], **damasa** : yıkma, yok etme; örtme; karanlık olma; (Habeş) **damsasa** : yok etme, silme; (Akat) : **damāšu** : silip süpürme; (Akat) : **damāṣu** : (küçültmek, aşağılamak için) bükmek; bel büktürme (4/47). Silmek*.
- (Arap) [**ṯqf**] : (birisini) kavrama (tutuklama); üstün gelme; (bilgi ile, anlayış ile) kavrayışlı olma; (Akat) **saḫāpu** : sarmak, kuşatmak; örtmek, üstün gelme. (Akat) **sakāpu** ; 1 - yere ya(tır)ma, kımılda(t)mama; 2 - (birisini, bir nesneyi) iteleme, püskürtme.
- (Arap) [**wrd**] ile [**rdy**] yakın ya da eş anlamlıdır. **wrd***.
- (Arap, Habeş, Yemen, Akat) **xll**, **xlt**, **xly** (x = **s**, **ṣ**, **š**, **ṯ**, **ẓ**) kökleri birbirleri ile karıştırılır. Salat*
- (Arap) [**zlm**], (Arap) [**ẓlm**] : karartma, karanlık getirme, karanlık; (put) yontmak; (Yemen) **ẓlm** (II) : insan yontusu, simgesi; (Akat) **ṣalmu** (I) : tanrı, kral, insan simgesi, yontusu. Zalim*
- (Arap) [**zlf**], Sami [**dlp**], (Akat) [**šlp**], (Akat) [**ṣlp**]. [**zlf**]*.
- (Arap) [**wṣb**], (Güney Arap) [**wtb**], [**wsb**], (Yemen) [**wṯb/yṯb**]. **wāṣib** (16/52, 37/9) : kalıcı, sürekli.

---

[1] libation
[2] Sürekli su akan yer; büyük yalak. Bu sözcük Kuran'da yer almaz.

- (Arap) [**zll**] : kayma; (Akat) **ṣalalu** (II) : yere uzanma; (Akat) **šalālu** : kaymak, (yerde) sürünmek, (yılan) kıvranmak.
Öteki örnekler yeri geldikçe belirtilecektir. Bütün bunlar, Arabistan Yarımadası'nda konuşulan, komşu Sami dilleri ile karındaş olan, yakın ya da eş sesli, yakın ya da değişik anlamlı Arapçaların varlığının kanıtlarıdır. Bu gözlemler nedeni ile, bu yapıt özellikle ses bilimsel (phonological) bir araştırmaya dayanır.

Kuran'ın içeriği:

Kuran'a göre Kuran, bir öğüt, ayrıca önceki Bitiklerden yapılan bir anımsatmadır. Örneğin Adem'in eşinin adı, Kuran'da belirtilmez. Bir iki yer dışında geçmişteki Elçiler arasında kim kimin oğludur; kim nerede doğmuş, hangi ülkede yaşamış, üstelik kaç yaşında nerede ölmüştü; ayrıca eşinin, çocuklarının adı ne idi, belirtilmez[1]. Kuran'da ancak Tevrat ile İncil'den Tanrı'nın yumuşatıp[2] değiştirmek istediği ya da Bitikgiller'in yanlış yorumladığı Bildiriler'in anımsatılması, düzeltilmesi gerekiyordu. Tevrat ile İncil'in sil baştan anlatılması anlamsızdı[3]. Kuran'da yer almayan bu konular, gerekmediği için İnciller'de de yer almaz. İncil ile Kuran, Tevrat'ı doğrultan, yumuşatan, bütünleyen Bitikler idi. İlk yüzyıllarda, önceden Bitikgiller'den olmayan ilk Müslümanlar bu konularda, bildikleri bir dil ile yazılmış olan Tevrat'a danışıyor olmalıydı. Çok sonraları, Salıkçıların Öyküleri (Kısasü'l Enbiya) Arapça olarak yazılacak, böylece Müslümanların Tevrat ile ilişiği koparılacaktır.
Mekke döneminde yer alan, Songün'ün gelişinin belirtileri konusu genel olarak Hezekiel ile İdris'e dayanır. Songün'ün gelişine dek tinlerin "geçici bir yerde" bekletilmesi, ölülerin gömütlerden çıkışı konusunda İdris'in Bitiği'nin etkisi görülür. Suç işleyenlerin gideceği Cehennem'in betimlenmesi, ayrıca "Kadir Gecesi" konusu Zerdüştçülüğe dayanır. Geçmişteki Elçiler'in kendi toplumlarında uğradığı sıkıntılar, ayrıca suç işledikçe İsrailoğulları'nın Tanrıca sınanması Hezeikel'den alıntıdır. İnciller'den yapılan anımsatmalar oldukça azdır. Bunun yanı sıra, Petrus'un 2. Mektubu'ndan yapılan anımsatmaların var oluşu ilginçtir[4]. Bu nedenle Kuran'ın dilinde tekil olarak kullanılan "İncil", "Yeni Antlaşma" anlamına gelmelidir[5].

Kuran, "Yedi Anlamlı" mıdır? :

Tabari'ye göre Kuran, yedi **aḥruf** (**al-aḥruf al-sabʿa**) ile indirilmişti. Bu deyimdeki **aḥruf** (çoğul) / **ḥarf** (tekil) sözcüğünün ne anlama geldiği bilinmez. "İbn Hibbân (ö. 354/965) yedi harf konusunda ulemanın otuz beş farklı görüşünden söz etmektedir"[6]. Bu böyleyken (Habeş) **ḥaref**, gidermek; başka yere götürmek demektir. Bu ise bir anlamı alıp başka yere götürmek, anlam çıkarmak, yorumlamak anlamına gelmelidir[7]. Anlam gelişmesi için krş. (Arap) [**ʿbr**][8], **ʿabara** : (gelip) geçti; **taʿbīr**: yorum; **taʿbīr al-ruʾya** : düş yorumu. Öte yandan benzer sesli (p/f) (Habeş) [**krp**], **ʾakrapa** : (yazmak için) sert bir düzeyi kazıma. Bu ise var olan, görünen, besbelli bir anlam yerine başka bir anlam getirme anlamına gelmelidir. Bu durumda **al-aḥruf al-sabʿa**, "yedi anlam", "yedi yorum" demektir. Üstelik bunun böyle olduğu Kuran'da belirtilir[9]. Bu deyimdeki "yedi" sözcüğünü "birden çok", "birkaç" diye anlamak gerekir.
Evet! Kuran, çok anlamlıdır. Örneğin bk. Aziz*, Kadir*, Saat*, Muhsan*, Havariler*, Kureyş*, Zalim*, Kafir*, Övgü*. 100. Dizi'nin ilk beş Bildiri'sinin ilk anlamı, gök gürültüsü ile kurak topraklara gelip kuraklığı gideren yağmur ile yüklü bulutları gönderen Tanrı'nın anımsatılmasıdır. Oysa ikinci anlam, uzak topraklardan gelip bozulmuş inancı düzelten Salıkçılar (Dönüştürücüler)i gönderen Tanrı'nın anımsatılmasıdır. Bu tür çok anlamlılık genel olarak Mekke dönemli Bildiriler'de yer alır. Öte yandan 113. Dizi'de ardı ardına dört kez yer alan[10] **šarr**, dört değişik anlama gelir.

---

[1] "Biz senden önce Elçiler göndermiştik. Onlardan sana anlattığımız kimseler de var, sana anlatmadığımız kimseler de var (40/78).
[2] Sadaka*
[3] Salt putatapıcı Göçebe Araplar dışında Elçi'nin çevresinde yaşayanların tümünün bu konuları çok iyi bildiklerinin bir kanıtıdır. Kuran'da bugünkü anlamı ile "Cahiliye [Bilmezlik] Dönemi" diye bir konu yer almaz. Bilgisiz*, Hubal*. Krş. "Sen artık anımsatmayı, (o) anımsatma yararlı olacaksa yap" (87/9).
[4] örneğin Kuran 23/54-70
[5] "İncil" sözcüğünün kökeni için bk. İncil*
[6] (aktaran) *N. Hanay, "Taberî'ye Yöneltilen Tenkitler Bağlamında Yedi Harf ", 302*
[7] Köken için bk. Tahrif*
[8] Akat, Arami, İbrani dillerinde de **ʿbr** : bir yerden başka bir yere geçme; bir anlamdan başka bir anlama geçme.
[9] **mutašābihāt** (3/7)
[10] 113/2,3,4,5

Dili değişik olan her Arap oymağı için ayrı bir Kuran var mıydı? :

Evet! Ancak burada, "her" sözcüğü "birçok", "Kuran" ise "Kuran'dan bir pay" diye anlaşılmalıdır. Yukarıda belirtilen, Kuran'ın Yedi Anlamlı oluşunun nedenlerinden biri de budur. Tabari'ye göre "yedi harf", belirli bir anlam yerine başka, değişik sözcüklerin kullanılışıdır[1]. Kuran'da anlatılan kimi konular, örneğin geçmişteki Elçiler'in öyküleri, birçok yerde yeniden yeniden anımsatılır. Bunun birçok nedeni vardır : 1 - Bu öyküler arasında küçük de olsa bir değişiklik olması : Elçilerin dışlanması; Elçilerin ancak bir yalancı oluşunun öne sürülmesi; Elçilerin sunduğu yeni öğretinin bilinen öğretiye uygun olmayışı; Elçilerini yadsıyan toplumların ezince uğratılması gibi; 2 - Anlatılan öyküde, önceki öykülere göre, pek bir değişiklik yok ise bu, başka bir Arap oymağına anlatılıyor demektir. Anlatıdaki tekgeçişli ya da seyrek geçişli kimi sözcükler, ayrıca Tanrı'nın adının Allah yerine Rahman diye geçmesi bu tür Bildiriler'i ele verir. Bu ise Kuran'ın toplatılması konusundaki kimi söylencelere son verir :
İslam Geleneklerine göre, 30/650 yıllarına doğru yapılan savaşlar sırasında, kimileri ile kimilerinin Kuran'dan okudukları arasında değişiklik olduğu görülür[2]. Bunun üzerine, Kuran'ın toplatılmasına başlanır. Bu işlem bitirildikten sonra, değişik okunanlar yok edilir. Öyle olmuş olsaydı, bugün bilinen Kuran'da kimi öyküler, kimi Diziler yeniden yeniden anlatılmazdı; yaprak sayısı bakımından Kuran, çok daha küçük olurdu. Kuran'ın "toplatılması" konusunda (Arap) **ğamʻ**, (Osm) cem (toplama, bir araya getirme) kökü kullanılır. Oysa bu kök Kuran'da ayrıca "kısaltma, azaltma" anlamına da gelir. Ancak, bu durumda "yaprak sayısının" mı yoksa "anlam sayısının" mı azaldığı belirsizdir. Bu kök için bk. **yawmi l-ğumuʿat** (62/9).
Yerel (bölgesel) Arapça kullanılışının ilginç örneklerinden biri, Giriş Simgeleri içeren Diziler'de yer alır. Örneğin, **nwb** kökünün[3] **anāba** (11 kez) ile **munīb** (7 kez) türevleri[4] Göçöncesi döneminden olup ancak ve ancak ortak koşuculara, çoktanrıcılara yöneliktir. Göçötesi döneminde Bitikgiller bağlamında bu kök yerine eş anlamlı **ṯwb** kökü kullanılır. Kuran'a göre Araplar, tek bir toplum değildi. Birbirleri ile anlaşanlar, aralarında "oymaklar, boylar" oluşturmuştu[5]. Giriş Simgeleri içeren Diziler, sözvarlığı bakımından genel olarak "belirli" bir Arap toplumuna yöneliktir. Genel olarak Kuran'da "yalan, yalancı, yalan atma" anlamına gelen [**kḏb**], kimi bölgelerde [**kfr**] anlamındadır[6].
Bir sözcüğün belirli bir bölgede birçok anlama gelişi, bir sözcüğün değişik bölgelerde değişik anlamlara gelişi[7], üstelik bu değişik anlamların çelişki içinde olmayıp birbirini bütünleyişi Kuran'ın "eşsiz güzelliğini" oluşturur. Salt tektanrıcılık, Songün, Diriliş, Ötegün, Yargı Günü, Kuran'da tartışılmayacak olan kavramlardır. Bunların dışında Kuran'ın iletisi : değişik anlamlar içinden isteyen istediğini, anlayabildiğini anlasın. Bk. "Artık Kuran'dan (sizin için) kolay geleni okuyun"[8]. Örneğin, "Huriler" bağlamında "göz / iri göz" diye yorumlanan **ʿīn** (**ʿīnun** / **ʿīnin**)[9], birbirini bütünleyen altı değişik anlama gelir. Özellikle ilk Mekke dönemindeki Diziler'in kimilerinde birbirleri ile karşılaştırılan olumlu A deyimi ile olumsuz B deyimi, başka bir bölgede olumsuz A ile olumlu B anlamına gelir. Dolayısı ile ne anlama gelirlerse gelsinler önemli olan karşılaştırılabilmesi için A ile B deyimlerinin bir arada[10], bakışım içinde olmasıdır. Kuran'da da bu böyledir.
Burada ortaya, önemli bir soru çıkar. Mekkelilerce bilinen Habeş (Geez), Yemen, "Akat" kökenli sözcükler, Kızıldeniz'den uzakta olduğu için Tihâme (Tihamah / Tihama / Tihāmah / Tihāma) bölgesinden olmayan Medinelilerce nasıl anlaşılabiliyordu? Ya bu kent, bugün bildiğimiz Medine'nin güneyinde (batısında?) başka bir kent idi, ya da Medine toplumunun büyük bir bölümü, yakın bir dönemde güneyden (Yemen'den?),

---

[1] "Taberîʻye göre Kurʻânʻın yedi harf üzere nazil olmasının manası, Kurʻânʻdaki herhangi bir lafzı, eş/yakın anlamıyla ifade etmektir. Böylece, mana bir, fakat kelimeler farklılaşmış olmaktadır" (*N. Hanay, "Taberî'ye Yöneltilen Tenkitler Bağlamında Yedi Harf ",303-304.*
[2] Oysa bu değişik okunuşlar bir yanlışlıktan ötürü değil, Kuran'dan ileri gelir.
[3] Bu kök genel olarak (yanılmış birisi, yanılgısından) geri dönme, [küstükten sonra tanrıya] geri dönüş anlamındadır. Yemen'de ise "tanrıya adak adamak için ant içmek" anlamındadır : "Tanrı benim istediğimi yaparak beni sevindirirse, ben de kendisini sevindireceğim; onun sunağına döneceğim"
[4] 11/75, 11/88, 13/27, 30/31, 30/33, 31/15, 34/9, 38/24, 38/34, 39/8, 39/17, 39/54, 40/13, 42/10, 42/13, 50/8, 50/33, 60/4
[5] 49/13
[6] Yalanlamak*. Örneğin bk. 26. Dizi. Çoğunlukla dinleyicileri Bitikgiller'den olmayan topluluklar bağlamında yer alır.
[7] Ankara´da oturan birisi için "kütük", kalın ağaç gövdesi, asma fidanı, resmî kayıt defteri, ana defter, nüfus kütüğü, kütük demir, görgüsüz, kaba kimse anlamlarına gelirken (*Güncel Türkçe Sözlük*), Ankara´dan birkaç yüz kilometre ötede, makara, yük kayığı, lahana, deri kazımakta kullanılan ağaç, kasap ve çapulacı tezgâhı, ailenin büyüğü, iki bacaklı bakırcı sandalyası (*Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü*) anlamındadır. Her ülkede olduğu gibi bu çok anlamlılık, Arap Yarımadasında da geçerlidir.
[8] 73/20
[9] 37/48, 44/54, 52/20, 56/22. Göz*
[10] Ters iki anlam içeren sözcük örneği olarak bk. **l-kawṯar** (Devşirme Dizisi (108/1)). Hem olumlu hem de olumsuz anlama gelen sözcükler konusunda bk. *Chaim Rabin, "Ancient West-Arabian".*

batıdan (Kızıldeniz'in doğu ya da batı kıyısından?) gelen göçmenlerden oluşuyordu. Örneğin, Yemen bölgesindeki Marib göletlerinin 456-7'de, ikinci kez 558 yılında çökmesi, böylece yerli toplumun göç edişi bilinir[1]. Bu konuyu tarihçilere bırakıyorum.
İslam Geleneklerine göre Kuran'ın dili "Kureyş Arapçası / Kureyş dili / **luġat qurayš**" idi. Oysa Kureyş (**Qurayš**), amacı bir olan değişik toplumların bir araya gelmesi ile oluşan bir tür "örgüt, dernek, birlik" anlamına gelmelidir. Bu konudaki belirsizlik için bk. Kureyş*. Kısacası Kuran, "bilinen" Arap dili, kökleşmiş Arapça[2] ile değil, Arabistanlıların dilleri ile oluşmuş olmalıdır. Dolayısı ile bugün bilinen Arapça Kuran, o dillerden "bilinen", kökleşmiş Arapçaya yapılmış "kötü" bir çeviridir. İslam öncesi döneminde konuşulan diller konusunda dil / ağız (language / dialect) tartışması için bk. Muhammad al-Sharkawi[3].

Diziler'in sıralanması sorunu :

Diziler'in iniş sırasına göre yeniden dizilmesi[4] konusunda 19. yüzyılın sonuna doğru çalışmaya başlayan Batılı araştırmacılar[5] Kuran'ı, Mekke dönemi, Medine dönemi diye ikiye ayırdıktan sonra Mekke dönemini genel olarak üç ayrı döneme bölerler. Bu sıralayış, Diziler'in içerdiği konulara, koşuksal yapısına, Diziler'in uzunluğuna, ayrıca doğal olarak İslam Geleneklerine dayanılarak yapılır.
Bu zaman dizinsel sıralamayı geliştirebilmek için ayrıca aşağıdaki konular da göz önünde tutulmalıdır :
1 - Mehmet'in görevi sırasında içinden geçmiş olduğu aşamalar. Birisinin bir toplum içinde ortaya çıkıp çevresindekilere çağırı yapması için o dönemde o toplumu sarsacak olayların var olmasını[6] gerektirir : açlık, yoksulluk, kölecilik; deprem gibi doğal yıkımlar, politik dengesizlik, tanrısal yasanın bozulması gibi. Mehmet, bu konuları tek tek anlatır, bu konularda sorumlu olan kimseleri kınar, çözüm yolları sunar, bozuk inancı düzeltmeye çalışır. Bu "Öğütçülük dönemi" sırasında yer alan Diziler'de konuşan Mehmet'tir[7]. Allah'ın adı seyrek olarak yer alırken Rahman'ın adı hiç görülmez. Bu Diziler'de Tanrı, "Ben/Biz" diye konuşmaz, kimi Diziler'de adı belirtilmeyen bir **rabb** (İdi / Efendi) söz konusudur. "Sen (onlara, şöyle) de / (böyle) söyle" diyerek Tanrı kendisine buyurmaz. Mehmet, kötü inancı gidermek için bir kentten öteki komşu kente gidip "doğru inanç satan", **tǧr** (tacir) olan, Gezgin Öğütçü, Gezgin Derviş olan biri idi. Bir ülkeden öteki ülkeye giden "dönüştürücüler" konusunda örneğin bk. 100. Dizi. Gezgin Derviş deyimi için bk. Ozan*. Kendisi gibi toplumdaki kötülükleri gidermek için oraya buraya gidenler konusunda bir benzetme olarak bk. (Yanıtçı) Musa ile Çift Boynuzlu'nun öyküleri[8]. Salt tektanrıcı Mehmet'e göre "yanlış inanç", Bugünkü Yaşam'dan sonra başka bir Yaşam olmayışı, ölülerin diriltilmeyişi, Duruşma Günü'nün yadsınması idi. Dolayısı ile 82, 91, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 111, 113, 114 gibi Diziler bu dönemden olmalıdır. Bu dönemdeki Diziler'de, adı Kuran olan bir bitik söz konusu değildir; ayrıca Kuran'da sık sık kullanılan "ikiyüzlü / karaçalıcı / ortak koşucu / ortak koşuştan arındırıcı (eylem)" (**munāfiq** / **kāfir / muš'rik** / **ṣāliḥāt**) gibi deyimler de yer almaz[9]. Bu dönem boyunca Mehmet, Tanrı'nın kendisini Elçi olarak atamasını bekler. Sonunda, beklediği yanıt gelir : 93/3 vs. Mehmet, Elçilik görevine çağırılır, görev için "ayaklandırılır" (74. Dizi). Bu dönemde Kuran'da kendisine ya "Uyarıcı" ya da "Elçi" denilir. **naḏīr :** 1 - (Arap) uyarıcı; 2 - [Kötüleşmiş, bozuk inancı] aklayan, arındıran. (Yemen) **nḏr** suçu arındırmak, aklanmak[10]. 3 - [İnsanlara aktarmak için Tanrı'dan, Gizem'den] bilgi edinen kimse. (Yemen) **nḏr** (II), **mnḏr** : bilgi edinme görevlisi (çoğul)[11]; (Arap) **rasūl** : Gönderilen (Elçi). Bu dönemin Dizileri, Tanrısal olmadıkları için, bugün bilinen Kuran'ın sonuna katılmıştır. Mehmet, Elçi olduktan sonra bir ara çevresindekilerine şöyle der : "(Bugün) Allah dileseydi ne ben onu [Kuran'ı] size aktarırdım ne de Kendisi onu size bildirirdi. Oysa, ben bundan önce, öğüt veren biri olarak aranızda bulunmuştum." (10/16).
Bu dönemden sonra değişik bölgelere göre Tanrı (Allah ya da Rahman) "Ben / Biz" diye konuşur; verilen öğütlerin, uyarıların yanı sıra tanrısal "buyruklar" yer almaya başlar. Elçi olarak atandıktan sonra (74/1-2),

---

1 Bu konuda bk. **al-ʿarim** (34/15-16). Ayrıca bk. *C. Robin, "La ville en Arabie"*
2 Classical Arabic
3 *M. Al-Sharkawi, "History and Development of the Arabic Language"*
4 Kuran Diziler'inin bugün bilinen sıralaması gerçekten şaşırtıcıdır.
5 Örneğin Gustav Weil, Theodor Nöldeke, Friedrich Schwally, Hubert Grimme, Sir William Muir, Hartwig Hirschfeld, Régis Blachère. *E. Gözeler, "Kur'ân Âyetlerinin Tarihlendirilmesine Batılı Yaklaşımlar"*
6 *A. Korotayev, "Origins of Islam".*
7 Mehmet'in gençlik çağında "paralı çoban" oluşu için bk. Kılavuz*.
8 18/60 ile 18/83
9 103/3'te yer alan **ṣāliḥāt**, sonradan yapılan bir katkıdır.
10 ükeyi [inanç bakımından] arındırsın diye. Krş. 77/2
11 intelligence agent

kendisine yavaş yavaş indirilerek birikip bütünlenecek olan bir Bitik (Kuran)'dan[1] söz edilir (73/4). Elçi'nin, İsa'nın önceden bildirdiği Sonuncu Salıkçı (Faraklit / Parakletos) olarak atanması (**maqāman maḥmūdan**), böylece kendisine **muḥammad** niteliğinin verilmesi son aşamadır (17/79). Bu aşamanın muştusu kendisine önceden verilir[2]. Bu salık, Elçi Mehmet'i yadsıyan Yahudilere de bildirilir (6/89). Bu dönemden sonra kendisi için **nabī** (Salıkçı; Salık getiren Elçi) deyimi de kullanılır. Bu dönemde Mehmet, değişik bölgelerde az çok özgürlüğü olan yerel sorumlular ile çalışmaya başlar. Bk. "Ayrıcalıklı Bölgeler" (49. Dizi). Mehmet'in, Zeyd* ile hangi dönemde birlikte çalışmaya başladığı belirsizdir.
Dizilerin yapı, deyiş biçimi, söz varlığı bakımından birbirinden oldukça değişik oluşu, görev bakımından Mehmet'in içinden geçtiği aşamalar, önlerinde konuştuğu değişik toplumlar yüzündendir. Bunu anlayamayan kimi araştırmacılar Kuran'ın değişik elçi / kılavuz / ozanların ürünlerinin toplatılması ile oluşup sonradan **Muḥammad** denilen birisine yükletilmiş olduğunu ileri sürerler.
2 - Yerel Arapça sözvalığı. (Buyruğundan, eyleminden, yanılgısından, küstükten sonra) geri dönme anlamına gelen [**ṯwb**] ile [**nwb**] kökleri yukarıda belirtilmişti. Birinci kök genel olarak Medine'deki Bitikgiller bağlamında, ikincisi ise Mekke'deki çoktanrıcılar bağlamında yer alır. **Darağat** [**drğ**], Medine dönemindendir; Mekke döneminde ise ancak Giriş Simgeleri ile başlayan Bildiriler'de bulunur[3]. Yakın, yakınlılık anlamına gelen **zulfā** [**zlf**], dört kez[4] ancak son Mekke döneminde yer alır. [**mkn**] kökünün türevi olan **makānat**, 5 kez[5], son Mekke dönemindendir. [**swm**] kökünün türevi (**yasūmu**) ancak Yahudiler bağlamında yer alır. Dolayısıyla bir Bildiri'nin ya da Bildiri öbeğinin hangi dönemden olduğu, hangi topluma yöneltildiği konusundaki çalışmalar için her deyim, her kök teker teker ele alınmalıdır. Bu çalışmamda geçici olarak[6], birkaç değişiklik dışında R. Blachère'in sıralaması uygulandı.

Diziler'in yapısı :

Diziler'in yapısı konusunda Michel Cuypers'in[7] çalışmaları ilgi çekicidir. Bunun yanı sıra ilk Mekke dönemli Diziler'in giriş bölümlerine değinmek isterim. Birçok Dizi, güneşin doğuşu, sonra batışı, ayın ortaya çıkışı sonra batışı ya da ayın evrelerden geçişi konusu ile başlar. Elçi, bu olayların gerçek oluşu konusunda ant içer. Genel olarak bu tür Diziler'in konusu, insanların da ay ile güneş gibi doğup, ölüp, yeniden yaşama kavuşarak evrelerden geçeceğinin gerçek oluşunun bir benzetmesidir[8]. Gece karanlığında beklenmedik bir anda bir göktaşının ortaya çıkışı, yeryüzüne çarpışı, Songün'ün (Saat'in) de ansızın ortaya çıkışına benzetilir[9]. Bu tür Diziler, bugünkü yaşamın sonsuz olacağına, ayrıca ölümden sonra diriliş olmayacağına inananlara yöneliktir. Bu kimseler ya salt putatapıcı olanlardır ya da Maniciler'dir. Bu tür girişleri anlamak oldukça kolaydır. Oysa kimi Diziler'deki girişler gerçekten anlam, dolayısı ile çeviri sıkıntısı yaratır, kimileri çok anlamlıdır. Bu anlamların hangilerinin doğru olabileceği ancak Dizi'nin geriye kalan yerleri okununca ortaya çıkar. Örnek olarak bk. 100. Dizi, özellikle bk. 79. Dizi. Yanlış inancı düzeltecek olan Uyarıcılar'ın bir ülkeden ötekisine giderek oradakileri bilgi ile "beslemesi / sulaması", bir ülkeden ötekine giderek kurak toprakları sulayan yağmur bulutlarına benzetilir[10]. Kısacası bu tür Diziler'in çoğu bir "bilmece" gibi başlar. Bu "bilmeceli gelişim" iki, üç, dört ya da daha çok Bildiri boyunca sürdürülür. Çok anlamlı olabilecek olan bu "bilmecenin" ne olduğu sonraki Bildiriler'de tüm anlamları ile açıklanır. Bu koşuk kuruluşu ile Türk mânileri arasındaki benzerlik ilginçtir. Türk mânileri çoğunlukla dört dizeden oluşur. İlk üç dize genel olarak uyak düşürmek için kullanılır, anlam bakımından "üstü kapalı"dır ya da çok anlamlıdır, birçok yoruma yol açabilir. Dördüncü dize, üst dizelere birdenbire açıklık getirir. Müslüman olmadan önce kimi Türk boylarının, örneğin Uygurlar'ın, Manici (Mani'nin yandaşı / Zındık) olduğu bilinir. Kuran'a dayanarak, özellikle Mekke'de, Elçi Mehmet'in çevresinde olanlar arasında Manici bir toplumun olduğunu kesin olarak söyleyebiliriz. Bu ise Türk mânileri gibi, özellikle Mekke döneminden olan bu tür Diziler, Elçi Mehmet'in, Manicilik yazın'ının etkisi altına kalmış olabileceğini düşündürür.

---

[1] "Kuran" sözcüğü özel bir ad değildir. Kuran*
[2] 28/85
[3] Derece*
[4] 34/37, 38/25, 38/40, 39/3.
[5] 6/135, 11/93, 11/121, 36/67, 39/39.
[6] Kuran Dizileri'nin iniş sırasına göre - ancak ve ancak Kuran'ın sözvarlığına dayanılarak yapılacak olan - sıralanması ayrı bir çalışma konusu olacaktır.
[7] *M. Cuypers, The composition of the Qur'an"*
[8] Olayların karşılaştırılıp benzetme yapılması için özellikle bk. 74/32-35. İsa da İnciller'de benzetme yaparak konuşur. Bunun nedeni Matta İncili 20. Bölüm'de açıklanır.
[9] Ölüm - Diriliş almaşıklığı bir kez büyük denizlerdeki gelgit olayına benzetilir (18/63)
[10] Yemek*, Azık*

ÇEVİRİ

Tümcelerde tırnak içinde olan, ayrıca Bildiriler arasında köşeli tırnak içinde yer alan sözcükler, anlamı kolaylaştırma amacı ile eklenildi; bunlar Kuran'da yer almaz. Türkçedeki anlamını kolaylaştırmak için kimi Bildiriler'in yerleri değiştirildi. Çeviri boyunca görüleceği gibi kimi Bildiler, yazıcının ya da Kuran'ı toplayıcının yanılgısı sonucunda yanlış yere konulmuştur. Kimi Bildiriler ise "anlaşılmasın" diye bile bile bağlamından çıkarılarak yanlış yere konulmuştur. Bu konuda yapılan düzeltmelerin tümü yeri geldikçe açıklandı. Türkçeleştirilmiş Dizi adlarının ardından, bilinen Kuran çevirilerine alışık olanlar için, Osmanlıca Dizi adları tırnak içinde sunuldu.

74 - ÖRTÜSÜNE BÜRÜLÜ DİZİSİ (Müddessir Suresi)

Esirgeyen[1] Rahman[2] olan Allah adına

[MEHMET'İN ELÇİ[3] OLARAK GÖREVE ÇAĞIRILMASI]

74/1. Hey sen! (Örtüsüne)[4] bürünen[5] (can)!
74/2. Ayağa kalk[6], artık sen uyar[7].
74/3. Ayrıca İdini yücelt.
74/4. Ayrıca giysilerini[8] arıt,[9]
74/5. Ayrıca kirden[10] uzaklaş.
74/6. Ayrıca (yapacağın) iyiliği[11], (kendi varlığını) çoğaltarak[12] yapma.
74/7. Üstelik sen, İdin için artık katlan[13].
74/8. Artık, Boru'ya[1] üflenildiğinde,

---

[1] **l-raḥīm** : Esirgeyen, bağrına basan, bağırsak anlamına gelir. Tanrı'nın yerel, bölgesel bir adıdır. Allah*
[2] Allah*
[3] Önceden ancak bir Uyarıcı olan Mehmet böylece tanrısal Elçi olur; Salıkçı olarak atanması ilerideki dönemlerde gerçekleşecektir. Elçilik görevi için ilk tanrısal muştulama 93/5'te yer alır.
[4] 1 - örtü, giysi (bk. 4.Bildiri)
[5] **l-mudaṯir** : 1 - örtünen, örtüsüne bürülü; 2 - (toz, kir, suç ile) örtünen, örtülmüş (krş. 4 ile 5. Bildiri); 3 - (başıboş) gezinen (taşınan). Anlam olarak krş. taşınan (can) (73/1); "giysilerine bürünenler" (11/5).
[6] **qum** : ayağa kalk, dikil. İlerideki Bildiriler'de "bir Elçi'nin göreve çağırılması, başlatılması, gönderilmesi" için sık sık [**bʿṯ**] kökü kullanılacaktır (örneğin 2/213). Uyandırmak*. Eş anlamlı (Akat) **itbi** (o, ayağa kalktı) deyimi, (tanrı ile insanlar arasında) aracılık yapan kimsenin (Elçi'nin) öndeyide bulunmaya (gelecekten salık getirmeye) başlaması anlamındadır. Bunun nedeni, Orta-Doğu'da ilk Elçiler ortaya çıktığında, Gizem'den salık getirebilmek için uykuya yatarlardı; uyanınca, bilinmeyeni bildirirlerdi (*J.-M. Durand, "Rêve et prophétie"*). Salıkçı*. (Arap) [**bʿṯ**] kökünün karşılığı olan (Akat) **bašû**, var olmak, işe yarar olmak, uyanık olmak; (tanrı) yaratmak, (tanrı) açığa vurmak, söylemek [vahiy etmek] anlamına gelir. Dolayısı ile bu Dizi, Kuran'ın başında olmalıdır. (Yeniden) ayağa kal(dır)mak, uyan(dır)mak anlamı için ayrıca bk. Kadir*, Kadir Gecesi*. Kuran'ın açığa koyulması için Elçi'nin, göreve çağırılması Kadir Gecesi'nde başlar. Tanrı, Yunus'u ikinci kez görevlendirdiğinde kendisine şöyle der : "Kalk, Ninova'ya, o büyük kente git ve sana söyleyeceklerimi halka bildir" (Yunus 3/2).
[7] Mehmet, önceden ancak Öğütçü/Uyarıcı biri idi Allah adına konuşmuyor, Allah'tan kullara aktarmıyordu (10/16). O dönemdeki Diziler'de Tanrı (Allah/Rahman), Ben/Biz diye konuşmuyordu. Kuran'ın indirilmesi için bk. 73/4-5.
[8] **ṯiyābaka** (çoğul). Çoğul olmasının nedeni için bk. Giysi*.
[9] Bedenini arındır. Kendi "çamaşırlarını", kendi "örtünü" kendin yıka. Havariler*. Bk. *B. Thiering. "Biblical Source of Qumran Asceticism"*. Canının giysisi (Yasna 31/11), kabuğu olan bedenini yıka, su dökün. Yardımcılar*. "Kabuğu olmayanlar" konusunda bk. Huriler*. Oysa Elçilik görevine başlamadan önce İsa'yı Ürdün Irmak'ında Yahya arındırır.
[10] **wal-ruǧza** : (inanç) bulanıklığı. Pislik*. Putatapıcılığın bir pislik, kirlilik olması konusunda bk. Hezekiel 36. Bölüm.
[11] **tamnun**. Uyaracağın kimselere gelecekteki olayları (Songünün gelişi, ...) bildirerek kendilerine yapacağın iyilik
[12] sen, arttırma, çoğaltma. "Sen Elçiliğini, karşılıksız yap". Elçi ile kahinin görevleri birdir, ikisi de gelecekteki olayları "para karşılığında" bildirirdi. Elçi, bu görevine karşı para almış olsaydı varsıl, seçkin biri olurdu (7/188). Bu konu Kuran'ın birçok yerinde yer alır.
[13] senin karşılığını, ödülünü Allah sana sonradan (Boru çalındıktan sonra) verecek.

74/9. İşte o Gün, artık tutuklayıcı[2] bir Gün olacak,
74/10. kolay[3] olmayacak karaçalıcılar[4] için.

[MEHMET'E KARŞI ÇIKANLARIN YERİLMESİ]

74/11. Yalnız Benim yarattığım kimseyi, Bana bırak[5],
74/12. üstelik, Ben kendisi için çoğaltılmış varlıklar yaptım,
74/13. ayrıca (kendisini) destekleyecek[6] çocuklar (verdim),
74/14. ayrıca kayra sağlayıp[7], onu kayırdım.
74/15. Yine de artırmamı umuyor.
74/16. Yok! Kesinlikle o, (bu) belirtilerimiz konusunda direngendir.
74/17. Yakında Ben onu tutuşturucu (bir Ateş)[8] ile örteceğim[9]!
74/18. Evet! O, karşı çıktı[10], üstelik ayaklandı[11].
74/19. Böylece çağırılacak[12] o (Bize)! Nasıl karşı çıkacak, o![13]
74/20. Sonra (yeniden) yeşerecek[14] o ! Nasıl karşı çıkacak, o!
74/21. Sonra baktı.
74/22. Sonra kaşlarını çattı, üstelik gücendi.
74/23. Sonra sırt çevirdi, üstelik büyüklendi.
74/24. Böylece o, "Bu (anlattıkların), ancak (öncekilerden) aktarılmış[15] bir büyüdür[16]" dedi,
74/25. "Bu ancak bir insan sözüdür" (dedi).
74/26. Yakında Ben onu, Dağlayıcı Ateş'te[17] ısıtacağım.
74/27. Üstelik, Dağlayacı Ateş'in ne olduğunu sen nereden bileceksin?
74/28. O (Ateş), ne yapışır[1], ne de ayrılır (gider)[2].

---

[1] **l-nāqūr** : (içine üflenen) Boru. Melek İsrafil, Songün'ün (Saat'in) gelişini boruya üfleyerek bildirmesi. Bu konuda bk. *J. Duchesne-Guillemin, "Cor de Yima"*. "Boru çalınacak ve kim onu işitirse titreyecek." Ezra'nın 4. Bitiği (Ezra'nın Songün'ü, *Jewish Apocalypse of* Ezra) (4/23)).
[2] **ʿasīrun** : 1 - sıkıntılı: 2 - eli kolu bağlayıcı, kısıtlayıcı, "esir edici" (bir durum). Kumar*
[3] **yasīrin** : kolay, akıcı [tıkanmamış, bağlı olmayan], uğurlu. Kumar*.
[4] Songün'e inanmayıp bu konuda karaçalanlar, yadsıyanlar (19. Bildiri).
[5] **waḥīdan**. 1 - Onu başka bir tanrı değil, Ben yarattım. 2 - Sen onunla uğraşma, sen onu Bana bırak (73/11).
[6] **šuhūdan** : 1 - görülen, tanık olunan (dolayısı ile orada olan); yaşayan, ölmemiş (çocuklar); 2 - yayılmış, saçılmış kendisine yardımcı olan, eşlik eden; 3 - armağan edilmiş, sunulmuş; 4 - kutsanmış, arındırılmış (çocuklar). 5 - istenilen (erkek(?) çocuklar). Tanık*
[7] **tamhīdan**. Bu kişi Mekke Kurultay'ının yöneticilerinden biri olmalıdır. (Habeş) **mḫḏn** : güvenme, öğütleme, koruması altına alma; **tamāḫḏāni** : kendisine güvenilerek (sorumluluk) verilen kimse; Yemen **mḫḏn** : iyilik, kayra sağlamak; (Yemen) **hmḫḏ** : (Ele geçirilen bir yerde) yönetime getirilmek. "Kendisine iyilik ederek, yönetimi vererek yönetici kıldım." Kuran'da **mihād** (7 kez); **mahd** 5 kez) : beşik, sığınak diye anlaşılır. İlkel anlam : bağır, (bağrına basıp) korumak. Ayrıca (Yemen) [**mḫḏ**] : kaya yontmak; taş ustası, taş yontucusu. krş. **l-māhidūna** (51/48).
[8] **ṣaʿūdan** : [**ṣʿd**] : art(tır)mak, yukarı çıkmak (3/153), eritmek; (katı nesne) buharlaşmak (*Lane*). (Ugarit) **z-d** : kaynamak, tutuşmak, (birisi için tutuşmak) özlemek. "Ateşten dağ" *(Al-Jalalayn)*.
[9] **sa-ur'hiquhu**. [**rhq**] : örtme, bürüme; [**rḥq**] : uzaklaştırma; kovma (72/6, 72/13). Ben onu (bütün bu varlıklarından) özlem içinde uzaklaştıracağım. dç : "Ben onu dimdik bir yokuşa sardıracağım." (*Diyanet*).
[10] **fakkara**. Sanı sanmak deyimi genel olarak Tanrı'ya ortak koşanlar bağlamında yer alır. Ortak koşuculuğun, Buradaki Yaşam'ın bitişli olmadığına inanmanın ancak bir sanı olduğu kendilerine sık sık belirtilir. (Akat) **paqāru** (**baqāru**) : savlamak; sanı sanmak (fikir yürütmek); ileri sürmek, karşı koymak (payını korumak); çekişmek. Fakir*
[11] Elçi'nin karşısına dikildi. [**qdr**] : kısıtlamak (ölçüsünü, sınırlarını belirleme); dikilmek, ayaklanmak. Kadir*
[12] 1 - Çağırmak; 2 - (tek tek) açığa çıkarmak (gömütten dışarı çıkarılmak). Bir sonraki Bildiri'ye bakılırsa "can'ın çıkarılması" (Tanrı'ya geri döndürülmesi) anlamındadır. Öldürmek*
[13] krş. "Çağırılsın (Biz'e), o sanıcılar!" (51/10). dç : "Kahrolası nasıl da ölçtü biçti!" (*Diyanet*).
[14] yeşermek : yeniden canlanmak, dirilmek. Görünmezken görünür duruma gelmek. Gömütten çıkmak. Öldürmek*
[15] **yu'ṯaru** : izlenen, örnek alınan diye de anlaşılabilir.
[16] göz boyama, kandırma, yanıltma, ayakta uyutma.
[17] **saqara** : 1 - (Akat) **sekēru** (II), **sekkiru** : fırında ısıtmak; pişirmek, ateş tuğlası. (Asur) **sekêru** : Isıtmak; (altın madenini belirli bir biçimde fırında) ısıtmak. (Habeş) **saqwara** (II) : alevli bir ateşten kıpkırmızı olma. (Habeş) **sakāʿər** : ocak, fırın. 2 - (Akat) **sekēru** (I), **sakāru** : durdurmak, engel olmak, 3 - (Habeş) **saqwara** (I) : delik; delmek, delik açmak, ısırmak, acıtmak; Dolayısı ile **saqara**, "iz bırakan, acıtıcı, ne yakacağını unutmayan" bir ateş anlamına gelmelidir. krş. **māriğin**, körüklenmiş ateş (55/15); **al-samūm** (52/27) (uğuldayıcı; bedeni yaralayıcı). Ayrıca bk. *Ekin, Yunus. Etimolojik Anlamın Kur'an Çevirileri s, 17.* 5 - Geçici olarak tutan. (Ugarit) **š-k-r** : kiralamak.

74/29. İnsan için (derileri) kazıyıcı[3] (bir ateştir o).
74/30. Orada on dokuz (görevli Melek) var.[4]
74/31. Ateş'in görevlileri[5] olarak ancak Melekleri atadık. Üstelik onların (göreve başlamak için) bekleme süresini [6] ancak karaçalan kimseler için bir sınav (olsun, ayrıca) kendilerine Bitik verilenler (söylediklerimize) kansın [7], ayrıca inananların inançları artsın, ayrıca kendilerine Bitik verilenlerle inananlarda bir kuşku olmasın, ayrıca yüreklerinde sayrılık olanlar ile karaçalıcılar, "Allah, bu örnekle ne demek istedi?" desinler diye yaptık. İşte Allah, böylece, dilediği kimseyi saptırır, ayrıca dilediği kimseyi kılavuzlar. Üstelik senin İdin'in ordularını[8] ancak Kendisi bilir. Üstelik bu ancak insanlar için bir öğüttür.[9]

[ÖTEKİ YAŞAMDA, EDİMLERE GÖRE KARŞILIK GÖRME]

74/32. Karşılaştırın![10] (Bakın) ay'a![11]
74/33. ayrıca dönüp giderken[12] geceye!
74/34. ayrıca ışıldarken tan'a[13] (bakın, sonra anlayın)![14]
74/35. Evet! O (benzetme), (yaptığımız) benzetmelerden[15] biridir,
74/36. insanlara bir öğüt olarak,
74/37. aranızdan (Yol'da) ilerlemek[16] ya da gecikmek isteyenler için.
74/38. Her can ne kazandıysa[17] onun tutusudur[18],
74/39. Sağdakiler[19] dışında,
74/40. (onlar), Bahçeler'de[20] birbirlerine soracaklar,
74/41. kendi yolunda gidenler[1] konusunda.

---

[1] **tub'qī**. 1 - "Bakiye" ile köktaştır. Kuran'da bu kök, arkaya atma, bırakma, genel olarak savsama, unutma anlamına gelir. Dolayısı ile bu unutmayan, anımsayan bir ateştir (krş. (Akat) **saqāru**, **zakāru**, **zaqāru**); 2 - "mutabık" ile köktaştır. (Habeş) [**ṭbq**] : tutkal, zamk. Yapışmak, tutunmak, (savaşta, düşman topraklarda bir gedik açıp oraya) tutunmak, bir araya getirmek, üst üste yapıştırmak, tutturmak. Krş. (Osm) mutabık, intibak. Geez dilindeki bu kök, Arapçada **dabīqa**, **ṭabīqa** "yapışma" diye geçer. Bu sözcük, kısırgan* (**ḥamīmun**) ile yakın anlamlı olmalıdır.
[2] Ne yapacağını bilemeyen (Ateş) anlamı için bk. (Akat) **šakāru** : sarhoş; sarhoş olma.
[3] **lawwāḥatun** : 1 - kazıyıcı; 2 - dümdüz edici. Köken (Arap) **lawḥ** : levha, (üzerine yazı yazılan) düz, düzeltilmiş yer, yaprak. (Habeş) : yazmak, kazımak, düzleştirmek. 3 - kuşatıcı; örtücü. (Akat) **lawûm**, **lawā'um** : kuşatmak; örtmek. dç : yakıcı, kavurucu, rengi koyulaştırıcı (*Lane*, *Badawi*);
[4] Bu görevli Melekler konusunda Kuran, hiçbir açıklık getirmez (bk. bir sonraki Bildiri). Oysa bk. On Dokuz*.
[5] **aṣḥāba l-nār** : 1 - Ateş'e sürenler, sürükleyenler. Ateş'in bekçileri. (Habeş) **sḥb :** çekmek, sürüklemek. (**saḥabe baql** : who drives a mule. Dolayısı ile katırı süren, onun "sahibi" olandır). 2 - Ateş'in baskıcıları. (Habeş) **ṣaḥaba** : baskı yapılmış olma; sıkıntıya sokulmuş olma; (Habeş) ʾ**aṣḥaba**, (Sür) **ṣḥb** : baskı yapmak, sıkıntıya sokmak, yıpratmak. 3 - Ateş'te kaldıkları, oturdukları için (oranın sorumluları, yetkilileri, görevlileri). Zebaniler*
[6] 1 - onların sayısı. Neden Biz onları 19 kişi yaptık? 2 - onların (göreve başlamak için) bekleme süresi. Bu **iddatahum** deyimi Medine döneminde, boşanmakta olan kadınların, yeniden evlenebilmek için "bekleme süresi", "onların sayılı günleri" diye anlaşılır (65/1,4) Dolayısı ile burada denilmek istenilen : "Biz, Saat'in ne zaman geleceğini bildirmeyip, onu bekletiyoruz." Biz onu gizliyoruz (20/15). Sayı Saymak*
[7] kanmak; ilke olarak edinmek.
[8] 1 - O'nun ordusundaki Meleklerin sayısını; 2 - O'nun ordusunun ne zaman göreve başlayacağını (Saat'in gelişi)
[9] Bildiri'nin uzunluğu, ayrıca "karaçalıcılar", "yüreklerinde sayrılık olanlar" gibi deyimler, bu Bildiri'nin bir üstekinin açıklaması olarak Medine döneminde eklendiğini gösterir.
[10] 1 - (Habeş) "ikincisini yapın". Benzetme yapın!; 2 - (Arap) Sakının! 3 - Yok! Yok sandıkları gibi değil; Öte Yaşam konusunda sanıları yanlıştır. (Söyledikleri gibi) olmayacak (4/65). Yok*
[11] Yapı bakımından 32, 33, 34. Bildiriler, yeni bir Dizi'nin başlangıcı olmalıdır.
[12] 1 - sırt çevirmek; 2 - arkasından yürümek. [dbr]*
[13] "gece" : ölüm; "tan ışıldaması" : diriliş
[14] Ay doğar, batar; gün kararır, aydınlanır. Bunun gibi ölümden sonra diriliş olacağı bir kesinliktir.
[15] **l-kubar**. [**kbr**] : büyük; (Akat) kabalık, zorbalık; (Yemen) sorumluluk; 2 - arkadaş, eş yapma, ilişki kurma (benzetme yapma), karşılaş(tır)ma anlamı için bk. yakın sesli Haber*. (Habeş) [**ḫbr**], **ḫabara**, **ḫabra** : ilişmiş olma, (bir nesne/kişi ile) birleşmiş olma; denk düşme; uyuşma.
[16] **yataqaddama**. ilerleme; öncü olma. **taqaddama** (48/2) : sorumluluğu üzerine alma, yüzleşme. (Habeş) [Öte'ye] taşma. Takdim etmek*.
[17] (suç olarak) ne kazandıysa, (kötü) edimlerine göre, edimlere orantılı olarak.
[18] Tutu*. Benzer bir tümce için bk. 52/21.
[19] **aṣḥāba l-yamīn** : Sağda olanlar, sağda oturanlar, sağdakiler, sağdaki yandaşlar; (Cennet'e gidecekleri için) mutlu olanlar (90/18). Antlaşmayı yerine getireceklerine söz vermiş olanlar. Sağdakiler*.
[20] Cennet'in bir adı.

74/42. "Sizi, Dağlayacı Ateş'e ilerleten[2] nedir?"
74/43. Onlar, "Biz, yanaşıklardan[3] değildik" diyecekler.[4]
74/44. "ayrıca yoksulları doyurmuyorduk,"
74/45. "ayrıca çekiştirenlerle çekiştiriyorduk,"
74/46. "üstelik, Duruşma Günü'nü[5] yalanlıyorduk,"
74/47. "kesin olan (o Gün), bize gelene dek."
74/48. Artık onlara, aracıların aracılığı[6] yarar sağlamayacak.[7]
74/49. Öyleyse, bunlara ne oluyor da Öğüt'ten yüz çeviriyorlar?
74/50. (Öğüt'ü işittiklerinde onlar), dağıtılmış[8] yaban eşekleri gibidirler,
74/51. avcının[9] önünden kaçan.[10]
74/52. Yok! Onların her biri kendisine serilmiş yapraklar[11] verilmesini ister.
74/53. Yok! Doğrusu, onlar Öte (yaşam)dan korkmuyorlar.
74/54. Yok! Doğrusu bu, bir öğüttür.
74/55. Artık, kim isterse onu anımsar.
74/56. Üstelik onlar ancak, Allah dilerse anımsayacaklar. O, sakınç (konusunda) yetkilidir[12], üstelik O, yarlıgamanın yetkilisidir[13].

96 - ASALAK DİZİSİ (Alak Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[MEHMET'İN İLK DUYURUSU]

96/1. Yaratan İdin'in adına anlat[14]!
96/2. O, insanı bir asalaktan[15] yarattı.
96/3. Anlat! Senin İdin[16], eli açık olandır.[17]
96/4. Kalem[18] ile öğretti.
96/5. İnsana, kendisi ne bilmiyorsa (onu), O öğretti.[1]

---

[1] 1 - kendi Yol'unda gidenler (42. Bildiri); 2 - birisini suç işlemeye kışkırtanlar (45. Bildiri). Mücrim*
[2] [**slk**] : yavaşça gitmek, ilerlemek. Krş. Mücrim*. (Akat) [**slq**] : yukarı çıkmak.
[3] **al-muṣalīna** : [yoksula / sıkıntıda olana / Yol'da giderken kılavuza] yaklaşmış olanlar, yakında olanlar, yakından izleyenler (70/22, 107/4). Yanaşıklar*. Bu ve sonraki Bildiri, 107. Dizi'de yeniden anımsatılır.
[4] "Biz namaz kılanlardan değildik." (*Diyanet*).
[5] Din Günü*. "Ceza günü" (*Diyanet*)
[6] Suçun bağışlanması için kul ile Tanrı arasında yapılan aracılık; aracılık yapması umulan öteki tanrılar.
[7] Hristiyanlıkta, "aracıların aracılığı olmayacak" ilkesi, Orta Çağ döneminde ortadan kaldırılacaktır. *R. Basset, "Les Apocryphes Éthiopiens"* s. *12*.
[8] **mus'tanfiratun** : kovulmuş, yola çıkarılmış, salınmış. Krş. (Yemen) [**nfr**] ile [**tfr**]. Kaçırtılmış, kaçışmış anlamı için bk. Tiksinti*
[9] **qaswarat** : aslan. Arapça olmayan bu sözcüğü neden bu anlama geldiği bilinmez. "Avcı" diye de anlaşılır (*Lane*). (Habeş) **q(w)şara** (I) : kısıtlama, düğümleme, (kötülük) tasarlama. Bu, Arapça [**qsr**] ile yakın anlamlıdır : üstün gelme; boyun eğdirme; birisine zorla iş yaptırma. Bu sözcük "kevser" ile köktaş olmalıdır. bk. 108/1'in dipnotu. Dolayısı ile **qaswarat**, tuzak kuran, ağ atıp, bağlayıp, toplayıp alıp götüren "avcı" anlamına gelmelidir. (Arap) [**qsr**] köküne dayanarak "evcilleştiren" kimse diye de anlaşılabilir. Bu konuda bk. (Habeş) **kanāf**. Hanif*
[10] Maymun*
[11] **munašaratan** : (Önceden dürülmüş olup okunmak için) yayılmış, serilmiş, gerilmiş (yapraklar). Burada tanrısal kanıt, tanrıdan getirilmiş belge anlamındadır. Krş. (Habeş) ʾ**ayat** : dürülmüş yaprak. Bildiri*
[12] **ahlu l-taqwā** : 1 - sakınma konusunda tek yetkili (tanrı) O'dur. Başka tanrılardan sakınmak gerekmez. 2 - O, inanç konusunda birbirine saldırmayan, bir arada yaşayan, dayanışık kimselerin toplandığı tek Tanrı'dır. (Osm) ehil : bir işte yetkili olan, bir işi yapan. (Yemen) ʾ**hl** : kişiler; toplum; inanç (din) topluluğu, ortaklığı; üstü kapalı biriktirme yeri (depo). Sakınmak*
[13] **ahlu l-maġfirat** : yarlıgamada yetkisi olan, yarlıgamada yetkili olan. Öteki tanrılarda böyle bir yetki yoktur.
[14] söyle, anlat, çağır. Genel olarak "oku" diye çevirilir. Okumak*
[15] Asalak*
[16] (Arap, Habeş) **rbb** : idi, efendi, "hoca", öğretmen.
[17] **l-akram** : azık (bilgi) veren, paylaşan; eli açık. Kerim*, Azık*
[18] **qalam** : 1 - kalem; 2 - yazılı yapraklardan gelen bilgi(ler). 3 - (Kahin, öngörücü olan) Elçi(ler). Kalem*.

[İNSANIN BAŞKALDIRICILIĞI - VARSILLARIN BENCİLLİĞİ]

96/6. Yok! İnsan, kuşkusuz azar[2],
96/7. kendini yeterli[3] görmesinden ötürü[4].
96/8. Evet! Dönüş, senin İdinedir.
96/9. Gördün mü sen o, engelleyeni,
96/10. (yoksula) yanaşan[5] bir kulu?
96/11. O (engelleyen)in[6], kılavuzlanmakta olduğunu[7] gördün mü,
96/12. ya da onun, sakınarak buyurduğunu?[8]
96/13. Yoksa, (tersine) sen onun, (kılavuzu) yalanladığını, ayrıca (ona) sırt çevirdiğini mi gördün?[9]
96/14. (Onun ne yaptığını), Allah'ın gördüğünü bilmiyor mu?
96/15. Yok![10] Dinginleşmez[11] ise kuşkusuz onu perçem(in)den (tutup) kesinlikle yatıştıracağız,[12]
96/16. (o) yalancının, (o) yanılanın[13] perçemi(nden).
96/17. Çağırsın öyleyse kovucularını[14].
96/18. Biz (de) Kıstırıcı (Melek)leri[15] çağıracağız.
96/19. Yok! Sen onu izleme, ancak (Yasa'ya göre) yürü[16], üstelik (İdine) yaklaş[17].

73 - TAŞINAN DİZİSİ (Muzzemmil Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

---

[1] İnsan, kendisini yaratan Tanrı'dan, yazılı yapraklar getiren Elçiler aracılığı ile, Bu Yaşamın sona ereceğini, Öteki bir Yaşam olacağını, ayrıca ölülerin diriltilip Duruşma'ya götürüleceğini insan artık biliyor.
[2] azgın, taşkın olma. Tagut* ile köktaştır.
[3] **is'taġnā** : (varsıl olduğu için kendisini geçim sıkıntısından) koruyan. Gani*.
[4] "Zenginim, zenginleştim, hiçbir şeye gereksinmem yok diyorsun; ama zavallı, acınacak durumda, yoksul, kör ve çıplak olduğunu bilmiyorsun." (Yeni Antlaşma Vahiy 3/17). Kör*
[5] **ṣallā**. ssç : yanaşırken. (Kul, Allah, Melekler) yanaşma, korumak için gölge olma deyimleri için bk. **yuṣallī** (33/43), **yuṣallūna** ve **ṣallū** (33/56). krş. **ṣallā** (75/31). Yanaşıklar*. Salat*. dç : "namaz kılma" (*Diyanet*).
[6] o engelleyen kişi. Bağlama bakılırsa bu Bildiriler'in konusu, izlenilmesi uygun olmayan, (yoksula) yanaşmayı, (yoksulu) korumayı bir kula (Mehmet'e ?) engelleyen 7. Bildiri'deki varsıl bir kişinin yerilmesidir. Bu konu 107. Dizi'de yeniden ele alınacaktır. Ayrıca bk. Yanaşıklar*, özellikle 36/47. Söz konusu olan kişinin Mekkeli bir Manici (Zındık) olduğu apaçıktır.
[7] **ʿalā l-hudā** : kılavuzluk / kılavuzlanma üzerinde, kılavuza / kılavuzlamaya dayanma, izleme. krş. 31/5.
[8] O varlıklı kişi ne kılavuzlanır (kılavuzu izler) ne de sakınarak (düşünerek) buyurur. Kılavuzlanma ile sakınç için bk. 47/17.
[9] "yalanlama ve sırt çevirme" deyimi için bk. 92/16 : "(kılavuzluğu) yalanlamış ve sırtını dönmüş (kimse)".
[10] Yok! Bilmiyor!
[11] dingin olmak; (su) akmamak; kendi suçunu açığa koymak; içindeki suçu boşaltmak; yatışmak. Nehiy*, Uslu*
[12] **nasfaʿan**. Tekgeçişlidir. Evcil olmayan bir atı, 1 - (Arap) karartma → kara iz bırakma → dağlama, damgalama. (Akat) **ṣapû**, **ṣepû**, **ṣapiu** : (suya) batırma, boyama. 2 - (Arap) (üzerine binmek, denetim altına almak için) bir atı yelesinden tutma. "Evcilleştirme" anlamı için bk. Hanif*. 3 - (Arap) ısıtma. → Ateş'e yanaştırma. Ateş*
[13] **ḫāṭi-atin** : yanılan, "hata eden". Yanılanlar*
[14] **nādiyahu** : onun topluluğu, eşleri, arkadaş topluluğu. Krş. **nādīkumu** : toplantılarınız (?) (29/29). 1 - Bunlar, Mekke'de, kent sorunlarının tartışılıp yargılandığı bir tür Danışma Kurulu'nun ya da Kurultay'ının üyeleridir. Bu üyelere, **nādin** denirdi *(Al-Jalalayn)*. Satıcılar Derneği, "Ticaret Odası" üyeleri (?). (Akat) **nādinānu**, **nadānu**, **nādinum** : satan, satıcı, bağış yapan, veren; **nadānu** (II) : vermek. 2 - (Arap) **nadaha** : (develeri) yürüttürme; (Habeş) (Habeş) **nadʾa** : sürme, götürme, yol gösterme, ivedileştirme, dürtme, itme; **nadāʾi** : sürücü, gözetici, (bir yerden, iş yerinden) kovucu. 3 - (Akat) **nadānu** (II), ayrıca kimi Geez dillerinde **nadʾa** kökünün türevlerine bakılırsa bu kimseler (insanı, hayvanı) ödeme (para) karşılığında süren, para karşılığında çalışan kovucu kimseler olmalıdır. Bu konuda bk. *H. Lammens. "Les 'Ahabis'"*. Ayrıca bk. 48/18 vs.
[15] **l-zabāniyata** : 1 - Kıstırıcılar; 2 - Tartıcılar, (suçları) tartan Melekler. Zebaniler*. Bir önceki Bildiri'deki (Habeş) **nadʾa** sözcüğüne dayanılırsa burada birinci anlam ağır basar.
[16] **us'ġud**. (Tanrı'nın sana öğrettiği) Yasa'ya göre ilerle, yürü. Sen Mücrim* olma! Yere Kapanmak*
[17] **iq'tarib** : yaklaş, yakınına gel. Kendisinden kaçma. Sonraki Bildiriler'de bu sözcük yerine eş anlamlı **ṣalat** (yaklaşma; (tapınmak için tanrı evinin) yanında olma, tanrıya bağlanma, bağlılık) deyimi kullanılır, üstelik Türkçeye "namaz kılma" diye çevirilir.

[GÜNLÜK TAPINIŞIN YÖNTEMLERİ, SAYISI]

73/1. Ey sen, taşınan[1] (can)!
73/2. Gece (tapınmak için), az bir (sürenin) dışında ayağa kalk[2],
73/3. (gecenin)[3] yarısı (boyunca kalk) ya da onu azalt[4],
73/4. ya da onu çoğalt[5] . Üstelik sen Kuran'ı (o sana geldikçe) sıra sıra diz[6].[7]
73/5. Evet! Biz sana salkım salkım[8] bir Söz[9] eriştireceğiz[10].
73/6. Evet! Gece kalkışı[11], karşılaşmayı[12] pekiştirir[13], üstelik söyleyiş[14] bakımından daha süreklidir.
73/7. Evet! Senin için gün boyunca bir uğraş[15] var.[16]
73/8. Ayrıca sen, İdin'in adını an, üstelik sen kendini, düşkünlükle[17] O'na ayır.

---

[1] **al-muzzammil** : **al-mutazammil** *(Al-Jalalayn)*. (Canın örtüsü olan) bedenin taşımakta olduğu (can). Krş. 74/1. Kök [**zml**] : (yükü, birisini) taşımak, (başkasını) izlemek, (giysi ile) örtünmek, saklanmak, yoldaş (yol arkadaşı) (*Lane*). (b/m) (Akat) **zabalu**: taşımak. Anlam bakımından (Arap) [**ḫml**] (taşıma) ile birdir. Dolayısı ile **mutazammil**, "**mutaḫammil**" [taşınmış olan] (edilgen) anlamına gelmelidir. Gelenekler bu kişiyi, Elçi olmanın verdiği sorumluluktan ötürü korkarak örtünüp yatan Elçi Mehmet diye yorumlar. Köken için bk. Yolcu*.

[2] dikil, ayakta dur. 1 - Uyanık kal; 2 - Ayağa kalk. Kuran'da ayağa kalkmak (dikilmek), tapınmak anlamındadır. Kuran'a göre inanıklar tapınmak, "namaz kılmak" için ya ayağa kalkar ya da yüzü koyun yere düşerlerdi (uzanırlardı).

[3] tapınmak için gecenin önemli bir bölümünde uyanık kalamazsan.

[4] gecenin üçte biri *(Al-Jalalayn)*. Tapınmak için gecenin üçte birinde "uyanık kalma", ayrıca tapınmaya kalkanlar konusunda bk. *B. Thiering. "The Biblical Source of Qumran Asceticism"*; ayrıca bk.1QS VI 7 (Kumran Yazgıları)

[5] gecenin üçte ikisi *(Al-Jalalayn)*. Tapınma konusunda, Kuran'ın hiçbir yerinde bir zorunluluk yer almaz. Siz nasıl uygun buluyorsanız öyle yapın denilir (73/20).

[6] (Ağızdaki güzel dişler gibi) tek tek, birbirinden ayrılmış, dizilmiş, sıralanmış (*Lane*). Teker teker, sırayla salkımlar geldikçe (bir sonraki Bildiri). Sıra sıra, düzenli "oku" diye anlaşılır. Oysa Tanrı, Kuran'ı "okumaz"! (25/32).

[7] 2, 3 ile 4. Bildiriler'in açıklaması, güncelleştirilmesi için bk. 20. Bildiri

[8] 1 - Ağır*, 2 - Birbirine takılı, bağlı (art arda), demet demet [gönderilen tanrısal söz]; "Tenzil ederek". İndirmek*

[9] **qīlan** : bir söz. (Tanrı'nın) sözü, buyruğu, yasası

[10] **sanul'qī**. [**lqy**] : 1 - yakalatma, tutturma, ele geçirtme, benimsetme. Telakki*; 2 - (Akat) **alāku** : gitmek, gelmek, (yazı, yazıt) erişmek; (yel) esmek; saçmak; pul pul [azar azar] soyulmak. Krş. "tenzil edilmek". İndirmek*. İslam Öncesi Döneminin yazın türlerinden birine **mu'allaqât** denilirdi : azar azar, pul pul edilerek yayınlanmış, (topluma) eriştirilmiş, tanıtılmış koşuk, koşma. (Akat) **allāku** : gezici, elçi, görevli.

[11] **nāši-ata al-layli** : (tapınmak için) gece kalkışı. Gecenin başı mı yoksa ilk yarısı mı olduğu tartışılır (Taberi). "Gecenin belirdiği, belirli olduğu anlar" anlamına gelmelidir. Bu kök ayrıca Kuran'da 27 kez, "yaratma", "türetme", "yükseltme" anlamları ile geçer. (Yemen) doğmak, görünmek, yükselmek. Kumran'da hem güneşin batışında hem de güneşin doğumunda (yıldızlar görününce, ayrıca çekilince) tapınılırdı (*B. Thiering. "Biblical Source of Qumran Asceticism"*) Çeşitli inançlarda, tanrıyı çağırmanın en uygun dönemi yıldızların ve ayın gökyüzünde bulunduğu bir döneme bağlıdır (*G. Monnot Guy. "Prières privées en islam traditionnel"*; *J.R. Davila. "Liturgical Works"*. Yıldızlar ile ay'ın / insanların birbiri ile karşı karşıya [birbirine tanık] olması için bk. **waṭan** (bir sonraki sözcük).

[12] **waṭan** : krş. **mawāṭina** (9/25). 1 - Sizin (ötekilerine) tanık olmanızı, 2 - tanığın (ötekilerin) sizi görmesini; 3 - (birbirinizle) kaynaşmayı, bir arada olmayı. Elçi ile kendisi ile birlikte olanlar (73/20). Gün boyunca inanıklar iş peşinde koşturdukları için tapınacak zamanları yok idi!; 4 - toplanma yeri. (Akat) **(w)atû** : bulmak; (yitik olanı) bulmak; (insanlar) birbiri ile karşılaşmak. Adım atmak*. Yönek*. Çelenk*. Karşılaşma, buluşma, toplanma (**qur'āna**) anlamı için bk. 17/78. (Yemen) Bir tapınağın (**mḥrm**) çevresini kısıtlayıp belirleyen dikili taşlar (**ʾwṯn**).

[13] "çekici", "sürükleyici", "yan yana olma" gibi anlamlar için bk. Şiddet*

[14] **qīlan** : söz, deyiş (yakarı, çağırı) bakımından. 2 - derinleşme, yoğunlaşma. (Habeş) **qalaya** (I) : derinleştirme, derin yapma; anlayış; **qalāy** : derin; **qalaya** (II) : kışkırtma, yüreklendirme; 3 - yatıştırma, dindirme. (Habeş) **qlly**.

[15] **sabḫan** : Günlük bilinen işler için yol tutmak. (Yıldız) kendi yörüngesinde akıp gitmek. Mücrim* ile eş anlamlıdır. Süphan*, Eylemciler*

[16] 20/130. Gündüz, iş işlediğin için tapınmak için zamanın yok. Herkes iş başında olduğu için sen onlarla "karşılaşamazsın", "buluşamazsın". Bugün günde beş kez yapılan günlük tapınma, Kuran'a göre geceleri yapılırdı. Bu ilkel Hristiyanlık'ta da uygulanırdı; İnciller'de İsa'nın gündüzleri sinagoga gidip tapınması söz konusu değildi (*N.M. Pritchard, "A Worship İn The New Testament Church"*). Bu konuda Elçi Mehmet, İsa'yı izleyecektir. Bugünkü tapınma sayısının, Elçi öldükten sonra kaç kuşak sonra beşe çıktığı bilinmez. Irak kökenli olmalıdır. Kuran'da belirtilmeyen haftalık "cuma günü" kavramının kökeni de belirsizdir. Böyle bir günü türetmek amacı ile yapılan çaba için bk. 62/9. Günlük tapınma sayısı konusunda bk. *U. Rubin, "Morning and evening prayers in Early Islam"*.

[17] **tabtīlāan** : Kendini Allah'a adamak, atamak, ayırmak. [**btl**] : kesip atmak; ayırmak; işe, başka işe yaramamak, yararsız olmak. (Osm) iptila (düşkünlük, tiryakilik) ile eş kökenlidir. Sözlükbilim bakımından **tabattulan** sözcüğü daha uygundur, ancak uyak düşürme sorunu yüzünden **tabtīlāan** kullanılmış *(Al-Jalalayn)*. Ancak Meryem ile Fatma için kullanılan "betül" ile eş anlamlıdır : (Kendini Tanrı'ya adamak için) başka işleri, günlük yaşamı bırakmak. Böyleleri, erkek ya da kadın, cinsel ilişkide bulunmadıkları için kadınlar konusunda "erden" diye anlaşılır. Korunuk*

73/9. Doğunun, ayrıca batının[1] İdisi! O'ndan başka tanrı yoktur. Artık sen O'nu bakıcı[2] olarak edin.

[ELÇİ'NİN GÖREVİNE İNANMAYANLARIN KINANMASI]

73/10. Ayrıca sen, onlar ne derlerse katlan, üstelik onlardan uygun[3] bir ayrılık ile ayrıl[4].
73/11. Üstelik sen Beni, (o) gönenç verilen kimseler[5] ile (o) yalanlayanlar ile bırak[6], üstelik sen onlara az bir süre tanı.
73/12. Evet! Bizde, Kıstırıcı (Melekler)[7], ayrıca Kızgın Ateş,
73/13. ayrıca boğultucu[8] yiyecek, ayrıca acı bir ezinç var,
73/14. (üstelik bunlar kendilerine), yeryüzünün, ayrıca dağların sarsılacağı, ayrıca dağların çökmüş bir kumul[9] (gibi) olacağı Gün (sunulacak).
73/15. Evet! Firavun'a bir Elçi gönderdiğimiz gibi size, üzerinize yardımcı[10] olacak bir Elçi gönderdik,
73/16. Oysa Firavun, Elçi'ye başkaldırmıştı. Böylece Biz onu sürükleyici[11] bir yakalayış ile yakalamıştık.
73/17. Böylece, siz (gücünüzle), (bugün) (Mehmet'e) karaçalarsanız, (güçlü genç) çocukları ak saçlı (biri gibi güçsüz) yapacak olan Gün, (Biz'den) nasıl sakınacaksınız?
73/18. O (Gün'ün gelişi) ile gök çatlayacak, O'nun Sözü yerine gelecek.
73/19. Evet! Bu, bir öğüttür. Artık kim isterse, İdisine (erişen) bir yol tutsun.

[TAPINMA SÜRESİ KONUSUNDA AÇIKLIK GETİRİLMESİ]

73/20. Evet! İdin, gecenin üçte ikisinin daha azında, ya da yarısında, ya da üçte birinde senin ayağa dikildiğini[12] biliyor, ayrıca seninle birlikte olanların bir bölümü[13] de (öyle yapıyor). Oysa gece ile gündüzü(n uzunluğunu) Allah belirledi. O, sizin bunu sayamayacağınızı[14] biliyor. Böylece O, sizin için (Yargısından) çevrildi.[15] Artık Kuran'dan (sizin için) kolay geleni[16] okuyun. O, içinizden kimilerinin sayrı olacağını, ayrıca ötekilerinin, Allah'ın yararlıklarını[17] amaçlamak için yeryüzünde yayılacağınızı[18], ayrıca başkalarının Allah Yolu'nda yayılacağını[19] biliyor. Artık Kuran'dan (size) kolay geleni ne ise (onu) okuyun. (Antlaşma'ya)

---

[1] doğudan batıya dek her yerin; evren'in. Anlam olarak krş. Krş. **al-āfāq** (41/53)
[2] **wakīlan** : bakan, güvenilir kişi, yönetici.
[3] uygun olarak, arkadaşça, bağışlayarak. Cemil*
[4] Uygun olarak, arkadaşça ayrılmak : yüksek sesle gülmemek, deli deli konuşmamak, birinin sözünü kesmemek, yersiz yere birisini aşağılayacak bir konuşma yapmamak, bile bile yalan atmamak (*B. Thiering. "Biblical Source of Qumran Asceticism*)
[5] gönençli; "gönenci olan". Nimet*
[6] onların yargılanması Bana düşer. 74/11.
[7] **ankālan** : 1 - (Habeş) söküp çıkarmaya, alıp götürmeye yarayan nesne; kıskaç; maşa. Krş. Zebaniler*; 2 - dikmek, sergilemek için kullanılan aygıt. Mangal ile köktaştır. Açıklama için bk. (Habeş) **naqala**. Suçluları sergilemek için kullanılan boyunduruk (?).
[8] (Habeş) geğirtici, kusturtucu.
[9] **kaṯīb** : kumul; kum yığını. Oysa Kuran'da dağlar "çakılmış" bir direğe benzetilir. (b/m) (Geez) **kasma** : çadır direği.
[10] **šāhidan** : 1 - (Arap) tanık; orada olan; 2 - (Akat) **šaḫātu** (I) : yan, kol, destek, yardımcı; **šaḫātu** (IV) : yıkamak, kutsamak. **šaḫādum** : sunulmuş; armağan edilmiş. 3 - (inanç) yayıcısı olmak. Tanık*.
[11] **wabīlan** : sürükleyen, götürücü. Tekgeçişlidir. Vebal*. Bu kök, 2/264 "üstü topraklı kayayı, çıplak bırakan" [üstündeki toprağı sürükleyici] sağanak yağmur (**wābilun**) olarak geçer. Bu Bildiri'de ise Firavun'un su ile sürüklenip boğulması söz konusudur. Krş. **nakāl** (5/38, 79/25) : götürücü, taşıyıcı (su, deniz).
[12] dikilmek, ayağa kalkmak. İlkel inanıklar, tapınmak için ayağa dikilirlerdi. Bu konu Kuran'ın sayısız yerinde anımsatılacaktır.
[13] Elçi'ye "tanık olanlar", kendisi ile "karşılaşanlar". Bk. **waṭan** (6. Bildiri)
[14] tapınma süresini doğru olarak belirlemek. Sayı Saymak*
[15] **fatāba** : (Allah), "tövbe etti". Size karşı yumuşadı. Allah, kullarına acıyıp buyruğundan dönerek (tövbe ederek) tapınma süresini azaltır. Geleneklere göre yükünç süresinin, ayrıca sayısının azaltılması, Mehmet göğe çıktığında Allah'la yaptığı pazarlama sonucunda elde edilir. Oysa ne Elçi'nin göğe çıkışı ne de böyle bir pazarlama Kuran'da yer alır. Kuran'da yer alan tek kesinlik, yükünmenin ancak ve ancak geceleri, gecenin iki ucunda (gün doğarken, ayrıca gün batarken) yapılmasıdır.
[16] 1 - yapabildiğinizce; 2 - (Kuran'ın kimi yerleri çok anlamlı olduğu için) ne anlamak istiyorsanız, onu anlayın. Bu anlamların tümü doğrudur. Kuran'ın çokanlamlı, "Yedi Harfli" oluşu, Medine döneminde belirtilir.
[17] Allah'ın kayrası ile size verdikleri
[18] **yaḍribūna**. (Habeş) : yaymak, sermek; 1 - (Arap) (inancı) uzağa atmak (götürmek). Medine döneminde bu deyim "inanç yayıcıları, sunucuları" için kullanılır, üstelik cihat* edenler ile eş anlamlıdır. 2 - göç etmek (2/273). Dövmek*
[19] Elçi'nin getirdiği öğretiyi açığa koymak için. Öldürmek*

Bağlılığı[1] sürdürün, Ödün'ü verin, ayrıca Allah'a benimsenecek[2] bir ödenek[3] ödeyin. Üstelik siz, seçkin (eylem[4]) olarak kendiniz için (önceden) ne sunduysanız onu, seçkin[5], üstelik süreduracak[6] olan bir karşılık olarak Allah'ın yanında bulacaksınız. Ayrıca Allah'tan yarlıgama dileyin. Evet! Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.[7]

93 - KUŞLUK DİZİSİ (Duha Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[TANRI'NIN, ELÇİ OLARAK ATANMASINI BEKLEYEN MEHMET'İ YÜREKLENDİRMESİ]

93/1. Kuşluk[8] anına!
93/2. Ayrıca, karanlığı yayarken[9] geceye (ant olsun)![10]
93/3. İdin ne senden ayrıldı ne de (seni) suçladı.[11]
93/4. Üstelik, doğrusu senin için sonrası, öncesinden seçkin olacak.
93/5. Ayrıca, doğrusu senin İdin, sana (kayrasından) sunacak[12], üstelik sen (bunu) beğeneceksin[13].
93/6. Seni öksüz[14] buldu da barındırmadı mı?
93/7. Ayrıca seni sapıtmış[15] buldu da kılavuzlamadı mı?
93/8. Üstelik seni başıboş[16] buldu da korumadı[17] mı?
93/9. Öyleyse öksüzü (unutma)! Sen artık (onu) ezme[18].
93/10. Öyleyse dilenenı (unutma)! Sen artık (ona) homurdanma[1].

---

[1] İnanıkların, Allah ile yaptığı sözleşme : Ancak Allah'a tapmak.
[2] (Kendisine) adanmış; (Kendince) benimsenecek. Ancak (Kendisine) "ihsan edilmiş". Güzel*
[3] Ödünç*
[4] eylem; Ödenek
[5] beğenilecek; beğenildiği için seçilecek olan
[6] sürmüş, sonuna gelmiş; gerçeklekleşmiş, yarı yolda kalmamış; süreduracak olan. Azim*
[7] Bu Bildiri, Dizi'nin ilk dört Bildiri'si konusunda açıklık getiren bir eklemedir. "Allah yolunda yola, ortaya çıkmak, yayılmak" kavramı ancak Medine'de dönemindendir.
[8] **wal-ḍuḥā** : güneş(in doğduğu, ısıttığı an). Bu sözcük Kuran'da "yakıcı olma", "yakma" gibi olumsuz bir anlam taşır. Örneğin **taḍḥā** (20/119).
[9] **sağā** : örtme; yatış(tır)ma; durgun, dingin olma. (Habeş) **śgw** : şişman, iri yarı olma, cisimleşmiş, somutlaşmış olma; Görünmeyen nesne görünür olma anlamı için bk. (Habeş) **śəgā**. Tekgeçişlidir.
[10] Sen, "güneşin altında (dolaşıp) yanarken" Biz, seni "örtüp" yatıştırdık, koruduk. bk. Sonraki Bildiriler. Ozan*. Güneşe karşı kendileri için korunacak bir yer olmayan toplum için bk. 18/90.
[11] **qalā**. (Habeş) [**qly**] : incitme; gücendirme; paylama; suçlama (26/168). Bu kök, (Habeş) **qalawa** ile (Yemen] **qly** : kızartmak, kavurmak köküne dayandırılır. Elli gün boyunca Tanrı olan ilişkisi kesilince, Mehmet kuşkuya düşmüş ve sonunda bu Bildiriler gelmişti *(Al-Jalalayn)*. İsa'nın Elçi olmadan önce kırk gün boyunca tek başına çölde kalışı için bk. Sakınmak*
[12] **yuʿ'ṭīka** : (çözüm) getirecek, sunacak (54/29). 1 - (Sunu, armağan) vermek, (sunmak için) elini uzatmak, elini kaldırmak; 2 - uysalca, olgunca davranmak; (Yemen) gelmek, sunmak, su getirmek [bir soruna çözüm bulmak, kurak toprağı sulamak].
[13] Uyarıcı Mehmet'in, Elçiliğe atanmasından sonra (74. Dizi), Salıkçılık aşamasına ulaştırılıp kendisine **muḥammad** niteliği verilir (17/79-80). Ayrıca bk. 62/4. Övgü*.
[14] Ana babası olmadığı için başkalarının yanında büyüyen çocuk. Öksüz*.
[15] **ḍāllan** : yanlış yola sapmış. Mehmet'in lekeli bir geçmişi vardı (94/2-3)
[16] **ʿāilan** : 1 - yoksul; 2 - kılavuzsuz; başıboş (Habeş) [**ʿyl] :** başıboş dolaşan; amaçsız gezinen; gezgin; şaşırmış. (Arap) [**ʿyl], ʿāla :** şaşırmak**.** Krş. **ʿaylatan** (9/28). Ozan*(?).
[17] 1 - varsıl kılmak; 2 - korumak. Gani*. dç : "bay kılmak" (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*).
[18] **taqhar** : 1 - sen (onu) ezme; (onun) suyunu çıkarma. Genel anlam : birisinde ne varsa onu kendisinden, kendisi istemeden almak; birisinin "içini, suyunu çıkarmak"; (Osm) kahrolamak : ezilmiş, üzülmüş olmak. 2 - aç bırakarak onun midesini yakma! Arap [**qhr**] : Eti ateşe tutarak suyunu çıkartma; birisini, kendisi istemeden ele geçirme (*Lane*). (Habeş) **qaḥara** : 1 - Mideyi bulandırma; midedeki ekşi suyu dışarı çıkartma; sayrı kılma; ateşini çıkartma; yemek borusunu yakma. Bu nedenle Cehennem'e gidenlere "kusturucu, acı ot" yedirtilir. Ayrıca bu kök, 6 kez **qahhār**, 3 kez **qāhir** olarak Tanrı için kullanılır. Genel olarak Tanrı, kulların içinde soluk, öz (iç, can), bilgi, suç olarak ne varsa kendilerini (Cehennem'de) ısıtarak çıkarandır anlamı ile kullanılır. Ateş*. Suç çıkarıcı olanlar Allah'ın ortakları değil, tek olan Allah'tır (örneğin 40/16; 39/3-4). Allah, Melekleri göndererek insanlardan öz (can) çıkarandır (6/61).

93/11. Öyleyse İdin'in (seni) mutlu kılışını[2] (unutma)! Sen artık (onu) anlat.

94 - AYDINLATMA DİZİSİ[3] (İnşirah Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[UYARICI MEHMET'İN ELÇİLİK GÖREVİ İÇİN ARINDIRILIP PEKİŞTİRİLMESİ]

94/1. Biz, senin için göğsünü aydınlatmadık[4] mı?[5]
94/2. Ayrıca Biz senden yükünü[6] indirmedik[7] mi,
94/3. senin geçmişini[8] lekeleyen[9] o (yükü)?
94/4. Üstelik, senin öğütleme (yeteneği)ni[10] senin için yükseltmedik mi?
94/5. Böylece[11] doğrusu tutukluğun[12] yanında[13] akıcılık vardır.
94/6. Evet! Tutukluğun yanında iyileşme[14] vardır.
94/7. Sen, artık (üzüntüden yere) döküldüğünde[15], (ayak üstü) dikil,[1]

---

[1] **tanhar**. [**nhr**] : 1 - (su) akmak; ırmak; aşağı gitmek; 2 - (soluk) akmak; burnundan solumak; homurdamak; kızmak. Ayrıca 17/23'te ana baba ile olan ilişkiler konusunda yer alır (**tanharhumā**).

[2] gönenç veriş; mutlu kılış; kayra. Nimet*

[3] Musa'ya yapıldığı gibi Uyarıcı Mehmet'e, Elçilik görevine çağrılmadan önce yapılan işlemler anımsatılır : 1 - Musa (20/25) gibi Mehmet de çoktanrıcı bir ortamda doğup büyümüştü. Dolayısı ile bağrındaki "karanlığın", "kötü inancın" o bağırdan çıkarılması, yerine "ışığın", "doğru inancın" girmesi gerekiyordu. Mehmet, ölmüş biri, sönmüş bir ışık idi (6/122); 2 - Musa'nın konuşma, inandırma, kandırma yeteneği kısıtlı idi. Tanrı, Musa'ya yardımcı olsun diye yanına, bu konularda yetenekli olan kardeşi Harun'u katar (20/36). 4. Bildiri'de, bu yetenek Mehmet'in kendisine verilir.

[4] 1 - (Arap) [**šrḥ**], **šaraḥa** : 1 - (üstünü) açma, (bir soruna) açıklama getirme; (sorunu) aydınlatma; (görülsün diye) açma, genişletme; delik açma, deliği genişletme. 3 - koruma. (Habeş) **śarrəḥa** : başarma; sıkıntıdan kurtarma; (Yemen) **s²rḥ** : kurtarma, koruma; (İbr) bol bol, gür olarak büyüme. 2 - (Habeş) **śār(ə)ẖa**, **śār(ə)ḥa**, **sarḥa** : ışıldama, parlama, aydınlama; (Arap) **šarẖ** : ilk gençlik; (İbr) **šaḥārūṯ** : gençliğin verdiği parıldama, ışıldama; (Akat) **šaraẖu** : görkemli olma, ışıldama. Bu kök, soluk, inanç (6/125) kolaylıkla girebilsin diye göğüsün genişletilmesi, göğüse giden yolun açılması anlamı ile geçer. Bu ise **šaraʿa**, (yolun girişini, kapısını yapma, yol / kapı açma, (bir yolu) görünür kılma; açığa çıkarma; bir sorunu aydınlatma demektir. Işığın, açılan bağıra girmesi için bk. 39/22. 3 - Boşaltma. (Akat) [**zrq**], [**srq**] : dökülme, yere dökme, yayılma; yaygın, dökülmüş, saçılmış; döküntü; **zur'qan** (20/102).

[5] Göğüsün açılması, genişletilmesi, aydınlatılması deyimi Musa için de kullanılır (20/25).

[6] taşıdığın suç yükü. Musa gibi çoktanrıcı bir ortamda büyüyerek edindiğin suç karalıkları. Mehmet, (Yasa'ya göre) sapıtmış biri idi (93/7)

[7] düşürme; çıkarma, giderme.

[8] **ẓahraka** : senin sırtın, arkan. Senin geçmişin. Krş. Musa'nın arkada bıraktığı iz, ayak izi : Musa'nın geçmişi (20/96). Benzer bir deyim, **mā ẖalfahum** (onların arkasında ne varsa) (20/110) onların geçmişi, onların geçmişteki eylemleri diye anlaşılır. Arkada olmak : saklanmış olmak, (arkada olduğu için artık) görünmemek. Krş. **warāahum** (18/79)

[9] **anqaḍa**. Bastırma, yük olma diye anlaşılır. Oysa 1 - lekelenmiş; 2 - bozulmuş, çözülmüş; 3 - İnanç sağlığı bakımından ne olduğu, ne olacağı belirsiz anlamına gelmelidir. [**nqḍ**] kökünün sekiz türevi, Kuran'da, verilen andı, sözü "bozma, çözme" anlamına gelir. Tekgeçişli [**nkd**], **nakidan** (7/58) : verimsiz, seyrek, güçlükle (biten bitki) demektir. (Akat) [**nqd**] : çok sıkıntılı bir durumda olma; sağlık açısından ne olacağı belirsiz bir durumda olma; kaygılı, üzülmüş olma anlamındadır. (Habeş) **naqḍa**, **naqṣa** : kuruma, parçalanma, sertleşme, bozulma. (Arap) **naqaṭa**, (Habeş) **naqʷaṭa**: damlamak; lekelemek, beneklemek; damla, nokta. Ayrıca krş. (Arap) **naqaḍa** (yarma, yarıp açma) ile karşılaştırılan (Habeş) ʾ**anqaḍ**, ʾ**anqaṣ** : kapı; dar, sıkıntılı, güçlü geçit, geçiş.

[10] **ḏikraka**. (Sami) [**dkr**], [**ḏkr**], [**zkr**] : anı, anmak, anımsama, adlandırma, yazıya geçirme, bildiri, duyuru, salık.

[11] sen de gördün; sen de buna tanık oldun.

[12] l-ʿ**us'ri** : (dil, konuşma, inanç sağlığı bakımından) tutulmuş, tutuklanmış, kısıtlanmış, "esir" olmuş olma. Kumar*

[13] ssç : ile, birlikte

[14] **yus'ran** : 1 - kolay; akıcı (önü tıkanmamış olma). Kolaylıkla soluk alma (6/125); 2 - Bugün güç durumda isen, sonradan Elçi, daha sonra Salıkçı olacaksın; Salıkçılık görevine getirileceksin. (Habeş) ʿ**aśśara**, ʿ**assara** (I), ʿ**əśśāre**, ʿ**aśur** : (birisini) çağırma. törenle açılış yapma; törenle göreve getirme; bayram. 4 - (inanç) sağlığının düzelmesi. (Akat) **ešēru** : (durum) iyi olma, iyileşmiş olma; (ürün, devşirme, hayvanın ya da insanın doğurması, üremesi, sağlık) başarılı olma. Kolay*

[15] **faraġta**. [**frg**] : (Su, maden) dökmek, dökülmek; (yağmur) yağmak, boşaltmak, (işi) bitirmek. Musa'nın annesi için bk. **fāriġan** (28/10). Dökülme, dökme (2/250, 7/126, 18/96). Krş. (Akat) **parāku**, **parāẖu** : [bir nesnenin] karşısına uzanmak; kapamak, engel olmak; (bir işi) sonuna getirmek. Bu Bildiri'de sen üzüntüden (yere) yıkıldığında, yere uzandığında, bitkin olduğunda ayağa kalk, Tanrı'ya bağlan, Tanrı'ya tutun" anlamındadır. Krş. "İki yük"ün boşaltılması (**sanafruġu**) (55/31). Tanrıya yanaşma, bağlanma deyimi için ilerideki Diziler'de **ṣlt** deyimi kullanılacaktır.

94/8. üstelik sen artık İdini amaçla[2].

103 - ÇAĞ DİZİSİ (Asr Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

103/1. Üstelik (gelecek olan o) Çağ'a[3] (ant içerim),[4]
103/2. Evet! (Bugün) insan, kesinlikle batkı içindedir[5],
103/3. inanan, ayrıca arındırıcı eylemler eyleyenler[6], ayrıca birbirlerini doğrulukla öğütleyenler, üstelik birbirlerine dayancı[7] öğütleyenler dışında.

106 - DİŞLENME DİZİSİ (Kureyş Suresi)[8]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

106/1. Dişle(n)me (dönem)leri[9] dönüştüğü[10] için
106/2. - kıtlık[11], ayrıca bolluk dönemi[12] yükünün[13] dönüşmesinden (ötürü) -
106/3. artık, bu Ev'in[14] İdisine tapsınlar,
106/4. (O İdi), açlıktan (ötürü) onları doyurdu[15], ayrıca korkudan (ötürü) onlara güven verdi.[16]

---

[1] **inṣab** : (ayak üstü) dikil, (yere) çakıl. Ayağa kalk, sen artık düşme! Nasip*.
[2] **fa-ir'ġab**. 1 - Çok isteme, isteklenme; kıskanma. 2 - komşu olma; birleşme; ilişkiye geçme. Salat* anlamındadır; 3 - (Arap, İbr) **rkb** : birleşme; ilişkiye geçme; (Habeş) **rakaba** (I), **rəkub** : yan yana olma, bitişik; **rakb** : toplantı, dinsel örgüt (cemaat), kurul, kurultay; **rukeb** : bir araya getirme; [toplantıya gidip] "resmi görüşmede bulunma".
[3] **wal-ʿaṣri** : çağ, dönem. 1 - [Saat'in gelişinden önceki] son dönem, son çeyrek. 2 - Sıkıntı (Günü). Sıkıntılı bir gün olacak olan Songün, Saat, Yargı Günü. (Arap, Sami) [**ʿṣr**]: sıkma, sıkıştırma, baskı yapma.
[4] Gelecek çağa; Ötegün'e, Öteyaşam'a, Saat'in gelişinin doğruluğuna ant içerim. Bağlama bakılırsa "(Sıkıntılı, kötü) bir çağ (yaşanıyor)" (bunun sonucu/nedeni olarak) kimi insanlar batkı içindedir (bk. bir sonraki Bildiri) diye de anlaşılabilir. O dönemde Arabistan Yarımadası'nda krallıkların çökmüş ya da çökmekte olmasından ileri gelen politik sıkıntılar, kıtlık, yanardağ olayları için bk. *A. Korotayev, "Origins of Islam"*.
[5] İnancın bozulması (ortak koşuculuk), açlık, yoksulluk, kölecilik... Tanrı, bütün bunları Kadir Gecesi* yoklaması sırasında görüp Kuran'ı indirmeye başlayacaktır.
[6] **ṣāliḥāt**. Ortak koşuştan uzaklaştırıcı (eylem). Bu deyim, ilk Mekke döneminde yer almaz. Dolayısı ile bu Bildiri, bu Dizi'ye sonradan eklenilmiş olmalıdır. Tümcenin uzunluğu da bunu gösterir.
[7] **bil-ṣabri** : 1 - (sıkıntılara) katlanmayı; 2 - düşünüp, olaylar arasındaki ilişkiyi görebilmeyi. Katlanmak*.
[8] Dizi adı çift anlamlıdır : (İnsanı) kemiren, ısıran (açlık dönemi); (insanın bol bol) kemirdiği, ısırdığı (bolluk dönemi). 108. Dizi, bir tek kişiye (Elçi'ye) yönelik iken bu Dizi bir topluma yöneliktir. Tanrı'nın insanları (Mısırlıları) "verimli" ve "verimsiz" dönemlerle sınaması için bk. 7/130.
[9] **qurayšin**. 1 - Devşirme. Krş. kevser (devşirme) (108/1). Yığma, biriktirme, yolma, kesip koparma, toplama, bir araya getirme. 2 - Beslenme, doyma; Yiyecek, yemek, ısırmak. 3 - Açlık; kemirici, ısırıcı dönem; yoksulluk, sessizlik dönemi. 4 - Hayvanların doğurma (verimlilik) dönemi. 5- Kurban kesme dönemi. Geleneklere göre Kureyş (Boyu) diye anlaşılır. Kureyş*.
[10] **liīlāfi. hamza lām fā** : 1 - (Yer, kılık, kimse) değişme (birisi gidip ötekisi gelme), dönüşme, almaşık olma. 2 - İç içe girme, birleşme. Bu anlam için bk. **yu-allifu** (24/43) : bulutların birleşmesi, iç içe girip yoğunlaşması. Krş. (Osm) ülfet : içli dışlı (arkadaş) olma. 3 - geçiçi olma, geçip gitme; geride kalma. Köktaş **mu-allafat** (9/60), yürekleri (inançları) "dönüştürülecek" olan kimseler için kullanılır. Halife*. Dön(dür)me, dönüşme anlamı için bk **al-kauṯar** (108/1).
[11] **l-šitāi**. [**štw**]: 1 - sarp, sıkıntılı, engebeli yer. 2 - kuraklık, kıtlık; kıtlık dönemi; açlık (*Lane*). Kış dönemi diye anlaşılır.
[12] **wal-ṣayfi**. [**ṣyf**] : yağışlı dönem; savaş, çapulculuk dönemi (*Lane*); (Akat) **sâbu**, **sâpu** : su çekmek. (Akat) **šapû** : yolmak. Yaz mevsimi diye anlaşılır.
[13] **riḥ'lat**. (Arap) [**rḥl**] : Devenin eyerini takmak, bağlamak; deveye binmek; birinin sırtına binmek; birisinin sıkıntılarını yüklenmek; uzağa gitmek. (Yemen, Habeş) [**rḥl**] : binek hayvanının koşumu, donatımı; eyer, kaltak. **raḥl** : çanta, heybe (12/62,70,75). Çift anlamlı olmalıdır : 1 - (kıtlıktan ötürü) uzağa gitme, sıkıntıyı yüklenme; 2 - (bolluktan ötürü) deveyi, heybeyi (azık ile) yükleme. Çanta, torba / mide ilişkisi için krş. (Habeş) **karaṣit** : kese, çanta, torba; (Arap) **ḫarīṭa** : çanta, torba; (Arap) **kirš**, **kariš** : karın; (Akat) **karšu** : karın, mide.
[14] **l-bayt** : Ev. (Allah'ın evi / tapınağı olan) Kabe.
[15] Sana devşirmeyi (bolluğu, kevseri) verdik (108/1).
[16] Geleneksel çeviri : "1. Kureyş'in [uluslararası] uzlaşması nedeni ile, 2. kendilerinin yaz ve kış yolculukları (ile ilgili) uzlaşmaları(ndan ötürü), 3. artık, bu Ev'in İdisine tapsınlar, 4. (O İdi), onları açlıktan (ötürü) doyurmuş ve korkudan

107 - UFAK YARDIM DİZİSİ (Maun Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

107/1. Görüyor musun sen (o) Duruşma (Gün'ü)nü[1] yalanlayanı?
107/2. İşte, öksüzü iteleyen odur,
107/3. ayrıca (başkalarını), yoksulu doyurmaya özendirmeyen (de odur).
107/4. Yazıklar olsun, o yakınlara![2]
107/5. Yakınlarından[3] aymaz olanlara[4],[5]
107/6. (o) gösteriş yapanlara,
107/7. üstelik, ufak bir yardıma[6] engel olanlara.[7]

91 - GÜNEŞ DİZİSİ (Şems Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[EVRENİN UYUMUNUN, ONU YARATANIN ANILMASI - İNSANIN SEÇİM ÖZGÜRLÜĞÜ]

91/1. Güneşe, ayrıca onun ışıldamasına!
91/2. ayrıca onu izlediğinde aya!
91/3. ayrıca onu açığa çıkardığında gündüze!
91/4. ayrıca onu örttüğünde geceye![8]
91/5. ayrıca göğe, ayrıca onu Yapana!
91/6. ayrıca yere, ayrıca onu Serene!
91/7. ayrıca cana, ayrıca onu Biçimleyene!
91/8. üstelik ona, onun (kendini) aldatmasını[9], ayrıca (kendini) pekiştirmesini[10] Esinleyene (ant olsun)![11]
91/9. Evet! O (can)ı arındıran kimse, başaracak olandır.
91/10. Üstelik, onu (suç ile) karartan kimse, doğrusu batkıya uğrayacak olandır.

[ELÇİSİNİ YALANLAYAN SEMUD TOPLUMUNDAN BİR ÖRNEK]

91/11. Semud[12] (toplumu), azgınlığından ötürü, (Elçi'sini) yalanlamıştı.

(ötürü) kendilerine güven vermişti." Verilen açıklama : Kureyş Boyu'nun (Mehmet'in içinden çıktığı oymak diye anlaşılır) çevredeki ülkelerle (özellikle Bizanslılar ile) yaptığı alışveriş antlaşması. Bu antlaşmaya göre Kureyşliler, her yıl, kışın Yemen'e, yazın Suriye'ye doğru özgürce yolculuk (alışveriş, taşımacılık) yapabileceklerdi.

[1] 74/46. Din*.

[2] **lil'muṣallīna** : Yakında olanlar, yaklaşmış olanlar, yakındakiler. Aile / komşuluk bakımından çok yakında olanlar. Yanaşıklar*. Alışılagelen çeviri : "Yazıklar olsun o namaz kılanlara..."

[3] **ṣalātihim**. Yakınlar, akrabalar. (Asur) **salātu** : evlilikle akraba olan (kin by marriage) (*The Assyrian Dictionary*). (Akat) **salātu**, **sallātu** "family, clan" (*A Concise Dictionary of Akkadian*). Sami dillerinde **ṣlt** ile **qrb** (örneğin "akraba") eş anlamlıdır. Salat*

[4] aymaz, önemsemeyen, savsayan, aldırışsız

[5] "Onlar namazlarını ciddiye almazlar" (*Diyanet*)

[6] **l-māʿūna** : az da olsa yardımseverlikle yapılan davranışlar, komşular arasındaki dayanışma, küçük yardım, yardımlaşma. Tekgeçişlidir.

[7] Bu Dizi konusunda ayrıca bk. 74/43-45.

[8] 1 - Evrenin uyumlu olmasının kanıtları; 2 - Güneş ile ayın almaşıklığı, gecenin gündüzü kovalaması : yok iken insanın yaratılması, sonra ölümü, sonunda diriltilmesi de böyle olacak.

[9] **fuğūrahā** : onun taşkınlığı ya da kendini kandırması/yalan atması. krş. 71/27, 83/7. (Tigrinya) : hırsızlık yapma amacı ile duvara delik açmak. Krş. Eve, kapısından girmemek : yasayı gerektiği gibi uygulamamak (2/189, 7/161).

[10] **wataqwāhā** : kendini kötülüklerden koruması; kendisini "takviye etmesi", pekiştirmesi. Sakınmak*

[11] Tanrı, o canı sınamak için kendisine (Yasa'ya göre) taşkınlığı (aşırı gitmeyi), ayrıca sakınmayı önerdi. "O (insan) için iki yol sunduk" (90/10). Ayrıca bk. "Ben de onlara iyi olmayan kurallar, yaşam vermeyen ilkeler verdim" (Hezekiel 20/25). Yahudilik'te "yaşam vermemek" : Cennet'e götürmemek.

[12] Semudlar*

91/12. (Bu, anlatacağımız olay), onların kutsuz[1] olanı ayağa kalkınca[2] (olmuştu).
91/13. Oysa (önceden) Allah'ın Elçisi[3] onlara, "Allah'ın dişi devesine[4], üstelik onun suyu(na dokunmayın, sulansın)" demişti.[5]
91/14. Ancak, onu yalanladılar, böylece (devenin) dizlerini kestiler[6]. Bunun üzerine İdi'leri, (sözleşme'den) kaçışlarından[7] ötürü onları (ezinç ile) örttü[8], üstelik orayı dümdüz yaptı[9].
91/15. Üstelik (Allah, yargısının) sonucundan[10] korkmaz!

110 - SAKLANTI DİZİSİ (Nasr Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

110/1. Allah'ın Saklantısı[11], ayrıca (gömütlerin) Açılış[12] (Gün)ü geldiğinde[13],
110/2. üstelik sen insanların, Allah'ın Duruşma (Yeri)ne[14] bölük bölük[15] girdiklerini gördüğünde,[1]

---

[1] **ašqāhā** : kutsuz, mutsuz, uğursuz.
[2] Devenin öldürülmesi için kötü bir öneride, girişimde bulunmak için. "Çözüm" sunmak için bk. 54/29.
[3] Elçi Salih. Semud'lar, kendisine inanabilmek için Salih'ten olağanüstü bir belirti (tansık) isterler. Tanrı da ona dişi bir deve gönderir. Bu deve istediği gibi dolaşıp, otlayacak, belirli günlerde de su içebilecekti. Herkesin buna saygı göstermesi gerekiyordu. Dişi Deve*
[4] devenin özgürce otlanmasına, gidip gelişine
[5] Bu olay, birisi göçebe, ötekisi kentli (Semudlar) olan iki topluluk arasındaki, hayvanları sulama antlaşmasının (her toplumun, hayvanlarını belirli bir süre sulayabilmesinin) bozulmasının öyküsüdür. Bu "antlaşmanın" koşulları için bk. 54/28. (Yalağa) su dökme, ayrıca (suyu) bölüşme anlamları için bk. Dişi Deve*. Orta Doğu'da göçebe toplumların, hayvanlarını sulama sorunları konusunda, ayrıca özellikle kentlerde yaşayanlar ile göçebe toplumlar arasında hayvanları sulamak için yapılan antlaşmalar için bk. *J.-M. Durand, "La maîtrise de l'eau".*
[6] **faʿaqarūhā**. (Bıçak atıp) topuk ya da diz kirişini keserek sakatlamak, topal etmek, yaralamak, kanatmak, aksatmak. Türkçeye genel olarak "öldürmek, boğazlamak, devirmek" diye çevrilir. Oysa bu sözcük Kuran'da kısır, çorak, verimsiz anlamına gelen ʿ**āqir** (3/40, 19/5, 19/8) ile köktaştır. Üstelik dizin kesilmesi, göçebe bir topluma, oraya yerleşmemeleri ya da "oralarda" dolaşmamaları için gönderilen bir uyarı, bir simgedir. Çobanların, kentlilerce sevilmemesi Tevrat'ta Yusuf konusunda da yer alır (Yaratılış 46/34).
[7] [**ḏnb**]*
[8] bulaştırmak, kirletmek; (böyle yaparak bir nesneyi) kaplamak. Ezincin niteliği için bk. 69/5.
[9] **fasawwāhā** : onu oranladı; düzenli, orantılı yaptı. 1 - Onların her biri eşit bir ezince uğradı. 2 - Uğratıldıkları bu ezinç, onların suçu ile orantılı idi. 3 - Deprem sonucunda (7/78) orayı "dümdüz" yaptı.
[10] ʿ**uq'bā** : 2 - (Yemen) bir bey, ağa, komutan olarak (taşıdığı sorumluluk); 3 - (Habeş, Yemen) gözeticilik, bekçilik. Deve, Allah'ın olduğu için onun gözetici, bekçisi Kendisi idi. Akıbet*
[11] **naṣr** : yardım [**nṣr**] diye yorumlanır, böylece bu Bildiri, üstelik tüm Dizi anlamsız kalır. Olsa olsa, Allah'tan yargılanma dileyenler için, Duruşma Günü, Allah'ın kendilerine yardımcı olması anlamına gelebilir. Bu Dizi'nin konusu Duruşma Günü'nden önceki olaylardır. 1 - Allah'ın söz verdiği, tasarısı olan (gözettiği, koruduğu, sakladığı) Gün, Saat*, gözdağı; İsa. Anlam bakımından krş. **wāqiʿat** (56/1). (Akat) **naṣāru** : gözetlemek; korumak; **naṣarūtu** : saklantı, "hazine". Bu anlamlar, Arap [**nẓr**] kökünün benzeridir. (Akat) **naṣru** : gözetlenmiş, saklanmış, korunmuş, gizli tutulmuş; saklantı (saklanan nesne, kimse [İsa ?]); Krş. "Saklı Çağ" (15/38). "İsa" için bk. 61/13. Yardım etmek*. Krş. "Boru`ya üflenecek : "İşte, Gözdağı (Uyarılma) Günü" (denilecek)." (50/20). 2 - Allah'ın, gömütlerde olanları dışarı çıkarması (18/47). Krş. (Arap) **nāsūr** / **nāṣūr** : İyileşmediği için sızıntılı olan yara (ülser). (Arap) [**nsr**] : (atmaca, doğan) eti gagalamak, yolmak, söküp çıkarmak; yırtıcı kuş; kartal; orduda öncü birlik [Tanrı'nın orduları (?)]. Eş anlamlı (Akat) **našāru** (I) : çıkarmak, söküp çıkarmak; ayırmak. 3 - Allah'ın gömütlerdekini (dışarı) yayması, saçması, dağıtması. "... onlar, dağılan çekirgeler gibi gömütlerden çıkacaklar," (54/7). Arap [**nṯr**] : yaymak, serpmek, saçmak (25/23, 76/19, 82/2). (Akat) **našāru** (II) : dökmek. 4 - (Yemen) [**nḏr**] (II), (Arap) **nūn ḏāl / ṯal rā** : uyarı, gözdağı. Diriliş, (gömütlerden) yayılış, kalkış anlamı için bk. (Arap) [**nšr**] (67/15. dipnotu). 5 - (Yakın sesli) **nuḏr** (77/6) : uyarı; 6 - İsa. (Habeş) [**nzr**], **nāzara** : (çocuk) Tanrı görevi için adanmış olma. Adak*. Bu anlamların çoğu 3/123 ile 61/13'te bir arada yer alır.
[12] **l-fatḥ** : 1 - (Gömütlerin) açılması; 2 - (Göğün kapılarının) açılması; 3 - (Allah'ın) açığa çıkması, açılması; (Allah'ın) "ihramdan" çıkması, "baldırını göstermesi"; 4 - (suçluların, sorunların) çözülmesi, yargılanması; Yargı (Günü); 5 - Saat'in gelişi. Fetih*. Bu konuların tümü, Kuran'da yeri geldikçe tek tek açıklanır. Açılış (Fetih) Günü ile Duruşma (Din) Günü için bk. 37/20-21. Songün'de gömütlerden çıkarılma, açığa koyulma, bağırlarda ne varsa açığa çıkarılma deyimleri için örneğin bk. 18/47, 54/7, 69/18, 77/13, 78/17, 100/10.
[13] bu tümce için bk. 61/13.
[14] Din*, Din Günü*. Bu bağlamda "Duruşma (Yeri)" diye çevirmek daha uygun olabilir.
[15] krş. "dizi dizi" (18/48)

110/3. sen artık, İdini övgü ile[2] yücelt[3]. Ayrıca sen, (o Gün) O'ndan yarlıganma dile. Evet! O, çevrilgendir[4].[5]

86 - GECE GELEN DİZİSİ (Tarık Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[YARATILIŞ İLE DİRİLİŞ KONUSUNDA BİR BENZETME]

86/1. Göğe, ayrıca (o) gece gelene[6] (bakın)!
86/2. Üstelik sen, gece gelenin ne olduğunu nereden bileceksin?
86/3. O, (karanlığı) delen[7] bir yıldızdır.[8]

[İNSANIN YARATILIŞI, ÖLDÜKTEN SONRA DİRİLİŞİ]

86/4. Üzerinde gözetici[9] olmayan hiçbir can yoktur.
86/5. Artık insan, (hangi) nesneden yaratıldığına bir baksın[10].
86/6. O, fışkıran bir sudan yaratıldı[11],
86/7. bel ile kaburgalar arasından çıkan.
86/8. Evet! O, onu (ölümünden sonra, yeniden yaşama) döndürmeye kesinlikle güç yetirendir.
86/9. (Yüreklerdeki) gizliliklerin[12] boşa gideceği[13] Gün[14],

---

[1] Ayrıca bk. "O gün, edimleri gösterilsin diye insanlar (orada) bölük bölük dizilecekler" (99/6). "Boru'ya üfürüldüğü gün, artık bölük bölük geleceksiniz" (78/18).

[2] **biḥamdi** : 1 - övgü ile; överek; 2 - birleşmiş, tek olarak [ortaksız]. Övgü*

[3] **fasabbiḥ** : öyleyse sen yücelt. O Gün, Allah'ın Bugünkü Yaşam'a son verme, ölülerin tümünü diriltme gücü olan bir tanrı olduğunu anlamış olacaksın.

[4] **tawwāban** : [Yargı Günü'nde] O, (size acıyıp, sertliğinden, yargısından) geri dönendir, çevrilendir; Allah, "tövbe edicidir". Bu Dizi'nin içeriği, Hristiyan ile Yahudilerde yer alan (İbr) Yeshou'a : yardım, kurtuluş, (Fr) Salut, (İng) Salvatation arasında benzerlik vardır. Tanrı'nın, suçluların suçlarını bağışlaması gibi.

[5] dç : "(1-3). Allah'ın yardımı ve fetih (Mekke fethi) geldiğinde ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde, Rabbine hamd ederek tespihte bulun ve O'ndan bağışlama dile. Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir." (*Diyanet*). Oysa bu Dizi, ilk Mekke dönemindendir, dolayısıyla Mekke'nin "fethi" söz konusu değildi. Ayrıca Elçi Mehmet'in Allah'tan "yarlıganma dilemesi", üstelik Allah'ın "tövbe edici" olması ile Mekke'nin ele geçirilişi arasında bir ilişki bulmak zordur. Muir'in Kuran sıralamasında bu Dizi 30. sıradadır.

[6] **al-ṭāriq** : Gece gelen, gece kapıyı çalan, gece konuğu. "Tarık", Çolpan, Çoban Yıldızı olarak bilinir. Oysa burada söz konusu olan nesne, beklenmedik bir konuk gibi gece gelip kapıyı çalan bir yıldızdır; bu ya bir göktaşı ya da bir kuyruklu yıldızdır. 2 - (Akat) **tarāku**, **terku**, **tirku** ; vurma, patlama; gümbürtü, kara leke; dağa düşen gece karanlığı. (Geez) [**ṭrq**] (I) : delmek; akıntı anlamına gelir; (Osm) tarikat (yol) ile köktaştır. Eve gelen, eve çağırılan konuk anlamları için bk. **qāriʿat** (101/3). krş. 56/1.

[7] **l-ṯāqibu** : delen, delici. [**ṯqb**] : delik, (bir delikten) geçmek, delmek, patlamak, ateş, (karanlığı delen, yırtan) parlak ateş, çıkmak, erişmek (37/10).

[8] Bu ilk Bildiriler'in anlamları sonraki Bildiriler okununca ortaya çıkar : 1 - Hiçbir yerde değilken (görünmez iken) ortaya birdenbire çıkan (yıldız, kuyruklu yıldız, göktaşı) gibi siz yoktan yaratıldınız. Sonra yeniden görünmeyip (ölüp, gömülüp) yeniden ortaya çıkacaksınız (diriltileceksiniz). 2 - Görülmeyen yıldızın gece karanlığını yırtıp ortaya çıktığı gibi, yer yarılarak (görülmeyen) bitkiler ortaya çıkar (12. Bildiri). 3 - Songün (Saat) de, kimse görmeden böyle ansızın gelecek.

[9] **ḥāfiẓun** : bakıcı, gözetici, koruyucu. Her can, Tanrı'nın denetimi altındadır. Hanif*

[10] **falyanẓuri**. "Düşünme / yorumlama" anlamı için krş. (Arap) [**nsr**] : eti gagalamak, yolmak, söküp çıkarmak; (Akat) **našāru** : çıkarmak, söküp çıkarmak; ayırmak.

[11] Tanrının, bir testici gibi insanı kilden, topraktan yaratması Mezopotamya kaynaklıdır. Oysa, insanın toprak içine (tohum gibi) gömülmüş dölden [fışkıran sudan (86/6)] yaratılması Zerdüştçülük'e dayanır. Ahura Mazda (Hürmüz / Qormusta Tengri)'in yarattığı ilk insan, üstelik kendisine ilk tapan, Gayomard'dır. İlk çift insan, Gayomard'ın toprağa gömdüğü dölünden yaratılır (*www.iranicaonline.org/articles/gayomard*). Biraz değişik olmakla birlikte, insanların, Adem'in toprağa gömdüğü kendi dölünden yaratılması Yezidi inançlarında da bulunur (*R. Lescot, "Enquête sur les Yezidis").* Kuran'da bu deyim, "Kadınlarınız, sizin için (ekilecek) bir tarladır" (2/223) diye geçer. İnsanın bir bitki gibi yerden bitmesi için bk. 71/17.

[12] **l-sarāiru** : 1 - gizlilikler. 2 - sevinmeler, mutluluklar. Krş **tasurru** (2/69).

[13] Boşa gitme, geçersiz olma, yıpranma. Krş. **tablū** (10/30). **yablā** (20/120). 2 - gömülmek. Sınamak*

[14] (Gece) görülmeden, beklenmedik bir konuk gibi gelecek olan Gün, Saat (bk. 1. Bildiri).

86/10. artık onun için ne bir güç ne de bir yardımcı olacak.

[DİRİLİŞE İNANMAYANLARA GÖZDAĞI]

86/11. (Bakın, yağmuru) çökertebilen[1] göğe,
86/12. ayrıca (bitkiler çıksın diye) yarılabilen[2] yeryüzüne!
86/13. Evet! Bu, (Tanrı'dan) açığa konulmuş[3] bir Sözdür,
86/14. üstelik delirmiş birinden[4] değil.
86/15. Evet! (Buna karaçalanlar) düzenek düzenliyorlar.
86/16. Üstelik Ben (de) bir düzenek düzenliyorum.
86/17. Sen artık karaçalanalara süre tanı, onlara, bıkmaksızın[5] süre tanı.

95 - İNCİR AĞACI DİZİSİ (Tin Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[SONGÜN'ÜN GELİŞİNİ İSA'NIN BİLDİRMESİNİN DOĞRU OLUŞU]

95/1. İncire, ayrıca zeytine[6],
95/2. ayrıca Sina[7] Dağına,[8]
95/3. üstelik, bu Güvenli Kent'e[9] (ant olsun)! [10]

---

[1] **ḏāti l-rağʿi** : özünden, kendisinden dönüşlü. Döndürme yeteneği olan, geri getirebilen, geri getirici. Kurak bir dönemden sonra yağmuru yeniden getirebilen gök. "Döndürme" için bk. 8. Bildiri. 2 - (Habeş) **ḍaʾat** : çıkış, başlangıç, ilerleme. (Habeş) **waḍʾa** için bk. **waḍiyāan** (21/48 dipnotu). 3 - (Arap) [**rğʿ**] : (geri) döndürme; 4 - (Bulutları) yoğunlaştıran (gök). Bu konuda bk. Ağır. (Habeş) **ragʿa** : yoğunlaşma, pıhtılaşma. Genel anlam : (süt) pıhtılaşıp (lor peyniri, yağ, kabuk oluşup) çökme. 5 - "Serinletme", "yatıştırma" anlamı için bk. **ir'ğiʿū** (24/28, iki kez)

[2] **ḏāti l-ṣadʿi** : 1 - yarılabilme, çatlayabilme yeteneği olan. Kendi kendisine çatlayabilen, çatlayıcı; 2 - (Habeş) yumuşak, yumuşayan, yumuşayabilen; 3 - (Habeş) yardımı olan. (Arap) [**sdy**], **saddā :** (birisine) yarar, iyilik sağlayan.

[3] **faṣlun**. 1 - açığa, açıklığa, ortaya çıkma, "tenzil edilme"; 2 - arınmış; 3 - yeniden başlatılan, yenilenen, (anımsatılan); yavaş yavaş oluşan (emekleyen). Fasıl Günü*. İndirmek*. Mecit*

[4] **bil-hazli**. Ne anlama geldiği belirsizdir, "eğlence, boş söz" diye çevirilir. Tekgeçişlidir. Bir önceki Bildiri'ye bakılırsa, delirmiş, sağa sola koşuşturan Ozan*, Gezgin Derviş olan biri, ya da "alık, kısıtlı biri" anlamına gelmelidir. (Arap) **ḥasala** : altındaki hayvanı kışkırtma. (Yemen) [**ẓll**] : üstü kapalı bir yapı; **hẓl** : üstü kapalı bir yapı yapma. (Habeş) **ḥasala** (I) : dizgin takma. (Akat) **ẖadālu** : bağlamak, düğümlemek. Öte yandan (Habeş) **ẖazala** : taşımak, sırtında taşımak demektir. Bu ise Kuran'ın dilinde "başka yerden, başkalarından taşımak, aktarma" anlamına gelmelidir. Bu anlam ise Kuran'da "söylence" diye geçer (83/13).

[5] **ruwaydan**. Tekgeçişlidir. (Arap) [**rwd**] : isteme, isteklendirme, inandırma, kafaya takma, arkasından koşturma. (Habeş) [**rwd**] : izlemek; arkasından koşmak, saldırmak.

[6] İncir ve zeytin ağaçları, Mekke ile çevresinde yetişmezdi. Medine'de hurma, portakal, limon, nar, muz, şeftali, kayısı ve incir bulunması konusunda bk. *İA. Cilt 7,* (Medine başlığı). Bu Bildiri'de söz konusu olan, bu ağaçlar değil, bu ağaçların yetiştiği ülke, İsa'nın yaşamış olduğu topraklarıdır. *Al-Jalalayn* 'a göre incir ve zeytin, Suriye'de bu ağaçların bittiği iki dağın adıdır. **Djabal az-Zaitun** (Zeytin Dağı), Kudüs'ün doğu kesimlerindeki bir tepenin adıdır. Arabistan Yarımadasında, tarıma en uygun bir bölge olan Yemen'de bile zeytin ağacı yetişmediği için yağ, keten ve susamdan elde edilirdi. Oysa incir ağacı, Yemen'de yetişirdi (*J. Charbonnier, "L'agriculture en Arabie du Sud"*).

[7] **ṭūri sīnīna** : Sina Dağı.

[8] Songün, Tanrı'nın Sina Dağı'na ayak basması için bk. İdris'in Bitiği 1/4. Zekeriya 14/1-4'e göre "İdi'nin Günü" (Allah'ın Günleri*) gelince İdi, Zeytin Dağı'na ayak basacaktır. Bk. Duruşma Günü (7. Bildiri)

[9] **l-baladi l-amīn** : 1 - Güvenli ülke/yerleşim yeri/konut. Kudüs. (Zekeriya 14/10-11). Ses benzerli (Habeş) **balaz** : Kudüs'teki Süleyman'ın Tapınağındaki sütunun adı. Anlam genişlemesine uğrayarak ayrıca doğru, dosdoğru, doğruluk, güçlü demektir. Grek dilinden bir alıntıdır. 2 - Cennet. Bu Bidiriler ile 52/1-4 arasında, özellikle "Dağ" ile "Sina" arasında, benzerlik vardır. 6. Bildiri'de inanan kimseler için "Cennet" ödülü söz konusudur. Dolayısı ile "Güvenli Kent ile "Bayındır Konut", Cennet'in iki ayrı adı olmalıdır. Krş. **maqāmin ʾamīnin** (44/51) : Güvenli bir konut (Cennet). (Yemen) [**bld**], **blwd** : yerleşim yeri, sömürge edinilen yer. "Sömürge" anlamı için bk. [ʿ**mr**] (52/4'ün dipnotu). (Arap) **balata** ile (Habeş) **ballata**, köken bakımından **bakka** (Mekke) ile yakın anlamlıdır; (Habeş) **ballāti**, ayıran kimse; et kesicisi demektir. Kurbanların kesildiği kent (?). (Cennet'teki) Güvenli Yaşam. (Akat) **balāṭu** : yaşam.

[10] Bu Dizi'nin konusu öldükten sonra Diriliş, ayrıca Duruşma olacağının, üstelik bu Duruşma sırasında bir Yargıç'ın bulunacağının anımsatılmasıdır. "İsa, Zeytin Dağı'nda otururken öğrencileri yalnız olarak yanına geldiler. "Söyle bize"

[İNSANI YARATAN ALLAH'IN, DURUŞMA GÜNÜ'NDEKİ YARGIÇ OLUŞU]

95/4. Evet! Biz insanı, benimsenecek[1] bir biçimde[2] yarattık.[3]
95/5. Sonra Biz onu, aşağıların aşağısı (olan yer)e döndüreceğiz[4],[5]
95/6. inanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler eyleyenler dışında. Artık onlar için kesintisiz bir ödül olacak.
95/7. Öyleyse, sana Duruşma'yı[6] yalanlatan nedir?
95/8. Allah, yargıçların[7] en iyi yargılayanı değil midir?

99 - DEPREM DİZİSİ (Zilzal Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[SONGÜN'ÜN BELİRTİLERİ, EDİMLERE GÖRE KARŞILIK GÖRME]

99/1. Yer[8], kendi kendine sarsılarak sarsıldığında,
99/2. ayrıca yer, (taşıdığı) ağırlıklarını[9] dışarı çıkardığında,[10]
99/3. ayrıca insanın, "Buna ne oluyor?" dediğinde,
99/4. işte o Gün, (yeryüzü) eşlik ettiği (kimseler)ini[11] ortaya çıkaracak[12],[13]
99/5. Senin İdin'in, kendisine bildirdiğine uygun olarak.
99/6. O Gün, edimleri gösterilsin diye insanlar (orada) bölük bölük dizilecekler[14].
99/7. Artık küçük bir tohum ağırlığında[15] (bile olsa) seçkin (bir eylem) eyleyen kimse onu[16] görecek[17].
99/8. Ayrıca küçük bir tohum ağırlığında (bile olsa) bir kötülük[18] eyleyen kimse onu görecek.

---

dediler, "Bu dediklerin ne zaman olacak, senin gelişini ve çağın bitimini gösteren belirti ne olacak?" (Matta 24/3). Hristiyan inançlarına göre İsa, göğe Zeytin Dağı'ndan çıkar.

[1] **aḥsan** : (güzel olduğu için) benimsenecek, kucaklanacak olan. Güzel*. Tanrı, Adem ile Havva'yı Kendi Bahçesinde ağırlamıştı.

[2] **taqwīmin**. Tekgeçişlidir.

[3] Biz insanı [incir ve zeytin ağaçları gibi] yeşerttik (80/17); 71/17. 2 - Biz insanı benimsenmiş bir biçimde yarattık.

[4] **radadnāhu**. (Geriye) çevirme, (geriye) çağırma. (Habeş) [**rdd**] : yeniden ele geçirme; (Akat) [**rdd**] : avlama, kovalama

[5] Cehennem Çukuru'nun en alt yerine. Oysa suçsuz olanların "benimsenecek olan biçimi / durumu" sonsuza dek kesintisiz sürecek (bk. bir sonraki Bildiri).

[6] **bil-dīni**. Duruşma, Yargılama (Günü). Genel olarak Türkçeye "din" diye çevirilir. Oysa bir sonraki Bildiri'deki "yargıç", **bil-dīni** sözcüğünün gerçek anlamını ortaya koyar. Din Günü*.

[7] **bi-aḥkami** : yargıçlar; yargıcılar. Değişik, bütünleyici anlamlar için bk. Akıbet*

[8] yer, yeryüzü, toprak. Bu Bildiri için bk. *A. Korotayev, "Origins of Islam"*.

[9] **aṯqālahā**. 1 - (Yeryüzünün taşımakta olduğu), yandaşları, yoldaşları (olan gömülmüş ölüler). Ağır*, Haber*. 2 - Derinlikler, çukurlar (gömütler) anlamı için bk. **l-ṯaqalāni** (55/31).

[10] "O günler yeryüzü, kendisine emanet edilenleri geri verecek" (İdris'in Bitiği 55/1)

[11] **aḫbārahā** : onun (kendi) salıkları, haberleri. Bunun ne demek istediği bilinmez. **aḫbārahā** : 1 - onun (yeryüzünün) (patlayarak) birdenbire açığa çıkardığı (ölüler). (Akat) **ḫabāru** (II) : yoğun, yoğunluk. Ancak, bu konu 2. Bildiri'de anlatılır. 2 - onun birlikleri; onun kendisine eşlik eden arkadaşları. Bu birlikler, yoldaşlar sonradan bölük bölük yapılacaktır (6. Bildiri). 3 - ölü bedenler ile tinlerin birleşerek yenilenmesi. Tinlerin yeniden bedene girmesi. Haber*. Ağır*. (Osm) hadis : Eski bir olayı, konuyu yeniden ortaya çıkarma; yenileme.

[12] "Sheol, ne aldıysa geri verecek" (İdris'in Bitiği 51/1). Sheol : Ölenlerin tinlerin, Yargı Günü'nden önce bekletildiği yer. Gölge*.

[13] dç : "İşte o gün, yer, kendi haberlerini anlatır." (*Diyanet*)

[14] **yaṣduru**. (Akat) **sadāru** : dizilmek, "satır satır, dizi dizi olmak" (İbr, Aram, Sür) [**sdr**] dizilmek, düzenlemek. (Habeş) **sadara** : düzene koymak. (Arap) [**ṣdr**] ile [**sṭr**] köklerinin birbiri ile karıştılması için bk. 17/51, 28/23.

[15] **miṯ'qāla ḏarratin**: küçük bir tohum ağırlığı. **ḏarratin** : 0,00156 gram olan ağırlık ölçü birimi (*TDK*). [**drr**] : (ekilen) tohum. (Habeş) akdarı, süpürge darısı. (Akat) **zēru**, **zīru** : (bitki) tohum; (insan) döl. Krş. (Osm) zürriyet.

[16] edimini, ediminin karşılığını.

[17] Tüm eylemler, "Edimler Bitiği"ne yazılmış olduğu için, onu oradan okuyacak.

[18] (Akat) **sarru** : yalan, suç. Israr*

101 - ÇARPICI DİZİSİ (Karia Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[SONGÜN'ÜN BELİRTİLERİ - EDİMLERE GÖRE GİDİLECEK YERLER]

101/1. Çarpıcı![1]
101/2. Nedir (o) çarpıcı?
101/3. Üstelik sen, (o) çarpıcının ne olduğunu nereden bileceksin?
101/4. (Onun çarpacağı) Gün insanlar, dağılmış kelebekler gibi olacak,
101/5. ayrıca dağlar, ditilmiş[2] yün gibi.[3]
101/6. Artık (o Gün) tartısı dengeli olan[4] kimse (unutmasın),
101/7. artık o, beğenilecek bir yaşantı içinde olacak,
101/8. Üstelik, tartısı bükülen[5] kimse (unutmasın),
101/9. artık onun yakıtı[6], Kızıllık[7] olacak.
101/10. Üstelik, onun ne olduğunu sen nereden bileceksin?
101/11. O, kızgın[8] bir ateştir.[9]

100 - ERİŞENLER DİZİSİ (Adiyat Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[TANRI'NIN, ÇAKIMLI BULUTLARI GÖNDERİP GÖNENÇ VERİŞİ]

100/1. Kararıp[10] erişenlere[1]!

---

[1] **al-qāriʿat** : A) - (Vurarak, çarparak, yakarak deri) yolan; deri yolucu; başa çarpan (kamçı, yıldırım). 1 - (Arap) [**qr** ʿ] : (Kapıya) çarpmak, vurmak, dövmek; başa çarpmak; 2 - (Habeş) **qaraya** (I) : vurmak, çarpmak. 3 - (Habeş) **k(w)arʿa (I)**, **k(w)arʾa** : el içi ya da yumruk ile başa vurmak. 4 - Habeş **qaraya** (II) / **qara** : vurmak / derisini yolmak. 13/31'de **qāriʿatun,** çarpılma eylemi ile birlikte geçer, üstelik o (ne ise), Mekkelileri'in "konutlarının yakınına inecektir". 89/13'te ise, Semudlar (ile Firavun) konusunda, "Tanrı, üzerlerine ezinç kamçısını yağdırdı" denilecektir. Dinler Tarihinde yıldırım, tanrının kırbacı olarak bilinir. Gök gürlemesi, ayrıca düştüğünde yıldırımın çıkardığı ses ise tanrının gürlemesi, kükremesidir. Krş. Türkçedeki "Gürgür Dede". Boru'ya üfleneceği gün, insanların "çarpılması" için bk. 39/68. Krş. **laẓā** (kabuk, deri) yolan, yolucu (70/15). B) - Sami dillerinde [**qry**] (eve) konuk almak, yemeğe, şölene çağırmak, bayram yapmak, sunu (kurban) sunmak; (Akat) **qerû**, **qerītu** : (eve) çağırmak, şölen vermek, bayram yapmak. Songün (dağların sıçrayacağı gün), Seçilmiş Olan kimse (Mesih diye anlaşılır) ortaya çıkacak, Tanrı'nın yanına çıkacak (konuk olacak). Seçilmiş Olan kimsenin ağızı ile Gizem'in bilgileri söylenecek ((Habeş) **qaraya** (II) : geleceği söylemek, önceden bilmek; yorumlamak; büyücülük yaparak önceden bilmek; **qariyan** : havanın nasıl olacağını önceden bilen kimse); yeryüzü sevinecek (bayram yapacak). Tanrı, büyüklenecek (Habeş) **k(w)arʿa** (II) : büyüklenmek. İnananlar sevinecek (bayram yapacak) (İdris'in Bitiği 51. Bölüm). Bu gelen konuk, Tanrı'nın Kendisi olabilir (bk. 100/5'in dipnotu). Kapı çalmak, eve konuk gelmek, konuk çağırmak anlamları için bk. **ṭāriq** (86/1).

[2] **l-manfūši** : yayılmış; (Yemen) boşanmış, salınmış; yayılmış. (Habeş) kaçışmış, uçuşmuş. Krş. **nafašat** (21/78) : "tarlaya" yayılmış "koyunlar". İdris'in Bitiği 51/5 : "ve o günler dağlar, koçlar gibi sıçrayacak ve tepeler sütten doymuş kuzular gibi zıplayacak". Nefes*

[3] dağların sıçraması için bk. 69/14.

[4] 7/8. Ağır*

[5] suç yükünden ötürü dengeli olmayan. 7/9. Hafif*

[6] **ummuhu** : onun anası, annesi. Cehennem konusunda böyle bir anlam başka bir Bildiri'de geçmez. Oysa (Akat) **ummu** : ana; sıcaklık; **emmu**, **ammum** : sıcak; **emmū** : yakıt. (Arap) [**ḥmm**] : kızma, sıcak olma.

[7] **hāwiyatun** : Kızıllık, kızartı. Gelenekler bu sözcüğü boşluk, derin çukur, uçurum olarak anlar. Kuran'da bir kez geçer, Cehennem'in bir adı olarak sayılır. Çukur*. Oysa *A.Jeffery*'e göre bu sözcük Habeş (Geez) kökenli olup (gün batarken gökyüzünün kızardığı yerdeki) ateş anlamındadır. 11. Bildiri'de de bunun bir ateş olduğu belirtilir. (Geez) **ḫaw**, **ḫawi** : ateş. Kızıllık konusunda açıklama için ayrıca bk. **ḫawaya** (*Geez Sözlük, 250*). Cehennem'e "kızıl" niteliğinin verilmesi için ayrıca bk. 105/1.

[8] 1 - kızgın; 2 - (Yemen) koyu(laşmış), yoğun(laşmış)

[9] Bu Dizi'nin metinsel incelenmesi [ABC/C'B'A'] için bk. *M. Cuypers, "La Rhétorique Sémitique dans le Coran"*

[10] **ḍabḥan**. (Arap) [**ḍbḥ**] solumak; renk değişmek; kara renkli çakmak taşı (*Lane*). Renk değişmesi : inanç değişmesi. Boya*. Kara olma : "zalim* olma", "kafir* olma".

100/2. böylece saçılan[2] kıvılcımlara[3],
100/3. böylece (toprakları) ıslatıp[4] dönüştürenlere[5],[6]
100/4. böylece bununla aksaklığı[7] giderenlere[8],
100/5. böylece bununla bütün (bunlara) aracı[9] Olana! [10,11]

100/6. Evet! (Oysa) insan, İdisine karşı kesinlikle suçlayıcıdır[12].
100/7. Ayrıca, doğrusu o, bu konuda kesinlikle saldırgandır[13].
100/8. Üstelik, doğrusu o, seçkinlik[14] sevgisi konusunda kesinlikle aşırıdır.

---

[1] **al-ʿādiyāt** : Tekgeçişlidir. (Yemen) [ʿ**dw**], [ʿ**dy**] : ilerleme, yürüme, erişme; bir bölgeye (topraklara) girme; birisine düşmanca davranma, (taşan sular) sulama kanalına girme. (Yemen) ʿ**dwt** : itme, saldırı. Aşırı Gitmek*, Düşman*

[2] tutuşturan / dökülen kıvılcımlar (yıldırımlar). **qadḥan** ; (Arap) [**qdḥ**] : kepçelemek; kepçe ile dağıtmak; **qadaḥ** : (Osm) kadeh (içki tası, çanak). (Yemen) [**qdḥ**], **mqdḥ** : sunu sunma çanağı; (Habeş) [**qdḥ**] : su çekmek; dökmek; (Arap, Habeş) [**qdḥ**] (II) : delmek; delik açmak; (Habeş) [**qdḥ**] (III) : sayrı olma; terleme; ateşi çıkma. (Arap, Sami) [**qdḥ**] : yakmak; tutuşmak; (Arap) çakmaktaşı (silex); (Aram) parlama, tutuşma. (Akat) **qâdu** : tutuşturma. Kuran'ın dilinde "sayrı olma" : inanç bozuk, belirsiz olma.

[3] **fal-mūriyāti** : 1 - kıvılcımlar; 2 - [**wry**] : saklamak; 3 - [**wrr**] : (uzağa) atılmış olmak. Kendini dışlamak; dışlanmış olamak; (Habeş) **warawa**; **tawarwa** : kendini (uzağa) atmak; **yatawārā** (16/59). 4 - (Yemen) [**hwr**], [**wry**] : duyuruda, bildiride bulunmak ["havari" olmak]; akarsu; su deposu. Tekgeçişlidir. Esen yellerin, Tanrı'nın salıkçısı ("havarisi") olması. (Mezmurlar 104/4). bk. 25/25'in dipnotu.

[4] **ṣub'ḥan** : (Arap, Habeş) [**ṣbḥ**] : 1 - gün doğuşu, sabah; (Yemen) sabah yıldızı; doğu. 2 - (Habeş) [**ṣabḫa**], (Akat) **ṣabû,** (Arap) [**ṣbg**] : (suya) batırmak; ıslatmak; (yemeğe) baharat koymak. Boya*. "Bilgi ile sulama" anlamı için bk. Kerim*.

[5] **fal-muġīrāt**. 1 - Habeş [**gyr**] : başkalaştırma, yabancılaştırma, sürgüne (başka topraklara) sürme. (Arap) **ġayr** : başka. 2 - (Akat) **egru** : karşıya geçme; 3 - (Habeş) **gwr**, **tagāwara** : komşu olarak (bir yerde) kalma; komşu olma; yabancı olma. (Arap) **gār** (komşu). krş. **muġayyiran** (8/53).

[6] dç : 1 - Suya batırıp dönüştürenlere! (Havariler, inanç dönüştürücüleri); 2 - (Yağmur bulutları), sulayıp (o kurak toprakları) dönüştürenlere, başkalaştıranlara!

[7] **naqʿan**. 1 - Toz. 2 - (Arap) [**nky**], **nakā** : yaralama; (Yemen) [**nky**] : kötülük, yaramazlık; kötücül, kötü amaçlı kimse. (Habeş) **nakʿa** : (bitki) küf, küflenme; kötülük, sıkıntıya sokma; **nikāʿu** : sakat, topal, aksak; bu anlam için bk. **al-abtar** (108/3); (Habeş) **nakaya**, **nəkay** (I) : (Habeş) : sıkıntı, kötülük; 3 - (Habeş) **naqʿa** : yarılmak, çatlamak, fışkırmak; kaynak. (Arap) **naqʿa** : yırtma. Yerin çatlaması, Kuran'da genel olarak kuraklık olarak değil, bitkilerin yeri yarıp çıkması anlamına gelir. Tekgeçişlidir.

[8] **fa-aṯarna**. [**ṯwr**] : (toprağı) sürmek (bulutu, insanı) sürüklemek. (2/71, 30/9, 30/48, 35/9). Ayrıca Arapçada yükselme, ayağa kalkma, dinçleşme, yayılma, sıçrama anlamlarına gelir. Bu anlamlar için bk. Kadir*. (Habeş) [**ṣwr**] : taşıma, götürme, (giysi) giyme; (yaşlı kimselere) destek, dayanak olma; katlanma, hoşgörü; (ettirgen) yük; yükleme; (Amhar) **ṭäwwärä** : ana babayı destekleme, yardım etme.

[9] **fawasaṭna**. **wasaṭ** : orta; ortaya oturmak, ortaya koymak; aracı (vasıta) olma; aracılık etme (*Lane*). (Habeş) **wasada** : yol gösterme, öncülük etme, sürme, alıp götürme. Ayrıca "oturaklı olma", "yerleşik olma" anlamı için bk. Sami [**ysd**], [**wsd**] : temel atma, temel döşeme. krş. (Akat) **(w)ašāṭu** : sert, katı olma; katılaşma, (insan, hayvan, cin) sert, inatçı olma. **(w)ašṭu** : sert, katı; (yol, duvar, sel, yel) sert, sıkıntı verici olma. Benzer bir Bildiri'de "aracı olma" yerine "yüklenme, sorumlu olma" deyimi kullanılır (79/5).

[10] İkinci anlam :
1 - (İnancı) kararıp [kararmış olup] saldıranlara,
2 - böylece saçılan (inanç) sayrılığına,
3 - böylece (sapanları) ıslatıp [kutsayıp] dönüştürenlere,
4 - böylece bununla [inanç] aksaklığı(nı) giderenlere
5 - böylece bununla bütün bunlara aracı Olan'a.

[11] dç : "(1-6) Soluk soluğa süratle koşan, (koşarken ayaklarını) vurarak ateş çıkaran, sabah erkenden baskın yapan, orada tozu dumana katan ve düşman topluluğunun ortasına dalan atlara andolsun ki ..." (*Diyanet*).

[12] **kanūd**. Tekgeçişlidir. İyilikbilmez diye anlaşılır. 1 - İnsan, İdisine karşı yargı verendir; O'nu suçlu bulandır; O'nu suçlayandır. (Habeş) **k(w)annana** : yürütücü olma; egemen olma; yargılama; (birisini) suçlu bulma; **k(w)ənnat** : yargı; suçlama. 2 - İnsan, İdisine karşı isteklidir; kıskançtır; kızgındır; öfkelidir. (Arap) [**qny**], **qanā** : ele geçirme. (Yemen) **qny**, **qnyt** : 1 - elde etmek; ele geçirme; 2 - bir kadın arcılığı ile çocuk edinme. **yqnynn** : sunmak; bir tanrıya (sunu) sunmak. Tanrı'ya çocuk (İsa), kız (Melekler) uydurma (?). (Habeş) **qanata** : kayış, kuşak takmak; çevresini kuşatmak. (Arap) **qinna(t)** : iplik bükmek. Hubal*. Genel anlam : 1 - Tanrı'yı kısıtlamak, kendisini küçültmek; 2 - Allah'a başka tanrıyı (Hubal'ı) takmak, Allah'ı başka tanrı (Hubal) ile dolamak. Ortak koşucu olma (?). Yağmur bulutlarını dolayısı ile gönenci getirten Tanrı iken, insan O'nu suçlayandır / insan iyilikbilmeyendir. İlk beş Bildiri, "koşan atlar" diye çevirilirse bu Bildiri anlamsız kalır.

[13] **lašahīdun**. "Hiç şüphesiz buna kendisi de şahittir." (*Diyanet*) diye çevirilir, böylece bu Bildiri anlamsız kalır. Değişik anlamlar : istekli, saldırgan; (kendi aralarında) dayanışmada bulunan; (bu tutumun / yanlış inancın) yayıcısı. Tanık*

[14] seçkin (varlık); seçilmiş, seçilecek (nesne, kimse); seçkin olma durumu; (toplumsal) seçkinlik (7/188). Hayır*

100/9. Artık bilmiyor mu, gömütlerde ne varsa (onların) altüst olacağını?[1]
100/10. ayrıca bağırlarda ne varsa açığa çıkarılacağını?[2]
100/11. Evet! O Gün, onların İdisi kendileri konusunda kesinlikle salıklı olacak.[3]

92 - GECE DİZİSİ (Leyl Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ÖLÜMDEN SONRA DİRİLİŞ, GECEDEN GÜNDÜZE GEÇİŞ GİBİDİR]

92/1. (Gündüzü) örtüğünde geceye!
92/2. Ayrıca, belirdiğinde gündüze!
92/3. Üstelik erkeği, ayrıca dişiyi Yaratan'a!

[ÖTEKİ YAŞAM - EDİMLERE GÖRE KARŞILIK GÖRME]

92/4. Evet! Çabalarınız kesinlikle (tek tek) ayrılacak[4].
92/5. Böylece veren[5], ayrıca sakınan,
92/6. ayrıca, atanmış (Ödül'ü)[6] doğrulayan[7] (unutmasın),
92/7. Biz artık ona, kolaylığa[8] (gitmesi) için (yolunu) kolaylaştıracağız.
92/8. Oysa eli sıkı olan, ayrıca kendini yeterli[9] sayan,
92/9. üstelik, atanmış (Ödül'ü) yalanlayan kimse (unutmasın),
92/10. Biz artık ona, sıkıntılı[10] (yere gitmesini) kolaylaştıracağız.
92/11. Üstelik, (Çukur'a) düştüğünde[11], varlığı kendisini korumayacak.[12]
92/12. Evet! Biz'e düşen doğru olarak kılavuzlamadır,
92/13. Ayrıca, doğrusu Öteki ile Önceki (yaşam), kesinlikle Bizim'dir.
92/14. Ben artık sizi kudurmuş[13] bir Ateş ile uyardım,
92/15. orada, ancak kutsuz[14] olan ısıtılır[15],
92/16. (kılavuzluğu) yalanlamış, üstelik sırtını dönmüş olan (kutsuz kimse).
92/17. Oysa sakınan, ondan uzak tutulacaktır,

---

[1] **buʿṯira** (82/4). "Gömütlerin altüst olması" deyimi (82/4), ölülerin gömütlerin dışına atılacakları anlamına gelir. bk. *A. Lods, "De Quelques Récits de Voyage au Pays des Morts"*. **buʿṯira** ile [**btr**] arasındaki anlam yakınlığı için bk. **al-abtar** (108/3).
[2] **waḥuṣṣila**. (Maden) çıkarma; (madeni) açığa koyma, elde etme.
[3] Bu Dizi'de yer alan **ʿādiyāt** (100/1), **ḍabḥ** (100/1), **mūriyāt** (100/2), **qadḥ** (100/2), **muġīrāt** (100/3), **ṣub'ḥan** (100/3), **naqʿ** (100/4), **wasaṭ** (aracı olma) (100/5), **kanūd** (100/6), **ḥuṣṣila** (100/10) sözcüklerinin Kuran'da tekgeçişli olması, ayrıca **buʿṯira** sözcüğünün ancak iki kez (82/4, 100/9) yer alması ilgi çekicidir.
[4] kesmek, yarmak, yırtmak; yırtıp açmak; bölük bölük yapmak. Yarmak : yargılamak; incelemek.
[5] veren, bağışlayan; verici. Bunun yerine, özellikle Medine döneminde "bölüşen / katkıda bulunan" (infak eden) deyimi kullanılacaktır. Katkı*. "Vermek" için ayrıca bk. 18. Bildiri.
[6] **bil-ḥusnā** : adanmış / kucaklanacak / benimsenecek olan (ödül); Cennet. Güzel*
[7] ölümden sonra diriliş olacağına, dolayısı ile orada kazanılacak bir ödül (Cennet) olacağını doğrulayan. dç : "en güzel sözü (kelime-i tevhidi) tasdik ederse" (*Diyanet*).
[8] kolay, kolaylık : 1 - Öteki yaşamda kolay, güçsüz, sıkıntısı olmayan bir durum. Cennet'te olma durumu. 2 - Cennet'e gidebilmek için tutulan yolda kendisine kılavuzluk edilme (12. Bildiri); tutulan yolun "akıcı" olması, "tıkanık olmaması". 3 - (Tanrı'nın Bahçesini, Tanrı ile) paylaşma; su verme anlamları için bk. Kolay*.
[9] [Bahçesi olduğu için / korunabildiği için] geçim, yaşam sıkıntısı olmayan; başka birisi gerekmeden yaşayabilen. Gani*
[10] **lil'ʿus'rā** : sıkıntı ile. Cehennem. Lekeleme; (ateşte) tütsüleme; kısıtlama anlamları için bk. Kumar*
[11] **taraddā**. [**rdy**] : yıkılma, düşme; [**wrd**] : inme, aşağıya gitme, iniş yapma. Krş. düşüp (ölmüş) (**mutaraddiyat**) (5/3). Çukur*. [wrd]*
[12] "İnsan bütün dünyayı kazanıp da canından olursa, bunun kendisine ne yararı olur? İnsan kendi canına karşılık ne verebilir?" (Matta 16/26). "O Günler, insanlar kurtuluşu ne altında ne de gümüşte bulacaklar." (İdris'in Bitiği 52/7). "Paran da yok olsun, sen de!" dedi, "Çünkü Tanrı'nın armağanını parayla elde edebileceğini sandın. (Elçilerin İşleri 8/20).
[13] [**lẓy**], **talaẓẓā**. Kudurmuş diye anlaşılır. (Habeş) [**lzy**], **lazaya** : tükürük üretmek, ağzı sulanmak.
[14] kutsuz, mutsuz, uğursuz. Şaki*. Soldakiler*
[15] ateşe yanaştırılır.

92/18. (o sakınan), (suçlarından) arınması için varlığından veren[1],
92/19. ayrıca o, yanında[2] hiç kimse için, karşılığı beklenilen bir kayra olmayandır,[3]
92/20. (üstelik onun verdiği) ancak üstün İdisinin Yüzü'nü[4] amaçlamak[5] (içindir).
92/21. Üstelik, doğrusu o, yakında (alacağı karşılığı)[6] beğenecek.

82 - YARILMA DİZİSİ (İnfitar Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[DURUŞMA GÜNÜ'NÜNDEN ÖNCEKİ BELİRTİLER]

82/1. Üstelik gök yarıldığında,
82/2. ayrıca yıldızlar saçıldığında,
82/3. ayrıca denizler (birbirine) karıştırıldığında,[7]
82/4. ayrıca gömütler altüst edildiğinde,[8]
82/5. (işte o Gün), her can, (yaparak) neden[9] sorumlu olduğunu[10], ayrıca (yapmayarak) neyi ertelediğini bilecek.

[EDİMLERE GÖRE KARŞILIK GÖRME]

82/6. Ey insan! Eli açık olan İdin konusunda seni yanıltan nedir?
82/7. Seni yaratan, sonra biçimlendiren[11], ayrıca uyumlu[12] kılan Kimse (konusunda)?[13]
82/8. Hangi biçimde[14] istediyse seni (öyle) toparlayan[15] (İdinden)?
82/9. Yok! Doğrusu siz Duruşma'yı[16] yalanlıyorsunuz.
82/10. Oysa doğrusu, üzerinizde kesinlikle bekçiler[17] var,
82/11. (bildiklerini) paylaşan[18] yazıcılar,
82/12. ne yaptığınızı bilirler (onlar).

[YALANCI OLANLARLA OLMAYANLARIN AYIKLANMASI]

82/13. Evet! Seçilmiş olanlar[1] kesinlikle Gönenç (Bahçesi)[2] içinde olacaklar.

---

[1] veren / getiren (5. Bildiri)
[2] vermek için
[3] o kimse gönenç, mutluk, kayra sağladığında, buna karşılık beklemeyendir. Nimet*. "O kimse, kendisine karşı "minnettar" olunsun istemez".
[4] **wağhi rabbihi** : İdisinin yüzü; ışıldaması. Sonraki Bildiriler'de, **wağhi allāhi**, (Allah'ın yüzü) (2/272). Allah'ın Yüzü*
[5] Amaçlamak*
[6] 1 - Karşılık beklemeden yaptığı iyiliğin karşılığını Öteki Yaşam'da elde edecektir. 2 - Aramakta olduğu, amaçladığı İdisinin Yüzü'nü (Kendisini) görecektir.
[7] **fuğğirat** : Gökteki ve yerdeki suların karıştırılması. Fecir*. İdris'in Bitiğinde (54/7-8) gökteki ve yerdeki suların birleşmesi, Songün'ün gelişinin belirtilerinden biri olarak anlatılır.
[8] gömütlerin içindekilerinin dışarı çıkarıldığında (99/2, 100/9). Ayrıca krş. (Sür) **bəḏar** : yayma, saçma savurma. Bedir [Savaşı] ile köktaştır.
[9] hangi konuda
[10] (Arap) önden yürümek, öncü olma. 2 - (Yemen) sorumlu olmak. Takdim etmek*
[11] insan biçimi verdi, insan biçimine soktu.
[12] (biçim, yapı olarak) dengeli, uyumlu, düzenli, orantılı
[13] Tanrı'nın dölüte ölçü ile biçim vermesi, orantılı yapması ile balçıktan çömlek yapan bir çömlekçi konusundaki benzerlik için bk. *D. Arnaud "Le foetus et les dieux" s.136.*
[14] **ṣūratin**. Suret : 1 - Biçim, görünüş. 2- Yazı veya resim kopyası (*TDK*). Surat : Yüz. krş. 40/64, 64/3. Kuran'ın sayısız yerlerinde "birisinin yüzü", o kimsenin kendisidir. "Tanrı, insanı Kendi suretinde yarattı" denilir. (Yaratılış 1/26). (Yemen) : alışılagelen, görenek [bilinilen]; (öyle) kalmak.
[15] **rakkabaka**. Birleştirme, bir araya getirme, biçimlendirme, uyum sağlama. Bir araya getirme, yeniden kurma, onarma anlamları için bk.Yeşeya 44/24-28. Tekgeçişlidir. (Akat) **rukkubum**: verimli kılmak, gübrelemek, döllemek, aşılamak.
[16] **bil-dīni**. Duruşma (Gün'ü) konusunu
[17] **laḥāfiẓīna** : koruyucular, gözetenler, bekçiler. Gözetleyen, bekçi Melekler.
[18] **kirāman** : (bilgi bakımından) sulanmış, verimli; öğretilmiş; (eli açık olup) bildiklerini paylaşan. Örneğin İdris. Kerim*

82/14. Üstelik, doğrusu Yalancılar[3], kesinlikle Kızgın Ateş içinde olacaklar,[4]
82/15. Duruşma Günü(nde)[5], orada ısıtılacaklar,
82/16. Üstelik onlar, orada olmayanlardan olmayacaklar.
82/17. Üstelik sen, Duruşma Günü'nün ne olduğunu nereden bileceksin?
82/18. (Söylesene)! Duruşma Günü'nün ne olduğunu sen nereden bileceksin?
82/19. (O), hiçbir canın (başka) bir cana, hiçbir (konuda) söz geçiremediği[6] gündür. Üstelik O Gün, buyruk, Allah'ın olacaktır.

87 - ÜSTÜN DİZİSİ (Ala Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[YASA'YI BELİRLEYEN İDİ'NİN YÜCELTİLMESİ]

87/1. Üstün İdin'in adını yücelt,
87/2. (O), yaratandır, ayrıca düzenleyendir[7],
87/3. ayrıca (O), (Yasa'yı) belirleyen[8] sonra kılavuzluk edendir.
87/4. ayrıca (O), (bilgi ile beslenilecek) otlağı[9] çıkarandır,
87/5. üstelik (O), onu kararmış çerçöp[10] yapandır[11].

[YASA'NIN SINIRLARININ BELİRLENMESİ - SONGÜN'E İNANMAYANLARIN KINANMASI]

87/6. Biz (Kuran'ı) sana (azar azar) damlatacağız[12], böylece sen (onu) unutmayacaksın,
87/7. Allah'ın (unutmanı) dilediği dışında. Evet! O, açığa koyulanı[13], ayrıca gizleneni bilir.[14]
87/8. Üstelik Biz, kolay (gelmesi) için (görevini) sana kolaylaştıracağız.[15]
87/9. Sen artık anımsatmayı, (o) anımsatma yararlı olacaksa yap.[1]

---

[1] **l-abrār** : öngörülenler; öteye geçirilenler; (ayıklanıp) seçilmiş, seçkin olanlar; Öte'de olacak olanlar.
[2] **naʿīmin** : Bolluk, varlık içinde yaşayış, gönenç, mutluluk. Nimet*
[3] **l-fuğāra** : Yalancılar, uyduranlar (38/28, 83/7). Fecir*
[4] dç : "Şüphesiz, günahkârlar da cehennemdedirler." (*Diyanet*)
[5] **yawma l-dīn** : dirildikten sonra, yeryüzündeki edimlerin Yasa'ya uygun olup olmadığının değerlendirildiği gün. Din Günü*.
[6] **tamliku**. (Yetkisi olduğu için) söz geçirmek; söylediğini, istediğini, yaptırmak; Yasa konusunda yürütücü olmak. (Habeş) buyruk vermek. Melik*
[7] **sawwā**. Düzenleme, uyumlu yapma, orantılı yapma; 2 - Bildirendir (6. Bildiri). (Yemen) **ṣwy** : bildirmek, salıklamak; (Habeş) **ṣawwəʿa** : çağırmak, bildiride bulunmak, duyurmak
[8] **qaddara** : 1 - belirledi. (Ne ve nasıl olacağını) belirlemek, ölçüsünü saptamak; 2 - Ölçü, sınır [Yasa] koydu.
[9] **marʿā** : otlak (79/31). Tanrısal Bitik. İçinde türlü türlü otların bulunduğu, (bilgi ile) beslenilen yer anlamı için bk. Sofra*, Azık*.
[10] çalı çırpı kırıntısı, döküntü, süprüntü, anız (23/41). Tanrı, otlaktaki kimi otları (Bildiriler'i) çürütür, yürürlükten kaldırır (7. Bildiri).
[11] İlk 4 Bildiri'nin ikinci anlamı : Tanrı insanı, evren'i yoktan yarattı, Songün tümü çerçöp olacak. Songün'e inanmayan, Bugünkü Yaşam'ı yeğleyenlere yöneliktir (bk. sonraki Bildiriler).
[12] **sanuq'ri-uka**. 1 - yığma, biriktirme anlamı için bk. Kuran*; 2 - (Habeş) **qrḥ** (II) : bir kabı, son damlasına dek boşaltma. Azar azar sızdırma, damlatma anlamı için bk. İndirmek* (nezle, tenzil). "Bilgi ile sulama" anlamı için bk. Azık*, Uslu*. dç : "Sana Kur'an'ı okutacağız" (*Diyanet*).
[13] **l-ğahra**. [**ğhr**] : herkese bildirilen, topluma açılanmış; yüksek sesle (söylenen). Cihat* ile yakın anlamlıdır.
[14] Böylece Yasa'nın ölçüsünü, (yeni) sınırlarını belirlemiş olur. Kadir*. Önceki Bitikler'de (bk. 18-19. Bildiriler) geçen Bildiriler'in hangisinin yeniden anımsatılacağını, hangilerinin artık gizleneceğini (yürürlükten kaldırılacağını) ancak Tanrı bilir. Kimi Bildiriler'in yürürlükten kaldırılması konusu sonraları özellikle Medine döneminde Yahudiler ile ortaya çıkan tartışmaların sonucudur. Ya da bu Bildiri, Manici (Zındık) olan kimi Mekkelilere yöneliktir. Maniciler konusunda bk. 36/45,47. 36/48'de ise Zındıklar'ın, Songün'e (Saat'e) inanmadıkları belirtilir. 87/11-17. Bildiriler, bu savı destekler. Bu durumda, unutulması (gizlenmesi) gerekenler, İncil'in ya da Tevrat'ın kimi Bildiriler'i olmalıdır. Eski Bitiklerin düzeltilmesi için ayrıca bk. Sadaka*.
[15] 1 - Kuran, azar azar indiği için bu iş senin için kolay olacak. 2 - Önceki Bitikleri olduğu gibi tümünü anımsatman gerekmez. 3 - Önceki Bitiklerde (bk. bir önceki Bildiri'nin dipnotu) uygulanması inanıklar için güç gelen kimi Bildiriler'i, yürüklükten kaldıracağız. İnanıklar için Yasa'yı kolaylaştıracağız, "akıcı" yapacağız. Kolay*. bk. bir sonraki Bildiri.

87/10. Kutlu[2] kimse öğütlenecek,
87/11. oysa kutsuz[3] olan ondan kaçınacak,
87/12. en kaba Ateş'te ısınacak.
87/13. sonra orada ne ölecek ne de yaşayacak.
87/14. Evet! Başaracak (olan kimse), arınan[4],
87/15. ayrıca İdisinin adını[5] anımsayan[6], üstelik (Kendisine) yanaşandır[7].
87/16. Yok! Siz, Buradaki yaşamı yeğliyorsunuz.
87/17. Oysa Öteki (yaşam) seçkin olandır, üstelik süreklidir.
87/18. Evet! Bu (anlattıklarım), kesinlikle önceki yapraklarda bulunur,
87/19. İbrahim'in[8], ayrıca Musa'nın yapraklarında.[9]

80 - KÜÇÜMSEYEN DİZİSİ (Abese Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ELÇİ'NİN KINANMASI]

80/1. Küçümsedi[10], üstelik (öteye) döndü,
80/2. kör[11] (biri) geldi diye.[12]
80/3. Ne bilirsin? Bakarsın o, arınanacaktı[13],

---

[1] Mekke'de "birkaç" salt putatapıcı dışında, Elçi Mehmet ve çevresindeki kimseler, İncil ile Tevrat'tın içeriğini çok iyi biliyorlardı. Dolayısı ile kendilerine bu konuda bir anımsatma yapmak gereksizdi. Örneğin Adem'in eşinin adı, Kuran'da belirtilmez. Bir iki yer dışında geçmişteki Elçiler arasında kim kimin oğludur; kim nerede doğmuş, yaşamış ve kaç yaşında ölmüştü; eşinin, çocuklarının adı ne idi, belirtilmez. O Bitikler'den ancak Allah'ın değiştirmek istediği (87/7) ya da Bitikgillerin yanlış yorumladığı Bildiriler'in anımsatılması gerekiyordu. Tevrat ve İncil'in sil baştan anımsatılması anlamsızdı.

[2] **yaḫšā**. 1 - (Tanrı'dan) kayra almış, kayırılmış; (Tanrı'yı) ege edinmiş; 2 - (Kötülüklere karşı) örtünmüş: 3 - (Tanrı ile) sözleşme yapmış; (Tanrı ile) barışık olan kimse. 4 - katkıda bulunan, varlığını paylaşan; 5 - adak adayan. (Osm) Huşu duyan. Korkmak*. Kutlu, mutlu kimse. krş. **ašqā** (bir sonraki Bildiri)

[3] **al-ašqā** : **al-šaqī** anlamına gelir *(Al-Jalalayn)*. Kötü, acınacak durumda kutsuz, uğursuz olan kimse. Allah'tan kayra almamış kimse. krş. Şaki*

[4] **tazakkā** : (suçlarından, kötülüklerinden, dinsel kirliliklerinden) arınan.

[5] **is'ma**. (Arap) [**smw**] : ad; (Yemen) : sunu (adak sunusu). Bu durumda krş. "Artık İdine yanaş ve (deve) kes" (108/2); İdin için adak sunmayı unutma.

[6] İdiler, tanrılar arasında gerçek İdi'nin kim olduğunu anımsayan.

[7] **faṣallā**. 1 - (Tanrı'nın, kulları ile yaptığı Antlaşma'ya) yanaşan; 2 - yakarmak/tapınmak için Tanrı'nın Evi'ne) yanaşan, yaklaşan. **faṣalli** (108/2). Türkçeye "namaz kılan" diye çevirilir. Salat*

[8] Eski Antlaşma'ya göre İbrahim, putatapıcı babası ile Ur kentinde (bugünkü Irak) yaşarken adı Abram idi. Sonra Tanrı onun adını Abram'dan Abraham'a çevirecektir.

[9] Mani de yaklaşık olarak şöyle söyler : "Tüm anlattıklarım önceki kuşaklarda (da) vardı" (*G.G. Stroumsa, "Aspects de l'Eschatologie Manichéenne"*, 164).

[10] ʿ**abasa**. Kaşlarını çattı diye anlaşılır. Köken : küçümseme, kötü karşılama, kötü davranma. (Habeş) ʿ**abbasa**, ʿ**abasā**, ʿ**abbāsi** : suç, suçlu, taşkınlık, yanlış davranma; kırmak, gücendirmek.

[11] kör : kılavuzun yol göstermek için taşıdığı ışığı görmediği için kör olan biri gibi yolunu bulamayan. Bu nedenle, bu kör kimse, bundan sonraki Bildiri'de suçlarından arınmak isteyecektir. O da yolunu bulabilmek için bir ışık, bir kılavuz arıyordu. Kör*

[12] Kuran'da sık sık geçen (örneğin 17/72, 17/97, 20/124, 25/73, 27/66, 27/81, 30/53, 41/17, 41/44, 43/40), "kör kimse", çağırıyı, kılavuzu olmayan, doğru Yol'u görmeyen / görmemiş / görmek istememiş olan kimse anlamı altında kullanılır. Kör olmak, karanlıkta kalmak demektir. "Karanlık" ile (Osm) zalim/zulüm sözcükleri Arapçada köktaştır. Dolayısı ile "kör" olan kimse isteyerek ya da istemeden "kendi kendine zulmetmiş", kendini karanlıkta bırakmış olan biridir! "Sağırların sonradan işitmesi, körlerin sonradan görmesi için bk. 19/38. Ayrıca bk. "Körlere bilmedikleri yolda rehberlik edeceğim, onlara kılavuz olacağım bilmedikleri yollarda..." (Yeşeya 42/16). Geleneklere göre Elçi Mehmet, Mekke'nin ileri gelenleri ile konuşurken "gerçekten" kör bir kimse gelip kendisiyle konuşmak ister. Rahatsız edildiği için bu, Mehmet'in hoşuna gitmez, üstelik yüzünü buruşturur. Yine Geleneklere göre bu kör kimse, Umm Maktūm'un oğlu ʿAbd Allāh'tır. Sonradan Medine'ye göç etmiş ve savaş sırasında ölmüştür. Gerçek bir körün savaşa katılması pek inandırıcı değildir. Medine'ye gitti ise, bu kendisinin sonradan kılavuzu izlemiş olması gerekir. Kılavuzu izledi ise kendisi artık "kör" olmaktan çıkmıştı, böylece savaşlara katılması şaşırtıcı olamazdı.

[13] (Seni dinleyerek yanlış inançtan, içinde bulunduğu karanlıktan) arınmak istiyordu.

80/4. ya da öğütlenecekti; böylece öğüt, kendisine yarar verecekti.[1]
80/5. Kendisine yeterli olana[2] gelince,
80/6. sen artık onunla ilgileniyorsun.[3]
80/7. Onun arınmamasından sana ne?
80/8. Oysa çabalayarak sana gelen kimseye,
80/9. (o), korkarak[4] (sana gelene);
80/10. sen, onunla oyalanmıyorsun.[5]

[ANIMSATMA'NIN KÖKENİ]

80/11. Yok! Doğrusu bu, bir anımsatmadır.
80/12. Artık, dileyen onu anımsayıp (öğütlenir),
80/13. (bu anımsatma), verimli kılınmış[6] yapraklarda (yazılmış),
80/14. yüceltilmiş[7], üstelik arınmış (yapraklarda yer alır),[8]
80/15. (o) yazıcıların[9] ellerinde,
80/16. verimli, üstelik öngörülü[10] (yazıcıların ellerindendir).

[TANRI'NIN YARATMA, DİRİLTME GÜCÜ - İNSANIN İYİLİKBİLMEZLİĞİ]

80/17. İnsan yeşertildi[11]! O (buna) nasıl karaçalar![12]
80/18. (Allah), onu hangi nesneden yarattı?
80/19. Onu bir damla dölden[13] yarattı, böylece onu güçlendirdi[14];
80/20. sonra (bu Yaşamdaki) yolu[15], ona kolaylaştırdı,

---

[1] öğütü (anımsatmayı) dinleyecekti. "Sen artık anımsatmayı, (o) anımsatma yararlı olacaksa yap" (87/9)
[2] 1 - bu bağlamda, inanç bakımından kendisine yeterli olan, öğüt alması gerekmeyen kimse anlamına gelmelidir. 2 - kendisini koruyan (dolayısı ile korkmayan). Krş. 9, Bildiri. Gani*
[3] **taṣaddā**. Onunla (o varlıklı kimse ile) ilgileniyorsun, ona yankı (yanıt) veriyorsun. Onu alkışlıyorsun. (Arap) [**ṣdy**] : alkışlamak (8/35), benzemeye çalışmak (taklit etmek), ilgilenmek, yankı vermek. (*Lane*). (Habeş) **sadaya** (II) : yardım etme; destek olma; baskın çıkma. (Arap) [**sdy**] : birisine yardımda bulunma.
[4] 1 - korkarak (örtünerek); 2 - (seni) ege edinerek; 3 - (senden) kayra bekleyerek. Korkmak*
[5] "İsa kendisini yemeğe çağırmış olana da şöyle dedi: "Bir öğlen ya da akşam yemeği verdiğin zaman dostlarını, kardeşlerini, akrabalarını ve zengin komşularını çağırma. Yoksa onlar da seni çağırarak karşılık verirler. Ama ziyafet verdiğin zaman yoksulları, kötürümleri, sakatları, körleri çağır. Böylece mutlu olursun. Çünkü bunlar sana karşılık verecek durumda değildirler. Karşılığı sana, doğru kişiler dirildiği zaman verilecektir." (Luka 14/12-14).
[6] **mukarramatin** : 1 - (bilgi bakımından) verimli kılınmış; 2 - (bilgi bakımından) azıklandırıcı, "sulayıcı"; 3 - bir araya getirilmiş, birleştirilmiş, bitiğe dönüştürülmüş (yapraklar). Kerim*. dç : "çok değerli" (*Diyanet*).
[7] (bilgi bakımından) yükseltilmiş
[8] Arınmış Bitikler*
[9] **safarahin** : Tekgeçişlidir. 62/5. Bildiri'deki **asfāran** (yazılar, bitikler) ile köktaştır. 1 - Yazıcılar. İbranicede [**sfr**] kökünden çentiklemek, yazmak (H5608); bitik (H5609), yazman (H5613) türer. İbranicede, dürülmüş Tevrat'a **Sefer Torah** ve bunu yazanlara ise **sopherîm** denilir. (Akat) **šaparu** : [Çivi yazısı ile yazmak için pişirilmemiş kil tuğla üzerine] çentmek, çökertmek, göçürtmek, bastırmak. 2 - (Akat) **šapāru** : göndermek, (bildiri, ileti) göndermek, (birisine) yazmak; **šapru** (tekil) **šaprūtu** (çoğul) : elçi, ulak ((Osm) sefir, sefaret). (Akat) **šip(i)rātu** (çoğul): yönerge, ileti. Ayrıca bk. *W.Y. Bell, "Mutawakkili", 66*.; *J.-M. Husser, "Scribes inspirés et écrits célestes*".
[10] **bararatin** : Tekgeçişlidir. 1 - Öngörüsü olanlar, Gizem'i bilenler (Örneğin İdris). 2 - "öbür yana (bir anlamdan başka bir anlama) geçiren", "tabir eden", yorumlayanlar. 3 - Seçilmiş olanlar. (Akat) **bārû** : kahin [peygamber]. 4 - Bilinmeyeni bildiren kimseler. (Akat) **bārûtu** : Kahinin işi, kahincilik. 5 - (arınık olmayan eski Bitikleri) arındırıcılar, arındıranlar. [brr]*. Krş. (b/m) **ḏū mirratin** (53/6)
[11] Yapraklar dışarı çıkma, yeşerme; (insanların) tek tek tomurcuklanıp, yaprak açması. Bk. sonraki Bildiriler. Ayrıca krş. "Allah, sizi bir bitki (gibi) yerden bitirdi" (71/17); 22/5. Buradaki [**qtl**] (yeşerme) kökü, 19. Bildiri'de [**qdr**] ile eş anlamlıdır. dç : "Kahrolası (inkârcı) insan!" (*Diyanet*). Öldürmek*.
[12] **akfara**. Deyim olarak krş. 16/4, 18/37, 36/77.
[13] Kuran'da 12 kez yer alan **nuṭ'fat**, Sami dillerinde [**nṭp**], Arapçada (damlama) kökünden türer. (Akat) **naṭāpu** ile türevleri : kökünden sökmek, uzaklaştırmak, yırtıp çıkarmak, koparmak, dışarı fırlamak. krş. [**qtl**] (Öldürmek*) : tomurcuklardan yaprak çıkmak (17. Bildiri). Asalak*. (Yemen) [**nṭf**] : açığa çıkarma; bilinmesini sağlama; sunu.
[14] **faqaddarahu** : 1 - böylece onu belirledi, ölçülendirdi. (Ne ve nasıl olacağını, boyutlarını) belirlemek, ölçüsünü saptamak (87/3). Zırh'ın örgülerinin iyi ölçülmesi için bk. **waqaddir** (34/11). 2 - Onu güçlendirdi, ayaklandırdı, ayağa dikti; "ona can verdi"; "onu yeşertti". Kadir*, Kadir Gecesi*
[15] **l-sabīla** : 1 - yol; 2 - (büyüyüp) yetişme, olgunlaşma (dönemi). 3 - (kılavuzluk ederek) taşımak. Yol*

80/21. sonra onu öldürür, ayrıca onu gömüte koyar,
80/22. sonra O, dilediğinde onu diriltecek.
80/23. Yok! (Yine de insan) O'nun, kendisine buyurduğunu yerine getirmedi.
80/24. Artık insan, yiyeceğine bir baksın :
80/25. Suyu yağdırarak dökeriz,
80/26. sonra yeryüzünu çatlatarak yararız,
80/27. ayrıca orada tohumu bitiririz,
80/28. ayrıca üzümü, ayrıca yoncayı[1],
80/29. ayrıca zeytin ağacını, ayrıca hurma ağacını,[2]
80/30. ayrıca gür[3] bahçeleri[4],
80/31. ayrıca yemişi, ayrıca çayırı[5] (bitiririz),
80/32. size, ayrıca davarlarınıza bir yarar olarak.

[SONGÜN'ÜN GELİŞİNİN BELİRTİLERİ - EDİMLERE GÖRE KARŞILIK GÖRME]

80/33. Ancak, Çığlık[6] geldiğinde,[7]
80/34. kişinin (kendi) kardeşinden kaçacağı Gün,
80/35. ayrıca annesinden, ayrıca babasından,
80/36. ayrıca karısından[8], ayrıca çocuklarından (kaçacağı Gün);
80/37. o Gün, onların her birinde, kendisini korumak[9] için bir uğraş olacak[10].
80/38. O Gün, ışıldayan yüzler olacak,
80/39. gülen, sevinen (yüzler)[11].[12]
80/40. Üstelik o Gün, toza bulanmış[13] yüzler olacak,
80/41. karalıkla[14] örtünmüş olacak.
80/42. İşte bunlar, karaçalanlardır, yalancılardır.[15]

81 - SARINMA DİZİSİ (Tekvir Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

---

[1] **qaḍban** : yeşillik, çayır
[2] üzüm ve zeytin Mekke çevresinde yetişmez.
[3] **ġulban**. Tekgeçişlidir. Gür, dallı budaklı [sağa sola koşuşturan] (bahçe) diye anlaşılır. (Saklanmış, korunmuş, çit (ya da ağ) ile çevrilmiş) ya da üstü örtülü, çardaklı (?), sürülmüş (tarla, bahçe) anlamına da gelebilir. Değişik anlamlar için bk. Yürek*. Bu Bildiriler'de betimlenen doğa, Hicaz Bölgesinde bulunmaz.
[4] **ḥadāiq** : bahçe. Mekke dönemli bir deyimdir (27/60, 78/32, 80/30).
[5] **wa-abban**. Tekgeçişlidir. **abb** : Ot, çayır, yeşillik (*A. Jeffery*). (Arap) **habba**, (Habeş) **hababa** (I) : yel, esinti. (Habeş) ʾ**ababi**; (Arap) ʾ**ubāb** : akıntı. (Habeş) ʾ**ababā** : (güzel) koku; (Amhar) **abāba** : çiçek. (Akat) **ababu** : orman.
[6] **l-ṣāḫatu.** Tekgeçişlidir. [**ṣḫḫ**] : (insan, kurbağa) yüksek sesle bağırma; gürültü çıkarma; yaygara. (Habeş) **saḫaga** (I) : ağlama; acı acı hıçkırma, üzüntülü olma. (Habeş) **səḫka**, **səhka** : kabaca davranılmış olma, yolunmuş olma; boğuk sesli olma. Yargı Günü'nün geleceğini belirten acıklı Boru sesi (?). Çığlık*
[7] Boru sesi (*R. Basset, "Les Apocryphes Éthiopiens", 12*).
[8] **ṣāḥibat**, ancak Mekke döneminde dört kez yer alır (6/101, 70,12, 72/3, 80/36), köken bakımından "eşlik eden", "yoldaş" (kadın) demektir.
[9] Gani*. Koruma; sığınak arama
[10] Herkes ancak kendisi için bir çıkar yolu, çözüm yolu bulma çabasında olacak. bk. *R. Basset, "Les Apocryphes Éthiopiens"*.
[11] ssç: birbirini muştulayan
[12] Yargı Günü'nde doğruların [suçsuzların], yüzlerinin bir güneş, bir yıldız gibi parlaması, ışıldaması için bk. Ezra VII/97. (*G.H. Box, "The Apocalypse of Ezra (II. Esdras III-XIV)" s. 55*). IV. Esdras 7/97; İdris'in Bitiği 104/2; *A. Dupont-Sommer, "De l'immortalité astrale"*.
[13] **ġabaratun** : toz, tozlu, toza bulanmış. Bu Bildiri'nin dışında bu kök [**gbr**], yedi kez ancak Lut'un karısı için kullanılır. Toza Bulananlar*
[14] **qataratun** : kara, karanlık. Tekgeçişlidir. (Habeş) [**qtr**] (II), **qatara** : tütsü, tütsü(len)me, koku çıkarma. (Arap) **qaṭur** : tütsü. krş. **qatarun** (10/26) : kara. Bir sonraki Bildiri'deki **l-kafarat** (karaçalanlar), Akat dilinde "yersakızı (bitüm, katran) ile örten, sıvayanlar" anlamındadır.
[15] **l-fağarat** : Yalancılar, aldatanlar. Fecir*

[SONGÜN'ÜN BELİRTİLERİNİN AYRINTILI AÇIKLANMASI]

81/1. Güneş (karanlıklara) sarındığında[1];
81/2. ayrıca yıldızlar donuklaştığında[2],
81/3. ayrıca dağlar yürütüldüğünde,[3]
81/4. ayrıca doğurması yakın[4] develer bakımsız bırakıldıklarında,[5]
81/5. ayrıca yaban hayvanlar (bir araya) toplandığında;[6]
81/6. ayrıca denizler kaynadığında[7],
81/7. ayrıca canlar eşleştirildiklerinde[8],
81/8. ayrıca (o) uysal (can) sorduğunda[9],
81/9. hangi suç[10] yüzünden öldürüldü(m) diye,
81/10. ayrıca (yazılı) yapraklar[11] serildiğinde[12],
81/11. ayrıca gökyüzü sıyrıldığında[13],
81/12. ayrıca Kızgın Ateş kızıştırıldığında,
81/13. ayrıca Cennet yaklaştırıldığında,
81/14. (işte o Gün) (her) can ne sunacağını[14] bilecek.[15]

[ELÇİ İDRİS'İN KURAN'A KATKISI]

81/15. Evet! Ant içerim geri kaçan (gezegen)lere[16],
81/16. ayrıca devingen (gezegen)lere[1], (gezegenlerin) saklandıkları yerlere[2];

---

[1] **kuwwirat** : Bu kök ayrıca iki kez 39/5. Bildiri'de yer alır.
[2] **inkadarat**. Tekgeçişlidir. Çift anlamlı olmalıdır. [**kdr**] : 1 - bulanık, donuk, kararmış olma; (Osm) kederli olma; 2 - düşme; dökülme (*Lane*). (Habeş) **qedar** : suç arındırması için su dökünme töreni.
[3] Dağların yürütülmesi, ufaltılması (52/10, 56/5) konusunda bk. *J. Koenig, "Tradition İahviste"*. "Dağlar, keçiler gibi sıçrayacak" (İdris'in Bitiği 51/4).
[4] **l-ʿišāru** : (gebeliği nerdeyse) bütünlenmiş olan. Bütünlenmekte olan (gece) için bk. ʿ**ašrin** (89/2). (Akat) **ešēru** : (durum) iyi olma, iyileşmiş olma; (ürün, devşirme, hayvanın ya da insanın doğurması, üremesi, sağlık) başarılı olma.
[5] İlgilenecek kimse kalmayacak. "Bu yüzden ellerde derman kalmayacak, Her yürek eriyecek." (Yeşeya 13/7); "... Bedeviler çadır kurmayacak, çobanlar sürülerini dinlendirmeyecek" (Yeşeya 13/20).
[6] Tanrı'nın Babil'i yıkıma uğratmasında da benzeri bir deyim kullanılır. "Orası yabanıl hayvanlara barınak olacak, evler çakallarla dolacak, baykuşlar yuva yapacak, tekeler oynaşacak orada." (Yeşeya 13/21).
[7] [**sğr**] : 1 - ısınmak, kaynamak; 2 - (birbirine) karışmak. 3 - dolmak, dolup taşmak.
[8] bir araya gelmek. "Üç Dallı Gölge"de bekletilen canların, dirilen bedenlerle eşleşmesi, bedenlere yeniden girmesi. Gölge*. Cennet'te gidecek olanlar bu suçsuz canların (öz konukların), orada kendilerini bekleyen ikizleri (erkek ya da dişi Huriler, Özgür Kızlar ya da Özgür Oğlanlar) ile eşleşecekler (44/54, 52/20).
[9] **wa-iḏā l-mawūdatu su-ilat** : "diri diri gömülen kız çocuğuna sorulduğunda" diye çevirilir; İslam Öncesi döneminde kimi Arapların, kız çocuklarını yoksulluktan ötürü ya da kız kaçırılmasına engel olmak için ya da inançları yüzünden canlı olarak gömmesi diye anlaşılır (17/31). "Diri gömülen kız çocuğuna" böyle soru ancak Duruşma Günü sorulabilir. Oysa bu ilk on dört Bildiri'de, Yargı Günü'nün gelişinden önceki olaylar anımsatılır. Osman'ın Kuran'ında **su-ilat** (soruldu) [edilgen], İbn Masud ve Ubayy'ın Kuran'larında "sordu" [etken] olarak okunur (aktaran *Blachère*). "Suçlama" anlamı için bk. Sormak* . Öte yandan **mawūdatu** sözcüğünün anlamı belirsizdir. Arapçada **wāw hamza dāl** kökünün türevlerinden biri de "uygunca, uysalca, ağırbaşlılıkla davranmak"tır. Benzeri bir anlam Habeş Dilinde de görülür : **wadda**, **wadda'a** (*Geez Sözlük, 604* ve ayrıca (Yemen) [**wdd**]. Olası anlamlar : 1 - (Gömütteki / Bekleme Yeri'ndeki süresi) bitirilen (kişi, can); 2 - Uysal (can). İdris'in Bitiği 22/5-7'ye göre Yargı Günü gelmeden önce ölenlerin tinlerinin bekletildiği yerde [Kuran 77/30 ile 7/46-48] bulunan, yaşarken yersiz yere ezince uğratılan, öldürülen uysal, suçsuz kulların "suçlayıcı çığlıklarıdır". [**wdd**] kökü için ayrıca bk. Değnek*.
[10] kaçış. Etken(?), edilgen (?). [**ḏnb**]*
[11] iyi ve kötü edimlerin yazıldığı yapraklar; Edimler Bitiği
[12] (Dürük yaprakların) yayılması, serilmesi, açılması
[13] **kušiṭat**. Tekgeçişlidir. Sıyrılmak, soyunmak. Göğün, üzerinde yıldızlar bulunan "derisi" sıyrılıp atıldığında. Gök, soyunup, yıldızları yok ettiğinde. "Gökteki yıldızlarla takımyıldızlar ışımayacak, Doğan güneş kararacak, ay ışığını vermez olacak." (Yeşeya 13/10). "Güneş ve ay kararıyor, Yıldızların parıltısı görünmez oluyor." (Yoel 3/15). Toz olup düşmek (?) (55/37).
[14] sunmak, sunmak için getirmek, bulundurmak. Duruşma Günü için getirmiş olduğu iyi ve kötü edimler.
[15] Duruşma Günü, edimler ne unutulacak ne de yalanlanacak.
[16] **bil-ḫunasi. Ç**ekilmek, geri dönmek (bk. 114/4. sinsice, gizlice sıvışmak, kaçmak için geriye dönmek). Geri çekilen/gerisin geriye giden gezegenler *(Al-Jalalayn)*. Bu olay, yeryüzünden bakıldığında kimi gezegenlerin ara sıra geri gidiyorlarmış gibi görünmesidir. Geri kaçan, ara sıra yok olan, gözden kaçan, yitirilen yıldızlar/gezegenler anlamına da gelebilir. Yıldızlar, gezegenler, ay, güneş, ayrıca bunların nasıl çalıştığı konusu İdris'in Bitiği'nde uzun uzun anlatılır.

81/17. ayrıca gezinmeye koyulduğunda[3] geceye,
81/18. ayrıca (uyanıp) soluk aldığında gün ağarmasına (ant olsun)![4]
81/19. Evet! Bu (anlatılanlar), eli açık[5] bir Elçi'nin[6] bir sözüdür,
81/20. (kendisi) güçlü, Taht'ın İyesinin yanında sağlam[7] (bir yeri) olan,
81/21. orada (kendisine) uyulan[8], güvenilen[9] (biri idi).
81/22. Üstelik (o) yoldaşınız (İdris), deli değil(di)[10]
81/23. Üstelik, doğrusu O'nu[11] apaçık[12], tüm ülkeler[13] (adına) gördü.
81/24. Üstelik o, Gizem(den bildikleri) konusunda eli sıkılık etmez[14].
81/25. Üstelik bu (anlatılanlar), (Cennet'ten) kovulmuş[15] Şeytan'ın sözü değildir.
81/26. Öyleyse siz (hangi Yol'da) nereye gidiyorsunuz?[16]
81/27. Bu, ancak tüm ülkeler için bir anımsatmadır,
81/28. aranızdan, (Yol'da) dosdoğru kalmayı dileyenler için.
81/29. Üstelik, tüm ülkelerin İdisi Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.[17]

84 - BÖLÜNME DİZİSİ (İnşikak Suresi)[18]

---

[1] **al-ğawāri** : 1 - devingen (hareketli) olanlar, koşucular. Bu koşucular, Satürn, Erendiz (Jüpiter), Mars, Çoban Yıldızı (Venüs) ve Merkür'dür *(Al-Jalalayn)*. (Yemen) [**gwr**], [**gr**] : tapınağı dolaşmak (gezinmek, "yörüngesini izlemek). İş (tapınma) arkadaşları ile buluşulan yer; birlikte oturulan yer; 2 - (saklanmadıkları için) görünür olan yıldızlar (?). (Habeş) **gwr** : komşu olarak (bir yerde) kalma; komşu olma; yakın olma. (Arap) **ğār** (komşu).
[2] **l-kunasi** : (Hayvanlar için olduğu gibi) gezegenlerin kaçıp saklandıkları yerler, "saklanma yerleri" (*Lane*). "Saklanmış" oldukları için gezegenlerin görülemeyen yerleri. *Tafsir Al-Jalalayn*'ın açıklamasından, bunun, gezegenlerin yeniden yeryüzüne doğru yönelmelerine başlamadan önce bulundukları "saklandıkları" yerler olduğu anlaşılıyor. Başka bir deyimle bu yer, günötesidir. Günöte : Gezegenlerin yörüngeleri üzerindeki devinimleri sırasında güneşe en uzak oldukları yer (*TDK*). Gezegenlerin ortaya çıkması, yol alması ve sonunda saklanması, insanın doğması, yaşaması ve sonunda gömütlere gömülmesi gibidir. Tekgeçişlidir. (Aram, Sür) **hnṯ** : konak, dinlenme yeri.
[3] **ʿasʿasa** : (Hayvan, karakol) gezinme, yola çıkma. Tekgeçişlidir.
[4] uyanmakta olan, esneyen sabaha (ölümden sonra diriliş olacağına). Bundan böyle anlatılacak olanların doğru olduğuna ant içerim.
[5] bildiklerini başkaları ile paylaşan; paylaşıcı. Kerim*
[6] Geleneklere göre bu Elçi, Melek Cebrail'dir. Oysa Kuran'ın öteki Bölümler'inde de görüleceği gibi bu Elçi, gökyüzünde Tanrı'nın yarattığı güzellikler önünde şaşırıp, gözlerini hiçbir yana çevirmeden izleyecek olan İdris'tir. eli açık olmasının nedeni, bütün gördüklerini, öğrendiklerini başkaları da okuyabilsinler diye bir Bitik'e yazmış olmasıdır. Gizem'i açıklama konusunda eli sıkı değildi (bk. 24. Bildiri).Yıldızların, gezegenlerin nasıl işlediği, gecenin ve gündüzün nasıl oluştuğu konusunu içeren yukarıdaki ilk dört Bildiri ise, İdris'in Bitiği'nden alıntılardır. "Eli açık Elçi : iyilik getiren, bildiklerini paylaşan Elçi" deyimi ayrıca 69/40'da yer alır.
[7] sağlam, güvenilir; sürekli. Benzer bir deyim Firavun'un yanında işe alınan Yusuf için de kullanılır (12/54)
[8] (kendisine) uyulan : Göğe çıktığında kendisine eşlik eden Melekler, İdris'in anlamak, öğrenmek istediği her konuda isteklerine uymuş ve onun sorularını yanıtlamışlardı (İdris'in Bitiği).
[9] 1 - Çünkü İdris'in anlattıklarının tümü, Tanrı'nın önüne çıkarak gözleri ile görmüştü, tanık olmuştu; onun bildikleri kendisine öğretilmişti (İdris'in Bitiği). Anlattıklarını görebilmesi için onun gözlerini açmıştı (İdris'in Bitiği 1/1). 2 – suçlu Düşük Melekler bağışlanmak amacı ile, sözü geçtiği [güvenilen biri olduğu] için İdris'i Tanrı'ya aracı olarak gönderirler (İdris'in Bitiği). Bu konuda bk. [**dlw**], **fatadallā** (53/8).
[10] "yoldaşınız sapmadı ve şaşırmadı" (53/2).
[11] 1 – Tanrı'nın Gizemi'ni göstermek için İdris'e eşlik edecek olan Melek. 2 - Tanrı'nın kendisi (İdris'in Bitiği)
[12] **l-mubīn**. Sami dillerinde [**byn**] : ayırmak, açığa çıkarmak, açıkta olan bir yere koymak, bilmek, tanımak.
[13] **bil-ufuqi** : göz erimi, çevren, çevre, görüş alanın en uzak yeri (53/7).
[14] Bencillik edip Gizem'den öğrendiklerini başkalarından saklamaz. Kendisine Songün geldiğinde neler olacağının ve ayrıca yeryüzünün, göğün ve Cennet'in tüm gizliliklerinin öğretilmesi, o gizliliklerin kimilerini görmesi İdris'in Bitiği'nin ana konularından biridir. İdris, açık ellilik edip orada gördüklerini ve işitttiklerini yazar, anlatır. Çünkü o, paylaşıcı (Kerim*) biri idi.
[15] **rağīmin** : taşlanmış, kargınmış (ilenmiş, lanetlenmiş), kovulmuş. Taşlamak*
[16] Öyleyse hangi yolu, hangi kılavuzu izliyorsunuz? Öldükten sonra nereye gideceğinizi sanıyorsunuz?
[17] Oysa 74/55'da "kim isterse onu anımsar" deniliyordu. Kişinin seçebilme özgürlüğü vardı. 1 - Bu Bildiriler, Saat'in gelmeyeceğine, ayrıca ölümden sonra Diriliş olmayacağına (bk. ilk Bildiriler) inanan Mekkeli çoktanrıcılar ya da Manicilere yöneliktir. Siz ne dilerseniz dileyin, Saat'in gelişi Tanrı'nın dileği ile olur. 2 - Bu ve olasılıkla bir önceki Bildiri, Medine döneminde Yahudilerle ortaya çıkan bir tartışmayı düşündürür. Seçilmiş olanlar ancak Yahudilerdir, üstelik Elçiler ancak İsrailoğulları'ndan çıkar diyenlere bir yanıttır. Krş. 76/28-30 ile 76/30.
[18] Dizi adı 1. Bildiri'den alınmıştır.

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[SONUNCU GÜN'ÜN GELİŞİNİN BELİRTİLERİ - EDİMLERE KARŞILIK VERİLMESİ]

84/1. Gök bölündüğünde[1],
84/2. ayrıca (bunu yapmayı) ödev[2] edinerek İdi'sine uyduğunda[3],
84/3. ayrıca yeryüzü düzleştirildiğinde[4],
84/4. ayrıca içindekini[5] dışarı attığında[6], ayrıca o boşaldığında,
84/5. ayrıca (bunu yapmayı) ödev edinerek İdi'sine uyduğunda,
84/6. ey insan! Evet! İdin için uğraşarak[7] çabalayan sen, artık (o Gün) O'nunla karşılacaksın[8].
84/7. Bitiği kendisine sağından verilen kimseye gelince,
84/8. artık o, kolay bir oran ile oranlanacak[9],
84/9. ayrıca o, yakınlarına sevinçle dönecek.[10]
84/10. Bitiği arkasından[11] verilen kimseye gelince,
84/11. artık o, ivedilikle yıkımı[12], üzerine çağıracak,
84/12. üstelik o, Alevli Ateş'te ısınacak.
84/13. Evet! O, (önceden) yakınları içinde sevinçliydi.
84/14. Evet! O, kesinlikle (Biz'e) dönmeyeceğini[13] sanmıştı.
84/15. Yok (yanılıyordu)! Evet! İdisi, onu görendi.

[GECE İLE GÜNDÜZÜN, AYRICA AY'IN İNSAN GİBİ EVRELERDEN GEÇİŞİ]

84/16. Evet! Ant içerim (gün batımının) alaca karanlığına[14],
84/17. ayrıca geceye, ayrıca onun genişlettiği[15] (aya),
84/18. ayrıca dolduğunda aya!
84/19. Siz (de) kesinlikle bir evreden bir evreye[16] gezineceksiniz[17].
84/20. Öyleyse, onlara ne oluyor da inanmıyorlar,
84/21. ayrıca onlar, Kuran kendilerine okunduğunda yere kapanmıyorlar[18]?
84/22. Yok! (O) karaçalıcılar, (bunu) yalanlıyorlar.
84/23. Üstelik Allah, onların (suç olarak) ne biriktirdiklerini bilir.
84/24. Sen artık onlara acı bir ezinci muştula;
84/25. - inanan, ayrıca arındırıcı eylemler eyleyenler dışında - onlar için kesintisiz[1] bir ödül olacak.[2]

---

[1] [**šqq**] : bölmek, yarmak, kopmak, ayrılmak
[2] **waḥuqqat** [edilgen] : (yapılacak işten kendisine düşen) pay edindi, (işi) paylaştı, işe katıldı.
[3] **aḏinat**. İdisini dinledi. Olur*.
[4] sermek, yaymak, germek, genişletmek. Dümdüz etmek. Dağlar yok olduğunda, toz olduğunda (20/105,106)
[5] gömülü ölüleri, gömüttekileri
[6] İdris'in Bitigi 50/1.
[7] Ancak bu Bildiri'de yer alan **kādiḥun** ve **kadḥan**, [**kdḥ**] (uğraşma, çabalama) köküne dayandırılır. (Tanrı sevgisi için) tutuşma, (kendini tanrıya) sunma, (tanrı için) ter dökme anlamları için bk. yakın sesli **qadḥan** (100/2). Eylemciler*
[8] (O Gün), Tanrı doğru olanları ve kötüleri ayıracak (İdris'in Bitiği 50/2). Kuran'ın bundan sonraki Bildiriler'inde bu iki kümedekilere, "Bitiği kendisine sağından verilen" / "arkasından verilen" denilecektir..
[9] onun sorgulanması, edimlerinin dökümünün yapılması kolay olacak.
[10] Onların yüzleri, sevinç ile ışıldayacak (İdris'in Bitigi 50/5).
[11] arkası, sırtı : batısı. Doğan güneşi karşısına alan Orta Doğulu biri için güney sağda kalır, sol ise kuzeydir. Bu durumda Batı (Eski Mısır'da güneşin battığı yer; ölüme giden yol idi) ise Orta-Doğulunun arkasında kalır. Sol*.
[12] yok oluşu. Eski Mısır'da, ölümsüzlüğe kavuşmasın [Cennet'e gitmesin] diye kendisini bir canavar yutar.
[13] **yaḥūra**. (Habeş) [**ḥwr**] : gidip gelme, gezinme, girip çıkma. Havariler*
[14] **bil-šafaqi** : Gün batımı. Arapçada "akşamın alaca karanlığı" anlamındayken Osmanlıcada şafak (sabahın alaca karanlığı) anlamındadır.
[15] [**wsq**] : (yemek tabağı) geniş, yayık olma; (Yemen) [**ws³q**] : doldurma; **s³qt** : gebelik (karnı dolmuş, şişmiş olma durumu). Dolunay konusunda benzeri bir deyim için bk. 89/3.
[16] **ṭabaqan ʿan ṭabaqin** : Bir olayda birbiri ardınca görülen, bir işte birbiri ardınca beliren [birbirine yapışık, birbirine tutunan], gelişen değişik durumların her biri. (Habeş) [**ṭbq**] : tutkal ile tutuşturmak; yan yana koymak. (Osm) mutabık ile köktaştır. 71/15.
[17] binmek, bir yere götürülmek için binmek, bindirilmek, geziye çıkmak, gezinmek. Ay, nasıl evrelerden geçip dolunay oluyorsa (bk. bir üsteki Bildiri) siz de evrelerden geçeceksiniz : doğmak, ölmek, dirilmek.
[18] Yere Kapanmak* : Yasa'ya, kurallara uymak.

79 - ARINDIRANLAR DİZİSİ (Naziat Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ARINDIRICI ÖĞÜTÇÜLERİN ALKIŞLANMASI]

79/1. Ayrıca suya batırıp[3] arındıranlara[4],[5]
79/2. ayrıca öğütleyerek[6] (kirliliği) giderenlere[7],
79/3. ayrıca aklanarak[8] yüceltenlere[9],
79/4. böylece öğütleyerek önden gidenlere[10],
79/5. böylece (bu) eylemi yüklenenlere[11] (ant olsun)![12,13]

[İSRAFİL'İN BORUYU ÜÇ KEZ ÇALIŞI - SONGÜN'ÜN GELİŞİ]

---

[1] **ġayru mamnūnin** : 1 - azalması olmayan, küçülmeyen; 2 - istenilmeden ("temenni edilmeden"); 3 - akıntısı, sızıntısı olmayan, eksilmeyen (Kudret Helvası*); 4 - engel (mani) olunamayacak. Bu deyim dört kez ilk Mekke döneminde yer alır (41/8, 68/3, 84,25 ve 95/6)

[2] 95/6.

[3] **ġarqan**. Tekgeçişlidir. (Arap) [**grq**] : (suya) batmak, (suya batıp) boğ(ul)mak; (ülke içinde) aşağı gidip yok olma; at, öteki atlara göre ivedi olmak; (Akat) **garāḫu** : (insan, tanrı) birisine yönelip ilerlemek; uzun adımlı olmak. (Habeş) **garha** (I) : ılımlı, uysal olma; **garḥa** : (at, katır) evcilleştirme, uysal, evcil kılma. dç : uysal kılıp ["müslüman" kılıp] suya batıranlara. Krş. "Çamaşırcı" olan Havariler*.

[4] **nāziʿāt**. [**nzʿ**] : (Deri) yolmak, sökmek (70/16); çekişmek, tartışmak (8/46). (Yemen) düşmanla kapışmak. Krş. (Akat) yolmak (kafir olmak) → arındırmak (kefaret ödemek). Kafir*

[5] 1 - krş. 100/3 : böylece (toprakları / insanları) dönüştürenlere. 2 - Firavun'u "suya batırarak", Allah'ın kötülüğü (kötü kimseyi yeryüzünden) arındırması, gidermesi (25. Bildiri). Suya (çapayı, demiri) batırma, "yatıştırma" anlamı için bk. 42. Bildiri. krş. 77/2.

[6] **wal-nāšiṭāt**. 1 - (Arap) [**nšṭ**] : (insan, deve) sevimli, uysal, istekli olma; (hayvan) [sıkıntı çıkarmayıp] çevik olma; (ipi, bağı) çözülmüş olma; evcil olmayan boğa, bir ülkeden öteki ülkeye gitme; (gezegen), bir takımyıldızından ötekine gitme [kapı kapı dolaşma] (*Lane*). 2 - (Habeş) **naśata**, **nasata** : yıkmak, yok etmek, söküp çıkarmak, yürürlükten kaldırmak. (Akat) **nasāḫu** : söküp çıkarma; soyma; alıp götürme; giderme. **nāsiḫu** : gideren (kimse). 3 - Ses benzerli (Arap) [**nṣḥ**], **naṣaḥa** : öğüt verdi; **naṣīḥa(t)** : öğüt; ak olma; içi dışı bir olma. 4 - ses benzerli (Arap) [**nṣt**] : sessiz(ce dinleme), susma (7/20, 46/29). Değişik anlamlar : çoşarak, koşuşturarak, istekle, uysallıkla, öğütleyerek, ülke ülke dolaşarak.

[7] **našṭan** : bk. bir önceki sözcük. Giderenler, ülke ülke dolaşanlar, koşuşturanlar.

[8] **wal-sābiḥāti** : suya batırılan [suda yüzen], suya batırılma. Suya batırıldığı için ak, aklanmış, "münezzeh olmuş". Övme, yüceltme. 3 - (kötü inancı aklamak, doğru inancı yaymak için ülke içinde) uzaklara gitme. Süphan*

[9] **sabḥan** : Ayrıca 73/7'de yer alan bu sözcük yüzenler, (bir işin içine dalıp) yüzenler, yoğun uğraş içinde olanlar, koşuşturanlar /(73/7). Süphan*. 2 - (Habeş) [**ṣabḫa**] : suya batırmak. Kutsamak anlamı için bk. Boya*. krş. yakın anlamlı ʿ**aṣfan** (77/2).

[10] **fal-sābiqāti**. Çift anlamlı bir sözcük : 1 - önde gidenler, öncüler; 2 - öğüt verenler; (önden giden) kılavuzlar, Elçiler. Açıklama için bk. **l-sābiqūna** (56/10).

[11] **fal-mudabirāti**. 1 - yönetmek, yönlendirmek, düzenlemek; 2 - yüklenenler, arkasından izleyenler; sorumlu olanlar (10/3, 10/31, 13/2, 32/5). [dbr]*. Benzer bir Bildiri'de "aracı olma" deyimi kullanılır (100/5)

[12] Bu beş Bildiri'ye verilen değişik anlamlar için bk. *Younes, Munther. "Angels, stars, death, the soul, horses, bows - or women? The opening verses of Qur'an 79". New Perspectives on The Qur'an (yayınlayan Gabriel Said Reynolds).*

[13] Bu ilk beş Bildiri'nin amacı : 1 - Bir kentten, öteki kente dolaşan, öğüt vererek, (suya batırıp) arındırarak başkaldırıcı "evcil olmayan" kimseleri uysallaştırmaya çalışan öğütçü, dönüştürücü Elçilerin anılmasıdır. Örneğin Musa (15. Bildiri vs), Mehmet (79/42 vs). Tanrı da "suya batırıp", (bir kötülük olan) Firavun'u giderir (25. Bildiri). 2 - Evreni, örneğin yıldızları, gezegenleri ve göktaşlarını yaratan Tanrı'nın yaratıcı gücünün belirtilmesidir (27. Bildiri vs). Yavaş yavaş da olsa, çeviklikle de olsa dolaşıp duran yıldızlar, göründükten sonra düşüp (batıp) yok olan göktaşları bu belirtilerden kimileridir. 3 - Songün (Saat) geldiğinde Boru'nun çalınması ile ortaya çıkacak olacak olaylardır. Tanrı'nın, orduları ile yeryüzüne gelip inanmayanları yok edişidir. 6. Bildiri'ye konu olacak olan Boru, Yoel 2/1'den yapılan bir anımsatmadır ayrıca Boru'nun çalınacağı gün, İdi'nin Günü (bk. Allah'ın Günleri)'nin gelişi ve Allah'ın orduları [atlı Melekler]in inanmamış olanların üzerine saldırması anımsatılır (Yoel 2/4-5, 7-8). Türkçeye yapılan çeviriler, genel olarak buna dayanır. "Andolsun (kâfirlerin ruhlarını) şiddetle çekip çıkaranlara / Andolsun (mü'minlerin ruhlarını) kolaylıkla alanlara, / Andolsun yüzüp yüzüp gidenlere / Derken, öne geçenlere / Nihayet işi çekip çevirenlere (ki, mutlaka tekrar diriltileceksiniz)" (*Diyanet*). Sözlük bilim bakımından böyle bir çeviriyi onaylamak zordur. Oysa bu ilk beş Bildiri ile 77/1-6. Bildiriler birçok konuda birleşirler.

79/6. (Boru'nun ilk) titreşiminin (insanları) titreteceği gün,[1]
79/7. üstelik onu, artçısı[2] izleyecek.
79/8. (İşte) o Gün, (korkudan) yürekler sıkışacak[3],
79/9. bakışları yere bükülmüş (olacak).
79/10. "Doğrusu biz, ilk duruma kesinlikle döndürülecek miyiz?" diyecekler,[4]
79/11. "(biz), çürümüş kemik olmuşken mi?"
79/12. "Öyleyse bu, batkıya varan bir başa dönüş[5] olacak" diyecekler.
79/13. Böylece (sonuncu) tek bir Çığlık[6] olacak,
79/14. Üstelik onlar, birdenbire açıkta[7] (uyanmış) olacaklar.

[ELÇİ'Yİ YALANLAYANLARA FİRAVUN'UN ÖRNEK OLARAK VERİLMESİ]

79/15. Musa'nın öyküsü sana ulaştı mı?
79/16. Hani İdisi ona kutsal koyak[8] Tuva'da seslenmişti:
79/17. "Firavun'a git. Doğrusu, o azdı,
79/18. böylece (sen ona), "sende yücelme[9] (isteği) var mı?" de,
79/19. "Sen (de Kendisinden) kayra edinesin[10] diye seni İdine kılavuzlayayım?" (de).
79/20. Böylece (Musa) ona en büyük tansığı gösterdi.
79/21. Ancak Firavun (onu) yalanladı, üstelik başkaldırdı.
79/22. Sonra (Firavun) ivedilikle (toplumuna) geri döndü,
79/23. böylece (toplumunu) topladı, böylece (onlara) seslendi,
79/24. ayrıca, "Ben sizin üstün idinizim" dedi.
79/25. Böylece Allah, onu sonuncu[11], üstelik ilk[12] (taşkınlığı için) götürücü (bir su) ile[13] yakaladı.[14]
79/26. Evet! (Allah'tan) korkan[15] kimse için bunda, kesinlikle bir yorum (konusu)[16] var.

[ALLAH'IN YARATMA GÜCÜ]

---

[1] "Boru çalınacak ve kim onu duyarsa korkudan titreyecek." (Esdras 4/23). bk. *R. Basset, "Les Apocryphes Éthiopiens" s. 47*. Ayrıca bk. (Tevrat) Yoel 2/1. Siyon'da boru çalın, Kutsal dağımda boru sesiyle halkı uyarın. Ükede yaşayan herkes korkudan titresin. Çünkü Rab'bin günü çok yaklaştı, geliyor.
[2] sonraki, arkasındaki, izleyeni. İkinci Boru sesi.
[3] **wāğifatun**. (Habeş) **gafʿa** : sıkıştırmak; sertçe davranmak; **gəfʿat** : sıkıntı, baskı; yanlış davranma; (Arap) **ğafaʾa** : düşmanı, yarışıcıyı yıkma; kök sökme; altüst etme. Ayrıca krş. **awğaftum** (59/6).
[4] Öldükten sonra diriltilecek miyiz? Yeniden yaşayacak mıyız? (Habeş) [**rdd**] : yeniden ele geçirmek.
[5] [**krr**] : yineleyiş, yeniden başlayış; (Osm) tekrarlama.
[6] **zağratun** : bir çığlık, bir bağırış, bir haykırış, birisini paylamak ya da yasaklamak için bağırıp çağırma (*Lane*). İsrafil`in Sonuncu Gün çaldığı boru'nun sesi. bk. 37/19. Çığlık*
[7] **bil-sāhirati.** 1 - Yeryüzünün (saklanacak yeri olmayan) açık, çıplak yeri. Gömütlerden çıkmış olacaklar anlamına da gelebilir, uyanmış olacaklar diye de anlaşılabilir. Esdras 4/22-23'e göre Boru'nun çalınacağı gün "ekilmiş yerler ekilmemiş gibi görünecek; dolu konutlar boş olarak bulunacak (*R. Basset, "Les Apocryphes Éthiopiens", 47*). 2 - (yaşama) geri dönmek; 3 - (gömütlerinde) altüst olmak. (Akat) **saḫāru** : (çevresinde) dönüp durmak, dönmek, geri gelmek.
[8] dağ geçidi, vadi
[9] **tazakkā**. **tazzakkā** diye de okunabilir *(Al-Jalalayn)*; 1 - artma, yükselme, sivrilme; 2 - arınma. krş. 20/76. 3 - küçülme, Hanif* olma. (Habeş) **zqq**, **zaqqa** : yere çökmek; yerleşmek. Bu kökün Geez dillerindeki türevleri "küçülmek", "kendini küçük düşürmek" anlamındadır. Ayrıca krş. (Habeş) **dqq**, **daqqa** : küçük olmak, çocuk olmak. (Arap) **daqqaqa** (ezip toz etme); (Ugarit) **dq** : küçük. Zekat*
[10] **fataḫšā**. Kayra, pay edinme. Korkmak*
[11] son, sonraki taşkınlık : Musa'nın gelişinden sonraki taşkınlığı. Musa'yı yalanlaması, üstelik "Sizin en üstün idiniz benim" demesi.
[12] ilk taşkınlık : Musa'nın gelişinden önceki taşkınlığı; kendisinin çoktanrıcı oluşu.
[13] **nakāla** : 1 - taşıyıcı, götürücü, "nakledici, nakliyatçı" (su, deniz); 2- (Habeş) kök sökücü [soykırımına uğratıcı] [su]. (2/66, 5/38). Krş. **wabīlan** (73/16).
[14] Bu Dizi'nin ilk beş Bildiri'sinin anlamlarından biri de budur : Kötülüğü (Firavun'u), suya batırıp gidermek, sürüklemek. dç : "Allah onu, ibret verici şekilde dünya ve âhiret cezasıyla cezalandırdı." (*Diyanet*)
[15] **yaḫšā**. 2 - kayra bekleyen (19. Bildiri)
[16] **ʿibratan** : (bir anlamı başka bir anlama) geçirme, yorumlama, bir öyküyü yorumlayıp öğüt çıkarma, (Osm) tabir ile köktaştır. Krş. köktaş **taʿburūna** (12/43).

79/27. Sizi yaratmak[1] mı daha güçtür yoksa, kendisini O'nun yapmış olduğu gök mü?[2]
79/28. (Allah), onun tavanını[3] yüksek yaptı, üstelik onu düzenli[4] yaptı.
79/29. Ayrıca, onun gecesini kararttı, ayrıca onun aydınlığını (açığa) çıkardı[5].
79/30. üstelik sonra (sıra) yeryüzüne (gelince), onu yaydı.[6]
79/31. Çıkardı ondan suyunu, ayrıca otlağını,[7]
79/32. ayrıca (sıra), dağlara (gelince), onları (yere) çaktı[8].
79/33. size, ayrıca davarlarınıza bir geçim (kaynağı) olarak.[9]

[ALLAH'IN YARATMA GÜCÜNE İNANMAYANLARI BEKLEYEN KARŞILIK]

79/34. Ancak (o) Büyük Örtü[10] geldiğinde,
79/35. o Gün, insan neye çaba gösterdiğini anımsayacak,
79/36. üstelik (o Örtü'yü) görecek olana, Kızgın Ateş sergilenecek.
79/37. Artık kim azdıysa,
79/38. Üstelik Buradaki yaşam'ı yeğlemiş (ise)
79/39. artık, doğrusu Kızgın Ateş (kendisine) barınak olacak.
79/40. Oysa İdisinin (karşısına) dikilmekten[11] korkan, ayrıca canı(nı), tutkuya[12] yasaklayana[13] gelince,
79/41. Artık doğrusu, Cennet, (kendisine) barınak olacak[14].

[SAAT'İN GELİŞİNİN BİLİNMEZLİĞİ]

79/42. Sana, Saat konusunda, "Onun çakılması[15] ne zaman?" diye sorarlar.
79/43. Onun anımsatılması konusunda sende ne (bilim var da sen anımsatasın)?
79/44. Onun (akışını) durdurmak[16], İdine düşer.[17]
79/45. Sen ancak, ondan[18] korkanın uyarıcısısın.

---

[1] ssç : yaratma, yaratış konusunda
[2] krş. 40/57. Göklerin ve yerin yaratılışı, insanların yaratılışından daha büyük (bir güçlük)tür.
[3] **samkahā** : onun örtüsü, çatısı. Tekgeçişlidir. Sami dillerinde **smk** kökünün yükseklik, çatı, örtü anlamına mı yoksa yüksek bir yapının üzerinde kurulduğu temel, dayanak anlamına mı geldiği konusunda bk. **samaka** (*Geez Sözlük, 502*). (Akat) **samāku** : örtmek, (toprak ile) gömmek; su kanalının üstünü ot ile örtmek; (Akat, Aram) dayanak. Dolayısı ile Kuran'da da çift anlamlı olabilir. "Gökleri bir çadır gibi geren (Tanrı)" (Mezmurlar 104/2). "Yeryüzünü temeller üzerine kurdun, Asla sarsılmasın diye" (Mezmurlar 104/5).
[4] düzenli, oranlı, orantılı, uyumlu.
[5] gündüzünü yarattı.
[6] "Engini ona [yeryüzüne] bir giysi gibi giydirdin" (Mezmurlar 104/6).
[7] "Vadilerde fışkırttığın pınarlar, dağların arasından akar" (Mezmurlar 104/10).
[8] dikmek, çakmak. (Gemi) demir atmak ile eş kökenlidir. Mezmurlar 104/5.
[9] geçim (kaynağı), gönendirme. "Hayvanlar için ot, İnsanların yararı için bitkiler yetiştirirsin; insanlar ekmeğini topraktan çıkarsın diye" (Mezmurlar 104/14).
[10] **l-ṭāmat**. Tekgeçişlidir. Örtü, Boğucu Örtü, Duman (?), Sağırlaştırıcı (Çığlık) diye anlaşılabilir. Krş. Bürüyücü duman (44/10-11); "Örtücü" (88/1). Köken (Sami) **ṭmm** : (üstünü) örtmek. (Arap) su ile örtülmek (boğulmak), üstünü örtmek, kulağı örtmek (sağırlaştırmak), kuş dalın üstüne çıkmak (tünemek). (Akat) **ṭummumu** (I) : kulağı tıkamak (sağır kılmak); (Habeş) : (Birisini örtüp) soluk alışına engel olma. (Suya) batırıp (boğmak) anlamı için bk. bu Dizi'nin ilk beş Bildirisi, ayrıca Firavun'un öyküsü (25. Bildiri). dç : "felaket" (*Diyanet*). Pislik* anlamı için bk. (Yemen) [**ṭm**ʾ], **hṭm**ʾ : kir, kirletme, kirlenmiş, dinsel tören (ayin) bakımından kirli olan nesne; giysiyi kirletmek, lekelemek.
[11] **maqāma** : dikilme, ayakta durma, ayağa kalkma, kalma, durma, (orada) bulunma
[12] (kötüye) eğilimden
[13] (Habeş) : canı, tutku ile avutan. Nehiy*
[14] **l-mawā**. 2 - üstün gelecek; yenecek. (Geez) **mw**ʾ : yenmek, üstün gelmek; yengi; **mawāʾi** : üstün gelen, yenen
[15] onun dikilmesi, çakılması, demir atışı. Kesin olarak gelişi ne zaman? (Çapayı, demiri) suya atma, suya batırma anlamları için bk. bu Dizi'nin ilk beş Bildiri'si. Bu sözcük için bk. 7/187, 11/41.
[16] **muntahāhā** : 1 - onun akıtılması (gidişi); 2 - onun akışının durdurulması. (Arap) **nadaẖa** : (ırmak kıyısındaki kayığı) itme [açığa çıkarma; yola koyma]; (Arap) **naṭaḥa** : itme; (Habeş) **nadḥa** : sürme, itme, kıpırdama, çarpma, aşağı düşürme; 3 - (Yemen) : onun durdurulması, onun artık akmaması, "dingin" olması; Krş. 42. Bildiri : onun "demir atması". Yasak Çiğde*
[17] "O günü ve saati, ne gökteki melekler, ne de Oğul bilir; Baba'dan başka kimse bilmez.". (Matta 24/36; Markos 13/32); "Bu nedenle uyanık kalın. Çünkü o günü ve o saati bilemezsiniz." (Matta 25/13).
[18] o Saat'ten, Saat'in gelişinden

79/46. Onu[1] görecekleri gün, (yeryüzünde) ancak bir gece ya da (o gecenin) ağarması[2] (süresince) kalmışlar gibilerine gelecek.[3]

88 - ÖRTÜCÜ DİZİSİ (Gaşiye Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[SONGÜN'ÜN GELİŞİ - CENNET İLE CEHENNEM'İN BETİMLENMESİ]

88/1. Örtücü'nün[4] öyküsü sana geldi mi?
88/2. O Gün, yere bükük yüzler olacak,
88/3. çaba içinde, bitkin olarak.
88/4. Kızgın bir Ateş'te ısınacaklar,
88/5. ayrıca onlar, (sıcaktan) kaynayan bir kaynaktan suvarılacaklar.
88/6. Onlar için, sütleğenden[5] başka yiyecek olmayacak,
88/7. (o yiyecek), ne semirir ne de açlığa karşı korur.[6]
88/8. O Gün, ışıldayan[7] yüzler olacak,
88/9. çabasını(n sonucunu) beğenen,
88/10. Yüksek bir Bahçe'de (kalırken)
88/11. orada boş[8] söz işitmeyecek.
88/12. Orada, akan bir kaynak olacak.
88/13. Orada, yüksek divanlar,
88/14. ayrıca konulmuş[9] testiler[10],
88/15. ayrıca yayılmış yastıklar,
88/16. ayrıca serilmiş yaygılar[11] (olacak).

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜ - KARAÇALICILARA GÖZDAĞI VERİLMESİ]

88/17. Artık, bakmıyorlar mı deveye, o nasıl yaratıldı (diye)?
88/18. ayrıca göğe, o nasıl yükseltildi (diye)?
88/19. ayrıca dağlara, o nasıl çakıldı (diye)?
88/20. ayrıca yeryüzüne, o nasıl yayıldı (diye)?
88/21. Sen artık öğüt ver! Sen ancak bir öğütçüsün.
88/22. Sen, onların üzerine denetici[12] değilsin.
88/23. Ancak kim yüz çevirir, üstelik (sana) karaçalarsa,

---

[1] Saat'i, Songün'ü
[2] gün ağarması (kuşluk). Ağarma yerine "onun ağarması" (**ḍuḥāhā**) sözcüğünün kullanılması, olasılıkla uyak düşürme sorunundan ileri gelir. Bir önceki Bildiri "**yaḫšāhā**" sözcüğü ile son bulur (*Al-Jalalayn*).
[3] Ölmeleri ile diriltilmeleri arasında bir gün gibi kısa bir süre olacak. Bunun nedeni Saat'in gelişinin sandıklarından çok daha yakın olmasıdır.
[4] **ġāšiyat** : 1 - (Arap) : üstünü örten, örtücü. Songün, yeryüzü bir dumanla kaplanacak (44/10-11). "Büyük Örtü" (79/34). Duman ile örtülme deyimi için bk 56/43. 2 - Yanardağdan patlaması. (Akat) **kâšu** (I) : üstünü toz ile örtme. 3 - toprağı, gömütleri altüst edici, eşeleyici. (Akat) **gêšu** (I), **gêsu** : altüst etmek; 4 - Püskürtücü (yanardağ). (Akat) **gešu** : (su, yel) püskürme, "geğirme"; **gâšu** (II) : kusma, kusturma. Açıklama için bk. **fawāqin** (38/15). (Dumansız ?), akıntısı olmayan, kusmayan yanardağ patlaması için bk. 38/15. "Allah'ın ezincinin [inanmayanları] örtmesi" (12/107). Pislik*
[5] **ḍarīʿin** : Tadı acı olan zehirli bir diken türü, atlas çiçeği (kaktüs) (*Al-Jalalayn*) ya da sütleğen (*Blachère*). (Habeş) **dərāy** : [tanen içerdiği için kabuğu acı olan] meşe ağacı.
[6] korumak. Gani*. *M. Stausberg, "Hell in Zoroastrian History", 227.*
[7] **nāʿimatun** : gönenç içinde olduğu için mutlu olan; parlayan, ışıldayan. Nimet*.
[8] anlamsız, yararsız, yanılmış. (Zerdüştçülük) : yalan söz.
[9] **mawḍūʿatun** : (yerine) konulmuş, indirilmiş, sunulmuş. (Yemen) biriktirilmiş, toplanmış.
[10] **wa-akwābun**. **akwāb**, Kuran'da dört kez ilk Mekke döneminde, Cennet bağlamında yer alır. Topraktan yapılmış, kulpsuz ve emziksiz [çiçek saksısı gibi] sürahi, küçük küp ya da testi diye anlaşılır. bk. *W.Y. Bell, "Mutawakkili", 60.*
[11] (Habeş) **zarbet** : halı. Koken için bk. Dövmek*
[12] **bimuṣayṭirin** : denetici. Genel olarak zorlayıcı, zorba, musallat diye çevirilir, öte yandan çoğul olarak 52/37. Bildiri'de hakim, deneten, dönetim ve yönetim sahibi, vb. diye anlaşılır. (Akat) **sadāru** : dizilmek, "satır satır olmak" (İbr, Aram, Sür) [**sdr**] dizilmek, düzenlemek. (Habeş) **sadara** : düzene koymak. Krş. **šaṭra** (düzenli) (2/144)

88/24. artık Allah onu, en büyük ezinçle ezince uğratacak.
88/25. Evet! Onların dönüşü Bize'dir.
88/26. Sonra onların (edimlerinin) oranlanması kuşkusuz, Biz'e düşer.

52 - DAĞ DİZİSİ (Tur Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

52/1. Dağ'a![1]
52/2. O yazılmış Bitik'e,[2]
52/3. (yazılıdır o,) serilmiş deriye[3],
52/4. ayrıca Bayındır Konut'a![4]
52/5. ayrıca yüksek çatıya![5]
52/6. ayrıca kaynayacak[6] denize (ant olsun)![7]

[SONGÜN'ÜN GELİŞİ - YALANLAYICILARIN CEHENNEM'E GİDİŞİ]

52/7. Evet! İdin'in tasarısı[8] kesinlikle çökecek[9].
52/8. Ona engel olucu (kimse) olmayacak.
52/9. O Gün gök, sallanıp çalkalanacak[10],
52/10. ayrıca dağlar, yola koyulup yürüyecek.[11]
52/11. Yazıklar olacak artık o Gün, (onu) yalanlayanlara,
52/12. (o), boş tartışma[12] içinde oynaşanlara!
52/13. Cehennem Ateşi'ne itilip kakılacakları Gün,
52/14. (onlara), "Yalanla(yıp karartmakta)[13] olduğunuz Ateş, işte budur!" (denilecek).
52/15. (Yine de siz) bu bir büyü[14] mü (diyorsunuz)? Yoksa (bu konuda) siz (düşünüp) kesinlikle aydınlığa kavuştunuz mu[15]?

---

[1] **ṭ-ṭūr** : Dağ. Kuran'da Sina Dağı diye anlaşılır. Musa'nın Tanrı ile görüşüp kendisine "On Buyruk" verilen dağ. Sina Dağı*. 2 - Songün'ün belirtissi olarak dağların yürütülmesi (10. Bildiri)
[2] Musa'ya verilen Bitik (Tevrat).
[3] **raqq**. (Arap, Habeş) : Yazı yazmak için yapılmış özel ince deri, parşömen. Serilmiş, yayılmış deri, genel olarak "serilmiş yapraklar" deyimi Kuran'da birkaç kez geçer. Bunun nedeni, üstü yazılmış derilerin üst üste yatırılarak değil ancak tek tek dürülerek saklanmasıdır. Dürük Yaprak (20/47). Bildiri*. Dolayısı ile serilmiş yaprak, okunmakta / yazılmakta olan yaprak anlamına gelir. Din törenlerinde kullanılan Tevrat, bugün bile eski geleneklere bağlı kalınarak, uç uca eklenmiş yaprakların, el değmesin diye sağlı sollu iki ayrı (bir çeşit) kalın oklavaya dürülmesiyle oluşur. Böyle düzenlenmiş Tevrat'a İbranicede Sefer Torah denir.
[4] **al-bayti l-maʿmūri** : 1 - Bayındır Konut; 2 - Öte Yaşam'da gidip yerleşilecek Konut. (Bayındır olduğu için gönenç içinde olan) Cennet (17. Bildiri vs). Köken [ʿ**mr**] : Bayındır kılma, bayındırlaştırma (30/9); (kendinin olmayan bir yere) gidip yerleşme (sömürge kurma, sömürgeye yerleşme); (bir nesneyi) amaç olarak edinme; gidip gezme; (küçük bir) kutsal gezide/törende bulunma (*Lane*). Bakımı yapılmış "tamir edilmiş" konut. "Yerleşim yeri" anlamı için krş. 95/3. 3 - Maʿīn yazıtlarında **mʿmr**, tapınma yeri, alanı, **bayt** ise tapınak demektir (*Ch. J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques"*)
[5] 9. Bildiri. Gökyüzü / çatı : 21/32.
[6] **l-masğūri** : 1 - taşmış, dolup taşmış. 2 - kaynamış (81/6).
[7] kaynayacak olan denizler, Songün'ün belirtisi olacak (7. Bildiri vs).
[8] ʿ**aḏāba** : 1 - tasarı, düzen, düzenek; Bugünkü Yaşam'ın sona erdirilmesi; 2 - geciktirilen (Saat); 3 - (iyi ya da kötü) karşılık veriş. Ezinç*.
[9] **lawāqiʿun**. Çarpma, düşme, çökme, vurma; bk. **bimawāqiʿi** (56/75)
[10] **tamūru**. [**mwr**] : sarsılmak; sık sık gidip gelmek; üşüşmek. 52/4'te yer alan [ʿ**mr**] (gidip gelme, gezinme) kökünden türeyen "umre" ile nerdeyse eş anlamlıdır. "Kayma / kaydırma". (Habeş) **maraya** : [takvimde] günü değiştirme; gün atlama, günü kaydırma. (İbr, Aram) [**mwr**] : biri gidip ötekisi gelme. (Arap) **marra** : geçip gitme.
[11] Dağların yürümesi konusunda bk. *J. Koenig, "Tradition İahviste"*
[12] boş, anlamsız [gerçekten uzak] söz söyleme. Benzer bir deyim için bk. (6/91)
[13] 1 - görülmesin, anlaşılmasın diye bir nesnenin (Ateş'in) rengini koyulaştırmak; bozmak, bulandırmak; 2 - yıkamak (kiri, kötülüğü gidermek). Yalanlamak*
[14] büyü : göz boyama; ayakta uyutma.
[15] içine doğmak; içi aydınlanmak; aydınlığa (gerçeğe) kavuşmak.

52/16. Isının onun içinde! Artık düşünün[1] ya da düşünmeyin, sizin için bir olacak. Size, ne yapageldiyseniz ancak (onun için) karşılık verilecek[2].

[CENNET'İN BETİMLENMESİ]

52/17. Evet! Sakınıklar, Bahçeler'de, üstelik gönenç içinde olacaklar,
52/18. İdi'leri kendilerine (ödül olarak) ne verdiyse ona, ayrıca İdi'leri kendilerini Kızgın Ateş'in ezincinden korumuş olmasına sevinerek.[3]
52/19. (Onlara), "Ne yapmakta olduğunuzdan dolayı doyarak yeyin, ayrıca için,"
52/20. yayılmış divanlara yaslanmış (olarak)" (denilecek). Onları, (ilk) kaynaktan gelen[4] (ikiz) Özgür Varlıklar[5] ile eşleştireceğiz[6].
52/21. Üstelik, kendileri inanmış olup torunları[7] (da) kendilerini inançta izlemiş olanları, torunlarına katacağız. Ayrıca Biz, onların eylemlerinden hiçbir nesne eksiltmeyeceğiz. Üstelik, her kişi ne kazandıysa[8], (onun) tutusudur[9].[10]
52/22. Ayrıca Biz, kendilerine, yemişten, ayrıca etten ne imrenirlerse, (ondan) bol bol vereceğiz.
52/23. Orada, içinde(ki içkide)[11] ne saçmalama ne de kirlenme[12] (yaratacak) olan çanağı[13] karşılıklı alıp verecekler.
52/24. Üstelik, aralarında, kendileri için (görevlendirilmiş), (kabuğu içinde) saklı[14] incilere benzeyen oğlanlar[15] dönüşüp duracak.
52/25. Ayrıca onlar, birbirlerini (arayıp) sorup[16] buluşacaklar.
52/26."Evet! Biz yakınlarımızın arasında korku içindeydik" diyecekler.
52/27. "Artık Allah bize iyilikte bulundu, üstelik bizi, Uğuldayan[17] (Ateş)'in ezincinden korudu."
52/28. "Evet! Önceden, biz O'nu çağırıyorduk. Evet! Kollayan[18], esirgeyen O'dur."

[MEHMET'İN ELÇİ OLUŞUNA KARAÇALANLARIN ELEŞTİRİLMESİ]

52/29. Artık sen, öğüt ver! İdin'in kayrası ile sen böylece ne kahinsin[19] ne de deli.
52/30. Yoksa onlar, "O, (ağıtçı) bir gezgin derviştir[20], onun konusunda, yarar verici (yaratıcılık döneminin)[21] belirsizleşmesini[1] bekliyoruz" mu diyorlar?[2]

---

[1] bu Bildiri'de iki kez yer alan [**şbr**] kökü için bk. Katlanmak*
[2] Bu Yaşam'da "gerçeği karaya boyayanlar [Yalanlamak*]", Öte Yaşam'da Ateş'in içinde karartılacaklar; Tanrısal Işık'tan uzak tutulup Karanlıklar Ülkesinde yaşayacaklar.
[3] Bu çeviri, *Tafsir Al-Jalalayn*'a dayanır. Yoksa şöyle de okunabilir: "İdi'lerinin kendilerine verdiğine sevinerek (gönenç içinde olacaklar) çünkü İdi'leri, onları Kızgın Ateş'in ezincinden korumuş olacak.
[4] 1 - (ilk) kaynaktan gelen; hiç değişmemiş; ilk yaratıldıkları gibi; ilkel; 2 - ikizlerden biri. Göz*
[5] **biḥūrin**. İkiz tinler; ikiz öz konuklar. Hurı*
[6] **wazawwağnāhum**. Eşleştirmek. Bu kabuksuz, çıplak, bedensiz tinler, inanıkların bedenlerine girecek (44/54). Bir araya getirmek deyimi için bk. 81/7 (Canlar eşleştirildiğinde). Zerdüştçüler'de herkesin kendi "Güzel Kızı".
[7] ssç : (onların) soyundan gelenler, yeni kuşaktan olanlar
[8] edimlerinin birikintisi, sonucu
[9] benzeri bir tümce için bk 74/38. Tutu*
[10] Bildiri'nin uzunluğu, torunları konusunda kuşkuda olan kimi Medineliler'i yatıştırmak için sonradan eklenmiş olabileceğini gösterir (*Blachère*).
[11] Büyük bir olasılıkla bu içkiye Avesta'da **haoma** denilir. bk. www.iranicaonline.org/articles/haoma. Ayrıca bk. *J. Kellens. "L'éloge mazdéen de l'ivresse".*
[12] kirlilik (56/25); kirliliğe yol açan. Suç*
[13] **kasan. kas** : çanak (tekil). Ancak ilk Mekke döneminde 6 kez tekil olarak yer alır.
[14] (kabuğu içinde) saklı : iyi korunmuş, sararmamış, bozulmamış. 2 - sürekli, kalıcı, ölümsüz (56/78).
[15] **ġil'mānun** : oğlanlar. Erkek "huriler".
[16] Sormak*
[17] **al-samūm** : uğuldayan, sağırlaştırıcı, şaşırtıcı, soluk kesici, bedeni yaralayıcı. Samūm*.
[18] **l-baru** : 1 - kollayan, kucaklayan, koruyan, bağırsak. "Rahman / Rahim" ile yakın anlamlıdır. 2 - Öte'ye geçiren. [**brr**]*
[19] Doğaüstü yollardan gizli, bilinmeyen konuları, geleceği bildiren kimse. Öngörücü.
[20] **šāʿirun** : Ozan*
[21] **rayba al-manūni**. "Bırakın onu, anlatsın. Nasıl olsa onun bir gün esin kaynağı kuruyacak". **manūn** : 1 - (beklenmedik) iyilik. Kudret Helvası*. 2 - (Arap) [**mny**] : dilemek; kendi çıkarına göre yorumlamak; (döl) akıtmak [sızdırmak. krş. Kudret Helvası*]. (Habeş) **mannana** : dışlamak, itelemek; aşağılamak; yanına atmak. **mannāne**

52/31. Sen (onlara), "Bekleyin! Artık doğrusu ben, sizinle bekleyenlerdenim" de.[3]
52/32. Onlara bunu (söylemeyi) kendilerinin görücü olmaları[4] mı buyuruyor[5], yoksa onlar azgınlaşmış bir toplum mudur?
52/33. Yoksa, "Onu kendisi uydurdu"[6] mu diyorlar? Yok! (Doğrusu) onlar inanmıyorlar.
52/34. Doğrucu iseler artık bunun benzeri bir söz[7] getirsinler.
52/35. Yoksa onlar, hiçten[8] mi yaratıldılar yoksa onlar, (kendilerini) yaratanlar mıdır?
52/36. Yoksa gökleri, ayrıca yeri mi yarattılar? Yok! (Doğrusu), onlar kanmadılar[9].
52/37. İdin'in (bilgi) saklantıları[10] onlarda mı? Yoksa (o saklantılar için) deneticiler[11] onlar mı?
52/38. Yoksa onlarda, (çıkıp) üstünde dinledikleri bir merdiven mi var?[12] Öyleyse, onların dinleyenleri (oradan) apaçık bir (tanrısal) kanıt[13] getirsin.
52/39. Yoksa kızlar O'nun, üstelik oğullar sizin mi?[14]
52/40. Yoksa sen onlardan bir karşılık[15] istiyorsun da onlar topluca[16] (varlıklarından) yolundular mı?[17]
52/41. Yoksa Gizem[18] onların yanında da (ona dayanarak) mı yazıyorlar[19]?
52/42. Yoksa tuzak kurmayı mı amaçlıyorlar? Oysa karaçalan kimseler, tuzağa yakalanacak olanlardır.
52/43. Yoksa onlarda Allah'tan başka bir tanrı[20] mı var? (Var ise) Allah, onların ortak koştuğu (o) nesneden arınıktır[21]!
52/44. Üstelik onlar, göğün düşen bir parçasını[22] görseler, "(Bu), bir bulut yığınıdır" diyecekler.
52/45.(İçinde) çarpılacakları[1] Gün'leri ile kavuşuna dek sen artık bırak onları!

ʿ**alam** : karabaş (günlük yaşamı dışlayıp bir yere çekilmiş din görevlisi). dç : "He is a poet for whom we await fate's uncertainty" (*Arberry*); "O bir şairdir; onun, zamanın felaketlerine uğramasını bekliyoruz" (*Diyanet*).

[1] **rayba** : kuşku, kaygı, belirsizlik. 2 - Sızıntı (tenzil, damlama) döneminin tıkanması. Sızıntı için bk. Kudret Helvası*, İndirmek* (tenzil). (Akat) **ra' ābu** : titreme; kızmış olma; tedirgin olma; (Akat) **ra'ību** : tutulmuş, sıkışmış, tıkanmış olma.

[2] krş. 23/25.

[3] (Arap) [**rbṣ**] (bekleme) kökü Kuran'da 17 kez yer alır. İlkel anlamı (Akat) oturma, konaklama, (hayvan) uzanıp yatma; pusuya yatmadır.

[4] **aḥlāmuhum** : 1 - onların olgun oluşu (24/58). 2 - onların geleceği görebilme yeteneği. (Yemen) [**ḥlm**] : uykuya yatarak görücü olma; **ḥlmt** : görücü. krş. uyku (12/44, 21/5).

[5] Onlar görücü olup, gelecek (Öte yaşam, Saat) konusunda, Elçi Mehmet'in verdiği bilgilerden değişik bilgiler mi edindiler? (alaylı konuşma)

[6] 69/44

[7] **biḥadīṯin** : bir söz, anlatı, söylev; yenilik; konu

[8] **min ġayri šayin** : 1 - Kendilerini yaratan bir yaratıcı olmadan, 2 - Gereği, yararı yokken; boş yere.

[9] kanmak; yasa edinmek; istekli olmak. Yakin*

[10] saklama, tutuklama yeri, depo. Allah'ın azık (bilgi) saklantısı. Azık*. "Saklı Yazıt", **al-lawh al-mahfuz** (85/22) anlamında olmalıdır. "Hazine" için bk. Zebaniler*.

[11] **l-muṣayṭirūna** : denetici. Açıklama için bk. **bimuṣayṭirin** (88/22). Ayrıca bk. (Habeş) **satara** : saklamak (*Geez Sözlük*). → saklayan, saklayıcı (?). (Akat) : yazılı belge ["satırlanmış" belge] → (O bilgilerin yazıcısı (?). Krş. 41. Bildiri)

[12] Tanrı'dan gelen sözleri (bilgileri) dinlemek için. Merdiven → Babil Kulesi → Tanrı'yı dinlemek/gözetlemek. Krş. 38/9-10.

[13] Tanrı adina konuşabilme yetkisi. Sultan*

[14] "Tanrının kızları" (**lbn't 'lhy'**) deyimi Arabistan'da olduğu gibi İ.S. 63 yılında Palmira (Suriye)'de de görülür. İbn Al-Kalbi'ye göre Mekke ve Medineliler önceleri Manat, sonra Allat (dişi allah, tanrıça) ve sonunda da Uzza adlı tanrıçalara taparlardı. Manat en eski tanrıça olup "tanrıçaların tanrıçası" (**ilat ilali**) olarak anılırdı. Bk. *Khaled Al-As'ad. "Un culte arabe préislamique"*. Oysa bu Bildiri'de söz konusu olan kızların, tanrıçalar mı yoksa Melekler mi olduğu belirsizdir. Bu Bildiri'de "kızlar" çoğul iken 53/21'de "dişi" tekildir. Arabistan'da alt aşamadan olan tanrıçalar (**bnty** ʿ**l / bnt-**ʿ**l**) [**īl**'in kızları] deyimi için bk. *C. Robin, "À Propos des 'Filles de Dieu'"*. 2 - İstenmedik kız çocuklar Allah'tan, istenilen erkek çocuklar, onlarda olan (ancak onların taptığı) başka tanrıdan (43. Bildiri) gelir. Hubal*

[15] Uykuya yattıktan sonra uyanıp, gelecekteki olayları öngören, bildiren kişiler, buna karşılık para alırlardı.

[16] Ağır*

[17] **maġramin**. Yolunmuş, kırkılmış. Mücrim*. Bu ve bundan sonraki Bildiriler için bk. 68/46-47.

[18] Bilinemiyen, ancak Tanrı'nın bildiği bilgilerin tümü (37. Bildiri).

[19] **yaktubūna**. 1 - yazma; 2 - (birisinin) kanmasını sağlama; konuşurken birisini kandırma ; gerçeği açığa çıkarmak için ortaya kanıt koyarak yargıya varma. Hitap*

[20] erkek çocuklarını veren tanrı (39. Bildiri)

[21] 1 - yücedir, kocamandır; 2 - (o tanrıdan) yıkanmış, arındırılmış olandır. Süphan*. 3 - Semed*, o tanrıya uygulanmaz.

[22] Songün'ün gelişinin belirtilerinden biri olarak gökten düşen parçalar, göğün parçaları (26/187, 34/9). "Gökten gezegen parçaları düşüreceğim, Gökteki yıldızları sileceğim!" (Erra'nın Koşuğu). *C. Dumas-Reungoat. "La paix menacée" s.105.*

52/46. (O) Gün, onların düzeneği hiçbir konuda kendilerini korumayacak, üstelik onlara yardım edilmeyecek.
52/47. Ayrıca, doğrusu (o, Allah'ı) karartıcılara, bundan önce bir erteleme[2] (dönemi) olacak. Ancak onların çoğu (bunu) bilmiyor.
52/48. Ayrıca sen, İdin'in yargısı için katlan. Evet! Sen Bizim gözlerimizin önündesin[3]. Ayrıca sen ayağa kalktığında[4], İdini övgü ile yücelt.
52/49. Üstelik sen, gecenin bir bölümünde O'nu yücelt, ayrıca yıldızlar çekilince (de).[5]

56 - BEKLENEN OLAY DİZİSİ (Vakia Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[SONGÜN'ÜN GELİŞİ - DİRİLENLERİN ÜÇ KÜMEYE AYRILMASI]

56/1. Beklenen olay[6] çöktüğünde,
56/2. onun çöküşünü bozacak[7] kimse olmayacak.
56/3. ne yakınlaştırarak[8], ne de bekleterek[9].[10]
56/4. Yer, bir sarsıntı ile sarsıldığında,[11]
56/5. ayrıca dağlar ufak ufak ufalandığında,
56/6. böylece dağılmış toz olduğunda,
56/7. böylece siz (o Gün), üç kümeye ayrılacaksınız.[12]
56/8. Üstelik (o birincisi), sağdakilerdir, ne mutludur (onlar)![13]
56/9. ayrıca (o ikincisi), soldakilerdir; ne mutsuzdur (onlar)![14]
56/10. Üstelik (o üçüncüsü), öncülerdir[15], (onlar) öğütçülerdir[16],

---

[1] Boru'ya üflendikten sonra tüm yaratıkların çarpılması için bk. 39/68.
[2] 1 - sıkıntıya sokma; 2 - [O Gün gelmeden önce] geciktirme, erteleme. Ezinç*
[3] Biz, seni görüyor, koruyor, kılavuzluyoruz.
[4] ayağa kalkmak, dikilmek. Bu, genel olarak yükünmek için ayağa kalkmak anlamındadır. Kuran'a göre günlük tapınma, genel olarak ayakta durarak, bel bükerek gerçekleştirilirdi. Tapınmak için diz çökmek ya da oturmak deyimleri kesinlikle kullanılmaz.
[5] Kuran'a göre günlük tapınma sayısı : gecenin başı ile gecenin sonu.
[6] **l-wāqiʿat**. 1 - kesinlikle olacak olan; olması beklenilen (olay). Beklenilen, bekletilen, korunan, elde tutulan (Saat, Gün). (Arap) **waqā** : elde tutma, koruma; (Akat) **(w)aqû** ; bekleme; (olmasını) bekleme. Anlam bakımından krş. **naṣr** (110/1). Yıldızların düşüşü (**bimawāqiʿi**) (56/75). Saat'in gelişi (7/187) ile "onun çakılışı", "demir atışı" (**mur'sāhā**), (gelip kesin olarak durması) (79/42). 2 - Ateş saçan göktaşı. (Habeş) **wākaya** : ışıldamak, parlamak; kıvılcım. **wakay**, **wakāy** : kıvılcım saçan taş. (Akat) **akukûtu** : ateş saçan değnek (meşale); (yıldız bilim) gökyüzünde kızıl pırıltı. Krş. **ṭāriq** (86/1).
[7] 1 - (kiri / kötülüğü gidermek için) yıkama; 2 - Bir olayın (nesnenin) niteliğini değiştirme; boyama, karartma. Yalanlamak*
[8] **ḫāfiḍatun**. [**ḫfḍ**] kökü Kuran'da 3 kez (kanatı) alçatma diye anlaşılır. Yakın sesli [**ḥfd**] : ivedi, ivedileştirme → (gelecekteki olayı) yakınlaştırma. Krş. Acele*.
[9] **rāfiʿatun**. Yükseltme diye anlaşılır. (Geri) çekme, bekletme anlamları için krş. **l-a`rāf** : (geri) çekilme yeri; bekle(til)me yeri (7/46). Ayrıca bk. Taraf*.
[10] [zaman açısından] alçaltacak, yükseltecek → [olayın gelişini] kısaltacak, uzatacak
[11] sarsılmak. [**rğğ**] kökü iki kez ancak bu Bildiri'de yer alır. Krş. Pislik*
[12] Songün, insanlar üç kümeye ayrılacaklar. Sağdakiler, soldakiler ve öncüler. Yahudiler'de de dirilenler Yargı Günü üç ayrı kümeye ayrılırlar (www.jewishencyclopedia.com/articles/3554-book-of-life). Tinlerin, üç bölük olarak "bekletilen yerden" çıkarılıp, üç bölük olarak Duruşma'ya çıkarılmaları. Üçe ayrılma konusunda bk. Üç Dallı Gölge (77/30).
[13] dç : "Ve sağdakiler - nedir (o) sağdakiler?" *(Al-Jalalayn)*. Sağdakiler : Sağda olacak (oturacak) olanlar. Böyleleri, Cennete gidecek olanlardır (74/39,40). Yahudiler'de, bir bekleme süresinden sonra Cennet'e gidecek olanlardır. Sağ*, Sağdakiler*.
[14] dç : "Ve soldakiler - nedir (o) soldakiler?" *(Al-Jalalayn)*. Soldakiler : Solda Olacak olanlar. Yahudiler'de bunlar, adları, Yaşam Bitik'inden silinecek olanlardır. Sol*, Soldakiler*.
[15] öncüler, öndekiler. Geleneklere göre bunlar ya ilk inananlar ya da Salıkçılardır. Yahudiler'de ise bunlar doğrudan doğruya Cennet'e gidecek olanlardır.
[16] **wal-sābiqūna l-sābiqūna** : 1 - Öncüler, önde gidenlerdir, koşuşturanlardır. 2 - Öncüler, öğütçülerdir [Elçi/Salıkçı olarak] öğüt verenlerdir. 3 - Öncüler, suçlayanlardır. Son iki öneri (Habeş) **sabaka** (II)'ya dayanır, üstelik İslam Geleneklerine *(Al-Jalalayn)* daha uygundur. Ayrıca, Allah için kullanılan köktaş edilgen **bimasbūqīna** (öğütlenecek,

[ÖNCÜLER]

56/11. Onlar, (Tanrı'ya) yaklaştırılmış olanladır[1].
56/12. Gönenç Bahçeleri'nde[2],
56/13. (kimileri, oraya) önceden yayılmış,[3]
56/14. ayrıca birazı sonradan (yayılıp),[4]
56/15. (değerli taşlarla) süslenmiş[5] divanlar üzerinde,
56/16. karşı karşıya yaslanmış (olacaklar).
56/17. Aralarında, ölümsüz erkek çocuklar[6] dolaşacak,
56/18. (bu gençler), testiler[7], ayrıca ibrikler, ayrıca akarsudan (doldurulmuş) bir çanak ile (dolaşacaklar)
56/19. (üstelik) bu (içki)den ne başları ağrıyacak[8] ne de bitkinleşecekler[9].
56/20. ayrıca yemiş olarak ne seçmek (ister)lerse,
56/21. ayrıca kuş eti olarak neyi imrenirlerse (o, olacak).
56/22. Üstelik (orada) bekletilen[10] Özgür Varlıklar olacak,
56/23. (kabuğunda) saklı[11] incilere benzeyen,
56/24. onların (yeryüzünde) ne yapageldilerse buna karşılık olarak.
56/25. Orada ne bir boş[12] ne de kirli[13] bir söz işitecekler.[14]
56/26. Ancak "Esenlikler[15] olsun! Esenlikler olsun!" deyişini (duyacaklar).

[SAĞDAKİLER]

56/27. Ayrıca (o) sağdakiler, ne uğurludur (onlar)![16]
56/28. (Onlar), dikensiz[17] çiğde ağaçları[18] içinde,
56/29. ayrıca yığın yığın[1] muz ağaçları[2] (ile),

öğüt alması gereken, suçlanan kimse) (56/60, 70/41) sözcüğüne anlam getirir. 3 - (Akat) **sabākū** : (birbirine) karışma (katılma, örülme); (Habeş) **sabaqa** (II) ve (III) dayanılırsa bu sözcük "işe karışan", "aracı olan", "aracalık yapan" diye de anlaşılabilir. Suçlamak, yapılmış kötü eylemler konusunda, sonradan tanıklık etmek anlamına da gelebilir.
[1] **l-muqarabūna** : (Allah'a) yaklaştırılmış olanlar, Allah'ın gözdeleri. Firavun'un gözdeleri için bk. (7/114)
[2] Gönenç Bahçeleri, Cennet. Nimet*
[3] **ṯullat**, ancak üç kez (13, 39, 40. Bildiri) bu bağlamda yer alır. 1 - (Arap) : dökmek, saçmak, yaymak. Kuyuyu delip, oradan [yeryüzünden] çıkan toprağı [öncüleri] yere [Cennet'e] serpmek. Doğrudan doğruya Cennet'e yayılmış olanlar. 2 - (Akat) **tullû** (I) : (fildişi ile) süslenmiş, kaplanmış, kakılmış; **tullû** (II) : (değerli taşlarla) süslenmiş, donatılmış; tanrısal bir nitelik. O (öncülere), Özgür Kızlar, kakılmış, sokulmuş olacak. Onlar Özgür Kızlarla donatılacaklar. Anlam bakımından krş. **mawḍūnat** (bir sonraki Bildiri). (Arap) **ṭall** : çiy; **ṭalla** : çiy ile örtülmüş, kaplanmış olma. (Habeş) **ṭll** (I), **ṭalla** : ıslak olma, içine su girmiş olma; verimli, yeşermiş, şişmiş olma; **ṭallāt** : çiy damlaları; şişmanlık (çoğul). İçlerine, Özgür Kızlar girdiği için "şişmiş" olma (?). (Habeş) [**sll**] : tutturma, iliştirme, teyelleme, raptiye takma.
[4] Cehennem'e gidip suçlarını ödedikten sonra Cennet'e gidenler
[5] **mawḍūnat** : örülmüş, işlenmiş; (değerli taşlarla) kaplanmış, kakılmış (*Lane*). Tekgeçişlidir. (Habeş) **wdd**, **wadda** : bir araya getirmek; içine sokmak [kakmak], sağlamca yerleştirmek. Bu kök için bk. **wuddan** (19/96).
[6] **wildānun**. Özgür Varlıklar (Huriler) gibi bu ölümsüz, üstelik çok güzel olmaları (76/19) dışında, bu görevli "erkek çocukların" kim olduğu konusunda Kuran hiçbir ipucu vermez. Görevli Melekler olamaz. Putatapıcılarla olan tartışmalar bağlamında "erkek", Melek olmayan biri, "insan" diye anlaşılır. Doğurmak*
[7] Kulpsuz testi. bk. 88/14'un dipnotu.
[8] **yuṣaddaʿūna** : 1 - başları ağrır; başları "çatlar"; 2 - (Habeş) yumuşurlar, yumuşak olurlar; 3 - (Yemen) [sarhoş gibi] yavaş yavaş dolaşırlar. Kök için bk. 15/94, 30/43, 86/12.
[9] **yunzifūna**. (Kuyudaki su) boşalmak, kurumak, bitmek → Bitkin olmak. 37/47'te de yer alır. Genel olarak, başı dönmek, sarhoş olmak, akılları gitmiş diye çevirilir. Bitkinlik vermeyen bu içki konusunda bk. *G. Thompson, "Soma and Ecstasy"*. 2 - (Akat) **našapu** : uçurmak, sürüklemek, savurmak, saçmak, yolmak.
[10] **ʿīnun** : 1 - boncuktan, boncuk gibi güzel; 2 - birbirine benzeyen; ikizlerden biri olan. 3 - (beklediği) yerini bulacak, yerine geçecek olan. Göz*
[11] değişik anlamlar için bk. 78, Bildiri
[12] boş söz. Orunsuz sav (*M. Ölmez. "Tibet Buddhizmine Ait Eski Uygurca"*).
[13] **taṯīman** : kirli, kirlenmiş; kirliliğe yol açan (52/23). Suç*
[14] Yast 19/33'de "Boş söz" deyimi "yalan" diye geçer.
[15] (Osm) selam. Çünkü onlar artık Darüsselâm [Esenlik Konutu]nda olmuş olacaklar.
[16] dç : "ayrıca sağdakiler - nedir (o) sağdakiler?"
[17] 1 - yıkılırcasına (yüklü); (yüklü olduğu için) dalları (nerdeyse) kırılmış. 2 - dikensiz.
[18] **sidrin** : çiğde, hünnap, **ziziphus lotus**. Değişik Türkçe çeviriler : kiraz, kiraz ağacı, Arabistan kirazı.

56/30. ayrıca yayılmış bir gölge (altında),
56/31. ayrıca çağlayan sular (yanında),
56/32. ayrıca de bol bol yemişler,
56/33. tükenmeyen, ayrıca (ellerden) uzakta olmayan[3] (yemişler yiyecek),
56/34. üstelik yükseltilmiş döşekler üzerinde (olacaklar).

[ÖZGÜR VARLIKLAR'IN BETİMLENMESİ]

56/35. Evet! Biz onları[4] (tek)[5] bir türetim ile türettik,[6]
56/36. böylece onları aylak[7] kıldık,
56/37. kabuksuz[8] yaşıtlar[9] (olarak geride bıraktık[10]).
56/38. sağdakiler için,
56/39. (kimileri, oraya) önceden yayılmış,[11]
56/40. ayrıca (kimileri) sonradan yayılmış (olacak).

[SOLDAKİLER]

56/41. Üstelik (o) soldakiler, ne uğursuzdur (onlar)!
56/42. (Önceden onlar) uğuldayan bir yerde[12], ayrıca kaynar bir suyun içinde,
56/43. üstelik Sıcak Yerin[13] oyuğunda (olacaklar),[14]
56/44. ne yatıştırıcı[15], ne de ağırlayıcı[16] (bir yerdir, orası).
56/45. Doğrusu, onlar bundan önce, gönenç içinde idiler.
56/46. ayrıca (Diriliş konusunda) süreduran tartışmada[1] direniyor,

---

[1] yığın yığın; kat kat; ardı kesilmeyen (11/82). Çok sayıda ağaç ya da yığın yığın yemişleri olan ağaç.
[2] muz ya da akasya
[3] **lā mamnūʿatin** : kesiksiz, kısıtlanmamış; (koparmak için) elden uzakta tutulmamış.
[4] Özgür Varlıklar (Kızlar). Huriler*
[5] tek ve özel.
[6] Onlar doğurulmadılar *(Al-Jalalayn)*. Onlar, bir kez var edildiler. Onlar öldükten sonra yeniden yaşama kavuşmadılar. Onlar ölümsüzdür. Melekler, Şeytan ve Cinler gibi Özgür Varlıklar da bir kez yaratıldılar. Bu nedenle iki Bildiri sonra kendileri için "yaşıt" denilecektir.
[7] **abkāran** : 1 - en genç, körpe, el değmemiş, dalından yeni koparılmış, tazeliği üstünde (bitki); (Akat) **bukru** (tanrının, insanın) oğlu, çocuğu; 2 - (doğan günün ilk ışığı gibi) ışıldayan; 3 - Bekletilmiş, askıya alınmış [bu yüzden "bekar" kalmış"]. (Habeş) **bak(w)ara** / ʾ**abk(w)ara** : askıya alma, ara verme, durdurma, vazgeçme. "Bekletilme" anlamı için bk. Taraf*, Göz*. Ayrıca krş. **bik'run** (2/68) ile **wa-abkāran** (66/5). (Fars) **bīkār** : "işsiz, aylak" (*Nişanyan*). Aylak : işsiz, boş gezen, yanlız, tek. Not : Özgür Kızlar'ın İran'dan "geldiği" unutulmamalıdır. Erden*. Cennet'te yaşadıkları için ne (suç işleyebilecek) bir insan ne de bir Cin (suç işlemiş Melek) tanımış, ne bozulmuş, ne yıpranmış. Suç, kötülük nedir bilmeyenler. Bir sonraki ʿ**uruban** niteliğine bakılırsa, özgür kalarak hiçbir bedenin içine girmemiş (tinler / öz konuklar / ruhlar) diye anlaşılmalıdır. Dolayısı ile bu Bildiri, "Biz onları hiçbir bedenin içine sokmadık; Onları başıboş bıraktık" demektir.
[8] ʿ**uruban** : 1 - [Saf kan Arap atları gibi, başka kan karışmamış] katıksız; arı. 2 - (Sürekli) yep yeni, ilk yaratıldıkları gün gibi; Cennet'e ilk yaratıkları gibi; değişmemiş. 3 - [(Arap) dalları budanmış], [(Habeş) kabukları yolunmuş] → çıplak, dalsız budaksız, kabuksuz → bedensiz, beden ile örtülmemiş, giysileri olmayan (öz konuk / tin). Açıklama için bk. Hurıler*. Öncül Zerdüştçülük'te insan tinine (ruhuna), **urvan** denilirdi. Ölen insanların **urvan**'ı yılda bir kez evlerine döner ve yakınlarınca düzenlenen bir tören sırasında kendileri kutsanır, yakarılarda bulunulurdu. (Encyclopaedia İranica; başlık : Fravasi). Bu iki sözcük arasındaki ses ile anlam benzerliği ilginçtir.
[9] 1 - Ölümsüz oldukları için yaşları hep öyle duran, değişmeyen, yaşlanmayan kimseler. 2 - İkiz oldukları için eş yaşta olanlar. 3 - Fışkınların (sürgünlerin) kabuksuz olanları, henüz kabuk bağlamamış olanları. Bedene girmemiş, bedensiz tinler. Yaşıt*
[10] Taraf*
[11] bu ve sonraki Bildiri için bk. 1314. Bildiriler.
[12] iniltili, sızlamalı, gürültülü, soluk kesici, boğucu, bedeni yaralayıcı ve yüksekte bulunanan bir yer. **Samūm***.
[13] **yaḥmūmin** : (Arap) [**ḥmm**], (Habeş) **yəḥmam**, **yəḥməm** : sıkıntı, sıcaklık, sayrılık veren. Değişik anlamlar : 1 - Topla(n)ma yeri. (Akat) **ḫamāmu** : toplamak, toparlamak; **ḫāmimu** : hasatçı, ürün toplayıcı. 2 - Kıskanç, elisıkı, tuttuğunu bırakmayan (yer) (74/28). Kısırgan*. Gelenekler bu sözcüğü sıcak, kara duman diye yorumlar. Tekgeçişlidir.
[14] Bu ve bundan sonraki Bildiriler için bk. Gölge*. "Üç Bölümlü Oyuk / Üç dallı gölge" (77/30-31).
[15] **bāridin** : (acıyı, sıcaklığı gideren, soğutan), yatıştıran, dindiren. Soğuk*
[16] **karīmin** : ağırlayan, ağırlayıcı, "ikram eden". Kerim*

56/47. ayrıca (şöyle) diyorlardı : "Öldüğümüzde, üstelik toz, ayrıca kemik olduğumuzda, kesinlikle diriltilecek miyiz?
56/48. üstelik önceki atalarımız da mı?"
56/49. Sen (şöyle) de, "Evet! Öncekiler, ayrıca sonrakiler,
56/50. Üzücü Bir Gün'ün[2] buluşması için kesinlikle toplanacaklar."
56/51. Sonra, evet siz! Ey sapıklar! Yalanlayanlar[3]!
56/52. Siz, kesinlikle ağı ağacından[4] yiyeceksiniz.
56/53. Böylece karınları(nız)ı onunla dolduracaksınız,
56/54. böylece onun üstüne kaynar sudan içeceksiniz,
56/55. böylece susamış develerin içtiği gibi içeceksiniz.
56/56. Duruşma Günü, onların ağırlanışı[5] işte budur[6].

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜNÜN ANIMSATILMASI]

56/57. Sizi, Biz yarattık. Artık, niçin (bunu) onaylamıyorsunuz?
56/58. (Döl olarak) ne döktüğünüzü[7] hiç düşündünüz mü?[8]
56/59. Onu siz mi yaratıyorsunuz yoksa yaratan Biz miyiz?
56/60. Aranızda ölüm (süresi)ni Biz belirledik[9], üstelik Biz (sizden) öğüt alacak[10] (biri) değiliz,
56/61. (ne sizi) benzerlerinizle değiştirmemiz, (ne de) sizi, bilmediğiniz (bir) nesne olarak[11] yapmamız (için).
56/62. Üstelik, doğrusu siz (artık) ilk yaratılışı biliyorsunuz. Niçin artık öğütlenmiyorsunuz?
56/63. Ne ektiğinizi hiç düşündünüz mü?
56/64. Onu (topraktan) siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren Biz miyiz?
56/65. Dileseydik Biz onu kesinlikle döküntü[12] yapardık, böylece şaşar kalırdınız.
56/66. (Bu durumda), "Evet! Biz yolunduk![13] (derdiniz).
56/67. "Yok! (Doğrusu) biz, yurtsuz kaldık[14]" (derdiniz).
56/68. İçtiğiniz suyu hiç düşündünüz mü?
56/69. Onu bulutlardan[15] siz mi indiriyorsunuz yoksa indiren Biz miyiz?
56/70. Dileseydik, onu acı yapardık. Öyleyse niçin iyilikbilir değilsiniz?
56/71. Çaktığınız[16] ateşi hiç düşündünüz mü?
56/72. Onun ağacını siz mi yarattınız yoksa türeten Biz miyiz?
56/73. Biz onu bir anımsatma[17], ayrıca çöl yolcularına[1] bir yarar[2] (olsun diye) yaptık.

---

[1] **l-ḥinṯ**. Diriliş, Öte Yaşam konusunda tartışma; o konuları başkalaştırma. (Habeş) **ḥanet** : tartışma, çekişme; sav; tartışma konusu. (Habeş) **ḥanaṭa** : Bedeni yağlamak, kokulamak, ovmak. (Arap) **ḥannaṭa** : mumyalamak. Kötü olan bir nesneyi, konuyu güzel göstermek. Bu deyim ilerideki Diziler'de sık sık, "kötü eylemi" süslemek, süslü göstermek diye geçer. Bir nesnenin üzerine "yağ döküp", bulaştırıp gerçek rengini saklama anlamı için ayrıca bk. Kafir*, Yalanlamak*. dç : "Büyük günah" (*Diyanet*). Oysa krş. **lā taḥnaṯ** (38/44) : sen, [sıkıntılı bir durumdan kurtulmak için] içtiğin andı bozma, onu başkalaştırma.
[2] **yawmin maʿlūmin**. "Bilinen / belli bir gün" diye anlaşılır. Oysa O Gün'ün gelişini kimse bilemez! 1 - Bilinmeyen; 2 - (geride) bırakılmış, bekletilmiş; 3 - Üzücü; 4 - Gözetilen. Açıklama için bk. Bilen Bir Toplum İçin*.
[3] Gerçek olanı yalan yapanlar, gerçeği boyayanlar. Yalanlamak*. Krş. **l-ḥinṯ** (46. Bildiri)
[4] Zakkum*, ağı ağacı, ağı çiçeği.
[5] **nuzuluhum**. Yargı Günü'nde ezince uğratılacak olanların "Cehennem" de "ağırlanması" için bk. *M. Stausberg, "Hell in Zoroastrian History", 222.*
[6] üzücü, küçük düşürücü olacak (50. Bildiri).
[7] dışarı çıkarma, dışlama, taşırma. 53/46.
[8] Görmek*
[9] [**qdr**] : ölçüsünü (uzunluğunu) saptamak.
[10] **bimasbūqīna** : öğütlenecek, öğüt alacak biri (70/41). Sizden öğüt alacak biri değiliz; Biz bu konuda suçlanacak biri değiliz. Köken için bk. 56/10.
[11] bilmediğiniz nesne olarak, bilmediğiniz bir durumda/ konum içinde
[12] kırıntı, yıkıntı, çöp
[13] **muġ'ramūna**. "Kırkılma", "yolunmuş olma", "yemişleri kesilmiş, yolunmuş bir ağaç gibi olma". Mücrim*. Dç : "Biz çok ziyandayız" (*Diyanet*).
[14] ıssız, kimsesiz kalma; yola düşme. Mahrum*. Krş. 68/27. Bk. "Yeryüzünde boşaltılmış (kurak) alanlar" (13/4).
[15] **l-muz'ni** : Bulutlar ya da yağmur bulutları (*Lane*). Tekgeçişlidir. **muzn** (çoğul), **muzna** (tekil) *(Al-Jalalayn)*.
[16] çakmak, (taşa vurup) kıvılcım çıkarmak. Köktaş "kıvılcım saçanlar" için bk. 100/2
[17] **taḏkiratan** : anımsatma, öğüt. 2 - Cehennem Ateşi'nin anımsatılması.

56/74. Öyleyse sen, süreduracak (olan) İdin'in adını yücelt!

[KURAN'IN KÖKENİ - KURAN'A İNANMAYANLARIN KINANMASI]

56/75. Evet! Yıldızların düşüşüne[3] kesinlikle ant içerim.
56/76. Üstelik kuşkusuz, bu kesinlikle bütünlenecek[4] bir anttır, bir bilseniz!
56/77. Evet! Bu, verimli[5] Okuma[6],
56/78. Saklı[7] bir Bitik'tedir,
56/79. Ona, ancak arınmış olanlar[8] dokunur.[9]
56/80. Tüm ülkelerin İdisinden bir indirmedir[10].
56/81. Yine de siz bu sözü lekeliyor musunuz[11]?
56/82. Üstelik siz (bilgi) azığınızı[12], (o sözü) yalanlayarak[13] mı türeteceksiniz?
56/83. Oysa (can) boğaza ulaştığında,
56/84. üstelik siz o an, (ölecek olana) bakıp,
56/85. (onun öleceğini) sezemezken Biz ona sizden daha yakınız.
56/86. Duruşma'ya çıkarılmayacaksanız[14], artık öyleyse,
56/87. doğrucuysanız, onu geri çevirin.
56/88. Oysa o, (Tanrı'ya) yaklaştırılanlardan[1] ise,

---

[1] **lil'muq'wīna** : çöl yolcusu, çölde yol alan diye anlaşılır. 1 - Bu ateş, çölde manastırlarda yaşayan keşişlerin kapılarına koydukları, "gece, yolculara yol gösteren" kandillerde yanan ateştir (24/35-37). 2 - (Osm) mukavva : "takviye edilmiş", güçlendirilmiş yapraklar, kalın karton, **qwy** kökünden türer. Dolayısı ile **muq'wīn**, birden çok ipin örülmesi ile elde edilmiş, "kuvvetlendirilmiş" ip, halat, fitil (?) anlamına gelmelidir. Dolayısı ile ateş yakmakta, ışık vermekte kullanılan bir araç, aygıt (fitil, kandil, yakıcı, yakıt) anlamına da gelebilir. Krş. zeytin ağacından gelen (yağ, yakıt) (24/35). (Akat) **kawûm** (I) : dışarısı; kentin dış bölgesi; taşra. **kawûm** (II) : yanmak, kızartmak. "Kuvvetlendirilmiş" anlamı için bk. Sakınmak*.
[2] **wamatāʿan** : yarar, araç, aracı. Çöl yolcularına ışık veren kandiller (24/35).
[3] **bimawāqiʿi** : 1 - düşüşü ile, batışı ile (düşüşüne, batışına). Bu deyim, bir olayın (vaka'nın) olması, "vuku bulması", olup bitmesi, düşmesi, (böylece bilinmiş olması) anlamındadır. Örneğin bk. 7/171, 22/65, 42/22. *Blachère* "batışı" diye çevirir. Habeş dilinde "bilinmesi, belirmesi, anlaşılması [ortaya çıkması, vuku bulması]"dır (*Geez Sözlük, 78*). Örneğin **taʿawqa** / **taʿawwaqa** : (birisince) bilinmiş olma. Ayrıca **waqʿa**, çarpma, vurma, kesme, yaralama demektir (*Geez Sözlük, 615*). (Arap) **waqaʿa**, çarpma, vurma, çökme. Bundan sonraki Bildiriler'in konusu, gece karanlığında "hiçbir yerde değilken", görülmezken bir yıldızın (ya da bir göktaşının) birden bire belirmesi ile Saat'in ansızın gelişi, evrenin yoktan yaratılışı arasında bir benzetmedir. bk. **l-wāqiʿatu** (1. Bidiri). Bu Bildiri'deki ant içiş, bu olayların gerçek olduğu ya da gerçekleşeceği konusundadır. 2 - Gelenekler bu sözcüğü "yıldızların gökyüzünde bulundukları" yerler (mevki'si) diye anlar. Böyle bir yorum bu bağlamda bu Bildiri'yi anlamsız kılar. Bu deyim ancak, art arda gelen "mevkiler", evreler diye anlaşılırsa Bildiri'ye beklenen anlam verilmiş olur (84/19).
[4] sonuna dek sürecek; yarı yolda kalmayacak; bütünleşecek; gerçekleşecek. Azim*
[5] (bilgi ile) sulandığı için verimli olan; azık (bilgi) sunan; (bilgi) "ikram eden"; içeriği öteki Bitiklerle paylaşılmış. Kerim*.
[6] **qur'ānun**
[7] **maknūnin** : 1 - örtülmüş, korunmuş; Bu deyim, rengi, biçimi, içeriği bozulmamış inci (52/24), yumurta (37/49) için de kullanılır; 2 - Sürekli, içeriği değişmeyecek olan; ölümsüz. (Akat) **kânu** : sürekli, kalıcı olmak. (Yıldız) sürekli görünür olmak. Yasayı kurmak, "kanunu yerleştirmek". Töreni (adak sunmayı. vb) gerektiği gibi düzenlemek. Birinin görevini onaylama, doğrulama. (Akat) **mukinnu** : tanıklık; 3 - (Habeş) **qannonā** : ilke; dogma. 4 - Gizem'i içeren, "Göksel (Tanrısal) Yazıtlar" (İdris 93/2). Eski Antlaşma'da, damgalanmış (mühürlenip kapatılmış) olan, Tanrı'nın İsrailoğulları ile yaptığı Antlaşma'dır. bk. Nehemya 9/38 ve 10/1 ayrıca bk. Nehemya 8/16. Kapatılmış, artık açılamayacak bitik kavramı için bk. Yeşeya 29/11.
[8] Bu arınmış kimseler, ya kimi Elçilerdir, ya da 80/11-16'da açıklandığı gibi kimi yazıcılardır.
[9] **yamassuhu**. Dokunmak : İçeriğine el atmak; gereken güncelleştirmeyi yapmak. İçeriğini (insanlara) sızdırmak. 2 - Dağıtmak; savurmak; ayıklamak için havalandırmak; eritmek, damla damla yapmak; (Habeş) **mśʿy**; (İbr, Aram, Sür) **msy**, (Arap) **masawa**; 3 - [İçeriğini arındırmak için] ovmak; yağ sürmek, süpürmek; "mesh etmek"; arındırmak, parlatmak, "kutsamak". (Akat) **mašāšu**, **maššu**. Arınmış Bitikler*. Söz konusu olan Bitik'in Kuran ya da Saklı Bitik olup olmadığı konusundaki tartışmalar için bk. *M.J. Kister. "Lā yamassuhu illā 'l-muṭahharūn".*
[10] **tanzīlun** : açığa çıkış; indirme, sızıntı, akıntı. (Sızdığı, damla damla aktığı için) açığa çıkma, görünür olma.
[11] **mudhinūna**. [**dhn**] : yağlamak, yağ dökmek. 1 - bir nesneyi yağlamak : o nesneyi lekelemek, kirletmek, bulaştırmak. Bu anlam için bk. Kafir* (karaçalmak). 2 - iki kişi arasına yağ dökmek : pürüzleri gidermek, uzlaştırmak (iki kez 68/9).
[12] **riz'qakum** : 1 - azığınız. 2 - yatışmanız (korkuyu gidermeniz); (korku terini) kurutmanız. 3 - Bilginiz. Azık*
[13] **tukaḏibūna**. (O sözü) boyama, (rengini) koyulaştırma, bulandırma. Yalanlamak*. Krş. **mudhinūna** (bir önceki Bildiri)
[14] **madīnīn** : Yasa'ya göre sorgulanma; duruşmaya alınma (37/53). Duruşma Yeri (?).

56/89. artık (ona) dinginlik, ayrıca güzel kokulu otlar[2], üstelik bir Gönenç Bahçe'si[3] olacak.
56/90. Üstelik o, sağdakilerden[4] ise,
56/91. artık (kendisine) "Sağdakilerden sana, esenlikler!" (denilecek).
56/92. Ancak o, yalanlayanlardan[5] (olup) sapıtmış (biri) ise,
56/93. artık (kendisine) kaynar su ile ağırlanma,[6]
56/94. ayrıca Kızgın Ateş'in ısıtması[7] (olacak).
56/95. Evet! Kanılacak[8] gerçek budur.
56/96. Öyleyse sen, süreduran İdin'in adını yücelt.

69 - KAZIYICI DİZİSİ (Hakka Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[SONGÜN'ÜN GELİŞİNİN KESİNLİĞİ - ESKİDEN ONU YALANLAYANLARIN ÖRNEĞİ]

69/1. Kazıyıcı![9]
69/2. Nedir (o) kazıyıcı?
69/3. Üstelik, kazıyıcının ne olduğunu sen nereden bileceksin?
69/4. Semud, ayrıca Ad[10] (toplumları), çarpıcıyı[11] yalanlamışlardı.
69/5. Semud (toplumuna) gelince, onlar (yanardağdan gelen) bir taşış[12] ile yok edildiler.
69/6. Ad (toplumuna) gelince, onlar keskin[13], su getiren[14] bir yel ile yok edildiler,
69/7. (Tanrı, o yeli) onlara karşı ardı ardına yedi gece, sekiz gün boyunca ödevlendirdi[15]. Sen sonra orada (o) toplumu, içi boş hurma kütükleri gibi yere serildiğin(de) bir görseydin!
69/8. Sen artık onlardan bir kalıntı görüyor musun?
69/9. Ayrıca (toplum olarak), Firavun ile kendisinden öncekiler, ayrıca Altüst Olmuş (Kent)ler[16] (de) yanılarak[17] geldi(ler).
69/10. Böylece onlar, İdi'lerinin Elçisine karşı geldiler. Böylece O, onları kabaran[1] bir yakalayış ile yakalamıştı.

---

[1] **l-muqarabīna** : yaklaştırılanlar. Allah'ın gözdeleri, seçilmiş olanlar.
[2] **warayḥānun** : güzel kokulu otlar (55/12). Krş **rawḥi l-lahi** (Allah'ın kokusu) (12/87).
[3] Cennet
[4] 74/39
[5] Soldakiler, solda yer alacak olanlar.
[6] Cehennem'e (ezinç verilecek yere) girenlere kötü yiyecek ve içecekler verilmesi ve kendilerinin ağırlanması, Zerdüşt öğretisinde de yer alır. bk.Yasna 49/11; (*M. Stausberg, "Hell in Zoroastrian History"* s.221,222). Ağırlama*. Ayrıca bk. Kuran 38/59-60.
[7] **wataṣliyatu** : ısıtma, sıcaklık verme. 27/7 ile 28/29'da bu sözcük, ailesi için **taṣṭalūna** (ısınırsınız) olarak, Musa'nın ağzından çıkacaktır. Salat*, Ateş*.
[8] **l-yaqīni** : 1 - kanılması gereken; 2 - ilke olacak, ilke olarak edinilecek olan. Yakin*
[9] **al-ḥāqatu** : 1 - kazıcı, silici, "hakkedici", bitirici. Bugünkü yaşamın "kazılıp" yok edilmesi, sona ermesi. Krş. **bil-ḥaqq** : bitişli, aşamalı. Gerçek İle*. Tanrı evreni **bil-ḥaqq** (bitişli) yarattı. Dizi'nin tümü bitirilen, kökleri kazılan, soykırımına uğratılan toplumların anımsatılmasıdır. 2 - (Habeş) **hwk**, **hoka**, **hukat** : çalkalanma, düzensizlik, karagaşalık. Anlam olarak bk. Saat*. dç : "Gerçekleşecek olan kıyamet!" (*Diyanet*)
[10] Kendilerine Hud'un Elçi olarak gönderildiği bir boy.
[11] **qāriʿati** : çarpıcı (kamçı, yıldırım) (13/31). Açıklama için bk 101/1. Değişik bir kök için bk. 39/68.
[12] **bil-ṭāġiyati** : taşma ile. (Yanardağ ya da su) taşması. Su baskını olamaz. Ancak (yakıcı, kurutucu) bir yanardağ püskürmesi insanları "kuru ot" gibi yapar (54/31). *Blachère* de yanardağ püskürmesi olarak anlayarak "gökten (gelen) ateş" diye çevirir. Bu sözcük 11. Bildiri'de **ṭaġā** olarak geçer, (su) taştı anlamındadır. Oysa, Semudlar için "örtmek" deyimi kullanılır (91/14). Çığlık*.
[13] **ṣarṣarin** : Delici, kesici, yarıcı. Kökünü kesen, kazıyıcı, soykırımına uğratan anlamındadır, Ad toplumuna gönderilen yel (41/16, 54/19). Köken (Habeş) **sarsara** : delik açmak; bıçkı ile kesmek. (Arap) **šaršara** : yarmak. Krş. **muṣ'farran** (30/51)
[14] **ʿātiyatin** : (Yemen) su getiren. Tekgeçişlidir.
[15] Allah'ın, Kuran'da sık sık ter alan, doğada bulunan güneş, ay, yel gibi nesneleri ödevlendirmesi, "buyruk altında tutması, iş gördürmesi" deyimi İdris'in Bitiğinde de görülür (örneğin İdris'in Bitiği 41/5-6).
[16] Devrilen kentler : Sodom ile Gomora kentleri (Lut boyu dönemi). Ayrıca bk. 30/1.
[17] **bil-ḥāṭi-ati** : yanılarak; yanılgı ile. (Habeş) : yanıltma, kandırma, inandırma, dolandırma, bozma. Yanılanlar*

69/11. Evet! Su taştığında[2] sizi gemide taşımıştık,
69/12. size bir öğüt olsun, üstelik kavrayacak[3] kulak, onu kavrasın diye.

[SONGÜN'ÜN GELİŞİNİN BELİRTİLERİ - EDİMLERE GÖRE KARŞILIK VERİLMESİ

69/13. Böylece tek bir üfürme ile Boru'ya üfürüldüğünde,
69/14. üstelik yer, ayrıca dağlar taşınıp[4] sonra (son) bir kez zıplayıp sıçradığında[5]
69/15. artık o Gün, Beklenen Olay[6] çökecek,
69/16. üstelik gök yarılacak, o Gün artık o, kırılgan[7] olacak;
69/17. Ayrıca O'nun için beklemekte[8] olan Melekler (olacak). Üstelik o Gün, (o Melekler'in) sekizi İdin'in Taht'ını üstlerinde taşıyacaklar.
69/18. O Gün, sergileneceksiniz, sizin konunuzda hiçbir gizlilik, gizli kalmayacak.
69/19. Artık, Bitiği (kendisine) sağından verilecek olana gelince o, "Alın, bitiğimi okuyun" diyecek,
69/20. "Evet! Oranımla[9] karşılaşacağımı[10] sanıyordum[11]."
69/21. Artık o, beğenilir bir yaşantı içinde olacak,
69/22. yüksek bir Bahçe'de,
69/23. salkımları, (ellere) yakın (bir Bahçede).
69/24. (Onlara), "Geçmiş günlerde ne yaptıysanız, karşılık olarak doyarak yiyin, ayrıca için" (denilecek).
69/25. Oysa, bitiği (kendisine) solundan verilecek olana gelince o, "Yazık oldu bana! Bitiğim bana verilmeseydi" diyecek,
69/26. "ayrıca oranım[12] nedir bilmeseydim."
69/27. "Ne olurdu, bu (ölüm), kesin[13] olsaydı,"
69/28. " varlı(klar)ım, beni korumadı,"
69/29. "yetkim, benden yok oldu" (diyecek).
69/30. (Görevli Meleklere), "Tutun onu! Köstek takın ona!"
69/31. "sonra ısıtın onu Kızgın Ateş'te!"
69/32. "sonra uzunluğu yetmiş arşın olan bir köstek (takıp) sızdırın[14] artık onu (Ateş'e)!" (denilecek)[15].
69/33. Evet! O, (sözünü) bütünleyici (olan) Allah'a inanmıyordu,
69/34. ayrıca (başkalarını), yoksulu doyurmaya kışkırtmıyordu[16].
69/35. Artık bugün burada onun için (hiç)bir kısırgan olmayacak,
69/36. üstelik, yiyecek olarak ancak sabun otu[17] olacak,

---

[1] **rābiyatan**. 1 - Firavun ile Nuh için, kabaran, yükselen (su); 2 - Lut Toplumu için, kabaran, yükselen (yanardağ) (bk. sonraki Bildiriler).
[2] **ṭaġā** : o taştı, o azdı. Nuh dönemindeki Su Baskını.
[3] **wāʿiyatun**. Toplama, çıkıya koyma, kavrama, belleme. Krş. azık ve bellemek, öğrenmek (11/88).
[4] taşınmak, yer değiştirmek.
[5] (Akat) **dakāku** : 1 - (havanda) ezmek. 2 - (kuzu, çocuk) sıçramak. Dağların, koç ve kuzular gibi sıçraması (İdris'in Bitiği 51/4);: dövülerek sıçratılan (ditilmiş) yün gibi dağlar (Kuran 101/5).
[6] 56/1.
[7] kolayca kırılan, çatlayan, dayanıksız. Gök yarıldığında (82/1); göğün çatlayacağı (gün) (73/18).
[8] "O'nun bekleyişinde olan", O'nun için bekletilen; O'nun için semirtilmiş, dinlenmiş; uysal. Ummak*.
[9] 1 - [**ḥsb**] : iyi ve kötü edimlerin dökümü, oranı, sayımı; değer biçilmesi; 2 - Diriltilme; 3 - Cennet'e kavuşma; (Akat) **ḫaṣābu** (II) : yeşil olma; yeşer(t)me; **ḫaṣbu** (II) : (koyu yeşil) orman gölgesi; **ḫiṣbu** (I) : bolluk, çokluk. Yeşermek / dirilmek anlamı için bk. Öldürmek*
[10] karşılaşmak, buluşmak, yüz yüze gelmek, erişmek.
[11] sanıyordum, bekliyordum, umuyordum. Dolayısı ile ölmeden önce gerekeni yaptım. Bunu bitikte görebilirsiniz.
[12] iyi ve kötü edimlerin dökümü, oranı. "sakış" (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*)
[13] son, kesin, kesin (yargı)
[14] [**slk**] : yavaşça ilerlemek, sızdırmak
[15] Suçluların, zincirlenmiş/kösteklenmiş olarak Cehennem'e götürülmesi (*M. Stausberg, "Hell in Zoroastrian History", 236*).
[16] özendirmek, kışkırtmak. Bu konu 89/18 ve 107/3'te yer alır.
[17] **ġis'līnin**. [**gsl**] : Yıkamak, arındırmak; ayrıca, yıka(n)mak için kullanılan sabunun elde edildiği kimi bitkilere verilen adlar da bu kökten türer (*Lane*). Çöven, sabun otu (Saponaria officinalis) anlamına gelmelidir. Krş. (Osm) "gusül" abdesti. Dolayısı ile bu nesne suçluların, suçlarını yıkayan, arındıran bir ot olmalıdır. Genel olarak irin, pis su, atık su anlamı verilir. Sabun gibi tadı acı, yakıcı olan ya da ağılı bir bitki anlamını vermek daha uygun olabilirdi. Zakkum*. Ayrıca önerilenlerin hepsi sıvıdır, oysa bir sıvı yenilmez, içilir. krş. **ġassāq** (78/25). (Sümer) **gi** + x = x otu. krş. Zakkum*.

69/37. bunu, ancak yanılanlar[1] yiyecek.

[KURAN NEDİR? - ELÇİ'NİN KURAN'A KARŞI SORUMLULUĞU]

69/38. Yok (yanılıyorsunuz)! Ant içerim gördüğünüze!
69/39. ayrıca görmediğinize![2]
69/40. Evet! Bu, eli açık[3] bir Elçi'nin sözüdür,
69/41. üstelik bu, gezgin bir derviş[4] sözü değildir. (Ancak), siz (buna) ne az inanıyorsunuz!
69/42. Üstelik bu, kahin sözü değildir. (Ancak), siz (bunu) ne az anımsıyorsunuz![5]
69/43. (Ayrıca bu), tüm ülkelerin İdisi'nden bir açıklamadır[6].
69/44. Üstelik (Elçi), Biz'e karşı[7] kimi uyduruk sözler uydursaydı[8],
69/45. kuşkusuz, onu sağ (Elimiz) ile yakalardık,
69/46. sonra onun can damarını[9] keserdik.
69/47. Artık hiçbiriniz buna[10] engel olamazdı.
69/48. Ayrıca doğrusu bu, sakınıklar için gerçekten bir öğüttür,
69/49. ayrıca doğrusu Biz, içinizde (onu) yalanlayanların olduğunu kuşkusuz biliyoruz.
69/50. ayrıca doğrusu bu (tutum), karaçalanlar için kesinlikle bir iç acısı[11] olacak,
69/51. üstelik (unutmayın), doğrusu, kesin gerçek kesinlikle budur.
69/52. Öyleyse süreduracak olan İdin'in adını yücelt!

77 - GÖNDERİLENLER DİZİSİ (Mürselat Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ELÇİLER - GETİRDİKLERİ ONUCU BİTİKLER]

77/1. Üstelik (o) dalga dalga[12] gönderilenlere![13]
77/2. Böylece sulayıp[1] arındıranlara[2]!

---

[1] **l-ḫâṭiûna**. Yanılanlar*, aldatanlar, bozulanlar, yalanlayanlar (69/49). Zerdüştçüler'in inancına göre Cehennem'de kötü, pis yiyecekleri yiyecek olanlar, "yalancılar, aldatanlar"dır (*M. Stausberg, "Hell in Zoroastrian History", 221*). Bu yiyecekler, ağı, yılan ağısı, yılan, akrep, ayrıca korkutucu hayvanlardır (*M. Stausberg, "Hell in Zoroastrian History", 237*), üstelik "ateşte yanma" kavramı yoktur. Ateş*

[2] Gördüğünüz / bildiğiniz : Tanrı'nın yaratma gücünün belirtileri; evren; Elçi'nin sizlerle olması, onun çağırısı; bugünkü yaşam. Görmediğiniz / bilmediğiniz : O çağırının Tanrı'dan gelmesi; Songün'ün gelişi; Öteyaşam.

[3] **karîmin** : Şerefli, değerli diye çevirilir. Burada denilmek istenilen, Elçi'nin "eli sıkılık" edip Allah'ın kendisine bildirdiklerini kendisi için saklamamış olmasıdır. Verimlilik getiren bir yağmur gibi Elçi'nin "iyilik" getirmesidir; Tanrı'dan öğrendiklerini çevresinde olanlarla paylaşmasıdır, üstelik bu eylemine karşı, "para" istememesidir. Onun ödülünü kendisine Tanrı verecektir. Kerim*. Öte yandan Kuran'da, Elçi Mehmet için kesinlikle ünlü, değerli, şerefli gibi abartılı nitelikler yer almaz. "eli açık Elçi" deyimi 81/19'da İdris için kullanılır.

[4] Ozan*. Bunu söyleyen ben değilim, bunu bana söyleten Tanrı'dır.

[5] Size ne söylenildi ise, onun azını anımsıyor, çoğunu unutuyorsunuz. Öğütlenmiyorsunuz.

[6] **tanzîlun** : sızdırma, damlatma, indirme

[7] Bize karşı : Biz söylemişiz gibi; Biz, olur demeden.

[8] 52/33

[9] **watîn** : ana atardamar.

[10] Elçi'ye (?), Allah'a (?), bu eyleme (?). **ḥâğizan** (27/61), (acı ve tatlı suları birbirine karışmasın [kavga etmesinler] diye) iki deniz arasına konulan "engel" diye anlaşılır. Köken : Deve yere yatmak [gidişe engel olmak]; durmak. (Yemen) [**ngz**], **hgzn** : gürültü ederek bir işe karışma; kavga çıkarma; uzaklaştırma; son verme. Sözlük anlamı açısından, yere yatma ile kötülüğün "gidişine" engel olma ilişkisi için bk. Onucu* (Furkan)

[11] **ḥasratun** : yerinme, yakınma, iç acısı, batkı, usanma, yazık olma. Hasret*.

[12] **ʿur'fan** : art arda, dalga dalga diye anlaşılır ve neden bu anlama geldiği bilinmez. Tekgeçişlidir. Oysa bu sözcük (art arda gelen, kuraklığı giderici (yatıştırıcı) kara yağmur bulutları demektir. 1 - (başka yerden gelip) sınırı geçen; 2 - (Akat) [**'rp**], **erēpu**, **arāpu** (bulutlanmak, bulutla örtülmek, (hava, gün) kararmak), köktaş **erpetu** : [kara] bulut, dalgalanma, yüzme; **erpu**, **arpu** : üstü bulutlu (hava). Kararma, karanlık olma, ayrıca dinginleştirme, yatıştırma anlamları için bk. **l-a`râf** (7/46). "Karanlık yer" (**ẓillin**) anlamı için bk 30. Bildiri.

[13] Gönderilenler : 1 - Dalga dalga gelen (sıkıntıyı, kuraklığı) yatıştırıcı (yağmur bulutları). 2 - art arda gelen Elçiler; 3 - karanlık günler/geceler; yıldızların silinmesi ile gökyüzünün kararması (8. Bildiri ile dipnotu). 4 - Üç Bölümlü Oyuk'un karanlık olanına gidecek olanlar (30. Bildiri).

77/3. Ayrıca (o) dirilip yayılanlara![3]
77/4. Böylece onarak[4] (kötülüğe) engel olanlara[5]!
77/5. Böylece Anımsatma'yı kavrayanlara[6],
77/6. (o) bir aydınlatma[7] ya da bir uyarı (olsun diye)[8]

[SONGÜN'ÜN GELİŞİNİN BELİRTİLERİ]

77/7. Evet! Size söz verilen[9] ne ise o, kesinlikle olacak.
77/8. Böylece, yıldızlar silindiğinde[10],
77/9. ayrıca gök yarıldığında,
77/10. ayrıca dağlar savrulduğunda[11],
77/11. ayrıca (önceden ölüp)[12] gönderilenler[13] (Diriliş Günü için) bekletilirken[14],[15]
77/12. "O (Gün), hangi güne ertelendi?" (diye soracaklar).
77/13. (Onlara), "Çıkarma Günü'ne[16] (ertelendi)!" (denilecek).
77/14. Üstelik sen, Çıkarma Günü'nün ne olduğunu nereden bileceksin?
77/15. Yazıklar olacak o Gün, (onu) yalanlayanlara[17]!
77/16. Önceki (kuşak)ları yok etmedik mi?
77/17. Sonra onları, sonraki (kuşak)larla izletmedik mi?
77/18. İşte kendi Yol'unda gidenlere[18] Biz böyle yaparız.
77/19. Yazıklar olacak o Gün, (o) yalanlayanlara!

---

1 ʿ**aṣfan**. 1- Kuraklığı açlığı giderme; 2 - (Kötü inancı) giderme; 3 - Arındırıcı olan (sulayan, suya batıran) Elçiler. 4 - Umut verici yağmur'un ve Elçiler'in gelmesi; 5 - Ürünü çoğaltan (iki katına çıkaran) yağmurları getiren. 6 - (iki kat daha çok olduğu için) güçlü olan (10/22, 14/18); (Akat) **esepu** : toplama; bir araya getirme; (pürüzleri gidermek için) kazımak; (birayı) dinlendirmek. (Akat) **eṣēpu** : ikilemek; (sayısını) ikiye çıkarmak; ikiz; çift; (bildiriyi) doğrulamak. 7 - (Habeş) **saffawa** : umut; ummak; umut vermek; beklemek; ʾ**asaffawa** : umut vermek; umutlandırmak; söz vermek; güven vermek; **saf(f)āwi** : umut veren; **sēffēw** : umulan. (Akat) **suppû** (II) : yakarmak, dilemek. **ṣapû**, **ṣabā'u** : (tarlayı, bitkileri, çimlenmiş arpayı [maltı], dokumayı) ıslatmak, suya batırmak, boyamak. (Bilgi ile) sulama anlamı için bk. Azık*. (Akat) **ṣuppu** (I,II), **ṣa''upu** : süslemek, kaplamak, örtmek, bürümek; atı yağlamak. Bu kökten türeyen ʿ**aṣf** (kabuk) için bk. 55/12, 105/5. (Akat) **sâbu**, **sâpu** : su çekmek. (Akat) **šapû** : yolmak [kötülüğü gidermek]. Kötülüğü giderme, Elçi (Kahin) olma anlamları için bk. **(w)ašāpu**. Vasıf*

2 ʿ**āṣifāt** : "yel" diye anlaşılır. Oysa Kuran'da yel için **rīḥ** (29 kez) kullanılır. Tümce için bk. 79/1.

3 [**nšr**] : yay(ıl)ma (18/16, 42/28, 81/10); diril(t)me (21/21, 43/11, 80/22). 1 - dirilip yayılan (ölüler); gömütlerden çıkış (13. Bildiri); 2 - canlanıp yayılan (bitkiler); 3 - (yerel okuma) öğüt (nasihat) vererek öğütleyenler (79/4); 4 - yayıldıkça yayılan dağlar (9-10. Bildiriler).

4 **farqan** : (sayrılığı/kötülüğü) iyileştiren; kötülüğe karşı koyan (nesne/kimse). Furkan*.

5 **fal-fāriqāti**. Bağlama, ayrıca sonra gelen **farqan** sözcüğüne dayanarak (kötülüğü, inancı, sayrılığı) onanlar / karşı koyanlar / engel olanlar diye anlamak daha uygun düşer. Fırka*, Furkan*. Kuran'da onucu (furkan) deyimi genel olarak Kutsal Bitikler için kullanılır. Burada söz konusu olanlar, 1 - Elçilerdir. 2 - (kuraklığı, açlığı onan, karşı koyan) yağmur bulutlarıdır.

6 **fal-mul'qiyāti** : 1 - atanlar, fırlatanlar. Gönderenler, ulaştıranlar diye anlaşılır. Tenzil (indirme, damlatma) ile eş anlamlıdır. İndirmek* 2 - kavrayanlar / kavratanlar (50/17). 3 - (Akat) **alāku** : gitmek, gelmek, (yazı, yazıt) erişmek; (yel) esmek; saçmak. Telakki*

7 ʿ**uḏran** : Özür, mazaret diye çevirilir. Oysa bu Bildiri'de denilmek istenilen şudur : Karanlıkta olup Anımsatma'yı duyanlar aydınlansınlar diye o, (inancı) aydınlatma (aracı) olarak olarak indirildi. Özür*. Krş.18/76.

8 Bu ilk Bildiriler, 79/1-5. Bildirler'i andırır.

9 Söz verilen : Songün'ün gelişi. Saat*

10 ışıkları söndüğünde, yıldızlar yok olduğunda. Silmek*. "Yeryüzü önlerinde sarsılıyor, Gökyüzü titriyor; Güneş ve ay kararıyor, Yıldızların parıltısı görünmez oluyor." (Yoel 2/10). "Gökteki yıldızlarla takımyıldızlar ışımayacak, doğan güneş kararacak, ay ışığını vermez olacak." (Yeşeya 13/ 10). Ayrıca bk. Hezekiel 32/7, Matta 24/29. Yıldızların silinmesi ve gökten parçalar düşmesi için bk. 52/44'ün dipnotu (Erra'nın Koşuğu).

11 **nusifat**. (Toz) dağıtma, savurma. [**nsf**] kökünün türevleri ayrıca dört kez 20. Dizi'de yer alır (20/97,105).

12 bk. 38. Bildiri (siz ve sizden öncekiler); 16-17. Bildiriler (önceki kuşaklar).

13 **l-rusulu** : gönderilenler. Saat gelmeden önce ölmüş olup Kovuklar'da bekletilenler (30. Bildiri).

14 **wa-iḏā uqqitat** : o, bekletildiğinde (tekil, edilgen). *Tafsir Al-Jalalayn*'a göre **wuqqitat** diye de okunabilir. Ölenlerin tinlerinin bekletilmesi; gözetilmesi, avutulması. Açıklama için bk. **mawāqītu** (2/189).

15 dç : "Peygamberlere ümmetleri hakkında şahidlik vakitleri bildirildiği zaman" (*Diyanet*).

16 **l-faṣli** : Ölülerin gömütlerden çıkarılacağı, Öteki Yaşamın başlatılacağı gün. Fasıl Günü*.

17 Bu Dizi'de sık sık geçen "yalanlayanlar" deyimi için bk. Yalanlamak*

18 bildikleri Yol'u, kendi Yol'unu izleyenler. Değişik anlamlar için bk. Mücrim*

77/20. Sizi bayağı bir sudan[1] yaratmadık mı?
77/21. Böylece Biz onu, sağlam bir yer[2] içinde yapmadık mı,
77/22. bilinen süre için?[3]
77/23. Böylece mutlu kılıcı, (bir) güçlendirici olarak Biz, (onu) güçlendireceğiz[4],
77/24. Yazıklar olacak, o Gün, (o) yalanlayanlara!
77/25. Biz yeryüzünü, koyacak[5] yapmadık mı,
77/26. diriler, ayrıca ölüler için?
77/27. Ayrıca Biz, orada, çakılmış[6] dağlar yapmadık mı? Ayrıca size tatlı bir su içirmedik mi?
77/28. Yazıklar olacak, o Gün, (o) yalanlayanlara!
77/29. Yalanlamakta olduğunuz ne ise (ona) gidin![7]
77/30. Üç Bölümlü[8] Oyuğa[9] gidin!
77/31. (O Oyuk), ne gölgelendirir ne de alevden korur.[10]
77/32. Evet! (Orası), konaklar gibi (büyük) kıvılcımlar saçar,
77/33. (o kıvılcımlar), sarı develer gibidir[11].
77/34. Yazıklar olacak, o Gün, (o) yalanlayanlara!
77/35. O (Gün), onların konuşmayacakları bir gün olacak,
77/36. artık (onların) aklanma isteği[12] için kendilerine, olur denilmeyecek.
77/37. Yazıklar olacak, o Gün, (o) yalanlayanlara!
77/38. Bu, Çıkarma Günü'dür[13]. Sizi, ayrıca sizden öncekileri toplayacağız.
77/39. Artık, düzeneğiniz varsa Bana düzen kurun.
77/40. Yazıklar olacak, o Gün, (o) yalanlayanlara!
77/41. Evet! Sakınıklar, (öteki) oyuklarda[14], ayrıca pınar (baş)larında olacaklar,[15]
77/42. üstelik (orada) yemişlerden neyi imrenirlerse o, olacak.
77/43. (Ayrıca onlara), "Ne yapageldiyseniz ona karşılık doyumluluk içinde yiyin, ayrıca için" (denilecek).
77/44. Evet! Korunanlara[16], Biz böyle karşılık veririz.
77/45. Yazıklar olacak, o Gün, (o) yalanlayanlara!
77/46. (Ey yalanlayanlar! Şimdilik), "Yiyin, üstelik biraz yararlanın. Evet! Siz, kendi Yol'unda gidenlersiniz[1]."

---

[1] bayağı (değersiz, gelişigüzel) su : döl
[2] yer, yerleşme yeri, konaklama yeri. 1 - döl yatağı; 2 - 25. Bildiri'ye göre yeryüzü.
[3] 1 - Dokuz aylık doğum süresi; 2 - yaşam süresi.
[4] **faqadarnā**. 1 - (doğacak çocuğun biçimini, "ölçüsünü") belirledik, ölçüsünü koyduk; 2 - doğacak olan çocuğu güçlendireceğiz (ayağa kaldıracağız, canlandıracağız). Kadir*
[5] **kifātan** : (Hayvan, su) toplama yeri. Kapatılmış, kuşatılmış, (çit ile) çevrilmiş anlamında gelen **kafata** sözcüğünden türer *(Al-Jalalayn)*. Köken : set/çit → Ağıl, tokat; kuş kafesi; su kabı. Tekgeçişlidir. Ölüler konusunda **kifātan**, 30. Bildiri'de geçecek olan **ẓillin** ile eş anlamlıdır. (Yaşayanlar için) beşik (51/48). (Birisini bir yere) bağlama anlamı için bk. Hırsız*
[6] **rawāsiya** : dikilmiş, çakılmış, sağlamca yerleştirilmiş, demir atmış, kımıldatılamayan. "Kımıldatılamayan kazanlar" (34/13).
[7] Diriliş Günü'ne dek beklemek için Bekleme Yeri'ne gidin.
[8] **šuʿabin** : dal, kol, çatal (çoğul).Tekili **šu'batun** olup ince ağaç dalı, çubuğu, ağaç dalı, iki dal arasında bulunan yer, bölüm demektir (*Lane*). (Osm) şube ile köktaştır. Krş. **šu`ūbāan** : ulus; oymak; insanların bölündükleri topluluk birimleri (49/13).
[9] **ẓillin** : Gölge*, karanlık yer. Bu Bildiri'de oyuk, kovuk, koyak, çukur anlamındadır. Ölen kimselerin tinlerinin Diriliş Günü gelmeden önce bekletildiği yer. Üstü kapalı olduğu için serinletmesi ve sakıncadan koruması beklenilen bir yer (bk. bir sonraki Bildiri). Gelenekler, bu gölgeyi Cehennem'in dumanı olarak yorumlar. İdris'in Bitiği (Bölüm 22)'de bu (gölgelik) karanlık yerler, derin dört koyacaktır; bunlar, büyük, yüksek bir dağın üstünde bulunur (İdris'in Bitiği 22/1; Kuran 7/48, vs). Örneğin bu oyuklardan biri, ölen doğru kimselerin [Cennetliklerin] tinleri (ruhları) için ayrılmıştır, üstelik bu tinler, "Cennet'e girmemiş olan, ancak oraya girmeyi çok isteyen" seçilmiş kimselerin tinleridir (Kuran 7/46). Ayrıca bk. *A. Lods, "De Quelques Récits de Voyage au Pays des Morts"*
[10] Bu son iki Bildiri için bk. 56/43-44.
[11] **ğimālatun ṣufrun** : (içinde kara kıllar bulunan) koyu sarı renkli erkek develer (*Al-Jalalayn*).
[12] 1 - (suç) aklanma, ışıldama; 2 - karanlık Oyuk'tan çıkıp ışıldayan Oyuk'a gitme, "nur içinde yatma" isteği. Özür*
[13] Geriye dönüş; yaratılışın yenilenmesi, (Bugünkü Yaşamın sona erip) Öteki Yaşam'ın ortaya çıkması; Ölülerin, gömütlerden yolunması, ayrılması. Fasıl Günü*
[14] **ẓilālin** : 30. Bildiri'deki oyukların, suçsuz olanlar için ayrılmış olan ikisi. Gölge*.
[15] İçi parlak (ışıklı), ortasında bir su kaynağı olan oyuk (İdris'in Yunanca Bitiği 22/2). Oradakiler, "nur içinde" yatacak olanlardır.
[16] **l-muḥsinīna**

77/47. Yazıklar olacak, o Gün, (o) yalanlayanlara!
77/48. Onlara, "Bel bükün" denildiğinde bel bükmezler.[2]
77/49. Yazıklar olacak, o Gün, (o) yalanlayanlara!
77/50. Artık bundan sonra hangi söze inanacaklar?

78 - SALIK DİZİSİ (Nebe Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[SONGÜN'ÜN GELİŞİ]

78/1. Birbirlerine neyi soruyorlar?
78/2. Bütünlenecek olan[3] Salık konusunu (mu?)
78/3. konusunda anlaşmazlığa düştükleri (salığı mı?).
78/4. Yok! Yakında bilecekler.
78/5. Yok! Artık, yakında bilecekler.

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜNDEN ÖRNEKLER]

78/6. Yeryüzünü bir yuva[4] olarak yapmadık mı?[5]
78/7. ayrıca dağları, temel[6] olarak?
78/8. Üstelik Biz, sizi çift olarak yarattık,
78/9. ayrıca dinlenme (anı) olarak uykunuzu, yaptık,
78/10. ayrıca geceyi bir örtü[7] yaptık,
78/11. ayrıca geçim (yolu) olarak gündüzü yaptık,
78/12. ayrıca üstünüze yedi katı[8] kurduk,
78/13. ayrıca (onun bir katında) ışıldayan[9] bir lamba[10] yaptık,
78/14. ayrıca sulayıcı (bulut)lardan[11] çağlayan bir su indirdik,
78/15. onunla tohum, ayrıca bitkiyi çıkaralım diye,
78/16. ayrıca sarmaş dolaş bahçeler (çıksın diye).

[YARGI GÜNÜ - CEHENNEM]

78/17. Evet! (Gömütlerden) Çıkış Günü[12], buluşma[13] (günü)dür.
78/18. Boru'ya üfürüldüğü Gün[14], artık bölük bölük[15] geleceksiniz,
78/19. üstelik gök açılacak[16], ayrıca (orada) kapılar[17] olacak,
78/20. ayrıca dağlar yürütülecek, böylece bir ılgım[18] olacak.

---

[1] 18. Bildiri
[2] Bu bağlamda "bel bükmek", Yere Kapanmak* ile eş anlamlı olmalıdır : Yasa'ya uymak; Yasa'ya göre ilerlemek.
[3] kesinlikle gerçekleşecek; (sözü) bütünlenecek; sonuna dek sürecek; yarı yolda durmayacak. Azim*
[4] döşek, beşik, kucak
[5] 6-16'ıncı Bildiriler, Yasna 44/3-5'in anımsatılmasıdır.
[6] **awtādan**. 1 - kımıldamasın diye o yuvanın [çadırın] bağlandığı kazık; 2 - o yuvanın temeli olarak. Değnek*
[7] ssç : giysi
[8] **šidādan** : kat, (gök) katı; yörünge. Şiddet*
[9] **wahhāğan**. Tekgeçişli bu sözcük (**wahhāğ**) konusunda bk. Yüz*
[10] güneş
[11] **l-muʿ'ṣirāti**. Tekgeçişli bu sözcüğün kökeni için bk. Kumar*. Yerel bir okuma olmalıdır.
[12] Ölülerin gömütlerden ayrılacakları, çıkacakları gün. Fasıl Günü*
[13] **mīqātan**. (Tanrı ile) buluşma anı / günü
[14] *R. Basset, "Les Apocryphes Éthiopiens"*
[15] Üç bölük. Tinler, üç bölüklü oyuklardan çıkarak (77/30) ve bedenler dirilerek.
[16] "göğün açılması" deyimi için bk. *Philonenko Marc. "La mystique du char divin.", 989 vs*.
[17] Sorgulanmak için Tanrı'ya giden yolların kapıları. "Göklerin kapısı" deyimi Eski Antlaşma'da da yer alır.
[18] **sarāban** : ılgım, yalgın, pusarık, serap. 1 - Dağlar tuz buz gibi olacak, artık onların yerine, bir toz bulutu olacak. 2 - Dağlar yürütülecek, böylece bir "akıntı" ortaya çıkacak. **saraba** : (Su) akmak, süzülmek, dökülmek. (Habeş) **sariba**,

78/21. Evet! Cehennem pusuda bekliyor[1],
78/22. azgınlaşmışlar için bir dönüş yeri (olarak).
78/23. Orada, (komut verilene dek) uzun süre[2] kalacaklar.
78/24. Orada ne bir serinlik tadacaklar ne de bir içecek,
78/25. ancak bir kaynar su, ayrıca kireç suyu[3] (tadacaklar),
78/26. (suçlarına) uygun[4] bir karşılık olarak.
78/27. Evet! Onlar, sayışmayı[5] beklemiyorlardı,
78/28. ayrıca onlar, Bildiriler'imizi kararttıkça karartıyorlardı[6],
78/29. üstelik Biz, her ne varsa, onu bir bitikte[7] saydık[8].
78/30. "Artık tadın (ezinci)! Artık sizin için ancak ezinci arttıracağız."

[CENNET'İN BETİMLENMESİ]

78/31. Evet! Sakınıklar için kurtulacak bir yer[9] olacak :
78/32. Bahçeler, ayrıca üzüm bağları,
78/33. yaşıt[10] ikizler[11],
78/34. ayrıca dopdolu bir çanak[12] olacak.
78/35. Orada ne boş bir söz işitecekler ne de bir yalan.
78/36. (Üstelik bu), tasarlanmış[13] bir armağan olarak İdinden bir karşılıktır,
78/37. (üstelik bu), göklerin, ayrıca yerin, ayrıca ikisinin arasında olan nesnelerin İdisi (olan) Rahman(dandır)[14].

[YARGI GÜNÜ]

(Yargı Günü'nde) onlar için, (bağışlanmak için) O'na başvurma[15] yetkisi[16] olmayacak.
78/38. (Kutsal) Soluk'un[1], ayrıca Melekler'in dizi dizi (süzülerek) dikilecekleri (o) Gün, Rahman'ın, kendisine olur dediğinin[2] dışında kimse konuşamayacak[3], üstelik (konuşacak olan) açık açık[4] söyleyecek.

---

zariba. Dinler Tarihi içindeki anlamı için bk. *J. Koenig, "Tradition İahviste"; J. Koenig, "Aux origines des Théophanies İahvistes", 4.*
[1] **mir'ṣādan** : (Arap, Akat) pusu kurma, pusulanma, yatıp bekleme. (Akat) temeli atılmış olmak (kurulmak, yerleşmek).
[2] **aḥqāban**. 1 - art arda gelen [birbirini izleyen] (uzun yıllar); 2 - (Yemen) (kendilerine) komut verilene dek [çık oradan! denilene dek]; (Yemen) [durumları] değişene dek. Krş. **ḫuquban** (18/60).
[3] **ġassāqun** : Gelenekler, bu sözcüğü de **ġis'līnin** (69/36) gibi "irin" olarak anlar. Oysa **ġassāq** sıvı, **ġis'līn** ise katı bir nesne olmalıdır. (Akat) **gaṣṣānu** : kalkerli; kireç taşı içeren; **gaṣṣu** (III) : alçı taşı. Değişik bir açıklama için bk. **ġassāqan** (38/57). (Akat) **giṣṣu**: dikenli çalı.
[4] **wifāqan**. [**wfq**], Kuran'da ayrıca 3 kez, "sorunların çözülmesi, düzelmesi" anlamı ile yer alır (4/35, 4/62, 11/88). Ateş'in olmadığı bir Cehennem'de kötülükler böyle aklanırdı (Zerdüştçülük). 17. Bildiri'den sonra betimlenen Cehennem'de, "ateş" deyimi yer almaz. Ateş*
[5] Edimlerinin oranlanacağını beklemiyorlardı.
[6] Boyama, karatma, bulandırma. Yalanlamak*
[7] **kitāban** : bir bitikte ya da yazılı olarak, yazarak
[8] sayıp yazdık, döküm çıkardık. Kötü edimlerin ne oldukları, kimin yaptığı ve bu edimlere verilecek karşılığın ne olacağı gökyüzünde bir dizelgede bulunur (İdris'in Bitiği). Kuran (7/46)'da, Melekler'in bu bitiğe dayanarak insanları benizlerinden tanımaları söz konusu olacaktır.
[9] **mafāzan** : 1 - kurtulacak yer; 2 - iyilik verici, yatıştırıcı (yer, nesne). Kurtulmak*
[10] **atrāban** : 1 - ölümsüz oldukları için yaşları hep öyle duran, yaşlanmayan tinler; 2 - Cennet'te bekletilmiş, geride kalmış, hiçbir bedene girmemiş özgür tinler. Yaşıt*. Bu yaratıklar (Özgür Kızlar (Huriler)), dişi, erkek her canlı yaratığın Cennet'te bekletilen, korunmuş olan ikizidir.
[11] **kawāʿiba**. İkileşmiş olan. Tekgeçişlidir. Anlam için bk. Kabe*. dç : "göğüsleri çıkmış genç kızlar" (*Diyanet*)
[12] **wakasan** : çanak (tekil).
[13] **ḥisāban** : 1 - (önceden) "hesap edilmiş", düşünülmüş. (Habeş) **ḥasāba** : (sayı) saymak, düşünmek, tasarlamak, birisi için ayırmak ["ihsan etmek", Güzel*], tanımak. 2 - (iyi ile kötüler arasında) paylaştırıcı. Hesap*
[14] Ad olarak Rahman'ın yer aldığı ilk Bildiri. Nöldeke'ye göre ilk kez 55/1'de yer alır (*N. Robinson "Discovering The Qur'an, 89-90*). Bu, bu Bildiriler'in Mekke dışında, Rahman'ın tanındığı bir bölgede yaşayanlara yönelik olabileceğini düşündürür. Ayrıca Özgür Kızlar bağlamında "ikiz" (**kawāʿib**) (33. Bildiri) sözcüğünün tekgeçişli olması ilginçtir.
[15] **ḫiṭāban** : Başvurma, (sorunların çözülmesi için) istekte bulunma; bir kadına evlenme isteğinde bulunma; önerme, öneride bulunma, inandırmaya çalışma. Hitap*.
[16] (işleri) yürütme gücü.

78/39. İşte bu, Doğruluk Günü'dür[5]. Artık dileyen kişi, İdisini dönülecek yer (olarak) edinsin.
78/40. Evet! Biz sizi, yakın bir ezinçle uyardık. (Ezincın geleceği) o Gün, kişi, iki elinin ne sunduğunu[6] görecek, ayrıca (o) karaçalıcı, "Ah, ne olurdu ben, toprak olaydım!" diyecek.[7]

75 - DİRİLİŞ DİZİSİ (Kıyamet Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[DİRİLİŞ GÜNÜ'NÜN DOĞRULANMASI]

75/1. Yok! Diriliş Günü'ne ant içerim!
75/2. Üstelik ben (O Gün) kendini kınayacak olan cana kesinlikle ant içerim![8]
75/3. İnsan, kendi kemiklerini toparlamayacağımızı mı sanıyor?
75/4. Yok! Biz, onun parmak uçlarını (bile yeniden) düzeltmeye[9] gücü yeteniz.
75/5. Yok! İnsan, kendi geleceği[10] (konusunda) (kendisini) aldatmak[11] ister.
75/6. (Alay ederek) "Diriliş Günü, ne zaman?" diye sorar[12].

[SONUNCU GÜNÜN GELİŞİ - GELİŞİN BELİRTİLERİ]

75/7. Üstelik görüm[13] kamaştığında,
75/8. ayrıca ay tutulduğunda[14],
75/9. ayrıca güneş ile ay birleştiğinde,[15]
75/10. işte o Gün insan, "Kaçış nereye?" diyecek.
75/11. Yok! (Kaçacak) yer[16] olmayacak!
75/12. Yerleşim yeri, o Gün, İdin'de olacak.
75/13. O gün insana, kendisinin önceden ne eylediğini, ayrıca (yapmayıp neyi) ertelediğini bildirilecek.
75/14. Yok! İnsan (bedeni)[17], (kendi) canına karşı tanık[18] olacak,
75/15. (can), (kendi) aklamasını sunsa bile.[19]

[KURAN DİZİLERİ'NİN OLUŞMASI ANCAK TANRI'YA DÜŞER]

---

[1] **l-rūḥ** : ruh, soluk, esin. "Ruh" deyimi Mekke döneminin son yıllarında ortaya çıktığı için bu Bildiri'nin buraya bir ekleme olduğu apaçıktır (*Blachère*). (Kutsal/tanrısal) Soluk, Cebrail diye anlaşılır.
[2] Rahman'ın onayladığı kimse
[3] Tanrı yanında birisi için tanıklık etmek, bağışlanmasını dilemek. Aracı olmak *(Al-Jalalayn)*. Bu tümce, Rahman adına konuşan, ancak Rahman'nın onaylamadığı "yalancı" bir Elçi'yi ya da "ortak tanrıları" izleyenlere yönelik olmalıdır.
[4] **ṣawāban** . 1 - açıkça, döküle döküle, bolca, bol bol, çabucak. Köken : (Arap) **šabba**; (Habeş) [**sbb**] (I, II); 2 - ant içerek (söyleyecek); 3 - inandırarak (kandırarak) (söyleyecek). Bu son iki anlam, yedi (7) sayısından türer. krş. **sabʿan l-maṯānī** (15/87).
[5] **al-yawmu al-ḥaqq** : 1 - Doğruluk Günü. Gerçeklerin ortaya çıkacağı gün; Herkesin doğru konuşacağı gün.
[6] kişinin sorumlu olduğu eylemler
[7] diriltilmeseydim, toprak olarak kalsaydım, Yeryüzünde (toprakta) kalmış olsaydım (4/42).
[8] Diriliş Günü'ne önceden inanmamış olduğu için o Gün, kendi kendini kınayan, suçlayan, paylayan can.
[9] **nusawwiya**. 1 - (eski yerine) döndürme; (eskisine göre) düz, orantılı yapma; 2 - eğirmek, örmek. (Arap) **ṭwy** : (yerine, ağıla) yerleştirme. (İbr) **ṭwy**, (Akat) **ṭawû** : döndürme, örme. (Habeş) **ṭawaya** : bükme.
[10] **amāmahu** : onun amacı; onun, adımlarını atacağı yer. Diriliş Günü. krş. **āmmīna** (5/2).
[11] **liyafğura**. Kök için bk. **fuğūrahā** (91/8).
[12] **yasalu**. (Habeş) **ṣaʿala** : saygısızlık, sövgü; alay etme. Sormak*
[13] görüm, görme yetisi.
[14] **waḫasafa**. ay (karanlığa) gömüldüğünde, (karanlıklara) çöktüğünde. (Akat) **kasāpu** (II) : ölü gömme töreni.
[15] "Seni ortadan kaldırdığım zaman gökleri örtecek, yıldızları karartacak, güneşi bulutla kapatacağım. Ay ışığını vermeyecek." (Hezekiel 32/7).
[16] **wazara** : 1 - bakıcı, ilgilenen [vezir olan] kimse. (Akat) **ašāru**, **(w)ašāru** : toplama, yoklama; ilgilenme. 2 - (Akat) **ašru** (III) : yer, konum.
[17] insanın bedeni, elleri, ayakları. Giysi*
[18] **baṣīratun** : 1 - Gözetleyici, gözlemci, tanık; gösteren nesne; 2 - (Ölüme, Cehennem'e) sürükleyici, götürücü. Burada denilmek istenilen, canın giysisi olan insan bedeninin, kendi canını "ele vermesidir". Giysi*.
[19] Can, bağışlanmak için aklanmak istese bile. Özür*. Can, kendini savunmaya kalksa bile insanın derisi, elleri, bacakları (giysisi) cana karşı tanıklık edecekler (41/21).

75/16. Onu[1] (erkenden) toparlaman[2] için onun konusunda dilini kımıldatma[3].
75/17. Evet! Onun toplanması[4], ayrıca okunuşu[5] Bize düşer.
75/18. Böylece Biz onu okuduğumuzda, artık sen onun okunuşunu[6] izle[7].
75/19. Sonra, onun ayırması[8] kuşkusuz, Bize düşer.

[DİRİLİŞE, ÖTEKİ YAŞAMA İNANMAYANLARIN KINANMASI]

75/20. Yok! Doğrusu siz, Erken (yaşam)ı[9] seversiniz,
75/21. ayrıca siz, Öte'yi[10] bırakırsınız.
75/22. O Gün, ışıldayan yüzler olacak,
75/23. İdi'lerine bakan.
75/24. ayrıca o Gün, gücenmiş yüzler olacak,
75/25. kendisine, yular[11] takılacağını sanacak.
75/26. Yok! (Can) çıkarıcı[12] ulaştığında,
75/27. üstelik, "Tükürükçü[13] kim (var)?" denildiğinde,
75/28. ayrıca o bunun[14] (bir) iyileşme[15] olduğunu sandığında,

---

[1] Kuran'ı

[2] **litaʿğala** : 1 - Olayların (Bildiriler'in), beklenilen süreden önce [çabucak, ivedilikle] ortaya çıkması. 2 - (Bildiriler'i) toplamak, yığmak biriktirmek (bu anlam için ayrıca bk. Kuran*); 3 - (başkalarını) etkilemek; çekici, sürükleyici olmak, şaşkınlığa yol açmak. 4 - Yalan atmak, aldatmak, çarpıtmak. Acele*. Anlam : 1 - Bildiriler'i, kendi dilin ile uydurma; Onları sana Biz bildireceğiz. 2 - Seni dinleyenleri etkilemek için Bildiri uydurma; sen Bildiriler'i etkili kılmaya çalışma (18. Bildiri). krş. 15/87,88, özellikle **sabʿan l-maṯānī** deyimi.

[3] **tuḥarrik**. (Yerinden) kımıldatma, oynatma. Tekgeçişlidir. Yakın sesli (Akat) **karāku** : toplama; (orduyu) toplama; bir araya getirme; (su akışını) engelleme, tıkama. → Onu kendi dilin ile toplama, toparlama, (uydurma)!

[4] Bildiriler'in toplanıp bir araya gelmesi. Kuran* sözcüğü bir "tuğla yığını" anlamına geliyorsa bu sözcüğü yığılmak, birikmek olarak anlamak gerekir. Yığma, toparlama için bk. bir önceki Bildiri. 25/32'de karaçalıcılar "Neden, Okuma [Kuran] birden [toplu olarak] indirilmedi?" diye sorarlar. Dolayısı ile bu Bildiri, bu tür soru soranlara bir yanıttır. Bu konuda bir tartışma için krş. *Ali Rıza Gül. "Kıyâmet Suresi"* ile *M. Hocaoğlu, "Kıyâmet Suresi'nin... Değerlendirilmesi".*

[5] **qur'ānahu**. 1 - onun okunması. 2 - onun toplanması, bir araya getirilmesi; 3 - onun birikmesi, yavaş yavaş arttırılması, yığılması. Kuran*

[6] **qur'ānahu**. Krş. **qur'ānahu** (bir önceki Bildiri)

[7] Sen Bildiriler'e değişiklik getirme.

[8] **bayānahu** : onun ayırması. Sırayla inen Bildiriler'in Diziler'e ayrılması. Bildiriler'in birbirinden ayrılıp, uygun biçimde toparlanması, uygun Bildiriler'in yanına konulması. Krş. "Rahman, insanı yarattığında kendisine (iyiyi kötüden) ayırmayı (**l-bayān**) öğretti (55/4). Ayrıca **bayānun** (3/138), ayırım, ayırıcı (Bitik) demektir. Bu sözcüğün zamandizim bakımından birbiri ardından gelen iki Dizi (75 ile 55)'de yer alması, anlam bakımından zaman aşınımına uğramadığını gösterir. Açıklama için bk. 55/4'ün dipnotu. Dç : "Sonra onu açıklamak da bize aittir." (*Diyanet*).

[9] **l-ʿāğilat** : "Yuvarlanmakta", geçmekte olan yaşam. "Beklenenden önceki", "Erken" (yaşam). Acele*.

[10] öteki; sonraki; sonradan gelen. krş. "Acil" (bir önceki Bildiri)

[11] **fāqiratun**. (İp bağlamak için buruna) delik yapılmak. Fakir*. O kimse, bu ip ile sürülecek. bk. **l-masāq** (30. Bildiri). "Boynuna tasma takılan kimse" için bk. 111/5. Hanif*. dç : "Bel kemiklerini kıran bir felakete uğratılacaklarını anlarlar." (*Diyanet*).

[12] **l-tarāqiya** : "köprücük kemiği" diye anlaşılır. 1 - (Osm) terakki (ilerleme, yükselme, gelişme) ile köktaştır. (Arap) **raqiya** [**rqy**] : tırmandı, yükseldi. (Yemen) **rqy** (I) : yükseltmek. Bu durumda **tarāqiya**, ölmekte olan kişinin tinini, canını Doruklar'da bulunan Bekleme Yerine "yükseltici", "yukarı götürücü" Melek, Ezrail anlamına gelmelidir. Canı, bedenden sıyırmak anlamı için bk. (Arap) (**'araqa**) kemikteki eti sıyırma. 2 - (Kötülüğü, sayrılığı) uzaklaştırıcı(lar), kovucular; koruyucular (saklayıcılar); (solanları) yeşerticiler [doktorlar]. (Habeş) **ṭaraqa** : güçlendirmek. (Akat) **arāqu** / **warāqu** : yeşer(t)mek (bu anlam için bk. Öldürmek*); (Akat) **tarāqu** : acımak; yatıştırmak; tanrının öfkesinin yatışması. (Arap) [**rqy**], **raqā** : büyüleme; (Yemen) **rqy** (II), **rqt** : büyücü kadın; (Habeş) **raqaya** : cinleri uzaklaştırmak için kutsanmış su serpmek; (kötülüğü, suçu) gidermek, çıkarmak; ağıt yakmak; (Habeş) **raqaya** : su serpmek, kutsal su ile aklamak, cin çıkarmak. Tarikat*. Üfleme / serpme anlamları için bk. (Akat) **terku** : a - üfleme; b - (kara) leke.

[13] **rāqin** : (üfürük, tükürük ile) büyücülük yapan (*Lane*). Öteki anlamlar için bk. **l-tarāqiya**. Ölmekte olan biri için kötülüğü (sayrılığı) çıkaran, gideren tükürükçü. (Habeş) **raq**, (Arap) **rīq** : tükürük. Ayrıca (Habeş) **waraqa** (tükürme, tükürük) sözcüğü, tarih açısından ilginçtir. Elçi Mehmet'in ilk eşinin Hristiyan olan yeğeninin adı **Waraqa** idi (**Waraqa ibn Nawfal**). Bu da tükürükçü ya da ağzı ile su serperek kutsayan, suç çıkaran anlamına mı gelir? Üfürükçü kadınlar için bk. 113/4.

[14] tükürükçünün, büyücülerin gelişi, kötülüğün giderilmesi sonucunda

[15] **l-firāqu** : (kötülüğe karşı konularak) iyileşme, düzelme. Tükürük ile ölümün uzaklaştırılması. Genel olarak "ayrılış" diye anlaşılır. krş. **firāqu** (18/78) : [tartışmanın] düzelmesi. Furkan*.

75/29. üstelik (sonunda) bacak ile (öteki) bacak (bir arada) sarıldığında[1],
75/30. (İşte) o Gün, sürülüş[2], İdine (doğru)dur.[3]
75/31. Oysa kendisi, (o Gün'ü) doğrulamamış, ayrıca (kılavuzlanmaya) yanaşmamıştı.[4]
75/32. Üstelik o, (o Gün'ü) yalanlamış, ayrıca (Kılavuz'dan) geri dönmüştü[5].
75/33. Sonra süzüle süzüle[6] kendi (inanç) toplumuna[7] gitmişti.
75/34. (Bugün) dönüş[8] sana olsun, artık (yakınlarına) dön dolaş[9]!
75/35. sonra (son) dön(dürül)üş senin için olacak, artık sen oyalan!
75/36. İnsan, başıboş[10] bırakılacağını mı sandı?
75/37. O, (dışarı) atılan bir atmık damlası değil miydi?
75/38. Sonra o bir asalak olmuş, böylece (Tanrı, onu) yaratmış, böylece düzenlemiş,
75/39. böylece ondan erkek, ayrıca dişi, iki eşi yapmıştı.
75/40. (Bunu yapan), ölülere yaşam vermeye güç yetirmez mi?

55 - RAHMAN DİZİSİ (Rahman Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

55/1. Rahman[11],
55/2. Kuran'ı öğretti.
55/3. İnsanı yarattı,
55/4. ona[12], (iyiyi kötüden) ayırmayı[13] öğretti.
55/5. Güneş, ayrıca ay (belirli) bir orana göre[14] (ilerlerler),[15]
55/6. üstelik yıldızlar, ayrıca ağaçlar (Tanrısal) yasaya uyarlar[16].

---

[1] **al'taffati**. Ölen birisinin gömülmesi için bacaklarının bitiştirilip örtü (kefen bezi) ile sarılması. (Arap, Habeş) [**lff**] : örtmek, dolamak, sarmak. (Sür) bitişmek, bir araya gelmek. (Akat) **lapāpu** : sarmak; **lippu** : giysi ile örtme; (yumuşak) tıkaç. İsrailoğulları'nın bir araya getirilmesi için bk. **lafīfan** (17/104).

[2] **l-masāq** : 1 - [**sqw**]. Sürülüş, itiliş, gönderilme. Krş. **sāiqun** (50/21) : sürücü. 25. Bildiri'deki **fāqiratun** sözcüğünün anlamı burada ortaya çıkar. 2 - Sulama yeri. (Arap) [**sqy**], **saqā**, (Habeş) **saqaya** : su verme, sulama; (Habeş) **məsqāy** : su birikintisi. krş. Su serperek, kutsanmış su ile kötülüğü gideren kimse. **l-tarāqiya** (26. Bildiri).

[3] 1 - Tükürükçü, canın çıkmasına, ölümün gelişine engel olamayacak. Yaşam süresini belirleyen Allah'tır. 2 - Tükürükçü (ölecek olanın) suçlarını arındıramayacak. Ancak böyle bu öneri onaylanamaz. 31. ile 40. Bildiri'lere göre bu kimse, ölülerin dirileceğine inanmayan biridir. Dolayısı ile ölmeden önce suçlarının arındırılması, "günahının çıkarılması" gerekmez.

[4] **ṣallā** : yanaşma. krş. 96/10. Bu ve sonraki Bildiri'deki doğrulamak/yalanlamak ile yanaşmak/sırt (yüz) çevirmek bakışımı (simetrisi), **ṣallā** sözcüğünün "namaz" ile ne yakından ne uzaktan bir ilişkisi olmadığını bir kez daha gösterir. dç : "O, (Peygamberi) doğrulamamış, namaz da kılmamıştı" (*Diyanet*).

[5] (bir yerden ayrıldıktan sonra oraya) geri dönmek. Geldiği yere dönmek. Dönmek*

[6] **yatamaṭṭā**. (Bir görüntü gibi) dalgalanma, süzülme. Tekgeçişlidir.

[7] **ahl**. "Onun ailesi". İnanç bakımından kendisine yakın olanlar. Karı, koca, çoluk çocuk anlamına gelmez. Aile*

[8] **awlā**. Dönüş. Dönülecek yer konusunda seçim. (Yemen) [ʾ**wl**] : elde etmek, geri getirmek, dön(dür)mek; (Arap) [ʾ**wl**] : dönmek; (Arap) [**ḥwl**] dönme, döndürme, aktar(ıl)ma; (Arap) **ḥāla** : döndü. dç : "Bu azap sana lâyıktır, lâyık!" (*Diyanet*). Çeviri sorunları bu sözcüğün kökünün belirsizliğinden türer : [ʾ**wl**] / [**wly**].

[9] **fa-awlā** : 1 - (Geez) dolaşıp durmak; gidip gelme; başıboş dolaşma; oyalanma; Dönmek*; 2 - (Habeş) [**fwl**] (II) : (şaşınlıktan) sıçrama; kıpır kıpır olma.

[10] **sudan** : [**ṣd**ʿ]. (Yemen). [**sdy**] : yavaş yavaş olan/giden. Genel olarak başıboş (yönetimsiz, baskısız) diye anlaşılır. Ayrıca krş. (Habeş) **sadāy** : her yerde olma, sınırsız olma. Ayrıca bk. **l-ṣad**ʿ**i** (86/12). Krş. "[özgürce] gidip gelme, oyalanma (üsteki iki Bildiri).

[11] Tanrı'nın yerel bir adı. Allah*.

[12] Kuran'ın aracılığı ile

[13] **l-bayān** : demeç, bildiri, bildirme, anlatı (ayrıntılarıyla anlatma) diye anlaşılır. Oysa Kuran'da genel olarak ara (iki nesneyi birbirinden ayıran aralık, boşluk, açıklık) anlamına gelen [**byn**] kökü Yemen'de, (sınır koyarak) ayırma; suçu uzaklaştırma demektir. Krş. **bayānahu** (75/19). Tanrı, size iyiyi kötüden ayırmayı, ayırım yapmayı öğretti, dolayısı ile siz artık iyi ya da kötüyü özgürce seçebilirsiniz. (Habeş) [**byn**] : ayırmak, ayırım yapmak, tanımak, yargılamak. Yazgı*. (Amhar) **bäyyänä** : sağlıklı, bağışık; (Tigrinya) **bəyun** : salgın bir sayrılıktan kurtulmuş olma.

[14] **biḥus'bānin** : ölçü/oran/tartı ile; ölçüye uygun olarak

[15] İdris'in Bitiği 69/20.

[16] **yasğudāni**. 1 - Tanrısal yasaya uyarlar; 2 - (Bu yasaya göre) kıpırdarlar, ilerlerler. Bu cansız varlıkların Tanrı yasasına boyun eğmesi konusu İdris'in Bitiğinde uzun uzun anlatılır. Yere Kapanmak*.

55/7. Ayrıca O, göğü yükseltti. Üstelik ölçütü[1] kurdu,
55/8. ölçüde[2] aşırı gitmeyesiniz diye.
55/9. Ayrıca siz, ölçüyü eşitlikle tutun, ayrıca ölçüyü eksiltmeyin.
55/10. Yeryüzüne (gelince), (sizi) gönendirmek için[3] orasını serdi[4].
55/11. Orada yemişler, ayrıca dişi çiçekleri[5] olan hurma ağaçları,
55/12. ayrıca kabuklu taneler, ayrıca güzel kokulu otlar[6] var.
55/13. Öyleyse siz ikiniz[7], İdinizin hangi iyiliğini[8] yalanlarsınız?
55/14. O, insanı (süzülmüş) balçıktan[9], bir çömlekçi[10] gibi yarattı.
55/15. Üstelik O, Cin (toplumu)nu[11] körüklenmiş[12] bir ateşten yarattı.
55/16. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/17. İki doğunun İdisi, iki batının İdisi![13]
55/18. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/19. Saldı iki denizi, karışsınlar (diye).[14]
55/20. Aralarında bir ayırım yeri[15] var, (birbirlerine) karışmıyorlar[16].[17]

---

[1] ölçü, tartı. Doğru yargı verebilme, iyiyi kötüden ayırabilme yeteneği.
[2] ölçerken, tartarken; doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırırken.
[3] **lil'anāmi** : 1 - davarlar için; 2 - (Yemen, Akat) : "Hemen, yakında, çabucak, [tanrısal yaratıklara göre] alt aşamada, aşağıda yaşayan kimseler. "Dünyalılar", şimdi, hemen yaşayanlar; geçici yaşam toplumu; geçiciler. (Yemen) [**'nm**] için bk. **kal-anʿāmi** (25/44). 3 - Dinlendirme yeri. (Arap) **nāma** : uyuma; (Habeş) [**nwm**], **noma** : uyumak; dinlenmek; ölmek; ʾ**anama** : uyutma. Davar*; 4 - [Değişik bir okuma olarak] Gönendirmek, yatıştırmak, mutlu kılmak için. Nimet*
[4] **waḍaʿahā**. [**wḍʿ**] köküne dayandırılır : düş(ür)me, (birisinin önüne) serme, yayma, koyma. (Arap, Yemen) [**wḍʾ**] : (dışarı, ortaya) çık(ar)mak.
[5] **l-akmāmi** : Açıldığında içinden yemiş çıkan hurma çiçeği (41/47). Tomurcuklanabilen hurma. Palmiyegillerde erkek ve dişi çiçekler ayrı ayrı ağaçlarda bulunur. Tohum tomurcuklarını taşıyan, başkalaşıma uğramış yaprak. Yen (Yılanyastığıgiller, muzgiller vb. bitki familyalarında, çiçeklerin üzerinde bir örtü gibi duran ve çoğu renkli olan bir çiçek yaprağı) (*TDK*). 2 - Püsküllü, tepeli (?). (Yemen) **qmm** : doruk; (Akat) **kmm** / **qmm** : (saç) dikilmek, ayağa kalkmak.
[6] güzel kokulu otlar (56/89).
[7] siz ikiniz : 1 - İnsanlar ile suç işlemiş Melekler (Cinler). 2 - Kişiyi oluşturan iki öge : iyi (insan) ile kötü (cin), iki tin. bk. Yasna 30/3 vs. İnsan'ın içinde bulunan birisi iyi, ötekisi kötü, birbirine sürekli karşıt olan iki ayrı öge. Bu iki ögenin birbirine takılı, yapışık olması için bk. **l-ṯaqalāni** (55/31). Bu Bölüm, Mehmet'in öğretisinde, özellikle görevinin ilk yıllarında, İkicilik etkisinin varlığının en özgün örneği olarak görülebilir. İnsanın "ikiz" olması Mani'nin öğretisinin temelidir. İnsanın iki, (çatallı) olması için ayrıca bk. 33/72'nin dipnotu. Kişinin iki öge, iki tinden oluşması konusunda bk Yasna 30. Bu konuda ayrıca bk. *M. Schwartz. "Revelation, Theology and Poetics in The Gathas"*; *M. Popović. "Anthropology, Pneumatology and Demonology in Early Judaism"*. Ayrıca bk. *Dupont-Sommer, André. "L'instruction sur les deux Esprits"*. Manicilik'teki bu kavram, Erken Hristiyanlık döneminde de görülür. bk. *G.G. Stroumsa; P. Frederiksen. "The Two Souls and The Divided Will"*. Bu "insanı oluşturan iki öge", Özgür Kızlar (Huriler) ile çelişki içinde kalıyormuş gibi görünür. Oysa insanın "gerçek ikinci yarısı" olan Özgür Varlıklar yeryüzüne inip (indirilip) hiçbir bedene girmemiş ve dolayısı ile suç işlememiş olan varlıklardır. Bu Dizi'deki bu "iki" kişiye, bu "ikiz" olana karşı kullanılan ağır ve olumsuz bir dil, Allah'ı Rahman diye çağıran, Manici (Zındık) olan bir topluma yönelik olmalıdır.
[8] **ālāi** : iyilikler (çoğul). [**hlw**] : kalkışmak, ileri sürmek, girişimde bulunmak, katılmak, desteklemek, yükseltmek (2/226, 24/22). (Tanrı) iyilikte bulunmak (durumu yükseltmek, desteklemek). (Yemen) **ẖlw**, **ẖly** : yardım etme; kurtarma (3/118).
[9] **ṣalṣāli**n : İnsanın bataklıktan (elde edilen) balçıktan yapılması (15/26,28,33).
[10] **kal-faẖẖār** : çanak, çömlek gibi (*Tafsir Al-Jalalayn*, *Blachère*, *Hamidullah*). (Akat) **paẖāru** : çömlekçi. "Ben onu ellerimle yarattım" (38/75).
[11] **al-ğānna** : Cin (tekil). Cin Toplumu (?).*Tafsir Al-Jalalayn*'a göre bu Cin, Albız'dır.
[12] **māriğin**. Karıştırıldığı, körüklendiği, savrulduğu için düzensiz (harıl harıl yanan ateş). Türkçeye yalın, dumansız diye çevirilir. Kılavuzu izlemedikleri için (inanç bakımından) başıboş kalmış, düzensiz (**marīğin**) kimseler için bk. 50/5. İki denizin karşılaşıp "karmakarışık" olması için bk. 19. Bildiri ve 25/53. (Habeş) **mrgḫ** (II) : Körüklemek, (harmanı) savurmak. (Arap) **mrğ** : Bir işi batırmak/bozmak, bir antlaşmayı bozmak (*Lane*); (Arap) **marağa** : karıştırma.
[13] yaz ve kış aylarındaki doğu ile batı. "iki doğu" deyimi için ayrıca bk. 43/38.
[14] Az tuzlu ile çok tuzlu iki deniz. İnci ile mercanın (55/22) elde edildiği yaratıkların ikisi de tuzlu suda yaşar. İki deniz arasına için konulan engel için bk. 25/53.
[15] **barzaẖun** : bir engel, bir ayırım yeri, bir geçit. Berzah*.
[16] **yabġiyāni** : (birisine) taşkınlık etme; (birisinin işine) karışma; (birisini) amaçlama; göz dikme.
[17] Az tuzlu olan su, çok tuzlu olmuyor. Bu iki deniz, Kızıldeniz ile Aden Körfezi olmalıdır. 55/22. Bildiri'ye bakılırsa bu iki denizden de inci ile mercan çıkar. Dolayısı ile bu denizlerden biri tatlı su (ırmak) olamaz. Söz konusu olan engel (**barzaẖ**) ya Babü'l Mendep boğazıdır ya da bu boğazın içinde ya da girişinde olan, boğazı "tıkayan" adalardan biridir. Örneğin Perim Adası; (Arap) **Barīm**, **Mayyun**. Bu boğaz (**Bab el Mandeb**), Kızıldeniz'i Aden Körfezi'ne bağlar, ayrıca

55/21. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/22. İkisinden inci, ayrıca mercan çıkar[1].
55/23. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/24. Üstelik, denizde (batmadan giden), dağlar gibi (yüksekçe) yapılmış gemiler O'nundur.[2]
55/25. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/26. Onun[3] üstündeki kimselerin tümü, (Allah ile) yüzleşecek.[4]
55/27. Üstelik (sonunda orada), (inanmayanlara) kızgın[5], (inananlara) ağırlayıcı[6] olan İdin'in Yüzü[7] kalacak.
55/28. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/29. Göklerde, ayrıca yerde kim varsa, O'ndan ister. Her gün O, uğraştadır[8].
55/30. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/31. Ey siz suçlanan iki kişi![9] Yakında sizi (Çukur'a) dökeceğiz.[10]
55/32. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/33. Ey Cin, ayrıca insan topluluğu![11] (Geçinmek için) göklerin, ayrıca yerin bucaklarından[12] geçip gidebilecekseniz[13], artık geçip gidin! Siz ancak (Allah'tan verilecek) bir yetki ile geçip gideceksiniz.
55/34. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/35. Üzerinize Ateş'in kızıl (alevi)[14], ayrıca (kızgın) bakır[15] gönderilecek, artık siz ikiniz yardımlaşamayacaksınız.

Afrika ile Arap Yarımadası'nı birbirinden ayırır. Kuzeydoğu kıyısında Yemen, güneybatı kıyısında ise Cibuti yer alır. Kızıldeniz, yeryüzünün en tuzlu denizlerinden biridir. Oysa Aden Körfezinin suyu daha az tuzludur. Perim sözcüğü, (Akat) **barāmu** (I) kökünden türeyen (Arap) [**brm**], (ip, renk, su gibi) iki ayrı nesnenin bir araya getirilmesi (bükülmesi, örülmesi, karıştırılması, yan yana koyulması) anlamına gelir (*Lane*). Ayrıca krş. (Akat) **barāmu** (II), kapamak. (Habeş) [**brz**] (II) : (iki tür sıvıyı) birbirine karıştırmak; (bir sıvıya) su katmak, seyreltmek; sulandırmak.

[1] **yaḫruğu** : çıkar. Edilgen **yuḫrağu** (çıkarılır) diye de okunabilir (*Al-Jalalyn*).

[2] Onların batmadan gidebilmeleri O'nun yaratma gücünün belirtilerindendir (42/32). Yoksa onlar batardı.

[3] Yeryüzünün

[4] **fānin** : Tekgeçişlidir. 1 - Yeryüzündeki yaratıkların tümü, yeryüzünden gelip geçecek. 2 - (Arap) [**fny**] : (Tanrı'ya) geri dönecek; 3 - Tanrı'ya doğru ilerleyecek; Tanrı ile yüz yüze gelecek; (Duruşma Günü'nde Tanrı ile) yüzleşecek. (Akat) **pānu** : (tanrının, insanın, hayvanın) yüzü; **panû** : ilerlemek; yüz yüze gelmek, karşılaşmak. Bk. "İdin'in Yüzü" (bir sonraki Bildiri). Çeviri yapılırken, tanrısal bir yaratık olan Cinler'in (suçlu, düşük Melekler'in) ölümsüz olduğu unutulmamalıdır.

[5] **al-ğalāl** : ululuk, büyüklük diye anlaşılır. Oysa krş. "Ne bu şiddet, bu celal?" (M. Akif Ersoy); 1 - (Arap, Akat) [sinirleri bozulup] yerde yuvarlanmak. (Yemen) **ġll** : (tanrı) kızmak, (tanrı) sinirlenmek. 2 - (Yemen) **ġll** : (yasal olmayarak) iç etmek, kendine saymak. Yeryüzünü "ele geçirecek" olan Tanrı'nın bu niteliği, Cehennem'e gidecek olanlar için bir uyarıdır. Ayrıca 78. Bildiri'de yer alır.

[6] **al-ik'rām** : ağırlamasını bilen; gelenlerle konutunu, azığını paylaşan. Cennet'e gidecek olanlara yöneliktir. Bu nitelik ayrıca 78. Bildiri'de yer alır. Kerim*

[7] **wağhu rabbika** : Senin İdinın Yüzü. İdin'in Kendisi. Yüz*

[8] 1 - dilekte bulunanlara yanıt vermek için; 2 - Evren'inin bakımı için.

[9] **l-ṯaqalāni** : İki ağırlık, iki yük. Kuran'da yük, (taşınan) suç demektir. Yük ile yük taşıyıcısı için bk. 53/38. 1 - Birbirine takılı, asılı, yapışık kimseler. Ağır*. 2 - Suçlanan iki kişi. (Habeş) **qalaya** (II) : gücendirmek; suçlamak, aşağılamak. 3 - (Ateş'te) yakılacak iki kişi. (Sami) [**qly**] : kızartmak, yakmak. (Yemen) [**qly**], **tqlt** : [ak bir nesne olan] alçıyı elde etmek için [kirli] kireci ısıtmak, kavurmak. 4 - Batırılacak, Çukur'a, derinliklere atılacak iki kişi. (Habeş) **qalaya** (I), ʾ**aqlaya** : derinleştirme, derin yapma; **qalāy** (çoğ. **qalāyāt**) : derin (ırmak, deniz), kuyu, çukur. Çukur*

[10] **sanafruġu**. Yakında dökeceğiz. [**frġ**] : boş olmak, boşaltmak, dökmek, dökülmek. Köktaş **faraġta** (94/7), Elçi için kullanılır. 2 - (yeryüzündeki işiniz) bitirilecek; 3 - (suç işlemenize engel olunacak. Açıklama için bk. 94/7'nin dipnotu. 4 - (Çukur'a) döküleceksiniz. Çukur*

[11] Her varlık [iyi (insan) ile kötü (cin)], Zurvan'ın yarattığı yolda geçmek zorundadır. Oysa Sırat Köprüsü'nü ancak iyi olanlar (insanlar), kendilerine olur denilecek olanlar geçebilecekler. Geniş bilgi için bk. *M. Molé. "Daēnā, le pont Cinvat", 158.*

[12] **aqṭāri** : alan, bölge, çevre (çoğul). 33/14.

[13] **tanfuḏū**. Bu kök üç kez, yalnız bu Bildiri'de geçer. Genel anlam : (geçinmek, yaşamını sürdürmek için) yayılmak, dağılmak, sayısı artmak, soluk almak, (yaşamak için) uğraşmak, boğuşmak, tüketmek, yetki kullanmak, verimli (bayındır kılmak), gelip gitmek. (Arap) [**nfd**], [**nfḏ**]. (Habeş) **nafṣa**, **nafḍa** : kaçmak, **nafāṣi** : kaçan kimse, kaçak; **nafāṣit** : (yıkımdan kaçabildiği için) yaşamını sürdüren kimse, ölümden kaçmış olan, ölüm kaçağı (survivor).

[14] **šuwāẓun** : Bu tekgeçişli sözcük dumanlı alev de olabilir dumansız alev de (*Lane*, *Al-Jalalayn)*. (Akat) **ṣâdu** (II), **ṣuādu**: eritmek; erimiş bakır gibi kızıllaşmak. İki bölüğün, "kızıl ateş" ve "erimiş maden" ile karşılık görmeleri için bk. Yasna 51/9. "Ateş/duman ile erimiş kurşun" konusunda, ayrıca Amos 7/7'in yorumu için bk. *J. Koenig, "Tradition İahviste"*

[15] **nuḥāsun** : bakır. (Habeş) **naḥās**, **nuḥās** : bakır. Benzerlik bakımından krş. Yasna 51/9. Köken konusunda tartışma için bk. *A. Jeffery, 277*. Ayrıca krş. **naḥsin** (54/19) ve **naḥisātin** (41/16).

55/36. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/37. Artık gök yarıldığında, üstelik yağlı (bir deri) gibi[1] (eriyip) aktığında[2],
55/38. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/39. Artık o Gün ne insana ne de Cin'e kendilerinin (Çağırı'dan kaçış) suçu[3] konusunda soru sorulacak.
55/40. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/41. Kendi Yol'unu izleyenler, benizlerinden[4] tanınacak[5], böylece perçemler(in)den, ayrıca ayaklar(ın)dan (tutulup) yakalanacaklar.
55/42. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/43. İşte kendi Yol'unu izleyenlerin yalanladığı Cehennem budur!
55/44. O (Cehennem) ile taşıp kaynayan bir su arasında dolaşacaklar.
55/45. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?

["İKİ BAHÇE" - BİRİNCİ SUNUŞ][6]

55/46. Oysa İdisinin katından[7] korkan kimseye iki Bahçe[8] olacak.
55/47. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/48. İkisinde dallı budaklı (ağaçlar) olacak[9]
55/49. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/50. İkisinde, akan iki kaynak olacak.
55/51. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/52. İkisinde her yemişten iki tür olacak.
55/53. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/54. İki Bahçe'nin yemişleri (sarkıp ellerine) yakın olurken (onlar), astarı, atlastan ipekli kumaş olan döşeklere yaslanmış (olacaklar).
55/55. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/56. Orada, onlardan[10] önce insan, ayıca Cin'in kendilerini kapmadığı[11], bekletilip[12] korunmuş[13] (öz konuk)lar[14] olacak.[15]
55/57. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/58. Onlar yakut, üstelik mercan gibi (ışıldar) olacaklar.
55/59. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?

---

[1] **kal-dihāni** : 1 - yağ gibi, kaygan yer (*Lane*). Genel olarak "yanık yağ" diye anlaşılır. 2 - toz gibi, un gibi. (Geez) **ḍahan**, (Arap) **ṭaḥana**, (Habeş) **ṭaḥana** : ezme öğütme; (Habeş) **ṭāḥn**, **ṭəḥn** : un. Krş. "erimiş (maden)" 70/8.
[2] **wardatan**. 81/11'de gökyüzü için "soyunma, sıyrılma (derinin, koyundan sıyrılarak çıkarılması) deyimi kullanılır. Genel olarak Türkçeye "kırmızı gül" diye çevirilir. 2 - aşağı gitme, düşme. **wrd***
[3] (doğru yoldan, çağırıdan) kaçışı. Böyleleri Yol'dan kaçıp, kendi yollarını izleyenlerdir (41. Bildiri). [**ḏnb**]*
[4] yüz; yüz çizgileri
[5] Suçluların benizlerinden tanınması (7/46,48). Ayrıca bk. İdris'in Bitiği.
[6] 46-61. Bildiriler ile 62-77. Bildiriler, "İki Bahçe" konusunun iki değişik sunuşudur (*Blachère*). 1 - Ancak daha az uygun olduğu için bunlardan birisinin çıkarılıp, yürürlükten kaldırılması gerekirken, toplayıcı yazman yanılgısı olarak (Son Mekke Döneminden olan kimi Giriş Simgeleri* gibi) Kuran'da kalmıştır. 2 - Değişik iki topluma yöneliktir. Kuran'daki kimi geçişlerin değişik kentlerde, değişik dil toplumları önünde az, çok değişik Arapçalarca sunuluşu Kuran'ın sayısız yerinde görülür. Bu durumda, genel olarak Kuran'ı sonradan "iki kapak" arasına koyanlar, bu geçişleri Kuran'ın değişik yerlerine serpiştirirler.
[7] kat, orun. İdi'nin karşısına çıkmaktan
[8] birisi yeryüzünde, ötekisi ise Öteki Yaşamda (Cennet'te). bk. *G.P. Luttikhuizen. "Paradise Interpreted", 43.* Değişik Bahçeler'in betimlenmesi için bk. İdris'in Bitiği.
[9] **afnānin** : çok dalları olan (tekil : **fanan**). Dallı budaklı, karmakarışık dallı (*Al-Jalalayn*, *Sahih İnternational*, *Hamidullah*, *Blachère*). Durmadan biten, kalıcı (hep yeşil kalan), çiçekli dalları olan ağaçlar (İdris'in Bitiği 26/1).
[10] Diriliş'ten sonra Cennet'e varıp yerleşen insanlar (ve hayvanlar).
[11] **yaṭmiṯ'hunna**. Ayrıca ancak 74. Bildiri'de yer alır. Hiçbir bedenin içine girmemiş olan, hiçbir bedenin içermemiş olduğu tinler (Özgür Kızlar*, Huriler). (Akat) [**tmḫ**] : (nesneleri, insanı, bedenin bir bölümünü) kapmak, yakalamak, kavramak, denetim altına almak.
[12] **l-ṭarfi** (tekil) : geride, "bir tarafta" kalmış, bekletilip, bekleyen, beklerken. Taraf*
[13] **qāṣirātu** : kısıtlı, korunmuş (37/48). Kirlenmemiş; suç nedir bilmeyen. **ka-ša-ra-ti** : divine pious women (*Batı Sami Sözlük*)
[14] Ölümsüz ilkel tinler (ruhlar), Huriler.
[15] dç : "Oralarda bakışlarını sadece eşlerine çevirmiş dilberler vardır. Onlara eşlerinden önce ne bir insan, ne bir cin dokunmuştur." (*Diyanet*).

55/60. Benimsemenin karşılığı ancak benimseme değil midir?[1]
55/61. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?

["İKİ BAHÇE" - İKİNCİ SUNUŞ]

55/62. Oysa (o) ikisinden başkasına[2] iki Bahçe olacak.
55/63. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/64. (O Bahçeler) koyu yeşil olacaklar.
55/65. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/66. İkisinde fışkıran iki kaynak olacak.
55/67. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/68. İkisinde yemişler, ayrıca hurma, ayrıca nar[3] (ağaçları) olacak.
55/69. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/70. İkisinde korunulmuş seçkin (varlık)lar[4] olacak.
55/71. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/72. Çardaklarda[5], kendini korumuş[6] Özgür Varlıklar[7] olacak,
55/73. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/74. onlardan önce insan, ayrıca Cin, (o Varlıklar'ın) kendilerini kapmamış[8] olacak.
55/75. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/76. Yeşil yastıklara, ayrıca korunulmuş[9] seyrek (halılara)[10] yaslanmış olacaklar.
55/77. Öyleyse siz ikiniz, İdinizin hangi iyiliğini yalanlarsınız?
55/78. (İnanmayanlara) kızgın[11], üstelik[12] (inananlar için) ağırlayıcı[13] olan İdin'in adı kutlu olsun[14]!

97 - DÜZEN DİZİSİ (Kadir Suresi)[15]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[YERYÜZÜNÜN DENETİMİ - BOZUKLUKLARIN KURAN İLE ONARILMASI]

97/1. Evet! Biz, onu[16] Düzen[17] Gecesi'nde[1] indirdik.[2]

---

[1] Siz, ancak Bizi benimsemiştiniz. Şimdi Biz sizi (Ateş'ten) koruyup benimsiyoruz, kucaklıyoruz. Güzel*.
[2] **dūnihimā** : ikisinin yanında, yanı sıra [olanlar için]. O iki kişiden (bedeninde iki kişilik taşıyan kimseden) başkasına, başkası için. 45. Bildiri'nin uzantısıdır.
[3] **rummān**. (Habeş) **romān**.
[4] **ẖayrātun ḥisānun** : (Cennet'te bekleyen) korunmuş seçkin kimseler (Özgür Kızlar). Hayır*, Güzel*
[5] **l-ẖiyāmi**. (Arap) **ẖayma** : çadır. (Habeş) **ẖaymat** : çadır; taşınır çadır; oba. (Güney Arap) **ẖym** : çardaklar, kulübeler.
[6] **maqṣūrātun** : korunmuş, kendini kısıtlamış, kendini (ant ile) bağlamış (çoğul). Özellikle Medine döneminde geçecek olan korunuk* (Muhsan*) ile nerdeyse eş anlamlıdır. (Yemen) [**qs^{1}r**], **mks^{1}r** : Tanrıya ant içerek kendini adamış, bir adama ile bağlı olan kişi. (Akat) **kaṣāru**: bağlamak, düğümlemek, toplamak, kiṣru : yoğunlaşma. Tekgeçişlidir. Krş. **qāṣirāt** (56. Bildiri).
[7] Huriler
[8] 55/56
[9] korunmuş. Güzel*. Eskiden kalmış, antika
[10] **waʿabqariyyin** : Üstünde çeşit çeşit renkler, çizgiler (resimler) olan süslü kumaş, halı. Elçi Mehmet, böyle bir halı (seccade) üzerinde yükünürdü (*Lane*). Seyrek; seyrek olduğu için değerli olan. Habeş ʾ**abk(w)ara** : ara vermek, askıya almak; (Akat) **(w)aqāru** / **baqāru** : seyrekleşmek, seyrek ve değerli olmak. Tekgeçişlidir.
[11] **al-ğalāl** : kızgın, öfkeli, sinirli olan (55/27).
[12] **wa** bağlacı 27. Bildiri'de yer almaz.
[13] **al-ik'rām** : ağırlamasını bilen; gelenlerle konutunu, azığını paylaşan; eli açık (55/27).
[14] **tabāraka**. Parlatılsın. Bereket*
[15] Evrende, canlı cansız yaratık olarak ne varsa, tümünün bozuk yerlerinin onarıldığı, düzene koyulduğu, düzeltildiği (gece).
[16] Kuran'ı.
[17] **al-qadri**. [**qdr**] çok anlamlı bir köktür : 1 - (Arap) Sınırlarını, ölçüsünü belirleme, ölçülü yapma, [güç kullanıp] denetim altına alma; 2 - (Akat) **qadru**, **kadaru** : Ayaklandırma, uyandırma, başlatma. Akat dilinde bu anlam, 4. Bildiri'de geçen **amrin** ile eş anlamlıdır : Yıkılanı ayağa dikme, bayındır kılma (imar / tamir etme), ölen doğayı canlandırma. Ayrıca bağış, armağan, sunu; (Asur) **kadrû**. Kadir*

97/2. Üstelik sen, Düzen Gecesi'nin ne olduğunu nereden bileceksin?
97/3. Düzen Gecesi, bin[3] aydan seçkindir.
97/4. (Bu gece) içinde Melekler, ayrıca (Kutsal) Soluk, İdi'lerinin oluru ile[4] her türlü[5] onarım[6] için inerler.[7]
97/5. (Bu onarım, Evren için), tan yerinin ağarmasına dek (süren) bir esenlemedir[8].

53 - YILDIZ DİZİSİ (Necm Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[TANRI'NIN BELİRTİLERİNE İDRİS'İN TANIK OLUŞU][9]

53/1. Batmakta[10] olan yıldıza (ant olsun)![11]
53/2. Yoldaşınız[12] sapmadı, üstelik şaşırmadı,
53/3. üstelik o, tutku ile[13] konuşmaz.
53/4. Bu (size anlatacağım) ancak (İdris'e) bildirilen bir bildiridir.[14]
53/5. (Bunu) ona[15], çok büyük gücü olan[16] (Melek) öğretmişti,
53/6. (bilim) gücü[17] olan (o Melek). Böylece (İdris), (göğe) çıkmıştı[1],

---

[1] Kadir Gecesi'nin hangi gece olduğu bilinmez. Bu konudaki söylencelere göre kırktan çok olasılık vardır. bk. *K. Paksoy, "Rivayetler Işığında Kadir Gecesi".*

[2] 2/185; 44/2-3. Yeryüzünün yıllık bakımı sırasında, inancın bozulmuş olduğu görülünce bunu düzeltmek için Kur'an'ın, Uyarıcı Mehmet'e gönderilmeye başlandığı gece. Bu Dizi'nin, Dinler Tarihi içinde açıklanması için bk. Kadir Gecesi*.

[3] Büyük sayılar, Kuran'da genel olarak "çok, birçok, sayısız" anlamına gelir.

[4] onaylamasıyla; O, öyle olmasını istediği için

[5] **kulli** : her, bütün, her bir, her türlü.

[6] **amrin** : 1 - bakım, onarım, denetim, bayındırlaşma. (Osm) tamir, ayrıca Mekke'de yapılan "Umre" töreni (2/196) ile köktaştır. Krş. **muʿammarin** (35/11) : yaşatılan, kendisine yaş verilmiş olan. Bayındır (imar edilmiş) ile köktaştır. Ayrıca (Akat) **amāru** : bakmak, denetlemek, yoklamak, ortaya çıkarma, öğrenmek, duymak; 2 - Yemen [ʾ**mr**] : tansık. Kuzey ve Doğu Sami dillerinde "görmek" anlamına gelirken Habeş dilinde ʾ**ammara** öğrenmek, bilgi edinmek, belirtmek, bildirmek (Arapçada buyurma, emir verme), gösterme anlamına gelir. Bu sözcük ile (Akat) **qadru**, **kadaru** arasındaki anlam benzerliği için bk. 1. Bildiri'nin dipnotu. 32/5'te ise **yudabbiru** (önlem alır, yönetir, tedbir alır) denilecektir. Krş. [**myr**]'in türevi, tekgeçişli **wanamīru** (biz (yiyecek) sağlarız, getiririz) (12/65). Ayrıca bk. 44/4.

[7] Tanrı, yeryüzünün yıllık bakımını yaptırmak için Melekleri yeryüzüne gönderir. Bu bakım, denetim, yoklama sırasında yeryüzündeki inancın bozulduğu görülür. Tanrı, bu bozukluğu onmak, onarmak, yeniden düzenlemek için Kuran'ı, Uyarıcı Mehmet aracılığı ile indirir. Bu bakım, onarım konusunda 44/4'te [**frq**] (onmak, iyileştirmek) kökü kullanılacaktır. [**frq**] için bk. Onucu*. Furkan*

[8] **salāmun**. [**slm**] : 1 - esenlik, barış, uyuşumluk, dirlik; yatışmış olma. Evren'i içeren ögelerin yeniden uyumlu olması, bütün olması (onarılmış, bozulmamış olması). 2 - Her türlü kötülüklerin giderilmesi. 3 - Yağmurun sürekli çiselemesi. (Yemen) **s¹lm** : Esenlik, barış; yağmur yağışının düzenli oluşu; yağmurun düzenli olarak yağışı. "Yağmur" için bk. Bereket*; 4 - (Asur) **šullumu** : (Başlanan) işi bütünlemek; başarmak; görevi, buyruğu, amacı yerine getirmek, gerçekleştirmek. (Habeş) **salama** : kutsama; (Tigrinya) **sällämä** : süsleme.

[9] Kimi Geleneklere göre ilk on sekiz Bildiri Mehmet'in Göğe Çıkış'ı (Miraç) ile ilgilidir. Oysa bu Bildiriler'in tümü İdris'in Bitiğinden alınan anımsatmalardır.

[10] **hawā** : 1 - (Kuran) eğilme, eğilim gösterme; 3 - (Geez) **hawā** : gün batımı; bk. **ahwā** (53/53) : Altüst olan kentlerin batması; 3 - (Habeş) **ḥawaya** : güneşin batmasından ötürü kararmak, karanlık olma; gökyüzü kızarma. Bk. **hāwiyatun** (101/9).

[11] Batmakta olan yıldızı düşünün, gerisini anlayın! 1 - İdris'in, yeryüzüne yıldız düştüğünü görmüş olmasını doğrularım. 2 - Songün geldiğinde yıldızlar artık ışıldamayacak. 3 - Gözle görülen o doğup batan yıldız gibi Bugünkü Yaşam da bir gün batacak, sona erecek.

[12] İdris."yoldaşınız deli değildir" (81/22).

[13] **l-hawā**. 1 - tutkusunun etkisi altında; 2 - boşu boşuna, gereksiz, gereği olmadan. (Yemen) [**ẖwy**].

[14] İdris'e bildirileni ben size aktarıyorum. Anlatacaklarımı uydurmuyorum.

[15] İdris'e

[16] **šadīdu** : 1 - katı, çetin, güçlü (olan). **šadīdu l-quwā** : Cebrail diye anlaşılır; İbranicede **Gaḇrîʼēl**, Tanrı'nın gücü anlamındadır. 2 - çekici, çekip götürücü anlamı için bk. (Akat) **šaddidu**, **šādidu**. Dışarı (başka yere) göndermek için bk. (Habeş) [**sdd**]. Şiddet*. 3 - Öte'ye, Öte Yere, Tanrı'nın yanına Götürücü. krş. **l-quwā** ile (Akat) **kawûm** (I) : dışarısı, taşra, başka yer. bk. **muq'wīn** (56/73). Bu ise, **muntaha** (14. Bildiri) sözcüğüne verilen anlamlardan (uçtaki, ötedeki, sınırdaki, "ufuktaki") biridir.

[17] **ḏū mirratin** : Gücü olan (kimse) diye anlaşılır. (Arap) [**mrr**] : Kavrayışlı, sezgin (sezme yeteneği olan); görüş keskinliği, kavrayışı olan (*Lane*). Krş. (b/m) **bararatin** (80/16) [**brr**]*

53/7. (artık o, gökte) tüm ülkelerin[2] üstünde idi.[3]
53/8. Sonra (bel) bükmüş[4], böylece (büzülerek Tanrı'ya) yanaşmıştı[5],
53/9. artık (Tanrı'dan) iki yay uzaklıkta[6] idi ya da daha yakın.
53/10. Böylece (Tanrı), kuluna ne bildirecekse bildirmişti.[7]
53/11. Yürek, (o) gördüğünü[8] yalanlamadı.
53/12. Yine de siz onun ne gördüğü konusunda tartışacak mısınız?[9]
53/13. Üstelik kuşkusuz, O'nu öteki ağırlayış[10] sırasında (da) görmüştü[11],
53/14. Yasak Çiğde'nin[12] yanında,
53/15. onun yanında (ise) Barınak Bahçe'si[13] vardı.
53/16. Çiğde'yi bürüyen (o koku), (öteki kokuları) bürüdüğünde,[14]
53/17. (şaşkınlıktan ötürü) (onun) bakış(ı) ne (bir yana) kaymış ne de (öteye) aşmıştı.[15]
53/18. Evet! O, İdisinin en büyük[16] belirtilerinden[17] kimilerini görmüştü.[18]

[ÖTEKİ TANRININ, AYRICA MELEKLERİN ARACI OLARAK EDİNİLMESİNİN KINANMASI]

53/19. Gördünüz mü[1], Lat'ı, ayrıca Uzza'yı,

---

[1] (bir nesnenin üstüne) kurulma, yerleşme, dikilme, (ata, gemiye) binme, (taht'a) çıkma. İstiva Etmek*.
[2] **bil-ufuqi** : göz erimi, çevre. [Egemenin egemenliği altında olan] ülke, (tüm) ülkeler anlamı için bk. 41/53. Ayrıca bk. 81/23. İdris'in Bitiğinde, İdris'i göğe çağıran ses, bulut yığınlarından gelir. İdris'i göğe götüren ise esen yellerdir. Oysa göğe çıktıktan sonra kendisini orada gezdiren, üstelik Gizemden bilgiler veren Büyük Melekler arasında adı sık sık geçen, İdris'in sorularına yanıt veren, ayrıca yeryüzünün sorumlusu, denetmeni olan Melek Uriel'dir. (Yemen) [ʾ**fq**] : suyu, yeli denetim altında tutma; yönetim gücünü uygulama.
[3] 1 - Gökyüzünde, çok yukarıda, Tanrı'nın yanında idi. 2 - Gözle görülemeyen bir yerde idi, düş görüyordu (İdris'in Bitiği).
[4] **danā**. (Arap) [**dnn**], **danna**; (Yemen) **dyn** (I); (Habeş) **danana**. Boyun bükme, boyun verme; yükünme, sırtı kambur olma. 2 - (Arap) [**dnw**] : (bükülmüş olduğu için) yere / toprağa yakın olma.
[5] **fatadallā**. 1 - sıkılarak (salına salına) yanaşmak; 2 - aracılık yapmak. 3 - yüz üstü yere düşmek. [**dlw**] : (kovayı, su çekmek için kuyuya) sallamak; (deve yavaş yavaş) salınarak yürümek; alçaltmak, yanaşmak. Buradan değişik anlamlar türer (*Lane*) : [Su çekip susayanın] isteği(ni) yerine getirmek (bu anlam, 2/188'te para aktarmak; para yedirme (rüşvet), armağan vermek [susayan için su çekmek, su vermek, sulamak]); aracı olmak, aracılık yapmak. İdris'in aracılık yapması konusunda bk. 18/21'in dipnotu. Tanrı, Kendisinden çekinen, korkudan yüzünü kapayan, yüz üstü (yere düşmüş) olan İdris'e yanaşmasını ister, sonra kendisi ile konuşur (İdris'in Bitiği, 14/24). (Habeş) [**dlw**] : uygun, yakışır bir biçimde; gerektiği gibi olma.
[6] 2 - iki yay atımı uzaklığında [birkaç yüz metre]
[7] İdris'in Bitiği
[8] o ne gördüyse. İdris görüşünde, düşünde ne gördüyse, onu yüreği ile anladı (yüreği, gördüğü olayları yalanlamadı) (İdris'İn Bitiği 14/1-2).
[9] Mekke'de - nerdeyse - Allah'ın varlığına inanmayan kimse olmadığı için bu tartışma Tanrı konusunda değil, dirildikten sonra gidilecek olan Tanrı'nın Bahçesi konusundadır.
[10] tekgeçişli **nazlatan**, iniş diye anlaşılır. Oysa **l-munzilīna** : ağırlayanlar, konukseverler (12/59). Allah'ın ağırlaması.
[11] İdris'in Bitiği.
[12] **sidrat-ul-muntaha** (Sidretü'l Münteha) : (Ayrıcalıklı) Yasak Bölge. Öteki Bölge. Özgür İkizlerin (Huriler'in) yaşadığı Bölge. Yasak Çiğde*.
[13] **ǧannatu l-mawā** : 1 - konutun bahçesi. Bu yer, İdris'in Bitiği'nde, Tanrı'nın yeryüzüne kullarını görmeye geldiğinde oturması için yapılmış olan konutun bahçesidir. Tanrı'nın gelip kullarını görmesi için bk. Kuran 2/210. İdris'in (Slavca) Gizemler Bitiği'nde ise bu ağaç Tanrı'nın Cennet'e uğradığında kaldığı yerdir. (*A. Lods, "De Quelques Récits de Voyage au Pays des Morts"*). 2 - Egemen'in Bahçesi. (Geez) **mw**ʾ : yenmek, üstün gelmek; yengi; **mawā**ʾ**i** : üstün gelen, yenen
[14] 1 - Çiğde ağacında, koku koku üstünde idi; türlü türlü kokuları vardı, koktukça kokuyordu, (kokular) püskürdükçe püskürüyordu. "Oradaki kokulu ağaçlar arasında olan (o) ağacın kokusunu hiç duymamıştım" (İdris'İn Bitiği 24/3). O (ağaçtan gelen) koku, (öteki ağaçlardan gelen) kokuları örtüyordu. Gelenekler bu tümceye hiçbir doyurucu açıklama getirmez. [**ġšw**] kökü, örtme, bürüme, gizleme anlamlarına gelir. (Akat) **gešû** : (yel, su) püskürmek; **gêšu** : (Toprağı) çevirmek, döndürmek. Püskürmek, ansızın saldırmak anlamı için bk. **ġuzzan** (3/156). Denizin Firavun'u örtmesi (**ġašiyahum**) için bk. 20/78. 2 - İkizler'den (Huriler'den) biri, öteki ikizi örttüğünde (eşleştiğinde). (Sami) koku, yel ile (Sami) ruh, tin, can eş anlamlıdır. Yasak Çiğde*
[15] (Gördüğü güzelliklerden, güzel kokulardan / eşleşmiş ikizlerden ötürü) ne öteye ne de beriye bakabildi; bakışını, gözlerini hiçbir yana çeviremiyordu, şaşkınlık içindeydi (İdris'in Bitiği 24. Bölüm). Ağaç'ın güzelliği karşısında İdris'in şaşırması için ayrıca bk. İdris'in Bitiği 32. Bölüm.
[16] değişik anlamlar için bk. Büyük*
[17] izlerini, kanıtlarını
[18] Kendisine eşlik eden Meleklerin (özellikle Uriel) aracılığı ile

53/20. ayrıca ötekini, üçüncüyü, Menat'ı?[2]
53/21. Erkek[3] size, üstelik dişi[4] O'na mı?[5]
53/22. Öyleyse bu, ne yanlış bir paylaşma!
53/23. Bunlar ancak sizlerin - sizin, ayrıca babalarınızın - onlara taktığı adlardır[6]. Allah, (o) dişi konusunda hiçbir (aracılık) yetkisi[7] indirmedi. Üstelik, doğrusu onlar, kendilerine İdi'lerinden kılavuzluk gelmişken ancak sanıyı, üstelik canlar(ı) ne çekerse[8] onu izliyorlar.
53/24. Yoksa neyi imrenirse o, insanın mı olacak?[9]
53/25. Oysa Öteki, ayrıca İlk[10] (yaşam) Allah'ındır[11].
53/26. Üstelik Allah'ın dilediği, ayrıca beğendiği kimse için olur demedikçe, göklerdeki nice Meleğin aracılığı hiçbir konuda koruyucu olmaz.
53/27. Evet! Öte'ye inanmayanlar, Melekler'e kesinlikle dişi adlarını takıyorlar.[12]
53/28. Ayrıca onların bu konuda hiçbir bilgisi yoktur, ancak sanıyı izliyorlar. Oysa kesinlikle sanı, hiçbir konuda Gerçek'e engel[13] olmaz.
53/29. Öğütümüze sırt çeviren, ayrıca Buradaki yaşamdan başkasını istemeyen kimseden sen artık dön.
53/30. Bu onların bilgi konusunda (saparak) ulaştıkları yerdir. Evet! İdin, Kendisinin Yolu'ndan sapan kimseyi bilir, ayrıca O, kılavuzlanan[14] kimseyi bilir.
53/31. Üstelik göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa Allah'ındır. (Bu gerçeği) karalayanlar[15] ne yaptılarsa (ona göre) karşılık versin, ayrıca (onu) benimseyenlere, (ödülün) benimsenecek olanı ile karşılık versin diyedir,
53/32. (bu kimseler), (kirliliğin) bağışlanabilecek[16] olanı dışında, kirliliğin büyük[17] olanlarından, ayrıca (suç ile) lekeleyici eylemden[18] kaçınırlar. Evet! İdin'in yarlıgaması engindir. O, sizi topraktan türettiğinde(n) (ayrıca) analarınızın karnında dölüt[19] olduğunuzda(n beri) sizleri bilendir. Siz artık kendinizi aklamayın. O, sakınan kimseyi bilendir.

[TANRI'NIN YARATMA, KARŞILIK VERME GÜCÜNÜN ANIMSATILMASI]

53/33. Gördün mü, yüz çevireni?
53/34. üstelik az vereni, ayrıca savsayanı[20]?
53/35. Gizem'in bilmi kedisinde mi de o, (doğruyu) görüyor?
53/36. Yoksa Musa'nın yapraklarında ne olduğu kendisine bildirilmedi mi?
53/37. Üstelik sözünü tutan[21] İbrahim'in (yapraklarında olanlar gibi) [22] :

---

[1] Bu konuda ne düşünürsünüz? Görmek*
[2] **Al-Lat**, **Al-Uzza** ile **Manat**, o çağda önemli dişi tanrılardı. Yemen'de de tapılan dişi **Al-Uzza**, **Al-Aziz** ile eşleştirilirdi; ortak tanrı olarak sayılırlardı. Bk. *H. Derenbourg. "Une inscription yéménite".*
[3] Hubal (?). Mekke'de tapılan önemli bir tanrı iken (İbn Al-Kalbi), Kuran'da doğrudan doğruya adı geçmez. Hubal*
[4] Allat (?)
[5] krş. 52/39
[6] Al-Uzza : üstün, yürütücü; Al-Manat : uğur, yazgı; Al-Allat : Tanrıça.
[7] 1 - sözcülük yetkisi; 2 - açıklık getirici (kanıt). Allah ile aranızda aracı olması için kendisine (Allat'a ?) yetki vermedi. Sultan*
[8] beğendikleri; bir "süs" olan (43/18).
[9] Bu tanrılardan gelebilecek bir aracılığı beklemek gibi anlamsız umutlarla, insanın her istediğine kavuşamayacağı belirtilir. Böylelerine bundan sonraki Bildiriler'de "ortak koşucu" adı verilecektir.
[10] ilk (yaşam) : bugünkü yaşam
[11] 2 -Tanrıların tümünün, ayrıca Meleklerin yaratıcısı Allah'tır. Onlar, Allah'ındır.
[12] "Yoksa Biz Melekleri dişi olarak yarattık da onlar tanık mıydı?" (37/150). İdris'in Bitiğindeki Melekler de erkektir.
[13] **yuġ'nī**. Çit ile çevirme, kısıtlama; koruma. Gani*
[14] **ih'tadaw** : kılavuzu izleyeni, kılavuz edinmiş olanı
[15] Öğütümüzü karartanlar, lekeleyenler; sağlığını bozanlar. Karalık*
[16] **l-lamama** : gelişigüzel, özenmeden işlenen (küçük suç) diye anlaşılır. 2 - (Yemen) **lmm**. Başkalarınca uygun görülebilecek [dolayısı ile önemsiz] olan; 3 - (Habeş) bağışlanabilecek olan. Krş. köktaş **lamman** (89/19).
[17] 42/37. 1 - (suçların) büyükleri; 2 - (Yemen) sorumlu olunan (suçlar); 3 - (Akat) (suçların) abartılmış olanları. Büyük*
[18] 1 - (yüzü) kızartıcı (eylem); 2 - kaçamak (eylem) Alçaklık*
[19] oğulcuk, dölüt
[20] **akdā**. 1 - savsamak, ara sıra yapmak; 2 - (Akat) **ekdu** : öfke; **ekēdu** : sövmek.
[21] **waffā** : o bütünledi, o yerine getirdi. Allah'ın İbrahim ile yaptığı antlaşmayı yerine getiren; sözünü tutarak nerdeyse oğlunu boğazlayan.
[22] Musa ile İbrahim'in yapraklarında yazılı olanların dökümü bir sonraki Bildiri'de başlayıp 54. Bildiri'de sona erer.

53/38. "Hiçbir yük taşıyıcısı başkasının yükünü taşımadığı,[1]"
53/39. "ayrıca insan için, ancak ne çaba gösterdiyse[2] (ona karşılık) olacağı,"[3]
53/40. "ayrıca kendi çabasının yakında[4] (açığa koyulup) görüleceği,"
53/41. "sonra (bütünlenen) çabanın[5] karşılığının ona eksiksiz verileceği,"
53/42. "ayrıca Durduruluş'un[6] İdine olduğu,"
53/43. "ayrıca O'nun, güldüren, üstelik ağlatan olduğu,"
53/44. "ayrıca O'nun öldüren olduğu, üstelik yaşam veren olduğu,"[7]
53/45. "ayrıca O'nun, erkek, ayrıca dişi (olarak) iki eşi yarattığını,"
53/46. "(ayrıca bunun için) çıkarılan[8] bir damla dölden (başladığını),"[9]
53/47. "ayrıca Öteki Yaratılış'ın[10] O'na düştüğü,"[11]
53/48. "ayrıca O'nun, (insanları) koruyan[12], üstelik varsıl kılan (biri)[13] olduğu,"[14]
53/49. "ayrıca O'nun, Akyıldız'ın[15] İdisi olduğu,"
53/50. "ayrıca O'nun, önceki Ad'ları[16] yok ettiği,"
53/51. "ayrıca Semud'ları (da yok ettiği), böylece geriye (kimseyi) bırakmadığı,"
53/52. "ayrıca önceden Nuh'un toplumunu (da yok ettiği gibi). Evet! Onların daha çok karartıcı, ayrıca daha azgın oldukları[17],"
53/53. "ayrıca O'nun, Altüst Olmuş (Kent)leri[18] batırdığı[19],"
53/54. "ayrıca O'nun, o (kentler)i ne ile örttüyse örttüğü"[20] (kendisine[21] bildirilmedi mi?)
53/55. Sen artık, İdin'in hangi iyiliğini tartışıyorsun?
53/56. Bu (Bitik), ilk uyarıcılar[22] gibi bir uyarıcıdır.
53/57. Yaklaşan[23] (Gün), yaklaştı.

---

[1] Her suçlu ancak kendi suçundan sorumludur (17/15). "Ölecek [Cehennem'e gidecek] olan günah işleyen kişidir. Oğul babasının suçundan sorumlu tutulamaz, baba da oğlunun suçundan sorumlu tutulamaz. Doğru kişi doğruluğunun, kötü kişi kötülüğünün karşılığını alacaktır." (Hezekiel 18/20)
[2] **saʿā**. 1 - (Arap) [**sʿy**] : çaba, eylem, davranış; 2 - (Sür) [**sʿy**] : saldırı; 3 - (Habeş) **śaʿaya**, (Arap) [**šʿy**] : dağılmak.
[3] Yoksa Tanrı dilerse bunun tersi olacak. 1. Samuel 2/5.
[4] **sawfa** : yakında. (Yemen) **s²wf** : 1 - korunmuş olarak; 2 - açığa koyularak.
[5] (Yemen) [**gzy**] : bir ödevi, görevi yerine getirmek, bütünlemek. Yetkili birisince kutlanmak [ödüllendirilmek]; Ceza*
[6] **l-muntahā** : durdurulma; yaşam akışının durdurulması; dinginleşme; (insanlar için) birikme yeri, birikme "havuzu". (Saat'in) durduruluşu (79/44).
[7] 1. Samuel 2/6.
[8] **tum'nā** : dışlanmış, dışarılmış (dışarı çıkarılmış), dışarı atılmış. Atmık (**maniyyin**) (75/37) ile eş kökenlidir.
[9] 86/7
[10] **l-našata** : yaratış, türetiş. Ölülerin diriltilmesi, canlandırılması.
[11] 1. Samuel 2/6.
[12] korumak; kalabalık, çok, varlıklı olmak; (birisi için) sığınak olmak
[13] **aqnā**. Tekgeçişlidir. 2 - boyun eğdirtir, denetim altında tutar (bk. sonraki Bildiriler). [**qny**] kökü için bk. **qnt***
[14] 1. Samuel 2/7.
[15] **l-šiʿʾrā** : Akyıldız (Sirius). Büyükköpek takımyıldızında yer alan en parlak çift yıldız. Mısır, Yunan uygarlıklarında kendisine değer verildiği gibi kimi Arap boyları bu yıldıza tapardı. "Yıldız tapıcılarına" yönelik olmalıdır. On Dokuz*
[16] önceden yaşamış Ad Boyu, toplumu
[17] Çünkü İdris'in Bitiğinde de belirtildiği gibi Tanrı'nın oğulları (erkek Melekler), yeryüzündeki insan kızlarını beğenip onlarla eşleşmişlerdi. "Yeryüzünde insanlar çoğalmaya başladı, kızlar doğdu. Tanrı'nın oğulları, insan kızlarının güzelliğini görünce beğendikleriyle evlendiler." (Yaratılış 6/1-2). "Tanrı'nın gözünde yeryüzü bozulmuş, zorbalıkla dolmuştu. Tanrı yeryüzüne baktı ve her şeyin ne denli bozulduğunu gördü. Çünkü insanlar yoldan çıkmıştı. Tanrı Nuh'a, "İnsanlığa son vereceğim" dedi, "Çünkü onlar yüzünden yeryüzü zorbalıkla doldu. Onlarla birlikte yeryüzünü de yok edeceğim." (Yaratılış 6/11-13). Zorba : Meleklerin, insan kadınlarından doğan çocukları; dev yaratıklar; "Devler".
[18] Devirilen (altüst olan) kentler : Bu deyim Kuran'da genellikle Lut Boyunun kentleri olan Sodom ile Gomora için kullanılır. Köken için bk. Aldatılmak*. "Alt üst etme" için 30/2'de [**ġlb**] kökü kullanılır.
[19] **ahwā** : kaydırdı. krş. "kayan / batan yıldız" (1. Bildiri). Söz konusu olan kayma / batış, yanardağ patlaması sırasında ortaya çıkan depremin bir sonucudur. 2 - boşa gitmesini sağlamak. (Yemen) [**ẖwy**] : boşa (yok olmaya, yıkıma) götürmek; gereksiz, yarasız kılmak.
[20] **faġašāhā**. Bu iki kenti örtmek için yığın yığın taş gönderdi (11/82). "Rab, Sodom ve Gomora'nın üzerine gökten ateşli kükürt yağdırdı." (Yaratılış19/24). Gökten taş ya da kükürt yağması ancak bir yanardağ patlamasının sonucu olmalıdır. Akat **gešû** : (yel, su) püskürmek; **gêšu** : (Toprağı) çevirmek, döndürmek. Dolayısı ile "O (Tanrı),(onları örtmek için) ne püskürttüyse püskürttü" diye de anlaşılabilir. Yasak Çiğde'den püsküren kokular gibi (16. Bildiri).
[21] 36. Bildiri'deki kimse.
[22] Musa'nın, İbrahim'in uyarıcı yaprakları (36 ile 37. Bildiriler).
[23] **l-āzifatu**. **yawma l-āzifati** (40/18). (Habeş) **zaffa** : düşüp yayılma.

53/58. Onu Allah'tan başka açığa çıkaracak yok.
53/59. Yine de siz, bu konuya şaşıyor musunuz?
53/60. Ayrıca siz gülüyor musunuz? Üstelik ağlamıyor musunuz?
53/61. ayrıca (bu), siz dalgın[1] olduğunuz (için mi)?
53/62. Artık Allah için yere kapanın[2,] üstelik kalıcı olun[3].

102 - BOLLUK DİZİSİ (Tekasür Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

102/1. (Edindiğiniz) bolluk[4] sizi oyalar,
102/2. gömütlere gidip (İdi'nize) gelmenize[5] dek!
102/3. Yok! Yakında bileceksiniz.
102/4. Yok! Yok! Yakında bileceksiniz.
102/5. Yok! Kesin[6] bir bilimle (her konuyu) bilseniz (bile),
102/6. (bilmediğiniz) Kızgın Ateş'i kesinlikle göreceksiniz.
102/7. Sonra siz onu kesinlik gözü[7] ile kesinlikle göreceksiniz.
102/8. Sonra o Gün, (size verilmiş) gönenç[8] konusunda kesinlikle sorgulanacaksınız.

105 - KIZIL DİZİSİ (Fil Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

105/1. Kızıl[9] (Ateş)e sürülecek olanlar konusunda[10], senin İdinın ne ettiğini görmedin mi?
105/2. Ayrıca, onların düzeneklerini boşa çıkarmadı[11] mı?
105/3. (Hani O) üstelik, üzerlerine (taş) taşıyıcı[1] kuşlar[2] göndermiş,

---

[1] 1- dalgınlık (aymazlık) içinde olmak. 2 - şarkı, türkü söylemek, eğlenmek
[2] Yere Kapanmak* : (Allah'ın) yasasına uymak.
[3] Kul*. 1 - kalıcı, sürekli olun; Kaçamak eylemlerde bulunmayın; Ara sıra başka tanrılara uymayın. Alçaklık*; 2 - (ancak O'na) tapın.
[4] **l-takāṯuru** : 1 - (nesne, çocuk, vb) (derlenip) toplanmış olma; (her konuda) çok olma, "çoklaşma". "Kevser" (ekin toplama, hasat) (108. Dizi) ile köktaştır. Ayrıca bk. **takāṯurun** (57/20); 2 - (Akat) [**ktr**] : yardımlaşma, dayanışma, arkadaşlık. dç : "Çoğumsama" (Hüseyin Atay)
[5] **zur'tumu**. [**zwr**] : (uyuyanları sağa sola çevirme) (18/17); (Habeş) **zwr**, **zora** (**yəzur**) : dolaşma, gezinme; **ʾazora** : döndürme; dönmek, çevresinde dönmek; bir ileri, bir geri gitmek. Suçluların, Kızgın Ateş'i görmeleri (6. Bildiri) için ölüp gömüte gitmeleri değil, gömütlerin altüst (Diriliş Günü'ün gelmiş) olması, sonra onların gömütlerden çıkması gerekir. (Yemen) [**zbr**] : (ayağa) dikmek. Bu anlam dikilme, diriliş, "kıyamet" ile yakın anlamlıdır. (Akat) **zâru** : (çevresinde) dönmek, yuvarlanmak. Krş. uğur oyunlarında "zar atmak". "Gömütlerden savurulma" anlamı için bk. (Akat) **zarû** (II) ile **zārû** : savurma, saçma, serpme; **şêru** : yayılmak, (dışarı doğru) genişlemek.
[6] **l-yaqīni** : kesin (olan ilke, temel düşünce, temel inanç)
[7] **ʿayna l-yaqīni** : kesin göz; yanılmadan, kuşkuya düşmeden gören göz, kesinlik gözü. Göz*
[8] (Kendilerini sınamak için verilmiş olan) bolluk, esenlik, varlık içinde yaşayış, gönenç; kayra. Nimet*.
[9] **bi-aṣḥābi l-fīl** : "Fil sahipleri" diye anlaşılır. Fil Olayı*. 1 - Kuran'da 78 kez yer alan **aṣḥāb**, bir nesnenin değil, bir yerin "sahibi", iyesi (çoğul) anlamı ile geçer. Kimi Bildiriler'de yoldaş, yandaş anlamına gelir. Öte yandan **aṣḥābu l-aykat** (50/14) Eykeliler, Eyke'de oturanlar demektir. Sözlük anlamı bakımından Cennet'e / Cehennem'e gidecek olanlar, oraya sürülenler, orada şimdiden oturuyormuş gibi olanlar deyimleri ile birdir. 2 - Fil, Arapçaya, öteki Sami dillerindeki (Sür, Arami, Akat) **pīl**, **pīlu**, **pīru**, **pēru** sözcüklerinden geçer (*Geez Sözlük, 159*). Oysa (Akat) **pelû** (III) : 1 - kızıl; 2 - kızarmak, kırmızı olma, kızarıklık (yüz, saç, ay, gök kuşağı, yün, karınca); 3 - Olgunlaşan hurmaların kızıllaşması. Cehennem konusunda benzeri bir niteleme için krş. Kızıllık (**hāwiyatun**) (101/9). Not : (Arap) **filfil**, ağızı yakan, yakıcı (kırmızı ?) biber anlamına gelir. Kızgın Ateş*. 4 - (Akat) **bêlu**, **pêlu** : (nesneyi, birisini, ülkeyi) elinde tutma, denetim altına alma; sorumlu. Bu ise (Osm) fail, (Arap) [**f ʿl**] ile yakın anlamlıdır. Bu durumda **l-fīl**, adı **mḥmd**, **Maḥmūd** olan yöneticinin adıdır. **Muḥammad b. Khuzaʿī ʾl-Sulamī** (?), Abraha (?). Geleneklere göre bu filin [fail olanın?] adı Mahmut idi. Övgü*. Geleneklere göre Mehmet, "Fil Yılı'nda" doğmuştu.
[10] Kızıl'a / Kızıllık'a, Kızarıklık'a sürülenler : Cehennem'e sürülecek olanlar, orada kalacak olanlar.
[11] saptırma; başıboş gezinmesini sağlama; (Yemen) sayrılık bulaştırmak [sayrı kılmak, çürütmek].

105/4. onlara, köpük taşından taşlar[3] atmış(lar)dı[4].
105/5. Böylece onları, çiğnenmiş kabuk gibi[5] yapmıştı.[6]

70 - BASAMAKLAR DİZİSİ (Mearic Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[YARGI GÜNÜ'NE KARAÇALAN VARSIL KİMSELERE GÖZDAĞI]

70/1. Soran biri[7], Beklenen[8] Ezinç konusunda soru sordu,[9]
70/2. karaçalıcılar[10] için onu kimsenin savuşturamayacağı[11],
70/3. basamakların[12] iyesi Allah'tan (gelecek ezinç konusunda).
70/4. (O basamaklar ile) Melekler, ayrıca (Kutsal) Soluk[13], süresi elli bin yıl olan bir gün içinde O'na yükselirler.[14]
70/5. Sen artık gerekli[15] bir dayanç ile katlan;
70/6. Evet! Onlar onu[16] uzak (gibi) görüyorlar,
70/7. oysa Biz onu yakın görüyoruz.
70/8. O Gün gök, erimiş (maden) gibi olacak[17],

---

[1] **abābīla** : Tekgeçişlidir. Kuran'ın dışında ne olduğu bilinmez. Sürü, sürüler diye anlaşılır. (Habeş) **bābil** : kurgusal bir kuş. Bu sözcüğün Habeş diline Kuran'dan geçmiş olduğu sanılır. (Amharca) **bəbliya** : kara, kahve renkli kuş. 1 - (Akat) **abālu** (**wabālu**, **babālu**) : 1 - getirmek, taşımak. **bābbilu** (**bābilu**) : taşıyıcı; **muttabbilu** : görevli, uşak. 2 - Tokaçlayıcı. Tokaçla vuran. (Arap) [**wbl**] kökü ile eş tutulan (Habeş) **happala**, tokaçla çamaşır yıkayan kimse. Tokaçlayarak ezmek, savaşta kullanılan mancınık ya da koç başlı kütükleri andırır. Vebal*. Öte yandan, Medine'nin 180 km. kuzeyinde bulunan Dedan (Al-ʿUla) Arapçasında "taşınılmış olma" deyimi, ölmüş olma" demektir. Bu bağlamda "öldürücü" kuş olarak mı anlamalı? Yanardağ patlaması, taşması sonucunda püskürtülen bu taşlar için bk. (Akat) **babālu** kökenli **bibbulu** : sel, su taşması. Köpük Taşı*. Gürültülü, çığlık atan, fışkıran (?) : (Habeş) **bablāt** (I) : tuzlu ve çamurlu kaynak. (Geez) **bub bālā** : (çağlayan su, kızgın insan) ses çıkarmak; **bubb bela** : çığlık atama, bağırma, havlama. (Akat) **bibbulu** : sel, su taşması. Çığlık*, Pislik*
[2] **ṭayran** : kuşlar. "Dökücü" ya da "tutuklayıcı" gibi anlamlar için bk. yakın sesli Kumar*
[3] **siğğīlin** : 1 - lüle taşı. 2 - gülle. Köpük Taşı*.
[4] **tarmīhim**. [**rmy**] (24/4) : atmak, suçlamak; (Yemen) ödemek, sonuna dek götürmek. (Akat) **ramû** : yere saçma, atma; (gümüş, bitüm ile) kaplama.
[5] **kaʿaṣfin** : kabuk gibi. Krş. Kabuğu (olan taneler) (**l-ʿaṣfi**) (55/12). (Akat) **ṣuppu** (I,II), **ṣa''upu**, : süsleme, kaplama, örtme, bürüme.
[6] Ya kendilerine yakın olduğu için ya da kuzeye doğru yaptıkları yolculuklar sırasında yanından geçtikleri için Mekkeliler'in bilmiş olması gereken bu söz konusu olayın ne olduğu bilinmez. Bu olay, kendilerine 11/82-83'te de anımsatılır. Ayrıca bk. 37/177. Bu konuda bk. *A. Korotayev, "Origins of Islam"*.
[7] **sāilun** : savlayıcı, dilekçesi olan, soracak sorusu olan. (Habeş) : sormak; (başkası için) sormak, aracı olmak. Dolayısı ile bu, yadsımanlar (bu ezinci yadsıyanlar) adına sorulmuş bir soru olarak da anlaşılabilir. 2 - çamur atan, yeren, karaçalan, kötüleyen, kafir* biri. (Habeş) **ṣaʿala**, **ṣaʿāli**, **ṣəʿul**. Sormak*
[8] **wāqiʿin** : düşmek, olmak üzere olan; çökmekte olan; olanaktan gerçekliğe geçmekte olan. Eli kulağında, hemen olacak, nerdeyse olmuş olan. Köktaş **l-wāqiʿatu** için bk. 56/1'in dipnotu.
[9] Bu, olasılıkla alay edici soruya Allah, "Biz sizden öğüt alacak biri değiliz diye yanıt verecektir (70/41).
[10] Kuran'da bu deyimin ilk olarak geçtiği Bıldiriler'den birisidir.
[11] Onu savuşturacak kimse olmayacak (52/8).
[12] **l-maʿāriğ** : Bu sözcük 43/33'te (evin çatısına çıkmak için kullanılan) basamaklar, merdivenler diye anlaşılır. Meleklerin, gökle yer arasında gidip geldikleri yol. Allah'ı görebilmek için kullanılacak olan "basamaklar", O'na özgüdür. O dilemedikçe kimse O'na yükselemez. Göğe (Cennet'e) giden yol, ayrıca bu yolu Elçi Mehmet'e kesmek isteyenler konusu Medine döneminde yer alır (22/15). "... Tanrı'nın melekleri merdivenden çıkıp iniyorlardı." (Yaratılış 28/12). Göğe çıkan basamaklar konusunda bk. *R.S. Boustan; A.Y. Reed. "Heavenly Realms"*
[13] Cebrail diye anlaşılır.
[14] İnsanoğlunun sayışına göre bin yıl sürecek bir çıkış gerektiren yükseklik (32/5). Allah'ın yüceliğinin bir kanıtı anlamındadır. Dizen (ritim) bozan, uyaksız bu Bildiri sonradan bir üsteki Bildiri'deki "basamaklar" konusunda açıklama getirmek için sonradan eklenmiş gibidir (*Blachère*).
[15] yeterli, uygun, "yararlı olabilecek". Cemil*
[16] Saat'i, Songün'ü
[17] **kal-muh'li** (18/29, 44/45). Köken (?) (Akat) **ḫiālu**, **hâlu** : terlemek, sızmak, sızıntı; **ḫīltum** : gümüş "sızıntısı, akıntısı"; **ḫīlu** : sızıntı, sakız (reçine). Bu durumda **muh'li** (edilgen ?) (yanardağdan) "sızdırılmış", eritilmiş maden anlamına gelmelidir. "Erimiş maden" deyimi için bk. Yasna 30/4, 51/9, 32/7, 30/7.

70/9. ayrıca dağlar ditilmiş yün[1] gibi,
70/10. üstelik hiçbir kısırgan, bir kısırganı sormayacak.
70/11. (Oysa) birbirleri ile görüştürülecekler. Kendi yolunu izlemiş (olan)[2] kimse, o Gün'ün ezincine karşı oğullarını kurtulmalık olarak vermeyi isteyecek,
70/12. ayrıca eşini, ayrıca kardeşini,
70/13. ayrıca kendisini barındıran soyunu[3],
70/14. sonunda - kendisini kurtarsın diye - yeryüzünde kim varsa tümünü.
70/15. Yok![4] Kuşkusuz, o, (derileri) Soyucu[5] (bir Ateş)tir,
70/16. kızarık (derileri)[6] yolan,
70/17. (o Ateş), dönüp (yoksula) sırtını çeviren kimseyi çağıracak,
70/18. ayrıca (o varlık) toplayanı, böylece (onu) yığanı.

[İNSANIN KAYPAKLIĞI, DOYUMSUZLUĞU]

70/19. Evet! İnsan oynak[7] yaratıldı.
70/20. Kendisine kötülük dokunduğunda haykırır,
70/21. üstelik kendisine seçkin bir (durum) dokunduğunda (daha çok) ister[8].
70/22. (Yoksula) yanaşanlar[9] dışında,[10]
70/23. ayrıca yanaşmalarında[11] sürekli olanlar[12] (dışında),
70/24. ayrıca varlıklarında, (verilecek) belli bir pay[13] olanlar (dışında),
70/25. - (onlar, o payı), dilenciler, ayrıca yurtsuz kimse[14] için (verirler) -
70/26. ayrıca Duruşma Günü'nü doğrulayanlar (dışında),
70/27. ayrıca İdi'lerinin ezincinden (ötürü) titreyenler (dışında),
70/28. doğrusu (onlar) İdi'lerinin ezincine karşı güven altında olunmaz, (bunu bilirler),
70/29. ayrıca yarıklarını[15] korurlar,
70/30. eşleri[16] ya da sağ ellerinin (sıkışarak) edindiği kimseler dışında. (Bu kimselerden biri ile cinsel ilişki olursa), artık doğrusu onlar kınanmazlar;
70/31. ancak, bunun ötesini amaçlayanlar (unutmasınlar), artık onlar aşırı gidenlerdir,
70/32. ayrıca onlar, kandıkları (sözleri)[17], ayrıca verdikleri sözü gözetirler,
70/33. ayrıca tanıklıklarında dosdoğru olanlar (dışında),
70/34. ayrıca sözleşmelerinde[1] tutucu olanlar[2] (dışında).

Bk. www.iranica.com/articles/eschatology-i, ayrıca bk. *M. Stausberg, "Hell in Zoroastrian History"*.
[1] 101/5. "zıplayan, sıçrayan koçlar, kuzular" gibi (İdris'in Bitiği) 51/4.
[2] Kılavuzun gösterdiği yol yerine kendi yolunu izleyen kimse. Mücrim*
[3] **wafaṣīlatihi**. İçinden çıkmış olduğun toplum / soy. [Ağaç gövdesinden çıkan, ayrılan bir dal gibi] içinden çıkmış (türemiş) olduğu kimseler diye anlaşılır. Krş. Fasıl Günü*
[4] kimse kendisini kurtaramayacak
[5] **laẓā** : Cehennem'in adlarından biri diye sayılır. Bir sonraki Bildiri'ye bakılırsa **laẓā**, üstten geçer, derinliğe inmez. 1 - Habeş ve komşu dillerde **ləḥṣa**, **laḥaṣa**, **laḥaḍa** : (kabuk, deri) yolmak, soymak; **laḥāṣi** : yolan, soyan; bk. bir sonraki Bildiri; 2 - (Arap) **laḥisa**, **lassa** (yalamak) kökünün yerel (ya da yanlış) bir okunuşu : yalayan, yalayıcı (Ateş).
[6] **lilšawā** : Yanık, kavruk. Krş. **laẓā** (bir üsteki Bildiri). Köktaş **yašwī** (18/29). Köken : Et kavurma, eti kızartma; (deve) sıcaktan çatlamak; ayakta çatlaklar oluşmak.
[7] 1 - kıpırdayan, yerinde durmayan. 2 - şarkı söyleyici; [bağırıcı, haykıran].
[8] **manūʿan** : ister, isteklenir, açgözlü olur. Tekgeçişli bu sözcük menetme (kısıtlama, engel olma) değil, temenni etme ile köktaştır. Krş. "toplayan ve yığan kişi" (70/18).
[9] **al-muṣalīna** : Yanaşıklar*, yakında olanlar, yaklaşmış olanlar. (74/43, 107/4). "Dönüp (yoksula) sırtını çeviren" kimse gibi olmayan (17. Bildiri).
[10] dç : "Ancak, namaz kılanlar başka" (*Diyanet*).
[11] **ṣalātihim** : onların (yoksula) yanaşması.
[12] dç : "Onlar, namazlarına devam eden kimselerdir." (*Diyanet*). Oysa krş 107/5.
[13] **ḥaqqun** : pay; kazıntı. Kuran'da ilk kez bu Bildiri'de varlıklı olanların, varlıklarının bir bölümünü (payını) yoksullara vermeleri gerektiği bildirilir. Pay*. 51/19. Bu "pay" deyimi Tevrat'ta "ondalık" diye geçer. Özellikle bk. Yasanın Tekrarı 14/22-28 ve ayrıca "... ondalığı Levililer'e, yabancılara, öksüzlere ve dul kadınlara vereceksiniz" (26/12).
[14] Mahrum*
[15] **lifurūğihim** : çatlaklarını, yarıklarını. Cinsel organlarını. Yarık*
[16] ssç : (dişi) eşleri
[17] **li-amānātihim** : aldıkları (sözler); kendilerine güvenilip verilen (sözler). Değişik anlamlar için bk. 2/283, 8/27, 33/72. Emanet*

70/35. İşte onlar, Bahçeler'de ağırlanacaklar.
70/36. Ne olmuş artık o karaçalan kimselere (böylece) (korku içinde) sana doğru dik dik bakıyorlar[3]?
70/37. Sağdan, ayrıca soldan (gelen) kandaşlar[4] (gibi olup),
70/38. onların her biri, Gönenç Bahçesi'ne[5] sokulacağını mı umuyor?
70/39. (Öyle) olmayacak! Evet! Biz onları, bildikleri ne ise (o nesneden) yarattık.
70/40. Doğuların, ayrıca Batıların İdisine ant içerim : Evet! Biz kesinlikle gücü yeteniz,
70/41. (onları), onlardan seçkin olan (bir toplum) ile değiştirmeye (yeteniz). Üstelik Biz, (sizden) öğüt alacak (biri)[6] değiliz.[7]
70/42. Artık bırak onları; kendilerine söz verilen Gün'leri ile kavuşuna dek boşuna tartışsınlar, üstelik eğlensinler.
70/43. Dikili taşa[8] koşarmış gibi gömütlerinden ivedilikle çıkacakları Gün,
70/44. bakışları yere bükük, aşağılık (duygusun)a bürünmüş (olacak). İşte bu, onlara söz verilen Gün olacak.

76 - İNSAN DİZİSİ (İnsan Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

76/1. İnsanın (insan olması) için - kendisi (insan olarak) anılmaya değer[9] bir nesne değilken - çok uzun bir süre[10] geçti mi? (diye sorarlar).[11]
76/2. Evet! Biz kendisini deneyelim diye[12] insanı (döl yatağına) sokulmuş[13] bir (döl) damlasından yarattık; böylece onu işiten, gören (bir varlık) yaptık.
76/3. Evet! İyilikbilir de olsa karaçalıcı da olsa Yol'da ona kılavuzluk ettik.
76/4. Evet! Karaçalıcılar için zincirler, demir halkalar, üstelik Alevli Ateş'i düzenledik.
76/5. Evet! Seçilmiş olanlar[14], içeriğinde kafur olan bir çanaktan içecekler,
76/6. o (çanaktaki içki)yi, Allah'ın kullarının[15] içtiği bir kaynaktan çıkarıp, (kafura) karıştıracaklar[1].

---

[1] **ṣalātihim** : onların bağlantısı, onlar sözleşmeye yanaştıklarında. Krş. **l-ṣalat** : [Kalıt düzenlemesinde yapılan] antlaşma, sözleşme, (sözleşmenin) bağlanması (5/106); "sözleşmeye yanaşma, sözleşmeden dönmeme". Ayrıca krş **ṣalātihim** : onların (yoksullara) yanaşması (23. Bildiri).
[2] **yuḥāfiẓūna** : gözetirler, tutarlar, tutucudurlar.
[3] **muh'ṭiʿīna** : [**hṭ**ʿ] kökü Kuran'da üç kez geçer (14/43, 54/8, 70/36) : İvedilikle ilerlemek; giderken korku içinde bir noktaya dik dik bakmak; (develer) boynunu dikerek, gererek [uzaktaki bir noktaya bakıyormuş gibi] çabuk yürümek. Bu çeviride, *Al-Jalalayn* izlendi. 2 - Suçluluk duygusu, üzüntü içinde. (Habeş) **ḫaṭʾa** : eksik, yoksun olma; yakın bir kimseyi yitirmiş olma; üzülmüş olma; suç işlemiş olma. (Arap) **ḫaṭiʾa** ile yakın anlamlıdır. (Habeş) **māḫ(ə)ṭʾa** : [suç işlediği için] kaçmış olan; kaçak.
[4] ʿ**izīna** : bölükler, topluluklar diye anlaşılır (ʿ**ayn zāy wāw**). Köken : Birisinin birisine babası olduğunu ileri sürmek. "Sen benim babamsın ya da ben, senin oğlunum demek"; Aralarında kan bağı olan kimselerin kurduğu birlik. Birisinin birisine "Acı bana, bağışla beni" demesi (*Lane*). Dolayısı ile bu Bildiri'de denilmek istenilen Cehennem'e gitmekten korkan kimselerin Elçi'ye "Biz, seninle sağdan soldan (yakından uzaktan) akraba kimseleriz, kandaşlarız; acı bize, kurtar bizi demeleridir. 2 - (Yemen) ʾ**ys**[1] : (küçültücü bir deyim) adamcık, yoldaş, arkadaş.
[5] Gönenç (Mutluluk) Bahçesi. Cennet'in adlarınan biridir.
[6] **masbūqīn** (56/60).
[7] Dizi'nin ilk Bildiri'sinde söz konusu olan, Öteyaşam'a inanmayıp alay ederek soru soran kimseden alacak öğütümüz yoktur deniliyor.
[8] **nuṣubin** : dikili taş. Bu deyim ya "put" demektir ya da bir yarışmada, yarışanların varacağı yeri göstermek için dikilmiş bir taş (iz, amaç, nişane) anlamındadır. Nasip*
[9] anılacak
[10] **l-dahri** : çok uzun süre. Krş. ölüm/yaşam bağlamında yer alan **l-dahru** (45/24).
[11] İnsanın yaratılışı ile olgunlaşması, aşama aşama [(Habeş) birdenbire olmayan, geciktirmeli] mi oldu, yoksa o, birdenbire olgun biri olarak mı yaratıldı? İnsanın aşamalardan geçerek yaratılması (39/6). Asalak*
[12] Tanrı, kulların ne yapacağını önceden bilemez.
[13] **amšāğin** : (iki nesne, iki renk) karıştırılmış, karışık. Krş. (Akat) **saḫaga** (III) : içine sokmak; (davarı, ağıla) kapatmak; bağlamak. **masḫāg** : ağıl; üstü samanla örtülü sığınak; korunma, savunma yeri. "sağlam bir yer" (77/21). (Akat) **masāku** : kötüleşme, kötü sayma; (Akat) **masāḫu** : aşağılama; niteliğini değersiz bulma; (Habeş) **saḫaga** (II) : verimsiz, yıpranmış, bayağı. "Bayağı bir su" (77/20). Tekgeçişlidir.
[14] **l-abrāra** : seçilmişler; (Cennet'e gidişleri) öngörülmüş olanlar; Öte'ye (Cennet'e) geçecek olanlar. [brr]*.
[15] Allah'ın kulları : Allah'la birlikte olan tanrısal varlıklar, Melekler. (Allah'a) yaklaştırılmış olanlar (83/28). Zerdüştçülerde bu içki (soma), özellikle tanrıya ve yakınlarına özgüdür. Yeryüzünde bugünkü ektazi gibi psikotrop bir içki iken, Cennet'te ne insanı çarpar ne de başı dumanlandırır. 52/23.

76/7. Onlar, adağı[2] bütünlerler, üstelik kötülüğü[3] yaygın[4] (olacak) olan bir Gün'den korkarlar,
76/8. üstelik yiyeceği - onu sevse(ler) bile - yoksula, ayrıca öksüze, ayrıca tutsağa yedirirler,
76/9. (ayrıca onlar), "Biz sizi, ancak Allah'ın Yüzü[5] için doyuruyoruz, sizden ne bir karşılık ne de bir gönül borcu istiyoruz."
76/10. "Evet! Biz, (gelişi) düğümlenmiş[6] olan, gücendirici[7] bir Gün (getirecek diye) İdimizden korkuyoruz" (derler).
76/11. Oysa Allah, onları o Gün'ün kötülüğünden koruyacak, ayrıca onları aydınlığa[8], ayrıca sevince kavuşturacak,
76/12. ayrıca (sıkıntılara) katlandıkları için Bahçe'yi, ayrıca onlara ipek(ten giysiler)i karşılık olarak verecek,
76/13. orada (yakıcı) bir güneş ne de bir karakış soğuğu görmeden orada divanlar üzerinde yaslanmış (olacaklar),
76/14. ayrıca, yakında (hemen) üstlerinde (Bahçe'nin[9]) gölge (veren ağaç)ları[10] olacak, ayrıca (Bahçe'nin) sarkık[11] salkımları[12] (onlara) sarkıtılacak[13],
76/15. ayrıca aralarında gümüş kaplar, ayrıca sırça testiler[14] dolaştırılacak,
76/16. (içkisi) ölçülerek[15] belirlenmiş gümüş (gibi parlayan) sırça (testi)ler (olacak).
76/17. Ayrıca onlar, orada içeriğinde zencefil[16] olan bir çanaktan içirilecekler,[17]
76/18. (bu içki) orada adına Kutsal Su[18] denilen bir kaynaktan (gelir).
76/19. Üstelik çevrelerinde, ölümsüz erkek çocuklar[19] dolaşacak. Onları gördüğünde, kendilerini saçılmış (ışıldayan)[20] inci sanacaksın.
76/20. Üstelik sen orada baktığında gönenç, ayrıca büyük bir egemenlik[21] göreceksin.
76/21. Ayrıca üzerlerinde ince yeşil ipekten, ayrıca atlastan[22] giysiler olacak, ayrıca gümüş bileziklerle süslenecekler.[23] Üstelik İdi'leri onlara arı bir içeceği[24] içerecek.
76/22. (Onlara), "Evet! Bu, size bir karşılık olacak, üstelik çabanız anımsanmış[1] olacak." (denilecek).

---

1 çıkarma, karıştırma, taşırma için bk. Fecir*
2 Adak*
3 yayılması, yayılışı; (eli kolu) bağlayışı; yerleşmesi. Kötü*
4 **mus'taṭīr**, [**ṭyr**]. Tutuklayıcı, (eli kolu) bağlayıcı, uğursuzluk getirici gibi değişik anlamlar için bk. Kumar*
5 **wağhi allāhi** : Allah'ın Kendisi için. Allah'ın yüzü*. Yahudiler'de "sadaka" kavramı : Yeryüzü, ayrıca yeryüzünde ne varsa tümü Allah'ındır. İnsanoğlu, yeryüzünde bir "kiracıdır" ve bu "kira", Allah adına yoksullara verilir.
6 **qamṭarīran** : Ne anlama geldiği bilinmez; zor, çetin, katı diye çevirilir. Arapçada "sazdan örülmüş kitap dolabı" ile köktaştır (*Lane*). (Habeş) **qamṭarā** : kutu, sepet, sepetçi söğüdü, elek. (Habeş) **qamtarā** : bağ, toka, kutu. Süryanice (kutu). Dolayısı ile 1 - bağlanmış, düğümlenmiş, örülmüş, saklanmış, "paketlenmiş", "artık yeri, gelişi kımıldamayacak olan"; 2 - bağlayıcı, düğümleyici, örücü anlamına gelmelidir.
7 **ʿabasa** : küçümseyen, küçük düşürücü, gücendiren, inciten (80/1).
8 Onlar, Karanlıklar Ülkesi olan Çukur'a gitmeyecekler.
9 krş. 69/22-23
10 gölgeleri : (Bahçe'nin) ağaçları. Gölge verebilecek her türlü nesne (çukur, koyak, bulut, ağaç)
11 (Akat) sarkmak, sarkıtmak, yere yatmak, yerde sürünmek
12 **quṭūfuhā**: (çiçek, yaprak) toplamak, yolmak, koparmak, kesmek. Tutam, bir tutamlık yemiş, salkım.
13 1 - (kendilerine) sarkıtılmak; 2 - görevlendirilmek (36/72). Zelil*
14 88/14.
15 **taqdīran** : düzenlenerek, ölçülerek (25/2)
16 Mazdacılarda, bu katkıya "haoma", Vedacı inancında "soma" denilirdi. Bu içki insanları ölümsüz kılardı (*M. Molé, "Une histoire du mazdéisme")*
17 Soma/Haoma. Bir çeşit "Ölümsüzlük Suyu". bk. 76/6'nın dipnotu. Cennetteki çeşitli kaynak ve içkiler konusunda bk. *J. Kellens. "L'éloge mazdéen de l'ivresse".*
18 **salsabīlan** : Selsebil. 1 - (Sami) **sbl** : yol; (Akat) **zbl** / **sbl** : taşımak. (Akat) **zabbilu**, **zābilum**, **zanbilum** : taşıyıcı, götürücü. (Akat) **tabālu**, (Akat) **wabālu** ile yakın anlamlıdır : (nesneyi, suçu, sıkıntıyı) taşımak; alıp götürmek. 2 - (Habeş) **ṭabal** : kutsal su; kutsama suyu. **ṭabala** : kutsal su ile yıkamak. (Tigrinya) **ṣäbäl** : kutsal su. (İbr) **ṭāḇal** : (sıvıya) batırma. **ḏul-ṭabal** : kutsal su içeren. (Akat) **ša**, (Habeş) **za** ile (Arap) **ḏw**, **ḏāt**, **ḏū**, **ḏī** ile eş anlamlıdır. (Osm) sebil : Kutsal günlerde karşılık beklemeden hayır için dağıtılan içme suyu (*TDK*).
19 genç erkekler, uşaklar (56/17). Erkek Özgür Varlıklar (erkek Hurıler).
20 **manṯūran** : (Arap) saçılmak; (Habeş) **naṭara** : (yağ, maden) erimek, arınmak; ışıldamak, parıldamak (25/23)
21 egemenin toprakları, ülkesi, bahçeleri, Cennet.
22 kalın dokumalı ipek.
23 Hezekiel 28/13'te Bahçe'nin betimlenmesi : " Sen Tanrı'nın bahçesi Aden'deydin. Yakut, topaz, aytaşı, Sarı yakut, oniks, yeşim, lacivertaşı, firuze, zümrütle, çeşit çeşit değerli taşla bezenmiştin. Kakma ve oyma işlerin hep altındandı...". Ayrıca bk. Gılgamış 8/171-176.
24 **šarāban** : alkollü alkolsüz her türlü içki, içecek.

[ELÇİ'YE ÖĞÜT]

76/23. Evet! Kuran'ı sana damla damla damlatan[2] Biz'iz.
76/24. Artık İdin'in (bu) eylemine[3] katlan, üstelik onlardan (suç işleyip) kirlenmiş ya da karaçalmış olanı izleme.
76/25. Ayrıca gün ağardığında, ayrıca gün karardığında İdin'in adını an;
76/26. üstelik gecenin bir bölümünde O'nun için yere kapan, ayrıca gece boyunca[4] O'nu öv.

[YAHUDİLERİN KINANMASI]

76/27. Evet! Bunlar Erken (yaşam)ı[5] severler, üstelik yoğun[6] bir Gün'ü arkalarında bırakırlar[7].
76/28. Onları Biz yarattık, ayrıca (sözleşme yaparak) kulluklarını[8] pekiştirdik[9], üstelik dilediğimizde onları değişiklik (olsun diye) benzerleri ile değiştiririz[10].
76/29. Evet! Bu bir öğüttür. Artık kim dilerse, İdisine yol tutsun!
76/30. Üstelik Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.[11] Evet! Allah bilendir, bilgedir[12].
76/31. O, dilediği kimseyi esirgemesine sokar; üstelik (o, sözleşmeyi) karartıcılar (unutmasınlar)! O, onlar için acıklı[13] bir dışlama[14] düzenledi.

83 - ALDATANLAR DİZİSİ (Mutaffifin Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ALDATANLARIN KINANMASI]

83/1. Yazıklar olsun o aldatanlara[15],

---

[1] **maškūran**. 1 - beğenilmiş, değeri bilinmiş, anılmış, tanınmış (olacak). 2 - yatışmış (olacak); 3 - çaba, ödüle dönüştürülmüş olacak 17/19. Şükür*

[2] **nazzalnā** : 1 - (Gizem'den indirip) açığa koyarak, "dışarı sızdırarak"; 2 - damla damla (azar azar). (Osm) nezle (burun akıntısı, damlaması) ile köktaştır.

[3] Kuran'ın azar azar indirilmesi; Tanrı'nın bu konudaki yargısı.

[4] **ṭawīlan**. Krş. 73/7 (gün boyunca, gün sürdükçe). Bu Bildiri, Medine döneminde (73/20) güncelleştirilecektir.

[5] ivedi geçen; Geçmekte, "yuvarlanmakta olan" (yaşam). Şimdiki Yaşam. Acele*

[6] ağırlığı çekilemeyen, önemli. Değişik anlamlar için bk. Ağır*

[7] geride bırakmak : ertelemek, savsamak, önemsememek (23/100). Görmemek için, görülmesin diye arkasına atmak.

[8] **asrahum** : onların bağları / bağlılıkları / kulları / kullukları. 1 - **wašadadnā** [**šdd**], pekiştirdik, güçlendirdik diye okunursa : Kendileri ile bir antlaşma yaparak Kendimize olan bağlılıklarını pekiştirdik; onları Kendimiz için kul/tutsak yaptık. **hamza sīn rā** kökünden gelen sözcükler Kuran'da ayrıca beş Bildiri'de geçer; tutsak (esir) anlamındadır (örneğin 2/85, 8/67). "Kul" yerine "tutsak" deyiminin kullanılması ancak bu Bildiri'de yer alır. Bu tümce genel olarak bağlarını / eklemlerini / yapılarını bağladık diye çevirilir. Oysa Tanrı'nın eklemleri, parmak uçlarını bağlaması, Diriliş Günü bağlamında yer alır. 2 - **wašadadnā** [**šdd**], (Habeş) [**sdd**] (kovma, dışlama, dışarı (sürgüne) gönderme, dinden atma) kökünden türer. Bu durumda, burada İsrailoğulları'nın başına gelen Babil sürgünü, Medineli Yahudiler'e bir gözdağı olarak anımsatılır : "Biz onların tutsak (olanlarını) sürgüne gönderdik". 3 - (Arap) [**ṣdd**] (engelleme, alıkoyma; döndürme) köküne dayanır. Bu durumda Yahudiler'e, Allah'ın kendilerine yaptığı iyilikler (İsrailoğulları'nın Babil / Mısır sürgününden dönüşleri) anımsatılır : "Biz onların tutsaklarını geri döndürdük". Şiddet*

[9] 2 - İsrailoğulları ile **ṣalat**, yazılı bir "Sözleşme" yaptık. Namaz*

[10] Bizimle yaptıkları Sözleşme'yi yerine getirmeyen her toplumun yerine başka bir toplum getiririz. Bu konu ilerideki Bölümler'de sık sık ele alınacaktır, özellikle seçkin bir toplum olduklarını ileri süren Yahudiler konusunda. Dolayısı ile 27-30. Bildiriler Medine döneminden olmalıdır. Ayrıca bk. 30. Bildiri'nin dipnotu.

[11] krş. 74/55, 81/29, 76/30. Ey siz, Yahudiler! Kimin seçkin toplum olduğunu, ayrıca Elçi'nin hangi toplumdan çıkacağını siz belirleyemezsiniz. O seçimi yapan, Allah'tır.

[12] 1 - bilgedir; 2 - (Yasa'yı, Tevrat'ı) sağaltandır.

[13] 2 - (şimdilik) görülmeyen, bilinmedik, gizli

[14] ʿ**aḏāban**. Ezinç*. Onlar, tek başına bırakılıp Tanrı'nın esirgemesine sokulmayacak olanlardır.

[15] **lil'muṭaffifīna** : [**ṭff**]. Tekgeçişlidir. 1 - (ölçüyü eksik vererek) aldatanlar. 2 - Başkalarını aldatmak için Kutsal Bitikleri, kendi elleri ile yazanlar. (Akat) **ṭuppu** : yazıt, yazılı belge, mektup. Bu anlam İdris'in Bitiğine dayanır (bk. 7. Bildiri'nin dipnotu). Dolayısı ile bu Dizi'de yer alan, adları **siğğīn** ve ʿ**illiyyīn** olan bitikler : 1 - Cennet'e gidip

83/2. (başka) insanlara ölçtürdüklerinde (ölçüyü)[1] eksiksiz alırlar,
83/3. üstelik kendileri ölçtüklerinde ya da tarttıklarında (ölçüyü) eksik verirler.
83/4. Bunlar, diriltileceklerini sanmıyorlar mı?
83/5. (o) (gelişi) bütünlenecek Gün'de?[2]
83/6. İnsanların, tüm ülkelerin İdisinin önünde dikilecekleri (o) Gün(de)?
83/7. Yok! Doğrusu (o) Yalancılar'ın[3] Bitiği kesinlikle bir Tutanak'tadır[4].
83/8. Tutanak'ın ne olduğunu sen nereden bileceksin?
83/9. (O) (yazılıp) saklanmış[5] bir bitiktir.
83/10. Yazıklar olacak o Gün, (o) yalanlayanlara,
83/11. onlar Duruşma Günü'nü yalanlıyorlar,
83/12. üstelik onu, kirlenmiş taşkın kimselerin her birinden başkası karartmıyor[6].[7]
83/13. Bildiriler'imiz ona aktarıldığında[8], "(Bunlar), öncekilerin söylenceleridir[9]" der.
83/14. Yok! Doğrusu kazanageldikleri[10] ne ise o, onların yüreklerini paslandırdı[11].
83/15. Yok! Doğrusu o Gün, İdi'lerinden kesinlikle uzaklaştırılmış[12] olacaklar.
83/16. Sonra doğrusu onlar, kesinlikle Kızgın Ateş'te ısıtılacaklar.
83/17. Sonra (onlara), "Yalanlayageldiğiniz ne ise, işte o, budur!" denilecek.
83/18. Yok! Doğrusu seçilmişlerin[13] bitiği kesinlikle Yüce Yazıt'tadır[14].

---

gitmeyecek olanların adlarının yazıldığı bitiklerdir; 2 - Birisi, Tanrı'dan gelen, gerçek olan Bitik'tir; ötekisi saklanılması, uzaklaştırılması gereken, kimi yalancı, aldatıcı kimselerin "elleri ile" yazdıkları bitiklerdir.

[1] Ölçü*. [**kyl**], **kayl** : 1 - tartarken kullanılan ölçme birimi; 2 - ölçerken (yargı verirken) kullanılan kurallar; 3 - [beylik, başkanlık, kılavuzluk ederken uygulanan] Yasa'nın kuralları; 4 - tanıklık ederken verilen sözün değeri.

[2] **yawmin ʿaẓīmin** : Kesin (kesinlikle gerçekleşecek) Gün. Eski Türkçe Kuran : ulug kün. Azim*

[3] **l-fuğār** : aldatanlar, yalancılar. Aldatan kimse, tanıklık ederken yalan atan, yanlış ölçen, dolayısı ile yok olacak [Cehennem'e gidecek olan] kimsedir (İdris'in Bitiği). Ayrıca aldatanlar, "kötü söz söyleyen, yalan uyduran, kendi boş, değersiz düşüncelerini içeren Bitikler yazan" kimselerdir. Doğru sözü çarpıtıp onun yalanını yaparlar (İdris'in Bitiği 104/9-10). dç : "günahkârlar" (*Diyanet*). Fecir*

[4] **siğğīnin** : Ayrıca bir sonraki Bildiri'de geçer. Edimlerin yazıldığı bu bitik, kapatılmış, içeriği değiştirilemeyecek, bir Çizelge* (**imāmin**) anlamına gelmelidir. İdris'in Bitiği'nde (98/7, 104/7), suçlar hergün (adı belirtilmeyen) bir yere yazılır. Bu da biriktirilen, toplanan suçların yazıldığı "günlük tutanak" anlamına gelir. (Arap) [**sğn**], **sağana** (tutuklama) anlamına gelirken (Habeş) **zagana** (avucunda tutma, bir avuç alma, avuçlama); **zəgn** (el dolusu); (Amharca) **zägänä** (biriktirme) demektir. (Habeş) **zagʿa**, **zəguʿ** : bir yere kapatma, tıkama; başka nesneden, kimseden uzakta tutma; **tazagʿa** : kapatılmış, tıkanmış. "Saklanmış bitik" için bk. 9. Bildiri. "Cehennem Tutukluları Kütügü" deyimi için bk. Z. *Pak, "30. Cüz'ün Çevirisi", 39.*

[5] **marqūmun**. Krş. Yedi Uyurlar, **raqīm** (18/9). Örülmüş, yazılmış, çizilmiş, damgalanıp kapatılmış, saklanmış. (Akat) **raqû** : saklamak. Dinler Tarihi içinde bu deyim "çivi yazısı ile yazılmış tuğla" diye de anlaşılabilir. Çivi yazılı bir yazıt, sonradan silinip, içeriği değiştirilemeyen, kesin bir metindir. Dolayısı ile **siğğīn**, içeriği değiştirelemeyecek olan (gökte [Tanrı'nın yanında] bulunan), saklanmış bir bitik, bir tutanaktır. Suçluların tüm edimleri, her gün tek tek yazılır (İdris'in Bitiği). Meleklerin (bk. sonraki Bildiriler'deki tanıkların), suçluların ayrıca suçsuzların ne türlü karşılık göreceğini bilmesi için bütün bunlar yukarıda gökte yazılmış, oyulmuş (örülmüş, kazınmış) (bitiklerde) yer alır. İdris'in Bitiği (108/7)

[6] Yalanlamak*. Karartanlar, kendi kendilerini suç lekeleri ile karartmış olanlardan başkaları değildir.

[7] Suçlular, "(Nasıl olsa) bizim tüm taşkınlıklarımız araştırılmayacak, yazılmayacak" derler (İdris'in Bitiği (104/7). Bu nedenle, onlar unutulmayacak, üstelik kendilerinin edimleri bir bitiğe tek tek yazılacak denilir.

[8] Anlatmak*

[9] Bu söylencelerin nereden geldiği belirsizdir. Bu, Elçi'nin anlattıklarının bir bölümünün ne Hristiyan ne de Yahudi olan kaynaklardan geldiğini düşündürür. Yoksa "Bunları önceden, Hristiyan ya da Yahudilerden duymuştuk" demeleri beklenirdi. O dönemde, Hristiyanlarca geçersiz sayılıp yasaklanan İdris'in Bitiği ancak Habeş Hristiyanlarınca kullanılıyordu. Not : Mani de kendi kendisi için (yaklaşık olarak) şöyle söyler : "Tüm anlattıklarım önceki kuşaklarda da vardı" (*G.G. Stroumsa, "Aspects de l'Eschatologie Manichéenne", 164*).

[10] biriktirdikleri edimler, yapmış oldukları eylemler

[11] pas tutmak : yavaş yavaş örtmek. Anlam yakınlığı bakımından krş. Yalanlamak*.

[12] **lamaḫğūbūna**. (kesinlikle) toplatılmış, döndürülmüş. Gergi*.

[13] **l-abrāri**. 1 - Cennet için seçilmiş olanlar; 2 - Tanrı'dan gelen sözleri yazmak için seçilmiş kimseler. [brr]*

[14] **ʿilliyyīna** : Doğru olanların doğrulukları ve adları "Tanrı'nın katında" yazılmış olacak ve Melekler bunları anımsayacaklar (İdris'in Bitiği 104/1). Suçluların adı, Yaşam Bitiği ya da Kutsal Kimselerin Bitikleri denilen bu Bitik'ten silinecek (İdris'in Bitiği 108/3). Eliyon, İbranicede, Üstün Tanrı demektir (*Blachère*). Yüce İnsanlar Kütügü (*Z. Pak. "30. Cüz'ün Çevirisi"*). Sami dillerinde **il**, **el**, **ilum**, **ellû**, **elium**, **elum**, **elû**, **elyo** eş anlamlı olup yüce, yüksek, üst, üsteki, uzun boylu, dev, tanrı anlamına gelir. (Akat) **ullû** : yüceltilmiş (tanrı) demektir. Bunun yanı sıra (*Old Akat)* **lî'um** : (taş) yazıt; (Akat) **ī'lu**, **īlum** / **illum** : bakırlı, "mühürlenmiş" damgalanmış (kapatılmış); bağ, deri torba; (Akat) **u'illu** (tapınakta) taşıyıcı.

83/19. Yüce Yazıt'ın ne olduğunu sen nereden bileceksin?
83/20. (O), saklanmış bir bitiktir.[1]
83/21. (Allah'a) yaklaştırılmış olanlar[2] ona tanıklık eder.
83/22. Kuşkusuz, (o) seçilmişler[3] mutluluk[4] içinde olacaklar,
83/23. (çevrelerine) bakınarak divanların[5] üzerinde (olacaklar).
83/24. Yüzlerinde, mutluluğun pırıltısını tanıyacaksın[6].
83/25. Onlar, katıklanmış[7] Ölümsüzlük Suyu'ndan[8] içirilecekler,
83/26. onun katığı[9], misk[10] (kokulu) olacak[11] - imrenenler[12] artık bunu imrensinler![13] -,
83/27. üstelik karışımında Doruk[14] (suyu) olacak[15],
83/28. (o su), (Allah'a) yaklaştırılmış olanların[16] içtiği kaynak(tan gelir).
83/29. Evet! Suç işleyenler, inanmış olanlara gülerlerdi,
83/30. ayrıca yanlarından geçtiklerinde birbirlerine göz kırparlardı,
83/31. ayrıca (inanç) ailelerine[17] döndüklerinde eğlenerek dönerlerdi,[18]
83/32. üstelik onları[19] gördüklerinde "Sapık olanlar, kesinlikle bunlardır!" derlerdi.
83/33. Oysa kendileri, onlara[20] gözcü[21] olarak gönderilmediler.
83/34. İnanmış olanlar, artık Bugün[22], (o) karaçalıcılara gülecekler,
83/35. divanların üstünde, (sağa sola) bakacaklar.
83/36. Karaçalıcılar, yapageldiklerine karşılık (bizim gibi böyle) ödüllendirilecekler[23] mi? (diye birbirlerine soracaklar).

111 - TASMA DİZİSİ (Tebbet (Mesed) Suresi)

---

[1] örülmüş / kapatılmış; yazılmış (9. Bildiri).
[2] Melekler, Tanrı katında bulunan, kimin ne yaptığını içeren (dizelgeye, tutanağa) tanık olurlar, içeriğini Tanrı'ya anımsatırlar (İdris'in Bitiği). Ayrıca bk. Kuran 7/46.
[3] seçilmiş olanlar, (Cennet'e gidişleri) öngörülenler (18. Bildiri).
[4] **naʿīmin** : gönenç, mutluluk. Ya da Gönenç (Bahçe'sinde) olacaklar. Nimet*
[5] taht. İdris'in Bitiği (108/12)
[6] göreceksin. "Siz, gökyüzündeki kandiller gibi parıldayacaksınız" İdris'in Bitiği (104/2); "doğru olanlar pırıldayacaklar" İdris'in Bitiği (108/13).
[7] **maḫtūmin** : katıklı (başka bir nesne ile ilişkiye geçirilmiş). (Kapatılıp) damgalanmış. (Şişesi) tıkanmış, kapatılmış diye anlaşılır. Damga*
[8] **raḥīqin** : Tekgeçişlidir. Bal; balözü (çiçeklerin şekerli öz suyu); tatlı ve içimi hoş olan şarap (*Lane*). Arapça ve öteki Sami dillerinde [**rḥq**], uzak, uzaklaşma, (Habeş) (boyut ya da zaman içinde) uzakta olma anlamına gelir. (Akat) **arāku** ile türevleri uzun sürme, (zaman) uzama. Krş. **l-raqīm** (18/9). Yaşam süresi "uzaklaştılmış" olanlar, ölümsüzlüğe kavuşanlardır. 2 - Türkçedeki "rakı" gibi "damıtılmış" (sıvı) anlamı için bk. (Habeş) **rəḥqa** ile türevleri.
[9] **ḫitāmuhu** : onun katığı. **maḫtūmin** (25. Bildiri) ile köktaştır. Bir yiyecek ya da içecek yutulduktan sonra ağızda geriye kalan kalan "son tad" diye yorumlanır.
[10] (Arap) **mis'k** : misk. (Habeş) **məsk** : misk; güzel koku, parfüm. (Arap) [**sqy**], **saqā**, (Habeş) **saqaya** : sulama, suvarma; (Habeş) **masqe** : testi; içine yağ konulan kap, tas.
[11] 1 - Onun saklandığı (yer), (özel) bir testidir. 2 - Onun kokusu, bir misk (kokusu)dur. Örtmek / koku ile örtmek ilişkisi için bk. 53/16. 3 - (Koku bakımından) onun benzeri, misktir. Bu anlam için Damga*
[12] **l-mutanāfisūna** : 1 - canı çekenler, istek duyanlar. 2 - yatışmak isteyenler. Nefes*
[13] 2 - yatışmak isteyenler, artık bununla yatışsınlar.
[14] **tasnīmin** : Tepe, doruk. "Yüksekten (doruklardan) akan su" (*Z. Pak. "30. Cüz'ün Çevirisi",* 39). (Akat) **ṣênu** / **ṣēnu**/ **ṣânum**: yüklemek; yığmak, tepelemek, biriktirmek, doldurmak. (Arap) [**snm**] : (Deve) semirtmek; (deve) semirmek; Topraklar su ile dolmak; duman yükselmek (tepelere çıkmak); devenin tepesi, tümseği (hörgücü). Ayrıca bk. "Hara Dağı'nın Hukairiia doruğundan gelen ..." *J. Kellens. "L'éloge mazdéen de l'ivresse".*
[15] katılmış, karıştırılmış.
[16] Melekler. Allah'ın (Firdevs) Bahçesinde olanlar. Bu içkiyi Tanrı ile paylaşanlar. Allah'ın kulları (76/6).
[17] kendi inanç toplumlarına. Aile*
[18] Bu son üç Bildiri için bk. 40/4. Ayrıca bk. Idris'in Bitiği 104/3-4.
[19] inanmışları
[20] inanmışlara
[21] gözetici, bekçi
[22] Yargı Günü'nde
[23] **ṯuwwiba** (edilgen) : "sevap edinmiş olmak", ödüllendirilmek. 32. Bildiri'de, inanmış olanlara, "siz sapıksınız" diyen karaçalıcılara alaylı bir yanıt.

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

111/1. Gemi kaptanının[1] (o işi yapan) iki eli[2] bağlansın[3], ayrıca (onun gemisi) batsın!
111/2. Onun doldurduğu (gemi)[4] ayrıca onun kazandığı[5] ne ise o, kendisini (Ateş'e karşı) korumayacak.
111/3. Alevli bir Ateş'te ısıtılacak.
111/4. Üstelik (o)[6], meşin iple bağlanmış[7] (köleleri) taşıyan[8] taşıyıcı(nın)[9],
111/5. boynuna tasma[10] takılı[1] (olacak)[2].

---

[1] **abī lahabin** : **Abū Lahab** (Ebu Leheb). 1 - Gemi kaptanı; Geçit (Boğaz) kaptanı/agası/babası. Krş. ses benzerli (Asur) **elippu** : kayık; gemi; (Akat) **bēl eleppu** : gemi iyesi (sahibi). Afrika (Habeşistan) ile Arap Yarımadası arasında kölecilik yapan denizci. Yelkenci Baba (?). (Arap) [**hff**], **haffa**, **habba**, (Habeş) **hababa**, **habba** : ((yel) esme, üfürme); 2 - (Bir benzetme olarak) (atmaca, kartal, akbaba gibi) avcı, yırtıcı, etobur, etçi bir kuş. 3 - "Torbalı Baba" : bir tür pelikan kuşu. 4 - "Sürünün çobanı" anlamı için bk. (b/m) (Habeş) **ʾaba lāhm** : davarın iyesi (sahibi); (Habeş, Arap) **lhm**, sığır, öküz, inek. (Akat) **ḫābum** : bir tür ceylan (anlamına geldiği sanılır). (Asur) **ḫābu**, **ḫābbu** : [Evcil olmadığı için] kafeste kapatılması gereken yaban hayvan. Bu durumda **abū lahab**, **abul ḫābi** diye okunmalıdır. "Tanrılaştırılmış, kutsallaştırılmış hayvanların rahibi". Bu konuda bk. "*Ch. J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques", 48-50*. 3 - "Şeytan biri", "[insanları/köleleri] Üzücü Baba"; (Akat) **la'ābu**, **lē'ebu** : (Cin, Şeytan) bezdirme, sıkıntıya düşürme; üzme, acı verme. Ebu Leheb*

[2] 1 - el, kol; 2 - kanat; 3 - (Yemen) el, emek; toprak, kanal işletiminde ortaklara düşen pay. Kol / yardımcı ilişkisi için bk. ʿ**aḍudaka** (28/35), ʿ**aḍudan** (18/51).

[3] **tabbat**. (Akat) **abātu** (I) : (yapı, canlı varlık) yıkılma, yıkıma uğrama, (alışveriş) batma, yok olma; (Asur, Akat) **abātu** (II) : kaçmak, uzaklaşmak; 2 - (Geez) **ṭäbbäṭä**, (Arap, Habeş) **ḍabaṭa**, (Habeş) **ṣabaṭa** : yakalama, tutma, tutuklama. (Amharca) **abbätä** : demet yapıp bağlama; (Asur) **ebēṭu** : bağlanmış, kenetlenmiş olmak. Oysa Medine döneminde "insan hırsızlarının", "elleri kesilsin" denilecektir (5/38). [**tbb**] kökü ayrıca iki kez Musa öyküsünün hemen sonunda yer alır (11/101, 40/37). Ancak başkalarının ellerini bağlayan birisinin elleri bağlanır! Krş. 5. Bildiri.

[4] **māluhu** : 1 - (Arap) [**mwl**] : onun (birikmiş) malı (parası, pulu). (Yemen) [**mlʾ**] : (birikmiş) varlık; ürün; (Akat) **malû** (I, III) : dolu, bütün, bolluk; (Akat) **malû** (IV) : (görkem, verimlilik bakımından) dolu olmak, doldurmak; dolgu, kakma; (Habeş) **malʾa** : doldurma, yığma, bütünleme, bolluk; 2 - (Arap) **malaʿa** : (dişi deve) hızla koşma; (Habeş) **malləʿa** : yola koyulma; daha ileri gitme; **məllā** : akın [başka topraklara saldırı, baskın]; 3 - (Akat) **mallû** / **malallû** : taşıma gemisi. (Asur) **malāḫu** : gemi kaptanı (ya da gemi yapıcısı). Ayrıca bk. **amwālakum** (4/29). Onun tutukladığı kimseler (?). (Asur) **malāḫu** : koparılmış, yolunmuş. (Batı Sami) **ma-la-hu** : kazıma, tarama aracı.

[5] **wamā kasaba** : 1 - (varlık, para, pul olarak) o, ne kazanır ise; onun kazandığı nesne; 2 - (bağlı olduğu yerden, yurdundan) kopardığı (nesne, köle); 3 - onun "avcı kuşu"; "saldırgan, alıp getiren" adamı. (Akat) **ḫasāpu** : koparmak, yarıp ayırmak; **ḫaṣābu** (I) : (kamış, dal) koparmak. (Habeş) **kasaba** (I) : ucundan kesme, sünnet etme. (Akat) **kasābu** : azaltmak, kısaltmak, yontmak; (Arap, Umman) **kassāb** : yol kesici, soyguncu; (Arap) **kāsib** : yaban hayvanı; (avcı) kuş. Anlam olarak krş. **ḫaṣṣāb** (Osm) kasap (et kesici). Kazanmak*. Biriktirme, toplama anlamı için krş. benzer sesli **kāf ṯā bā** : bir araya toplama; (kendi) yanına çekme, yakınlaştırma.

[6] Gemi kaptanı, geminin sorumlusu, ağası; Torbalı Baba (1. Bildiri)

[7] **l-ḥaṭabi**. 1 - (Arap) **ḥaṭaba** : odun (çalı çırpı) toplama; (Habeş) **ḥaṭaba** : (odun) kesmek, (odunu) yarmak, (odun) toplamak; (Habeş) **ḥaṭābi** : odun kesici; (Habeş) **ḥaṭb** : kesik odun. Genel anlam : götürmek için bir nesneyi bağlı olduğu yerden kesip toplamak. (b/m) (Akat) **katāmu** : (insanı, hayvanı) örtmek, saklamak, kapamak, yakalamak; **katappû** : dizgin, gem, tasma. 2 - (Habeş) ʿ**ataba** : damgalama; (Geez) **mäʿətab / maʿtäb** : Hristiyanların kendi boyunlarına astıkları, taktıkları ip, taktıkları bilezik. (Habeş) **ḥataba** : meşin (deriden) şeritlerle bağlamak, düğümlemek. "Köleci" anlamı için bk. Hırsız*. "Dağlama, dövme yapma", "bağlama" anlamları için bk. Damga*. "Odun yığınları" gibi dizi dizi toplatılmış Cinler için bk. **ḥaṭaban** (72/15). Yahudiler'in "toplatılıp sürgüne gönderilmesi", "köklerinden kesilmesi" için bk. 59/5.

[8] **ḥammālata**. 1 - (Arap) taşımak; 2 - (Yemen) [**ḥml**] : sunmak; birisini bir yere (bir kente) getirmek/sokmak, (bir yere) sürüklemek. (Habeş) **ḥamala** (I) : otları toplamak; (Akat) **ḫamālu** : tasarlamak, düzen (düzenek) kurmak.

[9] **im'ra-atuhu** : 1 - onun karısı; 2 - onun kadın kahini. (Habeş) [**mry**] (büyüleme, büyü yapmak, öngörüde bulunma), **mārit** : büyücü kadın, öngörücü, kahin kökünden türediğini öne sürülür. (Habeş) **marata** : geleceği öngörmek, kahinlik yapmak; 3 - (Arap) [**mrr**] / [**mry**] : bir yerden başka bir yere geçmek; gidip gelmek; dolaşmak, (birisinin çevresinde) dolanmak; sürüklemek; sıkıca bükülmüş ince ip; geçiş yeri, geçit. (Arap) **mim ra hamza** : yemek borusu, gırtlak [(coğrafya) iki kara arasındaki boğaz?]. (Arap) [**mry**] sürüklemek, tartışmak; (Arap) [**mrt**]: develeri kaldıkları yerden çıkarmak (*Lane*); (Akat) **marāṭu** : yolmak, kazımak, bol bol kullanmak. **marāḫu** : yolunmuş olmasına yol açmak. (Asur) **marāṭu** : çalmak, yolmak; (Asur) **marratu** : (tuzlu bir su olan) deniz. Suyu tuzlu, acı olan Kızıldeniz için bk. 25/53.

[10] **masadin** : 1- ip bükmek; yolculuk boyunca uğraş içinde olma, (bel) büktürücü yolculuk yapma; beli sıska hayvan; 2 - Palmiyelerin kökünden biten lifler. Yular; hayvan başlığı (yuların bağlandığı başlık); liften, hurma yaprağından, devenin yumuşak saçından yapılmış ip (*Lane*). Bu Yaşam'da sürüklemek için başkalarına tasma takan birisinin (bir kölecinin), Öte Yaşam'da göreceği eşdeğerli karşılık. Mekkeliler'in köleci olup olmaması konusunda değişik görüşler için bk. *P. Crone, "Meccan Trade"*.

108 - DEVŞİRME DİZİSİ (Kevser Suresi)[3]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

108/1. Evet! Biz sana devşirmeyi[4] sunduk[5].[6]
108/2. Artık İdine yanaş[7], ayrıca (deve) kes.[8]
108/3. Evet! Senin (açlık) düşmanın[9], aksayacak[10] olandır.[11]

---

[1] **ḥablun** : ip, bağ; **ḥablin** (Tanrı ile insanlar arasında yapılan) bağ, antlaşma (3/112). (Yuları bağlamak için) hayvanlara takılan başlık, koşum (*Lane*). (Akat) **habalu** (IV) : koşum bağlamak; arabaya koşum takmak. (Akat) **eblu** : ip, sırım, bağcık; (kurumuş yemişlerin dizildiği) ip; **habalum** : kayış, tasma, bağlama bileziği.
[2] krş. 68/16.
[3] İçerik bakımından 106. Dizi ile yakın anlamlıdır.
[4] **l-kawṯar** : 1 - [Olumlu anlam] Devşirme, ürün kaldırma. Sami dillerinde ilkel anlamı toplamak, bir araya getirmek, birbirine bağlamak ["katar" yapmak], toplamak; Arap [**ḥṣr**] anlamına gelen [**qṣr**] kökü, Yemen, İbrani dillerinde ekini biçme, ekin devşirmesi demektir. Geniş bilgi için bk. (Habeş) **q(w)aṣara** (I) (*Geez Sözlük, 450,451*), (Akat) **kaṣāru**, (Akat) **kaṣru**, **kaṣṣārum**; (İbr) H7105, H7114. "Ekini kesme, toplama" için bk. (Akat) **kašāru**, **kešēru**: onarmak; başarmak; tohumu yenisi ile değiştirmek; **kezēru**, **kazāru** : birisinin saçını (belirli bir biçimde) kesmek; Geleneksel çevirilerde (Arap) [**ktr**] köküne dayanılarak, bu sözcüğe, [**ġzr**] kökünden gelen **ġazura** (bolluk, bolca) anlamı verilir. Bu pek yanlış değildir. Bolluğun, gönençli bir dönemin gelebilmesi için ilk önce güzel bir ürün devşirmesi gerekir. Krş. (Akat) **kiṣaru** / **kiṣru** : (nesne, varlık, insan, asker) düğümleme, bağla(n)ma, yoğunlaşma. 2 - [Olumsuz anlam] Kıtlık, kuraklık. (Akat) **kaṣāru**: (su oluğunu) tıkamak, (suyun akışına) engel olmak; (Habeş) **q(w)aṣara** (I) : kısıtlamak, düğümlemek, (kötülük) tasarlamak; aldatma. Bu anlam için bk. **šāni-aka** (senin düşmanın) (3. Bildiri). Sayılı (günler); (yeniden yeniden) sayma anlamı için bk. (Habeş) **q(w)aṣara** (II) ile türevleri. Bolluk - kıtlık dönemlerinin dönüşmesi için 106/1,2.
[5] **aʿṭaynāka**. (Arap) [**ʾty**] **:** gelme, (gelip) verme; (Habeş) **ʾatawa**, **ʾaʾtawa** : gelme, eve gelme, eve götürme; (Yemen) **ʾtw** : gelme, geri gelme; (ürün) üremiş (yetişmiş) olma; sunu, sunma. krş. **ʿaṭāi** (17/20), **yuʿ'ṭīka** (93/5).
[6] (O), onları açlıktan (ötürü) doyurmuş, korkudan (ötürü) kendilerine güven vermişti (106/4).
[7] **ṣalli** : [**sll**]. (Yakarmak için) yaklaş. Bu Bildiri'nin karşılığı olan 106/3'te "onlar tapsınlar / kul olsunlar" denilir. Türkçeye "namaz kıl" diye çevirilir. Oysa bu Bildiri'de **ṣalat** sözcüğü geçmediği gibi bu sözcükle birlikte kullanılan sürdürmek, ayakta tutmak, "ikame etmek" gibi yardımcı bir eylem de yer almaz.
[8] **in'ḥar** : Tekgeçişlidir. (Kurban kanını) akıtmak; (kurbanı kesip) yere düşürmek. Deveyi (büyükbaş hayvanı) yatırmadan ayakta karşısına geçip, "boğaz damarını" kesip yere düşürmek. (Arap) [**nahr**] : ırmak, akarsu. (Habeş) **nahara** : akmak; düşmek, inmek. [Adaklık hayvan için] kan akıtmak için bıçak atmak anlamına gelen, üstelik Kureyş Boyu (!) diye çevirilen **(Habeş) gʷaraṣa** (I) için bk. 106/2. Adaklık hayvanların değişik kesimleri için bk. 22/36'nın dipnotu.
[9] **šāni-aka** : 1 - senin düşmanın. Köken : tiksinme; kendini, kötücül nesnelerden uzak tutma; kendini arındırma (*Lane*). Krş. **šanaānu** (5/2, 5/8). Aşırı sıcaklık (Ramazan ayı/ayları, kuraklık, açlık). (Yemen) kişisel düşman; kötülük isteyen. 2 - (Habeş) **šanaqa** : yola giderken yanına azık almak. "Kötü günler (kuraklık) için yanına azık alıkoyma dönemi, (gelecek yıla dek) aksayacak, sona erecek". (Akat) **sanāqu** : eksik olma, yoksun olma. (Akat) **sunnuqu** : azık payını kısıtlama; **sunqu** : açlık. 2 - Düşman olmak, azığı kısıtlamak / (yeniden azık olduğu için) yanına azık almak; "kış / yaz" ikilisi için bk : 106/1,2.
[10] **al-abtar**. Tekgeçişlidir. 1 - [olumsuz anlam] (Arap) [**btr**] : kesmek, son vermek. (Habeş) [**btr**] : kesmek, vurmak, düzeltmek, ıskartaya çıkarmak; (Ugarit) [**bṯr**] : özgür, özgürleşmiş. (Geez) [**btr**] : ayrılmış, her konuda yoksun kalmış; (Akat) [**btr**] : aksak, topal (at). Topallamak (?). Yemen [**btr**] : çocuksuz kadın. Bu, (Arap) [**btr**] kökü ile ilk Mekke döneminden olan **bā ʿayn ṯā rā** kökünün türevi **buʿṯira** (82/4, 100/9) arasındaki anlam yakınlığı ilginçtir : altüst olma; bir nesnenin bir bölümünü, öteki bölümünün üzerine devirme. Bu çeviride aksamak / topallamak, "bacağı kesik" deyimi uygun görüldü. Çünkü bu "dişli, ısırıcı" düşman [bk. Kureyş*], her yıl yeniden yeniden gelecektir. Krş. yağmur bulutlarının gelişi ile gidecek olan **naqʿan** (100/4) : (Habeş) topal, aksaklık. 2 - [olumlu anlam] (Tohum, gümüş, toprak) artmak, çok olmak, birikmek. (b/m) (Akat) **matāru** / **(w)atāru**.
[11] Çünkü yağmur dönemi geldi, gelecek. İslam Öncesi Döneminde Mekke'de sıcak yaz aylarının (Ramazan'ın) sonunda hayvan kesilerek yapılan adak adama töreninin (bugünkü Kurban Bayramı'nın) başlıca iki nedeni vardı : 1 - Yazın kuraklığına son vermesi için yeniden yağmurları geri getirmesi için tanrıya yalvarmaktı, bir türlü "yağmur duası" gibi idi. Ayrıca bk. Kadir Gecesi*; 2 - Yaz sonunda bütün ürünler devşirildikten sonra kendilerine vermiş olduğu "bolluk" için tanrıya olan gönül borcunu bildirmekti. Bunun için Tanrı'nın Evi'ne gidilerek yakarmak için Kendisine yaklaşılırdı. Dolayısı ile bu Dizi şöyle anlaşılmalıdır : "Ey sen Elçi (Mekkeli)! Sana verdiğimiz bolluk için artık İdine yaklaş, ayrıca adak ada. (Bunları yaparsan ayrıca) sana sıkıntı verenin (kuraklığın) sonu (bu yıl için) kesilmiş olacak. bk. "İdinizden yarlıganma dileyin, ayrıca O'na geri dönün (Böylece) O, size bol bol yağmur gönderecek, üstelik gücünüze güç katacak." (11/52). Dolayısı ile "İlkel Kurban Bayramı", Kadir Gecesi'sine* yakın bir gün olmalıydı. Geleneklere göre bu Dizi, Elçi Mehmet'in oğlu öldüğünde kendisine "soyu kesik" (**al-abtar**) diyen bir düşmanına yöneliktir. Medine dönemi

104 - KIŞKIRTANLAR DİZİSİ (Hümeze Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

104/1. Yazıklar olsun, (Öte Yaşam'ı) eleştirip[1] kışkırtan(lar)ın[2] tümüne,
104/2. (o), varlık toplayıp onu sayana[3].
104/3. (Oysa) o, varlığının, kendisini ölümsüz[4] kılacağını sanır.
104/4. Yok! O, kesinlikle Kemirici'ye[5] atılacak;
104/5. üstelik Kemirici'nin ne olduğunu sen nereden bileceksin?
104/6. (O), Allah'ın tutuşturulmuş Ateş'idir,
104/7. yüreklere tırmanan[6].
104/8. Evet! O, onların üzerine kapanacak[7],
104/9. uzanmış sütunlar[8] (gibi alevleri olacak).

90 - KENT DİZİSİ (Beled Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

90/1. Kesinlikle ant içerim bu kente[9],
90/2. üstelik sen, bu kente[10] kalansın[11],
90/3. üstelik (ant olsun) Doğurana[12], ayrıca doğurduğuna[13]!

90/4. Evet! Biz insanı, yükümlülük[1] altında yarattık.[2]

Bildiriler'inde göreceğimiz gibi Elçi Mehmet, kimsenin babası değildi; ancak korunuk* kadınlarla evli olduğu için ölecek ne oğlu ne de kızı olmuştu.

[1] **lumazatin** : çok iyi bilmiş olduğunu öne sürerek (eleştiren) (9/58, 9/79, 49/11).

[2] **humazatin** : (gizlice, arkadan konuşup) kışkırtma, sıkıştırma, çimdik atma. (Habeş) **ḥəmz** (I) : ağı, zehir, acılık, öfke; akrep; **ḥamaza** : ağı olmak, ağılamak, öfkeli. (Arap) **ḥamz** : acılık, sertlik.

[3] **waʿaddadahu** : 1 - (Arap) ʿ**addada** : (onu) saydı; (onu) (önceki varlığına) kattı, ekledi. 2 - (Habeş) ʿ**adada** : (onu) uzağa kaçırdı, yok etti, giderdi; yoksun kıldı. Krş. bir sonraki Bildiri'deki **l-ḥuṭamat**.

[4] Yahudiler'de "ölmemek" : Cehennem'e [Ateş'e] gitmemek; Cennet'te kalmak.

[5] **l-ḥuṭamat** : ezici, öğütücü, ufalayıcı. İdris'in Bitiğine dayanılırsa "kemirici" anlamına gelmelidir. Cehennem'in adlarından biridir. Karıncaların çiğnenmesi, ezilmesi için bk. köktaş **yaḥṭimannakum** (27/18) ile bitkilerin sararıp solup kırıntı, döküntü, **ḥuṭāman** olması (39/21, 56/65, 57/20). Öte Yaşam'da alınacak karşılık, Bu Yaşam'da yapılan eylemlerle eş değerlidir. Krş. (Habeş) ʿ**adada** (2. Bildiri).

[6] (yukarı) çıkan, tırmanan, yukarı çıkıp gözetleyen, gözetlemek / bulmak için tırmanan

[7] **mu'ṣadatun**. **mu'ṣada** ya da **mūṣada** diye okunabilir (*Al-Jalalayn*). 90/20.

[8] İdris'in Bitiğinde, kemirici, için için yiyen "ateşten sütunlar" deyimi suçlu Melekler'in ezince uğratılması konusunda yer alır (Kuran 37/6-10).

[9] **l-balad** : kent. (Yemen) [**bld**], **blwd** : yerleşim yeri, sömürge edinilen yer. (Akat) **balāṭu** (I, II) : yaşam.

[10] **l-balad** : kent. (Akat) **balāṭu** (I, II) : yaşam. (Akat) **balāṭu** : kimsesiz, tek başına olma. (Arap) **balata** : kesme, kesip ayırma; (Habeş) **ballata** : kesmek; eti parçalara ayırma; yoksun kılma.

[11] **ḥillun**. Çökmek, inmek, kalmak; (söz) tut(ul)mak. (Yemen) [**ḥll**] (I) : yerleşmek. (Arap) **maḥalla(t)** : Kervanın konaklama yeri, konak, durak (*Nişanyan*). krş. (Osm) mahalle; (Yemen) [**ḥll**] (II) : (birisine karşı) güven içinde olmamak; varlıklarından yolunmuş olma. (Akat) **alālu, ḫalālum** : (bir yere) takılmış, asılmış olma; (birisine) takılmak, (birisi ile) uyuşmak. Bu konuda bk. İkinci Aşamadan*, Öksüz*. (Akat) : **ḫalālum** (I) : (bir yere) kapatmak; **ḫalālu** (II) : mırıldanmak; ses çıkarmak; **ḫalālu** (III) : yerde sürünmek. Elçi Mehmet'in "sürekli olarak" Mekke ile Taif'te yaşamaması konusunda bk. 43/31. Mehmet'in (6/122), Yahudiler'in (2/28) "ölü iken yaşama kavuşması", Bu deyim Kuran'da "birisinin bir yerlere gönderilip, çıkılan yere geri dönmesi" anlamındadır. Öksüz*. (Yemen) **ḥll** (II), **ḥllyn** : öldürülüp (varlıkları) yolunmuş [kendisi başkaları arasında bölüşülmüş ?. Bk. **maḥillahu** (2/191)] savaşçı. Bir ara "ölmüş" (**maytan**) olan Mehmet için bk. 6/122.

[12] doğurtan (baba), (erkek) yaratıcı. Bir sonraki Bildiri'ye göre bu yaratıcı baba, Allah'tır. "Yeryüzünde kimseye 'baba' demeyin. Çünkü tek babanız var, O da göksel Baba'dır" (Matta 23/9).

[13] 1 - babaya, ayrıca babası olduğu (yaratmış olduğu) çocuğa. İsa*. 2 - İnsan oğlu. Tüm insanlar birbirine benzer olarak yaratıldı (8-9. Bildiriler).

90/5. Kimsenin, kendisine[3] güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?
90/6. "(Başkaları için) yığın yığın[4] varlık tükettim[5]" der.
90/7. Kimsenin, kendisini görmediğini mi sanıyor?
90/8. Onun için iki göz yapmadık mı,
90/9. ayrıca bir dil, ayrıca iki dudak?
90/10. Onun için iki yol[6] sunmadık[7] mı?[8]
90/11. Oysa o, Sarp Yol'a[9] girişmedi[10].
90/12. Üstelik sen, Sarp Yol'un ne olduğunu sen nereden bileceksin?
90/13. O, bir köleden ayrılmaktır[11],
90/14. ya da açlık gününde doyurmaktır,
90/15. (doyurana) yakınlığı olan bir öksüzü,
90/16. ya da tozda (yatan)[12] bir yoksulu.
90/17. Sonra (Sarp Yol'a girişmek), inanan, ayrıca birbirlerine dayancı öğütleyen, ayrıca birbirlerine esirgemeyi öğütleyenlerden olmaktır.
90/18. İşte bunlar sağdakilerdir.[13]
90/19. Oysa Bildiriler'imize karaçalanlar, onlar soldakilerdir.[14]
90/20. Ateş, onların üzerine kapanacak[15].

89 - TANYERİ DİZİSİ (Fecr Suresi)

---

[1] **kabadin** : Tekgeçişlidir. Sıkıntı diye anlaşılır. 1 - (Arap) Sıkıntı ile yüzleşen; amacının ardından koşan; 2 - (Habeş) **kabda**, (Akat) **kabātu**, **kabādu** : ağır olma, yük olma, saygınlık; (Habeş) **kəbad** : ağırlık, yük, ağırbaşlılık. (Akat) **kubbutu** : ağır; sağlam; yüceltici armağan; 3 - (Akat) **kubtu**, **kubdum** : yumru, balçık yumrusu; ağır vergi. Yeryüzü, Allah'ındır. Dolayısı ile her insan yeryüzünde oturmak, azıklanmak için Allah'a "kira", "oturma vergisi" (zekat*) vermek zorundadır. Bu "kira" Allah'a verilmeyip yoksul kimselere ödenir.

[2] 1 - Varlıklı olanların, (Allah'a) Ödün vermesi; 2 - Allah'ın insanlara önerdiği biri iyi, ötekisi kötü olan "iki yol" arasında seçim yapabilme ve bu seçimin sorumluluğu (bk. sonraki Bildiriler).

[3] bolluk içinde yaşayan varsıl, bencil, (vergi, katkı, ödün) sorumluluğunu yerine getirmek istemeyen kimse.

[4] **lubad** : yığın diye anlaşılır. (Habeş) **labada** : örtme; **ləbd** : atın sırtına konulan örtü; (Geez) **ləbdāt** : heybe. Arapçada ilkel anlam : keçe.

[5] **ahlaktu**. (Arap) [**hlk**] : yok etme. Oysa burada, "tüketmek", başkaları için tüketme, katkıda bulunma, "infak etme" anlamında olmalıdır. (Arap) **ẖalaqa** ile Kuzey Sami dillerinde (Aramice, Süryanice) [**ḥlq**] : ölçü, sayı, bölme, paylaşma, pay. Katkı*, Katılmak*.

[6] **l-nağdayni**. (Arap) [**nğd**] : yol, geçit. (Habeş) **nagada** : yolculuğa çıkma; iş yolculuğu; gezinme. Tekgeçişlidir. İyilik ve kötülük yolu. İkicilik*

[7] **wahadaynāhu**. 1 - (Arap) [**hdy**] : yol göstermek, yol açmak, kılavuzluk etmek. "Ben de onlara iyi olmayan kurallar, yaşam vermeyen ilkeler verdim." (Hezekiel 20/25). 2 - Sunmak, "hediye etmek"; Kılavuzlanmak*. 3 - (İbr) **ḥidāh** : iki anlamlı konuşma; bilmece gibi, gizemli soru. (İbr) **ḥūd** : bilmece sormak.

[8] Tanrı, insanlar için iki yol (seçenek) olduğunu söyler (5/48). Birisi yaşama, kurtuluşa, ötekisi ise yıkıma götürür. "(Allah), can'a (seçebilmesi için) taşkınlığı, ayrıca sakınç'ı esinler" (91/8). Bu deyim 55. Dizi'de sık sık "siz ikiniz" [kişiyi oluşturan iki öge : iyi (insan) + kötü (cin)] olarak geçecektir. Dolayısı ile bu "iki yol" insanın içinde bulunur. "Biri O'na, "Ya Rab" dedi, "Kurtulanların sayısı az mı olacak?" İsa oradakilere şöyle dedi: "Dar kapıdan girmeye gayret edin. Size şunu söyleyeyim, çok kişi içeri girmek isteyecek, ama giremeyecek." (Luka 13/23-24). "Dar kapıdan girin. Çünkü yıkıma götüren kapı, geniş ve yol, enlidir. Bu kapıdan girenler çoktur." (Matta 7/13). Matta'nın, büyük bir olasılıkla Mazdacılık'tan aldığı bu "iki yol" deyimindeki bu ince, uzun yol/kapı, Zerdüştçüler'de "Sırat Köprüsü" olarak geçer. Ölenler için "iki yol" olması konusunda bk. *N. Söderblom, "La Vie Future"*. Ayrıca bk. *S. Shaked, "İranian Influence on Judaism".*

[9] 1 - sarp yol; 2 - Gözetilmesi gereken yol. Üzerinde gözetici (kılavuz) olan yol. (Yemen) ʿ**aqabat** : (korunmuş) kale, [yol, yer]. Akıbet*.

[10] **iq'taḥama**. (Arap) [**qḥm**], (Habeş) [**qḥw**] (38/59). "Oysa yaşama [Cennet'e] götüren kapı dar, yol da çetindir. Bu yolu bulanlar azdır." (Matta 7/14)

[11] **fakku**. Ayrılmak [özgür kılmak]. krş. **munfakkīna** (98/1). (Habeş) [**fqq**] (II) : bir yana çekilmek; yoldan ayrılmak.

[12] **matrabatin** : toza bulanmış, tozlu. Yoksunluktan ötürü yerde sürünen ya da yatacak yeri olmayan kimse. Abu Turab, eşi ile olan sorunlar nedeniyle kimi günler evinden ayrılıp yükünçevinde (tozlu) yerde yatıp uyuyan Ali'ye verilen takma bir ad idi. (aktaran *H. Lammens, "Fatima", 58*).

[13] Sağda olacak, sağa sürülecek, mutlu olacak olanlardır. Matta İncili'nde bunlar "birinci" olanlardır. İsa, Yargı Günü'nde koyunları (çobanı/kılavuzu izleyen yatışmış kulları) sağına, keçileri (çobanı/kılavuzu izlemeyen başkaldırıcı kulları) soluna alacaktır (Matta 25/31). Ayrıca bk. Kuran 74/39 dipnotu.

[14] **l-mašamati**. Matta İncili'nde bunlar "sonuncu" olanlardır.

[15] 104/8

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[YAKINDA BİTECEK OLAN GEÇİCİ YAŞAMA, DİRİLİŞE İNANMAYAN YALANCI BİR KILAVUZUN KINANMASI]

89/1. Tan yeri ağarmasına![1]
89/2. ayrıca bitmekte olan[2] geceye![3]
89/3. ayrıca dolguna[4], ayrıca gergine[5]![6]
89/4. üstelik geçmekte olan geceye (ant olsun)!
89/5. Bu (ant), (o) kendini (inanca) adamış[7] (olduğunu sanan) kimse(den gelebilecek) bir ant mıdır?

[BENCİL VARSILLARA, GEÇMİŞTEKİ AZMIŞ TOPLUMLARIN ÖRNEKLENMESİ]

89/6. Senin İdin'in Ad'lara ne yaptığını görmedin mi?
89/7. direkleri olan[8] İrem'e[9]?
89/8. yaratılmamıştı kentler[10] içinde onun benzeri.
89/9. ayrıca, koyaklarda kayaları oyan[11] Semud'lara?
89/10. ayrıca, (sağlam) temelleri[12] olan Firavun'a?
89/11. Onlar, (yaşadıkları) kentlerde azmışlardı.
89/12. Böylece oralarda bozgunculuğu[13] arttırmışlardı.
89/13. Böylece senin İdin, üzerlerine ezinç kamçısını[14] yağdırmıştı.

---

[1] Öteki Yaşam geldi, geliyor.
[2] ʿ**ašrin** : krş. **l-**ʿ**išāru** (81/4) : (gebeliği) (şimdilik bitmemiş) bitmekte olan (deve). 2 - [öteki tapınan kimseler ile, ay ile, yıldızlar ile] eşlik edilen, birlikte kalınan (gece) anlamı için krş. **wa**ʿ**āširūhunna** (4/19). 3 - akıp (giden). Kolay*.
[3] Bugünkü Yaşam bitti, bitiyor. Bu Bildiri, "On geceye (ant olsun)" diye anlaşılır. Geleneklere göre bu "On gece", Zilhicce (**ḏū l- ḥiğğa**) ayının ilk on gecesidir.
[4] **šaf**ʿ : Büyümüş, dolmuş (ay), dolunay. (Akat) **waṣābum**, **waṣābu**, **waṣāpu** : boyutunu, sayısını arttırmak. Bu kök, Arapçada sayısı ikiye çıkmış, çiftelenmiş, çift diye geçer. Benzeri anlamlar Kuran'da birçok kez "ikiyüzlü" anlamına da gelir. Krş. Vasıf*. Dolunay için "karnı şişmiş", "gebe kalmış" deyimi için bk. 84/17,18.
[5] **watr** : Kiriş (gibi gerilmiş), ip gibi ince (ay), ayça. (Habeş) **watara** : ok atılan yayın ipi, kirişi. Yayı bükmek, germek; **wātr** : harpın teli; **wātār** : kiriş, ok yayının kirişi. Bükmek / gevşetmek için bk (47/35).
[6] Geleneksel olarak "Çift (olan)a ve tek (olan)a" diye çevirilir, ne anlama geldiği bilinmez. Oysa 1 - Dolunaya - ayçaya; Yasna 44/3; 2 - (Şişmiş) varsıla - (incelmiş, karnı büzülmüş) yoksula. Bk. 15. Bildiri vs.
[7] **liḏī ḥiğ'rin** : 1 - "kendisini çit ile çeviren, çitli olan"; 2 - Kutsanmış kimse; 3 - büyülü, büyülenmiş (olduğu ileri sürülen) birisi. Köktaş sözcükler Kuran'da **ḥiğ'run** (6/138) (yasaklanmış, dokunulmazlığı olan), ayrıca **maḥğūran** (25/22, 25/53) (geçmesi yasak; çit; engel) diye geçer. Arap [**ḥğr**] : engellemek, kısıtlamak, yasaklamak, yasaklanmış, kutsallaşmış; **ḥağğara** (çit ile çevirme (sınırlama)); (Yemen) **ḥgr** : 1 - Bir nesneyi özel bir iş için ayırmak [ayrıcalık tanımak]; 2 - büyü / tılsım ile (büyü yaparak) koruma. Krş. **tahğurūna** (büyücülük yapıyorsunuz (23/67)). Gelenekler bu sözcüğü "anlayışı, sağduyusu olan kişi", "akıl sahibi" diye anlar. Korunuk* kimseler bağlamında olduğu gibi böyle bir yorum, sözcüğün anlamını vermez, ancak bu kişinin niteliğini belirtir. Kendisini inanç işlerine ayırdığı, atadığı için bu konularda okuyup yazmasını bilen, bilgisi olan, "kültürlü" biri anlamındadır. Dolayısı ile bu Bildiri'de söz konusu olan kimse, üst Bildiriler'de söz konusu olan günün, gecenin gelip geçmesi (bugünkü yaşamdan sonra Öteyaşam'ın gelecek olmasına), ayrıca dolunayın incelip bir ip gibi olması (sonra yeniden) dolunay olmasına (ölümden sonra, Diriliş olduğuna) inanmayan, sonraki Bildiriler'de de belirtildiği gibi (incecik / beli ince) yoksulun doyurulmasını önermeyen, üstelik bu konularda ant içmeyecek olan bir din adamıdır. Hristiyan olamayacağına göre kendisi, Kuran'da sık sık yer alan bir Zındık olmalıdır. Benzer sesli **mahğūran** (25/30), "Yalancı Elçi/Kıllavuz" bağlamında geçer.
[8] **l-**ʿ**imādi** : 1 - direkler (sütunlar) üzerinde kurulmuş büyük yapılar / saraylar / tapınaklar; 2 - Uzun boylu; yüksek, yükseklerde kurulmuş; 3 - Yüksek dağları olan, dağlık bölgede oturan. 4 - Sulama kanalları olan; sulanmış topraklı; 5 - baskı yapan, kötü davranan; 6 - vergi toplayan. 7 - (savaşta) birleşik (güçleri) olan. Geniş bilgi için bk. (Habeş) ʿ**ammada**, ʿ**ammaḍa**, (Yemen) [ʿ**md**], (Akat) **emēdu**. Bu sözcük 10. Bildiri'de geçen "değnekleri olan" (gücü, sağlam temelleri olan, yerleşik kimse, toplum) ile yakın anlamlı olmalıdır.
[9] Geleneklere göre, (Ad boyu'nun kurucusu) Ad'ın oğlunun kurduğu bir kenttir. İrem'de, Allat'a (dişi tanrı, tanrıça) tapıldığı tarihçilerle kanıtlanmıştır.
[10] kentler ya da ülkeler. Petra (?)
[11] Ad ve Semud boyları kayaları oyarak kentler kuruyorlardı.
[12] 1 - gücü, yetkesi olan. 2 - sağlamca yerleşmiş (süren, süreduracak, Azim*) olan. Değnek*
[13] Tanrı'nın tekliği, ya da Yasa konusunda inanç bulanıklığı; inançtaki kargaşalık.
[14] kamçı : Dinler Tarihi'nde "yıldırım", tanrıların kırbacıdır.

89/14. Evet! Senin İdin, kesinlikle (sağlam) temellidir[1].

[BENCİL VARSILLARIN KINANMASI]

89/15. İnsana gelince o, İdisi ona kendisini sınamak için açık ellilikle davrandığında, üstelik ona mutluluk verdiğinde[2], "İdim, bana eli açıklık etti" der.
89/16. Oysa ona karşı, kendisini sınamak için azığını kısıtladığında[3], "İdim beni aşağıladı" der.
89/17. Yok! Tersine siz, eli açık değilsiniz öksüze karşı,
89/18. ayrıca (başkalarını) yoksulu doyurmaya kışkırtmıyorsunuz birbirinizi,
89/19. ayrıca (başkaları ile) uyuşarak[4] yiyorsunuz kalıtı[5],
89/20. ayrıca aşırı bir sevgi ile seviyorsunuz varlığı.
89/21. Yok! Yeryüzü sıçrayıp ezildiğinde[6],
89/22. üstelik senin İdin, ayrıca dizi dizi[7] Melekler geldi(kler)inde,[8]
89/23. üstelik o Gün, Cehennem getirildiğinde, (işte) o Gün insan anımsayacak. Ancak kendisi için anımsama ne (işe yarayacak)?
89/24. (İnsan), "Yazık! Neden (Öte'deki) yaşamım için önceden (gerekeni) yapmadım?" diyecek.
89/25. Artık o Gün, hiç kimse O'nun ezinci gibi ezinç vermeyecek,
89/26. üstelik hiç kimse O'nun bağlaması gibi bağlamayacak.

89/27. Ey yatışmış[9] can!
89/28. Beğenmiş, üstelik beğenilmiş[10] olarak İdine dön,
89/29. artık (seçilmiş) kullarımın arasına gir,
89/30. üstelik Bahçeme gir.

85 - TAKIMYILDIZ DİZİSİ (Buruc Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[DURUŞMA GÜNÜ - O GÜN ÇAĞIRILACAK OLAN TANIKLAR]

85/1. Takımyıldızlı göğe!
85/2. ayrıca söz verilen Gün'e[11]!
85/3. ayrıca (ant olsun) tanığa, ayrıca tanıklık edilene![12]

[ZAFAR KİLİSESİNİ ATEŞE VERENLERİN YERİLMESİ]

---

[1] **bil-mirşād**. 1 - pusudadır; 2 - sağlam temellidir. Onların "çadırlarının kazığı" çökmüşken, Allah'ın "çadırı" yine de ayaktadır. Değnek*.
[2] mutluluk verme, gönenç içinde bırakma. Gönendirme. Nimet*. "Karnı şiştiğinde" (3. Bildiri).
[3] ssç : ölçülü verdiğinde. Bol bol vermemek; ölçerek vermek. "Karnı büzüldüğünde" (3. Bildiri).
[4] **lamman** : (Yemen) [**lmm**] : başkaları ile anlaşarak. Krş. **l-lamam** (53/32) : (bağışlanabilecek, başkalarının göz kapayabileceği] küçük suç. Ayrıca bk. **halumma** (Gelin, anlaşalım!) 6/150, 33/18.
[5] yoksula, öksüze bırakılan kalıtı.
[6] **dakkan**. (Akat) **dakāku** : 1 - (havanda) ezmek. 2 - (kuzu, çocuk) sıçramak
[7] süzüle süzüle. Kanatlarını açmış, süzülerek, yayılarak; taşarak bk. 61/4'ün dipnotu
[8] "Allah'ın ve Meleklerin bulutların gölgeleri içinde(n çıkıp) gelmesi" (2/210).
[9] Bir bedeninin içinde sınanırken başkaldırmamış, büyüklenmemiş, tersine küçüklenmiş [hanif* olmuş] dolayısı ile yatışmış olan (can). "Yüreği inanç ile doymuş, yatışmış kimse" (16/106).
[10] (Tanrılar içinde) Allah'ı beğenmiş, üstelik Allah'ça beğenilmiş. İlerideki Diziler'de, benzer bağlamda sık sık "benimse(n)seme, kucakla(n)ma" deyimi kullanılacaktır. Güzel*
[11] söz verilen gün : Songün. Saat*. "İdi'in acımasız günü geldiğinde yıldızlarla takımyıldızlar ışımayacak" (Yeşeya 13/9-10).
[12] 1 - Tanrı'nın yarattığı gökyüzünün güzelliklerini gören kimse, ayrıca gördüğü güzellikler; 2 - Suçluların ne yaptıklarını öğrenmesi için Melekler'in, [Takımyıldızlı] gökte bulunan güneş, ay ile yıldızları [tanık olarak] sorgulaması (İdris'in Bitiği 100/10,11). (Yargı Günü'nde) ışık ile karanlıklar, gündüz ile gece, suç işleyenlere karşı tanıklık edecekler (İdris'in Bitiği 104/8). 3 - Nacran Olayı'na tanık olan kimseler (7. Bildiri), tanık olan Allah (9. Bildiri). 4 - Yardım edene, yardım edilene. Tanık*

85/4. Toplatılacak[1] (o) İkiyüzlü'nün[2] baskıcıları[3]!
85/5. Tutuşturucu olan Ateş(e)!
85/6. Hani (öylesine[4] bir ateşin) çevresinde oturmuş,
85/7. ayrıca (o saldırganların), inanıklara[5] ne yaptıklarına tanık olmuşlardı[6].
85/8. Üstelik onlardan öç almaları(nın nedeni) ancak o (inanık)ların, (Yasa'yı) yürütücü, (inanıkları) avutucu[7] olan Allah'a inanmış olmaları idi,
85/9. (O), göklerin, ayrıca yerin egemenliği Kendisinin olan (Allah'a). Üstelik Allah, her konuya tanıktır.
85/10. Evet! İnanık erkekleri, ayrıca inanık kadınları (ateş ile) sınayanlar, sonra (amaçlarından) çevrilmeyenler (unutmasınlar) artık onlar için Cehennem ezinci, üstelik Yakıcı Ateş ezinci olacak.[8]
85/11. Evet! İnanan, ayrıca (kendi suçlarını) arındırıcı eylemler eyleyenler (unutmasınlar). Onlar için altlarından ırmaklar akan Bahçeler olacak. İşte büyük başarı budur!
85/12. Evet! Senin İdin, çarpışta kesinlikle dışlayıcıdır.

[EVRENİ BAŞLATAN, SONRA YENİDEN BAŞLATACAK OLAN, ALLAH'TIR]

85/13. Evet! (Yaratılışı) başlatan, üstelik yineleyen[9] O'dur.
85/14. Üstelik O, yarlıgayandır, sevecendir,
85/15. Taht'ın iyesi, yineleyici[10] (olan İdin),
85/16. ne dilerse yapandır.[11]

[KURAN, ESKİ BİTİKLERİ YENİDEN BAŞLATAN BİR BİTİK'TİR]

85/17. Orduların öyküsü sana geldi mi,
85/18. Firavun, ayrıca Semud'lar (konusunda)?
85/19. Yok! (Buna) karaçalan kimseler, (koyu bir) yalanlama[12] içindeler.[13]
85/20. Oysa Allah, onları[14] arkalarından[15], kuşatmıştı.
85/21. Evet! Bu, (eski Bitikleri) yenileyen[1] bir Okuma'dır[2],

---

[1] 1 - (Biz'e / Ateş'e) toplatılacak; 2 - (Gömütten) çıkarılacak. Öldürmek*
[2] **l-uḫdūd** : (kişiliği, inancı) yarık [kimse], ikiyüzlü olmuş kimse. İnanç değiştirmiş olan ikiyüzlü Himyarlı Yusuf. (Arap) [**ḫdd**] : yerde açılmış yarık (sapan izi, hendek); (Akat) [**ḫdd**], [**kdd**] : yarmak; (Akat) **ḫuddudu** : yarılmış beden. Kuran'daki ikiyüzlüler (münafıklar) deyimi bölme, ayırma anlamına gelen Habeş [**nfq**] kökünden türer. Ayrıca krş. benzer sesli [**ḥdd**], **l-ḥadīd** : ikiyüzlü (Şeytan) (57/25). Öte yandan (Arap) [**šrq**] ile (Habeş, Aramice, Süryanice..) [**srq**] eş anlamlı olup bölme, paylaşma demektir. Olayların sorumlusu Himyarlı Yusuf'a takılan adlardan biri de **Masruq**'tur. Dolayısı ile **masruq** ile **l-uḫdūd** eş anlamlı olup bölük, yarık (iki kişi olmuş, ikiyüzlü olmuş) kimse anlamına gelir. 2 - (Arap, Habeş) **sarāqa** : gizlice çalmak; hırsız; Himyarlı Yusuf, yönetimi başkasından çalmıştı, başkasının yerine geçmişti. Hırsız*. Nacran Kıyımı*. 3 - **uḫ'dūd**, "hendek" yerine "çukur" diye anlaşılırsa : Çukur'a sürülecek olanlar; Çukur'un yerlileri olacak olanlar. Çukur*
[3] **aṣḥābu** : yoldaş, yerli (oralı). (Habeş) [**ṣḥb**], ʾ**aṣḥaba** : baskı yapma, sıkıştırma, sıkıntı verme, yıpratma
[4] Bir üst Bildirideki Cehennem Ateşi gibi. Suç işleyenler işledikleri suça benzer bir karşılık alırlar.
[5] Hristiyanlar. O dönemde, bu olaylar sırasında yaşayan Hristiyanlar, bu kimseler için "kul" deyimini kullanırlar. Kul*. *C. Robin, "L'église des Aksûmites à Ẓafâr"*
[6] 1 - gözleri ile görmüşlerdi; bu olaylar sırasında orada idiler. 2 - ateşleyenlere yardım etmişlerdi. Tanık*
[7] 1 - avutan; 2 - (değişik inançları bir araya) toplayan, toplatıcı. 3 - (değişik inançlar arasında) arabulucu. Övgü*
[8] Uyak değişmesi, üstelik uzunluk, ayrıca "inanık erkekler ile inanık kadınlar" deyimi, bu ve sonraki Bildiri'nin Medine döneminden bir katkı olduğunu gösterir.
[9] alınan (yaşamı) geri vermek, yinelemek, yenilemek. Öldükten sonra yeniden yaşatmak
[10] **l-mağīd** : yeniden yapıcı; yenileyici; eskisini götürüp, yenisini yapan. Mecit*. dç : "şanı yüce olandır" (*Diyanet*)
[11] **mağīd** deyimi, ayrıca (suyu) dalgalandıran, ateşi yakan, ateşi başlatan anlamına gelir. Mecit*. Krş. "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı. Yer boştu, yeryüzü şekilleri yoktu; engin karanlıklarla kaplıydı. Tanrı'nın Ruhu [Elohim] suların üzerinde dalgalanıyordu. Tanrı, "Işık olsun" diye buyurdu ve ışık oldu.". (Yaratılış 1/1-3). Bu, Tanrı'nın Taht'ının suyu "dalgalandırması" konusu biraz değişik olarak 11/7'de de yer alır.
[12] **takḏību** : (Gerçeği) boyama; (gerçeği) karartma, bulandırma. Yalanlamak*
[13] Allah, bu söz konusu olan, uygarlık ve güçlülük bakımından ileri gitmiş eski toplumları yok edip, yerlerine yenilerini getirmişti, Kuran'da anlatılan bu öyküler, öteki Bitikler'de de vardı. Kuran, bu öyküleri yineler, yeniler. Kuran, yeniden başlatılan bir Bitik'tir.
[14] Firavun'u ve Semud toplumunu.
[15] onlar göremeden, ansızın, onlar bunun bilincinde değilken. Arkada Olan*.

85/22. (Kökeni), Saklı Yazıt'tadır[3].[4]

112 - KATIKSIZ DİZİSİ (İhlas Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

112/1. "O Allah'tır, tektir" de.[5]
112/2. Allah, birleyendir[6].
112/3. O, ne doğurdu ne de doğuruldu[7],
112/4. Ne de O'na eşlik edecek[8] tek bir (tanrı) vardır.

109 - KARAÇALICILAR DİZİSİ (Kafirun Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

109/1. "Ey karaçalıcılar!" de,
109/2. "Ben, taptığınıza tapmam,"
109/3. "üstelik siz, benim taptığıma tapanlar değilsiniz."
109/4. "ayrıca ben, taptığınıza tapan olmayacağım",
109/5. "üstelik siz, taptığıma tapanlar olmayacaksınız."
109/6. "Sizin Yasa'nız[9] size, benim Yasa'm bana."

1 - AÇILIŞ DİZİSİ (Fatiha Suresi)[10]

1/1. Esirgeyen Rahman (olan) Allah adına.

---

[1] **mağīdun** : 1 - **l-mağīd** (15. Bildiri). (Eskileri geçtikten sonra) yeniden, ötekilerinin yerine (ortaya çıkan yeni Bitik) (50/1). 2 - (Bilgi) memesi, Saklı Bitik'tir, oradan (size) sütü veren bu Okuma'dir. Otlak, Saklı Bitik'tir, (sizin inancınızı) otlatan, besleyen bu Okuma'dır. Mecit*. "Besleme" için bk. Yemek*, Sofra*. dç : "şanı yüce" (*Diyanet*).
[2] **qur'ānun**
[3] **lawḥin** : bir yazıt, bir yazgı (levha). Bu sözcük için bk. 7/145, 150, 154.
[4] **al-lawh al-mahfuz**. Saklı, korunmuş olduğundan içeriği değiştirilemeyen Bitik. Saklı Yazıt*.
[5] dç : O, Tek (olan) Allah'tır.
[6] **l-ṣamad** [**ṣmd**]. 1 - (Tüm tanrıları) birleyen, birleyici, birleştirici, bağlayıcı, bir edici; "tevhit" edici". Parça parça olmayan. "Esirgeyen Rahman olan Allah adına" deyiminde olduğu gibi Rahman, Rahim ile Allah'ın, Allah adı altında birleştirilmesi. **"**Katıksız" niteliği, Allah'a ortak katma konusunda sık sık kullanılanılır. Allah katıksızdır. Ne Rahman ne de Rahim, Allah'ın ortağıdır, ne de Allah, Rahman'ın ortağıdır. Bunların ikisi, üçü birleşmiş tekleşmiş, birbirinden ayrılamayacak olan bir tek Tanrı'dır. 2 - Tanrı, "çift" (birbirini bütünleyen iki tekten oluşan)dır. Tek Tanrı'nın hem Allah hem de Rahman olması. Semed*.
[7] Ne kimsenin babası ne de kimsenin çocuğudur. "Çünkü Tanrı meleklerin herhangi birine, "Sen benim oğlum'sun, Bugün ben sana baba oldum" Ya da, "Ben O'na Baba olacağım, O da bana Oğul olacak"demiş midir?" (İbraniler'e Mektup 1/5). Bu böyleyken **şmd** deyimi, Tekdoğacı (Monophysisme / Monophysitism'i benimsemiş) Hristiyanlarca beğenilmiş olmalıydı. Bu Tekdoğacılar'a göre (örneğin Habeşler ile Kıptiler) Tanrı ile İsa, ayrı ayrı iki öge değil, birbirinden ayrılmayan, tekleşmiş bir öge idi. Bu nedenle bugün bile Habeş Kilisesi'ne "**Ya-Ityopiya ortodoks tawahedo Beta krestiyan**" denilir. (Habeş) **tawahedo**, (Osm) tevhit anlamına gelir. Geleneklere göre **Ja'far ibn Abī Tālib**, bu Dizi'yi Habeş kralının önünde okuyunca duygulanan kral ile piskoposun gözleri yaşla dolmuştu.
[8] **kufuwan** : Tekgeçişlidir. 1 - Eşdeğer, denk diye anlaşılır. (Arap, Habeş) [**kfy**]: yetme; yeterli olma. "Ne de O'na yetecek biri vardır"; dolayısı ile Allah, "katıksız"dır, "ihlas"tır; 2 - "O, hiçbir yere bağlı değildir". Tanrı'nın her yerde oluşu, heryerdeliği, yerel olmayıp evrensel olması. Yönek*. Bu durumda bu deyim, (Osm) akif ile köktaştır. (Arap) **ākif** : yerli, oranın yerlisi olma, bir yere bağlı kalma, bağlanma, sürekli kalma (göçebe, geçici olmama). Akif*. 3 - "Ne de O'na eşlik eden biri vardır". Krş. "O'nun eşi olmadan nasıl bir çocuğu olabilir?" (6/101); "O, ne karı ne de çocuk edindi" (72/3). (Akat) **ekēpu** : (Bir kızın, bir yerin, bir tapınağın) yakınına gelmek, çok yanaşmak; (kumaş) sıkıca sarmak,"paketlemek"; (hayvan) çiftleşmek için yakına gelmek; yakınında olmak; yanına çekmek; cinsel ilişkide bulunmak; (agaç, saç) birlikte büyümek [uzamak]. Bu konuda bk. 42/11. 5 - "Allah, dişi değildir." (Habeş) **kafaya** (II) : örtmek. "Ne de O'nu örten biri vardır". Krş. "Ayrıca (şunu anladık) : "O, - yüce olsun İdimizin yaratıcılığı !
[9] **dīnukum**. Din*
[10] Bu Dizi, Mezmurlar'ın 27. Bölümü'nün bir özeti, bir anımsatmasıdır.

1/2. Övgü, ülkelerin İdisi Allah'a olsun![1]
1/3. Esirgeyen Rahman!
1/4. Duruşma Günü'nün[2] yürütücüsü[3]!
1/5. Ancak Sana tapar, ayrıca ancak Senden yardım isteriz[4]
1/6. Bizi, Doğru Yol'da[5] kılavuzla[6],[7]
1/7. kendilerine mutluluk verdiğin[8] kimselerin yolunda. Öfkeye uğrayanların[9], üstelik sapıtanlarınkinde[10] değil.

113 - TAN DİZİSİ (Felak Suresi)[11]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[YANLIŞ İNANÇ YAYICILARI - TANRISAL IŞIĞI KARARTANLAR]

113/1. "Tan'ın[12] İdisine sığınırım" de,
113/2. "O, ne yarattıysa, (onun) başkaldıranından[13]"
113/3. "ayrıca çöktüğünde, karanlığın[14] yayılmasından[15],"
113/4. "ayrıca düğümlere[16] üfleyen kadınların[17] yalancılığından[18],"

---

1 "O'nu ezgilerle, ilahilerle öveceğim." (Mezmurlar 27/ 6)
2 **yawmi l-dīn** : Duruşma, Yargı Günü O'nundur. Eski Türkçe : Yanut güni issi ("edimlere" yanıt verilecek günün iyesi, idisi).
3 **mālik**. **l-malik** : Yönetmen, yönlendiren; söz geçiren, yürütücü. Melik*.
4 Sana taparız daki senden arka virmek isterüz; Yalnız senden kömek dileyrik (*Fatih Erbay*).
5 **aş-şirāţa al-mustaqīm** : Düz, doğru yol. Arapça olmayan **şirāţ**, Süryanicede çizgi (hat) anlamındadır. 2 - (Yemen) **s¹ʾr** : bir uğraştan(savaştan) sağ çıkmak, geriye kalmak; geriye kalma, geri kalan; oysa **s¹ʾrt**, "töre" anlamına gelmelidir. Bu ise "sünnet" anlamına gelir.
6 Uygur Türkçesi : "bizni toğra yolġa başlığın" Bize doğru yolda başlık et [kılavuz ol] (*F. Erbay, "Eşzamanlı ve Artzamanlı Bir Karşılaştırma")."*Yol göster bize toğru yol" (XV. üzyılda Muhammed b. Hamza'nın Kuran çevirisi [TİEM 40], aktaran *M. Kara*, "*XIV. ve XV. Yüzyıllarda Osmanlı Toplumunu Besleyen Kitaplar".*
7 "Ya Rab, yolunu öğret bana, Düşmanlarıma karşı Düz yolda bana öncülük et." (Mezmurlar 27/11).
8 mutluluk verme, gönenç içinde bırakma. Gönendirme. Nimet*. Verdiğin : kesinlikle vereceğin
9 öfkeye uğramış : kakınılmış. kakınç : öfke, kızgınlık (*TDK*). Kakınılmak : ezince uğramak (Karahanlı Türkçesi). "... Yüzünü benden gizleme, Kulunu öfkeyle geri çevirme! Bana hep yardımcı oldun; Bırakma, terk etme beni, Ey beni kurtaran Tanrı!" (Mezmurlar 27/9).
10 "Beni hasımlarımın keyfine bırakma, ..." (Mezmurlar 27/12).
11 **falaq**. [**flq**] : fışkırma, (kaynayıp) taşma. 1 - Tan : Güneş doğmadan önceki alaca karanlık. 2 - Geceyi, gündüzden; iyiliği, kötülükten ayırıcı; düğümleri çözücü (olan Tanrı). (Akat) [**plk**] : ayırma, ayırım yapma; ayırıcı. Sami dillerinde [**plq**], genel olarak yarmak, kesmek, keser. **fāliqu** (yaran, çatlatan) (6/95,96); **infalaqa** ([deniz] yarıldı) (26/63). Bu Dizi, 114. Dizi'nin bir benzeridir. Bu iki Dizi de, kullara değil, sıkıntı içinde olan, Tanrı'dan yardım bekleyen Elçi Mehmet'e yöneliktir. Oysa Geleneklere göre "kullara" yöneliktir, üstelik Kuran'daki öteki Diziler'den ayrı tutulur.
12 Güneşin ışıldamaya başladığı yer. Karanlık (kötülük) olmayan yer. Krş. "karanlık" (3. Bildiri)
13 **šarri**. (Akad) **şeru** : 1 - Durdurucu, engel olucu; "ısrar edici". Israr*; 2 - Tanrı'nın yarattığı en kötü yaratık : Şeytan. Kötü*
14 karanlık : Tanrısal Işığın görülmemesi. Yanlış inancın yayılması. "Karanlıkta kalanların", Tanrı'nın Işığını artık görmemesi için bk. 27/10-11. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Zalim*
15 (yanlış inanç) ışıldama, sıçrama, ilerleme, saldırma, "temel atma, yerleşme"; yayılma. Kötü*. Yanlış inancın salgın oluşu.
16 **l-ʿuqadi** : 1 - düğüm (çoğul). Kuran'da [ʿ**qd**] (düğümleme, bağlama), ancak insanların kendi aralarında yaptıkları sözleşmeler için kullanılır. Örneğin **bil-**ʿ**uqūdi** (5/1); ʿ**uq'dat** (2/235, 237); Musa konusunda yer alan ʿ**uq'datan** (20/27), (dildeki) "düğüm", (konuşmada) "sıkıntısı, tutukluk" anlamındadır. 2 - (Habeş) ʿ**aqd**, ʿ**aqadu** : çatı, kemer, sütun başlığı. (Habeş) **ḫamar** (I) (kemer) ile yakın anlamlıdır. Bu tür deyimler genel olarak "tapınak" diye de anlaşılır. Bu konuda bk. Şarap*. Düğümleme; elleri düğümleyip tutuklayan (köleci) kadın konusunda ayrıca bk. 111/4'ün dipnotu.
17 **l-nafāṯāti** : üfürükçü kadın büyücüler diye anlaşılır. Tükürük ile kutsayan, "yalancı kadın Kılavuz" (?). Elleri düğümlü olanları satış için dağıtan kadın (?). Ayrıca, [dedikoducu / kötü inancı] yayıcı kadın; "misyoner" kadın için bk. Nefes*. Fısıldamak için bk. 114/4,5. Düğümcülük için bk. 111. Dizi; Kumar*, Şarap*. Üfürük, tükürük ile büyücülük (?) / "kutsama" (?) yapan kimse **rāqin** (75/27). 2 - (İnanç konusunda) Kıskanç kadın; (inanç) yayıcısı kadın; Gezgin kadın derviş, keşiş. Nefes*. Örneğin bk. Ozan*
18 Kötü*

113/5. "ayrıca kıskandığında[1], (o) Kıskanç'ın[2] taşkınlığından[3]."

114 - İNSANLAR DİZİSİ (Nas Suresi)[4]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[YANLIŞ İNANÇ YAYAN GEZGİN ÖĞÜTÇÜLERİN KINANMASI]

114/1. "İnsanların İdisine sığınırım" de,[5]
114/2. "İnsanların öğütçüsü[6] (olan),"
114/3. "İnsanların tanrısına,"[7]
114/4. "sıvışıp kaçan[8] (o öğüt) fısıldayanın[9] yalancılığından[10],"
114/5. "(o yalanı)[11] insanların göğüslerine[12] fısıldayan(dan),"
114/6. "(bunu yapan) Cin[13] olsun, insanlar[14] olsun (tümünden) (ötürü)."

51 - SAVURAN DİZİSİ (Zariyat Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ELÇİLER'İN GETİRDİKLERİ İLE YAĞMURU GETİREN BULUTLARIN BENZERLİĞİ]

51/1. Saçıp savuranlara![15]
51/2. Ayrıca saygın (yükü)[16] taşıyanlara[1]!

---

[1] 1 - (Arap) [**ḥsd**] : kıskanma; 2 - (Arap, Habeş) [**ḥṣd**] : bük(ül)me; eğ(il)me. Sap(tır)ma (?). Dönüp kaçmak, sıvışmak için bk. 114/4.

[2] Adem'i kıskanan Şeytan. Dolayısı ile bu Bildiri, "Şeytan, Şeytanlık ettiğinde, Şeytan olarak "görevini / amacını" yerine getirdiğinde, insanları saptırdığında" diye de anlaşılabilir. Kuran'da bu deyim inanç konusunda Mehmet'le anlaşamayan "Yalancı kılavuzlar" için de kullanılır. Örneğin Al-Jibt*. Yoksa gelişigüzel birisinin kıskançlığının ne önemi olabilir? "Cin" için bk. 114/6.

[3] Kötü*

[4] Dizi adı 1. Bildiri'den alınmıştır. 113. Dizi'nin bir benzeridir.

[5] Bu Dizi, özellikle 4, 5, 6. Bildiriler, İdris'in Yıldönümleri Bitiği (12/19-20)'de İbrahim'in söyledikleridir. İbrahim, gökyüzündeki yıldızlara, aya ve güneşe uzun uzun baktıktan sonra - Kuran'a göre İbrahim, tektanrıcılığa doğru gittiğinde - Tanrı'ya yönelir ve yanıltılmamak için kendisinden yardım ister. *R.H. Charles, "The Book of Jubilees".* Dolayısı ile Elçi Mehmet'e yönelik olan bu Dizi, İbrahim gibi Elçi Mehmet'in çevresinde, kendisini "sayrı" kılabilecek kimselerin bulunduğunu düşündürür.

[6] Yönetmen; öğütçü, danışman, (işleri, insanları) yürütücü. 4. Bildiri'ye göre "öğütçü" anlamı ağır basar. Melik*.

[7] başka, öteki tanrılara değil, insanları yaratan tanrıya; "Baba Tanrı'ya"

[8] **l-ḫanāsi** : gizlice kaçan, görünmeden geri çekilen. Geri geri giden, uzaklaşan gezegenler gibi (**bil-ḫunasi**) (81/15). Gelip geçen, geldiği yere geri dönen "yalancı kılavuzlar / öğütçüler" anlamı için bk. Ozan*.

[9] **l-waswāsi** : fısıldıyan kimse, dedikoducu. Bu ile köktaş sözcükler Kuran'da beş kez geçer; 50/16. Bildiri dışında ancak Şeytan için kullanılır. Birisini imrendirmek, kışkırtmak, yanıltmak, kuşkuya düşürmek için kulağına fısıldamak. Şaşırtıcı. (Habeş) **waṣwaṣa**, **wazwaza** ile türevleri : sarsmak, çalkalamak, sürekli kımıldamak, şaşırtmak. Oysa dinlemek, öğütlenmek, izlemek için "danışman / yönetmen, doğru yürütücü" olan Allah yeter (2. Bildiri).

[10] **šarri** (113/2) : 1 - Yalan, yalancılık; (inanç bakımından) geçersizlik; yalan olanı savunma; 2 - durdurucu, engel olucu; 3 - (Yol'da giderken) dağılma. Değişik anlamlar için bk. Kötü*

[11] kötülük, pislik : putatapıcılık (İdris'in Bitiği)

[12] insanların yüreklerine (İdris'in Yıldönümler Bitiği (12/20). "Deliver me from the hands of evil spirits who have dominion over the thoughts of men's hearts, And let them not lead me astray from Thee, my God". Bu Bildiri, 1. Açılış (Fatiha) Dizisi'nin son Bildiri'sinin bir benzeridir.

[13] Cin : Kuran'da bu deyim yanlış inanç yaymaya çalışan "Yalancı Elçi / Öğütçü / Kılavuz", elebaşı anlamındadır.

[14] "Cin" olanın yandaşları. Cin'i izleyen gelişigüzel insanlar.

[15] 1 - 33. Bildiri'deki "taşları" taşıyan, getiren Melekler; 2 - İbrahim'i muştulayan Melekler (25. Bildiri vs.) ; 2 - Ad`lara da gönderilen yel (41. Bildiri).

[16] **wiq'ran** : Seyrek olduğu için kendisine değer verilen, saygı gösterilen (taş). Krş. **waqāran** (71/13), **watuwaqqirūhu** (48/9). 1 - Musa'ya verilen Yasa'nın yazılı olduğu taş, Taş Yazıtlar. Krş. (Kuzey Arap) **wǧr** : gömüt taşı. Namaz*; 2 -

51/3. Ayrıca kolaylıkla[2] akıp gidenlere[3]!
51/4. Üstelik (Tanrısal) Buyruk'u dağıtanlara[4]!

[DURUŞMA GÜNÜ'NÜN KESİNLİĞİ]

51/5. Evet! Size söz verilen konu, kesinlikle doğrudur.
51/6. üstelik doğrusu (o) Duruşma[5] kesinlikle olacak.
51/7. (Ant olsun) (değişik değişik) yolları[6] olan göğe!
51/8. Evet! Siz, kesinlikle söz anlaşmazlığı[7] içindesiniz.
51/9. Onu[8] altüst eden kimse, altüst edilmiş (demektir).[9]
51/10. Açığa çıkarılsın[10], o sanıcılar[11]!
51/11. (O) alıklık içinde aymaz olanlar,
51/12. "Duruşma Günü ne zaman?" diye sorarlar.
51/13. (O Gün), onların Ateş'te sınanacakları[12] gündür.
51/14. (Onlara), "Tadın (çıkardığınız) kargaşalığınızı![13]. İşte erkenleştirmek istediğiniz budur!" (denilecek).[14]
51/15. Evet! Sakınıklar, Bahçeler'de, ayrıca kaynaklar(ın başlarında),
51/16. (ödül olarak) İdi'leri kendilerine ne verdiyse (onu) almış olacaklar. Evet! Onlar önceden korunanlardı,
51/17. gecenin az (bir bölümünde) uyurlardı,[15]
51/18. ayrıca tan yeri ağarırken (Tanrı'dan) yarlıganma dilerlerdi,
51/19. üstelik onların varlıklarında dilenci, ayrıca yurtsuz kimse[16] için bir pay[17] vardı.
51/20. Üstelik kanmış olanlar için yeryüzünde belirtiler var,
51/21. ayrıca kendi içinizde (de var). Yine de (bunu) görmüyor musunuz?
51/22. Üstelik (unutmayın)! Azığınız, ayrıca size söz verilen ne ise (o), göktedir.
51/23. Göğün, ayrıca yerin İdisine (ant olsun)! Evet! Bu, sizin konuştuğunuz (ilk) konu[18] gibi kesinlikle bir gerçektir.

Tanrı katından atılan taşlar (33-34. Bildiriler). 3 - (yağmur ile yüklü) ağır (bulutlar). Türkçeye "yük, ağırlık" diye çevirilir. **wqr***. Bütün bu anlamlar, özellikle "taş atma, ateş yağdırma" anlamları için bk. (Habeş) **wagara**, **waggara**.

[1] yağmuru taşıyan bulutlar

[2] **yus'ran**. 1 - kolayca; 2 - paylaşarak; 3 - (su) dağıtarak. Kolay*. Ayrıca bk. Kerim*, Azık*.

[3] kolayca kayıp giden gemiler. Nuh'un (46. Bildiri) gemisindekiler.

[4] [**qsm**] : 1 - paylaştıran, bölüştüren; 2 - öğütleyen. 3 - yemeğin, yemek tabağının [bilginin, bilgi tabağının] en iyisini seçen. Yemek*, Sofra*, Azık*. Tanrı'nın buyruğunu insanlara dağıtan (getiren) Elçiler, öğütçüler (52. Bildiri).

[5] **l-dīn** : duruşma, yargılanma. Tanrı'nın belirlediği Yasa'ya göre yargılanma, sorgulanma.

[6] **l-ḥubuk** : yürüyenlerin kumda adımları ile iz bırakarak çizdikleri keçiyolu gibi kıvrımlı yollar. Gezegenlerin yörüngesi diye anlaşılır. Sami dillerinde [**ḥbq**] karışık, karmakarışık, karıştırmak, yapışmak anlamına gelir. Habeş dilinde bu kökün türevleri kirlenme, kir, leke, benek anlamına gelir. Bu durumda söz konusu olan "benekler" kumdaki ayak izleri ve gökteki yıldızlar olmalıdır. Sonraki iki Bildiri'ye bakılırsa bu iki anlam da geçerlidir : 1 - inanç bakımından "karmakarışık, kargaşalık içinde" olanlar; değişik değişik, karmakarışık yolları izleyenler; 2 - inancı kirletenler, benekleyenler; Düz Yol'u kıvrım kıvrım yapanlar.

[7] Duruşma Günü konusunda. Söz konusu olan kişiler, salt putatapıcılar olamaz. Gerçeği altüst ettilerse (bir önceki Bildiri'ye göre Söz'ü karmakarışık ettilerse ya da benekledilerse) kendi aralarında çelişki içinde olan Bitik Toplumu'ndan kimileri ya da Maniciler olmalıdır.

[8] Duruşma Günü'nü.

[9] **yu'faku**. (Gerçeği, kendisini) altüst etmek : aldat(ıl)mak; yalan atmak. Açıklama için bk. **bil-if'ki** (24/11).

[10] Çağırılsın, meydan okunsun; birleştirilsin (toplatılsın); ortaya çıkarılsın. Öldürmek*

[11] gerçeğe dayanmayıp öyle olduğunu sananlar. (Akat) Tümdengelimciler.

[12] sınava sokulmak, acı çektirilmek, "fitneye uğratılmak". Fitne*

[13] **fit'natakum** : sizin "fitneniz". Özellikle Allah'ın tekliği ya da inanç konusunda kargaşalık çıkararak konuya bulanıklık getirmek, konuyu altüst etmek (8-10. Bildiriler). Aldatmak için ileri sürülen düzme kanıt. Benzeri bir deyim (**fit'natuhum**) için bk. 6/23. Fitne*. Bir sınav; acı çektiriş yeri (37/63)

[14] İvedileştirmek istediğiniz; (konusunda) ivecen olduğunuz. 1 - İnanmayanlar, alay etmek için Mehmet'e, Duruşma Günü doğruysa, onu erkenden getir de görelim derler. 2 - Yalanlamak, yuvarlayıp (alt üst etmek), çarpıtmak, uzaklaştırmak. Acele*

[15] Gecenin büyük bir bölümünü yakarışla geçirirlerdi. Kuran'da, gündüz tapınması söz konusu değildir.

[16] Yola düşenler, topraklarından ayrılanlar. Mahrum*

[17] 70/24

[18] Azığın ve söz verilen ödülün gökte var olması, sizin bana sorduğunuz (ilk) konu, "Duruşma Günü'nün ne zaman olacağı ya da olup olmayacağı konusu (5, 6, 12. Bildiriler).

[GEÇMİŞTEKİ OLAYLARIN ÖRNEK OLARAK GÖSTERİLMESİ]

51/24. İbrahim'in ağırlanan (Melek) konuklarının öyküsü sana geldi mi?[1]
51/25. Hani onlar, onun yanına sokulmuş, böylece "Esenlik olsun!" demişlerdi. (İbrahim), "Esenlik olsun, tanınmadık kişiler!" demişti.
51/26. Bunun üzerine sezdirmeden[2] ailesine dönmüş, böylece semiz bir buzağı getirmişti,
51/27. Böylece onu kendilerine yaklaştırmış, "Yemez misiniz?" demişti.
51/28. (Yemediklerini görünce) böylece onlardan ötürü korku duymuştu[3]. (Konuklar), "korkma" demiş, üstelik kendisini bilinmedik[4] bir oğul ile muştulamışlardı.
51/29. Böylece karısı çığlık atarak[5] (onlara) yaklaşmış, böylece (şaşkınlıkla ellerini) yüzüne vurmuş, üstelik "Kısır bir kocakarı[6] (mı doğuracak?)" demişti.
51/30. (Konuklar), "İdin, böyle (olacak) dedi. Evet! Sağaltıcı[7] (olan), bilen O'dur" demişlerdi.
51/31. (İbrahim), "Ey Elçiler! Amacınız nedir?" demişti.
51/32. (Konuklar), "Doğrusu biz kendi Yol'unu izleyen bir topluma gönderildik" demişlerdi,
51/33. üstlerine kükürtten taşlar[8] indirelim diye,
51/34. (Yasa konusunda) dönüşenler[9] için İdin'in katından salınacak[10] (olan o taşları)."
51/35. Böylece orada inanıklardan kim varsa çıkarmıştık,
51/36. Ancak orada (ev olarak), (Yasa'ya) boyun verenlerin (oturduğu) (tek) bir evden başkasını bulamamıştık.
51/37. Ayrıca acı ezinçten korkanlar için[11] bir iz[12] bırakmıştık,
51/38. Üstelik Musa konusunda (da öyle olmuştu). Hani onu, apaçık bir yetke[13] ile Firavun'a göndermiştik.
51/39. Ancak o, koruyucuları ile (birlikte) yüz çevirmiş, üstelik "ya (bu) bir büyücü[14] ya da bir deli" demişti.
51/40. Kınanılacak[15] biri olduğu için böylece Biz onu, ayrıca ordularını tutup denize atmıştık.
51/41. Üstelik Ad'lar konusunda (da öyle olmuştu). Hani üzerlerine kavurucu[16] bir yel göndermiştik,
51/42. (o), neyin üzerine geldiyse onu toz gibi etmeden bırakmayan (bir yel idi).
51/43. Üstelik Semud'lar (içinde öyle olmuştu). Hani kendilerine, "Belirli bir süreye dek eğlenin" denilmişti.
51/44. Ancak onlar, İdi'lerinin buyruğuna karşı ileri gittiler. Böylece onları, kendileri göre göre yıldırıma tutmuştuk.
51/45. Artık ne ayağa kalkabildiler ne de yardımlaşabildiler.
51/46. Ayrıca (Biz) daha önce Nuh'un toplumunu (ezince uğratmıştık). Evet! O (toplum), (Yasa'dan) sapmış[17] bir toplum idi.[18]

---

[1] Elçi Meleklerin ağırlanması. 11/69'da yeniden anımsatılacaktır.
[2] **farāġa** : (böylece) sezdirmeden, belli etmeden, gizlice döndü diye anlaşılır (*Lane*, *Al-Jalalayn*). Kuran'da üç kez (37/91, 37/93, 51/26) Mekke döneminde, ancak İbrahim bağlamında yer alır. Sami **rg**ʾ, **rg**ʿ (soğumak, donmak, katılaşmak) olmalıdır : yatışmış olma, soğuk [kanlı] olma. (Akat) **ragāgu** (I) : sinsi, gizlice davranama. **raggu** : sinsi, yaramaz, kurnaz, kötü (olma). **raqāqu** / **ragāgu** : ince olma, [incelikle davranma].
[3] **awğasa**. Mekke döneminde iki kez İbrahim (11/70, 51/28), bir kez Musa (20/67) için kullanılır. Sunulan yemeğe el uzatmama, konuk ağırlayana karşı saygısız bir davranıştı. Böyle yapanlar ancak kötü amaçlı kimseler olmalıydı.
[4] ʿ**alīmin**. 1 - bilgin; 2 - (o an) bilinmedik, görülmeyen. Açıklama için bk. Bilen Bir Toplum İçin*.
[5] (Akat) **sarāru** : tartışma; yalan olduğunu ileri sürme. "Israr ederek"
[6] ssç : güçsüz (aciz); doğurma bakımından verimsiz.
[7] senin karının kısırlığını sağaltacak olan; "hekim". Bilge*. Ayrıca bk. Mecit*
[8] **ḫiğāratan min ṭīnin** : kükürt taşı (çoğul). Balçıktan Taş*. Oysa 11/82, 15/74, 105/4. Bildiriler'de, Köpük Taşı* atılır.
[9] 2 - Mücrim* oldukları için Yol'dan çıkıp kendi yollarını izleyenler. 3 - (cinsel ilişki konusunda) dönüşenler, savrulanlar, türlü türlü olanlar (7/81). Sarraf*
[10] **musawwamatan** (11/83) : gönderilmiş, yollanmış (taşlar). Genel olarak dağlanmış, damgalanmış, imlenmiş, üzerlerinde iz bulunan diye anlaşılır. Böyle bir anlamın nereden türetilmiş olabilmesi için bk. Köpük Taşı*. Oysa krş. **tusīmūna**" (hayvanların salınıp) otlatılması" (16/10); **musawwimīna** (gökten) salınıp (yeryüzüne) gönderilen Melekler (3/125). [**swm**] kökünün öteki anlamları : ([develeri] otlağa götürmek, yollamak, salmak; kötü bir yengiye, ezince uğratmak, ezinç ile çarpmak (*Lane*).
[11] için : örnek olsun diye
[12] **āyatan**: yerle bir olmuş kentin kalıntısı, belirtisi; (Habeş) örnek, örneklik.
[13] **bi-sulṭānin** : Tanrı adına konuşabilmesi için verilen yetke. Sultan*
[14] kahin. Saat'in gelişi,.. gibi sonradan olacak olan olayları önceden bildiren kimse.
[15] **mulīmun** : kınanmış, yerilmiş. İlginç bir karşılaştırma için bk. 37/142.
[16] **l-**ʿ**aqīma** : kısır, verimsiz, kısıtlayıcı, tıkayıcı, sıkıştırıcı. (Habeş) yargılanmış, belirlenmiş, uygun düşen, orantılı.
[17] (Yasa'dan, verilen sözden) çıkmak, sapmak. Sapmak*
[18] Nuh boyunun, neden sapık bir toplum olması için bk. 53/52'in dipnotu.

[VERİLEN ÖRNEKLERDEN ALINACAK ÖĞÜTLER]

51/47. Ayrıca göğe (bir bakın)! Biz onu dayanıklı[1] yaptık, üstelik kuşkusuz (onu) geniş tutan[2], kesinlikle Biz'iz.
51/48. Ayrıca yeryüzüne (bir bakın)! Onu, Biz serdik. Artık mutlu kılıcı[3], (oyulmuş) bir beşiktir[4] (orası)!
51/49. Ayrıca öğütlenesiniz diye her nesneyi ikili yarattık.[5]
51/50. Artık Allah'a kaçın. Evet! Ben, size O'ndan (görev almış) apaçık bir uyarıcıyım.
51/51. Üstelik, Allah'ın yanı sıra başka tanrı yapmayın. Evet! Ben, sizin için O'ndan (görev almış) apaçık bir uyarıcıyım.
51/52. Böyle olmuştu! Onlardan öncekilere, kendilerine Elçi olarak kim geldiyse (gelsin) onlar ancak, "ya (bu) bir büyücü ya da bir deli" demişlerdi.
51/53. (Öncekiler) mi bunu kendilerine[6] öğütlediler? Yok! (Doğrusu) bunlar, (kendi kendilerine) azgın bir toplum oldular.
51/54. Sen artık onlardan yüz çevir, üstelik sen (bu yüzden) kınanmayacaksın.
51/55. Ayrıca sen anımsat, üstelik doğrusu anımsatma, inanıklara yararlıdır.
51/56. Üstelik Ben, Cinleri[7] ayrıca insanları ancak Bana tapsınlar diye yarattım.[8]
51/57. Ben onlardan azık beklemiyorum[9] ayrıca Ben'i doyurmalarını (da) beklemiyorum.
51/58. Evet! Azıklandırıcı, dayanıklı olan, sırtı dik[10] olan Allah'tır.
51/59. Artık doğrusu onların (geçmişteki) yoldaşlarının[11] (kendi Elçiler'inden) kaçışı[12] gibi, (bugün seni) karartanlar için (sana karşı) bir kaçış var[13]. Böylece, (ezinci) erkenleştirmemi istemesinler.
51/60. Artık, kendilerine söz verilen Gün'lerinde[14], yazıklar olacak (o) karaçalanlara!

54 - AY DİZİSİ (Kamer Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[SONGÜN'ÜN GELİŞİNİ YADSIYANLARA GÖZDAĞI]

54/1. Saat yaklaştı, üstelik ay yarılacak[15].
54/2. Üstelik onlar (böyle) bir belirti görseler (bile) ona yüz çevirir, ayrıca "(Bu), süregelen[16] bir büyüdür" derler.
54/3. Ayrıca (onu) karartırlar. Üstelik kendi tutkularını izlerler. Oysa (söz verilen) her eylem, yerini bulacaktır[1].

---

[1] **bi-aydin** : güçlü, dayanıklı (38/17).
[2] **lamūsiʿūna**. (Arap) [**wśʾ**] : genişleten; (Habeş) **wśʾ** : yanıt veren; (yanıt vermek için) (yakarıyı) dinleyen. (Yemen) **ws**[2]ʿ : (birisine) kayra sağlama; **ws**[1]ʿ : Bolca su sağlama. Krş. **l-mūsiʿi** (2/236) : (eli) geniş olan, kayra sağlayabilecek olan kimse. Köken için bk. Musa*
[3] mutluluk dolu; gönenç içinde; gönenç verici. Nimet*
[4] **l-māhidūna** . Genel olarak, yeryüzünü döşeyen, döşemeci (olan Tanrı) diye anlaşılır. Köken için bk. 74/14.
[5] bu nedenle Bugünkünden sonra ikinci bir Yaşam olacak.
[6] Mekkeliler
[7] Cinler : Harezm Türkçesi ile yapılan Kuran çevirisinde "periler" diye geçer. (*A. Gül, "Kısasü'l Enbiyâlarda Yaratılış", 26.* Ayrıca bk. *A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an", 218.*
[8] Yasna 30/4.
[9] beklemiyorum, istemiyorum. Allah'ın, kendi bahçesi var. Gani*
[10] **l-matīnu** : sağlam, güçlü diye anlaşılır. Burada Allah için kullanılırken iki kez (7/183, 68/45), inanmayanlara karşı Allah'ın kurduğu düzeneğin niteliği (**matīnun**) olarak geçer. Olası anlamlar : kasları olan, gergin, gerili, sırtı [boynu] dik. (Akat) **matnu** : kas, kiriş, (ok yayının) ipi. (Habeş) **matn** : kiriş, çalgı teli, sinir.
[11] yukarıda örnek olarak verilen toplumlardaki "karaçalıcı" olan yoldaşlar.
[12] Bu Bildiri'de iki kez yer alan **d̠anūb**, "pay", "ezinçten alınacak pay" diye anlaşılır. [d̠nb]*
[13] dç : "Şüphesiz zulmedenler için (önceki müşrik) arkadaşlarının azap payı gibi payları vardır." (*Diyanet*)
[14] Duruşma Günü
[15] **inšaqqa** : yarıldı, koptu, ayrıldı. Saat'in eli kulağında, geldi geliyor. Kuran'ın sayısız yerinde, gelecekte kesinlikle gerçekleşecek bir olay, olmuş olarak algılanır, dolayısı ile geçmiş zaman kullanılır.
[16] **mus'tamirrun** : yola çıkmış, bitmemiş. Krş. 19. Bildiri.

54/4. Ayrıca doğrusu onlara, salıklardan[2] caydırıcı olanlar (da) gelmişti,
54/5. (bu salıklar) aktarılan[3] bir bilgelik[4] (idi). Oysa (bu) uyarılar, (kendilerini) korumadı.
54/6. Sen artık çevir yüzünü onlardan. Çağırıcı'nın[5], kendilerini bilinmedik[6] bir konu için çağıracağı Gün,
54/7. yere bükük bakışları[7] ile onlar, dağılan çekirgeler gibi gömütlerden çıkacaklar,
54/8. Çağırıcı'ya (korkudan) dik dik bakarak[8] (çıkacaklar, üstelik o) karaçalıcılar, "İşte sıkıntılı bir gün" diyecekler.

[NUH'UN ÖYKÜSÜ]

54/9. Onlardan önce Nuh'un toplumu, (Uyarıcımızı) karalamıştı[9]. Böylece kulumuzu[10] karartmış, ayrıca "Bu bir deli" demişlerdi, üstelik o, (görevinden) caydırılmıştı.
54/10. Böylece o, "Doğrusu ben yenildim, artık (bana) yardım et" (diyerek) İdisini çağırmıştı.
54/11. Böylece Biz, gök kapılarını[11], boşalan[12] bir suya açtık,
54/12. ayrıca yeryüzünü, kaynaklar (gibi) fışkırttık, böylece su(lar), belirlenmiş olan bir buyruğa göre karşılaştılar.
54/13. Ayrıca Biz onu, tahta, ayrıca çiviler(den yapılmış bir gemi)de taşıdık,
54/14. karaçalınmış olan kimseye[13] (bir) ödül[14] olarak, gözlerimizin önünde akıp giden (bir gemide).
54/15. Üstelik, doğrusu Biz bunu bir belirti[15] olarak bıraktık. Var mı artık öğütlenecek olan?
54/16. Böylece nasıl olmuştu Benim ezincim, ayrıca uyarılarım!
54/17. Üstelik, doğrusu Biz Kuran'ı, (herkesi) öğütlesin diye kolay kıldık. Var mı artık öğütlenecek olan?

[AD BOYUNUN ÖYKÜSÜ]

54/18. Ad'lar (da Elçilerini) karaladılar. Nasıl olmuştu, Benim ezincim, ayrıca uyarılarım!
54/19. Evet! Üzerlerine, uğursuzluğu[16] bitmeyen[17] bir günde keskin[18] bir yel gönderdik,
54/20. (o), insanları (kaldıkları yerden), kökleri sökülmüş hurma ağacı kütükleri gibi koparıyordu.
54/21. Böylece nasıl olmuştu ezincim, ayrıca uyarılarım!
54/22. Üstelik, doğrusu Biz Kuran'ı, öğütlesin diye kolay kıldık. Var mı artık öğütlenecek olan!

[SEMUDLAR İLE ELÇİ SALİH'İN ÖYKÜSÜ]

54/23. Semud'lar uyarıları karaladılar.
54/24. Böylece, "Bizden ancak insan olan birini mi izleyeceğiz? Evet! Böylece biz, kesinlikle sapıklık, üstelik çılgınlık içine (düşmüş) oluruz" dediler,

---

[1] **mus'taqirrun** : yerini bulur, yerleşir, çakılır. (Osm) karargah (durma, yerleşme yeri) ile köktaştır. Her iş, her olay ancak yeri ve sırası gelince olur. (Akat) [**krr**] : yere koymak; yere düşürmek, temel atmak; yatak kurmak; iş, görev yüklemek. İlerideki Bildiriler'de Saat'in gelişi konusunda yer alan "demir, çapa atma; çakılma" ile yakın anlamlıdır. Krş. 38. Bildiri ve 6/67.
[2] öyküler. Kendilerinden öncekilerin başlarına gelen olayların öyküleri
[3] **bāliġatun** : ulaşan, aktarılan. Aktarma*
[4] **ḥik'matun** : 1 - bilgelik, öğüt verici söz; 2 - "hekimlik" yapan; onucu*, iyileştirici. Furkan*
[5] Melek İsrafil, Son Günü'n gelişini Boru'ya üfleyerek bildirecek.
[6] **nukurin** : tanınmayan, bilinmeyen. (Yemen) yıkıcı; yerle bir edici.
[7] aşağılanmış olarak, korkarak
[8] **muh'ṭiʿīna**. 14,43, 70/36
[9] Yalanlamak*
[10] (Habeş) ʿ**abd** (II) : kul; ʿ**abd** (I) : büyücü [kahin, peygamber, etkileyici]. Kul*
[11] göklerin kapakları (Yaratılış 7/11, 8/2; Mezmurlar (Zebur) Devamı 78/23, Yeşeya 24/18, Malaki 3/10).
[12] **mun'hamirin**. Tekgeçişlidir. 1 - (Yemen) [**hmr**] : atmık. Dolayısı ile boşalan, fışkıran anlamında olmalıdır. 2 - (Aram) [**ḥmr**] : yüklemek, taşımak; (Habeş) [**ḥmr**] : gemi. "Taşıyıcı", "götürücü", "taşıyıcı su" anlamı için bk. **nakāla** (79/25) ve Vebal*
[13] yalanlanmış olan Nuh
[14] ssç : karşılık
[15] (sonraki kuşaklara için) bir iz, (Habeş) bir örnek
[16] **naḥsin** : 1 - uğursuz, 2 - kurak dönem. **naḥisātin** (41/16).
[17] **mus'tamirrin**: 1 - süren, gideduran (krş. 2. Bildiri) ; 2 - (kazıyıp) bitiren, altüst eden. krş. (Akat) **marāru** (II, III). 3 - **marāru** (I) : (ezinç, silah) keskin, acı, acıtıcı olma.
[18] **şarşaran** : delici, kesici, yarıcı (69/6).

54/25. "Anımsatma[1], aramızda (yalnız) ona mı ulaştırıldı? Yok! O, yargı veren[2] bir yalancıdır"
54/26. Yarın, yargı verici bir yalancının kim olduğunu bilecekler.
54/27. (Allah), "Evet! Sınav olarak onlara dişi deveyi[3] göndereceğiz. Sen artık onları gözetle, üstelik (gözetleyişte) sürekli ol[4]"
54/28. "Ayrıca onlara, aralarında[5] içişin paylaşılacağını bildir, her içiş düzenlenmiş olacak[6]" (dedi).
54/29. Böylece[7] yoldaşları(ndan birisi)ni çağırdılar, böylece o (bir çözüm) sundu[8], böylece (devenin) dizlerini kesti.[9]
54/30. Böylece nasıl olmuştu Benim ezincim, ayrıca uyarılarım!
54/31. Evet! Üzerlerine bir tek Çığlık[10] gönderdik. Böylece ağıldaki kuru ot gibi oldular.
54/32. Üstelik, doğrusu Biz Kuran'ı, öğütlesin diye kolay kıldık. Var mı artık öğütlenecek olan!

[LUT BOYU'NUN ÖYKÜSÜ]

54/33. Lut toplumu, uyarıları karaladı.
54/34. Evet! Üzerlerine taş yağdıran bir kasırga[11] gönderdik, tan yeri ağarırken kurtardığımız Lut'un yakınları dışında (ötekileri yok ettik),
54/35. (kendisine) Bizden bir kayra olsun diye. Biz öğütlenen kimseye[12] böyle karşılık veririz.
54/36. Ayrıca, doğrusu (Lut), (ezinç ile) çapışımıza karşı onları uyarmıştı. Ancak onlar uyarıları tartıştılar.[13]
54/37. Üstelik, doğrusu onun konuklarını baştan çıkarmak[14] istediler. Böylece Biz onların gözlerini sildik[15]. Bakın artık ezincimin, ayrıca uyarılarımın tadına!
54/38. Üstelik, doğrusu gün doğarken erkenden onlara, yerini bulan[16] bir ezinç uğradı.
54/39. Bakın artık ezincimin, ayrıca uyarılarımın tadına!
54/40. Üstelik, doğrusu Biz Kuran'ı, öğütlesin diye kolay kıldık. Var mı artık öğütlenecek olan!

[FİRAVUN'UN ÖYKÜSÜ]

54/41. Ayrıca, doğrusu Uyarıcılar, Firavun'un toplumuna geldi.
54/42. Belirtilerimizin tümünü karaladılar[17]. Böylece Biz onları, yürütücü[18] olan, güç yetiren (Birisinin) yakalayışı ile yakalamıştık.

[BU ÖYKÜLERDEN ALINACAK ÖĞÜTLER (MEDİNE DÖNEMİ)]

---

[1] (Tanrı adına yapılan çağırının, doğruluğun) anımsatılması. Öğüt veren anımsatma.
[2] **aširun** : (bizi) yargılayan, (değer) biçen, deneten, gözetleyen. 1 - yargıç; 2 - toplumu ile ilgilenen biri; uzman, bilirkişi, denetleyici; 3 - (inanç konusunda) toplumunu toplayan. (Arap) [ʾ**šr**] : (Odun) yarmak, biçmek; bıçkı, bileyici (*Lane*). (Akat) **asāru** : bıçkı ile kesmek. İki toplum arasındaki sulama sorunlarının "çözülmesi / yargılanması ve sözleşmeye katılanların gözetilmesi" için bk. sonraki Bildiriler. (Akat) **ašāru** : yoklamak; yoklamak için toplamak, (toplum ile) ilgilenmek; Toplumu yoklamak; **āširu** : yoklayıcı; denetleyici; **aššaru** : uzman, bilirkişi. Ayrıca bir sonraki Bildiri'de yer alır. dç : "şımarık" (*Diyanet*, *H.B. Çantay*). Benzer sesli değişik kökler için bk. Kumar*
[3] dişi deve (91/13). Sözleşme. Dişi Deve*
[4] **wa-iṣ'ṭabir** : 1 - katlan, sürekli ol; 2 - amaçlı ol, çaba göster. Katlanmak*
[5] kentliler ile göçebeler arasında. Sulama sözleşmesini bozup deveyi öldürenler, "konutlarda oturan" kimselerdir (11/65).
[6] Herkes sırası gelince suvaracak. Hayvanları sulama sorunları için bk. 91/13'ün dipnotu.
[7] yargıçlık yapsın, sulama sorununa bir çözüm yolu bulsun diye
[8] **fataʿāṭā** : (su, çözüm) getirdi, sundu. Açıklama için bk. 93/5.
[9] 91/14. Kentlilerin deveyi öldürmeyip dizlerini kesmeleri, göçebe bir topluma yerleşmeleri için verdikleri dolaylı bir simge olmalıdır.
[10] yanardağ patlaması. Bunun sonucu olarak tümü, yanıp "kuru ot" gibi oldu. Açıklama için bk. 69/5'in dipnotu.
[11] yanardağ püskürtüsü ve atılan (kükürtten) taşlar.
[12] Şükür*
[13] uyarıların (doğru olup olmadığını) tartıştılar, kuşkulandılar.
[14] Lut toplumundan eşcinsel olan kimileri, gelen Meleklerle cinsel ilişkide bulunmak istemişlerdi.
[15] kör ettik. Böylece dışarıdaki saldırganlar, Lut'un evinin kapısını bulamaz oldular, Meleklere sarkıntılık edemediler. Yaratılış 19/11.
[16] **mus'taqirrun** : 1 - oturaklı, yeri ve sırası gelince; yerleşen, yerini bulan; 2 - (yukarıdan) düşen, atılan. krş. 54/3.
[17] Yalanlamak*
[18] (Yasa'yı) yürütücü; sayman (hesap gören). Aziz*

54/43. Sizin[1] karaçalıcılarınız, onlardan[2] seçkin midir? Yoksa Yazgılar'da[3] sizin için bir ayrıcalık[4] mı var?
54/44. Ya da "Biz (yenmek için)[5] yardımlaşan bir birliğiz[6]" mi diyorlar?
54/45. (O) birlik yakında bozguna uğratılacak, üstelik (kaçmak için) arkaya[7] dönecekler[8].

[BU ÖYKÜLERDEN ALINACAK ÖĞÜTLER (MEKKE DÖNEMİ)]

54/46. Yok! Saat[9], onların buluşma sözleşmesidir[10], üstelik Saat, (kendilerinden) daha kurnaz[11], ayrıca daha kavrayıcı[12] olacak.
54/47. Evet! Kendi yolunu izleyenler[13], sapıklık, üstelik çılgınlık içindeler.[14]
54/48. Ateş'e yüzüstü sürülecekleri Gün (kendilerine), "Tadın Dağlayıcı Ateş'in[15] el atışını!" (denilecek).
54/49. Evet! Biz tüm nesneyi[16] bir ölçüye göre[17] yarattık.
54/50. Üstelik, Bizim eylemimiz ancak bir tek (söz)dür; göz kırpması gibi (kısadır)[18].
54/51. Üstelik, doğrusu Biz sizin gibileri yok ettik. Var mı artık öğütlenecek olan!
54/52. Ayrıca onlar ne yaptılarsa tümü Yazgılardadır[19],
54/53. üstelik küçük, ayrıca büyük, tümü yazılıdır.
54/54. Evet! Sakınıklar[20], Bahçeler'de, ayrıca ırmaklar(ın yanı başında) olacaklar,
54/55. (verilen) sözü tutulmuş[21] bir yerde[22], (diriltmeye) güç yetiren[23] yürütücünün[24] yanında.

68 - KALEM DİZİSİ (Kalem Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ELÇİ'YE İNANMAYAN VARSIL BİR ÖZERKİN KINANMASI]

68/1. Nun[25]. Kalem'e[1], ayrıca (onu tutanlar) ne yazdılarsa (onun doğruluğuna ant olsun)!

---

[1] Medineliler
[2] yukarıda örnek olarak gösterilen geçmişteki toplumlardan
[3] **l-zubur** : kutsal yapraklar, yazılar, dürümler. Salt putatapıcılar, Yazgılar'ın ne olduğunu bilmezler, bu sözün yöneltildiği kimseler Zebur'un ne olduğunu bilenlerdir. Sonraki iki Bildiri, savaş öncesi bir dönemde söylenir. Dolayısı ile 43, 44 45. Bildiriler Medine döneminden olmalıdır.
[4] **barāatun**. **barāʾat** : ayrıcalık, dokunulmazlık, bağışıklık, üstünlük verilmiş olma, özgürce davranabilme. Bu deyim ayrıca Medine döneminde kendileri ile sözleşme yapılan Mekkeliler için kullanılır (9/1).
[5] Elçi'yi yenmek. Krş. gönderilen Elçiler konusunda yukarıda verilen örnekler.
[6] **ğamīʿun** : birlik, topluluk. Krş. **l-aḥzāb** (33/20) : birleşik (güç)ler.
[7] **l-dubur** : 1 - arka, sırt; 2 - (Habeş) **dabr**, **dābər** : ülke, kent, köy; 3 - (Yemen) **dbr** : zorunlu (angarya) görev.
[8] Dönmek*
[9] Belirlenmiş an, Songün. Bu Bildiri'deki değişik anlamlar için bk. Saat*
[10] **mawʿiduhum** : onların randevusu, buluşması, buluşma yeri, buluşma günü
[11] **aḏā**. Akıllı, uzman, iş bilir (*Lane*). Tekgeçişlidir. Ne zaman geleceğini belirtmeyen, çaktırmayan. dç : "daha müthiş" (*Diyanet*)
[12] **wa-amarru**. (Arap) [**mrr**] : yakalama, kavrama, sezme yeteneği olan. dç : "daha acı" (*Diyanet*)
[13] 1 - "Biz, bir insanı (Elçi'yi) değil, kendi yolumuzu izleriz" (24. Bildiri) 2 - (Elçi'yi) yıldıranlar. Mücrim*
[14] Geçmişte bu sözleri Semudlar söylemişlerdi (24. Bildiri).
[15] Dağlayıcı Ateş için bk. 74/26
[16] her ne varsa; evren
[17] **biqadarin** : ölçülü, sınırlı. Bugünkü Yaşam sınırsız değildir. Bir gün sona erecektir. Gerçek İle*.
[18] yakındır, kısadır. Saat'in geliş komutunun, göz kırpması gibi kısa olması için bk. 16/77.
[19] **l-zubur** (54/43). Edimleri, ne yaptılarsa tümü Edimler Bitiği'nde yazılıdır. 2 - Onların yaptığının benzerlerini geçmişteki toplumlar da yapmıştı ve bunun yukarıda verilen örnekleri Yazgılar'da (Zebur'da / Tevrat'ta) da bulunur.
[20] 2 - Yukarıda verilen örneklerdekiler gibi yapmayan; gönderilen Elçiler ile dayanışık olanlar.
[21] **ṣidqin** : (önceden) söz verilmiş söze uygun olarak, doğruculukla (sadık kalınarak). Dç : "yüksek bir derecede" (*Diyanet*).
[22] **maqʿadi** : yer, oturak, oturacak yer, sandalye, koltuk.
[23] **muqtadir**. 2 - Ayağa kaldırıcı, uyandırıcı [diriltici]. Kuruyan bitkileri canlandırıcı (18/45). Kadir*, Kadir Gecesi*.
[24] Yönetmen, yönlendiren; yürütme gücü olan. Burada Yasa'yı yürüten anlamındadır. Melik*
[25] Giriş Simgeleri*

68/2. Sen, İdin'in kayrası ile deli değilsin.
68/3. Üstelik, doğrusu senin için kesinlikle kesintisiz bir karşılık olacak.
68/4. Üstelik, doğrusu sende bütünlenecek olan[2] bir görev[3] var.
68/5. Böylece yakında göreceksin, ayrıca görecekler,
68/6. Hanginizin[4] çarpılmış[5] olduğunu.
68/7. Evet! Senin İdin, Kendisinin Yolu'ndan kimin saptığını bilir, ayrıca (o Yol'da) kılavuzlananları[6] bilir.
68/8. Artık (o Yol'u) yalanlayanları izleme.
68/9. Artık onların (seninle) uzlaşmaları için senin (onlarla) uzlaşmanı isterler.
68/10. Üstelik sen, (şunların) hiçbirini izleme : sıradan[7] (olan o) ant içiciyi[8],
68/11. (sözleri) abartarak yayan kışkırtıcıyı,
68/12. seçkin (Yol)u[9] engelleyen (o) kirlenmiş taşkını,
68/13. (sözüm ona) özerk[10], üstelik (o) kulağı küpeliyi[11].
68/14. (İzleme sen onu) varlığı, ayrıca oğulları var diye.
68/15. Bildiriler'imiz ona anlatıldığında o, "Öncekilerin söylenceleri" der.[12]
68/16. Yakında onun burnuna[13] ip takacağız[14].

[YOKSULA ÜRÜNDEN BİR PAY VERMEYEN BAHÇECİLERİN ÖRNEĞİ]

68/17. Evet! Bahçecileri sınadığımız gibi kendilerini[15] sınayacağız[16]. Hani (bahçeciler) gün doğarken devşireceklerine ant içmişlerdi,
68/18. üstelik, ikinci bir olanağı düşünmemişlerdi[17].
68/19. Böylece onlar uyurken İdin'den (gelen) gezgin bir su[18] orada gezinmişti.

---

[1] 96/4. 1 - kalem; Kalem ile ilk yazan İdris idi *(Al-Jalalayn)*; 2 - yazılı yapraklardan gelen bilgi; 3 - [Bitiği] öğreten Elçi (İdris). Kalem*. Bu giriş, Elçi'ye deli diyenler ile 15. Bildiri'de, "bu anlatılanlar bir söylencedir" diyen kişilere yöneliktir.

[2] sonuna dek sürdürülüp gerçekleşecek, bütünlenecek olan (Elçilik görevi). Azim*

[3] **ẖuluqin** : 1 - Krş. **ẖuluq** : gelenek, töre, alışkanlık, eskiden kalma (26/137). (Habeş) **ḫəlāq** : üzerinde (yıkılmamış) bir sütün, bir direk bulunan temel; 2 - (Arap, Habeş) (verilmiş) bir pay. Ayırma, atama (görevlendirme). (Habeş) **ḫalqa** : büyüme, yücelme. Sana yüce bir pay (görev, ödül) vereceğiz. Senin üzerinde yüce bir görev var. Senin sonun, geçmişin yüce olacak. Görevinde başarılı olacaksın; 3 - Ötekisinin "kulağı küpeli" ise (13. Bildiri), sende yüce bir "yüzük", Elçilik Yüzüğü olacak. (Habeş) **ḥalaqa** : yuvarlak olma; (Arap) **ḥalqa** : maden yüzük. 4 - Sende yüce bir yaradılış var. Sen deli değilsin.

[4] Alttaki Bildirler'de söz konusu olan, Mehmet'le birlikte Elçilik görevi yapmak isteyen yalancı kılavuz ile yandaşları.

[5] **al-maftūn** : çıldırmış, (Cin ile) sınanmış. **al-futūn** ile **al-ğunūn** eş anlamlıdır : çıldırma, delilik *(Al-Jalalayn)*.

[6] kılavuzu izleyenleri

[7] **mahīn** : bayağı, küçümsenecek, değersiz, önemsiz. (Değersiz olduğu için) atılacak, atılması gereken (?); 2 - dışlayan (?). (Yemen) **mhn** : dışarı gönderme işlemi; 3 - İkiyüzlü, kaypak. (Hebeş) **mḫn** : (dokumacılıkta kullanılan) mekik (gibi gidip gelen). "Dokumacı" anlamı için bk. **kal-anʿām** (25/44).

[8] **ḥallāfin** : 1 - ant içici; 2 - söz bozucu; 3 - kılık değiştirici (ikiyüzlü) kimse. Tekgeçişlidir. Halife*

[9] 1 - Arap [**ẖyr**] : seçkin (olan ne ise); doğru seçim. Hayır*; 2 - (Yemen) Duyurucu, Çağırıcı (olan Mehmet). 3 - (Habeş) kılavuz; 4 - (Yemen) göçmen; kente yerleşmiş olan (Mehmet?). Havariler*

[10] ʿ**utullin** : 1 - iten, sürükleyen; sürekçi. Yürütücü. Aziz* anlamındadır. krş. **i**ʿ**'tilūhu** (onu sürükleyin) (44/47). Ayrıca ʿ**ayn tā lām** : polis şefi, güvenlik görevlisi (*Lane*); 2 - (Akat) **itillu**, **etellu** : (toplumda) ileri gelen, bey, özerk; özgür (kimse).

[11] **zanīmin** : [Yavuz Sultan Selim gibi] kulağı küpeli, tanınmış biri. ssç : kulak (memesi) delik. [**znm**] : tanınsın, bilinsin diye devenin kulağında yarık açmak. Çok değer verilen, sarkık gerdanlı (küpeli) dişi koyun; yetkili görevli; bakan (*Lane*). dç : "soysuz olan kimse" (*Diyanet*).

[12] Yanıt, 68/1'de verilmişti.

[13] **l-ẖur'ṭūm** : hayvan burnu

[14] **sanasimuhu**, [**wsm**], **wasama** : simge, iz bırakma. Krş. **lil'mutawassimīna** (izleri, simgeleri anlayabilenler) (15/75). Bugün onun kulağı küpeli ise (13. Bildiri), Öte'de onun burnuna küpe, halka takacağız anlamındadır. (Habeş) **waskama** : (iri bir öküzü denetim altında tutabilmek için) burnuna ip, halat geçirme. Krş. (Arap) **waẓam** : (kovaları bağlayan) halat, kayış, ip (*Steingass*). Hayvanı, burnuna ip takıp sürüklemek için bk. Hanif*. Krş. "Boynuna tasma takılan kimse" (111/5).

[15] pay vermeyen, paylaşmak istemeyen Mekkelileri

[16] Burada anlatılan öykü ile krş. "ürünlerin devşirildiği gün, onun payını verin" (6/141).

[17] **lā yastaṯnūna** : ikirciksiz. İkinci bir olayın, olanağın, seçeneğin ortaya çıkabileceğini düşünmeden. Katlamak*

[18] **ṭāifun**. Gezinme, gidip gelme, ayrıca "eşlik etme" köklerinden türer. Çevri (girdap) gibi sıkıntı, görüntü (hayalet) (*Lane*). (Başın içinde) dönüp dolaşan (kuruntu) ya da (Şeytan) sürüsü (7/201). 2 - **l-ṭūfān** : "gezinen, yayılan su", su

68/20. Böylece gün doğarken (bahçe), (gece boyunca) devşirilmiş[1] gibi olmuştu.
68/21. Böylece gün doğduğunda birbirlerine seslenmiş,
68/22. "Devşirecekseniz, tarlanıza (gün ağardığında) erkenden gidin" (demişlerdi).
68/23. Bunun üzerine fısıldaşarak yola koyulmuşlardı :
68/24. "Bugün size karşı oraya bir yoksul girmesin"(demişlerdi).
68/25. üstelik (bu yüzden) bekçilik edebilmek[2] üzere erkenden gitmişlerdi.
68/26. Ancak onu gördüklerinde, "Evet! Biz kesinlikle (yolumuzu) şaşırdık" demişlerdi.
68/27. (Gerçeği anlayınca), "Yok! Biz (artık) yurtsuz kaldık[3]" demişlerdi.
68/28. Aralarında en ılımlı olanı, "Ben (önceden) size, niçin (yoksulun durumunu) yüceltmediniz[4], dememiş miydim?"
68/29. (Ötekiler), "Yüce olsun[5] İdimiz! Evet! Biz (yüz) karartıcı olmuşuz" demişlerdi.
68/30. Böylece karşı karşıya gelip birbirlerini kınamışlardı.
68/31. "Yazıklar olsun bize! Evet! Biz azgınlaşmışız" demişlerdi.
68/32. "İdimiz, bize bunun yerine bundan seçkin olanı[6] versin diye doğrusu biz İdimizi amaçlıyoruz[7]."
68/33. Dışlama[8], böyle olmuştu. Üstelik doğrusu, Öte'nin dışlaması[9] daha kabadır, bir bilselerdi!
68/34. Evet! (Yoksullarla) dayanışık olanlar[10] için İdi'lerinin yanında Gönenç Bahçeleri[11] olacak.

[KENDİ YOLLARINI İZLEYENLERİN UYARILMASI]

68/35. Artık (kılavuzumuza) boyun verenlere, kendi yollarını izleyenlere[12] (yaptığımız) gibi mi yapacağız.
68/36. Size ne oluyor? Nasıl yargılıyorsunuz?
68/37. Yoksa sizde içinden öğrendiğiniz bir bitik mi var?
68/38. Doğrusu (bu bitiğin) içinde, (yalnız) neyi (beğenip) seçerseniz, kesinlikle o sizin için (mi olacak?)[13]
68/39. Yoksa sizin (istediğiniz) yargıyı kesinlikle vermeniz için size karşı Biz'de, Diriliş Günü'ne dek (değişmeden) aktarılacak[14] (içilmiş) antlar mı var?
68/40. Sor onlara, "Bunu, onların hangisi savunuyor?"
68/41. Yoksa onların ortakları mı var? Doğrucu iseler ortaklarını getirsinler.
68/42. Baldırın açığa çıkacağı[15], üstelik yere kapanmak[16] için çağrılacakları (o) Gün artık (buna) güç yetiremeyecekler.

---

baskını (7/133, 29/14). "Gölet akıntısı" (34/16). 3 - "Kabarmış su, yel"(?). (p/f) (Akat) **ṭâpu** : (iplik) bükme, dolama; **ṭap'um** : yayılmış olma. **ṭepû**, **ṭapû**, **ṭapā'um** : yaymak, uygulamak, katmak, eklemek. Köken için bk. Karataş*.

[1] **ṣarīm** : 1 - devşir(il)mek (17 ile 22. Bildiriler); yol(un)mak. 2 - (Habeş) **sarama** : sel, sel akıntısı; (b/m) (Arap) **sariba** : akıntı. Yangın, ateş söz konusu olmadığı için bu sözcüğün kara, kapkara, kül gibi diye çevrilmesi anlamsızdır *(Al-Jalalayn)*.

[2] **ḥardin qādirīna**. Kısıtlamaya güç yetirebilme. Tekgeçişli **ḥardin** Akatçada uyanık kalma, bekçilik etme, bir yeri (başkalarına) yasaklama kökünden türer. Yemen'de ise **ḥrd**, tanrı için ayrılmış [haram, kutsal kılınmış, kullara kısıtlanmış] yer anlamındadır.

[3] açıkta kaldık, (artık) toprağımızdan koparıldık; yıkıma uğradık. Mahrum*. Krş. "dışlama" (33. Bildiri)

[4] **tusabbiḥūna**. (Yoksula) katkıda bulunmadınız: ödeme yapmadınız; onun durumunu yükseltmediniz. Zekat*. Süphan*. Böylece elimizdeki ürünü yitirdiğimiz gibi, yoksul kimse bundan hiç yararlanamadı. Biz hem kendimizin hem de yoksulun yüzünü kararttık, "zalim* olduk". Bk. bir sonraki Bildiri. dç : "Ben size Rabbinizi tespih etseydiniz ya! dememiş miydim?" (*Diyanet*)

[5] **subḥāna**. krş. **tusabbiḥūna** (bir önceki Bildiri). dç : "Rabbimizi tesbih ederiz (yüceltiriz)" (*Diyanet*)

[6] Bu Yaşamdaki bahçe yerine Öte Yaşam'daki Tanrısal Bahçe'yi

[7] **rāġibūna** : isteyenler, istekte bulunanlar; 2 - yanaşanlar; Salat* edenler (94/8)

[8] Bahçeden dışlama. Ezinç*. Krş. "mahrum olma", "yurtsuz kalma" (27. Bildiri)

[9] Cennet'ten, Tanrısal Bahçe'den dışlanma

[10] Sakınmak*. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar" (*Diyanet*)

[11] Cennet'in adlarından biridir.

[12] Allah'ın kılavuzundan uzaklaşıp kendi yollarını izleyenler. Mücrim*

[13] Bildiriler'in ancak kendi görüşlerine uygun olanını seçip, uygun olmayanları yadsıyıp seçmemek, beğenmemek. Bu konuda bk. (Yemeğin iyisini yemek için sofrada tabak) seçenler (15/90).

[14] Diriliş Günü'ne dek geçerli olacak olan.

[15] baldırın açılacağı, açığa çıkacağı gün. 27/44. Diriliş Günü'nde Allah'ın Kendisini (baldırını) kullarına göstermesi. İnanıkların gözleri ile Allah'a tanık olacakları gün. Songün, Allah'ın orduları ile birlikte yeryüzüne gelişi, Kuran'da, özellikle Mekke döneminde sık sık belirtilir. Ayrıca bk. *D. Gimaret, "Deux Dits de Muhammad Sur Les 'Jambes' de Dieu"*

[16] yasaya uymak; Yasa gereğince uygulamak. Din Günü*. Yere Kapanmak*

68/43. Bakışları yere dönmüş olarak aşağılık (duygusu) kendilerini saracak. Oysa onlar, sapasağlam olduklarında kuşkusuz yere kapanmaya çağrılmışlardı.
68/44. Sen artık Beni bu konuyu[1] yalanlayan ile bırak! Biz onlara, bilmedikleri yerden yer ayıracağız[2].
68/45. Ayrıca Ben onlara (bir) süre verdim[3]. Evet! Benim düzeneğim gerilidir[4].
68/46. Yoksa sen onlardan bir karşılık[5] istiyorsun da onlar (varlıklarından) yığın yığın[6] yolundular mı?[7]
68/47. Yoksa Gizem onların yanında da (ona dayanarak) mı yazıyorlar?
68/48. Sen artık İdin'in yargısına katlan, üstelik acısını yutkunurken (Allah'ı) çağıran Balık Yoldaşı[8] (Yunus) gibi olma.[9]
68/49. Ona İdisinden mutlu bir durum[10] yetişmeseydi[11], kınanmış olarak çıplak[12] bir yere kesinlikle atılacaktı.
68/50. Ancak İdisi onu seçti[13], böylece onu arındırıcılardan[14] (biri) yaptı.
68/51. Üstelik (o) karaçalıcı kimseler, Anımsatma'yı duyduklarında nerdeyse bakışları ile seni (görevinden) kesinlikle kaydıracaklardı[15]. Üstelik "O, kesinlikle delidir" diyorlar.
68/52. Üstelik (unutmasınlar)! Bu, ancak tüm ülkeler için bir öğüttür.

37 - DİZİLENLER DİZİSİ (Saffat Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

37/1. Üstelik (o) dizi dizi dizilenlere[16]!
37/2. Böylece kışkırtarak[17] sürenlere[1]!

---

[1] **l-ḥadīṯ** : konu, söz. Öteyaşam konusunu
[2] (birisi için) yer, ödenek, tapu atamak, ayırmak (7/182). Burada, Cehennem anlamındadır. Derece*. dç : "Biz onları bilemeyecekleri biçimde adım adım helâka yaklaştıracağız." (*Diyanet*).
[3] 2 - (Osm) imla (doldurma) ile eş kökenlidir : Kendileri için önceden belirtilmiş olan yaşam süresinin doldurulması; bu süre dolmadan önce yaşamlarına son verilmemesi.
[4] **matīnun**. Ok yaydan çıktı, çıkacak. Açıklama için bk. 7/183, 51/58.
[5] O dönemde gelecekteki olayları öngören ve bildiren kişiler, buna karşılık para alırlardı.
[6] yığın yığın; topluca. Ağır*
[7] **maġramin**. Yolunmuş, tüyleri kesilmiş anlamı için bk. Mücrim*. Bu ve sonraki Bildiriler için bk. 52/40-41. dç : "onlar bu yüzden ağır bir borç yükü altına mı girmişlerdir?" (*Diyanet*)
[8] Elçi Yunus. **ṣāḥibi l-ḥūti** : balığa eşlik eden, balığın "yoldaşı". Kuran'da **ṣāḥib**, birisine eşlik, arkadaşlık eden, yoldaş anlamındadır. Örneğin 7/184.
[9] Sana inanmıyorlar diye toplumundan kaçıp sana verilen Elçilik görevinden ayrılma. Yunus, görevinden kaçtığı için kınanılan biri olmuştu (37/139-142).
[10] mutluluk; mutluluk verici bir durum; Allah'ın kayrası. Nimet*
[11] **tadārakahu** : kendisini bulmasaydı, yetişmeseydi; kendisini izlemeseydi (7/38, 27/66)
[12] "çıplak yer" : kimsenin bulunmadığı ıssız yer.
[13] seçti, ayıkladı. Yeni bir Elçilik görevi için görevlendirdi.
[14] **l-ṣāliḥīna** : (ortak koşuştan) arındıran.
[15] **layuz'liqūnaka**. [Elçi Yunus'a yapılan gibi] ayağını kaydırmak, birisini yerinden, görevinden çıkarmak (uzaklaştırmak). Seni, (Allah'ın seni koyduğu yerden [görevden], kentten) çıkaracaklardı. (*Lane*). **zalaqan** (18/40) : kaygan (toprak). (Arap) **zalaġa** : yavaş yavaş yürüme, kayma; (Habeş) **zalaga** : damlama; yavaşça akma. "Görevden uzaklaştırma" için ayrıca bk. İncitmek*.
[16] **wal-ṣāfāti ṣaffan**. 1 - Kanatlarını açmış süzülen kuşlar; 2 - Yayılan (köpük gibi, "şeffaf") bulutlar; köpük gibi köpüren (bulutlar); 3 - İleride de görüleceği gibi suç işledikleri için kanatlarını açmış, gökyüzüne boncuklar gibi dizi dizi takılmış, yıldıza dönüştürülmüş Melekler (İdris'in Bitiği). **ṣāffāt** : sıra sıra duranlar, dizilmişler; (kuşlar için) çırpmadan kanatlarını açmış olanlar (*Lane*). Kanatlarını çırpmadan süzülen kuşlar için ayrıca bk. 67/19. (Akat) **ṣapāpu**, **ṣabābu** : kanat çırpmak, kanatları yaymak. (Habeş) **safafa** (III) : kanat yaymak; yayılmak; (Habeş) **ṭafḥa** : el çırpmak. alkışlamak; (Habeş) **safafa** (I) : yüzmek, süzülmek; (Habeş) **safaf** : köpük, köpük çıkarma. Süzülen bulutlar, kanatlarını açmış olan kuşlar, (köpük gibi olan) bulutların yellerle itilmesi, bundan sonraki Bildiriler'de (23. vs) görüleceği gibi suç işleyen Melekler'in Ateş'e sürüklenmelerine benzetilir. 4 - Art arda gelen Elçiler. Nuh, İbrahim, Musa, İlyas, Lut, Yunus (bk. sonraki Bildiriler); Uyarıcılar (72. Bildiri). (Akat) **(w)ašāpu** ile **(w)ašipu** için bk. Vasıf*. 5 - Art arda gelen onucular [bozuk inancı sağaltanlar]. (Habeş) **safaya** : (iki parçayı birleştirip) dikmek; onarmak. Vasıf*. Bu kökten türemiş ve yerel bir okuma sonucunda [**zff**], **yaziffūna** olmuş bir sözcük için bk. 94. Bildiri.
[17] 1 - İlertmek için hayvanlara bağırmak; çığlık (79/13) atma. Kılavuzun "bağırması" için bk. Havariler*. Bulutları ilerleten, gök gürültülü yeller; 2 - Caydırmak, engel olmak (Melekleri ezince uğratanlar, Allah'ın Kurultayı'nı dinlemelerine engel olanlar. Yanlış inançta olan Mekkeliler'i caydırmaya çalışan Elçi Mehmet.

37/3. Böylece öğütü anlatanlara[2] (ant olsun)!
37/4. Evet! Tanrınız kesinlikle tektir,[3]
37/5. Göklerde, ayrıca yeryüzünde, ayrıca ikisinin arasında ne varsa (tümünün) İdisi, üstelik doğuların[4] İdisi!

[SUÇ İŞLEYEN MELEKLERİN EZİNCE UĞRATILMASI]

37/6. Evet! Biz en yakın göğü bir süsle - yıldızlarla - süsledik,[5]
37/7. üstelik (bu, Yüce Kurulu), başkaldırıcı[6] her Şeytan'dan korumak içindi.
37/8. (Böylece) onlar, Yüce Kurul'u[7] dinleyemeyecekler[8], üstelik her yandan atışa tutulacaklar,
37/9. kovulmak için. Üstelik onlar için kalıcı bir dışlama[9] olacak.
37/10. Ancak (bir bilgi) toplayıp götüren[10] olursa artık onu, delici[11] kıvılcımlı (bir yalaz) izleyecek.[12,13]

[İNANMAYANLARA, CENNET İLE CEHENNEM'İN BETİMLENMESİ]

37/11. Öyleyse sor onlara[14], yaratılış[15] bakımından kendileri mi güçlüdür yoksa (kendilerinden başka)[16] yarattıklarımız mı? Evet! Biz kendilerini yapışkan bir çamurdan yarattık.
37/12. Yok! Sen şaşıyorsun, oysa onlar alay ediyor,
37/13. üstelik kendilerine öğüt verildiğinde öğütlenmiyorlar.
37/14. Ayrıca onlar bir tansık görseler alay ederler,
37/15. üstelik "Bu, ancak apaçık bir büyüdür" derler,
37/16. "öldüğümüzde, üstelik toz, ayrıca kemik olduğumuzda, doğrusu biz, kesinlikle diriltilecek miyiz?"
37/17. "önceki atalarımız da mı?"
37/18. (Sen onlara), "Evet! Ayrıca siz, aşağılanacaksınız" de.
37/19. Artık (olacak olan), tek bir çığlıktır[17], böylece (şaşkınlık içinde) bakakalacaklar,
37/20. üstelik onlar, "Yazık oldu bize! İşte bu, Duruşma Günü!" diyecekler.
37/21. (Onlara) "İşte bu, karalayageldiğiniz (gömütlerin) Açılış Günü'dür"[18] denilecek,[19]
37/22. (Meleklere), "(Diriliş Günü'nü) karartanları, ayrıca (inanç bakımından) onların türleri(nden olanlar)ı[20], ayrıca tapageldikleri ne ise (tümünü) toplayın,"

---

[1] Bulutları taşıyan yeller konusunda bk. İdris'in Bitiği 18/5. Yel binicileri, yellere binenler deyimi için bk. *M. Schwartz, "Qumran", 233*.
[2] 2 - Aktaranlara. Elçi İdris'in bu gördüklerini anlatan, aktaran sonraki Elçiler, bitikler, yazmanlar. Anlatmak*
[3] 35. Bildiri'deki ortak koşuculara bir yanıt.
[4] güneşin doğduğu tüm topraklar; evren. Krş "ufuk" (41/53)
[5] "Orada [gökte] büyük dağlar gibi, ateşleri alevlenmiş gibi olan birbirine bağlanmış [dizi dizi boncuk gibi] yedi yıldız gördüm. ...Hangi suç yüzünden bu yıldızlar birbirlerine bağlanmıştı? Neden onlar buraya sürülmüştü? ... [İdris'in yanındaki Melek] Uriel : "Bu yıldızlar yüce Tanrı'nın buyruğuna başkaldırdılar". ... Orada alevli, kemirici [için için yiyen] büyük bir ateşin ne yaptığını gördüm, ortasında bir bölük vardı. Ayrıca ateşten sütunlar birbiriyle savaşıyor, ayrıca derinliğe (boşluğa, karanlıklara) dalıyorlardı... Benimle birlikte olan Meleklerden biri Uriel, "... Meleklerin tutukevi burasıdır ve sonsuza dek (buraya) kapatılacaklar." dedi." (İdris'in Bitiği 21/3-10).
[6] **māridin** : başkaldırıcı; direngen. Eski Arap söylencelerinde **Mārid**, bir Cin, [büyük boylu, çocuk] bir devdir. Krş. (Osm) meret : Çok kocaman, iriyarı, azman (insan, hayvan ve eşya için) (*TDK*).
[7] **l-mala-i l-aʿlā** : Yüce kodamanlar. Tanrı'nın, Meleklerden oluşan kurultayı. Tanrı'nın danıştayı. 38/69.
[8] Kimi Melekler'in yeryüzüne inip saklı olanı [Gizem'i], insanoğluna bildirmesi, İdris'in Bitik'inin konularından biridir. Bu konunun benzeri olan Harut ile Marut öyküsü, Kuran 2/102'de yer alır.
[9] (Yüce Kurul'dan) dışlama, sürükleme. Ezinç*
[10] çalıp kaçan. (Bir bilgi) kesip/toplayıp götüren. Köken : (odun) toplamak; [götürmek için] odun kesmek.
[11] **ṯāqibun** (86/3). Kemirici, için için yiyen (İdris'in Bitiği)
[12] İdris'in Bitiği 21/1-6. Bu geçiş, benzetmeli olarak Medine döneminde, değişik bir bağlamda yeniden sunulacaktır (72/1 vs). Süleyman için iş işleyen Cinler konusunda bk. 34/12.
[13] Bu Bildiriler'in gerisi için bk. 37/164. Ayrıca bk. *M. Schwartz, "Qumran"*
[14] inanmayan Mekkeliler
[15] **ḫalqan** : yaratış, yaratılış, yaradılış, yaratık.
[16] **man** : kimseler, nesneler. "Gök, yer ve ikisinin arasında olan ne varsa" diye anlaşılır (5. Bildiri). Örneğin, yukarıda söz konusu olan iri yarı, boylu poslu ezince uğratılan, kovulan erkek Melekler.
[17] **zağratun** : bir çığlık, bir patlama. İsrafil`in Sonuncu Gün çaldığı boru'nun sesi (79/6 vs.). Çığlık*
[18] Ölülerin gömütlerden çıkarılacağı gün. Fasıl Günü*
[19] Açılış (Gün'ü), Duruşma (Gün'ü), ayrıca Allah'la karşılaşma için bk. 110/1-2.
[20] Zevce*. Anlam bakımından krş. Aile*.

37/23. "Allah'ın dışında (taptıklarının tümünü). Böylece Kızgın Ateş'in yolunda onlara kılavuzluk edin" (denilecek).
37/24. "ayrıca, yaklaştırın[1] onları (Biz'e). Evet! Onlar sorguya çekilecekler."
37/25. (Onlara), "Size ne oldu? (Neden) yardımlaşmıyorsunuz?" (denilecek).[2]
37/26. Yok! (Doğrusu) bugün onlar (birbirlerine karşı) yatıştırıcı[3] olacaklar,[4]
37/27. ayrıca (arayıp) sorup birbirleri ile karşılaşacaklar.[5]
37/28. (Aldatılanlar), "Evet! Siz bize sağdan geliyordunuz"[6] diyecekler.
37/29. (Aldatanlar), "Yok! (Doğrusu) siz, inanmış olanlar değildiniz" diyecekler,
37/30. "üstelik bizde size karşı, (Tanrı'dan verilmiş) hiçbir yetke[7] yok idi. Yok! (Doğrusu) siz (kendi kendinize) azgınlaşmış bir toplum olmuştunuz."
37/31. "Artık İdimizin sözü bize karşı gerçekleşti. Evet! Doğrusu biz, (ezinci) tadacağız".
37/32. "Evet! Biz şaşırmıştık, böylece sizi şaşırttık." (diyecekler).
37/33. Artık doğrusu o Gün, ezinçte ortak olacaklar[8].
37/34. Evet! Kendi yollarını izleyenlere, Biz böyle yaparız.
37/35. Evet! Onlara, "Allah'tan başka tanrı yoktur" denildiğinde kabalaşırlar,
37/36. ayrıca "tanrılarımızı, deli bir gezgin derviş için kesinlikle bırakalım mı?" derlerdi.
37/37. Yok! (O Elçi), Gerçek'i getirdi, üstelik o, (geçmişteki) Elçileri doğruladı.
37/38. Evet! Acıklı dışlamayı, kesinlikle tadacaksınız.
37/39. üstelik ne yapageldiyseniz size ancak onun için[9] karşılık verilecek,
37/40. Allah'ın içtenli[10] kulları dışında.
37/41. İşte onlar için bilinen[11] bir azık olacak.
37/42. Yemişler olacak. Ayrıca onlar ağırlanacaklar,
37/43. Gönenç Bahçeleri'nde,
37/44. divanlar üzerinde, karşı karşıya (oturmuş olarak).
37/45. Bir akarsudan (doldurulmuş) bir çanak, aralarında (elden ele) dolaştırılacak,
37/46. duru, içenlere tadı güzel (gelen),
37/47. içinde ne bir şaşırtıcı[12] olacak ne de (ondan) bitkin düşecekler[13].
37/48. Üstelik yanlarında, (ilk) kaynaktan gelen (ikiz)[14], korunmuş[15], bekleyen[16] (öz konuklar) olacak,[17]
37/49. saklı[18] yumurtalar[19] gibi (apak olacaklar)[1].

---

[1] sunulmak, yanaştırılmak. 34/31. Akif*
[2] (yardımlaşmak için) birbirleri ile karşılamak.
[3] **mus'taslimūn** : [süt dökmüş kedi gibi; suçu, ezinci paylaşmak için] barışmış (gibi) olanlar; (birbirleri ile) barışma, yatışma isteyenler. Tekgeçişlidir. dç : "Hayır, onlar bugün teslim olmuş kimselerdir." (*Diyanet*)
[4] buluşup yardımlaşmayı isteyecekler.
[5] Sormak*
[6] Sağdan gelen : kendisine güvenilen, kendisine inanılan, güven verici (kişi/nesne). Krş. "Bitikleri kendilerine sağdan verilenler". 2 - Siz bize mutluluk getiriyordunuz (veriyordunuz).
[7] Sultan*
[8] ezinçte birleşecekler; ezinci paylaşacaklar (43/39).
[9] Elçiler'i dışlayanlar, Cennet'ten dışlanacaklar. Cennet'e giden Yol'da tek başına, kılavuzsuz bırakılacaklar. Ezinç*
[10] 2 - ortakçılıktan arınmış (süzülmüş); inancı katıksız. Allah'a, katık, ortak katmayan. Halis*. Krş. Salih*.
[11] 1 - Bilindiği gibi, önceden de söylenildiği gibi; 2 - Bildikleri, tanıdıkları; kendilerinin seçtiği (56/20); (Akat) **malû** (I, III) : dolu dolu, bol bol, doya doya. 3 - bilinmedik (azık); [yoksulluktan ötürü] kendilerinden uzak, "gizli" kalmış (azık). Bilen Bir Toplum İçin*.
[12] **ġawlun** : şaşırtan, saptıran, (cin gibi) çarpan. Tekgeçişlidir. İnsanları yok eden bir türlü cin (*Lane*). (Fars) **ğul**. Arap-İran söylencelerinde yer alan, çölde yaşan çok korkunç bir Cin'in adıdır. Bk. www.iranica.com/articles/gul
[13] **yunzafūna**. 56/19.
[14] Göz*
[15] **qāṣirātu** : kısıtlanmış, korunmuş (55/56). Hiçbir bedene girmemiş olduğu için kirlenmemiş.
[16] **l-ṭarfi** (55/56). Bekleyen, geride kalmış, başka hiçbir bedene girmemiş. Taraf*
[17] Huriler*. dç : "Yanlarında bakışlarını yalnızca kendilerine çevirmiş iri gözlü eşler vardır." (*Diyanet*).
[18] 1 - (Arap) **maknūn**, (Habeş) **maknun** (I) : saklı; 2 - (Akat) **kânu** : sürekli, kalıcı; değişmeyen. Bu sözcük, Kuran konusunda da kullanılır (56/78). 3 - (Arap) [**mkn**] : (bir yerde) kalmak, oturmak, "mekan tutmak". Bk. ses benzerli Yakin*
[19] **bayḍun**. 1 - ak, arı, suçsuz; 2 - yumurta; 3 - gümüş; 4 - ikizlerden, yoldaşlardan biri; 5 - kabuksuz (otları yolunmuş) (bedene girmemiş varlık). (Arap) [**byḍ**] : 1 - yumurta; 2 - ak olma; aklaştırma; doğan çocuk, derisi ak olma. 3 - kalınan yer; bölge; 4 - içerik ya da kap (kapsayıcı). Habeş "**ṣ**", "**z**", (Amhar) "**ṭ**", (Arap) "**d**" dönüşmesi için krş. (Arap) [**byḍ**] : aklaşma; sararma. (Habeş) [**byṣ**], **beṣa** (III) : aklaşma; sarı; (Arap) **byḍ** : gün ışığı; (Habeş) **beza** : ışıldama; **bez**, **bezā** : parlayan yıldız; sabah yıldızı; (Osm) beyaz. (Habeş) [**byṣ**], **beṣa** (I) : ayırma; iki eşit parçaya bölme; seçme; tek olma;

37/50. Böylece (arayıp) sorup birbirleri ile karşılaşacaklar.
37/51. İçlerinden söz alan biri, "Evet! Benim (inanmayan) bir arkadaşım vardı" (diyecek),
37/52. "o (bana), 'Sen gerçekten, (Duruşma Günü'nü) doğrulayanlardan mısın?' derdi."
37/53. "Öldüğümüzde, üstelik biz toz, ayrıca kemik olduğumuzda kesinlikle Duruşma'ya çıkarılacak[2] mıyız?" (derdi).
37/54. "(Cehennem'e) yukarıdan (bir) bakar mısınız[3]?" diyecek.
37/55. Bunun üzerine yukarıdan bakacak, böylece onu[4] Kızgın Ateş'in üzerinde[5] görecek,
37/56. (kendisine), "Ant olsun Allah'a! Nerdeyse kesinlikle beni (de buraya) düşürecektin" diyecek.
37/57. "Üstelik İdimin kayrası[6] olmasaydı, kesinlikle ben, (Kızgın Ateş'e) sunulanlardan[7] olurdum."
37/58. (Cennet'teki arkadaşı), "Biz artık (ikinci bir kez) ölmeyecek miyiz?"
37/59. "ilk ölümümüzün dışında? Ayrıca, ezince uğratılmayacak mıyız?" (diye soracak).
37/60. (Kendisine), "Evet! Doğrusu süreduracak başarı budur" (denilecek).
37/61. (Biz'i) amaçlayanlar[8], artık bunun gibi (bir başarı[9]) için uğraşsınlar.
37/62. Ağırlanma (yeri) olarak bu mu seçkindir, yoksa Ağı Ağacı[10] mı?
37/63. Evet! Biz onu, karaçalıcılar için bir sınama[11] (olarak) yaptık.
37/64. Evet! O, Kızgın Ateş'in başlangıcında[12] çıkan bir ağaçtır.
37/65. Tomurcukları, Şeytanların başları gibidir.
37/66. Artık onlar, kesinlikle bundan yiyecekler, böylece karınları(nı) bununla dolduracaklar.
37/67. Sonra kuşkusuz, bunun üstüne onlar için, (içine) kesinlikle kaynar su karıştırılmış (bir içki) olacak.
37/68. Sonra kuşkusuz, dönüşleri kesinlikle Kızgın Ateş'e olacak.[13]

[İNANÇTA ATALARINI İZLEYENLERİN SONUCU]

37/69. Evet! Onlar atalarını, (yollarını) sapıtmış olarak bulmuş,
37/70. böylece onların (ayak) izleri üzerinde koşmuşlardı.[14]
37/71. Üstelik doğrusu, onlardan önce, (daha) öncekilerin çoğu sapıtmıştı.
37/72. Üstelik doğrusu, onların içine Uyarıcılar göndermiştik.
37/73. Artık bak, uyarılanların sonu nice oldu!
37/74. Allah'ın, (ortak koşuştan) süzülmüş[1] kulları dışında.

---

arkadaş; yoldaş, içten arkadaş; **bayyaşa** : ayrılmış, belirlenmiş. (Amhar) **biṭe**, **bəṭe** : yoldaş; eşit ya da benzer (durum); (Osm) beyit : Çift dizeli olarak düzenlenen bir koşuğun her dize çifti (*Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü 1948*); Anlam bakımından birbirine bağlı iki dizeden oluşmuş şiir parçası (Güncel Türkçe Sözlük). Not : (Arap) [**byd**] kökünün değişik anlamlarının kimileri, (Arap, Habeş) [**byt**] kökünden türer. [Arındırmak için kabukları, çıkıntıları] yolunmuş anlamı için bk. (Yemen) [**byd**], **tabīda** (18/35). Bütün bu anlamlar kabuksuz [kabukları yolunmuş], çıplak, ikiz olan Huriler'in nitelikleridir.

[1] 2 - (bu yaratıklar) [yeryüzüne inip hiçbir bedene girmemiş oldukları için] evde [Tanrı'nın yanında] kalmış ikizler, yoldaşlar, eşler gibidirler. **bayḍ** deyimi Musa'nın eli için de kullanılır : onun cüzzamlı olmayan eli 1 - apak olur; 2 - (derisi) yolunmuş (gibi) olur. Örneğin 26/33.

[2] **madīnīn** : Yasa'ya göre sorgulanmak; duruşmaya alınmak (56/86). "Din" sözcüğünün gerçek anlamı burada ortaya çıkar. Duruşma yeri (?)

[3] **muṭṭaliʿūna** : Yüksek bir yerden gözeten; yüksek bir yerden bakarak görüp anlatan. Tanrı'nın, Gizem'i (yukarıdan) bildirmesi (**yuṭ'liʿa**) için bk. 3/179.

[4] söz alanın eski arkadaşını

[5] üzerine çıkmış, konmuş olarak; yerleşik olarak. İstiva*

[6] Beni, Gönenç Bahçesi'e göndererek mutlu kılması; gönendirmesi. Nimet*

[7] bulundurulanlar, getirilenler, sunulanlar.

[8] Amaçlı*, Eylemciler*

[9] Cennet`te, konuk olarak ağırlanmak.

[10] Ağı Ağacı'nın (olduğu yer), Cehennem. Zakkum*

[11] bir sınav, ezinç, acı çektiriş yeri (51/14).

[12] **aṣli** : kök, soy, ilke, temel, öz, başlangıç, giriş, bir yerin (dağın) alt kesimleri (*Lane*)

[13] Bu Bildiri'ye göre Zakkum, Kızgın Ateş'te olmayan ancak Cehennem'e gidecek olanları, oraya girmeden önce sınamak için (63.Bildiri) yedirtilecek bir ağaçtır, üstelik 64. Bildiri ile çelişki içinde imiş gibi görünür. Dolayıyla 64. Bildiri'deki "Kızgın Ateş'in dibi (kökü)" deyimini, Cehennem'de Ateş'e atılmadan önce girişte bulunan beklenti yeri olarak anlamak gerekiyor. Böyle bir yer olduğu 19/68'de de belirtilir : "Onları diz çökmüş olarak Cehennem'in çevresine yerleştireceğiz". Bir sınama aracı olan bu "kökünün tadı acı olan ağacı" tadanların "sonradan" Cehennem'e gönderilmeleri için bk. *Apocryphon of John.*

[14] Böylece onlar Mücrim* olmuşlardı. **yuhraʿu** ayrıca 11/78'de yer alır.

[NUH'UN ÖYKÜSÜNÜN ÖRNEK OLARAK GÖSTERİLMESİ]

37/75. Ayrıca doğrusu Nuh, Bizi çağırdığında kesinlikle Biz, (kendii için) mutluluk getiren[2] yanıtlayıcı[3] (biri) olmuştuk.
37/76. Üstelik onu, ayrıca yakınlarını, Toptan Kırım'dan[4] kurtarmıştık,
37/77. Üstelik onun soyunu, geriye (sağ) kalanlardan yapmıştık.
37/78. Ayrıca sonraki kuşaklarda kendisi için, tarih yazmış[5],
37/79. tüm ülkelerde, "Nuh'a esenlik olsun!" (dedirtmiştik).
37/80. Evet! Korunanlara, Biz böyle karşılık veririz.
37/81. Evet! O, Bizim inanık kullarımızdandı.
37/82. Sonra, ötekilerini suda boğmuştuk.

[İBRAHİM'İN ÖYKÜSÜ]

37/83. Ayrıca doğrusu, onun yandaşları[6] arasında evet, İbrahim vardı.[7]
37/84. Hani o, İdisine uysal[8] bir yürekle gelmişti.
37/85. Hani o, babasına, ayrıca toplumuna, "Neye tapıyorsunuz?" demişti,
37/86. "Aradığınız, bir yalancılık - Allah'tan başka tanrılar - mıdır?
37/87. "Artık, tüm ülkelerin İdisi konusunda sanınız nedir?" (demişti).
37/88. Oysa (kendisi, bir dönemler)[9] yıldızlara göz atıp bakmış,[10]
37/89. böylece o, "Evet! Ben sayrıyım[11]" demişti.[12]
37/90. Onlar[13] da (yanıt vermeyip) ona arkalarını dönüp gitmişlerdi.
37/91. Bunun üzerine sinsice onların tanrılarına dönmüş[14], böylece "Yemiyor musunuz?" demişti.[1]

---

[1] **l-muẖlaṣīna** (edilgen) : (ortak koşuştan, putatapıcılıktan) arındırılmış, "süzülmüş". bk. Sonraki Bildiriler'deki toplumlar. Halis*.
[2] kayra, mutluluk, gönenç. Nimet*
[3] **l-muğībūna** : (Soruya, isteğe) yanıt verenler. Mekke dönemli bu sözcük yine Allah konusunda, Elçi Salih öyküsünde kullanılır (11/61).
[4] Bir toplumun suda boğularak soykırımına uğratılması. Büyük Kırım*
[5] **wataraknā** : 1 - ün, öykü yazdık. (Habeş) **tārik** : tarih, günce, çağ, dönem; **taraka** : tarih yazma. (Arap) **taʾrīẖ** ile eş anlamlıdır; 2 - (ona karşı) sevecence davrandık; 3 - Sonraki kuşakların (gelişi) için onu geriye (sağ) bıraktık; 4 - Sonraki kuşakların (gelişini) onun üzerine (sorumluluğuna) bıraktık. 5 - [işitsinler diye] "davul çaldık". krş. (Osm) matrak, (Akat) **tarāku** : vurmak, çapmak, ayrıca **al-ṭāriq** (86/1). (Arap) [**trk**] kökünün değişik anlamları için bk. **tut'rakū**. (9/16). 6 - "Su serpip" kutsamıştık; kendisini büyücü (inanç sağaltıcısı) yapmıştık. bk. **l-tarāqiya** (75/26)
[6] **šīʿatihi**. İnanç bakımından Nuh'u izleyenler, Nuh'tan yana olanlar. Anlam bakımından bk. Aile*.
[7] İbrahim, kardeşi ve babası ile birlikte Ur kentinde yaşıyordu. O dönemde Ur bölgesinde yaşayanlar geleceği, ayrıca gizemi yıldızlara danışarak öğrenmeye çalışırlardı. Nemrut, İbrahim'in doğuşunu yıldızlardan öğrenmişti (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 1, 186*). On Dokuz*.
[8] **salīmin** : başkaldırmadan, barış içinde; yatışmış olarak.
[9] Babasına, toplumuna dönmeden önce; bu soruyu sormadan önce.
[10] İbrahim'in uzun uzun, yıldızlara (gökyüzüne) bakarak Tanrı'nın ne olduğunu, kim olduğunu anlamak istemişti (6/76 vs.).
[11] Bu sayrılığın ne olduğu İdris'in Yıldönümleri Bitiği'nin 10. Bölüm'ünde açıklanır. Kötü düşünceler, doğru yoldan çıkış bir sayrılık olarak sayılır. Buna engel olsun diye Tanrı, Melekler'in aracılığı ile Nuh'a "doktorluğu" öğretir, ayrıca Nuh bunu, kendisinden sonra gelecek olan kimseler yararlansın diye, doğru yoldan çıkmasınlar diye (insanlar, sayrı olmasınlar, cinler [kötü düşünceler] kendilerine saldırmasınlar diye) bir bitiğe yazar (Yıldönümler Bitiği 10/10-14). Kuran'a göre İbrahim, bir ara Tanrı'nın ne, kim olduğu konusunda kuşkuya düşer, üstelik O'nu gökyüzündeki neslere bakarak aramaya kalkar. "Ben sayrıyım" demek, Tanrı konusunda kuşku içindeyim", "nerdeyse, Tanrı'nın gökyüzünde gözle görülebilen bir nesne olup olmadığı konusunda doğru inançtan çıkmak üzereyim" anlamına gelir. Çünkü *İbrahim'in Gizem Açıklaması* Bitiğine (Bölüm 1-8) göre tektanrıcı olmadan önce İbrahim, put üreticisi olan babasının yanında put yapıp satardı. Yüreklerinde Sayrılık Olanlar*. Kuran da inanç sayrılığına karşı bir em, bir "şifa" olarak gönderilmişti. İbrahim, (inanç bakımından) sayrı olduğunda Tanrı, kendisini sağaltandır, "hekim" olandır (26/80). Furkan*.
[12] Babasına dönüp yukarıdaki soruyu sorduğunda İbrahim, artık "iyileşmişti", kendisi artık salt tektanrıcı idi.
[13] Babası [ile İbrahim'in kardeşleri]. Put yapıcısı ve satıcısı olan babası işlikten ayrılırken İbrahim'e, putların satış işlemleri ile sen ilgilen der (Bereshit Rabba, Yaratılış 13. Bölüm). Oysa babası, İbrahim'in artık tektanrıcı olduğunu bilmiyordu. Babasının işliğinde çırak olarak çalışan İbrahim (21/60).
[14] **farāġa**. Bu ve 93. Bildiri'de yer alan bu sözcük için bk. 51/26.

37/92. "Size ne oldu da konuşmuyorsunuz?"
37/93. Böylece sağ eliyle çarparak onları ezmişti[2].
37/94. Bunun üzerine (ötekiler), koşuşturarak[3] ona doğru gelmişlerdi.
37/95. (İbrahim), "Yonttuğunuz nesneye mi tapıyorsunuz? demişti,
37/96. "Oysa sizi, ayrıca yaptığınız nesneyi, Allah yarattı."
37/97. Onlar[4] (Nemrut'a), "Onun için (yüksek) bir yapı[5] yapın, sonra kendisini, alevli ateşe atın" demişlerdi.
37/98. Böylece ona bir düzen kurmak istemişlerdi, ancak Biz onları aşağılık etmiştik.
37/99. Üstelik (İbrahim), "Evet! Ben İdime gideceğim[6], O bana kılavuzluk edecek[7]" demişti.

[KENAN ÜLKESİNDE İBRAHİM'İN BABA OLUŞU - OĞLUNU TANRI'YA ADAK OLARAK SUNMASI]

37/100. "İdim! Bana arındırıcılardan[8] (biri olacak) olan bir (çocuk) armağan et" (dedi).[9]
37/101. Böylece Biz ona tüzün bir oğlanı muştuladık.
37/102. Böylece (oğlu)[10], kendisinin yanında (çömez olarak) çalışma[11] (olgunluğuna) eriştiğinde, "Ey oğlum! Evet! Ben görüde[12] gerçekten seni boğazladığımı görüyorum. Artık bir bak, ne dersin?" dedi. (Oğlu), "Ey babacığım! Sana buyrulan ne ise onu yap, Allah dilerse, sen beni katlananlardan (biri olarak) bulacaksın" dedi.
37/103. Böylece ikisi (aralarında) anlaştığında[13], ayrıca (babası) onu şakak[14] üstü (sunak masasına) yatırdığında[15],
37/104. Biz, ona seslenecektik : "Ey İbrahim!",
37/105. "Evet! (Gördüğün) düşü[16], onayladın[1]. İşte Biz, (verdiği sözü) koruyanlara[2] böyle karşılık veririz[3]."[4]

---

[1] Babası gittikten sonra bir kadın, putlara sunulsun diye İbrahim'e çok güzel yemekler getirir. (Midrash Rabba, Yaratılış 13. Bölüm)
[2] **farāġa**. sinsice davranma anlamı için bk. 51/26. (Habeş) **ragḥa** : çapmak, ezmek; ayak altında çiğnemek.
[3] **yaziffūna**. Tekgeçişlidir. (Yemen) taşarak; (Habeş) yayılarak; dalga dalga; köpürerek; (Arap) (kanatlarını) yayarak [uçuşarak]. Bütün bu anlamlar için krş. **ṣāffāt** (1. Bildiri).
[4] Bereshit Rabba, Yaratılış 11. Nemrut'un yandaşları. Nemrut'un İbrahim'i yakmak istemesi Tevrat'ta yer almaz.
[5] kuleye benzeyen fırın
[6] İdim, beni buradan Kenan Ülkesine götürecek. Tanrı'nın Evi, Kenan Ülkesinde idi.
[7] Tevrat'ta ise Tanrı, "Sen ülkeni, akrabalarını, baba evini bırak, sana göstereceğim ülkeye git." der. (Çıkış 12/1).
[8] **l-ṣāliḥīna** : (kötü inançtan, ortak koşuştan, putatapıcılıktan) arındıran (kimse, eylem)
[9] Bu ve bundan sonraki olaylar, İbrahim'in putatapıcı babasından ayrılıp Kenan ülkesine vardığında yer alır.
[10] Müslümanlara göre bu çocuk İsmail, Yahudiler'e göre sonradan doğan İshak'tır. Müslümanlar, bu adaklama olayında İshak doğmuş olsaydı, Tanrı'nın, "oğlunu adakla" yerine "oğullarından birini (en küçüğünü, en büyüğünü) adakla" demesi gerekirdi. Yahudiler, buna yanıt olarak, Abraham'ın, karısından doğan bir tek oğlu vardı, o da İshak'tır; İsmail, ancak Abraham'ın eşinin kölesi Hacer'den doğan bir oğludur, derler. Kısacası bu tartışma, "oğul" sözcüğünün belirlenmesi üzerinedir.
[11] **l-saʿya** : "Güç, çaba gösterecek olgunluğa erdiğinde" diye anlaşılır. Oysa çömez ya da çırak anlamına gelmelidir. (Arap) **sa'āʿ**, bir iş yapmayı amaçlama; (Amharca) **sä'aʿ**, ummak, beklemek. Amaçlama / öğrenci olma ilişkisi için krş. (Osm) talip / talebe. Kız Köle*. (Yemen) **s²wʿ** : görevi, ödevi yerine getirme; bir beyin (derebeyinin) yanında zorunlu iş yapma. Yahudi Geleneklerinde İbrahim, oğlunu adak edeceğini karısına bildirmez; oğlunu adak etmek için yola çıkmadan önce karısına yalan atıp özet olarak şöyle der : "Bak şimdi oğlumuz büyüdü. Tanrı'ya nasıl kulluk edileceğini, nasıl yakaracağını bilmiyor, "İdi'sinin yolları"nı öğrenmesi [çırak, çömez olması; bu konularda erginliğe erişmesi] için kendisini öğretmenlere götüreceğim (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews",Cilt 1, Bölüm 5 - The Journey To Moriah*).
[12] **l-manāmi** : uyku, uyuklama, görüntü, öngörü. krş. 8/43. Tanrı'nın İbrahim'e bildirmesi (Yaratılış 22/2).
[13] **aslamā**. (Arap) [**slm**] : barışma; yatışma. (Yemen) [**s¹lm**] : barış isteme; (birisine, tanrıya) barış sunma; (tanrı yanında) güvenç, esenlik içinde olma; **ms¹lm** : sunak. krş. **muṣallan** (2/125). Dolayısı ile bu bağlamda "o ikisi, sunağa gittiler" diye de anlaşılabilir. Sunak anlamı için bk. "İbrahim'in Orunu, Sunak Yeri" (2/125). 2 - Esenlik anlamının yanı sıra, (Akat) **šalāmu** : gidilecek yere esenlik içinde [sağ salim] varma; öndeyi (kehanet; düşte görülen ne ise o) olumlu olarak gerçekleşme; borcu bütünü ile ödeme.
[14] **lil'ğabīni**. **ğabīn** : 1- (Arap) şakak. Genel olarak "alın" diye çevrilir. Oysa alın, Arapçada " **ğabha**"dır *(Al-Jalalayn)*. 2 - (Yemen) [**gwb**], **gwb-n** : tapınağın yapısının bir bölümü. Krş. Tapınağın "alnı" [önü, girişi], tapınağın "şakağı" [yanı].
[15] **talla**, [**tll**] : yere uzanma; yere yatma; kımıldamama. Tekgeçişlidir. (İbr) **tsalal**: düşme, devrilme. 2 - (Habeş) **ṣll** (II), **ṣallala**, **ṣalala** : gölge olma; görüşe engel olma; kör etme [gözlerini bağlama (?)]. 3 - (Akat) **tullulu** : donatma; kuşam takma; **talālu** : yaymak, uzatmak; (Mari / **tall al-ḥarīrī**) yan yana gelme, anlaşma; **tallalu** : sunak masasını yerleştirme. Tanrıya adanan bir kurbanın sonradan yakılması için toplanan odunların yerleştirilmesi (?). Değişik bir bağlamda alan bu konu için bk. 2/71.
[16] (Arap) **ru'yā** (düş) ile Yahudi Söylencelerinde (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews"*) yer alan Moriah (ülkesi) arasındaki ses benzerliği ilginçtir. (Habeş) **ʾry**, **ʾaʾeraya**, geleceği ortaya koymak için bir büyücüye danışma, öndeyinin

37/106. Evet! Bu, apaçık[5] bir sınav idi.
37/107. Üstelik ona, (verdiği sözü) bütünleyecek[6] olan adaklık (kurban)ı[7], kurtulmalık (olarak) vermiştik.
37/108. Ayrıca sonraki kuşaklarda kendisi için, tarih yazmış,[8]
37/109. "Esenlik olsun İbrahim'e!" (dedirtmiştik).
37/110. İşte (Biz'i) benimseyenlere[9] Biz böyle karşılık veririz.
37/111. Evet! O, inanık kullarımızdandı.
37/112. Ayrıca ona, arındırıcılardan biri, bir Salıkçı[10] olacak olan İshak'ı muştuladık.
37/113. Üstelik onu, ayrıca İshak'ı kutsadık. Üstelik ikisinin soyundan gelenler içinde korunanlar[11] (da) vardı, ayrıca açıkça[12] (kendi) kendisini (suç ile) karartan (da) vardı.

[MUSA İLE HARUN'UN ÖYKÜSÜ]

37/114. Ayrıca, doğrusu Biz Musa ile Harun'u gönendirmiştik[13],
37/115. ayrıca (o) ikisini, ayrıca onların toplumunu Toptan Kırım'dan[14] kurtarmış,
37/116. ayrıca onlara yardım etmiştik, böylece üstün gelenler kendileri olmuştu.
37/117. Üstelik ikisine açıklanmış[15] Bitik'i vermiş,
37/118. ayrıca (o) ikisini Doğru Yol'a gütmüştük.
37/119. Üstelik sonraki kuşaklarda ikisi için, tarih yazmış[16],
37/120. "Esenlik olsun Musa'ya, ayrıca Harun'a!" (dedirtmiştik).
37/121. Evet! Korunanlara Biz böyle karşılık veririz,
37/122. Evet! İkisi de inanık kullarımızdandı.

[İLYAS'IN ÖYKÜSÜ]

37/123. Ayrıca, doğrusu İlyas, kesinlikle (gönderdiğimiz) Elçiler'dendi.
37/124. Hani toplumuna, "(Hiç) düşünmüyor[17] musunuz?" demişti,
37/125. Üstelik (O) yaratanların seçkin olanını bırakıp, Baal'ı[18] mı çağırıyorsunuz?",
37/126. Sizin İdiniz, ayrıca önceki atalarınızın İdisi olan Allah'ı (bırakıyor musunuz?).
37/127. Ancak onu karaladılar. Doğrusu artık onlar kesinlikle (ezince) sunulacaklar,
37/128. Ancak, Allah'ın, (öteki tanrılardan) arınmış[19] kulları dışında.
37/129. Üstelik sonraki kuşaklarda onun için, tarih yazmış[20],

---

yapılmış olmasını sağlama demektir. Dolayısı ile (İbr) Moriah, büyücülerin, kahinlerin [din görevlilerinin] kaldığı, çalıştığı yer anlamına gelmelidir. Kahin ile elçi, salıkçı, peygamber eş anlamlıdır. Böyleleri öndeyide bulunmak için uykuya yatarlardı (74/2'nin dipnotu). Ayrıca bk. Görmek*.
[1] Sadaka*. Yoksa düşün doğru çıkması, doğrulanması için İbrahim, oğlunu boğazlaması gerekirdi.
[2] **l-muḥsinīna** : 1 - (Bizi) benimseyenler; 2 - (Antlaşma'yı) koruyanlar. Güzel*.
[3] İbrahim'in oğlunun ölmesine engel olarak.
[4] Bu Bildiri, 107'den sonra da yer alabilir.
[5] 1 - apaçık; 2 - (İbrahim'i) bilmek, tanımak için; açığa koyucu, bilinmesini sağlayan (kanıt, tanıt). Sami [**byn**] : ayırmak, açığa çıkarmak, açıkta olan bir yere koymak, bilmek, tanımak. Tanrı, kendisiyle antlaşma yapmadan önce İbrahim'in doğrucu olup olmadığını bilmek, sınamak ister. Yazgı*
[6] sonuna erdirme; sonuna dek sürdürme, gerçekleştirme. Azim*. dç : "büyük" (*Diyanet*)
[7] Melek'in getirdiği koç; **ḏib'ḥin**. (Arap, Yemen) : adaklık kurban. (Yemen) yenmek için kesilen küçükbaş hayvan.
[8] 78. Bildiri.
[9] 2 - (verdiği sözü, sözleşmeyi) koruyanlara, "namazı sürdürenlere"
[10] **nabiyyan**. Bu deyim Kuran'da ilk kez bu Bildiri'de yer alır.
[11] **muḥsinun**. (İbrahim gibi, verdiği sözü) koruyanlar, tutanlar (105. Bildiri). Allah'la yapılan antlaşmayı sürdürenler; namazı dosdoğru kılanlar(!). Namaz*.
[12] bilerek; bile bile; saklanmadan.
[13] 2 - (yüzlerini) aydınlatmış, parlatmıştık. Nimet*. Krş. Bereket*
[14] Nuh toplumu (76) gibi bir toplumun suda boğularak toptan yok edilmesi. Büyük Kırım*
[15] [**byn**], **mus'tabīn**. Tekgeçişlidir. 2 - Ortaklaşa, ikisine birden (?). Yakın sesli (Habeş) **satāfa** : ortak yapma, katılma, paylaşma.
[16] 78. Bildiri
[17] Sakınmak*
[18] Baal (efendi, idi, ağa, rab anlamına gelir), Yahudilerin tektanrıcılığa geçtikleri dönemde Yahve'nin yanı sıra Orta Doğu'da en yaygın tanrı idi. Bu put konusunda ayrıca bk. 17/2,4.
[19] **l-muḫlaṣīna** : "süzülmüş olanlar"
[20] 78. Bildiri

37/130. "Esenlik olsun İlyas ile yandaşlarına[1]!" (dedirtmiştik).
37/131. Evet! Korunanlara Biz böyle karşılık veririz.
37/132. Evet! O, inanık kullarımızdandı.

[LUT'UN ÖYKÜSÜ]

37/133. Ayrıca, doğrusu Lut, kesinlikle (gönderdiğimiz) Elçiler'dendi.
37/134. Hani onu, ayrıca ailesini toptan kurtarmıştık,
37/135. tozla örtüleceklerden[2] olan yaşlı bir kadın[3] dışında.
37/136. Sonra ötekilerini yok etmiştik,
37/137. üstelik doğrusu siz, gündüzleri (geçerken) kesinlikle onlara uğruyorsunuz[4],
37/138. ayrıca gece, siz artık (bunu) algılamıyor musunuz?

[YUNUS'UN ÖYKÜSÜ]

37/139. Ayrıca, doğrusu Yunus, kesinlikle (gönderdiğimiz) Elçiler'dendi.
37/140. Hani o, (tıka basa) dolu bir gemiye kaçmıştı.[5]
37/141. Böylece o, ad çekilişine[6] katılmış, üstelik (çekilişte) boşa gidenlerden olmuştu.
37/142. Böylece kınanılan[7] biri iken balık onu yutmuştu.
37/143. Böylece o (Allah'ı) yüceltenlerden[8] olmasaydı,
37/144. (ölülerin) diriltilecekleri Güne dek kesinlikle onun karnında kalacaktı.
37/145. O, sayrı iken böylece kendisini çıplak[9] bir yere attık.
37/146. Üstelik üzerine[10] bir su kabağı[11] bitirdik,
37/147. ayrıca onu, yüz bin ya da daha çok (kişi)ye[12] (Elçi olarak) gönderdik[13].
37/148. Böylece (Elçi'ye) inandılar[14]. Böylece Biz onları bir süre boyunca geçindirdik[15].

[MELEKLER'E TAPAN MEKKELİLER'İN KINANMASI]

37/149. Öyleyse sen onlardan açıklama iste, "Oğlanlar onlara iken kızlar[16], senin İdine mi?" (diye).
37/150. Yoksa Biz Melekleri dişi olarak yarattık da onlar (orada) tanık mıydı?[17]
37/151. Yok! Onlar yalancılıklarından[18] ötürü kesinlikle (şöyle) derler :
37/152. "Ayrıca, Allah doğurdu[19]". Üstelik doğrusu bunlar, kesinlikle yalancıdırlar.[1]

---

[1] **il yāsīna** : İlyas ile yandaşları (kendisini izleyenler) (*Muhammed Esed*, *Al-Jalalayn*). Öte yandan, **āl yāsīn** diye de okunabilir. Bu durumda İlyas ile ailesi anlamındadır *(Al-Jalalayn)*
[2] Toza Bulananlar*
[3] Lut'un karısı. Ezince uğratılacak olan Sodom kentinden ayrılmayanlar içinde idi. Sodom ile Gomara kentlerinin, Lut Gölünün yakınlarında olduğu sanılır; kalıntıları bugüne dek bulunamadı.
[4] Kervanlarla yanlarından geçiyorsunuz
[5] Elçilik görevinde başarılı olamayınca, içinde yaşadığı toplumdan kaçmıştı.
[6] Gemi batmasın diye denize atılacak olanları belirlemek için yapılan ad çekişine
[7] **mulīmun** : 51/40. 1 - yerilen, kınanılan, kınanmış biri. Allah, kendisini kınamıştı. Görevli olduğu toplumundan Tanrı'nın onayını almadan ayrılmış olduğu için kınanılacak biri idi. 2 - o, kınanılacak bir durumda iken.
[8] Balığın karnında acısını yutkunurken, Allah'ı çağırmıştı (68/48).
[9] ıssız; gölge verecek ağaçları olmayan
[10] sıcaktan korumak için, gölge olsun diye
[11] **şağaratan min yaqṭīnin** : su kabağı, asma kabak (ağacı). (Eski Antlaşma) Yunus 4/6'da bu ağaç, **kikayon** diye geçer; bu sözcüğün keneotu mu yoksa su kabağı mı olduğu bilinmez.
[12] Musul'un yakınlarındaki Ninova kenti. "Ninova öyle bir kentti ki ancak üç günde dolaşılabilirdi" (Yunus 3/3).
[13] "Kalk, Ninova'ya, o büyük kente git ve sana söyleyeceklerimi halka bildir." (Yunus 3/2).
[14] "Ninova halkı Tanrı'ya inandı." (Yunus 3/5).
[15] Tanrı, Ninovalılar'ın yaptıklarını, kötü yoldan döndüklerini görünce, onlara acıdı, yapacağını söylediği kötülükten vazgeçti. (Yunus 3/10).
[16] Mekkeliler'e göre Melekler, erkek olan Allah'ın kızları idi.
[17] 53/27
[18] (Gerçeği) karartıcı., bozucu. Yalanlamak*
[19] **walada** : (Arap, Habeş) çocuğu oldu, baba oldu. 2 - (Habeş) **wəlud**, **wəluda**, **wallada** : seçme, yeğleme. 3 - (Habeş) **wallaṭa** ile türevleri : biçim değiştirme; başkalaşma, değişik olma; birisinin, bir nesnenin yerine geçme; bir nesneyi alıp ötekini verme, değiş tokuş yapma. Doğurmak*, Şehvet*.

37/153. (Allah), kızları, oğullara mı yeğledi[2]?
37/154. Size ne oluyor? Nasıl yargılıyorsunuz?[3]
37/155. Artık siz öğütlenmeyecek misiniz?
37/156. Yoksa sizin için (verilmiş) apaçık (tanrısal) bir yetke mi var?
37/157. Doğrucuysanız artık, bitiğinizi getirin.
37/158. Üstelik onlar, Allah ile Cin (toplumu)[4] arasında bir soy bağı[5] kurdular. Oysa Cin[6] (bile), onların[7] (Duruşma için) sunulacaklarını kesinlikle biliyordu[8].
37/159. Ortak olarak ne kattılarsa[9], Allah (ondan) daha yücedir.
37/160. Allah'ın, (ortak koşuştan) arınmış kulları dışında.[10]
37/161. Artık doğrusu siz, ayrıca sizin taptığınız ne ise o,
37/162. O'na karşı (olan inançta) kargaşalık çıkaramazsınız[11],
37/163. Kızgın Ateş'te ısıtılacak kimse dışında.

[SUÇLU MELEKLERİN ÖRNEĞİ]

37/164. (Suçlu Melekler)[12], "Bizlerden, belirli bir yeri olmayan yok[13],"
37/165. "üstelik doğrusu biz, kesinlikle dizi diziyiz."[14]
37/166. "üstelik doğrusu biz, kesinlikle (Allah'ı) yüceltenleriz."[15] (derler).

[MEKKELİ ORTAK KOŞUCULARIN KINANMASI]

37/167. Üstelik doğrusu onlar, kesinlikle (şöyle) derler :
37/168. "Bizde, öncekilerden (kalan) bir Anımsatma[16] olsaydı,"
37/169. "kesinlikle biz, Allah'ın, (öteki tanrılardan) arınmış[17] kulları olurduk."
37/170. Ancak ona[18] karaçaldılar. Böylece yakında (ne olacağını) bilecekler.
37/171. Üstelik doğrusu, (yardım) Sözümüz, Elçi (olan) kullarımıza önceden (de) gelmişti,[19]
37/172. doğrusu onlar, yardım görecek olanlardır[1] (diye),

---

[1] "Çünkü Tanrı meleklerin herhangi birine, "Sen benim oğlumsun, Bugün ben sana baba oldum" Ya da "Ben O'na Baba olacağım, O da bana oğul olacak" demiş midir?" (İbraniler'e Mektup 1/5).
[2] **aṣṭafā** : seçti, seçip çıkardı, süzdü. 1 - Tanrı, Kendi oğulları için yeryüzünden kızlar mı seçti? (İdris'in Bitiği). 2 - Erkek Melekler yerine dişi Melekler mi seçti? Bu sorunun yanıtı 158. Bildiri'de verilir.
[3] yargılıyorsunuz : böyle bir sonuca varıyorsunuz?
[4] **l-ğinat** : Cin (tekil). Cin toplumu (?). Cinler (Devler; **Devea**(?)). İdris'in Bitiğinde, Tanrı'nın, insan kadınlarla eşleşmiş oldukları için, yeryüzüne kovulmuş oğullarıdır. Krş. (Sümer) **ginû** (II) : çocuk, (Osm) cenin : dölüt. Tektanrılı dinlerde kendileri için "Düşük ya da kovulmuş Melekler" deyimi kullanılır.
[5] kan bağı, soy bağı; ilişki
[6] **l-ğinatu** : Cin (tekil). Cin (toplumu (?)
[7] inanmayanların
[8] **ʿalimati** : bildi, bilmişti (tekil). Cin, kovulmadan önce Tanrı'nın yanında yaşadığı için Gizem'i biliyordu.
[9] birisine iş, görev arkadaşı, çocuk katma. Vasıf*
[10] Allah'ın, katıksız inancı olan, ortak koşmayan kulları bu konuda (ezince, Duruşma'ya) sunulmayacaklar.
[11] Bu ve bundan sonraki Bildiriler'de "fitneye düşürme" deyimi, ancak Allah'ın yanı sıra başka tanrılar edinerek Allah'ın tekliği inancı konusunda ortaya kargaşalık çıkarma anlamındadır. İnancın katıksız olmaması, inanç bulanıklığı; inançta ara bozucu olma.
[12] 1-6. Bildiriler'e konu olan suçlu Melekler.
[13] Biz, gökyüzüne çakıldık, yerimiz besbelli.
[14] Suçlarından ötürü, yıldıza dönüştürülüp bir bezek kordonu gibi sıralanmış, birbirine bağlanmış -belirli yerleri olan- Melekler (İdris'in Bitiği). Suç işleyip zincire vurulmuş Melekler Yeni Antlaşma'da da yer alır. "Tanrı günah işleyen melekleri esirgemedi; onları cehenneme atıp karanlıkta zincire vurdu. Yargılanıncaya dek orada tutulacaklar." (Petrus'un 2. Mektubu 2/4). Petrus'taki bu geçiş, yanlış öğretiyi yaymaya çalışan "Yalancı Elçiler" bağlamında yer alır. İdris'in Gizemler Bitiği'ne göre suçlu Melekler'in tutukevi, göğün ikinci katında bulunur. Bk. *A. Lods, "De Quelques Récits de Voyage au Pays des Morts" s.448.*
[15] Bu Dizi'nin başında, 6-10. Bildiriler'in konusu olan suçlu Melekler, 149. Bildiri'deki Melekler'e tapan ortak koşuculara örnek olarak anımsatılır ve Allah'ı yüceltmiş / arındırmış olmuş olsalar bile suç işledikleri için Melekler'i bile ezince uğratan Allah, sizleri de kuşkusuz ezince uğratacak denilerek sonuca varılır.
[16] Atalarımızdan bize, öğüt verecek bir Bitik kalsaydı. Krş. Bilen Bir Toplum İçin*.
[17] **l-muḫlaṣīna** : "süzülmüş olanlar"; (Allah'a) katık katmayanlar.
[18] Anımsatma olsaydı, inanırdık derler, ancak Kuran geldiğinde ona da inanmadılar.
[19] Yukarıdaki Bildiriler'de anımsatılan ve gönderildikleri toplumlar içinde sıkıntıya düşen Elçiler (Nuh, Yunus...). 58/21.

37/173. ayrıca, doğrusu Bizim ordumuz kesinlikle üstün gelecek olandır (diye).
37/174. Sen artık (belirli) bir süre için onlardan yüz çevir,
37/175. ayrıca sen onları gözetle, yakında (ne) görecekler (diye).[2]
37/176. Ezincimizi erkenleştirmek mi istiyorlar?[3]
37/177. Böylece (o ezinç)[4], onların avlusuna[5] indiğinde, artık uyarılanlar[6] için yüz karartıcı bir gün ağarması olmuş olacak.
37/178. Ayrıca sen (belirli) bir süre için onlardan yüz çevir,
37/179. ayrıca sen onları gözetle, yakında (ne) görecekler (diye).
37/180. Yürütücülüğün[7] İdisi (olan) Senin İdin, ortak olarak (Kendisine) ne kattılarsa[8], (O, ondan) daha yücedir.
37/181. Üstelik esenlik olsun Elçilere!
37/182. Üstelik övgü, tüm ülkelerin İdisi Allah'a olsun!

71 - NUH DİZİSİ (Nuh Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[PUTATAPICI OLAN TOPLUMUNUN NUH'U DIŞLAMASI]

71/1. Evet! Biz, Nuh'u toplumuna gönderip, "Onlara acı bir ezinç gelmeden önce toplumunu uyar!" (dedik).
71/2. (Nuh), "Ey toplumum! Evet! Ben, sizin için apaçık bir uyarıcıyım" dedi.
71/3. "Allah'a tapın, üstelik O'ndan sakının, ayrıca beni izleyin,"
71/4. "(böylece) O, (uyarıdan) kaçışlarınızın[9] bir bölümünü yarlıgasın, ayrıca sizi, belirli bir süre ertelesin[10]. Evet! Allah'ın (belirlediği) süre gelince bu (süre) ertelenmez. Bir bilseydiniz!"
71/5. (Nuh), "İdim! Evet, ben toplumumu gece gündüz çağırdım" dedi,
71/6. "Oysa benim çağırım, onlarda ancak kaçışı arttırdı."[11]
71/7. "Üstelik doğrusu ben, kendilerini Sen onları yarlıgayasın diye çağırdıkça, parmaklarını kulaklarına koydular, ayrıca giysilerine büründüler[12], ayrıca direndiler, üstelik büyüklendikçe büyüklendiler."
71/8. "Sonra, doğrusu ben onları açıkça çağırdım."
71/9. "Sonra, doğrusu ben onlara açık açık bildiride bulundum, ayrıca onlara gizli gizli[13] fısıldadım."
71/10. "Artık İdinizden yarlıganma dileyin, evet O, yarlıgayandır" dedim.
71/11. "(Böylece O) size gökten bolca (yağmur)[14] göndersin,"
71/12. "üstelik size varlıklar, ayrıca oğullar sağlasın, ayrıca sizin için bahçeler yapsın, ayrıca size ırmaklar yapsın."
71/13. "Size ne oluyor da Allah'tan (gelecek olan) saygınlığı[1] beklemiyorsunuz[2]?"

---

[1] **manṣūrūna**. 1 - [**nṣr**] : yardım edilecek olanlar (Elçiler); 2 - karşılanacak olanlar; 3 - [**nḏr**] : uyarılacak olanlar (Elçi'yi izlemeyenler). Bu sözcük ayrıca 17/33'te yer alır.
[2] yakında görecekleri ezinci gözetle
[3] Songün'e inanmayanların alay etmek için "Ezinç gelecekse hemen gelsin de görelim" demeleri. "[Yalancı Elçiler'in] açgözlülüklerinden ötürü uydurma sözlerle sizi sömürecekler. Onlar için çoktan beri verilmiş olan yargı gecikmez. Onları bekleyen yıkım da uyuklamaz." (Petrus'un 2. Mektubu 2/3).
[4] 11/83.
[5] **bisāḥatihim**,[**swḥ**]. Tekgeçişlidir. Avlu *(Al-Jalalayn)*. (Yemen) [**swk**] : (bir yeri) duvar ile çevirme, duvar yaparak kuşatma. dç : "yurt" (*Diyanet*)
[6] karaçalıcılar (170. Bildiri)
[7] Yasa'yı / komutu veren, Yasa'yı uygulatma gücü olan. Komutan. Yasa'yı uygulattıran Efendi. Aziz*. (Akat) öfkeli, öfkesi olan.
[8] 1 - bir işe ortak katma; 2 - Bir topluma çocuk katma. Yukarıdaki Bildiriler'de Allah ile Cin arasında soy bağı kuran topluma yöneliktir. Vasıf*.
[9] "kaçış" anlamı için bk. 6. Bildiri. [**ḏnb**]*
[10] ölümünüzü geciktirsin.
[11] Her çağırışımda onlar daha çok kaçtılar. Çağırım, onların inançlarını değil, kaçışlarını arttırdı.
[12] **wa-is'tağšaw**. (Giysilerine) büründüler : Canlarını, kişiliklerini, duygularını bedenleri içinde saklamaya çalıştılar. İkiyüzlülük ettiler. Giysi*. Krş. **yastağšūna** (11/5).
[13] **is'rāran** : 1 - gizlice; 2 - (Habeş) üstü örtülü; 3 - (Habeş) uçarak, koşuşturarak [üzerinde durmadan, çabuk çabuk]
[14] **mid'rār** : yağmur, bolluk, azık. Anlam için bk. Bereket*

71/14. "Oysa O, sizi aşama aşama[3] yarattı."
71/15. "Düşünmediniz mi, Allah kat kat[4] yedi göğü[5] nasıl yarattı?"
71/16. "üstelik onların[6] içinde ay'ı bir ışık, ayrıca güneşi bir kandil olarak yaptı?"
71/17. "Üstelik Allah, sizi bir bitki (gibi) yerden[7] bitirdi."[8]
71/18. "Sonra sizi oraya döndürecek, ayrıca sizi (yeni) bir çıkarış (yerden) çıkaracak."
71/19. "Üstelik Allah sizin için yeryüzünü bir yaygı yaptı,"
71/20. "orada geçit[9] olan yollarda (esenlikle) ilerleyesiniz diye" (toplumuma anlattım).
71/21. Nuh, "İdim! Evet, bunlar bana başkaldırdılar, üstelik onlar, varlığı, ayrıca çocukları, kedisinde ancak batkıyı arttıran kimseyi izlediler" dedi.
71/22. Üstelik büyük bir düzenek düzenlediler[10],
71/23. üstelik "Tanrılarınızı bırakmayın[11]. Ne Vedd'i, ne Suva'yı, ne Yagus'u, ne Yeuk'u, ne Nesr'i bırakın"[12] dediler.
71/24. "Üstelik doğrusu onlar[13], birçoğunu şaşırttı.[14] Üstelik (İdim) Sen, (inancı) karartan kimselerde, ancak şaşkınlığı arttır."
71/25. Yanılgıları yüzünden, suda boğuldular. Böylece Ateş'e sokulacaklar, artık kendilerine Allah'tan başka yardımcı bulamayacaklar.
71/26. Ayrıca Nuh, "İdim! Yeryüzünde konaklayan[15] karaçalıcılardan hiçbirini (karşılıksız) bırakma."
71/27. "Evet, Sen onları (karşılıksız) bırakırsan[16], Senin kullarını şaşırtacaklar üstelik ancak büyücülük yapan[17] aldatıcı[18] kimseleri doğuracaklar[19]."
71/28. "İdim! Beni, ayrıca ana babamı, ayrıca evime inanık olarak giren kimseyi, ayrıca inanık erkekleri, ayrıca inanık kadınları yarlıga. Üstelik (inancı) karatan kimselerde, ancak yok oluşu artır.

---

[1] **waqāran** : Tekgeçişli olup çok anlamlıdır. 1 - (Allah'ın seyrek) değerli olması; 2 - Dirilişten sonra Allah'ın sizi Kendi Bahçesinde ağırlaması, size değer vermesi; 3 - Bugünkü yaşamın aşamalardan geçerek (kazınarak, seyreltilerek) sona ermesi; Evrenin bitişli olması. Bitişin, Allah'ın eylemi oluşu. Bugünkü yaşama getirilecek olan "kesiklik"; "kazıma" (hakketme). Bütün bu anlamlar için bk. **wqr***, Bitişli*.

[2] **tarğūna**. [**rğw**] : 1 - beklemek, ummak; sanmak, sanı sanmak; 2 - sertleşmek, katı olmak; 3 - gelinen yere geri dönmek. Ummak*

[3] **aṭwāran** : evrelerden geçirerek. Art arda gelen olayların oluşturduğu dizi olarak anlaşılmalıdır. (Fars) zincir ve (Osm) silsile ile eş anlamlıdır. (Akat) [**wtr**]) artırarak, büyüterek, biriktirerek, (niceliğini, niteliğini) artırarak. (Akat) **(w)attaru** : yerine geçmek; yerini almak; (başkası ile) değiştirmek.

[4] **ṭibāqan** : kat kat, üst üste, bir birine yapışık. Krş. **ṭabaqan** / **ṭabaqin** (84/19) : evre, aşama.

[5] Yedi Gök*

[6] katların içinde

[7] topraktan. bk. 86/6. dipnotu.

[8] "İnsan, yeşertildi" (80/17). Öldürmek* ile eş anlamlıdır.

[9] **fiğāğan** : (Dağ) geçiti, koyak, boğaz. (Arap) [**fğğ**], (Yemen) [**fgg**] 21/31, 22/27.

[10] 1 - büyük bir tuzak kurdular; 2 - çok kötü bir alışveriş yaparak Allah'ın değerli Bildiriler'ini. az bir değere elden çıkardılar. Düzenek*; 3 - Kadınların kimileri, Gizem'i öğrenebilmek için Cinlerle cinsel ilişkide (kötü bir alışverişte) bulundular (İdris'in Bitiği).

[11] 1 - bırakmayın; 2 - karşılıksız bırakmayın; öç alın. bk. Bir üst Bildiri'deki "düzenek". bk. 27 ve 28. Bildiriler.

[12] **Wadd**, **Suwa**, **Yağut**, **Yauq**, **Nasr** : Nuh'un boyunun taptığı putların adları

[13] onlar : "Tanrılarınızı bırakmayın" diyenler. Kuran'a göre hiçbir yeteneği olmayan putlar şaşırtamaz. Şaşırtanlar ya insanlardır ya da Cinler.

[14] Nuh boyunun, neden sapık bir toplum olduğu için bk. 53/52

[15] **dayyāran** : 1 - konutlu, konut tutan, konaklayan *(Al-Jalalayn)*; 2 - dolaşan, koşuşturan.

[16] **taḏarhum**. 1 - bırakmak; 2 - (Yemen) ʿ**ḏr** (II) : (yapana, yapılana) eşdeğerli karşılık vermek; (Osm) "azarlamak"; 3 - Aklamak [bağışlamak]. Değişik anlamlar için bk. Özür*. Öç almak, düzenek kurmak : bk. 23. Bildiri.

[17] 1 - yadsıyan, karaçalan. Kuran'da insan doğuştan yadsıman / zalim / iyilikbilmez / suçlu olur diye belirtilmez. Tanrı insana iyi ve kötüyü seçebilme yeteneği verdiği için bu sözcük burada başka anlama gelir; 2 - (Gizem'i bildikleri için) büyücülük yapan; Gizem'den bilgi getiren. Kafir*. Sözlük bilgisi bakımından "Süleyman, büyücülük yapmamıştı", ayrıca Melekler'le cinsel ilişkide bulunan Zehra için bk. 2/102.

[18] **fāğiran**. **l-fuğāri** (83/7) : 1 - aldatanlar, yalancılar. 2 - Gizem'i delip orada bulunan bilgileri açığa çıkaranlar. Fecir*

[19] **yalidū** : 1 - baba olacaklar. İdris'in Bitiği'ne göre bunlar, insan kadınlarla cinsel ilişkide bulunan, erkek Cinler (suçlu erkek Melekler)dir. Bu ilişkiye karşılık kadınlar, bu Suçlu Melekler aracılığı ile Gizem'den bilgi ediniyorlardı. 2 - Yeryüzünde insanların yerine insan-Cin karması olan yaratıklar olacak. (Habeş) **wallaṭa** ile türevleri : biçim değiştirme; başkalaşma, değişik olma; birisinin, bir nesnenin yerine geçme; bir nesneyi alıp ötekini verme, değiş tokuş yapma. Doğurmak*. Putatapıcıların yanı sıra, bu çocukları doğuran kadınların yok edilmesi için Tanrı, yeryüzünü su ile kaplar (25. Bildiri). Büyük Kırım*.

44 - DUMAN DİZİSİ (Duhan Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

44/1. Ha, Mim.[1]

[YERYÜZÜNÜN DENETİMİ - BOZUKLUKLARIN KURAN İLE ONANMASI]

44/2. (Ant olsun) Onucu[2] Bitik'e![3]
44/3. Evet! Biz onu, Kutsal bir Gece'de indirdik[4]. Evet! Gözetleyiciler[5], Biz idik.[6]
44/4. O (gece)nin içinde onanacak[7] olan her türlü[8] onarım[9] onanır[10],
44/5. (üstelik bu onma[11]), Bizden (gelen) bir eylem idi. Evet! Gönderen, Biz idik,
44/6. Senin İdinden bir esirgeme olsun diye. Evet! O, işitendir[12], bilendir.

[İNANMAYANLARIN UYARILMASI]

44/7. (O), Göklerin, ayrıca yerin, ayrıca ikisinin arasında ne varsa (tümünün) İdisidir. (Buna), bir kanabilseniz!
44/8. O'ndan başka tanrı yoktur. O, yaşatır[13], üstelik O öldürür. O, sizin İdiniz, ayrıca önceki atalarınızın İdisidir.[14]
44/9. Yok! (Bunu) eğlence (konusu)[15] ederler(ken) (doğrusu) onlar (bu konuda) karmaşıklık içindeler.
44/10. Sen artık göğün, kanıt olacak[16] bir dumanı[17] getireceği Gün'ü gözetle,
44/11. insanları bürüyecek olan (o dumanı). Bu, acıklı bir ezinç olacak.
44/12."İdimiz! Bu ezinci bizden kaldır. Evet! Biz (kesinlikle) inanacağız" (diyecekler).
44/13. Kendilerine (önceden) açıklayıcı bir Elçi gelmişken nasıl (oldu da, o Gün) öğüt onlara (erişti)?
44/14. Oysa (önceden), "Bu, öğretilmiş[18] bir delidir" diyerek ondan geriye dönmüşlerdi[19].
44/15. Evet! Biz, ezinci biraz kaldırsak kuşkusuz, siz (karaçalışa yeniden) döneceksiniz[20].
44/16. (Kendilerini), En Büyük Çarpış[1] ile çarpacağımız Gün, evet (o Gün) Biz öç alacağız[2].

---

[1] Giriş Simgeleri*
[2] **l-mubīn**. 1 - apaçık; 2 - açığa koyulmuş, "tenzil edilmiş"; 3 - sağaltıcı, onucu (kötü inancı) giderici, Furkan* olan. (Amhar) **bäyyänä** : sağlıklı, bağışık; (Tigrinya) **bəyun** : salgın bir sayrılıktan kurtulmuş olma. Onucu*
[3] 2-6. Bildiriler, konusu Kadir Gecesi olan 97. Dizi'nin değişik (yerel / bölgesel) bir sürümüdür.
[4] kutsanmış, kutlu kılınmış. Yeryüzünün yıllık yoklamasının, bakımının yapıldığı gece (97. Dizi). Kadir Gecesi*.
[5] **munḏirīna** : 1 - (O Bitiği, size) adayan; Adak*; 2 - (O Bitik ile sizi) uyaran. 3 - (Doğa'daki, inançtaki) bozuklukları, kötülükleri gideren. (Akat) **nādaru**, yeniden ilkel duruma gelmek, ilkelleşmek. 4 - Gözetleyen. (Yemen) [**nḏr**] (I), **mnḏr** (çoğul): [uyarmak için] bilgi edinme görevlisi, "istihbarat ajanı". krş. (Arap) [**nẓr**] : bakmak, göz atmak, gözetlemek.
[6] Yeryüzü, gözetlenmemiş olsaydı, orada onarımın, özellikle inanç onarımının yapılıp yapılmayacağı bilinemezdi.
[7] **ḥakīmin** : sağaltıcı, sorunları çözücü, "tamir edici". Bilge*.
[8] **kulli** : her, bütün, her bir, her türlü.
[9] **amrin** : onarılması, "tamir edilmesi" gereken eylemler, bakım, onarım, bayındırlaşma. Açıklama için bk. 97/4.
[10] **yuf'raqu** : önlem alınır; (kötüye) karşı koyulur; onarım yapılır, "ilaç, merhem sürülür". Onucu* (Furkan).
[11] inancı onmak için gönderilen Bitik; inanç onarımı.
[12] işitendir : 14. Bildiri'de söylenilenleri Tanrı işitiyordu.
[13] Yaşam verir, yaşatmaya başlatır. "O, diriltir" anlamına gelmez.
[14] "Artık anlayın ki, ben, evet ben O'yum, Benden başka tanrı yoktur! Öldüren de, yaşatan da,Yaralayan da, iyileştiren de benim. Kimse elimden kurtaramaz." (Yasanın Tekrarı 32/39).
[15] 38. Bildiri
[16] apaçık, açıkta olan, görünebilen. Sami [**byn**] : ayırmak, açığa çıkarmak, açıkta olan bir yere koymak, bilmek, tanımak. (Habeş) : kanıtlama yöntemi; (Yemen) : engelleyici (çit ile çeviren, bürüyen) (bk. bir sonraki Bildiri). Belirti (Yoel 2/30). Açıklayıcı, bildirici (13. Bildiri). 26/30.
[17] **biduḫānin** : duman (41/11). Dumanın ortaya çıkışı, Songün'ün gelişini belirtecek olaylardan biridir : "Göklerde ve yeryüzünde, kan, ateş ve duman sütunlarından belirtiler göstereceğim. Rab'bin büyük ve korkunç günü gelmeden önce güneş kararacak, ay kan rengine dönecek." (Yoel 2/30-31). Duman, belirsizlik anlamındadır (Kuran 41/11).
[18] (Başkasının) öğrettiği, belletiği; başkasının öğrencisi olmuş
[19] (Geldiği yere) geri dönmek. Dönmek*
[20] Dönmek : yeniden başla(t)mak. İade etmek*

[FİRAVUN'UN ÖRNEĞİ]

44/17. Ayrıca doğrusu onlardan önce Firavun'un toplumunu sınamıştık. Üstelik onlara verimli[3] bir Elçi gelmiş,
44/18. (Firavun'a şöyle demişti :) "Allah'ın kullarını[4] bana geri verin! Evet! Ben size (gönderilmiş) güvenilir bir Elçiyim."
44/19. "Üstelik Allah'a karşı yücelenmeyin. Evet! Ben size apaçık bir yetke[5] ile geldim."
44/20. "Ayrıca doğrusu ben, beni taşlamanıza[6] karşı (Kendileri bir olan) İdime, ayrıca İdinize[7] sığınırım."
44/21. "Ayrıca siz bana inanmıyorsanız artık benden uzak durun!" (demişti).
44/22. Böylece (Musa, sonunda), "Bunlar, kendi yolunu izleyen bir toplum" (diyerek) İdisini çağırmıştı.
44/23. Böylece (Allah), "Öyleyse gece kullarımla yola koyulun. Evet! Siz izleneceksiniz[8]."
44/24. "Üstelik (karşıya geçtikten sonra) denizi açık bırak. Evet! Onlar, suda boğulacak (olan) bir ordu olacak."
44/25. (Sonra, onlar geride) nice bahçeler ayrıca kaynaklar bıraktılar,
44/26. ayrıca ekinler, ayrıca sulanmış yerler[9],
44/27. ayrıca içinde eğlenegeldikleri, gönendirici nesneler[10].
44/28. İşte böyle (olmuştu)! Üstelik Biz bu (varlıklar)ı başka bir topluma kalıt kıldık.
44/29. Artık, ne gök ne de yer, onlar için ağladı, üstelik (ezince uğratılmada) onlar ertelenmediler.
44/30. Ayrıca doğrusu Biz İsrailoğulları'nı, aşağılayıcı bir ezinçten kurtardık,
44/31. Firavun'un (ezincinden). Evet! O, (verilen söz konusunda) dönüşen, yücelenen biri idi.
44/32. Ayrıca doğrusu Biz bilerek onları ülkelerde[11] seçkin kıldık.
44/33. Üstelik onlara, içinde apaçık bir sınav bulunan belirtiler verdik.[12]

[MEKKELİLER İÇİN BU ÖRNEKTEN ALINACAK ÖĞÜT]

44/34. Evet! O (karaçalıcı)lar[13] kesinlikle (şöyle) derler :
44/35. "Bu (ölüm), ancak ilk ölümümüz[14] olacak, üstelik biz diriltilecek değiliz."
44/36. "Doğrucuysanız, öyleyse bize atalarımızı (geri) getirin."[15]
44/37. Bunlar mı seçkin yoksa Tubba[16] toplumu, ayrıca onlardan öncekiler mi? Evet! Onlar, kendi yolunu izleyen[1] (bir toplum) oldukları için kendilerini yok etmiştik.

---

[1] **l-baṭšata l-kub'rā** : (Böylesi görülmemiş, olağanüstü) En Büyük Çarpış; Lut'un öyküsüne bakılırsa (54/36), Tanrı'nın bu "çarpışı" (**baṭšatanā**), (yanardağdan püskürtülen taşların) "yere düşüşü" ile olur (54/38) olur. Bu Bildiri, 44/8. Bildiri'de belirtilen, Yasanın Tekrarı 32/39'un uzantısıdır, ayrıca Yasanın Tekrarı 32/41-43'te Songün geldiğinde, Tanrı'nın inanmayan düşmanlarını nasıl tutsak edeceği, nasıl öldüreceği, öç alacağı anlatılır. 2 - Gittikçe artan, çoğalan çarpış. (Yemen) [**kbr**] : 1 - büyük; 2 - tarladaki ürünü çoğaltmak.
[2] 1 - Biz de onlardan yüz çevireceğiz; onları yıldıracağız. Öç Almak*
[3] **karīmun** : (bilgi ile) sulayan; (bildiğini) paylaşan. Kerim*
[4] Allah'ın kulları (23. Bildiri) : Allah'a tapanlar; "inancında kalıcı olanlar". Kul*. Tutsak olarak yaşayan İsrailoğulları.
[5] (Allah adına konuşabilme konusunda) yetki, yetkili olduğunu gösteren belge. Beni, Allah görevlendirdi. Sultan*
[6] taşlayarak kovmak. bk. 81/25. Bildiri'nin dipnotu. Kargışlamak*
[7] evrensel olan tek İdi. 40/27
[8] Firavun'un orduları ile
[9] **maqāmin karīmin** : 1 - "eli açık, verimli yerler". Verimli topraklar. krş. "Verimli Elçi" (17. Bildiri); (Akat) **bīt karmu** : tahıl deposu. 2 - dikilmiş, yükseltilmiş tapınaklar (Piramitler ?). (İbr) **maqôm** : tapınak, tapınılan yer. krş. **maqāmi ib'rāhīma** (2/125). 3 - "Sulanan yerler"; Nil'in suladığı topraklar. (Habeş) : **karm** : su kaynağı. Kerim*.
[10] **wanaʿmatin** : gönenç dolu; gönenç, mutluluk verici, gönendirici nesneler. Nimet*
[11] tüm toplumlardan
[12] Her belirtiyi (tansığı) getirişimizde kendilerini sınamıştık. Bıldırcın ve kuvvet helvası ya da sonraları örneğin Babil Sürgünü. Bu belirtiler, Medine döneminde uzun uzun anlatılacaktır.
[13] Diriliş'e inanmayanlar
[14] ikinci bir ölüm olmayacak. İkinci ölüm : Diriliş'ten sonra ölümsüz yaşama kavuşmak için Cennet'e gidemeyip Cehennem'e gitmek (44/56).
[15] Bu isteğe yanıt, 40. Bildiri'de verilir.
[16] Tubba : Yemen'de kurulan Himyar krallarına verilen ad. ([Babasını] izleyen, onun yerine geçen anlamına gelir). Himyar'da MS. 380 yıllarına doğru, Yahudilik'in yerleşmesi ile çoktanrıcılık yavaş yavaş ortadan kalkmıştı. Sonraları krallık, Hristiyanlaşma dönemine girdi. Bu dinsel iç çatışma, 7. yüzyılda Müslümanların Yemen'i ele geçirmesi ile son buldu. 85/4. Bildiri'nin konusu, bu inanç çatışmasının bir uzantısıdır. Bu konuda örneğin bk. *C. Robin, "Himyar et İsrael"*

44/38. Üstelik Biz gökleri, ayrıca yeri, ayrıca ikisinin arasında ne varsa eğlence olsun diye yaratmadık.
44/39. Biz ikisini de ancak bitişli[2] yarattık, oysa onların çoğu (bunu) bilmez.
44/40. Evet! (Gömütlerden) Çıkarma Günü[3], tümünün (birbirleri ile)[4] buluşma anı[5] olacak,[6]
44/41. O Gün, bir yakından, bir yakına hiçbir konuda koruma olmayacak, üstelik onlara yardım edilmeyecek,
44/42. Allah'ın esirgediği kimse dışında. Evet, O, yürütücüdür, esirgeyendir.

[SUÇLULARIN ALACAĞI KARŞILIK]

44/43. Evet! Ağı Ağacı[7],
44/44. kirlenmiş kimsenin yemeği olacak.[8]
44/45. Erimiş maden[9] gibi karınlarda kaynayacak,
44/46. kaynar suyun kaynaması gibi.
44/47. Yakalayın onu, böylece sürükleyin onu Kızgın Ateş'in ortasına,
44/48. sonra başının üstüne kaynar su ezincinden dökün.
44/49. Çağır (kovucularını)[10]! Evet, sen, yürütücüsün[11], verimlisin[12]!
44/50. Evet! Kuşkuda olageldiğiniz konu, bu idi![13]

[SAKINIKLARIN ÖDÜLÜ]

44/51. Evet! Sakınıklar, Güvenli bir Konut'ta[14] olacaklar,
44/52. bahçelerde, ayrıca kaynak (baş)larında,
44/53. ince ipekten, ayrıca atlastan giysiler giyecekler; (birbirleri ile buluşup) karşılaşmış olarak.
44/54. İşte böyle (olacak)! Onları ilk kaynaktan[15] (gelen) (ikiz) Özgür Varlıklar ile eşleştireceğiz.[16]
44/55. Orada, güven içinde her türlü yemişi isteyip (getirtecekler)[17].
44/56. Orada ilk ölümden başka ölüm tatmayacaklar[18,19], üstelik (Allah) onları Kızgın Ateş ezincinden koruyacak,
44/57. senin İdinın kayrası olarak. (Sözü) bütünlenecek[1] başarı, işte budur.

---

[1] Mücrim*
[2] **bil-ḥaqq** : sona erecek bir biçimde. Bitişli*, Gerçek İle*
[3] Bitişli olan evrenin (bk. bir önceki Bildiri) bitip, sona erip ölülerin gömütlerden çıkarılacağı Gün. Fasıl Günü*.
[4] 36. Bildiri'nin yanıtıdır.
[5] **mīqātan** : buluşmak, görüşmek için önceden belirlenmiş gün, saat; randevu.
[6] [ayrı ayrı kaldıkları gömütlerden] "ayrılacakları" gün / [birbirleri ile, ataları ile] "buluşacakları" gün bakışımı ilginçtir.
[7] zakkum, ağı ağacı, ağı çiçeği. Boğazı tıkıcı, yiyeni öldürücü bir bitki.
[8] kirlenmiş kimsenin kirli yemeği!
[9] erimiş maden (18/29, 70/8)
[10] **ḏuq** : (Arap) tat; tadına bak (56. Bildiri). 1 - Ordunu çağır; adamlarını ayaklandır. krş. "Çağırsın öyleyse kovucularını" (96/17). 2 - (Gözdağı vermek için) kaldır elini! 3 - Zorla vergi topla! "Haciz koy!"; 4 - Yasa'yı uygulamak için, gönderdiğimiz Elçi'nin yerine geç. (Akat) **dikûtu** : bir kimseye ya da bir topluluğa zorla, ücret vermeden yaptırılan iş, yüklenti, angarya. Bütün bu anlamlar için bk. (Akat) **dekû** (II), **dakû** (Zekat*). Ayrıca bk. (Habeş) **dəḥka** : sürünmek; (yürürken, konuşurken) aksak olmak, sürçmek; **dəḥuk** : yerde sürünen kimse. (Arap) **dahağa** (yerde sürükleme) ile bir tutulur.
[11] (kent içinde) yasayı yürüten, yürüttüren kimse; öğüt verici kimse. Aziz*
[12] **l-karīmu** : üretme gücü olan, verimli; (varlık / azık) biriktirmiş, eli açık (?) kimse. Dolayısı ile bu kimse, Mekke'de varlıklı, yönetim sorumlusu olan biri olmalıdır. krş. (Akat) [**krm**], **kāramu** : (ödemeyi, günü, tuğlayı, tohumu) elinde tutmak, toplamak, kısıtlamak, geciktirmek. (Akat) **rab karmani** : yiyecek deposu sorumlusu, efendisi. Kerim*. Ayrıca yiyecek (azık) ile bilgi arasındaki ilişki için bk. Yemek*. Bu durumda söz konusu olan kimse, Diriliş Günü'ne inanmayan, Elçi olduğunu savunan, dili Arapça olmayan (?) (58. Bildiri) bir din adamı olmalıdır.
[13] Bu alt Bölümde (43-50) betimlenen Cehennem ile Zerdüştçülerin Cehennem'inin benzeridir. **Bundahišn** (İlk Yaratılış)'a göre Cehennem'dekilere ağı, yılan ağısı, akrep gibi "kötü yiyecekler" verilir. Ateş ise ancak madenleri eritmek içindir. (Bir türlü tanrısal aracı/görevli olan) Ateş ve erimiş maden, suçlular için bir arıtıcıdır, yakıcı değil. bk. (Bd. 34/18-19). Bu toplu arınmadan sonra Cehennem'dekiler arasında sevgi ve arkadaşlık duyguları ortaya çıkar (Bd. 34/20). Ateş*
[14] Krş. 95/3
[15] ilk elden; ilkel. Göz*
[16] 52/20. Bu kabuksuz, çıplak, bedensiz tinler, inanıkların bedenlerine (kabuklarına) girecek.
[17] dua edecekler. Dua etmek : gelmesi, orada olması için [Tanrı'yı] çağırmak; davet etmek.
[18] 44/35. Bildiri'de konuşanlara yanıt
[19] **yaḏūqūna**. 1 - ölümü tatmak; 2 - ölüme zorla uğramak, ölümü zorla yüklenmek. bk. 49. Bildiri'nin dipnotu.

44/58. Öğütlensinler diye Biz böylece onu, senin dilinde (indirerek anlaşılmasını) kolaylaştırdık[2].
44/59. Sen artık gözet[3]. Doğrusu onlar (da) gözetiyorlar.

50 - KAF DİZİSİ (Kaf Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[TANRI'NIN YARATMA, DİRİLTME GÜCÜNÜN İNANMAYANLARA ANIMSATILMASI]

50/1. Kaf[4]. (Ant olsun) (eski Bitikleri) yenileyen[5] Kuran'a!
50/2. Yok! Kendilerine, kendi aralarından bir uyarıcının gelmiş olmasına şaştılar, böylece (buna) karaçalanlar, "Bu, şaşılacak bir konudur!" derler.
50/3. "Ne (olacakmış)? Biz öldüğümüzde, üstelik toz olduğumuzda (diriltilecek miyiz)? Bu, (gerçekten) uzak (görünen) bir (geri) dönüş" (derler).
50/4. Evet! Biz, yerin[6] onlardan ne eksilteceğini[7] biliriz, üstelik Biz'de, (bu bilgileri) koruyan bir Bitik var[8].
50/5. Yok! (Doğrusu) onlar, Gerçek'i, o (Gerçek) kendilerine geldiğinde karaladılar. Artık onlar (inanç bakımından) karmakarışık[9] bir durumdalar.
50/6. Onu nasıl yaptık, ayrıca süsledik, ayrıca onda hiçbir çatlak yoktur diye üstlerindeki göğe bir bakmadılar mı?
50/7. Ayrıca yeryüzüne (bakın)! Biz onu (nasıl) serdik, ayrıca oraya dikilmiş dağlar[10] serptik[11], ayrıca orada her güzel türlü (bitki)den bitirdik,
50/8. (üstelik bunları), (İdisine) geri dönen[12] her kul[13] için (görünür) bir iz olarak[14], ayrıca bir öğüt (olsun diye yaptık).
50/9. Ayrıca gökten kutsanmış bir su indirdik. Böylece bununla bahçeler, ayrıca biçilecek tane(li bitkiler) bitirdik,
50/10. ayrıca kat kat salkımları olan yüksek hurma ağaçları (bitirdik),
50/11. kullara azık olarak. Ayrıca o (su) ile ölü yere yaşam verdik. İşte, (gömütlerden) çıkış böyle olacak.
50/12. Onlardan önce, Nuh toplumu, ayrıca Ress'liler[15], ayrıca Semud'lar (da) karalamıştı,

---

[1] (verilen söz, tutum, Antlaşma, "namaz") sonuna varmış, gerçekleşmiş olma; 2 - (sonsuza dek) süreduracak. Azim*
[2] [**ysr**], **yassarnāhu**. 1 - (Unutmayıp) anımsayasınız, öğütlenesiniz diye, üstelik siz Arap olduğunuz için Kutsal Bitik'i, Kuran adı altında Arapça indirdik, Arapçaya çevirdik. Bitik Toplumu'nun dillerini bilseydiniz, size Arapça bir bitik gerekmeyecekti. 19/97. Bilen Bir Toplum İçin*. Dili Arapça olmayan yalancı Elçiyi izlemeyin (49. Bildiri'nin dipnotu). 2 - (Biz onu) yazdık, çizdik; gönderdik, (onun) dağıtımını yaptık; (onu) yaydık, yayınladık; (onu sana) kavrattık. (Yemen) **ys¹r** : gönderme, gönderi, dağıtım. (Akat) **eşēru** : çizmek; büyü yapmak için duvarı çizgileme; tasarı çizme, yazıtı kazıma. (Akat) **ašāru** : toplama [toparlama], gözden geçirme, denetleme. Kumar*
[3] [**rqb**] : 1 - (antlaşmaya) saygı göstermek. Sözü tutmak; (antlaşmayı, verilen sözü) gözetmek (9/8, 9/10, 20/94). 2 - (Songün'ün gelişini) (kuşku içinde) gözetlemek (9. Bildiri).
[4] dizileme / kaynak simgesi. Giriş Simgeleri*
[5] **mağīdun** (85/21). Mecit*. Dç : "Şerefli" (*Diyanet*)
[6] toprağın
[7] ne denli aşındıracağını, kemireceğini
[8] Yazılan bütün bu bilgileri koruyan bitik. Saklı Yazıt (**al-lawh al-mahfūz**) (85/21,22)
[9] **marīğin**. (Habeş) [**mrgḫ**] (I) : körüklemek; harman savurmak; (ekin, saman) savurarak ayırmak. (Arap) Otlasın diye deveyi çobansız olarak kendi kendine bırakmak, salmak. Çobansız deve (*Lane*). Çoban (kılavuz) olmadığı için düzensiz, dağınık, kargaşa içinde, başıboş, yolunu şaşırmış olma. Kılavuzun, Yasa'nın olmaması. Krş. **ğāhil**, Bilgisiz*.
[10] dikilmiş / çakılmış dağlar, çapa (çengel, gemi demiri) ile köktaştır (*Lane*). Yeryüzü sarsılmasın diye çapa attık anlamındadır. (Habeş) yatışmış [kımıldamayan]. "Yeryüzünü temeller üzerine kurdun, asla sarsılmasın diye." (Mezmur 104/5)
[11] attık, serptik, koyduk.
[12] **munībin** : (yanılgıdan, kaçıştan) geri dönen, sık sık uğrayan, konuşan, küsmemiş olan. Sonraki Bildiriler'de (son Mekke ile Medine dönemlerinde) bu deyim "çevrilen" (tövbe eden) olacaktır.
[13] 2 - (Yemen) (inancında) sürekli, kalıcı olan kimse; 3 - (Habeş) (yorumlayabilme) yeteneği olan kimse. Kul*
[14] **tabṣiratan** : tebeşirin, kan damlalarının yerde bıraktığı iz olarak; aydınlatma. Basiret*. Dç : "gönül gözünü açmak için" (*Diyanet*).
[15] Ress (**Ar-Rass**) : Arap Yarımadasının orta kesiminde, Mekke'nin kuzey doğusunda yer alan bir kentin adı. İslam Geleneklerine göre Ress, Semud'ların kentlerinden biridir. Tanrı, kendilerine **Hanẓala b. Safwān** adlı bir Elçi göndermişti. Kentliler kendisine inanmamış, üstelik onu öldürmüşlerdi. Bunun üzerine Tanrı, Ress kentini yok etmişti. **Rass**, kuyu anlamına gelir.

50/13. ayrıca Ad'lar, ayrıca Firavun, ayrıca Lut'un kardeşleri (de),
50/14. ayrıca Eyke'liler[1], ayrıca Tubba[2] toplumu (da). Tümü, Elçileri karalamıştı. Böylece gözdağım gerçekleşmişti.

[TANRI'NIN GÜCÜNE İNANMAYANLARIN KARŞILIĞI]

50/15. Yoksa Biz ilk yaratılışla yorulduk[3] mu? Yok! (Doğrusu) onlar yeni bir yaratılış konusunda kaygı[4] içindeler.
50/16. Üstelik doğrusu insanı Biz yarattık, ayrıca kendi canının ona ne fısıldadığını biliyoruz, üstelik Biz ona, (onun) şahdamarından daha yakınız.
50/17. (Unutma! Artık onu) sağda, ayrıca solda oturmuş iki kavrayıcı[5] (Melek) kavradığında[6],
50/18. kendisi, yanında bir gözlemci[7] bulunmadıkça[8] hiçbir söz söylemeyecek.
50/19. Üstelik ölüm baygınlığı[9], (belirlenmiş) Gerçek'e uygun olarak[10] gelecek. (Kendisine), "Senin kaçınmakta[11] olageldiğin konu[12] işte, bu idi" (denilecek),
50/20. ayrıca Boru'ya üflenecek : "İşte, Gözdağı Günü[13]" (denilecek).
50/21. Üstelik her can, yanında bir sürücü, ayrıca bir tanık ile gelecek.
50/22. (Ona), "Evet! Sen, bu (konu)da aymaz idin. Artık senden örtünü kaldırıyoruz, artık bu Gün görüşün keskin olacak" (denilecek).[14]
50/23. Üstelik onun yakını[15] (olan Melek)[16], "Bende bulunan[17] (tanıklık), işte bu" diyecek.
50/24. (Allah), "Siz ikiniz[18], atın Cehennem'e, her direnen karaçalıcıyı,"
50/25. "seçkin olana[19] engel olan, aşırı giden, kuşkulanan[20] (o karaçalıcıları),"
50/26. "Allah'ın yanı sıra, başka tanrı türeteni. Atın artık onu katı ezince!" (diyecek).
50/27. Onun koruyucusu[21], "İdimiz! Ben onu azdırmadım; ancak o (kendisi), uzak bir sapıklık içinde idi" diyecek.
50/28. (Allah), "Yanımda tartışmayın. Ben size önceden gözdağı sunmuştum" diyecek.
50/29. "Benim yanımda söz değiştirilmez, üstelik Ben kullara yazık eden (biri) değilim."
50/30. (Oysa), Cehennem'e, "Doldun mu?"[22] diyeceğimiz Gün o, "Daha[23] var mı?" diyecek.

[CENNET'E GİDECEK OLANLAR]

---

[1] **aṣḥābu l-aykat**. Eyke'de oturanlar, kalanlar.
[2] Tubba, Himyar krallarına verilen ad idi (44/37).
[3] Allah'ın, Yaratılış'ı yaparken yorgun düşmemesi ayrıca 46/33'te yer alır.
[4] **labsin**. (Akat) **labāṣu**: sayrılık yaratan Cin, sayrılık Şeytanı
[5] (birisini, bilgiyi) kavrayan. Çift anlamlıdır : (söyleyeni) kavrayan, kuşatan; (söyleneni) kavrayan (Melek). Telakki*.
[6] 1 - kişinin eylemlerini toplayıp bir bitiğe yazdıklarında; 2 - Soruşturma Günü her suçluyu tutuklandığında.
[7] Melek
[8] düzenlenmiş; kurulmuş, bulundurulmuş.
[9] **sakratu** : içkili olma, uyuşukluk, kendinden geçme, baygınlık, göz kamaşması, büyülenme (*Lane*). **sukkirat** (15/15).
[10] **bil-ḥaqq** : 1 - Gerçek'e (Allah'ın belirlediği, yaşam süresine) uygun olarak. 2 - (Habeş) Ne erken ne geç. 3 - (İbr) Kurala, yasaya uygun olarak. Ölüm, diriliş, yargılanma aşamalarının başlaması. Gerçek İle*.
[11] **taḥīdu**. Kaçınmak, kendini engellemek. Tekgeçişlidir. 2 - (kendisi, canı) sıkılmış olma. [**hyd**], **hāda** : sıkma, baskı yapma.
[12] Ölmekte olan kimse, ölmekten değil, öldükten sonra başına geleceklerden korkar ve yalanladığı da budur.
[13] sizi uyardığımız Songün, Diriliş Günü.
[14] "İsrailoğulları'nın zihinleri körelmişti. Bugün bile Eski Antlaşma okunurken zihinleri aynı peçeyle örtülü kalıyor. Çünkü bu peçe ancak Mesih aracılığıyla kalkar." (Pavlus'tan Korentliler'e İkinci Mektup 3/14).
[15] **qarīnuhu**. [**qrn**] kökü için bk. Kuran*. krş. (27. Bildiri)
[16] 17. ve 18. Bildiriler'deki iki gözlemci Melek'ten biri
[17] yanımdaki, benimle olan, bulunan, getirilen nesne (Edimler Bitiği, tanıklık).
[18] süren ve tanıklık eden Melekler
[19] **lil'ḫayri** : seçkin olan (ege, kılavuz (27. Bildiri), tanrı (26. Bildiri), tutum, Öteki (yaşam) (15. Bildiri vs, ayrıca 87/17)). Hayır*
[20] inanç belirsizliği, bulanıklığı içinde olan.
[21] **qarīnuhu** : 1 - onun yakını (23. Bildiri); 2 - (Yemen) [**qrn**] : düşmana karşı gözetleme; koruma, koruyucu; kentin koruyucusu olan askeri birlik. Köken için bk. Kuran*, ayrıca bk. **qarnin** (36. Bildiri).
[22] (Karnın) doldu mu? Doyup, yatıştın mı?
[23] **mazīd**, ayrıca 35. Bildiri'de yer alır. Allah'a, Rahman diyen (33. Bildiri), Diriliş'e, Yargı Günü'ne inanmayan bir topluma yönelik olmalıdır.

50/31. Üstelik Cennet, sakınıklara yaklaştırılacak, (artık) uzakta olmayacak.
50/32. (Sakınıklara), "İşte bu, size söz verilendir. (Bu Cennet), (Rahman'a verdiği sözü) tutup[1] geri gelenlerin[2] tümü içindir,"
50/33. "(onlar), görmediği Rahman'ı ege edinen[3], ayrıca (Rahman'a) geri dönmüş[4] bir yürekle gelenlerdir."
50/34. "Girin oraya esenlikle! Ölümsüzlük[5] Günü, işte budur!" (denilecek).
50/35. Orada kendileri için ne isterlerse olacak, üstelik (azık) yığınları[6] Katımızdadır.

[SONGÜN'ÜN GELİŞİ İLE GELİŞ BELİRTİLERİNİN ANIMSATILMASI]

50/36. Ayrıca Biz, kendilerinden önce, vuruşmada kendilerinden daha katı olan nice kuşağı[7] yok etmiştik. Oysa (korunmak için) kentlerde oyuk açmışlardı[8]. Var mıydı kaçacak bir yer?
50/37. Evet! Kendisi (bu oyuklara) tanık olurken[9] bunda, yüreği olan[10] ya da işitileni aktaran[11] kimse için kesinlikle bir öğüt var[12].
50/38. Üstelik doğrusu Biz, gökleri, ayrıca yeri, ayrıca ikisinin arasında ne varsa altı günde yarattık, üstelik Bize yorgunluk dokunmadı[13].[14]
50/39. Onlar ne derlerse (desinler), sen artık katlan, ayrıca güneş doğmadan önce ayrıca batmadan önce[15] İdini övgü ile yücelt,
50/40. ayrıca, yere kapanışın ardından, gecenin bir bölümünde O'nu yücelt.
50/41. Üstelik dinle! Çağırıcı'nın[16] (Kudüs'te) yakın bir yerden[17] çağıracağı Gün,
50/42. Çığlık'ı[18], Gerçek (Söz)e uygun olarak[19] duyacakları Gün, işte o, (gömütlerden) Çıkış Günü olacak.[20]
50/43. Evet! Yaşatan, üstelik öldüren Biz'iz, üstelik dönüş, Bize'dir,
50/44. Yerin birdenbire onlardan sıyrılacağı Gün[21], bu Bize göre, kolay bir toplayış olacak.

---

[1] **ḥafīẓin** : koruyan.
[2] **awwābin** : (bir yere) geri dönen, (bir yere) sık sık dönüp uğrayan. Örneğin 34/10. Bildiri'de köktaş **awwibī**, "yankı verin, bir yankı gibi sık sık yineleyin" demektir. Burada, her yanılışında yine Allah'a geri dönen anlamındadır. 50/8 ve 33. Bildiriler'deki **munībin** (geri dönen) gibi bu deyim de yerini sonradan, özellikle Medine döneminde "çevrilen"e (tövbe edene) bırakacaktır.
[3] 1 - korkan; 2 - ege edinen; 3 - kayra bekleyen. Korkmak*
[4] **munībin** : geri dönen
[5] **l-ḫulūd** : sonsuzluk, bengilik, süreklilik.
[6] **mazīdun** : 1 - [**zyd**] : daha çok (30. Bildiri); Katımızda daha çok olacak. 2 - [**zwd**] : azık deposu, çantası. (Akat) **ṣidītu** : (yolculuk için) azık; **ṣadû**, **ṣudû** : geçim, geçimlilik almış olma; sürekli geçim elde etmiş olma. (Habeş) **mazad**, **mazwad** : tahıl yığmak için kullanılan torba; (Arap) **mizwad** : çuval, torba
[7] **qarnin** : [bir ataya göre, bir çıkıntı, uzantı olan] kuşak, soy; (Yemen) askeri birlik, koruma birliği. Krş **qarīnuhu** (23 ile 27. Bildiriler)
[8] **fanaqqabū**. Dağlarda yontulmuş taştan kentleri, evleri olan toplumlar (örneğin 7/74, 15/82, 26/149). Yonttukları nesneler kendilerini korumamıştı (15/84). [**nqb**] (oymak, yarmak, delik açmak) için bk. **naqban** (18/97). dç : "ülke ülke dolaşıp kaçacak delik aradılar" (*Diyanet*).
[9] Bir üst Bildiri'de söz konusu olan yok edilmiş kuşakların bıraktığı izleri, yıkılmış kentleri yanlarından geçip görürken.
[10] anlayabilen, kanabilen
[11] **alqā l-samʿa** : işitmeyi [işitileni] atar, saçar, yayar. Türkçeye "kulak veren" diye çevirilir (26/223).
[12] bunda ... öğüt var : "bar anda anmak" (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*)
[13] tegmedi bizke armakdın. TİEM (37/79b1-80a1=50:38). Armak : Yorulmak. "Bize yorgunluk değmedi, ilişmedi".
[14] Eski Antlaşma (Yaratılış 2/2,3)'e göre Tanrı yedinci gün dinlenir. Yast 13/86 ve Yasna 19/1 ise Ahura Mazda, yeryüzünü 6 dönemde (evrede) yaratır : gök, su, toprak, bitkiler, hayvanlar ve insan.
[15] günlük tapınma sayısı ikidir : gün doğarken ve batarken. "Çünkü bütün gün sen uğraş içindesin" (73/7).
[16] İsrafil
[17] Geleneklere göre "yakın yer" (**makānin qarībin**), Kudüs'teki Kutsal Tapınaktır *(Al-Jalalayn)*. İdris'in Bitiği (26/1)'de Kudüs, yeryüzünün "özeği" olarak tanımlanır. İdris'in Yıldönümleri Bitiğinde ise Kudüs, yeryüzünün "göbeği" diye anılır. Ayrıca bk. Hezekiel 38/12. *Al-Jalalayn*'a göre Kudüs, Cennet'e "en yakın yer" dir. Krş. (Habeş) **kurb** : yeryüzünün özeği (center of the earth). (Arap, Akat) [**qrb**] : yakın, yanaşma. (Akat) **qerbu**, **qarbum** : orta, iç, bağırsak; kentin ortası; yapının içi. (Habeş) **makān** (tapınak) anlamı için bk. Mekan*. Necef (Naqab) Çölü (Bugünkü İsrail'in güney kesimleri)nde 160/776 yıllarında bu Bildiri'nin kazılmış olduğu bir taş yazıtta, "**min makān qarīb**" deyimi, "**min Īliyā**" olarak görülür. **Īliyā** için bk. Kudüs*. *F. Imbert, "Le Coran dans les graffiti", 389.*
[18] İsrafil'in çaldığı borunun sesi
[19] **bil-ḥaqq** : Gerçek'e, kurala uygun olarak; öngörüldüğü gibi; (Habeş) ne erken ne geç. Gerçek İle*
[20] Boru'nun çalınışının, gömütlerin açılışına neden olması Yahudi ve Hristiyan inançlarında da yer alır. bk. *F. Cumont, F. "La plus ancienne Légend"*
[21] Ayrılmak, kopmak, sıyrılmak. Yer, çatlayıp ivedilikle ölüleri dışarı atacağı gün. Krş. 99/2 vs.

50/45. Biz, onların ne dediklerini biliyoruz, üstelik sen onlar üzerinde kabalık yapan biri değilsin. Sen artık Benim gözdağımdan korkana, anlatarak[1] öğüt ver.

20 - TAHA DİZİSİ (Taha Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

20/1. Ta, Ha[2].

[KURAN'IN İNDİRİLİŞİNİN NEDENİ]

20/2. Kuran'ı sana mutsuz olasın[3] diye indirmedik,
20/3. (onu) ancak (Tanrı'dan) kayra bekleyenlere[4] bir öğüt olarak,
20/4. yeri, ayrıca yüce gökleri yaratandan bir açıklama[5] olarak (indirdik).

[TANRI'NIN EGEMENLİĞİ - ALLAH İLE RAHMAN'IN, TEK BİR TANRI OLUŞU]

20/5. Rahman, Taht'a[6] kuruldu.
20/6. Göklerde, ayrıca yerde, ayrıca ikisinin arasında, üstelik (yerin renk renk) örtüsünün[7] altında[8] ne varsa (tümü) O'nundur.
20/7. Üstelik sen (Tanrı'nın adını), yüksek sesle söylesen(de söylemesen de)[9] artık O, kesinlikle gizi[10] de bilir fısıldananı(da)[11].[12]
20/8. Allah! O'ndan başka tanrı yoktur. Atanmış[13] adlar O'nundur.[14]

[MUSA'NIN GÖREVE ÇAĞIRILMASI]

20/9. Ayrıca Musa'nın öyküsü sana geldi mi?
20/10. Hani o, bir ateş[15] görmüş, sonra ailesine, "Burada kalın! Kuşkusuz uzakta bir ateş görüyorum, Olur da ondan size bir kor getiririm ya da ateşin yanında, (yolumuzda bize) kılavuzluk (edecek birisini) bulurum" demişti.[16]
20/11. Böylece oraya gelince (kendisine), "Ey Musa!" diye seslenildi:

---

[1] **bil-qur'āni** : okuyarak, anlatarak (20/114).
[2] Giriş Simgeleri*
[3] **litašqā** : 1 - mutsuz olasın; 2 - (başkalarının) varlıklarına göz dikesin. Şaki*
[4] 2 - Tanrı'yı ege edinenlere. Korkmak*
[5] **tanzīlan**. İndirmek*
[6] Taht : egemenlik yeri, koltuğu.
[7] **l-ṯarā**. Islak toprak. Tekgeçişlidir. "Islak olmayan topraklar", kayalıklar, denizler Allah'ın değilmiş gibi ters bir anlam yaratır. Oysa (Arap) 1 - ıslak toprak; 2 - (yağışlı bir dönemde) otlar, yeşermek, dikleşmek. 3 - (çıplak insan) post ile örtünmek (*Lane*); yakın sesli (Habeş) **śəʿra** (I) yeşermek, bitkilerle örtülmek; (Arap) **šaʿār** : yeşillik, ağaçlık; (Amhar) **sora**, (Habeş) **sorā** : renkli giysi. Değerli, ipekten, ketenden giysi anlamı için bk. (Aram, Süryan) **šīrā**, **šerāʾā** ; (Habeş) **śirāy**, **śərāy**, (Arap) **siyaraʾā**. Bu sözcük ayrıca ses benzerli (Arap, Sami) 1 - yayılma, gerilme, serilme; 2 - yükselme, dikilme; 4 - yayıp temel atma, temel çakma köklerinden de türemiş olabilir. Yeryüzü konusunda bk. (yayılmış, serilmiş) yeryüzü (13/3, 15/19, 21/30, 79/30); çakılmış dağlar (21/31, 27/88, 77/27).
[8] Tekgeçişli bu deyim, Tanrı'ya Rahman adını veren, yeraltı varlıkları (madenleri ?), denizaltı varlıkları olan bir toplum önünde söylenmiş olmalıdır.
[9] Tapınma sırasında, başkalarınca duyulsun diye Allah'ın ya da Rahman'nın adını yüksek sesle söyleme. Tanrı, kimin ne dediğini bilir. 17/110.
[10] gizli olan
[11] **wa-aḫfā**. Türkçeye "gizli olandan daha gizli" diye çevirilir. Oysa krş. "alçak sesli, kısık sesli" (17/110). Saat'in gelişini Allah'ın, nerdeyse fısıldamak üzere olması için bk. 15. Bildiri. Hafiye*
[12] 59/22.
[13] Rahman başka bir tanrının adı değil, Allah'ın adıdır. **l-ḥusnā** : (kendisi için) ayrılmış, tutulmuş, benimsenmiş (59/24). Güzel*.
[14] 7/180. Semed*
[15] Sina Dağı*
[16] Mısır'dan ayrıldıktan sonra Musa, toplumu ile birlikte yıllar boyunca çöllerde dolaşır; Tanrı'nın kendisine yol göstermesini, kılavuzluk etmesini bekler. Bu yüzden bu ateş, Musa'nın ilgisini çeker.

20/12. "Evet Ben'im! Ben senin İdinim. Artık ayakkabılarını çıkar, doğrusu sen kutsal koyakta, Tuva'dasın."
20/13. "Üstelik Ben seni seçtim, sen artık bildirilen ne ise onu dinle."
20/14. "Evet Ben'im! Ben, Allah'ım! Benden başka tanrı yoktur. Artık Bana tap. Üstelik Öğütüm'e[1] bağlılığı sürdür."[2]
20/15. Evet! Saat, gelecek. Her can, çabasına göre karşılık görsün diye[3] Ben onu, nerdeyse çıtlatacağım[4].
20/16. "Artık ona inanmayan, üstelik kendi tutkusunu izleyen kimse[5] seni ondan uzaklaştırmasın. Yoksa (Çukur'a) düşersin."
20/17. "Nedir o, sağ elindeki, ey Musa?"
20/18. (Musa), "O, benim değneğim. Ona yaslanırım, ayrıca onunla koyunlarıma yaprak silkerim, üstelik onda, benim için başka yararlar[6] var" dedi.
20/19. (Allah), "At onu (yere), ey Musa!" dedi.
20/20. Böylece onu (yere) attı, artık birdenbire o, cıvıl cıvıl (sürünen)[7] bir yılan[8] olmuştu.
20/21. (Allah), "Tut onu, üstelik korkma. Biz onu önceki durumuna döndüreceğiz" dedi,
20/22. "ayrıca sen elini kolunun (altına) sıkıştır[9], (oradan) kötülüksüz[10] apak çıkacak[11]. (Bu), başka[12] bir tansık olacak,"
20/23. "sana büyük[13] tansıklarımızdan (kimilerini) gösterelim diye."
20/24. "Firavun'a git, kuşkusuz o, azdı."
20/25. (Musa), "İdim! Göğsümü aydınlat![14]" dedi,
20/26. " ayrıca görevimi kolay kıl,"
20/27. " ayrıca dilimdeki düğümü çöz,"
20/28. "konuşmamı anlasınlar diye."
20/29. "Üstelik yakınımdan (birini), bana yardımcı yap,"
20/30. "kardeşim Harun'u,"
20/31. "onunla gücümü pekiştir[15],"
20/32. " ayrıca onu, eylemime ortak yap,"
20/33. "Böylece Seni[16] oldukça çok yüceltelim,"
20/34. "üstelik Seni oldukça çok analım diye"
20/35. "Evet! Sen bizi görensin."
20/36. (Allah), "Evet! İsteğin sana sağlanacak, Ey Musa! " dedi.

[MUSA'NIN GENÇLİĞİNİN ÖYKÜSÜ]

20/37. "Üstelik, doğrusu Biz sana başka bir kez iyilikte bulunmuş,"

---

[1] **liḏikrī** : öğütüme, öğütüm konusunda, anımsatmama. Öğüt : 1 - Ben'den başka tanrı yoktur. Dolayısı ile ancak bana tapacaksın. 2 - Bugünkü yaşamın bir sonu olacak. 3 - (Dirilenler), edimlerine göre yargılanacaklar.
[2] dç : "ve beni anmak için namaz kıl" (*Diyanet*).
[3] Duruşma / Yargı Günü başlasın diye
[4] **uḫ'fīhā** : çıtlatacağım, fısıldayacağım. Ben onu, kapının eşiğine koymak üzereyim. Hafiye*. "Çıtlatma" konusunda ayrıca bk. **rawḥi l-lahi** (Allah'ın kokusu) (12/87). Saat'in gelişinin Elçi'ye "fısıldanmış" (**ḥafiyyun**) olduğunu sananlar için bk. 7/187.
[5] anlam bakımından krş. Mücrim*
[6] **maārib**. Tekgeçişlidir.
[7] **tasʿā** : 1 - (Arap) çabalayan, koşuşan, ivedilikle koşan. (Habeş) **śaśśəʾa** : bedenini oynatma, dans etme; 2 - Büyücülerin uydurduğu öteki yılanları yutan (69. Bildiri). (Habeş) **sassəʾa**, **śaśśəʿa** : açgözlü, obur olma. 27/10 ile 28/31'de, "kımıldamak; kıpırdamak" diye geçer. Yerel deyim (?)
[8] **ḥayyatun** : yılan. 27/10 ile 28/31'de, **ğānnun** (küçük yılan). Yerel ad (?)
[9] [**ḍmm**], **wa-uḍ'mum**. Kımıldatmadan bekletme, donuk kılma. Habeş [**dmm**] (I), **damama**: (şaşkınlıktan ötürü sessiz kalma) kımıldamama; Habeş [**dmm**] (II), **dammama** : örtme, kapama; (Arap) **damma** (deliği) tıkama. Ayrıca 28/32'de yine Musa bağlamında yer alır.
[10] kötülüksüz, kötülüğü (sayrısı) olmadan. Cüzzamlı olmayan elin, cüzzamlıymış gibi ak olacak; 2 - (Yemen) **byd** : (derileri, kabukları) yolunmuş.
[11] Çıkış 4/6-7.
[12] Yılana dönüşen değnekten sonra ikinci bir tansık olacak. "Rab, "Eğer sana inanmaz, ilk belirtiyi önemsemezlerse, ikinci belirtiye inanabilirler" dedi." (Çıkış 4/8).
[13] kaba. Büyük*
[14] "göğsün aydınlanması / genişiletilmesi" deyimi, Elçi Mehmet için de kullanılır. Değişik anlamlar için bk. 94/1.
[15] güçlendir. Değişik anlamlar için bk. Şiddet*
[16] Firavun'un önünde.

20/38. "hani annene, ne bildirilecekse bildirmiştik :"
20/39. "Onu[1] (bir) sandığa koy, böylece onu suya at. Böylece su, onu kıyıya atacak. Benim düşmanım, ayrıca onun (inanç) düşmanı[2] olan biri onu (oradan) alacak" (demiştik)[3]. Üstelik gözümün[4] önünde yetiştirilesin[5] diye senin üzerine Kendimden sevgi[6] saçmıştım."
20/40. "Hani kız kardeşin (senin arkandan) yürümüş[7], böylece (seni bulan Firavun'un kızına), "Sizi, onu (geçici olarak) yetiştirecek[8] birine yönelteyim[9] mi?" demişti. Böylece, göz (yaşlar)ı dinsin, ayrıca üzülmesin diye seni annene geri vermiştik[10]. Böylece sen, birisini öldürmüştün[11], bunun üzerine seni, sıkıntıdan kurtarmış, üstelik seni sınavlarla sınamıştık. Böylece yıllarca Medyen[12] toplumu içinde kalmıştın. Sonra sen (görev için) ayaklandırılarak[13] (buraya) geldin ey Musa!"
20/41. "Üstelik Ben seni, Kendim için bekletmiştim.[14]"
20/42. "Bildiriler'imle birlikte, kardeşinle gidin. Ayrıca öğütüm konusunda[15] gevşeklik göstermeyin : "
20/43. "İkiniz Firavun'a gidin. Evet! O, azdı,"
20/44. "Böylece ona yatıştırıcı bir sözle konuşun. Bakarsın o, öğütlenir ya da (sizinle) sözleşir[16].
20/45. İkisi, "İdimiz! Doğrusu, onun bizi dışlamasından[17] ya da azmasından korkuyoruz" dediler.
20/46. (Allah), "Korkmayın. Evet, Ben ikinizle birlikteyim, işitir, üstelik görürüm" dedi.
20/47. "Siz artık ikiniz ona gidin. Böylece (ona), Evet! Biz ikimiz senin İdinin Elçileriyiz. Artık İsrailoğulları'nı bizimle birlikte gönder, üstelik onları ezince uğratma. Evet! Biz sana, "kılavuzluğu izleyenlere esenlik olsun" diye senin İdinden bir Dürük Yaprak[18] getirdik, deyin."
20/48. "Evet! Bize, ezincin, (Elçiyi) yalanlayan, üstelik (Elçiden) geri dönen kimse için olduğu bildirildi" (deyin).

[MUSA'NIN FİRAVUN İLE KARŞILAŞMASI]

20/49. (Firavun), "Sizin İdiniz kim, ey Musa?" dedi.
20/50. (Musa), "İdimiz, her ne varsa tümüne, yaradılışını veren, sonra (ona) kılavuzluk edendir" dedi.
20/51. (Firavun), "Öyleyse önceki (kuşak)ların durumu ne oluyor?" dedi.[19]
20/52. (Musa), "Onun (ne olacağının) bilgisi, İdimin yanında, bir Bitiktedir[20]. İdim ne şaşırır ne unutur" dedi,
20/53. "(O), yeryüzünü sizin için bir beşik yapan, ayrıca sizin için orada yollar açan[21], ayrıca suyu gökten indirendir." Böylece Biz o (su) ile (yerden) türlü türlü bitkiyi çıkarırız.
20/54. Yiyin, ayrıca davarlarınızı otlatın. Evet! Bunda, uslular[22] için kesinlikle belirtiler vardır.

---

[1] Musa'yı
[2] Düşman*
[3] Mezopotamya'da çoktan beri bilinen bu öykü, Tevrat'a, Babil sürgününden sonra yazılacaktır.
[4] 1 - Göz; 2 - (Habeş) ʿ**ayyana** : gözden geçirme, gözetleme. Göz*
[5] yetiştirilmek / bekletilmek / semirtilmek
[6] **maḥabbatan**. (Arap) [**ḥbb**] : 1 - **ḥabba** : tahıl tanesi; 2 - sevgi; (Yemen) [**ḥbb**] : toplanmış ürün; tahılın toplanması. Yemen'de "muhabbet etme", yandaşların bir araya gelmesi, toplanması anlamındadır.
[7] Musa'yı taşıyan sepet ırmakta ilerlerken, kız kardeşi uzaktan, sazların arkasından yürüyerek gözlüyordu (Yaratılış 2/4).
[8] **yakfuluhu**. Bakımını sağlayacak, üstlenecek; süt annesi (Yaratılış 2/7). Genel anlam : Bir çocuğu, çocukları olan bir süt annesine, bir koyunu, koyunları olan bir çobana (38/23) [geçici olarak] katmak. (Akat) **kapālu** : karıştırmak, ayrıca katılımcı olma anlamları için bk. Hezekiel*. "Kefil" olma : [bir sorumluluğa] katılma.
[9] yöneltme, yol gösterme, öncü olma, yol açma
[10] Firavun'un kızı kim olduğunu bilmeden Musa'nın annesini süt annesi olarak seçip Musa'yı ona bırakır (Yaratılış 2/9).
[11] Musa büyüdükten sonra bir Mısırlı'nın bir Yahudiyi dövdüğünü görmüş ve Mısırlıyı öldürmüştü. (Yaratılış 2/11-12)
[12] Medyen, İbrahim'in eşlerinden biri olan Ketura'dan doğan erkek çocuğudur (Yaratılış 25/2).
[13] ʿ**alā qadarin.** Görev için çağırılmaya dayanarak. **bā ʿayn ṯā** kökü ile eş anlamlıdır. Ayaklandırma, canlandırma, uyandırma, (Elçi'yi) göreve çağırma için bk. Kadir*, Kadir Gecesi*. dç : "takdir edilmiş bir zamanda" (*Diyanet*).
[14] **wa-iṣ'ṭanaʿtuka** : (suyu) bekletmek, biriktirmek, alıkoymak; (atı, deveyi) semirtmek. 1 - Seni beklettim; 2 - seni semirttim [olgunlaşman için bekledim]. Bk. **bil-sinīn** (7/130).
[15] **fī ḏikrī**. (size) vereceğim öğüt konusunda. dç : "beni anmakta" (*Diyanet*)
[16] Korkmak*
[17] önemsizce davranmasından; dışlamasından. İfrat*
[18] Bildiri*. Krş. **raqq** : serilmiş deri (52/3)
[19] Onların edimleri, suçları unutulacak mı?
[20] İyi ve kötü edimlerin neler olduğu, kimin yaptığı ve bu edimlere verilecek karşılığın ne olacağı gökyüzünde bir dizelgede bulunur (İdris'in Bitiği).
[21] **wasalaka**. (Akat) **šalāqu** : kesip açmak; yarmak.
[22] **l-nuhā** (çoğul) : Birikmiş bilgisi olanlar (128. Bildiri). Uslu*

20/55. Sizi ondan[1] yarattık, ayrıca sizi oraya döndüreceğiz, üstelik sizi oradan bir kez daha çıkaracağız.
20/56. Üstelik doğrusu Biz ona[2] bütün tansıklarımızı[3] gösterdik. Oysa o, onları yalanladı, ayrıca diretti.
20/57. (Firavun), "Bizi toprağımızdan, büyün ile çıkarmak için mi bize geldin, ey Musa?" dedi,
20/58. "Biz de sana (karşı), kesinlikle benzeri bir büyü ile geleceğiz. Artık seninle bizim aramızda, uygun[4] bir yerde ne bizim ne de senin karşı çıkacağımız bir buluşma düzenle."
20/59. (Musa), "Buluşmanız, Bayram Günü olacak. Üstelik insanlar, kuşlukta[5] toplansın" dedi.
20/60. Böylece Firavun (oradan) ayrıldı[6], böylece düzenini[7] topladı, sonra (buluşma yerine) geldi.
20/61. Musa onlara, "Yazıklar olur size! Allah'a karşı yalan uydurmayın, yoksa O, sizi bir ezinç ile batkıya uğratacak[8]. Böylece yalan uyduran boşa gidecek" dedi.
20/62. Bunun üzerine (büyücüler), (eyleyecekleri) eylemlerini kendi aralarında tartışmış, üstelik fısıldaşarak (onu) gizli tutmuşlardı.
20/63. "Evet! Bu ikisi, kesinlikle büyüleri ile sizi ülkenizden çıkarmayı, üstelik örnek alınacak[9] büyücülüğünüzü[10] alıp götürmeyi[11] amaçlayan iki büyücüdür" demişlerdi.
20/64. "Artık düzeneğinizde[12] birleşin, sonra sıra sıra gelin. Ayrıca, doğrusu bugün üstün gelen, başarmış olacak olandır."
20/65. (Yüksek sesle), "Ey Musa! Ya sen (değneğini) at ya da ilk atan biz olalım" demişlerdi.
20/66. (Musa), "Yok! Siz atın" demişti.[13] Birdenbire, büyülerinden ötürü onların ipleri, ayrıca değnekleri, (yerde) cıvıl cıvıl (sürünüyorlarmış)[14] gibi görünmüştü.
20/67. Böylece Musa, içinde bir korku duymuştu.
20/68. "Korkma. Evet sen, üstün gelecek olan sensin," dedik,
20/69. "üstelik sen, sağ elindekini (yere) at; o, onların işlediği (yapay) nesneyi yutacak. Onların işlediği ancak bir büyücü düzeneğidir, üstelik nereden gelir(se gelsin) büyücü, başarılı olamaz."
20/70. Böylece büyücüler yere kapanıp, "Musa'nın, ayrıca Harun'un İdisine[15] inanıyoruz" demişlerdi.
20/71. (Firavun), "Ben size olur demeden önce siz ona inandınız mı? Evet o, kesinlikle size büyüyü öğreten büyüğünüzdür[16]. Ben artık kesinlikle ellerinizi, ayrıca ayaklarınızı karşılıklı kestireceğim, ayrıca sizi hurma ağacının kongövdesinde[17] kesinlikle çarmıha gerdireceğim[18], üstelik ezinç (verme)de hangimizin daha sürükleyici[19], ayrıca daha sürekli olduğunu kesinlikle bileceksiniz" demişti.
20/72. (Büyücüler), "Biz kesinlikle seni, bize gelen kanıtlara[20], üstelik bizi Yaratana yeğlemeyeceğiz[21]. Artık ne yargı vereceksen ver. Sen ancak Buradaki yaşamda yargılarsın."
20/73. "Evet! Bizim için yanılgılarımızı, ayrıca bizi (yapmaya) üstelediğin büyüyü yarlıgasın diye biz, evet biz İdimize inanıyoruz". Üstelik (unutma)! Allah (senden) seçkin, ayrıca süreklidir.
20/74. Evet! Kim İdisine, kendi Yol'unu izleyerek[22] gelirse, artık kendisi için Cehennem olacak; orada ne ölecek ne de yaşayacak.

---

[1] toprak
[2] Firavun'a
[3] (Allah'ın varlığını, yaratma gücünü gösteren, kanıtlayan) belirtiler, tansıklar.
[4] **suwan** : orta bir yerde, koşulların eşit olduğu bir yerde
[5] güneş (doğduğunda, ısıttığında)
[6] **fatawallā**. 1 - Musa ile sözleştikten sonra geldiği yere geri döndü; 2 - Düzenini toparlamak için "sağa sola koşuşturdu". Dönmek*
[7] düzeni : büyücüleri, kurnaz, açıkgöz adamları
[8] **fayusḥitakum**. "Yanıltma, şaşırtma" gibi değişik anlamlar için bk. [**sḥt**]*
[9] **l-muṯ'lā** : örneklik olacak, örnek alınacak
[10] **biṭarīqatikumu**. Bir amaca erişmek için izlenen düzenli yol; bir işi yaparken izlenen gelenek, görenek, alışkanlıklar; bir işi yapmada gösterilen ustalık; güzel sanatlarda yapış biçimi. Krş. becerikli, usta (**ṭarīqatan**) (20/104). Türkçeye "yolunuz", "dininiz" diye çevirilir; 2 - büyücülük; (Habeş) **raqaya**. Tarikat*
[11] büyücülükte sizi yenelerse sizin "ustalık ününüz" onlara geçmiş olacak. Üstün ustalığınızı gölgeleyecekler.
[12] büyü yapmada gerekli olan düzeninizi
[13] Çıkış 7/10-11'de değneği ilk atan Harun'dur. Büyücüler, değneklerini sonradan atarlar.
[14] 20. Bildiri
[15] "Musa'nın, ayrıca Harun'un Efendisi" deyimi Kuran'da üç kez geçer : 7/122, 20/70, 26/48
[16] sizin (büyücülük, ustalık konusunda) 1 - büyüğünüz; 2 - denetleyiciniz, yöneticiniz. Büyük*
[17] kongövde (19/23)
[18] **wala-uṣallibannakum**. Çarmıha germek*
[19] çekici, sürükleyici; dışlayıcı. Şiddet*. Ayrıca bk. Ezinç*
[20] Musa'nın gösterdiği tansıklara, getirdiği belgelere
[21] **nu'ṯiraka**. İzlemek, örnek almak anlamı için bk. **yu'ṯaru** (74/24).
[22] **muğ'riman** : kendi yolunu izleyen biri; Elçi'yi korkutan, yıldıran biri. Mücrim*

20/75. Üstelik kim (yanlış inançtan) arındırıcı eylem eyleyen bir inanık olarak O'na gelirse (unutmasın), artık onlar için (Cennet'te) üstün aşamalar olacak,
20/76. içinde sürekli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Adn Bahçeleri (olacak). Üstelik bu, arınanların[1] karşılığıdır.

[İSRAİLOĞULLARI'NIN MISIR'DAN ÇIKIŞ]

20/77. Ayrıca doğrusu Biz Musa'ya, "Kullarımla yola koyul, böylece onlar için denizde kuru bir geçit del[2]; yakalanmaktan korkma, üstelik kaygılanma" (diye) bildirmiştik.
20/78. Böylece Firavun, ordusuyla birlikte onları izlemişti. Böylece deniz onları kaplamıştı, ne kaplayış(tı o!).[3]
20/79. Üstelik Firavun, toplumunu saptırmış, üstelik (onları doğru yolda) gütmemişti.
20/80. Ey İsrailoğulları! Evet! Biz sizi düşmanınızdan kurtarmış, ayrıca sizinle Dağ'ın[4] sağ yamacında (buluşmak için) sözleşmiş, üstelik üzerinize kudret helvasını[5], ayrıca bıldırcını indirmiştik.
20/81. (Sonra) "Sizi ne ile azıklandırdıysak (onun) iyicil[6] olanından yiyin, artık bu konuda azgınlık etmeyin yoksa öfkem üzerinize çöker, üstelik üzerine öfkemin çöktüğü kimse artık kesinlikle (Çukur'a) kayar" (demiştik),
20/82. ayrıca "Evet Ben, (yanılgısından) çevrilen[7], ayrıca inanan, ayrıca arındırıcı[8] eylemler eyleyen, sonra kılavuzlanan[9] kimseyi kesinlikle yarlıgayanım" (demiştik).

[ALTIN BUZAĞI OLAYI]

20/83. "Ayrıca seni toplumundan (ayrılmayı) erkenleştiren[10] ne idi, Ey Musa?".
20/84. (Musa), "Onlar orada, (ayak) izimin üstündeler[11] üstelik beğenesin diye Sana[12] (erkenden) koşuşturdum[13]" dedi.
20/85. (Allah), "Doğrusu Biz, senden sonra[14] toplumunu sınadık, üstelik Görücü[15] onları saptırdı[16]" dedi.
20/86. Bunun üzerine Musa, üzülerek toplumuna öfkeli olarak dönmüş, "Ey toplumum! İdiniz size, benimsenecek bir Söz'ü söz vermedi mi? Sözleşme(nin gerçekleşmesi)[17] size uzun mu geldi yoksa bana verdiğiniz sözü bozduğunuz için İdinizin öfkesinin üzerinize çökmesini mi istediniz?" demişti.
20/87. (İsrailoğulları), "Sana olan buluşma sözleşmesini, (aramızda) danışarak[18] bozmadık. Ancak biz (bu) toplumun süs yüklerini (ateşe) taşıdık.[19] Böylece Görücü'nün onu (ateşe) attığı gibi biz de onları attık[20]" demişlerdi.

---

[1] **tazakkā** : (suçtan, kötülüklerden, inanç kirliliğinden) arınan; 2 - (aşama bakımından) yükselen (79/18)
[2] (Habeş) **darbaya** : atmak, fırlatmak, (bir silah ile) delmek. (Arap) akrep, iğnesini batırmak (sokmak). Dövmek*
[3] "çiğde ağacındaki kokunun" kaplayışı, örtmesi gibi! (53/16).
[4] Tur (Sina) dağı
[5] Kudret Helvası*
[6] Tayyip*. Kudret helvasının körpe olanından, bayatlamamış olanından (2/57, 7/160). "Kudret helvasını topladıktan sonra, onu o gün yiyin. Ertesi güne bekletmeyin." (Çıkış 16/16 vs). dç : "temiz ve helâl olanlarından" (*Diyanet*).
[7] **tāba**. (yaptığından geri) dönen, tövbe eden
[8] ortak koşuştan arındıran
[9] kılavuzu izleyen, güdülmeyi isteyen; kılavuz edinen
[10] **aʿğalaka.** 1 - (Arap) [ʿ**ağl**] : ivedileştirmek; 2 - (Habeş) ʿ**aggala** : zorlayan, sıkıntıya koyan, baskı yapan.
[11] beni izliyorlar. 1 - Arkamdan geliyorlar; 2 - inanç konusunda beni izliyorlar.
[12] Sina Dağına
[13] (belirlenen süreye göre) erkenden geldim. Acele*
[14] Benimle görüşmek için sen onlardan ayrıldıktan sonra. Sina Dağına çıkan Musa, günler boyunca Tanrı'nın kendisine görünmesi için bekler.
[15] **l-sāmiriy** : 1 - Görücü : kahin. 2 - Kuyumcu. Samiriyeli*.
[16] görücü (kahin), Musa'nın yokluğundan yararlanarak, altından bir buzağı yapmış, böylece kendilerinin, bu buzağıyı tanrı olarak edinmelerini sağlamıştı.
[17] **l-ʿahdu** : Sözleşme. Tanrı ile aranızdaki antlaşmanın gerçekleşmesi. Bu antlaşmaya göre Tanrı, Mısır'dan çıktıktan sonra İsrailoğulları'nı Kutsal Topraklara yerleştirecekti. Buna karşılık İsrailoğulları ancak Tanrı'ya tapacaklardı. Benimsenecek olan o söze karşılık, o toprakları benimseyeceklerdi (bk. bir önceki tümce).
[18] **bimalkinā**. : danışmamız, tartışmamız ile. (Akat) **malāku** (II) : konuşmak, öğütlemek, danışmak. Melik*
[19] Biz ancak, altınları ateşe taşıdık, Görücü'nün bunlardan buzağı yapacağını, sonra ona tapmamızı isteyeceğini bilmiyorduk.
[20] atmak ile unutmak / aldırmamak ilişkisi için bk.(34/53).

20/88. Böylece, (Görücü) oradan bir buzağı, böğüren[1] bir gövde (yontusu) çıkardı. Böylece onlar[2], "Bu sizin tanrınız, üstelik Musa'nın tanrısıdır, oysa (Musa, geçmişini) unuttu[3]" dediler.[4]
20/89. O (buzağı)nın, onlara bir konuşucu olarak[5] yanıt vermediğini, ayrıca kendileri için bir azık[6] ya da bir yarar[7] (vermeye) güç yetirmediğini[8] düşünmüyorlar[9] mıydı?[10]
20/90. Üstelik doğrusu Harun onlara önceden[11], "Ey toplumum! Siz bu (buzağı) ile ancak sınanmaktasınız. Üstelik doğrusu sizin İdiniz, Rahman'dır. Artık beni izleyin, üstelik buyruğuma uyun" demişti.
20/91. Onlar, "Musa bize dönene dek kesinlikle bu (buzağı)ya bağlı[12] kalmaktan ayrılmayacağız", demişlerdi.
20/92. (Musa), "Ey Harun!" dedi. "Sen, onların saptıklarını görünce sana ne engel oldu",
20/93. (da) sen bana uymadın? Buyruğuma baş mı kaldırdın?"
20/94. (Harun), "Ey annemin oğlu! (Beni) ne sakalımdan ne de başımdan tut. Kuşkusuz ben senin, "Sen, İsrailoğulları'nın arasında ayrılık çıkardın, üstelik sözümü gözetmedin" demenden korktum" dedi.
20/95. (Oysa Harun önceden), "Ey Görücü! Öyleyse senin amacın nedir?" demişti.
20/96. (Görücü), "Onların sezmediği ne ise, ben onu sezdim[13]. Böylece Elçi'nin[14] (geçmişteki) izinden[15] bir avuç aldım, üstelik onu (ateşe) attım. Ayrıca canım bana böyle önerdi[16]" demişti.
20/97. (Musa, Görücü'ye), "Git artık! Üstelik doğrusu (artık) sana, Buradaki (yaşam) içinde (başkalarına), "(Bana) dokunmayın!" demen (buyuruldu)[17]. Ayrıca doğrusu senin için, (gelişini) kesinlikle değiştirtemeyeceğin[18] bir buluşma (Gün'ü) sözleşmesi var. Kendisine bağlı kalıp durduğun tanrına bir bak! Biz onu kesinlikle yakacağız sonra onu kesinlikle toz yapıp denize savuracağız[19]" dedi,[20]
20/98. Kendisinden başka tanrı olmayan tanrınız ancak Allah'tır, O, biliş ile tüm nesneyi kapsar.[21]

[ANLATILARDAN ALINACAK ÖĞÜTLER]

20/99. Böylece sana geçmişteki öykülerden kimilerini anlattık. Ayrıca, doğrusu sana, (yardım olarak) Katımızdan bir öğüt verdik.
20/100. Kim bundan yüz çevirirse (unutmasın), doğrusu artık o, Diriliş Günü'nde bir yük[1] taşıyacak,

---

[1] **ḫuwār**. (Yemen) **ḥwr** (I) : duyurmak, duyuruda, çağırıda, bildiride bulunmak. Havariler*
[2] Görücü ile onu izleyenler
[3] Musa'nın (Mısır'daki gençliğinde) gerçek tanrısı, o buzağı idi. Ancak Musa, o tanrıyı artık unutmuştu.
[4] Eski Antlaşma'da kadınların altın küpelerini toplayıp, ateşte erittikten sonra bir buzağı yapan [bir kahin, bir "peygamber" olan] Harun'dur, ayrıca adı Samiriyeli olan birisi söz konusu değildir (Çıkış 32/1-5).
[5] **qawlan** : (Arap) bir söz; söz olarak; (Yemen) sözcü, konuşucu olarak (109. Bildiri)
[6] kudret helvası ile bıldırcın. [**ḍrr**]. Sıkıntı*
[7] söz verilen Kutsal Topraklar
[8] 2 - konuşmak, öğütlemek, danışmak; kışkırtmak
[9] Görmek*
[10] Oysa Mısır'dan çıktıktan sonra Tanrı, İsrailoğulları'nı uyarmıştı. "Orada görmeyen, duymayan, yemeyen, koku almayan, insan eliyle yapılmış, ağaçtan, taştan tanrılara tapacaksınız." (Yasanın Tekrarı 4/28).
[11] Musa, Tanrı ile yaptığı görüşmeden dönmeden önce
[12] **ʿākifīna**. Bağlı kalma, tapıngan olma, geçici olmama. Akif*
[13] **baṣur'tu**. Onlar bilmezken ben Elçi'nin eskiden putatapıcı olduğunu gördüm. Görücü'nün işi, bilinmeyeni bilmek, görmektir. Örtünün yırtılarak gizemin, bilinmeyenin açığa koyulması için bk. (Akat) **bašāru** : yırtmak, yırtıp koparmak. (b/m) (Akat) **mašarru** : düş.
[14] Musa'nın
[15] **aṯari l-rasūl** : Elçi Musa'nın arkada bıraktığı iz, Musa'nın geçmişi, özgeçmişi. 1 - Musa Firavun'un yanında, putatapıcı bir ortamda büyütülmüştü. Musa, Firavun'un yanında iken kendisinin sapıklardan biri olduğunu açıkça söyler (26/20). Yine bu nedenle 20/88'de Görücü, buzağıdan söz ederken bunun, Musa'nın eski tanrısı olduğunu anımsatır. İstediğim ancak Elçi'nin (Musa'nın) geçmişte taptığı buzağının yontusunu yeniden yapmak, yeniden canlandırmaktı. 2 - O buzağıyı ateşe atıp yok etmekti; 3 - Musa'nın oğlu, oyma put yapanlardandı (Hakimler 18/30). Elçi Mehmet'in geçmişi için "senin sırtın, senin arkan" deyimi kullanılır (94/3). Köken bakımından değişik anlamlar için özellikle, çizme, çizgi, büyü yapmak için duvarı çizgileme anlamları için bk. (Akat) **eṣēru**. Kumar*.
[16] içimden öyle geldi; canım beni kandırdı, ayarttı, baştan çıkardı. (12/18, 12/83)
[17] Bulaşıcı bir sayrılığa yakalananlara dokunulmadığı gibi.
[18] 2 - geriye bıraktıramayacağın. Halife*
[19] **lanansifannahu ... nasfan** : toz olarak dağıtacağız. [**nsf**] kökenli sözcükler dört kez bu Dizi'de, ayrıca bir kez 77/10'da yer alır. (Habeş) **nṣf** (I), **naṣafa**, **naḍafa**: yaymak, kazımak, dümdüz yapmak.
[20] "Yaptıkları buzağıyı alıp yaktı, toz haline gelinceye dek ezdi, sonra suya serperek İsrailliler'e içirdi." (Çıkış 32/20).
[21] 1 - Her ne varsa O'nun bilmi içindedir. O'nun bilmi her konuyu içerir. 2 - Allah, Semed'i, bilerek uygular! Semedi uygulamak size düşmez.

20/101. (öyleleri, bu Yaşamda) bu (yük)ün altında sürekli kalacaklar[2] ayrıca bu, Diriliş Günü'nde onlar için yüz karartıcı bir yük olacak,
20/102. (o), Boru'ya üfleneceği Gün(de)! Üstelik Biz, Kendi yollarını izleyenleri, (gömütlerinden) savrulmuş[3] olarak toplayacağız.
20/103. "(Gömütlerde) ancak on (gün) kaldınız"[4] (diyerek) aralarında fısıldaşacaklar.
20/104. Yoldaş olarak[5] onların örnek olarak alınacak olanı[6], "Ancak bir (gün) kaldınız" dediğinde Biz onların ne diyeceğini biliyoruz.
20/105. Ayrıca sana, dağlar konusunu sorarlar. Sen de, "İdim onları toz gibi savuracak," de,
20/106. "böylece onu dümdüz bir ova[7] olarak bırakacak"[8]
20/107. "(artık) orada ne bir eğri büğrülük[9] ne de bir çıkıntı[10] göreceksin."
20/108. O Gün, Çağırıcı'yı[11] eğri büğrü[12] olmadan izleyecekler, üstelik sesler, Rahman'ın önünde kısılacak. Artık ancak bir fısıltı işiteceksin.
20/109. O Gün, aracılık, (aracı olmasını) ancak Rahman'ın onayladığı, ayrıca kendisini konuşucu olarak[13] beğendiği kimse için geçerli[14] olacak olacak.[15]
20/110. O, onların önlerinde[16] ne varsa, ayrıca arkalarında ne varsa bilir[17]. Oysa onlar, biliş ile O'nu kavrayamazlar.[18]
20/111. Ayrıca bütün yüzler, Yaşayan'ın[19], Süren'in[20] önünde üzgün[21] olacak, üstelik doğrusu (o Gün) (suç) karalığı[22] sunan[23] kimse batkıya uğrayacak.

---

[1] suç yükü
[2] bu suç yükü kendilerinden indirilmeyecek (onlar bağışlanmayacaklar).
[3] **zur'qan** : çakır gözlü (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*) diye anlaşılır. Tekgeçişlidir. Körlerdeki göz bebekler, gök ya da boz bir renk aldığı için bu Bildiride "kör" anlamına gelir (*Lane*,1228). *Blachère*, **zur'qan** yerine **zarqan** diye okunmasını önerir; **zaraqa** (şaşı bakmak). (Arap) [**zrq**] : göz çakır renkli olma; göz kör olma; atmak, kargı, kargıyı uzağa atmak, (inanç dalından) uzaklaşan kesim (*Lane*). Krş. (Osm) mızrak. (Akat) [**zrq**], [**srq**] : dökülme, yere dökme, yayılma; yaygın, dökülmüş, saçılmış; döküntü. (Üstünü) açma, delik açma, deliği genişletme anlamları için bk.(Arap) [**šrḥ**], **šaraḥa** (94/1. dipnotu). krş, Çağırıcı'nın çağıracağı Gün (54/6), onlar, "dağılan" (**muntaširun**) çekirgeler gibi gömütlerden çıkacaklar (54/7). Bu kök için ayrıca bk. Rakim*
[4] Diriliş Günü'nün, Saat'in bu denli erken, ivedi gelmiş olmasına şaşıracaklar.
[5] **ṭarīqatan**. 1 - yoldaş, arkadaş; arkadaşlık, ortaklık, dernek; 2 - büyücü (kahin); Yalancı kılavuz (?). Tarikat*
[6] **amṯaluhum**. Krş.(Osm) temessül : benzeşme (*TDK*).
[7] **qāʿan**. Açık alan, ova. Ayrıca 24/39'da yer alır (**biqīʿatin**).
[8] yeryüzünün düzleştirilmesi (84/3)
[9] **ʿiwağan** : Eğrilik, eğri büğrülük, çarpıklık, "dalgalanma". Bu sözcük, bu ve bir sonraki Bildiri'nin dışında yedi kez ancak Kuran ve Allah Yolu konusunda kullanılır ve bunlarda bir çarpıklık olmadığı belirtilir.
[10] **amtan**. Tekgeçişlidir. Sami dillerinde yükseklik (ölçü) anlamına gelir.
[11] Boru'ya üfleyen İsrafil
[12] sağa sola sapmadan; uysallıkla
[13] **qawlan** : sözcü. krş. 89. Bildiri.
[14] güçlü, değerli. Yarar*
[15] Rahman'ın yanı sıra, aracı olsunlar diye başka tanrılara tapanlara yöneliktir.
[16] ssç : onların ellerinde ne varsa. Onlar (bugün) ne yapıyorlarsa. Onların saklamayıp önlerine çıkardıkları. Kimi Türkçe çevirilerde, "onların geleceği" diye görülür. Oysa Tanrı, bir kulun gelecekte ne yapacağını bilemez. Yazgı*. Onların arkası : 1 - Onların geçmişi; 2 - onların arkalarına sakladıkları, gizledikleri. Krş. **ẓahraka** (senin sırtın) : senin geçmişin (94/3).
[17] onların şimdiki, görünen eylemleri ayrıca geçmişteki, sakladıkları edimleri (41/25). 36/45'te bu deyim değişik bir anlam taşıyacaktır.
[18] **yuḥīṭūna**. 1 - Onların bilmi, Rahman'ı anlamaya yetmez. 2 - Onlar, bilerek Rahman'ı aldatamazlar, aldanmasına yol açamazlar (Rahman'a "hata" ettiremezler). Kavramak*
[19] var olan. ölümsüz. "Yaşayan Tanrı" konusunda bk. *M. Larès, "Arnold J. Toynbee et la religion"*.
[20] 1 - kalıcı; 2 - denetmen. Kayyum*
[21] **waʿanati** : (tutsakların yüzleri gibi) üzgün, aşağılanmış. (Yemen) : üzüntü, sıkıntı. Tekgeçişlidir.
[22] **ẓul'man** : 1 - yüzü karalık. (Yüzü, bedeni) kara olma, (suç ile) lekeli olma; 2 - Put, yontu [Allah'a koşulan ortak]. Zalim*
[23] **man ḥamala ẓul'man**. 1 - yazık/karanlık taşıyan kimse; 2 - yazık toplamış kimse; 3 - (bedenine) yazık sokmuş kimse; bedeni "karalık", kirlilik taşıyan kimse; 4 - yazık / karartma / kötülük tasarlamış kimse. Kuran'da [**ẓlm**], "taşıma" eylemi ile birlikte bir burada yer alır. Kuran'da suçlular, genel olarak (suç) yükünü taşır. (Yemen) [**ḥml**] : 1 - sunmak; 2 - Birisini bir yere (bir kente) getirmek/sokmak, (bir yere) sürüklemek. (Habeş) **ḥamala** (I) : yeşermek; otları toplamak. (Arap) **ḥaml** : yemiş, ürün. "Sunmak" anlamını krş."onların önlerinde ne varsa" (onların elleri arasında ne varsa) (110. Bildiri). Ayrıca Krş. **ğāū ẓul'man** : karanlık getirdiler (25/4). (Akat) **ḥamālu** : düzenek kurmak; (kötülük) tasarlamak. krş. (Osm) hamle yapmak. "Karanlık getirmek, karanlık ile gelmek" deyimi için bk. 25/4.

20/112. Oysa kim bir inanık olarak (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eylerse, artık o, (ödülü konusunda) karartılmaktan, ayrıca azaltılıştan[1] korkmayacak.
20/113. İşte böylece[2] sakınsınlar ya da o, kendileri için[3] öğütlenmeye neden olsun[4] diye Okuma'yı[5] Arapça indirdik, ayrıca (verdiğimiz) gözdağını onun içinde çeşitlendirdik[6].
20/114. Artık doğru yönetmen[7] (olan) Allah yüceltilsin! (Ey Elçi!), bildirilmesi sana bütünlenmeden önce (onu) anlatmakta[8] erkenci olma[9]. Üstelik sen, "Ey İdim, bilgi konusunda beni yücelt" de.

[ADEM'İN CENNET'TEN KOVULMASI]

20/115. Ayrıca doğrusu Biz önceden Adem'le bir sözleşme[10] yapmıştık, ancak o, onu unuttu, üstelik Biz kendisinde bir direşkenlik[11] bulmamıştık.
20/116. Hani Biz Melekler'e, "Adem'in önünde yere kapanın" demiştik. Böylece onlar, Albız'ın[12] dışında, yere kapanmışlardı. O, diretmişti.
20/117. Böylece Biz, "Ey Adem! Doğrusu o, seninle eşin[13] için bir düşmandır. Böylece o, sizi Cennet'ten çıkarmasın, yoksa mutsuz[14] olacaksınız" demiştik.
20/118. "Evet, senin için orada[15] ne acıkman ne de çıplak kalman[16],"
20/119. "ayrıca doğrusu orada ne susaman ne de güneşten etkilenmen (öngörüldü).[17]"
20/120. Böylece Şeytan[18] ona fısıldamış[19], "Ey Adem! Seni, Ölümsüzlük Ağacı'na[20], üstelik sönmeyecek[21] bir egemenliğe yönelteyim mi?" demişti.
20/121. Böylece ikisi, o (ağaç)tan yemiş, böylece utanç yerleri[22] kendilerine görünür olmuş[23] üstelik ikisi, Cennet yapraklarını kendilerine tutturmaya koyulmuşlardı. Üstelik Adem, İdisine başkaldırmış, böylece (sözleşmeden)[24] sapmıştı.
20/122. Sonra İdisi, onu seçti[25] ayrıca ona çevrildi[26] üstelik (ona) kılavuzluk etti.

---

[1] **haḍman**. 1 - (ödülün) azaltılışı; 2 - (Çukur'a doğru) sarkılma. Krş. **haḍīmun** (sarkan "salkım") (26/148). Tekgeçişlidir.
[2] 99. Bildiri'de belirtildiği gibi *(Al-Jalalayn)*
[3] (Bu anlatılan öyküleri dinleyen) Arapça konuşan toplumlar.
[4] **yuḥ'diṯu**. Ortaya çıkarma, kurma; yeniden çıkarma, bir işin olmasına neden olma (18/70, 65/1). (Osm) ihdas etmek.
[5] **qur'ānan** : okuma. "oqıgu indürmek" : "Kur'an indirmek" (TİEM 234r/2=020/113) bk. *M. Özyetgin, "Buddhist Uighur Cultural İnfluence".*
[6] değiştirdik, değişik (örnekler) verdik; (Kuran'ın içinde değişik yerlere) serptik, serpiştirdik.
[7] **l-malik**. Yürütücü, yasa koyucu. Melik*
[8] **bil-qur'ān** : okuyarak, anlatarak, okuyuşta (50/45). 2 - toparlanmasında, kat kat yığılmasında. Kuran*
[9] 2 - doğurma; yumurtlama [uydurma]. Acele*
[10] Bahçe'deki Ağaç'ın yemişinden yemedikçe orada sürekli kalabilirsin diye.
[11] sözünden ya da yargısından dönmeme, bir işi sonuna kadar götürme isteği. Azim*.
[12] **İblis**. Şeytan'ın öteki bir adı.
[13] Havva. Tevrat'ta yer aldığı için Havva'nın adı Kuran'da yer almaz. Bu gereksiz idi.
[14] 1 - sıkıntı, güçlük içinde olma; 2 - (Bahçe'den) kopmuş, ayrılmış olma. Şaki*
[15] Cennet'te
[16] çıplak olduğunu görmemen bk. 20/121, 7/20.
[17] yapılan sözleşmeye göre (115. Bildiri). Bunların olup olmaması sana ve eşine bağlıdır.
[18] Şeytan'ın yılan kılığına girerek Havva'yı imrendirmesi, kandırması Kuran'da yer almaz.
[19] onu kışkırtmış, kuşkulandırmış.
[20] Sonsuzluk, Ölümsüzlük Ağacı, Cennette, yemişlerinin yenmesi yasaklanan ağaç. Yasak Çiğde. bk. 7/19-20.
[21] **lā yablā**. Gömülmeyecek, yok olmayacak, yıpranmayacak, sönmeyecek [ölümsüz olacak]. Sınamak*
[22] **sawātuhumā** : 1 - utanç yerleri, utanılacak yerleri. Cinsel organı açığa çıkan kimse utandığı için (kendisinin utanmasına yol açtığı için) cinsel organa utanç, utanma (**saw'a**) denir *(Al-Jalalayn)*. Bu, Türkçedeki kasık biti'ne, utançbiti denilmesine benzer. Bu sözcüğün (Yemen) [**s¹bb**] kökünden türeyen **s¹bt** (yarılmış, kesilmiş, yaralanmış) ile ses benzerliği ilginçtir. Yarık*. Ayrıca krş. (Arap) [**ṣbb**] (su dökme) ve (Yemen) [**ṣwʿ**], **ṣʿt** (sulama kanalı). Bu durumda işeme, çişeme (DLT) yerleri diye de anlaşılabilir. Utanma anlamı, (Arap) **ṣād bā ʿayn** (parmakla gösterme) kökünden de türeyebilir. 2 - (Kara kıllarla örtüldüğü için) "kara olan yerleri". Karalık*
[23] Çıplaklık, Allah'a göre kınanılacak bir durum değildi. Yeryüzünde ise çıplaklığın, insanların evlerinde, özel yaşamlarında sakıncalı olmadığı Medine döneminde belirtilir. Ayrıca sakınç (insanı kötülüklerden koruyan) giysinin, utanç yerlerini örten giysiden daha seçkin olduğu belirtilecektir (7/26). *G. Fowden, "Studies On Hellenism Christianity and The Umayyades".*
[24] 115. Bildiri
[25] yeryüzünün bakanı olarak görevlendirdi.
[26] **fatāba** : (katılığından) geri döndü, vazgeçti. (İdisi ona) tövbe etti.

20/123. (Allah), "Birbirinize düşman olarak inin oradan[1], tümünüz[2]! Artık size Benden bir kılavuzlama gelirse artık kılavuzlamamı izleyen kimse ne sapıtacak ne de mutsuz olacak" dedi,
20/124. "Üstelik kim Benim öğütümden yüz çevirirse (unutmasın) doğrusu artık onun için sıkıntılı bir yaşantı olacak, ayrıca Biz onu, Diriliş Günü kör olarak[3] toplayacağız."
20/125. (Kör olan), "İdim! Neden beni kör olarak topladın, oysa ben (önceden) gören biri idim" diyecek.
20/126. (Allah), "Bildiriler'imiz sana geldiğinde senin onları unuttuğun gibi, bugün de sen unutuldun" diyecek.

[ADEM'İN ÖYKÜSÜNDEN ALINACAK ÖĞÜTLER]

20/127. (İnanç konusunda) dönüşeni, ayrıca İdisinin Bildiriler'ine inanmayana işte Biz böyle karşılık veririz. Üstelik, doğrusu Öte'nin dışlaması daha katı[4], ayrıca daha süreklidir.
20/128. Kendilerinden önceki, (bugün) onların konutlarında[5] yürüdükleri, nice kuşakları yok etmemiz onları kılavuzlamadı mı? Doğrusu bunda uslular[6] için kesinlikle belirtiler var.
20/129. Üstelik İdinden, önceden (verilmiş) bir söz, ayrıca belirlenmiş bir süre olmasaydı, (onların ağızları) kesinlikle bağlanırdı[7].
20/130. Artık onlar[8] ne derse, katlan; üstelik güneşin doğuşundan, ayrıca batışından önce, ayrıca gecenin (kimi) saatlerinde[9] İdini övgü ile yücelt. Üstelik beğenilesin diye (O'nu) günün geri kalanında[10] yücelt.
20/131. Onlardan kimi takımlara[11], kendilerini onunla sınamak için Buradaki yaşamın (boş yere) büyüklenme kaynağı[12] olarak verdiğimiz yararlığa gözlerini dikme[13]. İdin'in (Öte yaşamdaki) azıklandırması seçkin olandır, üstelik süreklidir.
20/132. Ayrıca sen yakınlarına, (Allah'a olan) Bağlılığı[14] buyur, üstelik bu konuda sürekli ol[15]. Biz senden azık istemiyoruz. Seni, Biz azıklandırıyoruz, üstelik (mutlu) son[16], sakınçtadır[17].
20/133. Üstelik (o yadsıyanlar), "Neden o, İdisinden bize bir Dürük Yaprak[18] getirmiyor? Önceki Yazgılarda[19] olan Belgeler[20] onlara[21] gelmedi mi? " derler.

---

[1] Cennet'ten yeryüzüne inin
[2] Şeytan, Adem, Havva
[3] Kör*. Krş. 80/2. Din konusunda "bilgisi olanlar", (Cehennem'deki) "suçlu kuyusu"na kör olarak atılmazlar. bk. *M. Stausberg, "Hell in Zoroastrian History", 235.*
[4] 2 - daha kovucu, döndürücü, sürükleyici, dönüştürücü. Şiddet*.
[5] Şimdi onlar, kendilerinden önceki kuşakların yıkılmış kentlerinin içinden / yanından geçerler.
[6] birikmiş bilgisi olanlar (54. Bildiri)
[7] kısıtlama; ağzına gem vurup denetim altına alma. Lazım*
[8] şimdilik ağızları bağlanmamış, gem takılmamış olduğu için
[9] **ānāi** (çoğul) : Ne olduğu kesinlikle bilinmez. İlkel anlamı ölçek, (İbr) sıvı ölçeği, (Arap) testi (**āniyatin**) (88/5) olmalıdır. Dolayısı ile sıvı, kum akıtılarak ölçülen zaman biriminin dolması, taşması, "saatin bitmesi" anlamına gelmelidir. Öte yandan eş kökenli pişmek : **ināhu** (33/53); sırası gelmek : **yani** (57/16); taşmak: **ānin** (55/44) anlamları ile geçer. Olası anlamlar : Gecenin (kimi) saatlerinde; gece, bütün olarak kurulduğunda (çöktüğünde, kapkaranlık olduğunda).
[10] **aṭrāfa l-nahāri** : Günün geride kalan, kullanılmayan, boşta kalan dönemleri. İşe gitmeden önce, ayrıca işten döndükten sonra, "çünkü gün boyunca uğraş içindesin" (73/7). Taraf*.
[11] **azwājan** : eşler, türler. Birbirine uyan (çift olan), yakışan kimselerin oluşturduğu topluluk
[12] [**zhr**], **zahrata**. Tekgeçişlidir. krş. (Arap, Habeş) [**zaẖara**] övünme; (bitki) uzun boylu olma; (kendini) yüceltme; kendini beğenmişlik; (deniz) dolma. (Habeş) **zəẖərt** : büyüklenme, kendini beğenmişlik, kışkırtıcılık; boşuna, boş yere övünme. Krş. ses benzerli (Arap) [**ğhr**]. İlan Etmek*
[13] ssç : uzatma, yayma
[14] **bil-ṣalati** : Bu deyim ayrıca 19/31 ile 19/55'de [**hamza mīm rā**] (buyurma) kökü ile kullanılır.
[15] onu sürekli, kesintisiz yap, onu uygulamada dayanıklı ol, kalıcı ol. bk. 19/65, 54/27. Dç : "Ailene namazı emret ve kendin de ona devam et" (*Diyanet*).
[16] değişik anlamlar için bk. Akıbet*
[17] 1 - sakınan biri olmaktır; 2 - Tanrı ile kulun karşılıklı dayanışmasıdır. Siz Beni pekiştirirseniz, Ben de sizi pekiştireceğim. 3 - (Kendisine) "saldırmadan" Tanrı ile barış içinde yaşayıştır. Sakınmak*.
[18] **biāyatin**. **āyat** : (Tanrı'nın gücünü gösteren) belirti, iz, tansık. (Habeş) ʾ**ayat** : dürülmüş yaprak.
[19] yapraklar, Bitik
[20] Bildiriler
[21] Mehmet'e ve kendisini izleyenlere. Kimi Elçiler'in 1 - tansık (Tanrı'nın, karaçalıcıların kentlerini yerle bir eden bir ezinç getirerek Kendi gücünü göstermesi), 2 - dürülmüş yaprak (Bitik) getirdiğini okumadılar mı, bilmiyorlar mı?

20/134. Oysa Biz onları, ondan[1] önce bir ezinç ile yok etmiş olsaydık kesinlikle, "Ey İdimiz! Neden bize bir Elçi göndermedin? Biz aşağılanmadan, ayrıca aşağılanmadan önce Senin Bildiriler'ini izlerdik" diyeceklerdi[2].
20/135. Sen (onlara), "(Kişilerin) tümü[3] bekliyor[4]. Siz artık bekleyin! Kimlerin Dümdüz[5] Yol'un yoldaşları[6] olduğunu, ayrıca kimin kılavuzlandığını yakında bileceksiniz" de.

26 - GEZGİN DERVİŞLER DİZİSİ (Şuara Suresi)[7]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

26/1. Ta. Sin. Mim.[8]
26/2. Bunlar, apaçık Bitik'ın Bildiriler'idir.
26/3. Onlar inanık olmadılar diye sen artık kendini tüketeceksin[9].
26/4. Dileseydik, onlara gökten bir tansık indirirdik, böylece boyunları (korkudan) bükülüp [10] ona sarkardı[11].[12]
26/5. Üstelik, Rahman'dan onlara, ondan yüz çevirmedikleri hiçbir yenileşmiş[13] Anımsatma[14] gelmedi.[15]
26/6. Doğrusu, böylece (bunu da) karaladılar[16]. Böylece alay edegeldikleri konunun salıkları kendilerine gelecek.
26/7. Üstelik (bir baksınlar)! Yeryüzünü görmüyorlar mı? Orada nice verimli[17] türden (bitkiler) bitirdik.
26/8. Doğrusu bunda kesinlikle bir belirti var(dı). Oysa onların[18] çoğu, (bu belirtiye) inanmadı.
26/9. Üstelik, doğrusu senin İdin, kesinlikle öğütleyicidir[19], esirgeyendir.[20]

[MUSA'NIN ÖYKÜSÜ]

26/10. Hani İdin Musa'ya, "Karalayıcılar toplumuna git" (diye) seslenmişti,
26/11. "(o) Firavun'un toplumuna" (demişti). (Onlara, Allah'tan) sakınmayacaklar mı? (diye sor).
26/12. (Musa), "İdim! Evet ben, onlar beni karalayacaklar (diye) korkuyorum" demişti,
26/13. "ayrıca göğsüm sıkılacak, üstelik dilim çözülmeyecek [1] (diye korkuyorum). Sen artık Harun'u gönder."

---

[1] Mehmet'in gelişinden önce
[2] Bilen Bir Toplum İçin*
[3] **kullun**. [**kll**] kökünün değişik anlamları için bk. İkinci Aşamadan (kimse)*
[4] (Arap) [**rbṣ**] : beklemek; (Akat) oturma, konaklama, (hayvan) uzanıp yatma; pusuya yatma.
[5] düz, düzleştirilmiş
[6] **aṣḥ̣āb**. 1 - (Gidilen yolda) yoldaşlar; birbirine eşlik edenler. 2 - (Habeş) [Gidilen yolda kılavuzun eli ile] sürülenler, itilenler, çekilenler.
[7] Dizi adı 224. Bildiri'den alınmıştır.
[8] Giriş Simgeleri*
[9] **bāẖiʿun**. : İki kez ancak Elçi Mehmet için son Mekke döneminde kullanılır (18/6). 1 - Birisinin kendi kendini için için yemesi, tüketmesi. 2 - Birisinin kendi kendine boyun büktürmesi. (Arap) **bā ẖā ʿayn** : suyu bulana dek kuyuyu kazmak; (Habeş) **bəḥʾa** : mayala(n)mak; ekşitip köpürtmek [dönüşmesine yol açmak]. (Arap) **bḥ**, **bẖ**, **baḥḥa** : sesi boğulma; ses boğuk çıkma. (Arap) **bā ẖā ʿayn** : Hayvanı boğazlarken boyun kemiğine dek [boynu bükülene dek] kesmek. (Habeş) **baq(w)ʿa**, **baq(w)ʿə** : uysal olmak; yararlı olma. "Boyun bükme" için bk. bir sonraki Bildiri.
[10] **ẖāḍiʿīna**. **taẖḍaʿna** (33/32) Elçi'nin eşleri için kullanılır : Birisini kandırmak için alçak sesle konuşmak.
[11] **faẓallat**. [**ṣlt**], [**ẓlt**] : eğilmek, yanaşmak.
[12] Boyun bükecek olan sen değilsin (bk. bir önceki Bildiri'nin dipnotu).
[13] **muḥdaṯin** (edilgen) : Ayrıca 21/2'de yer alan bu sözcük "yeni" diye anlaşılır. Oysa 1 - (Süryani) (Adım adım, düzenli olarak yenileşerek, Bildiriler'in birbirine katılması ile oluşarak) "yenileşmiş"; 2 - (Eski bir olay/öykü gibi) "yinelenen", yeniden anlatılan; 3 - (Yemen) başlatılan; göreve / işleme konulmuş / getirilmiş anlamındadır. Bağlama bakılırsa birinci ve üçüncü seçenekler seçkin bulunabilir. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Mecit*
[14] yeni bir Bildiri, öğüt, Kutsal Bitik.
[15] 21/2
[16] boyadılar, rengini koyulaştırdılar. Yalanlamak*. Tanrı'ya, Rahman denilen bu bölgede bu kök, [**kfr**] (bitüm bulaştırma) kökü yerine kullanılır. Kafir*. Ayrıca krş. 10. Billdiri.
[17] **karīmin** : vermesini bilen, eli açık. Verimli, üretken. Kerim*
[18] bu olaydan öğütlenmesi gereken sonraki toplumlar
[19] 1 - anımsatıcı (5. Bildiri); 2 - yasa koyucu. 3 - (Yusuf gibi) yiyecek birikintilerinin sorumlusu. Aziz*
[20] Dizi'nin girişindeki bu bölünde Rahman konuşur (5. Bildiri). Sonraki Bildiriler'de konuşan Allah'tır.

26/14. "Onlarda bana karşı bir kovuşturma[2] (savlaması) var, ayrıca beni öldürmelerinden korkuyorum"
26/15. (Allah), "Yok (korkmayın)! Artık ikiniz, Bildiriler'imizle gidin. Evet! Biz, işiterek sizinle birlikte olacağız" demişti.
26/16. "Artık ikiniz, Firavun'a gidin, böylece, "Doğrusu biz, tüm ülkelerin İdisinin Elçisiyiz" deyin,
26/17. "İsrailoğulları'nı bizimle birlikte gönderesin (diye görevlendirildik)",
26/18. (Firavun), "Biz seni çocukken aramızda büyütmedik mi? Ayrıca yaşamının (birçok) yıllarında aramızda kalmadın mı?" demişti.
26/19. "Üstelik (sonunda) yapacağın eylemini yaptın[3], üstelik sen, (yapılan iyiliğe) karaçalanlardansın[4]."
26/20. (Musa), "Üstelik ben (Yol'da) şaşırmışlardan[5] (biri) iken onu işledim" dedi,[6]
26/21. "Böylece sizden korktuğumda aranızdan kaçtım. Böylece İdim bana bilgelik armağan etti, üstelik beni Elçilerinden (biri) yaptı."
26/22. "Sen, İsrailoğulları'nı köleleştirdin! Bu, bana onu (sözde) bir iyilik olsun diye sağladığın mutluluk[7] (idi)!"
26/23. Firavun, "Öyleyse (söyle), tüm ülkelerin İdisi nedir?" dedi.
26/24. (Musa), "(O), göklerin, ayrıca yerin, ayrıca ikisinin arasında ne varsa (tümünün) İdisidir. Bir kanabilseydiniz!" dedi.
26/25. (Firavun), çevresindekilere, "İşitmiyor musunuz?" dedi,
26/26. (Musa), "(O), sizin İdinizdir, üstelik önceki atalarınızın İdisidir" dedi.
26/27. (Firavun), "Doğrusu, size gönderilen Elçiniz kesinlikle delirmiş" dedi.
26/28. (Musa), "(O), doğunun, ayrıca batının[8], ayrıca ikisinin arasında ne varsa (tümünün) İdisidir. Bir algılayabilseydiniz!" dedi.
26/29. (Firavun), "Evet! Benden başkasını tanrı edinirsen seni kesinlikle tutuklulardan (biri) yapacağım" dedi.
26/30. (Musa), "Sana kanıtlayıcı[9] bir nesne getirsem de mi?" dedi.
26/31. (Firavun), "Doğruculardan (biri) isen getir onu" dedi.
26/32. Böylece (Musa), değneğini (yere) attı, böylece o, ansızın apaçık[10] bir yılan[11] oldu.
26/33. Ayrıca elini çıkardı. Artık o, bakanlar için apak[12] idi.
26/34. (Firavun), çevresindeki danışmanlara, "Doğrusu bu, kesinlikle bilgin bir büyücü!" dedi,
26/35. "o, büyüsü ile sizi toprağınızdan çıkarmak istiyor; siz artık ne buyurursunuz?"
26/36. (İleri gelenler), "Onu, ayrıca kardeşini ertele[13], ayrıca kentlere toplayıcılar gönder" dediler,
26/37. "sana bilgin büyücülerin tümünü getirsinler."
26/38. Böylece büyücüler, belli bir günün buluşması için bir araya getirildi.
26/39. Ayrıca insanlara, "Siz (de) toplanır mısınız?" denildi,
26/40. "üstün gelirse büyücüleri alkışlarız[14] diye."
26/41. Böylece büyücüler geldiklerinde Firavun'a, "Evet, yenersek bize kesinlikle bir ödül olacak mı?" dediler.
26/42. (Firavun), "Evet. Doğrusu siz artık, kesinlikle gözdelerden[15] olacaksınız" dedi.

---

[1] (Arap) dilim(deki düğüm) çözülmeyecek; (Habeş) dilim ıslanmayacak (kuruyup damağıma yapışacak).
[2] **ḏanbun**, suç diye anlaşılır ve tümceyi anlamsız kılar. [**ḏnb**]*. Musa, İsrailoğulları'ndan birisi ile bir Mısırlı arasındaki kavgaya katılıp Mısırlı'yı öldürmüştü; oysa tektanrıcı olmayan Mısır Yasası'nda adam öldürülebilirdi (28/15-20).
[3] Bir Mısırlı'yı öldürüp Mısır'dan kaçtın. 2 - (sana yapılan iyiliği) karartın, zalim* oldun. Eylem*
[4] [**kfr**] kökü, bu Dizi'de tekgeçişlidir. Bu kök yerine özellikle [**kḏb**] kökü kullanılır. Yalanlamak*
[5] **l-ḍālīna**. [**ḍll**] : şaşırma; başıboş dolaşma [kılavuzsuz olma].
[6] Musa'nın, gençliğinde putatapıcı olması, ayrıca Altın Buzağı olayı için bk. 20/88.
[7] **niʿ'matun** : kayra; mutluluk, gönenç veriş. Nimet*
[8] doğu ile batı : doğudan batıya dek tüm ülkeler.
[9] **mubīnin** : apaçık, kanıtlayıcı, açığa koyucu, bildirici. Sami [**byn**] : ayırmak, açığa çıkarmak, açıkta olan bir yere koymak, bilmek, tanımak. (Habeş) : kanıtlama yöntemi; (Yemen) : engelleyici (çit ile çeviren). Beni tutuklamana / senin söylediklerine engel olucu bir nesne. 44/10.
[10] **mubīnun**. Krş. 30'uncu Bildiri. 1 - apaçık, bilinen, besbelli; 2 - kanıt olarak
[11] **ṯuʿ'bānun** : iri ve uzun yılan; ejderha, dragon (*Lane*). (b/m) (Habeş) **taman** : yılan, ejderha.
[12] Cüzzamlı olmayan elin, cüzzamlıymış gibi ak olması; 2 - (Yemen) **byd** : (derileri, kabukları) yolunmuş.
[13] kendileri için vereceğin yargıyı, yapılacak yarışmanın sonuna dek beklet.
[14] **nattabiʿu** : izleriz, uyarız Kuran'da 172 kez yer alan **tā bā ʿayn** kökü izlemek, uymak anlamı ile kullanılırken bu Bildiri'yi anlamsız kılar. Toplum, ancak kendisini tanrı olarak gören Firavun'u izleyebilir (29. Bildiri). (Yemen) [**tbʿ**], (Habeş) **tabʿa** ve (Akat) **tebû** : yüceltme, pekiştirme [uzatma, genişletme, artırma, kalınlaştırma], coşturma [cinsel yönden hayvanı kızıştırma], ayaklandırma. krş. 18/66.
[15] en yakın olanlar. Firavun'una "yaklaştırılmış olanlar".

26/43. Musa onlara, "Ne atacaksanız atın" dedi.
26/44. Böylece onlar, iplerini[1] ayrıca değneklerini (yere) attılar. Ayrıca, "Firavun'un üstünlüğüne![2] Evet biz, kesinlikle yenecek olanlar biziz" dediler.
26/45. Böylece Musa, değneğini atmış, böylece o birdenbire, onların uydurduğu nesneyi yutmuştu.
26/46. Bunu üzerine büyücüler, yere kapananlar(dan olup)[3] (yere)[4] atıldılar[5]
26/47. "Tüm ülkelerin İdisine inanıyoruz" demişlerdi,
26/48. "Musa ile Harun'un İdisine".
26/49. (Firavun), "Ben size olur demeden önce ona inandınız. Doğrusu o, kesinlikle size büyüyü öğreten büyüğünüzdür![6] Artık yakında (size ne yapacağımı) bileceksiniz! Ellerinizi, ayrıca ayaklarınızı karşılıklı olarak kesinlikle kestireceğim, üstelik sizi, toptan kesinlikle çarmıha gerdireceğim" dedi.
26/50. Onlar, "Sakıcası yok! Doğrusu biz İdimize döneriz" dediler,
26/51. "Doğrusu biz, inanıkların ilki olmamızdan ötürü İdimizin, yanılgılarımızı bizim için yarlıgayacağını umuyoruz".

[İSRAİLOĞULLARI'NIN MUSA'NIN ÖNDERLİĞİ İLE MISIR'DAN ÇIKIŞI]

26/52. Bunun üzerine Biz Musa'ya, "Kullarımla, yola çık, kuşkusuz siz izleneceksiniz" (diye) bildirmiştik.
26/53. Böylece Firavun kentlere toplayıcılar göndermiş,
26/54. "Evet, bunlar, kesinlikle az sayıda dağınık bir sürü[7]",
26/55. "ayrıca, doğrusu onlar kesinlikle bizi öfkelendiriyorlar",
26/56. "oysa doğrusu biz kesinlikle kalıcı[8] bir topluluğuz" (diye bildirmişti).
26/57. Böylece onları[9], bahçelerden, ayrıca kaynaklardan çıkarmıştık,
26/58. ayrıca (varlık) birikintiler(in)den[10] ayrıca (sulak) verimli[11] bir yerden.
26/59. Bu böyle (olmuştu)! Üstelik İsrailoğulları'nı bu (varlık)lara kalıtçı kılmıştık.
26/60. Böylece güneş doğarken onları izlemeye koyuldular.
26/61. Üstelik iki topluluk birbirini gördüğünde, Musa'nın yoldaşları, "doğrusu biz, kesinlikle yakalanacağız[12]" dediler.
26/62. (Musa), "Yok! Doğrusu İdim benimle birlikte. O, bana kılavuzluk edecek" dedi.
26/63. Böylece Biz Musa'ya, "Değneğinle denizi del[13]" diye bildirdik. Böylece deniz yarıldı, böylece her yamaç[14] durmadan akan[15] bir çağlayan gibi[16] olmuştu.[17]
26/65. Üstelik Musa'yı, ayrıca onunla birlikte olan kimseleri toptan kurtardık.[18]
26/66. Sonra ötekilerini[19] suda boğduk.
26/64. Ayrıca ötekilerini (denizden, ölü olarak)[20] çengel atıp[1], çekip çıkardık[1].

---

[1] **ḥibālahum** : onların ipleri, düzenekleri. [**ḥbl**] (ip, araç; düzenek; tuzak) kökü için bk. Hubal*
[2] **biʿizzati**. Değişik anlamlar için bk. Aziz*
[3] **sāğidīna**. 1 - yere kapanma; 2 - Yasa'ya / Musa'nın gösterdiği tansığa uyarak, boyun vererek. Yere Kapanmak*
[4] yere / Musa'nın önüne
[5] **ul'qiya**. 1 - (yere) atılma; fırlama; 2 - kavrama/anlama. Telakki*
[6] Musa, büyüsü ile sizi büyüledi. Yoksa ona inanmayacaktınız.
[7] **širḏimat** : Tekgeçişlidir. (Arap) dağınık, parça parça, saçılmış (insan) kümesi, sürüsü. (Akat) **šarāṭu** : yırtma, parçalama, dilimleme, küçük küçük kesme; paramparça olma; **šuratḫum** : kumaş parçası. bk. **šarrid** (8/57).
[8] **ḥāḏirūna**. krş. **ḥāḏirata** : [deniz ürünlerinin] bulundurulduğu (kent) (7/163). (Arap) **ḫadara** : kalma, bir yerde kalma. (Yemen) kalıcı, kalan. krş. **maḥḏūran** (kalıcı, sürekli) (17/57). dç : "tedbirli" (*Diyanet*).
[9] Firavun'u ve toplumunu
[10] **wakunūzin** : birikmiş varlıklar.
[11] **karīmin** : verimli, eli açık, ikram eden. Nil, anlamına gelmelidir (Habeş) : **karm** : su kaynağı. Kerim*
[12] **mud'rakūna**. (Habeş) kıstırılmak. (Habeş) kıskaç ile eş kökenlidir.
[13] delmek, sokmak. Dövmek*
[14] **fir'qin** : (Arap) kesim, parça. (Akat) **parku** : aykırı; **paraku** : karşısında durma (Onucu*)
[15] 1 - büsbütün; 2 - durmadan akan, süreduracak, "azimli"; 3 - fışkıran. Azim*
[16] **kal-ṭawdi** : "dağ gibi" diye anlaşılır. Tekgeçişlidir. (Yemen, Akat) : 1 - Dağlardaki dere, sel yatağı, suyolu, oluk, kanal; 2 - Su taşması, su baskını; 3 - Sel gürültü ile akmak, çağlamak, gürüldemek. (Arap) dağdan düşen taş.
[17] Anlam kolaylaştırması için 64. Bildiri, 67'in önüne koyuldu.
[18] "toptan / topluca kurtardık". krş. Büyük Kırım* (Soykırımı)
[19] Firavun ile adamları
[20] 10/92

26/67. Doğrusu bunda kesinlikle bir belirti[3] var(dı). Oysa onların[4] çoğu (bu belirtiye) inanmadı.
26/68. Üstelik doğrusu senin İdin, kesinlikle O, yürütücüdür[5], esirgeyendir.

[İBRAHİM'İN ÖYKÜSÜ]

26/69. Ayrıca sen onlara İbrahim'in öyküsünü anlat.
26/70. Hani o, babasına, ayrıca toplumuna, "Neye tapıyorsunuz?" demişti.
26/71. "Putlara tapıyoruz, böylece biz onlara bağlı kalmayı[6] sürdürüyoruz[7]" demişlerdi.
26/72. (İbrahim), "(Kendilerini) çağırdığınızda sizi işitiyorlar mı?" demişti.
26/73. "ya da size yararlı oluyor ya da (size) sıkıntı çıkarıyorlar mı?"
26/74. (Ötekiler), "Yok! Biz atalarımızı, böyle yapar(ken) bulmuştuk" demişlerdi.
26/75. (İbrahim), "Neye tapageldiğinizi görmediniz mi[8]?" demişti.
26/76. "sizin, ayrıca önceki atalarınızın (neye taptığına)?"
26/77. "Artık doğrusu (bu tanrılar) benim için düşmandır[9], tüm ülkelerin İdisi dışında,
26/78. "beni yaratan, üstelik bana kılavuzluk eden O'dur"
26/79. "beni doyuran, ayrıca beni içiren O'dur"
26/80. "ayrıca sayrı[10] olduğumda beni sağaltan O'dur.
26/81. " ayrıca beni öldürecek, sonra bana (yeniden) yaşam verecek olan O'dur",
26/82. "üstelik benim için, Duruşma Günü'nde yanılgılarımı yarlıgayacağını umduğum O'dur."
26/83. "İdim! Bana bilgelik[11] armağan et, üstelik beni, (ortak koşuştan) arınmışlar[12] arasına kat,"
26/84. "ayrıca gelecek (kuşak)lar arasında benim için, sözü verilmiş[13] bir ün[14] yap,"
26/85. "ayrıca beni, Gönenç Bahçesi'nin[15] kalıtçılarından (biri) yap,"
26/86. "doğrusu kendisi şaşırmışlardan (biri) olduğundan ötürü babamı benim için yarlıga"
26/87. "üstelik beni aşağılık etme, (ölülerin) diriltilecekleri Gün'de",
26/88. "varlığın, ayrıca çocukların (kimseye) yararlı olmayacağı (o) Gün'de",
26/89. "Allah'a[16], uysal[17] bir yürekle gelen kimse dışında."
26/90. Üstelik (unutmayın)! (O Gün) Cennet, sakınıklara yaklaştırılacak,
26/91. ayrıca Kızgın Ateş, şaşkınlar için sergilenecek,
26/92. ayrıca onlara, "Nerede o, tapageldiğiniz nesne?" denilecek,
26/93. "Allah'ın dışında (tapageldiğiniz nesne)? (Bugün) onlar size yardım ediyorlar mı? Ya da kendilerine yardım ediyorlar mı?"
26/94. Böylece onlara - kendilerine, ayrıca şaşkınlara - orada boyun büktürülecek[18],
26/95. ayrıca Albız'ın ordularına[1] (da), tümüne.

---

[1] **ṯamma** : 1 - orada / oraya [herkesin gözü önüne]; 2 - ip, çengel, kanca atıp [çıkardık]. (Akat) **šummannu** (I) : (hayvanı, insanı sudan çekip çıkarmak için kullanılan) yular, ip. (Habeş) **zamām** : ip, çengel; (Arap) **zimām** : dizgin, yular.
[2] **azlafnā** : 1 - yaklaştırdık; 2 - (bir yerden) çekip çıkardık. [**zlf**]*
[3] Tanrı'nın varlığını, gücünü kanıtlayan, Tanrı'dan gelen "iz, damga, örnek". Belirti*
[4] bu olaydan öğütlenmesi gereken sonraki toplumlar
[5] 1 - yasayı uygulatan; komut veren (krş. Firavun); 2 - öğütleyicidir. Aziz*
[6] **ʿākifīna**. Akif*
[7] (tapışta, inançta) bağlılığı sürdürüyoruz, "onlar için namazı sürdürüyoruz". Namaz*
[8] Bu konuda hiç düşünmediniz mi?
[9] Düşman*
[10] sayrılık : inanç bulanıklığı. İbrahim'in sayrılığı konusunda bk. 37/89'un dipnotu.
[11] [**ḥkm**] : 1 - bilgelik; 2 - [kötü inancı] sağaltma yeteneği, "inanç doktorluğu". Bilge*
[12] **bil-ṣāliḥīna**
[13] **ṣidqin** : 1 - (önceden) verilmiş söze uygun olarak, (önceden) verilmiş sözün tutulması ile. 2 - Parlak, kutsanmış, başarılı. 3 - Herkesin paylaştığı (beğendiği). Sadaka*
[14] **lisāna** : dil. Ün diye anlaşılır. (Asur) : dil, dedikodu, çene çalma. **lisāna ṣidqin** (19/50). İbrahim'in Allah ile yaptığı Antlaşma'ya uygun olarak.
[15] Gönenç Bahçesi. Cennet'in bir adıdır. Yahudilikte, inanmayanların yeryüzünden yok edilişinden sonra İsrailoğulları'na kalacak olan topraklar, yeryüzündeki Cennet'tir.
[16] Kaya yazılarında "Rahman" diye geçer. (*M. Azaiez; S. Mervin, "Le Coran. Nouvelles approches"*)
[17] **salīmin** : esenlikle, barış içinde, yatışmış. Selim*
[18] **fakub'kibū** (edilgen). 1 - (Döndürerek, altüst ederek) kızartmak. (Arap) [**kbkb**], (Akat) **kabābu** (II) : "kebap yapmak", yakmak, kızartmak. 2 - (Habeş) [**kbb**] : çevirmek, kuşatmak, döndürmek. (Akat) **kapāpu**, **kabābu** : eğmek, bükmek; (insan) bel / boyun bükmek. Tekgeçişlidir.

26/96. Orada (tanrıları ile) çekişerek[2] (şöyle) diyecekler:
26/97. "Allah (adın)a! Biz kesinlikle apaçık bir sapıklık içinde idik,"
26/98. "sizi[3], tüm ülkelerin İdisine eşit tuttuğumuzda."
26/99. "Üstelik bizi ancak kendi yollarını izleyenler[4] saptırdı."
26/100. "Artık bizim için ne bir aracı var,
26/101. "ne de bir kısırgan[5]."
26/102. Bizim için bir yineleyiş[6] olsaydı, biz artık inanıklardan olurduk."
26/103. Doğrusu bunda kesinlikle bir belirti[7] var. Ancak onların çoğu (bu belirtiye) inanmayacak.
26/104. Üstelik, doğrusu senin İdin, kesinlikle öğütleyicidir, esirgeyendir.

[NUH'UN ÖYKÜSÜ]

26/105. Nuh'un toplumu Elçileri karartmıştı.
26/106. Hani kardeşleri Nuh onlara, "Sakınmayacak[8] mısınız?" demişti,
26/107. "Evet ben, sizin için güvenilir bir Elçiyim."
26/108. "Artık Allah'tan sakının, ayrıca beni izleyin."
26/109. "Üstelik ben buna karşı sizden bir karşılık istemiyorum[9]. Benim karşılığım[10] ancak tüm ülkelerin İdisi'ndendir.
26/110. "Artık Allah'tan sakının, üstelik beni izleyin."
26/111. Onlar, "Seni izleyenler, bunak[11] kimseler iken biz sana inanır mıyız?" demişlerdi.
26/112. (Nuh), "Ayrıca, onların ne yapageldiği konusunda benim bilgim yok" demişti,
26/113. "Doğrusu onların sayışması[12] ancak İdime kalır. (Bunu bir) sezebilseydiniz!"
26/114. "Üstelik inanıkları kovacak olan ben değilim."[13]
26/115. "Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."
26/116. (Ötekiler), "Ey Nuh! Doğrusu sen (bu işe) son vermezsen, kesinlikle kovulmuşlardan[14] (biri) olacaksın" demişlerdi.
26/117. (Nuh), "Ey İdim! Doğrusu toplumum beni kararttı" demişti,
26/118. "Böylece Sen, benimle onların arasında (olan bu sorunu) çözerek yargıla[15], üstelik beni, ayrıca benimle birlikte olan inanıkları kurtar".
26/119. Bunun üzerine onu, ayrıca onunla birlikte (o) dolu gemi içinde olanları kurtarmıştık.
26/120. Sonra geride kalanları suda boğmuştuk.
26/121. Doğrusu bunda kesinlikle bir belirti var(dı). Ancak onların çoğu (bu belirtiye) inanmadı.
26/122. Üstelik doğrusu, senin İdin, kesinlikle öğütleyicidir, esirgeyendir.

[HUD'UN ÖYKÜSÜ]

---

[1] adamları, birlikleri. Cin toplumu. İlerideki Bildiriler'de "ordu" yerine "takım" deyimi kullanılır. Örneğin 35/6.
[2] 1 - (tanrıları ile) çekişerek; 2 - (tanrılarından) ayrılarak, koparak
[3] Allah'ın dışındaki tanrıları
[4] Mücrim*
[5] **ḥamīmin** : yakın, içten arkadaş.
[6] **karratan**. 1 - Yineleyiş (sil baştan yapış); 2 - (yeryüzüne) iniş. Akat [**krr**] : yere koymak, indirmek, değersiz bularak bir yana atmak (ıskartaya çıkmak).
[7] Tanrı'nın varlığını, gücünü kanıtlayan bir belirti, kanıt. (Habeş) örnek
[8] düşünüp taşınmak. Sakınmak*
[9] M.Ö. 2000 yıllarına doğru bugünkü Suriye topraklarında yaşamış olan Amoriler döneminde bile tanrılar adına gelen, tanrı adına konuşan elçilere karşılık vermek bir alışkanlıktı.
[10] **ağriya**. **ağr** : 1 - ücret : (görevime) karşılık; 2 - Ben kendi adıma değil, Allah adına konuşuyorum. (Akat) **egerrû** : konuşma, bildiri, dile getirme, söylev.
[11] **l-arḏalūna** : eskimiş, güçsüz, bunak, çocuklaşmış (olanlar) (11/27,16/70, 22/5).
[12] Onların edimlerine değer biçme, onların (edimlerinin) oranlaması.
[13] Bu son dört Bildiri'yi anlamak oldukça zor. Kovulması gereken bu inanıkların, bunamış, çocuklaşmış olmaları dışında ne türlü suç işlediği belirsizdir. Bu "çocuklar", İdris'in Bitiğindeki "çocuklar / oğullar" [düşük Melekler] olamaz. Çünkü kendilerinin Tanrı'dan sakınmayan kimseler olduğu kesindir. Yoksa, "düşük değerli" bu inanıklar, düşük Melekler'in insan kızlardan doğup Nuh'u izleyen çocukları mıdır? Yoksa 112. Bildiri'de geçen "onlar", sorulan (ve bugün elimizde olmayan) başka bir soruda yer alan kimselere mi yöneliktir?
[14] taşlanarak kovulmak (81/25).
[15] yargılamak, açmak, çözmek. Fetih*

26/123. Ad (toplumu), Elçileri karartmıştı.
26/124. Hani kardeşleri Hud onlara, "Sakınmayacak mısınız?" demişti,
26/125. "Doğrusu ben, sizin için güvenilir bir Elçiyim."
26/126. "Artık Allah'tan sakının, ayrıca beni izleyin."
26/127. "Üstelik buna karşı sizden bir karşılık istemiyorum. Benim karşılığım ancak tüm ülkelerin İdisi'ndendir.
26/128. "Siz, oyalanarak her tepenin üstüne bir anıt[1] mı kuruyorsunuz?"
26/129. "ayrıca siz, sürekli kalacaksınız diye (korunmuş) konaklar[2] mı ediniyorsunuz?"[3]
26/130. "ayrıca çarptığınızda[4] kabaca[5] çarpıyorsunuz."
26/131. "Artık Allah'tan sakının, ayrıca beni izleyin."
26/132. "Ayrıca sizi, bildiğiniz nesnelerle pekiştiren Kimseden sakının,"
26/133. "sizi, davarlar, ayrıca çocuklarla pekiştiren(den).
26/134. " ayrıca bahçeler, ayrıca kaynaklar (sağlayandan)."
26/135. "Doğrusu, ben sizin için (süresi) Bütünlenecek[6] Bir Gün'ün ezincinden korkuyorum" (demişti).
26/136. Onlar, "Sen öğüt versen de öğüt verenlerden (biri) olmasan da (bu) bize göre birdir" dediler.
26/137. "Bu[7], ancak öncekilerin geleneğidir[8]."
26/138. "Üstelik biz ezince uğratılmayacağız."
26/139. Böylece onu karartılar. Sonra Biz onları yok ettik. Doğrusu bunda kesinlikle bir belirti var(dı). Ancak onların çoğu (bu belirtiye) inanmadı.
26/140. Üstelik doğrusu, senin İdin, kesinlikle öğütleyicidir, esirgeyendir.

[SALIH'İN ÖYKÜSÜ]

26/141. Semud (toplumu), Elçileri karartmıştı.
26/142. Hani kardeşleri Salih onlara, "Sakınmayacak[9] mısınız?" demişti,
26/143. "Doğrusu ben sizin için güvenilir bir Elçiyim."
26/144. "Artık Allah'tan sakının, ayrıca beni izleyin."
26/145. "Üstelik buna karşı sizden bir karşılık istemiyorum. Benim karşılığım ancak tüm ülkelerin İdisi'ndendir.
26/146. "İçinde (bulunduğunuz bu) durumda, güven içinde bırakılacak mısınız?"
26/147. "Bahçelerin, ayrıca kaynakların içinde?"
26/148. " ayrıca (ekilmiş) tarlaların, ayrıca salkımları sarkmış[10] hurma ağaçlarının (içinde)?"
26/149. "Ayrıca övünerek dağlardan konutlar yontuyorsunuz."
26/150. "Artık Allah'tan sakının, ayrıca beni izleyin."
26/151. " ayrıca (inançta) dağılanların[11] eylemini izlemeyin,"
26/152. "yeryüzünde kargaşalık[12] çıkaran, üstelik (bu tutumu) düzeltmeyenlerin (eylemini)."
26/153. (Ötekiler), "Sen ancak büyülenmişlerden (biri)sin" demişlerdi,
26/154. "Sen ancak bizim gibi bir insansın. Doğrulardan isen bir belirti getir."
26/155. (Salih), "İşte bir dişi deve! (Belirli bir gün) içiş (sırası) onun için, belirli bir gün içiş (sırası) sizin için (olsun)" demişti.[13]
26/156. "Üstelik kötülükle ona dokunmayın, yoksa sizi (sözü) Bütünlenecek Gün'ün ezinci yakalar."
26/157. Ancak onun[1] dizlerini kesmişlerdi[2]. Böylece yerinmişlerdi.

---

[1] **āyatan** : (birisinin var oluşunu, gücünü) belirten, bildiren, kanıt (olan) bir (yapı), "ayet"
[2] **maṣāniʿa**. Tekgeçişlidir. (Yemen) **mṣnʿ** : kale, iyi korunan yer, sığınak (çoğul). (Yemen) : korumak, pekiştirmek. Muhsan* ile yakın anlamlıdır.
[3] Sağlam konut yapan uygarlıkların kınanması için bk. *J.E. Bencheikh, "İram ou La clameur de Dieu", 72.*
[4] çarpış, vuruş.
[5] **ǧabbārīn** : kabalıkla, dev (5/22) gibi
[6] sonuna varacak, gerçekleşecek olan. Azim*
[7] 1 - senin bize anlattıkların; 2 - Bizim yaptığımız (26/128-130), töremiz, inancımız, izlediğimiz yolumuz.
[8] **ḫuluqu** : Alışkanlık, gelenek, töre (68/4). 2 - Uydurulmuş [yaratılmış] sözler.
[9] (biri göçebe, ötekisi yerleşik olan iki toplumun) bir arada yaşaması. Sakınmak*
[10] 1 - sarkmış; 2 - yığılmış, yığın yığın olmuş.
[11] 1 - dağılıp saçılanlar; çeşit çeşit, kırpık kırpık olanlar. Tektanrıcılıktan uzaklaşanlar; 2 - dönüşenler. Sarraf*. "Dağılıp saçılma" için bk. (Arap) [**rmy**] (30/2'nin dipnotu)
[12] 1 - inanç konusunda; Tanrı'nın tekliği, Yasa'sı konusunda; 2 - Suyun paylaşılması konusunda (bk. sonraki Bildiriler)
[13] Hayvanları sulama sorunları ve bu konuda yapılan antlaşmalar için bk. 91/13'ün dipnotu. Dişi Deve*.

26/158. Böylece ezinç, onları yakalamıştı. Doğrusu bunda kesinlikle bir belirti var(dı). Oysa onların çoğu (bu belirtiye) inanmadı.
26/159. Üstelik doğrusu, senin İdin, kesinlikle öğütleyicidir, esirgeyendir.

[LUT'UN ÖYKÜSÜ]

26/160. Lut'un toplumu, Elçileri karartmıştı,
26/161. Hani kardeşleri Lut onlara, "Sakınmayacak mısınız?" demişti,
26/162. "Doğrusu ben sizin için güvenilir bir Elçiyim."
26/163. "Artık Allah'tan sakının, ayrıca beni izleyin."
26/164. "Üstelik buna karşı sizden bir karşılık istemiyorum. Benim karşılığım ancak tüm ülkelerin İdisi'ndendir."
26/165. "(Bu) ülkeler içinde[3] siz, erkeklere mi varıyorsunuz?"[4]
26/166. "üstelik, İdinizin sizin için yarattığı eşlerinizi bırakıyor musunuz? Yok! Siz aşırı giden bir toplumsunuz."
26/167. Onlar, "Ey Lut! Sen (bu işe) son vermezsen, kesinlikle kovulanlardan olacaksın" demişlerdi.
26/168. (Lut), "Evet ben, eyleminizi suçlayanlardanım" demişti,
26/169. "İdim! Beni, ayrıca yakınlarımı bunların yaptığından kurtar."
26/170. Böylece onu, ayrıca yakınlarını toptan kurtarmıştık,
26/171. tozla örtüleceklerden[5] olan yaşlı bir kadın[6] dışında.
26/172. Sonra, ötekilerini yok etmiştik,
26/173. ayrıca üzerlerine bir (taş)[7] yağmur(u) yağdırmıştık, üstelik uyarılanların yağmuru, karartıcı[8] olmuştu!
26/174. Doğrusu bunda kesinlikle bir belirti var(dı). Oysa onların çoğu (bu belirtiye) inanmadı.
26/175. Üstelik doğrusu, senin İdin, kesinlikle öğütleyicidir, esirgeyendir.

[ŞUAYB'IN ÖYKÜSÜ]

26/176. Eyke'liler[9], Elçileri karartmıştı.
26/177. Hani Şuayb onlara, "Sakınmayacak mısınız?" demişti,
26/178. "Evet ben sizin için güvenilir bir Elçiyim."
26/179. "Artık Allah'tan sakının, ayrıca beni izleyin."
26/180. "Üstelik buna karşı sizden bir karşılık istemiyorum. Benim karşılığım ancak (tüm) ülkelerin İdisi'ndendir."
26/181. "Ölçüyü[10] bütün verin, üstelik eksiltenlerden[11] olmayın,"
26/182. " ayrıca doğru tartı ile tartın."
26/183. "Üstelik insanlara, onların neleri varsa, (onu) eksiltmeyin[12], ayrıca (inanç konusunda) bozgunculuk yaparak[13] yeryüzünde kargaşalık çıkarmayın."
26/184. "Sizi, ayrıca önceki kuşakları Yaratan'dan sakının."
26/185. Onlar, "Sen ancak büyülenmişlerden (biri)sin" demişlerdi,
26/186. "Sen ancak bizim gibi bir insansın, üstelik biz senin kesinlikle (göz) boyacılar(ın)dan[14] olduğunu sanıyoruz."

---

[1] dişi devenin
[2] Açıklama için bk. 91/14.
[3] **mina l-ʿālamīna** : (tüm) ülkeler içinde. Sodom ile Gomora kentleri. Uyak düşürme sorunu olmasaydı, **fī l-arḍi** ([bu] topraklarda / yeryüzünde), daha uygun bir deyim olabilirdi. Ayrıca bk. (Habeş, İbr) ʿ**lm**, gizlenmiş, saklanmış olma. (Akat) **ālīum** : yerli, yurttaş, yerel, bölgesel. Gelişigüzel kimseler, (Osm) el âlem anlamı için bk. 15/70.
[4] Elçi Mehmet, burada Tevrat yorumcularını izler. bk 15/67'ın dipnotu.
[5] Toza Bulananlar*
[6] ssç : kısır kadın. Etkisiz*
[7] Eski Antlaşma'da yerine göre taş ya da kükürt diye geçer.
[8] 25/40. 1 - utandırıcı; 2 - yağan pislik yüzünden yüzleri kara olmuştu; lekelenmişlerdi. Karalık*, Pislik*.
[9] Eyke (**Al-Aykah** : çalı, çalılık), Medyen kentinin bir öteki adı ya da Medyen'in yakınlarındaki bir bölge.
[10] Ölçü*
[11] **l-muḫ'sirīna** : (ölçüyü) eksik verenler, eksiltenler. (Osm) : hüsrana uğratanlar. Hüsran*
[12] 1 - eksiltme; 2 - aldatma.
[13] Bozguncular*
[14] Olayları, nesneleri boyayan, rengini karartan, bozan. "Yalancı" diye anlaşılır. Yalanlamak*

26/187. "Doğruculardan isen sen artık göğü parça parça üstümüze düşür[1]."
26/188. (Şuayb), "Ne yapıyorsanız benim İdim (onu) bilir" demişti.
26/189. Ancak onu karartılar. Böylece Gölge Günü'nün[2] ezinci onları yakalamıştı. Evet o, (süresi) Bütünlenmiş Gün'ün ezinci (gibi)[3] olmuştu.
26/190. Doğrusu bunda kesinlikle bir belirti var(dı). Ancak onların çoğu (bu belirtiye) inanmadı
26/191. Üstelik doğrusu, senin İdin, kesinlikle öğütleyicidir, esirgeyendir.

[KURAN'A, ELÇİ'YE İNANMAYANLARIN YERİLMESİ]

26/192. Üstelik, doğrusu bu (Kuran), (tüm) ülkelerin İdisinin indirmesidir,
26/193. onu, Güvenilir Soluk[4] indirdi,
26/194. uyarıcılardan olasın diye (o), senin yüreğine (indirildi),
26/195. apaçık bir Arap dili ile.[5]
26/196. Üstelik doğrusu bu[6], kesinlikle öncekilerin Yazgılarında[7] bulunur.
26/197. Üstelik İsrailoğulları'nın bilginlerinin bunu bilmesi, onlar[8] için bir kanıt değil midir?
26/198. Üstelik Biz onu Arap olmayanlardan birisine indirseydik,
26/199. böylece, onu onlara anlatsaydı (bile) onlar ona, inanmış olmayacaklardı.
26/200. İşte böyle (olacak)![9] Kendi yollarını izleyenlerin yüreklerine şunu sızdırdık :[10]
26/201. Artık acıklı ezinci görene dek ona[11] inanmayacaklar,
26/202. böylece (o ezinç) onlara, onlar (bunun) bilincine varmadan birdenbire gelecek.
26/203. Böylece (o an), "Biz ertelenenlerden olacak mıyız?"[12] diyecekler.
26/204. (Bak!) Artık onlar[13], ezincimizi erkenleştirmeyi istiyorlar mı?
26/205. Bir düşünmedin mi? Biz onları yıllarca yararlandırsaydık,
26/206. sonra onlara söz verilen[14] ne ise, o gelseydi,
26/207. yararlandırıldıkları ne ise[15] o, kendilerini korumayacaktı.
26/208. Üstelik Biz hiçbir kenti, o (kent) için (gönderilmiş) uyarıcılar olmadan yok etmedik,
26/209. (ne de bir) anımsatma[16] (yapılmadan önce). Üstelik (unutmayın)! Biz, yazık edici değiliz.
26/210. Üstelik bu, Şeytanlar ile inmedi[17],
26/211. (indirişe) karışmak[18] onlar uygun düşmez, ayrıca (isteklenseler bile) güç yetiremezler.
26/212. Doğrusu, onlar dinleyişten kesinlikle uzaklaştırıldılar.[19]
26/213. Artık Allah'ın yanı sıra başka bir tanrıyı çağırma, yoksa ezince uğratılanlardan olacaksın.
26/214. Ayrıca sen, (kendi) en yakın[20] soyunu uyar.[21]

---

[1] Songün'ün gelişinin belirtilerinden biri olarak
[2] **yawmi l-ẓulati** : Gölge, karanlık veren bir gün. Çığlık (yanardağ patlamasının sesi) için bk. 11/94.
[3] Duman (getiren) Gün (44/10).
[4] **l-rūḥu l-amīn** : güvenilir, inanılır Soluk (Ruh). Geleneklere göre, Cebrail. Oysa **bil-rūḥi** (16/2) soluk, üfürük, esinletme, vahiy (ile) diye anlaşılır.
[5] Yukarıda anlatılan öykülerde, her toplum için kendi aralarından (kardeşleri olan) dolayısı ile kendi dillerini konuşan bir Elçi gönderilmişti.
[6] Bildiriler; Kuran'ın içeriği
[7] **zubur** : kutsal yapraklar, yazılar.
[8] Mekke'liler
[9] **ka-ḏālika**. Artık böyle (olacak). Bir önceki tümceye ilişkin ise : "İşte böyle (olacaktı)!". Amin*. 15/12.
[10] Benzeri bir tümce kuruluşu için bk. 15/12.
[11] Kuran'a
[12] Bize bir süre tanınacak mı?
[13] alay etmek için eskiden ezincin ivedilikle gelmesini istiyenler
[14] Saat*; Duruşma Günü.
[15] Allah'ın kendilerine vermiş olduğu gönenç
[16] anımsatma, öğüt. Çünkü Allah, öğütleyicidir, Aziz* olandır (bk. yukarıdaki Bildiriler).
[17] Kuran'ı Şeytanlar indirmedi.
[18] **yanbaġī**. Bu işe karışmak, bu işi amaçlamak onlara kalmaz. Amaçlamak*
[19] **lamaʿzūlūna**. Azletmek : Bir kişiyi görevinden almak, uzaklaştırmak (*TDK*). Şeytanların, Yüce Kurul'u dinlemesinler diye kovulmaları konusunda bk. 37/6-8. Anlam bakımından krş. İncitmek*.
[20] 1 - (Arap) en yakın; 2 - (Yemen) [**krb**] : bağlı, bağımlı, birleşmiş olma. Krş. **taḳaruruš** : bir araya geliş; birlik. Kureyş*.
[21] Yukarıda verilen örneklerde görüldüğü gibi, her Elçi ancak kendi toplumu için gönderilir. Elçi Mehmet, Arapça konuştuğu için ancak kendi toplumu için görevlendirilir.

26/215. Ayrıca, inanıklardan[1] seni izleyen kimselere kanadını alçalt.
26/216. Üstelik sana başkaldırırlarsa, sen artık, "Siz ne yapıyorsanız, doğrusu ben (ondan) ötedeyim" de.
26/217. Ayrıca sen belini, öğütleyici[2], esirgeyici Olana bağla,
26/218. sen (tapınmak için) ayağa kalktığında seni Görene,
26/219. ayrıca yere kapananlar arasında senin gidip geldiğini[3] (Görene).
26/219. Evet! O, işitendir, bilendir.
26/221. Şeytanların[4] kime indiğini[5] size bildireyim mi?
26/222. (Onlar), her (suç ile) kirlenmiş yalancıya iner.
26/223. (O kirlenmişler), işitileni aktarırlar[6], üstelik onların çoğu (gerçeği) karartıcıdır.
26/224. Ayrıca (o) gezgin dervişlere[7] gelince, onları sapıklar[8] izler.
26/225. Görmüyor musun, sen onların her oyakta başıboş dolaştıklarını[9],
26/226. üstelik yapmadıkları ne ise onu (yapıyoruz[10] diye) söylediklerini?
26/227. (o gezginler içinde) inanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı[11] eylem eyleyen, ayrıca Allah'ı sık sık anan, üstelik (kendilerini) karattıktan[12] sonra kendilerini arındırmış[13] olanlar dışında[14]. Üstelik (o) (inancı) karartan kimseler[15], hangi dönüş yerine[16] döneceklerini[17] bilecekler.[18]

15 - KAYALIK DİZİSİ (Hicr Suresi)[19]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

15/1. Elif, Lam, Ra[20].
Bunlar, Bitik'ın[21], ayrıca apaçık bir Okuma'nın[22] Bildiriler'idir.

---

[1] **mina l-mu'minīna** : inanıklar içinde, arasında. "İnanık" deyimi Kuran'da, Üçlemeye gitmeyen kimi Hristiyanlar için de kullanılır. Yoksa ortaya, Elçi'ye inananlar arasında, kendisini izlemeyen kimselerin var olması gibi ters bir anlam çıkar.
[2] 1 - öğütleyici; 2 - Yasa'yı yürütücü. Aziz*
[3] **taqallubaka**. 1 - (Arap) gidip gelme, koşuşturma; 2 - (Habeş) [inancı] alt üst olma; 3 - (Habeş) [inancı] saklama. Yürek*
[4] yanlış inanç yayıcısı; Yalancı Elçi.
[5] **tanazzalu** : açıkladığını, açıklama yaptığını, (inancı) sızdırdığını. İndirmek*
[6] **yul'qūna l-samʿa** : İşitileni, duyulanı aktarırlar, yayarlar, serpiştirirler [dedikodu yaparlar]. Türkçeye genel olarak "kulak verirler" diye çevirilir. krş. 50/37.
[7] **wal-šuʿarāu**. **šāʿir** (tekil) : Ozan*.
[8] **l-ġāwūna**. [Başı bozulmuş olmak] : Yoldan sapmak; amaçsız, başıboş dolaşmak; dönüp durmak. (Süt) dönüşmüş olmak, bozulmak; Karın, bulanmış olmak (*Lane*). Bu kök genel olarak (yolunu) şaşırmış, (yoldan) sapmış diye anlaşılır.
[9] (Ozan) âşıklar gibi, [cin çarpmış gibi] başıboş, amaçsız dolaşmak. (Osm) mecnun ile eş anlamlıdır.
[10] Biz, doğru inancı (tektanrıcılığı) yayıyoruz. Böyleleri "inancı karıştıran" kimselerdir (42/42). Bir sonraki Bildiri'ye göre, bu gezgin dervişler arasında, kendilerini ortak koşuştan arındıranlar bağışlanabilecek olanlardır.
[11] Salih*
[12] [doğru inanç konusunda] 1 - (kendilerini) karartıktan sonra; 2 - (kendileri başkalarınca) karartıldıktan sonra. Zalim*
[13] **wa-intaṣarū**. (Arap) [**nsr**] : 1 - kendilerini korudular, savundular; 2 - kendilerine yardım edildi; kendileri karşılandılar; 3 - su dökündüler; 4 - kendilerini "Hristiyanlaştırdılar", kendilerini "vaftiz ettiler" (*Lane*); 5 - kendilerini arındırdılar; (Habeş) **naṭara** : aklanmış olma; (Habeş) **ʾanṭara** : aklamak, paklamak. Bu kök için bk. Yardımcılar* (Ensarlar)
[14] dç : "Ancak iman edip salih amel işleyen, Allah'ı çok anan ve haksızlığa uğratıldıktan sonra öçlerini alanlar başka." (*Diyanet*). 1400 yıldan beri bu tümcenin bu bağlamda ne anlama geldiği bilinmez. Oysa krş. 42/41-42.
[15] **ẓalamū**. Elçi Mehmet'in öğretisine karanlık, gölge getirenler
[16] **munqalabin** : dönüş, döndürülen yer, döndürülerek (edilgen). **munqalaban** (18/36) : (ekilmek için toprak) döndürülmek, sürülmek. Değişik anlamlar için bk. Yürek*
[17] **yanqalibūna** : onlar dönerler, dolaşırlar. (Yalan atarak, gerçeği) altüst ederler. (Osm) inkılap yapanlar. Yürek*
[18] [Doğru Kılavuz edinmeden] oyaklarda başıboş dolaştıktan sonra (225. Bildiri) onların dönüp dolaşıp gelecekleri yer, son durak (Öteyaşam'da olacak).
[19] Dizi adı 80. Bildiri'den alınmıştır. Hicr (Al-Hijr), kuzey Arabistan'da Semud'ların yaşadığı bölgedeki bir kentin adıdır. Bugünkü adı **Madâin Sâlih** ya da **Madain Saleh** (Salih'in Kentleri). UNESCO Dünya Mirasları arasındadır. (Grek) Égra, (Latin) Haegra, (Arap) Al-Hijr. (http://whc.unesco.org/fr/list/1293).
[20] Giriş Simgeleri*
[21] **l-kitāb**. Değişik anlamlar için bk. Benzer sesli Hitap*
[22] **qur'ānin** : Okuma, anlatma. Okuma*

[İNANMAYAN MEKKELİLER'İN KINANMASI]

15/2. Bakarsın (Bitik'e) karaçalan kimseler, (Yargı Günü'nde)[1] (önceden o Bitik'e) boyun vermiş[2] olmayı isteyecekler (diye bekle)!
15/3. Bırak onları yesinler, ayrıca yararlansınlar, üstelik Geçici (yaşam)[3] onları oyalasın. Artık yakında bilecekler!
15/4. Üstelik Biz, (önceden kendisince) bilinen bir Bitik[4] olmaksızın hiçbir kenti yok etmedik.
15/5. Hiçbir toplum kendi süresini ne öne alır ne de onu geciktirir.
15/6. Üstelik onlar, "Ey kendisine Öğüt[5] indirilen! Evet sen kesinlikle delisin!" diyorlar,
15/7. "Doğruculardan isen, neden sen bize Melekler'i getirmiyorsun?"
15/8. Biz Melekler'i, ancak Gerçek'e uygun olarak[6] inidiririz, üstelik bu durumda onlar bekletilmeyecekler[7].
15/9. Evet Biz, Öğüt'ü indireniz, üstelik doğrusu Biz onu kesinlikle koruyanız.
15/10. Ayrıca doğrusu senden önce, önceki bölükler[8] içine (Elçiler) göndermiştik.
15/11. Üstelik onlara, kendisi ile alay etmedikleri hiçbir Elçi gelmemişti.
15/12. İşte böyle (olmuştu)![9] Biz, kendi yollarını izleyenlerin[10] yüreğine şunu sızdırdık :
15/13. Ona[11] inanmayacaklar. Oysa öncekilerin töresi[12], gelip geçmiş (iken),
15/14. üstelik (şimdi) (görsünler diye) gökten onlara bir kapı açsak, böylece çıkıp (bakmak için) oraya eğilseler[13] bile (yine de inanmayacaklar).
15/15. (Görseler bile)[14] kesinlikle, "Görüşümüz baygınlaştı[15]. Yok! (Doğrusu) biz büyülenmiş bir toplumuz" diyecekler.

[TANRI'NIN KAYRASI]

15/16. Ayrıca, doğrusu Biz gökte takımyıldızlar yaptık, ayrıca bakanlar için onu süsledik.[16]
15/17. Üstelik onu[17], kovulmuş her Şeytandan koruduk.[18]
15/18. Ancak kim işitip (Gizem'i) çalarsa[19] artık onu kıvılcımlı bir alev kovalar.
15/19. Ayrıca yeryüzüne (bir bakın)! Biz onu yaydık, ayrıca oraya dikilmiş[20] dağları saçtık[21], ayrıca orada ne varsa tümünü orantılı[22] bitirdik.

---

[1] korkudan; karşılık olarak görecekleri ezinç nedeni ile.
[2] **mus'limīna** : (Bitik'teki Yasa'ya) boyun vermiş, uysallaşmış, başkaldırmayan. "Boyun verenler" (Rylands). dç : "müslüman" (*Diyanet*)
[3] **l-amal**. 1 - gerçekleştirilmesi beklenen ne ise : Saat'in gelişi, Öte Yaşam (18/46); 2 - Geçici [Bugünkü] (yaşam). (Habeş) **malləʿa** : yola çıkmak, ilerlemek, çabucak geçmek; **ʾamalləʿa**, **ʾamalləʾa** : yola koyulma, ilerleme, koşuşturma. Anlam olarak krş. **l-ʿāğilat** (75/20). Acele*.
[4] **kitābun**. 1 - (Elçi ile gönderilmiş) Yazı, bitik, yargı. 2 - (kendileri konusunda önceden) belirlenmiş yaşam süresini içeren yazı, bitik; 3 - "İnandırıcı, kandırıcı" (olan Elçi / Bitik). Krş. "öğüt" (bir sonraki Bildiri. Hitap*
[5] anımsatıcı Bitik
[6] **bil-ḥaqq** : 1 - Gerçek'e [Yasa'ya, verilmiş söze] uygun olarak; "kurala göre", "kurala bağlı olarak", "bir reçeteye göre"; 2 - (Songün geldiğinde, yadsımanları) bitirmek için; (onları, yeryüzünden) kazımak amacı ile. Gerçek İle*
[7] onlara süre tanınmayacak. Songün, Melekler (Allah'ın orduları) bulutlar arasından çıkıp gelecekler. Melekleri gördükleri gün, artık kendileri için yaşam süresi bitmiş olacak.
[8] **šiyaʿi** : (toplum olarak) bölükler, kollar, dallar
[9] İşte böyle (olmuştu)! / Artık böyle (olacak). 26/200.
[10] 1 - Geçmişte izlemekte oldukları eski töre (bir sonraki Bildiri); 2 - Elçileri korkutmaya, yıldırmaya çalışanlar. Mücrim*
[11] Elçi'ye
[12] **sunnatu** : töre. Allah'ın Töresi*. İnanmayan toplumlar için Allah'ın uygulayageldiği (ezinç) töresi, belirli yasası. Öncekilere (uygulanan) töre (18/55).
[13] **faẓallat** : (bakmak için) eğilseler, yanaşsalar. 26/4, 30/51.
[14] Çıkıp gökteki Melekleri gördükten sonra, "Biz Melek görmedik" diye yalan atmak için
[15] **sukkirat** : kamaştı, örtüldü, büyülendi (*Lane*). İçkili olma durumu. (Ölüm) baygınlığı (**sakratu**) (50/19).
[16] 37/6-10.
[17] Yüce Kurul'u
[18] 37/7-10
[19] ssç : işitmeyi çalarsa. Kulak hırsızlığı yaparsa diye anlaşılır.
[20] dikilmiş, çakılmış, sağlamca yerleştirilmiş
[21] saçmak, serpmek, atmak
[22] **mawzūnin** : orantılı, dengeli, ölçülü

15/20. Üstelik orada size, ayrıca kendilerinin azıklandırıcısı siz olmayanlara[1] geçim kaynakları yaptık.
15/21. Ayrıca saklandığı yer, Bizim yanımızda olmayan hiçbir nesne yoktur, üstelik Biz onu (size) ancak belli bir ölçüde indiririz.
15/22. Ayrıca (toprakları) aşılayıcı[2] yelleri göndeririz, ayrıca gökten, onunla sizi suladığımız suyu indiririz, Üstelik (unutmayın)! O (su)yun saklayıcısı[3] siz değilsiniz.
15/23. Ayrıca doğrusu Biz, yaşamı veren, ayrıca öldüren kesinlikle Biz'iz, ayrıca (tüm varlığa) kalıtçı[4] olacak olan Biz'iz.
15/24. Ayrıca doğrusu Biz, sizden öncekileri (artık) biliyoruz, üstelik doğrusu sonraki (kuşak)ları (da) bileceğiz.
15/25. Üstelik doğrusu, onları (Kendisine) toplayacak olan senin İdin'dir. Evet! O, bilgedir[5], bilendir.

[CİN'İN, AYRICA ADEM'İN YARATILIŞI - ALBIZ'IN BAŞKALDIRMASI]

15/26. Ayrıca doğrusu Biz insanı, dingin[6] bir bataklığın[7] (süzülmüş) balçığından[8] yarattık.[9]
15/27. Üstelik Biz Cin'i daha önceden, uğuldayan[10] bir ateşten yaratmıştık.
15/28. Hani senin İdin, Meleklere, "Evet Ben insanı, dingin bir bataklığın (süzülmüş) balçığından yaratacağım," demişti,
15/29. "böylece Ben onu biçimlendirdiğimde, ayrıca ona soluğumu üflediğimde[11] siz, yere kapanmak için onun önünde (yere) düşün" (demişti).
15/30. Böylece Melekler topluca yere kapanmışlardı,
15/31. yere kapananlarla birlikte olmaktan kaçınan Albız'ın dışında.
15/32. (Allah), "Ey Albız! Sana ne oldu da sen yere kapananlarla birlikte değilsin?" demişti.
15/33. (Albız), "Dingin bir bataklığın (süzülmüş) balçığından yarattığın bir insan için yere kapanacak (biri) değilim" demişti.
15/34. (Allah), "Çık artık oradan[12], artık doğrusu sen kovuldun! " demişti.
15/35. "üstelik doğrusu, Duruşma Günü'ne dek suçlama, sana olsun!"
15/36. (Albız), "İdim! Sen artık onların diriltilecekleri güne dek beni[13] ertele" demişti.
15/37. (Allah), "Evet sen artık ertelenenlerdensin," demişti,
15/38. "Saklı[14] Çağ'ın (düştüğü) Gün'e dek."
15/39. (Albız), "İdim! Sen bana karıştın[15] diye yeryüzünde onlar için (suçları) kesinlikle süsleyeceğim[16], ayrıca onların tümünü kesinlikle isteklendireceğim[17]," demişti,
15/40. "ancak Sen'in kullarından katıksız[18] olanlar dışında."
15/41. (Allah), "İşte Bana (varan) dosdoğru Yol, şudur :" demişti,

---

[1] azıklandırılması size düşmeyen, evcilleştirilmiş olmayan öteki canlı varlıklar.
[2] **lawāqiḥa** : (Arap) verimli, doğurgan, doğurucu, aşılayıcı (çoğul). (Habeş) ödünç vermek, katkıda bulunmak. Verimini artırmak için toprağa katkıda bulunmak, katık koymak, "ödünç vermek", "aşılamak". Tekgeçişlidir.
[3] **ḫāzinīn**. Saklayan, biriktiren, (yeryüzünde) tutan, "tutuklayan". Zebaniler*
[4] her ne varsa sonunda Biz'e kalacak.
[5] 2 - (yeryüzündeki azık, su, geçim kaynakları sorunlarının) sağaltıcısı. Bilge*
[6] **masnūnin** : dindirilmiş (çalkantıda olmayan), bekletilmiş, (benzer, eş, homojen) kılınmış. (Habeş) **sn'w** ve türevleri : dingin, esenlik, uyum, uygunluk içinde olma. (Yemen) [**s²nn**] : sütün bekletilmesi ile elde edilen çökelti, kesmik, yoğurt; **masnūnin**, bakışımdan ötürü bir sonraki Bildiri'deki **l-samūmi** ile karşıt anlamlı olmalıdır. Krş. **bil-sinīn** (7/130) : Nil'in bıraktığı çökelti; kara balçık. (Akat) **ṣânu**, **ṣênu** : doldurmak, şişirmek; (sulama yolu, balçık ile) dolmuş olma.
[7] **ḥama-in** : kara çamur, balçık. Açıklama için bk. Nil Deltası (balçıklı kaynak) anlamına gelen **ḥami-atin** (18/86).
[8] **ṣalṣālin** : Çökelti. Çökelmiş balçık. krş. **sulālatin** (23/12) : (balçık) özütü.
[9] dingin bir bataklığın (süzülmüş) balçığından. Doğru çeviri : dingin bir bataklıktan (elde edilen) bir balçıktan.
[10] **l-samūm** : uğuldayan, sağırlaştırıcı, şaşırtıcı, soluk kesici, bedeni yaralayıcı. Samūm*
[11] "Rab Tanrı, Adem'i topraktan yarattı ve burnuna yaşam soluğunu üfledi. Böylece Adem yaşayan varlık oldu." (Yaratılış 2/7)
[12] Cennet'ten
[13] bana verilecek ezinci, insanların diriltilecekleri güne dek beklet.
[14] **maʿlūm**. Saklı, gizli tutulmuş. 38/81. Bilen Bir Toplum İçin*. Krş. "Allah'ın Saklantısı" (110/1).
[15] [**bġy**] : amaçlama; isteklenme; (iki sıvı, birbirine) karışma; (birisinin işine, payına) karışma, göz dikme; aranma. Amaçlamak*.
[16] işledikleri suçların çirkinliğini görmesinler diye o suçları süslenmiş (güzelmiş) gibi göstereceğim.
[17] 1- (onların eylemlerine) karışma; 2 - (Yol'dan çıkarmak için onları) isteklendirme. Amaçlamak*
[18] **l-muḫlaṣīna** : (inanç konusunda) katıksız, süzülmüş olanlar. dç : "ihlâsa erdirilmiş" (*Diyanet*).

15/42. "(Bu Yol'da) kesinlikle senin için, kullarımın üzerinde (Ben'den sana verilmiş) hiçbir yetki[1] olmayacak, ancak (bu Yol'da) şaşırmışlar arasından seni izleyecek olanlar dışında."
15/43. Üstelik doğrusu Cehennem, kesinlikle (onların) tümüne[2] (söz verilen bir) buluşma yeri olacak.
15/44. Onun yedi kapısı[3] olacak. Her kapıda, onlar[4] arasından belirlenmiş[5] bir yol kesicisi[6] olacak[7].
15/45. Evet sakınıklar, Bahçeler'de, ayrıca kaynaklar(ın yanların)da olacaklar.
15/46. (Kendilerine), "Oraya esenlikle güven içinde girin!" (denilecek).
15/47. Üstelik Biz onların bağırlarında hınç olarak ne varsa çıkaracağız, (böylece) kardeş kardeş, divanlar üstünde karşı karşıya (oturacaklar).
15/48. Onlara orada ne yorgunluk dokunacak ne de oradan çıkarılacaklar.
15/49. Kullarıma bildir : Evet Ben, kesinlikle yarlıgayanım, esirgeyenim,
15/50. üstelik doğrusu ezincim[8], üzücü bir ezinçtir.

[İBRAHİM'İN, LUT'UN ÖYKÜLERİ]

15/51. Ayrıca sen onları İbrahim'in konukları konusunda salıkla.
15/52. Hani (o konuklar) onun yanına girmiş, böylece "Esenlik olsun" demişlerdi. (Oysa İbrahim), "Doğrusu biz sizden (ötürü) ürperiyoruz" demişti.
15/53. (Melekler), "Ürperme, biz sana bilgin bir oğul muştuluyoruz" demişlerdi.
15/54. "Bana yaşlılık dokunmuşken mi beni muştuluyorsunuz? Siz artık bana neyi muştuluyorsunuz?" demişti.
15/55. Onlar, "Seni Gerçek (adın)a[9] muştuluyoruz. Artık kötümserlerden olma" demişlerdi.
15/56. (İbrahim), "Üstelik, İdisinin esirgemesinden sapıklardan başka kim kötümser olur!" demişti,
15/57. "Ey Elçiler! Artık sizin amacınız nedir?" demişti.
15/58. (Elçiler), "Doğrusu biz, kendi yollarını izleyen bir topluma gönderildik," demişlerdi,
15/59. "ancak Lut'un yakınları dışında. Evet Biz kesinlikle kendilerini topluca kurtaracağız,"
15/60. "ancak onun karısı dışında. Evet, kendisinin kesinlikle tozla örtüleceklerden[10] olmasını uygun bulduk[11]."

[LUT İLE SODOM KENTİNİN ÖYKÜLERİ]

15/61. Böylece Elçiler, Lut'un ailesine geldiklerinde,
15/62. (Lut), "Doğrusu siz tanımadık kimselersiniz" demişti.
15/63. Onlar, "Evet![12] Biz sana, (suçluların) kuşkulandıkları konu[13] için geldik" demişlerdi.
15/64. "Ayrıca biz sana Gerçek (adın)a geldik, üstelik doğrusu biz kesinlikle doğrucuyuz."

---

[1] **sulṭānun** : Tanrı adına konuşabilme ya da Tanrı ile kul arasında aracılık yapabilme yetkisi. Sultan*
[2] Albız'ı izleyenlerin
[3] Yedi bakıcının sorumlu olduğu yedi kapı. "Yedi" sayısı için bk. On Dokuz*. Bu Yedi Kapı'nın ayrı ayrı olan kapılar mı ya da art arda olan kapılar mı olduğu belirsizdir. On Dokuz* sayısına bakılırsa ayrı ayrı kapılar olmalıdır. Talmud'a göre Cehennem'de, yedi bölüm vardır. Zohar'da ise oranın yedi kapısı vardır. "Yedi Kapı" ve ayrıca "Yedi Yargıç" için bk. *L. Ioannis, "La déesse de la prospérité dans les mythes mésopotamien"*
[4] Tanrı'nın kulları (bir önceki Bildiri).
[5] **maqsūmun**. 1 - Belirlenmiş, bölünmüş, dağıtılmış. 2 - Ezinç tattırıcı (Melekler). (Habeş) [**qsm**], **qasama** : tattırmak. Kuran'ın birçok yerinde "tatmak, tadına bakmak", "acı ezincin tadına bakmak", "ezince uğratılmak" anlamındadır. Örneğin Zebaniler*. On Dokuz*; 3 - (İyileri kötülerden) seçici, ayırıcı (kimse). (Arap) **qašama** : tadı güzel olan tabağı seçme. 4 - Elçi. (Habeş) [**qsm**] (II), **maqsəm**, **maqsami** : büyücü, öndeyici [kehanette bulunan, fal bakıcı kahin, peygamber. "kısmet (pay, uğur payı) dağıtıcısı"] (Yemen) **mqs¹m** : öndeyi (kehanet). krş. **l-muq'tasimīna** (15/90). (Ugarit) **ksm** (II) : sınır; kıyı; yaka; kenar.
[6] **ǧuz'un**. Pay, parça, bölüm. Bu deyim (**ǧuz'**), Kuran'da (2/260, 43/15) insanlar için kullanılmaz. Oysa, **ġuzzan** (yol/kapı/koyak) kesicileri (çoğul) (3/156) diye okunması Bildiri'ye anlam kazandırır. Bu kimseler, kimin gireceğini, kimin girmeyeceğini denetleyen kimseler olmalıdır.
[7] Her kapıdan kimlerin geçeceği bellidir. Her toplum, kendi Elçilerinin getirdiği Bitiğine göre yargılanacak. Her suçlu kendi suçuna göre özel bir ezincin "tadına bakacak".
[8] [Cennet'ten] dışlayış, kovuş. Ezinç*
[9] **bil-ḥaqq**. Yalan olmayan, gerçekleşecek bir salık ile; doğrulukla.
[10] toza bulananlar*
[11] (ne / nasıl olacağını) belirleme, ölçüsünü saptama, yargılama
[12] Biz buralı değiliz.
[13] pek inanmadıkları tanrısal ezinç konusunda

15/65. "Sen artık gece bir ara, ailenle yola çık, ayrıca sen (onları) arkalarından izle, ayrıca aranızdan kimse (bakmak için) geriye dönmesin, ayrıca size nereye buyurulduysa (oraya) ilerleyin."
15/66. Ayrıca Biz kendisine, onların gün doğarken kökleri kesileceği[1] konusunda yargıyı bildirdik.
15/67. Üstelik kenttekiler[2] sevinerek (ona) geldiler.[3]
15/68. (Lut), "Doğrusu bunlar benim konuklarım, artık beni utandırmayın" demişti,
15/69. "üstelik Allah'tan sakının, ayrıca beni aşağılık etmeyin."
15/70. (Kentliler), "Biz seni, gelişigüzel kimseleri[4], (konuk etmenden) alıkoymamış mıydık?" demişlerdi.[5]
15/71. (Lut) "İşte bunlar, benim kızlarım, siz (ne) yapacaksanız[6] (onlara yapın)! " demişti.[7]
15/72. (Konuklar, Lut'a), "Sağ olasın! [8] Doğrusu onlar, kesinlikle sarhoşlukları içinde bocalıyorlar" (demişlerdi).
15/73. Böylece gün doğarken Çığlık[9] onları yakalamıştı.
15/74. Böylece Biz, (o kentin) en üstünü en altı etmiş, üstelik onların üzerine köpük taşları[10] yağdırmıştık.
15/75. Doğrusu bunda, izleri anlayanlar[11] için kesinlikle belirtiler var.
15/76. Üstelik doğrusu bu (izler), kesinlikle (bugün bile) kurulu olan[12] bir yolun üzerindedir[13].
15/77. Evet! Bunda inanıklar için kesinlikle bir belirti var.
15/78. Ayrıca Çalılık'takiler[14] (de) kesinlikle (Yasa'yı) karartanlardı.
15/79. Böylece Biz onlara eş değerli bir karşılık vermiştik[15]. Üstelik doğrusu (bu) iki (kent, yolcular için) kesinlikle apaçık bir göstergedir[16].

[KAYALIK KENTİ TOPLUMUNUN ÖYKÜSÜ]

---

[1] "arkaları kesilecek", soykırımına uğratılacaklar. Krş. Büyük Kırım (Boğulum)*
[2] Sodom kenti
[3] ssç: Onlar birbirlerini muştuladılar. Eski Antlaşma ile Kuran yorumcularına göre kentliler, yeni gelen konuklarla eşcinsel ilişkilerde bulunmayı umdukları için sevinç içinde idiler. Oysa son yıllarda Eski Antlaşma yorumcuları bunun doğru olmadığını ileri sürerler. Lut için konuksever olma, konuklara saygı gösterme çok önemli bir konu idi. Bu nedenle öteki Bildiriler'de de görüleceği gibi konuklar geldiğinde hemen koşarak kendilerine yemek sunar. Bu kendisi için konukları ağırlamanın ne denli önemli olduğunu gösterir. Ayrıca, göçebe olan Lut, Sodom kentine gelip yerleşmek istediğinde, kentliler kendisine olur dedikten sonra, "sen istersen gel otur ancak başka yabancıları (göçebeleri) buraya getirme" derler (15/70). Yahudiler, Büyük İskender'in egemenliği altına girince, kentlerinde Yunanlı gençleri spor salonlarında çırılçıplak görmeleri kendilerini yadırgattığı için Lut'un konukseverliği sonradan Sodomluların eşcinsel davranışları olarak yorumlanmaya başlandı. Kentlilerin sevinçli olmalarının nedeni bu gelen yabancılara (göçebelere, göçmenlere) "temiz bir ders vermek" idi. Bu böyleyken Tevrat'ta, erkekler arasındaki cinsel ilişki açıkça kınanır (Levililer 18/22, 20/13).
[4] **l-ʿālamīn** : bilinenler, bilinen ülkeler, insanların tümü, gelişigüzel kimseler; bildik bilmedik kimseler; (Osm) el âlem (26/125). (Arap) bilinen; 2 - (İbr, Habeş) [**ʿlm**] : bilinmeyen, gizli. Krş. **l-munkar** (tanınmadık kimseler) (62. Bildiri). Nakir*
[5] Eski Antlaşma'da, kentliler, Lut'un bu kentte ancak yeni yerleşmiş yabancı bir göçebe olduğunu, dolayısı ile kendisinin onların işlerine karışmamasını isterler (Yaratılış 19/ 9).
[6] 1- (Arap) yapacaksanız. 2 - (Yemen) bayram yapacaksanız. (Yemen) [**fʿl**] : bayram yapmak, şölen vermek. 3 - ödemek; karşılık, yanıt vermek. (Akat) **abālum** : ödemek, yanıt vermek (21/68).
[7] Kuran ile Eski Antlaşma yorumlaması : Lut, Melekleri cinsel sapıklardan korumak için kızlarını kendilerine verir. Yeni yorum : Kötülük etmek isterseniz kızlarıma edin. Ancak ben konuklarıma el değdirtmem. bk. 67. Bildiri'nin dipnotu.
[8] ssç : Senin yaşamına (and içerim)! Bizi koruduğun için çok yaşa!
[9] Yanardağ patlamasından ileri gelen çığlık, gürültü. Tanrısal kükreme. Çığlık*
[10] **siğğīlin** : lüle taşı, Köpük taşı*. Çığlık*. Tanrı, Sodom ve Gomora'nın üstüne gökten kükürt ve ateş yağdırtır (Yaratılış 19/24). Kuran'da birkaç kez yer alan bu kentlerin "altüst edilmesi" deyimi Yunanca Eski Antlaşma'da "katastrophé" diye geçer. Kuran'daki "altüst edilen kentler" deyimi bu iki kente yöneliktir.
[11] **lil'mutawassimīna** : izleri, belirtileri, simgeleri, "ayetleri" ayırdedebilen, sezen, anlayan; izci. krş. **sanasimuhu** (ona [burnuna] iz, simge bırakacağız / ip bağlayacağız) (68/16). (Yemen) [**ws¹m**] : iz, çizgi, simge; gizemi (geleceği, bilinmeyeni) söyleme, bildirme.
[12] duran, (ayakta) kalan, süren
[13] Mekke'den Suriye'ye giden kervanlar bu kentin önünden geçer.
[14] Eyke (**Al-Aykah** : çalı, çalılık, ağaçlık) : Elçi Şuayip (Şuayb)'in toplumunun yaşadığı Medyen kentinin öteki adıdır. Medyen (**Madian**, **Midian**), Arap yarımadasının kuzey batısında, Akabe Körfezi'nin doğusunda bulunur. Not : (İbr) **senèh**, çalı / çalılık anlamındadır [krş. (Arap) **sanā** (Cassia senna)] ve sözcük kökeni olarak Sina (Dağı) ile bir ilişkisi olduğu düşünülür. Yahve, İsrailoğulları'nın tek Tanrı'sı olmadan önce Medyenliler'in tanrısı idi! Musa, Tanrı ile karşılaşmadan önce "tutuşmuş / alevli bir çalılık" görmüştü (Kuran, Tevrat).
[15] onları, "karartmış, çürütmüştük". Öç Almak*
[16] **labi-imāmin** : 1 - önder, kılavuz, yolculara yol gösteren dikilitaş, nişane. 2 - "Cetvel gibi" dümdüz yol. Çizelge*

15/80. Ayrıca doğrusu Kayalık'takiler[1] (de) Elçileri yalanlamıştı.
15/81. Ayrıca onlara belirtilerimizi[2] vermiştik ancak onlara sırt çevirdiler[3].
15/82. Üstelik onlar güven içinde, dağlardan evler yontuyorlardı.
15/83. Böylece gün doğduğunda Çığlık[4] onları yakalamıştı.
15/84. Kazanageldikleri[5] ne ise artık o, kendilerini korumamıştı.

[KURAN'DA SEÇİCİLİK YAPANLARIN KINANMASI]

15/85. Ayrıca Biz gökleri, ayrıca yeri, ayrıca ikisi arasında ne varsa (tümünü), ancak bitişli[6] yarattık. Üstelik, doğrusu Saat, kesinlikle gelecek. Artık sen arkadaşlık[7] hoşgörüsü ile (onları) hoş gör[8].
15/86. Evet! Senin İdin, yaratandır, bilendir[9].
15/87. Ayrıca, doğrusu Biz sana, yinelenişten[10] (ötürü) kandırıcı[11] (olacak) olan (Bildiriler)i[12], ayrıca bütünlenecek olan[13] Kuran'ı vereceğiz[14].
15/88. Onlardan (ikili) bir takımı[15] ne ile yararlandırdıysak[16], sen (ona) gözlerini dikme, ayrıca kendileri için üzülme, üstelik inanıklar için kanadını alçalt.
15/89. ayrıca sen, "Evet ben, apaçık bir uyarıcıyım" de.
15/90. (Bildirileri[17] beğenip) seçenlere[18] (önceden Bitik) indirdiğimiz(de kendi Bitiklerine yaptıkları) gibi,

---

[1] 15/1. dipnotuna bakın
[2] 1 - gözdağı olarak gösterdiğimiz belirtiler; 2 - Elçilerin getirdiği Bildiriler. 3 - Dürük Yapraklar. Bildiri*
[3] geldikleri yere döndüler. Dönmek*
[4] yanardağ patlaması; deprem uğultusu
[5] 1 - edinegeldikleri varlıklar, suçlar; 2 - yonttukları evler (82. Bildiri). Kazanmak*
[6] **bil-ḥaqq** : 1 - gerçeğe uygun olarak; doğru olarak; 2 - (gerçekleşip, bütünlenip) bitecek, sona erecek olan. Bir sonraki tümce, ikinci anlama ağırlık verir.
[7] Cemil*
[8] **l-ṣafḥa : [ṣfḥ]**. (Akat) **sapāḫu** : boşa tüketmek, dağıtmak, boşa vermek, boş vermek. (Son Mekke (?) ile Medine dönemi deyimidir)
[9] Onlar şimdilik sana inanmıyorlarsa sen, onları hoş gör. Bildiriler'i, değişik örnekleri yineleyerek, sen onları kandıracaksın, inandıracaksın, dönüştüreceksin (bk. bir sonraki Bildiri). Allah, bunu biliyor.
[10] **l-maṯānī** : [**ṯny**]. Yinelenen. krş. **maṯāniya** (39/23) : yinelenen, yeniden yeniden, sık sık okunan, anlatılan Bildiriler. [**ṯny**] : iki, ikinci. (Habeş) : sonraki gün, gelecek gün. (Akat) : 1 - iki kez yapmak, ikinci bir kez yapmak; yinelemek. Katlamak*; 2 - dönüştürmek, değişmiş olmak, değişik olmak. (Sınır, inanç, düşünce, yer) değiştirme (Arap [**ṣād bā hamza**]). 3 - kokulanmış, tütsülenmiş; (Habeş) **ʿaṭana** : tütsü yakmak; tütsülemek; **məʿṭān** : tütsü yapılan yer. Katlamak*. Dalgalanma, gidip gelme, şaşırma, büyüleme anlamı için bk. (Arap) **matiha**, (Habeş) **matha**.
[11] **sabʿan mina l-maṯānī** : Yedili döngü, yinelenen yedi. Bu deyimin ne olduğu bilinmez. Habeş [**sbʿ**] : 1 - yedi (7); 2 - Büyüleme, büyü yapma. Bu ikinci anlam Sami dillerindeki "7" sayısından türer, Arapçaya [**ṣād bā wāw**] olarak geçmiş olmalıdır (12/33) : Birisinin (kadının), ötekisine (erkeğe) eğilim göstermesini sağlama; eğilimde bulunma, isteklenme, altüst etme, dönme. (Akat) **sabā'u** : sarsma, çalkalama; **sābi'u** : dalgalanma. Dolayısı ile bu deyim, anlatıldıkça baş döndüren, büyülen, göz kamaştırıcı, göz çekici [güzelliği olan], dinleyenlerin kanmasını, inanmasını sağlayan, "cezbeli" (Bildiriler) demektir. Krş. **ḫabīrin** (büyüleyici) (11/1). Yakın anlamlı bir deyim için bk. Acayip*. "İnandırma, kandırma" için ayrıca bk. Emanet*. Not : Kimilerinin önerdiği gibi bu "yedili döngü", Açılış (Fatiha) Dizi'si olamaz, çünkü o Dizi'deki Bildiriler'in kimileri, nerdeyse bin yıl önce yazılmış Mezmurlar'dan yapılan bir anımsatmadır, dolayısı ile Elçi Mehmet'e özgü değildir.
[12] söz, anlatı (39/23).
[13] 1 - [yavaş yavaş] bütünlenecek olan; 2 - süreduracak [kalıcı olacak] olan. Azim*.
[14] ssç : verdik. Geçmiş olay = kesinlikle gerçekleşecek olan olay.
[15] "İkili bir takım". Zevce*. Hristiyanlar ile Yahudiler; Bitikgiller.
[16] varlık diye anlaşılır. Oysa bağlama bakılırsa "Bitik" anlamına gelmelidir.
[17] sofrada yemek seçermiş gibi
[18] **l-muq'tasimīna** : 1 - Bölücüler, bölenler, taksimciler, paylaşanlar, parçalara ayıranlar (*Diyanet*, *Tafsir Al-Jalalayn*, *Blachère*); Ant içenler (*Hamidullah*, *Sahih İnternational*). Bu kimselerin kim oldukları bilinmez. Bitik'in içeriği konusunda aralarında anlaşmazlığa düşüp inançlarını kollara ayıran Yahudiler, Hristiyanlar, Maniciler (?). 2 - "Tabağın iyisini yiyebilmek için sofrada (tabak) seçenler"; "ağzının tadını bilenler". Yemek*, Sofra*. Anlam bakımından krş. 68/38. 3 - Arapçadaki **ʾaqsama** gibi Sami dillerinde [**qsm**] genel olarak büyücülük, öndeyicilik, kahinlik yapma; gizemden bilgiler edinme anlamına gelir. (Yemen) **mqs^{1}m** : a - Kehanete dayanan yargı; b - Topluca [karşılıklı] ant içme. Buradan a - topluca ant içenler, (inanç konusunda) örgütlenenler, örgüt kuranlar; b - kahinlik (gizemin sözcüsü olanlar, Elçilik) edenler anlamları çıkar. (Habeş) **ʾastaqasama** : büyücülük, kahincilik yapma. Bunlar, Al-Jibt* (şaşırtıcı, büyücü, kıskanç) olan kimsenin ya da benzer birinin yandaşları mıdır? 94. Bildiri'de yer alan "ortak koşucular" deyimi, bu kimselerin Üçleme yapan kimi Hristiyanlar olduğunu düşündürür. 4 - (Habeş) [**qsm**] (I) : Yemeğe tat vermek;

15/91. onlar (şimdi), (içinden seçmek için) Kuran'ı (da) bölüm bölüm[1] yapanlardır.[2]
15/92. Böylece senin İdin (ant içer)! Onların tümünü kesinlikle sorgulayacağız,
15/93. yapageldikleri konuda[3].
15/94. Sen artık, sana ne buyurulduysa (onu) açığa çıkar[4], ortak koşuculara[5] sırt çevir.
15/95. Evet Biz, alay edenlere karşı Biz sana yeteriz,
15/96. (o), Allah'ın yanı sıra başka tanrı türeten kimselere (karşı). Ancak yakında bilecekler!
15/97. Üstelik doğrusu onlar ne söyledilerse, bundan ötürü Biz senin göğsünün sıkıldığını biliyoruz.
15/98. Sen artık İdini övgü ile yücelt, ayrıca yere kapananlardan[6] ol,
15/99. ayrıca sen, kanış[7] sana gelene dek İdine tap.

19 - MERYEM DİZİSİ (Meryem Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

19/1. Kaf, Ha, Ya, Ayn, Sad[8].

[YAHYA'NIN DOĞUMUNUN ZEKERİYA'YA MUŞTULANMASI]

19/2. (Bu anlatı), senin İdinin kulu Zekeriya'yı esirgeyişinin anımsatması(dır).
19/3. Hani o, gizli[9] bir seslenişle İdisine seslenmişti,[10]
19/4. "İdim! Doğrusu bende kemikler gevşedi, üstelik başta saçlar ağarıp parladı. Ayrıca İdim, (geçmişte) Seni (boşu boşuna) çağırarak Sana (karşı) yakınan[11] (biri) olmadım" demişti.
19/5. "Oysa (bugün) doğrusu benden sonra gelecek kalıtçılar[12] (olmayacak diye) korkuyorum[13]. Ayrıca, karım kısır. Sen artık bana Katından (bir bağış olarak) kalıtçı[14] (bir oğlan) armağan et,"
19/6. "(o), benim, ayrıca Yakup soyunun kalıtçısı olsun". Ayrıca İdim, onu (ana babayı) ağırlayan biri[15] yap!"
19/7. (Tanrı), "Ey Zekeriya! Kuşkusuz sana, adı Yahya (olacak) bir oğlanı muştuluyoruz. Bu (ad ile) önceden (kimseyi) adaş kılmamıştık[16]".

(yemek) tadı güzel olmak; Arap [**qšm**] : Tabağın, tadı iyi olanını seçme. İlkel Sami dillerinde yemek yeme ile aklında tutma bir kökenlidir. Yemek*, Sofra*. Kuran'ın, kendilerine uygun görünen Bildiriler'ini seçmek (yemek, aklında tutmak). Sofrayı bölüp, tabağın iyisini seçmek. "Seçme" anlamı için bk. **maqsūmun** (44. Bildiri). Tekgeçişlidir. Yemek yeme ile belleme arasındaki ilişki, Medine dönemine özgüdür.

[1] ʿ**iḍīna**. [ʿ**ḍw**] : 1 - bölüm; 2 - bölüklere ayırmak; lokma lokma yapmak(!). 3 - büyülemek [altüst etmek]. krş. **l-muq'tasimīn** (90. Bildiri). 4 - yalan, yalancılık (*Lane*). 5 - ötekisi ile bir arada olması gereken bir nesnenin / bir Elçi'nin tek başına kalmış olması, ötekisinden ayırılmış olması anlamları için bk. (Akat) **ēdēnu**, **ēdēnû**. Bu ise bir nesneyi (sözü) bağlamından çıkarıp tek başına bırakmak anlamında olmalıdır. Tekgeçişlidir.

[2] Burada, Bitik Toplumundan olan kimi bölüklerin, Kuran'daki kimi bölümlerin, önceki Bitiklere uygun düşmediğini öne sürmeleri söz konusudur.

[3] kararttıkları, karartageldikleri konuda. Eylem*

[4] **fa-iṣ'da**ʿ : Tekgeçişlidir. 1 - (onu) yay, (herkese) dağıt (parçalanan cam gibi!); (Habeş, İbr) her yerde olmasını sağla; 3 - (ona) tutun. (Akat) tutulmak, yakalanmak; 4 - onu (Akat) azık, (Habeş) yardımcı olarak edin; Onunla yetin; 5 - (Yemen) yavaş yavaş (İndirmek*); (Akat) sinsi sinsi, dolaş.

[5] 1- "Allah'ın yanı sıra tanrı vardır" diyen puta tapıcılar; 2 - "İsa, Allah'ın oğludur" diyen kimi Hristiyanlar.

[6] Yasa'ya uymak, Yasa'ya uygun olarak ilerlemek. Yere Kapanmak*

[7] **l-yaqīnu** : konusunda kuşku olmayan bilgi, kanı, inanç. Değişik anlamlar için bk. Yakin*

[8] Giriş Simgeleri*

[9] değişik anlamlar için bk. Hafiye*

[10] Zekeriya, Tanrı ile, Issız Oda'da Meleklerin aracılığı ile konuşur (11. Bildiri; 3/39). Luka İncili 1/11.

[11] **šaqiyyan** : yakınan, mutsuzluğunu belirten, isteklenen, "şikayet eden". (Arap) **šakā**, (Habeş) **sakaya** (II) : suçlama; savlama; başvurma.

[12] **l-mawāliya** : yakınlar, yakın olanlar; (Yemen) [**wly**] : bir soydan gelenler, bir boyun üyeleri. Bu sözcük 4/33'te "kalıtçılar" ya da "gözeticiler" diye anlaşılır.

[13] 1 - Benden doğan kuşaklar olmayacak; 2 - Benden sonra ötekilere kim kılavuz, ege olacak?

[14] **waliyyan** : (Arap) ege. Benim yerime gelecek kuşakların elinden tutacak olan, onlara kılavuzluk edecek biri. Bu deyim özellikle Medine döneminde "elinden tutan", kılavuzluk eden" yakın arkadaş anlamı ile sık sık kullanılacaktır. (Yemen) [**wly**] : üye. krş. **l-mawāliya** (bir önceki tümce)

[15] **raḍiyyan** : Rıdvan*. Bu deyimin anlamı 14. Bildiri'de açığa çıkar. dç : "hoşnutluğuna ulaşmış bir kimse" (*Diyanet*)

[16] Bu adı önceden kimseye vermemiştik. Luka 1/59-63. Adaşık (*A. Ata, "Hapax", 7*).

19/8. (Zekeriya), "İdim! Karım[1] kısır, ayrıca ben, yaşlılığın olgun[2] (dönemine) ulaşmışken, nasıl oğlum olacak?" demişti.
19/9. (Melek), "Böyle olacak! Senin İdin, - Bu, Benim için kolay. Üstelik, önceden sen hiçbir nesne[3] değilken seni Ben yaratmıştım - diyor" demişti.
19/10. (Zekeriya), "İdim! Bana bir kanıt türet" demişti. (Tanrı), "Senin kanıtın[4], (sağlığın) düzgün[5] iken senin üç gece[6] insanlarla konuşamaman olacak" demişti.[7]
19/11. Bunun üzerine (tapınaktaki) Issız Oda'dan[8] toplumunun karşısına çıkmış, böylece, "Gün doğarken, ayrıca gün batarken (Tanrı'yı) yüceltin" diye (öğütünü) onlara sezdirmişti[9].
19/12. (Biz ona), "Ey Yahya! Bitik'i sıkıca tut"[10] (demiş), üstelik o, çocuk iken ona bilgelik vermiş,
19/13. ayrıca (kendisine), Kendimizden sevecenliği[11] ayrıca arılığı[12] (sunmuştuk), üstelik o, sakınan biri[13] idi.
19/14. ayrıca, ana babasına karşı kollayıcı[14] biri (idi), üstelik o, başkaldıran kaba biri olmadı.
19/15. Üstelik, doğduğu gün, ayrıca öleceği gün, ayrıca yaşar olarak[15] diriltileceği gün esenlik olsun kendisine!

[İSA'NIN DOĞUMU - GÖREVİ]

19/16. Ayrıca Bitik'te Meryem'i anımsat.[16] Hani o yakınlarından (ayrılıp), doğuda[17] bir yere çekilmişti.
19/17. Böylece (kendisiyle) onların arasını uzak[18] tutmuştu[19].

[OLAYLARIN AYRINTILARI]

(Bu olaylardan önce) kendisine Soluk'umuzu[20] göndermiştik. Böylece o, (Meryem)e düpedüz[21] bir insan gibi görünmüştü.
19/18. (Meryem), "Doğrusu senden, Rahman'a sığınırım. Sakınan biri[22] isen (bana dokunma)!" demişti.
19/19. (Soluk), "Ben ancak, sana arı[23] bir oğlanı armağan edecek olan senin İdinin Elçisiyim" demişti.

---

[1] (Arap) **Alyassabat**, (İbr) **Elišávaʿ**, ʾ**Ĕlîšāḇa**, Batı dillerinde Elisabeth. Kimi kaynaklarda Meryem'in babası Zekeriya'nın adı **Joachim**, annesinin adı **Anna** / **Hannâ** olarak geçer (*E.A.W Budge, "Legends of Our Lady Mary"*)
[2] ʿ**itiyyan** : (Arap) : en ileri. (Yemen) : olgunlaşmış (ürün). 8. ve 69. Bildiriler.
[3] insan diye anılacak / insan olarak anılmaya değer bir nesne (76/1)
[4] Bana güvenmeyerek Benden istediğin kanıt yerine göreceğin karşılık. (Akat) [beklediğin] tanrısal söz, yanıt (3/41).
[5] **sawiyyan** : 1 - eşit, düz, düpedüz, dimdik. 2 - Sen, olgun biri iken, bir çocuk gibi konuşamayacak durumda olacaksın. (Habeş) **śawaya** : olgun, olgunlaşmış.
[6] üç gün (boyunca) (3/41)
[7] Zekeriya, Tanrı'nın söylediklerine şaşırıp, inanamayıp bir kanıt isteyince Tanrı da kendisini sıkıntıya uğratıp geçici olarak dilsiz kılmıştı. "İşte, belirlenen zamanda yerine gelecek olan sözlerime inanmadığın için dilin tutulacak, bunların gerçekleşeceği güne dek konuşamayacaksın." (Luka İncili 1/20)
[8] **l-miḥ'rāb** : Bir tapınağın en yüksek, en saygın yeri, odası. Herkesin gitmediği oda. Mihrap*. "Kâhinlik geleneği uyarınca Rab'bin Tapınağı'na girip buhur yakma görevi kurayla ona verilmişti." (Luka 1/9)
[9] sessizce bildirmek; sezdirmek. Vahiy*. Konuşmadan, eli ve yüzüyle kendilerine bildirdi (3/41). "Zekeriya ise dışarı çıktığında onlarla konuşamadı. O zaman tapınakta bir görüm gördüğünü anladılar. Kendisi onlara işaretler yapıyor, ama konuşamıyordu." (Luka 1/22).
[10] Tevrat'a bağlı kal.
[11] **ḥanān** : ilgi; sevecenlik; "bağırsaklık" (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*). Tekgeçişlidir.
[12] **zakatan** (18/81). 1 - Arılık; 2 - inancı bulanık olmamak. "O, Rab'bin gözünde büyük olacak. Hiç şarap ve içki içmeyecek; daha annesinin rahmindeyken Kutsal Ruh'la dolacak." (Luka 1/15).
[13] **taqiyyan** : 1 - kendisini [kötülüklerden] koruyan. 2 - Böylece o, (kötülüğe karşı) pekiştirilmiş biri oldu. Sakınmak*. Bu deyim ancak 13, 18 ile 63. Bildiriler'de yer alır.
[14] **wabarran**. Kollayıcı, kol açan, sevecen, koruyan, gözeten. Ayrıca 32. Bildiri'de yer alır. [brr]*. Babası, öğlu doğmadan önce onun, **raḍiyyan** (ağırlayıcı) bir çocuk olmasını Tanrı'daan istemişti (6. Bildiri)
[15] **ḥayyan** : diri olarak, yaşayan varlık olarak. Bir kez 36/70'de (yaşayan kimseler), ayrıca dört kez bu Dizi'de yer alır.
[16] İsa'nın doğumu ile çocukluğu ancak kimi Geçersiz [apokrif] İnciller'de yer alır.
[17] **šarqiyyan** : 1 - doğuda; 2 - (çocuğunu o toplumdan) çıkarmak için; 3 - topluca, "kafileye katılarak". Hırsız*
[18] **ḥiğāban** : (Habeş) geri çekilmek; dönüp (uzaklaşmak); kurtulmak. Ailesinden uzaklaşmıştı. Onların göremeyeceği bir uzaklıkta idi; uzak bir yere (inzivaya, kovuğa) çekilmiş idi. Gergi*. Krş. 22. Bildiri.
[19] **fa-ittaḫaḏat**. Tutmak.
[20] **rūḥanā** : soluğumuz. Cebrail (Luka 1/26-27). Bu, *Le Protévangile de Jacques* 11/2 'de adı belirtilmeyen bir Melek'tir.
[21] (insana göre) değişik olmayan (benzeyen, bir olan); dimdik ayakta duran. İstiva etmek*
[22] **taqiyyan** : kendisini [kötülüklerden] koruyan. "saqnuq" TİEM 224r/1=019/018 (*M. Özyetgin*)
[23] **zakiyyan** : arı, suçsuz. Hiç kirlenmemiş (18/74).

19/20. (Meryem), "Bana bir erkek dokunmamışken nasıl bir oğlum olacak. Ayrıca ben, kaltak[1] değilim?" demişti.
19/21. (Soluk), "Bu, böyle olacak! İdin (sana şöyle) dedi : "Bu, Bana kolay. Onu insanlar için bir belirti[2] ayrıca Bizim katımızdan bir esirgeme, bir bağışlama olarak yapacağız. Bu, yargılanmış bir konudur"", demişti.
19/22. Böylece (Meryem), ona gebe kaldı, üstelik onunla uzak[3] bir yere çekildi.[4]
19/23. Böylece doğum sancısı[5] onu bir hurma kongövdesine[6] getirtmişti. "Ne yazık bana! Bundan önce ölmüş olsaydım, üstelik yok olup[7] unutulsaydım!" demişti.
19/24. Böylece (İsa), (annesinin memesinin) altından[8] ona, "Üzülme! İdin, senin (ayaklarının) altında[9] bir akarsu[10] yaptı[11]" (diye) seslenmişti",
19/25. "Ayrıca, "Hurma ağacının kongövdesini kendine doğru kıpırdat, (ağaç) senin üzerine olgun körpe hurmalar dökecek."[12]
19/26. "Artık ye, ayrıca iç; üstelik göz (yaşların)ı dindir[13]. İnsanlardan birini görürsen, sen artık (onlara), "Evet ben, Rahman için oruç[14] adadım, artık bugün hiçbir insanla kesinlikle konuşmayacağım" de" (demişti).
19/27. Böylece onu taşıyarak toplumuna gelmişti. Onlar, "Ey Meryem! Kuşkusuz sen, uyduruk[15] bir iş yaptın!" demişlerdi,
19/28. "Ey Harun'un kız kardeşi![16] Baban kötü bir adam değildi, üstelik annen, kaltak değildi".
19/29. Bunun üzerine (Meryem, konuşmayıp) onu göstermişti[17]. "Beşikteki bir çocukla nasıl konuşuruz?" demişlerdi.[18]

---

[1] **bağiyyan** : kaltak, orospu, "istekli kadın". Arapçadaki "(yasak olanı) aramak, amaçlamak, isteklenmek, (bir işe) karışmak" köküne bağlanır. Meryem, korunuk* olduğu için cinsel ilişki konusunda "aranmıyordu", bu konuda istekli değildi. Sözlük bilim bakımından "isteklenme" konusunda bk. Kız Köle*
[2] Tanrı'nın el değmemiş bir kadından insan yaratma gücünün belirtisi, kanıtı
[3] **qaṣiyyan**. 2 - yıkık, yıkılmış, çökmüş (bir yer). Uzak*
[4] 17. Bildiri'de "gergi (!) çekmişti". Sözde [Pseudo] Matta İncili 20. Bölüm: Bu yolculuk sırasında Meryem'e yaşlı kocası ("nişanlısı") Yusuf eşlik eder. Bu, yaşlı Elçi Mehmet'in, bir çocuk yaştaki Ayşe'nin "kocası" olmasına benzer. Cinsel ilişkide bulunmayan "koca" için bk. Korunuk*. Kız köle*
[5] **l-maẖāḍu**. 1 - (Arap) **maẖāḍ** : doğum, doğum sancısı. 2 - Meryem'in sözlüsü olan Yusuf. Sözlü, nişanlı anlamı için bk. (Habeş) **ḥaḍaya** ile türevleri; 3 - (Meryem'den) sorumlu (kimse) anlamı için bk. (Habeş) **ḥaḍe**; (Yemen) **mẖḍ** : sorumlu; ele geçirilen bir yerin yöneticisi olma, yöneticisi olarak atanma (3/44). Kılavuzlanmak*
[6] **ğiḏ'ʿi** : Palmiyelerde olduğu gibi, üzerinde yaprak kalıntıları, izleri bulunan dalsız, budaksız gövde. Bugünkü Hristiyan inançlarına göre İsa, hayvan damına benzeyen bir tür kovukta doğar.
[7] (Arap) **nūn sīn yā** : unutmak; (İbr) [**nṣy**], **nāṣā** : düşürüp yıkmak; (Yemen) [**nḍw**] : yok etmek. 2/106.
[8] **taḥtihā** : onun altında. Annesinin [kucağında] süt içmekte olan İsa'nın sesi (Sözde [Pseudo] Matta İncili 20. Bölüm). 2 - onun kucağında. Suyuti'e göre (Arap) **taḥt**, (Nebati) **baṭn** (çukur) anlamındadır (*H. Aboud, "Qur'anic Mary's Story", 268*). 48/18.
[9] **taḥtaki** : senin altında; 2 - (Yemen) senin buyruğunun altında. "Ak" diye buyurursan o, akacak.
[10] **sariyyan** : akarsu, dere, çay (23/50). (Kıpti) **sari** sözcüğünden bir alıntı olabilmesi için bk. *H. Aboud, "Qur'anic Mary's Story", 268*. (Arap) **sirr** : köken, kaynak. (Yemen) **s^{1}rr** (I), **s^{1}r** : koyak; sel yatağının yanında ekili topraklar. Kimi Geçersiz İnciller'e bakılırsa burası Mısır'daki Nil Irmağının yakınları olmalıdır. (Yemen) [**ṣry**] (II) : su deposu, havuz kazmak; **mṣry** : havuz. 2 - (kötülüğü) giderici, dindirici anlamı için bk. (Habeş) **saraya**; Arap [**srw**], **sarā** : kaldırmak, gidermek. Kaplıca (?). Soğuk*
[11] Sözde Matta İncili 20. Bölüm : Meryem, hurma ağacının yemişlerinden yemek ister. Yusuf, kendisine, ağacın çok yüksek olduğunu belirtir, üstelik yemiş yemekten daha önemli olan, kendileri, ayrıca binek hayvanları [eşek] için suyun kalmamış olmasıdır, der. Bunun üzerine İsa, hurma ağacının köklerinden kaynaklar fışkırtır.
[12] Sözde Matta İncili 20. Bölüm : İsa, Meryem'in yemişlere erişebilmesi için hurma ağacına, "eğil" der, böylece ağaç eğilir.
[13] **waqarrī**. ssç : göz(ün)ü yatıştır, durgunlaştır. Musa'nın annesi için bk. 20/40 ve 28/13. Yatışan Yahudiler için bk. 2/84.
[14] sessizlik orucu, konuşmayarak oruç tutmak, kendini kısıtlamak.
[15] **fariyyan** : Tekgeçişlidir. 1 - uyduruk (düzme, uydurma, yalan); 2 - (Akat) **parû** : alçakça; bulaşık, değeri azaltıcı, saygısızca. Genel olarak Sami dillerinde [**fry**] kökü, (yemiş) üre(t)mek; (Arap) (yalan) üretmek, uydurmak anlamındadır.
[16] Meryem için kullanılan "Harun'un kız kardeşi" deyimi Müslümanlar ile Hristiyanlar arasında süregelen tartışmalardan biridir. Oysa Meryem konusunda Sabiiler, "Musa'nın kızı" derler (*E.S. Drower, "The Haran Gawaita and The Baptism"*, 3). Dolayısı ile kız kardeş deyimini Harun'un / Musa'nın soyundan gelen "kız torunu" anlamındadır.
[17] Bana inanmıyorsanız, bebeğe sorun.
[18] Bebek İsa'nın konuşması için bk. Arapça Çocukluk İncili (*Arabic Infancy Gospel*) 1/2-3. İsa'nın kimi yerde bir çocuk (24. Bildiri vs), kimi yerde yaşlı, olgun biri olarak görülmesi için bk. *Apocryphon of John*. *G. Stroumsa, "Polymorphie*

19/30. (Bebek), "Evet ben, Allah'ın kuluyum[1]. O, bana Bitik'i[2] verdi, ayrıca beni Salıkçı yaptı" demişti,
19/31. "ayrıca, nerede olursam olayım, beni kutsayacak[3], ayrıca ben, yaşar oldukça, bana Bağlılığı[4], ayrıca arınıklığı[5] buyurdu,"[6]
19/32. "ayrıca anneme karşı kollayıcı[7] biri olmayı. Üstelik O beni, yakınan[8] kaba (biri) yapmadı".
19/33. "Üstelik doğduğum günde, ayrıca öleceğim günde, ayrıca yaşar olarak diriltileceğim günde bana esenlik[9] olacak."
19/34. İşte, konusunda kuşkulan(ıp tartış)tıkları, Gerçek Söz[10] (olan) Meryem oğlu İsa budur.
19/35. Kendisine çocuk edinmek Allah'a yakışmaz. Yücedir O! O, bir konuda yargı verdiğinde ona ancak "Ol!" der, böylece o, olur.[11]
19/36. Ayrıca (İsa), "Evet, Allah, benim İdimdir, ayrıca sizin İdinizdir. Artık O'na tapın. Dosdoğru Yol budur" (demişti).
19/37. Böylece (o tartışan) bölükler, aralarında uyuşmazlığa[12] düştüler[13]. (Geliş süresi) Bütünlenecek Gün'ün görünüşünde, yazıklar olacak (o) karaçalan[14] kimselere!
19/38. (Bak göreceksin), Biz'e gelecekleri gün onlar nasıl işitecekler, üstelik nasıl görecekler! Ancak (o) karanlıkta olanlar[15], bugün apaçık bir sapıklık içindeler[16].
19/39. Ayrıca, (bugün) kendileri aymazlık içinde (olup) inanmıyorlar (iken) sen onları, Buyruk yerine geldiğinde[17] (gerçekleşecek olan) Yerinme[18] Günü[19] ile uyar.
19/40. Evet Biz, yeryüzüne, ayrıca onun üzerinde olan kimselere kalıtçı olacak olan Biz'iz. Üstelik onlar Biz'e döndürülecekler.

[İBRAHİM'İN ÖYKÜSÜ]

19/41. Bitik'te İbrahim'i anımsat. Evet o, Salıkçı olan doğrucu biri idi.
19/42. Hani o, babasına, "Ey babam! İşitmeyen, ayrıca görmeyen, üstelik seni herhangi bir konuda korumayan nesneye, sen niçin tapıyorsun?" demişti,[20]
19/43. "Ey babam! Evet bana, bilimden sana gelmeyen konu bana geldi. Sana, Düzgün Yol'da kılavuzluk edeyim diye sen artık beni izle."
19/44. "Ey babam! Şeytan'a tapma, doğrusu Şeytan, Rahman'a başkaldıran biridir"

Divine". İbrahim de yirmi günlük bir bebek iken olgun birisi gibi yürümüş, ayrıca annesiyle konuşmuştu (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews"*).
[1] İsa, Tanrı'nın kulu idi, kendisini O seçmişti (Matta İncili 12/17-18). Kul*
[2] 1 - İncil; 2 - Hitap*
[3] kutsadı, kutsayacak. Kutsamak : aydınlatmak, parlatmak. Bereket*
[4] **bil-ṣalati** : 55. Bildiri, 20/132. Allah'ın, İsrailoğulları ile yaptığı Antlaşma. Kimileri bu antlaşmayı, bağlılığı yitirecek (59. Bildiri), böylece Antlaşma yerine, tutkuları izleyeceklerdir.
[5] **wal-zakat** : 1 - arınıklık; (ortak koşuştan) arınmış olma durumu. 2 - sunuluk, sunukluk, sunuk (armağan) olma durumu. Krş. (Akat) **zakītu :** tapınak görevi için bağışlanmış / adanmış kadın. "Muhsan kadın".
[6] dç : "Bana... namazı ve zekatı emretti" (*Diyanet*). krş. 55. Bildiri.
[7] **wabarran** : kollayıcı, kol açan, sevecen (14. Bildiri). [brr]*
[8] **šaqiyyan** : sızlanan, yakınan, mutsuzluğunu belirten (4. Bildiri)
[9] äsänlik (esenlik) (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*)
[10] **qawla l-ḥaqq** : Gerçek Söz. (Tanrı'ın) Kendi Sözü (4/171). İsa için kullanılan bu deyim, kimi Hristiyanlarda "Tanrı Sözü" olarak geçer, (İng) Word of God; (Fr) Verbe (Parole) de Dieu. Tanrı'nın sözlerini doğru olarak ileten elçi, Tanrı'nın çevirmeni, Tanrı'ın sözcüsü, konuşmacısı anlamındadır. Üçlemeye inanan kimi Hristiyanlara yönelik olduğu apaçıktır. İsa, Tanrı'ın oğlu değil ancak O'nun sözcüsüdür. bk. 3/45. "Beni sevmeyen, sözlerime uymaz. İşittiğiniz söz benim değil, beni gönderen Baba'nındır (Yuhanna 14/24). Not : Baba = yaratan, yaratıcı. Bu konuda bk. *H. Hacımüftüoğlu, "Kuran'da ve Rivayetlerde Allah Elçisi İsa"*.
[11] Allah, çocuk edinmez; onu oldurtur, olmasını sağlar.
[12] **fa-iḫ'talafa** : (inanç bakımından) değişik (muhtelif) "giysiler" giydiler. Birbirlerini tanımaz oldular. Halife*
[13] En azından üçyüz yıl boyunca Hıristıyan toplumlar, İsa'nın kişiliği konusunda "İsa, insan mı, Tanrı'ın oğlu mu yoksa Tanrı'ın kendisi mi" diye tartışma içinde idiler. Sonunda kimi bölükler Üçleme'ye* gittiler.
[14] **kafarū**. (İsa'nın / Tanrı'nın niteliğini) bulaştıranlar, (kirletip) örtenler, karaçalanlar. Kafir*
[15] **l-ẓālimūna**. Onlar bugün karanlıkta olduğu için göremiyorlar.
[16] karanlıkta olup görmedikleri için Yol'dan sapıyorlar.
[17] yargıla(n)mak, sonuca bağla(n)mak, bütü(n)lenmek, bitirilmek
[18] **l-ḥasrati** : inleme, iç acısı, ökünç, üzüntü, batkı.
[19] Yargı Günü
[20] "[Putlar], insan elinin eseridir. Ağızları var, konuşmazlar, gözleri var, görmezler, kulakları var, duymazlar, Soluk alıp vermezler." (Mezmurlar 135/15-17).

19/45. "Ey babam! Evet ben, Rahman'dan (gelecek) bir ezincin sana dokunmasından, böylece sen, (Cehennem'de) Şeytan'a ege olursun diye korkuyorum."
19/46. (Babası), "Ey İbrahim! Sen, tanrılarımı kıskanıyor musun[1]? Evet, (bundan) caymazsan seni kesinlikle kovacağım[2]; sen artık uzun bir süre benden uzaklaş", demişti.[3]
19/47. (İbrahim), "(Umarım) sana (Tanrı'dan gelecek) bir esenlik[4] olur. Senin için İdimden yarlıganma dileyeceğim. Evet O, bana karşı sokulgandır[5]" demişti.
19/48. "üstelik ben İdimi çağırışta(n sonra) yakınan biri olmayayım diye[6] sizlerden, ayrıca Allah'tan başka çağırdığınız ne varsa, ben uzak duracağım, üstelik ben (ancak) İdimi çağıracağım."
19/49. Böylece o, onlardan, ayrıca onların Allah'tan başka çağırdıkları nesnelerden uzaklaşınca, kendisine İshak'ı, ayrıca Yakup'u armağan etmiş, üstelik her birini Salıkçı yapmıştık.
19/50. Ayrıca Biz, bağışımızdan[7] (alıp) onlara armağan ettik, üstelik onlar için (önceden) sözü verilmiş[8] yüce bir ün[9] yaptık.

[MUSA'NIN, İSMAİL'İN, İDRİS'İN ÖYKÜSÜ]

19/51. Ayrıca Bitik'te Musa'yı anımsat. Evet o, katıksız[10] biri, ayrıca bir Elçi, bir Salıkçı[11] idi.
19/52. Ayrıca Biz ona, Dağ'ın sağ yakasından seslenmiş, üstelik gizlice konuşmak[12] için onu (Kendimize) yaklaştırmıştık.
19/53. Ayrıca esirgememizden (ötürü), kardeşi Harun'u bir Salıkçı olarak ona armağan ettik.[13]
19/54. Ayrıca Bitik'te İsmail'i anımsat. Evet o, (ilettiği) söz (konusunda) doğrucu biri, ayrıca bir Elçi, bir Salıkçı idi.
19/55. Üstelik o, yakınlarına (Tanrı'ya) Bağlılığı[14], ayrıca arınıklığı[15] buyuruyordu[16], üstelik o, İdisince beğenilen biri idi.
19/56. Ayrıca Bitik'te İdris'i[17] anımsat. Evet o, doğrucu biri, bir Salıkçı idi.
19/57. Üstelik Biz onu üstün bir yere yükseltmiştik.[18]
19/58. İşte bunlar, Adem'in soyundan, ayrıca Nuh'la birlikte (gemide) taşıdıklarımızdan, ayrıca İbrahim ile İsrail'in soyundan, üstelik (kendilerine) kılavuzluk ettiğimiz, ayrıca seçtiklerimiz arasından Allah'ın

---

1 **arāğibun**. Amaçlama (94/8), isteklenme; kıskanma. Bu konuda bk. **qnt***
2 taşlayarak kovma. (81/25). Kargışlamak*.
3 Öfkelenen babası İbrahim'i evinden kovar ve kendisini Nemrut'a verir (Bereshit Rabba, Yaratılış Bölümü).
4 **salāmun**. Esenlik senin üzerine (*Rylands*); 2 - Buradaki (Öteki ?) Yaşam'da gidilecek yere "sağ salim" varma. (Akat) **šalāmu** : gidilecek yere esenlik içinde varma; öndeyi (kehanet; düşte görülen ne ise o) olumlu olarak gerçekleşme; borcu bütünü ile ödeme. 3 - (Oğlun İbrahim / Tanrı) ile anlaşma, yatışma. **aslamā** (37/103).
5 **ḫafiyyan**. "bağırsak" [bağıra giren, bağırdaki] (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*). Allah, (yanıma sokulup, içtenlikle) beni dinleyendir. 7/187'de **ḫafiyyun**, birisinin yanına sokulup gizli olanı bilen ya da fısıldayan anlamındadır. 47/37'de ise **fayuḥ'fikum**, (yanına) sokulmak. Sokulgan, birisine yaklaşıp, kaynaşıp kendini sevdiren, dolayısı ile onun içinde olanı bilen (dil avcısı, casus) demektir. Oysa Türkçeye genel olarak lütüfkar [iyiliksever, iyilik eden] diye çevirilir. **ḫafiyyun** ile **bārrun** eş anlamlıdır *(Al-Jalalayn)*. **bārran** (kucaklayan) için bk. [brr]*.
6 sizin uğrayacağınız ezince uğratılmamak için
7 varlık ve çocuklar *(Al-Jalalayn)*. "Ama Rab, İbrahim, İshak ve Yakup'la yaptığı antlaşmadan ötürü, İsrailliler'e iyilik etti. Onlara acıyıp yardım etti. Yok olmalarına izin vermedi. Onları şimdiye kadar huzurundan atmadı." (2. Krallar 13/23).
8 **ṣidqin**. 26/84. 1 - (önceden) verilmiş söze uygun olarak. 2 - Parlak, kutsanmış, başarılı. 3 - Herkesin paylaştığı (beğendiği). Sadaka*
9 **lisāna ṣidqin** (26/84). 1 - Dil : söz, antlaşma. İbrahim'in Allah ile yaptığı Antlaşma'ya uygun olarak. Tanrı, Eski Antlaşma'da İbrahim, İshak, Yakup ile "sonsuza dek geçerli bir antlaşma" yapar. bk. Mezmurlar. 2 - **liṣānu** : dil, konuşma; ün; (Asur) : dil, dedikodu, çene çalma. "Onları iyi övülmüşlerden yaptık" (*Rylands*).
10 **muḫlaṣan** : 1 - İçine katık konulmamış, süzülmüş, arı (kimse); 2 - (Tanrı'ya) ortak katmayan. Halis*
11 2 - (o), salıklayan (salıkçı olan) bir Elçi idi.
12 **nağiyyan** : (birisi ile) gizlice konuşma, (birisine) gizem arkadaşı olma (12/80). "Rab Musa'yla iki arkadaş gibi yüz yüze konuşurdu." (Çıkış 33/11).
13 "Rab, "Bak, seni firavuna karşı Tanrı gibi yaptım" dedi, "Ağabeyin Harun senin peygamberin olacak." (Çıkış 7/1). Kuran'da ise [Bizim adımıza konuşabilmen için] Biz sana yetkilik belgesi verdik denilecektir (23/45).
14 **bil-ṣalati**. 31. Bildiri; 20/132. Bu bağlılığın, antlaşmanın bozulması için bk. 59. Bildiri.
15 **wal-zakati**. 31. Bildiri
16 dç : "Ailesine namaz ve zekâtı emrederdi." (*Diyanet*)
17 **id'rīsa** : İdris. *A. Jeffery*, 52.
18 İdris'in göğe, Tanrı'nın yanına çıkışı için bk. Kuran 53/1-18. "[İdris], Tanrı yolunda yürüdü, sonra ortadan kayboldu; çünkü Tanrı onu yanına almıştı." (Yaratılış 5/24).

(kendilerine) gönenç verdiği Salıkçılardır. Onlar, Rahman'ın Bildiriler'i kendilerine anlatıldığında yere, kapanarak üstelik ağlayarak düşerlerdi.
19/59. Ancak, onlardan sonra (onların) yerine, (Antlaşma'ya olan) Bağlılığı yitiren[1], üstelik tutkuları[2] izleyen bir kuşak geçti. Artık onlar yakında Şaşkınlık[3] (Çukuru ile) karşılaşacaklar,
19/60. ancak, (yanıldıktan sonra) çevrilen[4], ayrıca inanan, ayrıca arındırıcı eylemler eyleyenler dışında. Onlar Cennet'e girecekler, üstelik (kendilerine) hiç yazık edilmeyecek,
19/61. Rahman'ın, kullarına (Kendisi) orada değilken[5] söz verdiği Adn Bahçelerine (girecekler). Evet! O'nun verdiği söz, yerine gelecek olandır.
19/62. Orada boş sözler[6] değil ancak "Esenlik Olsun!" (sözünü) işitecekler. Ayrıca onların orada, gün ağardığında ayrıca gün karardığında azıkları olacak.
19/63. İşte, kullarımız içinde sakınmış olanlara kalıt olarak vereceğimiz Cennet budur.

[MELEKLERE TAPAN ORTAK KOŞUCULARIN YERİLMESİ]

19/64. (Çağıracağınız Meleklerin), "Biz, ancak senin İdinin buyruğu ile ineriz. Önümüzde, ayrıca arkamızda, ayrıca bunlar arasında ne varsa O'nundur. Senin İdin unutkan[7] değildir" (diyeceğini unutmayın)!
19/65. O, göklerin, ayrıca yerin, ayrıca ikisi arasında olan nesnelerin İdisidir. Artık O'na tap, üstelik O'nun tapılmasında sürekli ol[8]. O'nun için bir benzer[9] biliyor musun?
19/66. Ayrıca insan, "Ben öldüğümde, (gömütten) yaşar olarak kesinlikle çıkarılacak mıyım?" der.
19/67. Oysa insan, önceden hiçbir nesne değilken Bizim kendisini yarattığımızı anımsamaz mı?
19/68. Böylece senin İdin (ant içer)! Biz onları, ayrıca Şeytanları kesinlikle toplayacağız. Sonra onları (uysallıkla yere) diz vurmuş olarak[10] Cehennem'in çevresine[11] kesinlikle yerleştireceğiz[12].
19/69. Sonra her bölükten Rahman'a karşı en ileri gideni[13] kesinlikle çekip çıkaracağız.
19/70. Sonra Biz, (Cehennem)in içinde (Ateş'te) ısıtılmaya daha çok yakışmış olanları kesinlikle bileceğiz.
19/71. Ayrıca sizden oraya[14] indirilmeyecek[15] kimse olmayacak. Bu, İdin için yargılanmış bir kaçınılmazlıktır.
19/72. Sonra sakınıkları[16] kurtaracağız, üstelik Biz yazık edenleri orada (Yasa önünde yere) diz vurmuş[1] olarak bırakacağız.

---

[1] krş. **bil-ṣalati** (31. Bildiri). **aḍāʿū l-ṣalata** : (Allah'ın, İsrailoğulları ile yaptığı) Antlaşma'dan uzaklaştılar. dç : "namazı zayi eden" (*Diyanet*).
[2] 1 - geçerli olmayan [yanlış olan]. Tutku*; 2 - göz önünde canlandırılan, gözün biçim verdiği (putlar). İsa'ya bakıp onun yerine Tanrı'yı görme. 3 - Elleri ile yazdıkları Bitikler'i, Tanrı'dan gelen Bitik gibi gördüler. Şehvet*
[3] **ġayyan** : Gelenekler Gayya'yı, Cehennem'de bir kuyu olarak yorumlar. Zerdüştçüler'de "Yalan Evi". 62. Bildiri'deki "boş söz" ve "esenlik olsun" deyimleri Zerdüştçülükten bir alıntıdır. **al-ġayi** : şaşkınlık, şaşırma, karanlık, karmakarışıklık (*Lane*) (2/256, 7/146, 7/202). Sami dillerinde [**gwy**] : yanılmak, şaşırmak. Çukur*. "İnecek olanlar" için bk. 71. Bildiri. (Habeş) **g(w)yy**, **g(w)ayya** : uçma, uçuş. Türkçedeki gibi bunu "uçurum" diye mi anlamalı? (Habeş) **mag(w)yəy** : uçuş, kaçış, sığınak. Krş. **mawbiqan** (18/52). Bu kök, Medine döneminde, yalancı kılavuzu, üstelik karanlıkta izledikleri için Yol'da giderken "şaşıranlar" için kullanılır (örneğin 2/257)
[4] **tāba**
[5] **bil-ġaybi** : görülmeyen, görmedikleri, burada olmayan. 1 - (Söz verildiğinde, o dönemde) kendileri orada değildi; 2 - (salt putatapıcılar için) kendileri Rahman'ı gör(e)meden.
[6] Yast 19/33'de "boş söz" deyimi "yalan" diye geçer. Cennet'e gitmeyenler, "Yalan Evi"ne gönderilirler. krş. **ġayyan** (59. Bildiri).
[7] **nasiyyan**. (Arap) **nasiya**. (Habeş) **nasaya** (I). 1 - O, unutkan değildir; 2 - (Yemen) O, ertelemez. Biz Melekler, Songün geldiğinde kesinlikle ineceğiz. Allah, o günü ertelemeyecek. 3 - (Habeş) **nāḥsaya** : unutma; [yapılan suçu unutup] bağışlama, göz kapama. Bu Bildiri, Melekler'e tapan ortak koşuculara (81. Bildiri) verilen bir gözdağıdır : Allah ile aranızda aracı kıldığınız Melekler, sizin gibileri ezince uğratmak için Allah'ın buyruğu ile inecekler; kendilerini çağırdığınızda sizi Allah'a karşı korumak için değil.
[8] **wa-iṣ'ṭabir** : 1 - [**ṣbr**] : (Allah'a taparken) sürekli, kesintisiz yap, kalıcı ol, tutucu ol (20/132; 54/27); Ara sıra, Allah'ı bırakıp başkalarına tapma. 2 - düşün; 3 - amaçlı ol, çaba göster. Katlanmak*
[9] **samiyyan** : 1- adaş (7. Bildiri). Ataşıķ (*A. Ata, "Hapax"*, 6); 2 - (çağırıyı) duyan, dinleyen kimse; 3 - benzer (olan biri).
[10] Diz vurmak*
[11] Cehennem'in girişi, Ateş'e atılmadan önce Cehennem'de beklenilen yer. bk. 37/68'in dipnotu
[12] (Yemen) aşağılık edeceğiz, küçük düşüreceğiz; (Arap) bulunduracağız.
[13] ʿ**itiyyan** : 1 - (Arap) en ileri. (Yemen) ürün olgun olma. (19/8); 2 - (Yemen) sık sık dilekte bulunmak, dilekçe verme. 3 - (Yemen) (suyu, depoya) taşırma; [taşkın].
[14] Cehennem'in çevresine, girişine. Şaşkınlık (Çukuru'na) **ġayyan** (59. Bilidiri)
[15] aşağıya götürülmek, "Çukur'a indirilmek". wrd*.
[16] sakınuk (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an", 223*)

19/73. Üstelik, kanıt olarak Bildiriler'imiz kendilerine anlatıldığında, karaçalan kimseler inananlara, "Bu karşıtçı iki bölükten hangisinin konumu[2] seçkin, ayrıca derneği[3], benimsenecek[4] olandır?" derler.
19/74. Oysa, onlardan önce varlık, ayrıca görünüş bakımından benimsenmiş[5] olan nice kuşağı yok etmiştik!
19/75. Sen (onlara), "Sapıklık içinde olan kimse (unutmasın); artık, o(nun gibi)ler (kendilerine) söz verilen ne ise onu - ya ezinci ya da Saat'i - görene dek Rahman kendi(ler)i için (yaşam) süresini kesinlikle uzatsın. Böylece onlar, kim konum bakımından kötüdür[6], ayrıca üye (sayısı)[7] bakımından daha çok güçsüz bırakılmıştır[8], bilecekler" de.
19/76. Ayrıca Allah, kılavuzlananlarda[9] kılavuzlanışı[10] artırır, üstelik kalıcı olan arındırıcı eylemler, İdin'e göre, ödül olarak[11] seçkin olan, ayrıca sonuç[12] bakımından seçkin bir (tutum)dur.
19/77. Bildirilerimiz'e karaçalıp, "Bana, kesinlikle varlık, ayrıca çocuk verilecek" diyen kimseyi gördün mü?
19/78. (Yukarı çıkıp) Gizem'i mi gördü[13], ya da Rahman'dan bir sözleşme mi edindi?
19/79. Yok! Biz onun ne söylediğini yazıyoruz, üstelik onun için ezinci uzattıkça uzatacağız.
19/80. Üstelik o (kimse), ne söylediyse[14] o, Bize kalacak[15], üstelik kendisi Bize tek başına gelecek.
19/81. Ayrıca kendileri için yürütücü[16] olsunlar diye Allah'tan başka tanrılar[17] edindiler.
19/82. Yok! (Bu tanrılar), onların tapışına[18] karaçalacak, üstelik kendilerine karşıt çıkacaklar[19].
19/83. Karaçalıcıların üzerine, kendilerini kışkırttıkça kışkırtan Şeytanları[20] gönderdiğimizi görmedin mi?
19/84. Artık onlar için (ezinç konusunda) erkenci olma. Biz (şimdilik) onlar için (suçları) ancak bir bir[21] sayıyoruz.
19/85. Sakınıkları, (ödüllerini) ödeyerek[22] Rahman'a toplayacağımız Gün'ü (anımsa),
19/86. ayrıca (işte o Gün) kendi yolunu izleyenleri, (Çukur'a) düşmüş olarak[23] Cehennem'e süreceğiz.
19/87. Aracılığı, Rahman'dan bir sözleşme edinen kimseden başkaları, yürütmeyecek.

[İSA, RAHMAN'IN OĞLUDUR DİYENLERİN YERİLMESİ]

19/88. Ayrıca onlar, "Rahman bir çocuk edindi![1]" dediler.

---

[1] Diz vurtmak*
[2] yer, durum, konum. Birisinin toplum içinde bulunduğu aşama.
[3] **nadiyyan** : toplantı, arkadaş topluluğu, dernek, kurul. Mekke'deki Satıcılar Derneği. Değişik anlamlar için bk. 96/17'ının dipnotu. Bakışım nedeniyle bir sonraki Bildiri'deki **ğundan** (75. Bildiri) ile eş anlamlı olmalıdır. Bir satman [gezgin satıcı] olduğu ileri sürülen Elçi Mehmet'in bu derneğin bir üyesi olmaması ilgi çekicidir.
[4] **aḥsanu** : Güzel*
[5] **aḥsanu** : 1- korunmuş; 2 - benimsenmiş. Güzel*
[6] "kötü konum" deyimi için bk. 25/34
[7] **ğundan** : ordu, sürü. [Sayısı çok olan (72/24)] topluluk, üyeler, yardımcılar. Krş. **nadiyyan** (73. Bildiri)
[8] itilmiş, kakılmış. Küçümsenenler*
[9] kılavuzu izleyenlerin, kılavuz edinenlerin.
[10] **hudan**. 1 - kılavuzlanma (yeteneği) (18/13). 2 - Tümce bağlamına bakılırsa değişik anlamlar : sevinme, sevinç, mutluluk. Kılavuzlanmak*
[11] **ṯawāban** : karşılık olarak. (Yemen) kulun tanrıya, tanrının kula vereceği karşılık; onarma, onarım, ödül; (Osm) sevap.
[12] **maraddan** : Dönüş yeri (?). 1 - Allah'a verilen Ödün'ü / ödüncü, Öteyaşam'da geri almak; yeniden ele geçirmek. Ötayaşam'ı elde etmek; 2 - (Akat) [**rdd**] : izlemek. İzlenilecek (eylem); 3 - (Habeş) inat etmek, direnmek. 2. ve 3. anlam, "azim" ile nerdeyse eş anlamlıdır.
[13] **aṭṭalaʿa**. Yüksek bir yerden gözetleme, yukarı çıkıp bakma.
[14] 77. Bildirideki varlık ve çocuklar.
[15] ssç : (o nesnenin) kalıtçısı Biz olacağız.
[16] buyurucu, komut verici, yürütücü; öğütleyici. Aziz*
[17] 64. Bildiri'de söz konusu olan Melekler.
[18] onların kendilerine kul oluşunu. Onlar bizim kullarımız değildi; biz onlara, bize tapın demedik.
[19] Bu tanrıların kendilerine tapanlara karşı çıkmaları için bk. 28/63
[20] Yalancı Elçiler. Kılavuz olduklarını ileri süren düzmeciler.
[21] 1 - bir bir, teker teker sayarak; toplayarak; 2 - süre, dönem. Geri kalan süreyi (sayıyoruz). bk. 94. Bildiri.
[22] **wafdan**. Saygın birisinin önüne çıkma; saygın birisinin önüne belirli konuda görüşmek için ya da kendisini kutlamak için çıkma, elçi olarak gitme diye anlaşılır (*Lane*). krş. (Habeş) [**wfy**] ile türevleri. (Arap) [**wfy**] : borç ödeme.
[23] **wir'dan** : 1 - (Ateş ile, erimiş maden ile) sulamak için. Ayrıca **wrd*** köküne bakılırsa susamış diye değil, sulamak için (aşağıya) götürülen (sürü) diye anlaşılmalıdır. 2 - (Yemen) : Orduyu, savaş alanına sürmek; 3 - (Yemen) : Düşmüş, düşürülmüş olarak. [Çukur'a inmiş, diz üstü düşmüş, diz vurmuş olarak]. Krş. **wardatan** (55/37) : [yanık deri, eriyip] akmak, düşmek, soyulmak. Susak, yalak, sulama yeri anlamı için bk. **l-wir'du** (11/98)

19/89. Doğrusu siz, dışlanacak[2] bir konuyu ileri sürdünüz!
19/90. Bu (öneri)den ötürü nerdeyse gökler çatlayacak, ayrıca yer yarılacak, ayrıca dağlar ufalanıp[3] yıkılacak,
19/91. Rahman'a bir çocuk tanıdılar[4] diye.
19/92. Oysa çocuk edinmek Rahman'a yakışmaz!
19/93. Göklerde, ayrıca yerde kim varsa tümü, Rahman'a ancak kul olarak gelecek.
19/94. Evet O, onların[5] sayımını yaptı, ayrıca onları bir bir saydı.
19/95. Üstelik Diriliş Günü onların tümü, O'na tek başına gelecek.
19/96. Evet! İnanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler eyleyenler (unutmasınlar), Rahman, onlar için tutunacak bir yer yapacak[6].
19/97. Artık sen, (Rahman ile) dayanışık olanları[7] onunla muştulayasın, ayrıca onunla yatıştırılacak[8] (olan) bir toplumu[9] uyarasın diye böylece Biz onu[10] senin dilinde (indirerek anlaşılmasını) kolaylaştırdık.[11]
19/98. Üstelik Biz onlardan önce kaç kuşağı yok ettik! (Bugün) onlardan birisini(n varlığını) seziyor ya da onlardan (gelen) bir fısıltı işitiyor musun?

38 - SAD DİZİSİ (Sad Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

38/1. Sad[12]. Öğüt verici[13] Kuran'a (ant olsun)![14]
38/29. (İşte), (dinleyenler, içindeki) Bildiriler'i yüklensinler[15], ayrıca anlayışı olanlar öğütlensinler diye sana indirdiğimiz kutsanmış[16] bir Bitik!

[ELÇİ İLE MEKKE KURULTAYI ARASINDA UZLAŞMA ÇALIŞMASI]

---

[1] Kimi Hristiyanlar, İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğunu ileri sürüyorlardı. Rahman, Yemenli Hristiyanların Tanrı'ya verdikleri addır. Bu bağlamda yer alan tekgeçişli **iddan**, **haddan**, **wuddan**, **rik'zan** gibi sözcükler bu Bildiriler'in Hicaz dışındaki bir bölgede yaşayan, Tanrı'ya Rahman adını veren bir topluma yönelik olduğunu düşündürür.
[2] **iddan** : çok kötü, çirkin diye anlaşılır. Tekgeçişlidir. 2 - (Arap) ʿ**iḍḍa** : kötü durumda olma, yoksun olma; (Habeş) ʿ**ḍḍ**, ʿ**aḍḍa** : yoksun bırakma, dokunca verme; yanlış davranma; çalmak, zorla alıp götürmek; çöl (gibi boş, ıssız) olma; ıssızlık; kimsesizlik, boşa gitme. (Habeş) ʿ**adada** : uzağa atılma, dışlanma, aşağılanma. Anlamı ne olursa olsun bu "nitelik" yüzünden göğün, yeryüzünün, dağların yarılması, çatlaması, ufalanması gerekir! 3 - (Yemen) **ḥdd** : kutsal (tanrıya yönelik, yöneltilmiş) kılma. 4 - (Habeş) ʿ**aḍada** : biçmek; (Arap) ʿ**aḍada** : ağaç kesme; bıçkı, orak ile kesme. Keskin : çok kesici, iyi kesen, kırıcı, incitici; etkili, sert. krş. (Arap) ʿ**aḍḍa** : dişleri ile tutma, ısırma.
[3] **haddan** : ufalanarak. Tekgeçişlidir. (Akat) **kadādu** : ovmak, ufalamak; **ẖadādu** : derince yarmak; kesmek.
[4] **daʿaw** : (Arap) çağırdılar. (Yemen) bildiler, tanıdılar. Dua*
[5] İsa konusunda karaçalanların
[6] **wuddan** : Sevilecek, uygun yer; Cennet. "Sevgi" diye anlaşılır, üstelik birlikte kullanılan "yapmak" yardımcı eylemi anlam sıkıntısı çıkarır. 1 - (Arap) : "sevgi" yapacak; 2 - uygun bir yer yapacak. (Yemen, Habeş) [**wdd**] : uygun, uyum; 3 - (Habeş) İçine koyulmak, uygunlaştırılmak, çengelle tutturulmak (42/23). Yerleşsinler / tutunsunlar diye onlar için (orasını) temel yapacak; (orada onlar için) kazık çakacak. Kök için bk. **mawḍūnat** (56/15). Değnek*. Ses benzerli (Habeş) [ʿ**wd**] : dönüp dolaşma; dönme, çevresinde dönme kökünden türeyen ʿ**awd**, ʿ**awād** (çoğul), çember, avlu, toplantı yeri, komşuluk anlamına gelirken ʾ**a**ʿ**wādāt**, yaşlı kimselerin (gidip) buluştuğu yer demektir. (Arap) [ʿ**wd**], ʿ**āda** : dönme; geri dönme. Tekgeçişlidir. Krş. Yakın anlamlı **mawaddata** (29/25). krş. (Türkçe) sevmek : birisine tutulmak. Öte yandan (Akat) **wadûm**, **udā'u**, köküne bakılırsa **wuddan**, birisine bir nesneyi atama; bilinmesini sağlama, ödenek anlamına da gelebilir. Ödenek anlamı için bk. Derece*
[7] Sakınmak*. Ortak koşuşu bırakıp ancak Rahman ile dayanışık olanlar, öteki tanrılara karşı Rahman'ı pekiştirecek olanlar bu ödülden yararlanabilecektir. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar" (*Diyanet*)
[8] 1 - kavgacı, tartışıcı; karşı çıkıcı. 2 - yatıştırılacak olan; kandırılması, inandırılması gereken; (inanç bakımından) hem orada hem burada olan (2/204). [**ldd**] için bk. Kat*. Çünkü Kuran bir sağaltıcı idi. Furkan*
[9] Bilen Bir Toplum İçin*
[10] Kuran'ı
[11] 44/58
[12] Giriş Simgeleri*
[13] öğütleyici; öğüt (olan, içeren)
[14] Bu Bildiri'den sonra gelmesi beklenilen Bildiri bir yanlışlık sonucu 38/29'a konulmuştur.
[15] sırtlansınlar; düşünüp taşınsınlar, izlesinler [dbr]*.
[16] **mubārakun** : kutsanmış, kutlu; (içeriği) aydınlatılmış, parlatılmış. Bereket*

38/2. Yok! Karaçalan[1] kimseler, yürütücülük[2] (yaparken) ayrılık içindeler.[3]
38/3. (Bunun nedeni) onlardan önce (de) nice uzlaşmayı[4] darmadağın etmiştik[5].

[OLAYLARIN AKIŞI]

(Kurultay'ın) toplantı[6] anı değilken onlar (toplantı için üyelerini) çağırmışlardı.[7]
38/4. Üstelik aralarından kendilerine bir uyarıcının gelmesine şaşmışlardı, ayrıca (o) karaçalıcılar, "Bu, bir büyücü[8], bir yalancıdır" demiş(ler)di,
38/5. "Tanrıları tek bir tanrı mı yaptı?[9] Evet bu, kesinlikle şaşılacak bir konu" (demişlerdi).
38/6. Üstelik onların danışmanları, "Yürüyün (gidin), üstelik tanrılarınız için direnin! Amaçlanan[10] konu kesinlikle budur" (diyerek toplantıdan[11]) ayrılmışlardı.
38/7. (Ayrıca), "Öteki (inanç) töre(sin)de[12] bunu[13] işitmedik. Bu, ancak bir uydurmadır".
38/8. "Anımsatma[14], aramızdan ona mı indirildi?" (demişlerdi). Yok! (Doğrusu) onlar Benim Anımsatmam konusunda karmaşıklık içindeler. Yok! Onlar, ezincimi şimdilik tatmadılar.
38/9. Yoksa, (Yasa'yı) yürütücü[15], ayrıca (azığı) verici olan senin İdinin esirgeme gizlengileri[16] onlarda mı?
38/10. Yoksa, göklerin, ayrıca yerin, ayrıca ikisinin arasındaki nesnelerin egemenliği[17] onların mı? Öyleyse sevinç[18] içinde (göğe) yükselsinler![19]. (Göğe çıksalar bile) (önceki) birleşiklerden[20] olanlar (gibi) burada[21] yenik bir ordu olacaklar.[22]
38/12. Kendilerinden önce, Nuh'un toplumu, ayrıca Ad'lar, ayrıca (sağlam) temelleri[1] olan Firavun (da) (Elçiler'i) karalamıştı,

---

[1] Mehmet'in, tanrısal bir Elçi / Kılavuz olduğunu yadsıyanlar.
[2] (kent, dernek içinde) yürütücü olma, komut verme. Değişik anlamlar için bk. Aziz*
[3] kent içinde yürütme gücü, komut verme kendilerinindir derken uyuşmazlık, aralarında geçimsizlik içindeler. Aziz* ."Mekke Kurulu / Satmanlar Derneği, Elçi Mehmet'e aracı göndererek bu yeni inanç ile kendi inançları arasında bir uzlaşma bulunmasını istemişti. Ancak, bir çözüm bulunamıştı." (Taberi).
[4] **qarnin**. (Arap) [**qrn**], **qarn** : 1 - kuşak, soy. 2 - Birbirine bağlanmış (yapraklar/kimseler); (uyaklı olduğu, "sesleri" birbirine uyduğu için) birbirine bağlanmış (dizeler, kimseler). Kuran*
[5] **ahlaknā**. 1 - (Arap) [**hlk**] : yok etme; kurutma, bozma; çürütme; bulaştırma (*Lane*). 2 - (Yemen) [**lqḩ**], **hlqḩ** : bozgunluğa uğratma; darmadağın etme, bozma.
[6] **manāṣin**. Tekgeçişlidir. 1 - (Arap) [**nwṣ**], **manāṣ** : kaçış; uzaklaşma; etkinlik, güçlülük; ilerlerken sürekli başını kaldırma [gözdağı verme ?]. Bu anlamlar (Yemen) **ns²ʾ** (erteleme), **mns²ʾ** (saldırı, düşmanı iteleme) ve (Arap) (**nūn sīn hamza**), **nasī** (erteleme) (9/37)de de bulunur. Dolayısı ile bu Bildiri'deki **mnṣ**, ayrıca ya (ezinç/yok ediliş için) ertelenme ya da (gönderilen Elçi'yi) kovma, iteleme, kaçırtma anlamına da gelebilir. 2 - (Yemen) **ns²ʾ** (erteleme), **mns²ʾ** : ordu toplama; oymak toplantısı. Bk. sonraki Bildiriler. Ayrıca bk. **l-aḩzāb** : birleşikler (10. Bildiri). Kureyş*.
[7] dç : "Biz onlardan önce nice nesilleri helâk ettik. Onlar da feryat ettiler, ama artık kurtuluş zamanı değildi." (*Diyanet*). Dil bigisi bakımından böyle bir çeviri onaylanabilir. Ancak bu bağlamda hiçbir anlamı yoktur.
[8] kahinlik taslayan biri; "yalancı elçi", "sahte peygamber"
[9] Rahman, Rahim, Gafur, Kadir, Aziz ve bunun gibi kimi tanrıların, Allah adı altında birleşip tekleşmesi. (Osm) Tevhit. "Adanmış adlar, Allah'ındır" (7/180). Ayrıca bk. 112. Dizi, Semed*
[10] (toplantıda) amaçlanan konu. (Arap) [**rwd**] : istemek, amaçlamak, kafaya takmak. (Habeş) [**rwd**] : izlemek; arkasından koşmak.
[11] 1- toplantıdan; 2 - uzlaşmadan
[12] **l-milati l-āḩirati** : Öteki (sonuncu) din; öteki inanç töresi, ilkesi. Tekgeçişlidir. Millet*.
[13] bütün tanrıların birleşip tek bir tanrı olması.
[14] öğüt, Kuran
[15] 2 - Yusuf gibi "Maliye Bakanı" olan; egemenliğin parasını, yiyecek (gizlengisini) elinde tutan. Aziz*
[16] saklama yeri, depo.
[17] **mul'ku** : 1 - Bir egemenin yönetimi altında olan toprakların tümü; ülke. 2 - (Ülke içinde bulunan kimselerin / nesnelerin) yürütücüsü, yöneticisi, buyruk vericisinin görevi. Bu bağlamda Melik* ile Aziz*, yakın anlamlıdır.
[18] 1 - İplerle / basamaklarla; 2 - (gizlenginin) bekçisi olarak; 4 - sevinç, çoşku içinde; 5 - savaşmak, sataşmak için. krş. bir sonraki Bildiri. Sebep*
[19] Egemenlik kendilerinin ise göğe çıkıp Tanrı'nın yerini alsınlar. Krş. 40/36-37. İpe tutunarak, ya da basamaklarla göğe çıkış konusunda bk. *M. Eliade, "Le problème du chamanisme"*.
[20] **l-aḩzāb**. 1 - (inanç, görüş bakımından) yandaşlar, yöndeşler takımı. 2 - (Habeş) dinsiz, tanrısız kimse (çoğul). 3 - saldırgan kimseler. (Yemen) silahlı çete. Bölük*
[21] gökte (alaylı konuşma)
[22] **mā hunālika** deyimindeki **mā** ilgeci (yok, olmaz gibi) bir olumsuzluk getiriyorsa bu deyim "burada olmayan" diye de anlaşılabilir. Bu durumda bu Bildiri şöyle olmalıdır : (Artık) burada olmayan (önceki) birleşiklerden olanlar (gibi onlar da) yenik bir ordu olacaklar.

38/13. üstelik Semud'lar, ayrıca Lut'un toplumu, ayrıca Çalılık'ta[2] oturanlar (da). İşte (yenik) birleşikler[3] bunlardı.
38/14. Her biri Elçileri ancak karaladılar[4]. Böylece Benim (onlara) karşılık verişim gerçekleşmişti.
38/15. Üstelik bunlar ancak, akıntısı olmayacak olan[5] (bir yanardağdan gelecek) tek bir Çığlık[6] bekliyorlar.
38/16. Oysa onlar, "İdimiz! Bizim payımızı[7] bize, Sayışma Günü'nden[8] önce (vererek) erkenleştir" derler.

[YANILIP, YANILGISINDAN GERİ DÖNEN, SONRA BAĞIŞLANAN ELÇİLER][9]
[DAVUT'UN ÖRNEĞİ]

38/17. Onlar ne söylerse, sen katlan, ayrıca dayanışlı olan[10] kulumuz Davut'u anımsa. Evet o, (Tanrı'ya) yankı verendi[11].[12]
38/18. Evet Biz, gün karardığında, ayrıca gün ağardığında[13] (Bizi) yüceltmeleri için kendisi ile birlikte dağları ödevlendirmiştik,[14]
38/19. ayrıca toplanmış kuşları[15] (da); tümü, ona yankı vererek[16] (övüşe katılırdı).
38/20. Ayrıca onun egemenliğini pekiştirmiştik. Üstelik kendisine bilgelik, ayrıca kandırışı[17] açığa koyma[18] (yeteneği) vermiştik.
38/21. Ayrıca (o) tartışmacının[19] öyküsü sana ulaştı mı? Hani onlar[20] (tapınaktaki) Issız Oda'nın[21] duvarına tırmanmıştı.

---

[1] **l-awtādi** : 1 - kazıklar, direkler (89/10). Firavun'lar bir güç simgesi, belirtkesi olarak ellerinde altından yapılmış bir ya da genel olarak iki kısa değnek taşırlardı. Bu yüzden "değnekli Firavun", "güçlü, erkli Firavun" anlamındadır. 2 - (Habeş) Temeller. Sağlamca oturmuş, sıkıca yerleşmiş yapılar, egemenlik (?). dç : "Piramitler" (*Hamidullah*). Değnek*.
[2] 15/78
[3] **l-aḥzābu.** 11. Bildiri'deki yenik ordular.
[4] Yalanlamak*. Bunlar arasında, gönderilen Elçiyi karalamayan olmadı.
[5] **fawāqin** : soluma, püskürtü, (süt) akıntısı. Tekgeçişlidir. 1 - esneme, soluk verme. Köktaş **afāqa** (7/143) : (bayılan birisi) yeniden solumak, ayılmak. 2 - Öteye atılmak, püskürtülmek. 3 - Hıçkırmak. Köken : (Habeş) **fahaqa**, **fahqa**. 4 - (Habeş) [**fwq**] : sıçramak. (Kendisinde) Soluk alma, esneme, hıçkırık tutma, sıçrama olmayan. Çığlık*. Üst*. Bu Bildiri'de yanardağdan korkunç bir ses gelir, ancak yanardağ ayılmaz, solumaz, hıçkırmaz, (memeye benzeyen) yanardağdan "süt gelmez"; "süt veren" bir yanardağının o an, "süt vermediği, sütünün kesildiği bir andır". (Habeş) : Mide ekşimesinden dolayı yemek borusunda duyulan yanıklık. Kusan, duman çıkaran yanardağ için bk. **ġāšiyat** (88/1). Benzer bir anlam için bk. **taqhar** (93/9).
[6] Çığlık* : yanardağ patlaması.
[7] ezinç payımız. Alaylı konuşma.
[8] İyi ve kötü edimlerin oranlanacağı, sayılacağı gün. "Tek tek sayılan edimler"in (19/84) dökümünün çıkarılması.
[9] Aşağıda verilen örneklere bakılırsa Elçi Mehmet de bir ara yanılmış, sonra Tanrı kendisini bağışlamış olmalıydı. Bu yanılgının 2. Bildiri'den sonra anlatılan bağlamda, Mekke Kurultay'ına karşı, Semed* konusunda olup olmadığı belirsizdir. "Şeytan Bildirileri" (?).
[10] **ḏā l-aydi.** Güçlü, dayanıklı. krş. 51/47.
[11] **awwābun** : 1 - (alışık olarak kaldığı yere sık sık) geri dönenen (*Lane*). Krş. **lil'awwābīna** (17/25) "geri dönenler. 2 - (Sık sık gidip gelen ses gibi) yankı veren, yankılayan; 3 - (yanıldıktan sonra / Tanrı kendisini çağırdıkça) geri dönen, "tövbe eden"; 4 - (Ok atmak için) elini yayına / kirişine atan (*Lane*). Arp ya da lir çalan; Arp, lir eşliğinde Tanrı için ezgiler söyleyen.
[12] Davut (kendisini/Tanrı'yı), ezgiler söyleyerek yüceltir, pekiştirir, desteklerdi.
[13] 2 - [gece] kimse görmeden, ayrıca [gündüz] açık açık, herkes görürüyken. Elçi Mehmet de günde iki kez tapınırdı.
[14] **saḫḫarnā**. Krş. **suḫriyyan** (43/32). İş gördürmek, ödev/görev vermek. Bu ve bundan sonraki Bildiri için bk. "Dağlar, bütün tepeler, meyve ağaçları, sedir ağaçları, yabanıl ve evcil hayvanlar, sürüngenler, uçan kuşlar." (Mezmur 148/9-10). "Rab'bin adına övgüler sunsunlar, çünkü yalnız O'nun adı yücedir. O'nun yüceliği yerin göğün üstündedir." (148/13). Ayrıca bk. *M. Philonenko, "David Humilis et Simplex"*. Bk. 21/79.
[15] Dinler Tarihi içinde Davut, Yunan mitolojisindeki Orfe (Orpheus) ile eş tutulur. Arpı ile ezgiler söylediğinde sesi çok güzel olduğu için kuşlar bile beğeni içinde onun çevresinde toplanırdı. bk. *H. Stern, "Un Nouvel Orphée-David*"; *M. Philonenko, "Une tradition essénienne"*.
[16] **awwābun** (17. Bildiri). Yankı yapan, yankılayan, yanıt veren. Davut'un söylediklerini yineliyorlar, yankılıyorlardı. (Habeş) **bwʾ :** kendisine katılarak, sokularak. (Arap) **bāʾa** : geri dönmek. (Arap) gelmek (Noeldeke).
[17] **l-ḫiṭābi** : başvuru, öneri, kandırma, inandırma, sav. Hitap*. Bk. 23. Bildiri.
[18] **faṣla**. [**fṣl**] : açığa, açıklığa, ortaya çıkarma; açıklama; kabukları yolma. Fasıl Günü*
[19] **l-ḫaṣmi** : tartışmacı; çekişen. Burada ve 22. Bildiri'de yer alan bu sözcük için bk. **ḫaṣmāni** (22/19) : ayırım yapmak; (kendi sorumlarını, koyunlarını) ayırmak.
[20] Tanrı'nın gönderdiği, insan kılığına girmiş, iki Melek. Tanrı'nın, onları Davut'u sınamak için gönderdiği sonradan açığa çıkar (24. Bildiri)
[21] Bir tapınağın en yüksek, en saygın yeri, odası. Herkesin giremeyeceği oda. Mihrap*

38/22. Hani onlar Davut'un yanına girmiş, üstelik (Davut) onlardan korkmuştu[1]. (Ona), "Korkma! (Biz), birimiz ötekisini imrenmiş[2] iki tartışmacı(yız). Sen artık aramızda doğrulukla yargı ver, ayrıca (bu konuda) korkma[3] ayrıca bizi, düz yola[4] güt" demişlerdi,
38/23. "Doğrusu bu benim erkek kardeşimin doksan dokuz dişi koyunu var, oysa benim bir dişi koyunum[5] var. "Bana, kandırmak (amacı) ile[6] öğüt verip[7] (bakımı için) artık onu ben(imkiler)e kat[8]" dedi[9]."
38/24. (Davut), "O, senin dişi koyununu kendi dişi koyunlarına (katmak) istemekle[10] kuşkusuz sana yanlış davrandı. Üstelik doğrusu ortakların çoğu birbirlerini kesinlikle imrenir[11]. İnanan, ayrıca (imrenişten) arındırıcı eylem eyleyenler dışında, ancak onlar(ın sayısı) azdır!" demişti. Üstelik (gerçek açığa çıkınca)[12] Davut, Bizim kendisini sınadığımızı anladı[13]. Böylece İdi'sinden yarlıganma diledi, ayrıca bel büküp (yere) düştü, üstelik (doğruluğa) geri döndü.[14]
38/25. Böylece Biz onu yarlıgadık. Üstelik doğrusu, Biz'den kendisi için kesinlikle (bir) suç çıkarma[15], üstelik atanmış bir dönüş yeri olacak.
38/26. "Ey Davut! Evet Biz yeryüzünde seni, (Bizim yerimize) ardıl[16] kıldık. Artık insanlar arasında doğrulukla yargı ver, üstelik tutkuyu[17] izleme yoksa o (tutku) seni Allah Yolu'ndan saptırır." Evet! Allah Yolu'ndan sapanlar (unutmasınlar), onlar Sayışma Günü'nü unutmuş oldukları için kendilerine katı bir ezinç olacak.
38/27. Üstelik (unutmasınlar)! Biz göğü, ayrıca yeri, ayrıca ikisinin arasında ne varsa onları boşuna yaratmadık. Bu, karaçalan kimselerin sanısıdır. Böylece yazıklar olacak (buna) karaçalan kimselere, Ateş'ten (ötürü)![18]
38/28. Yoksa inanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyenlere, yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlar gibi mi davranacağız? Yoksa Biz sakınıklara, aldatanlara[19] (yaptığımız) gibi mi yapacağız?[20]

[SÜLEYMAN'IN ÖRNEĞİ]

38/30. Ayrıca Davut'a Süleyman'ı armağan etmiştik, o[21] mutluluk verici bir kuldu. Evet o, (yanılgıdan) geri dönendi[1].

---

[1] Bu sırada Davut, tapınağın en kutsal odasında idi. Oraya gelişigüzel insanlar giremezdi. Mihrap*
[2] **baġā** : amaçlamış, isteklenmiş, imrenmiş, varlığına göz dikmiş.
[3] **tuš'ṭiṭ** : Tekgeçişlidir. "Sen, haksızlık etme, aşırı gitme" diye anlaşılır. Köken için bk. **šaṭaṭ** (18/14, 72/4).
[4] **sawāi aṣ-ṣirāṭ** : 1 - inişi, çıkışı, kıvrımı olmayan yol; 2 - yerleşik [istiva etmiş] yol. Burada "yol", sorunlardan "çıkış yolu" ya da "girişim" (yola giriş) anlamındadır.
[5] dişi kuzu (2. Samuel 12. Bölüm)
[6] **l-ḫiṭāb**. Birisinin kanmasını sağlamak için öneride bulunma. **fī l-ḫiṭābi** : kandırış içinde. Krş. 20. Bildiri. Hitap*.
[7] komut, öğüt verdi. Aziz*
[8] **akfil'nīhā**. Onu bana (benim koyunlarıma) kat. Anlam için bk. 20/40; Hezekiel*
[9] Sonunda koyunu geri vermedi, böylece beni kandırmış oldu.
[10] Tevrat'ta, çok koyunu olan varlıklı kişi, yoksulun tek kuzusunu, gelen bir konuğa yemek olarak sunar. "Zengin adama bir yolcu uğradı. Adam gelen konuğa yemek hazırlamak için kendi koyunlarından, sığırlarından birini almaya kıyamadığından yoksulun kuzusunu alıp yolcuya yemek hazırladı." (2.Samuel 12/4).
[11] **layabġī**. bk. 22'inci Bildiri (**baġā**)
[12] Tevrat'ta, bu öykü şöyle sonuçlanır : Yoksulun kuzusu, kendisininmiş gibi davranan kimsenin Davut olduğu ortaya çıkınca, Davut, suç işlemiş olduğunu, anlar, böylece İdisi kendisini bağışlar (2. Samuel 12/13). bk. 26. Bildiri.
[13] **ẓanna**. 1 - sandı, kestirdi, düşünüp anladı. 2 - yanlış sanıda bulundu (27. Bildiri), yer değiştirdi, (yerinden) ayrıldı, sıvıştı anlamları için bk. Zina*. Davut'un (yer, inanç, doğruluk bakımından) "bir yerlere" gitmiş olmalıdır. Çünkü, sonradan "oradan" geri döner (bk. bir sonraki tümce). Not : Bu öyküde anlatılan "dişi koyunlar", *Tafsir Al-Jalalayn*'a göre, "kadınlar" diye anlaşılır. Kuran'ın, kadınlar konusunda çarpıtılma çabaları özellikle Medine dönemli Bildiriler'in yorumlarında görülür.
[14] **anāba** : geri döndü. Çünkü doğruluktan uzaklaşmıştı.
[15] (Suçunun çıkarılıp, Tanrı'ya) yaklaştırılması (39/3,4). [zlf]*. Suçu çıkarılmamış olan kimse Cehennem'e gideceği için Tanrı'nın Bahçesi'ne gidip Kendisine yaklaşamaz.
[16] "kılık değiştirip" (birisinin) yerine geçen, (birisi) adına konuşan, birisinin yerine geçen (ardıl) kimse (2/251). (Yeryüzündeki işlerin) bakanı. Halife*
[17] geçerli olmayanı [yanlış olanı]. Tutku*
[18] Ateş, kendilerine yazık edecek.
[19] **al-fuğār** : Fecir*. Yalancılar, aldatanlar, uyduranlar. Sakınanlar, (yanlış inançtan) arındırıcı eylemlerde bulunurlar, bozguncular ise (ortak tanrılar) uydururlar, doğru inancı bozarlar. Sakınmak*, Bozguncular*.
[20] Yanlış yere konulan 29. Bildiri, 1. Bildiri'nin arkasına taşındı.
[21] Süleyman

38/31. Hani ona, kaçamak (olsun diye)[2], soylu[3] koşu atları sunulmuştu.
38/32. Böylece (bir süre sonra, Süleyman), "Evet ben, seçkinlik[4] sevgisini[5] - (İdimi anış, benden) uzaklaşıp[6] gizlenene[7] dek - İdimin anılmasına yeğledim"[8] demişti.[9]
38/33. (Böylece yerinip), "Getirin onları bana!" (demiş) artık (atlarda ne varsa) bacaklara, ayrıca boyunlara tek tek el atıp (kesmeye)[10] koyulmuştu.
38/34. Ayrıca, doğrusu Biz onun tahtının[11] üzerine yaldız[12] saçarak[13] Süleyman'ı sınamıştık[14]. Sonra kendisi (yanılgısından) geri dönmüştü[15].

---

[1] **awwābun**. 17, 19 ve 44. Bildirilerde olduğu gibi (her suç işleyişinden sonra yine Allah'a) geri dönendi (tövbe edendi) anlamındadır. Bundan sonraki Bildiriler'de, Süleyman'ın iki kez yanıldığını ve her yanılgıdan sonra yeniden İdisine döndüğü belirtilir. Bu nedenle kendisi, Allah'ı mutlu kılıyordu. Kuran'daki bu geçiş, Yahudiler'in Söylenceleri'nden bir alıntıdır (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 4, 129, 159*). Süleyman, alçak gönüllü olması gereken bir Yahudi kralının işlememesi gereken üç suçu işler : 1 - çok sayıda at edinmek (bir sonraki Bildiri); 2 - Aşırı varlık (gümüş, altın) biriktirmek (31. Bildiri); 3 - Yahudi olmayan bir kadınla evlenmek (Bu konu Kuran'da yer almaz) (Nehemya 13/26). Ayrıca, Süleyman'ın, kendi kendine büyüklenmesi konusu için bk. 27/19'un dipnotu.

[2] **bil-ʿašiyi** : 1 - gece olunca; 2 - karanlıkta kimse görmeden; 3 - karanlıkla / karanlığa bürünen (eylem); 4 - yüzünü karatmak [utandırmak] için. Krş. "(karanlığa bürünerek) Rahman'ın Anımsatması'ndan kaçan kimse (43/36). **yaʿšu** (43/36).

[3] **l-ṣāfinātu** : soylu olduğunu belirtmek için ayakta dikilmiş, kasılmış (at) diye anlaşılır. 1 - (Arap, Habeş) [**ṣfn**] : atmak, fırlatmak.2 - (Habeş) **safana** : yenen, güçlü, başta giden, öncü, başkan, egemen. Olasılıkla at yarışlarında hep önde giden, yarışlarda hep kazanan anlamındadır. 2 - ([Güzelliği] baş döndürücü, alt üst edici anlamı için bk. (Akat) **sapānu**. Süleyman'ın, Tanrı'yı anıştan uzaklaşmasının nedeni, bu olmalıdır. Bu nedenle Süleyman, "tutku"yu izleyip Allah Yol'undan sapmıştı (26. Bildiri).

[4] **l-ḫayri** : 1- üstünlük (sevgisi); 2 - (varlık edinerek) seçkin, üstün olma durumu. Hayır*. Süleyman, karıncaya, "Yeryüzünde benden büyük kim var?" demişti (27/19'un dipnotu).

[5] 1 - seçkinlik sevgisi; 2 - seçkin olan (varlıkları) toplama/biriktirme tutkunluğu. [**ḥbb**] : (Arap) sevgi; istek; (su torbasını) doldurma; küp; (Yemen) toplanmış ürün; tahılın toplanması. (Akat) **ḫābû**, **ḫāpû** : küp. "Çoğaltma" anlamı için krş. (*Glossary Old Akkadian*) **kubbû** / **ḫubbu** : (dikiş) dikmek (iki parçayı bir araya getirmek, "tutturmak"); dikilmiş, dikili. (Habeş) **kaʿaba** : çiftlemek, iki tane yapmak, ikilemek.

[6] **bil-ḥiğābi** : Meryem konusunda **ḥiğāb**, uzak, uzaklık diye anlaşılır (19/17,22). Gergi*. Bu tümcede kimin, neyin uzaklaşarak gizlendiği, örtüldüğü belirsizdir. Bir sonraki Bildiri'ye bakılırsa örtülen, gizlenen, Süleyman'ın inancı (Tanrı'yı anışı)dır. (Yemen) [**hgb'**] : 1 - (örtmek için) sıvalamak, sıva seçmek. 2 - Aktarmak. Allah sevgisini gizlice, at sevgisine aktarıp onu yeğlemek.

[7] **tawārat** : 1 - [**wry**] : saklamak; 2 - [**wrr**] : (uzağa) atılmış olmak. Kendini dışlamak; dışlanmış olmak; (Habeş) **warawa**; **tawarwa** : kendini (uzağa) atmak (16/59)

[8] İdimi anmak yerine, kendimi görkemli atlarla eğlendirdim.

[9] Türkçede, birbirini tutan iki çeviri yoktur. Genel olarak gözden uzaklaşıp, toz perdesi arkasında saklanan, Süleyman'ın atlarıdır.

[10] **masḥan**. Silmek; (bir nesneyi bir yerden) çıkarma; tek tek ele geçirme, tek tek el atmak (*Lane*). Bu Bildiride, tek tek kesti, budadı anlamındadır. (Arap) [**msḥ**] / [**mss**] ile (Habeş) [**gss**], **gasasa** anlam bakımından bir tutulur. Bunun yanı sıra (Habeş) [**gss**], ayrıca kazımak, yolmak, (saç) kırpmak anlamına gelir. Bu konudaki geleneksel yorumlar için bk. *Z. Durmuş, "Sâd 30-33. Ayetler Bağlamında Hz. Süleyman*".

[11] **kur'siyyihi** : onun tahtı, kürsüsü.

[12] **ğasadan** : bir gövde (7/148, 20/88, 21/8). Ayrıca (Arap) [**ğsd**] : (kan) kurudu, yapıştı; kızıl ya da koyu sarı; kızıl altın; safran; boyama; bedene yapışan giysi; put demektir (*Lane*). (Habeş) **gās**, **gāso** : çilli, benekli hayvan; derisi ak ve kara olan hayvan. 20/88 ile 21/8'de yer alan **ğasad** sözcüğünün "kızıl altın buzağı" olarak anlaşılması için bk. *Lane*, *424*. 1 - Süleyman'ın altın ve değerli taşlarla kaplı olan ayrıca çevresinde altından çeşitli hayvanlar bulunan tahtının betimlenmesi için bk. *L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 4 s.157 vs*. 2 - Öte yandan **ğ-s-d-n**, "put / putatapıcı kadın", diye anlaşılırsa bu, Süleyman'ın evlenmiş olduğu Yahudi olmayan "putatapıcı" karısı anlamına gelmelidir. 3 - Uzun saçlı (kadın). (Habeş) **g(w)aṭaṭa** : sıkı, kalın, uzun saçlı olma. 4 - Yoklayıcı, öğütçü, destekleyici (çığırtkanlar). Bu anlam için bk. (Arap) [**ğss**] (casus), (Habeş) **gaśśaṣa**, (Habeş) **gasasa**, **gəsat** : (el ile) yoklama. Ayrıntılar için bk. **tağassasū** (49/12). Süleyman'ın tahtının yanında bulunan bu yedi çığırtkan kendisine, kendisinin bir kral, bir yargıç olarak neleri yapmaması gerektiğini anımsatırlardı : Aşırı sayıda at edinmek, karılarını çoğaltmak, gümüş ve altını biriktirmek, yargı verirken yargıyı çarpıtmak, sunulan armağanı almak; ayrıca "kimin önünde dikildiğini bilmesi gerektiğini" (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews"*, 4, 159). Bu Dizi'de yargılama, aşırı varlık (dişi koyun) biriktirme, kadın edinme, aşırı at edinme konuları yer alır. Öteki öğütler, örneğin kimin önünde dikilmek (kime karşı üstün olduğunu sanmak) (27/19. dipnotu); sunulan armağanı almamak (27/36). Gelenekler, **ğasad** sözcüğünü "cansız, ölü beden" diye yorumlarlar, üstelik bunun ne anlama geldiği bilinmez. Bu konuda bk. *M.O. Klar, "Ve Tahtının Üzerine Bir Ceset Bıraktık"*.

[13] **alqaynā** (5/64, 15/19, 50/7). Saçmak, serpmek, atmak.

[14] Bakalım bu denli varlıklarla nasıl davranacak diye.

[15] **'anāba** : (yanıldıktan sonra) geri döndü, çevrildi, tövbe etti.

38/35. "İdim! Beni yarlıga, ayrıca bana, benden başka[1] (öylesini) kimsenin amaçla(ya)mayacağı bir egemenlik armağan et. Evet Sen, Sen vericisin[2]" demişti.
38/36. Böylece Biz, onun buyruğu ile, onun istediği yere (kısa bir sürede) kolaylıkla[3] uğrayan yeli[4] kendisi için ödevlendirmiştik,
38/37. ayrıca Şeytanları[5], yapı ustalarının, ayrıca dalgıçların[6] tümünü,
38/38. ayrıca birbirlerine kösteklerle bağlı başkalarını (da).
38/39. Üstelik (kendisine), "İşte bu Bizim armağanımız! Artık (onu) saymadan[7] ya iyilik olsun diye ver[8] ya da (kendinde) tut" (demiştik).
38/40. Ayrıca doğrusu Biz'den onun için (bir) suç çıkarma[9], üstelik atanmış bir dönüş yeri olacak.

[EYÜP'ÜN ÖRNEĞİ - KİMİ ELÇİLERİN ARINDIRILMASI]

38/41. Ayrıca sen kulumuz Eyüp'ü anımsa. Hani o, "Şeytan, çıban (çıkartarak)[10], ayrıca (yakınlarımı) uzaklaştırarak[11] bana el attı" (diye) İdisine seslenmişti.[12]
38/42. (Eyüp'e), "Ayağını (yere) vur! İşte (acılarını) yatıştırıcı[13] yıkanılacak, ayrıca içilecek bir su" (demiştik).[14]
38/44. Ayrıca, "Eline bir tutam (ot) al[15], ayrıca onunla (çıbanlarının üstüne) vur[16], üstelik sen (Tanrı'ya içtiğin) andını bozma" (demiştik). Evet Biz onu dayançlı bulmuştuk[17]. O, mutluluk getiren bir kuldu! Evet o, (yanılgıdan) geri dönendi.[18]
38/43. Üstelik Bizden (gelen) bir esirgeme, ayrıca anlayışı olanlara bir öğüt olarak ona yakınlarını, üstelik onların yanı sıra bir katını[19] (daha) armağan etmiştik.
38/45. Ayrıca (her biri Biz'den bir) pay edinmiş olan[1], ayrıca (ileriyi) görüş gücü olan[1] kullarımız İbrahim'i, ayrıca İshak'ı, ayrıca Yakup'u anımsa.

---

[1] **min ba‘dī** : **min ba‘di’llāh** (45/23) gibi, "benden sonra" değil "benden başkası" olarak anlaşılmalıdır *(Al-Jalalayn)*.
[2] **l-wahhāb** : Verici*
[3] **ruḫāan**. Yumuşak, gevşek; "rahatlıkla". Tekgeçişlidir. Uzun bir sürede gidilecek bir yere, kısa bir sürede götüren (34/12)
[4] Üzerine adamları ile binip uçtuğu halıyı sürükleyen yel (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews", Cilt 4, 162 vs.).* "Uçan Halı" için bk. 34/12. "Güçlü yel" için ayrıca bk. 21/81
[5] Devler (21/82 vs); Cinler (34/12)
[6] denizden inci toplayan (21/82)
[7] ölçüsüz olarak, ölçmeden; düşünmeden.
[8] beklenmedik iyilik. Kudret Helvası*
[9] 25. Bildiri. [zlf]*
[10] **binuş'bin** : 1 - derilerin yolunmasına, pul pul olmasına yol açan bir sayrılık; 2 - (irin) akıntısı; (yangı'nın) dışarı çıkması (44. Bildiri). Nasip*. Türkçeye "yorgunluk" diye çevirilir.
[11] **aḏābin** : (Osm) azab. Tek başına kalış; dışlanma. Ezinç*. 1 - "Kardeşlerimi benden uzaklaştırdı, tanıdıklarım bana büsbütün yabancılaştı. Akrabalarım uğramaz oldu, yakın dostlarım beni unuttu." (Eyüp 19/13-14). 2 - Hayvanlarının, ayrıca uşaklarının yok edilmesi (Eyüp 1/13-19).
[12] Şeytan, önceden Kendisine söylemiş olduğu için Tanrı, sınavın böyle olacağını biliyordu; Kendisi buna engel olmadı.
[13] (Çıban ağrılarını, kaşıntıyı) yatıştırıcı, dindirici, kesici, törpüleyici yıkama suyu; kaplıca suyu (?). Soğuk*
[14] Yanlış yere konulmuş olan 43. Bildiri, 45'in önüne taşındı (*Blachère*).
[15] **ḍiġ'ṯan** : 1 - bir tutam (ot, dal). "awuçmaḳ" (TİEM 73 7b/4-6); 2 - (çömlek) kırıntısı. [**ḍġṯ**], ayrıca iki kez **aḍġāthu** (karışık, düğümlü [çözüm, yorum gerektiren düş]) olarak geçer. (Habeş) **dagdaga** (III) (kendini bağlamak). Arapçada bağlanmış, düğümlenmiş, karmaşık [düş, ot], tutam, demet anlamına gelir. (Akat) **dikûtu** : (bir araya) toplama. Oysa (Habeş) **dagdaga** (I), ince, yeğni olmak; toz olana dek dövmek anlamına gelir. (Akat) **dakāku** : ezmek, öğütmek. Bu da Eski Antlaşma'da belirtildiği gibi (çömlek) kırıntısı ya da "toz/kül"anlamına gelir.
[16] Şeytan, Eyüp'ün Tanrı'ya olan bağlılığı, ayrıca verdiği sözü tutup tutmayacağını sınamak için onun bütün bedeninde çıbanlar çıkartır. "Böylece Şeytan, ... Eyüp'ün bedeninde tepeden tırnağa kadar kötü çıbanlar çıkardı. Eyüp çıbanlarını kaşımak için bir çömlek parçası aldı. Kül içinde oturuyordu. Karısı, "Hâlâ doğruluğunu sürdürüyor musun?" dedi, "Tanrı'ya söv de öl bari!". Eyüp, "Aptal kadınlar gibi konuşuyorsun" diye karşılık verdi, "Nasıl olur? Tanrı'dan gelen iyiliği kabul edelim de kötülüğü kabul etmeyelim mi?" Bütün bu olaylara karşın Eyüp'ün ağzından günah sayılabilecek bir söz çıkmadı." (Eyüp 2/7-10). İslam Geleneklerine göre Eyüp, kendisini bir gün tedirgin ettiği için iyileştikten sonra karısını dövmek(!) için söz vermişti. Krş. **iḍ'rib bihi** : 1 - onunla (çıbanlarının üzerine) vur; 2 - onunla (çıbanlarını) gider, uzaklaştır; del. Dövmek*.
[17] Sınav sıkıntılarına katlanabilmişti.
[18] Her yanılışında yine Allah'a geri dönerdi, çevrilirdi. Bu nedenle o, Allah'ı mutlu kılıyordu. Bk. 30. Bildiri'nin dipnotu.
[19] "Eyüp dostları için dua ettikten sonra, Rab onu eski gönencine kavuşturup ona önceki varlığının iki katını verdi." (Eyüp 42/10).

38/46. Evet! (Ötedeki) Konut'un[3] anımsatması (konusunda) onları ayıklayıp süzdük[4].
38/47. Üstelik, doğrusu onlar, Bizim yanımızda seçkin olanların[5] kesinlikle süzülmüş olanlarıdır.
38/48. Ayrıca İsmail'i, ayrıca Elyesa'yı, ayrıca Zülkifl'i[6] anımsa, üstelik (onların) tümü seçkin olanlardı.

[İNANIKLAR İLE YADSIMANLARIN ÖTE YAŞAMDAKİ YERLERİ]

38/49. Bu, bir anımsatmadır. Üstelik doğrusu sakınıklar için kesinlikle, atanmış[7] bir dönüş yeri olacak,
38/50. - kapıları onlar için açılmış (olacak olan) Adn Bahçeleri -,
38/51. orada (döşeklere) yaslanmış (olarak) bol bol yemiş, ayrıca içecek ısmarlayacaklar.
38/52. Ayrıca yanlarında, (Cennet'te) bekletilip[8] korunmuş[9] (olan), yaşıt (ikiz benzerler)[10] olacak.[11]
38/53. Sayışma Günü için size söz verilen ne ise o, işte budur.
38/54. Evet bu, Bizim kesinlikle tükenmeyecek olan azığımızdır.
38/55. İşte böyle (olacak)! Oysa, Yanlış[12] Dönüş Yeri, kesinlikle azgınlaşanlar için olacak,
38/56. (işte) orada ısıtılacakları[13] Cehennem! Ne kötü bir yuvadır (orası)!
38/57. İşte böyle (olacak)! Artık tatsınlar kaynar suyu, ayrıca acı otu[14],
38/58. ayrıca bunun benzeri başka türlü (ezinçleri).
38/59. (Elebaşlarına), "İşte, sizinle birlikte (Çukur'a) atılacak olan[15] bir bölük; onlar için, esenleme olmayacak![16] Kuşkusuz onlar, Ateş'te ısıtılacaklar" (denilecek).
38/60. (Uyanlar), "Olmaz! Esenlenmeyecek[17] olan sizsiniz. Bu (olanları), bize sunan sizsiniz" diyecekler. Ne kötü bir konut yeridir (orası)!
38/61. "İdimiz! Bunu bize kim sunduysa, Ateş'te onun için ezinci iki kat artır" diyecekler.
38/62. Ayrıca, "Bize ne oldu da yalancı[18] olanlardan saydığımız adamları[19] (burada) görmüyoruz?" diyecekler,
38/63. "(o) kendilerini alay (konusu) edindiğimiz (kimseleri?). Yoksa (bizdeki) görüş gücü (bir) onlara karşı mı köreldi[20]?"
38/64. Doğrusu bu, kesin bir gerçektir, Ateş Toplumu'nun tartışması (böyle olacak).

---

[1] **ulī l-aydī**. 1 - Uğurdan, gönençten pay almış, edinmiş olanlar. Kendileri, Tanrı'nın kutsamış olduğu Elçilerdir. Tanrı, Kendi esirgemesinden alıp üçüne de armağan eder (19/50); Tanrı, üçünü de önder kılar (21/73); Tanrı, üçüne de verdiği gönenci, mutluluğu bütünler (12/6). 2 - Bitik'ten, Tanrısal bilgilerden payları olan kimseler. Bu üç Elçi'ye de indirilmiş nesneler için bk. 2/136, 2/140, 4/163, 3/84. (Arap) [**ydy**] : el; (Yemen) [**yd**] : el; (birisine) bağlılık; ortaklaşa kullanılan bir topraktan, bir sulama kanalından her ortağa düşen pay. Bu anlam için bk. Derece*. (Akat) **adû** (I) : (sözleşme için içilen) ant. (Akat) **âdu**, (Yemen) [ʿ**yd**] : bilgi edinmek; bildirmek. (Akat) **edû** (II) : bilmek. (Habeş) ʿ**əḏā**, ʿ**əḏā** : pay, uğur; uğur, pay atma, saçma, dağıtma; kendisine pay adanmış olma. (Arap) ʿ**iḏā(t)** : pay, uğur (*Geez Sözlük, 57*). Tekgeçişlidir. dç : "güçlü" (*Diyanet*).
[2] **l-abṣār** : uzak görüşlü kimseler. Dolayısı ile sonradan olacak olan olayları, Songün'ün geleceğini bilen, gösteren kimseler. Üçünün de izlenilmesi gereken ortak bir ilkesi, kuralı, yasası vardı (12/38).
[3] Konut : Öteyaşam'ın bulunduğu yer.
[4] **aḫlaṣnāhum biḫāliṣatin**. Halis*. Sonuncu Konut konusunda öğüt verebilmeleri için kendilerinde olan her türlü kuşkuyu ayıkladık, süzdük.
[5] Hayır*
[6] **ḏū l-kifl** : Bitik'ten kendisine bir pay, bir bölüm verilmiş olan (Elçi). Hezekiel*
[7] **ḥus'na** : (kendileri için) korunmuş; ayırılmış; "ihsan edilmiş". Güzel*
[8] **l-ṭarfi** (55/56). Bekletilmiş, bir "tarafa" konulmuş. Taraf*, Yaşıt*
[9] **qāṣirātu** : korunmuş, kısıtlamış (55/56).
[10] **atrābun**: ölümsüz oldukları için yaşları hep öyle duran, değişmeyen, yaşlanmayan kimseler. Yaşıt*
[11] dç : "Yanlarında gözlerini kendilerinden ayırmayan yaşıt eşler vardır." (*Diyanet*)
[12] 1 - yalan, yalancı (62. Bildiri). Kötü*. Zerdüştçülükteki "Yalan Evi". Soldakiler*
[13] ısıtılmak için yanaştırılmak.
[14] **ġassāqun**. "irin" diye anlaşılır . *Blachère*, "pis kokulu içki" diye çevirir. Kuran'ın ilk Diziler'inde Cehennem yerine Karanlıklar Ülkesi anlamına gelen "Çukur" deyimi kullanılır. Olasılıkla burada "Tatsınlar, Karanlık'ın ezincini" diye de anlaşılabilir. Krş. **ġasaqi** / **ġasaqin** (17/78, 113/3) : karanlık. Ayrıca bk. 69/36.
[15] **muq'taḥimun**. 1 - (Arap) [**qḥm**] : girişmek, birdenbire atılmak, ivedilikle girmek, dalmak (90/11); (Habeş) [**qḥw**], **qaḥawa** : kıskanma, yarışma, saldırma, bir işe atılma; 2 - (Habeş) [**qḥm**] : yutulmuş olanlar [Çukur'a atılacak olanlar]. 3 - Yeryüzünde sizinle birlikte (kötü eylemlere) girişen kimseler.
[16] "Hoş geldiniz" (demek) yok! Esenlik dilekleri için bk. örneğin 56/26.
[17] "Hoş geldiniz" denilmeyecek olan; gelişi hoş karşılanmayan
[18] yalancı; yalanı savunan, tartışmacı. Kötü*
[19] kendilerini kötü saydığımız inananlar, Elçileri izleyenler. Ayrıca bk. 23/110.
[20] Kaymak*. Birbirimizi görüyoruz, ancak onları (alaya aldığımız kimseleri) göremiyoruz.

38/65. (Elçi! Sen), "Ben ancak bir uyarıcıyım. Üstelik suç çıkarıcı[1] tek Allah'tan başka tanrı yoktur" de,[2]
38/66. "Göklerin, ayrıca yerin, ayrıca ikisinin arasında olan nesnelerin İdisi! O, saymandır[3], yarlıgayandır."

[ADEM'İN YARATILMASI - ALBIZ'IN BAHÇE'DEN KOVULMASI]

38/67. "Bu (anlatı), gerçekleşecek[4] bir salıktır" de,
38/68. "(oysa) siz ondan yüz çeviriyorsunuz."
38/69. "(Kurul'dakiler Adem konusunda) tartıştıklarında, bende (önceden) Yüce Kurul[5] ile (ilgili) bir bilgi yoktu."
38/70. "Bana ancak apaçık bir Elçi olduğum bildirildi[6]".
38/71. Hani İdin Meleklere, "Evet Ben, balçıktan bir insan yaratacağım" demişti,
38/72. "Böylece onu biçimlendirdiğimde, ayrıca onun içine soluğumdan üflediğimde onun için düşüp yere kapanın."
38/73. Bunun üzerine Melekler, toptan yere kapanmıştı,
38/74. Albız'ın dışında. O, büyüklenmiş, üstelik (Buyruğumuza)[7] karaçalıcılardan (biri) olmuştu.
38/75. (Tanrı), "Ey Albız! İki elimle[8] yarattığım nesne önünde yere kapanmanda sana engel olan nedir? Büyükleniyor musun yoksa sen yücelerden (biri) misin?" demişti.
38/76. (Albız), "Ben ondan seçkinim. Sen beni ateşten[9] yarattın, oysa onu, balçıktan yarattın" demişti.
38/77. (Tanrı), "Çık artık buradan. Artık doğrusu sen kovuldun" demişti,
38/78. "üstelik doğrusu Duruşma Günü'ne dek suçlayışım senin üzerine olacak."
38/79. (Albız), "İdim! Artık beni, onların[10] uyandırılacağı Güne dek ertele" demişti.
38/80. (Tanrı), "Artık doğrusu sen ertelenenlerdensin" demişti,
38/81. "Saklı[11] Çağ'ın (düşeceği) Gün'e dek."
38/82. (Albız), "(Ben) artık Senin sayman oluşuna (güveniyorum. Sen say!)[12] : Ben onları topluca kesinlikle şaşırtacağım" dedi;
38/83. "onlar[13] arasında Senin katıksız olan[14] kulların olmayacak".
38/84. (Tanrı), "Artık (bu) gerçek (olacak)![15] Üstelik Ben gerçeği söylüyorum" dedi,
38/85. "kesinlikle Cehennem'i, (Melekler arasında) senden (olanlar) ile[16], ayrıca o(insan)lardan seni izleyen kimseler ile toptan dolduracağım."
38/86. (Ey Elçi), sen (dinleyicilerine), "Buna karşı sizden bir karşılık istemiyorum, üstelik ben, (bu görevi) kendiliğinden yüklenenlerden (biri)[17] değilim" de,
38/87. "Bu (anlattığım), ancak tüm ülkeler için bir öğüttür".
38/88. "Üstelik doğrusu siz onun salığını[18] bir süre sonra bileceksiniz".

---

[1] **l-qahāru** : Açıklama için bk. **taqhar** (93/9). dç : "mutlak otorite sahibi" (*Diyanet*).
[2] Suç çıkarma konusunda ortak koşucularla yapılan tartışma için bk. 39/3-4.
[3] 1 - koyduğu Yasa'yı yürüten, uygulattıran; 2 - edimlerin saymanı, tutanağa geçireni; Yusuf gibi Firavun'un yanında "muhasebeci olan" (12/78). bk. Sayışma, "hesap" günü (53. Bildiri).
[4] 1 - (Kuran, azar azar indirildiğinden), (inişi) süredürecek olan (salık). 2 - (Ara vermeyip sonuna dek süreceği için) gerçekleşecek olan (salık). Adem'in Cennet'ten kovulmasından sonra insanoğlunun sınanmak için yeryüzüne kovulması, kesinlikle gelecek olan Songün'de yargılanmak için geri dönüşü. 88. Bildiri'ye bakılırsa ikinci anlam ağır basar. Azim*
[5] Tanrı'nın, Meleklerden oluşan kurultayı, danıştayı (37/8).
[6] Oradaki tartışmalar bana, ben ancak Elçi olduğumda / olduğum için sonradan açıklandı.
[7] Adem'in yaratılışına
[8] "bir çömlekçi gibi" (55/14). Adem'in ilk insan olarak Tanrı'nın elleriyle yaratılması için bk. *K. Kohler, "The Essenes and the Apocalyptic Literature", 157.*
[9] Göksel yaratıklar (inançlara göre) ya ateşten ya da ışıktan yaratılırlar.
[10] İnsanların. Albız ile Melekler, ölümsüz varlıklardır.
[11] **maʿlūm** : bilinen, belli. Oysa saklı, gizli tutulmuş anlamına gelir. Saat'in gelişini kimse bilemez. 15/38. Bilen Bir Toplum İçin*
[12] **fabiʿizzatika** : Artık senin sayman oluşun ile. Kaç kişiyi şaşırtacağımı Sen sayacaksın. Bu konuda Senin sayman oluşuna güveniyorum. Aziz*. Dç : "Senin şerefine andolsun" (*Diyanet*).
[13] şaşırtılanlar
[14] **l-muḫlaṣīna** : inancında içten olanlar; inançta katkısız, süzülmüş olanlar
[15] Bir üst Bildiri'de senin söylediğin, ayrıca bir sonraki Bildiri'de Benim söyleyeceğim.
[16] senin gibi olan tanrısal varlıklar (Cinler, düşük Melekler).
[17] **l-mutakalifīna** : Bir görevi yapmaya kendini yükümlü kılan (*Lane*). Kendimi bu göreve, kendim atamadım; Bu görevi bana Allah verdi (70. Bildiri). Köken ile değişik anlamlar için bk. Hezekiel*
[18] Suç işleyenlerin, kendileri Melek bile olsalar Cehennem'e sürülmesi. Gerçekleşecek olan salık (67. Bildiri).

36 - YASİN DİZİSİ (Yasin Suresi)[1]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına6/1. Ya, Sin[2].
36/2. (Ant olsun) bilge[3] (olan) Kuran'a!
36/3. Evet! Sen, kesinlikle Elçilerdensin,
36/4. Dosdoğru Yol üzerinde (gidensin).
36/5. (Bu, O) yürütücü[4] olanın, esirgeyenin açığa koyuşudur[5],
36/6. ataları uyartılmamış, böylece kendileri aymaz olan bir toplumu[6] (o açıklama ile) uyarman için (gelensin).
36/7. Evet! (Önceden uyarılmış olanların) çoğuna karşı (verilen) Söz[7] bütünlenmişti. Artık (bugün) kendileri inanmıyorlar.
36/8. Evet! Boyunlarına, çeneler(in)e dek (varacak) olan (kat kat) halkalar koyacağız, böylece onlar, şişik boğazlı[8] olacak (üstelik yutkunamayacak)lar.
36/9. Üstelik önlerine bir engel yaptık, ayrıca arkalarına (da) bir engel yaptık, böylece onları bürüdük. Artık görmüyorlar.
36/10. Ayrıca sen onları uyarsan da onları uyarmasan da onlar için birdir, onlar inanmayacaklar.
36/11. Sen ancak, Anımsatma'yı izleyen, ayrıca görülmeyen[9] Rahman'dan kayra bekleyen[10] kimseyi uyarabilirsin. Sen artık ona, yarlıganmayı, ayrıca açık ellilikle (verilecek olan) bir karşılığı muştula.
36/12. Evet! Ölülere yaşam verecek, ayrıca onların sorumlu olduğu ne ise onu, ayrıca (arkada bıraktığı) izleri[11] yazacak olan Biz'iz. Üstelik (unutmayın)! Biz, her ne varsa onu apaçık bir çizelgede yazıyoruz.

[İSA'YA İNANMAYAN ANTAKYALILAR'IN ÖRNEK OLARAK GÖSTERİLMESİ]

36/13. Ayrıca sen onlara, (o) kentlileri[12] örnek olarak sun. Hani oraya elçiler gelmişti.
36/14. Hani Biz onlara iki (Elçi) göndermiştik, ancak (kentliler), o ikisini yalanlamıştı. Böylece Biz, (Elçileri) üçüncü biri ile desteklemiştik[13]. Böylece onlar, "Evet biz, sizin için gönderildik" demişlerdi.
36/15. (Kentliler), "Siz ancak bizim gibi bir insansınız, üstelik Rahman (size, bu konuda) hiçbir nesne[14] indirmedi. Siz ancak yalan söylüyorsunuz" demişlerdi.
36/16. (Elçiler), "İdimiz, doğrusu bizim, kesinlikle size gönderilmiş olduğumuzu biliyor" demişlerdi;
36/17. "üstelik bize düşen ancak (çağırıyı size) açıkça aktarmadır[15]".
36/18. (Kentliler), "Sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğruyoruz[16]. (Bu işe) kesinlikle son vermezseniz sizi kesinlikle (taşlayıp) kovacağız, üstelik kesinlikle bizden size acıklı bir ezinç[17] dokunacak" demişlerdi.

---

[1] Dizi adı 1. Bildiri'dendir. Kısaltmalardan (simgelerden) oluşan **yā sīn** deyiminin hiçbir anlamı yoktur.
[2] Giriş Simgeleri*
[3] 1 - bilge; 2 - (yanlış inancı) sağaltıcı, "doktor".
[4] Yasa'ı koyup, yürüttüren; buyruk verici. Aziz*
[5] **tanzīla** : indirme, açığa koyma; damlatma, sızdırma.
[6] Bilen Bir Toplum İçin*
[7] Tanrısal kılavuz (Elçi) geldikten sonra "kendi yollarını izleyenlerin" yüreklerine sızdırılan Tanrısal söz (15/12 vs.)
[8] **muq'maḥūna,** [**qmḥ**]. Bedende su toplamasına, boğazın şişmesine, kabarmasına yol açan bir sayrılığa yakalanmış olanlar. Böyle birisi boyununu dik tutmak zorunda kalır ve kolayca yutkunamaz. Olasılıkla bu sayrılık yankara, kabarcık, şarbona benzer, oysa bulaşıcı değildir. (Habeş) **qəmḥo** : bir tür boğaz sayrılığı.
[9] **bil-ġaybi** : burada olmayan, (onun) yokluğunda, o görmeden, görülmezken. Bir putatapıcı için yontusu olmayan (görülmeyen) bir tanrı olamazdı.
[10] ege edinme; kayra bekleme. dç : "korkan" (*Diyanet*). Korkmak*
[11] İzler, (ayak) izleri : arkada bırakılan, sonraki kuşaklarca izlenilecek, örnek alınacak edimler, tutumlar, töre (örneğin 37/70,43/22). Musa konusunda, Musa'nın geçmişi, özgeçmişi diye anlaşılır (20/96).
[12] Bu ve sonraki Bildiriler, İsa'nın öğretisinin Antakya'da yayılma döneminin öyküsü olup Elçilerin İşleri 11. Bölümü'nden alınmıştır. Mesihçi, Mesih'in yandaşı anlamına gelen "hristiyan" deyimi ilk kez bu kentte ortaya çıkar.
[13] kışkırtmak, sürüklemek, (buyruğu) yürütmek. Aziz*
[14] kanıt, belgit
[15] Aktarma*
[16] 1 - Antakya'da kıtlık olacağını önceden siz bildirmiş olduğunuz için kıtlığın sorumlusu sizsiniz. Bu kıtlığı öngören Hagavos (Agabus, Habib-i Neccar, Marangoz Habip)'tir. 2 - Sizin yüzünüzden (o dönemde Hristiyanlaşmamış) Rumlar'ın baskısına uğruyoruz. (Elçilerin İşleri 11/19).
[17] 2 - dışlama. Ezinç*

36/19. (Elçiler), "Uğursuzluğunuz sizinle birliktedir[1]. (Ne dediyseniz bu), size öğüt verildiği için mi? Yok! (Doğrusu) siz (inancından) dönüşmüş bir toplumsunuz" demişlerdi.
36/20. Üstelik kentin en uzak (yörekentin)den bir adam[2] koşarak gelmiş, "Ey toplumum! Elçileri izleyin" demişti,
36/21. "Sizden bir karşılık istemeyen, ayrıca kendileri (önceden) kılavuzlanmış[3] (olan) kimseleri izleyin."
36/22. "ayrıca beni yaratan, üstelik sizin Kendisine döndürüleceğiniz Kimseye niçin tapmayayım?"
36/23. "Rahman, bana sıkıntı (vermek) istese, kendilerinin aracılığı beni hiçbir konuda korumayacak, üstelik beni kurtaramayacak olan - (O'nun) Kendisinden başka - tanrılar mı edineyim?"
36/24. "Doğrusu artık ben, kesinlikle apaçık bir sapıklık içinde olmuş olurum."
36/25. "Evet! Ben, sizin İdinize[4] inanırım. Artık beni işitin."
36/26. (Sonradan o, öldürüldükten[5] sonra kendisine), "Cennet'e gir!" denilmişti. (Kendisi), "Ah, toplumum (bunu) bir bilseydi!" demişti,
36/27. "İdimin beni yarlıgadığını, ayrıca beni (Cennet'te) ağırlananlardan (biri) kıldığını (bir bilselerdi!)"
36/28. Üstelik kendisinden sonra onun toplumuna gökten hiçbir bir ordu indirmedik, üstelik indirecek değiliz,
36/29. (oysa) ancak tek bir Çığlık[6] olmuş, böylece (toprak altında) donuvermişlerdi[7].
36/30. Yazıklar olsun (o) kullara! Kendilerine, kendisiyle alay etmedikleri hiçbir Elçi gelmedi.[8]
36/31. Kendilerinden önce nice kuşakları yok ettiğimizi görmüyorlar mı? Evet, o (yok edilen kuşak)lar, (kurtarmak için) kendilerine[9] dönmeyecekler,
36/32. oysa kesinlikle (o kuşakların) her biri toptan Bizim önümüze sunulacaklar.

[TANRI'NIN YARATMA, DİRİLTME GÜCÜNÜN KANITLARI]

36/33. Ayrıca ölü toprak - (sonradan) Biz oraya yaşam veririz, üstelik oradan taneler[10] çıkarırız, böylece ondan yerler - onlar için bir belirtidir[11].
36/34. Ayrıca orada hurma bahçeleri, ayrıca üzüm bağları[12] yaptık, ayrıca Biz orada kaynaklar fışkırttık,
36/35. onun yemişini, ayrıca kendi ellerinin ürettiği ne ise onu, yesinler diye. Artık iyilikbilir olmayacaklar mı?
36/36. Yücedir O, yerin, ayrıca kendi kendilerinin[13] yetiştirdiğinin, ayrıca onların bilmediği nesnelerin her türünü[14] Yaratan kimse![15]
36/37. Ayrıca, kendisinden gündüzü sıyırıp[16] (çıkardığımızda beliren) gece, onlar için bir belirtidir. Böylece onlar karanlıkta kalırlar.
36/38. Ayrıca güneş, kendisi için (belirlenmiş) yerleşim yerine[17] (doğru) akar gider. Bu, (O) yürütücü[1] olanın, bilenin düzenlemesidir[2].

---

[1] Uğursuzluk, sizin kendinizdedir.
[2] Marangoz Habip *(Al-Jalalayn)*
[3] Değişik anlamlar için bk. Kılavuzlanmak*
[4] Sizin de olan Benim İdim
[5] Marangoz Habip, söylencelere göre ya Antakya'da ya da Kudüs'te taşlanarak öldürülmüştü. Bu olay İnciller'de anlatılmaz.
[6] Deprem. Tutukevine atılan inanıkların kurtulması için Tanrı, deprem yaratır : "Birdenbire öyle şiddetli bir deprem oldu ki, tutukevi temelden sarsıldı. Bir anda bütün kapılar açıldı, herkesin zincirleri çözüldü." (Elçilerin İşleri 16/26). Çığlık*
[7] **ẖāmidūna** : 1 - (Arap) : sıcak kül; üstü küllenmiş [donuk, alevsiz] ateş. Çığlık*, Pislik*; 2 - soğuk, donuk olma, soluk, dingin. Krş. **ẖāmidīna** (21/15). 3 - Gömülme (?). (Akat) **ẖamādu** : saklama; bir yere koyma, bir yerde biriktirme. Köken için bk. Övgü*
[8] "Atalarınız peygamberlerin hangisine zulmetmediler ki?" (Elçilerin İşleri 7/52-53).
[9] 1 - yaşayan kuşaklar; (43. Bildiri); 2 - Allah'ın dışında taptıkları nesneler.
[10] buğday vb.
[11] (Bitki, toprak, insanın) ölümünden sonra Diriliş'in geleceğinin kanıtıdır; 2 - (Habeş) örneğidir.
[12] Tanrı'yı Rahman diye çağıran, üzüm bağlarının bulunduğu sulak, deniz kıyısında (41, 42, 43. Bildiriler) bir bölgede. Yemen (?).
[13] ellerinin ürettiği ne ise (bir önceki Bildiri). Tarımcılık anlamındadır.
[14] ssç : çiftlerin (zevcelerin) tümü. Kuran'da "çiftlerin tümü", "bütün çiftler" deyimi genel olarak "türlü türlü", "her tür", "bütün türler" anlamındadır.
[15] 36-40. Bildiriler için bk. Yasna 44/3.
[16] (Deriyi) yolma, yüzme; sıyırma; ayrılıp gitme (9/5, 7/175). (Habeş) **sālāk̲ā** : yavaşça, gürültü etmeden yürüme.
[17] **limus'taqarrin**. (Göçebe toplumlar için) konut, yerleşim yeri, durak (25/76). (Osm) karargah : Ordunun uzun bir süre veya geçici olarak konakladığı yer (*TDK*).

36/39. Ayrıca ay'ı (düşünün)! Biz ona o, yeni çıkmış[3] ince (bir) sap gibi[4] (olup) geri dönmesine[5] dek durak yerleri[6] düzenledik.
36/40. Ay'a yetişmesi[7] güneşe yakışmaz, ayrıca geceye gündüzü geçmek[8] (yakışmaz), üstelik her biri, bir arıkta[9] yüzer[10].[11]
36/41. Ayrıca (dün) onların soylarını, dolu Gemi'de[12] taşımış olmamız kendileri için bir belirtidir;
36/42. Ayrıca (bugün) kendileri için, üstüne bindikleri, benzer olanını yarattık.
36/43. Dilesek onları suda boğarız. Kendileri için artık haykırışa yanıt verecek kimse olmaz, böylece onlar kurtarılmazlar,[13]
36/44. belirli bir süreye dek yararlansınlar diye Bizden bir esirgeme olması dışında.

[İNCİL'İ YANLIŞ YORUMLAYAN ZINDIKLARIN (MANİCİLERİN) KINANMASI]

36/46. Üstelik[14] kendilerine, İdi'lerinin Bildiriler'i arasında, ona yüz çevirmedikleri hiçbir Bildiri[15] gelmemişti.
36/45. Hani onlara, "Esirgenmiş olursunuz diye önünüzde ne varsa, ayrıca arkanızda ne varsa[16] (ondan) sakının[17]" denildiğinde,
36/47. Hani onlara, "Allah'ın sizi azıklandırdığı nesneden (yoksullara) katkı verin[18]" denildiğinde (Bildiriler'imize) karaçalan kimseler[19], inananlara[20], "Allah'ın, dilemiş olsaydı kendisini doyurabileceği kimseyi biz mi doyuralım?[21] Siz ancak apaçık bir sapıklık içindesiniz" demişlerdi.
36/48. Ayrıca onlar, "Doğrucuysanız (söyleyin), verilen söz[22] ne zaman (gelecek)? derler.[1]

---

[1] yasa koyucu, yasayı yürütücü; komut veren. Aziz*
[2] **taqdīru** : düzenleme; ölçü, sınır (yasa) koyma.
[3] **l-qadīm** : ilk çıkan, öncü olma, yenilik, başlangıç, ilk doğan çocuk gibi anlamlara gelen bu kökün [**qdm**], Türkçeye eski, kuru diye çevrilmesi şaşırtıcıdır.
[4] **kal-ʿur'ğūn**. Salkım sapı. 1 - (Habeş) Arpa filizi, sürgünü; 2 - (Yemen) [yelkenli] gemi ipi [gibi ince ve bükük].
[5] yeniden doğmasına; yeniden başlamasına.
[6] **manāzila** : iniş yerleri, durak yerleri; ayın evreleri. "tenzil" (iniş) ile köktaştır. Ayın evrelerinin uzun uzun açıklanması için bk. İdris'in Bitiği 78. Bölüm.
[7] yakalamak, ele geçirmek, kavramak, "idrak etmek"
[8] [**sbq**] : (yarışırken) birisinin önüne geçme; öncü olma; birisinin işine/kendisine karışma (66.Bildiri).
[9] **falakin** : arık, yarık, [yörünge] (21/33). Suyun akıntısıyla oluşan yarık, oluk, kanal. (Yemen) **flq** : bir göletten yapılan su dağıtımı için açılmış arık, oluk.
[10] **yasbaḥūna** : onlar yüzerler, akar giderler.
[11] İdris'in Bitiği 69/20.
[12] dolu gemi, yüklü gemi : Nuh'un gemisi (26/119); Ayrıca bk. Yunus'un bindiği "aşırı dolmuş" gemi (37/140).
[13] Deniz kıyısında yaşayan, gemiye sık sık binen, hurmalıkları ve üzüm bağları (34. Bildiri) olan bir topluma yönelik olmalıdır.
[14] Türkçede de anlam sıkıntısı çıkardığından 45 ile 46. Bildiriler'in yerleri değiştirildi (*Blachère*).
[15] Söz konusu olan Bildiri, Matta İncili 5/42'dir.
[16] **mā bayna aydīkum wamā ḫalfakum** : önünüzde ne varsa, ayrıca arkanızda ne varsa. Benzeri bir deyim "Tanrı, sizin/onların şimdiki, görünen, ayrıca geçmişteki sakladığınız eylemlerinizi, suçlarınızı bilir" (20/110) diye anlaşılır. 36/9'da ise "onların önlerine ve arkalarına bir engel koyduk" diye çevirilir. Oysa bu Bildiri'de kullanılan sakınmak eylemi (**ittaqū**) yorum sıkıntısı çıkarır. İnanan birisinin, yapmakta olduğu suçlarından ötürü sakınıp önlem alması doğaldır. Oysa neden bir insan geçmişteki eylemlerinden sakınsın, korunsun? Nasıl olsa olan oldu! Harranlı Süryani piskoposu Abu Qurra (750-825)'nın Zındıklara karşı yaptığı eleştiriye dayanılırsa, bu tümce, "önünüzdeki, arkanızdaki cinsel organlarınızı koruyun" diye anlaşılmalıdır. Bk. 47'nin dipnotu.
[17] **ittaqū** : 1 - sakının, korunun. 2 - Onu [geçmiş ve şimdiki kuşakları] koruyun, pekiştirin, "takviye edin". Sakınmak*.
[18] "esirgenme (bir önceki Bildiri) ayrıca (katkı) verme" deyimi 16/90'da "koruma ve verme" diye geçer.
[19] **allaḏīna kafarū** : "kafir olmuş, küfreden kimseler". Bildiriler'i (başka renge boyayıp gerçek rengini, gerçek anlamını) çarpıtan Zındıklar (Maniciler). Kafir*.
[20] İncil'i doğru olarak yorumlayanlar.
[21] İsa, "dileyene [katkı / sadaka] verin" demişti. Oysa kimileri, "Tanrı isteseydi, yoksulları doyururdu" ya da "Tanrı bir insanı yoksul kıldıysa, sonradan bizim onu [katkıda bulunarak] doyurmaya çalışmamız Tanrı'nın isteğine karşı gelmek demektir" demişlerdi. Abu Qurra'ya göre (*G. Monnot, "Abu Qurra", 58-60*) bunları söyleyenler, Mani'nin öğretisini izleyenlerdir (**Manāniyyūn** olanlardır), başka bir değişle Zındıklardır. Zındıklar, İsa'nın, "dileyene verin" demesini (Matta İncili 5/42) kadınlar ile erkekler için "sizden vermenizi isteyene, kendinizi verin", "sizden isteyen kişi ile cinsel ilişkide bulunun" [önünüzdeki, arkanızdaki cinsel organlarınızı korumanız gerekmez] olarak yorumluyorlardı. Yoksulu doyuranlara engel olan birisi için ayrıca bk. 96/11.
[22] verilen söz : Songün'ün gelişi; Saat.

36/49. Onlar (bu konuda) çekişirken, (yanıt olarak) ancak, kendilerini yakalayacak (olan) tek bir Çığlık'ı[2] bekliyorlar.
36/50. Böylece ne kalıt düzenlemesi yapabilecek ne de ailelerine dönebilecekler.
36/51. Üstelik, Boru'ya üflenecek. Böylece birdenbire gömütlerden (çıkartılıp) İdi'lerine dökülecekler[3],
36/52. Üstelik onlar, "Yazık oldu bize! Uyku yerinden[4] bizi kim uyandırdı?" diyecekler. (Kendilerine), "Rahman ne söz verdiyse o, işte bu idi, üstelik Elçiler[5] doğruyu söylemişti." (denilecek).
36/53. Ancak bir tek Çığlık olacak. Böylece birdenbire tümü önümüze sunulacaklar.
36/54. Artık o Gün, (hiç)bir cana hiçbir konuda yazık edilmeyecek, üstelik siz ne yapageldiyseniz ancak onun için karşılık göreceksiniz.
36/55. Evet o Gün, Cennet'e yerleşenler[6], eğlenerek oyalanacaklar.
36/56. Onlar, ayrıca eşleri, gölgelikler içinde, divanlarda yaslanmış olacaklar.
36/57. Kendileri için orada yemişler olacak, ayrıca onlar için, ne ısmarladılarsa olacak.
36/58. (Kendilerine), esirgeyen bir İdi'nin sözü olarak "Esenlik olsun!" (denilecek).
36/59. Ayrıca (Tanrı), "Ey kendi yollarını izleyenler[7]! Bugün, ayrı durun!" (diyecek).

[ŞEYTAN'IN YOLUNU İZLEYENLERİN KINANMASI]

36/60. Ey Ademoğulları! Ben sizden, Şeytan'a tapmama konusunda söz almadım mı? Evet o, sizin için apaçık düşmandır (diye),
36/61. ayrıca Bana tapın (diye koşul koşmadım mı?). İşte Doğru Yol budur[8] (diye).
36/62. Üstelik, doğrusu o, sizin aranızdan pek çok kuşağı saptırdı. Artık algılamayacak mısınız?"
36/63. İşte bu, size söz verilmiş olan Cehennem!
36/64. Karaçalageldiğiniz konu yüzünden ısının bugün orada!
36/65. O Gün, ağızlarını (kapatıp) damgalayacağız, üstelik Biz'e, onların elleri konuşacak, ayrıca ayakları, onların ne kazanageldiğine tanıklık edecek.[9]
36/66. Üstelik dileseydik, onların gözlerini kesinlikle silerdik[10], böylece Yol'da (çarpışıp) birbirlerine gireceklerdi[11]. Artık (o Yol'u) nasıl göreceklerdi?
36/67. Ayrıca dileseydik onları, kendilerinin bulunduğu yerde[12] kesinlikle tutuklardık[13], artık ne ileri gidebilir, ne de geri dönebilirlerdi.

---

[1] Zındıklar, her türlü yollarla bugünkü yaşamın yararlılığını elde etmeğe çalıştıklarından Yargı Günü kaygısından uzaktılar. Yukarıdaki Bildiriler, Elçi Mehmet'in çevresinde Maniciler'in de bulunduğunun bir kanıtıdır. Öte yandan **anfiqū** (47. Bildiri) "sen katkıda bulun", ayrıca **tawṣiyatan** (50. Bildiri) "kalıt düzenlemesi" deyimlerinin yan yana geçmesi bu geçişin (36/45-59), Medine döneminden olabileceğini düşündürür.
[2] İsrafil'in Boru'sunun sesi (51. Bildiri)
[3] **yansilūna**. (Habeş) [**nṣl**] : kopmak, ayrılmak, akmak, damlamak, boşalmak. (Arap) [**nṣl**] : düşmek. Yakın sesli ve anlamlı bu iki kök için bk. İndirmek* (**tenzil**). krş. 21/96. Ayrıca bk. **naslahu** (32/8) : onun "nesli", döküntüsü, dölü, soyu.
[4] **marqadinā**: Ölenlerin tinlerin bekletildiği yer. 1 - (Arap) **marqad** : uyku yeri; Köken : (sayrılık nedeni ile) kendinden geçmiş olma, baygın olma, kasılma (18/18). 2 - (Yemen) **mrqd** : Dağlar, kayalıklar arasında ensiz geçit, yol, boğaz. Bu iki anlam için bk. 7/46 : Bekleme yeri; doruklar; "Araf". Tekgeçişlidir.
[5] **l-mur'salūna**. 1 - Tekil olması gerekirken uyak düşürmek için çoğul olarak geçer (örneğin 21/56). 2 - Elçi Mehmet ayrıca önceki Elçi(ler). Dolayısı ile bu toplum kendilerine Mehmet'ten önce en azından bir Elçi gönderilmiş bir toplum olmalıdır.
[6] yerleşmiş (orayı sömürge edinmiş) olanlar; oralı olanlar; oraya sürülmüş olanlar.
[7] 1 - kendi Yol'larını (kendi Yasa'larını) izleyenler (6. Bildiri vs; 45. Bildiri vs); 2 - Elçiler'e saldıranlar (13. Bildiri vs). Mücrim*.
[8] Oysa Mücrim* olanlar bu Yol'u değil, bildikleri Yol'u izlerler (bir önceki Bildiri).
[9] Bu Bildiri, Bilinircilik (Gnosticism) akımının göze çarpan seçkin örneklerindendir.
[10] gözleri silmek : bakışı yok etmek, körleştirmek. Silmek*
[11] [**sbq**] : birisinin işine/kendisine karışma, "sabıkalı olma", birbirine girme anlamı için bk. 40. Bildiri.
[12] **makānatihim** : 1 - (içinde) bulundukları (karmakarışık) durum. Kuran'da bu deyim genel olarak "onlar (inanç bakımından) neredeyse orada" anlamına gelir. 2 - Tapınak. Mekan*. Bu türev, Giriş Simgeleri* ile başlayan ya da "başlaması gereken" Dizilerde yer alır (6/135, 11/93, 11/121, 36/67, 39/39).
[13] **lamasaḫnāhum**. Bir sonraki Bildiri'ye dayanarak "başka biçime sokma" diye anlaşılır. 1 - Ezmek. (Arap) **mīm sīn ḫā** : çiğnemek, yutulmasını, sindirimini kolaylaştırmak. (Habeş) **masaka** (I) : çekmek, sürüklemek, bükmek; **masaka** (II) : inceltmek; kıymak; 2 - Arap [**msk**] : tutuklamak, kavramak, sarılmak. Krş. **mus'tamsikūna** (onlar tutunurlar) (43/21). Tekgeçişlidir.

36/68. Üstelik, Biz kimi (uzunca) yaşatsak (unutmasın), (sonunda) Biz onun yaratılışını[1] bükeriz[2].[3] Artık algılamayacaklar mı?

[ÖNDEYİCİ OLMAYAN ELÇİ MEHMET'İN GETİRDİĞİ KURAN'IN AMACI]

36/69. Ayrıca Biz ona, öndeyiciliği[4] öğretmedik, üstelik bu ona yakışmaz. Bu (Kuran), ancak bir anımsatma, ayrıca apaçık bir Okuma'dır[5],
36/70. (üstelik bununla), yatışmış[6] (olacak) olan kimseleri uyarsın, ayrıca (bu), karaçalıcılara karşı Söz gerçekleşsin (diyedir).

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜNÜN ANIMSATILMASI]

36/71. Ellerimizle yaptığımız nesneler (arasın)dan kendileri için davarları yarattığımızı böylece kendilerinin bu (yaratıklar)a söz geçirdiklerini[7] görmüyorlar mı?[8]
36/72. Üstelik kendileri için onları ödevlendirdik[9], böylece kimisi onların bineğidir, ayrıca kimisinden yerler.
36/73. Üstelik onlarda (başka) yararlar, ayrıca içecekler vardır. Artık iyilikbilir olmayacaklar mı?
36/74. Oysa kendilerine yardım edilir diye Allah'tan başka tanrılar edindiler.
36/75. (O tanrılar), onlara yardım edebilemeyecekler. Üstelik[10] o (tanrı)lar, onlar(a karşı koymak) için düzülmüş[11] bir ordu olacak.
36/76. Artık onların söz(ler)i[12] seni üzmesin. Doğrusu Biz onların neyi gizlediğini, ayrıca neyi açığa vurduğunu biliyoruz.
36/77. İnsan, Bizim kendisini bir damla dölden yarattığımızı görmüyor mu? Şimdi (kalkmış) apaçık bir tartışmacı olmuş!
36/78. Ayrıca o, kendi yaratılışını unutarak Biz'e örnek sunuyor, üstelik "Çürümüşken (o) kemiklere kim yaşam verecek?" diyor.
36/79. Sen (ona), "(O kemiklere), onları ilk kez türeten yaşam verecek, ayrıca O, her (iki) yaratışı bilir" de.
36/80. O, sizin için yeşil ağaçtan, şimdi sizin onunla tutuşturduğunuz ateşi yapandır.
36/81. Gökleri, ayrıca yeri yaratan, onların benzerini yaratmaya güç yetiremez mi? Evet! O, yaratandır, bilendir.
36/82. O, bir nesneyi dilediğinde, O'nun ona buyruğu ancak "Ol" demektir, böylece o, olur.
36/83. Tüm nesnenin egemenliğini elinde tutan[1] Kimse yüce olsun! Üstelik (unutmayın)! Siz, O'na döndürüleceksiniz.

---

[1] **l-ẖalqi** : yapı, görünüş, yaratılışı (bakımından). 2 - (Arap) [**hlk**] : yok etme; kurutma; bozma; çürütme; bulaştırma (Akat) **ẖalāqu** : kaçma, yok olma; kaçış. 3 - (Arap) **ẖalaqa** ve Kuzey Sami dillerinde [**ḥlq**] : ölçü, sayı, bölme, paylaşma. (Osm) halk (toplum, insan bölüğü).
[2] **nunakkis'hu**. [**nks**] : 1 - Yaşlı insanların belinin bükülmesi; çocukluk yaştaki görünüşlerine, güçsüzlüklerine dönmesi; 2 - (çocukluğa) geri döndürme. 3 - [Cehennem'e göndermek], Ateşe vermek, kavurmak, kurumak, [sıcaktan ötürü] daralmak, büzülmek, bükülmek (21/65, 32/12), azalmak, bozulmak; 4 - Ulağı, (geldiği yere) geri döndürmek. Köken (Akat) [**nks**], Habeş [**nqs**]. Ulağı geri döndürmek anlamı için krş. 22/5. Ayrıca bk. Kuran'da 10 kez yer alan yakın sesli [**nqṣ**] : azalma, küçülme.
[3] "Onun (uzun) yaşatılması, kendisini ezinçten uzaklaştırmaz" (2/96).
[4] **l-šiʿ'ra.** Ozan*
[5] **qur'ānun**
[6] **ḥayyan** : 1 - yaşar olan, yaşayan, diri (19/15,31,33,66). (Yahudilik) yaşamak : Cennet'e gitmek. 2 - (İnanç) düzelme, iyileşme. (Yemen) **hyw** : yaşamak (ölü olmamak); sayrı olduktan sonra iyileşmek. 3 - yatışmış olan, bağışlayan, göz kapayan, "müslim olan". Yaşatmak*. Sözcük dağarcığı bakımından bu iki Bildiri, Yahudi olan bir topluma yönelik olmalıdır. Medine dönemi (?).
[7] **mālikūna**. Yürü(t)me, yol tutma; buyruk verme anlamları için bk. Melik*. dç : "sahip oluyorlar" (*Diyanet*). Not : Habeş dilinde bir katırın "sahibi", o katırı süren, yürüten kimsedir.
[8] 71-73. Bildiriler, Mezmur 104'ün kısa olarak anımsatılmasıdır. Bu konu, 16. Dizi'de ayrıntıları ile anlatılacaktır.
[9] **waḏallalnāhā**. Uslandırma, uyumlu kılma, buyruk altına verme, işletme, ödevlendirme. Zelil* anlamındadır. Doğa'daki cansız varlıkların Tanrı'ya boyun eğmesi deyimi Mezmur'da "uşak" ya da "kul olma" diye geçer. "Rüzgarları kendine haberci, Yıldırımları hizmetkâr eden sensin." (Mezmur 104/4).
[10] Duruşma Günü'nde
[11] **muḥ'ḍarūna** : kurulmuş, düzenlenmiş, sunulmuş. Bu tümce genel olarak Türkçeye ters bir anlamla çevirilir : "Bu (tanrılar), onların (inanmayanların) askerleridir" ya da "Bu (tanrılar) inanmayanları koruyacak askerlerdir". Oysa bu Bildiride (genel olarak Kuran'da) bunun tersi söylenir. Yargı Günü'nde inanmayanlar ile tanrıları arasındaki atışmalar, birbirlerinden uzak kalmaları, kesinlikle birbirlerine yardım edememeleri, birbirlerine karşı tanıklık etmeleri Kuran'da sık geçen bir konudur. dç : "Onlar, tersine, kendilerine karşı kurulmuş bir ordu olacak" (*Hamidullah*).
[12] **qawluhum** : 1 - (Arap) onların sözü (tekil); 2 - (Yemen) onların oymak başkanı (**qayl**). Bk. **maqīlan** (25/24).

43 - SÜS DİZİSİ (Zuhruf Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

43/1. Ha, Mim[2],
43/2. Ant olsun apaçık Bitik'e!
43/3. Evet! Biz onu, algılarsınız diye Arapça bir Okuma[3] olarak yaptık.
43/4. Üstelik, doğrusu o, Bizim yanımızda Ana Bitik'tedir, kesinlikle üstündür, bilgedir.
43/5. Siz, (Bitik konusunda) dönüşmüş[4] bir toplumsunuz diye sizi hoş görerek[5] Anımsatma'yı artık sizden uzağa mı atalım[6]?
43/6. Ayrıca Biz öncekilere nice Salıkçılar göndermiştik.
43/7. Üstelik onlara, kendisiyle alay etmedikleri bir (tek) Salıkçı gelmemişti.
43/8. Böylece Biz, vuruşmada, onlardan[7] daha katı olanları yok etmiştik! Üstelik, öncekilerin örneği (önünüzde) dikilmiş duruyor[8].

[TANRI'IN YARATMA GÜCÜ - TANRISAL İYİLİKLER]

43/9. Ayrıca, doğrusu sen onlara, "Gökleri, ayrıca yeri kim yarattı?" diye sorsan kesinlikle, "Onları (O), yürütücü[9] (Olan), (O) bilen yarattı" diyecekler.
43/10. (O), yeryüzünü sizin için beşik yapan, ayrıca orada, kılavuzlanasınız diye yollar yapandır.
43/11. Ayrıca (O), suyu gökten ölçüyle indirendir. Böylece Biz onunla ölü bir ülkeyi diriltiriz. Siz (de) (gömütlerinizden) böyle çıkarılacaksınız."
43/12. Üstelik (O) türlerin[10] tümünü yaratandır, ayrıca sizler için gemilerden, ayrıca davarlardan bindiğiniz (binek olarak) ne varsa türetendir,
43/13. onların sırtlarına kurulasınız, sonra üzerlerine kurulduğunuzda İdinizin (sizlere) gönenç verdiğini anımsayasınız, üstelik "bunu bizim için ödevlendiren (İdi) yüce olsun, (yoksa) biz, bu (işin) üstüne çıkamazdık[11]" diyesiniz diye,
43/14. "ayrıca doğrusu biz kesinlikle İdimize döneceğiz[12]" (diyesiniz diye yaratandır).

[MELEKLERE TAPANLARIN KINANMASI]

43/15. Ayrıca onlar, O'nun kullarından (kimilerini) O'nun için bir parça[13] yaptılar. Evet! İnsan, (Tanrı'ya karşı) kesinlikle apaçık bir karaçalıcıdır[14].
43/16. Yoksa Allah, yarattığı nesnelerden (kendisine) kızlar[15] edindi, üstelik oğulları sizin için[16] mi seçti[1]?

---

[1] egemenliğini elinde tutan : egemeni (Hakanı) olan
[2] Giriş Simgeleri*
[3] **qur'ānan** : bir okuma, bir anlatma, bir anlatı. Türkçeye Kuran diye çevrilir.
[4] (Bitik konusunda) dağınık; türlü, türlü olmuş; (Bitik'ten) dönmüş, dönüşmüş. Sarraf*
[5] **ṣafḥan** : göz yumarak, bağışlayarak, ayrıcalık tanıyarak, aldırmayarak (15/85). **aṣ-ṣafḥa** : hoşgörü.
[6] **afanaḍribu** : (Ok, kargı, değnek) uzağa atma; uzaklaştırma. Dövmek*
[7] Mekkeliler
[8] **(wa)maḍā** : 1 - gelip geçti; ilerledi. Bu örnek, önceki Bildiriler'de geçmişti, anlatılmıştı. 2 - Öncekilerin örneği, (öteki kuşaklara da) aktarıldı, ilerletildi. Krş. **nakālan**, **tankīlan** (2/66, 4/84, 5/38, 79/25). 3 - (Habeş) (ʿ**ammada**) : Sütün, direk dikmek, çakmak. (Arap) ʿ**amada** : dikti, ayağa kaldırdı. (Aram, Süryani) ʿ**amad** : durmak (*Nişanyan*); Krş. (Arap) ʿ**imâd** (direk, sütun); Öncekilerin örneği (izi, dikili sütunları), (yollarınızın üzerinde) dikilip duruyor; 4 - Sert, acımasız olmuştu. (Habeş) ʿ**ammaḍa** : yazık etme, sertçe karşılık verme. Krş. **amḍiya** (18/60) : sertçe davranacağım.
[9] Aziz*
[10] Çift*
[11] **muq'rinīna**. Bağlama, bir araya getirme. Birlikte olma, birisine eşlik etme, birisine bağlı olma anlamları için bk. **muq'tarinīna** (53. Bildiri). [**qrn**] kökünden türeyebilecek olan "denk (uyumlu) düşürenler"; "[bineklerin] üstüne çıkanlar" gibi anlamlar için bk. Kuran*.
[12] [birisine] koşuşturma; [birisini] ele geçirme, elde etme gibi anlamlar için bk. Yürek*.
[13] **ğuz'an** : parça, bölüm. Bir sonraki Bildiri'ye bakılırsa "kız çocuğu" anlamındadır. Krş. **naṣīb** : pay (16/57).
[14] **lakafūrun**. Tanrı / Tanrı'nın niteliği (tekliği, yaratıcılığı) konusunda gerçeği örtendir, "küfür edendir".
[15] Kimi Mekkeliler, Melekleri Allah'ın kızları olarak görüyorlardı
[16] sizin taptığınız tanrı. Hubal* (?)

43/17. Üstelik onların Rahman'a (kız olarak) sundukları[2] ne ise onun bir benzeri, onlardan birine muştulandığında[3] yüzü karardıkça kararır[4], üstelik acısını içinde saklar.[5]
43/19. Ayrıca onlar, Rahman'ın kulları[6] olan Melekler'i dişi (varlık) yaptılar. Onların[7] yaratılışına tanık mı oldular? Onların tanıklığı yazılacak, üstelik onlar (bu konuda) sorgulanacaklar.
43/20. Ayrıca onlar, "Rahman dilemiş olsaydı, biz bunlara tapmazdık" derler. Bu konuda[8] onlarda hiçbir bilgi yoktur. Onlar ancak (öyle) sanıyorlar[9].
43/18. Sanı içinde[10] türetilmiş[11], üstelik (Rahman önünde) tartışma[12] sırasında (aracılığı[13]) tanınmayacak olan[14] kimseyi mi (aracı tanrı yapmak istiyorlar)?[15]
43/21. Yoksa Biz önceden onlara bir Bitik verdik de ona mı tutunuyorlar[16]?
43/22. Yok! (Doğrusu) onlar, "Kuşkusuz biz atalarımızı (böyle yürüyen) bir toplum[17] olarak bulduk, ayrıca doğrusu biz onların (ayak) izleri üzerinde (giderek)[18] kılavuzlanıyoruz"[19] derler[20],
43/23. üstelik (bu kenttekiler) gibi, Biz senden önce hiçbir kente, oranın gönençli kişilerinin, "Doğrusu biz atalarımızı (böyle yürüyen) bir toplum olarak bulduk, üstelik kuşkusuz biz onların (ayak) izlerini izliyoruz" demedikleri (hiç)bir uyarıcı göndermemiştik.
43/24. (Geçmişteki uyarıcı), "Atalarınızı üzerinde bulduğunuz (yol) ne ise ben size (ondan) daha iyi bir kılavuzlama[21] ile geldimse de mi (beni izlemeyeceksiniz)?" demişti. Onlar, "Evet! (Uyarıcı'nın) kendisi ile ne gönderildi ise, biz (ona) karaçalıyoruz" demişlerdi.
43/25. Böylece Biz onlardan öç almıştık[22]. Bak artık yalanlayanların sonu nice olmuştu!

[MEKKELİLERİN, İBRAHİM'İN SÖZÜNÜ UNUTMASI]

43/26. Hani İbrahim, babasına, ayrıca toplumuna, "Evet ben, taptığınız nesneden ötedeyim" demişti,
43/27. "ancak beni Yaratanın dışında. Artık doğrusu O, bana kılavuzluk edecek."

---

[1] seçmek; süzüp arındırmak.
[2] 1 - (karı/eş/kız olarak) sundukları; (yalan olarak) yaydıkları. Dövmek*
[3] Araplar, İslam öncesi döneminde türlü nedenler yüzünden (çok sayıda) kız çocuğu edinmesini sevmezlerdi. Dolayısıyla bu Bildiri'de, kendilerine soruluyor : "Sevmediğiniz kız çocuklarını nasıl olurda Rahman'a uygun buluyorsunuz?"
[4] (üzüntüden, şaşkınlıktan) kapkara olur. Türkçede, "mosmor oldu" denilir.
[5] duygularını (acısını, öfkesini) içinde saklayan; için için üzülen (12/84). Benzeri bir Bildiri için bk. 16/58.
[6] erkek kulları. Melekler, erkektir.
[7] Meleklerin
[8] Melekler'e taparak, onların Rahman önünde aracı olmalarını sağlama konusunda.
[9] **yaẖruṣu** : değerlendirme; değer biçme, öyle sanma; kanı. "Sanı, varsayım" anlamları için krş. 18. Bildiri.
[10] **fī l-ḥil'yati**, [**ḥly**] : 1 - (Arap) süs içinde. (Yemen) bağış, armağan. Bunun ne anlama geldiği bilimez. Doğumu, babasını üzen, sonradan yoksulluktan ötürü öldürülecek (17/31), diri diri gömülecek (81/8. dipnotu) olan bir kız çocuğu "süs içinde" yetiştiril(e)mez! 2 - Burada "süs", "hoşa giden sanı", "can neyi çektiyse o; tutku" anlamındadır (53/23). (Habeş) **ẖallaya** : düşünme; düşünce, (öyle) sanma; sanı sanma; tasarlama; gözetme; varsayım; Bu Habeş kökü, (Arap) **ẖayyala** (düşünme, düş kurma), (Osm) hayal, hayal etme ile eş tutulur. Yakın bir anlam için bk. Şehvet*. Sanı, varsayım (53/23) için bk. 20. Bildiri. 3 - Put (?). (Yemen) taşınır varlık (13/17).
[11] Erkek Melekleri, Tanrı'nın kızları sayma; öyle sanma; öyle görme. Şehvet*.
[12] l-**ẖiṣāmi** : tartışma, ağız kavgası (2/204, 38/64). krş. **ẖaṣmāni** : iki savlayıcı (davacı) (38/22).
[13] 53/23.
[14] **ġayru mubīnin** : tartışma sırasında ortaya açık ve inandırıcı kanıt koyamama, savunamama. Sami dillerinde [**byn**] : ayırmak, açığa çıkarmak, açıkta olan bir yere koymak, bilmek, tanımak; kanıtlama. 2 - (Yemen) [**byn**] : (sınır koyarak) ayırma; suçu uzaklaştırma. 3 - (Bu konuda) "yetkisi olmama" (53/23). 4 - "Pazarlık edememe, pazarlıkçı olamama" anlamı için bk. [**by**ʿ]. Alışveriş*.
[15] Geleneklere göre bu (tekil) kimse, süs içinde yetiştirilmiş, tartışma sırasında doğru dürüst konuşamayan insan kızlardır(!). "Süs içerisinde (narin bir biçimde) yetiştirilen ve tartışmada (delilini erkekler gibi) açıklayamayan [kimse]" (*Diyanet*). Oysa, bu tümcedeki sözcüklerin tümü, erildir. Dolayısı ile kız çocuklarına yönelik olamaz.
[16] 1 - O bitiğe dayanarak mı böyle konuşuyorlar? Arap [**msk**]: tutma, sarılma. Bu anlam için bk. Güzel*; 2 - (Ağızlarında) onu mu çiğniyorlar; o bilgiyi önceden yutup şimdi geviş getirmek için yeniden ağızlarına mı koyuyorlar? (Habeş) **mśkʷ**ʿ: geviş getirmek. (Arap) [**msẖ**] : çiğnemek. Yemek*.
[17] **ummatin** : (amaçları bir olan, birlikte yürüyen) kalabalık (28/23), topluluk. Ümmet*, Ümmi*. dç : "din" (*Diyanet*).
[18] "başkalarını izleyenler" anlamı için bk. Ümmi*
[19] Onların ayak izleri bize kılavuz oluyor, bize yol gösteriyor.
[20] Atalarımız Mücrim* idiler, dolayısı ile biz, Mücrim* olmayı sürdürüyruz.
[21] **bi-ahdā** : daha iyi kılavuzlama (kılavuzluk) ile. **ahdā**, Kuran'da 7 kez yer alır.
[22] onları "karaya boyayarak", eşdeğerli bir karşılık vermiştik. Pislik*

43/28. Üstelik İbrahim, olurda (yanlış Yol'dan) dönerler diye (onun) bu (söylediğini)[1], (kendisinden) sonrakiler[2] arasında kalıcı bir söz[3] yapmıştı.
43/29. Yok (sözü tutmadılar)[4]! (Doğrusu) Ben, Gerçek (Kural)[5], üstelik apaçık bir Elçi onlara gelene dek kendilerini, ayrıca atalarını yararlandırdım.
43/30. Oysa, Gerçek (Kural) kendilerine geldiğinde, "Bu bir büyüdür; üstelik, doğrusu biz bunu yadsıyanlarız" dediler.
43/31. Ayrıca onlar, "Neden, bu Kuran, iki kentten (birinde, yaşamı) süreduran[6] bir adama indirilmedi?" demişlerdi.[7]
43/32. Senin İdin'in bağışlamasını onlar mı paylaştırıyorlar? (Oysa) Buradaki yaşamda onların yaşantılarını onların aralarında paylaştıran, üstelik kimileri kimilerine iş gördürsünler diye kimilerini kimilerine (göre) aşamalarda yükselten[8] Biz'iz. Üstelik, onların topladıkları[9] ne ise (ona göre) İdin'in bağışlaması daha seçkindir.
43/33. Üstelik insanlar bir tek (inançlı) toplum olacak olsaydı[10], kesinlikle, Rahman'a karaçalan kimse(ler)in evlerine gümüşten çatılar[11], ayrıca (gösteriş için) oraya çıkacakları[12] (gümüşten) basamaklar yapardık,
43/34. ayrıca evlerine (gümüşten) kapılar, ayrıca üzerine yaslanacakları (gümüşten) divanlar(la donatırdık),
43/35. üstelik (gümüşten) süsleme (ile bezeklerdik). Bütün bunlar, ancak bu Buradaki Yaşam'ın yararlanmasıdır. Oysa İdin'in yanında olan Öte (yaşam), sakınıklar[13] içindir.
43/36. Ayrıca (karanlığa bürünerek) Rahman'ın Anımsatması'ndan kaçan[14] kimse (unutmasın), Biz kendisine bir Şeytan belirleriz[15], artık o, kendisine arkadaş olur.[16]
43/37. Onlar kendilerinin (ışıkta)[17] kılavuzlandıklarını sanırlarken, doğrusu (o Şeytanlar) kendilerini kesinlikle Yol'dan uzaklaştırırlar.
43/38. Sonunda[18], kendisi Bize geldiğinde (Şeytan'ına), "Ah! Benimle senin aranda doğu ile batı[19] uzaklığı olsaydı" diyecek. Ne kötü bir arkadaş (olacak, o)!
43/39. Üstelik (bu arkadaşlık), size kesinlikle yarar sağlamayacak. Siz (bugün, ortak olup) (o Gün'ü) karartırken, doğrusu siz O Gün, ezinç içinde (de) ortak olacaksınız[1]

---

[1] Allah'tan başka tanrılardan uzakta durmayı
[2] gelecek kuşaklar içinde; kendisine, onun inancına dayanan kimseler, onu alışkanlık edenler. Topuk*
[3] **kalimatan**: Söz; Kalıcı Söz : İbrahim'in Allah'la yapmış olduğu antlaşma (siz Ben'den başkasına tapmadıkça Ben sizi destekleyeceğim, size kılavuz olacağım). Kuran'ın sayısız yerinde yer alan, üstelik "namaz" diye çevirilen **ṣalat** sözcüğünün anlamı budur. Namaz*
[4] Yok, böyle olmadı. Antlaşmayı, "namazı" sürdürmediler, "namazı" ayakta tutmadılar, "ikame etmediler". Namaz*
[5] doğru inanç / kılavuzluk; doğruluğu içeren Kuran. Eski Antlaşma'da "127 kez geçen Hak kökü 87 kez "kural" anlamına gelir (*M. Kumru, "Vahiy Sürecinde Hak Kökü", 47*). Gerçek*. Kural anlamı için bk. Millet*
[6] süren, süreduracak olan; (yaşamını orada) bütünleyecek olan. Azim*. Mehmet, Gezgin Derviş [Ozan*] (37/36, 52/30) olduğu için o kentte sürekli kalacak olan biri değildi.
[7] İki kent : Mekke ile Taif *(Al-Jalalayn)*. Elçi Mehmet'in Mekke kökenli olup olmaması ya da bu kentte sürekli olarak kalıp kalmaması konusunda bk. 90/2. Öte yandan bu bağlam (33 ile 36. Bildiriler)de yer alan "Rahman" adı, bu kentlerin en azından birinin ne Mekke ne de Taif olabileceğini düşündürür. Ya da Yemen'den gelip bu kentlere yerleşmiş, tektanrıcı göçmen bir topluma yöneliktir (Tanrı, Yemen'de de Rahman diye çağırılırdı).
[8] 1 - (toplumsal) aşama bakımından üstün kılan; 2 - ödenek ayıran. "Ödenek" anlamı, Medine dönemindendir. Derece*. Not : Bu nedenle kadınlar da erkeklerden üstün tutulur (4/34)
[9] biriktirdikleri varlıklar
[10] ssç : "olmayacak olmasaydı". İnsanları, varlıklı kılarak inanmalarını sağlayabilseydik. Oysa insanlar, varlıklar edindikçe şımarır, bencilleşir ve Rahman'a karaçalarlar.
[11] (Arap, Yemen) [**sqf**], **saqf** : çatı. Bu kök çatı, dam, çatı katı; evin ikinci katı gibi anlamlara gelirken Türkçeye "tavan" diye çevirilir ve bu Bildiri'nin gerisi anlamsız kalır.
[12] **yaẓharūna**. Açığa çıkmak; (kendini) belli etmek. Olasılıkla, (büyüklenmek için çatıya çıkıp) gösteriş yapmak anlamındadır. (Arap, Habeş) **zaḫara** : övünmek; (bitki) uzun boylu olmak; (kendini) yüceltmek; kendini beğenmişlik.
[13] 1 - (karaçalıştan) sakınan kimseler; 2 - (Öteyaşam'da Allah ile) "kardeş kardeş" birlikte yaşamak isteyenler. Sakınmak*
[14] **yaʿšu.** (Görünmemek için) gece / karanlıkta yol almak / kaçmak; karanlıkla bürünmek. "Karanlık" ile "zalim" köktaş olup eş anlamlıdır. 2 - kopmak, ayrılmak, kapanmak; göz kapamak. (Habeş) **ʿaṣawa** (I, II), **yəṣʿu** : koparmak; söndürmek. Süleyman'a, Tanrı'nın anımsatmasını unutturan atlar için bk. için bk. 38/31, 32. Gece*
[15] **nuqayyiḍ**. (Görev için) atamak, belirlemek, saptamak, sağlamak, "tayin etmek". (41/25).
[16] 41/25. Rahman'ın anımsatmasından (öğütünden) kaçıp karanlık içinde ilerlemek isteyenlere Biz, kendisine bir Şeytan'ı kılavuz kılarız.
[17] krş. bir önceki Bildiri.
[18] Bir gün gelecek... Hatta*
[19] ssç : iki doğu. Doğu ile Batı. Birbirinden çok uzak, ters yönlerde olma.

[KENTLİLERCE DIŞLANAN ELÇİ MEHMET'İN YÜREKLENDİRİLMESİ]

43/40. Artık sen sağırı mı işittireceksin? Ya da kör, üstelik apaçık bir sapış[2] içinde olan kimseyi mi kılavuzlayacaksın?
43/41. Biz seni (bu kentten)[3] alıp götürürsek[4], doğrusu Biz artık onlardan öç alacağız[5],
43/42. ya da onlara verdiğimiz Sözü[6] sana göstereceğiz. Evet! Biz, onlara karşı güç yetireniz.
43/43. Artık sen, sana ne bildirildiyse onu tut[7]. Evet sen, Doğru Yol üzerindesin.
43/44. Ayrıca, doğrusu bu (Çağırı), kuşkusuz senin, ayrıca senin toplumun[8] için bir öğüttür, üstelik siz (bu konuda) sorgulanacaksınız.
43/45. Ayrıca senden önce gönderdiğimiz Elçilerimizden (olanlara) sor[9] : Biz, Rahman'dan başka tapılacak tanrılar yaptık mı?

[GÖNDERİLDİKLERİ TOPLUMLARDA YADIRGANAN ÖNCEKİ ELÇİLERİN ÖRNEKLERİ]
[MUSA'NIN ÖYKÜSÜ]

43/46. Ayrıca, doğrusu Biz, Musa'yı Bildiriler'imizle Firavun'a, ayrıca onun danışmanlarına göndermiştik. Böylece (Musa), "Evet ben, tüm ülkelerin İdisinin Elçisiyim" demişti.
43/47. Ancak, onlara tansıklarımızı getirdiğinde, hani onlar gülmüşlerdi.
43/48. Üstelik, olurda (yanılgıdan) dönerler diye, onları ezinç[10] ile yakalayıp, kendilerine bir ötekisinden[11] daha kaba olmayan hiçbir tansık göstermemiştik[12].
43/49. Üstelik onlar, "Ey Büyücü![13], Seninle yaptığı sözleşme[14] adına İdini bizim için çağır. Evet biz, kesinlikle yatışmış olacağız[15]" demişlerdi.
43/50. Ancak, onlardan ezinci kaldırdığımızda hani onlar, sözlerinden dönmüşlerdi.
43/51. Ayrıca Firavun, toplumuna seslenmiş, "Ey toplumum! Mısır'ın egemenliği, ayrıca altımdan akan bu ırmaklar benim değil mi? (Büyüklüğümü) artık görmüyor musunuz?" demişti;
43/52. "Yoksa ben, sıradan olan[16], üstelik nerdeyse (sözlerini) açıklayamayan[17] bu kimseden seçkin değil miyim?"
43/53. "Neden öyleyse ona altın bilezikler sunulmadı? Ya da neden kendisine korumalık eden[1] Melekler gelmedi?"

---

[1] ezinçte birleşeceksiniz; ezinci paylaşacaksınız (37/33).
[2] Yol'dan sapma işi.
[3] Kenttekiler, Tanrı'yı Rahman diye çağırdıklarına göre bu kent, Mekke olmamalıdır.
[4] **naḏhabanna**. [**ḏāl hā bā**] : gitmek; (birisini, bir nesneyi) alıp götürmek; (Yemen) [**ḏhb**]: sürüklenmiş toprak [alüvyon]; (Arap, Yemen) [**ḏhb**] : altın; altın ile kaplamak, örtmek; yaldızlamak (parlak yapmak).
[5] (Eş değerli bir karşılık vererek) onları da alıp götüreceğiz. Öç Almak*. Senin ölmüş olman (Bizim seni, Buradaki Yaşamdan alıp götürmüş olmamız) Bizim kendilerinden öç almamıza (onları alıp götürmemize) engel olmayacak, diye anlaşılır. Her yaşayan varlığın yaşam süresi önceden belirlenmiş olduğu için Elçi'nin hangi gün öleceğini Tanrı'nın önceden bilmiş olması gerekir. Dolayısı ile burada denilmek istenilen "seni bu kentten alıp götürürsek" olmalıdır.
[6] Senin toplumunun geçmişteki kimi toplumlar gibi yok edilmesi. Oysa "Songün. Saat, sen yaşarken bile gelebilir" diye anlaşılır.
[7] Ona sarıl; ona dayan.Arap [**msk**]: tutma, sarılma; (Habeş) **sakama** : omuzda taşımak. **maskam** : dingil; taşıma değneği.
[8] senin toplumun (6/92, 36/6, 42/7) ya da Arapça konuşan bir toplum (12/2, 13/37, 20/113, 41/3). Bu konuda bk. *M. Öztürk, "Kuran'ın Tarihsel Bir Hitap Oluş Keyfiyeti".*
[9] önceden gönderdiğimiz Elçilerimize inanmış olanlara (Yahudi ve Hıristiyalar'a) sor. Bundan sonraki Bildiriler, bu konuda verilen örneklerdir.
[10] **bil-ʿaḏābi**. 1 - Sıkıntı; 2 - meydan okuma; 3 - [eli kolu, düzeni, yaşamı] kısıtlayıcı, düğümleyici; 4 - (su içmeyi, yemek yemeyi) geciktirici eylem anlamları için bk. Ezinç*. Gösterilen "dokuz ezinç/tansık" için bk. 17/101.
[11] **uḫtihā** : onun kız kardeşi. (Akat) benzer (olan); (karşı) yaka : ötekisi. "Kız kardeş" toplum için bk. 7/38.
[12] onlara gösterdiğimiz her tansık bir öncesinkinden daha büyüktü.
[13] **sāḥir** : Büyücü, öndeyici, kahin. Olacak olayları (Diriliş'i, Öteyaşamı) önceden bildiren, Gizem'i gören, görülmeyen güçlerle ilişkiye geçen kimse. Benzer sesli, benzer anlamlı bir deyim için bk. Ozan*
[14] **ʿahida** : [tanrı] sözleşme yaptı. Bu sözleşmenin belirsizliği için bk. 7/134.
[15] seni, kılavuz olarak edineceğiz; senin kılavuzluğunu izleyeceğiz. 2 - yatıştırılmış [Müslüman] olacağız. Kılavuzlanmak*
[16] bayağı, küçümsenecek, değersiz, önemsiz.
[17] düzgünce konuşmasını bilemeyen (20/27-28)

43/54. Böylece (Firavun), toplumunu kandırmıştı[2]. Artık onlar kendisini izlemişlerdi. Evet! Bu, (sözünden) sapmış[3] bir toplum idi.
43/55. Artık onlar Bizi üzünce, Biz (de) (verilen söz konusunda) onlardan ayrılmıştık, böylece onları toptan suda boğmuştuk.
43/56. Böylece onları (gelip) geçmiş[4] olan bir (toplum), ayrıca sonraki (kuşak)lar için örnek yapmıştık.

[İSA'NIN ÖYKÜSÜ]

43/57. Ayrıca Meryem'in oğlu örnek olarak sunulduğunda, hani senin toplumun[5], onun[6] konusunu döndürmüş[7],
43/58. üstelik, "Bizim tanrılarımız mı seçkin yoksa o[8] mu?" demişlerdi. Bunu, sana ancak tartışma konusu olarak sunarlar. Yok! (Doğrusu) bu, çekişgen[9] bir toplumdur.
43/59. (Meryem'in oğlu), ancak kendisine gönenç sağladığımız, üstelik kendisini İsrailoğulları'na örnek kıldığımız bir kuldu.
43/60. Oysa dileseydik sizin içinizden, yeryüzünde (sizin) yerinize geçecek Melekler yapardık[10].
43/63. Ayrıca İsa, Belgeler'le geldiğinde, "Ben size bilgelik[11] ile geldim, ayrıca size, uyuşamadığınız konunun bir bölümünü açıklamak için (geldim). Artık Allah'tan sakının, üstelik beni izleyin" demişti,
43/61. "Üstelik doğrusu o[12], kesinlikle Saat için (bildirilecek) bir bilgidir[13], artık bu konuda kuşkunuz olmasın, ayrıca beni izleyin. Doğru Yol budur."
43/62. "Ayrıca Şeytan sizi (Yol'dan) uzaklaştırmasın[14]! Doğrusu o, sizin için apaçık bir düşmandır[15]."
43/64. "Evet! Allah, O, benim İdimdir, ayrıca sizin İdinizdir, Artık O'na tapın. Doğru Yol, budur" (demişti).

[İSA'YI İZLEYENLER İLE İZLEMEYENLERİN SONU]

43/65. Oysa bölükler[16], kendi aralarında ayrılığa düştüler. Yazıklar olacak artık (o) yazık edenlere[17], Acı bir Gün'ün ezincinden (ötürü)!
43/66. Onlar ancak, Saat'in kendilerine, kendileri (onun) bilincine varmadan[18] ansızın gelmesini mi bekliyorlar?
43/67. O Gün, sakınıklar dışında, bağdaşlar[19] birbirlerine düşman olacaklar;
43/69. (o sakınıklar), Bildirileri'mize inananlar, üstelik (onlara) boyun vermiş olanlardır.[20]
43/68. (Allah kendilerine), "Ey kullarım! Bugün sizin için korku yok, üstelik siz üzülmeyeceksiniz",
43/70. "Girin Cennet'e! Sizler, ayrıca eşleriniz (orada) sevindirileceksiniz[1]" (diyecek).

---

[1] **muq'tarinīna** : birlikte, eşlik ederek, kendisine bağlı. Köken için bk. Kuran*. (Yemen) [**qrn**], **mqrnt** : koruma, korumacı (body guard). Tekgeçişlidir.
[2] **is'taḫaffa**. Krş. Kanmayanlar seni kandırmasınlar (30/60). Hafif*
[3] sözden, sözleşmeden Sapmak*
[4] **salafan**. Tekgeçişlidir. 1 - (Arap) [**slf**] : (önceden) geçmiş; 2 - Soyu kesik, kökü sökülmüş (?). (Akat) [**ṣlp**] : kesik; **ṣalā'u** : yere atılmış; çocuk düşürme; düşük dölüt; [**šlp**] : sürükleme; söküp, çekip çıkarma. (Arap, Habeş) **salaba** : alıp götürme; yolma; yoksun kılma;
[5] Kimi Hristiyanlardan duyduklarına göre İsa'nın Tanrı olduğunu sanan çoktanrıcı bir bölük.
[6] İsa'nın.
[7] [**ṣdd**] : uzaklaştırma; engel olma. Bu bağlamda, "çarpıtma" (gerçek anlamından saptırma) anlamında olmalıdır. Anlamı, yorumu "kendine çekme, çekiştirme", "dönüştürme" anlamları için bk. Şiddet*. Türkçeye genel olarak gülme, bağırma, yaygarayı basma diye çevirilir.
[8] İsa
[9] **ḫaṣimūna** : çekiştirici, tartışmayı seven, eleştirici, kanıt türeten.
[10] İsa'yı nasıl babasız doğurttuysak, dileseydik, içinizden kimilerini Melek yapar, onları yerinize koyardık.
[11] 1 - bilgelik; 2 - (bozulmuş inanca karşı) "doktorluk" 3 - sağaltıcı; (sağlığı bozuk olan inancı) sağaltacak olan (Kuran). Furkan*, Onucu*
[12] İsa. Saat geldiğinde İsa yeryüzüne dönecek. Onun gelişi, Saat'in gelişini bildirecek.
[13] **laʿil'mun** (bilgi). **laʿalamun** (belirti) diye de okunabilir (*Blachère*).
[14] (Akat) çekmek, çekip uzaklaştırmak, geciktirmek.
[15] Düşman*
[16] **l-aḥzābu**. İsa'nın kendisi (niteliği) ve öğretisi konusunda değişik görüşlü kmselerden oluşan bölükler.
[17] (İsa'nın öğretisini) karartanlar, böylece ayrılığa düşenler.
[18] ne olduğunu anlayamadan
[19] 65'inci Bildiri'deki bölüklerin üyeleri. [**ḥzb**] kökünün ilkel anlamı : düşünce, sanı, amaç bakımından bir olan topluluk.
[20] Yanlış sıralanmış olan bu ve bundan sonraki Bildiri'nin yerleri değiştirildi.

43/71. Onlar için altın tepsiler, ayrıca testiler[2] dolaştırılacak, ayrıca orada, can(ları) göze hoş gelen neyi imrenirse o, olacak. Üstelik siz orada sürekli kalacaksınız.
43/72. İşte bu, ne yapageldiyseniz ona (karşılık), kalıtçı kılınılacağınız Cennet'tir.
43/73. Orada sizin için yiyeceğiniz birçok yemişler olacak.
43/74. Evet, kendi yollarını izleyenler, Cehennem ezinci içinde sürekli kalacaklar,
43/75. onlar için (ezince) ara verilmeyecek[3], üstelik orada onların (umutsuzluktan) gözleri dalacak[4].
43/76. Üstelik Biz onları karartmadık, oysa kendilerini karartanlar kendileri idi.
43/77. Ayrıca onlar, "Ey yönetici (Melek)[5]! İdin, bizi bitirsin![6]" diye seslenecekler. (Yönetici), "Doğrusu siz (burada sürekli) kalacaksınız[7]" diyecek.
43/78. Doğrusu Biz size, Gerçek'i[8] getirdik; ancak çoğunuz Gerçek'ten tiksinmişti.

[İSA İLE RAHMAN'I BİRBİRİNE DOLAYANLARIN KINANMASI]

43/79. Yoksa (kimileri)[9] iş[10] mi doluyorlar[11]? Oysa doğrusu (kendilerini), Biz doluyoruz!
43/80. Yoksa onların gizini, ayrıca kaçamak konuşmalarını duymayacağımızı mı sanıyorlar? Yok! Yanlarında olan (yazıcı) elçilerimiz[12] (olup bitenleri) yazıyorlar.
43/81. "Rahman'ın bir çocuğu olsaydı, artık (ona) tapanların ilki (ben) olurdum" de.
43/82. Onların kattıkları[13] ne ise, göklerin, ayrıca yerin İdisi, Taht'ın İdisi (ondan) arınmış (olan)dır[14].
43/83. Artık bırak onları, kendilerine söz verilen Gün'leri ile kavuşana dek boşuna tartışsınlar, ayrıca eğlensinler.
43/84. Üstelik gökte Tanrı, ayrıca yerde Tanrı olan O'dur, üstelik O, bilgedir, bilendir.

[ÇOKTANRICILARA TANRI'NIN YÜCELİĞİNİN, SAAT'İN GERÇEK OLUŞUNUN ANIMSATILMASI]

43/85. Üstelik göklerin, ayrıca yerin, ayrıca ikisi arasındaki nesnelerin egemenliği Kendisinin olan (O), kutlu[15] olsun! Saat'in bilimi O'ndadır[16], üstelik siz O'na döndürüleceksiniz.
43/86. Üstelik onların[17], O'nun dışında çağırdıkları kimseler, aracılık yapmaya güç yetiremez. (Verilmiş bir yetki ile) doğrulukla tanıklık[18] edecek olanlar (bunun) dışındadır, üstelik onlar, (bunu) bilirler.
43/87. Ayrıca onlara, kendilerini kimin yarattığını sorsan, kesinlikle, "Allah" derler. Oysa (bak sonra) nasıl aldatılıyorlar!
43/88. Ayrıca (Elçi'nin), "Ey İdim! Doğrusu bu, inanmayan bir toplumdur" deyişine,

---

[1] **tuḥ'barūna**. **yuḥ'barūna** (30/15). İki kez edilgen olarak geçen [**ḥbr**] kökünün değişik anlamları : 1 - (Habeş, İbr, Sür.) (birbirinizle ?, Hurilerle ?) birleştirileceksiniz, bir arada yaşatılacaksınız; 2 - size "bayram" yaptırılacak. (Akat) **ḫabāru** : gürültü çıkarma; şenlik içinde gürültü yapma. Haber*
[2] bk. 88/14'un dipnotu.
[3] **yufattaru**. Ara vermek, arası kesilmek. krş. **fatratin** (5/19) : (Elçilerin gönderilişine) ara verilmesi. (Akat) **paṭāru** : çözmek, gevşetmek, yumuşatmak, boşaltmak, salmak, koyuvermek, bağışlamak. Krş. (Osm) iftar.
[4] (şaşkınlıktan) dik dik bakmak; bakakalmak. İblis çapmış gibi olma (?)
[5] Cehennem'de bekçilik yapan Melek. Melik*
[6] **liyaqḍi**. Acımıza son versin, bizi öldürsün. 2 - Bizi korusun. (Akat) **kâdu** / **kādu** : gözetme, koruma.
[7] **mākiṯīn**. Bitmeksizin, sürekli. (Su, süt) sürekli akmak, bitmemek, ara vermemek. (Yemen) : yerli, bir yerin yerlisi olmak. bk. 17/106. dipnotu.
[8] Doğru Söz; Kural, Yasa. Diriliş / Duruşma / Karşılık görüşün doğru oluşu
[9] İsa, Tanrı'nın oğludur diyenler.
[10] **amran** : 1 - (Arap) bir iş, eylem, buyruk; 2 - İsa ile Tanrı'yı yan yana, üst üste, karşı karşıya koyma. (Akat) **amāru** (I) : düş görmek; bitikten (okumak); karşılaşmak; gökteki nesneler karşı karşıya olmak; (Akat) **amāru** (II) : tuğlaları yığma. 3 - buyrukçu [olan Rahman], (Osm) amir. Krş. **amrin** (97/4). Emir*
[11] 1 - (Değişik iki varlık olan) İsa ile Tanrı'yı birbirine dolama, birbirine karıştırma; 2 - Tanınmasın diye gerçek olanı karaya boyama, karaçalma anlamı için bk. Kafir*. (Arap) [**brm**] : (ip) burmak, kıvırmak. İki ipi birbirine dolamak; dolandırmak. (Akat) çok renkli yapmak; beneklemek; [tanınmasın diye yer yer boyamak]; damgalamak, damga vurmak. Bu kök iki kez ancak bu Bildiri'de yer alır. Türkçeye genel olarak "karar verme", "sağlam tutma" diye çevirilir, dolayısı ile bu Bildiri'de ne denilmek istenildiği bilinmez.
[12] Meleklerimiz
[13] Vasıf*. Bu Bildiri'de Tanrı'ya katılan kimse, oğlan çocuğudur.
[14] (O, ondan) yıkanmış, arındırılmış olandır. Süphan*.
[15] **tabāraka** : o, kutlu, kutsanmış olsun; kutsansın. Bereket*
[16] Matta 24/36; Markos 13/32.
[17] Rahman'ın önünde, kendileri için aracılık yapsın diye başka tanrılara / varlıklara tapan kimseler (18. Bildiri)
[18] aracılık ederken sundukları tanıklık

43/89. (Allah), "Sen artık onlara aldırma, üstelik (ayrılırken), "Esenlik olsun!" de" (diye yanıt verdi). Artık onlar yakında bilecekler.

67 - EGEMENLİK DİZİSİ (Mülk Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[RAHMAN'IN YARATIŞINDAKİ BOZUKSUZLUK - EVREN'İN KAPALI OLUŞU]

67/1. Kutludur (O), egemenlik elinde Olan (Kimse)! Üstelik O, her konuda erklidir[1]!
67/2. Eylem bakımından hanginizin korunan (biri)dir diye sizi sınamak için ölümü, ayrıca dirimi yaratan O'dur. Üstelik O, yürütücüdür[2], yarlıgayandır.
67/3. Yedi göğü kat kat[3] yaratan O'dur, üstelik sen Rahman'ın yaratışında bir bozukluk[4] bulamazsın. Bakışı(nı göğe) çevir. Bir çatlak[5] görüyor musun?[6]
67/4. Sonra, bakışı(nı) yeniden[7] (kendine) çevir. Bakış(ın) sana sinmiş[8], üstelik üzülmüş[9] olarak geri dönecektir.[10]
67/5. Üstelik doğrusu Biz, en yakın göğü süslediğimiz kandilleri[11], Şeytanlar için[12] bir kovulma (yeri)[13] yaptık[14], ayrıca onlar için Alevli Ateş ezincini kurduk.

[RAHMAN'IN YARATMA GÜCÜNÜ YADSIYANLARIN SONUCU]

67/6. Üstelik (o Şeytanlar gibi) İdi'lerine karaçalmış olanlar için Cehennem ezinci olacak. Ne kötü dönüş yeri(dir orası)!
67/7. Onun içine atıldıklarında, orası kabarırken, bir fokurtu[15] işitecekler.
67/8. Neredeyse öfkeden çatlayacak! Her bölük onun içine atıldıkça oranın tutucuları[16] onlara, "Size bir Uyarıcı gelmemiş miydi?" diye soracaklar.
67/9. Onlar, "Evet, doğrusu bize bir Uyarıcı gelmişti. Oysa biz (kendisini) yalanlamış, ayrıca (kendisine), "Allah hiçbir nesne indirmedi, siz[17] ancak büyük bir sapıklık içindesiniz" demiştik" diyecekler.
67/10. "Oysa işitmiş olsaydık ya da algılasaydık, Alevli Ateş'in yerlilerinden olmayacaktık" diyecekler.

---

[1] 2 - her nesneyi [ayrıca ölüleri] ayaklandırandır (2. Bildiri). Kadir*
[2] 1 - Yasa'yı koyan, yürüten; 2 - (eylemlerinizin) saymanı. Aziz*
[3] 1 - üst üste, kat kat; 2 - birbirine yapışık (bu nedenle çatlaksız olan yedi gök). 3 - uyumlu. (Habeş) [**ṭbq**] : tutkal, zamk; tutkal ile tutuşturmak; yan yana koymak. (74/28).
[4] **tafāwutin** : 1 - yanlış (yapılmış), bozukluk diye anlaşılır. 2 - Bu kök Kuran'da ayrıca dört kez kaçma, kaçış anlamı ile geçer. Yoksa bu sözcük Türkçedeki "kaçık çorap" deyiminde olduğu gibi bozuk, delikli (kaçacak yeri olan) diye çift anlamlı mıdır? (Habeş) [**fwt**] : sapma, başıboş olma; sapmış (kadın); orospu.
[5] **fuṭūrin** : yarık, çatlak; çözük. (Akat) [**pṭr**] : özgür kılma; salma; bağı çözme.
[6] Birbirine uyan, aralarında anlaşmazlık [çatlak] olmayan, "mutabık kılınmış". 1 - Yedi göğü uyumlu yaratan O'dur, Rahman'ın yaratışında bir bozukluk bulamazsın... Çözük [yapışmamış] bir yer görüyor musun? 2 - Yedi göğü yapışık yaratan O'dur, Rahman'ın yaratışında kaçılacak bir yer [delik, çatlak] bulamazsın... Çözük, açık bir yer görüyor musun?
[7] ikinci kez
[8] **ẖāsi-an** : sinmiş, örtülmüş. Açıklama için bk. 23/108.
[9] **ḥasīrun** : batkı, üzüntü. Hasret*. Kaçacak yer, çatlak olmadığı için (üsteki Bildiri). Çatlak, kaçacak yer olmuş olsaydı, suçluların bakışlarında sevinç izleri olacaktı.
[10] Evrenden kaçılacak bir delik (çatlaklık) olmdığını anlamış olacaksın.
[11] yıldızları
[12] Şeytanlara karşı. Söz konusu olan Şeytanlar, suç işlemiş olan Meleklerdir.
[13] **ruğūman** : Taşlamaya yarayan nesne, atılan taş, taşlama aracı, mermi diye anlaşılır. Yüce Kurul'u dinlemesinler diye kovulduktan sonra Şeytanlar, yıldıza dönüştürülürler (37/6), sonra atışa tutulurlar (37/8), alevle kovalanırlar (37/10). Ayrıca bk. 15/16-18. Dolayısı ile **ruğuman** atılan taş değil, 1 - kovulma (yeri), sürgün (yeri); kovulmalarının (taşlanmalarının) sonucu olarak diye anlaşılmalıdır; 2 - (Akat) [**rgm**] : Çığlık, bağırma, ilenti, sıkıntı; 3 - Öc alma, uğursuzluk (şaki*).Taşlamak*, Ayrıca krş. **murāğaman** (4/100) : kovulanların sığındığı yer.
[14] Suç işleyen Melekler (Şeytanlar) bile kaçacak yer bulamamışlardı (bk. 3. Bildiri).
[15] **šahīqan**, **wašahīqun** (11/106) : fıkırtı, fokurtu. Sami dillerinde (ve Arapçada) : gülmek, gürültü çıkarmak, çığlık atmak. Bu Türkçedeki gülmek ve kaynamak (fıkırdamak, fokurdamak) arasındaki benzetme gibidir. Ayrıca bu kök Arapçada (soluk alamayıp) katılıp ölmek anlamına da gelir.
[16] **ẖazanatuhā**. Zebaniler*
[17] Uyarıcı ile Uyarıcıyı izleyenler.

67/11. Ayrıca, (Uyarıcı'dan) kaçışlarını tanıyacaklar. Sürüklensin[1] artık (Ateş'e), Alevli Ateş'in yerlileri (olacak) olanlar!
67/12. Evet! Görülmeyen[2] İdi'lerinden korkanlar[3] (unutmasınlar), onlar için yarlıganma, üstelik büyük bir ödül olacak.

[RAHMAN'IN NİTELİKLERİNİN PUTATAPICILARA ANIMSATILMASI]

67/13. Üstelik (isterseniz) sözünüzü gizleyin ya da onu açığa vurun, (nasıl olsa) doğrusu O, bağırlarda olanı bilendir.
67/14. (O), Yaratan, bilmez mi? Üstelik (unutmayın)! O, inceliklidir[4], salıklıdır.
67/15. Yeryüzünü sizin için görevli[5] kılan O'dur. Artık onun kavşaklarında[6] yürüyün, ayrıca O'nun azığından yiyin. Üstelik (unutmayın)! Diriliş[7], O'na (doğru)dur.
67/16. (O), gökte Olan'ın, sizi yerle gömdürtmeyeceğinden güven içinde misiniz?[8]. Hani o, (bir Gün) çalkalanacaktı!
67/17. Ya da Gökte Olan'ın taş yağdıran bir kasırgayı[9] üzerinize göndermeyeceğinden güven içinde misiniz? Artık yakında Benim uyarım nasılmış, bileceksiniz.[10]
67/18. Üstelik, doğrusu onlardan öncekiler (de) yalanlamışlardı. Nasıl olmuştu karşı koyuşum[11]!
67/19. Üstlerinde kanatlarını yaymış[12], ayrıca kapamış kuşları görmediler mi? Onları (havada) Rahman'dan başkası tutmuyor. Evet O, her konuyu öngörendir.[13]
67/20. Yoksa[14] Rahman'dan başka, sizin için (kurulmuş), size yardım edecek bir ordu olacak olan kimdir? Karaçalıcılar, ancak aldanış içindeler.
67/21. Yoksa O, azığını (Kendinde) tutsa[15], sizi azıklandıracak olan kimdir? Yok! (İsteklerinde) ileri gidiş[16], ayrıca (kılavuzdan) ayrılış[17] içinde direniyorlar.
67/22. Yüzünün[18] üstünde yuvarlanarak[19] yürüyen[1] kimse mi daha iyi kılavuzlar[2], yoksa Doğru Yol'da dimdik yürüyen[3] mi?

---

[1] **suḥ'qan** : 1 - sürülsün/sürüklensin (krş. 22/31); 2 - [Çukur'a] dökülsün. [**sḥq**] : uzakta olma, süpürme, sürükleme, sövgü, kovma, kargışlama (*Lane*). (Akat) : yitirilmiş olmak; dökülmek, dışarıya çıkmak, sökülmek, sıradan çıkmak.
[2] **bil-ġaybi** : görülmeyen, kendisi orada değilken. Bir putatapıcı için tanrı, (put gibi) görülen bir varlıktır. Bu konuda istekli olanlar için bk. 21. Bildiri.
[3] 1 - korkanlar (örtünenler); 2 - (O'ndan) kayra bekleyenler. Korkmak*
[4] **l-laṭīf** : incelikleri gören, kavrayan; incelikle davranan. "Siz O'nu kolay kolay kandıramazsınız, içyüzünüzü O'ndan saklayamazsınız" anlamındadır. Krş. **walyatalaṭṭaf** (18/19) : sen incelikle davran, çaktırma; onlar sezmesinler.
[5] **ḏalūlan** : basık, ezik; yaygın; uysal; (baskı altında) görevli. Zelil*
[6] **manākibihā**. (Habeş) **nakaba** : eğme, kıvırma, kavuşturma. Kıvırımlı yollar (?). (Arap, Habeş) : (Bedenin eğik yeri olan) omuz; (Akat) **nakāpu** : (iki dağın [omuzları ile] birleştikleri, [omuz omuza geldikleri yer] kavşak. Krş. **nākibūna** (23/74) : iterler [omuzlarlar]; kıvırırlar.
[7] ssç : [Gömütlerden çıkıp] yayılma, O'na doğru olacak. **nušūru** : Dağılma, yayılma. Kıvrılmış, bükülmüş dürümlerin açılması, yayılması gibi gömütlerin açılması, çürümüş, bükülüşmüş ölülerin dirilmesi ve ayağa kalkması. Köktaş (Osm) neşir : Yayma, dağıtma, saçma. Kuran'da beş kez geçen bu sözcük "diriliş" diye çevirilir (25/3,40,47, 35/9, 67/15). (Akat) **našāru** (I) : çıkarmak, söküp çıkarmak; ayırmak. Ses benzerli öteki kökler için bk. **naṣru** (110/1).
[8] Songün'ün gelişinin belirtileri başladığında 6. gün, gömütlerinden çıkıp kaçmaya çalışanlar, yerin açılıp kendilerini yutacağı konusunda söyleşirler (*Thomas'ın Songün'ü Açıklaması (Apocalypse of Thomas)*).
[9] **ḥāṣiban** : Bir önceki Bildiri'deki depremden sonra bu deyim olasılıkla yanardağ patlamasından sonra yağan "taş yağmuru" anlamındadır. 2 - Dal koparıcı (yel). (Akat) **ḫasāpu** : koparma, yarıp ayırma; **ḫaṣābu** (I) : (kamış, dal) koparma.
[10] "Her Şeye Egemen Rab gök gürlemesiyle, depremle, büyük gümbürtü, kasırga ve fırtınayla, Her şeyi yiyip bitiren ateş aleviyle seni cezalandıracak." (Yeşaya 29/6).
[11] dışlama; kovma (boş kalmış eski kentler); (suya) batırma (Nuh toplumu, Firavun); karşı koyma; başkalaştırma. Nakir*.
[12] **ṣāffātin**. Kanatlarını çırpmadan açan (kuşlar), süzülen kuşlar; kanat çırpan kuşlar (24/41, 37/1)
[13] **baṣīrun** : 1 - gören. Sizin için de her konuyu (ön)gördük : yardım, azık. bk. sonraki Bildiriler. 2 - Görücü, gösterici. (Gizemi, bilinmeyeni) gösterendir, açıklayandır; 3 - (Her ne varsa yürüten (örneğin gökteki kuşlar); çekip sürükleyen, süren. (b/m) (Akat) [**mšr**]. 4 - (Kulları için) yayan, saçan, seren). (b/m) (Arap, Habeş) [**mṣr**]. Basiret*
[14] Rahman sizi gören, sizin için her konuda öngörülü, ileri görüşlü bir Tanrı olmasaydı.
[15] [**msk**] : (Arap) (elinde) tutsa); (Habeş) (kendine) çekse.
[16] Rahman'ın da öteki tanrılar gibi bir putu olsun diyenler (?). krş. **bil-ġaybi** (12. Bildiri)
[17] yola koyulma, dağılış. Tiksinti*. Nefer*
[18] kendisinin. Yüz*
[19] **mukibban**. [**kbb**] : yuvarlak. (Yerde) yuvarlanmak, çevrile çevrile (gitmek).

67/23. (Sen, onlara), "Sizi türeten, ayrıca sizin için işitme, ayrıca görüş (yetenekler)i, ayrıca yürekler yapan O'dur. (Oysa) siz ne az iyilikbilirsiniz" de.
67/24. "Sizi yeryüzünde çoğaltan O'dur, üstelik O'na toplanılacaksınız" de.
67/25. Ayrıca onlar, "Doğrucuysanız (söyleyin), bu verilen Söz[4] ne zaman (gerçekleşecek)?" derler.
67/26. "(Bu konuda) Bilgi[5] ancak Allah'ladır, oysa ben ancak apaçık bir uyarıcıyım" de.
67/27. Artık onu[6], yaklaşmış olarak[7] gördüklerinde, (Sonuncu Gün'e) karaçalmış olanların yüzleri kararacak. Ayrıca (onlara), "Sizin, (gelsin! diye) kendisini çağırageldiğiniz[8], işte buydu" denilecek.
67/28. Sen, "Düşünmüyor musunuz? Allah, beni ayrıca benimle birlikte olanları yok etse ya da bizi esirgese, artık karaçalıcıları acı bir ezinçten kim koruyacak?" de.
67/29. "O, Rahman'dır. Ona inanırız, üstelik biz O'na güveniriz. Kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu yakında bileceksiniz" de.
67/30. " Düşünmüyor musunuz? Suyunuz çekilse[9], artık size, akan suyu kim getirecek?" de.

23 - İNANIKLAR DİZİSİ (Muminun Suresi)[10]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[GERÇEKTEN İNANMIŞ OLANLARIN BETİMLENMESİ]

23/1. Evet, başarmış olan inanıklar,
23/2. kendi yakınları[11] konusunda alçak gönüllüdürler,[12]
23/3. ayrıca boş sözlerden yüz çevirenlerdir,
23/4. ayrıca onlar, arınmayı[13] yapanlardır,[14]
23/5. ayrıca yarıklarını[15] koruyanlardır,
23/6. (ancak) eşleri ya da sağ ellerinin (sıkışarak) edindiği (kadınlar)lar[16] dışında. Artık (bu tür ilişki durumunda), doğrusu onlar kınanmazlar.
23/7. Artık kim bunun ötesini amaçlarsa (unutmasın) artık (böyleleri) aşırı gitmiş olanlardır.
23/8. Üstelik onlar, kandıkları (sözü)[17], ayrıca verdikleri sözü gözetirler,
23/9. ayrıca bağlılıklarında[18] tutucudurlar[19].
23/10. Kalıtçı[20] (olacak) olanlar, onlardır,
23/11. içinde sürekli kalacakları Firdevs[1] (Bahçeleri), onlara kalacak.

---

[1] ilerleyebilmesi için yerde yuvarlanması gereken iri, ağır taştan put. "Salatalık bostanındaki korkuluk gibidir putları, konuşamazlar; Onları taşımak gerek, çünkü yürüyemezler. Onlardan korkmayın, zarar veremezler; İyilik de edemezler." (Yeremya 10/5).
[2] **ahdā** : daha iyi kılavuzlayan, daha iyi kılavuzluk eden (43/24). Genel olarak "kılavuzlanmış olur" diye anlaşılır.
[3] bir put olmayan, dolayısı ile yuvarlanmadan, taşınılması gerekmeyen, ayakları üzerinde ilerleyebilen Tanrı.
[4] Saat'in gelişi
[5] Saat'in bilinmesi
[6] verilen sözün belirtileri; Songün.
[7] **wazulafan**. dök(ül)me, damla(t)ma, taş(ır)ma; (saklı olanı) çekip çıkarmak. [**zlf**]*
[8] Songün'ün gelişine inanmayanların alay ederek Saat'in hemen gelmesini istemeleri
[9] **ġawran**. (Su) 1 - alttan kesilmek; 2 - (su) komşuya (gitmek), komşunun (olmak) (18/41)
[10] Göç öncesi döneminden olduğu ileri sürülür. Oysa büyük bir bölümü Medine dönemindendir. Örneğin **taḍarruʿan** (23/76) yüzünden 6. ile 7. Diziler'e yakın olmalıdır (*Blachère*).
[11] **ṣalātihim** : onların yakın, yanaşık olanları, komşuları. Yanaşıklar*
[12] dç : "Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler" (*Diyanet*)
[13] **lilzzakati** : arınma, arınma, arınım (abdest) işi/işlemi
[14] Genel olarak Türkçeye "zekati verirler, öderler" diye çevirilir. Oysa bu tümcede alışılagelen "verme" değil, "yapma" yardımcı eylemi kullanılır.
[15] Yarık*. (Erkek, kadın) cinsel organlarını koruyanlar, cinsel ilişkide bulunmayanlar.
[16] Sağ el ile edinilen kadın : sözlü anlaşma ile, tokalaşarak "eşleşilen / evleşilen" kadın. Medine dönemi deyimidir.
[17] Emanet*
[18] **ṣalawātihim**. Krş. **ṣalawāt** : (Elçi'ye/Tanrı'ya/kula) yanaşma, yakınlaşma, bağlılık (9/99). (Habeş) [**sll**] : tutturma, iliştirme, teyelleme, raptiye takma. (Habeş) **ṣalawa** *:* dinleme, dinlemek için eğilme (yaklaşma), kulak verme.
[19] **yuḥāfiẓūna** : tutarlar, tutucudurlar. dç : "Onlar ki, namazlarını kılmağa devam ederler" (*Diyanet*)
[20] Bugünkü Yaşam sona erince, Firdevs Bahçeleri, kendilerine kalacak olanlar.

[TANRI'NIN İNSANI YARATMA GÜCÜ]

23/12. Ayrıca doğrusu Biz, (ilk) insanı[2] bir balçık özütünden[3] yarattık.
23/13. (Adem'den) sonra onu[4], bir damla döl (olarak) kalınacak sağlam[5] bir yere[6] koyduk[7].
23/14. Sonra (o) döl damlasını bir asalak yaptık, sonra asalağı bir et yumrusu[8] yaptık. Sonra, et yumrusu(ndan) kemikler yarattık, sonra kemiklere et giydirdik. Sonra Biz onu (gidip gelen) özgür[9] bir yaratık (olarak) türettik. Öyleyse yaratanların benimsenecek olanı olan Allah, kutlu olsun[10]!
23/15. Sonra doğrusu siz, bunun ardından kesinlikle öleceksiniz.
23/16. Sonra doğrusu siz, Diriliş Günü'nde uyandırılacaksınız.

[TANRI'NIN DOĞAYI YARATMASININ BELİRTİLERİ, KANITLARI]

23/17. Ayrıca, doğrusu Biz, üstünüzde yedi yol[11] yarattık, üstelik Biz, yaratılışta[12], aymaz[13] değildik.
23/18. Ayrıca gökten suyu ölçülü[14] indirdik, böylece onu yeryüzüne yerleştirdik. Üstelik, doğrusu Biz onu gidermeye kesinlikle güç yetireniz.
23/19. Böylece onunla, sizin için hurma, ayrıca üzüm bahçeleri türettik; onlardan yersiniz diye sizin için ora(lar)da bol yemişler vardır.
23/20. Ayrıca (bu su ile) Sina Dağı'nda çıkan, üstelik yiyenler için (yemeğe) katık olan[15] yağı üreten bir ağaç (bitirdik).
23/21. Ayrıca doğrusu davarlarda, sizin için kesinlikle bir yorum (konusu)[16] var. Onların karınlarında ne varsa ondan size içecek veriyoruz, ayrıca onlarda sizin için pek çok yarar var, üstelik onlardan (kimilerini) yiyorsunuz.
23/22. Üstelik onların üzerinde, ayrıca gemilerde taşınıyorsunuz.

[TEKTANRICILIĞA ÇAĞIRAN ELÇİLERİNİ YALANLAYAN TOPLUMLARIN ÖYKÜLERİ]
[NUH'UN ÖYKÜSÜ]

23/23. Ayrıca, doğrusu Biz Nuh'u toplumuna göndermiştik. Böylece o, "Ey toplumum! Allah'a tapın. Sizin için O'ndan başka tanrı yoktur. Artık sakınmayacak mısınız[17]?" demişti.

---

[1] **l-firdaws** : Firdevs*
[2] Adem'i. Tanrı onu bir çömlekçi gibi (55/14) Kendi elleri ile yaratmıştı.
[3] **sulālatin** : özüt. Öteki bir nesneden söküp çıkarılarak elde edilen nesne (32/8). Krş. **ṣalṣālin** (15/26) : balçık çökeltisi.
[4] Adem'den sonraki insanları. Onun soyunu (32/8)
[5] (Akat) kalıcı, yerleşik olan
[6] döl yatağında. **qarārin** : kalınan yer, yerleşim yeri, konaklama yeri, "karargah".
[7] **ğaʿalnāhu** : onu, 1 - yaptık; 2 - yığdık, biriktirdik, "beklettik". Acele*
[8] **l-muḍ'ġat** : bir çiğnem ya da biraz daha büyük et parçası. Oğulcuk anlamındadır. Oğulcuk : Döllenmiş yumurtacığın gelişmeye başladığı andan dölüt olmasına kadar geçen süredeki adı (*TDK*).
[9] **āḫara**. (Arap) **hamza ḫā rā** : 1 - başka; 2 - bekletilmiş (ertelenmiş); (Akat) [ʾ**ḫr**]. **aḫāru** : Arkada, sonra olmak; ertelenmiş olma; bir köşeye koyulmuş olma; bekletilmiş olma. 3 - Bebek (?). (Akat) **aḫurrû** : en genç çocuk; 4 - (Anasının karnında) kımıldayıp duran. (Yemen) **ḥwr** (II), **yḥwr**, gidip bir yere yerleşme; **ḥwr** / **ḥwrw**, gidip yerleşen, yerleşimci, göçmen; 5 - (Yemen) **harr** : giysiyi yırtmak [çıplak kalmış olmak]; tohumları yolmak [başağından / döl yatağından koparıp, özgür ("hür") kılmak]. Huriler*.
[10] **fatabāraka l-lahu** : Allah kutlu olsun, parlatılsın, "mübarek olsun". Bereket*. dç : "Allah'ın şânı ne yücedir" (*Diyanet*).
[11] O dönemde gezegen olarak bilinen göksel yedi nesnenin yörüngeleri. Her gezegen, gökyüzünde ayrı ayrı katlarda bulunurdu. Kutsal Bitiklerde sözü geçen "yedi gök", "yedi yörünge" anlamındadır. Yedi Gök*. (Habeş) [**ṭrq**] : delik; akım.
[12] Evren'in yaratılışında
[13] Bu tümce Kuran'da genel olarak, "Biz yaratılışı, yeri ve göğü bilerek, ne yaptığımızı bilerek, doğrulukla (hak ile) yarattık" diye geçer. Bu Bildiri'de, yaratılışı yaparken gözümüz kapalı değildi. Bunu yaparken ne yaptığımızı biliyorduk, belli bir amacımız vardı" anlamındadır. "Sizi boş yere yaratmadık" (115. Bildiri)
[14] **biqadarin** : 1- ölçülü, belirli bir ölçüde; 2- (yeryüzünü) canlandırmak için. Kadir Gecesi*
[15] **ṣibġin** : 1 - Yemeğe tat versin diye katılan baharat, yağ, tuz, "sos", tad verici; 2 - Yemek suyuna ekmek batırma. Açıklama için bk. **ṣibġat** / **ṣibġatan** (2/138). Boya*
[16] ʿ**ibratan**. (Bir anlamı başka bir anlama) geçirme, yorumlama, bir öyküyü yorumlayıp öğüt çıkarma; (Osm) tabir, ayrıca ibret ile köktaştır.
[17] sakınmak*

23/24. Ancak, toplumunun karaçalıcı olan danışmanları, "Bu, ancak size karşı üstünlük sağlamak isteyen, sizin gibi bir insandır. Allah dileseydi kesinlikle Melekler indirirdi. Önceki atalarımızdan (böyle) bir konuyu işitmemiştik" demişlerdi,
23/25. "Bu adam ancak çılgınlığa uğramış[1] biri, artık onun konusunda bir süre boyunca bekleyin[2]."
23/26. (Nuh), "İdim! Beni yalanlamalarına karşılık bana yardım et" demişti.
23/27. Böylece Biz ona, "Gözlerimizin önünde, üstelik bildirimize uygun olarak gemiyi işle. Böylece Buyruğumuz gelince, ayrıca tandır[3] kabardığında, artık kendileri için önceden Söz verilmiş olanlar[4] dışında her türden iki eşi, ayrıca aileni oraya ilerlet. Üstelik, (seni) karartanlar konusunda Bana başvurma[5]. Evet onlar, suda boğulmuş olacaklar" diye bildirmiştik,
23/28. "böylece sen, ayrıca seninle birlikte olan kimseler gemiye binince, 'Övgü, bizi, (inancı) karartan toplumdan kurtaran Allah'a olsun!' de" (demiştik).
23/29. Ayrıca sen, "İdim! Beni kutsanmış bir iniş yerine indir[6]. Sen, konuklayanların[7] seçkin olanısın" de.
23/30. Evet, bunda kesinlikle belirtiler var. Üstelik (unutmayın)! Doğrusu Biz, kesinlikle sınayıcıyız[8].

[NUH'TAN SONRAKİ ELÇİLERİN ÖYKÜSÜ]

23/31. Sonra onların ardından başka bir kuşak türettik.
23/32. Böylece onlara, kendi aralarından (seçilmiş olup kendilerine), "Allah'a tapın. Sizin için, O'ndan başka tanrı yoktur. Artık sakınmayacak mısınız?" (diyen) bir Elçi gönderdik.
23/33. Üstelik (O Elçi'nin) toplumundan olup karaçalmış olan ayrıca Öte'de (Allah'la) karşılaşma konusunu yalanlayan ayrıca Buradaki yaşamda kendilerine gönenç verdiğimiz (o) danışmanlar[9], "Bu, ancak sizin gibi bir insandır. Siz ne yerseniz ondan yer, ayrıca siz ne içerseniz ondan içer" demişlerdi,
23/34. "üstelik kendiniz gibi bir insana uyarsanız, doğrusu siz, kesinlikle batkıya düşeceksiniz."
23/35. "O size, siz öldüğünüzde, üstelik toprak, ayrıca kemik (yığınları) olduğunuzda sizin (gömütlerinizden) çıkarılacağınızı mı söz veriyor?"
23/36. "Ne uzak, ne uzaktır (o) size söz verilen (Öteki yaşam)!"
23/37. "O (yaşam), ancak Buradaki yaşamımızdır, (burada) yaşayarak üstelik (burada) ölürüz; üstelik biz, diriltilmeyeceğiz."
23/38. "Bu, Allah konusunda yalan uyduran bir adamdan başkası değildir, üstelik biz ona inanmayacağız."
23/39. (Elçi), "İdim! Beni yalanlamalarına karşılık bana yardım et" dedi.
23/40. (Allah), "Çok yakında onlar kesinlikle yerinecekler" dedi.
23/41. Böylece Çığlık[10], gerektiği gibi[11], onları yakaladı. Onları, çerçöp[12] (yığının)a çevirdik. (Elçimize) karaçalanlar toplumu, artık uzak dursun!
23/42. Sonra onların ardından başka kuşaklar türettik.
23/43. Bir topluluk, kendi (yaşam) süresini ne öne alır ne de erteler.
23/44. Sonra ardı ardına[13] Elçilerimizi gönderdik. Ne zaman bir topluluğa (o toplumun) Elçisi geldiyse, onu yalanladılar. Böylece (yok olmalarında) birbirlerini izletmiş, üstelik onları (yok edip) söylenti (konusu) yapmıştık. İnanmayan toplum, artık uzak dursun!

---

[1] ssç : içinde Cinler (çılgınlık) olan.
[2] bakarsın iyileşir, çılgınlığı geçer diye bekleyin. Krş. 52/30.
[3] **l-tanūru** : fırın, "ateş yakılan yer". Bu son anlam ise "lamba, kandil / yıldız" anlamına gelir (41/12, 67/5). Yaratılış 7/11'de "kaynaklar fışkırdı, göklerin kapakları açıldı" diye geçer. (Akat) **tinūru**, **tenūru** : 1 - fırın; 2 - bir yıldız ya da bir takımyıldızı adı. Bu ise "göğün kapıları olarak sayılan burçlar, takımyıldızları" anlamına gelir. Bu konuda bk. **l-asbāb** (40/36)
[4] boğulup yok edilmeleri için yargı biçilmiş olanlar
[5] 11/37. Beni "kandırmaya, inandırmaya" kalkma. Hitap*
[6] "Biz'den (gelen) esenlik ve kutsamalarla (gemiden) in." (11/48).
[7] **munzilīn** : [devenin sırtından, binekten, gemiden] indirenler; (konuk) ağırlayanlar (12/59).
[8] **lamub'talīna** : (suç işleyen bir topluma) son verici, (o toplumu, suya) gömücü, soykırımına uğratıcı gibi değişik anlamlar için bk. Sınamak*.
[9] toplumdaki yürütücüler
[10] yanardağ patlaması
[11] **bil-ḥaqq** : 1 - yanlış yere olmadan, doğrulukla, beklenildiği gibi, işin gereği olarak. Gerektiği gibi. (Habeş) ne az, ne çok; 2 - bitişli, bitirici olarak, (köklerini) kazımak için. Bu son anlam için bk. Büyük Kırm*. Gerçek İle*
[12] 87/5
[13] **tatrā**. (Habeş) [wtr], **watra** : sürekli, durmaksızın, sık sık, art arda. Birisi, ötekisinin yerine geçme. Köken konusunda bk. **waṭaran** (33/37).

[MUSA, HARUN İLE İSA'NIN ÖRNEKLERİ - İLKEL İNANCIN SONRADAN BÖLÜNMESİ]

23/45. Sonra Musa'yı ayrıca kardeşi Harun'u, Bildiriler'imiz, ayrıca apaçık bir yetke[1] ile göndermiştik,
23/46. Firavun'a, ayrıca onun danışmanlarına. Oysa onlar büyüklenmişlerdi. Üstelik onlar, yücelenmiş kimselerdi.[2]
23/47. Böylece, "(O) ikisinin toplumu bize kulluk ederken, bizim gibi iki insana mı inanacağız?" demişlerdi.
23/48. Böylece (o) ikisini yalanlamış, artık yok edilenlerden olmuşlardı.
23/49. Ayrıca doğrusu, (toplumundakiler) kılavuzlansınlar diye[3] Musa'ya Bitik'i verdik.
23/50. Ayrıca Biz Meryem'in oğlunu, ayrıca annesini bir tansık[4] kılmış, ayrıca ikisini, akarsulu[5] verimli[6] bir yerde barındırmıştık.
23/51. (Kendilerine), "Ey Elçiler! (Bilgi azığının) iyicil olanlarından yiyin[7], üstelik (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler eyleyin. Evet Ben sizin ne eylediğinizi bilirim."
23/52. "Üstelik doğrusu işte bu, sizin toplumunuz, (inanç bakımından) tek bir toplumdur[8], üstelik Ben, sizin İdinizim. Artık Ben'den sakının[9]." (demiştik).
23/53. Oysa onlar eylemlerinde[10], bölümlere[11] ayrıldılar, (böylece) her bölük kendisinde ne varsa (onunla) övünür[12].

[İNANÇTA BÖLÜNENLER - YALANCI ELÇİLER]

23/54. Sen artık onları[13] bir süre boyunca alıklıklarında[14] bırak.
23/55. Bizim kendilerine varlık, ayrıca çocuk sağladığımızı[15] düşünüyorlar mı?
23/56. (Oysa) Biz, (kullar arasında) seçim[16] yaparak kendilerine koşuşturuyoruz. Yok! Onlar (bunun) bilincinde değiller.[17]
23/57. Evet, İdi'lerinin korkusundan titreyenler,
23/58. ayrıca İdi'lerinin Bildiriler'ine inananlar,
23/59. ayrıca İdi'lerine ortak koşmayanlar,
23/60. ayrıca İdi'lerine dönecekler diye yürekleri ürperme dolu iken (katkı olarak) ne vereceklerse verenler,
23/61. işte bunlar (doğru) seçim yaparak[18] koşuştururlar, üstelik bu konuda öncü olurlar[19].
23/62. Üstelik Biz hiçbir canı, kendi yeteneğinden öteye yüklemeyiz[20], ayrıca yanımızda gerçeği söyleyen bir Bitik[21] var, üstelik onlar (bu konuda) karartılmayacaklar.

---

[1] Sultan*. Tanrı'nın Musa'yı, Kendi adına konuşabilmesi için görevlendirmesi, yetki vermesi. "Rab, 'Bak, seni firavuna karşı Tanrı gibi yaptım' dedi, 'Ağabeyin Harun senin peygamberin olacak'." (Çıkış 7/1).
[2] "Büyüklenme, yücelenme [tepeden bakma]" deyimi Adem'i kıskanan Albız için de kullanılır (38/75).
[3] İsrailoğulları, Mısır'dan ayrıldıktan sonra.
[4] Allah'ın yaratma gücünün kanıtı, belirtisi : İsa'nın babasız olarak, er görmemiş Meryem'den doğuşu. Belirti*
[5] Meryem'in ayaklarının altından akan su (19/24)
[6] **rabwatin** : yüksek tepe diye anlaşılır. Açıklama için bk. **birabwatin** (2/265) : verimli (bahçe). Kimi Geçersiz İnciller'e göre bu olay Mısır'da yer alır.
[7] Azığın iyicil olanından yemek : Bilgi'nin iyicil olanını (Tanrı'dan gelenini), belleğinde tutmak. Yemek*.
[8] İsa'ya da, Musa'ya da inansanız, inanç bakımından birsiniz : Ortak koşuştan arınmış (**ṣāliḥan**) bir toplum (30/31).
[9] 1 - Ben'den sakının; 2 - Bana karşı "kardeş kardeş" olun; Öteki tanrıları uzağa atın (Salih*). Beni destekleyin. (Allah'a) geri dönün, Bağlılığı sürdürün (30/31). Sakınmak*.
[10] **amrahum** : onların eylemleri, amaçları. Yasa'nın uygulanmasındaki tartışma konuları.
[11] **zuburan** (çoğul) : 1 - (toplum / inanç olarak) bölüm, bölük, kesim; 2 - bitikler, yazgılar [Bitik'ten birkaç bölüm].
[12] **fariḥūna**. 1 - övünme, sevinç içinde olma; coşma, (Akat) **parāḫu** : (bira gibi) köpürme. 2 - (Akat) **parakku** : "inanç kürsüsü", tapınma yeri. 3 - (Akat) **parāku** : (başkalarına, kötülüğe) engel olma, karşı gelme. Onucu*. 30/32.
[13] inançta bölünenler
[14] 1 - alıklık; 2 - batık, batmış olma; 2 - örtülmüş olma. (63. Bildiri). "Anlamadıkları konularda sövüp sayan bu kişiler" (Petrus'un 2. Mektubu 2/12).
[15] böylece onların kendilerine "tanık olan" (yardımcı olan) çocukları vardı. Tanık*
[16] **l-ḫayrāt** : (doğru) seçim; iyiyi, doğruyu seçme. Hayır*. Başkaları yerine Biz kendilerine yardım ediyoruz.
[17] onlar, yanlış seçim yaparak, bölüklere ayrılıyorlar (53.Bildiri); yanılmayan bölüğü seçmiyorlar.
[18] 56. Bildiri. Hayır*
[19] **sābiqūna** : 1 - önde gelirler; öncü olurlar; 2 - (bunu, başkalarına) öğütlerler. 56/10.
[20] **nukallifu**. Ancak ne yapabilecekse, ondan sorumlu tutarız. Değişik anlamlar için bk. Hezekiel*
[21] Edimler Bitiği. Doğru ve yanlış edimlerin yazılı olduğunu bitik. İyi ve kötü edimlerin neler olduğu, kimin ne yaptığı ve bu edimlere verilecek karşılığın ne olacağı gökyüzünde bir dizelgede bulunur (İdris'in Bitiği 108/7).

23/63. Yok! Onların yürekleri bu konuda[1] alıklık[2] içindedir[3], ayrıca onların, eylemcileri kendileri olan, bundan başka eylemleri (de) var,[4]
23/64. Sonunda[5], onların gönençli kişilerini[6] ezinç ile yakaladığımızda, yardım için çığlık atacaklar[7].
23/65. Bu Gün yardım için çığlık atmayın. Evet siz, Bize karşı yardım görmeyeceksiniz.
23/66. Bildiriler'im size anlatılıyordu, ancak siz topuklarınızın üstünde geriye dönüyordunuz,"
23/67. ona[8] karşı büyüklenerek[9], kahinlik yaparak[10] (ondan) uzaklaşıyordunuz[11]".
23/68. Artık (o) Söz'ü[12] yüklenmiyecekler[13] mi? Yoksa, onların ilk atalarına gelmeyen ne ise o[14], kendilerine mı geldi?
23/69. Yoksa (kendi) Elçi'lerini tanımadılar da onu dışlıyorlar[15] mı?[16]
23/70. Yoksa, "Onda bir çılgınlık var" mı diyorlar? Yok! O, kendilerine Gerçek ile geldi, ancak onların çoğu Gerçek'ten tiksinir[17].
23/71. Gerçek, onların tutkularını izleseydi[18], gökler, ayrıca yer, ayrıca oralarda kim varsa (tümü) kesinlikle bozuk[19] olacaklardı. Yok! Kendilerine, kendilerinin Anımsatma'sı[20] ile geldik. Oysa onlar, kendilerinin Anımsatma'sından yüz çevirirler.
23/72. Yoksa sen onlardan bir ödeme[1] mi istiyorsun? Ancak senin İdin'in ödemesi, seçkin olandır. Üstelik (unutmasınlar)! O, (bilgi ile) azıklandıranların[2] seçkin olanıdır.

---

[1] ssç : bundan. Doğru seçim konusunda koşuşturan kimselerin yükümlü olduğu konularda.
[2] 1 - alıklık; 2 - batık, batmış olma; 2 - örtülmüş olma.
[3] onlar "karasız kişilerdir" (Petrus'un 2. Mektubu 2/14); onlar "akıldan yoksun hayvanlar gibidir" (Petrus'un 2. Mektubu 2/12).
[4] Yükümlülük konusunu anlamak istemeyenler (bu konuda yürekleri karışıklık, aymazlık içinde olanlar), bu "yükü" kaldırmak istemediklerini söylerler. Bununla kalmayıp başka (kötü) eylemlere yol açarlar, üstelik bu eylemleri yapanlar, bu konuda sorumlu olanlar başkaları değil, ancak kendileridir. Söz konusu olan kötü eylemler, kimilerinin Elçi olduğunu ileri sürerek, değişik bir öğreti ileri sürmeleridir. Kötü eylemlerin dökümü için bk. Petrus'un 2. Mektubu 2. Bölüm. Bunlar, put yontucu kimseler de olabilir. (Arap) : ʿ**āmil** : eyleyen, eylemci; (Osm) amele : gündelikle çalışan işçi; (Amharca) ʾ**ammëlë** : bir yüzeyi rendeleyerek pürüzsüz kılma; (bir yapıda kullanmak için) ağaca biçim verme. Eylemciler*
[5] Bir gün gelecek... kesinlikle yakalayacağız. Hatta*
[6] **mut'rafīhim** : onların gönenç içinde olanları, gönençlileri. "İlke tanımayan kişilerin sefih yaşayışı" (Petrus'un 2. Mektubu (2/7).
[7] **tağarūna**. Bu kök, bir sonraki Bildiri dışında, ancak 16/53'te yer alır.
[8] (Bildiriler'i anlatan) Elçi'ye. **bihi** (eril) : onun konusunda. **āyātī** (Benim Bildirilerim) dişildir.
[9] **mus'takbirīna** : 1 - büyüklenerek; 2 - (Yemen) [bir büyük, bir sorumlu, bir yönetmen olarak] denetim altına alarak. Elçi'ye karşı büyüklenmek : daha iyi bir Elçi olduğunu ileri sürmek (Yalancı Elçi olmak).
[10] **sāmiran**. 1 - düzenek kurarak; "istismar ederek". (Akat) **ṣamāru** : çok istemek; amaçlamak, kafaya takmak, tasarlamak; düzenek kurmak. krş. (Osm) istismar : birinin iyi niyetini kötüye kullanma (*TDK*). "Sizinle yiyip içerken kendi hilelerinden zevk alacaklar" (Petrus'un 2. Mektubu 2/13). 2 - sinsice sevinerek. (Akat) **šamāru** (I) : (tanrı, Cin, büyücü, savaşçı, at, ırmak) öfkelenmek, coşmak, kudurmak; **šamāru** (II) : sinsice sevinmek. (Habeş) **śamara** : neşe içinde; hoşnut olarak, onaylayarak. krş. (b/m) Arap **sabar** : uygun olma, uyuşma. 3 - Falcılık / görücülük, büyücülük yaparak, kahinlik yaparak. Samiriyeli*. Bu bağlamda "yalancı elçilik yapma" anlamındadır.
[11] **tahğurūna** : 1 - siz ayrılırsınız, "göç edersiniz". Köken : "göç etme", ayrılma, uzaklaşma (4/34, 19/46, 23/67, 73/10, 74/5). Kötülüğü [kötü sanılan elçiyi, büyü yaparak] uzaklaştırma. (Yemen) [**ḥgr**] (I) : tılsım yaparak kötülükten korunma. 2 - (Arap) 3 - (Yemen) [**ḥgr**] (I) : (birisi için) ayırmak, birisine "ihsan etmek". Türkçeye "saçmalamak", "hezeyanlar savurmak" diye çevirilmesi gerçekten şaşırtıcıdır. "Yadsıyarak gizlice aranıza yıkıcı öğretiler sokacaklar." (Petrus'un 2. Mektubu 2/1).
[12] Kuran'ı, Tanrı'nın sözünü
[13] Söz'ü sırtlanmak; Söz'e dayanmak. 2 - Saygı göstermek için arkasında yürümek; 3 - giderken (bir nesneyi) götürmek [yanına almak]. **dbr**]*. dç : "Onlar bu sözü (Kur’an’ı) hiç düşünmediler mi?" (*Diyanet*)
[14] Tanrısal Söz; Bitik; Elçi.
[15] **munkirūna**. Tanımamak, yabancı kalmak, benimsememek, dışlamak, yadsımak (12/58, 21/50)
[16] "Çünkü onların arasında yaşayan bu doğru adam, görüp işittiği yasa tanımaz davranışlar yüzünden doğru yüreğinde her gün ıstırap çekerdi" (Petrus'un 2. Mektubu 2/8)
[17] "Onların yüzünden gerçeğin yoluna sövülecek" (Petrus'un 2. Mektubu 2/2).
[18] Birden çok tanrı olsaydı; Allah'ın ortağı olsaydı (21/22).
[19] **fasadati** : bozgun, bozuk. krş. (ordu) bozulmak, bozguna uğratılmak (2/251); "Gökte, ayrıca yerde Allah'tan başka tanrılar olsaydı, kuşkusuz ikisi de bozulurdu" (21/22).
[20] **biḏikrihim** : onların (Bitikgiller'in) anımsatması, onların öğütü (tekil). 1 - Onların (tektanrıcılıktan uzaklaşmış Yahudi / Hristiyanların) kendi Bitik'inin benzeri olan Kuran. "Kutsal peygamberlerin çok önceden söylediği sözleri ve Kurtarıcımız Rab'bin elçileriniz aracılığıyla verdiği buyruğu anımsayasınız" [diye sizi uyarıyorum] (Petrus'un 2. Mektubu 3/2). 2 - Bitiksiz olan çoktanrıcı bir topluma özgü, kendileri için gelen yeni öğüt (Kuran).

[MEKKELİLER'İN AÇLIK SIKINTISINA UĞRATILMASI]

23/73. Üstelik doğrusu sen onları Doğru Yol'a çağırıyorsun.
23/74. Üstelik doğrusu Öte'ye inanmayanlar, (o) Yol'u büküyorlar[3].
23/75. Üstelik Biz onları esirgesek, ayrıca onlardaki sıkıntıyı[4] gidersek, bocalama içinde azgınlıklarını kesinlikle sürdürecekler.
23/76. Üstelik doğrusu Biz, onları (açlık) ezinci[5] ile yakaladık[6] ancak, onlar, İdi'lerine diz vurmayacak[7] üstelik küçüklenmeyecekler[8].
23/77. Bir gün gelecek[9], Biz onlara sürükleyici[10] bir ezincin kapısını açacağız[11]. (İşte o Gün) (şaşırıp) bakakalacaklar[12].

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜ, EGEMENLİĞİ, TEK OLUŞU]

23/78. Üstelik sizin için işitmeyi, ayrıca görüşü, ayrıca yürekleri türeten O'dur. (Oysa) siz ne az iyilikbilirsiniz.
23/79. Ayrıca sizi yeryüzünde üreten O'dur, üstelik O'na toplatılacaksınız.
23/80. Üstelik yaşam veren, ayrıca öldüren O'dur. Üstelik gece ile gündüzün almaşıklığı[13] O'ndan ötürüdür. Artık algılamayacak mısınız?
23/81. Yok! Öncekiler ne dediyse onlar (da) öyle diyorlar.
23/82. (Öncekiler), "Biz öldüğümüzde, üstelik toz, ayrıca kemik olduğumuzda kesinlikle diriltilecek miyiz?" demişlerdi,
23/83. "Evet (bu), bize, üstelik atalarımıza (da) söz verilmişti; bu(nlar), ancak öncekilerin söylenceleridir".
23/84. Sen (onlara), "Biliyorsanız (söyleyin), yeryüzü, üstelik oradaki kimseler kimindir?" de.
23/85. "Allah'ındır" diyecekler. "Öyleyse, öğütlenmeyecek misiniz?" de.
23/86. "Yedi göğün İdisi, üstelik süreduracak[14] (olan) Taht'ın İdisi kimdir?" de.
23/87. "Allah'tır" diyecekler. "Artık sakınmayacak[15] mısınız?" de.
23/88. "Biliyorsanız (söyleyin), tüm nesnenin egemenliği[16] kimin elindedir? Üstelik O'na karşı kimse korunamazken (o kimseyi) kim korur?" de.
23/89. "Allah'tır" diyecekler; "Öyleyse, nasıl (oluyor da) büyüleniyorsunuz?" de.
23/90. Yok! Onlara Gerçek'i Biz getirdik. Üstelik doğrusu onlar kesinlikle (o Gerçek'i) karartanlardır[1].

---

[1] **ḫarğan** (18/94)
[2] azıklandırmak : 1 - besin ile; 2 - bilgi ile beslemek, doyurmak. Azık*, Yemek*
[3] **nākibūna** : (Yolu) itiyorlar, kıvırıyorlar, büküyorlar. Türkçeye "sapmak" diye çevirilir. (Akat) **nakāpu** : itmek, savaşmak [omuzlamak, dirseklemek], (hayvan) süsmek, delmek. (Habeş) : eğmek, bükmek, [büküp iki ucu] kavuşturmak. Krş. Türkçeye "omuz" diye çevirilen **manākibihā** (67/15) : kavşak.
[4] uğradıkları kötülükler, sıkıntılar. Bu ve sonraki iki Bildiri'nin konusu, Mekkeliler'in uğradığı açlık sıkıntısıdır. Krş. 16/112.
[5] (Insan, deve) çok susamışken su içmeyi, yemek yemeyi geciktirmek. Ezinç*
[6] 2 - Biz onları "geciktirme ile, geciktirerek, geri bırakarak" (yeryüzünde) tutuyoruz. "Bazılarının düşündüğü gibi Rab vaadini yerine getirmekte gecikmez; ama size karşı sabrediyor. Çünkü kimsenin mahvolmasını istemiyor, herkesin tövbe etmesini istiyor." (Petrus'un 2. Mektubu 3/9)
[7] **is'takānū** (3/146). Dize gelmek. Anlam olarak krş. Diz Vurmak*
[8] **yataḍarraʿūna**. [Tanrı karşısında] küçülmek, küçüklenmek*, Hanif* olmak. Ayrıca ancak 6 ile 7. Diziler'de altı kez yer alan [**ḍrʿ**] kökünün türevleri, (çocuk) annesinin memesini emmek, küçük olmak, kendisini küçültmek, alçaltmak, alçakgönüllü olmak, yavaş yavaş yaklaşmak; (kendini küçük düşürerek, acındırarak) istemek (dilenmek) anlamındadır. Sık sık kullanılan büyüklenmek eyleminin karşıtıdır. Krş. 7/205-206 (küçüklenme / büyüklenme). Genel olarak Türkçeye yalvarma, yakarma diye çevrilir.
[9] Hatta*
[10] çekici, sürükleyici. Şiddet*
[11] "Ama Rab'bin günü hırsız gibi gelecek." (Petrus'un 2. Mektubu 3/10)
[12] **mub'lisūn** [**bls**]. Dört geçişlidir (6/44, 23/77, 30/49, 43/75). (Şaşkınlıktan, mutsuzluktan) dik dik bakmak; bakakalmak, gözü dalmak. Ayrıca bk. **yub'lisu** (30/12). İblis çarpmış gibi olma (?). Krş. "cin" / "cinnet".
[13] **iḫ'tilāfu** : almaşıklık. Durmaksızın bir nesnenin ötekisi ile değiştirilmesi, sırayla birbiri ardından getirilmesi. Birbirine girip çıkması, kılık değiştirmesi. Halife*. Yaşamdan sonra ölümün, ölümden sonra yeniden yaşamın gelmesi ile bir benzetmedir.
[14] Bir gün, başka bir tanrı Allah'ı tahtından indirmeyecek. Krş. durmadan akan (çağlayan) (26/63). Azim*
[15] Sakınmak* : düşünmek
[16] 1 - iyelik; 2 - yürütme gücü

23/91. Allah hiçbir çocuk edinmedi, üstelik O'nun yanında hiçbir tanrı yoktur. Öyle olsaydı, her tanrı ne yarattıysa kesinlikle (onu, alıp) götürür, üstelik kimileri ötekilerden kesinlikle üstün olurdu. Allah! Onlar (Kendisine) ne kattılarsa[2], daha yücedir O!
23/92. Gizem'i, ayrıca tanık olunanı[3] bilen O, onlar (Kendisine, ortak olarak) ne koştularsa, daha yücedir[4].
23/93. Sen (şöyle) söyle : "İdim! (Gözdağı olarak) onlara ne söz verdiysen, (onu) bana gösterirsen,"
23/94. "İdim, artık beni, (Senin tekliğini) karartan toplum içinde (olanlardan biri) yapma."
23/95. Üstelik (unutma)! Doğrusu Biz onlara (gözdağı olarak) neyi söz verdiğimizi sana göstermeye kesinlikle güç yetireniz.
23/96. (İki tanrı arasında) (yüzü) kara olanı(nı)[5], onun benimseneni[6] ile sav[7]. Biz, onların (Allah'a), (ortak olarak) ne kattıklarını[8] biliyoruz.
23/97. Ayrıca sen (onlara), "İdim! Şeytanların[9] kışkırtmalarından Sana sığınırım" de,
23/98. "ayrıca, yanımda bulunmasınlar diye Sana sığınırım." (de).

[İNANMAYANLARIN, ÖTEKİ YAŞAMDA EZİNCE UĞRATILMASI]

23/99. Bir gün[10] onlardan birine ölüm (kesinlikle) gelecek, "İdim! Beni geri gönderin[11]," diyecek,
23/100. "böylece, geride bıraktığım[12] konuda arındırıcı eylem[13] eyleyeyim diye." Yok! Doğrusu bu, onun söylediği (boş) bir sözdür. (Artık) onların önlerinde[14], diriltilecekleri güne dek bir ayrım yeri[15] var.
23/101. Boru'ya üflendiğinde, o Gün artık aralarında ne soy bağı kalacak ne de birbirlerini (arayıp) buluşacaklar.[16]
23/102. Tartısı dengel[17]i olan kimse (unutmasın), artık (öyleleri), başaranlardır,
23/103. ayrıca tartısı bükülen[18] kimse (unutmasın), artık (öyleleri) Cehennem'de sürekli kalarak kendi canını batkıya uğratacak olanlardır.
23/104. Ateş, onların yüzlerini alazlayacak[19], üstelik orada (yerinip) dudaklarını ısıracaklar[20].
23/105. (Tanrı), "Bildiriler'im, siz onları yalanlayadururken, size anlatılmıyor muydu?" (diyecek).
23/106. Onlar, "İdimiz! (Yol'da kılavuzdan) kopuşumuz[21] bizi tuzağa düşürdü[22], üstelik biz (Yol'da) sapıtmış bir toplum olmuştuk"[23] diyecekler.

---

[1] Yalanlamak*
[2] İşe katılan ortak, iş arkadaşı; aileye katılan çocuk. Vasıf*. Bağlama bakılırsa söz konusu olan çocuk, İsa olamaz.
[3] Gizem'de olmayan, Gizem dışı. bk. Tanık olunan*
[4] 1 - yücedir; 2 - (ötekilerinden) arınmış olandır.
[5] "Kara yüzlü" put. Karalık*
[6] **aḥsanu**. Benimsenecek, kucaklanacak olanı. Güzel*
[7] Genel olarak (sözün, eylemin) kötüsünü, onun iyisi ile sav diye yorumlanır (41/34). Oysa burada söz konusu olan, (benimsenen, benimsenecek olan) Tanrı ile Kendisine koşulan (kötücül) ortaklardır. Kötü (tanrıları), benimsenen, (ortak koşuştan) korunmuş (gerçek Tanrı) aracılığı ile uzaklaştır.
[8] Vasıf*.
[9] Ortak koşucuların elebaşları; yalancı Elçiler, yalancı kılavuzlar
[10] Hatta*
[11] **ir'ği῾ūni** : siz beni geri döndürün. Durumun öneminden ötürü Tanrı'yı "sen" diye değil, "siz" diyerek çağıracak *(Al-Jalalayn)*.
[12] geride bırakmak : ertelemek, savsamak, önemsememek (76/27).
[13] **ṣāliḥan**. Genel olarak ortak koşuştan arınma; öteki tanrıları "uzağa atma" anlamındadır. Salih*.
[14] yeryüzüne geri dönmemek için
[15] **barzaḫun** : 1 - Bugünkü ile Öteki yaşam arasında bulunan bekletilme yeri. 2 - İki Yaşam arsındaki gedik, delik. Berzah*, Gölge*, "Üç dallı gölge".
[16] *R. Basset, "Les Apocryphes Ethiopiens", Bölüm 4/23-24.*
[17] Ağır*.
[18] Hafif*
[19] **talfaḥu**. [**lfḥ**] : Alazlama, yalazlama, (el, güneş, ateş) dokunup geçme, çarpma; ovma. (Akat) **lapātu** ile eş anlamlıdır. Tekgeçişlidir.
[20] **kāliḥūna**. [**klḥ**] : yüzünü buruşturma; (dudaklarını ısırdığı için?) dişleri görünme; 2 - (Habeş) **qalawa** : kavurmak, kızartmak; 3 - ısırmak. (Habeş) **qalaya** (II) ısırmak; paylamak, sövmek. 4 - krş. (Arap) **ḫala῾a**, (Arap) **qala῾a** ile (Geez) **kal῾a**, **källa**, **qal῾a** (I) : (kabuk, pul, giysi) soyma, yolma, giderme, söküp çıkarma. Tekgeçişlidir.
[21] **šiq'watunā** : kutsuz, mutsuz oluşumuz; uğursuz olma durumu; 2 - (Elçi'den / Yol'dan) kopuşumuz, ayrılmış olmamız. Krş. **šāqqū** (59/4). [**šqq**] : bölmek, yarmak, kopmak, ayrılmak. 2 - (Habeş) [**sqq**], (Arap, İbr) [**šwq**] : imrenmek; birisinin varlığına göz dikmek.
[22] **ġalabat**. Yürek*
[23] dç : "Ey Rabbimiz! Biz azgınlığımıza yenik düştük ve sapık bir toplum olduk." (*Diyanet*)

23/107. "İdimiz! Çıkar bizi buradan! Artık (kılavuzdan) [1] dönersek, artık biz kesinlikle karanlıkta kalanlar(dan) olacacağız".
23/108. (Tanrı), "Susun[2] orada! Üstelik Benimle konuşmayın!" diyecek.
23/109. Evet, Benim kullarımdan (olan) karşı bir bölük, "İdimiz! İnanıyoruz, artık bizi yarlıga, ayrıca Sen bizi esirge, üstelik Sen, esirgeyenlerin seçkinisin" diyecek.
23/110. (Tanrı), "Oysa o (elebaşı)lar[3], Benim Anımsatmamı[4] size unutturana dek siz, o (inanık)ları[5] alay konusu ediniyordunuz, üstelik onlara güleduruyordunuz."
23/111. "Evet Ben, (Beni) amaçladıkları[6] için bu Gün onlara karşılık verdim. Evet, başaranlar, onlar oldu" (diyecek).
23/112. (Tanrı), "Yeryüzünde[7] kaç yıl boyu[8] kaldınız?" diyecek.
23/113. "Bir gün ya da günün bir kesimi (boyunca) kaldık. Sen artık sayanlara[9] sor" diyecekler.
23/114. (Tanrı), "Siz orada ancak az kaldınız[10]. Bir bilseydiniz!" diyecek,
23/115. "Oysa siz, sizi boş yere yarattığımızı, üstelik Bize döndürülmeyeceğinizi mi sanmıştınız?"
23/116. Artık, gerçek Egemen[11] olan Allah yüceltilsin! Saygın[12] Taht'ın İdisi (olan) O'ndan başka tanrı yoktur.
23/117. Üstelik kim Allah'la birlikte başka tanrıyı, kendisinde bu konuda bir kanıt olmadan çağırırsa, artık onun (edimlerinin) sayışması[13], ancak İdisinde olacak. Evet, (buna) karaçalanlar başarmayacaklar.
23/118. Üstelik sen, "İdim! Yarlıga, ayrıca esirge. Üstelik Sen esirgeyenlerin seçkinisin" de.

21 -SALIKÇILAR DİZİSİ (Enbiya Suresi)[14]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ELÇİ'YE KARAÇALAN SALT PUTATAPICILARIN YERİLMESİ]

21/1. (Edimlerinin) sayışması, insanlara yaklaştı[15]. Oysa kendileri, aymazlık içinde yüz çeviriyorlar.
21/2. Kendilerine İdi'lerinden, eğlenerek dinlemedikleri yenileşmiş[16] hiçbir Anımsatma gelmedi[17],
21/3. yürekleri oyalanmadan (dinlemedikleri). Ayrıca (Elçi'yi) karartan kimseler, fısıldaşarak "Bu, sizin gibi bir insandan başka mı? Siz artık göre göre büyüye mi geleceksiniz[18]?" (diyerek konuşmalarını) gizlerler.
21/4. (Elçi), "İdim, gökte, ayrıca yerde (konuşulan her) sözü bilir. Üstelik O, işitendir, bilendir" dedi.
21/5. Onlar, "Yok! (Elçi'nin anlattıkları) karmakarışık düşlerdir[19]. Yok! Onu o uydurdu, Yok! O, gezgin bir dervıştir [20]. (Tanrı, doğrucu ise) artık bize, öncekilere gönderildiği gibi bir tansık getirsin" dediler.

---

[1] kılavuzun (Elçi'nin) yol göstermek için tuttuğu Işık'tan
[2] **iẖ'saū** : (Akat) **ẖesû, ẖasû**, **hasā'u** : susmak, sinmek, ezilmiş olmak, dövülmek. baskı yapılmak, örtülmek, gizlenmek. "sinik (**ẖāsiīna**) maymun" (2/65, 7/166). Ayrıca bk. 67/4. Krş. (Habeş) **ḥṣṣ**, **ḥaṣṣa**, : küçülmek, aşağılanmak, azalmak. Krş. **ḥāša lillahi** : Allah için susun! Haşa! (12/31, 51). (Osm) huşu (sinme, sinmiş olma) ile eş anlamlıdır.
[3] kışkırtıcı Şeytanlar (97. Bildiri); 38/59.
[4] Öğütümü; Kuran'ı. dç : "onlar size beni anmayı unutturdu." (*Diyanet*)
[5] inanmış olanlarla. "Kendilerini kötü saydığımız adamlar" (38/62); kendilerini alay konusu edindiğiniz kimseler" (38/63)
[6] (Öte Yaşam konusunda) 1 - çaba gösterdikleri için; 2 - amaçlı oldukları için; 3 - düşündükleri için. Katlanmak*
[7] yeryüzündeki gömütlerde
[8] boyu, boyunca, süresi. ssç : sayı bakımından, sayısınca.
[9] **l-ʿādīna**. Yeryüzünde, edimleri yazan Melekler *(Al-Jalalayn)*; 2 - (dudaklarını) ısıranlar (104. Bildiri). (Arap) ʿ**aḍḍa** : dişleri ile tutma, ısırma. 3 - bilenler; bildirenler. (Akat) **edû**, **idû** : bilmek; (Yemen) **yd**ʿ : birisine bildirme; birisinin bilmesini sağlama.
[10] Sizin ölüşünüz ile Diriliş Günü arası çok kısa olacak. Saat'in gelişi sandığınızdan çok daha kısa olacak.
[11] yönetmen; (Yasa'yı) yürütücü. Melik*
[12] değişik anlamlar için bk. Kerim*
[13] edimlerin karşılığı, ölçüsü, oranı, sayısı
[14] Dizi adı, öyküleri 48. Bildiri'de anlatılmaya başlayan değişik Salıkçılara dayanır.
[15] insanların edimlerinin dökümü, edimlerinin oranlanması, değer biçilmesi. Yargı Günü.
[16] **muḥdaṯin** (edilgen). Açıklama için bk. 26/5. Krş. **waḍiyāan** (48. Bildiri) : (Habeş) (yeni) bir başlangıç; (eskisinden) ayrılma. Krş. Mecit*
[17] 26/5
[18] büyüye, büyülenmeye gelmek : Büyücüye doğru ilerlemek. (Yemen) (kendini) büyüye, büyücüye sunmak.
[19] **aḫlāmin**. Karmakarışık düşler (12/44). (Yemen) [**ḥlm**] : uykuya yatarak görücülük yapma.
[20] Ozan*

21/6. Onlardan önce, yok ettiğimiz kentlerden hiçbiri (tansıklarımıza) inanmamıştı. (Şimdi getirsek) artık inanacaklar mı?
21/7. Üstelik Biz senden önce, kendilerine bildiride bulunduğumuz erkeklerden[1] başkasını (Elçi olarak) göndermemiştik. Bilmiyorsanız, artık Anımsatma'nın Toplumu'na sorun[2].
21/8. Ayrıca Biz (Elçileri), yiyecek yemeyen gövdeler olarak yapmamıştık, üstelik onlar ölümsüz değillerdi.
21/9. Sonra Biz, verilen sözde[3] onlara karşı doğrucu kalmış[4], üstelik onları, ayrıca istediğimiz kimseleri kurtarmış, ayrıca (verilen sözde) dönüşenleri yok etmiştik.
21/10. Evet size, içinde öğütünüz bulunan bir Bitik indirdik. Artık algılamayacak mısınız?
21/11. Üstelik Biz, (içindekileri, Elçiler'ini) karartmakta olan nice kenti kıymış[5], üstelik bunun ardından başka bir toplum türetmiştik.
21/12. Üstelik (o karartıcılar) katılığımızı duyumsadıklarında birdenbire oradan dörtnala kaçmışlardı[6].
21/13. Dörtnala kaçmayın! Sorgulanasınız[7] diye orada size verilen gönence[8], üstelik konutlarınıza dönün.
21/14. Onlar, "Yazıklar olsun bize! Evet, yazık edenler, biz olmuşuz" demişlerdi[9].
21/15. Biz onları, biçilmiş kımıldamayan[10] (ekin gibi) yapana dek onların bu (yardım) çağırısı böylece süredurmuştu.

[ALLAH'A, ÇOLUK ÇOCUK KATAN ÇOKTANRICILARIN YERİLMESİ]

21/16. Üstelik Biz, göğü, ayrıca yeri, ayrıca ikisinin arasında ne varsa (tümünü), eğlence olsun diye yaratmadık.
21/17. Eğlence[11] edinmek isteseydik, (üstelik) yapacak olsaydık[12], bunu kesinlikle Bizim Katımızdan edinirdik.
21/18. Yok! Gerçek'i, Yanlışlık'ın[13] üzerine atarız, böylece o, (yanlışlığın)[14] başına çarpar[15]; böylece olunca o, çıkıp gider[16]. (Allah'a) ne kattıysanız[17], yazıklar olsun size!
21/19. Üstelik göklerde, ayrıca yerde kim varsa (tümü) O'nundur. Üstelik O'nun yanında olan kimseler[18], O'na tapmak konusunda büyüklenmez, ayrıca usanmazlar.
21/20. Gece, ayrıca gündüz, ara vermeden[19] (O'nu) yüceltirler.
21/21. Yoksa onlar, yeryüzünden, (ölüleri) dirilten tanrılar mı edindiler?

---

[1] Melek olmayan; sizin gibi bir insan olan. 3. Bildiri'de sorulan sorunun yanıtıdır.
[2] 1 - Anımsatma'nın (Kuran'ın) kökeni olan öteki Bitiklerin geldiği toplumlar; Bitikgiller; 2 - Anımsatma konusunda bilirkişi olanlar. Kendilerine de Elçi olarak ancak bir insan göndermiştik. 16/43.
[3] siz, Bizimle yaptığınız **ṣlt** (Bağlılık sözleşmesi)ni sürdürür, ayakta tutarsanız, ayrıca Bize **zkt** (ödün) veririseniz Biz de sizi gönenç içinde bırakacağız diye İsrailoğulları ile yaptığımız Antlaşma. bağlanma, yakınlaşma anlamına gelen **ṣlt** deyiminin türevleri, ilerideki Bildiriler'de Türkçeye "namaz" diye çevirilir.
[4] verilen sözü tutmuş, bağlı kalmış
[5] **qaṣamnā** : parça parça, "kısım kısım" etmiştik. (Akat) **kasāmu** : kıymak; doğramak; bir araya getirip doğramak.
[6] [**rkḍ**] : ayağını sertçe vurmak, ezmek, çiğnemek, tepinmek, tekme atmak (38/42); (atı, deveyi) topuklamak.
[7] 1 - size verilen gönence karşılık siz ne yaptınız diye; 2 - Bu olanlardan "sorumlu tutulasınız" diye. Sorulmak / sorumlu olmak ilişkisi için bk. 23. Bildiri.
[8] gönenç, varlık içindeki yaşamınıza
[9] "Allah onlara yazık etmemişti, ancak, onlar kendilerine yazık etmişlerdi." (30/9).
[10] **ẖāmidīna** : krş. 36/29. Alevli olmadığı için donuk, soğuk, yatışmış, kımıldamayan, kül olmuş ateş. (Akat) **ẖamādu** : saklamak; bir yere koymak, bir yerde biriktirmek. Pislik*
[11] eğlence, oyalanma. Bundan sonraki Bildiri'lere göre, Allah'ın çoluk çocuğa karışması; Allah'ın, kızlar (Melekler, tanrıçalar) ve yeryüzünden erkek çocuğu (İsa) edinmesi, olasılıkla eş edinmesi.
[12] **in kunnā fāʿilīna** : 1 - (Arap) (bunu) yapsaydık, yapanlar olsaydık; 2 - (Yemen) bayram yapsaydık, eğlenseydik. Krş. 15/71.
[13] 1 - Bundan sonraki Bildiri'ye göre bu "yanlışlık", Mekkelilerin, Meleklerin Allah'ın kızları olduğunu ileri sürmeleridir. 2 - Hubal*
[14] yanlışlık putunun
[15] **yadmaġu**. [**dmġ**] : başa çarpıp, beyni yaralama. Ses benzerli (Arap) **damaqa** : ağza çarpıp, dişleri kırma; (Habeş) **damaqa** : ezme; toz etme. Tekgeçişlidir.
[16] **zāhiqun** : [**zhq**] kökünün türevleri, 3 kez yanlışlığın, 2 kez canın (9/55, 9/85) çıkıp gitmesi konusunda kullanılır. Allah'a süs olsun diye "yapıştırılan", "sokulan" ortağın sıyırılıp atılması anlamına gelmelidir. Krş. benzer sesli (Arap, Habeş) [**zḥq**] : yolmak, kabuklarını çıkarmak; (Habeş) **zaḥaqa** : eti kemiğinden sıyırmak.
[17] Vasıf*
[18] Melekler
[19] **yafturūna**. Ara verme, arası kesilme, duraksama. **fatratin** (5/19) : Elçiler (dönemine) ara verilmesi.

21/22. (Gök ile yerin) ikisinde Allah'tan başka tanrılar olsaydı, (gök ile yerin) ikisi, kesinlikle bozulurdu. Onların kattıkları ne ise (unutmayın) (daha) yücedir O, Taht'ın İdisi Allah!
21/23. Kendisinin ne yaptığı, O'na sorulmaz[1], oysa (ne yaptıkları) onlara sorulacak.
21/24. Yoksa O'nun dışında tanrılar mı edindiler? Sen (onlara), "Kanıtınızı getirin" de. "Bu, benimle birlikte olanların Anımsatması, ayrıca benden öncekilerin Anımsatma'sıdır". Yok! Onların çoğu (bu) gerçeği bilmiyor, böylece (bundan) yüz çeviriyorlar.
21/25. Üstelik Biz, senden önce kendisine, "Benden başka tanrı yoktur, artık Bana tapın" diye bildiride bulunmadığımız hiçbir Elçi göndermemiştik.
21/26. Oysa onlar, "Rahman, çocuk edindi" derler.[2] Yücedir O! Yok! Onlar ağırlanan[3] kullardır.
21/27. Söz'de, O'nun önüne geçmezler, ayrıca (ne yapacaklarsa) O'nun buyruğu ile yaparlar.[4]
21/28. O, onların elleri arasında ne varsa, ayrıca arkalarında ne varsa[5] bilir, üstelik onlar, ancak O'nun beğendiği kimse için aracılık ederler. Üstelik O'nun korkusundan titrerler.
21/29. Bunlar içinde kim, "Evet ben, O'ndan başka bir tanrıyım" derse, artık ona Cehennem ile karşılık veririz. Karaçalıcılara, Biz böyle karşılıklarını veririz.

[TANRI GÜCÜNÜN BELİRTİLERİNİN ANIMSATILMASI]

21/30. Ayrıca (o) karaçalan kimseler, göklerin, ayrıca yerin bitişik[6] olmuş olduğunu, sonra Bizim onları yaydığımızı[7], ayrıca yaşayan tüm nesneyi sudan yaptığımızı düşünmüyorlar mı? Artık inanmayacaklar mı?
21/31. Oysa (yeryüzü), onları sarsmasın diye yeryüzünde dağları çakılmış[8] yaptık, ayrıca onlar orada kılavuzlansınlar[9] diye yol olarak geçitler yaptık.
21/32. Ayrıca göğü, korunmuş bir çatı yaptık. Oysa onlar, bunun belirtilerinden[10] yüz çevirirler.
21/33. Üstelik geceyi, ayrıca gündüzü, ayrıca güneşi, ayrıca ay'ı yaratan O'dur, artık her biri (ayrı) bir arıkta[11] yüzer.

[ELÇİ'YE İNANMAYAN ORTAK KOŞUCULARA GÖZDAĞI VERİLMESİ]
/
21/34. Ayrıca Biz senden önce hiçbir insanı ölümsüz yapmamıştık. Artık sen ölürsen onlar, böylece onlar ölümsüz mü olacaklar?
21/35. Her can ölümü tadacak. Üstelik, bir sınav olarak[12] Biz sizi, kötülük ile ayrıca seçkinlik ile sınayacağız, üstelik siz Bize döndürüleceksiniz.
21/36. Oysa karaçalan kimseler, seni gördüklerinde, seni ancak alay konusu edinirler. "Tanrılarınız (konusunda) (sizi) öğütleyen o mu?" derler[13], üstelik Rahman'ın öğütlemesine karaçalarlar.
21/37. İnsan, erkenci (biri) olarak yaratıldı[14]. Size, belirtilerimi[15] göstereceğim, artık siz Beni erkenleştirmeyin.

---

[1] O, ne yaparsa, bundan sorumlu tutulmaz. Oysa onlar ne yaptılarsa bundan sorumlu tutulacaklar (13. Bildiri).
[2] bu ve bundan sonraki üç Bildiri'de söz konusu olanlar, Meleklerdir. Kimilerine göre, Allah'a katılan çocuklar Melekler'dir. Bunu kendilerine öğretenler ise Allah'ın göndermiş olamayacağı Yalancı bir Elçidir (bk. bir önceki Bildiri)
[3] **muk'ramūna** : Kuran'da 5 kez yer alan **muk'ramūn**, dört kez Cennet'e ağırlanan, bir kez İbrahim'in ağırladığı kimseler için kullanılır. Melekler, Tanrı'nın eşleri değildir, onlar ancak Cennet'e ağırlanan Tanrı'nın kullarıdır. Ayrıca krş. (b/m) **krb** / **qrb** : yaklaştırılmış olanlar; kendilerini sunmuş kimseler.
[4] Söz : (Tanrı'dan gelen) yargı, buyruk. Melekler, O'nun yargısını önceden bilemezler; ancak Tanrı'ın yargısını beklerler.
[5] Melekler'in neyi yapmakta olduklarını ve neyi yapmış olduklarını. Onların görülen, ayrıca artık görülmeyen eylemleri.
[6] (iki parçası) dikilmiş, kapalı, kilitli
[7] Bu tümcede geçen [**ftq**] (yayma) ve [**rtq**] (kapalı, dikili) kökleri tekgeçişlidir. Hangi yerel Arapçadan geldiği belirsizdir. (Akat) [**ptq**] : yaratmak, biçim vermek, yaymak, saçmak. [**ftq**] konusunda bk. ses benzerli (Arap, Habeş) [**ftḥ**]. Fetih*
[8] (Yeryüzünün temelleri olsunlar diye) dikilmiş, çakılmış, sağlamca yerleştirilmiş. Çakılan kazıklar olarak da anlaşılabilir : "Yeryüzünü temeller üzerine kurdun, Asla sarsılmasın diye." (Mezmur 104/5)
[9] **yahtadūna** : (kendilerine) kılavuz olsun, yol göstersin diye
[10] gökyüzünün/yeryüzünün. Orada görebilecekleri, Allah'ın yaratma gücünün belirtileri, kanıtları; örnekleri
[11] arık, yörünge (36/40)
[12] Tanrı, bir kulu "fitneye uğratırsa" bunu, kendisinin inancını 1 - pekiştirmek, yüreklendirmek için; 2 - sınamak için yapar. Fitne*
[13] Semed*.
[14] ʿ**ağalin.** 1 - (Arap, Habeş) İnsanın yaradılışına [mayasına] ivedilik konulmuştu. O, beklemesini bilmeyen biri olarak yaratıldı. 2 - (Habeş) İnsanın yaradılışında [mayasında] karşı koyma, başkaldırma (96/6), aldatma var. Acele*
[15] ezincimin kanıtlarını

21/38. Ayrıca, "Doğrucuysanız (söyleyin), bu söz verilen[1] ne zaman?" derler.
21/39. Karaçalan kimseler, Ateş'i yüzlerinden, ayrıca sırtlarından çeviremeyecekleri, üstelik yardım görmeyecekleri anı, bir bilselerdi!
21/40. Yok! Bu, onlara ansızın gelecek, böylece onları afallatacak[2]. Artık onu geri çeviremeye güç yetiremeyecek, üstelik onlar, ertelenmeyecekler.
21/41. Üstelik, doğrusu senden önce gelen Elçiler, alay edilmişti. Böylece, onları alaya alanları, alay edegeldikleri konu[3] kuşatmıştı[4].
21/42. Sen (onlara)[5], "Gece, ayrıca gündüz sizi Rahman'dan kim[6] yüz çevirtir[7]?" de. Yok! Onlar, (kendi) İdi'lerinin[8] öğütünden yüz çevirirler.
21/43. Yoksa onlar için Bizden başka kendilerini savacak tanrılar mı var? (Yok!) Üstelik o (tanrı)lar kendi kendilerine (bile) yardım edebilemeyecekler, ayrıca Bizden kendilerine yandaşlık sunulmayacak[9].
21/44. Yok! Biz, onları, ayrıca atalarını (yaşam) süresi kendilerine (çok) uzun(muş gibi) olana dek yararlandırdık[10]. Artık Bizim, yeryüzüne geleceğimizi[11], (Saat'in)[12] geride kalanından[13] kısaltacağımızı[14] düşünmüyorlar[15] mı?[16] Bu durumda, yenecek olanlar onlar mı?
21/45. "Ben sizi ancak (bana) bildirilen ile[17] uyarıyorum" de. Oysa sağır (olan kimse), çağrıyı işitmediğinden, onlar çağırıldıklarında (uyarılmazlar).
21/46. Oysa onlara, İdin'in ezincinden (sıcak) bir esinti[18] dokunsa, onlar (korkudan) kesinlikle, "Yazıklar olsun bize! Evet biz, (Rahman'ı) karartıyormuşuz" derler[19].

---

[1] söz verilen : Songün'ün, Saat'in gelişi
[2] 1 - afallatmak; 2 - başka biri yapmak; başkalaştırmak; 3 - tek başına bırakmak. [bht]*
[3] Elçilerin getirdiği gözdağı
[4] Benzeri Bildiri 6/10; Ateş. Medine'ye yakın bir bölgede yer alan, benzeri bir olay konusunda bk. *J. Koenig, "Aux origines des Théophanies İahvistes", 4-5.*
[5] İdi'lerini Rahman diye çağırmayan bir toplum
[6] kendilerinin yalancı kılavuzu (?)
[7] **yakla-ukum.** Tekgeçişlidir. Yardımcı, koruyucu, gözetici; (gemi, insan için) sığınak; demir atmak (işi, sandalı, gemiyi sağlama bağlamak); 2 - yüz çevirtmek; (Arap) **kallaʾa**, (Habeş) **kalʾa** : engel olma, kısıtlama, yasaklama; (Sokatra) **kole** : döndürmek, geri çevirmek. 3 - Kendisine ortak koşarak Rahman'ı "iki yapmak", başka bir tanrı yapmak. (Habeş) **kalləʾa** : iki yapmak, başka yapmak, değiştirmek; (Arap) **kilā** : ikisi. Evlendirmek (?); kök için bk. İkinci Aşamadan (kimse)*
[8] oysa onların İdisi ile Rahman birdir. Bk. 36. Bildiri. Semed*
[9] **yuṣḥabūna.** Tekgeçişlidir. Bahçe'de, Tanrı kendilerine eşlik etmeyecek; Tanrı, onlarla yoldaş olmayacak; Tanrı, onlarla birlikte oturmayacak, Tanrı ile birlikte yaşamayacaklar, "hemşehri" olmayacaklar. (Akat) **(w)ašabu** : yere oturmak; (bir yerde, evde, kentte) kalmak, yaşamak; (bir yerin doğuştan ya da sonradan) yerlisi olmak; (Asur) (başka bir yere gidip) yerleşmek (sömürge kurmak). (Akat) **(w)āšibu** : oturma, bir yerde kalmak, konaklama Yoldaş olma, eşlik etme deyimleri için bk. **tuṣāḥib'nī** (18/76), **waṣāḥib'humā** (31/15). [**ṣḥb**] için ayrıca bk. 85/4. Ayrıca bk. Semed*
[10] Toplumlarını ölümsüz sandılar. Saat'in gelmediğini gördüler. Oysa... (Biz Saat'in süresini kısaltıyoruz).
[11] ssç : geldiğimizi (geçmiş eylem → kesinlikle gelecek eylem). Tümcedeki "kısaltmak" için de geçerlidir.
[12] Saat'in (Songün'ün) gelişi
[13] **aṭrāfihā** : onun geriye / geride kalanı. Taraf*. Genelde yan, kıyı, uç diye çevirilir.
[14] **nanquṣuhā** : onu kısalatırız. [**nqş**] : azalma, küçülme, kısalma. Yaşlı, uzunca yaşamış bir insanın [bir toplumun] belinin bükülmesi, çocukluk yaştaki görünüşüne, güçsüzlüğüne dönmesi anlamı için bk. yakın sesli [**nks**], **nunakkis'hu** (36/68).
[15] Görmek*
[16] Bu tümce, Mekke döneminden olduğu için, Elçi'nin yandaşlarının, inanmayana kimselerin topraklarını ele geçirmesi diye anlaşılamaz. Oysa bu tümcenin ikinci kez geçtiği 13/41. Bildiri, Göçötesi dönemindendir. Ahura Mazda (Hürmüz) yandaşı olan biri bu Bildiri'yi şöyle de anlayabilir : Tanrı, insanlar yerleşebilsinler diye yeryüzünü yayar (Kuran 13/3, 15/19), yeni kuşakları yaratabilmek için yeryüzünü genişletir (Vendidad 2/16). Sonra Tanrı, bu kuşaklardan kimilerini ezince uğratmak için yeryüzüne iner ve orasını daraltır [uçlarını keser]. Ancak Tanrı'nın yeryüzüne geleceği (Saat'in yaklaştığı) bir dönemde yeryüzünün daraltılması konusu Kuran'da yer almaz. İnanmayanların topraklarının "tümünün", inananların eline geçmesi ise Yahudi inançlarında yer alır. Bu ise "ucunu kısaltma" değil, "tümünü kesip yok etme" anlamına gelir. bk. *J. Duchesne-Guillemin, "Cor de Yima"*. Bu tümcenin anlamı her ne olursa olsun, Taraf*, Kuran'da uç, kıyı, kenar, çevre, etraf anlamına gelmez. Oysa İdris'in Bitiğinde (80/2), Songün'ün gelişinin belirtilerinden biri, "yılların süresinin kısalması" (yıl içindeki günlerin sayısının azalması)dır.
[17] 1 - (bana Tanrı'dan) bildirilen ile; 2 - (size) yardım için koşarak. Vahiy*
[18] [örneklik olsun diye Tanrı'dan gelen] 1 - (Arap, Habeş) yel, esinti; üfürük; 2 - (Akat) yanıklık; şişiklik, yangı; 3 - (Habeş) Boru'ya üfleme
[19] Oysa Cehennem Ateşi çok daha yakıcı olacak!

21/47. Ayrıca Biz, Diriliş Günü için eşitçi [1] tartıları kuracağız. Böylece hiçbir can hiçbir konuda karartılmayacak. Üstelik, (edimleri), bir hardal tanesi[2] ağırlığında bile olsa onun (tartılması) için getireceğiz. Ayrıca (unutmayın)! Sayman[3] olarak Biz yeteriz.

[MUSA İLE İBRAHİM'İN ÖYKÜSÜ]

21/48. Ayrıca doğrusu Biz, Musa ile Harun'a, sakınıklar için bir aydınlatma[4] ayrıca bir anımsatma[5] (olan) Onucu'yu[6] vermiştik,
21/49. (o sakınıklar), görülmeyen İdi'lerini ege edinir[7], üstelik Saat'ten[8] (ötürü) titrerler.
21/50. Üstelik bu (Onucu), indirdiğimiz kutsal[9] bir anımsatmadır. Bu böyleyken siz onu tanımayacak mısınız?
21/51. Ayrıca (unutmayın) doğrusu Biz önceden İbrahim'e, (Yol'da) kendini gözetebilme[10] (yeteneğini) vermiştik. Üstelik (yetenek bakımından) onu bilen Biz'dik.[11]
21/52. Hani o, babasına, ayrıca toplumuna, "Bu, bağlı[12] olduğunuz yontular[13] nedir?" demişti.
21/53. "Atalarımızı, ona tapan kimseler (olarak) bulduk" demişlerdi.
21/54. (İbrahim), "Doğrusu siz, ayrıca babalarınız apaçık bir sapıklık içinde olmuşsunuz" demişti.
21/55. "Sen bize doğrulukla mı geldin, yoksa sen (bizimle) eğlenenlerden misin?" demişlerdi.
21/56. (İbrahim), "Yok! İdiniz, göklerin, ayrıca yerin İdisidir, onları yaratandır, ayrıca ben, buna tanıklık edenlerdenim[14]" demişti,
21/57. "üstelik Allah (adın)a (işte şöyle olacak) :[15] Siz dönüp gittikten sonra, putlarınıza kesinlikle (düzenek) düzenleyeceğim."
21/58. Böylece (toplumu), (olayların sorumlusu olarak) o (büyük olan)a dönsünler diye büyüğünün[16] dışında onları parça parça etmişti[17].
21/59. "Bunu tanrılarımıza kim yaptı? Evet o, (inancımızı) kesinlikle karartıcılardan (biri)dir" demişlerdi.
21/60. (Kimileri), "Bir çırağın[18] onları andığını[19] duyduk. Kendisine İbrahim deniliyor" demişlerdi.
21/60. (Ötekiler), "(Kim olduğuna) tanık[20] olsunlar diye onu, insanların gözleri önüne getirin" demişlerdi.
21/62. "Ey İbrahim, tanrılarımıza bunu yapan sen misin?" demişlerdi.
21/63. (İbrahim), "Yok! Onu yapan, işte bu, onların büyüğüdür[21]. Konuşuyorlarsa artık onlara sorun" demişti.

---

[1] **l-qis'ṭa** : eşitçi, eşitlikle ölçen, yansız.
[2] Matta İncil'inde hardal tanesi, inancı ölçmek için kullanılan en küçük birimdir (Matta 17/20-21).
[3] "muhasebeci" anlamı için ayrıca bk. Aziz*
[4] **waḍiyāan** : 1 - aydınlatma, aydınlık, ışıklandırma. "Karanlık" yok olsun diye. Yol göstermek için kılavuzun elinde tuttuğu bir ışıldak (meşale) olsun diye. 2 - (yeni) bir başlangıç; (eskisinden) ayrılma. (Habeş) **waḍʾa**, **waşʾa**, **waḍāʾi** : ilerleme; başlama; (güneş) yükselme; başka yere gitme, ayrılma; (Arap) [**wdʾ**], **wadʾā**, (Osm) veda ile yakın anlamlıdır. Krş. **muḥdaṯin** (2. Bildiri) : yenileşmiş (bir Anımsatma).
[5] sonradan anılsın, unutulmasın, öğüt olsun diye
[6] **l-fur'qāna** : İyileştirici, sayrılığı uzaklaştırıcı, kötülüğe karşı koyucu, onucu, ilaç. Tevrat. Furkan*. Bir sayrılık, bir pislik olan putatapıcılığı gidersin diye; sayrı olan inancı iyileştirsin diye.
[7] kayra bekler. Korkmak*
[8] Songün'ün gelişi
[9] kutsal, kutsanmış. Parlayan, ışıldayan. Bereket*
[10] **rušdahu**. Artık ona kılavuz gerekmezdi; artık o, olgundu. Kendi kendini gözetebilirdi. Onun temeli sağlamdı. Raşit*. Öksüz çocuklar bağlamında geçen bu deyim için bk. 4/6.
[11] 51-65. Bildiriler için bk. *G. Landa. "Jewish Fairy Tales and Legends", 94 vs*.
[12] ʿ**ākifūna**. Bağlı kalma, bağlanma, yapışma. Akif*
[13] krş. 34/13
[14] İbrahim bağlamında, tekil olması gereken bu sözcük uyak düşürme sorunu yüzünden çoğul olarak geçer. 2 - Ben, bu putların yapılışında (babama) "yardım eden" biri idim. Tanık*
[15] Amin!
[16] [**kbr**] : 1 - (Arap) büyük olan; 2 - (Yemen) (olaylardan) sorumlu olacak olan; 3 - (Akat) iri yarı; kaba olan. Büyük*
[17] İbrahim, putların tümünü tokmakla kırarak tokmağı, ilişmediği büyük putun eline tutuşturur. Babası döndükten sonra İbrahim kendisine - babasını alaya almak için - kendilerine sunulan güzel bir yemek yüzünden putların aralarında kavga ettiklerini söyler (*Bereshit Rabba, Yaratılış Bölümü*).
[18] **fatan** : (işini) öğrenen genç. Kız Köle*. İbrahim, put yapıcısı olan babasının işyerinde çırak olarak çalışıyordu.
[19] onlar konusunda konuştuğunu
[20] **yašhadūna**. 1 - (Arap) (kim olduğuna) tanık olsunlar diye; 2 - (onu) parçalasınlar diye. (Habeş) **saḥata** : yaymak, saçmak; (Akat) **šiḫḫatu** : parçalanma, pul pul olma [dağılma]. Tanık*
[21] [**kbr**] : 1 - (Arap) büyük olan; 2 - (Yemen) sorumlu olan; 3 - (Akat) iri yarı; kaba olan. Büyük*

21/64. Sonra (yatışıp) kendilerine gelmiş[1], böylece (birbirlerine), "Evet, (inanç)[2] karartıcılar(ı) sizlersiniz" demişlerdi.
21/65. Sonra onlar, (yatışıp) başlarında(ki ilk düşünceye) dönmüş[3], "Doğrusu sen bunların konuşmadığını bilirsin" (demişlerdi).
21/66. (İbrahim) "Siz, Allah'ın dışında, size hiçbir yararı olmayan, ayrıca size sıkıntı[4] vermeyen nesneye yine de tapıyor musunuz?" demişti,
21/67. "Size de, Allah'ın dışında taptığınız nesneye de yuh olsun! Artık siz, algılamayacak mısınız?"
21/68. Onlar, "(Karşı bir eylem) eyleyecekseniz[5], yakın onu[6], ayrıca tanrılarınıza yardım edin" demişlerdi.
21/69. Biz, "Ey ateş! İbrahim'e karşı serin, üstelik yatışkın ol" demiştik.
21/70. (Böylece) onun için bir düzenek amaçlamışlardı, ancak Biz onları en batık kimseler[7] yapmıştık.
21/71. Üstelik onu, ayrıca Lut'u, tüm ülkeler içinde Kutsadığımız[8] Ülke'ye[9] (ulaştırıp) kurtarmıştık.
21/72. Ayrıca İbrahim'e, kalıtçı olarak[10] İshak'ı, ayrıca Yakup'u armağan ettik, üstelik tümünü (ortak koşuştan) arınmış[11] kimseler yaptık.
21/73. Ayrıca onları, buyruğumuzla kılavuzlayan önderler yaptık. Üstelik onlara, (doğru) seçim yapmayı[12], (Sözleşme'ye) Bağlılık'ı sürdürmeyi, ayrıca Ödünü vermeyi bildirdik, üstelik onlar, (ancak) Bize tapanlardı[13].

[SIKINTIYA DÜŞÜP, TANR'YI ÇAĞIRAN ELÇİLERE TANRISAL YANIT]

21/74. Ayrıca Lut'u (unutma). Biz ona bilgelik, ayrıca biliş verdik, üstelik onu, (eylem bakımından) kötücül olanları[14] yapan kentten kurtardık. Evet! Onlar, (suç ile) kararmış[15], (Yasa'dan) sapmış[16], bir toplum olmuşlardı.
21/75. Üstelik onu esirgememizin içine soktuk. Evet o, arınık olanlardandı.
21/76. Hani önceden Nuh, (Bizi) çağırmış, böylece Biz ona yanıt vermiş, böylece Biz onu, ayrıca yakınlarını Büyük Kırım'dan[17] kurtarmıştık.
21/77. Üstelik Biz, Bildiriler'imizi yalanlayan topluma karşı ona yardım etmiştik. Doğrusu onlar, (suç ile) kararmış bir toplum idi. Böylece onları, toptan suda boğmuştuk.
21/78. Hani Davut ile Süleyman, (o) ikisi, bir toplumun koyunlarının (başıboş) yayıldıkları tarla konusunda yargı vermişti, üstelik Biz, onların (yanlış) yargısına[18] tanık olmuştuk.[19]

---

[1] **farağaʿū** : geri dönmüş. (Habeş) **ragʿa** : soğumuş, dinginleşmiş, (dinlenmek için geri) gelmiş. Akılları başlarına [geri] gelmiş anlamındadır. Soğumak / yatışmak / sağlık geri gelmek için krş. Soğuk*
[2] tektanrıcılığı
[3] **nukisū**. 1 - (Yanmış, kavrulmuş, büzülmüş, daralmış), bozulmuş. 2 - (eski, önceki durumuna) dönmüş. Başlarında(ki ilk düşünceye) geri dönmüş. **nunakkis'hu** (36/68).
[4] 1 - (Arap) [**ḍrr**] : sıkıntı; 2 - sizin için Allah önünde aracı olamayan; (Akat) **darāru** (II) : araya girmek, araya sıkıştırmak.
[5] **fāʿilīna**. 1 - (Arap) Eylem eyleme; 2 - (Yemen) bayram yapma, eğlenme [Tanrı için adanan kurbanı yakarak tanrı için şölen düzenlemek]. Bayram yapacaksanız (15/71). 3 - [yapılana] yanıt vermek, ödetmek. (Akat) **abālum** : ödemek, yanıt vermek.
[6] İbrahim'i
[7] Hüsran*
[8] kutsanan toprak bolluk, esenlik, gönenç içinde olur. "Su dökülüp yıkandığı için" parlar, ışıldar. Bereket*
[9] 7/137
[10] 1 - (İbr) **naphal** (H5307) : kalıt, kalıtçı. (Osm) nafile : torun; 2 - Yaşlı olduğu için İbrahim, çocuk babası olacağına inanmıyordu. (Yemen) **nflt** : [birdenbire düştüğü için] beklenilmedik olay; 3 - Art arda; birisinden hemen sonra gelmek. Birbirine yol vermek. (Akat) **napālu** : (yıldızbilim) gündüz geceye, gece gündüze yol vermek. 4 - genç fidan, filiz, sürgün. 5 - (Akat) **nāpalû** : yorumcu, çevirmen. Nafile*
[11] Tanrı'nın yanına başka tanrı katmayan; öteki tanrıları "uzağa atan", kıskanç olan. Salih*
[12] **l-ḫayrāt** : Doğru seçim yapabilme, iyi ile kötüyü ayırt edebilme yeteneği. Hayır*
[13] 1 - (Arap, Yemen) Onlar, Bize tapanlardı; 2 - (Yemen) Bize karşı (inançlarında, Sözleşme konusunda) kalıcı, sürekli olanlardı. Kul*
[14] **l-ḫabāiṯa** : kötü, bozuk, kötülük yaratan. Kötücül*
[15] lekelenmiş. Karalık*
[16] **fāsiqīna** : (Sözden, Elçi'den, Tanrı ile yapılan antlaşmadan) sapanlar. Sapmak*
[17] Bir toplumun suda boğularak toptan yok olması. Büyük Kırım*
[18] (biçtikleri) yanlış yargıya
[19] Davut'a göre koyunların, tarlası bozulan kişiye verilmesi gerekiyordu. Süleyman, Tanrı'nın bildirmesi ile, bu yargıyı değiştirir, böylece koyunların geçici olarak tarlası bozulana verilmesini öğütler. Koyunların iyesi, ancak tarladaki zararlar - süt ve tüylerin satılması ile - onarıldıktan sonra koyunlarını geri alabilecekti. 2 - Onlar yargı verirken Biz onlara yardımcı olmuştuk. Tanık*.

21/79. Böylece Biz, Süleyman'a bu (doğru yargı)yı[1] kavratmıştık[2] ayrıca her ikisine bilgelik[3] üstelik biliş vermiştik. Üstelik dağları ayrıca kuşları, Davut ile birlikte (Bizi) yüceltsinler diye ödevlendirdik[4]. Üstelik (bunu) yapan Biz'dik.
21/80. Ayrıca (Süleyman'ın), üzüntülerinizden[5] sizi[6] koruması için ona kılık değiştirme[7] ustalığını[8] öğrettik[9]. Artık (öğütlenip) iyilikbilir olacak[10] mısınız?
21/81. Ayrıca Süleyman'a, onun buyruğu ile[11], Kutsadığımız Ülke'ye[12] doğru esen güçlü[13] yeli (verdik)[14]. Üstelik (unutmayın)! Biz, her konuyu bileniz.
21/82. Ayrıca Şeytanlar'dan[15] onun için suya dalan[16], ayrıca bundan başka işler de yapanlar vardı, üstelik Biz onları gözetiyorduk.
21/83. Hani Eyüp, "Evet, sıkıntı bana el attı[17], üstelik Sen, esirgeyenlerin en esirgeyenisin" diye İdisine seslenmişti.
21/84. Böylece Biz ona yanıt vermiş, böylece kendisinde sıkıntı olarak ne varsa gidermiştik. Ayrıca Bizden bir esirgeme olarak, üstelik (Biz'e) tapanlara bir öğüt olsun diye kendisine, ailesini, ayrıca onlarla birlikte bir kat çoğunu (geri) vermiştik.[18]
21/85. Üstelik İsmail'i, ayrıca İdris'i, ayrıca Zülkifl'i[19] (anımsa), onların tümü dayançlı kimselerdi.
21/86. Üstelik onları esirgememizin içine sokmuştuk. Evet, onlar, arınık[20] olanlardandı.
21/87. Hani Balıklı Kimse[21], öfkelenerek (Elçilik görevinden ayrılıp) gitmişti, Üstelik kendisine karşı kesinlikle güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı. Böylece karanlıklar içinde, "Senden başka tanrı yoktur! Sen'in yüceliğine! Evet ben (görevini[22]) karartıcılardan oldum" diye (Biz'e) seslenmişti.
21/88. Böylece Biz ona yanıt vermiş[23], üstelik kendisini, kaygıdan kurtarmıştık. İşte Biz, inanıkları böyle kurtarırız.

---

[1] nasıl yargı vermesi gerektiğini
[2] **fafahhamnāhā** : anlamasını sağlamıştık. Verdikleri ilk yargıyı yalanlatıp, geçersiz kıldırmıştık. [**fhm**] kökü, tekgeçişlidir.
[3] **ḥuk'man** : bilgelik, bilgiçlik. Bağlama bakılırsa yargıçlık diye çevirmek daha uygun olabilir. Hakim ile hekim (yanlışlığı, sayrılığı onarıcı kimse) köktaştır. Ayrıca bk. 13/37. (Akat) **ḫakāmu** : anlamak, kavramak. **ḫakāmmum** : bilirkişi, "doktor".
[4] 38/18-19. bk. *M. Philonenko, "David Humilis et Simplex*"
[5] **basikum**. (Hırsızların varlıklarınızı çalarak sizin) yoksul olmanız. Köken açıklaması için bk. Kötücül*. Örneğin **l-bāis** (yoksul, sıkıntıda olan) (22/28). Türkçe çevirilerde görülen "savaş", "şiddet" ile hiçbir ilişkisi yoktur.
[6] İsrailoğulları
[7] **labūsin** : örtünmeyi; kılık değiştirmesini. Krş. **yalbisūna** (kılık değiştirtme) (6/9). O bağlamda kargaşalık çıkarma, (işleri) karıştırma diye anlaşılır.
[8] **ṣanʿata** : iş işleme, yapabilme (yeteneği).
[9] Hırsızları, suçüstü yakalatmak için Süleyman'ın kılık değiştirip onlara katılması (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 4, 173).* dç : "Bir de Davud'a, sizin için, zırh yapma sanatını öğrettik ki, savaşlarınızda sizi korusun." (*Diyanet*). Oysa genel anlam : Artık Yargıç Süleyman, gerçeğin açığa çıkabilmesi, kötülüğün giderilmesi için ne gerekirse onu yapmasını biliyordu.
[10] Artık, siz anımsayacak mısınız? Şükür*
[11] o nasıl isterse. Örneğin 38/36.
[12] **l-arḍi allatī bāraknā** : kutsadığımız ülke, topraklar. Allah'ın kutsayıp, İsrailoğulları'na verdiği topraklar (7/137).
[13] **ʿāṣifatan** : 1 - güçlü ; 2 - kuraklığı açlığı gideren, 3 - sulayan. bk. **ʿaṣfan** (77/2)
[14] Kendisini, uzak bir yere kısa bir sürede götürecek olan yel. "Uçan Halı" için bk. 34/12, 38/36.
[15] üstün gücü olan Devler (38/37 vs)
[16] inci toplamak için dalgıçlık yapan (38/37)
[17] Eyüp'ün uğradığı sıkıntılar : Bedeninde tepeden tırnağa dek çıkan çıbanlar; varlıklarından, ayrıca yakını olan kimselerden yoksun kalması (38/41 vs)
[18] bk. 38/43 dipnotu.
[19] 38/48
[20] arınık; (kendilerini) arındırıcı. **l-ṣāliḥīna**
[21] **ḏū'l-Nūn** : (Osm) Zennun. Balıklı adam, balık iyesi. "balık idisi" TİEM 240v/3=021/087 (M. *Özyetgin*). Elçi Yunus'un (**Yūnus bin Mattā**) öteki adı. Toplumu, Tanrı'ya inanmadığı için Yunus öfkelenmiş, böylece Tanrı olur demeden toplumundan ayrılıp bir gemiye binmişti. Gemi, denizin ortasında durunca, geleneklere göre birisinin denize atılması gerekmişti. Bu yüzden bir ad çekilmesi yapılmış ve bu da Yunus'a düşmüş, böylece kendisi suya atılmıştı. Bir balık kendisini yutmuştu. Bir süre sonra balık, Yunus'u bir kıyıya atmıştı. Sonra Dicle'nin kıyısındaki Ninova kentine gidip Elçilik görevini yerine getirmişti.
[22] 1- yüklenmiş olduğu Elçilik görevi; 2 - Tektanrıcılığa. Yoksa, "Senden başka tanrı yoktur" tümcesi bu bağlamda anlamsızdır.
[23] dileğini yerine getirmiş

21/89. Hani Zekeriya, "İdim! Sen kalıtçıların[1] seçkini iken beni tek[2] (başıma) bırakma" diye İdisine seslenmişti.
21/90. Böylece Biz ona yanıt vermiş, üstelik onun için eşini(nin kısırlığını) düzeltip[3] kendisine Yahya'yı armağan etmiştik. Evet, onlar, (doğru) seçimde[4] ivedileşiyor, ayrıca (Bizi) kıskanarak[5] (Bizim için) titreyerek (ancak) Bizi çağırıyorlardı[6] üstelik Bize (karşı) alçak gönüllü idiler.
21/91. Ayrıca o, yarığını korumuş[7] olan (Meryem'i anımsa). (Hani) onun içine, soluğumuzdan üflemiştik. Üstelik onu, ayrıca oğlunu, tüm ülkeler için bir kanıt[8] yapmıştık.
21/92. Evet, bu sizin toplumunuz (bir) tek toplumdur[9]. Üstelik Ben, sizin İdinizim. Artık siz Bana tapın.
21/93. Oysa eylemleri bakımından[10], aralarında bölüklere ayrıldılar. (Unutmasınlar)! Onlar, topluca Bize dönecekler.
21/94. Artık kim bir inanık olarak (ortak koşuştan) arındırıcı[11] eylemler eylerse, artık onun çabasına karaçalınmayacak. Üstelik (unutmasın), doğrusu Biz kendisi için (bu çabanın) yazıcısıyız.

[ELÇİ'Yİ İZLEYENLER İLE İZLEMEYENLERİN ÖRNEKLERİ]

21/95. Ayrıca, Bizim yok ettiğimiz (her) bir kent için (oturanları, artık oraya[12] geri) dönmesinler diye (kendileri için) bir yasaklama[13] var.
21/96. Bir gün gelecek[14], Yecuc ile Mecuc[15] (toplumu) (kesinlikle) açığa çıkacak[16], üstelik onlar[17] her bir tümsekten[18] dökülecekler[19].
21/97. Üstelik (işte o an), doğru olarak verilen Söz[20] yaklaşmış olduğunda artık karaçalmış olanların bakışları donacak[21], "Yazık oldu bize! Bu (olacaklar)dan aymazlık içindeydik[22]. Yok! (Doğrusu) biz (bunu) karartanlar olmuşuz" (diyecekler).
21/98. Evet siz, ayrıca Allah'tan başka taptığınız ne ise (tümünüz), Cehennem'in odunu[1] olacaksınız. Siz, oraya ineceksiniz[2].

---

[1] Songün gelince evrende ne varsa, Sen onların kalıtçısı olacaksın. Evrende ne varsa Sana kalacak.
[2] Bana bir çocuk ver, o da benim kalıtçım olsun.
[3] Bu, Tanrı'nın Mecit* olmasından ileri gelir.
[4] **l-ḫayrāt** : Hayır*. Bağlama bakılırsa "doğru seçim", tektanrıcılık anlamına gelmelidir.
[5] kıskanarak (ortak koşmadan); kıskançlıkla; isteklenerek; amaçlayarak; 2 - yanaşarak (94/8). Salat* ederek.
[6] Bizi kıskanarak (öteki tanrılara yeğleyerek), (Bizi koruma sevgisi yüzünden üzerimizde) titreyerek, (Bizim için) korkarak Bizi çağırıyorlardı. dç : "(rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi." (*Diyanet*)
[7] Cinsel organın, kızlığını korumuş; er görmemiş Meryem. Yarık*
[8] er görmemiş bir kadından çocuk doğurtabilen Tanrı gücünün kanıtı, belirtisi, tansığı.
[9] Tanrı, tektir diyen bütün inanç dalları, inanç bakımından bir tek toplumdur. Bir önceki Bildiri'de Meryem'in anılması, bir sonraki Bildiri'de inanç bakımından ortaya çıkacak olan bölüklerin, değişik Hristiyanlık dalları olabileceğini düşündürür.
[10] İsa konusundaki görüşlerinde, inançlarında. Tektanrıcılığın uygulamasında.
[11] **l-ṣāliḥāt** : arındırıcı, Allah'a ortak koşuştan arınmış eylemler
[12] dirildikten sonra, Melekleri görecekleri Gün (25/22). 1 - oraya (gönenç içindeki yaşantılarına); 2 - Bahçe'ye.
[13] **waḥarāmun**. Yasak, yasaklama. krş. **ḥarāmun** (16/116). "Yasak bölge" anlamı için bk. Yasak*. Bu durumda, Elçi'nin içinde bulunduğu kenttekilere verilen bir gözdağı olmalıdır. Krş. Yasak Bölge (**ḥiğ'ran maḥğūran**) (25/22). Ayrıca bk. Berzah* ("iki Yaşam" arasındaki ayırım yeri).
[14] Hatta*
[15] Geleneklere göre, bu toplum (**Ya'ğūğ wa Mağ'ūğ** / **Yağūğ wa Mağūğ**) yüksek duvarlar (dağlar?) ötesinde yaşayan olağanüstü bir budundur. "Kuzeyden gelen, birçok ulustan oluşan tümü ata binmiş büyük bir kalabalık, güçlü bir ordu" (Hezekiel 38/15). Songün'ün gelişinin belirtilerinden olan bu olay, Tanrı'nın, orduları ile birlikte bulutlar içinden açığa çıkıp yeryüzüne gelişi olayına benzer.
[16] **futiḥat** : o, açıldı. Geleneklere göre bu, toplumun içinde bulunduğu duvarların açılması, yıkılması olayıdır. (Örtülü bir yeri, kapıyı, gömütü) açma anlamı için bk. Fetih*
[17] (ölmüş olan) kentliler; Tanrı'nın yıktığı kentlerde oturanlar
[18] **ḥadabin**. Tekgeçişlidir. (Arap) [**ḥdb**] : kambur, çıkık, dışa çıkık, tümsek, şiş, kabarık, yükselme; (Akat) **edēpu** : şişik, üflemek, uçurmak, sürüklemek, hörgüç. Genel olarak "yükseklik, yüksek yer" diye anlaşılır. İbn Mas'ud'un Kuran'ında **ğadaṯin** (gömüt) olarak geçer (aktaran *Blachère*). 2 - Kaleler, surlar (?). (Yemen) **ndb**, **hdbw** : yapı kurmak; (b/m) (Habeş) **hadama** (II), Tigrinya) **haddämä**, (Amhar) **hədmo** : kısıtlama, sınırlama, taş kullanılarak yapılmış çit.
[19] **yansilūna**: (Gömütlerden) boşalmak, dökülmek (36/51). Bu saldırgan toplumun dağlardan boşanması, Hezekiel (38-39. Bölüm)e dayanır.
[20] Songün, Saat
[21] **šāḫiṣatun**. Krş. **tašḫaṣu** (14/42)
[22] gözümüz bağlıydı, karanlıkta kalıp kılavuzun ışığını görmemiştik (bk. bir sonraki tümce)

21/99. Bunlar[3] tanrı olsalardı oraya inmezlerdi. Üstelik onların tümü orada sürekli kalacaklar.
21/100. O (tanrı)lar için orada (kaynayan) bir homurtu[4] olacak, üstelik orada (kendilerine tapanları) işitmeyecekler.
21/101. Evet, Biz'den atanmış (bir ödülün salığı)[5] kendilerine önceden ulaşmış olanlar, ondan uzak tutulacaklar.
21/102. Onun uğultusunu duymayacaklar, üstelik canları neyi imrenirse (onun) içinde sürekli kalacaklar.
21/103. Büyük Titreyiş[6], onları üzmeyecek, ayrıca Melekler onları, "Bu, size söz verilen Gün'ünüzdür" (diyerek) karşılayacaklar.
21/104. (O Titreyiş Günü) göğü, yazılı bir dürgü[7] dürer gibi dürdüğümüz[8] Gün (olacak)[9]. İlk yaratılışa başladığımız (gün) gibi onu yeniden yapacağız[10]. Bu, (gerçekleştirilmesi) Bize düşen verilmiş bir sözdür. Evet, (onu) yapacak olan Biz'iz.
21/105. Ayrıca yeryüzü[11] (konusuna gelince), doğrusu Biz onun, Benim (ortak koşuştan) arınık kullarıma kalıt olacağını, Anımsatma'dan sonra Zebur'da (da) yazdık[12].
21/106. Evet! Bu (Kuran)ın içinde (de) tapan bir toplum için kesin bir aktarma[13] var.
21/107. Ayrıca Biz seni, tüm ülkeler için ancak esirgeme olarak gönderdik.
21/108. "Bana ancak sizin tanrınız bir tek Tanrı olduğu bildirildi. Artık (buna) boyun verecek[14] misiniz?" de.
21/109. Artık yüz çevirirlerse, sen (onlara), "Ben size, (bana bildirileni değiştirmeden) olduğu gibi[15] duyurdum, ayrıca ben, size söz verilen ne ise[16] onun yakın mı uzak mı olduğunu bilmem" de,
21/110. "Evet O, sözün açığa vurulanını[17] bilir, ayrıca neyi gizlerseniz bilir,"
21/111. Ayrıca (bunu) ben (de) bilmiyorum. Bakarsın bu (sürenin bilinmemesi), sizin için bir sınav üstelik bir süre geçinme olur.
21/112. (Elçi), "İdim! Doğrulukla yargıla[18]. Üstelik bizim İdimiz, Rahman'dır, sizin kattığınız (yalanlara)a[19] karşı yardımı istenilecek olandır" dedi.

25 - ONUCU DİZİSİ (Furkan Suresi)[20]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

---

1 **ḥaṣab**. (Yemen) [**ḥṣb**] : ağaç kesmek, odun; (yem olarak) ot, saman. Arap [**ḥṣb**] : taş, taş atmak, kar, dolu, ateşe atılan (nesne). (Akat) **ḫṣb** : (kamış, dal, sürgün) kırmak, kesmek. Tekgeçişlidir.
2 (Cehennem çukuruna) 1 - sürülmek; 2 - indirilmek. wrd* . Çukur*
3 Allah'tan başka taptıkları nesneler
4 Homurtu, homurdanma. Krş. homurtu ve fokurtu (11/106)
5 1 - adanmış ödül; 2 - (Cehennem'den) korunulmuş olma. Güzel*.
6 **l-fazaʿu** : 1 - Ürperme, (korkudan) titreme (27/87, 34/51, 38/22); (Akat) **pašû** : solumak, hızlı hızlı solumak; 2 - (Afrika Sami dilleri) Islık (Boru'nun sesi); ıslık, kaval çalma (*Geez Sözlük*, *169*). (Akat) **passu** : saz (kaval), Bu konuda bk. Boru'nun titreşimi (79/6); Boru'nun üflenmesi (36/51).
7 **l-siğill** : yaprak, yazgı, dürüm, kütük, sicil. (Latin) **sigillum** ya da (Grek) **sigillion** (üzerine damga vurulmuş resmi belge, devlet belgesi) sözcüğünden türer.
8 sağ elimizde (39/67)
9 Yeşaya 34/4.
10 yeniden, sil baştan yapmak, yeniden başlamak, ilk durumuna getirmek; (Osm) iade etmek.
11 **l-arḍa** : yeryüzü, bu topraklar. Yahudiler'e göre Tanrı, orduları ile birlikte yeryüzüne gelip, Yasa'ya inanmamış olanların tümünü öldürdükten sonra yeryüzü ancak inanıklara kalacaktır. Krş. "bugünkü" anlamı ile Cihat*
12 "Doğrular ülkeyi miras alacak, Orada sonsuza dek yaşayacak." (Mezmurlar 37/29).
13 Zebur'dan sonra da Kuran'da yazıyoruz, aktarıyoruz. Aktarma*
14 **mus'limūna**. [**slm**] : (Tanrı ile, Tanrı'ya, Yasa'ya karşı, Elçi ile) barışmış, yatışmış olma, esenlik içinde olma. Böyle olmayan, böyle yapmayan kimseler, (Elçi'ye, Tanrı'ya), yüz çevirirler (bk. bir sonraki Bildiri). dç : "müslüman" (*Diyanet*).
15 **sawāin** : eşit olarak, benzer biçimde, olduğu gibi. Ben bana indirilenin içeriğini değiştirmedim. Krş. 8/58 : "... aldatmasından korkarsan, sen de benzerlikle antlaşmayı boz.", "antlaşmayı olduğu gibi at.". Anlam bakımından krş. Aktarmak*. dç : "(Bana emrolunanı, ayırım yapmadan) size eşit olarak bildirdim." (*Diyanet*)
16 Songün'ün, Saat'in gelişi
17 **l-ğahra** : açığa vurulan, yüksek sesle söylenen. Ben, aktarmayı olduğu gibi yapmasaydım, size az, çok, eksik, yanlış olarak (**sawāin** olmadan) söyleseydim, Tanrı beni duyardı.
18 Benim ile bana karaçalanlar arasında.
19 arttırdığınız, eklediğiniz (yalanlar, nitelikler, ortaklar). Vasıf*
20 Dizi adı, 1. Bildiri'den alınmıştır. Bu Dizi'de özellikle, gönderilen Elçiler'in yalanlanması ayrıca kendilerine karşı çıkan Yalancı Elçilerdir. Bu konular, özellikle Petrus'un 2. Mektubu 2. Bölümünden alınmıştır.

[TANRI'NIN TEKLİĞİ - MEHMET'İN ELÇİLİĞİNİN DOĞRU OLUŞU]

25/1. Kuluna, (o kul) tüm ülkeler için bir uyarıcı[1] olsun diye Onucu'yu[2] indiren kutlu[3] olsun!
25/2. (Kutlu olsun O,) göklerin, ayrıca yerin egemenliği Kendisinin olan, ayrıca çocuk edinmemiş olan, üstelik egemenlikte O'nun için (hiç) bir ortak olmayan! Üstelik O, tüm nesneyi yaratan, böylece onu düzenleyerek belirleyendir[4].
25/3. Oysa onlar, O'nun dışında, kendileri yaratılmış olup hiçbir nesneyi yaratmayan, üstelik kendi kendilerine ne sıkıntı[5] ne de yarar verebilen, ayrıca ne ölümü ne yaşamı ne de dirilişi verebilen tanrılar edindiler.
25/4. Ayrıca (o) karaçalan kimseler, "Bu (anlatılanlar), ancak onun uydurmuş olduğu bir yalandır, üstelik bunun için[6] ona başka bir toplum yardım etti" derler. Böylece onlar (ortaya) bir karanlık, üstelik bir yalan getirdiler[7].
25/5. Ayrıca, "Bu, onun (kendisi için) yazdırmış olduğu[8], öncekilerin[9] söylenceleridir. Böylece bunlar[10], gün ağardığında, ayrıca gün karardığında[11] kendisine (kurallara[12] uygun olarak) yazdırılıyor[13]" derler.[14]
25/6. Sen (onlara), "Onu (bana), göklerin, ayrıca yerin gizini Bilen (Tanrı) sızdırmıştır[15]. Evet! O, (onlardan[16]) üstündür[17], sızdırıcıdır[18]" de[19].
25/7. Üstelik onlar, "Yemek yiyen, ayrıca çarşılarda yürüyen nasıl bir Elçi'dir bu? Niçin ona, kendisiyle birlikte uyarıcı olacak olan bir Melek indirilmedi?" derler.
25/8. "Yoksa[20] kendisine birikintiler[21] sunulurdu[22] ya da kendisi için oradan (devşirip) yiyeceği bir bahçe[23] olurdu" (böylece kendisine inanırdık derler). Üstelik (o) karartıcılar[24], (inananlara), "Siz ancak büyülenmiş bir adamı izliyorsunuz" derler.
25/9. Bir bak! Senin konunda nasıl örnekler sundular. Artık onlar saptılar. Artık (doğru Yol'da) taşınabilemeyecekler[25].

---

[1] **naḏīran** : 1 - (Arap) bir uyarıcı / uyarıcı olarak; 2 - (Yemen) [**nḏr**] : suçu arındırmak, aklanmak. Tüm ülkeleri [inanç bakımından] arındırsın diye. Krş. 77/2.
[2] **l-fur'qān**. Kötüyü iyiden ayırıp, iyileştirmek. İyileştirici; kötülüğü karşı koyucu. Onucu*. Krş. 77/4.
[3] **tabāraka** : "o, tebrik edilsin", kutlansın; "parlatılsın". Bereket*. dç : "Allah'ın şanı yücedir" (*Diyanet*).
[4] **faqaddarahu**. 1 - (Ne ya da nasıl olacağını) belirlemek; ölçüyü (sınırı) saptamak. Krş. "(içkisi) düzenlenerek, ölçülerek belirlenmiş" (76/16); 2 - Kadir*, Kadir Gecesi*.
[5] **ḍarran** : 1 - (Arap) [**ḍrr**] : sıkıntı; 2 - (Kımıldamayan bir put oldukları için) kendi kendilerine gidip gelemeyen; (Akat) **darāru** (I) : özgürce gidip gelmek. 3 - Kendileri için Allah önünde aracı olamayan (Akat) **darāru** (II) : araya girmek, araya sıkıştırmak. 4 - azık (verme), azıklandırma. Sıkıntı*
[6] Kuran'ın oluşumunda
[7] **ǧāū ẓul'man** : karanlık, karartma getirdiler. Aydınlık bir yere, karanlık getirerek, gerçeğin görülmesine engel oldular. Krş. **ḥamala ẓul'man** : taşıdılar / sundular (20/111). Bu bağlamda [**kfr**] (kara çalma, karaya boyama, "küfür") ile yakın anlamlıdır.
[8] **tum'lā** 1 - (başkalarının kendisine) yazdırdığı; 2 - birleştirdiği (derleyip toparlattığı). Krş. **amlā** (47/25). Millet*.
[9] kendilerine önceden Bitik verilmiş olanlar
[10] Mehmet'in söyledikleri; Bildiriler
[11] göz göre göre ayrıca kimse görmeden
[12] önceki Bitiklere
[13] **tum'lā**. Belirli kurallara, yasaya uygun olarak yazdırmak; (Osm) imla ettirmek. Eksik yerlerini bütünlemek. Millet*
[14] Bu Bildiri, Kuran'ın Mehmet döneminde yazılı bir metin olduğunu gösterir (*Hamidullah*).
[15] indirdi, sızdırdı. İndirmek*
[16] Elçi'ye, sözüm ona yazdırmış olanlar
[17] **ġafūr**. (Arap) yarlıgayan; 2 - (Akat) [**gpr**] : üstün olan.
[18] **raḥīm**. (Arap) esirgeyen; 2 - (Akat) [gökten] saçan, salıveren. Esirgeyen*. Krş. "tenzil" : indirme, sızdırma (bir önceki tümce).
[19] dç : "Şüphesiz O, bağışlayandır, çok merhamet edendir" (*Diyanet*). Bu tartışma bağlamında, Tanrı'nın bağışlayan biri oluşunun anımsatılmasını anlamak zordur.
[20] alışveriş için çarşılarda dolaşmayan önemli, saygın biri olsaydı.
[21] varlık gizlengisi, yığını.
[22] **yul'qā** : atıldı. Önemli birisi olsaydı onun önüne paralar, varlıklar, armağanlar atılırdı, sunulurdu. 4/90,91 ile 94'te "barış atmak" deyimi "barış sunmak/önermek" diye anlaşılır.
[23] Bu deyim için bk. Gani*
[24] **l-ẓālimūna**. karaçalıp, karanlık getirenler (4. Bildiri)
[25] (Bir yere) gidebilmek, (oraya) taşınabilmek için örneğin bk. 3/97. Yol*.

25/10. İsterse sana bundan seçkin olanı - altında ırmaklar akan Bahçeleri - verecek, ayrıca senin için köşkler yapacak Olan (Tanrı) kutlu olsun[1]!
25/11. Yok! Saat'i[2] yalanladılar. Üstelik (unutmasınlar)! Biz, Saat'i yalanlayanlara Alevli Ateşi kurduk.
25/12. (O Ateş)[3], onları uzaktan gördüğünde onlar, (o Ateş'in) öfkesini, ayrıca homurtusunu duyacaklar.
25/13. Üstelik, birbirlerine bağlı olarak, sıkıntılı[4] bir yerden (Ateş'e) atıldıklarında, orada (kendileri için) yıkımı[5] çağıracaklar.
25/14. (Kendilerine), "Bu Gün, bir (tek) yıkım çağırmayın, ancak pek çok yıkım çağırın" (denilecek).
25/15. Sen (onlara), "Bu mu seçkin (bir yer) yoksa sakınıklara söz verilen, kendileri için bir ödül, üstelik varılacak yer (olacak) olan Sonsuzluk Bahçesi[6] mi?" de.
25/16. Orada sürekli olarak onlar için ne isterlerse bulunacak. Bu (Söz), İdine düşen bir sorumluluktur[7].
25/17. Ayrıca, O'nun, kendilerini, ayrıca Allah'ın dışında taptıkları ne varsa (tümünü) toplayacağı, böylece (o tanrılara), "Kullarımı siz mi saptırdınız, yoksa kendileri mi Yol'dan saptılar?" diyeceği Gün,
25/18. (onların tanrıları), "Sen'in yüceliğine[8]! Senin dışında egeler edinmek bize yakışmaz. Oysa onlar Anımsatma'yı [9] unutana, üstelik sorumsuz [10] bir toplum olana dek Sen onları, ayrıca atalarını yararlandırmıştın" diyecekler.
25/19. Ayrıca (Allah), "(Tanrılarınız), söylediğiniz konuda sizi yalanladılar, artık sizin ne (ezinci) döndürecek ne de yardım (bulmaya) gücünüz olacak. Üstelik sizden kim (sözleşmeyi) karartırsa[11] (unutmasın), kendisine kaba bir ezinç tattıracağız" (diyecek).
25/20. Üstelik, doğrusu Biz senden önce, kesinlikle yemek yiyen, ayrıca çarşılarda yürüyen Elçilerden başkasını göndermedik. Ayrıca kimilerinizi[12] kimileriniz için, (kışkırtıya karşı) katlanacak mısınız diye bir sınav (aracı) yaptık. Üstelik, Senin İdin, (eylemlerinizi) görendir.
25/21. Ayrıca Bizimle karşılaşmayı ummayanlar, "Bize Melekler indirilseydi ya da İdimizi görseydik[13], olmaz mıydı?" derler. Evet, onlar, isteklerinde[14] kabalaştılar[15], üstelik onlar (isteklerinde)[16] büyük[17] bir ileri gidişle ileri gittiler[18].
25/22. Onların, Melekler'i görecekleri Gün (unutmayın) o Gün, kendi yollarını izleyenler[19] için (sevinçli) bir salık[1] olmayacak, üstelik (Melekler onlara), "Yasak bölge!"[2] diyecekler.[3]

---

[1] **tabāraka** : kutlu olsun, kutsansın, parlatılsın, "tebrik edilsin" (1. Bildiri).
[2] Songün. Bugünkü Yaşam'ın bitişli oluşu
[3] Avını uzaktan görüp saldıran bir köpek, yırtıcı bir hayvan gibi
[4] **ḍayyiqan**. [**ḍyq**] : sıkıntılı, sıkışık diye anlaşılır. Oysa küçük düşürücü, alçaltıcı ya da aşağıya (Çukur'a) düşürücü bir yer [uçurum kıyısı] anlamına gelmelidir. (Habeş) **dqq**, **daqq** : küçük olma, çocuk olma; ezme. (Arap) **daqqaqa** : ezip toz, un gibi yapma; **daqqa** : ufalama, inceltme. Aşağıya düşmek için bk. (Habeş) **wadqa**, **wadaqa** (ile türevleri); (Yemen) **wdq** : düşme; (Arap) **wadaqa** (damlama).
[5] yok oluşu; ölümü
[6] Ölümsüzlük Bahçesi.
[7] **masūlan**. Sorumlu olma, sorguya çekilme (37/24). Kulları ile yaptığı sözleşmeden ("namazdan"), Tanrı'nın sorumlu olması : Siz ancak Bana taparsanız, bu sözleşmeyi ("namazı") sürdürürseniz, ayakta tutarsanız, Ben de sizi Kendi Bahçemde, Ölümsüzlük Bahçesi'nde ağırlayacağım, bu verilen sözden Ben sorumluyum. Oysa kimi insanlar bu antlaşmaya olan sorumluluğu sürdürmeyip, sözlerini bozup, başıboş (**būran**) (18. Bildiri) kalırlar.
[8] **subḥānaka** : 1 - Senin (öteki tanrılara göre) yüce oluşuna!; 2 - Senin arınık (öteki tanrılardan yıkanmış) oluşuna! Süphan*
[9] Allah'la yaptıkları antlaşmayı.
[10] **būran** (çoğul) (48/12) : 1 - sorumsuz; sözünü bilerek bozmuş olan. (Yemen) [**brʾ**] : Sorumluluk, yükümlülük altında olmama. (Antlaşma'yı) **ṣalat**'ı bozanlar, **ṣalat**'da tutucu olmayanlar, böylece (Tanrı ile sözleşmeye karşı) sorumluluk altında olmayanlar; özgür olanlar; sözleşme'den ayrılmış olanlar; 2 - (Habeş) **baʿara** (II) : alık, akılsız, aptal, deli olmak. dç : "yasasız" (*Blachère*). *A. Jeffery*, *85* : eğitimsiz. Oysa Tanrı, verdiği söze karşı sorumlu (**masūlan**) (16. Bildiri) kalacağını, sözünü tutacağını belirtir. dç : "helâke giden [toplum]" (*Diyanet*).
[11] **yaẓlim**. Allah konusunu karartırsa; sözleşmeye karanlık getirise (Kendisine ortak koşarsa, başka tanrılar edinirse)
[12] karartıcılar, karaçalanlar
[13] Salt bir putatapıcı için tanrısının (idisinin yontusunu, Kendisini, O'nun yüzünü) gözleri ile görmesi doğaldı (6/52)
[14] **fī anfusihim** : 1 - istekleri konusunda; isteklenerek. 3 - [kendi yollarını izleyerek (22. Bildiri), Elçi'nin önerdiği Yol'dan] kaçışlarında, uzaklaşmalarında. Nefes*. dç : "benlik" (*Diyanet*)
[15] 2 - sorumluluk altına girdiler; 3 - (süç) ürününü arttırdılar. Büyük*
[16] Yol'dan uzaklaşmalarında
[17] Büyük*
[18] **waʿataw**. (Yemen) : 1 - (suyu kendilerine) getirmişlerdi; 2 - sık sık [onaylanamayacak] dileklerde bulunmuşlardı. Burada su = istek, dilek, sorgulama. dç : "taşkınlık gösterdiler" (*Diyanet*)
[19] inanç bakımından bildikleri yolda gidenler. Mücrim*. Böyle birisinin yerinmesi için bk. 27. Bildiri

25/23. Oysa (inanıklar), eylem olarak ne eyledilerse onları saçılmış (ışıldayan)[4] toz gibi yapıp[5] önlerine koyacağız[6].
25/24. O Gün, Cennet'e sürülenler, seçkin bir yerleşim yerinde[7], ayrıca benimsenecek[8] bir konakta[9] olacaklar.[10]
25/25. Üstelik göğün, bulutlarla yarılacağı[11], ayrıca Melekler'i (oradan) dökerek[12] indireceğimiz[13] Gün,
25/26. işte o Doğruluk Günü[14], egemenlik, Rahman'ın olacak[15], üstelik karaçalıcılar için kısıtlayıcı bir gün olacak.[16]

[YALANCI BİR KILAVUZU İZLEYENLERİN YERİLMESİ

25/27. Ayrıca, (Yol'u)[17] karartan kimse, kendi ellerini ısıracağı Gün, "Ne olurdu, Elçi ile birlikte yol alsaydım!"[1] diyecek.

---

[1] **bušrā** : muştu, sevinçli salık. 1 - Melekler indiğinde Songün gelmiş olacak, böylece Tanrı'nın orduları onları öldürülecek, üstelik Cennet'e gidemeyecekler (25. Bildiri vs.). 2 - (o güvendikleri, o istedikleri) kendileri gibi suç işlemiş Melekleri bile Cehennem'de zincire vurulmuş olarak bulacaklar (Petrus'un 2. Mektubu 2/4). Ayrıca bk. (b/m) (Akat) **mšr** : [gizemi] yırtmak, yırtıp koparmak; gizemden salık verme. Bu ise, bu bağlamda (bir Gizem, özel Bahçe olan) Cennet ile ilişkiye geçmek; oraya geçmek, gitmek anlamına gelmelidir. Öte yandan ilkel Arapçadaki "b" ile "f" harfleri arasındaki yazılış yakınlığı göz önünde tutulursa bk. (Akat) **puzru** : sakla(n)ma yeri, sığınak; tanrısal (tanrıdan gelen) koruma, sığınak.

[2] **ḥiğ'ran maḥğūran** : Özel Bölge; Özel Oturum Yeri; Yasak Toprak. Yasaklanmış, sınırlanmış, ayrıcalık tanınmış çit / ülke. (Başkasının olduğu için buradan öteye) Geçmek yasak! anlamındadır. Cennet, inanıklara ayrıldığı için ötekilere yasaktır. Bu deyim, 53. Bildiri'de iki denizi ayıran "yasaklanmış, geçilmesi yasak olan çit/bölge" olarak geçer. Bu konuda ayrıca bk. 21/95. (Yemen) [**ḥgr**] : bir nesneyi özel bir iş için ayırmak [ayrıcalık tanımak] (6/138); (Yemen) **higreh** (korunmuş yerleşim bölgesi); (Yemen) **mḥgr** : ancak birisi için ayrılmış, adanmış toprak [ülke] (53. Bildiri).

[3] Bu tümce genel olarak Türkçeye "yasak yasaklanmıştır", "yasak, yasak!" diye çevirilir, üstelik ne anlama geldiği bilinmez. dç : "Eyvah! Biz Allah'ın rahmetinden tamamen uzaklaştırılmışız" (*Diyanet*).

[4] **manṯūran** : (Arap) saçılmak; (Habeş) **naṭara** : (yağ, maden) erimek, arınmak; ışıldamak, parıldamak. Işıldayan, parlayan (**manṯūran**) incilere benzeyen ölümsüz erkek çocuklar için bk.76/19.

[5] en değersiz edimlerine bile değer kazandıracağız. Türkçede ters bir anlam verdirilir. "Onların yaptıkları bütün amellerine yöneldik ve onları dağılmış zerreciklere çevirdik" (*Diyanet*). Oysa **waqadim'nā**, (kendilerine, önlerine) sunacağız, ilerleteceğiz demektir. (Bir toplumu ilerletmek için) öncü, önder olma anlamı için bk. **yaqdumu** (11/98). İlerletmek için birisinin önüne koyulmak için krş. **(**Arap) **al-qidddām** : ordu önderi, komutan. Bu ise kesinlikle "engel olmak için" birisinin önüne çıkmak anlamına gelmez.

[6] "Çünkü [inanıkların] yaptıkları onları izleyecek" (Vahiy 14/13).

[7] **mus'taqarran** : göçebe toplumlarda, kesin, düzenli olarak kalınan yer, yerleşim yeri, sığınak.

[8] 1 - (kendilerinin) benimseyeceği; tapusu onların olacak olan. Derece*; 2 - (kendileri için) korunmuş, adanmış. Suçlu olanlar için **ḥiğ'ran maḥğūran** (Yasak Bölge) (22. Bildiri) olacak olan yer. Güzel*

[9] **maqīlan**. Yemende, bir sultanın görevlisi olan bey, paşa, ilbay anlamına gelebilecek bir ünü olan görevliye **qayl** denilirdi. Bu beyin kaldığı köşke Yemen'de **mqwl** (çoğul) denilir. Dolayısı ile (Kuran) **maqīl**, ilbayın (valinin / beyin) konağı demektir. Krş. **qāilūn** (7/4). Bu sözcüğün "öğle uykusu" (7/4) ile bir ilişiği olmaması gerekir. Bu Bildiriler, Kızıl Deniz'e yakın (53. Bildiri) Yemen, Aksum ya da Güney Tihama Bölgelerinde yaşayan, Tanrı'ya Rahman diyen bir topluma yönelik olmalıdır.

[10] "Öğle uykusu" deyiminin nereden türediğini görebilmek için bk. "Uğraşlarından [ötürü] dinlenecekler" (Vahiy 14/13).

[11] Kuran ve İncil'de "bulutların yarılması", Saat'in geldiği gün, Tanrı'nın ve atlı Meleklerin bulutlar arasından çıkıp yeryüzüne gelmesi anlamındadır. Bu nedenle, 100/2. Bildiri, kimi Batılı yorumcularca, "atların (atlı Meleklerin) koşarken, tırnaklarını, nallarını yere vurup kıvılcım saçması" diye anlaşılır.

[12] **tanzīlan** : 1 - azar azar (damla damla, azar azar). Tek tek üç Melek'in inişi için bk. Vahiy 14/6 vs.; 2 - [dağdan ovaya] inip saldırarak. (Tanrı'nın ordularının) inanmayanları yok etsin diye. İndirmek*

[13] **nuzzila l-malāikatu** : Melekler indirilirler; açığa çıkarılırlar. Bu tümce, **nunzilu al-malā'ikata** (Biz Melekleri indiririz) diye de okunabilir *(Al-Jalalayn)*.

[14] Doğruluk Günü (**l-yawmu l-ḥaqq**) (78/39)

[15] Yahudi yorumu : O Gün, yeryüzünde ancak Tanrı'ya inanan kimseler sağ kalacak. Bugünkü "cihat" anlamındadır. Oysa "cihat", Kuran'da bu anlama gelmez.

[16] Songün'deki olayların betimlenmesi konusundaki bu geçiş, anlam sıkıntısı yaratır. Kimi yerlerinde inanmayanların Ateş'e atılacakları söylenirken (11-13. Bildiriler) öte yandan o Gün, inanmayanların yeryüzüne inen Allah'ın ordularınca (Melekler'le) yok edilecekleri belirtilir (yeryüzündeki egemenlik Rahman'a kalır, dolayısı ile Cennet, yeryüzünde olacaktır). İlk betimleme Elçi'nin öğretisine daha uygundur. İkincisi ise daha çok Yahudilik'teki Songün'e benzer. Yoksa burada değişik dönemlerde oluşan Bildiriler bir araya mı konuldu? Yoksa inanç bakımından iki değişik topluma mı yönelikti?

[17] Yol gösteren kılavuzu

25/28. "Yazıklar olsun bana! (Yol'da) şaşırtıcı birini[2] bağdaş edinmeseydim!"
25/29. "Evet, kendisi beni Anımsatma'dan, o (Anımsatma) bana geldikten sonra saptırdı". Üstelik Şeytan[3], insanı (kışkırttıktan sonra) geri çekilendir[4].

[KURAN'I ELEŞTİREN YALANCI ELÇİ'NİN YERİLMESİ]

25/30. Üstelik Elçi, "Ey İdim! Evet, benim toplumum, bu Okuma'yı kötüleme[5] (konusu) edindi" demişti.
25/31. Ayrıca (sen unutma)! Biz böylece her Salıkçı için kendi yolunu izleyenlerden (birini) düşman[6] yaptık. Üstelik (sana) kılavuz, ayrıca yardımcı olarak İdin yeter[7].
25/32. Ayrıca (o) karaçalan kimseler, "Okuma, ona topluca tek (bölüm olarak) indirilseydi, olmaz mıydı?" derler. Böyle (olacak)![8] Onunla senin yüreğini pekiştirelim diye üstelik Biz onu dizi dizi düzeceğiz[9].
25/33. Ayrıca onlar sana, Bizim sana (o konuda) doğru, üstelik (kendilerince) benimsenecek olan[10] bir yorum[11] getirmediğimiz (hiç)bir soru[12] getirmediler.[13]
25/34. Cehennem'de yüz üstü[14] toplatılacak olan kimseler (unutmasınlar), onlar Yol'dan en çok sapanlar olduklarından, (Cennet'e göre) yanlış[15] bir konumda olacak olanlardır.

[ÖNCEKİ ELÇİLERİ, BİTİKLERİ YALANLAYAN TOPLUMLARIN ÖRNEKLERİ]

25/35. Ayrıca (unutma)! Doğrusu Biz Musa'ya Bitik'i verdik, ayrıca yanına, kardeşi Harun'u yardımcı yaptık.
25/36. Böylece, "Siz ikiniz, Bildiriler'imizi yalanlayan topluma gidin" dedik. Böylece, onları yıkıp yok ettik.
25/37. Ayrıca, Nuh'un toplumu(nu anımsa). Onlar (gönderilen) Elçileri yalanladıklarında onları suda boğmuş, ayrıca kendilerini, insanlar için (unutulmayacak) bir belirti yapmıştık. Üstelik Biz, karaçalıcılar için acı bir ezinç düzenledik.
25/38. Üstelik Ad'ları, ayrıca Semud'ları, ayrıca Ress'lileri[16], ayrıca bunların arasında nice (toplumları)!
25/39. Üstelik tümüne, örnekler sunmuş[17] üstelik (sonunda) tümünü yıkıp yok etmiştik.
25/40. Üstelik doğrusu (Mekkeliler), üstüne kara[18] yağmur yağdığı kente[1] uğradılar.[2] Artık onu görmüyorlar mı? Evet (görüyorlar)! Oysa Diriliş'i ummuyorlar[3]!

---

[1] Mücrim* (kendi yolunu izleyen kimse) (22. Bildiri) deyiminin seçkin bir örneğidir.
[2] **fulān** : şu, bu (kimse). Tekgeçişlidir. Bu kimsenin, yoldan saptıran Şeytan (29. Bildiri) olması dışında kim olduğu bilinmez. Oysa krş. (Arap) **faʾl** : öndeyi (kehanet); (Habeş) **fwl** (I), **fāl** : öndeyi; uğurlu (olumlu) öndeyi; **saʾba fāl** : öndeyici [kahin]; **fwl** (II) : [yaklaşık olarak] (birisini şaşırtıp) elini kolunu bağlama; kımıldatmama. (Yemen) **fʾl** : birisinin kötü olmasını, kötüleşmesini dileme. (Akat) **bêlu**, **pêlu** : (nesneyi, birisini, ülkeyi) elinde tutma, denetim altına alma; sorumlu. Anlam bakımından. krş. **mahğūran** (30. Bildiri)
[3] bağdaş olarak edinilen yanıltıcı kimse (üstteki Bildiri).
[4] **ẖaḏūlan**. 3/160, 17/22. (Arap) kaçma, kaçak; (birisini ile giderken, kendisini bırakıp) geri çekilme; ceylan, sürüden, eşinden ayrılıp geri çekilme; cayma, caydırma; (Akat) **ẖadālu** (I) : bağlamak; (bir araya, birlikte); düğümlemek; **ẖadilu** : düğümcü, düğümleyici. **ẖadālu** (II) : geri gitmek; geri çekilmek.
[5] **mahğūran** : 1 -]**hğr**] : unutulmuş, gelip geçmiş, artık geçersiz olan. Krş. (Osm) mehcur. Yalancı Elçiler, "Sahte Peygamberler" çıkarak Bitik'i geçersiz kılmaya çalıştılar (Petrus'un 2. Mektubu 2/1); bk. 23/67; 2 - yasaklanmış, geçersiz olan; "apokrif" olan. Krş. **maḥğūran** (22. Bildiri); 3 - Ancak Elçi'ye özgü, özel bir Bitik. Bu Bitik bizi ilgilendirmez (Köken : 22. Bildiri'nin dipnotu); 4 - Kötüleme konusu. Krş. **tahğurūna** (kötüleme, "tılsım yapma", "saçmalama") (23/67). "gizlice aranıza yıkıcı öğretiler sokacaklar" Petrus'un 2. Mektubu (2/1). Ses benzerli **liḏī ḥiğ'rin** (89/5), olasılıkla Elçi'nin beğenmediği bir din adamı için kullanılır. Krş. **fulān** (28. Bildiri).
[6] karşı çıkıcı Yalancı Elçi. Yalancı Elçi / Kılavuz deyimi Kuran'da sık sık "Şeytan" ya da "Cin" diye geçer. 1 - Birisinin kötülüğünü isteyen; 2- Yol'dan saptıran, saptırıcı. 3 - Birisine kötü inanç bulaştıran kimse. Düşman*
[7] Onların yolunda değil, Tanrı'nın bir kılavuz olarak sana gösterdiği yolda ilerle. Krş. Mücrim*
[8] Amin*
[9] teker teker; düzenli olarak (73/4). Salkım salkım (73/5); ayırarak (17/106).
[10] benimsenecek, kucaklanacak olan. Güzel*
[11] **tafsīran**. (Arap) [**fsr**] : yorum, yorumlama.Tekgeçişlidir. (Akat) **pašāru** : çözme, çözüm; özgür kılma; kabuklarını çıkarma [arındırma]; (düşü) yorumlama.
[12] **bimaṯalin**. (Arap, Habeş) [**msl**] : örnek, öykü, atasözü. 2 - Soru, sorun, tartışma konusu. (Akat) **šâlu**, **ša'ālu**. : sorma. (Osm) sual, mesele.
[13] Getirdikleri her soruya, her tartışama konusuna doğru, üstelik kendilerince benimsenecek olan bir yanıt verdik.
[14] aşağılanmış, kıstırılmış
[15] Yalan Evi'nde; Yalancılar Evi'nde. Kötü*. Soldakiler*
[16] 50/12.
[17] (uyarmak için) örnekler sunduk; örnekleri (önlerine) attık. Dövmek*
[18] karalık getiren, lekeleyici. Taş / kükürt yağmuru. O yağmur karalayıcı, utandırıcı olmuştu (26/173). Karalık*. Pislik*

25/41. Hani seni gördüklerinde, "Allah'ın, Elçi olarak gönderdiği bu mu?" (diyerek) seni ancak alay konusu edinmişlerdi,
25/42. "Neredeyse o bizi tanrılarımızdan - kendilerine[4] (olan inancımızda) dayançlı olmasaydık - kesinlikle saptıracaktı" (derler). Oysa yakında, ezinci gördüklerinde, Yol'dan kimin daha çok saptığını bilecekler.
25/43. Tutkusunu, kendi tanrısı (olarak) edineni[5] gördün mü?[6] Artık onun için sen mi bakıcı olacaksın?
25/44. Yoksa sen onların çoğunun işittiğini ya da algıladığını mı sanıyorsun? Onlar ancak davarlar[7] gibidir. Yok! Onlar, (davarlara göre) Yol'dan daha çok saptılar.

[İDİ'NİN İYİLİKLERİ - YARATMA GÜCÜNÜN KANITLARI]

25/45. Sen, İdin'in karanlığı[8] nasıl yaydığını görmedin mi? İsteseydi onu kesinlikle durağan[9] yapardı. Sonra güneşi onun için bir küçültücü[10] yaptık.
25/46. Sonra onu tutup[11] yavaşça Kendimize çekeriz.
25/47. Ayrıca, sizin için geceyi bir örtü, ayrıca uykuyu bir dinlenme (anı), ayrıca gündüzü (işinize yeniden) yayılma (anı)[12] yapan O'dur.
25/48. Ayrıca O size, Kendi esirgemesinden (ötürü) (yağmurdan) önce [13] bir muştucu olarak yelleri gönderendir. Üstelik Biz gökten arı bir su indirdik,
25/49. onunla ölü bir ülkeye yaşam verelim ayrıca yarattığımız birçok davarı, üstelik insanı onunla sulayalım diye.
25/50. Üstelik doğrusu Biz, öğütlensinler diye onu aralarında serpiştirdik[14]. Oysa insanların çoğu, ancak karaçalışta[15] direniyor.
25/51. Üstelik dileseydik Biz kesinlikle her kente bir uyarıcı gönderirdik.
25/52. Sen artık (o) karaçalıcıları izleme, üstelik bunu[16] büyük bir gösteriş[17] ile onlara göster[18].
25/53. Ayrıca, biri gök-yeşil yosunlu[19], kusturucu[1], ayrıca biri tuzlu[2], acı (olan) iki denizi[3] (birbirine) karıştıran[4] O'dur[5]. Üstelik O, ikisinin arasında bir geçit[6], üstelik yasak bir bölge[7] koydu.[8]

---

[1] Sodom kenti. Mekkeliler alışveriş amacı ile Suriye'ye giderken Lut Gölü'nün yakınlarında bu kentin kalıntılarının yanından geçiyorlardı.
[2] Son iki Bildiri için bk. "Sodom ve Gomora kentlerini yakıp yıkarak yargıladı. Böylece tanrısızların başına geleceklere bir örnek verdi" (Petrus'un 2. Mektubu 2/6)
[3] 1 - (Arap) ummak*; (olacak diye) beklemek; 2 - (Akat) **ruggû** : yanlış savda bulunmak; Yanlış sanı sanmak
[4] ʿ**alayhā** : ona; ona karşı (tekil, dişil). Tanrılar diye anlaşılır.
[5] "benliğin yozlaşmış tutkuları ardından giden, içgüdüleriyle yaşayan kimse" (Petrus'un 2. Mektubu 2/9-10,12).
[6] 45/23
[7] **kal-an**ʿ**āmi** : davarlar gibi. (Habeş) ʾ**anāmi** : dokumacı. (Yemen) **'nm** : ayaktakımından kimseler; dokumacılar gibi alt aşamalı kimseler. "Ama anlamadıkları konularda sövüp sayan bu kişiler, içgüdüleriyle yaşayan, yakalanıp boğazlanmak üzere doğan, akıldan yoksun hayvanlar gibidir. Hayvanlar gibi onlar da yıkıma uğrayacaklar." (Petrus'un 2. Mektubu 2/12). "Davar" konusunda bk. Maymun*
[8] **l-ẓila** : gölge. Burada gece, gece karanlığı anlamındadır. Gölge*.
[9] gece, sürekli olurdu; yeryüzü sürekli karanlıkta kalırdı.
[10] **dalīlan** : 1 - Yöneltici, yol gösterici, öncü, yol açıcı; (Yemen) izci, öncü, düşman konusunda bilgi getiren. Güneşin gelişi, karanlığın gidişine yol açar; 2 - Güneş, onun küçültücüsüdür. Güneş yükseldikçe gölge, karanlık küçülür. Açıklama için bk. **fadallāhumā** (7/22) : böylece onları, küçük düşürdü.
[11] 1 - (Arap) [**qbḍ**], büzmek, kasmak, çekmek; tutmak, tutuklamak; 2 - (Akat) **ḫabātu** (II) : ödünç olarak almak; (faiz vermeden) borç almak. Krş. **yaqbiḍu** (2/245)
[12] "Anlayışı olan [uyanmış] adamı, işine çağırmak" için bk. Yasna 44/5.
[13] Tanrı'nın acıyarak insanlara verdiği yağmurdan önce
[14] (aralarında) dönüştürdük. Sıra sıra kimi yerlere az, kimi yerlere çok yağmur verdik. Sarraf*
[15] iyilikbilmezlikte. Bunu yapan Tanrı değildir diye Tanrı'ının kayrasına karaçalmak.
[16] bunu, bu konuda. 1 - yukarıdaki Bildiriler'de anlatılan konuyu; 2 - bundan sonraki Bildiriler'de anlatılacak olan örnekleri.
[17] **ğihādan** : yayılış, kendini gösteriş (60/1). Krş. onlar, "cihat ederek" (gösteriş yaparak, açık açık) ant içerler" (5/53). Cihat*
[18] Yasna 44/10-14.
[19] ʿ**aḏbun** : ʿ**ayn ḏāl bā.** 1 - "içinde, yüzeyinde yakut (kızıl) renkli küçücük nesneler yüzen sıvı, örneğin doğum sırasında döl yatağından akan sıvı; 2 - kayış, sırım; 3 - yüzeyi yeşil bir nesne ile kaplanmış su (*Lane*). Ayrıca **ḫḏb** : renk, boya köküne bakılırsa söz konusu olan bu sözcük ile Kızıldenize adını veren yosunlar arasında ilişki kurulmuş olur. Bu gök-yeşil renkli [bu renk, yosunların içerdiği bakterilerin (Cyanobacteria) rengidir], yosunlar öldükten sonra içinde bulundukları su, kırmızıya döner. Bu kızıl renkli boyar nesne (Phycoerythrin) yüzünden bu denize "kızıl" denilir!

25/54. Ayrıca O, insanı sudan[9] yaratan, üstelik kendisini (çoğaltmak için) soy, ayrıca evlilik[10] bağlarını yapandır. Üstelik senin İdin, erklidir.

[ALLAH'I KARARTANLARA KARŞI MEHMET'İN YÜREKLENDİRİLMESİ]

25/55. Ayrıca onlar, Allah'ın dışında, kendilerine ne yarar sağlayan ne de kendilerine sıkıntı verene taparlar.[11] Üstelik (o) karaçalıcı, senin İdine karşı bir denk tutucudur.[12]
25/56. Ayrıca Biz seni ancak muştucu, üstelik uyarıcı olarak gönderdik.
25/57. Sen (onlara), "Bu (görevime) karşı ben sizden, İdisine (giden) Yol'u tutmayı dileyen birisi (olmanızdan) başka bir karşılık istemiyorum" de.
25/58. Ayrıca sen, ölümsüz olan (O) Yaşayana güven[13]. Üstelik (O'nu), Kendisini överek[14] yücelt. Üstelik Kullarının, (Elçi'en) kaçışları konusunda bilgi edinmiş biri[15] olarak Kendisi yeter.
25/59. (O), gökleri, ayrıca yeri, ayrıca ikisinin arasında ne varsa (tümünü) altı günde yaratan, sonra Taht'a kurulan[16] Rahman'dır.[17] Artık sen O'nu, (bu konuda) salıklı olana sor.[18]
25/60. Ayrıca onlara, "Rahman için yere kapanın[19]" denildiğinde onlar, "Rahman nedir?[20] Senin, bize buyurduğun ne ise ne, biz (onun) için yere mi kapanacağız?" derler. Üstelik bu (dediğin), onlarda (senden) uzaklaşmayı[1] artırır.

Genelde tatlı (içimi güzel) diye anlaşılır. Değişik anlamlar, özellikle "susamışken su içmemek" [dolayısı ile içilecek su çok tuzlu olma] anlamı için bk. Ezinç*.
[1] **furātun** : 1 - aşırı tuzdan; 2 - yellerin, gemileri çalkalamasından ötürü kusturucu. (Akat) **purâtu** : kusmuk; **parû** (III) : kusmak, dışarı çıkarmak. krş. **farṯin** (16/66). krş. **muf'raṭūn** (edilgen) : dışlanmış olacaklar (16/62). Oysa (Sümer) **Pura-nun** (büyük su) → (Akat) **purattu** / **purāt** → Fırat (ırmağı) → **furātun** (tatlı su). Tadı güzel, içim, hoş diye anlaşılır (*A. Jeffery*, *222*)
[2] **mil'ḥun** : (Arap, Habeş) tuzlu
[3] "iki deniz" (35/12). "İki deniz" deyimi için bk. 55/19. dipnotu
[4] **marağa**. Salmak, koyuvermek, karıştırmak (*Lane*).
[5] 2. çeviri : Ayrıca (Songün geldiğinde), biri (içimi) uygun, tatlı olan, ötekisi tuzlu, acı olan iki denizi (birbirine) karıştıracak / salacak olan O'dur. Krş. 82/3. (İdris'in Bitiği (54/7-8)).
[6] **barzaẖ** : Berzah*. Engel. Ayırma yeri. bk. 55/20, 27/62. "Bir sınır koydun önlerine, geçmesinler, gelip yeryüzünü bir daha kaplamasınlar diye (Mezmur 104/9). (Habeş) [**brz**] (II) : (iki tür sıvıyı) birbirine karıştırmak; (bir sıvıya) su katmak, seyreltmek; sulandırmak. Bekletme, depolama yeri (İdris'in Bitiği) : Yağmur suları (ayrıca çiy, yeller), gökte ayrı ayrı yerlerde bekletilir. Her biri için ayrı bir kapı vardır. Bunlar ancak bu kapılar açılırsa yeryüzüne inerler.
[7] **ḥiğ'ran maḥğūran** : yasak, yasaklanmış çit / ülke (22. Bildiri). Yağmur, ancak Allah'a özgü bir sudur. Yağmur, ancak Allah isterse yağar. 2 - Göğün kapıları (İdris'in Bitiği). Bu kapalı kapılar açılırsa, yağmur yağar. 3 - Perim Adası; (Arap) **Barīm**, **Mayyun**; **Bab El Mandeb** (55/20).
[8] siz inananlar [tatlı su], karaçalan kimseler [acı su] ile yan yana yaşasanız bile, aranızda (inanç bakımından) birbirinize karışmanıza engel olucu bir çit koyduk. İnanç bakımından onları izlemeyin.
[9] bir damla su : döl
[10] (kendi soyundan olmayan birisi ile) karışma, karıştırma; evlenmekle ortaya çıkan aile bağı. Krş. Biri tatlı, biri tuzlu iki deniz.
[11] "Salatalık bostanındaki korkuluk gibidir putları, konuşamazlar. Onları taşımak gerek, çünkü yürüyemezler. Onlardan korkmayın, zarar veremezler; İyilik de edemezler." (Yeremya 10/5).
[12] **ẓahīran** : (Putları), Allah'a denk tutar, uydurur, uyuşmasını sağlar. **ẓahīr** : İlişki, uyum oluşturan; denkleştiren. Zihar*. Ayrıca krş. **tuẓāhirūna** (33/4) : (o kadınları, annelerinize) benzetip denk tutarsınız. Bu tümce çeviri sıkıntısı yaratır. Oysa "zahir", bu Bildiri'de de Adil* anlamındadır.
[13] "Ama gerçek tanrı, Rab'dir. O yaşayan Tanrı'dır, sonsuza dek kral O'dur." (Yeremya 10/10)
[14] **biḥamdihi** : onun övgüsü ile. O'na yakışır bir övgü ile; O'nu överek
[15] **ẖabīran** : Salıklı, bilgisi olan. 1 - Onların suçlarının Bize aktarılması gerekmez. Sen onlarla uğraşma. Biz onları biliyoruz. 2 - Bize, (aracılık yapan) ortak (tanrı) gerekmez. Biz bilgiyi Kendimiz ediniriz. Bk. sonraki Bildiri. 3 - Onları "toplayacak olan" Bizi'z. Haber*
[16] kurulmak, yerleşmek, dikilmek, (ata, gemiye) binmek.
[17] Gücüyle yeryüzünü yaratan, Bilgeliğiyle dünyayı kuran, Aklıyla gökleri yayan RAB'dir. (Yeremya.10/12).
[18] Rahman'ın kim olduğunu bilen Allah'a sor. Bu deyim (**ẖabīr**), ad ya da nitelik olarak 45 kez ancak Tanrı için kullanılır. Bir önceki Bildiri'de geçen **ẖabīran** için ikinci bir öneride bulunulmuştu. Yoksa bu bağlamda bu deyim ile semed* kavramı arasında bir ilişki var mı?
[19] Rahman'ın Yasası'na uyun; Onun Yasasını izleyin. Yere Kapanmak*
[20] Rahman, Tanrı'nın adı olarak ya Yemen'de ya da "Yalancı Elçi" Musaylima'nın yaşadığı bölgede (Yamāma'da) bilinirdi. Bu nedenle Mekkeliler, Kuran'da kesinlikle Allah ya da Rahman kimdir diye sormazken, Rahman nedir diye soruşturan bir topluma yöneliktir. Dolayısı ile bu Bildiri Semed* kavramının yerleşmemiş olduğu bir dönemden olmalıdır.

[ALLAH'IN İYİLİKLERİNİN ÖRNEKLERİ]

25/61. Gökte takımyıldızlar yapan, ayrıca orada bir kandil[2], ayrıca ışıklı bir ay yapan (O), kutlu olsun!
25/62. Ayrıca (öğütlenip) anımsamayı amaçlayan ya da iyilikbilir olmayı amaçlayan kimse için gece ile gündüzü almaşık[3] yapan O'dur.
25/63. Ayrıca Rahman'ın kulları, yeryüzünde (gönülleri) alçak olarak yürüyenlerdir, üstelik onlar, aldatıcılar[4] (aldatmak için) kendilerine başvurduklarında[5] (onlara), "Esenlik olsun!" derler,
25/64. ayrıca onlar, geceyi İdi'leri için yere kapanarak, ayrıca ayakta (tapınarak) geçirenlerdir,[6]
25/65. üstelik onlar, "Ey İdimiz! Bizi Cehennem ezincinden uzaklaştır" diyenlerdir. Evet! Onun ezinci, durmadan izleyendir[7].
25/66. Evet! (Geçici) yerleşim yeri[8], ayrıca (sürekli) konut olarak karalayıcıdır[9] orası!
25/67. Üstelik onlar - bu (ikisi)nin arası, dosdoğru olduğundan - katkıda bulunurken[10] ne (bu katkıyı) (amacından) dönüştürenlerdir[11] ne de (elleri) kısıtlı[12] olanlardır,
25/68. Ayrıca onlar, Allah'ın yanında başka tanrıyı çağırmayan, ayrıca Allah'ın kutsal kıldığı[13] canı, sürekli[14] öldürmeyen, ayrıca (inanç) değişikliğinde[15] bulunmayanlardır. Üstelik, bunu kim yaparsa bir kirliliğe yapışacağından[16],
25/69. Diriliş Günü ezinç, kendisi için kat kat arttırılacak[17]; üstelik orada, aşağılanmış olarak sürekli kalacak.
25/70. Ancak (yanılgıdan) çevrilen[18], ayrıca inanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler eyleyenler (bunların) dışındadır; Bu durumda Allah, onların (Allah'a karşı) karalayıcı eylemlerini, (kendisi için) adanmış (ödüle) dönüştürecek. Üstelik (unutmayın)! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.
25/71. Kim (suçlarından) çevrilir[19], arındırıcı eylemler eylerse, artık kuşkusuz o, Allah'a, (içten)[20] bir çevriliş ile çevrilmiş olur.
25/72. Ayrıca onlar yalan yere tanıklık etmeyen, ayrıca yalan bir konuşma(nın yanından) geçtiklerinde (doğrusunu) öğreterek[21] geçip giderler,
25/73. Ayrıca kendilerine İdi'lerinin Bildiriler'i anımsatıldığında, onlara karşı (kendilerine) ne sağırlık ne de körlük çöker[22],
25/74. Ayrıca onlar, "İdimiz! Karılarımızdan, ayrıca çocuklarımızdan bize göz aydınlığı[23] armağan et, üstelik bizi sakınıklar için önder yap" derler.

---

[1] Tiksinti*, Nefer*
[2] güneş
[3] ardaşık
[4] **l-ğāhilūna** : Yasa'yı bilmeyenler, bilgisizler, "cahiller" diye anlaşılır. Bilgisiz*. Aldatmak : Tanrı'nın ortakları olduğunu ileri sürmek.
[5] 2 - (Onlar, "aldatıcı" oldukları için) kandırmaya, inandırmaya çalıştıklarında. Hitap*.
[6] Kuran'ın birçok yerinde belirtildiği gibi o dönemde uzun uzun tapınma ancak geceleri yere uzanarak ayrıca ayağa dikilerek yapılırdı. Gün içi tapınması Kuran'da yer almaz.
[7] **ġarāman** : Sürekli izleyen; bildiği yolda giden. Tekgeçişlidir. Mücrim*
[8] göçebe toplumlarda, kesin, düzenli olarak kalınan yer.
[9] **sāat**. Yüzü karalık; lekeleyici, karartıcı, utandırıcı. Karalık*
[10] **anfaqū** : katılırlar, katkıda bulunurlar, paylaşırlar. Göçötesi deyimidir. Katkı*
[11] Sarraf*
[12] 13/26.
[13] kutsal (haram)
[14] bitmeksizin, bitişi olmadan öldürmeyin. "Kan davasına" son verin! Gerçek İle*. Krş. 5/28.
[15] (yatak, ev, kılık, inanç, tanrı) değiştirmek; ikiye çıkarmak. Zina*
[16] uğramak; bağlanmak; yapışmak; karşılaşmak. Arapçada sülük, asalak ile köktaştır. dç : "Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar" (*Diyanet*). Suç*
[17] çünkü o, tanrıların sayısını ikiye çıkarmıştı, ikiye katlamıştı (bk. bir önceki Bildiri'deki Zina*)
[18] **tāba**
[19] **tāba**
[20] 66/8.
[21] **kirāman** : kendi bildiğini, elindeki bilgileri başkalarına öğreterek, onu paylaşarak (o bilgiyi, başkalarına ikram ederek); başkalarının öğrenmesine yol açarak; onları (bilgi ile) sulayarak. Kerim*. dç : "vakar ve hoşgörü ile" (*Diyanet*)
[22] (Bile bile) kör olmak : kılavuzu bile bile izlememek, izleyemeyecek bir durumda bulunmak.
[23] **qurratu** : yatıştırma, dinlendirme, avutma. Soğuk → terin soğuması → dinlenmek. **qarra** : soğuk. Göz yatışması; göz (yaşları) dinmesi (25/74, 28/9, 32/17).

25/75. İşte onlar, katlanmış olmalarından ötürü[1] (Cennet'teki) yüksek odalar[2] ile ödüllendirilecekler. Ayrıca orada dirlik, ayrıca esenlik (dilekleri ile) karşılanacaklar,
25/76. Orada sürekli kalacaklar. (Kendileri için) korunulmuş[3] olan bir yerleşim yeri, ayrıca benimsenecek bir konutur (orası)!

[KARAÇALICILARA GÖZDAĞI]

25/77. Sen (onlara), "Çağırınız[4] olmasaydı, İdim sizinle ilgilenmeyecekti[5]. Oysa (Elçi'yi) yalanlamış olduğunuz için artık yakında (ağzınıza) gem vuracak[6]" de.[7]

27 - KARINCALAR DİZİSİ (Neml Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

27/1. Ta, Sin[8]. Bunlar, Okuma'ın[9], ayrıca apaçık bir Bitik'in Bildiriler'idir,
27/2. inanıklar için bir kılavuz, ayrıca bir muştudur[10],
27/3. (o inanıklar), Bağlılığı sürdürür, ayrıca Ödün'ü verir, ayrıca Öte'ye kesinlikle[11] inanırlar.
27/4. Evet! Öte'ye inanmayanlar (unutmasınlar) onlar için eylemlerini (gözleri önünde) süslüyoruz. Artık onlar bocalıyorlar.
27/5. İşte bunlar, ezinç kendileri için en kötü olacak olanlardır, ayrıca Öte'de en çok batanlar, kendileri olacak.
27/6. Üstelik, doğrusu (bu) Kuran, bir Bilge'nin[12], bir Bilgın'in Katından (kendileri için)[13] sana kesinlikle ulaştırılır (olurken)!

[MUSA'NIN, ELÇİ OLUŞUNUN YALANLANMASI]

27/7. Hani Musa, ailesine, "Evet, ben (uzakta) bir ateş sezdim. Ben (gidip) oradan size bir bilgi getireceğim[14], ya da siz ısınasınız diye kıvılcımlı[15] bir odun getireceğim" demişti.
27/8. Böylece oraya vardığında kendisine, "Ateşin içinde Olan[16] ile (ateşin) çevresinde olan[17] kutlu olsun[18]! Ayrıca tüm ülkelerin İdisi Allah yüce olsun!" diye seslenilmişti.
27/9. "Ey Musa! Evet Ben, komut veren[19], bilge olan Allah'ım."
27/10. Ayrıca sen, "değneğini at!". Böylece (değneğini yere atıp) onu bir yılan gibi kımıldadığını görünce, kaçmak için[20] arkasını döndü, üstelik (korkudan) arkasına bakmadı. "Ey Musa, korkma! Evet, Benim yanımda Elçiler korkmaz",

---

1 dayançlarına karşılık
2 **l-ġurfat** : yukarıdaki, en üst (kattaki) oda
3 Güzel*
4 **duʿāukum** : sizin çağırınız. Bir ortak koşucu olarak, Allah'ı (ara sıra) çağırmasaydınız.
5 **yaʿba-u**, **ʿayn bā hamza** : ilgilenmek; birisinin işine karışmak; birisine yük olmak. Tekgeçişlidir.
6 **lizāman**. 1 - dörtnala gelmek; 2 - (Ağzını) bağlamak; ağzına gem vurmak. Bu anlam için bk. 17/62. Açıklama için bk. Lazım*, Hanif*.
7 dç : "Öyle ise azap yakanızı bırakmayacak." (*Diyanet*)
8 Giriş Simgeleri*
9 Kuran'ın
10 İncil*
11 kesinlikle bilenler, kanmış olanlar, inandırılmış olanlar. 2 - (bu konuda) sürekli kalıcı olanlar. 3 - (bu konuları) ilke edinmiş olanlar. Yakin*
12 **ḥakīmin**. 1 - bilge; 2 - (kötü inancı, yanlışlığı) sağaltıcı (doktor, hekim)
13 Kuran, gönderilip kendilerine bu konu açıklanmamış olsaydı, onların Öte Yaşam konusuna inanmayışları bağışlanabilecekti.
14 ateşin (ışığın, yanardağın) bilgi vermesi konusunda bk. Vahiy*
15 kıvılcım saçan, savuran; titreşen (gidip gelen). Açıklama için bk. **šihāb** / **šuhub** (72/8,9).
16 Tanrı
17 ateşin dışında olan Musa
18 "parlasın", "ışıldasın". Bereket*
19 komut veren; komutan. Aziz*
20 **mud'biran** : 1 - kaçış (için), kaçarak; 2 - önlem almak için, "tedbir alarak". [dbr]

27/11. "karanlıkta kalan[1] kimse dışında. Sonra (karanlıkta kalarak)[2] kötülük (yapıp) ardından (Tanrı'yı) benimseyerek [3] (tutumunu) değiştiren kimse (unutmasın), doğrusu Ben, bu durumda yarlıgayanım, esirgeyenim."
27/12. "Üstelik (şimdi) sen elini koynuna[4] sok. (Elin koynundan), Firavun'a, ayrıca onun toplumuna (göstereceğin) dokuz tansıktan biri (olarak) kötülüksüz apak çıkacak[5]. Evet, onlar sapkın bir toplum oldular".
27/13. Üstelik, öncü[6] belirtilerimiz[7] onlara geldiğinde, "Bu, apaçık bir büyüdür!" demişlerdi.
27/14. ayrıca, canları kanmışken[8] karaçalarak[9], üstelik yücelenerek bu (belirti)leri dışladılar. Artık bir bak, bozguncuların sonu nice olmuştu!

[DAVUT İLE SÜLEYMAN'IN ÖYKÜSÜ]

27/15. Üstelik, doğrusu Biz, Davut'a, ayrıca Süleyman'a biliş (yeteneği) verdik.[10] Üstelik (o ikisi), "Övgü[11], bizi inanık kullarından çoğuna göre kayıran[12] Allah'a olsun!" demişti.
27/16. Ayrıca Süleyman, Davut'tan kalıtçı kaldı. Ayıca o, "Ey insanlar! Bize kuşların dili öğretildi, üstelik bize, her ne varsa ondan verildi.[13] Doğrusu bu, kesinlikle apaçık bir kayradır[14]" dedi.

[TANRI'NIN SÜLEYMAN'I BİR KARINCA İLE SINAMASI]

27/17. (Hani bir gün), Süleyman(ın yürüyüş komutu) için onun Cinlerden, ayrıca insanlardan, ayrıca kuşlardan (oluşan) orduları toplanmışlardı. Böylece bölük bölük dizilmişlerdi[15].
27/18. Sonunda, Karıncalar Koyağı'na[16] geldiklerinde bir karınca[17], "Ey karıncalar! Süleyman ile onun orduları - (orada bulunmanızın) bilincine varmadan - sizi ezmesinler diye konutlarınıza[18] girin" demişti.
27/19. Bunun üzerine (Süleyman) onun sözüne gülmüştü[19], üstelik[1] "İdim! Senin bana, ayrıca anam ile babama gönenç verdiğin için iyilikbilir olayım ayrıca Senin beğeneceğin arındırıcı eylem eyleyeyim diye beni pekiştir[2] üstelik esirgemenle beni, arınık kullarının arasına sok"[3] demişti.[4]

---

[1] **ẓalama**. o, karanlıkta kalır; o, kararır. Musa, arkasına döndüğü için artık Tanrı'nın ışığını göremiyordu, kendisi karanlıkta kalmıştı. dç : "(o) zulmeder" (*Diyanet*). Zalim*
[2] Tanrı'dan, Tanrısal Işıktan uzaklaşıp. Musa'nın özgeçmişi, (inanç bakımından) bir karanlık idi. Ayrıca o, bir Mısırlı'yı öldürmüştü; "kötülük yapmıştı".
[3] **ḥus'nan**. Benimseme, kucaklama, koruma. Güzel*. Genç iken, çok tanrıcı olan Musa, artık bir tek tanrıyı amaçlıyordu.
[4] **ğayb** : "çukur bir yer". (Osm) cep ile eş tutulur. Köken için bk. Gergi*. "Elini kolunun (altına) sıkıştır (20/22).
[5] Kötülüksüz : sayrılığı olmayan. "Sen, cüzzamlı olmadan elin, cüzzamlının eli gibi ak olacak"
[6] **mub'şiratan** : (Sonradan gelecek olan - o an görülmeyen, bilinmeyen - ezincin) öncüsü olan, (onu) önceden gösteren (17/59). Tanrı'nın bir niteliği olan (**baṣīr**), öngören, öngörücü ile köktaştır. Basiret*
[7] 1 - iz; 2 - örnek, örnekleme anlamları için bk. Belirti* (Ayet)
[8] kesin olarak inanmış olmakla birlikte; (Akat) **mukinnu** : (buna) tanıklık (ederken). Yakin*
[9] **ẓul'man** : yazık ederek; (Belirtileri) karartarak, karalayarak; yüzü karalıkla.
[10] Bu Dizi'de anlatılan Süleyman'ın, Sebe (Himyar) Kraliçesi ile karşılaşması, Habeşliler ile Yahudiler'in bildiği bir öyküdür. Ancak Kuran'da anlatılanın tersine Yahudilere göre (1. Krallar 10. Bölüm) Süleyman'ın ününü işiten Kraliçe, Kudüs'e Süleyman'ı görmeye gider. Bk. *Queen of Sheba, Ludwig Blau, Jewish Encyclopedia*. Araştırmacılara göre, bu konuda Targum'da yazılanlar, Araplardan alınmıştır. Bk. *A. Caquot, "La Reine de Saba".* İncil'lerde çok az yer alan bu konu Matta 12/42'de geçer ve Sebe Kraliçesine, "Güney Kraliçesi" denir. Bk. Ester'in Bitiği (aktaran *Blachère*).
[11] **l-ḥamdu lillahi** : Elhamdülillah! Övgü, Allah'a olsun! Allah, alkışlansın!
[12] 1 - (Arap) kayırmak, üstün tutmak; 2 - (Habeş) (Bitik) yazmasını, okumasını öğretmek. Kayra*
[13] Bizde yok, yoktur. Varlıkları konusunda örneğin bk. 34/13.
[14] "öğretilme" anlamı için bk. bir önceki Bildiri'nin dipnotu.
[15] **yūzaʿūna**. **wāw zāy ʿayn** : sıra sıra, bölük bölük. Yürürken adım tutmak, adım uydurmak, savaşta sırasına göre dizilmek (*Lane*). Öteyaşamda, her toplumdan gelenlerin sıra sıra, bölük bölük dizilmeleri için bk. 27/83, 41/19. (Yemen) [**wzʿ**] : oymak ya da askeri [birlik, bölük] komutan aşaması. 19. Bildiri'de yer alan **awziʿ'nī** (bana güç ver, beni pekiştir) sözcüğü de Yemen kökenlidir.
[16] *L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 4, 163*).
[17] karıncaların kraliçesi (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 4, 163*). Bu öyküdeki karıncaları, kolayca ezilebilecek, güçsüz bir insan topluluğu olarak anlamak gerekiyor. Böyle bir benzetme - karınca yerine, sivrisinek koyularak - ezilmesi kolay olan, güçsüz Mekkeli Göçmenler konusunda yapılacaktır (2/26). Küçük bir yaratık (akkarınca) (güçsüz bir toplum ?), Süleyman'ın "değneğini" (Tahtını (?)) kemirip, onun öldüğünü açığa koyar [gerçeği görebilir] (34/14)
[18] yuvalarınıza
[19] Süleyman'ın yerinerek Tanrı'ya yakarması için önceden karıcanın sözlerine üzülmüş olması gerekirdi. Oysa burada Süleyman'ın gülüşünün nedeni karıncanın, Süleyman'a "ben senden büyüğüm" demiş olmasıydı.

[SÜLEYMAN İLE SEBE KRALİÇESİ BELKIS'IN KARŞILAŞMASI]

27/20. (Süleyman), ayrıca kuşları yoklamış üstelik, "İbibiği[5] neden görmüyorum? Yoksa o, (burada) olmayanlardan[6] mı?" demişti.
27/21. "Bana apaçık bir kanıt[7] getirsin yoksa onu kesinlikle katı bir ezinç ile ezince uğratacağım ya da onu kesinlikle boğazlayacağım."
27/22. Oysa, (İbibik, gittiği yerde) uzunca[8] kalmamıştı. Böylece (geri dönünce), "Senin arayıp bulamadığın[9] konuyu ben arayıp buldum. Sana, Sebe'den[10] kandırıcı bir salık getirdim" demişti,
27/23."Evet! Her ne varsa ondan kendisine verilmiş olan[11], üstelik süreduran bir tahtı[12] olan, onları yöneten[13] bir kadın[14] buldum."
27/24. "Onu, ayrıca toplumunu, Allah'ın dışında, güneş için yere kapanırken buldum. Üstelik, Şeytan (yanıltmak için) onlara eylemlerini süslü göstermiş, böylece onları Yol'dan uzaklaştırmış. Onlar artık kılavuzlanmıyorlar."
27/25. (Kılavuzsuz kaldıktan sonra) neden (artık) onlar, göklerde, ayrıca yerde gizli olanı ortaya koyan ayrıca sizin neyi gizlediğinizi ayrıca neyi açığa koyduğunuzu bilen Allah için yere kapanıyor olmasınlar!
27/26. Allah! O, süreduracak Taht'ın İdisi olandan başka tanrı yoktur.
27/27. (Süleyman), "Doğrucu musun yoksa yalancılardan mısın, bakacağız" demişti.
27/28. "Benim bu yazımla git. Böylece onu, onlara at. Sonra onlardan geri çekil[15], üstelik (yanıt olarak) ne döndüreceklerine bak."
27/29. (Kraliçe), "Ey danışmanlar! Evet, bana, (içeriği) verimli[16] bir yazı atıldı" demişti,
27/30. "Evet! O, Süleyman'dan (geliyor), üstelik doğrusu o, esirgeyen Rahman (olan) Allah adına[17] (yazılmış),"
27/31. "Bana karşı büyüklenmeyin, üstelik bana, boyun vermiş[18] olarak gelin" (diyor).
27/32. "Ey danışmanlar! (Yapılacak) eylemim konusunda bana açıklama getirin[19]. Siz benim yanımda olmadıkça[1], hiçbir işi yargılamam[2]" demişti.

---

[1] Süleyman, karıncayı eline alır. Aralarında olan konuşma sırasında Süleyman, "Yeryüzünde benden büyük kim var?" diyerek büyüklenir. Karınca ise "ben senden daha büyüğüm" der [Süleyman bu sözlere güler], "öyle olmasaydı Tanrı seni buraya getirtip, beni senin eline koydurtmazdı" der. Bu sözler üzerine Süleyman utanır, yerinerek çeker gider. (*agk. s. 163*), ayrıca Tanrı'dan yarlıganma diler. Süleyman'ın değişik bir konuda kendi kendini yüceltip yerinmesi için bk. 38/32. Ya bu Bildiri'den önceki ve sonraki kimi Bildiriler unutularak Kuran'a koyulmamıştır, ya da Süleyman konusunda anlatılanların, Elçi Mehmet'in çevresindekilerinin çok iyi bilmiş olduğunu gösterir. Örneğin "uçan halı", "Süleyman'nın kartal kuşu" konusu da çok kısa anlatılır. Bu öyküleri bilmeyenler 34/10-12. Bildiriler'i de anlayamazlar.
[2] **awziʿ'nī** : (Yemen) [**wz**ʾ] güç vermek, pekiştirmek (46/15). Türkçe çeviriler : sevketmek, ilham vermek, muvaffak kılmak, yöneltmek, imkan vermek.
[3] Süleyman'ın bu yakarısı, karıncanın kendisine söylediği utandırıcı sözler yüzündendir.
[4] Bu tümceyi 40 yaşına erişen kimileri de söyler (46/15)
[5] **l-hudhud** : Çavuş kuşu, hüthüt. Özgün anlamının bağırmakla ilgili çığırtkan bir görevli olduğu açıktır. Krş. Çavuş kuşu : Kendine özgü bağırışı olan bir kuş, hüthüt kuşu. Çavuş : Bir tür görevli, komutan, sözcü. Yahudi söylencelerinde (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews"*) Süleyman'ın buyruklarını yerine getiren bir "kartal"dır (34/12)
[6] **l-ġāibīna** : Orada olmayanlar; orada olmadığı için görünmeyenler (7/7, 82/16).
[7] **bi-sulṭānin**. Elçi, sözcü, aracı olarak bir yerlere gittiğinin kanıtı; belgit. Sultan*
[8] Süleymanı'ın kuşu (kartalı) uzun yolculukları çok kısa bir sürede yapabilirdi (34/12)
[9] Kavramak*
[10] Sebe, bugünkü Yemen'i, ayrıca Kızıldeniz'in batısında yer alan toprakları (Etiyopya'nın kuzeyi ile Eritre bölgesini) içeren bir krallık idi. Tarih açısından bu krallığın ilk izleri İO. 8.yy'da görülür. İS. 3. yy'lara doğru ortaya çıkacak olan Himyar Krallığının etkisi ile yavaş yavaş ortadan kalkacaktır.
[11] 16. Bildiri'de benzer bir deyim Süleyman ile Davut için kullanılır.
[12] süreduran, süreduracak olan taht / egemenlik. "Azimli olan taht"(!). Bu, deyim Tanrı'nın taht'ı için de kullanılır.
[13] Kraliçelik yapan. Yönetmen. Onları / onların işlerini yürüten. Melik*
[14] Sebe kraliçesi Belkıs (**Bilqīs**)
[15] sen oralarda kanat çırp, gidip gel, oyalan. Dönmek*
[16] **karīmun** : 1 - saygın (birisinden gelen); 2 - uzun uzun, "bolca" yazılmış; 3 - (bilgi bakımından) içeriği verimli olan. Kerim*
[17] Bismillahirrahmânirrahîm. Rahman, özellikle Yemen (Sebe) bölgesindeki tektanrıcıların Tanrı'ya verdiği ad idi. Burada denilmek istenilen : Allah ile Rahman, tanrı olarak birdir.
[18] **mus'limīna** : (büyüklenmeden), yatışmış olarak; barış getirerek. "Selamünaleyküm" diyerek(!). Bu sözcüğün bugünkü "müslüman" ile hiçbir ilişiği yoktur; oysa köktaştır.
[19] **aftūnī**. 1 - (yapılması gereken eylemi) açıklamak; 2 - (ne yapılacaksa onu) öğretmek. Kız Köle*

27/33. (İleri gelenler), "Biz gücü olan, ayrıca katı bir ezinci olan kimseleriz. Ancak, buyruk (vermek) sana kalır, sen artık ne buyruk vereceğine bak" demişlerdi.
27/34. (Kraliçe), "Evet, egemenler bir kente girdiklerinde orasını bozar ayrıca, oralıların komut verenlerini[3] (yerlerde) süründürürler[4]. Üstelik, onlar[5] (da) böyle yapacaklar" demişti.
27/35. "Ayrıca doğrusu ben onlara bir armağan göndereceğim, böylece (yanıt olarak) elçilerin ne ile döneceklerine bakacağım."
27/36. Böylece (elçiler kurulu) Süleyman'a geldiğinde kendisi, "(Nedir o?). Beni varlıkla donatacak mısınız? Oysa Allah bana ne verdiyse o, O'nun size verdiğinden seçkindir. Yok! Armağanınız ile sevinen (ben değil) sizlersiniz" demişti.[6]
27/37. "Onlara dön(ün)! Evet, Biz onlara, karşı koyamayacakları ordularla geleceğiz, üstelik onları aşağılanmış, ayrıca küçümsenmiş olarak oradan kesinlikle dışarı atacağız" demişti.
27/38. (Elçi kurulu gittikten sonra Süleyman), "Ey danışmanlar! Onlar, boyun vermiş olarak bana gelmeden önce, hanginiz onun tahtını bana getirecek?" demişti.
27/39. Cinlerden koşuşturucu olan biri[7], "Ben onu sana, sen yerinden kalkmadan önce getiririm, üstelik doğrusu ben, bu konuda kesinlikle güçlü, güvenilir biriyim" demişti.
27/40. Kendisinde Bitik'ten bilgi olan (başka bir Cin)[8], "Ben onu sana, sen gözlerini kırpmadan[9] önce getiririm" demişti. Böylece (Süleyman), o (tahtı)n (getirilip) önünde yerleşmiş olduğunu görünce, "Bu, iyilikbilir miyim ya da iyilikbilmez miyim diye beni sınamak için İdimden (gelen) bir kayradır[10]. Üstelik kim iyilik bilirse artık o, kendisi için iyilik bilmiş olur[11] ayrıca kim iyilik bilmezse artık (unutmasın) doğrusu İdim, Kendine yeterlidir, açık ellidir" demişti.
27/41. (Süleyman), "Onun tahtını, onun için tanınmaz kılın[12]. O, kılavuzlanacak mı yoksa o, kılavuzlanmayanlardan biri mi[13], göreceğiz" demişti.[14]
27/42. (Kraliçe) geldiğinde ona, "Senin tahtın böyle mi?" denilmişti. (Kraliçe), "Bu, onun gibi"[15] dedi. "Bilim, bize bundan önce verilmişti üstelik biz, boyun vermiştik" (demişti).
27/43. Oysa (önceden), Allah'ın dışında tapmış olduğu ne ise o, (Kraliçe'nin) kendisini (Yol'dan) uzaklaştırmıştı. Evet! O, (Allah'a) karaçalıcı bir toplumdandı.
27/44. Ona, "Saraya gir" denildi. Üstelik onu[16] görünce, onu havuz[1] sandı, (eteğini toplayıp) bacaklarını açığa çıkardı. (Süleyman), "Doğrusu bu, sırça döşemeli bir saraydır" dedi. (Kraliçe), "İdim! Evet, ben

---

[1] 1 - bana tanık olmak (dolayısıyla yanımda olmak); 2 - yan, kol, destek, yardımcı olmak; 3 - istemek; dilemek; 3 - arındırmak, yıkamak (yanlışlığı varsa onu doğrultmak). "Şehit olma" ile köktaştır. Tanık*
[2] **qāṭiʿatan** : (ince ince) kesmek, incelemek; yarmak, yargılamak.
[3] komutanlar, komut verenler (9. Bildiri). Aziz*.
[4] 2 - ezerler [yassı, bodur yaparlar]; 3 - yatıştırırlar, uysallaştırırlar (komutanlarla sözleşme yapıp kendilerini ona bağlarlar). Zelil*. "Secdeye vardırtırlar" anlamı için bk. Yere Kapanmak*
[5] Süleyman ile ordusu
[6] Sunulan armağanı almak Süleyman'a yakışmazdı (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews", 4, 159*). Bu konuda bk. 38/34'ün dipnotu (**ğasadan**)
[7] **ʿif'rītun** : İslam Geleneklerine göre İfrit, Cinlerin en kötü, en korkunç olanıdır. Bunun böyle olmasını anlamak zordur. Köken olarak iki olanak var. 1 - İran kökenlidir : Zerdüstçüler bu yaratığa **Āfriti** derler; kendisinin takma adı **Dahman**'dır. İslam inancının tersine, Kuran'ın bu Bildiri'sinde de görüldüğü gibi **Dahma Āfriti**, Avesta'da tanrısal yaratıkların (cin, peri) içinde inancına en bağlı olanı, en güvenilir olanıdır (*iranicaonline.org*). Bk. *A. Jeffery*, *215*. 2 - Bu sözcük Sami dillerinden türer : 2a - Çalışkan, koşuşturan (bir öne, bir geriye giden); (Akat) **parāṭu** : (Yıldızbilim) gidip gelmek, titreşmek; (Osm) ifrat : önden gitme, ileri gitme; İfrat*; 2b - [İnanç bakımından] arı, ak, yavan, katıksız olan.
[8] "Cinlerin kimileri Süleyman'ın elinin altında çalışıyordu", aralarında iyileri de vardı, başkaldıranı da (34/12 vs).
[9] **ṭarfuka** : senin bakışın. "Bakışın sana dönmeden" (14/43). 2 - Sen, "evet" diyemeden önce. Yemen'de iki gözünü birden kıpıştırmak, "evet demek" anlamındadır. "Yok demek" için kaşlar yukarı kaldırılır. *A. Hestler, "Cultures of The World - Yemen".*
[10] Tanrı'nın, Cinleri Süleyman'ın elinin altında çalıştırması.
[11] İyilik bilmiş olması kendi çıkarı içindir.
[12] **nakkirū**. Yabancılaştırma, tanınmadık (bir biçim) verme. (Osm) inkar, münker ile köktaştır. Nakir*
[13] 1 - [Eski inanç yolunu bırakarak Rahman yolunda] kılavuzlanacak mı, kılavuzlanmayacak mı? 2 - yatışacak mı, yatışmayacak mı? [müslim / teslim olacak mı?]; 3 - sözleşme yapacak mı yapmayacak mı? Kılavuzlanmak*
[14] Tahtı süsleyen putlar kırılıp, silindikten, bu simgeler yok edildikten sonra Kraliçenin tutumu ne olacaktı? Rahman yolunda kılavuzlanmayı benimseyen biri olacak mıydı? Bu konuda ne diyecekti?
[15] 1 - Benim tahtım böyle değildi, ancak bundan sonra böyle olması bana uygun. Putatapıcılık simgelerinin tahtan silinmiş olması benim yeni inancıma artık ters düşmüyor. Kraliçe, güneşe tapmayı sürdürmüş olsaydı, tahtını tanıyamayacaktı. 2 - Bu, çok eskisi gibi olmuş. Biz, ortak koşucu olmadan önce tektanrıcı idik (bir sonraki Bildiri).
[16] sarayın tabanını, döşemesini

kendimi (yanlış inanç ile) karatmışım[2], üstelik Süleyman'la birlikte, tüm ülkelerin İdisi Allah'a boyun veriyorum" demişti.[3]

[SEMUD'LARIN ÖYKÜSÜ]

27/45. Ayrıca doğrusu Biz Semud'lara, kardeşleri Salih'i, kendilerine,"Allah'a tapın" (desin diye) göndermiştik. Böylece onlar birdenbire birbiriyle çekişen karşıtçı iki bölük olmuşlardı.
27/46. (Salih), "Ey toplumum! Niçin benimsenecek olan[4] (eylem[5] yerine) öncelikle[6] (suç) karalığı (olacak eylem)e koşuşturuyorsunuz[7]? Esirgenesiniz diye Allah'tan yarlıganma dileseydiniz, olmaz mıydı?" demişti.
27/47. Onlar, "Sen, ayrıca seninle birlikte olanlardan uğursuzluğa uğradık" demişlerdi. (Salih), "Sizin uğusuzluğa uğramanız Allah'tandır.[8] Yok! Sizler sınanan bir toplumsunuz" demişti.
27/48. Üstelik kentte, o topraklarda (inançta) bozuculuk[9] yapan, ayrıca (inancı) düzeltmeyen dokuz kişilik bir soy birliği[10] vardı.
27/49. "Ona, ayrıca ailesine kesinlikle gece baskını yapalım diye Allah (adın)a birbirimize ant içelim. Sonra kuşkusuz onun egesine, "Ailesinin yok edilişinde biz orada değildik[11], üstelik biz kesinlikle doğrucuyuz" deriz" demişlerdi.
27/50. Ayrıca onlar (bu konuda) bir düzenek kurmuşlardı, üstelik onlar sezmeden Biz (de) bir düzenek kurmuştuk.
27/51. Artık bak! Düzeneklerinin sonu nice olmuştu! Onları, ayrıca onların toplumunu toptan yok etmiştik.
27/52. İşte, (Elçilerini) kararttıkları için onların (şimdi gördüğün) bomboş evleri! Evet! Bunda, (artık bu konuları) bilen[12] bir toplum için kesinlikle bir belirti[13] var.
27/53. Üstelik Biz inanmış olanları, ayrıca sakınanları kurtarmıştık.

[SUÇ İŞLEYEN TOPLUMLARIN YOK EDİLMESİ - LUT'UN ÖYKÜSÜ]

27/54. Hani Lut, toplumuna, "Göre göre[14] kaçamak eyleme[15] mi yanaşıyorsunuz?" demişti.
27/55. "Doğrusu siz, kadınların yanı sıra, benzetme yaparak[16] erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Yok! (Doğrusu) siz, şaşırmış bir toplumsunuz."
27/56. Oysa onun toplumunun yanıtı ancak, "Çıkarın kentinizden Lut'un toplumunu! Evet, onlar arınık kalan[17] kimselerdir!" demek olmuştu.
27/57. Böylece karısının dışında, onu, ayrıca ailesini kurtarmıştık. (Karısının), tozla örtüleceklerden[18] olmasını belirlemiştik,
27/58. ayrıca (kenttekilerin) üzerlerine (kükürt) yağmur(u) yağdırmıştık. Böylece, (o) uyarılanların yağmuru (kendileri için) bir karalık[19] olmuştu!

---

[1] **luğğatan** : (Arap) sürekli kalan su, derin su; (Habeş) su havuzu.
[2] Parlayan, göz kamaştıran nesneler - örneğin Kraliçenin taptığı güneş (24. Bildiri) - insanı yanıltabilir, gerçeğin görülmesine engel olabilir.
[3] Süleyman konusunda anlatılan bu öykünün kökeni (İran, Mezopotamya, Yemen, Habeşistan) bilinmez. Kesin olmamakla birlikte, kazı bilimcilerce İsrail'de Davut adlı bir kralın yaşamış olabileceği sanılır. Oysa bugüne dek İsrail'de Süleyman adlı bir kralın varlığı kanıtlanamadı. Olasılıkla Süleyman'ın öyküsü (bugünkü) İsrail'in dışında başka bir bölge(ler)den gelir.
[4] 13/6. 1 - (Allah'ın kendilerini) korumuş, benimsemiş olması; 2 - benimsenecek olan tek Tanrı; 3 - adanmış ödül (Cennet). Güzel*
[5] 1 - eylem; 2 - tanrı
[6] ssç : önünde, karşı
[7] **tastaʿğilūna** : 2 - (Yemen) (eylemleri) biriktiriyorsunuz. Benzeri tümce (13/6).
[8] 7/131
[9] Allah konusunda inanca bulanıklık getiriyorlardı. Bozguncular*
[10] (Arap, Yemen) [**rhṭ**] (küçük) aile topluluğu; yakınlardan, akrabalardan oluşan birlik (19/91,92).
[11] 1 - orada değildik; 2 - (bunu yapanlara) yardımcı olmadık. Tanık*
[12] Eskiden bilmeyip şimdi bilen. Bilen Bir Toplum İçin*
[13] iz; (Tanrı'nın) damgası. Belirti* (Ayet)
[14] yasak olduğunu bile bile; utanmadan.
[15] **l-fāḥišat** : fahişelik. Ara sıra Yasa'dan / töreden ayrılma, uzaklaşma. Alçaklık*
[16] (düşüncelerinde, göz önünde) erkeklere, kadın biçimi vererek; erkeği kadın olarak görerek. Şehvet*
[17] **yataṭahharūna** : arındıranlar, arındırmayı arayanlar, suçlardan uzak kalanlar
[18] **l-ġābirīna.** Toza Bulananlar*
[19] karartıcı. Karalık*, Pislik*. Toza Bulananlar*. Zalim*. "Kara yağmur" (25/40)

[TEK OLAN TANRI'NIN İYİLİKLERİNİN ANIMSATILMASI]

27/59. "Övgü, Allah'a olsun![1] Ayrıca, seçtiği kullarına[2] esenlik olsun!" de. (Tanrı olarak), Allah mı seçkindir yoksa onların (Kendisine) ortak koştuğu nesne mi?"
27/60. Yoksa gökleri, ayrıca yeri yaratan ayrıca gökten sizin için su indirip onunla güzellikle dolu bahçeler bitiren - (yoksa) siz onun ağaçlarını (yerden) bitiremezdiniz - O, Allah'ın yanında bir tanrı mı var? Yok! Onlar (tanrıları birbirine) eşit tutan[3] bir toplumdur.
27/61. Yoksa yeryüzünü bir konaklama yeri[4] yapan ayrıca, içinde ırmaklar yapan, ayrıca orada dikilmiş[5] dağlar yapan, ayrıca iki deniz arasına bir engel[6] yapan O, Allah'ın yanında bir tanrı mı var? Yok! Onların çoğu (bunu) bilmez.
27/62. Yoksa Kendisini çağırdığınızda, sıkıntıda olana[7] yanıt veren[8], ayrıca kötüyü[9] gideren, ayrıca (giderilen kötülerden sonra) sizi yeryüzünde ardıl[10] kılan O, Allah'ın yanında bir tanrı mı var? (Ancak bunu) ne az anımsıyorsunuz!
27/63. Yoksa toprağın, ayrıca denizin karanlıklarında sizi kılavuzlayan[11], ayrıca Kendi esirgemesinden (gönderdiği yağmurdan) önce yelleri, muştu[12] olarak gönderen O, Allah'ın yanında bir tanrı mı var? Allah, onların (ortak) koştuğu nesneden yücedir.
27/64. Yoksa yaratılışa başlayan, sonra onu yineleyen[13], ayrıca sizi gökten[14], ayrıca yerden azıklandıran O, Allah'ın yanında bir tanrı mı var? Sen (onlara), "Doğrucu iseniz, kanıtınızı getirin!" de.

[SONGÜN KONUSUNDA KUŞKUDA OLAN BİTİKSİZ KİMSELERE YANIT]

27/65. Sen (onlara), "Göklerde, ayrıca yerde Allah'tan başka kimse Gizem'i[15] bilmez" de. (Dolayısı ile) onlar, ne zaman diriltileceklerinin bilincinde değiller.
27/66. Yok! Öte (yaşam) konusunda onların[16] bilimleri[17] kesişiyor[18]. Yok! (Doğrusu) onlar, bu konuda karmakarışıktırlar[19]. Yok! Onlar bu konuda kördürler.
27/67. Ayrıca, (bu konuda) karaçalan kimseler, "Biz, ayrıca atalarımız, toz olduğumuzda (gömütlerimizden) kesinlikle çıkarılacak mıyız? dediler,
27/68. "Doğrusu bu önceden bize - bize, ayrıca babalarımıza - söz verilmişti. Bunlar ancak öncekilerin söylenceleridir".

---

[1] **l-ḥamdu lillahi** : Alkışlar, Allah'a olsun! Başka tanrılar, alkışlanmasınlar. Elhamdülillah*
[2] 1 - Elçiler; 2 - Suç işleyen toplumların yok edilmesinden sonra yerlerine getirilen seçkin toplum (62. Bildiri)
[3] **yaʿdilūna** : onlar [başka tanrıları, Allah'a] denk, dengeşik tutarlar, eş tutarlar (6/1; 6/150). Adil*
[4] durağan, oynamaz, değişmez yer, oturma yeri.
[5] dikilmiş, çakılmış, sağlamca yerleştirilmiş
[6] **ḥāğizan** : engel. Gökteki yağmur denizi ile yeryüzündeki sular arasında (Mezmur 104/9). (Yemen) [**ngz**], **hgzn** : gürültü ederek bir işe karışmak; kavga çıkarma; uzaklaştırma; son verme. (69/47). İdris'in Bitiğinde ise biri yersel, ötekisi göksel olan bu iki suyu, gökteki özel bir kapı ayırır.
[7] Örneğin Lut (54-58. Bildiriler); 26/169; 29/30.
[8] yakarıyı gerçekleştiren
[9] kötü : suç işleyen, (suç ile) kararmış kuşaklar. Örneğin, Lut'un toplumu (54-58. Bildiriler). "Tükensin dünyadaki günahlılar, yok olsun artık kötüler!" (Mezmurlar (104/35))
[10] Yok edilen kuşakların yerine konan.
[11] Allah'ın yarattığı yıldızların aracılığı ile (6/97).
[12] Mezmurlar 104/4.
[13] 1 - İnsanın ilk yaratılışından sonraki kuşakları yaratan, yineleyen. 2 - İnsanın ilk yaratılışından, ölümünden sonra onu yeniden yaratacak (diriltecek) olan. İade etmek*
[14] gökten su indirerek (Mezmurlar 104/13)
[15] Saat'in, Songün'ün gelişini
[16] 1 - bu konuda değişik görüşte olanlar; 2 - onlar ile ataları (sonraki Bildiriler)
[17] Bilincinde olmadıkları konu, Songün'ün gelişi; Gizem. Alaylı bir deyim olduğu için bu sözcüğü "onların bilimi" diye değil, "onların bilgisizliği" diye anlamak gerekiyor. Bilmiş olsalardı bu konuda kuşku içinde olmazlardı (bir sonraki Bildiri)
[18] **iddāraka**. Bu konuda anlaşıyorlar, düşünceleri birleşiyor. (Arap) [**drq**], (Yemen) [**drk**] : izlemek, (birbirini) ele geçirmek, tutuşmak, bir araya gelmek, yetişmek. Buluşmak (7/38). Yetişmek, ulaşmak (68/49). (Habeş) [**drk**] : direngen, katı, inatçı olma. (Habeş) **darga** : birleşmek.
[19] **šakkin**. 1 - (inançları, bilimleri) karmakarışık olanlardır; 2 - onlar sağırdırlar (krş. bir sonraki tümce). (Arap) [**skk**], **sakka** : (kulakları) kesip koparma; (Akat) **sakāku** : tıkamak, (kulak) tıkanmış olma, sağır olma.

27/69. Sen (onlara), "Yeryüzünde dolaşın, üstelik kendi yollarını izleyenlerin[1] sonu nice olmuştu, bir bakın" de.
27/70. Ayrıca sen onlara üzülme, ayrıca onların düzenlediği (düzenek)[2] konusunda, sıkıntı içinde olma.
27/71. Ayrıca, onlar, "Doğrucuysanız (söyleyin), bu verilen söz ne an (gerçekleşecek)?" derler.
27/72. Sen, "Bakarsın, erkenleştirmek istediğinizin bir bölümü arkanızda (pusuda)dır" de.
27/73. Üstelik, doğrusu senin İdin, insanlara karşı kesinlikle kayırgandır. Oysa, onların çoğu iyilikbilmezdir.
27/74. Ayrıca doğrusu senin İdin, onların bağırlarında neyi gizlediklerini, ayrıca neyi açığa vurduklarını kesinlikle bilir.
27/75. Üstelik apaçık bir Bitik'te (yazılı) olmaksızın, gökte, ayrıca yerde gizli olan hiçbir nesne yoktur.[3]

[ÖTEYAŞAM KONUSUNDA ARALARINDA UYUŞAMAYAN YAHUDİLER'E GÖZDAĞI]

27/76. Evet! Bu Okuma, İsrailoğulları'na, uyuşamadıkları konunun pek çoğunu anlatır.
27/77. Üstelik, doğrusu bu, inanıklar için kesinlikle bir kılavuz, ayrıca bir esirgemedir.
27/78. Evet! İdin, onların arasında Kendi bilgeliği ile yargı verecek. Üstelik O, (Yasa'yı) yürütücüdür[4], (Yasa'yı) bilendir.
27/79. Artık sen Allah'a güven. Evet, sen apaçık Gerçek (Bilim) üzerindesin.
27/80. Evet sen, ölüleri işittiremezsin, ayrıca sen, arkalarına dönüp kaçtıklarında (o) sağırlara çağrıyı işittiremezsin.
27/81. Ayrıca sen, sapıtmalarından (ötürü) kör (olanları)[5] kılavuzlayamazsın. Sen ancak, Bildiriler'imize inanan böylece (kılavuza) boyun vermiş olanları işittirebilirsin.[6]
27/82. Üstelik, (verilen) Söz, onların üstlerine düştüğünde[7] onlar için yeryüzünden, kendilerine "İnsanlar, Bildiriler'imize kanmadılar" (diyerek) konuşacak[8] (olan) bir Yaratık[9] çıkaracağız.
27/83. Her toplumdan[10], Bildiriler'imizi karartanlardan[11] (oluşan) kalabalığı toplayacağımız Gün, onlar böylece bölük bölük[12] dizilmiş olacaklar.
27/84. Sonunda (Duruşma'ya) geldiklerinde, (Tanrı, onlara), "Bildiriler'imizi, biliş ile kavramayarak kararttınız mı? Yoksa ne yapageliyordunuz?" diyecek.
27/85. Ayrıca, (Işık'ımızı) karartmalarından[13] ötürü (verilen) Söz[14], üstlerine düşecek. Artık, onlar konuşmayacaklar.
27/86. İçinde dinlensinler diye (karanlık) geceyi, ayrıca görünür (kılsın) diye (ışıldayan) gündüzü yaptığımızı görmediler mi?[15] Doğrusu bunda, inanan bir toplum için kesinlikle belirtiler var.

---

[1] 2 - Elçileri yıldıranlar, korkutanlar. Örneğin 1 - Lut'un toplumu; 2 - Elçi Mehmet'in toplumu (bir sonraki Bildiri). Mücrim*
[2] 1 - Bildiriler'i az bir değere elden çıkarmak, satmak; 2 - Gerçeğin tadını [Tanrı'nın niteliğini / Yasa'yı / Yol'u] değiştirip, kendi ağız tadına göre düzenlemek. Düzenek*
[3] Tüm nesnenin, gelecekteki olayların Tanrı'nın Bitik'inde yazılmış olması için bk *K. Kohler, "The Essenes and the Apocalyptic Literature", 156-157.*
[4] 1 - komutan, komut verici; 2 - getirdiği Yasa'yı yürüten, uygulattıran; 3 - edimlerin saymanı. Aziz*
[5] uzaklara kaçtıkları için kılavuzun yol göstermek için taşıdığı ışığı göremeyip karanlıkta kalanlar.
[6] 30/53.
[7] verilen söz gerçekleştiğinde, Songün (Saat) geldiğinde. (Osm) Vuku bulmak : (olay) çökmek, düşmek.
[8] insanları sınamak için yalan konuşacak
[9] **dābbatan** : bir yaratık. Dabbe. Songün'ün belirtilerinden biri olacak olan böyle bir yaratığa (yılan, canavar,...) Yahudilik, Hristiyanlık ve Zerdüştçülük'te de inanılır. [**dbb**] kökü Kuran'da 18 kez (sürünen, kımıldayan, gürültü çıkaran, hışırdayan (?) canlı) yaratık diye anlaşılır. Ayrıca Arapçada davul; gürültü çıkarma anlamlarına gelirken Akat dilinde "söylemek, konuşmak" ve genel olarak "boşu boşuna konuşmak" demektir. (Akat) **dabbibu** ise boşboğaz, kötüleyen, karaçalan; **bēlu dabābi** ise (kötü) sözlü adam, düşman; **dābabu** (II), konuşmak, bildiride bulunmak, davacı olmak, düzenek (tuzak) kurmak anlamlarındadır. Arapçadaki "sürünmek, sürünen hayvan" deyimlerini krş. (Habeş) **dabaya**, **dābba**, saklanmak, yere yatmak, pusuya yatmak. Şaşırtıcı, yalancı Elçi (?). Yalancı Mesih (Antichrist), **Masih Ad-Dağğal**. (**dağğal** : yalancı, aldatıcı). Bu yaratığın, (Tanrı'dan gelen bir sınama olarak) insanları kışkırtmak için yalan söylediği apaçıktır. Krş. 4/159.
[10] Her toplum, kendi Yasa'sına göre yargılanacağı için.
[11] (yalan) konuşan yaratığı (Yalancı Elçi'yi) izleyenler
[12] (Arap) sıra sıra; (Yemen) bölük bölük / oymak oymak (27/17, 41/19)
[13] 1 - Onlar, karanlıkta kalıp "kör" olmuşlardı (81. Bildiri); Oysa "karanlık" (kötü inanç) görünsün diye Tanrı, Işık'ı yaratmıştı (bir sonraki Bildiri); 2 - Bildiriler'imize kanmayıp (82. Bildiri), onları, karartmalarından (83. Bildiri) ötürü. Zalim*
[14] yargı, ezinç yargısı
[15] Yok! Görmediler. 1 - bk. bir önceki Bildiri. 2 - Ölümden sonra diriliş olabileceğini düşünmediler. Görmek*

27/87. Üstelik, Boru'ya üfleneceği Gün, Allah'ın dilediği kimseler dışında, göklerde, ayrıca yerde kim varsa (tümü) titreyecek[1]. Üstelik tümü, aşağılanmış olarak O'na gelecek.
27/88. Ayrıca kımıldamaz[2] olduğunu sandığın dağlar - (gökyüzündeki) bulutların gelip geçtiği gibi - gelip geçerken (gördüğünde), sen (bunu) tüm nesneyi sağlamca[3] yapan Allah'ın yapıtı[4] (olarak) göreceksin. Evet, O, ne yaptığınız konusunda salıklıdır[5].
27/89. Kim (Allah'ı) benimseyerek gelirse, (karşılık olarak) kendisi için bundan seçkini olacak[6], ayrıca onlar, o Gün'ün Titreşimi'ne[7] karşı güven içinde olacaklar.
27/90. Oysa, kim (yüz) karalığı[8] ile gelirse, (unutmasınlar) onların yüzleri Ateş'te kavurulacak[9] (ayrıca kendilerine), "Ne yapageldiyseniz (onun) başkası ile mi karşılık alacaksınız? (denilecek).

[MEHMET'İN GERÇEK GÖREVİ]

27/91. "Bana ancak, Kendisinin kutsal[10] kıldığı bu Kent'in[11] İdisine tapmam buyruldu. Üstelik, her ne varsa O'nundur. Ayrıca bana, boyun verenlerden olmam buyruldu" de,
27/92. "ayrıca, Okuma'yı[12] anlatmam (buyruldu)". Artık kim kılavuzlanırsa o, ancak kendisi için kılavuzlanmış olur. Ayrıca, kim saparsa, sen (ona), "Ben ancak, uyarıcılardan (biri)yim" de.
27/93. Üstelik sen, "Övgü, Allah'a olsun! O, belirtilerini size gösterecek, siz de onları tanıyacaksınız" de. Üstelik senin İdin, sizin ne yaptığınızdan aymaz değildir.

18 - KOVUK DİZİSİ (Kehf Suresi)[13]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ORTAK KOŞUCULARIN KINANMASI]

18/1. Övgü, kuluna Bitik'i indiren, üstelik onun içinde hiçbir eğrilik[14] kılmayan Allah'a olsun!
18/2. Dosdoğru[15] (bir Bitik olarak), Senin Katından (gelecek) katı bir ezinç ile uyarmak, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler eyleyen inanmışlara, kendileri için atanmış bir ödülü muştulamak için (indirildi),
18/3. içinde sürekli kalacakları (Cennet'i muştulayan),
18/4. ayrıca, "Allah, çocuk edindi" diyenleri[16] uyarmak için (indirildi).
18/5. Bu konuda[17] ne kendilerinde ne de atalarında bir bilgi vardır. Ağızlarından çıkan (bu) söz (bir) kabalıktır[18]! Onlar, ancak yalan söylüyorlar.

---

[1] **fafaziʿa** : artık o ürperir; korkudan titrer. "Boru çalınacak ve kim onu duyarsa korkudan titreyecek." (Esdras 4/23). Benzeri bir geçiş için bk. 79/6-8.
[2] **ğāmidat** : kımıldamayan cansız varlık (*Lane*). Tekgeçişlidir.
[3] **atqana**. Tekgeçişlidir.
[4] el işi, işi, işlemesi, yapıtı. Yapabilme (yeteneği)
[5] 2 - eylemlerinizi Duruşma Günü'nde "açığa çıkaracak olandır". Haber*
[6] Allah da kendisini benimsemiş, korumuş olacak, Bahçe'sinde ağırlayacak ayrıca ölümsüzlüğe kavuşturacak.
[7] **fazaʿin** : 1 - (korkudan ötürü) titreyiş; 2 - Boru'nun sesi, ıslığı, titreşimi. Açıklama için bk. 21/103.
[8] (yüz / suç) karalığı. Karalık*
[9] **kubbat** : yuvarlanacak; **mukibban** (67/22). (Akat) **kabābu** (II) : yakmak, kızartmak.
[10] **ḥarramahā** : o, onu kutsal (haram) kıldı. Haram*
[11] Mekke
[12] Kuran'ı
[13] Bu Dizi'de yer alan Bildiriler içinde özellikle "Musa ile Uşağının Öyküsü" ayrıca "Çift Boynuzlu Öyküsü", Göçötesi döneminden olup, içindeki kuralları sert olan, o kuralların yumuşatılması, düzleştirilmesi, kolay kılınması gereken Tevrat'ı Yasa edinen, ayrıca Diriliş Günü'e pek inanmayan kimi Yahudiler'e yöneliktir. Ayrıca bu iki öyküde, inanmayan kimi toplumlara karşı yeryüzünde nasıl davranılması gerektiği anlatılır. Bu ise ancak ve ancak Göçötesi döneminde ortaya çıkacak olan bir kavramdır.
[14] eğrilik, çarpıklık. Yanlışlık, anlam belirsizliği diye anlaşılır.
[15] **qayyiman**, [**qwm**] : 1 - dosdoğru, dimdik (eğik olmayan); 2 - (Yemen) kanıtlanmış (doğrulanmış) belge.
[16] İsa, Tanrı'nın oğludur diye kimi Hristiyanlar. 9. Bildiri'de başlayan Yedi Uyurlar öyküsü, ancak Hristiyanlarca bilinir.
[17] Allah'ın çocuk edinmesi konusunda
[18] [**kbr**] : (Akat) kaba, kabalık; (Yemen) sorumluluk. Bu deyim, genel olarak birisinin sorumlu olduğu (bilerek yaptığı) önemli bir suç anlamındadır. Büyük*

18/6. "(Ya) onlar, bu anlatıya[1] inanmazlarsa" (korkusu ile) sen onların ayak izlerinde (koşarken)[2] sen artık kendini tüketeceksin[3]!
18/7. Evet Biz, eylem bakımından kendilerinin hangisi korunmuş olandır[4] diye onları sınamamız için yeryüzünde ne varsa (tümünü), oraya (kendileri için) süs yaptık.

[YEDİ UYURLAR ÖYKÜSÜNÜN ÖZETİ]

18/8. Üstelik doğrusu Biz, (yeşermiş yeryüzünün) üzerinde ne varsa (tümünü) kesinlikle kıraç toprağa çevireceğiz.[5]
18/9. Yoksa sen, Kovukta kalanları[6], üstelik (onların) (solduktan[7] sonra) yeşermesini[8] belirtilerimiz[9] içinde bir olağanüstülük[10] mü sandın?
18/10. Hani (o), (gözetilmeye) istekli (gençler)[11] kovuğa sığınmış, üstelik, "İdimiz! Sen bize, Senin Katından (saçılan) bir esirgeme sağla ayrıca bize, eylemimizde[12] gözetilmeyi[13] sağla" demişlerdi.
18/11. Böylece kovukta, yıllar boyunca onların duyularını[14] uzaklaştırmıştık.[15]
18/12. Sonra onların (orada) kaldıkları süre ne ise onu, iki (karşı) bölükten[16] hangisinin daha iyi sayacağını[17] bilmemiz için onları uyandırmıştık[18].

[ÖYKÜNÜN AYRINTILARI - KOVUĞA GİRİLMEDEN ÖNCEKİ OLAYLAR]

18/13. Onların öyküsünü sana doğru olarak anlatacağız. Evet onlar, İdi'lerine inanmış (kılavuzlanmaya) istekli kimselerdi[19], üstelik Biz onlarda, kılavuzlanma[20] (yeteneğini) artırmıştık,
18/14. ayrıca onlar (tapınmak için) ayağa kalktıklarında[21], böylece, "İdimiz, göklerin, ayrıca yerin İdisidir. O'ndan başka bir tanrıyı kesinlikle çağırmayacağız; (başkasını çağırırsak), evet biz, korkunç[22] (bir söz) söylemiş oluruz" dediklerinde Biz onların yüreklerini pekiştirmiştik.

---

[1] (yeniden) anlatılan konu, olay, hadis
[2] 1 - kendilerine gerçeği açıklayabilmek için; 2 – onları izlerken, onlara uyarken, inanırken
[3] **bāẖiʿun**. 2 - Kendi boynunu bükeceksin. Onlara boyun bükeceksin (26/3)
[4] **aḥsanu**. 1 - Bu "süsler" Allah'tandır diyerek ancak Kendisini benimseme; 2 - Bütün bunlar ancak Allah'tandır diyerek ortak koşuştan korunma. Güzel*
[5] Kendileri de bu kıraç topraklar gibi, solduktan sonra diriltilecek, uyandırılacak, yeşertilecekler. Örnek olarak Yedi Uyurlar'ın öyküsü anlatılır.
[6] **aṣḥāba l-kahf** : kovukta oturanlar; kovuktakiler; kovuktaki yoldaşlar. Bunların, Efes`teki Yedi Uyurlar olduğu sanılır. Tarsus kentinden de söz edilir (*Al-Jalalayn*). Hristiyanlarca da bilinen bu öykü, geleneklere göre Roma İmparatoru Dakyus (Dakyanus, Decius) (201-251) döneminde yer alır. Kuran'da, bu kimselerin kaç kişi olduğu belirtilmez (22. Bildiri). Geleneklere göre yedi kişiydiler.
[7] krş. solmuş, kıraç toprak (bir önceki Bildiri)
[8] **wal-raqīmi** : 1 - (uyuduktan sonra) diriliş; yeşerme; 2 - uzun süre (orada) kalış; 3 - saklanma, korunma. Rakim*
[9] **āyāt** : (öldürdükten sonra diriltme gücümüzün) 1 - (Arap) belirtisi; 2 - (Habeş) örneği
[10] **ʿağaban**. Değişik anlamlar için bk. Acayip*.
[11] Öğrenmek, olgunlaşmak isteyen, istekli, "talebe" (gençler). Kız köle*
[12] 1 - Kovuğa sığınarak, kurtulma çabamız. Karanlıkta oluşumuz; 2 - amacımızda. Eylem*
[13] **rašadan** *:* gözetme, gözetilme; gözaltında olma. Gözetlemek için pusuya yatma eylemi ile köktaştır. Tanrı, o gençler gibi olmayanlar için Kendisinin bir gözetici (**muršidan**) (17. Bildiri) olmayacağını belirtecektir. 2 - (Akat) **rēšūtu,** yardım, destek.
[14] **āḏānihim**. Onların beş duyusu. (Arap) kulak; (Habeş) kulak; işitme, duyma; yetenek; güç.
[15] **faḍarabnā**. Uzağa atma, uzaklaştırma. Dövmek*. Gençler, Tanrı'ya yakarmak için kovuğa çekilmişlerdi. Bizanslılar, kovuğun girişini örtüp, kapatmışlardı. Oysa Kuran'da, bu kovuk kapalı olmayıp, içine güneşin girdiği bir yerdir (17. Bildiri). Bunun üzerine Tanrı, kendilerini korumak için onları uyutmuştu. Onları uyandırınca [yeniden yeşertince] onların "uzaklaştırılmış" olan duygularını (beş duyuyu) yeniden yaklaştırmıştı. Benzeri bir öykü, 2/259'da geçer.
[16] Gençlerin uyandığını gören iki kesimin, onların ne zamandan beri uyudukları konusunda değişik düşünceleri vardı. İki bölük : Kimileri Hristiyanlaşmış, kimileri Hristiyan olmayan çoktanrıcı Bizanslılar. Hizip*
[17] belirlemek (65/1)
[18] diriltmiştik (yeşertmiştik). Öldürmek* ile eş anlamlıdır (!).
[19] öğrenmek, olgunlaşmak isteyen (gençler) (10. Bildiri). Kız köle*
[20] **hudan** : kılavuzluk, izcilik. Onların kılavuzu izleyebilme yeteneğini. Başkalarına göre, kılavuzu daha iyi izliyorlardı.
[21] Kuran'da da yakarmak, Tanrı'yı çağırmak için genel olarak ayağa kalkılır.
[22] **šaṭaṭan** (72/4)

18/15. (Ayrıca onlar), "Bu bizim toplumumuz, O'nun dışında tanrılar edindi. Neden o (tanrı)lar konusunda apaçık bir kanıt[1] ile gelmiyorlar? Üstelik (tektanrıcılık konusunda), Allah'a karşı yalan uydurandan daha çok karartıcı olan kimdir?" (demişlerdi).
18/16. (Gençlere), "Ayrıca siz, onlardan, üstelik Allah'ın dışında taptıkları nesne(ler)den uzaklaştığınızda, artık kovuğa sığının. İdiniz, Kendi esirgemesinden (alıp) üzerinize serpecek[2]. Ayrıca size, eylemlerinizde dayanıklık[3] sağlayacak" (denilmişti).
18/17. Üstelik sen (orada olsaydın), onlar (kovukta) geniş bir yerde[4] bulunurken, yükseldiğinde güneşi, kovuklarının sağında iken onları (bir yandan öte yana) döndürdüğünü[5], üstelik battığında onları soldan geçip gittiğini [6] görürdün. Bu, Allah'ın belirtilerindendir. Allah, kime kılavuzluk ederse, artık o, (doğru) kılavuzlanmış[7] olur. Ayrıca O, kimi saptırırsa artık kendisi için kesinlikle gözetici[8] bir ege bulamazsın.
18/18. Üstelik sen onları uyanık sanırdın, oysa onlar uyuyorlardı[9]. (Kovuktaki) girişte[10] onların köpeği iki önayağını uzatmış (yatar)ken Biz kendilerini sağa, ayrıca sola döndürüyorduk[11]. Onlara baksaydın, kaçmak için onlardan dönerdin, ayrıca sen, onlardan (korkarak) kesinlikle yıldırı ile dolardın.

[GENÇLERİN UYANDIRILMASINDAN SONRAKİ OLAYLAR]

18/19. Üstelik (sonunda) şöyle olmuştu! Birbirlerine sorsunlar diye[12] onları uyandırmıştık. İçlerinden söz alan biri, "Ne süre kaldınız?" demişti. (Kimileri), "Bir gün ya da günün bir kesiminde kaldık" demişlerdi. (Kimileri de), "Ne süre kaldığınızı İdiniz bilir. Siz artık, yiyecek olarak hangisinin daha arı[13] olduğuna baksın, üstelik size ondan azık getirsin diye işte bu tunç paranız[14] ile içinizden birinizi kente gönderin. Üstelik incelikle davransın[15], ayrıca sizi kimseye kesinlikle sezdirmesin" demişlerdi,
18/20. "Evet! Sizi tanırlarsa[16], sizi (taşlayarak) kovarlar ya da sizi kendilerinin (inanç) Töresine döndürürler, üstelik[17] sonra siz kesinlikle başaramazsınız".
18/21. Üstelik, böyle olmuştu! (Kentliler), Allah'ın verdiği Söz'ün[18] gerçek olduğunu ayrıca Saat[19] konusunda kuşku olmadığını bilsinler diye, onları ortaya çıkarmıştık[20]. (Oysa kentliler, gençlerin kimliklerinin açığa çıkacağı) sırada, aralarında (yapılacak olan) eylemleri konusunda çekişiyor, böylece "Onların üstüne bir

---

[1] **bi-sulṭānin** : (o tanrıların, aracı olduğunu, aracılık ettiğini kanıtlayan) tanrısal belge. Sultan*
[2] yaymak, sermek
[3] **mir'faqan** [**rfq**] : eşlik, arkadaşlık (edecek), destekçi olma (dirsekleme), dayanak olma. Gençler, eylemlerinde "gözetilmeyi" istemişlerdi (10. Bildiri). (Habeş) yaslanarak, kaykılarak kalınan yer (29, 30. Bildiriler)
[4] **fağwatin** : (Arap) geniş bir yer; (Habeş) **fəgʿat** : mutluluk içinde; mutlu bir yer. Tekgeçişlidir.
[5] **tazāwaru**. (gömütlerde olanların alt üst olması (102/2). Ayrıca bk. 18. Bildiri. (Arap) **zāra** (gezinme); (Habeş) **zwr**, **zora** (**yəzur**) : dolaşma, gezinme; çevresinde dönme; (Habeş) **tazāwwara** : bir ileri, bir geri gidip (gelmek). (Yemen) [**ẓwr**] : yatırmak, sarmak, kuşatmak. (Yemen) [**dwr**] : karakol, "devriyeci", "nöbetçi" (olma).
[6] **taqriḍu**. 1 - kestirip gitmek. 2 - aşındırmak; ısırmak, kemirmek, kesmek, kırpmak; (Habeş) **qaraḍa** : traş etmek saç, sakal kesmek); (Arap) [**ğrd**] : sıyırma, yolma, kazıma; 3 - (Habeş) **garada** (II) : görüşe karşı perde; 4 - gözleri kısmak (kırpıştırmak) (İbr) [**qrt**] (H7169). 5 - (Habeş) **karaza** (bildiride bulunma, açığa vurma) kökünden türeyen **takrız** : kutsama. Ödünç*
[7] 2 - dingin, yatışmış, mutlu olur. 3 - (Artık, Tanrı ile) sözleşmiş olur. Böylece Tanrı, onun elinden tutar, yoksa onun elinden tutacak (kendisine ege olacak) kimse olmaz (bir sonraki tümce). Kılavuzlanmak*
[8] **muršidan** : birisini olgunlaşana dek gözeten, gözetleyici (kimse). Gençler "gözetilmeyi" istemişlerdi (**rašadan**) (10. Bildiri)
[9] Uyuduğu yerde uyandırılma (36/52).
[10] **bil-waṣīdi** : (kovuğun) kapatılma yeri, kapatıldığı yer. Tekgeçişlidir.
[11] krş. **tazāwaru** (bir önceki Bildiri'nin dipnotu)
[12] Bize ne oldu? Burada ne denli kaldık? diye
[13] bayatlamamış; güncel
[14] **biwariqikum**. 1 - (Habeş) **warq** : altın; altın para. 2 - (Eskimiş, paslanmış olduğu için yeşermiş, sararmış) tunç (renkli) para. Rakim*. 2 - Üzerinde çizgi, yazı, resim olan para. Gençleri sonradan ele verecek olan artık geçersiz olan paranın özelliği, onun altın, gümüş, ya da tunç olması değil üzerinin yazılı olması (gençlerin uyandığı dönemde artık ölmüş olan Bizans İmparatorunun adı, simgesi)dir. Rakim*.
[15] çaktırtmasın, sezdirmesin
[16] **yaẓharū**. [Kimliği] açığa çıkarma, açığa vurma, ortaya çıkarma; (birisini birisine) benzetme. (Yemen) [**ẓhr**], **hẓhr** : tanıklık etme; doğrulama. Türkçeye "ele geçirme, galip gelme" diye çevirilmesi şaşırtıcıdır. Zihar*.
[17] onların inancına dönerseniz.
[18] ölümden sonra diriliş olduğu
[19] Diriliş Günü
[20] **aʿṯarnā** : (başkalarınca) bilinmelerini sağlamıştık. krş. ʿ**uṯira** : Ortaya koyulmak, çıkarılmak (5/107). Kovuktan gelen genç, üçyüz yıllık (25. Bildiri) eski parayı kullanınca, kentliler, durumu anlamışlardı.

yapı[1] kurun. İdi'leri onları bilir"[2] diyorlardı. Onların (tasarladıkları) eylemleri (konusunda) üstün gelen kimseler, "onların üstünde kesinlikle bir yükünçevi[3] edinelim" demişlerdi.[4]

[ÖYKÜNÜN SONUCU]

18/22. "(Onların sayısı) üçtü, üstelik dördüncüleri onların köpeği idi" derler[5], üstelik (olayları) bilmeden[6] taş atarak[7] "(onların sayısı) beş idi, altıncıları onların köpeği idi" derler, ayrıca "(onların sayısı) yedi idi, sekizincileri onların köpeği idi" derler. Sen (onlara), "İdim, onların sayısını bilir. (Ayrıca onu) ancak pek az kimse bilir" de. Sen artık onlar[8] konusunda, ancak üstünkörü[9] bir tartışma ile tartış. Ayrıca sen, o (kovuktaki)ler konusunda onların[10] hiçbirinden açıklama isteme."[11]
18/25. Üstelik onlar, kovuklarında üç yüz yıl kaldılar, üstelik (kimileri buna) dokuz (yıl) eklediler.[12]
18/26. Sen (onlara), "Allah, onların ne (süre) kaldığını bilir. Göklerin, ayrıca yerin Gizem'í O'ndadır. O, nasıl görür, ayrıca nasıl işitir (bir bilseniz)! Kendileri için O'ndan başka ege yoktur, üstelik O, kimseyi Kendi bilgeliğine ortak etmez" de.

[MEHMET'İN İZLEYECEĞİ YOL - İNANMAYANLARA KARŞI GÖREVİ]

18/27. Ayrıca sen, İdin'in Bitik'inden sana ne bildirildi ise onu anlat[13]. O'nun Sözlerini değiştirecek kimse yoktur. Ayrıca sen, O'ndan başka kalınacak yer[14] bulamazsın.
18/28. Ayrıca sen[15], gün ağardığında ayrıca gün karardığında[16] O'nun Yüzü'nü[17] amaçlayarak[18] İdini çağıranlarla birlikte[19] kendini hoş tut[20]. Üstelik, Buradaki yaşamının (geçici) süs(ler)ini amaçlayarak gözlerin (o) kimselerden (öteye) aşmasın. Ayrıca Bizim, onun yüreğini Anımsatma'mıza[21] aymaz kıldığımız, ayrıca kendi tutkusunu[22] izleyen, üstelik (eyleyeceği) eylemi[23] (konusunda) kaypak olan[24] kimseyi izleme.

---

[1] **bun'yānan** : bir yapı. Duvar (?), anıt (?). Bu deyim, Arap / Sami dillerinde "taş", ayrıca "yapı; yapı kurma, yükseltme" ile köktaştır. (Akat) **abnu** : taş, çakıltaşı; boncuk; uğur boncuğu; değerli taş.
[2] Kovuğu, duvarlarla (?) örtelim, onları gömelim (?). Nasıl olsa gençlerin İdisi, onların orada olduğunu biliyor.
[3] yükünçevi, (küçük) tapınak.
[4] Gençler uzun süre uykuda iken, kentlilerin kimileri inanmış (Hristiyan olmuş), kimileri çoktanrıcı olarak kalmıştı. İnanmayanlar, "Onların kovuğunu örelim, içinde kalsınlar" derken inananlar, onları görünce bunun Tanrı'nın bir tansığı olduğunu anlamış, üstelik "bu olayı anmak için, kovuğun üstüne bir anıt yapalım" demişlerdi. Dolayısı ile bu tartışma sırasında tektanrıcılar, çoktanrıcılara üstün gelmişti.
[5] bu öyküyü önceden işitmiş olanlar.
[6] bilmeden, görmeden, orada olmadan. Bu olaylar olurken onlar, orada değillerdi.
[7] **rağman** : taşlayarak, taş atarak, kovarak. 1 - Eleştirerek, bu savı kovarak. Hristiyanlar'ın Kovuktakilerin sayısı konusunda Mehmet'i eleştirmeleri ya da kendi aralarındaki uyuşmazlıkları. 2 - "Gelişigüzel, gözü kapalı taş atalım, tutarsa tutsun!", uyduralım!" benzeri bir deyim. 3 - (Yemen) [**rġm**] : kötü amaç, hınç, öç (ile). Kargışlamak*
[8] Kovuktakiler
[9] **ẓāhiran** : yüzeysel, üstünkörü (30/7). Uyuşum sağlayarak, benzetme yaparak anlamları için bk. Zihar*. Eş anlamlı değişik bir deyim için bk. **l-ʿafwa** (7/199)
[10] Kovuktakilerin sayısını tartışanlar
[11] Yanlış yere konulmuş olan 23 ile 24. Bildiriler, 31'in ötesine taşındı.
[12] Gençler kovukta 300 güneş yılı kaldılar. Oysa ay yılı kullanan toplumlar için bu olay 300 + 9 yıl sürdü. Bu nedenle ay yılı kullanan toplumlar, güneş yılı kullanan toplumların yıl sayısına, 9 eklediler.
[13] Başkaları, yukarıda anlatılan öyküyü değişik olarak anlatıyorlarsa sen onları dinleme.
[14] 72/22.
[15] sen (Elçi), o iki toplum arasından hangisini seçeceğini bilmiyorsan. O iki toplum arasında salt tektanrıcı olanı seç.
[16] Kuran'da, günlük tapınma sayısı ikidir.
[17] Allah'ın Kendisi. Yüz*, Allah'ın yüzü*
[18] Allah'tan başkasına "göz dikmeden", isteklenerek, kıskançlık içinde
[19] Anımsatma'dan aymaz olmayan tektanrıcı bir toplum; salt tektanrıcı Hristiyanlar.
[20] **wa-iṣbir nafsaka**. dç : "kendini kısıtla" *(Al-Jalalayn)*. (Yemen) **sabar** ile (b/m) (Habeş) **śamra**, **śamara** : [içinde bulunduğun durumda / durumdan] sevinç içinde ol; hoşnut ol; olumlu ol; iyi amaçlı ol. Kuran'daki "sabır" ile bugünkü "sabır" sözcüklerinin bir olmayışının en seçkin örneklerindendir. Katlanmak*
[21] Kuran 'a
[22] Tutku (**hawā**), Kuran'da çift anlamlıdır : 1 - kendi yolunu izleme. Mücrim*; 2 - Birisine (Tanrı'ya) bakıp, onun yerine başkasını (başka tanrıyı) görme. Şehvet*
[23] 1 - eylem; 2 - buyruk.
[24] **furuṭan**. 1 - ya ileri ya da geri gitme; "titreşme"; kaygan, kaypak olma; 2 - [kendi tutkusunu izlemiş olduğu için] toplumdan ayrılma, toplumun ötesinde (önünde ya da arkasında) kalma. "Orta / Ortak Yol"da olmama. İfrat*.

18/29. Ayrıca sen, "Gerçek, İdinizden (gelir). Böylece kim dilerse artık inansın, ayrıca kim dilerse artık karaçalsın" de. Evet Biz, (Gerçek'i) karartanlar için, duvar (gibi alevler)i kendilerini kuşatacak (olan) bir Ateş düzenledik. Onlar suvarılmak[1] isterlerse, (onların) yüzler(in)i kavuran erimiş (maden)[2] gibi (sıcak) bir su ile suvarılacaklar. Ne kötü içecek(tir o)! Üstelik üzücü[3] bir şölen yeri(dir orası)[4]!
18/30. Evet! İnanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar) - doğrusu Biz, (bu) eylemi benimseyen kimseye (ayrılmış olan) ödülü yitirtmeyiz -
18/31. altlarından ırmaklar akan Adn Bahçeleri, işte onlar için olacak. Orada, divanlarda[5] yaslanmış (olarak), altın bileziklerle süslenecek, ayrıca ince ipekten, ayrıca atlastan yeşil giysiler giyecekler. (İşte) mutluluk verici ödül! Üstelik, korunulmuş[6] kaykılacak bir yer(dir orası)[7]!

[YEMENLİ İKİ ÇİFTÇİNİN ÖRNEĞİ]

18/23. Üstelik sen, kesinlikle hiçbir konuda, "Ben bunu yarın kesinlikle yapacağım" deme,[8]
18/24. ancak, "Allah dilerse (yapacağım)" (de). Ayrıca (bunu) unuttuğunda İdini an. Üstelik, "Bakarsın, İdim beni, bundan[9] daha yakın bir gözetim[10] ile gözetir[11]" de.
18/32. (Bu konuda) sen onlara, (şu) iki adamı örnek olarak sun. Birine, iki üzüm bağı yapmıştık. Ayrıca (o) iki (bağ)ı hurmalıklarla çevirmiş, üstelik aralarına ekin (tarlaları) yapmıştık.[12]
18/33. Bahçelerin ikisi de ürünlerini hiçbir konuda sıkıntı çıkarmadan[13] veriyordu. Üstelik ikisinin içinden bir ırmak akıtmıştık.
18/34. Üstelik o (çiftçi) için, (Tanrı'dan gelen) (geçici bir) kayra[14] vardı. Ayrıca yoldaşına, kendisi ile dertleşirken**[1]**, "Varlık bakımından bende, senden daha çok var. Ayrıca ben, çoluk çocuğumla[2] daha üstünüm[3]" demişti.

---

[1] **yastaġīṯū**. [**ġwt**] : (Arap) yardım için çağırma, yardım isteme (8/9, 28/15, 46/17); yolcuya gereken azık (su, yiyecek). (Habeş) [**g't**] : azıklandırmak; birisinin ağzına yemek koymak; (bebeğe, hayvana) zorla su içirtmek; süt içirtmek. (Arap) [**ġwṭ**] : yutmak, [yutkunmak].
[2] **kal-muh'li** : erimiş (maden) (gibi). dç : (erimiş) tunç (*Blachère*). 70/8, 44/45.
[3] utandırıcı, yüz karası olacak olan. Karalık*
[4] **murtafaq** : dirseklik; (dinlenmek için) dirsek dayanılan yer, dayanılan yer (18/16, 18/31). "dinlenme yeri" (*Al-Jalalayn*, *Sahih İnternational*). (Habeş) **marfaq** : yaslanarak, kaykılarak kalınan yer; bayramda, şölende yemek odası; eşik.
[5] **l-arāiki** : "uzun yatak", divan. **hamza rā kāf** : (deve) belirli bir ağacın altında kalmak, orada kalmayı sürdürmek; (insan) bir yerde kalmak; (birisini) saklamak. **al-raqīm** (18/9) ile karşılaştırılırsa : 1 - uzun yatak; 2 - (içine saklanılan) cibinlikli, üstten örtülü yatak.
[6] 1 - kendisi için korunmuş (bekletilen); 2 - (kendisince) benimsenecek olan. Güzel*
[7] bk. 18/29 dipnotu
[8] Bu ve 24. Bildiri, İki Çiftçi Öyküsü'ne bir giriş olup, istenilmeden yanlış bir yere konulmuştur. 23/24/32 sıralamasında **ġadan** / **rašadan** / **zarʿan** uyak uyumu da korunmuş olur. Bu yanlışlık anlaşılmayınca şöyle bir açıklama uydurulur : Yahudiler, kendisini sınamak için Mehmet'e, Yedi Uyurlar konusunu sormuşlardı. Mehmet, "Allah dilerse" demeden, "Yarın söylerim" demişti. Bu nedenle, Tanrı, kendisini kınamış, üstelik kendisine ne bildirecekse onu birkaç gün geciktirmişti. Oysa Hristiyanlar'ın çok iyi bildiği bu Yedi Uyurlar öyküsü, Yahudiler'i ilgilendirmeyen bir konudur.
[9] Allah'ın, o an yaptığı gözetim / yardım / (ürünlerin) yetişmesi, olgunlaşması.
[10] **rašadan** *:* 1 - (tarlam / yapacağım eylem konusunda) gözetilme; gözaltında olma. 2 - (tarlam konusunda) yardım, destek, yardım edilme; 3 - (ürünümün) yetişmesi, olgunlaşması konusunda. Raşit*
[11] **yahdiyani** : 1 - o, beni kılavuzlar; bana kılavuzluk eder; 2 - bana bakar, beni gözetir; 3 - beni mutlu, sevinçli kılar. Kılavuzlanmak*
[12] Yemen'deki "iki üzüm bağı", ayrıca hurmalık yapmak için kurulan göletler konusunda bk. *C. Robin, "Deux Barrages du Yémen Antique"*. İlerideki Bildiriler'de de belirtildiği gibi toprağın kaygan olması, bahçenin "yıkımla çevrilmesi", ayrıca suyun çekilmesi olayları ile kazı bilimcilerle kanıtlanmış olan aşırı yağmurlardan ötürü toprak kayması sonucunda gölet duvarlarının yıkılması, sel basması ayrıca sulama kanallarının kuruması olayları arasında benzerlikler vardır.
[13] **taẓlim**. ssç : "hiçbir konuya karanlık getirmeden, karartmadan, yazık etmeden". Bu bağlamda, yeşil ürünü, "karartmak, çürütmek" anlamındadır. Bildiriler'in karartılması, çürütülmesi için bk. 7/9, 7/103. Zalim*. dç : "hiçbir şeyi eksik bırakmamıştı" (*Diyanet*).
[14] **ṯamar**. "Ürün / gelir" diye çevirilip anlam daralmasına yol açılır. 1 - Oysa bu sözcük ses benzerli (Osm) tımar (Selçuklular ile Osmanlılarda, belirli görev ve hizmet karşılığında kişilere verilen toprak) ile yakın anlamlıdır, üstelik bu bağlamda, başkasının malını kullanma özgürlüğü, "intifa hakkı" anlamındadır. krş. (Yemen) **ṯmr** : ürün; **tṯmr** : "intifa hakkını" kullanma, yararlanma. Çünkü, yeryüzünde ne varsa tümü Tanrı'nındır! Onu kullanabilmek, "kiralamak" için Ödün* ödemek gerekir! Anlam olarak krş. **bil-ṣidq** Sadaka*; 2 - Kendi kendine üstün bir değer biçme; büyüklenme.

18/35. Ayrıca o, bahçesine girmiş, üstelik kendisine yazık ederek, "Bunun, hiçbir zaman cascavlak[4] kalacağını sanmıyorum" demişti.
18/36. "üstelik, Saat'in (gelip) dikileceğini sanmıyorum. Ayrıca ben, İdime döndürülürsem, sürülecek (bir bahçe) olarak[5] orada kesinlikle bu (bahçe)den seçkin olanı bulurum" demişti.[6]
18/37. (İkincisi) yoldaşına, kendisi ile dertleşirken[7], "Seni tozdan, sonra bir damla dölden yaratan, sonra seni insan gibi biçimlendirene mi karaçalıyorsun?" demişti.
18/38. "Bana bakarsan O, benim İdim olan Allah'tır. Üstelik ben, İdime kimseyi ortak koşmam"[8].
18/39. "Üstelik sen, varlık, ayrıca çocuk bakımından beni daha az (güçlü) görsen bile, bahçene girdiğinde, (ürün olarak) Allah, ne dilediyse[9] (onu vermiş), Allah'tan başka (bana) güçlü(lük veren) yoktur" deseydin olmaz mıydı?[10]
18/40. Artık bakarsın İdim bana, senin bahçenden seçkin olanı verir; ayrıca O, (seninkinin) üzerine gökten dalkıran (bir yağmur)[11] gönderir, böylece toprak, kaygan olur,
18/41. ya da suyu alttan çekilir[12]. Artık onu arayıp (bulmaya)[13] kesinlikle güç yetiremezsin" demişti.
18/42. Üstelik, (sonunda) onun ürünü (yıkım ile) kuşatılmıştı. Onun (üzüm) çardakları boşa giderken onun için (emek olarak) ne katkıda bulunduysa[14] artık (üzülerek) avuçlarını ovuşturmuş, üstelik "Ne olurdu, İdime kimseyi[15] ortak koşmasaydım!" demişti.
18/43. Üstelik ne onun, Allah'tan başka yardım edecek bir toplumu oldu, ne de (kendi) kendine yardım edebildi.
18/44. İşte bu durumda da egelik, gerçek olan Allah'ındır. Ödül bakımından O, seçkin olandır, üstelik (izlenecek) gözetici[16] olarak (O), seçilecek[17] olandır.

[BUGÜNKÜ YAŞAMIN GEÇİCİLİĞİ - YARGI GÜNÜ]

18/45. Ayrıca sen[1], gökten su indirdiğimizi, böylece yeryüzünün bitkilerinin o (su) ile karıştığını, böylece (bir gün) o (bitki)lerin, yellerin savurduğu kuru ot olduğunu onlara, Buradaki yaşamın örneği olarak sun. Üstelik Allah, her konuda güç yetirendir[2].

(Yemen) **ḍmr** : olumlu bir yargı verme; olumlu, kayırılmış bir durumda bulunma. Ayrıca bk. Derece*. "Ödül" anlamı için bk. 44. Bildiri.
[1] **yuḥāwiruhu** : 1 - dertleşerek (18/37, 58/1). (Yemen) **hwr** (I) : bildiride bulunmak; bilgiyi açığa koymak. Bir çağırıcı, çığırtkan olan "Havari" ile köktaştır. (Yemen) **ḥwr** (I) : (buyruk, yargı) yayınlanmış [açığa koyulmuş], yürürlüğe konulmuş olma. Bu bağlamda, "dertleşmek için birisine içini açma" anlamında olmalıdır. 2 - (Yemen) [**wrʿ**], **hwrʿ** : etkilemek, korkutmak, "hava basmak". 3 - (Habeş) **ḥawāra** : (yorgun biri) kısık sesle konuşmak. (Arap) Durumu iyi olan birisi kötüleşmek. Sami dilleri : "küçük".
[2] **nafaran** : yola koyulan (yeni kuşaklar). bk. 17/6.
[3] **aʿazzu**."(bu işleri) yürüten benim [Allah değil]!" anlamı için bk. Aziz*. krş. **l-aʿazu** : [kentteki] yürütücü (63/8).
[4] **tabīda** : yolunmuş, bitki örtüsü olmayan, dümdüz edilmiş (11/95). (Yemen) [**byd**] : toprağı sürmeden, ekmeden önce düzenlemek; kötü otları yolma, toprağı düzleştirme. Benzer bir deyim, "kabukları yolunduğu için" çırılçıplak olan Özgür Varlıklar (Huriler) için de kullanılır. Bk. ses benzerli **bayḍun** (37/49'un dipnotu)
[5] **munqalaban** : dönüş, döndürülüş (26/227). (Yemen) [**qlb**] : Tohumu ekmeden önce toprağı sürmek, çevirmek, döndürmek. Yürek*
[6] Tanrı'ya inanıp Yargı Günü'ne inanmayan biri. "Suçlarım ne olursa olsun Cennet Bahçesine gideceğim."
[7] dertleşmek (18/34); (konuşmayı, düşünceyi) karşılaştırmak; (durumu iyi olan birisi) kötüleşmek
[8] Bu tümce, bu bağlamda anlam sıkıntısı çıkarır. Söz konusu olan varsıl kimse, kendileri ortak koşucu olmadıkları için Yahudi olamaz. Kendileri Yargı Günü'ne inandıkları için, İsa'yı, Tanrı'ya ortak koşan Hristiyan da olamaz. Oysa 42. Bildiri'ye bakılırsa, Tanrı'ya koşulan ortak, başka bir tanrı değil, o çiftçinin kendisidir.
[9] **mā šāa l-lahu** : Allah ne dilerse, Allah neyi dilediyse (o, olur; o, olsun).
[10] Karaçalıcı varsıl çiftçi, kayırılmış biriyim ve çocuklarımla ben senden üstünüm demişti. Oysa bahçedeki ürünlerimi, Allah'ın olur demesiyle elde ettim, ayrıca "1 - güçlü olan ben değil, Allah'tır / 2 - ben, güçlü isem çocuklarımdan ötürü değil, o çocukları (güçlülüğü) bana veren Allah'tandır" demesi gerekiyordu.
[11] **ḥus'bānan** : Dalkıran (yağmur/yel). (Akat) **ḫaṣābu** : ince dal, kamış; saz kırmak, koparmak. Yine bu köke dayanarak (çakıltaşı, çanak kırıntısı gibi iri, kesici) dolu diye de anlaşılabilir. Tekgeçişlidir. dç : "afet" (*Diyanet*)
[12] **ġawran** : 1 - alttan (kesilmek); alt (olmak); 2 - komşuya (gitmek), komşunun (olmak) (67/30). (Habeş) : yabancı olma.
[13] Su bulma sıkıntıları ve önemi için bk. 17/90; *J. Koenig, "Sourciers"*.
[14] **mā anfaqa** : ne tükettiyse, ne katkıda bulunduysa. Tükettiği (emek), bulunduğu katkı, giderleri. Katkı, bu anlam altında, özellikle Medine döneminde en az yetmiş kez kullanılacaktır.
[15] Kendimi. Bütün bu işleri yürüten, Aziz* olan ben değil, Tanrı'dır.
[16] değişik anlamlar için bk. Akıbet*
[17] seçkin olan, seçilmiş. Hayır*

18/46. Varlık, ayrıca çocuklar, Buradaki yaşamının süsleridir. Oysa, kalıcı olan (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler, İdin'in yanında, (Kendisine sunulacak) ödül bakımından seçkindir, ayrıca amaç bakımından (da) seçkin olandır.
18/47. Üstelik Bizim, dağları yürüttüreceğimiz, ayrıca senin, yeryüzünün (içinde ne varsa) dışarı çıkmış olarak[3] göreceğin, ayrıca onları[4], hiçbirini arkada bırakmadan toplayacağımız Gün,
18/48. ayrıca onların dizi dizi senin İdine sunulacakları (Gün), (Tanrı, onlara), "Evet, sizi[5] ilk kez (yanımızda) yarattığımız gibi (bugün) Bize geldiniz. Evet siz, kesinlikle sizin için bir buluşma sözleşmesi yapmadığımızı sanmıştınız" (diyecek).
18/49. Üstelik Bitik[6], (ortaya) konulacak. Böylece sen, kendi Yol'unu izleyenlerin[7], onun içinde (yazılı) ne varsa (ondan) korkarak, "Yazık oldu bize! Nasıl bu Bitik, (eylem olarak) küçük, ayrıca büyük[8] (ne varsa), onu arkada bırakmadan saymış!" dediklerini göreceksin. Ayrıca onlar, beklentileri ne ise[9], (onu önlerinde) sunulmuş olarak bulacaklar. Üstelik senin İdin, (bu konuda) kimseyi karartmayacak.

[ÇOKTANRICILARA, YANILMIŞ OLDUKLARININ ANIMSATILMASI]

18/50. Hani Biz, Melekler'e, "Adem için yere kapanın" demiştik. Böylece Cinlerden[10] olan, üstelik İdisinin buyruğundan sapan Albız'ın[11] dışında (tümü) yere kapanmışlardı. Artık siz (bugün) onu, ayrıca soyunu[12], onlar sizin için bir düşman iken, Ben'den başka ege olarak mı edineceksiniz? (Gerçek değeri) karartanlar[13] için ne kötü bir değiş tokuştur (bu)![14]
18/51. Ben onları, ne göklerin, ayrıca yerin yaratılışında ne de kendilerinin yaratılışında, yardımcı[15] olarak tuttum. Ayrıca Ben, saptıranları, yardımcı edinen (biri) değilim.
18/52. Üstelik (Allah'ın), "Benim ortaklarım olduğunu ileri sürdüğünüz kimseleri çağırın" diyeceği Gün, onları çağıracaklar, ancak (çağırılan ortaklar) onlara yanıt vermeyecekler. Ayrıca Biz, aralarına bir uçurum[16] koymuş (olacağız).
18/53. Ayrıca (o) kendi Yol'unu izleyen kimseler, Ateş'i görecekler. Artık ona düşeceklerini anlayacaklar. Üstelik oradan, (sızılacak) bir delik[17] bulamayacaklar.
18/54. Ayrıca, doğrusu Biz, bu Kuran'da insanlar için her örneği çeşitlendiriyoruz[18]. Bu böyleyken insan, tartışma konusu çok olan (biridir).[19]

---

1 yukarıda anlatılan "İki Çiftçi" öyküsüne dayanarak
2 **muqtadir** : 2 - Her nesneyi (kurumuş doğayı, ölü insanı) ayağa kaldırıcı, uyandırıcı [diriltici]; güçlendirici olandır. Tanrı, böyle olmasaydı, Kadir Gecesi* de olmazdı! Bu deyim dört kez, ancak Mekke döneminde yer alır.
3 **bārizatan** : yeryüzündeki gömütlerin içinde ne varsa dışarı atmaları. Krş. 82/4, 100/9. Ayırmak, içindekini dışarı atmak anlamı için bk. Berzah*. Bu kök Kuran'da genel olarak ortaya, önüne çıkmak, sergilemek anlamına gelir. Krş. 4/81 : senin yanından (dışarı) çıkınca, ayrılınca. dç : "çırılçıplak" (*Diyanet*). Oysa krş. (Osm) bariz : [açığa çıktığı, sergilendiği için] açık, göze çarpan, belirgin.
4 yeryüzünün (gömütlerin) dışarı çıkardığı, kendisinden ayırdığı, sergilediği "dirilen ölüler".
5 Adem (50. Bildiri) ile eşi, yaratıldıkları gün Tanrı'nın yanında idiler.
6 Edimler Bitiği, Tutanağı. Edimler Dizelgesi. İyi / kötü edimlerin neler olduğu, kimin ne yaptığı, üstelik bu edimlere verilecek karşılığın ne olacağı gökyüzünde bir dizelgede bulunur (İdris'in Bitiği). Yargı Günü'nde, "Yaşam Bitiği", Tanrı'nın önünde açılmış olacak (İdris'in Bitiği (47/3). Ayrıca bk. İdris'in Bitiği 108/3,7.
7 Mücrim*
8 (Yemen) sorumlu olunan [sorumluluk getiren suç, eylem].
9 (ödül olarak) amaçladıkları ne ise. Genel olarak "eylem" diye okunur. Oysa krş. 46. Bildiri
10 Düşük Melekler'den (olacak) olan.
11 İblis
12 Düşük Meleklerin, insan kadınlardan doğan çocukları; "Devler". (İdris'in Bitiği)
13 Tanrı'yı karartıkları için artık O'nun gerçek değerini, "rengini" göremeyenler; görülmesine engel olanlar. Zalim*, Karartıcı*. Kafir* ie yakın anlamlıdır.
14 (Alışveriş sırasında) Allah'ı, Cinlerle değiştirmek. Değerli olanı (Tanrı'yı) ucuza satarak elde edilen para ile değersiz olanı (Albız'ı, Cinleri) satın almak; onları ege olarak edinmek. Dç : "Bu, zalimler için ne kötü bir bedeldir!" (*Diyanet*)
15 1 - tanık; 2 - yardımcı. Bk. bir sonraki tümce. Tanık*
16 **mawbiqan** : Yellerin estiği yer (?). krş. **yūbiq'hunna** (42/34). Çukur/kuyu için bk. **ġayyan** (19/59).
17 **maṣrifan** : 1 - (dağılmak için kaçılacak, sızılacak) delik. 2 - (kötü bir durumdan, iyi bir duruma) dönüş, dönülecek yer. Sarraf*
18 aralarında) dönüştürüyoruz, değiştiriyoruz, değişik (örnekler) veriyoruz; (Kuran'ın içinde) oraya buraya serpiştiriyoruz. Sarraf*
19 Bu (ortak koşucu)lar, çekişgen bir toplumdur (43/58).

18/55. Üstelik insanları, kendilerine kılavuzlama geldiğinde, inanmaktan, ayrıca İdi'lerinden yarlıganma dilemekten alıkoyan, öncekilere (uygulanan) töre'nin[1] kendilerine gelmemiş ya da ezincin, karşı(ların)a çıkmamış (olması) idi.
18/56. Üstelik Biz, Elçileri ancak muştucu, ayrıca uyarıcı olarak göndeririz. Oysa karaçalan kimseler, geçersiz kılmak için[2] Gerçek'i, yanlış (kanıtlar) ile tartışıyor, üstelik Bildiriler'imi, ayrıca uyarıldıkları konuyu, alay konusu ediniyorlar.[3]
18/57. Üstelik, İdisinin Bildiri'leri kendisine anımsatıldığında, artık on(lar)dan yüz çeviren, ayrıca kendi ellerinin ne sunduğunu[4] unutan kimseden daha çok karartıcı olan kimdir? Onu anlamasınlar[5] diye kuşkusuz onların yüreklerinin üzerine örtüler, ayrıca kulak (zar)larını çatlak[6] yaptık Üstelik, sen onları kılavuzlanmaya çağırsan da artık onlar sonsuza dek kılavuzlanmazlar.
18/58. Oysa, bağışlaması olan senin İdin, yarlıgayıcıdır. Onlar, ne kazandıysa[7] bundan ötürü kendilerine çıkışsaydı, ezinci kesinlikle erkenleştirirdi. Yok (öyle yapmayacak)! Onlar için (verilmiş) bir buluşma sözleşmesi[8] var, bu (buluşacağımız yer)den başka kesinlikle sığınak bulamayacaklar.
18/59. Ayrıca bunlar, (toplumları, Bildiriler'imize) karaçaldığında yok ettiğimiz, (gözünüzün önündeki) kentler! Üstelik, onların yok edilişi için (de) bir buluşma sözleşmesi yapmıştık.

[YANLIŞLIĞI DÜZELTİCİ, GEZGİN BİR ÖĞRETMEN OLAN MEHMET'İN BENZERLERİ][9]
[YANITÇI (MUSA) İLE GENÇ UŞAĞININ ÖYKÜSÜ]
[GİRİŞ]

18/60. Hani Yanıtçı (Musa)[10], öğrencisine[11], "İki denizin birleştiği yere[12] varana dek, uzun süre (sana komut vererek)[13] sertçe davransam[14] bile, (sonunda olayları) açıklayacağım[15]" demişti.[16]

[ÖNCEKİ OLAYLAR - GENÇ ÖĞRENCİNİN, GELGİT OLAYI İLE SINANMASI]

---

[1] **sunnatu** : töre. (Allah'ın) alışılagelmiş yasa(sı). Benzer durumlarda uygulanan benzer yargı. Töre * (Allah'ın töresi)
[2] **bil-bāṭili. bāṭil** : işe yaramama; çürük olma; boşa çıkarma. Ayrıca krş. (Habeş) [**bṭl**], **baṭṭala** : kopuk olma, kökü sökülmüş olma. Koparmak, yolmak için bk. Tahrif*
[3] 40/4-5.
[4] sorumlu olduğu eylemlerini
[5] 1 - Kuran'ı anlamasınlar; 2 - Özen göstermesinler diye; 3 - karaçalıcılığı yaymasınlar, genişletmesinler diye. Anlamamak : anlayış konusunda dar, sıkı olmak. Fıkıh*
[6] **waqran** : ağırlık (sağırlık) diye anlaşılır. Oysa Arap ile öteki Sami dillerine bakılırsa bu sözcük [**wqr**], ya (kulağı tıkayan) taş ya da (kulak zarında) delik / çatlaklık anlamındadır. Göçöncesi dönemindendir (6 kez).
[7] onların yaptıklarından
[8] buluşmak için verilen söz, randevu. Diriliş Günü, Yargı Günü
[9] Yanıtçı (Musa), yanındaki öğrencisi ile birlikte kenten kente dolaşıp, tanık olduğu yanlışlıkları, "kendisinden istenilmeden" düzelten gezgin biridir. Ozan*. Bu yanlışlıkları düzeltmek için yanılanları öldürmekten çekinmez. Uğradıkları bir kentte kentliler, kendisine karşı konukseverlik göstermezler. Oysa ileride anlatılacak olan öyküde, Çift Boynuzlu (egemen) kimse, ülkeden ülkeye dolaşan, oraları eline geçiren, üstelik ele geçirdiği toplumlardaki sorunları, o toplumların "isteği üzerine" ya da kendilerine "seçenek sunarak" düzelten biridir. Dolayısı ile bu öykü, Medine döneminden olmalıdır. İki öyküde de yer alan bu düzelticiler, eylemlerini, bu eylemlere karşı karşılık istemeden yaparlar.
[10] Musa*
[11] Kız köle*
[12] İki denizin birleştiği yer. Orası, Musa'nın kalıcı, sürekli olduğu yer; evinin bulunduğu yer idi. Yolculuktan sonra o, oraya dönecekti (76. Bildiri). 1 - Fırat ile Dicle'nin Basra körfezi ile birleştiği yer, Şatt'ül-Arab; 2 - Kızıldeniz ile Aden Körfezi (55/19 vs). Ancak bu öykü Mezopotamya kökenli ise ilk seçenek daha uygun olmalıdır. Ayrıca bk. Çift Boynuzlu Öyküsü (86. Bildiri).
[13] **ḥuquban** : 1 - art arda gelen (yıllar); 2 - (Yemen) komut vererek. Bu kök için bk. **aḥqāban** (78/23).
[14] **amḍiya** : 1 - (geçip) gitsem bile; 2 - (Habeş) [sana] sertçe davransam bile (43/8'in dipnotu (**(wa)maḍā**); 3 - (Yemen) aşırı (derin) yara açsam bile [seni yaralasam, gücendirsem bile].
[15] **abraḥu** : 1 - ayrılmak; bırakmak (12/80, 20/91); 2 - (Habeş) ʾ**abrəḥa** : aydınlatmak, açıklamak. Bu söz veriş, ileride anımsatıldığında ʿ**uḏran** (bir aydınlanma, açıklama) deyimi kullanılacaktır (76. Bildiri); 1 - "Sert davranışıma" son vereceğim; 2 - "Karşılaşacağımız olayları" açıklayacağım. [Olayların yorumunu] öğretmek anlamı için bk. Musa*. Bu verilen söz, öğrenciye 76. Bildiri'de yeniden anımsatılacaktır.
[16] dç : "İki denizin birleştiği yere varıncaya kadar durmayacağım, ya da uzun zaman gideceğim." (*Diyanet*).

18/61. (Yanıtçı Musa, bunu demeden önce) böylece o ikisi, iki (deniz) arasında birleşen[1] yere vardıklarında, o ikisinin (tuttuğu) balığı, (kıyıda) unutmuşlardı, böylece (balık, onlar görmeden), süzülerek[2] denizde yolunu tutmuştu.
18/62. Böylece onlar (bir süre sonra, işlerinden) boş kaldıklarında[3] öğrencisine[4], "Azığımızı[5] getir. Evet, bu gidiş gelişimizde[6] yorgunluğa uğradık" demişti.
18/63. (Öğrenci), "Gördün mü? Kaya(lık)da barındığımızda, doğrusu ben balığı (orada) unuttum. Onu(n böyle olacağını)[7] anımsamamı bana ancak Şeytan unutturdu. Üstelik o (balık), şaşılacak[8] biçimde denizde yolunu tutmuş!" demişti.
18/64. (Yanıtçı), "İşte, amaçladığımız konu, bu idi" dedi[9]. Böylece, kendilerinin geriye kalan[10] (işlerini)[11] (eksiksiz) bütünlemek için[12] geriye dönmüşlerdi.

[YANITÇI (MUSA)NIN, DENEYİMLERLE ÖĞRENCİSİNİ OLGUNLAŞTIRMASI]

18/65. Böylece kendisine, Bizden bir esirgeme verdiğimiz, ayrıca kendisine Katımızdan (gelen) bir bilmi öğrettiğimiz[13] kullarımızdan (olan) (o) (yanlışlıklara) karşı koyucu kimse[14], (o öğrenci ile) birlikte yürümüştü[15].

---

[1] birleşen; daralan; kısalan (yer). Krş. **yawmi l-ğumuʿat** (62/9)
[2] **saraban** : akarak, süzülerek. Ilgım (serap) gibi dalgalanarak. (Habeş) sevinerek, "bayram yaparak". Krş. **wasāribun** (13/10) : (yolda) süzülerek yürüme. Ayrıca bk. (Yemen) [**şrb**] (orak ile biçme) kökünün türevi **şrbt** : (kesip, biçip) yol açma. Şaşırtıcı bir biçimde. (Akat) **šarābu** (şaşırma); çabalayarak anlamı için bk. (b/m) (Akat) **şarāmu**.
[3] **ğāwazā**. (Arap) [**ğwz**], (Yemen) [**gwz**], (Habeş) **gəʿza** (I) : geçmek, geçip gitmek. 2 - (Yemen) [**gwz**] : akmak; zaman geçmek. (Habeş) **gəʿza** (II) : özgür olma; özgürleşme. "Eli boş, uğraşsız kalma". (Kötü eylemi) geçiştirme; (suçu) özgür kılma; (suç) boşa gitme anlamı için bk. **wanatağāwazu** (46/16).
[4] Kız Köle*
[5] **ġadāanā**. Bir tür azık; lokma, sokum, mama, lapa anlamları için bk. Mecit*. Bu sözcük (Arap) sabah, erken, yarın köküne dayandırılır. Öykünün akımına bakılırsa "sabah kahvaltısı" ile bir ilişiği yoktur.
[6] (sağa sola) ışıldamak (gidip gelmek, koşuşturmak); çevresinde dönüp durmak. Sefer*.
[7] ölümden sonra diriliş olacağını
[8] 1 - büyük denizlerdeki gelgit olayının etkisini bilmeyen birisi için şaşırtıcı olan. Gelgit (metcezir) : denizin (Yaşam'ın) gelip gitmesi sonra yeniden gelmesi! Gılgamış Destanında, Basra Körfezi'nden söz edilir.
[9] 1 - Denizden gelen balık denize döner. Tanrıdan gelen insan, tanrıya döner. 2 - Yeryüzünde ölü sandığın kimse (balık), beklenmedik bir anda (Songün, Saat ansızın gelince) yeniden yaşama kavuşur (denize döner). Bunu insana, ancak [ölümden sonra Diriliş olmayacak diyen, aldatıcı] Şeytan unutturur. Artık o öğrenci, ölümden sonra Diriliş olduğunu, Tanrı'dan gelenin Tanrı'ya döneceğini anlamıştı. Tanrı'nın yanına (Bahçesine) dönen kimse ise artık "ölümsüzlüğe" kavuşmuş olur. Bu nedenle Yanıtçı (Musa) öğrencisine, yanında yer açar, üstelik yeni deneyimler elde edip olgunlaşması için yolda birlikte adım atarlar. Söylencelere göre Büyük İskender'in aşçısı (aşçı : bilgi ile doyuran kimse; bilgiç, filozof. Yemek*, Sofra*) bu balığı izleyerek "ölümsüzlüğe" kavuşur! Doğrusu, o (aşçı) bilgiç "ölümsüzlüğe" nasıl kavuşulacağını anlamış olan biridir. Bunu duyan çoktanrıcı İskender de bu "ölümsüzlük suyu"nu aramaya çıkar. Tek Tanrı'nın (Hürmüz'ün, Ahura Mazda'nın) yanına gidip "ölümsüz" olmak için yol, yöntem arar. Ölümsüzlüğün aranması Gılgamış Destanında da yer alır.
[10] **āṯārihimā**.1 - kalıntı; geçmişte kalan; 2 - (çizilmiş, belirlenmiş) tasarı; tasarlanmış. Köken ve değişik anlamlar için bk. Kumar*
[11] öğrencinin karşılaşacağı sınavlar. bk. sonraki Bildiriler.
[12] **qaşaşan**. [**qşş**] : [ödenmesi gereken] borcu bütünleme, eksiksiz ödeme; giderme; üstün gelme. Ödeşme*
[13] Gizem'den bilgi verdiğimiz
[14] ʿ**abdan**. 1 - (Arap) bir kul. 2 - (Yemen) ʿ**bd** : sürekli, kalıcı, süren (zaman, ordu). (Osm) ebedi [ölümsüz] ile eş anlamlıdır. 3 - (Habeş) ʿ**abd** (II) : kul; ʿ**abd** (I) : büyücü [kahin, peygamber, etkileyici], ʿ**əbad** : güç, yetenek ; ʿ**abda** : birisine karşı güç geçirme; 4 - (Habeş) ʿ**abda** / ʿ**abda** : sinirli; koşuşturan. Bu anlam (Arap) ʿ**abada** ile yakın anlamlıdır (evcilliğini yitirmiş davar); 5 - (Habeş) **badna** ile (Arap) **badan** eş anlamlıdır. Bu kökün ettirgen türevi (Habeş) ʿ**abdana** : cansız kılan [yaşayan bedeni, cansız beden yapan] anlamındadır. 6 - (Akat) **abātu** (I) : yıkma, yok etme. (Akat) **abātu** (II) : koşuşturma. Öykü boyunca bütün bu niteliklerin Yanıtçı Musa'ya yönelik olduğu görülecektir. 7 - Elçi Hızır (**Al-Khadir**) : yeşil adam. *(Al-Jalalayn)*. Anlam bakımından "Hızır" için bk. Hezekiel*
[15] **wağadā** : (o) ikisi buldular (77. Bildiri). Buluştular, anlaştılar (?). Mısır'da (Tevrat'ı getiren) Musa'nın kavga etmekte olan iki kişiye "katılması" (**wağada**) (28/15). 1 - (Arap) [**wğd**] : bulmak, buldurmak; varlıklı, yetenekli olma/kılma; güçsüz kaldıktan sonra birisini güçlendirme [eski gücünü buldurma]; bir konu yok olduktan sonra o konuyu aydınlatma (*Lane*). Bu ise a) - yeteneksiz birini [öğrenciyi] yetenekli kılma; b) - bir konu gelip geçtikten sonra anlama, yorumlama anlamındadır. Bu konuda bk. Mecit*. 2 - (Habeş) **wagada** : (birisinin) yanında adım atmak; (birisine) yer açmak. Bu kökün türevi olan **wuğ'dikum** (65/6), bu anlam altında boşanmakta olan kimseler konusunda yer alır; kesin olarak boşanmadan önce eşlerinizi (geçici olarak) yanınızda alıkoyun, onlar için yanınızda (geçici olarak) yer açın anlamındadır. 3 - koşuşturmak, ivedilikle ilerlemek; (Arap) [**ğwd**], **ğāda**; (Yemen) **gwd**, (Habeş) **gyd**, **geda**. Geleneksel

18/66. (Yürüyüşe geçmeden önce, öğrenci) ona[1], "(Ey) Yanıtçı[2]! Sana öğretilen (kendi kendini) gözetme[3] konusundan (bir bölümünü) bana öğretmen için seni izleyebilir miyim?" demişti.
18/67. (Yanıtçı), "Doğrusu sen benimle birlikte (karşılaşacağımız olayları), anlayabilmeye[4] kesinlikle güç yetiremezsin" demişti.
18/68. "Senin (aralarında) ilişki kurup kavrayamadığın[5] konuları nasıl anlayabilirsin[6]?"
18/69. (Öğrenci) ona, "Allah dilerse, beni anlayışlı[7] bulacaksın, üstelik ben sana hiçbir konuda[8] başkaldırmayacağım" demişti.
18/70. (Yanıtçı), "Artık sen beni izleyeceksen, ben sana onu anımsatarak (o konuyu yeniden) ortaya çıkarmadıkça[9] bana hiçbir konuyu sormayacaksın" demişti.[10]

[BİRİNCİ DENEY]

18/71. Bunun üzerine (o) ikisi, bir gemiye binmelerine dek yol aldılar, (üstelik, Yanıtçı) onu deldi. (Öğrenci), "Orada olanları boğmak için mi onu deldin? Evet! Sen, (ortaya) anıt olacak[11] bir durum[12] getirdin[13]" demişti.
18/72. (Yanıtçı), "Benimle birlikte, (karşılaşacağımız olayları) kesinlikle anlayamazsın demedim mi?" demişti.
18/73. (Öğrenci), "Unuttuğumdan ötürü bana çıkışma, ayrıca sen, (öğrencilik) işimi kısıtlayarak beni (senden) uzaklaştırma" demişti.[14]

[İKİNCİ DENEY]

18/74. Bunun üzerine (o) ikisi, bir oğlanla karşılaşmalarına dek yol aldılar. Böylece (Yanıtçı), onu öldürdü. (Öğrenci), "Bir cana (karşılık) olmaksızın[15] arı[16] bir canı mı öldürdün? Evet sen, (ortaya) tanınmadık[17] bir durum getirdin" demişti.
18/75. (Yanıtçı), "Ben sana, benimle birlikte (karşılaşacağın olayları) kesinlikle anlayamazsın demedim mi?" demişti.
18/76. (Öğrenci), "Bundan sonra sana (başka) bir konuyu sorarsam artık bana yoldaşlık etme" dedi. (Yanıtçı), "Yok (öyle olmayacak)! Sen, benim evimden[1] (sana gelecek olan) bir aydınlığa[2] ulaşacaksın" (demişti)[3].[4]

çevirilerin genel anlamı : "o ikisi (Musa ile uşağı) üçüncü bir kişiyi (Hızır'ı) buldular". Oysa bu öykü ancak ve ancak biri öğretmen, ötekisi öğrenci olan iki kişi arasında yer alır, üstelik Kuran'da, üçüncü bir kimsenin varlığı konusunda en küçük bir ipucu yoktur. Sözlük bilim bakımından, bu öyküde yer alan çekili eylemler "iki kişi"ye yüklenir. Yanlışlıkların nedenlerinden biri için bk. 66. Bildiri'nin dipnotu. Dolayısı ile bu **wağadā** sözcüğü ya **wağada** ya da **wağada** + **hā** / **hu** diye okunmalıdır. Oturacak yeri olmayanlara "yer açılması" için bk. 58/12.

[1] Bu, Musa öyküsünün anlaşılmamasına yol açan bir tümcedir : **qāla lahu mūsā**. Geleneksel okunuş : Musa ona, "..." dedi. Doğru okunuş : O, ona "(Ey) Musa, ..." dedi.

[2] 1 - kendisine sorulan sorulara, 2 - karşılaştığı sorunlara (gördüğü yanlış durumlara) yanıt veren [düzelten] kimse. Musa*

[3] **rušdan**. Olgunluk; kendini yetiştirme; kılavuz edinmeden yol bulabilme yeteneği. Raşit*

[4] düşünme, anlama, yorumlama, "sabretme"(!). Katlanmak*

[5] **ẖub'ran** : "haberli, haberdar olarak". 1 - (Habeş) **ẖabara** : [olaylar arasında] ilişki kurarak; [olayları] bir birine bağlayarak 2 - (Arap) **ẖubra**, (Habeş) **ẖəbr** : pay, bölüm. Bölük bölük (birbirinden kopuk) olayları (bir araya getirip) kavrayamadığın konular (91. Bildiri). Haber*

[6] Yorumlama. Katlanmak*

[7] olayları anlayıp / olaylara katlanıp çaba gösterme gücü olan, bu konuda amaçlı olan biri. Katlanmak* (Sabretmek)

[8] **amran** : bir konu, bir eylem, bir komut

[9] **uḥ'diṯa.** [**ḥdṯ**] : Yeniden ortaya çıkarma, yeni olma; neden olma (20/113); başlama. (Osm) hadise çıkarma, ihdas etme.

[10] Bunun üzerine Yanıtçı (Musa), o öğrenci için yanında yer açmıştı; birlikte adım atmışlardı (65. Bildiri).

[11] **im'ran** : anıt olacak; (kuşaklar boyunca) unutulmayacak; sık sık konuşulacak; (Habeş) bilinecek, gösterilecek. (Yemen) [ʿ**mr**] : 1 - anıt; 2 - belirti, iz. Mekke'deki "umre" ile köktaş olmalıdır (2/158). Genel olarak büyük, önemli, ağır iş diye çevirilir.

[12] **šayan** : bir nesne, konu, durum.

[13] gelmek / getirmek : yaratmak, (ortaya) çıkarmak.

[14] Alışılagelen yaklaşık çeviri : "sen (öğrencilik) işimde bana güçlük yükleme". ʿ**us'ran** [ʿ**sr**] için bk. Kumar*; **tur'hiq'nī** [**rhq**] için bk. Rakim*

[15] göze göz, dişe diş yasasını uygulamadın. 1 - Yahudiler'e yöneliktir. İnciller'de, ayrıca Kuran'da bu yasa, yürürlükten kaldırılır. 2 - Yahudiler'e yönelik değilse bk. Nefes* : (düşmanı) püskürtme; tartışma, kavga.

[16] **zakiyyatan**: arı, suçsuz. Hiç kirlenmemiş. Eş anlamlı **zakiyyan** (19/19).

[17] **nukran** : tanınmamış, görülmedik; dışlanacak (eylem). 2 - Körü körüne [ne yaptığını görmeden, bilmeden]. 3 - Patlayan, gürültü çıkaran. Herkesin duyabileceği. Nakir*

[ÜÇÜNCÜ DENEY]

18/77. Bunun üzerine (o) ikisi, bir kentte oturanlara varana dek yol aldılar. Oralılardan yiyecek istemişlerdi, oysa (kentliler) onlara konukseverlik yapmaktan kaçınmışlardı. Böylece (o) ikisi orada yıkılmaya eğilimli bir duvarı bulmuşlardı[5], üstelik (Yanıtçı) onu doğrultmuştu. (Öğrenci), "İsteseydin bunun için kesinlikle bir karşılık alırdın[6]" demişti.

[YANITÇI'NIN EVİNE VARIŞ - DENEYLERİN YORUMU - SORUNLARIN ÇÖZÜLMESİ]

18/78. (Yanıtçı), "İşte bu (an), benimle senin aranda (olan anlaşmazlıkların) iyileşme[7] (anıdır)" demişti[8]. Sana, konusunda anlamaya güç yetiremediğin ne ise onun yorumunu bildireceğim" demişti.
18/79. "Gemiye gelince... O, denizde çalışan yoksul[9] kimselerindi. Böylece, (geminin içinde) onların ardında (saklanmış)[10], her gemiyi zorla ele geçiren bir yönetici olduğu için ben de o (gemi), bozuk olsun istedim."
18/80. "Oğlana gelince... Onun ana babası, inanık iki kişiydi, böylece onun, kendilerini (Tanrı'ya karşı) azgınlık, ayrıca karaçalış[11] ile örteceğinden[12] korktuk."
18/81. "Böylece İdi'leri onlara, onun yerine arılıkta[13] kendisinden seçkin olanı, ayrıca esirgemede daha yakın olanı versin istedik."[14]
18/82. "Duvara gelince... O, kentteki iki öksüz erkek çocuğun idi. Üstelik onun altında, onların olan bir gizlengi vardı, ayrıca onların babası[15] kıskanç[16] biri idi. Böylece senin İdin, erginliklerine[17] erişsinler, ayrıca

---

[1] **min ladunnā** : 1 - benim yakınımdan (gelecek olan); benim yakınlığım; benden (gelen) yakınlık; 2 - [iki denizin, iki yakanın birleştiği yerdeki, kaynağın yakınındaki] benim katımda, evimde / sığınağımda / sürekli oturduğum yerde [gezgin biri için "karargah" anlamındadır]; 3 - benim yumuşamam (sana karşı olan sertliğimin yok olması); benim (yeniden) yatıştırıcı olmam; 4 - benim eşliğim, benim sana kul olmam. Kat*. Çamur ile örtülü (yer) (86. Bildiri) için bk. [**lwṭ**]. **min** bağlacı için krş. 1 - İdi'lerinden (gelen / verilmiş) kılavuzluk / İdi'lerinin kılavuzluğu (2/5); 2 - insanlardan kimileri, insanlar içinde, arasında (olanların) kimileri (2/8).
[2] ʿ**uḏran** : 1 - aydınlanma; açıklama. 2 - izleyici, yandaş, yoldaş; 3 - (Ugarit) **adr** : tahıl ambarı (içinde bol bol bilginin olduğu yer; öğrencinin beklediği tüm soruların yanıtının bulunduğu yer. Yemek*, Sofra*; 5 - (Ugarit) **udr** : saygınlık; en saygın; 6 - (beklediğin) yardım; (Akat) **azāru** : yardım etmek. Özür*.
[3] Yanıtçı, öğrenciye bunu önceden söz vermişti, "iki denizin birleştiği yerde sana olayları açıklayacağım" demişti (60. Bildiri). Ayrıca krş. ʿ**uḏran** (76. Bildiri) ile **abraḥu** (60. Bildiri) : aydınlatma; açıklama.
[4] dç : "Doğrusu, tarafımdan (dilenecek son) özre ulaştın (bu son özür dileyişim) dedi." (*Diyanet*)
[5] **fawağadā** : (o) ikisi buldular (65. Bildiri). 2 - bilinmeyeni, görülmeyeni ortaya çıkarma (bu anlam için bk. Cihat*); 3 - yıkılmış duvarı dikme [sönmüş ateşi yeniden yakma; dinmiş dalgayı yeniden dalgalandırma], [onarma; eskisi gibi yapma] anlamı için bk. Mecit*
[6] Bu bakımdan Yanıtçı (Musa) ile Çift Boynuzlu (94-95. Bildiriler), Elçi Mehmet gibidir. Getirdikleri iyiliklere karşı, para istemezler! Onların karşılığını Tanrı verecektir.
[7] **firāqu** : 1 - ayrılma; 2 - düzelme, iyileşme (75/28) : Tükürükçünün gelişi ile iyileşmiş olduğunu sanan kimse. Furkan*
[8] Önceden söz verildiği gibi açıklamalar, eve (76. Bildiri), iki denizin birleştiği yere (60. Bildiri) varılınca yapılacaktı.
[9] **limasākīna**. (Akat) **muškēnu** : (birisine) bağlı, sarayın kölesi (alt aşamadaki kimse).
[10] **warāahum** : onların arkasında. Arkada olmak : saklanmış olmak, (arkada olduğu için) görünmemek. 2 - (o gemide) onlardan saklanan. 3 - (o gemide) onların sakladığı. Önemli olan o geminin batması değil, o gemi batarken o yöneticinin, yürütücünün, (**mālik**) olanın yok olmasıdır. [**wrr**] ile [**wry**] (saklama, uzakta olma) kökleri için bk. **mūriyāt** (100/2). Bu tümce, "kurunun yanında yaş da yanar" anlamına gelmelidir. Oysa 48/25'te bunun tersi söylenir.
[11] Tanrı'nın niteliklerini karaya boyayıp, gerçek rengini (!) değiştirmek.
[12] **yur'hiqahumā**. 1 - yükleme [taşıttırma]; 2 - uzaklaştırma (73. Bildiri). Rakim* (Habeş) [**rḥq**] : dinden (inançtan) ayrılma, uzaklaşma, kopma.
[13] **zakatan** (19/13). İnanç konusunda arılık. (İnanç) bulanık olmama.
[14] Bu konuda bk. 46/17-18.
[15] öksüz çocukları kendi çatısı altına toplamış "üvey" baba.
[16] **ṣāliḥan** : arındırmayı seven; katıksız; katığı [eve katılan çocukları] sevmeyen biri. Eve "ortak" katılmasını sevmeyen. Yusuf'un öyküsünde de yer alan (12/9) bu nitelik "eve sonradan katılan" üvey kardeşlerini sevmeyen kıskanç kardeşler için kullanılır. Salih*. Dç : "iyi bir insan" (*Diyanet*)
[17] 1 - erginlik (yeterince güçlü olunan dönem); 2 - (üvey babalarını) engelleme, alıkoyma, döndürme gücü anlamları için bk. (Arap) [**ṣdd**]. Şiddet*

İdinden bir esirgeme olarak gizlengilerini (kendileri) çıkarsınlar istedi[1]. Üstelik ben bunu kendi buyruğumla yapmadım. Senin, konusunda anlamaya[2] güç yetiremediğin ne ise işte bu onun yorumudur!"[3]

[ÇİFT BOYNUZLU'NUN ÖYKÜSÜ]

18/83. Ayrıca sana Çift Boynuzlu'yu[4] sorarlar. "Ben size, onun konusunda bir anı anlatacağım" de.
18/84. Evet Biz, yeryüzünde ona, (dilediği) her konuda[5] kendisine yol[6] vererek[7] olanak sağlamıştık.[8]
18/85. Böylece o, bir yol[9] izlemişti,
18/86. güneşin battığı yere ulaşana dek. Onu, balçıklı[10] bir kaynağa[11] batarken bulmuş[12], üstelik (kaynağın) yanında bir topluluk bulmuştu. (Biz, ona), "Ey Çift Boynuzlu! Ya onları ezince uğratırsın ya da onları, koruyarak ele geçirirsin[13]" demiştik.
18/87. (Çift Boynuzlu), "(İnanç konusunda) karaçalan kimseye gelince, biz artık onu ezince uğratacağız, sonra o, kendisini tanınmadık[14] bir ezinç ile ezince uğratacak olan İdisine döndürülecek" demişti.
18/88. "İnanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyen kimseye gelince, artık onun için atanmış bir ödül olacak ayrıca ona, buyruğumuzdan (uygulanması) kolay[15] olanı söyleyeceğiz."
18/89. Sonra (başka) bir yol[16] izlemişti,
18/90. güneşin doğduğu yere ulaşana dek. (Güneş)i, kendileri için (güneş)e karşı örtünecek bir yer[17] yapmadığımız bir topluma doğarken bulmuştu.

---

[1] Yoksa o öksüz çocukların "üvey" babası, çocuklar erginliğe varmadan önce o paraları kendisi bulup yerdi. Duvar, öksüz çocuklara kendi öz ana babasından kalan bir kalıt idi. Bu konuda verilen öğütler için bk. 4/6, 6/152.
[2] Katlanmak*
[3] Bu öykü konusunda değişik görüşler için bk. *Y. Meral, "Mūsā ve Hızır Kıssası"*.
[4] **ḏu al-qarnayn** : iki boynuzlu, iki boynuzu olan, Zülkarneyn. Bu kişinin kim olduğu kesin olarak bilinmez. Tektanrıcı olmayan Makedonyalı Büyük İskender (İÖ 356-323) olduğu ileri sürülür (Taberi), Ahameniş kralı tektanrıcı (Zerdüştçü) olan 1. Darius olduğu da düşünülür.
[5] Sonraki Bildiriler'e bakınca "her yönde", "her doğrultuda" olarak anlamak gerekiyor.
[6] **sababan** : yol, amaç. Sebep*. Ses benzerliği nedeni ile 1 - (Yemen) [**ṭbb**] : yetişkin topraklar. Yetişkin, bilgili kimse, doktor anlamına gelen (Osm) tabip ile köktaştır. 2 - (Yemen) [**ẓbb**] : ele geçirme alanı, bölgesi. Ele geçirilecek topraklar.
[7] dç : yol olarak ne varsa tümünü
[8] Çoktanrıcı Büyük İskender'e Orta Doğu'da (ve Kuran'da) sıcak bakılmasının nedeni, genel olarak ele geçirdiği tüm ülkelerde yaşayan toplumların inançlarına saygı göstermiş olmasıdır. Öte yandan İskender İÖ. 324 yılında, 3. Darius'un kızıyla evlenirken yanında bulunan on bin asker, "Asyalı" kızlarla evlenir. Ahamenişler ise Hürmüz (Ahura Mazda)'ya "tek tanrı" olarak tapanlardı. Yoksa İskender, yaşamının son bir, iki yılını "tektanrıcı" olarak mı bütünledi? Bu konuda bk. 64. Bildiri'nin dipnotu. Oysa, onun ölümünden, üstelik Makedonya İmparatorluğunun parçalanmasından sonra ortaya çıkacak olan Selevkos İmparatorluğu, özellikle 4. Antiokus döneminde bunun tersi yapılacaktır. Yahudiye'de Süleyman'ın tapınağı ele geçirilecek, üstelik Makedonya inanç ve kültürü zorla sokulmaya başlanacaktır. Bu konu Kuran'da 17/7'de anımsatılır. Öte yandan, Özbek öykülerinde İskender, Zülkarneyn ile Lokman Hekim genellikle bir arada bulunurlar (*H.Baydemir, "Özbekistan'da İskender"*).
[9] **sababan**. bk. Bir önceki Bildiri. Ayrıca **sbb** (Habeş, İbr), dönmek, dönüp dolaşmak anlamına gelir. Dolayısıyla **sababan**, dolaşma, gezinti anlamına da gelir; bugünün Türkçesi ile "O, yeni bir tura çıktı" diye de anlaşılabilir.
[10] **ḥamiʾatin** : Bataklık, sazlık; oradan elde edilen balçık. (Yemen) : koyulaşmış süt. (Akat) **ḫammu** (II) : gölet, su birikintisi. (Asur) **ḫammu** (B) : suda yetişen bitki; bataklık. İnsan da bu nesneden (**ḥama-in**) yaratılmıştı (15/26, 28,33).
[11] 1 - Nil. Orta Doğu'da bulunan birisi için, güneşin bir "bataklığa / sazlığa" battığı tek yer, batıdaki Nil Deltası (İskender'in kurmuş olduğu bugünkü İskenderiye bölgesi) olmalıdır. 2 - Fırat ya da Dicle ırmaklarından birinin Basra Körfezine boşaldığı yer. ʿ**aynin**, "ikizlerden biri" diye de anlaşılır. "İki deniz" için bk. 60. Bildiri'nin dipnotu. Göz*. Ayrıca bk. **ladun** "İki yanak". Bu durumda, güneşin oraya battığını görebilmek için bu öykünün, körfezin doğusunda bulunan İran'da (yaklaşık olarak Şiraz bölgesinde) anlatılmış olması gerekir. Bu durumda Çift Boynuzlu kimse, Ahameniş kralı 1. Darius olmalıdır (Taberi).
[12] **wağadahā**. Güçlenmek, güç kazanmak, yürümek, yer açmak gibi olası değişik anlamlar için bk. **wağadā** (65. Bildiri)
[13] **ḥus'nan** : koruyarak / benimseyerek (ele geçirirsin, edinirsin, tutarsın); kucaklarsın. Güzel*. Krş. 42/23.
[14] 18/74. 1 - tanınmadık, bilinmedik; 2 - kör edici (dolayısı ile karanlıkta bırakıcı). 3 - (herkes duysun diye) çok gürültü çıkaran, patlayan. Nakir*
[15] Yasa'nın (Tevrat'ın) yumuşatılmış olanı. Yahudiler'e yöneliktir. Göçötesi dönemli bir kavramdır.
[16] **sababan**
[17] **sit'ran**. **mastūran** : saklanılacak, gizlenecek, örtünecek (17/45, 41/22) yer. 2 - orman, ormanlık yer. (Akat) **sadru** (**sedru**) : düzenli, dizi dizi ağaçlar. 3 - yayılacak yer (?). (Habeş) **satara** (I), **saṭara** : saklama, gizleme; (Habeş) **satara** (II) : kurutmak için güneşe yaymak, (Amhar) **sättärä** : kurutmak için güneşe yaymak; örtüyü yaymak. (Habeş) **śtr**, (Arap) **štr**, (Sür) **sṯr** : yırtmak, kesmek, parçalamak, ikiye bölmek. Genel anlam : Elçi Mehmet'in (benzetme olarak Çift

18/91. İşte böyle (olmuştu)! Üstelik doğrusu Biz, (konu olarak) o (öykü)de ne varsa (aralarında) ilişki kurararak[1] toparlıyoruz.
18/92. Sonra (başka) bir yol[2] izlemişti,
18/93. iki çitin[3] arasına ulaşana dek. O iki (çit)in[4] yanı sıra (düşmanlarına karşı) neredeyse (hiç) bir söz[5] geçiremeyen[6] bir toplum bulmuştu.
18/94. "Ey Çift Boynuzlu! Doğrusu, Yecüc ile Mecüc[7], bu topraklarda bozgunculuk yapıyorlar. Böylece onlarla bizim aramıza bir çit yapman için artık sana bir ödeme yapalım[8] mı?" demişlerdi.
18/95. (Çift Boynuzlu), "İdimin bana verdiği olanaklar (sizinkinden) seçkindir[9]. Siz artık bana güc(ünüz) ile yardım edin, sizinle onların arasına bir dolgu[10] yapacağım" demişti.
18/96. "Bana demir tomrukları getirin". İki yamacın arasını düzleştirince[11], "(Körükle) üfleyin!" demişti. Onu ateş (gibi) yapınca, "Üzerine dökeyim diye bana tunç[12] getirin" demişti.
18/97. Böylece (Yecüc ile Mecüc) onu ne yakıp yıkabilmiş[13] ne de onu delebilmişlerdi.[14]
18/98. (Çift Boynuzlu), "İşte bu (sizin için) İdimden (gelen) bir esirgemedir. Ancak İdimin verdiği Söz[15] geldiğinde Kendisi onu ezecek. Üstelik, İdimin verdiği Söz, gerçekleşecek olandır" demişti.

[SONGÜN'E İNANANLAR İLE İNANMAYANLARIN SONUCU]

18/99. Ayrıca O Gün, Biz, onların kimilerini kimilerine dalga dalga çarparken[16] bırakacağız, ayrıca Boru'ya üflenecek, böylece onları toptan toplayacağız.
18/100. Üstelik O Gün, karaçalanlar için, Cehennem'i serip sunacağız,

---

Boynuzlu'nun) uğradığı, baskı (güneş ışınları) altında olup ondan, oradan kaçamayan, göç edemeyen, korunamayan bir toplum, kent, bölge. Ayrıca bk. 93/2'nin dipnotu.
[1] **ḫub'ran**. 1 - Kendisi konusunda ne varsa, bunlar bilgimiz içindedir, bunları kavrıyoruz. Onun yaptığının (başına gelenlerin, öyküsünün) tümünü biliyoruz. Kavramak*. 2 - Kendi konusundaki öyküleri (birbirine) bağlayarak, aralarında ilişki kurarak toparlıyoruz. Bir araya getirme, ilişki kurma için bk. Haber*. Krş. "Senin (aralarında) ilişki kurup kavrayamadığın [kopuk kopuk] konular" (68. Bildiri).
[2] **sababan**
[3] **l-sadayni** : iki engel, kalın duvar, büğet (çoğul). Tekil olarak **saddan**, 36/9. Bildiri'de (iki kez) örtü, perde, çit diye anlaşılır. Geleneklere göre bunlar iki dağdır. (Yol, yolu, yolda) kapamak, engel olmak, durdurmak, tıkamak. Doğru yere yöneltebilmek için bağ, bahçede suyun önüne koyulan engel. Bu Bildiri'deki değişik anlamlar için bk. *Lane*, *1329*. Akıncı, saldırgan, engel olucu, sürükleyici (iki toplum) anlamı için bk. Şiddet*
[4] saldırgan toplumun
[5] **qawlan** : (Arap) bir söz; (Yemen) bir sözcü, bir konuşucu. (Arap) **ḥawāla** : döndürme, aktarma. Krş. **ḥiwalan** (108. Bildiri)
[6] söz geçiremeyen, sözlerini yayamayan. 2 - Konuşma konusunda bilirkişi (özenli) olmayan. 3 - (oldukları yerden) yayılamayan, genişleyemeyen; 4 - (Çalışma, el işleri konusunda) özensiz olan, anlamayan, titiz olmayan. "Söz anlamayan" diye çevirilir. Yarmak, delmek anlamı için bk. Fıkıh*
[7] **Ya ğuğ wa Ma ğuğ**. Latin dillerinde Gog - Magog. Tevrat'ta beş kez Magog kralı Gog'un adı geçer. Tarihçi Flavius Josephus'a göre bunlar İ.Ö. 7. yy'da yaşayan Sakalar (İskitler)dir. Süryani yazınlarına göre Gog ve Magog'lar Türkler ile Tatarlardır (*D.D. Mingana, "The Early Spread of Chritianity*". Ayrıca bk. *İ. Cerrahoğlu, "Yec'üc - Mec'üc ve Türkler"*. Ayrıca krş. (Akat) **gagû, agagû**, **magāgu** (saldırgan, sinirli, [savaşta] çıkış yapan, atılgan, kısıtlayan)
[8] (Arap) ödeme yapma. Cepten para çıkarma, gider. Harç / haraç / vergi diye çevirilir. 2 - (Akat) [maden eritmek için] çukur (**ḫarāgu**) yapma; 3 - Sana yetki verelim mi? (Yemen) [**ḫrg**] yetkili biri yapma; yetki verme.
[9] Bu deyim Kuran'da Elçi Mehmet için de kullanılır.
[10] **radman** : dolma, dolgu
[11] iki dağın arasını doldurunca, dolma / dolgu yapılınca (bk. bir önceki Bildiri)
[12] **qiṭ'ran** : erimiş bakır diye anlaşılır. 1 - (bir) alaşım; 2 - alaşım yapmak için (demire) katılan bir maden (bakır, çinko, kalay). Kökene bakılırsa, anlamının yan yana yürüyen, pay edilmiş, birbiri peşine takılmış [develer], eritilmiş, damlayan [alaşımlanmış] bir maden olduğu apaçıktır. (Habeş) [**qtr**] : kapatılmış, çivilenmiş, kilitlenmiş anlamları bunun bir alaşım olduğu sanısını destekler. *Lane* ise (erimiş) bakır ya da pirinç diye açıklar. 3 - (Arap, Sami) **qṭr** : katran, zift. Süleyman öyküsü için bk. 34/12. Pekiştirilmiş maden anlamı için bk. (Akat) **katāru** : yardım elde etmek; **kitru** : yardım, destek.
[13] **yaẓharūhu** (18/20). (Yemen) [**dhr**] : (ev, kent, gemi) yakıp yıkmak. 2 - üstüne çıkmak.
[14] Çift Boynuzlu, kötülere karşı duvar çeker; Elçi Mehmet, ise [bir Onucu* olan] Kuran ile kötülüğe (kötü inanca) engel olur!
[15] Songün, Saat.
[16] **yamūğu**. Dalga (kıyıda) çarpmak, boşanmak, dalga dalga ilerlemek, dalga dalgaya çapmak. (Arap) [**mwğ**], (İbr) [**mwg**], (Habeş **mogad**, **mawgad**. Ayrıca (İbr) sağa sola dalgalanarak, ne yapacağını bilemeden ilerlemek. Mecit*

18/101. (o), gözleri Benim Anımsatma'ma örtülü[1] (kalan), ayrıca (onu) işitmeye güç yetirememiş olanlar (için).
18/102. (O) karaçalanlar, Benim kullarımı[2] Ben'den başka egeler olarak edinebileceklerini mi sanıyorlar? Evet, Biz Cehennem'i karaçalanlar için ağırlanma yeri olarak düzdük[3].
18/103. Sen (onlara), "Size, edimler[4] bakımından en çok batanları bildirelim mi?" de,
18/104. "(işte) onlar, Buradaki yaşamda, çabayı koruduğunu sanarken, çabası sapmış olanlardır."
18/105. Onlar, İdi'lerinin Bildiriler'ine, üstelik O'nunla karşılaşma konusunda karaçalanlardır, artık onların eylemleri boşa gidecek. Üstelik Biz, Diriliş Günü'nde onlar için Buluşmayı[5] sürdürmeyeceğiz.
18/106. Bildiriler'ime, ayrıca Elçilerime karaçaldıkları, üstelik (onları) alay konusu edindikleri için işte bu, onların karşılığı (olan) Cehennem!
18/107. Evet! İnanmış, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eylemiş olanlar (unutmasınlar), onlar için ağırlanma (yeri) olarak Firdevs Bahçeleri olacak,
18/108. orada, oradan aktarılmayı[6] istemeden sürekli kalacaklar.
18/109. Sen (onlara), "İdimin sözleri(ni yazmak) için deniz karalkı[7] olsaydı, üstelik bir katını ek olarak[8] getirseydik, İdimin sözleri tükenmeden[9] önce deniz, kesinlikle tükenirdi" de.[10]
18/110. "Ben ancak sizin gibi bir insanım. Bana, tanrınızın bir tek Tanrı olduğu bildirildi. İdisi ile karşılaşmayı uman kimse, artık (ortak koşuştan) arındırıcı[11] eylem eylesin, üstelik İdisini tapışta kimseyi ortak koşmasın" de.

32 - YERE KAPANIŞ DİZİSİ (Secde Suresi)[12]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

32/1. Elif, Lam, Mim.[13]

[KURAN'IN, KENDİSİNE ÖNCEDEN ELÇİ GELMEMİŞ BİR TOPLUM İÇİN İNDİRİLMESİ]

32/2. (Bu), kendisinde kuşku olmayan Bitik'in indirilişi tüm ülkelerin İdisinden (iken),
32/3. yoksa onlar, "Onu, uydurdu" mu diyorlar? Yok! O (Bitik), kılavuzlansınlar diye, senden önce kendilerine uyarıcı gelmemiş olan bir toplumu[14] uyarman için İdinden (gelen) Gerçek'tir.

[ALLAH'IN YARATMA GÜCÜNÜN ANIMSATILMASI]

---

[1] o Gün, o örtü açılacak (50/22). Kör olmak : Tanrısal Işığı görmemek; Kılavuzun ışığını görmediği için Yol'u, kılavuzu gerektiği gibi izleyememek. Onlar bile bile "karanlıklar" içinde kaldıkları, karanlığa büründükleri için o ışığı göremiyorlardı.
[2] Melekler, İsa (4. Bildiri)
[3] anıkladık, kurduk, düzenledik. "Anutmak" (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*; *DLT*)
[4] **aʿmālan**. Eylemlerin sonucu, sorumluluğu. Burada "amaç" olarak anlamak gerekiyor. Krş. (Osm) amel (eylem), emel (amaç).
[5] **waznan** : (bir) ölçü, ağırlık. Önem, değer vermiyeceğiz diye anlaşılır, oysa **nuqīmu** yardımcı eylemi anlam sıkıntısı yaratır (ayakta tutma, sürdürme, dik(il)me). Bakışımdan ötürü, 107. Bildiri'deki **nuzulan** (ağırlama) ile yakın anlamlı olmalıdır. Bk. (Arap) **waw sad ya** : katılmak, bitişik olmak; **waw zay ayn** : adım uydurmak; **waza'a** için bk. 27/17, 27/83, 41/19 ([buluşup] bölük bölük, sıra sıra olma). Dolayısı ile (Duruşma Günü dışında) böyleleri Tanrı'nın yanında olmayacaklar, Kendisi ile birlikte adım atmayacaklar, O'nun eşliği, karşılaması (bk. bir önceki tümce), ağırlaması uzun sürmeyecek anlamına gelmelidir.
[6] **ḥiwalan** : değişiklik, değiştirme. Başka yere yönelme anlamındadır. (Osm) havale edilme. (Arap) **ḥawāla** (döndürme, aktarma). (Habeş) **ḥəwləyā** : ayrılık [benzememe], değişiklik
[7] mürekkep
[8] **madadan** : uzatma, ekleme, destekleme. **maddan** : uzatarak (19/75, 19/79).
[9] tükenmek : alkınmak (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*)
[10] Benzeri bir Bildiri için bk. 31/27.
[11] **ṣāliḥan** (107. Bildiri)
[12] Dizi adı, 15. Bildiri'dendir. Yere kapanmak : 1 - yasaya uymak; 2 - ağlamak. Mescit*
[13] Giriş Simgeleri*
[14] Bilen Bir Toplum İçin*

32/4. Allah, gökleri, ayrıca yeri, ayrıca ikisinin arasında ne varsa altı günde yaratandır. Sonra O, Taht'a kuruldu[1]. Sizin için, O'ndan başka ne ege ne de aracı vardır. Artık öğütlenmeyecek misiniz?
32/5. O, gökten yere (tüm) eylemi[2] yüklenir[3,4], sonra o (eylemin sonucu)[5], sizin sayışınıza göre süresi[6] bin yıl olan bir gün içinde O'na yükselir.
32/6. İşte (O), Gizem'i, ayrıca tanık olunanı bilen, (Yasa'yı) yürütücü[7], (kulları) esirgeyen,
32/7. ne yarattıysa tümünü koruyandır[8]. Ayrıca O, (ilk) insanın yaratılışına balçıktan başladı.
32/8. Sonra onun soyunu[9], bayağı[10] bir suyun[11] özünden[12] yaptı.
32/9. Sonra onu biçimlendirdi, ayrıca ona soluğundan üfledi. Üstelik O sizin için işitme yeteneği, ayrıca görüş yeteneği, ayrıca yürek yaptı. Üstelik siz, ne az iyilikbilirsiniz.

[DİRİLİŞ GÜNÜ'NE İNANMAYANLARIN KINANMASI]

32/10. Üstelik onlar, "Biz, toprağa girip çıktıktan[13] sonra kesinlikle yeniden bir yaratılışta mı olacağız?[14]" derler. Yok! Onlar, İdi'leri ile karşılaşma konusunda karaçalıcıdırlar.
32/11. Sen (onlara), "Sizin için görevlendirilen[15] ölüm Meleği, sizi sonlandıracak, sonra İdinize döndürüleceksiniz" de.
32/12. Üstelik sen, başları bükük (o) kendi yollarını izleyenleri[16], İdi'lerinin önünde, "İdimiz! Gördük, üstelik işittik; arındırıcı eylemler eyleyelim diye artık Sen bizi geri gönder; evet, (şimdi) biz kandık[17]" (derken) bir görecektin!
32/13. Üstelik Biz dileseydik her cana, (kendi) kılavuzlanmasını verirdik[18]. Ancak, Ben'den (gelen), "Ben, kesinlikle Cehennem'i, toptan Cin ile insanlarla dolduracağım" söz(ü)[19] gerçekleşecek.
32/14. Bu (söz verilmiş) Gününüz ile karşılaşmayı unuttuğunuz için tadın artık (ezinci)! Evet, Biz (de) sizi unuttuk. Ayrıca, yapageldiğinizin[20] (kılavuzdan kaçış)[21] konusunda, tadın sonsuz ezinci!

[BİLDİRİLER'E İNANANLARIN ÖDÜLLENDİRİLMESİ]

32/15. Bildiriler'imize ancak, o (Bildiriler), kendilerine anımsatıldığında büyüklenmeyerek düşüp yere kapanan, ayrıca İdi'lerini övgü ile yüceltenler inanır.
32/16. (Onlar), yanlarını döşekten ayırır[1], korkarak[2], ayrıca umarak İdi'lerini çağırır, ayrıca kendilerine verdiğimiz azıktan katkıda bulunurlar[3].

---

[1] kurulmak, binmek, (üstüne) çıkmak. (Tanrı) dinlendi (Tevrat).
[2] eylemin / onarımın / buyruğun sorumlusudur. İşlerin ardından koşan, Evren'in "tamircisi" O'dur. [**dbr**]*, Kadir Gecesi*
[3] **yudabbiru** : önlem alır, tedbir alır, arkasındaan koşar. [**dbr**]*. Gereken düzeni kurar, yönetir, gereken buyrukları verir. **yudabbiru l-amra** (10/3, 10/31). Evren'in düzenini, evren'deki işleri çevirir, yürütür; evren'i düzene sokar.
[4] (Bu gece) içinde Melekler ile Ruh, İdi'lerinin oluru ile her türlü eylem / onarım için inerler (97/4).
[5] yeryüzünün yıllık yoklamasının sonucu. Bu yoklamanın, ayrıca gereken onarımın sayısı çok büyüktür. Bu sonuçları insanoğlu Allah'a iletmeye kalksaydı, bin yıl sürerdi. Melekler onu bir gecede bitirir. Ayrıca bu yükseklik, Allah'ın yüceliğini belirtir (70/4).
[6] ssç : ölçüsü, süresi, uzunluğu (70/4).
[7] eylemi, buyruğu yürüten, uygulatan. Aziz*
[8] **aḥsana**. [**ḥsn**] : korumak; benimsemek; kucaklamak. Güzel*
[9] **naslahu** : "onun nesli". Sonraki kuşakları; (Habeş) (o kimseden) ortaya çıkan, boşalan; onun akıntısı; (Yemen) hayvanın soyu, dölü. Krş. **yansilūna** (36/51) (gömütlerden boşalmak, dökülmek).
[10] değersiz, önemsiz. (Yemen) **mhn** : dışarı gönderme işlemi. Krş. "fışkıran su" (86/6); (Hebeş) **mḥn** : sunulmuş, armağan edilmiş.
[11] döl
[12] 23/12
[13] **ḍalalnā**. [**ḍll**] köküne dayandırılır. (Akat) **dâlu** : gidip gelmek, dolaşmak. Bu anlam için bk. [**zwr**] (102/2); 2 - kova ile su çekmek. Bir nesneyi [kovayı kuyuya] daldırıp yeniden yukarı çıkarmak. Bu kök, (Akat) **dalû**, **dallu** (kova); **dālû** (su çekici kimse; dalgıç bir kuş olan su karatavuğu, dere kuşu) ile köktaştır.
[14] Yaşam, yeniden mi başlayacak? Bugünkü yaşam bittikten sonra yeni bir yaşam mı olacak?
[15] baktırtmak, görevlendirmek, bakan/bakıcı olarak atamak; (Yemen) güvenmek, ısmarlamak (6/89)
[16] Mücrim*
[17] (inancımızda) kesiniz. (Akat) **mukinnu** : tanıklık (ediyoruz).
[18] **hudāhā** : onun kılavuzlanması [edilgen]. Her can, kılavuz edinmeden ilerlemesin; (inanç bakımından) isteyen istediği yere gitmesin; isteyen, istediği kılavuzu seçmesin diye. Herkesin seçim özgürlüğü olsun diye. Yazgı*
[19] "Benim kılavuzluğuma uymayanlar Cehennem'e atılacaklar" diye verilen söz. 11/119, 38/85.
[20] 1 - eyleyedurduğunuz; 2 - amaçlayageldiğiniz
[21] Onlar Tanrısal kılavuzlamadan kaçıp kendi yollarını izliyorlardı (12. Bildiri). Mücrim*

32/17. Ayrıca onlar ne yapageldilerse, bundan ötürü karşılık olarak (ulaşacakları) göz aydınlığı (konusunu) onlardan gizlenilmediğini her can bilir[4].
32/18. İnanmış olan kimse, (kılavuzdan) sapmış[5] olana benzer mi? Onlar eşit değildir.
32/19. Oysa, inanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar), artık onlar ne yapageldilerse (bunun) için kendilerine ağırlanma (yeri) olarak, Barınak Bahçeleri olacak.

[BİLDİRİLER'E İNANMAYANLARIN SONUCU]

32/20. Oysa (kılavuzdan) sapmış olanlar (unutmasınlar), artık onların barınağı, Ateş olacak. Oradan çıkmayı her isteyişlerinde orada (ezince) yeniden başlatılacaklar, ayrıca kendilerine, "Tadın, karalamakta olduğunuz Ateş'in ezincini!" denilecek.
32/21. Ayrıca (Öte'deki) Büyük Ezinç'ten önce onlara - bakarsın, (sapıştan) dönerler diye - Beri(deki)[6] ezinci[7] kesinlikle tattıracağız.
32/22. Üstelik İdisinin Bildiriler'i, kendisine anımsatıldıktan sonra onlardan yüz çeviren kimseden daha çok karartıcı olan[8] kim olur? Evet Biz, kendi yollarını izleyenlerden öç alacağız[9].

[DİRİLİŞ GÜNÜ KONUSUNDA KİMİ YAHUDİLERİN KINANMASI]

32/23. Üstelik, doğrusu Biz, Musa'ya Bitik'i vermiştik. "Artık sen[10] O'nunla karşılaşma konusunda kuşkulanma" (desin diye) ayrıca onu[11] İsrailoğulları'na kılavuz yapmıştık.
32/24. Üstelik onlar (sıkıntılara) katlandıkça ayrıca Bildiriler'imize kandıkça onların içinden, buyruğumuzla (kendilerine) kılavuzluk eden önderler atadık.
32/25. Evet senin İdin, Diriliş Günü'nde, uyuşamadıkları konuda, aralarında açıklık getirecek[12].
32/26. Kendilerinden önce, (şimdi) içlerinde yürüdükleri[13] konutlarda (yaşamış olan) nice kuşakları yok etmiş olmamız onları kılavuzlamıyor mu? Doğrusu bunda, kesinlikle (öğüt alınacak) belirtiler var. Artık işitmeyecekler mi?
32/27. (Bulutlardaki) suyu, kıraç[14] toprağa sürdüğümüzü, ayrıca onunla, kendi davarlarının, ayrıca kendilerinin yedikleri ekinleri çıkardığımızı görmemişler miydi? Artık görmüyorlar[15] mı?
32/28. Üstelik onlar, "Doğrucuysanız (söyleyin), bu Çözüm[16] ne zaman?" derler.
32/29. "Çözüm Günü[17] karaçalıcılara, inançları[18] yarar sağlamayacak, ayrıca onlar bekletilmeyecekler[19]" de.
32/30. Artık sen onlardan yüz çevir, üstelik (o Gün'ü) bekle. Evet, onlar (da) bekliyorlar.

---

[1] **tatağāfā**. Kaykılmayı bırakır, döşekten kalkar. Tekgeçişlidir. (Arap) [**ğf** ʿ] : (ağacı söküp) çıkarma; (Arap) **gaffa** : boşaltma; (Habeş) [**gff**], **gaffa** : yolma, koparma.
[2] başka tanrıya tapmazlar!
[3] **yunfiqūna** : katılırlar, katkı olarak verirler. Bu deyim, Göçötesi döneminde ortaya çıkacaktır. Geleneklere göre de 16-20. Bildiri'ler Medine dönemindendir.
[4] bunu bilmeyen yoktur.
[5] 1- yolda giderken kılavuzdan ayrılma; 2 - kılavuzlanmaya karşı isteksiz olma. Sapmak*
[6] Bugünkü yaşam
[7] Ezinç*
[8] **aẓlamu** : daha çok karanlıkta kalan (?)
[9] Öç Almak*
[10] Tanrı ile karşılaşma konusunda kuşkuda olan İsrailoğlu.
[11] Bitik ya da Musa
[12] **yafṣilu** : ayrıntıları ile açıklayacak, (sorunları) çözecek, sonuçlandıracak. Krş. fasıl, fasletmek (*TDK*). Bu deyim "çözüm" (**fatḥ**) diye geçecektir (28. Bildiri)
[13] Yolculuk sırasında, Mekke'lilerin kervanları yıkılmış kentlerin kalıntılarının içinden ya da yanından geçerken.
[14] **ğuruz** : kıraç, solmuş, verimsiz. Ayrıca, Yedi Uyurlar öyküsünün girişinde yer alır (18/8)
[15] Görmek* : düşünmek; göz önünde canlandırmak
[16] **l-fatḥu** : çözüm. 25. Bildiri'deki Yahudilerin uyuşamadıkları konudaki sorunlarının Allah'ça çözülmesi, açıklık getirilmesi. Krş. **l-fātiḥīna** (7/89): çözen, **if'taḥ** (7/89) : sen çöz.
[17] **yawma l-fatḥi** : Çözüm Günü, Açılış Günü. Kendini göstermeyen Tanrı'nın açığa çıkıp baldırını (Kendisini) sergileyeceği gün (?). (Grek) **apokálupsis**.
[18] 1 - o gün inanmış olmaları (40/85); 2 - Allah'a ara sıra inanmaları (ortak koşmaları)
[19] Ezince uğratılmaları için kendilerine süre tanınmayacak

41 - AÇIKLANMIŞ DİZİSİ (Fussilet Suresi)[1]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

41/1. Ha, Mim[2].

[ORTAK KOŞUCULARIN KINANMASI]

41/2. (Bu), esirgeyen Rahman'dan (gelen) bir açıklama[3],
41/3. (Bitik'ten) uzak tutulmuş bir toplum için[4] Bildiriler'i açıklanmış bir Bitik, Arapça bir Okuma[5],
41/4. bir muştucu[6], ayrıca bir uyarıcı(dır). Ancak onların çoğu yüz çevirdi. Artık işitmiyorlar.
41/5. Üstelik onlar, "Bizi çağırdığın konuya karşı, yüreklerimizde bir örtü, üstelik kulaklarımızda bir delik[7] var, ayrıca bizimle senin aranda bir uzaklık[8] var. Sen artık (kendi yolunda) uğraş[9], kuşkusuz biz (kendi yolumuzda) uğraşıyoruz" dediler.
41/6. Sen (onlara), "Ben ancak sizin gibi bir insanım. Bana, Tanrınızın bir tek tanrı olduğu bildirildi. Artık O'na karşı dosdoğru olun, ayrıca O'ndan yarlıganma dileyin. Üstelik yazıklar olacak (o) ortak koşuculara!" de,
41/7. "(o), Ödün[10] vermeyen, ayrıca Öte (yaşam) konusunda o karaçalanlara!"
41/8. "Evet! İnanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar), onlar için kesintisiz bir ödül olacak."

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜNÜN ORTAK KOŞUCULARA ANIMSATILMASI]

41/9. "Evet siz, yeri iki günde yaratana kesinlikle karaçalıyor, üstelik O'na dengeşikler[11] mi türetiyorsunuz? (Oysa) O, tüm ülkelerin İdisidir" de.
41/10. Üstelik O, onun üstüne dikilmiş[12] dağlar yaptı, ayrıca onu kutsadı[13], ayrıca orada, onun[14] görevlerini[15], eşit dört günde belirledi. (İnceliklerini) soranlar[16] için (sen şöyle söyle) :
41/11. Sonra Kendisi göğe, o (gök), bir duman[17] iken kuruldu, ayrıca ona, ayrıca yeryüzüne, "İster istemez, ikiniz gelin!" dedi. (O) ikisi, "İsteyerek geliyoruz" dediler.
41/12. Böylece iki gün içinde onları yedi gök olarak gerçekleştirdi, ayrıca her göğe kendi işini bildirdi. Ayrıca en yakın göğü, korumak için[18] lambalarla süsledik. (İşte) bu, (O) yürütücü[19] olanın, bilenin düzenlemesidir!

---

[1] Bölüm adı, 3. ve 44. Bildiriler'den alınmıştır. Açıklanmış Bildiriler anlamındadır.
[2] Giriş Simgeleri*
[3] İndirmek*
[4] Bilen Bir Toplum İçin*. Kendilerine önceden Uyarıcı gelmemişti (32/3).
[5] **qur'ānan** : bir okuma, bir Kuran
[6] muştu taşıyan, veren. bk. İncil*
[7] 18/57
[8] **ḥiğābun** : uzaklık, ayrılık. Gergi*. Aramızdaki (inanç) uzaklığından ötürü birbirimizi artık anlamıyor, birbirimizi işitmiyoruz.
[9] yola koyulma, koşuşturma anlamları için bk. Eylemciler*
[10] l-**zakat.** Bu sözcüğünün tek başına geçtiği az sayıdaki Bidiriler'den biridir. Genel olarak **ṣalat** ile yan yanadır.
[11] **andādan**. Dengeşik*
[12] dikilmiş, çakılmış, sağlamca yerleştirilmiş
[13] yeşertti, verimli, sulak kıldı. Bereket*
[14] yeryüzünün
[15] **aqwātahā** : onun yaşam / azık kaynakları diye anlaşılır. Oysa bu sözcük Kuran'da yine bu konuda en az yirmi kez geçen **saḫara** [**sin ḫa rā**] (ödevlendirme, işletme) ile eş anlamlıdır (Örneğin 13/2, 14/32). Bu nedenle **muqītan** (4/85) görevli, bekçi, bakıcı diye anlaşılır. Köken (Arap) **qatā** *:* birisinin görevlisi olma. (Yemen) **m-qtw-y** : görevde olan biri (görevli). (Yemen) **qtw** ile türevleri genel olarak, kahya, görevli, kralın özel işleri ile sorumlu olan kimse, sağ kol gibi anlamlara gelir.
[16] 2 - bu konuda alay edenler; çamur atanlar. Sormak*
[17] **duḫānun** : duman (44/10). O an için belirlenmemiş olan, karmakarışık olan. Ay, güneş ve yıldızlar ne yapacaklarını, nereye yerleşeceklerini, ödevlerini bilmiyorlardı. Doğa'nın yasaları belirlenmemişti.
[18] korunsun diye. Şeytan'lardan (suçlu Meleklerden) korumak için (37/6-7). Göğü (Yüce Kurulu) korumak için konulan lambaların (yıldızların) sayısı yedidir, ayrıca o yıldızlar, suçlu Melekler için bir tür tutuklu evidir (İdrisin Bitiği 21/3)
[19] Yasayı yürütücü, yasayı uygulatan; komutan. Aziz*

[İNANMAMIŞ OLAN GEÇMİŞTEKİ TOPLUMLARIN ÖRNEKLERİ]

41/13. Ancak yüz çevirirlerse sen artık (onlara), "Ben sizi, Ad, ayrıca Semud'ların yıldırımına benzeyen bir yıldırım (ile) uyarıyorum" de.
41/14. Hani onlara, önlerinden, ayrıca arkalarından[1], "Ancak Allah'a tapın" (diyen) Elçiler gelmişti. Onlar, "İdimiz dileseydi kuşkusuz Melekler indirirdi. Sizinle ne gönderildiyse biz onu yadsıyoruz" demişlerdi.
41/15. Böylece Ad'lara gelince, artık onlar, bitmeksizin[2] yeryüzünde büyüklenmiş ayrıca, "Bizden daha güçlü kimdir?" demişlerdi. Üstelik onlar, belirtilerimizi[3] dışlayadururken, onları yaratan Allah'ın güçlülük bakımından kendilerinden daha dışlayıcı[4] olduğunu görmemişler miydi?
41/16. Böylece onlara, aşağılayıcı ezinci Buradaki yaşamda tattıralım diye uğursuz[5] günlerde üzerlerine keskin[6] bir yel[7] göndermiştik. Üstelik, Öte'nin ezinci kesinlikle daha çok aşağılayıcıdır, ayrıca onlar yardım görmeyecekler.
41/17. Böylece Semud'lara gelince, onlara (da) kılavuzluk etmiştik, ancak onlar körlüğü[8], kılavuzlanmaya yeğlediler. Böylece kendilerini, (suç olarak) ne kazanageldilerse buna karşılık, aşağılayıcı ezincin yıldırımı yakalamıştı.
41/18. Ayrıca Biz, inanmış olan, ayrıca sakınagelen kimseleri kurtarmıştık.

[YADSIYANLAR İÇİN CEHENNEM EZİNCİNİN BETİMLENMESİ]

41/19. Üstelik Allah'ın düşmanlarının, böylece bölük bölük olup[9] Ateş'e (doğru) toplanacakları Gün,
41/20. o (Ateş)'e varana dek[10], (ölmeden önce) onların yapageldikleri konuda, onların işitmeleri, ayrıca görüşleri, ayrıca derileri[11] kendilerine karşı tanıklık edecekler.
41/21. Ayrıca onlar derilerine, "Neden bize karşı tanıklık ettiniz?" diyecekler. (Derileri), "Bizi, tüm nesneyi söyleten[12] Allah söyletti. Üstelik sizi ilk kez O yaratmıştı, üstelik O'na döndürülecektiniz" diyecekler.
41/22. Üstelik siz, görüşünüz, ayrıca işitmeniz size karşı tanıklık etmesin diye kendinizi (o duyulardan) saklamıyordunuz. Üstelik siz, sizin neler yaptığınızın çoğunu Allah'ın bilmediğini sanıyordunuz.
41/23. Üstelik, İdiniz konusunda - bu sizin sandığınız sanınız - sizi (Çukur'a) düşürdü, böylece batkıya uğrayanlardan oldunuz.
41/24. Artık düşünürlerse[13] (anlayacaklar), artık onların (konak) yeri, Ateş olacak (diye). Üstelik onlar, aklanılmak isterlerse[14] onlar, aklanılanlardan olmayacaklar.
41/25. Ayrıca onlara, (eylem olarak) önlerinde ne varsa, ayrıca arkalarında ne varsa[15] bunları süsleyen arkadaşlar[16] belirledik[17]. Üstelik kendilerinden önce (gelip) geçmiş, Cinler, ayrıca insanlardan (oluşan) toplumlar için (verdiğimiz) söz, kendileri için gerçekleşti. Evet, onlar batkıya uğradılar.

[YADSIYANLARIN GÖRECEĞİ EZİNÇ - İNANANLARIN ÖDÜLÜ]

---

[1] onlar yaşarken, ayrıca geçmişteki kuşaklar için
[2] 1 - doğru olmadan; 2 - bitişi olmadan. Gerçek İle*. Göçötesi deyimlerindendir.
[3] tansıklarımızı, Bildiriler'imizi; Dürük Yapraklarımızı
[4] 1 - güçlü; 2 - kovucu, döndürücü, sürükleyici, dönüştürücü (15. Bildiri). Şiddet*
[5] **naḥisātin** : uğursuz, kurak dönem. **nuḥāsun** (55/35) (erimiş? bakır) ile **naḥsin** (54/19) sözcüğünün anlamına bakılırsa yakıcı, kurutucu, kurak bir dönem anlamındadır. Köken (Habeş) : (sıcak) Ağustos ayı [Ramazan]. Arapça : (kızıl) bakır. (Habeş) : (uğursuzluk getiren) büyücü; 2 - (Akat) **naḫāsu** : geri çekilmek; **niḫistu**: iyiklerin geri gitmesi, geri akımı.
[6] **ṣarṣaran** (69/6) : delici, kesici, yarıcı
[7] yağmur beklerken, yağmur getirmediği gibi toprakları daha çok kurutan yel.
[8] kör olmak : kılavuzun tuttuğu ışığı görmek istemeyip karanlıkta yol almak.
[9] **yūzaʿūna**. Sıra sıra dizilerek toplanmak deyimi için bk. 27/17.
[10] Ateş'e varmadan önce, Duruşma sırasında.
[11] Tinin (canın) giysisi olan deri. Giysi*
[12] her nesneye söyleme, konuşma yeteneği veren
[13] Bu Yaşam'da suç işleyenler. Katlanmak*
[14] **yastaʿtibū**. **ʿayn tā bā** : (Arap) (suçsuz olduğunu ileri sürerek) ant içmek; (Yemen) [**ʿtb**] : ant içmek; (Habeş) **ʿataba** : [doğrulamak için, bitirmek / son vermek için] damga vurmak, mühür basmak; (Habeş Hristiyan) kutsa(n)mak için, (bir eylemi) bitirmek için haç çıkarmak. 16/84, 30/57, 41/24, 45/35. Son Mekke dönemindendir.
[15] ne yapmakta oldukları, ayrıca ne yapmış oldukları. Şimdiki ve geçmişteki eylemleri (20/110).
[16] Şeytanlar. Benzer bir Bildiri için bk. 43/36.
[17] **waqayyaḍnā** : (görev için) atadık (43/36).

41/26. Ayrıca, karaçalanlar kimseler, "Tuzağa düşersiniz[1] diye bu Kuran'ı dinlemeyin, ayrıca (başkalarına) onun konusunda boş sözler söyleyin[2]" derler.
41/27. Böylece Biz (o) karaçalanlara, dışlayıcı[3] bir ezinci kesinlikle tattıracağız, ayrıca Biz, kesinlikle onları, yapageldiklerinin en çok (yüz) karartıcı olanını ile ödeyeceğiz.
41/28. Böyle (olacak)![4] Ateş, Allah'ın düşmanlarının karşılığı olacak. Bildiriler'imizi dışlamış[5] oldukları için orada onlar için Sonsuzluk Konutu[6] olacak.
41/29. Ayrıca, (Duruşma Günü'nde o) karaçalan kimseler, "İdimiz! Kendilerini ayaklarımızın altına koyalım böylece en aşağılık olanlardan olsunlar diye Cinlerden, ayrıca insanlardan, bizi saptıran o ikisini[7] bize göster" diyecekler.
41/30. Doğrusu, "Bizim İdimiz Allah'tır" diyen, sonra dosdoğru kalanlar (unutmasınlar) onların üstüne, "Korkmayın, ayrıca üzülmeyin, üstelik size söz verilen Cennet'in muştusunu alın" (diyecek olan) Melekler inecek,"
41/31. "biz Buradaki yaşamda, ayrıca Öte'de sizin egeniziz, üstelik orada sizin için canınız ne isterse olacak, ayrıca ne dilerseniz, sizin olacak",
41/32. "(ayrıca bütün bunlar), (O) yarlıgayanın, esirgeyenin ağırlaması olarak" (diyecekler).
41/33. Konuşucu biri olarak[8], Allah'ı çağıran, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyen, üstelik "Evet ben, boyun verenlerdenim" diyenden (daha çok) benimsenecek[9] kim vardır?
41/34. Üstelik benimseme ile karalama eşit değildir[10]. (Karalığı)[11], benimsenecek olan (bir tutum) ile sav[12]. Böylece (bir de bakarsın), seninle kendi arasında düşmanlık (sokan) kimse, kısırgan biri gibi oluverir.
41/35. Üstelik buna[13], ancak düşünenler[14] kavuşturulur. Ayrıca buna ancak (sözü) bütünlenecek olan (ödülden) bir pay[15] alacak olanlar kavuşturulur.
41/36. Ayrıca Şeytan'dan[16] (gelen) bir kışkırtı, seni kışkırtırsa[17] sen artık Allah'a sığın. Evet O, işitendir, bilendir.

[TANRISAL BELİRTİLERDEN OLAN AY'A, GÜNEŞE TAPANLARIN YERİLMESİ]

41/37. Üstelik gece ile gündüz, ayrıca güneş ile ay, O'nun belirtilerindendir. Birisine tapacaksanız, ne güneş ne de ay için yere kapanın, üstelik onları yaratan Allah için yere kapanın.
41/38. Artık onlar büyüklenirlerse (unutmasınlar), senin İdin'in yanında olanlar[18] usanmadan, gece gündüz O'nu yüceltirler.[19]
41/39. Ayrıca (kuraklıktan) çatlamış olarak[20] gördüğün yeryüzü, O'nun belirtilerindendir. Böylece Biz onun üzerine su indirdiğimizde o, kımıldar, üstelik kabarır. Ona yaşam veren, ölülere kesinlikle yaşam verecek olandır. Evet O, her konuda erklidir.[21]

---

[1] **taġlibūna**. 1 - üstün gelirsiniz, üstün gelesiniz diye çevirilir; yorum sıkıntısı yaratır; 2 - [Kuran'a inanıp] avlanırsınız, aldatılırsınız; tuzağa düşersiniz. (Arap) **ġalab**, (Habeş) **galaba** : ağ ile balık avlamak; (Amhar) **maglab** : düzenek (tuzak) kurucusu. Yürek*.
[2] **wal-ġaw**. Boş / anlamsız söz söylemek. Geveleyerek, gevezelikle (**bil-laġwi**) içilen ant için bk. 2/225, 5/89.
[3] kovucu, döndürücü, sürükleyici, dönüştürücü. Şiddet*
[4] **ḏālika**. Amin*
[5] **yaǧḥadūna**. Anlam ve ses bakımından krş. Cihat*. Krş. "dışlayıcı ezinç" (27. Bildiri).
[6] içinde sonsuzca, ölünmeden kalınacak konut. Cehennem.
[7] Cin : karaçalıcıların elebaşı, Yalancı Elçi (?); insan : o elebaşını yakından izleyen biri, onun yardımcısı.
[8] **qawlan** : bir konuşucu, bir sözcü (Yemen)
[9] (Allah'ı, tek tanrı olarak) benimseyen, koruyan; Allah'ça benimsenecek, korunacak olan kul. Güzel*
[10] 2 - (Allah'ı) benimseyiş ile (Allah'a) karaçalış.
[11] 1 - kötü tanrıyı; 2 - inanç bakımından seni dışlayan, senin yüzünü karartan kimse
[12] 2 - (Kötü tanrıyı), benimsenecek / (tekliği) korunan (Allah ile) savuştur (23/96).
[13] benimsenecek bir davranışa, böyle bir tutuma
[14] düşünüp, olaylar arasındaki ilişkileri görenler; yorumlayanlar. Katlanmak*
[15] **ḥaẓẓin** : pay, mut (28/79); 2 - Cennet topraklarından verilen "tapu". Derece*
[16] 29. Bildiri'deki karaçalanların elebaşı
[17] **nūn zāy ġayn** : kışkırtma, dürtmek, arasını bozma, arasını açma (7/200, 12/100, 17/53).
[18] Melekler diye yorumlanır. Oysa bu bağlamda (37-40. Bildiriler) ay ve güneş olarak da anlaşılabilir.
[19] Kendilerinin taptığı, yücelttiği ay ile güneş, Allah'ı yüceltenlerdir. Allah, onların yücelttiği nesnelerden daha yücedir.
[20] **ḫāšiʿatan** : (Arap) (bakışlar) yere bükük (68/43, 70/44); (Arap) **ḥaṣṣa** : kesmek, ayırmak; (Habeş) [**ḥṣṣ**] azalmak, küçülmek (aşağılanmış); (İbr, Akat) yarık, çatlak. Krş. **waḫašaʿat** (sesi kısılmış, sesi kesik) (20/108). Kısırlaşmış, verimsizleşmiş (?)
[21] **qadīrun**. 1 - ne varsa, yapabilendir. 2 - Solarmış, kötüleşmiş olan ne varsa ayaklandırandır, diriltendir. Kadir*

41/40. Evet! Bildiriler'imizi saptıranlar[1], Biz'den saklı değiller. Diriliş Günü'nde, Ateş'e atılan mı seçkindir, yoksa güven içinde gelen kimse mi? Ne dilerseniz yapın. Evet! O, ne yaptığınızı görendir.

[OKUMA'NIN ARAPÇA OLARAK İNDİRİLİŞİNİN DOĞRULANMASI]

41/41. Evet! Anımsatma'ya karaçalanlar o, kendilerine geldiğinde (onu anlayamadılar). Üstelik o, kesinlikle (Yasa'yı) yürütücü[2] bir Bitik'tir.
41/42. Bilge, üstelik saklanmış[3] olan (bir Bitikten) (gelen) bir açıklama[4] (olmasından ötürü), yanlışlık[5], ona ne önünden ne arkasından gelir[6].
41/43. Senden önceki Elçilere ne söylendiyse, sana (onun) başkası söylenmedi. Evet, senin İdin, kesinlikle yarlıgaması olandır, üstelik acı bir karşılık verişi olandır.
41/44. Üstelik Biz onu, yabancı[7] (dilde) bir Okuma yapsaydık, kesinlikle "Neden onun Bildiriler'i (bize, anlayacağımız bir dil ile) açıklanmadı[8]? Yabancı (bir dil), ayrıca Arap (bir Elçi) (olur)mu?" diyeceklerdi. Sen (onlara), "İnananlar için bu, bir kılavuz ayrıca bir sağaltmadır[9]" de. Oysa (o) inanmayanlar (unutmasınlar) - onların kulaklarında bir delik[10] var, üstelik o, onlarda bir körlük (yarattı) - (böylece) onlara uzak bir yerden sesleniliyor(muş gibidir).

[OKUMA KONUSUNDA KUŞKUDA OLANLARIN YERİLMESİ]

41/45. Ayrıca doğrusu Biz, Musa'ya Bitik vermiştik. Ancak onun konusunda uyuşmazlığa düşüldü. Üstelik senin İdin'den önceden (verilmiş) bir Söz olmasaydı[11], aralarında kesinlikle yargı verilirdi[12]. Doğrusu onlar, kuşkulanarak onun konusunda kesinlikle karmaşıklık içindeler[13].
41/46. Kim (ortak koşuşa karşı) arındırıcı eylem eylerse artık kendisi içindir ayrıca kim (Bize karşı) karacılık[14] yaparsa artık kendisine karşıdır. Üstelik İdin, kullara karşı karalayıcı[15] değildir.
41/47. Beklenen (olayların)[16] bilgisi O'na yansıtılır[17]. O'nun bilgisi olmaksızın yemişler yenlerinden[18] çıkmaz, ayrıca hiçbir dişi, gebe kalmaz[19], ayrıca doğurmaz. Üstelik O'nun, "Ortaklarım nerede?" diye onlara sesleneceği Gün, "Sana, aramızda (bu konuda) hiçbir tanık olmadığını haykırırız[20]"diyecekler.
41/48. Üstelik onların önceden (yardım için) çağırageldikleri[21] ne ise o, onlardan uzaklaşacak, üstelik kendileri için kaçacak hiçbir yer olmadığını anlayacaklar.

[İNSANIN KAYPAKLIĞI]

41/49. İnsan, (Tanrı'dan) kayra[1] istemekten[2] usanmaz. Ancak, kötülük kendisine el atarsa artık kötümser[3] olur, umutsuzlanır.

---

[1] **yul'ḥidūna** : (gidilen yolu), anlamı değiştirme, başka kılığa sokma, niteliğini değiştirme (7/180, 16/103), **bi-il'ḥādin** (22/25)
[2] ʿ**azīzun** : 1 - güçlü, üstün. 2 - egemenin verdiği yargıyı, buyrukları uygulattıran (12/30). Aziz*
[3] **ḥamīdin** : (Akat) **ḫamādu** : saklamak; bir yere koymak, bir yerde biriktirmek; **ḫamdum** : saklanmış. (Kuran'ın kökeni), Saklı Yazıt'tadır (85/22). Övgü*
[4] **tanzīlun** : (yavaş yavaş) açığa çıkış, açığa koyuş, sızdırma, damlatma.
[5] inanç bakımından gerçek olmayan, çürük, temelsiz, yanlış.
[6] Kuran, ancak bir Elçi'nin sözleri olmuş olsaydı, yanlışlıkları içerebilirdi.
[7] Arapça olmayan
[8] **fuṣṣilat**. Dizi adı bu sözcükten gelir.
[9] **wašifāun** : (sayrılıktan sonra) iyi olma, sağalma, onma. Yanlış inancın iyileştirilmesi.
[10] 18/57
[11] 42/14.
[12] o sorun orada biterdi. Allah gereken yargıyı verirdi.
[13] Tevrat konusunda ayrılığa düştüklerinde kimin doğru söylediği, kimin yanlış söylediğini bilemez oldular.
[14] **asāa**. 45/15. 1 - Ortak koşarak Bizim yüzümüzü karartırsa, Bizi üzerse. 2 - "Kara yüzlü" put edinirse (?). Karalık*
[15] **biẓallāmin**. Yargı Günü'nde Allah, kulların edimlerine karaçalmayacak.
[16] beklenilen, umulan, amaçlanan olay. Saat*
[17] **yuraddu**. 1 - (Arap) [**rdd**] döndürmek, yansıtmak, aktarmak (4/59); 2 - (Akat) **radādu** : kovalamak, izlemek; **raddādu** : izci, izleyici, kovalayıcı.
[18] **akmām** (55/11).
[19] bu konuda bk. Kadir Gecesi*
[20] 2 - onaylarız.
[21] Allah'ın ortakları

41/50. Üstelik, doğrusu ona bir sıkıntı el attıktan sonra, kendisine Biz'den (gelen) bir esirgeme tattırsak kesinlikle, "Bu benim (payım)dır[4], ayrıca ben, Saat'in (gelip) dikileceğini sanmıyorum, üstelik İdime döndürülürsem (bile) kesinlikle O'nun yanında benim için atanmış (bir ödül) olacak" der. Böylece Biz kesinlikle (o) karaçalan kimselere, ne yaptıklarını kesinlikle bildireceğiz, ayrıca kesinlikle Biz onlara, kuşatıcı[5] bir ezinci kesinlikle tattıracağız.
41/51. Ayrıca Biz insana gönenç sağladığımızda o, yüz çevirir, üstelik yan yan sıvışır (gider)[6]. Ayrıca kendisine bir kötülük el attığında artık o, (Bize karşı) bol çağırışlı biri olur.

[DİRİLİŞ KONUSUNDA DEĞİŞİK İNANÇLI BİR TOPLUMUN KINANMASI]

41/52. Sen (onlara), "(İnanmayan toplumunuzu) gördünüz[7] mü? Bu (Kuran) Allah'tan ise, sonra siz ona karaçaldıysanız, uzak bir ayrılışta[8] olandan daha çok sapıtan (sizden başka) kim olacak?" de.
41/53. Gerçeğin bu olduğu, kendileri için apaçık olana dek onlara Bildiriler'imizi (anlatıp onların), ülkenin tümü[9] içinde ayrıca kendilerinin (toplumu) içinde görülmesini sağlayacağız[10]. Ayrıca senin İdin'in her konuya tanık olması[11] yeterli değil midir?[12]
41/54. Onlar İdi'leri ile karşılaşma konusunda kuşku içindeler (mi), değiller mi; doğrusu O, her konuyu denetleyen[13] (mi), değil mi (buna tanık olacağız)!

45 - DİZ VURAN DİZİSİ (Casiye Suresi)[14]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

45/1. Ha, Mim.[15]

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜNÜN BELİRTİLERİ]

45/2. Bitik'in indirilişi, (Yasa'yı) yürütücü, bilge olan Allah'tandır.
45/3. Evet! Göklerde, ayrıca yerde inanıklar için kesinlikle belirtiler[16] var.
45/4. Üstelik sizin yaratılışınızda ayrıca O, ne yarattıysa (onu, yeryüzüne) dağıtmasında, kanmış bir toplum için belirtiler var.
45/5. Ayrıca gece ile gündüzün almaşıklığı[17], ayrıca geçim[1] olarak gökten Allah ne indirdiyse onunla, ölümünden sonra yere yaşam vermesi, ayrıca yellerin (her yöne doğru) dağıtılması[2], algılayan bir toplum için belirtilerdir.

---

[1] seçkin olmayı; seçkin bir durumu. Tanrı'dan istenilen "kayra, üstünlük" anlamındadır. Hayır*
[2] dua etme : (Arap) (istemek için tanrıyı) çağırma; (Yemen) (tanrının) bilmesini sağlama, (tanrıya) bildiride bulunma.
[3] karamsar; (Habeş) kıskanç, bağnaz
[4] bu benim alacağım idi; bu bana olan bir borç idi
[5] kuşatıcı, bağlayıcı; (su, yanardağ külü ile) örtücü.
[6] **wanaā**. (Yemen) [**nẖy**] : (su birikintisi) akmak / akıtmak, sızdırmak. Üç kez Mekke döneminde yer alır (6/26, 17/83).
[7] görmek : krş. göstermek (bir sonraki Bildiri).
[8] **šiqāqin** : ayrılık, kopukluk; düşünce ayrılığı, bölünme, parçalanma
[9] **al-āfāqi** : ufuklar. Çoğul olarak kullanıldığında, "Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak!" tümcesindeki "şafaklar" gibi, şafağın görüldüğü her yer, yurt, ülke, bütün topraklar anlamındadır, güneşin doğduğu yer değil. (Yemen) [ʾ**fq**] : denetim altında tutmak; kısıtlamak; yönetim gücünü uygulamak. Bu da denetim altında olan topraklar, ülke [egemenin toprakları] anlamına gelmelidir. 53/7. Bir ülkenin doğu bölgelerinde ayrıca batı bölgelerinde olan kesimlerinin tümü için o ülkenin "doğuları ve batıları" deyimi için bk. 7/137. "Tanrı, doğunun, ayrıca batının İdisidir" (73/9); O, "doğuların" İdisidir (37/52).
[10] ssç : göstereceğiz
[11] 1 - (olaylara) tanık olan; 2 - (Elçisine) yardımcı olan. Tanık*
[12] Bildiriler anlatıldıktan sonra Allah, kimin inandığını, kimin inanmadığını bilecek. Bunu Allah'tan gizleyemeyecekler. Tanrı buna tanık olacak.
[13] denetleme, denetim altına alma [kuşatma], yoklama. Kavramak*
[14] Dizi adı, 28. Bildiri'den alınmıştır. "Diz Çöken" (Hüseyin Atay).
[15] Giriş Simgeleri*
[16] Tanrı'nın yaratma gücünün izleri, kanıtları; (Habeş) örnekleri
[17] durmaksızın bir nesnenin ötekisi ile değiştirilmesi, birbiri ardından getirtme. İki nesnenin almaş olması.

[TANRI'NIN BELİRTİLERİNE İNANMAYANLARA GÖZDAĞI VERİLMESİ]

45/6. İşte bunlar, sana doğru olarak anlattığımız Allah'ın belirtileridir. Artık, Allah(ın, bu anlatılan belirtilerin)den, ayrıca Bildiriler'inden sonra hangi söze inanacaklar?
45/7. Yazıklar olsun (suç ile) kirlenmiş her yalancıya,
45/8. kendisine anlatılan Allah'ın Bildiriler'ini işiten, sonra onları hiç duymamış gibi büyüklenerek direnene[3]! Artık sen ona üzücü bir ezinci muştula.
45/9. Üstelik o, Bildiriler'imizden bir konuyu (başka türlü) bildiğinde[4], onları alay konusu edinir. İşte bunlar için alçaltıcı bir ezinç olacak.
45/10. Cehennem (kapısı), onların ardında (kalmış gibidir)[5]. Ayrıca ne onların kazandığı[6] nesne, ne de ege (olarak) Allah'ın dışında edindikleri nesneler, hiçbir konuda kendilerini korumayacak. Üstelik onlar için süreduracak bir ezinç olacak.
45/11. Bu (Bildiriler), bir kılavuzlamadır. Üstelik İdi'lerinin Bildiriler'ine karaçalanlar için acıtıcı bir pislik[7] ile ezince uğratılış olacak.
45/12. Oysa iyilikbilir olasınız diye Allah, Kendisinin buyruğu ile içinde gemiler yüzsün, ayrıca Kendisinin kayrasından (verdiklerini) [8] amaçlayasınız diye denizi, sizin için ödevlendirendir.[9]
45/13. Üstelik, göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa - tümü O'ndan (gelir) - O (onları) sizin için ödevlendirdi[10]. Doğrusu bunda, düşünen bir toplum için kesinlikle belirtiler vardır.

[İNANMAYANLARIN, AYRICA KİMİ YAHUDİLERİN KINANMASI]

45/14. Sen inananlara söyle : "Bir topluma[11] kazanageldiklerinin karşılığını Kendisi vermesi için, Allah'ın Günleri'ni[12] beklemeyenleri[13] yarlıgasınlar[14]."
45/15. Kim (ortak koşuşa karşı) arındırıcı eylem eylerse artık kendisi içindir, ayrıca kim (Bize karşı) karacılık[15] yaparsa artık kendisine karşıdır. Sonra İdinize döndürüleceksiniz.
45/16. Üstelik, doğrusu Biz, İsrailoğulları'na Bitik'i, ayrıca bilgeliği[16], ayrıca Salıkçılığı verdik, ayrıca onları, (azığın)[17] iyicil olanından (vererek) azıklandırdık[18], ayrıca onları tüm ülkelerin üstünde tuttuk[19].
45/17. Ayrıca kendilerine Buyruk'tan[20] (gelen) Belgeler verdik. Oysa onlar, ancak kendilerine bilim geldikten sonra aralarında çekişerek[1] ayrılığa düştüler[2]. Evet! Diriliş Günü, senin İdin, uyuşamadıkları konuda onların arasında yargı verecek.

---

[1] **rizqin** : geçim, azık. Bu bağlamda su diye anlaşılır. (Habeş) **rasḥa** (II) : ıslak olma; **rəsəḥt** (dişil), **rəsuḥ** (eril) : ıslak. Azık*
[2] **wataṣrīfi**. Dağıtma, saçma, dönüştürme. Sarraf*
[3] 2 - (Akat) **sarāru** : tartışma; yalan olduğunu ileri sürme
[4] **ʿalima** : o bilir. 1 - (Başka Bitiklerde değişik anlatıldığı için; Bildiriler'imiz içinde anlatılan konuların kimisini (başka türlü) biliyorsa; 2 - Bildiriler'imizdeki bir konu, kendisine önceden gizli kalmış ise, bilmiyorsa, anlayamıyorsa. (İbr, Habeş) [**ʿlm**] : gizli olmak. Gözden yok olmak. O Bildiriler anlam bakımından "örtülü" ise.
[5] Onlar Cehennem'e bir adım atmış gibidir. Cehennem'in kapısı onların ardında kalmış gibidir. Onların Cehennem'e gidişleri kesindir. Gelecekte kesinlikle olacak olaylar için Kuran'da geçmiş zaman kullanılır. Bu olaylar olup bitmiş gibi gösterilir.
[6] 1 - edindikleri, biriktirdikleri varlıklar; 2 - (Habeş, Akat) yonttukları, biçtikleri (putlar)
[7] **riğzin**. Değişik anlamlar için bk. Pislik*
[8] denizcilik ve deniz ürünleri. Deniz kıyısında yaşayan bir topluma yönelik olmalıdır.
[9] Mezmur 104/25,26.
[10] Mezmur 104/27
[11] Yahudi toplumu
[12] 1 - (Yahudiler) Allah'ın, inanmayanlar üzerine yengisi, Allah'ın öç alacağı günler; 2 - Geçmişte Allah'ın suçlu toplumlar üzerine yengisi. Allah'ın suç işleyen bir toplumu, başka bir toplum aracılığı ile ezince uğratması (14/5-8). Allah'ın Günleri*
[13] geleceğini, olacağını beklemek, ummak.
[14] Karşılık verecek olan Allah'tır. Onları bağışlayın ve onları Allah'a bırakın.
[15] **asāa**. 41/46. 1 - Ortak koşarak Bizim yüzümüzü karartırsa, Bizi üzerse. 2 - "Kara yüzlü" put edinirse (?). Karalık*
[16] **wal-ḥuk'ma** : 1- bilgelik (bilgili, olgun, örnek (kimse) olma durumu ve niteliği) (3/79, 6/89). 2 - "Hekimlik"; Kötüleşmiş, bozulmuş olan inancı iyileştirme, onarma aracı olan (Tevrat). Krş. Onucu*, Furkan* (2/53)
[17] bilginin, Yasa'nın
[18] bilgi ile doyurduk. Yemek*, Azık*
[19] kayırmak, yeğlemek
[20] Allah'ın buyruğu olan Tevrat diye anlaşılır. "On Buyruk" (?)

45/18. Sonra Biz seni Buyruk'tan[3] (gelen, görünür) bir Yol'a[4] koyduk. Sen artık onu izle, ayrıca sen, bilmezlerin tutkularını izleme.
45/19. (Yoksa) doğrusu onlar hiçbir konuda Allah'a karşı seni korumayacaklar. Üstelik, doğrusu (o Yol'u) karartanlar[5], birbirlerinin egeleridir. Oysa Allah, sakınıkların[6] egesidir.
45/20. Bu (Yol)[7], insanlar için (Yol gösteren) izlerdir[8], üstelik kanmış bir toplum için bir kılavuz, ayrıca bir esirgemedir.
45/21. Yoksa (suç) karalıkları[9] elde edenler[10], yaşamlarında, ayrıca ölümlerinde kendilerini, inanan ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler eyleyenlere eşit kılacağımızı mı sanıyorlar? Evet! Karalayıcıdır o, onların vargıladığı konu!
45/22. Ayrıca her can, kazandığına göre karşılık alsın diye Allah, gökleri, ayrıca yeri doğruluk ile yarattı, üstelik onlara karaçalınmayacak[11].
45/23. Tutkusunu[12], (kendi) tanrısı edineni gördün mü?[13] Üstelik Allah, bile bile[14] onu sapıtır, ayrıca işitmesini, ayrıca yüreğini (kapatıp) damgalar, üstelik onun görüşüne (karşı) bir örtü yapar[15]. Allah'tan başka[16] ona kim kılavuzluk eder? Artık öğütlenmeyecek misiniz?

[İNANMAYANLARIN YERİLMESİ, KENDİLERİNE SONGÜN İLE GÖZDAĞI VERİLMESİ]

45/24. Ayrıca onlar, "Bizim için ancak Buradaki yaşamımız var. Ölürüz, ayrıca yaşarız, üstelik bizi, ancak sonsuzlık[17] yok eder"[18] derler, üstelik onlarda, bu konuda hiçbir bilgi yoktur, onlar ancak (öyle) sanıyorlar.
45/25. Üstelik kanıt olarak[19] Bildiriler'imiz onlara anlatıldığında, onların belgiti[20] ancak, "Doğrucuysanız, atalarımızı geri getirin" demek olur.
45/26. Sen (onlara), "Allah size yaşam verir, sonra sizi öldürür. Sonra sizi, üzerinde kuşku olmayan Diriliş Günü'nde toplayacak, oysa insanların çoğu (bunu) bilmez" de.
45/27. Üstelik göklerin, ayrıca yerin egemenliği Allah'ındır. Üstelik Saat'in dikileceği gün, işte o Gün, Yanlışı savunanlar[21] batkıya uğrayacaklar.
45/28. Üstelik sen her toplumu (kendi Yasası önünde yere) diz vurmuş[1] olarak göreceksin. Her toplum (kendi) Bitik'ine çağırılacak[2]. (Onlara), "Size bugün, ne yapageldiyseniz (onun) için karşılık verilecek."

---

[1] **bağyan** : kıskançlık, çekemezlik
[2] Böylece, onların kimileri Tevrat'ta verilen buyruklardan ayrılmışlardı. Şimdi kendilerine Anımsatma gelince Diriliş Günü konusunda yine ondan ayrılıyorlar. Bu konu, özellikle Medine döneminde sık sık dile getirilecektir.
[3] Tevrat'ın kaynağı olan Buyruk. bk. Bir üsteki Bildiri
[4] **šarīʿatin** : Şeriat*. (Allah'ın çizdiği, görünür kıldığı) yol. 20. Bildiri'de bu Yol konusunda, yerdeki kan izleri (basiret) söz konusu olacaktır. Ayrıca Allah'ın boyaması, boyanmış (yol) için bk. 2/138.
[5] **l-ẓālimīna**. Karartıcı*, Zalim*
[6] 2 - (senin ile) dayanışık olanları. Sakınmak*
[7] 18. Bildiri'deki Yol
[8] **baṣāiru** (çoğul) : damlalar; (avcıyı, saklanmış (görünmeyen) yaralı hayvana götüren) "yerdeki kan izleri", (yol) gösterici iz'ler, bellikler, izciler. Basiret*.
[9] **l-sayiāt** (çoğul) : 1 - kendilerini, yüzlerini karartan suç lekleri; 2 - (inanç) bulanıklığı (33. Bildiri); 3 - "Kara yüzlü" put. Karalık*
[10] **iğ'taraḥū** : elde ederler. Genel olarak "elde etmek" yerine Kuran'da "kazanmak" deyimi kullanılır. Krş. **ğaraḥtum** (6/60). Öğrenme / öğretme anlamı için bk. **l-ğawāriḥ** (5/4)
[11] 29. Bildiri
[12] **hawāhu**. Bu konuda bk. Şehvet*
[13] 25/43
[14] ʿ**alā** ʿ**il'min** : bilerek, bile bile.
[15] "Şaşırın, şaşkına dönün, Kendinizi kör edin, görmez olun. Şarap içmeden sarhoş olun, İçki içmeden sendeleyin. Çünkü Rab size uyuşukluk ruhu verdi; Gözlerinizi mühürledi, ey peygamberler, Başlarınızı örttü, ey biliciler." (Yeşeya 29/9-10) Bu Bildiri'nin Yeşeya ile benzerliği, "tutkusunu, tanrı edinen" kimsenin, kendisinin Elçi olduğunu ileri süren biri olabileceğini düşündürür. İsa'yı tanrı edinen Hristiyan (?). Şehvet*
[16] ssç : sonra. Başka *(Al-Jalalayn)*. krş. 38/35.
[17] **l-dahru** : (Arap) çok üzun süre (76/1), sonsuzluk. (Habeş) [**dḫr**], **daḫara** : Geriye kalmak, gecikmek, ertelenmek, sonuncu olmak; **daḫārita** : son, sonsuzluk.
[18] 1 - Uzun bir süre yaşarsak ölürüz. Bizi öldürecek olan Allah değildir; 2 - Kimilerimiz ölürken kimilerimiz yaşamaya başlar, böylece bu, uzun uzun sürer. Dolayısı ile yeryüzündeki yaşam "bitişli", **bil-ḥaqq** değildir. Biz öldükten sonra öteki kuşaklar yaşayacak, yeryüzündeki yaşam sonsuzca sürecek.
[19] **bayyinātin** : kanıt olarak, kanıt olan; (Habeş) (verilmiş) yargı olan / olarak.
[20] öne sürülenin, var sayılanın kanıtı; belgit (42/15)
[21] **l-mub'ṭilūna** : gerçek olmayanı yayanlar, yanlışı savunanlar.

45/29. "İşte Bitik'imiz! Size karşı doğrulukla konuşuyor. Evet Biz, sizin ne yapageldiğinizi (Bitik'e) aktarıyorduk[3]" (denilecek).
45/30. İnanan, ayrıca arındırıcı eylemler eyleyenlere gelince, artık İdi'leri onları (Kendi) esirgemesinin içine sokacak. İşte, apaçık başarı budur.
45/31. Oysa karaçalan kimselere gelince artık (onlara), "Bildiriler'im size anlatılmadı mı? Oysa siz büyüklendiniz, ayrıca siz, kendi Yol'unu izleyen bir toplum oldunuz" (denilecek).
45/32. Üstelik (size), "Evet, Allah'ın verdiği söz gerçektir, ayrıca Saat konusunda kuşku yoktur" denildiğinde siz, "Saat'in ne olduğunu bilmiyoruz, onun konusunda ancak sanı sanıyorduk[4], üstelik biz (o sanıya) kanmamıştık[5]" demiştiniz.
45/33. Üstelik onların (Saat konusunda) eyledikleri karartmalar[6] ne ise o, kendilerine baş gösterecek[7], ayrıca alaya alageldikleri ne ise[8] o, onları kuşatacak.
45/34. Ayrıca onlara, "Bu (sizi bekleyen) Gününüz ile karşılaşmayı unuttuğunuz gibi, Biz bu Gün sizi unutacağız[9], üstelik barınağınız, Ateş olacak, ayrıca sizin için yardımcılar olmayacak" denilecek,
45/35. "Bu, Allah'ın Bildiriler'ini alay konusu edinmenizden, ayrıca Buradaki yaşamının sizi aldatmış olmasından ötürüdür." Artık o Gün onlar oradan[10] çıkarılmayacak, üstelik (kendileri) aklanılmayacaklar.[11]
45/36. Artık övgü, göklerin İdisi ayrıca yerin İdisi ayrıca tüm ülkelerin İdisi Allah'a olsun!
45/37. Üstelik göklerde, ayrıca yerde, yetke[12] O'nundur. Üstelik O, (Yasa'yı) yürütücüdür[13], bilgedir.

17 – YOLCULUK DİZİSİ (İsra Suresi)[14]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[İSRAİLOĞULLARI'NIN UĞRATILDIKLARI İKİ BÜYÜK SINAV]

17/1. Belirtilerimizden (kimilerini)[15] kendisine göstermek için kulunu[16] gece Kutsal Yükünçevi'nden[1], çevresini kutsadığımız Yıkılmış Yükünçevi'ne[2] tutup götüren[3] (Tanrı) yüce olsun! Evet! O, işitendir, görendir.[4]

---

[1] **ğāṯiyatan** : Diz vurmak*
[2] 1. Herkes edindiği iyilik ve kötülüklerin yazılmış olduğu Edimler Bitik'i önüne çağrılacak (bk. bir sonraki Bildiri). 2. Her toplum kendi Bitik'ine (Yasa'sına) göre değerlendirilecek.
[3] taşımak, aktarmak, alıp götürmek, söküp çıkarmak. [**nsḫ**] için bk 7/154, 2/106, 22/52.
[4] 1 - sanıda bulunuyorduk, sanı yürütüyorduk; 2 - tartışıyorduk. Sanmak*
[5] inancımızda kesin değildik. Biz onu ilke olarak edinmemiştik; istekli değildik. Yakin*
[6] (inancın) dumanlı, bulanık, kararmış olması. Karalık*
[7] 39/48. Saat'in gelişinin belirtisi olacak olan "kara duman" (44/10)
[8] Saat'in gelişi
[9] 7/51. Unutmak : Sizin adınız artık Bitik'ten silinecek (İdris'in Bitiği 108/3). Suçluların adlarının Bitik'ten silinmesi Tevrat'ta da yer alır (Çıkış 32/31-33). Sağ Ginza (**Ginzâ Yâmînâ**) ile Sol Ginza (**Ginzâ Semâlâ**) için bk. Sağdakiler*
[10] Ateş'ten
[11] 16/84, 30/57, 41/24.
[12] **l-kib'riyāu**. 1 - Kabalık ederek, "ağır basarak" başkalarına Yol değiştirme gücü olan; 2 - Yol (yasa) çizme konusunda yetkesi olan; 3 - (Yol'un) sorumlusu. Bu nitelik ayrıca Musa için kullanılır (10/78). Büyük*. Burada Aziz* anlamındadır.
[13] Aziz*
[14] Bu Dizi'de özellikle ilk 22 Bildiri, ayrıca 49-51. Bildiriler, Eski Antlaşmadaki Hezekiel'in özetini, ayrıca bu özetten alınacak öğütleri içerir. İsrailoğulları'nın başlarına gelen sıkıntıların tek nedeni, Tanrı'nın tekliğine inanmakla birlikte, Kendisine kimi putları ortak koştukları dönemler yüzünden olduğu açıklanır. Sonunda da Kuran'ın kimi Bitikgil bilginlerce doğrulandığı belirtilir (107. Bildiri). Bu nedenle bu Dizi'nin ikinci adı "İsrailoğulları (Beni İsrail Suresi)"dir. Köken için bk. Kumar*
[15] Tanrı'nın kimi belirtileri. 1 - Elçi Mehmet için Kudüs'teki Tapınak'ın yıkılmış olmasını düşünde görmesi (Uzak*); 2 - (Tanrı'nın görkemi)nin ayrıntıları için bk. Hezekiel 1. Bölüm, ayrıca Hezekiel 3/23, 8/4. Bu "kul"un neler gördüğünün Hristiyanlarca yorumlaması ise çok daha değişiktir (*A.R. Christman, "What Did Ezekiel See?"*). Hristiyanların, Hezekiel ile İsa arasında bir ilişki kurmasına, ayrıca İnciller'in sayısını bir yerine dört olarak doğrulamasına karşılık, Müslümanlar, Hezekiel'in öyküsünü Mehmet'in öyküsüne dönüştürecek, ayrıca bu öyküyü, günlük yükünç sayısının ikiden beşe çıkmasını doğrulamak için kullanacaklardır.
[16] Kul*. Geleneklere göre Elçi Mehmet'tir. Bunun böyle olmadığının birinci kanıtı 93. Bildiri'dir. İkinci kanıt ise 60. Bildiri'de bunun ancak bir düş olduğu belirtilerek verilir. Eski Antlaşma'ya göre bu yolculuğu yapan Hezekiel'dir. İslam Geleneklerinde adı geçen Burak'ın (Elçi'yi Kudüs'teki Tapınak'a götüren nesnenin) ne olduğunu anlamak için bk. Hezekiel 8/2 (Masoretik metin). Hezekiel'in başına gelenleri, kendi başına geliyormuş gibi Mehmet'in düşünde

[OLAYLARIN AYRINTILARI]

17/2. Hani Biz Musa'ya Bitik'i vermiş, üstelik "Benim dışımda bakıcı[5] edinmeyin" (diyerek) o (ilke)yi İsrailoğulları için bir kılavuz yapmıştık.
17/3. "(Ey) Nuh ile birlikte (Gemi'de) taşıdıklarımızın torunları! Evet (Nuh), iyilikbilir bir kul idi" (demiştik)[6].
17/4. Ayrıca Biz Bitik'te, "Yeryüzünde siz, kesinlikle iki kez bozuculuk yapacak ayrıca (sonra iki kez) kesinlikle büyük bir üstünlükle yüceleneceksiniz" diye İsrailoğulları için yargı vermiştik[7,8]
17/5. Böylece (bu verilen) iki (sözün) birincisi için süre dolduğunda, sürükleyici[9] bir gücü olan kimi kullarımızı[10] size karşı ayaklandırmıştık, böylece (gelip) konutlarınızın içini boşaltmışlardı[11]. Üstelik (unutmayın)! Verilmiş (o) söz gerçekleşmişti.
17/6. Sonra onlara karşı (çıkıp) sizi yeniden (topraklarınıza) aktarmış[12] ayrıca sizi, varlık ile, ayrıca oğullarla pekiştirmiş üstelik sizi çoluklu çocuklu[13] (bir toplum) yapmıştık.[14]
17/7. (Sonra kendilerine), "(Söz'ü)[1] korursanız[2] kendinizi korursunuz ayrıca (Söz'ü) karartırsanız[3] artık o, (karartış, onu yapan) içindir[4]" (demiştik)[5]. Sonra[6], sonuncu (Söz) için süre dolduğunda (bu yeni sınav),

---

görmesidir (60. Bildiri). Bu Dizi konusunda bk. 1 - *F S. Colby, "Narrating Muhammad's Night Journey*"; 2 - "Miraç Olayı... biline geldiği üzere bedensel bir olay değil, Hz. Peygamber'in bir rüyasıdır" (*M. Azimli, "İsra ve Miraç Olayları"*); 3 - "Hz. Muhammed'in Kur'ān'da ve dışında bir mucizesi yoktur" (*H. Atay, "Tanrı'nın Dini İslam"*).

[1] **al-masğidi al-ḥarām**. Kutsal Yükünçevi. Kabe Tapınağı.

[2] **al-masğidi al-aqṣā** : Uzak*. Bu Dizi'nin girişi, Tevrat'ta geçen Babil sürgünün altıncı yılında geçen öykünün anımsatmasıdır : "Eli andıran bir şey uzatıp beni saçlarımdan tuttu. Ruh beni yerle gök arasına kaldırdı ve Tanrı'dan gelen görümlerde Yeruşalim'e [Kudüs'e], iç avlunun kuzeye bakan kapısının giriş bölümüne götürdü. Tanrı'nın kıskançlığını uyandıran kıskançlık putu orada dikiliydi." (Hezekiel 8/3). Kuran'da bu puta, bir sonraki Bildiri'de **wakīl** (koruyucu / bakıcı) adı verilir.

[3] **asrā**. 1 - [Önemli bir durumda çabucak, dörtnala] yola çıkmak, yola koyulmak (11/81, 15/65, 20/77, 26/52); 2 - "Esır edip götüren", tutup götüren. (Akat) **ašāru**, **(w)ašāru** : toplamak, ilgilenmek. Krş. Hezekiel 8/3. (Yemen) [ʾ**s³r**], (Arap, Habeş) ʾ**asara**: tutsak edinme; bağlama; (Arap) yola çıkma (iki kenti birbirine bağlama). Kumar*.

[4] Babil sürgünü sırasında, Kudüs'te kalan kimi Yahudiler, kendilerini putatapıcılığa vermişlerdi. Tanrı, bunları işitiyor ve görüyordu. Tanrı, bu olup bitenleri kendisine göstermek için Hezekiel'i Babil'den alıp Kudüs'e götürür. "İnsanoğlu [Hezekiel], İsrail halkının ileri gelenlerinin kendi putlarının odalarında, karanlıkta neler yaptıklarını gördün mü?"dedi, "Onlar, 'Rab bizi görmüyor, Rab ülkeyi bıraktı diyorlar" (Hezekiel 8/12). Babil dönüşünden sonraki olayların bir bölümüne Kuran 7/161-169. Bildiriler'de kısaca değinilecektir.

[5] **wakīlan** : koruyan, kendisine güvenilecek kişi, vekil. Süleyman'ın Tapınağına yerleştirilen put; "kıskançlık putu". Tanrı'nın kıskanmasına yol açan put (Hezekiel 8/3).

[6] Ortak koşucu olmayan Nuh, sevdiğimiz bir kul idi. "Nuh, sizin yanınızda olsa bile o da sizi kurtaramayacak" (Hezekiel 14/14,20).

[7] Tarih açısından İsrailoğulları iki kez büyük sıkıntılarla karşılaşırlar. Birincisi, Babil sürgünüdür. Bu sürgünün nedenlerini ararlarken bunun ancak "bozgunculuk" yapmış olmalarından ötürü olduğuna kanarlar. Bozguncular*. Sürgünden önce tek Tanrı'ya inanmakla birlikte kimi Yahudiler'in evlerinde küçücük bile olsa Tanrı'nın (eski) karısı Aşera'nın bir yontusunu bulunduruyorlardı. Bunu anladıklarında, sürgünden sonra salt tektanrıcılığa dönerek gönenç içinde yaşamlarını sürdürdüler. Sürgünden sonra salt tektanrıcılığa dönüş, kazı bilimcilerle de kanıtlanmıştır. İkinci sıkıntılı dönem, Büyük İskender'in ölümünden sonra Makedonya İmparatorluğunun parçalanmasıyla ortaya çıkacak olan Selevkos İmparatorluğu, özellikle 4. Antiokus döneminde yer alacaktır. Yahudiler'e, inançlarını uygulamaları yasaklanacak, Süleyman'ın tapınağına Baal'in putu yerleştirilecek, üstelik Yahudiler, Selevkos (Hellen) inanç ve kültürünü benimsemeye zorlanacaklardır. Bunları yapabilmek için Selevkoslar, Jason ve Melenas gibi yüksek aşamalı kimi Yahudi din adamlarından da yardım göreceklerdir. Kuran'da belirtilen ikinci bozgunculuk budur (Tanrı'ın yükünçevine ortakların (putların) yerleştirilmesi). Bu olaylar Makabiler'in ayaklanması ile sona erecek üstelik Kuran'da da belirtildiği gibi Yahudiler, ikinci kez inanç özgürlüklerine kavuşacaklardır (üstün geleceklerdir). Kutsal Bitiklerde yer alan Mısır* sürgünü, tarihçilerce onaylanmayan bir öyküdür.

[8] Hezekiel 14/13-14.

[9] **šadīdin** : kovucu, döndürücü, çekip sürükleyici, sürgüne götürücü anlamları için bk. Şiddet*

[10] Babil Kralı 2. Buhtünnasr (Nebukadnezar) ile ordusu.

[11] **fağāsū** : 1 - (İnsan, hayvan, bir iş için) koşuşturmak, fırıl fırıl dönmek. (Erkek, kızın çevresinde) dolaşıp durmak; 2 - (Habeş) kusmak (karnını, içini boşaltmak). Tekgeçişlidir. 1 - Evlerinizde ne varsa boşaltmışlardı. 2 - Sizi evlerinizden boşaltıp, sürgüne götürmüşlerdi.

[12] **radadnā**. [**rdd**] kökünün değişik anlamları için bk. **yuraddu** (41/47). dç : (Gönenci, üstünlüğü, özgürlüğü) onlardan (alıp) size geri vermiştik (aktarmıştık). Babil sürgününden dönüş.

[13] kalabalık (Hezekiel 36/10). [**nfr**]: Yola koyulan, yola çıkan (yeni kuşaklar) (18/34). Nefer*.

[14] Hezekiel 36/9-11. İlk sürgün için ayrıca bk. Kuran (59/2).

onların[7], (ışıldayan) yüzlerinizi[8] karartması, ayrıca ilk kez (gelenlerin) oraya girdikleri gibi Yükünçevi'ne[9] girmeleri[10] üstelik üstünlükle yok edecekleri ne varsa yok etmeleri içindi.[11]
17/8. (Bu sınavlar), bakarsınız İdiniz sizi esirger diye (idi). Ancak (bozgunculuğa) dönerseniz, Biz (de esirgememizden) döneriz. Üstelik Biz Cehennemi, karaçalıcılar için bir ağıl[12] yaptık.
17/9. Evet, bu Kuran, dosdoğru olan (Yol)a kılavuzluk eder, ayrıca o, (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler eyleyen inanıklar için büyük bir ödülü muştular,
17/10. üstelik, Öte'ye inanmayanlar (unutmasınlar), onlar için acıklı bir dışlama[13] düzenledik (diye bildirir).

[YAHUDİ BOZGUNCULAR İÇİN ALINACAK ÖĞÜTLER]

17/11. Üstelik insan Kötü'yü[14], Seçkin Olan'ı çağırdığı gibi çağırır, üstelik insan, ivecendir![15]
17/12. Ayrıca Biz, gece ile gündüzü iki belirti (olarak) yaptık. Böylece siz, İdinizden (verilen) kayrayı[16] amaçlamanız, üstelik yılların sayısını, ayrıca sayım'ı[17] bilmeniz için[18] gece belirtisini sildik, ayrıca gündüz belirtisini görünür kıldık[19]. Ayrıca Biz, her konuyu ayrıntılı açıkladık."
17/13. Ayrıca Biz, her insanın öngörülen karşılığını[20] boynuna bağladık, üstelik Biz, Diriliş Günü'nde (karşısında) yayılmış[21] olarak bulacağı bitiği onun (önüne) çıkaracağız.
17/14. Bitiğini oku! Bugün, sayman olarak sen kendine yetersin.[22]
17/15. Kim kılavuzlanırsa ancak kendi canı için kılavuzlanır, üstelik kim saparsa ancak (kendi canın)a karşı sapar. Ayrıca yük taşıyan kimse başkasının yükünü taşımaz[23]. Üstelik Biz, bir Elçi gönderene dek (bir toplumu) ezince uğratmadık.

---

[1] Sözleşmeyi ("namazı"); Tanrı'nın tekliğini
[2] Güzel*
[3] Böyle yapanların "(ışıldayan) yüzleri üzüntüye sokulur" (bk. bu tümcenin sonu). Karalık*
[4] Söz'ü karartanın yüzü karartılır.
[5] Hezekiel 3/21,22.
[6] Allah'ın buyruğunu / tekliğini korumadıkları / benimsemedikleri için.
[7] düşmanlarınızın. 1 - Selevkos (Seleukos) İmparatorluğu (MÖ. 3-4. yy); 2 - Titus dönemindeki (79 - 81) Roma İmparatorluğu
[8] Yüz*
[9] **al-masğid** : tapınak, yükünçevi; Mescit*. Kudüs'teki Süleyman'ın Tapınağı (bk. 1. Bildiri)
[10] Uzak*
[11] Bu olaylar, 1. Makkabiler (Bitiğinin) özellikle 1. Bölümünde uzun uzun anlatılır.
[12] **ḫaṣīran** : çit ile çevirili yer. (Akat) **ḫaṣāru** : koyun ağılı; 2 - (Yemen) [**ḫṣr**], **ḫṣrw** : arkadaş, yoldaş.
[13] Ezinç*. Onlar için sürgün yeri olarak, Cennet'i değil Cehennem'i seçeceğiz.
[14] yalanı, yanlış olanı. Örneğin Tanrı'nın karısı Aşera'yı. Kötü*
[15] İnsan ivecen olduğundan, dileklerinin seçkin tanrı olan Allah'a hemen ulaşması için kötü (tanrıyı) çağırır. Kötü tanrıyı aracı olarak kullanır. Sürgün döneminde putatapıcılığa sarkan (bk. Hezekiel) Yahudiler'e yöneliktir. Dç : " İnsan hayra dua eder gibi şerre dua eder. İnsan çok acelecidir." (*Diyanet*)
[16] azığı
[17] **wal-ḥisāba** : günlerin, ayların, yılların sayımı, toplamı (10/5). Takvim, yıl çizelgesi.
[18] Bugünün diliyle "takvim yapabilesiniz" diye. Babil sürgünü döneminde Elçi Hezekiel'in hangi yılların hangi aylarında hangi günlerinde neler yaptığı uzun uzun anlatılır. "Takvim" olmasaydı, Hezekiel olayların ayrıntılarını anlatamazdı. Örneğin Hezekiel 1/1-2; 8/1; 20/1; 24/1-2; 26/1; 29/1,17; 30/20; 31/1; 32/1,17; 33/21; 40/1; 45/18,21,25.
[19] Gece ile gündüz birbirinden ayrılmamış olsalardı, günlerin sayısını sayamazdınız. Gece, gündüz almaşıklığı için bk. 23/80, 25/62, 45/5, 10/6, 2/164, 3/190. Benzeri bir Bildiri için bk. 10/5. "Mevsimleri göstersin diye ayı, batacağı zamanı bilen güneşi yarattın (Mezmur 104/19).
[20] **ṭāiruhum** : onun uğursuzluğu. "Kötülük kuşu", uğursuzluk (7/131; 27/47; 36/19). "Uçma" kökünden türer. (Habeş) **ṭayyara** : kuşların uçuşuna bakarak geleceğin nasıl olduğu öğrenme; geleceği öngörme; uğursuzluğa inanma. Kuzey Sami dilleri : öngörü. Bu bağlamda insanın geleceğini öngören "Edimler Bitiği" anlamına gelmelidir. Bu Bitik'i gözlemci, yazıcı, bekçi Melekler tutar (50/17-18, 82/10-12); (Akat) **târu**, **tūaru** : dönme, geriye dönme, yeniden olma; yeniden yapma; (eşdeğerli) karşılık verme, öç alma; **tayyāru** : 1 - geri dönüş; 2 - bağışlama. (Yemen) **ṯʾr** : yapılana karşılık verme, öç alma.
[21] kıvrılmış ya da dürülmüş bir nesneyi açıp yaymak, sermek. Dürük kutsal yaprakların serilmesi gibi.
[22] Kuran'da, edimlerin saymanı (muhasebecisi) Tanrı'dır. Sayman olarak Allah yeter (4/6, 4/86, 6/62, 33/39, 21/47). Dolayısı ile bu Bildiri şöyle anlaşılmalıdır : (Ey sen Yahudi!) Ne denli ezinç göreceğini bugün bilmek istiyorsan sen, suç işlediğin yılları şimdiden saymaya kalk. "Suçlarının yıl sayısı kadar sana gün ayırdım." (Hezekiel 4/5). Yahudiler'e göre Cehennem'de, yapılan suçlara orantılı olarak ancak sayılı günler kalınır. Kuran'da ise bu, ancak Tanrı'nın onayına bağlıdır (11/107; 6/128).
[23] 53/38. Ayrıca bk. Hezekiel 14/18,20; 18/20,21.

17/16. Ayrıca Biz, bir kenti yok etmek istediğimizde (o kentin) gönençli kişilerine[1] (barışmayı) buyururuz ancak onlar bu konuda sıkıntı çıkarırlar[2]. Bunun üzerine (o kente verilmiş) Söz[3] gerçekleşir, böylece onu yıkıp yok ederiz.
17/17. Ayrıca Biz, Nuh'dan sonra nice kuşakları yok etmiştik! Üstelik Kullarının (Sözleşme'den) kaçışları[4] konusunda salıklı biri, gören[5] biri olarak İdin yeter.
17/18. Kim Erken[6] (Yaşam)ı isterse, Biz orada neyi istersek istediğimiz kişiye erkenden veririz. Sonra kendisi için, kınanmış[7], kovulmuş olarak ısıtılacağı Cehennem'i yaptık.
17/19. Üstelik kim Sonraki (Yaşam)ı ister, ayrıca bir inanık olarak onun için (gerekli) çaba ile çabalarsa (unutmasın), artık onların çabası anımsanmış[8] olacak.
17/20. Tümüne, onlara da bunlara da İdin'den armağan(lar) sağlarız. Üstelik İdin'den (gelen) armağan, kısıtlı[9] değildir.
17/21. Kimilerini kimilerine nasıl üstün tuttuk[10], bir bak! Üstelik Sonraki (Yaşam), kesinlikle aşama bakımından[11] daha büyüktür ayrıca kayırma[12] bakımından daha büyüktür.
17/22. Sen, Allah'ın yanı sıra başka tanrı türetme! Yoksa kınanmış, (Yol'da) bırakılmış[13] olarak kalırsın.

[İNANIKLAR İÇİN BUYRUKLAR, ÖĞÜTLER]

17/23. Ayrıca senin İdin, "Ancak Kendisine tapın, ayrıca ana babaya kucaklayıcı olun" diye buyurdu. İkisinden biri ya da her ikisi, senin yanında yaşlılık çağına erişirse, artık onlara "Of" deme, ayrıca onlara homurdanma[14], üstelik o ikisine ağırlayıcı bir sözle konuş[15],[16]
17/24. ayrıca onlara, esirgeme(n)den (gelen) uysallıkla[17], kanad(ını) alçalt. (Ayrıca sen), "İdim! Onların beni küçükken (esirgeyip) büyüttükleri gibi Sen ikisini esirge" de.
17/25. İdiniz, içlerinizde ne varsa, onu bilendir. Arınık kimse olursanız (unutmayın) artık doğrusu O, (yanılgısından) geri dönenler için yarlıgayıcıdır.[18]
17/26. Ayrıca sen, yakın(ın) olana, O'nun payını[19] ver, üstelik yoksula, ayrıca Yol yapıcısına[20] (da). Üstelik sen (o payı) saçıp savurma[21].

---

[1] Söz konusu olanlar, İsrailoğulları'nın ileri gelenlerinin (gönenç içinde yaşayan kişilerinin) (Jason ile Melenas) kendilerini putatapıcılığa vermiş olmalarıdır. Hezekiel 8/12; 14/1-3. Bu örnek, Elçi Mehmet'in çevresindeki varlıklı Yahudi sorumlulara gözdağı olarak verilir. Köken için bk. Taraf*
[2] **fasaqū**. (Verilen sözden) sapma; Yol'da giderken durma; sıkıntı çıkarma. Sapmak*
[3] gözdağı
[4] Elçi'den, Sözleşme'den kaçış. [ḏnb]*
[5] 1 - gören biri : bk. 1. Bildiri'nin dipnotu. 2 - tasarlayan. İsrailoğulları'nın sürgüne gönderilmesi, Tanrı'nin öngördüğü, tasarladığı bir olay idi.
[6] **l-ʿāğilata** : ivedi geçen, koşuşturan (yaşam). Acele*
[7] 1 - ağzı kapatılmış, susturulmuş; 2 - ağlamış, yas tutmuş; 3 - bağırılmış 4 - (Yol'u) tıkanmış. Bu deyim ayrıca 22. Bildiri'de ve 68/49'da yer alır.
[8] **maškūran**. 1 - Unutulmayacak; 2 - yatışmış olacak; 3 - çaba, ödüle dönüştürülmüş olacak. 76/22. Şükür*
[9] **maḥẓūran** : çit ile çevrili. Kısıtlı. (Yemen) **ḥẓr** : kısıtla(n)ma, yasakla(n)ma; **mḥẓr** : kapalı yer. (Arap) **muḥ'taẓir** (ağıl) (54/31).
[10] üstün tutmak, kayırmak, yeğlemek
[11] **darağātin** : 1 - aşama bakımından; 2 - tapu, ödenek [armağan] bakımından. "Tapu" kavramı, özellikle Yahudiler'e özgüdür. Derece*.
[12] **tafḍīlan** : üstün tutuş, kayırma, ayrıcalık (bakımından)
[13] 25/29
[14] **tanharhumā**. Kızmak, homurdanmak. **tanhar** (93/10).
[15] Çocukların, ana babalarına karşı ödevleri, kendileri ile olan ilişkiler 46/15-19'da yeniden ele alınacaktır.
[16] 23-39. Bildiriler, Hezekiel'in özellikle 16 ile 18. Bölümlerinden yapılan bir anımsatmadır.
[17] Zelil*
[18] Hezekiel 18/21-22.
[19] **ḥaqqahu** : 1 - onun payı; 2 - O'nun payı (6/141). Ayrıca bk. 30/38. Genellikle Göç öncesi deyimlerindendir.
[20] **ib'na l-sabīl**. Yolcu*
[21] **tabḏīr**, **tubaḏir**. [**bḏr**] kökü üç kez ancak bu ve bundan sonraki Bildiri'de yer alır. 1 - tohumu (toprağa) ekme; ekmek için tohumu savurma; dedikodu yapma (*Lane*). (Sokatra) **bḏr** : parçalayıp dağıtma. Sen o pay'ı, katkı'yı gelişigüzel kimselere verme / sen o pay'ı "yatırım" yapmak için dağıtma; 2 - [inancı] altüst etme; [inancı] aksatma [kaypak olma] anlamlarının açıklanması için bk. **buʿṯira** (82/4); **al-abtar** (108/3); 100/9. Bir sonraki Bildiri'ye bakılırsa bunlar (kendi inancını) dönüştürenler, altüst edenlerdir, inançları kaypak olanlardır. Dolayısı ile onlar Elçi Mehmet'in değil, inancı değişik olan Şeytan'ın kardeşi, arkadaşı olmuş olurlar. Değişik bir kökten gelen yakın anlamlı bir deyim için bk. Sarraf*.

17/27. Evet, (inancını) savuranlar[1], Şeytanlar'ın[2] kardeşleridir[3], üstelik Şeytan, İdisine karşı karaçalıcıdır.
17/28. Ancak sen (pay veremeyip) onlardan[4] yüz çevirirsen, İdin'den umduğun esirgemeyi amaçlamak için sen artık onlara yatıştırıcı[5] bir sözle konuş.
17/29. Ayrıca sen, (varsıl isen) elini, boynuna[6] bağlı tutma[7], üstelik (kısıtlı isen)[8] onu büsbütün yayıp açma. Bu durumda (ya) kınanmış (ya da) üzülmüş olarak kalacaksın.
17/30. Evet, senin İdin, azığı dilediği kimseye bol tutar, ayrıca (dilediği kimseye) kısıtlar. Evet! O, kulları konusunda salıklıdır, görendir.
17/31. Ayrıca siz, yoksulluk[9] korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin[10]. Onları, ayrıca sizi Biz azıklandıracağız. Onları öldürmek, kuşkusuz büyük bir yanılgıdır.
17/32. Ayrıca siz, (yatak) değiştirmeye[11] yaklaşmayın. Doğrusu bu, kaçamak bir eylemdir[12], üstelik yüz karartıcı bir yoldur.
17/33. Üstelik siz, bitmeksizin[13] Allah'ın kutsal kıldığı canı öldürmeyin. Kim bitmeksizin öldürülürse, artık onun egesini yetkili[14] yaptık. Artık o (yetkili), meydan okumayı[15] (öldürmeye) dönüştürmesin[16], doğrusu o (öldüren), (böylece) uyarılmış olur[17].
17/34. Ayrıca, kendisi erginliğine ulaşana dek öksüzün varlıklarına, (yaklaşımın) ancak korunmuş olanı[18] ile yaklaşın. Üstelik (yaptığınız) sözleşmeyi yerine getirin. Evet! Sözleşme, bir sorumluluktur.
17/35. Ayrıca ölçtüğünüzde[19] ölçüyü bütün verin, ayrıca dosdoğru tartı ile tartın[20]. Bu, (elden ele) değiştirme[21] konusunda, seçkin, üstelik benimsenecek (bir tutumdur).[22]

[İNANIKLARIN YALANCI ELÇİLERE KARŞI UYARILMASI]

17/36. Ayrıca (inanç) konusunda sende bilgi[1] olmayan ne ise, onu izleme.[2] Doğrusu işitme, görüş, ayrıca yürek, tümü bu konuda sorgulanacaklar.

---

[1] **mubaḏirīn** : savurganlar; inancını altüst edenler, aksatanlar. bk. bir önceki Bildiri. Ayrıca bk. "Allah'ın, dilemiş olsaydı kendisini doyurabileceği kimseyi biz mi doyuralım?" (36/47)
[2] Allah'a karaçalan Şeytan'ı (din görevlisini, Yalancı Kılavuzu) izleyenler.
[3] kardeş : yardımcı; inanç yayıcısı, gezgin keşiş (38. Bildiri)
[4] kendilerine yardım edilmesi gerekenler (26. Bildiri)
[5] **maysūran**. Tekgeçişlidir. 1 - kolay; 2 - akıcı; 3 - etkileyici; 4 - iyileştirici, yatıştırıcı. (Habeş) **śaraya** (I) : büyüleme; ilaç verme, sağaltma. Kolay*. Kumar*. Sen ona kızma. Kendisine homurdanma (93/10).
[6] ʿ**unuqika**. 1 - (Arap) ʿ**unuq** : boyun; 2 - (Habeş) ʿ**anaga**, ʿ**anag** : küpe; gerdanlık; boyuna takılan zincir; (Arap, Habeş) ʿ**anaqa** : boyunda taşıma, boyuna asma. Köstek anlamına gelmelidir. Krş. "Allah'ın eli kösteklidir" (5/64).
[7] bağlı, köstekli (zincirli), dolanmış
[8] varsıl / kısıtlı ikilisi için bk. bir sonraki Bildiri
[9] **im'lāq** ayrıca yine ortak koşucular bağlamında yer alır (6/151)
[10] Arap Yarımadasında yaygın olan kız çocuklarının öldürülmesi, Elçi Mehmet'in gelişinden önce Kuzey Yemen'de ortaya çıkan bir yasa ile yasaklanmıştı (*C. Robin, "Mission archéologique"*). Değişik anlamlar için bk. Öldürmek*. Geçim sıkıntısı nedeniyle kız, erkek çocuklarının köle olarak satılmasının kınanması (Nehemya 5/1-9). Çocukların tanrı için kurbanlık olarak verilmesi için bk. Hezekiel 16/20-21.
[11] (yatak, ev, kılık, inanç) değiştirmek. Zina*
[12] Alçaklık*. Hezekiel 16/20,22-41.
[13] **illā bil-ḥaqq**. Bitişi olmadan. Ölenin öcünü almak için. "Kan davası"na son verin. Gerçek İle*. Genel olarak "haksız yere" öldürmeyin diye anlaşılır. Böyle olmuş olsaydı, hangi durumlarda insan öldürmenin yasal olduğunun belirtilmesi gerekirdi. Kuran'da, şu ya da bu durumlarda başkalarını öldürebilirsiniz, öldürmeye "hakkınız vardır" diye bir açıklama yoktur. Medine döneminde göze göz, dişe diş yasası Kuran'da kesin olarak yasaklanacaktır. Ayrca bk. Musa, İsrailoğullları'dan olan birisi ile çoktanrıcı olan bir Mısırlı arasındaki tartışmaya (meydan okumaya) katılarak, Mısırlıyı öldürür. Tanrısal Yasa'ya göre bu bir sapkınlık idi (28/15 vs.).
[14] aracı; aracılık yapan kimse. Sultan*
[15] meydan okuma, açığa çıkarma, herkesin bilmesini sağlama. Öldürmek*
[16] Sarraf*
[17] **manṣūran** : 1 - o, desteklenmiştir, 2 - o, uyarılmıştır. krş. **manṣūrūna** (37/172).
[18] korunmuş, benimsenecek, kucaklanacak olanı. Güzel*
[19] Ölçü*
[20] "Doğru ölçüler kullanın, kullandığınız efa ve bat doğru olsun." (Hezekiel 45/10). Not : efa ile bat (zeytinyağı, buğday için kullanılan) ölçü birimleridir.
[21] **tawīlan**. (Sözü, anlamı, nesneyi) bir yerden alıp başka yere götürme, dönüştürme (4/59); alışveriş sırasında varlıkları elden ele değiştirilmesi (değiş tokuş); **tawīl**, ayrıca Kuran'da 17 kez "yorum" diye anlaşılır. Bu deyim ayrıca 4/59'da yalancı Kılavuz olan **al-ğibt** ile **aṭ-ṭāğūt** bağlamında yer alır. dç : "sonuç" (*Diyanet*).
[22] Tartışmaya engel olucu bir tutum (4/59).

17/37. Ayrıca sen, yeryüzünde büyüklenerek[3] yürüme. Doğrusu sen, (ağırlığın ile) kesinlikle ne yeri delersin ne de kesinlikle uzayarak[4] dağlara erişirsin.[5]
17/38. Allah'a göre (bütün) bunlar (arasında)[6], tiksindirici olan, onun[7] Gezgin Keşiş'idir[8].[9]
17/39. Bunlar, İdin'in sana bildirdiği bilgelikten (bir bölüm)dür. Ayrıca sen, Allah'ın yanı sıra başka tanrı türetme. Yoksa kınanmış, kovulmuş olarak Cehennem'e atılırsın.

[TANRI'NIN TEKLİĞİNİN ANIMSATILMASI]

17/40. İdiniz, size oğulları seçti, ayrıca Kendisine Meleklerden dişiler mi edindi? Evet siz kesinlikle, süreduracak (önemli) bir söz söylüyorsunuz.
17/41. Ayrıca Biz, öğütlensinler diye bu Kuran'da (örnekleri) çeşitlendiriyoruz[10]. Üstelik bu onlarda ancak tiksintiyi arttırıyor.
17/42. Sen (onlara), "Dedikleri gibi O'nunla birlikte tanrılar olsaydı, bu durumda onlar[11] (da) kesinlikle Taht'ın İyesi'ne (gidecek) bir yol, ararlardı" de.[12]
17/43. Yücedir O! Ayrıca yücelik, büyüklük bakımından onların söylediğinden[13] üstündür.
17/44. Üstelik yedi gök, ayrıca yer, ayrıca bunların içinde ne varsa O'nu yüceltir. Kendisini överek yüceltmeyen hiçbir nesne yoktur, ancak siz, onların yüceltmesini[14] anlamazsınız. Evet! O, tüzündür, yarlıgayandır.
17/45. Ayrıca sen Kuran'ı okuduğunda senin ile Öte'ye inanmayanlar arasına saklı[15] bir gergi[16] koyarız.
17/46. Üstelik onu anlamasınlar diye yüreklerinin üzerine örtüler, ayrıca kulak (zar)larını çatlak yaptık[17]. Üstelik sen Kuran'da, İdini - onun tek oluşunu[18] - andığında onlar, tiksinti ile arkalarına dönerler.
17/47. Seni dinlerken, ayrıca (o) karartıcılar (aralarında) fısıldaşırken, "Siz ancak büyülenmiş bir adamı izliyorsunuz" dediklerinde onların ne (amaç ile) dinlediklerini[19] biliyoruz.
17/48. Senin için sundukları benzetiler nasılmış (bir) bak! Artık onlar saptılar, artık onlar (doğru Yol'da) taşınmaya[20] güç yetiremeyecekler.

---

[1] Elçi Mehmet'in bildirdiği konular dışında. Yalancı Elçiler'in yaydıkları yanlış bilgiler, Hezekiel'de uzun uzun anlatılır.
[2] **taqfu**. (Osm) kafiye (uyak) ile eş anlamlıdır. Ardından giderek birisine uyma. Tartışmaya, dedikonuya engel olmak için ayrıntılarını bilmediğin konuyu benimseyip ardına düşme, o konuyu Elçi'ye aktar (4/59).
[3] **maraḥan**. (Habeş) 1 - ben kılavuzum, din adamıyım diyerek; 2 - [alay etmek için] türkü söyleyerek, ıslık çalarak (?). bk. 40/75. Ayrıca bk. 38. Bildiri (gezgin keşiş). (Akat) **marāḫu** : bozulmasına yol açma, çürütme.
[4] **ṭūlan**. Uzama, gevşeme. Açıklama için bk. **l-ṭawli** (40/3).
[5] Ne denli büyük olursan ol, sonunda sen de ölümlüsün, üstelik Bize döndürüleceksin. "En uzun boylu adam göğe erişemez, en geniş adam yeryüzünü örtemez." Bu deyimin kaynağı için bk. *N. Samet, "The Tallest Man"*.
[6] 36. Bildiri'de belirtilen "senin bilmediğin" yanlış bilgileri, "konuları" ortaya çıkaranlar, yayanlar kimseler; Şeytan ile onu arkadaşları (27. Bildiri)
[7] Yalancı Elçi'nin, Şeytan'ın (27. Bildiri)
[8] **sayyi-uhu** : 1 - (Arap, Habeş) (inanç bakımından) onun kötüsü, onun bozuk, çürümüş, kararmış olanı. Karalık*; 2 - (Habeş) onun gezici keşişi. (Hristiyan Arap) **sāyiḥ** : gezgin, gezici derviş, "itinerant dervish"; (*Geez Sözlük, 522*). (Arap) [**syḥ**] : gezinme, koşuşturma (9/2, 9/112, 66/5). Değişik bir kökten gelen **l-sayārat** (12/10) (belli bir yeri olmayan, gezici, gezgin, yürük) ile yakın anlamlıdır. Anlam bakımından "abdal", (Arap) **abdāl** : gezgin derviş (*TDK*) ile birdir. Ozan*.
[9] **makrūhan** : [**krh**], tiksindirici olan (edilgen). Tekgeçişli olup yorum sıkıntısı yaratır. "Üsteki Bildiriler'de dökümü yapılan yanlış davranışların, eylemlerin kötüsünden Allah tiksinir!" diye anlaşılır, üstelik bu kötü olanın hangisi olduğu bilinmez. Oysa **maraḥan** (37. Bildiri) sözcüğünün Habeş anlamına dayanarak "Ben Allah'tan gelen bir kılavuzum, din adamıyım diyerek, büyüklenerek başkalarını aldatmaya çalışan kimse (Yalancı Kılavuz) ötekiler arasında, Allah'a göre kötüsüdür" diye anlaşılmalıdır. Bu Bildiri, Elçi Mehmet'in yanında birden çok Yalancı Elçi'nin var olduğunun kanıtıdır. Bu Bildiri'nin anlaşılması konusundaki tartışmalar için bk. *M. Karagöz, "Kur'an'ı Anlama"*.
[10] (aralarında) dönüştürüyoruz, değiştiriyoruz, değişik (örnekler) veriyoruz. Sarraf*
[11] tanrılar
[12] Onlar da senin gibi İdin'e ulaşmaya, yanaşmaya çalışırlardı / amaçlarlardı (17/57).
[13] onların söylediği tanrılardan
[14] 24/41
[15] **mastūran**. 1 - saklanmış, gizlenmiş, 2 - ayırıcı, kesici, "ikiye bölücü"; 3 - örtücü, örten. Krş. **sit'ran** (18/90).
[16] **ḥiğāban** : ayrılık, uzaklık; geri çekilme. Gergi*
[17] 18/57
[18] O'nun ortağı olmadığını. Bu Bildiri, Hezekiel 11/21'de de yer alan putatapıcı Yahudiler'e yöneliktir.
[19] toplantıya katıldıklarını
[20] **sabīlan** : taşınma; (yolda) ilerleme, yol tutma. Artık kılavuz onlarını elinden tutup götüremez. Yolcu*

[TANRI'NIN DİRİLTME GÜCÜNÜN YAHUDİLERE ANIMSATILMASI]

17/49. Üstelik onlar, "Kemik, ayrıca toz olduğumuzda doğrusu biz, yeniden bir yaratılışla kesinlikle uyandırılacak mıyız?" derler.[1]
17/50. Sen (onlara), "İster taş olun, ister demir" de,[2]
17/51. "ya da (Bitik'inizde) dökümü çıkarılmış olan [3] yaratığın [4] büyümüş olanından (da olsanız uyandırılacaksınız)."[5] Ayrıca onlar, "Bizi kim yineleyecek[6]?" diyecekler. "Sizi ilk kez yaratan" de. Böylece onlar (anlayıp) sana başlarını sallayacak, üstelik "Bu ne zaman?" diyecekler. "Belli olmaz, yakındadır"[7] de,
17/52. "(İşte o) Gün, O sizi çağıracak, ayrıca siz O'na, Kendisini överek [8] yanıt vereceksiniz, üstelik (gömütlerinizde) ancak kısa bir süre kalmış olduğunuzu sanacaksınız."

[ELÇİ'NİN SORUMLULUĞU - ELÇİ'NİN YERİNE ŞEYTAN'I İZLEYENELERE GÖZDAĞI]

17/53. Ayrıca sen kullarıma, (sözün) benimsenecek olanını söylemelerini söyle. Evet! Şeytan, (kulların) arasında kışkırtı yaratır[9]. Evet! Şeytan, insan için apaçık bir düşmandır[10].
17/54. İdiniz sizi bilir. Dilerse O sizi esirger ya da dilerse sizi ezince uğratır. Üstelik Biz seni onlara bakıcı[11] olarak göndermedik.[12]
17/55. Ayrıca senin İdin, göklerde, ayrıca yerde kim [13] varsa bilir. Üstelik, doğrusu Biz Salıkçılardan kimilerini kimilerinden üstün tuttuk, ayrıca Biz Davut'a Zebur'u verdik.[14]
17/56. Sen (onlara), "Allah'ın dışında (tanrı olduğunu) sandığınız kimseleri çağırın. Onlar ne sizden sıkıntıyı kaldırmaya güç yetirir ne de onu (iyiliğe) dönüştürürler[15]" de,
17/57. Onların çağırdığı (tanrılar bile), İdi'lerine hangisi daha yakın (olacak diye) yanaşmayı[16] amaçlarlar[17], üstelik O'nun esirgemesini umar, ayrıca ezincinden korkarlar. Evet! Senin İdin'in ezinci kalıcı olandır[18].
17/58. Üstelik Diriliş Günü'nden önce onu yok etmeyeceğimiz ya da onu katı bir ezince uğratmayacağımız hiçbir kent olmayacak. Bu, Bitik'te yazılmıştır.[19]
17/59. Ayrıca Bizi, belirtileri göndermekten alıkoyan, ancak öncekilerin onları[20] yalanlamış olmalarıdır. Üstelik Semud (toplumun)a gönderdiğimiz dişi deve, öncü[1] (bir belirti) idi, ancak ona yazık etmişlerdi[2]. Üstelik Biz, (öncü) belirtileri[3] ancak korkutmak[4] için göndeririz.

---

[1] "Bu kemikler canlanabilir mi?" (Hezekiel 37/3).
[2] Bu Bildiri, Diriliş Günü konusunda kuşkuda olan kimi Yahudiler içindir. "(Ey) insanoğlu, İsrail halkı Benim için cüruf gibi oldu. Hepsi potada tunç, kalay, demir, kurşundur; gümüşün cürufudur." (Hezekiel 22/18). "Gümüş potada nasıl erirse, siz de kentin içinde öyle eriyeceksiniz. O zaman üzerinize kızgınlığını dökenin Ben, Rab olduğumu anlayacaksınız." (Hezekiel 22/22).
[3] **ṣudūrikum** : (Arap) : bağırlarınız. (Akat) **sadāru** : dizilmek, "satır satır olmak"; (Akat) **sadīru** : bir yazının bir bölümü, "belirlenmiş satırları". (Akat) [**šṭr**] (I,II): yazı yazma; benzeti (kopya, mastar) yapmak; yazılmış olma; listesi çıkarılmış [adı yazılmış, dizilmiş] birlikler. Kuran'daki bu kök [**ṣdr**] (bağır), en az üç kez [**sṭr**] (çizme, yazma, dizme) ile karıştırılır (99/6, 28/23).
[4] Alışılagelmemiş, şaşırtıcı, korkunç yaratıklar için bk. Hezekiel 1/5-14, 8/2, 10/14.
[5] dç : "Yahut aklınızca, diriltilmesi daha da imkansız olan başka bir varlık" (*Diyanet*); "Tasarlayabileceğiniz her hangi bir yaratık" (*Hamidullah*).
[6] **yuʿīdunā**. Ölmüşken diriltecek, sil baştan yaratacak. İade etmek*.
[7] "Son, yaklaştı." (Hezekiel 7/2,12)
[8] **biḥamdihi** : onun övgüsü ile, Kendisine yakışan bir övgü ile.
[9] ara bozma, kışkırtma (7/200, 41/36).
[10] 1 - birisinin kötülüğünü isteyen; 2 - Yol'dan saptıran, saptırıcı. 3 - kötü inanç bulaştıran kimse. Düşman*
[11] **wakîl** : denetmen, bakıcı
[12] Elçi, Bildiriler'i iletme ile sorumludur, inanmak istemeyenlerden sorumlu tutulmaz. (Hezekiel 3/17-19).
[13] Kimin inandığını, kimin inanmadığını. Onların bakıcısı sen değilsin (bk. bir önceki Bildiri), Biz'iz.
[14] "Başlarına, onları güdecek tek çoban olarak kulum Davut'u koyacağım. Onları o güdecek, çobanları o olacak. Ben Rab onların Tanrısı olacağım, kulum Davut da onların arasında önder olacak." (Hezekiel 34/23-4). "Kulum Davut onların kralı olacak, hepsinin tek çobanı olacak. Buyruklarımı izleyecek, kurallarıma uyacak, onları uygulayacaklar." (Hezekiel 37/24). Gütmek : "hidayete erdirmek", kılavuzlamak, çobanlık yapmak.
[15] sıkıntıyı kolaylığa çevirme ya da uğursuzluğu uğura dönüştürme.
[16] **wasīlat** : O'na yanaşma, katılma, ulaşma; ilişkiye geçme; yardım etme (5/35). Vesile*
[17] "Onlar (da) Taht'ın İyesi'ne (giden) bir yol ararlardı." (42. Bildiri)
[18] **maḥḏūran** : sunulmuş, kurulmuş, kalıcı olan. Krş. **ḥāḏirata** (7/163), **ḥāḏirūna** (26/56). Tekgeçişlidir.
[19] Bitik'te yazmak : yasalaştırmak; ilke olarak koymak. Bitik*. Suç işleyen Yahudi kentlerinin yıkılıp yok edilmesi konusu konu Hezekiel'de sık sık geçer.
[20] gösterilen belirtileri, tansıkları

17/60. Hani Biz sana, "Doğrusu senin İdin, insanları (sınayıp) kuşkusuz kavrar [5] " demiştik. Sana gösterdiğimiz düşü[6] ayrıca Kuran'daki Suçlandırma Ağacı'nı[7] ancak insanlar için bir sınav olarak yaptık. Üstelik Biz onları korkutuyoruz, oysa bu onlarda ancak[8] sorumluluk (yaratıcı) azgınlığı arttırıyor.
17/61. Hani Melekler'e, "Adem'in önünde yere kapanın" demiştik, böylece Albız'ın dışında (ötekiler) yere kapanmışlardı, (oysa) o, "Senin, balçıktan yarattığın kimse için yere mi kapanacağım?" demişti,
17/62. (ayrıca), "Benden (iyi) ağırladığın[9] kimseyi görüyor musun? Diriliş Günü'ne dek bana süre verirsen, azı bir yana, onun soyuna kesinlikle gem vuracağım[10]" demişti.
17/63. (Tanrı), "Git! Artık onlardan seni izleyen kimse (unutmasın, onun gibi olanlarınıza) yeterli bir karşılık (olarak) Cehennem, kuşkusuz sizin karşılığınız olacak" demişti.
17/64. "Ayrıca onlardan kime güç yetirirsen sesinle[11] kovala[12], üstelik senin atlı, ayrıca yaya savaşçılarını onlara karşı sürek avına[13] gönder[14], ayrıca onların varlıklarını, ayrıca çocuklarını alıp götür[15]. Ayrıca sen onlara söz ver." Oysa Şeytan onlara söz olarak ne verirse bu ancak bir aldatıştır.
17/65. "Evet, Benim (inançlarında kalıcı olan) kullarıma [16] gelince, onlar üzerinde sende hiçbir yetke olmayacak." Üstelik (onlara) bakıcı[17] olarak İdin yeter.

[TANRISAL KAYRA - İNSANIN KAYPAKLIĞI]

17/66. Kendi kayrasından (verdiklerini) amaçlayasınız diye[18] denizde gemileri sizin için kımıldatan[19], sizin İdiniz'dir. Evet! O, sizin için bir esirgeyicidir.[20]
17/67. Üstelik denizde size bir sıkıntı el attığında, Allah'ın dışında çağırdığınız kimseler (sizden) saparlar. Ancak O sizi toprağa (çıkarıp) kurtardığında yüz çevirirsiniz. Üstelik insan, iyilikbilmezdir[21]!

---

[1] 1 - görünür (12. Bildiri); 2 - (Sonradan gelecek olan - o an görülmeyen - ezincin) öncüsü olan, (onu) önceden gösteren (27/13). Basiret*
[2] Dizlerini kesmişlerdi, Tanrı ile yapılan sözleşmeyi bozmuş, sözleşmeye karaçalmışlardı. Dişi Deve*.
[3] (Arap) **āyat** : belirti, bildiri; (Habeş) ʾ**ayāt** : örnek. Bildiri*
[4] **taẖwīfan** : (Korkudan) ter döktürmek. Krş. **taẖawwufin** (16/47).
[5] Kavramak*. Anlar; denetler, gözetir, yoklar. Burada, insanları sınayıp kendilerinin nasıl bir tepki göstereceğini gözetir anlamındadır. Tanrı, kimin ne yapacağını önceden bilemez. Yazgı*
[6] 1. Bildiri'de söz konusu olan gece yolculuğu. İsrailoğulları'nı iki kez sınamış, sınav sonucunda kendilerini ezince uğratmıştık, sürgüne göndertmiştik.
[7] **al-šağarata l-malʿūnat** : Suçlama, suçlandırma, suça düşürme, sınama ağacı. Adem ile Havva'nın kovulmasına, [yeryüzüne sürgüne (!) gönderilmesine] yol açan ağaç; (Cennet'ten) düşürücü ağaç. İnsanın suç işleyip işlemeyeceğini sınayıcı ağaç. Yasak Çiğde* (**Sidrat-ul-Muntaha**). Cehennem'deki "lanetlenmiş ağaç", zakkum diye anlaşılır. Oysa bu Bildiri'de söz konusu olan ağaç, insanların (Adem ile eşinin) Cennet'te kalıp kalmayacaklarını sınamaya yarayan, suça kışkırtıcı bir ağaçtır. Bütün bunlar, Yahudiler'e verilen bir gözdağıdır. Bu Ağaç, Dişi Deve* gibi bir sınama aracı idi.
[8] yatışacakları yere; Bizle barışacakları yere
[9] 1- bana ağırlattığın; 2 - benden (iyi) ağırladığın. Ağırlamak (70. Bildiri). Şeytan'ın yerine, yeryüzünün sorumlusu, bakanı artık Adem olacaktı. Şeytan'ın kıskançlığı buradan türer.
[10] **aḥtanikanna**. Tekgeçişlidir. Gem vurmak, denetlemek, denetim altına almak (*Lane*). Onlara gem vurup, istediğim yere götüreceğim (bk. bir sonraki Bildiri). Sami dillerinde damak, (ağzı ile) çiğneme kökünden türer.
[11] (Arap) [**ṣwt**] : ses. (Arap) [**šwṭ**], **šāṭa** : bir amaç için koşma; **šawwaṭa** : uzun bir yolculuk yapma; (İbr) [**šāṭ**], **šāṭ** : amaçsız gezinmek; başıboş dolanmak. Bu kök için bk. **aṣwātahum** (49/3)
[12] korkutup kaçırtmak, kovalamak. [**fzz**] kökü 3 kez ancak bu Dizi'de yer alır (64, 76, 103). Yalancı Elçiler'e yöneliktir (Hezekiel)
[13] **wa-ağlib**. 1 - Tuzağa düşürmek için av hayvanını yönlendirmek; sürek avı düzenlemek. Köken (Arap) **ġalab** : ağ ile balık avlamak; (Habeş) **galaba** (II) : Ele geçirmek, yakalamak, balık tutmak, tuzak kurmak; (Habeş) ʾ**aglab** : olta, balık tuzağı. 2 - (Habeş) **qalaba** (I) : altüst etmek; her yöne saptırmak (sağa sola koşuşturmak); [ürkütmek için] kargıyı sallamak. Yürek*.
[14] Yalancı Elçiler'e uyan ayrıca kendilerini putatapıcılığa veren İsrailoğulları üzerine başka toplumları gönderterek ezince uğratma (bk. bu Dizi'nin ilk Bildirileri; Hezekiel)
[15] **wašārik'hum**. 1 - ortak olma; 2 - Ellerini iple bağlama; 3 - alıp götürme; kafile oluşturma. Hırsız*, Ortak Koşmak*. Babil Sürgünü'nün anımsatmasıdır.
[16] 1 - (inancında) kalıcı olanlar; 2 - (Şeytan'a) karşı koyucular. Kul*
[17] **wakîl**. Süleyman'ın Tapınağı'ndaki put (2. Bildiri)
[18] Deniz ürünlerini elde etmek, alışveriş için yolculuk etmek için. Deniz kıyısında yaşayan bir topluma yöneliktir.
[19] **yuz'ğī** . Kımıldatma; dürtme. Çift geçişlidir (24/43)
[20] Bu alt bölüm (66-72) Mekke dönemindendir.
[21] (yapılmadı diyerek yapılan o iyiliğe) karaçalandır.

17/68. O'nun, toprağı yana kaydırıp sizi yerle gömdürtmeyeceğinden ya da taş yağdıran bir kasırgayı üzerinize göndermeyeceğinden sonra kendinize bir bakıcı bulacağınızdan güven içinde misiniz?
17/69. Yoksa sizi yeniden (denizin) içine döndürmeyeceğinden, üstelik üzerinize kasıp kavuran[1] bir yel göndermeyeceğinden, üstelik sizi iyilikbilmezliğinizden ötürü suda boğmayacağından, sonra[2] sizin için Bize karşı (koruyucu) bir uşak[3] bulacağınızdan güven içinde misiniz?
17/70. Ayrıca, doğrusu Biz Ademoğulları'nı (yeryüzünde) ağırladık[4] ayrıca onları toprakta, ayrıca denizde taşıdık[5] ayrıca (azığın) iyicil olanından (vererek) onları azıklandırdık, üstelik onları, yarattıklarımızın çoğundan kayırıp[6] üstün tuttuk[7].
17/71. Bütün insanları, çizelgeleri[8] ile birlikte çağıracağımız Gün, Bitiği sağ eline verilen kimse (unutmasın) artık (böyleleri), Bitik'lerini okuyacaklar, üstelik hurma çekirdeğinin ince ipliği[9] gibi (bile olsa) kendilerine karaçalınmayacak.[10]
17/72. Ayrıca, Bu (yaşam)da kör olup[11], Yol'a göre çok sapmış olan kimse, artık o, Öte'de de kör olacak.

[ELÇİLERİN SORUMLULUĞU - YANILAN ELÇİLERE UYGULANAN TÖRE]

17/73. Ayrıca, doğrusu onlar, sana bildirdiğimiz ne ise, onun başkasını Bize karşı uydurman için nerdeyse seni kesinlikle kargaşalığa düşüreceklerdi[12], üstelik böylece[13] seni, kesinlikle bağdaş edineceklerdi.[14]
17/74. Üstelik Biz seni dayanıklı kılmamış olsaydık, kuşkusuz nerdeyse sen, az da olsa, onlara sarkacaktın[15].
17/75. Bu durumda sana (ezinci), (sen) yaşarken iki kat, ayrıca ölümde[16] iki kat tattırırdık[17], sonra kendin için Bize karşı bir yardımcı bulamazdın.[18]
17/76. Üstelik, doğrusu oradan seni çıkarmak için nerdeyse seni (bu) ülkeden[19] kışalayacaklardı[20]. Ancak bu durumda senden sonra onlar (da orada) pek az kalırlardı.
17/77. (Bu ise) senden önce gönderdiğimiz Elçilerimize (uygulanan) töre idi, üstelik sen Bizim töremizde değişiklik bulamazsın.[21]

[ELÇİNİN, SALIKÇI OLARAK ATANMASI - KENDİSİNE "AHMET / MEHMET" ADININ VERİLMESİ]

---

[1] **qāṣifan**. Tekgeçişlidir. Yerel, bölgesel bir deyim olmalıdır. 2 – kırbaçlayıcı (yel). (Habeş) **qaśafa** (I). 3 - (gemileri) açığa çıkarıcı, kıyıdan uzaklara sürükleyici. 4 - (Yelkenleri) yolucu, çıplak bırakıcı. Bk. (Habeş) **qaśafa** (II). Krş. (Arap) **kašafa** : açığa koyma, açığa çıkarma.
[2] böyle olursa, bu olaylar gerçekleşirse
[3] **tabīʿan** : adam; kendisine iş yaptırılan kimse; uşak. Krş. **l-tābiʿīna** (erkek görevliler, uşaklar) (24/31). (Habeş) **tabʿa**, **tabbəʿa**, **tabāʿi** : 1 - Gözü pek, yürekli, yavuz erkek; 2 - (Akat) başkaldırıcı, saldırgan (kimse); atılan kuş [atmaca, akkuş ?]. (Arap) izlemek ile köktaştır. Öç alıcı diye anlaşılır. Tekgeçişlidir.
[4] 62. Bildiri
[5] 1 - (Arap) taşımak; 2 - (Yemen) [**ḥml**] : sunmak; birisini bir yere getirmek/sokmak, (bir yere) sürüklemek.
[6] **tafḍīlan** : kayırarak, kayırıp, kayırma ile (bk. 21. Bildiri)
[7] kayırdık, yeğledik
[8] **bi-imāmihim** : 1 - Elçileri / kılavuzları / öncüleri ile; 2 - Çizelgeleri ile. Çizelge*
[9] kıl payı
[10] "Beş serçe, iki meteliğe satılmıyor mu? Ama bunlardan bir teki bile Tanrı katında unutulmuş değildir." (Luka 12/6).
[11] Kör : Kılavuzun, Yol göstermek için tuttuğu ışığı görmek istemeyen kimse
[12] Fitne*. Allah'ın tekliği konusunda kuşkuya düşürmek. bk. 37/162. İsrailoğulları, putlar edindikten sonra bu konuda Elçi aracılığı ile Tanrı'ya danışmak isterler. (Hezekiel 14/3-4)
[13] öyle yapmış olsaydın
[14] İslam Gelenekleri, bu Bildiri ile "Kuğu (Garanik) Olayı" [bu söylence doğru ise] arasında ilişki kurarlar. Oysa bu Bildiri ile o olay arasında en azından beş ya da on yıl geçmiş olmalıdır.
[15] 11/113. [Devenin, büyümüş olduğu için memesi sarkmak; sarp, sarkan yerleri olduğu için çıkılması, geçilmesi zor olan dağ] (*Lane*)
[16] Şimdiki ve Öteki yaşamda
[17] "Suçlarının cezasını çekecekler. Peygamber de ona danışan da aynı şekilde cezalandırılacak." (Hezekiel 14/10). Tanrı'ya ortak koşup, bunu doğrulaması için bir Elçi'ye danışıldığında, ortak koşan ile Elçi'nin, toplumun dışına atılması ayrıca ezince uğratılması konusunda bk. Hezekiel 14/7-10.
[18] "Bir peygamber ayartılır da bir söz söylerse, onu ayartan benim. Elimi ona karşı uzatacağım, onu halkım İsrail'in arasından çıkarıp yok edeceğim." (Hezekiel 14/9). Krş. [bu söylence doğru ise] "Şeytan Bildirileri"
[19] Medine (Taberi, *Tafsir (Al-Jalalayn)*
[20] Kışkırtmak, korkutup kaçırtmak, kışalamak (17/64). Mücrim* ile yakın anlamlıdır.
[21] Bu törenin bir örneği için bk. Hezekiel 14/7-10.

17/78. Güneşin batışından[1] gecenin kararmasına dek yakarışı, ayrıca (toplu olarak) gün ağarması okumasını[2] sürdür. Doğrusu gün ağarması okumasına tanıklık edilir[3].
17/79. Ayrıca geceden[4] (bir bölümünü), bakarsın İdin seni Öğütlenmiş Orun'da[5] uyandırır[6] diye bu konuda[7] (tek başına) kendin için yere kapanıp[8] (uyuklayarak) sen artık boynunu yere uzat[9].
17/80. Üstelik sen, "İdim! Beni (yeni görevime), başarılı[10] bir girişle[11] sok, üstelik beni başarılı bir çıkış ile çıkar, ayrıca bana, yardım olarak Senin Katından (gelecek) bir (Salıkçılık) yetkesi[12] sağla" de.[13]

---

[1] **lidulūki l-šamsi** : güneşin batışında (*Lane*). (Arap, Habeş) **dalaqa** : [Güneşin battığı an] titreşmesi; ivedi olması. Kararma, karanlık, bulanıklık, [gün ile gecenin] birbirine karışması anlamları için bk. (Akat) **dalāḫu**. Kuran'da tekgeçişli olan bu sözcük genel olarak güneşin öğleden sonra (doruğu aşmasından sonra batıya doğru) sarkması diye çevirilir. Oysa bu, Kuran ile çelişkiye düşer. Kuran'da gündüzleri tapınma/yükünç söz konusu değildir. Bk. 73. Dizi, 73/7. Ayrıca 76/25'te ancak "İdin'in adını sabah ve öğleden sonrası an" denilir, üstelik bu tapınma anlamına gelmez. Günlük yükünç sayısını beşe çıkarma "isteği" ile bu ve sonraki, Kuran'ın en çok saptırılan Bildiriler'indendir.

[2] **qur'āna l-fağri** : 1 - gün ağarması okuması, tan ertesi okuması. Tan ertesinde, Kuran'dan bölümler okunarak yapılan tören. 2 - gün ağarmasında [Tanrı ile / senin gibi yakaranlar ile] birleşme, birbirine bağlanma, bir araya gelme, ilişkiye geçme; toplantı. Kuran*. Bu bağlamda, **ṣlt** anlamında olmalıdır. Salat*. Krş. **waṭan** (karşılaşma, buluşma) (73/6).

[3] okumanın tanıkları var, okuma görülür; okumayı yapana eşlik edilir; orada senin gibi başkaları da olur; ötekilerle toplanmış olursun. Tanık*. Sen çağırıda bulunurken, yanında başkaları da olduğu için çağırıyı uygun (ne çok ne az) bir sesle yap (110. Bildiri). Tanıklığı pekiştirir (73/6). Bir sonraki Bildiri'de tek başına yapılan bir tören söz konusudur. Ayrıca bir sonraki Bildiri'deki nafile* (birisi gittikten sonra başkası gelme) deyimi ilginçtir. 73/20'de Elçi tapınırken, başkalarının da kendisi gibi yaptığı belirtilir. Bu tören'in niteliğini, Kumran yazgılarında aramak gerekir. bk 73/6'nın dipnotu.

[4] Mehmet'in Elçi olarak atanması, Kadir Gecesi'ne yakın bir gün (Ramazan'ın sonuna doğru) olmalı iken, bu Bildiri'deki gece, İslam Geleneklerinde yer alan "Berat Gecesi" (Şaban'ın ortasına doğru), Mehmet'in, Salıkçı olarak "seçildiği", kendisine "üstünlük tanındığı" gece olmalıdır. Ayrıcalık tanıma (**barāʾat**) için bk. 9/1. Şiiler'de ise 12 İmam'ın sonuncusu olan Muhammad ibn Hasan al-Mahdī'nin (255/868) doğduğu gün olarak sayılır. Bu İmam'ın, **Muhammad** ayrıca **Mahdī** adını taşıması ilginçtir. Sözlük anlamı bakımından krş. **mahdī** ile (Habeş) **māhdəʾi**. Övgü*.

[5] **maqāman** : birisinin toplum içinde bulunduğu aşama (19/73). **maqāman maḥmūdan** : 1 - İsa'nın ölümünden beri boş tutulmuş orun; Saklanmış Orun. 2 - İsa'nın öngördüğü, kendisini insanlara önceden öğütlemiş olduğu kimsenin yeri, orunu. "Salıkçılık koltuğu"; Sonuncu Salıkçı'nın Orunu. Bu nedenle bu Bildiri'den sonra Kuran'ı getiren doğum adı (Kuran'da) belirtilmeyen Elçi'ye **muḥammad** niteliği verilir. Bk. "**muḥammadun**" (48/29); "Ahmet" (61/6); Övgü*. Benzer bir deyim için bk. **maʿādin** (28/85). (Yemen) [**qwm**], **mqm** : (birisini bir yere) gönderme, (birisini bir göreve) atama [yerleştirme].

[6] **yabʿaṯaka**. **bā ʿayn ṯā** : ayağa kaldırma, uyandırma; işlemeyen, yürümeyen insanı, yürütme, işler duruma getirme; [göreve başlatma]. (Akat) **bašû**, var olma, işe yarar olma, uyanık (uyanmış) olma; (tanrı) yaratma, (tanrı) açığa vurma, söyleme [vahiy etme] anlamına gelir. Elçi'yi, "soğutulmuş, bekletilen, boş kalmış" elçilik görevine çağırmak; (Elçi) göndermek. Açıklama için bk. **qum** (ayağa kalk) (74/2).

[7] Komut almak, görevi yüklenmek için (Tanrı / Soluk) ile ilişkiye geçme konusunda; (Yemen) yargıyı onaylamak / uygulatmak için.

[8] **nāfilatan** : 1 - art arda; birisinden sonra ötekisi gelme (21 /72); Okumayı bitirdikten sonra (sen ya da bir başkası) yeni bir okuma yaparak; Okumayı eksiksiz yaparak bütünleyerek; 2 - tapınmayı ve uyumayı almaşıklı yaparak. 3 - yere düşerek. 4 - yorumcu, çevirmen olarak. (Akat) **nāpalû** : yorumcu, çevirmen. Tanrı ile kul arasında çeviri yapma (?); Tanrı'nın / Soluk'un dilini kullara çevirme (?). Nafile*. dç : "fazla" (*Diyanet*)

[9] **fatahağğad**. Tekgeçişlidir. Uyuklama; ara sıra içi geçme; uyuduktan sonra uyanma, uyandıktan sonra yeniden uyuma (Nafile*). [**ḫğd**] : 1 - uyuma; 2 - uyanık olma; 3 - deve, boynunun ucunu [çenesini ?] yere bırakma. Krş. Elçi'nin (gördüğü) düş (48/27). Çene üstüne düşme için bk. 109. Bildiri; yere uzananların yüzlerindeki iz için bk. 48/29. 4 - [pussun, sinsin, uzanıp yere yatsın diye] köpeği azarlamak için atılan çığlık (*Lane*). (Yemen) [**gdd**], **hgdd** : atamak, (birisi için) ayırmak, bağışlamak; [kendini bırakmak, kendini adamak]; yargıyı onaylamak, yasallaştırmak, uygulatmak. (Arap) **ḥağaza**, (yardım amacı ile) bir işe karışmak, araya girmek, aracı olma anlamındadır. Tanrı ya da (Kutsal) Soluk / Esinti / Esin (85. Bildiri) ile ilişkiye geçmiş olmak. Salıkçı olarak Tanrı ile kul arasında aracı, sözcü olarak adanmış olmak. (Habeş) **taḥagaza** : yardım edilmek. Övgü*. dç : "teheccüd namazı kılmak" (*Diyanet*)

[10] **ṣidqin** : 1 - (önceden) verilmiş söze uygun olarak, doğruculukla; 2 - parlak bir biçimde, başarı ile. Sadaka*

[11] **mudḫala** : giriş, (bir işe) karışma, araya girme, (Osm) müdahale. Krş. (Arap) **ḥağaza** (bir önceki Bildiri). Elçilik'ten çıkıp Salıkçılık görevine girme; içinde bulunduğu topluma Tanrı adına "müdahele etme" anlamındadır. Bundan sonra Kuran'da (ilk kez 7/157'de) Mehmet için Elçi'nin yanı sıra "Salıkçı" niteliği de kullanılacaktır.

[12] **sulṭānan** : (Tanrı ile kul arasında aracılık yapabilme, Tanrı adına konuşabilme) yetkesi; yetkisi; Salıkçılık yetkisi. Sultan*

[13] 1 - Bu Bildiri konusunda Gelenekler hiçbir doyurucu açıklama getirmez. Elçi nereye girecek, nereden çıkacak? Medine olarak da anlaşılır, gömüt olarak da. Oysa, Bu Bildiriler'de, Mehmet'in Salıkçılık görevinde başarılı olup olmaması söz konusudur. Mehmet, bu görevi gerektiği gibi yerine getirebilmesi için sorumlu olduğu toplumun içine girerken (müdahele, **mudḫala** ederken) ayrıca görevini bitirene dek Allah'ın, kendisine yetki/yetke/güç vermesini diler. Bu görev boyunca Allah, Bildiriler'i Mehmet'e ulaştırmak için Soluk'u aracı olarak kullanır. Bu konuda bk. Hezekiel

[GERÇEK TANRI'NIN, DOĞRU İNANCIN GELİŞİ - YALAN OLAN'IN GİDİŞİ]

17/81. Ayrıca sen (onlara), "Gerçek geldi, üstelik Yanlışlık[1] çıkıp gitti. Evet! Yanlışlık, çıkıp gidicidir" de.[2]
17/82. Üstelik Biz, Buyruk'tan[3], inanıklar için bir sağaltma, ayrıca bir esirgeme (olacak) olan ne ise onu indiriyoruz oysa bu, (onu) karartanlarda ancak yıkımı arttırıyor.
17/83. Ayrıca Biz, insana gönenç verdiğimizde kendisi, yüz çevirir, ayrıca yan yan sıvışır. Üstelik kendisine kötülük el attığında umutsuz olur.
17/84. "Kişilerin tümü, kendi tapınağına[4] dayanarak[5] (Yol'a) koyulur[6]. Böylece İdiniz, Yol'da kimin daha iyi kılavuzlandığını bilir" de.

[KURAN'IN BENZERSİZLİĞİ]

17/85. Ayrıca sana, Soluk[7] konusunu sorarlar. Sen (onlara), "Soluk, İdimin işidir.[8] Üstelik size (bu konunun) azı dışında bilgi verilmemiştir" de.
17/86. Biz (Kuran'ı) sana ne(yin aracılığı) ile[9] bildirdiysek[10], dileseydik onu[11] kesinlikle alıp götürürdük. (Öyle yapsaydık) sonra bu konuda Bize karşı bir bakıcı[12] bulamazdın[13],
17/87. (O'nun bunu yapmayışı) ancak, İdinden sana (gelen) bir esirgemedir. Evet! O'nun sana olan kayrası büyüktür.
17/88. "İnsan ile Cin (toplumları), bu Kuran'ın bir benzerini getirmek için bir araya gelseler, (bu konuda) birbirleri ile uyuşsalar bile onun benzerini getiremezler" de.
17/89. Üstelik, doğrusu Biz, bu Kuran'da insanlara her örneği çeşitlendiriyoruz. Oysa insanların çoğu ancak karaçalışta direniyor.

[MEHMET'İN SALIKÇI OLDUĞUNA İNANMAYANLARA YANIT]

17/90. Üstelik onlar, "Bizim için, yerden bir kaynak fışkırtmana[14] dek kesinlikle sana inanmayacağız" derler,

---

Bölüm 2 (Rab, Hezekiel'i Çağırıyor). 2 - Bu tümcede yer alan **muḫrağa** ile ʾ**aḫriğnī**, Arap (dışarı çıkarma, ihraç etme) köküne dayandırılır. Oysa krş. **yuḫriğuhum** (dolaştırma, dolandırma) (2/257). Krş. (Arap) **ḫarağa** : yoğun, birbirinin içine girmiş, birbirine karışmış ağaçlar. Dolayısı ile Mehmet'in istediği bir "dışarı çıkış değil", toplumuna karışması, üstelik onların içinde sıkıntı çekmeden, dışlanmadan dolaşabilmesidir.

[1] 47/3.

[2] 21/18. Bu ve bir sonraki Bildiri için bk. 47/2,3.

[3] **l-qur'ān** : 1 - Kuran'dan; 2 - Buyruk'tan; Komut'tan. Yemen [**qr**ʾ] : buyurmak; buyruk vermek, komuta etmek.

[4] **šākilatihi** : "onun biçimi" diye çevirilir; anlam sıkıntısı çıkarır. 1 - bir türden olan, benzer (kimseler, nesneler) (**šaklihi**) (38/58); 2 - [inanç bakımından] (birbirine) takılan birleşen, tutuşan, demet demet, salkım salkım olan kimseler. Ağır*. Bu durumda bu deyim, (Osm) "aile/ehil" anlamındadır. Aile*. 3 - kendi toplumu; kendi tapınağı. (Habeş) **saqalā** : dikdörtgen [kare olmayan] ev ya da çadır; egemenin konakladığı yer; küçük tapınak; tapınma çadırı (tabernacle). Krş. (Ugarit) **ahl** : çadır.

[5] ʿ**alā** : üstünde, üzerine; dayanarak

[6] **ya**ʿ**malu** : 1 - (Arap) yapar, eyler, çalışır. 2 - (Habeş) yola koyulur, koşuşturur. Eylemciler*. dç : "Herkes kendi yapısına uygun işler görür. " (*Diyanet*).

[7] **l-rūḥi**. (Allah'tan gelen) soluk, üfürük, esin, esinleme, çıtlatma. "Ruh, Elçilerin içine girer" (Hezekiel 3/24)

[8] İdim'in (bileceği) bir iştir. O'ndan ileri gelir. O'nun eylemidir, eylemcisidir. O'nun üfürmesidir.

[9] **bi-allaḏī**. Ne ile; neyin (kimin) aracılığı ile

[10] Bildirmek, gelip gitmek, çıtlatmak. Vahiy*

[11] Kuran'ı getiren Soluk'u. Soluk (Tanrısal esin) götürülseydi, Kuran'ın gelişine son verilmiş olurdu. Biz sana bildirmemeye kalkarsak, sen tek başına o Kuran'ı oluşturamazdın. Dolayısı ile Salıkçılık görevinde başarılı (bk. 80. Bildiri) olamazdın.

[12] güvenilecek, bel bağlanılacak birisi

[13] Elçi'ler kendilerine verilen görevden sorumludurlar, başaramazlarsa ezince uğratılırlar (Hezekiel 3/17-21)

[14] Susuz, çorak topraklarda kimsenin bilmediği, görmediği bir yerden su bulup çıkaranlar (su kaynağı arayıcıları), önemli kimseler arasında idi. Kaynak bulabilen kimse ancak Tanrı'nın gönderdiği, üstün yeteneği olan biri olmalıydı. Bu konuda bakın *J. Koenig, "Sourciers", 25*. Örneğin Musa, Mısır'dan çıktıktan sonra susuzluktan kırılan toplumu için değneği ile taşı delip su fışkırtmıştı (Kuran 7/160, Çıkış 17/1-7, Sayılar 20/1-13). Ayrıca bk. (Himyar) **dū halla qayl(un) ḏī dū ğayl(an)** : çağlayan bir su fışkırtmamış başkan, büyük bir başkan değildir. (Al-İklil; aktaran *C. Robin, "Les langues de la péninsule Arabique*". Bu Himyar "atasözü", ayrıca bir sonraki Bildiri'deki hurmalık, üzüm bağları, bu Bildiriler'in Yemen'e yakın bir topluma yönelik olabileceğini düşündürür. Krş. 34/15.

17/91. "Ya da altında ırmaklar olan hurmalık, ayrıca üzüm bağlarından sana bir bahçe olana[1] dek, böylece (bahçelerin) içlerinde taşırdıkça taşıracağın ırmaklar olana dek,"
17/92. "Ya da ileri sürdüğün gibi, göğü parça parça üstümüze düşürmene[2] dek, ya da toplanmış olarak[3] Allah ile Melekleri (yeryüzüne) getirmene[4] dek,"
17/93. "Ya da yaldızlı bir evin olana dek, ya da göğe yükselmene dek (sana inanmayacağız). (Göğe çıksan bile) onu okumamız için (oradan) bizim için bir Bitik[5] indirene dek senin (göğe) yükselmene kesinlikle inanmayacağız." Sen (onlara), "İdim yüce olsun! Ben insandan başka[6] bir Elçi miyim?" de.
17/94. Üstelik, kendilerine kılavuzluk geldiğinde insanları inanmaktan alıkoyan onların ancak, "Allah, Elçi olarak bir insan mı gönderdi?" demeleridir.
17/95. Sen (onlara), "Yeryüzünde yatışmış olarak yürüyen Melekler olsaydı, Biz onlara gökten Elçi (olarak) kesinlikle bir Melek indirirdik" de.[7]
17/96. "Benimle sizin aranızda tanık olarak Allah yeter." Evet! O, kulları konusunda salıklıdır, (onları) görendir[8]" de.

[İNANMAYANLARIN ALACAĞI KARŞILIK - FİRAVUN'UN ÖRNEĞİ]

17/97. Üstelik Allah kimi kılavuzlarsa artık o, (doğru) kılavuzlanan (biri)dir[9], ayrıca O, kimi saptırırsa artık (öyleleri unutmasınlar) kesinlikle onlar için O'ndan başka egeler bulamazsın. Üstelik Biz, Diriliş Günü onları yüzlerinin üzerinde (sürünen bir) kör olarak, ayrıca dilsiz olarak, ayrıca sağır olarak toplayacağız. Cehennem onların barınağı olacak, (onun ateşi) dindikçe onlar için Alevli Ateşi artıracağız.
17/98. Bu, onların Bildiriler'imize karaçalmış, ayrıca "Kemik, ayrıca toz olduğumuzda yeniden bir yaratılışla kesinlikle uyandırılacak mıyız?" demiş olmalarından ötürü, onların karşılığı olacak.
17/99. Üstelik onlar, gökleri, ayrıca yeri yaratan Allah'ın, kendilerinin benzerlerini yaratmaya gücü yeten (biri) olduğunu düşünmüyorlar mı?" Üstelik O, onlar için, bu konuda kuşku olmayan belirli bir süre kıldı. Oysa (Bildiriler'imizi) karartanlar, ancak karaçalışta direniyorlar.
17/100. Sen (onlara), "İdimin esirgemesinin gizlengileri[10] sizde olsaydı, siz artık onları (insanlarla) paylaşama[11] korkusuyla kesinlikle (kendinizde) tutardınız. Üstelik, insanın eli sıkıdır!" de.
17/101. Üstelik, doğrusu Biz Musa'ya kanıt olarak dokuz belirti[12] vermiştik. (Musa), onlara geldiğinde böylece Firavun'un ona, "Ey Musa! Doğrusu ben senin kesinlikle büyülenmiş olduğunu sanıyorum" dediğini sen artık İsrailoğulları'na sor.
17/102. (Musa, Firavun'a), "Göklerin, ayrıca yerin İdisinin bunları ancak öncü (kanıt)lar[13] olarak indirdiğini sen biliyordun[14]. Evet, ben senin, ey Firavun, kesinlikle yıkıma uğrayacağını sanıyorum" demişti.
17/103. Böylece (Firavun), onları (o) topraklardan kovmak[15] istemişti. Böylece onu, ayrıca onunla birlikte olanları toptan suda boğmuştuk[16].
17/104. Ayrıca, kendisinin[17] ardından İsrailoğulları'na, "(Şu) toprakta[18] yurtlanın" demiştik. Üstelik Biz, Öte (Yaşam konusunda) verilen söz geldiğinde[19] sizi[1] bir sarmaş dolaş[2] (toplayıp) getireceğiz" demiştik.

---

[1] Bahçesi olmak : Kendine yeterli olmak, varsıl olmak. Gani*
[2] Songün'ün gelişinin belirtilerinden biri olarak
[3] **qabīlan** : buluşmuş, karşılaşmış olarak. Krş. **qiblatan** (10/87) : buluşma / karşılaşma yeri. 2 - ortaya. Yönek*
[4] Songün, Tanrı'nın, Meleklerden oluşan ordusu ile birlikte inanmayanları yok etmek için yeryüzüne gelmesi. Bugünkü "cihat" (inanmayanlara karşı yapılan savaş) anlamı buradan türer.
[5] Mehmet'e inanmayanlar, kendisinden Tevrat gibi (iki kapak arasında) yazılı, bütünlenmiş bir Bitik isterler.
[6] Ben sizin gibi bir insan olduğum için göğe çıkamam. Krş 1. Bildiri konusunda uydurulan öyküler.
[7] Siz Melek olsaydınız, Elçi olarak size Melek gönderirdik.
[8] Onların yatışmış değil, başkaldırıcı insanlar olduğunu görendir.
[9] 1 - kılavuz, ege (elinden tutan birisini) edinmiş olandır; 2 - yatışmış, dingin biridir. Kılavuzlanmak*
[10] gizlengi : saklama, biriktirme yeri, depo.
[11] (Yardım için) bölme, paylaşma, katılma. Katkı*
[12] Tevrat'ta bu tansıkların sayısı ondur. (Arap) belirti, kanıt, bildiri; (Habeş) örnek. Krş. **başāira** (102. Bildiri)
[13] **başāira** : öncü, izci, önden gidip salık getiren. Basiret*.
[14] Bu tansıklar, sana gözdağı olarak önceden gösterilmişti. Bunlar öncü belirtiler, (Habeş) bir örnek idi.
[15] ürkütmek, korkutup kaçırtmak (64. Bildiri)
[16] "toptan suda boğmuştuk" deyimi için bk. Büyük Kırım*
[17] Firavun
[18] Tanrı'nın İsrailoğulları'na söz verdiği ülke. "Mısır'dan çıktıktan sonra kırkıncı yılın on birinci ayının birinci günü, Musa Rab'bin, kendisi aracılığıyla İsrailliler'e neler buyurduğunu anlattı. Bu toprakları size verdim. Gidin, atalarınıza, İbrahim'e, İshak'a, Yakup'a ve soylarına ant içerek söz verdiğim toprakları mülk edinin." (Yasanın Tekrarı 1/3,8)
[19] gerçekleştiğinde. Saat geldiğinde

[KURAN'IN DOĞRU OLUŞUNUN, BİTİK TOPLUMU BİLGİNLERİNCE DOĞRULANMASI]

17/105. Üstelik Biz onu[3] (geçmişte) doğrulukla[4] indirmiştik, ayrıca (şimdi yine) o, doğrulukla indi[5]. Ayrıca Biz seni ancak muştucu, ayrıca uyarıcı olarak gönderdik.
17/106. Ayrıca Biz, Okumayı[6], senin onu insanlara dura dura[7] okuman için böldük[8], üstelik (bu nedenle) Biz onu azar azar[9] indirdik.
17/107. Sen (onlara), "Ona inanın ya da inanmayın! Evet![10] O (Okuma), kendilerine o (Okuma'dan)dan önce bilim verilmiş olanlara[11] anlatıldığında yere kapanarak çeneleri[12] üstüne düşerler[13]"[14] de,
17/108. üstelik onlar, "İdimiz yüce olsun! Evet! İdimizin verilen sözü[15] kesinlikle gerçekleştirildi" derler.[16]
17/109. Ayrıca onlar, ağlayarak çeneleri üstüne düşerler[17], üstelik (bu Okuma) onlarda[18] alçak gönüllülüğü arttırır.

[TANRI'NIN TEKLİĞİNİN ANIMSATILMASI]

17/110. Sen (onlara), "İster Allah'ı çağırın ister Rahman'ı çağırın. Hangisi ile çağırırsanız (çağırın), atanmış[19] adlar O'nun içindir" de[20]. Üstelik sen, Bağlılık (töreninde)[21], yüksek sesli olma[22] ayrıca o (tören)de alçak sesli olma, ancak (ikisinin) arasında bir yol ara.
17/111. Ayrıca sen, "Övgü, çocuk edinmemiş olan, ayrıca egemenlikte Kendisi için bir ortak olmayan, ayrıca aşağılanmaya[23] karşı Kendisi için ege olmayan[24] Allah'a olsun!" de. Üstelik sen O'nu yücelttikçe yücelt.[25]

---

[1] Diriliş konusunda, özellikle Cennet'in nerede olduğu konusunda değişik görüşleri olan İsrailoğulları.
[2] sizi ve onları *(Al-Jalalayn)*. Sarmaş dolaş (bahçeler) (78/16); bitiştirme, bir araya getirme anlamı için bk. 75/29.
[3] Tanrısal Bitik
[4] doğru olarak; Gerçek'e uygun olarak
[5] İnişini sürdürüyor. Bu Bildiri'nin açıklaması 107. Bildiri'de verilir. Geçmişte de doğru olarak indirildiğini Yahudi din adamları doğruyabilirler.
[6] **qur'ānan**. Yemen [**qr**ʾ] : buyruk; komut (82. Bildiri). Kuran*
[7] **muk'ṯin** : 1 - üzerinde durarak, oyalanarak. Bu kök oturmak, bir yerde kalmak kökünden türer. 2 - sürekli, ara vermeden; bolca, kesiksiz (akan su, süt) (*Lane*). (Yemen) **qṭn** : 1 - küçük; küçükbaş hayvan; 2 - yerli, bir yerin yerlisi. (Edilgen olarak) yerli kılınmış, yöresel olmuş, yerli bir dil ile (Arapça olarak) anlamına gelmelidir. Bir yerde kalmak / bir yerin yerlisi olmuş olmak için krş. **mākiṯīn** (18/3, 43/77)
[8] (Yemen) [**frq**], **tfrq** : korumak, [ayırıp] dağıtmak
[9] **tanzīlan** : eriterek, akıtarak, sızdırarak, damlatarak. (Osm) nezle (burun akıntısı, burnun damlaması) ile köktaştır. İndirmek*
[10] Siz inanmasanız bile, bunun doğru olduğunu onaylayan bilginler var.
[11] Bitikgiller'den olan din bilginleri
[12] **lil'aḏqāni** : onların çeneleri. Bu, ayrıca 79. Bildiri'de, bir göreve atanmak, saygı göstermek / tapınmak için çene (**aḏqān**) üzerine düşülerek yapılan tapınma yöntemi, bugün bile, özellikle Katolik Kilisesinde bir papazın, görevine atandığı ilk gün yapılan törende uygulanır. Çenenin yere değmesi için kollar iki yana açılır ve yüzü koyun, boyun uzatılarak (79. Bildiri) yere kapanılır. Yahudiler bağlamında, bu uzun süre yere kapanış, yüzde iz bırakır (48/29). Not : Bu ve sonraki Bildiri dışında, "çene", ayrıca değişik bir bağlamda (36/8) yer alır. Oysa "çene" ile köktaş olduğu sanılan (Güney Arap) **mḏqnt** (tekil), **mḏqn** (çoğul), tapınma, yere düşme, yükünme yeri anlamındadır. (Yemen) **wdq** : yere düşme.
[13] **wayaḫirrūna**. [**ḫrr**], Kuran'da 12 kez ancak "düşme" anlamıyla yer alır. Ayrıca krş. (Akat) [**krr**] : yere koyma; yere düşürme; bir köşeye atma (ıskartaya çıkarma); temel atma; yatak kurma; iş, görev yükleme.
[14] dç : "kendilerine ilim verilenler, Kur'an kendilerine okunduğunda derhal yüzüstü secdeye kapanırlar." (*Diyanet*)
[15] Sonuncu Elçi'nin gelişi
[16] Salıkçı olarak atanan Mehmet'in beklenen Elçi (Faraklit / **ḥmd**) olduğuna inanırlar. Övgü*
[17] dç : "Onlar ağlayarak yüzüstü yere kapanırlar." (*Diyanet*)
[18] Tanrı'ya, Elçisine karşı
[19] Kendisince benimsenmiş; (Kendisi için) ayrılmış, tutulmuş. Güzel*, Semed*. Allah, tüm tanrıları birleştirir, tekleştirir, Semed* yapar. Salıkçı Mehmet ise, tüm tektanrıcıları toplar, birleştirir. Övgü*
[20] 20/8
[21] **bişalātika**. Ancak ve ancak tek Tanrı'ya olan bağlılığı sürdürmek için yaptığın tapınma, "yanaşma" töreninde.
[22] 20/7. Sen Allah'ın adını anarken, bir başkası Rahman'ı anıyorsa, onun çağrısı da duyulsun. Allah, Rahman'ı Rahman, Allah'ı bastırmasın! Başkalarının, tanıkların da bulunduğu tapınma töreni için bk. **qur'āna l-fağri** (78. Bildiri).
[23] Küçük düşürülmesin, baskı yapılmasın diye. Zelil*
[24] gerekmeyen
[25] Bu ve bir önceki Bildiri, ilk inanıkların yükünç boyunca ne türlü çağırıda bulunduklarını (nasıl dua ettiklerini, namaz dualarının neler olduğunu) göstermesi bakımından ilginçtir. Oysa bugün, tapınma (yükünç) sessizlik içinde yapılır.

16 - BAL ARISI DİZİSİ (Nahl Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[TANRI'NIN TEKLİĞİ, ÜSTÜNLÜĞÜ, ELÇİLERİ]

16/1. Allah'ın buyruğu[1] (kesinlikle) gelecek. Artık onu(n gelişini) erkenleştirmeyin[2]. Yücedir O! Üstelik O, onların ortak koştuğu nesneden üstündür.
16/2. O, Melekleri, Kendi buyruğundan (gelen) esin[3] ile, kullarından dilediği kimseye, o (kul)lar[4] (insanlara), "Ben'den başka tanrı yoktur diyerek uyarsınlar, artık (ancak) Ben'i desteklesinler[5] (desinler)" diye indirir.[6]

[TANRI'NIN İNSANLARA OLAN İYİLİKLERİ]

16/3. O, gökleri, ayrıca yeri doğrulukla[7] yarattı. O, onların (Kendisine) ortak koştuğu nesneden yücedir.
16/4. İnsanı bir damla dölden yarattı, artık bu böyleyken kendisi, apaçık bir tartışıcı[8] olur.
16/5. Ayrıca (siz), (tüylü) davarları[9] (düşünün). Onu sizin için yarattı. Onda sizin için ısıtıcı (giysiler)[10] ayrıca (başka) yararlar var, üstelik onun (kimisini) yersiniz.
16/6. Ayrıca, (gün karardığında eve) dönerken[11] ayrıca (onu, gün ağardığında yola) salarken onda sizler için bir yarar[12] vardır.
16/7. Ayrıca o, sizin yüklerinizi, (siz) kendi kendinize[13] ancak (yorgunluktan) çatlayarak ulaşacağınız ülkeye taşır. Evet! İdiniz kesinlikle sevecendir, esirgeyendir.
16/8. Üstelik onlara binmeniz için, ayrıca (yükleriniz için) taşıt olarak[14] atları, ayrıca katırları, ayrıca eşekleri (yarattı). Üstelik (gidilecek Yol olarak)[15] bilmediğiniz neler yaratır.
16/9. Üstelik Yol'un ılımlı olanı[16], Allah'ındır[17]. Ayrıca (o Yolların) kimisi ona komşu[18] kalır. Üstelik O dileseydi kesinlikle size topluca kılavuzluk ederdi.[19]

---

[1] **amru** : buyruk, eylem. Saat, Songün.
[2] 2 - (Habeş) bu konuda yalan atmayın; bu konuya karşı çıkmayın. Acele*
[3] **bil-rūḥi**. Soluk, üfürük, esinti, koku; çıtlatma. Esinleme diye anlaşılır. Soluk*
[4] seçilmiş kullar (Elçiler). (Habeş) ʿ**abd** (II) : kul; ʿ**abd** (I) : büyücü [kahin, peygamber, etkileyici kimse]. Kul*
[5] destekleme; saldırmadan kardeş kardeş bir arada yaşama. Sakınmak*
[6] İlerideki Bildiriler'de belirtilecek olan Yalancı Elçiler konusuna bir giriştir : 1 - Hiç kimse kendi kendini Elçi olarak atayamaz; 2 - Gerçek Elçi, ancak Tanrı'nın tek olduğunu bildirmekle görevlidir.
[7] 1 - doğrulukla; ne az ne çok; uyumlu; 2 - Bitişli. Bir gün evren sona erecek. Gerçek İle*
[8] **ḫaṣīmun** : kavgacı, çekiştirici. Bildiriler'imizi, yaratma gücümüzü tartışır, onları çekiştirir.
[9] **wal-anʿāma** : davarlar; (Habeş) ʾ**anāma** (I) : örmek, dokumak; ʾ**anāmi** : dokumacı.
[10] **dif'on** : ısıtcı, sıcaklık veren. Giysi, tezek (?). Tekgeçişlidir. Benzeri bir sözcük Habeş dilinde kırpıntı, eski giysi (yün ?) anlamına gelir. Akat dilinde ise "kıvrım, büklüm" demektir.
[11] **turīḥūna** : (akşam) dönüşü. Krş. **warawāḥuhā** (34/12). [**rwh**] (soluk; üflemek, esinti) ile köktaştır. Bu kök, Yemen'de bollaşmak, genişlemek, "rahat etme" anlamına da gelir. "Rahatlama" ise, "beş dakika nefes alma" anlamındadır! (Arap) **tarawwaḥa** : yelpazelenmek. Bu nedenle bu sözcük "rahatlamak, soluk almak için" akşam eve dönmek anlamında olmalıdır.
[12] yarar, kayra. Cemil*. Evde süt sağarak, tüylerini keserek; dışarıda üstüne binerek
[13] 1 - yayan ya da sırtınızda taşıyarak; 2 - siz isteseydiniz, isteklenseydiniz.
[14] **zīnatan** : 1 - (Arap) süs; 2 - (Akat, Yemen) taşı(n)ma, yer değiştirme, göç. Krş. **ẓaʿn** (16/80). (Yemen) [**ẓʿn**] : yer değiştirmek, (yerinden) ayrılmak. (Akat) **šanû** (IV) : (yol, kıyı, yer, durum, sınır) değişmiş olmak. Yapı (bina), akarsu yatağı, yer değiştirmek. Zina*, Süs*
[15] Bu Bildiri'nin içinde "yol" kavramı geçmezse bir sonraki Bildiri'yi bu bağlamda anlamak zordur. Tanrı'nın insanları sınamak için yaptığı "İki yol" için bk. 90/10; 91/8.
[16] **qaṣdu** : 1 - ılımlı, ölçülü, orta, kolay; 2 - ele geçirilecek, varılacak, tutulacak, gidilecek, amaçlanacak [Yol]; krş. **qāṣidan** (9/42). Orta yolu tutanlar (31/32) (**muq'taṣidun**). Ölçülü, ılımlı olma (**wa-iq'ṣid**) (31/19). Saldırgan olmayan; Sakınık*; (Yemen) [**qs¹d**] (I) : 1 - toplumda silah taşımayan bölüm. (Akad) **qašādu**; arınmış, kutsanmış, adanmış
[17] Allah'a gider; Allah'ın, çizdiği yoldur.
[18] **ğāirun** : yakında olan; "civarında olan"; komşu. (Arap) **ğār** : komşu. krş. **l-ğāri**, **ğārun** (4/36, 8/48). (Yemen) **gwr** : iş ortağı, ortaklaşa iş yapan; (Habeş) [**gwr**] : komşu; komşuluk etme. Genel anlam : (oturmak, çalışmak için) birisinin yakınında olma. "Komşu inanç" konusunda örneğin bk. (Medineli Hristiyan) Yardımcılar*. Bu kök, (Osm) gavur'un ilkel anlamıdır : komşu inançtan olan kimse. dç : "eğri" (*Diyanet*)
[19] Yeryüzünde bir tek Yol olurdu. Seçebilmeniz için birçok Yol yaptı.

16/10. Sizin için (bir) içecek olan, ayrıca onunla (hayvanlarınızı salıp) otlattığınız yeşilliği[1] çıkar(t)an suyu indiren O'dur.
16/11. O, onunla sizin için ekini, ayrıca zeytinleri, ayrıca hurmalıkları, ayrıca üzüm bağlarını, ayrıca yemişlerin her türünü bitirir. Evet! Bunda, düşünen bir toplum için kesinlikle bir belirti[2] vardır.
16/12. Üstelik geceyi, ayrıca gündüzü, ayrıca güneşi, ayrıca ayı sizin için ödevlendirdi. Ayrıca O'nun buyruğu ile yıldızlar görev altındadır[3]. Evet! Bunda, algılayan bir toplum için kesinlikle belirtiler vardır.
16/13. Ayrıca, sizin için yeryüzünde (bitki olarak)[4] türlü renkleri olan ne türetti ise (onları da unutmayın)! Evet! Bunda düşünen bir toplum için kesinlikle bir belirti vardır.
16/14. Ayrıca denizi, oradan taze[5] bir et yemeniz, ayrıca oradan, takındığınız süsleri[6] çıkarmanız için ödevlendiren O'dur. Ayrıca (sen denize baktığında), iyilikbilir olursunuz[7] diye O'nun kayrasından (size verdiklerini) amaçlamanız için onu yarıp giden gemiyi görürsün.[8]
16/15. Ayrıca (toprak) sizi sarsmasın diye O, dikilmiş dağları[9] yeryüzüne serpti. Ayrıca, kılavuzlanasınız diye[10] ırmakları, ayrıca yolları,
16/16. üstelik (yolcular)[11], yıldızlarla kılavuzlanırlar diye, (yön bulduran) simgeleri[12] (de O, yarattı).
16/17. Artık, (O) Yaratan kimse, yaratmayan kimse gibi midir? Artık öğütlenmeyecek misiniz?[13]
16/18. Üstelik siz, Allah'ın gönenç kaynak(lar)ını saysanız, onu sayamazsınız[14]. Evet! Allah kesinlikle yarlıgayandır, esirgeyendir.

[TANRI'NIN TEKLİĞİNE İNANANLAR İLE İNANMAYANLARIN KARŞILIKLARI]

16/19. Üstelik Allah, neyi gizlediğinizi, ayrıca neyi açığa vurduğunuzu bilir.
16/20. Ayrıca onların, Allah'tan başka çağırdıkları kimseler hiçbir nesne yaratmazlar, üstelik kendileri (de) yaratıldılar.
16/21. Onlar ancak, (kendilerine) yaşam verilmemiş (olan) ölülerdir, üstelik onlar ne zaman uyandırılacaklarının bilincinde değiller.
16/22. Tanrınız, bir tek tanrıdır. Oysa, Öte'ye inanmayanlar(a bakarsan), onların yürekleri dışlayıcıdır[15], üstelik onlar büyüklenenlerdir.
16/23. Onların neyi gizlediğini, ayrıca neyi açığa vurduğunu Allah'ın bilmesinde kuşku yoktur. Evet! O, büyüklenenleri sevmez.
16/24. Ayrıca onlara, "İdiniz ne indirdi?" denildiğinde, "Öncekilerin söylenceleri!" derler.
16/25. Diriliş Günü'nde kendi (suç) yüklerinin tümünü, ayrıca bilgisizlikle saptırdıkları kimselerin yüklerinin bir bölümünü taşısınlar! Evet! (Suç) karalığı idi, (o) yüklendikleri!
16/26. Doğrusu, onlardan öncekiler (düzenek) düzenlemişlerdi[1]. Böylece Allah, onların yapılarının temellerinden (geçip)[2] gelmiş, böylece üstlerindeki çatı, üstlerine yıkılmıştı. Üstelik, ezinç onlara sezmedikleri[3] (bir) yerden gelmişti.[4]

---

[1] (dallı budaklı) çalı, bodur ağaç, yeşillik
[2] Zeytinliğin, üzüm bağlarının ne olduğunu bilen, gören, Hicaz'ın dışındaki bir toplum için Allah'ın yaratma gücünün, kayrasının kanıtı. (Habeş) örnek.
[3] **musaẖarātun** : ast; birinin buyruğu altında olan; ödevli, işletilen (çoğul).
[4] 2 - maden kaynakları olarak
[5] **ṭariyyan** (35/12). Ancak deniz bağlamında yer alan bu deyim, yöresel bir deyim olmalıdır. Genel olarak körpe, bayat olmayan, taze (azık) konusunda Tayyip* deyimi kullanılır. 2 - Elde edilen, çıkarılan, taşıtılan. (Arap) : taze; birisi başka yerden gelmek; (olay) ansızın, birdenbire (olmak) (*Lane*). "Taze" : birdenbire, kısa zamanda getirildiği için bayatlamamış olan (?). (Habeş) **ṭarya**, **ṭaraya** : elde etmek, edinmek; (Sami) [**ṭry**] : vermek; pazarlık yapmak.
[6] (Yemen) taşınır, taşınabilen nesneler.
[7] **taškurūna**. "teşekkür edersiniz". Değişik anlamlar için bk. Şükür*
[8] Benzer bir Bildiri için bk. 35/12. Mezmur 104/25-26.
[9] bu deyimin açıklaması için bk. 50/7.
[10] size kılavuz olsunlar diye; siz "hidayete eresiniz" diye (!)
[11] onlar : gemide gidenler anlamına gelmelidir. Nasıl olsa toprakta gidenler için yol, ayrıca ırmaklar var (15. Bildiri)
[12] **waʿalāmātin** : Tekgeçişlidir. Yol, yön bulmaya yarayan iz, belirti diye anlaşılır. Oysa (Yemen) ʾ**lmt**, "ortaklardan oluşan birlik / takım, ortaklık" anlamına gelir, bağlama bakılırsa belirli yıldızlardan oluşan kümeler, takımyıldızları (ortak, küme yıldız !) anlamına gelmelidir.
[13] Anımsamayacak mısınız? Bu Dizi'nin ilk Bildiriler'inden kimileri, Mezmur'un 104. Bölümü'nün kısa bir anımsatmasıdır.
[14] "Ya Rab, ne çok eserin var! Hepsini bilgece yaptın; Yeryüzü yarattıklarınla dolu." (Mezmur 104/24).
[15] **munkiratun**. 1 - (gerçeği) tanımayan, dışlayan, dışlayıcı; 2 - [Tanrı'nın niteliğini, yaratıcılığını] başkalaştırıcı; 3 - (gerçeğe karşı) kör olan. Nakir*

16/27. Sonra O, Diriliş Günü onları aşağılık edecek, ayrıca (onlara), "Kendileri konusunda ayrılığa düşegeldiğiniz[5] ortaklarım nerede?" diyecek. Kendilerine bilim verilmiş olanlar, "Evet! Bu Gün[6], alçaklık ayrıca kötülük karaçalıcıların üzerine olacak!" diyecekler.
16/28. Melekler, (o) kendi kendilerini karartan[7] kimseleri(n canını Bize) döndürürken[8], "Biz kötülük yapmıyorduk" (diyerek) artık barış[9] sunacaklar. (Kendilerine), "Yok! Doğrusu Allah, sizin ne yapageldiğinizi bilendir" (denilecek).
16/29. Artık, içinde sürekli kalmak üzere Cehennem'in kapılarına girin. Böylece, büyüklenenlerin kaldığı yer kesinlikle ne kötü olacak!
16/30. Ayrıca, sakınanlara[10], "İdiniz ne indirdi?" denilecek. "Seçkin olanı"[11] diyecekler. Burada(ki yaşam)da (Allah'ı) benimseyenlere[12], korunuş[13] var. Üstelik, Öteki Konut[14] kesinlikle seçkin olandır, üstelik sakınıkların konutu, kesinlikle mutluluk vericidir[15].
16/31. (O sakınıklar), altlarından ırmaklar akan Adn Bahçeleri'ne girecekler. Onlar için orada ne isterlerse olacak. Allah, sakınıklara böyle karşılık verir.
16/32. (O sakınıklar), Melekler, onları(n yaşamını) - onlar arınmış[16] iken - (Biz'e) döndürürken, "Esenlik olsun size! Ne yaptıysanız, karşılık olarak girin Cennet'e!" diyecekleri kimselerdir.
16/33. (O karartıcılar), kendilerine Melekler'in gelmesinden[17] ya da İdin'in buyruğunun[18] gelmesinden başka (bir eylem) mi bekliyorlar? Onlardan öncekiler (de) böyle yapmıştı. Üstelik Allah onları (ezinç ile) karartmamıştı, oysa onlar kendi kendilerini (suç ile) karartıyorlardı.
16/34. (Şimdikilere gelince) artık, yapmış olduklarının karalıkları kendilerine çarpacak[19], üstelik alay edegeldikleri ne ise[20] o, onları kuşatacak.

[DOĞRU ELÇİYİ YALANLAYIP, YALANCI ELÇİYİ İZLEYENLERİN YERİLMESİ]

16/35. Ayrıca (o) ortak koşanlar, "Allah dileseydi ne biz ne de atalarımız Kendisinden başka bir nesneye tapardık, ne de Kendisinden başka bir nesneyi kutsal[21] kılardık" derler. Onlardan öncekiler (de) böyle yapmıştı. Bu durumda Elçiler'e, açıkça aktarmadan başka ne düşer?[22]

---

[1] Bildirileri değiştirmek isteyerek, kötü bir alışveriş yapmak. Düzenek*
[2] deprem yaratarak
[3] bilincine varmadan, ne olduğunu, nereden geldiğini anlayamadan
[4] Gelenekler bu Bildiri'yi Nemrut'a ve Babil Kulesi'ne bağlarlar. Oysa Nemrut, Allah'ı tanımayan biri idi. Dolayısıyla Allah'ı tanımayan biri, Kendisine ortak koşmaz! Ayrıca Babil, bir deprem bölgesinde olmamalıydı.
[5] **tušāqqūna**. Ayrılığa düşme, ayrılma, parçalanma. Allah'a koşulan ortaklar konusundaki düşünce, inanç ayrılığı.
[6] Yargı Günü; Suçlama Günü
[7] 1 - kendilerini [kendi canlarını] karaya boyayanlar, kendilerini karartanlar; 2 - Tanrısal ışıktan bile bile uzak kalıp, karanlıkta kalanlar. Yargı Günü'nde yargılanacak olan insan değil, onun canıdır. Zalim*
[8] 1 - (canını Bize) döndürürken; 2 - (yaşam süresini) bütünlerken
[9] **l-salama** : barış, barış isteme (16/87, 4/90, 4/91). Allah'la barışmak isteyecekler; barışmayı önerecekler; yatışacaklar. Oysa önceden onlar "büyüklenen" kimselerdi (22. Bildiri).
[10] 1 - sakınanlar; 2 - Tanrı'ya saldırmadan Kendisi ile birlikte barış içinde yaşamak isteyenler. Sakınmak*
[11] **ḫayran** : (inanç, yol, Bitik bakımından) seçkin olanı; seçilecek, beğenilecek olanı. Hayır*. Oysa karaçalanalar, Allah'ın indirdiği,"öncekilerin söylenceleridir" diyerek O'nun Bildiriler'ini beğenmemiş, benimsememişlerdi (24. Bildiri).
[12] 1 - (Allah'ı, Bildiriler'ini) benimseyenlere; 2 - (Allah'ı tek tanrı olarak) koruyanlara. Güzel*
[13] 1- Allah kendilerini (Burada / Öte'de) koruyacak; 2 - Allah kendilerini benimseyecek, kucaklayacak, seçilmiş kullardan yapacak. Güzel*
[14] Öte'deki, Öbür Konut, Cennet
[15] gönenç içindedir. 13/24. Nimet*
[16] **ṭayyibīna** : Tayyip*. Putatapıcılıktan (kirlilikten / [Allah'ı] kirletişten) arınmış. Onlar, kendilerini (suç boyası ile) karartmamış [zalim] olmayan kimselerdir (28. Bildiri).
[17] Sonuncu Gün gelecek olan Tanrı'nın ordusu.
[18] Allah'ın buyruğu, eylemi. Allah'ın ezinci.
[19] 39/48. Saat'in gelişinin belirtisi olacak olan "kara duman" (44/10). Ayrıca bk. Pislik*
[20] Saat'in gelişi
[21] **ḥarramnā** : 1 - [başka tanrıları, putları] kutsal kıldık, kutsallaştırdık (6/148); 2 - (Allah ile) paylaşırdık. Yasak*. dç : "haram kılmazdık" (*Diyanet*).
[22] Elçi'nin sorumluluğu ancak Allah'ın kendisine bildirdiklerini kullara aktarmasıdır, kulun sorumluluğu Elçi'yi izlemektir. Bu tümce, bundan sonraki Bildiri'ye bir giriştir. Suç, Azgın'da (yalancı Elçi'de) değil, gerçek Elçi'yi bırakıp Azgın'nın öğretisini izleyenlerdedir. "Bu asi halk seni ister dinlesin, ister dinlemesin, yine de aralarında bir peygamber olduğunu bilecektir. Seni ister dinlesinler, ister dinlemesinler, onlara sözlerimi söyleyeceksin." (Hezekiel 2/5,7).

16/36. Üstelik, doğrusu Biz her toplum içinde, "Allah'a tapın, ayrıca Azgın'dan[1] kaçının" (diyen) bir Elçi'yi görevlendirdik. Böylece Allah[2] onlardan kimilerini kılavuzladı, ayrıca kimilerine sapıklık uygun düştü. Artık yeryüzünde gezinin, üstelik (Elçi'yi) yalanlayanların sonu nice olmuş, (bir) bakın.
16/37. Sen onların[3] kılavuzlanmasına aşırı istek göstersen (bile) artık doğrusu Allah, (o Yalancı Elçi aracılığı ile)[4] saptırdığı kimseyi kılavuzlamaz, üstelik onlar için hiçbir yardımcı olmayacak.
16/38. Üstelik onlar, "Allah, öleni uyandırmayacak" (diye) gösterişli[5] antları ile, Allah (adın)a ant içerler. Yok! Bu (konu), O'na düşen, doğru olarak verilmiş bir sözdür, ancak insanların çoğu (bunu) bilmez.
16/39. (üstelik, Allah bu sözü), uyuşamadıkları konuyu kendilerine açıklasın, (böylece bu konuda) karaçalan kimseler kendilerinin yalancı olmuş olduklarını bilsinler diye (verdi).
16/40. Bir konuyu dilediğimizde[6], ona tek sözümüz "Ol" dememizdir. Böylece o, olur.

[GÖÇMENLER'İN MEDİNE'DE KARŞILANMASI]

16/41. Ayrıca[7], kendileri karartıldıktan[8] sonra, Allah için göç eden kimseleri (unutmayın), onları Burada[9] kuşkusuz benimseyerek[10] yerleştireceğiz. Üstelik, Öte (yaşam)ın karşılığı kesinlikle daha büyük olacak[11], bir bilseler!
16/42. (O Göçmenler) katlanan, üstelik İdi'lerine güvenenlerdi.

[ANCAK BİR İNSAN OLAN ELÇİ'NİN DOĞRULANMASI - KARAÇALICILARIN KINANMASI]

16/43. Ayrıca Biz senden önce, kendilerine bildirimde bulunduğumuz erkeklerden [12] başkasını göndermemiştik. Bilmiyorsanız, artık Anımsatma'nın Toplumuna[13] sorun.
16/44. (O Elçiler'i), Belgeler[14], ayrıca Yazgılar[15] ile (göndermiştik). Üstelik onlara indirilen ne ise onu[16] irdelesinler diye (senin çevrendeki) insanlara[17] açığa vurman için (şimdi) sana (bu) Anımsatma'yı[18] indirdik.
16/45. (Bildirilerimize) karalık (getirici) eylemler[19] düzenleyenler[20], Allah'ın kendilerini yerle gömdürtmesine ya da sezmedikleri bir yerden ezincin kendilerine gelmesine karşı güven içindeler mi?
16/46. Ya da (gün içinde) gidip gelişleri sırasında[21], (Kendisine) engel olamadan (Allah'ın) kendilerini yakalamasına karşı?

---

[1] **aṭ-ṭāğūt** : Tagut*. Yalancı Elçi / Yalancı Kılavuz (63. Bildiri).
[2] gönderdiği Elçi aracılığı ile
[3] Tagut'un saptırdığı kimseleri
[4] 1 - Saptıran Yalancı Elçi'dir. Allah, o kimseyi sınamak için Azgın'ı, Yalancı Elçi'yi bir sınama aracı olarak kullanır. 2 - Saptıran, Allah'ın Kendisidir. Bu durumda Allah, bu sözleri bir gözdağı vermek için söyler, sonradan kendilerine karşı yumuşayıp bu konuda yargısından döner (39/17). Dil bilgisi bakımından bu Bildiri konusunda tartışmalar için bk. *Blachère*.
[5] **ğahda** : görünür, açığa çıkarılmış, yaygın. Cihat*
[6] bir nesnenin, bir konunun, bir olayın var olmasını, gerçekleşmesini. Bu Bildiri'de, ölülerin diriltileceğine inanmayanlara, Allah'ın oldurma gücü anımsatılır.
[7] 41-42. Bildiriler'in yanlış bir yere konulduğu apaçıktır.
[8] (inaçları / ellerindeki varlıklar konusunda) kendilerine karaçalındı; kendileri karartıldı.
[9] yakın (yer)de : Medine'de; bu Yaşam'da
[10] benimseyerek, koruyarak, kucaklayarak buraya yerleştireceğiz. Güzel*
[11] 1 - Onlara verilecek olan yerleşim yeri daha büyük olacak. Derece*; 2 - Onların buraya yerleşimi için kendilerinden bir karşılık istemeyin. Göçmenler için yer açın (58/11).
[12] sizin gibi bir insan (21/3, 21/7). Eski Elçiler de insandı. Onlar, Melek değildi.
[13] 21/7
[14] (açıklayıcı) Bildiriler ile
[15] **zubur** : Yahudilerin kutsal Bitik'i olan Zebur sözcüğünün çoğuludur. Geleneklere göre **zubur**, "zeburlar" olarak değil "kutsal yazılar" olarak anlaşılır. Bu sözcük Habeş dilinde "parça" anlamına gelir. Bitiğin bölümleri diye de anlaşılabilir. (Akat) **ṣabāru** (II) : bükmek [→ Dürüm, dürülmüş yaprak (?)]. Kısık sesle ezgi, övgü okumak (?). (Akat) **ṣabāru** (I) : mırıldanmak. (Yemen) **zbr** : bir yapıyı yükseltme. Bu anlam için bk. Kuran*
[16] onu, onun konusunda. Bitik toplumu ve kendilerine indirilen önceki Bitikler
[17] Bitiksiz olan Arap toplumuna. Bilen Bir Toplum İçin*
[18] Bitikgiller'in Bitiklerinin anımsatılması; o Bitiklerden alınan öğütler. Kuran.
[19] onları karartmaya, çürütmeye çalışanlar. Karalık*
[20] 1 - Elçi ile getirdiği Kuran konusunda yapılan dedikodu ; 2 - Kendilerine verilen Bitiklerdeki Bildiriler ile Kuran'daki Bildirileri değiştirmek isteme. Düzenek*
[21] **taqallubihim**. Günlük yaşantıları için koşuştururken. (Arap) altüst etmek; dönüp durmak; (Yemen) ekin ekmek için toprağı sürmek. Ayrıca (Habeş) döndürmek; yalan atmak (gerçeği altüst etmek); beslemek. Yürek*

16/47. Ya da onlar (iş için) ter dökerken[1] onları yakalamasından? Oysa, doğrusu senin İdin kesinlikle sevecendir, esirgeyendir.

[YASA KOYUCU ALLAH'IN YÜRÜTÜCÜLÜĞÜNE, YARATMA GÜCÜNE KARAÇALAN ORTAK KOŞUCULARIN KINANMASI]

16/48. Üstelik, Allah'ın yarattıklarından ne varsa (tümünün) gölgelerinin sağa sola[2] dönerek, aşağılanmış olarak Allah için yere kapandığını[3] görmediler mi?
16/49. Üstelik yaratık olarak göklerde ne varsa ayrıca yerde ne varsa, ayrıca Melekler büyüklenmeden[4] Allah için yere kapanırlar.
16/50. (Onlar) üstlerindeki İdi'lerinden korkar, ayrıca kendilerine ne buyrulduysa onu yaparlar.
16/51. Üstelik Allah, "İki tanrı edinmeyin. O ancak bir Tanrı'dır. Artık Ben'den, yalnız Ben'den korkun" dedi.
16/52. Üstelik göklerde ayrıca yerde ne varsa O'nundur. Üstelik kalıcı[5] Yasa[6], O'nundur. Yine de Allah'tan başkasından mı sakınıyorsunuz?
16/53. Sizde gönenç[7] olarak ne varsa o, Allah'tandır. Sonra, size sıkıntı el attığında, siz artık yardım için O'na çığlık atarsınız.
16/54. Sonra sizden sıkıntıyı giderince aranızdan karşıtçı bir bölük, birdenbire İdi'lerine ortak koşar,
16/55. (bunu), onlara ne verdiysek ona karaçalsınlar[8] diye (yaparlar). Böylece yararlanın, artık yakında bileceksiniz.
16/56. Üstelik kendilerini azıklandırdığımız ne ise ondan, bilmedikleri nesne[9] için bir pay ayırırlar[10]. Allah (adın)a (işte şöyle olacak) : uydurageldiğiniz konuda kesinlikle sorgulanacaksınız.
16/57. Ayrıca (pay[11] yaparken), kızları Allah'a yaparlar[12]. Yücedir O! Üstelik imrendikleri[13] ne ise o, onlara[14] (kalır[15]).
16/58. Ayrıca aralarından biri, dişi (çocuğun doğumu) ile muştulandığında yüzü kararır, üstelik acısını içinde saklar.[16]
16/59. Kendisine verilen muştunun yüz karalığı[17] yüzünden, toplumdan gizlenir[18]. Aşağılık (duygusu) içinde onu (sağ bırakıp) tutsun mu, yoksa onu toprağa mı gömsün? Evet! Karalayıcıdır o, onların vargıladığı konu!
16/60. Yüz karalığının[19] örneği, Öte'ye inanmayanların (vargısı)dır[20]. Oysa, üstünlüğün örneği[21] Allah'ındır. Üstelik (unutmayın)! O, (Yasa'yı) yürütendir, bilgedir.

---

[1] **taḫawwufin**. 1 - (Habeş) **hafawa** : ısınmak, ısıtmak, ateşi olmak; **hafāwi** : terleyen, ter döken. krş. **taḫwīfan** (17/59); 2 - "Ekmek parası çıkarmak için" ter dökmek. (Yemen) **hwf**ʾ**:** (gerekeni) sağlamak, karşılamak, (gereken ile) donatmak. Krş. **taḫāfūnahum**, **kaḫīfatikum** (30/28) : Azık sağlayabilmek için "ter dökmek". "Çalışkan" iki kişi için bk. 5/23.
[2] Sami dillerinde sağ / sol : güney / kuzey. Gölge boyunun günlük (doğu-batı) değişimi değil, yıllık (güney-kuzey) değişimi anlamına gelmelidir.
[3] 1 - Allah'ın yasasına uymak; 2 - (O yasaya uygun olarak) kıpırdamak, ilerlemek. Yere Kapanmak*. Krş. "kalıcı Yasa" (52. Bildiri)
[4] Adem yaratıldığında büyüklük taslayan Şeytan (Albız) gibi olmayan Melekler
[5] **wāṣiban** (37/9). 1 - kalıcı olan. (Güney Arap) [**wtb**], [**wsb**] : kalmak, oturmak; 2 - bağlanılacak, eş edilecek, eve alınacak (yasa); (Yemen) [**wṯb**/**yṯb**] : oturmak. Genel olarak "sürekli" diye anlaşılır.
[6] **l-dīnu**. Krş. Yere Kapanmak* (yukarıdaki Bildiriler)
[7] mutluluk verici nesneler. Nimet*
[8] iyilikbilmez olsunlar
[9] insan yontusu (5/3)
[10] put, tanrı için adak adarlar. 6/120
[11] krş. **ğuz'an** : parça (43/15)
[12] 1 - Kızların (dişi Meleklerin ya da dişi tanrıların) Allah'a verilmesi (43/15-17). 2 - Doğan kız çocuk, Allah'tandır; erkek çocuk ise öteki tanrılardandır. Bk. Doğurganlık tanrısı olan Hubal*.
[13] erkek çocuk
[14] 1 - kendilerine; 2 - öteki doğurganlık tanrılarına
[15] 1 - kalır, 2 - düşer.
[16] 43/17
[17] utanç
[18] **yatawārā** : 1 - [**wry**] : saklanmak; 2 - [**wrr**] : (uzağa) atılmış olmak. Kendini dışlamak; dışlanmış olmak; (Habeş) **warawa**; **tawarwa** : kendini (uzağa) atmak. (38/32)
[19] Utanılacak durum. Yüz karalığı. Karalık*
[20] kız çocukları konusunda verdikleri yargı, gösterdikleri örnek
[21] üstün örnek, üstünlük örneği (30/27)

16/61. Allah, kendilerinin (Kendisini) karartışlarından[1] ötürü insanlara çıkışsaydı[2], onun ardından[3] (yeryüzünde) hiçbir yaratık bırakmazdı. Ancak O, onları belirlenmiş bir süreye erteler. Böylece onların belirli süreleri gelince, onlar (onu) ne bir saat geciktirebilirler ne de öne alabilirler.
16/62. Ayrıca onlar, neden tiksinirlerse[4] onu[5] Allah'a (uygun) kılarlar. Oysa onların dilleri, benimsenecek olan (dişi tanrı)[6], kendileri içindir (diyerek) yalanı artırırlar[7]. Ateş'in, onlar için olmasında, ayrıca onların (oraya sürekli olarak) dışlanmış olmalarında[8] kuşku yoktur.
16/63. Allah (adın)a (işte böyle olacak)![9] Evet, Biz senden önceki toplumlara (da Elçiler) gönderdik. Ancak Şeytan[10], onların[11] eylemlerini süslü gösterdi. Artık bugün o (Şeytan), onların egesidir. Üstelik (Öte yaşamda) onlar için acı bir ezinç olacak.
16/64. Ayrıca Biz Bitik'i sana ancak sen onlara uyuşamadıkları konuyu açıklayasın, üstelik (bu konuya) inanan bir toplum için bir kılavuzlama ayrıca bir esirgeme olsun diye indirdik.

[ALLAH'IN YARATMA GÜCÜNÜN ÖRNEKLERİ]

16/65. Üstelik Allah gökten su indirdi, böylece yeryüzüne, ölümünden sonra onunla yaşam verdi. Doğrusu bunda, işiten bir toplum için kesinlikle bir belirti var.
16/66. Ayrıca, doğrusu davarlarda, sizin için kesinlikle bir yorum (konusu) var. Size, onların karnında kusmuk[12] ile kan[13] arasından (çıkan), içenler için içimi güzel katıksız bir süt içiriyoruz.
16/67. Ayrıca hurma ağaçlarının, ayrıca üzüm bağlarının yemişlerinden sarhoş edici bir içki, ayrıca benimsenecek bir azık elde edersiniz. Doğrusu bunda, algılayan bir toplum için kesinlikle bir belirti vardır.
16/68. Ayrıca senin İdin, bal arısına, "Dağlardan, ağaçlardan, ayrıca, (insanların) kurdukları çardaklardan konutlar edin" diye bildirdi.
16/69. "Sonra her (türlü) yemişten ye, ayrıca İdin'in yollarına[14] uysallıkla[15] koyul.[16]" Onların karınlarından, içinde insanlar için bir sağaltma[17] olan çeşitli renkli bir içecek çıkar. Doğrusu bunda, düşünen bir toplum için kesinlikle bir belirti vardır.
16/70. Üstelik, Allah sizi yarattı. Sonra sizi (Kendisine) aldıracak[18]. Ayrıca kiminiz, (yaşlandıktan sonra) ne bilgi (edinmiş ise) artık bilmesin[19] diye düşkünlük[20] yaşına geri döndürülecek.[1] Evet! Allah, bilendir, (yaşam süresine) ölçü koyandır.[2]

---

[1] onların Allah'a karaçalışları. Zalim*
[2] **yuāḫiḏu** : kınar, çıkışır, paylar (muaheze eder). Göçötesi deyimlerindendir. (Akat) bir nesneyi ötekinin üzerine takmak.
[3] buna karşılık olara
[4] istemedikleri kız çocukları
[5] dişi Melekleri
[6] [kendilerine göre] benimsenecek olan; (varlığı) korunacak olan (dişi tanrı). Doğurganlık tanrısı/tanrıçası(?). Allat (?). Güzel*. "İki tanrı edinmeyin" (51. Bildiri)
[7] yalana, (yalanı) ek yaparlar; yalanı artırırlar. Vasıf*.
[8] **muf'raṭūn** (edilgen) : (orada özensiz) bırakılacaklar, savsaklanmış olacaklar; dışlanmış olacaklar. İfrat*. Ayrıca krş. **furātun** (25/53, 35/12) : dışarı çıkarıcı, kusturucu.
[9] Amin*. Bu ünlem, bir önceki tümceyi pekiştirir.
[10] Azgın (Tagut) (Yalancı Elçi). Bu, bir üsteki ve bir sonraki Bildiriler, 35-36. Bildiriler'in değişik olarak yeniden anımsatılmasıyla bu geçişe bir son veriştir.
[11] o toplumlarda yaşayanların
[12] **farṯin** : anlamı belirsizdir. (Arap, Habeş) [**brz**], (Arap) [**frt**] : dışkı; 2 - (geviş getiren hayvanların ağızlarına getirdiği) kusmuk; (Akat) **purâtu** : kusmuk; **parû** (III) : kusmak, dışarı çıkarmak. (Habeş) [**brz**] (II) : birbirine karışmış iki değişik içki (sıvı); ballı su, içine bal konulmuş su; sulandırılmış (nesne).
[13] **dam**. (Arap, Yemen) [**dmw**] : kan. (Akat) **dāmu** : kan; **da'mu**, **dāmu** : koyu (renkli kan, hava); koyu renkli yün; **da'āmu** : kararma, koyulaşma; **sāmu** : al, kahverengi (renkli) yün, giysi, deri, post; 2 - [memelerden] sızan (?), [memelerden] sağılan, akıtılan (?); (b/m) **da'ābu**, **da'āpu** : itmek, itelemek, püskürtme, püskürtülmüş olma. (b/m) (Habeş) **dabawa** (I) : saklı, gizli; **dabawa** (I) : birisinin üzerine baskı yapma, çökme.
[14] **subula** : 1 - üzerinde taşınılan bir yerden bir yere gitmeye yarayan yol, (dağ) geçiti, koyak, boğaz; 2 - tohum, tane, mısır koçanı, mısır püskülü (çoğul), sümbül; [tohumları taşıyan] başak; 3 - Olgun, yetişmiş (yemişler). Yol*. 4 - çizilen yola (Yasa'ya) uygun olarak. Bu anlam için bk. Yere Kapanmak*
[15] Zelil*
[16] [**slk**] : yavaşça ilerle, sızıl.
[17] **šifā**. Bu deyim genel olarak Kuran'ın kendisi için kullanılır. Onucu*, Furkan*
[18] **tawaffa**. 2 - (yaşam süresi) bütünletmek.
[19] bunasın diye, bunaması için; ne yaptığını bilemez duruma gelsin diye. Bunayıp çocuklaşsın diye
[20] **ardhali** : Bunak, bunamış. Yaşlanıp yeniden güçsüz, küçük düşmüş, çocuklaşmış (11/27, 22/5, 26/111).

[GÖNENÇ VERİCİ ALLAH'A ORTAK KOŞULAMAYACAĞI KONUSUNDA BİR BENZETME]

16/71. Ayrıca Allah, azık konusunda kiminizi kiminize göre kayırdı. Ancak kayırılanlar, azıklarını, bu konuda[3] kendileri ile eşit olacaklar diye sağ ellerinin (sıkışarak) edindiği kimselere[4] aktarmazlar. Böylece (bunu yaparak) onlar, Allah'ın kayrasını[5] mı dışlıyorlar?
16/72. Ayrıca Allah size, kendinizden eşler yaptı[6], ayrıca eşlerinizden size oğullar, ayrıca torunlar yaptı. Üstelik sizi, (azığın) iyicil olanından (vererek) azıklandırdı[7]. Yine de onlar, Allah'ın gönendirmesine[8] karaçalarak, Yanlışlık'a[9] mı inanıyorlar?
16/73. Üstelik, Allah'ın dışında, kendisinde onlar için göklerden, ayrıca yerden azıklandırma (gücü) olmayan, ayrıca hiçbir konuda güç yetiremeyene mi tapıyorlar?
16/74. Allah'a, benzerler sunmayın. Evet! Siz bilmezken Allah bilir.
16/75. Allah (şöyle) bir örnek sunar : (Biri) hiçbir konuda güç yetirmeyen[10], köleleşmiş[11] bir kul[12], ayrıca (ötekisi) Biz'im kendisini benimsenecek bir azıkla azıklandırdığımız, böylece o (azık)tan gizlice[13], üstelik bolca[14] katkı için veren (özgür biri). Bunlar eşit olur mu? Övgü, (ancak) Allah'adır![15] Yok! Onların çoğu (bunu) bilmez.
16/76. Ayrıca Allah, iki adamın örneğini sunar : Onların biri dilsizdir, ayrıca hiçbir konuda güç yetirmez, ayrıca o, egesi için bir (ayak) bağıdır.[16] Üstelik, (egesi) onu nereye yönlendirse, geriye (sonuç olarak) beğenilecek olanı getirmez. Bu (kısıtlı kimse), dosdoğru Yol üzerinde olup eşitçilikle buyruk verene[17] eşit midir?

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜNÜN, İYİLİKLERİNİN BELİRTİLERİ]

16/77. Üstelik göklerin, ayrıca yerin Gizem'i Allah'ındır. Üstelik, Saat'in (geliş) komutu[18] ancak bir göz kırpması gibi ya da daha yakındır. Evet, Allah, her konuda ölçü koyandır[19].
16/78. Ayrıca Allah, iyilikbilir olursunuz diye sizi annelerinizin karnından, siz hiçbir konuyu bilmezken çıkardı, üstelik[20] sizin için işitme, ayrıca görüş (yetenekleri), ayrıca yürekler yaptı.

---

[1] Benzeri bir deyim için bk. 22/5.
[2] **qadīrun** : ölçü, sınır koyucu. Yaşam süresini belirleyendir. Ne "kadar" olduğunu saptayandır.
[3] azık konusunda
[4] kendileri ile sözlü, geçici bir anlaşma yapıp bir çatı altında yaşadığınız kimseler. Azıkta eşit olan bu kimseler için bk. 30/28.
[5] kayra, gönenç veriş. Nimet*
[6] sizin gibi insan olan; insanlar arasından.
[7] 1 - iyicil azık ile doyurdu; 2 - iyicil, iyiye götüren bilgi ile doyurdu. Yasa'nın iyi olanını verdi (krş. bir sonraki tümce). Azık*
[8] gönencine; (size) gönenç verişine. Nimet*
[9] ssç : yasadışılık. Bir sonraki Bildiri'ye göre "yanlışlık", burada putatapıcılık, ortak koşma anlamındadır. Hubal*
[10] erkedmes : gücü yetmez. erkedmek : gücü yetmek (*A. Ata, "Hapax"*, *6*)
[11] **mamlūkan** : (Satın alınarak) elde edilmiş; kendisi için bir iye olan; köleleşmiş; "yürütülen", "yürütücüsü olan". Krş. "Memluk Türkleri". Melik*. Bu bağlamda, "yürümesini bilmediği için taşınılması gereken put" anlamındadır. Bu anlam için ayrıca bk. Sıkıntı* ([**ḍrr**]). Tekgeçişlidir.
[12] Bu, ayrıca bundan sonraki Bildiri'deki benzetmelerde köle, Allah'ın Kendisine benzetilen (ortak koşulan), konuşamayan, hiçbir konuda gücü yetmeyen, "yürütülmesi, taşınılması gereken" put anlamındadır. Allah ise eli açık, katkıda bulunan, vermesini seven adama benzetilir.
[13] "Doğruluğunuzu insanların gözü önünde gösteriş amacıyla sergilemekten kaçının... Bu nedenle, birisine sadaka verirken bunu borazan çaldırarak ilan etmeyin. İkiyüzlüler, insanların övgüsünü kazanmak için havralarda ve sokaklarda böyle yaparlar... Siz sadaka verirken, sol eliniz sağ elinizin ne yaptığını bilmesin. Öyle ki, verdiğiniz sadaka gizli kalsın." (Matta 6/1-4.)
[14] **wağahran**. İlan Etmek*
[15] 1 - Övülecek olan, ancak Allah'tır, O'nun benzerleri değil. Eli açıklıkla övünmesi, övülmesi gereken biri varsa O, Allah'tır. 2 - Katkıda bulunurken, bunu övülmeniz için yapmayın. Krş. Matta 6/1-4.
[16] Yalancı tanrı ya da yalancı Elçi'nin örneği. **kallun** [**kll**], tekgeçişlidir, "yük" diye anlaşılır. Oysa Sami dillerinde bu kökün ilkel anlamı "boyunduruk"tur. Burada bukağı, ayak bağı anlamına gelmelidir. Bu nedenle onun yürütülmesi gerekir! Köken için bk. İkinci Aşamadan*
[17] Tanrı'ya / Elçi Mehmet'e
[18] **amru l-sāʿati** : Saat'in gelişini bildirecek olan buyruk; (Habeş) Saat'in açığa çıkması, görünmesi.
[19] **qadīrun** : Saat'in gelişine "ölçü, sınır" koyandır, onun ölçüsünü belirleyendir (70. Bildiri).
[20] bilesiniz diye

16/79. Göğün boşluğunda işletilmiş[1] kuşları görmediler mi? Onları Allah'tan başkası (boşlukta) tutmaz. Doğrusu bunda, inanan bir toplum için kesinlikle belirtiler vardır.
16/80. Üstelik Allah, evlerinizi sizin için bir dinginlik (yeri olarak) yaptı. Ayrıca sizin için davarların derilerinden yol aldığınız[2] gün, ayrıca yerleştiğiniz gün, bükeceğiniz[3] evler[4] yaptı. Onların yünlerinden[5], ayrıca tüylerinden[6], ayrıca (kıvırcık) kıllarından[7] bir süre için (yararlanacağınız) evcil varlıkları, ayrıca (satılacak) bir (geçim) aracı (sağladı).
16/81. Ayrıca Allah, yarattığı nesnelerden sizin için gölge(lik)ler[8] yaptı, ayrıca sizin için dağlarda sığınaklar yarattı. Üstelik O, sizin için, sizi sıcaktan koruyacak gömlekler[9], ayrıca (savaşta) sizi, (karşılıklı) katılığınızdan[10] koruyacak[11] gömlekler[12] yaptı. (Kendisine) boyun veresiniz diye böylece O, size karşı kayrasını bütünledi.[13]
16/82. Ancak, geri dönerlerse (unutma), artık sana düşen ancak açıkça aktarmadır.
16/83. (Oysa) onlar, Allah'ın kayrasını bilirler, sonra (ona) karaçalarlar. Üstelik onların çoğu karaçalıcıdır.

[ALLAH'IN İYİLİKLERİNE KARAÇALAN ORTAK KOŞUCULARIN UĞRAYACAKLARI EZİNÇ]

16/84. Üstelik (ortaya) her toplumdan bir tanık[14] çıkaracağımız Gün(ü unutmasınlar), sonra (o) karaçalan kimseler için olur denilmeyecek[15], üstelik onlar aklanılmayacaklar[16].
16/85. Üstelik (o) karartıcı kimseler, ezinci gördüklerinde, artık kendileri için (ezinç) yeğni kılınmayacak, ayrıca onlar, (ezince uğratılmada) bekletilmeyecekler.[17]
16/86. Ayrıca, (Allah'a) ortak koşanlar, (koştukları) ortaklarını gördüklerinde (Allah'a), "Ey İdimiz! Senin dışında çağırageldiğimiz ortaklarımız bunlardır" diyecekler. Ancak (ortakları), "Doğrusu siz yalancısınız" diye söz atacaklar.[18]
16/87. Ayrıca onlar, o Gün Allah'a barış[19] sunacaklar, üstelik ne uydurdularsa (o) kendilerinden sapacak[20].
16/88. (O) karaçalan, ayrıca Allah Yolu'ndan uzaklaşan kimseler (unutmasınlar) kendilerine, yapageldikleri bozgunculuğa karşılık ezinç üstüne ezinç katacağız.

[GÖÇMENLER İLE MEDİNELİ HRİSTİYAN KARŞILAYICILAR ARASINDA GERİLİM]
[ARALARINDA YAPILAN SÖZLEŞMENİN SARSILMASI]

16/89. Her toplum içinde[21], kendi aralarından kendilerine karşı (yardımcı) bir tanık[22] kaldıracağımız[1] Gün, seni bunlara[2] karşı (suçlayıcı) bir tanık olarak getireceğiz[3]. Üstelik Biz sana, bütün (bu) konuların bir

---

[1] **musaẖarātin** : işletilen, ödevlendirilmiş, buyruk altında tutulmuş (12. Bildiri; 7/54). İşletmek*
[2] **ẓaʿnikum**. Yolculuğunuz, göçüşünüz. Tekgeçişlidir. Krş. **zīnatan** (8. Bildiri) : taşınma, göç. Zina*
[3] (taşımak ve yerleşmek için) 1 - eğilip, bükülen; 2 - yere konulan 2 - yeğnik olan. Hafif*
[4] çadırlar
[5] koyun yünü
[6] yumuşak deve kılı
[7] **wa-ašʿārihā** : onun (kıvırcık) kılları. (İnce) bağırsakları (?). Köken için bk. Ozan*
[8] Güneş ışınlarının etkisinden korunulacak yer. Gölge*
[9] **sarābīl**
[10] **basakum** : kendi katılığınız. Birbirinizle savaştığınızda 1- (düşmandan) korunmak için; 2 - (yandaşlarınızca) tanınmak için. Krş. **sarābīl**.
[11] **taqīkum**. Pekiştirmek. Sakınmak*
[12] **sarābīl** (bir önceki Bildiri; 14/50), gömlek, giysi (çoğul) diye anlaşılır. Olasılıkla bu, bir topluluğun, örneğin bir ordu birliğinde askerlerin giydiği, tek örnek giysi, bir üniformadır. Yeterince uzun ve kalın olup sıcaklıktan da koruyabilir. Geleneklere göre Halife Osman, "Allah'ın beni donattığı **srbl** (olan nesneyi) çıkarmayacağım" demişti (*Lane*). Bu da kendisini, başkalarına Halife olarak tanıtan bir türlü üniformayı, görev giysisini sırtımdan çıkarmayacağım anlamına gelmelidir. Halife*.
[13] Benzeri bir tümce son Medine döneminde de yer alır (5/3)
[14] **šahīdan**. Elçi (89. Bildiri); kul ile Tanrı arasında aracılık (avukatlık) yapan kimse. (Akat) **šaẖātu** (I) : yan, kol, destek, yardımcı. Tanık*
[15] **lā yu'ḏanu** : aklanma isteği için onlara, olur denilmeyecek; (o istek) onaylanmayacak (77/36).
[16] **yus'taʿtabūna**. 30/57, 45/35, 41/24
[17] ertelenmeyecekler
[18] benzeri bir Bildiri için bk. 28/62-64
[19] **l-salama** : barış (16/28)
[20] uydurdukları (tanrılar) onlardan uzaklaşacak.
[21] kendilerine önceden Elçi gönderilmiş toplumlara (Medine'deki Yahudi ve Hristiyanlar)
[22] yardımcı, avukat. 84. Bildiri

açıklayıcısı olan, ayrıca boyun verenlere[4] bir kılavuzlama, ayrıca bir esirgeme, ayrıca bir muştu olan Bitik'i indirdik.
16/90. Evet! Allah, eşitçiliği, ayrıca korumayı, ayrıca yakınlara vermeyi[5] buyurur. Üstelik kaçamak eylemi, ayrıca uygun olmayanı[6], ayrıca başkaldırıyı[7] yasaklar. Anımsıyasınız diye size öğüt verir.
16/91. Ayrıca siz sözleştiğinizde Allah'ın sözleşmesini[8] yerine getirin. Ayrıca siz antları, on(lar)ın düğümlenmesinden[9], üstelik Allah'ı, üzerinize boyunlu[10] kılmanızdan sonra bozmayın. Evet! Allah, ne yaptığınızı bilir.
16/92. Ayrıca bir topluluk[11], (başka) bir topluluktan[12] daha çok yetişmiştir[13] diye antlarınızı, birbirinizi aldatma[14] (amacı ile) içerek, sağlamca eğirilmiş ipliğini sonradan çözen kadın gibi olmayın[15]. Allah bununla ancak sizi sınar[16]. Üstelik O size, uyuşamamakta olduğunuz konuyu Diriliş Günü kesinlikle açıklayacak.
16/93. Üstelik, Allah dileseydi sizi bir tek toplum yapardı. Ancak O, kimi dilerse saptırır[17], ayrıca O, dilediği kimseye kılavuzluk eder. Üstelik ne yapmakta olduğunuzdan kesinlikle sorgulanacaksınız.
16/94. Ayrıca siz antlarınızı, birbirinizi aldatama (amacı ile) içmeyin yoksa (yere) sağlamca (bastıktan) sonra (o) ayak kayar[18]! Ayrıca Allah'ın Yolu'ndan uzaklaştığınız için kötülüğü tadarsınız, üstelik sizin için (sözü) bütünlenecek olan bir ezinç olur.
16/95. Ayrıca Allah'ın sözleşmesini az bir değere değişmeyin[19]. Evet! Allah'ın yanında olanı (unutmayın), o sizin için seçkin olandır, bir bilseniz!
16/96. Sizin yanınızda (azık olarak) ne varsa o, tükenecek, oysa Allah'ın yanında ne varsa o, kalıcıdır[20]. Üstelik Biz katlananları, kendilerinin karşılığı olarak, ne yapıyorlardıysa, kesinlikle onun benimsenecek olanı ile ödeyeceğiz.
16/97. Dişi ya da erkek olsun, bir inanık olarak arınık[21] eylem eyleyen kimse (unutmasın) artık onu, kesinlikle sevindirici[22] bir yaşam içinde yaşatacağız. Üstelik onları, kendilerinin karşılığı olarak, ne yapıyorlardıysa, kesinlikle onun benimsenecek olanı ile ödeyeceğiz.

[KURAN'IN GEÇERLİLİĞİ KONUSUNDA AÇIKLAMALAR]

16/98. Artık sen, Kuran'ı anlattığında, kovulmuş Şeytan'a[1] karşı Allah'a sığın.

---

[1] (bekletilen bir görevliyi, iş için) uyandırmak, (görev için ayağa) kaldırmak; görev için çağırmak.
[2] bu toplumlara
[3] tanıklık edebilmen için. Mehmet'e böyle bir yetke verilmişti (17/80).
[4] **lil'mus'limīna** : Allah'a barış sunanlar; Allah ile barışmış olanlar (87. Bildiri). dç : "müslümanlar" (*Diyanet*)
[5] yardım etmeyi, katkıda bulunmayı. Zındıklar bağlamında, "korunma, verme" konusu için bk. 36/45,47.
[6] **al-munkar** : Yasa bakımından tanınmayan. Yapılan Antlaşma'da yeri geçmeyen; dışlanılacak olan.
[7] **al-baġyi.** 1 - (iki toplum arasındaki) kıskançlık; 2 - (Sözleşme'ye) başkaldırış.
[8] Allah'ın sözleşmesi. 92. Bildiri'de söz konusu olan sözleşmeler kişiler arasında değil, topluluklar arasındadır. Mekkeli Göçmenler ile Medineli Hristiyan Yardımcılar arasında Mehmet'in aracılığı ile Allah adına yapılan antlaşmadır (13/20).
[9] **tawkīdihā**. Tekgeçişlidir. **wāw kāf dāl** : Atın, devenin eyerini, semerini sıkıca bağlamak, düğümlemek; Süt sağarken ineği bağlayan ip (*Lane*). Krş. eğirilmiş ipliği çözen kadın (bir sonraki Bildiri). (Arap) **waḥada** (bir, tek olma); (Habeş) [**wḥd**] : bir nesne ile ötekini birleştirme, bir yapma, **tawəḥda**, **tawāḥada** : birleşmiş, teklemiş. (Osm) tevhit : [birden çok nesneyi] birleme, bir araya getirip birleştirme. Yerel bir okunuş olmalıdır. Krş. [**wṣl**] (yanaştırma, bağlama) (13/20)
[10] boyunlu, güvence olarak, güvenceci
[11] Medineli varsıl Hristiyan Yardımcılar.
[12] Mekkeli Göçmenler
[13] **arbā** : (Toplumsal, ekonomik, eğitim bakımdan) kabartılmış, geliştirilmiş (Medineliler). Bu kök Kuran'da (çocuğu) büyütmek, yetiştirmek; (kazancı) artırmak; (su, köpük, toprak) kabarmak; getiri anlamı ile geçer. (Akat) **rabû** : ölçüsü, bayramı, yemeği, payı büyük (bol) olma; olgun (kimse); (Yemen) [**rbw**] : yetiştiricilik, çiftçilik yapmak. Verimli yer, verimli bahçe için bk. 2/265, 23/50.
[14] **daḫalan** : 1 - Bozma, çürütme, kirletme; 2 - kaçırtma, uzaklaştırma (kaçamak arama?); Ayrıca 94'te yer alır. [**dḫl**] için bk. 4/23.
[15] Sıkıca sarılmış örekesini çözen kadın, sağlamca düğümlenmiş antlaşma bağını çözene benzetilir. Antlaşma konusunda bunca emekten sonra emeklerinizi boşa çıkarmayın.
[16] Kimin antlaşmayı yerine getirip getirmeyeceğini bilmek için. Yazgı*
[17] Onu, kendi sapıklığı içinde bırakır diye anlaşılır.
[18] **zalaltum** : Açıklama için bk. 2/36
[19] Az Bir Değere Değiştirmek*
[20] 1 - Siz, şimdi Göçmenlere'e "yer açarsanız", Öte Yaşam'da sizlere bolca toprak verilecek (58/11). Derece*; 2 - Katkı olarak Göçmenler'e azığınızdan ne verirseniz, Öte Yaşam'da o size bolca verilecek.
[21] ortak koşuştan arınmış.
[22] sevindirici; iyilik, mutluluk, gönenç (dolu); iyicil. Tayyip*

16/99. Evet, inanan ayrıca İdi'lerine güvenen kimseler üzerinde onun için (verilmiş) hiçbir yetke[2] yoktur.
16/100. Onun yetkesi ancak, onu ege olarak edinenler, ayrıca onun (aracılığı) ile[3] ortak koşucu (olmuş) olanlar üzerindedir.
16/101. Üstelik Biz bir Bildiri'yi, (yasal) durum (bakımından)[4] (başka) bir Bildiri ile değiştirdiğimizde - üstelik Allah, Kendisinin ne indirdiğini bilir - onlar, "Sen ancak bir türeticisin[5]" derler. Yok! Onların çoğu (gerçeği) bilmez.
16/102. Sen (onlara), "Kutsal Soluk[6] onu, inananları pekiştirmek için, boyun verenlere bir kılavuzlanma, ayrıca bir muştu olsun diye doğru olarak[7] senin İdinden indirdi" de.
16/103. Üstelik, doğrusu Biz onların, "Ona öğreten ancak bir insandır" dediklerini biliyoruz. Onların, (öğretenin kim olduğunu) saptırdıkları[8] kişinin[9] dili yabancıdır[10], oysa bu, apaçık Arapçadır.
16/104. Evet! Allah'ın Bildiriler'ine inanmayanlara Allah kılavuzluk etmez. Ayrıca, onlar için acıklı bir dışlama[11] olacak.
16/105. Evet! Yalanı ancak Allah'ın Bildiri'lerine inanmayanlar uydurur, üstelik yalancılar, onlardır.

[DÖNEKLERE GÖZDAĞI]

16/106. Kim inandıktan sonra Allah'a karaçalar, - yüreği inanç ile doymuş iken baskı altında olan kimse[12] dışında - üstelik o, bağrı(n)ı[13] karaçalışa açarsa (unutmasın), artık üzerlerine Allah'tan bir öfke olacak, üstelik onlar için süreduracak bir dışlama olacak.
16/107. Bu[14], onların Buradaki yaşamı Öte'den daha çok sevmelerinden üstelik, doğrusu Allah'ın, karaçalıcı bir toplumu kılavuzlamamasındandır.
16/108. İşte bunlar Allah'ın, yüreklerini, ayrıca işitmesini, ayrıca görüşlerini (kapatıp) damgaladığı kimselerdir. Üstelik (bu nedenden ötürü), aymaz olanlar[15], (artık) kendileridir.
16/109. Öte'de onların, batkıya düşecek olanlar olmasında kuşku[16] yoktur.
16/110. Bundan böyle, doğrusu senin İdin, (inancında) kargaşalığa[1] düşürülen, sonra (sıkıntılara) katlanarak (inancını) açığa koyan[2], sonra göç edenler (konusunda), bu (olanlar)dan sonra senin İdin (kendileri için) kesinlikle yarlıgayandır, esirgeyendir.[3]

---

[1] Kuran'ı, Elçi'ye bir yabancının öğrettiğini ileri süren ayrıca Kuran'ın kimi Bildiriler'inin bilinen Kutsal Bitikler'e göre değişik oduğunu ileri sürenler üzerinde etkisi olan bir elebaşı (bk. sonraki Bildiriler)
[2] Tanrı'dan kendisine verilmiş Salıkçılık yetkesi. Sultan*
[3] **bihi** : onunla birlikte, onun yüzünden
[4] **makāna** : 1- [**kwn**] : yer, durum (12/77); (Yemen) **mknt** : yasal durum (yasaya göre geçerli olup olmama durumu); **makāna** (101. Bildiri); 2 - (Arap) **kanā** : dolaylı anlatma, üstü kapalı belirtme, "ima etme". (Söz, anlam) üstü kapalılık; Bildiri'nin "gerçek" anlamı. 3 - [**qnw**] : edinmek, elde etmek; ele geçiriş; Bildiriler'in "iniş yönteminin" bir Bildiri'den öteki Bildiri'ye değişmesi (102/103). 4 - Temel, öz, ilke, dayanak. Mekan*.
[5] **muf'tarin** : 1 - uyduran, uymasını sağlayan, (yalan) türeten. Buzağı yapıp, onu tanrı sayanlar için **l-muf'tarīna** denilir. 2 - çözen, bağlı bağı koparan, yürürlükten kaldıran (7/152).
[6] Kutsal soluk, üfleme, esinleme. Tanrısal Esin; (Habeş) çıtlatma. Tanrı, Elçi ile konuşmak istediğinde Soluk'un Elçi'nin içine nasıl girdiği, ayrıca Tanrı'nın Elçi'ye Bitik'i nasıl ulaştırdığı konusunda bk. Hezekiel 2/1-2, 2/8-10, 3/1-4.
[7] doğru, yanlış olmayan. Bu Bildiri, bir önceki Bildiri'nin uzantısı olup Bitik toplumuna yöneliktir. Kuran'ın kimi Bildiriler'i Eski Antlaşma'daki Bildiriler'den değişik ise bu Allah'ın isteği üzerinedir, Kuran'ın yanlış olmasından ileri gelmez.
[8] **yul'ḥidūna**, [**lḥd**]. Allah'ın adlarını saptırmak (7/180); Bildiriler'i saptırmak (41/40). Ayrıca bk. **bi-il'ḥādin** (22/25). (Habeş) [**lḥs**] (III) : uzaklaştırma, kovma. (Habeş) [**lḥd**] (I) : şımartılmış olma; [**lḥd**] (II) : yerleşmiş, kurulmuş [oralı] olma; krş. **multaḥad** (18/27, 72/22) : kalınacak yer, sığınak. (Habeş) [**lḥd**] (III) : öndeyide bulunma; geleceği görme; **laḥādi** : büyücü [kahin]. (Tanınmasın diye kimliğini yolmak, adını saptırmak) : (Habeş) **laḥāṣa**, **laḥāda** : (kabuk) yolmak; (Arap) **laḥasa** : (öz, ilik) söküp çıkarma; (Aram) **ḥālaṣ** : (giysi) soyma. "Yolma, koparma" anlamı için bk. Tahrif*.
[9] Bu yabancı dil konuşanın kim olduğu bilinmez *Al-Jalalayn*'a göre bir Hristiyandır. Tabari'ye göre bu kişi Salmân al-Farisi (İranlı Salman, sonradan müslüman olup Mehmet'in yakınlarından olan İranlı bir köle). *Blachère* bunu yalanlıyor. Çünkü bu Bildiri'de, **a`ğamiyun**, yabancı demektir. Çok sonraları bu sözcük ayrıca "İranlı" anlamına da gelecektir. Tartışmanın nedenlerinden biri, bu Bildiri'nin Göçöncesi döneminden olup olmayışıdır.
[10] Arapça olmayan bir dil. "Elçiler ancak, dilini bildiği bir topluma gönderilirler." (Hezekiel 3/4-6)
[11] Allah kendilerini Cennet'e kılavuzlamadığı için oradan dışlanmış olacaklar; tek başına kalacaklar. Ezinç*
[12] inancından dönmüş; inanç konusunda kargaşalığa düşürülmüş (110. Bildiri)
[13] bağrını doyurmak (!) için; karaçalış ile yatışmış olmak için
[14] döneklerin tutumu, durumu
[15] kaygısız, tasasız, çevresinde olup bitenleri sezmeyen (kimse), gözü bağlı
[16] bu konuda şaşırtı, "sürpriz" olmayacak" (40/43). Mücrim*

16/111. Her canın gelip kendi (çıkarı) için tartışacağı[4], ayrıca her cana, ne yaptı ise o, - üstelik onlara (bu konuda) karaçalınmayarak[5] - eksiksiz ödeneceği Gün'ü (unutmayın)!

[ELÇİ'Yİ YADSIYAN MEKKELİ'LERE GÖZDAĞI]

16/112. Ayrıca Allah, güven içinde olan, doygun, her yerden oraya (o denlisi) istenmedik[6] azığı gelen bir kenti[7] örnek olarak sunar. Oysa o (kent), Allah'ın (oraya) gönenç verişine[8] karaçaldı. Böylece Allah on(lar)a, ne işleyegelmiş olmalarından[9] ötürü açlık, üstelik korku kaygısını[10] tattırdı.[11]
16/113. Ayrıca, doğrusu onlara aralarından bir Elçi geldi, oysa onu yalanladılar. Böylece onlar yazık ederlerken ezinç onları yakaladı.

[YİYECEK YASAKLAMASI KONUSUNDA YAHUDİLER'E YANIT]

16/114. Artık Allah'ın, sizi azıklandırdığı nesnelerden yasal, iyicil olanı[12] yiyin. Üstelik taptığınız ancak Kendisi ise, Allah'ın gönenç verişine karşı iyilikbilir olun.
16/115. O, size ancak ölü hayvanı, ayrıca kanı, ayrıca domuz[13] etini, ayrıca Allah'tan başkasına adanan nesneyi yasakladı. Ancak kim sıkıntıda[14] kalırsa (üstelik bu bir) isteklenme[15] olmadıkça, ayrıca aşırı olmadan (yerse) artık doğrusu (bu durumda) Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.[16]
16/116. Üstelik Allah'a yalan uydurmak için dillerinizin artırdığı[17] yalan ile, "Şu yasaldır, üstelik bu yasaktır" demeyin. Evet! Allah'a karşı yalan uyduranlar, başarmayacaklar.
16/117. (Şimdilik) az bir yararlanma[18] var. Ayrıca (sonradan) onlar için acı bir ezinç olacak.
16/118. Ayrıca sana önceden anlattıklarımızı[19] Yahudiliği benimseyenlere yasaklamıştık. Üstelik Biz onları karartmadık[20] ancak onlar kendilerini karartageliyorlardı[21].
16/119. Sonra, doğrusu senin İdin, (başkalarını) aldatarak[22] (kendini suç ile) karartan, ardından (aldatıştan) çevrilenlere, üstelik düzelenlere karşı, evet senin İdin bundan böyle kesinlikle yarlıgayandır, esirgeyendir.

[YAHUDİLER'E, TEKTANRICI İBRAHİM'İN ANIMSATILMASI]

16/120. Evet, İbrahim, bir öncü[1], Allah'a bağlı[2], küçüklenen biri[3] idi, üstelik o[4], ortak koşuculardan olmadı.

---

[1] kargaşalığa (**fitna**), inanç bulanıklığına düşürüldükten sonra. Fitne*
[2] **ğāhadū** (cihat edenler). (İnancını) gösteren, açığa koyan; artık saklamayan. ana babanın kendi inançlarını, putatapıcı olduklarını çocuklarına açıkladıkları gibi (29/8); 2 - (kendisini, yakınlarını) kentin dışarısına çıkaran. Cihat*. Bu nedenle göç etmek zorunda kalan.
[3] Tümce kuruluşu bakımından krş. 119. Bildiri.
[4] Duruşma Günü'nde (kendini) savunma
[5] ne yaptılarsa ona, o yapılmadı denilmeyecek.
[6] **rağadan** (2/35, 2/58). İstenilenden, yeterinden daha çok; çok olacağı için o denli istememek. Yeterince yemek yemiş olan birisine sunulan yemeği, "çok oldu" diyerek kesinlikle gerisini istememek. Arap (**rakaḍa**), ayrıca öteki Sami dillerinde [**rgd**] : tekme atma, tepinme, çifte atma kökünden türemiş olmalıdır. (Arap) [**rgd**] : kaçınmak, istememek. Genel olarak "bol bol" diye çevirilir.
[7] Mekke diye anlaşılır.
[8] (o kenti), gönenç içinde bırakması; gönendirmesi; verdiği gönenç ve mutluluk kaynakları. Nimet*
[9] (suç işlemek); tanrı üretmek, tanrıları çoğaltmak. Sanat*
[10] **libāsa** : kaygı, tasa, sıkıntı, şaşkınlık, kargaşalık. **labsin** (50/15). (Akat) **labāšu** : sayrılık yaratan Cin, sayrılık Şeytanı.
[11] Mekkeliler'in uğradıkları açlık sıkıntısı (23/76). *U. Rubin, "Muhammad's curse of mudar".*
[12] sevindirici; iyilik, mutluluk, gönenç (verici); iyicil (97. Bildiri). Tayyip*
[13] Arap Yarımadasında yaşamayan, üstelik Arapların tanımadığı bir hayvanın etinin yenmesinin yasaklanmasının anlamı yoktur. Bu nedenle, bu Bildiri'nin, ancak bu yasağı bilen Yahudi toplumuna yönelik olduğu apaçıktır. Domuz*
[14] 1 - (Arap) [**ḍrr**] : sıkıntı, sıkışıklık; 2 - Yolculukta iken (?). (Akat) **darāru** (I) : özgürce gidip gelmek. Sıkıntı*
[15] **bāğin**. **bağiyyan** (isteklenen kadın) (19/20,28) ile köktaştır. Amaçlamak*
[16] Benzer Bildiri 6/145.
[17] 6/139. Artırma, ekleme. Vasıf*
[18] geçim
[19] Bu yasaklamalar için bk. 6/146
[20] Yiyecek konusundaki kimi yasaklamaları koyup onları sıkıntıya düşürmedik; yüzlerini karartmadık.
[21] Yasa'ya karanlık getirmişlerdi.
[22] Bilgisiz*

16/121. O'nun gönenç verişine karşı iyilikbilir idi. Üstelik (Allah) onu seçmiş, ayrıca dosdoğru Yol'a kılavuzlamıştı.
16/122. Ayrıca Biz, Buradaki (yaşam)da ona benimsenecek[5] (bir Öğüt)[6] verdik. Üstelik doğrusu Öte'de o, kesinlikle arınıklardan (biri)[7] olacak.
16/123. Sonra Biz sana, "Küçüklenen İbrahim'in ilkesini[8] izle, (çünkü) o, ortak koşuculardan olmadı" diye bildirdik.
16/124. Cumartesi (uygulaması)[9], ancak o konuda ayrılığa düşenler için yapıldı. Ayrıca, doğrusu senin İdin, uyuşagelmedikleri konuda Diriliş Günü aralarında kesinlikle yargı verecek.
16/125. Sen (onları) bilgelikle, ayrıca öğütün benimsenecek olanı ile senin İdin'in Yolu'na çağır. Onlarla, o (tartışma)nın benimsenecek olanı ile tartış. Doğrusu senin İdin, Kendi Yolu'ndan sapanı bilir, ayrıca kılavuzlananları bilir.
16/126. Üstelik (birisine) yanaşacaksanız[10], siz artık size yanaşılanın benzeri ile yanaşın[11]. Ancak ölçülü olursanız[12] bu (tutum), ölçülü olanlar için kesinlikle seçkin olandır.
16/127. Ayrıca sen ölçülü ol! Senin ölçülü olman ancak Allah (yardımı) ile olur. Ayrıca sen onlar için üzülme. Üstelik, onların düzen kurmasından ötürü sıkıntıya düşme.
16/128. Evet! Allah, sakınan[13], üstelik korunanlarla birliktedir.

30 - BAYINDIR TOPLUMLAR DİZİSİ (Rum Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

30/1. Elif, Lam, Mim.

[UYGAR BİLE OLSA SUÇ İŞLEYEN HER TOPLUM İKİ KEZ ALTÜST OLUR]

30/2. Bayındır olanlar[14] (geçmişte) altüst edildiler[1],

---

[1] **ummatan** : ilk çıkaran, ana, öncü, öncül, önden gelen, kılavuz. Bir toplumun ilk üyesi (doğurucusu, kurucusu), atası olarak anlaşılır. 2 - (Yol gösterici) ateşli çubuk, meşale olan (?) bk. **ummuhu** (101/9); 3 - öğretmen, çizelge, gösterge anlamları için bk. Çizelge, Ümmi*
[2] qnt*
[3] **hanif** : (Allah'a karşı) kendini küçük düşüren, başkaldırmayan. Hanif*
[4] tektanrıcı olduktan sonra. Allah onu kılavuzladıktan sonra. İbrahim, önceden put yapıcısı olan babasının işyerinde çırak olarak çalışıyordu.
[5] "korumak" için kucaklanacak, kucaklanması gereken. Güzel*
[6] öğüt (125. Bildiri). Tektanrıcılık.
[7] ortak koşuştan arınmış biri
[8] töre, kural, ilke. Millet*
[9] **l-sabt** : Şabat, Sebt. Yedinci gün. Yahudiler'in dinlendiği cumartesi günü. Bu konuda Eski Antlaşma'da bir belirsizlik vardır : 1 - Tanrı'nın evreni altı günde yarattıktan sonra dinlendiği [Kuran'a göre, Tahtına kurulduğu] yedinci gündür (Yaratılış 2/3). 2 - İsrailoğulları'nı Mısır'dan çıkaran Tanrı'nın anıldığı gündür (Yasa'nın Tekrarı 5/14-15). (Habeş) **şəbʾat**, **şabʾat** : anma, anı. Öte yandan Şabat, Babil sürgününden önce ayda bir kez, yeni ayın (ayçanın) doğuşunu kutlamak için yapılan bir bayramdı. Babil dönüşünde Tevrat yazılınca haftalık bir tören oldu. Bu Bildiri'de söz konusu olan "uyuşamadıkları konu", sürgüne gidenler ile gitmeyenler arasında, Cumartesi gününün niteliği (anlamı), uygulaması (hangi eylem yasaldır, hangisi yasaktır) (7/163 vs) ya da aylık sayısı konusundaki tartışmalar olmalıdır.
[10] (Birisine) iyi ya da kötü amaç ile yanaşmak (izlemek). 1 - korumak; gözetmek, güvenmek; 2 - kısıtlamak; denetim altına almak. (Osm) ceza gibi çift anlamlıdır. Akıbet*
[11] Benzeri bir tümce için bk. 22/60.
[12] Bu ve bundan sonraki Bildiride "katlanmak" deyimi, düşünmek, ölçülü, uygun olmak anlamındadır. Katlanmak*
[13] 2 - (öteki toplumlarla karşılıklı olarak) kardeş kardeş yaşayan; karşılıklı dayanışma içinde olan
[14] **l-rūm** : 1 - Bayındır, uygar toplum (9. Bildiri); (Geez) **rum**, **ram**, (Arap) **raym**, **rayyama** : yüksek, üstün, üstünlük; 2- (İnanç bakımından) çürümüş, dağınık toplum (26/151). (Arap) [**rmm**] : (çürümüş, kötüleşmiş olanı) onarma; koyun, keçi otlakta beslenme; ev, çadır iyi durumda olma; eti kemikten sıyırarak yeme; yatışmış, sessiz olma; (çürüyüp) dağılmak. Bu kök iki kez **ramīm** (36/78, 51/42), (sağlam bir nesne) çürüme, dağılma, toz olma anlamı ile yer alır. "Yayılma, dağılma" için bk. (Arap) [**rmy**] : (bir nesneyi el ile yere, uzağa) atmak, saçmak, savurmak, serpiştirmek; aşırı giden toplum; ülke dışına kovma, sürgüne gönderme (*Lane*) (Akat) **ramû** (II) : yere saçma, atma; (gümüş, bitüm ile) kaplama. Krş. Kafir*. Krş. **yarmi** (4/112), **ramā** (8/17). Oysa (Habeş) **ramaya**, atmak, delik açma, kargı ile delmek anlamına gelir. Bu ise ya yerleşmek için "kayalıkları delen, yontan" toplumları (26/149) ya da tohum ekicilerini (9. Bildiri) düşündürür. Bu bayındır toplumun ne yaptığı, ayrıca inancı alt Bildiriler'de açıklanır. Oysa bu sözcük Elçi

30/3. (bu) ülkenin[2] yakınında. Üstelik onlar, kendilerinin (bu) altüst oluşundan[3] sonra (bir kez daha) altüst olacaklar[4],
30/4. birkaç[5] yıl içinde. Önce[6] de sonra[7] da eylem Allah'ındır, üstelik o Gün, inanıklar sevinecekler[8],
30/5. Allah'ın yardım ile. O, dilediği kimseye yardım eder, üstelik O, (Saat'i) yürütendir[9], esirgeyendir.

[İNANMAYANLARIN DİRİLİŞ GÜNÜ KONUSUNDA DİRENMELERİ]

30/6. Allah'ın verilmiş sözü![10] Allah verdiği sözü bozmaz[11], oysa insanların çoğu (bunu) bilmez.
30/7. Onlar, Buradaki yaşamı üstünkörü[12] bilirler, üstelik onlar Öte (yaşam) konusunda aymaz olanlardır.
30/8. Üstelik kendi kendileri konusunda düşünmediler mi? Allah, gökleri, ayrıca yeri, ayrıca ikisinin arasında ne varsa (tümünü), ancak bitişli[13], üstelik belirli bir süre için[14] yarattı. Ancak insanların çoğu, İdi'leri ile karşılaşma konusunu kesinlikle karartırlar[15].
30/9. Kendilerinden öncekilerin sonunun nice olduğunu artık görsünler diye (bu) toprakları[16] gezmediler mi? (Oysa) onlar, güç bakımından kendilerinden daha saldırgan[17] idiler, ayrıca (o) toprakları kendilerinden daha çok sürüp işlemiş[18] üstelik onu, kendilerinin bayındırlaştırdığından daha çok bayındırlaştırmışlardı[19]. Ayrıca (kendi) Elçileri onlara Belgeler'le[20] gelmişti. Böylece (sonunda) Allah onları (suçlayarak) karalamamıştı, ancak onlar kendi kendilerini (suç ile) karartmışlardı.
30/10. Sonra (Elçi'ya karşı) (yüz) karartıcı[21] olanların sonu, Allah'ın Bildiriler'ini karalamış[22], ayrıca onlarla alay etmiş olduklarından ötürü (yüz) karalayıcı olmuştu.
30/11. Allah, yaratılışa başlar sonra onu yineler[23], sonra O'na döndürüleceksiniz.
30/12. Ayrıca (son) Saat'in dikileceği Gün, kendi yollarını izleyenler[1] (şaşkınlıktan) bakakalacaklar.

---

döneminde uygar bir toplum olan Rum, Bizans (toplumu) diye anlaşılır. (Arap, Türk) Rum : Romalı, Latin anlamında iken sonradan Bizanslı anlamını aldığı ileri sürülür. Oysa bk. (Habeş) **arami** : 1 - Aramice konuşan kimse; 2 - Rum (Grek, Bizanslı); 3 - dinsiz, inançsız olan kimseler (*S. Dege-Müller, "Between Heretics and Jews", 259*). Geleneklere göre bu Bildiriler'de anlatılan olay Orta Doğu'da üstünlük sağlamak için yıllardan beri birbirleriyle çarpışan Bizans ile İran Sasani İmparatorlukları arasındaki savaşlardan biri diye anlaşılır. Şah II. Hüsrev, Anadolu'yu, Suriye'yi yağma edip, 613-614 yıllarında Şam ile Kudüs'ü ele geçirir. Bizans İmparatoru Heraklius, 622'de karşı saldırıya geçerek Sasanileri kesin bir savaştan sonra 627 yılında Ninova'da yener. Oysa Kuran'da ancak ve ancak tektanrıcılıktan uzaklaştıkları için yok edilmiş, artık yaşamayan toplum, uygarlık adları yer alır : Ad'lar, Semudlar, Firavun'un, Nuh'un toplumu gibi.

[1] [**ġlb**] kökü için bk. Yürek*. (Yemen) **qlb** : Tohumu ekmeden önce toprağı sürmek, çevirmek, döndürmek.

[2] Yeryüzü*. Yakın yer; yeryüzünün özeği olarak sayılan Kudüs (50/41) bölgesi diye anlaşılır (15/76). Bu öyküyü dinleyenlerin "gezinerek görebilecekleri yakın bir yer" anlamındadır (9. Bildiri). Uzak*

[3] krş. **al-mu'tafikāt** (altüst olmuş kentler) (9/70, 53/53, 69/9); Ayrıca bk. 15/74.

[4] olacaklar/olunacaklar. "(Bugünkü kuşaklarda) altüst edilmiş olacaklar" (55. Bildiri); "gömütler altüst edildiğinde" (82/4).

[5] **biḍ'ʿi** : 3 ile 9 arasında. Kısa bir süre içinde. Saat (Songün), geldi geliyor! "Yaklaşan (Gün) yaklaştı" (53/57). **l-rūm** deyiminin çarpıtılmasının nedeni budur. Kurulmakta olan hiçbir devlet [Emeviler? Abbasiler?], "yaşayacağımız günler sayılıdır" diyen bir Bitik'i, anayasa olarak edinmezdi.

[6] uygarlığın geçmişte yıkılması, altüst edilmesi

[7] Diriliş Günü'nde gömütlerin altüst edilmesi

[8] Duruşma Günü'nde, Allah onları Cehennem ezincinden koruyacak.

[9] Buyruk verici, komutan, Yasa'yı uygulatan; öğütleyen. Yürütücü*, Aziz*

[10] Songün (Saat), Diriliş Günü konusunda Allah'ın verdiği sözü

[11] bozmaz, başkalaştırmaz. Halife*

[12] **ẓāhiran** : yüzeysel, üstünkörü diye anlaşılır (18/22). İki nesne arasında ilişki, uyuşum oluşturmak; benzetme yaparak öyle olduğunu sanmak. Zihar*. Öyle olduğunu sanmak : sonsuz olduğunu sanmak.

[13] **bil-ḥaqq**. Gerçek İle*

[14] kısa bir süre. Saat, geldi geliyor. Geriye birkaç yıl kaldı (4. Bildiri)

[15] (Bu konuyu) görmemek için, görülmesin diye 1 - rengini değiştirirler, karanlığa koyarlar ; 2 - toprağa gömerler. Kafir*. Bu bağlamda, "zulmetme" ile eş anlamlıdır. Zalim*

[16] 3. Bildiri

[17] kovma, dışlama, dışarı atma, dışarıya (sürgüne) gönderme, dinden çıkarma; saldırma; engelleme. Şiddet*. Krş. (Arap) [**rmy**] (2. Bildiri'nin dipnotu)

[18] **wa-aṯārū**. Çift sürerek. (Toprağı) sürmek, işlemek (2/71). Onların bahçeleri, (ekilmiş) tarlaları vardı (26/147-148)

[19] "bayındır" deyimi için bk. **l-rūm** (2. Bildiri). Dağlarda konutlar yontmuşlardı (26/149)

[20] Bildiriler ile

[21] Elçiyi üzenler. Karalık*

[22] boyamış, başkalaştırmış. Yalanlamak*

[23] İlk yaratılışla insanlara yaşam verir, ölümden sonra dirilterek ikinci kez yaşam verir.

30/13. Ayrıca onların (Allah'a koştukları) ortakları içinden, kendileri için (yardımcı) aracılar olmayacak, üstelik onlar ortaklarına[2] karaçalacaklar[3].
30/14. Üstelik, Saat'in dikileceği Gün, işte o Gün onlar, karşıtlaşacaklar[4].
30/15. Artık inanmış olan ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar), artık onlar, Yeşillik[5] (Bahçesi) içinde birleştirilecekler[6].
30/16. Oysa karaçalmış, ayrıca Bildiriler'imizi ayrıca Öte ile karşılaşmayı karalamış olanlar (unutmasınlar), artık onlar, ezince sunulacaklar[7].

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜNÜN BELİRTİ, KANITLARI]

30/17. Artık geceye erdiğinizde[8] ayrıca gün ağarmasına erdiğinizde[9] (övgülerinizle) Allah yüce olsun![10]
30/18. Ayrıca akşam[11], ayrıca sırt üstü yattığınızda[12], göklerde, ayrıca yerde övgü O'na (olsun)! [13]
30/19. O, ölüden diriyi çıkarır, ayrıca diriden ölüyü çıkarır, üstelik yeryüzüne, ölümünden sonra yaşam verir. Üstelik siz (gömütlerinizden) böyle çıkarılacaksınız.
30/20. Ayrıca sizi topraktan yaratması O'nun (gücünün) belirtilerindendir. Sonra siz, insan (olarak yeryüzünde) dağıldınız[14].
30/21. Ayrıca sizin için, sizin kendinizden[15], yanında dinlenesiniz diye[16] eşler yaratması, ayrıca aranızda sevgi, ayrıca esirgeme türetmesi, O'nun belirtilerindendir. Evet bunda, düşünen bir toplum için kesinlikle belirtiler vardır.
30/22. Ayrıca göklerin, ayrıca yerin yaratılışı, üstelik dillerinizin, ayrıca renklerinizin değişikliği, O'nun belirtilerindendir. Evet bunda, (bunu) bilenler için kesinlikle belirtiler vardır.
30/23. Ayrıca gece uyumanız, üstelik gündüz O'nun kayrasından (verdiklerini) amaçlamanız, O'nun belirtilerindendir. Evet bunda, işiten bir toplum için kesinlikle belirtiler vardır.
30/24. Üstelik korku ayrıca umut (verici)[17] çakımı[18] size göstermesi[19], üstelik gökten su indirip onunla yeryüzüne, ölümünden sonra yaşam vermesi, O'nun belirtilerindendir. Evet bunda, algılayan bir toplum için kesinlikle belirtiler vardır.
30/25. Ayrıca göğün, ayrıca yerin, O'nun buyruğu ile (sağlamca ayakta) durması, O'nun belirtilerindendir. Sonra O sizi, bir tek çağırı ile çağırdığında, (gömüldüğünüz o) topraklardan siz, birdenbire çıkacaksınız.
30/26. Ayrıca göklerde, ayrıca yerde kim varsa O'nundur; tümü O'na bağlıdır[20].
30/27. Ayrıca yaratılışı başlayan, sonra onu yineleyen O'dur, üstelik bu, O'nun için kolaydır. Üstelik göklerde, ayrıca yerde (bulabileceğiniz) en yüce örnek[1] O'nundur. Üstelik (unutmayın)! O, yürütücüdür, bilgedir.

---

[1] Mücrim*
[2] ortak koştukları tanrıları
[3] Kendileri sorumlu iken, kendi tanrılarını bu olup bitenlerden sorumlu tutacaklar.
[4] Fırka*
[5] **rawḍatin** : sulak (yeşil, gür) toprak (42/22). [Altından ırmaklar akan] Cennet Bahçesi ya da Cennet'teki sulak yerler diye anlaşılır. [**rwḍ**] : (Arap, Habeş) bakımlı, işlenmiş, eğitilmiş. (Yemen) geniş, boyutlu.
[6] **yuḥ'barūna**. 1 - neşe içinde bağırıp çağırma; gürültü çıkarma [bayram yapma]. bk. **tuḥ'barūna** (43/70). 2 - bir araya gelme, birleşme. Haber*
[7] bulundurulacaklar, getirilecekler
[8] **tum'sūna**. (Arap, Habeş, Akat) [**msw**] : gece olma (gecenin gelmesi). Tekgeçişlidir.
[9] **tuṣ'biḥūna**. (Arap, Yemen) : gün ağarınca bir eylemde bulunma, gün ağardığında (iş) yapma
[10] Allah yüce olsun (öteki tanrılara göre daha da yücelsin)!
[11] **waʿašiyyan** : akşam. 40/46, 19/11, 19/62.
[12] **tuẓ'hirūna** : siz sırt üstü olursunuz. **ẓhr** kökü 57 kez 1 - görünmek, açığa çıkmak; 2 - sırt; 3 - benzetmek, uyuşmasını sağlamak anlamları ile geçerken burada "siz öğlene erdiniz" diye anlaşılması şaşırtıcıdır. Ayrıca bk. **l-ẓahīrat** (24/58) : (cinsel ilişki için bibirinizle) uyuşmak. (Yemen) **b-ẓhr** : sırt üzerinde olma. Krş. "Allah'ı ayakta iken ya da otururken ya da yan üstü (yatarken) anın" (4/103). Bu öneriler, günlük tapınma sayısının 2'den 5'e çıkarma çabalarının bir sonucudur.
[13] Bu ve bir önceki Bildiri, ayrıca 24/58, kuşaklar sonra ortaya çıkacak olan bugünkü İslam Dini'ne uysun diye Kuran'ın çarpıtılması için en çok emek tüketilen Bildiriler'indendir!
[14] yayılmak, dağılmak, türemek
[15] Havva'nın Adem'den yaratılması
[16] **litaskunū**: kalmanız, dinlenmeniz, yatışmanız için (10/67, 28/73, 40/61).
[17] yıldırım korkusu ile yağmur umudu
[18] balkır, yıldırak
[19] 13/12
[20] (Habeş) boyun verme, kul olma, bağlı olma, uysal olma; (tanrıya) kul olma, kulluk etme. qnt*

[TEKTANRICILIK - ORTAK KOŞUŞUN KINANMASI]

30/28. O, size kendinizden bir örnek sunar: Size verdiğimiz azık konusunda sizinle eşit olan (ayrıca) birbirinizi[2] donattığınız[3] gibi kendilerini[4] donattığınız, sağ ellerinizin (sıkışarak) edindiği (kimseler)den[5] ortaklarınız var mı?[6] Algılayan bir toplum için Bildiriler'i böyle ayrıntılı açıklıyoruz.
30/29. Yok! (Tektanrıcılık konusuna) karanlık getirenler[7], bilgisizce kendi tutkularını izliyorlar. Üstelik onlar için hiçbir yardımcı yok (iken) artık Allah'ın saptırdığı kimseye, kim kılavuzluk eder?
30/30. Sen artık yüzünü[8] Yasa'ya - Allah'ın insanları yarattığı ilke[9] üzerinde[10], küçüklenen biri olarak[11] - doğrult[12]. Allah'ın, (o ilkeyi) yaratışında bir değişme yoktur. İşte süreduran[13] Yasa[14] budur, oysa insanların çoğu (bunu) bilmez.
30/31. O'na geri dönenerek[15] - üstelik siz (döndüğünüzde) O'nunla dayanışık olun[16] - (Kendisine olan) Bağlılığı sürdürün[17], ayrıca ortak koşuculardan olmayın,
30/32. (onlar gibi) kendilerinin Yasa'sını bölen, üstelik (kendilerinin) tümü bölük bölük[18] olan, (sonra) her bölük[19] kendilerinde olan (bölüm) ile[20] övünen[21] kimselerden (olmayın).

[İNSANIN TANRI'YA KARŞI KAYPAKLIĞI]

30/33. Üstelik insanlara bir sıkıntı el attığında İdi'lerini, Kendisine geri dönerek çağırırlar. Sonra O, onlara Kendisinden (gelen) bir esirgeme tattırınca, içlerinden karşıtçı bir bölümü İdi'lerine ortak koşar,
30/34. (bu), kendilerine ne verdiysek böylece (ona) karaçalsınlar diyedir. Böylece (şimdilik verdiğimizle) yararlanın. Artık yakında bileceksiniz.
30/35. Yoksa onlar için, ortak koştukları nesne konusunda söz eden bir belge[22] mi indirdik?
30/36. Üstelik Biz insanlara bir esirgeme tattırdığımızda onunla övünürler, ancak onlara kendi ellerinin sunmuş olduğu (eylemlerden)[23] ötürü yüzü karalayan bir eylem çarparsa, karamsar[1] olurlar.

---

[1] örnek, tanım, tanımlama; betimleme. 1 - yücelik bakımından örnek olarak bulabileceğiniz her nesne Allah'ındır. 2 - Allah, üstün örnektir, üstünlüğün örneğidir. 16/60.
[2] gerçek karı - koca
[3] **kaẖīfatikum**. 1 - donatmak, (gerekeni) karşılamak, sağlamak; 2 - ter dökmek. Açıklama için bk. **taẖawwufin** (16/47). "Ekmek parası için ter dökmek" anlamındadır. Genel olarak "korkmak, çekinmek" diye çevirilir, üstelik bu, yorum sıkıntısı yaratır.
[4] sözleşmeli eş; ellerinizi sıkarak (tokalaşarak), sözlü anlaşma ile evlendiğiniz (kadın / erkek) eşler.
[5] azık konusunda eşit olması gereken bu kimseler için bk. 16/71.
[6] sözleşmeli eşlerinizi, kendinize (gerçek eşlerinize), (örneğin kalıt konusunda) ortak olarak edinmezken, nasıl oluyor da Allah'ın - size göre - sözleşmeli eşlerini (Melekleri, öteki tanrıları) Kendisi'ne ortak koşuyorsunuz? Azığın gerçek eş ile sözleşmeli eş arasında eşitçe paylaşılması : Adakların, Allah ile öteki tanrılar arasında paylaşılması (6/136).
[7] Zalim*
[8] yüzünü : kendini. Yüz*
[9] **fitrat**. İlke : Temel düşünce, temel inanç. Yaradılış, doğa; (Habeş) biçim, ana, kök, temel; doğuştan, yaratılıştan (gelen). "Hanif" olan İbrahim bağlamında yer alan Millet* ile yakın anlamlıdır.
[10] ilkeye dayanarak
[11] **hanif** *:* (Allah önünde kendini) küçük düşüren, küçülten, büyüklenmeyen. Hanif*
[12] dikmek, saptamak, değişmez kılmak, sürdürmek, ayakta tutmak; tutucu, kalıcı olmak
[13] **qayyim** : dikilmiş (çakılmış), değişmeyen, kalıcı; süreduran.
[14] bu Yasa'nın ayrıntıları için bk. 98/2-5.
[15] **munībina**. (Yanıldıktan sonra) geri dönen.
[16] 1 - O'ndan sakının; 2 - O'nunla dayanışık olun, O'nu pekiştirin. Allah ile yaptığınız Antlaşma'ya karşı sımsıkı olun. Sakınmak*. Hiç kimse sakınılması, korkulması gereken birisine isteyerek geri dönmez! "Allah'tan korkma / Allah'tan kayra edinme" konusunda ayrıca bk. 79/19.
[17] Tektanrıcılık İlkesi'ne, Süreduran Yasa'ya bağlılığınızı ayakta tutun. dç : "namazı dosdoğru kılın" (*Diyanet*). Namaz*.
[18] **šiya**, **ši'a** : 1 - yandaşlar (37/83); (belirli bir yöne, yana) yayılanlar. Yayılmak (24/19). 2 - Yoluk yoluk olan; (Habeş) yolmak, kabuğunu soymak. Krş. (Osm) Şii (Ali'nin yandaşları; Töre'den [sünnetten] kopmuş / yolunmuş olanlar). Ayrıca bk. "onlar bölünmüşlerdi" (98/4)
[19] yandaşlar kümesi
[20] Bölünen Yasa'dan kendilerine kalan ile. Ya da "benim Yasa'm seninkinden doğrudur" diyerek.
[21] 1 - övünme, sevinç içinde olma; çoşma, (Akat) **parāẖu** : (bira gibi) köpürme. 2 - (Akat) **parakku** : "inanç kürsüsü", tapınak. 3 - **parāku** : (başkalarına, kötülüğe) engel olma, karşı gelme. Onucu*. 23/53.
[22] Elçi, aracı, sözcü olduğunu kanıtlayan belge. Sultan*
[23] kendilerinin sorumlu olduğu (eylemler)

30/37. Allah'ın, azığı dilediği kimseye bol tuttuğunu, ayrıca (dilediğine) kısıtladığını[2] görmüyorlar mı? Evet! Bunda, inanan bir toplum için kesinlikle belirtiler vardır.

[KATKI İLE GELİR KONUSUNDA ÖĞÜTLER]

30/38. Sen artık yakınlara, ayrıca yoksula, ayrıca Yol yapıcısına[3] payını[4] ver. Allah'ın yüzünü (görmek) isteyenler[5] için bu, (tutum olarak) seçkin olandır. İşte onlar, başaracak onlardır[6].
30/39. Üstelik insanların varlıklarından (bir bölümü) kabarsın diye getiri[7] için verdiğiniz ne ise (o), Allah'ın yanında kabarmaz. Oysa (kabaracak olan), Allah'ın yüzünü amaçlayarak, Ödün[8] olarak verdiğiniz ne ise, (odur). Böylece onlar, (Ödün'ü vererek), (ödüllerini) katlayacak olanlardır.

[ELÇİLERİNİ YALANLAYAN ORTAK KOŞUCULAR KONUSUNDA ÖRNEKLER]

30/40. Allah, sizi yaratan, sonra sizi azıklandıran sonra sizi öldüren sonra diriltendir. (Koştuğunuz) ortaklarınızdan, bunlardan herhangi birini yapan kimse var mı? Yücedir O! O, onların, ortak koştukları nesne(ler)den üstündür.
30/41. (Hani Allah), insanların (suç olarak) eylediklerinin bir bölümünü onlara (şimdiden) tattırsın, (böylece) bakarsın (yanlışlıklarından) dönerler diye insanlar, (geçmiş dönemlerde) (bu) topraklarda ayrıca deniz (kıyısın)da[9] elleriyle ne yonttularsa[10], (inançtaki) bozgunculuk[11] bu yüzden ortaya çıkmıştı.[12]
30/42. Sen (onlara), "(Bu) topraklarda dolaşın, böylece öncekilerin sonu nice olmuştu bir bakın[13]. Onların çoğu ortak koşucu idi" de.
30/43. Artık Allah'tan, (o) geri dönüşü olmayan Gün gelmeden önce sen yüzünü[14], süreduran[15] Yasa'ya doğrult[16]. O gün (insanlar bölüklere) bölünecekler[17] :
30/44. Kim karaçalarsa, artık onun karaçalışı kendisinedir. Kim arınık eylemde bulunursa, (unutmayın) artık (böyleleri) kendileri için (Cennet'e giden yolu) döşerler[18].
30/45. (Allah), (bunu) inanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyenlere Kendi kayrasından karşılık versin diye (yapar). Evet! O, karaçalanları sevmez.[19]
30/47. Üstelik, doğrusu Biz senden önce, onların toplumuna Elçiler göndermiştik. Böylece onlara Belgeler'le gelmişlerdi. Böylece kendi (bildikleri) Yolda gidenlerden[20] ayrılmıştık. Üstelik inanıklara (bu Yaşam'da) yardım[21] etmek Biz'im için ödevdir.

---

[1] karamsar; (Habeş) kıskanç, bağnaz. Kıskanç anlamı için bk. bir sonraki Bildiri
[2] kısıtlamak : ölçülü vermek. Krş. Allah, kadirdir : Allah, ölçülüdür, ölçü (sınır) koyandır.
[3] Yolcu*
[4] pay (6/141, 17/26).
[5] Allah'ın Yüzü*; Kendisi. Kendisi ile buluşma.
[6] Allah'ın Bahçesinde Allah'ın Kendisini (yüzünü) görecek olanlardır. Onlar, Allah'ı görüp, Kendisine tanık (şehit, şahit) olacak olanlardır.
[7] **riban** : getiri elde etme; tefecilik
[8] **zakatin**
[9] deniz tanrıları; denizden sorumlu tanrılar. Örneğin Manat'ın, deniz kıyısında dikilen putu (Al-Kalbi, Putlar Bitiği). Ayrıca, "Küçük köpek balığı" için bk. Kureyş*. Not : "deniz ürünleri" deyimi için de "deniz" deyimi kullanılır (7/163).
[10] **kasabat**. (Put) yontma, (tanrı) uydurma. Kazanmak*
[11] **fasād** : (inançta) karışıklık, kargaşalık, ara bozuculuk. Allah'ın tekliği konusunda inancı bozma; Bozguncular*
[12] Putatapıcılığın, ortak koşuculuğun ortaya çıkışı Tanrı'dan gelen bir sınamadır. Fitne*, Düzenek*. Oysa tektanrıcılık, insanlar için bir ilke idi (30. Bildiri).
[13] bk. 2 ile 3. Bildiriler
[14] kendini, tüm varlığını
[15] **qayyim**. Bk. 30. Bildiri'nin dipnotu
[16] 30. Bildiri
[17] **yaṣṣaddaʿūna**. Bölünme, çatlama, dağıtılma; açığa çıkartılma (ovada, çölde yayılma). (Akat) tutuklanacaklar. (Habeş) yumuşayacaklar (başkaldıran olmayacak). krş. **fa-iş'daʿ** (15/94).
[18] **yamhadūna** : 1- (yoldaki) taşları kırarlar; (yolu) döşerler (74/14). krş. **l-māhidūna** (51/48) : döşemeci (olan Allah). 2 - (Cennet'te) kendilerine kayra sağlamış olurlar (74/14). krş. bir sonraki Bildiri. Ayrıca (Yemen) [**mḫḏ**] : kaya yontmak; taş ustası, taş yontucusu. "Yol döşeme" için bk. Yolcu*. 3 - [suç işleyenlerin] sığındığı yer. (Habeş) **ḫaṭʾa**, [(Osm) "hata" işlemek], (Habeş) **māḫ(ə)ṭaʾ** : sığınak; **māḫəṭaʾ** : sığınan, kaçak (kimse).
[19] 46. Bildiri, 47. Bildiri'nin ötesine aktarıldı.
[20] **ağramū**. 1 - Elçiler'i korkutanlar; 2 - Kendi bildikleri yolda gidenler. Mücrim*
[21] Bu yardımın ne / nasıl olduğu bundan sonraki Bildiriler'de açıklanır.

[TANRI'NIN İNANIKLARA KARŞI ÖDEVİ - BUNA İNANMAYANLARIN DİRENİŞİ]

30/46. Üstelik O, size esirgemesini tattırsın, ayrıca O'nun buyruğu ile gemiler yol alsın, ayrıca O'nun kayrasından (verdiklerini) amaçlayasınız, böylece iyilikbilir olasınız diye yelleri, muştucu olarak göndermesi O'nun belirtilerindendir.[1]
30/48. Bulutları sürsünler diye yelleri gönderen Allah'tır. Böylece O, onları gökte dilediği gibi yayar, ayrıca onu parça parça yapar. Böylece içlerinden yağmurun çıktığını görürsün. Böylece onu kullarından dilediği kimseye uğrattığında[2] birdenbire sevinirler,
30/49. onun kendilerine indirilmesinden önce (mutsuzluktan ötürü) kesinlikle gözleri dalmış olsalardı bile.
30/50. Allah'ın esirgemesinin izlerine bir bak! Yeryüzüne, ölümünden sonra nasıl yaşam veriyor. Doğrusu ölülere kesinlikle yaşam verecek olan O'dur, üstelik O, her nesneyi ayaklandırandır[3].
30/51. Üstelik Biz bir yel göndersek, ayrıca onu sarı (kumla yüklü) olarak[4] görseler(bile)[5] onun ardından[6] kesinlikle karaçalışa yanaşırlar[7].
30/52. Artık doğrusu sen, ölüleri işittiremezsin, ayrıca sen, arkalarını dönüp kaçtıklarında sağırlara çağrıyı işittiremezsin[8].
30/53. Üstelik sen, sapıtmalarından (ötürü) kör (olanları)[9] kılavuzlayamazsın. Sen ancak Bildiriler'imize inanan böylece (Biz'e) boyun vermiş olanları işittirebilirsin.[10]

[TANRISAL GÜCÜN KANITLARI - DİRİLİŞ GÜNÜ - İNANMAYANLARIN DİRENİŞİ]

30/54. Sizi, (siz) güçsüz bir durumda[11] (iken) yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından, güç veren, sonra gücün ardından (sizi) güçsüz, üstelik ak saçlı yapan Allah'tır. O, ne dilerse yaratır, üstelik O, bilendir, güçlendirendir[12].
30/55. Üstelik Saat'in dikileceği Gün - böylece onlar (gömütlerinde) altüst edilmiş[13] olacaklar[14] - kendi yollarını izleyenler[15], (gömütlerinde) bir saatten çok kalmamış olduklarına ant içecekler.
30/56. Oysa kendilerine bilim, ayrıca inanç verilmiş olanlar, "Doğrusu siz (gömütlerinizde), Allah'ın Bitik'inde (yazılı olan) Uyanış Günü'ne dek kaldınız. İşte, Uyanış Günü! Ancak siz (bunu) bilmiyordunuz" diyecekler.
30/57. Artık o Gün, karaçalan kimselerin aklanma istekleri [16] yarar vermeyecek, üstelik onlar aklanılmayacaklar.[17]
30/58. Ayrıca, doğrusu insanlar için bu Kuran'da, her (türlü) örneği sunduk. Ayrıca, doğrusu sen onlara bir tansık getirsen (bile) karaçalan kimseler kesinlikle, "Siz, ancak yanlışı savunanlarsınız[18]" diyecekler.
30/59. Üstelik Allah, bilmeyenlerin yüreklerini işte böyle (kapatıp) damgalar.

---

[1] 45. Bildiri'den sonra gelmesi gereken bu Bildiri konusunda tartışma için bk. *Blachère*.
[2] **aṣāba**. Çarpmak, uğratmak, düşürmek.
[3] **qadīrun**. güç verme; (yaşam) gücü verme, güçlendirme, (ölü insanları, ölü Doğa'yı) ayağa kaldırma, "canlandırma". Güçlendirendir (54. Bildiri). (Akat) **qadru**, **kadaru** : Ayaklandırma, uyandırma, başlatma. Kadir*, Kadir Gecesi*. dç : "O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (*Diyanet*)
[4] **muṣ'farran** (39/21, 57/20) : sararmış. Onu, sararmış (sarartıcı?) görürler : 1 - yeşillikleri; 2 - yeli. Sararmış yel : içi sarı kum dolu yel, yağmur getirmeyen yel (*Blachère*); kavurucu yel. 2 - Kırpıcı, yolucu, bastırıcı, delici, etkileyici. bk.(Akat) **ṣapāru**. Krş. **ṣarṣarin** : Delici, kesici, yarıcı, "kasıp kavuran" (yel) (69/6).
[5] kendilerine böylesine - kuraklık getiren [yolucu, delici (?)] - bir gözdağı verilse bile (bu gözdağı kendilerine yetmeyecek)
[6] kuraklık getiren, delici, yolucu kumla yüklü yel gelip geçtikten sonra.
[7] **laẓallū**. **ẓalla** : yanaşma, eğilme, sarkma (15/14, 26/4)
[8] 27/80.
[9]Açıklama için bk. 27/81.
[10] 27/81.
[11] **min ḍaʿfin** : güçsüzlükten, dayanıksızlıktan, yetersizlikten; güçsüz nesneden.
[12] **l-qadīr**. Ayakta tutan, ayaklandıran. 2 - (yaşam süresine) ölçü (sınır) koyandır. Krş. **qadīrun** (50. Bildiri). Kadir*
[13] **yu'fakūna**. Onların / gömütlerin döndürülmesi, altüst edilmesi : dirilen ölülerin gömütlerden çıkarılması. Geçmişteki kuşaklar için 2-3. Bildiriler'de **ġlb** kökü kullanılır.
[14] dç : "Onlar (dünyada haktan) işte böyle döndürülüyorlardı." (*Diyanet*)
[15] Mücrim*
[16] Özür*
[17] **yus'taʿtabūna**. Aklanma / aklanılma (41/24). dç : "O gün zulmedenlere mazeretleri fayda sağlamaz, Allah'ı razı edecek amelleri işleme istekleri de kabul edilmez" (*Diyanet*).
[18] **mub'ṭilūna** : gerçek olmayanı yayanlar; yanlışı savunanlar.

30/60. Artık (bir) düşün[1]! Evet, Allah'ın verdiği söz gerçektir. Üstelik kanmayanlar seni kandırmasınlar.[2]

11 - HUD DİZİSİ (Hud Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

11/1. Elif, Lam, Ra[3]. (Bu), bilge, salıklı[4] olan Orun'dan[5] (gelen), Bildiriler'i sağaltılmış[6] sonra açıklanmış bir Bitik (olup),
11/2. "Allah'tan başkasına tapmayın" diye (bildirir). Evet ben, O'ndan sizin için (gönderilmiş) bir uyarıcı, üstelik bır muştucuyum.
11/3. Üstelik siz (kaçıştan sonra) İdi'nizden yarlıganma dileyin, sonra O'na çevrilin. (Allah, Bu Yaşam'da) belirli bir süre için sizi, benimsenecek bir geçim ile geçindirecek, ayrıca her kayırılan kişiye[7] Kendisinin kayrasını verecek. Oysa (yeniden) geriye dönerseniz[8], artık doğrusu ben sizin için Kaba[9] Gün'ün ezincinden korkarım.
11/4. Dönüşünüz Allah'a dır, üstelik O, her konuda güç yetirendir[10].

[KİŞİNİN KAYIRGAN TANRI'YA KARŞI İKİYÜZLÜLÜĞÜ, KAYPAKLIĞI]

11/5. Bakın (onlara)! Doğrusu onlar, Kendisi'nden gizlenmek için bağırlarını katlarlar[11]. Bakın! Onlar giysilerine büründüklerinde[12] bile O, onların neyi gizlediklerini, ayrıca neyi açığa vurduklarını bilir. Evet! O, bağırlarda olanı[13] bilendir.
11/6. Ayrıca yeryüzünde, geçimi[14] Allah'a düşmeyen[15] hiçbir yaratık yoktur. Üstelik O, onun yerleşim yerini[16] ayrıca onun (azıklanmak için) yayıldığı yeri[17] bilir. (Bunların) tümü apaçık bir Bitik'tedir.

---

[1] düşünmek; yorumlamak; olaylar arasında ilişki kurmak. dç : "sabret" (*Diyanet*). Katlanmak*
[2] **yastaḫiffannaka**. (Birisini) kaydırma, aldatma, sıkıntıya sokma. (Firavun) toplumunu kandırmıştı (43/54). Hafif*
[3] Giriş Simgeleri*
[4] **ḫabīrin** (35/14) : bilgisi olan; salıklı olan. Değişik anlamlar için bk. Haber*
[5] **ladun**.1 - Yardım beklenen yer; 2 - Tanrı'nın evi. Kat*
[6] **uḥkimat** : 1 - İçeriğindeki "sorunlar, anlaşmazlıklar, çelişkiler giderilmiş. Sağlıklı kılınmış; "hekimin, yargıcın elinden geçmiş". [**ḥkm**] : sağaltma; "bilgiçlik, hekimlik yapma". Önceki Bitiklerdeki Bildiriler'in "sağlığı" düzeltilmiş. Krş. **yuḥkimu** (22/52). Öte yandan **aḥkamu** (45. Bildiri; 95/8), yargıç (olan Allah) diye anlaşılır. Kötülüğe karşı koyarak, "sağlık sorunları" giderme anlamı için bk. Furkan*
[7] **ḏī faḍlin** : kayralı, kayra edinmiş, kayırılmış kimse. Kayırıldığı için üstün tutulan kimse. Kayra*
[8] **tawallaw**. (Tanrı'dan/Elçi'den) kaçmak, uzaklaşmak için gelinen yere geri dönme. Dönmek*
[9] Büyük*
[10] (Akat) **kadāru** : güçlendirme; ayağa kaldırma; ayaklanmak, (savaşta, düşmana) ayaklanmak, karşı koymak; başkaldırmak. **kadru** : başkaldırıcı, saldırgan. Krş. bir önceki Bildiri'deki "kaba" niteliği. Kadir*
[11] **yaṯnūna**. İkiyüzlülük ederler. Kuran'da [**ṯny**] kökü iki, ikileme, çoğaltma, kat kat yapma, yineleme anlamları ile geçer, üstelik bir nesnenin iki ucunu bir araya getirmek için bükme, büzme diye anlaşılmaz. Krş. **yastaṯnūna** (68/18) : ikinci bir olanak / olgu / seçenek; (Osm) istisna; **maṯānī** (15/87, 39/23) : yinelenen (tekrar edilen). Dolayısı ile "bağırlarını katlayanlar", "bağırlarını, yüreklerini, kişiliklerini çoğaltan, iki katına çıkaran anlamındadır. Özellikle Medine döneminde kişiliğini bölen, paylaşan, "infak eden" kimse için Habeş kökenli "münafık" deyimi kullanılır. Dolayısı ile "bağrını kat kat yapma", ikiyüzlülük [çok yüzlülük] etme" anlamındadır. Bağır*. Benzeri bir deyim (giysisini katlama) için bk. 22/9. Krş. **l-uḫdūd** (85/4): yarık kimse, ikiyüzlü kimse. İdris'in Bitiğinde (91/5), "çift yürekli kimse", ikiyüzlü anlamındadır. Güzel kokma [Pis kokularını (inançlarını) saklama]; dış görünüşlerini belirsiz [dumanlı, puslu] kılma anlamı için bk. (Habeş) **ʿaṭana** : tütsü yakmak; tütsülemek. (Habeş) **matha** : dış görünüşü belirsiz olma; görüntü gibi olma.
[12] Canı, kişiliği, düşünceyi beden giysisi içinde saklamak. Canlarını, kişiliklerini bedenlerinde saklamaya çalıştılar. (71/7). Krş. "örtüsüne bürünen (can)!" (73/1), "taşınan (can)" (74/1). Giysi*
[13] Bağır*
[14] **rizq** : azık, geçim
[15] Allah'ın görevi olmayan
[16] **mus'taqarrun** : göçebe toplumlarda, kesin, düzenli olarak kalınan yer, yerleşim yeri, son durak.
[17] **mus'tawdaʿahā** : [**wdʿ**]. 1 - onun gittiği / yayıldığı / ayrıldığı yer. Ayrıca krş. (Arap) [**wdy**] ʾ**awdā** : (ölüm) alıp götürme; 2 - Onun geçici olarak bırakıldıkları yer; yeryüzü. Bu iki ayrı (?) anlam için krş. (Osm) veda (ayrılma) ile mevduat (sonradan götürmek üzere birisine/bir yere bırakılan), tevdiat (yatırım [sonradan yayılacak olan, ekilen bitki gibi büyüyecek olan para]). (Yemen) [**wḍyʾ**] ile (Habeş) [**waḍʾa**] kökleri de eş anlamlıdır : gitmek, dışarı gitmek, kaçmak, yayılmak. Bu kökün bir türevi Yemen'de "örtüsü olmayan kadın", Habeş dilinde ise "boşanmış kadın"

11/7. Üstelik sizi, eylem bakımından hanginiz korunmuş olandır diye sınamak için[1] gökleri, ayrıca yeri altı günde - üstelik O'nun Taht'ı su üzerinde[2] idi - yaratan O'dur. Üstelik sen, "Evet! Siz ölümden sonra diriltileceksiniz" desen, karaçalıcı olanlar kesinlikle, "Bu, ancak apaçık bir büyüdür" diyecekler.
11/8. Üstelik onlardan ezinci, belirlenmiş bir süreye dek ertelesek, kesinlikle, "O (ezinc)i alıkoyan nedir?" diyecekler. Evet! Onun kendilerine geldiği Gün o (ezinç), onlardan döndürülmeyecek[3], üstelik alaya alageldikleri konu onları kuşatacak.
11/9. Ayrıca, doğrusu insana Biz'den (gelen) bir esirgeme tattırsak, sonra onu kendisinden çekip alsak, doğrusu o, kesinlikle umutsuz olur, iyilikbilmez olur.
11/10. Oysa, kendisine bir sıkıntı el attıktan sonra ona bir kayra tattırsak, kesinlikle, "Uğursuzluklar[4] benden uzaklaştı" der. Evet o, kesinlikle sevinçli olur, övünür.
11/11. Katlanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyenler (bunların) dışındadır. Kendileri için yarlıganma, üstelik süreduracak bir ödül olacak.

[KURAN'IN ALLAH'TAN KAYNAKLANMASI - BUNA İNANMAYANLARIN YERİLMESİ]

11/12. Onların (sana), "Neden ona bir varlık birikintisi[5] indirilmedi?" ya da "Neden onunla bir Melek gelmedi?" demelerinden ötürü, olasılıkla sen artık, sana (Allah'tan) bildirilenin bir bölümünü bırakacaksın[6], üstelik bu konuda göğsün sıkışmış olacak. Sen ancak bir uyarıcısın, oysa Allah, her konuda denetmendir[7].
11/13. Yoksa "Onu[8] kendisi türetti" mi diyorlar? Sen (onlara), "Doğrucuysanız, artık siz onun benzeri, türetilmiş on Dizi[9] getirin, üstelik yapabilecekseniz (yardım için) Allah'tan başka herhangi birini çağırın" de.[10]
11/14. Artık size yanıt vermezlerse onun, Allah'ın bilmi ile indirildiğini, üstelik O'ndan başka tanrı olmadığını bilin. Artık (bu gerçeğe) boyun verecek misiniz?[11]
11/15. Kim Buradaki yaşamı, ayrıca onun (geçici) süsünü isterse, (öyleleri unutmasınlar), onların eylemlerini[12] onlara orada[13] eksiksiz ödeyeceğiz, üstelik orada onlar, bir eksikliğe[14] uğratılmayacaklar.
11/16. İşte onlar, Öte'de kendileri için (karşılık olarak), Ateş'ten başkası olmayacak olanlardır, ayrıca onlar (put olarak) ne işledilerse[15] o, orada işe yaramayacak, üstelik ne yapageldilerse, boşa gidecek.
11/17. İdisinden gelen bir belgeye dayanan kimse mi (bunu türetiyor[16])? (Yok!), o (Kuran)ı (Elçimize), İdisinden (gelen) bir yardımcı (Melek)[17] anlatır[18]. Üstelik ondan[19] önce Musa'nın Bitik'i, bir önder[20], ayrıca

---

demektir; genel anlam çık(ar)mak, ayrılmak, öteki Sami dillerinde (bitki yerden) çıkmak, torunlar (ortaya çıkan sonraki kuşaklar)dır. 1 - Oturduğunuz yer ve iş için (geçici olarak) yayıldığınız yer. 2 -Yeryüzünde yaşayıp öldükten sonra geçici olarak gömütlerinizde kalacaksınız. Ayrıca krş. (Arap, Habeş) [ʿ**wd**] : dönmek, geri dönmek, çevresini kuşatmak. Onun (öldükten sonra) döndürüleceği yer. Krş. ([davarlarınızın] yayıldığı yer) (6/98)

[1] 18/7

[2] ʿ**aršuhu**. Eski Antlaşma'da suyun üzerinde dalgalanan, kımıldayan, süzülen Tanrı'nın Taht'ı değil, Tanrı'nın soluğu, üfürüğü (ruhu)dur. bk. Yaratılış 1/1-2. Tanrı'nın "dingin suda dalga çıkaran", "sönmüş ateşi alevlendiren", Mecit* biri olması için bk. Kuran 85/13-16. bk. *J. Duchesne-Guillemin, "Genèse l, 2c, Ugarit et l'Égypte"*; *J. Duchesne-Guillemin, "Vers la Trinité"*. "The Throne of The Sea" için bk. *W.F. Albright, "The Goddess of Life and Wisdom"*.

[3] Sarraf*

[4] Karalık*

[5] **kanzun** : varlıklar yığını; varlık birikintisi

[6] vaz geçeceksin, ötekilerine aktarmak istemeyeceksin.

[7] **wakil**. Sen, çağrıyı ilet, gerisini Allah'a bırak. Onların deneticisi, Allah'tır.

[8] Kuran'ı

[9] Kuran'ı oluşturan Bölümler'den biri; 2 - Aktarma. Dizi*

[10] benzer Bildiri 10/38.

[11] (başkaldırmayıp) yatışacak mısınız? dç : "Artık müslüman oluyor musunuz?" (*Diyanet*)

[12] eylemlerinin karşılığını

[13] yeryüzünde

[14] 1 - eksiltme; 2 - aldatış.

[15] **ṣanaʿū**. İşleme, üretme, türetme anlamındadır. 1 - (Eylem olarak) ne biriktirdilerse, "Birikinti" anlamı için bk. **bil-sinīn** (7/130); 2 - (Put/tanrı) türetmek, yontmak. Kazanmak*. 3 - Bir tek olan Tanrı'yı çoğaltmak. (Arap) [**ṣnw**] : bir tek kökten birçok sürgün ("diş") veren hurma ağacı (7/130). 4 - Çoluk çocuk, kuşak, göbek anlamı için bk. 3/137.

[16] 13. Bildiri

[17] Tanık*, Melek*, Melik*

[18] **wa-ut'lu** : okur, anlatır

[19] Mehmet'ten

[20] **imāman** : öncü, yol gösterici; gösterge

esirgeme olarak (böyle indirilmişti), işte onlar[1] ona inanırlar. Üstelik (o) takımlardan[2] hangisi ona[3] karaçalarsa, artık onun buluşma yeri, Ateş'tir. Senin artık bundan kuşkun olmasın. Kuşkusuz o, İdinden gelen Gerçek'tir, oysa insanların çoğu (buna) inanmaz.
11/18. Üstelik Allah'ı karartarak[4] (yalan) türeten kimseden daha çok karartıcı olan kimdir? İşte bunlar İdi'lerine sunulacaklar, üstelik tanıklar[5], "İşte bunlar, İdi'leri konusunda yalan söyleyenlerdir!" diyecekler. Evet! Allah'ın suçlaması, (o) karartıcıların üzerine olacak.
11/19. (O karartıcılar, insanları), Allah Yolu'ndan uzaklaştırır[6], ayrıca onu, eğriltmeyi amaçlarlar, üstelik onlar, Öte (yaşam) konusunda karaçalıcıdırlar.
11/20. Bunlar, yeryüzünde[7] (Allah'ı) etkisiz kılamazlar[8]. Onlar için Allah'ın dışında hiçbir ege olmayacak, üstelik (güvendikleri o egeler) işitemezlerdi, üstelik onlar görmüyordu[9], (bu nedenle) ezinç, kendilerine iki kat olacak[10].
11/21. İşte bunlar kendi kendilerini batıran kimselerdir, üstelik (ege olarak) uydurageldikleri ne ise o, onlardan uzaklaşmış (olacak).
11/22. Öte'de en çok batanların, kendileri olmasında kuşku olmayacak.
11/23. Evet! İnanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyen, ayrıca İdi'lerine güvenenler[11], işte onlar Cennet'in yerlileri olacak, üstelik orada sürekli kalacaklar.
11/24. (Bu) karşıtçı iki bölüğün[12] örneği, (biri) kör, üstelik sağır, ayrıca (ötekisi) gören, üstelik işiten gibidir. Bunlar benzetmede birbirlerine eşit midir? Artık öğütlenmeyecek misiniz?

[YASA'YA, TEKTANRICILIĞA ÇAĞIRDIKTAN SONRA TOPLUMLARINI KURTARAMAYAN ELÇİLER'İN ÖRNEKLERİ] - [NUH'UN ÖYKÜSÜ]

11/25. Ayrıca, doğrusu Biz Nuh'u, kendi toplumuna göndermiştik. (Nuh), "Evet ben, sizin için apaçık bir uyarıcıyım",
11/26. "Allah'tan başkasına tapmayın[13]. Evet ben sizin için Acıklı Bir Gün'ün ezincinden korkarım" (demişti).
11/27. Oysa, toplumunun karaçalıcı olan danışmanları, "Biz, seni ancak kendimiz gibi bir insan olarak görüyoruz, ayrıca biz seni, ancak kısa görüşlü[14] bunaklarımızın[15] izlediğini görüyoruz, üstelik sizde[16] bize karşı hiçbir üstünlük olmadığını görüyoruz. Yok! (Doğrusu), biz sizin yalancı olduğunuzu sanıyoruz" demişlerdi.
11/28. (Nuh), "Ey toplumum! Bir düşünün! Bana Kendisi, sizden saklı tutulan bir esirgeme vermişken[17], ben, İdimden (gelen) bir belgeye[18] dayanarak (konuşuyorsam), üstelik siz bundan tiksinirken, bunu biz size üsteleyecek miyiz[19]?" demişti.

---

[1] kendilerine Musa'nın Bitik'i gelmiş olan Bitikgiller
[2] **l-aḥzābi**. Mehmet'in çağırısın dinleyen çeşitli inanç toplumları. Hizip*
[3] Kuran'ı
[4] Yalanlamak*
[5] suçlayıcı tanıklar. 16/89
[6] **ṣdd** : engellemek, alıkoymak; döndürmek (saptırmak). (Habeş) [**sdd**] : kovmak, dışlamak, dışarı atmak, dışarı (sürgüne) göndermek, dinden atmak. (Akat) [**sdd**] (II) saldırmak; (Akat) [**šdd**] : çekmek, sürüklemek. Bu anlamlar Arap [**šdd**], "şiddet göstermek, saldırmak" ile yakın anlamlıdır. Şiddet*
[7] **l-arḍi** : yeryüzü; bu topraklar; bu ülke
[8] Allah'a, Allah Yolu'na çit, engel koyamayacaklar. Etkisiz*.
[9] krş. 24. Bildiri
[10] Bir kat ezinç kendileri için, bir kat ezinç koştukları ortak için. Suçlu olan tapılan değil, tapandır.
[11] **aḫbatū** (22/54, 22/34) : Alçak gönüllü olanlar diye anlaşılır. 1 - Saygı gösterenler; kul olanlar. Değişik anlamlar için bk. **muḫbitīn**. Ayrıca kr. **wakil** (denetmen) (12. Bildiri). krş. (Habeş) **taḫabāyi** : güvenceci; **təḫbit** : kirve, vaftiz babası. Değişik anlamlar için bk. 22/34.
[12] 1 - inananlar ile inanmayanlar; 2 - Gören, işiten Allah ile göremeyen, işitemeyen egeler (öteki tanrılar) (*20. Bildiri*)
[13] 2. Bildiri
[14] **bādiya l-rayi**. Görüşü (düşüncesi) yerleşik olmayan; görüşü gezici, göçücü olan. Şaşı (?). (Habeş) **baḍawa**, **bəḍāw** : uykulu; uyuşuk.
[15] **arāḏilunā** : eskimiş, güçsüz, bunak, çocuklaşmış (olanlarımız) (16/70, 22/5, 26/111).
[16] Nuh ile Nuh'u izleyenler
[17] Siz bilmeden Allah beni Elçi olarak atamış ise. Mehmet, Elçi olarak atanmadan önce, kendisinin gelişi, gönderildiği topluma bildirilmemişti. Ayrıca bk. Bilen Bir Toplum İçin*
[18] İdimin bana ilettiği Bildiriler
[19] Lazım*. Bağlamak, kısıtlamak; zorunlu kılmak, gerektirmek.

11/29. "Üstelik, ey toplumum! Buna karşılık sizden hiçbir varlık istemiyorum. Benim karşılığım ancak Allah'a düşer. (Bana) inanan kimseleri kovacak değilim. Evet! Onlar İdi'leri ile karşılaşacaklar, oysa ben sizi (Yol'da) şaşırmış[1] bir toplum olarak görüyorum.
11/30. "Üstelik, ey toplumum! Onları kovarsam, Allah'a karşı bana kim yardım edecek? Artık öğütlenmeyecek misiniz?"
11/31. "Üstelik ben size, Allah'ın varlık birikintileri[2] yanımdadır demiyorum, ayrıca Gizem'i bilmiyorum, ayrıca Melek olduğumu söylemiyorum, ayrıca gözlerinizin küçümsediği kimseler için Allah, kendilerine kesinlikle bir seçkinlik[3] vermeyecek demiyorum. Onların canlarında ne varsa onu Allah bilir[4]. (Tersini söylersem) artık kesinlikle karaçalıcılardan (biri) olurum."
11/32. Onlar, "Ey Nuh! Bizimle tartıştın[5], sen artık bizimle tartışmayı uzattın. Doğruculardan isen bize verdiğin gözdağı ne ise artık onu bize getir" dediler.
11/33. (Nuh), "Dilerse onu size, ancak Allah getirir, üstelik siz (o gözdağını), etkisiz kılamazsınız[6]" dedi.
11/34. "Allah sizi şaşırtmak istediyse, ben size öğüt vermek istesem (bile), öğütüm size yaramayacak. O, sizin İdinizdir, üstelik siz O'na döndürüleceksiniz".
11/35. Yoksa (senin için), "O, onu[7] uydurdu" mu diyorlar? (Onlara), "Onu ben uydurdumsa artık benim (sizi) kışkırtmam(ın sonucu)[8] benim üzerime olur, oysa ben sizin kuşkulandığınız konudan[9] ötedeyim."
11/36. Üstelik Biz Nuh'a, "Senin toplumundan, önceden inanmış olanlardan başkası, artık kesinlikle inanmayacak. Onların yapageldiği ne ise, artık sen üzülme" diye bildirildi,
11/37. "Ayrıca sen, sana bildirdiğimize uyarak gözlerimizin önünde gemiyi işle. Üstelik sen, (seni) karartan kimseler konusunda Bana başvurma[10]. Evet, onlar suda boğulacaklar."
11/38. Bunun üzerine, toplumunun danışmanları, onun yanından kendisiyle alay ederek her gelip geçişlerinde[11] o, gemiyi işliyordu. (Nuh), "Bizimle alay ederseniz, böylece sizin alay ettiğiniz gibi biz sizinle alay edeceğiz" derdi,
11/39. "üstelik, kendisini aşağılık edici bir ezincin kime geleceğini, ayrıca sürekli bir ezincin kimin için çökeceğini[12] artık yakında bileceksiniz."
11/40. Sonra[13] Buyruğumuz geldiğinde, ayrıca tandır[14] kabardığında Biz (ona), "Her (canlı) türden bir çifti[15] ayrıca kendilerine karşı önceden Söz[16] verilmiş olanların dışında (kalan) aileni, ayrıca inanmış olanları ona yükle" dedik. Üstelik (unutma)! Onunla birlikte olan birkaçı dışında kimse inanmamıştı.
11/41. Üstelik (Nuh), "Binin ona! Onun akışı, ayrıca çakılışı[17] Allah'ın adına olsun! Evet! Senin İdin, yarlıgayandır, esirgeyendir" dedi.
11/42. Üstelik o (gemi), onlarla birlikte, dağlar gibi dalgalar içinde yüzmüştü. Ayrıca Nuh, (gemidekilerden) uzaklaşmış olan oğluna, "Ey oğlum! Bizimle birlikte bin, üstelik karaçalıcılarla birlikte olma!" (diye) seslendi.

---

[1] (Doğru Yasa'ya göre) şaşır(tıl)mış, aldatılmış, aldanmış. Bilgisiz*
[2] saklama yeri, depo. Allah'ın azık gizlengisi
[3] **ḫayran** : seçkin olma durumu. Allah'ın kayrasından yararlanarak seçkin olmaları. Hayır*. Bana inanırsanız, alt aşamada olan kimselere göre sizin üstünlüğünüzde bir değişiklik olacak demiyorum. (Yemen) **ḫyr** : soylu kimse
[4] Onların seçkin (**ḫayran**) olabilmeleri ancak kendi tutumlarına, ayrıca Allah'ın onları beğenmesine bağlıdır.
[5] (Habeş) **gadala** (I) : dövüşme; kavga; ağız kavgası
[6] **bimuʿ'ğizīna**. ssç : "Siz, mucize yaratacak kimseler değilsiniz". Mucize : (şaşkınlıktan ötürü) birisinin elini kolunu bağlayacak, güçsüz bırakacak olay. Etkisiz*.
[7] insanların Allah'a döndürülmesi konusunu
[8] benim (sizi) kuşkulandırmam; korkutmam
[9] **yağrimannakum** (5/2, 5/8) : 1 - (suç işlemeye) kışkırtılmanız, korkutulmanız, kuşkulandırılmanız; 2 - bildiğiniz eski yolda ilerlemeniz. "Kılavuzsuz kalmış [cahil] bir toplum olmanız" (29. Bildiri). Mücrim*
[10] **tuḫāṭib'nī** (23/27).
[11] **marra**. (Arap) [**mrr**] / [**mry**] : bir yerden başka bir yere geçme; gidip gelme; dolaşma, (birisinin çevresinde) dolanma.
[12] **wayaḥillu**. İndirme, çökertme, yerinde kalmasını sağlama. Bu kök ilerideki Bildiriler'de "içilen antın çökertilmesi" (değişken olmaması, yerleşmesi, tutulması), ayrıca kurbanlık hayvanların çökertilmesi (devrilmesi, kesilmesi) deyimlerinde geçecek ve çevirmelere sıkıntı çıkaracaktır. Anlam daralmasına uğrayarak Osmanlıcaya hulul (gelme, gelip çatma; girme, sinme) olarak geçer. (Habeş, Yemen) [**hll**] : var olma, orada olma. Verilen sözün "çökertilmesi" (tutulması) için bk. **taḥillat** (66/2)
[13] Bir gün olacak, Buyruğumuz gelecek ve tandır kaynayacak... Hatta*
[14] bk. 23/27. dipnotu
[15] çift : (dişi ile erkekten oluşan) iki eş.
[16] Boğulacakları konusunda kendilerine karşı yargı verilenler
[17] **mur'sāhā** : demir atışı, kesin olarak varışı, dikilişi, çakılışı. Saat'in gelip çakılması (**mur'sāhā**) (7/187).

11/43. (Oğlu), "Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım" dedi. Ayrıca Nuh, "Kendisinin esirgediği kimse(ler) dışında bugün Allah'ın buyruğuna karşı (kimseye) koruyucu olmayacak" dedi. Üstelik ikisinin arasına dalgalar girdi, böylece oğlu, boğulanlardan oldu.
11/44. Ayrıca, "Ey yeryüzü! Suyunu yut, üstelik ey gök! Sen (suyunu) içinde tut[1]!" denildi. (Böylece) su azaldı, ayrıca buyruk yerine getirildi, ayrıca gemi Cudi'ye[2] kondu. Üstelik, "Uzak dursun[3], (o) karaçalıcılar toplumu!" denildi.[4]

[ÖYKÜDEN ALINACAK ÖĞÜT]

11/45. (Oğlu boğulmadan önce) Nuh, İdisine seslenmiş ayrıca, "İdim! Doğrusu oğlum benim ailemdendir, öte yandan doğrusu Senin verdiğin söz[5], doğruluktur[6], ayrıca Sen, yargıçların en iyi yargılayanısın[7]" demişti.
11/46. (Allah), "Ey Nuh! Evet, (oğlun), senin (inanç) ailenden[8] değil, doğrusu o, arınık[9] olmayan bir eylemde bulundu. Artık sen bilmediğin konuyu[10] Bana sorma[11]. Evet, Ben sana aldatıcılardan[12] (biri) olmamanı öğütlerim" demişti.
11/47. (Nuh), "İdim! Konusunda bende bilgi olmayan bir konuyu Sana sormak (korkusun)dan kuşkusuz Sana sığınırım. Üstelik Sen beni yarlıgamazsan, ayrıca Sen beni esirgemezsen, batanlardan[13] (biri) olurum" demişti.
11/48. "Ey Nuh! Sana, üstelik seninle birlikte olan(lardan türeyecek olan) toplumlara Biz'den (gelecek) esenlikle, ayrıca kutsamalarla[14] (gemiden) in[15]. Oysa (ileride, kendilerini) yararlandıracağımız, sonra kendilerine Biz'den (gelen) acı bir ezincin el atacağı kimi topluluklar (var) olacak" denildi.
11/49. İşte bunlar Gizem'in, sana bildirdiğimiz salıklarındandır. Bundan önce bunu ne sen biliyordun ne de senin toplumun[16]. Artık katlan. Kuşkusuz (seçkin) sonuç[17] sakınıklar içindir.

[HUD'UN ÖYKÜSÜ]

11/50. Ayrıca Ad'lara, kardeşleri Hud'u (gönderdik). (Hud), "Ey toplumum! Allah'a tapın. Siz için, O'ndan başka tanrı yoktur. Siz ancak (yalan) uyduruyorsunuz" dedi.
11/51. "Ey toplumum! Buna karşı sizden bir karşılık istemiyorum. Karşılığım, ancak beni Yaratan'a düşer. Artık (bunu) algılamayacak mısınız?"
11/52. "Üstelik, ey toplumum! İdinizden yarlıganma dileyin, ayrıca O'na geri dönün, (böylece) O, size bol yağmur göndersin, ayrıca gücünüze güç katsın. Üstelik siz, kendi yolunu izleyen kimseler[18] olup (benim kılavuzlamamdan) yüz çevirmeyin" (dedi).
11/53. (İnanmayanlar ise), "Ey Hud! Sen bize bir belge getirmedin, üstelik biz senin sözünle tanrılarımızı bırakacak değiliz, ayrıca biz sana inanan kimseler değiliz" dediler.
11/54. "Biz ancak, tanrılarımızdan biri seni kötüce çarptı, deriz". (Hud), "Benim, sizin (O'na) ortak koştuğunuz nesne(ler)den ötede olduğuma kuşkusuz Allah'ı tanık tutuyorum, ayrıca siz (de) tanık olun" dedi,

---

[1] **aqliʿī.** İçinde tut; (Yiyeceği) içinde tutma / (bilgiyi) içinde tutma. Yemek yeme ile "aklında tutma" köktaştır.
[2] Geleneklere göre bugünkü Güney Doğu Anadolu (Şırnak) ile Musul (Irak) arasındadır. Cudı'nin Ağrı'ya dönüşmesi dış etkiler, özellikle Ermeniler'den kaynaklanır (*Blachère*).
[3] **buʿ'dan** : uzak dursun! Sık sık görülecek olan "uzak dursun, ... toplumu" deyimi Yemen'de **bdy**, "yolunsun, kökü kazılsın", "yerle bir edilsin" anlamındadır.
[4] Bunu söyleyenler, Nuh ile kendisi ile birlikte olanlardır. Tanrı, dilerse bir toplumu uzaklaştırır, uzaklaşsınlar diye dilekte bulunmaz. Bu konuda bk. Öldürmek*
[5] İnanmayanları, soykırımına uğratma konusunda Allah'ın verdiği söz (yargı, buyruk) (40. Bildiri)
[6] **l-ḥaqqu**. 1 - doğruluktur; 2 - "boşa çıkmaz", sona erer, biter, yerine gelir. Krş. **bil-ḥaqq** (bitişli); 3 - "verdiğin söz yakışmıştı", "uygundu".
[7] 95/8
[8] "inanç bakımından birbirine yakın olanlar". Aile*. Bu bağlamda "ümmet" anlamındadır.
[9] Tanrı'ya olan inancı arınık değildi; Tanrı'ya ortak koşmuştu. (İnancı) düzeltici eylemde bulunmamıştı.
[10] Sen, oğlunun putatapıcılıktan arınmış biri olmadığı bilmiyorsun.
[11] 1 - Ben'den sorma / isteme; 2 - (Habeş) Sormak, aracı olmak. Birisi (oğlu) için aracı olup, onun adına istemek.
[12] Elçi'yi, toplumu aldatmaya çalışanlar. Tektanrının yanı sıra bir put edinenler bağlamında sık sık geçer. Bilgisiz*
[13] batanlar; batkıya uğrayanlar
[14] **barakātin** : kutsamalar; parlatmalar. Bereket*
[15] "İdim! Beni kutsanmış bir yere indir" (23/29)
[16] Bilen Bir Toplum İçin*
[17] (en iyi) yararlanma; ezince uğratılmama (bk. bir üsteki Bildiri). (Habeş) korunma. Akıbet*
[18] Mücrim*

11/55. "O'ndan başka (taptıklarınızdan uzağım). Artık topluca bana düzen kurun sonra beni ertelemeyin.[1]"
11/56. "Evet ben, benim ayrıca sizin İdiniz (olan) Allah'a güvenirim. O'nun, (güdülmek isteyen birisi için) perçeminden[2] tutmadığı hiçbir yaratık yoktur. Evet! İdim, dosdoğru Yol üzerindedir.[3]"
11/57. "Üstelik (benden) yüz çevirirseniz, (unutmayın), doğrusu ben artık size, (öğüt olarak) benimle size gönderilen ne ise, onu ulaştırdım. Üstelik İdim, siz O'na hiçbir konuda sıkıntı çıkarmadan, sizin yerinize başka bir toplum getirir. Evet İdim, tüm nesneyi gözetendir[4]"
11/58. Üstelik buyruğumuz geldiğinde, Bizden (gelen) bir bağışlama ile, Hud'u ayrıca kendisiyle birlikte inanmış olanları kurtarmıştık. Üstelik onları, (su ile) örten[5] bir ezinçten kurtarmıştık.
11/59. İşte Ad'lar(ın öyküsü)! Onlar, İdi'lerinin Bildiriler'ini[6] dışlamış, O'nun Elçilerine başkaldırmış üstelik direngen her karşı gelenin[7] buyruğuna uymuşlardı.
11/60. Böylece kendileri, Buradaki (yaşamda) bir suçlama ile izletildiler, üstelik Diriliş Günü'nde (de izletilecekler). Evet, Ad'lar, İdi'lerine karaçaldılar. Uzak dursunlar, Hud'un toplumu Ad'lar!

[SALİH'İN ÖYKÜSÜ]

11/61. Ayrıca (Biz), Semud'lara, kardeşleri Salih'i (gönderdik). (Salih), "Ey toplumum! Allah'a tapın. Sizin için, O'ndan başka tanrı yoktur. O, sizi topraktan türetti, ayrıca orayı sizin için bayındır kıldırdı[8]. Artık O'ndan yarlıganma dileyin, ayrıca O'na geri dönün[9]. Evet! Benim İdim yakındır, (çağırıları) yanıtlayandır" dedi.
11/62. (Semud'lar), "Ey Salih! Sen bundan önce, aramızda kendisine umut bağlanan biri idin. Atalarımızın taptığı ne ise, sen bizi ona tapmaktan engelleyecek misin? Üstelik, doğrusu senin bizi çağırdığın konuda[10] kuşkulanarak kesinlikle karmaşıklık içindeyiz" dediler.
11/63. (Salih), "Ey toplumum! Ben, İdimden (gelen) apaçık bir belgeye dayanıyorsam[11], üstelik O, bana Kendisinden (gelen) bir bağışlama verdiyse[12], (şimdi) ben O'na başkaldırsam, (başıma gelecek olanları) düşünmüyor[13] musunuz? Bu durumda Allah'a karşı bana kim yardım edecek? Siz artık bende ancak batkıyı arttıracaksınız"[14] dedi.
11/64. Ayrıca, "Ey toplumum! (İşte) bu, sizin için bir belirti[15] olacak olan, Allah'ın dişi devesi. Artık bırakın onu, Allah'ın toprağında yesin, ayrıca ona kötü (bir amaç) ile el atmayın, yoksa sizi, yakın bir ezinç yakalar" (dedi).
11/65. Ancak, (kentliler) onun dizlerini kestiler[1]. Bunun üzerine (Salih), "Konutlarınızda üç gün (varlıklarınızla) yararlanın. Bu, verilmiş bozulmayacak[2] bir sözdür" dedi.

---

[1] Düzeninizin uygulanmasında bana süre tanımayın.
[2] **nāṣiyat**. Perçeminden (yelesinden) tutmak : denetim altında tutmak, kılavuzlamak. Krş. Hanif*, özellikle (Habeş) **kanāf**.
[3] Yanılmayan kılavuz, Allah'tır. Krş. Mücrim* (52. Bildiri)
[4] **ḥafīẓ** : koruyucu, bekçi, gözetleyici
[5] **ġalīẓ** : sağlam, kalın. (Habeş) **gallada**, **gald** : üstünü örtme; örtü ile örtme; kaplama; örtü; örtücü. (Arap) **ǧalada** : deri [tüyleri kesilmiş post] ile örtme. Krş. 7/71. Pislik*; (kötücül) bulutlar (46/24); su getiren yel (69/6). Bu sözcüklerin ikinci anlamı tüyleri, kılları kazınmış deri anlamındadır. Bu durumda "kazıyıcı, kökünü kesici" anlamına da gelebilir. Büyük Kırım*. Krş. **ṣarṣarin** (69/6). dç : "ağır" (*Diyanet*)
[6] belirtileri, Bildiri'leri, (Habeş) örnekleri.
[7] **ǧabbārin** : güç değiren, zorba. (Akat) **gabarû** : yanıt verme; ikileme; kopya; eşit bir değer verme [krş. Cebir : bilinmeyen bir değer için yerine eşdeğerli x,y,z koyma]; karşıt; karşı koyan. (Arap) **al-ǧabr** : kırık iki ucu karşı karşıya koyma [kopuk iki nesneyi denk düşürme! Denklem kurma (matematik)!]. Karşı koyucu toplum (26/130). 1 - Devler, Düşük Melekler (5/22. dipnotu). İnsanlara büyücülüğü öğreten Düşük Melekler (?), Yalancı Elçiler (?). (Habeş) **gabir** : kötücül büyücülük yapma. 3 - Tarım işleri ile uğraşan [göçüp yerleşmiş] [işçi, emekçi, köylü]; ((Yemen) **ǧbr**, (Habeş) **gbr**). Kentlerde yaşayan putatapıcı, ortak koşucu toplum (7/71). Ad'lar göçebe bir toplum idi. Bu konuda bk. 26/128-130. **Gibborim** deyimi için bk. *M. Goff, "Ancient Tales of Giants"*.
[8] **wa-is'taʿmarakum** : Sizin için (orasını) bayındır kıldırdı; sizin için (oranın) bakımını yaptırdı. (Orayı) "tamir ettirdi". Bu anlam için bk. Kadir Gecesi*
[9] (Yemen) (O'na, O'nun çağırısına) yanıt verin. Bk. bir sonraki tümce. Dç : "O'na tövbe edin" (*Diyanet*)
[10] tektanrıcılık; Duruşma Günü konusunda
[11] ssç : üzerinde isem
[12] beni Elçi olarak seçerek
[13] Görmek*
[14] Beni daha çok batıracaksınız.
[15] kanıt, belirti; (Habeş) [sınama] örneği. Devenin özgürce sulanabilmesi, ayrıca otlanması, biri göçebe, ötekisi yerleşik olan iki toplum arasındaki antlaşmanın koşullarından biri idi. bk. 91/13'ün dipnotu

11/66. Bunun üzerine, buyruğumuz gelince, Salih'i, ayrıca kendisiyle birlikte inanmış olanları, Biz'den (gelen) bir bağışlama ile, o Gün'ün aşağılamasından kurtarmıştık. Evet! Senin İdin, güçlüdür, (Yasa'yı) yürütücüdür.
11/67. Üstelik Çığlık[3], (sözleşmeyi) karartmış olanları[4] yakalamış, böylece konutlarında uzanıp[5] kalmışlardı,
11/68. onlar orada (gönenç içinde) hiç korunmamışlar[6] gibi (olmuşlardı). Evet, Semud'lar, İdi'lerine[7] karaçalmışlardı. Uzak dursunlar Semud'lar!

[İBRAHİM'İN ÖYKÜSÜ]

11/69. Ayrıca, doğrusu Elçilerimiz[8], İbrahim'e muştu[9] ile gelmiş, "Esenlik olsun!" demişlerdi. (İbrahim), "Esenlik olsun!" demiş, üstelik gecikmeden kızartılmış bir buzağı getirmişti[10].
11/70. Ancak, ellerinin ona[11] uzanmadığını görünce, onları yadırgadı, üstelik onlardan ötürü bir korku duydu[12]. Onlar, "Korkma! Evet biz, Lut toplumuna gönderildik" dediler.
11/71. Üstelik onun karısı[13] ayaktaydı[14], ayrıca (konuşulanlara) güldü[15]. Böylece Biz ona[16], İshak'ı, ayrıca ardından Yakup'u muştuladık.
11/72. (Sara), "Yazık bana! Ben yaşlı bir kadın[17], üstelik bu kocam yaşlı biri iken ben doğuracak mıyım? Doğrusu bu, kesinlikle şaşılacak bir konu" dedi.
11/73. (Elçi Melekler), "Allah'ın işine mi şaşırıyorsun? Allah'ın esirgemesi, üstelik kutsaması[18] üzerinize olsun, (ey bu) evin kişileri! Evet O, (umutsuzlara karşı) avutucudur[19], yineleyicidir[20]"[21] dediler.
11/74. İbrahim'den korku gidince, üstelik muştu kendisine ulaşınca, Lut toplumu konusunda Biz'imle tartışmaya girişti.[22]
11/75. Doğrusu İbrahim, kesinlikle tüzün[23], yakınan[1], (sonra) (yanılgısından) geri dönen biri idi[2].

---

[1] Göçebelerle yaptıkları, hayvanları sulama, otlatma antlaşmasına son verdiler. 91/14. "Sözleşme bağını" kestiler. Dişi Deve*
[2] boyanmayacak, rengi değiştirilmeyecek, karartılmayacak. Yalanlamak*. Krş. 67. Bildiri
[3] "karartıcı, kara toz gönderen" yanardağ patlaması
[4] Zalim*
[5] **ğāṯimīna** (7/78)
[6] korunma; sığınak edinme; çok sayıda (kalabalık) olma; varlıkları biriktirmek. Gani*
[7] İdi'lerinin tekliğine (62. Bildiri)
[8] Elçi Melekler (51/24). Melek*
[9] İshak'ın doğumu
[10] Yukarıdaki Diziler'de Lut'un öyküsünde anlatılmış olduğu gibi burada da gelen yabancılara yemek sunulması, konukların ayaklarının yıkanması ile (Yaratılış 18/4) göçebe toplumlarda konuksever olmanın, konuklara saygı göstermenin önemi ortaya koyulur.
[11] kızartılmış buzağıya
[12] Sunulan yemeğe el uzatmama, konuk ağırlayana karşı saygısız bir davranıştı. Böyle yapanlar ancak kötü amaçlı kişiler olmalıydı.
[13] Sara
[14] Sara, çadırın girişinde bulunurken (ağacın altındaki İbrahim ile Elçilerin konuşmalarını) dinliyordu. (Yaratılış 18/10)
[15] Yaratılış 17/17'de gülen ve konuşan İbrahim'dir : İbrahim yüzüstü yere kapandı ve güldü. İçinden, "Yüz yaşında bir adam çocuk sahibi olabilir mi?" dedi, "Doksan yaşındaki Sara doğurabilir mi?" Oysa Kuran'a uygun olarak Yaratılış 18/12'de gülen ve konuşan Sara'dır : İçin için gülerek, "Bu yaştan sonra bu sevinci tadabilir miyim?" diye düşündü, "Üstelik efendim (kocam İbrahim) de yaşlı."
[16] Sara'ya
[17] Etkisiz*
[18] **barakātuhu** : onun kutsaması.
[19] **ḥamīdun** : avutucu, destekleyici, (doğacak olan çocuğu) ucu ucuna, geç olmadan getirici; (sönmüş ateşi) yakıcı, ısındırıcı. Övgü*
[20] **mağīdun**. Bu nitelik için bk. 50/1, 85/15, 85/21. Çocuk yapabilme yeteneği gittikten sonra onu yeniden getirendir. (Dinmiş denizi) dalgalandırandır! Mecit*
[21] dç : "Şüphesiz O, övülmeye lâyıktır, şanı yücedir." (*Diyanet*)
[22] Tanrı, Sodom kentinde oturanları, işledikleri suçlardan ötürü yok edeceğini bildirince, İbrahim, Tanrı ile uzun uzun tartışarak öldürülecek olanların sayısını azaltmak için Kendisi ile pazarlığa girer (Yaratılış 18/23-33). Bu, İslam geleneklerinde Elçi Mehmet'in, Tanrı ile buluşmak için göğe çıktığında günlük tapınma sayısını pazarlık ederek kırktan (?) beşe indirmesine benzer. Böyle bir konu Kuran'da yer almadığı gibi, Kuran'a göre günlük tapınma sayısı ikidir.
[23] **ḥalīmun** : yumuşak huylu, hoşgörülü, göz yuman. Böyle bir nitelemenin nedeni Yaratılış (18/23-33)'de açıklanır : Sodom'un üzerine düşecek olan ezinçten ötürü kentteki suçluların yanı sıra inanmışların da ölmesinden korkan İbrahim'in onları kurtarmaya çalışma çabasıdır (bk. 74. Bildiri)

11/76. (Elçiler), "Ey İbrahim! Bundan[3] vazgeç. Evet, İdin'in buyruğu geldi. Üstelik, evet onlara, geri çevrilmeyecek bir ezinç gelecek" (dediler).
11/77. Ayrıca Elçilerimiz Lut'a gelince, (Lut) onlar için utandı[4], üstelik onları (kurtarmak) için gücü[5] yetmiyecekti[6]. Ayrıca, "İşte sıkıntılı bir gün!" dedi.
11/78. Üstelik onun, eskiden (beri) utandırıcı eylem[7] eylemekte olan toplumu, (Elçileri görünce) koşarak ona geldi[8]. (Lut), "Ey toplumum! İşte benim kızlarım, onlar sizin için daha arıdır. Artık Allah'ı düşünün, ayrıca siz beni konuklarımın önünde aşağılık etmeyin[9]. İçinizde olgun[10] bir erkek yok mu?" dedi.
11/79. Onlar, "Bizde senin kızların konusunda hiçbir çıkar[11] olmadığını kuşkusuz biliyorsun. Üstelik, doğrusu sen bizim ne istediğimizi[12] kesinlikle biliyorsun" dediler.
11/80. (Lut), "(Ah!) Bende size karşı (yetecek) güç olsaydı ya da (bana) sağlam bir sığınak (olabilecek birilerine) sığınabilseydim!" dedi.
11/81. (Melekler), "Ey Lut! Evet biz, senin İdin'in elçileriyiz, onlar sana kesinlikle yanaşmayacaklar. Sen artık gece bir ara, ailenle birlikte yola çık. Üstelik, kendilerine çatacak olan (yıkım) ne ise onunla çatılacak olan karının dışında hiçbiriniz (bakmak için) geriye dönmesin.[13] Onların (yıkım ile) buluşma anı, gün doğduğunda olacak. Gün doğması yakın değil mi?" dediler.
11/82. Böylece Buyruğumuz gelince onun[14] en altını, onun en üstü yaptık, ayrıca üzerine yığın yığın[15] köpük taşları[16] yağdırdık[17],
11/83. İdinden salınmış[18] (o taşları). Üstelik bu (taşlar)[19], (o) karaçalıcılardan uzakta değildir[20].

[ŞUAYB'IN ÖYKÜSÜ]

11/84. Ayrıca Medyenliler'e[21] kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik). Onlara, "Ey toplumum! Allah'a tapın. Sizin için O'ndan başka tanrı yoktur. Ayrıca ölçüyü[1], ayrıca tartıyı eksiltmeyin. Doğrusu ben sizi seçkinlik[1] içinde görüyorum. Evet, ben sizin için Kuşatıcı bir Gün'ün[2] ezincinden korkuyorum" dedi,

---

[1] **awwāhun**. Ayrıca 9/114'te yine İbrahim için kullanılır. Yakınmak, sızlanmak, bağırmak. (Habeş) Ulumak. İbrahim'in yakınarak tartışmaya girişmesi için bk. üsteki Bildiri. 9/114'te ise İbrahim yakınarak, babası için Allah'tan yarlıgama diler. Oysa, yakındıktan sonra bu tutumundan "geri dönendi".
[2] **munībun** : (yanıldıktan sonra, yanıldıkça) geri dönen, geri gelen; konuşana yankı veren, artık "küsmemiş olan".
[3] ölecek kimselerin sayısı konusundaki tartışmayı
[4] **sīa** (edilgen) : yüzü (üzüntüden ötürü) karardı; utandı. Krş. **sawāt** (utanç yeri). Karalık*
[5] **ḏarʿan** : kol, kol kası (pazı), güç (29/33). Krş. **ḏirāʿan** (arşın, kulaç) (69/32); **ḏarʿuhā** (onun uzunluğu) (69/32)
[6] **ḏāqa**. ssç : (kolu) sıkışmıştı, (kol uzunluğu) az geliyordu, yetmiyordu. Krş. 9/25 ve 9/118 : yeryüzünün enginliği az gelmişti / yetmemişti / dar gelmişti. Krş. **ḏāqat** (29/33).
[7] (Yüzü, yasayı, töreyi, verilen sözü) karalayıcı; üzücü. Karalık*. 1 - eşcinsellik; 2 - kente yerleşmiş olan göçebe bir toplumun başka "yabancıları / göçebeleri" kente çağırmamaları. (Yabancılar konusunda) "yol kesmek" deyimi için bk. 29/29. Kentli - göçebe ilişkileri, "Salih'in dişi devesi" konusunda da anımsatılır.
[8] 1 - gelen Melekleri, erkek insan sanıp, onlarla cinsel ilişkide bulunmak için; 2 - Gelen yabancıları kovmak için.
[9] "Erkek yüzü görmemiş iki kızım var. Size onları getireyim, ne isterseniz yapın. Yeter ki, bu adamlara dokunmayın. Çünkü onlar konuğumdur, çatımın altına geldiler." (Yaratılış 19/8).
[10] **rašīdun** : 1 - Olgun; 2 - yardımcı; yatışmış [azgın olmayan] biri. Raşit*
[11] **ḥaqq** : 1 - Çıkar, kazanç, (edinilecek) pay. Senin kızlarınla bizim alıp vereceğimiz yok. Cinsel ilişki için erkek arıyoruz. 2 - Sana, ayrıca senin yakınlarına burada "oturma onayı" vermiştik. Bizim kovmak istediklerimiz, yeni gelen yabancılardır. "Kazıma, kazıyarak son verme" anlamı için bk. Gerçek İle*
[12] burada senin dışında yabancı (göçebe) istemediğimizi
[13] Tevrat'a göre Lut'un karısı, kurtulacak olanlarla birlikte yola çıkar ancak dönüp geriye bakınca tuz [tuzdan yontu] kesilir. (Yaratılış 19/26).
[14] Sodom ile Gomora bölgesini
[15] **manḍūdin** : 1 - yığın yığın, üst üste (56/29). 2 - Yakıcı, pişirici. (Habeş) [**ndd**] : yakma, alev, alevlenme. **mandəd** : yakan; yakıcı nesne; ocak. (Arap) **nadaʾa** (eti, ateş üstüne koyma, [pişirme]).
[16] **siğğīlin** : lüle taşı, gülle, Köpük Taşı*. Yanardağ püskürtüsü olan taş. Pislik*
[17] "Rab, Sodom ve Gomora'nın üzerine gökten ateşli kükürt yağdırdı." (Yaratılış 19/24). "Kükürt" için bk. Balçıktan Taş*
[18] **musawwamatan**. 51/34
[19] bu (taşlar); bu (kent)
[20] 1 - O gün, Lut boyunun üstüne düşen taşlar bugün [Mekke'li] karaçalıcıların üzerine her an düşebilir (*Blachère*). Krş. 37/177. 2 - Bu olayın bir benzeri, Mekke'nin yakınlarında bir yerde olmuş olmalıdır, üstelik bu köpük taşlarının izlerini görebilme olanağı vardır. Ayrıca bk. 89. Bildiri; krş. 105. Dizi.
[21] Musa, adam öldürüp Mısır'dan kaçtıktan sonra geçici olarak sığındığı toplum (20/40). Musa, Medyenliler ile yaşarken Şuayb'ın kızlarından birisi ile evlenir.

11/85. ayrıca, "Ey toplumum! Ölçüyü, ayrıca tartıyı eşitlikle[4] yapın, ayrıca insanlara, kendilerinin neleri varsa onları eksiltmeyin[5], üstelik (bu) topraklarda bozgunculuğu yayarak[6] kargaşalık çıkarmayın."[7]
11/86. "Siz, inanıksanız, Allah'tan (gelecek olan) kalıcı (ödül)[8] sizin için beğenilecek olandır[9]. Üstelik ben, size bekçi değilim.[10]"
11/87. Onlar, "Ey Şuayb! Atalarımızın neye taptığı konusunda ya da varlıklarımız konusunda ne dilersek onu yapmayı bırakmamızı sana, senin (Allah'a olan) bağlılığın[11] mı buyuruyor? Oysa sen, tüzünsün, olgun[12] birisin"[13] dediler.
11/88. (Şuayb), "Ey toplumum! Ben, İdimden (gelen) bir belgeye[14] dayanıyorsam, üstelik (bilgi bakımından) O beni Kendisinden (gelen) benimsenecek[15] bir azıklandırma ile azıklandırdıysa[16] (Kendisine nasıl karşı gelirim?), siz (bunu hiç) düşünüyor musunuz? Ayrıca, size yasakladığımın konusunda sizinle ayrılığa düşmek istemiyorum. İstediğim ancak, gücümün yettiği ile (sizinle Allah'ın arasını)[17] düzeltmektir. Ayrıca, benim başarım, ancak Allah'a bağlıdır, ben O'na bel bağlarım, üstelik (yanılsam bile) O'na geri dönerim" dedi.
11/89. Ayrıca, "Ey toplumum! Benim (sizinle olan kişisel) anlaşmazlığım sizi, (yıkım olarak) Nuh toplumuna ya da Hud toplumuna ya da Salih toplumuna ne çarptı ise onun benzerinin size çarpması konusunda (suç işlemeye) kışkırtmasın[18]. Üstelik, Lut toplumu(nun örneği) sizden uzak değil"[19] (dedi).
11/90. "Ayrıca İdinizden yarlıganma dileyin, sonra O'na çevrilin. Evet! İdim bağışlayandır, sevecendir."
11/91. Onlar, "Ey Şuayb! Bize ne söylüyorsan onun çoğunu anlamıyoruz, ayrıca doğrusu biz seni aramızda kesinlikle aldatıcı[20] (biri) olarak görüyoruz. Ayrıca yakınların[21] olmasaydı seni kesinlikle taşlardık[22], üstelik sen, bize karşı yürütme gücü olan[23] (biri) değilsin" dediler.[1]

---

[1] 1 - tartarken; 2 - yargı verirken, 3 - tanıklık ederken; 3 - Yasa'yı uygularken uygulanan kuralların her biri.
[2] seçkinlik, gönenç içinde; seçkin bir (durum, yaşam). Hayır*
[3] Yoklama yapılacak Gün, (Edimlerin) aranıp bulunacağı Gün; Denetleme Günü : Yargı Günü. Kavramak*
[4] **bil-qis'ṭi** : yansız, (kötü) amaç gütmeden
[5] 1 - eksiltme; 2 - aldatma.
[6] Tanrı'nın niteliklerine bulanıklık getirme; ortak koşuculuk. Bozguncular*
[7] Bu konu, 7/85'te yeniden anımsatılacaktır.
[8] **baqiyyatu**. 1 - geriye kalacak olan; 2 -yararlı olacak; 3 - yatıştırıcı (ödeme, ödül); Sadaka*; 4 - Alışveriş (üstteki Bildiri) sırasında elde edilen kazanç (geriye kalan para) diye anlaşılır. Köken için bk. **baqiyyatin** (2/248).
[9] seçkin olan, seçilmiş. Hayır*
[10] Siz yine istediğiniz gibi yapın ancak sorumlu olacak olan sizsiniz, ben değilim.
[11] **aṣalatuka** : senin bağlılığın, antlaşman, sözleşmen, uyuşun, yakın oluşun. Namaz*, Salat*. Genelde Türkçeye "senin namazın", İngilizce ve Fransızcaya ise "senin yakarışın/tapınman" diye çevrilir. Üstelik bu çevirilerin bu bağlamda hiçbir anlamı yoktur. Oysa bir sonraki tümcede, inanmayanlar Elçi'ye, sen "kendi kendine doğru yolu bulabilen" olgun birisin [neden sen Allah'a uyuyorsun, O'nu izliyorsun, O'na bağlısın?] derler. Ayrıca, sen tüzün biri olduğun için mi Allah'a uyuyorsun" derler. Bu konuda değişik çeviriler "senin dua tarzın", "senin dua (alışkanlığın)", "senin dinin", "ibadetin", "senin kanunun", "senin Tanrın" ayrıca özellikle "tabi olduğun (dinin)" konusunda bk. *S. Türcan, "Hûd Suresi".* Bütün bu anlam sıkıntıları, Kuran'da **ṣlt** deyiminin geçtiği her yerin bile bile çarpıtılması zorunluluğundan ileri gelir.
[12] 1 - olgun; 2 - sağlam temel üzerinde olan (temeli [Yol'u] sağlam, oturaklı olan). Raşit*
[13] Bu böyleyken sen neden Allah'a uyuyorsun / O'na bağlısın? / O'nunla sözleştin?
[14] yemek tabağı, Sofra* anlamındadır.
[15] benimsenecek, kucaklanacak; Güzel*. "Bal gibi tatlı" (Hezekiel 3/1-4)
[16] **rizq** : azık (yiyecek, içecek), geçim deyimi bu Bildiri'de sıkıntı çıkarır. Benzer bir bağlama (Hezekiel 3/1-4) dayanılırsa bu sözcük gerçekten de "azık" anlamındadır. Azıklandırma, "bilgi ile doyurma" demektir. Yemek*, Azık*, Azıklandırmak*, Sofra*
[17] sizi Allah ile barıştırmaktır. Karı-koca ilişkileri konusunda benzer bir tümce için bk. 4/35. Ayrıca bk. 78/26.
[18] **lā yağrimannakum** : 1 - sizi kuşkuya düşürmesin; "o kesinlikle gerçekleşir". krş. **ğarama** (kuşku) (22. Bildiri). 2 - sizi (kötü bir eyleme) kışkırtmasın. Mücrim*.
[19] Onlara çarpan sıkıntılar size de çarpabilir (83'ün dipnotu). Yaptığınız yolculuklar sırasında, o toplumlara çarpan uğursuzlukların kalıntılarının (yıkılmış kentlerin) yanından geçiyorsunuz.
[20] **ḍaʿīfan**. Aldatıcı; ikiyüzlü. Küçümsenenler*. Türkçeye genel olarak güçsüz, zayıf kimse diye çevirilir. Kendisinin yakınları (destekçileri) olduğu için, dolayısı ile karaçalıcıların kendisini taşlayamadığına göre Şuayb, "güçsüz" biri olamazdı! Krş. "yalancı" (93. Bildiri)
[21] **rahṭuka** (küçük) aile birliği. (Yemen) aile üyeleri.
[22] taşlayarak (kentten) kovmak. bk. 81/25. Bildiri'nin dipnotu
[23] **biʿazīzin**. 1 - Yürütme gücü, yürütücülük yetkisi olan; komut veren. (Yemen) Yasayı uygulatan. "Burada yürütücü sen değilsin!". Bu nitelik Kuran için de kullanılır (41/41). Bu deyim, Medine döneminde, Elçi Mehmet bağlamında da yer alır (4/139); 2 - (İyi ya da kötü edimlerin) saymanı, "muhasebecisi"; yaptığımız alışverişler konusunda "Maliye Bakanı". Aziz*

11/92. (Şuayb), "Ey toplumum! (Yürütücülük bakımından) benim yakınlarım size göre Allah'tan daha mı güçlü? Üstelik (bu nedenle)[2] mi siz, o (tanrı)yı, (kendisine) sırtınızı yaslayarak[3] (tanrı) edindiniz? İdim, ne yaptığınızı denetler"[4] dedi.
11/93. Ayrıca (o), "Ey toplumum! Siz, (inanç bakımından) olduğunuz yerde[5] eyleyin[6]. Evet! Ben, amaçlıyım[7]. Kendisini aşağılık edecek (o) ezincin kime geleceğini, ayrıca kimin yalancı olduğunu yakında bileceksiniz. Üstelik (bunu) gözleyin! Evet ben de sizinle birlikte gözlüyorum" (dedi).
11/94. Üstelik buyruğumuz gelince, Şuayb'i, ayrıca onunla birlikte inanmış olanları Biz'den (gelen) bir bağışlama ile kurtarmıştık. Üstelik Çığlık[8], (Elçimize) karaçalanları yakalamış, böylece konutlarında uzanıp[9] kalmışlardı,
11/95. (onlar) orada hiç (gönenç içinde) korunmamışlar[10] gibi (olmuşlardı). Semud'ların uzaklaştırıldığı[11] gibi Medyen'liler de uzaklaştılar.

[MUSA'NIN ÖYKÜSÜ]

11/96. Ayrıca, doğrusu Biz Musa'yı Bildiriler'imiz, ayrıca apaçık (tanrısal) bir yetki[12] ile göndermiştik,
11/97. Firavun ile onun danışmanlarına. Ancak onlar[13], Firavun'un buyruğunu izlediler, oysa Firavun'un buyruğu, olgunlaştıcı[14] değildi.
11/98. Diriliş Günü, toplumunun önüne geçecek[15], böylece (ateş ile suvarmak için) onları Ateş'e indirecek[16]. Üstelik, kötü (bir) yalaktır[17] (orası) sulanmak için!
11/99. Üstelik kendileri burada (kovalanmak için) bir suçlama ile izlendiler ayrıca, Diriliş Günü'nde (de izletilecekler). Ne kötü (olmuştu) (denizde) gezdirilenin gezintisi![18]

[ÖYKÜLERİN VARGISI]

11/100. "İşte bunlar, kentler konusunda sana anlattığımız öykülerin bir bölümüdür. Bu (kentler)den kimileri ayaktadır, ayrıca kimileri biçilmiş (ekin gibi)dir.
11/101. Üstelik Biz onlara yazık etmedik. Ancak onlar kendilerine yazık ettiler[19]. Böylece senin İdin'in buyruğu geldiğinde, Allah'ın dışında çağırdıkları tanrılar onlar için hiçbir konuya engel[20] olmadılar. Üstelik (bu tanrılar), onlarda ancak yıkımı[1] arttırdılar.

---

[1] Bu Bildiri, Mekkeliler'in Mehmet'e karşı olan tutumlarını anıştırır. Seni kovmuyorsak bu, senin yakınlarına olan saygımızdandır. Not : Mehmet'in kendisini desekleyen yakınları oluşu konusunda Kuran, ipucu vermez.
[2] Allah'tan daha güçlü bir tanrı edinmek için
[3] **ẓih'riyyan** : (Habeş) sırt üstü yatarak. Sırtınızı dayayarak; arkanızdan size destek (yardımcı) olsun diye. Türkçeye "sırtını dönme, sırt çevirme" diye çevirilir.
[4] ne yaparsanız o, O'nun bilgisi içindedir. Denetlemek, gözetmek, yoklamak. Kavramak*
[5] **makānatikum** : (inanç bakımından) yeriniz, durumunuz, tapınağınız, (inanç) ilke'niz; yaratıp kendilerine yetke (imkan) verdiğiniz tanrılarınız. Bugünkü Yaşam'ınız. Mekan*
[6] 1 - eyleme; 2 - (tanrınızdan, bize karşı) kayra, yardım bekleme, gözetleme (bk. sonraki tümceler). Amaçlı*, Eylemciler*. 3 - siz kendi yolunuzda, kendi yörüngenizde yol alın. Mücrim*
[7] **ʿāmilun** : Amaçlı*. (Kılavuzun ardından) koşuşturan; (tanrıdan) yardım, kayra bekleyen. Eylemciler*
[8] yanardağ patlaması. Yanardağın çıkardığı dumanlar için bk. Gölge Günü (26/189). Çığlık*
[9] **ğāṯimīna** (7/78)
[10] 68. Bildiri
[11] **baʿidat**. Ayrıca krş. **tabīda** : yolunmuş, çıplak kalmış. (Yemen) [**byd**] (18/35).
[12] **sulṭānin**. Firavun'a karşı, Tanrı adına konuşabilme yetkisi. Sultan*
[13] Firavun'un toplumu
[14] olgunlaştıcı olmayan, çürük, temeli sağlam olmayan yol (buyruk). Gözetilmemiş, kılavuzlanmamış. Raşit*
[15] **yaqdumu**. Ilerletmek için önderlik edecek. Her toplumun kendi sorumlusu ile Ateş'e gelmeleri için bk. *M. Stausberg, "Hell in Zoroastrian History"*. **(**Arap) **al-qiddām** : ordu önderi, komutan (Safa Dili / Safaitic) **qidman** : (savaşta) öncü, komutan, önde giden. (*S. A. Ma'ani, "New Safaitic inscriptions"*).
[16] **awradahumu**. Sula(n)mak için aşağıya inme. wrd*. Krş. **warada** (28/23) : (Medyen suyuna) indi.
[17] **l-wir'du**. 1 - sulama yeri, havuz; yalak, susak; 2 - inilecek yer, iniş yeri, [Çukur]. **wrd***.
[18] **l-rif'du** : gezdirici, dolaştırıcı, götürücü (su). Krş. Firavun'un boğulması bağlamında yer alan **wabīlan** / **nakāla** (sürükleyici, götürücü su) (73/16, 79/25).1 - (Arap) armağan, yardım, pay; büyük su kabı (*Lane*). (Yemen) [**rfd**] : yardım, destek; (yardımcı) sulama kanalı; adak. (Habeş) **rafada** yaymak; (İbr) [**rpd**] : yaymak, sermek; (Akat) [**rpd**] : gezinmek, dolaşmak; gezici, dolaşıcı. Bu ve **l-marfūdu**, tekgeçişlidir.
[19] kendi kendilerine karanlıkta boğuldular; kendilerini (suç lekesi ile) karartmışlardı.
[20] engel olma : çit ile çevirme, koruma. Gani*

11/102. Üstelik senin İdin, (Gerçek'i) karartmakta olan kentleri yakaladığında, yakalaması (işte) böyledir! Evet! O'nun yakalaması acıtıcıdır, sürükleyicidir[2].

[ÖTE YAŞAM KONUSUNDA DEĞİŞİK GÖRÜŞLÜ YAHUDİLER'İN KINANMASI]

11/103. Evet! Öte'nin ezincinden korkanlar için bunda, kesinlikle bir belirti vardır. Bu, insanların toplanacağı bir Gündür, ayrıca bu, (herkesçe) görülecek[3] bir Gündür.
11/104. Üstelik Biz onu, ancak kısık bir süre için erteliyoruz.
11/105. O Gün gelince, O'nun onayı olmadıkça hiçbir can konuşamayacak. Böylece aralarında kutsuz olanlar olacak, ayrıca kutlu[4] olanlar olacak.
11/106. (O) kutsuz olanlara gelince, artık onlar Ateş'te olacaklar. Onlar için orada, homurtu, ayrıca fokurtu[5] (çıkaran bir ezinç) olacak.
11/107. Onlar, İdin neyi dilerse onun dışında[6], gökler, ayrıca yer sürdükçe[7], orada sürekli kalacaklar[8]. Evet! Senin İdin, neyi isterse onu yapandır.
11/108. (O) kutlu olanlara gelince, artık onlar, İdin neyi dilerse onun dışında, gökler, ayrıca yer sürdükçe[9], Cennet'te sürekli kalacaklar. Bu, kesintisiz bir armağandır.
11/109. Sen artık bunların neye taptığı[10] konusunda kuşku içinde olma. Onlar ancak önceden babalarının[11] taptığı gibi tapıyorlar. Ayrıca, doğrusu Biz onlara paylarını[12] kesinlikle eksiksiz ödeyeceğiz.
11/110. Üstelik, doğrusu Biz, Musa'ya Bitik'i vermiştik. Ancak onun konusunda[13] ayrılığa düşüldü. Senin İdin'in önceden (verilmiş) bir sözü[14] olmasaydı, kuşkusuz (bu konuda kendi) aralarında yargı verilmiş olacaktı. Ayrıca, doğrusu onlar, onun konusunda kuşkulanarak kesinlikle karmaşıklık içindeler.[15]
11/111. Üstelik, doğrusu senin İdin, (onların) tümünün eylemleri(nin karşılığını) kesinlikle eksiksiz ödeyecek. Evet! O, onların ne yaptığından salıklıdır.

[ELÇİ İLE İNANIKLARA ÖĞÜT]

11/112. Sen artık, sana ayrıca seninle birlikte (Çağırıya) yanıt verenlere[16] buyrulmuş olduğu gibi dosdoğru ol. Üstelik azmayın! Evet! O, ne yaptığınızı görür.
11/113. Üstelik siz, (Allah'ı) karartan kimselere sarkmayın[17], yoksa Ateş, size el atar. Ayrıca sizin, Allah'tan başka egeniz yoktur, sonra[18] yardım göremezsiniz.

---

[1] **tatbībin**. (Yapı, canlı varlık) yıkılma, yıkıma uğrama, (alışveriş) batma, yok olma; kaçış, uzaklaşma; yakalama, tutma, tutuklama. Bu kök Kuran'da ilk kez Ebu Leheb'in "elleri" için kullanılır (**tabbat, watabba**) (111/1)
[2] **šadīdun**. Kovucu, döndürücü, sürükleyici, alıp götürücü. Şiddet*
[3] **mašhūdun** : 1 - görülen, tanık olunan. Tüm insanların orada olup, görüp tanık olacağı Gün. 2 - (ölülerin, gömütlerden) (Habeş) yayılacağı, saçılacağı (Gün). Tanık*
[4] **saʿīd**. **sīn ʿayn dāl** kökü ayrıca ancak 108. Bildiri'de yer alır.
[5] 67/7. Cehennem'in kızgınlığı, kaynar suyun fokurdaması.
[6] İdin, bu konuda aykırı bir buyruk vermedikçe
[7] "Gökler, ayrıca yer sürdükçe / kaldıkça / var oldukça" deyimi anlam sıkıntısı çıkarır. 110. Bildiri'ye bakılırsa bu tümce Yahudiler'e yöneliktir, üstelik kendi inançlarına göre Saat'in geleceği gün gökler ile yer yok olmaz; bu ikisi bitişli değildir. Dolayısı ile bu deyim, o dönemde yaşayan Yahudiler'in dilinde "sonsuza dek, sonsuzca" anlamına gelmelidir. Ayrıca Yahudiler'e göre Cehennem'de sonsuzca, sonsuza dek kalınmaz.
[8] Cehennem'de kalışın, Allah'ın onayı ile kısıtlı olabileceği ilk kez bu Bildiri'de belirtilir. Ayrıca bk. 6/128.
[9] bk. bir önceki Bildiri
[10] 1 - neye (hangi tanrıya) taptığı; 2 - neye (hangi Bitiğe) kul olduğu, boyun verdiği. Bir sonraki Bildiri, ikinci seçeneğe ağırlık verir. 3 - (inancında) kalıcı, sürekli olma. Kul*
[11] Babil'e gidenler (orada bütünlenen Tevrat'ı tanıyanlar) ile Babil'e gitmemiş olan (bütünlenmiş, yeni Tevrat'ı gerektiği gibi bilmeyen, Mısır, Yemen, Cibuti'den gelen) Yahudi torunlarının birbirleri ile karşılaştırılması.
[12] pay. Ezinçten alacakları pay.
[13] Babil dönüşünden sonra
[14] 41/45, 42/14
[15] 41/45, 42/14. 1 - Musa'ya verilen Bitik konusunda ayrılığa düştüklerinde kimin doğru söylediğini kimin yanlış söylediğini bilemez oldular; 2 - Tanrı'dan gelecek ezinç konusunda.
[16] **tāba** : (yanılgıdan sonra) geri döner. 2 - (Yemen) (Çağrıya) yanıt verir. Türkçeye "tövbe etme" diye çevirilir.
[17] (Onların inancına doğru) sarkmayın, eğilim göstermeyin (17/74)
[18] başka tanrıyı ege edinirseniz

11/114. Üstelik sen, günün iki ucunda[1] ayrıca gece dökülüp (giderken)[2] Bağlılığı[3] sürdür. Evet! (Allah'ça) benimsenecek olan[4] (tapınma)lar, (bir) karalık[5] (olan tanrı)ları giderir.[6] Öğütlenecek olanlar için, bu bir öğüttür.
11/115. Doğrusu Allah, (ortak koşuştan) korunanların[7] ödülünü yitirmediği için, üstelik sen, katlan.
11/116. Niçin, sizden önceki kuşaklarda, (o) kalıntıların iyeleri[8], (o) karartıcı kimseler, orada (kendilerine) verilen gönenci[9] izlemişken ayrıca onlar kendi yollarını izlemişken[10], Biz onların ancak azını kurtarmışken (sağ kalanlar öğütlenip) (o) topraklarda (inanç konusundaki) bozgunculuğa engel olmadılar?
11/117. Üstelik senin İdin, oturanları (inanç konusunda) düzeltmeci[11] olan kentleri, karartarak[12] yok etmez.
11/118. Üstelik, (insanlar, kendi aralarındaki) anlaşmazlığa[13] son vermezken, İdin dileseydi, insanları kesinlikle (Yol'ları) tek (olan) bir toplum[14] yapardı.
11/119. İdin'in esirgediği (buna[15] son veren) kişiler bir yana. Onları[16] bunun için yarattı. Üstelik senin İdin'in "Ben, kesinlikle Cehennem'i, Cin (toplumu), ayrıca insanların tümü ile dolduracağım" sözü bütünlenecek.[17]
11/120. Ayrıca, Elçilerin öykülerinden sana anlattıklarımızın tümü, bununla senin yüreğini pekiştirmemiz içindir. Bu (örnek öyküler) ile sana (tutacağın) gerçek (Yol), inanıklar için ise bir öğüt ayrıca bir anımsatma geldi.
11/121. Ayrıca sen inanmayanlara, "Siz, (inanç bakımından) olduğunuz yerde[18] eyleyin[19], doğrusu biz amaçlıyız"[20] de,
11/122. "ayrıca siz[21] gözetleyin, doğrusu biz de gözetliyoruz" (de).
11/123. Üstelik, göklerin ayrıca yerin Gizem'i(ni bilmek) Allah'ındır, ayrıca eylemlerin tümü O'na döner. Sen artık O'na tap, üstelik O'na güven. Üstelik senin İdin, sizin ne yaptığınızdan aymaz değildir.

14 - İBRAHİM DİZİSİ (İbrahim Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[KURAN'IN, ARAP BİR ELÇİ İLE GÖNDERİLİŞİNİN DOĞRULANMASI]

14/1. Elif, Lam, Ra[22]. (Bu), sen insanları, kendi İdi'lerinin olur demesi ile karanlıklardan aydınlığa - (Yasa'yı) yürütücü, (kulları için) avutucu[1] Olan'ın Yoluna - çıkarman için sana indirdiğimiz bir Bitik'tir.

---

[1] **ṭarafayi**. 1 - (gün) iki (kez) göz kırptığında; 2 - İki kez renk değiştirdiğinde (gün ağarırken ayrıca gün kararırken). (Akat) **tarāpu** : renk ile örtülmüş olma; boyanmış olma. 3 - (tapınma için) bekletilmiş olan, (tapınma için) ayırılmış olan süre; 4 - gün çekilirken ayrıca gece çekilirken. krş. **l-a`rāf** (7/46) : (geri) çekilme yeri; bekle(til)me yeri; dinlenme yeri. Taraf*. Gündüz boyunca tapınmak için senin boş zamanın yok. 73/7.
[2] **wazulafan** : (Gece) damla damla, döküle döküle ilerlerken, (gece) boyunca. [**zlf**]*
[3] **l-ṣalata**. Bağlılığı, antlaşmayı sürdür, ayakta tut (**aqimi**). Antlaşma gereğince ancak Allah'a tap. Namaz*
[4] **l-ḥasanāt**. (Allah'ı) benimseme; (tanrı olarak ancak Allah'ı) koruma, kucaklama (çoğul). Güzel*.
[5] 1 - (inancın) bozuk olanları; Tapınmanın Allah'tan başka tanrılara yapılması; 2 - Put. Karalık*
[6] dç : "Gündüzün iki tarafında ve gecenin gündüze yakın vakitlerinde namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir." (*Diyanet*)
[7] **muḥsinīna** : (ortak koşuştan) korunanlar; (Allah'ı) benimseyenler, kucaklayanlar. krş. **l-ḥasanāti** (bir önceki Bildiri)
[8] **ulū baqiyyatin** : 1 - bakiye (geriye kalan, kalıntı, artık) sahipleri. Yıkılmış kentlerin kalıntısının (harabelerin) idileri (iyeleri); 2 - birikmiş varlıkların iyeleri. Anlam bakımından krş. **ut'rifu**, [**trp**]. Genel olarak "erdemli, faziletli, akıllı kişiler" diye çevirilir.
[9] **ut'rifu**. bolluk, kolaylık ve varlık içinde iyi yaşama
[10] Mücrim*
[11] **muş'liḥūna** : düzeltmeci. İnanç bozukluğunu gideren. Salih* (inancı arındıran, düzelten) ile köktaştır.
[12] 1 - yaptıklarına yapılmadı deyip karaçalarak; 2 - Pislik* göndererek.
[13] (inanç konusunda) ayrılık, aykırılık, uyuşmazlık
[14] **ummatan** : (amaçları, yolları bir olan) kişiler topluluğu. Mücrim* olmayan bir toplum.
[15] anlaşmazlığa
[16] değişik inanç toplumundaki kimseleri sınamak için
[17] 32/13.
[18] **makānatikum** : (inanç bakımından) yeriniz, durumunuz, tapınağınız, (inanç) ilke'niz; yaratıp yetke (imkan) verdiğiniz tanrılarınız. Bugünkü Yaşam'ınız. Mekan*
[19] 1 - eyleme; 2 - (tanrıdan) kayra bekleme. Eylemciler*
[20] 1 - Biz yarını düşünerek koşuşturuyoruz; 2 - Tanrısal yardımı, kayrayı, ödülü bekliyoruz. 93. Bildiri.
[21] Songün'ün, Saat'in gelişi konusunda kuşkuda olanlar.
[22] Giriş Simgeleri*

14/2. Göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa Kendisinin olan Allah! Üstelik sürükleyici[2] bir ezinçten ötürü yazıklar olacak (o) karaçalıcılara!
14/3. (O karaçalıcılar), Buradaki yaşamı, Öte (yaşam)a yeğleyenler, ayrıca Allah Yolu'ndan uzaklaştıranlar[3], üstelik onun eğriliğini amaçlayanlardır. İşte onlar uzak bir sapıklık içindedirler.
14/4. Üstelik Biz, (her topluma) (Bitik) kendilerine açıklasın diye, ancak kendi toplumunun dili ile (konuşan) bir Elçi gönderdik.[4] Artık Allah dilediği kimseyi saptırır, ayrıca dilediği kimseye kılavuzluk eder. Üstelik O (Yasa'yı) yürütücüdür, bilgedir.

[MUSA'NIN ANILMASI]

14/5. Ayrıca, kuşkusuz Biz Musa'yı, "Toplumunu karanlıklardan aydınlığa çıkar, ayrıca Allah'ın Günleri'ni[5] onlara anımsat" (diyerek) Bildiriler'imizle göndermiştik. Doğrusu bunda, anımsayıp[6] yorumlayanların[7] tümü için kesinlikle belirtiler vardır.
14/6. Hani Musa, toplumuna, "Allah'ın - Kendisi sizi Firavun'un yakınlarından kurtardığında - size Kendisinin mutluluk verişini anımsayın. (Hani) o, sizi ezincin (yüz) karartıcı[8] olanına uğratıyor[9], ayrıca oğullarınızı boğazlıyor, ayrıca kadınlarınızı sağ bırakıyordu[10]. Üstelik bunda, İdinizden (size karşı) (sözü) bütünlenmiş bir sınav vardı[11]" demişti.
14/7. Hani İdiniz (size), "İyilikbilirseniz, kesinlikle sizi (iyiliklerde) artıracağım. Oysa (iyiliklerime) karaçalarsanız ezincim, kesinlikle sürükleyici[12] olacak" diye duyurmuştu.
14/8. Üstelik Musa, "(O'nun iyiliklerine) karaçalarsanız, siz ayrıca yeryüzünde kim varsa tümü (unutmasın), doğrusu Allah, kesinlikle (Kendisine) yetendir[13], (kulları için) avutucudur" demişti.

[YOK EDİLMİŞ TOPLUMLARDAKİ DİRENİŞİN ANIMSATILMASI]

14/9. Size, sizden öncekilerin - Nuh'un toplumu, Ad'lar, Semud'lar - ayrıca onlardan sonrakilerin öyküsü ulaşmadı mı? Onları, Allah'tan başkası bilmez. Elçileri onlara Belgeler'le gelmişti, ancak onlar ellerini ağızlarına götürüp[14] "Evet biz sizinle gönderilen ne ise onu yadsıyoruz, üstelik doğrusu biz, bizi çağırdığınız konuda[15] belirsiz olup kesinlikle karmaşıklık içindeyiz" dediler.
14/10. Elçileri (onlara), "Gökleri, ayrıca yeri yaratan Allah(ın tekliği) konusunda karmaşıklık[16] olur mu? O, sizi (Çağırı'dan)[17] kaçışlarınızdan[18] (ötürü) sizi yarlıgamak, ayrıca sizi belirli bir süre ertelemek için çağırıyor" dediler. (Karaçalıcılar), "Siz ancak bizim gibi insansınız. Babalarımızın tapageldiği ne ise, siz bizi ondan uzaklaştırmak istiyorsunuz. Öyleyse bize apaçık bir kanıt getirin" dediler.
14/11. Elçileri onlara, "Biz ancak sizin gibi bir insanız. Oysa Allah, Kendi kullarından dilediği kimseye iyilikte bulunur. Allah, olur demedikçe size kanıt getirmemiz, bize düşmez. Üstelik, (buna) inanacak olanlar[19] artık Allah'a güvensinler!"

---

[1] **l-ḥamīdi.** 1 - (Arapça konuşan bir toplum için) yardımcı, avutucu; 2 – Bitikgiller'in Tanrı ile yaptığı Antlaşmalara, Arapça konuşan bir toplumun da sokulması (4. Bildiri). Antlaşma konusunda toplumların birleştirilmesi. Övgü*, Namaz*, Bilen Bir Toplum İçin*
[2] **šadīdin**. (Başka yere) sürükleyici. Sürgüne gönderilme anlamındadır. Şiddet*. Krş. 7. Bildiri
[3] Tanrı'nın, kulları ile yaptığı Antlaşma'yı (Tevrat'ı) ancak İsrailoğulları izleyebilir, diyenler.
[4] Mehmet'e, kendisi Arap olduğu için inanmayan Yahudilere yöneliktir.
[5] **bi-ayyāmi l-lahi** : 1 - (Yahudiler) Songün, Saat geldiğinde Allah'ın, inanmayanlar üzerine yengisi, Allah'ın öç alacağı günler (örneğin 7/167); 2 - Geçmişte Allah'ın suçlu toplumlar üzerine yengisi; Yengi Günleri. Allah'ın Günleri*
[6] **šakūrin**. 1 - anımsayan; 2 - yatışan (başkaldırmayan); 3 - (yanıldıktan sonra) dönüşen. Krş. 7/144. Şükür*
[7] Katlanmak*
[8] 2/49. Karalık*
[9] **yasūmūnakum**. [**swm**] kökünün bu türevi (**yasūmu**) Kuran'da dört kez ancak Yahudiler bağlamında yer alır.
[10] 1 - sağ bırakıyordu; 2 - (Habeş) [**hyy**] : savsama, boş verme, göz kapama, görmemezlikten gelme (suçu boşatma, bağışlama). Böylece, İsrailoğulları'nın kökünü yok etmek istiyorlardı; artık döl verenler kendileri olacaktı (7/127).
[11] Suç işlerseniz, başka toplumları üzerinize göndereceğim. Örneğin 17/5, 7/167.
[12] **lašadīdun**. Sürgüne gönderici. Krş. 2. Bildiri
[13] Sizin iyilikbilir olup olmamanız Kendisindeki varlıkların durumunu değiştirmez.
[14] Ağzını, çeneni kapa; boşu boşuna konuşma; sen artık sus!
[15] Tektanrıcılık / Diriliş Günü konusunda
[16] Allah'a başka tanrıları ekleme. Karmaşıklık*
[17] Allah'ın tekliği konusundaki Çağırı.
[18] Allah'tan, Elçi'den, çağırıdan kaçışlarınız. [**ḏnb**]*. dç : "günahlarınız" (*Diyanet*)
[19] inanmak istiyorsanız, bizim getireceğimiz kanıta değil, Allah'a güvenin.

14/12. "Doğrusu, O bizi, yollarımızda kılavuzlamışken neden Allah'a güvenmeyelim? Ayrıca, sizin bizi dışlamanıza[1] kesinlikle katlanacağız. Üstelik güvenecek olanlar, artık Allah'a güvensinler."
14/13. Üstelik (o) karaçalan kimseler, Elçilerine, "Sizi kesinlikle topraklarımızdan çıkaracağız, ya da siz kesinlikle bizim (inanç) töremize[2] dönersiniz" dediler. Bunun üzerine, onların İdisi, o (inanan)lara, "Biz, (Yasa'nızı) karartıcıları kesinlikle yok edeceğiz" diye bildirdi,
14/14. "Ayrıca kendilerinden sonra, kesinlikle sizi (o) topraklara yerleştireceğiz. Bu, Benim orunumdan korkan, ayrıca gözdağımdan korkan kimse için (verilmiş bir sözdür)!"
14/15. Ayrıca onlar, (Elçi'ye) çözüm[3] sunmuşlardı. Üstelik (çözüm olarak), her direngen, karşı gelen[4] kimse, batkıya uğramıştı.
14/16. Cehennem onun ardında[5] olacak, ayrıca kendisine, kusturucu[6] bir sudan içirilecek,
14/17. onu yudumlayacak, üstelik onu yutamayacak. Ayrıca ölüm ona her yerden gelecek, üstelik o, ölmeyecek, ayrıca kuşatıcı[7] bir ezinç onun ardında[8] olacak.
14/18. İdi'lerine karaçalan kimselerin eylemleri, güçle esen bir günde, yelin güçle çarptığı küle benzer. (Eylemleri ile) kazandıklarından[9] hiçbirini denetleyemeyecekler[10]. İşte uzak sapıklık budur![11]
14/19. Gökleri, ayrıca yeri Allah'ın bitişli[12] olarak yarattığını görmedin mi?[13] Dilerse sizi (bugün) giderir[14], ayrıca (onun yerine) yeniden bir yaratılış[15] ile gelir.
14/20. Üstelik bu, Allah'a göre üstünlük[16] değildir.

[YARGI GÜNÜNDE ŞEYTAN'IN, AYRICA İKİYÜZLÜ GÜÇSÜZLERİN SAVUNMASI]

14/21. Ayrıca onlar (Duruşma Günü), topluca Allah ile karşılaşacaklar[17]. Böylece ikiyüzlüler[18], büyüklenenlere, "Evet, biz sizi izleyenlerdik, Allah'ın ezincine karşı artık bizi, biraz korur musunuz?" diyecekler. (Ötekiler), "Allah bizi kılavuzlasaydı, doğrusu biz (de) sizi kılavuzlardık. (Şimdi) haykırsak da katlansak da bizim için birdir. Bizim için kaçacak bir yer yok" diyecekler.
14/22. Ayrıca (tartışma) işi bitince Şeytan, "Doğrusu, Allah size gerçek bir söz verişle söz vermişti. Üstelik ben de size söz vermiştim ancak size yalancı çıktım[19]. Ayrıca bende size karşı hiçbir (tanrısal) yetke[20] olmadığı için ben ancak sizi (kendi adıma) çağırdım, böylece siz bana yanıt verdiniz. Artık beni kınamayın, üstelik kendinizi kınayın. (Yardım için) ben sizin haykırıcınız olamam, üstelik siz benim haykırıcım

---

[1] dışlama; (işinden, görevinden, yolundan) alıkoyma. İncitmek*. dç : "eziyet" (*Diyanet*)
[2] **millatinā**. (İnanç) ilkesi, töresi, kuralları, antlaşması. Millet*
[3] **is'taftaḥū** (2/89, 8/19). [**ftḥ**] : 2 - (sorun düğümünü) açma, çözme; çözüm getirme. Elçi ile inanmayan toplum arasındaki sorunların çözülmesi. Devenin dizlerini keserek, iki toplum arasındaki hayvanları sulama sorunlarının giderilmesi. 2 - Göçebelerin / Elçi'nin çekip gidişi için "yol açmışlardı". Fetih*
[4] 1 - karşı gelen, yanıt veren; 2 - tarım işleri ile uğraşan yerleşik (kentte yaşayan) kimse. (11/59).
[5] 1 - Cehennem, onun ardından koşturuyor; 2 - o kimse, Cehennem'e bir adım atıp, Cehennem'in giriş kapısını arkasında bırakmış gibidir. Kuran'da gelecekte kesinlikle gerçekleşecek olan olaylar için geçmiş zaman kullanılır. 3 - birisinin ardında olma : görünmeme, saklı olma, gizlice izleme (18/79).
[6] **ṣadīdin**. (Habeş) [**sdd**] : kovma, dışlama, dışarı atma, dışarı (sürgüne) gönderme. "İrin" diye anlaşılır. Boğucu, tiksindirici (?) Arap [**ṣdd**] : engel olma, tıkama, döndürme.
[7] kuşatıcı, bağlayıcı, örtücü.
[8] 1 - kesinlikle ezince uğrayacak. 2 - gizli olacak, görünmeyecek; (ansızın saldıracak). Bk. üsteki Bildiri'nin dipnotu.
[9] 2 - yonttukları putlardan
[10] **yaqdirūna**. Sınır, ölçü koyma. Elinde tutma, denetleme. Sağanak yüzünden çıplak kalan tepe (2/264). (Yere düşen bir nesneyi) ayaklandırmak, ayakta tutmak anlamı için bk. Kadir*.
[11] sapıklığın en büyüğü
[12] **bil-ḥaqq**. Evren "hakkedilecek", silinecek, kazına kazına tüketilecek.
[13] 1 - Önceden yaşamış, sonra sona erdirilmiş uygar toplumların kalıntılarını, yıkık evlerini görmediniz mi? 2 - Ne sizin toplumunuz ne de evren sonsuzdur. Bunu düşünmediniz mi? Görmek*
[14] **yuḏ'hib'kum** : sizi giderir, ortadan kaldırır. Sizi "hakkeder", kazır, siler. krş. **bil-ḥaqq (**bitişli**).**
[15] **biḫalqin**. Yeni bir yaratma (yaratılış, yaratık) yapar. 1 - Öte Yaşam'ı başlatır. 2 - Aramicedeki anlamına göre "Dilerse sizi yok edip yeni bir toplum getirir". Bk. 35/16.
[16] **biʿazīzin** : 1 - üstün / güçlü olma durumu, üstünlük ile. Allah'ın güçlülüğüne göre, bunu yapabilmesi için üstün olması gerekmez. Kendisine çok kolaydır. 2 - Allah'a yürütücülük yetkisi (11/91-92), öğüt verilmesi gerekmez. Aziz*
[17] **wabarazū** (48. Bildiri) : 1- (Allah'ın önüne) yayılacaklar; 2 - (Allah ile) karışacaklar (karışmış olacaklar). İki ordunun karşılaşıp, birbirlerine karışması (iç içe girmesi) için bk. 2/250. 3 - Allah'a yönlendirilecekler. Berzah*
[18] **l-ḍuʿafāu.** Küçümsenenler*
[19] verilen sözü, andı bozma; (söz, kılık) değiştirme. Halife*
[20] Tanrı ile kul arasında aracılık yapma, Tanrı adına konuşabilme yetkisi. Sultan*

olamazsınız. Evet, önceden beni (Allah'a) ortak koşmanız konusunda (gerçeğe) karaçalmıştım[1]" diyecek. Evet! Karartıcılar[2] için acıklı bir ezinç olacak.
14/23. Üstelik, inanan ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler eyleyenler, İdi'lerinin olur demesiyle, içinde sürekli kalacakları, altında ırmaklar akan Bahçeler'e sokulacaklar. Orada onların dirlik dilekleri "Esenlik olsun!" (demek) olacak.

[İYİCİL İLE KÖTÜCÜL SÖZ ÖRNEKLEMESİ]

14/24. Allah'ın, iyicil[3] bir söz için, nasıl bir örnek sunduğunu düşünmedin mi[4]? (O söz), kökü saptanmış[5], dalı göğe (tırmanan) iyicil bir ağaç gibidir.
14/25. O (ağaç), senin İdinın olur demesiyle her dönem yemişini verir. Ayrıca Allah insanlara - bakarsın öğütlenirler diye - (başka) örnekler sunar."
14/26. Üstelik kötücül bir söz[6], (kökü) yerden sökülmüş[7], yerinde durmayan kötücül bir ağaç gibidir.
14/27. Allah, inananları Buradaki yaşam'da, ayrıca Öte (yaşam)da saptanmış sözle pekiştirir. Ayrıca, karartıcıları saptırır. Üstelik, Allah ne dilerse yapar.

[TANRISAL KAYRAYA DEĞER VERMEYENLERE GÖZDAĞI]

14/28. Allah'ın aydınlatmasını[8] karartma ile[9] değiştiren, ayrıca toplumlarını Tüketici (Ateş)in Konutu'na[10] yerleştiren[11] kimseleri (hiç) düşünmedin mi?
14/29. (Tüketici olan o) Cehennem'e! Onlar orada ısıtılacaklar![12] Üstelik, kötü bir yerleşim yeridir (orası)!
14/30. Üstelik onlar, (insanları) O'nun Yolu'ndan saptırsınlar diye Allah'a dengeşikler[13] türettiler. Sen (onlara), "(Şimdilik) yararlanın, artık doğrusu, varacağınız yer, Ateş'tir" de.
14/31. İnanan kullarıma söyle. İçinde ne değiş tokuşun[14] ne de arkadaşlığın olacağı[15] Gün gelmeden önce, Bağlılığı[16] sürdürsünler, ayrıca kendilerini azıklandırdığımız nesneden gizlice, üstelik açık ellilikle[17] katkı versinler.
14/32. Allah, gökleri, ayrıca yeri yaratan, ayrıca gökten su indiren, böylece o (su) ile sizin için azık olarak yemişler çıkarandır. Ayrıca, O'nun buyruğu ile denizde akıp giden gemileri sizin için ödevlendirdi. Ayrıca O, ırmakları sizin için ödevlendirdi.
14/33. Ayrıca, ikisi de alışık (yolda giden)[18] ay'ı, ayrıca güneşi sizin için ödevlendirdi. Ayrıca, gece ile gündüzü sizin için ödevlendirdi.

---

[1] Ortak koşmanız konusunda, "1- gerçeğin rengini değiştirmiştim, 2 - (toprağa tohum eker gibi) gerçeği gömmüştüm"; sizi yanıltmak için size yalan atmıştım.
[2] gerçeğe karanlık getirenlere. dç : "zalimlere" (*Diyanet*)
[3] iyilik getiren; kutsanmış. Tayyip*
[4] görmedin mi ? = hiç düşünmez misin? Görmek*
[5] yerinden oynamayan, kaygan olmayan, durağan
[6] **kalimatin ẖabīṯatin** : kötülük getiren / yaratan söz. Kötücül*
[7] **ǧtuṯṯat**. Tekgeçişlidir. (Habeş, Akat) yolunmuş, kesilmiş, kazınmış
[8] **niʿ'mata** : 1 - mutluluk, gönenç, kayra sağlama; 2 - aydınlık, parlatma, ışıldatma, ışık saçma. Nimet*.
[9] **kuf'ran** : karaçalış, kara ile boyama
[10] **dār al-bawār** : Cehennem'in bir adı. (Yiyerek, yakarak) tüketen. "Tüketme" için bk. bir sonraki Bildiri. Tekgeçişlidir. (Habeş) **baʿara** (I) : tümünü yemek; büsbütün yanmak; (ateş) yakmak. (İbr) **bāʿar** : yakmak. (Tigre) **barāʿe** : ateşin dışarı çıkıp yayılması. "Kötüleştirici", "kötüye, boşa götürücü" anlamları için bk. 35/10'un dipnotu.
[11] **wa-aḥallū**. Çökerten, konduran, (orada) tutunmalarını sağlayan. Kendi toplumlarını Cehennem'e yönelten elebaşları. Krş. **taḥillata** (66/2) içilen andın tutulması, yerinden oynatılmaması.
[12] yanmak, yanaştırılmak, götürülmek, solmak, kurumak, tüketilmek. Krş. **al-bawār** (yukarıdaki Bildiri). (Habeş) (raptiye ile) tutuşturmak, teyellemek, suçlanmak.
[13] benzer (tanrı)lar. Dengeşik*
[14] alışveriş, (Allah'la) pazarlık etme; kurtulmalık verme
[15] kimsenin kayırılmayacağı
[16] **l-ṣalat** : Antlaşmaya bağlılık. Bu antlaşmaya göre ancak Allah'a tapmak ("Dengeşik" tanrılara tapmamak).
[17] İlan Etmek*
[18] **dāibayni** :). Ayrıca 5 kez geçen **dāl hamza bā** kökü "gibi, alışılagelinen, benzer" anlamları ile kullanılır : 1 - ikisi alışmış; alışkın, alışık olarak birbirini (izleyen); alışık, belli yolda giden; almaşık (örneğin 2/164, 3/190, 10/6, 23/80, 25/62); (Yemen) [**ḏhb]** : 1 - ikisi [altın, bronze gibi] parlayan; 2 - ikisi alışık olarak akınıp giden [belirli dönemlerde akıntılı, alüvyonlu koyak]. Gezegenlerin, alışık yolda gitmesi için bk. Mücrim*

14/34. Üstelik O, Kendisinden ne istediyseniz tümünü size verdi. Üstelik, Allah'ın (verdiği) gönenç kaynak(lar)ını[1] sayacak olsanız onu sayamazsınız. Evet, (yapılan iyiliğe karşı) insan, kesinlikle karartıcıdır[2], karaçalıcıdır[3].

[TEKTANRICILIĞIN KURUCUSU İBRAHİM]

14/35. Hani İbrahim, "İdim! Bu kenti güvenli kıl, üstelik beni, ayrıca oğullarımı putlara tapmamızdan uzak tut" demişti,
14/36. "İdim! Kuşkusuz, o (put)lar insanların çoğunu saptırdı. Artık kim beni izlerse artık doğrusu o, bendendir, üstelik kim bana başkaldırırsa, doğrusu Sen artık (kendisi için) yarlıgayansın, esirgeyensin."
14/37. İdimiz! Evet ben, soyumdan (gelenleri), Senin Kutsal Ev'inin[4] yanında, (putlarla) ekili olmayan[5] bir koyağa yerleştirdim. İdimiz! (Antlaşma'na) bağlığı[6] sürdürsünler diye[7] Sen artık (o)[8] insanlarda yürekleri[9], o (put)lara karşı kaygan[10] yap[11]. Üstelik Sen onları, iyilikbilir olsunlar diye, yemişlerle azıklandır."
14/38. "İdimiz! Doğrusu Sen, neyi gizlediğimizi, ayrıca neyi açığa vurduğumuzu bilirsin. Üstelik yerde, ayrıca gökte hiçbir konu Allah'tan gizli kalmaz."
14/39. "Övgü, yaşlılıkta bana İsmail'i, ayrıca İshak'ı armağan eden Allah'a olsun! Evet! Benim İdim, çağırıyı işitendir."
14/40. "İdim! Beni, (Antlaşma'ya olan) Bağlılık'ı[12] sürdüren biri yap, soyumdan (gelenleri) (de böyle yap). İdimiz! Artık çağırımı onayla![13]
14/41. "İdimiz! Sayışma'nın dikileceği Gün[14], beni, ayrıca ana babamı, ayrıca inanıkları yarlıga."

[KARARTICILAR, SAYIŞMA GÜNÜ'NDE]

14/42. Ayrıca sen, (gerçeği) karartanların ne yaptığından Allah'ın aymaz olduğunu sanma. O, ancak onları, bakışların (korkudan) donup kalacağı[15] bir Gün'e erteler.
14/43. (O gün) orada başları kalkmış, gözleri kırpmadan[16], üstelik yürekleri bomboş[17], (korkudan) dik dik bakacaklar.[18]
14/44. Ayrıca sen insanları, kendilerine ezincin geleceği, böylece (Songün'ü) karartan kimselerin, "İdimiz! Senin çağrına yanıt verelim, ayrıca Elçileri izleyelim diye bizi kısa bir süre ertele" diyecekleri Gün ile uyar. (Onlara), "Siz önceden, sizin için hiçbir bitiş[19] yoktur diye ant içegelmiyor muydunuz?" (denilecek).

---

[1] Nimet*
[2] **ẓalūmun** : karartandır, karanlık getirendir.
[3] **kaffārun**. (Yapılan iyiliğe) karaçalandır; (o iyilik) Allah'tan gelmedi diyendir; "kafirdir".
[4] **baytika l-muḥarami** : senin kutsal kılınmış evin. "ağırlıg ev" (ağırlık : saygın, değerli) TİEM 191r/6=014/037. (*Melek Özyetgin*). (Yemen) **mḥrm** : tapınak.
[5] **ġayri ḏī zarʿin**. Ekini, ürünü olmayan. Tarıma elverişsiz diye anlaşılır. Oysa bir önceki Bildiri'ye, ayrıca bir sonraki tümceye bakılırsa dikili [taş] (put) / aracı, ortak (tanrı) / yanlış, yalancı gerçek olmayan (tanrı) olmayan (yer) anlamına gelmelidir. Yakın sesli [**ḍrr**] için bk. Sıkıntı*. "Yalan" için bk. **l-zūr**, yakın sesli **[zwr]** (22/30).
[6] **l-ṣalat**. Antlaşmaya, Allah'ın kendilerinden aldığı söze bağlılık. Bu sözleşmeye göre ancak Allah'a tapmak.
[7] dç : "Namazı dosdoğru kılmaları için" (*Diyanet*).
[8] soyumdan (gelenleri) (bir önceki tümce)
[9] gönüllerini, isteklerini, duygularını
[10] **tahwī** : Böylece onların puta tapma isteği onların yüreklerinde tutunmasın, kaysın gitsin. Krş. **tahwī** : sürülüp atılmış, sürüklenmiş, (uçuruma) atmış, uçurmuş (22/31). Yürek konusunda 43. Bildiri'de, "bomboş" diye çevirilen köktaş **hawāon** kullanılır; her türlü duygudan uzak diye anlaşılır. Bu kök Kuran'da olumsuz bir anlam taşır ve boş, geçersiz, anlamsız istek, tutku, eğilim, (canı) çekmek [boş yere isteklenmek], kayarak düşmek anlamı ile geçer. Ayrıca bk. **ahwā** (53/53) ve orada verilen açıklamalar.
[11] Kuran'ın çarpıtılan sayısız Bildiriler'indendir.
[12] **l-ṣalat**
[13] **wataqabbal** : (onu, olumlu) karşıla. (Onu) itme, geri çevirme.
[14] Edimlerin sayımının, oranlamasının, ölçülmesinin gelip çatacağı, dikileceği gün.
[15] donmak, büyülenmiş gibi olmak, (açık gözleri kapamadan) bakakalmak (21/97)
[16] **ṭarfuhum**. 27/40.
[17] her türlü duygudan uzak. Krş. **tahwī** (37. Bildiri)
[18] **muh'ṭiʿīna**. Suç işlemiş, "süt dökmüş kedi" gibi (?). Kendisine saldırıldığı için korkak gözlerle bakmak (?). Anlam için bk. 70/36.
[19] **zawālin**. (Osm) zeval : 1. Yok olma, yok edilme. 2. Suç, kabahat, sorumluluk. 3. Bozulma (*TDK*). (Yemen) [**zwl**] : bütünlenmek, bitmek, sona ermek. Anlam bakımından krş. **bil-ḥaqq** (bitişli). Gerçek İle*

14/45. Üstelik siz, (kendi) kendilerini (pislik ile)[1] karartanların[2] konutlarında oturdunuz. Onlara nasıl yaptığımız size belli olmuştu, ayrıca size örnekler sunmuştuk.
14/46. Ayrıca doğrusu onlar, düzeneklerini düzenlemişlerdi. Üstelik onların düzeneği dağları çökertse[3] bile, onların düzeneği Allah'ta idi.[4]
14/47. Artık sen Allah'ın, Elçilerine verdiği sözü değiştireceğini sanma. Evet, Allah, saymandır[5], öç tutandır[6].
14/48. Yer'in başka bir yerle değiştirildiği, ayrıca gökler(inde başka göklerle değiştirildiği), ayrıca (insanların), öz çıkarıcı olan[7] tek Allah'ın önüne sergilenecekleri[8] Gün, (Allah'ın toplam çıkaracağı Gün olacak).
14/49. Üstelik sen (o Gün), kendi yollarını izleyenleri, birbirlerine kösteklerle bağlanmış olarak göreceksin,
14/50. Gömlekleri[9] katrandan[10] olacak, üstelik yüzlerini ateş bürüyecek.
14/51. (Bütün bunlar), Allah her cana ne kazandıysa[11], karşılığını versin diyedir. Evet! Allah, toplam çıkarmada ivecendir.
14/52. Bu (size anlatılanlar), insanların uyarılması, ayrıca O'nun tek bir Tanrı olduğunu bilmesi, ayrıca anlayışı olanların öğütlenmesi için (yapılan) bir aktarmadır.

12 - YUSUF DİZİSİ (Yusuf Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ARAP TOPLUMUNA ARAPÇA DOĞRU BİR BİTİK İNDİRİLMESİ]

12/1. Elif, Lam, Ra[12]. Bunlar, apaçık[13] Bitik'in Bildiriler'idir.
12/2. Evet Biz, algılarsınız diye onu Arapça bir Okuma olarak indirdik.
12/3. Bu Kuran'dan sana ne bildirdiysek onunla sana, (aktarılan) öykülerin en korunmuş[14] olanını aktarıyoruz[15], üstelik sen önceden (bu konularda) kesinlikle aymaz olanlardandın.

[YUSUF'UN DÜŞÜ]

12/4. Hani Yusuf babasına, "Ey baba! "Doğrusu ben (düşümde) on bir yıldız, ayrıca güneşi, üstelik ay'ı[16] gördüm. Onları, benim için[17] yere kapanırken gördüm[18]" demişti.
12/5. (Babası Yakup), "Ey oğlum! Düşünü kardeşlerine aktarma. (Yoksa) böylece sana karşı bir düzenek düzenlerler; doğrusu Şeytan[19], insana apaçık bir düşmandır" demişti.[1]

---

[1] 1 - putatapıcılık (İdris'in Bitiği); 2 - İşledikleri suçlardan ötürü gökten düşen) pislik (yanardağ patlaması). Pislik*
[2] dç : "Kendilerine zulmedenler" (*Diyanet*)
[3] **litazūla** : Bataklık gibi bir yerde birikmiş suları akıtma; çökertme. (Yemen) [**zll**], **zlt** : akaçlama yeri (suların süzüldüğü, akıtıldığı yer. Krş. **tazūlā**, **zālatā** (35/41). 44. Bildiri'deki **zawālin** (bitme, yok olma) ile yakın anlamlı olsa bile köktaş olmamalıdır. (Yemen) **zwl** : bitme, sona erme.
[4] Bu düzeni Allah biliyordu.
[5] 1 - komut veren, komutan; 2 - öğüt veren; 3 - (koyduğu Yasa'yı, Saat'in gelişini) uygulatan, yürüten, sorumlu; 4 - (yapılan eylemlerin, işlenen suçların) saymanı. Aziz*
[6] **ḏū intiqāmin** : "intikam sahibi". Öç Almak*. İşlenen suça eş değerli karşılık veren (51. Bildiri).
[7] **l-qahār**. 1 - Özü, canı (bedenden) çıkaran; 2 - (dirilenleri gömütlerinden) çıkaran; 3 - suçları yakarak (ısıtarak) çıkaran. Bk. **taqhar** (93/9)
[8] **wabarazū**. 1 - Allah'ın önüne yayılacaklar; 2 - Allah'la buluşacaklar (karşılaşıp bir araya gelecekler); 3 - Allah'a yönlendirilecekler (21. Bildiri). Berzah*
[9] gömlek, üniforma (16/81)
[10] 1 - katran; 2 - [**qtr**] : tütsü yapmak, dumanlamak →kara duman
[11] biriktirdiği edimlerin. Allah, sayman (Aziz*) (47. Bildiri) olduğu için işlenen suçların toplamını biliyordu.
[12] Giriş Simgeleri*
[13] Sami dillerinde [**byn**] : ayırma, açığa çıkarma, açıkta olan bir yere koyma, bilme, tanıma.
[14] (Yanlış olarak anlatılan öyküye göre) 1 - benimsenecek olanı; 2 - "korunmuş" (dolayısı ile doğru) olanı. Güzel*
[15] [**qṣṣ**] : (bir olayı, öyküyü, bilgiyi eksiltmeden, kısaltmadan) olduğu gibi "aktarma"; bilinen ile anlatılan "eşdeğerli", "bütün" olma. Ödeşme*
[16] on bir kardeş + ana + baba
[17] benim önümde; beni yüceltmek için.
[18] birisi için yere kapanma : birisinim koyduğu yasayı uygulama; kendisine saygı gösterme (99-100. Bildiriler).
[19] bu bağlamda "Şeytan", kötü düşünceler, "kıskançlık" anlamındadır.

12/6. "Üstelik şöyle (olacak)![2] İdin, seni seçecek, üstelik sana (düşte görülen) olayların[3] yorumlamasını öğretecek[4], üstelik O'nun önceden ataların İbrahim'e ayrıca İshak'a (bağışladığı) gönencini bütünlediği gibi, sana, ayrıca Yakup'un yakınlarına da bütünleyecek[5]. Evet! Senin İdin, bilendir, bilgedir."

[YUSUF'UN KARDEŞLERİNİN KISKANÇLIĞI]

12/7. Doğrusu Yusuf ile kardeşlerin(in öyküsün)de, soranlar[6] için (yanıt olacak) belirtiler[7] vardır.
12/8. Hani (kardeşleri), "Biz, (ocak olarak) dayanışık bir birlik[8] iken[9], kesinlikle Yusuf[10] ile kardeşi[11] babamızın yanında daha çok sevgililer. Evet, babamız apaçık bir sapıklık içinde" demişlerdi.
12/9. Babanızın (ışıldayan) yüzü[12] ancak size kalsın diye Yusuf'u öldürün ya da onu (uzak) bir toprağa atın[13]! Üstelik bu (eylem)den sonra, (üvey kardeşten) arınmış[14] kimseler olacaksınız.
12/10. Onlardan bir sözcü, "Yusuf'u öldürmeyin. Üstelik, (bir eylem) eyleyecekseniz[15], yürüklerden[16] biri onu (bulup) ele geçirsin[17] diye onu Kuyu'nun[18] dibine[19] atın" dedi.
12/11. (Onlar), "Ey babamız! Yusuf konusunda neden sen bize güvenmiyorsun? Üstelik doğrusu biz onun için kesinlikle (güvenilir) öğütçüleriz[20]" dediler,
12/12. "Yarın, eğlenip[21] oynasın diye onu bizimle birlikte gönder. Üstelik, doğrusu biz onu kesinlikle gözetiriz."
12/13. (Yakup), "Doğrusu onu götürmeniz beni gerçekten üzüyor, üstelik, siz (bir ara) kendisinden aymaz iken, kurdun onu yemesinden korkarım" dedi.
12/14. Onlar (babalarına), "Doğrusu biz dayanışık bir birlik[22] iken kurt onu yerse, doğrusu (ocak olarak) biz kesinlikle yıkıma uğrayanlardan[23] oluruz" dediler.
12/15. Böylece onu, kuyunun dibine bırakmak için (görüş açısında) birleşerek[24] onu götürdüklerinde, üstelik Biz ona, "Sen onların bu eylemini kendilerine, (bir gün) kendileri (bunu) beklemezken[25] kesinlikle bildireceksin", diye bildirmiştik.
12/16. Üstelik onlar, akşam üstü ağlayarak babalarına geldiler.
12/17. "Ey babamız! Evet biz, (önden) koşuşturarak[26] gitmiştik, ayrıca biz, yarağımızın[1] yanında Yusuf'u bırakmıştık, böylece kurt onu yemiş. Doğruculardan olsak bile üstelik sen bize inanmayacaksın" dediler.

---

[1] Yaratılış 37/9-10
[2] **wa-ka-ḏālika**. Amin*
[3] **l-aḥādīṯi** : anlatılar, öyküler, ortaya çıkan olaylar, hadis(e)ler.
[4] Vasıf*
[5] Böylece bu Elçiler, **ulī l-aydī** olmuşlardı (38/45).
[6] Sorup öğrenmek isteyenler. 1 - (Arap) sormak. 2 - (Habeş) **ṣaʿala** : aşağılama, kınama, saygısızlık, sövgü, alay etme.
[7] (Habeş) örnek; (dağlanmış olduğu için) kalıcı iz; (Akat) [tanrıdan gelen] söz / yanıt. Belirti*, Bildiri*, Ayet*
[8] **ʿuṣ'batun** : 1 - güçlü, sıkıntı veren bir topluluk; 2 - araları sıkı olan, üyeleri arasında dayanışma olan topluluk (24/11, 28/76). Bu sözcüğün anlamı 14. Bildiri'de daha açıktır.
[9] o ikisi üvey kardeşimiz olmakla birlikte, sevgi bakımından, babamızın hepimizi bir tutması gerekirken
[10] Vasıf*
[11] Bünyamin (Binyamin*)* : Yakup'un ikinci eşi Rahel'den doğan sonuncu oğlu.
[12] yüzü : bakışı, ilgilenmesi, sevgisi; kendisi. Yüz* (Allah'ın Yüzü)
[13] **iṭ'raḥūhu**. Tekgeçişlidir.
[14] **ṣāliḥīna**. 2 - uzağa atan. Üvey çocuklarına karşı kıskanç olan bir baba için bk. 18/82. Salih*
[15] 1- yapacaksanız. 2 - (sevinip) bayram yapacaksanız. Deyim olarak bk. 15/71, 21/68.
[16] **l-sayārati** : belli bir yeri olmayan, gezici, gezgin diye anlaşılır. Oysa bu sözcük 5/96'da (deniz ürünleri konusunda) gezgin alım satımcılar demektir.
[17] **lām qāf ṭā**. Ayrıca bebek Musa konusunda yer alır (28/8); yerden, ırmaktan, aşağıdan toplamak anlamına gelir.
[18] **l-ğubbi** . "bir kuyu" değil "kuyu" deniliyor, kardeşlerince bilinen bir kuyu gibi. Köken konusunda bk. Gergi*
[19] **ġayābati**. kuyunun görünmeyen karanlık yeri; çukur, çukur yer; havuz, havza.
[20] **nāṣiḥūna** : öğüt veren; içten; arkadaşça (28/12).
[21] **yartaʿ**. 1 - eşlik etme, arkadaş olma; 2 - (Yemen) [**rʿy**], **yrtʿnn** : [davarları] otlatma; **rtʿ**: kayırma, koruma. Tekgeçişlidir. Krş. **rāʿinā** (2/104, 4/46). Sürüye bakma, sürüyü gütme (Yaratılış 37/12,13,16)
[22] anlam için bk. 12/8. Burada, birbine bağlı, üyeleri arasında dayanışma bulunan, birbirinden sorumlu, aile bağları olan bir topluluk anlamındadır. Bu anlam, Elçi'nin korunuk eşi Ayşe konusunda karaçalanlar için de kullanılır (24/11). Oysa birbirleri ile kan bağı olmayan kimseler arasındaki "dayanışma" için bk. Sakınmak*
[23] (aile olarak) eksilmiş, parçalanmış oluruz. Hüsran*
[24] Oysa, Ruben adındaki kardeşi bunu onaylamaz, Yusuf'u kurtamaya çalışır (Yaratılış 37/21,22)
[25] beklemezken. ssç : onlar (bunun) bilincinde olmadan. Bu deyim genelde "kimsenin beklemediği bir an gelen kötü olay" bağlamında kullanılır.
[26] önden gitme; öncü olma; koşuşturma.

12/18. Ayrıca onlar, (Yusuf'un) yalancı kan ile (bulaşmış) gömleğini getirmişlerdi. (Babaları), "Yok! (Doğrusu) canınız, sizi (uygunsuz) bir eylem yapmaya sürükledi. Artık (bana) yarar verecek[2] bir katlanma (gerek)![3] Ayrıca siz (öykünüze), (yalan olarak) ne kattıysanız[4], ona karşı Allah, yardım istenilecek olandır" dedi.

[YUSUF'UN SATILMASI]

12/19. Ayrıca (oraya) bir yürük sürüsü gelmişti. Böylece sucularını (kuyuya) gönderdiler, böylece (o sucu), kovasını (kuyuya) saldı. "Muştu! İşte bir oğlan" dedi. Üstelik, onu ödemelik olarak[5] sakladılar[6]. Üstelik Allah, onların ne yaptığını biliyordu.
12/20. Ayrıca onlar, onu düşük bir değerle - birkaç dirheme[7] - sattılar. Üstelik onlar, onun (satışı) konusunda (değeri) küçük düşüren kimselerden olmuşlardı[8].
12/21. Üstelik onu satın alan Mısır'dan birisi[9], karısına[10], "Onu, (kendisinin) kalacağı yerde[11] ağırla. Bakarsın bize yarar verir ya da onu, çocuk olarak ediniriz" dedi. Ayrıca ona, (düşte görülen) olayların[12] yorumlamasını öğretelim diye Biz böylece Yusuf'a (o) topraklarda olanaklar sağladık. Üstelik Allah, eyleminde[13] üstün gelendir, ancak insanların çoğu (bunu) bilmez.
12/22. Ayrıca Biz, olgunluk çağına erişince ona bilgelik, ayrıca biliş[14] (yeteneklerini) verdik. Üstelik Biz, korunanlara[15] işte böyle karşılık veririz.

[YUSUF'UN KIŞKIRTILMASI - ZÜLEYHA'NIN KARAÇALIŞI]

12/23. Üstelik kendisinin evinde bulunduğu kadın onu baştan çıkarmak[16] istedi. Ayrıca kapıları sımsıkı kapadı, üstelik "Haydi[17], sıra senin!" dedi. Yusuf, "Allah korusun![18] Doğrusu (kocan), kaldığım yeri koruyan[19] beyimdir. Doğrusu, (yapılan iyiliği) karartanlar, başaramaz" dedi.
12/24. Üstelik, doğrusu (Züleyha), ona kapılmıştı[20], ayrıca (Yusuf) İdisinden (gelen) bir aydınlık[21] görmeseydi o (da) o (kadın)a kapılacaktı. Üstelik Biz, kötülüğü ayrıca kaçamak eylemi ondan döndürelim diye böyle (yapmıştık). Evet! O, Bizim ayıklanmış[22] kullarımızdandı.

---

[1] yaraklar (65. Bildiri); yararlı olarak yanınmızda ne varsa; pılı pırtı. (Akat) küçük, değersiz (nesne). Krş. 24/29.
[2] yararlı, yarar veren; eşlik edici. Cemil*
[3] bu son iki tümce 83. Bildiri'de de yer alır.
[4] katmak, eklemek (77. Bildiri). Vasıf*
[5] **biḍāʿatan** : alışverişe yarayan, değiş tokuşta kullanılan taşınır nesneler. **biḍāʿat** ile türevleri, Ancak bu Bölüm'ünde beş kez yer alır (19, 62, 65 (iki kez), 88).
[6] 2 - tutukladılar; 3 - tasarladılar.
[7] Dirhem. Bizans para birimi. Dirhem, Elçi Mehmet döneminde, Orta Doğu'da uluslararası ortak bir para idi.
[8] **l-zāhidīna**. Tekgeçişlidir. [**zhd**] : (değeri, kendisini) kısıtlamak. krş. (Osm) zahid, züht : kendini, kendi değerini küçük düşüren kimse, kendini kısıtlayan.
[9] Al-Aziz (30. Bildiri)
[10] Züleyha (**Zulayḫā**)
[11] **maṯwāhu** : onun (evimizde) kaldığı yer (12/23); "onun odası".
[12] **l-ʾaḥādīṯ**
[13] buyruğunda : (yerine getirmek istediği) eyleminde. Bu, Allah'ın amacı, tasarısı idi.
[14] **ḥuk'man waʿil'man**
[15] **l-muḥsinīna** : Korunuk* ile köktaştır. Yusuf'un hangi konuda kendisini koruduğu, ilerideki Bildirler'de açıklanacaktır. Özellikle bk. **is'taʿṣama** (o. tutundu; bağlı kaldı, korundu) (32. Bildiri), ayrıca **muḥsinīn** (36. Bildiri) "yalancılıktan" korunanlar.
[16] **warāwadathu**. (Cinsel ilişkide bulunmak için) kandırmak istedi, kendisini isteklendirmeye çalıştı. Krş. babasını kandırma, isteklendirme (61. Bildiri).
[17] **hayta** : Haydi! İsteklendirmek için kullanılan bu deyim Arapçadan Habeş diline de bu anlam ile geçmiştir. **hayta laka** ise "haydi, sıra sende!" anlamına gelmelidir.
[18] **maʿāḏa l-lahi**. Köken : "... sığınırım!", ... korusun!". Ayrıca 79. Bildiri'de yer alır. (Osm) ma'azallah.
[19] **aḥsana** : koruyan. Güzel*
[20] **hammat**. Çok istemek, amaçlamak, gerçekleştirmek için düzen kurmak, kafasına takmak. (Habeş) kıskanmak, isteklenmek. Krş. 40/5. "Elçi'lerini yakalamayı amaçlamışlardı; yakalamayı çok istiyorlardı."
[21] **bur'hāna** : ışık, aydınlık. Burhan*. Bu ışık, görüntü, Yakup'tur (Talmud, *Al-Jalalayn*). (Yemen) **brḥ** : özgürce akan akıntı.
[22] (kötülükleri) süzülmüş. Halis*

12/25. Ayrıca ikisi de kapıya koşuşturdu, ayrıca (kadın, Yusuf'un) gömleğini arkasından yırttı, üstelik kapının yanında, (kadının) beyi[1] ile karşılaştılar. (Züleyha, kocasına), "Ailene kötülük isteyen birinin karşılığı tutukevine gönderilmekten ya da acıklı bir ezinçten başka ne olmalı?" dedi.
12/26. (Yusuf), "Beni baştan çıkarmak isteyen o idi" dedi. Ayrıca (Züleyha'nın) ailesinden bir yardımcı[2], "Onun gömleği önden yırtılmışsa artık o (kadın) doğru söylemiştir, üstelik o (erkek) yalancılardandır" diye (önererek) yardımcı oldu[3].
12/27. "Üstelik gömleği arkadan yırtılmışsa artık o (kadın) yalan söylemiştir, ayrıca o (erkek) doğruculardandır."
12/28. Böylece (kocası, Yusuf'un) gömleğinin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, (karısına) "Doğrusu bu (yalan), sizin[4] düzeneğinizden (ileri gelir)! Doğrusu sizin (bu) düzeneğiniz, topluca[5] (yapılmış bir eylem)dir!" dedi.
12/29. "Yusuf! Sen (düşüncelerini) bundan çevir[6]. Üstelik sen (kadın)! Senin (doğruculuktan) kaçışından[7] ötürü yarlıganma dile. Evet, sen, yanılanlardansın" dedi.
12/30. Ayrıca kentteki kadınlar, "Komutan'ın[8] karısı, isteklisini[9] baştan çıkarmak istiyormuş! Doğrusu, o (delikanlı)nın bir araya gelme[10] (isteği), o (kadın)ı coşturmuş[11]. Evet, biz o (kadın)ı kesinlikle apaçık bir şaşkınlık içinde buluyoruz" dediler.
12/31. Böylece (Züleyha), kadınların dedikodularını[12] işitince onlara (kendilerini çağıracak birisini) gönderdi, ayrıca (çağırılanlar gelince) onlar için tatlı (bir yemek)[13] bulundurdu, ayrıca onların tümüne birer bıçak verdi. Üstelik (sonunda) (Yusuf'a) "Karşılarına çık!" dedi. Böylece kadınlar onu görünce (onun güzelliğini gözlerinde) büyüttüler, üstelik (şaşkınlıktan) ellerini kestiler, ayrıca, "Allah (adına) susun![14] Bu bir insan değil, bu ancak (yeryüzünde) ağırlanmış bir Melek (olmalı)dır!" dediler.

---

[1] **sayyidahā** : bey, bay (3/39)
[2] **šāhidun** : tanık; orada olan, olayları gören(!). Oysa Züleyha ile Yusuf olayında kapılar kapalı olduğu için hiç kimse bu olaya tanık olamazdı. Olayın aydınlanması, sorunların çözülmesi için öneri sunan, "yardımcı" olmaya çalışan kimse. Tanık*
[3] **šahida** : tanıklık etti. (Öneri, çözüm) sundu; (sorun'un çözümü için) yardım etti; yol açtı. Tanık*
[4] siz kadınların
[5] toplu, toptan, genel. Krş. "sizin düzeneğiniz". Toplu (dedikodu) (sonraki Bildiriler); 2 - süreduran. Azim*
[6] Olanları unut
[7] [ḏnb]*
[8] **al-ʿazīz** (**Qitfīr al-'azīz**) : komut, öğüt veren. Komutan. Aziz*. Al-Aziz, Yaratılış 39/1'de Potifar (potiphar) olarak geçer. Firavun'un koruma birliğinde yüksek aşamalı bir görevli; teğmen, subay anlamına gelir. (Akat) **izuzzum** (**uzuzzum**)'a dayandırılırsa, (kralın, tanrının önünde) dikilen, orada olan, tanık olan, sürekli ayakta tutan (işlerin yürümesini sağlayan), orada olmasını sağlayan görevli kimse anlamına da gelebilir. Bu da vezir, başbakan demektir. **ʿazīzun** (Yasa'yı yürüten, uygulanmasını sağlayan Bitik) niteliği, Kuran için uygulanır (41/41).
[9] **fatāhā** : 1 - onun isteklisi; kendisine karşı (cinsel) istekli olan kimse; 2 - (kadınıın evinde) yetiştirilmek, eğitilmek, olgunlaşmak isteyen kimse. Kız köle*
[10] **ḥbb** : 1 - (Arap) : sevgi; 2 - (Yemen) toplanmış ürün; tahılın toplanması. Yemen'de "muhabbet etme", yandaşların bir araya gelmesi, toplanması anlamındadır.
[11] **šaġafahā** : (erkek), (kadını) çok etkilendirdi, coşturdu, "abayı yaktırdı" diye anlaşılır. (Akat) **saḫapu** : örtmek, alt etmek, boğmak; kamaştırmak; altüst etmek, devirmek; sara [krş (Arap) **ṣarʿa** (yere düşüp debelenme, sara hastalığı)]. (Arap) **šaġāfa** : yüreğin dışını örten zar (örtenek). Tekgeçişlidir.
[12] **bimakrihinna**. 1 - bir olayı yorumlarken onu, kendi ağzının tadına göre ayarlama; 2 - (tadı güzel olsun diye) olaylara tuz, sirke, acılık koyma. Düzenek*
[13] **muttaka** : Koltuk. "Sofra; yemek yenilen yer" diye anlaşılır. (Habeş) **mataqa** : tatlı olmak; **mətqat** : tatlılık; **məṭuq** : tatlı [şekerli]; (Arap) **maṭqa** : tatlılık. (Akat) **matāqu** : tatlı olmak, tatlı kılmak; **mutāqu** : (yemek olarak) tatlı (şekerleme); **mutku** (I), **mutkû** : tatlı ekmek [pasta, tatlı çörek?]. Suyuti'ye göre **muttaka**, Habeş dilinde portakal demektir (*W.Y. Bell, "Mutawakkili"*). Geleneksel olarak dün olduğu gibi bugün de Araplar (Orta Doğulular), sıvı yemekleri kaşıkla, ötekilerini elle yerler. Kendilerine birer bıçak verildiyse bu, kendilerine soyulması, kesilmesi, paylaşılması gereken bir yiyecek sunulduğunu gösterir.
[14] **ḥāša lillahi** : 1 - (Arap, Akat) (Kötülük, şeytan, köpek, domuz) Allah'ça kovulsun, uzaklaştırılsın (taşlansın). Kötü ya da yanlış düşünceleri, Cinleri kaçırtmak, uzaklaştırmak, amacı ile Allah'ın yardımını dilemek için kullanılır. (Osm) haşa!; 2 - (Akat) Allah korusun (örtsün, gizlesin). 3 - Habeş (**ḥāssa**) ile İbr. dillerinde "Tanrı yasaklasın, uzak tutsun!". 4 - Allah için (adına) susun! Susmak, sinmek anlamı için krş. Maymunlar konusunda kullanılan **ḫāsi** (2/65, 7/166); yakaranlar konusunda **iḫsaū** (23/108); gözler konusunda **ḫāsi-an** (67/4). Bu deyim ayrıca 51. Bildiri'de yer alır. Köken için bk. 23/108.

12/32. (Züleyha), "İşte bu, konusunda (dedikodu edip) beni kınadığınız kimsedir. Ayrıca, doğrusu ben onu baştan çıkarmak istedim ancak o, kendisini korudu[1]. Üstelik kendisine ne buyurduysam, o onu yapmazsa, kesinlikle tutukevine gönderilecek, üstelik o, kesinlikle küçümsenenlerden olacak" dedi.
12/33. (Yusuf), "İdim! Benim için tutukevi, bunların beni (yapmaya) çağırdıkları konudan daha sevimlidir. Ayrıca Sen beni onların düzeneğinden döndürmezsen, onlara eğilir[2], üstelik (kendini) aldatanlardan[3] olurum." dedi.
12/34. Böylece onun İdisi, ona yanıt verdi[4], böylece o (kadın)ların düzeneğini ondan döndürdü. Evet! O, işitendir, bilendir.

[YUSUF, TUTUKEVİNDE]

12/35. Sonra (bu konudaki önceki) örnekler[5] göz önünde tutulduktan sonra[6], onu bir süre için kesinlikle tutukevine gönderilmesi onlara belli oldu.
12/36. Ayrıca onunla birlikte tutukevine, (yorum sormaya) istekli[7] iki kişi girmişti. Onlardan (şarap sunucusu olan) biri[8], "Evet ben, (düşümde) (üzüm) sıktığımı gördüm" dedi. Ayrıca (fırıncı olan) ötekisi[9], "Evet ben, başımın üstünde, kuşların yemekte olduğu ekmeği taşıdığımı gördüm" dedi. "Bize bunun yorumundan salık ver. Evet! Biz senin, (yalancılıktan) korunanlardan[10] (biri) olduğunu görüyoruz" dedi.
12/37. (Yusuf), "Azıklandırılacağınız yemeğin size gelmesinden[11] önce ben size onun yorumu konusunda kesinlikle salık vermiş olacağım. Bu, İdimin bana öğrettiği konulardandır[12]. Doğrusu ben, Allah'a inanmayan bir toplumun (inanç) ilkesini[13] bıraktım, ayrıca onlar, (evet) onlar Öte (yaşam) konusunda karaçalıcı idiler." dedi.
12/38. "Üstelik ben, atalarım İbrahim'in, ayrıca İshak'ın, ayrıca Yakup'un (inanç) ilkesini izledim. Üstelik Allah'a herhangi bir nesneyi ortak koşmamız bize yakışmaz. Bu (ilke)[14], Allah'ın bize, ayrıca insanlara olan kayrasıdır[15]. Üstelik insanların çoğu (bunu) anımsamaz[16]."
12/39. "Ey tutukevi yoldaşlarım! Birbirine karşıt[17] İdiler mi seçkindir, yoksa suç çıkarıcı[18], tek Allah mı?"
12/40. "O'nun dışında, ancak sizin, ayrıca atalarınızın taktığı adlara tapıyorsunuz, üstelik Allah (o tanrılara) bu konuda hiçbir yetke[19] indirmedi. (Bu konuda) yargı (verme yetkisi) ancak Allah'ındır. O, Kendisi'nden başkasına tapmamanızı buyurdu. İşte, Süreduran[20] Yasa[21] budur, ancak insanların çoğu (bunu) bilmez."
12/41. "Ey tutukevi yoldaşlarım! İkinizden birine gelince o, efendisine şarap sunacak, ötekisine gelince o, çarmıha gerilecek[22], böylece kuşlar onun başından yiyecek. Konusunda açıklama istediğiniz düş[23] (kesinlikle) (böyle) sonuçlanacak."

---

[1] **fa-is'taʿṣama**. Korunma, sıkıca tutunma, bağlı kalma. Yusuf, **muḥsinīn** olan (korunan) kimselerdendi (22 ile 36. Bildiri).
[2] **aṣbu** : [**ṣbw**] : Eğilme, eğilimde bulunma, isteklenme, altüst etme, dönme (*Lane*). İnanç değiştirmek. krş. **sabʿan** : (Kuran'ın) kandırıcı, inandırıcı, [inanca] döndürücü (Bildirileri) (15/87).
[3] **l-ğāhilīna**. 1 - aldatatıcı olanlar; 2 - (Cehennem'de) yanacak olanlardan. Bilgisiz*
[4] **is'tağāba** : yanıt, karşılık verdi. Onun çağırısını onayladı, gerçekleştirdi.
[5] **l-āyāt** (çoğul). (Arami) kanıt, belge. (Habeş) benzer (durumlar). Belirti*, Bildiri*
[6] 1 - gördükten sonra; 2 - yorumladıktan sonra. Görmek*
[7] **fatayān**. Kız köle*
[8] Firavun'un sakisi, içki sunucusu (Yaratılış 40/9)
[9] fırıncı (Yaratılış 40/16)
[10] **l-muḥsinīna** : korunanlar (22. Bildiri)
[11] getirilmesinden
[12] Vasıf*
[13] **millata**
[14] bu tektanrıcılık ilkesi
[15] Siz ancak Bana taparsanız, Ben de size gönenç vereceğim (krş. Namaz*), suçlarınızı çıkaracağım (sonraki Bildiri).
[16] Krş. Bir sonraki Bildiri'nin son tümcesi. 2 - insanların çoğu iyilikbilmezdir. Şükür*
[17] **mutafarriqūna**. Fırka*. "Ayrı ayrı kapılardan girin" (12/67).
[18] bk. **taqhar** (93/9). Suçları çıkarıp bağışlamak Allah'a düşer; aracı olarak kullanmak istediğiniz tanrılara değil!
[19] Tanrı adına konuşabilme, aracılık yapabilme yetkisi. Sultan*
[20] **l-qayimu** : değişmeyen (çakılmış), kalıcı, süren (Yasa, İlke). Azim* ile eş anlamlıdır.
[21] **dīn** : kural, yasa. İbrahim'in İlkesi (tektanrıcılık kuralları). **l-dīnu l-qayim**, "Değişmeyen Yasa" deyimi Kutsal Aylar (9/36) konusunda geçer.
[22] **fayuṣ'labu** : o çarmıha gerilecek. "Firavun, seni ağaca asacak." Yaratılış (40/19).
[23] **l-amru** : 1 - iş, buruk, eylem, konu. 2 - düş. 3 - yorum. (Akat) **amāru** (I) : bakmak, görmek; düş görmek; (bitikten) okumak; görünmek. (Habeş) ʾ**ammara** : göstermek, bildirmek, belirtmek. Emir*

12/42. Üstelik (Yusuf), (o) ikisi (arasında), kurtulacağını sanmış olduğu kimseye, "Efendinin yanında, beni an" demişti. Ancak Şeytan ona, efendisine (Yusuf'u) anımsatmayı unutturdu. Böylece (Yusuf), birkaç yıl tutukevinde kaldı.

[FİRAVUN'UN DÜŞLERİNİ, YUSUF'UN YORUMLAMASI]

12/43. Üstelik (saraydaki) Yönetici[1], "Evet ben (düşümde), yedi semiz ineği, yedi cılız ineğin yediğini[2], ayrıca yedi yeşil başak, ayrıca ötekileri kuru olan (başaklar) gördüm[3]. Ey danışmanlar! Siz düş yorumlayabiliyorsanız, düşüm konusunda bana açıklama getirin" dedi.
12/44. (Danışmanlar), "Bu karmakarışık bir düş[4], üstelik biz, düşlerin yorumlamasını bilenler değiliz" dediler.
12/45. Ayrıca (tutukevindeki o) iki kişiden kurtulmuş olanı, bir süre sonra (Yusuf'u) anımsadı, üstelik "Ben size onun yorumunu bildireceğim, siz artık beni (bir) gönderin" dedi.
12/46. O, (tutukevine varıp), "Yusuf! Ey doğrucu! İnsanlara[5] (bir yorum ile) dönmem, böylece onların (bu yorumu) bilmesi için yedi cılız (inek)in yediği yedi semiz inek konusunda, ayrıca yedi yeşil başak ile ötekileri kuru olan (başaklar) (konusunda) bize açıklık getir" dedi.
12/47. (Yusuf), "Yedi yıl boyunca alışılageldiği gibi (ekin) ekeceksiniz, böylece ne biçtiyseniz onun azca yediğinizin dışında (kalanını) başağında bırakın" dedi.
12/48. "Sonra ardından - ne sakladıysanız onun azı dışında - bu (kıtlık yılları) için önceden ne biriktirdiyseniz onu yiyecek[6] (olan) katı[7] yedi (yıllık bir dönem) gelecek."
12/49. "Sonra ardından, insanlara içinde bol yağmur yağdırılacak[8] bir yıl gelecek, üstelik o (yıl) içinde (üzüm) sıkacaklar[9]."

[YUSUF'UN TUTUKEVİNDEN ÇIKIŞI]

12/50. Ayrıca Yönetici, "Onu bana getirin" dedi. Bunun üzerine, elçi[10] kendisine gelince, (Yusuf), "Efendine dön, böylece ona, ellerini kesen kadınların durumu nedir diye sor. Doğrusu benim İdim[11] onların düzeneğini bilir" dedi.
12/51. Ayrıca (Yönetici), "Yusuf'un kendisini baştan çıkarmak istediğinizde sizin (kandırma) amacınız[12] neydi?" dedi. Kadınlar, "Allah (bizi) korusun![13] Onun konusunda bir kötülük bilmiyoruz" dediler. Komutan'in karısı, "Şimdi gerçek açığa çıktı[14]. Onu baştan çıkarmak isteyen bendim. Üstelik, doğrusu o, kesinlikle doğruculardandır" dedi.
12/52. (Yusuf), "Bu[15], (Komutan'ın) yokluğunda[16] kendisini aldatmadığımı, ayrıca doğrusu, aldatıcıların düzeneğini Allah'ın gütmediğini[17] (Komutan) bilsin diyedir." (dedi).
12/53. "Üstelik ben, canımı aklamıyorum. Evet can - İdimin esirgemesi dışında[18] - kesinlikle kötülüğü öğütler[1]. Evet! İdim yarlıgayandır, esirgeyendir."

---

[1] Al-Malik. Yönetici; işleri, yasayı yürütücü. Firavun (Yaratılış 41. Bölüm). Melik*
[2] "Irmaktan güzel ve semiz yedi inek çıktı. Sazlar arasında otlamaya başladılar. Sonra yedi çirkin ve cılız inek çıktı. Irmağın kıyısında öbür ineklerin yanında durdular. Çirkin ve cılız inekler güzel ve semiz yedi ineği yiyince, firavun uyandı." (Yaratılış 41/2-4).
[3] "Yine uykuya daldı, bu kez başka bir düş gördü: Bir sapta yedi güzel ve dolgun başak bitti. Sonra, cılız ve doğu rüzgarıyla kavrulmuş yedi başak daha bitti. Cılız başaklar, yedi güzel ve dolgun başağı yuttular. Firavun uyandı, düş gördüğünü anladı." (Yaratılış 41/5-7).
[4] karmakarışık, anlamsız, düğümlü düş (21/5).
[5] Düş'ün yorumlanmasını bekleyen Firavun ile danışmanları
[6] tüketmenize yol açacak
[7] **šidādun** : sert, güçlü; 2 - imrendirici, canı çektirici, çok işlettirici. 3 - kovucu, sürükleyici, göç ettirici. Şiddet*
[8] **yuġāthu**. (Yemen) [**ġyt**] : (belirli) bir yere bol yağmur yağmak.
[9] Her yer bağlık, bostanlık olacak.
[10] Firavun'un gönderdiği ulak
[11] benim Efendim
[12] Hitap*
[13] 31. Bildiri
[14] **ḥaṣḥaṣa**. Tekgeçişlidir.
[15] bir üst Bildiri'de Züleyha'nın yapmış olduğu açıklama
[16] **bil-ġaybi** : görülmeden, gizlice, orada değilken, görmeden. (Osm) kayıplara karışmışken.
[17] Allah kılavuzluk etmez. Allah, bu düzenin, amaca ermesine olur demez.
[18] Yusuf'u esirgemek için İdisi ona "aydınlık" göstermeseydi, Yusuf da Züleyha'ya kapılacaktı (24. Bildiri)

12/54. Ayrıca Yönetici, "Onu bana gönderin, onu kendime özgü kılacağım" dedi. Üstelik onunla konuşunca, "Evet! Sen bugün yanımızda sağlam[2] (bir yeri olacak olan), güvenilir (birisin)[3]" dedi.[4]
12/55. Ayrıca (Yusuf), "Beni ülke saklantıları[5-6] (sorumlusu) yap: Evet ben, (bu işi) bilen, (gelir kaynaklarını) gözeten (biri)yim." dedi.
12/56. Böylece Biz (o) ülkede Yusuf'a olanaklar sağladık, nerede isterse orada konaklayabiliyordu[7]. Biz esirgememizi istediğimiz kimseye uğratırız, ayrıca korunanların ödülünü yitirtmeyiz.
12/57. Üstelik inanmış, ayrıca sakınmış olanlar için Öte'nin ödülü kesinlikle seçkin olandır.

[YUSUF'UN, KARDEŞLERİ İLE KARŞILAŞMASI]

12/58. Ayrıca Yusuf'un kardeşleri gelip karşısına çıktılar[8]. Üstelik o, onları tanıdı ancak onlar onu tanımadılar.
12/59. Ayrıca (Yusuf) onları, onların (kendilerine gereken) donatımı[9] ile donattırınca[10], "Bana, babanızdan olan kardeşinizi[11] getirin. Ölçüyü bütünlediğimi, üstelik benim, (konuk) ağırlayanların seçkin olanı olduğumu görmüyor musunuz?" dedi.
12/60. "Üstelik onu bana getirmezseniz artık bende sizin için bir ölçek (buğday bile) olmayacak, ayrıca siz bana yaklaşmayacaksınız."
12/61. (Kardeşleri), "Kendisi için babasını kandırmaya[12] çalışacağız. Üstelik, evet biz (bunu) yapacağız" dediler.
12/62. Ayrıca (Yusuf) uşaklarına, "Onların (getirdiği) ödemelik varlıklarını[13], heybelerine[14] koyun; bakarsınız, ailelerine geri döndüklerinde, onu anlarlar; bakarsınız geri gelirler" dedi.
12/63. Böylece babalarına döndüklerinde, "Ey babamız! Ölçek[15] (doldurmamız) bize engellendi. Ölçek (dolduralım) diye sen artık, kardeşimizi[16] bizimle gönder. Üstelik, doğrusu biz kendisini kesinlikle gözeteceğiz" dediler.
12/64. (Yakup), "Size, (bu kardeşiniz) konusunda ancak, onun kardeşi (Yusuf) için önceden size güvendiğim gibi mi güveneyim? Artık Allah, koruyucu olarak seçkin olandır[17], üstelik O, esirgeyenlerin en çok esirgeyenidir" dedi.
12/65. Üstelik, (yolculuk) yaraklarını[18] açınca (götürdükleri) ödemelik varlıklarını kendilerine geri verilmiş olarak buldular. "Ey babamız! (Artık) neyi amaçlayalım? İşte ödemelik olarak (neyimiz varsa) bize geri

---

1 **ammāratun** . Gösterir, baktırır. Emir*
2 **makīnun** : 1 - kurulu, yerleşmiş, sağlam. 2 - kendisine olanak sağlanmış kimse. Krş. (Akat) **makannu** (**magannu**) : armağan, ödül. Mekan*. Tekgeçişlidir.
3 "sağlam (yeri olan) güvenilen (biri)" deyimi için bk. 81/20-21.
4 "Sarayımın yönetimini sana vereceğim. Bütün halkım buyruklarına uyacak. Tahttan başka senden üstünlüğüm olmayacak." (Yaratılış 41/40).
5 gizlengi : birikinti, saklama yeri.
6 **ḫazāini al-arḍi** : "Ülke hazineleri". Ülkenin gelir ve ticaret kaynaklarının saklanması ve denetimi.
7 **yatabawwa-u**. Konaklama; gidip gelebilme; gittikten sonra çıkış yerine dönme.
8 Mısır'da ve Kenan ülkesinde yedi yıl sürecek olan kıtlık başlar. Yusuf, yedi yıl süren bolluk yıllarında biriktirilen buğdayı satmaya başlar (Yaratılış 41/53-56). "Yakup, Mısır'da buğday olduğunu öğrenince buğday alsınlar diye oğullarını oraya gönderir" (Yaratılış 42/1-2).
9 **biğahāzihim** : onların "cihazı" ile, onların donatımı ile
10 **ğahhazahum** : onları "cihazlandırdı", onları donattı.
11 baba bir kardeşiniz. Mısır'a gitmeyip babasının yanında kalan Bünyamin.
12 Kandırmak, inandırmak, isteklendirmek. Züleyha'nın Yusuf'a yapmak istediği gibi!
13 buğdayı satın alabilmek için ne getirdilerse. Tevrat'a göre Yusuf'un kardeşleri alışveriş için para getirirler (Yaratılış 42/25).
14 Ancak bu Bölüm'de üç yerde geçen **raḥl** (62,70,75), yolculuk sırasında kullanılan, eyere takılan torba, "heybe" diye anlaşılır.
15 **l-kaylu**. Ölçek (doldurma) deyimi, bu Bölüm'de "özgürce alışveriş yapma" anlamında olmalıdır : "Kardeşlerinizden birini yanımda bırakın, buğdayı alıp, aç kalan ailelerinize götürün. Küçük kardeşinizi de bana getirin. O zaman casus olmadığınızı, dürüst insanlar olduğunuzu anlar, kardeşinizi size geri veririm. *Ülkede ticaret yapabilirsiniz*." (Yaratılış 42/33-34). 2 - Üzeri süslü, benekli maden para birimi (?). (Yemen) **kyl** : 1 - ölçü; 2 - üzeri süslü, benekli maden düğme, iri başlı çivi. Anlam bakımından krş. Rakim*
16 Bünyamin
17 Okunuşa göre : 1 - Allah, seçkin bir koruyucudur; 2 - Koruyucu olarak Allah, seçkin olandır.
18 **matāʿahum** : yararlıkları; yararlık olarak neleri varsa. Torba (Yaratılış 43/12). (Akat) **ammatu** : bir ölçü birimi. Ölçek. Çizelge*

verilmiş[1]. Üstelik ailemize (yiyecek) sağlar[2], ayrıca kardeşimizi gözetir, ayrıca deve yükünü (bir o denli) artırırız[3]. Bu, kolay bir ölçek (doldurma olacak)![4]" dediler.
12/66. (Yakup), "Onu bana - (kendisinin) sizce aranıp bulunmaması dışında[5] - kesinlikle geri getirmeniz için Allah'a sağlam bir söz verene dek onu sizinle birlikte göndermeyeceğim" dedi. Böylece onlar sağlam bir söz verince (Yakup), "Ne söylediysek Allah, ona bakandır" dedi.

[YUSUF'UN KARDEŞLERİNİN MISIR'A İKİNCİ YOLCULUĞU]

12/67. Ayrıca (babaları), "Oğullarım! (Kente) tek bir kapıdan[6] değil, (inanç konusunda) birbirine karşı duran[7] kapılardan girin[8]. (Yoksa) üstelik sizin için Allah'a karşı hiçbir konuda engel olamam[9]. Yargı, ancak Allah'ındır. Ben O'na güvenirim, üstelik güvenecek olanlar[10], artık O'na güvensinler" dedi.
12/68. Üstelik (o kente), babalarının onlara buyurduğu yerden girmiş olmaları, Allah('ın yargısına) karşı onları korumadı. Bu, ancak Yakup'un canında[11] oluşan bir istek idi. Ayrıca, doğrusu o, Biz kendisine öğrettiğimiz için kesinlikle bilgili biri idi[12]. Üstelik insanların çoğu (bunu) bilmez.
12/69. Ayrıca onlar, Yusuf'un yanına girdiklerinde, (Yusuf) kardeşini[13] yanına aldı, (Kendisine), "Evet ben senin kardeşinim, onların ne yapmış olduğuna[14] sen artık üzülme" dedi.
12/70. Böylece onları, onların donatımı ile donattığında[15], (altın) su kabını[16] kardeşinin heybesine[17] koydu. Sonra bir çığırtkan, "Ey kervan(cılar), kuşkusuz siz hırsızsınız!" diye çağırdı.
12/71. (Kardeşler), onlara dönerek, "Ne arıyorsunuz?"[18] dediler.
12/72. "Yönetici'nin çanağını[19] arıyoruz. Onu getiren kimseye bir deve yükü (ödül) olacak" dediler, ayrıca (Çığırtkan), "Ben, bu (ödülün ödenmesi)ne boyunluyum" (dedi).
12/73. "Allah Allah![20] Ülkede bozgunculuk çıkarmak[21] için gelmediğimizi kuşkusuz siz biliyorsunuz, ayrıca biz hırsız değiliz" dediler.
12/74. (Çığırtkan ile adamları), "Yalancı iseniz, (size göre) artık o (hırsız)ın karşılığı nedir?" dediler.
12/75. (Kardeşler), "Onun karşılığı, o (su kabı)nın, heybesinde[22] bulunduğu kişi(nin kendisi)dir, böylece o kimse(nin tutuklanması) onun (göreceği) karşılıktır. (Toplumun kurallarını) karartanlara[23], biz böyle karşılık veririz" dediler.

---

[1] Bize buğday satmak isteyen, kötü bir adam değildi.
[2] **wanamīru** : ve biz (yiyecek) sağlarız. Tekgeçişli, [**myr**] kökenli bu deyim ayrıca getirme, aktarma, sağlama anlamına gelir. Değişik (?) köklü **amrin** (44/4, 97/4) (onarılması gereken eylemler, bakım, bayındırlaşma) ile benzerlik ilginçtir.
[3] Yeni alışveriş için götürecekleri para, üstelik kendilerine ilk alışverişlerinde geri verilen parayla deve yüklerini iki kez arttırmış olacağız. Tevrat : "Yanınıza iki kat para alın. Torbalarınızın ağzına konan parayı geri götürün. Belki bir yanlışlık olmuştur." (Yaratılış 43/12)
[4] sıkıntısız, elverişli bir alışveriş. dç : "Çünkü bu getirdiğimiz az bir zahiredir" (*Diyanet*).
[5] Kavramak*. dç : "Kuşatılıp çaresiz durumda kalmanız hariç" (*Diyanet*)
[6] Kapı : (Geçilen) yol; tutulan yol, inanç. Kentte uygulanan, çoğunluğun izlediği Yasa. Krş. Şeriat* (Arap) [**šr**ʿ] : Bir yolun girişini, kapısını yapma.
[7] **mutafarriqatin**. Krş. **mutafarriqūn** (39. Bildiri) : birbirine karşıt olan (tanrılar). Akat) **paraku** için bk. Onucu* [Furkan], Fırka*.
[8] (Belirli bir) kapıdan girmek : (belirli bir) yasaya uymak (7/161).
[9] sizi koruyamam. Gani*
[10] bel bağlamak için birisini arayanlar
[11] içinden gelen
[12] Yakup, Allah'ın buyruğuna karşı gelinemeyeceğini biliyordu. Ancak Allah, buyurmadan önce Yakup'un canı öyle istemişti.
[13] Bünyamin
[14] kıskançlıklarından ötürü bana geçmişte ne yaptılarsa. Ben ölmedim, yaşıyorum
[15] yüklerini yükletirken (59. Bildiri)
[16] **l-siqāyata** : su kabı. Çanak (72. Bildiri). (Yemen) **sqy** : suvarmak; su kabı.
[17] heybe (62. Bildiri)
[18] **tafqidūna**. Krş. **tafaqqada** : (Süleymen, kuşları) arayıp sordu, soruşturdu, yoklamasını yaptı (27/20).
[19] **ṣuwāʿa** : çanak. Tekgeçişlidir. Su kabı (70. Bildiri). (Habeş) **səwwā** : çanak (Noeldeke, Jeffery). "Şarap içmek, fala bakmak için kullanılan bir kâse" (Yaratılış 44/2-5)
[20] **tal-lahi** : Şaşkınlık belirten bir ünlem *(Al-Jalalayn)*
[21] Yusuf, kardeşleri ile ilk karşılaşmasında kendilerini sınamak için onları "casusluk suçu" ile suçlar (Yaratılış 42/9 vs). Ancak sonradan kendilerini bağışlar ve ülkelerine dönmelerine engel olmaz. Bu öykü Kuran'da yer almazken, bu bilinen bir konuymuş gibi "bozgunculuk" konusu bu Bildiri'de ortaya çıkar.
[22] heybe (62. Bildiri)
[23] Zalim*

12/76. Böylece (Yusuf), kardeşinin[1] çantasından önce, ötekilerin çantalarını (aramaya) başladı. Sonra, onu kardeşinin çantasından çıkardı. Biz Yusuf için böyle bir düzenek kurmuştuk. (Yoksa) Yönetici'nin yasasına[2] göre kardeşini tutuklayamazdı, (bunu da) ancak Allah dilerse (yapabilirdi). Biz, dilediğimiz kimseyi[3] aşamalarda yükseltiriz. Üstelik, her bilgili kimsenin üstünde bir bilen vardır."
12/77. (Kardeşleri), "Çaldıysa, doğrusu önceden onun kardeşi (de) çalmıştı" dediler. Artık Yusuf, bunu (içinde) sakladı, üstelik bunu onlara açmadı. (Yusuf, içinden), "Siz, yanlış[4] bir durumdasınız, üstelik (yalan olarak) ne kattığınızı[5] Allah bilir" dedi.
12/78. (Kardeşleri), "Ey Saklantı sorumlusu![6] Doğrusu onun çok yaşlı bir babası var. Sen artık onun yerine bizden birini tutukla. Evet, biz senin korunanlardan (biri) olduğunu görüyoruz" dediler.
12/79. (Saklantı sorumlusu), "Yarağımızı[7] yanında bulduğumuz kimseden başkasını yakalamaktan Allah (bizi) korusun[8]! (Öyle yaparsak) doğrusu biz artık, (yasamızı)[9] kesinlikle karartmış[10] oluruz" dedi.
12/80. Böylece, onun konusunda umutsuzluğa düşünce[11], gizlice konuşarak bir yana çekildiler. Onların büyüğü, "Babanızın, Allah (adına) sizden söz aldığını, üstelik önceden Yusuf konusunda (sözünüzden) ayrıldığınızı[12] bilmiyor musunuz? Artık babam bana olur diyene dek ya da Allah benim için yargı verene dek (bu) ülkeden kesinlikle ayrılmayacağım. Üstelik O, yargıçların seçkin olanıdır."
12/81. "Babanıza dönün, ayrıca (ona), Ey Babamız! Doğrusu senin oğlun kesinlikle çaldı, üstelik biz ancak ne biliyorsak ona tanıklık ediyoruz, ayrıca biz, bilinmeyen (bir durum)un gözeticileri[13] değildik, deyin".
12/82. "Üstelik (burada) içinde bulunduğumuz kent(te oturanlar)a, ayrıca (oraya) içinde döndüğümüz kervana sor. Üstelik, doğrusu biz, kesinlikle doğrucuyuz" (deyin).
12/83. (Bunlar babalarına anlatınca, Yakup), "Yok (inanmıyorum)! Canınız, sizi (uygunsuz) bir eylem yapmaya sürükledi[14]. Artık (bana) yarar verecek bir katlanma (gerek)![15]. Bakarsın, Allah onların tümünü bana getiririr; üstelik, doğrusu O, bilendir, (sorunları) sağaltandır[16]" dedi.
12/84. Üstelik onlardan yüz çevirdi, ayrıca "(Bütün) üzüntüm Yusuf için!" dedi. Üzüntüden onun iki gözüne ak düştü[17]. Artık acısını içinde saklayan[18] (biri) oldu.
12/85. (Oğulları), "Allah Allah! Sen (üzüntüden) çatlayana[19] dek ya da (büsbütün) yok olanlardan (biri) olana dek Yusuf'u anmaya son vermeyeceksin!" dediler.
12/86. (Yakup), "Tasam[20], ayrıca üzüntüm için ancak Allah'a yakınırım. Üstelik sizin bilmediğiniz konuyu ben Allah'tan bilirim" dedi.
12/87. "Ey oğullarım! Gidin, Yusuf'u, ayrıca kardeşini duyumsayın[21], üstelik Allah'ın kokusundan[1] umut kesmeyin. Evet! (O'na) karaçalan kimselerden başkası Allah'ın kokusundan umut kesmez."

---

[1] Bünyamin
[2] **dīni l-maliki**
[3] Yusuf'u
[4] yalancılık, yalancı olma. Kötü*
[5] eklediğiniz (yalanlar). Krş. 18. Bildiri. Bu deyim genelde Tanrı konusunda yer alır. Vasıf*.
[6] sayman; "Maliye Bakanı". Al-Aziz ünü burada Yusuf için kullanılır. Aziz*
[7] yararlı olarak neyimiz varsa; iyesi olduğumuz nesneler, yararlandığımız nesneler (17, 65. Bildiriler).
[8] 23. Bildiri
[9] krş. **dīni l-maliki** (76. Bildiri)
[10] **laẓālimūna** : karartanlar, karanlık getirenler, kirletenler. Zalim*
[11] Bünyamin'i geri götüremeyeceklerini anlayınca
[12] **farraṭtum**. (Verilen söze, yapılacak eyleme, birisine göre) geride kalma, geride bırakma, ileri gitme, ayrılma, savsama; [kardeşinizden] ayrılma. İfrat*. dç : "kusur" (*Diyanet*)
[13] **ḥāfiẓīna** : koruyucusu, bekçisi (değildik). Sana söz verdiğimizde bilinmeyen bir konuyu (oğlunun hırsızlık edeceğini) bilemezdik. Hafız*
[14] canınız çekti, kandırdı, ayarttı, sürükledi (18. Bildiri)
[15] 18. Bildiri
[16] 1 - bilgedir; 2 - (sorunları) sağaltıcıdır (hekimdir)
[17] göz ağarmak; göze boz gelmek. "Ürgerdi anıng iki közi" (*A. Ata, "Hapax", 10.* Ürgermek : aklaşmak)
[18] duygularını (acısını, öfkesini) içinde saklayan, "yutkunan"; için için üzülen (40/18).
[19] **ḥaraḍan**. Ufalanıp, çatlayıp parça parça olma. (Habeş) [**ḥrḍ**] : toz (un gibi) olma; ufalanmış olma. (Yemen) [**ḥrḍ**] : undan yapılmış çörek. (Arap) **ḥaraṣa** (yarma, bölme, çatlatma). dç : "Tükenmek" (*Tafsir Al-Jalalayn*, *Blachère*); "eriyip gitmek" (*Diyanet*). Tekgeçişlidir.
[20] 1 - benim tasam; 2 - dağınıklığım (çocuklarımın dağınık olması, bir arada olmaması)
[21] **fataḥassasū**. Duyumsayın, koklayın, sezmeye çalışın; onun kokusunu duymaya çalışın (3/152, 19/98, 21/12, 21/102). Duygular ile ilişkiye geçmek. (Akat) **ašāšu** (IV), **ḫašāšu** : yakalamak; kavramak (ele geçirmek, anlamak); içine çekmek.

[YUSUF İLE BÜNYAMİN'İ BULMAK İÇİN KARDEŞLERİNİN MISIR'A DÖNÜŞLERİ]

12/88. Böylece (kardeşleri, Yusuf'un) yanına girdiklerinde, "Ey Saklantı sorumlusu! Bize, ayrıca ailemize sıkıntı[2] el attı, üstelik biz değersiz ödemelik[3] varlıklarla[4] geldik. Artık sen bize (buğdayı), dolu ölçek ver, üstelik bize karşı paylaşıcı ol[5]. Doğrusu Allah, paylaşıcıları[6] ödüllendirir"[7] dediler.
12/89. (Yusuf), "Siz, bir aldatıcı olarak[8], Yusuf'a, ayrıca kardeşine ne yaptığınızı biliyor musunuz?" dedi.
12/90. (Kardeşleri), "Gerçekten sen misin? Sen, kesinlikle Yusuf musun?" dediler. (Yusuf), "Ben Yusuf'um, üstelik bu (da) benim kardeşim. Doğrusu Allah, bize iyilikte bulundu[9]. Evet, kim sakınır, üstelik katlanırsa artık (kendisi unutmasın), doğrusu Allah, korunanların ödülünü yitirtmez" dedi.
12/91. Onlar, "Allah (adın)a (işte böyle olmuş)! Evet, Allah seni bize yeğledi, üstelik doğrusu biz, yanılan kimseler olmuşuz" dediler.
12/92. (Yusuf), "Bugün size karşı kınama yok! Allah sizi yarlıgayacak. Üstelik O, bağışlayıcıların en çok bağışlayanıdır" dedi.
12/93. "İşte bu gömleğimi götürün, artık görüm[10] (ona) gelsin diye onu babamın yüzüne atın. Üstelik ailenizin tümünü bana getirin."
12/94. Üstelik kervan (Mısır'dan) ayrılırken, (evdeki) babaları, "Siz bana saçmalıyor[11] (diyecek olmasaydınız), doğrusu ben (size) Yusuf'un kokusunu[12] duyuyorum (diyecektim)" demişti.
12/95. (Çevresindekiler),"Allah Allah! Doğrusu sen, kesinlikle ilk[13] şaşkınlığının içindesin" demişlerdi.
12/96. Bunun üzerine, muştucu gelince o (gömleği), (Yakup'un) yüzüne attı, böylece görüm (kendisine) geri geldi, üstelik "Ben size, evet sizin bilmediğiniz konuyu Allah'tan biliyorum, dememiş miydim?" dedi.
12/97. (Oğulları), "Ey Babamız! (Doğruculuktan) kaçışımız(dan ötürü)[14] bizim için yarlıganma dile. Doğrusu biz yanılan kimseler olmuşuz" dediler.
12/98. (Yakup), "Sizin için İdimden yarlıganma dileyeceğim. Evet O, yarlıgayandır, esirgeyen'dir" dedi.

[YUSUF İLE YAKINLARININ TOPLUCA MISIR'DA BULUŞMASI]

12/99. Böylece, Yusuf'un yanına girdiklerinde o, anasını babasını yanında aldı, ayrıca onlara "Mısır'a - Allah isterse - güven içinde girin" dedi.
12/100. Üstelik o, anasını babasını tahtın üzerine çıkardı, üstelik (tümü), düşüp onun önünde yere kapandılar. Ayrıca (Yusuf), "Ey babam! İşte bu, önceki düşümün yorumudur. Doğrusu İdim, onu gerçek kıldı. Üstelik Şeytan, benimle kardeşlerimin arasında kışkırtmacılık ettikten sonra, beni tutukevinden çıkardığında, ayrıca

---

[1] **rawḥi l-lahi** : Allah'ın kokusu. Türkçeye genelde "rahmet, lütuf" diye çevirilir. Bu deyim, Allah'ın kendi kokusu değil, Allah'ın gönderdiği koku, esinti, esin, "vahiy" anlamındadır. Vahiy*. Görülmeyen, bilinmeyen bir olayı Allah'ın kullarına sezdirmesi, onun "kokusunu" önceden göndermesi, Allah'ın çıtlatmasıdır. (Habeş) **rwḥ** kökünün anlamlarından biri de şıkırdatmak (çıtlatmak); çan; çan çalmaktır. Bir önceki Bildiri'de Yusuf, "sizin bilmediğiniz konuyu Allah'tan bilirim (Allah bana bildirdi)" der. Çünkü Allah, Yusuf'a (o) konunun kokusunu göndermişti, ona sezdirmişti, ona çıtlatmıştı. Saat'in gelişini, Allah'ın çıtlatması için bk. 20/15.
[2] açlık
[3] **muz'ğāt**. Tekgeçişlidir. (Habeş) kısıtlı.
[4] "O yıl geçince, ikinci yıl yine geldiler. Yusuf'a, "Efendim, gerçeği senden saklayacak değiliz" dediler, "Paramız tükendi, davarlarımızı da sana verdik. Canımızdan ve toprağımızdan başka verecek bir şeyimiz kalmadı." (Yaratılış 47/18).
[5] **wataṣaddaq**. Yumuşak ol; (sorunlarımızı, sıkıntımızı) düzelt, doğrult; bizi (kıtlığa, açlığa karşı) ört; (buğdayını, bizimle) paylaş; "eksik paramızı" bütünle. Sadaka*. [**ṣdq**] kökü, bu anlam altında, bu ve 111. Bildiri'nin dışında ancak Göçötesi döneminde yer alır.
[6] **l-mutaṣadiqīna** : 1 - (durumu) yumuşatıcı olanlar; 2 - (sorunları, çıkıntıları) düzeltenler, doğrultanlar; 3 - paylaşanlar; (varlıklarını) bölüşenler. Sadaka*
[7] dç : "ayrıca bize sadaka ver. Şüphesiz Allah, sadaka verenleri mükâfatlandırır" (*Diyanet*)
[8] **ğāhilūna** (tekil). 91. Bildiri'de Yusuf'un kardeşleri "biz, yanılmışız; biz yanılıyorduk" diyecekler. Bilgisiz*. dç : "(henüz) cahil kimseler" (*Diyanet*)
[9] **manna** : (beklenmedik, umulmadık bir) iyilikte bulundu, iyilik sağladı. Kudret Helvası* ile köktaştır.
[10] **baṣīran** : görüş, görüm, görme yetisi
[11] **tufannidūni**. 1 - saçılma, dağılma, çatlama; 2 - (yemiş, çok) olgun olma; [bunama]. Tekgeçişlidir.
[12] Krş. Yusuf'un kokusu ile Allah'ın (önceden gönderdiği) koku (87. Bildiri).
[13] önceden de Yusuf'un yaşamakta olduğuna inanması
[14] (verilen sözden, doğruculuktan) kaçışımız. [ḏnb]*

sizi, göçebelikten[1] (yanıma) getirdiğinde doğrusu İdim beni korudu[2]. Evet, benim İdim, dilediği konuda incelikle davranandır. Evet! O, bilendir, (sorunları) sağaltandır" dedi.
12/101. "Ey İdim! Bana egemenlikten[3] (bir pay) verdin, ayrıca bana (düşlerde görülen) öykülerin yorumunu öğrettin[4]. (Ey) gökleri, ayrıca yeri yaratan! Burada, ayrıca Öte'de egem Sen'sin. Beni, (Sana) boyun vermiş olarak döndür[5], ayrıca beni arınıklara kat."

[KARAÇALICILAR İÇİN YUSUF'UN ÖYKÜSÜNDEN ALINACAK ÖĞÜTLER]

12/102. Bu (anlatılanlar), sana bildirdiğimiz Gizem'in salıklarındandır. Ayrıca onlar düzen[6] kurarak (yapılacak) eylemlerinde[7] birleştiklerinde[8] sen onların yanında değildin.[9]
12/103. Üstelik sen, (inansınlar diye) aşırı istesen bile insanların[10] çoğu inanmayacaktı.
12/104. Ayrıca sen buna karşı[11] onlardan hiçbir karşılık istemiyorsun. Bu, ancak tüm ülkeler için bir anımsatmadır[12].
12/105. Üstelik (insanların) göklerde, ayrıca yerde üzerinden geçtikleri nice belirtiler[13] vardır, oysa onlara yüz çevirirler.
12/106. Ayrıca onların çoğu, Allah'a, ancak (Kendisine) ortak koşarak inanır.
12/107. (Yoksa) onlar, Allah'ın ezinç örtüsünün[14] kendilerine gelmesine karşı, ya da Saat'in, onlar (bunun) bilincinde olmadan ansızın kendilerine gelmesine karşı güven içinde midirler?
12/108. Sen (onlara), "İşte bu benim yolum : Beni, ayrıca beni izleyenleri (bu, yol gösterici) iz[15] üzerinde Allah'a çağırıyorum. Yüce olsun Allah! Üstelik ben, ortak koşuculardan değilim" de.
12/109. Üstelik Biz, senden önce (Elçi olarak) kendilerine bildiride bulunduğumuz, (o toplumların yaşadıkları) kentlerde oturanlar arasında (bulunan) erkeklerden[16] başkasını göndermedik[17]. Yeryüzünde dolaşmadılar mı, böylece kendilerinden öncekilerin sonu nice olmuş, bakmadılar mı?[18] Üstelik, doğrusu (o) Öteki Konut[19], sakınanlar için seçkin olandır[20]. Artık (bunu) algılamayacak mısınız?
12/110. Sonunda (o) Elçiler[21], umutsuzluğa düşünce, ayrıca (kendilerinin) kesinlikle yalanlanmış olduklarının kanısına vardıklarında kendilerine yardımımız gelmişti. Böylece, (kurtulmasını) istediğimiz kimseler kurtarılmıştı. Üstelik Bizim katılığımız, kendi yolunu izleyen[22] toplumdan geri döndürülmez.

---

[1] **badwi** : göçebelik, göçebe yaşamı. (Tevrat) Yaratılış'a göre Yakup'la gelenler çoban, hayvancılık yapan, davarları, sığırları olan (46/32-33), oğullarının karıları dışında altmış altı kişilik bir topluluktu (46/26), o bölgeye kıtlık nedeni ile geldiler (47/4).
[2] **aḥsana** : korudu, kucakladı, benimsedi. Güzel*
[3] **l-mul'ki** : Devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü, ülke. [Firavun] : "Mısır ülkesi senin sayılır. Onları [babanla birlikte Kenan'dan gelenleri] ülkenin en iyi yerine yerleştir. Goşen bölgesine yerleşsinler" (Yaratılış 47/6).
[4] bu konuda bk. Vasıf* (Yusuf)
[5] **tawaffanī**. Beni döndür, (yaşam süremi) bütünle. Yaşamımın süresi eksiz olsun.
[6] Düzenek*
[7] 2 - düş, tasarı. (Akat) : düş görmek.
[8] **ağmaʿū** : (bakış açısından) birleştiler (15. Bildiri).
[9] Kardeşlerinin birleşip, Yusuf'u ortadan kaldırmak için düzen kurmaları, Mehmet'e karşı Mekkeliler'in [Elçi Mehmet'in üvey kardeşleri (!)] birleşip düzen kurmalarına benzetilir. Ancak, sen orada olsaydın, ayrıca sen karşı koyarak onları inandırmayı istemiş olsaydın bile sen onlara engel olamayacaktın, çünkü onların çoğu sana inanmayacaktı (bk. sonraki Bildiri)
[10] Mehmet'e karşı düzen kurmak isteyenler.
[11] Elçilik görevin için
[12] bir anımsatma, bir öğüt
[13] (Habeş) örnekler
[14] bu konuda bk. **ġāšiyat** (88/1). Pislik*
[15] **ʿalā baṣīratin** : (görülmeyene yönlendirici, yol gösterici) benek, iz, "tebeşirle çizilmiş yol(!)" üzerinde. krş. 6/104, 7/203, 17/102, 28/43 45/20, 75/14. Burada Kuran'ın tek tek (benek benek / damla damla) indirilen, yol gösterici, amaca güden Bildiriler'i, ya da Kuran'da tek tek gösterilen "örnekler" anlamına gelmelidir. Basiret*. dç : "bilerek" (*Diyanet*).
[16] Erkek : Melek olmayan insan.
[17] Gönderdiğimiz Elçileri, güdülecek toplumların yaşadıkları kentlerden seçmiştik. Belirli bir kent için seçilen Elçiler, başka kentlerden gelmemişlerdi.
[18] 40/21, 40/82.
[19] Kendilerinden önce yaşayanların konutlarının tümü altüst ettik. Bugün yolda giderken bunlara tanık oluyorsunuz. Oysa sakınanlar için Öte yaşamdaki Konut, yıkılmayan, kalıcı, ölümsüz bir konut olacak.
[20] (beğenildiği için) seçilmiş. Hayır*
[21] Güdülecek kentlere gönderdiğimiz (Melek olmayan) erkek Elçiler (önceki Bildiri).
[22] 1 - Elçilerini yalanlayıp, kendilerini korkutmaya çalışan; 2 - bildikleri yolda giden. Mücrim*

12/111. Evet! (Elçilerin) (aktarılan) öykülerinde, anlayışı olanlar için bir yorum (konusu)[1] vardır. Bu (Kuran) türetilmiş bir yenilik[2] değildir. Oysa o, kendinden önce olan (Bitik'i) doğrular[3], ayrıca her konuyu ayrıntılı açıklar, üstelik inanan bir toplum için bir kılavuz, ayrıca bir esirgemedir.

40 - İNANAN DİZİSİ (Mumin Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

40/1. Ha, Mim.[4]
40/2. Bitik'in açığa çıkışı[5], (Yasa'yı) yürüten, bilgin Allah'tandır.

[ELÇİLERİ YADSIYANLANLARA ÖRNEK SUNULMASI]

40/3. O, (Çağırı'dan) kaçışı[6] yarlıgayan, ayrıca (kaçıştan) çevrilişi[7] onaylayan, (oysa) (kaçanlara karşı) karşılık verişi dışlayıcı olup, (kaçıştan çevrilenlere) hoşgörülü olandır[8]. O'ndan başka tanrı yoktur, dönüş O'nadır.
40/4. Allah'ın Bildiriler'i konusunda ancak (onlara) karaçalan kimseler tartışır. Artık onların kentler içinde gelip gidişleri seni aldatmasın.[9]
40/5. Onlardan önce Nuh'un toplumu (da Bildiriler'imizi) karalamıştı, ayrıca onlardan sonraki bölükler[10] (de karalamıştı). Ayrıca her toplum, kendi Elçisini yakalamayı amaçlamıştı. Üstelik, geçersiz kılmak için Gerçeği, yanlış (kanıtlar) ile tartıştılar.[11] Böylece Ben onları yakalamıştım. Böylece, nasılmış Benim karşılık verişim (gördüler)!
40/6. Üstelik böylece karaçalan kimselere karşı senin İdin'in, "Onlar, Ateş'in yerlileri olacaklar" sözü gerçekleşecek.

[İNANANLAR İÇİN MELEKLER'İN TANRI'YA YAKARIŞI]

40/7. Taht'ı taşıyan (Melekler), ayrıca onun çevresindekiler, İdi'lerini övgü ile yüceltirler[12], üstelik O'na inanırlar, ayrıca inananlar için (İdi'lerine), "İdimiz! Sen esirgeme, ayrıca biliş ile her konuyu kavrarsın. Artık (yanıldıktan sonra) çevrilen, üstelik Senin Yolunu izleyenleri yarlıga, ayrıca onları Kızgın Ateş'in ezincinden koru" diye yarlıgama dilerler[13].

---

[1] ʿ**ib'ratun** : (bir anlamı başka bir anlama) geçirme, bir öyküyü yorumlayıp öğüt çıkarma. dç : "ibret" (*Diyanet*)
[2] **ḥadīṯan** : bir söz, bir anlatı, öykü; "yeni bir olgu"
[3] **taṣdīqa**. 1 - doğrular; doğru olduğunu onaylar; 2 - İçeriğini, Arapça konuşanlarla paylaşır. "Paylaşıcı, paylaşan" anlamı için bk. 88. Bildiri.
[4] Giriş Simgeleri*
[5] İndirmek*
[6] 1 - (Habeş) Çağırı'dan, Elçi'den kaçış; 2 - (Yemen) Elçi'yi kaçırtma, kovma (5. Bildiri). [ḏnb]*. dç : "günah" (*Diyanet*).
[7] **l-tawbi** : 1 - (yanılgıdan) geri dönüş; 2 - (yapılan yanlışlığı) onarma
[8] **l-ṭawli** : 1 - gevşek, esnek, "müsamahalı, toleranslı". [**ṭwl**] kökünün 10 türevi, Kuran'da, uzun süre (73/7, 76/26), uzamış olma (17/37), (cinsel ilişkide bulunmaya, savaşa gitmeye karşı) gevşeklik gösteren (4/25, 9/86) gibi anlamlara gelirken bu Bildiri'de Türkçeye "ihsan, fazl, kerem, lütüf", 9/86'de ise "servet" diye çevrilmesi şaşırtıcıdır. Krş. (Habeş) [**ṭwll**] **ṭolala** : gevşek, sarkık, yumuşak, güçsüz. Yumuşak, gevşek, esnek olduğu için uzatılabilen(!). 2 - Bu sözcük, [ʿ**wl**] kökünden türer (**taʿūlū**, 4/3) ile (Osm) tevil eş anlamlıdır (Bir sözü veya davranışı görünür anlamından başka bir anlamda kabul etme) (*TDK*). Kötü olana, iyidir demek, (suça) göz kapamak anlamına gelmelidir; 3 - Döndürücü (olan). (Habeş) **ṭawala** : döndürmek. Bu anlam için bk. Şiddet*
[9] örneğin 83/29-31. "Ey doğru olanlar! Suç işleyenlerin kendi yollarında mutlu ve gönenç içinde gördüğünüzde yılmayın. Onların suç ortağı olmayın." (Idris'in Bitiği 104/3-4).
[10] **aḥzāb** : (inanç konusunda) dal, kol (çoğul). Bölünenler. Bölük*
[11] 18/56
[12] Taht'ın yanındaki Meleklerin Tanrı'yı yüceltmeleri konusunda bk. *M. Philonenko, "La mystique du char divin".*
[13] Onlar, Allah'a yakın bir yerde, Konut'un (Ateş'ten) korunmuş olanında kalacak olanlardır (13/22)

40/8. "İdimiz! Sen onları, ayrıca babalarından, ayrıca eşlerinden, ayrıca torunlarından, arınmış olan[1] kimseyi, kendilerine söz verdiğin Adn Bahçelerine sok. Evet Sen, (Duruşma Günü'nde) yürütücüsün[2], (sorunları) sağaltıcısın."[3]
40/9. "Ayrıca Sen onları (inanç konusundaki) karalıklardan[4] koru! Ayrıca O Gün, Sen kimi karalıklardan[5] korursan, artık onu bağışlamış olursun. Üstelik, süreduracak olan başarı budur."

[İNANMAYANLARIN SUÇLANMASI]

40/10. Evet! Karaçalan kimselere, "İnanca çağrıldığınızda karaçaldığınız için Allah'ın (size olan) suçlaması kesinlikle sizin birbirinize olan suçlamanızdan daha büyüktür" (diye) seslenilecek.
40/11. "İdimiz! Sen bize iki kez yaşam vermiş[6], üstelik biz, (inançtan) kaçışımızı[7] açığa vurmuşken Sen bizi ikinci kez öldüreceksin[8]. Artık (bu durumdan) bir çıkış yolu var mı?" diyecekler.
40/12. (Onlara), "(Yok!) Bunun nedeni, Allah - Kendisi tek olarak[9] - çağırıldığında sizin (buna) karaçalmış olmanız, ayrıca Kendisine, ortak koşulursa inanmış (olmanızdır). Artık yargı, üstün, ulu Allah'ındır" (denilecek).
40/13. O, size belirtilerini[10] gösteren, ayrıca sizin için gökten azık[11] indirendir. Üstelik (bunu) ancak (Allah'a) geri dönen[12] kimse anımsar.
40/14. Artık siz Allah'ı - karaçalıcılar (bundan) tiksinseler bile - (ancak) Kendisine özgü[13] Yasa'ya göre[14] çağırın.
40/15. Taht'ın iyesi (olan Allah), aşamaları yükseltendir[15]. O'nun buyruğu ile (gelen) esini[16] kullarından dilediğine[17], Karşılaşma Günü'nü[18] ile uyarsın diye serper[19].
40/16. Onların (gömütlerinden) yayılacakları[20] (o) Gün, kendileri konusunda ne varsa Allah'tan saklı kalmayacak. O Gün, egemenlik kimindir? Öz çıkarıcı olan[21] tek Allah'ındır.
40/17. O Gün her can, kazandığına göre karşılık görür. O Gün, (edimlere) karaçalınmayacak. Evet! Allah, (edimleri) sayışta ivecendir.
40/18. Ayrıca sen onları, (acıyı) yutkunmaktan[22] yüreklerin gırtlağa geleceği[23] (o) Yaklaşan Gün[24] ile uyar. (O Gün), (O Gün konusunda) karartıcı olanlar için ne bir kısırgan ne de izlenecek bir aracı[25] olacak.

---

[1] **ṣalaḥa** : (ortak koşuculuktan) arınmış (kimse) (13/23). Salih*. dç : "iyi olanlar" (*Diyanet*)
[2] Yasa'ya göre düzenlenecek olan Duruşma Günü'nün yürütücüsü, komutanısın, (edimlerin) saymanısın (17. Bildiri). Aziz*
[3] dç : "Şüphesiz sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin" (*Diyanet*)
[4] 1 - üzerlerindeki suç lekeleri; (inancın) bozuk, çürük olması. 2 - Kara yüzlü (putlar). Karalık*
[5] 1 - taşınan karalık, suç karalığı; 2 - Cehennem Çukur'unun karalığı
[6] yaşam (hayat) verdin, yaşattın.
[7] çağırıldığımız inançtan (bir önceki Bildiri) kaçışımız. [ḏnb]*
[8] Öldürdün (geçmiş olay) = (öldüreceksin) kesinlikle gelecek olay. İkinci ölüm : Cennet'e gidememe. Cennet'e gidecek olanlar sonsuza dek yaşayacak olanlardır, oysa Cehennem'e gidecek olanlar Diriliş Günü'nden sonra "ikinci kez" ölecek olanlardır.
[9] tek olarak; yalnız O'nu; yanına ortak koşulmadan
[10] (O'nun yaratma, diriltme gücünün) belirtileri / kanıtları; (Habeş) örnekleri.
[11] 1 - geçim, azıklandırma, su. 2 - bilgi. Azık*
[12] **yunību** : geri döner (Son Mekke dönemi)
[13] **muḫliṣīna** : (ancak O'na) yönelik, özgü, katıksız, ortak katmadan
[14] **muḫliṣīna lahu l-dīna** : O'nun ilkel Yasa'sına (tektanrıcılığa) uygun olarak. O'na katıksız (özgü / süzülmüş) bir kural, ilke ile (38/5, 39/2).
[15] Ancak bir Uyarıcı olan Mehmet'in aşamasının yükseltilip kendisine Elçilik görevi verilmesi (bk. bir sonraki tümce). Sonradan da Salıkçı olarak atanması. Övgü*
[16] **l-rūḥa** : soluk, üfürük, esinletme, esin. Kuran (42/52)
[17] Mehmet'e
[18] **yawma'l-talāqi** : Tek geçişlidir. 1 - Kulların, Allah'la karşılaşacakları gün; 2 - Ele geçirme, tutuklama günü. Telakki*
[19] **yul'qī**. **lām qāf yā** : Atma, öne atma, önerme, serpme, bırakma, sunma, ulaştırma (3/44, 4/91, 22/53, 26/223, 28/31).
[20] **bārizūna**. 1 - (gömütlerden çıkıp) (Allah'ın önüne) yayılma; 2 - (Allah ile) karışmış olma. İki ordunun karşılaşıp, birbirlerine karışması (iç içe girmesi) (2/250); 3 - Allah'a yönlendirilme. Ayrıca bk. 14/21, 14/48. Berzah*
[21] **l-qahār** : "etin suyunu ısıtarak, ya da mide suyunu boğazı yakarak çıkaran". Bk. **taqhar** (93/9). "Boğaz / gırtlak" konusunda bk. 18. Bildiri. dç : "her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan" (*Diyanet*).
[22] **kāẓimīna** : duygularını (acısını, öfkesini) içinde saklama. Yusuf'un üzülen babası (12/84).
[23] ssç : gırtlağın yanında olacağı. Bunu yapan, **l-qahār** (öz/can çıkarıcı) olan Allah'tır (16. Bildiri)
[24] **yawma l-āzifati** (53/57). (Habeş) **zaffa** : düşüp yayılma.
[25] **šafīʿin** : Tanrı'dan, kulun bağışlanmasını isteyecek olan aracı kimse; avukat.

40/19. O, gözlerin aldatışını, üstelik bağırların ne gizlediğini bilir.
40/20. Üstelik Allah, doğrulukla yargılar, oysa onların, Kendisi dışında çağırdığı (tanrılar), hiçbir konuda yargı veremezler. Evet! Allah, işitendir, görendir.
40/21. Yeryüzünde dolaşmadılar mı, böylece kendilerinden öncekilerin sonu nice olmuş, bakmadılar mı?[1] Onlar güçlülük, ayrıca yeryüzünde (bıraktıkları) iz'ler[2] bakımından kendilerinden daha güçlü[3] idiler. Oysa Allah, onları (Çağrı'dan) kaçışlarından[4] ötürü yakalamıştı, üstelik Allah'a karşı onlar için hiçbir koruyucu olmamıştı.
40/22. Böyle (olmuştu)! (Bunun) nedeni, Elçi'lerinin kendilerine Belgeler getiredurmuş olmaları, böylece onların (bunlara) karaçalmış olmasıdır. Böylece Allah onları yakalamıştı. Evet! O, güçlüdür, karşılık verişte kovucudur[5].

[ELÇİLERİ YALANLAYANLARIN ÖRNEKLERİ]

40/23. Üstelik, doğrusu Biz Musa'yı, belirtilerimiz, ayrıca apaçık bir yetke[6] ile göndermiştik,
40/24. Firavun'a, ayrıca Haman'a[7], ayrıca Karun'a. Ancak onlar (Musa'ya), "Büyücü! Yalancı!" dediler.
40/25. Böylece Musa onlara Biz'den (gelen) Gerçek'i getirdiğinde onlar, "Onunla birlikte inanmış olanların oğullarını öldürün, kadınlarını sağ bırakın" dediler. Üstelik karaçalıcıların (bu) düzeneği, ancak sapmıştı.
40/26. Ayrıca Firavun (toplumuna), "Bırakın beni, Musa'yi öldüreyim, ayrıca (isterse bana karşı) İdisini çağırsın. Evet ben onun, sizin (inanç) yasanızı değiştirmesinden ya da (bu) topraklarda, (inancınız konusunda) ortaya bozgunculuk çıkarmasından[8] korkuyorum" dedi.
40/27. Ayrıca Musa, "Sayışma Günü'ne[9] inanmayan, büyüklenen kimselerin tümüne karşı, doğrusu ben, (Kendileri bir olan) benim İdime ayrıca sizin İdinize[10] sığınırım" dedi.
40/28. Ayrıca Firavun'un yakınlarından, inancını gizleyen inanmış bir adam[11], "Doğrusu, kendisi size, İdinizden Belgeler'le gelmiş olup, "Benim İdim, Allah'tır" diyen bir adamı öldürecek misiniz? Üstelik o, yalancı ise artık yalanı(nın kötülüğü) kendisine olur. Üstelik o, doğrucu ise size vermekte olduğu gözdağının bir bölümü size çarpar. Doğrusu Allah, yalan atıp (sözünden) dönüşen[12] kimseyi kılavuzlamaz" dedi.
40/29. (ayrıca), "Ey toplumum! (Bu) topraklarda üstün gelerek[13], egemenlik[14] bugün sizindir. Oysa Allah'ın katılığı bize gelirse (buna) karşı kim bize yardım edecek?" (dedi). Firavun, "Ben (Yol olarak) ne gördüysem size ondan başkasını göstermiyorum[15]. Ben size ancak Olgunlaşmış Yol'da[16] kılavuzluk ediyorum" dedi.
40/30. (O) inanmış olan kimse, "Ey toplumum! Evet ben, sizin için (öteki) bölükler(in[17] başına gelen)e benzer bir günden korkuyorum" dedi,

---

[1] 80. Bildiri; 12/109
[2] **waāṯāran** : Geriye bıraktıkları yapıtlar, bugün görülen kalıntılara bakılırsa; öylesine güçlü bir toplum olarak. 1 - (Akat) **eşēru** : (duvarda, tavanda çizgi) çizmek; duvar kabartmalarında betim. 2 - Tutuklama, kısıtlama [esir etme] gücü bakımından.
[3] 1 - kovucu, döndürücü, sürükleyici, saldırgan; 2 - kat kat; uzunlamasına; yaygın, yayılmış. Şiddet*
[4] çağırıdan, Elçiden kaçış (3. Bildiri). [ḏnb]*
[5] kovucu, sürükleyici
[6] Tanrı adına konuşabilmek için verilen yetki. Sultan*
[7] Firavun'un başbakanı olduğu sanılır. Mısır*
[8] "yeryüzünde bozgunculuğun ortaya çıkmasından" diye de okunabilir : **an yuzhira fī'l-ardi'l-fasāda** / **an yazhara fī'l-ardi'l-fasādu**. *(Al-Jalalayn)*
[9] Edimlerin sayılacağı, oranlanacağı gün
[10] 44/20. Her ülkenin, her toplumun ayrı bir tanrısı yoktur. Evrende tek bir Tanrı vardır. Babil Sürgünü sırasında ortaya çıkacak olan bu kavram için bk. Evren*, Mısır*
[11] Musa ile Firavun arasındaki tartışmalara, ilk kez bu Bildiri'de katılan bu kimsenin kim olduğu belirsizdir. Musa ile Mehmet arasında yapılan benzetmelere bakılırsa bu adam, görevinde Mehmet'e yardım eden, Mehmet adına konuşabilen biri olmalıdır. Zeyd*(?). Oysa 10/83'te Musa'ya inanan birkaç "genç kuşak" söz konusudur.
[12] **mus'rifun** : inancı, verilen sözü dönüştüren, dönüşen. Sarraf*
[13] **ẓāhirīna**. (Arap, Habeş) [**zaḫara**] övünmek; (bitki) uzun boylu olmak; (kendini) yüceltmek; kendini beğenmişlik; (deniz) dolmak. 61/14. Ayrıca bk. ses benzerli [**zhr**], **zahrata** (20/131).
[14] egemenlik, özerklik; kendi kendini yönetme yetkisi. Yasa koyma, Yasa'yı yürütme gücü sizindir, Allah'ın değil.
[15] Atalarımdan ne gördüysem (ne biliyorsam) ben size ondan başkasını göstermiyorum. Kuran'da sık sık geçecek olan "Biz babalarımızı hangi yolda bulduysak, biz de o yolu tutarız" deyimine benzer. Mücrim*
[16] **sabīla l-rašād** : **rašād**, Kuran'da ancak bu Dizi'de iki kez yer alır (29, 38). Atalardan kalmış, üzerinde yürüne yürüne sağlamlaşmış, olgunlaşmış yol (inanç, Yasa) ; Temeli sağlam, Oturaklı Yol. Raşit*
[17] **l-aḥzābi**. Öteki toplumlar

40/31. "Nuh'un toplumu, ayrıca Ad'lar, ayrıca Semud'lar, ayrıca onlardan sonrakiler gibi. Üstelik Allah, Elçilere[1] hiçbir karalık (yapılsın) istemez."
40/32. ayrıca, "Ey toplumum! Evet ben sizin için (gelecek) Çağrışma Günü'nden[2] korkuyorum."
40/33. "(O Gün), Allah'a karşı sizin için hiçbir koruyucu olmaksızın arkaya dönüp kaçacağınız, üstelik Allah kimi saptırırsa artık onun için hiçbir kılavuzun olmayacağı Gün'dür."
40/34. "Ayrıca, doğrusu Yusuf, önceden size Belgeler'le gelmişti. Böylece siz, kendisi yok olana[3] dek, size getirdiği (Belgeler) konusunda kuşku içinde kalmaya son vermemiştiniz. "Allah, kesinlikle (Yusuf)dan sonra Elçi göndermeyecek" demiştiniz. Böyle (olmuştu)! Allah, (inancı) karmakarışık[4] olup dönüşen[5] kimseyi saptırır.
40/35. Onlar[6], kendilerine (Allah'tan) hiçbir (sözcülük) yetkesi[7] gelmemişken Allah'ın Bildiriler'i konusunda tartışan kimselerdir. (Onların yaptığı), Allah'a göre, ayrıca inananlara göre kaba bir suçluluktur. Böylece Allah, büyüklenen her kaba kimsenin yüreğini (kapatıp) damgalar.
40/36. Üstelik Firavun, "Ey Haman! (Gökteki) takımyıldızlara[8] erişeyim diye bana bir kule yap," dedi,
40/37. "göklerin takımyıldızlarına (erişir), böylece Musa'nın tanrısına bakarım. Üstelik, doğrusu ben onu kesinlikle yalancı[9] sanıyorum" (dedi). Üstelik böyle (olmuştu)! Firavun'a, kendisinin kötü eylemi süslü gösterilmiş, ayrıca (kendisi) Yol'dan uzaklaştırılmıştı. Üstelik Firavun'un düzeneği ancak (suya) batmıştı[10].
40/38. Ayrıca (o) inanmış olan kimse, "Ey toplumum! Beni izleyin, size Gözetilen Yol'da[11] kılavuzluk edeceğim" dedi.
40/39. "Ey toplumum! Şu Buradaki yaşam ancak (geçici bir) yararlanmadır; üstelik, doğrusu Öte (yaşam) (kalıcı bir) yerleşim konutudur."
40/40. "Kim (Allah'ı) karalayıcı bir eylem eylerse (unutmayın), artık (kendisine) ancak onun benzeri ile karşılık verilir[12], üstelik erkek ya da dişi, bir inanmış olarak kim (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eylerse (unutmasın) artık (böyleleri) Cennet'e girecekler, orada ölçüsüzce[13] azıklandırılacaklar."
40/41. Ayrıca, "Ey toplumum! Siz beni Ateş'e çağırırken ben sizi kurtuluşa çağırıyorum. Bana göre (bu) neden mi?"
40/42. "Siz beni, Allah'a karaçalmaya ayrıca, onun konusunda bende hiçbir bilgi olmayan nesneyi Kendisine (ortak) koşmaya çağırıyorsunuz, üstelik ben sizi, (Yasa'yı) yürütene, (kulları) yarlıgayana çağırıyorum."
40/43. "Kuşku olmaksızın[14] beni kendisine çağırdığınız nesne için ne Burada ne de Öte'de (o nesnenin işitebileceği) bir çağırı olacak[15]. Ayrıca, doğrusu geri dönüşümüz Allah'adır. Üstelik, doğrusu (o) (inanç konusunda) dönüşenler, Ateş'in yerlileri olacaklar."
40/44. "Artık size ne söylüyorsam yakında onu anımsayacaksınız, ayrıca ben işimi Allah'a ısmarlıyorum[1]. Evet! Allah, (inancında kalıcı olan) kulları[2] görendir."

---

[1] 1 - Elçi (24. Bildiri); 2 - (Yanlış inanca) karşı koyucu kimse. Bu, ikinci anlam, Furkan* demektir. 3 - "inancında kalıcı olanlar; "yalan atıp (sözünden) dönüşenler" (28. Bildiri) gibi olmayanlar. Kul*
[2] **yawma l-tanādī**. (Osm) tenad : birbirine bağrışma, karşılıklı nida etme, karşılıklı çağrışma. Suçluların, yardım için birbirlerini çağıracakları Yargı Günü.
[3] **halaka** : yok oldu, gitti, öldü.
[4] **murtāb** : kuşkucu. **rayba** : kuşku, kaygı, belirsizlik. 2 - (Akat) **ra' ābu** : titreme; kızmış olma; tedirgin olma; (Akat) **ra'ību** : tutulmuş, sıkışmış, tıkanmış olma.
[5] dönüşen, dağılan, türlü türlü olan. Sarraf*
[6] dönüşen, inancı darmadağınık, türlü türlü olanlar
[7] 1 - Allah adına konuşabilme yetkesi; 2 - sözcünün getirdiği açıklama, kanıt. Sultan*
[8] **l-asbāba** : 1 - yollar, ipler, nedenler, aracı olanlar. Krş. **bisababin** (göğe çıkan) yol (22/15). Bu "yol" anlamı, Yahudiler bağlamında, tekil olarak geçer; 2 - Gökteki bekçi (Melekler). (Habeş) **'asbābi** : bekçiler. Çevresinde dönüp dolaşma [**sbb**] kökünden türer (*Margoliouth, JRAS (1939), 59* (*Geez Sözlük, 483*)). 3 - Kule [burç]. Sebep*. Yıldızları birbirine "iple" bağlı, gökyüzünde dönüp duran Takımyıldızlar, Burçlar (?). Krş. çift anlamlı (Osm) burç. Öte yandan (Akat) **šabābu** : parlama, kızıllaşma; **šibūbu** : parıldama; 4 - Delikler, kapılar, pencereler (?). bk. Göğün kapıları (7/40). (Habeş) **śbb**, **śababa** : delmek, kırmak, bükmek; (Arap) **sabba** : kesme, delme. Ayrıca bk. **l-tanūr** "fırın" (23/27)
[9] boyacı; göz boyacısı; yanıltıcı. Nesneleri boyayarak niteliğini değiştiren, tanınmaz duruma getiren kimse. Yalanlamak*. Krş. bir sonraki tümce.
[10] **tabābin** : (suya) battı, batkıya uğradı. Bu kök için bk. 111/1. Krş. **tatbībin** (yıkım, batkı) (11/101). Büyük Kırım*
[11] Üzerinde bir gözetici (Elçi / Tanrı) olan yol. Krş. 29. Bildiri'nin dipnotu.
[12] Böyleleri Karanlıklar Ülkesi olan Cehennem'e giderler. Burada Tanrı'yı karartanlar, Öte'de karartılır! Burada Tanrı'yı karartmayanlar ise, Öte'de Tanrısal Işık ile aydınlanan Cennet'e giderler.
[13] saymadan, saymaksızın
[14] **lā ğarama**.11/22; 16/23,62,109. (Bu konuda) kuşku olmaksızın, şaşırılmadan. (Habeş) : şaşırtı (sürpriz) [olmadan]. Mücrim*
[15] (Yardım için kendisine yapılan) çağırıyı (yakarışı) dinleyemez, (duysa da) yerine getiremez, yanıt veremez.

40/45. Böylece Allah onu, (ötekilerin) düzenlediği[3] (yüz) karalayıcı (eylem)lerden[4] korumuştu, üstelik ezincin yüz karalayıcı olanı[5], Firavun'un yakınlarını sarmıştı.[6]
40/46. (Öte'de ise, kendilerini) Ateş (saracak), gün ağardığında ayrıca gün karardığında ona sergilenecekler. Üstelik, Saat'in (gelip) dikileceği Gün, "Firavun'un yakınlarını ezincin en dışlayıcısına sokun" (denilecek).
40/47. Üstelik onlar Ateş'in içinde (birbirleriyle) tartışırlarken ikiyüzlüler[7], büyüklenen kimselere, "Evet! Biz sizi izleyenlerdik. Siz artık bizi, Ateş'in (az da olsa) bir bölümünden korur musunuz?" diyecekler.
40/48. Büyüklenen kimseler, "Doğrusu biz topluca (Ateş'in) içindeyiz. Evet! Doğrusu Allah, kullar arasında yargı verdi" diyecekler.
40/49. Ayrıca, Ateş'in içinde olanlar, Cehennem tutuklayıcılarına[8], "Bize bir gün (bile olsa) ezinci yeğnik kılsın[9] diye İdinizi çağırın" diyecekler.
40/50. (Tutuklayıcılar), "Elçileriniz size, Belgelerle gelmediler mi?" diyecekler. Onlar, "Evet" diyecekler. (Bekçiler), "Öyleyse (siz kendiniz) çağırın!" diyecekler. Oysa karaçalıcıların çağırışı ancak boşa gider[10].
40/51. Evet Biz Elçilerimize, ayrıca inananlara, Buradaki yaşamda, ayrıca tanıkların (önümüzde) dikilecekleri Gün'de kesinlikle yardım ederiz.
40/52. O Gün, onların aklanmaya çalışmaları, (Belgelerimizi) karartmış olanlara[11] yarar vermeyecek. Ayrıca (Tanrısal) suçlama, onlara karşı olacak, üstelik Kötü Konut[12] onların olacak.
40/53. Ayrıca, doğrusu Biz Musa'ya kılavuzluğu verdik, ayrıca İsrailoğulları'nı, Bitik'e kalıtçı kıldık[13],
40/54. anlayışı olanlar için bir kılavuz, ayrıca bir anımsatma (olsun diye).
40/55. Artık sen katlan. Evet! Allah'ın verdiği söz gerçektir. Üstelik, senin (bu gerçekten) kaçışın[14] için yarlıganma dile, ayrıca İdini, gün karardığında ayrıca gün ağardığında, övgü ile yücelt.
40/56. Evet! Allah'ın Bildiriler'i konusunda kendilerine (Allah'tan) bir yetke gelmeden tartışanları (unutma)[15], onların bağırlarında, ancak kendilerinin erişemeyecekleri bir büyüklenme var. Artık Allah'a sığın. Evet! O, işitendir, görendir.

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜNÜN BELİRTİLERİNİN ANIMSATILMASI]

40/57. Evet! Göklerin, ayrıca yerin yaratılışı, insanların yaratılışından daha büyük[16] (bir güçlülük)tür. Ancak insanların çoğu (bunu) bilmez.
40/58. Üstelik kör ile gören bir değildir. Üstelik inanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler eyleyenler ile (bu konuda)[17] kötüleşen[18] (bir değildir). Siz (bunu) pek az anımsıyorsunuz.
40/59. Evet! Saat, kesinlikle gelecektir, bu konuda kuşku yoktur, ancak insanların çoğu (buna) inanmaz.
40/60. Ayrıca İdiniz, "Beni çağırın, size yanıt vereceğim. Evet! Bana tapınma konusunda büyüklenenler, aşağılanmış olarak Cehennem'e girecekler" dedi.
40/61. Allah, sizin için içinde dinlenesiniz diye geceyi, ayrıca (yolunuzu) görünür (kılsın) diye gündüzü yapandır. Doğrusu Allah insanlara karşı kesinlikle kayırgandır[19]. Ancak insanların çoğu iyilikbilmezdir.
40/62. Tüm nesneyi yaratan, İdiniz Allah, Bu'dur. O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyse nasıl aldatılıyorsunuz!

---

[1] **ufawwiḍu**. Ismarlama; tutu (rehine) verme. Tekgeçişlidir. (Habeş) ödeme; armağan, ödül verme.
[2] Kul*
[3] 1 - sınamak; 2 - (kötü bir) alışveriş yapma. Düzenek*
[4] 1 - tutsaklık; 2 - oğullarını öldürüp, kadınlarını sağ bırakıp kendilerine döl vermeleri (7/127); onların soyuna son vermeleri, çürütmeleri; onları utandırmaları. Onları, **sawat** : "ölü beden" yapmaları (yapmak istemeleri). Karalık*
[5] Utandırmak; (ölü bedenleri) çürütmek; son vermek. Karalık*
[6] Su ile sarıldılar, denizde boğulup sona erdiler. Büyük Kırım*
[7] **l-ḍuʿafāu** : İkiyüzlüler, inançlarına bağlı kalmamış olanlar, inançta kaypak olanlar, dönekler. Küçümsenenler*. Ayrıca krş. dönüşen, dönüşmüş, "müsrif olanlar" (28 ile 34. Bildiriler)
[8] **ḫazanat**. Zebani (kıstırıcı) ile yakın anlamlıdır. Zebaniler*. dç : "bekçi" (*Diyanet*)
[9] Hafif*
[10] **ḍalālin**. Amaçtan sapar; boşa gider; istenilen yere, çağırılan kimseye ulaşmaz.
[11] Zalim*
[12] Karanlık Konut. Karanlıklar Ülkesi. Çukur. (Allah'ı) karartanlara, ancak onun benzeri ile karşılık verilir (40. Billdiri)
[13] Tevrat'ı onlara bıraktık. Bitik (yazılı Yasa) onların oldu.
[14] (Doğruluktan) kaçışın. Allah'ın Bildiriler'i konusunda kendilerine (Allah'tan) bir kanıt gelmeden tartışanları izlemiş olması (bir sonraki Bildiri).[**ḏnb**]*. "Verilen sözden, antlaşmadan kaçış" (48/2)
[15] Onları izlersen Doğru Yol'dan, Gerçek Söz'den [**ḏnb**]* etmiş (kaçmış, uzaklaşmış) olursun!
[16] **akbaru**. (Yemen, Habeş) [**kbr**] : saygınlık, yücelik, sorumluluk.
[17] ortak koşuculuk
[18] **l-musīu**. Kararan, kötüleşen. Suç kiri ile kirlenen. Tekgeçişlidir. Karalık*
[19] **ḏū faḍlin** : kayra iyesi. Kayra veren, kayırıcı.

40/63. Allah'ın belirtilerini dışlayagelenler işte böyle aldanıyorlar.
40/64. Allah, sizin için yeryüzünü, bir yerleşim yeri[1], ayrıca göğü bir çatı[2] yapan, ayrıca size biçim veren[3], ayrıca biçiminizi benimseyen[4], ayrıca sizi, (azığın) iyicil olanından (vererek) azıklandırandır[5]. İdiniz Allah, Bu'dur. Öyleyse, tüm ülkelerin İdisi Allah kutlu[6] olsun!
40/65. O, diridir. O'ndan başka tanrı yoktur. Artık O'nu, Kendisine özgü bir inançla[7] çağırın. Övgü, (ancak) tüm ülkelerin İdisi Allah'adır.

[TANRI'NIN TEKLIĞİ, YARATMA GÜCÜ - BUNLARA İNANMAYANLARA GÖZDAĞI]

40/66. Sen (onlara), "İdim'den Belgeler geldikten sonra sizin, Allah'ın dışında taptığınız kimselere tapmamdan kesinlikle yasaklandım. Üstelik tüm ülkelerin İdisine boyun vermemle buyruldum" de.
40/67. Sizi topraktan[8], sonra (öteki kuşakları) bir damla dölden, sonra bir asalaktan yaratan, sonra sizi küçük çocuk olarak (ana karnından) çıkaran O'dur. (Bu), sonra güçlülük (yaşın)ıza[9] erişmeniz, sonra yaşlanmanız, sonra belirli bir süreye erişmeniz konusunda - içinizden (Biz'e) önceden döndürülenler[10] (de) var - algılayasınız diyedir.
40/68. Yaşatan[11], ayrıca öldüren O'dur. Üstelik bir konuda[12] yargı verdiğinde, artık ona ancak "Ol!" der, böylece o, olur[13].
40/69. (Eski inançlarından) nasıl döndürülüyorlar[14] diye Allah'ın Bildiriler'i konusunda tartışanları görmedin mi?
40/70. Bitik'i, ayrıca Elçilerimiz ile ne gönderdiysek onu karalayanlar yakında bilecekler,
40/71. demir halkalar, üstelik boyunlarına köstekler (takılmış olarak) sürüklendiklerinde,
40/72. kaynar suyun içine (sürüklendiklerinde) sonra Ateş'e doldurulduklarında[15] (bilecekler).
40/73. Sonra onlara, "(Ortak) koşageldiğiniz nesneler nerede?" denilecek,
40/74. "(o) Allah'tan başka (nesneler)?" Onlar, "Bizden saptılar. Yok! (Doğrusu) biz önceleri hiçbir nesneyi çağırmıyorduk" diyecekler. Allah, karaçalıcıları böyle saptırır."
40/75. "Bu, yeryüzünde, bitmeksizin[16] şımarmanız, ayrıca büyüklenmiş[17] olmanızdan ötürüdür."
40/76. "İçinde sürekli kalacağınız Cehennem'in kapılarından girin." Böylece (o) büyüklenenlerin Konutu kötü olacak!
40/77. Sen artık katlan. Evet, Allah'ın verdiği söz gerçektir. Böylece onlara ne söz verdiysek onun bir bölümünü sana göstersek ya da seni (bitirip Biz'e) alsak, artık onlar (da) Biz'e döndürülecekler.[18]
40/78. Üstelik, doğrusu Biz senden önce Elçiler göndermiştik. Onlardan sana anlattığımız kimseler de var sana anlatmadığımız kimseler de var. Allah, olur demedikçe hiçbir Elçi, hiçbir tansık getiremez. Allah'ın buyruğu geldiğinde - o, Gerçek'e göre[19] yerine gelir - üstelik o an, yanlışı savunanlar[1] yıkıma uğrarlar.

---

[1] durağan, oynamaz, değişmez yer, konaklama yeri
[2] tavan, çatı, gölgelik; "yükseltilmiş yer"
[3] "yeryüzünü tek başına seren", "gökleri yanlız başına geren", "rahimde size biçim veren" (Yeşeya 44/24-28).
[4] Güzel*. 1 - korudu; 2 - benimsedi. İnsanın biçimini, Kendisine benzetti, Kendi biçimi gibi yaptı (64/3). krş. **ṣūratin** (biçim, suret, kopya) (82/8). "Tanrı, "İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer yaratalım" dedi." (Yaratılış 1/26). "Çünkü Tanrı insanı kendi suretinde yarattı." (Yaratılış 9/6).
[5] 1 - iyicil yiyecek vererek; 2 - bilginin iyicil olanını öğreterek, besleyendir. Azık*. Bu konuda bk. Kalem*
[6] **tabāraka**
[7] **muḫliṣīna lahu l-dīna**. Ortak koşmadan. Bk. 14. Bildiri'nin dipnotu
[8] Adem'in yaratılışı
[9] olgunluk, erginlik, güçlülük. Yiğitlik (TİEM (35/62b1-63b1=40:67)
[10] **yutawaffā**. canı alınmak, yaşam süresi bütünlenmek; Allah'a döndürülmek (edilgen)
[11] yaşam veren
[12] bir konu, bir eylem
[13] 19/35
[14] **yuṣ'rafūna**. (Bir inançtan ötekine) dönüştürülme. Sarraf*. Kuran'daki Bildiriler'i izlerlerse, kendi inançlarından döndürülmüş olacaklarını ileri süren kimseler. Dönüştüren : Elçi Mehmet.
[15] **yus'ğarūna**. Doldurma, taşırma, (fırını) yakıt ile doldurma. Köken için bk.81/6. Krş. köktaş **l-masğūri** (52/6).
[16] **biğayri l-ḥaqqi** : bitişi olmadan. Gerçek İle*
[17] **tamraḥūna**. (Habeş) **tamarḥa** : kılavuzla(n)mak, yol göster(il)mek; **tamarāḥi** : bir kılavuzu izleyen; kılavuzun söylediklerini yineleyen; "türküyü" yineleyen. Elçi Mehmet'ten başka bir kılavuz edinen (?); kılavuzluk taslayan (?); papağan gibi öğrendiğini yineleyen (?). Şeytan'ın "Gezgin Keşişi" için bk. 17/38. Krş. **maraḥan** (17/37, 31/18). (Akat) çürütülmüş, bozulmuş (olmanız).
[18] Mehmet'in, Kuran'ın bütünlenmesinden önce ölebilme olasılığı ilk kez bu Bildiri'de geçer.
[19] **bil-ḥaqq**. 1 - Allah'ın verdiği gerçek söz (bir önceki Bildiri); 2 - (Süreyi, Saat'i) bitirmek için. Gerçek İle*

40/79. Allah, kimine binesiniz, ayrıca kimisini yiyesiniz diye davarları sizin için yapandır.
40/80. Ayrıca onlarda sizin için (nice) yararlıklar vardır, üstelik (O onları), gönüllerinizdeki isteğe onların üstüne (binerek) ulaşasınız diye (yapandır). Ayrıca (toprakta) onların üzerinde, ayrıca (denizde) gemilerin üzerinde taşınırsınız.
40/81. Üstelik Allah size (yaratma gücünün) belirtilerini[2] gösteriyor. Öyleyse siz, Allah'ın belirtilerinden hangisine karaçalarsınız?
40/82. Öyleyse, yeryüzünde dolaşmadılar mı, böylece kendilerinden öncekilerin sonu nice olmuş, bakmadılar mı? O (önceki)ler, kendilerinden (sayıca) daha çoktu, üstelik güçlülük, ayrıca yeryüzünde (bıraktıkları) iz'ler[3] bakımından daha güçlü[4] idiler[5]. Ancak kazandıkları[6] ne ise o, kendilerini korumamıştı.
40/83. Böylece Elçileri onlara Belgeler'le geldiğinde, kendilerinde olan bilgiden (ötürü)[7] şımarmışlardı. Üstelik, alay edegeldikleri konu[8], kendilerini kuşatmıştı.
40/84. Sonra katılığımızı gördüklerinde, "Allah'a, O'nun tekliğine inanıyoruz, ayrıca biz O'na, ortak olarak ne koştu isek onu yadsıyoruz" demişlerdi.
40/85. Ancak Bizim katılığımızı gördüklerinde onların (artık) inanmış olması[9] kendilerini korumadı. (İşte) Allah'ın, Kendi kulları konusunda geçmişte (uyguladığı) töresi[10] (budur)! Üstelik (o) karaçalıcılar, o an yıkıma uğradılar.

28 - ÖYKÜLER DİZİSİ (Kasas Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

28/1. Ta, Sin, Mim.[11]

[MUSA'NIN ÖYKÜSÜ]

28/2. Bunlar, apaçık Bitik'in Bildirileri'dir.
28/3. İnanan bir toplum(a aktarman) için sana, Musa ile Firavun'un öyküsünden (bir bölümünü) doğru olarak anlatacağız.
28/4. Evet! Firavun, ülkede yücelenmiş, ayrıca Ulus'unu öbeklere ayırmış, içlerinden bir bölümünü[12] küçümsemişti, onların (yeni doğan) oğullarını boğazlıyor, kadınlarını sağ bırakıyordu[13]. Doğrusu o, bozgunculardan (biri) idi.
28/5. Üstelik Biz, (o) ülkede küçük düşürülenlere[14] iyilikte bulunmak, ayrıca onları önder yapmak, ayrıca kendilerini kalıtçı kılmak istedik,
28/6. ayrıca onlara (o) ülkede olanaklar sağlamak (istemiştik), üstelik (bütün bunlar), Firavun ile Haman, ayrıca onların ordularına, (İsrailoğulları)na karşı[15] önlem aldıkları[16] konuyu gösterelim diye idi.

[MUSA'NIN ÇOCUKLUĞU]

---

[1] **l-mub'ṭilūna** : gerçek olmayanı yayanlar; yanlışı savunanlar.
[2] yaratma gücünün kanıtlarını; (Habeş) yaratma gücünün örneklerini
[3] geriye bıraktıkları yapıtlar, bugün görülen kalıntılar [onların eserleri]; 2 - kapatma, tutuklama [esir etme] gücü bakımından (21. Bildiri)
[4] 1 - kovucu, döndürücü, sürükleyici, saldırgan; 2 - kat kat; uzunlamasına; yaygın, yayılmış. Şiddet*
[5] Benzer bir tümce için bk. 21. Bildiri
[6] 1 - biriktirdikleri varlıklar; 2 - yonttukları (putlar, konaklar). Kazanmak*
[7] üstün bir uygarlık kurabilmek için bildikleri konular.
[8] tanrısal gözdağı; uygarlıklarının ölümsüz olması; Bitişli* olmayışı.
[9] ssç : onların inancı. O gün inanmış olmaları. 32/29.
[10] **sunnata l-lahi** : Allah'ın töresi. Töre*
[11] Giriş Simgeleri*
[12] İsrailoğulları
[13] Firavun'a, "İsrailoğulları'ndan yeni doğan bir çocuk senin egemenliğini sona erdirecek" denilmiş olduğu için. Kadınlara, döl verenler artık Mısırlılar olacaktı (7/127).
[14] ezilen, küçük görülen (İsrailoğulları)
[15] ssç : onlardan. İsrailoğulları'ndan yeni doğan bir çocuğun, Firavun'un egemenliğini sona erdirmesine karşı.
[16] **yaḥḏarūna**. Kaçınma, önlem alma, "hazırlıklı olma" (9/122, 39/9)

28/7. Ayrıca Biz Musa'nın annesine, "Onu emzir, ancak kendisi için korktuğunda onu suya[1] at. Üstelik korkma, ayrıca üzülme. Doğrusu Biz, onu sana döndüreceğiz, üstelik Elçilerden (biri) yapacağız" diye bildirdik.
28/8. Böylece Firavun'un yakınları, kendileri için (sonradan) bir düşman, ayrıca bir sıkıntı (kaynağı) olsun diye[2] onu (ırmakta bulup) ele geçirdi. Doğrusu Firavun ile Haman, ayrıca onların orduları yanılmışlardı[3].
28/9. Üstelik Firavun'un karısı[4], "(Bu çocuk) bana, üstelik sana bir göz aydınlığı (olacak). Onu öldürmeyin. Bakarsın bize yarar sağlar ya da onu çocuk ediniriz" dedi. Üstelik onlar, (olacakların) bilincinde değillerdi.
28/10. Üstelik Musa'nın annesinin yüreği bomboş kalmıştı[5]. (Verdiğimiz söze) inananlardan (biri) olsun diye yüreğini pekiştirmeseydik, onun konusunda(ki bilgileri) nerdeyse kesinlikle açığa vuracaktı.
28/11. Ayrıca (Musa'nın) kız kardeşine, "Onu izle" dedi. Böylece (kız kardeş), onlar sezmeden, onu uzaktan gözetledi.
28/12. Üstelik Biz, önceden ona, süt annelerini yasaklamıştık. Böylece (Musa'nın kız kardeşi), "Sizi, sizin için onu yetiştirecek[6], ayrıca kendileri onun için öğütçü[7] olacak olan bir aileye[8] yönelteyim mi?" dedi.
28/13. Böylece onu, (annesinin) göz (yaşları) dinsin, ayrıca üzülmesin, üstelik Allah'ın verdiği sözün gerçek olduğunu bilsin diye annesine geri verdik. Ancak onların çoğu (bunu)[9] bilmez.
28/14. Ayrıca (Musa), erginliğine erişince, ayrıca oturaklı olunca[10], ona bilgelik, ayrıca biliş verdik. Üstelik Biz, korunanlara[11] böyle karşılık veririz.

[MUSA'NIN ADAM ÖLDÜRÜP MISIR'DAN KAÇIŞI]

28/15. Ayrıca (Musa) kente, oturanlarının aymaz olduğu bir anda girdi, üstelik orada (birbirine) meydan okuyan[12] iki adam buldu[13], biri kendi yandaş toplumundan[14], ayrıca biri onun düşman (toplum)undan. Bunun üzerine, yandaş toplumundan olan kişi, düşman (toplum)undan olan kişiye karşı ondan yardım istedi. Böylece Musa, onu(n düşmanını) (kargı ile) deldi[15], üstelik o(nun yaşamı)na son verdi[16]. "Bu (eylemim), Şeytan'ın işidir. Evet o, apaçık saptıran bir düşmandır" dedi[17].
28/16. (Musa), "İdim! Doğrusu, ben kendimi (suç ile) kararttım[18], artık beni yarlıga" dedi, böylece (İdisi), onu yarlıgadı. Evet O, yarlıgayandır, esirgeyendir.
28/17. (Musa), "İdim! Bana gönenç vermenden ötürü, artık kendi Yol'larını izleyenlerle[19] kesinlikle uyuşmayacağım[20]" dedi.
28/18. Bunun üzerine (Musa) kentte, korku içinde (çevresini) gözetleyip dururken, bir de ne görsün, dün kendisinden yardım isteyen (yine) kendisine yardım için bağırıyordu. Musa ona, "Doğrusu sen, kesinlikle apaçık bir şaşırtıcısın" dedi.

---

[1] Nil
[2] Bu, Tanrı'nın tasarısı idi.
[3] Musa'yı sudan çıkarırken başlarına gelecekleri bilmiyorlardı. Yanıldıklarını bilmiyorlardı. Yanılanlar*
[4] Firavun'un kızı (Çıkış 2/5).
[5] **fāriġan** : (yüreği üzüntüden) döküldü. Krş. **faraġta** (94/7); **sanafruġu** (55/31)
[6] (yetişmesine, beslenmesine) katılımcı olma; var olan başka bir aileye katma (20/40). Meryem'in gençliği için bk. (3/44).
[7] **nāṣiḥūna** : Arkadaşça, içtenlikle öğüt veren. 9/91, 66/8
[8] İbrani sütnine (Çıkış 2/7).
[9] Musa'nın öykusünün böyle oluşunu.
[10] **is'tawā** : kuruldu, dikildi; oturaklı oldu, "istiva etti".
[11] **l-muḥsinīna**
[12] Meydan okumak; "Çık dışarı! Görüşelim!" demek. Öldürmek*
[13] **wağada**. 1 - buldu; 2 - karşılaştı, katıldı; 3 - (oradaki sorunları) çözmeye, aydınlatmaya çalıştı (18/65).
[14] onun yandaşı; görüşü, öğretisi bir olanlar toplumu.
[15] **fawakazahu**. Tekgeçişli bu sözcük genelde yumruklama diye anlaşılır. Olasılıkla (Habeş) **wəḥza** sözcüğünden türer ve (su, gözyaşı) akıtmak anlamındadır. Bu anlam Arapçaya kargı ile delmek [kan akıtmak] olarak geçer. (Habeş)**waḥiz** / **wāḥazä** ise akma, akıntı anlamındadır. dç : deldi (*Blachère*). "(döverek) öldürdü ve kuma gömdü." (Çıkış 2/12)
[16] **faqaḍā** : 1 - böylece (bu işe) son verdi, bitirdi. Krş. 28/28 (süreyi) doldurdu, bütünledi; 2 - (yandaşına karşı yardımını) yerine getirdi.
[17] Birisinin, inancı değişik bile olsa başka birini öldürmesi (Tanrısal Yasa'ya göre) bir sapkınlıktır. Örneğin bk. 17/33.
[18] dç : "nefsime zulmettim" (*Diyanet*)
[19] Mısırlılar'ın uyguladığı, izlediği Yasa; uygulayageldikleri inanç. Mücrim*
[20] **ẓahīran** : (başkasına) uyan, (başkası ile) uyuşan; (kendisini başkalarına) benzeten, "zihar yapan"

28/19. Böylece Musa, ikisinin (ortak) düşmanı olanı vurmak isteyince (o düşman), "Ey Musa! Dün bir canı öldürdüğün gibi beni öldürmek mi istiyorsun? Sen, düzeltmecilerden[1] (biri) olmak istemeyip (bu) ülkede ancak kaba biri olmak istiyorsun" dedi.
28/20. Üstelik, kentin en uzak (yörekentin)den bir adam koşarak geldi, "Ey Musa! Doğrusu (kentte) danışmanlar[2], seni öldürmek[3] için senin konunda (aralarında) danışıyorlar[4]. Sen artık (kentten) çık. Doğrusu ben sana, (arkadaşça) öğüt verenlerdenim" dedi.
28/21. Böylece (Musa), korku içinde (çevresini) gözetleyerek oradan çıktı. "İdim! Beni, (Yasa'yı) karartan (bu) toplumdan kurtar" dedi.
28/22. Üstelik Medyen'e[5] doğru yöneldiğinde, "Bakarsın İdim bana düz yola (doğru) kılavuzluk eder" dedi.
28/23. Üstelik, Medyen Suyu'na[6] indiğinde[7], orada (sürülerini) sulayan bir insan kalabalığı[8] buldu, ayrıca onların ötesinde (kendi sürülerini suvarmaktan) alıkoyan iki kadın[9] buldu. (Onlara), "Amacınız nedir?"[10] dedi. (Kızlar), "Çobanlar (kendi işlerini) düzene koyana dek[11] biz (davarlarımızı) suvarmayız, üstelik babamız çok yaşlı" dediler.
28/24. Böylece (Musa), (davarları) onlar için suvardı, sonra gölgeye geri döndü, ayrıca, "İdim! Doğrusu ben, bana indireceğin seçkin bir (durum)dan[12] ötürü özlem duyuyorum[13]" dedi.
28/25. Sonra iki kadından biri utana utana yürüyerek ona geldi. "Bizim için (sürümüzü) suvarmandan ötürü sana bir ödül ile karşılık vermek için doğrusu babam seni çağırıyor" dedi. Üstelik (Musa) ona gelip[14], kendisine öyküsünü anlatınca (kızların babası), "Korkma, sen (artık o) (inancı) karartanların toplumundan kurtuldun" dedi.
28/26. İki (kız)dan biri, "Ey babam! Onu ödemeli çalıştır. Doğrusu, ödemeli çalıştıracağın birisinin beğenilecek olanı, (onun) güçlü olanı, güvenilir olanıdır" dedi.
28/27. (Kızların babası), "Evet! Benim için sekiz yıl sözleşmeli çalışmana[15] (karşılık) bu iki kızımdan birini seninle evlendirmek istiyorum. (Ancak bu sözleşmeyi) on (yıl)a bütünlersen, artık o senden (bir iyilik) olur. Üstelik ben senden ayrılmak[16] istemiyorum. Allah isterse, sen beni (aramızdaki sıkıntıları) giderenlerden[17] (biri olarak) bulacaksın" dedi.
28/28. (Musa), "Bu seninle benim aramda (bir sözleşme)dir. Bu iki süreden hangisini doldurursam (doldurayım) artık (süre konusunda) bana karşı, (hiçbir) gelişim[18] olmayacak, ayrıca ne söylediysek Allah, buna bakıcı (olsun)" dedi.

[MUSA'NIN TANRI İLE KARŞILAŞMASI - ELÇİLİK GÖREVİ İLE MISIR'A DÖNÜŞÜ]

---

[1] **l-muṣ'liḥīna** : "kirliliği gideren"; iyileştiren, düzelten, barışçıl (çoğul). Salih*
[2] kentin yürütücüleri
[3] Tanrı'nın Yasası'nı izlemeyen Mısırlılar için adam öldürmek bir suç değildi. Musa da Mısırlılar gibi yapıp kendisini suç ile kirletmişti (16. Bildiri)
[4] danışmak : birbirleri ile karşılaşmak. Emir*
[5] Medyen toplumu, Lut Gölü (Ölü Deniz) ile Sinai yarımadası arasındaki topraklarda yaşıyordu. Medyen kenti, bugünkü **al-Bid**ʿ bucağıdır. Akabe'nin 115 km. güneyinde, deniz kıyısından 25 km. içeridedir (*Christian Robin; Alî Al-Ghabbān. "Une première mention de Madyan dans un texte épigraphique d'Arabie", CRAI (1) (2017) s. 363-396*).
[6] (bilinen bir) kuyu (Tevrat)
[7] "yukarıdan / dağdan" aşağı inmek. wrd*. krş. 33/13 (Evlerimize baskın yapılacak)
[8] **ummatan** : (amaçları bir olan) topluluk, kalabalık, öbek, (Osm) ümmet.
[9] "Midyanlı bir kâhinin yedi kızı su çekmeye geldi. Babalarının sürüsünü suvarmak için yalakları dolduruyorlardı." (Çıkış 2/16).
[10] Neden hayvanlarınızı, suvarmayıp onları uzakta tutuyorsunuz?
[11] **yuṣ'dira**. 1 - (Arap) [**ṣdr**] : dönme, geri dönme. 2 - (Akat) [**sdr**] : düzenleme. Kök için bk. 2/144, 17/51, 99/6.
[12] **ḫayrin** : seçkin olan, seçkinlik. İstenilecek, yatıştırıcı olacak bir durum. Hayır*.
[13] **faqīrun** : istekli olan biri. (Habeş) [**fqr**] : sevmek, sevilmek, özlem duymak. (Akat) **paqāru** (**baqāru**) : savlama; sanı sanma; ileri sürme, karşı koyma (payını koruma); çekişme.
[14] Şuayb (**Šuʻayb**)
[15] **tağuranī**. (Akat) **egerru** : konuşma; **egēru** : karşı karşıya koymak, **egāru** : yazılmış; (Osm) ücretli çalışma.
[16] [**šqq**] : bölmek, yarmak, kopmak, ayırmak
[17] **l-ṣāliḥīna** : 1 - Sözleşmede ortaya çıkabilecek sıkıntıları giderenler, düzeltenler, "islah edenler"; 2 - Birisine "ortak koşmayan" kimseler; Musa'nın yanına çalışsın diye başka birini almayanlar. Salih*.
[18] ʿ**ud'wāna**. 1 - yayılma, yükselme, saldırma; 2 - bir nesne (süre, sözleşme) yerine başka birini (süre, sözleşme) kullanma; 3 - sınırın (sözleşme süresinin) ötesine geçme; 4 - (sözleşmeyi) saptırma. Aşırı Gitmek*, Düşman*.

28/29. Böylece Musa (sözleşmedeki) belirli süreyi doldurduğunda, üstelik yakınları ile birlikte yola çıktığında Dağ'ın[1] yanında bir ateşi sezdi. Ailesine, "Burada kalın, doğrusu ben bir ateşi sezdim. Olur da oradan size bir salık[2] ya da ısınasınız diye (o) ateşten, bir kor[3] getiririm" dedi.
28/30. Böylece oraya geldiğinde, kutsal yerdeki koyağın sağ yanından, (oradaki) ağaçtan, "Ey Musa! Evet Ben, tüm ülkelerin İdisi Allah'ım" diye seslenildi.
28/31. Üstelik, "Değneğini at" (denildi). Böylece değneğin yılan gibi kımıldadığını[4] görünce, kaçmak (için) döndü, üstelik (korkudan) arkasına (bile) bakmadı. (Allah), "Ey Musa! Yaklaş, ayrıca korkma. Doğrusu sen güven içinde olanlardansın" (dedi).
28/32. "Elini yırtmacına[5] sızdır; o, sayrılıklı olmadan apak[6] çıkacak.[7] Üstelik korkudan (uzaklaştırdığın) kolunu kendine çek! Böylece bu iki (tansık), Firavun ile onun danışmanlarına İdin'den iki kanıt olacak. Doğrusu onlar, (tektanrıcılıktan) sapmış bir toplumdur" (dedi).
28/33. (Musa), "İdim! Doğrusu ben onlardan birisini öldürdüm, böylece onların beni öldürmelerinden korkuyorum" dedi.
28/34. "Ayrıca, kardeşim Harun, dil bakımından benden daha düzgün konuşur[8]. Sen artık onu, beni pekiştiren[9] bir yardımcı[10] olarak benimle gönder. Evet ben, onların beni karartmalarından korkuyorum."
28/35. (Allah), "Senin kolunu[11], kardeşinle destekleyeceğiz, üstelik ikinize (Elçilik için) yetke[12] vereceğiz, böylece tansıklarımız[13] aracılığı ile onlar size yanaşamayacaklar. Yenenler, siz ikiniz, ayrıca size uyanlar olacak" dedi.
28/36. Böylece Musa onlara, kanıt olarak belirtilerimiz ile gelince onlar, "Bu, ancak uydurma bir büyüdür, üstelik biz, önceki atalarımızdan bu konuyu işitmemiştik" dediler.
28/37. Ayrıca Musa, "Benim İdim, Kendisinden kılavuzlama (yetkesi) ile[14] kimin geldiğini, ayrıca Konut'un[15] korunmuşunun kimin için olacağını bilir. Evet, (o) karaçalıcılar başaramazlar" dedi.
28/38. Üstelik Firavun, "Ey danışmanlar! Sizin için benden başka bir tanrı olduğunu bilmiyorum. Ey Haman! (Üstüne çıkıp), Musa'nın tanrısına bakayım diye benim için balçık üzerinde (ateş) yak[16], böylece bana bir kule yap.[17] Üstelik, doğrusu ben onun, kesinlikle yalancılardan (biri) olduğunu sanıyorum" dedi.
28/39. Üstelik o, ayrıca onun orduları yeryüzünde, yersiz yere[18] büyüklendiler, üstelik Bize döndürülmeyeceklerini sandılar.
28/40. Böylece Biz onu, ayrıca ordularını yakaladık, üstelik onları denize attık. Sen artık karaçalıcıların sonu nasıl olmuştu, bir bak!
28/41. Ayrıca Biz onları, Ateş'e çağıran önderler yaptık, ayrıca onlar, Diriliş Günü yardım görmeyecekler.
28/42. Ayrıca Biz onları, Buradaki (yaşam)da bir suçlama ile izlettik, üstelik onlar, Diriliş Günü'nde (Cennet'ten) dışlanmış[19] kimselerden olacaklar.

---

[1] **l-ṭūr** : Dağ, Sina Dağı; Arapçada "kıvılcım" sözcüğü ile köktaştır [kıvılcımlı dağ = yanardağ]. Sina Dağı*
[2] salık, bilgi. Orada ne olup bittiğini bildiririm.
[3] tutuşmuş odun, alevlenmiş odun
[4] kımıldamak; kıpırdamak. Krş. "Hurma ağacını... kımıldat, silkele" (19/25)
[5] **ğayb** : giysilerde boyunla göğüs arasındaki açık yer; yaka. Açıklama için bk. 27/12
[6] Cüzzamlıların eli ak olur.
[7] 20/22
[8] **afṣaḥu** : (bir yabancının) anlaşılır, açık, düzgün (bir Arapça ile) konuşması; bir (çocuğun) anlaşılan bir dil ile konuşması (*Lane*). Fasih : 1. Açık ve düzgün (anlatış). 2. Açık ve düzgün konuşma yeteneği olan (*TDK*). (Akat) **pašaḫu** : dingin, yatışmış olma.
[9] **yuṣaddiqunī** : (beni) 1 - (düzgün konuşması ile beni ötekilerin önünde) doğrulayan; 2 - destekleyen, denetleyen, pekiştiren; 3 - görevimi paylaşan. Krş. (Habeş) **sadaqa** (I, III). Sadaka*
[10] **ridʾan** : Tekgeçişlidir. 1 - yardımcı (olarak); 2 - yoldaş. (Akat) **rādiu** : kılavuz; **redû**, **radā'u** (izleme, eşlik etme, götürme, aktarma, gütme). (Akat) **rēdu** : asker; özel (kişisel) koruyucu; yönetici. Krş. **riḍwānahu** (5/16). Rıdvan*
[11] **ʿaḍudaka** : 2 - sana "yardımcı" olarak. Krş. **ʿaḍudan** (18/51) : yardımcı olarak. Bu konuda bk. "Ebu Leheb"in iki eli (111/1).
[12] Tanrı adına konuşabilme yetkesi. Sultan*
[13] (Habeş) örneklerimiz
[14] **bil-hudā** : kılavuzluk görevi ile, doğru kılavuzlama ile
[15] **ʿāqibatu l-dār** : Konutun korunmuş, gözetilmiş olanı. Cennet. (Habeş) korunmuş, tutulmuş, "rezerve edilmiş" (konut). Akıbet*
[16] Tuğla pişir.
[17] Bu öykü ile Nemrut'un Babil'de geçen öyküsü arasında bir benzerlik vardır. Mısır*
[18] 1 - doğru olmadan; yersiz yere; 2 - bitmeksizin, bitişi olmadan
[19] **l-maqbūḥīna**. (Arap) [**qbḥ**] : tiksinme, geri çevirme, dışlama; (Yemen) [**kbh**] : uygun görmeme, karşı çıkma. Tekgeçişlidir.

28/43. Üstelik, doğrusu Biz önceki kuşakları yok ettikten sonra (sonrakiler) öğütlenirler diye Musa'ya, insanlar için (içinde Yol gösterici) izler[1] olan, üstelik bir kılavuzlama, ayrıca bir esirgeme olarak Bitik'i verdik.

[MUSA ÖYKÜSÜNDEN ALINACAK ÖĞÜTLER - ELÇİ MEHMET'İN DOĞRULANMASI]

28/44. Üstelik sen (Mehmet), Biz Musa'ya buyruğu buyurduğumuzda (Dağ'ın) batı yamacında değildin, üstelik sen, (bu olaya) tanık olanlardan değildin.
28/45. Ayrıca Biz, (Musa'dan sonra nice) kuşaklar türettik, ayrıca (kimi kuşakların) yaşı uzatıldı[2]. Üstelik sen Medyenliler içinde, kendilerine Bildiriler'imizi anlatıp, konaklayan biri değildin. Ancak (onlara Elçilerini) gönderen Biz'dik.
28/46. Üstelik Biz, (Musa'yı) çağırdığımızda sen Dağ'ın yamacında değildin. Üstelik (sen), ancak senden önce kendilerine uyarıcı gelmemiş bir toplumu[3] uyarman için, (ayrıca) öğütlensinler diye İdinden (kendilerine) bir esirgeme (olarak gönderildin).
28/47. Ayrıca onların ellerinin sunduğundan ötürü[4], kendilerine bir uğursuzluk çatsa, "İdimiz! Neden bize bir Elçi göndermedin? (Gönderseydin), böylece biz, Senin Bildiriler'ine uyar, üstelik inanıklardan olurduk" derler.
28/48. Ancak Biz'den onlara Gerçek[5] geldiğinde, "Niçin, ona[6] Musa'ya ne verildiyse (onun) benzeri verilmedi?" dediler. Önceden Musa'ya ne verildiyse ona karaçalmamışlar mıydı? "(Bu iki Bitik) birbiri ile uyuşan[7] iki büyüdür[8]. Üstelik, doğrusu biz (Bitiklerin) tümüne karaçalıyoruz" dediler.
28/49. Sen (onlara), "Doğrucuysanız, Allah'tan, bu ikisinden daha doğru kılavuzlayan bir Bitik getirin, onu izleyeyim" de.
28/50. Bundan böyle, sana yanıt vermezlerse, sen artık onların ancak kendi tutkularını izlediklerini bil. Üstelik, Allah'tan (gelen) bir kılavuzlama olmadan (Yol'da kendi) tutkusunu izleyenden daha sapık kim olur? Doğrusu Allah, karaçalıcılar toplumunu kılavuzlamaz.
28/51. Üstelik, doğrusu (şimdi) Biz, öğütlenirler diye Söz'ü kendilerine ulaştırdık.
28/52. Bu (Söz)den önce kendilerine Bitik verdiğimiz kimseler buna inanırlar.
28/53. Üstelik onlar, bu (Söz) kendilerine anlatıldığında, "Ona inandık. Evet o, İdimizden gelen Gerçek'tir. Evet, (o Söz gelmeden) önce biz (Allah'a) boyun vermiştik" derler.[9]
28/54. İşte onlar katlanmış, üstelik karalık (olan eylem)i, (onun) benimsenecek olanı[10] ile savuşturmuş, ayrıca kendilerine azık olarak ne verdiysek ondan katkı vermiş[11] oldukları için onların ödülü iki kat verilecek.
28/55. Ayrıca onlar, boş söz[12] işittiklerinde ondan yüz çevirirler, üstelik onlar, "Eylemlerimiz bize, eylemleriniz size! Esenlik olsun size! Biz, aldatıcıları[13] (izlemeyi) amaçlamıyoruz" derler.

[MEKKE DIŞINA SÜRÜLMEKTEN KORKANLARIN TUTUMU]

28/56. Doğrusu sen (Mehmet), sevdiğin kişiyi kılavuzla(ya)mazsın[14]. Oysa Allah, dilediği kimseyi kılavuzlar. Üstelik O, kılavuzlananı[15] bilir.

---

[1] **başāira** (çoğul). "Yerdeki kan izleri", (yol) gösterici iz'ler, bellikler, izciler. Gizem'den gelen bilgiler. Basiret*.
[2] uzun uzun yaşatılıdılar (21/44).
[3] Mekkeliler. Bu konuda bk. Bilen Bir Toplum İçin*
[4] elleri ne sunduysa; işlemiş oldukları suçlar nedeni ile; sorumlusu, kendileri olmuş olduğu için.
[5] Gerçek'i içeren Bitik
[6] Gerçek'i getiren Elçi Mehmet'e
[7] **taẓāharā** : birbirine benzeyen; uyuşan. Krş. **ẓahīran** (17. Bildiri)
[8] **siḥ'rāni** : büyü, büyücülük; "kehanet" (ön deyi). Kuran ile Tevrat'ta anlatılan tansıklar.
[9] Kuran'ın gelişinden önce "inanık olanlar" konusunda bk. *J.D. McAuliffe, "Qur'ānic Christians".*
[10] Bu deyim genelde "(yüzü) kara bir tanrıyı, benimsenecek olan Tanrı ile savmak" anlamındadır.
[11] Göçötesi deyimlerindendir. Bu Bildiri, Hristiyan olan Medineli Yardımcılar'a (Ensarlar'a) yönelik olmalıdır.
[12] değersiz konuşma, gevezelik, çene çalma. Yast 19/33'de "boş söz" deyimi "yalan" diye geçer. Bu konuda bk. Maymun*
[13] **l-ğāhilīna**. Bunlar, "boş / geçersiz söz" söyleyerek başkalarını aldatmaya çalışıyorlardı. Bilgisiz*
[14] Kendisi istemezse, o sevdiğin kimse bile olsa, seni izlemez. Bu konuda senin hiçbir gücün yok.
[15] kılavuzlanmayı isteyeni

28/57. Ayrıca onlar, "Seninle birlikte kılavuzluğu izlersek[1], ülkemizden[2] koparılacağız[3]" derler. Katımızdan (sunulmuş) bir azık olarak her türlü ürünün toplatıldığı güvenli, kutsal bir yerde[4] kendilerine olanaklar sağlamadık[5] mı? Ancak onların çoğu (bunu) bilmez.
28/58. Ayrıca Biz, yaşantısı[6] çalımlı[7] olan nice kenti yok ettik. Üstelik (işte) bunlar[8], kendileri(nin oraya yerleşmesin)den sonra (içinde) ancak kısa (bir süre) kalınan konutlarıdır. Üstelik, doğrusu (oralara) kalıtçı olanlar, Biz olduk.
28/59. Ayrıca senin İdin, onların ana (kentlerine)[9] Bildiriler'imizi anlatacak olan bir Elçi gönderene dek[10] (o) kentleri yok etmemişti. Üstelik Biz, (içinde) oturanları (Elçilerini) karartmadıkça[11] (o) kentleri yok etmeyiz.
28/60. Ayrıca, size (herhangi) bir konuda ne verildiyse, artık o, Buradaki yaşamın yararlılığı, ayrıca süsüdür. Üstelik Allah'ın yanında ne varsa o, seçkindir, üstelik kalıcıdır. Artık algılamayacak mısınız?
28/61. Atanmış[12] (ödül)ü kendisine söz verdiğimiz, üstelik o (ödül)e kavuşacak olan kimse, Buradaki yaşamda yararlandırdığımız, sonra kendisi Diriliş Günü (Bize) sunulacaklardan olacak olan kimse gibi midir?

[ORTAK KOŞULARA GÖZDAĞI]

28/62. Üstelik (sen), O'nun, kendilerini sesleneceği, sonra "İleri süregeldiğiniz ortaklarım nerede?" diyeceği Gün'ü (unutma)!
28/63. (Verilmiş) Söz'ün kendilerine karşı gerçekleşeceği (o Gün), o (ortak koşulan tanrı)lar, "İdimiz! İşte bunlar bizim şaşırttığımız kimselerdir. Kendimiz şaşırdığımız gibi onları da şaşırttık. Onların bize tapmış olması konusunda Sana karşı (kendimizi) aklıyoruz[13]" diyecekler.
28/64. Ayrıca (ortak koşuculara), "(Koştuğunuz) ortaklarınızı çağırın" denilecek, üstelik onları çağıracaklar. Ancak (ortakları), kendilerine yanıt vermeyecekler, üstelik (kendileri) ezinci görecekler. Ne olurdu, kılavuzlanmış olsalardı!
28/65. Ayrıca (sen), O'nun, onlara sesleneceği, sonra "Elçilere ne yanıt verdiniz?" diyeceği Gün'ü (unutma)!
28/66. Artık o Gün, (verecekleri) bilgiler[14] onlar için belirsizleşecek[15], artık birbirlerini (arayıp) sor(a)mayacaklar.
28/67. Artık, (şaşırttıktan sonra) çevrilen[16], ayrıca inanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyen kimseye gelince, bakarsın artık o, başaranlardan (biri) olur.
28/68. Üstelik senin İdin, ne dilerse yaratır, ayrıca seçer; onlar için seçme yetkisi yoktur[17]. Yüce olsun Allah! Üstelik O, onların ortak koştuğu nesneden yücedir.
28/69. Ayrıca senin İdin, onların bağırlarının neyi gizlediğini, üstelik neyi açığa vurduğunu bilir.

---

[1] **l-hudā** : kılavuzluk. Kılavuzlanmayı istersek, kılavuzu izlersek
[2] toprağımızdan. Mekke'den
[3] **nutaḫaṭṭaf**. Ses ve anlam yakınlığına bakılırsa bu sözcük [**ḥṭb**] kökünden türemiş olmalıdır. **ḥaṭaba** : 1 - (Arap) : odun toplama; 2 - (Habeş) : (odun) kesmek; (odun) yarmak, (odun) toplamak. Götürülmek için bir yerden kesilmiş, ayrılmış, koparılmış olma (8/26, 37/10, 29/67). "Ebu Leheb"in "odun toplayan", "oduncu olan" köleci karısı için bk. 111/1. Ayrıca bk. Hırsız*
[4] **ḥaraman** : 1 - kutsal yer. Kutsal Yerin (Kabe'nin) bulunduğu bölge. 2 - İnanç dokunulmazlığı olan kent; paylaşık bir yer. Yakın inançlı kimselerin birlikte oturduğu kent. Medine (?); Habeşistan göçü (?). Açıklama için bk. **al-masğidi al-ḥarām** (2/144)
[5] **numakkin**. Olanaklar sağlama. Ürünlerin satışı ile elde edilen gelir. Mekan*
[6] **ma ʿīšatahā** : yaşama, geçim, geçinme biçimi; yaşam koşulları
[7] **baṭirat** : gösterişli, çalım satan. Krş. **baṭaran** (8/47). (b/m) (Akat) **(w)atāru, matāru** : aşırı büyük, iri yarı, çalımlı olmak.
[8] yok edilen kentlerin kalıntıları
[9] **ummihā**. Başkent ya da önemli kent. (Akat) **ummatu** : bir orduda ana kitle, ordunun çoğunluğu. (Osm) ümmet : amaçları bir olan kimselerden oluşan kalabalık. Ümmi*.
[10] göndermeden önce; göndermedikçe
[11] (Elçi'ye / Bildiriler'e) karaçalmadıkça
[12] atanmış, (kendisi için) korunmuş, benimsenecek olan (Cennet)
[13] Senin önünde biz, bu konuda (**mā**) suçsusuz.
[14] **l-anbāu** : anlatılar, anlatılanlar, öyküler; aklanma dilekleri. Bir önceki Bildiri'de sorulan soruya verecekleri yanıt.
[15] **faʿamiyat** : artık saklı kalacak, belirsizleşecek, anlaşılması güç olacak, kararacak. Ne dediklerini bilmez olacaklar. Krş. **faʿummiyat** (11/28) : gizli / saklı tutuldu.
[16] **tāba**. 2 - (ortak koşuştan Tanrı'ya) geri dönen. "Tövbe eden"
[17] **l-ḫiyaratu** : seçim yetkisi; seçenek. Hayır*. Elçi'yi Allah seçer, onlar seçemezler.

28/70. Üstelik O, Allah'tır. O'ndan başka tanrı yoktur. Övgü, Önceki[1] (yaşam)da, ayrıca Öteki (yaşam)da O'nadır! Ayrıca yargı, O'nundur, üstelik O'na döndürüleceksiniz.

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜNÜN ANIMSATILMASI]

28/71. Sen (onlara), "Düşündünüz mü? Allah, sizin için geceyi Diriliş Günü'ne dek sürekli[2] kılsaydı, ışığı size Allah'tan başka hangi tanrı getirecekti? Artık işitmeyecek misiniz?" de.
28/72. "Düşündünüz mü? Allah, sizin için gündüzü Diriliş Günü'ne dek sürekli kılsaydı, içinde dinleneceğiniz geceyi size Allah'tan başka hangi tanrı getirecekti? Artık düşünmeyecek misiniz?" de.
28/73. Ayrıca iyilikbilir olursunuz diye (karanlık) içinde dinlenmeniz, ayrıca (aydınlıkta) O'nun kayrasından (dilediğinizi) amaçlamanız için (Allah), esirgemesi ile, sizin için geceyi, ayrıca gündüzü yaptı.
28/74. Ayrıca (sen), O'nun kendilerine sesleneceği, böylece "İleri süregeldiğiniz ortaklarım nerede?" diyeceği Gün'ü (unutma).
28/75. Üstelik (işte o Gün) Biz her toplumdan bir tanık[3] çıkaracak, ayrıca "Kanıtınızı[4] getirin" diyeceğiz. Gerçek'in, Allah'ın olduğunu[5], üstelik ne uydurageldilerse onun, kendilerinden saptığını bilecekler.

[KARUN'UN ÖYKÜSÜ]

28/76. Evet Karun, Musa'nın toplumundandı. Ancak o, kendilerine göz dikiyordu[6]. Oysa Biz ona, (yalnız) anahtarları(nın taşınması bile) dayanışıklı[7] güçlü bir topluluğu[8] kesinlikle çökertecek[9] olan gizlengiler[10] vermiştik. Toplumu ona, "Şımarma! Evet, Allah şımarıkları sevmez" demişti.
28/77. "Ayrıca, (sana verilen) Buradaki payını unutmayarak[11], Allah sana verdiyse, Öteki Konut'u[12] sen onda ara[13]. Ayrıca, Allah'ın seni benimsediği gibi, sen de O'nu benimse. Ayrıca, yeryüzünde bozgunculuğu amaçlama. Evet, Allah bozguncuları sevmez."
28/78. (Karun), "Bu bana, ancak bendeki bilimden ötürü verilmiştir" dedi. Kendisinden önce, Allah'ın, ondan daha güçlü, ayrıca daha kalabalık olan (nice) kuşakları kuşkusuz yok ettiğini bilmez miydi? Üstelik, kendi yollarını izleyenlere[14], kendilerinin (Yol'dan) kaçışları[15] konusunda (aklanma nedenleri) sorulmayacak.
28/79. Böylece (Karun) süslü püslü, toplumunun karşısına çıkmıştı. Buradaki yaşamı isteyenler, "Ah! Karun'a ne verildiyse onun benzeri, bize de olsaydı! Evet o, kesinlikle süreduracak[16] bir payı olan[17] biridir!" dediler.
28/80. Bunun üzerine, kendilerine bilim verilmiş olanlar, "Yazıklar olsun size! İnanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyen kimse için Allah'ın ödülü[18], seçkin olandır. Üstelik (bunu) düşünenlerden[19] başkası ona kavuşturulmaz" dediler.
28/81. Böylece onu, üstelik konutunu yerle gömdürttük. Artık kendisi için Allah'tan başka kendisine yardım edecek bir birlik[20] olmadı, üstelik o, kendi kendilerine yardım edecek kimselerden değildi.

---

[1] Saat'in gelişinden önceki (Bugünkü) yaşam.
[2] **sarmad** (sürekli), ancak bu, ayrıca bir sonraki Bildiri'de yer alır. Akıcı olma, "önü tıkanmamış olma" anlamındaır.
[3] her toplumun kendi Elçisi
[4] Tanrı'nın, "Benim ortaklarım var" demiş olmasının kanıtları.
[5] Gerçek'i, doğruyu Allah'ın söylediğini; Gerçeği söylemenin Allah'a düştüğünü
[6] **fabaġā**. Onların varlıklarına göz dikiyordu. krş. **tabġi** (bir sonraki Bildiri; 38/24) : amaçlama, isteklenme, göz dikme, imrenme.
[7] **bil-ʿuṣ'bati**. Krş. ʿ**uṣ'batun** (12/8)
[8] Talmud'a (Pesahim ile Sanhedrin) göre anahtarları taşımak için üç yüz katır gerekiyordu.
[9] **latanūu** : 1 - (Arap) [**nwḫ**] : (deve) göğsü yere çökmek; (İbr, Sür) [**nwḥ**] : oturtmak, yerleştirmek. Sami dillerinde genel anlam : (yere) yayılmak; uzun / uzak olmak (*Geez Sözlük, 409*).
[10] varlık birikintisi (çoğul). "Karun" (**Qarun**), "Kuran" (**Qur'ān**) ile köktaş olmalıdır (yığma, biriktirme). Kuran*
[11] Unutmak : Bu payı kim verdi, neden verdi, demek.
[12] Sonuncu Konut, Cennet
[13] Cennet'i, Allah'ın sana yeryüzünde verdiği varlıklardan başkalarına katkıda bulunarak amaçla.
[14] Mücrim*
[15] **ḏunūbihimu**. [ḏnb]*. Sorumluluktan "kaçmanız / aklanmanız" için bir nedeniniz var mı diye sorulmayacak.
[16] sona ermeyecek olan; "azimli", "azmetmiş" bir pay(!). Azim*
[17] **ḥaẓẓin** : pay, mut, uğur (41/35). Kendisine bu yaşamda verilen pay (varlıklar) (77. Bildiri).
[18] **ṯawābu** : ödül. Allah'ın vereceği **ḥaẓẓ** (pay, mut, uğur) (28/79). (Osm) sevap.
[19] 1 - düşünmek; olaylar [yukarıda sunulan örnekler arasında] ilişki kurmak; 2 - (sıkıntılara) katlanmak.
[20] bölük, birlik, ordu. Göçötesi deyimlerindendir.

28/82. Üstelik, dün onun yerinde olmaya imrenenler (ertesi gün), "Yok be! (Demek), Allah kullarından dilediğinin azığını arttırır (ya da) onu kısıtlar. Allah'ın bize gönenç verişi[1] olmasaydı, bizi kesinlikle yerle gömdürtürdü[2]. Yok be! (Demek) (Tanrısal kayraya) karaçalanlar, başaramayacaklar" demeye başladılar.

[SONUÇ]

28/83. İşte Öteki Konut! Biz, onu yeryüzünde yüceleşmeyi, ayrıca bozgunculuğu istemeyen kimseler için yaparız. Üstelik (mutlu) sonuç[3], dayanışık olanlar[4] içindir.[5]
28/84. Kim (Allah'ı) benimseyerek[6] gelirse, kendisi için bundan[7] seçkini olacak, üstelik kim (Allah'a) (suç) karalığı ile gelirse, artık (unutmasınlar), (Allah'ı) karartıcı eylem eyleyenler, ancak yapageldiklerine (göre) karşılık alacaklar[8].

[MEHMETİN MUŞTULANMASI - ORTAK KOŞUCU YALANCI BİR ELÇİ'YE YANIT]

28/85. Evet! Kuran'ı sana üstlendiren[9] (Allah), kesinlikle seni Yeniden Başlatılacak Orun'a[10] doğru döndürecektir[11]. Sen (ona[12]), "İdim, kimin kılavuzluk (görevi)[13] ile geldiğini, ayrıca kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu bilir" de.
28/86. Ayrıca sen, (bu) Bitik'in sana atılacağını[14] ummuyordun[15]. Ancak bu, İdinden (gelen) bir esirgemedir. Sen artık karaçalıcılar ile uyuşan biri olma[16].
28/87. Ayrıca, Allah'ın Bildiriler'inden - onlar sana indirildikten sonra - (o karaçalıcılar) seni uzaklaştırmasınlar. Ayrıca sen (insanları) İdine çağır, üstelik ortak koşuculardan olma.
28/88. Ayrıca, Allah'la birlikte başka tanrıyı çağırma. O'ndan başka tanrı yoktur. O'nun Yüzü'nden[17] başka ne varsa (tümü) yok olacaktır. Yargı, O'nundur, üstelik O'na döndürüleceksiniz.

39 - KÜMELER DİZİSİ (Zumer Suresi)[1]

---

[1] 1 - gönendirme, gönenç veriş; 2 - kayra sağlama, kayırma. Nimet*
[2] **la-ḫasafa** (etken) ya da **la-ḫusifa** (edilgen) olarak da okunabilir *(Al-Jalalayn)*.
[3] Kale, "korunmuş yer". Cennet. Akıbet*
[4] 1 - [Tanrı'dan / Yasa'dan] sakınan kimseler; 2 - başkaları ile dayanışma içinde olanlar; Karun gibi bencil olmayanlar. Sakınmak*
[5] dç : "Sonuç, Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır" (*Diyanet*)
[6] **ḥasanat** : 2 - (Allah'ı tek tanrı olarak) benimseyerek; 3 - (Allah'ın tekliğini) koruyarak; (Allah'ı) kucaklayarak. Güzel*
[7] **min'hā** : ondan (dişil). 1 - Konut (**dār**); 2 - benimseme, kucaklama (**ḥasanat**)
[8] (Dolayısı ile Cehennem'de) karartılacaklar. Karalık*
[9] 1 - üstlendiren, zorunlu kılan, yükleyen; 2 - bölüm bölüm yapıp (indiren); (senin için) ayıran. Farz*
[10] **maʿādin** : Tekgeçişlidir. Bu deyim, [ʿ**wd**] (yeniden başlatma, sil baştan yapma) köküne dayandırılır. İade etmek*. krş. ʿ**āidūna** (44/15). 1 - Dönülecek yer, dönüş yeri. Cennet diye anlaşılır. "Yahudiler'den başkası Cennet'e gidemez" kavramı için bk. 22/15. Oysa bağlama bakılırsa, bu Bildiriler, Yahudiler'e yönelik değildir. Üstelik Cennet, Mehmet'e özgü olmayıp Yasa'yı gerektiği gibi uygulayan her inanık Cennet'e gidecektir. 2 - [İsa'nın ölümünden sonra ara verilen] Yeniden Başlatılacak Orun. Salıkçılık Orunu. (Yemen) [ʿ**wd**] : 1 - bir yere geri dönme; birisi ile yeniden sözleşme yapma; bir duvarı pekiştiren dayanak duvar; **mʿd** : (ekilmiş, toplanmış) ekinin verimi, getirisi; (Yemen) [**dyn**] (I) : bir iş, birisine düşmek; bir iş, birisinin [elinde] sorumluluğunda olmak; **dn**, **dnw**, **ydnn** : önermek, boyun eğmek, kendini adamak. 3 - Öğütlenmiş Orun. (Habeş) [ʿ**wd**] : çevresinde dönüp dolaşma, bağırma, elçi, ulak; (Habeş) **maʿada**, **məʿda** : öğüt, uyarı, yüreklendirme. **maʿadi** : öğütçü. Sofra*. "Öğüt", "öğütçü" anlamları için bk. Övgü*. 4 - Söz verilmiş yer. (Osm) vadedilen mekan; (Yemen) **wʿd** : söz verme; **mʿd** : söz veriş; bayram. Değişik anlamlar için bk. ʿ**an yadin** (9/29); **ulī l-aydī** (38/45). Elçi Mehmet'in, Salıkçı olarak atanması için bk. "Öğütlenmiş Orun", **maqāman maḥmūdan** (17/79). Dolayısı ile bu Bildiri, zamandizin bakımından 17/79'dan önceki bir dönemden olmalıdır.
[11] **larādduka**, [**rdd**] : (Geriye) çevirme, (geriye) çağırma. (Habeş) [**rdd**] : yeniden ele geçirme. 2 - (Akat) [**rdd**] : izci, izleyen, izleme. İzlenilecek (eylem); 3 - (Habeş) inat etme, direnme.
[12] Kendisinin Elçi (kılavuz) olduğunu ileri süren, öğretisi Mehmet'in öğretisinden pek uzak olmayan ancak kimi konularda özellikle ortak koşuculuk konusunda sapan kimse (bk. sonraki iki Bildiri). Bu "ortak koşuculuk", başka tanrılara tapan biri midir, yoksa Üçlemeye gitmiş Hristiyan bir din görevlisi midir, belirsizdir.
[13] **bil-hudā** : 1 - kılavuzlama ile; kılavuzlayarak; kılavuzluk (görevi) ile (9/33, 48/28, 61/9)
[14] atmak, fırlatmak, düşürmek. Sana Kuran'ın "yeni" bir Bitik olarak indirileceğini ummuyordun.
[15] Bir gün Salıkçılık görevine atanacağını düşünmemiştin. Böyle bir atamayı beklemiyordun. Önceden sen ancak bir Uyarıcı / Elçi idin.
[16] **ẓahīran** : uyuşan, (kendini başkalarına) benzeten biri. Zihar*
[17] O'nun kendisi; O'nun ışığı

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[YASA KOYUCU TANRI'IN TEKLİĞİ - İSA'NIN ANCAK BİR ELÇİ OLUŞU]

39/1. Bitik'in açığa çıkışı[2], (Yasa'yı) yürütücü[3], bilge olan Allah'tandır.
39/2. Evet! Biz sana Bitik'i doğrulukla[4] indirdik. Öyleyse sen Allah'a, Kendisine özgü (bir) Yasa[5] ile tap.
39/3. Katıksız Yasa,[6] Allah için değil midir? Üstelik, O'ndan başka egeler[7] edinenler, "Biz onlara ancak (suçlarımızı) çıkarıp[8] bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye tapıyoruz"[9] (derler). Doğrusu Allah, onların uyuşamadıkları konuda aralarında yargı verecektir. Evet Allah, karaçalıcı olan yalancıları[10] kılavuzlamaz.
39/4. Allah bir oğul edinmek isteseydi, kesinlikle yarattığı nesnelerden dilediğini seçerdi[11]. Yücedir O! O, suç çıkarıcı[12] olan tek Allah'tır.[13]

[TANRI'NIN YARATMA GÜCÜNÜN İZLERİ]

39/5. O, gökleri, ayrıca yeri uyumlu yarattı. O, geceyi gündüzün üstüne sarar, ayrıca gündüzü gecenin üstüne sarar. Üstelik O, güneş ile ay'ı ödevlendirdi, (böylece) her biri belirli bir süre boyunca (izlediği yolda) akıp gider. (Evren'e) komut veren[14], (kulları) yarlıgayan O değil midir?
39/6. O, sizi bir tek öz varlıktan[15] yarattı. Sonra ondan eşini yaptı. Ayrıca sizin için davarlardan[16] sekiz çift[17] üretti[18]. Sizi annelerinizin karınlarında üç (ayrı) biçim[19] içinde, yaratılıştan yaratılışa (geçirerek) yarattı[20]. İşte İdiniz Allah budur! Egemenlik O'nundur, O'ndan başka tanrı yoktur. Artık siz nasıl olur da (bu gerçekten) döndürülürsünüz[21]?

[İNSANIN KAYPAKLIĞI, İYİLİKBİLMEZLİĞİ]

39/7. (Kayramıza) karaçalarsanız, artık (unutmayın), doğrusu size karşı Allah bağımsızdır[22]. O, kullarında (olan) karaçalışı[23] beğenmez; üstelik iyilik bilirseniz O, bunu sizin için beğenir. Ayrıca, yük taşıyan kimse başkasının yükünü yüklenmez[24]. Sonra dönüşünüz İdinizedir. Böylece O, ne yapageldiğinizi size bildirecek. Evet O, bağırlarda olanı bilendir.

---

[1] Dizi adı 71. ile 73. Bildiriler'den alınmıştır. Ubayy Kuran'ında bu Dizi, Giriş Simgeleri içerir (*J.A. Bellamy*)
[2] **anzalnā** . Açığa çıkarma, sızdırma; (yukarıdan, dağdan, devenin sırtından) indirme; 2 - üretme, doğurtma (6. Bildiri)
[3] Aziz*
[4] **bil-ḥaqq**. Gerçek' e uygun olarak; "ne az, ne çok", uygun. Anlam olarak krş. Sadaka*
[5] **muḫliṣan lahu l-dīna**. Katıksız, ortaklardan "süzülmüş" inanç. Tanrı'nın ilkel Yasası'na, İbrahim'in İlkesi'ne uygun olarak (40/14). İlke : Tektanrıcılık. Millet*.
[6] [Hadisler gibi] sonradan, "insan eli ile yazılmış" kuralları içermeyen. Yasa'yı koyup yürüten ancak Allah'tır. Aziz* (1. Bildiri).
[7] Ege : Tanrı'nın oğludur denilen İsa (4. Bildiri). Hristiyan inançlarına göre İsa, insanlığın ilkel suçunu yüklenip çarmıhta acı çekerek ölürken o suçu kendilerinden çıkarmıştı.
[8] [**zlf**]*. (Suç) çıkarma anlamı için bk. bir sonraki Bildiri.
[9] dç : "Biz onlara sadece, bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz" (*Diyanet*)
[10] Allah'ı, Kendisini boyayarak, rengini (niteliğini) karartarak, bozan kimseler. Yalanlamak*
[11] Allah, çocuk edinmek isteseydi onu Kendisi seçerdi; Çocuğu, Allah için başkaları seçmezdi.
[12] **l-qahār** : kötüyü, kötülüğü, "midedeki ekşi suyu" çıkaran. Burada "suç çıkarıcı" anlamındadır. Bk. bir önceki Bildiri. Açıklama için bk. **taqhar** (93/9).
[13] dç : "O, bir ve her şey üzerinde mutlak otorite sahibi olan Allah'tır" (*Diyanet*)
[14] (Gökteki, yerdeki nesnelere komut veren, işleri yürüten) "komutan" için bk. Aziz*.
[15] **nafsin** : öz varlık, can, kişi. Adem
[16] sürü hayvanları, sığırlar, otlayan (adaklık) hayvanlar
[17] çift, eş. Bu (adaklık) hayvanların neler olduğu 6/143-144'te açıklanır.
[18] **anzala** : indirdi, açığa çıkardı [ortaya koydu]. Krş. **anzalnā** (1. Bildiri). Bu türev, [**nzl**] köküne dayandırılır. Oysa krş. (Arap) [**nsl**] : üreme, yavrulatma, **nasala** : üredi, doğurdu. Krş. (Osm) tenasül, nesil (*Nişanyan*). İndirmek*
[19] **ẓulumātin** : 1 - karanlık(lar) (2/17, 24/40); 2 - biçim; taslak. (Yemen) **ẓlm** : resim, simge, yontu. Zalim*
[20] Ana karnının karanlığında sizi, (döl damlası, asalak, dölüt olarak) üç evreden (biçimden) geçirerek yarattı. İnsan birdenbire yaratılmadı (76/1).
[21] **tuş'rafūna** : [inanç konusunda] dönüşürsünüz / dönüştürülürsünüz; değişik değişik olursunuz; dağılırsınız. Sarraf*
[22] **ġaniyyun** : Allah, Kendi varlığını sürdürmek için siz ona gerekmezsiniz. Gani*
[23] **l-kuf'ra** : karaçalma, iyilikbilmezlik, "küfür"
[24] taşımaz. Kimse, kimsenin suçundan sorumlu değildir.

39/8. Üstelik insana sıkıntı el attığında İdisini, Kendisine geri dönerek[1] çağırır. Sonra (İdisi), Kendisinden ona bir gönenç sağladığında o, önceden çağırmış olduğu Kimseyi[2] unutur, üstelik Allah'a, O'nun Yolu'ndan sapıtmak için dengeşikler türetir. Sen (ona), "Karaçalarak biraz eğlen! Evet! Sen Ateş'in yerlilerinden[3] olacaksın" de.
39/9. Yoksa (böyle birisi), gece saatlerinde[4] yere kapanarak, ayrıca ayakta durarak (tapınmaya) kapanan[5], Öte (Yaşam konusunda) önlem alan[6], ayrıca İdisinden esirgeme uman kimse (gibi) midir? (Ona), "Bilenlerle bilmeyenler eşit olur mu?" de. Ancak anlayışı olanlar (bunu anımsayıp) öğütlenirler.

[TANRI İLE DAYANIŞMA, BARIŞ İÇİNDE YAŞAMAK İSTEYENLERE ÖĞÜT]

39/10. Sen (onlara), "Ey inanan kullarım! İdinizle dayanışık olun[7]. Bu Yakın[8] (yaşam)da (O'nu) benimseyenlere[9], (O'ndan gelecek) bir benimsenme olacak. Üstelik Allah'ın toprakları[10] engindir. Yalnız katlananların[11] ödülü sayılmadan[12] eksiksiz ödenecektir" de.
39/11. "Evet ben Allah'a, Kendisine özgü (bir) Yasa'ı[13] ile tapınmakla buyuruldum" de.
39/12. "Üstelik ben, boyun vericilerin[14] ilki[15] olmakla buyuruldum."
39/13. "İdime başkaldırırsam[16], doğrusu ben, (sözü) Bütünlenecek Bir Gün'ün ezincinden çekinirim" de.
39/14. "Ben Allah'a, Yasa'mı[17] Kendisine özgü kılarak taparım" de.
39/15. "Siz artık O'nun dışında neyi dilerseniz (ona) tapın" (de). "Evet, batkıya uğrayanlar[18], Diriliş Günü'nde kendilerini, ayrıca (inanç konusundaki)[19] yakınlarını batkıya uğratanlardır. Bu, apaçık batkı değil midir?" de.
39/16. Onlar için üstlerinde ateşten bulutlar[20], ayrıca altlarında sarsıntılar[21] olacak. Allah, kullarını bununla korkutur. Ey kullarım, artık Ben'den sakının!

[YALANCI ELÇİ AZGIN'A KARŞI İNANIKLARIN UYARILMASI]

39/17. Azgın'dan[22], on(un toplumundan olan)lara[23] kul olmamak için uzaklaşan, üstelik Allah'a geri dönenler[24] (unutmasınlar), onlara muştu var! Sen artık kullarımı muştula![1]

---

[1] **munīban** : (yanıltısından, küsmesinden) geri dönerek. Özellikle Mekke Dönemi deyimlerindendir.
[2] **mā** : ne, ne ise, kimse. Allah'ı
[3] **aṣḥābi l-nāri** : Ateş'te oturanlar, kalanlar; Ateş'e sürülecek olanlar.
[4] **ānāa** : saatler boyunca, kimi saatlerde. Bu sözcüğün anlamı için bk. 20/130'un dipnotu
[5] **qānitun** : bağlı; uysal; adamış olan; kapanan; kendini adayan; [başka işlerini] geciktiren. qnt*
[6] **yaḥḏaru**. Kaçınma, önlem alma, "hazırlıklı olma". dç : "korkarak" (*Diyanet*). Oysa krş. **yaḥḏarūna** (9/122) : "onlar da (gelecekteki savaşlara "katılmak" için) "hazırlıklı olurlar".
[7] İdinizle karşılıklı dayanışma içinde bulunun; O'nunla barış içinde yaşayın, O'nun yardımcısı (Tanık*) olun. Sakınmak*
[8] **l-dun'yā** : Şimdiki, bugünkü (yaşam)
[9] benimseme; kucaklama; koruma. Güzel*
[10] **arḍu l-lahi** : Allah'ın toprakları, ülkesi. Yeryüzü engindir. İnancınızdan ötürü size bir kentte sıkıntı çıkarırlarsa başka topraklara gidin. Krş. 29/56. Bu konuda ayrıca bk. Derece*
[11] 1 - Öte Yaşam için katlananlar; 2 - Allah'ı düşünenler; 3 - putları kıranlar. Katlanmak*
[12] **ḥisābin.** Oransız, saymadan, sayılmadan.
[13] **muḫliṣan lahu l-dīn**. O'nun Yasa'sına; O'na özgü Yasa'ya uygun olarak; Kendisine ortak katmadan.
[14] **l-mus'limīna** : 1 - (Tanrı'ya, Yasa'sına) boyun verenler (6/163); (Tanrı) ile barış içinde yaşayanlar. Krş. Tanrı ile dayanışma içinde olan (10. Bildiri) 2 - Yasa'yı ancak Tanrı'ya özgü yaparak, Kendisini öteki tanrılardan ayıranlar; Tanrı'yı yalıtanlar.
[15] 6/14. Mekkeli Araplar arasında ilk barışan; Tanrı ile karşılıklı "saldırmazlık" sözleşmesi yapan. Yoksa barışık ilk iki kişi (**mus'limayni**), (küçüklenen, **ḥanīf** olan) İbrahim ile İsmail idi (2/128-131).
[16] barışmazsam, küsersem. Krş. bir önceki tümce
[17] 11. Bildiri. İbrahim'in İlkesi : Tektanrıcılık. 2 - (Yemen) boyun veriş. Din*
[18] Hüsran*
[19] 42/45
[20] **ẓulalun** : bulutlar, gölgelikler, örtüler. Benzeri bir deyim için bk. 29/55.
[21] **ẓulalun**. Tümce içinde ikinci kez yer alan bu sözcük burada [**zll**] : kayma, sallama, sarsma kökünden gelmelidir. Yanardağ patlaması sonucunda yeryüzünün sarsılması, ayrıca gökyüzünün ateşli bulutlarla örtülmesi. Yoksa "onların altlarından [gelen] bulutlar / karanlıklar / gölgeler" diye çevirilmesi anlam sıkıntısı yaratır.
[22] **l-ṭāġūt** : "Yalancı Elçi". Tagut*. 20-21. Bildiriler'e bakılırsa bu Yalancı Kılavuz, Bugünkü yaşamın bitişli olmadığına inanan biri olmalıdır.
[23] 1 - Azgın'ın güttüğü toplum; Azgın'ın takımı: 2 - Allah'tan başka nesneler (16/35 vs).
[24] **anābū** : [Azgın'dan ayrılıp, Allah'a, Allah'ın gerçek Elçisine] geri dönenler.

39/18. (O kullarım), Söz'ü[2] işiten, böylece o (Söz)'ün benimsenecek[3] olanını izleyenlerdir! Üstelik onlar, Allah'ın kendilerini kılavuzlamış olduğu kimselerdir, ayrıca onlar, anlayışı olan kimselerdir.
39/19. Kendisine karşı artık ezinç Söz'ü[4] uygun düşmüş olan mı (ne olacak diye sorarsan)[5], artık Ateş'te (olacak) olan kimseyi sen mi kurtaracaksın?[6]
39/20. Oysa İdi'lerinden sakınanlar (unutmasınlar), onlar için altlarından ırmaklar akan, yüksek odalar[7] üstünde kurulmuş yüksek odalar olacak. Allah sözü! Allah, verilen sözden dönmez.
39/21. Allah'ın gökten su indirdiğini, böylece onu yerin içinde kaynaklara sızdırdığını görmedin mi? Sonra O, onunla çeşitli renklerde ekin çıkarır, sonra onlar kurur, böylece sen onları sararmış görürsün. Sonra O, onları kırıntı yapar. Evet! Bunda, anlayışı olanlar için kesinlikle bir öğüt vardır.

[KURAN'IN, ALLAH'TAN GELEN YENİLENMİŞ BİR ÖĞÜT OLUŞU]

39/22. Allah'ın, artık bağrını uysallığa[8] açtığı[9] kimse mi (ne olacak)?[10] Artık o, İdisinden (gelen) bir ışık üzerindedir[11]. Yürekleri, Allah'ın Anımsatması'na[12] karşı katılaşmış[13] olanlara artık yazıklar olsun! Onlar[14] apaçık bir sapıklık içindedirler.
39/23. Allah, Korunmuş[15] Anlatıyı[16], (öncekilerine)[17] benzeyen, yinelenen[18] bir Bitik (olarak) indirdi. İdi'lerinden korkanların derileri ondan[19] titrer, sonra onların derileri, ayrıca yürekleri Allah'ın Anımsatması[20] ile yumuşar. İşte bu (Bitik), Allah'ın kılavuzlamasıdır, onunla dilediği kimseyi kılavuzlar. Üstelik Allah (Yol'dan) kimi saptırırsa artık onun için hiçbir kılavuz yoktur.
39/24. Böylece (o sapık), Diriliş Günü, yüzünü[21] kötü ezinçten koruyan kimse (gibi) mi (olacak)? Üstelik (o) karaçalıcılara, "Ne kazanageldiyseniz, tadın (onun karşılığını)!" denilecek.
39/25. Onlardan öncekiler (de Bitikleri) karalamışlardı, böylece kendilerine, sezmedikleri yerden ezinç gelmişti.
39/26. Böylece Allah, onlara Buradaki yaşamda alçaklığı tattırdı. Üstelik, Öte (yaşam)'ın ezinci kesinlikle daha kabadır. Bir bilselerdi!
39/27. Üstelik, doğrusu Biz, öğütlenirler diye, bu Kuran'da, insanlara her (türlü) örneği sunduk.
39/28. (Dinleyenler) sakınırlar diye (bu Kuran), eğriliği olmayan Arapça bir Okuma'dır[22].

[TEKTANRICILIK İLE ÇOKTANRICILIĞIN KARŞILAŞTIRILMASI]

---

[1] Oysa 16/37'de Allah, Azgın'ı izlemekten dönenler konusunda sert bir dil kullanır.
[2] Tanrı'nın / Azgın'ın
[3] 2 - korunmuş olanı. Güzel*
[4] **kalimatu** : söz, yargı, bildiri
[5] diye soruyorsun. Tümce kuruluşu bakımından krş. 22. ve 24. Bildiriler.
[6] dç : [Ey Elçi! Sen Azgın'a söyle :] (Ey Azgın!) Kendisine karşı artık ezinç Söz'ü gerçekleşecek olan (sen) mi, sen mi artık Ateş'te olacak olan kimseyi kurtaracaksın?
[7] **ġurafun** : yukarıdaki, en üst (kattaki) oda
[8] **lil'is'lāmi** : (Yasa'ya) boyun verişe; buyruğa uymak için. dç: "İslâm'a" (*Diyanet*)
[9] Öteki Sami dilleri : Allah'ın, bağrını uysallık ile parlattığı, ışıldattığı kimse. 94/1.
[10] Tümce kuruluşu, 19. Bildiri gibidir.
[11] ışık üzerinde olma : bu ışığı izleyerek kılavuzlanmış olma.
[12] **ḏikri l-lahi :** Allah'ın anımsatması, öğütlemesi (olan Bitik)
[13] (Akat) **kaşû** : (insan, yer, hava, fırın) soğuma, soğuk olma.
[14] Tanrısal bir Işık olan Bitik'i izlemedikleri için
[15] **aḥsana**. (Tanrıca) korunmuş; (kullarca) benimsenecek olan. Güzel*. Çift anlamlı **aḥsana l-ḥadīṯ** (söz'ün en korunmuş / en benimsenecek olanı) deyimi ilk Mekke dönemindeki "Saklı / Korunmuş Bitik" (56/78), ayrıca "Saklı Yazıt" (85/22), **al-lawh al-mahfuz** anlamındadır. Kuran'da "hüsnü" ile "mahfuz" eş anlamlıdır. Güzel*.
[16] **l-ḥadīth** : 1 - öykü, anlatı; 2 - yenilik. "Yeni Bitik" anlamı için bk. Mecit*
[17] Tanrı'nın önceki Elçilerle gönderdiği (25. Bildiri), Arapça olmayan (28. Bildiri) tüm Bitikler (Tevrat, İncil, ...).
[18] **maṯāniya**. krş. **l-maṯānī** (15/87). 1 - Değişik Elçiler aracılığı ile yeniden yeniden gönderilen (Bitikler); 2 - (Dinmiş, sönmüş iken) yeniden dalgalandırılan (Bitik). (Habeş) **matha** : dış görünüşü belirsiz olma; görüntü gibi olma; Geez dillerinde büyüleme, büyücü, görüntü anlamındadır. "Dalgalanma" anlamı için bk. Mecit*
[19] Kuran, kendilerine anlatıldığında
[20] Bitik, Kuran
[21] Yüz* : kendisi. 2 - Kendi kendisine korunmaya çalışan, kendisini koruyacak kimsesi olmayan.
[22] **qur'ānan** : bir okuma, bir Kuran

39/29. Allah, kendisi konusunda birbiri ile çekişen[1] ortakların (kölesi) olan bir adam ile, (tek) bir kişiye boyun vermiş olan bir adamı örnek olarak sunar. Benzetme bakımından bu ikisi eşit midir? Övgü, Allah'a dır. Yok! Onların çoğu (bunu)[2] bilmez.

[ÖTEYAŞAM KONUSUNDA GÖRÜŞ AYRILIĞI]

39/30. Evet, sen öleceksin, ayrıca kesinlikle onlar (da) ölecekler.
39/31. Sonra Diriliş Günü'nde, doğrusu siz, İdinizin önünde tartışacaksınız.
39/32. Artık Allah'ı karartan[3], üstelik (ödül konusundaki) doğrultmayı[4] - o, kendisine geldiğinde - karartandan daha çok karartıcı olan kimdir? Karaçalıcılara[5] Cehennem'de konaklama yeri[6] olmaz mı?
39/33. Üstelik (bu konuda) doğrultmayı[7] getiren (Elçi), ayrıca o (Elçi)yi doğrulayan[8] kimse (unutmasın, kendisi gibi olanlar) (Elçi ile) dayanışık[9] olanlardır.
39/34. Onlar için İdi'lerinden ne dilerlerse var olacak. İşte bu, (Yasa konusunda) korunanların[10] ödülüdür.
39/35. (Bu ödül), Allah onların yapmış olduklarının (suç olarak) en karartıcı olanını kendilerinden silsin, üstelik onlara, kendilerinin ödülü olarak, yapageldiklerinin benimsenecek olanı ile karşılık versin diyedir.
39/36. Allah, kuluna yetmez mi?[11] Üstelik onlar seni, O'ndan başkaları ile[12] korkutuyorlar. Üstelik Allah kimi saptırırsa artık onun için hiçbir kılavuz yoktur.
39/37. Üstelik Allah, kime kılavuzluk ederse, artık onu saptıracak kimse yoktur. (Yasa'yı) yürütme gücü olan[13] Allah, (korkutuculara) öçlü[14] değil midir?

[ÇOKTANRICILARIN UYARILMASI - BU KONUDA ELÇİ'YE VERİLEN ÖĞÜT]

39/38. Üstelik, doğrusu sen onlara, "Gökleri, ayrıca yeri kim yarattı?" diye sorsan, kesinlikle "Allah" derler. (Sen de), "Öyleyse Allah'tan başka neleri çağırdığınızı görüyor musunuz? Allah, benim için sıkıntı istese, onlar O'nun sıkıntısını giderirler mi? Ya da benim için bir esirgeme istese, O'nun esirgemesini (kendilerine) çekerler[15] mi?" de. "Allah, bana yeter. Güvenecek olanlar, O'na güvenir" de.
39/39. "Ey toplumum! Siz, (inanç bakımından) olduğunuz yerde[16] eyleyin. Evet! Ben, amaçlıyım[17]. Artık yakında bileceksiniz," de.
39/40. "kendisini aşağılık edecek ezincin kime geleceğini, üstelik sürekli ezincin kimin üstüne çökeceğini!"
39/41. Evet! Biz sana Bitik'i insanlar için Gerçek (Yasa) ile[18] indirdik. Artık kim kılavuzlanırsa[1] bu, artık kendisi içindir. Ayrıca kim saparsa ancak bu kendisine karşıdır. Üstelik sen onlara bakıcı[2] değilsin.

---

[1] Onunla ben uğraşamam, uğraşacaksan sen uğraş diyen.
[2] övülecek tek tanrının Allah olması. Değişik anlamlar için bk. Övgü*
[3] Allah'ın rengini (niteliğini) boyama, (o rengi, o niteliği) koyulaştırma. Yalanlamak*
[4] **bil-ṣidqi**. (Yemen) **b-ṣdq** : "mülkiyet haklarını iddia etme". Kendisinin olan bir nesneyi [bir payı] yasa çerçevesinde istediği gibi kullanabilme hakkını öne sürme. Ödülün, Cennet'in kimin için olduğunun, Cehennem'de kalış süresinin "doğru olarak" belirtilmesi. Bu konudaki anlaşmazlıkların [Kuran'ın gelişi ile] düzeltilmesi (46/16). (Habeş) [**sdq**] : doğrultma, düzeltme, düzleştirme, güzelleştirme; 2 - bölmek, paylaşmak. Bu konuda bk. Derece*, Sadaka*, Zekat*. Bu tüzel deyim Kuran'da ancak bu ve bir sonraki Bildiri'de yer alır. Genel olarak "doğru, gerçek" (olan Kuran) diye anlaşılır.
[5] **lil'kāfirīna** : (Öteyaşam / Ödül konusunda) karaçalanlar için
[6] **maṯwan** : bir durak, konaklama yeri, konalga (60. Bildiri)
[7] **bil-ṣidqi** : doğrultma, düzeltme. Bk. üstteki Bildiri'nin dipnotu.
[8] **waṣaddaqa** : 1 - (Arap) Doğrulayan, onaylayan, doğru bulan; 2 - (Habeş) Paylaşan, paylaşıp dağıtan. Elçi Mehmet'i doğrulayan; Azgın/Tagut gibi olmayan bilirkişi.
[9] 1 - (Elçi'den) sakınanlar, 2 - (Elçi ile) dayanışma içinde olanlar. Azgın (Tagut) gibi olmayanlar. Sakınmak*
[10] **l-muḥsinīna** : korunanlar / benimseyenler
[11] koruyucu olarak
[12] 1 - başka tanrılar ile; 2 - başka "yalancı Elçiler" ile. Azgın (Tagut) gibi olanların bu konuda Allah'tan (Kuran'dan) daha doğru söylemiş olduğunu ileri sürerek.
[13] **biʿazīzin** (14/91). 1 - (Yasa'yı) yürütücü olan; komutan. "Bu kentte Yasa'yı yürüten Allah'tır, siz değil!"; 2 - (İyi ya da kötü edimlerin) saymanı, "muhasebecisi". Aziz*
[14] **ḏī intiqāmin** : (Elçisine karşı) işlenilen suç için eşdeğerli bir karşılık veren. Elçi'yi korkutanlara yöneliktir. Öç Almak*
[15] (Arap) [**msk**] : tutma; (Habeş) **masaka** : (kendine) çekme, eğilme, yakınlaştırma. 35/2.
[16] **makānatikum** : (inanç bakımından) yeriniz, durumunuz, tapınağınız, (inanç) ilke'niz; yaratıp yetke (imkan) verdiğiniz tanrılarınız. Bugünkü Yaşam'ınız. Mekan*. Kılavuzu izlememe, Allah Yolu'nda ilerlememe.
[17] **ʿāmilun**. Yarını düşünerek koşuşturma; Tanrısal yardımı, kayrayı, ödülü bekleme. Amaçlı*, Eylemciler*.
[18] doğru olarak, gerektiği gibi; (o) Bitik, Gerçek'i içerir.

[YARATICI, YARGIÇ OLAN ALLAH - ONAYLANMAMIŞ ARACILARIN KINANMASI]

39/42. Allah, onların ölümü anında, canları (Kendisine) döndürür[3], ayrıca ölmeyenlerin (canlarını) ise, uykusunda (iken döndürür)[4]. Böylece kendisine ölüm yargıladığı (can)ı tutar[5] ayrıca ötekini belirli bir süre için[6] (geri) gönderir. Evet bunda[7], düşünüp taşınan bir toplum için kesinlikle kanıtlar vardır.
39/43. Yoksa Allah'ın yanı sıra aracılık eden (başka tanrı)lar[8] mı edindiler? Sen (onlara), "Onlar[9] hiçbir konuda söz geçiremez[10], üstelik onlar düşünüp taşınamaz olsalar bile mi?" de.
39/44. "Aracı (belirleme yetkisinin)[11] tümü Allah'ındır. Göklerin, ayrıca yerin egemenliği[12] O'nundur. Sonra O'na döndürüleceksiniz" de.
39/45. Üstelik, Allah - O'nun tekliği - anıldığında, Öte'ye inanmayanların yürekleri (üzüntüden) altüst olur[13], oysa O'ndan başkaları anıldığında birdenbire sevinirler.
39/46. "Ey göklerin, ayrıca yerin yaratanı, Gizem'i ayrıca tanık olunanı[14] bilen Allah! Sen, kullarının arasında, uyuşamadıkları konuda yargılayacaksın" de.
39/47. Üstelik yeryüzünde ne varsa tümü, ayrıca onunla birlikte bir katı da[15] (gerçeği) karartıcı kimselerin olsaydı, onu kesinlikle Diriliş Günü'nde, kara(layıcı) ezinç için kurtulmalık olarak verirlerdi. Üstelik onların düşünmediği ne ise o, Allah'tan (gelip) kendilerine baş gösterecek,
39/48. ayrıca onların kazandıklarının[16] karalıkları kendilerine baş gösterecek[17], üstelik alay edegeldikleri ne ise o, onları kuşatacak.

[İNSANIN KAYPAKLIĞI]

39/49. Bu böyleyken, insana bir sıkıntı el attığında Bizi çağırır. Sonra kendisine Bizden bir gönenç sağladığımızda, "Bu, bana bilinerek[18] verilmiştir" der. Yok! Bu bir sınavdır, ancak onların çoğu (bunu) bilmez.
39/50. Bu, onlardan öncekilerce (de) söylenmişti, ancak kazanageldikleri[19] ne ise onları korumamıştı.
39/51. Böylece onlar ne kazandılarsa onun karalıkları kendilerine çarpmıştı. Ayrıca (şimdi) bunların[20] arasında (da) (gönencimizi) karartan kimseler ne kazandılarsa onun karalıkları kendilerine çarpacak. Üstelik onlar (bunu) etkisiz kılamayacaklar.
39/52. Allah'ın, dilediği kimseye azığı bol tuttuğunu ayrıca (dilediği kimseye) kısıtladığını bilmiyorlar mı? Evet! Bunda, inanan bir toplum için kesinlikle belirtiler vardır.

---

1 **ih'tadā** : güdülmek isterse, kılavuz edinirse, kılavuzu izlerse
2 bakan, bakıcı, koruyucu, yetkili. Sen onlardan sorumlu değilsin.
3 **yatawaffā**
4 Uykuda, canın (Tanrı'ya) döndürülmesi (6/60). *L. Ginzberg, "Legends of the Jews" 1, Adam Ideal Man*. Canın bedene sık sık girip çıkması (örneğin uyurken) Katarcılarca da tanınır. Katarcılık (Catharisme), 9. ile 12. yy'lar arasında Balkanlar'dan gelen Bogomilcilik'in İtalya'nın kuzeyi ile Fransa'nın güneyindeki bir uzantısıdır. Bogomilcilik, özellikle Hristiyan Bilinirciği, Manicilik, ayrıca İkicilik akımlarının etkisi ile oluşmuş bir Hristiyanlık dalıdır. Katarlar'ın, Fransa'nın güney batısında yaşayanları, sapık oldukları gerekçesi ile Haçlı Orduları'nca soykırımına uğratıldılar.
5 Allah, o canları, Bekletilme Yeri'nde alıkoyar.
6 önceden belirlenmiş yaşam sürelerinin sonuna dek
7 Canların bedene girip çıkmasında. Bunu ancak "öz çıkarıcı" (**l-qahār**) olan Allah yapabilir. Bk. **taqhar** (93/9)
8 **šufaʿāa_**: (Tanrı ile kul arasında) aracı olanlar. Köken : İkiz, ikiye çıkarılmış olma. İki nesne birbirine örülmüş, dikilişmiş olma. [**šf**ʿ] kökü için bk. Semed*, Vasıf*. Anlam olarak krş. (Habeş) **kafala** : birisini katılımcı yapmak. [**kfl**] kökü ((Osm) kefil) için bk. Hezekiel*.
9 konuşmasını bilmeyen putlar
10 **yamlikūna**. (Akat) **malāku** : konuşmak, öğütlemek, danışmak; yürütmek, buyruk vermek. **tamlāku** : öğütçü. Melik*
11 **l-šafāʿatu** : 1 - Aracılık. 2 - krş **šufaʿāa** (bir önceki Bildiri). İkilemek, Semed* yapmak (Allah'a düşer).
12 **mul'ku** : egemenlik. Bağlama bakılırsa özerklik, yürütücülük, komutanlık, danışmanlık diye de anlaşılabilir. Melik*
13 **iš'ma-azzat**. Ezilme, büzülme, karışma, altüst olma. Tekgeçişlidir. Köken 1 - (Akat) **samādu, semedu** : (ince ince) öğmek. Semed*; 2 - **samāḫu** : karışmak, karmakarışık olmak, kaplanmak, birbirinin içine girmek.
14 Gizemin dışında olan; görülen
15 benzeri
16 1 - biriktirdikleri kötü edimler; 2 - yonttukları putlar. Allah ile kendileri arasında aracı olmasını istedikleri putlar. Kazanmak*
17 45/33. Saat'in gelişinin belirtisi olacak olan "kara duman" ortaya çıkacak (44/10)
18 **ʿalā ʿil'min** : bile bile, bilinerek; ben buna yakışan biriyim.
19 1 - (Tanrı'nın kendilerine verip) biriktirdikleri varlıklar; 2 - yonttukları putlar. Kazanmak*
20 Mekke'liler

[İSTEMEDEN YOL'DAN UZAKLAŞANLARI TANRI'IN ESİRGEMESİ]

39/53. Sen (kullarıma), "Ey kendi isteklerine[1] karşı (inançta) savrulmuş[2] kullarım![3] Allah'ın esirgemesi konusunda kötümser[4] olmayın. Evet! Allah, bütün kaçışları[5] yarlıgar. Evet O, yarlıgayandır, esirgeyendir" de.
39/54. Üstelik size ezinç gelmeden önce İdinize geri dönün[6], ayrıca O'na boyun verin. (Yoksa) sonradan size yardım edilmez.
39/55. Üstelik ezincin size, siz (bunu) sezmeden ansızın gelmesinden önce İdinizden size ne indirildiyse (onu) benimseyerek[7] izleyin[8],
39/56. (yoksa sonradan) canın biri, "Allah'a yanaşmada[9] aldırmadığım[10] konulardan ötürü bana yazıklar olsun. Üstelik ben, kesinlikle alay edenlerdendim" demesin(den önce),
39/57. ya da "Allah bana kılavuzluk etseydi, ben kesinlikle sakınıklardan olurdum" demesin(den önce),
39/58. ya da ezinci gördüğünde, "Benim için bir yineleyiş[11] olsaydı böylece ben, korunanlardan olurdum" demesin(den önce Kuran'ı izleyin).
39/59. Yok![12] Bildiriler'im sana gelmişti[13], üstelik sen onları karalamış[14], ayrıca büyüklenmiş, ayrıca (bunlara) karaçalan[15] kimselerden (biri) olmuştun.
39/60. Ayrıca Allah'ı karartanları[16], Diriliş Günü, yüzleri kararmış olarak göreceksin. Büyüklenenler için Cehennem'de bir konaklama yeri olmaz mı?
39/61. Üstelik Allah, sakınan kimseleri, başarılarından ötürü kurtaracak. Onlara kötülük el atmayacak, ayrıca onlar üzülmeyecekler.
39/62. Allah, tüm nesnenin yaratanıdır, üstelik O, tüm nesne üzerine bakıcıdır[17].
39/63. Göklerin, ayrıca yerin (varlık) birikintileri[18] O'nundur. Allah'ın Bildiriler'ine karaçalanlar (unutmasınlar), işte onlar batkıya uğrayanlardır.
39/64. Sen (onlara), "Bana, Allah'tan başkasına tapmamı mı buyuruyorsunuz, ey aldatıcılar?[19]" de.
39/65. Üstelik doğrusu sana, ayrıca senden öncekilere, "Allah'a ortak koşarsan, senin eylemin[20] kesinlikle boşa gider, üstelik kesinlikle batkıya uğrayanlardan olursun" diye bildirilmişti."
39/66. Yok! Artık sen Allah'a tap, ayrıca (Kendisine karşı) iyilik bilenlerden ol[21].

[SONGÜN'ÜN GELİŞİNİN BELİRTİLERİ - EDİMLERE GÖRE KARŞILIK VERİLMESİ]

---

[1] **anfusihim** : kendi kendilerine / kendi canlarına / kendi isteklerine. Nefes*. İsteklere karşı : istemeden, bile bile yapmadan.
[2] **asrafū**. Krş. 20/127. 1 - (inançtan) dönüşmüş, 2 - (inanç konusunda sağa sola savrulmuş). Sarraf*. Bu nedenle 54. Bildiri'de kendilerine "geri dönün" (**anībū**) denilecektir. Bu "inanç değiştirme" anlamına gelmez. Oysa bile bile "inanç değiştirmek", kesinlikle yasaktır (24/2-3).
[3] dç : "Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım!" (*Diyanet*)
[4] 1 - karamsar; 2 - (Habeş) kıskanç, bağnaz Kimilerine bolca verdiysek (52. Bildiri), onları kıskanmayın.
[5] kaçış, uzaklaşma. [**ḏnb**]*.
[6] (inanç, Elçi, Yol, Tanrı'nın tekliği konusunda) savrulmuş, dağılmış, uzaklaşmış olanlar (bk. bir önceki Bildiri)
[7] **aḥsana**. Benimseyerek, kucaklayarak. Güzel*
[8] bu tümce 58. Bildiri'nin sonunda biter.
[9] **fī ğanbi l-lahi** : Allah'ın yanında, Allah'ın yakınında olma konusunda. Bu bağlamda **ṣalat** anlamındadır. Krş. **l-ṣāḥibi bil-ğanbi**. "yandaki yoldaş" (4/36). (Yemen) [**gnb**] : birisinin yanında olmak. [**ḏnb**]* (kaçış) ile ters anlamlıdır.
[10] **farraṭtu**. [Verilen söze, yapılacak eyleme göre] geride kalma, geride bırakma, ayrılma, savsama. İfrat*
[11] **karratan**. 1 - İkinci kez yapma, yineleme. 2 - (Yeryüzüne) iniş. Akat [**krr**] : yere koymak, indirmek, atmak, değersiz bularak bir yana atmak (ıskartaya çıkmak). Bana ikinci bir olasılık verilseydi.
[12] Yok! Yalan söylüyorsun. Bunun nedeni...
[13] Bu Bildiriler ile Allah seni kılavuzlamıştı (39/57)
[14] Yalanlamak*
[15] Kafir*
[16] Yalanlamak*
[17] koruyucu, bakan, bakıcı. Krş. Kadir Gecesi*
[18] **maqālīd** (42/12). Çelenk*
[19] Bilgisiz*
[20] 1 - senin eylemin; 2 - senin amacın
[21] Tanrısal gönenç, kayra için (8, 49, 51-52. Bildiriler)

39/67. Üstelik onlar Allah'ı, O'nun (güç bakımından) doğru değeri[1] ile değerlendirmediler[2], oysa Diriliş Günü, bütün topraklar[3], O'nun avucunda olacak, üstelik gökler O'nun sağ elinde dürülecek[4]. Yücedir O! Üstelik O, onların (Kendisine) ortak koştukları nesneden yücedir.
39/68. Ayrıca Boru'ya üflenecek, üstelik Allah'ın (kurtarmak) istediği kimseler bir yana, göklerde ayrıca yerde kim varsa çarpılacak[5]. Sonra ona yeniden üflenecek, böylece birdenbire, bakınarak[6] ayağa kalkmış olacaklar.
39/69. Üstelik yeryüzü, İdisi'nin ışığı[7] ile aydınlanacak, ayrıca Bitik[8] ortaya konulacak, üstelik Salıkçılar, ayrıca tanıklar getirilecek, üstelik onların arasında doğrulukla yargı verilecek, ayrıca onlara karaçalınmayacak.
39/70. Ayrıca her can ne yaptıysa, (karşılığı) eksiksiz verilecek. Üstelik O, onların ne yaptığını bilendir.
39/71. Ayrıca karaçalmış olanlar, küme küme Cehennem'e götürülecekler; onlar oraya varana dek onun kapıları (önceden) açılmış olacak, ayrıca oranın[9] tutucuları, "İçinizden size, İdinizin Bildiriler'ini size anlatan, üstelik sizi, bu Gün'ünüzle karşılaşma (konusunda) uyaran Elçiler gelmedi mi?" diyecekler. (Onlar), "Evet (geldi)! Artık (geç oldu), karaçalıcılara karşı (verilen) ezinç Sözü gerçekleşti" diyecekler.
39/72. (Onlara), "İçinde sürekli kalacağınız Cehennem'in kapılarından girin! Artık büyüklenenlerin konutu ne kötüdür!" denilecek.
39/73. Ayrıca İdi'lerinden sakınmış olanlar, küme küme Cennet'e götürülecekler. Onlar oraya varana dek onun kapıları (önceden) açılmış olacak, üstelik oranın[10] tutucuları, "Esenlik olsun size! Hoş geldiniz![11]. Sürekli kalmak için girin artık buraya!" diyecekler.
39/74. Ayrıca onlar, "Övgü, bize verdiği sözünde doğrucu olan, ayrıca bizi, bu topraklara[12] kalıtçı[13] kılan Allah'a olsun! Cennet'te istediğimiz yerde yerleşebileceğiz[14]" diyecekler. Böylece (Biz'i) amaçlayanların[15] ödülü, mutluluk verici[16] olacak!
39/75. Üstelik Melekleri, Taht'ın çevresini çevirmiş, İdi'lerini[17] övgü ile yüceltirken göreceksin. Ayrıca onların[18] arasında doğrulukla yargı verilecek, üstelik "Övgü, tüm ülkelerin İdisi Allah içindir" denilecek.

---

[1] **ḥaqqa qadrihi** : Onun doğru/gerçek değeri (ölçüsü, sınırı)
[2] **qadarū** : onlar ölçüyü belirlediler; değerlendirdiler. Tanrı'nın, yeterince güçlü (tüm toprakları elinde büzebilecek) biri olduğunu anlayamadılar. Böyle bir gücü Kendisinde göremediler. Kadir*.
[3] **wal-arḍu ğamīʿan** : bütün topraklar / ülkeler; "yeryüzünün tümü"
[4] dürülmek, büzülmek. Gökyüzü, yazılı dürüm gibi dürülecek (21/104). "Bütün gök cisimleri küçülecek, Gökler bir tomar gibi dürülecek; Gök cisimleri, asma yaprağı, incir yaprağı gibi dökülecek." (Yeşaya 34/4).
[5] **faṣaʿiqa** : böylece çarpılır. Yıldırıma çarpılır. Kuran'da "yıldırım" ile köktaştır. Yeşeya 34/1-7' e dayanılırsa "Tanrı, bütün ulusları kılıçtan geçirecek". Dinler Tarihinde yıldırım, Tanrı'nın kılıcıdır, kamçısıdır. Krş. **yuṣ'ʿaqūna** (52/45) : "çarpılacakları güne dek bırak onları"; Musa, Allah'ı görünce çarpılıp (**ṣaʿiqan**) düşmüştü (7/143). Benzer bir bağlamda (27/87) "ürperme, titreme" deyimi kullanılır. "Çarpıcı" için bk. **qāriʿat** : çarpıcı (kamçı, yıldırım) 13/31, 69/4, 101/1. "Kamçı" için ayrıca bk. Ezinç*.
[6] **yanẓurūna** : 1 - (şaşkınlıktan ötürü) bakınarak; 2 - (Duruşma'yı) bekleyerek
[7] Tanrı'nın yol gösteren, kılavuzlayan ışığı. Gerçek açığa çıkacak, Yalan yok olacak. "Tanrı'nın adaleti" (Yeşeya 51/4).
[8] Tanrı'nın Yasası. Tanrı'nın Yasa'sını içeren Bitik. Oysa genelde Edimler Bitiği diye anlaşılır. "Beni dinle, ey halkım, Bana kulak ver, ey ulusum! Yasa benden çıkacak, Halklara ışık olarak adaletimi yerleştireceğim." (Yeşeya 51/4)
[9] ssç : onun (Cehennem'in)
[10] ssç : onun (Cennet'in)
[11] **ṭibtum** (edilgen). İyi, iyicil, arı, Tayyip* ile köktaştır. Hoş geldiniz! "İyilik getirdiniz! Köktaş **ṭāba** ile **ṭibna** için bk. 4/3 ile 4/4 (iyilik getiren, iyicil kadınlar). (Osm) "Sefalar getirdiniz!" deyimine benzer.
[12] **l-arḍa**. Yer, yeryüzü, (bu) topraklar, ülke. Songün geldiğinde, Yahudiler'e göre, inanmayanların yeryüzünde kökü kesilecek, böylece İsrailoğulları yeryüzüne kalıtçı kalacaklar. Onlara göre içinde sürekli kalacakları "Cennet", budur.
[13] "Rab onlar için kura çekti, ülkeyi ölçüp aralarında payetti. Orayı sonsuza dek sahiplenip kuşaklar boyu orada yaşayacaklar" (Yeşaya 34/17). Ülkenin [Cennet'in] paylaşılması, "tapu belgesi dağıtılması" için bk. Derece*. "Ne mutlu yumuşak huylu olanlara! Çünkü onlar yeryüzünü miras alacaklar" (Matta İncili 5/5). "Doğrular ülkeyi miras alacak, Orada sonsuza dek yaşayacak" (Mezmurlar 37/29).
[14] Bu Bildiri de Yahudiler'in Cennet kavramı ile uyuşur. Tanrı inanmayanları öldürüp ortadan kaldırıldıktan sonra [Cihat sona erdikten sonra(!)] yeryüzü Cennet olacaktı. İçinde sürekli kalacakları yeryüzünün (Cennet'tin) en güzel toprakları inananların (Yasa'yı izleyenlerin) olacaktı. Bu sıkıntıyı gidermek için Taberi, "yeryüzü" sözcüğünü "Cennet" diye açıklar. Ayrıca, "Cennet'te yerleşmek için nereyi istersek oranın "tapusu" bizim olacak" anlamı için bk. Derece*
[15] **l-ʿāmilīna**. (Biz'i, ödülü) bekleyenler. Amaçlı*, Eylemciler*. dç : "Salih amel işleyenler" (*Diyanet*)
[16] Nimet*
[17] Keruvler [yaklaştırılmış Melekler] arasında taht kuran İsrail'in Tanrısı (Yeşeya 37/16)
[18] kulların

29 - ÖRÜMCEK DİZİSİ (Ankebut Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

29/1. Elif, Lam, Mim.[1]

[İKİYÜZLÜLERİN, KAYPAKLARIN KINANMASI]

29/2. İnsanlar, kendileri sınanmadan, "İnandık" demeleriyle bırakılacaklarını mı sanıyorlar?
29/3. Üstelik doğrusu Biz kendilerinden öncekileri sınamıştık, böylece (bugün de) Allah, doğrucuları kesinlikle bilecektir, ayrıca kesinlikle yalancıları[2] bilecektir[3].
29/4. Yoksa, (söz verdikten sonra) karacılık yapanlar[4], Bizden kaçabileceklerini[5] mi sanıyorlar? Evet! (Suç ile) karalayıcıdır o, onların vargıladığı konu!
29/5. Allah'la karşılaşmayı uman kimse (unutmasın), artık doğrusu Allah'ın (bu Yaşam'a) son veriş[6] (Gün)ü kesinlikle gelecektir. Üstelik O, işitendir[7], bilendir.
29/6. Ayrıca (inancını) açığa koyan kimse[8], ancak kendi kendisi için açığa koymuş olur[9], Doğrusu Allah, tüm ülkelerde kesinlikle (kendilerini) koruyandır[10].
29/7. Üstelik inanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyenler[11] (unutmasınlar), Biz onların (suç) karalıklarını, kendilerinden kesinlikle sileceğiz[12], üstelik onlara, ne yapageldilerse, kesinlikle (onun Bizce) en benimsenecek olanını[13] ödeyeceğiz.
29/8. Üstelik Biz insana, ana babasını benimsemeyi[14] öğütledik. Oysa, konusunda sende bilgi olmayan nesneyi[15] Bana ortak koşman için sana açılırlarsa[16], sen artık onları izleme.[17] Dönüşünüz Bana'dır, böylece Ben size, ne yapageldiğinizi bildireceğim.
29/9. Üstelik inanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar), Biz kesinlikle onları arınmış olanlar[18] arasına sokacağız.
29/10. Üstelik insanlar içinde, "Allah'a inanıyoruz" diyen[19] var. Oysa kendisi, Allah uğrunda (kentinden) kovulduğunda[20], (öteki) insanların baskısını[21] Allah'ın ezinci gibi sayar. Üstelik İdinden bir yardım gelirse,

[1] Giriş Simgeleri*
[2] verilen sözü karaya boyayanlar, karartanlar, bozanlar. Yalanlamak*. Krş. bir sonraki Bildiri.
[3] bilecektir = öğrenecektir. Allah, kimin ne yapacağını önceden bilemez. Yazgı*
[4] oyun bozanlık yapanlar; söz verdikleri kimseleri üzenler. Karalık*
[5] 1 - (Arap) önde/önünde olmak/gitmek, koşturmak; 2 - (Habeş) **sabaqa** (I) : bırakmak; (arkada) bırakmak; atmak; 3 - (Habeş, Akat) : karıştırmak, örmek. [(Birisinin işini/işine) karıştırmak / karışmak]
[6] **ağala l-lahi** : 1 - (Arap) **hamza ğīm lām** : "Allah'ın eceli". Allah'ın (Songün'ün gelişi için) belirlenmiş anı; 2 - (Habeş) **hag(w)ala** : yok ediş. (Arap) [**hğl**] : (sağlık) yitirmek. Allah, gökleri ve yeri **bil-ḥaqq** (bitişli) yarattı. Krş. **ağli** (5/32); 3 - Allah'ın ertelemesi. Krş. **uğğilat** (77/12)
[7] Allah, bunun böyle olmadığını söyleyenleri işitti.
[8] **ğāhada**. 8. Bildiri'deki ana babanın, kendi inançlarını (ortak koşucu olduklarını) çocuklarına açıkladıkları, bu inancı yaymaya, aşılamaya çalıştıkları gibi. Cihat*. Bu Bildiri'de "Allah için değil, kendi çıkarınız için başka ülkelere "yayılma", (kentin dışına) çıkma anlamı üstün gelebilir (bk. bir sonraki tümce). Mekkeli göçmenlerin her türlü gelir kaynağından kesilmiş olduğu unutulmamalıdır.
[9] dç : "Her kim cihad ederse, ancak kendisi için cihad etmiş olur" (*Diyanet*).
[10] (Mekkeli Göçmenler) nereye giderlerse gitsinler, nereye açılırlarsa açılsınlar Allah, kendilerini koruyacak. Gani*. Açığa çıkmayıp "gizli kalanlar" için bk. **l-ʿālamīna** (10. Bildiri)
[11] ortak koşuştan uzaklaşmaya çalışanlar
[12] silmek, örtmek. 3/195, 5/12.
[13] **aḥsana**. 1 - Allah'ın benimseyecek olduğu, beğeneceği (eylem); 2 - (Allah'ın yitirmeyip) koruyacağı (eylem). Güzel*
[14] **ḥus'nan**. koruma, benimseme, kucaklama. Krş. bir önceki Bildiri. Güzel*
[15] başka bir tanrıyı. Krş. "bilgisizce" (31/6); 31/15.
[16] **ğāhadāka**. Açığa çıkarlarsa. Açığa koyarlarsa; gösterirlerse. Bu inancı sana da yaymaya kalkarlarsa. Cihat*.
[17] Ana baba ile çocuk ilişkileri için ayrıca bk. 31/14-15.
[18] (Ortak koşuştan) arınmış. Tektanrıcı olan. Salih*
[19] küçük bir topluluk adına konuşan biri (?)
[20] **ūḏiya**. 1 - (kentten, Mekke'den (?)) kovulma; 2 - (işinden) alıkoyulma. İncitmek*. dç : "ezaya uğratılma" (*Diyanet*)
[21] baskı, güç kullanma, sınama, kargaşalık çıkarma. Fitne*

kesinlikle "Doğrusu biz sizinle birlikteydik" derler.[1] Allah, gizlenenlerin[2] bağırlarında ne varsa (onu) bilecek olan değil midir?
29/11. Ayrıca Allah, inananları kesinlikle bilecektir, üstelik ikiyüzlüleri[3] kesinlikle bilecektir.
29/12. Üstelik (o) karaçalan kimseler, inananlara, "Bizim Yol'umuzu izleyin, üstelik sizin yanılgılarınızı biz yüklenelim" derler. Ancak onların yanılgılarından hiçbirini yüklenmeyecekler. Evet onlar, kesinlikle yalancıdır.
29/13. Ayrıca onlar kesinlikle (kendi) yüklerini yüklenecekler, üstelik (kendi) yükleri ile birlikte (nice) yükleri yüklenecekler, üstelik onlar Diriliş Günü, uydurageldikleri konuda kesinlikle sorgulanacaklar.

[ELÇİLERİNE KARAÇALAN TOPLUMLAR - NUH'UN ÖYKÜSÜ]

29/14. Ayrıca, doğrusu Biz Nuh'u, kendi toplumuna göndermiştik. Böylece o, aralarında bin yıl eksi elli yıl[4] kalmıştı. Böylece onlar (Elçi'yi) karartırken[5] Su Baskını[6] onları yakalamıştı.
29/15. Böylece Biz onu, ayrıca Gemidekileri[7] kurtarmış, üstelik bunu, tüm ülkeler için bir belirti yapmıştık.

[İBRAHİM'İN SALT PUTATAPICI OLAN TOPLUMU]

29/16. Hani İbrahim toplumuna, "Allah'a tapın, üstelik O'ndan sakının. Bu sizin için seçkin bir (tutum)dur, bir bilseniz!" demişti.[8]
29/17. Siz Allah'ın dışında ancak putlara[9] tapıyor, üstelik (toplum içinde) bir yalancılık[10] yaratıyorsunuz[11]. Doğrusu Allah'ın dışında taptığınız kimseler size azık sağlayabilemezler. Artık siz azığı, Allah'ta arayın, ayrıca O'na tapın, üstelik O'na karşı iyilikbilir olun. Siz O'na döndürüleceksiniz.
29/18. (Bugün) siz (Elçi'yi) yalanlarsanız, artık (unutmayın) doğrusu sizden önceki toplumlar (da) yalanlamışlardı. Üstelik Elçi'ye düşen, ancak açıkça aktarmadır[12].
29/19. Allah, yaratılışa nasıl başlar, sonra onu (nasıl) yineler[13], (bunu) düşünmediler mi? Evet! Bu, Allah için kolaydır.
29/20. Sen (onlara), "Yeryüzünde dolaşın, böylece O'nun (ilk) yaratılışa nasıl başladığına bakın. Sonra Allah Öteki türetişi[14] yapacak. Evet! Allah her konuda erklidir" de.
29/21. O, dilediği kimseyi ezince uğratır, ayrıca dilediği kimseyi esirger. Üstelik siz O'na döndürüleceksiniz.
29/22. Ayrıca siz, ne yeryüzünde ne de gökte Allah'ı etkisiz kılabilirsiniz. Üstelik sizin için Allah'tan başka ne bir ege ne de bir yardımcı vardır.
29/23. Üstelik Allah'ın Bildiriler'ine, ayrıca Kendisi ile karşılaşmaya karaçalan kimseler (unutmasınlar) onlar, Benim esirgememden umut kesmiş olanlardır, üstelik onlar için acı bir ezinç olacak.
29/24. Onun[15] toplumunun yanıtı[16] ancak, "Öldürün[17] onu, ya da yakın onu!" demek olmuştu. Böylece Allah onu ateşten kurtarmıştı. Doğrusu bunda, inanan bir toplum için kesinlikle belirtiler vardır.

---

[1] "Biz de inananlardanız" dolayısı ile Allah'ın yardımından (ele geçirilen çapuldan) payımızı isteriz. Bu Bildiri, Mekke'den ayrılıp sonradan Mekkeli ortak koşuculara karşı savaşanlar ile Mekke'den göç etmemiş olan inanıklar arasında bir tartışmaya yanıttır.
[2] **l-ʿālamīna**. 1 - tüm ülkeler; tüm topraklar; 2 - [Göç etmeyip Mekke'de kaldıkları için] gözden, görüşten uzak kalanlar; gizli, gizlenmiş olanlar. Krş. "cihat (!) etmemiş [kentten açığa çıkmamış] olanlar" (6. Bildiri). Bilen Bir Toplum İçin*
[3] **l-munāfiqīna**. (İnanç bakımından) ne onlardan ne de bunlardan olanlar; bölünmüş olanlar. "Münafıklar" (*Diyanet*).
[4] dokuz yüz elli yıl
[5] 1 - Nuh'a / Tanrı'ya karaçalarken; 2 - put yontarken. Zalim*
[6] **l-ṭūfān** : Su/sel baskını. Nil'in taşması (**l-ṭūfān**) için bk. 7/133. "Su baskını", kimi Bildiriler'de Büyük Kırım* diye geçer. İlkel anlamı, 1 - "dolaşan, gezinen su"; 2 - "yaygın su". (p/f) (Akat) **ṭap'um** : yayılmış olma. **ṭepû**, **ṭapû**, **ṭapā'um** : yaymak, katmak, eklemek.
[7] **aṣḥāba l-safīnat** : gemidekiler, "geminin yoldaşları", "gemide sürülenler".
[8] İbrahim toplumu, bu çağırıya 24. Bildiri'de yanıt verir.
[9] **awṯānan**. **waṯn** (29/25, 22/30), Güney Arabistan yazıtlarında da görülür. (Habeş) **watan** (put), Güney Arapçadan alıntıdır. (Yemen) **wṯn** : sınır koymak; **wṯn** (tekil), ʾ**wṯn** (çoğul) : sınırı belirleyen dikili taş; dikilitaş.
[10] **if'kan** : yalancılık (37/86)
[11] **wataḫluqūna** : üstelik siz yaratırsınız. Yalan söz (söyleme) 22/30.
[12] Tanrısal Bildirileri insanlara aktarmaktır. Aktarma*
[13] sil baştan yapar, eski durumuna getirir, yenileştirir. İade etmek*
[14] **l-našata l-āḫirat** : sonuncu / Öteki yaratılış / türetiş. Öteki yaşam
[15] İbrahim. Kimi kaynaklara (*Bereshit Rabba, Yaratılış Bölümü*) göre Nemrut.
[16] İbrahim'in 16. Bildiri'deki çağırısına yanıt olarak.
[17] Öldürmek*

29/25. Ayrıca (İbrahim), "Siz, Buradaki yaşamda ancak aranızdaki uyuşurluk[1] (yüzünden) Allah'ın dışında putlar edindiniz. Sonra Diriliş Günü, kiminiz kiminize karaçalacak, ayrıca kiminiz kiminizi suçlayacak. Üstelik barınağınız, Ateş olacak, ayrıca sizin için hiçbir yardımcı olmayacak" demişti.

[İBRAHİM İLE LUT'UN ÖYKÜSÜ]

29/26. Böylece Lut ona inandı. Üstelik (İbrahim), "Evet, ben İdime göç ediyorum[2]. Evet O buyurgandır[3], bilgedir" demişti.
29/27. Üstelik Biz ona, İshak'ı ayrıca Yakup'u armağan ettik, ayrıca onun soyu içinde, Salıkçılığı ayrıca Bitik'i kurduk. Üstelik Biz onun ödülünü Burada(ki yaşam)da verdik, ayrıca doğrusu o, Öte (yaşam)da kesinlikle arınmışlardan (biri) olacak.
29/28. Hani Lut, toplumuna, "Doğrusu siz, kesinlikle bütün ülkelerde sizden önce (gelenlerden) kimsenin yapmadığı kaçamak eyleme[4] yanaşıyorsunuz" demişti.
29/29. (Üstelik Lut), "Doğrusu siz, kesinlikle erkeklere yanaşacak, ayrıca (göçebelere) yol kesecek[5], ayrıca toplantılarınızda[6] kuşkusuz (Töre'de) tanınmadık (bir eylem)e[7] yanaşacak mısınız?" (dediğinde) böylece onun toplumunun yanıtı ancak, "Doğruculardan isen bize Allah'ın ezincini getir" demek olmuştu.
29/30. (Lut), "İdim! (Töreye karşı) bozguncu (olan bu) topluma karşı bana yardım et" demişti.
29/31. Ayrıca, (Melek) Elçilerimiz[8] İbrahim'e muştu[9] ile geldiklerinde, "Evet, biz bu kentin toplumunu yok edeceğiz. Evet! Oranın toplumu, (Töre konusunda) karartıcı oldular." demişlerdi.
29/32. (İbrahim), "Doğrusu, orada Lut var!" dedi. (Elçiler), "Orada kimin olduğunu biz biliriz. Onun, tozla örtüleceklerden[10] olacak olan karısı dışında, onu ayrıca ailesini kesinlikle kurtaracağız" demişlerdi.
29/33. Ayrıca, Elçilerimiz Lut'a gelince, (Lut) kendileri için üzüldü, üstelik onlar(ı kurtarmak) için gücü[11] yetmiyordu[12]. (Elçiler), "Korkma, üstelik üzülme. Senin tozla örtüleceklerden[13] olacak olan karın dışında, doğrusu biz seni, ayrıca senin (inanç bakımından) yakınlarını[14] kurtaracağız" demişlerdi.
29/34. "Evet! (Töre'den) sapmış olmalarından ötürü, bu kentin toplumuna gökten bir pislik[15] indireceğiz" (demişlerdi).
29/35. Üstelik, doğrusu Biz, algılayan bir toplum için bu (toz ile örtülü kent)den (geriye) apaçık bir belirti bırakmıştık.

[GEÇMİŞTEKİ SUÇLU TOPLUMLARIN ÖYKÜLERİ]

29/36. Ayrıca, Medyen'e kardeşleri Şuayb'i (gönderdik). Böylece o, (kendilerine), "Ey toplumum! Allah'a tapın, ayrıca Öteki Gün'ü[16] bekleyin, ayrıca (inanç konusunda) yeryüzünde bozgunculuğu yayarak kargaşalık[1] çıkarmayın" dedi.

---

[1] **mawaddata** : 1 - (Arap) sevgi, sevişme; 2 - (Habeş) uyuşma; birbirinize bağlılık; dayanışma. Birbirinize tutulmuş, çengellenmiş olmanız! Aranızdaki dayanışma nedeni ile korkmuyorsunuz. Oysa Öte Yaşamda ... (bk. bir sonraki tümce). Açıklama için bk. **wuddan** (19/96)
[2] **muhāğirun**. 1 - (Arap) [**hğr**]. İdimin bana dediği yere göç ediyorum. Göç etme konusunda bk. Cihat*; 2 - Ben İdimin oturduğu yere göç ediyorum. İlkel Yahudi inancına göre Tanrı'nın Evi Kudüs'te idi. Tanrı'nın evrensel oluşu, heryerdeliği düşüncesi, Babil sürgününden sonra ortaya çıkacaktır; 3 - "(Eski inancımı bırakıp) İdime yol tutuyorum". (Yemen) [**ḥgr**] : bir nesneyi, birisinin kullanımı / yararı için ayırmak; adamak, atamak. "Ben İdime adandım; Ben İdime adanmış biriyim."
[3] 2 - (Bitik'teki) Yasa'yı koyucu, (Yasa'yı) yürütücü Bitik / Yasa için bk. bir sonraki Bildiri. Aziz*
[4] **l-fāḥišat** : yasal olmayan "geçici" cinsel ilişki. Eşcinsellik. Alçaklık*. Sodom ile Gomora kentlerinde oturan erkekler. Yaklaşmak*
[5] Kente yerleşmek için gelen göçebe topluma [yabancılara] engel olmak. Bu konuda bk. Dişi Deve*
[6] **nādīkumu** : toplantı. Ya da "cinsel alışverişlerinizde/ilişkilerinizde" (96/17'nin dipnotu)
[7] **l-munkar** : töre bakımından tanınmayan, törede yeri geçmeyen, bilinmedik, dışlanması gereken eylem. Nakir*
[8] İnsan kılığına girmiş Melekler
[9] Yaşlı İbrahim'in çocuğu olacaktı.
[10] Toza Bulananlar*. dç : "helâk edilenlerden" (*Diyanet*)
[11] **ḏarʿan** : kol, kol kası (pazı), güç (11/77).
[12] **ḍāqa** : sıkışmıştı, az geliyordu, yetmiyordu. Krş. **ḍāqat** *(*9/25, 9/118) : yeryüzünün enginliği az gelmişti / yetmemişti / dar gelmişti.
[13] Toza bulananlar*
[14] Aile*
[15] **riğzan**. Yanardağ patlaması sonucunda ortaya çıkan kükürt bulutları. Toz (bk. önceki iki Bildiri). Pislik*
[16] **l-yawma l-āḫira** : Öte'nin Günü; Son Gün, Sonuncu Gün, Saat

29/37. Oysa, kendisini karartılar. Böylece onları (yer) sarsıntı(sı) yakaladı, böylece konutlarında uzanıp[2] kaldılar.
29/38. Ayrıca Ad (toplumunu), ayrıca Semud(ları unutmayın)! Üstelik onların (yıkılmış) konutlarından kimileri, doğrusu (bugün) size belli olur. Ayrıca Şeytan, onların eylemlerini kendilerine süslü göstermiş, üstelik onları Yol'dan uzaklaştırmıştı; oysa onların (bunu) görebilme yetenekleri vardı[3].
29/39. Ayrıca Karun'u, ayrıca Firavun'u, ayrıca Haman'ı (unutmayın)![4] Üstelik doğrusu Musa kendilerine Belgeler'le gelmişti; ancak, kendileri yeryüzünde büyüklenmişlerdi, oysa onlar (Biz'den kaçıp) öne geçecek[5] olan (kimseler) değillerdi.
29/40. Böylece Biz, (bu toplumların) her birini kendi kaçışı[6] için[7] yakalamıştık. Ayrıca onlardan kimilerine karşı taş yağdıran bir kasırga göndermiştik, ayrıca kimilerini Çığlık[8] yakalamıştı. Üstelik kimilerini yerle gömdürtmüş, ayrıca kimilerini suda boğmuştuk. Üstelik Allah, onlar(ın yüzlerini)[9] karartmamıştı, ancak onlar, kendilerini karartmışlardı[10].

[SONUÇ - ÖRÜMCEK BENZETMESİ]

29/41. Allah'tan başka egeler edinenlerin örneği, (kendine) ev edinen örümceğin örneği gibidir. Üstelik doğrusu evlerin en gevşeği[11], kesinlikle örümceğin evidir. Bir bilselerdi!
29/42. Onların, (yardım için) O'nun dışında çağırdıkları her ne varsa, doğrusu Allah (onu) bilir. Üstelik O, (Yasa'yı) yürütendir[12], (Yasa'yı) sağaltandır[13].[14]
29/43. Ayrıca Biz insanlara, bu benzetmeleri sunuyoruz, üstelik onları, bilenlerden başkası anlamaz.
29/44. Allah, gökleri, ayrıca yeri bitişli[15] yarattı. Evet! Bunda, inanıklar için kesinlikle bir belirti vardır.

[KURAN'IN TANRISAL OLUŞUNUN BİTİKGİLLER'E ANIMSATILMASI]

29/45. Bitik'ten sana ne açığa vurulduysa anlat, üstelik (Allah'a) Bağlılığı[16] sürdür[17]. Doğrusu Bağlılık, (inanç konusunda) kaçamak eylemden[18], ayrıca bilinmedik olan (tanrı)dan[19] korur[20]. Üstelik Allah'ı anış[21] kesinlikle en büyük (bağlılık)tır![1] Üstelik Allah, ne işlediğinizi bilir.

---

[1] Tanrı'nın tek olup olmaması, ortağı olup olmaması konusundaki kargaşalık
[2] **ğāṯimīna** (7/78)
[3] **mus'tabṣirīna**. Şeytan'ın düzenini görebilirlerdi. Bunu kavrayacak, algılayacak, sezebilecek yetenekleri vardı. Görebilme yetenekleri vardı (*Lane*)
[4] 40/24
[5] **sābiqīna.** 1 - önde gidenler; "kaçış" için bk. bir sonraki Bildiri; 2 - [Biz'e] öğüt verenler / [Biz'i] suçlayanlar. Açıklama için bk. **l-sābiqūna** (56/10).
[6] (Çağırı'dan / Elçi'den) kaçış, uzaklaşma. [ḏnb]*
[7] için : yüzünden
[8] yanardağ patlaması, Tanrı'nın gürlemesi (!). Çığlık*, Pislik*
[9] yüzlerini; gönenç içindeki yaşantılarını; kendilerini
[10] karartma; karanlığa boğma. Zalim*. Yakın bir anlam için bk. Karalık*
[11] gevşek, genişleyen. 1 - dayanıksız; 2 - (örümceğin ağını ördüğü gibi) belirli bir yerden, bir özekten başlayıp yavaş örüldükçe yavaş dışarıya yayılan. Allah'tan başlayıp, Kendisine ortaklar koşarak "tek Tanrı'nın genişletilmesi". 3 - Önceki Bitiklerin kullarca genişletilmesi. Krş. bir sonraki Bildiri. Gebe bir kadının göbeğinin gün geçtikçe yavaş yavaş "genişleyip büyümesi" için bk. 31/14.
[12] 1 - Yasa koyucu; Yasa'yı uygulatan; buyurgan (26. Bildiri); 2 - İşledikleri suçların saymanı. Aziz*
[13] 1 - (Yasa konusunda) bilgedir; 2 - (Yasa'nın [Tevrat'ın, İncil'in] sağlığını) düzeltendir. Bu ikinci anlam, Elçi Mehmet'in sunduğu yeni Bildiriler'e karaçalan Bitik Toplumu'na yöneliktir (bk. sonraki Bildiriler). Bilge*
[14] dç : "O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir" (*Diyanet*)
[15] **bil-ḥaqq** : 1 - Bitişli, aşınmalı, aşamalı; 2 - Doğrulukla; uyumlu [ne az ne çok] olarak.
[16] **l-ṣalat**. (Allah'a) bağlılık, yakınlaşma; (Allah ile yapılan) antlaşma, sözleşme. "Bağlılık" (11/87). Namaz*
[17] **aqimi** : sürdür, ayakta tut.
[18] **l-faḥšā** : Yol'da giderken ötekilerden geçici olarak uzaklaşma; "bir tur atıp, çıktığı yere geri gelme"(!). Alçaklık*
[19] **al-munkar** : töre bakımından tanınmayan, törede yeri geçmeyen, tanınmadık eylem. Lut Boyu için kullanıldığında bu deyim eşcinsel ilişki (ilişki bakımından uygun olmayan birisine yönelme) anlamındadır. Kabalık anlamı için bk. 22/72. Oysa bu bağlamda uygun olmayan, tanınmadık, dolayısı ile dışlanılması gereken tanrı anlamındadır; 2 - (Cahil) olma. (Yemen) **nkr** (I) : bilgisizlik; 3 - [Öte Yaşam'da] üzülme, yıkıma uğrama. (Yemen) **nkr** (II) : üzmek, saldırmak; meydan okumak, yıkmak, yıkıma uğratmak. Nakir*; 4 - Hubal*.
[20] (Allah'a) bağlılık, insanı (kaçamak) putatapıcılık, ayrıca kötü tanrıdan korur. dç : "Namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkor." (*Diyanet*).
[21] **ḏikru l-lahi** : Allah'ı anma, Allah'ın anılması; Allah'ı anış

29/46. Bitikgiller[2] ile - içlerinden, (Yasa'yı) karartan kimseler bir yana - (tartışmanın) ancak benimsenecek olanı[3] ile tartışın[4], üstelik "Bize ne indirildiyse, ayrıca size ne indirildiyse ona inanıyoruz, üstelik bizim Tanrımız, ayrıca sizin Tanrınız birdir, üstelik biz O'na boyun veriyoruz" deyin.
29/47. Üstelik bundan böyle, Bitik'i sana (da) indirdik. Böylece (önceden) kendilerine Bitik verdiğimiz kimseler ona inanırlar. Ayrıca bu (Bitikgil olmayan)lar[5] içinden ona inananlar var. Üstelik Bildiriler'imizi, ancak karaçalıcı kimseler dışlar[6].
29/48. Üstelik sen bundan önce[7] hiçbir Bitik'ten (okuyup) aktarmadın[8], ayrıca sen onu[9] sağ elinle yazmadın. Öyle olsaydı, yanlışı savunanlar[10] kesinlikle kuşkulanırlardı.
29/49. Yok! (Doğrusu) bu (anlatılanlar), kendilerine bilim verilenlerin göğüslerinde (korunmuş) apaçık Bildiriler'dir. Üstelik Bildiriler'imizi, ancak karartıcı kimseler dışlarlar.
29/50. Ayrıca onlar, "Neden ona İdisinden tansıklar indirilmedi?" derler. Sen (onlara), "Tansıklar ancak Allah'ın yanındadır. Üstelik ben ancak apaçık bir uyarıcıyım" de.
29/51. Kendilerine anlatılan Bitik'i sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Doğrusu bu (Bitik)te, inanan bir toplum için kesinlikle bir esirgeme, ayrıca bir anımsatma var.
29/52. (Onlara), "Allah, benimle sizin aranızda tanık olarak yeter. O, göklerde, ayrıca yerde ne varsa bilir. Üstelik Yanlışlık'a [11] inanan, ayrıca Allah'a karaçalan kimseler (unutmasınlar), işte onlar, batkıya uğrayanlardır" de.

[SONGÜN'E İNANMAYANLARA GÖZDAĞI VERİLMESİ]

29/53. Ayrıca onlar, ezinc(in gelişin)i erkenleştirmeni istiyorlar. Üstelik (o konuda) belirlenmiş bir süre olmasaydı, ezinç onlara kesinlikle gelirdi. Üstelik o, kendileri (bunu) sez(e)meden, kesinlikle birdenbire gelecektir.
29/54. Onlar, ezinc(in gelişin)i erkenleştirmeni istiyorlar [12]. Ayrıca, doğrusu Cehennem, karaçalıcıları kesinlikle kuşatacaktır.
29/55. Ezincin, kendilerini üstlerinden[13], ayrıca ayaklarının altından[14] saracağı[15] gün (Allah, kendilerine), "Ne yapageldiyseniz tadın (onun karşılığını)!" diyecek.

[GÖÇ EDEREK YAYILMALARI İÇİN EYLEMCİLERİN YÜREKLENDİRİLMESİ]

29/56. Ey inanmış kullarım! Evet, Benim topraklarım[16] engindir. Artık ancak Bana tapın.
29/57. Her can ölümü tadacaktır. Sonra[17] Bize döndürüleceksiniz.
29/58. Ayrıca inanan, üstelik (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar), Biz kesinlikle onları, altlarından ırmaklar akan Cennet'in içinde sonsuzca kalacakları yüksek odalara [18] yerleştireceğiz. (Biz'i)[19] amaçlayanların[20] ödülü, mutluluk verici olacak[1].

---

[1] En büyük (bağlılık); (Bağlılığın) en büyük olanı, Allah'ı anıştır.
[2] Bitik Toplumu*. Bitikligiller deyimi Göçötesi dönemindendir.
[3] **bi-llatī hiya aḥsan** : onun benimsenecek / korunmuş olanı ile. Güzel*
[4] dç : "İçlerinden zulmedenler hariç, Kitap ehli ile ancak en güzel bir yolla mücadele edin" (*Diyanet*). Tartışmak*
[5] Mehmet'in çevresindeki Bitik Toplumu'ndan olmayanlar; ne Hristiyan ne de Yahudi olanlar.
[6] **yağḥadu**. "Dışlama, dışarı çıkarma" anlamının açıklanması için krş. [**ğhd**] Cihat*
[7] Biz sana Kuran'ı indirmeden önce. Bugüne dek.
[8] Anlatmak*
[9] Anlattığın Bildiriler'i, Bitik'i
[10] **l-mub'ṭilūna** : yanlışı savunanlar; (Kuran'ı) çürütmeye çalışanlar; geçersiz kılmak isteyenler.
[11] **bil-bāṭil**. Geçersiz, çürük, yanlış olan (tanrı). Hubal*
[12] 2 - Ezinci yalanlıyorlar. Acele*
[13] yanardağ patlaması ile yayılan kara bulutlar, fırlayan taşlar, tozlar. Pislik*
[14] depremden ötürü yerin yarılması
[15] Krş. 39/16.
[16] 39/10. 1 - Bu Bildiri, Mekkeliler ile yaşayan, inançları yüzünden sıkıtı çeken inanıklara yöneliktir. Göç öncesi (?), Göçertesi dönemi (?). Sizi Mekke'de istemiyorlarsa, Bana özgürce tapmanıza engel oluyorlarsa, "Yeryüzüm geniştir", başka yere gidebilirsiniz. Siz neredeyseniz, Ben oradayım. Nerede olursanız olun, önemli olan "Bana tapmanız"dır. Ayrıca bu deyim, Tanrı'nın yerel değil, evrensel bir tanrı oluşunun anımsatılmasıdır. Evren*
[17] Bir eylemci olarak - Göç için - nereye giderseniz, gidin! Nasıl olsa sonunda Benimle buluşacaksınız. Cihat*
[18] **ġurafan** : yukarıdaki, en üst (kattaki) oda
[19] 2 - bunu
[20] Amaçlı*, Eylemciler*

29/59. Kendileri katlanan, ayrıca İdi'lerine güvenenlerdir.

[ALLAH KONUSUNDA ALDANANLARIN KINANMASI]

29/60. Üstelik kendi azığını taşımayan[2] nice yaratık var. Onları, ayrıca sizi, Allah azıklandırır.[3] Üstelik O, işitendir, bilendir.
29/61. Üstelik, doğrusu sen onlara, "Gökleri, ayrıca yeri yaratan, üstelik güneşi, ayrıca ayı ödevlendiren kimdir?" diye sorarsan, kesinlikle "Allah('tır)" derler. (Sonra bak), artık nasıl aldatılırlar!
29/62. Allah, azığı kullarından dilediği kimseye çoğaltır ya da ona kısıtlar. Evet! Allah, her konuyu bilendir.
29/63. Ayrıca, doğrusu sen onlara, "Gökten su indirip böylece onunla, ölümünden sonra yeri yaşatan kimdir?" diye sorarsan, kesinlikle "Allah('tır)" diyecekler. Sen, "Övgü, Allah'a olsun!" de. Yok! Onların çoğu (bunu) algılamaz.
29/64. Ayrıca, bu Buradaki yaşam, ancak bir eğlence, ayrıca bir oyundur. Üstelik, doğrusu Öteki Konut[4] (unutmayın), kesinlikle o, (gerçek) yaşamdır[5]! Bir bilselerdi!

[İNANMAYANLARIN KAYPAKLIĞI, YALANCILIKLARI]

29/65. Üstelik onlar gemiye bindiklerinde Allah'ı, Kendisine özgü Yasa'ya göre[6] çağırırlar. Oysa O, onları toprağa (çıkararak) kurtarınca, birdenbire, (Kendisine) ortaklar koşarlar,
29/66. (bunu), kendilerine ne verdiysek (ona) karaçalsınlar, üstelik (ondan) yararlansınlar diye (yaparlar)! Ancak, onlar yakında bilecekler!
29/67. Çevrelerindeki insanlar, (yerlerinden) koparılırken[7], (bu kenti) güvenli, kutsal bir yer[8] yaptığımızı görmediler mi? Yine de Yanlışlık'a[9] inanıyor, üstelik Allah'ın (o kente) gönenç verişine mi karaçalıyorlar?
29/68. Üstelik, Allah'a karşı yalan uyduran ya da Gerçek kendisine gelmişken onu karartan kimseden daha çok karartıcı olan kimdir? Cehennem'de[10], karaçalıcılar için bir konaklama yeri mi yok?
29/69. Üstelik Bizim için (kentlerinden) açığa çıkanlar[11] (unutmasınlar), kendilerini kesinlikle Yollarımıza kılavuzlayacağız. Üstelik, doğrusu Allah kesinlikle, korunanlarla[12] birliktedir.

31- LOKMAN DİZİSİ (Lokman Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

31/1. Elif, Lam, Mim[13].
31/2. İşte, bilgili Bitik'in[14] Bildiriler'i,
31/3. (bunlar), korunanlar için bir kılavuz, ayrıca bir esirgeme olarak (indirildi).

---

[1] ayrıca bu eylemciler için, elde edilen çapuldan bir ödenek ayrılacaktır (9/60).
[2] Geleneklere göre bu Bildiriler, Mekke'de işini gücünü bırakıp [yola koyulduklarında yanlarına azık alamayan] Medine'ye göç etmek zorunda kalan Göçmenler'e yöneliktir.
[3] "Kargalara bakın! Ne eker, ne biçerler; ne kilerleri, ne ambarları vardır. Tanrı yine de onları doyurur. Siz kuşlardan çok daha değerlisiniz!" (Luka'nın İncili 12/24).
[4] **l-dāra l-āẖirata** : Öteki / Sonuncu Konut
[5] **l-ḥayawān** : "gerçek yaşam" diye anlaşılır. Tekgeçişlidir. (Yemen) **ḥyw-n** ; yaşayanlar, yaşayan (toplum). (Osm) hayvan ile köktaştır.
[6] Allah'a özgü, ortak katmadan, (ortaklardan) süzülmüş; Yasa'ya başka Yasa katmayan bir inanç. 39/1, 40/14.
[7] **wayutaẖaṭṭafu**. krş. **nutaẖaṭṭaf** (28/57)
[8] **ḥaraman** (28/57) : 1 - kutsal yer. Kutsal Yerin (Kabe'nin) bulunduğu bölge. 2 - İnanç dokunulmazlığı olan kent; paylaşık bir yer. Yakın inançlı kimselerin birlikte oturduğu kent. Medine (?); Habeşistan göçü (?). Açıklama için bk. **al-masğidi al-ḥarām** (2/144).
[9] **bil-bāṭil**. bk. 52. Bildiri. Hubal*
[10] karanlık Çukur'da; Karanlıklar Ülkesinde
[11] **ğāhadū**. 1 - İnançlarını açığa koyanlar; 2 - (Göç etmek için) açığa çıkanlar; 3 - Allah Yol'unda birleşen, toplananlar. Cihat*
[12] **l-muḥsinīna** : (ortak koşuştan / Tanrı'nın niteliğine karaçalıştan) korunanlar. Onlar nereye giderlerse Allah da onlarla birlikte olacak. Yönek*.
[13] Giriş Simgeleri*
[14] 1 - bilge olan, bilgi dolu Bitik; 2 - kötü inancı sağaltan Bitik

31/4. O (korunan) kimseler, Bağlılığı sürdürür[1], ayrıca Ödün'ü[2] verirler, üstelik onlar Öteki (yaşam) konusunda kanmış olanlardır.[3]
31/5. İşte onlar, İdi'lerinin kılavuzluğunda[4] olanlardır, üstelik onlar başarmış olanlardır.
31/6. Üstelik, insanlar arasında, (başkalarını) bilgisizce[5] Allah Yolu'ndan saptırmak, ayrıca o (Yol)u, alay konusu edinmek için boş sözü satın alan var.[6] İşte onlar için alçaltıcı bir ezinç olacak.
31/7. Üstelik o, kendisine Bildiriler'imiz anlatıldığında, onları işitmemiş, kulakları yerine bir delik[7] varmış gibi, büyüklenerek döner (gider). Sen artık onu acı bir ezinç ile muştula.
31/8. Evet! İnanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenler için Gönenç Bahçeleri[8] olacak.
31/9. Orada sürekli kalacaklar. (Bu), Allah'ın doğru olarak verdiği sözüdür. Üstelik O, yürütücüdür[9], bilgedir.
31/10. O, gördüğünüz gibi, gökleri direksiz yarattı, ayrıca sizi sarsmasın diye yeryüzüne dikilmiş[10] dağları serpti[11], ayrıca orada her türlü yaratığı yaydı. Üstelik Biz, gökten su indirdik, böylece orada her verimli[12] türden (bitkiler) bitirdik.
31/11. İşte bu, Allah'ın yaratışıdır. Siz artık, O'ndan başkalarının ne yarattığını Bana gösterin. Yok! (Allah'ı) karartanlar, apaçık sapıklık içindedirler.

[LOKMAN]

31/12. Üstelik, doğrusu Biz, Lokman'a[13] "Allah'a karşı iyilikbilir ol" diye bilgelik vermiş, ayrıca "kim iyilikbilir olursa artık kendi (yararı) için iyilikbilir olur, oysa kim iyilikbilmez olursa[14] artık (unutmasın), doğrusu Allah, Kendine yetendir, (kendine yetmeyen kulları için) avutucudur[15] (demiştik).
31/13. Hani Lokman, oğluna - kendisine öğüt verirken - "Ey oğulcuğum! Allah'a, ortak koşma. Evet! Ortak koşuş, kesinlikle (Allah konusunda) süreduran bir karartıştır[16]" demişti.
31/14. Üstelik Biz insanı, ana babası konusunda öğütlemiştik[17] : Annesi(nin karnı) gevşeye gevşeye onu taşıdı[18], ayrıca onun sütten kesilmesi[19] iki yil içinde (oldu). Bana, ayrıca ana babana iyilikbilir ol. Dönüş[20], Bana'dır.
31/15. Ancak o ikisi, konusunda sende bilgi olmayan nesneyi[21], Bana ortak koşman için sana açılırlarsa[22], artık sen onları izleme[23]. Artık sen onlara Buradaki (yaşam)da yatıştırıcılıkla eşlik et[24], ayrıca (yanılgısından)

---

[1] **l-ṣalat** : (Allah'a) bağlılığı, (O'nunla yapılan antlaşmayı) ayakta tutarlar, sürdürürler.
[2] **l-zakat**. Katkı (2/5)
[3] Kesin, kanmış olan; bu konuda istekli olan. Yakin*
[4] İdi'lerinden (gelen) kılavuza, kulavuzluğa dayananlardır (2/5). Oysa kılavuzlanmakta (ʿ**alā l-hudā**) olmayan istenmedik birisi için bk. 96/11.
[5] "bu konuda kendilerinde bilgi olmadan" (29/8)
[6] Değersiz olan boş, yanlış sözü satın alabilmek için değerli olan Tanrı'nın sözünü (kılavuzluğunu) satan kimseler. Kötü bir alışveriş yapanlar. Göçötesi deyimlerindendir.
[7] 18/57
[8] **ğannātu l-na`īmi** : Gönenç Bahçeleri. Cennet'in bir adı
[9] (Sözü, Yasa'yı) uygulatan; Komut verici. Aziz*
[10] dikilmiş, çakılmış, sağlamca yerleştirilmiş
[11] serpmek, saçmak, atmak
[12] **karīmin** : üretken, verimli, size azık olan (bitkiler). Kerim*
[13] İslam Öncesi dönemindeki Arap söylencelerinde de yer alan Lokman'ın kim olduğu konusunda geçerli bir bilgi yoktur. Söylencelerde yerine göre kendisi bilge, bilgin, yargıç, dirger (doktor) ya da ölümsüzlük içkisini bulan biridir. Lokman*
[14] **kafara** : (yapılan iyiliğe) karaçalarsa; "kafir" olursa.
[15] [kendi kendilerine yetmeyen] kullara iyilik ederek avutan. dç : "övülmeye lâyık" (*Diyanet*). Övgü*
[16] **laẓul'mun**
[17] Benzeri bir tümce için bk. 29/8.
[18] **wahnan** ʿ**alā wahnin** : gevşeme(den) gevşemeye (uğrayarak). Her geçen gün karnının gevşeyip büyümesi anlamındadır. Örümcek ağının "gevşek" olması için bk. **awhana** (29/41). Genel olarak "güçsüzlükten güçsüzlüğe (uğrayarak karnında) taşıdı" diye çevrilir.
[19] **wafiṣāluhu** (46/15) 2 - (Akat) **paṣālu** : sürünmek; emeklemek.
[20] **l-maṣīr** : dönüş, dönülecek yer. 2 - (Akat) toplatılma (yeri)
[21] 29/8
[22] **ğāhadāka**. Kendi inançlarını açığa koyup onu sana da yaymaya kalkarlarsa. Cihat*. dç : "seninle uğraşırlarsa" (*Diyanet*)
[23] Benzeri bir tümce için bk. 29/8.
[24] **waṣāḥib'humā** : eşlik et, yoldaş ol. krş. **tuṣāḥib'nī** (18/76) : "bana yoldaşlık etme"

Bana geri dönenin[1] yolunu izle. Sonra dönüşünüz Bana'dır. Böylece Ben size, ne yapageldiğinizi bildireceğim.
31/16. (Lokman), "Ey oğulcuğum! Evet o (senin yapageldiğin), bir hardal tanesi ağırlığında olsa, üstelik (o), bir kayanın içinde ya da göklerde ya da yer(in derinliklerin)de olsa (da), Allah onu (çıkarıp) getirecek. Evet, Allah, incelikleri görendir[2], (edimlerinizden) salıklıdır".
31/17. "Ey oğulcuğum! Sen (Yasa'ya) Bağlılığı[3] sürdür, ayrıca (Yasa'da) bilineni[4] buyur, ayrıca bilinmedik olanı[5] engelle[6], üstelik (kötülükten) sana ne çatarsa katlan. Evet! Bu (tutumlar), süreduracak olan eylemlerdendir.
31/18. "Üstelik sen, (kendilerini küçümsemek için) insanlara yanağını evirip çevirme, ayrıca yeryüzünde büyüklenerek yürüme. Evet Allah, övünerek kasınmış hiç kimseyi sevmez."
31/19. "Ayrıca sen, yürüyüşünde ölçülü[7] ol, ayrıca sesini kıs[8]. Evet! Seslerin en çirkini kesinlikle eşeklerin[9] sesidir."

[İNANCI BULANDIRAN ALDATICI KİMSEYİ İZLEYENLERE GÖZDAĞI]

31/20. Evet siz Allah'ın, göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa (tümünü) sizin için ödevlendirdiğini, üstelik O'nun, görünen, ayrıca görünmeyen mutluluk (kaynak)larını[10], üzerinize kat kat verdiğini[11] görmez misiniz? Oysa insanlar arasında, (kendisinde) hiçbir bilgi, ayrıca bir kılavuz, üstelik aydınlatıcı bir Bitik olmadan, Allah konusunda tartışan[12] (biri) var.
31/21. Ayrıca onlara[13], "Allah ne indirdiyse onu izleyin" denildiğinde onlar, "Yok! Biz atalarımızı (Yol olarak) neyin üzerinde bulduysak onu izleriz" derler. Üstelik Şeytan, onları Alevli Ateş'in ezincine çağırıyor olsa da mı (onları izleyecekler)?
31/22. Ayrıca, korunan (biri) olarak[14] yüzünü[15] (barışmak için) Allah'a sunan[16] kimse, doğrusu artık en güvenilir[17] tutamaca tutunmuştur. Üstelik eylemlerin korunmuş olanı[18] Allah'a (döner).
31/23. Ayrıca kim (Allah'a) karaçalarsa - artık onun karaçalışı seni üzmesin - onların dönüşü Bize'dir, üstelik Biz, ne yaptılarsa kendilerine bildireceğiz. Evet! Allah, bağırlarda olanı bilendir.
31/24. Onları az bir süre yararlandıracağız, sonra onları kuşatıcı[19] bir ezince uğratacağız.
31/25. Ayrıca sen onlara, "Gökleri, ayrıca yeri kim yarattı?" diye sorarsan, kesinlikle "Allah('tır)" diyecekler. Sen (onlara), "Övgü, (ancak) Allah'adır" de. Yok! Onların çoğu (bunu) bilmez.[20]
31/26. Göklerde, ayrıca yerde ne varsa Allah'ındır. Doğrusu Allah, Kendine yetendir, (kulları için)[21] avutucudur.
31/27. Üstelik, yeryüzünde ağaç olarak ne varsa, onlar yazaç olsaydı, üstelik (karalkıdan yapılmış)[1] denize, yedi deniz katılsaydı Allah'ın sözleri (yazmakla) tükenmezdi[2]. Evet! Allah, (Yasa'yı) yürütücüdür, bilgedir.

---

[1] **anāba** : geri döndü, geri dönmüş olan. Son Mekke dönemi.
[2] **laṭīfun** : incelikli olan; incelikleri gören/kavrayan. Hardal tanesi gibi küçük bir edimi bile görendir.
[3] **l-ṣalata.** Allah ile yapılan antlaşma : Ben ancak Allah'a bağlı kalacağım.
[4] **bil-maʿrūf**. Örf*
[5] **l-munkar** : törede (Yasa'da) tanınmayan, yeri geçmeyen. Nakir*
[6] yasakla. 7/157'de Tevrat ile İncil'deki kimi yasalar söz konusudur.
[7] ılımlı
[8] ağırbaşlılıkla konuş. Sözlerin (ayrı) tek tek olsun, anlaşılsın; onaylansın. Açıklama 24/30.
[9] Yüksek sesle konuşan, (eşek gibi anırıp) bağıran kimsenin dedikleri anlamsızdır, kulağı acıtır. Sen konuştuğunda, seni dinleyenler senin ne dediğini anlayabilsinler. Maymun*
[10] Nimet*
[11] **wa-asbaġa**. Tekgeçişlidir. (Akat) [**sbk**] : (iki nesneyi birbirine yaklaştırmak) 1 - (birisinin) yanına getirmek; 2 - örmek. Krş. **sābiġātin** (31/20) : örme zırh (?). Yakın sesli (Habeş) [**ṭbq**] (bir araya getirmek, üst üste yapıştırmak), "mutabık kılmak" (74/28'in dipnotu). Genel anlam : Bir nesneyi birisine kat kat vererek kendisini örtmek, kaplamak.
[12] Şeytan (21. Bildiri), Aldatıcı (33. Bildiri)
[13] o tartışan (Aldatıcı, Şeytan) kimseyi izleyenler
[14] **muḥsinun** : (ortak koşuştan) korunan; (bir) Yanlışlık olan Hubal'dan korunan (30. Bildiri)
[15] kendisini. Yüz*
[16] **yus'lim**. (Arap) [**slm**] : barışma; yatışma. (Yemen) **s¹lm** : barış isteme; (birisine, tanrıya) barış sunma; (tanrı yanında) güvenç, esenlik içinde olma. dç : "teslim" (*Diyanet*)
[17] **l-wuṯqā**. iyice bağlı; güvenilir (2/256); pekiştirilmiş. Misak*
[18] **ʿāqibatu**. Eylemlerin 1 - sonu, sonucu; 2 - korunmuş, gözetilmiş olanı. Krş. **muḥsin** (korunmuş kimse). Akıbet*
[19] kuşatıcı, bağlayıcı; (su, yanardağ külü ile) örtücü.
[20] Bunu bilmedikleri için başka tanrıları överler; Allah'a koşulan ortakları alkışlarlar.
[21] kendine yetmeyen kullar için (12. Bildiri)

31/28. (Allah için) sizin yaratılışınız, ayrıca diriltilmeniz ancak bir tek can(ınki) gibi (kolay)dır. Evet! Allah, işitendir[3], görendir.
31/29. Allah'ın geceyi gündüze soktuğunu, ayrıca gündüzü geceye soktuğunu, üstelik her biri belirli bir süre (boyunca, izlediği yolda) akıp giden güneşi, ayrıca ayı görevlendirdiğini, üstelik ne yaptığınızdan Allah'ın kesinlikle salıklı olduğunu düşünmedin mi?
31/30. Bu, Allah'ın Gerçek olması, ayrıca onların, O'ndan başka çağırdıkları ne ise, onun Yanlışlık[4] olması, üstelik kesinlikle Allah'ın üstün olması, büyük olmasından ötürüdür.
31/31. Size, Kendi belirtilerinden[5] kimilerini göstersin diye geminin denizde Allah'ın kayrası[6] ile akıp gittiğini görmedin[7] mi? Doğrusu bunda, düşünen[8], anımsayan[9] her kimse için kesinlikle belirtiler[10] vardır.
31/32. Üstelik onlar, dalgalar kendilerini, karanlık bulutlar[11] gibi sardığında, Allah'ı, Kendisine özgü bir inançla[12] çağırırlar. Oysa O, kendilerini toprağa (çıkarıp) kurtardığında, içlerinden kimileri (inançlarında) artık ortada kalırlar[13]. Üstelik belirtilerimizi, (inanç) bulandıran[14] karaçalıcı (kimselerin) tümünden başkası dışlamaz.
31/33. Ey insanlar! İdinizden sakının, ayrıca (bir) babanın, (kendi) çocuğunun (suç borcunu) öde(ye)meyeceği, ayrıca (bir) çocuğun, babasına hiçbir konuda ödün[15] öde(ye)meyeceği Gün'den korkun. Evet! Allah'ın verdiği söz, doğrudur. Artık Buradaki Yaşam sizi aldatmasın, üstelik (o) Aldatıcı[16], Allah konusunda kesinlikle sizi aldatmasın.
31/34. Doğrusu, Saat'in (geliş) bilimi, Allah'tadır, üstelik yağmuru, O indirir, ayrıca O, döl yataklarında ne varsa bilir. Ayrıca, kimse yarın ne kazanacağını bilmez, üstelik kimse hangi toprakta öleceğini bilmez. Evet! Allah bilendir, salıklıdır.

42 - DANIŞMA DİZİSİ (Şura Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

42/1. Ha, Mim.
42/2. Ayn, Sin, Kaf. [17]

[KURAN'IN, MEKKE İLE ÇEVRESİNDE ARAPÇA KONUŞANLAR İÇİN BİLDİRİLMESİ]

---

1 karalkı : mürekkep (*TDK*)
2 Benzeri bir Bildiri için bk. 18/109
3 Bunun böyle olmadığını söyleyen kimseleri işitendir.
4 **l-bāṭil** : geçersiz, çürük, temelsiz [tanrı]. Hubal*. Benzeri bir tümce için bk. 22/62.
5 **āyātihi**. Allah'ın varlığının, kayrasının, yaratma gücünün belirtileri; (Habeş) ʾ**ayāt** : örnek; uygunluk, uyum. Belirti*.
6 kayra; gönenç veriş; gönendirme. Nimet*
7 2 - Düşünmek; olaylar arasında benzetme yapmak. Görmek*
8 **ṣabbārin** : 1 - katlanan; 2 - düşünen; olaylar arasında ilişki kuran. Katlanmak*
9 Şükür*
10 (Habeş) örnekler. Belirti*
11 ssç: gölgeler. Karanlık bulutlar.
12 **muḫliṣīna lahu l-dīn**. Katıksız, süzülmüş. Ortak koşmadan. Bk. 40/14'ün dipnotu
13 **muq'taṣidun** : yolun ortasında kalan (ne ilerleyen ne de gerileyen). Allah'a ortak katıp katmaması konusunda ne yapacağını bilemez olur. Ilımlı (**muq'taṣidatun**) bir toplum (5/66), kimse (35/32). Genel olarak iki inanç arasında (ortada, güç bir durumda) kalmak, seçememek anlamı ile kullanılır. 2 - eşit, dengeşik (tutarlar)(?). Değişik anlamlar için bk. **qāṣidan** (9/42). dç : "onlardan bir kısmı orta yolu tutar" (*Diyanet*)
14 **ḫattārin** : (inancı) bulandıran, inanç bulandırıcı; (inancı) bulanık (?); kaypak (?). Tekgeçişli olan bu sözcüğün Türkçeye "gaddar" diye çevrilmesi şaşırtıcıdır. dç : "hain" (Muhammed Esed, *Sahih İnternational*, *Hamidullah*); değişken (*Blachère*); "kaypak" (*Diyanet*). Bu deyim, Arapçada (mide) bulanması, içkiden ötürü başın bulanması: bulanıklıktan türer. 2 - Ses benzerli (Habeş, Geez) **katara**, **kättärä**, (İbr) **kitter**. Genel anlam : çit ile çevirme, kısıtlama engelleme, yasaklama.
15 **ğāzin** : (Arap) [**ğzy**] : (verilen / alınan) karşılık, ödül, ödence. 2 - (Yemen) [**gzz**] : birisine pay aktarmak (atamak); (Yemen) [**gzy**] : bir görevi yerine getirmek. Krş. **ğiz'yat** (cizye) (9/29). Ceza*
16 **l-ġarūr** : Allah konusunda bilgisizce tartışan, insanları aldatan, kimse (20. Bildiri). Yalancı Elçi; "öğretmen". Aldatıcı*.
17 Giriş Simgeleri*

42/3. Bu (hep) böyledir![1] Komutan, bilge (olan) Allah, senden öncekilere[2] (yapmış olduğu gibi) sana (da) bildirir.
42/4. Göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa O'nundur. Üstelik O, üstündür, süredurandır.
42/5. Gökler nerdeyse doruklarından[3] çatlayacak[4]. Üstelik Melekler, İdi'lerini övgü ile yüceltirler, ayrıca onlar yeryüzünde kim varsa (tümü) için yarlıganma dilerler. Evet! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.
42/6. Üstelik, Allah'tan başka egeler edinenler (unutmasınlar), Allah, onlar için bekçidir[5], ayrıca sen, onlara bakıcı değilsin.
42/7. Üstelik bu şöyle olacak![6] Kentlerin Anası'nı[7] ayrıca onun çevresinde bulunanları uyarman, ayrıca (oradakilerini), konusunda (hiçbir) kuşku olmayan Toplanma Günü[8] ile uyarman için Biz sana Arapça bir Okumayı[9] bildirdik[10]. (Sonunda, kendilerinden) karşıtçı bir bölüm, Cennet'te, ayrıca karşıtçı bir bölüm, Alevli Ateş'te olacak.

[ALLAH'A ORTAK KATANLARIN KINANMASI - ALLAH'IN TEKLİĞİ, YARATMA GÜCÜ]

42/8. Üstelik Allah dileseydi, onları tek bir toplum[11] yapardı. Ancak O, dilediği kimseyi esirgemesine sokar. Üstelik (Okuma'yı) karartanlar için ne bir ege ne de bir yardımcı vardır.
42/9. Yoksa onlar Allah'tan başka egeler mi edindiler? Oysa (ege), Allah'tır; ege, O'dur, ayrıca O, ölülere yaşam verir, üstelik O, her konuda erklidir.
42/10. Ayrıca, ayrılığa düştüğünüz herhangi bir konu (olursa), artık onun yargılanması Allah'a düşer. (Sen onlara), "Benim İdim Allah, Bu'dur; ben O'na güvenirim, üstelik (yanıldığımda) O'na geri dönerim[12]" (de).
42/11. Göklerin ayrıca yerin Yaratanı! O, sizin için kendinizden iki tür, ayrıca davarlardan iki tür[13] yaptı. O, sizi bu yöntemle üretir. (Oysa) O'nun benzeri olan bir nesne yoktur[14]. Üstelik O, işitendir, görendir.[15]
42/12. Göklerin, ayrıca yerin (azık) birikintileri[16] O'nundur. O, azığı dilediği kimseye bol tutar, ayrıca (dilediğine) kısıtlar. Evet O, her konuyu bilendir.

[TANRI'NIN KULLAR İLE YAPTIĞI SÖZLEŞMENİN, MEHMET ARACILIĞI İLE YENİLENMESİ]

42/13. O'nun[17] Nuh'a öğütlediği ne ise onu, ayrıca Bizim[18] sana bildirdiğimizi[19] O[20], size Yasa[21] olarak düzenledi[22]. Üstelik Biz, (bu konuda) İbrahim'i, ayrıca Musa'yı, ayrıca İsa'yı, "Yasa'yı ayakta tutun[1], ayrıca

---

[1] **ka-ḏālika** : Bu böyledir; Bu böyle olsun diye. Amin*. Üstelik böyle olacak (7. Bildiri)
[2] Allah, geçmişteki Elçiler döneminde de vardı. Sonuna dek sürecek olan da O'dur. O, süredurandır (bk. sonraki Bildiri).
[3] ssç : (göklerin) üstünden
[4] Tanrı'nın yüceliğinden, övülmesinden
[5] **ḥafīẓun** : koruyucu, bekçi, gözetici
[6] **wa-ka-ḏālika** : üstelik bu böyle olsun diye! Böylece! Amin*
[7] **umma l-qurā** : 1 - Kentlerin Anası, Ana Kent, Başkent (Mekke); 2 - Bakka'da (Mekke'de) insanlar için ilk kurulan Ev (3/96).
[8] **yawma l-ğamʿi** : Diriliş Günü'ndeki Toplanma Günü(nün gelişi)
[9] **qur'ānan** : bir okuma, bir Kuran
[10] Elçi Mehmet'in ilk çağrısı evrensel değil, yereldir, bölgeseldir. Bilen Bir Toplum İçin*
[11] **ummatan** : çıkarları, yasaları bir olan kişiler topluluğu.
[12] **unību** : geri dönerim; yankı veririm.
[13] bir yaratık + o yaratığın eşi, ikizi. Zevce*
[14] Siz, çift çift yaratılmışken O'nun eşi, benzeri, gibisi yoktur. O, çoğaltılamaz. 112/3-4.
[15] 1 - Allah, bunun böyle olmadığını ileri süren kimseleri işitendir, görendir. 2 - Putlar ne işitir ne de görürler.
[16] **maqālīdu** (39/63). [**qld**] : 1 - kilit; 2 - biriktirilen, birbirine katılan; su toplanan yer (havuz). Hazine (birikinti) anlamında olmalıdır. Çelenk*
[17] tek Tanrı olarak : Rahman / Yahve / geçmişte Allah. Adı ne olursa olsun, O (Tanrı), süredurandır (4. Bildiri). Tanrı konusunda "O / Biz" için ayrıca bk. 35. Bildiri.
[18] Biz : bugün Allah. Semed*?
[19] (Kuran olarak) açıklamıştık, açığa vurmuştuk
[20] Tanrı / Rahman
[21] **l-dīn** : 1 - Sözleşmenin koşullarını belirten Yasa, kurallar. Kural, ilke anlamları için bk. Millet*. (Yemen) **dyn** (I) : bir iş, birisine düşme; bir iş, birisinin [elinde] sorumluluğunda olmak; **dn**, **dnw**, **ydnn** : boyun verme. 2 - Sözleşme, öneri, amaç; tutulmuş bir işçi (yapılacak işe karşılık önceden belirlenmiş) karşılık. Değişik anlamlar için bk. ʿ**an yadin** (9/29). Din*, Namaz*
[22] **šaraʿa** : 1 - yol, kapı açmak, (bir yolu) görünür kılmak. 2 - (Habeş) çizmişti, örmüştü; ayağa dkmişti; 3 - boyamıştı (kutsamıştı, görünür kılmıştı?). 4 - (Önceki Antlaşma'yı Araplar'a doğru) uzattı; (Araplar'a da) yaydı. bk. 21. Bildiri. Şeriat*

bu konuda karşıtlaşmayın" diye öğütlemiştik. Senin, ortak koşucuları[2] çağırdığın konu[3] onlara karşı bir kabalıktır![4]. Allah dilediği kimseyi Kendisi için seçer[5], ayrıca (Kendisine) geri dönen[6] kimseye kılavuzluk eder.
42/14. Üstelik onlar ancak kendilerine bilim[7] geldikten sonra, aralarındaki kıskançlıktan (ötürü) karşıtlaştılar. Üstelik İdin'in belirli bir süre için önceden (verilmiş) bir sözü[8] olmasaydı, kesinlikle aralarında (o dönemde) yargı verilirdi. Ayrıca, doğrusu onlardan sonra, Bitik'e kalıtçı kılınanlar[9], o (Bitik) konusunda kesinlikle belirsiz olup karmaşıklık içindedirler[10].
42/15. Sen artık yine de (onları) çağır, ayrıca sen buyurulduğun gibi doğru kal, ayrıca onların eğilimlerini izleme, ayrıca sen (onlara), "Allah, Bitik'ten ne indirdiyse ben (ona) inanıyorum, üstelik bana aranızda eşitçi olmam buyuruldu. Allah, bizim İdimiz'dir, ayrıca sizin İdiniz'dir. Eylemlerimiz[11] bize, eylemleriniz sizedir. Bizimle sizin aranızda (olan tartışmada bir) düzeliş[12] yok[13]. Allah, bizi bir araya toplayacak, üstelik varış O'nadır" de.
42/16. Üstelik (Allah'ın) Kendisine yanıt verildikten sonra[14] Allah konusunda tartışanlar (unutmasınlar), onların belgiti[15], onların İdisine göre geçersizdir. Üstelik, onlara karşı (tanrısal) bir öfke, ayrıca onlar için kovucu[16] bir ezinç olacak.

[YARGI GÜNÜ'NÜN KESİN OLUŞU - TEKTANRICI OLANLARA TANRI'NIN KAYRASI]

42/17. Bitik'i doğruluk ile[17] indiren (de) Allah'tır, Ölçüt'ü[18] de. Üstelik sen ne bilirsin, olur da Saat yakındır.
42/18. Ona[19] inanmayanlar, onu erkenleştirmeyi isterler[20], oysa inananlar, ondan (ötürü) titrerler, üstelik onun gerçek olduğunu bilirler. Evet! Doğrusu Saat konusunda (kuşkulanıp) tartışanlar kesinlikle uzak bir sapıklık içindedirler.
42/19. Allah, kullarına incelikle davranandır. Dilediği kimseyi azıklandırır. Üstelik O, güçlüdür, (azıkların) saklantı sorumlusudur[21].
42/20. Kim Öte (yaşam)ın ürününü[1] isterse, onun ürününü artırırız. Ayrıca, kim Buradaki (yaşam)ın ürününü isterse, kendisine ondan veririz, ancak onun için, Öte'de hiçbir pay olmayacak.

---

[1] **aqīmū** : saptayın, tutucu olun, sürdürün, ayakta tutun. Bu konuda bk. Namaz*
[2] "İsa, Tanrı'nın oğludur" ya da "Üç" diyen Hristiyanlar. Üçleme*
[3] Tanrı'nın tekliği
[4] **kabura**. Allah'a ortak koşmamak kendilerine ağır geliyor. Bu kendileri için bir sorumluluktur. Bu kendilerine karşı (yapılan) bir kabalıktır. Bu, bir gücenmedir. Büyük*
[5] **ğby** kökünün "seçmek" diye anlaşılan türevleri ancak (Tanrı, birisini Elçi olarak) seçmek, Kendisine "toplamak", getirmek, (Elçi olarak) görevlendirmek anlamındadır. Dolayısı ile bu tümce Mehmet'in Elçiliğine karşı çıkanlara bir yanıttır.
[6] **yunību**
[7] bilgi, Bitik
[8] **kalimatun sabaqat** : önceden (verilmiş), önceki (geçmişteki) söz. 10/19, 11/110, 20/129, 41/45.
[9] Bitik, kendilerine bırakılan Yahudi ile Hristiyanlar
[10] Musa'ya verilen Bitik konusunda ayrılığa düştüklerinde kimin doğru söylediğini kimin yanlış söylediğini bilemez oldular. Bk. 11/110, 41/45. Çünkü kimileri Tevrat'ı, Tahrif* etmişlerdi.
[11] 1 - eylemlerimiz; 2 - amaçlarımız. Amaçlı*
[12] **ḥuğğat** : 1- tartışma sırasında öne sürülenin, var sayılanın kanıtı; belgit; tanrısal yönerge; 2 - düzelme, sorunların çözülmesi; dengeyi tutturma; 3 - Yasa'nın onaylanması. 4 - öfke. Ayrıca krş. **ġaḍab** (öfke) (bir sonraki Bildiri) : Öfke, bizden değil Tanrı'dan gelecek. Genel olarak bu bağlamda "tartışma konusu; sav" diye anlaşılır. Belgit*.
[13] Bu Bildiri, Elçi ile kimi Bitik Toplumu arasında kopukluk çıkmadığı, Elçi'nin kendileri ile bir uyuşma bulabilme beklentisinin sona ermediği bir dönemdendir.
[14] 1 - Allah'ın tekliği konusunda [Üçlemeye giden Hristiyanlar'a] yapılan çağırıya uyulduktan sonra; 2 - Medine'ye yerleşirken Göçmenler, ayrıca Hristiyan Karşılayıcılar (Ensarlar) ya da Yahudiler arasında, Allah adına Elçi ile yapılan antlaşmadan sonra.
[15] tartışma, savlama sırasında öne sürdükleri sav; düzeltme önerisi (bir önceki Bildiri). 2 - (Habeş) **ḥəgg** (yasa, kural, düzen(leme), töre)
[16] kovucu, döndürücü, sürükleyici. Şiddet*
[17] **bil-ḥaqq** : doğruluk ile; doğru olarak, doğrulukla; Gerçek'i içeren
[18] **wal-mīzāna**. Tartı, denge, eşitlenme. krş "Bana aranızda eşitçi olmam buyuruldu" (15. Bildiri). Kuran. 2 - Yargı Günü'nde suçların "tartılmasına" yarayacak olan kurallar. Ölçüt*, Ölçü*
[19] Saat'in gerçek olduğuna, onun gelişine
[20] (Alay ederek) Saat (Songün) gelecekse hemen gelsin de görelim derler. 2 - Songün'ün gelişini yalanlarlar.
[21] Mısır'da (varlıkların, geçim kaynaklarının) saklantı sorumlusu olacak olan Yusuf gibi (!). Aziz*. dç : "mutlak güç sahibidir" (*Diyanet*)

42/21. Yoksa Allah'ın, bu konuda olur demediği bir Yasa'yı[2], onlar için düzenleyen[3] ortaklar[4] mı var? Üstelik (önceden) belirlenmiş[5] Söz olmasaydı aralarında kesinlikle yargı verilirdi. Üstelik doğrusu, (Yasa'yı) karartanlar için acı bir ezinç olacak.
42/22. (Yasa'yı) karartanları, ne yonttular ise[6] bundan (ötürü) titrerken göreceksin, üstelik (bunun nedeni) bu (yontular)[7] onların üzerlerine düşecek. Üstelik inanmış olan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenler, Bahçeler'nin en yeşermiş yerlerinde[8] olacaklar. Kendileri için İdi'lerinin yanında, ne isterlerse var olacak. (Bu) böyle olacak![9] Büyük kayra budur.
42/23. Bu, Allah'ın inanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyen kullarına, muştulamasıdır. Sen (onlara), "Buna karşı(lık olarak) ben sizden, (Allah'a) yanaşmış olanlara[10] takılmaktan[11] başka hiçbir karşılık istemiyorum" de. Üstelik kim (Allah'ı) benimseyerek[12] (o yontuları) kırarsa[13] kendisi için benimsenecek (ödülü)[14] artıracağız[15]. Evet! Allah, yarlıgayandır, (yaptığınızı) anımsayandır.
42/24. Yoksa onlar (senin için), "Allah'a karşı yalan türetti" mi diyorlar?[16] Ancak (bu durumda)[17] Allah dilerse, senin yüreğini (kapatıp) damgalardı. Üstelik (bu durumda) Allah, Kendi sözleri ile Yanlışlık'ı[18] siler, ayrıca Gerçek'i[19] saptardı. Evet! O, bağırlarda olanı bilendir[20].
42/25. Ayrıca O, kullarından (gelen) çevrilişi[21] onaylayan[22], ayrıca (suç) karalıkları(nı) keçürendir. Üstelik O, ne yaptığınızı bilendir.
42/26. Üstelik O, inanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyenlere yanıt verir, ayrıca kayrasından onlar için (ne verdiyse onu) artırır. Üstelik, karaçalıcılar (unutmasınlar), onlar için kovucu[23] bir dışlama olacak.
42/27. Üstelik Allah, kullarına azığı bol bol verseydi, yeryüzünde kesinlikle karışıklık çıkarırlardı[24]. Ancak O, (azığı) dilediği ölçüde indirir. Evet O, (Kendi) kullarından salıklıdır, (onları) görendir.
42/28. Ayrıca, kötümser olmalarının ardından (kullarına) yağmuru indiren, üstelik (onlara) Kendi esirgemesini serpen O'dur. Üstelik O, egedir, avutucudur[1].

---

[1] **ḥarṯa** : ekin, tohum, ürün, tarım. Ekildikten sonra büyüyen, artan (kazanç)
[2] **l-dīn** : yasa, inanç (yolu)
[3] **šaraʿū**. Yol (kapı) açmak, (yolu) görünür kılmak, (yol) çizmek, (yolu) uzatmak, yaymak; düzene koymak (13. Bildiri); yasa koymak, ayağa dikmek. Şeriat*
[4] Allah'a koşulan ortaklar
[5] **l-faṣl** : açığa çıkarılmış, belirlenmiş; yargılanmış (kesilmiş). Krş. Fasıl Günü*
[6] 1 - edim olarak ne biriktirdiler ise; 2 - yonttukları nesne; yonttukları (putlar). Kazanmak*
[7] 1 - edimlerine verilecek olan karşılık; 2 - yonttukları putlar (bir önceki Bildiri'deki ortaklar). "Put" için bk. Zalim*
[8] **rawḍāti al-ğanāt** : Bahçelerin, en sulak (gür, verimli, bakımlı) yerleri (30/15)
[9] Amin*
[10] **l-qur'bā** : 1 - yakın kimseler, "akrabalar" (örneğin 2/83). Tektanrıcılığa çağırılan putatapıcılar bağlamında böyle bir yorumun hiçbir anlamı yoktur. 2 - Sami [**ṣl**], [**ṣlt**] ile [**qrb**], [**krb**], eş anlamlı olup "tanrıya" yanaşma, yakınlaşma demektir. Dolayısı ile bu Bildiri'de **qrb** olanlar, Tanrı'ya **ṣalat** yapmış (yanaşmış, bağlanmış olanlardır. Salat*
[11] **l-mawadata**. Krş. **mawaddata** (29/25) : 1 - (Arap) sevgi; 2 - (Habeş) uyuşma; birbirinize bağlılık, dayanışma (krş. Sakınmak*, "takva"). Birbirine katılmış, tutunmuş, çengellenmiş olma! Açıklama için bk. **wuddan** (19/96).
[12] **ḥus'nan** : koruyarak / benimseyerek / kucaklayarak. Beni tek Tanrı olarak benimsemek; Benim (tekliğimi) korumak. Çift Boynuzlu için de kullanılır (18/86).
[13] [**qrf**] : 1 - (para, pul, yonga, ısırık (lokma)) elde etme, biriktirme; 2 - Daha "güzel" olsun diye Allah'a takılan süsleri, kabukları [öteki tanrıları] yolmak. (Habeş) kabuk, pul yolmak; 3 - Putları kırmak, putları Allah'tan ayırmak. (Suriye Arapçası) **qaraf** : ikiye bölmek. (Habeş) **q(w)ārafa** : küçük parçalara bölmek; parçalamak. Ayrıca bk. (p/f) (Habeş) [**krp**], ʾ**akrapa** : (yazıyı, yazmak için) yüzeyi kazımak; **karap** : beden; **karapa** : yıkamak; aklamak. Putların kırılması için ayrıca bk. Katlanmak*. Bağlama bakılırsa "küçük parçalara bölme, parçalama" deyimi, "katkıda bulunma" [**nfq**] anlamına gelemez.
[14] **ḥasanatan**: (Öte yaşamda) atanmış / benimsenecek / kucaklanacak olan (ödül). Güzel*
[15] dç : "Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum. Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız." (*Diyanet*)
[16] Elçi'nin, 1 - Allah'ın tekliğini; 2 - Allah + Hubal, "Semed*" kavramını; 3 - Bildiriler'in Allah'tan geldiğini öne sürerek "uydurduğu yalan".
[17] 1 - Sen uydurmuş olsaydın, yaptığın yanlışlığı Allah düzeltirdi. 2 - Hubal'ı yok ederdi.
[18] 1 - Elçi'nin yanılmış olması; 2 - Hubal*
[19] Tek tanrının Allah oluşu
[20] Allah, Elçi'nin yalan uydurmadığını bilir.
[21] **l-tawbata** : (yanılgıdan) çevrilme, geri dönüş
[22] onaylamak : (sunulanı beğenip olumlu, uygun olarak) karşılamak.
[23] (kentten, Cennet'ten) kovucu, sürükleyici. Şiddet*
[24] **labaġaw**. 1 - (işleri / inancı) karıştıran kimseler olurlardı; 2 - kıskançlık yaratırlardı. Krş. **wayabġūna** (42. Bildiri). Amaçlamak*

42/29. Üstelik göklerin, ayrıca yerin, ayrıca yaratık olarak oralarda ne yaydıysa (tümünün) yaratılması O'nun belirtilerindendir. Üstelik O, istediğinde[2], onların toplanması konusunda erklidir.
42/30. Üstelik, uğursuzluk[3] olarak size ne çatsa o, elleriniz ile[4] ne kazandığınızdan ötürüdür. Oysa O, çokça[5] keçürür.
42/31. Ayrıca siz (O'nu), yeryüzünde etkisiz kılamazsınız. Üstelik sizin için, Allah'tan başka ne bir ege ne bir yardımcı vardır.
42/32. Ayrıca, denizde (batmadan giden), dağlar gibi (büyük) gemiler[6], O'nun belirtilerindendir.
42/33. O, dilerse yeli durgunlaştırır, böylece (gemiler), onun yüzeyinde durağan kalırlar. Evet! Bunda, düşünen[7], üstelik anımsayan[8] kimselerin tümü için kesinlikle belirtiler vardır.
42/34. Ya da O (dilerse), kazandıkları (suçlar) yüzünden, (üfleyip) onları altüst eder[9]. Oysa O, çokça[10] keçürür.
42/35. Üstelik[11] O[12], belirtilerimiz[13] konusunda tartışanları bilirken[14], onlar için kaçacak bir yer olmayacak.

[İNANANLARIN, TOPLUM İÇİNDEKİ TUTUMLARI]

42/36. Böylece size ne verildiyse, artık o, Buradaki yaşamın yararlanmasıdır. Üstelik Allah'ın yanında ne varsa o, inanmış olan, ayrıca İdi'lerine güvenen kimseler için seçkin olandır, üstelik kalıcıdır;
42/37. üstelik onlar, kirliliğin büyük olanından[15] ayrıca lekeleyişten[16] kaçınırlar, ayrıca onlar öfkelendiklerinde yarlıgarlar[17],
42/38. ayrıca onlar, İdi'lerinin çağırısına yanıt verir, üstelik (İdi'lerine) Bağlılığı sürdürür, ayrıca işlerini, aralarında danışma[18] (yoluyla çözer), üstelik kendilerine azık olarak ne verdiysek ondan katkı verirler,
42/39. ayrıca onlar, (inanç konusunda) çekemezliğe[19] uğradıklarında kendilerini korurlar[20].
42/40. Ayrıca yüz karalayıcı bir eyleme (verilecek) karşılık, onun benzeri yüz karalayıcı bir eylemdir. Ancak kim keçürür, üstelik barışırsa, artık onun ödülü Allah'tadır. Evet O, (başkalarını)[21] karartanları kesinlikle sevmez.

---

[1] kuraklıktan ötürü kötümser olan kullarını avutan. Yardım için çağırılan kimse, Parakletos, Faraklit. Övgü*. dç : "övülmeye lâyık olandır" (*Diyanet*)
[2] Allah dilediğinde düzenlenecek olan Toplatılma Günü'nde. Hayvanların da Öte Yaşam için toplatılması açıkca bu Bildiri'de belirtilir.
[3] beklenmedik yıkım, sıkıntı, dokunca
[4] sorumlusu olduğunuz eylemler
[5] ʿ**an kaṯīrin** : çok (suç)tan. "(Suçlarınız)dan çoğu" diye anlaşılır. Krş. (Akat) [**ktr**] (I ve II), **ana kitru** : 1 - yardım / destek için; 2 - bir ege olarak. Ege ve yardımcı için bk. bir sonraki Bildiri. (Habeş) **katara** : engel koymak, çevirmek, kapamak. [Gözü / üstünü / suçu] kapayarak / örterek; (suçu) örtsün diye.
[6] 55/24
[7] **ṣabbārin**. dç : "çok sabreden" (*Diyanet*). Oysa uzun uzun "düşünülmezse", yıllar boyu "sabredilse" bile, verilen örnekler yorumlanamaz, Tanrı'nın yaratma gücü anlaşılamaz! (Akat) **šabrû** : düş yorumcusu. Katlanmak*.
[8] Şükür*
[9] **yūbiq'hunna**. Onları "helak eder" diye çevirilir. Tekgeçişlidir. **mawbiqan** (uçurum, çukur) (18/52)'e dayanarak (denizin) derinliklerine gönderir / kaydırır diye de anlaşılabilir. (Akat) **abāku** (I, II) : alıp götürmek, kaydırmak, sürüklemek, altüst etmek. 2 - Üflemek, estirmek (?). (Habeş) **bak(w)ha / yəbk(w)āh** : Ağız ya da körük ile üflemek (*Geez Sözlük, 93*).
[10] 30. Bildiri
[11] Allah'ın şimdilik eylemlerine göz kapamış olduğu suçlular, kendilerini kurtarmış olduklarını sanmasınlar.
[12] O : 1 - Elçi; 2 - Allah. Tanrı konusunda "O / Biz" için bk. 13. Bildiri.
[13] **āyātinā**. 1 - Allah'ın yaratma gücünün belirtileri, kanıtları (32, 33. Bildiriler); Allah'ın yaratma gücünün "izleri", damgası. Belirti*; 2 - Allah'ın / Rahman'nın / Yahve'nin, adları değişik de olsa "süreduran tek tanrının" (4. Bildiri) Dürük Yaparakları. Bildiri*. 3 - Allah ile Elçisi Mehmet'in Dürük Yaprakları.
[14] **wayaʿlama** (3/142) : o (tekil), bildikçe, bilirken, bilip dururken. dç : "Allah, böyle yapar ki, âyetlerimiz hakkında tartışanlar, kendileri için kaçacak bir yer olmadığını bilsinler." (*Diyanet*)
[15] değişik anlamlar için bk. 53/32.
[16] 1 - (başkasını) lekeleyiş / (kendisi) lekelenme; 2 - kaçamak eylem. Alçaklık*, Kaçamak*
[17] **yaġfirūna**. Kuran'da "yarlıgama" deyimi genel olarak Tanrı için kullanılır.
[18] ssç : işleri (konusunda) aralarında danışma var. Kendi sorunlarını aralarında konuşup tartışarak çözerler.
[19] 1 - (inanç konusunda) çekişme; 2 - (inancı) karıştırılmış olma; 3 - birisinin inancına karışmak, göz dikme. Köken (iki sıvı, birbirine) karışmak; (birisinin işine, payına) karışmak. Amaçlamak*
[20] 1 - kendilerini gözetirler; 2 - (bulaşmış inançlarını) arındırırlar. Köken için bk. Yardımcılar*. Ayrıca bk. **naṣr** (110/1).
[21] 1 - inancı; 2 - başkalarının (yüzünü)

42/41. Üstelik kim kendisi karartıldıktan[1] sonra kendisini arındırırsa[2] (unutmayın) onlara[3] karşı (gelişecek bir) yol yoktur.[4]
42/42. (Bu, gelişim) yol(u) ancak, insanları[5] (inanç konusunda) karartanlara, üstelik (bu) topraklarda[6], (inancı), sürekli[7] karıştıranlara[8] karşı olur[9]. İşte onlar için acıklı bir dışlama olacak.[10]
42/43. Üstelik kim (inanç konusunda) (onlara karşı) dayanıklı durur, üstelik (onları) yarlıgarsa, doğrusu bu (tutum), kesinlikle süreduracak (olan)[11] eylemlerdendir.

[YOL'DAN SAPANLARA GÖZDAĞI VERİLMESİ]

42/44. Ayrıca Allah kimi saptırırsa, (unutmayın) artık kendisi için O'ndan sonra ege olmaz. Üstelik dışlanmayı[12] gördüklerinde, (o) (inanç) karartıcılarının "Geri dönülecek bir yol var mı?" dediklerini göreceksin.
42/45. Üstelik sen onların, uysallıkla boyunları bükük, ayrıca kaçamak bakışla bakarken o (Ateş)e sergilenmiş olduklarını göreceksin. Üstelik, inanmış olanlar, "Evet! Batkıya uğrayanlar, Diriliş Günü'nde kendilerini, ayrıca (inanç bakımından) yakınlarını[13] batkıya uğratanlardır" diyecekler. Evet! Karartıcılar, kesinlikle sürekli bir ezinç içinde olacaklar.
42/46. Ayrıca onlar için, Allah'tan başka kendilerine yardım edecek egeler olmayacak. Üstelik Allah kimi saptırırsa, artık onun için (çıkış) yol(u) yoktur.
42/47. Allah'tan, Geri Dönülemeyecek Gün gelmeden önce İdinize yanıt verin. O Gün sizin için (yer) değiştirme[14] (seçeneği) olmazken, sizin için sığınacak bir yer olmayacak.
42/48. Artık (senden) yüz çevirirlerse (unutmasınlar), Biz seni onlara bekçi olarak göndermedik. Sana düşen yalnız (Çağırıyı) aktarmadır.

[DOĞURGANLIK, VERİMLİLİK TANRISI, ALLAH'TIR]

Ayrıca doğrusu Biz insana, Biz'den (gelen) bir esirgeme tattırdığımızda, ona sevinir. Oysa, elleri ne sunduysa[15] bundan ötürü kendilerine yüz karartan bir durum uğrasa, artık doğrusu insan (Bize karşı) karaçalıcı olur.
42/49. Göklerin, ayrıca yerin egemenliği Allah'ındır. O, ne dilerse yaratır. (Çocuk olarak)[16], dilediği kimseye dişiler armağan eder, ayrıca dilediği kimseye erkekler armağan eder.
42/50. Ya da onları, erkekler olarak, ayrıca dişiler olarak bir arada yapar[17], ayrıca dilediği kimseyi kısır kılar. Evet O, bilendir[18], erklidir.[19]

[ALLAH'IN, AÇIKLAMALARINI İNSANA İLETME YÖNTEMLERİ]

---

[1] 1 - kendisi "lekelendikten" sonra; 2 - inancı karartıldıktan sonra.
[2] Bu sözcüğün, ayrıca bu tümcenin anlamı için bk. 26/227.
[3] böyle kimseler
[4] inanık birisi, başkasınca kandırılıp inancı karartıldıktan sonra yanılgısını anlayıp inancını arındırırsa. Suç aldatılanın değil, aldatanındır. Bk. bir sonraki Bildiri.
[5] örneğin bir önceki Bildiri'deki kimse.
[6] Mekke ile çevresinde (7. Bildiri). Örneğin, oyaklarda başıboş gezinerek (26/225).
[7] **biğayri l-ḥaqq** : 1 - bitişi olmadan; 2 - yanlış yere; Gerçek olmayan (Tanrı adın)a. Bitişli*, Gerçek İle*
[8] (inanca) karışanlar / (inancı) karıştıranlar / bulaştıranlar; kıskançlık yaratanlar (27. Bildiri). Amaçlamak*. Bu kimselerin benzerleri için bk. "Gezgin Dervişler" (Ozanlar) 26/224-227.
[9] dç : "Ceza yolu ancak insanlara zulmedenler ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenler içindir." (*Diyanet*)
[10] Bu son iki Bildiri için bk. 26/226-227.
[11] **ʿazmi l-umūr** : bütünlenecek, sonuna dek götürülecek olan eylemler. Azim*
[12] (Cennet'ten) dışla(n)ma, uzaklaştırılma, tek başına bırakılma. Ezinç*. Krş. bir sonraki tümce, ayrıca sonraki Bildiriler, özellikle 47. Bildiri.
[13] **wa-ahlīhim** : onların "aileleri". İnanç bakımından kendisine yakın olanlar. Aile*. Benzeri bir tümce için bk. 39/15.
[14] **nakīrin** : 1 - düşünce, inanç, biçim, yer (Cennet/Cehennem) değiştirme, "başkalaşma" (olanağı, seçeneği); 2 - başkaldırma, ayaklanma, öfkelenme. Tekgeçişlidir. Nakir*. Genellikle "inkar" diye çevirilir.
[15] kendi elleri ne sunduysa : Sorumlu oldukları eylemler
[16] bk. 7/189 vs.
[17] **yuzawwiğuhum** : onları birleştirir; birlikte yapar, ikisinden de yapar; ikili yapar; kaynaştırır. Onları "evlendirir" anlamına gelmezken, benzeri bir türev (**zawwağnākahā**) çarpıtılarak 33/37'de "sizi evlendirdik" diye anlaşılacaktır.
[18] Çocukların doğumuna yol açan tanrının kim olduğunu bilir.
[19] Çocukları doğurtan Allah'tır, "Doğurganlık Tanrısı" olarak sayılan Hubal değil! Bk. 7/189 vs.

42/51. Ayrıca, bir insan için, Allah'ın kendisi ile konuşması ancak sezdirme[1] ile ya da uzaktan[2] ya da bir Elçi[3] göndermesi ile olur, böylece O - Kendisinin oluru ile[4] - neyi dilerse sezdirir. Evet O, üstündür, bilgedir.
42/52. Üstelik (sana da) böyle olmuştu! Biz, Buyruğumuzdan (gelen) bir esini[5] sana sezdirmiştik[6]. Sen Bitik nedir, inan(dır)ma[7] nedir bilmiyordun. Ancak Biz o (esin)i[8], kullarımızdan dilediğimiz kimseyi kılavuzladığımız bir Işık[9] yaptık. Üstelik doğrusu sen kesinlikle Doğru Yol'a kılavuzluk ediyorsun,
42/53. göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa Kendisinin (olan) Allah'ın Yolu'na. (Biriken) eylemler[10], kesinlikle Allah'a ulaşır.

10 - YUNUS DİZİSİ (Yunus Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

10/1. Elif, Lam, Ra[11]. İşte bunlar, bilge olan Bitik'in Bildiriler'idir.
10/2. Bu, içlerinden bir erkeğe[12], "İnsanları uyar, ayrıca inananlara, İdi'lerinin yanında sözü verilmiş[13] bir aşama[14] olduğunu muştula" diye bildirmemiz, insanlar için bir olağanüstülük[15] müdür? (Oysa buna) karaçalanlar, "Doğrusu bu, kesinlikle apaçık bir büyücülüktür[16]" derler?

[EVRENİN YARATICISI ALLAH'IN ORTAĞI YOKTUR]

10/3. Evet! Sizin İdiniz, altı günde gökleri, ayrıca yeri yaratan, sonra Taht'a kurulan[17], eylemi yüklenen[18] Allah'tır. O'nun, oluru olmadıkça hiçbir (kimse) aracı[19] olamaz. İşte İdiniz Allah, budur. Artık O'na tapın. Artık öğütlenmeyecek misiniz?
10/4. Dönüşünüz, toptan O'nadır. (Bu), Allah'ın doğru olarak verdiği sözdür. Evet O, (ilk) yaratılışı[20] başlatır, sonra inanmış olan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenlere eşitlikle[21] karşılık vermek için onu[22] yineler[23]. (Buna) karaçalan kimseler (unutmasınlar) onlar için, karaçalışlarından ötürü kaynar sudan bir içki, ayrıca acıklı bir ezinç olacak.

---

[1] **waḥyan** : sezdirme yolu ile, sezdirerek.Vahiy*
[2] **ḥiğābin** : uzaktan, geriden. İslam Geleneklerinin bu sözcüğe verdiği anlama bakılırsa Allah "küçülüp" bir perdenin arkasında "saklanıp" Elçi ile konuşur (!). Gergi*.
[3] Elçi Melek *(Al-Jalalayn)*
[4] 1 - olur demesi ile; 2 - yardım etmesi, aracı olması ile. Olur*
[5] **rūḥan** : (bir) soluk, esinti, esinleme, üfürük. **rūḥan min amrinā** : Buyruğumuzdan (buyruğumuz ile) (gelen) esin. Kuran (bk. Bildiri'nin sonu, ayrıca 40/15).
[6] **awḥaynā** : bildirmiştik, sezdirmiştik. Vahiy*
[7] **l-īmān** : inanç. Herkesin (Yasa'ya göre) doğru da olsa yanlış da olsa bir inancı olduğu için, bu sözcük, bu bağlamda anlam sıkıntısı yaratır. 1 - (Habeş) (Bitik'i dinleyenleri) inandırma, kandırma yeteneği; 2 - (Habeş) inanç dönüştürücüsü olma; 3 - (Akat) (Bitik'i anlatabilmek için) konuşucu olma, konuşuculuk yeteneği. Emanet*
[8] o esini (Kuran'ı)
[9] Karanlıkta yol alırken, yolu göstermek için kılavuzun elinde tuttuğu ışık; ışıklı değnek, "meşale"; Kuran. "Kılavuzlayan ışık" için bk. *J. Koenig, "Le Sinaï, Montagne de Feu", 154*.
[10] **l-umūr**. (Yığılan, biriken) eylemler. (Akat) tuğlaları [tek tek] yığmak. Değişik anlamlar için bk. Emir*
[11] Giriş Simgeleri*
[12] Elçi Mehmet'e. Melek olmayan bir insana (12/109, 17/94)
[13] **şidqin** : verilmiş söze uygun olarak; doğruculukla, "sadık kalınarak". "Tapu" anlamı için bk. (Yemen) **b-şdq** : "mülkiyet haklarını iddia etme". Sadaka*, Derece*. İsrailoğulları'na verilecek ülke (topraklar) için bk. 93. Bildiri
[14] **qadama** : öncelik; başkalarına göre önde olma durumu. (Yemen) [**qdm**] : öncü (olma). Tekgeçişli **qadama**, aşamaları (basamakları) çıkanların önünde olanların durumu diye de anlaşılabilir. Aşama için bk. 40/15. Bildiri'nin dipnotu. **qadama şidqin** deyimi genellikle "doğruluk makamı", "yüksek bir makam" diye çevirilir.
[15] **ʿağaban** : Kuran'ın olağanüstü, şaşırtıcı (bir güzellik) olması için bk. 72/1.
[16] "dinleyenleri ayakta uyutma"
[17] (üstüne) binen, çıkan
[18] **yudabbiru l-amra** : eylemin sorumlusu. Evren'in "tamircisi". [dbr]*. 32/5. Kadir Gecesi*
[19] Kınanan aracılar, Allah'a ortak koşulan tanrılardır (18. Bildiri)
[20] Bugünkü yaşamı
[21] **bil-qis'ṭi** : yansız olarak; eşdeğerli
[22] yaratılışı.
[23] **yuʿīduhu** : onu yineler, sil baştan yapar. Bugünkü yaşama son vererek Öteki yaşamı başlatır. İade etmek*.

10/5. Güneşi bir aydınlık, ayrıca ay'ı bir ışık yapan, üstelik yılların sayısını, ayrıca sayım'ı[1] bilmeniz için aya durak yerleri[2] belirleyen[3] O'dur. Allah bu (düzen)i ancak doğru olarak[4] yarattı. O, (Bitik'ten) uzak tutulmuş bir toplum için[5] belirtileri[6] ayrıntılı açıklar.
10/6. Evet! Gece ile gündüzün almaşıklığında, üstelik Allah'ın, göklerde, ayrıca yerde ne yarattıysa, (bütün bunlarda) (Allah'ça) gözetilen[7] bir toplum için belirtiler vardır.
10/7. Evet! Bizimle karşılaşmayı ummayan, ayrıca Buradaki yaşamı beğenen, ayrıca bununla yatışan, üstelik belirtilerimize karşı aymaz kalanlar (unutmasınlar),
10/8. İşte onların barınağı, kazanageldiklerinden ötürü, Ateş olacak!
10/9. Evet! İnanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar), inançlarından ötürü, İdi'leri onları kılavuzlayacak. Gönenç Bahçeleri'nde[8], onların altından, ırmaklar akacak.
10/10. Orada onların (Allah'a yapılan) çağırısı, "Sen'in yüceliğine![9] Ey Allah!", (aralarındaki) kutlamaları "Esenlik olsun!" olacak, üstelik çağırılarının sonu, "Övgü, bütün ülkelerin İdisi Allah'a olsun!"[10] olacak.

[(ORTAK KOŞUCU) İNSANIN TUTARSIZLIĞI, KAYPAKLIĞI, DÖNEKLİĞİ]

10/11. Üstelik Allah, kötülüğü[11] insanlara, kendilerine seçkin olanı erkenleştirdiği gibi erkenleştirseydi, onların (yaşam) süreleri kendileri için kesinlikle bitirilmiş olurdu. Böylece Biz, Bizimle karşılaşmayı ummayanları, kargaşalıkları içinde bocalarken bırakırız.
10/12. Ayrıca, insana sıkıntı el attığında, yan yatarken ya da otururken ya da ayakta iken Bizi çağırır. Böylece Biz, kendisinden sıkıntıyı kaldırınca, kendisine el atan bir sıkıntıdan ötürü Bizi hiç çağırmamış gibi geçer (gider). Ne yapageldilerse o, (Tanrı konusunda) dönüşenlere[12], böylece süslü görünür[13].
10/13. Üstelik, doğrusu sizden önce, Elçileri kendilerine Belgeler ile gelmişken, onlar inanmaya (yatkın) olmayıp[14] (o Belgeler'i)[15] kararttıklarında[16], (nice) kuşakları yok etmiştik. Böyle olmuştu! Biz, kendi yolunu izleyen[17] topluma karşılık veririz.

['OKUMA' KONUSUNDA TARTIŞANLARA YANIT]

10/14. Sonra, nasıl (bir eylem) eyleyeceğinize bakalım diye onlardan sonra sizi (bu) topraklarda ardıl kıldık[18].
10/15. Üstelik kanıt olarak[19] Dürük Yapraklarımız onlara[20] aktarıldığında[21], Bizimle karşılaşmayı ummayanlar, "Bundan başka bir Okuma getir[22] ya da bunu değiştir" der(ler). Sen (onlara), "Onu, kendime

---

[1] **wal-ḥisāba** : sayım, toplam. Yılların sayımı : takvim (17/12).
[2] **manāzila** : iniş yerleri, durak yerleri; "ağırlama" yerleri. Ayın evreleri
[3] ölçüsünü saptayan.
[4] 1 - ne az ne çok; ölçülü, gerektiği gibi; uyumlu olarak; 2 - bitişli. Bütün bunlar, Saat geldiğinde son bulacak.
[5] Bitikgillerden olmayan, dili Arapça olan toplum. Arapçayı bilen anlayan bir toplum. Bilen Bir Toplum İçin*
[6] Allah'ın yaratma gücünün belirtileri, kanıtları; örnekleri. Dürük Yaprakları.
[7] **yattaqūna**. (Habeş) **waqaya** (II) : avutmak, gözetmek, (sıkıntıya karşı) yardımcı olmak. Sakınmak*. "Yatıştırma" için bir sonraki Bildiri.
[8] Cennet'in adlarından biri.
[9] **subḥānaka** : 1 - senin yüceliğin; 2 - senin arılığın [ortaklardan yıkanmış olman]. Süphan*.
[10] Elhamdülillah*
[11] Kötü*
[12] **lil'mus'rifīna**. "Haddi aşanlar" (*Diyanet*). Oysa, söz konusu, 1 - insanın bir tanrıdan öteki bir tanrıya dönmesidir, inancının dönüşmesidir, (inanç konusunda) dönek olmasıdır. Bk. İlk iki tümce. Bunlar, tanrıları sürekli karıştırılar (23. Billdiri). 2 - İnsanın "müsriflik" edip değersiz bir tanrıyı elde etmek için değerli bir tanrı olan Allah'ı ucuza "elden çıkarması"; Allah'ı "israf" etmesidir. Sarraf*. Az Bir Değere Değiştirmek*
[13] ssç : (eylemleri) süslenir, "süslü görünür". Bu eylem, bu tutum kendilerine uygun, güzel görünür.
[14] Inanmaya istekli değillerdi; 2 - (onlara) kanmış olmadılar; inandırılmadılar. Emanet*
[15] 1 - Yol'u gösteren Belgeler; 2 - o Belgeleri getiren Elçiler
[16] gölge getirmek. Zalim*. Bu bağlamda "karaçalma" ile yakın anlamlıdır. Kafir*
[17] 2 - (Elçiler'i) yıldıran (toplum). Mücrim*. dç : "suçlu" (*Diyanet*)
[18] Sık sık kullanılan bu deyim genellikle bir toplum (Ad'lar, Semudlar, ...) yok edildikten sonra o topraklara yerleşen başka bir toplum bağlamında yer alır.
[19] **bayyinātin** : kanıt olarak, kanıt olan; (Habeş) (verilmiş) yargı olan; yargı olarak.
[20] senin toplumundan olup bu topraklara ardıl kılınan kimseler
[21] 2 - (geçmişte yapılmakta olan bir işi) sürdürmek; Bitikgiller'e indirilen Bildiriler'i sürdürmek; 3 - (geçmiştekileri) izlemek; 4 - (geçmişten) anlatmak. Anlatmak*. dç : "okunduğunda" (*Diyanet*)
[22] bir oqıgu keltürmek : Okuma getirmek. "Kur'an getirmek" (TİEM 154v/1=010/015) bk. *M. Özyetgin.*

uyarak değiştirmem bana düşmez. Bana ne bildirildi ise ben ancak onu izlerim. Doğrusu ben İdime başkaldırırsam, (sözü) Bütünlenecek[1] Gün'ün ezincinden korkarım" de.
10/16. "(Bugün) Allah dileseydi ne ben onu size aktarırdım ne de Kendisi onu size bildirirdi. Oysa, ben bundan önce, öğüt veren biri olarak[2] aranızda bulunmuştum[3]. Artık (bunu) algılamaz mısınız?" de.
10/17. Üstelik Allah'ı karartarak[4] (yalan) türeten, ya da O'nun Bildiriler'ini karartandan daha çok karartıcı[5] olan kimdir? Evet, kendi yollarında gidenler[6] başaramayacaklar.
10/18. Üstelik onlar, Allah'tan başka, kendilerine sıkıntı vermeyen, ayrıca kendilerini yararlandırmayan nesneye tapar, üstelik "Bunlar, bizim Allah'ın yanında aracılarımızdır" derler. Sen (onlara), "Sen Allah'a, Kendisinin göklerde, ayrıca yerde bilmediği konuyu mu salıklıyorsunuz?" de. Yücedir[7] O! Üstelik O, Kendisine ortak (olarak) ne koşuyorlarsa (ondan) uludur.

[TEVRAT'I GEREKTİĞİ GİBİ YORUMLAYANLAR İLE YORUMLAMAYANLARA YANIT]

10/19. Üstelik insanlar[8] ancak bir tek toplum[9] idiler, sonra ayrılığa düştüler. İdin'in önceden (verilmiş) bir sözü olmasaydı, uyuşamadıkları konuda, kesinlikle aralarında yargı (o anda) verilmiş olurdu.[10]
10/20. Ayrıca onlar, "Niçin İdisinden ona bir belirti[11] indirilmedi" derler. Sen de (onlara), "Gizem(den indirmek), ancak Allah'a düşer. Artık bekleyin[12], doğrusu ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim" de.

[İYİLİKBİLMEZ İNSANIN KAYPAKLIĞI]

10/21. Üstelik insanlara, kendilerine bir sıkıntı el attıktan sonra bir esirgeme tattırdığımızda, birdenbire onlarda, Bildiriler'imiz konusunda bir alışveriş olur[13]. Sen (onlara), "İş çevirmede[14], Allah daha ivecendir" de. Evet! (Bildiriler'imiz konusunda) ne alıp veriyorsanız[15], Elçilerimiz[16] (onları) yazıyorlar.
10/22. Toprakta, ayrıca denizde sizi gezdiren O'dur. Siz gemide iken, ayrıca (o gemiler), iyicil[17] bir yel (aracılığı) ile içindekilerle (birlikte) yüzerken, üstelik (yolcular) bununla sevinirken on(lar)a güçle esen bir yel gelir, ayrıca onlara her yerden dalgalar gelir, üstelik o (dalga)lar ile kuşatıldıklarını sandıklarında Allah'ı, Kendisine özgü[18] Yasa'ya göre[19], "Evet! Sen bizi bundan kurtarırsan, kesinlikle iyilikbilirlerden oluruz" (diyerek) çağırırlar.

---

[1] Azim*
[2] ʿ**umuran**. 1 - [ʿ**mr**], ʿ**ayn mīm rā** : Bir yaşam (boyu, süresi). O dönemlerde yaklaşık olarak 60-65 yıl. "Beni yıllardan beri tanıyorsunuz, benim kendiliğimden neyi yaptığımı, neyi yapmadığımı bilmeniz gerekir." Ortak koşucular bağlamında yer alan, olasılıkla Mekke döneminden olan bu Bildiri, Elçi Mehmet'in gerçek yaşı konusunda kuşku yaratır. Bu deyim konusunda bk. *H. Lammens, "L'Age de Mahomet"*. 2 - Yanlış ya da yerel bir okuma nedeni ile; [ʾ**mr**], **hamza mīm rā** : görülmüş olan; görünen; kendisi ile karşılaşılan; öğüt veren biri olarak. Emir*
[3] Bildiriler'i uydurmak isteseydim, bunu Elçilik (Uyarıcılık (?)) görevime çağırılmadan önce de yapardım. Kuran'ın ilk Bildiriler'inde, konuşan Uyarıcı (Mehmet)tir. Allah sonradan konuşmaya başlar.
[4] Yalanlamak*
[5] Yol gösterici olan, görünsün diye Yol'a ışık tutan Bildiriler'i karartanlar; böylece karanlıkta kalmış olanlar. Zalim*
[6] doğru bir kılavuz edinmeden bildikleri yolda gidenler; 2 - Elçi'yi yıldırmaya çalışanlar. Mücrim*
[7] 1 - kat kat yücedir; 2 - (bir kirlilik olan ortaklardan) arınıktır. Süphan*
[8] İsrailoğulları, Tevrat'ın yorumu konusunda ayrılığa düştüler (93. Bildiri vs).
[9] **ummatan** : amaçları bir olan kişilerden oluşan toplum / kalabalık
[10] yargıla(n)ma, sonuca bağla(n)ma, bütü(n)lenme, bitirilme (42/14).
[11] uğrayacakları acı ezincin örneği, belirtisi (97. Bildiri)
[12] (önceden) kendilerine bütün belirtiler gelse bile acı ezinci görene dek inanmayacaklar (97. Bildiri).
[13] **makrun** : düzenek, aldatma, döndürme, dolandırma, (kötü) iş çevirme. (Asur) **magarru** : tekerlek; (krş. Türkçedeki makara). Öteki Sami dillerinde 1 - görüş, öğüt, önerme; 2 - alışveriş; satış, elden çıkarma. (Geez) [**mkr**] (I), (Akat, Yemen) [**mkr**]). (İbr) **mkr** : satmak. "Bildiriler'in az bir değere değiştirilmesi" deyimi özellikle Medine döneminde sık sık yer alır. Dolayısıyla bu Bildiriler, Medine dışında, deniz kıyısında yaşayan (bk. 22. Bildiri) ortak koşucu olan, içinde gezici alışverişçilerin yaşadığı bir topluma yönelik olmalıdır. Burada, 1 - beğendikleri Bildiriler'imizi elde tutup, beğenmediklerini satarlar; 2 - Bildiriler'miz konusunda değişik görüş, öğüt sunarlar, anlamındadır. Düzenek*, Az Bir Değere Değiştirmek*. Türkçeye "tuzak", "düzen", "kötü fikir (düşünce)" diye çevirilir.
[14] **makran**. Düzenek*
[15] **tamkurūna**. krş. **makrun, makran**
[16] gözlemci Melekler
[17] iyicil; "kutsanmış olduğu için" iyilik getiren, yararlı olan. Tayyip*.
[18] ortaklardan süzülmüş olan
[19] katıksız, ortak koşmadan. bk. 40/14. dipnotu

10/23. Böylece O, kendilerini kurtarınca, bir de bakarsın, yeryüzünde (tanrıları) sürekli[1] karıştırırlar[2]. Ey insanlar! Sizin (bu, tanrıları) karıştırmanız[3] Buradaki yaşamın bir eğlencesi olup, ancak kendinize karşıdır. Sonra dönüşünüz Biz'edir, üstelik Biz, ne yapageldiğinizi size salıklayacağız.

[BURADAKİ YAŞAM'IN GEÇİCİLİĞİ - EDİMLERE GÖRE KARŞILIK GÖRME]

10/24. Buradaki yaşam ancak, gökten indirdiğimiz, yeryüzünün - böylece insanların, ayrıca davarların ondan yediği - bitkilerine karışan[4] su gibidir. Sonunda yeryüzü süslenip bezeğini[5] takınınca, (o topraklardaki) toplum o (bezek) konusunda (ortaya çıkacak sıkıntılara) karşı koyacaklarını[6] sandıklarında oraya gece ya da gündüz, (yıkım) eylemimiz gelir, üstelik (o ürün) dün (o tarlada) korunmamış[7] gibi (ertesi gün) Biz onu biçilmiş (gibi) yaparız. Böylece Biz, düşünen bir toplum için belirtileri ayrıntılı açıklıyoruz.
10/25. Üstelik (unutmayın), Allah, Esenlik Konutu'na[8] çağırır, ayrıca O, dilediği kimseye, (o Konut'a giden) dosdoğru Yol'a (doğru) kılavuzluk eder.
10/26. (İnancını) koruyanlara[9], (kendilerine) atanmış (bir ödül)[10], üstelik onun daha ötesi olacak[11]. (Öte yaşamda) onların yüzlerini[12] ne karalık[13], ne de aşağılık (duygusu)[14] saracak. İşte onlar Cennet'in yerlileridir[15], onlar orada sürekli kalacaklar.
10/27. Üstelik (yüzü) karalık kazananlara[16], (yüz) karalığın(ın) karşılığı (olarak) bir benzeri olacak, ayrıca onları bir aşağılanma[17] saracak. Onlar için Allah'a karşı hiçbir koruyucu olmayacak. Yüzleri, karanlık gece parçaları ile örtülmüş gibi olacak. Bunlar Ateş'in yerlileridir[18], onlar orada sürekli kalacaklar.
10/28. Ayrıca sen onların tümünü toplayacağımız Gün'ü (unutma)! Sonra ortak koşanlara, "Siz, ayrıca ortaklarınız, yerlerinizde[19] (kalın)! diyeceğiz. Artık onların aralarını ayıracağız, üstelik onların (koştukları) ortaklar, "Sizin tapageldiğiniz biz değildik" diyecekler.
10/29. "Sizin (bizi) tapışınızdan kesinlikle aymaz olduğumuz (konusunda) artık Allah, bizimle sizin aranızda tanık olarak yeter" (diyecekler).
10/30. (O Gün), orada (ortak koşucu) her can, önceden ne yaptıysa boşa gidecek[20], üstelik onların gerçek egesi (olan) Allah'a döndürülecekler, ayrıca ne uydurageldilerse[21] (o), kendilerinden uzaklaşacak.

[GERÇEK'TEN SAPANLARIN UYARILMASI]

10/31. Sen (onlara), "Gökten, ayrıca yerden sizi azıklandıran kimdir? Ya da (sizin için) işitmeyi, ayrıca görüşü işleten[22] kimdir, üstelik ölüden diriyi çıkaran, ayrıca diriden ölüyü çıkaran kimdir, üstelik (bu) eylemi

---

[1] **biğayri l-ḥaqq**. Bitmeyen, bitişi olmaksızın. Gerçek İle*.
[2] **yabġūna** : (iki inancı, iki tanrıyı birbirine) karıştırırlar, katarlar. Amaçlamak*. Allah'ı, Kendisine özgü, tektanrıcılık kuralı ile çağırmazlar. Bk. bir önceki Bildiri.
[3] tanrıları birbirine karıştırarak inanç konusunda ortaya çıkardığınız kargaşalık. Burada "fitne" anlamındadır. Böyleleri Tanrı konusunda "dönüşen" kimselerdi (12. Bildiri).
[4] bitkilere karışan : bitkilerin içtiği
[5] ürün, yemiş
[6] **qādirūna**. Karşı koyma, güç yetirme, yardım edilme, ayrıca [tüketmeye yeniden] başlama anlamları için bk. Kadir*
[7] **taġna** : çit ile çevrilmiş, korunmuş. Gani*
[8] Cennet'e
[9] **aḥsanū** : (Allah'ın tekliğini) koruyan; (Allah'ı tek tanrı olarak) benimseyen (3/172). Güzel*
[10] **l-ḥusnā** : 2 - (kendileri için) korunmuş (bekletilen), benimseyecekleri (ödül); Cennet. Güzel*
[11] dç : "Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır." (*Diyanet*)
[12] 2 - onların ışığı, parıldaması. Yüz*
[13] onlar artık karanlıkta kalmayıp Tanrısal ışığı görecek olanlardır. Adem ile eşi gibi olmayacaklar. Zalim*
[14] Onlar Adem ya da suçlu Melekler gibi Cennet'ten "düşük" olmayanlardan olacaklar. Arapçada "düşük çocuk" ile "Cin" köktaştır.
[15] **aṣḥābu l-ğannati** : Cennet'te oturanlar, Cennet'teki yoldaşlar; Cennet'e sürülecek olanlar; Cennet'i sömürge edinenler.
[16] 2- kötülük [put] yontanlara
[17] 2 - yerde sürünme, emekleme
[18] **aṣḥābu l-nāri** : Ateş'te oturanlar, kesinlikle oturacak olanlar. Ateş'e sürülecek olanlar
[19] **makānakum** : 1 - yerleriniz; 2 - (Yasa'ya göre) durumunuz, **makāna** (16/101); 3 - tapınaklarınız; dikili taşlarınız, putlarınız. Mekan*
[20] **tablū**. Krş. **tub'lā** (86/9); **yablā** (20/120). Krş. "(Yüreklerdeki) gizliliklerin boşa gideceği Gün" (86/9). Genelde sınamak* diye çevirilir. "Boşa giden eylem", başka tanrıları Allah ile kendileri arasında aracılık yapsınlar diye seçmiş olmalarıdır (3. Bildiri)
[21] uydurdukları ortak tanrılar
[22] **yamliku**. Yürütme, işletme. Melik*

yüklenen[1] kimdir?" de. Onlar ise "Allah'tır" diyecekler. Böylece sen (onlara), "Artık önlem almayacak mısınız[2]?" de.
10/32. İşte sizin gerçek (olan) İdiniz Allah, budur. Artık Gerçek'in ötesinde sapıklıktan[3] başka ne var? Öyleyse nasıl (olur da Gerçek'ten) dönüştürülüyorsunuz[4]?
10/33. Böylece (Gerçek'ten) sapmış olanlara karşı senin İdin'in "Onlar inanmayacaklar" diye (söylenmiş olan) sözü doğrulandı.
10/34. "Ortaklarınız içinde, yaratılışı başlatan, sonra bunu yineleyen[5] var mı?" de. "(Oysa) Allah, yaratılışı başlatır, sonra bunu yineler. Siz artık (inanç konusunda) nasıl altüst ediliyorsunuz[6]?" de.
10/35. "Ortaklarınız içinde Gerçek'e kılavuzlayan biri var mı?" de. "Allah[7], Gerçek'e kılavuzlar. Öyleyse Gerçek'e kılavuzlayan (Elçi'yi) mi izlemek daha doğrudur yoksa kendisi[8] kılavuzlanmadıkça[9] (başkalarını) kılavuzla(ya)mayan kimseyi mi? Öyleyse size oluyor? Nasıl (bu konuda) yargı veriyorsunuz?"[10] de.
10/36. Üstelik onların çoğu ancak Sanı'yı[11] izlerler. Doğrusu Sanı, (sananları) Gerçek'e karşı korumaz[12]. Evet Allah, onların ne yaptığını bilendir.

[KURAN'IN KÖKENİNİN TANRISAL OLUŞU - BUNA KARAÇALANLARIN YERİLMESİ]

10/37. Üstelik bu Kuran, Allah'tan başkasınca türetilmiş değildir. Ancak o (Kuran), kendinden öncekini doğrulayan[13], ayrıca tüm ülkelerin İdisinden (gelişi) konusunda kuşku olmayan (o önceki) Bitik'in ayrıntılı açıklamasıdır.
10/38. Ya da (senin için), "Onu, kendisi türetti" mi diyorlar? Sen (onlara), "Doğrucuysanız, siz artık, (ortaya) onun benzeri bir Dizi[14] getirin, üstelik (yardım için) Allah'tan başka, - (bunu) yapabilecekseniz - herhangi birini çağırın.[15]
10/39. Yok! (Kuran'daki Diziler içinde), bilgisini[16] kavra(ya)madıkları, üstelik yorumu kendilerine (şimdilik) gelmemiş olanı karaladılar. (Önceden de) böyle olmuştu! Onlardan öncekiler (de) karalamıştı[17]. Artık bir bak, (Diziler'imizi) karartanların[18] sonu nice olmuştu!
10/40. Ayrıca onlardan kimi buna[19] inanır, ayrıca kimi buna inanmaz. Üstelik senin İdin, (inanç konusundaki) bozguncuları[20] bilir.
10/41. Üstelik seni yalanlarlarsa, sen artık, "Benim eylemim[21] bana, sizin eyleminiz sizedir. Ben ne eyliyorsam[22], siz ondan ötedesiniz, üstelik siz ne eyliyorsanız, ben ondan ötedeyim" de.
10/42. Ayrıca onlardan seni işiten kimileri var. Sağırları, üstelik onlar algılamazlarsa, artık sen mi işittireceksin?
10/43. Ayrıca onlardan sana bakan kimileri var. Körleri, üstelik onlar (bile bile) görmeyecek olurlarsa, artık sen mi kılavuzlayacaksın?

---

[1] eylemin / buyruğun sorumlusu. [dbr]*. Bu konuda bk. Kadir Gecesi*
[2] Bütün bunları düşünmeyecek misiniz? Tanrı ile barış içinde yaşamayacak mısınız? Sakınık*, Sakınmak*
[3] Allah, gerçek olan tanrıdır; oysa Hubal*, yanlış olan tanrıdır, o bir yanlışlıktır.
[4] **tuṣ'rafūna**. (Bir inançtan ötekine) dönüştürülme. Bunlar "dönüşen" kimselerdi (12. Bildiri). Sarraf*
[5] ölüleri dirilterek yeniden yaşatan; Buradan sonra Öte'yi yaratan. İade etmek*
[6] (İnanç konusunda) altüst ediliyorsunuz; aldatılıyorsunuz? (51/9)
[7] Kendi Elçi'sin aracılığı ile
[8] tektanrıcılığa (Gerçek tanrı olan Allah'a) kılavuzlanmamış olan Yalancı Elçi
[9] **yuh'dā** : o, kılavuzlanır, kılavuz edinir (edilgen). 1 - "Elinden tutup" taşınılması gereken put; 2 - Allah'ın kılavuzlamadığı yalancı Elçi.
[10] Neye dayanarak böyle bir sonuca varıyorsunuz? Bu kınayıcı tümce, Yalancı Elçiyi (Kılavuzu) izleyenlere yöneliktir.
[11] **ẓannan** : 1 - (tanrı, inanç, Songün, Yargı Günü konusunda öne sürülen) sanı, varsayım; 2 - değiştirilmiş, "süslenmiş" bir inanç; 3 - bilinen inancı, Tanrı'yı, bilinmeyen inanç, tanrı ile değiştirme; bilinene değişik bir anlam verme. Sanmak*.
[12] çit ile çevirmek; engel olmak, korumak. Gani*
[13] **taṣdīqa** (12/111). (Öncekini, İncil'i) 1 - doğrulayan; 2 - yumuşatan; 3 - (içeriğini) paylaşan
[14] birbirine takılmış, bağlanmış Bildiriler; 2 - Aktarma (taşıma). 3 - Küçük Bitik (kitapçık). 4 - Dürük Yaprak. Dizi*
[15] Benzeri tümce (11/13)
[16] **biʿil'mihi** : (1 - Bildiri'nin; 2 - Allah'ın) bilmi, bilgisi; onun ne demek istediğini, ne anlama geldiği (4/166). "Allah'ın bilmi" (11/14).
[17] Yalanlamak*
[18] Zalim*
[19] Kuran'a
[20] **bil-muf'sidīna** : inanç konusunda kargaşalık çıkaranlar; inancı bozanlar.
[21] 2 - benim amacım
[22] 2 - neyi amaçlıyorsam

10/44. Evet! Allah, insanları hiçbir konuda karartmaz[1], ancak, insanlar kendi kendilerini (suç ile) karartırlar[2].
10/45. Üstelik O, o Gün, onları topladığında, onlar (gömütlerinde) günün ancak bir saati (boyunca) kalmışlar gibi olacak, üstelik onlar (suçları konusunda) birbirlerini açığa koyacaklar[3]. Evet! Allah'la karşılaşma konusunda yalan atanlar, kılavuzlanmayarak batkıya düşecek olanlardır.

[SONGÜN'ÜN GELİŞİNE İNANMAYIP MEHMET'İ YILDIRMAYA ÇALIŞANLARA YANIT]

10/46. Üstelik Biz sana, kendilerine verdiğimiz gözdağının bir bölümünü göstersek[4], ya da seni (bütünleyip Biz'e) döndürsek, artık onların dönüşü (de) Bizedir. Sonra[5] Allah, onların ne yaptığına tanık (olacak).
10/47. Üstelik her toplum için bir Elçi vardır. Sonra (kendilerine) Elçileri geldiğinde aralarında, eşitlikle yargı verilir, üstelik (yargı verirken) onlar karartılmaz.
10/48. Ayrıca onlar, "Doğrucuysanız (söyleyin), bu verilen söz(ün gerçekleşmesi) ne zaman?" derler.
10/49. Sen (onlara), "Bende - Allah dilemedikçe - kendime (bile) ne azık[6] ne de yarar[7] (verme) gücü var[8]. Her toplum için belirli süre vardır[9]. Onların belirli süresi gelince artık (onu) bir saat erteleyemeyecekler, ayrıca (o süreyi) öne alamayacaklar" de.
10/50. "Düşünmüyor musunuz? O'nun ezinci size gece ya da gündüz gelse, (o) kendi yollarını izleyenler[10], o (ezinçler)den hangisini[11] erkenleştirmek isterler?" de.
10/51. Üstelik (dün) siz onu erkenleştirmek isterken[12], şimdi[13] mi, o çöktükten sonra mı ona inanacaksınız?
10/52. Sonra (Elçi'yi) karartan kimselere, "Sonsuz dışlamayı[14] tadın! Ne kazanageldiyseniz, siz ondan başkası ile mi karşılık göreceksiniz?" denilecek[15].
10/53. Ayrıca onlar, "O (Saat) gerçek midir?" diye senden salıklanırlar. Sen (onlara), "Ant olsun İdime! Evet! Doğrusu o, kesinlikle gerçektir. Üstelik siz, (bu konuda) Allah'ı etkisiz kılamazsınız" de.
10/54. Üstelik (kendini) karatmış olan her can, yeryüzünde ne varsa (tümü) kendisinin olsaydı, (aklanmak için) onu kesinlikle kurtulmalık olarak verirdi. Üstelik onlar ezinci gördüklerinde yerinmeyi (içlerinde) gizleyecekler, ayrıca onlar, eşitlikle[16] yargılanacaklar, üstelik (Duruşma Günü'nde) kendileri karartılmayacaklar[17].
10/55. Evet! Göklerde, ayrıca yerde ne varsa (tümü) kesinlikle Allah'ındır. Evet! Allah'ın verdiği söz kesinlikle gerçektir, oysa onların çoğu (bunu) bilmez.
10/56. O, yaşam verir, ayrıca O, öldürür; üstelik O'na döndürüleceksiniz.

[SEVİNDİRİCİ YENİ YASA'NIN GELİŞİ İLE ÖNCEKİ BİTİKLERİN DÜZELTİLMESİ]

10/57. Ey insanlar! Evet size, İdinizden bir öğüt, ayrıca bağırlarda olana[18] bir sağaltma[1], üstelik inanıklar için bir kılavuz, ayrıca bir esirgeme geldi.

---

[1] (yüzlerini, gözlerini) karartmaz; suçlamaz; karanlıkta bırakmaz; onları, Kendi ışığından uzak tutmaz. Işık'tan uzak kalanlar artık "kör" (gibi) olurlar (bir önceki Bildiri). Zalim*.
[2] 1 - Tanrısal Işık'tan uzaklaşarak kendilerini karanlıkta bırakırlar, körleşirler; 2 - kendilerini suç lekesi ile karartırlar, kirletirler. dç : "Allah, insanlara hiçbir şekilde zulmetmez; fakat insanlar kendilerine zulmederler." (*Diyanet*)
[3] **yataʿārafūna**. 1 - Tanımak. Songün'ün gelişinin yakınlığı nedeni ile birbirlerini unutmamış olacaklar; 2 - Kendi oymaklarından olanların (49/13) tümü orada olmuş olacak; dirilenler, inançlarına göre boy boy, oymak oymak bir araya getirilecekler. 3 - "itiraf etmek : kendi suçunu tanımak", açığa çıkarma, ele verme. Birbirlerini, birbirlerinin suçlarını açığa koyacaklar, suçlayacaklar, ele verecekler.
[4] Songün'ün belirtilerinden kimilerini, sen yaşarken getirsek
[5] Onların eylemlerine tanık olan sen, ölmüş olsan bile.
[6] [**ḍrr**]. Sıkıntı*
[7] (Yemen) [düşmana karşı] üstünlük
[8] bende ... gücü var. (Kendi çıkarım için) Tanrı ile konuşamam, Tanrı'ya öğüt, buyruk veremem. Melik*
[9] Bu yüzden, ancak bir Elçi olan benden korkmayın! Siz bir gün yok olursanız, sorumlusu Allah'tır.
[10] 1 - Elçi'yi korkutma, yıldırmaya çalışanlar; Mehmet'i "karartanlar" (52. Bildiri); 2 - Bildikleri yolda gidenler. Mücrim*
[11] **māḏā** : ne gibisini, ne olanını. Gece geleni mi, gündüz geleni mi? Alaylı konuşma.
[12] Alay ederek, siz Saat'in gelişine inanmazken
[13] Saat, ya geldi ya gelecek. "Şimdi" deyimi, Firavun boğulmak üzereyken de kullanılır (91. Bildiri)
[14] Ezinç*
[15] Bu Yaşam'da Elçi'yi karartanlar. Öte Yaşam'da karartılacaklar, karanlıkta (Cehennem'de) bırakılacaklar. Bu Yaşam'da Elçi'yi dışlayanlar (tek başına bırakanlar), Cennet'ten dışlanacaklar. Ezinç*
[16] Eş değerli bir karşılık alacaklar (52. Bildiri)
[17] çıkarlarına dokunulmayacak
[18] bağırlarda gizlenmiş kötü duygu, yanlış inanç olarak ne varsa

10/58. "(Bu sağaltma), Allah'ın kayrası ile, ayrıca O'nun esirgemesi ile artık (insanlar) bununla sevinsinler[2] (diyedir). Onlar (bilgisel azık olarak) ne topladıysa[3], bu ondan seçkindir" de.
10/59. "Hiç düşündünüz mü? Allah size (bilgisel) azık[4] olarak ne indirdiyse, sonra siz onlardan kimini yasak, ayrıca (kimini) yasal kıldınız" de. "(Bu konuda) Allah size, olur mu dedi, yoksa Allah'a konusunda (yalan) mı türetiyorsunuz?" de.
10/60. Üstelik Diriliş Günü, Allah'ı karartarak (yalan) türetenlerin (yeryüzündeki) sanısı[5] ne olacak? Doğrusu Allah, insanlara karşı kayırgandır, oysa onların çoğu iyilikbilmezdir.

[ORTAKSIZ TANRI'NIN EYLEMLERE TANIK OLMASI - TANRI'NIN YARATMA GÜCÜ]

10/61. Üstelik sen (Elçi), ne uğraşta olursan ol, Kuran'dan ne anlatırsan anlat, ayrıca siz (insanlar), ne eylem eylerseniz eyleyin, siz bu (eylemler)e girişince Biz size kuşkusuz tanık oluruz. Üstelik yerde, ayrıca gökte küçük bir tohum ağırlığı[6] (bile olsa) İdinden uzaklaşamaz[7]. Bundan küçük ya da büyük olanı, (o), apaçık bir Bitik'te (yazılı) olmaksızın var olmaz.
10/62. Evet! Doğrusu Allah'ın arkadaşlarına[8] ne korku olacak ne de onlar üzülecekler.
10/63. İnanmış, ayrıca (Elçi için) dayanışık olan[9] (o arkadaş)lar (unutmasınlar),
10/64. Buradaki yaşamda, ayrıca Öte'de kendilerine muştu var : Allah'ın sözlerinde değişme yoktur. (İşte) (verilmiş sözü) bütünlenecek olan[10] başarı, budur!
10/65. Üstelik onların sözleri[11] seni üzmesin. Doğrusu tüm yürütücülük[12] Allah'ındır. O, işitendir, bilendir.
10/66. Evet! Doğrusu, göklerde kim varsa, ayrıca yerde kim varsa Allah'ındır[13]. Üstelik Allah'tan başkasını çağıranlar, (koştukları o) ortakları izlemiyorlar. Onlar ancak (bir) sanı'yı[14] izliyorlar, üstelik onlar ancak (öyle olduğunu) sanıyorlar.
10/67. Sizin için, içinde dinlenesiniz diye geceyi, ayrıca (yolunuzu) görünür[15] (kılsın) diye gündüzü yapan O'dur. Doğrusu bunda, işiten bir toplum için kesinlikle belirtiler vardır[16].

[ALLAH'IN OĞLU YOKTUR]

10/68. "Allah çocuk edindi" dediler. Arınmıştır[17] O! O, (Kendisine) yetendir[18]. Göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa O'nundur. Bu konuda sizde hiçbir (tanrısal) belge[19] yok (iken) bilmediğiniz konuyu Allah (adın)a[20] mı söylüyorsunuz?
10/69. Sen (onlara), "Evet! Allah'ı karartarak[1] (yalan)[2] türetenler, başaramayacaklar" de.

---

[1] **šifā** : onma; insanlardaki kötü inancın / önceki Bitikler'in arınması, iyileşmesi.
[2] Kuran'ın gelişi ile Tevrat'taki birçok yasaklamanın ortadan kaldırılması nedeni ile. Bu konuda bk. Sadaka*
[3] **yağmaʿūna**. 1 - onlar (bilgisel azık) topladılar; 2 - onlar değer biçtiler; 3 - onlar Tevrat'tan yoldular, kestiler, kopardılar. Krş. Tahrif*. Tanrısal bilgilerin kimilerini yasak sayıp, Tevrat'tan çıkardılar (bk. bir sonraki Bildiri). Köken açıklaması için bk. **yawmi l-ğumuʿat** (62/9).
[4] 1 - yiyecek, geçim; 2 - (Tevrat'ın, Kuran'ın içerdiği) bilgi. Azık*
[5] **ẓannu**. 1 - Allah'ın, tanrısal azığın / bilginin bir bölümünü yasal ya da yasak kılmış olması konusundaki yanlış sanıları. 2 - Allah'ın oğlu olarak sanılan İsa; 3 - (Akat) **šanû** (IV) : (yol, yer, durum, sınır, kural, sözcük, tasarı, inanç) değişmiş olma; değişik olma. Sanmak*.
[6] **miṯ'qāla ḏarratin** (99/7)
[7] **yaʿzubu**. [gözden] uzakta olma, uzaklaşma, tek başına [evlenmemiş] olma (34/3). Çift geçişlidir. Ezinç*
[8] **awliyāa** : egeler; "elinden tutanlar"; arkadaşlar. Yeni öğretinin yayılmasında Allah'a (Elçi'ye) yardımcı, dayanak olanlar. Krş. Tanık* (şehit). Böyleleri Elçi'yi korkutmaya çalışmayan (Mücrim* olmayan) kimselerdir. Bu konuda bk. "Allah'ın takımı" (58/22).
[9] dayanışma içinde olan, Elçi'yi pekiştiren. Sakınmak*. dç : "Onlar iman etmiş ve Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanlardır." (*Diyanet*)
[10] 2 - süreduracak olan
[11] onların seni yıldırmaya çalışması. Mücrim* (50. Bildiri)
[12] **l-ʿizata** : Komutanlık; Yasa'yı, komutu uygulattırmak Allah'a düşer, sen üzülme. Aziz*. "Burada yürütücü sen değilsin, biziz" diyenlere verilen yanıt. 4/139.
[13] öteki tanrıları, ayrıca İsa'yı (68. Bildiri) Allah yarattı.
[14] İzledikleri o tanrılar, Allah'ın ortağı değilken onlar öyle sanıyorlar. 60. Bildiri. Sanmak*
[15] **mubşiran**. Bilinmeyenin bilinmesini sağlama, karanlıkta olanı görünür kılma, "müjdeleme" ile köktaştır. Basiret*
[16] (Koşulan) ortaklarda olmayan, ancak Allah'ta olan yaratma gücünün kanıtları; (Habeş) bunların örnekleri.
[17] 1 - kat kat yücedir; 2 - (çocuk, ayrıca ortaklardan) arınıktır, "yıkanmıştır". Süphan*
[18] Gani*. Allah, kendi varlığını sürdürmek için kendisine çocuk gerekmez.
[19] (Allah adına konuşabilme) yetkesi, yetkisi; bu yetkiyi kanıtlayan belge. Sultan*
[20] Allah adına; Allah söylemiş gibi. Oysa sizde böyle bir belge (Sultan*) yok.

10/70. (Onlar için) Buradaki (yaşamda, geçici) bir yararlandırma (var), sonra dönüşleri Bize'dir. Sonra onlara, (Allah'a) karaçalageldikleri konu yüzünden dışlamanın[3] (Ateş'e) sürükleyici[4] (olanını) tattıracağız.

[MEHMET'İN TOPLUMU GİBİ KENDİ ELÇİLERİNİ DIŞLAYAN TOPLUMLAR - NUH'UN ÖYKÜSÜ]

10/71. Ayrıca[5] sen onlara Nuh'un öyküsünü aktar. Hani o, toplumuna, "Ey toplumum! Benim (sizinle) kalışım, ayrıca Allah'ın Bildiriler'ini anımsatmam sizin için (bir) gücenme[6] ise artık ben Allah'a güvenirim. Siz artık ortaklarınız ile (birlikte bana karşı) eyleminiz (konusunda) toplanın. Sonra (bana karşı) eyleminiz size belirsiz[7] kalmasın[8]. Sonra (o yargıyı) bana uygulayın, üstelik beni ertelemeyin[9]" demişti.
10/72. "Ben sizden hiçbir karşılık istemezken artık (benden) yüz çevirirseniz (unutmayın), benim karşılığım ancak Allah'tandır. Üstelik ben, (Allah'a) boyun verenlerden (biri) olmakla buyruldum."
10/73. Ancak, onu yalanladılar, böylece Biz onu, ayrıca onunla birlikte Gemi'de olanları kurtarmıştık. Ayrıca onları (yeryüzünde) ardıl kıldık. Üstelik Bildiriler'imizi yalanlayanları suda boğmuştuk. Uyarılanların sonu nasıl olmuştu, sen artık bir bak!
10/74. Sonra kendisinin ardından, onların[10] toplumuna Elçiler gönderdik, üstelik (Elçileri) onlara Belgeler'le gelmişlerdi. Ancak, onların önceden yalanlamış olduğu ne ise[11] ona inanacak değillerdi. Böyle olmuştu! (Elçilerimize karşı) aşırı gidenlerin[12] yüreklerini (kapatıp) damgalamıştık.

[DIŞLANAN MUSA'NIN ÖYKÜSÜ]

10/75. Sonra, onların ardından, Firavun ile onun danışmanlarına Musa ile Harun'u Bildiriler'imizle gönderdik. Ancak onlar büyüklendiler, üstelik onlar, kendi Yol'unu izleyen[13] bir toplum olmuştu.
10/76. Böylece onlara, Biz'den Doğru (Yol)[14] geldiğinde, "Doğrusu bu, kesinlikle apaçık bir büyüdür[15]" dediler.
10/77. Musa, "Size geldiğinde Doğru (Yol)'a, "o, bir büyüdür" mü diyorsunuz? Oysa büyücüler başarmazlar" dedi.
10/78. Onlar, "Babalarımızı (Yol olarak) ne üzerinde bulduysak bizi ondan[16] döndürmeye mi geldiniz, ayrıca (bu) topraklarda (inanç konusundaki) yöneticilik[17], ikinizin olsun diye mi? Üstelik biz ikinize inanacak değiliz" dediler.
10/79. Ayrıca Firavun, "Bilgiç büyücülerin tümünü bana getirin" dedi.
10/80. Böylece büyücüler gelince Musa onlara, "(Ortaya) ne atacaksanız atın" dedi.[18]

---

[1] Yalanlamak*
[2] ortak, çocuk
[3] **l-ʿadhāb** : dışlama, uzaklaştırma, tek başına bırakma. Ezinç*
[4] **l-shadīd**. 1 - (Cehennem'e) sürükleyen; 2 - (Cennet'ten) dışlayan, kovan, engel olan. Suç işleyen Adem de Cennet'ten kovulmuştu. Şiddet*
[5] Elçi Mehmet'in toplumu gibi, kendi Elçilerini yıldırmaya çalışan, üstelik kendi yollarını izleyen, Mücrim* olan toplumların örneği olarak. bk. 50. Bildiri.
[6] **kabura**. Gücünüze gittiyse. [**kbr**] : 1 - (Arap) büyük; 2 - (Yemen) sorumluluk; 3 - (Akat) iri yarı; kaba, kabalık. Bu yaptıklarım size bir kabalık (Yol'unuzu değiştirmek için zorlama) gibi görünüp de siz alındıysanız, gücendiyseniz. Gücenmek : güce uğramak, kabalığa / zorbalığa uğramak.
[7] **ġummatan** : bulanık, bulutlu, saklı, açık seçik görünmeyen, niteliği kesin olarak anlaşılmayan; belirsiz. Türkçeye "keder, tasa, dert" diye çevirilir. Oysa krş. köktaş **ġamman** (3/153).
[8] Benim konumdaki düşüncelerinizi, düzeneklerinizi aranızda açıkça konuşun. Görüş açısında birleşin.
[9] Yargınızın uygulamasını bekletmeyin. Ne yapacaksanız hemen yapın.
[10] Nuh'un torunlarının
[11] tektanrıcılık; putlara tapmama.
[12] **muʿtadīn**. 2 - Yol'dan saptıran; 3 - kötü inanç bulaştıran; 4 - Allah yerine başka tanrı edinerek doyum sağlayan. Aşırı Gitmek*, Düşman*
[13] 1 - [Büyüklenerek] Elçi'yi korkutmaya çalışanlar; 2 - Bildikleri yolda gidenler (78. Bildiri). "Onların yolunu izlemeyin" (89. Bildiri). Mücrim*
[14] Doğru (Yol'a) güden Bildiriler; Doğru Yasa
[15] başı döndürme; ayakta uyutma
[16] Babalarımızı üzerinde bulduğumuz nesne : (inanç) geleneklerimiz. Biz gezegenler gibi, sürekli, bilinen, belirlenmiş yolda gideriz; yörüngemizden ayrılmayız. Mücrim*.
[17] **l-kib'riyāu**. Burada Aziz* (Yasa'yı yürütücü, komutan) anlamındadır; Tanrı için de kullanılır (45/37). Büyük*
[18] (Büyücüler), "Ey Musa! Ya sen (değneğini) at, yoksa (ilk) atanlar biz olacağız." dediler. (Musa), "Siz atın" dedi (7/115-116).

10/81. Bunun üzerine onlar (değneklerini) attıklarında, Musa, "(Ortaya) ne getirdiyseniz o, büyücülük[1] iledir! Evet! Allah onu boşa çıkaracak. Evet! Allah (inancı) bozanların[2] eylemini uzağa götürmez![3]"
10/82. Üstelik kendi Yol'larını izleyenler tiksinse de Allah, (Kendi) sözleri ile Doğru (Yol)u saptayacak" dedi.[4]
10/83. Ancak[5], Firavun ile onun danışmanlarının, kendilerine baskı[6] yapması korkusundan (ötürü) - onun toplumunun (kimi) gençleri[7] dışında - kimse Musa'ya inanmadı. Üstelik, doğrusu Firavun, (o) ülkede ululanan (biri) idi, ayrıca, doğrusu o, (inanç konusunda) dönüşenlerdendi[8].
10/84. Ayrıca Musa, "Ey toplumum! Allah'a inanıyorsanız, (Kendisine) boyun vermişseniz, artık O'na güvenin" dedi.
10/85. Onlar da "Allah'a güvendik. İdimiz! (Doğru Yol'u) karartan toplum ile bizi sınama"[9] dediler.
10/86. "Ayrıca, esirgemen ile bizi (o) karaçalıcı toplumdan kurtar."

[İSRAİLOĞULLARI'NIN MISIR'DAN ÇIKIŞI - ELÇİLER'İ DIŞLAYAN TOPLUMLARA YANIT]

10/87. Ayrıca Biz[10], Musa ile kardeşine, "Kentte[11], evlerinizi buluşma yeri[12] (yaparak) toplumunuzu (oralara) yerleştirin[13], üstelik (gece boyunca)[14] bağlılığı[15] sürdürün[16]. Ayrıca sen (bunu), inanıkları muştula[17]" diye bildirdik.
10/88. Ayrıca Musa, "İdimiz! Doğrusu kendileri, (toplumlarını) Senin Yolun'dan saptırsınlar[18] diye İdim, Sen Firavun ile danışmanlarına Buradaki yaşamda (sınamak için) süs, ayrıca varlık vermiştin. İdimiz! Onlar acıklı ezinci görene dek artık inanmasınlar diye Sen onların varlıklarını silip yok et, ayrıca yüreklerini katılaştır[19]" dedi.
10/89. (Allah), "İkinizin çağırısına yanıt verildi[20]. Artık ikiniz (Yol'da) dosdoğru kalın, üstelik (Yol'u) bilmeyenlerin yolunu[21] sakın izlemeyin"[22] dedi.
10/90. Ayrıca Biz, İsrailoğulları'nı denizden geçirdik. Bunun üzerine Firavun, ordusu ile (birlikte) kıskançlıkla[1], üstelik düşmanlıkla artlarına düştü. Boğulum kendisine eriştiğinde (Firavun),

---

[1] göz boyama
[2] Bozguncular*
[3] **yuṣ'liḥu**. Bu kök "salih" ile değil "silah" (uzağa atılan nesne) ile köktaş olmalıdır. Salih*. Böylece "kendi yollarını izleyenler" pek uzaklara gidememiş olurlar! Bk. bir sonraki Bildiri.
[4] Gerçek'in saptanması, yerini bulması (8/7-8; 42/24).
[5] Musa, büyücülere karşı üstün çıkınca.
[6] **yaftinahum**. (Akat) **patānu** (II) : baskı, kışkırtma. Fitne*
[7] **ḏurriyyatun** : (yeni) kuşak; ürün (tohum). "İnanan Mısırlı" konusunda bk. 40/28.
[8] dönüştürücülerden (?). Dönüşenler için bk. 12. Bildiri. Sarraf*
[9] Bizi kandırmasınlar; inancımızın sağlamlığını onların aracılığı ile sınama. Fitne*
[10] Firavun'un tepkisi üzerine Tanrı, Mısırlılar'ın ilk doğan çocuklarını öldürerek kendilerine karşılık vermek ister. "Ölüm", kentin sokaklarında dolaşırken İsrailoğulları'na, evlerine kapanması, ayrıca evleri tanınsın (ölüm evlerine girmesin) diye evlerin giriş kapısının üzerine kan sürmeleri önerilir. (Çıkış 12/23)
[11] **bimiṣ'ra** : Mısır'da, kentte, sınırda. Mısır*
[12] **qiblatan**. 1 - Toplantı / buluşma / karşılaşma / "kabul etme", ağırlama yeri. Krş. **qabīlan** (17/92) : buluşmuş, karşılaşmış olarak; bir arada, "kabile olarak"; **biqabūlin** (3/37) : (uygun olarak) karşılayarak, yanına alarak, ağırlayarak. 2 - Kıpırdamadan kalma, büzülme yeri; (Akat) **kabālu** : (bedende oluşan) inme (felç), tutukluk, donma. (Habeş) [**qbl**] (I), **qabla** : boş, eksik, (işsiz) kalma. 3 - (Yemen) **qblt**, ayaklanma, başkaldırma [karşı karşıya gelme, yüzleşme]. Yönek*
[13] **tabawwaā**. Evlerinde kalmasını sağlayın. Onları oraya çekin. (Bu gece) evlerine çekilsinler, dışarı çıkmasınlar. "Sabaha kadar kimse evinden çıkmasın." (Çıkış 12/22).
[14] Ertesi gün, Mısır'dan ayrılmak için yola koyulana dek.
[15] **l-ṣalat**. (Tanrı'ya) bağlılığı (sürdürün). "(Yol'da) dosdoğru kalın, (Yol'u) bilmeyenlerin yolunu izlemeyin" (89. Bildiri)
[16] dç : "Kavminiz için Mısır'da (sığınak olarak) evler hazırlayın ve evlerinizi namaz kılınacak yerler yapın. Namazı dosdoğru kılın." (*Diyanet*)
[17] Muştu : 1 - Çocuklarınız öldürmeyecekler; 2 - Mısır'dan çıkıp, tutsaklıktan kurtulacaksınız. "Sen ve çocukların kalıcı bir kural olarak bu olayı kutlayacaksınız" (Çıkış 12/24). "Kalıcı kural" : Sürekli kutlanacak olan bir bayram; yinelenen, dönemsel tören; Fısıh Bayramı*. Krş. Fısıh Bayramı ile (Yemen) [**fs²ḫ**], **hfs²ḫ** : sevindirmek.
[18] saptırıp saptırmayacaklarını sınamak için.
[19] **wa-uš'dud ʿalā qulūbihim** : yüreklerini katılaştır. Değişik anlamlar için bk. Yürek*, Şiddet*
[20] "Gece yarısı Rab tahtında oturan firavunun ilk çocuğundan zindandaki tutsağın ilk çocuğuna kadar Mısır'daki bütün insanların ve hayvanların ilk doğanlarını öldürdü." (Çıkış 12/29)
[21] 75. Bildiri
[22] Onlar Mücrim* oldukları için ancak kendilerinin yolunu izliyorlardı.

"İsrailoğulları'nın, Kendisine inandığından başka tanrı olmadığına inanıyorum, üstelik ben (artık O'na) boyun verenlerdenim" dedi.
10/91. (Allah, Firavun'a), "Şimdi [2] mi (inanıyorsun)? Oysa sen önceden başkaldırmış, üstelik (inanç konusunda) bozgunculardan olmuştun" (dedi).
10/92. "Senden sonrakilere (örneklik) [3] bir belirti olasın diye bugün [4] senin (cansız) gövdeni (sudan) çıkaracağız[5]. Üstelik, doğrusu insanların çoğu, (örnek) belirtilerimiz konusunda kesinlikle aymazdır"
10/93. Ayrıca, doğrusu Biz İsrailoğulları'nı, sözü verilmiş[6] bir yere yerleştirdik[7], üstelik onları, (azıkların) iyicil olanından (vererek) azıklandırdık[8]. Ancak, onlar kendilerine Bilim gelene dek[9] ayrılığa düşmediler. Evet! Diriliş Günü, senin İdin, uyuşamadıkları konuda aralarında yargı verecek.

[YENİ BİTİK'İ, TEVRAT'A GÖRE YANLIŞ BULANLARIN KINANMASI]

10/94. (Bitik olarak) sana ne indirdiysek, artık sen onun konusunda karmaşıklık içinde isen, Bitik'ı[10] senden önce okuyanlara sor. Doğrusu, Gerçek (Bilim) sana İdinden geldi, sen artık kesinlikle kuşkulananlardan[11] olma.
10/95. Böylece batkıya düşenlerden olursun diye, Allah'ın Dürük Yaprakları'nı yalanlayanlardan olma.
10/96. Evet! Senin İdin'in Sözü kendilerine karşı gerçekleşecek olan kimseler inanmayacaklar,
10/97. (bu), - (önceden) kendilerine bütün (örneklik) belirtiler gelse bile - (sonuncu) acıklı ezinci görene dek (sürecek).
10/98. İnandıklarında, Buradaki yaşamda kendilerinden alçaltıcı ezinci kaldırmış olduğumuz, ayrıca onları bir süre yararlandırdığımız[12] Yunus'un toplumu dışında, hiç olmazsa inanan (tek) bir kent olsaydı, böylece kendilerinin inancı, kendilerine yararlı olsaydı![13]
10/99. Üstelik senin İdin dileseydi, yeryüzündekilerin tümü kesinlikle topluca inanırdı[14]. Sen artık insanları, onlar inanmış olana dek üsteleyecek misin?
10/100. Ayrıca O, (bile bile) algılamayan kimselerde (inanç konusunda) bulanıklık[15] türetmişken, Allah'ın oluru olmadıkça[16] (onlar arasında) hiçbir can (kendi kendine) inanacak değildir.
10/101. "Göklerde, ayrıca yerde ne varsa (onlara bir) bakın!" de. Üstelik, inanmayan bir toplumu ne (bu) belirtiler ne de Uyarıcılar[17] koruyacak.
10/102. Artık onlar, kendilerinden önce (gelip) geçmiş kimselerin (uğradıkları kötü) günlerin benzerinden başkasını mı bekliyorlar? "Artık bekleyin! Doğrusu, ben (de) sizinle birlikte bekleyenlerdenim!" de.

---

[1] **bağyan** : kıskançlıkla; (onları) amaçlayarak. Amaçlamak*. "Firavunu inatçı yapacağım. Onların peşine düşecek" (Çıkış 14/4).
[2] "şimdi inanmak" (51. Bildiri)
[3] (Habeş). Belirti*
[4] (Yemen) **ywm** : 1 - gün; 2 - savaş günü. Krş. Allah'ın Günleri*
[5] **nunağğīka** : 1 - (Arap) seni kurtaracağız. Oysa boğulmuş birisini "kurtarmak" anlamsızdır. 2 - (Habeş) **ngʾ** : (duman) yukarı çıkma; (gövde) şişmek. Krş. "çengel atıp, çekip çıkardık" (26/64). 3 - Senin gövdeni "ilan, teşhir edeceğiz". (Yemen) **ngw**, **yegân** : açığa vurma; (birisine) bildiride bulunma; (birisine) duyurma.
[6] **şidqin** : (önceden) söz verilen, verilmiş söze uygun olarak, doğruculukla, "sadık kalınarak". Krş. 2. Bildiri. dç : "çok güzel" (*Diyanet*)
[7] Tanrı, İsrailoğulları'nı nereye yerleştireceğini önceden söz vermişti : "Rab sizi Kenan, Hitit, Amor, Hiv ve Yevus topraklarına, atalarınıza vereceğine ant içtiği süt ve bal akan ülkeye götürdüğü zaman..." (Çıkış 13/5)
[8] 2 - üstelik onları, (bilgilerin) iyicil olanından (vererek) bilgilendirdik. Krş. bir sonraki tümce. Azık*, Yemek*
[9] Bilim : Bitik. Tevrat geldikten sonra aralarındaki çekişmeden [Bitik'in yorumlanmasından] ötürü (42/14). Bu konuda bk. Tahrif*
[10] Bilim (yukarıdaki Bildiri), Tevrat. Biz sana Tevrat'ın doğru açıklamasını yapıyoruz.
[11] **l-mumtarīn**. İnanç konusunda nerede olduğunu bilememe. (Arap) [**mrr**] / [**mry**] : bir yerden başka bir yere geçme; gidip gelme; dolaşma, (birisinin çevresinde) dolanma. Bu ise üst Bildiriler'de yer alan inanç konusunda bir oraya bir buraya "dönüşen" kimseleri andırır. Bağlama bakılırsa Tevrat'ı değişik değişik yorumlayan inanç bölükleri (bk. 93. Bildiri) arasında gidip gelme anlamındadır. Çünkü kimileri, onu Tahrif* etmişti, kimileri Tahrif* etmemişti. Dolayısı ile kimileri Kuran'ı, Tevrat'a uygun bulurken, ötekileri Tevrat'a uygun bulmuyorlardı.
[12] Ninova kentinde (37/147)
[13] Kentten kente dolaşıp kendilerini inandırmaya çalışan, doğru inanç "satıcısı" Elçi Mehmet gibi. Ozan*
[14] Kendilerini üsteleyerek inanmalarını sağlardı. Tanrı, insanları, kendilerinin inanıp inanmayacağını sınamak için yarattı, üstelik kendilerine "iki yol" açtı. Yoksa "bir yol" açardı : 90/10, 91/8. Yazgı*.
[15] (inanç) bulanıklığı; (inancın) "dumanlı" olması; (inanç belirsizliğinden ileri gelen) karışıklık. Bu bağlamda Türkçeye, pislik, azap, murdarlık, rezillik diye çevirilir. Pislik*.
[16] 2 - yardımı, yetki vermesi olmadıkça. Olur*
[17] Elçiler

10/103. (Beklenilen Gözdağı geldikten) sonra Biz, Elçilerimizi, ayrıca inanıkları kurtaracağız. Böyle olacak! İnanıkları kurtarmamız Biz'e bir ödevdir.

[TEKTANRICILIĞA ÇAĞIRI]

10/104. Sen (onlara), "Ey insanlar! Benim Yasam konusunda karmaşıklık içinde iseniz (unutmayın) artık ben sizin, Allah'tan başka taptığınız kimselere tapmam. Üstelik ben, sizi (Kendisine) döndürecek olan Allah'a taparım. Üstelik ben, inanıklardan (biri) olmakla buyuruldum" de.
10/105. Ayrıca (bana) "Yüzünü[1] Yasa'ya[2], küçüklenen (biri) olarak[3] tut[4], üstelik ortak koşuculardan olma"[5] (diye buyuruldu).
10/106. Üstelik (bana), "Sana Allah'tan başka yarar sağlamayan, ayrıca sıkıntı vermeyen nesneyi çağırma. Artık (öyle) yaparsan, doğrusu sen artık (Yasa'yı)[6] karartıcılardan olursun" (denildi).
10/107. Üstelik Allah sana bir sıkıntı ile el atarsa[7], onu O'ndan başka giderecek yoktur. Oysa O, sana beğenilecek olanı[8] dilerse O'nun kayrasını geri çevirecek yoktur. Bunu, kullarından dilediğine uğratır. Üstelik O, yarlıgayandır, esirgeyendir.
10/108. Sen (onlara), "Ey insanlar! Kuşkusuz size İdinizden Gerçek (Yol) geldi. Artık, kim kılavuzlanırsa[9] artık o, ancak kendi (yararı) için kılavuzlanmış olur, üstelik kim (Yol'dan) saparsa (unutmasın) artık o, ancak kendine karşı sapar. Ayrıca, ben size bakıcı değilim" de.
10/109. Ayrıca sana ne bildirildiyse, sen (onu) izle, ayrıca Allah yargısını verene dek katlan. Üstelik O, yargıçların seçkin olanıdır.

34 - SEBE DİZİSİ (Sebe Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ALLAH'A İNANIP ELÇİ'SİNE AYRICA SONGÜN'E İNANMAYANLARA GÖZDAĞI]

34/1. Övgü, göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa, Kendisinin olan Allah'adır. Ayrıca, Öte'de övgü O'nadır. Üstelik O, bilgedir, salıklıdır.
34/2. O, yere ne girerse, ayrıca oradan ne çıkarsa, ayrıca gökten ne inerse, ayrıca oraya ne yükselirse bilir. O, esirgeyendir, yarlıgayandır.
34/3. Üstelik (Saat'e) karaçalan kimseler[10], "Saat, bize gelmeyecek" dediler. "Yok! Gizem'i bilen İdim (adına) (ant içerim), o kesinlikle size gelecektir" de. Göklerde, ayrıca yerde küçük bir tohum ağırlığı[11] (bile olsa) O'ndan uzaklaşamaz[12]; Bundan küçük ya da büyük olanı, (o), apaçık bir Bitik'te (yazılı) olmaksızın var olmaz.
34/4. (Saat), inanan ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenlere (Allah) karşılık versin diye (gelecektir). Kendileri için yarlıganma, ayrıca bolca (verilen)[13] bir azıklandırma olacak.
34/5. Üstelik Bildiriler'imizi etkisiz kılmak[14] için uğraşanlar (unutmasınlar), onlar için acı[15] bir kabarma[1] ile sürüklenme[2] olacak[3].

---

[1] kendini
[2] Yasa, kural : 1 - Tektanrıcılık; 2 - Tanrı ile barışık olma; Tanrı önünde küçüklenme. Sen bu Kural'a karanlık getirme (106. Bildiri)
[3] **ḥanīfan**. Küçüklenen : büyüklenenlerden olmayan. Hanif*. Krş. barışık, boyun veren (6/14)
[4] **aqim** : (sen) dik, doğrult, tut.
[5] 6/14
[6] 105. Bildiri'nin dipnotu
[7] **yamsaska**. (6/17). El atmak, eli ile çapmak, elini (bir yere) sürüştürmek. Etken olan bu sözcüğün Türkçeye edilgen (dokundurdu) diye çevirilmesi şaşırtıcıdır. Oysa "Allah'ın eli", Kuran'da sık sık geçen deyimlerdendir. Dolayısı ile "eli olan" biri, bir başkasına dokunabilir! (Arap) [**msḥ**] ile [**mss**] arasındaki ilişki için bk. **masḥan** (38/33)
[8] seçkin olan; (iyi olduğu için) seçilmiş olan (ne ise). Hayır*
[9] Kılavuz edinirse, kılavuzu izlerse
[10] Bu kimselerin bildiği Allah, bunu yapmayacak olan bir tanrıdır (8. Bildiri)
[11] 10/61, 99/7
[12] **yaʿzubu** (10/61)
[13] bolca; yığılmış; sunulmuş; (Tanrı sofrasında) paylaşılacak olan. Kerim*
[14] Allah'ı / Bildiriler'i etkisiz kılmak : Allah'ın Yasası'nın uygulanmasına engel olmak. Etkisiz*
[15] 1 - acı, acıklı; 2 - bilinmeyen (bilmedikleri)

34/6. Ayrıca kendilerine Bilim verilmiş olanlar[4], sana İdinden indirilenin doğru olduğunu, ayrıca o (indirilenin), (Yasa'yı) yürütücü, (kullarını) avutucu olan (Allah)ın Yolu'na kılavuzladığını görüyorlar.
34/7. Üstelik (Diriliş Günü'ne) karaçalan kimseler (kendi aralarında)[5], "Doğrusu sizi, büsbütün darmadağın dağıldığınızda[6], size kesinlikle yeni bir yaratılış içinde olacağınızı salıklayacak olan bir adama[7] yöneltelim mi?" derler.
34/8. (Ayrıca), "(O adam), Allah konusunda yalan mı türetiyor, ya da kendisinde çılgınlık mı var?" (derler). Yok! (Doğrusu), Öte'ye inanmayanlar, yalnızlık[8], üstelik uzak (bir) sapıklık[9] içinde olacaklar.
34/9. Göklerden, ayrıca yerden (kanıt olarak) önlerinde[10] ne var, ayrıca arkalarında ne var görmüyorlar mı? Dilesek onları yerle gömdürtür ya da üstlerine gökten parçalar düşürtürüz[11]. Evet! Bunlarda, (yanılgısından geri) dönen[12] her kul için kesinlikle bir belirti vardır.

[DAVUT İLE SÜLEYMAN'IN GÜÇLÜLÜĞÜ]

34/10. Ayrıca, doğrusu Biz Davut'a, "Ey dağlar! (Davut'un söylediği övgülere) onunla birlikte (karşılıklı) yankı verin[13], ayrıca kuşlar (siz de öyle yapın)"[14] (diyerek) Kendimizden (kendisine bir) kayra sağladık. Ayrıca Biz kendisi için İbibik'i[15] yumuşatmıştık[16].
34/11. (Ayrıca Biz ona), "(Örülmüş) bir yaygı[17] yap, ayrıca örgüsünü[18] (doğru) ölç[19], üstelik siz[20] katıksız (ipek ile)[21] çalışın. Evet, Ben ne yaptığınızı görenim" (diye bildirmiştik).
34/12. Ayrıca, (yayan olarak) gidişi bir ay, ayrıca dönüşü bir ay (sürecek olan uzaklığı, Süleyman bir günde gidip gelsin diye yaygıyı uçuracak olan bir) yeli[22] Süleyman'a (verdik)[23]. Ayrıca onun için (iş görsün diye) (kardeş iki) kartalın[24] birini[1] koşuşturduk[2]. Ayrıca İdisi'nin, oluru ile, Cinler'in kimileri[3] onun elinin

---

[1] **riğ'zin**. 1 - "Kabarmış" yanardağdan gelen toz bulutları; 2 - Aşırı yağmurdan ötürü suların kabarması. Pislik*
[2] ʿ**adhāb**. Ezinç*. Sürükleme, dışlama; (eli kolu) bağlama.
[3] dç : "işte onlar için elem dolu, çok kötü bir azap vardır" (*Diyanet*)
[4] Bilim : Bitik, Tevrat (10/93-94). Bitikgiller'den olan din bilginleri
[5] alay edici konuşma.
[6] gömütlerinizde çürüdüğünüzde, kemikleriniz dağıldığında. [**mzq**] : (giysiyi) yırtıp parçalama kökü ayrıca 19. Bildiri'de yer alır. (Habeş) **mazaga** : yolmak, yırtmak. (Amharca) : (pamuk) didiklemek.
[7] Elçi Mehmet'e
[8] **l-**ʿ**aḍāb** : (Kılavuzdan / Cennet'ten) geride bırakılma; (Kılavuzdan / Cennet'ten) uzaklaşma; dışlanma, tek başına kalma. Ezinç*
[9] (Arap) [**ḍll**] : şaşırma; başıboş dolaşma [kılavuzsuz olma]. Saptırmak*
[10] önlerinde : gördükleri (Evren). Göğü yaratan Biz'iz, istersek onu üzerinize düşürürüz. Arkalarında : geçmişte (olduğu için göremedikleri, yok olmuş olan suçlu toplumların izleri). İkisinin de açıklaması bir sonraki tümcede verilir.
[11] Songün'ün gelişinin belirtilerinden biri olarak (52/44)
[12] **munībin** : geri dönen; dönen (H. B. Çantay). Yanıldığını görüp geri dönen; "tövbe eden". Köken (10. Bildiri)
[13] **awwibī** : (geldiği yere) geri döndürün, kendisine yanıt verin, yankı verin. Özellikle ilk Mekke döneminde yer alan **awwābun** (başlanılan yere geri dönme) ayrıca **maāb** (dönüş yeri) ile köktaştır. dç : "tespih edin" (*Diyanet*)
[14] 38/17-19. "Dağları, ayrıca kuşları ödevlendirmiştik."
[15] **l-ḥadīd** : 1 - demir; 2 - Cinleri (Şeytanları) Süleyman'a boyun verdirtmiştik (12. Bildiri). "Demir" diye anlaşılan aldatıcı, ikiyüzlü Şeytan için bk. 57/25. Kışkırtıcı (Şeytan) anlamı için bk. yakın sesli (Arap) **ḥatta** ile eş tutulan (Sür) **ḥaṯheṯ** : kışkırtma. (*Geez Sözlük, 250*). 3 - Krş. ses benzerli **l-hud'hud** : İbibik, Çavuş kuşu, Hüthüt (27/20).
[16] evcilleştirme; buyruk altında tutma. Bir kuş olan İbibik de artık Davut'un isteklerine yankı veriyordu.
[17] **sābiğātin**. Örme zırh diye anlaşılır. [**sbg**] : (giysi) uzun, yaygın, geniş olma. **asbağa** (31/20) : bolca, kat kat verilen. Oysa "örgü", "örülmüş yaygı / kilim" anlamına gelmelidir. Bu durumda, esen yel, bu "uçan halıyı" uçurmaya yarar. (Akat) **sabāku** : örmek, dokumak. Krş. yakın sesli (Sami) **sbk** : İç içe geçme, birbirine karışma, birlikte örme; (Habeş) **sabāke** : ağ; (Arap) **šbk** : ağ, balık ağı, dokuma, örgü, ızgara.
[18] **l-sardi** : bağ, sargı. (Akat) **sarādu** : bir araya getirme, ilişki kurma, bağlama.
[19] **waqaddir**. Allah'ın, insanın boyutlarını saptaması (uygunca ölçmesi) için bk. **faqaddarahu** (80/19). Kadir*
[20] Cinler (12. Bildiri)
[21] **ṣāliḥan** : arınık, katışıksız. Salih*. Yeşil ipekten başka ip kullanmayın. Krş. (Osm) saliha : arı, arındırılmış saf (katıksız) gümüş. dç : "Salih amel işleyin" (*Diyanet*)
[22] bir yeli ödevlendirmiştik (38/36)
[23] Bir kartalın sırtında, çok uzaktaki yerlere, bir göz kırpışında gidiyordu (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 4, 149*). Binbir Gece Öykülerinde de yer alan bu "yeşil ipekten" örülmüş "uçan halıyı" Süleyman'a Sebe Kraliçesi armağan eder. Yahudiler'e göre bu halıyı kendisine veren Tanrı idi (*jewishencyclopedia.com/articles/13842-solomon*).
[24] **l-qiṭ'r** : 1 - tunç (18/96). Bakır ya da erimiş bakır diye çevirilir. 2 - Kartal. Süleyman'ın, kardeş olan iki kartalı vardı (*jewishencyclopedia.com*). (Habeş) **qaṭarāqṭen** : bir tür pelican, şahin, su tavuğu; (Grek) **katarraktēs** : deniz kuşu. (Akat) [**ḫtr**], **ḫatāru** : kanat çırpma; **ḫatarilum** : bir tür kuş.

altında[4] iş işlerdi[5]. Üstelik onların içinde, buyurduğumuz (buyruk)tan kayan[6] kim olursa ona Alevli Ateşin ezincini tattırırdık[7].
34/13. O (Cin)ler, (ıssız tapınak) odaları[8], ayrıca yontular[9], ayrıca büyük havuzlar gibi olan çanaklar, ayrıca kımıldatılamayan[10] kazanlardan o ne dilerse kendisi için yapıyorlardı.[11] (Sonunda Biz onlara), "Ey Davut'un yakınları! İyilik bilerek[12] çalışın!" (dedik). Oysa, Benim kullarımdan, iyilik bilenler azdır.
34/14. Üstelik Biz kendisi için ölümü yargıladığımızda, onun ölümünü kendilerine, (Süleyman'ın üzerine dayandığı) değneğini[13] yiyen akkarıncadan[14] başkası belli etmedi. Böylece o[15], yere düşünce, Gizem'i bilmiş olsalardı, (kendilerinin) alçaltıcı bir ezinç içinde kalmış olmayacakları Cinlere belirdi.[16]

[SULAK, VERİMLİ BİR ÜLKEDE YAŞAYAN SEBE TOPLUMUNUN İYİLİKBİLMEZĞİ]

34/15. Evet, Sebe[17] (toplumu) için, kendilerinin yerleştiği yerde bir belirti[18] vardı : Sağda, ayrıca solda iki bahçe[19]. (Kendilerine), "İdinizin azığından yiyin, ayrıca O'na karşı iyilikbilir olun. (Bunun için işte size) sulak[20] bir ülke, üstelik (işte size) yarlıgayan bir İdi!" (denilmişti).
34/16. Ancak, onlar (bu öğütten) yüz çevirdiler. Böylece üzerlerine göletin[21] akıntısını gönderdik, üstelik onların iki bahçesini, acı[1] yemiş, ayrıca ılgın[2], biraz da çiğde[3] içeren iki bahçeye[4] dönüştürdük.[5]

---

[1] ʿ**ayna** : 1 - göz; kaynak; 2 - ikizlerden biri. "Aynen, tıpkısı" olan. Göz*.
[2] **wa-asalnā**. [**syl**]: akıtma; koşuşturma (*Lane*); işletme. Yanında olma, bağlı kalma, tutunma, uçuşma, süzülme anlamları için bk. Salat*.
[3] Şeytanlar (38/37). Gökten kaçıp, kendi istekleri ile yeryüzüne gelip yerleşen, bu nedenle Tanrı'nın yanından kovulmuş Melekler, Devler. Bir sonraki Bildiri'deki olağanüstü yapıların gerçekleştirilmesi, insan üstü gücü olan yaratıkları gerektiriyordu. Bunlar önceden yumuşatılmıştı, artık başkaldırmıyorlardı (10. Bildiri)
[4] iki eli arasında; buyruğu altında
[5] Süleyman'ın, Cinlerin egemeni, öğretmeni olması için bk. 2/102.
[6] yoksun düşen, payını almamış olan. Kaymak*
[7] Suç işleyen Melekler'in, kendilerini izleyen ateşle kovulması (37/8, 37/10).
[8] **maḥārība** : kimsenin giremeyeceği "ıssız" odalar, tapınma yerleri (3/37, 3/39, 19/11, 38/21); kuytuluk. Mihrap*
[9] **watamāṯīla**. Heykeller. "Gibi olma, benzeme" kökünden türer. Yontu*
[10] **rāsiyātin** : (gemi için) çapa, demir. Kımıldamayan, yere çakılmış (gibi). (Habeş) : (Gemi) çapa, demir; dingin; (gemi sığınağı olan) liman.
[11] Bu çalışmalar Kudüs Tapınak'ı içindi (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews"* 4, *152*).
[12] (Bütün bunları; Tanrının verdiği kayrayı) anımsayarak. Şükür*
[13] **minsa-atahu** (**nūn sīn hamza**) : onun, (kendisini) taşıyan, dayandığı nesne; onun taşıyıcısı. Tekgeçişlidir. Krş. **nūn sīn ẖā** : taşıma, alıp götürme (7/154'ın dipnotu). Süleyman'ın Tahtı (38/34) (?). Tahtırevan (?). (Akad) **nusẖu** (I) ile **nuẖsu** : (Kamış, deri, balçıktan yapılmış) taşımalık (kap, kutu, konteyner); (Arap) [**nsẖ**] : alıp götürme, erteleme. Değnek*
[14] **dābbatu l-arḍi** : yer yaratığı. "Akkarınca" (*Blachère*, *Al-Jalalayn*), "ağaç kurdu" (*H.B. Çantay*). Akkarınca : Küçük bir toplum (?). Bu konuda bk. 27/18'in dipnotu.
[15] çoktan beri ölmüş olmakla birlikte değneğine dayalı olduğu için ayakta duran [Tahtına oturduğu için canlı gibi görünen(?)] Süleyman.
[16] Ölü Süleyman'ın, üzerine dayandığı değneğin, akkarıncanın kemirmesiyle kırılması. Cinler, Süleyman'ın ölmüş olduğunu bilebilselerdi boşu boşuna sıkıntılı, kendilerini küçük düşürücü işlerini sürdürmezlerdi. Burada söz konusu olan Cinler, üst Diziler'de sözü geçen Allah'ın Kurultay'ında konuşulanları artık dinlemesinler diye "kovulmuş suçlu Melekler"e benzer (37/6-10). Oysa önceden, yıldız olarak gökyüzüne çakıldıkları için kendileri olamazlar. Bunlar, Idris'in Bitiğinde yer alan, yeryüzüne kovulmuş oldukları için artık Gizem'i bilemeyen erkek Melekler ya da onların insan kadınlardan doğan çocuklarıdır. Büyük Kırım*. Alınacak öğüt : Tanrısal yaratıklar bile Gizem'i bilemezken, siz insanlar bunu nereden bileceksiniz!
[17] Sebe*
[18] Tanrı'nın gönenç verişinin, kayrasının kanıtı, örneği. Tanrı'nın damgası. Belirti*
[19] Bir sonraki Bildiri'ye konu olan göletin suladığı koyağın iki kıyısında tarıma elverişli topraklar ya da iki ayrı gölet ile sulanan verimli topraklar.
[20] **ṭayyibatun** : iyicil; sevindirici; suya batırılmış, sulanmış, sulak; kutsanmış, "mübarek kılınmış" (**ṭayyibatan**) (9/72). dç : "güzel" (*Diyanet*). Tayyip*.
[21] **al-**ʿ**arimi** : Tekili **`arima** olup suyu tutmaya yarayan yapı anlamına gelir *(Al-Jalalayn)*. Sebe dilinde de ʿ**rm**, taş yığını, yapay gölet (baraj) anlamına gelir. Yemen, Orta Doğuda tarımcılığı geliştirebilmek için sulamaya önem verilen, üstelik yapma göletlerin kurulduğu ilk bölgelerden biridir. Bu Bildiri'de sözü geçen "gölet akıntısı/seli", Yemen bölgesindeki Marib kentinde yüzyıllar önce kurulmuş olan bir göletin - Mehmet'in doğumundan az önce (birincisi 456-7, ikincisi 558 yılında) çökmesi ile çevredeki ekonomik yaşamı sarsan, üstelik yerli toplumu göç etmeye zorlayan tarihsel bir olayın (19. Bildiri) yankısıdır. Bu konuda kazı bilimcilerin ortaya koydukları kanıtlar için bk. *C. Robin, "Quelques Episodes Marquants"*. *C. Robin, "Deux Barrages du Yémen Antique"*. *C. Robin, "L'Arabie dans le Coran.*

34/17. Böylece, (kayramıza) karaçalmalarından ötürü onlara karşılık verdik. Biz, karaçalanlardan başkasına mı karşılık[6] vereceğiz?
34/18. Üstelik, Biz kendileri ile, ayrıca kutsadığımız[7] (başka) kentler[8] arasında göze çarpan[9] (nice) kentler kurduk. Ayrıca o (kent)ler arasındaki yolculuk için (uzunluğu) belirledik[10], (üstelik) "Ora(lar)da geceleri, ayrıca gündüzleri güven içinde gezin" (dedik).[11]
34/19. Ancak onlar, "İdimiz! Gidiş gelişimizin[12] arasını uzat[13]" dediler, üstelik (böylece) kendilerini kararttılar. Böylece Biz onları toptan darmadağın (edip) dağıtarak kendilerini söylence (konusu) yaptık. Doğrusu bu (öykü)de, (anlatılanları) yorumlayan[14], anımsayan[15] kimselerin tümü için kesinlikle belirtiler[16] vardır.

[ELÇİ İLE SONGÜN'Ü YADSIYAN ORTAKÇILARIN ALACAKLARI ÖĞÜTLER]

34/20. Üstelik, doğrusu Albız, onlar konusundaki sanı'sını[17] doğruladı[18]. Böylece, inanıklardan (kendisine) karşıtçı bir bölüm dışında (ötekileri) onu izlediler.
34/21. Oysa o (Albız)ın onlar üzerinde (Allah'tan verilmiş) hiçbir yetkesi[19] yoktu, (Albız'ın eylemi) ancak, Öte'ye inanan kimse ile onun konusunda (inancı) karmakarışık olanı bilelim[20] (diye idi). Üstelik senin İdin, her konuyu gözetendir[21].
34/22. "Allah'ın dışında (tanrı olduklarını) ileri sürdüğünüz kimseleri çağırın. Onlar, göklerde, ayrıca yerde küçük bir tohum ağırlığında (olan nesneye bile) güç yetiremezler. Üstelik (gök ile yerin) ikisinde onların (Allah'la) hiçbir ortaklığı yoktur, ayrıca o (yaratık)lar arasında, O'na uyuşan[22] (biri de) yoktur" de.
34/23. Üstelik O'nun yanında, O'nun kendisine olur dediği kimseden başkası(nın sağladığı) aracılık yarar sağlamaz. Sonunda[23], (o tanrıların, konuşmak için) yüreklerinden korku[24] giderildiğinde (birbirlerine), "İdiniz ne demişti?" diyecekler. Onlar, "Gerçeği" diyecekler[25]. Üstelik O, üstündür, büyüktür[26].

Réexamen de quelques termes à la lumière des inscriptions préislamiques", (içeren) F. Déroche, "Les Origines du Coran, Le Coran des Origines", 27-74". Ayrıca bk. *J. Schiettecatte, "L'évolution du Peuplement Sudarabique"*.
[1] **ḫamṭin** [**ḫmṭ**] : acı. 2 - [**ḫms**] (Arap) kavruk, kızarmış; (Habeş) kuru tohum.
[2] Ilgın (tamarix), genelde çit yapmak için kullanılan, yenilmeyen bir bitki.
[3] **sidrin** : çiğde, hünnap. 56/28, 53/14. Çok güzel kokulu (53/16), yemişleri besleyici olan bir ağaç. Yasak Çiğde*
[4] Gölet'in yıkılması ile artık sulanamayan, tarıma, özellikle üzüm bağlarına elverişli o iki topraktan (birinde ?) ancak tatsız ve besin değeri düşük ağaçlar bitiyordu.
[5] Bu konuda ayrıca bk. *P-L. Viollet, "L'Hydrolique Dans Les Civilisations Anciennes", 105*
[6] "karaçalanların" yeşil / sulak (**ṭayyibat**) topraklarını "kara / kurak" toprağa dönüştürmek
[7] kutsandığı için gönenç içinde yaşayan kentler. Bereket*
[8] Yemen ile Suriye arasındaki kentler. (Arap) **qaryat** : kent; (Yemen) **qry** : Güney Arabistan kültürü dışında olan kent.
[9] **ẓāhiratan** : göze çarpan, görünür, belirgin. Tanınma, ortaya çıkma (18/20)
[10] **waqaddarnā**. (nasıl olacağını) belirlemek, ölçüsünü, sınırlarını saptamak. Kadir*
[11] Bu Bildiriler, Kureyş Boyuna yönelik olup kendilerine verilen bir gözdağıdır.
[12] **asfārinā.** Tekgeçişlidir. 1 - (sürekli) gidiş gelişimiz / gönderdiklerimiz. (Akat) **šapāru** : (yazı, insan, mal (varlıklar), söz) göndermek; sık sık göndermek. Krş. (Osm) sefir. (Akat) **ṣabāru** (I) : [ışık, göz kapakları sık sık gidip gelmek] ışıldamak (Kuran (74/34) **asfara** : ışıldama; (80/38) **mus'firatun** : ışıldayan), göz kırpmak; **ṣabāru** (II) : insan kendi çevresinde dönüp durmak (Kuran'da **asfar** : (geri dönmek, gidip gelmek için) yolculuğa çıkmak). 3 - ağ'ımız. Ağ : birçok yolun birbirine bağlanmasıyla oluşan ağ örgüsü (network). (Akat) **sapāriš** : ağ gibi, ağ'a benzer (nesne).
[13] [uzağa] götürmek, taşımak. Gittiğimizde, dönüşümüz geç olsun. Bu yola başka kentler kat, bu yolculuğu uzat. Böylelikle Sebeliler daha çok alışveriş ya da taşıma parası kazanacaklarını umuyorlardı.
[14] **ṣabbārin**. Düşünen, yorumlayan. Katlanmak*. dç : "çok sabreden" (*Diyanet*)
[15] anımsayan, anımsayıp (öğütlenen). Şükür*. dç : "çok şükreden" (*Diyanet*)
[16] (Habeş) benzerlikler, örnekler
[17] öngörüşünü
[18] Albız'ın verdiği söz gerçekleşti; Albız, sözünü tutmuş oldu : 15/39-40; 38/82-83.
[19] **sulṭānin**. Elçi, aracı, sözcü olduğunu kanıtlayan belge. Sultan*
[20] İnsana verdiği seçim özgürlüğü nedeni ile Tanrı, kimin ne yapacağını önceden bilemez. Yazgı*
[21] **ḥafīẓun.** Allah, Albız'ı ancak insanları sınamak için kullanıyordu. Albız'ın yaptığı, Allah'ın denetimi altında idi, Allah'ın gözünden kaçmıyordu.
[22] **ẓahīrin** : uyuşan, benzeyen, dengeşik. Zihar*
[23] Bir gün gelecek... olacak. Hatta*
[24] titreşim, tıslama, üfleme, ıslık (21/103, 34/51). Titrek ses çıkarma. **fazzaʿa** (etken) ya da **fuzziʿa** (edilgen) (*Al-Jalalayn*).
[25] "Bizden kimse aracılık yapamaz" demişti.
[26] 1 - büyük; 2 - (Yemen) yönetici, gözetici, sorumlu (işlerin, Evren'in) sorumlusu. Bu ise hem **ḥafīẓ** (gözetici), hem de Aziz* (komutan, yürütücü) anlamındadır. Büyük*

34/24. "Göklerden, ayrıca yerden sizi azıklandıran kimdir?" de. "Allah'tır" de; üstelik, doğrusu (bu durumda), kesinlikle (doğru) kılavuzlanmakta olan ya da apaçık sapıklık içinde olan ya biziz ya sizsiniz" de.
34/25. "Siz, (bizim) kendi yolumuzu izlemiş[1] (olmamız) konusunda sorgulanmayacaksınız, Ayrıca siz, ne eyliyorsanız[2] biz (ondan) sorgulanmayacağız" de.
34/26. "(Duruşma Günü), İdimiz (sizle) bizi bir araya toplayacak, sonra aramızda (olan sorunu) doğrulukla çözecek. Üstelik O, (anlaşmazlıkları) çözendir[3], bilendir" de.
34/27. "O'na ortak (olarak) kattığınız kimseleri bana gösterin. Yok![4] (Doğrusu) O, (Yol'da) yürütücü[5], bilge[6] olan Allah'tır" de.
34/28. Üstelik Biz seni insanların tümüne ancak muştucu, ayrıca uyarıcı olarak gönderdik. Ancak, insanların çoğu (bunu) bilmiyor.
34/29. Ayrıca onlar, " Doğrucuysanız (söyleyin), bu Söz ne an (gerçekleşecek)?"[7] derler.
34/30. "Sizin için (verilen Söz), ne bir saat erteleyebileceğiniz ne de öne alabileceğiniz bir Gün(deki) Buluşma anı olacak" de.

[ORTAK KOŞUCU GÖNENÇLİ KİŞİLER İLE ORTAK KOŞUCU İKİYÜZLÜLERİN KINANMASI]

34/31. Ayrıca, (o) karaçalıcılar, "Bu Kuran'a, ayrıca ondan öncekine[8] kesinlikle inanmayacağız" derler. Üstelik sen, (Kuran'ı) karartanları, İdi'lerinin önüne yanaştırıldıklarında[9] (suçlayıcı) söz(ler)i birbirlerine döndürürken görecektin! İkiyüzlüler[10], büyüklenenlere, "Siz olmasaydınız biz kesinlikle inanık olacaktık" diyecekler.
34/32. Büyüklenen kimseler, ikiyüzlülere, "Size kılavuzlanma geldikten sonra sizi (Yol'dan) biz mi uzaklaştırdık? Yok! (Doğrusu) siz, kendi Yol'unuzu izliyordunuz[11]" diyecekler.
34/33. Üstelik İkiyüzlüler, büyüklenenlere, "Yok! (Kurduğunuz) düzenek[12], Allah'a karaçalmamızı, ayrıca O'na dengeşikler[13] uydurmamızı bize gece gündüz buyuragelmeniz idi" diyecekler. Üstelik ezinci gördüklerinde (aralarındaki) arkadaşlığı[14] gizleyecekler. Karaçalmış olanların boyunlarına zincirler[15] takacağız. Onlar, ne yapageldilerse, ondan başkası ile mi karşılık alacaklar?[16]
34/34. Üstelik Biz, hangi kente hangi uyarıcıyı gönderdiysek oranın gönençli kişileri ancak "Doğrusu, siz ne ile[17] gönderildiyseniz, biz onu karalıyoruz" demişlerdi.
34/35. Üstelik (şimdikiler de), "Bizde varlık olarak, ayrıca çocuk olarak çokça var[18], üstelik (böylece) biz, ezince uğratılmayacağız" derler.
34/36. Sen (onlara), "Evet! İdim azığı, dilediği kimseye bol tutar, ayrıca (dilediğine) ölçülü verir. Ancak, insanların çoğu (bunu) bilmez" de.
34/37. Üstelik ne varlıklarınız ne de çocuklarınız sizi (gömütlerden) çıkarıp[1] Bizim yanımıza[2] yaklaştıracaklar, (Bize yaklaştırılacak olan) ancak inanmış olup (ortak koşuş konusunda) arındırıcılık

---

[1] Mücrim*
[2] 1 - eyliyorsunuz; 2 - (hangi yolu) amaçlıyorsunuz
[3] **al-fattāḥ** : (Sorun, anlaşmazlık düğümlerini) açan. Çözen, yargı veren, yargıç. Açkan (TİEM 73 313r/5=034/026); açğan (Rylands KT 45b/2=034/026); kapgan (*A. Akar, "-Ğan Eki"*). Fetih*
[4] gösteremezler
[5] komutan, komut veren. Aziz*
[6] **l-ḥakīm** : 1 - bilge; 2 - (Yemen) **ḥkm** : sorunları çözen; (Osm) hakim. Krş. (inanç konusundaki) sağlık sorunlarını çözen : hekim. Çözmek için bk. bir önceki Bildiri.
[7] Songün / Saat kaçan gelecek?
[8] Tevrat, İncil
[9] **mawqūfūna** : sunulanlar, yanaştırılanlar. Tekgeçişlidir. Krş. **wuqifū** (6/27,30). Akif*
[10] **us'tuḍ'ʿifū** : 1 - ezilenler, küçük görülenler; 2 - ikiyüzlüler; kişiliklerini (inançlarını) ikiye katlayanlar, ikiye çıkaranlar. Küçümsenenler*. Ayrıca sonraki iki Bildiri'de de yer alır.
[11] Siz, kendi yörüngeniz üzerindeydiniz. Mücrim*. dç : "suçlu olanlar" (*Diyanet*)
[12] 1 - (Tanrıları) alıp satarken alıcıyı kandırma; 2 - Tadı güzel olsun diye Allah'a tuz biber [ortak tanrı] koyma. Düzenek*
[13] tengeşik (dengeşik) : benzer (*A. Ata, "Hapax", 6*)
[14] [**ndm**]*
[15] Sami [**gll**] : toplama; bir araya getirme; birlikte/eşlikte bulunma; bağlama. (Suçlulara takılan) zincir, halka, pranga, bukağı, köstek; 2 - yuvarlama, döndürme. Ayağa bağlanan demir top / gülle.
[16] 1 - Onlar Biz'e, Biz'i güzelleştirmek için, süs olsun diye başka tanrı takarlarsa [tuz biber katarlarsa], Biz de onları güzelleştirmek için kendilerine zincir takacağız! 2 - Onlar Allah'ın Bildiriler'ni "etkisiz" kılmak istemişlerdi (5. Bildiri). Etkisiz*.
[17] Allah'ın ilettiği Bildiriler, kanıtlar.
[18] Biz saygın kişileriz, üstelik çoğunluğumuzla kendimizi ezinçten koruyabiliriz. Onlar bize yardımcı olacak. Tanık*

eyleyen[3] kimsedir. (Böylelerine), ne yaptılarsa, (ödülden) iki kat karşılık olacak, ayrıca güvenlik içinde (Cennet'te) üst katlarda[4] olacaklar.
34/38. Ayrıca, Bildiriler'imizi etkisiz kılmak için uğraşanlar (unutmasınlar), onlar ezinç içinde bulunacaklar.
34/39. "Evet! Benim İdim, kullarından dilediği kimseye azığı bol tutar, ayrıca (dilerse) (onu) ona ölçülü verir. Ayrıca ne katkıda ne bulunduysanız[5] artık O, (sizin için) onu yeniler, üstelik O, azıklandıranların seçkin olanıdır" de.

[MELEK TAPICILARININ KINANMASI]

34/40. Üstelik O'nun, onları toptan toplayacağı, sonra Melekler'e, "Size tapagelen kimseler, bunlar mı?" diyeceği Gün'ü (unutma),
34/41. O (Melek)ler (o Gün), "Sen'in yüceliğine![6] Bizim egemiz Sensin, onlar değil. Yok! (Doğrusu) onlar Cinler'e[7] tapıyordu; çoğu, onlara inanmıştı" diyecekler.
34/42. Artık bu Gün, kiminiz kiminize ne yarar sağlamaya ne de aracı olmaya[8] güç yetirecek, üstelik Biz, (tek oluşumuza) karanlık getirenlere, "Karalayageldiğiniz Ateş ezincini tadın" diyeceğiz.
34/43. Ayrıca, kanıt olarak Bildiriler'imiz (anlatılıp) onlara aktarıldığında, "Bu (adam), babalarınızın tapageldiği ne ise, sizi ondan uzaklaştırmak isteyen bir adamdan başkası değil" derler. Ayrıca, "Bu (Bildiriler) ancak türetilmiş bir yalandır" derler. Ayrıca (o) karaçalan kimseler, Gerçek (Yasa) konusunda o (gerçek) kendilerine geldiğinde "Bu, ancak apaçık bir büyüdür" derler.
34/44. Üstelik Biz, onlara[9] (okuyup) öğrenecekleri Bitikler vermemiştik, üstelik senden önce onlara hiçbir Uyarıcı göndermemiştik.
34/45. Ayrıca, (şimdikilerin) kendilerinden öncekiler (de) (uyarıcıları) karalamıştı. Oysa (şimdikiler), onlara verdiğimizin onda birine[10] bile ulaşmadılar. Böylece (o öncekiler), Elçilerimizi karalamışken böylece nasıl olmuştu karşı çıkışım[11]!
34/46. "Size bir tek öğüt veririm : (Olursa) ikişer ikişer, (olmazsa) ayrıca tek tek Allah için (ayağa) dikilin[12], sonra düşünün. (Elçi) yoldaşınızda bir çılgınlık yok. O, sizin için ancak sürükleyici[13] bir ezinç öncesinde (gelen) bir uyarıcıdır" de.
34/47. "(Görevim için) ben sizden bir karşılık istemiyorum, o sizin olsun. Benim karşılığım ancak Allah'tandır. Üstelik O, her konuda tanıktır"[14] de.
34/48. "Evet! Bilinmeyenleri bilici olan benim İdim[15], Gerçek'i (Gizem'den ortaya) atar[16]." de.
34/49. "Gerçek[17] geldi[18]. Üstelik Yanlışlık[19], ne başlatır ne de (onu) yineler"[20] de.

---

[1] **zulfā. 1 -** Yaklaştırma; 2 - (kapalı bir yeden) çekip çıkarma; 3 - (Suç) çıkarma (?). [zlf]*.
[2] Bahçemize (Cennet'e)
[3] 2 - arındırılmış olmayı amaçlayan
[4] kat, oda. Aşama olarak da anlaşılabilir (40/15'in dipnotu). Üst kat / Üst Firdevs (upper pardesu) için bk. *G.P. Luttikhuizen. "Paradise Interpreted".* Yahudiler'de bu deyim ilk kez MÖ. 465/4 yılında (Babil sürgününden sonra) ortaya çıkar.
[5] katkı olarak ne verdiyseniz. Bu Bildiriler'de geçen sözcüklerin kimileri ancak son Mekke döneminden iken, "katkı" deyimi, bu tümcenin Medine döneminden olduğunu düşündürür.
[6] **subḥānaka** : 1 - senin yüceliğine. Sen yücesin! 2 - Sen, (ortaklardan) "yıkanmış", arınmış birisin.
[7] kovulmuş Melekler'e
[8] [**ḍrr**]. 2 - Azık vermeye (yatıştırmaya). Sıkıntı*
[9] Bu Bildiri, Bitikgillerden olmayıp ancak Arapça konuşan topluma yöneliktir. Bilen Bir Toplum İçin*
[10] varlık ve güçlülük bakımından. Örneğin Firavun'un görklü Ulusu.
[11] dışlama, karşı çıkma, başkalaştırma; öfke, kızgınlık, ezinç; [Firvun'u] suya batırış. Nakir*. "Başkalaştırma" anlamı için krş. Yalanlamak* : boyamak; rengini değiştirmek.
[12] [**qwm**] : [Allah adına] 1 - ayağa kalkın; 2 - (Yemen) tanıklık edin.
[13] kovucu; (Sebe toplumu konusunda) darmadağın edici (19. Bildiri). Değişik anlamlar için bk. Şiddet*
[14] Doğru söylemiş olmamın tanığı Allah'tır. Yalan attıysam O'ndan bana hiçbir ödül olmayacak.
[15] Gizem'i (Saat'in gelişini) bilen İdi (3. Bildiri)
[16] **yaqḏifu** : atar, fırlatır.
[17] Gerçek : Gerçek olan Tanrı; Doğru Yasa
[18] O'nu izlerseniz O, size yakındır (bir sonraki Bildiri)
[19] İnanç bakımından gerçek olmayan, çürük, temelsiz, yalan. Bu Bidiri'de, yanlış tanrılar, Allah'a koşulan ortaklardır (22/62). Koşulan ortaklar ne yaratabilir ne de (ölümden sonra) yeniden yaşatabilirler. Hubal*
[20] Başlatmak/yinelemek çifti Kuran'da sık sık geçen deyimlerdendir. Allah, yaratılışı başlatıp sonra onu yineleyendir (10/34, 29/19, 85/13).

34/50. "(Kılavuzsuz kalıp) saparsam, artık ancak kendime karşı sapmış olurum. Üstelik kılavuzlanırsam, artık bu, İdim bana ne bildirdiyse, bundan ötürüdür. Evet! O, işitendir, yakındır[1]" de.
34/51. Ayrıca sen onları (korkudan) titrediklerinde[2] bir göreceksin! Artık kaçış olmayacak. Üstelik onlar yakın bir yerden[3] yakalanacaklar.
34/52. Üstelik "Ona[4] inanıyoruz" diyecekler ancak, (saptıkları) uzak bir yerden[5] nasıl (Yol'a) ulaşacaklar?
34/53. Oysa ona önceden karaçalmışlardı, üstelik Gizem konusunda[6], uzak bir yerden[7] karaçalmışlardı[8].
34/54. Ayrıca önceden onların yandaşlarına[9] yapıldığı gibi kendileri ile istek duydukları konu arasına başkalık sokuldu[10, 11]. Evet! (Artık) onlar, (Gerçek konusunda) kuşkulanarak (inançlarında) karmaşıklık içindeler[12].

35 - YARATAN DİZİSİ (Fatir Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ALLAH'IN YARATMA GÜCÜ]

35/1. Övgü, Melekleri ikişer ya da üçer ya da dörder kanatlı[13] elçiler[14] yapan, gökleri, ayrıca yeri yaratan Allah' a olsun. Yaratılışta[15] neyi dilerse çoğaltır[16]. Evet, Allah, her konuda erklidir.[17]

---

[1] **qarībun** : yakın. [**qrb**] : yaklaşma, yanaşma. Krş. [**zlf**]*. Bu deyim, Medine döneminden olan "sekine" (Tanrı'nın orada olması, bulunması) kavramına çok benzer. Gerçek (Tanrı) işitendir, yakındır. Oysa Yanlişlık olan, yerinden kımıldamayan Hubal putu ne çağırıları işitebilir ne de yolda giderken, yolcuya yakın kalabilir. Bu konuda bk. Yönek*.
[2] **faziʿū**. **fazaʿin** (titreşim; Boru'nun ıslığı, sesi) (27/89, 21/103).
[3] **min makānin qarībin** : yakın yerden. 1 - Yeryüzü. **dun'yā** : yakın. Bu, Uyarıcı (Mehmet)in yakınında olanlara verilen gözdağıdır; 2 - Yakın yer : Kudüs (50/41). İsrafil'in Boru* çalacağı yer.
[4] Diriliş Günü'ne, Yargı Günü'ne
[5] 1 - Yol'dan sapan birinin varabileceği en uzak yer. Kendilerine, bir kılavuz olarak yakın (**qarībun**) olan Allah'tan uzaklaşmış olur. 2 - Diriliş Gün'ünden sonraki olaylar için "uzak yer" : Yeryüzü (52. Bildiri). Duruşma Günü, inanmış olmaları artık yarar sağlamayacak. 3 - (İnanç konusunda) uzak bir tapınak. Mekan*
[6] **bil-ġaybi** : 1 - Gizem'de olduğu için, gelişini ancak Allah'ın bildiği Diriliş Günü konusunu unutmuşlardı / bu konuya aldırmıyorlardı. 2 - **bil-ġaybi** (12 kez), genelde "görülmeyen, görmedikleri, burada olmayan, gizlice anlamı ile geçer. Örneğin, Züleyha'nın kocası orada değilen; o görmeden. "Orada [Diriliş Günü'nde] olmadan, [o Güne] aldırmıyorlardı; onu unutmuşlardı, onu dışlamışlardı; (dışarı / uzağa) atmışlardı.
[7] bk. bir üsteki Bildiri'nin dipnotu. 1 - Yol'dan saparak varılan uzak yer; 2 - Yeryüzü 3 - Tapınak. Mekan*
[8] **wayaqḏifūna** : [**qḏf**] (**qaḏafa**) 8 kez, atmak, fırlatmak, salmak anlamı ile yer alır. Burada ise "erden bir kadını suçlamak, kınamak, karaçalmak" (*Lane*) anlamında olmalıdır. Habeş (**gadafa**) :[arkasına atıp] unutmak; aldırmamak. (Geez) : atmak, bırakmak. Bu anlam (Arap) **ğaddafa** (karaçalma, yadsıma, dışlama), ayrıca tümce başındaki **kafarū** ile yakın anlamlıdır.
[9] onlar gibi olanlar. Sebe toplumunda olanlar; Gölet'in yıkılması ile Mekke'ye (?) göç eden Yemenliler. Sebeliler'e verilen kayra kendilerine yetmemişti. Daha çok istemişlerdi (19. Bildiri)
[10] **waḥīla** (edilgen) : ayrılık, değişiklik, başkalaş(tırıl)ma; aktarılma (sürgüne gönderilme). Krş. **ḥiwalan** (18/108). (Osm) tahvil ile köktaştır. Türkçeye genelde engel, perde diye çevirilir. Perde / ayrılık (uzaklık) ilişkisi için bk. Gergi*
[11] İstedikleri konu gerçekleşmeyecek. İstedikleri konu : 1 - (Burada anlatılanlar Diriliş Günü'den sonraki olayların şimdiden betimlenmesidir). Diriliş Günü'nün yalan olması. 2 - Tanrısal kayraya karaçalan toplumlara yeryüzünde karşılık verilmemesi.
[12] Ne yapacaklarını bilmiyorlar. Bu deyim, kendilerine Bitik (bilim, bilgi) verildikten sonra aralarında bölünenler konusunda kullanılır (41/45, 42/14, 11/110). Verilen Bitik konusunda yandaşlara bölünüp kimin doğru söylediği kimin yalan attığını bilemez oldular anlamındadır. Mekkeliler'e önceden Bitik (bilim) verilmediği için bu Bildiri ancak (Eski Sebe'nin bulunduğu Yemen'den gelen (?)) niteliği belirsiz tektanrıcılar, Yemenli göçmenler [göletin yıkılması ile Tanrı'nın sürgüne gönderdiği, **waḥīla** ettiği kimseler) olmalıdır. 11/62'de ise Elçi Salih'in getirdiği salt tektanrıcılık konusunda Semud toplumunun tutumu için kullanılır.
[13] "dört kanatlı" Melekler için bk. Hezekiel 1/6 ile 10/21; Tanrı'yı överek yücelten "altı kanatlı" yaratıklar için bk. Yeşeya 6/2-3, ayrıca bk. Yeni Antlaşma Vahiy 4/8.
[14] **rusulan** : elçi, gönderilen. "Bunlar, Tanrı'nın bütün dünyaya gönderilmiş yedi ruhudur." (Vahiy 5/6).
[15] yaratılış bakımından
[16] Çoğaltılan organların örnekleri : "Dört yaratığın her birinin altışar kanadı vardı. Yaratıkların her yanı, kanatlarının alt tarafı bile gözlerle kaplıydı." (Vahiy 4/8). "[Kuzunun] yedi boynuzu, yedi gözü vardı." (Vahiy 5/6); "Her birinin dört yüzü, dört kanadı vardı. Kanatlarının altında insan elini andıran bir şey vardı." (Hezekiel 10/21).
[17] "Dört yaratığın her birinin altışar kanadı vardı... Gece gündüz durup dinlenmeden şöyle diyorlar: "Kutsal, kutsal, kutsaldır, Her Şeye Gücü Yeten Rab Tanrı, Var olmuş, var olan ve gelecek olan." (Vahiy 4/8).

35/2. Allah, insanlara esirgeme olarak (Kendisinden) ne açarsa[1] onu alıkoyabilecek yoktur. Ayrıca O, ne alıkoyarsa bundan sonra onu (kendine) çekecek[2] yoktur. Üstelik O, (kayra konusunda) denetmendir[3], (sorunları) sağaltandır[4].
35/3. Ey insanlar! Allah'ın sizi gönendirdiğini[5] anımsayın. Sizi, gökten, ayrıca yerden azıklandıran Allah'tan başka bir yaratan[6] var mı? O'ndan başka tanrı yoktur. Artık nasıl aldatılıyorsunuz![7]

[MEHMET'İ YALANLAYANLAR İLE YALANCI BİR KILAVUZUN KINANMASI]

35/4. Üstelik onlar seni karalıyorlarsa artık (unutma), doğrusu senden önceki Elçiler (de) karalanmıştı. Üstelik (unutmasınlar) edimler, Allah'a döndürülür.
35/5. Ey insanlar! Evet, Allah'ın verdiği söz gerçektir. Artık, Buradaki yaşam sizi aldatmasın, üstelik Aldatıcı[8], Allah konusunda sizi kesinlikle aldatmasın[9].
35/6. Evet! Şeytan[10] size karşı bir düşmandır[11], artık siz onu, düşman olarak edinin. O, ancak takımını[12], Alevli Ateş'e sürülenlerden olmaya çağırır.
35/7. (Elçimze) karaçalan kimseler (unutmasınlar), onlar için sürükleyici[13] bir ezinç olacak; üstelik inanmış olan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar), onlar için yarlıganma, üstelik büyük bir ödül olacak.
35/8. (Yol'daki) kötü eylemini[14] süsleyen, böylece onu benimsenecek (bir eylem) olarak gören (o Aldatıcı) kimse artık (ne) mi (olacak diye Allah'a sorarsan)[15], doğrusu, Allah dilediği kimseyi saptırır, üstelik dilediği kimseyi kılavuzlar. Artık onlar için üzülerek canın[16] (çıkıp) gitmesin. Evet! Allah, onların ne işlediğini bilendir.
35/9. Üstelik, bulutları sürsünler diye yelleri gönderen Allah'tır[17]. Böylece Biz onları ölü bir yere[18] sürükleriz, böylece o (bulut) ile, ölümünden sonra (o) toprakları yaşatırız. İşte Diriliş, böyledir.[19]
35/10. Kim[20] yürütücülük[21] (yapmayı) amaçlarsa (unutmasın), yürütücülük, toptan[22] Allah'ındır[23]. İyicil söz, O'na çıkar[24], üstelik arındırıcı eylem O'nu yükseltir[25]. Ayrıca, (inanca) karalık (getirici eylem)ler

[1] açmak, kazıp çıkarmak. Fetih*. Krş. "inanıp sakınmış olsalardı, onlara göğün ve yerin kutluluklarını açardık. (7/96).
[2] [**msk**]. Arap : tutma; (Habeş) çekme, eğilme, yakınlaştırma. 39/38.
[3] **l-ʿazīz** : 1 - Yasayı yürüten, uygulatan; komutan; 2 - sayman; 3 - Varlık birikintilerinin, kaynaklarının sorumlusu.
[4] **l-ḥakīm** : 1 - Bilge; 2 - (Bilgisi ile sorunları) çözen, sağaltan.
[5] size, gönenç kaynaklarını verdiğini. Nimet*. Tanrı, o kaynakların sorumlusu, denetmeni **l-ʿazīz** olandır. Yusuf da Mısır'da **l-ʿazīz** olan biri idi.
[6] Eski Antlaşma'dan yapılan bu anımsatmalar, Bitikgillerden olmayan, Melek tapıcısı varsıl kimselere yönelik olmalıdır.
[7] (inanç konusunda) altüst ediliyorsunuz?
[8] **l-ġarūr** : "Yalancı Elçi", "öğretmen", "sürükleyici". Aldatıcı*. Ölümden sonra Diriliş olmadığını ileri süren (9. Bildiri), yalancı kılavuz.
[9] yanlış komut, öğüt vererek sizi aldatmasın. (Yasa'yı) yürütme gücü, Allah'ındır (10. Bildiri).
[10] bir üst Bildiri'deki Aldatıcı. Yalancı Elçi
[11] 1 - Birisinin kötülüğünü isteyen; 2 - Acıtan, ısıran , yanlış davranan; 3 - Yol'dan saptıran, 4 - kötü inanç bulaştıran
[12] yandaşlarını, kendisini izleyenleri. Krş. Şeytan'ın takımı (58/19); Allah'ın takımı (58/22). "Tanrı'nın adamları" ile "Şeytan'ın (Aldatıcı'nın, Belial'in) adamları" deyimi Kumran Dürümleri (1QS II 1b-10)'nde de yer alır. Aktaran : *J. Duhaime, "Dualisme".*
[13] sürükleyici, kovucu, dışlayıcı. Şiddet*
[14] 1- eylem ; 2 - (yolda giderken varılacak) amaç. (Yalancı kılavuzun) yoldaki tutumu.
[15] "... kimse mi?" diye biten birkaç tümce Elçi'nin, Allah'a sorduğu bir soru gibi görünür (39/19, 39/22, 39/24). Söz konusu olan kimse 39/17'de Azgın (yalancı Elçi olan Tagut)tur. Burada ise Aldatıcı'dır.
[16] 1 - canın; 2 - isteğin, iç gücün. Nefes*
[17] **fatuṯīru**. Kaldırma, (tarla) sürme (30/48).
[18] kıraç topraklara
[19] Ölümünden sonra insanın diriltilmesi de böyle olacak. Bu sözler, Aldatıcı'yı izleyenere yöneliktir.
[20] yukarıda belirtilen Aldatıcı (gibi olan)
[21] Aldatıcı'ya yöneliktir. Komut / öğüt verme gücü; komutanlık. Aziz*
[22] her konuda
[23] dç : "Her kim şan ve şeref istiyorsa bilsin ki, şan ve şeref bütünüyle Allah’a aittir" (*Diyanet*)
[24] yukarı çıkmak, tırmanmak
[25] 1 - (Allah'a ortak koşuştan) arındıran eylemler, O'nu yüceltir. Allah, **akbar** (daha büyük) olmuş olur; 2 - Allah'ı ortaklardan arındıran kimse, Allah'ın gözünde kendi kendini yüceltmiş olur.

düzenleyenler[1] (unutmasınlar), onlar için sürükleyici bir ezinç olacak. Üstelik onların (alışveriş) düzeneği, (unutma) o, boşa gidecek[2].
35/11. Ayrıca Allah (başlangıçta) sizi[3] topraktan, sonra (öteki kuşakları) bir damla dölden yarattı, sonra sizi çift çift yaptı[4]. Ayrıca O'nun bilgisi olmadan hiçbir dişi gebe kalmaz, üstelik doğurmaz[5]. Ayrıca bir Bitik'te (yazılı) olmadan[6] hiçbir yaşatılan[7] (kimse), (öngörülen süreden çok) yaşatılmaz, ayrıca onun yaşı kısaltılmaz. Evet! Bu, Allah için kolaydır.
35/12. Üstelik iki deniz eşit değildir[8]. Bu(nun suyu)[9] gök-yeşil yosunludur[10], kusturucudur[11], onun kızıl boyası[12] gübre olur[13], ayrıca şu(nun suyu)[14] tuzludur, acıdır.[15] Üstelik, her birinden taze et yersiniz, ayrıca takındığınız süsleri (oradan) çıkarırsınız[16]. Üstelik iyilikbilir olursunuz diye Allah'ın kayrasından (size verdiklerini) amaçlamanız için onu yarıp giden gemi(ler)i görürsün.[17]
35/13. Geceyi gündüze sokar, ayrıca gündüzü geceye sokar, üstelik O, her biri belirli bir süre boyunca (izlediği yolda) akıp giden güneşi ayrıca ay'ı ödevlendirdi. İşte Bu, İdiniz Allah'tır. Egemenlik, O'nundur. Üstelik O'ndan başka çağırdığınız kimseleri (unutmayın) onlar bir hurma çekirdeğinin kabuğunu (bile) yürütemezler.[18]
35/14. Onları çağırırsanız, işitmezler, üstelik işitseler (bile) size yanıt vermezler. Ayrıca onlar, Diriliş Günü, sizin ortaklığınıza[19] karaçalacaklar. Üstelik (her konuda) salıklı[20] olan (Allah) gibi, kimse seni salıklamaz.

[İNSANIN KÜÇÜKLÜĞÜ - YÜRÜTÜCÜ, VARSIL OLAN ALLAH'IN AVUTUCU OLMASI]

35/15. Ey insanlar! Siz, Allah'a bağımlısınız[21], üstelik Allah, varsıldır[22], (kulları için) avutucudur.
35/16. O, dilerse sizi giderir, üstelik yeniden bir yaratılış ile[23] gelir.
35/17. Üstelik bu, Allah'a göre üstünlük[1] değildir.

---

[1] Kötü (çürük, bozuk) bir alışveriş yaparak Allah'ın (değerli) Bildiriler'ini az bir değere elden çıkarmak, satmak. Düzenek*; Karalık*

[2] **yabūru** : (Yakarak, yiyerek) tüketme. Yanıp kül olmak. (Habeş) **baʿara** (I) : tümünü yemek; büsbütün yanmak; (ateş) yakmak. (İbr) **bāʿar** : yakmak (35/29, 14/28). Ayrıca (Arap) [**bwr**] : (ülke, pazar yeri) kötüye gitme; alışverişte istek (satış) azalma, durgun olma; iş kötüye gitme; boşa gitme.

[3] Adem ile Havva'yı

[4] sizi karı koca yaptı, sizi eşleştirdi.

[5] Doğurganlık Tanrısı, Allah'tır. Hubal*

[6] Bitik'te olmak : (o konuda Tanrısal) yargı verilmiş, kesinleşmiş olmak.

[7] **muʿammarin** (edilgen): yaşatılan, kendisine yaş verilmiş olan. Bayındır (imar edilmiş) ile köktaştır.

[8] "İki deniz" için bk. 25/53, 55/19.

[9] Kızıldeniz

[10] **ʿaḏbun** : gök-yeşil yosunlu (25/53).

[11] **furātun**: 1 - aşırı tuzdan; 2 - yellerin, gemileri çalkalamasından ötürü kusturucu olması (25/53)

[12] **šarābuhu. 1 -** Onun kızıllığı (kızıl yosunu) gübre olur; 2 - Onun uğultulu yelleri (gemileri, insanları) yutucudur (denize yutturur). Not : Kızıldenizin bu hırçınlığı yüzünden genel olarak taşımacılık, Yemen ve Habeşistan'dan karayolunda deve sırtında yapılırdı. Denizdeki bu korkulu anlar, Kuran'da birçok kez anımsatılır. Köken: 1 - (Arap) onun içimi; 2 - (Akat) **ṣarāpu** (I) : yakmak; kızıla boyamak; **ṣāripu** (II) : boyacı; **ṣarpu** : (kırmızı) boyalı su; yanık, kızıllaşmış; kızıla boyanmış; 3 - (Akat) **ṣarāpu** (II) : sesi yansıtmak, yankı yapmak, çınlamak; yüksek sesle bağırmak; ağlamayı çınlatmak. (Arap) : 1 - (sıvı, duman) içine çekmek; 2 - (giysi / kumaş parçası) renk, kızıl renk ile ıslatılmak, canlandırılma; ak renk üzerine kırmızı boya yayılma / kaplama, kızıllaşma.

[13] **sāiġun**. Krş. onu yutar, onu içerir (**yusīġuhu**) (14/17). (Arap) [**swġ**] : (insan, toprak) yutmak, içermek; (erkek insan) damızlık olma, (kadını) mayalama (!) (*Lane*). (Habeş) **swg**, **soga** : gübrelenmiş. Denizin yakınında olan yarı kurak topraklarda yosunlar, "maya", gübre olarak kullanılır.

[14] (Tatlı bir suyu olmayan) Aden Körfezi. Oysa Aden Körfezinin suyu Kızıldeniz'den daha az tuzludur.

[15] dç : Şu tatlıdır, susuzluğu giderir, içimi kolaydır. Şu ise tuzludur, acıdır. (*Diyanet*)

[16] Genelde, takınılan süsler, tatlı sudan çıkarılmaz!

[17] Denizi, üzerinde giden gemileri görebilmek için ya Kızıldeniz'in kıyısında ya da Yemen'de yaşamak gerekir. Benzer bir Bildiri için bk. 16/14.

[18] (Yasayı) yürütme, uygulatma. Melik*. Allah, kocaman gemileri yürüttürürken, onlar...

[19] sizin kendileri ile ortak olmanıza

[20] **ḫabīrin** : Kuran konusunda bu nitelik için bk. 11/1.

[21] Yaşamak için (Allah'a) bağlı / bağımlı olanlarsınız. Fakir*

[22] **al-ġaniyu**. Allah, kendi varlığını sürdürmek için siz ona gerekmezsiniz. Allah'ın Kendi bahçesi varken, sizi doyuran Allah'tır. Gani*. krş. 47/38. "mungsuz" TİEM 317/6=035/015. (*M. Özyetgin*). mung : sıkıntı, ezinç (DLT).

[23] **biḫalqin** : yaratılış ile. Yeni bir yaratma (yaratılış, yaratık) yapar. Yaratılışı yeniden yapar, sizin yerinize yeni kuşaklar getirir (14/19).

[ELÇİ'NİN GÖREVİ]

35/18. Üstelik, yük[2] taşıyan kimse başkasının yükünü taşımaz. Ayrıca (yükü) ağır olan can, (başkasını yardıma) çağırsa, (çağırdığı kimse) yakını bile olsa, onun yükünden hiçbir nesne taşıttırılmaz. Sen ancak, görünmeyen[3] İdi'lerini ege edinen[4], ayrıca Bağlılığı[5] sürdüren kimseleri uyarırsın. Ayrıca kim (ortak koşuştan) arınırsa[6], ancak kendi (çıkar)ı için arınmış olur. Üstelik varış, Allah'adır.
35/19. Ayrıca kör ile gören eşit değildir,[7]
35/20. ayrıca karanlıklar ile ışık[8],
35/21. ayrıca gölge ile sıcaklık[9],
35/22. ayrıca yaşayanlar ile ölüler eşit değildir. Evet! Allah, dilediği kimseyi işittirir. Üstelik sen, gömütlerde olanları[10] işittiremezsin.
35/23. Sen ancak bir uyarıcısın.
35/24. Evet, Biz seni, bir muştucu, ayrıca bir uyarıcı olarak, doğru (bir neden) ile[11] gönderdik. Üstelik içinden, uyarıcı (gelip) geçmiş olmayan hiçbir toplum yoktur[12].
35/25. Üstelik onlar seni karartırlarsa (unutma), onlardan öncekiler (de) karartmışlardı. (Oysa) Elçileri onlara Belgeler[13] ile, ayrıca Yazgılar[14] ile, ayrıca aydınlatıcı Bitik[15] ile gelmişlerdi.[16]
35/26. Sonra (o Bitikler'e) karaçalmış olanları yakalamıştım. Böylece nasıl olmuştu karşı çıkışım[17]!

[ALLAH'IN YARATTIĞI GÜZELLİKLER]

35/27. Allah'ın gökten su indirdiğini, böylece Bizim o (su) ile değişik renkleri olan yemişler çıkarttığımızı görmedin mi? Ayrıca, dağlarda[18] ak, kızıl, değişik renkli yeni çıkmış (darılar)[19], ayrıca kapkara[20] üzümler[21] (türettik).
35/28. Üstelik insanların, ayrıca yaratıkların, ayrıca davarların renkleri (de) böylece değişiktir. O'nun kulları arasında, ancak (bu konularda) bilgin (olan)lar[22] Allah'tan kayra beklerler[1]. Evet, Allah öğütleyendir[2], yarlıgayandır.

---

[1] 14/20. Yürütme gücü Allah'ın olduğu için kimse buna karşı koyamaz. Aziz*
[2] suç, suç yükü, suç sorumluluğu
[3] **bil-ġaybi** : görülmeyen, (o) orada değilken. Putatapıcılar için tanrı (put), kendisine tapanların gözü önündedir. "Görünmeyen / kendisi orada değilken" deyimi, bir put ile betimlenemeyen tanrı için kullanılır. Evren*
[4] ege / idi edinme. Dolayısı ile kendisine o Gün yardım edecek, kayra sağlayacak birisi olan. Korkmak*
[5] tektanrıcılık konusunda verilen söze olan bağlılık. Bu konuda Allah ile yapılan sözleşmeye.
[6] **tazakkā** : (suçlarından, kötülüklerinden, kirliliklerinden) arınır.
[7] önde giden kılavuzun taşıdığı Işık'ı görebilmesi, kılavuzun komutunu duyabilmesi için
[8] karanlığa [Çukur'a] kılavuzlanma ile ışığa [Cennet'e] kılavuzlanma
[9] Cennet ile Cehennem
[10] işitmek istemeyenler
[11] **bil-ḥaqq** : 1 - doğrulukla, doğru olan Kuran, Yasa ile. 2 - (Habeş) [**ḥqq**], **ḥəqqa** : biraz, kısa bir süre için, aşamalı. (Akat) **ḫūqu** : adım; (merdiven) basamak; bir sayrılıkta, belirsiz (dönüşü olup olmayacağı bilinmeyen) bir aşama. 3 - Sıra sıra [basamak basamak, aşamalı olarak] her topluma bir Elçi gönderdiğimiz gibi şimdi seni, içinde bulunduğun toplumla "ilişkiye geçmen" için gönderiyoruz. Şimdi sıra senin. Bk. bir sonraki tümce. 3 - (Elçiler'in gelişini) bitirmek, son vermek için. Krş. **waṭaran**, (Arap) [**ṭwr**] : art arda gelen, sürekli olaylar dizisi; aşama (33/37). Gerçek İle*
[12] Bilen Bir Toplum İçin*
[13] **bil-bayināti** : belgeler ile; Bildiriler ile
[14] **bil-zuburi** : kutsal yapraklar, yazılar, dürümler ile. Yazılmış bitik : "bitimiş bitig" TİEM 318v/7=035/025 (*M. Özyetgin)*
[15] "yarug bitig". İncil*
[16] Benzeri bir Bildiri için bk. 3/184.
[17] karşı çıkma, öfke, kızgınlık, ezinç, dışlama. Nakir*
[18] dolayısı ile yağmur gören bölgelerde, özellikle Yemen'in dağlık bölgeleri.
[19] **ǧudadun** : "yollar, çizgiler"; yolaklar, keçiyolları, dağ yolları diye anlaşılır. Sami dilleri [**gdd**] : kesmek; açığa çıkmak, yeni olmak. "Açığa çıkmış" maden damarı (13/17). Köken için bk. Mecit*. 2 - (Yemen) **gḏḏ**, **gḏḏt** : (özellikle hayvan yemi olarak) darı, akdarı. "Darı" için bk. Mecit*.
[20] **sūdun** : kara (renk)
[21] **waġarābību**. Tekgeçişlidir. 1 - (Arap) **ġrb** : kapkara (renk); üzüm gibi kara renkli (*Lane*); 2 - (Yemen) **ġrbb** : kuru üzümden yapılan bir tür şarap. 3 - (Yemen) **grb** : 1 - bahçeyi (tarlayı) kat kat (teraslı) yapmak; 2 - (bir yeri) kaba taş ile çevirmek; kaba taş ile çit yapmak.
[22] **l-ʿulamāu** : bilenler, bilginler. Bu deyim ilk kez (26/197), Bitik'i bilen İsrailoğulları'nın din adamları için kullanılır.

[ARAPLAR İÇİN BİR BİTİK - YENİ SÖZLEŞME. SÖZLEŞMENİN KOŞULLARI]
[TANRI İLE KULLARIN, SÖZLEŞME'YE KARŞI ÖDEVLERİ]

35/29. Evet! Allah'ın Bitik'ini izleyen[3], ayrıca Bağlılığı[4] sürdüren, ayrıca kendilerine verdiğimiz azıktan gizli olarak, üstelik açık ellilikle[5] katkıda bulunan[6] kimseler, kesinlikle boşa gitmeyecek[7] bir alışverişi[8] umarlar.
35/30. O, kendilerine ödüllerini eksiksiz versin, üstelik onlar için Kendi kayrasından (da) katsın diye (beklerler). Evet O, (kötülüklerinizi) yarlıgayandır, (iyiliklerinizi) anımsayandır[9].
35/31. Üstelik bu - Bitik'ten[10] sana bildirdiğimiz - ondan öncekini[11] paylaşan Gerçek'tir. Evet Allah, Kendi kullarından kesinlikle salıklıdır, görendir[12].
35/32. Sonra kullarımızdan seçtiğimiz kimseleri[13] Bitik'e kalıtçı kıldık. Onlardan kimisi kendi kendisini (suç ile) karartır[14], ayrıca kimisi orta yolu tutar[15], üstelik kimisi, Allah'ın oluru ile[16] (doğru) seçimde[17] öne geçer[18]. Böyle olur! (Elde edecekleri) büyük kayra şudur :
35/33. İçine girecekleri Adn Bahçeleri. Orada altın'dan (yapılmış) inci (kakmalı) bileziklerle süslenecekler, üstelik orada onların giysileri ipekten olacak.
35/34. Ayrıca onlar, "Övgü, bizden üzüntüyü gidermiş olan Allah'a olsun! Evet İdimiz, kesinlikle yarlıgayandır, iyilik bilendir" diyecekler.
35/35. "(O) bizi, Kendi kayrası ile, Kalıcı Konut'a[19] yerleştirendir. Orada bize ne yorgunluk el atacak ne de orada bize usanç dokunacak."
35/36. Üstelik (Kayramıza) karaçalanlara (gelince), onlar için Cehennem ateşi olacak. Artık ölsünler diye[20] onlara karşı yargı verilmeyecek üstelik (ateşin) ezinci, kendileri için yeğnik kılınmayacak. Her karaçalıcıya, böyle karşılık veririz.
35/37. Üstelik onlar orada, "İdimiz! Çıkar bizi! (Önceden) yapageldiğimizden bambaşka arındırıcı eylem[21] eyleyelim" diye haykıracaklar. (Kendilerine), "Orada, öğütlenecek olan öğütlensin diye Biz, sizi (yeterince) yaşatmadık mı? Üstelik, size uyarıcı gelmişti. Öyleyse tadın (ezinci)! Artık, (öğütümüzü) karartanlar için hiçbir yardımcı yoktur" (denilecek).
35/38. Evet! Allah, göklerin, ayrıca yerin Gizem'ini bilir. Evet O, bağırlarda olanı bilir.

[YADSIYANLARA, TANRI'NIN GÜCÜNÜN, EZİNCİNİN, TÖRESİNİN ANIMSATILMASI]

---

[1] 1 - korkan; 2 - ege edinen; 3 - kayra bekleyen. Korkmak*
[2] 1 - öğüt, komut verici; 2 - (Doğayı) kışkırtan, ayakta (uyanık) tutan. Bu anlam için bk. Kadir Gecesi*. Aziz*
[3] **yatlūna**. 1 - aktaran; 2 - izleyen. (Yemen) [**tlw**] : (yapılmakta olan bir işi) sürdürmek. Anlatmak*
[4] Allah'a / Bitik'e olan bağlılık. Salat*
[5] İlan Etmek*
[6] birisine yardım amacı ya da geçimini sağlamak için katkıda bulunmak, bölüşmek, kendisine katılmak.
[7] boşa gitmeyecek, tükenmeyecek (35/10).
[8] **tiğāratan**. (Arap) [**tğr], tağara** : Alışveriş. Allah ile yapılan "alışveriş" (sözleşmesi). Öte'yi kazanabilmek için Buradaki yaşamda yatırım yapmak (61/10). Biriktirme, elde etme, kazanma anlamı için bk. (Yemen) **ġwr** (I) : (kendisi için) tahıl sağlamak, tahılı depolamak; **ġwr** (II) : çapul elde etmek için saldırmak.
[9] Şükür*
[10] 1 - O an açığa vurulması bitmemiş olan Bitik (Kuran), 2 - Allah'ın yanındaki Ana Bitik
[11] İncil
[12] Kadir Gecesi* boyunca yapılan, inancın sağlık yoklaması sırasında ortaya çıkan gerçek.
[13] Arapça konuşan toplumu. Bilen Bir Toplum İçin*
[14] Gönderilen Bitik'e karaçalarak, yadsıyarak
[15] Yolun ortasında kalan, ne yapacağını bilemeyen (31/32). Yüreklerinde Sayrılık Olan kimseler(?). 2 - (Bildiriler'imize karşı) saldırgan olmayan. (Yemen) [**qs¹d**] (I) : toplumda silah taşımayan kimseler.
[16] Allah, olur dediği için; Allah'ın yardımı ile. Olur*
[17] **bil-ḫayrāti** : doğru seçim konusunda. Hayır*
[18] **sābiqun**. Öne geçenler (79/4); öncü olup öğüt verenler (56/10)
[19] **dāra al-muqāmat** : Geçici olmayan, sonsuza dek kalınacak konut. Göçebe toplumlarda, düzenli olarak kalınan yer, yerleşim yeri. Cennet. Tekgeçişli olan bu deyim, Tanrı-Kul Antlaşma'sının Arapça konuşan, yerel bir toplumla yapıldığını düşündürür. Bu Antlaşma'nın, Kuran'ın birkaç yerinde başka toplumlarla yapıldığı ayrıca görülür.
[20] ölmek : Cehennem'den çıkamamak.
[21] ortak koşuştan arındıran eylem

35/39. O, sizleri yeryüzünde ardıl kılandır[1]. Artık kim (bu kayraya) karaçalarsa, onun karaçalması kendisine karşıdır. Ayrıca, karaçalıcıların karaçalması, İdi'leri katında ancak suçlamayı arttırır. Üstelik karaçalıcıların karaçalması, (kendileri için) ancak batkıyı artırır.
35/40. Sen (onlara), "Allah'tan başka çağırdığınız ortaklarınızı gördünüz mü? Gösterin bana! Onların, yeryüzünde(ki varlıklar)dan yaratmış oldukları ne var? Yoksa onların göklerde Allah'la bir ortaklığı mı var, yoksa Biz onlara Bitik verdik de o (Bitik)den (gelen) bir kanıt mı var?" de. Yok! (Tektanrıcılık konusunda) karartıcı olanların birbirlerine verdikleri söz ancak bir aldatmadır.
35/41. Evet, Allah, çökmesinler[2] diye gökleri, ayrıca yeri tutar. Üstelik onlar çökerse Kendisinden sonra[3], onları (yerlerinde) kimse tutamaz. Evet O, tüzündür, yarlıgayıcıdır.
35/42. Üstelik onlar, kendilerine bir Uyarıcı gelirse, (geçmişteki) toplumlardan (herhangi) birine (göre) kesinlikle daha iyi kılavuzlanan (bir toplum) olacakları (konusunda) Allah (adın)a, gösterişli[4] antları ile ant içerler. Ancak kendilerine bir Uyarıcı geldiğinde, bu ancak onlarda (Uyarıcıdan) ayrılışı[5] artırmıştı,
35/43. (o) topraklarda büyüklenerek, ayrıca (inanç konusunda) karanlığı düzenleyerek. Üstelik, karartma düzeneği[6], ancak (onu yapanın) (inanç) toplumunu[7] sarar. Böylece onlar, öncekilere (uygulanan) töreden[8] başkasını mı bekliyorlar? Üstelik sen, Allah'ın töresinde kesinlikle bir değişiklik bulamazsın. Üstelik sen, Allah'ın töresinde kesinlikle bir dönüşüm bulamazsın.
35/44. Kendilerinden öncekilerin sonunun nice olduğunu görsünler diye yeryüzünde gezmediler mi? (Oysa) onlar güç bakımından, kendilerinden daha saldırgan idiler[9]. Üstelik Allah, göklerde ayrıca yerde hiçbir nesnenin kendisini etkisiz kılabileceği (biri) değildir. Evet O, bilendir, karşı koyandır[10].
35/45. Ayrıca Allah, kazandıklarından[11] ötürü insanlara çıkışsaydı[12], onun[13] ardından (yeryüzünde) hiçbir yaratık bırakmazdı. Oysa O, onları belirli bir süreye dek erteler. Onların süreleri gelince, artık (unutmayın) doğrusu Allah, kullarını görendir[14].

7 - OYUKLAR DİZİSİ (Araf Suresi)[15]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

7/1. Elif, Lam, Mim, Sad[16].

[İNANMAYANLARA GÖZDAĞI]

7/2. (Bu), onunla (kendilerini) uyarman (amacı) ile, inanıklara bir öğüt olsun diye sana indirilen bir Bitik(tir). Artık bu konuda senin bağrında hiçbir sorumluluk[17] olmasın.

---

1 Bomboş olan yeryüzü, Allah'ın idi. Otursunlar diye insanları oraya "ardıl" kıldı. Biz onları oraya yerleştirdik (7/10).
2 çökmesinler; akıp gitmesinler. **tazūlā** / **zālatā** için bk. **litazūla** (14/46). [**zll**] : kaymak, yere uzanmak
3 başkası
4 **ǧahda** : gösterişli, açığa koyulmuş (gizli tutulmamış). Cihat*. dç : "en güçlü şekilde" (*Diyanet*)
5 **nufūran** : (bir yerden) ayrılma, geri dönme; uzaklaşma. Tiksinti*, Nefer*. dç : "nefret" (*Diyanet*)
6 **l-makru**. (Habeş) [**mkr**] (II) : sınamak. Krş. Fitne* (sınama, kandırma, kargaşalık çıkarma). Düzenek*
7 **bi-ahlihi** (28/29) : yakınlarını, ailesini, toplumunu. (İnanç konusunda) kendisine yakın olanlar. Aile*
8 **sunnata** : töre, alışkanlık, görenek. Allah'ın, benzer durumlarda uyguladığı benzer yargı. Suç işleyen toplumları ezince uğratması.
9 Son iki tümce için bk. 30/9.
10 Kadir*
11 1 - biriktirdikleri, sorumlu oldukları kötü eylemler; 2 - yonttukları (putlar)
12 **yuāḫiḏu** : Kınar, paylar, çıkışır (muaheze eder) (16/61). Üstüne çıkmak, takmak (7/31)
13 1 - bu eylemin ardından; 2 - Allah'ın üstüne çıkmış olduğu yeryüzünün sırtında
14 **başīran**. 1 - (onların eylemlerini) görendir; 2 - (iyi ile kötüyü) ayırandır. (Akat) **başāru** : yırtıp koparmak, ayırmak. 3 - Sınır, son tarih koyandır. (b/m) (Akat) **maşāru**, **mişru**; 4 - Geçiktirendir. (b/m) (Akat) **mašāru**. Değişik anlamlar için bk. **başīrun** (67/19). Basiret*
15 Dizi adı 46, 48. Bildiriler'den alınmıştır. Değişik anlamlar için bk. 46'nın dipnotu.
16 Giriş Simgeleri*
17 **ḥarağun**. "Sıkıntı" diye anlaşılır. Sorumluluk, yükümlülük için bk. Haraç*. Kendileri öğütlenmezse sen bundan sorumlu olmayacaksın.

7/3. İdinizden size ne indirildi ise onu izleyin, O'ndan başka hiçbir egeyi izlemeyin. (Bu konuda) ne az öğütleniyorsunuz!
7/4. Ayrıca (unutmayın)! Biz nice kenti yok etmiştik. Böylece ezincimiz oraya, gece (uyurlarken) ya da onlar (gündüz) beylik ederlerken[1] gelmişti.
7/5. Ezincimiz geldiğinde, onların çağırışları ancak "Evet! Biz (Allah'ı) karartıcılar olmuşuz" demek olmuştu.
7/6. Böylece Biz, kendilerine (Elçi) gönderilenlere kesinlikle soracağız, üstelik Elçilere (de) kesinlikle soracağız.
7/7. Böylece, (ne yaptılarsa) Biz onlara bilerek[2] kesinlikle anlatacağız. Biz (orada)[3] olmayanlardan değildik[4].
7/8. Ayrıca O Gün[5], tartı doğru olacak[6]. Artık kimin tartısı dengeli[7] olursa (unutmayın), artık onlar başarmış olanlardır.
7/9. Üstelik kimin tartısı bükülürse[8] (böyleleri unutmasınlar), Bildiriler'imize karanlık getiren kimseler[9] olmalarından ötürü artık onlar, kendilerini batkıya düşürmüş olanlardır.

[ADEM'İN YARATILIŞI - ALBIZ'IN KISKANÇLIĞI]

7/10. Ayrıca, doğrusu sizi yeryüzüne yerleştirdik[10], üstelik orada sizin için geçinme kaynakları yaptık. (Oysa) siz, ne az iyilikbilirsiniz.
7/11. Üstelik doğrusu Biz sizi yarattık, sonra size biçim verdik. (Böylece) Biz Meleklere, "Adem için yere kapanın"[11] dedik. Böylece Albız'ın dışında (tümü) yere kapandılar. O, yere kapananlardan olmadı.[12]
7/12. (Tanrı), "Sana buyurduğumda seni, yere kapanmandan alıkoyan neydi?" dedi. (Albız), "Ben ondan seçkin olanım : Beni (ışıldayan) ateşten[13] yarattın, onu (kara) balçıktan yarattın" dedi.
7/13. (Tanrı), "Öyleyse in oradan[14]! Orada büyüklenmen senin için yersizdir. Artık çık! Evet sen, küçümsenenlerdensin[15]" dedi.
7/14. (Albız), "Beni, onların[16] uyandırılacakları Gün'e[17] dek ertele" dedi.
7/15. (Tanrı), "Evet sen, ertelenenlerdensin" dedi.
7/16. (Albız), "Senin beni (buradan) kovmandan[18] ötürü, onlara karşı Senin Doğru Yolun'unda kesinlikle (pusuda) kalacağım" dedi.
7/17. "Sonra, kesinlikle onlara önlerinden, ayrıca arkalarından, ayrıca sağlarından, ayrıca sollarından varacağım. Üstelik Sen onların çoğunu (Sana karşı) iyilikbilir olarak bulmayacaksın."

---

[1] **qāilūn** : Bey, paşa gibi yaşarlarken. (Yemen) **qayl** : yüksek görevli, bey, paşa, ilbay. Açıklama için bk. **maqīlan** (25/24). 2 - (Arap) [**qly**], **qalā**; (Sami) [**qly**]: kızartma, kavurma. (Günün) en sıcak anı diye mi anlamalı? Krş. "ramazan" (en sıcak, en yakıcı ay). Genelde "öğlen uyurlarken" diye çevirilir.
[2] **biʿil'min**. Bilmiş olduğumuz için. (Bir) bilime dayanarak (6/143). Biz orada idik (bir sonraki tümce)
[3] onlar Tanrı'yı karartırken; suç işlerken
[4] Yok / gizli değildik. Biz orada idik. Orada olmayan İbibik için bk. 27/20.
[5] Yargı Günü
[6] **l-ḥaqqu**. Tartı, doğrulukla tartacak. (Habeş) **haqaqa** : düzeltme, düz yapma, saptama; az ise artırarak çok ise azaltarak doğruyu buldurma. Gerçek*. Gerçek İle*.
[7] **ṯaqulat**. 101/6. (Tartının gözlerinin (kefelerinin)) birbirine tutunmuş olması, birbirine takılı kalması anlamı için bk. Ağır*. Ayrıca bk. 187. Bildiri. dç : "O gün amellerin tartılması da haktır. Kimlerin sevabı ağır basarsa..." (*Diyanet*). Oysa Kuran'a göre "yük" (ağırlık), taşınan suç yüküdür!
[8] **ḫaffat**. 101/8. Eğik, bükük, kaymış olma. Hafif*. Tartısı bükülen kimse, Çukur'a / Karanlıklar Ülkesi'ne kayıp batmış olacak.
[9] **yaẓlimūna**. Bildiriler'imizi karartıyorlar, çürütüyorlar (103. Bildiri). dç : "haksızlık etme" (*Diyanet*)
[10] Mekan*. Krş. "sizi oraya ardıl kıldık" (35/39)
[11] Yere Kapanmak* : (Adem'in) sözüne, yasasına uymak; boyun vermek.
[12] Yeryüzünün bakanı, yönetim sorumlusu olan Şeytan'ın, Adem'in yaratılışını kıskanarak, onun düşmanı olması konusu ancak ilkel Hristiyanlık döneminde yer alır (*E. Turdeanu, "Apocryphes bogomiles*". Adem'in yaratılışı, ayrıca Adem'in yeryüzüne bakan olarak atanması (2/30), Şeytan'ın kıskançlığının nedenlerindendir.
[13] Cin, "dumansız [katıksız/arı], körüklenmiş bir ateşten" yaratıldı (55/15). Ateş : Işık, Tanrısal Işık.
[14] Tanrı'nın Bahçesi'nden
[15] **l-ṣāġirīna**. (Yemen) ʾ**ṣġr** : ayaktakımı; toplumun alt aşamasından olan
[16] insanların
[17] Diriliş Günü
[18] **aġwaytanī** : kaçışıma yol açtın. 1 - (Arap) [**ġwy**]. Beni saptırdın, yolumdan çıkardın; 2 - (Habeş) **g(w)ayyat**, **g(w)yy**, **g(w)yaya**. Beni buradan koşturdun / kaçırttın / uçurdun [düşürttün]. Krş. **ġayyan** [çukur] (19/59).

7/18. (Tanrı), "Kınanmış, üstelik kovulmuş olarak çık oradan! Evet, onlardan seni kim izlerse (unutmayın) Cehennem'i, kesinlikle tümünüzle[1] dolduracağım" dedi.

[ŞEYTAN'IN ADEM İLE HAVVA'YI YANILTMASI - ÜÇÜNÜN DE CENNET'TEN KOVULMASI]

7/19. "Ey Adem! Sen ile eşin Cennet'te yerleşin, böylece ikiniz, istediğiniz yerden yiyin. Şu Ağaca[2] ikiniz de yaklaşmayın yoksa (verilen sözü)[3] karartanlardan[4] olursunuz."
7/20. Böylece Şeytan, onların utanç yerlerinin[5] kendilerine saklanmış olduğunu[6], kendilerine görünür kılmak için "İdiniz, bu Ağacı size ancak sizin Melek olmamanız ya da ölümsüz olmamanız için yasakladı" diye onlara fısıldadı.
7/21. Üstelik, "Evet! Ben size (içtenlikle) öğüt verenlerdenim" diye ikisine ant içti.
7/22. Böylece aldatarak onlara, (suç işlemek için) yol açtı[7]. Böylece Ağaç'tan tattıklarında utanç yerleri[8] kendilerine görünür oldu, üstelik ikisi, Cennet yapraklarını kendilerine tutturmaya koyuldular. Ayrıca İdi'leri onlara, "Ben, o Ağacı size yasaklamadım mı, üstelik Şeytan'ın size kesinlikle apaçık bir düşman olduğunu size söylemedim mi?" diye ikisine seslendi.
7/23. (O) ikisi, "Ey İdimiz! Kendimizi (suç ile) kararttık[9], üstelik Sen bizi yarlıgamazsan, ayrıca Sen bizi esirgemezsen, biz kesinlikle aşağılananlardan[10] olacağız" dedi.
7/24. (Tanrı), "Birbirinize[11] düşman olarak (Bahçe'den) inin! Ayrıca sizin için yeryüzünde, bir süre boyunca[12], bir yerleşim (yeri), üstelik geçinme (olanakları) olacak[13]" dedi.
7/25. "Orada yaşayacak, ayrıca orada öleceksiniz, üstelik oradan (Biz'e) çıkarılacaksınız" dedi.

[ŞEYTAN'IN, ADEM İLE HAVVA'YI ALDATMASINDAN ALINACAK ÖĞÜTLER]

7/26. Ey Ademoğulları! Utanç yerlerinizi[14] saklamak için, ayrıca (sizin için) bir tanıtıcı[15] olsun diye size giysi indirdik. Üstelik[16], (Şeytan'a karşı) sakınç giysisi[17], işte bu, seçkin olanıdır[18]. Bu (anlattıklarımız), olur da (unutmayıp) anımsarlar diye Allah'ın Bildirileri'nden[19] (bir bölüm)dür.

---

[1] sen ve seni izleyenler. Sonradan bunlara, kovulmuş Melekler (Cinler)de eklenecektir.
[2] Yasak Çiğde (53/14). Ölümsüzlük Ağacı (20/120).
[3] Tanrı, Adem ile bu konuda bir sözleşme yapmıştı (20/115)
[4] **l-ẓālimīna.** Krş. Bildiriler'imizi karartanlar (**yaẓlimūna**) (9. Bildiri). dç : "zalimlerden (olursunuz)" (*Diyanet*)
[5] açıklama için bk. 20/121.
[6] kendilerine saklı olması, görememeleri. Adem ile eşi, çırılçıplak yaşadıkları için, çıplaklık (utanç yerlerinin açıkta olması) kendilerine doğal olarak görünüyordu, dolayısıyla çıplak oldukları için utanmıyorlardı.
[7] **fadallāhumā** : 1 - [**dll**] (yöneltme, öncü olma, yol gösterme) kökünden gelir. 2 - Onlara gizlice bilgi verdi. Gizem'den salık getirdi. (Yemen) [**dll**] : öncü; (önden gidip) düşman konusunda bilgi getirmek. 3 - (Arap) [**dlw**] (indirme, alçaltma) kökünden gelir. Krş. (Arap) (**ta**)**daldala** : (saçı) sarkıtma. Bu durumda, "küçük düşürttü/alçattı" (*Lane*) anlamına gelir. "Böylece yanıltarak onları (suça) düşürdü, aşağıya (yeryüzüne) sarkıttı" diye de anlaşılabilir. (Akat) [**dll**] : küçültmek, küçülmesine yol açmak. Krş. **dalīlan** (25/45) : Güneş, karanlığı küçültür. Oysa 2/36'da "Şeytan onları kaydırdı [**zll**]" denilecektir". 4 - (Beğendirmek, kandırmak için) süslü gösterme. (Habeş) [**dll**], **dalala** : saçı tarama, örme, biçim verme.
[8] 20/121
[9] **ẓalamnā** : (sözümüzü tutmayarak sözümüzü, kendimizi) karaladık, kararttık; yüz karası olduk. Zalim*
[10] (Habeş) **ḫasra** : aşağılamak, alçaltmak, yoksun bırakmak, utandırmak, kötülemek; (Yemen) **ḥs³r** : toplumun alt aşamadan olan kesimi. Hüsran*. Krş. (Osm) hüsrana uğramak : (birisinden/bir nesneden) yoksun kalmak.
[11] Şeytan, ayrıca Adem ile Havva (2/36; 20/123)
[12] Saat gelene dek
[13] 2/36
[14] 20/121
[15] **warīšan** : Sizin, kim olduğunuz bilinsin diye. Tekgeçişlidir. (Tanınsın diye okun ucuna, aşamasını belirtsin diye insanın başlığına) tüy takmak. Kişilik; kimliğini belirtmek. Alışverişte iki kişi arasında aracı olma [Alıcı ile satıcıyı birbirine tanıtma]. Köken (Yemen) [**r**ʾ**s¹**] ile [**r**ʾ**s²**].
[16] çıplak bile olsanız
[17] **libāsu l-taqwā** : Sakınç giysisi, örtüsü. İnsanın kendi canını "pekiştirerek" Şeytan'ın kötülüğünden korunması, örtünmesi. Sakınmak*. **libāsa** : kaygı, tasa (16/112). (Akat) **labāšu** : örtünme, giyinme; **labāṣu**: sayrılık yaratan Cin, sayrılık Şeytanı. Bu bağlamda 1 - "Tanrı'ya verilen sözü bozmaktan", 2 - Şeytan'dan sakınma anlamındadır.
[18] Önemli olan sakınçtır, çıplaklık değil!
[19] (Habeş) [Allah'ın verdiği] örnekler, benzetmeler

7/27. Ey Ademoğulları! Şeytan, onların utanç yerlerini kendilerine göstermek için[1], giysilerini soyarak ana babalarınızı Cennet'ten çıkardığı gibi[2] sizi (de) sınamasın[3]. Evet o, - o, ayrıca onun takımı[4] - sizi, sizin onları görmediğiniz yerden[5] görür. Evet Biz, Şeytanlar'ı, inanmayanlar için ege yaptık.
7/28. Ayrıca onlar, (Yol'da giderken) kaçamak eylem eylediklerinde, "Babalarımızı bu (yol)da bulduk[6], üstelik bunu bize Allah buyurdu" derler. Sen (onlara), "Doğrusu Allah, kaçamak eylemi buyurmaz. Allah (adın)a, bilmediğiniz konuyu mu söylüyorsunuz?" de.
7/29. "İdim, (yükünçevleri arasında) eşitliği[7] buyurdu, üstelik siz kendinizi[8], her yükünçevinde[9] dikin[10].[11] O'nu, Kendisine özgü Yasa'ya göre[12] çağırın. O'nun sizi (yaşatmaya) başlattığı gibi siz O'na döneceksiniz[13]" de.
7/30. O, (onlardan) karşıtçı bir bölüğü kılavuzladı, oysa karşıtçı (başka) bir bölüğe sapıklık yakıştı. Evet, bunlar Allah'ın yerine Şeytanları[14], ege edindiler, üstelik (böylece) onlar kılavuzlanmış olduklarını sanıyorlardı.
7/31."Ey Ademoğulları! Her yükünçevinde[15] süs(lü giysi)nizi takın[16]; yiyin, ayrıca için[17], üstelik (inancı) dönüştürmeyin[18]. Evet O, (inanç konusunda) saçılıp savrulanları sevmez.
7/32. Sen (onlara), "Allah'ın, Kulları için türettiği süsü, ayrıca azığın iyicil olanını kim[19] yasaklamış?" de. "(Oysa) bu (süsler), Diriliş Günü'nde (Cennet'te), Buradaki yaşamda inanmış olanlara özgüdür" de[20]. (Bitik'ten) uzak tutulmuş bir toplum için[21] Bildiriler'imizi böyle ayrıntılı açıklıyoruz.[1]

---

[1] Giyinik olmayan birisinin çıplak olduğunu görmek, ancak kötü düşünceleri olanlara özgüdür!
[2] size yalan atarak, sizi imrendirerek sizin Allah'la yaptığınız sözleşmeyi bozdurduğu gibi
[3] Allah size neyi yasakladığı ise, Şeytan'ı dinleyip, ona yönelmeyin. 28-30. Bildiriler'e göre yasaklanan konu, Allah'a ortak koşuştur. 31-32'de ise süsü (giysiyi), ayrıca kimi azığı kendilerine yasaklayan bir toplumun kınanmasıdır.
[4] **qabīluhu** : (o) elebaşının yandaşları; onunla buluşanlar. Tekgeçişlidir. Medine döneminde Şeytan'ın / Allah'ın takımı için **ḥiz'b** denilecektir (örneğin 5/56, 58/19, 58/22). Bir "gözetleme yeri" olan **masğid** (yükünçevi) için bk. 9/107.
[5] siz bunun bilincinde olmadan; gizlice gözetleyerek, dinleyerek. Yükünçevleri paylaşıldığı için (29. Bildiri) aranıza katılarak.
[6] bunları yaparken gördük; geleneklerimiz böyleydi. Böylelerine Kuran'da Mücrim* adı verilir.
[7] İçinde, Allah'ın tekliğine inanılan her yükünçevi birdir. Böyle demesi Elçi'nin görevi idi. Övgü*. Ayrıca bk. Sakınmak*.
[8] ssç : yüzünüzü. Yüz*, Allah'ın Yüzü*
[9] **masğidin** : yükünçevi; tapınak. Mescit*
[10] İdim, "kendinizi her yükünçevinde dikin" (diyerek) (yükünçevleri arasında) eşitliği buyurdu. **wa-aqīmū** : Kırka yakın yerde **ṣalat** ile kullanıldığında sürdürme, ayakta tutma, tutucu olma, (tapınmak için) ayağa kalkma anlamındadır. Bu yükünçevlerinden biri Kabe olamaz. Kabe için ancak ve ancak Medine döneminde "Kutsal Yükünçevi" deyimi kullanılır.
[11] Çarpıtılan Bildiriler'dendir. Örneğin, "De ki: "Rabbim adaleti emretti. Her secde yerinde yüzlerinizi (O'na) doğrultun." (*Diyanet*). Oysa **masğid**, (Kuran'da 28 kez yer alır) secdeye varılan herhangi bir yer değil, secdeye varılan ev, tapınak anlamındadır. *Blachère* ise, dil bilgisine dayanarak, Mekke'de Kutsal Yükünçevi'nin yanı sıra ikinci bir tapınak olduğunu ileri sürer, ayrıca o iki tapınağın eşit tutulması diye anlar. Öte yandan 27. Bildiri'ye dayanılırsa bu Bildiri, Medine dönemindendir. Medine'de bu konu (gidilmesi uygun olan ya da olmayan değişik tapınaklar, yükünçevleri) yeniden ele alınacaktır. Örneğin 2/114, 9/107-8. Bu Bildiri, 9/107'den sonra gelmelidir.
[12] bk. 40/14'ün dipnotu. Yükünçevlerinde Allah'tan başkasını (İsa'yı ?) çağırmayın.
[13] Can / soluk / tin'i ilk kez O yaratmıştı. Tinler, yargılanmak için O'na dönecekler.
[14] azık ve giysi konusunda değişik düşünceleri olan elebaşlar
[15] **masğidin** : yükünçevi (29. Bildiri)
[16] **ḫuḏū** : 1 - (Arap) **hamza ḫā ḏāl** : tutmak, edinmek; (Akat) **aḫāzu** : almak; evlenmek [bir araya getirmek]; edinmek, kakmak (takma işlemek; döşemek); bir nesne üzerine değerli taş koymak; (Habeş) **ʾaḫaza** : Almak, yakalamak, öğrenmek (bilgi edinmek) [krş. Yemek*, Sofra*], takmak (bağlamak). Krş. (Osm) ahit. Kuran'da 9 kez ancak Allah için kullanılan, üstelik "muaheze etme" diye anlaşılan türevlerin anlamlarından biri de bu olmalıdır.
[17] (o) Şeytan, 1 - Maniciler'de "seçkin" olan kimse, günde bir kez yemek yer (kimi yiyecekleri, özellikle eti, şarabı, kanı kendisine yasaklar), ayrıca yılda bir kez giysi değiştirir, üstelik korunuklar* gibi cinsel ilişkide bulunmazdı; 2 - O, Yoksullar (Ebionite) örgütündendi (İsa'nın ancak bir Elçi olduğuna inanan ilkel Hristiyanlık dalı). Yoksullar (Ebionite'ler), kesinlikle et yemezlerdi. 3 - Ensarlar. krş. (Akat) **našāru** (I) : [Ensarlar gibi yapanlar] : azaltmak; bir nesneyi bir nesneden çıkarmak, düşürmek; ayırmak; (gök) ay küçülmek, solmak; azalmak; (su, arpa)) çekilmiş olma; [kendini kısıtlama]. 4 - Yemek, içmek : Bilgi edinerek doyum sağlamak. Yemek*, Sofra*
[18] (inancı) "dönüştürme" ile (inancı, gidilen Yol'u) "saçıp savurma" için bk. Sarraf*
[19] üst Bildiriler'de anılan din görevlisi (Şeytan)
[20] Allah, süs ve azığın iyicil olanını Burada yasaklasaydı, Öte'de bunları inanıklara sunmazdı. Oysa ancak Cehennem'e gidecek olanlar bunlardan yoksun kalırlar. Bu konuda ayrıca bk. Şarap*.
[21] Yukarıdaki Bildiriler, Allah'a inanan, Yol'u bilip dururken "kaçamak eylemlerde" bulunan kimselere yöneliktir. Bilen Bir Toplum İçin*.

7/33. "İdim, ancak (Yol'daki) kaçamak eylemleri - onların açık ya da gizli olanını - ayrıca kirliliği[2], ayrıca (Bitik konusunda) bitmeyen[3] çekemezliği[4], üstelik O'nun, (bu konuda) hiçbir kanıt indirmediği nesneyi, Allah'a ortak koşmayı, ayrıca bilmediğiniz konuyu Allah (adın)a[5] söylemenizi yasakladı" de.
7/34. Üstelik her toplum için (belirli) bir süre vardır. Böylece, süreleri gelince, (onu) ne bir saat geciktirirler ne de öne alabilirler.
7/35. Ey Ademoğulları! Sizin aranızdan, size Bildiriler'imi aktaran Elçiler gelir, böylece kim (o Elçiler'den) sakınır[6], ayrıca (inanç konusunda) düzelirse, (unutmayın) artık onlara korku olmayacak, üstelik onlar üzülmeyecekler.
7/36. Üstelik Bildiriler'imiz konusunda uyduran[7], ayrıca onlara karşı büyüklenen kimseler (unutmasınlar), onlar Ateş'e sürülecek olanlardır; onlar, orada sürekli kalacaklar.
7/37. Böylece, Allah'ı karartarak (yalan) türeten ya da O'nun Bildiriler'ini karartandan daha çok karartıcı olan kimdir? (Melek) Elçilerimiz, onları (Biz'e) döndürmek için gelip onlara, "Allah'tan başka çağırageldiğiniz nesne nerede?" diyene dek Bitik'ten payları[8] (ne ise o) kendilerine erişecek. Onlar, "Bizden saptılar" diyecekler, üstelik[9] karaçalıcı olduklarına kendilerine karşı, kendileri tanıklık edecekler.

[TİNLERİN, İKİ YAŞAM ARASINDAKİ BEKLETİLME YERİ]

7/38. (Allah)[10], "Sizden önce (gelip) geçmiş Cin(ler)den ayrıca insanlardan (oluşan) toplumlarla birlikte girin Ateş'e!" diyecek. Her toplum girdikçe[11] (kendisinden önce gelmiş) öteki[12] (toplum)u suçlayacak. Tümü birbirleri ile orada buluşunca[13], sonrakiler[14] öncekiler için, "İdimiz! Bizi saptıranlar işte bunlardır[15], onlara Ateş ezincini kat kat ver diyecekler." (Allah), "Tümüne iki kat olacak. Oysa, siz (bunun böylece olacağını) bilmezsiniz" diyecek.
7/39. Ayrıca, öncekiler sonrakilere, "Sizde, bize karşı, hiçbir üstünlük[16] yok. Artık, ne kazanageldiyseniz karşılık olarak ezinci tadın" diyecekler.
7/40. Evet! Bildiriler'imizi yalanlayan, ayrıca onlara karşı büyüklenenler (unutmasınlar), onlara göğün kapıları[17] açılmayacak, üstelik bir (gün gelecek) deve, iğne deliğine girecek[18], (oysa) onlar, Cennet'e girmeyecekler. Üstelik Biz, kendi yolunu izleyenlere[19] böyle karşılık veririz[20].
7/41. Onlar için Cehennem (ateşin)den (yapılmış) bir oyuk[1] olacak, ayrıca üstlerinde (ateşten) örtüler[2] olacak. Üstelik, karartıcılara böyle karşılık veririz[3].

---

[1] Gelenekler, bu son Bildiriler'in, Kabe'de çırılçıplak tapınanlara yönelik olduğunu ileri sürer. Oysa Kuran'da inanıkların nasıl tapındığı değil neye taptıkları kınanır! Krş. 8/35.
[2] kirletiş (?); (Elçi'ye, Bitik'e) karaçalış. Kir*. Kir, pislik : putatapıcılık
[3] bitişi olmayan. Gerçek İle*
[4] (inanç konusunda) kıskançlık (örneğin 2/90, 2/213, 3/19). 1 - Elçi Mehmet'e göre değişik bir öğreti sunan Şeytan'ın tutumu; 2 - Yükünçevlerinde kimin nasıl dikilip, dikilemeyeceği konusunda tartışma (29, 31. Bldiriler).
[5] Allah söylemiş gibi. Allah söyledi diye yalan atmayın (28. Bildiri). İdris'in Bitiği 27/2, 104/9
[6] 1 - (saldırmayıp) sakınırsa; 2 - (Elçi ile) dayanışma içinde olursa. Artık Mücrim* olmazsa. Sakınmak*
[7] İdris'in Bitiği 27/2, 104/9.
[8] Bitik'te öngörülen, belirlenenden kendilerine düşen (azık) payı. Ölene dek herkes gibi onlara da geçim sağlanacak.
[9] Suçsuz olsalardı, böyle bir söz söylemezlerdi!
[10] Bundan sonraki Bildiriler'in çoğu İdris'in Bitiğinin, özellikle 22. ile 108. Bölüm'lerinin anımsatmasıdır.
[11] Sonraki Bildiriler'e göre burası ölenlerin tinlerinin bekletildiği yerdir. Cehennem'in kapıları Yargı Günü'nden sonra açılacak, ayrıca herkes o Gün orada olmuş olacak; Cehennem'e kuşak kuşak gelinilmeyecek.
[12] **uḫtahā** : onun kız kardeşi. Onun benzeri, gibisi, ötekisi (43/48).
[13] **iddārakū_**: birbirlerini yakaladılar, toplandılar. Krş. **iddāraka** (27/66).
[14] en son giren kuşaklar
[15] [Yargı Günü gelip, kötü olanlara karşılık verilene dek] gelen her kuşak kötülük yapacak (İdris'in Bitiği 107/1).
[16] **faḍlin** : kayırılmış olma durumu; "fazlalık". Hepimiz benzer bir durumdayız.
[17] Oysa göğün kapısı, ışıldayan [suç lekesi ile kararmamış olan, "kendine zulmetmemiş"] kimselere açılacak (İdris'in Bitiği 104/2). Göğün kapısı, Tanrı'nın Bahçesinin kapısı anlamındadır. Göğün kapısına giden yolun Elçi Mehmet'e yasak olacağını ileri sürenler için bk. 22/15.
[18] **ḥattā yaliğa** : o, girene dek; bir gün gelecek... o girecek; "nihayet o girecek". Hatta*. Benzeri bir deyim, kimi İnciller'de de yer alır. "Yine şunu söyleyeyim ki, devenin iğne deliğinden geçmesi, zenginin [büyüklenenlerin] Tanrı egemenliğine [Tanrı'nın Bahçesi'ne] girmesinden daha kolaydır." (Matta 19/24). Talmud (Berakot 55b)'de "deve" yerine "fil" denilir (aktaran *S.A. Aldeeb*).
[19] Babalarının yolunu izleyenler (28. Bildiri); birbiri ardından gelen suçlu toplumlar (38. Bildiri); Elçileri yıldırmaya çalışanlar (6 ile 35. Bildiriler). Mücrim*
[20] Kendi yolunu izleyenleri "yanlış yere" yöneltiriz!

7/42. Üstelik inanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar) - Biz hiçbir canı, kendi yeteneğinden öteye yüklemeyiz[4] - işte onlar, Cennet'e sürülecek olanlardır; onlar orada sürekli kalacaklar.
7/43. Ayrıca Biz, onların bağırlarında, hınç olarak ne varsa çıkaracağız. Onların altlarından ırmaklar akacak. Ayrıca onlar, "Övgü, bizi buna kılavuzlayan Allah'a olsun! Üstelik Allah bizi kılavuzlamasaydı, biz kılavuzlanmış olmayacaktık. Evet! İdimizin Elçileri, bize doğru (kılavuzluk) ile geldiler" diyecekler. Ayrıca onlara, "İşte bu, yapageldiğinize karşılık, kalıtçı kılındığınız Cennet'tir!" diye seslenilecek.
7/44. Ayrıca (o) Cennet'e sürülenler, Ateş'e sürülenlere, "İdimiz bize ne söz verdiyse doğrusu biz onu, doğru olarak bulduk[5]. Siz, İdiniz ne söz verdiyse siz onu doğru olarak buldunuz mu?" diye seslenecekler. "Evet" diyecekler. Bunun üzerine aralarında bir duyurucu[6], "Allah'ın suçlaması, karartıcıların üstüne olsun!" diye duyuracak.
7/45. "(İnsanları), Allah Yolu'ndan uzaklaştırıyor, üstelik onun eğri olmasını amaçlıyorlardı, ayrıca kendileri, Öte (yaşam) konusunda karaçalıcı kimselerdi" (diyecek).
7/46. Ayrıca ikisinin[7] arasında bir Çekilme Yeri[8] olacak. Ayrıca (oradaki) oyuklarda[9] (bekleyenlerin) tümünü, benizlerinden[10] tanıyacak erkekler[11] olacak. Ayrıca (sonradan) Cennet'e sürülecek olanlar (birbirlerine), "Esenlik olsun size!"[12] diyecekler. Onlar[13], oraya girmemişlerdi oysa, (oraya girmeyi) umuyorlardı.[14]
7/47. Ayrıca onların[15] bakışları, Ateş'e sürülecek olanlara doğru çevrilince, "İdimiz! Bizi, karartıcı toplumla birlikte kılma" diyecekler.

---

[1] **mihādun** : 1 - yuva, yatak, döşek. Krş. **ḥiğāb** ile **l-aʿrāf**. (46. Bildiri). 2 - Oyuk. (Yemen) **mhḍ** : kaya yontma; taş yontucusu. Krş. **l-māhidūn** (51/48) : döşemeci.
[2] Örtü : bulut. İdris, ilk gördüğünde bunu, derinliğinden (yoğunluğundan) ötürü ne olduğu ayırt edilemeyen bir buluta benzetir. Oysa burası tutuşmuş bir ateşin alevleri ile kaplı [Kuran 77/32-33], gökyüzünün görülemeyen bir yeridir (İdris'in Bitiği 108/4).
[3] Karatıcılar, örtüler ile örtülerek karanlığa gömülecekler!
[4] Her canı, ancak yapabileceği ile yükümlü, sorumlu tutarız. Geçerli nedenler yüzünden Allah'ın buyruklarını yerine getiremeyecek olanlar, bundan ötürü kınanmayacaklar (2/233, 2/286, 6/152, 23/62).
[5] Allah, sözünü tuttu, sözünden dönmedi.
[6] **muʾaḏḏin** : çığırtkan; bir olayı, yüksek sesle çevreye duyuran (12/70). İdris'in Bitiği (22/7)'de bu bağıran, haykıran tin, yaşarken yersiz yere ezince uğratılan, öldürülen suçsuz kimselerin suçlayıcı çığlığıdır; Adem'in öldürülen oğlunun tinidir; bu ilenme, kendisini öldüren kardeşi ile onun soyunadır. Oysa Kuran (81/8-9)'da bu çağıran/soran kişi, "diri diri gömülen kız çocuğudur" diye yorumlanır.
[7] Şimdiki ile Öteki yaşam arasında. İdris'in Bitiği 22/4'e göre, ölenlerin tinlerinin Yargı Günü'ne dek bekletildikleri dört bölümlü bir yerdir; üstelik bu dört bölümüm üçü (Kuran 77/30), suç işleyenler için ayrılmıştır.
[8] **ḥiğābun** : 1 - Herkesten uzaklaşıp, geri çekilip toplanılan yer; "inziva yeri"; 2 - Kovuk. Gergi*. Diriliş Günü gelmeden önce ölülerin tinlerinin ayrı bölümlerde (kovuklarda) bekletilmesi için bk. "üç dallı gölge" (77/30). İdris'in Bitiği (22/1-5). "Derin ve karanlık olan oyuk, delik, çukur yer" (İdris'in Bitiği 22/2).
[9] **l-a`rāf** : Ölenlerin soluklarının bekletildiği yer. 1 - Doruklar (yüksek yerlerin tepesi, en yüksek yeri); geniş ve yüksek dağ (İdris'in Bitiği (22/1); İdris'in Bitiği (22. Bölüm)'e göre ölenlerin tinlerinin, suçlu olan kimseler, ayrıca doğru olan kimseler olarak küme küme birbirlerinden ayrılıp dağlık bir bölgede bulundukları bir yerdir. 2 - Bölmeler, bölümler (77/30). (Arap) **ʾarrafa** : sınır koyma, **ʾurfa** : sınır [geçiş yeri, geçit]; krş. (Habeş) **ʿaraft** ile türevleri : duvar, bölme / ayırma duvarı; **ʾarafāt** (çoğul): duvarlar. 3 - Çukur, kuyu. (Yemen) **ʿrf** (çukur/kuyu). 5 - Karanlık, kararmış yer. (Akat) **['rp]**, **erēpu**, **arāpu, urpatu** ile türevleri : Bulutla örtülü yer, kararmış yer, bulutlu (İdris ve Kuran). 6 - (Habeş) **ʿrf**, **ʾaʿrafa** *:* kalmak, dinlenmek, dingin olmak, son vermek. Bu anlam için bk. Taraf*. 7- Bekleme yeri (lieu d'attente) (*Blachère*). Ayrıca bk. **marqad** (36/52) : uyku yeri, dağlar arasında geçit. 8 - Tanı(n)ma Yeri (kimin ne yaptığının Meleklerce tanınacağı yer). Doruklar ile Doruktakiler konusunda İslam Geleneklerin görüşleri için bk. *N. Ünal, "Kur'ân'ı Kerim'de A'râf"*; *A.E. Seyhan, "A'raf Ehli"*. Ardavirâfnâme'de, burası yapılan suçlardan arınmak için acı çekilen yerdir; özellikle "iyilikleriyle kötülükleri birbirine denk olan, işledikleri kötülüklerden dolayı kendilerini cennetin kabul etmediği; öte yandan yaptıkları iyiliklerin de cehenneme atılmalarını engellediği kişilerin ruhlarının yerleşecekleri ve kıyamet gününe kadar bekleyecekleri yerdir" (*N. Yıldırım*). Bu inanç, Yahudi ve Hristiyanlar'da da geçerlidir. Kuran'da yer almayan, bugün yaygın olan "kabir azabı" deyimi buradan türer. Koyukların karanlık olanında bekleyenler, "nur içinde" yatmayacak olanlardır.
[10] **bisīmāhum** : yüz; yüz çizgileri, ayırt edici nitelikleri; kendileri. Yüz*. Zalim*
[11] İnsan oğlu olmayan erkekler; Melekler. İyi ya da kötü edimlerin neler olduğu, kimin ne yapmış olduğu, ayrıca bu edimlere verilecek karşılığın ne olacağı gökyüzünde bir dizelgede bulunur. Bu dizelgeyi bilen Melekler, kime ne karşılık verileceğini bilirler; bu dizelgenin aracılığı ile kendilerini tanırlar (İdris'in Bitiği 108/7). Ayrıca bk. Zalim*
[12] Cennet'e girenlere, esenlik dilenmesi, özellikle Zerdüştçülük'te geçen bir deyimdir.
[13] Cennet'e gidecek olanlar.
[14] Yargı Günü'ne dek beklemeleri gerekiyordu. Oysa oraya girmiş gibi birbirlerini esenliyorlardı.
[15] Cennet'e gidecek olanlar

7/48. Üstelik oyuklarda kalanlar[1], benizlerinden tanıyacakları[2] erkeklere[3], "Topladığınız (varlıklar), ayrıca büyüklenmiş olmanız sizi korumadı[4]" diyerek seslenecekler.
7/49. "Allah, kendilerini esirgemeye eriştirmeyecek diye ant içtiğiniz kimseler[5] bunlar mı?" (Yok! O kişilere), Girin Cennet'e, sizin için korku olmayacak, üstelik siz üzülmeyeceksiniz" (denilecek).
7/50. Üstelik Ateş'e sürülecek olanlar, "Üstümüze (biraz) su ya da Allah'ın sizi azıklandırdığı nesneden dökün" diye seslenecekler[6]. Onlar, "Olmaz! Allah, (istediklerinizin) ikisini de karaçalıcılara yasakladı" diyecekler.
7/51. "Onlar, (inanç) ilke'lerini bir eğlence, ayrıca bir oyun olarak edindiler, üstelik Buradaki yaşam, onları aldattı. Böylece, onların kendi Gün'leri ile[7] karşılaşmayı unuttukları, ayrıca Bildiriler'imizi dışladıkları gibi Biz artık bugün onları unutacağız[8]".
7/52. Üstelik, doğrusu Biz onlara, onu bilgiye dayanarak ayrıntılı açıkladığımız - inanan bir toplum için bir kılavuz, ayrıca bir esirgeme olacak olan - bir Bitik getirdik.
7/53. Bir onun[9] (gerçeğe) dönüşmesini[10] mı bekliyorlar? Onun (gerçeğe) dönüşünün[11] geleceği Gün, onu[12] önceden unutmuş olanlar, "Evet, İdimizin Elçileri bize Gerçek ile gelmişlerdi. Artık bizim için, bize aracılık etsin diye bir aracı var mı? Artık, yapageldiğimizin başkasını yapalım diye (yeryüzüne) geri gönderilecek miyiz?" diyecekler. Evet! Onlar, kendilerini batkıya uğratacaklar, üstelik uydurageldikleri ne ise[13] o, onlardan sapacak.

[TANRISAL KAYRANIN İYİLİKBİLİR TEKTANRICILARA ANIMSATILMASI]

7/54. Evet! Sizin İdiniz, gökleri ayrıca yeri altı günde yaratan, sonra Taht'a kurulan[14] Allah'tır. Gündüzü, kendisini ivedilikle[15] kovalayan[16] gece ile örter. Üstelik güneş, ayrıca ay, ayrıca yıldızlar, O'nun buyruğuna göre işletildiler[17]. Evet! Yaratış, ayrıca buyruk O'nundur. Tüm ülkelerin İdisi Allah, kutlu olsun![18].
7/55. İdinizi, küçüklenerek[19], üstelik (Kendisine) sokularak[20] çağırın[21]. Evet O, (inanç konusunda) aşırı gidenleri[1] sevmez.

---

[1] **aṣḥābu l-aʿrāfi** : Oyuktakiler. Dil bilgisi bakımından krş. **aṣḥābu madyan** : Medyen'de kalanlar, oturanlar, Medyenliler (22/44).
[2] tanımış olacakları.
[3] **riğālan** : (Melek olmayan) kimseler. Suçlu, kötücül kimseler. İdris'in Bitiği'nde bunlar, bedenlerine [kendi kendilerine] bilerek yazık etmiş oldukları için [görünür iz taşıyan] kimselerdir (İdris'in Bitiği 108/7). Onların "yüzü kara" idi; onlar suç ile kendi kendilerini karartmışlardı. Zalim*. Karalık*
[4] Gani*. Oysa, Ateşten korunacak olanlar, Allah'ı sevip, altını, gümüşü, öteki varlıkları sevmeyen kimselerdir. (İdrıs'in Bitiği 93/7, 108/8)
[5] Varsıl olanlar ancak bu yaşam için biriktirenlerdir. Onlara göre, Öte Yaşam olmayacağı için yoksul olanlar kesinlikle sonradan varsıl olamayacaklardı.
[6] Öte yaşamda artık varsıl olmayacakları gibi, su ve azık için bile yeryüzünde yoksul olup, Öte yaşamda varsıl olacak olan kimselerden dilenecekler. Ödüllendirilecek olanlar, doğdukları günden beri yeryüzünün varlıklarına göz dikmediler, kendilerini yeryüzünde ancak geçici olarak gördüler (İdris'in Bitiği).
[7] kendilerine söz verilen buluşma (randevu) Gün'ü. Karşılaşma Günü
[8] 45/34. Unutmak : Onların adı Bitik'ten silinecek (İdris'in Bitiği 108/3). Onların adı, Sağdakilerin Bitiğinden çıkarılıp Soldakilerin Bitiğine yazılacak. Sağ : yaşam, mutluluk; Sol : ölüm, mutsuzluk.
[9] Bitik'te verilen gözdağı; Diriliş, Yargı Günü
[10] **tawīlahu** : onun yorumu, yorumlaması (3/7, 4/59). Bir sözü görünür anlamından başka bir anlama çevirme. Gerçeğin açığa çıkması. Söz ile anlatılan bir olasılığın, gerçekleşmesi. Bugünkü Yaşamın, Öteki Yaşama dönüşmesi. Dönem değişmesi.
[11] aydınlığa kavuşması. Böylece o söz, Azim* olmuş olacak, bütünlenecek (59. Bildiri)
[12] Ancak bir "söz" olan Tanrısal gözdağı
[13] Tanrı ile kendileri arasında aracılık yapsınlar diye taptıkları öteki tanrılar.
[14] **is'tawā** : (Egemenlik koltuğuna) çıktı, oturdu, yerleşti, kuruldu, bindi.
[15] **ḥaṯīṯan**. Tekgeçişlidir.
[16] **yaṭlubuhu**. Amaçlama, arama, ardından koşma, "istekli olma". Krş. **l-ṭālib** / **l-maṭlūb** (22/73)
[17] **musaḫarātin**. İşletme, görevlendirme. İşletmek*
[18] **tabāraka allāhu**. Kutlu olsun, kutlansın. (Bütün bu yaptıklarından ötürü) "Allah tebrik edilsin". Bereket*. İdris 22/14.
[19] **taḍarruʿan**. "hanif" olarak. Açıklama için bk. 23/76'ın dipnotu.
[20] sokulganlıkla. Gizli gizli sokularak (pusuya yatarak). **taḍarruʿan waḫuf'yatan** deyimi için bk. 6/63. Böyleleri için Allah da kendilerine "yakın"dır (bk. bir sonraki Bildiri).
[21] Bu deyim deniz kıyısında yaşayan bir topluma yöneliktir (6/63).

7/56. Ayrıca orasının (inanç) düzeni kurulduktan sonra (o) topraklarda bozgunculuk yapmayın[2]. Üstelik O'nu korku, ayrıca umutla çağırın. Evet! Allah'ın esirgemesi, (bozgunculuktan) korunanlara[3] yakındır.
7/57. Üstelik O, esirgemesinin[4] önünden yelleri - onlar, (yağmurla) yüklü[5] bulutları taşıyana dek - muştucu olarak gönderendir. Böylece onu ölü bir ülkeye[6] sürüp ondan (oraya) su indiririz, böylece onunla her (türlü) yemişi çıkarırız. Ölüleri (de gömütlerinden) böyle çıkaracağız. Olur da (bunu unutmayıp) anımsarsınız!
7/58. Üstelik (unutmayın)! İyicil[7] ülkeye gelince, onun bitkisi senin İdin'in oluru ile[8] çıkar, kötücül olana[9] gelince, (onun bitkisi) ancak sıkıntı ile[10] çıkar. (Anımsayıp) iyilikbilir (olacak olan)[11] bir toplum için (Tanrısal) belirtileri[12] böylece çeşitlendiriyoruz[13].

[GÖNDERİLEN ELÇİLERDEN SAKINMAYIP EZİNCE UĞRATILAN TOPLUMLARIN ÖRNEKLERİ]
[NUH'UN ÖYKÜSÜ]

7/59. Doğrusu Biz Nuh'u, (kendi) toplumuna gönderdik, böylece o, "Ey toplumum! Allah'a tapın. Size, O'ndan başka tanrı yoktur. Evet, ben sizin için (Sözü) Bütünlenecek[14] Bir Gün'ün ezincinden korkuyorum" dedi.
7/60. Onun toplumunun danışmanları, "Evet! Biz seni kesinlikle apaçık sapıklık içinde[15] görüyoruz" dediler.
7/61. (Nuh), "Ey toplumum! Bende bir sapıklık yok. Üstelik ben, tüm ülkelerin İdisinden (gelen) bir Elçiyim" dedi.
7/62. "Ben size, İdimin İletilerini[16] aktarıyorum, ayrıca size öğüt veriyorum, üstelik sizin bilmediğiniz ne ise ben onu Allah'tan biliyorum."
7/63. "(İdim'in) Kendisi sizi uyarsın, üstelik (benimle) dayanışmada olasınız[17] ayrıca esirgenirsiniz diye aranızdan bir erkek[18] (aracılığı) ile İdinizden size bir öğüt gelmesine şaşıyor musunuz?"
7/64. Bunun üzerine, onu yalanladılar. Böylece Biz onu, ayrıca Gemi'de onunla birlikte olanları kurtarmış, üstelik Bildiriler'imizi yalanlayanları suda boğmuştuk. Evet! Onlar, kör[19] bir toplumdu.

[HUD'UN ÖYKÜSÜ]

7/65. Ayrıca Ad'lara, kardeşleri Hud(u gönderdik). (Hud), "Ey toplumum! Allah'a tapın. Size, O'ndan başka tanrı yoktur. Siz artık (benimle) dayanışmada olmayacak mısınız[20]?" dedi.
7/66. Toplumunun karaçalıcı olan danışmanları, "Evet biz seni, (Yol konusunda) kesinlikle dağınıklık[21] içinde görüyoruz; üstelik, doğrusu biz senin, kesinlikle yalancılardan (biri) olduğunu sanıyoruz" dediler.

---

[1] aşırı gitmek : 1 - Allah'a karşı büyüklenmek; 2 - Allah'ı çağırırken başka tanrıları da çağırmak; ortakçı olmaya karşı "**muḥsin**" olmamak (bk. bir sonraki Bildiri).
[2] Tektanrıcılık kurulduktan sonra çoktanrıcılığa gitmeyin. Allah'ın tekliği konusunda kargaşalık çıkarmayın.
[3] **l-muḥsinīna** : (Allah'ın tekliğini) koruyanlar; (Allah'ı tek tanrı olarak) benimseyenler, kucaklayanlar. Güzel*
[4] yağmurun
[5] 1 - (Arap) ağır, yüklü; 2 - (Habeş) birbirine takılı, bağlı (ard arda). Ağır*
[6] susuzluktan ölmüş, çorak topraklar
[7] iyilik getiren, kutsanmış, sulak, verimli (topraklar). Tayyip*. Bu sulak bölge için bk. 6/6'nın dipnotu.
[8] 1 - O'nun olur demesi; 2 - O'nun yardımı.
[9] **ḫabuṯa**. 1 - çorak (topraklar); 2 - Suçlu (ülkeler)(?). (Yemen) **bʾs¹** (I) : kötülük, uğursuzluk; **hbʾs¹** : suçlu, sakıncalı, kötü, utanç verici. Kötücül*
[10] **nakidan** : verimsiz, seyrek, güçlükle (*Lane*). Tekgeçişlidir. (Akat) [**nkd**] : çok sıkıntılı bir durumda olma; sağlık açısından ne olacağı belirsiz bir durumda olma; kaygılı, üzülmüş olma. (Habeş) **naqḍa**, **naqṣa** : kuruma, parçalanma, sertleşme, bozulma. Krş. yakın sesli (Arap) [**nqḍ**] kökünün Kuran'daki dokuz türevi : verilen andı, sözü "bozma, çözme".
[11] 1 - iyilikbilir olan; 2 - (bütün bu öğütleri) anımsayacak olan. Şükür*
[12] Allah'ın yaratma ve diriltme gücünün (Arap) belirtileri, (Habeş) örnekleri
[13] (aralarında) dönüştürüyoruz, değiştiriyoruz, değişik (örnekler) veriyoruz. Sarraf*
[14] Azim*. Böylece ancak bir söz olan o gözdağı, gerçeğe dönüşmüş olacak (53. Bildiri)
[15] Bizim bildiğimiz yoldan sapmış olan biri
[16] **risālāt** : Elçilerin götürdükleri mektup, gönderilen salıklar.
[17] 1 - Kendisi ile; 2 - Elçisi ile. Bu durumda siz artık kendisine karşı Mücrim* (saldırgan) olmazsanız. Sakınmak*
[18] Melek olmayan biri
[19] kılavuzun, yol göstermek için tuttuğu ışığı görmek istemeyen
[20] Sakınmak* : düşünmek, anlamak, önlem almak (gerekeni yapmak)
[21] **safāhatin**. Belirlenen Yol'da giderken sağa sola saçılmak, Dağılmak*. dç : "akıl kıtlığı içinde olma" (*Diyanet*)

7/67. (Hud), "Ey toplumum! Bende (sizin Yol'unuza göre) saçılma[1] yok. Ancak ben, tüm ülkelerin İdisinden (gönderilen) bir Elçiyim" dedi.
7/68. "Ben size İdimin İletilerini aktarıyorum, üstelik ben, sizin için güvenilir bir öğütçüyüm".
7/69. "Kendisi sizi uyarsın diye aranızdan bir erkek (aracılığı) ile İdinizden size bir öğüt gelmesine şaşıyor musunuz? Üstelik, Allah'ın sizi Nuh'un toplumuna ardıl kıldığını, ayrıca sizi (yeryüzünde) yayarak[2] öbek öbek[3] çoğalttığını[4] anımsayın. Başarasınız diye artık Allah'ın iyiliklerini anımsayın."
7/70. Onlar, "Sen, bize yalnız Allah'a tapmamız, üstelik babalarımızın tapmakta olduğu nesneyi bırakmamız için mi geldin? Sen, doğruculardan isen, (gözdağı olarak) bize söz verdiğin ne ise, artık sen onu getir" dediler.
7/71. (Hud), "Evet! Size, İdinizden pislik[5], ayrıca öfke çökecek[6]! Sizin, ayrıca babalarınızın, onlara[7] taktığı adlar konusunda, siz benimle mi tartışıyorsunuz?[8] Oysa Allah, bu konuda hiçbir yetki indirmedi[9]. Artık bekleyin! Kuşkusuz ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim" dedi.
7/72. Böylece Biz'den (gelen) bir esirgeme ile onu, ayrıca onunla birlikte olanları kurtarmıştık. Üstelik Biz, Bildiriler'imizi yalanlamış ayrıca inanmamış olan kimselerin kökünü kesmiştik.

[SALİH'İN ÖYKÜSÜ]

7/73. Ayrıca (Biz) Semud'lara, kardeşleri Salih(i gönderdik). (Salih), "Ey toplumum! Allah'a tapın. Size O'ndan başka tanrı yoktur. Evet size, İdinizden (sulama sorunlarınız için) bir ayırıcı[10] geldi: İşte bu, Allah'ın dişi devesi, sizin için (sınayıcı) bir belirtidir[11]. Artık bırakın onu, Allah'ın topraklarında yesin, üstelik ona kötülükle el atmayın, yoksa sizi acı bir ezinç yakalar" dedi.
7/74. "Üstelik O'nun, Ad'lardan sonra sizi ardıl kıldığını, ayrıca sizi (o) topraklara yerleştirdiğini anımsayın. (O toprakların) ovalarında köşkler[12] edindiniz, ayrıca dağlarda evler yonttunuz. Artık, Allah'ın iyiliklerini anımsayın, üstelik (bu) topraklarda bozgunculuk yaparak (inanç konusunda) kargaşalık çıkarmayın."
7/75. Toplumunun büyüklenen danışmanları, küçümsenenlerin[13] içinde inanmış olanlarına, "Siz Salih'in, İdisinden gönderilen (biri) olduğunu biliyor musunuz?" dediler. (Küçümsenenler), "Evet! Onunla ne gönderildi ise biz ona[14] inandık" dediler.
7/76. Büyüklenenler, "Doğrusu siz neye inanıyorsanız biz ona karaçalıyoruz" dediler.
7/77. Böylece dişi devenin dizlerini kestiler[15], ayrıca İdi'lerinin buyruğuna karşı (kendi isteklerinde) ileri gittiler[16], üstelik "Ey Salih, sen (gerçek) Elçilerden (biri) isen bize (gözdağı olarak) ne söz verdiysen onu bize getir" dediler.
7/78. Böylece onları (yer) sarsıntı(sı)[17] yakaladı, üstelik konutlarında uzanıp[1] kaldılar.

---

[1] **safāhatun**. (sizin Yol'unuza göre) dağılma, saçılma. Bk. bir önceki Bildiri.
[2] **bā sīn ṭā** : yaymak, sermek, uzatmak, halı / sergi.
[3] **l-ḫalqi** : yaratılış. (Aram, İbr) [**ḫlq**] : pay, bölme, bölük. (Habeş) [**ḫlq**] : sayı, toplam; (Arap) **ḫalaqa** (ölçü, oran) (Osm) halk (toplum, insan sürüsü). Bk. 9/69'un dipnotu. Krş. "Yaratılışta neyi dilerse çoğaltır [organların sayısını artırır]" (35/1). Ayrıca bk. 14/19, 35/16. Genelde "yapı bakımından boylu poslu / daha güçlü yaptı" diye anlaşılır. Oysa bu anlam (**l-ğis'm**), 2/247'de yer alır.
[4] **wazādakum** : sizi arttırdı, sizi çoğalttı. 86. Bildiri
[5] **riğsun** : sinirlenme, gürleme; kötücül bulutlar (46/24). Pislik*. (Taş, kükürt, toz) yağmuru (84. Bildiri). Örtücü bir ezinç (11/58)
[6] **waqaʿa** : (olay) oldu, çöktü, düştü. Geçmiş olay → Kesinlikle olacak olan.
[7] öteki tanrılar
[8] Allah'ın niteliklerinden kimilerinin öteki tanrılara konulmuş adlar olması, ayrıca bu adların saptırılması konusunda bk. 53/23, 59/24, 17/110, 7/180.
[9] Allah'ın, Semed* yapmayarak kullanmadığı öteki tanrı adları geçersizdir.
[10] **bayyinatun** : açıklama, (iyiyi kötüden) ayırım (yapıcı), ayırtıcı. krş. **l-bayān** (3/138, 55/4).
[11] Bu deve, hayvanları otlatma ve sulama özgürlüğü antlaşmasını tutup tutmayacağınız konusunda Allah'ın sizi sınamak için gönderdiği bir araçtır. Uzlaşmayı yerinize getirmezseniz, Tanrı'nın sizi ezince uğratma gücünün bir belirtisi, bir kanıtı, (Habeş) bir örneği olacak. Dişi Deve*
[12] yüksek duvarlarla kuşatılmış konaklar
[13] Toplumunun büyüklenenleri : Kentlerde oturan, sulak toprakları ya da kuyuları olan varsıl kimseler. Küçümsenenler : Hayvanlarını otlatma ve sulama konusunda sıkıntı çeken göçebeler.
[14] onun bize aktardığı iletiye
[15] 91/14. Böylece sulama antlaşmasına son verdiler.
[16] **waʿataw** : Kendi isteklerini yerine getirdiler. (Yemen) Suyu kendilerine getirdiler (25/21, 7/166). Hayvanları sulama sorunları, ayrıca bu konuda yapılan antlaşmalar için 91/13-14'ün dipnotu. Dişi Deve*
[17] **l-rağfat** : Çeşitli doğa olaylarının neden olduğu yıkım, deprem, titreşim

7/79. Böylece (Salih) onlardan yüz çevirdi, ayrıca "Ey toplumum! Doğrusu ben size İdimin İletisini aktarmış ayrıca size öğüt vermiştim. Oysa, siz öğütçüleri sevmiyorsunuz" dedi.

[LUT'UN ÖYKÜSÜ]

7/80. Ayrıca (Biz), Lut(u gönderdik). Toplumuna, "Tüm ülkelerde sizden önce, onu hiç kimsenin yapmadığı kaçamak eylem[2] mi yanaşıyorsunuz?" dedi.
7/81. "Doğrusu siz, kadınların yanı sıra, benzetme yaparak[3], erkeklere mi yanaşıyorsunuz? Yok! (Doğrusu) siz (Yasa'dan) dönüşmüş[4] bir toplumsunuz."
7/82. Üstelik toplumunun yanıtı ancak, "Çıkarın onları[5] kentinizden! Evet! Onlar, (Yasa'ya göre) kendilerini arı tutan[6] insanlardır" demek oldu.
7/83. Böylece Lut'u, ayrıca tozla örtüleceklerden[7] olan karısının dışında yakınlarını kurtardık.
7/84. Üstelik (geride kalanların) üzerine (tozlu) bir yağmur[8] yağdırdık. Bir bak, nice olmuştu kendi yollarını izleyenlerin[9] sonu!

[ŞUAYB'İN ÖYKÜSÜ]

7/85. Ayrıca (Biz) Medyenliler'e, kardeşleri Şuayb(i gönderdik). (Onlara), "Ey toplumum! Allah'a Tapın. Size O'ndan başka tanrı yoktur. İdinizden size (doğruyu yanlıştan) bir ayırıcı[10] geldi. Artık ölçüyü[11], ayrıca tartıyı eksiksiz yapın, ayrıca insanlara, onların neleri varsa[12] onu eksiltmeyin[13], üstelik (bu) topraklarda, onun (inanç) düzeni kurulduktan sonra, bozgunculuk yapmayın. İnanıksanız, bu sizin için seçkin (bir tutum)dur" dedi.
7/86. Ayrıca Kendisine inanana gözdağı vererek, Allah Yolu'nu engelleyerek, üstelik o (Yol'un) çarpık olmasını amaçlayarak her yolda[14] oturmayın[15]. Siz az iken, böylece O'nun sizi çoğalttığını anımsayın. Üstelik bakın, nice olmuştu bozguncuların sonu!"
7/87. "Ayrıca, benimle gönderilen konuya, içinizden inanmış olan bir bölük, ayrıca (o konuya) inanmayan bir bölük varsa, artık Allah aramızda yargı verene dek katlanın. Üstelik (unutmayın)! Allah, yargıçların seçkin olanıdır" (dedi).
7/88. Toplumunun büyüklenen danışmanları, "Ey Şuayb! Biz seni, üstelik seninle birlikte inananları kesinlikle kentimizden çıkaracağız, ya da sen (sana inananlarla birlikte) kesinlikle bizim (inanç) ilke'mize[16] dönersiniz" dediler. (Şuayb), "İsteksiz olsak da mı (bizi döndüreceksiniz)?" dedi.
7/89. "Biz sizin ilke'nize, Allah bizi o (ilke)den kurtardıktan sonra (yeniden) dönersek, doğrusu Allah'ı karartarak (yalan) türetmiş oluruz. Üstelik Allah dilemedikçe o (ilke)ye dönmek bize (uygun) olmaz. İdimiz, biliş ile her konuyu kavrar[17]. Biz Allah'a güveniriz. İdimiz! Bizimle toplumumuzun arasında(ki sorun)u doğrulukla çöz[18] üstelik Sen, çözenlerin[1] seçkin olanısın" (dedi).

---

[1] **ğāṯimīna**. [**ğṯm**] : yere uzanma, yere kapanma, yüzüstü düşme, kımıldamama, ölmüş ya da kökü kesilmiş olma (*Lane*). (Akat) **gadāmu** : (karşılık vermek için birisinin bedeninin bir bölümünü) kesip atma; (Habeş) **gadama** : yatay olma; eğilmiş olma; bacakları çapraz yapma. "Dizlerinden kesilen deve gibi olmuşlardı!"
[2] Alçaklık*
[3] 2 - gibi görerek; (isteklerinde, düşüncelerinde) erkeklere, kadın biçimi vererek. Şehvet*
[4] Bu yaptığınız, ara sıra kaçamak bir eylem değil, Töre'ye göre tüm bir dönüşüm oldu. Sarraf*. Krş **safāhat** (66, 67. Bildiriler). dç : "Siz haddi aşan bir toplumsunuz" (*Diyanet*)
[5] Lut ile yakınları. Kentte yerleşmeye çalışan göçebe toplum.
[6] **yataṭahharūna** : arınanlar, kendilerini arı tutanlar (27/56). Ayrıca bk. (**yataṭahharū**) "Orada [yükünçevinde], arınmayı seven erkekler var" (9/108).
[7] Toza Bulananlar*
[8] taş, kükürt ve toz yağmuru. Krş. 71. Bildiri. Pislik*
[9] Mücrim*
[10] 73. Bildiri
[11] Ölçü*
[12] ssç : onların nesneleri. (Size geçici olarak ne bıraktılarsa ya da alışverişte) insanlara ne verecekseniz, onu eksik vermeyin.
[13] 1 - eksiltme; 2 - aldatma.
[14] **ṣirāṭin**. (Arap) **ṣirāṭ** : yol. Krş. yakın sesli Şeriat*.
[15] her yolda oturmayın : her türlü yolu, yöntemi denemeyin. Yolda oturmak : 1 - Gidişi durdurmak, artık ilerlememek için gelişi güzel bir yerde durmak; 2 - Yolda oturarak, başkasının geçişine engel olmak.
[16] **millatinā** : ilkemiz; ilkel inancımız, inanç kurallarımız. Millet*
[17] O, her konuyu bilir, anlar; O, kavrayışlıdır.
[18] **if'taḥ**. (bağlı, kapalı, sarılı, düğümlü olanı) açmak, çözmek. (Yemen) **ftḥ** : yargı, yargılama. Fetih*

7/90. Ayrıca, onun toplumunun karaçalıcı olan danışmanları, "Şuayb'i izlerseniz, doğrusu siz artık, kesinlikle batkıya uğrayacaksınız" dediler.
7/91. Bunun üzerine onları bir (yer) sarsıntı(sı) yakaladı, böylece onlar, konutlarında uzanıp[2] kaldılar.
7/92. Şuayb'i yalanlayanları (sorarsan, onlar), hiç orada korunmamışlar[3] gibi olmuştu. Şuayb'i yalanlayanlar (sonunda), batkıya uğrayanlar, onlar olmuştu.
7/93. Böylece (Şuayb), "Ey toplumum! Doğrusu ben size, İdimin İletilerini aktardım, üstelik size öğüt verdim; artık ben, karaçalıcı bir toplum için nasıl üzülürüm?" diyerek, onlardan yüz çevirdi.

[ELÇİLERİ DIŞLAYAN BU TOPLUMLARDAN ALINACAK ÖĞÜTLER]

7/94. Üstelik Biz hangi kente bir Salıkçı gönderdiysek, (başkaldırdıkça) küçüklensinler[4] diye, oturanlarını yoksulluk, ayrıca sıkıntı ile yakalamıştık.[5]
7/95. Sonra[6] karalık yerine benimsenecek olanı koyduk[7], bir (gün gelmiş)[8] onlar(ın sayıları, varlıkları) artmış, üstelik (karaçalıp), "Yok! Babalarımız ne sıkıntıya ne de (sonra) bolluğa uğradılar" demişlerdi. Böylece Biz onları, onlar (bunu) sezmeden, ansızın yakalamıştık.
7/96. Oysa kentliler inanmış, ayrıca (Elçilerimiz ile) dayanışık olsalardı[9], onlar için kesinlikle gökten, ayrıca yerden (gelecek) kutluluk (kaynak)larını [10] açardık. Oysa, onlar (Elçileri) yalanladılar, böylece ne kazanageldilerse[11], bundan ötürü onları yakalamıştık.
7/97. (O) kentliler, gece uyurlarken uğursuzluğumuzun[12] kendilerine gelmesine karşı güven içinde miydiler?
7/98. Ya da (o) kentliler, gece eğlenirlerken uğursuzluğumuzun kendilerine gelmesine karşı güven içinde miydiler?
7/99. Yoksa onlar, Allah'ın değiş tokuşuna[13] karşı güven içinde miydiler? (Yok!) Allah'ın değiş tokuşuna ancak batkıya düşen kişiler (öğütlenip) inanır[14].
7/100. Bu (örnek yıkık kentler)[15], oradakilerden sonra (o) topraklara kalıtçı kalan kimseleri[16] (Doğru Yol'a) kılavuzlamayacak mı? (Oysa)[17] dileseydik (Elçi'den) kaçışlarından[18] ötürü onları çarpardık[19], ayrıca artık duymasınlar[20] diye yüreklerini (kapatıp) damgalardık.
7/101. İşte sana, salıklarının kimilerini anlattığımız kentler. Üstelik, doğrusu Elçileri onlara (doğruyu yanlıştan) ayırıcı Belgeler ile gelmişlerdi. Ancak, önceden yalanladıkları ne ise ona inanacak değillerdi. Allah, (Elçilere) karaçalanların yüreklerini böylece (kapatıp) damgalar.
7/102. Ayrıca Biz, onların çoğunda hiçbir sözleşme bağlılığı[21] bulmadık; üstelik çoğunu, (bu konuda) kesinlikle isteksiz[22] bulduk.

---

[1] **l-fātiḥīna** : (sorunları) çözenler; yargıçlar, yargıcılar. Fetih*
[2] **ğāṯimīna** (78. Bildiri)
[3] 1 - koru(n)mak [güven içinde olma]; 2 - çok sayıda olma, büyüklenme.; 3 - [Şuayip'e] engel olma, çit ile çevirme, önünde yere yatma. Gani*
[4] **yataḍarraʿūna**. Bk. 23/76'nın dipnotu. "Diz çöksünler" diye. dç : "yalvarıp yakarsınlar" (*Diyanet*)
[5] Benzer Bildiriler için bk. 6/42; 23/76.
[6] 1 - onlar artık büyüklenmeyip küçüklendikten, "hanif olduktan" sonra; 2 - iyilikbilir olup olmayacaklarını sınamak için
[7] 1 - Kötü inanç, Yasa yerine doğru inancı, Yasa'yı yerleştirdik; 2 - Yoksulluk yerine varsıllık getirdik. **baddalnā** : yerine koyduk; birbiri ile değiştirdik; Çünkü Allah, (iyi ile kötü durumları) değiş tokuş yapandır (99. Bildiri).
[8] bir gün oldu [yeni kuşaklar] geldi; [ilk kuşakların] sonunda. Hatta*.
[9] Elçiler'i dışlamayıp, kendilerini yalanlamasalardı. Sakınmak*
[10] **barakātin** : kutsamalar, kutluluklar. Uğurlu, iyicil, geçim kaynakları; yağmur. Bereket*
[11] biriktirdikleri kötü edimler
[12] **basunā**. Kötülüğümüz, uğursuzluğumuz. Kötücül*. Örneğin **l-bāis** (yoksul, sıkıntıda olan) (22/28). **basikum** (üzüntüleriniz) (21/80).
[13] Bir toplumu "elden çıkarıp" yerine başka toplumu getirme. İyi / kötü durumları birbiri ile değiştirme (95. Bildiri). Düzenek*.
[14] Önceden inanmazken, batkıya düştükten sonra öğütlenip buna inanırlar. Arapçada, (birisine) "inanmak" ile (birisine) "güvenmek" köktaş olup eş anlamlıdır.
[15] kalıntıları görülebilen yıkık kentler
[16] şimdiki kuşakları, toplumları
[17] Onların kılavuzlanmasını istemeseydik.
[18] kılavuzdan kaçışları için. [**ḏnb**]*
[19] **aṣabnāhum** : onlara çarparız. "Onlara isabet ederiz"
[20] anlamasınlar
[21] sözleşmeye bağlılık. Onlar sözleşmeyi ("namazı") sürdürmemişlerdi. Namaz*
[22] 1 - isteksiz; 2 - sözleşmeden sapıcı; söz bozucu. Sapmak*

[MUSA'NIN ÖYKÜSÜ]

7/103. Sonra onların[1] ardından Musa'yı, Bildiriler'imizle Firavun'a ayrıca onun danışmanlarına gönderdik, ancak o (Bildiriler)i kararttılar[2]. (İnancı)[3] bozanların sonu nice olmuştu, artık bir görseydin!
7/104. Üstelik Musa, "Ey Firavun! Doğrusu ben, tüm ülkelerin İdisinden (gelen) bir Elçiyim" dedi.
7/105. "(Bana) görev olan[4], Allah konusunda ancak doğruyu söylememdir. Evet! Ben size, İdinizden (doğruyu yanlıştan)[5] ayırıcı bir Belge ile geldim. Artık İsrailoğulları'nı benimle gönder".
7/106. (Firavun), "Doğruculardan isen (göreceğiz). (Tanrısal) bir kanıt[6] ile geldiysen getir artık onu" dedi.
7/107. Bunun üzerine (Musa), değneğini (yere) attı, böylece ansızın o, apaçık bir yılan[7] oldu.
7/108. Ayrıca o, elini (yırtmacından)[8] çıkardı, böylece o, ansızın, bakanlara apak (göründü).
7/109. Firavun'un toplumunun danışmanları, "Evet! Bu, kesinlikle bilgiç bir büyücü" dediler,
7/110. "Sizi (büyüsü ile) ülkenizden çıkarmak istiyor. (Ey Firavun!), siz artık ne buyurursunuz?"
7/111. Onlar, "Onu, ayrıca kardeşini beklet, ayrıca kentlere toplayıcılar gönder" dediler,
7/112. "her bilgiç büyücüyü sana getirsinler."
7/113. Ayrıca büyücüler, Firavun'a geldiler, "Yenenler biz olursak, doğrusu bizim için kesinlikle bir ödül olacak mı?" dediler.
7/114. (Firavun), "Evet! Üstelik, doğrusu siz, kesinlikle gözdelerden[9] olacaksınız" dedi.
7/115. (Büyücüler), "Ey Musa! Ya sen (değneğini yere) at, ya da (ilk) atanlar, biz olalım" dediler.
7/116. (Musa), "Siz atın" dedi. Üstelik onlar (değneklerini) atınca, insanların gözlerini büyülediler, ayrıca onları çok korkuttular. Üstelik onlar (oraya), (ünü) süreduracak[10] bir büyü ile gelmişlerdi.
7/117. Ayrıca Biz Musa'ya, "Değneğini at" diye bildirdik, üstelik (o değnek)[11] birdenbire onların uydurduğu nesneyi yuttu.
7/118. Böylece Gerçek[12] ortaya çıktı[13], üstelik ne onlar yapageldilerse, yalan çıktı[14].
7/119. Böylece orada yenildiler, üstelik aşağılanarak altüst[15] oldular.
7/120. Ayrıca büyücüler, düşüp yere kapandılar.
7/121. "Tüm ülkelerin İdisine inanıyoruz," dediler,
7/122. "Musa'nın ayrıca Harun'un İdisine".
7/123. Firavun, "Ben size, olur demeden[16] önce siz ona inandınız mı? Evet! Bu sizin, (Musa ile) kent içinde onun toplumunu[17] oradan çıkarmak için düzdüğünüz bir düzenektir[18]. Artık siz, yakında (ne yapacağımı) bileceksiniz!" dedi.
7/124. "Ellerinizi, ayrıca ayaklarınızı karşılıklı olarak kesinlikle kestireceğim, sonra sizi, toptan kesinlikle çarmıha gerdireceğim."
7/125. Onlar, "Evet, (böylece) biz İdimize döneriz" dediler,
7/126. "Üstelik sen (ile seni izleyenler) ancak biz, İdimizin Bildiriler'ine - o (Bildiri)ler bize geldiğinde - inandık diye bizden ayrılıyorsunuz[1]. Ey İdimiz! Üstümüze dayanç dök, üstelik bizi, (Seninle) barışmış[2] olanlar olarak (Sana) döndür[3]".

---

[1] o Elçilerin
[2] Bildiriler'i kararttılar, karanlık getirdiler, onları çürüttüler (9. Bildiri). Zalim*
[3] 1 - inanç bozguncuları; 2 - Bildiriler'imizi bozmaya çalışanlar, karartanlar
[4] **ḥaqīqun** : (bana) yakışan, uygun, bir görev (iş payı) olan. Tekgeçişlidir.
[5] İsrailoğulları ile sizi birbirinizden ayıracak olan (bk. bir sonraki tümce). Belge*
[6] Tanrı'dan gelen "iz, damga, örnek". Belirti*
[7] 26/32.
[8] yırtmaç (27/12).
[9] **l-muqarabīna** : yakın olanlar, yaklaştırılmış olanlar (3/45). Büyücü olarak siz, Firavun'a yaklaştırılacaksınız, artık sarayda çalışacaksınız diye de anlaşılabilir.
[10] Azim*
[11] yılana dönüşerek
[12] Allah'ın yaratma gücünün, büyücülerden üstün olması.
[13] oldu, düştü, ortaya çıktı, bilindi
[14] **baṭala** : boşa çıktı, yalan oldu. Krş. "Gerçek geldi, Yanlışlık çıkıp gitti" (17/81); "(Allah), Gerçek'i saptasın, Yanlışlık'ı çürütsün" (8/8). Ayrıca bk. 31/30. Göçötesi deyimlerindendir.
[15] **wa-inqalabū**. (Altını üstüne) döndürmek. Yürek*
[16] **an āḏana** : 2 - ben size duyurmadan, "ezan etmeden". Krş. örneğin "duyun, kulak verin" (2/279). Olur*
[17] **ahlahā** (dişil) : o (kentin) toplumu diye anlaşılır. Oysa kentten çıkarılması öngörülenler ancak Musa'nın (inanç) toplumu idi. Bu durumda **ahlahu** diye okunmalıdır. Aile*
[18] Musa ile düzenlediğiniz bir "alışveriş". Düzenek*

7/127. Ayrıca, Firavun'un toplumunun danışmanları, "Musa'yı ayrıca onun toplumunu, ülkede (inanç konusunda) bozgunculuk yapsınlar, üstelik seni, ayrıca senin tanrılarını bıraksınlar diye koyuverecek misin?" dediler. (Firavun), "Onların oğullarını öldüreceğiz, üstelik kadınlarını sağ bırakacağız[4], Üstelik, doğrusu onların döl verişinde[5] döl akıtanlar[6] (biz) olacağız" dedi.[7]
7/128. Musa toplumuna, "Allah'tan yardım isteyin, ayrıca katlanın. Evet! Yeryüzü, Allah'ındır. Kullarından kimi dilerse onu kalıtçı kılar. Üstelik (mutlu) sonuç[8], dayanışıklar[9] içindir" dedi.
7/129. (Musa'nın toplumu), "Sen bize gelmeden önce, ayrıca sen bize geldikten sonra kovulduk[10]" dediler. (Musa), "Bakarsın, İdiniz düşmanlarınızı yok edecek, ayrıca bu topraklarda sizi ardıl kılacak, böylece nasıl davranacağınıza bakacak"[11] dedi.

[MISIRLILAR'IN UĞURSUZLUĞA UĞRATILMASI - MISIR'DAN ÇIKIŞ]

7/130. Üstelik, doğrusu Biz Firavun'un yakınlarını, öğütlensinler diye, (verimli bir) çökelti[12], ayrıca (sonradan) ürün kıtlığı ile sınadık[13].
7/131. Böylece, onlara bir benimseme[14] geldiğinde, "Bu, (nasıl olsa) bizimdir[15]" derler. Ayrıca onlara, bir (yüzü) karalık çarparsa, Musa ile onunla birlikte olanları uğursuz sayarlardı. Yok! Onların uğursuzluğa uğramaları Allah'tandır. Ancak, onların çoğu (bunu) bilmez.
7/132. Üstelik onlar, "Bizi büyülemek için bu konuda sen bize herhangi bir belirti getirsen bile, artık sana inanan kimseler olmayacağız" derler.
7/133. Böylece, Biz onlara karşı, ayrı ayrı belirtiler olarak su baskını[16,] ayrıca çekirgeler, ayrıca bitler[17], ayrıca kurbağalar, ayrıca kan gönderdik[18]. Ancak onlar büyüklendiler, üstelik onlar kendi yolunu izleyen[19] bir toplum idi.
7/134. Üstelik (gökten gelen bir) pislik[20] üzerlerine (ek bir belirti olarak) çökünce, "Ey Musa! İdini, seninle yaptığı sözleşme[1] adına[2] bizim için çağır[3]. Bizden pisliği kaldırırsan sana kesinlikle inanacağız, üstelik seni, kesinlikle İsrailoğulları ile birlikte göndereceğiz" dediler.

---

[1] ayrılmak; kopmak. Öç Almak*
[2] **mus'limīna**. (Sana) boyun vermiş olanlar
[3] **tawaffanā** : bizi (Sana) döndür; yaşam süremizi bütünle, canımızı al.
[4] 1 - sağ bırakmak (2/49); 2 - (Habeş) [**hyy**] : savsamak, boş vermek, göz kapamak, görmemezlikten gelmek (suçu boşatmak, bağışlamak); (Akat) yıldırmak, korkutmak
[5] **fawqahum** : Onların akıntısı / onların süt vermesi. Krş. **fawāqin** (38/15). 2 - Onların gelecek olan kuşakları.
[6] **qāhirūna** : (ısıtıp) etin suyunu çıkaranlar. Açıklama için bk. **taqhar** (93/9).
[7] dç : "Biz onların üzerinde ezici bir güce sahibiz (dedi)" (*Diyanet*).
[8] **al-ʿāqibat**. 2 - Korunmuş, tutulmuş, "rezerve edilmiş" (ülke). Akıbet*
[9] Tanrı/Elçi ile kul arasındaki dayanışma. Sakınmak*. dç : "Sonuç, Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır" (*Diyanet*)
[10] **ūḏīnā**. Kovulma, dışlanma. Sürgüne gönderilme. İncitmek*. Önceden biz, Mısır'a sürgüne gönderilmiştik, şimdi de senin yüzünden bu topraklardan sürüleceğiz. dç : "bize işkence edildi" (*Diyanet*).
[11] Biz, sizden önce, öğütlensinler diye Firavun'u da iyicil ya da kötücül yıllara uğratarak sınamıştık (bir sonraki Bildiri)
[12] **bil-sinīn** : (Yıllarca süren) kuraklık, açlık, "açlığın, kıtlığın insanları dişlemesi" diye anlaşılır. Oysa Mısırlılar'ın "Bu, bizimdir "diyerek büyüklenmeleri için Nil Irmağının, bolca taşıp tarıma elverişli kara balçığı (çökeltiyi) getirmiş olması gerekirdi (bir sonraki Bildiri). Krş. **masnūnin** (dingin, dindirilmiş [balçık]) (15/26). (Yemen) [**s²nn**] : sütün bekletilmesi ile elde edilen çökelti, kesmik, yoğurt; (Akat) **ṣânu**, **ṣênu** : doldurmak, şişirmek; (sulama yolu, balçık ile) dolmuş olma. (Akat) [**snn**] : kanalda su akıtma. 2 - (bir yıl içinde) ikinci kez (ürün alma). (Arap) [**ṣnw**] : 1 - bir tek kökten birçok sürgün ("diş") veren hurma ağacı, **ṣin'wān** (13/4); bir kökten çıkan birden çok budaklanma; 3 - iki dağ arasındaki su akıntısı (birikintisi ?) (*Lane*). Eli ile iş işlemek; suyun birikmesi, tutulması; su deposu; suyun birikmesi için yapılan yapı; herkesin çağırılarak yiyebilmesi için yapılan yemek; semirtilmiş, karnı gerilmiş at gibi anlamlar [**ṣnʿ**] kökünden türer (*Lane*). Allah'ın, Musa'yı kendisini Elçi yapmadan önce bekletmesi için bk. 20/41; 20/39. Ayrıca bk. yanlışlıkla, töre (sünnet) diye anlaşılan **sunanun** (3/137).
[13] **aẖaḏnā** : 1 - yakaladık; 2 - (bu dönemleri) üst üste, yan yana koyduk. Almaşık yaptık (?). 3 - öğrendik (bilgi edindik, sınadık). "Nasıl davranacaklar diye baktık" (129. Bildiri). (Akat) **aẖāzu**, (Habeş) ʾ**aẖaza**; bk. **ẖudhū** (31. Bildiri)
[14] **l-ḥasanat** : benimsenecek, kucaklanacak ne ise. Çapul (9/50). Nil'in taşması sonucunda elde edilen, kucak dolusu benimsenecek olan ürünler (bk. bir önceki Bildiri). Güzel*
[15] Bu bizim payımızdır, derler. Bunu doğal, olağan bulurlar. Bunu Allah değil, Nil'in getirdiği çökelti yaptı derler. 1 - Nil ırmağı; 2 - Doğu Anadolu'daki karların erimesi ile bahar aylarında taşan Dicle ile Fırat. Mısır*
[16] **l-ṭūfān** : 1 - "dolaşan, gezinen su"; 2 - "yaygın su" (29/14)
[17] bit ya da ekin biti, buğday biti
[18] Tanrı'nın Mısırlıları sınamak için gösterdiği belirtiler. Eski Antlaşma'da bunların sayısı ondur.
[19] 1 - bilinen yolu, yörüngeyi izleyen; 2 - Elçi'yi korkutmaya çalışan. Mücrim*
[20] **l-riğzu** : "yukarıdan gelen" ezinç, kötülük. "Toz bulutları". Pislik*

7/135. Böylece dolduracakları[4] (belirli) bir süre için onlardan pisliği kaldırdığımızda, birdenbire sözlerini bozdular.
7/136. Bunun üzerine Biz (de) (sözleşme konusunda) onlardan ayrıldık [5], böylece belirtilerimizi yalanladıkları, ayrıca on(lar)a karşı aymaz kaldıkları için kendilerini denizde boğduk.
7/137. Ayrıca (o) küçümsenmiş olan toplumu[6], Kutsadığımız Topraklar'ın[7] doğularına, ayrıca batılarına[8] kalıtçı kıldık. Üstelik senin İdin'in İsrailoğulları'na verdiği Korunan Söz [9], onların (sıkıntılara) katlanmalarından ötürü bütünlendi. Üstelik Firavun, ayrıca onun toplumu, (put olarak) ne işliyorlardıysa ayrıca (yapı olarak) ne kurageldilerse[10] (tümünü) yıkıp yok ettik.

[MISIR'DAN ÇIKTIKTAN SONRAKİ OLAYLAR]

7/138. Ayrıca Biz, İsrailoğulları'nı denizden geçirdik. Böylece onlar, kendilerine özgü putlara bağlılığı sürdüren[11] bir toplumla karşılaştılar. (İsrailoğulları), "Ey Musa! Bizim için, onlarda olan tanrılar gibi bir tanrı yap" dediler. (Musa), "Doğrusu siz, (Yasa'da) şaşırmış[12] bir toplumsunuz" dedi[13].
7/139. "Evet! Bu (Yasa)lar(da), (inanç konusunda) kendilerinin içinde bulundukları durum[14] yok edilmiş, üstelik onların (put olarak) yapageldiği ne ise, o geçersiz[15] olmuştu."
7/140. "O, sizi tüm ülkelerde üstün tutmuşken, sizin için Allah'tan başka bir tanrı mı amaçlayacağım?" dedi.
7/141. "Hani, sizin oğullarınızı öldürerek, ayrıca kadınlarınızı sağ bırakarak sizi çok kötü ezince uğratan Firavun'un yakınlarından sizi kurtarmıştık. Üstelik bunda, İdinizden (size karşı), süreduracak [16] bir sınav vardı."

[MUSA'NIN TANRI İLE GÖRÜŞMESİ - KENDİSİNE BİTİK'İN VERİLMESİ]

7/142. Ayrıca Biz Musa'ya otuz gece (sonra buluşmak için) söz verdik, ayrıca buna on (gece) daha kattık. Böylece İdisinin (buluşma için) belirlenen süresi kırk geceye bütünlendi. Ayrıca Musa, kardeşi Harun'a,

---

[1] **ʿahida** : (Allah), söz verdi, sözleşme yaptı. Musa ile yapılan bu sözleşmenin ne olduğu belirsizdir. Oysa Tanrı, ancak Mısır çıkışından sonra Sina Dağı'nın yamacında Yasa'yı içeren Taş Yazıtlar'ı (145. Bildiri) indirerek, Musa, ayrıca onun toplumu ile sözleşme yapacaktır. Öte yandan, İsrailoğulları için "Allah'ın kulları" deyimi kullanılır (44/18); bu deyim, Tanrı'nın İbrahim ile yapmış olduğu antlaşmaya bağlanabilir. Bu belirsizlik, Eski Antlaşma'da da yer alır, üstelik İsrailoğulları Mısır'dan çıkar çıkmaz - Bitik (On Buyruk) inmeden önce - Tanrı şöyle der : "Rab Musa'ya, "Ne zamana dek buyruklarıma ve yasalarıma uymayı reddedeceksiniz?" dedi." (Çıkış 16/28). [Musa'nın annesi İsrailoğulları'ndan idi, oysa kendisinin tüm yaşamı Mısır inançlarına bağlı, bir putatapıcı olarak geçmişti]. Öte yandan, **kalimatu rabbika l-ḥusnā** (137. Bildiri), Tanrı'nın Musa'dan önceki Elçiler'e verdiği, üstelik Kendisinin tuttuğu söz olduğu kesindir. Musa'ya Bitik indirilerek (eski bir) Antlaşma'nın bütünlenmesi için bk. 6/154. Bu belirsizlikler, Tevrat'ın yazılması sırasında, birbiri ile ilgisi olmayan Musa öyküsü ile (sözüm ona) Mısır Sürgünü olayının kalaylanması sırasında ortaya çıkan uyumsuzluklardan türer. Mısır*.
[2] tümce kuruluşu bakımından krş. 43/49.
[3] **udʿu** : sen, çağır. Musa, Tanrı ile görüşmek istediğinde Buluşma Çadırı'na gider, Kendisini çağırır, "davet" ederdi. dç : "dua et" (*Diyanet*)
[4] ssç : varacakları, ulaşacakları
[5] ayrılmak; kopmak. Öç Almak*
[6] İsrailoğulları (28/5)
[7] toprakların, ülkenin (21/71,81)
[8] doğular, batılar deyimi için bk. "ufuklar, şafaklar" (41/53, 53/7). "Tanrı, doğunun, ayrıca batının [her yerin] İdisidir" (73/9)
[9] **kalimatu rabbika l-ḥusnā**. Senin İdi'nin benimsenen, korunan, tutulan Sözü; (ancak kendilerine) atanmış Söz : "Siz ancak Bana taparsanız, Ben de sizi gönendireceğim". Güzel*. Ayrıca bk. Namaz*.
[10] yapı kurma; çatı, çardak kurma, yükseltme; ayakta tutma
[11] **yaʿkufūna** : bağlı kalanlar, bağlılığı sürdürenler, "salatı ikame edenler"(!). Akif*
[12] 1 - Yasasız, kılavuzsuz kalmış; 2 - (Yasa'ya, Elçi'ye karşı) aldatıcı, yanıltıcı, şaşırtıcı. Bilgisiz*. Oysa bir önceki Bildiri'de bunun tersi söylenir. İsrailoğulları'nın sıkıntılara karşı dayanç gösterdikleri belirtilir. Bu çelişki de Tevrat'tan gelir. Bunun, Belgesel Varsayım (Documentary Hypothesis)'e göre J, E ve P kaynakları birbirlerine bağlanırken ortaya çıkan uyumsuzluktan ileri geldiği sanılır. Bu konuda değişik görüşler için bk. *T. Römer," Le Livre de l'Exode".*
[13] Bu olayların benzeri Mehmet'in başına da gelecektir (6/52 vs).
[14] putatapıcılık; Allah'ın dışında put edinme
[15] **bāṭilun**. Anlam bakımından bk. Hubal*
[16] 2 - (verilen söz) bütünlenmiş, tutulmuş. Azim*. Siz Yasa'ma karşı geldikçe, düşman toplumları üzerinize göndererek sizi sınayacağım. Bu gözdağı, Kuran'ın birkaç yerinde geçerken Tevrat'ta sık sık yer alır.

"Toplumun içinde benim yerime geç, (onları inanç bakımından) düzelt[1], üstelik (inancı) bozanların[2] yolunu izleme" dedi.
7/143. Ayrıca o, belirlediğimiz yere gelince[3], üstelik İdisi kendisi ile konuşunca Musa, "İdim! Sana bakayım diye (Kendini) bana göster" dedi. (Allah), "Sen, kesinlikle Beni göremezsin. Üstelik sen, Dağ'a bak, o artık yerinde kalırsa[4], böylece sen Beni göreceksin" dedi. Böylece İdisi Dağ'da ortaya çıkınca[5] (Dağ)ı sıçrattı[6], üstelik Musa çarpılıp[7] yere düştü. Üstelik ayılınca, "Sen'in yüceliğine! Sana çevriliyorum[8] üstelik ben, inanıkların ilkiyim" dedi".
7/144. (Allah), "Ey Musa! (Kendilerini) İletilerimle, ayrıca Söz'ümle[9] (gütmen için) kesinlikle seni insanlar arasından seçtim. Artık, sana ne veriyorsam onu al, üstelik (bunu) anımsayanlardan (biri)[10] ol" dedi.
7/145. Ayrıca Biz, her konudan bir öğütü, ayrıca her konu için ayrıntılı bir açıklamayı, kendisi için, (taş) Yazıtlar'da[11] yazdık. Sen artık onları sıkıca tut, üstelik toplumuna, onu benimseyerek[12] tutsunlar diye buyur. (Buna karşılık) yakında Ben size, Yatışanların Yurdu'nu[13] göstereceğim.
7/146. (Yatışmayanlara gelince), yeryüzünde bitmeksizin[14] büyüklenenleri[15] Dürük Yapraklarımdan çevireceğim. Üstelik onlar (sonradan) her(hangi) bir Dürük Yaprak[16] görseler (bile) ona inanmayacaklar. Üstelik, Gözetilen Yol'u[17] görseler, onu Yol edinmezler. Üstelik, Şaşkınlık Yolu'nu[18] görseler, onu Yol edinirler. Bu, onların Dürük Yapraklarımızı yalanlamaları, ayrıca onlara karşı aymaz olmalarındandır.
7/147. Üstelik Dürük Yapraklarımızı, ayrıca Öte (yaşam)la karşılaşmayı yalanlayan (o) kimselerin eylemleri boşa gider. Onlar, yapageldikleri ne ise, ondan başkası ile mi karşılık görecekler?

[ALTIN BUZAĞI OLAYI]

7/148. Ayrıca, Musa'nın toplumu - onun (dağa çıkmasının) ardından - kendilerinin (altın) süslerinden[19] (yapılmış) bir buzağı edindiler; (sen onu), böğüren (canlı) bir gövde[20] (sanırdın). (Oysa) onun kendilerine

---

[1] **aṣliḥ**. Bu deyim genel olarak (ortak koşuştan) arındırma anlamı ile geçer. Salih*.
[2] İnançta bulanıklık yaratanlar. Bozguncular*
[3] bk. *C. Sirat, "Un midraš juif en habit musulman"*.
[4] yerinde kalma : yatışmış, dingin olma; kımıldamama.
[5] **tağallā** : o, açığa çıktı, belirdi (92/2). "RAB'bin görkemi Sina Dağı'nın üzerine indi. Bulut dağı altı gün örttü. Yedinci gün RAB bulutun içinden Musa'ya seslendi." (Çıkış 24/16). "RAB'bin görkemi İsrailliler'e dağın doruğunda yakıcı bir ateş gibi görünüyordu." (Çıkış 24/17)
[6] (Akat) **dakāku** : 1 - ezmek, öğütmek. 2 - (kuzu, çocuk) sıçramak. Dağların (koçlar gibi) sıçraması için bk. 69/14. "Bütün dağ şiddetle sarsılıyordu" (Çıkış 19/18)
[7] **ṣaʿiqan** : (yıldırım) çarpması. Tanrı, suç işleyenleri kamçısı (yıldırım ile) çarpar (156. Bildiri). Açıklama için bk. 39/68'in dipnotu.
[8] Musa, Allah'ın yüceliğini küçümsemiş olduğu için yanılgısından geri dönüyor. Putların yüzü görülür, oysa Allah'ın yüzü görülmez.
[9] Buyruk (Yasa)
[10] 1 - unutmayanlardan biri; 2 -yatışan [müslüman olan]lardan biri; 3 - dönüşenlerden biri ol. Şükür*. "Yatışma" için bk. bir sonraki Bildiri'nin sonu.
[11] **al-alwāḥi** : Üzerinde Allah'ın, Musa'ya ilettiği On Buyruk'u içeren yapraklar. Musevi geleneklerine göre bunlar taştan yapılmıştır. Üzerinde tanıtıcı, belirtici bir yazı, açıklama bulunan ağaçtan, taştan yaprak. Dinler Tarihi içinde bu (Taş) Yazıt, Hammurabi'nin düzenlediği yasalarla eş tutulur. Krş. (Habeş) **ṣəlle**, **ṣəllā**, **ṣəllāt** (çoğul) : levha, yazıt. Namaz*
[12] **bi-aḥsanihā**. Onun benimsenmesi / kucaklanması / korunması ile (4/86, 16/96, 16/97); onu koruyarak, kucaklayarak. Güzel*. Namazı (salatı)(!) ayakta tutunsunlar, sürdürsünler diye. Krş. (Geez) **ṣəllāt**, "üzerine bir din kuralı, bir inanç ilkesi yazılmış olan ince (taş ya da tahta) yazıt. Namaz*
[13] **dāra l-fāsiqīna** : (Sözlerinden) sapanların konutu, yurdu (Cehennem'in bir adı olmalıdır). Sizi içinden çıkardığım sapık Firavun'un ülkesi diye de anlaşılır. Bu durumda bu tümcenin yeri 147. Bildiri'nin sonunda olmalıdır. Oysa Tanrı, "Sözümü, Yasalarımı tutarsanız (yatışırsanız, "müslim olursanız") sizi Kutsanmış Topraklar'a (137. Bildiri) kılavuzlayacağım" demek ister. Köken (Akat) **pašaḫu**. Sapmak*. Krş. **sakata** (yatışmış, sessiz kalmış) (154. Bildiri)
[14] **biġayri l-ḥaqq** : 1 - doğru (uygun) olmadan; 2 - sürekli, bitmeden, bitişi olmayan. Gerçek İle*
[15] (Allah'a karşı) yatışmayan, küçüklenmeyen, "müslim", hanif* olmayanları
[16] İncil, Kuran
[17] **sabīla l-rušdi** : Üzerinde bir gözetici / kılavuz olan Yol. Üzerinde, ışık tutan biri olan Yol.
[18] **sabīla l-ġayi** : 1 - yanlış yol, sapıklık yolu; üzerinde gözetici olmayan yol; 2 - Karanlık Yol. krş. **ġayyan** (19/59).
[19] 1 - (Arap) süs; 2 - (Yemen) bağış, armağan; 3 - (Yemen) taşınır varlık (nesne).
[20] 20/88

konuşmadığını, ayrıca kendilerini (hiç) bir yola kılavuzlamadığını görmediler mi? (Allah'ı) karartıp[1] onu (tanrı olarak) edindiler.
7/149. Üstelik kendi ellerinin (ortaklaşa işlediği suç)[2] içine düşürülünce[3], ayrıca kendilerinin (Yasa'dan) sapmış olduğunu gördüklerinde, "İdimiz bizi esirgemez, üstelik bizi yarlıgamazsa biz, kesinlikle batkıya düşenlerden olacağız" dediler.
7/150. Ayrıca Musa, (buna) üzülerek toplumuna, öfkeli olarak dönünce, "Ben (gittik)ten sonra benim yerime geçip[4] (yaptığınız) ne kötü! İdinizin buyruğu konusunda erkenci misiniz?"[5] dedi. Üstelik, Yazıtları (Dağ'ın eteğine)[6] attı, ayrıca kardeşinin başından tuttu, onu kendine doğru çekti. (Harun, Musa'ya), "Ey annem oğlu! Bu toplum beni kesinlikle küçümsedi[7], üstelik az kalsın beni öldürüyorlardı. Artık (o) taşkınları, üstüme güldürme[8], ayrıca beni, (Yasa'yı) karartıcı (bu) toplulukla (bir) sayma" dedi.
7/151. (Musa), "İdim! Beni, ayrıca kardeşimi yarlıga, ayrıca bizi, Senin esirgemene sok. Üstelik Sen, esirgeyenlerin en çok esirgeyenisin" dedi.
7/152. Evet! Buzağıyı (tanrı) edinenler (unutmasınlar), yakında kendilerine İdi'lerinden (gelen) bir öfke uğrayacak, ayrıca Buradaki (yaşam)da bir aşağılanma olacak. Üstelik Biz, (tanrı) türetenlere[9] böyle karşılık veririz.
7/153. Ayrıca, (Sözleşmeyi) karalayıcı[10] eylem eylemiş, ardından (yanılgıdan) geri dönmüş, üstelik inanmış olanlar (unutmasınlar) evet, senin İdin, bundan sonra (yine de) kesinlikle yarlıgayandır, esirgeyendir.

[İSRAİLOĞULLARI'NIN TANRI İLE SÖZLEŞMESİ - SÖZLEŞMENİN KOŞULLARI]

7/154. Ayrıca, Musa'nın öfkesi yatışınca[11] Yazıtlar'ı (yerden) aldı, üstelik onun[12] özünde[13] İdi'lerinden korkan[14] kimseler için kılavuzlama ayrıca esirgeme vardı.
7/155. Ayrıca Musa, buluşma anımız için toplumundan yetmiş adam seçmişti. Üstelik onları (yer) sarsıntı(sı) yakalayınca[15] (Musa), "İdim! Dileseydin önceden onları da yok ederdin, üstelik beni de. Aramızda (Yasa'ndan) dağılanların[16] işlediğinden ötürü bizi yok mu edeceksin? Bu, ancak Senin sınavın, üstelik Sen onunla dilediğin kimseyi saptırır, ayrıca dilediğin kimseyi kılavuzlarsın. Sen, bizim egemizsin. Artık bizi yarlıga, ayrıca bizi esirge. Üstelik Sen, yarlıgayanların seçkin olanısın" dedi.[17]

---

[1] (Yasa'yı, Allah'ın tekliğini, Allah'ın Yüzünü) karartarak. Zalim*. dç : "(Böyle iken) onu (ilâh) edindiler de zalim kimseler oldular" (*Diyanet*)
[2] **aydīhim** : onların elleri. (Yemen) [**yd**] : el; (birisine) bağlılık; ortaklaşa kullanılan bir topraktan, bir sulama kanalından her ortağa düşen pay. Bk. ʿ**an yadin** (9/29)
[3] düşürten, bunu yaptıran Görücü (kahin), kuyumcu olan Samiriyeli* idi (20/85). Tevrat'a göre bunu yaptıran Harun'dur.
[4] sizin kime tapacağınızı benim söylemem gerekirken
[5] Tanrı konusunda bir Yasa inmeden önce, Yasa türetmeye mi kalktınız? On Buyruk : Karşımda başka tanrıların olmayacak. (Tanrı'nın) hiçbir görünüşünü yapmayacaksın, onlara eğilmeyeceksin, üstelik onlara tapmayacaksın.
[6] Çıkış 32/19
[7] **is'taḍʿafūnī**. 1 - küçümsedi; 2 - ikiyüzlülük ettiler; 3 - ikiyüzlülük ettirdiler [Tevrat]. Küçümsenenler*
[8] **tuš'mit**. Alaya alınma. Tekgeçişlidir. (Yemen) şeytanca, sinsice alay etme
[9] **l-muf'tarīna** : (düzme) yaratıcıları. Bu deyim (**muf'tarin**), bilinen bir Bildiri yerine başka bir Bildiri "uyduran / türeten" Elçi Mehmet için de kullanılır (16/101). 2 - Tanrı ile yapılan sözleşme bağını çözenler; Sözleşme'den kaçanlar. (Akat) **paṭāru** : (bağı) çözmek; koyuvermek, (bağlı olanı) özgürleştirme; **pāṭeru** : Kaçak (ordudan kaçan); **paṭīru** : taşınır sunak. Bu durumda (Osm) iftar ile köktaştır.
[10] Karalık*
[11] **sakata**. Tekgeçişlidir. (Akat) [**skt**] sessiz olma. (Osm) sükut.
[12] o Yazıtlar'ın
[13] **nusẖatihā**. [**nsẖ**], onun nüshası. 1 - Öz, içerik, özet anlamına gelmelidir. (Akat) **nusāẖu** : bir nesnenin özünü, parçalarını çıkarma. (Akat) **nasāẖu** : çıkarma, söküp çıkarma. Oysa (Akad) **nusẖu** (I) ile **nuẖsu** : (Kamış, deri, balçıktan yapılmış) taşımalık (kap, kutu, konteyner). Bu da (çivi) yazısını içeren, "yazıyı taşıyan" yüzey; yazıt anlamına gelmelidir. (Arap) [**nsẖ**] kökünün iki türevi (2/106, 22/52) alıp götürme, söküp çıkarmak anlamı Kuran'da "yürürlükten kaldırmak" diye anlaşılır. Taşıma, aktarma anlamı için bk. **nastansiẖu** (45/29). 2 - Yakın sesli ve yakın anlamlı bir kök için ayrıca krş. (Osm) nasihat : öğüt; (anlatılan bir olaydan) çıkarılan anlam; öykünün / olayın özeti. Ayrıca bk. **baqiyyat** : kalıntı (2/248).
[14] (Akat) : titremek. [**rhb**], **yarhabu**, üç kez ancak Yahudiler bağlamında yer alır (2/40, 16/51)
[15] Musa'nın seçtiği kimseler, kendisi Allah'la görüşürken uzakta durmaları gerekiyordu. Oysa onlar uzakta durmayıp Allah'ı görmüşlerdi (Çıkış 24/1-2,9-10). Anlam : Allah, bir put gibi gözle görülebilecek bir nesne değildir.
[16] Tanrı'yı görmek isteyen yetmiş kişi. Dağılmak*
[17] Sonuç olarak Tanrı, Kendisini gören bu yetmiş kişiye sıkıntı çıkarmaz (Çıkış 24/11). Buzağı'yı yapan suçlulara karşılık verilmesi için bk. "kendinizi [içinizden suçlu olanları] öldürün" (Kuran 2/54).

7/156. "Ayrıca Burada, ayrıca Öte (yaşam)da bizim için benimsenecek (ödülü)[1] yaz[2]. Evet biz Sana karşı yatıştık.[3] (dedi). (Allah), "Benim karşılık verişim[4]! (Unutmayın) Ben onunla dilediğim kimseyi çarparım. Üstelik Benim esirgemem, (yayılıp) ne varsa tümünü kapsar[5]. Artık bunu[6], (sözleşmeyi bozmaktan) sakınan[7], ayrıca Ödün'ü[8] veren kimselere, ayrıca Dürük Yapraklarımıza[9] inanan kimselere yazacağım[10]" dedi.

[BEKLENEN ELÇİ'NİN GELİŞİ İLE ÖNCEKİ YASA'LARIN YUMUŞATILMASI]

7/157. (O yatışanlar)[11] yanlarındaki Tevrat, ayrıca İncil'de kendisini[12] yazılı buldukları, Bitikgillerle (birlikte) yürüyen[13] Salıkçı Elçi'yi izleyenlerdir. (O Elçi), (o Bitikler'in içeriğinden)[14] (Yasa'da) bilineni[15] buyurur, ayrıca onlara (Yasa'da) bilinmedik olanı[16] engeller[17] üstelik (o Bitikler'in içindekilerde) iyicil olanları[18] yasal kılar, ayrıca kötücül olanları[19] yasaklar, üstelik onların üstlerindeki kısıtlamalarını[20], ayrıca zincirleri onlardan kaldırır[21]. Artık ona inanan, onu kutsayan[22], ayrıca ona yardım eden, ayrıca onun (aracılığı) ile indirilen Işık'ı izleyenler, işte onlar başaracak olanlardır".
7/158. Sen (onlara), "Ey insanlar! Evet ben tümünüz için, göklerin, ayrıca yerin egemenliği Kendisinin olan Allah'ın Elçisiyim. O'ndan başka tanrı yoktur. O yaşatır, üstelik O, öldürür. Artık Allah'a, ayrıca Kendisinin,

---

[1] **ḥasanatan** : Benimsenecek, korunmuş, atanmış (yurt). Sen bize, Bu yaşamda, bize "adanmış ülkeyi", Öte yaşamda "benimsenecek yurdu" (Cennet'i) yaz. Tevrat'ta, Mısır'dan çıktıktan sonra Kutsal Topraklar'ın (Adanmış Ülke'nin) ele nasıl geçirileceği konusu pek açık değildir. Kimi Bildiriler'de orada yaşayan değişik toplumlar olduğu belirtilir. Dolayısı ile oraya yerleşebilmek için, önceden orada oturanları dışarı atmak gerekecekti. Derece*. **ḥasanat** deyimi, özellikle son Medine döneminde, savaşta elde edilen (benimsenen, kucaklanan) çapul anlamına da gelir. Güzel*
[2] Antlaşma'nın koşulu olarak biz Sen'den bunu istiyoruz. Bu konuda bk. 6/154. dç : "Bizim için bu dünyada da bir iyilik yaz, ahirette de" (*Diyanet*)
[3] **hud'nā** : 1 - Senin için Yahudi olduk, Yahudiliği uyguluyoruz. "Nous pratiquons le Judaïsme, envers Toi" (*Blachère*). [**hwd**] : kötüden iyiye dönme, yumuşama, Yahudiliğe dönme, Yahudi olma; (Yahudiler gibi) yavaş adımlarla, dinginlikle yürüme, incelikle davranma; kendi kendisi ile barış içinde olma (*Lane*). 2 - (Arap) **hadaʾa** ile eş anlamlı olan (Habeş) **hadʾa**, **hədu**ʾ : dingin, yatışmış, barışık. Bu ise, başkaldırmıyoruz, boyun verdik, "teslim, müslim" olduk anlamındadır. Krş. "Biz yatıştık" ile "Yatışanların Yurdu" (145. Bildiri). Benzer bir bağlamda [**qrr**] (soğuma, yatışmış olma) kökü kullanılır (3/81). Ayrıca bk. "siz yatışmış ve tanık olmuştunuz" (2/84). Elçi Mehmet'in Allah'la yaptığı sözleşmede (6/161-162) ise yatışık yerine küçüklenen (**ḥanīf)** ayrıca bağlılık (**ṣalat**) deyimleri kullanılır. Türkçeye "Biz, Sana döndük" diye çevirilir.
[4] ʿ**aḏābī**. 1 - Kamçı (yıldırım) (143. Bildiri); 2 - yardım, dayanışma (krş. **yattaqūna**); 3 - düzeltme, onarma; düzene koyma; birisinden (yaptığı suç için) karşılık isteme, "ceza verme"; (Yanar)dağ üfleme, uçurtma. Ezinç*
[5] **wāw sīn** ʿ**ayn** : yayılma, yaygın, engin, varlıklı ([eli yaygın] kimse).
[6] Antlaşma'nın koşulu olarak sizin için Ben de bunları yapacağım.
[7] **yattaqūna**. 1 - sakınan; 2 - Sözleşme konusunda Tanrı ile dayanışık olan
[8] **l-zakat** : Ödün*. 1 - Kurbanlık hayvan (Çıkış 20/24); 2 - Armağan (ne olduğu önceden saptanmış nesneler); bu armağan isteğe bağlı olup zorunlu değildir. Tanrı adına, din görevlilerine verilir. (Çıkış 25.Bölüm).
[9] 1 - Taş Yazıtlar'ın içerdiği Bildiriler; 2 - Tevrat, İncil, Kuran (bk. bir sonraki Bildiri)
[10] Antlaşma, ancak inananlar için geçerlidir. Tanrı bunu, Antlaşma'nın koşullarından biri olarak yazar. Bu koşullar, Kuran'ın içinde, yeri geldikçe anımsatılacaktır. Örneğin 2/84. Bu koşulları uygulayan kimseler için Kuran'da "namazı ayakta tutanlar", "namazı sürdürenler" deyimi kullanılır. Namaz*
[11] Tanrı'ya başkaldırmayan, yatışmış, barışmış, "teslim, müslim" olmuş İsrailoğulları (156. Bildiri)
[12] Salıkçı Mehmet. 3/81. Övgü*.
[13] İnanç bakımından, Bitik Toplumu'ndan olanları izleyen; kendilerinin yandaşı, öğretmeni. Ümmi*.
[14] O Bitikler'deki Bildiriler, kurallar arasından
[15] **bil-maʿrūfi** : (bilinen) töreye uygunluk, töreye yakışan; yatıştırıcı olan
[16] **l- munkari** : töre bakımından tanınmayan, törede artık yeri geçmeyen; dışlanması gereken
[17] Lokman'ın, kendi oğluna verdiği öğüte benzer (31/17).
[18] **l-ṭayibāti** (çoğul) : iyilik getiren. Tayyip*. Yasaklanmış kimi yiyeceklerin yasal kılınması gibi.
[19] **l-ḫabāiṯa** (çoğul) : kötü, bozuk, kötülük yaratan. Kötücül*. İleride açıklanacak olan kölecilik, kan davası, idam cezası, tutukevleri (suç işleyenlerin bir yere kapatılması) gibi.
[20] **iş'rahum** : onların kısıtlanması. (İsrailoğulları'nın Tanrı ile yapmış oldukları ilk) Antlaşma'nın getirdiği yükümlülük. Krş . **iş'rī** (3/81) : benim yükletmem. Size yüklediğim, antlaşmam; benim kısıtlamam.
[21] yükleri, zincirleri kaldırır : Yeni Elçi, Eski ve Yeni Antlaşma'da Bitikgiller için ağır gelen kimi yasaları, kuralları, sorumlulukları, kısıtlamaları ortadan kaldırır. Yasa'nın "yumuşatılması", "düzleştirilmesi", "tasdik edilmesi(!)" için bk. Sadaka*
[22] **wa**ʿ**azzarūhu** (5/12, 48/9). Köken 1 - (Habeş) ʿ**zr**, ʾ**azara** : ışıldama, parlatma [mübarek kılma]. Özür*, krş. Bereket*; 2 - (Akat ← Batı Sami)) **azāru**, **azzaru** : yardım etmek. Bu ikinci anlam geçerli ise bir sonraki **wanaṣarūhu** sözcüğünü "ona yardım ederler" diye değil "onu karşılarlar", ona "Ensarlık ederler" diye anlamak gerekir. dç : "ona saygı gösterenler" (*Diyanet*)

Bitikgillerle yürüyen[1] (bir) Salıkçı olan - Allah'a, üstelik Kendisinin sözlerine inanan - Elçi'sine inanın. Ayrıca kılavuzlanasınız diye onu izleyin" de.
7/159. Üstelik, Musa'nın toplumu içinde (başkalarını) doğrulukla kılavuzlayan, ayrıca o (eski kılavuzlama) ile (bu yeni kılavuzlamayı) eşit tutan[2] bir topluluk var.

[YAHUDİLER'İN, ANTLAŞMA'DAN SAPMASI]

7/160. Ayrıca, Biz onları toplum toplum on iki oymağa ayırdık. Ayrıca onun topluluğu, kendisinden su istediğinde Musa'ya, "Değneğinle taşa vur" diye bildirdik, böylece ondan on iki kaynak fışkırdı. (O) insanların tümü kendi içecek yerini[3] bildi. Üstelik bulutla üstlerine gölge yaptık, ayrıca "Sizi ne ile azıklandırdıysak (onun) iyicil[4] olanından yiyin" (diyerek) onlara kudret helvası, ayrıca bıldırcın indirdik. Oysa (sonradan)[5] onlar, (Antlaşma konusunda) Bizi karartmadılar, üstelik onlar ancak kendi kendilerini kararttılar.
7/161. Hani onlara, "Bu kente[6] yerleşin, ayrıca o(nun ürünlerin)den dilediğinizi yiyin[7], ayrıca "(Suç yükümüzü) boşat!"[8] deyin, üstelik yatışmış olarak[9] (doğru) kapıdan girin[10]. Yanılgılarınızı yarlıgayacağız. (Yanılgıdan) korunanları[11], (inanç bakımından) pekiştireceğiz" denilmişti.
7/162. Oysa, onlardan (Söz[12] konusunda) karartıcı olanlar[13], Söz'ü, kendilerine söylenilenden başkası ile değiştirdiler.[14] Böylece[15] onların üzerine, (Söz'ü) karartmış olmalarından ötürü, (kendilerini karatmak için) gökten (kara bir) pislik[16] göndermiştik.
7/163. Ayrıca, Şabat[17] (konusunda) aşırı gittiklerinde[18] deniz (ürünlerinin), (satışa) sunulduğu[19] kent(in öyküsün)ü[1] sen onlara sor. Onların Şabat günü, onların balıkları (saklanmadan) onlara açık açık[2] (satışa)

---

[1] Ümmi*
[2] **yaʿdilūna** : eşitçe davranırlar; eşit, dengeşik tutarlar. Ortak koşucular, tanrılara "adil, adaletli davranarak", Allah ile başka tanrıları eşit (eş/denk) tutarlar (6/1, 6/150). O topluluğun uyguladığı kılavuzluğu, Elçi Mehmet'in kılavuzlaması ile eş tutarlar (181. Bildiri). Türkçeye "o (kılavuzlama) ile adaletli davranan / onunla adalet yapan bir topluluk da vardır" diye çevrilir.
[3] Nereden su içeceğini bildi. Her toplum, hayvanlarını nerede otlacaklarını, sulayacaklarını bildi. Hangi bölgeye yerleşeceklerini bildiler. Tevrat'ta da olduğu gibi "On İki Oymak" öyküsünün neden bu bağlamda - çölde yol alırken - yer aldığı belirsizdir. Oymakların yerleşebilmesi için İsrailoğulları'nın önceden Kutsal Topraklar'a erişmiş olması, oralarda oturanların dışarıya atılmış olması gerekirdi. Bu geçiş, 2/60'da yer almaz.
[4] Tayyip*. Kudret helvasının bayatlamamış olanından (2/57, 20/81)
[5] Bütün bu iyiliklerimize karşı sonradan, yasalarımıza uymadılar; Antlaşma'ya karanlık getirdiler. Bu tümce bundan sonraki Bildiriler'e bir giriştir.
[6] Kudüs. Bundan sonra anlatılanlar, Babil dönüşünden hemen sonra yaşanan olaylardır. Sürgüne gidenler [bugün bilinen Tevrat'ı yazanlar] ile gitmeyenler arasında Şabat günü konusundaki tartışmaları ortaya koyar.
[7] Burada, "yasal kıldığımız ürünler" deyiminin yer almayışı ilginçtir.
[8] **ḥiṭṭatun**. Kent'e girmeden önce taşıdığımız, (suç) yükünü boşaltıyoruz. (Suç) yükü taşıyıp taşımadığımızı araştırın. 1 - (Arap) [**ḥṭṭ**] : Deve yükünü, indirmek ağırlığı azaltma. Ayrıca krş. (Arap) [**ḥtt**] **ḥatta** : kazıma, silme. 2 - (Habeş) [**ḥṭṭ**], **ḥaṭṭa**, **ḥaṭata** : küçük olma, küçülme. (Arap) **ḥaṭīṭ** : ince, küçük. "Biz artık küçüldük / küçüklendik", "Hanif* olduk", "artık başkaldırmayacağız". 3 - (Habeş) **haṭata** : aramak, araştırmak, denemek, yoklamak, (el yordamı ile) yoklamak. Ayrıca 2/58'de yer alır. Kente kapıdan girmek, kapıdan girerken yoklanmak, kentin yasalarına uymak, ayrıca Şabat günü balık satmak konusunda bk. *F.M.E Pereira, "Le Troisième Livre de 'Ezrâ", 95,96*. Ayrıca bk. Nehemya 13. Bölüm.
[9] (Tanrı'nın) bu kentte uygulanan yasasına uyarak; yasaya boyun vererek, Yasa'ya göre ilerleyerek. Yere Kapanmak*.
[10] (Eve, çadıra, kente) kapıdan girmek : Bir işi gerektiği gibi yapmak. Yasa'yı doğru olarak uygulamak; Yasa için başka "kapı yapmamak" (2/189).
[11] **l-muḥsinīna**. Korunanlarda olan inancı, artıracağız.
[12] (verilen) söz; Sözleşme, Antlaşma
[13] **ẓalamū**. Verdikleri söz konusunda korunmamış olanlar, **muḥsin** olmayanlar.
[14] 4/46.
[15] Şabat'a saygı gösterilmemesi konusu önceden de yer almıştı : "Atalarınız da aynı şeyi yapmadı mı? Bu yüzden Tanrımız başımıza ve bu kente bela yağdırmadı mı?" (Nehemya 13/18)
[16] **riğ'zan**. Bulandırıcı, karartıcı yanardağ tozu; toz bulutları. Pislik*.
[17] Cumartesi, Şabat günü (16/124)
[18] Şabat (Cumartesi) günü, tapınmaya ayrılmış olduğu için o gün çalışmak yasaklanmıştı. Kimi Yahudiler bu yasaklamaya uymayarak, balık (ayrıca öteki ürünleri) alıp satıyorlardı. "Yeruşalim'de yaşayan Surlular balık, ayrıca çeşitli mallar getirip Şabat Günü kentte Yahudalılar'a satıyorlardı. (Nehemya 13/16).
[19] **ḥāḍirata** : (satış için) bulunduğu [bulundurulduğu], kurulu; (satışa) getirildiği, sunulduğu yaklaştırıldığı (kent). Ölümün yaklaşması için bk. (5/106). Kalıcı (toplum) **ḥāḍirūna** (26/56). (Tanrı önünde) bulundurulma, sunulma için bk. **muḥ'ḍar** (edilgen) (36/32). Genelde **ḥāḍirata l-baḥri**, "deniz kıyısındaki" (kent) diye anlaşılır. Oysa Kudüs, denizden

geliyor, üstelik onlara Şabat olmayan gün, (satılık balıklar) onlara gelmiyordu. Böylece Biz onları, (Söz'den) sapmış olmalarından ötürü sınıyorduk.[3]
7/164. Üstelik onlardan bir topluluk, "Allah'ın yok edeceği ya da kovucu[4] bir dışlama ile ezince uğratacağı bir topluma[5] niçin öğüt veriyorsunuz?" dediğinde (öğüt verenler)[6], "Olur da sakınırlar diye İdinize karşı (onları suçlarından) aklamak[7] için (öğütlüyoruz)" dediler.
7/165. Böylece onlar[8] kendilerine öğütlenen konuyu unuttuğunda Biz, (kendilerine) kötülüğü engelleyenleri kurtarmış, ayrıca (Söz'ü) karatan kimseleri, (Söz'den) sapmış olmalarından ötürü üzücü bir ezinç ile yakalamıştık.
7/166. Böylece, kendilerine yasaklanan konuda (isteklerinde)[9] ileri gidince onlara, "Sinik maymun olun!"[10] dedik.
7/167. Hani senin İdin onlara, onları Diriliş Günü'ne dek ezincin en acısına uğratacak kimseyi üstlerine kesinlikle göndereceğini duyurmuştu[11]. Evet! Senin İdin, karşılık vermede ivecendir, oysa doğrusu O kesinlikle yarlıgayandır, esirgeyendir.
7/168. Ayrıca Biz onları yeryüzünde toplum toplum ayırdık. Onların kimileri arınıktır[12], kimileri de başkadır[13]. Üstelik (Yasa'ya) dönerler diye Biz onları, benimseme, ayrıca (yüz) karalığı[14] ile sınadık.
7/169. Böylece onlardan sonra (onların) yerine Bitik'e kalıtçı olarak, "(Nasıl olsa sonunda) biz yarlıganacağız" diyerek bu Yakın (yaşam)ın (değersiz) yararlığına tutunan ardıl (bir toplum) geçti. Üstelik kendilerine onun benzeri[15] yararlıklar gelecek olsaydı ona (da) tutunurlardı. Onlardan, Allah konusunda[16] Gerçek'ten başkasını söylemeyecekler diye Bitik Antlaşması[17] alınmamış mıydı? Üstelik onun içinde ne varsa, öğrenmişlerdi[18]. Üstelik (unutmayın)! (Antlaşma konusunda) sakınan kimseler için Öteki Konut[19], seçkin olandır. Artık (bunu) algılamayacak mısınız?
7/170. Üstelik Bitik'e tutunan[20], ayrıca (Antlaşma'ya) Bağlılığı[21] sürdüren[22] kimseler (unutmasınlar), doğrusu Biz düzeltmecilere[23] (ayrılmış olan) ödülü yitirtmeyiz.[1]

---

uzak bir kenttir. Ayrıca krş. Ailesi, Kabe'nin yakınlarında "bulunmayan", oraya "gelemeyen" (2/196). Benzer sesli (Arap, Habeş) **ḫadara** : bir yerde kalma, oturma. Krş. **’ahl al-ḥaḍar** : yerleşik olan, kentli (Arap)lar.

[1] Kudüs. Kentin on kapısından biri olan "Balık Kapısı" için bk. *F.M.E Pereira, (agk)*. "Balık Kapısı" için ayrıca bk. Nehemya 3/3.

[2] **šurraʿan**. 1 - açıkça (saklanmadan); göz göre göre; 2 - (kentin) kapısı, yolu açılarak; 3 - düzenli (sürekli) olarak. Balıklar, Şabat günü, yasağa saygı gösterilmeden, saklanmadan göz önünde (kentin bilinen Kapı'sının açılması ile) satılıyordu (Nehemya 13). **šīn rā ʿayn** : Bir yolun girişini, kapısını yapmak, açığa çıkarma, görünür kılma (*Lane*). Şeriat* ile köktaştır.

[3] Biraz değişik olmakla birlikte (Şabat gününde balık satılması konusunda) bu ve bundan sonraki Bildiriler için bk. *F.M.E Pereira, (agk)*. Ayrıca bk. Nehemya 13. Bölüm.

[4] [kentten] kovucu, sürükleyici, dışlayıcı. Şiddet*

[5] Ammonlular ile Moavlar (Nehemya 13/1).

[6] Nehemya ile onun toplumu

[7] (suça bulanıp kararmış oldukları için onları) aklamak, parlatmak için. Özür*

[8] Tanrı, kendilerini sonradan bağışlamıştı (Nehemya 13/2)

[9] **ʿataw**. Açıklama için bk. 25/21.

[10] 2/65. Pusun! Siz artık bizim gibi gerçek Yahudi değilsiniz. Yalanlarınızı artık kimse duymasın, anlamasın. Maymun*

[11] Yasa'dan uzaklaşmakta olan İsrailoğulları'nı ezince uğratmak, ayrıca kendilerini sınamak için Tanrı'nın, kendilerine kendi düşmanlarını göndereceği konusu Eski Antlaşma'da sık sık geçer. Yukarıda anlatılan konular Babil sürgününden döner dönmez yaşandığı için söz konusu olan düşman, Asur krallarıdır (Nehemya 9/32). Allah'ın Günleri (14/5-7).

[12] Onlar, Yasa'ya katık katmayanlardır. Salih*

[13] Onlar ayrı ayrı Yollar'ı izlemişlerdi (72/11).

[14] yüzlerin, üzüntüden ötürü kara olduğu dönemler. Karalık*

[15] onun bir katı daha

[16] Bitik'te yazılı olandan başka bir konuyu, "Bunu, Allah dedi" diyenlere yöneliktir.

[17] (Bitik'te) Yazılı Sözleşme.

[18] [**drs**] : 1 - öğrenmek, incelemek; (Habeş) din konusunda incelemeler yapma, bitik yazma, tartışma, yorumlama; 2 - (Arap) silmek, yıpratmak, toz ile örtmek, geçersiz kılmak (*Lane*); (Habeş) **daraṣa** : yolma, soyma (çalma, alıp götürme). Krş. Tahrif*. (Akat) **darāsu** : (yürüyüp) çiğnemek, itelemek, (karısını) boşamak.

[19] **al-dāru l-āḫiratu**

[20] [**msk**]. (Arap) tutma, yakalama; (Habeş) çekme, eğilme, yakınlaştırma. Onu itelemeyen (?). Krş. (Akat) **darāsu**

[21] **l-ṣalat** : Antlaşma. Bitik Antlaşması (bk. bir önceki Bildiri). Namaz*

[22] **aqāmū** : sürdürenler, ayakta tutanlar. dç : "namazı dosdoğru kılanlar" (*Diyanet*)

[23] **l-muṣ'liḥīna** : 1 - iyileştirici, düzeltici, uzlaştırıcı, "islah eden" (anlaşmazlıkları gideren) (çoğul); 2 - (inancı) katıksız yapanlar. [Öğüt vererek] "inanç bozukluğunu giderenler" anlamındadır. Nehemya ile onun gibi olanlar (164. Bildiri). Salih*

7/171. Hani Biz, Dağ'ı onların üstüne yükseltmiştik. O, (kara) bir bulut[2] gibiydi, üstelik onun, üstlerine düşeceğini sanmışlardı[3]. "(İnanç bakımından) pekişmiş[4] olursunuz diye, size (Bitik olarak) ne verdiysek onu güçle[5] tutun, üstelik içinde ne varsa anımsayın" (demiştik).
7/172. Hani senin İdin, Ademoğulları'ndan - onların benzerlerinden[6] - soy (çıkarıp) almış, üstelik "Ben, sizin İdiniz değil miyim?" (diye sorarak) onları, kendilerine karşı tanık tutmuştu. Onlar, "Evet, tanık oluyoruz" demişlerdi. (İşte bu tanıklık), Diriliş Günü, "Doğrusu biz, bu konuda aymazdık" dememeniz (içindi),
7/173. ya da "Yalnızca önceleri babalarımız ortak koşmuşlardı, üstelik biz onlardan sonra gelen bir soyuz, yanlışı savunan kimselerin yaptığından ötürü bizi yok mu edeceksin?" dememeniz (içindi).
7/174. Üstelik Biz, (yanılgıdan) dönerler diye Bildiriler'i böylece ayrıntılı açıklıyoruz.

[MEHMET'İ İZLERKEN SONRADAN SAPAN KİMSELERİN KINANMASI]

7/175. Ayrıca sen onlara, Biz kendisine[7] Bildiriler'imizi[8] vermişken[9] - ancak, (sonradan) Şeytan[10], onu izlemiş[11] böylece o, (Yol'da) şaşıranlardan olmuştu - bunun üzerine kendisi o (Bildiriler)den sıvışmış[12] olan kimsenin öyküsünü aktar.
7/176. Üstelik dileseydik, onu bu (verilen kayra) ile kesinlikle yükseltirdik[13], ancak o, yeryüzüne kapıldı, üstelik tutkusunu izledi[14]. Artık onun örneği (bir) köpek gibidir; üstüne varsan da hırlar[15], onu bıraksan da hırlar[16]. İşte Bildiriler'imizi yalanlayan toplumun[17] örneği budur. Sen artık, düşünürler diye, böylece (onlara bu) öyküyü aktar.
7/177. Bildiriler'imizi yalanlayan, üstelik kendilerini (suç ile) karartagelen (o) toplum, yüz karalayıcı bir örnektir.

[ALLAH'IN ADLARINI SAPTIRANLARIN KINANMASI. ELÇİ'NİN DOĞRULANMASI]

7/178. Allah, kimi kılavuzlarsa, artık o, (Yol'da) gözetilen (biri)dir[18], üstelik O, kimi saptırırsa (unutmasın), artık (böyleleri) batkıya düşenlerdir.
7/179. Ayrıca, doğrusu Biz, Cehennem için Cin ile insanlardan çoğunu[1] kışkırtarak[2] (körelttik). (Bu yüzden) onlarda yürek vardır, onunla anlamazlar, ayrıca onlarda göz vardır, onunla görmezler, üstelik onlarda

---

[1] dç : "iyiliğe çalışan (erdemli) kimselerin mükâfatını zayi etmeyiz" (*Diyanet*)
[2] ssç : gölgelik. Duman (Tevrat). Gölge*
[3] "Sina Dağı'nın her yanından duman tütüyordu. Çünkü Rab, dağın üstüne ateş içinde inmişti. Dağdan ocak dumanı gibi duman çıkıyor, bütün dağ şiddetle sarsılıyordu" (Çıkış 19/18). Sina Dağı*
[4] inanç konusunda güçlü, pekişmiş, "mukavva gibi" sımsıkı olma. Sakınmak*
[5] güç ile; tüm gücünüzle. "Takva" ayrıca "mukavva" ile köktaştır. Sakınmak*
[6] 1 - onların sırtlarından, arkalarından; 2 - onların benzerlerinden. Onlar gibi ortak koşucu olmayan. Zihar*
[7] ozan **Umayya ibn Abî as-Salt** olduğu ileri sürülür. Ozan*
[8] **āyātinā** : 1 - Bildirilerimiz; 2 - Tanrısal Sözlerimiz; 3 - Dürük Yapraklarımız. Bildiri*
[9] 1 - doğrudan doğruya; 2 - senin aracılığın ile
[10] Elçi Mehmet'in öğretisinden değişik bir öğreti yaymaya çalışan kimse
[11] **fa-atbaʿahu** : böylece [caydırmak, kulağına fısıdamak için] o, izledi, ardına düştü. Türkçeye genellikle "(Şeytan) onu peşine taktı" diye çevirilir. Krş. **fa-atbaʿahum** (10/90) : (Firavun) onları izledi / onların peşine takıldı.
[12] **insalaẖa**. (Deri) yolunmak, yüzülmek; sıyrılmak; ayrılıp gitmek (9/5, 36/37). (Habeş) **sālāḵā** : yavaşça, gürültü etmeden yürümek.
[13] kendisine verdiğimiz Bildiriler ile onu, 1 - İnanç yaycılarından (misyonerlerden) biri yapardık. Emanet*; 2 - Mehmet'in yardımcısı (9/40) yapardık; 3 - Ayrıcalıklı Bölgeler'den (49/1-5) birinin sorumlusu olurdu. Bu sorumlularından kimileri, kendilerine yanlış bilgi (krş. Şeytan) geldiği için Mehmet'e "bağırarak" konuşmuştu.
[14] Kendi yoluna döndü, yalnız kendi çıkarını düşünüyor. (Yeşeya 56/11)
[15] **yalhaṯ**. (Arap) (susuzluktan) dili sarkmak. (Akat) [**ẖlš**], [**ẖlṣ**] : diş gıcırdatmak; toprağı eşelemek; tırmıklamak; dalaşmak. Krş. Kılavuz, sığırtmaç, çoban, ayrıca çoban köpeği
[16] Kudurmuş köpek gibi saldırgan olmak anlamına gelir. Havlamayan köpek, Tevrat'ta, "iyi bekçilik yapmasını bilmeyen, toplumunu koruyamayan kötü din görevlileri, önderleri" için kullanılır (Yeşeya 56/10). Dolayısıyla Kuran'da bu kimse, kendi sürüsünü (toplumunu) korumaya çalışan biridir (çoban köpeğidir). Kendi tutkusunu izleyen, kötü kılavuz (akılsız çoban) olan din görevlileri için krş. "Doymak bilmeyen azgın köpeklere benzerler, Aklı kıt çobanlar bunlar! Kendi yollarına döndüler, Her biri yalnız kendi çıkarını düşünüyor." (Yeşeya 56/11). "Havlama" için ayrıca bk. Maymun*
[17] o toplum ile o toplumun saldırgan sorumlusu
[18] **muhtadī**. 1 - kılavuzlanmış, kılavuz edinmiş; 2 - yatışmış, dingin olmuş; 3 - (Tanrı ile) söz kesmiş, sözleşmiş; 4 - sevindirilmiş; 5 - (Yolda giderken) gözetilmiş (Raşit*). Kılavuzlanmak*

kulak vardır onunla işitmezler[3]. İşte bunlar davarlar gibidir[4]. Yok! (Doğrusu) onlar (Yol'da) daha da şaşırmış olanlardır[5]. İşte bunlar (Gözetilen Yol'dan) aymaz olanlardır.
7/180. Üstelik adanmış[6] adlar, Allah içindir, Artık O'nu, o (ad)lar ile çağırın, ayrıca O'nun adlarını saptıranları[7] bırakın. Ne yapmış oldularsa, onlar karşılık görecekler.
7/181. Ayrıca, yarattıklarımız içinde, (ötekilerini) doğrulukla kılavuzlayan, ayrıca o (kılavuzlama) ile (bu kılavuzlamayı) eşit[8] tutan bir topluluk var.
7/182. Üstelik, Bildiriler'imizi yalanlayanlar (unutmasınlar), onlara bilmedikleri yerden yer ayıracağız[9].
7/183. Üstelik Ben onlara (bir) süre veriyorum. Evet, Benim düzeneğim, gerilidir[10].
7/184. Düşünmüyorlar mı? Onların yoldaşında[11] hiçbir çılgınlık yoktur. O, ancak apaçık bir Uyarıcıdır.
7/185. Göklerin, ayrıca yerin egemenliğine[12], üstelik Allah'ın (oralarda) yarattığı nesnelere bakmıyorlar mı, ayrıca (belirli) sürelerinin yaklaşmış olabileceğini (düşünmüyorlar mı)?[13] Artık bundan sonra hangi söze inanacaklar?
7/186. Allah kimi saptırırsa, artık onun için kılavuz yoktur. Üstelik O, sapanları azgınlıkları içinde bocalarken bırakır.

[SAAT KONUSUNDA AÇIKLAMA]

7/187. "Onun (gelip) çakılması[14] ne zaman?" diye sana Saat konusunda sorarlar. Sen, "Onun bilimi ancak İdimdedir. Onun anını[15] ancak O, açığa vuracak. (Saat) size ancak ansızın gelip göklerde, ayrıca yerde (ne varsa) (bir araya) toplanacak[16]" de. Bu konu sana fısıldanmış[17] gibi (onu) sana sorarlar. "Onun bilimi ancak Allah'tadır" de[18]. Ancak, insanların çoğu (bunu) bilmez" de.
7/188. "Allah'ın dilemesi dışında, bende kendime yarar ya da azık[19] (verecek) güç yok. Ayrıca ben, Gizem'i bilseydim, (kendimdeki) seçkinliği[1] çoğaltırdım[2], üstelik bana hiçbir kötülük el atmazdı. Ben ancak, inanan bir toplum için bir Uyarıcı, üstelik bir muştucuyum" de.

---

[1] **kaṯīran** : 1 - çok, pek çok, aşırı; 2 - (duyularını) kısıtlayarak. (Habeş) [**ktr**] : engelleme, kısıtlama, yasak etme; 3 - inançlarını bulandırarak, kendilerini kaypak kılarak. (49/12 ile 31/31'nin dipnotları).
[2] **ḏaranā** : 1 - Biz yarattık, yaratıp çoğalttık diye anlaşılır. Oysa Tanrı, kendisini sınamadan önce kimin Cehennem'e gidip gidemeyeceğini bilemez. Yazgı*; 2 - Biz (sınamak için kendilerini) kışkırttık, kızıştırdık, "alevlendirdik". (Arap, Habeş) [**dwr**], **dāra**, **dahar** : ateşi karıştırmak, ateşe odun atmak. Anlam olarak bk. Mecit*.
[3] "Onlara, benzetmelerle konuşmamın nedeni budur. Çünkü, 'Gördükleri halde görmezler, duydukları halde duymaz ve anlamazlar.' Böylece Yeşaya'nın peygamberlik sözü onlar için gerçekleşmiş oldu: 'Duyacak duyacak, ama hiç anlamayacaksınız, Bakacak bakacak, ama hiç görmeyeceksiniz!" (Matta İncili 13/13-14). "İnsanoğlu [Elçi], asi bir halkın arasında yaşıyorsun. Gözleri varken görmüyor, kulakları varken işitmiyorlar. Çünkü bu halk asidir (Hezekiel 12/2). "'Git, bu halka şunu duyur' dedi, Duyacak duyacak, ama anlamayacaksınız, Bakacak bakacak, ama görmeyeceksiniz! Bu halkın yüreğini duygusuzlaştır, Kulaklarını ağırlaştır, Gözlerini kapat. Öyle ki, gözleri görmesin, Kulakları duymasın, yürekleri anlamasın ve bana dönüp şifa bulmasınlar." (Yeşaya 6/9-10).
[4] Maymun*
[5] (Arap) [**ḍll**] : şaşırma; başıboş dolaşma [kılavuzsuz olma]. (Akat) **dâlu** : gidip gelmek, dolaşmak. (Geez) **dll** : (saç, nesne) kıvırcık, dalgalı, büklüm büklüm olma. Saptırmak*.
[6] **l-ḥusnā** : benimsenmiş, kendisi için ayrılmış, O'na özgü. Öteki tanrıların adları kullandığınızda, artık o adların Allah'a yönelik olduğunu bilin. Semed*, Güzel*
[7] **yul'ḥidūna**. 16/103, 41/40. Allah'ın taşıdığı yeni adları, öteki eski tanrılar için kullananlar. Bu, Allah'ın kullandığı ad ya da niteliklerin bir bölümünün, başka tanrıların adı olmuş olmasından ötürüdür. Örneğin : Gafur, Kadir, Aziz, Rahim. Semed*
[8] Eşitçe davranır, eşit tutar. Açıklama için bk. 159'un dipnotu. O topluluğun uyguladığı kılavuzlamayı, Elçi Mehmet'in kılavuzlaması ile bir tutarlar (159. Bildiri)
[9] 68/44. Onlara bilmedikleri yerden [Cehennem'den] "mülkiyet payı, hakkı; tapu" vereceğiz. Derece*
[10] 1 - oku yaydan fırlatan kiriş gibi gerilidir; 2 - sinirlidir. Krş. Allah için kullanılan **l-matīn** (51/58).
[11] Mehmet'te.
[12] Allah'ın egemenliği altında olan yerler. Yürütücünün, yürüttüğü toprakların tümü.
[13] Böylesine bir yaratma gücü olan Egemenin, kendilerine (bunlara) belirli bir süre tanıma gücü (183. Bildiri) olabileceğine inanmıyorlar mı?
[14] **mur'sāhā** : onun demir atışı, çakılışı. Nuh'un gemisinin çakılması, demir atması (11/41).
[15] **liwaqtihā** : [**wqt**] onun anı (vakti). (Arap) **waqaʿa**, (Habeş) **waqʿa** : onun çarpması
[16] **ṯaqulat**. Toplanacak, bir araya gelecek. Tartının gözlerinin bir araya gelmesi, birbirine yakın olması için bk. 8. Bildiri. Ağır*. dç : "O göklere de, yere de ağır basmıştır" (*Diyanet*)
[17] **ḥafiyyun**. krş. 20/15. Hafiye*
[18] bk. 79/44 ile dipnotu
[19] [**ḍrr**]. Sıkıntı*. 2 - (Tanrı'dan gelen) bilgi. Yemek*, Sofra*

[İYİLİKBİLMEZ İNSANIN, DOĞURGANLIK TANRISI OLAN ALLAH'A ORTAK KOŞUŞU]

7/189. Sizi bir tek özütten[3] türeten, ayrıca kendisinden, onunla dinlensin[4] diye eşini türeten O'dur. Böylece o (erkek), (eşin)i örttüğünde, (eşi), sıkıntı içinde[5] bir yük taşır[6], böylece (eşi), bu (yük) ile (bir süre) dolaşır. Böylece (o yük) ağırlaşınca ikisi, "Bize, (çocuklardan) arınık[7] olanı verirsen, kesinlikle iyilik bilenlerden olacağız" diye İdi'leri (olan) Allah'ı çağırırlar.
7/190. Böylece O, onlara (çocuklardan) arınık olanı verince, kendilerine verdiği (çocuk) konusunda O'na ortaklar türetirler[8]. Oysa Allah, onlar (Kendisine) neyi ortak koşuyorlarsa, ondan daha yücedir.
7/191. Kendileri (bile) yaratılmışken hiçbir nesne yaratmayan nesneyi (Allah'a) ortak mı koşuyorlar?
7/192. Üstelik (o ortaklar) ne onlara yardım edebilirler ne de kendi kendilerine yardım edebilirler.
7/193. Ayrıca siz onları, kılavuzlanmaya çağırsanız, sizi izlemezler. Onları çağırsanız da suskun kalsanız da (sonuç), sizin için bir olacak.
7/194. Doğrusu Allah'tan başka çağırdıklarınız, sizin gibi kullardır[9]. Doğrucuysanız, çağırın artık onları, böylece yanıt versinler size!
7/195. Onlarda, yürüyecek ayakları mı var? Ya da onlarda yakalayacak eller mi var? Ya da onlarda görecek gözler mi var? Ya da onlarda işitecek kulaklar mı var?[10] Sen (onlara), "(Koştuğunuz) ortaklarınızı çağırın, sonra bana düzen kurun, böylece beni ertelemeyin[11]" de.
7/196. "Evet, benim egem, Bitik'i indiren Allah'tır. Üstelik O, (ortaklardan) arınık olanlara[12] egelik eder."
7/197. "Üstelik O'ndan başka çağırdığınız kimseler ne size yardım edebilirler ne de kendi kendilerine yardım edebilirler."
7/198. Ayrıca sen onları kılavuzlanmaya çağırırsan, duymazlar. Üstelik onların sana baktıklarını görürsün, oysa onlar (seni) görmezler.
7/199. Sen, keçürme[13] (yolunu) tut. Ayrıca sen, yatıştırıcı olanı buyur[14], üstelik sen (o) aldatıcılardan[15] yüz çevir.
7/200. Üstelik Şeytan'dan[16] (gelen) bir kışkırtı seni kışkırtırsa[17] sen artık Allah'a sığın. Evet O, işitendir, bilendir.
7/201. Evet! (Allah) ile dayanışık olanlar[18], Şeytan'dan (gelip) gezinen bir (kötülük)[19], kendilerine dokununca, (O'nu) anımsar, böylece birdenbire (gerçeği) görürler[1].

---

[1] **l-ḫayri** : Hayır*. Daha seçkin (üstün) bir durumda olurdum. Krş. (Yemen) **ḫyr** : soylu kimse.
[2] Tanrı, bu "çoğaltmayı" Elçi'ye yasaklamıştı (74/6).
[3] **nafsin** : 1 - kişi, can, can kuşu. Adem diye anlaşılır. dç : et-öz (TİEM (28/58a2-59a2=7:189); 2 - (Allah'ın üflediği) soluk; 3 - [püskürtü], atmık (döl atmığı). Nefes*
[4] **liyaskuna**. Kalmak, yatışmak, dinlenmek. bk. 27/86 (geceyi, dinlensinler diye yaptık).
[5] 1 - taşınır, taşınılacak, taşınılması gereken (bir yük); 2 - sıkıntı ile; 3 - düşebilecek, kayabilecek (bir yük). Hafif*
[6] gebe kalır
[7] **ṣāliḥan** : (kötülükten, sayrılıktan) arınık; düzgün, "düzeltilmiş" olan. Bu geçiş (189-198. Bildiriler), Mezmurlar'ın 115. Bölümünden yapılan bir anımsatmasıdır. Dolayısı ile "**ṣāliḥan**" deyimi burada, "kutsanmış (çocuk)" anlamındadır. Salih*
[8] Kötülükten arınmış / kutsanmış bir çocuk verdiği için Allah'ı değil, O'nun ortaklarını [Doğurganlık / Verimlilik Tanrılarını] çağırırlar. 42/49-50. Hubal*
[9] Onları da Ben yarattım.
[10] "Bizim Tanrımız göklerdedir, ne isterse yapar. Oysa onların putları altın ve gümüşten yapılmış, insan elinin eseridir. Ağızları var, konuşmazlar, gözleri var, görmezler, kulakları var, duymazlar, burunları var, koku almazlar, elleri var, hissetmezler, ayakları var, yürümezler, boğazlarından ses çıkmaz. (Mezmurlar 115/3-7).
[11] yargınızı, eyleminizi hemen uygulayın.
[12] (ortak koşuştan) arınmış olanlar; (ortak tanrıları) uzağa atmış olanlar. Salih*
[13] **l-ʿafwa**. 1 - Sen, bağışla, hoş gör; 2 - (Arap) **fū**, öteki Sami dillerinde **f**, **ʿaf**, **af** : ağız. (Sen, onlarla olan sorunlarını "ağız yolu ile", konuşarak çöz); 3 - üstünkörü [dışarısı, dışarıda kalan] (2/219) (bir konuşma). Krş. **ẓāhiran** (18/22).
[14] **bil-ʿur'fi** : 1 - Yasa'da bilineni, Yasa'ya uygun olarak buyur; 2 - (Habeş) yatıştırıcılık eyle. Krş. kışkırtı (bir sonraki Bildiri.
[15] **l-ǧāhilīna** : (Allah konusunda) yalancı, kandırıcı, aldatıcı olanlar; Hubalcılar, Hubal yandaşı olanlar. Bilgisiz*, (Doğurganlık tanrısı olan) Hubal*.
[16] Mehmet'in öğretisine karşı çıkanların elebaşı; aldatıcı. Hubal yandaşı (?) bir din görevlisi
[17] 41/36.
[18] **allaḏīna ittaqaw** . dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar" (*Diyanet*). Sakınmak*
[19] **ṭāifun** : bk. 68/19. (Başın içinde) dönüp dolaşan (kuruntu, sıkıntı). 1 - Gidip gelme, gezinme kökünden türer (örneğin **lilṭṭāifīna** : gidip gelenler, gezinenler için (2/125, 22/26). (Akat) **tâpu** : çevirmek, sarmak, dolamak, kıvırmak, döndürmek, kıvrıla kıvrıla gitmek, dolambaçlı olmak; 2 - Tayfa (topluluk, insan sürüsü)nden türer. *Blachère*, "Şeytan'ın

7/202. Üstelik onların (gerçeği göremeyen) kardeşleri (unutmasınalar), (Şeytan'lar) onlarda, şaşkınlığı[2] artırır, sonra kendileri (bu artışı) kısıtlayamazlar[3].

[ELÇİ'NİN GELİŞİ ALLAH'TANDIR - İNANIKLARA ÖĞÜT]

7/203. Ayrıca sen onlara bir Dürük Yaprak[4] getirmediğinde, "Neden sen onu toparlamıyorsun?"[5] derler. Sen, "İdimden bana ne bildirildiyse ben ancak onu izlerim. Bu (Bildiriler), İdinizden (gelen, yol gösterici) iz'lerdir[6] üstelik inanan[7] bir toplum için bir kılavuz ayrıca bir esirgemedir" de.
7/204. Üstelik (bu yüzden), Kuran anlatıldığında esirgenesiniz diye siz artık onu dinleyin, üstelik susun.
7/205. Üstelik sen İdini, kendini küçülterek[8], ayrıca kendini kaptırarak[9], ayrıca yüksek sesle olmadan gün ağardığında ayrıca gün karardığında anımsa, üstelik sen (bunu) savsaklayanlardan olma.
7/206. Evet! Senin İdin'in yanında (olacak) olanlar, O'na tapınmaktan, büyüklenmezler. Üstelik O'nu yüceltirler, ayrıca O'nun için yere kapanırlar.

46 - KUCAKLAMA DİZİSİ (Ahkaf Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

46/1. Ha, Mim.[10]

[ARAPÇA BİR BİTİK'İN, AYRICA ARAP BİR ELÇİ'NİN GELİŞİNİN DOĞRULANMASI]

46/2. (Bu) Bitik'in indirilişi, (Yasa'yı) yürütücü[11], (inancı) sağaltıcı olan Allah'tandır.
46/3. Biz gökleri, ayrıca yeri, ayrıca ikisinin arasında ne varsa (tümünü) ancak bitişli[12], üstelik belirli bir süre (için) yarattık. Üstelik (buna) karaçalan kimseler, uyarıldıkları (bu) konudan[13] yüz çevirirler.
46/4. "Allah'tan başka çağırdığınız nesneleri görüyor musunuz? Yeryüzünden neyi yarattıklarını gösterin bana! Yoksa onların göklerde (Allah'la) bir ortaklığı mı var? Doğrucuysanız, bundan önce (indirilmiş) bir Bitik'i ya da bir bilgi kalıntısını[14] getirin bana" de.
46/5. Üstelik kendisine Allah'tan başka yanıt vermeyecek olan kimseyi çağırandan daha sapık kimdir? Oysa Diriliş Günü'ne dek bu (çağırılan)lar, o (çağıran)ların çağırışlarından aymaz kalacaklar.

---

sürüsü, ordusu" diye çevirir. Bu da Türkçedeki "Başıma Şeytanlar toplandı" deyimine benzer. (Akat) **tappû** : yoldaş, ortak, iş ortağı, arkadaş; insanlarla arkadaş olan tanrı; "tayfa". Bu ise Vasıf* (ortak tanrı, katılan tanrı) ile yakın anlamlıdır. Köken için bk. Karataş*. "Dönüp dolaşan" yalancı kılavuzlar için ayrıca bk. Ozan*. İki nesneyi birbirine dolama, Kuran'da başka tanrıyı, Allah'a dolama, ortak koşma anlamına da gelir.

[1] **mubşiran**. Bilinmeyenin bilinmesini sağlama, karanlıkta olanı görünür kılma, "müjdeleme" ile köktaştır. Basiret*
[2] **al-ġayi** : şaşkınlık, karmakarışıklık, karanlık, karanlık (çukur) (19/59).
[3] **yuq'ṣirūna** : kısıtlarlar, kısaltırlar. Krş. savaşın kısaltılması, kısıtlanması (**taqṣurū**) (4/101). Kısıtlanmış, kendini korumuş (**maqṣūrātun**) Huriler (55/72). Türkçeye "peşlerini / yakalarını bırakmazlar" diye çevrilir.
[4] **biāyatin**. 1 - bir Bildiri; 2 - (Habeş) Dürük Yaprak. Bu bağlamda birçok Bildiri'den oluşan Dizi* anlamına gelmelidir.
[5] **ğ'tabaytahā**. [**ğby**] : 1 - toplama; (su, vergi) toplama. Krş. (su biriken yer) havuz (**ğawāb**). 2 - Neden Bildiriler'i(n bize uygun olanlarını) sen seçmiyorsun. Krş. **iğ'tabāhu** (16/121) (Allah, İbrahim'i seçti); 3a - Bunun sorumluluğunu (kendi üzerine) aktarmıyorsun, döndürmüyorsun?; 3b - Bunu (kendi kendine) yeniden başlamıyorsun? (Yemen) **gbʾ**. Krş. 22/78.
[6] **baṣāiru** (çoğul) : iz'ler (yerdeki lekeler, kan izleri). Görülmeyene [saklanmış yaralı hayvana] götüren iz'ler; "tebeşir izi". Basiret*.
[7] (Allah'a) güvenen
[8] **taḍarruʿan**. Açıklama için bk. 23/76'nın dipnotu. Krş. "büyüklenenler" (bir sonraki Bildiri)
[9] **waḫīfatan** : 1 - (günlük yaşamdan kopup) kendini kaptırarak; sürekli olarak; kendini vererek. Genelde korkarak, korku içinde diye anlaşılır. Oysa suç işlemedikçe neden Allah'tan korkmalı? Kuran'a göre tapınma, Allah' a yaklaşma, Kendisi ile sevişme anıdır! Akif*
[10] Giriş Simgeleri*
[11] **l-ʿazīzi**. Komut verici; öğüt verici. Aziz*
[12] **bil-ḥaqq** : 1 - doğru bir neden / amaç ile; boşu boşuna olmadan; Sonunda, bir Yargı Günü olacak; 2 - aşına aşına bir gün evrenin sonu gelecek. Gerçek İle*.
[13] uyarıldıkları Bitiş Günü; Songün. Krş. **bil-ḥaqq**
[14] **aṯārat** : iz, kalıntı (izi kalmış). "Yazılı bir belge" anlamına gelmelidir. (Akat) **eṣēru** : (duvarda, tavanda çizgi) çizmek; duvar kabartmalarında betim.

46/6. Ayrıca, insanlar (Yargı Günü için) toplatıldıklarında, (çağırılan nesneler) onlara düşman olacak, üstelik onların tapışını[1] yadsıyacaklar.
46/7. Üstelik, (aydınlatıcı) kanıt olarak Bildiriler'imiz kendilerine aktarıldığında, karaçalan kimseler, kendilerine gelen Gerçek için "Bu, apaçık bir büyüdür[2]" diyorlar.
46/8. Ya da "Onu, o türetti" mi diyorlar. Sen, "Onu türettiysem, benim (korunmam) için Allah'a karşı hiçbir konuda güç yetiremezsiniz[3]. O, sizin onun konusunda neye giriştiğinizi[4] bilir. Benimle sizin aranızda tanık olarak O yeter. Üstelik (yatışırsanız, unutmayın) O, yarlıgayandır, esirgeyendir" de.
46/9. "Ben, Elçiler içinde bir yenilik[5] değilim, üstelik bana ayrıca size ne yapılacağını bilmiyorum[6]. Bana ne bildirildiyse ben yalnız onu izliyorum, üstelik ben, ancak apaçık bir Uyarıcıyım" de.
46/10. "Bu (Bitik), Allah'tan (geldi) ise - oysa siz ona karaçalıyorsunuz - üstelik İsrailoğulları'ndan bir tanık, o (Tevrat)ın benzeri olduğuna tanıklık edip böylece inanıyor (ise), üstelik siz büyüklenerek (yanıldığınızı) bir düşünür müsünüz?" de. Evet! Allah, (gerçeği) karartanların toplumunu kılavuzlamaz" de.
46/11. Ayrıca, (buna) karaçalmış olanlar, (İsrailoğulları'ndan) inanmış olanlar konusunda, "Bu (Kuran) seçkin (bir Bitik) olsaydı, onlar, o (Kuran)a karşı (kimi konularda) bize katılmazlardı"[7] derler. Böylece onlar, o (Bitik) ile kılavuzlanmadıklarından ötürü "Bu, önceki bir yalandır" derler.
46/12. Üstelik bu (Kuran)dan önce, Musa'nın, bir önder, ayrıca bir esirgeme (olan) Bitik'i vardı. Oysa bu (Kuran), (o Tevrat'ı) karartan kimseleri uyarmak için (gönderilen), ayrıca korunanlar için[8] bir muştu olan, Arap dili ile paylaşan[9] bir Bitik'tir.

[ALLAH'IN İDİLİĞİNİ TANIYANLARIN KARŞILIĞI]

46/13. Evet! "İdimiz Allah'tır" diyen, sonra (bu) doğrultuda kalanlar (unutmasınlar), artık onlar için korku olmayacak, üstelik onlar üzülmeyecekler.
46/14. İşte onlar, ne yapageldilerse (buna) karşılık olarak, içinde sürekli kalacakları Cennet'in yerlileri olacaklar.

[İNSANLARIN, ANA BABALARINA OLAN BORCUNU ÖDEMESİ]

46/15. Ayrıca Biz insana, ana ile babasını kucaklamasını[10] öğütlemiştik. Annesi, onu güçlükle (karnında) taşıdı, ayrıca onu, güçlükle doğurdu, ayrıca onun (kucakta) taşınması, ayrıca sütten kesilmesi[11] otuz ay (sürer). Sonunda[12] erginliğe eriştiğinde, üstelik kırk yaşına vardığında, "Ey İdim! Beni, ayrıca ana babamı gönendirmiş olduğun mutluluğun için iyilikbilir olayım, ayrıca Senin beğeneceğin arındırıcı eylem[13] eyleyeyim diye beni pekiştir[14] ayrıca benim için soyumu düzelt[15]. Evet, Sana çevriliyorum[16]. Evet, üstelik ben, boyun verenlerdenim" der.[17]

---

[1] kendilerine yapılan tapınmayı; onların kendilerine kul oluşunu. "Sizle biz ortak değildik" (35/14),
[2] Anlatılanlarla sen bizi büyülüyorsun, bizi ayakta uyutuyorsun.
[3] Güç yetirmek : yapılacak eylemi yürütmek. Melik*
[4] **tufīḍūna**. (Bir işe, girişime) başlama, dalma, girişme (10/61); dökme (7/50) / dökülme / sel gibi akın etme / taşma (2/198-199). O, sizin Kuran konusunda ne dedikodu, yalan yaymaya çalıştığınızı bilir.
[5] **bid'ʿan** : (Elçiliği) ilk yapan; yeni biri. (Yemen) [**bd'**] : ilk (yapan / eyleyen / durum). Bu nitelik Medine döneminde Allah için de kullanılır (2/117, 6/101). Ben geçmişteki Elçiler gibiyim. Krş. "Mehmet, Salıkçıların bir benzeridir / bir kopyasıdır (**ḫātam**)" (33/40). İlk olmayan; yeniden ikinci, üçüncü,.. kez yaratan anlamı için bk. Mecit*
[6] Ben, kahin değilim. Geleceği, Gizem'i görebilme gücüm yok.
[7] **sabaqūnā**. 1 - Öncü olmak; 2 - Bitik'e, Elçi'ye (ilk) katılanlar biz olurduk. Açıklama için bk. 9/100
[8] **lil'muḥsinīna**. (Karartmaktan) korunanlar için
[9] 1 - doğrultan. Çünkü kimileri Tevrat'ı karartmıştı; 2 - yumuşatan, güzelleştiren. 3 - (içeriğini) paylaşan. Sadaka*. "Sağaltıcı" olan Tanrı'nın, Yasa konusunda "hekim" olması için bk. 2. Bildiri.
[10] **iḥ'sānan**. Koruma, benimseme, kucaklama (17/23). Kendisini onlara "ihsan etme". Güzel*, Muhsan*
[11] **wafiṣāluhu**. Krş. 31/14. 2 - "Onun yürüyebilmesi". (Akat) **pašālu** : sürünmek; emeklemek.
[12] bir gün gelir o, ... Hatta*
[13] **ṣāliḥan** : arındırıcılık; (putatapıcılıktan) arındırıcı eylem
[14] **awziʿ'nī** : (Yemen) güç vermek, pekiştirmek (27/19).
[15] **aṣliḥ** : düzelt, iyileştir, iyiye götür. Krş. "iki toplumun aralarını düzeltin (**aṣliḥū**)" (49/9). Sen, onları (ana babamı) düzeltmezsen onlar, kendi (kötü) inançlarını bana da yayacaklar (29/8).
[16] **tub'tu**. (Yanılıp geri) dönmek. Kendisinden uzaklaştıktan sonra Tanrı'ya geri dönmek. "Ben sana döndüm" (*Hasan Basri Çantay*).
[17] Neden bir insan, yeniden Allah'a dönüp, O'na boyun vermesi için 40 yıl bekler? Bu 40 yıl içinde neler yapar? Bu bilinmediği için İslam Gelenekleri, bu tümceyi genelden özele dönüştürerek Ebu Bekir'e yönelik olduğunu ileri sürer.

46/16. İşte onlar, Cennet'in yerlilerinden (olacak) olup, eylemlerinin seçkin olanını onayladığımız, üstelik (suç) karalıklarını geçiştirdiklerimizdir[1]. (O Cennet), kendilerine[2] verilmiş sözü, doğrultan[3] bir söz veriştir.

[KÖTÜ ÇOCUĞUN ÖRNEĞİ]

46/17. Ayrıca, ana babasına, "İkinize de yazıklar olsun! Bana, benden önce nice kuşaklar gelip geçmişken[4] benim (gömütten) çıkarılacağım (diye) gözdağı mı veriyorsunuz?" diyen kimseye, ana babası Allah'tan yardım isteyerek, "Yazık sana! (Artık) inan! Evet, Allah'ın verdiği söz doğrudur" (derken) o, "Bu (söylediklerimiz), ancak öncekilerin söylenceleridir" der.
46/18. İşte onlar, kendilerinden önce Cinlerden, ayrıca insanlardan (oluşan) gelip geçmiş topluluklar konusunda, (Allah'ın verdiği) Söz, kendilerine karşı gerçekleşecek olan kimselerdir[5]. Evet, onlar batkıya uğrayacak olanlardır.
46/19. Üstelik O, onların edimlerine eksiksiz karşılık versin diye (bunların) her biri için[6], ne yaptılarsa (buna göre), ödenekler[7] olacak, üstelik onlar (ödenek konusunda) karartılmayacaklar.
46/20. Üstelik (Diriliş Günü'ne) karaçalmış olanların Ateş'e sergilendikleri Gün (onlara), "Buradaki yaşam'ınızda iyicil (varlık)larınızı[8] tükettiniz[9] ayrıca onlardan yararlandınız. Ancak bugün, bitmeksizin[10] yeryüzünde büyüklenmeniz, ayrıca (sözünüzden) sapmış olmanızdan ötürü aşağılanma ezinci ile karşılık alacaksınız" (denilecek).

[TOPLUMUNU KUCAKLAMIŞKEN DIŞLANAN HUD'UN ÖYKÜSÜ]

46/21. Ayrıca sen, Ad (toplumu)nun kardeşini[11] anımsa. Kendisinden önce, ayrıca kendisinden sonra Uyarıcılar (gelip) geçmişken (yine de o, usanmadan), "Allah'tan başkasına tapmayın. "Doğrusu ben sizin için (geliş süresi) Bütünlenecek Bir Gün'ün ezincinden korkuyorum" (diyerek) toplumunu, (kendilerini) kucaklayarak[12] uyarmıştı.
46/22. "Sen bize, bizi tanrılarımızdan döndürmeye mi geldin? Doğruculardan isen, bize ne gözdağı verdiysen getir artık onu bize!" dediler.
46/23. (Hud), "Bilim[13], ancak Allah'ladır. Ayrıca ben ne ile gönderildiysem, size onu ulaştırıyorum. "Üstelik, ben sizi (Yol'da) şaşırmış[14] bir toplum olarak görüyorum" dedi.

Oysa "kırk yaşı", "korunukluk yaşı"dır. Evlenip çoluk çocuk yaptıktan sonra, kırk yaşına gelince günlük yaşamdan çekilip, kendini ancak Tanrı'ya adama, kendini Tanrı'ya "ihsan etme" anlamındadır. Muhsan*. Yıllar boyunca kendini geçici yaşamın güzellikleri ile avutan Süleyman da benzer bir dilekte bulunur (27/19).

[1] **wanatağāwazu** : [**ğwz**], dört kez "geçmek, bir yerden geçip gitmek" anlamı ile kullanılır. Habeş, Yemen [**gwz**] de bu anlamdadır. Habeş dilinde ayrıca, köleyi özgür kılmak demektir. Bu da birisini, kendisinden kurtulmalık almadan özgürleştirmek anlamındadır.

[2] Kendilerine Tevrat verilmiş olanlar

[3] **l-ṣidqi**. Cennet'e kimlerin gidip gidemeyeceği konusunda bir düzeltmedir, doğrultmadır. Cennet konusunda, **bil-ṣidqi** deyimi için bk. 39/32,33. Sadaka*.

[4] üstelik onlar diriltilmemişken

[5] İnanç konusunda kötü olan bir çocuğun öldürülmesi için bk. 18/74 ile 18/80.

[6] yukarıda örnek olarak verilen çocuk ile ana babalar

[7] ödenek; (Cennet Bahçesinde) tapu (çoğul); 2 - (Cennet'e) giriş, sokulma. 3 - (Cennet'te) bir arada toplatılma. Derece*.

[8] Tayyip*. (Su döküp kutsadığımız için) iyilik verici, iyicil olan nesneler, azıklar. Yıkanmış olduğu için parlayan!

[9] **aḏhabtum** : 1 - giderdiniz, bitirdiniz, götürdünüz; saçıp savurdunuz; 2 - (kendinizi onlarla) parlattınız.

[10] sürekli, sona ermeden. Gerçek İle*

[11] Elçi Hud

[12] **bil-aḥqāfi** : (Çoğul). **al-aḥqāf,** "Kıvrımlı kumul". Ad'ların yaşadığı bölgenin adı diye anlaşılır. Oysa 24. Bildiri'ye göre Ad'lar, kumulların oluştuğu açık, çöl gibi bir yerde değil, üzerine yağmur yağabilecek koyakların olduğu (sulak ?) dağlık bir bölgede yaşarlar. Olsa olsa bu sözcük, menderes (bir akarsu yatağının az eğimli koyak tabanlarında, ova düzlüklerinde çizdiği S harfine benzeyen kıvrım) diye anlaşılabilir. Tekgeçişlidir. Sami dillerinde [**ḥqf**] : kıvrılmak, bükülmek, [kollarını kıvırıp!] kucaklamak; birbirini kucaklamak; kuluçkaya yatmak; (koruyarak çocuğun) üzerinde uyumak (krş. Güzel*). Örneğin Kuran'da Tanrı, Mehmet'e "inanıkların üzerine kanadını indirmesini" bildirir. Habeş dilinde ʾ**aḥqafa**, ettirgendir. (Hud, Mehmet gibi), (kendisini) büyüten / içinde yetiştiği / yetiştirildiği toplumunu uyarmıştı. (Hud), kendileri ile birlikte yetiştiği (çekirdekten yetişme) toplumunu uyarmıştı. Kucaklama, benimseme konusunda bk 15. Bildiri. Olası değişik anlam : (Habeş) "papazlık / bekçilik yaparak".

[13] gözdağının ne an geleceğini bilmek

[14] 1 - kılavuzsuz kalarak çöl sıcaklığında yanmış; Onlar Mücrim* idiler (25. Bildiri); 2 - (Allah'ın tekliği konusunda) yalancı, kandırıcı, aldatıcı (28. Bildiri). Bilgisiz*

46/24. Böylece onlar o (gözdağın)ı, (kara) bir bulut gibi[1], koyaklarına doğru yöneldiğini gördüklerinde, "Bu, bize yağmur yağdıracak bir buluttur" dediler. Yok! O (belirti), onun konusunda erkenci olduğunuzdur[2] : (O), içinde üzücü bir sürükleyicilik[3] olan bir yel(dir),
46/25. İdi'lerinin buyruğu ile, her ne varsa yok ederek (gelen bir yeldir). Artık, konutlarından başka ne varsa görünmez olmuştu. Kendi yolunu izleyenlerin toplumuna Biz böyle karşılık veririz[4].

[İNANMAYAN ESKİ KENTLİLER İLE MEKKELİLER'İN KARŞILAŞTIRILMASI]

46/26. Üstelik, doğrusu onlara verdiğimiz olanaklar ne (denli) ise, bu durumu, olanak olarak size vermedik[5]. Üstelik onlara (da), işitme ayrıca görüş (yeteneği), ayrıca yürek vermiştik. Oysa, Allah'ın Bildiriler'ini dışladıklarında, onların işitmesi, ayrıca onların görüşü, ayrıca onların yürek (duygu)su onları hiçbir konuda korumamış, üstelik onların, alay konusu yapageldikleri ne ise o, kendilerini kuşatmıştı.
46/27. Üstelik, doğrusu çevrenizdeki kentlerden (kimilerini) yok ettik. Olur da (yadsımalarından) dönerler diye (böylece) belirtileri[6] çeşitlendiriyoruz[7].
46/28. Öyleyse niçin Allah'tan başka edindikleri yaklaştırıcı tanrılar[8] onlara yardım etmedi? Yok! (Tersine, o tanrılar) onlardan uzaklaştılar. Üstelik bu, onların yalanı, üstelik onların uydurageldikleri (bir) konu idi.

[İNANMAYAN, YALANLAYAN BİR TOPLUMUN, SONRADAN ÇAĞIRI'YA YANIT VERMESİ]

46/29. Hani Biz, Cinler'den[9] bir kalabalığı[10], Kuran'ı dinlemek için sana yöneltmiştik. Ayrıca onlar, onun (dinlenmesi) için kurulduklarında, "Sessizce dinleyin" demişlerdi. Üstelik, (okunma) bitirilince, Uyarıcılar[11] olarak toplumlarına dönmüşlerdi.
46/30. (Cinler), "Ey toplumumuz! Evet biz, Musa'dan sonra indirilmiş olan, kendinden öncekini(n içeriğini) paylaşan[12], Gerçek'e, ayrıca Yoldaşlık'a[13] kılavuzlayan bir Bitik işittik" demişlerdi.
46/31. "Ey toplumumuz! Allah'ın çağırıcısına yanıt verin, üstelik ona inanın. (Allah), (Çağırıcıdan) kaçışlarınızın[14] (kimisini) yarlıgalayacak, ayrıca sizi, acı bir ezinçten koruyacak."
46/32. Üstelik kim Allah'ın Çağırıcısına yanıt vermezse (unutmasın) artık o, yeryüzünde (Allah'ı) etkisiz kılamayacak, ayrıca kendisine O'ndan başka ege olmayacak. İşte (böyleleri Yol'da), apaçık bir sapıklık içindedirler."

[MEKKELİLER'E, AYRICA ELÇİ'YE ÖĞÜT]

46/33. Gökleri, ayrıca yeri yaratan, üstelik onların yaratılışından yorulmayan[15] Allah'ın, ölüleri yaşatmaya[16] güç yetirecek (biri) olduğunu düşünmüyorlar mı? Evet, doğrusu O, her konuda erklidir.
46/34. Üstelik (buna) karaçalan kimseler, Ateş'e sergilendikleri Gün (kendilerine), "Bu[17], gerçek değil mi?" (denilecek). Onlar "Evet, İdimiz (adına)!" diyecekler. (Allah), "Öyleyse, karaçalageldiğiniz konuya karşılık olarak tadın ezinci" diyecek[1].

---

[1] bir örtü gibi olan, örtücü ezinç (11/58). Pislik*
[2] ivedilikle gelmesini beklediğinizdir. 2 - (bile bile) kendinize doğru çektiğiniz, yaklaştırdığınız. Acele*
[3] (evden, ülkeden, birisinden) uzaklaştırıcı. Bk. bir sonraki Bildiri; (Akat) üfleyici, uçurucu. Ezinç*
[4] Kılavuzun çölde geride bıraktığı birisi için ölüm kaçınılmaz olur. Ezinç*
[5] 6/6.
[6] Allah'ın gücünün belirtileri, kanıtları; (Habeş) örnekleri, benzer durumları
[7] değiştiriyoruz, değişik (örnekler) veriyoruz. 1 - Kuran'ın içinde oraya buraya serpiştiriyoruz; 2 - Suç işleyen toplumları başka toplumlar ile değiştiriyoruz. Sarraf*
[8] **qurbānan ālihatan**. Yaklaştırmak için aracı olan, yaklaştıran tanrılar
[9] 72/1. Genel olarak Cin, özellikle Şeytan deyimi, Elçi'nin çağırısına yanıt vermeyen ya da Elçi'ye karşı gelenlerin elebaşları için kullanılır.
[10] **nafaran** : 1 - kalabalık; 2 - yeni kuşaktan olanlar; 3 - (bir yerden) yola koyulanlar. Nefer*
[11] Bu anlam için bk. Emanet*
[12] (Yasalarını) yumuşatacak; güzelleştirecek olan; önceki Bitiğin içeriğini paylaşan. Sadaka*
[13] **ṭarīqin**. Arkadaşlık; yoldaşlık. İnançlar değişik olsa bile, belirli bir Yol'da birlikte yürüyüş [Sakınmak*]; belirli bir Yol'u paylaşanlar [Sadaka*). Tarikat*. Değişik tektanrıcıları "bir araya getirme", "toplama", Elçi Mehmet'in görevi idi. Övgü*.
[14] Çağırı'dan / Elçi'den *kaçış*. [**ḏnb**]*
[15] 50/15
[16] **ʿalā an yuḥ'yiya** : yaşatmaya; yaşam vermek için
[17] Tanrı'nın ölülere yaşam vermesi

46/35. Artık sen, direşken[2] Elçilerin katlandığı gibi katlan, ayrıca o (karaçalıcı)lara karşı erkenci olma. Kendilerine söz verilen konuyu gördükleri Gün, onlara (yeryüzünde) ancak günün bir saatinde kalmışlar gibi (görünecek). (Bu), (tanrısal) bir aktarmadır. Artık, (Çağırıdan) sapanların toplumundan başkası mı yok edilecek?

6 - DAVARLAR DİZİSİ (Enam Suresi)[3]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ALLAH'IN YARATMA, BELİRLEME GÜCÜ - HERYERDELİĞİ]

6/1. Övgü, gökleri ayrıca yeri yaratan, üstelik karanlıkları, ayrıca ışığı yapan Allah'adır. Sonra (buna) karaçalan kimseler, İdi'lerini (başka tanrılara) eşit tutuyorlar[4].
6/2. Sizi balçıktan yaratan, sonra (yaşam'ınız için) bir süre belirleyen O'dur. Ayrıca (Songün için) belirlenmiş bir süre O'nunladır. Sonra siz (bu konuda) kuşkulanıyorsunuz.
6/3. Üstelik O, göklerde, ayrıca yerde olan Allah'tır. O, gizinizi, ayrıca (sesle) açıkladığınızı bilir, üstelik (edim olarak) ne kazandığınızı bilir.

[KARAÇALICILARIN, BİLDİRİLER'E, AYRICA ELÇİ'YE KARŞI GELMELERİ]

6/4. Üstelik onlara, İdi'lerinin Bildiriler'inden (olup) ondan yüz çevirmiş olmadıkları hiçbir Bildiri gelmedi.
6/5. Böylece Gerçek'i, o (Gerçek) kendilerine geldiğinde, karartılar. Ancak, alaya alageldikleri konunun salıkları yakında kendilerine gelecek.
6/6. Onlardan önce, nice kuşağı yok ettiğimizi düşünmediler mi? (Oysa) Biz size vermediğimiz olanakları, bu topraklarda onlara[5] olanak olarak vermiş[6], üstelik onlara gökten bolca (yağmur) göndermiş, ayrıca altlarından akan ırmaklar türetmiştik. Ancak, onları (Çağırı'dan) kaçışlarından ötürü yok etmiş, üstelik onlardan sonra başka bir kuşak türetmiştik.
6/7. Ayrıca Biz sana (bu Bildiriler'i), bir yaprakta[7] yazılı indirseydik, böylece elleri ile ona dokunsalardı, (o) karaçalan kimseler kesinlikle, "Bu, ancak apaçık bir büyüdür" diyeceklerdi[8].
6/8. Üstelik onlar (senin için), "Neden ona bir Melek indirilmedi?" dediler. Bir Melek indirseydik, (bu) eylem (o anda) bitirilmiş olurdu sonra onlar bekletilmezdi[9].
6/9. Ayrıca Biz onu Melek yapsaydık, Biz onu kesinlikle bir erkek[10] (kılığında) yapardık. Üstelik onlar, neyin kılığını değiştirirlerse[11] böylece (tersine) Biz onlar için kesinlikle (onun) kılığını değiştirirdik.[12]

---

[1] Bu Yaşam'da Diriliş Günü'ne karaçalanlar, Öte Yaşam'da Ateş'te karartılırlar.
[2] **l-ʿazmi** : bir işi bütünleme, sonuna dek götürme isteği. Azim*
[3] Dizi adı 136. Bildiri'den alınmıştır. Mekke ile Medine dışında yaşayan ortak koşucu varsıl bir topluma yöneliktir. Bu Dizi'nin, özellikle ikinci yarısı son Medine döneminden olup 5. Dizi'nin yakınlarında olmalıdır.
[4] **yaʿdilūna** : onlar denk, dengeşik tutarlar, eş tutarlar, eşitlikle davranıyorlar (150. Bildiri; 7/159).
[5] Sulak (krş. 7/57-8), içinde hurma, üzüm bağları, zeytin, nar yetişen (99) bir bölgede, deniz (59, 63, 95) kıyısında yaşayan ayrıca kullandıkları kimi deyimler, Mekkeliler'in dilinden, az da olsa, değişik olan bir topluma yöneliktir. Örneğin **qir'ṭās** (yaprak) iki kez ancak bu Dizi'de yer alır (7, 91). Ayrıca, alışılagelen **fa** (böylece, artık) yerine sık sık **ṯumma** (sonra) belirteci kullanılır. Tanrı için kullanılan Mekke dönemli **[qhr]** kökünün türevleri 7 değişik Dizi'de yer alırken, **l-qāhir**, 7/127'nin dışında ancak bu Dizi'de iki kez yer alır (18, 61). [**wqf**] kökünün türevi **wuqifu**, iki kez bu Dizi'de (27, 30) ayrıca 37/24'de yer alır. Kuran'da 5 kez yer alan **farraṭ** (savsama), 3 kez bu Dizi'de yer alır (31, 38, 61). Ezincin açık açık, **ğahratan** olarak, gelişi ancak bu Dizi'de yer alır (47). Hurma çekirdeği (**nawā**) (95), tekgeçişlidir. Delme, delik açma (**ḫaraqa**) (17/37, 18/71), 100. Bildiri'de "uydurma" anlamıyla geçer. [**mlq**], **im'lāq** (yoksulluk) anlamı 151'de ayrıca 17/31'de yer alır; **ṣadafa** (46, üç kez 157). Bu toplum, Kentler'in Anası olan Mekke'nin dışında yaşar (92. Bildiri). Rahman adının yer almaması ilgi çekicidir. O dönemde tektanrıcı olan Yemen olmamalıdır.
[6] 46/26
[7] **qir'ṭās** (91. Bildiri). (Grek) **χάρτης** (**khártês**). Papirüs ya da papirüsten elde edilen kâğıt. Kırtasiye, harita, Batı dillerindeki carte, chart, karte, card doğrudan ya da dolayılı (Aramice, Latin) olarak bu sözcükten türer.
[8] yine de ona inanmayacaklardı (25. Bildiri)
[9] Melekler (Tanrı'nın orduları), inanmayanları öldürmek için yeryüzüne ancak Songün gelecektir.
[10] insanoğlu
[11] **yalbisūna**. [**lbs**] : "Elbise giydirmek"; tanınmaz duruma getirerek neyin ne olduğunu bilememek. Kılık Değiştirmek*
[12] **walalabasnā** : "elbise giydirdik". Aralarında kargaşalık çıkarttık, (işleri) karıştırdık. Krş. **labūsin** (tanınmamak için Süleyman'ın kılık değiştirmesi (21/80).

6/10. Üstelik, doğrusu senden önceki Elçiler (de) alay edilmişti. Böylece, onları alaya alanları, alay edegeldikleri konu kuşatmıştı[1].
6/11. "Yeryüzünde dolaşın, sonra (Elçiler'i) yalanlayanların sonu nice olmuştu, bir bakın!" de.

[ALLAH İLE KULLARIN KARŞILIKLI GÖREVLERİ]

6/12. "Göklerde, ayrıca yerde ne varsa kimindir?" de. (Yanıt vermezlerse), "Allah'ındır" de. Esirgemeyi O, Kendi üzerine yazdı[2]. O sizi, (gelişi) konusunda kuşku olmayan Diriliş Günü'nde kesinlikle toplayacak. Kendilerini batkıya düşürenler (unutmasınlar) artık onlar, (o Gün'e) inanmayacaklar.
6/13. Üstelik gecede, ayrıca gündüzde yer alan[3] ne varsa O'nundur. Üstelik O, işitendir, bilendir.
6/14. "(Kullarını) besleyip Kendisi beslenmezken gökleri, ayrıca yeri yaratan Allah'tan başkasını mı ege edineceğim?" de. "Doğrusu bana, (başkaldırmayıp) (Allah ile) barışıkların[4] ilki olmam buyruldu, üstelik kesinlikle ortak koşuculardan olma! (denildi)" de.
6/15. "İdime başkaldırırsam[5], (Süresi) Bütünlenecek Bir Gün'ün ezincinden korkarım" de.
6/16. O Gün, kim (ezinçten) döndürülürse, doğrusu artık (bu), (Allah) kendisini esirgemiş (demek)tir. Üstelik, apaçık başarı budur.
6/17. Ayrıca (unutma)! Allah sana bir sıkıntı ile el atarsa, artık onu O'ndan başka gideren olmaz. Üstelik sana, (tutumların) seçkin olan ile el atarsa artık (unutma) O, her konuda erklidir[6].
6/18. Ayrıca O, kullarını ayıltarak[7] (suçu) çıkarandır[8]. Üstelik O, (suçları) sağaltandır[9], (suçlardan) salıklıdır.

[ALLAH'IN TEKLİĞİ KONUSUNDA ORTAK KOŞUCULARIN KINANMASI]

6/19. "Tanıklıkta, (tanık olarak) hangi nesne en büyüktür?" de[10]. "Benimle sizin aranızda Allah tanıktır. Üstelik bu Kuran bana, sizi, ayrıca onun ulaşacağı kimseleri[11], onunla uyarmam için bildirildi. Allah'la birlikte başka tanrılar bulunduğuna, kesinlikle tanıklık ediyor musunuz?" de. "Ben, (buna) tanıklık etmem" de. "O, ancak tek Tanrıdır. Üstelik, doğrusu ben, (O'na) ortak koştuğunuz nesneden ötedeyim" de.
6/20. Kendilerine Bitik[12] verdiğimiz kimseler onu[13], kendi çocuklarını[14] tanıdıkları gibi tanırlar; Kendilerini batkıya düşürenler (unutmasınlar), onlar artık (ona) inanmayacaklar.
6/21. Allah'ı karartarak (yalan) türetenden, ya da O'nun Bildiriler'ini karartandan daha karartıcı olan kimdir? Evet! (O) karartıcılar, başaramayacaklar.

---

[1] Elçilerin getirdiği gözdağı. Benzeri bir Bildiri için bk. 21/41.
[2] **kataba**. Bu yazılı olduğu için artık değiştirilemez. Allah'ın, kulları ile yaptığı antlaşmaya [Namaz*] göre esirgeme, Allah'ın ödevidir, görevidir, Kendi yapması gereken Kendi işidir (54. Bildiri). Kulların görevi ise Bağlılık'ı sürdürmek [Salat*], ayrıca Ödün'ü vermektir [Zekat*].
[3] (orada) bulunan, yer alan; kalan, dikilen. Sekine*
[4] **aslama** : boyun veren, barışan (tekil). Araplar arasında ilk boyun veren (163. Bildiri; 39/12). Oysa ilk "boyun veren" İbrahim idi (2/131).
[5] **in ʿaṣaytu** : başkaldırırsam (asi olursam). Krş. üsteki Bildiri'deki "İslam / Müslüman" diye anlaşılan **aslama** (boyun veren, barışan).
[6] 2 - ölçü, sınır koyan; ölçüyü, sınırı belirleyen; 3 - (yere düşeni) ayaklandıran. Kadir*
[7] **fawqa** : üzerinde. Oysa krş. **fawāqin** (38/15) : 1 - soluk alma, ayılma (Musa'nın ayılması 7/143); 2 - Mide ekşimesinden dolayı yemek borusunda duyulan yanıklık. Krş. **l-qāhiru** (bir sonraki sözcük). Uyuyan kulları Öte Yaşam'da ayıltarak sorgulayıp bilgi edinmek; kötüyü ortaya koymak. Kullara, Ateş ile acı çektirerek içindeki suçu çıkarandır.
[8] **l-qāhiru** : eti ısıtarak içinden su çıkaran; midedeki acı suyu yukarı çıkaran; 1 - suç çıkaran; 2 - canı bedenden çıkaran. Açıklama için bk. **taqhar** (93/9). Krş. **fawqa** (bir önceki sözcük). Saklı suçları / canı çıkardığı için Allah, gizli de olsa her konuyu bilendir (bk. bir sonraki tümce). "Suçları (günahları) çıkarmak, gidermek" için "ortak tanrı"ya tapanlara yöneliktir. dç : "O, kullarının üstünde mutlak hâkimiyet sahibidir" (*Diyanet*)
[9] (kötülükleri) giderendir; suç hekimidir. Bilge*
[10] Benim doğrucu olmam konusunda, Allah'ın tanıklığı mı yoksa bir başkasının tanıklığı mı? **šahādatan** : 1 - tanık olarak; 2 - yardımcı olarak. 3 - (Akat) suçları yıkayıcı, insanları kutsayıcı olarak (bk. bir önceki Bildiri). Tanık*
[11] Ana Kent olan (42/7) Mekke'nin dışında
[12] Tevrat
[13] Mehmet'in doğrucu olduğunu tanır, üstelik buna tanıklık ederler. 2 - Kendilerine verilen (ilk) Bitik'te yazılı olan gerçeği; 3 - Mehmet'i (2/146).
[14] **abnāahum** : 1 - (Arap) onların oğulları; 2 - (Habeş) **ʾabana**, **ʾabun** : patrik; Habeşistan Kilisesi'nin başkanı, baş sorumlusu. (2/146). Bu sözcük, (Arap, Sami) "baba" kökünden türer.

6/22. Üstelik, onları toptan toplayacağımız, sonra ortak koşanlara, "Savunmakta olduğunuz ortaklarınız nerede?" diyeceğimiz Gün,
6/23. sonra onların, "İdimiz Allah'a ant olsun! Biz, ortak koşucu değildik" demekten başka kandırma (kanıtı)[1] olmayacak.
6/24. Kendi kendileri konusunda nasıl yalan söylediklerine bak! Üstelik, (ortak tanrı olarak) ne türetegeldilerse o, kendilerinden sapacak.
6/25. Ayrıca, onlardan seni dinleyenler var, ancak onu[2] anlamasınlar diye onların yüreklerinin üzerine örtüler, ayrıca onların kulaklarının içinde bir delik yaptık[3]. Üstelik onlar, tüm Bildiriler'i, (yazılı olarak bir Bitik'te) görseler (yine) o (Bildiriler'den birin)e inanmayacaklar. Bir (gün)[4] onlar sana gelseler (bile), (o) karaçalan kimseler seninle tartışıp, "Bu, ancak öncekilerin söylenceleridir" diyecekler.
6/26. Ayrıca onlar onu[5], (başkalarına) yasaklar, üstelik ondan sıvıştırırlar[6]. Üstelik onlar, ancak kendilerini, (bunun) bilincine varmadan yok edecekler.
6/27. Ayrıca sen (onları), Ateş'in önüne yanaştırıldıklarında[7], böylece "Ah, ne olur biz (yeryüzüne) döndürülseydik! Üstelik biz, İdimizin Bildiriler'ini yalanlamazdık, ayrıca biz inanıklardan olurduk" dediklerinde bir görseydin!
6/28. Olmaz! Önceden gizleyegeldikleri[8] ne ise o, (bugün) onlara baş gösterecek. Ayrıca onlar (ilk Yaşam'a) döndürülselerdi kendilerine ne yasaklandıysa ona[9], kesinlikle (yeniden) dönerlerdi. Üstelik, doğrusu onlar, kesinlikle yalancıdırlar.
6/29. Ayrıca onlar, "Bizim ancak Buradaki yaşam'ımız var, üstelik biz, diriltilmeyeceğiz" derler.
6/30. İdi'lerinin önünde yanaştırıldıklarında[10] üstelik sen onları bir görecektin! (Allah), "Bu[11], gerçek değil mi?" diyecek. Onlar, "İdimiz (adına) evet!" diyecekler. (Allah), "Karaçalmakta olmanızdan ötürü tadın artık ezinci!" diyecek.
6/31. Evet! Allah'la karşılaşma konusunda yalan atanlar, batkıya düşecek olanlardır. Sonunda[12] Saat, onlara ansızın geldiğinde, sırtlarındaki yükleri[13] taşıyarak, "bu konuyu savsamamızdan[14] ötürü yazıklar olsun bize!" diyecekler. Taşıyacakları (suç yükü), kesinlikle yüz karartıcı[15] (olacak)!
6/32. Üstelik Buradaki yaşam, ancak bir oyun, ayrıca bir eğlencedir. Üstelik Öteki Konut, sakınan kimseler için seçkin olandır. Artık algılamayacak mısınız?

[YADSIMANLARA KARŞI ELÇİ'NİN YÜREKLENDİRİLMESİ]

6/33. Onlar ne söylüyorsa, doğrusu onun seni, kesinlikle üzdüğünü biliyoruz. Artık doğrusu onlar seni yalanlamıyorlar. Oysa, (doğrusu o, seni) karartanlar, Allah'ın Bildiriler'ini dışlıyorlar[16].
6/34. Ayrıca, doğrusu senden önce (de) Elçiler yalanlanmıştı, böylece kendilerine yardımımız gelene dek (kendilerinin) yalanlanmış, ayrıca (görevlerinden) dışlanmış[17] olmalarına katlandılar. Üstelik (unutma)! Allah'ın Sözlerini[18] değiştirecek kimse yoktur, ayrıca doğrusu (bu konuda, önceki) Elçilerin salığından[19] (bir bölümü) sana geldi.

---

[1] **fit'natuhum** : onların "fitnesi", kargaşalığı. Uydurma nedenler, kanıtlar ileri sürerek, aldatarak, çıkarıp tartışmaya bulanıklık getirip savunmaya çalışma. Benzeri bir deyim (**fit'natakum**) için bk. 51/14. Fitne*
[2] o Okuma'yı
[3] delik, çatlaklık. 18/57
[4] bakarsın bir gün olur, onlar sana gelirler. Hatta*
[5] Kuran'ı
[6] (su birikintisi) akıtma, sızdırma (17/83, 41/51).
[7] **wuqifū**. Sunulma, yanaştırılma (30. Bildiri). Akif*
[8] karaçalmakta oldukları Duruşma Günü, Cehennem.
[9] ortak koşuculuk
[10] **wuqifū**.
[11] Diriliş, Öteki Yaşam
[12] Hatta*. Bir gün gelecek... olacak.
[13] Yük : (taşınan, kazanılmış, biriktirilmiş) suç.
[14] **farraṭnā** : biz savsadık (38. Bildiri); duraksadık, bir adım öne bir adım geriye attık. İfrat*
[15] Karalık*
[16] [**ğḥd**] : dışlama [dışarıya çıkarma]. Köken için bk. yakın sesli Cihat*.
[17] görevden alıkoyulmak; göreve, işleve engel olmak. İncitmek*
[18] **likalimāti l-lahi**. Allah'ın Buyruğu, Yasası, Töresi (Sünneti). Allah'ın boyası (?). Boya*. (Habeş) **qalam** (çoğul ʾ**aqlām**) : kamış, sap, kalem, boya, mürekkep, iz (leke), harf, sözcük (kelime); bitiklerden gelen bilgi. Kalem*
[19] öyküsünden

6/35. Üstelik onların yüz çevirmesi sana ağır geliyorsa[1] ayrıca sen, (inmek için) yeraltında bir geçeneği[2] ya da (çıkmak için) gökte bir merdiveni arayabiliyorsan, artık sen kendilerine (oralardan) bir belirti getirmek için (git, o kanıtları bul!). Üstelik (unutma)! Allah dileseydi onları, kılavuzlama gereğince kesinlikle toplardı. Artık sen, kesinlikle aldatıcılardan[3] (biri) olma.

[ORTAK KOŞUCULARIN ÇAĞIRI'YA KARŞI SAĞIR, DİLSİZ, KÖR OLMASI - DİRETİŞLERİ]

6/36. (Çağırı'ya), ancak işitenler yanıt verir[4]. Üstelik (işitmek istemeyen) (o) ölüler(e gelince)[5], Allah onları uyandıracak, sonra O'na döndürülecekler.
6/37. Ayrıca onlar, "Niçin ona İdisinden bir belirti indirilmedi?" derler. "Doğrusu Allah, belirti indirmeğe güç yetirir, ancak onların çoğu (bunu) bilmez" de.
6/38. Üstelik sizin gibi, (içinde her birinin edimleri yazılmış) bir çizelge[6] olmadan ne yeryüzünde (yaşayan) bir yaratık ne de (gökte) iki kanadı ile uçan bir kuş vardır. Bitik'te hiçbir konuyu savsamadık[7].[8] Sonra onlar İdi'lerine toplatılacaklar.[9]
6/39. Üstelik Bildiriler'imizi yalanlayanlar, karanlıklar içinde (kalmış)[10] sağırlar ile dilsizlerdir[11]. Allah kimi dilerse onu[12] saptırır, ayrıca kimi dilerse onu Doğru Yol'a koyar.
6/40. "Bir düşünür müsünüz? Size Allah'ın ezinci gelse, ya da size Saat gelse, Allah'tan başkasını mı çağıracaksınız? Doğrucuysanız (söyleyin)!" de.
6/41. Evet! Siz yalnız O'nu çağıracaksınız, böylece O dilerse, O'nu çağırdığınız konuyu[13] giderecek; üstelik siz, (Kendisine) ortak koştuğunuz nesneyi unutacaksınız.
6/42. Ayrıca, doğrusu Biz senden önce (öteki) toplumlara (Elçiler) göndermiştik. Böylece küçüklensinler[14] diye onları yoksulluk, ayrıca sıkıntı ile yakalamıştık.
6/43. Öyleyse neden onlara sıkıntımız geldiğinde küçüklenmediler[15]? Ancak, onların yürekleri katılaşmıştı, üstelik ne yapageldilerse, Şeytan (onu), kendilerine süslü göstermişti.
6/44. Böylece, onlar kendilerine anımsatılan konuyu unuttuklarında, Biz artık her ne varsa (tümünün) kapılarını onlar için açmıştık[16]. Sonunda[17] onlar kendilerine verilene sevinince ansızın onları yakalamıştık, böylece, (şaşkınlıktan) bakakalmışlardı.
6/45. Böylece (Bildiriler'imizi) karartan topluluğun (kökü) kesildi. Övgü, tüm ülkelerin İdisi Allah'a (olsun)!
6/46. Sen (onlara), "Bir düşünür müsünüz? Allah, sizin işitmenizi, ayrıca görüşünüzü alsa, üstelik yüreklerinizi (tıkayıp) damgalasa, Allah'tan başka, o (duyular)ı size (geri) getirecek tanrı kimdir?" de. Bak, belirtileri[18] nasıl çeşitlendiriyoruz[19]. Sonra onlar (yine de) yüz çeviriyorlar.
6/47. "Bir düşünür müsünüz? Allah'ın ezinci size (görünmeden) ansızın ya da açık açık (görünerek) gelse, (Elçilerimizi) karartanların toplumundan başkası mı yok edilecek?" de.

---

[1] **kabura**. Güce, kabalığa uğrama; gücenme.
[2] **nafaqan** : oluk, yarık; hendek. Tekgeçişlidir. (Habeş) [**nfq**] (bölmek, yarmak) kökünden türer.
[3] **l-ğāhilīna** : 1 - kılavuzsuz kalarak çöl sıcaklığında yanıp yok olanlar; 2 - dolandırıcılar, aldatıcılar (28, 111). Bilgisiz*. dç : "cahiller" (*Diyanet*). Göçebeler konusunda "aldatma" anlamındadır (54. Bildiri).
[4] olumlu yanıt verirler, çağırıyı izlerler. Kuran'ın çoğu yerinde Çağırıyı duymak istemeyenler, sağır olanlardır, (olumlu) yanıt vermek istemeyenler, dilsiz olanlardır (39. Bildiri).
[5] Ölü biri gibi davranarak işitmek, kımıldamak, yanıt vermek istemeyenler. Alaylı anlatım.
[6] **umamun**. İçinde edimlerin dökümü olan çizelge, tutanak. Bu ve 36. Bildiri, 36/12'nin bir anımsatmasıdır. Bu iki geçişte de, bağlam birdir. Krş. Çizelge*, kütük (**imāmin**) (36/12). dç : "birer topluluk" (*Diyanet*)
[7] savsamak (31 Bildiri). İfrat*
[8] "Üstelik Biz, her ne varsa onu apaçık bir çizelgede yazıyoruz." (36/12).
[9] Bu Bildiri'ye dayanılarak insan olmayan yaratıkların da diriltilerek Duruşma'dan geçirilecekleri öne sürülür. Bu, insan olmayan yaratıklarda da özgür istenç olduğunu gösterir. Yazgı*. "Kanatlı kuş", Melek anlamına gelmiyorsa! (35/1).
[10] kör olan (17/72)
[11] işiten ve yanıt veren (dilsiz olmayan) (36. Bildiri)
[12] kimilerini sınamak için Allah, "fitne" yaratandır. Düzenek*
[13] çağırı nedeninizi
[14] **yataḍarraʿūna**. Büyüklenenlerin, küçülmeleri; alçak gönüllü olmaları; diz çokmeleri. Açıklama için bk. 23/76'nın dipnotu. dç : "yalvarsınlar da tövbe etsinler" (*Diyanet*).
[15] **aḍarraʿū**. Köken için bk. 23/76'nın dipnotu.
[16] kendilerini şımarttık. (Birisine) Kapı açmak : özgürce, saymadan elde edebilmeyi sağlamak; olanak sağlamak.
[17] bir gün gelmiş, ... onlar sevinmişlerdi. Hatta*
[18] (Habeş) örnekleri
[19] (aralarında) dönüştürüyoruz, değiştiriyoruz, değişik (örnekler) veriyoruz.

6/48. Üstelik Biz, Elçileri ancak Muştucu, ayrıca Uyarıcı olarak gönderiyoruz. Artık kim inanır, ayrıca (inanç sağlığını) düzeltirse[1] (öyleleri unutmasınlar), artık onlara korku olmayacak, ayrıca onlar üzülmeyecekler.
6/49. Ayrıca, Bildiriler'imizi yalanlayanlar (unutmasınlar) onlara, (Çağırı'dan) sapmış olmalarından[2] ötürü ezinç el atacak.
6/50. "Ben size, Allah'ın (varlık) birikintileri[3] bendedir, demiyorum, ayrıca Gizem'i bilmiyorum, üstelik ben size, "Ben bir Meleğim" demiyorum. Bana ne bildirildiyse, ben ancak (onu) izliyorum" de. "Kör[4] ile gören bir midir? Artık (bunu) düşünmüyor musunuz?" de.
6/51. Üstelik, İdi'lerinin önünde toplatılacaklar diye korkanları[5] - önlem alırlar[6] diye - sen şununla uyar : (O Gün), onlar için O'ndan başka ne bir ege ne de bir aracı olacak.

[YENİ İNANMIŞ, ANCAK İNANÇLARI BULANIK OLAN ESKİ PUTATAPICILAR]

6/52. Ayrıca sen, Kendisinin yüzünü[7] (görmeyi) isteyerek, gün ağardığında ayrıca gün karardığında İdi'lerini çağıranları kovma[8]. Hiçbir konuda onların (edimlerinin değer) biçimi[9] sana düşmez, ayrıca hiçbir konuda senin biçilmen onlara düşmez. Sen artık onları kovarsan, böylece sen (Işık'ı)[10] karartanlardan[11] olursun.
6/53. Üstelik böyle olacak![12]. "Allah'ın, aramızdan[13] (beklenmedik bir) iyilikte bulunduğu[14] bunlar mı?" desinler diye onların kimini kimisi[15] ile sınamıştık[16]. Allah, iyilik bilenleri bilen değil midir?
6/54. Ayrıca, Bildiriler'imize inananlar, sana geldiğinde, sen artık (onlara), "Esenlik[17] olsun size! İdiniz, esirgemeyi Kendi üzerine yazdı[18]. Sizden kim aldatarak[19] (Allah'ı) karartır[20] sonra bunun üzerine (karartıştan) çevrilir, üstelik (inanç sağlığını) düzeltirse[21] artık (unutmasın) doğrusu (Allah), (onun için) yarlıgayandır, esirgeyendir" de.
6/55. Üstelik böyledir![22] Biz - kendi yollarını izleyenlerin[1] (yeni) Yol'u belli[2] olsun diye - Bildiriler'i ayrıntılı açıklıyoruz.

---

[1] **aṣlaḥa** : çoktanrıcılıktan uzaklaşıp öteki tanrıları yok ederse. Salih*. Krş. 54. Bildiri.
[2] **yafsuqūna** : (verilen sözden, Allah ile barıştıktan sonra) saptılar. Sapmak*
[3] **ḫazāin**. Gizlengi, saklama yeri, depo. Allah'ın azık, varlık birikintisi. İlkel anlam, (Arap, Habeş) "Kucak kucak; kucak dolusu" (biriktirilmiş, tutulmuş, kıstırılmış), (Yemen) "çapul" olmalıdır.
[4] bu gerçeği göremeyen
[5] artık korkmamak için
[6] önlem alarak, şimdiden hem egeyi (Allah'ı) hem de aracıyı (Elçi'yi) desteklerler. Sakınmak*
[7] **wağhahu** : 1 - onun yüzü, kendisi; 2 - onun ışıldaması, ışığı. Yüz*, Allah'ın Yüzü*. Çoğu Türkçe Kuran'da, bu deyiminin "O'nun rızası" diye çevirilmesi şaşırtıcıdır. Allah'ın yüzünü "görmek" isteyenlerin ne yapmaları gerektiği 103-104. Bildiriler'de açıklanır.
[8] 25/21'de alay ederek Allah'ı görmek isteyenler, Allah'a karaçalan kimselerdir. Oysa bu Bildiri'dekiler, Allah'ın tekliğine yeni inanan bir toplumdur. Bunlar, öğretiyi izlemeye başlayan, eski alışkanlıklarını (tanrıyı gözleri ile görmeyi) sürdürmek isteyen salt putatapıcı Göçebelerdir. Bir putatapıcı için tanrıyı (tanrının yontusunu) gözleri ile görmesi doğaldı. Bu nedenle Allah, onların istekleri bir suç olsa bile, bu eski putatapıcılara karşı Elçi'nin "hoşgörülü" davranmasını ister, sonradan kendilerini düzeltirlerse bağışlanacaklarını bildirir (54. Bildiri). Bu Göçebeler ile Elçi arasındaki konuşma için bk. 49/14-18. Özellikle 49/14'te Elçi, Göçebelere, "İnandık diyordunuz ancak inanç, (gerektiği gibi) şimdilik yüreklerinize girmedi" der. Bu kimselere, Allah'ı yeryüzünde görme olanağının olmadığı 103. Bildiri'de belirtilir. Musa'nın toplumu da kendisinden böyle bir istekte bulunmuştu (7/138).
[9] edimlerinin oranlanması; edim sayılarının sayılması. Onları sayan Allah'tır. Krş. **ḥāsibīn** (sayman) (çoğul) (62. Bildiri)
[10] kendilerini; Tanrısal Işığı
[11] Onlar, senin taşıdığın Yol gösterici Işık'tan uzaklaşarak karanlıklarda kalmış olurlar. dç : "(sen) zalimlerden olursun" (*Diyanet*)
[12] **wa-ka-ḏālika**. 1 - Böyle olsun! Bir önceki Bildiri'ye yöneliktir. 2 - Üstelik şöyle olsun! / böyle olacak! Bu Bildiri'nin girişidir. 3 - (Eskiden de hep) böyle olmuştu! Amin*
[13] Göçebeler arasından
[14] **manna**. iyilikte bulunur, *beklenmedik* bir iyilik sağlar. Kudret Helvası*
[15] Allah, kılavuzluk ederek, kimi Göçebeler'i inanca eriştirerek kendilerine iyilikte bulunmuştu (49/17), kimileri ise putatapıcı olarak kalmıştı.
[16] "sınavı" kazanalar, bir önceki Bildiri'ye konu olanlardır.
[17] esenlik; barış, yatışma
[18] Esirgeme, O'nun görevidir (12. Bildiri).
[19] **biğahālatin** : dolandırıcılık, aldatıcılık yaparak (35, 111). Bilgisiz*. Gözle görülen bir put yapmak isteyen Musa'nın toplumu da, Musa'yı, Yasa'yı yanıltmak istemişlerdi (7/138). dç : "Sizden kim cahillikle bir kabahat işler(se)" (*Diyanet*)
[20] Allah'ın putunu yaparak, "Allah'ı görmek ister" (52. Bildiri). **sūan** (Karalık*)
[21] 48. Bildiri
[22] **wa-ka-ḏālika**. Amin!

[SONGÜN'E İNANMAYANLARA TANRISAL GÜCÜN ANIMSATILMASI]

6/56. "Evet, Allah'ın dışında çağırdığınız kimselere tapmam, bana yasaklandı" de. "Sizin tutkularınızı izlemeyeceğim, (yoksa) doğrusu ben (Yol'dan) sapmış olurum; bu durumda ben, kılavuzlananlardan (biri) olmamış olurum" de.
6/57. "Siz onu[3] yalanlarken doğrusu ben, (bu konuda) İdim'den (gelen) (doğruyu yanlıştan) Ayırıcı bir Belgeye[4] dayanıyorum[5]. Erkenden istediğiniz ne ise o bende değil[6]. (Bu konuda) yargı, ancak Allah'ındır. Üstelik O, doğru (bir yargı ile) karşılık verir[7], ayrıca O, (doğruyu yanlıştan) ayıranların[8] seçkin olanıdır" de.
6/58. "Erkenci olduğunuz (konu) ne ise, o bende olsaydı, benimle sizin aranızdaki (bu) konu kesinlikle bitirilmiş olurdu"[9] de. Üstelik (unutmayın)! Allah, karartıcıları[10] bilir.
6/59. Üstelik, Gizem'in anahtarları O'nunladır. Onları ancak O bilir. Üstelik O, toprakta, ayrıca denizde ne varsa bilir. Üstelik yapraklardan biri (bile) O, onu bilmeden düşmez. Ayrıca, yerin karanlıklarında o, apaçık bir Bitik'te (yazılmış) olmaksızın ne yaş ne de kuru bir tane[11] vardır[12].
6/60. Üstelik gece sizi, (Kendisine) döndüren[13], ayrıca gündüz ne elde ettiğinizi[14] bilen, sonra belirli (yaşam) süresi bütünlensin diye[15] sizi orada[16] uyandıran O'dur. Sonra dönüşünüz O'nadır, sonra[17] O, ne yapageldiğinizi size bildirecek.
6/61. Ayrıca O, kullarını ayıltarak[18] öz çıkarandır[19]. Üstelik (öz çıkarmak için) sizin üstünüze bekçiler[20] gönderir. Sonunda[21] birinize ölüm geldiğinde Elçilerimiz[22], kendisini bitirir[23], üstelik (bu konuda) savsaklık[24] etmezler.
6/62. Sonra, onların gerçek egesi (olan) Allah'a geri döndürülürler. Yargı, kesinlikle O'nundur, üstelik O, saymanların en ivecenidir.
6/63. "Siz O'nu "O, bizi bundan kurtarırsa, kesinlikle iyilik bilenlerden olacağız" diye (Kendisinin önünde) küçülerek[25], ayrıca (Kendisine) sokularak[26] çağırır(ken) toprağın, ayrıca denizin (derin) karanlıklarından sizi kim kurtaracak?" de.
6/64. "Sizi, ondan, ayrıca her (türlü) boğulumdan[27] kurtaran Allah'tır. Sonra siz, (Kendisine) ortak koşarsınız" de.

---

1 Mücrim*. Kendi yörüngesinden ayrılmayan yıldız gibi
2 **walitastabīna**. 1 - açığa çıksın, açık (görünür) olsun; 2 - engel olunsun, uzaklaştırılsın; sınır (çit) koyulsun. (Yemen) [**byn**].
3 Saat'i, Saat'in gelişini
4 **bayyinat**
5 ssç : üstündeyim. O belgeye dayanarak konuşuyorum.
6 Alay ederek, ivedilikle gelmesini istediğiniz Songün'ü (Saat'i) getir(t)mek benim elimden gelmez.
7 **yaquṣṣu**. [**qṣṣ**] : 1 - yapılan suça, eşit, denk, eksiksiz bir karşılık verme; borcu [eksiksiz] ödeme; 2 - Öyküyü eksiltmeden, bütünüyle olduğu gibi aktarma. Ödeşme*
8 **l-fāṣilīna** : ayıran, ayırıcı (çoğul). Krş. **bayyinat** (bir önceki Bildiri)
9 Saat'i (Songün'ü) hemen getir(t)irdim.
10 Allah'ın ortağı olmayışı konusunu karartanlar; tutkularını izleyenlerek bu gerçeğe gölge getirenler (56. Bildiri), Zalim*
11 bitki tohumu
12 Tüm nesnelerin dökümü bir çizelgede yer almamış olsaydı, Kadir Gecesi'ndeki yıllık yoklama eksiksiz yapılamazdı.
13 içinizi [tininizi / canınızı] geçirten, canınızı Kendisine döndüren. Uyurken canın çıkması (39/42). Vefat Ettirtmek*
14 **ǧaraḥtum** : elde edersiniz (45/21), ele geçirirsiniz.
15 yaşam süresi kesin olarak bitene dek
16 uyuduğunuz yerde, uykunuzda
17 Son Uyanış, Diriliş Günü'nde
18 **fawqa** : ayıltıp, ayıltarak; soluk vererek, "hıçkırtarak" (ölümden / uykudan sonra uyandırarak). Krş. **fawāqin** (38/15)
19 **l-qāhiru** : Özü, canı, içi çıkaran. Açıklama için bk. **taqhar** (93/9). dç : "mutlak hâkimiyet sahibi" (*Diyanet*)
20 **ḥafaẓatan** : tutucu (tutan, saklayan), bekçi (çoğul). Duruşma Günü'ne dek tutuklanması, saklanması gereken tinleri, Bekletilme Yeri'ne götüren "Ölüm Melekleri".
21 bir gün olacak... ölüm gelecek". Hatta*
22 Bekçi Melekler
23 canını alırlar, özünü çıkarırlar. Belirlenmiş süreye son verirler.
24 (Buyruğumuza göre) ne önden giderler ne de geride kalırlar; (Eylem boyunca Buyruk'tan) ayrılmazlar. İfrat*
25 **taḍarruʿan**. Kendinizi küçülterek. Açıklama için bk. 23/26'nın dipnotu. **taḍarruʿan waḫuf'yatan** deyimi için bk. 7/55.
26 sokunganlıkla. Gizli gizli sokularak (pusuya yatarak).
27 **karbin** : sıkıntı, boğulum. "Boğulma" (denizin karanlıkları) için bk. bir önceki Bildiri. Büyük Kırım*

6/65. "O, üstünüzden[1], ayrıca ayaklarınızın altından[2] size ezinç göndermeye ya da sizi, yandaşlar(a ayırarak)[3] karmakarışık etmeye[4], üstelik kiminizin katılığını kiminize tattırmaya güç yetirendir" de. Bak! Anlasınlar diye Bildiriler'i nasıl çeşitlendiriyoruz.

[ELÇİ'YE ÖĞÜT - ÖTE'YE İNANMAYANLARA GÖZDAĞI VERİLMESİ]

6/66. Üstelik, o (Saat), gerçek[5] iken senin toplumun, onu yalanladı. "Ben, sizin için bakıcı değilim" de.
6/67. (Gelecek) her salık[6] için, yerleşeceğ(i) bir yer[7] vardır, üstelik (bunu) yakında bileceksiniz.
6/68. Ayrıca sen, Bildiriler'imiz konusunda çekişenleri[8] gördüğünde, bundan başka (yeni) bir konuda[9] çekişmelerine dek onlardan yüz çevir. Üstelik Şeytan[10] sana (bunu) unutturursa, (kendilerine) öğüt (verdikten) sonra sen artık (Bildiriler'imizi) karartıcı toplum ile oturma.
6/69. Ayrıca hiçbir konuda onların (edimlerinin değer) biçimi, (çekişmekten) karşılıklı (olarak) sakınanlara[11] düşmez[12]. Oysa (toplumlar) karşılıklı dayanaşsınlar[13] diye (birbirlerine düşen), öğütlemedir.
6/70. Üstelik kendilerinin Yasa'sını bir oyun, ayrıca bir eğlence edinen, üstelik Buradaki yaşamın kendilerini aldattığı kimseleri bırak. Ayrıca (hiç) bir can, kazandığından ötürü yıkıma uğramasın diye sen şununla öğüt ver : "Kendisi için, Allah'tan başka ne bir ege ne de bir aracı olacak. Üstelik kendisi, ödence[14] olarak her ne varsa tümünü (bile) ödese, bu kendisinden alınmayacak." İşte bunlar, kazandıklarından ötürü yıkıma uğrayacak olanlardır. Karaçalmalarından ötürü onlar için kaynar sudan bir içki, ayrıca acıklı bir ezinç olacak.
6/71. Sen (onlara), "Allah'ın yerine bize ne yarar sağlayan ne de dokunca veren ne ise neyi mi çağıralım, üstelik Allah bizi kılavuzladıktan sonra, o (kimse)nin (artık kılavuzlanmış olan) arkadaşları, "Bize gel" (diyerek) kendisini kılavuzlanmaya çağırmış(ken), Şeytanlar'ın[15] yeryüzünde şaşırttığı kimse gibi (eski) inanç törelerimize[16] mi döndürülelim?" de. Sen (onlara), "Evet! (Doğru) kılavuzlama, Allah'ın kılavuzlamasıdır. Üstelik biz, tüm ülkelerin İdisine boyun vermekle buyrulduk," de,
6/72. "ayrıca (O'na olan) Bağlılığı[17] sürdürmekle, ayrıca O'nunla dayanışık olmakla (buyrulduk de)[18]." Üstelik, Kendisine toplatılacağınız kimse O'dur.
6/73. Üstelik gökleri, ayrıca yeri, bitişli[19] yaratan O'dur. Üstelik O, "Ol" dediği Gün, artık o[20], olur. O'nun Sözü[21] doğrudur[22]. Boru'ya üfleneceği gün egemenlik[23] O'nundur. O, Gizem'i, ayrıca tanık olunanı bilir. O, bilgedir, salıklıdır.

[İBRAHİM'İN TEKTANRICILIĞI]

---

[1] Örneğin taş yağdırtarak. Pislik*
[2] (deprem sonucunda) yerin dibine geçirterek
[3] **şiya'i** : yandaşlar; bölük bölük (olma/yapma)
[4] **yalbisakum**. Kılık, "elbise" değiştirme; başka biçime sokma (9. Bildiri).
[5] **l-ḥaqqu** : 1 - doğru, gerçek; 2 - aşmalı; yavaş yavaş "yürüyen". Krş. **mus'taqarrun** (bir sonraki Bildiri)
[6] **naba-in** : öykü, salık (çoğul).
[7] **mus'taqarrun** : göçebe toplumlarda, kesin, düzenli olarak kalınan yer, yerleşim yeri. Her olay ancak yeri, sırası gelince (krş. **l-ḥaqqu** : aşamalı) olur, önceden olmaz. Saat'in gelişi konusunda bk. 54/3. Bu deyim yerine, (Saat'in) demir atması (çakılması) deyimi de kullanılır. Eş anlamlı olmalıdır.
[8] çekişme, ağız kavgası etme, boşuna konuşma, (içki) karıştırma, (birisine) girişme
[9] **ḥadīthin** : konuşma konusu, söz
[10] Onların, senin yanında oturan (yaşayan) elebaşı, çekişmeyi yeniden başlatmaya kalkarsa, sen de kendini tutamayıp ona yanıt vermek isteyeceksin.
[11] Sakınmak*
[12] ne sen ne de senin toplumun (52. Bildiri); Sayman, Allah'tır (62. Bildiri)
[13] Dayanışık*, Sakınmak*
[14] ʿ**adlin** : denk, karşılık; eşit, eşdeğerli olsun diye verilen ne ise
[15] Yalancı Elçiler; öğretiye başkaldıranların elebaşları
[16] 2/143, 3/144. Topuk*
[17] **l-ṣalat**
[18] dç : "Bir de, bize, "Namazı dosdoğru kılın ve Allah'a karşı gelmekten sakının" diye emrolundu" (*Diyanet*)
[19] **bil-ḥaqq** : bitişli; (yavaş yavaş) aşamalı. Gerçek İle*
[20] o bitiş. Bugünkü Yaşam'ın sona ermesi.
[21] Saat'in gelişi. Bu yaşamın bitişli, bitecek olması.
[22] **l-ḥaqqu** : 1 - doğrudur; 2 - (yavaş yavaş, pay pay) aşamalı olarak, kazına kazına, "hakkedilerek" bitip, gerçekleşecek olandır.
[23] egemenlik, özerklik. özerk. Bugünkü yaşam'ın sona ereceği Gün, Allah, tek egemen olarak kalacak. Yeryüzü, Allah'a ve inananlara kalacak. O gün, "İdi'nin Günü" olacak. "Çünkü **Rab'bin günü** çok yaklaştı, geliyor." (Yoel 2/1). Allah'ın Günleri*. 40/16.

6/74. Hani İbrahim, babası Azer'e[1], "Putları tanrı mı ediniyorsun? Doğrusu ben seni, ayrıca toplumunu apaçık sapıklık içinde görüyorum" demişti.

[İNANÇ SAĞLIĞI BOZUK OLAN İBRAHİM'İN, TANRININ TEKLİĞİNİ ARAMASI]

6/75. Üstelik (bu, önceden) şöyle olmuştu[2]. İbrahim'e - böylece kendisi kanmış olanlardan[3] olsun diye - göklerin, ayrıca yerin egemenliğini[4] göstermiştik.[5]
6/76. Böylece gece, (İbrahim)'i kuşatınca[6] bir yıldız görmüş, "Bu, benim İdim!" demişti. Ancak, o batınca[7], "Batanları sevmem" demişti.[8]
6/77. Böylece ay'ı doğarken[9] görünce, "Bu, benim İdim!" demişti, Ancak, o batınca, "İdim beni kılavuzlamazsa ben, kesinlikle sapan toplum(un üyelerin)den (biri) olacağım" demişti.
6/78. Böylece güneşi doğarken görünce "Bu, benim İdim! Bu daha büyük" demişti. Ancak, o batınca, "Ey toplumum! Evet ben, (Allah'a) ortak koştuğunuz nesneden ötedeyim" demişti.[10]
6/79. "Evet ben, küçüklenerek[11] yüzümü, gökleri, ayrıca yeri yaratana yönelttim, üstelik ben ortak koşuculardan değilim" (demişti).
6/80. Ayrıca, toplumu kendisi ile tartışmıştı. (İbrahim), "Kendisi beni kesinlikle (doğru olarak) kılavuzlamışken Allah konusunda benimle mı tartışıyorsunuz? İdim'in (korkmamı) dilediği konu[12] dışında[13] Kendisine ortak koştuğunuz nesneden korkmam. Benim İdim, biliş ile, her konuyu kavrar. Artık öğütlenmeyecek misiniz?" demişti.
6/81. Ayıca, Kendisinin size, onun konusunda (hiç) bir yönerge indirmediği nesneyi siz Allah'a ortak olarak koşmaktan korkmazken, üstelik ben (O'na) ortak koştuğunuz nesneden nasıl korkarım? Artık (bu) karşıtçı iki bölüğün[14] hangisi (Yargı Günü'nde) güvenlik içinde (olması) daha uygun olur? Biliyorsanız (söyleyin)!"

[İBRAHİM İLE TANRI ARASINDAKİ SÖZLEŞMENİN KOŞULLARI]

6/82. İnanan, ayrıca (tektanrıcılığı) karartarak[15] (kendi) inancını lekelemeyen[16] kimseler (unutmasınlar), onlar (Allah'a karşı) yatışmış[17] olup, (Allah'tan gelecek) güvenlik, kendileri içindir[1].

---

[1] **Āzar**. Tevrat'ta İbrahim'in babasının adı Terah'tır.
[2] İbrahim bir gün bunları söylemeden önce. İbrahim, bir üst Bildiri'deki sözleri babasına söyleyebilmesi için Tanrı'nın tekliğine inanması gerekirdi. Bu ve bundan sonraki Bildiriler'de İbrahim, salt tektanrıcı olmadan önce hangi aşamalardan geçtiği anlatılır.
[3] **l-mūqinīna** : 1 - İbrahim, Tanrı'ya inanıyor, ancak onun yanı sıra başka tanrılar olup olmadığı konusunda kuşkudadır. Bu nedenle "ben, sayrıyım" der (37/89). Tanrı, bu konuda İbrahim'in kanmasını sağlamak için kendisini sınar; 2 - İbrahim, isteklensin diye; 3 - Tektanrıcılığı ilke (Millet*) olarak edinsin diye; 4 - (Akat) **mukinnu** : tanıklık (etsin, görsün diye). Yakin*
[4] **malakūta** : Yönetmenin (yürütücünün) buyruğu altındaki topraklar. Tanrı'nın egemenliği içinde olan gökyüzündeki yıldızlar, ay, güneş. İbrahim'in göğe çıkışının ayrıntıları için ayrıca bk. *İbrahim'in Gizem Açıklaması.*
[5] Bu Bildiriler için bk. *L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 1, 189, 212-214; 5, 210, 217-218, 229-230.*
[6] **ğanna**. Tekgeçişlidir. "Örtme" diye anlaşılır. (Akat) **ganānu** : çevirmek, kuşatmak. **ginnatu** : Çit ile çevrili, kuşatılmış (yer), Bahçe, Cennet.
[7] 76-78'de üç kez yer alan **afala**, ayrıca tekgeçişli **āfilīn** gökteki nesneler (ay, yıldız) görünmeme, orada olmama, saklanma kökünden türer. Dolayısı ile batma anlamının yanı sıra doğmamış olma anlamına da gelir. (Akat) **apālu** (II) : çok geç olmak; yıldız gecikmiş olmak; (insan) doğum gecikmiş olmak. Yahudi Söylencelerinde İbrahim, "yıldızlar batıp artık görülmediğinde" onların Tanrı olmadığını söyler (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews", 1, 189*).
[8] Bu ve bundan sonraki Bildiriler'de İbrahim, yıldız, ay ve güneşinde birer tanrı olabileceğini düşünür. Ancak, onlar batıp görünmeyince batan, geçici olan bir nesnenin tanrı olamayacağına inanır.
[9] [**bzġ**] kökünden türeyen **bāziğan** ile **bāziğatan** (77, 78. Bildiriler) ancak bu bağlamda yer alır. 1 - var olma, ortaya çıkma, yaratılma, doğma, yetişme (büyüme); 2 - damlamak, yavaş yavaş akmak (salya, tükürük).
[10] Sonunda İbrahim, gökyüzünde doğup batan nesnelerin tanrı olamayacağına inanıp tektanrıcılığa yönelir.
[11] **ḥanīfan** : küçüklenerek; kendini (Tanrı önünde) küçük düşüren biri olarak. Hanif*
[12] **šayan** : nesne, konu; istek. Ortak koşucuların, Öte yaşam ezincinden korkmaları (81. Bildiri)
[13] 1 - İdim'in (korkmamı) dilediği konu dışında; 2 - İdim'in (benden) isteyip dilemesi dışında.
[14] ben ve siz. Fırka*
[15] **biẓul'min**
[16] "elbise giydirmek"; Kılık Değiştirmek*. Tanınmaz biri duruma getirmek. 2 - Lekelemek, bulaştırmak, [**kfr**] etmek.
[17] **muhtadūna** : 1 - kılavuzlananlar. Böyleleri artık Mücrim* olmayıp, kılavuza başkaldırmayıp, kılavuzu izleyenlerdir; 2 - yatışmış, dinginleşmiş, "teslim, müslüman" olmuş olanlar. Kılavuzlanmak*

6/83. Üstelik bu (koşullar), (kendi) toplumuna karşı (uygulasın diye) İbrahim'e verdiğimiz (Elçilik) yönergemizdir[2]. Dilediğimiz kimseyi aşamalarda yükseltiriz. Evet! Senin İdin bilgedir, bilendir.

[YAHUDİ OLMAYAN İBRAHİM'DEN YAHUDİ OLMAYAN MEHMET'E DEK ELÇİLİK BAĞI]

6/84. Üstelik ona İshak'ı, ayrıca Yakup'u armağan ettik, tümünü kılavuzladık. Üstelik Biz önceden Nuh'u, ayrıca onun soyundan Davut'u, ayrıca Süleyman'ı, ayrıca Eyüp'ü, ayrıca Yusuf'u, ayrıca Musa'yı, ayrıca Harun'u kılavuzlamıştık. Üstelik Biz, (ortak koşuştan) korunanlara[3] böyle karşılık veririz.
6/85. Ayrıca Zekeriya'yı, ayrıca Yahya'yı, ayrıca İsa'yı, ayrıca İlyas'ı (da kılavuzlamıştık), tümü arınıklardandı[4].
6/86. Ayrıca İsmail'i, ayrıca Elyesa'yı, ayrıca Yunus'u, ayrıca Lut'u (da kılavuzlayıp), tümünü tüm ülkelerde üstün tuttuk[5].
6/87. Ayrıca onların babalarından, ayrıca soylarından, ayrıca kardeşlerinden kimilerini (Elçi olarak) seçtik, ayrıca onları, Doğru Yol'a kılavuzladık.
6/88. Bu (kılavuzlama), Allah'ın kılavuzlamasıdır[6], bununla, kullarından kimini dilerse, onu kılavuzlar. Oysa, (Allah'a) ortak koşsalardı, ne yapageldilerse kesinlikle (o) boşa gitmiş olacaktı.
6/89. Bunlar, kendilerine Bitik, ayrıca bilgelik, ayrıca Salıkçılık verdiklerimizdir[7]. Ancak (Yahudiler'in)[8] kendileri, buna[9] karaçalarlarsa, artık doğrusu Biz, buna karaçalmayan bir toplumu, bu (Salıkçılık görevi) ile görevlendireceğiz[10].[11]
6/90. Bunlar[12], Allah'ın kılavuzladığı kimselerdir, sen artık onların kılavuzluğunu izle. "Sizden buna karşı bir karşılık istemiyorum. Bu, ancak tüm ülkeler için bir öğüttür" de.

[UYARICI KURAN, TEVRAT'I DOĞRULAYIP PAYLAŞAN BİR BİTİK'TİR]

6/91. Onlar[13], "Allah, (hiç) bir insana hiçbir nesne indirmedi" dediklerinde Allah'ı, Kendisinin gerçek değeri ile değerlendirmediler[14]. Sen (onlara), "Musa'nın, insanlara bir ışık[15], ayrıca bir kılavuz olarak getirdiği Bitik'i kim indirdi?" de.
[ ]
Siz[16] onu, yaprak yaprak[17] yaptınız, (bir bölümünü) açığa koydunuz, üstelik çoğunu sakladınız[18]. Üstelik sizin, ayrıca atalarınızın bilmediği ne ise o, size öğretildi[19].
[ ]

---

[1] Siz Bana ortak koşmayıp, Bana karşı büyüklenmeyip küçüklenerek (bir Hanif* olarak) yatışırsanız, Ben sizin (Burada, Öte'de) güvenlik içinde olmanızı sağlayacağım.
[2] **ḥuğğat**. 1 - koyulmuş, yazılmış yasa; 2 - (İbrahim'in Tanrı adına konuşabileceğini gösteren) yönerge, belgit. Bu anlam için bk. Sultan*. Belgit*
[3] **l-muḥsinīna**. (Ortak koşuştan) korunup, (kılavuzlanmayı, ancak Biz'i) benimseyenler, kucaklayanlar.
[4] **l-ṣāliḥīna**. Ortak (tanrı)lardan arınmış kimseler. Yasa'ları, ancak Allah'a özgü olanlar. Salih*. Krş. 88. Bildiri
[5] yeğledik, kayırdık, "fazlalık" verdik.
[6] **hudā l-lahi** : Allah'ın kılavuzluğu, kılavuzlaması
[7] İsrailoğulları (45/16).
[8] Elçilik, ancak anası Yahudi olan birisinin görevidir diyen Yahudiler.
[9] İbrahim'in Yahudi olmaması. İbrahim'in hem İsrailoğulları'nın hem de Araplar'ın atası olması.
[10] **wakkalnā**. Baktırtmak, bakıcı kılmak, görevlendirmek; (Yemen) ısmarlamak (32/11).
[11] Elçi (Mehmet)i izleyen Arap toplumu. Bu Bildiri, bundan böyle Allah'ın İsrailoğulları yerine Arap toplumuna kılavuzluk edeceğini ve Salıkçılığı Araplar'a vereceğini gösterdiği için önemlidir.
[12] Yukardaki Bildiriler'de adı geçen Yahudi olan ya da olmayan Elçiler.
[13] Bitik Toplumu'ndan olmayanlar
[14] **qadarū**. Ölçüsünü, sınırlarını belirlemek.
[15] 1 - yol gösteren bir ışık, alevli değnek, "meşale"; 2 - insanları inanç karanlıklarından çıkaracak olan ışık
[16] Yahudiler. Bu ve bundan sonraki tümce, Medineli Yahudiler'e yönelik olup sonradan buraya (yanlış yere) konulduğu kesindir. Yahudiler, bir insan olan Musa'ya, "Tanrı Tevrat'ı indirmedi" diyemezler. Oysa bir önceki tümce ve bundan sonraki Bildiriler, Bitikgiller'den olmayanlara yöneliktir.
[17] **qarāṭīsa** (çoğul) (7. Bildiri). "Yaprakları yolma" deyimi için ayrıca bk. Tahrif*
[18] Saklanan, geçersiz kılınan. Kuran, Yahudi (ayrıca Hristiyan)ların geçersiz kılınan (saklanılan) kimi Bitikler'ine de dayanır. Geçersiz Bitik*
[19] Onu, Tanrı indirmedi. Eski Antlaşma'da, Tevrat'ın dışında, "el ile yazılan" öteki Bitikler. Talmud (*Blachère*). Talmud'un, Tevrat ile bir ilişkisi yoktur; bu Bitik, İslam dinindeki "kulaktan kulağa aktarıldığı ileri sürülüp sonunda el ile yazılan", üstelik Kuran ile hiçbir ilişkisi olmayan Hadislere benzer. Bu Bildiriye göre İslam Dinindeki Hadisler de yasadışıdır!

"Allah'tır" de[1]. Sonra sen onları bırak, boş tartışmalarında eğlensinler.
6/92. Üstelik bu (Kuran), Kentlerin Anası'nı[2], ayrıca onun çevresindekileri[3] uyarman için indirdiğimiz, kendisinden öncekini paylaşacak[4] olan kutsanmış bir Bitik'tir. Öteki (Bitik'e) inananlar[5] buna (da) inanırlar, ayrıca onlar, (İbrahim'in İlkesi'ne olan) Bağlılıklarını[6] gözetirler[7].
6/93. Ayrıca, Allah'ı karartarak (yalan) türetenden, ya da kendisine (Allah'tan) hiçbir konu(da bilgi) bildirilmemişken "Bana bildirildi, üstelik Allah ne açığa koyduysa[8] ben (onun) benzerini açığa koyacağım" diyenden[9] daha çok karartıcı olan kimdir? Melekler ellerini (kendilerine) uzatıp (onlara), "Canlarınızı çıkarın. Allah'a karşı[10], doğru olmayan ne söyleyegeldiyseniz, ayrıca O'nun Bildiriler'ine (karşı) büyüklenmiş olmanızdan ötürü, bugün aşağılanma ezinci ile karşılık göreceksiniz" (derken) ölüm boğulumu[11] içindeki (o) karaçalıcıları, bir görecektin!
6/94. Ayrıca, (Duruşma Günü, onlara), "Doğrusu, (gönenç olarak) size ne sağladıysak (onu) ardınızda bırakarak, sizi ilk kez yarattığımız gibi, (bugün) tek (başınıza) Bize geldiniz. Üstelik, sizin için ortak olduğunu ileri sürdüğünüz aracılarınızı[12] sizinle (birlikte) görmüyoruz. Evet, aranızda(ki bağlarda) kopukluk oldu, üstelik (aracı olarak) ileri süregeldiğiniz ne ise (o), sizden saptı" (denilecek).

[YARATICI ALLAH'IN DİRİLTME GÜCÜNÜN ÖRNEKLERİ]

6/95. Evet! Allah, (toprağa gömdüğünüz ölü) taneyi, ayrıca hurma çekirdeğini[13] çatlatandır[14]. O, ölüden, yaşayanı çıkarır, ayrıca yaşayandan, ölüyü çıkarır. İşte Allah budur! Artık nasıl aldatılıyorsunuz?
6/96. O, tanyerini yarandır[15]. Üstelik O, geceyi, dinlenme (dönemi) olarak, ayrıca güneşi, ayrıca ayı, bir sayış aracı[16] (olarak) yaptı. İşte bu, (O) yürütücünün[17], bilenin düzenidir[18].
6/97. Ayrıca O, yıldızları, siz toprağın, ayrıca denizin karanlıklarında onlarla kılavuzlanasınız diye sizin için yapandır. Evet! (Bitik'ten) uzak tutulmuş bir toplum için[19] (tanrısal) belirtileri ayrıntılı açıkladık.
6/98. Ayrıca O sizi bir tek öz varlıktan[20] türetendir, bunun üzerine (sizin için yeryüzünü) bir yerleşim yeri[21] ayrıca (davarlarınız için) yayılacak bir yer[22] (yapan O'dur)[23]. Böylece anlayan bir toplum için (tanrısal) belirtileri ayrıntılı açıkladık.
6/99. Ayrıca O, gökten su indirendir. Böylece Biz onunla (yerden) her türlü bitkiyi çıkarırız. Ondan, kendisinde üst üste taneler olan yeşil (dallar) çıkarırız. Ayrıca hurma ağacından - onun tomurcuğundan - sarkan salkımlar, üstelik (birbirine) benzeyen ayrıca benzemeyen üzüm bağları, ayrıca zeytinler, ayrıca narlar

---

[1] "Bitik'i kim indirdi?" sorusunun yanıtı.
[2] **umma l-qurā** : Kentlerin Anası; Mekke*. 1 - İlk kent; Kutsal Gezi'nin yapıldığı önemli kent; başkent. 2 - İnsanlar için ilk kurulan Ev'in, Kabe'nin bulunduğu kent (3/96).
[3] Mekke'nin dışında yaşayanları, taşralıları. Kurak olmayan bir bölgede yaşayan bu toplum için bk. 6. Bildiri'nin dipnotu.
[4] Sadaka*
[5] dç : "Ahirete iman edenler" (*Diyanet*)
[6] **ṣalātihim** : onların (Allah ile yaptıkları) bağlılık sözleşmesi. Eskiden yapılmış sözleşmeyi (değiştirmeden) şimdi de sürdürürler. Namaz*. dç : "Onlar namazlarını vaktinde kılarlar" (*Diyanet*).
[7] **yuḥāfiẓūna** : (gözeterek) korumak. Hafız*.
[8] **anzala** : o, indirdi; sızdırdı. İndirmek*
[9] Allah'ın Elçisi olduğunu ileri süren yalancı kimse. Yalancı, Aldatıcı Elçi (Şeytan)
[10] Allah'ın yerine, Allah adına
[11] **ġamarāti l-mawti** (çoğul) : 1 - ölüm (korkusunun getirdiği) alıklık, şaşkınlık (23/54,63; 51/11); 2 - ölümün bütünlenmesi; ölümün örtmesi, kuşatması, tutuklaması. (Akat) **gamāru** (I) : bitiş, bütünlük; **gamāru** (II) : sona erdirmek, bütünlemek; ay'ı, yılı bütünlemek; **gamertu, gamirtu** : bütünlenme; **gamiru** : etki, etkinlik. "Ter içinde olma" anlamı için bk. (Arap) **ġammara** : örtme; su taşması ile örtülme [boğulma]. Toza bulananlar*. Genellikle "can çekişmesi" diye yorumlanır.
[12] Allah ile kendileri arasında aracı olması beklenen ortak tanrılar
[13] **wal-nawā** : Hurma çekirdeği (*Lane*, *Sahih İnternational*).
[14] **fāliqu** : yaran, çatlatan. (Akat) **palāku** : bölmek, yarmak.
[15] yaran, çatlatan, "şafağı söktüren"; tanyerini akıtan.
[16] **ḥus'bānan**. Günlerin sayımını yapmanız için (17/12)
[17] **l-ʿazīz** : (Yasa'yı, nesneleri))yürütücü, yürütme gücü olan; komutan; gerekenin orada olmasını sağlayan.
[18] **taqdīru** : (ölçüsünü, sınırlarını) değerlendirmesi, değer biçmesi, ölçü koyması.
[19] Bilen Bir Toplum İçin*
[20] **nafsin** : öz varlık, can, kişi, Adem (39/6)
[21] göçebe toplumlarda, kesin, düzenli olarak kalınan yer, yerleşim yeri.
[22] **wamus'tawdaʿun** : (Otlatmak için) yayılma yeri. Krş. **mus'tawdaʿahā** (11/6).
[23] 11/6. dç : "Sizin bir karar kılma yeriniz, bir de emanet bırakılma yeriniz var." (*Diyanet*)

(türetiyoruz). Onun ürününe, (o ürün) ürediğinde, ayrıca olgunlaştığında bir bakın! Doğrusu bunlarda, inanan toplum için kesinlikle belirtiler vardır.

[ALLAH'IN TEKLİĞİNİN ORTAK KOŞUCULARA ANIMSATILMASI]

6/100. Üstelik Cinleri, Allah'a ortak yaptılar. Oysa onları, O yarattı. Ayrıca bilgisizlikle, O'na oğullar, ayrıca kızlar uydurdular[1]. Yücedir[2], O! (Ortak olarak) ne kattılarsa[3], (Allah) ondan üstündür.
6/101. Göklerin ayrıca yerin türeticisi[4]! O'nun eşi olmadan[5] nasıl bir çocuğu olabilir? Üstelik her ne varsa (tümünü) O yarattı, ayrıca O, her konuyu bilendir.
6/102. İşte bu, İdiniz Allah'tır. Tüm nesnenin yaratanı (olan) Kendisinden başka tanrı yoktur. Artık O'na tapın. Üstelik O. tüm nesneye bakandır[6].
6/103. Görüş güçleri[7] O'nu sez(e)mez[8], oysa O, görüşleri[9] sezer. Üstelik O, inceliklidir[10], salıklıdır.
6/104. Evet! İdiniz'den size (Kendisini gösteren) izler[11] geldi. Artık, kim (bu izleri) görürse kendisi içindir[12], üstelik kim (bu izlere) kör olursa artık bu, kendisine karşıdır. Ayrıca (sen onlara), "Ben sizin için gözetici değilim" (de).

[KURAN'IN KÖKENİ ALLAH'TIR - TEKTANRICI OLMAYANLARIN DİRETMESİ]

6/105. Üstelik, "Sen (bu konuları inceleyip) öğrenmişsin"[13] desinler diye, ayrıca Bizim, o (Kuran)ı, (Bitik'ten) uzak tutulmuş bir topluma[14] açıkça bildirmemiz için Bildiriler'i (senin için) böylece çeşitlendiriyoruz[15].
6/106. İdin'den sana ne bildirildiyse sen onu izle : O'ndan başka tanrı yoktur. Üstelik, ortak koşuculardan yüz çevir.
6/107. Ayrıca Allah dileseydi, onlar ortak koşmazlardı. Üstelik Biz seni onlara gözetici yapmadık, üstelik sen onlar için bakıcı değilsin.
6/108. Ayrıca düşmanlık (edip) bilgisizce Allah'a sataşmasınlar[16] diye onların, Allah'tan başka çağırdıkları kimselere[17] sataşmayın. Böylece her topluma kendi eylemlerini, (kendilerine) süslü gösterdik. Sonra onların dönüşü İdi'lerinedir; böylece O, onların ne yapageldiğini kendilerine salıklayacak.
6/109. Üstelik kendilerine bir tansık[18] gelirse, buna kesinlikle inanacaklarına, gösterişli[19] bir ant ile Allah'a ant içerler. "Tansıklar, ancak Allah'ladır" de. Üstelik (sonradan) bu (tansıklar) geldiğinde o (karaçalıcı)ların (yine de buna) inanmayacaklarını siz (inanıklar)a sezdiren[20] nedir?[21]

---

[1] **ḫaraqa** : yalan atma, uydurma. Bu "delik açma" kökü bu anlam ile ancak bu Bildiri'de yer alır. Krş. Fecir*
[2] 1- yücedir; 2 - (ortaklardan) arınmıştır, arınıktır [suya batırılıp kirleri yıkanmıştır]
[3] iş arkadaşı, ortak, çocuk katmak, eklemek. Vasıf*
[4] **badīʿu** : yenilik çıkaran, ilk kez yapan, türetgen, türetici, ilk yapan (46/9, 2/117).
[5] "Ne de O'na eşlik edecek tek bir (kişi) vardır." (112/4)
[6] **wakīlun**. Her ne varsa O, bakıcıdır, gözcü, gözeticidir. Her konunun görevlisidir. Kadir Gecesi*
[7] **l-abṣār** : görme duygusu, görme gücü, görüş (çoğul). Tanrı'nın yüzünü görmek isteyenlerin görüş gücü (52. Bildiri)
[8] sezmez, kavramaz. Bu, Allah'ın yüzünü görmek isteyenlere yanıttır (52. Bildiri)
[9] kimin nereye baktığını; bakan kimsenin, gözlerini kime (hangi tanrıya) yönelttiğini
[10] **al-laṭīf** : incelikleri gören, kavrayan, incelikle davranan, çaktırmayan. Eş kökenli **walyatalaṭṭaf** (18/19), "çaktırtmasın, sezdirmesin, kurnaz olsun" diye çevirilir. Bu sözcüğün Arapçadaki ilkel anlamı : küçük, ince olmak.
[11] **baṣāiru** : 1 - Görülmeyen (saklanan) kimseye (yaralı av hayvanına) giden yolu gösteren, yerde apaçık görülen izler (kan damlaları). Allah'ı görebilmek için Kendisinin yeryüzünde bıraktığı izlere bakın. 2 - Allah'ı "görebilmek", sezebilmek için gerekli görüş gücü (çoğul). Basiret*. Üst Bildiriler'de anlatılan tanrısal belirtiler, örnekler.
[12] artık o, kılavuzlanmış olur. Allah'a giden Yol'u izleyebilir.
[13] **darasta**. [Sık sık, sürekli, gidip gelip okuyup, inceleyip] öğrendin, belledin. Bu konularda, senin de bilgin yoktu. Bilen Bir Toplum İçin*. 1 - Sen de bizim gibi (156. Bildiri), Bitikgiller'den değildin, bunları bilmiyordun. (Habeş) **darasa** : din konusunda inceleme yapma, yorumlama, öğüt verme, tartışma, bitik oluşturma; 2 - Elde etme, edinme (?). (Habeş) **daraṣa** : yolma, soyma.
[14] Bilen Bir Toplum İçin*
[15] (aralarında) dönüştürüyoruz, değiştiriyoruz, değişik (örnekler) veriyoruz. Sarraf*
[16] [Birisinin çevresinde dönüp dolaşmak], sataşmak. Genellikle "sövmek" diye çevirilir. Sebep*
[17] başka tanrılara. Yoksa onlar, Allah'tan büsbütün kopmuş olacaklardı.
[18] (Tanrı'dan gelen, tanrısal) belirti; (Habeş) örnek. Tanrı'nın damgası, imzası! Belirti*
[19] **ğahda** : görünür, açıkça, açığa koyulmuş, dışarı çıkmış, yaygın. Cihat*
[20] **yušʿʿirukum** : sizi sezdirir, bilincine vardırır, belli eder, çaktırır (18/19).
[21] Sizce, bir tansık geldiğinde karaçalıcıların, (o tansığa) inanmamış olacaklarının nedeni nedir? Bunu bilmeniz gerekir. Bu sorunun yanıtı, bir sonraki Bildiri'de verilir.

6/110. (Bildiğiniz gibi) üstelik ilk başta ona inanmadıkları(nda yaptığımız) gibi onların yüreklerini, ayrıca bakışlarını çevireceğiz[1], üstelik onları azgınlıkları içinde bocalarken bırakacağız.
6/111. Ayrıca doğrusu Biz onlara Melekler'i indirseydik, üstelik ölüler, onlarla konuşsaydı, ayrıca her ne varsa karşı(ların)a toplasaydık, Allah dilemedikçe, onlar (yine de) inanmayacaklardı. Üstelik, onların çoğu aldatmaya çalışır[2].
6/112. Üstelik (bu, hep) böyledir![3] Her Salıkçı'ya karşı[4] insanların, ayrıca Cinler'in[5] Şeytan[6] olanlarını, yaldızlı sözlerle (Salıkçı'ları)[7] aldatmak için birbirlerini esinleyen bir düşman (topluluğu) yapmıştık. İdin dileseydi bunu yapamazlardı. Onlar ne türettilerse, sen artık onları, (o yalan) ile (baş başa) bırak;
6/113. üstelik (böylece), Öte'ye inanmayanların yürekleri o (aldatışa) eğilsin[8] ! Ayrıca onu beğensinler! Ayrıca ne kazıyacaklarsa[9], onu kazısınlar!
6/114. (Sen onlara), "O, size ayrıntılı açıklanmış Bitik'i indirmişken artık ben yargıcı[10] olarak Allah'tan başkasını[11] mı amaçlayacağım?" (de). Kendilerine Bitik verdiğimiz kimseler, onun İdin'den doğru olarak[12] indirilmiş olduğunu bilirler. Artık sen kesinlikle kuşkulananlardan olma!
6/115. Üstelik İdin'in Sözleri, doğruculukla, ayrıca eşitçilikle[13] bütünlendi[14]. O'nun Sözlerini, kimse değiştiremez. Üstelik O, işitendir, bilendir.
6/116. Ayrıca sen, (bu) topraklarda olanların çoğunu izlersen, onlar seni, Allah Yolu'ndan saptırırlar. Onlar ancak sanıyı izler, üstelik onlar ancak (öyle olduğunu) sanırlar.
6/117. Evet! Senin İdin, Kendi Yolu'ndan kimin saptığını bilir, üstelik (bu Yol'da) kılavuzlananları bilir.

[YASAL YİYECEKLERİN DÜZENLENMESİ]

6/118. O'nun Bildiriler'ine inanmış olanlarsanız, siz artık üzerine Allah'ın adı anılmış olandan yiyin.
6/119. Kendisi size - zorunlu kalmanız dışında[15] - neyi yasakladığını kesinlikle ayrıntılı açıklamışken, üzerine Allah'ın adı anılanı, size ne oluyor da yemiyorsunuz? Üstelik doğrusu (onların) çoğu, tutkularını (izleyerek) bilgisizlik ile[16] (ötekilerini) kesinlikle saptırıyor. Evet! Senin İdin, (Yasa'dan) öteye geçenleri bilendir.
6/120. Üstelik siz, (Allah adını) kirletişin[17] açığını, ayrıca gizlisini[18] bırakın. Evet! Kirlilik kazananlara[19], bölüştürdükleri[20] ne ise bu konuda[21] karşılık verilecek[1].[2]

---

[1] alt üst ederiz. Yürek*. Böylece tansık gelse bile onu göremeyecek, anlayamayacaklar.
[2] **yaǧhalūna**. Dolandırıcı, aldatıcı (28, 35). Bilgisiz*. Bu nedenle, insanların Yanıltıcı (Şeytan) olanları, "aldatıcı bir toplum" oldular (bir sonraki Bildiri).
[3] deyim olarak bk. 123. Bildiri. Krş. "her Elçi / her kent"
[4] yeni gelen her Salıkçı döneminde
[5] yadsıyanlar; karaçalıcıların elebaşları
[6] Aldatıcı Elçiler; kışkırtıcılar (121. Bildiri). Musa konusunda bu Samiriyelidir.
[7] Örneğin Musa (7/138). Onun, tektanrıcı olan toplumu da "gözle görülen" bir put (tanrı) edinmek istemişti. Bu konuda Musa'yı / Yasa'yı "yanıltmak" istemişlerdi. Ayrıca bk. Altın Buzağı Olayı. Samiriyeli*, Bilgisiz*
[8] **walitaṣǧā** : 1 - (Arap) kaymak, eğilim göstermek; 2 - şaşırmak. (Akat) **segû** : (amaçsız, başıboş) gezinmek; şaşırmak, (birisince) sürüklenmek; (birisine yolda) eşlik etmek, katılmak; (Akat) **šegû** (I ve II) : kudurma, çıldırma; evcil olmama. Bu deyim ayrıca 66/4'te geçer.
[9] 1 - [suç] biriktirme; 2 - Bitik'te yazılı olanı kazıma (silme). Bitik için bk. bir sonraki Bildiri; 3 - (yazmak için bir) yüzeyi kazıma; put. Yine ortak koşucular bağlamında yer alan [**qrf**] kökü için bk. 42/23. Biriktirme / yontma / Tahrif için ayrıca bk. Kazanmak*
[10] **ḥakaman** : yargıcı, yargıç; sorunları gideren kimse. Bilge*. Göçötesi dönemli **ḥakam**, ayrıca iki kez 4/35'te yer alır.
[11] Yargıcı olarak seçilen 1 - ortak tanrı; 2 - Yalancı Elçi (insan ile Cinlerin Şeytan olanı) (112. Bildiri).
[12] **bil-ḥaqq**. Gerçek'e uygun olarak. Kuran, yanlışlık içermez.
[13] **waʿadlan** : bir tutarak, kayırmadan. Kimi toplumların (inançların) bir tutulması ile. Adil*. Kuran, öteki Bitiklerin içeriğini paylaşır. Sadaka*. Bu ve bundan sonraki Bildiriler'in yeri, Son Medine döneminden olan 5. Dizi'de olmalıdır.
[14] Kuran'ın inişi bütünlendi, bütünlenmek üzere. 1- her yerde; 2 - o bölgede, o Arap boyu için (?)
[15] Yasak bile olsa sıkıntıya düşüp yedikleriniz dışında. Örneğin domuz (145. Bildiri; 2/173, 5/3). Domuz*
[16] bilmeyerek, hiçbir bilime dayanmadan
[17] Allah'ın yerine başka tanrı adına keserek kir, kirlilik; (suçlu olmaktan ötürü) kir lekesi taşıma; 2 - (Allah'ın adını) kirletme. Suç*
[18] bu kaçamak bir eylem bile olsa (151. Bildiri)
[19] 1 - biriktirmek; 2 - (put) yontmak. Kazanmak*
[20] 1 - biriktirmek; 2 - (put) kazımak (113. Bildiri); 3 - ikiye bölmek; bölüştürmek, pay pay etmek (136. Bildiri; 16/56); 4 - ısırıp (yemek). [**qrf**] (42/23).
[21] Adakları değişik tanrılar arasında bölüştürmeyenlere (kötü) karşılık verilmeyecek. Ötekiler kaç pay yaptılarsa (kaç değişik tanrı adına adadılarsa) o denli, orantılı karşılık görecekler.

6/121. Ayrıca, üzerine Allah'ın adı anılmış olmayan nesnelerden yemeyin. Üstelik, doğrusu bu(nu yapmak) (Yasa'dan) kesinlikle bir sapıştır[3]. Üstelik doğrusu Şeytanlar[4], sizinle tartışsınlar diye kendi arkadaşlarını kesinlikle esinlerler. Ayrıca, siz onlara uyarsanız[5] kesinlikle ortak koşucu olursunuz.

[ORTAK KOŞUCULARIN ELEBAŞI OLANLARINA GÖZDAĞI VERİLMESİ]

6/122. Üstelik ölü[6] iken kendisine yaşam verdiğimiz[7], böylece (Kuran'ı) kendisine[8], insanlar[9] arasında ışıldayan[10] bir ışık yaptığımız kimse, içinden çıkamayacağı karanlıklarda olan kimse gibi midir? [11] Böylece (o) karaçalıcılara, ne yapageldilerse[12] o, süslü gösterildi.
6/123. Üstelik (bu, hep) böyledir! Her kentte, orada (Elçiler'i) sınasınlar[13] diye oranın yıldırıcılarını[14], (oranın) sorumluları[15] (olarak) yapmıştık[16]. Oysa onlar ancak kendilerini sınarlar, üstelik (bunun) bilincinde değiller.
6/124. Ayrıca, onlara bir Bildiri geldiğinde, "Allah'ın Elçilerine ne verildiyse, benzeri bize verilene dek kesinlikle inanmayacağız" derler. Allah, iletisini [17] nereye bırakacağını bilir. (O) yıldırıcılara yakında, Allah'tan bir aşağılanma, ayrıca (Elçiler'i) sınayagelmelerinden ötürü, (oradan) kovucu[18] bir ezinç çarpacak.
6/125. Üstelik (unutma)! Allah kimi kılavuzlamak isterse, onun bağrını uysallığa [19] açar, ayrıca kimi saptırmak isterse, (soluk soluğa) göğe tırmanıyormuş gibi, onun bağrını bastırıp sıkışık kılar. İşte böyle olur! Allah, inanmayanlarda (soluk alırken) böğürtü[20] türetir[21].
6/126. Üstelik senin İdin'in Yolu, budur, dosdoğru! Evet! Öğütlenen[1] bir toplum için Bildiriler'i ayrıntılı açıkladık.

---

[1] 2 - (bir kirlilik, bir pislik olan) putları yontanlara, ne yonttularsa bu konuda karşılık verilecek. Bir sonraki Bildiri'ye dayanılırsa söz konusu olan kirlilik, kesilecek adaklık hayvanların Allah'ın dışındaki tanrılar adına açıkça ya da gizli olarak kesilmesidir, dağıtılmasıdır (16/56).
[2] dç : "Günahın açığını da bırakın, gizlisini de. Çünkü günah kazananlar yaptıkları karşılığında cezalandırılacaklardır." (*Diyanet*)
[3] 2 - (Sözleşme'den) çıkmaktır, kopmaktır. Sapmak*
[4] Yalancı Elçiler / Kılavuzlar. 112. Bildiri
[5] başka tanrılara adanmış yiyecekleri yerseniz.
[6] **maytan** : ölü; ölmüş. Solmuş, kararmış ateş (ışık). Ateş sönmek (*Lane*). Krş. **l-maytat** (36/33): ölü (toprak) : üzerindeki bitkileri solmuş, kararmış (toprak). "Kara, kararmış" ile "ölü" arasındaki ilişki için bk. Karalık*. Mehmet, bir dönemler karanlıklar içinde idi. Kendisi lekelenmiş, kararmış, inanç sağlığı bakımından nasıl olduğu belirsiz idi (94/3); Mehmet, sapıtmış biri idi (93/7); Tanrı, onun göğsünü (açıp, yüreğini) "aydınlatmıştı" (94/1). Mehmet'in öğütleme yeteneği yetersiz idi (94/4). Üzüntüden ötürü "eriyip" yere "dökülmüştü" (94/7). 2 - Ölenden kalan birisi (?). (Habeş) **ʾəgʷl** : (insan, hayvan) yavru. **ʾəgʷāla māwtā** : "ölü yavrusu" [ölmüş birisinin çoçuğu]; Öksüz*. Krş. **maytatan** (139) : ölü (doğmuş). Oysa Yahudiler bağlamında ölmek / dirilmek, "sürgüne [bir yerlere] gönderilmek / ülkeye geri dönmek" anlamındadır (2/28, 2/243). Bir ara Mehmet, "savaşta öldürülüp varlıkları yolunmuş" (**ḥillun**) biri idi (90/2). (Ugarit) **m-t** : ölmek; kımıldamamak; [gemi] karaya oturmak. Ayrıca bk. Uyandırmak* (uyuyan Elçi, görev için çağırılmak).
[7] alevlendirdiğimiz, tutuşturduğumuz (kimse); yere düşmüşken ayağa diktiğimiz kimse (94/7). Bu konuda bk. Mecit*
[8] 1 - (Kuran'ı) kendisi için; 2 - kendisini (?)
[9] Elçi Mehmet'in içinden çıktığı, yıllar sonra geri döndüğü, kendisinin özgeçmişini tanıyan kendi toplumu. Bu Bildiriler ile 94. Dizi arasında birçok benzerlik vardır.
[10] **yamšī**. 1 - (Arap) [**mšʾ**] : yürüme; 2 - (Akat) [**mšš**] : silme; silip arındırma; parlatma. 3 - (Arap) [**šʿy**], **šaʿā** : dağılma, yayılma, saçılma için bk. **yasʿā** (57/12). Ses benzerli olup "aydınlatma" anlamına gelen değişik kökler için bk. 94/1.
[11] Mehmet ile (o) Şeytan (Yalancı Elçi) bir toplumdan idiler; eskiden onların inançları bir idi. Oysa Mehmet, tanrısal ışık ile aydınlatıldığı için artık kendisi karanlıklar içinde değildi.
[12] ne yaptıkları aşağıdaki Bildiriler'de açıklanır.
[13] 1 - (Elçi'yi) sınama, sınava sokma; 2 - kendisini aldatmak için Elçi ile pazarlık yapma (bk. bir sonraki Bildiri'deki pazarlık tartışması). Düzenek*
[14] 1- (Elçileri) korkutmaya, yıldırmaya çalışanlar; 2 - (Elçinin yolunda değil), kendi yollarında gidenler. Bağlama bakılırsa bu kimseler, Elçileri yıldırmak için düzenek kuranlardır. Mücrim*.
[15] **akābira**. (Yemen) bir oymağın (boy'un) yönetim sorumlusu. (Osm) kibar (soylu kimse). Büyük*
[16] Elçiler'i yıldırmaya çalışanlar, oranın toplumu değil, ancak oranın ileri gelenleri idi.
[17] **risālatahu**. İleti*
[18] Şiddet*
[19] **lil'is'lāmi** : (yasalara / Tanrı'ya) uysallığa, barışa.
[20] Sıkıntı, hırıltı ile soluk alırlar, soluk alırken [deve gibi] böğürürler, böylece 1 - (soluk alamayıp) kılavuzu izleyemezler; 2 - Allah, onların inançlarında, gözlerinde bulanıklık yaratır, böylece nereye gideceklerini bilemezler. Pislik*; 3 - Artık konuşamayıp, hayvan gibi böğüren kimsenin ne dediği anlaşılmaz; onların konuşması "bulanık / belirsiz" olur. Böylece onlar kötü inancı başkalarına bulaştıramazlar. Maymun*.
[21] dç : "Allah, inanmayanlara azap (ve sıkıntıyı) işte böyle verir." (*Diyanet*)

6/127. Onlar için[2] İdi'lerinin yanında Esenlik Konutu[3] olacak. Üstelik, ne yapageldilerse, (bundan) ötürü O, onların egesi[4] olacak.
6/128. Ayrıca O'nun, "Evet! (Kentteki) insanları (tek tek) devşirdiniz[5], ey (siz) Cin topluluğu![6]" (diyerek) onların tümünü toplayacağı günü (unutmasınlar). Üstelik (o Gün), onların insanlar arasındaki arkadaşları, "İdimiz! Kimimiz kimimizden yararlandı[7], ayrıca biz, Senin bizim için belirlediğin süremizin sonuna ulaştık" diyecekler. (Allah ise), "Ateş, - Allah ne dilerse (bunun) dışında - sizin içinde sürekli kalacağınız konaklama yeriniz olacak"[8] diyecek. Evet! Senin İdin, yargıçtır, bilendir.
6/129. Üstelik (bu hep) böyle olur! Biz, (Elçiler'imizin yüzünü) karartanların kimilerini, ne kazanageldilerse (bundan) ötürü (egeleri olsunlar diye) ötekilerine (doğru geri) döndürürüz[9].
6/130. "Ey Cin ile insan topluluğu! Size Bildiriler'imi aktaran, sizin bu (Duruşma) Gün'ünüz ile buluşma[10] konusunda sizi uyaran, içinizden (seçilmiş) Elçiler gelmedi mi?" Onlar, "Kendimize karşı tanıklık ediyoruz" diyecekler. Üstelik, Buradaki yaşam onları aldatmıştı, üstelik karaçalıcı olduklarına kendi kendilerine karşı tanıklık edecekler.
6/131. Bu, İdinizin, (içinde) oturanları (Çağırı'dan) aymaz iken[11] (onları) karartarak (o) kentleri yok eden biri olmamasından ötürüdür.
6/132. Ayrıca tümü için, ne eylemiş iseler (buna) göre aşamalar[12] olacak. Üstelik onlar ne eyledilerse, senin İdin (bundan) aymaz değildir.
6/133. Ayrıca senin İdin, koruyandır[13], esirgemesi olandır. Dileseydi, sizi başka bir toplumun soyundan türettiği gibi, sizi giderir, üstelik sizden sonra, dilediği ne ise onu sizin yerinize getirirdi.
6/134. Evet! Size söz verilen ne ise o, kesinlikle gelecektir, üstelik siz (bunu) etkisiz kılamazsınız.
6/135. "Ey toplumum! Siz, (inanç bakımından) olduğunuz yerde[14] eyleyin, doğrusu ben, amaçlıyım[15]. Konut'un korunmuş olanı[16] kimin içindir, bileceksiniz. Evet! Karartıcılar, kesinlikle başaramayacaklar" de.

[YİYECEKLER KONUSUNDA ORTAKÇILARLA TARTIŞMA - ÜRÜN VERGİSİ KİME VERİLİR?]

6/136. Üstelik onlar Allah için, Kendisinin ürettiği ekinden[17], ayrıca davarlardan[18] bir pay ayırır[19], böylece sanılarına göre, "Bu, Allah için[20], ayrıca bu ortaklarımız[21] için" derler. Bunun üzerine, ortakları için olanı, Allah'a erişmez[22], oysa Allah için olanı ortaklarına erişir. Karalayıcıdır[1] o, onların vargıladığı konu!

---

[1] anımsayacak, öğütlenecek olan (toplum)
[2] İdi'ye giden Yol'un sonunda
[3] **dāru l-salāmi**. 2 - Yatışma (yatışanların) Konutu. Böyleleri, bağırları "uysallığa" açılmış olanlardır (125. Bildiri). [Tanrı'ya karşı] yatışmış, uyuşuk, büyülenmiş olma; (b/m) (Habeş) **salaba** (I).
[4] koruyan, elinden tutan
[5] **is'takṯartum**. (Onlar Allah Yolu'nda iken) (yanınızda) topladınız, toplattınız, "devşirdiniz". "Kevser" ile köktaştır. **al-kauṯar** (108/1)
[6] karaçalıcıların ileri gelenleri, elebaşları
[7] "Biz (insanlar ile Cinler), birbirimize yardımcı, ege olmuştuk". Oysa tek "ege" Allah olmalıydı (127. Bildiri).
[8] 11/107'de de Cehennem'de kalışın sonsuz olmayacağı, üstelik bunun Allah'ın onayına bağlı olduğu belirtilir.
[9] **nuwallī**. Bu sözcük konusunda ayrılıklar var. Kimilerine göre "arkadaş, dost (evliya)" anlamına gelir, kimilerine göre ise "yetke verdik, sorumlu kıldık; ege, veli yaptık" anlamınna gelir. *Diyanet* ise "musallat ederiz" diye çevirir. Krş. **nuwallihi** (4/115), "onu (geldiği yere geri) döndüreceğiz", **falanuwalliyannaka** (2/144). Ayrıca krş. **muwallīhā** (2/148). Dönmek*. Ayrıca, "gözetim altına aldırma", "tutuklatma", "birisinin adamı, kölesi yapma" anlamı için bk. **amwālakum** (4/29)
[10] **liqāa** : (görüşmek için) karşılama, bir araya gelme; randevu
[11] kendilerine Elçi gelmediği için bilmezlerken
[12] Öte yaşamda kendileri için ayırılmış ödenek. Derece*
[13] Gani*
[14] **makānatikum** : (inanç bakımından) yeriniz, durumunuz, tapınağınız, (inanç) ilke'niz; yaratıp yetke (imkan) verdiğiniz tanrılarınız. Bugünkü Yaşam'ınız. Mekan*. Kılavuzu izlememe, Allah Yolu'nda ilerlememe; amaçsız olma.
[15] **āmilun**. Eylemciler*; Amaçlı*. 1 - Ben amaçlıyım; yarını düşünerek koşuşturuyorum; 2 - Tanrısal yardımı, kayrayı, ödülü bekliyorum (bk. bir sonraki tümce); 3 - Çağrı'ya yanıt veriyorum. Eylem*
[16] **`āqibatu** : (Birisi için) ayırma, gözetme, koruma. Akıbet*. Allah koruyandır (133. Bildiri)
[17] ürün, ekin
[18] **wal-anʿāmi** : Evcil, (otlayan, otlatılmaya bırakılan, geviş getiren) hayvanlar. Davar*
[19] 16/56; bölüştürme (120. Bildiri); paylaştırma (5/3)
[20] Allah adına yoksullara dağıtma
[21] Putlar yemek yemediği için(!), o ortak tanrıların "söylediği yere". O tanrılar adına konuşan rahiplere, din görevlilerine. Bu bağlamda "ortak", bu sözleri söyleyen kimsenin "iş, görev ortakları" anlamına gelmelidir.
[22] 30/28

6/137. Üstelik (bu, hep) böyledir! Onların (koştuğu) ortaklar, ortak koşucuların çoğunu (giderken Yol'da) düşürmek[2], ayrıca onların inancını, onlara karmakarışık etmek[3] için, çocuklarını öldürmeyi onlara süslü göstermişti. Üstelik, Allah dileseydi bunu yapamazlardı. Sen artık onları, ayrıca onlar (yalan olarak) ne türettilerse onu bırak.
6/138. Ayrıca onlar, kendi sanılarına dayanarak, "Bu davarlar, ayrıca (şu) ekinler, ayrıcalıklıdır[4], onları dilediğimiz kişi dışında, kimse yiyemez" derler. Üstelik O'na karşı (yalan) türeterek, "(işte bunlar) (binilmek için) sırtı (kesinlikle) yasaklanmış[5] davarlar[6], ayrıca (şunlar) üzerine Allah'ın adını anmadıkları davarlardır" (derler). O, onların türetegeldiği konuda, kendilerine karşılık verecek.
6/139. Ayrıca onlar, "Bu davarların karnında ne varsa, yalnız erkeklerimize özgüdür, üstelik karılarımıza yasaklanmıştır. Oysa, ölü (doğmuş)[7] olursa artık (ikisi) ona ortak olur" derler. (Allah), onların (yalan) katmaları[8] konusunda kendilerine karşılık verecek. Evet! O, bilgedir, bilendir.
6/140. Doğrusu, bilgisizlikle (Yol'un dışına) saçılarak[9] çocuklarını öldürenler, ayrıca Allah'ın kendilerini azıklandırdığı nesneyi, Allah'a karşı (yalan) türeterek yasaklayanlar, kesinlikle batkıya uğrayanlardır. Evet! Onlar (Yol'da) sapıttılar[10], üstelik kılavuzlanmış kimseler olmadılar.
6/141. Üstelik çardaklı, ayrıca çardaksız[11] bahçeleri, ayrıca hurma ağaçlarını, ayrıca (birbirine) benzeyen, üstelik benzemeyen çeşitli ürünü, ayrıca zeytini, ayrıca narı türeten O'dur. Ürediğinde, onun ürününden yiyin, ayrıca onun devşirildiği gün O'nun payını[12] verin. Üstelik (onu) dönüştürmeyin[13]. Evet O, dönüştürenleri sevmez.
6/142. Üstelik davarlardan (kimileri yük) taşıyan (büyükbaş), ayrıca (kimileri de) küçük(baş)[14] (olarak yaratıldı). Allah'ın sizi azıklandırdığı (bu) nesnelerden yiyin, üstelik (o) Şeytan'ın[15] ayak izlerini izlemeyin, doğrusu o, sizin için (Yol'da) apaçık bir saptırıcıdır[16].
6/143. (O adaklık davarlar) sekiz çift (yaratıldı)[17]. (Küçükbaş olarak) koyundan iki, ayrıca keçiden iki. Sen (onlara), "O, iki erkeği mi ya da iki dişiyi mi ya da iki dişinin dölyatağının içerdiğini[18] mi yasakladı[19]? Doğrucuysanız, (bir) bilime dayanarak (bunu) bana salıklayın" de.
6/144. Üstelik (büyükbaş olarak) deveden[20] iki, ayrıca sığırdan[21] iki (yaratıldı). Sen (onlara), "O, (bu hayvanlardan) iki erkeği mi ya da iki dişiyi mi ya da iki dişinin dölyatağının içerdiğini[1] mi yasakladı? Yoksa

---

[1] Karalık*. 1 - Allah'ı; 2 - kendilerini
[2] (Çukur'a, aşağıya) düşürmek (37/56). [**wrd**]/[**rdy**] için bk.**wrd***
[3] kılık değiştirip tanınmasına engel olmak. (Allah'ın tekliği, niteliği) konusunda kargaşalık çıkarma, (inanç konusunda) bulanıklık getirme, lekeleme, gerçeği örtme. Kılık Değiştirmek*
[4] **ḥiğ'run** : ayrıcalık tanınmış olan; başkaları için yasak olan. Açıklama için bk. **ḥiğ'ran maḥğūran** (25/22)
[5] **ḥurrimat** : (çok kutsal, dokunulmazlığı olduğu için) kesinlikle yasak. Anlam bakımından haramdan daha güçlüdür. Tekinsiz (tabu) olarak da anlaşılabilir.
[6] kimi develer, kutsal sayıldığından onlara binmek ya da onlara yük taşıttırmak yasaklanmıştı. 5/103.
[7] **maytatan**. Oysa **maytan**, Mehmet için kullanılır (122. Bildiri)
[8] (yalanı) artırmak. Vasıf*
[9] (Yol'da giderken sağa sola) saçılmak. Dağılmak*
[10] Kervanda giderken "yere düşüp" kılavuzsuz kalıp, yolda nereye gideceklerini bilemez oldular.
[11] **maʿrūšāt**. Bu deyim insanoğlunca dikilmiş (ekilmiş, yetiştirilmiş) olan, ayrıca insanoğlunca dikilmiş olmayan (doğal bahçeler / ormanlar) anlamına da gelebilir.
[12] **ḥaqqahu** : 1 - onun (ürünün) payı (17/26); 2 - O'nun (Allah'ın) payı (*Blachère*); Allah'a düşen pay. Yeryüzünde ne varsa tümü Allah'ındır. Bunu tüketenler Allah'a "kira" ödemekle yükümlüdür. Bu "kira", Allah adına, yoksullara verilir. Krş. "Bizim, yerden sizin için çıkardığımız nesneler" (2/267). Allah'ın payı (**naṣīb**) (136. Bildiri). Bugünkü anlamıyla toprak ürünlerinden verilen "vergi" diye anlaşılır. Oysa, 68/17'de anlatılan öyküde bunun bir "vergi" olmayıp yoksula verilmesi gerektiği (68/28) apaçıktır.
[13] **tus'rifū**. Dağıtmayın, serpmeyin. O payı amacından "dönüştürmeyin", (rahip, din görevlileri gibi) gereksiz kimselere dağıtmayın (136). Sarraf*
[14] **faršan** 1 - [**frš**] : [Otlatmak için?] yaymak, sermek. Arapçada, küçük boylu hayvanlara [yassı oldukları için], bir benzetme ile "döşek" denilir *(Al-Jalalayn)*. Alçak, yassı, (yük taşıyamayan) küçük hayvan. 2 - Kesimlik, adaklık (hayvan). (Arap) [**frṣ**] : kesmek; (Akat) **parāṣu** (I) : kesmek, kesip ayırmak, (hayvan, insan, tohum) ayırmak, seçmek; (Akat) **parāṣu** (II) : töreni uygulamak, yerine getirmek. Küçükbaş, büyükbaş hayvanlar için bk. (143-144).
[15] Bu hayvanlardan kimilerinin yenilmeyeceğini ileri süren "aldatıcı" din görevlisi. "Ayak izleri, adımları izlenilmemesi gereken" yanlış, beceriksiz kılavuz, Yalancı Elçi.
[16] 1 - Yol'dan saptıran; 2 - yanlış inancı bulaştıran. Düşman*
[17] sekiz çift davar (39/6)
[18] **iš'tamalat**. Bu (taşınan) içerik konusunda bk. (139).
[19] dokunulmaz, kutsal kıldı.
[20] (yük) taşıyıcı (deve). Vebal*
[21] inek ile öküz

Allah, bunları size öğütlerken siz (buna) tanık mı olmuştunuz?" de. Bilgisizce insanları sapıtmak için Allah'ı karartarak[2] (yalan) türetenden daha çok karartıcı olan kimdir? Evet! Allah, (Allah Söz'ünü) karartanların[3] topluluğunu kılavuzlamaz.

[YENİLMESİ YASAL OLAN HAYVANLAR KONUSUNDA YAHUDİLERİ'İN KINANMASI]

6/145. Sen (Yahudiler'e)[4], "Bana bildirilen konularda, ölü (olarak bulunmuş)[5] hayvan ya da akıtılmış kan ya da domuz eti - kuşkusuz o, pistir[6] - ya da (Yasa'dan) sapkınlıkla[7] Allah'tan başkasına adanan (hayvan)ın dışında, (et) yiyen (birisinin), bu (hayvanlar)ı yemesi konusunda yasaklanmış bir nesne bulmuyorum. Artık kim sıkıntıda kalıp[8] (yasak olanı yer)se, ancak (bu), bir isteklenme[9] ayrıca (Yol'da) bir aşırı gidiş[10] değilse, artık doğrusu (kendisine karşı) senin İdin, yarlıgayandır, esirgeyendir" de[11].
6/146. Üstelik (önceden) Biz, Yahudiliği benimseyenlere, tek tırnaklı (hayvanlar)ın tümünü yasaklamıştık[12]. Ayrıca kendilerine, ineklerde[13], ayrıca koyunlarda[14] - onların sırtında taşıdıkları, iç organlarına[15] ya da kemiğe yapışanı[16] dışında - (iç) yağları yasaklamıştık. Böylece onların (yasak olanı) amaçlaması[17] yüzünden onlara karşılık vermiştik[18]. Üstelik, doğrusu Biz, (bu konuda) kesinlikle doğrucuyuz.
6/147. Artık seni yalanlarlarsa, artık sen (onlara), "İdiniz, engin esirgemenin iyesidir. Ayrıca (unutmayın)! O'nun katılığı, kendi yollarını izleyenlerin[19] toplumundan geri çevrilemez" de.

[KENDİ İNANÇLARINI SAVUNAN ORTAK KOŞUCULARIN KINANMASI]

6/148. Ortak koşanlar, "Allah dileseydi, ne biz ortak koşardık ne de babalarımız. Üstelik biz, (tapınmak için) hiçbir nesneyi kutsal kılmazdık[20]" diyecekler. (Bu, hep) böyle olmuştu! Onlardan öncekiler, katılığımızı tadana dek (tektanrıcılığı) yalanlamışlardı. Sen (onlara), "Sizde, (bu konuda) herhangi bir bilgi var mı? Öyleyse onu bizim için ortaya çıkarın. Siz ancak, sanıyı izliyor, üstelik ancak (öyle) sanıyorsunuz" de.
6/149. "(Oysa, aranızda) aktarılacak[21] (olan) yönerge[22] Allah'ındır. O dileseydi tümünüzü kesinlikle kılavuzlardı" de.
6/150. "Allah'ın, o (nesne)yi kutsal kıldığına tanıklık edecek tanıklarınızı[23] getirin (uyuşalım)![24]" de. Sonra tanıklık ederlerse, sen artık, onlarla birlikte tanıklık etme, üstelik Bildiriler'imizi yalanlayanların, ayrıca Öte'ye inanmayanların tutkularını izleme. Üstelik onlar, (başka tanrılar ile kendi) İdi'lerini eşit tutuyorlar[25].

---

1 **iš'tamalat**
2 Yalanlamak*
3 Allah'ın Söz'üne, Yasa'sına karanlık, bulanıklık getirenler. Zalim*
4 Bu Bildiri, Yahudiler'e yönelik olmalıdır. Hicaz'da, Yahudi olmayan Araplar, domuzun ne olduğunu nerdeyse bilmezlerdi. O bölgede yaşayan Yahudiler ise, bu hayvanın adını ancak Tevrat'ta yazılmış olduğu için bilirlerdi. Domuz*
5 **maytatan**. Krş. hayvanlar için **maytatan** (139) ile Elçi Mehmet için **maytan** (122. Bildiri)
6 Pis, pis kokulu. Pislik (bok) karıştırıcı. Pislik*, Domuz*
7 **fis'qan**. (Allah'a verdiği sözden, Allah'ın adından) saparak, koparak. Sapmak*
8 **uḍ'ṭurra** (edilgen) : o, sıkıntıda bırakılır; o, (açlıktan) zorlanır; o, (açlığa) uğratılır.
9 **bāġin** : amaçlama isteklenme, göz dikme
10 ileri gitme, sınırı geçme. Ölçüsüzce yeme, "tadını kaçırma".
11 Benzeri iki Bildiri için bk. 5/3, 16/115.
12 Levililer 11/4; Yasanın Tekrarı 14/7.
13 sığır, büyükbaş hayvanlar
14 koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanlar
15 bağırsak, böbrek, akciğer, vb.
16 kemiğe yapışan. ssç : kemiğe karışan
17 (yasak olanı) amaçlama, isteklenme. (Yasak olan) domuz etini "isteklenme" için bk. (145. Bildiri). Bu durumda, Yahudiler'e put edinmek yasaklanmışken, "buzağıyı tanrı olarak edinme isteği" anlamına gelmelidir. Bu olaylar için bk. 4/153-155.
18 Bu yasaklama, kendilerini sıkıntıya sokmak (sınamak) içindi (16/118). Ayrıca bk. 4/160.
19 Mücrim*
20 "Kendisinden başka bir nesneye tapmazdık" (16/35).
21 **l-bāliġatu**. Aktarma*. Sanıyı izleyeceğinize, Allah'ın (Elçi ile gönderdiği) yönergeyi izlemeniz gerekirdi. Aktarmayı, Elçiler yapar (16/35).
22 **l-ḥuğatu**
23 2 - (size bu konuda) yardımcı olacak yardımcılarınızı. Tanık*
24 **halumma** (33/18, 89/19)
25 1. Bildiri

[KUTSAL TUTULMASI GEREKEN EYLEMLER - SONUNCU ANTLAŞMA'NIN KOŞULLARI]

6/151. Sen (onlara), "Gelin, İdinizin size neyi kutsal kıldığını aktarayım : O'na hiçbir nesneyi ortak koşmayın, ayrıca ana babayı koruyun[1], ayrıca yoksulluktan (ötürü) çocuklarınızı öldürmeyin[2]; sizi, ayrıca onları Biz azıklandıracağız. Ayrıca kaçamak eylemin[3] açık olanına, ayrıca gizli olanına yaklaşmayın. Üstelik Allah'ın kutsal kıldığı[4] canı bitmeksizin[5] öldürmeyin[6]. Algılayasınız diye O'nun size öğütlediği, işte budur" de.
6/152. Ayrıca öksüzün varlığına, kendisi erginliğe erişene dek (yaklaşımın), ancak korunmuş olanı[7] (ile) yaklaşın. Ayrıca ölçüyü[8] bütün verin, üstelik eşitçilikle tartın[9]. Biz, hiçbir canı kendi yeteneğinden öteye yüklemeyiz. Ayrıca siz (tanık olarak) konuştuğunuzda[10] o, (kendisine karşı tanıklık ettiğiniz) yakın[11] biri olsa bile, eşitçilikle davranın. Üstelik, Allah'ın Sözleşmesini bütünleyin[12]. (Unutmayıp) anımsarsınız diye O'nun size öğütlediği, işte budur.
6/153. Üstelik, doğrusu bu, Ben'im dosdoğru Yolumdur[13]! Artık siz onu izleyin. Üstelik siz, O'nun Yolu'na karşıt düşen yolları izlemeyin. (Yol'dan çıkmaktan) sakınasınız[14] diye O'nun size öğütlediği, işte budur.

[TEVRAT İLE İNCİL'İN, KURAN İLE BÜTÜNLENMESİ - MEHMET'İN TEKTANRICILIĞI]

6/154. Sonra, İdi'leri ile karşılaşma (Günü) konusunda inansınlar diye Musa'ya, (Antlaşma'da) benimsenecek olan (kural)ları[15] bütünleyen, ayrıca her konuda ayrıntılı bir açıklama, ayrıca bir kılavuzlama ayrıca bir esirgeme olmak üzere, Bitik'i verdik.
6/155. Üstelik bu, Bizim indirdiğimiz kutsanmış[16] bir Bitik (idi). Ayrıca (o Bitik'te), "Esirgenesiniz[17] diye artık onu izleyin, üstelik (Antlaşma'yı bozmaktan) sakının" (diye yazmıştık).
6/156. (Şimdi siz Araplar), "Bizden önce ancak iki kümeye[18] Bitik indirildi, üstelik doğrusu biz onların (okuyup) öğrendiği[19] konularda kesinlikle aymaz idik" demeyesiniz diye,[20]
6/157. ya da "Bitik, bize indirilseydi, kesinlikle onlardan daha iyi kılavuzlanırdık[21]" demeyesiniz diye, artık doğrusu size (de şimdi), İdinizden (doğru Yol'u, yanlıştan) ayırıcı bir belge[22], ayrıca bir kılavuzlama, ayrıca bir esirgeme geldi. Artık Allah'ın Bildiriler'ini, o (Bildiriler)den yüz çevirerek yalanlayandan daha çok karartıcı olan kim (olacak)? Bildiriler'imizden yüz çevirenlere, yüz çevirmiş olmalarından ötürü (yüz) karalayıcı bir ezinç ile karşılık vereceğiz.
6/158. Onlar, ancak kendilerine Meleklerin gelmesini mi ya da İdin'in gelmesini mi ya da İdinden kimi (öncü) belirtilerin gelmesini mi bekliyorlar? İdinden kimi (öncü) belirtilerin geldiği Gün, önceden

[1] **iḥ'sānan** : koruyun, benimseyin; kucaklayın. Güzel*
[2] 17/31
[3] kaçamak da olsa tektanrıcılıktan, Allah'ın Yasa'sından, Yol'undan uzaklaşma (120. Bildiri). dç : "(Zina ve benzeri) çirkinlikler" (*Diyanet*). Alçaklık*
[4] **ḥarrama** : o, kutsadı; o, kutsal, dokunulmaz kıldı. Yasak*
[5] **illā bil-ḥaqq**. Sürekli; bitişli olmadıkça. Gerçek İle* Kan'a kan ödeşmesinin (kan davasının) yasaklanması!
[6] dç : "Haklı olmanız hariç kimseyi öldürmeyin ki; onu Allah haram kıldı." (*Diyanet*)
[7] **aḥsanu**. Onun varlıkları, sizinmiş gibi önem vererek. Kötü bir üvey baba için bk. 18/82; 2 - (kendilerini) kucaklayarak. Güzel*.
[8] 1 - tartı; 2 - yargı, 3 - tanıklık. Ölçü*
[9] ölçün. Ölçü*
[10] tanıklık ettiğinizde (*Sahih İnternational*)
[11] aile bağı olan biri
[12] **biʿahdi l-lahi**. Bu son iki Bildiri'de dökümü yapılan yasak / yasal tutumlar, sizin Allah ile yaptığınız antlaşmanın, "namazın" koşullarındandır. Allah'ın, İsrailoğulları ile yaptığı Antlaşma ise 154. Bildiri'den sonra anımsatılacaktır. "Namaz'da tutucu" olma, Sözleşmeyi sürdürme, Sözleşme'ye bağlı kalma alamındadır. Namaz*
[13] Yol : çizilen, belirlenen Yasa.
[14] 2 - Sözleşme konusunda Allah ile "dayanışık" olasınız diye. Sakınmak*
[15] **ʿalā alladhī aḥsana**. Antlaşma'da, Bağlılık'ta ("namazda", 162. Bildiri) koruyacak olan(lar) konusunda / üzerinde / dayanan. Siz Benim tekliğimi korur, Beni tek tanrı olarak benimserseniz Ben de sizi koruyup benimseyeceğim; (**ḥasanatan**) (7/156). Güzel*. Benimsenecek (kural)lar : Tanrı'nın Musa'ya verdiği Taş Yazıtlar, On Buyruk.
[16] aydınlatılmış, parlatılmış, verimli. Bereket*
[17] **tur'ḥamūna** : esirgenirsiniz, korunursunuz. Antlaşma'daki, sorumlusu Allah olan koşul.
[18] **ṭāifatayni** : iki bölük, iki küme, iki toplum. Bitikgiller'den olan Yahudiler ile Hristiyanlar
[19] **dirāsatihim**. [**drs**] için bk. **darasta** (6/105)
[20] Bilen Bir Toplum İçin*
[21] **ahdā**: "Yol'dan sapmamak, şaşırmamak için kılavuzu daha yakından izlerdik"
[22] **bayyinatun** (7/73). (Doğruyu Yol'u yanlış Yol'dan) ayırıcı bir Belge

inanmamışsa ya da inancı ile (inanç konusunda) bir seçkinlik[1] kazanmamışsa, hiçbir cana, kendi inancı, yarar sağlamayacak. "Bekleyin! Doğrusu biz (de) bekliyoruz" de.
6/159. Evet! (Aralarında) yandaş bölükler[2] ol(uştur)arak, Yasa'larını[3] (karşıt) bölümlere ayıranlar[4], (unutmasınlar), hiçbir konuda sen onlarla birlikte değilsin. Onların denetimi[5] ancak Allah'a düşer. Sonra O, onların ne yapageldiklerini kendilerine salıklayacak.
6/160. Kim (Allah'ı) kucaklamış olarak[6] gelirse, artık kendisine bunun on katı olacak[7], ayrıca kim (Allah'ı) karalamış olarak gelirse, onun ancak benzeri (bir karalama) ile karşılık görecek. Üstelik onlar(ın çıkarların)a karanlık getirilmeyecek.
6/161. "Evet! İdim beni Dosdoğru Yol'a, süreduran[8] bir Yasa'ya[9], küçüklenen[10] İbrahim'in İlkesi'ne[11] kılavuzladı" de. Üstelik o, ortak koşuculardan değildi.
6/162. "Evet! Benim (bu İlke'ye) Bağlılığım[12], ayrıca (adak) törenlerim[13], ayrıca yaşamım, ayrıca ölümüm, tüm ülkelerin İdisi Allah içindir" de.[14]
6/163. "O'na, ortak yoktur. Ayrıca ben, bununla[15] buyruldum, üstelik ben[16], (bu yeni kurallara) boyun verenlerin[17] ilkiyim"[18] (de).
6/164. "O, tüm nesne(ler)nin İdisi iken, idi[19] olarak Allah'tan başkasını mı amaçlayacağım? Üstelik her can, ancak kendisi için kazanır, ayrıca yük taşıyan kimse başkasının yükünü taşımaz. Sonra dönüşünüz İdinizedir, böylece O, uyuşamadığınız konuyu, size salıklayacak" de.
6/165. Üstelik O, Kendisinin size verdiği (kayra) konusunda, sizi sınamak için sizi yeryüzünde ardıl kılan, ayrıca kiminizi, kiminiz üstünde aşama aşama[20] yükseltendir. Doğrusu İdin, karşılık vermede ivecendir. Üstelik doğrusu O, kesinlikle yarlıgayandır, esirgeyendir.

13 - GÖK GÜRÜLTÜSÜ DİZİSİ (Rad Suresi)[21]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ALLAH'IN DİRİLTME GÜCÜNE KARAÇALANLARA, KURAKLIK İLE GÖZDAĞI VERİLMESİ]

---

[1] **ḫayran**
[2] 65. Bildiri
[3] **dīnahum** : onların yasası. Kutsal Bitiklerin getirdiği Yasa.
[4] **farraqū**. (Osm) fırka ile köktaştır : (düşünce bakımından) birbirine karşı duran bölükler. Köken için bk. Onucu* (Furkan)
[5] **amruhum** : 1 - onların eylemi, işi; 2 - onların denetilmesi, "tamir edilmesi", onarımı; 3 - onların (kim olduklarının) bilinmesi; onların (eylemlerinin) görülmesi Açıklama için bk. **amrin** (97/4). Anlam bakımından krş. "O, eylemi yüklenendir" (13/2)
[6] **bil-ḥasanati** : (Allah'ı) benimsemiş olarak; (Allah'ın tekliğini) korumuş olarak; (Allah'ı) kucaklamış olarak. Güzel*
[7] Allah da onu benimseyecek, koruyacak; "kendisine on kucak ödül" verecek. Güzel*
[8] ayakta duran (yıkılmamış)
[9] **dīnan** : Yasa, (inanç kuralları); tutulan yol; Bitik'in getirdiği yasa. bk. bir sonraki sözcük (**millata**).
[10] **ḥanīfan** : Tanrı önünde kendini küçük düşüren (biri). Hanif*
[11] **millata**: İlke; ilkel, temel kural, temel Yasa. Millet*
[12] **ṣalat**
[13] **wanusukī** : 1 - tapınma törenlerim 2 - (boğazlanan / yere düşürülen / başkalarına dağıtılan) adaklarım; 3 - "sünnet olma" törenim. Aklanma Töreni*. İbrahim'in "kan akıtarak" Tanrı ile yaptığı Antlaşma'yı şimdi kendi adıma benim yapmam. Boya*
[14] Krş. Sözleşme koşulları (7/156) : yatışık; biz yatıştık (**hud'nā**) (Musa); küçüklenme (**ḥanīf**); bağlılık (**ṣalat**) (Mehmet); ödün (**zakat**) (Musa); adaklık hayvanın dağıtılması (**nusuk**) (Mehmet).
[15] tektanrıcılık
[16] bir Arap olarak. bk. 39/12'nin dipnotu
[17] 1 - (Tanrı'ya, Yasa'sına) boyun verenler (39/11-14); (Tanrı) ile barış, dayanışma içinde yaşayanlar. Dolayısı ile başka tanrıları amaçlamayanlar (164. Bildiri); Yasa'yı ancak Tanrı'ya özgü yaparak, Kendisini öteki tanrılardan ayıranlar; Tanrı'yı yalıtanlar (39/14).
[18] dç : "Ben müslümanların ilkiyim." (*Diyanet*)
[19] aga, agabey, efendi
[20] "mülkiyet hakkı"; ödenek. Derece*
[21] Bölüm adı 13. Bildiri'den alınmıştır. Göç öncesi döneminden olduğu öne sürülür. Oysa, özellikle Bölüm'ün ikinci yarısının Medine'den, Mekkeliler'e yapılan bir eleştiri olduğu, ayrıca kimi Bildiriler'in Mekke'den gelen Göçmenler'e yönelik olduğu apaçıktır.

13/1. Elif, Lam, Mim, Ra[1]. Bunlar, Bitik'in Bildirileri'dir. Üstelik bu sana İdinden indirilen Gerçek'tir, oysa insanların çoğu (buna) inanmaz.
13/2. Allah, gökleri, göre(bile)ceğiniz direkler olmadan yükseltendir. Sonra O, Taht'a kuruldu, üstelik her biri belirli bir süre boyunca (izlediği yolda) akıp giden[2] güneşi, ayrıca ayı ödevlendirdi. O, eylemi yüklenendir[3]. O, sizin İdiniz ile karşılaşma konusunda kanarsınız diye Bildiriler'i ayrıntılı açıklar.
13/3. Üstelik O, yeri (serip) yayan, ayrıca orada çakılmış dağlar, ayrıca ırmaklar yapandır. Üstelik O, orada ürünlerin tümünden çift çift[4] yaptı. O, geceyi, gündüz ile örter. Evet! Bunda, düşünen bir toplum için kesinlikle belirtiler[5] vardır.
13/4. Üstelik yeryüzünde boşaltılmış (kurak)[6] alanlar[7], ayrıca tümü, bir su ile sulanan üzüm bağları, ayrıca ekinler, ayrıca çok sürgünlü[8] ya da çok sürgünlü olmayan hurma ağaçları var. Üstelik, ürün (verme)de[9] kimilerini kimilerinden üstün tuttuk. Evet! Bunda, algılayan bir toplum için kesinlikle belirtiler vardır.
13/5. Üstelik şaşacaksan[10] artık (sen onları dinle)! Onların, "Toz olduğumuzda, biz gerçekten yeni bir yaratılış içinde mi olacağız?"[11] demeleri şaşırtıcıdır[12]. İşte bunlar, İdi'lerine karaçalan kimselerdir, üstelik bunlar, boyunlarına halkalar (takılacak) olanlardır, ayrıca bunlar Ateş'in yerlileri (olacak) olanlardır. Onlar orada sürekli kalacaklar.
13/6. Ayrıca onlar senden benimseme[13] (yerine) öncelikle, (suç) karalığı (olacak eylem)e[14] koşuşturmanı istiyorlar[15]. Üstelik, doğrusu onlardan önce örneklik olaylar[16] gelip geçmişti[17]. Üstelik, doğrusu senin İdin, insanların (Diriliş Günü'nü) karartmalarına karşı kesinlikle yarlıgaması olandır. Ayrıca senin İdin, karşılık vermede kesinlikle dışlayıcıdır[18].
13/7. Ayrıca, (o) karaçalan kimseler, "Neden ona[19] İdisinden (örnek) bir belirti[20] indirilmedi?" derler. Sen, ancak bir Uyarıcısın, üstelik her toplum için bir kılavuz vardır.
13/8. Her dişi (karnında) neyi taşır[21], ayrıca döl yatakları[22], (süre olarak) neyi[23] kısaltır, ayrıca neyi uzatırsa, Allah, (onu) bilir. Üstelik ne varsa tümü, O'nun yanında bir ölçüye[24] göredir.
13/9. O, Gizem'i, ayrıca tanık olunanı bilendir, yönetmendir[1], üstün tutulandır[2].

---

[1] Giriş Simgeleri*
[2] Ay ile güneş, Mücrim* olan "gezegenler"dir!
[3] eylemin sorumlusu. [dbr]*. Allah'ın, yeryüzünün yıllık bakımını yaptırması için bk. Kadir Gecesi*
[4] her çiftin ikisini
[5] Allah'ın yaratma gücünün kanıtları; (Habeş) örnekleri; (tanrının) damgası
[6] **mutağāwirāt** : 1 - birbirine komşu olan. 2 - "Suyu komşuya gitmiş", suyu çekilmiş, kuraklaşmış; Krş. **māuhā ġawran** (18/41, 67/30); (orada yaşayanlar) komşuya gitmiş, göç etmiş (13. Bildiri). Suyun bahçeden, kuyudan çekilmesi [çekip gitmesi, başka yere akması]. (Habeş) **gwr**, **tagāwara** : komşu olarak (bir yerde) kalma; yabancı olma; "gavurlaşma"(!). Durumu değişme, başkalaşma için bk. **yuġayyirū** (11. Bildiri); 3 - (Kuraklıktan ötürü ?) apak, kireçleşmiş, verimsiz topraklar. (Habeş) **gayyara** : alçı ile badan yapma; alçı, kireç; aklamak, aklaşmak için bk (8/53); **tagayyara** : kireçleşme; **ġir** : bir tür ak (renkli) toprak; Oralar "kurak" ise, oralarda artık kimse oturmuyorsa bu, Allah'tan ötürüdür (13. Bildiri). Bu kök için bk. Mağara*
[7] **qiṭaʿun** : alan, toprak parçası, kesim (çoğul)
[8] **ṣin'wānun**, **ṣinwān** (tekil) : bir tek ağaç kökünün birçok sürgün (ışın, çıkıntı) vermesi (çatallanması) ile oluşan çok gövdeli hurma ağaçlarına verilen ad *(Al-Jalalayn)*. (Akat) **šinnānu** : "dişli" bitki (nar, kamış, saz).
[9] 1- tat, koku, biçim (bakımından); 2 - verimlilik bakımından
[10] 1 - şaşma; 2 - (Habeş) aldatma, aldatılma. Acayip*
[11] **ḫalqin** : (bir) yaratılış. Bugünkü yaşamın sona ermesi ile başlayacak olan yeni bir yaratılış (yaşama dönemi).
[12] **faʿağabun** : olağanüstü, şaşılacak nesne/olay, acayiplik ; (Habeş) aldatılış. Acayip*
[13] **l-ḥasanati** : 1 - (Allah'ın kendilerini) korumuş, benimsemiş olması; 2 - benimsenecek olan tek Tanrı; 3 - atanmış ödül (Cennet). Güzel*
[14] 1 - içinde kötü anların yaşandığı Saat'in gelişi; uğursuzluk, üzüntü; 2 - Karanlıklar Ülkesi olan Cehennem Çukuru. Karalık*
[15] 27/46
[16] **l-maṯulātu** : örneklik, örnek alınacak (olay, ezinç). **l-muṯlā** (20/63).
[17] Salih'in toplumu (27/46).
[18] kovucu, sürükleyici. "Onların evleri bomboş kalmıştı" (27/52). Şiddet*. Kuraklıktan ötürü boş bırakılmış topraklar için bk. 4. Bildiri.
[19] Mehmet'e
[20] (Habeş) örnek, (Allah'ın) damgası. Krş. "örneklik olay" (bir önceki Bildiri). Dişi Deve*
[21] kız, erkek, tek çocuk, ikiz vb.
[22] **l-arḥāmu** : döl yatakları. Burada, gebelik süresi anlamındadır.
[23] ne denli
[24] **bimiq'dārin**. Uzunluk, süre (32/5; 70/4). Bugünkü Yaşam'ın da bir süresi vardır. Evren, "bitişli" olarak yaratıldı. Gerçek İle*

13/10. Aranızdan, sözü[3] gizleyen ya da onu açığa vuran kimse ya da gece gizlenen ya da gündüz süzülerek dolaşan[4] kimse, (O'na göre) birdir[5].
13/11. (Allah) için, Allah'ın buyruğu ile (insan)ı gözeterek, önünden, ayrıca arkasından izleyenler[6] var. Kendi kendileri ile olan durumu değiştirmedikçe[7] doğrusu Allah, (o) toplum ile, durumu[8] değiştirmez[9]. Ayrıca, Allah bir toplum konusunda yüzü karalık[10] istediğinde, artık onu geri çevirecek yoktur. Üstelik, onlar için O'ndan başka hiçbir koruyucu yoktur.
13/12. O size, korku ayrıca umut (verici)[11] çakımı[12] gösteren[13], ayrıca (yağmurla) yüklü[14] bulutları türetendir[15].
13/13. Üstelik gök gürlemesi, O'nu alkışlayarak[16], ayrıca Melekler O'dan korkarak[17] (Kendisini) yüceltirler. Ayrıca onlar, Allah konusunda tartışırken O, yıldırımları gönderir, böylece onunla dilediği kimseyi çarpar. Üstelik O, kurutuculukta[18] kovucu[19] olandır.

[TANRI OLARAK ALLAH'IN GERÇEK, HUBAL'IN YANLIŞ OLMASI]

13/14. Gerçek (Tanrı) çağırısı[20] O'nun için (yapılır). Üstelik, O'ndan başka çağırdıkları nesneler[21], kendilerine hiçbir (çağırıya) yanıt vermezler. (Bu) ancak, ellerini (uzaktan) suya uzatan, onun ağzına ulaşmasını (bekleyen) üstelik (su)yun o(nun ağzın)a ulaşmadığı kimse gibidir. Üstelik, (o) karaçalıcıların çağırısı (amacından) ancak sapmış bir durumda olur[22].
13/15. Üstelik, göklerde ayrıca yerde kim varsa ayrıca, onların gölgeleri gün ağardığında ayrıca gün karardığında ister istemez, Allah için[23] kıpırdarlar[24].
13/16. "Göklerin, ayrıca yerin İdisi kimdir?" de. "Allah'tır" de. "Öyleyse, O'ndan başka, kendileri için yarar, ayrıca azık[25] (verebilme yeteneği) olmayanları ege mi edindiniz?" de. "(Tanrılar arasında) kör ile gören eşit midir? Ya da Karanlıklar[26] ile Aydınlık eşit midir?" de. Ya da onlar Allah'a, O'nun yaratışı gibi yaratan

---

1 (Yemen) [**kbr**] : 1 - büyük; 2 - denetleme, gözetme, yönetme; 3 - bir oymağın (boy'un) yönetim sorumlusu. Büyük*. "Gözetici" için bk. bir sonraki Bildiri. Benzer bağlamda genellikle, komut verici, komutan (Aziz*) deyimi kullanılır.
2 **l-mutaʿāli**. Tekgeçişlidir.
3 konuşmasını, konuştuğunu
4 **sāribun** : ılgım (serap) gibi dalgalanmak; kırıtarak, süzülerek yürümek. (Habeş) **saraba** : (Su) akmak, süzülmek, dökülmek. (Habeş) **sarapa** : tören, bayram yapmak.
5 Çünkü O, (Yemen) **kbr** olandır.
6 **muʿaqqibātun.** (Yemen, Habeş) gözeticiler; bekçiler. Deneticiler. Denetici için bk. (Yemen) [**kbr**]. Krş. **muʿaqqiba** (13/41). (Habeş) **malaʾka ʿuqābe** : Bekçi (gözetleyici, koruyucu) Melek. Krş. **muʿaqqib** (41. Bildiri). Akıbet*
7 ssç : değiştirene dek. **yuġayyirū**. [**gyr**] : 1 - başkalaştırma; sürgüne gönderme; 2 - [kireç sürerek, badana yaparak] aklama (8/53); [**gwr**], uzaklaştırma (komşuya gönderme).
8 Allah'ın onlara olan kayrası, gönenci, gönenç verişi (8/53)
9 1 - başkalaştırma : Onları giderip yerlerine başka bir toplum getirmez. 2 - [kireç sürerek, badana yaparak] aklama : Allah onları bağışlamaz (8/53)
10 bozukluk, uğursuzluk. Karalık*
11 yıldırım korkusu / yağmur umudu
12 balkır, yıldırak, şimşek
13 Bu tümce için bk. 30/24.
14 1 - (Arap) ağır; 2 - (Habeş) birbirine takılı, bağlı (art arda). 3 - güven verici. Ağır*
15 **wa-yunšiʾu**. 1 - [**nšʾ**], türetendir; 2 - [**nšğ**] / [**nsğ**] : bir araya getiren (sürgüleyen), sıkıştıran; 3 - (Sür) **nəšīgā** : bulut ile örtülmüş, bulutlanmış olma. Örmek*
16 **biḥamdihi** : onun övgüsü ile, Kendisine yakışan bir övgü ile. O'nu överek, alkışlayarak. Övgü*
17 ssç : O'nun korkusu ile. 1 - O'ndan korkarak; 2 - O'nu (övgülerle) donatarak
18 **l-miḥāli**. (Arap) [**mḥl**] : kuraklık, susuzluk getiren, otlakları kurutucu; yağışların sona ermesi; (Yemen) [**mḥl**] : kuraklık; **hmḥl** : kuraklık sıkıntısı çekmek. Tekgeçişlidir. Yağmurları getirmeseydi, sizi kurutur, yok ederdi; toprağınızı, kökünüzü kuruturdu. Krş. sulanmadığı için "boşaltılmış kurak alanlar" (4. Bildiri).
19 Art arda gelen kurak yıllardan sonra göç etme, ülkeden ayrılma. Şiddet*. dç : "O, azabı pek şiddetli olandır" (*Diyanet*)
20 **daʿwatu l-ḥaqqi** : Gerçek (tanrı için yapılan) çağırı. Genel olarak Türkçeye, "gerçek dua" diye çevirilir. Oysa **l-ḥaqq**, bir nitelik değil, 17 ile 19. Bildiriler'de olduğu gibi bir ad, Tanrı'nın adıdır.
21 Geçersiz olan; gerçek (**l-ḥaqq**) olmayan tanrılar.
22 **fī ḍalālin**. Ağza varmayan su gibi, o çağırı, işitemeyen tanrının kulağına varmaz.
23 Allah'ın Yasasına uygun olarak
24 ilerleme; kıpırdama; yatışmış olma; (tanrısal) yasaya uyma. Yere Kapanmak*. Alışılagelen çeviri : "secde etme"
25 [**ḍrr**]. Sıkıntı*
26 **ẓulumāt**. 1 - karanlıklar; karanlık (kötü, yanlış) tanrılar; 2 - (Yemen) [**ṣlm**] / [**ẓlm**] (II) : insan (erkek) yontusu, simgesi (heykeli). Zalim*

ortaklar türettiler, böylece (bu iki) yaratış onlara birbirine benzer mi göründü? "Allah, tüm nesneyi yaratandır, üstelik O, öz çıkarıcı[1] (olarak) tektir" de.
13/17. O, gökten su indirir, böylece oyaklar (o sudan) kaldırabildiklerini[2] akıtırlar, böylece (o) taşkın sular, (yüzeye) çıkan bir köpük taşırlar[3]. Üstelik (insanların), süs[4] ya da yarak[5] (edinmeyi) amaçlayarak ateşte yakılan nesnelerden[6] bunun gibi bir köpük[7] (çıkar).[8] Allah, Gerçek ile Yanlış'ı (böyle) sunar[9].[10] Köpüğe[11] (gelince), o, dışık (gibi) atılır gider; insanlara yarar veren ne ise[12] o, yeryüzünde kalır. (Bu), böyle olur! Allah, örnekler sunar.
13/18. İdi'lerine[13] yanıt verenler için atanmış (bir ödül)[14] olacak. O'na yanıt vermeyenler ise[15], yeryüzünde ne varsa tümü, ayrıca onunla birlikte onun bir katı daha onların olsaydı, onu kesinlikle kurtulmalık olarak verirlerdi. İşte onlar için (yüz) karalayıcı[16] bir sayışma[17] olacak, üstelik Cehennem, onların barınağı olacak. Üstelik, kötü bir yuvadır (orası)!

[MEKKE'DEN GELEN GÖÇMENLER İLE MEDİNELİ KARŞILAYICILARIN BAĞLANMASI]

13/19. İdinden sana indirilenin Gerçek olduğunu bilen kimse, kör olan kimse gibi midir? (Bunu), ancak anlayışı olanlar (unutmayıp) anımsayacaklar,
13/20. (o anlayışlılar), Allah'ın Sözleşmesini[18] yerine getirir, üstelik antlaşmayı bozmazlar,[19]
13/21. ayrıca Allah, neyi[20] birleştirmeyi[21] buyurdu ise onu birleştirirler[22] ayrıca İdi'lerinden korkar, üstelik Sayışma (Günü)nün[23] karalayıcı[24] (olmasın)dan çok korkarlar.[25]
13/22. Ayrıca onlar, İdi'lerinin (ışıldayan) Yüzü'nü[1] amaçlayarak katlanır, ayrıca (İdi'lerine olan) Bağlılığı[2] sürdürür[3], ayrıca kendilerine verdiğimiz azıktan gizlice, üstelik açık ellilikle[4] katkı olarak verir, üstelik

---

[1] **l-qahār**. Özü, canı, suçu çıkaran. Bk. **taqhar** (93/9). Canınızı, soluğunuzu çıkaracak olan tanrı, sizi yaratmış (size can, soluk vermiş) olan tanrıdır; suçunuzu çıkaran [aklayan] tanrı da O'dur. dç : "mutlak hâkimiyet sahibi" (*Diyanet*).
[2] **biqadarihā** : onların ölçüsü, yeteneği, gücü. kaldırabildikleri. (Ayağa) kaldırma, ölçü koyma, güç yetirme köküne dayanır. Ayrıca bk. (Akat) **kadāru** : emek vermek; çalışmak. Kadir*
[3] Göze hoş görünen o köpüğün (ortak tanrının) altından görülmeyen nice sular akar!
[4] 1 - (Arap) süs; 2 - (Yemen) bağış, armağan; 3 - (Yemen) taşınır varlık.
[5] kap kacak, araç
[6] ateşe tutulan maden filizinden
[7] Ancak bu Bildiri'de 3 kez yer alan **zabad** [sütün dövülmesi ile köpürüp üste çıkan yağ] köpük diye anlaşılır.
[8] Maden yataklarının, işletmeciliğinin ne olduğunu bilen, ortak koşucu bir topluma yöneliktir. Medine çevresindeki maden yatakları konusunda bk. *R G. Hoyland, "Arabia And The Arabs"*. Ayrıca bk. *A, Peli, "Les mines de la péninsule Arabique"*.
[9] ortaya atmak, sermek, sunmak. Dövmek*.
[10] Gerçek, kalıcı olan Allah ile Yanlışlık olan "köpük" (Allah'a süs olsun diye takılan ortak tanrı). O köpük atılır, geriye ancak Gerçek olan Allah kalır. "Yanlışlık" için bk. Hubal*.
[11] Hubal*
[12] Allah
[13] İdi'lerinin çeğirısına
[14] **l-ḥusnā** : atanmış (ödül), Cennet. Allah'ın, onları Kendi Bahçe'sinde benimsemesi, koruması, kucaklaması. Böyleleri korunmuş olanlardır. Ötekiler, Allah'ça benimsenmeyip, korunmuş olmayıp Cehennem'e gidecek olanlardır (bir sonraki tümce). Güzel*.
[15] benimsenmek / korunmuş olmak için
[16] üzücü, uğursuzluk getiren; (suçlama sonucunda) lekeli, lekelenmiş. Karalık*
[17] sayışma, döküm, oran
[18] Elçi Mehmet ile Medineliler'in, Allah adına yaptıkları antlaşma (16/91); "bağlaşma".
[19] Göçmenler konusunda bu ile bundan sonraki Bildiri için bk. 2/27.
[20] Mekkeli Göçmenler ile Medineliler'i (25. Bildiri)
[21] **yaṣilūna** (4/90, 28/35). [**wṣl**] : Yanaş(tır)ma, ulaş(tır)ma. Bu kök için bk. **ṣalat** : bağla(n)ma, yaklaşma, "namaz kılma". Bu yanaştırılan, birleştirilen (uçların, ilişkilerin) koparılması için bk. 2/27. (Habeş) [**sll**] (II), **salla**, **salala** : (geçici olarak) tutturmak [bir araya getirme], teyellemek. "Birleştirmek, toplamak" anlamı için ayrıca bk. Övgü*. Benzer bir bağlamda (16/91), (Arap) [**wkd**] (bağlama, düğümleme) kökü kullanılır.
[22] Mekke'den gelen Göçmenler ile Medineli Karşılayıcılar (Yardımcılar) (ayrıca Yahudiler ?) arasındaki bağlantı, yanaşma (*Blachère*). Medine Antlaşması. dç : "Allah'ın riâyet edilmesini emrettiği haklara riâyet eden [kimseler]" (*Diyanet*)
[23] "Sayışma" için bk. Din Günü*
[24] (yüz) karalayıcı; lekeleyici, üzücü. Karalık*
[25] Bu son iki Bildiri'de verilen öğüt 16/91. Bildiri'de de verilir.

(tutumun) (yüz) karalığı (olanı)nı, onun benimsenecek olanı ile giderirler. Konut'un (ışıldayan) yakın (yerleri)[5], onlar için olacak.
13/23. (Bu Konut), onların, ayrıca babalarından, ayrıca eşlerinden, ayrıca torunları arasından, arınmış[6] olanın gireceği Adn Bahçeleridir. Üstelik Melekler, her kapıdan yanlarına girip,
13/24. "Katlanmanızdan ötürü, esenlikler olsun size!" (diyecekler). Böylece Konut'un korunmuş (olanı)[7], mutluluk verici olacak!
13/25. Üstelik, Allah'ın Sözleşmesini[8], onun bağlanmasından[9] sonra bozanlar, ayrıca Allah'ın, birleştirilmesini buyurduğu (uçlar)ı[10] koparanlar[11], ayrıca (bu) topraklarda, (inançta) bozgunculuk yapanlar (unutmasınlar), (tanrısal) suçlama, ayrıca Konut'un karalık olanı[12] onlar için olacak.
13/26. Allah, azığı dilediği kimseye bol tutar, üstelik (dilediğine) kısıtlar[13]. Üstelik onlar[14], Buradaki yaşamda (varlıkları ile) sevinirler, oysa Buradaki yaşam, Öteki'ne göre ancak (geçici) bir eğlencedir.

[MEHMET'İN ELÇİ OLUŞUNU TARTIŞAN KİMSELERE GÖZDAĞI VERİLMESİ]

13/27. Üstelik (o) karaçalan kimseler, "Neden ona onun İdisinden bir (tanrısal) belirti indirilmedi?" derler. "Doğrusu, Allah dilediği kimseyi[15] saptırır, üstelik (sapışından) geri döneni[16], Kendisine kılavuzlar" de.
13/28. Bu (kılavuzlanan)lar, inanmış olan, ayrıca Allah'ın anılması ile yürekleri yatışanlardır. Yürekler, Allah'ın anılması ile yatışmaz mı?
13/29. İnanmış olan, ayrıca arındırıcı eylemler eyleyenler (unutmasınlar), onlar için mutluluk[17], üstelik atanmış[18] bir dönüş yeri olacak.
13/30. Böyle olacak![19] Sana ne bildirdiysek sen (onu), kendilerine aktarman için seni, bu (toplum)dan önce (nice) toplumlar gelip geçmiş olan bir topluma gönderdik. Oysa onlar, Rahman'a karaçalıyorlar. Sen (onlara), "O, benim İdimdir, O'ndan başka tanrı yoktur, ben O'na güvenirim, üstelik benim dönüşüm O'nadır" de.
13/31. Üstelik, onlar[20], (tansık olarak) kendisiyle dağların yürütüldüğü ya da yeryüzünün parçalandığı ya da ölüler konuşturulduğu bir Okuma[1] olsun (diye mi sorarlar?)[2]. Yok! Bütün (bu) eylemler Allah'la olur. Allah

---

[1] **wağhi rabbihim** : İdi'lerinin yüzü; Allah'ı, Allah'ın Kendisini. İdi'lerinin ışığını. Bu yüzden öyleleri o Yüz'ün, o Işığın, yakına yerleşecek olanlardır. Yüz*.
[2] **l-ṣalat** : bağlılık, bağlanma, sözleşme. Ben ancak Allah'a tapacağım diye Kendisine söz verme.
[3] **wa-aqāmū**. Ayakta tutma, sürdürme.
[4] İlan Etmek*
[5] ʿ**uq'bā ad-dāri** : Cennet'in bir adı. Bu deyim ancak bu Dizi'de yer alır (22, 24, 42). Bakışımdan ötürü, 25. Bildiri'de geçen, Cehennem, Karanlıklar Ülkesi anlamına gelen "Konutun karanlık, karalık, karalayıcı, üzücü, uğursuz olanı" deyiminin karşıtı olmalıdır. 1 - Konut'un yakını, yaklaştırılmış olanı (Allah'ın Yüzüne, Işığına en yakın olanı, dolayısı ile en ışıklı yerler). 2 - (İçinde hiçbir kötülük, karalık olmayan) Konut'un korunmuş olanı. Orada kalacak olanlar "Kızgın Ateş'in ezincinden korunmak isteyenler" içindir (40/7). Akıbet*. dç : "dünya yurdunun iyi sonucu" (*Diyanet*)
[6] **ṣalaḥa** : (ortak koşuculuktan) arınmış (kimse) (40/8); inanç bakımından "düzelmiş" kimse. Salih*. Medineli Yardımcılar'a yönelik ise, artık "Üçlemeye" gitmekten arınmış olan kimse.
[7] bk. 22. Bildiri'nin dipnotu. Onlar "selamlanacaklar" (56/26), artık onlar, Darüsselâm [Esenlik Konutu]nda olmuş olacaklar.
[8] 20. Bildiri
[9] düğümlenmesinden sonra (16/91)
[10] Mekkeli Göçmenler ile Medineli Hristiyan Yardımcılar arasındaki bağlantı, bağlaşma.
[11] 2/27; 16/91. Yakın anlamlı, değişik köklü bir deyim için bk. Sıkıntı* (ʿ**ayn nūn tā**)
[12] (Konutun) karanlık, karalık, karalayıcı, üzücü, uğursuz olanı. Karalık*. (Zerdüştçülük) Yalan Evi / Konutu
[13] ölçülü tutma. Bugün siz varlıklı iseniz, bu Allah'tan ötürüdür. Yoksul Göçmenler'e yardım etmek, katkı vermek istemeyen Medineliler'e yöneliktir.
[14] Göçmeneler'e yardım edeceklerine söz verip (Sözleşme yapıp) oyun bozuculuk yapan varsıl Medineliler.
[15] böyle bir soruyu soran kimse
[16] **anāba** : geri döndü, geri dönmüş olan, "tövbe eden". Mekke dönemlidir.
[17] **ṭūbā** : kutluluk, uğur anlamına gelip, Cennet'teki bir ağacın adı olan **ṭīb** sözcüğünden türer *(Al-Jalalayn)*. Söylencelere göre, kökü yukarıda, dalları aşağıda olan, birçok yararlık sağlayan Afrika'da, özellikle Madagaskar'da yetişen, dev gibi büyük, baobab ağacına benzer. Büyük bir güneşlik gibi çok gölge veren, Yemen'in güneyindeki Sokotra (**Suquṭrā**) adasında yetişen **dracaena cinnabari** (Socotra Dragon Tree, Dragon Blood Tree) ile de benzerliği vardır. Kuran'da dokuz kez yer alan **ṭayyibat**, kutsanmış (ülke, konut, soy) olarak anlaşılır. (Akat) **ṭūbātu**, **ṭūbbātu** : mutluluk, arkadaşlık; **ṭūbum**, **ṭūbbu** : iyilik, mutluluk, gönenç.
[18] korunmuş, benimsenecek olan (ödül)
[19] Amin*
[20] (Tanrısal) belirti, iz isteyenler (27. Bildiri)

dileseydi, insanları toptan kesinlikle kılavuzlayacağı (konusu), artık inanmış olanlar(a), sinmedi[3] mi? Oysa karaçalan kimseler, (Saat konusunda) Allah'ın Sözü yerine gelene dek (suç olarak) ne işledilerse[4] (bundan) ötürü, çarpıcı[5] ile çarpıladuracaklar[6] ya da o (yıldırım kamçısı) konutlarının yakınına çökecek. Evet! Allah, verdiği sözden dönmez.
13/32. Üstelik, doğrusu senden önce, Elçiler ile alay edilmişti. Böylece, karaçalmış olanlara süre vermiş, sonra onları yakalamıştım. Böylece, karşılık verişim nasıl olurmuş (gördüler)!
13/33. Böylece onlar, her canın ne kazandığına[7] tanık olan[8] (Allah) kim (diye) mi (sorarlar)? Üstelik (bile bile), Allah'a ortaklar türetirler[9]. Sen (onlara), "Onları adlandırın! Yoksa O'nun yeryüzünde bilmediği bir konu (var da) siz (onu) O'na mı salıklıyorsunuz? Yoksa (bu adlar), benzetilmiş söz[10] mü?" de. Evet (öyledir)! (O) karaçalan kimselere, (kendilerinin tanrı alışveriş) düzenekleri[11] süslü gösterildi, üstelik onlar, üstelik Yol'dan uzaklaştırıldılar. Üstelik Allah, kimi saptırırsa, artık onun için hiçbir kılavuz yoktur.
13/34. Onlar için, Buradaki yaşam'da (ortak Yol'dan) uzaklaştırma[12] olacak, ayrıca Öte (yaşam)ın uzaklaştırması[13], kesinlikle (ortaklardan) koparıcı[14] olacak[15], üstelik onlar için, Allah'a karşı hiçbir koruyucu olmayacak.
13/35. (İşte) dayanışık olanlara[16] söz verilen Cennet'in benzetmesi : Onun altından ırmaklar akacak, (oranın) yemişleri, ayrıca gölgesi sürekli olacak. İşte bu, dayanışıkların sonu[17]! Oysa karaçalıcıların sonu, Ateş'tir.

[ARAPÇA KURAN'IN, ÖTEKİ BİTİKLERİ SAĞALTMASI - BİTİKGİLLER'İN TEPKİSİ]

13/36. Ayrıca, Bizim kendilerine (önceden) Bitik verdiğimiz kimseler, sana ne indirildiyse ona sevinirler. Üstelik (değişik görüşlü) takımlar[18] içinde onun bir bölümüne karaçalan var. Sen (onlara), "Ben, ancak Allah'a tapmak, üstelik O'na ortak[19] koşmamakla buyuruldum. Ben ancak O'nu çağırıyorum, üstelik benim dönüşüm, O'nadır" de.
13/37. Üstelik, böyle olacak![20] Biz onu, Arapça bir bilgelik[21] olarak indirdik. Üstelik bilimden, sana ne geldiyse (ondan) sonra, onların tutkularını izlersen, Allah'a karşı, senin için ne bir ege ne de bir koruyucu olur.

---

[1] **qur'ānan** : bir okuma. Bu bağlamda, okunarak, olamayacak olayları oldurtan Büyü, Büyücü Bitiği anlamındadır. Türkçeye "Kuran" diye çevirilir.
[2] Tümce kuruluşu bakımından krş. 33. Bildiri. Ayrıca, Rahman adının yer alması, bu Bildiriler'in Mekke / Medine dışında yerel bir Arapça konuşan bir topluma yönelik olduğunu düşündürür.
[3] **yāy'asi**. (Arap) umudu kesmek. Anlam sıkıntısı çıkardığından "bilme, anlama" diye çevirilmesi uygun görülür. Oysa (Habeş) ʾ**ys**, ʾ**esa**, ʾ**ayasa** : yumuşama, yatışma, aşınma.
[4] **ṣanaʿū** : 1 - (kötü bir iş) işlediler. 2 - İlkel tek tanrıyı çoğaltıp birçok tanrı yaptılar. bk. 11/16'nın dipnotu. Töre*
[5] **qāriʿatun** : çarpıcı (kamçı, yıldırım) (69/4). Açıklama için bk 101/1
[6] ssç : çarpılmaları sona ermeyecek
[7] 1 - kazanma (eylemlerin birikintisi); 2 - yontma. Put yontma
[8] **qāimun**. (Bu konuda) sürekli olan. Krş. 3/39 (ayakta durarak tapınma) ile 11/100 (ayakta duran, izleri görülen kent). (Yemen) [**qwm**] : dikmek, kurmak, bir belgeyi onaylamak, bir belge için tanık olmak, (kural, yönerge için) buyurmak. Tanrı'ya Rahman adını veren bir bölgede yaşayanların yerel Arapçası olmalıdır.
[9] Bu tartışmalar, Rahman ile Allah'ın tek bir tanrı olup olmadığı konusunda yer almalıdır.
[10] **biẓāhirin**. 1 - (sözlerin) dış yüzü, görünüşü, "aldatıcı" yönü; 2 - Bu sözler (tanrı adları), Allah'ın adlarından, niteliklerindendir. Sizin yaptığınız ancak bir uyuşum oluşturmaktır. Zihar* (İki nesne arasında ilişki, uyuşum oluşturma; bir nesnenin yerine başkasını uydurma, ikisini eşit kılma). Semed*
[11] Karaçalarak Allah'ın adlarını saptırmaya çalışmaları. Birini (Allah'ı) satıp, ötekini (Rahman'ı) aldılar. Düzenek*
[12] 1 - sıkıntı; 2 - (evden, ülkeden, birisinden) uzaklaştırılma; 3 - geciktirme (süre tanıma). Ezinç*. Bir sonraki Bildiri'de yer alan "sakınma / dayanışma" deyimine dayanılırsa, "inanç bakımından onlarla Elçi arasında birlik olmayacak" diye anlaşılabilir.
[13] uzaklaştırması. Ezinç*
[14] [**šqq**] : bölmek, yarmak, kopmak, ayırmak. Güvendikleri ortak tanrılardan koparılmış olacaklar. 2 - (Habeş) [**sqq**], (Arap, İbr) [**šwq**] : imrenmek; birisinin varlığına göz dikmek; 3 - mutsuz kılmak, üzmek.
[15] dç : "Ahiret azabı ise daha ağırdır" (*Diyanet*)
[16] 1 - inançlarını pekiştirmiş olanlar; 2 - Elçi'nin sunduğu Yol'da, kendisi ile dayanışık olanlar. Sakınmak*. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınanlara" (*Diyanet*)
[17] 1 - sonu; son (durağı); 2 - (Allah'a) yaklaştırılması; yakın olması. Krş. **uq'bā ad-dāri** (22. Bildiri)
[18] **l-aḥzāb**. Bitikgillerden olan kimileri. Hizip*. Tanrı'ya İsa'yı ortak koşan kimi Hristiyanlar.
[19] İsa
[20] Amin*
[21] **ḥuk'man** : 1 - bilgelik; bilge olarak. Bilgiç olduğu için yargı verebilen. 2 - "hekim" (doktor) olduğu için eski Bitikleri, yanlış inancı iyileştiren, doğrultan, sağaltan. Sadaka*. Krş. (Yemen) [**qwm**] : bir belgeyi onaylamak,

13/38. Ayrıca doğrusu senden önce Elçiler göndermiş, üstelik onlara eşler, ayrıca çocuklar vermiştik[1]. Üstelik, Allah, onaylamadıkça bir Dürük Yaprak[2] getirmesi bir Elçi'ye düşmez. Her dönem[3] için, (ayrı) bir Bitik[4] vardır.
13/39. Allah, neyi dilerse siler[5], ayrıca (neyi dilerse) saptar, üstelik Ana Bitik[6] O'nunladır.
13/40. Ayrıca, onlara söz verdiğimizin bir bölümünü sana göstersek[7] ya da seni(n yaşam süreni) bütünlesek[8], sana ancak (Bitik'i) aktarma[9] düşer, üstelik sayış[10], Bize düşer.
13/41. Bizim yeryüzüne (kesinlikle) geleceğimizi, (Saat'in) geri kalanını[11] kısaltacağımızı düşünmüyorlar mı? Üstelik, Allah yargılar, üstelik O'nun yargısının denetleyen[12] (bir kimse) yoktur[13] ayrıca O, sayışmada ivecendir.
13/42. Ayrıca, doğrusu onlardan öncekiler (de) (Bitik) konusunda) (Elçileri) sınamışlardı[14], oysa sınamanın tümü Allah'ındır[15]. O, her canın ne kazandığını bilir. Üstelik (o) karaçalanlar, Konut'un korunmuşu[16] kimin[17] içindir, bilecekler.
13/43. Üstelik (o) karaçalmış olanlar, "Sen, Elçi değilsin" derler. Sen (onlara), "Benimle sizin aranızda tanık olarak Allah, ayrıca kendisinde Bitik bilimi olan kim varsa, yeter" de.

2 - İNEK DİZİSİ (Bakara Suresi)[18]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

2/1. Elif, Lam, Mim[19].

[İNANANLAR İLE YADSIMANLARIN KARŞILAŞTIRILMASI]

---

doğrulamak; bir belge için tanık olmak, (kural, yönerge koymak için) buyurmak kökünden türeyen **hqm** : dikmek, kurmak, yanlışlığı onarmak için ödemek. "Yanlışlığı onarmak" deyimi, 39. Bildiri'de "silmek" diye geçecektir.
[1] O Elçiler de gelişigüzel insanlardı; Melek değillerdi.
[2] **āyat** : 1 - Bildiri; 2 - (Habeş) ʾ**ayat** : (yazılı) dürüm, dürülmüş yaprak (2/106). Krş. **kitāb** (bitik) (bir sonraki tümce).
[3] **ağalin** : (belirli) bir süre, bir dönem. Türkçede dönem [periyot / devre], dönme- kökünden türer. (Arap)ʿ**ağala** : çark, tekerlek; (Habeş)ʿ**agala** (I) : çevirmek, (çevresini) kuşatmak, çit ile çevirmek. Acele*. (Osm) ecel : Tanrı'dan gelen soluğun, Tanrı'ya dönmeden önce bedende kalış süresi; kısıtlı süre.
[4] 1 - **kitāb** (bitik); 2 - Hitap*
[5] Her dönemde, önceki dönemlerde indirilen Bitikler'de bulunan Bildiriler'in kimilerini yürürlükten kaldırır, kimilerini saptar (yeni gelen Bitik (Dürük Yaprak) ile onları pekiştirir). Krş. (Yemen) **hkm** : yapılan yanlışlığın düzeltilmesi (37. Bildiri).
[6] **ummu l-kitāb** : Ana Bitik; İlkel Bitik. Tüm Bitiklerin özü, kaynağı, kökeni.
[7] Onlara söz verilen Saat'in gelişinin belirtilerinden kimilerini. Songün'ün gelişini bugün başlatsak. Bk. bir sonraki Bildiri : Saat'in gelişini kısaltsak.
[8] **natawaffayannaka** : (yaşam süreni) bitirsek, senin canını alsak. Songün'ü getirmeyip, yalnız seni öldürsek.
[9] Aktarma*
[10] edimlerin sayılması, oranlanması; döküm çıkarma
[11] **aṭrāfihā** : onun geri kalanı; onun bekletilme, geciktirme süresi (21/44). Taraf*
[12] **muʿaqqiba** : bir eylemin, yasaya, tüzüklere uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini denetleyen [izleyen, "takip" eden] kimse; 1 - denetmen; 2 - kovuşturan; 3 - (Habeş, Yemen) bekçi, gözetici. (Yemen) yönetici, bey, komutan. Krş. **muʿaqqibātun** (11. Bildiri). Akıbet*. Bu bağlamda, Aziz* anlamındadır.
[13] **yaḥkumu** : Allah yanlışlıkları düzeltir; kimi Bildirileri yürürlükten kaldırır. Kimi takımların (36, 37. Bildiriler) yapmak istediği gibi O'nun bu yargısını kimse denetleyemez.
[14] Kimi Bildiriler'i alıp, ötekilerine karaçalıp (36. Bldiri) bunlar kötüdür diye elden çıkarmak istemişlerdi; "pazarlık yapmışlardı". Bu konuda, Elçileri sınamışlardı. Düzenek*
[15] 1 - Uygun Bildirileri tutar, uygun olmayanları elden çıkarır (39. Bildiri). 2 - Öte Yaşam'da uygun olan kimseleri Bahçesine alıp, uygun olmayan kimseleri elden çıkaracak! Düzenek*
[16] bk. 22. Bildiri'nin dipnotu
[17] Cennet, ancak Yahudiler'e / Hristiyanlar'a özgüdür diyenlere yönelik olmalıdır.
[18] Dizi adı 67. Bildiri'dendir. Bu dizi, genellikle Medine döneminde ortaya çıkan, ilk bakışta birbiri ile hiçbir ilgisi olmayan, nereye konulacağı bilinmeyen, onlarca küçük Dizi'nin sonradan gelişigüzel bir biçimde toplanmasıyla oluşmuş bir Bildiri çıkısına benzetilir. Oysa, bugünkü İslam Yasa'sını temelidir. Kurulmakta olan İslam Arap Devleti'nin tüzüğü, anayasası gibidir. Bu nedenle, Kuran toplatılıp "iki kapak arasına konulduğunda", birinci sırada olan Açılış (Fatiha) Dizisi'nden sonra ikinci yeri alır.
[19] Giriş Simgeleri*

2/2. Bu, içinde kuşku olmayan Bitik, (Yol'da şaşırmaktan) sakınanlar[1] için bir kılavuzdur.
2/3. (O sakınanlar), Gizem'e [2] inanır, ayrıca (Yol'a olan) Bağlılığı sürdürür [3], ayrıca kendilerini azıklandırdığımız ne ise ondan katkı verirler[4],
2/4. ayrıca, sana ne indirildiyse, ayrıca senden önce ne indirildiyse ona inanırlar, üstelik onlar, Öte (yaşam) konusunda kanmış[5] olanlardır.
2/5. İşte onlar, İdi'lerinin kılavuzluğu üzerinde olanlardır[6], üstelik onlar başaracak onlardır.
2/6. Evet! (Bunlara) karaçalan kimseler(e gelince) - sen onları uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir - onlar inanmayacaklar.
2/7. Allah, onların yüreklerini, ayrıca işitmelerini (tıkayıp) damgaladı[7], ayrıca onların bakışlarında bir baygınlık[8] var. Üstelik onlar için (Yol'da) süreduracak olan bir dışlanma[9] olacak.

[İNANÇLARI BOZUK İKEN İNANIYORUZ DİYENLERİN KINANMASI]

2/8. Üstelik insanlardan, "Allah'a, ayrıca Öteki Gün'e inanıyoruz" diyenler var, oysa onlar inanık değildir.
2/9. Onlar, (sözleştikten sonra) Allah'ı[10], ayrıca inanmış olanları aldatırlar[11], (oysa) onlar ancak kendilerini aldatırlar, üstelik (bunun) bilincinde değiller.
2/10. Onların yüreklerinde sayrılık var [12], artık Allah, onların sayrılıklarını artırdı. Üstelik, yalan söyleyegeldiklerin ötürü onlar için acıklı bir dışlanma[13] olacak.
2/11. Ayrıca kendilerine, "(Bu) ülkede[14] (inancı) bozmayın[15]" denildiğinde, "Biz ancak düzeltmecileriz"[16] derler.
2/12. Doğrusu bozguncular, kesinlikle kendileridir, üstelik (bunun) bilincinde değiller.
2/13. Ayrıca onlara, "(İnanık) insanların inandığı gibi inanın" denildiğinde, "(Yol'dan) saçılanların[17] inandığı gibi mi inanalım?" derler. Evet! (Yasa'dan) saçılanlar[18], kesinlikle kendileridir, üstelik (bunun) bilincinde değiller.
2/14. Ayrıca onlar, inanmış olanlarla karşılaştıklarında, "İnanıyoruz" derler. Oysa kendi Şeytanları[19] ile baş başa kaldıklarında, "Doğrusu biz sizinle birlikteyiz, biz yalnız (onları) alaya alıyoruz" derler.
2/15. (Oysa) Allah, onlarla alay eder, ayrıca onları, kendileri bocalarken, azgınlıkları içinde bırakır.
2/16. Onlar sapıtmayı, kılavuzluğa karşılık satın almış olanlardır. Böylece onların alışverişi, kazanç sağlamayacak, üstelik onlar kılavuzlanmış[20] olmayacaklar.

---

[1] 2 - Antlaşma bozulmasın diye Tanrı ile dayanışık olanlar. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar" (*Diyanet*)
[2] gözle görülmeyen (putu olmayan) Tanrı; Kendisinden Elçi aralıcılığı ile gelen bildiriler, Bitikler; gelişi gizli olan Saat; Öte Yaşam.
[3] **l-ṣalat**. Bağlılığı sürdürürler. dç : "Namazı dosdoğru kılarlar" (*Diyanet*)
[4] **yunfiqūna**. Onu bölüşürler. Katkı*
[5] **yūqinūna**. Kesin, kanmış olarak; bu konuda istekli olan (31/5); bunu İlke edinen. Yakin*
[6] Kılavuzluğa, kılavuza dayananlardır (31/5).
[7] Bu nedenle kılavuzun çağırısını işitemezler. Tanrı, (onların) gönülleri üzerine damga vurdu (TİEM 73 2v/7=002/007).
[8] **ġišāwatun** : baygınlık, uyuklama. Bu nedenle kılavuzu / Yol'u göremezler. Krş. **l-maġšiyi** (47/20). Türkçeye "perde" diye çevirilir.
[9] 1 - kılavuzun gerisinde bırakılma; geride tek başına kalmış olma (dolayısı ile yolunu bulamama); 2 - Cennet'ten dışlanma. Ezinç*. Yol'u görmesinler diye Allah onları ışıksız bırakacak (17. Bildiri)
[10] Allah'ın Elçi'sini
[11] aldatma; saklanma; ikileme, (giysiyi) iki kat yapma (*Lane*). İkiyüzlü olma (4/142, 8/62). 1 - Allah'ı tanık tutup ant içerek Elçi'i kandırıyorlar; 2 - Allah'a, "ben ancak Sana inanıyorum" dedikten sonra Allah'la yaptıkları Antlaşma'dan dönüyorlar; kılık değiştiriyorlar. Katlamak*, Halife*
[12] İnanç sağlığı bozuk olma. "Sayrı" deyimi, Tanrı'nın kimliği konusunda kuşkuda olan İbrahim için de kullanılır. Yüreklerinde Sayrılık Olanlar*. "Könülleri içinde bir ig turur" (TİEM 73 3r/3=002/010). "ig" : sayrılık.
[13] Ezinç*
[14] (bu) topraklarda
[15] İnanca değişiklik getirerek, inançta bulanıklık yaratanlar; inancı bozanlar. Bozguncular*
[16] "inanç bozukluğunu giderenler" (11/117). Biz, yanlış olan inancı düzeltiyoruz.
[17] **l-sufahāu** [yolda, düşüncede] genişleme, dağılma, taşma; bir konuyu bilmeme ya da savsama. Dağılmak*
[18] dolayısı ile inancı bozmuş olanlar (11 Bildiri)
[19] karaçalıcıların, ikiyüzlü Medineliler'in elebaşları, kışkırtıcıları; Yalancı Kılavuz olanlar
[20] **muhtadīna** : kılavuzlanmış olanlar; 2 - (alışverişin sonunda) mutlu, sevinçli olanlar; 3 - onlar (Yol'u) göremeyecekler, gözetemeyecekler (bk. sonraki Bildiriler). Kılavuzlanmak*

2/17. Onların durumu, (yolunu görebilmek için) ateş yakmış, ancak (ateş) onun çevresini[1] aydınlattıktan sonra Allah, onun ışığını[2] yok etmiş, üstelik kendisi karanlıklar içinde görmezken (Allah'ın) onu, (orada) bırakmış olduğu birisinin[3] durumu gibidir.[4]
2/18. Sağır, dilsiz, kör olarak artık onlar, (yanıldıkları Yol'dan) dönmeyecekler.
2/19. Ya da (onların durumu), içinde karanlık (bulut)lar, ayrıca gök gürültüsü, ayrıca çakım[5] olan gökten ötürü büyülenmiş olanlar[6] gibidir. Yıldırımlardan (ötürü) ölüm korkusu içinde parmaklarını kulaklarına koyarlar[7]. Üstelik Allah, karaçalıcıları yanıltandır.[8]
2/20. Çakım[9], neredeyse onların bakışlarını kapıp kaçırır[10]. O (ışık), onları her aydınlatışında, onun içinde yürürler, üstelik üzerlerine karanlık basınca dikilip kalırlar[11]. Üstelik Allah dileseydi onların işitmesini, ayrıca görüşlerini kesinlikle giderirdi. Evet! Allah, her konuda ölçülüdür[12].

[TANRISAL İYİLİK - ÇOKTANRICILARA GÖZDAĞI - İNANANLARA VERİLEN SÖZ]

2/21. Ey insanlar! Sakınmış olasınız diye sizi, ayrıca sizden öncekileri yaratan İdinize tapın.
2/22. Yeryüzünü sizin için bir döşek[13], ayrıca göğü çatı olarak yapan[14], ayrıca gökten su indiren, ayrıca onunla size azık olarak (yerden) ürünler çıkaran O'dur. Siz (bunları) biliyorken artık O'na dengeşikler türetmeyin.
2/23. Ayrıca siz, kulumuza indirdiğimiz (Bildiriler) konusunda kuşku içindeyseniz, üstelik doğrucuysanız, artık onun benzeri bir Aktarma[15] getirin, üstelik Allah'tan başka, yardımcılarınızı[16] çağırın.
2/24. Yine de yapamazsanız - üstelik (bunu) kesinlikle yapamayacaksanız - bu durumda siz, yakıtı insanlar[17] ile Kıskanç (Şeytan)lar[18] olan, karaçalıcılar için düzenlenmiş[19] Ateş'ten sakının.
2/25. Ayrıca sen, inanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylem eyleyenlere, kendileri için altında ırmaklar akan Bahçeler olacağını muştula. Onların, oradan azık olarak bir yemiş ile her azıklandırılışlarında, "İşte bu,

---

[1] gidilecek doğru Yol'u görsün diye
[2] ışık : yaruk (TİEM 73 002/017)
[3] Yol'da giderken geride bırakılmak, tek başına kalmak : Ezinç*
[4] Allah'ın ışığı : Allah'ın, bir kılavuz olarak, yol göstermek için elinde tuttuğu ışık. Işık : Kutsal Bitik.
[5] balkır, yıldırak
[6] ssç : (göğün) büyülediği kimseler. *Tafsir Al-Jalalayn*'a göre **ṣayyib**, **ṣāba** kökünden türer; **yaṣūbu** : o, aşağı indi; **ṣayyūb** : sağanak (yağmur). Krş. ses benzerli **ṭayyibat** (34/15) : sulak, sulanmış (ülke). Islatan, suya batıran anlamı için bk. Tayyip*. Değişik bir anlam, "yere çökelmiş, çökmüş" olabilir. Öte yandan Habeş [**sb**ʿ] kökünün türevi **sab**ʿ**an** (15/87), büyüleyici, kandırıcı anlamına gelir. Krş. bir sonraki tümce "Allah, yanıltandır". Onlar büyülendikleri için konuşamazlar [dilsiz kalırlar]
[7] Allah'ın kendilerine gönderdiği gözdağını korkarak duymak istemiyorlar; [bie bile sağır olmak isterler]
[8] **muḥīṭun** : 1 - yanıltan. "Hata ettiren"; 2 - (görüşten, işitmeden) yoksun kılandır; elini kolunu bağlayandır (krş. **ṣayyūb**); Kavramak*.
[9] balkır, yıldırak. Tanrı'nın, insanları kılavuzlamak için yaktığı ışık; Allah'ın kılavuzluğu.
[10] gözlerini kamaştırır [onları kör eder]
[11] Tanrı'nın tuttuğu ışıkla yürüyenler ile karanlıkta yüreyemeyenler konusunda bk. *J. Koenig, "Le Sinaï, Montagne de Feu"*.
[12] **qadīrun**. Kadir*
[13] (Aram, Akat) yaygı
[14] 40/64. Sizi yaratan, gökleri geren, dünyanın temellerini atan (Yeşeya 51/13).
[15] 1 - Kuran'ı oluşturan Bölümler'den biri; 2 - (Habeş) taşıma, aktarma. Dizi*. Aktarma*, İleti*
[16] Tanık*
[17] inanmayanların, Ateş'e yakıt olması Hezekiel 21/32'de de yer alır.
[18] **l-ḥiğārat** : taş (çoğul) diye anlaşılır. Oysa taş, yanmayan, yakmayan bir nesnedir. 2 - Tutuşturmak için kullanılan bir tür çıra (?). Zakkum (?). (Habeş) **həʷre**, **higore**, **ḥəgʷre** : (ağulu, kızıl renkli bir bitki olan) zincifre; (Geez) **ḥaggära** : kızıl boya. 3 - Kıskanç (Şeytan). (Habeş) **hagrata** : birisine karşı amaçlı olma, kıskanç olma, sinirli olma, sıkıştırıcı, baskı yapıcı, girişkin olma. "Cehennem'i, Cin ile insanlarla dolduracağım" (11/119, 32/13); Ayrıca bk. 7/18, 38/85. Adı, "Kıskanç", "Azgın" olan kimseler için bk. 4/51. Dolayısı ile bu Bildiri'deki "Kıskanç", 14. Bildiri'deki "Şeytanlar", Yalancı Elçiler / kılavuzlar olmalıdır. 4 - İnsanları kul edici, işletici (kadın?)lar (219. Bildiri); Yalancı Kadın (?) Elçiler. (Akat) **agāru** : (çalıştırmak/kullanmak için birisini, bir hayvanı, bir nesneyi) kiralama. **āgirtu** : (insan işletici, kullanıcı) kadın. 5 - Bu deyim (Osm) "hicret, hicri, hicran" ile köktaş ise, "insanları bir inançtan, öteki inanca göç ettirici", "inanç değiştirici" anlamına da gelebilir. Krş. Tagut* (256. Bildiri). Not : Yerel bir deyim olarak, Elçi Mehmet'e "taş atan, taşlayıcı", "kovucu" anlamına mı gelir ?
[19] "yaraklanmış" (E. Üşenmez Eski Bir Kur'an Tercümesinin (Özbekistan Nüshası) s. 372.). Yaraklanmak : hazırlanmak (*TDK*).

önceden azıklandırıldığımız (yemiş)tir" diyecekler. Oysa (yeryüzündeki yemiş) onlara (ancak) örneklik[1] olarak verilmişti. Ayrıca orada onlar için, arınmış[2] eşler[3] olacak, üstelik onlar orada sürekli kalacaklar.

[GÖÇMENLER İLE KİMİ MEDİNELİLER ARASINDA GERİLİM]

2/26. Doğrusu Allah[4], (uçuşan) sivrisineği[5], ayrıca onun üstünde Olanı[6], herhangi bir örnek olarak sunmaktan üşenmez[7]. İnanmış olanlar(a gelince), onlar artık bunun[8] İdi'lerinden (gelen) doğru (bir örnek) olduğunu bilirler. Karaçalan kimseler(e gelince) onlar, "Allah, bu örnekleme ile ne (demek) istedi?" derler, O, bu (benzetme) ile çoğunu[9] saptırır, ayrıca bu (benzetme) ile çoğunu[10] kılavuzlar. Üstelik O, bununla ancak (verdikleri sözden) sapanları [11] saptırır.
2/27. (O sözden sapanlar), bağlanmasından [12] sonra Allah'ın sözleşmesini [13] bozarlar, ayrıca Allah'ın, yanaştırılmasını buyurduğu (uçlar)ı koparırlar[14], üstelik (bu) ülkede (inancı) bozarlar[15]. İşte bunlar, batkıya uğrayacak onlardır.
2/28. Siz (sürgünde) ölü [16] iken sonra O, size yaşam vermişken [17] siz, Allah'a (verilen söze) nasıl karaçalarsınız [18] ? Oysa O, sizi (yeniden) öldürecek, sonra size yaşam verecek, sonra siz, O'na döndürüleceksiniz[19].
2/29. Yeryüzünde ne varsa, tümünü sizin için yaratan O'dur. Sonra O, göğe kuruldu, ayrıca onları, yedi gök olarak[20] düzenledi. Üstelik O, her konuyu bilendir[1].

---

[1] **mutašābihan** : benzeyen. Bu Bildiri'de örneklik, göstermelik, tadımlık anlamındadır. Bu yemişler Cennet'te ölçüsüz verilecektir.
[2] **muṭahharatun** : arınmış, paklanmış (edilgen). "arıg kılınmış" (*E. Üşenmez, "Eski Bir Kur'an Tercümesi", 373*)
[3] **azwāğun** (dişil, çoğul) : 1 - tür tür (arınmış yemişler); **ṯamarat** (yemiş), dişildir; 2 - (Kirlenmemiş) Özgür, İkiz Varlıklar. Huriler*
[4] bayık tanrı. Bayık : doğru, gerçek, kuşkusuz. (*E. Üşenmez, "Eski Bir Kur'an Tercümesi", 372*)
[5] **baʿūḍat**. **baʿūḍ** (tekil) : sivrisinek, uçucu küçük böcek. Krş. Ses benzerli (Arap) **baʿūda** : uzakta olma; (Habeş) **baʿada**: ayrılmış olma, yabancı olma, göçme; (Habeş) **baʿūd** : yabancı, değişik. Dolayısı ile bu sözcüğün ikinci anlamı, bir sivrisinek gibi bir oraya bir buraya gidip gelen (uçuşan) göçmenlerdir. Oysa yaşayan, en küçük yaratıklardan biri olarak **ḏubāb** (sinek) deyimi kullanılır (22/73 iki kez).
[6] **mā fawqahā** : onun üstünde ne varsa, onun üstünde olan. Üst aşamada olan kimse. 2 - (Allah'ın üfleyip) uyandırıp Mekke'den uçuranı (?). 3 - onun (iğnesini batırıp) zehirini akıtışı. Krş. Soluk alma, uyanma, ayılma (6/18, 6/61, 7/143); döl verme, döl akıtma. Üst*. Bildiri'nin bağlamına, özellikle bir sonraki Bildiri'ye bakılırsa, sivrisineğin üstünde olan, gökteki Allah'tır. Bu benzetme çift anlamlıdır : 1 - Siz (antlaşmayı bozanlar), inanıkları (Göçmenleri), sivrisinek gibi ezilmesi kolay olan kimseler olarak görüyorsanız, unutmayın onların üzerinde kendilerini koruyacak olan Allah var. 2 - Songün geldiğinde, Allah, o inanmayanları bir sinek gibi ezecek. Bk. Yeşeya (51/6-8). Bu çift anlam nedeni ile, yadsımış olanlar Allah'ın ne demek istediğini anlayamıyorlar. Ayrıca ses benzerli bir deyim (2/73), uçuşan (kül) diye yeniden anımsatılacaktır.
[7] **yastaḥyī** : 1 - utanmaz; 2 - (Habeş) [**hyy**] : savsamak, boş vermek. Bu sivrisinek öyküsü, Süleyman'ın, Karıncalar Koyağına gidip karıncaların kraliçesi ile yaptığı konuşmaya benzer. Bk. 27/18'ın dipnotu.
[8] 1 - Kuran'ın (13/19); 2 - Yukarıda (Gökte) olan Allah'ın "uçuşan" Göçmenler'i koruyacağını bilirler.
[9] bu örneği, benzetmeyi anlamayanları
[10] benzetmeyi anlayanları
[11] **l-fāsiqīna** : 1 - (Sözleşmeden) sapanlar, doğrucu olmayanlar; söz bozucuları; 2 - [Göçmenlere karşı] uyuşuk, isteksiz olanlar. Sapmak*.
[12] **mīṯāqihi**. Berkitme (pekiştirme, sağlamlaştırma) (*E. Üşenmez, "Eski Bir Kur'an Tercümesi", 372*)
[13] Mekkeli Göçmenler ile Medineliler arasında Allah adına, Elçi'nin aracılığı ile yapılan sözleşme
[14] Mekkeli göçmenler ile Medineliler. 13/20-21; 16/91. "Birleyen, birleştiren", ayrıca "aracı kimse" Elçi'nin adı, niteliği idi. Övgü*
[15] Bozguncular*. 13/25'te Mekkeliler ile Medineli Hristiyan Karşılayıcılar (Yardımcılar) arasındaki olaylar söz konusudur. Bu Bildiri'de ise "yüreklerinde sayrılık olan" (10. Bildiri), "düzeltmeci" olduklarını ileri süren (11. Bildiri) Yahudiler (28. Bildiri) olmalıdır.
[16] Kuran'da, İsrailoğulları konusunda "ölmek", iki kez (Mısır ile Babil) sürgüne gönderilmek anlamındadır (2/243). Krş. "iyilikbilir olasınız diye ölümünüzden sonra sizi uyandırmıştık (2/56). Benzer bir deyim Mehmet için de kullanılır (6/122)
[17] **aḥyākum** : Size yaşam (hayat) verdi. 1 - Siz, (ölü) döl iken size Soluk üfleyerek can (soluk) verdi. 40/11. 2 - Babil sürgünün de Ulusunuz "ölmüşken" sizi sürgüncülerden kurtarmıştık. Bir gün siz de göçmen idiniz. 3 - size (suçlarınıza), göz yummuştu. Krş. **yuḥ'yī** (73. Bildiri).
[18] söz verdikten sonra "söz vermedik" diyerek
[19] döndürülmek : kaytarılmak (*E. Üşenmez, "Eski Bir Kur'an Tercümesi", 373*)
[20] Gök, tek kat olarak yapılmadı. Her kattaki gezegenlerin [göçmenlerin] değişik bir yörüngesi var. Medine'de de toplumlar kat kat, yan yana olacak.

[ADEM'İN YARATILIŞI, CENNET'TEN DÜŞÜŞÜ]

2/30. Hani senin İdin, Melekler'e, "Doğrusu Ben, yeryüzüne[2] (yeni) bir bakan[3] yapacağım[4]" demişti. (Melekler), "Biz Seni övgünle[5] yüceltiyor, ayrıca biz (Seni) kutsuyorken Sen oraya, orada bozgunculuk yapacak, üstelik döl[6] akıtıp[7] (çoğalacak) birini mi atayacaksın?" demişlerdi. (Allah), "Evet! Sizin bilmediğiniz konuyu Ben bilirim" demişti.
2/31. Ayrıca O, Adem'e, (nesne) adların tümünü öğretti, sonra onları[8], Melekler'e sundu. Böylece, "Doğrucuysanız, bunların adlarını Bana salıklayın" dedi.[9]
2/32. (Melekler), "Sen'in yüceliğine![10] Sen, bize ne öğrettiysen, bizde (bundan) başka bilgi yok. Evet! Sen bilensin, bilgesin" demişlerdi.
2/33. (Allah), "Ey Adem, onlara adları bildir" dedi. Üstelik (Adem) onlara, (o nesnelerin) adlarını söyleyince, (Allah), "Göklerin, ayrıca yerin Gizem'ini bildiğimi size söylemedim mi? Üstelik siz neyi açığa vurursanız, ayrıca neyi gizlemişseniz, Ben bilirim" demişti.
2/34. Hani Melekler'e, "Adem için yere kapanın!"[11] demiştik, böylece Albız'ın dışında tümü yere kapanmıştı. O, kaçınmış, ayrıca büyüklenmiş, üstelik karaçalıcılardan (biri) olmuştu.
2/35. Üstelik Biz (ona), "Ey Adem! Sen ile eşin, Cennet'te yerleşin, ayrıca ikiniz oradan, neresinden isterseniz (o denlisini) istemeyeceğiniz gibi[12] yiyin. Üstelik siz, şu Ağaç'a yaklaşmayın, yoksa (verilen sözü) karartanlardan olursunuz" demiştik.
2/36. Bunun üzerine Şeytan, ikisini oradan kaydırdı[13], böylece onları içinde bulunmuş oldukları durumdan[14] çıkardı. Ayrıca Biz (Adem ile Şeytan'a), "Birbirinize düşman[15] olarak (Bahçe'den) inin, ayrıca sizin için yeryüzünde bir süre boyunca bir yerleşim yeri, ayrıca geçinme (olanakları) olacak" demiştik.[16]
2/37. Böylece Adem, İdisinden (gelen bu) sözleri benimsedi[17], böylece (İdisi), ona çevrildi[18]. Evet! O, çevrilgendir[19], esirgeyendir.
2/38. "İnin oradan topluca! Üstelik Ben'den size bir kılavuzlama geldiğinde, artık Benim kılavuzluğumu kim izlerse (böyleleri unutmasınlar), artık onlar için korku olmayacak, ayrıca onlar üzülmeyecekler" demiştik.
2/39. Üstelik Bildiriler'imizi karartarak karaçalan kimseler (unutmasınlar) onlar, Ateş'in yerlileri olacak, orada sürekli kalacaklar.

[KURAN'A İNANMAYAN YAHUDİLER'İN KINANMASI]

2/40. Ey İsrailoğulları! Benim, sizi gönendirdiğim gönencimi anımsayın, üstelik Sözleşmemi sürdürün[1], Ben (de) Sözleşmenizi bütünleyeceğim Artık Ben'den, üstelik yalnız Ben'den korkun.

---

[1] "Ol her nesneyi bilicidür / [...] bilgen durur" (*E. Üşenmez, "Eski Bir Kur'an Tercümesi", 372*)
[2] 1 - yeryüzü. Oysa yeryüzü, bir kovulma, sürgün yeridir (36. Bildiri). 2 - (bu) topraklar; Cennet toprakları (35. Bildiri).
[3] bakan; giden birisinin yerine iş görme yetkisi olan yeni biri. Halife*. Adem yaratılmadan önce yeryüzünün bakanı, sorumlusu Şeytan idi. Şeytan'ın, Ademoğullarına olan kıskançlığı buradan ileri gelir.
[4] atayacağım
[5] **biḥamdika** : övgünle; Sana yakışır bir övgü ile. "ögmekligün-ile" (*E. Üşenmez, "Eski Bir Kur'an Tercümesi", 372*)
[6] **dam** : kan. (Habeş) **dam** : kan; öz su.
[7] "kan akıtacak" (biri). Tanrı'nın böyle bir tasarıda bulunmuş olması şaşırtıcıdır. Krş. "Hani kanınızı dökmeyin, ayrıca birbirinizi konutlarınızdan sürmeyin diye andınızı almıştık (2/84). **yasfiku** (o döktü, akıttı) türevinin kökeni için bk. Çapkınlık*
[8] o nesneleri
[9] *L. Ginzberg, "Legends of the Jews" 1, Adam Ideal Man*.
[10] **subḥānaka** : Sen yücesin. "arılığun senün / arıglık sanga" (*E. Üşenmez, "Eski Bir Kur'an Tercümesi", 372*). dç : "Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız" (*Diyanet*).
[11] Yere Kapanmak* : Buyruğa, yasaya uymak; Yasaya uygun olarak ilerlemek.
[12] **raġadan** : istenilenden daha çok; çok olduğu için o denli istememek (58. Bildiri). Anlam için bk. 16/112.
[13] **fa-azallahumā**. (Arap) [**zll**]. (Akat) **ṣalalu** (II) : yere uzan(dır)mak; (Akat) **šalālu** : kaymak, (yerde) sürünmek, (yılan) kıvranmak.
[14] durum : suçsuzluk durumu; Cennet'te sürekli kalabilme olasılığı
[15] Düşman*
[16] 7/24
[17] **fatalaqqā** : anladı, kavradı; benimsedi. Telakki*
[18] **fatāba** : böylece (sertliğinden, öfkesinden) geri döndü, "yumuşadı". "Allah, Adem'e tövbe etti."
[19] **l-tawāb** : çevrilgen, (yanılgısından) geri dönücü, "tövbe edici"

2/41. Ayrıca (eskiden beri) sizinle olanı[2] doğrultacak olan[3], (şimdi) indirdiğim nesneye[4] inanın, üstelik ona ilk karaçalan kimse siz olmayın. Ayrıca Bildiriler'imi, az bir değere değişmeyin[5]. Artık Ben'den, üstelik yalnız Ben'den sakının.
2/42. Üstelik Gerçek'i[6], Yanlışlık ile[7] karıştırmayın[8], ayrıca bile bile Gerçek'i gizlemeyin.
2/43. Ayrıca (Sözleşme'me) Bağlılığı[9] sürdürün, ayrıca Ödün'ü[10] verin, ayrıca bel bükenlerle birlikte bel bükün[11].
2/44. Siz, Bitik'i okuyup dururken[12], kendinizi unutur[13] üstelik (başka) insanlara[14], (doğru) yorumlamayı[15] mı buyurursunuz?[16] Artık siz (bunu) algılamayacak mısınız?
2/45. Üstelik alçak gönüllülük[17], ayrıca (Sözleşme'ye) Bağlılık ile yardım[18] bekleyin.[19] Üstelik doğrusu bu, (Tanrı'ya karşı) alçak gönüllü[20] olanlar dışında (başkaları için) kesinlikle (büyük) bir sorumluluktur[21].
2/46. (Bu alçak gönüllüler), İdi'leri ile karşılaşacaklarını, ayrıca O'na döneceklerini onaylarlar[22].

[YAHUDİLER'E, GEÇMİŞTE UĞRATILDIKLARI SINAVLARIN ANIMSATILMASI]

2/47. Ey İsrailoğulları! Sizi gönendirdiğim gönencimi, ayrıca sizi tüm ülkeler içinde kayırdığımı anımsayın[23].
2/48. Üstelik hiçbir canın, hiçbir can için hiçbir pay[24] aktar(a)mayacağı[25], ayrıca aracılığın[26], kendisine onaylanmayacağı, ayrıca kendisinden, ödence[27] alınmayacağı, ayrıca kendilerinin yardım görmeyecekleri Gün'den sakının.[28]

---

[1] **awfū biʿahdī**. Krş. **aqīmū l-ṣalata** : Bağlılığı (bağlayıcı sözleşmeyi, "namazı") sürdürün (83. Bildiri). Siz Bana bağlı kalırsanız, Ben de size yardım edeceğim. Yardımı, Benden bekleyin" (45. Bildiri).
[2] 1 - Tevrat; 2 - Tevrat ayrıca elle yazılmış öteki Bitikler (79. Bildiri)
[3] **muṣaddiqan** : doğrultucu; güzelleştirici, yumuşatıcı olarak; içeriğini paylaşan. Bu bağlamda "doğrulayan" anlamına gelemez. Sadaka*
[4] Kuran'a
[5] Az Bir Değere Değiştirmek*
[6] Tanrı'nın indirdiği gerçek Tevrat
[7] 1 - Tevrat'ın yanlış yorumlanması; 2 - Tevrat'ın yanı sıra, elle yazılmış olan Bitikler (79. Bildiri). Bu, Müslümanlardaki Hadislere benzer.
[8] Kılıkları değiştirildiği için neyin ne olduğu tanınmaz bir durumda olmak. Kılık Değiştirmek*. "Söz'ü, kendilerine söylenilenden başkası ile değiştirdiler" (59. Bildiri).
[9] **l-ṣalat.** Allah'ın İsrailoğulları ile yaptığı (karşılıklı) Bağlılık antlaşması, Ödün ile ödül konusunda bk. 7/156.
[10] **l-zakat**
[11] **wa-ir'kaʿū** : yükünün, bel bükün. 1 - Bugünkü anlamı ile "namaz kılın". Kuran'da tapınma, genel olarak ayakta yapılır! 2 - (Göçmenler'i) barındırın. Bel Bükmek*
[12] Bitik'te, ne olduğunu bilmeniz gerekirken. Krş. "Bitik'i öğrettiğinize, ayrıca (oradan) öğrendiğinize göre" (3/79)
[13] Tevrat'ı yorumlama konusunda yeteneksiz olduğunuzu unutarak
[14] Mehmet'e
[15] **bil-birr** : 1 - (bilinmeyeni) öngörme, açığa çıkarma, doğru olarak yorumlama (58/9). Olup bitecekleri [Saat'in gelişi ile sonradan olacak olan olayları] önceden görme. 46. Bildiri'de söz konusu olan, (Diriliş'ten sonra) İdi ile karşılaşmak deyimi bunu doğrular. 2 - (Kuran ile Tevat'ın bir oluşunu) doğrulayarak; 3 - (inancı) aklama, arındırma ile, (İnancınızı, yanınızdaki Bitikleri) arındırarak; 4 - (toplumlar) kucaklaşarak. **l-birra** (177. Bildiri). [brr]*
[16] dç : "...kendinizi unutup başkalarına iyiliği mi emrediyorsunuz?" (*Diyanet*)
[17] **bil-ṣabri** : 1 - katlanma ile; dayanarak; 2 - alçak gönüllülükle; 3 - (Bitik konusunda) düşünerek, doğru yorumlayarak; 4 - (Mehmet ile) birleşerek [Sakınmak*]. Katlanmak*
[18] (Arap) yardım; (Yemen) yardım; onarım. Bağışlanma anlamına gelmelidir.
[19] Sözleşmemi yerine getirin, Ben (de) sözleşmenizi yerine getireceğim. (40. Bildiri)
[20] Biz (Tanrı'ya karşı) yatıştık, "**hud'nā**" diyenler (7/156)
[21] [**kbr**] : 1 - (Arap) büyük; 2 - (Yemen) sorumluluk; 3 - (Akat) iri yarı; kaba, kabalık. Büyük*
[22] **yaẓunnūna** : 1 - sanıyorlar, öyle olduğunu düşünüyorlar; 2 - Tartışıyorlar, bildiriyorlar, muştuluyorlar; 3 - (bu konuda) yarışıyorlar; birbirleri gibi olmak istiyorlar. Sanmak*
[23] 122. Bildiri. "Soyunu gökteki yıldızlar kadar çoğaltacağım. Bu ülkelerin tümünü onlara vereceğim. Yeryüzündeki bütün uluslar senin soyun aracılığıyla kutsanacak" (Yaratılış 26/4)
[24] ne ödül ne de ezinç
[25] **tağzī**. krş. **ğāzin** (31/33). (Arap) [**ğzy**] : (verilen / alınan) karşılık, ödül, ödence. 2 - (Yemen) [**gzz**] : birisine pay aktarmak (atamak). (Yemen) [**gzy**] : bir görevi yerine getirmek.
[26] Tanrı ile kul arasındaki aracılık
[27] ʿ**adlun** : eş değerli karşılık
[28] Benzer bir tümce, 123. Bildiri'de de yer alır.

2/49. Hani Biz sizi, oğullarınızı boğazlayarak, ayrıca kadınlarınızı sağ bırakarak[1] (yüz) karartıcı[2] ezince uğratan Firavun'un yakınlarından kurtarmıştık. Üstelik bunda, İdinizden (size karşı, sözü) bütünlenmiş[3] bir sınav vardı.
2/50. Hani denizi, sizin için yarmış, ayrıca sizi kurtarmıştık, üstelik Firavun'un yakınlarını, siz (bu olaya) bakadururken, suda boğmuştuk.
2/51. Hani Musa'ya kırk gece (sonra görüşmek) için söz vermiştik[4]. Kendisi (sizden ayrıldık)tan sonra[5] siz (Beni) karartarak buzağı(yı tanrı) edinmiştiniz.
2/52. Sonra bu (olay)dan sonra, iyilikbilir olasınız diye sizi boşatmıştık.
2/53. Hani, yatışasınız[6] diye Musa'ya Bitik'ı, ayrıca Onuculuk'u[7] vermiştik.[8]
2/54. Hani Musa, toplumuna, "Ey toplumum! Doğrusu siz, Buzağıyı (tanrı olarak) edinmekle kendinizi (suç ile) kararttınız. Artık, Yaratıcınıza çevrilin[9], böylece kendiniz(den suçlu olanlar)ı öldürün[10], Yaratıcınıza göre bu, (tutum olarak) sizin için seçkin olandır" demişti. Böylece O, çevrilmişti[11]. Evet! O, çevrilgendir, esirgeyendir.
2/55. Hani siz, "Ey Musa! Allah'ı apaçık görene dek sana kesinlikle inanmayacağız"[12] demiştiniz. Böylece siz bakadururken, yıldırım sizi yakalamıştı.
2/56. Sonra iyilikbilir olasınız diye ölümünüzden sonra sizi uyandırmıştık.[13]
2/57. Üstelik bulutla sizi gölgelemiş, ayrıca sizin için kudret helvası, ayrıca bıldırcın indirmiş, "Sizi ne ile azıklandırdıysak (onun) iyicil[14] olanından yiyin" (demiştik). Üstelik (sonradan) onlar, Biz'e[15] karaçalmadılar, ancak kendilerini (suç ile) kararttılar.
2/58. Hani, "Bu kente[16] yerleşin, artık on(un ürünlerin)den dilediğinizi, istemediğiniz (denli) yiyin, üstelik yere kapanarak[17] (doğru) kapıdan girin[18], ayrıca "(Suç yükümüzü) boşat!"[19] deyin. Yanılgılarınızı yarlıgayacağız. Üstelik Biz (Söz'ü) benimseyenleri[20], (inanç bakımından) pekiştireceğiz" demiştik.

---

[1] sağ bırakmak (14/6).
[2] üzücü. Karalık*
[3] 1 - verilen söz "bütünlenmişti"; 2 - "süreduracak" olan bir sınav idi. Siz Yasa'dan ayrıldıkça Biz sizi sınayacağız. Örneğin 17/4-8
[4] 7/142
[5] Musa, Dağ'a çıkmak için toplumundan ayrıldıktan sonra
[6] Kılavuzlanmak*. Biz (Tanrı'ya karşı) yatıştık, "**hud'nā**" diyesiniz diye (7/156)
[7] **l-fur'qān** : Onuculuk, "hekimlik"; onucu olma yeteneği. Kötüleşmiş, bozulmuş, sayrı düşmüş olan inancı iyileştirici, onarıcı olma yeteneği. Furkan*, Onucu*.
[8] Musa'ya, iki ayrı Bitik verilmedi. 21/48'de Tevrat anlamına gelirken bu bağlamda, **al-fur'qān**, Musa'ya yönelik olmalıdır. Bu durumda, "Musa'ya, Bitik'i, ayrıca (kendisine, bozuk inanca karşı) onucu (doktor, sayrılığa karşı koyucu) olabilme yeteneğini vermiştik" diye anlamak gerekir. Krş. "İsrailoğulları'na Bitik'i, ayrıca bilgeliği... verdik" (45/16). Bilgelik diye anlaşılan **al-ḥukm**, Kuran'da sık sık "hekimlik" anlamına da gelir. Tanrı'nın Nuh'a, bozuk inancı iyileştirsin diye "doktorluğu, hekimliği" öğretmesi için bk. 37/89'un dipnotu. Krş. Kuran / Elçi Mehmet için bk. 2/185.
[9] **fatūbū** : artık (yanılgıdan) geri dönün. Artık (buzağıyı bırakıp), yüzünüzü ancak Allah'a döndürün!
[10] böylece kendinizi (birbirinizi) öldürün : Buzağı Olayı'na katılan aranızdaki suçluları, sorumluları öldürün. "Musa şöyle dedi: "İsrail'in Tanrısı Rab diyor ki, "Herkes kılıcını kuşansın. Ordugahta kapı kapı dolaşarak kardeşini, komşusunu, yakınını öldürsün. Levililer Musa'nın buyruğunu yerine getirdiler. O gün halktan üç bine yakın adam öldürüldü.". (Çıkış 32/27-28). Kendinizi Öldürün*
[11] Allah, öfkesinden geri dönmüştü, yumuşamıştı. İsrailoğulları ile yeniden barışmıştı. "Musa, "Bugün kendinizi Rab'be adamış oldunuz" dedi, "Herkes öz oğluna, öz kardeşine düşman kesildiği için bugün Rab sizi kutsadı." (Çıkış 32/29)
[12] 4/153
[13] Mısır'da kölelikten, ayrıca Mısır'dan ayrıldıktan sonra yolda İsrailoğulları'nın çektikleri sıkıntıların sona ermesi, İsrailoğulları'nın yeniden canlanması.
[14] Tayyip*. Kudret helvasının bayatlamamış olanından (7/160)
[15] Biz'e : yaptığımız iyiliğe; Sözleşmemize.
[16] Kudüs. İsrailoğulları bu kente "kudret helvası ile bıldırcın", ayrıca "on iki kaynak" olaylarından çok sonra varırlar. Krş. 7/160,161. Dolayısı ile 1 - 58. Bildiri'nin yeri 61'den sonradır; 2 - Sonraki Bildiriler'de görüleceği gibi İsrailoğulları, yol boyunca sıkıntı çıkararak Söz'e saygı göstermezler. Oysa Allah, verdiği sözü tutarak İsrailoğulları'nı yine de Kudüs'e (Kutsal Topraklara) getirtmişti. Dolayısı ile bu Bildiri, sonraki Bildiriler'e bir giriştir.
[17] o kentte uygulanan yasaya uyarak. Secdeye varmak : Yasa'ya boyun eğmek. "Yere kapanmak" ile bir sonraki "kapıdan girmek" deyimleri birbirini bütünler.
[18] (Eve, çadıra, kente) kapıdan girmek : Bir işi gerektiği gibi yapmak. Yasa'yı doğru olarak uygulamak (189. Bildiri).
[19] **ḥiṭṭatun**. Açıklama için bk. 7/161.
[20] **l-muḥsinīna** : 1 - Yasa'ya, Söz'e (bk. bir sonraki Bildiri) karşı gelmekten korunanlar; 2 - Yasa'yı (Söz'ü) benimseyenler.

2/59. Oysa (Söz'ü) karartan kimseler, Söz'ü, kendilerine söylenilenden başkası ile değiştirdiler[1]. Böylece (o) karartan kimselere, (Söz'den) sapmış[2] olmalarından ötürü gökten pislik[3] indirmiştik.

[KUDÜS'E GELMEDEN ÖNCEKİ OLAYLAR]

2/60. Hani Musa, toplumu için (Biz'den) su istemişti. Bunun üzerine Biz, "Değneğinle taşa vur[4]" demiştik. Böylece o (taş)tan on iki kaynak fışkırmış, üstelik (oradaki) insanların tümü içeceği yeri[5] bilmişti. (Onlara), "Allah'ın azığından yiyin, ayrıca için, ayrıca (bu) topraklarda (inanç) bozguncusu[6] olup (inançta) kargaşalık çıkarmayın" (demiştik).
2/61. Hani siz, "Ey Musa! Bir (tür) yemeğe[7] katlanamayacağız. Bizim için, yerde bitenden ne varsa, onların sebzesini, ayrıca hıyarını, ayrıca sarımsağını, ayrıca mercimeğini, ayrıca soğanını çıkarsın diye artık İdini çağır" demiştiniz. (Musa), "Seçkin bir durumu[8], daha aşağı olanla mı değiştirmek istiyorsunuz? Öyleyse Mısır'a[9] inin. Böylece, doğrusu sizin için orada, (şimdi) neyi istediyseniz o, olacak" demişti. Üstelik onların üzerine aşağılanma[10], ayrıca yoksulluk yayıldı[11]. Üstelik, onlar Allah'tan (gelen) öfkeye uğradılar. Bu, onların, Allah'ın belirtilerine karaçalmalarından, üstelik bitmeksizin[12] Salıkçılar'ı öldürmelerindendi[13]. Bu, onların başkaldırmalarından, ayrıca taşkınlıklarından idi.[14]
[]
2/62. Evet! İnanmış olanlar[15], ayrıca Yahudiliği benimseyen kimseler, ayrıca Sabiiler[16], ayrıca Hristiyanlar[17] - (onlar) Allah'a, üstelik Öteki Gün'e inanan, ayrıca (ortak koşuculuktan) arınık eylem eyleyenlerdir[18] - (unutmasınlar) artık onlar için, İdi'lerinin yanında ödülleri olacak. Ayrıca onlara korku olmayacak, üstelik onlar üzülmeyecekler[19].
[]
2/63. Hani sizden, andınızı almış, üstelik (gözdağı verip) Dağ'ı üstünüze çıkarmıştık[20], (ayrıca size), "(İçtiğiniz ant konusunda) pekişmiş olasınız diye[21] Biz size ne verdiysek onu güçle tutun, ayrıca içinde ne varsa onu anımsayın" (demiştik).

---

[1] Söz'ün "kılığını" değiştirdiler. Gerçek'i, Yanlışlık ile karıştırdılar (42. Bildiri)
[2] Sapmak*
[3] **riğzan** : Yukarıdan gelen pislik; yanardağın püskürtüsü / güçlü yel. Pislik*
[4] (vurup) taşı del.
[5] On İki Oymak'ın her birinin (Kutsal Topraklar'a dönüldükten sonra) hangi ülkede su içeceği (azıklanacağı, hayvanlarını suvaracağı), hangi oymağın, hangi bölgeye yerleşeceği belirlenmişti.
[6] inanca (Tanrı'nın tekliğine, Yasa'nın uygulanmasına) bulanıklık getirmeyin. Bozguncular*
[7] Bir tür yemek : ancak kudret helvası. Sayılar (11/4, 11/5)
[8] Hayır*. Özgürlük; Kutsal Topraklar'a yerleşme
[9] **mişran** : 1 - (bir) kent; 2 - Mısır (ülkesi). "Mısır'da parasız yediğimiz balıkları, salatalıkları, karpuzları, pırasaları, soğanları, sarmısakları anımsıyoruz." (Sayılar 11/5).
[10] 2 - (Akat) küçük düşürülme, baskı altında olma, angarya; zorunlu görev. Zelil*. Tanrı öfkelenerek, bıldırcınları konaklama yerinden bir günlük uzakta, yüksek bir yere indirdi (Sayılar 11/31 vs.)
[11] yayıldı, sunuldu. Dövmek*
[12] **biġayri l-ḥaqq** : 1 - doğru olmadan; gerekçesiz; 2 - bitişi olmadan. Gerçek İle*
[13] Bu olayların olduğu yerde (Sayılar 11/16 vs.) Tanrı, Musa'ya yardım etsinler diye 70 kişiye Salıkçılık görevi verir. Bu Salıkçılar, görevlerine başladıktan bir süre sonra görevlerini yerine getiremez bir durumda olurlar. Ancak, bunun ne olduğu, nedeni Tevrat'ta belirtilmez. Yahudiler'in Salıkçıları öldürmesi konusu, Göçötesi döneminde dokuz kez yer alır. Bu konuda bk. *G.S. Reynolds, "On the Qurʾan and the Theme of Jews as 'Killers of the Prophet"*. İncil'de, Salıkçılar'ı öldürmekle suçlananlar, Ferisilerdir (Matta 23/29-34). Mehmet'in yanında da bu tür yardımcı "Salıkçılar" vardı. Emanet*.
[14] Bu Bildiri'nin son dört tümcesi için bk. 3/112.
[15] **allaḏīna āmanū**. Mehmet'in öğretisini izleyenler. Kuran'da inanık deyimi, en azından iki kez, kimi Hristiyanlar için de kullanılır.
[16] **ṣābiīn** : Sabiiler*. Suya batanlar, dalanlar; su dökünenler. Yahya yandaşları.
[17] **naṣārā**
[18] arınık / arındırıcı eylem eyleyenler : Tanrı'yı, Kendisine koşulan ortaklardan arındıran kimseler; salt tektanrıcılar.
[19] 5/69. Bu Bildiri'nin bu bağlamda yer alması şaşırtıcıdır. Bu Bildiri'nin yeri bu Dizi'de ise, 94-95. Bildiriler'in yakınlarında olmalıdır. Bu ve bir önceki Bildiri için ayrıca bk. 3/11 vs. Ayrıca krş. "Üstelik onlar, "Yahudi ya da Hristiyan olanlar dışında kesinlikle kimse Cennet'e girmeyecek" derler" (111. Bildiri)
[20] **fawqakumu**. Size gözdağı vermiştik. Değişik anlamlar için bk. 4/154.
[21] **tattaqūna**. 2 - (Andınızı bozmaktan) sakınasınız diye; 3 - (Antlaşma'yı yerine getirme konusunda) karşılıklı dayanışma; Antlaşma'nın [namaz'ın] koşulları : Siz tektanrıcı oldukça Tanrı sizi pekiştirecek; (Allah'ça) korunmanız, desteklenmeniz, pekiştirilmeniz için. Sakınmak*

2/64. Bundan sonra siz (andınızdan) dönmüştünüz. Allah'ın size kayrası, üstelik esirgemesi olmasaydı, kesinlikle batkıya düşenlerden olacaktınız.
2/65. Ayrıca içinizden Şabat[1] günü (konusunda) taşkınlık edenleri[2] doğrusu siz biliyorsunuz. Üstelik onlara, "Sinik[3] maymun olun!"[4] demiştik.
2/66. Böylece bunu, (gözlerinin) önünde olan[5], ayrıca ondan sonraki (kuşaklara) aktarılan bir (öykü)[6], ayrıca sakınıklar için bir öğüt yapmıştık[7].

[YAHUDİLERDE, YERSİZ YERE ÖLDÜRÜLENLER İÇİN ADAK SUNULMASI]

2/67. Hani[8] Musa, toplumuna, "Doğrusu Allah, size bir inek[9] boğazlamanızı buyuruyor" demişti. "Bizi, alay konusu mu ediyorsun?" demişlerdi. (Musa), "Aldatıcılardan [10] (biri) olmamam için, Allah'a sığınırım" demişti[11].
2/68. "Bize, onun nasıl (bir inek) olacağını açıklasın diye bizim için İdini çağır[12]" demişlerdi. (Musa), "Doğrusu (Allah), o, (seçilecek) iki (inek)[13] arasında ne zorlanmış[14], ne de işe koşulmuş[15] olan bir inektir, diyor[16]. Artık (size) ne buyurulduysa onu yapın" demişti.
2/69. "Onun renginin ne olduğunu bize açıklasın diye bizim için İdini çağır" demişlerdi. (Musa), "Doğrusu (Allah), onun rengi (ona) bakanları(n gözlerini) kamaştıran[17], parlak sarı olan bir inektir, diyor" demişti.
2/70. "Bize, onun nasıl olacağını açıklasın diye bizim için İdini çağır, doğrusu bizce inekler (birbirine) benzer. Üstelik, doğrusu (böylece) biz, Allah dilerse, (aramızda) kesinlikle yatışmış olacağız[18]" demişlerdi.
2/71. Musa, "Doğrusu (Allah), o, toprak sürmekle ezilmemiş[19], tarla sulamamış, uysallaştırılmış[20], (derisi) alaca olmayan bir inektir diyor"[21] demişti[22]. Onlar, "Şimdi doğru (bilgi) ile[23] geldin" demiş, böylece onu boğazlamış, üstelik (onu yakıp) savrulmuş (kül)[1] yapmışlardı.

---

[1] Şabat / Sebt. Yedinci gün. Yahudilerde dinlenme günü olan Cumartesi günü.
[2] 7/163
[3] **ḫāsiīna** (7/166). 1 - Sinmiş, susmuş; 2 - kovulmuş. Susarlarsa, (toplumdan) kovulurlarsa kötü inancı yayamaz bir durumda olmuş olurlar. Değişik anlamlar için bk. 23/108, 67/4.
[4] Yasa'yı gerektiği gibi uygulamayan, dolayısı ile gerçek Yahudi olmayan kimse. Maymun*
[5] orada olan; yaşamakta olan.
[6] **nakālan** : taşınan (nakledilen, intikal eden); aktarma, aktarı. (Akat) : ustalıklı, becerikli (yapılmış). (Habeş) kök sökücü [sona erdirici, bir daha yinelenmeyecek olan; başkaları yapmasın diye örnek olacak olan].
[7] Şabat Günü'ne saygı göstermeyen kimsenin, Tanrı'nın buyruğuna uygun olarak, taşlanarak öldürülmesi için bk. Sayılar 15/32-36.
[8] Kimin öldürdüğü bilinmeyen biri konusunda tartışıp çözüm yolu arıyordunuz. Bu öykünün neden anlatıldığı 72. Bildiri'de açıklanır. Yoksa birisini kimin öldürdüğü bilinenler konusunda bk. 2/178.
[9] düve (Boğaya gelmemiş 1-2 yaşında dişi sığır) (Tevrat).
[10] Aldatıcı, yalancı, şaşırtıcı. Bilgisiz*
[11] Bunu sizi aldatmak için söylemiyorum, ben size ancak Allah'ın buyruğunu aktarıyorum.
[12] Musa, Tanrı ile görüşmek istediğinde Buluşma Çadırı'na gider, Kendisini çağırırdı (Tevrat)
[13] bizce inekler birbirine benzer (70. Bildiri)
[14] **fāriḍun** : Tekgeçişli olup "yaşlı, yaşlanmış" diye anlaşılır. (Akat) **pāradu** (I) : korkutulmuş [üzülmüş]. Farz*. İşe koşulmuş (olmayan) (Yasanın Tekrarı 21/3).
[15] **lā bik'run** : iş işlememiş, tarlada çalışmamış. (Yemen) **bqr** : a - inek; b -tarlayı kazmak, düz yapmak; kuyu kazmak, delmek; taşı delmek. Krş. Boyunduruk takmamış (düve) (Yasanın Tekrarı 21/3). krş. (Osm) bekâr : 1 - Çiftlik işlerinde çalışan işçi, rençber. 2. Uşak, hizmetçi. 3. Para ile tutulmuş özel sığırtmaç (*TDK*).
[16] dç : "O, ne yaşlı, ne körpe, ikisi arası bir sığırdır." (*Diyanet*)
[17] **tasurru**. 1 - (Arap) gizlemek; (Habeş) örtmek; 2 - (Akat) **ṣarāru** (II) **:** ışıldamak, parlamak; 3 - (Akat) **ṣarru** : (yıldız) ışıldama. 5 - (Arap) **sarra** : sevinme, mutluluk.
[18] Aramızdaki sorun çözülmüş olacak. 1 - aramızda yatışmış olacağız; 2 - (uygun seçenek için) kılavuzlanmış olacağız; 3 - sevineceğiz; 4 - (uygun seçimi) göreceğiz. Kılavuzlanmak*
[19] **ḏalūlun** [**ḏll**] : aşağılanmış, "zelil olmuş". 1 - (Akat) yere yatmak, yere uzanmak; 2 - (Akat) basık, büyümesine engel olunmuş; angarya, zorunlu görev. Zelil*; 3 - [**zll**] : kaymak, kayıp yere düşmek. Krş. çökmek, çökerti (**litazūla)** (14/46).
[20] **musallamatun** (edilgen): esen, uysal, sağlıklı kılınmış. 4/92.
[21] Bu geçiş, Tevrat'ta değişiktir : [Suçlu olan kimseler, boğazlama töreni için], "Düveyi toprağı sürülmemiş, ekilmemiş ve içinde sürekli akan bir dere olan bir vadiye getirecekler." (Yasanın Tekrarı 21/4).
[22] Bir ineğin kesilmesi olayı Tevrat'ta da yer alır. Sayılar 19/2 de "kusursuz, özürsüz, boyunduruk takmamış kızıl bir inek" söz konusudur. İnek, kesildikten sonra yakılır, elde edilen küller, arınmak için kullanılır.
[23] **bil-ḥaqq** : 1 - Doğrusunu getirdin. Yaraşığı [yaraşık olanı] getirdin (TİEM 73 9r/1=002/071); 2 - (sorulan soruların) bitişi ile geldin. Onları kazıdın, sildin, bitirdin, hakkettin; sorulacak sorulara son verdin. Gerçek İle*

[YAHUDİLER İÇİN BAĞIŞLANMA ADAĞI KONUSUNDAN ALINACAK ÖĞÜT]

2/72. Hani[2] siz, bir kişiyi öldürmüş, üstelik bu konuda (karşılıklı) savunmuştunuz[3]. Ancak Allah, ne gizlemekte olduğunuzu ortaya çıkarandı.
2/73. Böylece Biz, "Onun[4] uçuşan (külleri)[5] ile o (konu)yu savurun[6]. Allah, (yol açtığınız) ölüler[7] (konusunda, size karşı) böyle göz yumacak[8]"[9] demiştik. Üstelik O size, algılayasınız diye (göz yumuşunun) belirtilerini[10] gösterir.
2/74. Bu (olay)dan sonra yürekleriniz katılaşmış, böylece taş gibi olmuşlardı, ya da katılaşıp kat kat[11] olmuştu. Üstelik, doğrusu taşlar arasında, içinden kesinlikle ırmaklar fışkıranı var, ayrıca doğrusu yarılıp, böylece içinden kesinlikle su çıkanı var, ayrıca doğrusu, Allah korkusundan kesinlikle düşeni var. Üstelik Allah, sizin ne eylediğinizden aymaz değildir.

[BİTİKLER'İNİ ÇARPITAN YAHUDİ İLE ZINDIKLAR'IN KINANMASI]

2/75. (Ey inanıklar!) Onlardan karşıtçı bir bölük, Allah'ın Sözünü işittikten sonra, onu anladıktan sonra onu, bile bile yolmuşken[12] onların size inanacaklarını mı umuyorsunuz?
2/76. Ayrıca onlar, inanan kimselerle karşılaştıklarında, "İnandık" derler, ancak onların kimileri, kimileri ile yalnız kaldıklarında, "Size Allah'ın açığa vurduğu[13] konuyu, İdinizin önünde size karşı belgit yapsınlar[14] diye mi o konuyu, onlara anlatıyorsunuz[1]? Artık (bunu) algılamayacak mısınız?" derler.

---

[1] **wa mākādū yafʿalūna** : "Nerdeyse (bunu) yapamayacaklardı" (*Diyanet*). Oysa Tevrat'taki öykü izlenirse bu aşamada Yahudiler'in bu ineği yakmaları gerekir, dolayısı ile "onu yaktılar" diye bir tümce beklenir : (onu) "yanık" (edilgen) yaptılar. (Akat) **qâdu** : tutuşturmak, yakmak. 1 - (Arap) [**mḫḍ**] : (yağı alındıktan sonra sütü) çalkalamak; köpürtmek; altüst etmek; döndürmek; (doğum sırasında) sancılanmak (Kuran 19/23) (*Lane*); (Akat) **maqātu** : düşmek, savurmak, boşa gitmek. **kadādu** : ovmak, ovuşturmak kökünden türeyen **makaddu**. (Akat) **naqû** : dökmek; (tanrıya, sunu olarak su, şarap) dökmek; (edilgen) dökünmek, yağdırmak kökünden türeyen **maqqītu** : sıvı sunu dökmeye yarayan kap (vessel for libation). Adak olarak öldürülen ineklerin yakılan külleri ile ellerin, giysilerin, suçların nasıl arındırılacağı Tevrat'ta ayrıntılı anlatılır. Ayrıca bk. 73. Bildiri. Medine döneminde, su bulamayan kimseler için kül yerine yerden alınmış arı toprak ile arınmaları öğütlenecektir. Bazik olan kül, potas içerir. Bu nedenle, sabunun yaygınlaşmasına dek, kirli çamaşırlar küllü suda kaynatılırdı. Bu potas içeren, acı küllü su, 93. Bildiri'de Altın Buzağı'ya tapan Yahudiler'e bir ezinç olarak içirtilecektir. 2 - Ne tutuşturulacaksa (yakılacak ne varsa) (onu) yapmışlardı. (Akat) **qâdu** : yakmak, tutuşturmak. 3 - (Töreye uygun olarak) özen göstererek yapmışlardı. (Tevrat) "Rab'bin gözünde doğru olanı yapmak". (Akat) **kâdu** : gözetlemek, korumak, özen göstermek. Krş. **akādu** (20/15).
[2] Bu ve bundan sonraki Bildiri, 67. Bildiri'de başlayan İnek Öyküsü'nün neden anlatılmış olduğunun açıklamasıdır.
[3] Herkes, kendini savunmaya kalkmıştı. Suçu, birbirinize yüklemeye kalkmıştınız. Ölü, iki kentin arasındaki bir yerde bulunmuştu (Tevrat). Kök : Savmak, gidermek
[4] boğazlandıktan sonra yakılan inek
[5] **bibaʿḍihā** : 1 - **bā ʿayn ḍād** : onun (boğazlanan ineğin) kimi bölümü [inek yakılıdıktan sonra geri kalanı] ile; 2 - **bā ʿayn dāl** : ondan sonra, onun sonrası, onun geri kalanı. 3 - onun uçuşan (külü). Krş. **baʿūḍat**. **baʿūḍ** (2/26) : uçuşan (böcek), sivrisinek. Krş. uçuşan (kül) (2/71). Kül (Yasanın Tekrarı 19. Bölüm, özellikle 19/9).
[6] **iḍ'ribūhu** : (o suçu, o tartışma konusunu) uzağa atın, uzaklaştırın, "unutun". Dövmek*
[7] 1 - yersiz yere öldürülenler; 2 - kimin öldürdüğü bilinmeyen ölüler (Tevrat)
[8] **yuḥ'yī** : yaşam (hayat) verir; yaşatır. Bu geçiş, belirli özellikleri olan inek öyküsü Tevrat'tan yapılan bir anımsatmadır. Yersiz yere kanı akıtılmış birisi için ne yapılması, nasıl bir adak adanması gerektiği Yahudiler'e anlatılır (Yasanın Tekrarı 21. Bölüm). Böyle yapılırsa adam öldürerek suç işlemiş olanlar bağışlanmış olurlar, üstelik kendilerine "Rab'bin gözünde doğru olanı yapmakla, suçsuz kanı dökme günahından arınacaksınız." denilir (Yasanın Tekrarı 21/8-9). (Habeş) [**hyy**] : savsamak [üşenmek], boş vermek, göz kapamak (suçu boşatmak, bağışlamak). Sivrisinek öyküsünde Allah'ın üşenmemesi için bk. eş kökenli **yastaḥyī** (2/26). **yastaḥyī** ile türevleri Kuran'da 9 kez geçer. Özellikle Firavun bağlamında, [İsrailoğulları'nın erkeklerini öldürün, kadınlarını] bağışlayın (sağ bırakın) diye anlaşılır. (Yemen) [**hyw**] : yaşamak (ölmüş olmamak); sayrılıktan sonra iyileşmek. Ayrıca **hā yā hamza** kökünün, (birisi için bir işi) kolaylaştırma, (birisine bir kolaylık) sağlama, bağışlama için bk. **wahayyi**, **wayuhayyi** (18/10,12)
[9] dç : "Sığırın bir parçası ile öldürülene vurun" dedik. (Denileni yaptılar ve ölü dirildi.) İşte, Allah ölüleri böyle diriltir" (*Diyanet*)
[10] (Habeş) örnekleri. Tanrı'nın, Yahudiler'e karşı bağışlayıcı oluşunun kanıtı. Oysa siz... (bk. bir sonraki Bildiri).
[11] 1 - kat kat; 2 - bölük bölük. 3 - saldırgan; 2 - dinden kovucu. Şiddet*. Türkçeye, "daha; daha da; daha çok [katı oldu] diye çevirilir. ""Onların yüreklerini nasırlaştırdı" (Yuhanna 12/39-40)
[12] yoluk; çekilip koparılmış. 1 - (sözü, sözcükleri), yaprakları yolmak; kesip atmak. Dolayısı ile başkaları için anlamsız ya da değişik anlamlı kılmak; 2 - Tükürmek, salya akıtmak. Tahrif*
[13] 1 - açığa çıkarma; 2 - (bir sorunu) çözme, çözüm yolu bulma. Fetih*
[14] tanrısal yönerge; tanrısal (tanrıdan gelen) yetke, yetki belgesi. Belgit*

2/77. Üstelik, onlar neyi gizlerler, ayrıca neyi açıklarlarsa (tümünü) Allah'ın bildiğini bilmiyorlar mı?
2/78. Ayrıca, aralarında[2], Bitikgillerle yürüyüp[3] kandırmaca[4] (yapmaları) dışında Bitik'i bilmeyen[5] kimseler var, üstelik onlar ancak (öyle olduğunu) sanıyorlar[6].
2/79. Artık Bitik'i kendi elleriyle yazıp[7], sonra onu az bir değere değişmek için[8] "Bu, Allah'tandır" diyenlere yazıklar olsun![9] Elleri ne yazdıysa, yazıklar olsun onlara! Yazıklar olsun onlara ne kazandılarsa[10]!
2/80. Üstelik onlar, "Ateş, bize kesinlikle ancak sayılı birkaç gün dokunacak" derler[11]. Sen (onlara), "Allah'tan bir sözleşme mi aldınız? (Yok!) Allah katında, bir sözleşme kesinlikle değişmez. Yoksa siz Allah'a karşı bilmediğiniz konuyu mu söylüyorsunuz?" de.
2/81. Yok![12] Kim karalık kazanır, üstelik yanılgıları kendisini yanıltırsa[13] (öyleleri, unutmasınlar), artık onlar Ateş'in yerlileri olacak, orada sürekli kalacaklar.
2/82. Üstelik inanan, ayrıca (yanıldıktan sonra) arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar) onlar, Cennet'in yerlileri olacak, orada sürekli kalacaklar.

[KAN DÖKME, AYRICA TUTSAKLAR KONUSUNDA YAHUDİLER'İN KINANMASI]

2/83. Hani Biz, İsrailoğulları'ndan, "Allah'tan başkasına tapmayın, ayrıca ana babayı, ayrıca yakınlığı olanı, ayrıca öksüzleri, ayrıca yoksulları koruyun, ayrıca insanlarla (kendilerini) koruyarak konuşun[14], ayrıca (Antlaşma'ya) Bağlılığı sürdürün, ayrıca Ödün'ü verin" diye ant almıştık. Sonra siz, azınız dışında, yüz çevirerek (Antlaşma'dan) dönmüştünüz.
2/84. Hani kanınızı dökmeyin[15], ayrıca birbirinizi konutlarınızdan sürmeyin diye andınızı almıştık. Sonra siz, yatışmış[16], üstelik (buna)[17] tanık olmuştunuz.
2/85. (Antlaşmadan) sonra siz, birbirinizi öldüren, ayrıca aranızdan karşıtçı bir bölüğü - kendilerini kirletiş, ayrıca (kendilerine) karşı geliş konusunda birbirinizle uyuşarak - konutlarından süren kimseler oldunuz. Üstelik onların sürülmeleri size yasaklanmışken, tutsak olarak size (geri) geldiklerinde onlardan kurtulmalık (parası) alıyorsunuz. Neden böylece siz, Bitik'ın bir bölümüne inanıp, bir bölümüne karaçalıyorsunuz? Böylece aranızdan bunu yapanın karşılığı ancak, Buradaki yaşamda aşağılanmaktır, üstelik (böyleleri), Diriliş Günü'nde, ezincin en dışlayıcısına[18] aktarılacaklar[19]. Üstelik Allah, sizin ne yaptığınızdan aymaz değildir.

---

[1] **atuḥaddiṯūnahum** [**ḥdṯ**]. Sami [**ḥds**] : yeni, yeni olmak, yenilemek. Burada (sözü, olayı) yinelemek, yeniden anlatmak (hadis etmek) anlamındadır.
[2] Bitik'teki, kimi sözcükleri, yaprakları yolanlar, kesip atanlar arasında
[3] **al-ummiyyūna**. Bitikgillerce kendilerine öncülük edilmiş olma. Bitikgilleri izleyen. Ümmi*. Bu deyim, Elçi Mehmet'in kendisi için de kullanılır.
[4] **amāniyya** : Bencil, kendi çıkarına uygun, kendinden yana yorumlama. 2 - (Habeş) yalan, yanıltma, kandırma. Emanet*
[5] Tevrat'ı, İncil' gerektiği gibi, doğru olarak bilmeyen, yorumlamayan
[6] **yaẓunnūna**. 1 - (öyle) yorumluyorlar; 2 - Hoşlarına gitsin diye Bitik'i "süslüyorlar".
[7] Geleneklere göre "ümmi", okuryazar olmayanlara verilen addır. Oysa bu Bildiri'de, "ümmi" olanlar Bitik'i elleri ile yazanlardır!
[8] Beğenilen Bildiriler'i elde tutup, beğenilmeyenlerini elden çıkarmak. Beğenilmeyen Bildiriler'in "yolunarak, kesip atılarak, "tahrif edilerek" yok edilmesi (75. Bildiri).
[9] Bu geçiş, Elçi Mehmet'in ölümünden kuşaklar (+/- 200 yıl) sonra, kimi Müslüman din adamlarının Hadisleri elleri ile yazıp "bu, Allah'tandır" (Allah'ın sözcüsü olan Elçi'nin ağızındandır) demelerine benzer!
[10] 1 - bir önceki tümcedeki alışveriş sonucunda elde ettikleri kazanç; 2 - Bitik'ten ne kazıdılarsa; 3 - Bitik'ten (söz, yaprak olarak) ne yoldularsa ne kopardılarsa. Kazanmak*
[11] 3/24.
[12] Ateş'te sayılı günler boyunca kalınması ancak Allah'ın onayına bağlıdır (11/107, 6/128)
[13] **wa-aḥāṭat**. "Hata ettirmek". Kavramak*
[14] insanlarla, (kendilerini) benimseyerek / kucaklayarak / koruyarak konuşun. Güzel*
[15] Tanrı, kan akıtılmasını istemez. Krş. 30. Bildiri
[16] **aqrartum**. Yatışmak, dinginleşmek, soğumak (artık başkaldırmamak). Göz (yaşlarının) dinginleşmesi için de [**qrr**] kökü kullanılır (19/26). Krş. (Antlaşma konusunda) Biz yatıştık (**hud'nā** olduk) (7/156). (Sözünde) durağan olmak (kaypak, "göçebe" olmamak).
[17] Tanrı ile yaptığnız antlaşmaya (7/156 vs)
[18] [Cennet'ten] kovucu, sürükleyici, dışarı atıcı, dışarıya (sürgüne/uzaklara) gönderici. Şiddet*. Kuran'da "tanrısal ezinç", genellikle yapılan suç ile orantılıdır, yapılan suçun benzeridir.
[19] **yuraddūna**. (Akat) **radādu** : kovalamak, izlemek; **raddādu** : izci, izleyici, kovalayıcı. (Arap) [**rdd**] döndürmek, yansıtmak, aktarmak. Habeş) [**rdd**] : ele geçirmek. (Arap) [**rdy**] : yıkılmak, düşmek; [**wrd**] : inmek, aşağıya gitmek; [Çukur'a] "düşürülmek"

2/86. O kimseler, Öteki (yaşam)a karşılık, Buradaki yaşamı satın alanlardır. Artık onlar için ezinç, yeğniltilmeyecek[1], ayrıca onlar yardım görmeyecekler.

[KURAN İLE İNCİL'DEKİ KİMİ BİLDİRİLER'İ BEĞENMEYEN YAHUDİLER'İN KINANMASI]

2/87. Ayrıca, doğrusu Biz Musa'ya Bitik'ı verdik, ayrıca kendisinden sonra ardışık Elçiler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya (doğruyu yanlıştan) ayırıcı belgeler verdik, onu Kutsal Soluk[2] ile pekiştirdik. Bu böyleyken (herhangi) bir Elçi size, canınızın çekmediği bir konu ile geldiğinde, niçin siz büyüklenmiş, böylece (o Elçilerin) (inancınıza) karşı çıkan bir bölümünü[3] yalanlamış, üstelik karşı koyan bir bölümünü öldürmüştünüz?
2/88. Üstelik (yanıt olarak) onlar, "Yüreklerimiz örtülüdür"[4] derler. Yok![5] Onların (Elçilerimize) karaçalışından ötürü, Allah onları suçladı (üstelik onların yüreklerini (kapatıp) damgaladı)[6]. Böylece onlar, ne az inanırlar!
2/89. Üstelik Allah katından onlara, kendilerinde olan ne varsa, onu[7] (Araplarla) bölüşecek olan[8] bir Bitik geldiğinde, - oysa önceden o (Yahudi)ler, (Tevrat'a) karaçalmış olan (Arap)lara[9] doğru açılmak istiyorlardı[10] - kendilerine tanıdıkları (Bitik, Arapça olarak) geldiğinde, ona karaçaldılar. Artık, Allah'ın suçlaması[11], karaçalıcılara olsun!
2/90. Allah'ın, Kendi kayrasını, kullarından dilediği kimseye[12] indirmesini kıskanarak, Allah ne indirdiyse ona karaçalarak, kendilerini neye karşı sattılarsa[13] o, ne kötüdür! Böylece öfke üstüne öfkeye uğrayacaklar[14]. Üstelik (o) karaçalıcılar için alçaltıcı bir ezinç olacak.
2/91. Ayrıca onlara, "Allah ne indirdiyse, ona inanın" denildiğinde, "Biz, bize ne indirildiyse ona inanırız" derler, üstelik arkasından ne geldiyse[15] (ona) karaçalarlar. Oysa (İncil), onlarda olan ne ise onu, paylaşan[16] Gerçek'tir. Sen (onlara), "Siz, (gerçekten) inanıklar idiyseniz, neden önceden Allah'ın Salıkçılarını öldürdünüz[17]?" de.
2/92. Üstelik, doğrusu Musa size, (doğruyu yanlıştan) ayırıcı belgeler ile gelmişti. Sonra siz, (bunlara) karaçalarak buzağıyı, (tanrı olarak) edinmiştiniz.
2/93. Hani Biz, "Size ne verdiysek onu güçle tutun, üstelik dinleyin!" (diyerek) sizden andınızı almış, üstelik (gözdağı olarak) Dağ'ı üstünüze çıkarmıştık[18]. (Oysa) onlar, "Duyduk, üstelik başkaldırdık" demişlerdi. Ayrıca, onların (Antlaşma'ya) karaçalışından ötürü, yüreklerine (bir ezinç olarak) (o, bir ağı olan) buzağı sindirilmişti[19]. "İnanıyorsanız (bir düşünün!), İnandırıcınızın[1] size buyurduğu ne kötü idi!" de.

---

[1] ağırlığı azaltılmayacak. 2 - bükmek, kaydırmak; 3 - yere düşürmek [savsamak]
[2] **birūḥi l-qudusi**. İsa, Tanrı'nın sözcüsü idi. Tanrı adına konuşup, Tanrı gibi "üfleyip, yaşam soluğunu verip" cansız varlıkları, ayrıca canlı iken ölenleri diriltebiliyordu.
[3] Karşıtçı Bölük*
[4] **ġul'fun**. Elçilerin çağırısını duyamıyoruz, anlıyamıyoruz. (Arap) : (bedeni, sakalı) yağ, koku ile sıvamak [örtmek]; (Habeş) yontmak, kazımak, çentiklemek; kazıyıp iz bırakmak (damgalamak). 3 - Delik. Yine Yahudiler bağlamında 4/155'te yer alır.
[5] O yürekler, kendiliğinden örtülmedi. Bunu yapan Allah idi.
[6] 4/155
[7] Tevrat'ı
[8] 1 - (içeriğini) paylaşan; 2 - (yasalarını) yumuşatan; doğrultan, güzelleştirecek olan; 3 - doğrulayan. Sadaka*
[9] Yahudilik'i yadsıyan Araplar
[10] **yastaftiḥūna** : açılış isterler. Fetih*. Yahudiler, Mehmet'in gelişinden önce, kendilerini inanç konusunda yadsıyan Arapları, Yahudileştirmeyi (onlara doğru açılmayı) amaçlıyorlardı.
[11] Tanrının kargışı (TİEM 7311r/2=002/089)
[12] ancak bir Arap olan Mehmet'e
[13] Kişiliğin satılmasına örnek olarak Zehra'nın örneği verilecektir (101. Bildiri).
[14] 1 - uğrayacaklar; 2 - [İsa'ya da karaçalmış olmalarından ötürü] uğradılar (70. yılda Romalı Titus'un, Kudüs tapınağını yıkması).
[15] önce İncil'i, sonra Kuran'ı
[16] **muşaddiqan** : doğrulayıcı; doğrultucu, güzelleştirici; yumuşatıcı olarak. Sadaka*
[17] 2 - açığa koymak, açığa çıkarmak, ele vermek. Öldürmek*
[18] Onu püskürterek size gözdağı vermiştik.
[19] (Bir kötülük, bir zehir olan o) buzağı(nın külleri) içirtilmişti. "(Musa), yaptıkları buzağıyı alıp yaktı, toz haline gelinceye dek ezdi, sonra suya serperek İsrailliler'e içirdi" (Çıkış 32/20). "Bize zehirli su içirdi. Çünkü O'na karşı günah işledik" (Yeremya 8/14). Suçun, acı çektirilerek, acı bir su içirilerek giderilmesi konusunda bk. Sayılar (Çölde Sayım) 5. Bölüm. Kuran'ın ilk Diziler'inde de Cehennem'deki suçlulara tadı acı olan sıvılar içirtilir. Ayrıca bk. Yeramya 23/15. Not : Tevrat'ta, altından yapılmış olan buzağı, yakıldığında "kül" olur. Bunu eritilmiş bir madenden arda kalan kül (dışık, cürüf) olarak mı anlamalı? 2 - Bu buzağı (sevgisini) onlara içirten Görücü (Kuran 20/88 vs) idi. 3 - şaşırtmıştı,

2/94. "Allah'ın yanında olan Öteki Konut[2], başka insanlara değil, (ancak) size özgüdür (dediğinizde) siz doğrucuysanız, artık ölümü dileyin" de.
2/95. Ancak, kendi ellerinin sunduğundan ötürü[3], kesinlikle bunu sonsuza dek dilemeyecekler. Üstelik Allah, (Bitik) karartıcıları(nı) bilir.
2/96. Ayrıca sen onları, (Buradaki) yaşam'a karşı, kesinlikle insanların en aşırı isteklisi olarak bulacaksın, üstelik ortak koşanlardan (bile) daha çok (istekli). Onların biri[4] bin yıl yaşatılsın ister. Ancak onun (uzun) yaşatılması, kendisini ezinçten uzaklaştırmaz[5]. Üstelik Allah, onların ne eylediğini görendir.
2/97. "Cebrail'e düşman olan kimse (unutmasın), doğrusu (Cebrail) onu[6], Allah'ın oluru ile, ondan öncekini[7] (Araplarla) paylaşan[8], üstelik inanıklar için bir kılavuz, ayrıca muştu olarak senin yüreğine indirdi" de.
2/98. "Allah'a, ayrıca Meleklerine, ayrıca Elçilerine, ayrıca Cebrail'e, ayrıca Mikail'e düşman olan kimse artık (unutmasın), doğrusu Allah, karaçalıcılar için bir düşmandır."
2/99. Ayrıca, doğrusu Biz sana kanıt olarak Bildiriler indirdik, üstelik o Bildiriler)e, ancak (Antlaşma'dan) sapanlar[9] karaçalar.
2/100. Neden öyleyse her sözleşme yapışlarında içlerinden karşıtçı bir bölüm onu (bozup) atıyor[10]? Evet! Onların çoğu (söz verdikten sonra) kesinlikle kandırır[11].

[KİŞİLİKLERİNİ SATAN YAHUDİLER'E, ZEHRA'NIN ÖRNEK OLARAK VERİLMESİ]

2/101. Ayrıca[12], Allah'tan onlara, (Bitik olarak) kendilerinde olanı (Araplarla) paylaşacak olan[13] bir Elçi geldiğinde, kendilerine Bitik verilmiş olanların karşıtçı bir bölümü, (onun doğruluğunu) bilmiyorlarmış gibi, Allah'ın Bitik'ini arkalarına attılar.
2/102. Üstelik (o Bitik'i izlemek yerine), Süleyman'ın[14] egemenliği döneminde Şeytanlar ne anlattıysa onu izlediler[15]. Üstelik Süleyman, büyücülük yapmamıştı[16]. Oysa insanlara büyüyü - ayrıca Babil'de, Harut ile Marut[17] (adlı) iki Melek'e indirilen konuları - öğreterek Şeytanlar, büyücülük yapmıştı. Bu iki (Melek), önceden, "Biz ancak sağaltıcıyız[18], artık sen (kötü) büyücü olma" demeden hiç kimseye (büyücülüğü) öğretmediler. (Şeytanlar), bu iki (Melek)ten, bir erkek ile karısının arasını, neyin ayıracağını öğrendiler.[19] Oysa Allah, olur demedikçe, onlar o (büyü) ile kimseye dokunca vermezler. (Çünkü) onlar kendilerine sıkıntı

---

kılavuzsuz bırakmıştı. (Arap) [**srb**], (Akat) **šarābu** : şaşırmak, başıboş dolaşmak. 4 - (Akat) **ṣarāpu** (I) : yakmak, (kızıla) boyamak; (yakıp) acıtmak. Türkçe "şarap" ile köktaş olmalıdır.
[1] **īmānukum** : sizin inancınız. Benzer sesli değişik anlamlar için bk. Emanet*. Örneğin : (Buzağıyı size tanrı olarak öneren) uzman, bilirkişi olanınınız; kandırıcı olanınız (Samiriyeli*).
[2] Öteki yaşamın bulunduğu yer.
[3] (sorumlusu oldukları) yanlış tutumlarından, işledikleri suçtan ötürü. Tevrat'ın yanı sıra, kendi elleri ile yazdıkları "yanlışlık" içeren Bitikler'den ötürü.
[4] **aḥaduhum** : onların biri. 1 - Onlardan (belirli) bir kimse. Onların kimisi (?); onlardan belirli bir bölük (?)
[5] **muzaḥziḥ** ile **zuḥziḥa** (3/185) ancak Yahudiler bağlamında yer alır.
[6] Kuran'ı
[7] Tevrat'ı / İncil'i
[8] doğrulayıcı; doğrultucu; güzelleştirici; yumuşatıcı olarak. Sadaka*
[9] uyuşuklar, isteksizler. Sözleşme'den sapanlar. bk. bir sonraki Bildiri. Sapmak*.
[10] **nabaḏahu**. Eş anlamlı değişik bir kök için bk. Dövmek*
[11] **lā yu'minūna** : 1 - Yok! (Doğrusu) onların çoğu inanmaz; 2 - Evet! Onların çoğu kesinlikle aldatır, kandırır. Emanet*
[12] Bu Bildiri, bir önceki Bildiri'nin, özellikle 90. Bildiri'nin uzantısı, geliştirilmesidir.
[13] (yasalarını) yumuşatacak; güzelleştirecek olan. Sadaka*
[14] Tanrı, Süleyman'ı, Düşük Melekler olan Cinlere (Şeytanlara) egemen, öğretmen olarak atamıştı. "Cinler'in kimileri onun elinin altında çalışırdı (34/12).
[15] Elçi Mehmet döneminde de bu böyle olmuştu (72/6)
[16] **kafara** : [**kfr**] (Arap) : "o, küfretmişti; o kafir olmuştu". Kafir*. 1 - Bu sözcük "kafir olma" (karaçalma) ile değil "kefaret ödeme" (suç bakımından kötü durumdan iyi duruma geçme) ile köktaştır. (Asur) **kapāru** : büyü yaparak (kötülükten) arındırmak. Bu, Yahudi Söylencelerini yalanlayan bir yanıttır : Süleyman, Şeytanlara sayrılığın nasıl iyileştirileceğini, ayrıca büyülü sözlerle kötülüklerin yatıştırılacağını öğretmişti (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 4, 149 vs*). 2 - (Akat) **kaparu** : (saz, bitki) yolmak. Bu da Yahudiler'e yapılan bir anımsatmadır : "Süleyman, sizin gibi Bitik'in yapraklarını yolmamıştı". Tahrif*.
[17] Harut ve Marut*
[18] 1 - sınayıcı; suç işlemeye kışkırtarak sınavdan geçirten; kandıran (yanıltan); baştan çıkaran; 2 - (sayrı olan, sıkıntıda olan kimseyi) güçlendirici, pekiştirici, destekleyici kimse. Fitne*
[19] Harut ile Marut, çok güzel olan Zohra (Zehra) adlı bir kadın ile kocası arasındaki geçimsizlik sorununu çözmeğe çağırırlar, [iyileştirmek için büyücülük yaparlar], sonunda kadına aşık olurlar.

vermeyen, üstelik kendilerine yarar vermeyen[1] konuyu öğreniyorlardı. Ayrıca doğrusu onlar, bu (büyü gücünü) satın alanın[2], Öte (yaşam)dan hiç pay[3] almayacağını kesinlikle biliyorlardı[4]. Üstelik, kişilikleri karşılığında neyi sattılarsa o, kesinlikle kötü idi![5] Bir bilselerdi![6]
2/103. Üstelik onlar, inanmış ayrıca sakınmış olsalardı, kesinlikle Allah'tan (gelecek) iyileştirme[7], seçkin olurdu. Bir bilselerdi!

[KURAN'IN MEHMET'E İNDİRİLİŞİ - ÖNCEKİ BİTİKLERDE GEÇERSİZ KILINAN KİMİ BİLDİRİLER]

2/104. Ey siz, inanmış olanlar! Siz, (Yahudilere), "Bizi, güdün!"[8] demeyin, üstelik "Bize bakın"[9] deyin, ayrıca siz (bu öğütümü) dinleyin! Üstelik, (o) karaçalıcılar için acıklı bir ezinç olacak.
2/105. Bitikgiller'den[10] olup karaçalmış olanlar, ayrıca ortak koşucular, İdinizden size seçkinlikten (bir pay)[11] indirilmesini istemezler. Oysa Allah, esirgemesini dilediği kimseye özgüler. Üstelik (unutma)! Allah, süreduracak olan kayırgandır.
2/106. Biz, bir Dürük Yaprak'tan[12], neyi[13] (seçip) çıkarır[14] ya da onu (bütünü ile) yok edersek[15] (yerine), onun seçkin olanını ya da benzerini getiririz[16]. Allah'ın her konuda, ölçüyü belirleyici[17] olduğunu bilmez misin?
2/107. Göklerin, ayrıca yerin egemenliğinin, Allah'ın olduğunu, üstelik sizin için Allah'tan başka ege, ayrıca yardımcı olmadığını bilmez misin?
2/108. Yoksa, önceden Musa'nın sorgulandığı gibi, siz Elçinizi mi sorgulamak istiyorsunuz? Üstelik kim karaçalışı, inanç ile değiştirse, doğrusu o, artık Yerleşik Yol'dan[18] sapmış olur.
2/109. Bitikgiller'den (olanların) çoğu, Gerçek kendilerine apaçık belli olduktan sonra kendilerindeki kıskançlıktan[19] ötürü sizi - sizin inanmanızdan sonra - karaçalmaya döndürebilmek ister. Allah, buyruğunu getirene dek artık siz (onları) keçürün, üstelik geçiştirin. Allah, doğrusu her konuda ölçüyü[20] belirleyendir.

---

[1] yarar. (Yemen) üstünlük.
[2] Zehra'nın. Satın alma (90. Bildiri)
[3] **ḫalāq**. "Tapu" anlamı için bk. Derece*
[4] Zehra, Cennet'e girebilmek [Cennet'ten pay, tapu, derece* alabilmek] için Tanrı'nın söylenmesi yasak olan adını ya da gereken büyüleri öğrenene dek Meleklere "kişiliğini satmadı", Melekler'le cinsel ilişkide bulunmadı. Suçlu Melekler'in, insan kadınlarla cinsel ilişkilerde bulunması için bk. İdris'in Bitiği 7/10. Suçlu Melekler'in insanlara büyüyü öğretmesi konusu 3. İdris Bitiği (İdris'in İbranice Bitiği)nde de yer alır.
[5] Melekler'in insanlara, özellikle kendileri ile cinsel ilişkide bulunan kadınlara neler öğrettiklerinin dökümü için bk. İdris'in Bitiği 8. Bölüm.
[6] Gerekeni söyleyince, Zehra kendini Cennet'te değil, ancak gökyüzüne çakılmış Çoban Yıldızı (Venüs) olarak bulur.
[7] **maṯūbatun**. Kötüleştikten sonra yeniden iyileşme. Krş. sağaltıcı (102. Bildiri). (Akat) **ešēbu** : iyileşme; güzelleşme, **uššubu** : yararlı olan (gerçekleşen) ağıt, çağırı. Krş. (Asur) **kapāru**. (Yemen) **ṯwb** : onarma [tövbe etme]; bir yapının yapılışını bitirme; (tanrı, kulu) ödüllendirme [sevaplandırma]; **mṯbt** : yargı; yanıt; birisine karşı (verilen) önem, düşünce, saygı. **maṯābatan** (2/125) : (yeniden) gidip görülen yer. Bu deyim Zehra'ya yönelik ise bk. (Yemen) **wṯb** : oturmuş olma, **ṯbt** : kıral koltuğu, taht;
[8] eşlik edin, güdün (kılavuzluk edin), (yol) gösterin. **rāʿinā** : bizi gözet (koru, bak, güt, özen göster). (Arap) [**rʿy**], (Yemen) [**rʾy**] : görmek, göstermek, [**rʿy**] : [davarları] otlatmak, açığa çıkarmak, çoban, kılavuz; 2 - (İbr) **re(a)ʿ**, **rʿ** : arkadaş; (Aramice) **raʿawa** : arkadaş; (Habeş) **raʿawa** : birleştirme, boyunduruk takma; (Habeş) **rəʿaya** : (sürüyü) gütmek. Bk. *Geez Sözlük, 459,460.* (Ugarit) **rʿy** : çoban.
[9] **unẓur'nā** : bize bakın! Biz ne yapıyorsak, siz onu izleyin. Ayrıca bk. 4/46.
[10] bitig idileri (TİEM 73 12v/8=002/105)
[11] 1 - (Bitikgiller'den) daha seçkin (üstün) olabilme durumu; 2 - İstenilen Bitik'i / Bildiri'iyi seçebilme yetkisi (bk. bir sonraki Bildiri). Hayır*
[12] **āyatin** : 1 - bir Bildiri, bir ayet. 2 - belirti, iz; 3 - (Habeş) **ʾayat** ; dürülmüş yaprak; dürüm (145. Biildiri). Bildiri*, Belirti*, İncil*
[13] nesini, bir bölümünü
[14] **nansaḫ**. (Akad) **nasāḫu** : çıkarmak, söküp çıkarmak. 22/52. Yürürlükten kaldırma diye anlaşılır. (Akat) **nasāqu** : (nesne, söz, hayvan) seçmek. Genel anlam : ayıklamak.
[15] (Arap) [**nsy**] : unutmak; (İbr) [**nşy**], **nāşā** : düşürüp yıkmak; (Yemen) [**nḍw**] : yok etmek. Krş. **wakuntu nasyan mansiyyan** : yok olup unutulsaydım (19/23).
[16] Yok edilen (yürürlükten kaldırılan) Bildiriler / Dürük Yapraklar, Tevrat'ta olanlardır. Bildiriler'in seçkin olanları ile benzerleri, Kuran'da bulunur. Bu nedenle Yahudiler, Elçi'yi sorgulamak isterler (108. Bildiri).
[17] **qadīrun**. 1 - erkli, güç yetiren; 2 - (Yasa'nın) ölçüsünü, sınırını belirleyen; düzenleyen. Aziz* (Yasa'yı yürütücü, komut veren) anlamındadır. 3 - (Eskimiş, bozuk olanı) güçlendiren; ayağa kaldıran. Kadir*, Kadir Gecesi*.
[18] **sawāa l-sabīl** : (yeri) değişmeyen, kımıldamayan; olduğu gibi kalan. (Habeş) **śawaya** : olgun (5/12).
[19] 1 - kıskançlık; 2 - (Gerçek'ten) sapış. (Arap) [**ḥsd**] : kıskanma; 2 - (Arap, Habeş) [**ḥşd**] : bük(ül)me; eğ(il)me.
[20] **qadīrun**. Buyruğun geliş süresini belirleyen

2/110. Üstelik siz (Antlaşma'ya) Bağlılığı sürdürün, ayrıca Ödün'ü verin. Ayrıca siz kendinize, (eylem olarak) seçkin olan neyi sunarsanız, onu Allah'ın yanında bulacaksınız. Evet! Allah, ne eylediğinizi görendir.

[CENNET'İN KİME ÖZGÜ OLUŞU KONUSUNDA YAHUDİ İLE HRİSTİYANLARA KARŞI ÇIKIŞ]

2/111. Ayrıca onlar, "Yahudi ya da Hristiyan olanlar dışında kesinlikle kimse Cennet'e girmeyecek" derler. Bu, onların kandırmacasıdır[1]. Sen (onlara), "Doğrucuysanız kanıtınızı[2] getirin" de.
2/112. Yok (getiremezler)! Kim korunan biri olarak[3] yüzünü[4] Allah'a sunarsa, artık onun ödülü, İdisinin yanındadır. Üstelik onlara korku olmayacak, ayrıca onlar üzülmeyecekler.
2/113. Üstelik (bilmeyen kimselere) Bitik'ı aktarırken[5] Yahudiler, "Hristiyanlar(ın söylediği), dayanaksızdır[6]" der, ayrıca Hristiyanlar, "Yahudiler, dayanaksızdır" der. Böylece, (Bitik'i) bilmeyen kimseler de onların söylediklerinin benzerini söylüyorlar. Böylece Allah, uyuşamadıkları konuda onların arasında Diriliş Günü yargı verecek.

[ÜÇLEYİCİ HRİSTİYANLAR'IN KINANMASI - TANRI'NIN HERYERDELİĞİ]

2/114. Üstelik Allah'ın yükünçevlerinde, O'nun adının anılmasını engelleyen, ayrıca onların boşalmasına[7] uğraşan kimseden daha çok karartıcı olan kimdir?[8] İşte onlar için, oralara[9] ancak korkuyla girmek kalır[10]. Buradaki (yaşam)da aşağılanma onlar içindir, ayrıca Öte'de bütünlenecek[11] (olan) dışlama[12] onlar içindir.
2/115. Üstelik doğu da batı da[13] Allah'ındır. Artık (tapınma toplantılarınız için)[14] nereye gidip gelirseniz[15], artık Allah'ın yüzü[16] oradadır. Evet! Allah, engindir[17], bilendir.
2/116. Üstelik onlar, "Allah, oğul edindi" derler. Arınıktır, O! Yok! Göklerde, ayrıca yerde ne varsa O'nundur[18]. Topluca, O'na bağlı kalırlar[19].
2/117. Göklerin, ayrıca yerin türeticisi![20]. Bir konuda[21] yargı verdiğinde, ancak "Ol!" der, böylece o, olur.[1]

---

[1] **amāniyya** : Bencil, bensel (benden yana) yorumlama. 2 - (Habeş) yalan, yanıltma, kandırma. Emanet*
[2] 1 - kanıt; 2 - "serilmiş yaprak". Burhan*
[3] **muḥsinun**
[4] yüz : kendisi. Yüz*
[5] 1 - Bitik'ı (bilmeyenlere) aktarırken; 2 - (Kendileri) Bitik'i izleyedururken. Anlatmak*. Oysa kimileri, Bitik'i doğru olarak aktarırlar, izlerler (121. Bildiri)
[6] Söyledikleri tutarsızdır, dayanıksızdır. Hiçbir kanıta dayanmaz.
[7] **ḫarābihā**. [**ḫrb**] kökü ayrıca 59/2'de, Yahudiler bağlamında yer alır; (bir yeri) boşaltma, (bir yeri) bırakıp gitme, ıssız bırakma anlamındır. Akat dilinde, "(kimsenin oturmadığı) geniş, ıssız topraklar" da bu kökten türer. Genelde yıkmak, "harabe" yapmak diye anlaşılır. Mihrap*. 2 - (Yemen) [**rbb**], **hrbb** : tutmak, ele geçirmek; çocuk edinmek. Çocuk : İsa.
[8] Elçi'yi izleyenlerin salt tektanrıcılığını beğenmeyip, buna "karaçalarak", kendi yükünçevlerine girmelerini uygun görmeyen kimseler [Şeytanlar (7/29-30)]. Bk. bir sonraki tümce.
[9] Şeytanları (7/29-30) izleyenlerin yükünçevlerine. Yoksa, bütün yükünçevleri eşittir, üstelik Allah'ındır (7/29). Oysa 9/108'de kimi (İsa, Allah'tır diyen) karaçalıcı Hristiyanlar konusunda, buna bir kısıtlama getirilecektir.
[10] yargılanmak için "Siz O'na döneceksiniz" (7/29)
[11] 2 - süreduracak.
[12] Onlar sizi yükünçevinden "boşaltırlarsa", Biz de onları Öte Yaşam'da Cennet'ten boşaltacağız. Ezinç*
[13] **l-mašriqu wal-maġribu**. 1 - "doğu ve batı"; 2 - bu ülkenin, bu kentin heryeri, herhangi bir yeri. "Herhangi bir yükünçevi" (7/29). Krş. **al-āfāq** (41/53, 53/7) : "ufuklar", ülkenin her yeri. Ayrıca bk. "doğular ve batılar" (7/137); "doğu ve batı [her yer; evren]" (73/9). Krş. düşmanın "aşağıdan yukarıdan" (her yönden) saldırması (33/10). "Kuran'daki meşrig ve mağrib kelimeleri birer yön olmaktan çok, o yönlerde bulunan topraklar için kullanılır (*H. Hacımüftüoğlu, "Türkçe Kuran Tercümelerinde Metot Sorunu", 263)*.
[14] Gidip gelinen yer. Buluşma yeri. 1 - Günlük tapınmalarda gidip gelinen yer; yükünçevi, "cami". 2 - Yıllık Gezi Törenleri gidip dönülen yer. Aklanma Törenlerinin yapıldığı yer. Bu ikinci durumda buranın neden Mekke olduğu aşağıdaki Bildiriler'de açıklanacaktır. **maṯābatan** (125. Bildiri) ile yakın anlamlıdır.
[15] (Arap) [**wly**] : geri dönme, geri çekilme, (beğenmeyip) yüz çevirme. Oysa, 1 - elde etme, ele geçirme, geri gelmek, (bir yerden ayrıldıktan sonra oraya) geri dönme; 2 - gidip gelme; sık sık uğrama; 3 - toplanma (142. Bildiri). Dönmek*. "Cami, toplanma yeri" edinme anlamındadır. "Toplanma yeri" için ayrıca bk. Yönek*
[16] 1 - Allah'ın Kendisi; 2 - Allah'ın ışığı, ışıldaması. Yüz*
[17] Allah, belirli bir yerde değildir, O, "yaygındır"; O, her yerdedir.
[18] Her yaratık gibi İsa da O'nundur. O, onu edinmedi. Bir yaratıcı olarak Allah, herkesin babasıdır.
[19] **qānitūna** : içten uyarlar; kulluk ederler. **qnt***
[20] **badīʿu** : ilk kez üreten, yenilik çıkaran, bilinmeyeni, örneği olmayanı ilk olararak yaratan, türetgen. Mehmet, Elçiliği ilk yapan biri (**bid'ʿan**) değildi (46/9)
[21] *amran* : bir konu, bir eylem. Burada söz konusu İsa'dır.

[ÇOKTANRICILAR İLE MEDİNELİ BİTİKGİLLER'İN KINANMASI]

2/118. Ayrıca, (Bitik'i) bilmeyen kimseler, "Allah bizimle konuşsaydı ya da bize bir belirti gelseydi, olmaz mıydı?" derler. (Bu, hep) böyledir! Onlardan öncekiler de onların söylediklerinin benzerini söylemişlerdi. Onlarım yürekleri[2] birbirine benzer. (Oysa) Biz, (bu konuda) isteklenen[3] bir toplum için Bildiri'leri (önceden) açıklamıştık.
2/119. Evet! Biz, seni Gerçek ile, muştucu, ayrıca Uyarıcı olarak gönderdik. Üstelik sen, Kızgın Ateş'in yerlileri (olacak) olanlar konusunda sorgulanmayacaksın.
2/120. Üstelik sen onların (inanç) İlke'lerini[4] izleyene dek, Yahudiler ile Hristiyanlar seni kesinlikle beğenmeyecekler. "Doğrusu Allah'ın kılavuzluğu[5], (doğru) kılavuzluktur" de. Üstelik sana gelen bilimden sonra, sen onların tutkularını izlersen, senin için Allah'a karşı ne bir ege ne de bir yardımcı olur.
2/121. (Oysa) kendilerine Bitik'ı verdiğimiz kimseler (arasından kimileri)[6] onu, onun anlatılmasını[7] doğru (yaparak) anlatırlar. İşte onlar, ona inananlardır. Üstelik kim onu (aktarırken) karartırsa[8] (unutmasın), (böyleleri) batkıya uğrayacak olanlardır.

[TEKTANRICILIĞIN KURUCUSU İBRAHİM'İN YAHUDİLER'E ANIMSATILMASI]

2/122. Ey İsrailoğulları! Sizi gönendirdiğim gönencimi, ayrıca doğrusu Benim sizi, tüm ülkeler içinde kayırdığımı[9] anımsayın.[10]
2/123. Üstelik hiçbir canın, hiçbir can için[11] hiçbir pay aktar(a)mayacağı[12] ayrıca kendisinden ödence alınmayacağı, ayrıca aracılığın[13] kendisine yarar sağlamayacağı, ayrıca kendilerinin yardım görmeyeceği Gün'den sakının[14].
2/124. Hani İdisi İbrahim'i, kimi Sözlerle sınamıştı[15], böylece o, o (sınav)ları bütünlemişti.[16] (Allah), "Evet, Ben seni insanlara önder kılacağım" demişti. (İbrahim), "Soyumdan (gelenlere de) mı?" demişti. (Allah), "Sözleşmem, (Beni) karartanlara erişmeyecek[17]" demişti.
2/125. Hani Ev'i[18], insanlar için bir tören yeri[19], ayrıca güvenç[20] (dolu bir yer) kılmıştık. Ayrıca (Biz), "İbrahim'in Sunak Yeri'nden[21], siz (de) bir sunak[1] edinin[1]. Üstelik (orada) gezinip dolaşanlar[2], ayrıca dikilip

---

[1] Allah, var olanı edinmez; O, ne isterse onu yaratır, türetir.
[2] 1 - onların yürekleri; iç, gizli düşünceleri; 2 - (Yemen) onların (gerçeği) altüst üst edişleri, döndürmeleri. Yürek*
[3] **yūqinūna**. 2 - önceden Yasa (İlke) edinmiş olan kimseler. Yakin*
[4] **millatahum**. Onların inanç İlkesi. "İlke" için bk. Millet*, Yakin*
[5] birisini kılavuz edinip onu izleyeceksen sen onların İlkesini değil, Allah'ı izle.
[6] krş. 113. Bildiri
[7] aktarmak, izlemek (113). Anlatmak*
[8] ssç : karaçalarsa. Gerçeği gizlerse, karartırsa; gerçeğin rengini değiştirirse. Kafir*
[9] öteki toplumlardan üstün tuttuğumu
[10] 47. Bildiri
[11] için : yerine, adına
[12] 48. Bildiri
[13] Tanrı ile kul arasında aracı olma
[14] 48. Bildiri
[15] Allah'ın, Kendisinin kim olduğunu İbrahim'e aratması (6/75); Allah'ın, oğlunu kurban etmeye çağırarak, bu konuda kendisinden "söz" alarak İbrahim'i sınaması.
[16] "İbrahim sözümü dinledi. Uyarılarıma, buyruklarıma, kurallarıma, yasalarıma bağlı kaldı" (Yaratılış 26/5).
[17] (Senin soyundan gelecek olanlar) Evime put yerleştirerek Beni karartacaklar. Oysa İbrahim, sözleşmeye uyarak o Evi putlardan arındırmıştı (bir sonraki Bildiri). "Senin oğulların (torunların) Benim önümde suç işleyecekler" (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews"*)
[18] **l-bayt** : ev, konut. Kabe diye anlaşılır. (Yemen) tapınak.
[19] **maṯābatan** : Tören yapılan, törene gidilen yer. (Akat) **tebû, tabā'u** : ayaklanmak, dikilmek; tören alayına, geçit törenine gitmek. Bu kökten türeyen (Akat) **netbītum** : "ayaklanma, toplantı yeri". 2 - Sevindirmek için Tanrıya verilen ödül, ödüllendirme (adak) yeri. krş. **maṯūbat** (2/103, 5/60). dç : (yeniden) gidip görülen, gezilen, uğranılan, toplanılan yer (*Blachère*, *Hamidullah*, *Al-Jalalayn*); geri dönülen bir yer (*Sahih İnternatıonal*); toplantı yeri (*Diyanet*). Tekgeçişlidir. "Kıble" diye anlaşılan **qiblat** (toplanma, buluşma yeri) ile eş anlamlıdır. "Hac için gidilen yer".
[20] 2 - ışıldayan, parlak. Nimet*. Krş. **bibakkata** (3/96)
[21] **maqāmi ib'rāhīma** : (Arap) **maqām** : kalınan, bulunulan yer; orun. 1 - İbrahim'in kaldığı, dikildiği yer, İbrahim'in orunu. İbrahim'in, oğlunu boğazlamak için kurduğu, "diktiği" sunak. (Habeş) [**qwm**], **məqwām** : ayaklık, duraç (bir nesnenin, üzerine oturtulduğu nesne; kaide). İbrahim, oğlunu boğazlamadan önce kendisiyle birlikte taş ile harç kullanarak bir sunak yapıp, oraya odunları koyarlar. İbrahim, oğlunu boğazlamak için onu odunların üzerine yatırır (*L.*

duranlar[4], ayrıca bel bükenler, ayrıca yere kapananlar için Evimi (putlardan) arındırın" (diyerek) İbrahim, ayrıca İsmail ile sözleşmiştik[5].
2/126. Hani İbrahim[6], "İdim! Burasını güvenli bir kent kıl, üstelik oturanlarından, Allah'a, ayrıca Öte Gün'e inanmış olanları ürünlerle azıklandır" demişti. (Allah), "(Sözleşme'ye) karaçalmış olan kimseyi, az bir süre yararlandıracağım, sonra onu Ateş'in ezincine uğratacağım. Üstelik ne kötü varış yeri(dir orası)!" demişti.
2/127. Hani İbrahim, Ev'in temellerini yükseltmişti. "İdimiz! (Bunu) bizden (bizi orada karşılamak[7] için) al[8]. Evet, Sen işitensin[9], bilensin" (demişti).
2/128. "İdimiz! Bizi, Sana boyun veren iki kişi yap, ayrıca soyumuzdan, Sana boyun veren bir toplum (türet). Bize aklanma törenlerimizi[10] göster, ayrıca (yanılırsak) bize çevril[11]. Evet, Sen çevrilgensin[12], esirgeyensin."
2/129. "İdimiz! İçlerinden[13] onlara Senin Bildiriler'ini aktaran, ayrıca Bitik'ı, ayrıca bilgeliği öğreten, ayrıca onları arıtan[14] bir Elçi görevlendir[15]. Evet Sen, öğütçüsün[16], sağaltansın[17]."
2/130. (Giderken) kendini (Yol'da) dağıtan[18] (kimse) dışında İbrahim'in İlkesi'nden kim uzaklaşır[19]. Üstelik, doğrusu Buradaki (yaşam)da onu[20] süzdük, üstelik o, Öte'de kesinlikle arınıklardan[21] (biri) olacak.
2/131. İdisi ona, "Boyun ver!" dediğinde, "Tüm ülkelerin İdisine boyun verdim" demişti.

Ginzberg, "Legends of The Jews" 1, 209 vs); 3 - Kan sunağı. (Akat) **maqqû** : (tanrı için) kan akıtma (dökme) kabı. **naqû** : dökmek kökünden türer. Bu deyim konusunda değişik görüşler için bk. *M.J. Kister, "Maḳām Ibrāhīm"*. **maqām**'ın, boyutları 60x90 cm. olan bir taş olduğu ileri sürülür (agk). Sunak'ın olduğu yerde, önceden Habil ile Kabil (5/27), Tanrıya adak adamıştı, ayrıca Nuh, Gemi'den inince orada bir tapınak kurmuştu. Tanrı, orada kurulacak olan tapınağın (Ev'in) sonra da yıkılacağını belirtir ve bu tapınak, Kudüs'tedir (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews"*). Taberi'ye göre **maqām**, İbrahim'in, koçu boğazladığı yerdir (*U. Rubin, "Hanifiyya and Ka'ba"*). Not : (İbr) **maqôm** : tapınak, tapınılan yer. Tapınağın belirli bir yeri (sunak ?) anlamı için bk. **slm** ile **ğabīn** (37/103). Boya*

1 **muṣallan** : Tekgeçişlidir. 1 - "bir musalla taşı" yapın. Kurbanlık olarak kesildikten sonra üzerine ölü hayvanların yatırılıp önünde tören yapılan yer. (Yemen) **ms¹lm** : sunak; kurban kesilen taş. 2 - "Misal", benzetme yeri, örnek yeri. İbrahim, kendi oğlu yerine koç boğazladığı yerde siz de öyle yapın. (Akat) **mašālu** : eşit olma (Arapçada da bu anlamdadır); gibi yapmak, benzeterek yapmak, kopya yapmak; **mušālu :** [gibi gösteren] maden ayna; **muššulu** : benzeri gibi yapılmış (temsil edilmiş); ayna; 3 - "Yanıt (Osm. sual) beklenen yer". (Yemen) **ms¹ʾl** : Tanrıdan gelecek olan yanıt ve kayra (bekleme yeri). 4 - Yanaşma (tapınma) yeri. Bu anlam için bk. 96/19'un dipnotu. Köktaş **muṣalīn** deyimi için bk. Yanaşıklar*. Not : Sami dillerindeki [**ṣl**], **ṣlt** ile [**qrb**], [**krb**] eş anlamlıdır. Salat*

2 5/97. dç : "Siz de Makam-ı İbrahim'den kendinize bir namaz yeri edinin" (*Diyanet*).

3 **liṭṭāifīna** : dolaşıp gezinenler için. Köken için bk. Karataş*.

4 **wal-ʿākifīna** : (Arap) bir yerde sürekli kalmak (yer değiştirmeme, kımıldamama). Akif*

5 **waʿahid'nā** : sözleşmiştik, (belirli bir konuda) birleşmiştik, bağlanmıştık. Bu sözleşma, koçun boğazlanması ile akıtılan kan aracılığı ile bağlanmıştı. Krş. Allah'ın boyası (kınası). Boya*. dç : "emretmiştik" (*Diyanet*). Bu Bildiri konusunda bk. Çelenk*.

6 Sözleşme'ye uygun olarak biz, Senin Evini arındıracağız, ancak Sana tapacağız, Senin Evine başka tanrıları sokmayacağız. Sen de buna karşılık olarak bizim için bu Kent'ı güvenli kılıp, oturanlarını azıklandıracaksın.

7 krş. Çelenk*

8 Bize öğreteceğin Aklanma Törenlerimiz sırasında Senin için yaptıklarımızı işitip göresin diye (bk. bir sonraki Bildiri). **šaʿīra** (158. Bildiri).

9 Biz, "Labbayka Allahumma labbayk / Lebbeyk, Allāhümme lebbeyk" (İşte buradayım, Ey Allah, işte burdayım) diyerek Senin çağırına yanıt verirken; Sana "Telbiye" ederken (?). Telbiye : çağrıda bulunana cevap vermek, bir davete icabet etmek (aktaran İslam Ansiklopedisi)

10 **manāsikanā** : Tapınma yolu, dinsel tören, dinsel yöntemimiz (çoğul) diye anlaşılır. Aklanma Töreni*. İbrahim, benden sonraki kuşaklar, Sen'in yolundan ayrılırsa ne yapmaları gerekir diye Tanrıya sorar. Tanrı da bunu kendisine açıklar (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews"*).

11 **watub ʿalaynā** : [biz suç işleyip aklandıktan sonra; Bize karşı öfkelendikten sonra yatışıp] bize dön. Türkçeye "tövbemizi kabul et" diye çevrilmesi şaşırtıcıdır.

12 **l-tawābu** : dönücü, "tövbe edici". Sen, yargından, sertliğinden (yumuşayıp) geri dönensin. Türkçeye, "tövbeleri kabul edensin" diye çevirilir.

13 gelecek kuşaklarımızdan Sana boyun verenler arasından

14 Putatapıcılıktan, ortak koşuştan; "öteki ulusların iğrenç töresini izleyenleri" (Yasanın Tekrarı 18/9)

15 "Tanrınız Rab size aranızdan, kendi kardeşlerinizden benim gibi bir peygamber çıkaracak. Onu dinleyin." (Yasanın Tekrarı 18/15)

16 öğüt, komut veren. Aziz*

17 1 - bilge; 2 - (kötü inancı) sağaltan; sağaltıcı.

18 **safiha**. Dağılmak*

19 **yarġabu**. (Arap) **rġb** : geniş olma; (Habeş) **ragaba** (II) : gevşeme [sıkıca bağlı olmama, uzaklaşma]. Krş. **safiha** (dağılma)

20 İbrahim, inanç bakımından "sayrı" idi (37/89); onun, geçmişteki kötü inancından süzülmesi gerekmişti.

21 **l-ṣāliḥīna** : (ortak koşuştan) arınmış olanlar. Salih*

2/132. Üstelik İbrahim (ölmeden önce) bunu oğullarına, ayrıca Yakup da (kendi oğullarına), "Oğullarım! Doğrusu Allah, sizin için (doğru) Yasa'yı[1] seçti, siz artık ancak boyun vermiş olarak ölün" (diye) öğütlemişti.
2/133. Yoksa ölüm, Yakup'a yaklaştığında[2] siz[3] tanık mı olmuştunuz[4]? Hani o, oğullarına, "Benden sonra kime tapacaksınız?" demişti. Onlar, "Senin tanrın, ayrıca senin ataların (olan) İbrahim'in ayrıca İsmail'in ayrıca İshak'ın tanrısı (olan) tek tanrıya tapacağız. Üstelik Biz O'na boyun verdik" demişlerdi.

[İBRAHİM'İN İLKESİNİ İZLEMEYEN YAHUDİ İLE HRİSTİYANLARDAN AYRILMA]

2/134. İşte bu[5], geçmiş bir toplumdur. O (toplum) ne kazandıysa kendisine, ayrıca siz ne kazandıysanız sizedir. Üstelik onların ne yapageldiğinden siz sorgulanmayacaksınız.[6]
2/135. Ayrıca onlar, "(Doğru) kılavuzlanmış olursunuz (diye) ya Yahudi ya da Hristiyan olun" derler. Sen (onlara), "Yok! (Doğru kılavuzlanmış olmak için biz), küçüklenmiş (biri) olan[7], üstelik ortak koşuculardan olmayan İbrahim'in İlkesi'ni (izleriz)" de.
2/136. (Ey toplumum! Doğru kılavuzlanmış olanlardansanız), "Biz Allah'a, ayrıca bize ne indirildiyse ona, ayrıca İbrahim'e, ayrıca İsmail'e, ayrıca İshak'a, ayrıca Yakup'a, ayrıca (On iki) Oymaklar'a[8] ne indirildiyse ona, üstelik Musa'ya, ayrıca İsa'ya ne verildiyse ona, ayrıca İdi'lerinden Salıkçılara ne verildiyse ona inanırız. (İndirilenler ne ise) aralarında hiçbir ayrım yapmıyoruz, üstelik biz, O'na boyun verenleriz" deyin.[9]
2/137. Sizin inandığınız ne ise artık onun benzerine inansalar, artık doğrusu onlar (doğru) kılavuzlanmış olurlar. Oysa yüz çevirirlerse, artık onlar (inanıklar ile) ancak ayrılık[10] içinde olacaklar, artık (bu durumda) onlara karşı Allah sana yetecektir. Üstelik (unutma)! O, işitendir, bilendir.

[İBRAHİM'İN YENİDEN BAŞLATILAN NE YAHUDİ NE DE HIRISTİYAN OLAN İLKESİNE ÇAĞIRI]

2/138. (Sen onlara), "(Gelin!), Allah'ın boyaması![11] var! Üstelik, biz Kendisine taparken Allah'tan (gelen) boyamayı (bizim gibi) benimseyecek[12] olan kim var? (Varsa gelsin!)[13]" (de).
2/139. Sen (onlara), "O, bizim İdimiz, ayrıca sizin İdiniz iken, üstelik bizim eylemlerimiz bize, ayrıca sizin eylemleriniz sizin iken siz, Allah konusunda (yine de) bizimle tartışıyor musunuz? Biz O'na katık katmayız[14]" de.
2/140. Yoksa İbrahim'in, ayrıca İsmail'in, ayrıca İshak'ın, ayrıca Yakup'un, ayrıca (On İki) Oymaklar'ın[15] (ancak) Yahudi ya da Hristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz?[16] Sen (onlara), "Siz mi biliyorsunuz yoksa Allah mı? Üstelik Allah'tan (önceden gelmiş, şimdi) kendisinde olan (o bilgiler konusunda) tanıklığı gizleyenden daha çok karartıcı olan kimdir? Üstelik Allah, sizin ne yaptığınızdan aymaz değildir" de.

---

[1] **l-dīna** : 1 - Yasa (izlenilecek yol). Krş. Millet* (İlke); 2 - görevli, sorumluluk altında oluş, boyun veriş. (Yemen) [**dyn**] (I) : bir iş, birisine düşme; bir iş, birisinin [elinde] sorumluluğunda olma; **dn**, **dnw**, **ydnn** : boyun verme.
[2] 1 - (Arap) kurulmak, düzenlenmek, yanaşmak; 2 - (Yemen) saldırmak; 3 - (Akat) karartmak; korkutmak
[3] siz Medineliler, bu öğütleme sırasında orada değildiniz.
[4] siz orada mı bulunuyordunuz?
[5] İbrahim'in salt tektanrıcılık ilkesini izlemeyen kimi Yahudi ile Hristiyanlar.
[6] Bu Bildiri, 141'de yinelenecektir.
[7] **ḥanīfan** : (tanrı önünde) büyüklenmeyen, (Yasa'ya) başkaldırmayan. Hanif*
[8] Oymaklar. Yakup'un on iki oğlunun kurduğu on iki oymak (7/160). "Yakuboğulları" (*Diyanet*)
[9] 3/84
[10] **šiqāqin** : çatlaklık, bölünme, anlaşmazlık, düşünce ayrılığı
[11] **ṣibġata** : suya batırma, suya batırarak boyama, kutsama. Allah'ın yağlaması, kutsaması, "vaftiz etmesi", "kına yakması". Allah'ın, tadı güzel olsun diye Eski Yasa'ya getirdiği yeni katık. Boya*. Bu benzetme Tevrat'tan gelir : Musa, Dağ'dan Yasa ile indikten sonra kurbanlar kesilir, üstelik İsrailoğulları, yeni Yasa'ya uyacakları konusunda ant içerler. Musa, o hayvanların kanlarını alıp toplumun üzerine serperek, Tanrı ile toplum arasındaki antlaşmayı bütünler. Oysa Tanrı ile kan akıtarak (koçu boğazlayarak) sözleşme yapanların ilki İbrahim'dir (2/125). "Katık" için bk. köktaş **waṣib'ġin** (23/20)
[12] koruyacak, kucaklayacak
[13] 4/125.
[14] **muḫliṣūna** : (inanç bakımından) katıksız olanlarız; (Tanrı'yı, Yasa'yı) (yanlış inançlardan, ortak koşuştan) ayıklayan, süzen kimseleriz. Halis*. İbrahim'in ilkel inancını koruyanlarız. "Katık" için bk. Boya*. dç : "Biz O'na gönülden bağlanmış kimseleriz" (*Diyanet*).
[15] 2/136, 7/160.
[16] İbrahim, ne Yahudi ne de Hristiyan idi (3/67).

2/141. İşte bu, geçmiş[1] bir toplumdur. O (toplum) ne kazandıysa kendisine, ayrıca siz ne kazandıysanız sizedir. Üstelik onların ne yapageldiğinden siz sorgulanmayacaksınız.[2]

[TAPINMA YERLERİNİN AYRILMASI]

2/144. Evet Biz, senin[3] (tapınağa) gidiş gelişini[4] düzensizlik içinde[5] (bir tapınaktan ötekine) döndürdüğünü[6] görüyoruz, artık Biz seni, beğeneceğin bir tapınağa[7] kesinlikle döndüreceğiz[8]. Artık sen (tapınmak için) gidiş gelişini[9] düzenli olarak[10] kesinlikle Paylaşık Yükünçevi'ne[11] döndür. Üstelik siz nerede olursanız olun, gidiş gelişinizi[12] onun benzerine[13] döndürün[14]. Ayrıca, doğrusu kendilerine Bitik verilenler, bunun İdi'lerinden (gelen) Gerçek olduğunu kesinlikle bilirler[15]. Üstelik Allah, onların ne yaptığından aymaz değildir.
2/145. Üstelik doğrusu sen, kendilerine Bitik verilenlere, Dürük Yaprakların[16] tümünü getirsen bile senin tapınağına uymayacaklar, ayrıca sen onların[17] tapınağına uyan biri olmayacaksın. Ayrıca onların kimileri, kimilerinin[18] tapınağına uyan kimseler olmayacaklar. Artık sen, sana (bu) konuda[19] Bilim'den gelenden sonra onların tutkularını izlersen, doğrusu sen, kesinlikle (o tanrısal Bilimi) karartanlardan olursun.
2/146. Kendilerine Bitik verdiğimiz kimseler, onu[20] kendi oğullarını[21] tanıdıkları gibi tanırlar. Oysa onlardan karşıtçı bir bölüm, bile bile, gerçeği kesinlikle gizler.
2/147. Gerçek (Bilim), İdin'dendir. Artık sen kesinlikle kuşkuda olanlardan olma.

[KİMİ YÜKÜNÇEVLERİNDEN KOPUŞ - BU KONUDA TARTIŞMALAR]

2/142. (O) insanlar[22] içinde (ortak Yol'dan) dağılanlar[1], "Onları[2], (önceden) üzerinde durageldikleri (kendilerinin) tapınağına[3] (geri) döndüren[4] nedir?" diyecekler. Sen (onlara), "Doğu ile batı Allah'ındır[5]. O, dilediği kimseyi Dosdoğru Yol'a kılavuzlar" de.

---

[1] Yeniden başlatılan İbrahim'in İlkesine göre artık geride kalmış
[2] bk. 134. Bildiri. Yanlış yere konulmuş olan 142-143. Bildiriler, 147'nin ötesine taşındı.
[3] tanrısal yanıtı beklerken
[4] 2 - kendini. Yüz*
[5] **fī l-samāi** : 1 - (Tanrı'dan bir yanıt beklemek için) gökyüzüne; 2 - işiterek; kulaktan dolma bilgilere dayanarak. (Osm) semai : Bir kurala bağlı olmayıp ancak işitmekle öğrenilen (söz) (*TDK*). (Habeş) **samʿa** : işitmek; kulak vermek; uysal olmak; **səm(ə)ʿ** : söylenti, dedikodu. (Arap) **samiʿa** : işitti, dinledi. Ayrıca krş. **šaṭra** (düzenli, yazılı olarak).
[6] Bir tapınaktan ötekine uğramak; düzensizlik içinde, tedirgin, kaygı içinde olmak. Dönmek*.
[7] (topluca, hep birlikte yükünmek için) buluşma yeri; cami. Yönek*
[8] Dönmek*
[9] sürekli, sıs sık gidip geliş; sık sık uğrayışını; 2 - kendini. Yüz*
[10] **šaṭra**. (yönüne) doğru; doğrultusunda diye anlaşılır. Ancak Bu Dizi'de yer alır : 144 (iki kez), 149, 150 (iki kez). (Arap) [**šṭr**] : 1 - kesmek, yarmak; ikiye bölmek; ikisinden birini kullanmak; almaşık yapmak; deve süt emzirtirken memelerinin yarısını kullanmak; 2 - birisinden, bir yerden uzağa çekilmek, ayrılmak; komşu olma. Yasak Çiğde*. (Akat) [**šṭr**] (I,II): yazı yazma; benzeti (kopya, mastar) yapmak; yazılmış olma; listesi çıkarılmış [adı yazılmış, dizilmiş] birlikler. (Akat) **sadāru** : düzene sokma; (zaman açısından) düzenli, sürekli olma; dizilme, "satır satır(!), dizi dizi olma"; (İbr, Aram, Sür) [**sdr**] dizilmek, düzenlemek. (Habeş) **sadara** : düzene koymak. (Arap) [**ṣdr**] : dönme, geri dönme (**yuṣ'dira**) (28/23); karşıda olma, yüz yüze, karşı karşıya olan (*Lane*). Ses benzerli **bimuṣayṭirin** (denetici)(88/22). Krş. "düzensiz" (144. Bildiri).
[11] **al-masğidi al-ḥarām** : Kutsal Yükünçevi. Kabe diye anlaşılır. 1 - Oysa bağlama bakılırsa burası, Hristiyan Yardımcılarla birlikte, ortaklaşa kullanılan, "dokunulmazlığı olan" yükünçevi anlamına gelmelidir. 2 - Paylaşık Yükünçevi* . Krş. **ḥaraman** (28/57). Ayrıca bk. 22/25. Ayrıca krş. (Yemen) **gwr** ile **al-masğidi al-ḥarām** (9/6-7).
[12] Sürekli, sıs sık gidip geliş; sık sık uğrayışınız; 2 - kendiniz. Yüz*
[13] **šaṭrahu**. 2 - onun (gibi) ayrılmış, paylaşılmış olan. Mescid-i Kıbleteyn gibi. Aktarılanlar doğru ise, örneğin Şam kentinin ele geçirildiği yıllarda ortaklaşa kullanılan kilise gibi. Şam'da, ancak Emeviler döneminde inanıklara özgü, Hristiyanlarla paylaşılmayan bir tapınak kurulacaktır. 3 - (artık, şimdi) onun yazılmış, yasal kılınmış olanına.
[14] Dönmek*
[15] Yahudiler : İsa'nın Elçi oluşu; Hristiyanlar : İsa'nın Tanrı oğlu olmayışı
[16] 106. Bildiri
[17] 177. Bildiri'de örnek olarak gösterilen, Yasa'yı gerektiği gibi yorumlamayan kimseler
[18] Hristiyanlar ile Yahudiler
[19] salt tektanrıcılık
[20] 1 - kendilerine verilen Bitik'te yazılı olan gerçeği. Mehmet'in bu konuda doğrucu olup olmadığını; 2 - Mehmet'i
[21] **abnāahum** : 1 - (Arap) onların oğulları; 2 - (Habeş) **ʾabana**, **ʾabun** : patrik; Habeşistan Kilisesi'nin başkanı, baş sorumlusu.
[22] Yahudiler; İsa, Tanrı'nın oğludur diyen Hristiyanlar.

2/143. Üstelik böyle olacak![6] Siz, (Diriliş Günü'nde)[7] insanlara tanık[8] olasınız, ayrıca Elçi (de) size tanık olsun diye sizi ılımlı[9] bir toplum kıldık. Ayrıca Biz, ancak kimin Elçi'yi izleyeceğini, kimin (kendisinin eski) inanç töresine[10] döneceğini bilmemiz için[11] senin[12], üzerinde durageldiğin tapınağı[13] yapmıştık[14]. Üstelik bu (yükünçevi değişimi), Allah'ın kılavuzladığı kimselerden başkaları[15] için kesinlikle bir sorumluluk[16] idi. Üstelik Allah, inancınızı[17] yitirtmez.[18] Evet! Allah, insanlara karşı kesinlikle sevecendir, esirgeyendir.

[GİDİLECEK YÜKÜNÇEVLERİNİN ÖZELLİKLE GÖÇMENLERE ANIMSATILMASI]

2/148. Ayrıca, herkesin (gidip) gezindiği[19] bir gidiş geliş yeri[20] vardır. Siz artık (tapınaklar arasında) (doğru) seçimde[21] yarışın. Nerede olursanız olun Allah, sizin tümünüzle[22] (birlikte) gelecek[23]. Doğrusu Allah, her konuyu düzenleyendir.
2/149. Ayrıca sen nereden dışarı çıkarsan[24], artık gidiş gelişini düzenli olarak[25] Paylaşık Yükünçevi'ne[26] döndür. Üstelik doğrusu bu, kesinlikle senin İdinden (gelen) Gerçek'tir. Ayrıca Allah, sizin ne yaptığınızdan aymaz değildir.
2/150. Ayrıca sen nereden dışarı çıkarsan, artık gidiş gelişini düzenli olarak Paylaşık Yükünçevi'ne döndür. Üstelik (düzenlemeyi) karartanlar dışında, insanlar için size karşı (kullanabilecek) bir belgit[1] olmasın diye

---

[1] üzerinde Mehmet ile birlikte yürünülen Yol'dan, (antlaşmadan ?) sağa sola sapanlar. Dağılmak*
[2] Elçi Mehmet ile yandaşlarını. Oysa yükünçevleri arasında bir eşitlik olmalıydı (7/29)
[3] **qib'latihimu**: (tekil) onların (tapınmak için) toplantı, buluşma yeri; onların "camisi". Yönek*
[4] 1 - geri gelmek; 2 - sık sık uğramak (115. Bildiri). Dönmek*
[5] Doğu da, batı da Allah'ındır; (doğudan batıya dek) her yer, içinde Allah'ın adı anılan her yükünçevi Allah'ındır (115. Bildiri; 7/29). Eskiden "Allah'ın [tek] Evi", Kabe idi. (Size göre) Allah, ancak orada idi.
[6] **wa-ka-ḏālika**. Bir önceki tümceye yönelik ise : Amin*
[7] *Tafsir Al-Jalalayn*
[8] **šuhadāa** : 1 - tanıklar. Oysa bu deyim, 3/140'da "şehitler" diye çevrilir. 2 - yardımcılar. Tanık*
[9] **wasaṭan** : ortada, ortasında olan, aşırı uçlardan uzak. Krş. (yeri) değişmeyen, kımıldamayan; olduğu gibi kalan, yerine oturmuş, yerleşik yol (**sawāa l-sabīl**). (Habeş) **śawaya** : olgun. Dolayısı ile 1 - Ortada kalmış, ılımlı (ne Hristiyan ne de Yahudi) olan bir toplum; 2 - İnancı, İbrahim'in inancına göre, kımıldamayan, yerine oturmuş bir toplum. Bu anlamlar için bk. Övgü*. 3 - kılavuzlayan, öncülük eden (toplum). (Habeş) **wasada** : yol gösterme, öncülük etme, sürme, alıp götürme. (Osm) vesait, vasıta (araç, "araba") ile yakın anlamlıdır.
[10] 3/144, 3/149. Topuk*
[11] **linaʿlama** : bilelim diye. Yazgı*
[12] Medine'ye geldikten sonra
[13] **l-qib'lata**. **qib'latan** : buluşma, karşılaşma yeri; (Osm) "cami" (10/87). Yönek*. Bu yükünçevi, Medine'ye geldikten sonra, ilk günlerde oradaki Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar) ile karşılıklı dayanışma (takva) üzerine kurulduğu için dokunulmazlığı (**ḥarām**) olan bir buluşma yeri (**qib'latan**) idi (9/108).
[14] Geleneklere göre Medine'ye geldikten sonra Yahudiler ile uyuşmak için yönek olarak Kudüs seçilmişti. Öte yandan Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar)'ın, Elçi'nin Medine'ye gelişinden önce Kudüs'e yöneldikleri söylenir. Oysa ilk yöneğin, Kabe olduğu konusunda Kuran'da hiçbir ipucu yoktur. Üstelik Mekke'den göç etmemiş, Medine'de yaşayan bir toplum (Yahudiler ile Hristiyan Yardımcılar) için Kabe'nin yönek olarak kullanılmasının bir anlamı olamazdı. Öte yandan Yönek*, Kuran'a göre, geçersiz bir kavramdır. Elçi Mehmet'in, kendisini izleyenler için seçmiş olduğu bir yönek olmuş olsaydı bile bu konu öteki inançtaki toplumlarda herhangi bir tepki yaratamazdı. Nasıl olsa isteyen inanç toplumu istediği yere yönelebilirdi. Kuran'a göre tapınma yöntemi değil, kime tapıldığı önemlidir.
[15] Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar)
[16] **lakabīratan**. Büyültme; abartı; kabalık; sorumluluk. Büyük*
[17] 1 - Her toplumun kendi inancını (yükünçevini) koruması konusundaki özgürlüğü; Övgü*; 2 - Mekkeli Göçmenler (Elçi Mehmet) ile Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar) arasında Allah adına yaptığınız sözleşmeyi.
[18] öyle yapmış olmanız size bağışlanacak.
[19] sık sık uğradığı yer. Dönmek*
[20] **wiğhatun**. Herhangi bir toplum için tören yapmak için yıllık gidiş geliş, Kutsal Gezi (Hac). Tekgeçişlidir. Yüz*
[21] **l-ḫayrāt**. Doğru yükünçevinin seçimi. Hayır*
[22] ssç : sizinle topluca
[23] Siz, tümünüz, neredeyseniz, Allah da orada olacak. Eskiden tapınmak için Kabe'deki Allah'ın Evi'ne gitmek, yanaşmak, **şlt** yapmak gerekirdi. Allah, sizin eskiden bildiğiniz gibi, Ev'inde (Kabe'de) oturmuyor. Allah, her yerdedir. Şimdi Kendisine her yerde tapabilir, yükünebilirsiniz. "Sizin ile gelmek" deyimi, ilerideki Bildiriler'de geçecek olan Sekine* kavramının bir benzeridir. Krş. "Artık Allah kullarına yakındır" (186. Bildiri). dç : "Allah hepinizi bir araya getirir" (*Diyanet*); "(Allah), sizinle yürüyecek" (*Blachère*).
[24] (yerleşmek için) nereye gidersen git. Göçmenlere, Cihat* edenlere yöneliktir.
[25] **šaṭra**
[26] 144. Bildiri

nerede olursanız olun, gidiş gelişlerinizi onun benzerine[2] döndürün. Artık onlardan korkmayın. Üstelik siz, kılavuzlanasınız diye Benim size olan kayramı bütünlemem için Benden korkun.[3]
2/151. Böylece[4] içinizden size Bildiriler'imizi aktaracak, ayrıca sizi arıtacak, üstelik size Bitik'ı, ayrıca bilgeliği öğretecek, ayrıca size bilmediğiniz konuları öğretecek (olan) aranızdan (seçilmiş) bir Elçi gönderdik.
2/152. Artık (Antlaşma konusunda) Ben sizi anımsayayım diye siz Beni anımsayın. Ayrıca Bana karşı iyilikbilir olun, Bana karşı iyilikbilmez olmayın.[5]

[SIKINTILI BİR DÖNEMDEN SONRA GÖÇMEN YAKINLARININ YÜREKLENDİRİLMESİ]

2/153. Ey siz, inanmış olanlar! Dayanç, üstelik (Allah'a) Bağlılık ile yardım bekleyin. Doğrusu Allah, katlananlarla birliktedir[6].
2/154. Üstelik siz (sıkıntıdan ötürü) Allah Yolu'nda (kentlerinden) açığa çıkanlar[7] için, "Onlar öldü"[8] demeyin. Yok! Onlar yaşıyor, ancak siz, (bunun) bilincinde değilsiniz.
2/155. Üstelik kesinlikle Biz sizi biraz korku, ayrıca biraz açlık, üstelik varlıkların, ayrıca canların, ayrıca ürünlerin eksiltilmesi ile sınarız. Üstelik sen (bunları), katlananlara muştula.
2/156. (Bu katlananlar), bir uğursuzluğa uğradıklarında, "Doğrusu biz Allah'ınız, üstelik doğrusu biz O'na döneceğiz" derler.
2/157. İdi'lerinden (gelen) yakınlık[9], ayrıca esirgeme onlar içindir. Üstelik kılavuzlanmış olanlar[10], işte onlardır.[11]

[İNANÇ KONUSUNDA KAYPAK, DÖNEK OLANLARIN KINANMASI]

2/159. Doğrusu indirdiğimiz (doğruyu yanlıştan) Ayırıcı Belgeleri, ayrıca kılavuzluğu - Biz onu Bitik'te insanlara açıkladıktan sonra - gizleyenler[12] (unutmasınlar), Allah onları suçlar[13], ayrıca suçlayıcılar (da) onları suçlarlar,
2/160. Ancak (yanlışlıklarından) çevrilen, ayrıca düzelen, ayrıca (gizlediklerini) ortaya koyanlar dışında. İşte Ben, onlara çevrilirim. Üstelik (unutmayın)! Ben, çevrilgenim, esirgeyenim.
2/161. Evet! (o Belgelere) karaçalmış olanlar, ayrıca karaçalmış olarak ölenler (unutmasınlar) topluca Allah'ın, ayrıca Meleklerin, ayrıca insanların suçlaması onların üstüne olacak,
2/162. (suçluluk) içinde sürekli kalacaklar. Ezinç, onlara yeğnik kılınmayacak, üstelik onlar, ertelenmeyecekler.

[TANRISAL TEKLİĞİN, İYİLİĞİN, GÜCÜN ÇOKTANRICILARA AÇIKLANMASI]

2/163. Üstelik sizin Tanrınız bir tek tanrıdır. O'ndan başka tanrı yoktur. O, Rahman'dır, Rahim'dir[14].

---

[1] Öne sürülenin, var sayılanın kanıtı; tanıtlamaya yarayan belge; belgit (42/15)
[2] **šaṭrahu**. 2 - onun (gibi) ayrılmış, paylaşılmış olan; 3 - onun yazılmış, yasal kılınmış olanına (144. Bildiri)
[3] dç : (Yemen) Artık onlardan kayra / iyilik beklemeyin. Üstelik siz, kılavuzlanasınız diye Benim size olan kayramı bütünlemem için Benden kayra bekleyin. Korkmak*
[4] böylece, bu nedenle. Sizinle yaptığım Antlaşma'nın koşullarını bütünlemem için
[5] **takfurūni**. (Sen, bize iyilik yapmadın diyerek) Bana karaçalmayın. Kafir*
[6] "Allah, sizin tümünüzle (birlikte) gelecek" (148. Bildiri). Sekine*.
[7] Öldürmek*
[8] Bir toplumun ölmesi : Bir toplumun sürgüne gönderilmesi. Bu anlam genellikle Yahudiler bağlamında yer alır.
[9] **ṣalawātun**. Siz, Bağlılığı sürdürür, (ancak) O'na bağlanırsanız (153. Bildiri), Allah da size bağlanacak, sizinle birlikte olacak, size yaklaşacak, sizi dinleyecek. Bu deyim 22/40'da havra, sinagog (Tanrıya "yanaşılan" yer, tapınağın "yan" odası) olarak geçer. Krş. "Allah, sizin tümünüzle (birlikte) gelecek" (148. Bildiri). (Habeş, Arami-Süryani) [**ṣlw**] : yanaşmak, eğilmek; (Habeş) **ṣalawa**, **ḍalawa** : dinlemek, kulak vermek, "kulağa eğilmek", **ṣäläwä** : kulak misafiri olmak, kulak kabartmak. Krş. (Arap) [**slw**], **tasallī**, **tasallā** : gönlünü alma. (Osm) teselli. 2 - (Arap) [**slw**] : Hoşnut olma/kalma; içi dingin olma (*Geez Sözlük, 228*). Krş. Sekine*. Türkçeye "salavat, rahmet, mağfiret" diye çevirilir. Kuran'da yer alan yakın sesli (Arap) [**ṣly], ṣalā** : [ateşe] "yanaştırma, yaslama, ısıtma" anlamındadır. Salat*
[10] 2 - sevinmiş, mutlu olmuş olanlar; 3 - yatışmış olanlar (70. Bildiri). Kılavuzlanmak*
[11] Yanlış yere konulmuş olan 158. Bildiri, 200'ün önüne aktarıldı.
[12] (Doğru inancı, Allah'ın kılavuzluğunu) gizlemek : Cihat* etmemek!
[13] suçlar, açığa koyar; kovar. İnanlar da öyle yapmalıdır, suçlayarak onları "kırbaçlayarak" kovmalıdırlar (24/2).
[14] Öteki bütün tanrılar Allah adı altında tekleşti. Onları, Allah'ın dışında aramak gerekmez. Semed*

2/164. Evet! Göklerin, ayrıca yerin yaratılışında, ayrıca gece ile gündüzün almaşıklığında, ayrıca denizde akıp giden, insanlara yarar sağlayan (bir) gemide, ayrıca Allah'ın gökten indirip, yeri ölümünden sonra dirilttiği suda, ayrıca orada, her (türlü) yaratığı yaymasında, ayrıca yellerin dağıtılmasında[1], ayrıca gökle yer arasında görevlendirilmiş[2] bulutlarda, algılayan bir toplum için kesinlikle (tanrısal) belirtiler vardır.
2/165. Oysa insanlar arasında, Allah'ın dışında, (Kendisine) dengeşikler edinip Allah'ı sever gibi onları sevenler var. İnanan kimseler ise, Allah sevgisinde daha dışlayıcıdır[3]. (O) karartıcılar, ezinci gördüklerinde, bütün gücün Allah'ın olduğunu, üstelik Allah'ın ezinç verişte[4] dışlayıcı olduğunu (şimdiden) bir bilselerdi!
2/166. İzlenmiş olanlar[5], (tanrısal) dışlamayı[6] gördüklerinde, izleyenlerden uzaklaşıp aralarındaki bağlar[7] kesildiğinde[8] (o dışlamayı bilecekler)!
2/167. Üstelik (o) izleyenler, "Bizim için (yeryüzüne) bir dönüş olsaydı, böylece, bizden uzaklaştıkları gibi biz de onlardan[9] uzaklaşsak" dediklerinde (bilecekler)! Böylece Allah, onların eylemlerini, kendilerini üzerek[10] gösterecek. Üstelik onlar Ateş'ten çıkmayacaklar.

[BESİNLE İLGİLİ YASAKLAMALAR]

2/168. Ey siz insanlar! (Azık olarak) yasal kılınmış iyicil[11] olanlardan yeryüzünde ne varsa yiyin, üstelik Şeytan'ın[12] adımlarını izlemeyin. Doğrusu o, (inanç konusunda) sizin için apaçık bir taşırıcıdır.
2/169. O, size ancak (inancı) karalamayı[13], ayrıca (inanç konusunda) kaçamak eylemi[14], ayrıca Allah'a karşı, bilmediğiniz konuyu[15] söylemenizi buyurur.
2/170 Ayrıca onlara[16], "Allah'ın indirdiği ne ise, ona uyun" denildiğinde, "Olmaz! Biz, (Yol olarak) atalarımızı neyin üzerinde bulduysak onu izleriz" derler. Üstelik ataları, (bu konuda) hiç algılamamış, üstelik kılavuzlanmamış olsalar da mı?
2/171. Ayrıca (o) karaçalmış olanların durumu, (kendisine konuşulduğunda) işittiği ancak çağırma, bağırma olan[17] kimsenin (yanıt olarak) çığlık atması gibidir[18]. Sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler, böylece onlar algılamazlar.
2/172. Ey siz inananlar! Sizi azıklandırdığımız nesnelerin, iyicil olanından yiyin. Ayrıca, Allah'ı - yalnız Kendisine tapıyorsanız - (dediklerini) anımsayın[19] :
2/173. O, size yalnızca ölü hayvanı, ayrıca kanı, ayrıca domuz[20] etini, ayrıca Allah'tan başkasına adananı yasakladı. Artık kim sıkıntıda kalırsa, ancak (bu yaptığı Allah'a karşı bir) aşırı gidiş, üstelik bir isteklenme[21] değilse (bu konuda) artık o (kimse)nin üzerinde kir yoktur. Evet! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.[22]
2/174. Evet! Allah'ın, Bitik'ten indirdiği konuyu[23] gizleyenler, üstelik onu az bir değere değişenler (unutmasınlar), onlar karınlarını ancak ateşle dolduracaklar. Üstelik Diriliş Günü, Allah onlarla konuşmayacak, ayrıca onları arındırmayacak, üstelik onlar için acıklı bir ezinç olacak.

---

1 her bir yöne dağıtılmasında (45/5)
2 denetim altında tutulmuş, buyruk altında tutulmuş, görevlendirilmiş. İşletmek*
3 Allah'a olan sevgide, Allah'ı sevişte, kıskançlıktan ötürü "öteki tanrıları" dışlayandır, sürükleyendir. Şiddet*. Böyleleri Salih* olan kimselerdir.
4 dışlayıp tek başına bırakışta. Ezinç*
5 Allah'ın dışında edinilen dengeşikler; kışkırtıcı elebaşları
6 Yol'da giderken birisini arkada bırakmak; tek başına kalmak; birisinden ayrılmak. Ezinç*
7 **l-asbāb** : ipler, bağlar, yollar, ilişkiler (*Lane*)
8 izleyenleri, izleyenlere götüren yolların kesilmesi. Benzeri bir deyim (yol kesmek) için bk. 22/15.
9 ortak koşuş konusunda izlenilen kışkırtıcılar
10 **ḥasarātin** : üze üze, üzerek, batkıya uğratarak (çoğul) (35/8)
11 suya batırılmış, yıkanmış, arıtılmış. Tayyip*
12 Azık yasaklaması konusunda değişik inancı olan kimse
13 1 - üzücü; lekeleyen (eylem); 2 - (Söz, inanç konusunda) kötüleşme; inancı lekeleme, karalama. Karalık*
14 Allah'a taparken ara sıra ortak koşuculuk yapma. Alçaklık*, Kaçamak*
15 Allah'ın size öğretmediği konular : Allah'ın tek olmaması; Kendisine dengeşikler olması konusunda.
16 Kendi yollarını izleyen Mücrim* kimselere
17 kendisine söylenileni anlayamayan bir hayvan gibi. Onlar insana benzerler, ancak, insan dilini anlamazlar. Maymun*
18 yanıt verdiğinde anlaşılır bir dili olmayan kimse. Maymun*
19 Şükür*
20 Domuz*
21 isteklenmek, amaçlamak*
22 benzer Bildiri 16/115.
23 yasal olan ya da olmayan yiyecekler konusu

2/175. İşte onlar, kılavuzlanmaya karşı (Yol'da) sapıklığı, ayrıca yarlıganmaya karşı ezinci satın alanlardır. Artık Ateş konusunda onları birleştiren nedir?[1]
2/176. Bu, Allah'ın Bitik'i doğrulukla indirmesinden[2] ötürüdür. Bitik konusunda uyuşamayanlar, kesinlikle uzak bir anlaşmazlık[3] içindedirler.

[YÜKÜNÇEVLERİNE GİRMEK İSTEYEN, YASA'YI YANLIŞ YORUMLAYANLARIN KINANMASI]

2/177. (Tapınağa) gidiş gelişinizi[4] doğuya, batıya[5] döndürmeniz[6] (doğru kapıdan) giriş[7] değildir[8]. Oysa (doğru kapıya) giren kimse[9], Allah'a, ayrıca Songün'e, ayrıca Melekler'e, ayrıca Bitik'e, ayrıca Salıkçılara inanmış olan, üstelik sevdiği varlığı[10] yakınlara, ayrıca öksüzlere, ayrıca yoksullara, ayrıca Yol yapıcısına[11], ayrıca dilenenlere[12], ayrıca kölelerin özgürleştirilmesi için veren, üstelik Bağlılığı sürdüren, ayrıca Ödün'ü veren kimsedir. Üstelik onlar sözleştiklerinde sözleşmelerini bütünleyenler, ayrıca yoksullukta, ayrıca sıkıntıda, ayrıca uğursuz (bir) dönemde katlananlardır. İşte onlar doğrucu[13] olanlardır, üstelik dayanışık olanlar, onlardır.

[GÖZE GÖZ, DİŞE DİŞ YASASININ ORTADAN KALDIRILMASI]

2/178. Ey siz inananlar! Öldürülenler konusunda (önceden) size, ödeşme[14] yazılmıştı[15] : özgüre özgür, ayrıca köleye köle, ayrıca dişiye dişi[16]. Artık (öldüren) birisi, (ölenin) kardeşince[17] (karşılık) istenilmekten[18] boşatılırsa, böylece (bu durumda) o (öldüren), (bunu) yatıştırıcıkla[19] izlemeli, ayrıca o (kardeşe) karşı (olan öcünü) benimsenecek (bir tutumla) geri çevirmelidir[20]. Bu, İdinizden (gelen) bir yeğnileme[1], ayrıca bir esirgemedir. Bundan sonra (bu konuda) taşkınlık eden kimse (unutmasın) artık onun için acı bir ezinç olacak.

---

[1] 2 - Artık (önlem almak için) Ateş konusunda onları düşündürecek olan nedir? Oysa onlar bu konuda "uzak bir anlaşmazlık" içindedirler (bir sonraki Bildiri). Değişik anlamlar için bk. **bil-şabri** (45. Bildiri). (b/m) (Habeş) **ḍamara** / **şamara** : birleştirmek, bir araya getirmek, bağlamak. Katlanmak*.
[2] üstelik onların, Bitik'in yasal yiyecekleri içeren kimi bölümlerine inanmamış olmaları
[3] **šiqāqin** : kopukluk, anlaşmazlık, düşünce ayrılığı, bölünme, parçalanma. Oysa onlar "Ateş'e gitmek için" aralarında birleşiyorlar (bir önceki Bildiri)
[4] 2 - kendinizi; 3 - Yüküncevlerine gidiş gelişiniz. Yüz*
[5] o yüküncevlerinden herhangi birine; bir oraya, bir buraya; her yere. "Doğu ile batı" (115, 142. Bildiriler)
[6] Tapınmak için şu ya da bu tapınağa, herhangi bir yükünçevine [doğuya batıya] gidişiniz.
[7] **l-birra** : 1 - kapı; içeri giriş; kapıdan geçiş; 2 - doğru (kapıyı, tapınak kapısını) seçiş; 3 - (Yasa'ya göre) seçkin, seçilmiş olma durumu; Yasa'nın doğru olarak uygulanması, yorumlanması, "tabir edilmesi"; 4 - (Elçi ile yandaşlarını) kucaklama, kendileri ile birleşme [Sakınmak*]. Krş. "Eve, kapısından girmek" (189. Bildiri). [**brr**]*. dç : "iyilik" (*Diyanet*).
[8] 2 - Zındıklar'da gündüz, güneş nerede ise yönek olarak oraya dönülürdü, geceleri ise aya doğru dönülürdü (*H-C. Puech, "Le Manicheisme"*). Dolayısı ile gün doğarken doğuya, gün batarken batıya dönülürdü. 3 - Doğudan batıya (tüm gökyüzüne) bakarak gelecekteki olayları öngörme çabası. On Dokuz*
[9] **l-birra** : (tapınağa) giren; doğru geçiş, doğru geçirme, "tabir" yapan; Bitik'i doğru yorumlayan. Allah'a göre seçkin (toplumdan biri) olan. Krş. Bildiri'nin sonunda **şadaqū** (doğru sözlü, doğrucu). [brr]*
[10] sevdiği varlığını, varlığa olan tutkusuna karşın. Benzeri bir deyim için bk. 76/8.
[11] Yolcu*
[12] **wal-sāilīna** : soran, isteyen, dilenen (çoğul). Dilenciler (*Al-Jalalayn*, *Blachère*); (yardım) isteyenler (Sahih İnternatıonal, *Hamidullah*)
[13] **şadaqū** : doğru sözlü, doğrucu. krş. **l-birra** : (doğru) yorumlama; "tabir etme".
[14] l-**qişāş** : yapılan bir suça benzer, eşit karşılık verme, dengiyle karşılama, karşılıklı ödeşme yasası.
[15] **kutiba**. "bitildi" (TİEM 73 21v/9=002/178). Bu yasa Tevrat'ta yer alır : Mısır'dan Çıkış 21/23-25, Levililer 24/20, Yasanın Tekrarı 19/21. Mehmet, Kuran'da iki kez bu yasayı ortadan kaldırmaya çalışır. Oysa, bu yasa Hristiyanlar için önceden yürürlükten kaldırılmıştı : "Göze göz, dişe diş dendiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, kötüye karşı direnmeyin. Sağ yanağınıza bir tokat atana öbür yanağınızı da çevirin." (Matta 5/38-39; Luka 6/29-31)
[16] bk. 5/45
[17] kardeş : aracı, yatıştırıcı *(Al-Jalalayn)*. (Yemen) : (kız, erkek) kardeş; yandaş
[18] **šayʾun**. (Osm) şey, (Arap) "isteme" kökünden türer. Bir kimse üzerinde artık "bir şey" kalmadı ise, o kimseden "karşılık istenmez", o kimse artık bu konuda sorumlu tutulmaz. O kimseye karşı "isteklenme", "göz dikme" olmaz. Örneğin 3/128. Krş. köktaş (Osm) beleş : "karşılık istenmeden" (alınan, verilen nesne).
[19] **bil-maʿrūfi** :1 - yatıştırma; 2 - onarma ile. Örf*
[20] **adāʾun**. Bu Bildiri'nin dışında **hamza dāl yā** kökü 5 kez (2/283, 3/75 (iki kez), 4/58, 44/18), (alınanı, tutulanı) geri verme anlamındadır. Bu da bu konuya son vermek demektir. (Habeş) **'adawa** : silmek, süpürmek. Elçi'nin izlediği ilke :

2/179. Karşılıklı sakınasınız[2] diye (karşılıklı) ödeşmede - ey (siz) anlayışı olanlar - sizin için (karşılıklı) bağışlama[3] var.

[KALIT BIRAKMANIN DÜZENLENMESİ]

2/180. Sizden birine ölüm anıklaştığında[4], kendisi (kalıt olarak) seçkin bir (varlık)[5] bırakıyorsa, size - ana baba, ayrıca yakınlar için yatıştırıcı[6] olacak - (bir) kalıt düzenlemesi[7] yazıldı. (Bu), (yakınlarını) gözetenlere[8] bir ödevdir[9].
2/181. Artık kim onu[10] işittikten sonra onu değiştirirse (böyleleri unutmasınlar), artık o (değiştiren kimse)nin kirletişi[11], yalnız onu değiştirenlerin üzerine olur. Evet! Allah, işitendir, bilendir.
2/182. Ancak, kim kalıt bırakanın, (kalıt konusunda) (dengesizliğe) eğilim göstermesinden[12] ya da kirletişten korkarsa, böylece onların arasını düzeltirse, artık onun üzerinde kir yoktur. Evet! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.

[ORUÇ TUTMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ]

2/183. Ey siz inanmış olanlar! Sizden öncekilere yazıldığı gibi - kendinizi pekiştiresiniz[13] diye - size (de) oruç yazıldı.
2/184. (Oruç dönemi) sıkıntılı[14] günlerdir. Böylece, içinizden sayrı olan ya da yolculukta olan kimse artık (oruç tutamadığı) günlerin sayısınca başka günlerde (tutsun). Üstelik bu, kimilerine güç gelirse, kurtulmalık (olarak) bir yoksulu doyurmalıdır. Artık kim seçerek (bu ikisinden birini) yapabilirse[15] artık bu kendisi için seçkin olur. Oysa oruç tutmanız sizin için daha seçkindir. Bir bilseydiniz!
2/185. (Bu oruç dönemi), insanlara kılavuz olan, ayrıca kılavuzluğun, ayrıca Onucu'nun[16] belgeleri olan Kuran'ın, içinde indirildiği Ramazan ayıdır[17]. Böylece aranızdan kim, (o) aya[18] tanık olursa, artık onda oruç tutsun. Ayrıca, sayrı olan ya da yolculukta olan kimse artık (oruç tutamadığı) günler sayısınca başka günlerde (tutsun). Allah, size kolaylık diler, üstelik O sizin için sıkıntı dilemez. Ayrıca, (O'nun dilediği), sizin (bu) sayıyı bütünlemeniz, üstelik iyilikbilir olasınız diye O'nun sizi kılavuzlamış olmasına karşılık O'nu yüceltmenizdir.

[GÖÇMENLERİN YÜREKLENDİRİLMESİ]

"size tokat atana, utansın diye, öteki yanağınızı çevirin". Krş. 5/45. dç : "güzellikle diyet ödemek gerekir" (*Diyanet*). Oysa (Arap, Habeş) [ʿ**dy**] (**alif dāl yā**) : ödeme, "diyet".

[1] **taḫfīfun** : Tekgeçişlidir. 1 - ılımlılık, alttan alış, yeğnik tutuş. (Sorunu) götürücü, kaydırıcı. 2 - (Arap, Habeş) [**qff**] : bir sıkıntı, bir zorunluluk. Krş. kandırma, kanmasını sağlama (**yastaḫiffannaka**) (30/60).

[2] (birbirinizle) dayanışık olma; karşılıklı gözetim (180. Bildiri); karşılıklı saldırmazlık. Sakınmak*

[3] **ḥayatun** : 1- yaşam(ın korunması, sürdürülmesi); 2 - göz kapama (bağışlama). Krş. **yuḥ'yī** (2/73). (Habeş) [**ḥyy**] : savsamak [üşenmek], boş vermek, göz kapamak (suçu boşatmak, bağışlamak).

[4] yaklaştığında

[5] **ḫayran**. 100/8. Hayır*

[6] Örf*

[7] **l-waṣiyat**

[8] Sakınmak*, Gözetim* (179. Bildiri). dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar" (*Diyanet*)

[9] **ḥaqqan**. Kalıt düzenlenmesi, 4/7'de ayrıntıları ile açıklanır.

[10] yazılı olmayan, "sözel" kalıt düzenlemesini

[11] Kir*

[12] **ğanafan** : (ya o yana ya bu yana) eğilim. (Arap) : Salınarak [dengesizce] yürüme. (Habeş) : [ya oradan, ya buradan] yontma. krş. **mutağānifin** (kayma, kayış) (5/3)

[13] 2 - kendinizi (içsel, dışsal kışkırtılardan) gözetesiniz. Sakınmak*, Gözetim*. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için" (*Diyanet*).

[14] **maʿdūdātin**. 1 - sayılı; 2 - sıkıntılı. (Geez) ʿ**ḍḍ**, ʿ**aḍḍa** : yoksun bırakma, dokunca verme; yanlış davranma; ıssızlık; kimsesizlik, boşa gitme; (Arap) ʿ**iḍḍa** : kötü durumda olma, yoksun olma.

[15] Hayır*. Seçkin, uygun bulursa. Benzeri bir deyim için bk. 158. Bildiri

[16] **al-fur'qān** : Onucu, sağaltıcı olan Elçi. Tevrat / Musa için bk. 53. Bildiri. Onucu*, Furkan*

[17] 44/2-3; 97/1. Kadir Gecesi*

[18] Ramazan ayına, Ramazan'ın gelişine, yeni ayın doğuşuna

2/186. Ayrıca[1] Benim kullarım[2], sana Benim konumda sorarlarsa (söyle onlara), artık Ben onlara kesinlikle yakınım[3]. Ben, Beni çağırdığında, çağıranın çağrısına yanıt veririm. Gözetilsinler[4] diye artık onlar Bana yanıt versinler, üstelik Bana inansınlar[5].

[ORUÇ DÖNEMİNDE CİNSEL İLİŞKİLERİN GÜNCELLEŞTİRİLMESİ]

2/187. Oruç (döneminde) gece, kadınlarınızla cinsel ilişki[6] size yasal kılındı. Onlar size bir giysi, ayrıca siz onlar için bir giysisiniz[7]. Allah, kendinizi aldatmakta olduğunuzu[8] biliyordu. Artık O, (yumuşayıp) size çevrildi, üstelik sizi keçürdü. Artık şimdi onlara boşalın[9] ayrıca Allah, sizin için ne yazdıysa onu amaçlayın[10]. Tanda[11], ak iplik, kara iplikten sizce ayırt edilene dek[12], yiyin için, sonra orucu, geceye dek bütünleyin. Üstelik yükünçevlerinde (tapınmaya) çekildiğinizde[13] onlara boşalmayın. İşte bunlar, Allah'ın (çizdiği) sınırlardır. Artık o (sınır)lara kesinlikle yaklaşmayın. (Artık bu) böyle olsun! İnsanlar korunsunlar diye Allah Bildiriler'ini açıklar.

[HİLLA İLE HUMS ÖRGÜTLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI]

2/188. Ayrıca, siz aranızda (birbirinizin) varlıklarını yasadışılıkla[14] yemeyin, ayrıca insanların varlıklarından[15] (sıkıntıya) karşı koyucu bir bölümünü[16] yemeniz için, bile bile (kendinizi) kirleterek, onunla yargıçları[17] suvarmayın.[18]
2/189. (Kimileri) sana, Hilla (Örgütü'nden) olanlar[19] konusunda (soru) sorarlar. "Onlar, insanlar, ayrıca Kutsal Gezi için gözeticilerdir[20]" de.[21] Sen (Hums'lara), "Evlere arkalarından girmeniz, (doğru) giriş[22] değildir, ancak (Ev'e[23], doğru) giriş[24], birisinin (töre konusunda) sakınmış[1] olmasıdır. Ayrıca siz evlere kapılarından girin.[2] Üstelik başarasınız diye Allah ile dayanışık olun.

---

[1] Göçmenler'i ilgilendiren bu Bildiri 148 ile 157. Bildiriler'in yakınında olmalıdır.
[2] Göçmenler. Benim, artık Mekke'de yaşamayan kullarım.
[3] "Nereye giderdeniz Ben sizinle geleceğim" (148. Billdiri). Sekine*
[4] **yaršudūna**. 1 - Gittikleri yerlerde; Yol'da; 2 - Olgunlaşşınlar, "takva sahibi olsunlar"; yardım edilsinler. Raşit*
[5] inanmak : güvenmek, bel bağlamak
[6] **l-rafaṯu** (197. Bildiri). Uragutlarınıza kavuşmak (TİEM 73 22r/3=002/187).
[7] "Let each one of you clothe the other with righteousness." (Yasna 53/5). "Kadının bedeni kendisine değil, kocasına aittir. Bunun gibi, erkeğin bedeni de kendisine değil, karısına aittir." (Pavlus'tan Korentliler'e 1. Mektup 7/4). (Habeş) [**lbṭ**], **labaṭa** : üstünü (metal, tahta, yaldız ile) kaplamak.
[8] Sizin, yasak olduğunu bile bile cinsel ilişkide bulunduğunuzu Allah biliyordu.
[9] Ancak bu Bildiri'de, iki kez yer alan **bāširu** deyimi belirsizdir. 1 - yüzü, yüzeyi eşelemek. "Tohum ekmek için toprağı bellemek, sürmek" anlamı için bk. 223. Bildiri. 2 - (döl) damla akıtmak; Basiret*. 3 - (Arap) : soymak, (kabuğunu, derisini) çıkarmak; (üzüm) toplamak (yolmak). Muştulama : (Saklı olan, sevindirici bilgiyi) dışarı sızdırma. Krş. Çapkınlık*
[10] bk. 2/223'ün dipnotu
[11] Güneş doğmadan önceki alaca karanlıkta
[12] Kimi törenlere başlamadan önce Yahudiler de buna benzer bir yöntem uygularlar. Giysilerine taktıkları püskülün ak iplerini mavi iplerden ayırt edebildikleri an, törene başlanılır. Talmud (Berakhot 9a).
[13] **ʿākifūna**. Tapınmak için başka işlerden çekilmek; dikilip durmek; bir işe kapanmak. Akif*
[14] **bil-bāṭil** : yanlış olarak, yanlış yere, yasaya aykırı olarak; boşa götürerek.
[15] "gözetilen, göz altında tutulan" nesneler. Krş. **amwālakum** (4/29)
[16] Karşıtçı Bölük*. Onucu* (Furkan) ile köktaştır.
[17] **l-ḥukāmi** : yargıçlar, bilirkişiler
[18] Kuyudan su çekmek (susayanın isteğini yerine getirmek), para yedirmek (53/8). Mekke'de alışverişle uğraşan Kureyşliler, ayrıca göçebe toplumlar arasındaki çekişmeler, bu arada ortaya çıkan sorunlar, ayrıca kazanılan paraların kime nasıl dağıtılacağı konusu için bk *M.J. Kister, "Mecca and Tamīm*".
[19] **l-ahilat**. Ayçalar (yeni aylar) diye anlaşılır. Hilla*
[20] **mawāqīt**. [**wqt**] köküne dayandırılarak (belirlenmiş) süreler; dönemler; süre göstergeleri diye anlaşılır. Oysa bu sözcük (Arap) [**wqy**], **waqā** (koruma, gözetme) ile köktaş olup (yasayı, töreyi) koruyucu, bekçi (kimse) demektir. (Akat) **(w)aqu** (beklemek). Ayrıca bk. (Habeş) **waqaya** : avutmak, gözetmek, (sıkıntıya karşı) yardımcı olmak. 2 - beklenen, gözetilen (kimse, olay) (?). Hilla*. Benzer **muʿawwiqīn** için bk. 33/18.
[21] dç : "[Ayçalar], insanlar ve hac için vakit ölçüleridir" (*Diyanet*)
[22] **l-birru**. 44 ile 177. Bildiriler. 1 - (Doğru yöne) bakma, doğru yorumlama; 2 - (Doğruyu) seçme; 3 - kapı, geçit. 4 - (İbr) giriş; (Yemen) çıkış. [**brr**]*. dç : "iyi davranış" (*Diyanet*)
[23] Tapınağa, Tanrı Evi'ne, Kabe'ye
[24] **l-birra**

[İNANIKLARI KABE'DEN KOVANLARIN KINANMASI]

2/190. Ayrıca sizi (Kabe'den) çıkaranlara[3] karşı Allah Yolu'nda birleşin[4], üstelik aşırı gitmeyin[5]. Evet! Allah, aşırı gidenleri sevmez.
2/191. Ayrıca siz, (tören için) kendilerini bulduğunuz[6] yerden onları çıkarın[7]. Üstelik, sizi çıkardıkları yerden onları çıkarın. Üstelik, (inançta) kargaşa[8] (çıkarış), (Kabe'den dışarı) çıkarıştan daha dışlayıcı[9] bir (tutum)dur. Ayrıca, (Paylaşık) Kutsal Yükünçevi'nin[10] yakınında, onlar orada sizi çıkarana[11] dek onları (oradan) çıkarmayın. Ancak, onlar size karşı birleşirlerse[12] artık siz de onlara karşı birleşin. Karaçalıcıların (görecekleri) karşılık böyle olsun!
2/192. Bundan böyle dinginleşirlerse[13], artık doğrusu Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
2/193. Üstelik siz, (inançtaki) kargaşalık[14] yok olana dek, ayrıca (orada uygulanan) Yasa[15] (ancak) Allah'a (özgü) olana dek onları (tektanrıcılığa) çağırın. Böylece dinginleşirlerse artık, (tektanrıcılığı) karartanlardan başkasına karşı düşmanlık yoktur.
2/194. (Paylaşık) Kutsal Ay'a (Paylaşık) Kutsal Ay![16] Üstelik (dokunulmazlığı olan) Kutsal Törenlerde[17], ödeşme (uygulanır)[18]. Artık size kim saldırırsa artık siz ona, size yaptığı saldırının benzeri (bir saldırışla) saldırın. Ayrıca Allah ile dayanışık olun, üstelik Allah'ın, dayanışıklarla[19] birlikte olduğunu bilin.
2/195. Ayrıca, Allah Yolu'na katılın[20], üstelik (kendinizi), kendi ellerinizle[21] yıkıma atmayın, ayrıca (birbirinizi) koruyun[22]. Evet, Allah, korunanları[23] sever.

[KABE'Yİ GEZME YÜKÜMLÜLÜĞÜ]

2/196. Gezi'yi[24], ayrıca Gösteriyi[25] Allah için[26] bütünleyin. Ancak, kısıtlanmış iseniz[1], artık (size) kolay gelen[2] bir armağanı[3] (gönderin). Ayrıca armağan, (bölüştürme) yerine[4] ulaşana dek kan akıtma

---

[1] 1 - (yasadan, töreden, ötekilerden, Törencilerden) sakınmış olma; 2 - (ötekilerle, Törenciler ile) dayanışık olma
[2] Eve kapıdan girmek : Bir işi gerektiği gibi yapmak. Töreyi gerektiği gibi uygulamak. "Size doğrusunu söyleyeyim, koyun ağılına kapıdan girmeyip başka yoldan giren kişi hırsız ve hayduttur. Kapıdan giren ise koyunların çobanıdır." (Yuhanna 10/1-2)
[3] 2 - size karşı birleşenler. Krş. bir sonraki Bildiri'de "ihraç etmek", dışarı çıkarmak. Öldürmek*.
[4] dç : "Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın" (*Diyanet*)
[5] taşkınlık etme; saldırgan olma; öteye (onların bulunduğu yere) gitme. Düşman*, Aşırı Gitmek*
[6] 1 - kendilerini bulduğunuz; 2 - (tören için) kendileri ile bir araya geldiğiniz, buluştuğunuz (yer)
[7] Bir araya getirmek, toplamak; bağlamak; düğüm yapmak; "yaprak yaprak" (tek tek) açığa çıkarmak. Öldürmek*
[8] **wal-fit'natu** : (Allah'a ortak koşarak inanç konusunda ortaya çıkarılan) kargaşalık, inanç bulanıklığı (193. Bildiri)
[9] 1 - dışlama, kovma, sürükleme; 2 - (Habeş) dinden (inançtan) çıkarış. Şiddet*
[10] **l-masǧidi l-ḥarām**
[11] 1 - dişarı çıkarma; 2 - meydan okuma; bildiride bulunma. Öldürmek*
[12] birleşme; "düğümlenme". Öldürmek*
[13] dinginleşme, "uslu olma, uslanma"; (eyleme) son verme, (eylemi) durdurma
[14] **fit'natun.** 191. Bildiri
[15] **l-dīnu** : 1 - (Kabe'de uygulanan) Yasa; 2 - (Yemen) boyun veriş, "teslim, müslüman oluş". Din*
[16] Kutsal Aylar'da onlar size karşı ne yaparlarsa siz de onlara öyle yapın. O ay sizin için ne ise bizim için de odur. Deyim olarak "göze göz, dişe diş" anlamındadır.
[17] **hurumāt** (22/30), **hurma**'nın çoğuludur; çok kutsal, dokunulmazlığı olan (nesneler) diye anlaşılır. 1 - (Akat) **aḫāru,** (bekletme, geciktirme, sonraya bırakma); köktaş **ḫaramma** (sonra, ötede). (Osm) ahir (son, sonraki) ile köktaştır. (Akat) **ḫarāmu (II)** : ayırmak, kesip atmak. Bu da nerdeyse "kapışanları ayırma", "geçici ateş kes" anlaşması yapmaya benzer! dç : "saldırmazlık töresi" (*Muhammed Esed*). 2 - (Habeş) **ḥərmat** : yasaklama, kaçınma; kutsallık; kutsal törenler. Yasak*
[18] dç : "Hürmetler (saygı gösterilmesi gereken şeyler) kısas kuralına tabidir" (*Diyanet*)
[19] Dokunulmazlığı olan bir dönemde her toplum ötekisine saygı göstermelidir, birbirinden "sakınmalıdır". Sakınmak*
[20] **anfiqū**. Katılmak*. Allah Yolu'nu, o Yol'da gidenlerle paylaşın. Tarikat*
[21] 1 - katılmayarak, kaçınarak, birbirinizle dayanışma yapmayarak; 2 - bile bile; sorumluluğu yüklenerek
[22] **wa-aḥsinū**. 1 - Kendinizi / birbirinizi koruyun. 2 - (kendinizi bu eyleme) atayın / adayın. Güzel*
[23] **l-muḥsinīna** : korunanlar. Güzel*. dç : "(Mallarınızı) Allah yolunda harcayın. Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever." (*Diyanet*)
[24] **l-ḥaǧǧa** : (Tören yapmak, töreyi uygulamak için) Kabe'ye gidilerek yapılan Kutsal Gezi*. Hac.
[25] **wal-ʿumrata**. **ʿayn mīm rā** : (bir yerde) oturma, konaklama; onarma, çekilme; iyileştirmek, geliştirme; bakma, gidip görme, sık sık uğrama, sağ kalmak, [töreyi] yaşa(t)mak. Emir*
[26] Allah adına. Eskiden geçerli olan öteki tanrıları unutarak

töreninizi[5] bitirmeyin[6]. Ayrıca, aranızda sayrı olan ya da kendi kan akıtma töreni konusunda (oradan) dışlanmış olan kimse için artık kurtulmalık olarak oruç tutma ya da yumuşatıcılık verme[7] ya da (evinde yapacağı) aklanma töreni[8] kalır[9]. Sonra güvene kavuştuğunuzda, Gezi'yi yapana dek Gösteri'den yararlanan kimse kolayına geleni armağanı[10] (sunmalıdır). Ayrıca (armağanı) bulamayan[11] kimse, artık Gezi (dönemi) boyunca üç gün oruç (tutmalı), ayrıca (evinize) döndüğünüzde yedi (gün oruç tutmak gerekir). Bu, büsbütün on (gün yapar). Bu, yakınları Kutsal Yükünçevi'nin yakınında bulunmayanlar içindir. Ayrıca (eski törenler konusunda)[12] Allah'tan sakının, üstelik karşılık vermede Allah'ın dışlayıcı olduğunu bilin.
2/197. Gezi, bilinen aylar (boyunca) olur. O (ay)lar içinde Gezi'yi üstlenen kimse (unutmasın), artık Gezi (dönemi) boyunca cinsel ilişki[13], ayrıca (yeni kurallardan) sapış[14], ayrıca kavga[15] yoktur. Üstelik (eylem olarak), seçkin olanı yaparsanız Allah onu bilir. Ayrıca karşılıklı yardımlaşın [16]. Artık doğrusu yardımlaşmanın[17] seçkin olanı, kuşkusuz (karşılıklı) dayanışmadır[18]. Üstelik Ben'den sakının[19], ey (siz) anlayışı olanlar!
2/198. (Tören süresince) siz İdinizden kayra amaçlarken[20] sizin için (öteki tanrılara) eğilimde bulunmak[21] olmaz. Artık siz, Arafat'tan taşarken[22] Kutsal DolaşmaYeri[1] önünde (ancak) Allah'ı anın. Ayrıca O, nasıl (iyilik edip) sizi kılavuzladı[2] ise siz O'nu anın[3]. Üstelik bundan önce siz, kesinlikle sapıklardandınız[4].

---

[1] **uḥ'ṣir'tum**. **uḥ'ṣirū** (2/273). 2 - yoksul iseniz. (Yemen) [**ḥs^{2}r**], **ḥs^{2}rw**, ʾ **ḥs^{2}r** : bir toplumun yoksul bölümü.
[2] **is'taysara** : 1 - (Arap) kolay gelen; 2 - (Yemen) **ys^{1}r** : gönderilen, yollanan.
[3] **l-hadyi** : hediye, armağan, sevindirmelik. [Tanrıyı sevindirmek, öfkesini yatıştırmak için sunulan] adak. Kurbanlık (hayvan) diye anlaşılır. (Akat) **ẖadû (I, II, II)** : sevinmek, sevindirmek, sevinç. (Arap) **hadaʾa**, (Habeş) **hadʾa** : dingin olma, yatışma. (Habeş) **hdy**, ʾ**ahdāyi** : yatıştırıcı (kimse). Kılavuzlanmak*
[4] **maḥillahu** : armağanın sunulacağı (indirileceği) yer, sunak (22/33, 48/25, 66/2). Kurbanın kesileceği yer. 1 - [**ḥll**] : yerleşmek (krş. Osm. mahalle : yerleşim yeri); öldürülüp parça parça bölüştürülmesine dek; (Yemen) [**ḥll**] (II) : **ḥllyn** : öldürülüp, (taşıdığı varlıkları) yolunmuş olan savaşçı.
[5] **ruūsakum**. **rā hamza sīn** : 1 - (Arap) **ras** : baş; (Akat) **rē'ûtu** : (hayvanlar için) kılavuzluk, önderlik [(Osm) reislik; reis olma; başkanlık]. Adaklık hayvanları kılavuzlamanıza, (oraya) götürmenize son vermeyin. 2 - (Yemen) [**rḥs^{3}**] : kan dökme, kan akıtma töreni yapma; (Sür) **ras**, (Arap) **raššа** : serpme, serpiştirme, sulama. 3 - Törenden dağılma. (Habeş) **rasʿa** : unutmak, gevşemek, savsamak; (Arap) **rasaʿa** : gevşek, ağır, uyuşuk.
[6] **taḥliqū**. Töreni bitirmeyin, dağılmayın [bölünmeyin] (?). Kesilen hayvanları bölüştürmeyin (?). 1 - (Habeş) [**ḥlq**] : tüketilmiş olma; boşa gitme; yok olma (helak olma); sonuna gelme; (giysi) bitirilmiş olma. (Arap) [**hlk**] : tükenme, bitme ile eş anlamlıdır. (Akat) **ẖalāqu** : yitik olma; kaçmış olma; (nesneler, hayvanlar) gözden yok olma; yitirilmiş olma; (gemi, duvar, nesne, hayvan, insan) yıkılmış, yok edilmiş olma. Oysa (Arap) **ẖaliqa** : (giysi) eskimiş olma, sonuna gelme; 2 - (Arap) **ẖalaqa**, Kuzey Sami dillerinde [**ḥlq**] : ölçü, sayı, bölme, paylaşma, pay. dç : "Bu kurban, yerine varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin" (*Diyanet*).
[7] **ṣadaqatin**. Birisinin durumunu yumuşatıcı, güzelleştirici, parlatıcı. Yumuşatıcı*, Sadaka*
[8] **nusukin**. **wanusukī** (6/162) Kan akıtmak için hayvan boğazlama; yere düşürme. Aklanma Töreni*. Ayrıca krş. (Asur) **nasāẖu** : giysiyi çıkarmak; bedenin bir bölümünü (örneğin saç, göz) söküp atmak; kötülüğü dışlamak; (İbr) **nâsach** (H5255) : yolmak, koparmak, yok etmek. "Sünnet etmek" için bk. *U. Rubin, "Hanifiyya and Ka'ba"*.
[9] dç : "İçinizden her kim hastalanır veya başından rahatsız olur (da tıraş olmak zorunda kalır)sa fidye olarak ya oruç tutması, ya sadaka vermesi, ya da kurban kesmesi gerekir" (*Diyanet*)
[10] **l-hadyi** : hediye, armağan, sevindirmelik. Kurbanlık (hayvan).
[11] (armağanı) 1 - bulamayan; 2 - (bulmaya) güç yetiremeyen; 3 - sunamayan
[12] (Saç, sakal, tırnak kesmek ya da tören sırasında başka tanrıları çağırmak gibi) eski törenleri, alışkanlıkları sürdürmek isteyenlere yöneliktir. Yoksa bu tümce, bu bağlamda anlamsızdır.
[13] **rafaṯa** (187. Bildiri)
[14] 2 - Saldırmazlık Sözünden sapış. Sapmak*
[15] **ğadal**. (Habeş) **gadala** (I) : dövüşme; boğuşma; kavga; ağız kavgası (11/32)
[16] **watazawwadū**. Yolculuk için yanda götürülen yiyecek, içecek edinme, kumanya götürme diye anlaşılır.
[17] **l-zādi** : 1 - yola giderken yana alınan azık; kumanya: 2 - (Akat) **sêdu** : desteklemek; **sa'du** : yardım; **sā'idum** : yardımcı. Zeyd*
[18] **l-taqwā**. Tören boyunca kaşılıklı saldırmazlıktır; birlikte yaşamak, birlikte tapınmaktır. Sakınmak*. dç : "(Ahiret için) azık toplayın. Kuşkusuz, azığın en hayırlısı takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma)dır" (*Diyanet*)
[19] **wa-ittaqūni**. 1 - Saldırmazlık Antlaşması konusunda Benden çekinin; 2 - Benim için korkun! (Öteki tanrıları destekleyenlere karşı) Benimle dayanışık olun; Benim yardımcılarım [Tanık*] olun. Sakınmak*
[20] Törenciler ile alışveriş yaparak para kazanmanız diye anlaşılır. Oysa bu anlama gelmediği kesindir.
[21] **ğunāḥun**. 1 - suçlanacak, sakıncalı bir durum; (Eski törenlerde uygulanan bir yöntem olarak) 2 - (öteki tanrıları çağıranlarla) bir araya gelme; el ele verme; eğilim gösterme; yanaşma, koşuşturma (8/61); 3 - tanrıları bir araya getirme, toplama, birçok tanrı adını anma. Günah*
[22] **afaḍtum** : (sel gibi) akıp gitme, oluk gibi akma. (Bir işe, girişime) başlama, dökülme, dalma, taşma. Krş. **ṣalātuhum** (8/35).

2/199. Sonra insanların taştığı yerden, siz (de) taşın. Ayrıca Allah'tan yarlıganma dileyin. Evet! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.
2/158. Evet! Safa ile Merve[5], Allah'ın[6] tören (yer)leridir[7]. Artık kim (Tanrısal) Ev'de[8] tören yapar[9] ya da gösteri[10] yaparsa, (bu) ikisi arasında gezinmesinde[11] kendisine karşı suçlama olmaz[12]. Üstelik kim seçerek (bunlardan ancak birini) yapabilirse[13] (unutmasın), doğrusu Allah (yaptığınızı) anımsayandır[14], bilendir.[15]
2/200. [1][16]. Böylece Aklanma Törenlerinizi[17] bütünlediğinizde, artık atalarınızı andığınız gibi, ya da ondan daha güçlü[18] bir anışla Allah'ı anın.
2/203. Ayrıca Allah'ı (bu) sayılı günlerde anın. Artık kim ivedilenip iki gün (sonra oradan ayrılırsa) artık onun üzerinde kir yoktur. Ayrıca, kim (ayrılışını) geciktirirse, artık (o), (öteki Törencilerle) dayanışık olan kimse üzerinde kir yoktur. Ayrıca, Allah ile dayanışın[19]. Üstelik O'na toplatılacağınızı bilin.

[BUGÜNKÜ YAŞAMA BAĞLI OLANLAR - İKİYÜZLÜ OLAN YÖRESEL DİN GÖREVLİSİ]

---

1 **al-mašʿari al-ḥarām** : Kutsal Dikilitaş *(Al-Jalalayn)*. Dikilitaş : yolcuya nerede olunduğunu belirtmek için yol yakınlarına dikilen taş, gösterge. İslam Anlatılarına göre, Arafat "bilinen, tanınan yer, yerler" anlamındadır. İbrahim, Arafat'a giderken oraya gelmiş olduğunu belirten dikilitaşların bulunduğu yer. Krş. "teşhir etmek". Görülsün diye açığa çıkmak, çıkarmak. [Eski dönemlerde tanrının göründüğü, dolaştığı / putunun dolaştırıldığı yer]. 2 - Dönülen Kutsal Yer. **(Akat) saḫāru** : (çevresinde) dönüp durmak, dönmek, oyalanmak. geri gelmek. (Akat) **saḫḫiru** : gezgin, gezginci. Krş. Ozan* diye anlaşılan köktaş **šāʿir** (26/224). Kimi hanifler, su ile arınır, ayrıca **ša‘īra** yaparlardı (*U. Rubin, "Hanifiyya and Ka'ba*).

2 1 - kılavuzladı; 2 - gördü, baktı, gözetledi, mutlu kıldı, yatıştırdı. Kılavuzlanmak*

3 Dil bilgisi yapısı bakımından benzeri bir tümce için bk. 2/239.

4 Allah'ın yerine, Allah'la birlikte başkalarını anıyordunuz; siz **ğunāḥ** yapıyordunuz. Günah*. Karataş'ın önünde tapınıyordunuz. Karataş*.

5 Mekke'nin yakınlarında bu iki tepe İslam Geleneklerinde Elçi İbrahim'in, Arafat Dağı'nı bulabilmesi için koyduğu dikilitaşlar (yol belirtileri)dir. bk 2/198. Not : (Arap) [**wrr**], **warra**, taş anlamına gelirken (Habeş) **warawa**, atmak, uzağa atmak, fırlatmak, ayrıca (Habeş) **waraw**, **warawāt** (çoğul), cirit, kargı [uzağa atılan nesne] demektir. *Tafsir Al-Jalalayn*'a göre burası İslam öncesi döneminde "taş atılan" bir yer idi. Dolayısı ile Merve, "taşlama yeri" anlamına gelmelidir. Öte yandan bütün bu anlamlar, kutsal, tanrısal bir nesne olarak tapılan ya yanardağın püskürttüğü taşları ya da gökten düşmüş göktaşlarınını düşündürür. Mescit*. Sözcük kökeni bakımından ayrıca bk. Sina Dağı*. Not : Kuran'da, geçmişteki toplumlar anılmadıkça yer adları bulunmaz.

6 Allah için yapılan

7 **šaʿāiri** (tekil : **ša‘īra**) : Dolaşma, gezinme, gösteriş (tören) yapma. Krş. Ozan* (dönüp, dolaşma, gezinme) (26/224). **šīn ʿayn rā** : birisini bilmesini sağlamak, birisinin kendi kendisini bilmesini sağlamak (bilincinde olmak); (inek, bağırarak yavrusuna) yakında olduğunu bildirmek; (yağmurun gelişini bildiren) gök gürültüsü; inanç törenleri, tören yapılan yer; kendisini gösterisin diye tanrıyı çağırıp düzenlenen tören (*Lane*). 22/36. "Sen (Ev'i) bizden (bizi orada karşılamak için) al" (2/127)

8 **l-bayt**. Allah'ın Evi'nde, Kabe'de. (Sami) **BYT 'LH**, (İng) betyl için bk. Mescit*. (Yemen) **byt** : ev; tapınak. **byt**, **bayt** : tapınak (*Ch. J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques"*)

9 **ḥağğa** : hac eder, Töresel Gezi'ye gider, gezinir. Töreyi uygular; aklanır. Kutsal Gezi*.

10 **iʿ'tamara** : "umre" yapar. Safa ile Merve arasında yapılan törene verilen ad. Umre, gidip görme eyleminden türer *(Al-Jalalayn)*. **ʿmr**, 52/4'teki **mʿmr** (anıt) ile eş kökenli olabilir. Emir*. Büyük bir olasılıkla bu sözcüğün ilkel anlamı, Safa ile Merve'de bulunan putlarla karşılaşmak, kendilerinden (Yemen) bir "belirti" (işaret) beklemek anlamındadır. Krş. **šīn ʿayn rā** : birisinin bilmesini sağlamak (bilincine vardırmak); (inek, bağırarak yavrusuna) yakında olduğunu bildirmek. Maʿīn yazıtlarında **mʿmr**, tapınma yeri, alanı demektir (*Ch. J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques", 37*). Bu durumda **ʿmr**, tapınma, tapınma töreni anlamına gelmelidir.

11 **yaṭṭawwafa**. Bu Bildiri'de "o gider gelir, dolaşır" anlamındadır (*Sahih İnternatıonal*, *Hamidullah*, *Al-Jalalayn*). Sözcük anlamı konusunda bk. Karataş*

12 Önceden Safa ile Merve tepelerinde birer put vardı diye yorumlanır.

13 "ikisinden birini seçme" konusunda bk. 184. Hayır*. dç : "Her kim de gönlünden koparak bir hayır işlerse..." (Diyanet İşlleri).

14 Şükür*

15 196-200. Bildiriler'in yakınlarında olması gereken bu Bildiri'nin 157'nin ardına yanlışlıkla konulduğu, ayrıca 200. Bildiri'nin iki ayrı Bildiri'nin yanlışlıkla birleştirilmesi ile oluştuğu apaçıktır.

16 200 ile 203. Bildiriler arasında birçok yazman yanılgısı düzeltildi.

17 **manāsikakum** : (adak) törenleriniz. Türkçeye "ibadet" diye çevirilir. Aklanma Töreni*

18 daha yaygın; dışarı çıkmış; kat kat. Şiddet*. Krş. Cihat* ederek ant içmek.

19 dç : "Kim geri kalırsa, ona da günah yoktur. Bu, Allah’a karşı gelmekten sakınanlar içindir. Allah’a karşı gelmekten sakının" (*Diyanet*)

2/200. [2]. Ayrıca insanlardan, "İdimiz! Bize, Buradaki (yaşam)da ver" diyeni var. Üstelik, (böyle diyenin) kendisi için, Öte'de hiçbir pay[1] olmayacak.
2/201. Oysa insanlardan kimisi, "İdimiz! Bize Buradaki (yaşam)da koruma[2], ayrıca Öte'de koruma ver, üstelik Sen bizi Ateş'in ezincinden koru" der.
2/202. İşte onlar için, ne kazandılarsa (bundan ötürü) bir pay[3] olacak. Üstelik Allah, (payları) paylaştırışta[4] ivecendir.
2/204. Üstelik insanlardan kimisinin - o, tartışmacıların en çok ikiyüzlü[5] olanıdır - Buradaki yaşam konusundaki konuşması[6] seni (aldatıp) kandırır[7], üstelik kendi yüreğinde ne varsa ona Allah'ı tanık tutar.
2/205. Oysa (senden ayrılıp) dönünce[8] (gittiği) ülke[9] içinde, orada (inanç konusunda) bozgunculuğu yaymaya, ayrıca (yalan) üretmeye[10], ayrıca bölücülüğü[11] yaratmaya[12] koşuşturur.[13] Oysa, Allah, (inanç konusunda) bozgunculuğu sevmez.
2/206. Üstelik ona[14], "Allah ile dayanışık ol" denildiğinde (kendisinde olan) yürütücülük[15] (duygusu), kendisini kirlilik ile kuşatır. Cehennem - kesinlikle kötü bir yuvadır orası - artık ona yeter.
2/207. Ayrıca insanlardan, Allah'ın beğenmesini amaçlamak için tartışmasını[16] tatlıya bağlayan[17] var. Üstelik Allah, (böyle) kullara karşı sevecendir.

[YOL'DAN ÇIKARICI YALANCI BİR KILAVUZUN KINANMASI]

2/208. Ey siz inananlar! (Yol'da giderken) topluca uysallığa[18] girin, üstelik (o başkaldırıcı) Şeytan'ın adımlarını izlemeyin. Doğrusu, (Yol'da giderken) o, sizin için apaçık bir saptırıcıdır[19].
2/209. Artık size (doğru Yol'u yanlıştan) Ayırıcı Belgeler geldikten sonra (Yol'da) kayarsanız[20], (unutmayın) Allah öğütleyicidir, (inancınızı) sağaltandır, artık (bunu) bilin.
2/210. Allah'ın, ayrıca Meleklerin bulutların karanlıkları içinde(n çıkıp) onlara gelmesini[21], üstelik yargı'nın[1] biçilmesini mi bekliyorlar? Ayrıca (unutmasınlar)! Edimler, Allah'a döndürülecek.

---

[1] Derece*
[2] (bizi) 1 - koruma; 2 - benimseme. Güzel*. dç : "iyilik" (*Diyanet*)
[3] **naṣīb** : 1 - pay; Nasip*; 2 - (Yemen) [**nṣb**] : (yapı) kurmak, dikmek, çakmak. Derece*
[4] **l-ḥisāb**. 1 - (edimlerinin) oranlanmasında; 2 - pay edişte; paylaştırmada. Hesap*
[5] **aladd**. [**ldd**] : 1 - kavgacı; 2 - sevecen, arkadaş; yatıştırıcı, inandırıcı (19/97). Bu bağlamda "cana yakın, kurnaz" anlamına gelebilir; 3 - İkiyüzlü (inanç bakımından hem o yamaçta hem bu yamaçta olan). Kat*
[6] (inanç konusunda) insanların (kendisi ile Mehmet'in) birbiri olan ilişkileri, birbiri ile yardımlaşması, dayanışması
[7] şaşırtma; kandırma; aldatma. "Göz boyama". Bu tür nitelikleri olan kadınlar için bk. 2/221. Acayip*
[8] ikiyüzlü biri olduğu için (bk. bir önceki Bildiri) Mehmet'i kandırdıktan sonra.
[9] **l-arḍ**. (O / bu) topraklar; ülke.
[10] **l- ḥarṯa** : tarım, ekin, ürün. (Akat) **ḫarāsu** : tırmıklamak. (Akat) **ḥarādum** (IV) : (yalan) uydurmak, türetmek. (Arap) **ḥaraṣa** : yarmak, bölmek. (Akat) **ḥarādum (I)** : kendisini kendi toplumundan ayırma; yola koyulma; (Habeş) **ḥarasa** : öndeyicilik, kahinlik; (Habeş) **ḥarāsi** : öndeyici, kahin. Bütün bu anlamlar için bk. Ozan*. Ayrıca bk. (Habeş) **ḫarāsi** : yargıç.
[11] **wal-nasla** : döl, hayvan dölü, kuşak. (Arap, Habeş) **naṣala** : yolma, koparma; kopup düşme. İndirmek*
[12] **wayuh'lika**. 1 - yok etme; 2 - halk etmek : yaratmak
[13] dç : " yeryüzünde bozgunculuk yapmağa, ekin ve nesli yok etmeğe çalışır." (*Diyanet*)
[14] Allah'tan başka bir tanrıyı desteklediği, öne sürdüğü için; inancı "bozup" bölücülük yaptığı için
[15] **l-ʿizatu**. "Benim topraklarımda [inanç konusunda] komut veren sen değilsin, benim" demek. Kendi bölgesi içinde yasayı uygulattıran. Kentin, bölgenin sorumlusu. Aziz*. Böyleleri için bk. 49. Dizi (Ayrıcalıklı Bölgeler).
[16] 1 - kendisini; 2 - tartışmasını, kavgasını; isteğini. (Yemen) [**nfs^1**] (III) : tartışma, kavga. Nefes*. Tartışmacı (2/204)
[17] **yašrī** : 1 - o, [bir nesneyi karşılığını isteyerek] satar. Kadınların, bilgi edinmek için cinsel ilişki karşılığında kendilerini "satması" (2/102); 2 - kısıtlar, kapatır, "esir eder"; 2 - tatlıya bağlar, iyiye dönüştürür. (Akat) **ešēru** : (durum) iyi olma, iyileşmiş olma; (ürün, devşirme, doğum, sağlık) başarılı olma; yorum olumlu çıkma; olumlu olarak yorumlama. Kumar*. Burada, Elçi ile tartışan, 2/204'te belirtilen ikiyüzlü kimse gibi yapmayıp tartışmanın sonunda olumlu davranan birisinin tutumu söz konusudur, "kendisini, benliğini satması" değil. Tekgeçişli bu kök, yerel bir deyim olmalıdır. Krş. tekgeçişli **aladd** (ikiyüzlü) (2/204)
[18] **l-sil'mi** : barış, uysallık. Yol'da giderken siz, topluca Mehmet'i uslu uslu izleyin; Kılavuz Mehmet'e başkaldırmayın.
[19] Düşman*. O, insanları Yol'da giderken "kaydırır" (bir sonraki Bildiri)
[20] dümdüz değil, kıvrıla kıvrıla, sürüne sürüne gidersiniz. Açıklama için bk. 36. Bildiri
[21] Songün'de Tanrı'nın orduları ile gelişi Tevrat'ta bilinen bir konudur. Kuran'da ise : "Senin İdin, ayrıca dizi dizi Melekler geldiğinde" (89/22) Songün'ün, Yargı Günü'nün gelişinin belirtisidir. Allah'ın, insanlara "baldırını [Kendisini] göstereceği gün" (68/42). İdris'in Bitiği 1/4'e göre Songün (Saat geldiğinde) Tanrı [yeniden] Sina Dağı'na ayak basacaktır. "İşte bulutlarla geliyor! Her göz O'nu görecek." (Yeni Antlaşma Vahiy 1/7). bk. Kuran 95/2'nin dipnotu. Bu Bildiri konusunda bk. *M. Öztürk, "Kuran'ın Tarihsel Bir Hitap Oluş Keyfiyeti"*,

2/211. Sen İsrailoğulları'na, kendilerine apaçık nice belirtiler verdiğimizi sor. Üstelik kim Allah'ın (Yol gösteren) Işık'ını[2], o kendisine geldikten sonra, değiştirirse, (unutmasın) doğrusu Allah, karşılık vermede dışlayıcıdır.
2/212. (O Işık'a) karaçalmış olanlara, Buradaki yaşam süslü gösterildi, üstelik onlar, (Elçi'ye) inanan kimselerle alay ederler. Oysa (Elçi ile) dayanışık olanlar[3], Diriliş Günü onların üstünde olacaklar[4]. Üstelik Allah, dilediği kimseyi (bilgi ile) kesintisiz[5] azıklandırır[6].

[BİTİK KONUSUNDA AYRILIĞA DÜŞENLER - TEKTANRICILARIN YENİDEN BİRLEŞMESİ]

2/213. İnsanlar, tek (amaçlı) bir toplumdu. (Aralarında bölündükten) sonra Allah, Salıkçıları muştucu, ayrıca uyarıcı olarak görevlendirdi[7], üstelik o (Salıkçı)larla birlikte, insanların uyuşamadıkları konuyu aralarında yargılamak için[8] Gerçek'i içeren Bitik'ı indirdi. Oysa kendilerine (doğruyu yanlıştan) Ayırıcı Belgeler geldikten sonra, birbirlerini kıskanarak o (Belgeler) konusunda uyuşamayanlar, kendisine o (Belgeler)'in verildiği (toplumun üyelerinden) başkası değildi. Üstelik Allah, inanmış olanları, konusunda uyuşamadıkları Gerçek'e, Kendi dileği ile[9] kılavuzluk etti. Üstelik Allah, dilediği kimseyi Doğru Yol'a kılavuzlar.
2/214. Yoksa (sınav)[10], sizden önce (gelip) geçenlere geldiği gibi size gelmeden siz Cennet'e gireceğinizi mi sanmıştınız? Elçi, ayrıca onunla birlikte inanmış olanlar, "Allah'ın yardımı ne zaman?" diyene dek kendilerine yoksulluk, ayrıca sıkıntı el atmış, ayrıca (deprem ile) sarsıtılmışlardı. Oysa Allah'ın yardımı, kesinlikle yakında idi, bir bilselerdi![11]
2/216. Size, (yeniden) birleşme[12] yazıldı[13], oysa o, sizi tiksindirir[14]. Bakarsınız, dışladığınız bir konu sizin için seçkin olandır, ayrıca bakarsınız, sevdiğiniz bir konu sizin için kötüdür. Üstelik siz (bunu) bilmezken, Allah bilir.
2/218. Evet! İnanmış olanlar, ayrıca Göç etmiş olanlar, ayrıca Allah Yol'unda yayılanlar[15], işte onlar Allah'ın esirgemesini umarlar. Üstelik Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.

[PAYLAŞIK KUTSAL BİR AYDA ORTAK KOŞUCULARLA BİRLEŞME KONUSU]

2/217. Sana, Kutsal Ay'ı[16], - (o ayın) içinde (ortak koşucularla) birleşme konusunu - sorarlar. Sen (onlara), "O (ay için)de (Tören için) birleşme[17] bir sorumluluktur[18]. Üstelik Kendisine karaçalarak[19], (inananları) Allah Yol'undan, ayrıca (Paylaşık) Kutsal Yükünçevi'nden[20] (dışarı) sürükleyiş[1], ayrıca oradakileri oradan

---

[1] **l-amru**. 1 - (önceden verilmiş) yargının biçilmesi; 2 - (gelecek olan) eylemin, Saat'in sona ermesi, bitişi
[2] Nimet*. (Karanlık ile Yanlışlığı) Ayırıcı Belgeler (209. Bildiri)
[3] dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar" (*Diyanet*)
[4] Karaçalıcılar aşağıda, Cehennem Çukuru'nda olacaklar.
[5] kesintisi, eksik yeri olmadan. Hesap*
[6] (bilgi ile) doyurur, öğretir. Azık*. Bu nedenle, Yol'dan çıkarıcı Yalancı Kılavuz (Şeytan)a göre Mehmet, neyin doğru olduğunu daha iyi bilir.
[7] (Elçiyi) uyandırdı, canlandırdı (36/52), etkinleştirdi; göreve çağırdı (74/2).
[8] 2 - (aralarındaki sorunları) sağaltmak, "hekimlik yapmak" için.
[9] **bi-iḏnihi** : O'nun oluru ile; O'nun olur demesi ile; Kendisi isteyerek; yardım ederek. Olur*. dç : "kendi iradesiyle" (H.B.Çantay)
[10] Allah'ın gönderdiği sıkıntılarla insanları sınaması
[11] yanlış yere konulmuş olan 215. Bildiri, 219'un önüne aktarıldı.
[12] (koptuktan sonra yeniden) birleşme. Tek bir toplum olma (2/213). Öldürmek*
[13] İnanç konusunda bir tek toplum iken sonradan ayrılmış olan (2/213) değişik toplumların yeniden "İbrahim'in İlkesi"ne dayanarak birleşmesi, bir arada yaşaması. Sakınmak*, Tektanrıcıları birleştirmek Mehmet'in görevi idi. Övgü*
[14] [**krh**] : (bir konuda) isteksiz olma. (Bir işi) istemeden yapma (9/53)
[15] **wağāhadū**. 1 - Görünme, kendini gösterme, açıkça konuşma; inancı (yasayı) yayma. Dolayısı ile bu İlkel Yasa'yı yayarak öteki toplumları birleştirme. (Habeş) **gahād** : açma, açığa çıkma; kamusal (halka açık); İsa'nın, Elçilik görevine başladığı gün. Cihat*
[16] **l-šahri l-ḥarāmi** : Yasak Ay; dokunulmazlığı olan ay. 2 - Kutsal (dokunulmazlığı olan) Gezi / Tören; gidiş geliş. (Akat) **saḫāru** : (çevresinde) dönüp durmak, dönmek, oyalanmak. geri gelmek. Ozan*; 3 - [özel olmayan] kamuya açık yer; kiralık [yer].
[17] Öldürmek*
[18] [**kbr**] : 1 - (Arap) büyük; 2 - Ortak koşanları izleyerek sorumluluk altına girme. (Yemen) sorumlu olma; 3 - (Akat) iri yarı; kaba, kabalık
[19] **wakuf'run**. Allah'ın tekliğine karaçalış. Allah'a ortak koşuş; "küfür". Yapılan törenlerin Allah'tan başka bir tanrı adına yapılması.
[20] **al-masğidi l-ḥarām**. 1 - Kabe (2/191); 2 - Medine'deki ortaklaşa kullanılan, paylaşılan yükünçevi (2/144, 149, 150)

çıkarış[2], Allah'a göre daha (büyük) bir sorumluluktur. Üstelik (inançta) kargaşalık (çıkarış), (Tören yerinden) çıkarıştan daha (büyük) bir sorumluluktur"[3]. Üstelik onlar, yapabilseler, sizi Yasa'nızdan[4] döndürene dek sizi (kendilerine doğru) çağırmaya[5] son vermeyecekler. Üstelik içinizden Yasa'sından dönen, ayrıca karaçalıcı olarak ölen kimse (unutmasın), (böyle olanların) amaçları[6], Burada ayrıca Öte (Yaşam)da boşa gidecek. Üstelik onlar, Ateş'in yerlileri olacak (olup), onun içinde sürekli kalacaklar.

[KATKI'NIN KİMLERE VERİLECEĞİNİN BELİRTİLMESİ]

2/215. Sana, neyi (vererek) katkıda bulunacaklarını sorarlar. "(Varlıklarınızdan) seçkin olandan ne katkıda bulunursanız o, ana baba, ayrıca yakınlar, ayrıca öksüzler, ayrıca yoksullar, ayrıca Yol yapıcısı[7] içindir. Üstelik (katılırken) seçkin olarak ne yaparsanız artık doğrusu Allah, onu bilir" de.

[KÖLECİLİĞİN, KÖLE EDİNMENİN YASAKLANMASI]

2/219. Sana, köleciliği[8] ayrıca (tutsaklardan) para kazanma[9] konusunu sorarlar[10]. Sen (onlara), "İkisi de büyük[11] bir kirliliktir[12] üstelik o ikisinde insanlar[13] için yararlar[14] vardır. Ancak (suç bakımından) ikisinin kirliliği, ikisinin yararından daha (büyük) bir sorumluluktur" de.

[KATKININ ÖLÇÜSÜ]

Ayrıca[15] sana neyi katkı için vereceklerini sorarlar. "Artanı[16]" de. Böylece Allah, düşünürsünüz diye sizin için Bildiriler'i açıklar,
2/220. Buradaki, ayrıca Öte (Yaşam) konusunda (düşünesiniz diye).

[ÖKSÜZLERİN KORUNMASI]

Ayrıca sana öksüzler[17] konusunu sorarlar. "Onları (inanç bakımından) düzeltmek[18] (eylem bakımından) seçkin olandır" de. Üstelik siz onlarla karışırsanız[19], artık onlar sizin (inanç) kardeşleriniz[1] (olmuş) olurlar.

---

[1] **şaddun**. kovma; (Yol'dan, inançtan) çıkarma, başka inançlara, başka yollara sürükleme. 1 - Kendisine karaçalarak, (inananları) Allah Yol'undan, ayrıca Kutsal Yükünçevi'nden (dışarı) sürükleyiş; 2 - Kendisine karaçalarak, Allah Yol'undan, ayrıca Paylaşık Yükünçevi'nden uzaklaşma. Şiddet*. Paylaşık Yükünçevi (2/144)
[2] Öldürmek*
[3] 2/191
[4] **dīnikum**. Salt tektanrıcılığın kuralları
[5] 2 - meydan okumaya; 3 - düzenek kurmaya; 4 - sizi (kendilerine) toplamayı; (inanç konusunda kendileri ile) birleşmeye. Öldürmek*
[6] eylemleri
[7] Yolcu*
[8] **l-ḫamr**. 2 - Köle edinme. Şarap*. Bu konuda ayrıca bk. 3/161.
[9] **maysir**. 1 - birisine baskı yapıp para toplama; kurtulmalık [fidye] isteme; 2 - (Kölelerin, tutsakların satış için başka yerlere) gönderilmesi, götürülmesi, dağıtımı. (Putların) taşınması için bk. **maysir** (5/90). Kumar*
[10] dç: "Sana içkiyi ve kumarı sorarlar" (*Diyanet*)
[11] (Yargı Günü için) sorumluluk yaratan. Büyük*
[12] Bu eylemler insanı suç ile kirletir; insanları Allah'tan "uzaklaştırmaz"; bu bir "inanç bulanıklığı", bir Pislik* değildir. Bunu insanlar yapar, Şeytan, bu konuya karışmaz (5/90).
[13] 1 - bu işi yapanlar; 2 - bu iş kendilerine yapılanlar
[14] 1 - yarar, çıkar; avunma konusu; 2 - (Akat) el koymak, "haczetmek", tutu (rehine) olarak alma. 3 - krş. **yunfa** [**nfy**] (5/33) : (birisini) atma, sürme, sürgüne gönderme. Yarar*
[15] Bu tümce, bir önceki Bildiri'nin uzantısı olup, 219. Bildiri'ye katılmış olması bir yanlışlıktır.
[16] **l-ʿafwa**. Varlıklarınızdan arttırdığınız. Bu deyim, örneğin, devenin saçı, tüyü için kullanıldığında uzayanı, çıkanı anlamındadır (*Lane*). ʿ**afaw** (7/95), onların (sayıları, varlıkları) arttı diye anlaşılır. Habeş ile kimi Sami dillerinde ʾ**af**ʾ**a**, ʾ**af**ʾ**ā** ile türevleri dışarısı, dışarıda kalan, öte, ötesi anlamındadır. "Uzamış olanı kesme" anlamı için bk. Ödünç*. "Zorla toplanan vergi"de varlıkların "artan" bölümünden yapılır. Bk. **yawmi l-ğumu**ʿ**at** (62/9).
[17] Korunuk* kadınların, yetiştirmek için evlerine aldığı, kendilerinden doğmamış çocuklar. Öksüz*
[18] 1 - onların durumunu iyileştirmek. Anlam olarak krş. Sadaka*; 2 - onları, ortak koşuculuktan arındırmak. Salih*. Bu ikinci anlam daha baskındır. Krş. bir sonraki tümcedeki **muf'sid** : bozguncu, Allah'ın tekliğini bozan; inanca bulanıklık getiren.
[19] **tuḫāliṭūhum**. O çocuklar, ayrıca onların korunuk olan anneleri ile bir çatı altında yaşarsanız; evdeşleşirseniz. (Arap) [**ḫlṭ**] : başkası, başkaları ile birleşme, başkasının içine girme. Örneğin suyun bitkilerin içine girmesi (18/45). (Yemen)

Ayrıca Allah, bozguncuyu, düzeltmeciden[2] (ayırt etmesini) bilir. Üstelik Allah dileseydi kesinlikle sizin için (o ilişmiş bağları) koparırdı[3]. Evet! Allah, öğütleyicidir[4], sağaltıcıdır[5].

[EVLENMENİN DÜZENLENMESİ - KADINLARIN AYBAŞI DÖNEMİ - CİNSEL İLİŞKİLER]

2/221. Ayrıca siz, ortak koşucu kadınlar ile, kendileri inanana dek evlenmeyin[6]. İnanık bir kadın kul[7], ortak koşucu bir kadına göre - o (ortak koşucu, güzelliği ile), sizi kandırsa[8] bile - kesinlikle seçkin olandır. Ayrıca ortak koşucu erkekler ile, kendileri inanana dek (kadınlarınızı) evlendirmeyin. İnanık bir erkek kul, ortak koşucu bir erkeğe göre - o (ortak koşucu) sizi kandırsa bile - kesinlikle seçkin olandır. Onlar (sizi) Ateş'e çağırır, oysa Allah, Kendi isteği ile[9], (sizi) Cennet'e, ayrıca yarlıganmaya çağırır. (Unutmayıp) anımsasınlar diye üstelik O, insanlara (Kendi) Bildiriler'ini açıklar.
2/222. Ayrıca sana, (kadınlardaki) aybaşı konusunu sorarlar. "O (dönem), (cinsel ilişkinin) bırakılmasıdır[10]" de. Artık aybaşı (dönemi) boyunca kadınlardan uzak durun, ayrıca arınmalarına dek onlara yaklaşmayın[11]. Arılandıklarında, artık onlara Allah'ın size buyurduğu yerden varın. Evet! Allah, (eski yanılgılarından) çevrilenleri sever, ayrıca arınanları sever.
2/223. Kadınlarınız, sizin için (ekilecek) bir tarladır; artık tarlanıza nasıl isterseniz varın. (O tarlayı) kendiniz[12] için ekin[13], üstelik Allah ile dayanışık olun[14], ayrıca O'nunla karşılaşacağınızı bilin. Üstelik sen (bunu) inanıklara muştula.

[İYİ YA DA KÖTÜ AMAÇLA ANT İÇİŞ]

2/224. Üstelik siz, (başkalarına karşı) aklanmanız[15], ayrıca (aranızda) dayanışmanız[16], ayrıca insanların arasını düzeltmeniz[17] için (içtiğiniz) antlarınızda Allah'ı(n adını), (ağzınızda) eksik[1] tutmayın[2]. Üstelik Allah, işitendir, bilendir.

[**qhl**], **qhlt** : (insanlardan oluşan) birlik, dernek. Çelenk*. Yemenli bu kök Arapçada (başka bir nesne ile karıştığı için) kirli olma anlamındadır. Karışma deyimi için krş. (Akat) **ḫalālum** (**alālum**) ile (Arap) **kalālatan** (4/12). İkinci Aşamadan*

[1] Büyükler için "bir kardeş" olan küçük çocuklar konusunda bk. 33/5. Elçi Mehmet, "kimsenin babası olmadığı" için (33/40), ilk "eşi" Hatice'nin, nerdeyse Mehmet'in yaşında olan kızları ile olan ilişkileri "kardeşçe" olmalıydı.

[2] Salih* (eve sonradan katılan çocuklara karşı kötü amaçlı, kıskanç) olmayan.

[3] **la-aʿnatakum** : "öksüz" çocuklar kendilerine dul (boşanmış) bir anne bulduktan sonra, sizinle evlendiler diye o anneden koparılması. Kırık iken yerine konulup birleştikten sonra kemiğin yeniden kırılması. Sıkıntı*. **l-ʿanata** (4/25). "İki anneli çocuklar" için bk. 33/4.

[4] siz büyükler için 2- komut veren; 3 - denetmen. Aziz*

[5] öksüz çocuklar için. dç : "Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir" (*Diyanet*)

[6] **tankiḥū**. Cinsel ilişkili evlilik

[7] **amat**. (Akat) **amtu** : kadın köle; evde kadın görevli (hizmetçi). (Yemen) (Yemen) ʿ**mt** : ayak takımı (toplumun alt aşamasında olanlar). (Yemen) [ʾ**m**], ʾ**mt**, ʾ**mh** (çoğul) : köle kadın, kul (birisine, bir tapınağa bağlı) kadın. Kölecilik yasaklandığı için "cariye" (*Diyanet*) anlamına gelmemelidir (2/219).

[8] (onun güzelliği) sizi şaşırtmış, etkilemiş, kandırmış olsa bile. Anlam bk. krş. Kandırıcı kimse (2/204). Acayip*

[9] **bi-iḏnihi**. Olur*

[10] (cinsel ilişkinin) bırakılacağı, dışlanılacağı (bir dönem). İncitmek*

[11] cinsel ilişkide bulunmayın. Yaklaşmak*

[12] kendiniz, doğacak çocuklarınız, ilerisini düşünerek. Sonraki kuşaklar için.

[13] boşalma (187. Bildiri). **qaddimū** : yollayın, gönderin, sunun, önden gönderin. (Habeş) [**qdm**], **qədm**, : (bir yapıda) ön, yüz, (Osm) cephe. (Yemen) [**qdm**] : öncü olmak, (bir işe) girişmek, sorumlu olmak. Ses benzerli (Yemen) **ḫdm**, (tarlayı) işlemek, (tarlayı) ekmek. Takdim Etmek*.

[14] 1 - Allah'tan sakının. Cinsel ilişkide bulunurken neden Allah'tan sakınmalı? Cinsel ilişki sırasında, uygun olmayan davranışlarda bulunma anlamına gelmez. Çünkü bir öncedeki tümcede bunun tersi söylenir. Kendiniz için (sizden doğacak çocuklar için, ilerisini düşünerek, sorumluluk altında kalarak) yapılmayan, ancak beğendiniz ya da hoşunuza gittiği için yaptığınız cinsel ilişkilerden kaçının anlamında olabilir. Böyle bir yasaklama (çocuk yapmak isteği dışında cinsel ilişkide bulunma), Hristiyanlar'da bugün de geçerlidir. Ayrıca krş. "Allah sizin için ne yazdıysa onu amaçlayın" (2/187). 2 - Allah ile dayanışık olun. Sakınmak*. Doğacak çocuklarınızı Allah'a özgü bir inanç ile, tektanrıcı olarak büyütün. Böylece siz karı koca, Allah'la karşılaşacağınız Gün, onlar da sizinle birlikte olacaklar. Böylece siz sevineceksiniz (bir sonraki tümce). Çocuk büyüten ana babanın "Allah'tan sakınması" için bk. 233. Bildiri. Öksüz çocuklar konusunda bk. 2/220.

[15] **tabarrū**. Habeş [**brr**] (I) **barra** : aklamak, ak yapmak; **tabarra** : aklanmış olma. [brr]*. Özür* anlamındadır.

[16] **watattaqū**. Birbirinizi pekiştirmeniz. Krş. 3/120. Sakınmak*

[17] barıştırmak

2/225. Allah sizi (sık sık) gevelenmiş[3] antlarınız için tutulu tutmaz[4]; oysa yürekleriniz (doğruluk konusunda) neyi eksilttiyse[5] O sizi (bu nedenle) tutulu tutar.[6] Üstelik Allah, yarlıgayandır, tüzündür.

[BOŞANMA]

2/226. Kadınlarından (boşanmaya) kalkışanlar[7] için dört aylık bekleme (süresi) vardır. Ancak (isteklerinden) dönerlerse artık (boşanma ortadan kalkar). Doğrusu Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.
2/227. Üstelik[8] onlar, boşanma (isteğini) (sonuna dek) sürdürürlerse[9] artık (boşanma, yürürlüğe girer). Doğrusu Allah işitendir, bilendir.
2/228. Ayrıca boşanmış kadınlar, (yeniden evlenmeden önce) kendi kendilerine[10] üç aybaşı dönemi beklerler. Üstelik onlar, Allah'a, ayrıca Öteki Gün'e inanmışlarsa, kendilerinin döl yataklarında (çocuk olarak) Allah'ın yarattığı nesneyi gizlemeleri kendilerine yasal değildir. Ayrıca (aralarını) düzeltmek[11] isterlerse, bu (süre) içinde onları, kocalarına geri vermek[12] daha uygun olur[13]. Ayrıca o (kadın)lara karşı - (evli kadın)lara karşı (yapıldığı) gibi[14] - yatıştırıcı olma[15] kalır. Üstelik erkekler için o(kadın)lara karşı ödenek ayırma[16] kalır.[17] Ayrıca (unutmayın)! Allah, (bu kuralları) yürütendir[18], (sorunları) sağaltandır.
2/229. Boşanma iki kez olur. Sonra (geriye), ya (eşini) yatıştırarak tutma[19] ya da (eşini) koruyarak[20] salış (kalır). Ayrıca siz (erkek olarak) onlara ne verdiyseniz ondan (istediğiniz) bir nesneyi (geri) almanız size yasal değildir; oysa (o) ikisi[21] Allah'ın sınırları[22] (içinde) kalamamaktan korkarlarsa[23] (bu, yasaklama uygulanmaz). Böylece (o) ikisi Allah'ın sınırları (içinde) kalamamasından korkarsanız, artık kadının kurtulmalık vermesi[24] durumunda ikisine karşı (hiçbir) kınama[25] olmaz. (İşte) bunlar Allah'ın sınırlarıdır, artık onları aşmayın. Üstelik kim Allah'ın sınırlarını aşarsa (unutmasın), artık (böyleleri), (bu sınırları) karartmış[26] olurlar.
2/230. Sonra (kocası) onu (üçüncü kez) boşarsa, o (kadın) başka birisiyle evlenmedikçe o (kadın) kendisine yasal değildir. Artık bu (yeni koca), onu boşarsa, Allah'ın sınırlarında kalabileceklerine güveniyorlarsa[27] onların birbirlerine dönmeleri konusunda o ikisine karşı (hiçbir) kınama yoktur. Üstelik bu (kurallar), Allah'ın, (Bitik'ten) uzak tutulmuş bir toplum için[28] açıkladığı, sınırlarıdır.

---

[1] ʿ**urḍatan**. Düşmek, (aşağı) indirmek, kaçmak, azalmak, soyunmak. "Siper / engel" diye anlaşılır.
[2] ssç : yapmayın
[3] **bil-laġwi** : ne dediğini bilmeden gevezelikle söyleyerek (5/89). (Habeş) : gevelemek, kekelemek.
[4] **yuāḫiḏukumu**. Bağlamak. Bu kökün değişik anlamları için bk. **ḫudhū** (7/31)
[5] **kasabat** : o, amaçladı; o, kazandı. 2 - (kesip) azalttı, yonttu. Kazanmak*
[6] 5/89. Oysa Tevrat'ta bunun tersi söylenir : "Tanrın Rab'bin adını boş yere ağzına almayacaksın. Çünkü Rab, adını boş yere ağzına alanları cezasız bırakmayacaktır." (Çıkış 20/7).
[7] 3/118, 24/22
[8] dördüncü ayın sonunda
[9] 1 - bir isteği, bir eylemi sonuna dek sürdürme; bütünleme. 2 - (boşanmaya) girişme (3/159). Azim*
[10] cinsel ilişkede bulunmadan
[11] barışmak
[12] geri vermek; öteye aktarmak (16/71)
[13] **aḥaqqu** : daha doğru, daha yakışık, daha uygun (5/107).
[14] kimseler gibi : kimselere yapıldığı gibi; kimseler gibi oldukları için
[15] **bil-maʿrūfi** : 1 - yatıştırıcılıkla; 2 - bilindiği gibi; töreye uygun olarak. Örf*
[16] **darağatun**. 1 - (kadınların) kötü durumunu iyiye götürme (geçim konusunda aşamalarını arttırma); krş. Sadaka*; 2 - (kadınları) içeri (eve) sokma; yer açma, "tapu verme"; 3 - (o kadınlara) sürekli katkıda bulunma. Krş. 4/34 (katkıda bulunma, infak etme). Derece*
[17] dç : "Kadınların, yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır. Yalnız erkeklerin kadınlar üzerinde bir derece farkı vardır" (*Diyanet*). Oysa kadınlar, Allah'ın kayırdığı kimseler oldukları için erkeklerden üstündür (4/34).
[18] Yasa'yı, bu kuralları uygulatan; "sınırları çizen" (bir sonraki Bildiri); 2 - komut, öğüt veren. Aziz*
[19] [**msk**]. Arap : tutma; (Habeş) (kendine) çekme, eğilme, yakınlaştırma
[20] Güzel*
[21] karı ve koca
[22] Allah'ın çizdiği, belirlediği sınırlar; Allah'ın kuralları. Krş. Aziz* (bir önceki Bildiri)
[23] Bu ve bundan sonraki tümcede yer alan "korkma" deyiminin değişik anlamları için bk. Korkmak*
[24] Kadın, kocasından ayrılıp (boşanıp) kurtulmak için ne verirse. Erkeklere böyle bir olanak sağlanmaması ilginçtir.
[25] değişik anlamlar için bk. Günah*
[26] lekelemiş, bulandırmış. Zalim*
[27] Sanmak*
[28] Bilen Bir Toplum İçin*. Bu sınırlamalar, örneğin boşanmış bir kadının yeniden evlenebilmesi için üç aybaşı dönemi beklemesi (2/228), Yahudiler için Talmud'ta belirtilir (*Blachère*).

2/231. Ayrıca siz, kadınları boşadığınızda, artık onların (bekleme) süreleri sona erdiğinde[1], onları yatıştırıcılıkla tutun ya da onları yatıştırıcılıkla salın, üstelik sıkıntı çıkarıp (Allah'ın sınırlarını) aşarak onları tutmayın. Üstelik kim bunu yaparsa, doğrusu artık o, kendi kendisini (suç ile) karartmış olur. Ayrıca Allah'ın Bildiriler'ini[2] alaya almayın. Üstelik Allah'ın size (sağladığı) mutluluğu[3], (ayrıca) Bitik'ten, ayrıca bilgelikten size ne indirdiğini anımsayın. O, onunla size öğüt verir. Ayrıca Allah'tan sakının, üstelik Allah'ın, her konuyu bilen biri olduğunu bilin.
2/232. Üstelik siz kadınları boşadığınızda, artık onların (bekleme) süreleri sona erdiğinde, (yeni) kocaları ile (birbirlerini) yatıştırarak aralarında anlaştıklarında[4] artık onların evlenmelerine engel olmayın[5]. İçinizden Allah'a, ayrıca Öteki Gün'e inanan kimse bundan[6] öğütlenir. Bu böyle (olsun)![7] (Bu uygulamalar) sizin için daha arı, ayrıca arındırılmış (bir tutum)[8] olur. Üstelik siz (bunu) bilmezken, Allah bilir.

[SÜT EMZİRMEK]

2/233. Ayrıca anneler, çocuklarını, eksiksiz iki yıl emzirir; (bu), emzirmeyi bütünlemek isteyen kimse(ler) içindir. Üstelik, o (anne)lerin azığı, ayrıca giyimi, töreye uygun olarak, çocuğu olan (baba)ya düşer. Kimse, kendi yeteneğinden öteye yüklenmez[9]. Ne ana, kendi çocuğundan ötürü, ne de baba, kendi çocuğundan ötürü sıkıştırılsın[10]. Üstelik kalıtçıya düşen (yükümlülük de) bunun[11] gibidir. Böylece (ana babanın) ikisi arasında onaylama, ayrıca danışma ile (çocuğu) sütten kesmek isterlerse artık, ikisine karşı kınama olmaz. Ayrıca siz çocuklarınızı (süt annesine) emzirtmek isterseniz, artık (buna karşılık olarak) vereceğinizi, töreye uygun olarak ödedikçe artık size karşı kınama olmaz. Ayrıca Allah ile dayanışık olun[12], üstelik Allah'ın, sizin ne eylediğinizi gördüğünü bilin.

[DUL KADINLARIN YENİDEN EVLENMELERİ]

2/234. Ayrıca içinizden (yaşam süresi) bitirilen, üstelik (arkalarında) eşler bırakanlara (gelince), o (kadın)lar kendi kendilerine dört ay, ayrıca on (gün) beklerler. Üstelik onlar, (bekleme) sürelerini bütünlediklerinde, kendi kendilerine töreye uygun olarak ne yaparlarsa, artık size karşı kınama olmaz. Üstelik Allah, sizin ne eylediğinizden salıklıdır.
2/235. Ayrıca (dul)[13] kadınlara, evlenme isteğini[14] sunmanız ya da bu (isteği) içinizde gizlemeniz[15] konusunda size karşı kınama olmaz. Allah, sizin onlara (bu konuda) öğüt vereceğinizi bilir. Ancak (evlenmek için) yatıştırıcı bir söz dışında, onlara gizlice söz vermeyin. Üstelik yazılmış[16] süre sonuna erene dek evlilik sözleşmesini bütünlemeyin[17]. Üstelik Allah'ın, içinizde ne varsa onu bildiğini bilin, artık O'ndan çekinin. Ayrıca Allah'ın yarlıgayan biri, tüzün biri olduğunu bilin.

[KENDİLERİ İLE CİNSEL İLİŞKİDE BULUNULMAMIŞ EŞLERDEN BOŞANMA]

---

[1] Oysa İslam'ın ilk dönemlerinde, dul [korunuk?] kadınların yeniden evlilik yapabilmesi için bekleme süresi yoktu (*M. Öztürk, "Kur'an Hükümlerinin Tarihsel ve Yerel Bağlamı", 86*). Çünkü bu dul [korunuk?] kadınlar, cinsel ilişkide bulunmadıkları için eski "kocalarından" gebe kalmış olamazlardı. Krş. 33/49.
[2] (Habeş) Allah'ın (size verdiği, gösterdiği) örnekler. Allah'ın size, ayrıca Bitikgiller'e gönderdiği "Dürük Yapraklar"; Tanrısal Söz. Bildiri*; Belirti*. Bu toplum, "Bitik'in ne olduğunu bilmeyen bir toplum" idi. Bilen Bir Toplum İçin*
[3] gönenç, dinginlik. Nimet*
[4] (birlikte yaşamayı) (birbirleri ile) karşılıklı onaylamışlarsa; (birbirlerini) karşılıklı beğenmişlerse (4/24). Rıdvan*
[5] **taʿḍulūhunna**, ayrıca 4/19'da yine evlenme konusunda yer alır.
[6] bununla
[7] Amin!
[8] **azkā**. Arı, [kokmamış, bayatlamamış, uygun yiyecek] (18/19)
[9] yükletilmez
[10] **tuḍārra** (edilgen) : sıkıntıya sokulsun, sıkıştırılsın. (Birisinin işine) karışılmış olma; (iki kişi arasına) girilmiş olma. Sıkıntı* [**ḍrr**].
[11] Kimse kimsenin işine karışmaz.
[12] 1 - Çocuğunuzu, Allah'a özgü bir inanç ile, tektanrıcı olarak büyütün. 2 - Allah'tan sakının. Cinsel ilişki sırasında da bu öğüt verilir (2/223).
[13] bekleme süresini bitirmemiş dul kadınlar. "Dul kadın" deyimi Kuran'da yer almaz.
[14] başvuruda bulunma; birisini kandırmaya, inandırmaya çalışma. Hitap*
[15] **aknantum**. 1 - (Arap) [**knn**] : gizleme; 2 - (Habeş) **qanʾa** (**yəqnāʾ**) : isteklenme, kıskanç olma, başkaları gibi yapmak isteme; öfkeli kızgın olma; (İbr. Aram. Ugarit) [**qnʾ**] : istekli olma; kıskanç, ateşli (coşkulu) olma. Yakin*
[16] **l-kitābu** : yazılı, bitiğe geçirilmiş, yasalanmış; yazılı olduğu için artık değişmeyecek olan. 2/234'te belirlenen süre
[17] gerçekleştirmeyin. Azim*

2/236. Kendilerine dokunmadığınız[1] ya da kendilerine (evlilik) yükümlülüğü[2] belirlemediğiniz[3] kadınları[4] boşarsanız, (bu konuda) size karşı kınama olmaz. Ayrıca siz onları - (eli) geniş olan, gücüne göre, ayrıca kısıtlı[5] olan, gücüne göre - yatıştırıcı bir yararla yararlandırın. Bu, korunanlar[6] için bir ödevdir[7].
2/237. Ayrıca siz, (kadın)ları, kendilerine (evlilik) yükümlülüğü belirlemişken, üstelik kendilerine dokunmadan önce boşarsanız, artık ne belirlediyseniz onun yarısını (verin); (ancak) o (kadın)lar keçürürse ya da evlilik sözleşmesi elinde olan kimse[8] keçürürse (bu) başkadır. Oysa sizin keçürmüş olmanız (aranızdaki) dayanışma[9] konusunda yaklaştırıcı olur[10]. Üstelik aranızda olan kayrayı[11] unutmayın. Evet! Allah, sizin ne yaptığınızı görendir.

[AKINCILIĞI, VURKAÇ SAVAŞLARINI SÜRDÜRME]

2/238. (Kervanlara) (ara sıra) takılmalar[12], ayrıca (önceden) düzenlenmiş[13] akıncılık[14] konusunda sürekli olun[15].[16]
Üstelik (akıncılık için) zaman ayırarak[17] Allah için ayağa kalkın[18].[19,]
2/239. Ancak, korkarsanız[20], (duruma göre) tek tek[21] ya da topluca[1] (katılın)[2]. Sonra güvene kavuşunca[3], O, nasıl (iyilik edip) size bilmediğinizi[4] öğretti ise artık siz Allah'ı anın[5].[6]

---

[1] Kendileri ile cinsel ilişkide bulunmadığınız korunuk* kadınlar. Evlilik boyunca, cinsel ilişkiden korunmuş olanlar (24/33)
[2] **farīḍatan** : ayrılmış (bir pay). Farz***.** 1 - kesmek, yarmak, yargı vermek; 2 - seçmek, ayırmak; 3 - üstlendirmek; 4 - ayrıcalık tanımak. Evlenmek için söz kesildiğinde erkeğin kadına vermesi gereken armağan; ağırlık diye anlaşılır. Bir sonraki Bildiri'ye göre bu "nesne", kimi kadınlara boşanma anında verilen, eşleşmeden önce belirlenmiş bir ödence'ye (tazminata) benzer! Kalıt konusu için bk. İkinci Aşamadan*
[3] üstelik onlar sizden evlilik için önceden yazılı bir belge istemedilerse (24/33).
[4] Sağ Ellerinizin Edindiği (kimse)*.
[5] **l-muq'tiri**. Tekgeçişlidir. (Habeş) [**qtr**] (I) : çit ile çevrilmiş; çivilenmiş, kilitlenmiş, kapatılmış olma. (Arap) [**qdr**] (ölçü, ölçü koyma, ölçülü yapma) kökünün yerel bir okunuşu da olabilir.
[6] **l-muḥsinīna**. (Allah'ın çizdiği sınırları geçmemek için) korunanlar. dç : "iyilik edenler" (*Diyanet*)
[7] **ḥaqqan**. Ödev*
[8] 1 - kadının koruyucusu olan kişi. Korunuk kadınlar için onun "ailesi" (4/25). 2 - erkek ya da kadın olarak sözleşmeyi kim elinde tutarsa. Barındırgan* kadınlarda, sözleşme o kadınların elinde olmalıydı.
[9] (Birbirinizle) yan yana kalma; birbirinizi gözetme, destekleme (karşılıklı takviye). Sakınmak*
[10] **aqrabu**. 1 - (Arap) daha yakın; 2 - (Yemen) yakın olma, yaklaştırma; (iki kişi, iki takım) yakınlaşma.
[11] **l-faḍla** : kayra. Eşler arasında (birbirini) kayırma. Dayanışma (Sakınmak*)
[12] **l-ṣalawāti** : "namazlar" (İslam Gelenekleri). Oysa krş. **waṣalawāti)** (9/99) : Elçi'ye bağlanmak, (kendisine, arkasına) takılmak. (Habeş) [**sll**] (II), **salla**, **salala** : (geçici olarak) tutturmak [bir araya getirmek], teyellemek, raptiye (pünez) takmak. (Akat) **ṣâlu** : dövüşmek, **muṣṣālu** : kavgacı; sıkıntı çıkarıcı, "musallat olan". Ayrıca bk. yakın sesli (Habeş) **ṣalḥawa** : kurnazlık etme, kandırma, yanıltma.
[13] **l-wus'ṭā** : orta, ortada olma, sağda solda olmama [düzenlenmiş olma]. 2 - görevli olarak, bir görev olarak. (Yemen) [**wṣt**] : yargılamak; toplumsal kümeleri düzenlemek, birisini bir göreve atamak. Önceden "askere çağırılma" anlamında olmalıdır.
[14] **l-ṣalat** : (çapulculuk için yapılan) akın, akıncılık. (Yemen) [**ṣll**] : yağmalamak, çapulculuk etmek. (Akat) **šalālu** : (hayvan, tutsak, çapul) alıp götürmek; yağmalamak; **šallatu**: çapul (nesne); (Asur) **salātu** : koparmak, parçalamak. (Habeş) **ṣll (I), ṣallala, ṣalala** : (havada, suda) yüzmek, uçuşmak; yüzeye, suyun üstüne çıkmak. (Akat) **ṣalālu** : uzanıp yatmak, pusuya yatmak.
[15] **ḥāfiẓū** : tutucu olun, sürdürün (gözetme; koruma). Hafız*. 4/104. Bildiri'de "gevşeklik göstermeyin" denilecektir. (Akat) **kapādu** / **kapātu** : tasarlamak; **kapātu** : birlikleri toplamak, bir araya getirmek.
[16] Elçi Mehmet'in de katıldığı akınlarda (çapul elde etmek için yapılan vurkaç savaşlarında) uygulanan savaş yöntemi için bk. 4/101 vs. Mekke'den göç eden inanıkların, Medine'deki tek geçim aracı, kervanlara yapılan saldırılardan elde edilen çapul olmalıydı.
[17] (Arap) [**qny**], **qanā** : ele geçirme; (Habeş) [**qny**] (I) : ele geçirme, üstün gelme, egemen olma, boyun eğdirme; kulluk ettirme; 3 - (Habeş) [**qny**] (III) : zaman ayırmak. **qnt***. Krş. Akına, üşenerek, isteksiz çıkmayın (9/54), ağırdan almayın (4/72). Oysa "gerçek" savaşlar için "bu inanıklara yazılmış bir dönemdir" (askerlik dönemidir) denilir (4/103). "Vergi toplama" anlamı için bk. (Yemen) [**qnt**] : (vergi) toplama; krş. **yawmi l- ğumuʿat** (62/9)
[18] **waqūmū** : ayağa kalkın, dikilin. Kalkıp, Allah için akına çıkın. Savaş için ayağa kalkma (4/102).
[19] dç : Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a gönülden boyun eğerek namaza durun. (*Diyanet*)
[20] korkarsanız (4/101)
[21] **fariğālan**. Gelenekler bu sözcüğü yayan (giden) olarak anlar. (Yemen) **rgl** : yayan asker bölüğü, piyade; emir eri. Bu sözcük (**riğālan**), Kuran'da dokuz kez geçer, olasılıkla 22/27 dışında (?), adamlar, erkekler, kişiler, tek tek anlamına gelir.

[DUL YA DA BOŞANMIŞ KADINLARA GEÇİM SAĞLANMASI, ONLARIN GEÇİNDİRİLMESİ]

2/240. Ayrıca içinizden (yaşam süreleri) bitirilenler, üstelik (geriye) eşler bırakanlara (gelince), (eşlerindeki) durum değişene dek[7] (onlar evden) dışarı atılmaksızın eşlerinin geçimini sağlayacak bir kalıt düzenlemesi (bırakmalıdır). Ancak (kendiliğinden evden) çıkarlarsa, artık kendi kendilerine töreye uygun olarak ne yaparlarsa artık size karşı kınama olmaz. Üstelik Allah öğütleyicidir, sağaltıcıdır.
2/241. Ayrıca boşanmış kadınlara, (kendilerini) yatıştıracak olan bir geçimlik (sağlamak), sakınıklara[8] bir ödevdir[9].
2/242. İşte böyle (olacak)![10] Allah, algılayasınız diye Bildiriler'ini açıklar.

[GEÇİK BİR SÜRGÜN KONUSUNDA YAHUDİLER'E TANRISAL YARDIMIN ANIMSATILMASI]

2/243. Düşünmez misin[11] sen onları? Üstelik onlar binlerce idi; konutlarından, ölümden çekinerek çıkmışlardı. Böylece Allah onlara "Ölün" demiş[12], sonra onları diriltmişti.[13] Doğrusu Allah, insanlara karşı kesinlikle kayırgandır[14], oysa insanların çoğu iyilikbilmezdir.
2/244. Ayrıca siz (katkı vererek)[15] Allah Yolu'na katılın[16], üstelik Allah'ın, işiten biri, bilen biri olduğunu bilin.
2/245. Kim, Allah'a (Kendisince) benimsenecek[17] bir ödenek öderse[18], artık O bunu, kendisine kat kat artıracak. Ayrıca (ek olarak ne verirseniz) Allah (onu ödünç olarak) tutar[19], ayrıca (bunu kat kat) uzatır.[20] Üstelik (unutmayın), O'na döndürüleceksiniz![21]

---

[1] **ruk'bānan** : toplu olarak, topluca, birleşerek. Krş. **mutarākiban** (salkım) (6/99), **rakkabaka** (o, sizi birleştirdi, toparladı) (82/8). (Habeş) [**rkb**], **rakb** : birleşik, karşılaşmış, birleşmiş (topluluk). Krş. "bölük bölük ya da topluca çıkın (4/71). Dolayısı ile bu "yayan ya da binekli" deyimi "tek tek ya da topluca" diye de anlaşılabilir.
[2] dç : "Eğer (bir tehlikeden) korkarsanız, namazı yaya olarak veya binek üzerinde kılın." (*Diyanet*).
[3] çapul elde edildikten sonra; akın sona erdiğinde
[4] nerede, nasıl çapul edinileceğini
[5] Kuruluş bakımından benzer bir tümce için bk. 2/198. dç : "Güvenliğe kavuşunca da, Allah'ı, daha önce bilmediğiniz ve onun size öğrettiği şekilde anın (namazı normal vakitlerdeki gibi kılın)" (*Diyanet*).
[6] Bu iki Bildiri'nin buraya yanlışlıkla koyulduğu apaçıktır.
[7] **ilā l-ḥawli** : [**ḥwl**], 1 - bir yıla dek, boyunca, için. Yorum sıkıntısı çıkarır, özellikle ölen kimsenin başka kalıtçısı yok ise. Dolayısı ile bu kadınlar ya korunuk kadınlardır ya da "ellerinizin (sıkışarak) edindiği" kadınlardır. İkinci Aşamadan*. Yürürlükten kaldırılan bir Bildiri olduğu ileri sürülür *(Al-Jalalayn)*. Bu durumda Kuran'da genel olarak "açıklama getirildiği" belirtilir, ya da Allah, bu değişiklik konusunda kullarına önceden "tövbe eder". 2 - durum (başka birisi ile evlenme?), yer değişene, dönüşüne dek; başka yere gidene dek. Krş. köktaş **ḥīlatan**. (4/98) : (kent) değiştirme; **ḥiwalan** (18/108) : aktarılma. (Arap) **ḥawāla** (döndürme, aktarma). (Habeş) **ḥəwləyā** : ayrılık [benzememe], değişiklik. Bu durumlarda genel olarak, Allah, kendilerine "yol yapana dek" deyimi kullanılır. **l-sabīl** : yol; gelişim.
[8] (birbirini incitmekten) sakınanlar; aralarında dayanışık olanlar. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar" (*Diyanet*)
[9] **ḥaqqan** : bir ödev, bir görev. Gerçek*
[10] **ka-ḏālika**. Amin*
[11] Görmek*
[12] Babil sürgünü (17/4 vs.)
[13] Kuran'da genel olarak Yahudiler konusunda "ölmek - dirilmek", Tektanrıcılıktan uzaklaşan Yahudiler'in, Tanrı'nın aracılığı ile Babil'e sürgüne gönderilmesi, sonra sürgünden dönüşü [bir toplumun ölüp sonradan dirilişi] diye anlaşılır. Örneğin 28 ile 56. Bildiriler. Hezekiel 37/1-14'te Tanrı'nın, [binlerce] kemiği [ölmüş Yahudi toplumunu] nasıl dirilttiği ayrıntıları ile açıklanır. Ayrıca bk. 2/259. Ölmüş olan İsrailoğulları'nın "dirilmesi" için ayrıca bk. Kadir Gecesi*
[14] **laḏū faḍlin** : kayrası olan. Kayra veren, kayırıcı. Çünkü Allah, Yahudiler'i 1 - diriltmişti; 2 - suçlarına göz yummuştu. krş **aḥyāhum** ile **yuḥ'yī** (2/73).
[15] bk. bir sonraki Bildiri. Sıkıntıda olduğunuzda Biz size yardım etmiştik. Şimdi bu gönül borcunuzu ödeyin.
[16] birleşin. Öldürmek*
[17] (Kendisine) atanmış / adanmış, ihsan edilmiş". Güzel*
[18] Ödünç*
[19] **yaqbiḍu**. (Arap) [**qbḍ**], büzmek, kasmak, çekmek. Tutmak, tutuklamak, korumak için krş. (Yemen) **[qbḍ]** : karakol, yedek asker (milis);ʿ**qb-t** : kale. Krş. **maqbūḍatun** (elde tutulan, korunan) (2/283). Ses ve anlam benzerli bir kök için bk. Akıbet*. Ayrıca krş. (Akat) [**kbd**], **kabātu** : ağırlık, değer verme; değerlendirme; saygı gösterme. Siz Allah'a ne verirseniz O, onu (değerli bulup elinde) tutar, üstelik O, onu çoğaltır. 3 - Yakın sesli (Akat) [**ḫbt**], **ḫabātu** : ödünç almak; (faiz vermeden) borç almak. dç: "Allah hem darlaştırır, hem bollaştırır" (*Diyanet*)
[20] Yaymak, geniş tutmak. "Onu kat kat yapar" (bk. bir önceki tümce). Ayrıca bk. (sözleşmek / saldırmak için) elini uzatmak (5/11).
[21] ne verdiyseniz onu, kat kat artmış olarak Allah'ın yanında bulacaksınız.

[SAVAŞ ÖDEVİ KONUSUNDA TALUT İLE DAVUT ÖRNEĞİNİN ANIMSATILMASI]

2/246. Musa'dan sonra İsrailoğulları'nın danışmanları (konusun)u düşünmedin mi?[1] Hani (o danışmanlar), onlardaki bir Salıkçıya, "Allah Yolu'nda birleşelim[2] diye bizim için bir yöneticiyi[3] görevlendir" demişlerdi?[4] (Salıkçı), "Olur da savaş size yazılırsa (sonra) siz savaşmayacak olursanız?" demişti. (Danışmanlar), "Biz ile çocuklarımız konutlarımızdan çıkarılacak olursak niçin Allah yolunda savaşmayalım?" demişlerdi. Ancak, savaş, onlara yazıldığında, birkaçı dışında, yüz çevirmişlerdi. Üstelik (unutmayın), Allah, (verilen sözü) karartanları bilir.
2/247. Ayrıca onlardaki (o) Salıkçı kendilerine, "Evet! Allah size, Talut'u[5] yönetici olarak görevlendirdi" demişlerdi. Onlar, "Biz, yöneticiliğe ondan daha uygun iken, ayrıca varlıktan kendisine bolca verilmemişken o, nasıl bize yöneticilik edebilir?" demişlerdi. (Salıkçı), "Evet! Allah, sizin üzerinize onu seçti üstelik onu, bilgi, ayrıca önderlik[6] bakımından oldukça artırdı" demişti. Üstelik Allah, egemenliğini dilediği kimseye verir. Üstelik (kayra verişte) Allah, engindir[7], bilendir.
2/248. Ayrıca, onlardaki (o) Salıkçı kendilerine, "Doğrusu onun başkanlığının kanıtı, size içinde Allah'tan bir eşlik[8], üstelik Musa'ın yakınlarının, ayrıca Harun'un yakınlarının (kalıt olarak) bıraktığı nesneden bir kalıntı[9] bulunan, Meleklerin taşıdığı Sandık'ın[10] gelecek olmasıdır[11]. İnanıksanız, doğrusu bunda sizin için kesinlikle bir belirti var" demişti.
2/249. Böylece Talut, ordu ile birlikte ayrılırken, "Evet! Allah sizi bir ırmak[12] ile sınayacak. Böylece kim ondan içerse artık o kimse, benden değildir, üstelik avucu ile avuçlayan[13] kimse dışında, kim ondan tatmazsa artık kesinlikle o bendendir" demişti. Ancak birkaçı dışında, ondan (bolca) içtiler. Böylece o, ayrıca kendisi ile birlikte inanmış olanlar o (ırmağ)ı geçince, "Bugün Calut[14] ile onun ordusuna karşı bizde (yeterince) güç yok" demişlerdi. Allah'la karşılaşacaklarına kanmış olanlar, "Nice az (sayılı) bir topluluk, pek çok (sayılı) bir topluluğa, Allah'ın yardımı ile[15] üstün gelmişti. Üstelik Allah, katlananlarla birliktedir" demişlerdi.
2/250. Üstelik onlar, Calut ile onun ordusuyla iç içe girdiklerinde[16], "İdimiz! Üstümüze dayanç dök, ayrıca ayaklarımızı durağan kıl, üstelik karaçalıcılar toplumuna karşı bize yardım et" demişlerdi.

---

[1] Görmek*
[2] birleşme, tek bir toplum olma. Öldürmek*. "Allah Yolu'nda birleşme" için bk. Övgü*
[3] **malikan** : yürütücü, yönetmen. Melik*. Bu bağlamda Aziz* (komutan) anlamındadır.
[4] Öldürmek*. Elçi Mehmet aracılığı ile birleştirilmesi gereken Medine'deki değişik Yahudi toplumlar konusunda bir benzetmedir.
[5] benzetmeli olarak Elçi Mehmet
[6] **ğis'm** : 1 - iri yarılık; beden yapısı (63/4). (Akat) **gattu(m)** : (beden) yapı, biçim; 2 - kılavuzluk, önderlik. (Habeş) [**gys**], **gesam**, **geśam** : yarın, bir sonraki [öndeki] gün. (Habeş) **gesa** : yürümek, yabancı ülkeye gitmek; (Arap) **ğāša** : kaynama, taşma, erkenden yola koyulma. (Akat) **geštû**, **igištûm**: ilk olma, önde gitme → öncü olma (önderlik). Krş. **mulkihi** (bir sonraki Bildiri) : onun "başkanlığı, yürütücülüğü". Melik*
[7] (Yemen) kayra sağlayandır.
[8] **sakīnatun** : Allah'ın eşliği, orada olması, ilgilenmesi; (Orada olduğu için) yatıştırması. (Ugarit) [**skn**] : yönetici, yönetmen, ilbay; komutan. Sekine*
[9] **baqiyyatun**. (Bir) kalıntı; (bir) dinginlik. 1 - Üzerinde, Tanrı'nın Musa'ya (ile Harun'a) verdiği buyrukların (On Buyruk) yazılı olduğu taş yazıt; ayrıca On Buyruk bağlamında öz, içerik, özet anlamı için bk. **nusẖatihā** (7/154). 2 - (Habeş) **baq(w)ʿa (I)** : yararlı olmak, yarar vermek; **baq(w)ʿet**, **baq(w)ʿat** : yarar, yararlılık; kazanç; kayra; verilen ödüncün getirisi; dinginlik. Sekine (!). Krş. 11/86 (1 - kalıcı, 2 - yatıştırıcı ödül), 11/116 (kalıntı; yıkılan kentlerden geriye kalan).
[10] **l-tābūt** : kap, kutu, sandık. Antlaşma Sandığı (**tābūt l-ʿahd**). İçinde, Tanrı'nın İsrailoğulları ile yaptığı antlaşmanın bulunduğu sandık. Bu sandığın nasıl yapılacağı, boyutları, üzerine konulacak "Meleklerin" nasıl olacağı Tevrat'ta uzun uzun anlatılır. İlkel anlamı sandık, kutu olan **tābūt**, sözcüğünün Eski Mısır dilinden Arami ya da Habeş dili aracılığı ile Arapçaya geçtiği sanılır (*Geez Sözlük, 570*). (Habeş) **tābot**, Nuh'un Gemisi, ayrıca Antlaşma Sandığı anlamlarındadır. Benzetme olarak krş. **tābūt** ile Sofra*
[11] 1 - O Sandık'ın gelişi ile artık Allah, orada sizinle birlikte olacak, size dinginlik, "sekine" getirecek, böylece üstün geleceksiniz. 2 - O "kalınıtıları" okursanız, aranızdaki inanç ayrılıklarına son vereceksiniz. Şu an siz bölünmüşken yeniden tek bir inanç toplumu olacaksınız.
[12] Ürdün ile Filistin arasındaki bir ırmak (*Al-Jalalayn*).
[13] ancak bir avuç içen
[14] Calut, İsrailoğulları'na meydan okumuş, Nefiller soyundan bir devdir. Nefiller, gökten (Cennet'ten) düşmüş kimseler anlamındadır. Dinler Tarihinde, Tanrının oğullarının (erkek Meleklerin), insan kızlarına aşık olduktan sonra doğan dev çocuklara verilen addır. Tevrat'ta iki kez yer alır (Yaratılış 6/4; Sayılar 13/33). Ancak, bu Devler (Nefiller)'in, Tanrı oğullarının soyundan geldiği Tevrat ta belirtilmez. Arınmış Bitikler*.
[15] (Allah'ın) koruması, yardımı, (çağırıları) işitmesi ile. Olur*
[16] (Birbirine) karışmak; (birbiri ile) karşılaşmak. Değişik anlamlar için bk. Berzah*

2/251. Böylece Allah'ın yardımı ile onları bozguna uğrattılar. Ayrıca Davut, Calut'u öldürdü. Üstelik Allah, ona egemenlik[1], ayrıca bilgelik verdi, ayrıca (Allah) neyi dilediyse ona öğretti. Üstelik Allah'ın, insanların kimilerini kimileri ile savması[2] olmasaydı, yeryüzü, kesinlikle bozulurdu. Ancak Allah, tüm ülkelere (karşı) kayırgandır.

[ELÇİLER ARASINDAKİ AŞAMA DÜZENİ]

2/252. İşte bunlar, Bizim sana, doğrulukla aktardığımız, Allah'ın Bildiriler'idir. Ayrıca doğrusu sen, kesinlikle (görevlendirilen) Elçilerdensin.
2/253. Bu Elçiler (arasında) kimilerini kimilerine göre kayırdık. Allah, onlardan kimisine konuştu, ayrıca kimilerini aşamalarda yükseltti. Ayrıca Biz Meryem oğlu İsa'ya (doğruyu yanlıştan) Ayırıcı Belgeler verdik, ayrıca onu, Kutsal Soluk[3] ile pekiştirdik. Üstelik Allah dileseydi, onlardan sonraki (kuşak)lar, (doğruyu yanlıştan) Ayırıcı Belgeler kendilerine geldikten sonra (inanç konusunda) birbirlerini dışlamazlardı[4]. Ancak, onlar ayrılığa düştüler[5], böylece onlardan kimi inandı, ayrıca kimi (o Belgelere) karaçaldı. Üstelik Allah dileseydi birbirlerini dışlamazlardı[6]. Ancak, Allah ne dilerse (onu) yapar.

[YALANCI KILAVUZ AZGIN'I İZLEYENLERE ÖĞÜT]

2/254. Ey siz inanmış olanlar! İçinde pazarlığın[7], ayrıca bağdaşlığın, ayrıca aracılığın[8] olmayacağı Gün'ün gelişinden önce, Biz sizi ne ile azıklandırdıysak, ondan katkıda bulunun[9]. Üstelik, (bu konuda) karaçalıcı olanlar (unutmasınlar)! Onlar (Yol'u) karartanlardır[10].
2/255. Allah! Yaşayan, süren[11], O'ndan başka tanrı olmayan! Kendisini ne uyuklama ne de uyku tutar! Göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa O'nundur. O'nun onayı olmadıkça[12] O'nun katında aracılık edecek kimdir? Onların önündekini, üstelik arkasındakini[13] bilir. Üstelik O'nun biliminden (gelen) bir konuyu, ancak O ne dilerse, onu kavrarlar. O'nun Taht'ı[14] gökleri, ayrıca yeri kaplar, üstelik o ikisinin korunması[15] O'nu yormaz. Üstelik O, üstündür, direşkendir[16].
2/256. Yasa'da[17], üsteleme[18] yoktur[19]. Evet! Gözetilme[20], Şaşkınlıktan[21] ayırt edildi. Artık, kim Azgın'dan[22] arınır[1], üstelik Allah'a[2] inanırsa, artık doğrusu o, kopmayacak en güvenilir tutamaca tutunmuştur. Üstelik Allah, işitendir, bilendir.

---

[1] onu egemen kıldı, ona egemen olabilme yeteneğini verdi.
[2] [**df**ʿ] kökü için bk. Küçümsenenler*
[3] **birūḥi l-qudusi**. Ruh : 1 - soluk; 2 - esinti, esinleme, 2 - (gönderilen) koku, çıtlatma [Gizem'den bilgi getirme]. Allah'ın yaptığı gibi, İsa, cansız bir varlığa "üfleyerek" can verebiliyordu (3/49).
[4] **iq'tatala**. Birbirlerini dışlama, inançtan çıkarma (kovma), meydan okuma, açığa çıkarma. Öldürmek*. Bk. bir sonraki tümce.
[5] inanç konusunda "muhtelif" (türlü türlü, çeşit çeşit; zıt, birbirini tutmayan) oldular.
[6] Öldürmek*
[7] **bay**ʿ**un** : alışveriş. Duruşma Günü'nde "Allah'la pazarlık etme"
[8] başka tanrıları Allah'ın önünde aracı olsun diye edinenlere yöneliktir.
[9] 1 - yiyecek olarak, 2 - Tanrı'dan gelen doğru "bilgi" olarak ne verildiyse siz onları başkaları ile bölüşün. Azık*. Katkı*
[10] Onlar , yanlış bilgi (azık) edinerek "karanlıkta" kalıp, Yol'unu "şaşıracak" olanlardır (2/256). Oysa Allah, onları "aydınlığa çıkarmak" ister (2/257). Zalim*
[11] 1 - kalıcı; 2 - denetmen; bakıcı. Kayyum*
[12] O, olur demeden. Olur*
[13] 1 - onların (bugün) ne yapmakta olduğu, (dün) ne yapmış olduğu. 2 - onların gösterdikleri (açığa çıkardıkları) ayrıca sakladıkları. 20/110, 36/45.
[14] 1 - taht. "Süleyman'ın tahtı" (**kur'siyy**) (38/34), Süleyman'ın egemenliği, krallığı ya da soy zinciri (soy kuşağı) diye anlaşılır. 2 - (koruyucu) zincir (38/34'ün dipnotu). Kuran' da "taht" (egemenlik koltuğu), 29 kez ʿ**arš** diye geçer.
[15] gözetmek, korumak. Göklerin, yerin gözetilmesi, yıllık bakımının yapılması : Kadir Gecesi*
[16] 1 - O, süredurandır, Kayyum* olandır (2/255); 2 - (O yorulmadan, başladığı işi, Bugünkü Yaşam'ı) sonuna götüren, bütünleyecek olandır. Azim*
[17] **l-dīn** : 1 - Yasa; 2 - sorumluluk. (Yemen) **dyn** : bir iş, birisine düşme; bir iş, birisinin [elinde] sorumluluğunda olma.
[18] **ik'rāh** (24/33), [**krh**]. 1 - bir işi, o iş konusunda "isteksiz" olan birine yaptırma; üsteleme; 2 - tiksindirme (geriye çektirme)
[19] Onların üzerine varıp kılavuzlamak sana düşmez (2/272).
[20] **l-rušdu** : gözetildiği için yolda, şaşırmadan kendi kendine gidebilme. Bir sonraki Bildiri'ye göre bu deyim "Yol aydınlatıldığı için, Yol'da ışık tutan bir kılavuz olduğu için şaşırmadan gidilebilme" anlamına gelir. Raşit*
[21] **l-ġayi** : şaşkınlık, şaşırma, karanlık, karmakarışıklık (*Lane*) (19/59)
[22] **bil-ṭāġūti**. **aṭ-ṭāġūt**. (Yol'da) "şaşırtıcı" olan Yalancı kılavuz, Yalancı Elçi olan Tagut*. Hubal* anlamına da gelebilir.

2/257. Allah, inananların egesidir. O, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Oysa (Allah'a) karaçalmış olanların egeleri, kendilerini aydınlıktan (çıkarıp) karanlıklara (doğru) dolaştıran[3] Azgın'dır[4]. İşte onlar, Ateş'in yerlileri olacak (olup) orada sürekli kalacaklar.

[DİRİLİŞİN KANITLAMASI]

2/258. Allah kendisine öğütçülük (yetkisi)[5] verdi diye İdisi konusunda İbrahim ile tartışanı[6] düşünmez misin? Hani İbrahim, "Benim İdim, yaşatandır[7], üstelik öldürendir" demişti, O (tartışan), "Ben (de) yaşatır, üstelik öldürürüm" demişti. İbrahim, "Doğrusu Allah, güneşi doğudan getirir, sen artık onu batıdan getir" demişti. Böylece (Allah'a) karaçalmış olan (o) kimse afallamıştı. Üstelik (unutma)! Allah karaçalıcılar toplumunu kılavuzlamaz.
2/259. Ya da çatıları üzerine çökmüş[8] bir kente uğrayan kimse gibi birini[9] (anımsamadın mı)? "Allah, buraya ölümünden sonra nasıl yaşam verecek?" demişti. Bunun üzerine Allah, onu yüz yıl ölü bırakmış, sonra onu uyandırmış, "Ne süre kaldın?" demişti. "Bir gün ya da bir günden az kaldım" demişti. (Allah), "Yok! Sen yüz yıl kaldın. Sen artık, yiyeceğine, ayrıca içeceğine bak, bozulmamış[10], ayrıca sen eşeğine bak. Üstelik (bu), Biz seni insanlar için (tanrısal) bir belirti[11] kılmamız için (idi). Ayrıca, (dağılmış) kemiklere bak, onları nasıl birleştireceğiz[12] sonra onlara et giydireceğiz" demişti.[13] Böylece (kanıtlar) kendisine apaçık (belli) olunca, "Allah'ın her konuda ayaklandırıcı[14] olduğunu (artık) biliyorum" demişti.[15]
2/260. Hani İbrahim, "İdim! Ölülere[16] nasıl yaşam verdiğini bana göster" demişti. (Allah), "İnanmadın mı? " demişti. (İbrahim), "Evet (inandım)! Ancak yüreğim yatışsın" demişti. "Öyleyse dört kuş al, artık onları kendine alıştır[17], sonra onları (kesip) her dağın[18] üzerine onlardan bir parça koy, sonra onları çağır, ivedilikle sana gelecekler[19]. Üstelik Allah, (ölüleri) ayağa kaldırandır[20], sağaltandır[21], (bunu) bil!"[1]

---

[1] **yakfur**. 1 - arınmak; 2 - silip süpürüp arıtmak. "Kefaret" ile köktaştır; 3 - (kim ona) karaçalarsa. Kafir*
[2] 2 - Allah'ın gönderdği gerçek kılavuza
[3] **yuḫriğuhum** : onları ihraç etti (çıkardı). Oysa Krş. (Arap) **ḫarağa** : yoğun, birbirinin içine girmiş, karışmış ağaçlar; (Habeş) **ḫaraga** : çevresinde dolanma, dolaşma; birbirinin içine girme, karmakarışık olma. Bu anlam için bk. 17/80 (iki kez). Çünkü Azgın (Tagut), yalancı, beceriksiz bir kılavuz idi; kendisini izleyenlerin Yol'unu, Doğru Yol'a göre, dolambaçlı yapıyordu.
[4] **l-ṭāğūt** : Tagut*. Yalancı kılavuz / Hubal*
[5] **l-mulk**. Öğütçü; danışman; (Allah adına) konuşucu. Melik*. dç : "hükümdarlık" (*Diyanet*)
[6] Bu tartışan, Nemrut'tur. Mezopotamya'da yaşadığına inanılan bir kraldır. Söylencelere göre Babil Kulesi'nin kurucusudur.
[7] **yuḥ'yī** : o, yaşatır, yaşam verir.
[8] altüst olmuş. Bu konuda bk. Uzak*
[9] Yahudi din adamı olan Üzeyr'in, Babil kralı Nebukadnezar (Buhtünnasr)'ın yakıp yıktığı Kudüs'e uğradığında geçen olaylar *(Al-Jalalayn)*. Öldükten (Babil sürgününden) sonra (sürgünden dönenlerle) yeniden yaşama kavuşan, canlanan kent, genellikle Kudüs'tür. Uzak*. Yahudiler'in (Mısır'da) öldükten sonra dirilmeleri için bk. Kadir Gecesi*
[10] **yatasannah**. Tekgeçişlidir.
[11] Allah'ın ölülere yaşam verebilmesinin kanıtı; 2 - (Habeş) örnek
[12] **nunšizuhā**. **nūn šīn zāy** : 1 - (yukarı, ayağa) kaldırmak. 2 - iliştirmek; sürgülemek. Örmek*
[13] "Size kaslar verecek, üzerinizde et oluşturacağım, sizi deriyle kaplayacağım. İçinize ruh koyacağım, canlanacaksınız. O zaman benim Rab olduğumu anlayacaksınız." (Hezekiel 37/6).
[14] 1 - her konuda erklidir; 2 - her nesneye güç vericidir, canlandırandır, ayağa kaldırandır. Kadir*.
[15] Bu öykü, 18/9'daki Yedi Uyurlar'ın başlarına gelenlere çok benzer. Yedi Uyurlar'da insana eşlik eden köpektir, bu geçişte ise eşektir. Uzun süre uyuduktan sonra uyananlar konusunda bk. *P.W. Horst, "Pious Long-Sleepers"*.
[16] 1 - Ölüler; 2 - İsrailoğulları'nın çeşitli sürgün ve kırıma uğrayarak "geçici olarak" ölmeleri; Orta Doğu'da "dört yöne" dağılmış olmaları.
[17] **faṣur'hunna** : Tekgeçişlidir. 1 - Onları kendin için eğit. (İnanç bakımından) onlara, sana benzer bir biçim ver. (Arap) (keserek, biçerek, yontarak) biçim vermek; (Akat) **šurru** : birisinin öne eğilmesini sağlamak; (kral, tanrı) ilgilenmek; (Akat) **šūrû** : öğretmek; eğitmek.
[18] değişik bir sürgün, değişik bir düşman
[19] Bu Bildiri ile Yaratılış 15/8-16 ayrıca Yahudiler'in Söylenceleri (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews"*), birbirinden değişiktir. Genel anlam şudur : İbrahim, kendi soyundan gelenlerin yaşayıp, yaşamayacağı konusunda kuşku içindedir. Tanrı, kendisini yatıştırır ve bunu kendisine bir benzetme yaparak kanıtlar. Kuşlar (İsrailoğullar'ı) sıkıntılara düşüp parçalansalar bile Tanrı kendilerini yeniden bir araya getirecek, böylece yeniden "yaşayacaklar". Bu, ölenlere Tanrı'nın sonradan yaşam vermesine benzetilir. Bu ve bundan önceki Bildiri eş anlamlıdır.
[20] ʿ**azīzun**. (Akat) **izuzzum**, **uzuzzu**: dikilmek; sürekli ayakta tutmak (işlerin yürümesini sağlamak), orada olmasını sağlamak. Aziz*. Bu bağlamda, bir önceki Bildiri'deki Kadir* ile yakın anlamlıdır.
[21] 2 - sorunları, kötülükleri giderendir. Bilge*

[KATKININ ÖNEMİ]

2/261. Varlıklarını Allah Yolu'nda katkı olarak verenlerin örneği, yedi başak bitiren, her başakta yüz tohum bulunan (tek) bir tohum gibidir[2]. Ayrıca Allah, dilediği kimseye kat kat verir. Üstelik Allah engindir, bilendir.
2/262. Varlıklarını, Allah Yolu'nda katkı olarak verenler sonra, verdikleri katkı ne ise onu, iyilik bekleyiş[3] üstelik dışlama ile izletmeyenler (unutmasınlar) onların ödülü, İdi'lerinin yanında olacak. Üstelik onlar için korku olmayacak, ayrıca onlar, üzülmeyecekler.
2/263. Yatıştırıcı bir söz, ayrıca yarlıgama[4], ardından dışlama gelen (bağışlanmış) bir yumuşatıcılıktan[5] seçkindir. Üstelik Allah, (Kendine) yetendir[6], (kulları için) tüzündür.
2/264. Ey siz, inananlar! Kendisi Allah'a, ayrıca Öteki Gün'e[7] inanmazken, varlığını insanlara gösteriş için katkı olarak veren kimse gibi, yumuşatıcılıklarınızı[8] (yoksullardan) iyilik bekleyerek[9] ya da (kendilerini) dışlayarak boşa çıkarmayın. O kimsenin örneği, üstüne sağanak yağmur[10] düştüğünde onu kıraç[11] bırakan üstü topraklı bir kaya[12] gibidir[13]. (Bu kimseye benzeyenler), ne kazandılarsa hiçbirini denetleyemeyecekler[14]. Üstelik Allah, (katkıyı) karartan (bir) toplumu kılavuzlamaz.
2/265. Ayrıca, Allah'ın beğenmesini amaçlama, üstelik kendilerini[15] pekiştirme[16] (amacı ile) varlıklarını katkı olarak verenlerin örneği, verimli[17] bir bahçe gibidir. Ona sağanak yağmur düşer, böylece onun ürünü iki kat olur. Sonra ona sağanak yağmur düşmese, artık çiy (düşer), (bu da ona yeterlidir). Üstelik Allah, ne yaptığınızı görendir.
2/266. Hanginiz, kendisine altında ırmaklar akan, hurma ağaçları, ayrıca üzüm bağları (içeren), her türlü ürünleri olan bir bahçe olsun - üstelik onun (boynu) bükük çocukları var iken kendisi yaşlılığa uğramış, sonra oraya ateşli bir kasırga uğramış, böylece o, yanmış - isterdi? Düşünesiniz diye Allah size Bildiriler'i böyle açıklar.
2/267. Ey siz, inananlar! Kazandığınız nesnelerin[18] iyicil[19] olanından, ayrıca Bizim, yerden sizin için çıkardığımız nesnelerden[20] (vererek) katkıda bulunun. Üstelik (kendiniz için) (az değer) biçmeden[21]

---

[1] dç : "Bil ki, şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir" (*Diyanet*). Oysa "güç verici", "güçlendirici" uygun bir çeviri olabilirdi.
[2] 48/29. "[... İsa, onlara], "Şunu dinleyin" dedi. "Ekincinin biri tohum ekmeye çıktı. Ektiği tohumlardan kimi yol kenarına düştü. Kuşlar gelip bunları yedi. Kimi, toprağı az kayalık yerlere düştü. Toprak derin olmadığından hemen filizlendi. Ne var ki, güneş doğunca kavruldular, kök salamadıkları için kuruyup gittiler. Kimi, dikenler arasına düştü. Dikenler büyüdü, filizleri boğdu ve filizler ürün vermedi. Kimi ise iyi toprağa düştü, büyüyüp çoğaldı, ürün verdi. Bazısı otuz, bazısı altmış, bazısı da yüz kat ürün verdi." (Markos 4/2-8). Ayrıca bk. Matta 13/3-9.
[3] **mannan** : beklenmedik iyilik, beklenmedik yardımda bulunma. Kudret Helvası*.
[4] **maġfirat** (yarlıgama) deyimi Kuran'da genel olarak Tanrı için kullanılır.
[5] **ṣadaqatin** : Yumuşatıcı*
[6] **ġaniyyun**. Gani*. Allah Kendine yetendir, yeterlidir. Allah adına ne verirseniz o, Allah için değil yoksullar içindir.
[7] **al-yawmi l-āḫir** : Sonraki, Öteki Gün. (Akat) [ʾ**ḫr**]. **aḫāru** : Arkada, sonra olmak; ertelenmiş, bir köşeye koyulmuş, bekletilmiş olma. Huriler* ile köktaştır.
[8] **ṣadaqātikum**
[9] **bil-mani** : bk. 2/262'in dipnotu. Türkçeye "başa kakmak" diye çevirilir. Krş. (İbr, Süryani) **m'n** : isteksiz, gönülsüz olma; ağırdan alma.
[10] **wābilun**. Sel basmasına yol açan, toprakları "taşıyıcı, götürücü" yağmur. Vebal*
[11] **ṣaldan** : Tekgeçişlidir. Verimsiz, kısır (toprak, kadın); (Habeş) **sallata** (II) : (tohum) kurumak, solmak; kırılgan olmak.
[12] **ṣafwānin** : Dimdik duran (tepe). (Akat) perçem, saç tutamı, sert kıl, domuz kılı, hörgüç. Kayalık (Markos 4/5).
[13] Ekincinin ektiği tohumlardan kimisi toprağı az kayalık yere düştü..." (Markos 4/2-8). bk. 2/261'in dipnotu.
[14] **yaqdirūna**. sınır, ölçü koymak.14/18, 57/29. Ayrıca bk. **taqdirū** (5/34, 48/21). 2 - (tohumları) güçlendirme, ayakta tutma (Kadir Gecesi*).
[15] **min anfusihim**. Değişik bir anlam için bk. Nefes*
[16] **taṯbītan** (inancını, kendisini, yoksulları) pekiştirerek (4/66)
[17] **birabwatin** : yararlı, kazanç sağlayan, verimli. Genel olarak "yüksekteki, tepedeki" bahçe diye anlaşılır. "Ürünleri artan" [bahçe] anlamındadır. "Getiri, faiz" ile köktaştır. Gelişmiş (toplum) için bk. **arbā** (16/92). (Yemen) **rbw** : yetiştiricilik, çiftçilik yapmak.
[18] gelir vergisi olarak
[19] **ṭayyibāt**. İyicil; iyilik, yarar sağlayan; sağlıklı. Tayyip*
[20] toprak ürünlerinden yoksullara pay ayırılması için bk. 6/141.
[21] **tuġ'miḍū** : gözü kapalı, göz yumarak (gönül rahatlığı ile). 1 - kendinizin göz yummadan almayacağınız nesne; 2 - Habeş **gamada** : kesme, budama; türevleri : kesik, kırpıntı, çaput, değersiz nesne. (Arap) **ġamada** (kesme) ile eş anlamlıdır. Genel anlam : Alışveriş sırasında satılık nesneyi "kötülemeye", değeri düşürmeye, yontmaya çalışma. "Düşük fiyat elde edebilme" (*Lane*)

almayacağınız[1] yararsız nesneyi[2], katkı olarak vermeyi amaçlamayın[3]. Allah'ın, (Kendisine) yeterli, (kulları için) avutucu biri olduğunu bilin.

[YALANCI BİR KILAVUZUN KATKI KONUSUNDA KINANMASI]

2/268. Şeytan, size yoksullukla gözdağı verir[4], üstelik o size, (katkı konusunda) kaçamak eylemi[5] buyurur. Allah ise size, Kendisinden (gelecek) yarlıgamayı, ayrıca kayrayı söz verir. Üstelik Allah, engindir, bilendir[6].
2/269. O, bilgeliği dilediği kimseye[7] verir. Oysa kime[8] bilgelik verildiyse, (unutmayın) doğrusu artık ona oldukça çok (doğru) seçim yeteneği[9] verilmiştir. Üstelik (bunu), ancak anlayışı olanlar anımsayıp (öğütlenecekler).

[KATKI İLE BAĞIŞLATMALIK KİMLERE, NASIL VERİLİR?]

2/270. Ayrıca siz katkı olarak, ne katkıda bulunursanız ya da (aklayıcı) adaktan[10] (ne) adarsanız (unutmayın), artık doğrusu Allah (onu) bilir. Üstelik, (katkı konusunda) karartıcı olanlar için hiçbir yardımcı yoktur.
2/271. (O) yumuşatıcılıkları[11] açıkça verirseniz, artık o, (sizin için) (başkaları önünde) bir ışıldama olur[12]! Ancak onu (verirken) onu gizler, üstelik onu yoksullara verirseniz artık bu sizin için seçkin (bir tutum) olur. Ayrıca Allah sizin (suç) karalıklarınızdan bir bölümünü sizden silecek[13]. Üstelik Allah, ne eylediğinizden salıklıdır.
2/272. (Yumuşatıcılıkları vermezlerse) onların[14] kılavuzlanması sana düşmez[15]. Oysa, Allah dilediği kimseyi kılavuzlar. Üstelik siz, (katkının) seçkin olanından ne katkıda bulunursanız artık o sizin içindir. Ancak Allah'ın Yüzü'nü[16] amaçlamak için katkıda bulunun. Ayrıca (katkının) seçkin olanından ne katkıda bulunursanız, o size, eksiksiz ödenecek, üstelik siz (bu konuda) karartılmayacaksınız.
2/273. (Katkılar), kendileri Allah Yolu'nda kısıtlanmış[17], (bu) topraklarda yayılmaya[18] güç yetiremeyen yoksullara (yapılır)[19]. Kaçınma(ların)dan[20] ötürü, (o) Aldatıcı[21] (onları), (yoksulluktan) korunmuş sanır. Onları, benizlerinden tanırsın. İnsanları üzerek[22] (yardım) istemezler[1]. Üstelik siz (katkının) seçkin olanından katkı olarak ne verirseniz artık doğrusu Allah, onu bilir.

---

[1] 1 - (Arap) tutmak, ele geçirmek; 2 - Eline alıp değerini yoklamak. (Habeş) ʾ**aḫaza** : Almak, yakalamak, öğrenmek (bilgi edinmek)
[2] Sakat, bozuk, kötülük getirebilecek, kötücül*. **ṭayyibāt** olmayan.
[3] **tayammamū**. Başvurmayın, uygulamayın, yönelmeyin, "teyemmüm etmeyin". Bu sözcük için bk. 4/43, 5/6.
[4] korkutur
[5] Alçaklık*
[6] Katkı konusunda Yalancı Kılavuzu değil, Allah'ı (onun gerçek kılavuzu Mehmet'i) dinleyin.
[7] bir üst Bildiri'deki Şeytan, kendisine bilgelik verilmeden konuşan "yalancı bir kılavuzdur".
[8] Elçi Mehmet
[9] Hayır*. (Doğru ile yanlış arasında) seçebilme yeteneği. Seçicilik. Katkı olarak neyin, kimlere verilip verilmeyeceği konusunda doğrulukla seçebilme yeteneği.
[10] 76/7. Adak*. "Suçların silinmesi için verilen nesne" anlamı için bk. bir sonraki Bildiri.
[11] **l-ṣadaqāt**. Bir önceki Bildiri'deki "katkı" ile "adak"
[12] Nimet*. 1 - mutluluk verici; gönendirici; 2 - (yoksulun yüzünü, sizin suç karalıklarınızı) aydınlatıcı, parlatıcı; 3 - (yoksulun durumunu) yatıştırıcı, dindirici. Oysa bir sonraki tümceye bakılırsa bu sizin "kendinizi, yakın kimselerinizi aydınlatmanız, parlatmanız; kendinizi gönendirmeniz" anlamına gelir. İlan Etmek*. dç : "güzel" (*Diyanet*)
[13] **yukaffiru** : aklayacak; silip arındıracak. Arındırmalık (kefaret) (5/45) ile köktaştır. Kafir*. Ayrıca bk. Adak* (bir önceki Bildiri). Suçların arındırılması, bağışlanması anlamına gelen endüljansı elde edebilmek için gerekli koşullardan biri de bağışta bulunmaktı. Eski Roma Yasalarından esinlenen endüljans, Hristiyanlığa 3. yy'da girdi.
[14] Gerçek Kılavuz olan Mehmet'in yerine Şeytan'ı (Yalancı Kılavuzu) izleyenler (268).
[15] "Yasa'da, üsteleme yoktur" (2/256)
[16] **waǧhi l-lahi** : Allah'ın Yüzü. Bu deyim ilk Mekke döneminde (92/20), "Efendi'nin Yüzü" diye geçer. Yüz*.
[17] **uḥ'ṣirū**. (Bir yere) kapatılma, kısıtlanma. **ḥaṣūran** : (geçici isteklere karşı) kendini tutan, sınırlayan, kaçınan, kendini kısıtlayan (3/39); **ḥaṣīran** : ağıl (17/8). (Yemen) [**ḥs²r**], **ḥs²rw**, ʾ **ḥs²r** : toplumun yoksul bölümü. (Arap) **ḥiṣār** (kapatılmış, kuşatılmış yer; hisar) ile köktaştır. İnancı yüzünden Mekke'den (?) çıkmış, çıkarılmış kimse.
[18] ilerlemek, uzaklara atılmak. Dövmek*. Uzaklara gidip "ekmek parası" çıkaramayacak olan kimse. "Uzaklara gitme" anlamı için bk. Cihat*.
[19] inançlarından ötürü baskı altında olup göç edemeyenler; bağımlı olanlar, Gani* olmayanlar. Fakir*.
[20] **l-taʿafufi** : kaçınan, kendini tutan, sınırlayan Kök olarak bk. 4/6, 24/33, 24/60. İstemekten kaçındıkları için.
[21] **l-ǧāhil** : Bilgisiz*. Bu kimse Yalancı Kılavuz (2/268) olmalıdır. Krş. Aldatıcı / Şeytan
[22] **il'ḥāfan** : (başkalarını) üzerek. (Habeş) ʾ**al'ḥāfa** : sıkıntıya, üzüntüye yol açma. Tekgeçişlidir.

2/274. Varlıklarını, gece gündüz, gizlice, üstelik açık ellilikle[2] katkı olarak verenler (unutmasınlar), onların ödülü İdi'lerinin yanındadır. Üstelik onlar için korku olmayacak, ayrıca onlar üzülmeyecekler.

[GETİRİ UYGULAMASININ KINANMASI]

2/275. Getiri yiyenler[3], (Duruşma Günü) ancak Şeytan'ın kendisine el atarak çarptığı kişinin dikilip kaldığı gibi (alık alık) dikilecekler. Bu, onların, "Alışveriş, ancak getiri gibidir"[4] demelerindendir. Oysa Allah, alışverişi yasal kıldı, üstelik getiriyi yasakladı. Artık kim, kendisine İdisinden bir öğüt gelir böylece (getiriye) son verirse, artık geçmiş (kazancı) kendisinedir, ayrıca onun işi Allah'a kalır. Ancak (bu uygulamaya) dönen kimse (unutmasın), artık (öyleleri) Ateş'in yerlileri olacak (olup), orada sürekli kalacaklar.
2/276. (Yargı Günü) Allah, getiriyi[5] eritecek[6], üstelik (verilmiş) yumuşatıcılıkları büyültecek. Üstelik Allah, (o, suç ile) kirlenmiş karaçalıcıların[7] hiçbirini sevmez.
2/277. Evet! İnanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyen, ayrıca Bağlılığı sürdüren, ayrıca Ödün'ü verenler (unutmasınlar) onların ödülü, İdi'lerinin yanındadır. Üstelik onlar için korku olmayacak, ayrıca onlar üzülmeyecekler.
2/278. Ey siz inananlar! Allah'tan sakının, üstelik siz inanmış olanlarsanız, getiriden geriye ne kaldıysa onu (almayıp) bırakın.
2/279. Artık (böyle) yapmazsanız, bundan böyle bunun Allah'tan, ayrıca Elçi'sinden (size karşı) bir ıssızlık[8] olacağını duyun[9]! Üstelik (getiri uygulamasından) çevrilirseniz, artık anaparalarınız sizindir. (Böylece çıkarlarınız konusunda) siz ne (başkalarını) karartmış ne de (kendiniz) karartılmış olursunuz.
2/280. Ayrıca (ödeme konusunda) sıkıntıda olana, kolaylığa (kavuşana) dek erteleme (yapın). Üstelik (bu konuda) yumuşak davranırsanız[10], bu sizin için seçkin olur. Bir bilseniz!
2/281. Üstelik Allah'a döndürüleceğiniz (o) Gün'den sakının. Sonra her cana, ne kazandı ise o, eksiksiz ödenecek, üstelik (çıkarları konusunda) onlar karartılmayacaklar.

[BORÇLANMA, SÖZLEŞME, TANIKLIK]

2/282. Ey siz inananlar! Belirli bir süre için bir borç konusunda karşılıklı yükümlülük altına girerseniz[11], artık onu yazın. Üstelik bir yazıcı, aranızda eşitlikle yazsın. Ayrıca (o) yazıcı, Allah'ın kendisine öğreteceği[12] gibi kaçınmadan[13] yazsın : Artık o yazsın, ayrıca (ödeme ile) ödevli olan[14] (kurallara uygun olarak) yazdırsın[15], üstelik İdisi (olan) Allah'tan sakınsın, ayrıca o (belge)den hiçbir konuyu eksiltmesin[16]. Böylece (ödeme ile)

---

[1] istemek : (karşılaşmak, görüşmek, danışmak, birbirlerini bulmak için) arayıp sorma. Sormak*
[2] İlan Etmek*
[3] Getiri* uygulayanlar
[4] Getiri, bir türlü alışveriştir
[5] Getiri : "Acıtıcı, batıcı, sivri, çıkıntılı" [eylem]. Sami dillerindeki ilkel anlamı büyültme; geliştirme; üretme, kazanç (elde etme)
[6] yumuşatmak, eritmek, eritip yok etmek (3/141).
[7] Tevrat'ta yasaklanmışken yine de getiri uygulayanlar. Tevrat'ta, Yahudi olmayan "yabancı" kimselere, getiri uygulanabilir. (Yahudi olmayan) Elçi Mehmet ile Yahudiler arasında bu konudaki gerilim buradan türemiş olabilir. "Yabancıdan faiz alabilirsiniz ama kardeşinizden almayacaksınız." (Yasanın Tekrarı 23/20).
[8] **biḥarbin**. Savaş açma, açılmış savaş diye yorumlanır. Oysa içindekiler getiri uyguladığı için bir topluma karşı savaş açılmayacağı apaçıktır. 1 - Getiri uygularsanız Cehennem'e gideceksiniz : "[O zorba kişi] faizle para verir, aşırı kâr güder. Böyle biri yaşayacak mı? Hayır, yaşamayacak! Bütün bu iğrençlikleri yapmıştır, öldürülecektir. Onun kanından kendisi sorumlu olacaktır." (Hezekiel 18/13). Not : Yahudiler'in dilinde Yaşamak = Cennet'e gitmek; Ölmek = Cennet'e gidememek. Tanrı, Songün yeryüzüne inecek, Yasa'ya karşı gelenlere savaş açıp kendilerini öldürecek; 2 - Buradan (Medine'den ?) boşaltılacaksınız; sizinle aramızda bir uzaklık, kopukluk olacak. Mihrap*. "Issız kalma", "tek başına kalma, bırakılma" anlamı için bk. Ezinç*
[9] kulak verme, dinleme. Olur*
[10] **taṣaddaqū**. Sadaka*
[11] **tadāyantum** : yazmadan, "ellerinizi sıkarak, eli el üstüne koyarak" sözleşme, yüklenme yaparsınız. Din* ile köktaştır. (Yemen) [karşılıklı] sorumluluk altına girme.
[12] ssç : "Allah öğretti". Geçmişteki olay : yakında kesinlikle olacak olan olay. Bk. Bildiri'nin sonu.
[13] **yaba** : o, kaçınır; 2 - (Yemen) [**bw**ʾ], **yb**ʾ : (onay almadan) sınırın ötesine geçmek. "Allah'ın kendisine çizeceği sınırları çiğnemek"
[14] Ödev*
[15] 1 - (alışveriş kurallarına uygun olarak) yazdırsın; 2 - bütünlesin (eksiği var mı diye denetlesin); böylece eksik yeri varsa "doldursun". Millet*
[16] 1 - eksiltme; Krş. "imla ettirsin" : "doldursun"; 2 - (eksik tutarak) aldatmasın.

ödevli olan, (kurallar konusunda) bilgisiz[1] ya da güçsüz ise ya da kendisinin (kurallara uygun olarak) yazdırma yeteneği yoksa, artık onun egesi eşitlikle (kurallara uygun olarak) yazdırsın. Ayrıca erkeklerinizden iki tanığı, tanıklık etmeye çağırın. Artık, iki erkek yoksa, beğendiğiniz tanıklar arasından bir erkek ya da - kadınlardan biri yanılırsa diğeri kendisine anımsatacak olan - iki kadın[2] olsun. Üstelik (sonradan) (o) tanıklar çağırıldıklarında kaçınmasınlar[3]. Ayrıca o (belge)yi - (süresi) küçük ya da büyük olsun - onun süresi ile birlikte yazmaktan üşenmeyin. Bu, Allah'ın yanında en eşitçi[4], ayrıca tanıklık için dosdoğru, ayrıca sizin kuşkulanmamanıza en uygun[5] olandır. Ancak, aranızda onu (elden ele) döndürdüğünüz[6] orada (yapılan) bir alışveriş olursa, artık onu yazmamanızda size bir sakınca yoktur. Ayrıca alışveriş sözleşmesi yaptığınızda tanık tutun. Üstelik yazıcı, ayrıca tanık baskı görmesin[7]. Ancak (bunu) yaparsanız, doğrusu artık bu sizin için (sözleşmeye karşı) bir sapış[8] olur. Ayrıca Allah'tan sakının. Ayrıca Allah size (böyle) öğretir[9]. Üstelik, Allah her konuyu bilendir.
2/283. Ayrıca siz, yolculukta iseniz, üstelik bir yazıcı bulamazsanız, artık (elde) tutulan[10] tutu[11] yeter. Birbirinize güvenirseniz, artık güvenilen kimse güvencesini geri versin. Ayrıca o (kimse), İdisi (olan) Allah'tan sakınsın. Üstelik siz, tanıklığı gizlemeyin, ayrıca kim onu gizlerse (unutmasın), doğrusu artık onun yüreği kirlenmiştir. Üstelik Allah, ne yaptığınızı bilir.
2/284. Göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa Allah'ındır. İçinizdekini açığa koysanız ya da onu gizleseniz, onun konusunda Allah, sizden döküm isteyecek. Böylece O, dilediği kimseyi yarlıgayacak, ayrıca dilediği kimseyi ezince uğratacak. Üstelik Allah, her konuda erklidir.

[DEĞİŞİK İNANIKLARIN TEK İLKESİ - TANRI'YA YAKARI]

2/285. Elçi, İdi'sinden kendisine ne indirildi ise inandı, ayrıca (Hristiyan) inanıklar[12] da (inandı). Tümü, "O'nun Elçiler'i[13] arasında ayrım yapmayız" (diyerek) Allah'a, ayrıca Melekler'ine, ayrıca Bitikler'ine, ayrıca Elçiler'ine inandı. Ayrıca onlar, "İşittik, üstelik uyduk. Yarlıgamanı (dileriz) İdimiz! Üstelik dönüş, Sana'dır" dediler.
2/286. Allah, hiçbir canı, kendi yeteneğinden öte yüklemez. (İyi olarak) ne kazandıysa onadır, ayrıca (kötü olarak) ne kazandıysa ona karşıdır. İdimiz! Unutacak ya da yanılacak olursak Sen bize çıkışma. İdimiz, ayrıca Sen bizden öncekilere yüklediğin gibi, bizi bir yük[14] ile yükleme. İdimiz! Taşımaya güç yetiremeyeceğimiz ne ise, (onu) bize yükleme, ayrıca bizi keçür, ayrıca Sen bizi yarlıga. Sen, bizim egemizsin, artık karaçalıcılar topluma karşı Sen bize arka ver[15].

98 - AYIRICI BELGE DİZİSİ (Beyyine Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

---

1 **safīhan**. Bilgisiz, aymaz. Dağılmak*
2 alışveriş / borçlanma konusundaki sözleşmelerde bilgisiz ya da pek deneyimli olmadıkları için iki kadın
3 Krş. **yaba**. 1 - kaçınmasınlar; (Yemen) : "Allah'ın çizeceği sınırları aşmasınlar". Tanıklık konusunda taşkınlık etmesinler.
4 **aqsaṭu** : yansız, dengeli, ölçülü
5 **adnā** : en yakın.
6 satılık bir nesneye karşı ya başka bir nesne ya da para vererek.
7 **yuḍārra** (edilgen). 1 - (Arap) [**ḍrr**] : sıkıntı, baskı. (Akat) [**drr**] (I) : özgürce gidip gelmek; [**drr**] (II) : araya girmek, araya sıkıştırmak; 2 - "Sulamak", "karnını doyurmak". Habeş) [**drr**], **darra** : azık, akşam yemeği; (Yemen) [**ḏrr**], **hḏry** : (toprak) doyana dek sulanmak, sulanmış olmak. "Rüşvet verme anlamında olmalıdır.
8 **fusūqun** : (verilen sözden) sapış, saptırma. Sapmak*
9 Bildiri'nin girişinde Allah, bu konuları öğreteceğini söylemişti.
10 **maqbūḍatun** : elde, el içindeki, elde tutulan. Böylece korunmuş, gözetilmiş olan.
11 **rihānun** : güvence akçesi. Borcun ödenmemesi durumunda alacaklı tarafından el konulmak üzere sözleşmenin yapıldığı anda alacaklıya borçlu tarafından güvence olarak gösterilen taşınır veya taşınmaz değer (*TDK*)
12 İsa'yı tanrılaştırmayan Hristiyanlar. İnanık*
13 İsa ile Mehmet arasında
14 Yasa'nın, antlaşmanın getirdiği kısıtlama (3/81). Tanrı, Tevrat'taki kimi kısıtlama ve zincirleri kaldırır (7/157). Sami [ʿ**ṣr**]: sıkma, sıkıştırma, baskı yapma. Kuran, kendisinden önceki Bitikler'deki Yasaları "yumuşutan" bir Bitik idi. Sadaka*
15 Sen arka viricimuzsen, pes arka vir bize (Sen, arka vericimizsin, öyleyse arka ver bize). (*M. Kara, "XIV. ve XV. yuzyıllarında Osmanli Toplumunu Besleyen Kitaplar". 132.*

98/1. Bitikgiller'den, ayrıca ortak koşuculardan (olup), (tektanrıcılık konusunda) karaçalan kimseler, kendilerine (doğru ile yanlışı) ayırt edici Belge gelene dek (her toplum kendi aralarında) ayrılacak[1] (bir toplum) değildi[2].
98/2. (Oysa o Belge'yi getiren), Allah'tan (gönderilmiş) bir Elçi olup arınmış yaprakları[3] aktarır[4],
98/3. (O yaprakların) içinde değişmez[5] yazgılar[6] bulunur.
98/4. Üstelik (geçmişte de), kendilerine Bitik verilenler[7], ancak kendilerine (doğru ile yanlışı) ayırt edici Belge[8] geldikten sonra karşıt düşmüşlerdi.
98/5. Üstelik onlar (geçmişte de) ancak Kendisine özgü Yasa'ya göre[9], küçüklenerek[10] Allah'a tapmak, ayrıca (Yasa'ya) Bağlılığı[11] sürdürmek, ayrıca Ödün'ü vermekle buyrulmuştu. Üstelik süreduran[12] Yasa budur.
98/6. Evet! Bitikgiller'den, ayrıca ortak koşuculardan (olup) karaçalan kimseler[13], içinde sürekli kalacakları Cehennem ateşi içinde olacaklar. İşte bunlar, yaratıkların yalancı[14] olanlarıdır.
98/7. Evet! İnanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler eyleyenler (unutmasınlar) işte onlar, yaratıkların seçkin olanlarıdır.
98/8. Onların, İdi'lerinin yanında ödülü, içinde sürekli kalacakları, altında ırmaklar akan Adn Bahçeleri olacak. Allah, onları beğenir, üstelik onlar, Allah'ı beğenirler. Bu (ödül ancak), İdisini ege edinen[15] kimse içindir.

64 - BİRBİRİNİ SAVUNMA DİZİSİ (Tegabun Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

64/1. Göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa Allah'ı yüceltir. Egemenlik[16], O'nundur, ayrıca övgü O'nadır. Üstelik O, her konuda erklidir.
64/2. Sizi yaratan O'dur. Oysa (O'na karşı) kiminiz karaçalıcı, ayrıca kiminiz inanık oldu[17]. Üstelik Allah, ne yaptığınızı görendir.
64/3. Gökleri, ayrıca yeri doğrulukla[18] yarattı. Ayrıca O size biçim[19] verdi, ayrıca biçiminizi benimsedi[20]. Üstelik dönüş O'nadır.

---

1 **munfakkīna**. Krş. **fakku** (90/13) : (kendisini özgür kılmak için bir köleden) ayrılma; özgürleştirme. (Arap) [**fkk**] ile (Arap, Habeş) [**fqq**] yakın anlamlıdır : yarmak, ayırmak. Ayrıca (Habeş) [**fqq**] (II) : yanda yürümek, yoldan çıkmak. (Habeş) **faqʿa** : yarmak, çatlatmak, yaralamak; birisinin başınıı çatlatmak; (Arap) **faqaʿa** : çatlama, patlama; (Amhar) **fëqqa** : bedeni kesme, yarma. Ayrıca yerel bir okuma olarak bk. (Habeş) [**nfq**] : bölmek, ikiye ayırmak.
2 (Kuran'ın gelişi ile) Bitikgiller kendi aralarında, ortak koşucular kendi aralarında ayrıldılar, bölündüler (4. Bildiri; 3/105). O iki toplumdan kimileri Kuran'ı doğrulamış, kimileri yadsımıştı. Yoksa önceden her biri bağdaşık bir toplum idi.
3 Yanlışlıklardan, yanlış inançlardan arınmış eski Bitikler. Ayrıca bk. Arınmış Bitikler*
4 Anlatmak*
5 **qayyimatun** : "ayakta dikili", değişmez, yerinden oynamayan, durağan, süreduran, kalıcı (30/30). İbrahim'in İlkesi.
6 **kutubun** : yazılı yargı, yasa, kural (çoğul). (Habeş) : yazı, ileti, bitik, kütük (döküm); çekici olan (büyüleyici). Kuran'ın "kandırıcı, büyüleyici" olması için bk. 15/87. Ayrıca krş. yakın sesli Hitap*
7 İsa'nın yaşadığı toplumda ortak koşucu (1. Bildiri) yoktu.
8 İncil. Sorunları giderici, aracı olacak olan Belge anlamı için bk. (Yemen) [**byn**], **ybnn** : sıkıntıyı, ezinci gidermek; araya girmek.
9 40/14
10 **ḥunafāa** : (Tanrı'ya karşı) kendilerini küçülten, büyüklenmeyen kimseler olarak. Hanif*
11 (Allah ile) yaptıkları bağlılık sözleşmesi; bağlanma. (Biz ancak sana tapacağız)
12 3. Bildiri. Değişmeyen, kalıcı, süreduran Yasa (6/161, 30/30). İbrahim'in İlkesi.
13 Hristiyanlar'dan olup İsa'yı tanrılaştırarak Kendisinin tekliğine karaçalanlar.
14 yalancı olan, yalanı savunan, tartışan, boşu boşuna "ısrar eden", aldatan; (Yasa'dan) dağılan, kaçan. Kötü*
15 ege edinen, kayra bekleyen. Korkmak*
16 **l-mul'ku** : 1 - egemen olma durumu; 2 - egemenin toprakları; 3 - Yürütücülük. 4 - Öğütçülük. Melik*
17 Oysa Allah öğütçü, Melik* idi (bir önceki Bildiri). Krş. 18. Bildiri : öğüt, komut veren. Aziz*.
18 **bil-ḥaqq** : 1- ne yaptığını bilerek, gerektiği gibi, Gerçek'e (Allah'ın tasarısına) uygun olarak; 2 - bitişli. Bütün bunlar bir gün yok olacak. O Gün, siz Allah'a döneceksiniz.
19 biçim, dış görünüş (40/64, 82/8)
20 **aḥsana** : Güzel*. 1 - korudu; 2 - benimsedi. Onu bozuk yapmadı. Krş. "(biçim, yapı olarak) uyumlu, düzenli, orantılı" (82/7).

64/4. O, göklerde, ayrıca yerde ne varsa bilir, üstelik neyi gizlediğinizi, ayrıca neyi açığa vurduğunuzu bilir. Üstelik Allah, bağırlarda olanı bilendir.
64/5. Size, daha önceden karaçalmış olan, böylece eylemlerinin taşıdığı (suçu) tadan kimselerin salığı gelmedi mi? Üstelik (Öte'de) onlara, acı bir ezinç olacak.
64/6. Bu, Elçileri kendilerine (doğru ile yanlışı) ayırt edici Belgeler'le gelmiş, ancak onların, "Bize bir insan mı kılavuzluk edecek?" diyerek böylece karaçalmış, üstelik yüz çevirmiş olmalarından ötürüdür. Oysa Allah, Kendine yetti[1]. Üstelik Allah, (Kendini) koruyandır, (kullarını) avutandır.
64/7. (O Belgeler'e) karaçalan kimseler, kesinlikle uyandırılmayacaklarını ileri sürerler[2]. Sen (onlara), "Yok! İdime (ant içerim)! Kesinlikle uyandırılacaksınız, sonra ne yapmış olduğunuz size salıklanacak. Üstelik bu, Allah için kolaydır." de.
64/8. Artık Allah'a, Elçisine, ayrıca indirdiğimiz Işık'a[3] inanın. Üstelik Allah, sizin ne yaptığınızdan salıklıdır.
64/9. O sizi, Toplanma Günü için topladığında, işte o (Gün), (herkesin) Birbirini Savunma Günü[4] olacak. Üstelik Allah'a inanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyen kimse (unutmasın), O, onun (suç) karalıklarını[5] kendisinden silecek[6], ayrıca kendisini, içinde sürekli kalacağı, altında ırmaklar akan Bahçeler'e sokacak. (İşte) süreduracak olan başarı (budur).
64/10. Oysa Bildiriler'imize karaçalan, ayrıca yalanlayan kimseler (unutmasınlar), onlar Ateş'in yerlileri olarak, orada sürekli kalacaklar. Üstelik (o) dönüş yeri, kötü olacak!
64/11. Çarpan her uğursuzluk ancak Allah'ın, olur demesiyle olur. Üstelik kim Allah'a inanırsa O, onun yüreğini yatıştırır[7]. Ayrıca Allah, her konuyu bilendir.
64/12. Üstelik siz Allah'a uyun, ayrıca Elçi'ye uyun. Yüz çevirirseniz (unutmayın), Elçimize düşen, ancak (Bildiriler'imizi) açıkça aktarmadır.
64/13. Allah! O'ndan başka tanrı yoktur. Üstelik inanıklar, Allah 'a güvensin.
64/14. Ey siz, inananlar! Doğrusu eşleriniz[8], ayrıca çocuklarınızdan (inanç konusunda) size düşman[9] olanlar var. Artık onlara karşı önlem alın. Üstelik siz keçürür, ayrıca görmemezlikten gelir, ayrıca yarlıgarsanız (unutmayın) artık doğrusu Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.
64/15. Varlıklarınız, ayrıca çocuklarınız ancak bir sınamadır[10]. Oysa Allah, yanında, süreduracak olan bir ödül Olandır.
64/16. Artık, Allah ile gücünüzün yettiğince dayanışın[11], ayrıca dinleyin, ayrıca uyun, ayrıca kendiniz(in çıkarı) için[12], (katkının) seçkin olanını katkı olarak verin. Üstelik kim kendi canını, eli sıkılıktan sakındırırsa (unutmasın, böyleleri), artık başaracak olanlardır.
64/17. Allah'a (Kendisince) benimsenecek[13] bir ödenek öderseniz, O onu sizin için kat kat yapar, ayrıca sizi yarlıgar. Üstelik (unutmayın)! Allah, iyilik bilendir, tüzündür.
64/18. Gizem'i, ayrıca tanık olunanı bilendir, öğütçüdür[14], bilgedir[15].

---

[1] o karaçalıcılar yok olduktan sonra, Allah, onlarsız yaşadı; Kendini "korudu". Allah'ın var olabilmesi için insanlar gerekmez. Gani*
[2] 1 - Öyle olduğunu sanırlar; 2 - anlamını değiştirirler, değişik olarak yorumlarlar; 3 - bu konudan sıvışırlar. Zina*
[3] Kılavuzun, aydınlatıp yolu göstermek için elinde tuttuğu çıra; ışık. Kuran.
[4] **l-taġābun** : aldaşma, karşılıklı aldatma diye anlaşılır. "ol kün aldaşmak küni turur" (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*). Yorum sıkıntısı yaratır. Oysa, 1 - (Yemen) [**gyb**], **ygbn** : Koruma, savunma. Dolayısı ile **tgbn** : Karşılıklı savunma. Duruşma Günü'nde herkesin kendi kendini savunması; 2 - (Arap) [**ğby**], **ğabaʾa** : geriye dönme ile eş anlamlı olan (Yemen) [**gbʾ**] (I), geri dönmek, bir yapıyı eskisi gibi yapmak; geriye çekilmek kökünden türeyen (Yemen) **gbʾn** : bir nesneyi yasa çerçevesinde kullanma gücünün (kendisine) aktarılması, geri döndürülmesi anlamı ilginçtir. 3 - Dönüş; 4 - (Allah'a) Toplanma. (Habeş) **gabʾa** : geri dönmek, geri gelmek, girmek, kurtulmuş olma, onarılmış (eski durumuna getirilmiş) olma; **tāgabʾa** : toplanmış olma; bir araya getirilmiş olma; anlaşmış olma.
[5] onun suç lekelerini
[6] **yukaffir** : (Akat) süpürecek, arındıracak; gedikleri, bitüm ile tıkayacak.
[7] **yahdi**. [Uğursuzluk uğramaz, böylece onu] yatıştırır. (Arap) **hadaʾa**, (Habeş) **hadʾa** (**yəhdāʾ**) : dingin, yatışmış, barış içinde olma. Kılavuzlanmak*
[8] karılarınız
[9] sizin inancınıza karşı koyan. 1 - birisinin kötülüğünü isteyen; 2 - Yol'dan saptıran. Düşman*
[10] Bu varlıkları, çocukları size, inancınızı sınamak için verdik. Onlarla övünüp şımarmayın.
[11] 2 - (Allah'ı) pekiştirin. Sakınmak*. dç : "gücünüz yettiği kadar Allah'a karşı gelmekten sakının" (*Diyanet*)
[12] kendinizi düşünerek. Başkalarına iyilik yapan ancak kendisi için yapar! Örneğin 2/110, 45/15.
[13] (Kendisine) adanmış; (Kendince) benimsenecek. (Kendisine) "ihsan edilmiş". Güzel*
[14] öğüt, komut veren. Aziz*
[15] 2 - (sorunları) sağaltandır. Bilge*

62 - KESİNTİ DİZİSİ (Cuma Suresi)[1]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

62/1. Göklerde ne var, ayrıca yerde ne varsa (tümü), (Yasa'yı) yürütücü[2], kutsal, öğütçü, bilge (olan) Allah'ı yüceltir.

[YENİ ELÇİYİ YADSIYAN YAHUDİ TASLAKLARININ KINANMASI]

62/2. Bitikgilleri izleyen[3] (Arap)lar içinde, (Arapların) kendilerinden olan[4], (Allah)'ın Bildiriler'ini aktaran, ayrıca onları (inanç konusunda) arındıran, üstelik onlara Bitik'ı, ayrıca bilgeliği öğreten[5] bir Elçi gönderen O'dur. Oysa onlar, önceden, kesinlikle apaçık bir sapıklık[6] içinde idiler.
62/3. Üstelik (bu Elçi) onlardan[7] (olup), şimdilik kendilerine katılmamış olan başkaları[8] (için de gönderildi). Üstelik (unutmayın)! O, komutandır, bilgedir.
62/4. Bu[9], Allah'ın, dilediği kimseye verdiği kayrasıdır. Üstelik Allah, (sözünü) bütünleyen[10] kayırgandır[11].
62/5. Kendilerine Tevrat[12] yükletilmiş[13], ancak onu taşımayanların[14] örneği, bitik[15] taşıyan eşek gibidir[16].[17] Allah'ın Dürük Yaprakları'nı[18] yalanlayan toplumun örneği ne kötüdür! Üstelik (unutmayın)! Allah, karalayıcılar toplumunu kılavuzlamaz.
62/6. "Ey siz, Yahudiliği benimseyenler! (Öteki) insanlar bir yana, (yalnız) kendinizin Allah'ın bağdaşları[19] olduğunuzu sanıyorsunuz. Doğrucuysanız, artık ölümü dileyin[20]!" de.
62/7. Kendi ellerinin sunduğundan ötürü[21], üstelik bunu kesinlikle dilemeyecekler. Üstelik (unutmayın)! Allah, karartıcıları bilendir.

---

[1] Çapul, kesinti, vergi toplama. Açıklama için bk. 9. Bildiri'nin dipnotu
[2] Yasa'yı uygulattıran, yürüten. Melik*
[3] **al-ummiyyīn** : 1 - Bitiksiz olup Bitikgillerle yürüyen, Bitikgillere sıcak bakan; 2 - Yahudi taslağı (usta değilken kendini ustaymış gibi göstermeye çalışan kimse). Bu anlam için bk. Maymun*. dç : "Bitik'i olmayanlar" (*Hamidullah*); "okuryazar olmayan" (*Sahih İnternational*, *Al-Jalalayn)*; "Gentils" (*Blachère*); "ümmiler" (*Diyanet*). Ümmi*
[4] Kendileri gibi Arap olan. Gelenekler bu deyimi kendileri gibi "ümmi" olan diye anlar. Oysa Kuran'da "ümmi olanlar" konusunda söylenen olumsuz sözlere bakılırsa bu niteliklerin Elçi Mehmet'e yönelik olmadığı apaçıktır.
[5] **wayuʿallimuhumu**. Krş. (Osm) alim, ulema ile (Akat) **umu / um** : yaşlı kadın; bilgin, yetenekli öğretmen; **ùmmu / um-mi-a** : okul öğretmeni, eğitim görevlisi, yetenekli öğretmen. Ümmi*
[6] Bilen Bir Toplum İçin*
[7] Araplar
[8] **wa-āḫarīna** : ötekiler, başkaları, geriye kalanlar, geriye bırakılanlar. Dil bilgisi bakımından, bir önceki Bildiri'deki **al-ummiyyīn** sözcüğüne bir ek, bir tamamlayıcıdır *(Al-Jalalayn)*. "Geriye bırakılanlar" anlamı için ayrıca bk. Bilen Bir Toplum İçin*. Bu Arap Elçi'nin görevi, Arap olsa da olmasa da tektanrıcı olan bütün toplumları "birleştirmek" idi. Övgü*
[9] 1 - Elçilik görevi için Mehmet'in çağırılması, "uyandırılması"; 2 - Allah'ın, bu Elçi'yi size göndererek, sizi kayırması.
[10] 1 - bütünleyici; 2 - süreduran. Azim*
[11] **ḏū l-faḍli** : kayrası olan, kayra idisi, kayırıcı. Görevine ancak bir Uyarıcı olarak başlayan Mehmet'e Tanrı'nın önceden verdiği söz, çıtlatma (93/5). dç : "Allah, büyük lütuf sahibidir" (*Diyanet*)
[12] **l-tawrāta**. (Habeş) **tawārada** : indirilmiş, alçaltılmış, "tenzil edilmiş" [Bitik]. wrd*
[13] Tevrat'ı uygulamakla, öğretmekle sorumlu tutulmuş, görevlendirilmiş
[14] Tevrat'ı taşımak istemeyenler, anlayıp uygulamayanlar
[15] **asfāran** : 1 - bitikler. Aramice'den alıntı **safaratin** (yazıcılar) (80/15) ile köktaştır. 2 - (Habeş) sarı renkli değerli bir taş; hurma tatlısı. Not : [değerli taş] parlamak anlamı için krş. **asfara** (74/34). "Aydınlatıcı [Bitik]" (31/20) (?). (Akat) **šapāru** : göndermek, (bildiri, ileti) göndermek, (birisine) yazmak.
[16] Tevrat'ı, ancak bir eşeğin anladığı gibi anlarlar. Okuyan birisi gibi geçinip, elinde bitikler ile dolaşan, ancak gerçek okur-yazar olmayanlar; Yahudi taslakları. Maymun*
[17] Değişik bir benzetme için bk. "İsa, 'Sizin de vay halinize, ey Yasa uzmanları!' dedi. 'İnsanlara taşınması güç yükler yüklersiniz, kendiniz ise bu yükleri kaldırmak için parmağınızı bile kıpırdatmazsınız.'" (Luka 11/46).
[18] **biāyāti**. Bildiri*
[19] **awliyāu** : yakın arkadaşlar, egeler
[20] Hemen Cennet'e gidip Allah'a kavuşmak için
[21] sorumlu oldukları eylemler. Takdim etmek*. "Çünkü geçmişte olduğu gibi bugün de gönderilen Elçi'yi yalanladılar.." ... Ben onlara peygamberler ve elçiler göndereceğim, bunlardan kimini öldürecek, kimine zulmedecekler." (Luka 11/49).

62/8. Sen (onlara), "Doğrusu kendisinden kaçtığınız ölümü (unutmayın), kuşkusuz onunla karşılaşacaksınız. Sonra, Gizem'i, ayrıca tanık olunanı Bilene döndürüleceksiniz, böylece O, ne yapageldiğinizi size salıklayacak" de.

[ÇAPUL EDİNMEYİ VERGİ TOPLAMAYA YEĞLEYENLERİN KINANMASI] [1]

62/9. Ey siz, inananlar! (Vergi[2]) toplanması gününde[3] akın[4] için çağrı yapıldığında, artık Allah'ın öğütüne[5] koşun, üstelik (Elçi ile) pazarlığı[6] bırakın. Bu, sizin için seçkin olandır, (bir) bilseydiniz!
62/10. Böylece akın bitince[7] artık ülkeye[8] dağılın, ayrıca Allah'ın kayrasından (verdiklerini) amaçlayın[9]. Başarabilmeniz için Allah'ı sık sık anımsayın.
62/11. Oysa onlar (akın sırasında) bir kazanç[10] ya da bir oyalanma gördüklerinde, oraya dağılırlar, üstelik seni ayak üstü bırakırlar. Sen (onlara), "Allah'ın yanındaki (ödül), oyalanıştan, ayrıca kazançtan[11] seçkindir. Üstelik Allah, azıklandıranların[12] seçkin olanıdır" de.

8 - KONUT VERGİLERİ DİZİSİ (Enfal Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[KONUT VERGİLERİNİN DÜZENLENMESİ]

8/1. Sana konut vergileri[13] konusunu sorarlar. "Konut vergileri, Allah'ın, ayrıca Elçisinindir"[1] de. İnanıksanız artık Allah'tan sakının, ayrıca aranızdaki[2] (ödenmemişleri) düzeltin, üstelik Allah'a, ayrıca Elçisine uyun.[3]

---

[1] Geleneklere göre 9-11. Bildiriler, "Cuma namazı" için çağırıldığında toplantıya gelip, alışveriş ve eğlence var diyerek oradan kaçan, üstelik Elçi'yi toplantı yerinde bırakanlara yöneliktir.
[2] Haraç (!)
[3] **yawmi l-ğumuʿat** : 1 - Toplantı, birleşme günü. (Bu bağlamda), savaş için birden çok toplumun, birliğin birleştiği, toplandığı gün. (Arap) **ğam‘**, (Osm) cem (Toplama, bir araya getirme) ile köktaştır; 2 - (Habeş) **gamata** : kesmek; değer biçmek. (Habeş) **gamatā** : bir çiftçinin, toprak ağasına ödediği ürünün ölçüsü [krş. Zekat*]; (Arap) **ğamma** : kısa kesmek; (Habeş) **gammәʿa (yegmaʿ), gamʿa, gamha** : yolmak, koparmak, kesmek, çıkarmak, traş etmek. (Habeş) **gumāʿ**, (Amhar) **gumma** : et parçası; (Habeş) **gumā** : kan parası. Farsça kökenli olduğu ileri sürülen yağma (talan, çapul) ile (Habeş) **yegmaʿ** arasındaki anlam ve ses benzerliği ilginçtir. (Arap) [**ğmḥ**] : Çocuklar için yapılmış, ucu köreltilmiş (kısaltılmış) ok (*Lane*). Ses benzerli (Geez) **gamha** : öküzün boynuzlarını kısaltma. (Tigrinya) **gäm‘a** : yarma, bölme, parçalama. Dolayısı ile "Cuma günü", "vergi toplama", "kesinti yapma", "çapul", "uzamış geliri, çıkıntıyı yontma" günü anlamına gelmelidir; Krş. "Araplar'ın Günleri". "Kesinti" için bk. Ödünç*. Toplama, geri döndürme, birisine aktarma anlamları için bk. (b/m) Gergi*. Yine akıncılık bağlamında yer alan **qānit** (2/238) (Yemen) [**qnt**] : (vergi) toplama. "Yolma" (Tahrif*) anlamı için bk. 10/58. Krş. (Akat) **sālatu**, **salādu**, **šalāṭu** : yarmak, dilimlemek, kesip atmak.
[4] **aş-şalat** : Savaş; genel olarak çapul elde etmek için yapılan vurkaç savaşı; akıncılık; (kervanın arkasına) takılma, bağlanma. Örneğin 2/238. Türkçeye "namaz kılma" diye çevirilir.
[5] 1 - Allah'ın yanında ne varsa; Allah'ın yanında size verilecek olanın seçkin olması (11. Bildiri). 2 - Çapulun nerede elde edileceğini Allah'ın (Elçi aracılığı ile) size öğütlemesi.
[6] **l-bayʿa**. 1 - Akıncılığa katılıp katılmama konusunda Elçi ile yapılmak istenilen pazarlık; uzlaşma çalışması; 2 - (Çapulculuk ile edinilen) kazanç. Alışveriş*. Pazarlığın nedeni : Toplanan verginin tümünün, vergi toplayanlar arasında dağıtılmaması. Bu konuya ilerideki Bildiriler'de açıklık getirilecektir. "Vergi toplayanlar" için ayrıca bk. Eylemciler*
[7] **quḍiyati** : sona erince, bitince, bütünlenince (edilgen).
[8] yeryüzüne; (o) topraklara
[9] Çapul elde etmek, ayrıca "oyalanmak" için "vergi toplanmasının" bitmesini bekleyin.
[10] **tiğāratan** : 1 - kazanç; 2 - Çapul. (Yemen) [**ġwr**] (I) : (kendisi için) tahıl sağlamak, tahılı depolamak; [**ġwr**] (II) : çapul elde etmek için saldırmak. Alışveriş*. Saldırı sırasında benzer bir tutum başka bir akın sırasında da görülür (8/7).
[11] **l-tiğārat**. 1 - kazanç; 2 - çapul. Alışveriş*
[12] Azık*
[13] **l-anfāl** : çapullar. Çapulun kimler arasında paylaşılacağı ayrıntıları ile açıklanırken (8/41 ile 59/7), burada bu sözcüğün bu anlama gelmesi kuşkuludur. Sami dillerinde [**nfl**] kökünün ilkel anlamı düşmektir. Örneğin (Yemen) : savaşta düşmek; birisinin üzerine kötülük düşürmek; [birdenbire düşen] beklenmedik olay. Oysa (Akat) **napālu** (I, II, III) : (ödemeyi bütünlemek için) geri kalanı öde(t)me; (yıldız bilim) yol verme, (gecenin gündüze, gündüzün geceye yol vermesi); öncelik tanıma; dengeyi tutturma; üründen alınan pay (vergi). Genel anlam, "bir nesne (gece/gündüz, çocuk, anlam) bir yerden başka yere düşmek"tir. Nafile*. Elçi Mehmet'in (tapınmasının) geri kalanını bütünlemesi için bk. 17/79. Değişik anlamlar : 1 - Kervan saldırılarının düzenlenmesi; 2 - Medine'nin yakınlarından geçen kervanlardan

8/2. İnanıklar, ancak Allah anımsatıldığında yürekleri ürperen kimselerdir, üstelik kendilerine O'nun Bildiriler'i aktarıldığında, (bu) onlardaki inancı artırır. Ayrıca onlar, İdi'lerine güvenirler.
8/3. (Bu inanıklar), Bağlılığı sürdürür, ayrıca kendilerini azıklandırdığımız nesne(ler)den katkıda bulunurlar.
8/4. İşte bunlar doğru olan inanıklardır. Onlar için, İdi'lerinin yanında aşamalar[4], ayrıca yarlıganma, üstelik bolca[5] (verilecek) bir azık var.

[BEDİR[6] SAVAŞI SONUCUNDAN ALINACAK ÖĞÜTLER]

8/5. (Hani) senin İdin, Gerçek (adına)[7] seni evinden çıkardığında - üstelik doğrusu inanıklardan karşıtçı bir bölüm, (bu konuda) kesinlikle isteksiz idi - (onların durumu) şöyle idi :
8/6. Göz göre göre ölüme sürülüyorlarmış gibi idi. (Sonunda) gerçek ortaya çıktıktan sonra (bile) seninle tartışmışlardı.

[OLAYLARIN AYRINTILARI]

8/7. Hani Allah bu iki kümeden[8] birini size, o sizin olsun diye, söz vermişti. Üstelik siz, güçlü olmayan[9] (küme)nin size olmasını istiyordunuz. Oysa Allah, sözleri ile, Gerçek (Tanrı)yı saptamak, ayrıca karaçalıcıların (inanç) kökünü kesmek[10] istiyordu.[11]
8/8. Üstelik (bu), kendi yollarını izleyenler[12], tiksinseler bile - (Tanrı), Gerçek'i saptasın[13], ayrıca Yanlışlık'ı çürütsün[14] diye idi.[15]
8/9. Hani siz, İdinizden yardım istemiştiniz. Böylece O, "Meleklerden, birbirini izleyen bin tanesi ile size kesinlikle yardım edeceğim" diye size yanıt vermişti.
8/10. Üstelik Allah bunu ancak bir muştu olsun, ayrıca bununla yüreklerinizin yatışması için yapmıştı.[16] Üstelik yardım, ancak Allah'tan (gelir). Evet! Allah, yürütendir[17], sağaltıcıdır[18].

---

alınan "yolgeçti, yolgeçen vergisi". 3 - "Hava parası", (kentlilerden?, göçebelerden?, gelip geçenlerden? alınan) oturma vergisi. Krş. bu deyim ile 4. Bildiri'de yer alan Derece* (tapu belgesi). Ayrıca krş. (Arap) [**qrḍ**] : Hicaz Bölgesinde, birisinin bir yerdeki topraklardan özgürce geçebilmesi için kendisi ile yapılan sözleşme (*Lane*). Oturma vergisi için bk. Zekat*. Ödünç*.
1 Bu yüzden "vergi toplamaya gitmek istemeyenler" için bk. 62/9.
2 **baynakum**. (Yemen) **bynn** : kent çevresindeki alan; kenti kuşatan topraklar; (Arap) **byn** : iki kentin arası. Genel olarak, iki kentin, iki çadırın, iki kişinin arası. **baynakum** (6/94) : aranızdaki bağlar, aranızdaki birlik, anlaşmanız (*Lane*).
3 1 - Yoksa bu vergiyi artıracağız; 2 - Burada hiç oturamayacaksınız.
4 ödenekler; (para vermeden) yerleşmek için "tapu belgeleri". Derece*
5 bolca; yığılmış; sunulmuş; (Tanrı sofrasında) paylaşılacak olan. Kerim*
6 "Bedir" sözcüğünün anlamı için bk. 3/123.
7 **bil-ḥaqq** : 1 - doğru, geçerli bir amaçla. 2 - Gerçek'in saptanmasıa için (8/8); "Gerçek" Tanrı olan Allah adına. Hubal*
8 küme, öbek, insan kalabalığı. Geleneklere göre : kalabalık, korumasız, yüklü bir kervan Suriye'den Mekke'ye yol alırken Mekke'den az sayılı, silahlı bir kervan onları korumak için yola çıkmıştı.
9 korumasız ilerleyen varlıklarla yüklü kervan
10 Kökünü, ardını kesmek. **dābir** : 1 - (Onların tutunduğu) kök; Onların inanç kökü; onların tapınağı; 2 - onların sırtlarını dayadığı (inanç, silahlı güçler); 3 - Paralı asker (Habeş) **dabara** : manastır kurma; **dabr** : manastırın olduğu yer, bölge; **dāber**, **dābir** : tapınak; **dābər**, **dabr** : ülke, bölge, kent. (Yemen) **dbr** : angarya iş; bir kişiye görevi dışında yaptırılan iş. Tanrı değilken kendisine tanrılık yaptırılan Hubal(?). (Akat) **dabru** : saldırgan. "Kovucular" için bk. **nādiyahu** / **nādin** (96/17). Ayrıca bk. **l-šağarat** : paralı asker (48/18). [**dbr**]*. Ayrıca krş. "kökünü / kökünden kesmek" → "sürgüne göndermek" (59/5).
11 Allah'ın istediği, Mekke'den gelen silahlı kümeyi - "Yanlışlık" olan Hubal'ın savunucularını - yok etmekti. Onlar yok edildikten sonra, korumasız ilerleyen kervan, Allah'ın söz verdiği gibi, Medineli inanıkların olacaktı. Oysa inanıkların istediği, Mekke'den gelen silahlılarla çarpışmak değil, doğrudan doğruya yüklü, korumasız kervanı ele geçirmekti.
12 1 - Elçi'ye sataşanlar; 2 - İnanç bakımından bildikleri Yol'da gidenler. Mücrim*
13 bütünlesin, yerleştirsin
14 **wayub'ṭila** : [Yanlış Yol'u, Yanlış Tanrı'yı, Hubal'ı] geçersiz kılsın, çürütsün, boşa çıkarsın, yanlışlasın
15 Bu tümcenin gelişimi için bk. 42. Bildiri
16 3/12
17 işleri "yürütendir", "ayakta tutandır" (2/260); öğütleyendir, komutandır, komut verendir. Melekler'in orada olmasını sağlayandır. (Akat) **izuzzum**, **uzuzzu**: dikilmek; sürekli ayakta tutmak (işlerin yürümesini sağlamak), orada olmasını sağlamak. Aziz*. Bu bağlamda Kadir* ile yakın anlamındadır. Krş. Kadir Gecesi*
18 2 - sağaltıcıdır; sorunları çözendir. Bilge*

8/11. Hani (Allah), sizi Kendisinden (gelen) güven verici (bir) baygınlık[1] ile bürümüş[2], üstelik O sizi (korkudan) arıtmak, ayrıca sizden Şeytan'ın pisliğini[3] gidermek, ayrıca yüreklerinizi pekiştirmek, ayrıca ayakları durağan kılmak için size gökten su indirmişti.
8/12. Hani senin İdin Meleklere, "Evet! Ben sizinleyim, böylece siz inananları dayanıklı kılın. (Bana karşı) karaçalıcı olanların yüreklerine yıldırı salacağım, artık onların bineklerini[4] püskürterek[5] uzaklaştırın, ayrıca onlardaki bağlaşıkların[6] tümünü kovun" diye bildirmişti.
8/13. Bu, onların Allah'tan, ayrıca Elçisinden kopmuş[7] olmalarındandır. Üstelik kim Allah'tan, ayrıca Elçisinden koparsa artık (unutmasın) doğrusu Allah, karşılık verişte dışlayıcıdır.[8]
8/14. İşte bu böyle (olacak)![9] Tadın artık onu[10]! Üstelik (Öte'de) karaçalıcılar için Ateş'in ezinci olacak.

[SAVAŞLARDA UYGULANMASI GEREKEN YÖNTEM]

8/15. Ey siz, inananlar! (Onlar size saldırmak için) ilerlerken[11] karaçalıcı kimselerle karşılaştığınızda artık onlara arkanızı dönmeyin.
8/16. Üstelik savaş[12] için (düşmanı) kandırma[13] ya da (başka) bir birliğe katılma (nedenleri) dışında, o gün kim arkasını dönerse (unutmasın), artık doğrusu o (kimse), Allah'tan (gelen) bir öfkeye uğrayacak, ayrıca onun barınağı, Cehennem olacak[14]. Üstelik kötü bir dönüş yeridir (orası)!

[BEDİR SAVAŞI SIRASINDAKİ OLAYLAR]

8/17. Üstelik onları siz öldürmediniz, ancak onları Allah öldürdü. Ayrıca (sen, kargı) savurduğunda[15] (onu) sen savurmamıştın, ancak (onu) Allah savurmuştu. Üstelik bu, (Allah'ın), inanıkları, koruyucu[16] bir sınav ile sınaması içindi. Evet! Allah, işitendir, bilendir.
8/18. İşte böyle (olmuştu)! Üstelik Allah, karaçalıcıların düzeneğini gevşetmişti[17].

[MEKKELİLER'İN, BEDİR SAVAŞINDAN ALACAKLARI ÖĞÜT]

8/19. (Ey karaçalıcı Mekkeliler!) (Kervanın geçişi için) çözüm[1] arıyorduysanız, artık doğrusu çözüm size geldi[2]. Ayrıca (oyunbozanlıktan) cayarsanız doğrusu bu, sizin için seçkin (bir tutum) olur, ancak

---

[1] **l-nuʿāsa** : uyku, uyuşukluk, uyuklama, pinekleme, baygınlık. **nuʿāsan** (3/154).
[2] Bu anımsatma, 3/154'te yeniden yapılacaktır.
[3] **riğ'za**. Şeytan'nın "yağdırdığı", "yukarıdan düşürdüğü", serpiştirdiği pislik. Toz yeli (?). 1 - Bozuk inanç; 2 - tinsel gücün, moralin bozulması, çökmesi. Pislik*.
[4] **l-aʿnāqi**. (Arap) ʿ**unuq** : boyun. (Arap) ʿ**unğūğ** : uzun boylu, uzun boyunlu olan at ve develer. (*Geez Sözlük, 64*). (Arap) **an-naqātu**, (Akat) **anāqāte** : dişi deve. "Binek" anlamı için ayrıca bk. **l-riqāb** (47/4). Arapçada değişik köklerden gelen "boyun" sözcüğünün "binek" ayrıca "köle" [paralı asker köle?] anlamlarına da gelmesi ilginçtir.
[5] **fawqa**. 1 - dalga dalga; iki saldırı arasında bekleyerek; 2 - püskürterek, kovarak. Üst*
[6] (Arap) [**bnn**] : 1 - parmak; herhangi bir üye; 2 - bir tür satıcı. 3 - (keçi ve koyunları semirtmek için) bağlama; 4 - yerleşik, kalıcı olma. Krş. **l-waṯāq** : bağ, bağlanma, bağlılık; Dayanışık (Güçler) (47/4). (Arap) [**bny**] ile Yemen) [**bnw**] : oğlan, çocuk, Ayrıca (Yemen) [**bnw**], **bnn** (çoğul) : bir ailenin ya da bir toplumsal birliğin üyeleri; bir boy'un (oymağın) üyeleri. Bu konuda bk. **nādin** (96/17).
[7] **šāqqū** (59/4) [**šqq**] : bölmek, yarmak, kopmak, ayırmak. 2 - (Habeş) [**sqq**], (Arap, İbr) [**šwq**] : imrenmek; birisinin varlığına göz dikmek; 3 - mutsuz kılmak, üzmek.
[8] 59/4
[9] Amin!
[10] o dışlamayı, kovulmayı
[11] **zaḥfan** : 1 - (Arap) yavaş yavaş, azar azar (dalga dalga); 2 - (Arap) silip süpürme (yok etme) amacı ile; 2 - (Habeş) [**daḥafa**] yok etme; silip süpürme, iteleme; kekeleme. (Akat) **da'āpu** : itme, iteleme, vurma.
[12] değişik anlamlar için bk. Öldürmek*
[13] **mutaḥarrifan** : bozma, saptırma, kandırma (düşmanın yanıltmak için uygulanan savaş düzeni, izlemi). Tahrif*. (Savaşta) kandırılma, kargaşalığa uğratılma anlamı için Fitne* deyimi de kullanılır (4/101).
[14] Oysa vurkaç savaşlarında sıkıntıya düşüldüğünde geriye kaçılabilinir (4/101)
[15] **ramayta**. [**rmy**] : (ok, taş) atmak; yere atmak; ülkeden dışarı atmak; devenin yükünü yere atmak; boku, çöpü uzağa atmak (*Lane*). Ayrıca, suç işleyen birisini suçlama, karşılığını verme, azarlama, uğursuzluğa uğratma anlamıma gelir, krş. (Yemen) [**rmy**] : peşin ödemek. Krş. **tarmī** (77/32) : (kıvılcım) saçmak. (Habeş) [**rmy**] : kargı (mızrak) atmak, kargı ile delmek, yaralamak. Kargışlamak*.
[16] 1 - korunmuş; pek sakıncası olmayan bir sınav; 2 - atanmış; ancak bu savaşa özgü bir sınav. Güzel*. Bunun böyle olacağını Allah biliyordu (bir sonraki tümce).
[17] gevşeyip sağa sola, çevreye yayılma, dağılma (29/41)

(sözünüzden) dönerseniz Biz (de) döneriz; Üstelik (sayıca) çok bile olsa topluluğunuz, hiçbir konuda sizi kesinlikle korumayacak. Üstelik Allah, inanıklar ile birliktedir.

[DURAKSAYAN İNANIKLARA ÖĞÜTLER]

8/20. Ey siz, inananlar! Allah'a, ayrıca Elçisine uyun, ayrıca (O'nun çağırısını) işitip dururken O'ndan yüz çevirmeyin.
8/21. Üstelik kendileri işitmezken "işittik" diyenler gibi olmayın.
8/22. Doğrusu Allah' a göre yaratıkların yalancı olanı[3], (Çağırı'yı) algılamayan dilsiz (olan) sağırlardır.
8/23. Ayrıca Allah onlarda seçebilme yeteneği (olduğunu)[4] bilseydi, onları[5] kesinlikle işittirirdi. Üstelik onları işittirmiş olsaydı (yine de) yüz çevirerek kesinlikle döner (gider)lerdi.
8/24. Ey siz, inanmış olanlar! O sizi, size yaşam verecek olan[6] (Yol) konusunda çağırdığında Allah'a, ayrıca Elçi'ye yanıt verin, ayrıca Allah'ın, kişi ile yüreği arasına sokulduğunu[7], üstelik O'na toplanacağınızı bilin.
8/25. Üstelik aranızdan (doğruyu) seçebilecek (olup)[8] (doğruyu) karartan kimselere kesinlikle çatacak[9] bir sınavdan[10] sakının, ayrıca karşılık verişte Allah'ın dışlayıcı olduğunu bilin.

[MEKKELİ GÖÇMENLERE ÖĞÜT]

8/26. Ayrıca siz, (o) topraklarda az sayıda olup[11], küçümsenmişken[12] insanların[13] sizi (oradan) koparmasından[14] korktuğunuzu anımsayın. İyilikbilir olursunuz diye böylece O, sizi barındırdı[15], ayrıca Kendi yardımı ile O sizi destekledi, ayrıca sizi, (azığın) iyicil olanları ile azıklandırdı."
8/27. Ey siz, inananlar! Allah'ı, ayrıca Elçi'yi aldatmayın, üstelik inandırıcılarınızı[16] bile bile aldatmayın[17].
8/28. Üstelik varlıklarınızın, ayrıca çocuklarınızın ancak bir sınama olduğunu, üstelik Allah'ın yanında (sözü) bütünlenecek bir ödül olduğunu bilin.
8/29. Ey siz, inananlar! Siz Allah'tan sakınırsanız[18] O, size Onucu'yu[19] verecek üstelik sizin (suç) karalıklarınızı sizden silecek, ayrıca sizi yarlıgayacak. Üstelik Allah, (verdiği sözü) bütünleyen[20] kayırgandır.

[MEKKELİ ÇOKTANRICILARA ANIMSATMALAR, UYARILAR]

---

[1] Sizinle bizim aramızda olan sorunların çözümü; (sıkıntılı bir durumdan) çıkış yolu sunma (14/15). Kervanın özgürce geçebilmesi için "düğümlenmiş" "yolu açmak" istemiştiniz. Fetih*
[2] 1 - Kaçmak için şimdi sizin yolunuz açık oldu. Kaçış yolunuz çözüldü. 2 - Kervanların özgürce geçebilmesi için yapılan sözleşme ile "siz bizim koşullarımıza uyacaksınız". Çözümün, çözüm isteyenlere gelmesi için bk. 14/15.
[3] yalancı olanı; tartışıcı olanı; (bir konunun) yalan olduğunu ileri süren kimsesi. Kötü*
[4] 1 - seçkin olma; 2 - (doğru ile yanlışı) seçebilme yeteneği. Hayır*
[5] doğru ile yanlışı seçebilsinler diye
[6] **yuḥ'yīkum**. 1 - sonsuz yaşama, ölümsüzlüğe, Cennet'e giden Yol; 2 - suçların boşaltılması, bağışlanması konusunda. Krş. **yuḥ'yī** (2/73).
[7] Allah, "bağırlarda olanı" bilendir.
[8] **ẖāṣṣatan**. 1 - özgü; özellikle; seçilmiş birine yönelik; 2 - [doğru ile yanlışı] seçebilme, seçiş (yeteneği olan kimse). Ne dilsiz ne de sağır olan (22, 23. Bildiriler).
[9] **lā tuṣībanna** : "çatmayacak olan" diye çevirilir, yorum sıkıntısı yaratır.
[10] **fit'natan** : kargaşalık, sınama. İnancın katıksız olmaması; inanç bulanıklığı; inançta ara bozucu olma. Fitne*
[11] **qalīlun** : az (çok olmayan). Ayrıca krş. 1 - **aqallat** (7/57) : alıp götürmek, taşımak; 2 - (Akat) **qalālu** : (köle) aşağılanmış olmak; küçümsemek; **qallatu** : dişi köle.
[12] **mus'taḍʿafūna** : 1 - güçsüz bırakılmış, küçültülmüş, baskıya uğratılmış, baskı altında kalmış olanlar; 2 - ikiyüzlü [olmak zorunda] kalanlar. Küçümsenenler*. Küçücük "sivrisinek" olan Göçmenler için bk. 2/26.
[13] insanlar : 1 - İranlılar ile Rumlar (Bizanslılar) (*M.J. Kister, "Al-Ḥīra"*; Taberi). 2 - krş. 28/57 ile 29/67.
[14] **yataẖaṭṭafakumu**. 1 - yolmak, toplamak, alıp götürmek; 2 - elleri arkadan bağlamak (28/57, 29/67, 37/10)
[15] Medine'de
[16] **amānātikum**. Güvendirici, kandırıcı nesne (2/263); inancınızı dönüştürücü (33/72). Elçi'nin size gönderdiği "misyonerleriniz". Emanet*. 4/59'da Buyurman* denilecektir.
[17] siz inanmamışken, onlara inandık demeyin.
[18] Allah'ı aldatmazsanız (27. Bildiri), Kendisine saldırmazsanız, Kendisi ile dayanışık olursanız. Sakınmak*
[19] **fur'qānan** : Kötülüğü onacak (iyileştirecek), kötülüğe karşı gelecek olan merhem : Kuran, Furkan*
[20] 2 - geçeci olmayan, süreduracak olan. Azim*. Dolayısı ile yeryüzünde geçici olan kimselerden kayra beklemek için Allah'ı aldatmayın.

8/30. Hani (o, sana) karaçalan kimseler, seni tutuklamak ya da seni öldürmek ya da seni sürmek için sana düzenek kurmuşlardı. Ayrıca onlar (sana) düzenek[1] kuruyordu, oysa Allah (onlara karşı) düzen kuruyordu. Üstelik Allah, düzenek kuranların seçkin olanıdır.
8/31. Üstelik Bildiriler'imiz onlara aktarıldığında, "İşittik! İstersek kesinlikle bunun benzerini söyleriz. Bu ancak öncekilerin söylenceleridir" demişlerdi.
8/32. Hani onlar, "Ey Allah! Bu (Bitik), Sen'den (gelen) Gerçek ise, üstümüze gökten taş yağdır ya da bize acıklı bir ezinç getir" demişlerdi.
8/33. Oysa sen içlerinde iken, Allah onları ezince uğratmaz. Üstelik onlar yarlıganma dilerlerken Allah onları ezince uğratacak değildir.
8/34. Üstelik onlar, (inanmışları) (Paylaşık) Kutsal Yükünçevi'nden[2] uzaklaştırıyorlarken, ayrıca kendileri onun koruyucuları[3] değillerken Allah onlara sıkıntı çıkarmasın[4] diye onlarda ne (gibi bir gerekçe) var? Onun koruyucuları, ancak sakınıklardır[5]. Ancak, onların çoğu (bunu) bilmez.
8/35. Üstelik onların, (Tanrısal) Ev'in[6] yanında saygısızlıkları[7] ancak ıslık çalmak, ayrıca el çırpmaktır.[8] Karaçalmış olmanız nedeniyle tadın artık dışlamayı[9]!
8/36. Evet! Karaçalmış olanlar varlıklarını, (inanıkları) Allah Yolu'ndan uzaklaştırmak için tüketirler[10]. Artık bu (eylem)e katılacaklar, ancak sonra bu (katılım), onlar için bir batkı[11] (kaynağı) olacak, sonra tuzağa düşecekler[12]. Üstelik karaçalmış olanlar (unutmasınlar) onlar, Cehennem'e toplatılacaklar.
8/37. (Bu)[13], Allah, kötücülü, iyicilden ayırt etsin, böylece kötücülleri birbirleri üstüne koysun, böylece tümünü yığsın, böylece o (yığın)ı Cehennem(lik) yapsın diyedir. Batkıya düşecek olanlar, işte bunlardır.
8/38. Sen (o) karaçalıcı kimselere söyle : "(Çok tanrıcılığa) son verirlerse, geçmişte ne olduysa (bu konuda) kendileri yarlıganacak ancak, (Hubal'a) dönerlerse öncekilere uygulanan töre, artık doğrusu (kendilerine karşı da) sürdürülmüş[14] olacak."
8/39. Ayrıca, (tektanrıcılık konusunda) kargaşalık[15] kalmayana dek, üstelik Yasa, tümü ile Allah'ın olana dek onlara çağırıda bulunun[1]. Böylece cayarlarsa (unutmasınlar), artık doğrusu Allah, onların ne yaptığını[2] görendir.

---

[1] düzen(ek) kurmak, tasarlamak : 1 - Sınamak; 2 - (Bildiriler'i) değiştirmek, değiş tokuş yapmak (bk. bir sonraki Bildiri). Düzenek*
[2] **al-masjidi al-ḥarām**. Dokunulmazlığı olan, paylaşılan yükünçevi. Oraya ancak "dayanışık" olanlar, saldırgan olmayanlar gidebilir.
[3] **awliyāahu** : onun (oranın) koruyucuları. Krş. "oranın bayındırıcıları" (9/17)
[4] **yuʿaḏibahumu**. 1 - sıkıntı çıkarma; 2 - kısıtlama; uzaklaştırma, dışlama; 3 - birisinden (yaptığı suç için) karşılık isteme; 4 - [Kabe'ye gidişi ?] geciktirme, erteleme; 5 - olup bitenleri bilmezliğe gelme. Ezinç*
[5] (başkalarına) saldırıştan sakınanlar; saldırmazlık sözleşmesini bozmaktan sakınanlar. Inancı ne olursa olsun ötekiler ile dayanışık olanlar. Ötekilere karşı "saygısız" olmayanlar (bir sonraki Bildiri). Krş. **al-masjidi al-ḥarām** (dokunulmazlığı olan paylaşılan yükünçevi. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar (*Diyanet*)
[6] **l-bayt** : Ev. Tanrı'nın Evi, Kabe. (Yemen) Tapınak. Bu konuda bakın Ev*, Yönek*
[7] **ṣalātuhum** : 1 - (Onların, tören için Ev'e) yanaşmaları; 2 - onların [kuşlar gibi] süzülmeleri, dalgalanmaları, dönüp durmaları (24/41). Onların "tavaf etmeleri". Arafat'tan dalga dalga, akın akın ilerlemek, seller gibi akmak (**afaḍtum**) (2/198). Genel olarak "namaz / dua" diye çevirilir. Oysa (Habeş) (I) : **ṣll**, **ṣallala**, **ṣalala** : yüzmek, üstünde yüzmek, suyun üstüne gelmek, süzülmek. **sll** : 1 - Hoplayıp, sıçramak, yükselmek (*G Takács, "Recent problems of Semitic", 213).* (Yürürken) süzülmek, yüzmek anlamları için krş. (Arap) **saffa**, (Habeş) **safafa** ayrıca Safa ile Merve. (Habeş) **sal(l)ata** : alaya alma; **səllat** : alay konusu (nesne, kişi). (Habeş) **ṣaʿala**, **ṣəʿlat** : aşağılama, kınama, saygısızlık, sövgü, alay etme; (Akat) **sallatu**, **šillatu** (I) : saygısızlık, utanmazlık. (Akat) **šalālu** (III) : saygısızca davranma. Krş. (Arap) **salita**, **saluta** : sivri dilli olma, ağzı bozuk; kaba sövgüleri çok kullanan. Not : Bugün uygulanan "Kabe'de tavaf etme" (dönme), Kuran'da yer almadığı gibi bu putatapıcılık döneminden bir kalıntıdır. Karataş*.
[8] Kabe'ye "namaz kılmaya" değil, tören yapmaya gidilir! Kuran, başka inanç toplumlarından olanları, nasıl tapındıkları için değil, neye taptıkları için kınar. Zebur'da, inanıkların dans ederek, boru ve tef çalarak, zillerle Tanrı'yı yüceltmeleri istenir (Mezmur 149-150). Dolayısı ile kınanılan, tapınma yöntemi olamaz. 1 - Kınanılan, inanıklar Kabe'de tören yaparken), karaçalıcıların ıslık çalarak, el çırparak orada gürültü yapmaları, inanıkların tapınmalarına saygı göstermemiş olmalarıdır. Örneğin Kuran okunurken gevezelik etmek (41/26). 2 - Onlar tapınırken "alem yapıyorlardı". (Yemen) Alem yapmak : Tanrı için tören yapmak, şölen vermek, bayram yapmak. Çelenk*
[9] Kabe'den uzaklaştırılma; (kendileri için) tören'in ertelenmesi. Ezinç*
[10] bölüşürler; paylaşırlar, katılırlar. (Habeş) **nāfaqa** : yırtmak, yırtıp atmak; bölmek
[11] (Arap) **ḥasira** : üzülme, yitirme, aldatılmış olma; (Habeş) **ḫəsrat** : çökme, düşme, batma. Hasret*
[12] 1 - yenilmek; 2 - aldatılmış, avlanmış olmak; tuzağa düşmek. Köken için bk. 41/26. Yürek*
[13] "ağın içine düşmüş balıkların / av hayvanlarının iyi ya da kötü olanlarının ayıklanması için" toplatılma.
[14] **maḍat**. (Önlerine) dikilmiş, çakılmış gibi değişik anlamlar için bk. **maḍā** (43/8)
[15] **fit'natun**. Allah'ın tekliği, niteliği konusundaki kargaşalık, Allah ile Hubal arasında hangi tanrının Gerçek, hangisinin Yanlış oluşu: Allah'a ortak koşuş. bk. 8/25, 2/191, 2/193; Fitne*

8/40. Ancak, (tektanrıcılıktan) yüz çevirirlerse, Allah'ın, sizin egeniz olduğunu bilin; mutluluk verici ege, üstelik gönenç verici yardımcıdır, O!

[BİR SAVAŞ ÖNCESİNDE GEÇİK BİR VURUŞMANIN ANILMASI]

8/41. Üstelik siz Allah'a, ayrıca karşı koyuş gününde[3] - o, iki topluluğun karşılaştığı günde - kulumuza ne indirdiysek (ona)[4] inanıyorsanız, çapul olarak ele ne geçirdiyseniz artık onun beşte birinin Allah'a[5], ayrıca Elçi'ye, ayrıca yakın (kimseler)e[6], ayrıca öksüzlere, ayrıca yoksullara, ayrıca Yol yapıcısına[7] olduğunu bilin. Üstelik (unutmayın)! Allah, her konuda ölçülüdür[8].
8/42. Hani siz, en yakın yamaçta[9] idiniz, üstelik onlar en uzak[10] yamaçta idiler, ayrıca kervan[11], sizden daha aşağıdaydı. (Onlarla buluşmak için) sözleşmiş olsaydınız, kesinlikle anlaşmazlığa düşerdiniz[12]. Ancak (bu)[13], Allah, bütünlenecek[14] bir eylemi bitirsin[15], (doğruyu yanlıştan) ayırarak[16] yok olacak olan yok olsun, üstelik (doğru ile yanlışı) ayırarak yaşayacak olan yaşasın diye idi[17]. Üstelik doğrusu Allah, kesinlikle işitendir, bilendir.
8/43. Hani Allah, sana onları uykunda az göstermişti. Onları sana çok göstermiş olsaydı, siz kesinlikle yılacak, üstelik (yapılması gereken) eylem konusunda kesinlikle çekişecektiniz. Oysa, Allah (sizi) yatıştırdı. Evet! O, bağırlarda olanı bilendir.
8/44. Hani (öteki ordu ile) karşılaştığınızda Allah, bütünlenecek eylemi bitirsin diye onları, gözlerinize az (sayılı) göstermiş, üstelik sizi, onların gözlerinde azaltmıştı. Üstelik (eylenen) eylemler, Allah'a döndürülür.

[SAVAŞ SIRASINDA KİMİLERİNİN KAYPAKLIĞI]

8/45. Ey siz, inananlar! (Savaşçı) bir birlikle karşılaştığınızda direnin, ayrıca başarabilmeniz için Allah'ı oldukça çok anın.
8/46. Üstelik Allah'a, ayrıca Elçisine uyun, ayrıca çekişmeyin[18], yoksa yılarsınız, ayrıca sizin soluğunuz[19] gider. Üstelik katlanın, doğrusu Allah katlananlarla birliktedir.
8/47. Ayrıca, insanlara gösteriş yapmak için konutlarından çalım satarak[1] çıkan, üstelik (sonradan)[2] Allah Yolu'ndan uzaklaştıranlar gibi olmayın. Üstelik (unutmayın)! Allah, onların ne yaptığını kavrayandır[3].

---

[1] (inanç bakımından) sizinle birleşsinler diye. Öldürmek*
[2] onların, inanç bakımından nerede olduklarını; hangi tanrının Yasa'sını izlediklerini
[3] **yawma l-furqān**. 1 - (Kötülüğe, saldırıya) karşı koyma, engel olma, [birisinin önüne yatıp] "yolu tıkama"; (ayırıp) dağıtma, korunmaya çalışma günü. 2 - Tanrılar (Elçiler?) arasında Gerçek olan ile Yanlış olanın ayırt edilmesi (8. Bildiri). Onucu*. Geleneklere göre Bedir Savaşının anımsatılmasıdır.
[4] Tanrısal yardım (9-12. Bildiriler)
[5] Allah Yolu'nun yapıcıları, kurucuları, koruyucuları; Allah Yolu'nun taş döşeyicileri
[6] **l-qur'bā**. Bu deyim Kuran'da 16 kez, birisinin anası babası dışında (2/83) kalan yakınları diye anlaşılır. Bu bağlamda bu "yakın" olanların, "kimin yakınları" olduğu belirsizdir. Olası değişik anlamlar : 1 - savaşçılar. Eylemciler*; 2 - (inanç konusunda) arındırıcılar, dönüştürücüler; bk. Emanet*; 3 - Kendilerini Tanrı'ya adamış olan korunuklar; Özellikle çocuk yetiştiren korunuk kadınlar. 4 - "sıkıntıda" olanlar. Köken için bk. Büyük Kırım*
[7] Yolcu*
[8] 2 - (çapulun paylaşılmasında) gerektiği gibi davranandır; ölçülüdür; ölçüyü belirleyendir. Kadir*
[9] **bil-ʿud'wati**. Köken : koşmak, geçip gitme, karşıya gitme, karşıya geçme. Yamaç; geçit, yol kavşağı; sınır. (Arap) geçit; sınır; bir iş birisinden alınıp başkasına geçirilmiş (verilmiş) olma; (savaşçı) yardımcı birlikler. "yayan koşucu" savaşçı birliği. Eş anlamlı (Habeş) **ʿadawa** deyiminin türevi **ʿədaw** (tekil), **ʿədawāt** (çoğul) iki yolun karşılaştığı yer, kavşak. (Habeş) **ʿəḍ (I)**, **ʿəḍawāt** (çoğul) : ağaç, orman, çalı, çalılık. (Yemen) **ʿdwt** : itme, saldırı. Bu deyim (Arap, Habeş) "el, kol" kökünden türemiş olup [savaş bağlamında] kanat anlamına da gelebilir. Aşırı Gitmek*, Düşman*
[10] 2 - aşağıda, çökük yerde. Uzak*
[11] **wal-rakbu** . Kervan ya da "biniciler, süvariler bölüğü" (tekil). **l-riqāb** (47/4)
[12] Bu konum, size üstünlük sağladığı için, Mekkeliler savaşmak için böylesine bir buluşma sözleşmesini kesinlikle onaylamayacaklardı.
[13] böylesine uygun savaş konumu
[14] **mafʿūlan**. (Buyruk, eylem, verilmiş söz) yerine gelme, bütünlenme, gerçekleşme (4/47, 17/5)
[15] yargılayıp kesip atama, yargılayıp son verme; yargı, gerçekleşme. Benzer bir deyim için bk. 44. Bildiri.
[16] Bu deyim Kuran'da genellikle, üstün tanrı olarak "Allah ile Hubal'ın ayırt edilmesi" anlamına gelir. Oysa bu bağlamda, - "yaşamak" deyimine dayanarak - ayırt edilmesi gerekenler Doğru Elçi (Mehmet) ile Yalancı bir Elçi midir? Allah böyle birisinin ne söylediğini duyup, ne eylediğini biliyordu.
[17] Allah, "Gerçek'i saptasın, üstelik Yanlışlık'ı çürütsün" diye (8. Bildiri).
[18] 2 - yolmak. Çapul edinmek; 3 - (Yemen) tartışma; yapılan sözleşmeden dönme.
[19] **rīḥukum** : sizin soluğunuz. "Soluk soluğa" kalırsınız, soluğunuz tıkanacak gibi olur. Savaşacak gücünüz kalmaz.

8/48. Hani Şeytan[4], onların eylemlerini[5] kendileri için süslemiş, üstelik o, "Bugün insanlardan sizi yenecek kimse yok, üstelik doğrusu ben, (eyleminizde) size ortak[6] olacağım" demişti. Oysa, iki topluluk göz göze gelince[7], iki topuğu üzerinde geri dönmüş, üstelik "Doğrusu ben sizden ötedeyim. Sizin görmediğiniz ne ise[8], kuşkusuz ben (onu) görüyorum[9]. Evet! Ben Allah'tan korkuyorum[10], Üstelik Allah, karşılık verişte dışlayıcıdır" demişti.
8/49. Hani İkiyüzlüler, ayrıca Yüreklerinde Sayrılık Olanlar[11], "Bunları, onların (kendi) inancı aldatmış"[12] demişlerdi. Ancak kim Allah'a güvenirse (unutmasın) artık doğrusu (kendisi için) Allah, komutandır, bilgedir.

[MEKKELİ KARAÇALICILARI BEKLEYEN EZİNÇ]

8/50. Üstelik bir görebilseydin![13] Melekler, karaçalıcıları (Biz'e) döndürürken[14] "Tadın Yakıcı Ateş'i" (diyerek) (onu), onların yüzlerine, üstelik sırtlarına sokacaklar[15].
8/51. Bu (ezinç), ellerinizin sunduğundan ötürüdür (diyecekler). Üstelik, doğrusu Allah, kullara karşı (yüz) karartıcı (olan biri) değildir.
8/52. Bu, Firavun'un yakınlarının, ayrıca onlardan öncekilerin durumu gibidir. Onlar, Allah'ın Bildiriler'ine karaçalmışlardı. Böylece Allah onları, (Çağırı'dan) kaçışlarından ötürü yakalamıştı. Evet! Allah, güçlüdür, karşılık verişte sürükleyicidir[16].
8/53. Bu, bir topluluk (inanç[17] olarak) kendinde olanı dönüştürmedikçe[18] Allah'ın (kendilerini) gönendirdiği gönenci dönüştürmeyecek (biri) olmasından ötürüdür[19]. Üstelik doğrusu Allah, işitendir, bilendir.
8/54. Bu, Firavun'un yakınlarının, ayrıca onlardan öncekilerin durumu gibidir. Onlar, İdi'lerinin Bildiriler'ini yalanlamışlardı, Böylece Biz onları, (tektanrıcılıktan) kaçışlarından ötürü yok etmiş, ayrıca Firavun'un yakınlarını suda boğmuştuk. Üstelik onlar toptan (Bildiriler'imizi) karartanlardı.

[DAYANIŞMA SÖZLEŞMESİ BOZAN BİR TOPLUMUN[20] KINANMASI - SAVAŞA ÇAĞIRI]

8/55. Evet! Allah'a göre, yaratıkların en yalancı olanı[21], karaçalan kimselerdir. Artık onlar inanmayacaklar.

---

1 **baṭaran** : gösterişçi, çalım satan (28/58)
2 savaşa katılmayarak; insanların iç gücünü (moralini) bozarak
3 anlayan; deneten, yoklayan, arayıp bulan; 2 - yanıltan, boşa çıkaran. Kavramak*
4 konutlarından çalım satarak çıkanların elebaşı
5 2 - amaçlarını, "emellerini"
6 **ğārun** : komşu; koruyucu; iş (eylem) ortağı. (İnanç bakımından) komşu, ortak deyimi için bk. **ğāirun** (16/9).
7 ssç : birbirini görünce
8 1 - Savaşın sonucunun kötü olacağını, yenilgiyi; 2 - Allah'ın, bu savaşı onaylamaması
9 düşünüyorum. Görmek*
10 Çünkü Allah, sizin yaptığınız bu savaşı onaylamayacak. Siz (Elçi Mehmet'i izleyenler), Allah'ın Yolu'ndan uzaklaşıyorsunuz. Sizi, kendi inancınız yanıltmış (bir sonraki Bildiri).
11 Allah'a inanan ancak Kendisinin nitelikleri konusunda kuşkuda olanlar. Yüreklerinde Sayrılık Olanlar*
12 Elçi'yi izleyenlerin, Allah'ça uygun görülmeyecek bir savaşa girişmesi. Bu nedenle, bir üst Bildiri'deki "Şeytan", Ben, Allah'tan, O'nun vereceği karşılıktan korkuyorum" der. Elçi Mehmet ile yandaşlarının yanında savaşmaya istekli olan "Şeytan", öteki toplum ile "göz göze gelince" kimi, kimleri gördü, tanıdı, neyi anladı? Görmek*. Neden birdenbire Allah'tan korkmaya başladı, üstelik Elçi Mehmet'ten uzaklaştı? Olasılıkla, öteki toplum, salt tektanrıcı olmasa bile, Allah'a inanan başka bir toplum idi. Üçlemeye giden kimi Hristiyanlar (?); kendileri ile Allah adına sözleşme yapılmış bir toplum(?). Bu ise o bölgede üstünlük elde etmeye çalışan, öğretileri birbirinden pek uzak olmayan iki Elçi arasında yer alan bir ölüm kalım savaşını düşündürür. Bk. 42. Bildiri ile dipnotu (Gerçek Elçi / Yanlış Elçi). Anlaşılmayan Bildiriler'dendir. Yüreklerinde Sayrılık Olanlar deyimi Medine döneminin ikinci yarısında ortaya çıkar. "Şeytan" ise genellikle Bitikgiller'den aldatıcı olanlara yöneliktir.
13 düşünmek; göz önünde canlandırmak. Görmek*
14 **yatawaffā** : onları(n yaşam süresini) bütünlerler
15 1 - sunmak, yaymak, uzağa atmak; 2 - delerek (sokmak); akrep, iğnesi ile delmek (sokmak). Dövmek*.
16 kovucu, döndürücü, sürükleyici. (Su ile) sürükleyici. Şiddet*
17 Tanrı; tektanrıcılık
18 13/11. 1 - başkalaştırmak; (başka yere) komşuya göndermek; (inancı) dönüştürmek; (toplumu) sürgüne göndermek; suçlarını çıkarmak, gidermek Köken için bk. **al-muġīrāt** (100/3); 2 - [kireç sürerek, badana yaparak] aklamak
19 Benzer bir tümce (13/11)'de gönenç (mutluluk) [Nimet*] yerine "durum" denilir.
20 Geleneklere göre, Medine yakınlarında sulak, tarıma elverişli bir yerleşme bölgesinde yaşayan Yahudi **Banū Qurayẓa** oymağı.
21 Yalancı; (bir konunun) yalan olduğunu ileri süren; tartışmacı. Kötü*. Onlar, "gerçeğin rengini değiştiren, karaçalıcı kimselerdir". Onlar "aldatan" kimselerdir (58. Bildiri).

8/56. Bunlar, kendileri ile sözleşme yaptığın, sonra her kez sözleşmelerini bozan, üstelik (seninle) dayanışık olmayanlardır.[1]
8/57. Artık onları savaşta[2] kıstırırsan, öğütlensinler diye onları, onların yerine geçecek olanlarla[3] darmadağın et.[4]
8/58. Ayrıca sen (antlaşma konusunda) bir topluluğun aldatmasından korkarsan, sen artık (antlaşma belgesini)[5] olduğu gibi[6] onlara geri at[7]. Evet! Allah, aldatanları sevmez.
8/59. Üstelik (sözleşmeye) karaçalan kimseler, (işinize) karışacaklarını[8] sanmasınlar, doğrusu onlar (eyleminizi) etkisiz[9] kılamazlar.
8/60. Üstelik Allah'ın düşmanını, ayrıca sizin düşmanınızı, ayrıca bunların dışında kendilerini Allah'ın bilip sizin bilmediğiniz başkalarını ürkütesiniz diye onlara karşı ne yapabilirseniz - (insan) gücü[10], ayrıca savaş atları[11] - toplayın[12]. Üstelik Allah Yolu'nda ne katkıda bulunduysanız[13], o size eksiksiz ödenecek, ayrıca siz (ödeme konusunda) karartılmayacaksınız[14].
8/61. Üstelik barışa yanaşırlarsa[15], artık sen (de) ona[16] yanaş, ayrıca Allah'a güven. Evet! O, işitendir, bilendir.
8/62. Ayrıca (sözleşme konusunda) seni aldatırlarsa[17], (unutma) artık Allah sana yeter. (Geçmişte de) seni yardımı ile, ayrıca inanıklarla[18] destekleyen O idi.
8/63. Üstelik onların[19] yüreklerini[20] birleştirmişti. Yeryüzünde (armağan olarak) ne varsa toptan (aralarında) paylaştırsan[21], sen onların yüreklerini birleştiremezdin. Oysa, Allah onları birleştirdi. Evet! O, öğütçüdür[22], sağaltıcıdır.
8/64. Ey Salıkçı! Allah, ayrıca inanıklardan[23] seni izleyenler sana yeter.

---

[1] dç : Bunlar, kendileri ile sözleşme yaptığın, sonra dayanışmayı bırakıp, her kez sözleşmelerini bozanlardır.
[2] Ancak Göçötesi döneminde 6 kez yer alan [**ḥrb**] kökü, çarpışma, vuruşma, öldürme [**qtl**] değil, düşmanı belirli bir yerden püskürtme, bir yeri boşaltma anlamındadır. Köken için bk. Mihrap*. Boşaltıldıktan sonra oraya yerleşecek olanlar için bk. bir sonraki tümce.
[3] **ḫalfahum**. Onların (arkasından gelip) yerine geçecek olanları. Halife*. Savaşta, Elçi'yi destekleyen başka bir toplum olmalıdır.
[4] **šarrid**. (Deve, at) korkutup deliler gibi, nereye gideceğini bilmeden, başıboş kaçmasını sağlamak. Ürkütüp darmadağın etmek. Tekgeçişlidir. (Akat) **šarāṭu** : parçalamak [dağılmasını sağlamak], dilimlemek, yırtıp atmak. Krş. tümce başındaki [**ḥrb**]. 2 - Vergi (haraç ile) yüklemek (?). (Akat) **sarādu** / **serēdu** : (nesneyi, eşeği sıkıca) bağlamak; eşeğe (sıkıca) yük bağlamak. Bu üçlü kökten türeyen dörtlü kök için bk. **širḏimat** (26/54).
[5] antlaşma önerisi.
[6] **sawāin** : eşit olarak, benzeri biçimde, olduğu gibi (21/109).
[7] onlarla (antlaşmayı) boz; antlaşma önerisini geri çevir.
[8] **sabaqū** : onlar (üstün gelerek ya da kaçarak) daha ileri giderler, geçerler, geride bırakırlar. (Habeş) **sabaqa** (I) : bırakmak; uzağa atmak; 2 - sizin işlerinize karışırlar, katılırlar. Krş. (Akat) **sabāqū** : birbirine (iç içe) geçmek; (Habeş) **sabaqa** (II) : karıştırmak; **sabaqa** (III) : yan yana dikmek. Deyim olarak krş. "Elçi'ye ilk katılanlar" (9/100, 59/10)
[9] 2 - (Habeş) **gəʾza**, **gəʿza**, **ʾagʾaza** : suçlama, sorumlu tutma, kınama, tartışma. Etkisiz*
[10] **quwwatin**. (İnsan) gücü. Savaş sırasında "dayanışık olanlar". Sakınmak* ile köktaştır.
[11] **ribāṭi l-ḫayli** : atlardan (atlılardan, süvarilerden) (oluşan) birlik, (savaş) gücü. Krş. **rābiṭū** (3/200) (bağlı, birleşmiş, katılmış). Savaşta Mekkeliler'e üstünlük veren savaş atları (atlı birlikler), bu dönemden sonra Medineli inanıklarca da kullanılmaya başlanacaktır (*H. Lammens, "Fatima", 83*).
[12] 1 - tek tek toplamak [sayı saymak]; 2 - dışarıdan, başka yerden gelen birisini, bir nesneyi orada olanlara katmak. İlkel anlam : birisi, kendisi ile kan bağı olmayan bir topluma sokulmak, artık onlarla birlikte sayılmak (*Lane*). Genellikle "hazırlama" diye anlaşılır
[13] 1 - ne (insan gücü, at, para) ile katıldıysanız; 2 - (bu konuda) nasıl ilgilendiyseniz. Katkı*
[14] ödeme yapılırken çıkarlarınıza dokunulmayacak, yazık edilmeyecek
[15] **ğanaḥū**. (Arap) [**ğnḥ**], [**ğnʾ**] : eğilme. (Habeş) **ganaya** : eğilme; boyun eğme, boyun verme; alçak gönüllü olma; dileme. Bu anlam iki kez ancak bu Bildiri'de yer alır.
[16] barışa
[17] aldatmak; saklanmak; ikilemek, giysiyi iki kat yapmak (*Lane*). İkiyüzlü olmak.
[18] Medineli Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar)
[19] Medine'de yaşayan değişik Hristiyan (ve Yahudi?) toplumlarının kendi aralarında uzlaşması.
[20] sevgi ile, barış ile. Benzeri bir tümce için bk. 3/103.
[21] (Habeş) bölmek; bölüştürmek. Katkı*
[22] Aziz*. 1 - (Arap) isteklendirme, coşturma [kışkırtma, yüreklendirme]; 2 - (Habeş) öğütleme, komut verme. 3 - (Akat) [yere düşeni] ayakta tutma. Burada, Kadir* ile yakın anlamlıdır.
[23] 1 - dayanıklı, savaşma gücü olanlar (bir sonraki Bildiri); 2 - Medineli Hristiyanlar (Ensarlar)

8/65. Ey Salıkçı! İnanıkları, savaş[1] için yüreklendir[2]. İçinizde dirençli[3] yirmi (kişi) varsa, iki yüze üstün gelir. Üstelik içinizde yüz (kişi) varsa, karaçalıcılardan bin (kişi)ye üstün gelir[4]. Bu, onların (savaştan) anlamayan[5] bir toplum olmasındandır.
8/66. Şimdi Allah, sizden (yükü) yeğniltti. O, içinizde güçsüzlük[6] olduğunu biliyordu. Artık, içinizde dirençli yüz (kişi) varsa iki yüz (kişi)ye üstün gelir. Ayrıca içinizden bin (kişi), Allah'ın yardımı ile[7], iki bin (kişi)ye üstün gelir. Üstelik (unutmayın)! Allah, dirençlilerle birliktedir.

[TUTSAKLARIN KÖLE OLARAK SATILMASI KONUSU]

8/67. (Bu) topraklarda (savaş sırasında) (düşmanı) bozguna uğratmadıkça[8] hiçbir Salıkçıya, tutsaklar edinmesi yaraşmaz.[9] Siz, Buradaki (yaşamın) (geçici) yararlığını istiyorsunuz[10], oysa Allah, Öte (yaşamı kazanmanızı) ister. Ayrıca (unutmayın)! Allah, öğütçüdür, bilgedir.
8/68. Önceden Allah'tan yazılı (bir buyruk)[11] olmasaydı, (tutsak olarak)[12] ne aldıysanız (bundan) ötürü kesinlikle size (sözü) bütünlenecek olan bir ezinç dokunurdu.[13]
8/69. Artık çapul olarak edindiğinizin yasal, ayrıca iyicil olanı yiyin, üstelik[14] Allah'tan sakının. Evet! Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
8/70. Ey Salıkçı! Ellerinizde olan tutsaklara, "Allah yüreklerinizde seçkin bir tutum[15] (olduğunu) bilirse, size sizden alınan ne ise, onun seçkin olanını verir, ayrıca sizi yarlıgar. Üstelik Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir" de.
8/71. Ayrıca, seni aldatmak isterlerse (unutma), doğrusu onlar önceden Allah'ı aldatmışlardı. Üstelik (şimdi Allah), onlara (yeniden) olanak sağlayacak[16]. Ayrıca (unutmayın)! Allah, bilendir, (ilişkilerinizi) sağaltandır.

[MEDİNELİ İNANIKLAR İLE MEKKELİ GÖÇMENLER ARASINDAKİ DAYANIŞMA]

8/72. Evet! İnanmış, ayrıca Göç etmiş, ayrıca Allah Yolu'nda kendilerinin gözettiği (kimse)ler, ayrıca kendilerinden olan kimseler ile[17] açığa çıkmış[1] kimseler, ayrıca (o Göçmenleri) barındırmış, ayrıca (onlara)

---

[1] [**qtl**]. Öldürmek*
[2] dürt, kışkırt, coştur, yüreklendir (4/84). Yukarıda geçen Aziz* ile eş anlamlıdır.
[3] **ṣābirūna** : (savaş koşullarına) katlanan, katlanabilen, dayanıklı (çoğul)
[4] "Düşmanlarınızı kovalayacaksınız. Kılıç darbeleriyle önünüzde yere serilecekler. Beşiniz yüz kişinin, yüzünüz on bin kişinin hakkından gelecek. Düşmanlarınız kılıç darbeleriyle önünüzde yere serilecek." (Levililer 26/7-8).
[5] **yafqahūna**. (Savaştan) gereği gibi anlamayan, (savaş konusunda) bilirkişi olmayan (çoğul). Bilirkişi için bk. Fıkıh*. Varsıl kişiler, iş adamları (yeryüzünün her yerinde, her dönemde olduğu gibi) savaşmasını bilmeyen (ya da savaşa gitmek istemeyen) kimselerdir. Bu nedenle Mehmet ile Medine'deki yandaşları, çoğunlukla Mekkeliler'e karşı değil, Mekkeliler'in para ile tutulmuş, Afrika ya da Tihama kökenli (**Aḥābīš**) askerlere karşı savaşmış olmalıdır (örneğin Vahşi). Bk. *H. Lammens, "Les 'Ahabis'"* ile orada verilen İslam kaynakları. Bu deyim, Bitikgiller için de kullanılır (59/13).
[6] **ḍaʿfan**. 2 - (güçlükten, baskıdan ötürü) bükülme, ikiye katlanma; 3 - (isteksiz olduğu için) (başkalarını) aldatış; ikiyüzlülük. Küçümsenenler*
[7] Allah'ın oluru, olur demesi. Olur*
[8] **yuṯḫina**. Ezmek, öğütmek; püskürtmek. (Düşmanı) bozguna uğratmak diye anlaşılır. (47/4).
[9] 1 - Tutsaklar, ancak bir savaş sırasında elde edilir. Onlar satın alınmaz; 2 - Tutsaklar ancak savaş bittiğinde elde edilir. Savaş bitmeden tutsak elde etmek için çaba gösterilmez. Savaşın amacı tutsak edinmek değildir. Tutsak edinme konusunda bk. 47/4.
[10] Tutsakların köle olarak satılması. Savaş tutsağı olmayan insanların "elleri arkadan bağlayan" köleci kimselerin "elleri kesilsin", denilecektir (5/38).
[11] **kitābun**. Yazılı, bitiğe geçirilmiş, yasalanmış olduğu için artık değişmeyecek olan yazgı, yönerge, yargı, buyruk.
[12] satmak (?), kurtulmalık almak (?) amacı ile
[13] Bu yazılı buyruğun ne olduğu belirsizdir. 1 - Bu buyruk, 47/4. Bildiri'dir; 2 - Bu Bildiri, Yahudiler'e (ayrıca Hristiyanlar'a?) yöneliktir. "Şimdi beni dinleyin! Kardeşlerinizden aldığınız tutsakları geri gönderin, çünkü Rab'bin kızgın öfkesi üzerinizdedir." (2. Tarihler 28/11); "İsrailli kardeşlerinden birini kaçırıp ona kötü davranan ya da onu satan adam yakalanırsa ölmeli. (Yasanın Tekrarı 24/7).
[14] bu konuda taşkınlık etmemek için
[15] (inançlar, egeler, toplumlar arasında) iyiyi kötüden ayırabilme; iyi olanı seçebilme yeteneği. Hayır*
[16] **fa-amkana**. (Allah) onlara, onların üzerine, onlardan 1 - sıkıntı çıkarmıştı; 2 - savurup, savuşturmuştu; öfkelenmişti; 3 - (Onlara) vergi (haraç) yüklemişti; 4 - (Oysa önceden Allah) onlara olanak sağlamıştı, onları, o bölgeye yerleştirmişti; onları donatmıştı. Yakin*, Mekan*. 5 - (geçmiş olay) → kesinlikle gelecek olan olay. dç : "Allah onlara karşı (sana) imkân vermişti" (*Diyanet*).
[17] 2 - (başarabilmek için) istek, istenç (irade); 3 - (canlı, soluk alan) varlıkları. Nefes*

yardım etmiş olanlar[2], işte bunlar, birbirinin egesidir[3]. Üstelik inanmış, ayrıca Göç etmemiş olanlara (gelince), onlar Göç edene dek, hiçbir konuda onların egeliği[4] size düşmez. Ancak savunma[5] konusunda sizden yardım isterlerse, sizinle aranızda bir antlaşma olmayan topluluktan başkasına karşı artık size (onlara) yardım etmek düşer. Üstelik (unutmayın)! Allah, ne yaptığınızı görendir.
8/73. Üstelik karaçalan kimseler birbirlerinin egeleridir. Siz bu (yardım)ı yapmazsanız, (o) topraklarda (inanç konusunda) kargaşalık, ayrıca büyük bir bozukluk çıkar.
8/74. Üstelik inanmış, ayrıca Göç etmiş, ayrıca Allah Yolu'nda (kentlerinden) açığa çıkmış[6] kimseler, ayrıca (o) Göçmenleri barındırmış, ayrıca (onlara) yardım etmiş olanlar, işte onlar doğru olarak inanmış olanlardır. Onlar için yarlıganma, ayrıca bolca[7] (verilecek) bir azık olacak.
8/75. Ayrıca (ilk Göç'ten) sonra inanmış, üstelik Göç etmiş, ayrıca sizinle birlikte (kentlerinden) açığa çıkmış olanlar[8], işte artık onlar sizdendir. Ancak kandaşlar[9] Allah'ın Bitik'ine göre, birbirlerine daha yakındır.[10] Evet! Allah, her konuyu bilendir.

47 - TOPLAYICI DİZİSİ (Muhammed Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[YANLIŞ KILAVUZU İZLEYEN SALDIRGANLARA KARŞI SALDIRGANLIK DUYURUSU]

47/1. Karaçalan, ayrıca Allah Yolu'ndan uzaklaştıran[11] kimseler (unutmasınlar)! O, onların eylemlerini[12] saptıracak[13].
47/2. Üstelik inanan, ayrıca (ortak koşuşa karşı) arındırıcı eylemler eyleyen, üstelik (Allah Yolu'nda) toplayıcı (Elçi)ye[14] indirilene - üstelik bu (indirilen), İdi'lerinden (gelen) Gerçek'tir - inanan kimseler (unutmasınlar) O, onların (suç) karalıklarını kendilerinden silecek, ayrıca onların durumunu[15] düzeltecek.
47/3. Bu, karaçalan kimselerin Yanlış (kılavuz)'u[16] izlemiş olması, üstelik inananların İdi'lerinden (gelen) Doğru (kılavuz)'u[17] izlemiş olmasından ötürüdür. Allah böylece insanlara, kendilerinin[18] örneklerini sunar.
47/4. Artık karaçalan kimselerle karşılaştığınızda, kendilerini (kaçırtıp) toz edene[19] dek binekli (güç)leri[20] uzaklaştırın[1]. Sonra Dayanışık (güçler)i[2] kovun[3].[4] Sonra savaş[5], ağırlıklarını[6] bıraktığında, artık (onlara),

---

[1] **wağāhadū**. yayılma, görünme, kendini gösterme [artık kendini, inancını saklamama]
[2] **wanaṣarū** : 2 - " karşılarlar", "Ensarlık ederler". Medineli Hristiyanlar. Yardımcılar*
[3] koruyucusu, yakın arkadaşı, sorumlusu
[4] bu konuda, Medine'ye göç edenler arasında iki ayrı görüş vardı : 4/88-91.
[5] **l-dīni** : 1 - (duruşma sırasında) savunma; 2 - (Allah ile, Allah adına) antlaşma. Din*
[6] **wağāhadū**
[7] bolca; yığılmış; sunulmuş; (Tanrı sofrasında) paylaşılacak olan. Kerim*. Ayrıca bk. Azık*
[8] **wağāhadū**
[9] **al-'arḥāmi** : kandaşlar, karındaşlar. (Arap) "döl yatağı" ile köktaştır.
[10] kandaşların birbirine yakınlığı için bk. 33/6.
[11] inanıkları "dönüştürerek", "saptırarak", "kovarak" "birleşmesine" engel olanlar. Oysa niteliği **mḥmd** (**Muḥammad**) olan kimse, bunun tersini yapmak istiyordu.
[12] amaçlarını
[13] yanlış yönlendirmek, şaşırtmak, yoldan çıkarmak, saptırmak, yanıltmak
[14] **muḥammadin** : Yahudi, Hristiyan, Zındık, Zerdüştçü, vb. inancı ne olursa olsun, tek olan Tanrı'ya ortak koşmayan ayrıca Dirilişe, Yargı Günü'ne inanan (Allah Yolu'nda / İsa adına) toplayan, birleştiren (kimse). Övgü*. Krş. "Allah Yolu'nda birleşenler" (4. Bildiri)
[15] **bālahum** : onların durumu (5. Bildiri). 1 - (taşınan) suç; 2 - suçların silinmesi anlamı için bk. Vebal*
[16] 1 - Yanlış Yasa; 2 - Yanlış tanrı olan Hubal*; 3 - Yanlış kılavuz
[17] (Allah'tan gelen) Doğru, Gerçek Yasa / kılavuz
[18] kendileri arasından çıkan değişik Kılavuzlar, ayrıca o Kılavuzları izleyen kimseler
[19] **aṯḫantumūhum**. Ezmek, öğütmek (toz etmek), püskürtmek (8/67). Krş. **fawqa** "püskürterek" (8/12)
[20] **l-riqāb** : boyun (çoğul) diye anlaşılır. Oysa "boyun" yerine, 9 kez ʿ**ayn nūn qāf** kökünün türevi ʿ**unuq** kullanılır. 1 - (Arap) **rakūb**, (Akat) **rukūbu** : araba; kağnı; gemi; (binek olarak) deve; (Akat) **rakbu** : atlı elçi; 2 - (Akat) **rākibu** : atlı, at binicisi. Yine "boyun" diye anlaşılan ʿ**unuq**, 8/12'de "uzun boylu binek (at, deve)" anlamına gelir; 3 - Kazanç (ya da çapul) kaynağı olan yüklü develer. (Habeş) **rakib** : edinme; edinti; kazanç; 4 - (Habeş) **rukāb** : bir araya gelme; birleşme. Krş. (Osm) mürekkep, terkip. Bu anlam için bk. **l-aḥzāba** (33/20) : (Mekkeli) birleşik (güç)ler. Ayrıca krş. (Osm) rakip : koruyucu, görüp gözeten (*TDK*). Dolayısı ile bunlar, (Mekkeli) kervanı gözeten, koruyan atlı birlikler olmalıdır. (Arap, İbr) **rkb** : aşı yapma; birleşme; ilişkiye geçme; (Habeş) **rakaba** (I), **rəkub** : yan yana olma, bitişik; **rakb** : toplantı, dinsel örgüt, kurul, kurultay; **rukeb** : bir araya getirme.

ya (sizden gelen) bir iyilik beklemek[7] ya da kurtulmalık (vermek kalır)[8], Bu böyle (olacak)![9] Üstelik Allah dileseydi, onlara kesinlikle (Kendisi) karşılık verirdi[10]. Bunun böyle olması ancak kiminizi kiminizle sınamak[11] içindi. Ayrıca, Allah Yolu'nda birleşenlere[12] gelince, artık O, onların eylemlerini[13] kesinlikle saptırtmayacak.
47/5. (Allah), (Yol'a koyulanların[14]) kendilerine kılavuzluk edecek, ayrıca onların durumunu[15] düzeltecek.
47/6. Üstelik onları, kendilerine tanımladığı Cennet'e sokacak.

[KILAVUZU İZLEYENLER İLE İZLEMEYENLERİN ÖTE YAŞAMDA VARACAKLARI YERLER]

47/7. Ey siz, inananlar! Siz Allah'a yardım ederseniz[16], O (da) size yardım edecek, üstelik (Yol'da giderken) ayaklarınızı dayanıklı kılacak.
47/8. Ayrıca (o) karaçalan kimseler (unutmasınlar), artık sendelenme[17] onlar için olacak. Üstelik (Allah) onların (Yol'daki) amaçlarını[18] saptıracak.
47/9. Bunun nedeni, (kılavuzluk olarak) Allah ne indirdiyse onların ondan tiksin(ip uzaklaş)mış olmalarıdır. Artık, O onların amaçlarını boşa çıkaracak.
47/10. Kendilerinden öncekilerin sonunun nice olduğunu görmek için yeryüzünde gezmediler mi? Allah, onları yıkıp yok etmişti. Üstelik (bugünkü) karaçalıcılar için bunun benzeri olacak.
47/11. Bunun nedeni, Allah'ın, inananların egesi olmasıdır, üstelik karaçalıcılar (unutmasınlar) doğrusu onlar için ege yoktur.
47/12. Evet! Allah, inanan, ayrıca arındırıcı eylemler eyleyen kimseleri altlarından ırmaklar akan Bahçeler'e sokacak. Ayrıca (o) karaçalan kimseler (Bu Yaşamdan) (özgürce) yararlanır, ayrıca davarların yediği gibi (özgürce) yerler; oysa (Öte'de) Ateş, onlar için (kapalı) bir durak[19] olacak.
47/13. Ayrıca Biz, senin seni (kovup) çıkaran kentinden, güç bakımından daha kovucu[20] olan nice kentleri yok etmiştik, üstelik onlar için yardım eden olmamıştı.
47/14. İdisinden (gelen) (Doğru ile Yanlış Yol'u) ayırt edici bir (Belge)ye dayanan[21] kimse, kötü eylemi kendisine süslü gösterilen kimseye benzer mi? Üstelik (böyleleri), (kendi) tutkularını[22] izlerler.

---

[1] **faḍarba** : vurun; uzağa atın, uzaklaştırın; (ok, kargı) atın. Dövmek*
[2] **l-waṯāqa** : bağ, bağlanma, bağlılık. "Dayanışık" anlamı için bk. Misak*, Sakınmak*. Krş. **banān** (8/12). Birlikte savaşmak için karaçalıcılarla sözleşme yapmış (binekleri olmayan?) öteki oymaklar. Not : Abbasiler'de kimi egemen ya da beylerbeyine **Al-Wāṯiq** niteliği verilirdi. "Bağlayıcı, birleyici" anlamları için krş. Övgü* (**mḥmd**), Semed*.
[3] **fašuddū** : [**sdd**], [**šdd**] : kovma, dışarı atma, baskı yapma, sıkıntı verme. (Akat) **sadādu** : (savaşta) çıkış yapmak, saldırıda bulunmak. Krş. (Habeş) **sadada. (**Osm) "şiddet kullanmak". Şiddet*
[4] dç : "(Savaşta) inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun. Nihayet onları çökertip etkisiz hâle getirdiğinizde bağı sıkı bağlayın (sağ kalanlarını esir alın)" (*Diyanet*)
[5] savaşanlar, savaşçılar
[6] **awzārahā.** Yük, taşınan nesne. (Habeş) [**ṣwr**], ʾ**aṣwār** (çoğul) : 1 - yük, taşıma; 2 - (taşınan, taşıtılan) vergi, haraç, ödül. (Osm) sure (ayet taşıyıcısı) ile yakın anlamlıdır.
[7] **mannan**. Bu sözcük için bk. 2/262. Onların bağışlanması, özgür kılınması.
[8] Savaş bitmeden önce tutsak edinilmez (8/67).
[9] **ḏālika** : Böyle olsun! Amin!*. Bu, artık "yazılmış olan buyruk" (**kitāb**) oldu (8/68).
[10] **la-intaṣara**. Karşılaşma, karşılık verme; savunma; [kötülüğü] arındırma. Köken için bk. Yardımcılar*
[11] Sınamak*
[12] katılma, birbirine karışma, birleşme. Böyleleri, **muḥammad** (toplayıcı, birleyici) olan kimseyi izleyenlerdir (2. Bildiri). **qutilū** : öldürüldüler. Kimi okullara göre **qātalū** (savaştılar) diye okunur. (*Tafsir Al-Jalalayn*, *Blachère*). Öldürmek*
[13] 2 - amaçlarını
[14] Yanlış Yasa'yı, Kılavuzu izlememek için. Öldürmek*
[15] **bālahum** : onların durumu (2. Bildiri). (Yolda, eylemde) "taşınma", gidiş, gelişim anlamına gelmelidir. Vebal*. Kötüleşmiş, yıpranmış olması?; onların sönmüş ocağı? Sınamak*
[16] **tanṣurū**. Bu bağlamda [**nṣr**], "dayanışma" (Sakınmak*) ile "yardımcı olma" (Tanık*) ile yakın anlamlıdır.
[17] **fataʿsan**. (Arap, Habeş) (harman) saçıp savurulmak; dağıtılmak; dağınık olmak; tökezlemek. Bir önceki Bildiri'ye dayanarak en uygun anlam (ayağı) tökezlemek, (ayağı) sağlam basmamak olmalıdır. Tekgeçişlidir.
[18] Allah'a giden Yol'da, doğru amaç (Cennet) yerine yanlış amaca (Cehennem'e) erişecekler. Bu ve sonraki Bildiri'de "eylem" sözcüğü "amaç" diye çevirildi. Amaca erişmek için yolda eylenen eylem. Krş. (Osm) amel / emel.
[19] **maṯwan** : bir durak, konaklama yeri. Gün boyunca özgürce dolaşıp otlayan hayvanların, gün sonunda geri döndürülüp kapatılacakları ağıl! Bu Bildiri konusunda bk. 19. Bildiri.
[20] dışlayıcı, sürükleyici, sürgüne gönderici. Şiddet*
[21] ssç : "üzerinde olan". O Belge'yi izleyen
[22] bu konuda bk. Mücrim*

47/15. (Allah ile) dayanışık olanlara[1] söz verilen Cennet'in betimlemesi (şöyledir) : İçinde kötü kokusu olmayan[2] su ırmakları, ayrıca tadı bozulmamış süt ırmakları, ayrıca içenlere tadı güzel gelen şaraptan[3] ırmaklar, ayrıca süzme bal ırmakları olacak. Ayrıca onlar için orada her türlü yemiş, üstelik İdi'lerinden yarlıgama olacak. Bu (kimselerin durumu), Ateş'te sonsuzca kalacak olan, üstelik (kendilerine) kaynar su içirilecek böylece bağırsaklarını parçalanacak olan kimseler gibi midir?

[ALLAH'A KARŞI DİRENENLER İLE DAYANIŞIK OLAN İNANIKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI]

47/16. Üstelik onlardan seni dinleyeni var. Sonunda senin yanından çıkınca, kendilerine bilim verilmiş olanlara[4], "Az önce ne dedi?" derler[5]. İşte bunlar, Allah'ın, yüreklerini (kapatıp) damgaladığı, üstelik (kendi) tutkularını izleyen kimselerdir.
47/17. Ayrıca, (o) kılavuzlanan kimseler (unutmasınlar), (Allah) onlara (yapılan) kılavuzluğu artırır, ayrıca onlara, dayanışık oluşları(nın karşılığın)ı[6] verir.
47/18. Artık onlar ancak Saat'in ansızın kendilerine gelmesini mi bekliyorlar? Oysa onun (öncü) belirtileri[7] geldi bile. Artık (Saat), kendilerine geldiğinde öğütlenmeleri neye yarar?
47/19. Allah'tan başka tanrı yoktur, artık (bunu) bil! Ayrıca sen, kendi kaçışın[8] için yarlıganma dile, ayrıca inanık erkekler, ayrıca inanık kadınlar için (de dile). Üstelik Allah, sizin (gündüz)[9] gidip gelişinizi[10] ayrıca (gece)[11] konaklayacağınız yeri[12] bilir.

[YENİ GÖÇMENLER İLE İNANÇ KONUSUNDA ORTAYA ÇIKAN BİRLEŞME SORUNLARI]

47/20. Ayrıca inananlar[13], "Ne olurdu, (toplumlar arasında) bir birleşiklik (Buyruğu)[14] indirilseydi!" demişlerdi[15]. Oysa (kendilerince) anlaşılabilecek[16] bir birleşiklik (Buyruğu)[17] indirildiğinde, üstelik içinde birleşme[18] anıldığında, Yüreklerinde Sayrılık Olanların, ölüm (korkusuyla) üzerine baygınlık (düşmüş)[19] kimsenin bakışıyla, sana baktığını görürsün[20]. Oysa onlar için en uygun (söz şu idi) :

---

[1] (Allah'ı) pekiştirenler. Allah'a yardım edenler (7. Bildiri). Sakınmak*.
[2] **āsinin**. Arap, Sami dillerinde [**ṣnn**] (kokmak, koku çıkarmak; kötü kokmak) köküne dayanmalıdır. Tortu, çökelti anlamı için bk. **bil-sinīn** (7/130)
[3] **ẖamrin**. "Kabartılmış, mayalanmış" içki. (İbr) *H2561*: kırmızı şarap. Ayrıca bk. Şarap*. (Osm) hamur ile köktaştır.
[4] bilirkişiler, uzmanlar
[5] alaya almak için konuşanlar. Anlamak istemeyenler. "Sağır" olanlar.
[6] (Kendisinden gelen) bir dayanışıklık verecek. Allah, Kendisi ile dayanışık olanlarla (15. Bildiri) dayanışık olacak. Sakınmak*
[7] **ašrāṭuhā** : onun önden gelen belirtileri; öncül izleri, simgeleri. Tekgeçişlidir
[8] Elçi Mehmet'in kaçış nedeni, nereye kaçtığı belirsizdir. Bu olayla ilgili olan bir sonraki tümcede Allah ne demek ister? Elçi nereye gider, nereden gelir? Bir sonraki tümce olmasaydı bu deyimi kaçamak bir "inanç kayması" anlamına mı gelirdi? bk. *Blachère*. [**ḏnb**]*.
[9] 1 - gündüz; 2 - bu Yaşam'da (12. Bildiri)
[10] **mutaqallabakum**. 1 - Gidip geri dönme, koşuşturma; 2 - saklanma; 3 - (Gerçeği) altüst etme; 4 - beslenmek. Yürek*
[11] 1 - gece; 2 - Öte Yaşam'da (12. Bildiri)
[12] **maṯwākum**. Bu deyim, genel olarak Ateş'e gidecek olanların kalacakları, konaklayacakları yer anlamındadır; krş. **maṯwan** (12. Bildiri). Dolayısı ile bu tümce ile 12. Bildiri arasında bir benzerlik vardır : Mehmet, sen Elçi bile olsan konaklayacağın yer Ateş olabilir!
[13] 1 - Medine'ye ilk gelen karındaşlarının yanına göç etmek isteyen, salt tektanrıcı olmayan, inançları kaypak olan kimi Mekkeliler. Yüreklerinde Sayrılık Olanlar*; 2 - Mekke'den gelecek olan yeni Göçmenleri yanlarına almak isteyen ilk Göçmenler. Geleneklere göre, bu ve sonraki Bildiriler, bir savaş bağlamında yer alır. Oysa bu Bildiriler, inanç bakımından bağdaşık (homojen) olmayan Mekkeli Göçmenlere yöneliktir.
[14] **sūratun**. 1 - Kuran'ı oluşturan Bölümler'den biri. Birbirini izleyen Bildiriler kümesi. "Bizim konumuzda, bizi ilgilendiren Bildiriler kümesi". 2 - toplumların yan yana birleşmesi, sarılması; bir araya gelmesi; [Boncukların dizilip bir araya getirilmesi ile oluşmuş] bilezik gibi olma; birleşim, birleşiklik. Krş. toplayıcı, birleştirici (Elçi), **muḥammad** (2. Bildiri). Bir sonraki tümceye bakılırsa bu deyim toplumlar arasında "dayanışık olma"; tuğlaların bir araya gelmesi ile oluşmuş "sağlam bir duvar" gibi olma anlamına gelir (9/86). Dizi*
[15] 1 - Bu, yeni Göçmenlerden gelen; 2 - Medine'ye yerleşmiş olanlardan gelen bir istektir.
[16] **muḥ'kamatun**. (Akat) **ẖakāmu** : anlama; kavrama, birisinin bilmesini sağlama, bilgilendirme. **muḥ'kamātun** (3/7).
[17] **sūratun**. Kuran'ı oluşturan Bölümler'den biri; Birleşik (Bildiriler). 2 - Yargı; 3 - Yükümlülük. Dizi*
[18] **l-qitālu**. 1 - Toplanma, bir araya gelme; 2 - (İnancı yaymak için) başka topraklara yayılma, açılma. Öldürmek*
[19] **l-maġšiyi** : uyuklama. (Akat) **gêšu** (I), **gêsu** : altüst etmek; **gêšu** (II) : gecelemek, geceyi geçirmek.
[20] "Birleşme" ancak salt tektanrıcılar arasında olduğu için, bu "birleşme" kendilerinin inancını sarsıyordu.

47/21. (Birleşme sözleşmesine)[1] uysallık, ayrıca yatıştırıcı[2] bir konuşma. Üstelik (Göçmenlerin) bayındırma eylemi[3] bütünlenince[4] artık Allah'a (karşı) doğrucu olsalardı[5], bu kendileri için kesinlikle seçkin (bir tutum) olurdu.
47/22. Böylece siz (bugün, sözünüzden) dönerseniz[6], bakarsın (yarın) siz (bu) ülkede (tektanrıcılık konusunda) bozgunculuk yapar, üstelik kandaşlarınız[7] (ile olan) bağları koparırsınız. Öyle (değil) mi?
47/23. İşte bunlar Allah'ın suçladığı kimselerdir. Artık O, onları sağırlaştırdı, üstelik bakışlarını kör etti.

[DÖNEKLERİN KINANMASI]

47/24. Yoksa (onlardaki) yüreklerde kilitler[8] var da kendileri Kuran'ı yüklen(e)miyorlar[9]?
47/25. Evet! Kılavuzluk kendileri için açığa konulduktan sonra, (kılavuza) arkalarına dönenler (unutmasınlar), Şeytan onları (Yanlış Yol'a) sürükledi[10], ayrıca onları umutlandırdı[11].
47/26. Bunun nedeni, Allah'ın indirdiğinden tiksinenlerin, "Kimi eylemlerde sizi izleyeceğiz" demiş olmalarıdır. Üstelik (unutmasınlar)! Allah, onların gizini[12] biliyor.
47/27. Artık Melekler, onların yüzlerine, ayrıca sırtlarına vurarak[13] kendilerini (Biz'e) döndürürken[14] (bak) nasıl olacak!
47/28. Bunun nedeni, onların, Allah'ı ne öfkelendirdiyse (onu) izlemiş olmaları, üstelik O'nun ağırlamasından[15] tiksinmiş olmalarıdır[16]. Böylece O, onların eylemlerini boşa çıkaracak.
47/29. Yoksa Yüreklerinde Sayrılık Olanlar, onların (yüreklerindeki) eğilimleri[17] Allah'ın kesinlikle (ortaya) çıkarmayacağını mı sandılar?
47/30. Dileseydik, Biz onları[18] sana kesinlikle gösterirdik, böylece sen onları kesinlikle benizlerinden tanırdın, ayrıca sen onları, kesinlikle konuşma biçiminden tanırdın. Üstelik (unutmayın)! Allah, eylemlerinizi bilir.
47/31. Ayrıca Biz sizi, içinizden (inanç konusunda) açığa çıkanları[19], ayrıca katlananları ortaya çıkarana dek kesinlikle sınayacağız, üstelik sizinle ilgili bilgileri sınayacağız[1].

---

[1] tektanrıcılık
[2] **maʿrūfun** : (töreye) uygun; yatıştırıcı [dinlendirici]
[3] **l-amru**. Göçmenlerin bakımı, yerleştirilmesi, ilgilenilmesi eylemi; "tamir edilmesi". Krş. **amrin** : bakım, onarım, denetim, bayındırlaşma (97/4). İnançlarının onarımı, "tamir edilmesi"(?). Emanet*
[4] **ʿazama**. 1 - (yerleşme eylemi) bütünlenme; 2 - (verilmiş söz) tutulmuş olma, söz sonuna götürülme. Azim*
[5] Birleşme sözleşmesine göre bu gelenler, ortak koşuştan ayrılmaları gerekiyordu. Oysa onlar salt tektanrıcı olmamışlardı. "Yüreklerindeki Sayrılık" süreduruyordu. Yüreklerinde Sayrılık Olanlar*
[6] **tawallaytum**. 1 - (sözünüzden) dönerseniz; 2 - (Buraya, bu kente) sık sık uğrarsanız, gelip giderseniz. [**wly**] için bk. Dönmek*
[7] Medine'ye önceden göçmüş olanlar ile yeni Göçmenler arasındaki kan bağı; karındaşlık
[8] **ʿalā qulūbin aqfāluhā** : yüreklerde onun [yüreğin] kilitleri. Kilit, örtücü, saklamaya yarayan bir nesne, araç anlamındadır. Kuran'a karşı onların yürekleri kilitli (örtülü)dür; onların yüreklerinin örtüsü var. Bir sonraki Bildiri'deki Şeytan, dişil olmuş olsaydı, Şeytan'ın koyduğu kilit, "örtü" diye de anlaşılabilirdi. İnişi, çıkışı; dolambaçları, kıvrımları. (Akat) [**qpl**], **kapālu, qapālu** : sarılmak, bükülmek, birbirine karışmak, örtünmek; (yılan) kıvrılmak. Anlam olarak krş. **aḍġān** (29 ile 37. Bildiriler). Krş. İkiyüzlüler için kullanılan "bağrını katlamak / ikiye çıkarmak" (11/5, 22/9). Köken için bk. Hezekiel*, Yürek*
[9] 1 - izlemek (arkasından gitmek); 2 - yüklenmek (sırtında taşımak). [**dbr**]*. Onlar, Kuran'ı "izlemeyip", arkalarını dönerler (sonraki Bildiri)
[10] **sawwala** : kandırdı, ayarttı, baştan çıkardı, önerdi, sürükledi (12/18, 12/83, 20/96).
[11] 2 - Şeytan onları birleştirerek. (Yanlış Yol'a) sürükledi. **amlā** : "o birleştirdi" anlamı için bk. Millet*.
[12] ne gizlemekte olduğunu. Onların hangi konularda Kuran'ı izlemeyecek oluşları. Ölümden sonra Diriliş'in, ayrıca Yargı Günü'nün oluşu (sonraki Bildiriler).
[13] sunmak, delmek, (akrep) sokmak; vurmak. Dövmek*
[14] (onların yaşam sürelerini) bütünlerken
[15] **riḍwānahu** : Rıdvan*
[16] Allah'ın kendilerini Cennet'te ağırlayacağına inanmayanlar
[17] **aḍġānahum**. (Yüreklerindeki) bulanıklık; inanç bulanıklığı. (Habeş) [**dgn**] : bükük olma; eğilmiş olma; (kötüye) eğilim; yanlış yola dönmüş olma. (Sür) [**dgn**] (gözü) bulanık olma. Arap [**dgn**] : (kargı) bükük olma; kırgın, darılmış, etkilenmiş, üzülmüş olma; bağrında kötü duygular taşıma. Ayrıca (Arap, Habeş) izlemek. Ayrıca 37. Bildiri'de yer alır. Anlam olarak krş. **ʿalā qulūbin aqfāluhā** (24. Bildiri)
[18] onlardaki gizli "eğilimler", "inanç bulanıklığı"
[19] inancını gösteren, açığa çıkan, açıkça konuşan. İnancını "içinde saklamayan" (bir önceki Bildiri). Artık baskı altında olup, inancını saklamayan (16/110). Cihat*.

47/32. Evet! Karaçalan, ayrıca Allah Yolu'ndan uzaklaşan, ayrıca kılavuzluk kendilerine açıklandıktan sonra Elçi'den kopan kimseler[2] (unutmasınlar) onlar Allah'a kesinlikle hiçbir sıkıntı veremezler[3]. Üstelik O, onların eylemlerini[4] boşa çıkaracak.
47/33. Ey siz, inananlar! (Kılavuz olarak) Allah'ı izleyin, ayrıca Elçi'yi izleyin, üstelik (Yol'daki) eylemlerinizi boşa çıkarmayın.
47/34. Evet! (Kılavuza) karaçalan, ayrıca Allah Yolu'ndan uzaklaşan, sonra karaçalıcı olarak ölenler (unutmasınlar), artık Allah onları kesinlikle yarlıgamayacak.
47/35. Artık siz (kılavuzu izlemeye) kalkışmışken[5], üstelik Allah, sizinle birlikte iken (Yol'da) gevşemeyin[6], ayrıca (izlemeyenleri) (tapınakta) (sizinle) uyuşmaya[7] çağırmayın. Üstelik Allah, sizin için eylemlerinizi kesinlikle gevşetmeyecek[8].
47/36. Buradaki yaşam, yalnızca bir oyun, ayrıca bir eğlencedir. İnanır, üstelik (Allah ile) dayanışırsanız, O size karşılıklarınızı verir, üstelik O sizden (buna karşılık olarak) varlıklarınızı[9] istemez[10].
47/37. (Önceden) size çıtlatarak[11], bunu sizden istemiş olsaydı, eli sıkı olacaktınız, oysa (şimdi) O, sizin (kötü) eğilimlerinizi[12] (yüreklerinizden) çıkaracak[13].
47/38. İşte siz, (karşılık olarak)[14] Allah Yolu'nda (varlıklarınızı)[15] bölüşmeye[16] çağırılanlarsınız. Oysa kiminiz eli sıkılık yapıyor. Ayrıca (unutmayın)! Kim eli sıkı olursa ancak kendisine karşı eli sıkı olur. Üstelik Allah, varsıldır, oysa siz (Kendisine) bağımlısınız.[17] Ayrıca Kendisinden yüz çevirirseniz O sizi, sizden başka bir toplum ile değiştirir[18], sonra onlar sizin gibi olmayacaklar.

3 - İMRAN AİLESİ DİZİSİ (Ali İmran Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ESKİ YASA'NIN YUMUŞATILMASI, ESKİ BİTİKLERİN GÜZELLEŞTİRİLMESİ]

3/1. Elif, Lam, Mim[19].
3/2. Kendisinden başka tanrı olmayan Allah, yaşayandır[20], (Yasa'yı) yönetendir[21].

---

[1] **aḫbārakum** : 1 - sizin salıklarınız; sizinle ilgili bilgiler; 2 - Sizin, ne denli arkadaş (yoldaş, ortak, dayanışık) olup olmadığınızı sınayacağız. Açıklama için bk. 25/58. Haber*
[2] **wašāqqū**. [Elçi Mehmet'ten] [**šqq**] : böl(ün)mek, yar(ıl)mak, kopmak, ayır(ıl)mak. 2 - (Habeş) [**sqq**], (Arap, İbr) [**šwq**] : imrenmek; birisinin varlığına göz dikmek; 3 - mutsuz kılmak, üzmek.
[3] 1 - sıkıntı çıkarmak, baskı yapmak; 2 - (Allah'ın) özgürce davranışına engel olmak. Allah'ın işine karışmak. (Arap) [**ḍrr**] : sıkıntı, baskı. (Akat) [**drr**] (I) : özgürce gidip gelmek; [**drr**] (II) : araya girmek, araya sıkıştırmak.
[4] amaçlarını
[5] **l-aʿlawna**. 1 - siz yüksekte, "üstün durumda iken" diye çevirilir. 2 - [**hlw**] : kalkışmak, ileri sürmek, girişimde bulunmak, katılmak, desteklemek, yükseltmek (2/226, 24/22). (Tanrı) iyilikte bulunmak (durumu yükseltmek, desteklemek). (Yemen) **ẖlw**, **ẖly** : yardım etme; kurtarma. Bu kök (bir işi yapmaya kalkışma), "bir işi yapmaya ant içme" diye de anlaşılır.
[6] gevşeyip sağa sola, çevreye yayılma (29/41)
[7] **l-salmi**. (Habeş) **sulāme** : Esenlik, barış, uyuşumluk, dirlik; yatışmış olma; anlayış. (Habeş) **salāmhi** : tapınak (kilise) kapısı.
[8] **yatirakum**. Gevşetmek, bükmek; ince yapmak. (Yayı) germek, bükmek, gevşetmek (89/3).
[9] gözettiğiniz varlıkların tümü. Oysa, onları başka insanlarla paylaşmanızı ister (38. Bildiri)
[10] Allah, varsıl biri olduğu için bunu sizden istemesi gerekmez (38. Bildiri)
[11] **fayuḥ'fikum**. Dinlemek ya da fısıldamak için birisinin yanına sokulmak. "Hafiye olmak, fısılda(t)mak". Krş. **ḥafiyyan** : Sokulgan Tanrı (19/47); sokulgan Elçi (7/187). Hafiye*. Genel olarak "baskı yapma, sıkıştırma" diye anlaşılır.
[12] [**dgn**] (29. Bildiri)
[13] çıkardı → kesinlikle çıkaracak
[14] Allah'a inanışın, üstelik (Kendisi ile) dayanışık oluşun (36. Bildiri) karşılığı
[15] 36. Bildiri
[16] (Habeş) bölmek (pay etmek). Katkı*
[17] 35/15. Gani*, Fakir*
[18] Benzer bir tümce için bk. 35/16
[19] Giriş Simgeleri*
[20] Sürekli yaşadığı için ölümsüz, kalıcı. Bu nedenle önceki Bitikleri indiren O idi, şimdiki Bitik'i indiren de O'dur.
[21] 1 - süren, kalıcı. 2 - (Yasa, inanç sağlığı konusunda) denetmen, yönetmen, bakıcı. Kayyum*

3/3. O sana, kendisinden önce ne indirildiyse[1] onu yumuşatan[2] Bitik'ı doğru olarak[3] indirdi. Ayrıca (önceden) O, Tevrat'ı, ayrıca İncil'i (Yasa olarak) indirmişti[4].
3/4. (O Bitikler), önceden insanlar için bir kılavuz idi. Üstelik O, (şimdi) Onucu'yu[5] indirdi. Evet! Allah'ın Dürük Yapraklar'ına karaçalan kimseler için dışlayıcı bir kovuş olacak. Üstelik (unutmayın)! Allah, (Yasa'yı) yürütendir, (Yol'dan) ayırandır[6].
3/5. Evet! Allah (için) yerde, ayrıca gökte**,** hiçbir konu Kendisinden gizli kalmaz.
3/6. Döl yataklarında sizi nasıl isterse (öyle) biçimlendiren O'dur. O'ndan başka tanrı yoktur; (O), (Yasa'yı) uygulatandır, (Yasa'yı) sağaltandır.

[YENİ BİTİK'İ BİLE BİLE YANLIŞ YORUMLAYAN KAYPAKLARIN KINANMASI]

3/7. Sana Bitik'i indiren O'dur. İçinde, Bitik'in özü[7] olan (anlamı açıklanmış) bilinen[8] (kimi) Bildiriler var, ayrıca ötekileri, çok anlamlıdır[9]. (O), yüreklerinde kayganlık[10] olan kimselere gelince, böylece onlar (inanç) kargaşalığı(nı) amaçlayarak, ayrıca onun (anlam) kaymasını[11] amaçlayarak onun çok anlamlı olanını[12] izlerler. Oysa onun (anlamının) kaydırılmasını ancak Allah bilir[13].[14] Üstelik bilimde kökleşmiş[15] olanlar, "Ona inanıyoruz, (onun) tümü İdimiz'dendir" derler. Üstelik ancak anlayışı olanlar öğütlenirler[16],[17]
3/8. (Ayrıca onlar), "İdimiz! Sen bize kılavuzluk ettikten sonra yüreklerimizi (Yol'dan) kaydırma[18], üstelik Sen bize (yardım olarak) Senin Katından bir esirgeme bağışla. Evet Sen'sin, verici olan Sen'sin" (derler).
3/9. "İdimiz! Evet, onun (gelişi) konusunda kuşku olmayan Gün, insanları toplayacak olan Sen'sin. Evet! Allah, verilen sözden dönmez" (derler).

---

[1] İncil, Tevrat
[2] **muṣaddiqan** : 1 - doğrulayıcı; doğrultucu; güzelleştirici; yumuşatıcı olarak; 2 - bölerek, paylaşarak; (bütün olarak değil) bölüm bölüm yaparak; 3 - (öteki Bitikler'in içeriğini, Kuran ile) paylaşarak. Sadaka*
[3] **bil-ḥaqq**. 1 - onu kazıyıp pürüzlerini gidererek; "hakkederek". Dolayısı ile, 2 - onun doğrusunu, doğrultulmuş olanını; 3 - (Bitikleri) bitirmek amacı ile. Tanrı, evren'i de **bil-ḥaqq** (olarak), bitirmek amacı ile, bitişli yaratmıştı. [İsa], "Kutsal Yasa'yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim (Matta 5/17). Gerçek İle*
[4] Her Bitik bir öncekini bütünlüyordu, [bitiriyordu].
[5] **l-fur'qān** : Merhem, Onucu* olan Kuran.
[6] 1 - (Arap, Yemen) [**nqm**] : yapılan kötülüğe karşılık verme, (kendisine) "yapılan kötülüğü düzeltme". Kendisine (tekliğine), Yasa'sına karaçalınmış olduğu için Tanrı bunu düzeltmek ister. 2 - (b/m) (Habeş) **naqaba** : ayırt etmek; ayırmak, kapmak, koparmak. Krş. **niqāb** (kadının yüzünü örten örtü, peçe) ile Gergi*. Anlam olarak krş [**frq**], Furkan*
[7] **ummu** : ana. Doğuran, temel, kök, kaynak, öz
[8] **muḥ'kamātun** : anlam bakımından "sağlıklı", belirtilmiş, anlaşılan, anlamı bilinen; (Akat) **ḫakāmu** : anlamak; kavramak; birisinin bilmesini sağlamak, bilgilendirmek. Bilge*
[9] **mutašābihātun** : 1 - birbirine benzeyen (krş. **mutašābihan** (39/23)); dolaylı, benzetmeli anlatılan (bu nedenle) anlamı kesin, açık olmayan, çok anlamı olup yorum gerektiren diye anlaşılır. 2 - büyük, şişmiş olma (çok anlamlı, "Yedi Anlamlı" olma); Anlamı, çekip büyültme, şişirme; 3 - (anlam bakımından) verimli [Kerim*] olma (çok anlamlı olma). 4 - "Tadı", "rengi" değiştirilmiş olanı. Boya*; Süphan*. Şehvet*. Bu kök, İsa'nın çarmıha gerilişi bağlamında da yer alır.
[10] **zayġun** : 1 - kayma, eğilim, sapma, yoldan çıkma; 2 - tıkanıklık. "Kaymış gözler" (33/10), "yürekleri kaymak üzere olanlar" (9/117). 2 - körelmiş, kapanmış, tıkanmış. Kaymak*
[11] **tawīlahu** : onun gevşemesi, esnemesi, uzağa gitmesi. Anlamı nereye çekersen oraya gitmesi. Bu deyim, **hamza wāw lām** (yorum) kökünden değil, [**ṭwl**]'den türer. Ayrıca bk. **tawīlahu** (7/53). Krş. **l-ṭawli** (40/3). Üstelik bunu, "yüreklerinde kayganlık olanlar" yapar!
[12] **tašābaha**. Çok anlamlı olup, anlamı "uzaklaşmış", "başka yere" götürülmüş; "tadı değişmiş". Boya*, "Orada olan bir anlam yerine, orada olmayan daha güzel bir anlam koyma", Şehvet*
[13] 1 - Anlam kaydırması size düşmez! 2 - Daha uygun bir anlam getirmesini Allah bilir. Şevhet*; 3 - Eski Bitikler ile Kuran arasında kimi konularda değişiklik varsa o, Allah'tan gelir. Eski Bitikler'in kimi Bildiriler'inin yeniden yorumlanmasını ancak Allah bilir (2-3. Bildiri).
[14] Bu konu 22/52-54'te de yer alır.
[15] **l-rāsiḫūn** : sağlam, temeli sağlam, iyice oturmuş, yerleşmiş, kökleşmiş, kök salmış kimse. (Habeş) yaşlanmış; "nasır tutmuş", kabarmış. Olgunlaşmış. Ayrıca bk. benzer sesli Raşit* (yatışmış olma). Böyleleri inanç bakımından oturaklı oldukları için "kaygan" olmayan kimselerdir. Üstelik onlar Mehmet'e, ayrıca öteki Elçilere indirilen Bitiklere inananlardır (4/162). Sürgüne gönderilmeyip "kökleri üzerinde" bırakılan kimseler için bk. 59/5.
[16] 2 - (o) anlayışı olanlar, Kuran'da öteki Bitikler'den aktarılan o Bildiriler'in "doğru anlamını" anımsarlar. Oysa siz, onların anlamlarını çarpıtmaya çalışıyorsunuz.
[17] Bu Bildiri konusunda değişik görüşler için bk. *H. Güler, "Âli İmrân Sûresi".*
[18] (inançtan) yoksun tutma; köreltme, tıkama. Kaymak*

3/10. Evet! Karaçalan kimseler (unutmasın), (O Gün) onların varlıkları, ayrıca çocukları, Allah'a karşı kendilerini kesinlikle hiçbir konuda korumayacak. Üstelik onlar (unutmasınlar), onlar Ateş'in yakıtı olacaklar.

[ÇAĞIRI'DAN KAÇAN, KARAÇALICILARIN ALACAKLARI KARŞILIK]

3/11. (Bu karaçalıcıların durumu), Firavun ailesinin, ayrıca onlardan öncekilerin durumu gibidir. Onlar, Bildiriler'imizi karartmış, böylece Allah, onların (Çağırımızdan) kaçışlarına karşılık yakalamıştı. Üstelik Allah, karşılık verişi[1] sürükleyici olandır.
3/12. Sen, karaçalan kimselere söyle, "Yakalanacaksınız[2], ayrıca Cehennem'e toplatılacaksınız. Üstelik kötü bir yuvadır (orası)!"

[KARAÇALICILARIN BEDİR SAVAŞ'INDAN ALACAĞI ÖĞÜT]

3/13. (Savaş için)[3] karşı karşıya gelmiş olan iki toplulukta, doğrusu sizin için (tanrısal) bir belirti var olmuştu : (Topluluklardan) biri Allah Yolu'nda savaşıyordu, üstelik ötekisi, karaçalıcı (bir toplum) idi. (Karaçalıcılar), bakışlarıyla onları kendilerinin iki katı olarak görmüşlerdi. Üstelik Allah, Kendi yardımıyla dilediği kimseyi destekler. Doğrusu bunda, sağgörülüler için kesinlikle bir yorum (konusu) vardır.

[BURADAKİ YAŞAMIN GEÇİCİLİĞİ - İNANIKLARA ÖTEKİ YAŞAMIN SÖZ VERİLMESİ]

3/14. Kadınlara, ayrıca çocuklara, ayrıca yığın yığın altın ile gümüşe, ayrıca salma[4] atlara, ayrıca davarlara, ayrıca tarlaya karşı isteklenme sevgisi[5], insanlara süslü gösterildi. Bu, Buradaki yaşamın yararlandırmasıdır, oysa Allah'ı (unutmayın)! (Sizin için) adanmış[6] dönüş yeri, Kendisinin yanındadır.
3/15. Söyle, "Bundan seçkin olanı size bildireyim mi? Sakınmış olanlara, İdi'lerinin yanında, altlarından ırmaklar akan, ayrıca orada sürekli kalacakları Bahçeler, ayrıca arınmış eşler[7], üstelik Allah'tan bir ağırlama olacak." Ayrıca Allah, kulları görendir.
3/16. "İdimiz! Evet, biz inandık, artık Sen (Çağırı'dan) kaçışlarımız için bizi yarlıga, üstelik Sen bizi Ateş'in ezincinden koru" diyen kimseler(e gelince),
3/17. (onlar), katlanan, ayrıca doğrucu olan, ayrıca içten uyan, ayrıca katkıda bulunan[8], üstelik tan yeri ağardığında yarlıganma dileyenlerdir.
3/18. Allah'ın, (ortaklardan) arınık[9] (olup) Kendisinden başka tanrı olmadığına Melekler, ayrıca bilgili olanlar ant içerek[10] ayağa kalkarlar[11] : (Yasa'yı) yürütücü, (kullarına karşı) sağaltıcı olan O'ndan başka tanrı yoktur (diye).[12]

[MEDİNELİ YAHUDİLERİN KINANMASI]

---

[1] 2 - kovalayış, kovuşturma gibi anlamlar için bk. Akıbet*
[2] **tuġlabūna**. (Habeş) **galaba** (II) : Ele geçirmek, yakalamak, balık tutmak, tuzak kurmak. (Arap) **ġalab**, (Habeş) **galaba** : ağ ile balık avlama. Oysa bu kök, (Osm) "mağlup (yenilmiş, üstün gelinmiş) olma" diye anlaşılır.
[3] Bedir Savaşı'nın bir anımsatması olarak anlaşılan bu Bildiri'nin bu bağlamda yer alışı şaşırtıcıdır.
[4] **l-musawamat** : salma (*Diyanet*). (Otlağa) salınmış, kendisine iş yaptırılmayan soylu, seçilmiş atlar anlamındadır. dç : üzerine iz konulmuş, dağlanmış (*Sahih İnternational*, *Hamidullah*). Krş. (Allah'tan atılmış taşlar, ayrıca [gökten, yeryüzüne] salınmış Melekler) bk. **musawwamatan** (51/34); **musawwimīn** (3/125).
[5] Şehvet*. Sanal sevgi. Orada olan bir nesneyi, orada olmayan daha değerli bir nesne gibi sayma.
[6] (sizin için) atanmış, "ihsan edilmiş", (sizin için) korunmuş (ödül). Güzel*. Siz yeryüzündeki varlıklar ile Ötayaşam'da olacak olan ödülü, birbirleri ile karıştırıyorsunuz; benzetme yapıyorsunuz. Anlam bakımından krş. Şehvet*.
[7] Huriler*
[8] (eyleme) katılan; (yardım amacı ile) katkıda bulunan. Emeğini ya da ekmeğini paylaşan
[9] **šahida**. Tanık*
[10] **bil-qis'ṭi** : 1 - yansız olarak, (kötü) amaç gütmeden, eşitçe; 2 - ant içerek; 3 - paylaşarak (katılarak) (*Lane*).
[11] **qāiman**. Koruyarak, sürdürerek, ayakta tutarak, dayanarak; (tanrıyı övmek için) ayağa kalkma. Krş. Zekeriya'nın "ayağa kalkarak" (**qāimun**) tapınması (39. Bildiri).
[12] **šahida** (tanık oldu) deyiminin varlığı, ayrıca dilbilgisi (gramer) sorunları nedeniyle bu Bildiri çeviri sıkıntısı yaratır. Örneğin, "Allah, melekler ve ilim sahipleri, ondan başka ilâh olmadığına adaletle şâhitlik ettiler. O'ndan başka ilâh yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (*Diyanet*)

3/19. Evet! Allah'a göre Yasa[1], uysallıktır[2]. Üstelik, kendilerine Bitik verilenler, ancak kendilerine bilgi geldikten sonra aralarındaki çekemezlikten[3] ötürü ayrılığa düştüler[4]. Üstelik kim, Allah'ın Bildiriler'ine karaçalarsa artık (unutmasın) doğrusu Allah, sayışmada[5] ivecendir.
3/20. Artık seninle tartışırlarsa, "Ben kendimi Allah'a sundum[6], beni izleyenler (de kendilerini sundular)" de. Ayrıca sen, kendilerine Bitik verilenlere, ayrıca Bitikgillerle yürüyenlere[7], "(Kılavuza) boyun verdiniz mi?" de. Böylece boyun verirlerse artık kesinlikle kılavuzlanacaklar. Ancak (Kılavuzdan) dönerlerse, artık sana düşen (görev) yalnız aktarmadır[8]. Üstelik Allah, kulları[9] görendir.
3/21. Evet! Allah'ın Bildiriler'ine karaçalan, ayrıca bitmeksizin[10] Salıkçıları öldüren[11], ayrıca insanlar arasında eşitliği buyuranları öldüren kimseler(e gelince), artık sen onlara acı bir ezinci muştula.
3/22. İşte bunlar, Burada, ayrıca Öteki (yaşam)da eylemleri boşa çıkacak olanlardır. Üstelik onlar için hiçbir yardımcı olmayacak.
3/23. Kendilerine Bitik'ten bir pay verilenleri, görmedin mi? Onlar, kendi aralarında yargı vermek[12] için Allah'ın Bitik'ine çağırıldılar[13], sonra onlardan karşıtçı bir bölük, yüz çevirerek (Çağırı'dan) döndü.
3/24. Bu, onların, "Ateş, sayılı günler dışında bize kesinlikle dokunmayacak" demelerindendir[14]. Üstelik onların uydurageldikleri ne ise o, onları kendi Yasa'larında yanılttı.
3/25. (Gelişinde) kuşku olmayan Gün, Biz onları topladığımızda, ayrıca her cana kazandığı ne ise o onlara - (çıkar)ları karartılmayıp - eksiksiz ödendiğinde artık onlar(ın durumu) nasıl olacak?

[ALLAH'IN EGEMENLİĞİ, ERKİ, BİLGELİĞİ]

3/26. "Ey egemenliğin[15] iyesi Allah! Egemenliği, dilediğin kimseye verirsin, üstelik egemenliği dilediğin kimseden geri alırsın. Dilediğin kimseyi yürütücü kılar, üstelik dilediğin kimseyi süründürürsün[16]. Seçim gücü[17], Senin elindedir. Evet! Sen, her konuda erklisin[18]" de.
3/27. "Geceyi gündüze sokarsın, ayrıca Sen gündüzü geceye sokarsın, üstelik ölüden yaşayanı çıkarırsın, ayrıca Sen yaşayandan ölüyü çıkarırsın. Üstelik dilediğin kimseyi, saymadan (bilgi ile) azıklandırırsın".
3/28. İnanıklar, inanıkların yerine karaçalıcıları ege edinmesinler. Üstelik onlarla (karşılıklı) bir dayanışma[19] ile dayanışmanız dışında (aranızdan) bunu kim yaparsa artık (ona) Allah'tan hiçbir (egelik) kalmaz. Üstelik Allah sizi, Kendisine karşı önlem aldırtır[20]. Ayrıca (unutmayın)! Dönüş, Allah'adır.
3/29. Sen (inanıklara), "Bağırlarınızda ne varsa, onu gizleseniz ya da onu açıklasanız, Allah onu bilir. Üstelik göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa (tümünü) bilir. Üstelik Allah, her konuda erklidir" de.
3/30. Her can, seçkin olarak ne yaptı ise, ayrıca karalık olarak ne yaptı ise onu (kendisinin önüne) sunulmuş[1] olarak bulacağı Gün, kendisi ile o (Gün) arasında büyük bir uzaklık olmasını isteyecek. Üstelik Allah sizi, Kendisine[2] karşı önlem aldırtır[3], ayrıca (unutmayın)! Allah, kullara karşı sevecendir.

---

[1] 1 - Yasa; 2 - (Yemen) boyun veriş; "müslüman oluş". Din*
[2] **l-is'lām** : Uysallık, boyun verme, yasaya uyma. dç : "Şüphesiz Allah katında din İslâm'dır." (*Diyanet*)
[3] Bitik'in, Yasa'nın yorumlanması, anlaşılması, geçerliliği konusunda çekemezlik; kıskançlık
[4] Oysa Bitik (Yasa) geldikten sonra tümünün bu Yasa'ya boyun vererek Allah'a karşı "uysal", "yatışmış" olması gerekirdi.
[5] 1 - Edimlerin dökümünü çıkarma konusunda; 2 - (ayrılığa düşen o inanç) dallarını koparıcı, ayırıcı. Hesap*
[6] **aslamtu**. Boyun verme; kendini birisine bırakma, sunma; yatışma. Kendisini, bir başkasına atamak. Bir önceki Bildiri'deki **l-is'lām** ile köktaştır. (Yemen) **s¹lm** : barış isteme; (birisine, tanrıya) barış sunma; (tanrı yanında) güvenç, esenlik içinde olma; **ms¹lm** : sunak.
[7] **l-'ummīyīna**. Ümmi*
[8] Aktarma*
[9] (Verdiği sözde, inancında) sürekli, kalıcı, "ebedi" olanlar. Kul*
[10] Bitişi olmayan; sürekli. Gerçek İle*. dç : "haksız yere" (*Diyanet*)
[11] Salıkçılar'ı öldürmekle suçlananlar, Ferisilerdir (Matta 23/29-34)
[12] 2 - aralarındaki sorunları "sağaltmak"; 3 - (Akat) **ḫakāmu** : anlama; kavrama, birisinin bilmesini sağlama, bilgilendirme. Bilge*
[13] Kendilerine önceden Bitik verilenler arasında kimin yanılıp yanılmadığını belirtmek için Kuran indirildi.
[14] 2/80
[15] Bir ülkenin yöneticiliği, yürütücülüğü, Aziz* olma durumu
[16] kimini yürütücü (komut verici), kimini 1 - görevli, angarya altında kılarsın; 2 - (yerde) süründürürsün. Aziz*, Zelil*
[17] (aşamaları yükseltme, alçaltma konusunda) seçim gücü; seçme yeteneği, doğru seçim. Hayır*
[18] güçlü; güçlendirici; (düşeni) ayakta tutucu; ölçüyü belirleyici. Kadir*
[19] **tuqātan** : 1 - sakıncalı, önlem alınması gereken bir durum; 2 - (onlara karışmadan) yan yana olma; dayanışma. (Osm) "takviye" ile köktaştır. Sakınmak*
[20] **yuḥaḏirukumu**. Önleme, önlem alma, sakınacalı bir durumu durdurma. krş. **ḥiḏrakum** : önlemleriniz (4/71, 4/102)

3/31. Sen (o kullara), "Allah'ı seviyorsanız artık beni izleyin. (Böylece) Allah sizi sevecek, ayrıca sizin için (kılavuzdan) kaçışlarınızı yarlıgayacak. Üstelik Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir" de.
3/32. "Allah'ı, ayrıca Elçi'yi izleyin" de. Bundan böyle (kılavuzdan) dönerlerse, artık (unutmasınlar), doğrusu Allah, karaçalıcıları sevmez.

[MERYEM'İN DOĞUMU]

3/33. Evet! Allah, Adem'i, ayrıca Nuh'u, ayrıca İbrahim ailesini, ayrıca İmran ailesini, tüm ülkeler (arasın)dan seçti,
3/34. (onlar), birbirlerinin tohumu[4] (idi). Üstelik Allah işitendir, bilendir.
3/35. Hani İmran'ın karısı, "İdim! Doğrusu ben, karnımda ne varsa onu özgülenmiş olarak[5] Sana adadım[6]. Artık benden (gelen bu adağı) (yanına) al[7]. Evet! Sen'sin, Sen işitensin, bilensin" demişti.
3/36. Böylece onu doğurduğunda, "İdim! Doğrusu ben, dişi doğurdum" dedi[8]. Oysa Allah onun ne doğuracağını[9] biliyordu, üstelik (doğurma konusunda) erkek, dişi[10] gibi değildir. "Evet, ben ona, Meryem adını verdim[11], ayrıca doğrusu ben kovulmuş Şeytan'a karşı, sığınsın diye onu Sana[12] bırakıyorum[13], ayrıca onun tohumunu[14] (da)" dedi.
3/37. Böylece İdisi onu benimsenecek[15] bir karşılayış[16] ile karşıladı, ayrıca onu koruyucu[17] bir yetiştirme ile yetiştirdi[18], üstelik Zekeriya'yı, kendisi için yükümlü kıldı. Zekeriya, (tapınaktaki) Issız Oda'da[19] (Meryem'in) yanına[20] her girişinde, yanında azık bulurdu. "Ey Meryem! Bu sana nereden (geliyor)?" demişti. (Meryem), "Bu, Allah'tandır[21]. Evet! Allah, dilediği kimseyi, saymadan azıklandırır[1]" demişti.

---

[1] **muḥ'ḍaran**. (Önüne) sunulmak, (önünde) bulundurmak (edilgen). Bk. **ḥāḍirata l-baḥri** : denizin önünde (kıyısında) bulunan (kent) (7/163).
[2] Yargı Günü'ne karşı
[3] bu deyim için bk. 28. Bildiri
[4] **ḏurriyyat**. [**drr**] : (ekilen) tohum. (Akat) **zēru**, **zīru** : (bitki) tohum; (insan) döl. (Osm) zürriyet. Krş. (Bir) tohum : İsa (36. Bildiri)
[5] **muḥarraran** : (günlük yaşamdaki her türlü görevden) özgür olarak; ancak (Sana) atanmış, adanmış olarak. (Yemen) : bakılsın, pekiştirilsin diye. [**ḥrr**] (III) : bakım, elden geçirme, gözden geçirme; pekiştirme. "Pekiştirme" için bk. Sakınmak*
[6] Meryem, Tanrı'ya adanmış olduğu için erginliğe erişince korunuk* (muhsan) olacaktır. Kocası ya da sözlüsü Yusuf ile (bu konuda Öncül İnciller eş görüşte değildir) birlikte yaşarken, kendisi ile cinsel ilişkide bulunmayacaktır. Muhsan*. Çocukluk İncili (L'Evangile d'Enfance) (Ermeni çevirisi, 2/2)'de çocuğunu adayan İmran (Joachım)'dır, karısı değil (aktaran *Blachère*).
[7] yanına almak, bir arada olma, karşılama (37. Bildiri). Yönek*. (Verileni atmayıp) yanına alma : onaylama.
[8] Meryem'in annesi (Anna/Hanne), doğumdan sonra yanındaki ebeye "Ben ne doğurdum" diye sorar. Ebe de bebeğin bir kız olduğunu söyler (*Protevangelium of James*, 5/2). *E.A.W Budge, "Legends of Our Lady Mary", 125.*
[9] ssç : doğurdu. Geçmişteki eylem : yakında kesinlikle gerçekleşecek olan eylem.
[10] Kız mı, erkek mi ne doğuracağını Tanrı önceden biliyordu. Doğurma bakımından erkek ile dişi bir değildir! İsa'yı doğuracak olan kadının doğuşu Tanrı'nın bir tasarısı idi. Dolayısı ile o çocuk (Meryem) bir erkek olarak doğamazdı.
[11] *The Protevangelium or Gospel of James, Bölüm 5, (içeren) C.F. Horne, "Sacred Book", 238*)
[12] Sana; Senin korumana; Senin Evine; tapınağa.
[13] **uʿīḏuhā**. ʿ**ayn wāw ḏāl** : birisinin sığınmasını sağlama; birisine sığınak olma; (Yemen) ʿ**wd** : (birisine, bir yere) dönmek, (bir yere) çekilmek. (Arap) ʿ**wd** : geri döndürme. Krş. (Osm) elveda.
[14] 1 - İmran'ın karısı Anna/Hanne, doğacak olan çocuğunu (Meryem'i) Tanrı'ya adadığı için o çocuğun büyüdükten sonra korunuk* olacağını biliyordu. Oysa erkek ya da kadın korunukların çocuğu olmaz! Dolayısı ile bu deyim onun soyu, "zürriyeti, nesli" olamaz. 2 - onun dölü, onu "döllendirecek olan tohum". Meryem'i döllendirecek olan, Tanrı idi. (Akat) **zēru**, **zīru** : (bitki) tohum; (insan) döl. "Döl" konusunda bk. Soluk*
[15] benimsenmiş; korunmuş; kucaklayarak. Güzel*
[16] **biqabūlin** : karşılama, yanına alma, ağırlama, sunulan bir armağanı, sunuyu olumlu karşılama. Birlikte olmak için birisini, başkalarını "yanına alma" anlamı için bk. Yönek*
[17] benimseyerek; koruyarak; kucaklayarak. Güzel*. Meryem büyüdüğünde, korunuk* bir kadın olacaktı.
[18] Tanrı, Meryem'in yetiştirilmesi konusunda Muhsan* bir kadın gibi davrandı! Kız Köle*
[19] Mihrap*. Tapınağın en kutsal yeri, en kutsal odası *(Al-Jalalayn)*. Tapınak görevlilerinden başkasının giremediği yer. Meryem'in bir tapınakta büyütüldüğü Öncül İnciller'de de yer alır.
[20] Meryem, 3 yaşına gelince Tanrı için yetiştirilmek için Tapınak'a atanır. 12 yaşını doldurana dek orada kalır (*Evangiles Apocryphes* - *Gustave Brunet, 22*). Ayşe ise bir korunuk olarak yetiştirilmek için 8-9 yaşlarında Elçi Mehmet'in yanına alınacaktır.
[21] Tanrı, Meryem için azığın arı olanını bir Melek aracılığı ile indirirdi. Melek, tapınakta onu bir güvercin gibi eli ile beslerdi (Öncül İnciller).

[YAHYA'NIN DOĞUMUNUN ZEKERİYA'YA MUŞTULANMASI]

3/38. (Hani yine) orada Zekeriya[2], "İdim! Bana, Senin Katından (bir yardım olarak), iyicil[3] bir döl bağışla. Evet, Sen, çağırıyı işitensin" diyerek İdisini çağırmıştı.
3/39. Bunun üzerine, (tapınaktaki) Issız Oda'da[4], ayakta tapınırken[5] Melekler ona, "Evet! Allah sana, Allah'tan (gelecek) bir Sözü[6] doğrulayacak[7] olan Yahya'yı muştular; o (Sözcü), önder[8] biri, ayrıca kaçınan[9] biri, üstelik o, arınıklardan Salıkçı biri olacak" diye seslendiler.
3/40. (Zekeriya), "İdim! Kuşkusuz yaşlılık bana ermiş, üstelik karım kısırken nasıl oğlum olabilir?" dedi. (Allah), "Böyle (olacak)! Allah, ne dilerse, onu yapar" dedi.
3/41. "Ey İdim! (İnanmam için) bana bir belirti[10] türet" dedi. (Allah), "Senin (beklediğin) yanıt[11], üç gün (boyunca), simgeli anlatış[12] dışında insanlarla konuşmamandır.[13] Üstelik, gün karardığında ayrıca gün ağardığında yücelterek İdini oldukça çok an" dedi.

[İSA'NIN GÖREVİNİN MERYEM'E BİLDİRİLMESİ]

3/42. Hani Melekler, "Ey Meryem! Doğrusu Allah seni seçti, ayrıca seni arındırdı[14]. Üstelik seni, (tüm) ülkelerde kadınlar (aras)ından seçti" demişti.[15]
3/43. "Ey Meryem! İdine karşı uysal ol, ayrıca yere kapan, ayrıca bel bükenlerle birlikte bel bük."
3/44. (Ey Mehmet!) Bu, sana salıkladığımız, Gizem'den (gelen) bilgilerdendir. Üstelik sen, hangisi Meryem'den yükümlü olacak[16] diye kalemlerini atarlarken[17] yanlarında değildin, ayrıca[18] tartışırlarken yanlarında değildin.

---

[1] *The Protevangelium or Gospel of James, Bölüm 5, (içeren) C.F. Horne, "Sacred Book", 238*). İbrahim de tutukevinde bir yıl boyunca aç, susuz bırakıldığında Cebrail, kendisine yiyecek, içecek getirmişti (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews"*).
[2] Burada, Yahya'nın doğumunun anımsatılmasının nedeni, İsa'nın Elçi olarak gelişini Yahya'nın önceden muştulayacak olmasıdır (bk. bir sonraki Bildiri). Ayrıca Yahya, İsa'yı Ürdün (Şeria) Irmağında su ile arındıracak (Matta 3/13-17), üstelik onun bir Salıkçı olduğunu doğrulayacaktı. Oysa Elçi Mehmet, kendi görevine başlarken kendi arınmasını, Tanrı'nın isteği üzerine, kendisi yapar (Kuran 74/4).
[3] "kutsanmış olduğu için" iyi, iyicil olan, iyilik getiren. Tayyip*.
[4] 37. Bildiri. Mihrap*
[5] **yuṣallī** : (tanrıya) yanaştı; (tanrıya) bağlandı, kul oldu, "tapındı". Elçi Mehmet döneminde de inanıklar genel olarak ayakta tapınırdı.
[6] **bikalimatin mina l-lahi** : Allah'tan (gelen) bir söz. Bu deyim, Kuran'da (ve Hristiyanlar'da) İsa için kullanılır. Allah adına konuşacak olan, Allah'ın sözcüsü, konuşmacısı. Ayrıca bk. 45. Bildiri. **kalimat** için ayrıca bk. Kalem*.
[7] İsa'nın doğumunu doğrulayacak olan. (Luka 7/20).
[8] **sayyidan** : bey, bay, saygı duyulacak biri. (Yemen) bir boy'un, toplumun başkanı. "Bir tek önderiniz var, O da Mesih'tir" (Matta 23/8-10).
[9] **ḥaṣūran** : (geçici isteklere karşı) kendini tutan, sınırlayan, kaçınan, kendini kısıtlayan. Tutukevi (**ḥaṣīran**). (17/8) ile köktaştır. (Habeş) [**ḥṣr**] : çit ile çevirme; tümsek, kale yapma; (Yemen) **ḥs²r**, **ḥs²rw**, ʾ **ḥs²r** : toplumun yoksul bölümü, "mahsur kimseler". Sözcük anlamı bakımından krş. Muhsan*. Ebionite (?).
[10] **āyatan**. (Arap) belirti; (Habeş) örnek; (Akat) söz, yanıt, tanrısal yanıt. Bildiri*, Belirti*
[11] **āyatuka**. Bana güvenmeyip Benden istediğin kanıt yerine alacağın karşılık, (Akat) "yanıt, söz"; 2 - (Habeş) istediğin örnek, örnekleme. Bildiri*, Belirti*
[12] **ramzan** : (dili tutulmuş gibi) konuşmadan, el, kol, göz, kaş oynatarak anlatma
[13] Zekeriya, Tanrı'nın söylediklerine inanamayınca Tanrı da kendisini sıkıntıya uğratmıştı (19/10). Luka 1/20.
[14] **waṭahharaki**. 1 - Seni tapınakta yetiştirerek, kirlenmene engel oldu. 2 - seni yetiştirdi. Yakın sesli (Yemen) [**ḥrr**] (III) : bakım, elden geçirme, gözden geçirme; pekiştirme. 3 - seni (İsa'nın doğumu için) ayırdı, özgü kıldı. Krş. **muḥarraran** (35. Bildiri)
[15] *James İlkelincili (Protevangelium of James) 11/1.*
[16] 1 - Meryem'in tapınaktaki sorumlusu (37. Bildiri); 2 - Tapınaktan çıkınca bir korunuk* kadın olarak onun "bakıcısı", "nişanlısı" kim olacak diye. Muhsan*. Tapınaktan çıktı ise Meryem artık "öğrenci" biri olmamalıydı. Kız Köle*
[17] kura, ad çekmek. Ancak kimi Geçersiz İnciller'de yer alır (*Aldeeb s.423*). Tapınakta kimi görevlilerin kura çekilerek seçilmesi için bk. Luka 1/9. Bu konuda bk. **maḫāḍ** (doğum sancısı) (19/23). Sonuç olarak, Meryem'in sorumlusu olarak Yusuf seçilir. Kendisi, marangoz olarak bilinir (Matta 13/15). Ancak Yusuf'un işinin gerçekten marangozluk mu yoksa bu bir saygınlık ünü mü, yüceltici bir nitelik mi olduğu bilinmez. Dolayısı ile İncil'deki "marangoz", ağaç doğrama işleri ile uğraşan biri değil, Meryem için "ağaç, odun, kalem ile oynayan" biri anlamına da gelebilir.
[18] Meryem'den kim sorumlu olacak diye

3/45. Hani Melekler, "Ey Meryem! Doğrusu Allah sana, Kendisinden (gelen) bir Sözü[1] muştular : Adı Meryem oğlu Mesih[2] İsa[3] (olup) Burada, ayrıca Öte (yaşam)da ışıldayan[4] biri, üstelik (Tanrı'ya) yaklaştırılmış olanlardan[5] olacak" demişlerdi.
3/46. "Üstelik o, beşikte[6], ayrıca olgunluk[7] (çağında) insanlarla konuşacak[8], ayrıca o, arınıklardan olacak".
3/47. (Meryem), "İdim! Bana bir insan dokunmamışken nasıl çocuğum olabilir?" demişti. (Allah), "Bu böyle (olacak)! Allah, neyi dilerse yaratır. O, bir konuda[9] yargı verince, artık ona ancak "Ol!" der, böylece o, olur" demişti.
3/48. Üstelik (Allah) ona kandırma (yeteneğini)[10], ayrıca sağaltma[11] (yeteneğini), üstelik Tevrat'ı, ayrıca İncil'i öğretecek.
3/49. Üstelik (İsrailoğulları'na Elçi olarak görevlendirilip, şöyle diyecek :), "Evet ben, ben size, İdinizden (tanrısal) bir kanıt[12] ile geldim. Size balçıktan bir kuş taslağı[13] yapacağım, sonra onun içine üfleyeceğim[14]. Böylece o, Allah'ın oluru ile (canlı bir) kuş olacak. Üstelik doğuştan kör olanı, ayrıca alacalıyı[15] sağaltacağım. Allah'ın oluru ile ölülere yaşam vereceğim. Üstelik (azık[16] olarak) ne yiyecekseniz, ayrıca evlerinizde[17] (şarap olarak) ne sakladıysanız[18] sizin için arttıracağım[19]. İnanık olanlarsanız, doğrusu bunda sizin için kesinlikle (tanrısal) bir kanıt var".[20]
3/50. "Üstelik benden önce (indirilen) Tevrat'ta[21] ne varsa, (onu) doğrultucu olarak[22], ayrıca size ne yasak edildiyse onun bir bölümünü, artık size yasal kılmak için[23] (gönderildim). Ayrıca, İdinizden size (tanrısal) bir belirti ile geldim. Artık Allah'tan sakının, üstelik beni izleyin."
3/51. "Evet! Allah, İdim'dir, ayrıca sizin İdiniz'dir. Artık O'na tapın. Doğru Yol, budur."

---

[1] **bikalimatin**. bk. 19/34, 4/171. Sen, O'nun Söz'ünden, gebe kalacaksın (doğuracağın çocuk O'nun Sözü [sözcüsü] olacak) (Protevangelium of James 11/2). Tanrı gibi cansız nesneye can verecek, ölü insanı diriltecek (49. Bildiri)
[2] **l-masīḥ** : Mesih*. Işıldak.
[3] İdi'den gelen bir Melek, Meryem'e, doğacak olan çocuğa İsa adını vermesini söyler (*Protevangelium of James, 14/2*).
[4] **wağīhan** : 1 - yüzlü; adı, kişiliği olan; ünlü; 2 - (Allah'ça aklanmış olduğu için) ışık saçan; ışıldak; (ışıldadığı için Yol'da ilerleyenlere) kılavuz olan; 3 - (Yeni bir Yasa getirdiği için) bir başlangıç (olan). 4 - Tanrı'nın ne denli yanında olunursa, oturulursa, o denli O'nun Işığından (yüz'ünden) yararlanılır. Yüz*. Bu nitelik ancak İsa ile Musa (33/69) için kullanılır.
[5] **l-muqarabīna** : Gözdeler. Krş. Firavun'un gözdeleri (7/114). Sağdakilerden olanlar. Sağ*. Bu deyim genellikle Göçöncesi dönemindendir.
[6] İsa'nın beşikte iken insanlarla konuşması, ancak geçersiz sayılan kimi İnciller'de yer alır.
[7] **kahl**. Bu deyim, ikinci bir kez yine İsa konusunda yer alır (5/110)
[8] 5/110
[9] **amran** : bir konu, bir eylem
[10] **l-kitāb**. Kandırış (inandırma). (Tevrat ile İncil'den başka bir) "Bitik" diye anlaşılır, yorum sıkıntısı yaratır. Oysa bk. benzer sesli Hitap*. İsa'ya, çevresindekileri inandırma yeteneği gerekiyordu (bir sonraki Bildiri).
[11] **al-ḥik'mat** : Doktorluk. Böylece İsa, "hekim" olmuş olacak! Örneğin cüzzamlı olan birisini sağaltacaktı. Bilge*
[12] Allah'ın cansızları yaşatabilme, ölüleri diriltebilme gücünün kanıtı, belirtisi. 2 - (Habeş) "Allah'ın imzası"; "Allah'tan gelen bir örnek". Bu, örneklerle İsa, dinleyicilere Hitap* edecek(!), onları kandırmaya / inandırmaya çalışacaktı.
[13] **kahayati**. (Habeş) **həyyata**, **həyyati** : (bir nesnenin) gibisi; (bir nesnenin) yerine
[14] Tanrı, İsa'yı "Kutsal Soluk" ile pekiştirmişti (2/253).
[15] **l-abraṣa** : Alacalı. İncil'de "cüzzamlı" diye geçer. Alaca (**abraş**) : Cildin rengini bozup beyaz benekler ve lekeler yapan hastalık (*TDK*). (Arap, Akat) [**brş**] : parlamak, ışıldamak.
[16] 1 - balık (Yuhanna 21/6); 2 - ekmek ile balık; yenildikten sonra ekmek ile balığın "artakalanı" (Yuhanna 6/5-13; Matta 15/32-38; Markos 8/1-20). (Habeş) **dḫr** (I) : artakalan.
[17] düğün evlerinizde (Yuhanna 2/1)
[18] **taddaḫirūna**. Bekletmek, saklamak, "depolamak". Tekgeçişlidir. Şarap saklamak için kullanılan küp. "Yahudiler'in geleneksel temizliği için oraya konmuş, her biri seksenle yüz yirmi litre alan altı taş küp vardı" (Yuhanna 2/2-10). Krş. (Habeş) **dḫr** (I) : geriye kalma, bekletilme, ertelenme. (Arap) [**dḫr**], **duḫūr** : kovma, uzaklaştırma; uzak bir yere koyma (*Lane*) (7/18). Düğün için biriktirilmiş şarap yetmeyince, İsa, şarap küplerini su ile doldurttuktan sonra o suyu şarapa dönüştürür. Az olan azık, "uzun bir süre sürer". Krş. [**dhr**] : "uzun süre" (45/24, 76/1)
[19] **wa-unabbi-ukum**. 1 - salıklamak; 2 - [Gelip işe yarasın, görevine başlasın diye] çağırmak. 3 - "taşırmak", bolca vermek. (Akat) taşmak, fışkırmak. Salıkçı*. İsa, suyu şaraba dönüştürmüştü.
[20] Ölü insana, ayrıca nesnelere yaşam vermek, (Kudret helvası gibi) orada yok olan azığı orada oldurtmak ancak Allah'a özgüdür. Bu, İsa'ya, Allah'tan bu konuda kendisine yetki, yetenek verildiğinin bir kanıtıdır. [Tanrı kendisine öğretmiş olmasında ötürü] "ekmeği arttırmak için" İsa ne yapacağını biliyordu (Matta 6/6).
[21] **l-tawrāt**. (Habeş) **tawārada** : indirilmiş, alçaltılmış, "tenzil edilmiş" [Bitik]. wrd*
[22] doğrultucu; güzelleştirici; yumuşatıcı olarak. Sadaka*. "Kutsal Yasa'yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim." (Matta 5/17).
[23] dolayısı ile "sert, kısıtlayıcı olan kuralları", "yumuşatmak" için. Sadaka*

3/52. Ancak İsa, onlardan (gelen) karaçalışı[1] sezince, "Allah'a (giden Yol'da) yardımcılarım kimlerdir?"[2] dedi. Ulaklar[3], "Biz, Allah'ın yardımcılarıyız, Allah'a inandık, üstelik (Kendisine) boyun verdiğimize tanık ol" dediler.[4]
3/53. "İdimiz! Sen neyi indirdiysen biz ona inandık, ayrıca Elçi'ye uyduk. Artık Sen bizi, (Sana) yardımcı[5] olanlarla birlikte yaz."
3/54. Ayrıca (ötekileri), düzenek düzdüler[6]. Ayrıca Allah (başka bir) düzenek[7] düzdü. Üstelik Allah, düzencilerin seçkin olanıdır.
3/55. Hani Allah, "Ey İsa! Evet! Ben, seni (Bana) Ben alacağım[8] ayrıca seni, Kendime yükselteceğim ayrıca seni, karaçalmış olanlardan arındıracağım, üstelik seni izleyenleri, Diriliş Günü'ne dek, karaçalan kimselerden üstün kılacağım. Sonra dönüşünüz Bana olacak, böylece ayrılığa düştüğünüz konuda[9] aranızda yargılayacağım" demişti.
3/56. Artık (o) karaçalmış olanlar (unutmasınlar), böylece Ben onları Burada, ayrıca Öte (yaşam)da sürükleyici bir ezince uğratacağım. Üstelik onlar için hiçbir yardımcı olmayacak"
3/57. Oysa inanan, ayrıca (ortak koşuştan)[10] arındırıcı eylemler eyleyen kimseler (unutmasınlar), (Tanrı) onlara ödüllerini eksiksiz verecek, üstelik Allah, karartıcıları sevmez.
3/58. Bu (böyledir)! Biz bunu sana, Dürük Yapraklar'dan, üstelik sağaltıcı (olan)[11] Anımsatma'dan[12] aktarıyoruz[13].
3/59. Evet! Allah'a göre İsa'nın durumu[14] Adem'in durumuna benzer. (Allah) onu topraktan yaratmış sonra "Ol!" demişti, böylece o, olmuştu.
3/60. (Bu aktarılan) gerçek[15], senin İdin'den (gelir), artık sen, kuşkulananlardan olma.
3/61. Sana bilgi olarak ne geldiyse (ondan) sonra, bu konuda kim seninle tartışacak olursa artık sen, "Gelin, oğullarımızı, ayrıca oğullarınızı, üstelik kadınlarımızı, ayrıca kadınlarınızı, üstelik kendimizi, ayrıca kendinizi çağıralım, ayrıca karşılıklı tartışalım[16] üstelik Allah'ın suçlamasını, yalancıların üzerine yapalım" de.
3/62. Evet budur, gerçek öykü, kesinlikle budur[17]. Üstelik Allah'tan başka tanrı yoktur[18]. Üstelik, doğrusu Allah, kesinlikle yürütücüdür, sağaltıcıdır.
3/63. Artık yüz çevirirlerse artık (unutmasınlar), doğrusu Allah bozguncuları[19] bilir.

[BİTİKGİLLER'İN, İBRAHİM'İN YASA'SINA ÇAĞIRILMASI]

3/64. Sen (onlara), "Ey Bitikgiller! Allah'tan başkasına tapmayalım, ayrıca O'na hiçbir nesneyi[1] ortak koşmayalım, ayrıca Allah'ın yerine birbirimizi İdi'ler[2] olarak edinmeyelim (diye) sizinle bizim aramızda

---

[1] İsa'ya, gösterdiği tansıklara, Çağrı'ya yapılan karaçalışı, yadsımayı
[2] **anṣārī**. 2 - Uyarıcılarım; 3 - Su dökücülerim, "vaftiz edicilerim", "çamaşırcılarım".
[3] Havariler*
[4] Krş. 22/78
[5] 1 - (Arap) tanık; 2 - yardımcı, destek. (Akat) **šaḫātu** (I) : kol; yan; yardımcı. Tanık*. "Destek / dayanışma" için bk. Sakınmak*.
[6] İsa'yı öldür(t)mek için Yahudiler'in tasarladığı düzen. Çarmıha gersinler diye İsa'yı Romalılar'a vermek.
[7] onların düzeneğini başka düzenek ile değiştirdi. Birini (İsa'yı) alıp ötekini ele vermek (?). Ötekini, alıp İsa'yı ele vermek. Düzenek*. Krş. 4/157.
[8] **mutawaffīka**. (yaşamı) bütünlemek, bitirmek; (yaşam süresini) doldurmak, eksiksiz almak. Ölenleri (Allah'a) döndürenler genel olarak Melekler'dir (6/61). Yaşam süresini ancak Tanrı belirlediği için İsa'nın hangi gün öleceğini Tanrı belirlemişti. Bu ölüm, Tanrı'nın bir tasarısı idi. Onlar, senin yerine sen olduğunu sandıkları [Şehvet*] başkasını çarmıha gerecekler. Düzenek*.
[9] İsa'nın, Yahudiler'e gönderilmiş gerçek bir Elçi olup olmadığı konusunda
[10] İsa, Tanrı'dır, ya da İsa, Tanrı'nın oğludur diyerek ortak koşan kimi Hristiyanlar.
[11] **al-ḥakīm**. (Yanlış bilgileri, yanlış inancı) iyileştirici. Sağlıklı (?). Sağaltılmış (?). Bozuk olmayan İncil (?). Bilge*
[12] İnciller arasında "güvenilir, sağlam" olanı (?)
[13] Anlatmak*
[14] olağanüstü (babasız olarak) yaratılışı
[15] Bu, İsa konusunda anlatılanlar
[16] **nabtahil** : Tekgeçişlidir. 1 - karşılıklı ilenmek. (Arap) [**bhl**] : aşağılama, küçük düşürme, kargışlama (*Lane*). 2 - (Habeş) [**bḥl**] : söyle(ş)mek, çağır(ış)mak; karşılıklı tartışmak. 3 - (Akat) **baʾālu** : yalvarmak, yakarmak. (*S. Dost, "An Arabian Qur'ān", 219, 220*); 4 - çoğalma, daha kalabalık olma. (Akat) **ba'alu**, **balu** : üstün, büyük, baskın olma.
[17] Karşılıklı ne yaparsak yapalım, ne dersek diyelim, gerçeği değiştirecek olan ne sizin çokluğunuz ne de bizim çokluğumuz olacak.
[18] İsa, Tanrı değildir.
[19] İsa konusundaki gerçeği bozmaya çalışanlar; inancı bozanlar.

(onaylayacağımız) yerleşik bir Söz'e[3] gelin" de. Bunun üzerine (bu sözden) dönerlerse artık siz (kendilerine), "Bizim (bu söze) boyun vermiş olduğumuza tanık olun" deyin.
3/65. Ey Bitikgiller! İbrahim konusunda niçin tartışıyorsunuz? Üstelik Tevrat ile İncil, ancak kendisinden sonra indirildi[4]. Artık (bunu) algılamayacak mısınız?
3/66. İşte siz! Siz, sizde bir bilgi olan konuda tartışan kimselersiniz. Ancak sizde, hiçbir bilgi olmayan konuda niçin tartışıyorsunuz? Üstelik (bu konuyu) siz bilmezken Allah bilir.
3/67. İbrahim, ne Yahudi ne de Hristiyan idi. Ancak o, küçüklenen (biri) olarak[5] (Allah'a) boyun verendi. Üstelik o, ortak koşuculardan değildi.
3/68. Evet! (İnanç bakımından) insanların, İbrahim'e en yakını, (geçmişte) kendisini izlemiş olanlar, ayrıca (bugün) bu Elçi[6], ayrıca (bu Elçi'ye) inanmış olanlardır. Üstelik (unutmayın)! Allah, inanıkların yakınıdır.

[KENDİ BİTİKLERİNİ ÇARPITANLARIN KINANMASI]

3/69. Bitikgiller'in bir bölümü, sizi sapıtmak ister. Oysa onlar ancak kendilerini saptırırlar, üstelik (bunun) bilincinde değiller.
3/70. Ey Bitikgiller! Birbirinizle yardımlaşarak[7], niçin Allah'ın Bildiriler'ine karaçalıyorsunuz[8]?
3/71. Ey Bitikgiller! Niçin Gerçek'i Yanlışlık ile[9] karıştırıyor[10], üstelik bile bile Gerçek'i gizliyorsunuz?
3/72. Ayrıca, Bitikgiller'in bir bölümü (birbirlerine), "Bakarsın (inançlarından) dönerler[11] diye inananlara ne indirildiyse ona, günün başında inanın, üstelik (günün) sonunda (ona) karaçalın" derler.
3/73. "Ayrıca Yasa'nızı izleyenden başkasına inanmayın" (derler). Sen (onlara), "Evet! (Doğru) kılavuzluk, Allah'ın kılavuzluğudur" de. (Üstelik onlar aralarında), "Size (önceden) ne verildiyse onun benzeri, (şimdi) başka birine[12] verildiyse (ona inanmayın) yoksa onlar[13], (onu kanıt olarak getirip) İdinizin önünde sizinle tartışacaklar (derler)". Sen (onlara), "Evet! Kayra, Allah'ın elindedir, onu dilediği kimseye verir. Üstelik, Allah engindir, bilendir" de.[14]
3/74. "O, esirgemesini dilediği kimseye özgüler. Üstelik Allah, süreduracak (olan)[15] kayırgandır."
3/75. Ayrıca (o) Bitikgiller içinde, güvenip kendisine bir kantar[16] (varlık) bıraksan, onu sana geri veren var. Üstelik onların içinde, güvenip kendisine bir dinar[17] versen, sürekli üstüne dikilmedikçe onu sana geri vermeyen var. Bu onların, "Bitikgillerle yürüyenlerin[18] bize karşı (hiç) bir (gelişim) yolu[19] yoktur" demelerindendir. Üstelik bile bile Allah'ı karartırlar[20].

---

[1] **šayan** : 1 - hiçbir nesneyi; 2 - hiçbir konuda; 3 - neyi istersek isteyelim
[2] **arbāban** : idiler, efendiler, babalar, rab'ler, tanrılar (olarak, gibi). "Kimse sizi 'Rabbî' diye çağırmasın. Çünkü sizin bir tek öğretmeniniz var ve hepiniz kardeşsiniz. Yeryüzünde kimseye 'Baba' demeyin. Çünkü bir tek Babanız var, O da göksel Baba'dır. Kimse sizi 'önder' diye çağırmasın. Çünkü bir tek önderiniz var, O da Mesih'tir" (Matta 23/8-10).
[3] **sawāin** : yer değiştirmeyecek olan, oturmuş olan; oturaklı, bozulmayacak olan "istikrarlı" (sözleşme). Krş. (Bozmadan, olduğu gibi) 8/58, (değiştirmeden) 21/109. İbrahim'in değişmeyecek olan salt tektanrıcılık sözleşmesi. İbrahim'in İlkesi.
[4] o iki Bitik'te de inanç bakımından İbrahim'in kim olduğu açıklanmıştı.
[5] **ḥanīfan** : (Tanrı'ya başkaldırmayıp) kendini küçük düşüren; büyüklenmeyen biri. Hanif*
[6] Mehmet
[7] **tašhadūna** : tanık olursunuz. 1 - [siz gerçeğe karaçalıp] kendinizi aklıyorsunuz; 3 - Aranızda dayanışık olup; birbirinnize yardım ederek. 4 - tartışarak. "Yardımcı" anlamı için bk. 53. Bildiri. Tanık*. Ayrıca bk. 99. Bildiri
[8] [Gerçeği] (boya, yağ ile) örtmek, lekelemek; altüst etmek. Böylece "gerçek", "kılık değiştirmiş" olur. Bk. bir sonraki Bildiri. Kafir*.
[9] **bil-bāṭili**
[10] Kılık Değiştirmek*
[11] dönmek / yatışmak için bk. 21/64.
[12] Mehmet ile kendisine verilen Bitik (Kuran)
[13] Mehmet'i izleyenler
[14] Bu Bildiri'de, tümce yapısı bakımından kimin ne dediği belirsizdir. Sunulan bu çeviri, ancak bir olasılıktır.
[15] 2 - (verilen sözü) bütünleyen. Azim*
[16] kantar : 56,452 kilogram ağırlığında veya kırk dört okkalık bir ağırlık ve sığa birimi (*TDK*).
[17] Dinar, bugünkü Amerikan doları gibi, o çağda kullanılan uluslararası bir para birimi. Arapçaya Latince kökenli **denarius** (çoğul : **denarii**)'den alıntıdır. Roma İmparatorluğu'nda kullanılan bir para.
[18] **l-umiyīna**. Ümmi*. Yahudi olmayıp, Yahudileri izleyenler; Yahudi yandaşı; Yahudiliğe sıcak bakanlar. Bu ve sonraki Bildiriler ile 4/44 vs. arasında benzerlik vardır. Tek değişiklik burada "ümmi" denilirken 4/46'te **allaḏīna hādū** (Yahudi olmayıp Yahudiliği izleyenler) denilecektir. Ayrıca bk. Bilen Bir Toplum İçin*
[19] 1 - (başvurma) yolu, (bir durumdan çıkış, gelişim) yolu, (yasal) yol, tutum (9/93, 42/42). 2 - [suç] yükleme; taşıma, dışlama. Yol*. Bizim yasamız onlara, onların yasası bize uygulanmaz.
[20] Yalanlamak*

3/76. Yok! (Tersine) kim sözleşmesini yerine getirir, ayrıca (ötekilerle)[1] dayanışırsa, artık (unutmasın) doğrusu Allah, dayanışıkları sever.
3/77. Evet! Allah ile sözleşmeyi, ayrıca (insanlara karşı) antlarını az bir değere değişenler[2] (unutmasınlar) onlar için Öteki (yaşam)da (ödülden) bir pay olmayacak, üstelik Allah, Diriliş Günü onlarla konuşmayacak, ayrıca onlara bakmayacak, ayrıca onları arındırmayacak. Üstelik onlar için acı bir dışlama[3] olacak.
3/78. Üstelik, doğrusu onların karşıtçı bir bölümü, o (okudukları)nın Bitik'ten (geldiğini) sanasınız diye dillerini eğip bükerler[4], üstelik o (okudukları), Bitik'ten değildir[5]. Üstelik, "Bu (Bitik), Allah'tandır" derler, oysa o (okudukları Bitik), Allah'tan değildir[6]. Üstelik bile bile Allah'ı karartırlar.

[İSA'YI TANRILAŞTIRANLARIN KINANMASI]

3/79. Allah'ın[7] kendisine Bitik'i, ayrıca bilgeliği[8], ayrıca Salıkçılığı verdiği insanın, insanlara, "Allah'ın (kulları olun) yerine benim kullarım olun" demesi uygun olmaz, oysa (kendisinin) "Siz, Bitik'i öğrettiğinize, üstelik (inceleyip oradan) öğrendiğinize göre[9], (doğru öğreten) öğretmenler[10] olun' " (demesi uygun olurdu)[11].
3/80. Üstelik O size Melekleri, ayrıca Salıkçıları**,** İdi olarak edinmenizi buyurmaz[12]. Siz (Kendisine) boyun verdikten sonra O size, (Kendisine) karaçalmayı mı buyuracak?
3/81. Hani Allah, "Doğrusu Ben size Bitik'ten, ayrıca bilgelikten ne verdiysem sonra size, sizde olanı[13] yumuşatacak olan[14] bir Elçi gelecek, siz kendisine kesinlikle inanacak, ayrıca kendisine kesinlikle yardım edeceksiniz" (diyerek), Salıkçılardan antlarını[15] almıştık. Kısıtlamamı[16] üzerinize alıp yatışacak mısınız[17]? demişti. Onlar, "Yatıştık"[18] demişlerdi. (Allah), "Artık (siz o Elçi'ye) yardımcı[19] olun, üstelik Ben (de) sizinle birlikte yardımcı olanlardanım" demişti.
3/82. Artık kim (antlaşmadan) yüz çevirse artık (unutmasın), (böyleleri), (antlaşmadan) sapmış kimselerdir.

---

[1] değişik inançtaki toplumlarla. Sakınmak*
[2] Az Bir Değere Değiştirmek*
[3] 1 - (Tanrı'nın Bahçesinden) kovulma. 2 - Allah kendilerine (küsüp) konuşmayacağı için tek başına kalma. Ezinç*
[4] **yalwūna**. Bitik'i dilleriyle eğip bükerler, değişik okurlar, yanlış yorumlarlar. Tevrat'ı değişikliğe uğratırlar (4/46). (Habeş) ʿ**alaya** : bükmek, döndürmek; yan çizmek. (Habeş) ʿ**alawa**, ʿ**alwa**, ʾ**alawa**, ʾ**alwa** : aldatma, çarpıtma, biçim değiştirme, alt üst etme, çeviri, yorum; dinden ayrılma.
[5] Bitik'te öyle yazmaz. Anlattıkları, ancak onların yorumudur.
[6] O okudukları Bitik, Allah'tan gelen Tevrat değildir; o, din adamlarının "elleri ile" yazdığı bir bitiktendir.
[7] bir öğretmen olarak (48. Bildiri). İsa ne biliyorsa, Tanrı gibi davranıyorsa (49. Bildiri), bunları kendisine Allah öğretmişti. İsa, Tanrı değil, Tanrı'nın bir "öğrencisi", bir kulu idi.
[8] 1 - Bilgelik; 2 - (sayrı olan insanı / inancı) sağaltma yeteneği (48. Bildiri). Bu deyim İnciller'de İsa konusunda sık sık "öğretmen" diye geçer.
[9] "Siz, Bitik'i okuyup dururken" (2/44)
[10] **rabbāniyyīna**. 1 - Hahamlar, Yahudi din adamları, görevlileri (3/146, 5/44, 5/63). (Habeş) **rabbān** : öğretmen. Bilge, "hoca" [olan İsa] (Yuhanna 20/16) (aktaran *Blachère*). 2 - Oğulun (İsa'nın) değil, "Oğulların (tüm insanların) İdisi'ne tapın" demeniz gerekirdi. (Yemen) **rb-yhd**, **rb-hwd** : Yahudiler'in idisi (tanrısı). Dolayısı ile **rb-bny** : oğulların İdisi anlamına gelmelidir. Tanrı, yaratıcı olarak herkesin babasıdır; her insan O'nun çocuğudur. İsa*. 3 - Bu sonuncu tümceyi Tanrı söylüyorsa : **rab** (İdi) + **baniyya** (oğullarım) : oğullarımın (tüm insanların) İdisi. Ayrıca "Öğrenci kızlar", Tanrının öğrenci kızları için bk. **rabāibukum** / **rabāib** (4/23)
[11] "Şimdiye dek öğretmen olmanız gerekirken, Tanrı sözlerinin temel ilkelerini size yeni baştan öğretecek birine ihtiyacınız var." (İbraniler'e Mektup 5/12).
[12] Okunuşuna göre **lā ya**ʾ**murukum** ya da **lā ya**ʾ**murakum**: 1 - ... edinmenizi buyurmaz; 2 - ... edinmenizi buyurmak O'na düşmez, kalmaz *(Al-Jalalayn)*.
[13] 1 - size verilen Bitik'i; 2 - sizde olan sonradan bozulan inancı
[14] 1 - yumuşatacak; 2 - doğrultacak. Sadaka*. Yoksa Tanrı'nın yeni bir Elçi göndemesinin hiçbir anlamı yoktu. Yahudiler'in, Musa'nın gelişi ile "yatışması" için bk. 7/156.
[15] **mīṯāqa** : (bağ, bağlanma) *antlaşma* yapmıştı.
[16] **iş'rī** : benim kısıtlamam. Benim Yasa'm. Yasanın getirdiği yükümlülük (2/286, 7/157). (Akat) **esēru** (I, II), **esru** : kapatma, sınırlama, sıkıştırma. 2 - Eski Bitik'in doğrultulmuş (sadaka*) olması (7/157). 3 - Tasarı, çizilen (yol). (Akat) **eṣēru** : (duvarda, tavanda) çizmek, tasarlamak. (Osm) "eser bırakmak". dç : "ağır görev" (*Diyanet*)
[17] [**qrr**] : yerleşmek (göçebe olmamak); (sözünde) durağan olmak (kaypak olmamak). **mus'taqarr** (yerleşim yeri) ile köktaştır. Krş. **aqrartum** (2/84) **:** Yatışma, dinginleşme. (Osm) karar vermek : düşünceleri artık kaygan olmamak; düşünceleri durağan olmak. Soğuk*.
[18] [**qrr**]. Soğuk*. "Evet biz, Sana karşı yatıştık" (7/156).
[19] Tanık*

3/83. Göklerde, ayrıca yerde ne varsa (tümü), ister istemez O'na boyun vermişken, üstelik (sonunda tümü) O'na döndürülecekken artık Allah'ın Yasa'sından[1] başkasını mı amaçlıyorlar?
3/84. Sen (onlara), "Biz Allah'a, bize ne indirildiyse ona, üstelik İbrahim'e, ayrıca İsmail'e, ayrıca İshak'a, ayrıca Yakup'a, ayrıca Oymaklar'a[2] ne indirildiyse ona, ayrıca İdi'lerinden Musa'ya, ayrıca İsa'ya, ayrıca Salıkçılara[3] ne verildiyse ona inanıyoruz. (O indirilenler ne ise) aralarında hiçbir ayrım yapmıyoruz, üstelik biz O'na boyun verenleriz" de[4].
3/85. Üstelik Yasa olarak[5] kim (Allah'a) boyun verişten[6] başkasını amaçlarsa (unutmasın), artık bu kendisi için kesinlikle onaylanmayacak, üstelik o, Öte (yaşam)da batkıya düşenlerden olacak.

[DÖNEKLERE UYARI]

3/86. İnanmalarından, üstelik Elçi'nin gerçek (bir Elçi) olduğuna tanıklık ettikten, ayrıca kendilerine (doğruyu yanlıştan) Ayırıcı Belgeler[7] geldikten sonra karaçalmış olan bir topluma Allah nasıl kılavuzluk eder? Üstelik Allah, karartıcı (olan) toplumu kılavuzlamaz.
3/87. İşte onlar (unutmasınlar), kendilerinin karşılığı, Allah'ın, ayrıca Melekler'in, ayrıca insanların tümünün suçlamasının onların üzerine olmasıdır,
3/88. (Suçlanma) içinde sürekli kalacaklar. Dışlama [8], onlara yeğniltilmeyecek, üstelik onlar, ertelenmeyecekler.
3/89. Ancak bundan sonra (yanılgılarından) çevrilenler, ayrıca düzelenler dışında. Artık doğrusu, (bu durumda) Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
3/90. Evet! İnanmalarından sonra (inançlarına) karaçalanlar, ayrıca karaçalışı artıranlar (unutmasınlar), onların (yanılgıdan) çevrilişi kesinlikle onaylanmayacak. Üstelik onlar (unutmasınlar) onlar, sapıtanlardır.
3/91. Evet! Karaçalmış olup karaçalıcı olarak ölenler (unutmasınlar), (onlarda) yeryüzü dolusu altın (olsa), bunu (kendisi için) kurtulmalık olarak verse bile, (bu) hiçbiri için kesinlikle onaylanmayacak. İşte onlar (unutmasınlar), kendileri için acı bir ezinç olacak, üstelik onlar için hiçbir yardımcı olmayacak.

[YAHUDİLER'İN, İBRAHİM'İN İLKEL YASA'SINA ÇAĞIRILMASI]

3/92. Sevdiğiniz (varlıklar)[9] ne ise, onu bölüşmedikçe kesinlikle (Cennet) kapısına[10] erişmeyeceksiniz. Ne bölüşürseniz, artık doğrusu Allah onu bilir.
3/93. Tevrat'ın indirilmesinden önce İsrail, (kendi) isteğine dayanarak[11] neyi yasak ettiyse (bunun) dışında, tüm yiyecekler İsrailoğullar'ına yasal idi. (Sen onlara), "Doğrucuysanız, Tevrat'ı getirin, artık onu okuyun!" de.
3/94. Artık Allah'ı karartarak kim (yalan) türetirse (unutmasın), artık (öyleleri), (Tevrat konusunda) karartıcı olanlardır.
3/95. Sen (onlara), "Allah, doğruyu söyledi: Artık siz küçüklenen[12] biri olan İbrahim'in İlkesi'ni[1] izleyin[2]. Üstelik o, ortak koşuculardan değildi" de.

---

[1] **dīni allāhi** : Allah'ın Yasası; (Yemen) Allah'a boyu veriş.
[2] **al-asbāṭi** : oymaklar, boylar. On iki Oymak (2/136, 7/160).
[3] **wal-nabiyūna**. 1 - Salıkçılar; 2 - (Görev için) çağırılmış kimseler. Başka yerlere gönderilmiş [sınır ötesine taşırılmış] görevliler (?), Havariler* (?). Krş. **wa-unabbi-ukum** (49. Bildiri). İsa, suyu, şaraba dönüştürmüştü. "Dönüştürücüler" için bk. 100/3. Salıkçı*
[4] 2/136
[5] **dīnan** : 1 - bir yasa; yasa olarak 2 - (Yemen) sorumluluk altına giriş; boyun veriş. Din*
[6] **l-is'lāmi** : boyun verme, uysallık, barış (2/136); yatışmış [**qrr**] olma
[7] **l-bayināt** : Ayırt edici belge
[8] Ezinç*. İnandıktan sonra (inançlarına) karaçalıp (90. Bildiri), "inanç değiştirmiş" olanlar Buradaki Yaşam'da "kırbaçlanarak" (başkalarını kandırmasınlar diye) toplumdan çok uzaklara kovulmalı, dışlanmalıdır (24/2).
[9] **ḥbb** : 1 - (Arap) : sevgi; 2 - Biriktirdiğiniz azık. (Yemen) toplanmış ürün; tahılın, hububat'ın toplanması, devşirilmesi. Yemen'de "muhabbet etme" arkadaşların, yandaşların "bir araya gelmesi, toplanması" anlamındadır. Bu bağlamda "değişik inançları olan tektanrıcılar birliği" anlamına mı gelir?
[10] **l-birra** : 1 - "Cennet, Cennet'ten yararlanma" (*Lane*). Cennet'e girişin öngörülmüş olması; 2 - [Cennet'in] kapısı; "Kapı" için bk. 2/177; 3 - seçkinlik; (Allah'ça) seçilmiş olma; 4 - (Cennet'te girebilmek için) aklanmış olma. "Kefaret", kurtulmalık ödemiş olma! İnancı arındırma (5/2). Bu iki deyim [**brr**] ile "sevgi" [**ḥbb**], 2/177'de de yan yana geçer. 5 - korunmuş olma. 7 - Tevrat'ı (doğru) yorumlama. [**brr**]*. dç : "iyilik" (*Diyanet*)
[11] **ʿalā nafsihi**. 1 - kendisine, kendi toplumu üzerine; 2 - Tevrat'a dayanmadan. Kendi isteğine dayanarak. (Arap) **nafīs**: isteklenme. Nefes*. Tartışma konusu "deve eti" olmalıdır. Domuz*
[12] **ḥanīfan** : Hanif*

[İBRAHİM'İN İLKESİNE DÖNENLER İÇİN KUTSAL GEZİ YERİ'NİN SEÇİLMESİ]

3/96. Evet! İnsanlar için ilk kurulan Ev[3], kesinlikle Bakka'da[4] (kurulu), kutsanmış, üstelik tüm ülkeler için bir öncü[5] olanı idi.[6]
3/97. Orada İbrahim'in Sunak Yeri[7] (gibi) apaçık belirtiler var[8]. Ayrıca kim oraya koşuşturursa[9], güvenlik içinde olur. Üstelik (o) Ev'i (gezip) tören yapma[10], oraya taşınabilen[11] kimseler için Allah'tan (bir ödev)dir. Kim (bu Tören Yeri'ne) karaçalarsa[12] artık (unutmasın) doğrusu Allah, tüm ülkelerde (Kendine) yetendir[13].

[MEDİNELİ YAHUDİLERİN TUTUMLARINA KARŞI İNANIKLARIN UYARILMASI]

3/98. Sen (onlara), "Ey Bitikgiller! Allah, sizin ne yaptığınıza tanık iken, niçin Allah'ın Bildiriler'ine karaçalıyorsunuz?" de.
3/99. "Ey Bitikgiller! Allah'ın, eğri büğrü olmasını amaçladığınız Yolu'nu, niçin inanmış olan kimseye, (kendisine) baskı yaparak[14] engelliyorsunuz? Üstelik Allah, sizin ne yaptığınızdan aymaz değildir" de.
3/100. Ey siz, inanmış olanlar! (Kendilerine) Bitik verilenlerden karşıtçı bir bölüğü izlerseniz, inanmanızdan sonra sizi karaçalıcı (biri yapıp) geri döndürürler.
3/101. Üstelik Allah'ın Bildiriler'i size aktarılırken, ayrıca O'nun Elçisi aranızda bulunurken (o Bildiriler'e) nasıl karaçalarsınız? Üstelik kim (kılavuz olan) Allah'a sıkıca tutunursa[15] artık (unutmasın) doğrusu o, Doğru Yol'a kılavuzlanmıştır.
3/102. Ey siz, inananlar! Allah ile, Kendisi ile dayanışılması[16] gerektiği gibi dayanışık olun, üstelik siz (Kendisi ile) barışık olmadan ölmeyin.[17]
3/103. Ayrıca tümünüz[18] Allah'ın ipine sarılın[19], üstelik birbirinize karşıt[20] olmayın. Üstelik Allah'ın size olan yatıştırmasını[21] anımsayın. Hani siz (birbirinize) düşman kesilmiştiniz[22], böylece O, yüreklerinizi birleştirmişti[23]. Sonra O'nun yatıştırması ile kardeş olmuştunuz. Üstelik siz, bir ateş çukurunun kıyısında iken, sizi oradan kurtarmıştı. Böyle (olmuştu)! Allah, kılavuzlanasınız diye size Bildiriler'ini açıklar.

---

[1] **millata**. İlk kurallar; ilk, temel Yasa. Millet*
[2] Yiyecekler konusunda da İbrahim'i izleyin : (önceden) " tüm yiyecekler İsrailoğullar'ına yasal idi".
[3] Tanrısal ev, tapınak. İbrahim'in sunağı. Tanrı ile ilk sözleşmenin yapıldığı yer. Ev*
[4] **bibakkata**. 1 - Mekke'nin öteki bir adı, Bakka. Kentlerin Anası, başkent, ilk kent (6/92); 2 - (b/m) dönüşmesi göz önünde tutulursa, **maqqāt** : "kan akıtılan yer", "kan sunağı" (kurban kesilen yer). (Akat) **maqqû** ile **maqqītu** için bk. 2/125'in dipnotu (**maqām**). 3 - gerektiği gibi (kutsanmış); yarar verici, kayra sağlayıcı, kayırıcı (bir kutsama ile). (Habeş) **baq(w)ʿa** ile (Amharca) **bäqqa** : yararlı olarak; uygunca, gerektiği gibi. Uygunca seçilmiş. Krş. "Nimet" (gönenç, kayra) verici (2/125). Tekgeçişlidir.
[5] **hudan** : bir kılavuz; insanlığa [İbrahim'i izleyen tektanrıcılara] öncü olan. Ayrıca bk. Kılavuzlanmak*
[6] Bu konudaki varsayımlar için bk. Kabe*.
[7] **maqāmu ib'rāhīma** : İbrahim'in, kendi oğlunu adak olarak adamak istediği yer (2/125)
[8] (Habeş) Orada apaçık bir iz (belirti, damga) olarak İbrahim'in Sunak Yeri vardır.
[9] 1 - (içine) girme; 2 - (Arap) **daḥala**, (Habş) **dəḥla** : koşuşturma; kaçma. Krş. "böğrü çukur (koşucu) binekler" (22/27)
[10] **ḥiğğu**
[11] **sabīlan**. Taşınma, ilerleme. Yolcu*. Yaya ya da bineklerle (22/27)
[12] 1 - Mekke'nin Allah için bir Sunak Yeri olması konusuna; 2 - Tanrı için, Mekke dışında (Yemen'de?) başka bir tören yeri (Kabe?) seçenler. 3 - Başka bir yerde başka bir tanrı adına tören yeri seçenler (bk. tümcenin sonu).
[13] **ġaniyyun**. Sunularınız olmasa da Allah, "geçimini" sağlayan biridir. Başka bir yerde (?), başka bir tanrı adına tören yapanlara, "karaçalıcılara" yöneliktir.
[14] **šuhadāu**. 1 - (Birbirinize) yardımcı olma. 2 - (siz) tartışarak (70. Bildiri), baskı yaparak. (Habeş) **saḥata** (I) : baskı yapmak, yaralamak, (tartışmaya) kışkırtmak; (Habeş) **saḥata** (II) : yaymak, saçmak; (Akat) **šiḫḫatu** : parçalanma, pul pul olma [dağılma]. Tanık*
[15] tanrıya yapışsa (TİEM 73 47v/8=003/101).
[16] Hiç kimse kendisinden "sakınılacak, korkulacak" olan birisine tutunmaz, onun ipine sarılmaz! Sakınmak*
[17] dç : "Allah'a karşı gelmekten nasıl sakınmak gerekiyorsa, öylece sakının ve siz ancak müslümanlar olarak ölün." (*Diyanet*)
[18] değişik inançtaki toplumlar
[19] **biḥabli** : bağ, koşum, tasma, antlaşma (112. Bildiri). Köken : 111/5. "Tasma" anlamı için bk. Hanif*. Yapışın tanrı urganına (TİEM 73 48r/1=003/103).
[20] karşı koyucu, engel olucu. Fırka*, Furkan*
[21] mutluluk, dinginlik. Bir sonraki tümceye göre : yatıştırma. Nimet*
[22] Mehmet'in göç edişinden önce Medine'deki değişik oymaklar arasında olan geçimsizliklerin anımsatılması
[23] **fa-allafa**. 8/63

3/104. Ayrıca (O bunu) sizden, (ötekilerini) (doğru) seçime çağıran, (Yasa'da) bilineni buyuran, ayrıca (Yasa'da) bilinmedik olanı suçlayan bir topluluk ol(uş)sun diye (yapmıştı). Üstelik onları (unutmayın), onlar başaracak olanlardır.
3/105. Ayrıca siz, kendilerine (doğruyu yanlıştan) Ayırıcı Belgeler geldikten sonra karşıtlaşan, ayrıca uyuşmayan kimseler gibi olmayın. Üstelik onları (unutmayın), onlar için süreduracak[1] olan bir dışlanma olacak.
3/106. (O) Gün, kimi yüzler ağaracak[2], üstelik kimi yüzler kararacak[3]. Böylece (o) yüzleri kararanlara gelince (onlara), "İnanmanızdan sonra siz karaçaldınız, (öyle) mi? Artık karaçalmış olmanızdan ötürü tadın ezinci" (denilecek).
3/107. Ayrıca (o) yüzleri ağaranlara (gelince), artık onlar Allah'ın esirgemesi içine (girip)[4] orada[5] sürekli kalacaklar.
3/108. Bunlar, sana doğru olarak aktardığımız Allah'ın Bildiriler'idir. Üstelik Allah, tüm ülkeler içinde (tek) bir karanlık (yüz kalsın) istemez[6].
3/109. Üstelik göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa Allah'ındır. Üstelik edimler, Allah'a döndürülür.
3/110. Siz, (artık) insanlar için (üst düzeye) çıkarılmış[7], (Yasa'da) bilineni buyuran, ayrıca (Yasa'da) bilinmedik olanı suçlayan, üstelik Allah'a inanan seçkin bir topluluksunuz. Bitikgiller (Elçi'ye) inanmış olsaydı, (bu) kesinlikle onlar için doğru bir seçim olurdu. İçlerinde inanmış olanlar var, ancak, onların çoğu (Elçi'den) sapmış olanlardır[8].
3/111. Onlar, (bağırıp) çağırmadan[9] başka size kesinlikle sıkıntı vermezler. Size (karşı) birleşirlerse[10], (dolaşıp) size (geri) dönerler[11], sonra onlara yardım edilmez.

[MEHMET'İN ELÇİLİĞİNE KARAÇALIP KENDİSİ İLE SÖZLEŞME YAPMAYAN BİR TOPLUMUN KOVULMASI]

3/112. (Bir sözleşme ile) Allah'a bağlı[12] (olanlar), ayrıca insanlara[13] bağlı (olanlar) dışında, onlar[14] nerede kalırlarsa[15] üzerlerine aşağılanma[16] yayılacak[17], üstelik Allah'tan öfkeye uğrayacaklar, ayrıca yoksullukla

[1] Azim*. Krş. "sürekli" (107. Bildiri)
[2] 80/38, 83/24
[3] 80/40-41
[4] genellikle sokma, sokulma eylemi kullanılır. Onlar "dışlanmış" olmayacaklar (105. Bildiri).
[5] Allah'ın kucağında. Esirgeme*
[6] **ẓulman** : Genel olarak "Allah, alemlere zulmetmek istemez" diye yorumlanır. Oysa burada denilmek istenilen şudur : Allah, hiçbir ülkede 1 - (Yasa'ya) karaçalıcı, karartıcı, yüzü (suç lekesi ile) kararmış hiçbir kimsenin kalmasını istemediği için, 2 - Herkes Tanrısal Işığı görüp aydınlansın diye Bildirileri'ni açıklıyor. **ẓlm** için bk. 25/4. Yontu, put anlamı için bk. Zalim*
[7] **uḫriğat**. 1 - çıkarılmış (ihraç edilmiş); 2 - (kendisine) yetki / sorumluluk verilmiş; sorumlu kılınmış. (Yemen) **ḫrg** : yetki kullanma. Haraç*
[8] 1 - sapkın; 2 - uyuşuk, isteksiz, sözüne güvenilmeyen; doğrucu olmayan. Sapmak*.
[9] **a̱dan** : 1 - bağırmak, "ezan okumak"; 2 - (bağırıp) dışlamak, kovmak; "taş atmak". İncitmek*
[10] 1 - (sataşmak için) çağırmak, aranmak, "meydan okumak"; 2 - (sataşmak için) bir araya gelmek; birleşmek; 3 - düzenek kurmak; 4 - (bir yerden) açığa çıkmak. Öldürmek*
[11] (Dolaşıp) (çıktığı yere) geri dönmek. Dönmek*. dç. : "Eğer sizinle savaşmaya kalkışsalar, size arkalarını dönüp kaçarlar." (*Diyanet*)
[12] **biḥablin**. Bağlı, takılı olma, koşum takılmış olma. Antlaşmalı. Köken için bk. **ḥablun** (111/5). (Yemen) **ḥbl** : sözleşme, antlaşma. Bk. Allah'ın ipine, sözleşmesine tutunan değişik toplumlar (Bitikgiller) (103. Bildiri)
[13] değişik inançtaki toplumların kendi aralarında yapmış olduğu sözleşmeler. Birlikte, barış içinde yaşama sözleşmesi. Sakınmak*. Bu, Elçi'nin görevi idi. Övgü*
[14] Elçi Mehmet'e inanmayıp kendisinden sapmış olanlar (110. Bildiri)
[15] **ṯuqifū**. 1 - (Arap) [**wqf**] : (birisi bir yere) yerleşmiş olma, tutunmuş olma; bilinmiş olma; bekleme, dinlenme (*Lane*). (Akat) **sakāpu** ; yere yatma, kımıldamama; (birisini, bir nesneyi) iteleme, kovma, püskürtme. 2 - (Arap) [**ṯqf**] : (birisini) kavrama (tutuklama); (bilgi, anlayış ile) kavrayışlı olma; eğri bir nesneyi düz yapma, düzleştirme; (birisini) bulma; (birisine) erişme. (Akat) **saḫāpu** : sarmak, kuşatmak; örtmek, üstün gelme; alt üst etme; (birisinin üzerine) ağ atma, ağı yayma; 3 - (birisi bir yere, birisine) yanaşma; (bir yere) kapanma; (birisi kendini bir yerde) tutma. Akif*
[16] **l-ḏilatu**. 2 - (Akat) küçük düşürülme, baskı altında olma, angarya; zorunlu görev. Zelil*. Tanrı öfkelenerek, bıldırcınları konaklama yerinden bir günlük uzakta, yüksek bir yere indirdi (Sayılar 11/31 vs.). Kuran (2/61). Dolayısı ile Medine'den kovulan kimi Yahudiler, gelir kaynaklarını uzaklara giderek aramak zorunda kalacaklardı.
[17] **ḍuribat**. Dövmek*

çarpılacaklar [1] . Bu, Allah'ın Bildiriler'ine karaçalmış, üstelik bitmeksizin [2] Salıkçıları öldürmüş olmalarındandır[3]. Bu, onların başkaldırmış, ayrıca taşkınlık etmiş olmalarındandır.[4]
3/113. Onlar, (kendi aralarında) bir değildir[5]. Bitikgiller içinde, gece saatlerinde[6] Allah'ın Bildiriler'ini[7] Yasa'ya uyarak[8] aktaran dosdoğru bir topluluk var.
3/114. Onlar, Allah'a, ayrıca Songün'e inanır, üstelik (Yasa'da) bilineni buyurur, ayrıca (Yasa'da) bilinmedik olanı suçlarlar, üstelik (bu konuda) onlar (doğru) seçimde[9] koşuşurlar. İşte onlar, arınıklardandır[10].
3/115. Ayrıca onlar, seçkin olarak ne yaparlarsa (unutmasınlar) artık bu (konuda) onlara kesinlikle karaçalınmayacak. Üstelik Allah, dayanışıkları[11] bilendir.
3/116. Evet! Karaçalan kimseler (unutmasınlar), onların varlıkları, ayrıca çocukları, onları Allah'a karşı hiçbir konuda kesinlikle korumayacak. Üstelik onlar, Ateş'in yerlileri olup orada sürekli kalacaklar.
3/117. Onların, Buradaki yaşamda katkı olarak verdikleri ne ise bunun benzeri, kendi kendilerini (suç ile) karartan bir toplumun ekinine çarpan, böylece onu yok eden uğultulu[12] bir yel gibidir. Üstelik (unutmayın)! Allah, onları (suçlayarak) karartmadı, ancak, onlar kendi kendilerini (suç lekesi ile) kararttılar.
3/118. Ey siz, inananlar! Sizlerden[13] başkasını bağdaş[14] edinmeyin. Onlar, aldatarak[15] size yardım[16] etmezler[17] (ayrıca) sizin[18] ilişmiş bağlarınızı koparacak olan[19] ne ise onu dilerler[20]. Evet! Tiksinti, ağızlarından (taşıp) baş göstermektedir, üstelik bağırlarının gizlediği ne ise o, daha kabadır. Evet! Algılayasanız diye Biz size Bildiriler'i açıkladık.
3/119. Onlar sizi (inanç bakımından) sevmezken siz onları seviyorsunuz, ayrıca siz (onların söyledikleri) kandırmanın[21] tümüne inanıyorsunuz. İşte siz (böylesiniz)! (Oysa) onlar sizle karşılaştıklarında, "İnanıyoruz"

---

[1] kovuldukları kentteki gelir kaynaklarını yitirerek
[2] 1 - yersiz, yanlış yere; 2 - sürekli; bitişi olmadan. Gerçek İle*
[3] 1 - öldürmek*; 2 - (bir yerden) açığa çıkarma. (Kentten) kovma. İnciller'de olduğu gibi bu deyim Kuran'da da İsrailoğulları'na yöneliktir. Bağlama bakılırsa bunlar Elçi Mehmet'i Medine'den kovmaya çalışan, "insanlarla sözleşme" yapmamış olanlardır.
[4] Krş. Mısır'dan çıktıktan sonra Musa'ya başkaldıran İsrailoğulları'a yapılan uyarı (2/61) : "Üstelik onların üzerine aşağılanma, ayrıca yoksulluk yayıldı. Üstelik, onlar Allah'tan (gelen) öfkeye uğradılar. Bu, onların, Allah'ın belirtilerine karaçalmalarından, üstelik bitmeksizin Salıkçılar'ı öldürmelerindendi. Bu, onların başkaldırmalarından, ayrıca taşkınlıklarından idi". Dolayısı ile burada Medine'den "çıkarılan, kovulan" bir topluma yönelik olmalıdır. Krş. çift anlamlı (Akat) **sakāpu** (112. Bildiri'nin dipnotu).
[5] birbirlerine benzemezler.
[6] **ānāa**. Anlamı için bk. 20/130'un dipnotu.
[7] 1 - Bildiriler; 2 - Dürük Yapraklar. İncil'in, Tevrat'ın Bildirileri(?). Bitikgiller'den oldukları için Kuran'ın Bildiriler'i olamaz. Mehmet'le Medineli kimi Yahudiler arasında anlaşmazlık, gerilim son aşamasına gelmiş gibi görünür. Burada ve bundan sonraki Diziler'de de görüleceği gibi Mehmet, yeniden Mekke'de izlediği ilkel Hristiyanlığa dönmeye çalışacak, dolayısı ile Medineli Hristiyan Yardımcılara daha çok yanaşacaktır. *Blachère* de, bunların Hristiyan bir toplum olabileceğini önerir.
[8] Yasa'ya uyarak, Yasa'ya uygun olarak. Yere Kapanmak*
[9] **l-ḫayrāti** : Hayır*. Uygun olan ile olmayan arasındaki seçim. "yahşı [yağşı] işler" (TİEM 73 49r/5=003/114).
[10] "(Yasa'da) bilinmedik olandan" arınmış olanlar. Salih* deyimi genel olarak "ortak koşuştan arınmış" kimseler için kullanılır.
[11] 113. Bildiri'deki kimseler. Elçi ile dayanışık olanlar. Sakınmak*
[12] **şirrun** : uğultu, çığlık; Çakım, yıldırım (?). (Akat) **şarru**: (yıldız) ışıldamak; su damlamak. Tekgeçişlidir.
[13] Sözleşme ile bir araya gelmiş değişik inanç toplumları; "insanlar" (112. Bildiri)
[14] **biṭānatan**. İçli dışlı, "bağırdaş". Ayrıca krş. (Akat) **bītānu**, **bētānu**, **bītānû** : (nesnenin, kimsenin, evin, giysinin) içi. Tekgeçişlidir. krş. **bibaṭni** (48/24) : (Mekke) Çukurluğu.
[15] **ḫabālan**. (9/47). (Yemen) [**ḫbl**] : yıkım, yıkıntı, batık; **ḫbl-t**: (Arap) **ḫabala** : böz(ul)ma, çür(üt)me; tuzak kurma: (Habeş) **ḥabāla (II)**, **ḥabla**: kurnazca davranma, yalan atma, düzenek kurma; aldatma, kandırma. Bunlar (Allah'ın ve kulların) ipine (**ḥablin**) bağlanmak istemeyenler olmalıdır (103 ile 112. Bildiriler). Köken için bk. Hubal*
[16] [**hlw**] : kalkışmak, ileri sürmek, girişimde bulunmak, katılmak, desteklemek, yükseltmek (2/226, 24/22). (Tanrı) iyilikte bulunmak (durumu yükseltme, destekleme). (Yemen) **ḫlw**, **ḫly** : yardım etme; kurtarma.
[17] değişik okunuş : *sözleşme* (konusunda) *sizi desteklemezler*. "İp ile bağlama" : Sözleşme, bağlaşma.
[18] Sözleşme ile bir araya gelmiş değişik inanç toplumları; "insanlar" (112. Bildiri).
[19] Sıkıntı*
[20] **waddū** : 1 - (Arap) dilerler; 2 - (Habeş) [**wdd**] : koyarlar, katarlar, bir araya getirirler; temelini atarlar.
[21] **bil-kitābi**. 1 - Bitik'in; 2 - Kandırmanın. Onların sizi kandırmak için söyledikleri sözler. İsa'nın "inandırıcı" olması için bk 48. Bildiri. Hitap*

der, üstelik yalnız kaldıklarında, size karşı (olan) öfkeden (ötürü), parmaklarının uçlarını ısırırlar. Sen (onlara), "Öfkenizle geçinin![1]" de. Evet! Allah, bağırlarında olanı bilendir[2].

[ALLAH'IN İNANIKLARA SAVAŞTA YAPTIĞI YARDIMIN ANIMSATILMASI]

3/120. Size (savaşta) bir benimseme[3] dokunsa[4], bu onları üzer. Ayrıca size (yüz) karartıcı bir durum uğrasa, bununla sevinirler. Üstelik siz katlanır, ayrıca dayanışırsanız[5], onların düzeneği size hiçbir sıkıntı vermez. Doğrusu onlar ne eylerse, Allah (onu) yanıltandır[6].
3/121. Hani sen, inanmışları, savaş için uygun yerlere[7] yerleştirmek için gün ağardığında ailenden ayrılmıştın. Üstelik Allah, işitendir, bilendir.[8]

[OLAYLARIN AYRINTILARI]

3/122. Hani sizden iki bölük, çözülmeyi[9] amaçlamıştı[10]. Oysa Allah onların egesi idi, üstelik inanıklar, Allah'a güvenmeli (idi).
3/123. Üstelik (savaş sırasında) size baskı yapılırken[11], doğrusu Allah, (sizi) coşturarak[12] yardım etmişti. (Gelecekte de) yatışmış olasınız[13] diye siz artık Allah'ı pekiştirin[14].
3/124. Hani sen inanıklara, "İdinizin, indirilmiş üç bin Melekle size yardım etmesi size yetmez mi?" demiştin.
3/125. Evet! Siz, katlanır, ayrıca (birbirinizle) dayanışırsanız[15], üstelik o (düşmanlarınız) kabararak[16] üzerinize gelirlerse İdiniz size, (gökten) salınmış[17] beş bin Melek ile (katılıp) yardım[18] edecek.
3/126. Üstelik Allah bunu, size ancak muştu olsun, ayrıca bununla yürekleriniz yatışsın[19] diye yaptı[20]. Üstelik yardım[1], ancak (yardım isteyenleri) yürütücü[2], (kötü durumu) sağaltıcı[3] olan Allah'tandır.

---

[1] **mūtū**. [**mwt**] (ölme) köküne dayandırılarak "Öfkenizden ölün" diye çevirilir. Kuran'da, kesinlikle bu anlama gelemez. Önceden belirlenen yaşam süresini ancak Allah değiştirebilir (145. Bildiri). Bk. Öldürmek* [**qtl**]. Oysa, (alaylı olarak) siz öfkenizden ötürü parmak uçlarınızı ısırıp "yiyerek" geçinin, onunla beslenin, **matāʿ** (meta) elde edin", eğlenin anlamındadır. Köken : [**mtʿ**], **mīm tā ʿayn**.
[2] Ol Tangrı bilgen könüllerdekini (*A. Ata, "Karahanlı Türkçesi",3*)
[3] **ḥasanatun** : benimsenecek, kucaklanacak olan nesne, "savaş ödülü", çapul. Güzel*
[4] 1 - (Arap) dokunmak; 2 - (Akat) [**mšš**] : silmek; silip arındırmak; parlatmak. Yüzünüzü güldürse anlamındadır.
[5] **watattaqū**. Önlem almak; karşılıklı birbirini korumak; birbirini karşılıklı "takviye etmek". Sakınmak*
[6] **muḥīṭun** : 1 - kuşatıp denetleyen; 2 - yanıltan, "hata ettiren". Boşa çıkartan. Kavramak*
[7] **maqāʿida** : konum, konuş yerleri, konuşlanan ya da konuşlandırılan yer. (Cinler için) dinlemeye, oturmaya uygun yerler diye anlaşılır (72/9). Pusu, gözetleme yeri.
[8] Allah (bu olanları) işitiyordu, biliyordu.
[9] çözülmek, yılmak, çekip gitmek. Bu olayların ayrıntıları için için bk. 8/5 vs.
[10] **hammat**. Çok istemek, amaçlamak, kafaya takmak, kapılmak (krş. 12/24, Yusuf ile Züleyha)
[11] **aḏillatun** : aşağılanmış, alçaltılmış, ezilmiş, (yerde) süründürülmüş. Zelil*
[12] **bibadrin**. : Çoşturma ile. "Çözülmenize engel olmak için", 1 - (sizi) coşturarak; (Kendisi) koşuşturarak; koşuşturup orada olarak [Sekine*]; 2 - (sizi, düşmanın gözünde) abartarak, çok sayıda göstererek. (sizi Melekler) ile çoğaltmıştı. (Arap) [**bdr**] ile (Akat) **(w)atāru**, **matāru** : büyüme, büyükleşme, abartma (4/6). Krş. (Arap) [**bdr**], **bidāran**. (4/6) : koşuşturma; büyültme, arttırma, yığma; (tohumu, samanı) savurma; yüreklendirmişti (8/65); Krş. **fawrihim** (125). (Düşmanı) aksatmıştı, saçıp savuştu. Kök için bk. **tabḏīr**, **tubaḏir, bā ḏāl rā** (17/26). (Sokatra) **bḏr** : parçalayıp dağıtma, savurma. (Sür) **bəḏar** : yayma, saçma savurma. "Bedir" diye anlaşılır. Oysa Kuran'da yerel adlar yer almaz.
[13] **taškurūna**. "Yatışma / yatıştırılma" için bk. 126. Bildiri. 2 - (savaştaki kötü durumunuzu iyiye) dönüştüresiniz diye. Krş. "(kötü durumu) sağaltıcı (hekim) olan Allah" (126. Bildiri). Şükür*
[14] Allah'ı pekiştirin, destekleyin. Sakınmak*. dç : "O hâlde Allah'a karşı gelmekten sakının ki şükretmiş olasınız." (*Diyanet*))
[15] **watattaqū**. Güçlendirme, pekiştirme. Sakınmak*. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakındığınız takdirde" (*Diyanet*)
[16] **fawrihim** : Kuran'da üç kez geçen (su, tandır) kabarma, kaynamaya başlama (11/40, 23/27, 67/7) ile köktaştır. (Dalga dalga) artarak, taşarak anlamındadır. "Büyükleşme" anlamı için krş. **bibadrin** (123. Bildiri).
[17] **musawwimīna** : belirgin, iz taşıyan, nişanlı diye anlaşılır. Oysa salınmış, atılmış anlamındadır. Bk. 51/34'ün dipnotu (Allah'tan atılmış taşlar). "Savurma" anlamı için krş. **bibadrin** (123. Bildiri). Olasılıkla bu Bildiri'de, o bölgede yaşayanlarca bilinen "gökten atılan taşlar" (gökten kendiliğinden düşen ya da yanardağ patlaması sonucunda püsküren taşlar) ile bir benzetme yapılır. bk. *J. Koenig, "Le Sinaï, Montagne de Feu", 130 vs.*
[18] **yumiddakum**. Krş. [**nṣr**] (yardım) (bir sonraki Bildiri)
[19] Krş. Şükür* (123. Bildiri)
[20] 8/10

3/127. (Ayrıca bunu), karaçalıcı kimselerin geri kalan kesimini[4] (kovalayıp)[5] açığa çıkarsın[6] ya da batkıya düşüp[7] böylece (kendiliklerinden) geri dönsünler diye (yaptı).
3/128. (Allah), onlara karşı (yargısından) çevrilsin ya da (kendilerinin, Allah'a karşı) kesinlikle karartıcı olmalarından ötürü onları ezince uğratsın[8]; (ne yaparsa yapsın), (bu) buyruktan (ötürü) sana hiçbir (sorumluluk) yoktur.
3/129. Üstelik göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa Allah'ındır. Dilediği kimseyi yarlıgar, ayrıca dilediği kimseyi ezince uğratır. Üstelik (unutmayın)! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.

[İNANIKLARA ÖĞÜTLER - EYLEMCİLERİN[9] TANIMLANMASI]

3/130. Ey siz, inananlar! Kat kat katlanmış getiriyi yemeyin. Üstelik başarmanız için Allah'tan sakının.
3/131. Ayrıca siz, karaçalıcılar için düzülmüş Ateş'ten sakının.
3/132. Ayrıca esirgenesiniz diye Allah'a, ayrıca Elçi'ye uyun.
3/133. Üstelik siz, İdinizden (gelen) yarlıgamaya, ayrıca sakınıklar için düzülmüş, genişliği gökler ile yer (gibi) olan Bahçe'ye koşuşun[10].
3/134. (O sakınıklar), bollukta, ayrıca sıkıntıda (birbirlerine) katılır[11], ayrıca öfkeyi, içlerinde saklar[12], ayrıca insanları keçürürler. Üstelik (unutmayın)! Allah, korunanları[13] sever.
3/135. Ayrıca onlar, bir kaçamak yaptıklarında, ya da kendi kendilerini (suç ile) karartıklarında[14] Allah'ı anımsar, ayrıca (doğruluktan) kaçışları[15] için yarlıganma dilerler. Üstelik (o) kaçışları, Allah'tan başka kim yarlıgar? Ayrıca onlar bile bile, (yanlış olarak) ne yaparlarsa, direnmezler[16].
3/136. Onların karşılığı, İdi'lerinden yarlıganma, ayrıca altlarından ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları Bahçeler'dir. Üstelik amaçlılar[17] için mutluluk verici ödüldür bu!
3/137. Evet! Sizden önce (nice ortakçı) kuşaklar[18] gelip geçti. Artık yeryüzünde dolaşın, karartıcıların[19] sonunun nasıl olduğunu böylece görün.

[BİR SAVAŞTAN[20] ALINACAK ÖĞÜTLER - YENİLGİNİN SORUMLULARI]

---

[1] **l-naṣr**. 1 - yardım; 2 - (Suyu, Melekleri gökten) yağdırma; 3 - (karaçalıcıları) açığa çıkarma, söküp atma, gagalama; 3 - Tanrı'nın orduları. Değişik anlamlar için bk. 110/1. Yardım Etmek*. Krş. **yumiddakum** : size yardım eder (bir önceki Bildiri)
[2] 1 - (yere düşeni) "yürütendir", "ayakta tutandır" (2/260); 2 - (beklenen yardımı) orada bulunduran; 3 - komutandır; öğüt, komut verendir. 8/10. (Akat) **izuzzum**, **uzuzzu**: dikilmek; sürekli ayakta tutmak (işlerin yürümesini sağlamak), orada olmasını sağlamak. Aziz*.
[3] Bilge*. Krş. "kötü durumunuzu iyiye) dönüştüresiniz diye" (123. Bildiri'nin dip notu. Şükür*).
[4] **ṭarafan** : geri kalan; geriye kalan. Saklanmış olan. Taraf*
[5] 2 - kim olduklarını. Değişik güçler arasında kimin kim olduğu açığa koymak için
[6] **liyaqṭaʿa** : onların bir bölümünü, geri kalanlardan koparıp (kesip) ayırsın; saklanmış olanlarını açığa koysun. Öldürmek*. Krş. "yardım" [**nṣr**] (126. Bildiri) diye anlaşılan (Arap) [**nsr**] : (yırtıcı kuş) eti gagalamak, yolmak, söküp çıkarmak; orduda öncü birlik. 110/1.
[7] üzülme, umutsuz olma
[8] 1 - bağlama (tutuklama); 2 - öldürmeyip sağ bırakma; bağışlama; 3 - (bir yerden, ülkeden) uzaklaşma; 4 - korkutma, kaçırtma. Ezinç*
[9] Allah'ı, Allah'a ulaşmayı amaçlamak için eylem eyleyenler
[10] 57/21
[11] (başkalarına) katkı verirler; (çabayı, azığı) paylaşırlar; bölüşürler; (birbirlerine) katılırlar, dayanışırlar. Katkı*. Sakınmak*. Bu çift anlam, Yahudiler'de "sadaka" diye geçer. dç : "Allah yolunda harcayanlar" (*Diyanet*)
[12] **wal-kāẓimīna** : (duyguları) içinde saklamak. (Yemen) [**qdm**] : sorumlu olmak, denetim altına almak.
[13] **l-muḥsinīna**. 1 - korunanlar; 2 - kucaklayanlar. Güzel*. Muhsan*. Bu bağlamda, "dayanışık olanlar" (Sakınmak*) anlamındadır.
[14] dç : "nefislerine zulmettikleri zaman" (*Diyanet*)
[15] kılavuzdan, çağırıdan, dayanışmadan kaçarak (suç işlemiş oldukları için). [**ḏnb**]*
[16] 1 - direnme; 2 - (Akat) **sarāru** : yalancı olma; tartışma; yalan olduğunu ileri sürme. Israr*, Kötü*
[17] Allah ile buluşmayı amaçlamış olanlar. Amaçlı*, Eylemciler*
[18] **sunanun**. (Bir tek kökten, Adem'den türeyen) kuşaklar. Bir tek kökten birçok sürgün ("diş") veren hurma ağacı, **ṣin'wān** (13/4) ile köktaştır. "Filiz", "tomurcuk", "sürgün" anlamındadır. Açıklama için bk. **bil-sinīn** (7/130). Yanlış yazılmamışsa yerel bir Arapça olmalıdır. Genel olarak töreler (görenekler, gelenekler, sünnetler) diye çevirilir. 2 - Bu kimseler "yalancı" olanlardır. Bunlar ya Elçiler'i yalanlayan ya da Allah'ın tekliğine karaçalan ortak koşuculardır. (Akat) **šanānu** (karşılaştırma, benzetme, bir tutma (Adil*, Dengeşik*), sürekli tartışma.
[19] Yalanlamak*
[20] Uhud Savaşı diye anlaşılır.

3/138. Bu (bilgilendirme), insanlar için bir ayrımcı[1] üstelik (sıkıntıda) dayanışık olanlar[2] için bir kılavuz, ayrıca bir öğüttür.
3/139. Üstelik gevşemeyin[3] ayrıca üzülmeyin, üstelik siz, (gerçekten) inanıksanız, üstün gelecek olanlar, sizsiniz.
3/140. Size bir yaralanma[4] uğrarsa[5] artık (unutmayın) doğrusu (geçmişte) benzeri bir yaralanma (öteki[6]) topluluğa uğramıştı. Ayrıca Allah, inanmış olanları bilsin, üstelik içinizden yardımcılar[7] edinsin diye Biz, bu (iyi, kötü) günleri, insanlar arasında döndürüyoruz[8]. Üstelik (unutmayın)! Allah, (katılma sözünü) karartanları[9] sevmez[10].
3/141. Ayrıca (bu), Allah, inanan kimseleri ovuştursun[11], üstelik karaçalıcıları kazındırsın[12] (diyedir).
3/142. Yoksa Allah, aranızdan (inancını) açığa koyan kimseleri[13], ayrıca (inancında) katlananları[14] bilmezken, Cennet'e gireceğinizi mi sandınız?
3/143. Ayrıca doğrusu siz ölümü, (ölümün) kendisi ile karşılaşmadan önce yalanlıyordunuz[15]. Böylece kuşkusuz o (ölüm)ü görmüş, üstelik bakakalmıştınız.
3/144. Oysa (sizi) Birleyici (olan Mehmet)[16], ancak bir Elçi'dir. Doğrusu ondan önce (de) Elçiler gelip geçti. O, ölür ya da öldürülürse[17] (inanç) törelerinize[18] dönecek misiniz[19]? Üstelik kim (inanç) töresine dönerse[20]

---

[1] **bayānun**. 1 - (İyi ile kötüyü) birbirinden ayıran nesne; ayrım yapabilme aracı. Krş. **l-bayān** (55/4), **bayānahu** (75/19). Doğru inanç / inanıklar / dayanışık olanlar ile yanlış inanç / karaçalıcılar / kaypakların ayırt edilmesi. 2 - (Amhar) **bäyyänä** : sağlıklı, bağışık; (Tigrinya) **bəyun** : salgın bir sayrılıktan kurtulmuş olma. Krş. **ḥkm** (Bilge*); Onucu* (Furkan).
[2] bk. 120. Bildiri. Bu Bildir'de "omuzlaşma" anlamındadır. Ayrıca krş. "gevşeme" (bir sonraki Bildiri). dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar" (*Diyanet*)
[3] gevşeyip sağa sola, çevreye yayılma (29/41)
[4] Yangı, yanıklık. Savaş sırasında ortaya çıkan sıkıntılı, acıklı bir durum (172. Bildiri). Yerel bir deyim olmalıdır. [**qrḥ**] : 1 - (Arap, Yemen) yaralama, yara açmak; 2 - (varlıklarından) yolunmuş olmak, yas tutmak(?). (Habeş) [**qrḥ**] (I) : saçını kesmek; (yas tutmak için) başını kazımak. (Arap) **qaraḥ** : içinde su, ağaç. olmayan toprak. "Kazınmış, çıplak yer; yanık topraklar". 3 - (Habeş) [**qrḥ**] (II) : suyun son damlasını içmek. (Habeş) [**qrḥ**] (III) : yanmak, tutuşmak.
[5] ssç : yaralanma size dokunursa, size el atarsa.
[6] Bu, karaçalıcı bir toplum olamaz. Allah'a karaçalan, üstelik Allah'ın sevmediği, yaralanan bir toplum için üzülmenin bir anlamı olamaz!
[7] **šuhadāa** : tanıklar. 1 - Allah'ın, kimin gerçek bir inanık olup olmadığını ortaya çıkardığında, buna tanık olanlar ya da bu konuda Duruşma Günü'de tanıklık edecek olanlar (2/143); 2 - Allah'ı, Kendi Bahçesi'nde gözleri ile görecek olanlar (142,169. Bildiri). 3 - (Allah için, Allah Yolu'da, savaşta) yardımcılar. "Dayanışık olanlar" (138. Bildiri). Tanık*
[8] Değişik iki savaşta, Elçi Mehmet'in önderlik ettiği değişik iki toplum; değişik "insanlar".
[9] savaşa / Allah Yolu'na katılma konusunda korkak, kaypak olanlar.
[10] 2 - Allah, onları Kendi yanına almaz, onları ağırlamaz. (Yemen) [**ḥbb**] toplanmış ürün; tahılın, hububat'ın toplanması, devşirilmesi. Yemen'de "muhabbet etme" arkadaşların, yandaşların bir araya gelmesi, toplanması anlamındadır. Dolayısı ile böyleleri Allah'ı gözleri ile görüp, Kendisine tanık (şehit(!)) olmayacak olanlardır.
[11] **waliyumaḥḥiṣa** [**mḥṣ**]. Ayrıca 154. Bildiri'de yer alır. Bu anlam [**mḥs**] kökünden de türemiş olabilir : ovmak; deriyi sürtmek; ovarak çıkarmak, silmek; ovarak aklamak. Krş (Arap) **maḥasa** ile (Habeş) **maḥasa** (I). Oysa (Habeş) **maḥasa** (II) : büyütmek, yetiştirmek; (çocuk) büyütmek. Anlam bakımından krş. Güzel*, Muhsan*.
[12] **wayamḥaqa** [**mḥq**]. 1 - (Arap) [**mhk**] : yumuşatmak, eritmek, eritip yok etmek (2/276); 2 - Kazımak, aşındırmak, "hakkedilmesine" yol açmak. Pay*, Gerçek İle*; 3 - (Habeş) **mhk** / **mḥk :** acındırmak. Acınmasına yol açmak.
[13] Allah Yolu'nda, yola koyulanlar. Cihat*
[14] inancında direnenleri; inancında kaypak, dönek olmayanları. Değişik anlamlar için bk. 2/45. Katlanmak*
[15] **tamannawna** : Ölüm, bize erişmez diyordunuz; "Hadi gelsin" diyordunuz. Çapul elde etmek için savaşa gitmek, sizi korkutmuyordu (sonraki Bildiriler). 1 - (Arap) **mīm nūn yā** : dilemek; 2 - **mn**ʿ: Engel olmak; (Yemen) **tmn**ʿ : düşmanı itelemek, püskürtmek. 3 - (Habeş) yalanlamak; sinsice davranmak; (Arap) [**myn**] **māna** : yalan söylemek. Bu anlam için bk. Emanet*.
[16] **muḥammadun**. Krş. **'aḥmadu** (61/6). Yardımcı; dayanak; avutucu; değişik komşu oymakları birleştiren, toplayan (kimse); beklenen kimse, "ümmetin reisi" gibi değişik anlamlar için bk. Övgü*
[17] Değişik anlamlar için bk. Öldürmek*
[18] **a**ʿ**qābikum** : 1 - topuklarınız; 2 - inanç alışkanlığı, töresi; dayandığınız (töre, İlke). krş. ʿ**aqibihi** (43/28); 3 - konutunuz, sınırlarınız, kaleleriniz. Akıbet*. Oysa inanç bakımından "dayandığınız" kimse / töre / tapınak, size gönderilen Elçi olmalıydı. (Habeş) **mə**ʿ**əmmad** : bir sütunun temeli, dayanak; bir tapınağın girişi, girişindeki ilk oda.
[19] **inqalabtum**. [**qlb**] : 1 - (geri) dönme, altı üstüne gelme; 2 - [inanç, töre, alışkanlık] dönüşümü. (Osm) inkılap. Yürek*
[20] 1 - savaştan kaçmak; 2 - inancından geri dönmek (149. Bildiri); 3 - "Birleştirici" Elçi yok oldu diye oymaklar arasındaki birleşmeyi sürdürmemek. Herkes kendi "bölgesine", "inanç töresine" geri dönmek "Bölge" konusunda bk. 49. Dizi.

artık (unutmasın) o, Allah'a kesinlikle hiçbir sıkıntı[1] veremeyecek. Oysa Allah, iyilikbilirlere[2] karşılık(larını) verecek.
3/145. Üstelik hiçbir cana, yazılmış[3] belirli bir süre (içinde), Allah olur demedikçe ölmek yoktur. Ayrıca kim Buradaki (yaşam)ın ödülünü isterse (unutmasın), kendisine ondan veririz. Ayrıca kim Öte'nin ödülünü isterse (unutmasın) kendisine ondan veririz. Üstelik (unutmayın)! İyilikbilirlere karşılık(larını) vereceğiz.
3/146. Ayrıca nice Salıkçılar, nice çömezlerle[4] birlikte savaşmıştı. Ancak Allah Yolu'nda, onlar neye uğradıysalar, gevşememişlerdi[5]. Ayrıca onlar bükülmemiş[6], ayrıca diz vurmamışlardı[7]. Üstelik Allah, katlananları sever.
3/147. Ayrıca onların sözleri ancak, "İdimiz! Kaçışlarımızı[8], ayrıca eylemlerimizdeki savruluşu bize yarlıga, ayrıca ayaklarımızı durağan kıl, üstelik karaçalıcılar toplumuna karşı bize yardım et" demek olmuştu.
3/148. Böylece Allah, onlara Buradaki ödülü verdi[9], ayrıca Öte'nin korunmuş[10] ödülünü (verecek). Üstelik Allah, (kaçıştan) korunanları[11] sever.
3/149. Ey siz, inananlar! Karaçalan kimseleri izlerseniz, sizi sizin (eski inanç) törelerinize döndürürler, böylece siz batkıya düşmüş (olarak, inancınızda) altüst olursunuz.
3/150. Yok! Sizin (izlenecek olan) egeniz, Allah'tır, üstelik O, yardımcıların seçkin olanıdır.
3/151. Bu konuda Kendisinin (yetki verici) hiçbir bir belge[12] indirmediği nesneyi Allah'a ortak koşuşları nedeni ile karaçalan kimselerin yüreklerine yıldırı salacağız. Ayrıca onların barınağı, Ateş'tir. Üstelik kötü (olacak), (Allah'ın aklığını) karartanların[13] durağı!
3/152. Üstelik doğrusu (Allah), sevdiğiniz konuyu[14] size gösterdikten sonra sizin yılmanıza, ayrıca (Elçi'nin verdiği) komut konusunda çekişmenize[15], ayrıca başkaldırmanıza dek siz onlarla, O'nun yardımı ile[16], ilişkiye geçtiğinizde[17], verdiği söz konusunda Allah, size doğruyu söylemişti. Kimileriniz Buradaki (yaşam)ı istiyordu[18], ayrıca kimileriniz Öte (yaşam)ı istiyordu[19]. Sonra O, sizi sınamak için sizi onlardan döndürdü[20]. Ayrıca doğrusu O, sizi keçürdü, üstelik Allah, inanıklara karşı kayırgandır.
3/153. Hani Elçi, arkanızdan sizi çağırırken, kimseye dönüp[21] (bakmadan, kaçıp tepeye) çıkmıştınız[22]. Böylece sizin (eliniz)den ne kaçtıysa[23] ya da size ne uğradıysa[24] (onlara) üzülmeyesiniz diye (Allah) size, baygınlık üstüne baygınlık[1] bağışladı[2]. Üstelik siz ne eylerseniz, Allah (ondan) salıklıdır.

---

[1] (Akat) [**drr**] (I) : özgürce gidip gelmek
[2] 1 - (Allah'ın yaptığı iyilikleri unutmayıp) anımsayanlar; 2 - yatışmış olanlar; (küstükten sonra) geri dönenler; "tövbe edenler". Şükür*
[3] **kitāban** : yazılı olan, yazılı, bitik. Yazılı olduğu için değişmeyecek olan.
[4] **ribbiyyūna**. Arapça olmayan bu sözcük, hahamlar (Yahudi din görevlileri, din adamları) anlamına gelen **rabbānīyūna** (5/44, 5/63) ile bir tutulmaz. Ya bu, İbranice'deki **rabei** sözcüğünden türer, bu durumda çömezler (öğretmenin öğrencileri, Elçilerin öğretisini izleyenler) anlamına gelir (*Hamidullah*, *Blachère*). (Yemen) **rbb** : tutsak [kul], ʾ**rbbw** : birisinin koruması altında olan kimse. Oysa (Habeş) [**rbb**] (I), **rabba**, **rababa** : yaymak, genişletmek anlamındadır. (İnancı) yayanlar (?), (inanç) yayıcıları (?). Cihat*. Ayrıca bk. 9/122. Emanet*. Krş. 49. Dizi (Ayrıcalıklı Bölgeler).
[5] gevşeyip sağa sola, çevreye yayılma (29/41)
[6] 22/73. 1 - (ezilip) ikiye katlanmak; küçültmek 2 - aldat(ıl)mak. Küçümsenenler*
[7] **is'takānū**. Diz vurmak (birisinin önünde küçülmek); dize gelmek; (Akat) yere serilmek (23/76).
[8] "Birleyici" Elçi'den kaçışımız. Onunla birleşmiş olmayışımız. [**d̠nb**]*
[9] bu bağlamda bu ödülün ne olduğu belirsizdir. Yoksa "verecek" diye mi okumalı? Çapul (?) 152. Bildiri
[10] ayrılmış, korunmuş, "ihsan edilmiş olup" olup Öte'de kucaklanacak olan. Güzel*
[11] **l-muḥsinīna**. 2 - (Birleştirici Elçi'yi, Allah'ı) kucaklayanlar; kendilerini Allah için adayanlar. Güzel*
[12] **sulṭānan** : (Tanrı ile kul arasında aracılık yapabilme, Tanrı adına konuşabilme) yetkesi; yetkisi. Sultan*
[13] Allah'a ortak katarak Kendisini lekeleyenler, kirletenler. Zalim*
[14] konu, nesne : yüklü develer; çapul
[15] **watanāzaʿtum**. Çekişme, tartışma. (Yemen) [**nzʿ**] (I) : Bağlılığı, verdiği sözü bozma
[16] Olur*
[17] **taḥussūnahum**. (Arap) [**ḥss**] : duymak; duygulamak; duygularını kullanarak ilişkiye geçmek. (Görülmeyen bir nesnenin) kokusunu almak. Yusuf'un öyküsü için bk. **fataḥassasū** (12/87); (Akat) **ašāšu** (IV), **ḫašāšu** : yakalamak; kavramak; içine çekmek; (Arap) [**ḥṣṣ**] : kesmek, koparmak; ayırmak ["farkına varmak"!]; (Habeş) [**ḥṣṣ**] : azaltmak, kısaltmak, yoksun kılmak. Tekgeçişlidir. dç : "kırıp geçirme" (*Diyanet*)
[18] ele geçirilen çapuldan bir pay istiyordu.
[19] Allah ile dayanışık olup tektanrıcılık için savaşıyordu.
[20] çapul elde edememiştiniz.
[21] **talwūna**. 2 - kimseyi korumadan, gözetmeden. (Habeş) ʿ**alwa**, ʾ**alwa** : koruma ödevlisi olma, bekçilik yapma
[22] **tuṣ'ʿidūna** : tırmandınız, yukarı çıktınız, yükseldiniz. Krş. **yaṣʿadu** (35/10); **yaṣṣaʿadu** (6/125)
[23] çapul. (Arap) kaçmak; (Habeş) sapmak.
[24] yenilgi

3/154. Sonra (o) baygınlığın[3] ardından üstünüze, aranızdan bir bölümünü saran güven verici uykuyu[4] indirdi. Oysa (başka) bir bölüm, Allah'a karşı, aldatma[5] düşüncesi[6] (ile) gerçek dışı düşünerek[7], "Bu eylemde[8], bizim için (yapılacak) ne var?" diyerek kuşkusuz kendi canlarına kapıldılar[9]. Sen (onlara), "Evet! Eylem, tümü ile[10] Allah'ındır" de. Sana açmadıkları konuyu içlerinde gizliyorlar. "Bu eylemde bizim için bir seçenek[11] olsaydı[12], burada öldürülmezdik" demişlerdi. Sen (onlara), "Evlerinizde (bile) olsaydınız (yine de ölürdünüz), kendilerine ölüm yazılmış olanlar (unutmasınlar), o (ölüm, gelip), onların yataklarına kesinlikle yayılırdı[13]" de. Üstelik (bütün bunlar), Allah'ın, bağırlarınızda ne varsa (onu) sınaması, ayrıca yüreklerinizde ne varsa (onu) yatıştırması[14] içindi. Üstelik Allah, bağırlarında olanı bilendir.
3/155. Evet! (Savaş için) iki topluluğun karşılaştığı gün, içinizden (kaçmak için) kesinlikle (geriye) dönenlerin[15] kazandıklarının[16] bir bölümünden ötürü onları (Yol'dan) kaydıran ancak Şeytan idi. Ayrıca doğrusu Allah, onları keçürdü. Üstelik doğrusu Allah, yarlıgayandır, tüzündür.
3/156. Ey siz, inananlar! Yeryüzünde yayılan ya da akıncı olan[17] kardeşleri konusunda, "Onlar yanımızda olsalardı ölmez ya da öldürülmezlerdi" diyen (o) karaçalıcı kimseler gibi olmayın. Böylece Allah, bu (yanlış kanı)yı, onların yüreklerinde bir iç acısı[18] yaptı. Oysa yaşatan, ayrıca öldüren Allah'tır. Üstelik Allah, ne yaptığınızı görendir.
3/157. Ayrıca siz Allah Yolu'nda açığa çıkar[19] ya da açığa çıkarılırsanız (unutmayın), onların (çapul olarak) topladıkları ne ise, Allah' tan kesinlikle (gelecek olan) yarlıgama, ayrıca esirgeme, ondan seçkindir.
3/158. Ayrıca doğrusu siz, (evinizde)[20] ölseniz ya da (savaşta) öldürülseniz, kesinlikle Allah'a toplatılacaksınız.[21]

---

[1] **ġamman biġammin** : baygınlık, uyuşukluk, sayıklama (?). Genel olarak tasa, kaygı, üzüntü olarak çevirilir. [**ġmm**] : Bulut, bulutlu; (bulut, su) örtmek, örtülmek; (aşırı sıcaktan) soluk alamamak; şaşkınlık; başı karmakarışık, bulanık olma; karanlık; sözü belirsiz söyleme [Osmanlıca gamgama]; anlamsız konuşma, böğürme; kaygı (*Lane*). Ayrıca bk. **ġummatan** : bulanık, bulutlu, saklı, açık seçik görünmeyen, niteliği pek anlaşılmayan, belirsiz (10/71).
[2] **aṯābakum** : ödüllendirdi, "sevap verdi". Türkçeye "uğrattı, verdi, cezalandırdı" diye çevirilir. Oysa bu deyim, 5/85'de (Allah) ihsan etti, lütuflandırdı diye çevirilirken 48/18'de "ödüllendirdi, verdi, nasib etti" diye çevirilir.
[3] **l-ġami** : kaygı. Oysa bk. bir önceki Bildiri'deki **ġamman**.
[4] **nuʿāsan** : uyku, uyuklama, pinekleme, baygınlık (8/11).
[5] aldatma, kandırıcılık yapma. Bilgisiz*
[6] **ẓanna** : sanı, görüş, öyle olduğu düşüncesi; 2 - (Yemen) [**ẓʿn**] : yer değiştirmek, (yerinden) ayrılmak, sıvışmak. Zina*
[7] 2 - Zina*
[8] **l-amri** : iş, eylem, konu. Savaş konusunda. Bu konu, bizi ilgilendirmez ya da biz burada ne yapıyoruz? Çapul elde etme olanağı ortadan kalktı ise "biz artık niçin savaşalım?"
[9] **ahammaṯum**. Kapılmak, çok istemek, tutulmak, kafaya takmak. bk. Yusuf ile Züleyha (12/24)
[10] Eylemlerin ne, nasıl olacağı konusunda yargı vermek Allah'a düşer.
[11] **šayan** : bir şey, konu, durum. (Osm) "şey", Arapçada "isteme, dileme" ile köktaştır.
[12] savaşa katılmak için seçeneğimiz olsaydı; çapul elde etme dışında, savaşmayı "isteyip istemediğimiz" bize sorulsaydı; biz, kandırılmasaydık.
[13] **labaraza** (tekil). Karşınıza çıkardı, (sizinle) karşılaşırdı. Ölmemek için evden dışarı çıkmazsanız, ölüm yine de gelip sizi yatağınızda bulur. Bu tümce genel olarak, Türkçeye ters anlamı ile çevirilir. Örneğin, "Evlerinizde dahi olsaydınız, üzerlerine öldürülmesi yazılmış bulunanlar mutlaka yatacakları (öldürülecekleri) yerlere çıkıp gideceklerdi" (*Diyanet*). Krş. İki ordunun karşılaşması, birbirine girmesi (**barazū**) (2/250); Cehennem'in sergilenmesi, yayılması (**waburrizati**) (26/91)
[14] arıtma; ovma, yatıştırma (141. Bildiri)
[15] Dönmek*
[16] **kasabū**. 1 - yaptıkları kötü edimler (kaçış, tepeye sığınma); 2 - çapul : yontukları, kazıdıkları, kopardıkları (nesneler). Yeri gelmemişken (savaş bitmeden) edinilen çapul. Kazanmak*
[17] **ġuzzan** (tekil : **ġāzin**) : baskıncı, akıncı (çoğul). (Osm) gazi ile köktaştır. 2 - (Yemen) **gzʾ** : koyağın (vadinin), göletin yukarıda su kaynağına doğru olan yerlerinde, tıkanmış kesim. Koyaklarda (yol) tıkamak (?). "Koyakta yol kesmek" için bk. 9/121. Tekgeçişlidir. Bu sözcüğün Sami dillerinde hangi kökten türediği belirsizdir : kesmek, gidip dolaşmak, kestirip gitmek, evinden ayrılmak (göç etmek), ödül edinmek, özgür olmak (köle olmamak). Yakın sesli **ğuz'un** için bk. 15/44.
[18] üzüntü, yerinme, yakınma, batkı, iç acısı. Hasret*
[19] Öldürmek*. Ölen ya da öldürülenler "çapul / yeni topraklar" kazanamazlar!
[20] Evimizde kalsaydık, öldürülmezdik. (154, 168)
[21] 2 - "Ayrıca doğrusu siz, (isteyerek) birleşseniz ya da (istemeyerek) birleştirilseniz, (her ne olursa olsun sonunda) kesinlikle Allah'a toplatılacaksınız." Krş. Niteliği birleyici / birleştirici, **muḥammad** olan Elçi (144. Bildiri); o **muḥammad** olan Elçi, yumuşak olmasaydı, onun çevresinden dağılırdınız (159. Bildiri). "Birleşme" için bk. Öldürmek*

3/159. Allah'tan (gelen) bir esirgemeden dolayı, sen artık onlara karşı yumuşak (davranışlı) idin. Oysa sen (onlara karşı) kaba, yüreği örtülü[1] olsaydın, çevrenden kuşkusuz dağılırlardı. Artık sen onları keçür, ayrıca onlar için (Allah'tan) yarlıgama dile, ayrıca sen eylem konusunda onlara danış, böylece sen (bütünlemek için bir eyleme) giriştiğinde[2] artık sen Allah'a güven. Evet! Allah, güvenenleri sever.
3/160. Allah size yardım ederse, artık sizi yenecek yoktur, ayrıca O sizi (Yol'da) bırakırsa[3], artık O'ndan başka sizi (Yol'da) kim gözetecek[4]? Üstelik inanıklar, artık Allah'a güvensinler.

[TUTSAKLAR - ELE GEÇİRİLEN YENİ TOPRAKLARIN BOŞALTILMASI, PAYLAŞILMASI]

3/161. (Tutsakları) sürgüne göndermesi[5], bir Salıkçı'ya yakışmaz. Üstelik kim (tutsakları) sürgüne gönderirse, sürgüne gönderdiği ne ise, Diriliş Günü (onun)la[6] gelecek. Sonra her cana, ne kazandıysa eksiksiz ödenecek, üstelik (bu konuda) onlar karartılmayacaklar.
3/162. Allah'ın ağırlamasını[7] izleyen kimse, Allah'ın öfkesine uğrayan, üstelik barınağı, Cehennem olan kimse gibi midir? Üstelik kötü (bir) dönüş yeridir (orası)!
3/163. Allah'ın yanında ödenekler[8] var. Üstelik (unutmasınlar)! Allah, onların ne eylediğini[9] görendir.
3/164. Evet! Allah, onlara Kendi Bildiriler'ini aktaran, ayrıca onları arıtan, üstelik onlara Bitik'i, ayrıca bilgeliği öğreten, kendi aralarından bir Elçi'yi görevlendirerek[10], inanıklara iyilikte bulundu[11]. Oysa onlar, önceden kesinlikle apaçık bir sapıklık içinde idiler.
3/165. Ayrıca size bir uğursuzluk[12] uğradığında - doğrusu siz (önceden çapul olarak)[13] bunun[14] iki katını elde etmiştiniz[15] - niçin (sonradan) "Bu (uğursuzluk) nereden (geldi)?" dersiniz? "O, sizin kendinizdendir" de. Evet! Allah, her konuda ölçü koyandır[16].
3/166. Ayrıca siz, iki topluluğun karşılaştığı gün, neye uğradıysanız[17], Allah'ın onayı[18] ileydi (üstelik bu), böylece O'nun, (gerçek) inanıkları bilmesi içindi[19].

---

[1] **ġalīẓ** : sert, kalın; kuşatıcı. (Habeş) **gallada** : bağlayıcı; örtülü; (Arap) **ġalada** : deri (tüysüz post) ile örtülü
[2] ʿ**azamta**. (Akat, Sümer) ['**dm**] : uğraşmak, direşmek, savaşmak, bir işi yapmaya girişmek. Azim*
[3] (Yolda giderken kılavuz) kaçmak, geri çekilmek, ayrılmak. 17/22, 25/29.
[4] 1 - (Arap) yardım etme; 2 - (Akat) **naṣāru** : gözetlemek; korumak (→Nazar boncuğu, gözetici, koruyucu boncuk). "Gözetme" için ayrıca bk. Raşit*.
[5] **yaġulla** : 1 - onun dolandırması, dolandırmış olması. Birisini aldatarak varlığını elinden alma. Çapulun dağıtımı sırasında Elçi'nin başkalarına düşen payı dolandırması diye anlaşılır. Bu deyim, **yuġalla** "dolandırılmış olması" diye de okunabilir (*Al-Jalalayn*, *Blachère*). 2 - Savaşta ele geçirilen tutsakları, "toplayıp, bağlayıp" (satış için?) uzaklara götürme; köle edinme. Sami [**gll**] 1 - toplamak; bir araya getirmek; birlikte, eşlikte bulunmak; bağlamak; 2 - yuvarlamak, çevirmek, döndürmek (*Geez Sözlük*, *190*); 3 - Boşaltıp yerleşmek için, ele geçirilen topraklarda oturanları sürgüne götürme, uzaklara gönderme; (Akat) **galû** (I,II) : sürgün; sürgüne gönderilme. Krş. **l-ğalā** (59/3) : sürgün. Köpük Taşı*. Bu kök Kuran'da **ġalla**, **ġill**, **maġlūlat** olarak 16 kez yer alır; genel olarak (boyuna takılan) halka, zincir, zincirlenmiş (kimse) diye anlaşılır. Bu tümce çarpıtılmasaydı Abbasiler ülkelerini, çalıştırmak için tutsak kimselerle (örneğin Türklerle) dolduramayacaklardı! Tutsakların dağıtımı, satışı için ayrıca bk. 2/219.
[6] 1 - o eylemden ötürü taşıdığı suç ile; 2 - kendisini suçlayacak olan tutsak ile; 3 - Söz konusu olan, ele geçirilen toprakların boşatılması ise : Topraktan kovan kimsenin Cennet'teki "toprak tapusu", kovulan kimseye verilecek. Derece*. Topraklarından isteyerek ayrılan inanıklar için Öte Yaşam'da "tapu dağıtımı" için bk. 4/94-96.
[7] **riḍwāna** : 1 - (Allah'ın) beğendiği, onayladığı (tutum); 2 - (Allah'ın) ağırlaması. Rıdvan*. Allah'ın Kendi Bahçesinde dağıtacağı "topraklar". Derece*
[8] Allah'ın ağırlayacağı kimseler için Bahçe'de ödenekler, tapular var. Ödenek : Tutsakların satılması (161. Bildiri) ile ele geçirilen para; Tapu : ele geçirilen, boşaltılan topraklar (161. Bildiri). Derece*
[9] Öte'de verilecek olan "ödenekleri", Buradaki Yaşam'da isteyişleri
[10] (göreve çağırmak için) uyandırma
[11] **manna** : (beklenmedik) iyilikte bulundu, iyilik sağladı. Kudret Helvası* ile eş kökenlidir.
[12] uğursuzluk : çapul elde edememe (166. Bildiri)
[13] savaşın başında, çapul edinmek için sağa sola koşuşturuyordunuz.
[14] istediğiniz çapulun
[15] **aṣabtum**. : siz uğratmıştınız. 1 - [**ṣwb**] : uğramak, çarp(ıl)mak. İsabet Etmek*; 2 - [**sbṭ**] : sayı bakımından [iki kat] çoğaltılmış, genişletilmiş olma; (çapul olarak) iki kat ele geçirmiş olma. (Arap, Sami dilleri) **ḍabaṭa, ṣabṭa** : yakalama, birisine el atma, ayrıca (Akat) **ṣabātu** : yakalama; ele geçirme; tutuklu; **ṣabtu** : ele geçirilmiş, yakalanmış. 3 - (Arap) **ṯā wāw bā** : ödül, "sevap", [çapul] verilmiş olma.
[16] ölçüyü belirleyen, sınır koyan, kısıtlayan. "Ne kadar" olduğunu belirleyen. Kadir*
[17] uğursuzluk : çapul elde edememe.
[18] Allah'ın oluru, onayı, dilemesi.
[19] Kimin Allah Yolu'nda savaşacağını, kimin ancak çapul elde etmek için savaşa katılacağını bilmesi içindi. Bu konuda Elçi ile pazarlık yapmak isteyenler için bk. 62/9-11.

3/167. Üstelik (bu, Allah'ın), (size) katılacak olanları[1] bilmesi içindi. Üstelik onlara, "Gelin, Allah Yolu'nda birleşin[2] ya da (hiç olmazsa) savunma yapın[3]" diye söylenildiğinde, "Savaşmayı bilseydik, kesinlikle sizi izlerdik" demişlerdi. O gün, onlar yüreklerinde olmayanı ağızları ile söylerken karaçalışa[4], inançtan daha yakın idiler. Üstelik Allah, onların ne gizlediğini bilendir.

[ALLAH YOLU'NDA ÖLENLERİ ALLAH'IN AĞIRLANMASI]

3/168. (Evlerinde) oturmuş olanlar, kardeşleri konusunda, "Bize uysalardı öldürülmeyeceklerdi" derler. "Doğrucuysanız, artık ölümü kendinizden savın!" de.
3/169. Üstelik kesinlikle siz, Allah Yolu'nda öldürülenleri ölü sanmayın. Yok! Onlar, yaşatılmış (olarak)[5] İdi'lerinin yanında, azıklandırılıyorlar[6].
3/170. Allah, kayrasından kendilerine ne verdiyse onunla övünürler, üstelik arkalarında kalan, ayrıca kendilerine (şimdilik) katılmamış kimseler için korku olmayacağını, ayrıca onların üzülmeyeceğini (birbirlerine) muştuluyorlar.
3/171. Allah'tan (gelecek) mutluluğu, ayrıca kayrayı, ayrıca Allah'ın, inanıkların ödülünü yitirtmeyeceğini muştuluyorlar.

[SAVAŞA KATILMAMAYA ÇAĞRILIRKEN, SONRADAN KATILARAK MUTLU OLANLAR]

3/172. Kendilerine[7] (savaşta) acıklı bir durum[8] uğradıktan sonra Allah'a, ayrıca Elçi'ye yanıt verenler[9] (unutmasınlar), onlar arasında (tektanrıcılığı) koruyan[10], ayrıca (Elçi ile) dayanışık olan[11] kimseler için süreduracak bir ödül olacak.
3/173. (Oysa savaştan önce) kendilerine[12], "Evet! (Elçi'nin düşmanı olan) insanlar size karşı toplandılar, siz artık onlardan korkun" diyen (kimi) insanlar, böylece (tersine) onlarda (olan) inancı pekiştirmiş, üstelik "Allah, mutluluk verici bir bakıcı[13] olarak bize yeter" demişlerdi.
3/174. Böylece Allah'tan (verilen) mutluluk, ayrıca kayra ile[14] geriye döndüler[15]. Onlara hiçbir karalık[16] dokunmadı, üstelik onlar, Allah'ın ağırlamasını[17] izlediler. Ayrıca (unutmayın)! Allah, kayırgandır, (sözünü) bütünleyendir[18].

[ZINDIK ŞEYTAN'I İZLEYENLERİN KINANMASI]

3/175. Oysa kendi arkadaşlarını korkutan ancak Şeytan'dır[19]. İnanmış olanlarsanız artık onlardan korkmayın, üstelik Benden korkun.

---

[1] (Savaş gücünü, savaşmayı sizinle) paylaşacak, bölüşecek olanlar; (savaşta size) katılacak olanlar (bir sonraki tümce). Katılmak*
[2] Öldürmek*. Krş. Katılmak (bir önceki tümce)
[3] **id'faʿū**. 2 - katılın; 3 - ağırlayın, konukluk edin. Küçümsenenler*
[4] gerçeğin, verilen sözün rengini değiştiriş. Kafir*
[5] böylece onlar, Allah'ın varlığına gözleri ile tanık (şehit!) olacaklar (140)
[6] Azık*
[7] Savaş çağırısına olumlu yanıt verenler. Savaşta Elçi'yi izlemekte olanlar
[8] yangı, yanıklık. Savaş sırasında ortaya çıkan sınıntılı, acıklı bir durum bir durum. [**qrḥ**] (140. Bildiri).
[9] Elçi ile yandaşları, savaş sırasında sıkıntılı bir duruma düşünce, gelip kendilerine yardım edenler, katılanlar. Bu kimseler, savaş öncesinde, savaş konusunda Elçi'yi izlemek istemeyenlerdir. Bunlar Şeytan'ın arkadaşlarıdır (175. Bildiri).
[10] **aḥsanū** : (Allah'ın tekliğini) koruyan; (Allah'ı tek tanrı olarak) benimseyen (10/26). Güzel*. Bu, Allah'ın beklediği yanıt idi.
[11] Bu, Elçi'nin beklediği yanıt idi. Sakınmak*. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar" (*Diyanet*)
[12] Şeytan'ın, savaşta Elçi'ye yardım etmek isteyen arkadaşları (175. Bildiri)
[13] Oysa, önceden onların egesi (koruyucusu, bakıcısı) Şeytan (175. Bildiri) idi.
[14] savaşta elde edilen çapul
[15] 1 - dönmek, döndürülmek; 2 - (sevinç içinde) sağa sola koşuşturmak; **3-** azıklandırılmak; üstün gelmek. Yürek*
[16] savaşın karalığı onları kirletmedi. (Sağlık) bozulmadı. Karalık*
[17] **riḍwāna** : Rıdvan*. Bağlama bakılırsa, bunlar, savaş öncesinde Allah'a (ancak üstün bir tanrı olarak) inanıp, Öte Yaşam'a (Allah'ın, inanıkları ağırlayacağı güne) inanmayan kimseler idi. Şeytan'ın arkadaşları idi (175. Bildiri).
[18] 1 - (verilen sözü) bütünleyen; 2 - süreduracak olan ege, koruyucu. Azim*
[19] Elçi'yi izlerseniz, savaşta ölürsünüz diyerek korkutan Şeytan; Mehmet'in yandaşı olmayan kılavuz. (bk. yukarıdaki Bildiriler).

3/176. Ayrıca, (Allah'a)[1] karaçalış içinde koşuşturanlar(ın tutumu), seni üzmesin. Doğrusu onlar, kesinlikle hiçbir konuda Allah' a sıkıntı çıkaramazlar. Allah, Öte'de onlar için hiçbir pay[2] yapmamak istiyor. Üstelik onlar için (Öte'de) süreduracak olan bir dışlama[3] olacak.
3/177. Evet! İnanca karşılık karaçalışı satın alanlar (unutmasınlar), onlar hiçbir konuda, Allah'a sıkıntı çıkaramazlar. Ayrıca onlar için acıklı bir dışlama olacak.
3/178. Üstelik, (o) karaçalan kimseler, Bizim kendilerine tanıdığımız süreyi[4], kendileri için seçkin (bir durum) olduğunu kesinlikle sanmasınlar. Onlara ancak, (kirliliğe) kirlilik katsınlar[5] diye süre tanıyoruz. Ayrıca, onlar için aşağılayıcı bir dışlama[6] olacak.
3/179. Allah, (inanç bakımından) iyicil olanı, kötücülden ayırana dek inanıkları, sizin (bugün) içinde (olduğunuz) durumda bırakacak değil. Üstelik Allah size Gizem'i bildirecek (de) değil. Ancak Allah, Elçiler'inden dilediği kimseyi seçer[7]. Artık siz Allah'a, ayrıca Elçiler'ine[8] inanın. Üstelik siz inanır, üstelik dayanışırsanız[9], böylece sizin için (sözü) bütünlenecek bir ödül olacak.
3/180. Allah, Kendi kayrasından onlara ne verdiyse, bu konuda eli sıkılık edenler, üstelik bunun kendileri için seçkin (bir tutum)[10] olduğunu kesinlikle sanmasınlar[11]. Evet! Bu onlar için bir yalancılıktır[12]. Neyin konusunda eli sıkılık ettilerse o, Diriliş Günü, boyunlarına dolanacak. Üstelik göklerin, ayrıca yerin kalıtı, Allah'ındır. Ayrıca (unutmayın), siz ne eylerseniz, Allah (ondan) salıklıdır.

[GÖÇMENLERLE DAYANIŞIK OLMAYAN MEDİNELİ YAHUDİLERİN KINANMASI]

3/181. "Doğrusu, Allah yoksuldur[13], oysa biz, (kendimize) yeteriz[14]" diyenlerin sözünü Allah kuşkusuz işitti. Onların ne dediğini, ayrıca bitmeksizin[15] Salıkçıları kovmuş[16] olduğunu yazacağız[17], üstelik "Tadın, Yakıcı Ateş'in[18] dışlamasını[19]" diyeceğiz.
3/182. Bu, elleriniz ne sunduysa[20], onun içindir. Oysa Allah, kulları[21] (suçlayarak) karartan (biri) değildir.
3/183. "Ateşin yiyeceği bir sunu[22] getirmedikçe hiçbir Elçi'ye inanmamamız için Allah, kuşkusuz bizimle sözleşme yaptı"[23] diyenlere sen, "Benden önce Elçiler size, (doğruyu yanlıştan) Ayırıcı Belgeler, ayrıca dediğiniz ne ise[24] onunla gelmişlerdi. Doğrucuysanız (söyleyin), öyleyse niçin onları öldürdünüz?" de.
3/184. Artık onlar seni karartırlarsa (unutma), senden önce (doğruyu yanlıştan) Ayırıcı Belgeler, ayrıca Yazgılar[1], ayrıca Aydınlatıcı Bitik[2] ile gelen Elçiler (de) kuşkusuz karartılmıştı.

---

[1] 1 - Allah'a; 2 - Öte Yaşam'ın var olup olmaması konusunda
[2] **ḥaẓẓan** : pay, bölüm, kesim; 2 - Allah onları ağırlayarak, onlara Kendi Bahçesi'nden "tapu" vermek istemiyor. Derece*
[3] Cennet Bahçesi'nden dışlanmış, kovulmuş, sürülmüş olma. Ezinç*
[4] kendileri için önceden belirlenmiş olan yaşam süresinin doldurulması, "imla" edilmesi.
[5] **liyazdādū**. İnanca inanç katmak deyimi için bk (48/4). Karaçalıcılar, karaçalmayı sürdürsünler diye. Kafir*
[6] bir sonraki Bildiri'ye bakılırsa, "kentten kovulma" anlamına gelmeliddir. Ezinç*.
[7] **yağtabī** : 1 - (Arap [**ğby**] : o, seçer. 2 - Elçilik konusunda (Yemen) [**gb**ʾ] (I) : sorumluluğu aktarmak; yeniden başla(t)mak.
[8] İnanmadığınız İsa ile Mehmet'e
[9] Allah ile Elçisi. O ikisine güvenip, kendilerini desteklerseniz. Sakınmak*
[10] Öteki bir Yaşam olmadığı için yeryüzünde bana verilen bu kayra benim için yeterlidir.
[11] Öte Yaşam'da verilecek olan kayraya inanmayan Zındıklar (36/47)
[12] Kötü*, Israr*. Zındıklar için Öte Yaşam'ın ancak bir yalancılık oluşu (36/48)
[13] Allah, varsıl olsaydı, Kendisini (Elçi Mehmet'i) izleyenleri doyururdu.
[14] **ağniyāu**. Biz Yahudiler, kendi kendimize yeteriz. Biz ancak kendi aramızda dayanışık olanlarız; kendimizi koruruz. Gani*
[15] 1 - bitişi, sonu olmadan; sürekli; 2 - doğru olmadan. Gerçek İle*
[16] 1 - Öldürmek; 2 - (Mehmet'i) kentten açığa çıkarmak, (İsa'yı) ele vermek. Öldürmek*.
[17] "yazacağız". Elçi Mehmet öldürülmediğine göre bir önceki tümcedeki [**qtl**], "öldürme" anlamına gelemez.
[18] **l-ḥarīq** : Yakıcı Ateş. Kuran'da 5 kez yer alır. Toplatılma, sürgüne gönderilme (?). Krş. yakın sesli, tekgeçişli **tuḥarrik** (75/16). (Yerinden) kımıldatma, oynatma. Yakın sesli (Akat) **karāku** : toplama; (orduyu) toplama; bir araya getirme; (su akışını) engelleme, tıkama.
[19] dışlama, kovalama, "tek başına bırakma". Ezinç*. Bu dışlayıcı "ezinç", yeryüzünde yaptıkları suç ile eş değerli olmalıdır.
[20] sorumlu olduğunuz eylemler
[21] 1 - kul; 2 - (inancında) sürekli, kalıcı olan. Kul*
[22] **biqurbānin** : adak, sunu, "yaklaştırıcı". Allah'a yaklaşmak, Kendisince beğenilmek için sunulan nesne.
[23] Elçi İlyas'ın Tanrı'ya sunduğu boğanın Tanrı'dan inen bir ateşle yanması olayı için bk. 1. Krallar 18/32-38. Ateşli bir değneğin kesilen hayvan parçaları içinden geçişinden sonra Tanrı'nın Avram'la yaptığı antlaşma için bk. Yaratılış 15/17-18; Ayrıca bk. Levililer 9/24. Bağışlatmalık olarak sunulan ineğin külleri için bk. Kuran (2/71,73).
[24] Eski Antlaşma'nın (Sözleşme'nin) temeli olan Tevrat

3/185. Her can, ölümü tadacaktır. Ayrıca sizin karşılığınız size ancak Diriliş Günü eksiksiz ödenecek. Böylece kim Ateş'ten uzaklaştırılır, ayrıca Cennet'e sokulursa artık (unutmasın), doğrusu o, kurtulmuş olur. Üstelik Buradaki yaşam, ancak aldatıcı bir yararlanmadır.

[DIŞLANAN İNANIKLARIN YÜREKLENDİRİLMELERİ]

3/186. Varlıklarınız, ayrıca canlarınız konusunda kesinlikle sınanacaksınız. Üstelik siz, kesinlikle sizden önce (kendilerine) Bitik verilen kimselerden, ayrıca ortak koşanlardan oldukça çok (bağırıp) çağırma [3] işiteceksiniz. Ancak siz (onlara karşı) direnir, üstelik (birbirinizle) dayanışırsanız[4] (unutmayın) doğrusu bu (tür tutumlar), eylemlerin bütünlenecek olanlarındandır[5].
3/187. Hani Allah, Bitik verilen kimselerden, "Onu insanlara kesinlikle açıklayacak, üstelik onu gizlemeyeceksiniz" diye ant almıştı. Ancak onlar, onu arkalarına atmış [6], üstelik onu az bir değere değiştirmişlerdi[7]. Oysa satın aldıkları ne ise o, kötü idi!
3/188. (Kötülük olarak) ne getirdilerse, onunla sevinen ayrıca yapmadıkları ne ise, onunla övülmeyi sevenleri düşünme. Artık sen onların ezinçten kurtulacak bir yerde[8] olacağını sanma. Üstelik onlar için acıklı bir ezinç olacak.
3/189. Üstelik göklerin, ayrıca yerin egemenliği[9] Allah'ındır. Ayrıca Allah, her konuda erklidir[10].

[İNANIKLARIN YAKARIŞI, ALLAH'I YÜCELTMESİ]

3/190. Evet! Göklerin, ayrıca yerin yaratılışında, ayrıca gece ile gündüzün almaşıklığında, anlayışı olanlar için kesinlikle (tanrısal) belirtiler vardır.
3/191. Onlar[11] ayakta iken, ayrıca otururken, ayrıca yan yatarken Allah'ı anar, üstelik göklerin, ayrıca yerin yaratılışını düşünür(ken), "İdimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Sen'in yüceliğine! Artık Sen bizi Ateş'in ezincinden koru" (derler).
3/192. "İdimiz! Evet Sen, Ateş'e kimi sokarsan, artık doğrusu onu aşağılık edersin. Üstelik, (bu gerçeği)[12] karartanlar için hiçbir yardımcı yoktur."
3/193. "İdimiz! Evet biz, "İdinize inanın" diye (insanları) inanca çağıran bir Çağırıcı'yı [13] işittik, üstelik inandık. İdimiz! Artık (önceden) kaçışımız[14] için bizi yarlıga, ayrıca bizim için (suç) karalıklarımızı[15] sil[16], üstelik bizi seçilmişlerle[17] birlikte (Sana) döndür.[18]"
3/194. "İdimiz! Elçilerinin aracılığı ile bize neyi söz verdiysen, onu Bize ver, üstelik Diriliş Günü, bizi aşağılık etme. Evet! Sen, verilen sözü değiştirmezsin."

[YAKARANLARA TANRI'NIN YANITI - EDİMLERE VERİLECEK ÖDÜLLER]

3/195. Bunun üzerine, onların İdi'leri onlara yanıt verdi : "Erkek ya da dişi, içinizden kim olursa olsun, doğrusu Ben, amaçlı kimsenin [1] amacını [2] yitirtmeyeceğim, Siz birbirinizdensiniz [3]. Artık Göç edenler,

---

1 **l-zubur** : kutsal, yazılar, yazgılar. İbrahim'in dürümleri *(Al-Jalalayn)*
2 İncil
3 **aḏan** : 1 - bağırma, "ezan okuma"; 2 - dışlama; bağırıp kovma. İncitmek*. Göçmenler bağlamında, "kentten kovma" anlamına geldiği kesindir. Krş. 189. Bildiri : "tüm topraklar Allah'ındır".
4 Katlanmak*, Sakınmak*. dç : "Eğer sabreder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız" (*Diyanet*)
5 direşken olunması gereken eylemler. Bütünlenecek, bitirilecek; süreduracak (olması gereken eylemler). Azim*
6 Arkaya atmak : savsamak, önemsememek, unutmak. Kulak ardı etmek. Arkada olma : saklanmış olma; görünür olmama.
7 Az Bir Değere Değiştirmek*
8 **bimafāzatin**. Değişik bir anlam için bk. **mafāzan** (78/31).
9 bir egemenin elinde bulunan toprakların tümü. Allah, istediği kulları (Mehmet ile Göçmenleri) istediği yerde oturtur.
10 2 - (yere düşeni) ayağa kaldırandır. 3 - ölçüyü [sınırları] belirleyendir. Kadir*
11 anlayışı olanlar
12 Evren'in boşu buşuna yaratılmış olmayışı. Gerçek İle*. Diriliş Günü'ün gerçek oluşu; Çağırıcı'nın bildirdikleri
13 Elçi Mehmet'i
14 (Çağırıcı'dan) kaçış. [**ḏnb**]*
15 **sayyiātinā**. (Suç pisliğinden ötürü) kara, lekelenmiş olma; Tanrı önünde utanılacak bir durumda olma. Karalık*
16 1 - ört; kapla, sil; 2 - aka çıkar; akla. Kafir*
17 **al-abrār** : seçilmişler; (Cennet'e gidişleri) öngörülmüş olanlar; Öte'ye aktarılacak, geçirilecek olanlar. dç : "iyiler" (*Diyanet*).
18 **tawaffanā** : Bizi (sana) döndür; (yaşam süremizi) bütünle, onu eksiksiz yap.

ayrıca konutlarından çıkarılanlar, ayrıca Benim Yolum'da kovulanlar[4], ayrıca savaşanlar, ayrıca öldürülenler (unutmasınlar), onların (suç) karalıklarını onlardan kesinlikle sileceğim, üstelik onları, Allah'tan bir ödül olarak, altlarından ırmaklar akan Bahçeler'e kesinlikle sokacağım". Üstelik Allah, benimsenecek[5] ödül Kendisinin yanında (olandır).
3/196. (Bu gerçeğe) karaçalan kimselerin, (bu) topraklarda gidip gelişleri[6] seni aldatmasın.
3/197. (Bu ancak) az bir yararlandırmadır. Sonra onların barınağı, Cehennem olacak. Üstelik kötü bir yuvadır (orası)!
3/198. Oysa, İdi'leri ile dayanışan kimselere, Allah'tan bir ağırlama[7] (yeri) olarak, altlarından ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları Bahçeler olacak. Üstelik (ödül olarak) Allah'ın yanında ne varsa (bunlar), seçilmişler için[8] seçkin olandır.
3/199. Ayrıca doğrusu (o) Bitikgiller içinde, Allah'a karşı alçak gönüllü olup Allah'a (inanan), ayrıca size ne indirildi ise ona inanan, üstelik Allah'ın Bildirileri'ni az bir değere değişmeyenler var. İşte onların ödülü İdi'lerinin yanındadır. Evet! Allah, sayışmada[9] ivecendir.
3/200. Ey siz, inananlar! Başarasınız diye (inancınızda) direnin, ayrıca düşünün[10], ayrıca (Bildiriler'e)[11] bağlı kalın[12], üstelik Allah ile dayanışın.[13]

61 - BİRLEŞİKLİK DİZİSİ (Saff Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

61/1. Göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa Allah'ı yüceltir. O, (Yasa'yı) yürütendir[14], (inancı) sağaltandır.

[BİRLEŞİK YOL KONUSUNDA İKİYÜZLÜLÜK EDEN İNANIKLARIN KINANMASI]

61/2. Ey siz, inananlar[15]! (Birleşme konusunda) yapmayacağınız ne ise niçin ("onu yapacağız" diye) söylersiniz?[16]
61/3. Yapmayacağınız ne ise ("onu, yapacağız" diye) söylemeniz, Allah'a göre suçluluk bakımından[17] bir sorumluluktur[18].
61/4. Evet! Allah, Kendi Yolu'nda, kenetlenmiş[19] bir yapı gibi örülüp[20] birleşenleri[1] sever[2].[3]

---

[1] Uğraşan, etkin olan. Allah Yolu'nda etkin olan. Amacı, Allah'a ulaşmak olan. Amaçlı*, Eylemciler*
[2] 1 - eylem (amel); 2 - amaç (emel)
[3] siz ile Bitikgiller'den kimileri (199. Bildiri); salt tektanrıcılar. "Birbirinizle" evlenme konusu için bk. 4/25
[4] [görevli olan birisini işinden] kovmak, (işten, bir yerden)) uzaklaştırmak. İncitmek*
[5] 2 - kucaklanacak. Güzel*
[6] değişik anlamlar için bk. Yürek*
[7] **nuzulan** : ağırlama, konukseverlik. *nuzul* : 1 - İnip konaklanan yer. 2 - Konuk için düzenlenen, konukla paylaşılacak ne varsa; ağırlamalık *(Al-Jalalayn)*.
[8] **lil'abrāri**. krş. 193. Bildiri
[9] 2 - (ödülleri, karşılıkları) paylaştırmada, bölüştürmede. Hesap*
[10] düşünme; yorumlama; ölçülü olma; alçak gönüllü olma. Katlanmak*
[11] 1 - birbirinize; 2 - Bitikgiller içinde, Allah'a karşı alçak gönüllü olanlarla; 3 - Allah'ın Bildirileri'ni az bir değere değiştirmeyin (bir üsteki Bildiri); onlara bağlı kalın, satmayın, elden çıkarmayın.
[12] **rābiṭū** : (birbirinize) bağlı kalın, (birbirinize) takılın, birleşin, birlik olun, (inancınıza) bağlı kalın. (Osm) rabıta-i iman : inanç bağı; rabıta : bağlayan nesne, bağ, ip, ilişki demektir.
[13] dç : "Ey iman edenler! Sabredin. Sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. (Cihat için) hazırlıklı ve uyanık olun ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz." (*Diyanet*)
[14] Yasa'yı uygulatan; öğütçü; komutan. Aziz*
[15] Medineli Hristiyan Yardımcılar. Ensarlar*. İnanık*. "Birleştirici" olan Elçi'nin (Mehmet'in) çevresindeki salt tektanrıcılar
[16] Allah Yolu'nda toplanma; karşılıklı dayanışma. Allah adına sözleşme yapıp onu bozanlar, "Allah'a karşı yalan uyduranlar" (7. Bildiri).
[17] Suçlama*
[18] 2 - [verilen sözü] karartma; [sözleşmeye] karanlık getirme. Kafir*, Zalim* ile yakın anlamlıdır. Büyük*
[19] **marṣūṣun** : sıkı; sıkıştırmadan, doldurmadan ötürü katılaşmış; yan yana birleştirilmiş, kurşunla kaplanmış [sağlamlaştırılmış] (*Lane*). Ses benzerliği yüzünden "çapa atmış", "artık kımıldamayan" anlamına da gelebilir. Tekgeçişlidir.
[20] **ṣaffan** : 1 - dizi dizi; sıra sıra; 2 - tıkış tıkış, sıkışık; 3 - örülmüş, bağlanmış, (iki parça yan yana) dikilmiş bir durumda. 37/1. Vasıf*

[MEHMET'İN, GEÇMİŞTEKİ ELÇİLER GİBİ DIŞLANMASI]

61/5. Hani Musa toplumuna, "Ey toplumum! Niçin beni dışlıyorsunuz[4]? Oysa benim, sizin için (gönderilmiş), Allah'ın Elçisi olduğumu kuşkusuz biliyorsunuz" demişti. Ancak onlar (Musa'nın yolunu) tıkayınca, Allah onların yüreklerini tıkamıştı[5]. Üstelik Allah, (Çağırı'dan) sapanların[6] toplumunu kılavuzlamaz.
61/6. Hani Meryem oğlu İsa, "Ey İsrailoğulları! Evet ben, benden önce (gelmiş olan) Tevrat'ta ne varsa onu doğrultacak olan[7], ayrıca benden sonra gelecek, adı saklı[8] olan bir Elçi'yi muştulayan, Allah'ın size (gönderdiği) bir Elçiyim" demişti. Ancak o (Elçi)[9], kendilerine Belgeler'le geldiğinde, "Bu, apaçık bir büyüdür" demişlerdi.
61/7. Ayrıca, kendisi uysallığa[10] çağırılmışken Allah'a karşı yalan uydurandan daha çok karartıcı olan[11] kimdir? Üstelik Allah, karartıcı olan kimselere kılavuzluk etmez.
61/8. Ağızları ile[12] Allah'ın ışığını[13] söndürmek[14] isterler. Üstelik (o Işık'a) karaçalan kimseler, (bundan) tiksinseler bile Allah, ışığını bütünleyecek.[15]
61/9. Elçi'sini, kılavuzluk (görevi ile)[16], ayrıca Doğru Yasa ile - ortak koşucular[17], (bundan) tiksinseler bile - bunu bütün Yasalar'dan üstün[18] kılsın diye gönderen O'dur.[19]

[ELÇİ'YE YARDIM İÇİN HRİSTİYANLAR'A YAPILAN ÇAĞIRI]

61/10. Ey siz, inananlar! Size, sizi acıklı bir dışlayıştan kurtaracak olan bir alışverişe[20] yönelteyim mi?
61/11. Allah'a, ayrıca Elçi'sine inanın, üstelik siz isteklenerek[21] gözettiğiniz kimselerle Allah Yolu'nda yayılın[1]. (Alışveriş olarak) bu sizin için seçkin olandır, (bir) bilseydiniz!

---

[1] "tektanrıcıların birleşme sözleşmesini" bozmayıp, birleşenler. Öldürmek*. [**qtl**] → [**ktl**] : yığın yığın olma. Krş. (Osm) kitle.
[2] Değişik tektanrıcıları "toplamak", niteliği **muḥammad** olan Elçi'nin görevi idi. Övgü*
[3] "Hiç şüphe yok ki Allah, kendi yolunda, duvarları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saf bağlayarak çarpışanları sever" (*Diyanet*).
[4] Görevimden uzaklaştırıyorsunuz? Beni görevimden alıkoyuyorsunuz. İncitmek*
[5] Yüreklerin kayması [tıkanması] için bk. 3/7, 3/8. Kaymak*
[6] (sözünden, sözleşmeden, kılavuzdan, Elçi'den) sapmış olan
[7] (kurallarını, içeriğini) yumuşatacak; güzelleştirecek olan. Sadaka*
[8] **'aḥmadu** : Övülmeye yakışan, övülen; "Ahmet" diye anlaşılır. 1 - saklı, saklanmış; (Akat) **ḫamādu** : saklamak; bir yere koymak; 2 - yardımcı, aracı, avutucu, Parakletos (olacak olan). Övgü*. Osman'ın Kuran'ında geçen bu ad / nitelik (?), Ubay ibn Ka'b ibn Qays'ın Kuran'ında yer almaz : "Hani Meryem oğlu İsa, "Ey İsrailoğulları! Ben size, toplumu, sonuncu toplum olacak ve o (Elçi) ile Allah, Salıkçılığa ve Elçilere son verecek bir Elçi'yi muştuluyorum" demişti. (İsrailoğulları), "Bu, apaçık bir büyüdür" demişlerdi." (aktaran *Blachère*). Yuhanna İncil'inde (14/16-17), İsa'nın ölümünden sonra böyle birisinin geleceği söz konusudur. Kimsenin "görmeyip tanımadığı, saklı olan" bu kimseye Parakletos, "yardım için çağırılan kimse", "avutucu", "aracı" adı verilir. Bu Elçi'nin kim olduğu 17/79'da açıklanır. Elçi'nin ölümünden çok sonraları ortaya çıkacak olan "Gizli imam", "mehdi" deyimleri buradan türemiş olmalıdır. Oysa İsa'nın ölümünden sonra "gizli" kalan önder, Kuran'ı getiren Elçi idi. "Allah'ın Saklantısı" için bk. 13. Bildiri. Ayrıca bk. 47/2.
[9] o : 1 - bu sözleri söyleyen İsa; 2 - İsa'nın muştuladığı saklı Elçi (Mehmet)
[10] **l-is'lāmi** : barışmaya, uysallığa. Birleşmeye çağırılan (4. Bildiri), 2. Bildiri'deki kimselere yöneliktir.
[11] Yol göstericisi olan Tanrısal Işık'ı söndürmek isteyerek (8. Bildiri), Allah'ın Yolu'nu karartmaya çalışan kimse. Zalim*
[12] yalan uydurarak. Allah'ın [kılavuzun] tutuşmuş ışığına yalan sözleri üfleyerek. Onlar "karartıcı", Zalim* kimselerdi.
[13] kılavuzun, Doğru Yol'u yol göstermek için elinde tuttuğu tutuşmuş çubuk, Tanrısal Bitik.
[14] (Habeş) söndürme; yok etme, yok olma; bırakmak, bırakılmış olma; ıssız (tek başına) kalma. 5/64, 9/32.
[15] (bütünlemek için) ant içti. Bütünlemek*. Benzer bir Bildiri için bk. 9/32.
[16] **bil-hudā** : yol göstermesi için, Allah'ın ışığını elinde tutan kılavuzun görevi; kılavuzlama yeteneği (ile)
[17] kimi Hristiyan ile Yahudiler (9/30).
[18] **liyuẓ'hirahu**. 2 - (ışık sönmediği için) görünür (olma) 3 - (eş değerli olduğu için) (bir nesne ötekinin) yerine geçme. Zihar*. (Osm) zihar : iki nesne arasında ilişki, uyuşum oluşturma. Bir nesnenin yerine başkasını uydurma, (iki nesneyi) eşit kılma.
[19] Benzer Bildiriler için bk. 9/33, 48/28.
[20] Oysa kimi Hristiyanlar Elçi ile anlaştıkları için Yasa konusunda pazarlık yapmaya kalkmazlar (24/36-37)
[21] **wa-anfusikum**. Nefes*

61/12. (Bu durumda) O, sizi (Elçi'den) kaçışlarınız[2] için yarlıgar, üstelik O sizi, altlarından ırmaklar akan Bahçeler'e, ayrıca Adn Bahçeleri'nde kutsanmış[3] konutlara sokar. İşte süreduracak olan başarı budur.
61/13. Ayrıca seveceğiniz başka (olaylar olacak) : Allah'ın Saklantısı[4], ayrıca yakın bir Açılış[5] (olacak)[6]. Üstelik sen (bunu) inanıklara[7] muştula.
61/14. Ey siz, inananlar! Meryem oğlu İsa, Ulaklar'a, "Allah için yardımcılarım kimlerdir?" dediğinde, Ulaklar'ın, "Allah'ın yardımcıları biziz" dedikleri gibi (siz de) Allah'ın yardımcıları[8] olun. Üstelik İsrailoğulları'nın bir bölümü (İsa'ya) inanmış[9], ayrıca bir bölümü karaçalmıştı. Böylece Biz, inananları düşmanlarına[10] karşı desteklemiştik, üstelik onlar üstün gelmişlerdi[11].

57 - İKİYÜZLÜ DİZİSİ (Hadid Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ALLAH'IN YARATMA GÜCÜ, BİLGELİĞİ]

57/1. Göklerde, ayrıca yerde ne varsa (tümü) Allah'ı yüceltir. Üstelik O, komutandır, bilgedir.
57/2. Göklerin, ayrıca yerin egemenliği O'nundur. Ayrıca O, yaşatır, ayrıca öldürür. Üstelik O, her konuda erklidir[12].
57/3. O, ilktir, ayrıca sondur[13], üstelik O görünendir[14], ayrıca gizlidir[15], üstelik O, her konuyu bilendir.
57/4. Gökleri, ayrıca yeri altı günde yaratan, sonra Taht'a kurulan O'dur. Ayrıca O, yere ne girerse, ayrıca ondan ne çıkarsa, üstelik gökten ne inerse, ayrıca ona ne yükselirse, bilir. Ayrıca siz nerede iseniz, O, sizinle birliktedir. Üstelik Allah, ne yaptığınızı görendir.
57/5. Göklerin, ayrıca yerin egemenliği[16] O'nundur. Üstelik edimler, Allah'a döndürülür.
57/6. Geceyi gündüze sokar, ayrıca gündüzü geceye sokar[17], üstelik O, bağırlarda olanı bilendir.

---

[1] **watuğāhidūna**. "Cihat" sözcüğünün Kuran'da kesinlikle savaşma, öldürme anlamına gelmediğinin en seçkin örneklerinden biridir. Havariler (14. Bildiri), İsa'nın öğretisine yaymakla görevli yardımcılar idi. Onlar her yöne yayılıp "misyonerlik" yapmaya başlamışlardı, onlar "mücahit" olan kimselerdi. Siz de Elçi Mehmet için öyle yapın. Onun inancını, yasasını, öğretisini açığa koyun, onu yayın. Hristiyanlara göre Havarilerin hiçbirinin eli kılıç tutmamıştı, Müslüman kaynaklara göre onlar ancak "çamaşırcı" idi! (Habeş) **gahād** : açma, açığa çıkma; kamusal (halka açık); İsa'nın, Elçilik görevine başladığı [Elçi olarak ortaya, kamu önüne çıktığı] gün. Havariler*. Cihat*.
[2] [**ḏnb**]*
[3] yıkanmış, arınmış. Tayyip*
[4] **naṣrun** : 1 - bir yardım. 2 - bir karşılama / karşılaşma. İsa'nın yeryüzüne dönüşü. "Ensarlar" (İsa'nın gelişini) gözetleyenler, (İsa'yı) karşılayacak olanlar; (İsa'ya) yardımcı olacak olanlar) ile köktaştır. 3 - (Allah'ın) sakladığı Saat. "Allah'ın yardımı" diye anlaşılan deyim için bk. 110/1. 4 - (Allah'ın) arındırdığı, ışıldayan (İsa). 5 - İsa'nın belirttiği "Saklı Salıkçı" olan Mehmet (6. Bildiri). Bu durumda bu Dizi, Mehmet'in Salıkçılık görevine atanma döneminden önce yer almalıdır. Yardımcılar*
[5] **wafatḥun** : bir açılış. 1 - (Gömütlerin) açılması; 2 - (Göğün kapılarının) açılması; 3 - kazıyış (4/141), "hakketme", kazına kazına Bugünkü Yaşam'ın sona ermesi; delip Öteki Yaşam'ı açığa çıkarma; 4 - Allah'ın, baldırını açığa çıkarması; 5 - Yargı [Çözüm] (Günü). bk. **l-fatḥ** (110/1). Fetih*
[6] dç : "Seveceğiniz başka bir kazanç daha var: Allah'tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke'nin fethi)" (*Diyanet*). Toplumlar arasında kenetlenme ayrıca İsa ile Ulaklar (Havariler) bağlamında Mekke'nin ele geçiriliş konusunun yer alması şaşırtıcıdır.
[7] inanıklar : Hristiyanlar.
[8] Krş. Tanık*
[9] İsrailoğulları içinden İsa'ya inanıp Hristiyan olmuş
[10] İsa'ya inanamayıp kendisini Romalılar'ın aracılığı ile öldürmek isteyen kimi Yahudiler
[11] **ẓāhirīna**. Üstüne çıkmak, görünür olmak. (Arap, Habeş) **zaẖara** : övünmek; (bitki) uzun boylu olmak; (kendini) yüceltmek; kendini beğenmişlik; (deniz) dolmak [kabarmak].
[12] (Diriliş Günü'nde) (ölüleri) ayağa kaldırandır, ayaklandırandır. Kadir*
[13] ne öncülü vardı ne de ardılı olacak
[14] **wal-ẓāhiru** : açıkta, görünürde olan, göze çarpan. Gösterdiği belirtilerin, tansıkların aracılığı ile görünendir.
[15] **wal-bāṭinu** : [içeride olduğu için] gizli, saklı, görünmeyen. Krş. (Akat) **bītānu**, **bētānu** (3/118, 57/13)
[16] Egemenin elinde olan topraklar. Siz oradan ne elde ederseniz onun "kirasını", Zekat* olarak yoksullara vereceksiniz, başkaları ile bölüşeceksiniz. Katkı*. Bk. bir sonraki Bildiri
[17] 1 - (Toplumlar arasında) kimilerini, kimilerine ardıl kılar; 2 - Ölülere yaşam verir, yaşayanları öldürür. Bk. sonraki Bildiriler.

[YENİ İNANANLARA ÇAĞIRI]

57/7. Allah'a, ayrıca Elçi'sine inanın, ayrıca sizi, ardıl[1] kıldığı ne varsa, ondan katkıda bulunun[2]. Üstelik aranızdan inanan, ayrıca katkıda bulunan kimselere büyük bir ödül olacak.
57/8. Ayrıca Elçi sizi, İdinize inanmaya çağırırken, üstelik kesinlikle O sizden[3] andınızı almışken[4] - üstelik siz (gerçekten) inanmış olanlarsanız - niçin siz Allah konusunda kesinlikle yalan atıyorsunuz[5]?
57/9. (Oysa) sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarsın diye Kendi kuluna (doğru ile yanlışı) ayırt edici Bildiriler indiren O'dur. Üstelik doğrusu Allah, size karşı kesinlikle sevecendir, esirgeyendir.

[İNANÇ YAYICILARINA ÇAĞIRI - ÖDÜLLERİN EYLEMLERE GÖRE DAĞITILMASI]

57/10. Üstelik göklerin, ayrıca yerin kalıtı Allah'ın iken niçin Allah Yolu'na katılmıyorsunuz?[6] İçinizden, (yeni topraklara) açılışa[7] önceden katılan, üstelik (oralarda) çoğalanlar[8], (sonradan katılanlarla) bir değildir[9]. Onlar, aşama bakımından[10], sonradan katılan, ayrıca çoğalanlardan[11] daha üstündürler[12]. Ancak tümüne Allah, adanmış (ödül)ü[13] söz verdi. Üstelik Allah, ne yaptığınızdan salıklıdır.
57/11. Sonra onu, kendisine kat kat artırsın, ayrıca kendisine bolca (verilecek) bir ödül olsun diye Allah'a (Kendisince) benimsenecek[14] bir ödenek ödeyecek olan kim (var)dır? (Varsa, gelsin!).

[İNANIKLAR İLE ATEŞ SAÇICILARININ ÖTE YAŞAMDA ALACAKLARI KARŞILIK]

57/12. İnanık erkek, ayrıca inanık kadınları, onların ışığını[15], onların önünde, ayrıca sağında ışıldarken[16] gördüğün Gün[17] (kendilerine), "İşte sizin muştunuz! Bugün altlarından ırmaklar akan, içinde sürekli kalacağınız Bahçeler (sizindir)" (denilecek). (İşte) süreduracak olan başarı budur.
57/13. (O) Gün, ateş yakıcı erkekler[18], ayrıca ateş yakıcı kadınlar, inananlara, "Işığınızdan[19] (biz de) edinelim diye bekleyin bizi" diyecekler. (Onlara), "Arkanıza dönün, böylece (önceden saçtığınız) ışığı[20] araştırın"

---

[1] ardıl, kalıtçı. Halife*. Bugün elinizde ne varsa önceden bunlar Allah'ın idi. Zekat*
[2] katkıda bulunma; paylaşma, bölüşme. Katkı*. Bk. 18. Bildiri
[3] artık inanıyoruz diye
[4] Eski ve Yeni Antlaşma'dan sonra Tanrı ile kul arasındaki "Sonuncu Antlaşma"
[5] **lā tu'minūna** : 1 - siz inanmıyorsunuz; 2 - (başkalarına doğru inancı) buyurmuyorsunuz, "inandırmıyorsunuz"; 3 - (başkaları için) uzman, bilirkişi olmuyorsunuz; 4 - siz kesinlikle yalan atıyor, kesinlikle (başkalarını) kandırıyorsunuz. Emanet*
[6] (emeğe, çabaya) katılmak, paylaşmak, bölüşmek
[7] **l-fatḥ**. [İnancı yaymak için] açmak, açılış, (yeni bir ülkeyi) ele geçirme, (yeni topraklara) yol açma. Bu kimseler İsa'nın Ulakları (Havariler) (61/14) gibi olanlardır.
[8] 1 - (oralara yerleşip) dallı budaklı olma; 2 - (oralarda inananların sayısı) çoğalma; 3 - (Allah Yolu'na) çağırma. Öldürmek*
[9] dç : "İçinizden, fetihten (Mekke fethinden) önce harcayanlar ve savaşanlar, (diğerleri ile) bir değildir." (*Diyanet*)
[10] 1 - yerleştikleri (yayıldıkları) topraklarda kendileri için daha çok tapu olacak; 2 - Öte Yaşam'da onlara daha çok tapu olacak. Derece*
[11] Öldürmek*
[12] üstün. Değişik anlamlar için bk. Azim*
[13] **l-ḥusnā** : Öte yaşamda "benimsenecek olan" ödül, Cennet. Cennet topraklarından verilecek olan "tapu". Güzel*
[14] (Kendisine) atanmış / adanmış, ihsan edilmiş". Güzel*
[15] **nūruhum**. (Arap) **nūr** : ışık; (Akat) **nāru** (I) : 1 - ırmak, akarsu; 2 - ayla; ay'ın çevresindeki ışık; (Akat) **nāru** (II) : müzisyen, müzikçi. Krş. (Osm) nara atmak. (Arap) **naʿara** : böğürdü, kükredi. Bu bağlamda ezgici (Melek); ezgilerle, muştuda bulunan çağırıcı, çığırtkan kimse (Melek) anlamına gelmelidir. Bu nedenle bu tümcede "ışıldama" değil "koşma, koşuşma" eylemi kullanılır!
[16] **yasʿā** : 1 - (ışık) koşarken, koşuşurken. Işıldamak *(Al-Jalalayn)*. 66/8. 2 - (Arap) : [**šʿy**], **šaʿā** : dağılmak, yayılmak, saçılmak; (Habeş) **śaʿaya** : savrulmak, saçılmak. Saat*; 3 - (Sür) : [**šʿy**] : birisini eğlendirmek. Yürüme / ışıldama (6/122). Köken için ayrıca bk. Musa*
[17] O gün parıldayan/ışıldayan yüzler olacak (75/22, 80/38). (O) Gün, kimi yüzler ağaracak, üstelik kimi yüzler kararacak (3/106).
[18] **munāfiqūn**. Körükleyen, kışkırtan, dedikodu yayan, (sözüm ona) aydınlatan, toplum içinde "ateş yakıcı / saçıcı" kimseler. İkiyüzlüler*
[19] kılavuzun, Doğru Yolu gösteren ışığı; doğru kılavuzlama
[20] toplum içinde inanç konusunda yaydığınız kıvılcımları

denilecek. Böylece aralarında[1], kapılı[2] bir kale duvarı[3] gerilecek[4], (o duvarın) içinde (olanlara) esirgeme, üstelik dışında (olanlara) onların karşısından (gelecek bir) ezinç olacak.
57/14. (İkiyüzlüler[5], inananlara), "Biz sizinle birlikte değil miydik" diye seslenecekler. (İnananlar), "Evet! Ancak, Allah'ın eylemi gelene dek (inanç konusunda) kendinizi[6] kargaşalığa düşürdünüz, ayrıca (pusuda) beklediniz[7], (inanç konusunda) kuşkulandınız, üstelik (ortaya çıkardığınız) kandırmaca[8] sizi aldattı. Üstelik (o) Aldatıcı[9], Allah konusunda[10] sizi aldattı" diyecekler.
57/15. Artık o Gün, sizden, ayrıca (Allah konusunda) karaçalan kimselerden kurtulmalık alınmayacak. Barınağınız, Ateş olacak. (Artık) egeniz[11] odur! Üstelik kötü (bir) dönüş yeri(dir orası) !
57/16. İnananlar için, Allah'ın Öğütü'ne, ayrıca (onun içinde) Gerçek'ten ne indiyse (ona karşı) yüreklerinin alçak gönüllü[12] olmasının sırası gelmedi mi? Ayrıca (o inananlar), kendilerine önceden Bitik verilen, (Elçisizlik dönemi)[13] kendilerine uzun sürmüş, böylece yürekleri katılaşmış[14], üstelik çoğu, (Bitik'ten) sapmış olan kimseler gibi olmasınlar.
57/17. Allah'ın, yeryüzüne, onun ölümünden sonra yaşam verdiğini bilin[15]. Evet, algılarsınız diye size (tanrısal) belirtileri[16] açıklayacağız.
57/18. Evet! Paylaşan[17] erkekler, ayrıca paylaşan kadınlar, ayrıca Allah'a (Kendisince) benimsenecek[18] bir ödenek ödeyenler (unutmasınlar) bu, kendilerine kat kat arttırılacak, üstelik onlar için bolca (verilecek) bir ödül olacak.
57/19. Üstelik Allah'a, ayrıca Elçilerine[19] inanan kimseler (unutmasınlar), onlar doğrucu olanlar, üstelik Allah'ın yanında (Kendisine) tanık[20] (olacak) olan kimselerdir. Onların ödülü, üstelik onların ışığı[21] olacak. Oysa (Biz'e) karaçalan, ayrıca Dürük Yapraklarımızı yalanlayan kimseler (unutmasınlar), onlar, Kızgın Ateş'in yerlileri olacaklar.
57/20. Buradaki Yaşam'ın ancak bir oyun, ayrıca bir oyalanma, ayrıca bir süs[22] olduğunu, üstelik varlık, ayrıca çocuk konusunda aranızda övünme[23] ayrıca (bunlardan) daha çok edinme (yarışı) olduğunu bilin[24]. Bu, (geçici) bir yağmura benzer, onun bitirdiği (bitki)yi ekiciler beğenir. Sonra o, solar, böylece sen onun sarardığını görürsün, sonra o bir döküntü[25] olur. Üstelik (seçmeniz için) Öte'de sürükleyici[26] bir ezinç, ayrıca Allah'tan yarlıgama, ayrıca ağırlama[27] var. Oysa Buradaki yaşam, ancak aldatıcı bir yararlanmadır.

---

[1] inananlar ile ikiyüzlüler (ateş yakıcıları) arasında
[2] kapalı bir kapısı olan
[3] üst Bildiri'de betimlenen Bahçe'nin (Cennet'in) duvarları
[4] (Habeş) yaymak, germek. Dövmek*
[5] yeryüzünde iken toplumu körükleyen kimseler
[6] 1 - kendinizi; 2 - içinde bulunduğunuz toplumu. Fitne*
[7] beklemek : (Akat) oturmak, uzanıp yatmak, pusuya yatmak.
[8] **l-amāniyu** : 1 - imren, imrenme, imreniş; 2 - (Habeş) yalan, yanıltma, kandırma. 3 - Kandırıcı (kimse, Şeytan)? 4 - (sözüm ona) öğenmiş, bilirkişi olmanız, "ümmi" olmanız. Bk. benzer sesli Emanet*
[9] **l-ġarūr** : Aldatıcı*
[10] **bil-lahi** : Allah ile, Allah adına, Allah'ın adını anarak
[11] (yeryüzünde ateş yakıcısı olan) sizin elinizden tutanınız, sizi koruyacak olan artık o Ateş'tir!
[12] aşağılanmış, kısık (41/39, 20/108)
[13] kendilerine gelen son Elçi'den (İsa'dan) beri
[14] (Akat) **kaṣû** : (insan, yer, hava, fırın) soğumak, soğuk olmak.
[15] Diriliş Günü, size de böyle yeniden yaşam verilecek, üstelik sorgulanacaksınız.
[16] (Habeş) örnekleri, benzetmeleri
[17] **l-muṣadiqīna**. Sadaka*. "Paylaşıcı" anlamı için bk. 33/35 (iki kez); (paylaşıcı Yusuf) 12/88.
[18] (Kendisine) atanmış / adanmış, ihsan edilmiş". Güzel*
[19] Yahudiler'in inanmadığı iki Elçi : İsa ile Mehmet
[20] 1 - Allah'ın Bahçesi'ne yerleşecekleri için Kendisini gözleri ile görecek olanlar; 2 - yan, yandaş, kucaklanmış, arınmış, istenilen kimse [gözde], yayılmış kimse gibi anlamlar için bk. Tanık*.
[21] Onlar, Allah'ın yakınında oldukları için Tanrısal Işık'tan yararlanacak olanlardır. Onlar, "Karanlıklar Ülkesinde", "Karanlık Çukur"da olmayacaklar.
[22] aldatıcı dış görünüş
[23] **tafāḫur**. (Akat) **paḫāru** (II) : toplama, biriktirme, yığma
[24] aldatıcı yararları öneren ikiyüzlü, karşı çıkıcı Şeytan için bk. 25. Bildiri.
[25] kırıntı, yıkıntı, çöp, çer çöp
[26] [Bahçe'den] döndürücü, dönüştürücü, kovucu, saldırgan. Ağırlayıcı, Rıdvan* olmayan. Şiddet*
[27] Rıdvan*

57/21. İdiniz'den (gelecek) yarlıgamaya, üstelik Allah'a, ayrıca Elçisine inananlar için düzülmüş, genişliği yer ile göğün genişliği gibi olan bir Bahçe'ye koşuşun[1]. Bu, Allah'ın dilediği kimseye verdiği kayrasıdır. Üstelik (unutmayın)! Allah, (sözünü) bütünleyen[2] kayırgandır.

[İNANANLARA ÖĞÜTLER - ELİ SIKI OLANLARIN KINANMASI]

57/22. Hiçbir uğursuzluk[3], Biz onu ortaya çıkarmadan önce, bir Bitik içinde (yazılmış) olmadan[4] o, ne yeryüzüne ne de kendinize çarpar[5]. Doğrusu bu, Allah'a göre kolaydır.
57/23. Bu, siz(in eliniz)den ne kaçtıysa ona üzülmeyesiniz, ayrıca Allah, size ne verdiyse ondan ötürü şımarmayasınız diyedir. Üstelik Allah, övünüp büyüklenen kimselerin hiçbirini sevmez.
57/24. Bunlar, eli sıkı olan, ayrıca insanlara eli sıkılığı buyuranlardır. Üstelik kim (bu öğütten) yüz çevirirse artık (unutmasın), doğrusu Allah, (Kendine) yetendir, (kullarını) avutandır.

[İNSANLARIN ŞEYTAN İLE SINANMASI - ELÇİLERİN GÖREVLERİ - KARABAŞLIK]

57/25. Evet! Biz Elçilerimizi (doğru ile yanlışı) ayırt edici Belgeler[6] ile gönderdik, üstelik insanlar, eşitçiliği ayakta tutsunlar[7] diye onlar(ın aracılığı) ile Bitik'i, ayrıca ölçütü[8] indirdik. Ayrıca (bunun yanı sıra) kendisinde (Yol'dan) döndürücü[9] bir kötülük, ayrıca insanlar için (aldatıcı) yararlar[10] bulunan İkiyüzlü[11] (Şeytan)ı indirdik, üstelik (bu), Allah, Kendisine, ayrıca Elçilerine yardım edeni[12] gizlice bilsin diye idi[13]. Evet! Allah güçlüdür[14], (kullarını) öğütleyendir.
57/26. Ayrıca, doğrusu Biz, Nuh'u, ayrıca İbrahim'i göndermiş, üstelik Salıkçılığı, ayrıca Bitik'i (o) ikisinin soyuna vermiştik. Böylece onların içinden kılavuzlanmış[15] (kimseler) vardı, üstelik onların çoğu (Salıkçılar'dan) sapmıştı.
57/27. Sonra (öteki) Elçilerimizi, onların ayak izleri üzerinde izlettik[16], ayrıca (onları) Meryem oğlu İsa ile izlettik, ayrıca kendisine, İncil'i verdik, üstelik onu izleyenlerin yüreklerinde sevecenlik, ayrıca bağışlama (yeteneği) türettik. Üstelik ortaya çıkardıkları[17] karabaşlık('a gelince)[18], Biz onu kendilerine, ancak Allah'ın ağırlamasını amaçlamak için yazdık.[19] Ancak onu, gözetilmesi[1] gerektiği gibi gözetmediler. Böylece aralarında inanmış olanlarına ödülünü[2] vereceğiz, ancak onların çoğu (yazılan sözden) sapmıştı[3].

---

[1] Yarışırken birinci, ilk, öncü olma; birbirine karışma (3/133)
[2] (sözünü / eylemini) bütünleyen; söz tutma konusunda "azimli olan"; 2 - süreduracak olan
[3] **muṣībatin** : uğrayan beklenmedik yıkım, sıkıntı, dokunca. (Akat) **ṣibittu(m)** : 1 - yakalama, tutuklama; 2 - (Cin) tutsak etme.
[4] **fī kitābin**. Krş. **l-kitāb** (2/235): yazılı, yazılmış, belirlenmiş
[5] Birisinin uğursuzluk ile çarpılması, Allah'ın töresine (yazılı Yasa'sına) uygun olarak yapılır.
[6] **bil-bayināt**
[7] ayağa kaldırma, ayakta tutma, sürdürme
[8] **wal-mīzāna**: tartı, ölçü. Ölçüt (42/17)
[9] (Yol'dan, inançtan) kovucu, döndürücü, dönüştürücü, dışlayıcı, dinden çıkarıcı. Şiddet*
[10] 1 - (aldatıcı, geçici) yarar (20. Bildiri); 2 - (indirilen ölçüt aracılığı ile) eleme, elekten geçirme; iyiyi kötüden ayırmak için düşünce konusu. Yarar*
[11] **l-ḥadīd.** [**ḥdd**] : 1 - demir (*Diyanet*); 2 - karşı koyucu (Şeytan); 3 - ikiyüzlü; 4 - keskin (dilli Şeytan). İkiyüzlü kimse anlamı için bk. benzer sesli **l-uḫdūd** (85/4). Karşı koyma, karşı gelme (sınırı geçme; Yol'un dışına çıkma) için bk. 9/63, 58/5, 58/20, 58/22. "Hudud"u geçerek taşkınlık eden kimse için bk.Tagut*. 5 - aldatıcı (Şeytan), aldatıcılık. (Arap) **ḫadaʿa** ile eş anlamlı olan (Habeş) **kadʿa** eyleminden türeyen (Habeş) **kəʿdat** : aldatma, (birisini) bırakma. 6 - Kışkırtıcı anlamı için bk. yakın sesli (Arap) **ḥatta** ile eş tutulan (Sür) **ḥaṯheṯ** : kışkırtma. (*Geez Sözlük, 250*). 7 - (Osm) "Hudut"ta bulunan kimse", ne orada ne burada olan "ikiyüzlü" kimse.
[12] (Yemen) **nṣr** : 1 - yardım etme, yardımcı olma, destek sağlama; 2 - ayrıcalıklı (öncelikli) yandaşlar. Destekleme, dayanışma, pekiştirme, "takviye etme" için bk. Sakınmak*. "Yardımlaşan yandaşlar" olma anlamı için bk. "Allah'ın takımı" (5/56, 58/22).
[13] kim Elçiler'in yardımcısı, kim İkiyüzlü Şeytan'ın yardımcısı olacak diye.
[14] **qawiyyun**. 2 - (Elçiler'ini) pekiştirendir. Sakınmak*
[15] 1 - kılavuzu izlemiş; 2 - sözleşmiş; yatışmış, "müslüman olmuş". Kılavuzlanmak*
[16] **qaffaynā**. Birisinin ardından gelerek uyum sağlamak. (Osm) kafiye (uyak) ile köktaştır.
[17] **ib'tadaʿūhā** : ilk kez yaptılar, yenilik getirdiler.
[18] Karabaşların evlenmeyerek, toplumdan çekilerek yaşamaları durumu, ruhbaniyet, ruhbanlık. "Tanrı'dan korkanlar" (?). Karabaş*
[19] Gelenekler, bu tümceyi bundan sonra gelen tümce ile çelişkiye düşmüş olsa bile genel olarak "ortaya çıkardıkları karabaşlığı - Biz bunu kendilerine yazmamıştık - Allah'tan ağırlanmayı amaçlamak için ortaya çıkardılar" diye anlarlar. Bu nedenle Elçi'nin ölümünden kuşaklar sonra kurulacak olan bugünkü İslam dininde karabaşlığa benzer bir kuruluş

[İNANIKLARA, BİTİKGİLLER'E ÖĞÜT]

57/28. Ey siz, inananlar! O size, Kendi esirgemesinden iki kat[4] versin, ayrıca size, (yardımı) ile yürüyeceğiniz Işık'ı var etsin, ayrıca sizi yarlıgasın diye Allah'tan sakının, ayrıca Elçisine inanın. Üstelik (unutmayın)! Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
57/29. (Bu, Tanrısal yardım), Bitikgiller, Allah'ın kayrasına hiçbir konuda karşı koyamayacaklarını[5], ayrıca kayranın, Allah'ın elinde olduğunu kesinlikle bilsinler diyedir. O onu, dilediği kimseye verir. Üstelik (unutmayın)! Allah, (sözünü) bütünleyen[6] kayırgandır.

4 - KADINLAR DİZİSİ (Nisa Suresi)[7]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ÖLMÜŞ KORUNUK KADINLARIN ÇOCUKLARI İLE EVLENMENİN YASAKLANMASI]

4/1. Ey insanlar! Sizi bir tek candan yaratan, ayrıca ondan onun dişi eşini yaratan, ayrıca ikisinden (yeryüzünde) pek çok erkek, ayrıca kadın yayan[8] İdiniz'den sakının. Birbirinizi, Kendisi (adına) soruşturup (bulduğunuzda)[9] Allah'ı, üstelik kan bağlarını[10] gözetin[11]. Evet! Allah, tümünüzü gözetleyendir.
4/2. Ayrıca öksüzlere[12] varlıklarını verin. (Tutum olarak) kötücülü, iyicil ile değiştirmeyin. Onların varlıklarını kendi varlıklarınızla (karıştırarak) yemeyin[13]. (Yoksa) kuşkusuz bu, (üstlendiğiniz) sorumluluğun[14] saklanmasıdır[15].

[KORUNUK OLAN YA DA OLMAYAN KADINLARLA EVLENMENİN DÜZENLENMESİ]

4/3. Üstelik öksüzlere karşı eşitçi olmayacağınızdan korkarsanız[16], artık sizin için iyicil olan[1] (başka) kadınlardan iki ya da üç ya da dördü ile eşleşin. Ancak, (tutumunuzda) dengeli olamamaktan[2] korkarsanız

---

oluşmadı. Oysa Bildiri'nin geri kalanına bakılırsa kimi karabaşlara olumlu olarak bakılır, üstelik "aralarında inanmış olanlarına ödüllerini verdik" denilir. Öte yandan Allah'ın ışığı (kılavuzlaması) monastırların önünde yanan, yoldan geçenleri kılavuzlayan ışığa benzetilir (24/35). Kimi karabaşlar dışında Kuran'da, karabaşlık için olumsuz bir dil kullanılmaz. Kimi Hristiyanlar'ın övülmesi için bk. 5/82. Bu konuda bk. *A.C. Haksever, "Ruhbanlık Kavramındaki Anlam Kayması"*. Ayrıca bk. *Blachère*. Bir tür "karabaş" olup toplum içinde yaşayan erkek, özellikle kadın kimseler için bk. Muhsan*.

[1] gözetmek, korumak, çobanlık etmek, arkadaşlık etmek. Kök için bk. **rāʿinā** (2/104).

[2] Allah'ın kendilerini ağırlaması

[3] (sözden, anlaşmadan) çıkanlar, sapanlar. Sapmak*. Cinsel ilişkide bulunmak istediler (?); Allah'ın, korumalarını istediği ne ise (4/34) onu korumadılar (?), Üçlemeye gittiler (?)

[4] ssç : iki pay. (Habeş) **kafala** : paylaşma, dağıtma, bölme, katılma.

[5] **yaqdirūna**. Kadir*. Yahudiler'in, Allah'ın kayrası ancak kendileri için ayrılmıştır demeleri; bu konuda bir değerlendirme yapmaları; bu konuyu denetlemeye çalışmaları.

[6] 2 - süreduracak olan

[7] Bu Dizi'de tek (ya da çift) geçişli sözcüklerin (hapax) oldukça çok yer alması ilgi çekicidir.

[8] yaymak, saçmak, dağıtmak (2/164), çoğaltmak.

[9] kendilerini Allah'a atamış olan kadın ya da erkekler ile "korunuk bir evlenme" isteğinde bulunursanız. Sormak*

[10] **al-arḥāma** : karındaşlar, kan bağı (olanlar). Ölmüş olan korunuk kadınların, korunuk olmadan (genel olarak 40 yaşından) önce doğurduğu kendi çocukları.

[11] korumak, pekiştirmek, dayanışık olmak. Sakınmak*

[12] ölmüş (korunuk) kadınlarınızın çocukları; sizinle kan bağı olmayan çocuklarınız.

[13] bu konuda bk. 18/82.

[14] **kabīran**. 1 - (Çocuklar konusunda) yönetici, gözetici, sorumlu olma. 2 - ürün, ürünün artması. Büyük*.

[15] **ḫūban**. Tekgeçişlidir. "Suç" diye anlaşılır, ayrıca neden bu anlama geldiği, üstelik bu suçun ne olduğu bilinmez. *W.Y. Bell, "Mutawakkili", 38*. Oysa 1 - (Sami dilleri) saklamak, gizlemek, kısıtlamak; krş. (Arap) [**ḫbn**] : kısaltmak için giysinin ucunu katlayıp dikme. 2 - (Yemen) (yağmur) eksik (kısıtlı) olma; (saklanıp) pusu kurma. 3 - (Akat) (kendisine) su getirme [kendi çıkarı için çalışma]. 4 - (Arap, Akat) yumuşak olma; (Yemen) aldırmama. İkinci anlam : Kuşkusuz (bunu yemeniz) "(çocuklardaki) malların (ürünlerin) kısaltılmasıdır". "Ürünün artması" için bk. Büyük*

[16] kendilerine bakan anneleri öldü diye öksüz çocuklarla evlenmeye kalkmayın. Çünkü, "evli/evdeş" olduğunuz korunukların "kendi" çocukları ile korunuk bir evlilik yapmak yasaktır. Bk. Kız Köle*. Başka korunuk kadınlarla eşleşin, evdeşleşin.

(korunuk olmayan) bir (tek kadın) ya da sağ ellerinizin (sıkışarak) edindiği (bir kadını) (alın)[3]. Bu, yanılmamanız[4] için en uygun[5] olandır.
4/4. Üstelik (onlar sizden ayrılırlarsa, o[6]) kadınlara, yumuşatıcılıklarını[7] seve seve[8] verin. Ancak kendi kendiliklerinden size onun birazını geri verirlerse[9] siz artık onu (üzerinize) geçirip[10], doyarak[11] yatışın[12].

[BAKIM ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN KORUNMASI]

4/5. Ayrıca, Allah'ın sizin için bir dirlik[13] (kaynağı) olarak yaptığı varlıklarınızı, savurganlara[14] vermeyin. Ancak siz kendilerini, bununla azıklandırın, ayrıca onları giydirin, ayrıca onlara yatıştırıcı bir söz söyleyin.
4/6. Ayrıca siz öksüzleri, onlar evlenme çağına erişene dek (olgunlukları konusunda) sınayın. Böylece onlarda erginliği[15] sezerseniz artık varlıklarını kendilerine geri verin. Üstelik büyüyecekler[16] diye onları saçıp savurarak[17], ayrıca ivedilikle[18] yemeyin[19]. Üstelik (varlıkları) kim koruyorsa[20] (bundan) kaçınsın, ayrıca (işler) kime işletildiyse[21] artık o, töreye uygun olarak[22] yesin. Böylece varlıklarını kendilerine geri verdiğinizde, onlar için tanık bulundurun. Üstelik (unutmayın)! Sayman olarak Allah yeter.
4/135. Ey siz, inananlar![23] Kendinize ya da ana babanıza ya da yakınlarınıza karşı bile olsa, (tanıklık edeceğiniz kimse), (varlıkları) koruyan ya da (varlıkları) işleten[24] olsun, Allah (adın)a tanık (olduğunuzda)

---

[1] **ṭāba**. 1- iyicil, iyilik getiren; 2 - Evdeş olacak olan korunuk* kadın. (Akat) arkadaş. Tayyip*
[2] **taʿdilū**. (Birisini ötekisine) eş, eşit, denk tutmak, benzetmek. Bir "evliliği", ötekine benzetmek. Adil*. Krş. Zihar*
[3] Korunuk olan kadınlara saygı gösterecekseniz onların dördü ile bir çatı altında yaşayabilirsiniz. Onlara saygı gösteremekten korkarsanız (onlarla cinsel ilişkide bulunma isteğiniz ortaya çıkarsa) ancak bir tek kadın ile "gerçek bir evlilik" yapın. Bitikgiller'de yapıldığı gibi "gerçek evlilik" ancak bir kadın ile bir erkek arasında olur. Bu, Kuran yorumcularınca anlaşılmak istenilmeyen Bildiriler'dendir!
[4] **taʿūlū**. Tekgeçişlidir. [ʿ**wl**] : (Yemen) geri dönmek, geri gelmek; güçsüzleşmiş olma. (Arap) altüst olmak, yana dönmek; caymak; sızlanmak; ağlamak, doğru yoldan çıkmak. (Habeş) (yasaya) karşı gelmek; yanıltmak; yoldan çıkmak, sapmak. (Osm) tevil (etmek / götürmek) ile yakın anlamlı, ayrıca köktaş olmalıdır : Başka anlam vermek, verebilmek; yorumlamak; anlamı dönüştürmek. "Korunuk bir kadınla olan evliliğinize, bilerek başka anlam vermeyin!". Ses benzerli (Habeş) **ṭawala** : döndürmek. Bu anlam için bk. Şiddet*. Zihar*. Bu kök için bk. l-**ṭawl** (40/3); **ṭawlan** (25, Bildiri)
[5] ssç : çok yakın, daha yakın.
[6] sağ ellerinizin (sıkışarak) edindiği kadınlar
[7] **ṣaduqāt** : birisinin durumunu, sorunlarını yumuşatmak, düzeltmek, (kendisini) giydirmek için verilen nesne. Evlenirken erkeğin kadına vermesi gereken armağan; ağırlık diye anlaşılır. Bir sonraki tümceye bakılırsa, bu anlama gelmediği kesindir. 2 - (ayrılık, boşanma olursa) bir tür yolluk parası (?). (Habeş) **saṭaqa** : bölmek, bir yol açmak; Sadaka*. Krş. **bil-maʿrūfi** (25. Bildiri)
[8] **niḥ'latan** : isteyerek, seve seve, içinizden gelerek
[9] **ṭibna** : Tekgeçişlidir. (Yemen) [**ṭyb**], **ṭb** : (birisine karşı) iyi, arkadaşça davranma; Tayyip*. 2 - onu, (size) geri döndürürse ("tövbe" ile köktaştır); 3 - onu sizin için ayırırsa; onun kullanmasını, tüketmesini size bırakırsa, aktarırsa. (Yemen) **ṭbn**, **ṭbnt** : malın, mülkün sahibi olma.
[10] **marīan** : 1 - bol bol. (Arap) **mr**ʾ : otu, yeşilliği bol olma. (Habeş) **mar**ʾ**a** : aşırılıkla, açgözlülükçe. 2 - (üzerinize, kendinize) geçirerek, aktararak. (Arap) [**mrr**] / [**mry**] : bir yerden başka bir yere geçmek; sürüklemek.
[11] doyum elde ederek, doyarak
[12] tüketin *(Al-Jalalayn)*. Yemek*
[13] **qiyāman** : ayakta tutan, diri tutan.
[14] Bilgisiz oldukları, ya da olgun (6. Bildiri) olmadıkları için varlıklarını saçıp savuran kimseler. Dağılmak*
[15] erginlik; (kendini) gözetebilme. (Olgunluğa eriştiği için varlıklarını) gözetebilen. Krş. "İbrahim'e kendini gözetebilme (yeteneğini) vermiştik" (21/51).
[16] büyüyecekler diye ya da büyümelerinden önce; (Yemen) sorumlu (ergin) olacaklar diye. Büyüyecek olanlar : 1 - çocukların kendileri; 2 - çocukların (çalıştırılan, işletilen, para getiren) varlıkları.
[17] 2 - (amacından) dönüştürerek. Sarraf*
[18] **bidāran**. 1 - (Arap) (varlıkları yemek için) ilk, birinci olmak; koşuşturmak; (tohumu, samanı) savurma; 2 - (Sür) **bədar** : yayma, saçma savurma. "Bedir Savaşı"(!) ile köktaştır. Ayrıca bk. **tabḏīr**, **tubaḏir**, [**bḏr**] (17/26). 3 - Başkasının varlıklarını kendi üzerine devirme (?). Bk. Yakın sesli **buʿṯira** (82/4, 100/9) : altüst olma; bir nesnenin bir bölümünü, öteki bölümünün üzerine devirme. Bk. **al-abtar** (108/3).
[19] tüketmeyin
[20] korumak, çit ile çevirmek. Gani*. dç : "zengin kimse" (*Diyanet*)
[21] **faqīran** : İş işleyen; işten boyunlu olan. Fakir*. Varlıkların değerini arttırmak için görevlendirilen kimse. Varlıkları koruyan kimse pay alamaz, varlıkları işleyen, işleten pay alabilir.
[22] töreye uygun (*Al-Jalalayn*), Herkesçe bilinen, alışılmış, uygun görülen; 2 - yatıştırıcı olarak; emekleri yatışsın diye.
[23] İlgisi olmayan bir yerde bulunan bu Bildiri, buraya taşındı.
[24] koruyan / işleten deyimleri için bk. 6. Bildiri'nin dipnotu

eşitlikte dosdoğru olun[1]. Allah (onların) ikisine[2] (sizden) daha yakındır[3]. Artık, eşitçi kalmanız için (kişisel) tutkuları izlemeyin. Üstelik, (tanıklıkta, gerçeği) çarpıtırsanız[4] ya da (gerçekten) uzaklaşırsanız artık (unutmayın), doğrusu Allah, sizin ne yaptığınızdan salıklıdır.

[KALITIN DÜZENLENMESİ]

4/7. Ana, baba, ayrıca yakınlar (geriye) ne bırakırsa, erkeklere bir pay vardır, üstelik kadınlara, ana baba, ayrıca yakınlar ne bırakırsa bir pay vardır. (Bu), az ya da çok olsun, belirli[5] bir paydır.
4/8. Üstelik yakınlar, ayrıca öksüzler, ayrıca yoksullar, paylaştırma (sırasında orada) bulunurlarsa, artık onları o (kalıt)tan azıklandırın, ayrıca onlara yatıştırıcı bir söz söyleyin.
4/9. Ayrıca arkalarında, kendileri donatılacak[6] olan güçsüz[7] çoluk çocuk bırakanlar olursa artık onları donatsınlar. Artık Allah'tan sakınsınlar, üstelik yarar verici[8] bir söz söylesinler.
4/10. Evet, öksüzlerin varlıklarını karartarak[9] yiyenler, (Öte yaşamda) karınlarına ancak ateş dolduracaklar. Üstelik, onlar Alevli Ateş'te ısıtılacaklar.
4/11. Allah, çocuklarınız konusunda sizi yükümlendirir : Erkeğe, iki dişinin payı gibi olacak. Ancak kadınlar[10] ikiden daha çok ise artık (kalıt olarak) bırakılanın üçte ikisi onlarındır. Ayrıca (tek) bir (kız çocuğu) varsa böylece yarısı onundur. Ayrıca (ölenin) çocuğu varsa, ana babanın her birine, (kalıt olarak) bırakılanın altıda biri (kalır). Çocuğu yoksa, üstelik (yalnız) ana baba kalıt alıyorsa, üçte bir anayadır. Ayrıca kardeşleri varsa, yaptığı kalıt düzenlenmesinden[11] ya da borcundan sonra (kalanın) altıda biri anayadır. Babalarınıza ayrıca çocuklarınıza gelince, yarar bakımından onlardan hangisinin size daha yakın olduğunu bilmezsiniz. (Bu pay düzenlenmesi) Allah'tan (gelen) bir yüklendirmedir. Doğrusu Allah bilendir, bilgedir[12].
4/12. Ayrıca kadınlarınız - çocukları yoksa - ne bırakırlarsa yarısı sizindir. Ancak, bir çocuğu varsa, yaptıkları kalıt düzenlenmesin(in uygulanmasın)dan ya da borçtan sonra bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Sizin çocuğunuz yoksa, ne bırakırsanız dörtte biri o (kadın)larındır. Ancak, çocuğunuz varsa yaptığınız kalıt düzenlenmesin(in uygulanmasın)dan ya da borçtan sonra ne bırakırsanız artık sekizde biri onlarındır. Ayrıca evleşmiş (korunuk) kimselerden[13] (olup, geriye) kalıt bırakan bir erkek ya da bir kadın, geride erkek ya da kız kardeş bırakıyorsa, her birine altıda bir (pay kalır). Ancak bundan[14] çok iseler, kalıt düzenlenmesin(in uygulanmasın)dan ya da borçtan sonra üçte birine, (öteki kalıtçılara) sıkıntı çıkarmadan[15], ortak olurlar. (İşte) Allah'ın (kalıt konusunda) öğütlemesi![16] Üstelik Allah, bilendir, tüzündür.
4/13. Bunlar Allah'ın sınırlardır. Üstelik kim Allah'a, ayrıca Elçisine uyarsa (unutmasın) O, on(un gibileri)ni, altlarından ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları Bahçeler'e sokacak. Üstelik bu, süreduracak (olan) başarıdır.
4/14. Üstelik, kim Allah'a, ayrıca Elçisine başkaldırır, ayrıca O'nun sınırlarından taşarsa (unutmasın) O, on(un gibileri)ni, içinde sürekli kalacakları Ateş'e sokacak, üstelik kendisi için alçaltıcı bir ezinç olacak.

[YASAL OLAMAYAN KAÇAMAK CİNSEL İLİŞKİLER]

---

[1] **qawwāmīna** : değişmeyen, sarsılmayan, ayakta duran; sürekli olarak
[2] öksüz çocuklar ile onların kendilerini Allah'a adamış olan bakıcı, korunuk anneleri
[3] Onların yakınıdır, egesidir. Onlara üstünlük, öncelik tanır. Bu tür kadınlar, erkeklerden "üstündür" (4/34).
[4] **talwū**. (Arap) [**lwy**]. (Habeş) **lawaya** bükmek, döndürmek, dolandırmak
[5] **mafrūḍan**. Çift geçişlidir. 1 - belirli (118. Bildiri); 2 - (kendilerine) ayrılmış, atanmış; 3 - yükümlü olunan. Farz*
[6] **walyaḫša**. Bu kök için bk. 16/47, 30/28. "Titreme, korkma" diye çevirilir.
[7] 1 - (baskı altında ikiye katlandığı için) ezilmiş; 2 - (kat kat olup) çoğalmış, çok sayıda; 3 - Göç edemeyip, Mekke'de kaldıklaı için ikiyüzlü olmak zorunda kalmış. Küçümsenenler*
[8] **sadīdan** : yarar verici. (Akat) **sadādu** (I) : gereksinimini sağlamak; **suddu** : yarar, bakım (33/70).
[9] "Bu varlıklar onun değildir" diyerek gerçeğin rengini saklamak! Zalim*
[10] kız çocukları
[11] yapmış olduğu kalıt düzenlenmesi uygulandıktan sonra
[12] Bu Bildiri'ye "Kalıt Bildirisi" (**āyat al-mīrāṯ**) adı verilir. Kalıt konusunda, önceki Bildiriler'i geçersiz kıldığı ileri sürülür. Oysa Kuran'da, Allah "tövbe" etmeden, nedenini belirtmeden hiçbir Bildiri'yi yürürlükten kaldırmaz.
[13] **kalālatan** : Bir arada yaşayan, evdeş korunuk kimseler. İkinci aşamadan*. 176. Bildiri'de açıklama getirilecektir.
[14] ikiden çok
[15] daha çok isteyerek sıkıntı çıkarma *(Al-Jalalayn)*
[16] **waṣīyatan** : kalıt düzenlemesi; kalıt konusunda verilen öğüt; vasiyet.

4/15. Ayrıca (korunuk) kadınlarınızdan kaçamak eyleme[1] yanaşanlar(a gelince), artık onlara karşı aranızdan dört (kişiyi), tanıklık etmeye çağırın. Böylece tanıklık ederlerse, ölüm onları (Biz'e) döndürene[2] dek ya da Allah, onlar için (bu durumdan çıkacak) bir yol yapana[3] dek artık onları evlerde[4] tutun[5].
4/16. Ayrıca içinizden (korunuk olmayıp) bunu[6] yapan, iki kişiyi[7] artık dışlayın[8]. Ancak, (yerinip) çevrilir, ayrıca düzelirlerse siz artık onları bırakın[9]. Evet! Allah, çevrilgendir, esirgeyendir.
4/17. (Başkalarını) aldatarak[10] karacılık[11] eyleyen, sonra yakından[12] çevrilenlere çevrilmek[13], artık yalnız Allah'a düşer. Artık onlar için Allah, kendilerine çevrilecek olanlardır.[14] Üstelik (unutmayın)! Allah, bilendir, sağaltandır.
4/18. Oysa, onlardan[15] birine ölüm yaklaşana[16] dek (Yasa'yı)[17] karartıcı eylem eyleyip, "Evet! Ben, şimdi çevrildim" diyen için çevrilmek olmaz[18], ayrıca karaçalmış kişi[19] olarak ölenlere de olmaz. İşte onlar (unutmasınlar)! Biz, onlar için acıklı bir ezinç kurduk.

[EVLİLİĞİN DÜZENLENMESİ]

4/19. Ey siz, inananlar! Kadınları, (kendileri) istemeden kalıt olarak almanız sizin için yasal değildir[20]. Onlar kanıtlanmış bir alçaklık etmedikçe onlara ne verdiyseniz onun bir bölümünü (alıp) götürmek için kendilerine baskı yapmayın. Üstelik (sorunlarınız) yatışmış olarak[21] onlarla (bir arada) yaşayın. Ancak, onlardan tiksinirseniz[22], (unutmayın) bakarsınız siz, bir konudan tiksinirsiniz (oysa) Allah o, konuyu (sizin için) çok seçkin kılar.
4/20. Ayrıca siz (korunuk) bir eşi başka bir (korunuk) eş ile değiştirmek[23] isterseniz, üstelik siz onlardan birine bir kantar[24] (varlık) vermiş olsanız bile o (varlık)tan hiçbir nesneyi (geri) almayın. (Yoksa) siz, (kendinizi) açıkça kirleterek, üstelik (içtiğiniz ant konusunda) başkalaşarak[25] onu (geri) mi alacaksınız?
4/21. Doğrusu siz birbirinize karışmış iken[1], üstelik onlar (bu konuda) sizden sağlam[2] bir ant almışken onu nasıl (geri) alırsınız?

---

[1] **l-fāḥišat** : kaçamak eylem. Alçaklık*
[2] Vefat ettirmek*
[3] 1 - Allah, (bir çözüm, çıkış) yolu bulana dek. 2 - Taşımak. (Başka bir duruma) götürene dek
[4] "ev", "tapınak" ya da "manastır". Ev*
[5] **fa-amsikūhunna**. Arap [**msk**] : tutma; (Habeş) çekme, eğilme, yakınlaştırma. Krş. Bitiğe sarılma (7/170). (Habeş) **maskaya** : manastır yapmak (kurmak). (Habeş) **sakaya** (I) : sığınmak için kaçmak. Krş. 4/34. Herhangi bir konuda uygun davranmayan korunuk bir kadın kovulmaz (bk. bir sonraki Bildiri). Başka birisi ile değiştirilir. Bu ileride, Elçi'nin kendi eşleri konusunda belirtilir.
[6] alçaklığı; kaçamak eylemi
[7] 1 - (o) iki erkeği; 2 - (o) kadın ile erkeği. Dil bilgisi bakımından belirsizdir.
[8] **faādūhumā** . (Eylemlerinden) alıkoyma; kovma, uzaklaştırma, dışlama. İncitmek*. Bu kök, Elçi'nin yanında oyalanıp, kendisini işinden "alıkoyanlar, uzaklaştıranlar" için de kullanılır, üstelik kesinlikle ne "eza" ne de "eziyet" anlamına gelir.
[9] **fa-aʿriḍū** : artık (eyleminizden, yargınızdan) geri dönün. Krş. ʿ**ur'ḍatan** (2/224) : kaçamak, kaçınma yolu; [sözünden] geri dönme.
[10] aldatarak; aldatma amacı ile. Bilgisiz*
[11] Karalık*
[12] **qarībin** : 1 - uzağa gitmeden, yakın (yer)den; bu tutumu sürdürmeden; 2 - yanaşarak. Sami dillerinde, ayrıca Kuran'da **şlt** ile **qrb** eş anlamlıdır.
[13] "(Allah'a) tövbe edenlere (Allah'ın) tövbe etmesi" (!)
[14] (Osm) tövbe deyiminin yanlış anlaşılmasından ötürü Türk çevirmenlere en çok sıkıntı çıkaran Bildiriler'dendir.
[15] alçaklık yapanlardan, böylelerinden
[16] ölüm anık olana dek
[17] 1 - Yasa'yı; 2 - başkalarını (bk. yukarıdaki Bildiriler)
[18] onun çevrilmesi onaylanmaz.
[19] **kuffārun** : karaçalanlar. Alçaklık yapmamış kimselere karaçalarak, "onlar alçaklık yaptı" diyenler
[20] İslam öncesi döneminde, ölen bir yakının karısı, kalıt olarak alınabilir, istenirse başlık vermeden kendileri ile evlenilebilirdi. Ya da kadının kendisine kalan kalıt başkalarına gitmesin diye evlenmesine engel olunurdu *(Al-Jalalayn)*.
[21] yatıştırıcılıkla; (sorunları) yatıştırarak
[22] [**krh**] : tiksinmek (uzaklaşmak, geriye çekilmek)
[23] Korunuk bir eşin yerine başka korunuk bir eş almak isterseniz. Gerçek bir evlilikten sonra boşanıp yeniden evlenmek anlamına gelmez. Yoksa boşandıktan sonra yeniden evlenmeyecekseniz bu kötülüğü yapabilirsiniz anlamına gelir!
[24] kantar : 56,452 kilogram ağırlığında veya kırk dört okkalık bir ağırlık ve sığa birimi (TDK). Rumca : **kenténarion**.
[25] başkalaşma / başkalaştırma. Bu bağlamda ant içtikten sonra (bk. bir sonraki Bildiri), andını değiştirme anlamındadır. [**bht**]*. dç : "iftira ederek" (*Diyanet*)

4/22. Ayrıca, geçmişte ne olduysa bunun dışında, babalarınızın evlendiği[3] kadınlarla, evlenmeyin. Doğrusu bu, (yüz) karartıcı (bir) tutum[4] olarak bir alçaklık, üstelik bir suçluluk idi.
4/23. Analarınız, ayrıca kızlarınız, ayrıca kız kardeşleriniz, ayrıca babanızın kız kardeşleri, ayrıca annenizin kız kardeşleri, ayrıca erkek kardeşlerin kızları, ayrıca kız kardeşlerin kızları, ayrıca sizi emziren (süt) anneleriniz, ayrıca süt (kız) kardeşleriniz, ayrıca kadınlarınızın anneleri, ayrıca kendileri ile karıştığınız[5] (korunuk) kadınlarınızın (getirdiği) sizin saklantılarınız olan[6] korunmuş kızlarınız[7] size (kesinlikle) yasaklanmıştır. Onlarla[8] karışmadıysanız artık size karşı[9] dışlama olmaz. Ayrıca geçmişte ne olduysa bunun dışında, (kendi) bellerinizden (gelen) oğullarınızın[10] (özgür kalan) eşleri[11] ile, ayrıca toptan iki kız kardeş ile (evleşmek için) toplanmanız[12] (yasaktır). Evet![13] Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.

[CİNSEL DOKUNULMAZLIĞI OLAN KORUNUKLARLA EVLENMENİN DÜZENLENMESİ]

4/24. Ayrıca kadınlardan, sağ ellerinizin (sıkışarak) edindiği kimse[14] dışında, korunuk olanlarla[15] (cinsel ilişki yasaktır). (Bu), Allah'ın üzerinize yazdığıdır. Ayrıca bunun dışında[16], (cinsel) boşalımda bulunmadan[17] (siz de) korunuk bir erkek[18] olarak - (onların korunuk oluşunu) gözetmeniz ile[19] - onları amaçlamanız size yasal kılındı[20]. Artık kendilerinden yararlanmanıza[21] karşı[22], onlara karşılıklarını bir yükümlülük[23] olarak verin. Üstelik (bu) yükümlülükten başka, bu konuda karşılıklı onaylaşmanızda[24] size karşı bir dışlama olmaz[25]. Evet! Allah, bilendir, bilgedir.

---

[1] **afḍā**. Tekgeçişlidir. [**fḍw**] : (birbirine) gidip, (birbirine) karışma, katılma; çok sayılı olma; (yiyecek) karışık olma, birbirine karıştırılmış olma. "Evdeş olma, bir çatı altında yaşama". "Evlenme / nikah" anlamına gelmez.
[2] **ġalīẓan**. Amharca : "kayış takılmış"; sözleşme yapılmış, ant içilmiş. Bu konuda bk. (Habeş) **gallada**.
[3] "gerçek" evlilik. Nikah*
[4] **sabīlan** : yol, (tutulan) yol, tutum; taşınma, (götürülmek için) elini verme. Gidiş, gelişim.
[5] **daḫaltum**. [**dḫl**] : 1 - girmek; karışmak; katılmak; (başka birisi ile) bir yere girmek; birbirlerine yakın üyelerden oluşan seçkin (sayısı kısıtlı) ortaklık (takım); konuk; 2 - (Arap, Habeş) bozmak, çürütmek, kirletmek (*Lane*). 3 - (Süryani, Ugarit) korkmak."Aldatmak (kaçırtmak ? korkutmak ?) anlamı için bk. 16/92,94). Cinsel ilişkide bulunmak diye anlaşılır. Oysa Kuran'da, bu bağlamda bu sözcük, "bir çatı altında yaşama / evleşme" anlamındadır. Krş. **afḍā** (21. Bildiri)
[6] **ḥuğūrikum** : sakladıklarınız. (Korunuk* olsunlar / kalsınlar diye) kendilerini başkalarına yasakladığınız (kız çocukları). Krş. **maḥğūran** (25/22, 53). İdi'ye adanmış, "hücreye (odaya) konulmuş" (kız çocukları). (Yemen) [**ḥgr**] : başkasına atama; başkası için alıkoyma; başkası için kapatma. Köken bakımından krş. (Osm) mahcur : kısıtlı (TDK). Krş. Meryem'in genç kız iken yetiştirilmesi. (Geleneklere göre) Ayşe'nin genç yaşta eğitilmesi için Mehmet ile bir çatı altında yaşaması gibi.
[7] **warabāibukumu** : Yetiştirmek için edinilmiş kız çocuklarınız. "Üvey kızlarınız" diye anlaşılır. 1 - (Yemen) **rbb** : ele geçirmek; **hrbb** : edinilmiş bir çocuğu (evlatlığı) yetiştirmek, büyütmek. Bu anlam Habeş dilinde **ḥaṣänä** / **haḍana** diye geçer. Muhsan*. 2 - (Yemen) ʾ**rbbw** : korunmuş, koruma altında olan kimse. Tekgeçişlidir. Krş. Kız Köle*
[8] korunuk kızlarınızın anneleri
[9] o kızların korunuk oluşuna saygı gösterdikçe
[10] bellerinizden : kuşağınızdan, dölünüzden (gelen) : babası sizden başkası olmayan, öz (çocuk).
[11] **waḥalāilu** : "bağı çözülmüş kadınlar". Tekgeçişlidir. Kocası ölmüş ya da kocasından ayrılmış olduğu için özgür kalmış (evlilik bağı çözülmüş, kopmuş) kadın anlamındadır (*Lane*).
[12] **tağmaʿū**. Toplanma, bir araya gelme. Evleşme. Evdeş olma. Nikah* anlamına gelmez.
[13] önceden yanıldıysanız
[14] sözleşmeli, antlaşmalı dişi kimse
[15] **l-muḥṣanāt** (dişil): Korunuk*, Muhsan*. Bunlar Elçi'yi izleyen "müslüman" korunuklardır. İnanık (Hristiyan) korunuklar için evlilik düzenlemesi, bir sonraki Bildiri'de belirtilir.
[16] "sözleşmeli kadınlarla" cinsel ilişkide bulunmanın dışında; bu yasaklamanın dışında
[17] **musāfiḥīna**. (döl) akıtmadan. Çapkınlık*
[18] **muḥ'ṣinīna** : dişil **muḥṣanāt** sözcüğünün erili. Muhsan*, Korunuk*
[19] **bi-amwālikum** : varlıkarınız. Krş. **amwālakum** (29. Bildiri)
[20] Siz de korunuk erkek olmayı üstlenir, üstelik cinsel boşalımda (Çapkınlık*) bulunmadan kendileri ile eşleşmek isterseniz bu size yasaldır.
[21] sevgi, günlük yaşama katılması, varsa çocukları büyütmesi, ...
[22] Osman'ın Kuran'ı : "kendilerinden yaralandığınız kadınlar". Mas'ud ile Ubayy Kuran'ı : "belirli bir süre için geçiçi evlilikte bulunduğunuz kadınlar" (aktaran *Blachère*). Krş. "sağ ellerinizin (sıkışarak) edindiğiniz (kadınlar)". İkinci Aşamadan*
[23] 1 - bir yükümlülük; 2 - bir ayrıcalık. Krş. 2/236, 237. Farz*
[24] kendi aranızda uygun bulacağınız, ikinizin de beğeneceği bir antlaşma (2/232)
[25] Bu bir suç değildir.

4/25. Ayrıca sizden kim, korunuk[1] olan inanmış kadınlarla[2] (cinsel ilişkili) evlilikten[3] uzaklaşmaya[4] güç yetiremezse[5],[6] sağ ellerinizin (sıkışarak) edindiği kimselerden[7] olan inanık[8], (cinsel ilişkiye) isteklilerinden[9] (birini alsın)[10]. Allah, sizin inancınızı[11] bilendir. Siz birbirinizdensiniz[12]. Artık o (korunuk kadın)larla, ailelerinin [13] olur demesiyle evlenin. Üstelik onlar alçaklık etmeyen, ayrıca oynaşa [14] yanaşmayan korunuklar[15] olarak (kaldıkça) onlara karşılıklarını töreye uygun[16] olarak verin. Böylece (korunuk olarak) (eve) kapandıklarında[17] (başkası ile cinsel) doyuma[18] varırlarsa, artık onlara, (gerçek) korunuklara[19] edilen ezincin yarısı (yapılır)[20]. Bu (hoşgörü), içinizden, bağlanmış bağın kopmasından[21] çok korkan[22] kimse içindir. Ancak (bu tutum, kurallara) katlanmanız sizin için seçkin bir (tutumdur). Üstelik (unutmayın)! Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.

[MEKKE'DEKİ İLKEL HRİSTİYANLIK'A GERİ DÖNÜŞ]

4/26. Allah, sizin için (onlarla) sözleşme yapmak[23], ayrıca sizi, sizden öncekilerin geleneklerine[24] kılavuzlamak, ayrıca sizin için (önceki buyruğundan) çevrilmek ister[25]. Üstelik (unutmayın)! Allah, bilendir, bilgedir.
4/27. Ayrıca Allah, sizin için (önceki buyruğundan) çevrilmek[26] ister. Oysa, (benzetme yaparak) aşırı istekleri[1] izleyenler[2], sizi süreduracak (olan) bir sarkıntı ile sarkıtmak isterler.

---

[1] **al-muḥṣanāt** : (dişi) korunuklar. Korunuk*
[2] inanık olmayan korunuklar için bk. bir önceki Bildiri.
[3] Nikah*
[4] **ṭawlan**. Cinsel ilişkili evliliğe karşı / için gevşek olma, gevşeklik gösterme; uzaklaşma; hoşgörülü olma. Krş. **l-ṭawl** (9/86, 40/3); Genel olarak "varsıl olan kimse" diye anlaşılır.
[5] cinsel ilişkide bulunmamanın yükümlülüğünü yüklenemezse. Bu konuda bk. 24/33.
[6] "Çünkü kimisi doğuştan hadımdır, kimisi insanlar tarafından hadım edilir, kimisi de Göklerin Egemenliği uğruna kendini hadım sayar. Bunu kabul edebilen etsin!" (Matta 19/12).
[7] genel olarak köle kadın, karavaş, cariye diye çevirilir. Oysa Kuran'da kesinlikle bu anlam gelmez.
[8] **l-mu'mināt** : inanmış olan kadınlar (dişil). İnanık (mümin), Kuran'ın kimi yerlerinde Hristiyan anlamındadır. İnanık*. Bunun bilinmek istenmemesi nedeni ile bu tümcenin anlaşılması 1400 yıldan beri sıkıntı çıkarır, üstelik birbirini tutan iki çeviri bulunmaz. Çünkü "gerçek mümin" kimseler köle olarak edinemezlerdi!
[9] Evlendikten sonra cinsel ilişkide bulunmayı onaylayan kız. Kız köle*
[10] krş. 24/33
[11] salt tektanrıcı olup olmadığınızı
[12] (İsa, Allah'ın oğludur demeyen) İlkel Hristiyanlar (Medineli Yardımcılar, Karşılayıcılar, Ensarlar) ile siz inanç bakımından birsiniz. Allah, bunu bilir (bk.bir önceki tümce). Krş. 3/195 (siz ile Bitikgiller'den kimileri)
[13] **ahlihinna** : aileleri, toplumları. Aile*. İlkel Hristiyanlar'da korunuk genç kızlar, aileleri ile birlikte yaşar, monastıra çekilmezlerdi. Dolayısı ile başka birisi ile yaşamak (evleşmek) için ailelerinden onay almaları gerekirdi.
[14] **aḫdānin** (5/5). Oynaş*
[15] **muḥṣanātin** : (dişi) korunuklar. Korunuk*
[16] **bil-maʿrūfi**. 1 - (Arap) töreye uygun olarak; 2 - (Habeş) yatıştırıcı, dindirici olarak. Krş **ṣaduqāt** (4/4) : yumuşatıcı.
[17] **uḥ'ṣinna**. Korunma, saklanma, (eve) kapanma, "evleşme, evdeş edinme" anlamındadır. Kesinlikle "evlenmek" anlamına gelmez. Krş. **tuḥ'ṣinūna** (12/48); **lituḥ'ṣinakum** (21/80). 2 - (Bu koşulları) "benimseme" anlamı için bk. Güzel*
[18] Çapkınlık*
[19] Ezince uğratılma konusunda bu "gerçek" korunuklar, Elçi'nin eşleri gibi olanlardır (33/30).
[20] Korunuk kadınlar arasında alçaklık edenler, ayrıca bu alçaklığa katılan erkekler için Hristiyanlar'ın verdiği ağır karşılık (ölüm) için bk. *K.W. Wilkinson, "Dedicated Widows"*.
[21] **l-ʿanata** : Yerine konulup, birleştikten sonra bir kemiğin yeniden kırılması. Sıkıntı*. Krş. **la-aʿnatakum** (2/220).
[22] **ḫašiya** : korkan, huşu olan. Krş. "Haşa" ile türevleri : sinmiş, susmuş "maymun", ezilmiş, korunmuş, uzaklaşmış . (Ruhban (?), God-fearer (?). Karabaş*
[23] **liyubayyina** : 1 - **bā yā nūn** : açığa koymak; "size (Yasa'yı) açıklamak ister"; 2 - **bā yā ʿayn** : alışveriş, sözleşme, pazarlama yapma. "sizin için onlarla sözleşme yapmak ister". Alışveriş*
[24] **sunana** : töreler, gelenekler, alışılagelen yollar. İlkel Hristiyanlar'ın töreleri, gelenekleri
[25] Bu ve bundan sonraki Bildiri'de, Allah'ın, (eskiden vermiş olduğu yargısından) dönmek istediği belirtilir. Örneğin bir üst Bildiride'ki "inanık" kadınlarla evlenme. Bu, "inanıklar", Hristiyan Yardımcılar (Ensar'lar)'dan başkası olamaz. Oysa bu konuda ya da başka konularda Kuran'nın hiçbir yerinde ilkel Hristiyanlar'ın gelenekleri (kimi yiyecekler, ayrıca kimilerinin çirkin giyinmesi dışında (7/31)) kınanmaz, yasaklanmaz. Mehmet, Yasa'nın uygulanması, özellikle İsa konusunda Yahudiler ile bir anlaşma olamayacağını görünce, Yahudilik'ten kopmak, üstelik Mekke döneminde başlattığı İbrahim'in ilkesine yakın olan ilkel Hristiyanlığa yeniden dönmek ister. Dolayısı ile bu Bildiri, kimi Yahudiler'in Medine'den kovulmalarından sonraki bir dönemden olmalıdır.
[26] Allah, çevrilsin; Allah size tövbe etsin : Allah, önceden verdiği yargısından geri dönsün.

4/28. İnsan, (inanç bakımından) kaygan[3] olarak yaratılmış olduğundan, Allah, sizin için (töreleri)[4] yeğniltmek[5] ister.

[GÖZETİM ALTINDAKİ TUTUKLULARIN ÖLDÜRÜLMESİNİN YASAKLANMASI]

4/29. Ey siz, inananlar! Gözettiğiniz (kimse)ler[6] (konusunda), yasadışılık (ederek)[7] değil, ancak aranızda karşılıklı onaylama[8] ile, pazarlık yaparak[9] yatışın[10]. Üstelik (yasadışılıkla) birbirinizi[11] öldürmeyin. Evet! Allah, sizin için bir esirgeyicidir[12].
4/30. Üstelik kim bunu[13], (tutuklu olana karşı) bir düşmanlık, ayrıca bir karalama[14] olarak yaparsa, artık onu Ateş'te ısıtacağız. Üstelik bu, Allah için kolaydır.
4/31. (Tanrıca) suçlandığınız abartılardan[15] kaçınırsanız, sizin (suç) karalıklarınızı[16] sizden sileceğiz, üstelik sizi saygın[17] bir giriş[18] (ile Cennet'e) sokacağız.

[KADINLAR İLE ÇOCULARA DÜŞEN PAYLARIN KORUNMASI]

4/32. Üstelik Allah, kiminizi kiminizden, ne ile üstün tuttuysa[19], ona[20] imrenmeyin. Erkeklere, ne kazanırlarsa bir pay, kadınlara, ne kazanırlarsa bir pay vardır. Ayrıca siz Allah'tan, (Kendi) kayrasından (yararlanmanızı) isteyin. Evet! Allah, her konuyu bilendir.
4/33. Üstelik herkes için - ana baba, ayrıca yakınlar - (çocuk olarak) ne bıraktıysa ona, gözeticiler[21] türettik[22]. Ayrıca siz, (sizi, kendilerine) antlarınızın bağladığı[1] kimselerin payını verin. Evet! Allah, her konuya tanıktır.

---

[1] orada olmayan bir nesneyi göz önünde canlandırma, biçim verme (İsa'yı, Tanrı'nın oğlu olarak görme). Şehvet*
[2] İsa, Allah'ın oğludur diyen kimi Hristiyanlar.
[3] (inanç bakımından) kaygan; kandırılmaya, götürülmeye, "taşınmaya" elverişli. Hafif*
[4] öncekilerin (Yahudiler'in / Hristiyanlar'ın) izlediği törenin ağır yönlerini ortadan kaldırmak ister. Onların törelerini yumuşatmak, düzeltmek, doğrultmak [**sdq**] etmek ister. Sadaka*
[5] 2 - (Yasa'nın önceki kurallarını) kaydırmak, "alıp götürmek". Hafif*
[6] **amwālakum**. Bu deyim, (Arap) [**wly**] (veli, vali, velayet) kökünden türeyen [**mwl**] köküne dayandırılır; "varlıklarınız, mallarınız" diye anlaşılır. (Habeş) **waʿala**, **wəʿla** (günü geçirmek; kalmak; gün boyunca bir iş yapmak) kökünden türeyen **ʾawʿala** : günü geçirtmek; gözaltına, gözetime alma; **məwʿāl**, **muʿāl** : gözaltına alınan yer, tutulan yer; tutukevi. (Başkalarını korumak için) gözettiğiniz (kimseler); 2 - (Habeş) Tutuklularınız. Bir sonraki tümce bu anlama ağırlık verir. Yoksa bu Bildiri, 2/188. Bildiri'nin nerdeyse bir benzeri olurdu. "Gözetme" (**bi-amwālikum**) için bk. 24. Bildiri. "Başkalarınca gözetildiği için korunmuş bir yer" anlamı için bk. **waliyyan** (4/75). Dolayısı ile (Arap) **māl**, **amwāl**, (Osm) mal, mallar, birisinin gözettiği, kendi "velayetinde olan" nesnelerdir, kendisinin (topladığı, biriktirdiği) varlıklarıdır. "Mevlâ, 'köle azat eden', ayrıca 'kölelikten azat olunan' kimseler için de kullanılır. Çoğulu mevâli'dir" (*A. Hatalmış, "İslam'ın İlk Dönemlerinde İdari Hayatta Köle ve Mevali*". Krş. (Akat) **awīlu**, **amīlu**, **amēlu**, **abīlum** : erkek, insan, koca, kişi, özgür yurttaş. Ayrıca bk. **māluhu** (111/2). İlkel inanıklarda **mawlā**, özgür kul / köle, özgürleşmiş inanık olmuş kul / köle anlamına gelmelidir.
[7] **bil-bāṭil** : yasadışılık ederek, yanlış olarak, yasaya aykırı olarak. Bu sözcük Kuran'da "gerçek, doğru" ile ters anlamlıdır. Gerçek ise çoğu yerde doğru "Doğru Yasa" demektir. Kuran'ın getirdiği Yasa'da insan öldürmek yasaktır.
[8] **tarāḍin** : karşılıklı beğeniş
[9] **tiğāratan** : alışveriş yapma; iş çevirme; usta, yetenekli, becerikli olma; (Arap) **tağara** : duvarı yıkma, duvarda gedik açma. (Habeş) **tagara** (I) : alışveriş yapma; (Habeş) **tagara** (II) : çadırı tutan kazıkları çekip çıkarmak, dışarı çekmek; yavaşça çekmek; çadırı zift ile örtmek. Zift ile örtmek için krş. kefaret (örtmek, göz kapamak). Kafir*. Ticaret : gedik, delik, yol açıp bir nesneyi (kimseyi) bir yerden bir yere geçirtmek. Genel anlam : "onun ipini çözün", "göz kapayın", "bırakın gitsin".
[10] dengeli davranın; yatışın (doymuş olun). Yemek*
[11] ssç : kendinizi. Aranızdan suç işleyenleri. Bu Bildiri'ye göre Müslümanlıkta "idam cezası" yasaktır. Krş. 66. Bildiri. Krş. Kendinizi Öldürün*
[12] Allah'ın size karşı olduğu gibi, siz de o kimselere karşı esirgeyici olun.
[13] (tutuklu, gözetilen) insanı, Yasa'ya aykırılıkla öldürmeyi
[14] karaçalma. Zalim*
[15] **kabāira**. 1 - Büyük yapmak, büyültmek; abartmak; 2 - sorumlusu olduğunuz eylemler. Büyük*
[16] (yasayı, töreyi, sözü) karalama, lekeleme. Karalık*
[17] ağırlayıcı, ağırlayarak. Kerim*
[18] **mudḫalan** : giriş, sokuş, (bir işe) karışma, araya girme, müdahale (17/80, 22/59).
[19] yeğlemek, kayırmak.
[20] o nesneye, duruma, konuma
[21] **mawāliya** : yakınlar, sonraki kuşaklar, kalıtçılar (19/5). Gözeticiler anlamı için bk. 29. Bildiri
[22] ssç : yaptık, kıldık

[ERKEK - KADIN İLİŞKİLERİ - KİMİ KADINLARIN ERKELERDEN ÜSTÜN OLMASI]

4/34. Allah'ın, kimini kiminden üstün tutmasından[2] ötürü, erkekler varlıklarından katkıda bulunarak[3] kadınlara karşı dosdoğru kalırlar[4].[5] Böylece (o kadınlar), arınmış olarak (kalıp)[6], Allah'ın (kendilerini) gözetmesi ile (yarıklarını) gizlice koruyup[7] (kendilerini, Allah'a) adarlar[8]. Ayrıca kendilerinin (sizi) sıkıştırmasından[9] korktuğunuz kadınlara (gelince), artık onlara öğüt verin, (olmazsa) ayrıca yataklar(ın)da onlardan uzaklaşın[10], ayrıca onları (kendinizden) uzaklaştırın[11]. Sonra size dönerlerse[12] onlara karşı (başka bir) gelişim (yolu)[13] amaçlamayın. Evet! Allah, üstündür[14], (o kadınlar konusunda) gözeticidir[15].
4/35. Üstelik, ikisinin[16] arasının kopmasından[17] korkarsanız, erkeğin yakınlarından (olan) bir yargıcıyı, ayrıca kadının yakınlarından (olan) bir yargıcıyı görevlendirin. (O çiftin) ikisi, (kendi aralarında) bir düzeliş[18] isterlerse, Allah ikisinin arasında bu (uyuşma)yı başarılı kılar. Evet! Allah, bilendir, salıklıdır[19].

[İNANIKLARA ÖĞÜTLER]

4/36. Ayrıca siz Allah'a tapın, üstelik O'na hiçbir nesneyi ortak koşmayın. Üstelik ana babayı, ayrıca yakınları, ayrıca öksüzleri, ayrıca düşkünleri, ayrıca yakın komşuyu, ayrıca uzak komşuyu, ayrıca yandaki yoldaşı, ayrıca Yol yapıcısını[20], ayrıca sağ ellerinizin (sıkışarak) edindiği (kadın)ları koruyun. Evet! Allah, kendini beğenmiş övünen[21] kimseyi sevmez.

---

[1] **aymānukum**. Sizi, (kendilerine) 1 - antlarınız; 2 - sağ ellerinizin (sıkışarak) bağladığı kimseler

[2] üstün tutmak, kayırmak (32. Bildiri)). Üstün tutulanlar, üstün olmayanlara iş gördürtürler (43/32). Dolayısı ile kadınlar, erkeklerden daha üstündür; geçimlerini sağlasınlar diye kadınlar erkeklere iş işletirler. Korunuk anneler ile çocukları konusunda bk. "Allah (onların) ikisine (sizden) daha yakındır" (4/135).

[3] ssç : (geçim konusunda) katkıda bulunduklarından / katılmalarından / paylaşmalarından ötürü. Krş. **darağat** (ödenek). Derece*

[4] **qawwāmūna** : süren, değişmeyen; dosdoğru, ayakta duran. Deyim olarak bk. Allah için (5/8) / eşitlikte (4/135) dosdoğru olun. Allah'ın (sizden) daha yakın olduğu kimselere doğru kalın (135. Bildiri). Kadınların üstünlüğüne saygı gösterin. (Habeş) [**qwm**] : durmak, ayağa kalkmak; kurmak, yerleştirmek; direnmek; tutucu olma; yükümlü olma (örneğin gece ya da gündüz yakarısı için okunan ezgilerden sorumlu rahip); bekçi, koruyucu, gözetici; öncü.

[5] Allah, kadınları erkeklerden üstün kıldığı için, erkekler varlıklarını kadınlar için tüketerek, onlara karşı dosdoğru olmaktan sorumludurlar. Genel olarak "erkekler, kadınlardan üstündür" diye anlaşılır. Öyle olsaydı, kadınlara "gelin karnımızı doyurun" demeleri gerekirdi. Oysa Kuran'da bunun tersi söylenir. Üstün olmayan (köle), üstün olanın (efendinin) görevlisidir (hizmetindedir). Burada üstün olmayan erkek, karısının görevlisidir. Bunun en güzel benzetmesi için bk. 16/76.

[6] Salih*

[7] **ḥāfiẓātun. (**Cinsel organlarını) gözetirler. Bu kadınlar, Medineli Ensarlar (Yardımcılar) gibiydi. "Ensar olmak" için bk. (Akat) **naṣāru** : (evi, bahçeyi, hayvanları) korumak; gözetmek; birisine göz kulak olmak; erdenliğini korumak. Sözlük anlamı bakımından, "hafız kadın", "muhsan kadın" ile (Medineli) Ensar kadın eş anlamlıdır.

[8] **qānitātun** : (Allah'a) bağlı; (Allah'a) adamış. **qnt***. Adanık*, Muhsan*

[9] 1 - Kapıyı sürgülemek; 2 - Birbirine girmek, sıkışmak, tutuşmak. "Oturulacak yerin daralması". Örmek*. Bu deyim erkekler için de kullanılır (128. Bildiri), üstelik bu, kıskançlık yaratan bir tutumdur.

[10] "göç etme", uzaklaşma, ayrılma (19/46, 23/67, 73/10, 74,5). İslam Geleneklerine göre, eşi ile sorunları olunca, evinden uzaklaşan [korunuk] Ali'ye, tozlu yerde yattığı için kendisine "Ebu Turab" (Tozlu Baba, Yüzü Tozlu) takma adı verilmişti ((Arap) **turāb** : toz).

[11] **wa-iḍ'ribūhunna**. Türkçeye genellikle "onları dövün, onlara vurun" diye çevirilir. Oysa krş. **iḍ'ribūhu** : (tartışma konusunu) uzağa atın, uzaklaştırın, "unutun" (2/73). Dövmek*. Anlam çarpıtılması için ayrıca bk. 16. Bildiri. İncitmek*.

[12] **aṭaʿnakum**. 1 - (Arap) [**ṭw**ʿ] : uyma, izleme [birisine katılma]; 2 - (eski yerine) dönme; (eskisine göre) düz, orantılı olma; 3 - eğirme, örme [birleşme, bir araya gelme]. (Arap) **ṭwy** : (yerine, ağıla) yerleştirme. (İbr) **ṭwy**, (Akat) **ṭawû** : döndürme, örme. (Habeş) **ṭawaya** : bükme.

[13] (sorunlar için çözüm) yolu

[14] yukarıdadır; (korumak için o kadınların) üstündedir. Allah, bir koruyucu olarak, korunulması gereken, küçük saydığınız kimselerin (örneğin sivrisinek [oraya buraya uçuşan Göçmenler]) üstündedir (2/26).

[15] Büyük*

[16] karı kocanın

[17] çatlamak, yarılmak, bölünmek; uzaklaşmak

[18] kötülüklerin iyileşmesi, düzelmesi (62. Bildiri)

[19] Habeş : (Allah) [kopan ilişkileri] birleştiren, (birbirine) karıştıran, ilişki kurandır; "aracı olandır". Haber*

[20] Yolcu*

[21] **faḫūr**. (Akat) **paḫāru** (II) : toplama, biriktirme, yığma

4/37. Bunlar, eli sıkı olanlardır, ayrıca insanlara, eli sıkı olmayı buyururlar, ayrıca Allah, Kendi kayrasından kendilerine ne verdiyse onu, gizlerler. Üstelik Biz, (bu kayraya) karaçalanlar için alçaltıcı bir dışlama düzenledik.
4/38. Ayrıca onlar varlıklarını, insanlara gösteriş için paylaşırlar[1], ayrıca onlar ne Allah'a ne de Öteki Gün'e inanırlar. Üstelik Şeytan[2] kime arkadaş olursa, artık (o) (suç ile) karartıcı bir arkadaş (olmuş) olur!
4/39. Üstelik onlar Allah'a, ayrıca Öteki Gün'e inanmış, üstelik Allah'ın kendilerini azıklandırdığı ne ise (onunla)[3] katkıda bulunmuş olsalardı, ne olurdu onlara? Üstelik Allah, onların konusunda (ne varsa) bilir.
4/40. Evet! Allah, küçük bir tohum ağırlığında[4] (bile olsa) (onların çıkarlarına) karaçalmaz. Ayrıca (onlardan, başkalarınca) benimsenecek bir ödül[5] olursa onu kat kat artırır, üstelik O, (Kendi) Katından, (sözü) bütünlenecek[6] bir ödül verir.
4/41. Her topluma bir tanık[7] getirdiğimiz, ayrıca Biz, seni bunlara karşı tanık olarak getirdiğimizde artık (onların tatsız durumu) nasıl olacak?
4/42. Karaçalmış, üstelik Elçi'ye başkaldırmış olanlar, o Gün, kendileri konusunda yeryüzünde kalmış olmayı[8] dileyecekler[9]. Üstelik onlar Allah'tan bir (tek) konuyu[10] (bile) gizlemeyecekler.

[TAPINMA ÖNCESİNDE ARINMA]

4/43. Ey siz inanmış olanlar! Üstelik siz sarhoş iken[11], ne söylediğinizi bilene dek tapınmaya[12] yanaşmayın. Ayrıca (tapınma), atmık kaçırma[13] (durumunda da) olmaz; yolda olanlar dışında, yıkanmanıza dek (tapınmaya yanaşmayın). Sayrı ya da yolculukta iseniz ya da biriniz ayakyolundan gelmişse ya da kadınlara dokunduysanız[14], üstelik su bulmadıysanız artık, arı bir toprağa başvurun[15] ayrıca (onunla) yüzlerinizi ayrıca ellerinizi silin. Evet! Allah, keçürgendir, yarlıgayandır.

[TEVRAT'I YOLUP İBRAHİM'İN YOLUNDAN SAPANLARIN KINANMASI]

4/44. Kendilerine Bitik'ten bir pay verilenlerin[16], (o paydan satıp[17]), sapıklığı satın aldıklarını, ayrıca sizin Yol'dan sapmanızı istediklerini görmüyor musun?
4/45. Üstelik Allah, sizin (inanç) saptırıcılarınızı[18] bilir. Üstelik Allah, (Yol'da) size ege[19] olarak yeter. Ayrıca Allah, yardımcı olarak yeter.
4/46. Yahudiliği benimseyenler[20] içinde, sözleri[21] yerlerinden yolanlar[22] ayrıca dillerini eğip bükerek[23], üstelik Yasa'yı bulaştırarak[1], "işittik, üstelik başkaldırdık", ayrıca (sen)[2], (Elçi'yi) "duymadan dinle[3], ayrıca

---

[1] katılırlar; katkıda bulunurlar; (varlıklarını) paylaşırlar. "Gösteriş" konusunda bk. İlan Etmek*
[2] Eli sıkı olan kıskanç kimse. O kmselerin elebaşısı
[3] gösteriş yapmadan (bk. bir önceki Bildiri). Bu konuda bk. İlan Etmek*
[4] **miṯ'qāla ḏarratin**
[5] **ḥasanatan**. Benimsenecek, kucaklanacak bir ödül. Güzel*
[6] 2 - süreduracak olan / sonsuza dek
[7] Her toplumun sorumlu olduğu eylemlere tanıklık edecek birisi, o toplumun Elçisi.
[8] **tusawwā**. (Akat) **(w)ašabu** : yere oturmak; (bir yerde, evde, kentte) kalmak, yaşamak; (bir yerin doğuştan ya da sonradan) yerlisi olmak. (Osm) sabit kalmak.
[9] sorgulanmamak için, toprak olarak kalsaydık, diriltilmeseydik (diyecekler) (78/40).
[10] **ḥadīṯan** : bir söz, bir konu (konuşma konusu); öykü, olay.
[11] Kuran'da içki içmek yasak değildir. Şarap*
[12] **l-ṣalat**. 5/6. (Sümer) **šu-il-la$_2$** (el + yükseltmek) : [ellerini kaldırıp] yakarmak. Salat*
[13] **walā ğunuban**. 1 - atmık kaçırma; boşalma; 2 - cinsel organları birbirine sokma. Cünup*
[14] dokunma; el atma; öğrenmeye çalışma; [kurcalama]. [**lms**] için bk. 72/8.
[15] **tayammamū** : başvurun, kalkışın, amaçlayın. krş 2/267.
[16] Bitikliler. Bağlama bakılırsa bunlar Yahudiliği uygulayanlardır. Benzeri Bildiriler (3/77, 78), "ümmi" olanlara yöneliktir.
[17] elden çıkarıp
[18] 1 - Birisinin kötülüğünü isteyen; 2 - Yol'dan saptıran, saptırıcı. Sizin Yol'dan, Yasa'dan sapmanızı isteyenler" (bir önceki Bildiri); 3 - kötü inanç bulaştıran kimse; 4 - bir işi (egeliği, kılavuzluğu) birisinden alıp ötekisine verme; 5 - güçsüz birisi, gücü olan birisinden yardım isteme (bk. bir sonraki tümce). Düşman*, Aşırı Gitmek*
[19] ege ile yardım için krş. Düşman*, Aşırı Gitmek*
[20] **allaḏīna hādū**
[21] **l-kalima :** sözler, sözcükler
[22] **yuḥarrifūna**. Yolmak, koparmak, kesmek. Tahrif*.
[23] (Bilerek) yanlış yorumlama; anlamını çarpıtma. 3/78.

(sen bize) arkadaş ol[4]" diyenler var. Oysa, "işittik, üstelik (Elçi'ye) katıldık[5]", (sen Elçi'yi) "dinle", ayrıca (Elçi'ye) "bizi, gözet" demiş olsalardı, (bu) onlar için kesinlikle seçkin (bir tutum), üstelik dosdoğru (bir gidiş) olurdu. Böylece Allah onları, onların (Elçi'ye) karaçalışı nedeni ile suçlayacak. Artık onlar, ancak pek az inanırlar.
4/47. Ey siz, Bitik verilenler! Biz, yüzleri[6] silmeden[7], ayrıca onları arkalarına çevirmeden[8] ya da Şaşırtıcı'ın yandaşlarını[9] suçladığımız gibi onları suçlamadan önce, sizinle olan ne varsa[10], onu doğrultacak[11] (Bitik olarak) ne indirdiysek[12] (ona) inanın. Üstelik (geçmişte de) Allah'ın (doğrultucu) eylemi[13] gerçekleştirilmişti[14].
4/48. Evet! Allah, Kendisine ortaklar koşulmasını yarlıgamaz[15]. Oysa (suç olarak) bundan başka ne varsa dilediği kimse için yarlıgar. Üstelik kim Allah'a ortak koşarsa, artık o, kesinlikle (kendisi için) süreduracak olan bir kirletiş[16] türetmiş olur.
4/49. Kendilerini (kendi suçlarından) aklayanları[17] görmedin mi? Yok! Dilediği kimseyi aklayan Allah'tır, üstelik hurma çekirdeğinin ince ipliği[18] (gibi bile olsa) (onların çıkarlarına) karaçalınmayacak.
4/50. Allah'a karşı nasıl yalan[19] türettiklerine bir bak! Üstelik bu, açıkça[20] kirlenmeye[1] yeter.

---

[1] **waṭaʿnan**. **waṭaʿanū** (9/12), inanç konusunda kendileri ile sözleşme yapıldıktan sonra bu sözleşmeyi bozanlar konusunda yer alır. [**ṭyn**] çamurlarlarsa (çamur atarlarsa); [**ṭʿn**] : (başka inancı) sızdırırlarsa; sıvışıp giderlerse [çölde gündüz saklanıp, gece sıvışıp gitmek]. Bu kökün ilkel anlamı kargılamak; dürtmek, delmek; (bir yeri, yolu) yarıp geçmek; sızmak, sıvışmak; bulaşıcı [birisinden ötekisine sıvışan] sayrılık. Krş. Düşman* (kötü inanç bulaştıran) (bir önceki Bldiri)

[2] kılavuz olan Elçi Mehmet'i izleyenlerden biri

[3] Kulak vermeden, anlamadan, duymadan dinle. İşitiyormuş gibi yap, ancak dinleme.

[4] **warāʿinā**. Eşlik etme anlamı için bk. 2/104.

[5] 1 - uyma; 2 - katılma; 3 - (ayrıldığı yere) geri dönme (34. Bildiri)

[6] 1 - yüz; 2 - kişilik; 3 - ışıldayan (Bugünkü Yaşam); 4 - (Bugünkü Yaşamda özgürce) sağa sola koşuşturma. Yüz*

[7] **naṭmisa**. (Arap) [**ṭms**] : silme, yok etme; (Habeş) **damasa** : yıkma, yok etme; örtme; karanlık olma; (Habeş) **damsasa** : yok etme, silme; (Akat) : **damāšu** : silip süpürme; (Akat) : **damāṣu** : (küçültmek, aşağılamak için) bükmek; bel büktürme.

[8] Burada denilmek istenilen : 1 - Biz onların kendilerini siler (yok eder, son verir), sonra onları yeni baştan yep yeni yaratırdık (arkalarına, geldikleri, yola çıktıkları yere, doğru olan ilk inançlarına döndürürdük). 2 - Siz (Yahudiler), gelişigüzel bir toplum iken, sizi seçkin, kayırılmış bir toplum yapmıştık. (Düzelmek istiyorsanız) geriye dönebilirsiniz!

[9] 1 - Şaşırtıcı'nın / Şaşırmış'ın yandaşları, yoldaşları, baskıcıları; 2 - Büyücü; büyülü sözler söyleyerek suç çıkaran kimse (exorcist)'in yandaşları (Bu anlam için bk. 49. Bildiri). **aṣḥāba l-sabti** : "Cumartesi'nin adamları" diye anlaşılır. Cumartesi günü balık satarak Yasa'ya karşı taşkınlık edenler (7/162-163). Bu Bildiri'de söz konusu olan kimse (ya da o kimsenin yandaşları), bir sonraki Bildiri'ye göre ortak koşucu biridir, üstelik Allah böylelerini yarlıgamaz. Cumartesi günü taşkınlık eden Yahudiler'in ortak koşuculukla hiçbir ilgisi yok idi. Oysa Sami dillerinde [**sbʿ**] ile ses benzerli kökler 1 - yedi (7); 2 - büyü, büyücü, büyüleme, kandırma anlamına gelir. İbranicede **sabbat**, büyücü yaşlı kadın demektir. (Akat) **šībūtu**, **šēbūtu**: yaşlı adam; tanıklık. Kuran'ın kandırıcı, büyüleyici olması için bk. 15/87. (Osm) sebat / sabit : yerinde durma, kımıldamama. (Arap) [**sbt**] : dinlenme; dingin olma, şaşırmak, şaşırmış olma; çok akıllı, becerikli (son iki anlam için bk. Kavramak*). Bu şaşırtıcı, büyücü, kandırıcı olan kimse Musa'ya Yazıtlar indirilmekte iken yaşayan, ayrıca toplumunu ortak koşuculuğa yönelten (Samiriyeli*) Görücü'ye çok benzer. Oysa, 4/51'de adı geçen kimseler, Yalancı Elçiler, Elçi Mehmet ile birlikte yaşayanlardır. [Büyüleyerek birisini, Şeytan'ı, Cini] ele geçirmek için krş. (Arap, Sami dilleri) **ḍabaṭa, ṣabṭa** : yakalama, birisine el atma, ayrıca (Akat) **ṣabātu** : yakalama; ele geçirme; tutuklu; **ṣabtu** : ele geçirilmiş, yakalanmış.

[10] Tevrat

[11] **muṣaddiqan**. 1- paylaşan; 2 - doğrultucu olarak. Sadaka*

[12] Kuran

[13] **amru** : 1 - eylem, buyruk; 2 - (Arap) **amr** ile (Osm) tamir [bakım, onarım, denetim, bayındırlaşma] ilişkisi için bk. 97/4.

[14] Tevrat'ı doğrultan, "tamir eden", yumuşatan İncil'i indirmiştik. Her dönem için yeni bir Bitik olur (13/38). Bu, Allah'ın "sağaltıcı" (hekim) olmasından ötürüdür (4/56).

[15] Bu nedenle böyle birisinin suç kirliliği "süreduracak" (Azim*) olandır. Bk. Sonuncu tümce.

[16] kir, kirlilik, (kendini, Allah'ı) kirletiş. Suç*.

[17] **yuzakkūna**. Bu kimselerin kim oldukları, hangi suçtan ötürü kirlenip ne yaparak nasıl arındırdıkları belirsizdir. Bunlar bir üst Bildiri'deki **l-sabti** olan kimsenin yandaşları gibidir. Öte yandan (Akat) **(w)ašāpu** : şeytan çıkarmak; beden içindeki kötülükleri (şeytanı, cini) çıkararak iyileştirme; **(w)āšipu** : büyücü; şaşırtıcı; büyü, büyülü sözler; büyücü kadın; **āšipūtu** : cinleri, okuyarak giderme. Oysa insandaki suçları (kötülükleri), ancak, suç çıkarıcı (**qahār**) olan Allah giderir. "Suç çıkarma" konusunda bk. 75/26 vs.

[18] kıl payı

[19] 1 - (aklanmak için kendi suçlarını) yıkama; 2 - (gerçeğin rengini) karatma, boyama; bulanıklık getirme. Yalanlamak*

[20] **mubīnan**. Sami [**byn**] : ayırmak, açığa çıkarmak, açıkta olan bir yere koymak, bilmek, tanımak

4/51. Kendilerine Bitik'ten bir pay verilmiş olanları görmedin mi? Onlar, (kılavuz olarak) Kıskanç'a[2], ayrıca Azgın'a[3] inanan, üstelik (Elçi'ye) karaçalanlar konusunda, "Bunlar, Yol'da (gidiş) bakımından[4], (Elçi'ye) inanmış olanlardan daha iyi kılavuzlanmışlardır" derler.
4/52. İşte, onlar Allah'ın suçladığı kimselerdir, üstelik Allah, kimi suçlarsa, artık kesinlikle onun için bir yardımcı[5] bulamazsın.
4/53. Yoksa onlar için Egemenlikten[6] bir pay mı var? (Öyle olsaydı) artık onlar insanlara hurma çekirdeğinin oyuğunu[7] (bile) vermezlerdi.
4/54. Yoksa onlar, (kimi) insanları - Allah, Kendi kayrasından kendilerine ne verdiyse - bundan ötürü mü kıskanıyorlar?[8] Oysa doğrusu Biz (önceden), İbrahim'in ailesine Bitik'i, ayrıca bilgeliği vermiştik. Ayrıca, Biz onlara (verilen sözü) bütünlenmiş bir egemenlik[9] vermiştik[10].
4/55. Böylece onların içinde[11] kimileri ona inandı, ayrıca kimileri uzaklaştı[12]. Üstelik alevli bir Ateş (olarak) Cehennem (onlara) yetecek.
4/56. Evet! Bildiriler'imize karaçalan kimseler (unutmasınlar) onları yakında Ateş'te ısıtacağız. Derileri yandıkça[13], ezinci tatsınlar diye onları başka derilerle değiştireceğiz. Doğrusu Allah, (Yasa'yı) yürütücüdür[14], (Yasa'yı) sağaltandır[15].
4/57. Üstelik inanan, ayrıca arındırıcı eylemler eyleyenler (unutmasınlar) onları, içinde sürekli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçeler'e sokacağız. Onlar için orada arınmış türler[16] olacak. Üstelik Biz onları, koyu bir gölgeliğe sokacağız.

[İNANDIRICILAR İLE BUYURMANLARA SAYGI GÖSTERİLMESİ]

4/58. Evet! Allah size, (size gönderilen) inandırıcı kimseleri[17], toplumuna[18] geri vermenizi, üstelik insanlar arasında yargıladığınızda, eşitçilikle yargılamanızı öğütler. Mutluluk[19] vericidir bu, Allah'ın size öğüt verdiği! Evet! Allah, işitendir, görendir.
4/59. Ey siz, inananlar! Allah'a uyun. Üstelik Elçi'ye, ayrıca aranızdan (yetkili) buyurmanlara[20] uyun. Üstelik herhangi bir konuda çekişirseniz, siz Allah'a, ayrıca Öteki Gün'e inanıyorsanız artık onu Allah'a, ayrıca Elçi'sine yansıtın. Bu (yansıtma), yorum bakımımdan[21] seçkin, üstelik benimsenecek olandır[22].

[AZGIN'I İZLEYEN İKİYÜZLÜLER'İN KINANMASI]

---

[1] 1 - kendini (suç ile) kirletme; 2 - Ortak koşarak Allah'ı lekeleme; Allah'ın niteliğine, sözlerine bulanıklık getirme. Suç*
[2] al-Jibt*. Bu sözcüğün "kıskanç" anlamı için bk. 54. Bildiri.
[3] **aṭ-ṭāġūt**. Tagut*. Yalancı Elçi. Gelenekler : Allah'ın dışında tapılan ne varsa; tapıncak. Oysa bk. 16/36.
[4] **sabīlan** : (tutulan, gidilen) yol, tutum, gidiş (olarak, bakımından).
[5] Duruşma Günü'nde kendisinin avukatı olacak, kendisini bu suçlamaya karşı savunacak kimse.
[6] 1 - Allah'ın egemenliği, (Yasa'yı) yürütme, uygulatma gücü; 2 - Allah'ın tüm toprakları (yeryüzü)
[7] **naqīran** : Hurma çekirdeğinin üzerindeki yarık, çukurluk (124. Bildiri). Sami [**nqr**] : delik, delme. Körlük ederek, yabancı kalarak, dışlayarak gibi anlamlar için bk. benzer sesli Nakir*
[8] kayra : Mehmet'e verilen Elçilik görevi. Bu tümcede yer alan **ḥasada** (çekememe, kıskanma) deyimi için krş. (Osm) "gıpta eden" (51. Bildiri). Al-Jibt*
[9] Yahudilere önceden söz verilmiş olan Kutsal Topraklar
[10] Bir dönemler Yahudiler de kayırılmıştı.
[11] İbrahim'in soyundan gelenler
[12] Bu nedenle Allah, kayrasını başkalarına (Araplara) verdi.
[13] **naḍiğat**. Tekgeçişlidir. 1 - Kurumak; yanmak. Sami dillerindeki [**ndd**] (yanma, tutuşma, alevlenme) ile eş anlamlıdır. Geniş bilgi için bk. (Habeş) [**ndd**].
[14] Yasa'yı uygulatan; komut veren, komutan, Egemen. Aziz*
[15] Allah, Tevrat'ı sağaltıp İncil'i, sonradan da Kuran'ı indirdi (4/47).
[16] onların eşleri, çiftleri, benzerleri; "ikizleri"
[17] **l-amānāti** : inandırıcı kimseler; kanmayı sağlağan; güvendirici kimseler. Emanet*. 8/27'de "inandırıcı kimseleriniz, kandırıcılarınız" deyimi kullanılır.
[18] **ahlihā**. (Yemen) ʾ**hl** : kişiler; toplum; inanç (din) topluluğu, ortaklığı; üstü kapalı biriktirme yeri. Aile*
[19] barış, dinginlik. Nimet*
[20] **ulī l-amr** : Buyurman* (83. Bildiri). Emanet*
[21] **tawīlan** : 1 - (Sözün) bir yerden [birisinden] başka yere [birisine] geçmesi. Tartının, ölçmenin (elden ele değiştirilmesinin) sağlıklı olması için bk (17/35). 2 - yorum/yorumlama bakımından. Bir sözü görünür anlamından başka bir anlama çevirme, çevri. Gerçeğin açığa çıkması; 3 - korunmuş olması, sağlıklı olması bakımından. (Yemen) [**ḫlw**], [**ḫly**], (Arap) [**ḫwl**] : kurtarmak, korumak.
[22] Krş. 49/6.

4/60. (Bitik'ten) sana indirilen ayrıca senden önce indirilen ne ise ona inandıklarını sananları[1] görmüyor musun? Onlar[2], Azgın'ın[3] bilgiçlik yapmasını[4] istiyorlar[5]. Üstelik, doğrusu onlar kendisine karaçalmakla buyrulmuştu. Oysa (o) Şeytan[6] onları uzak bir sapıklığa saptırmak ister.
4/61. Üstelik onlara, "Allah'ın indirdiği ne ise ona, ayrıca Elçi'ye gelin" denildiğinde, sen İkiyüzlüleri, tiksinerek[7] senden uzaklaşır(ken) görürsün.
4/62. (O İkiyüzlüler'in) ellerinin sunduğundan[8] ötürü kendilerine bir uğursuzluk çattığında, sonra sana gelip Allah'a ant içerek, "Biz ancak (uğursuzluktan) koru(n)mayı[9], ayrıca (kötü durumdan) düzelmeyi[10] istemiştik" dediklerinde artık (onların seçeneği)[11] nice olacak?
4/63. İşte bunlar, Allah'ın, yüreklerinde ne olduğunu bildiği kimselerdir. Artık onlardan yüz çevir[12], ayrıca onlara öğüt ver, üstelik kendilerine karşı, kendilerine erişe(bile)cek[13] bir sözle konuş.
4/64. Ayrıca Biz her Elçi'yi, (kendisi) izlensin diye ancak Allah'ın oluru[14] ile gönderdik.[15] Üstelik onlar, (kendi) kendilerini (suç ile) karartıklarında[16] sana gelseler, böylece Allah'tan yarlıganma dileselerdi, ayrıca Elçi, onlar için yarlıganma dileseydi, onlar kesinlikle Allah'ı esirgeyen, çevrilgen[17] (biri) olarak bulacaklardı.
4/65. Senin İdin (adına) ant olsun, ancak (bu böyle) olmayacak![18] Aralarındaki dallanıp budaklanan[19] (sorun) konusunda seni yargıcı[20] yapmadıkça, sonra onlar senin verdiğin yargıdan ötürü kendileri içinde bir kınanma (duygusu)[21] bulmadan (o yargıya) uysallıkla boyun vermedikçe (gerçekten) inanmayacaklar[22].
4/66. Üstelik Biz onlara, "Kendinizi öldürün"[23] ya da "Konutlarınızdan çıkın[24]" diye yazmış olsaydık, onların azı[25] dışında, bunu yapmayacaklardı[26]. Oysa kendilerine öğütleneni yapsalardı, kesinlikle bu onlar için seçkin, üstelik (inancı) pekiştirme bakımından[27] sağlam (bir tutum) olurdu.
4/67. (Böyle) olsaydı, Biz onlara, Katımızdan (verilmiş sözü) bütünlenecek[28] bir ödülü kesinlikle verirdik.
4/68. Üstelik kesinlikle Biz onları, Doğru Yol'a kılavuzlardık.
4/69. Üstelik kim Allah'a, ayrıca Elçi'ye uyarsa (unutmasın), işte (böyleleri), Allah'ın kendilerini gönendirdiği[1] Salıkçılar, ayrıca doğrucular[2], ayrıca (inançlarına) tanıklık edenler[3], ayrıca arınmışlarla[4] birlikte olacaklar.[5] Üstelik (böyleleri), arkadaş olarak, benimsenecek olanlardır.

---

[1] (öyle olduğunu) sanmak, ileri sürmek
[2] ikiyüzlülük ederek. Azgın'ın (Tagut'un, Yalancı Elçi'nin) öğretisi, Elçi Mehmet'e, ayrıca kendisinden önceki Elçiler'e indirilen Bitiklerdeki öğretiden değişik olmalıydı.
[3] Tagut*. 51. Bildiri'ye söz konusu olan "yalancı kılavuz".
[4] [**ḥkm**] : insanlar arasındaki (inanç, sağlık) sorunları çözme; giderme; yargıç (bilge); doktor, hekim olma. Bilge*.
[5] Tagut'u, yargıcı/yargıç olarak istiyorlar.
[6] insanları, Azgın'a yönelten, aldatıcı kimse; elebaşı. (Adem ile Havva öyküsüne göre) Şeytan : 1 - aldatıcı; 2 - kıskanç kimse
[7] dışlamak; bir yana itmek; kovmak
[8] sorumlu oldukları eylem. Bu eylemi onlar kendi (eller)i yaptı, başkası değil
[9] **iḥsānan** : Güzel*. Kendilerine çarpan uğursuzluktan korunma. Azgın'ın büyücülük yaparak kötülükleri gidermesi (?).
[10] **watawfīqan**. Sorunların çözülmesi, başarılı olması. Krş. **yuwaffiqi** (35. Bildiri)
[11] Onlar kimi izleyecekler? Mehmet'i mi, Azgın'ı mı?
[12] yüz çevirmek : Onların yaptıklarını onaylamamak. Bunu kendilerine belirtmek.
[13] **balīğan** : 1 - erişen, dokunan, (inandırıcı ?). 2 - coşkun, coşturucu; (Arap) **balaqa** : yürütecek; koşuşturacak; (Habeş) coşturmak. Tekgeçişlidir. Aktarma*
[14] olur demesi; istemesi, salıvermesi. Olur*
[15] Hiçbir Elçi, (Kıskanç ile Azgın (Tagut) gibi) kendiliğinden, Allah'tan onay almadan tek başına Elçi olduğunu ileri süremez.
[16] Kendisini Allah'ın atamış olmadığı Azgın (Tagut) gibi birisine, Yalancı Elçi'ye danıştıktan sonra
[17] [işlenilen suça karşı] (yumuşayıp yargısından) geri dönen, (katılığından) geri dönüp (yumuşayan); "tövbe edici".
[18] Yok! Bunu, kendilerine önerildiği gibi yapmayacaklar.
[19] **šağara** : 1 - büyüyen, dal budak saran, karışık duruma gelen; 2 - tutulmuş [tıkanmış, bağlanmış] (kimse, sorun). **šağarat** için bk. 48/18.
[20] bilgiç, bilge* olarak seçmedikçe
[21] dışlanma, kınanma; "ihraç edilme". Haraç*
[22] 5/43. Yürekleri inanmazken ağızlarıyla "inanıyoruz" diyenler (5/41).
[23] Aranızdan suç işleyenleri öldürün (2/54). Kendinizi Öldürün*. Krş. Aranızdan (suç işleyenleri) öldürmeyin (29. Bildiri). 2 - (aranızdan suçlu olanları) ele verin, açığa koyun. Öldürmek*
[24] Kendi aranızdan suç işleyenleri, kent dışına atın, sürgüne gönderin.
[25] "kendi elleri ile boşaltmışlardı" (59/2)
[26] Böyle sıkıntı yaratıcı bir yargı verseydik ve onlar bu yargıya olumsuz bir tepkide bulunsalardı, buna anlayış gösterecektik.
[27] dayanıklı, pekişmiş (2/265). İnanç bakımından "oynak" olmayış; inanç "yerleşik" olmak.
[28] (verilen sözün) sonuna götürülmesi, bütünlenmesi; 2 - süreduracak olan. Azim*

4/70. Bu kayra, Allah'tandır. Üstelik, bilen biri olarak Allah yeter.[6]

[KERVAN SALDIRILARINA KATILMAYANLARIN KINANMASI]

4/71. Ey siz, inananlar! Önleminizi alın, böylece (akıncılık için[7], duruma göre) bölük bölük yola çıkın, ya da topluca yola çıkın.[8]
4/72. Üstelik, doğrusu sizin aranızda, kesinlikle ağırdan alan[9], böylece size bir uğursuzluk çatsa, "Onlarla birlikte (akıncılığa) tanık olmayışım[10], doğrusu Allah'ın, beni kayırmış olmasındandır[11]" diyen var.
4/73. Oysa Allah'tan size bir kayra[12] çatsa, sizinle kendi arasında kuşkusuz hiçbir dayanışma[13] yokmuş gibi kesinlikle, "Ah! Onlarla birlikte olup, böylece (verilen sözü) bütünlenmiş[14] başarılı (bir akıncılık)[15] ile böylece ben (de) başarılı[16] olabilseydim" der.

[KENTTEN GÖÇ ETMEMİŞ OLANLARIN DURUMU]

4/74. Öte (yaşama) karşılık Buradaki yaşamı satanlar[17], artık Allah Yolu'nda (inanç konusunda) açığa çıksınlar[18]. Üstelik kim Allah Yolu'nda ortaya çıkar, böylece (kentten) açığa çıkarılır[19] ya da tutuklanırsa[20], artık ona (verilmiş sözü) bütünlenecek bir ödül vereceğiz.
4/75. Üstelik size ne oluyor da siz Allah Yolu için, - ayrıca "İdimiz! Bizi, toplumu (inancımızı) karartan bu kentten çıkar[21], ayrıca (çıkıp giderken) bizim için Katından (belirlenmiş)[22] gözetilmiş bir yer[23] türet, ayrıca (gideceğimiz yerde) bizim için senin Katından (belirlenmiş) bir karşılayıcı (topluluk)[24] türet" diyen erkekler, ayrıca kadınlar, ayrıca çocuklar arasında güçsüz bırakılmış olanlar[25] için - (bize) katılmıyorsunuz[1]?

---

[1] gönendirmek; mutlu kılmak; kayırmak. Nimet*
[2] [inanç konusunda] sözüne güvenilir kimseler; ikiyüzlü olmayanlar
[3] **wal-šuhadāi** : tanıklar. 1 - "Tanıklık Sözü", "kelimeişehadet" getirenler. Gelenekler, bu sözcüğü, "şehitler" diye anlar. Oysa söz konusu olan kimseler, inanmış olduklarını saklamadan açıkça söyleyenlerdir; Dizi'nin bu bölümüne konu olan ikiyüzlüler gibi olmayanlardır; izledikleri Elçi'nin kim olduğunu (Mehmet mi, Yalancı Elçi mi?) açıkça belirtenlerdir. 2 - (Allah Yolu'nda / Elçi'ye) yardımcı olanlar. Tanık*, Cihat*.
[4] **wal-ṣāliḥīna** : (ortak koşuştan) arınmış olanlar. "Allah'tan başka Tanrı yoktur" diyenler. Salih*
[5] dç : "İşte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddîklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle birliktedirler." (*Diyanet*)
[6] Allah'ın bilmesi, bilmiş olması yeterlidir. Azgın'ın (Tagut'un) söylediklerini dinlemeyin. "Allah'tan başka Tanrı yoktur, üstelik O'nun gerçek Elçi'si Mehmet'tir"
[7] Kervan Saldırısı (**ṣalat**). 9/54'te, "namaz kılmak (!) için üşenenler" diye çevrilir.
[8] Ancak korkarsanız, (duruma göre) tek tek ya da topluca (gidin) (2/239).
[9] **layubaṭṭi-anna**. Tekgeçişlidir. (Savaşa çıkmamak için) oyalanan, üşenen, isteksiz olan; vurdumduymaz. (Habeş) [**btt**] : 1 - yorgun olma; yaşlı olma; 2 - direnme. (Habeş) [**bṭḥ**] : kesik kesik, ara sıra; sağır (gibi) olma; (çağırıyı) duymama; 2 - (Arap) [**bṭṭ**] **:** yara açmak (sözleşmeyi bozmak ?). Krş. 9/54.
[10] 1 - (savaşı) görmemiş olmam; (savaşta) bulunmamış olmam; 2 - (Savaşta) yardımcı olmayışım. Tanık*
[11] Nimet*. 1 - Allah, beni kayırdığı için, boşu boşuna savaşa gitmedim; uğursuzluğa uğramadım, 2 - Ben, Allah'ın bana verdiği gönenç içinde yaşarken, sizin savaşta aradığınız çapul bana gerekmiyordu.
[12] savaşta elde edilen ne ise; çapul
[13] **mawaddatun** : 1 - (Arap) sevgi, sevişme; 2 - (Habeş) uyuşma; birbirinize bağlılık, dayanışma. Açıklama için bk. **wuddan** (19/96)
[14] Akın başarılı olacak diye Elçi'nin önceden verdiği söz, "bütünlenmiş", "sonuna ermiş", "gerçekleşmiş" olma. Azim*
[15] **fa-afūza**. Çapuldan bir payım olsaydı *(Al-Jalalayn)*. (Akat) **pa'āṣu** : (ülkeyi, insanı, hayvanı) çarpmak, vurmak, yakalamak. (Osm) fevzâ, fevzaiye : kargaşalık, düzensizlik; fevzaî : kargaşalık çıkaran, düzensizlik yaratan (anarşist); (Habeş) **fwt** : başıboş dolaşma, gezinme.
[16] 2 - (Habeş) iyileştirilmiş olma, kötülükleri giderilmiş olma (78/13).
[17] kendi çıkarları için Mekke'de kalan inanıklar
[18] 1 - inançlarını açığa koysunlar, saklamasınlar; 2 - Kentten (Mekke'den) çıksınlar; göç etsinler. Öldürmek*
[19] 1 - öldürülür; 2 - kentten kovulur. Öldürmek*
[20] 1 - üstün gelirse; 2 - ele geçirilirse, "avlanırsa". "Tuzağa düşme" için bk. 41/26. Yürek*
[21] **aḫriǧ'nā**. Krş. Öldürmek* (açığa çıkma / çıkarılma) (74. Bildiri) ile eş anlamlıdır.
[22] Belirlenip, bir yükümlülük olacak olan yargı. Bu istek üzerine Allah bunu "yazar", kesinleştirir (77. Bildiri)
[23] **waliyyan**. 1 - Ege, arkadaş, elinden tutan; (bir topluma katılarak onun) üyesi olan. (Yemen) **wly** : üye. Bk. **l-mawāliya** ile **waliyyan** (19/5). 2 - günü (günlük yaşamı) geçirecek bir yer. 3 - Başkalarınca gözetilen korunmuş bir yer. 4 - Gözeticiler. Bk. **amwālakum** (29. Bildiri). → Medine
[24] **naṣīran**. 1 - yardımcı; 2 - karşılayan, karşılayıcı. Bu iki anlam, (Medineli) "Ensar" ile köktaştır. Krş. 4/98.
[25] **wal-mus'taḍʿafīna** : 1 - baskı altında olanlar, ezilenler; 2 - iki kat (ikiyüzlü) olmak zorunda kalanlar. İkiyüzlü olanlar, (inançlarını) açığa vurmayanlardır (bir önceki Bildiri)

4/76. İnananlar, Allah Yolu'na katılırlar[2], üstelik karaçalıcılar, Azgın'ın[3] yoluna katılırlar[4]. (Ey karaçalıcılar)! Artık siz Şeytan'ın arkadaşlarına katılın. Doğrusu, (o) Şeytan'ın düzeneği, ikiyüzlülüktür[5].
4/77. Kendilerine, "(Barış için) ellerinizi çekin[6], üstelik (Allah'a) Bağlılığı[7] sürdürün, ayrıca Ödün'ü verin" denilmiş olanları görmedin mi? Sonra onlara (Göçmenler ile) birleşme[8] yazıldığında[9], içlerinden karşıtçı bir bölük, birdenbire insanlardan, Allah'tan korkar gibi korkarlar ya da daha çok korkarlar üstelik, "İdimiz! Bize niçin (Göçmenlerle) birleşmeyi[10] yazdın? Bizi niçin yakın bir süreye ertelemedin?[11] derler. Sen (onlara), "Buradaki (yaşamın) yararlılığı azdır, oysa Öteki (yaşam), dayanışık kimseler[12] için seçkin olandır. Üstelik size hurma çekirdeğinin ince ipliği[13] (gibi bile olsa) yazık edilmeyecek" de.
4/78. Nerede (olursanız) olun, üstelik yüksek[14] kaleler içinde olsanız bile, ölüm[15] size yetişecek. Üstelik onlara benimsenecek (bir durum)[16] çatsa, "Bu Allah'tandır" derler, ayrıca onlara bir (yüzü) karalık çatsa, "Bu, sendendir[17]" derler. Sen (onlara), "Tümü Allah'tandır" de. Bu topluma ne oluyor da artık, anlatılanı anlamaya yanaşmıyorlar?
4/79. Sana benimsenecek (bir durum) olarak ne çatsa Allah'tandır, ayrıca sana (yüzü) karalık olarak ne çatsa kendindendir. Ayrıca Biz seni, insanlara Elçi olarak gönderdik, üstelik (buna) tanık olarak Allah yeter.

[MEDİNELİ İKİYÜZLÜLER'E GÖZDAĞI]

4/80. Kim Elçi'yi izlerse (unutmasın), doğrusu o, Allah'ı izlemiş olur, ayrıca kim yüz çevirirse artık (unutmasın), Biz seni onlara bekçi olarak göndermedik.
4/81. Üstelik onlar, "İzliyoruz!" derler. Ancak senin yanından ayrılınca, gece içlerinden bir bölümü, senin dediklerinin başkasını düzerler[18]. Oysa Allah, onların gece gece ne düzdüklerini yazıyor. Sen artık onlardan yüz çevir, ayrıca Allah'a güven, üstelik (sana), bakıcı olarak Allah yeter.
4/82. Niçin Kuran (konusunda) (düşünüp) taşınmıyorlar?[19] O (Kuran), Allah'tan başkasından olsaydı, onun içinde kesinlikle pek çok uyumsuzluklar bulacaklardı.
4/83. Üstelik kendilerine güven verici ya da korkutucu bir konu[20] geldiğinde onu yayarlar. Oysa, onu Elçi'ye, ayrıca kendi aralarında olan buyurmanlara[21] yansıtsalardı, böylece onlar içinde, o (işin) içyüzünü araştıranlar[22], onu kesinlikle bileceklerdi. Üstelik size, Allah'ın kayrası, ayrıca esirgemesi olmasaydı, pek azınızın dışında, siz kuşkusuz (o) Şeytan'ı izlerdiniz.

---

[1] bağlanmak, birleşmek; arka vermek, desteklemek. Öldürmek*
[2] bağlanmak, birleşmek; arka vermek, desteklemek; çağırmak. Krş. 84. Bildiri. Öldürmek*
[3] **aṭ-ṭāġūt**
[4] Anlam bakımından krş. 47/3.
[5] 1 - güçsüz, dayanıksız; 2 - ikiyüzlü. Küçümsenenler*
[6] **kuffū**. 1 - Ellerinizi çekin (geri döndürün). Elçi ile yandaşlarına (inanç bakımından) saldırıyı, eleştiriyi bırakın. 2 - (İçtiğiniz) antlarınızı sıkı tutun. 3 - (sözleşmek için) ellerinizi sıkıştırın (tokalaşın!). (Arap) [**kff**] : kısıtlama; çevirip (engel olma) (84. Bildiri); (Akat) [**kpp**] : eğmek, bükmek; bel bükme; bir nesneyi başka bir nesne ile kuşatmak. (Arap) **qaffa** : sıkıştırme, büzme; kalın olma; **kāffat** : toplu, topluca, toptan. Elleri bir araya getirme, sıkıştırma (?); tokalaşma (?). Krş. "barışma, barıştırılma bağlamında yer alan **kaffa** (48/24).
[7] Allah'a olan Bağlılık; 2 - Elçi ile yapılmış olan "dayanışma sözleşmesi"
[8] 1 - savaş; 2 - (gelen Göçmenlerin kendilerine) katılması, birleşme. Öldürmek*
[9] Göçmen adayları böyle bir yargının Allah'ın katından gelmesini istemişlerdi (75. Bildiri).
[10] tokuşmak (*A. Ata, "Hapax"*)
[11] (yakın, az) bir süre ertelenmek. Göçmenler şimdilik başka yere gitsinler. Bizim onları karşılayıp ağırlama süremiz ertelensin. Bize sonradan gelsinler.
[12] Göçmenler ile dayanışma içinde olanlar, onları pekiştirenler. Sakınmak*
[13] kıl payı
[14] **mušayyadatin**: 1 - Yüksek, yükseltilmiş (yapı). krş. **mašīdin** (22/45)
[15] Göçmenlerin gelişi ile ortaya çıkabilecek olan sıkıntılar, açlık
[16] benimsenecek nesne; Savaş bağlamında, çapul anlamındadır.
[17] Mehmet. Bir sonraki tümceye göre bunlar Allah'a inanıp Mehmet'in Elçiliğini yadsıyanlardır.
[18] **bayyata**. Düzenek kurma, baskın yapma gibi kötü bir amaçla gece boyunca konuşmak, gece düzenek kurmak, düzenek tasarlamak (4/108, 27/94). (Akat) **biātum**, (Habeş) [**byt**] (I) (gecelemek), **bayyātu** : gece yapılan sunu töreni. (Habeş) [**byt**] (II) : (ettirgen) birisine diz çöktürmek
[19] 2 - izlemiyorlar, arkasından gelmiyorlar? "İzlemek" için bk. 81. Bildiri. Değişik anlamlar için bk. [**dbr**]*
[20] konu, durum, iş, buyruk
[21] **ulī l-amr** : Buyurman*. (59. Bildiri).
[22] **yastanbiṭūnahu** : Tekgeçişlidir. Aranılan bir konuda, gerçek ortaya çıkana dek uğraşmak. İlkel anlam (Arap, Yemen) **nbṭ** : bir kuyuyu, suyu bulana dek [su fışkırana dek] kazmak (delmek).

4/84. (Ey Elçi!), sen artık Allah Yolu'na çağır[1]. Sen ancak kendinden yükümlüsün. Ayrıca Allah, karaçalanların kötülüğünü (sizden) döndürsün diye sen inanıkları uyanık tut[2]. Üstelik, kötüleme[3] konusunda Allah kovucudur[4], ayrıca söküp götürmede[5] (de) sürükleyicidir[6].

[TOPLUM İÇİNDE ORTAYA ÇIKAN SORUNLARDA ARACILIĞIN, AYRICA BAĞIŞLAMANIN ÖNEMİ]

4/85. Kim korunmuş bir aracılıkla aracılık[7] ederse, kendisine ondan bir pay olur, ayrıca kim (birisini) karartıcı[8] bir aracılıkla aracılık ederse, kendisine ondan[9] bir pay olur. Üstelik (unutmayın)! Allah, her konuda gözeticidir[10].
4/86. Üstelik siz, hoşgörülükle bağışlandığınızda[11], artık siz o (bağışlanma)yı benimseyerek[12] bağışlayın ya da onu (benimsemeden) yansıtın[13]. Doğrusu Allah, (yaptığınız) her konunda saymandır.
4/87. Allah! O'ndan başka tanrı yoktur. Konusunda kuşku olmayan Diriliş Günü, O sizi, kesinlikle toplayacak. Üstelik söz[14] (verişte), Allah'tan daha doğrucu kimdir?

[MEDİNE'YE GÖÇ EDEN İKİYÜZLÜLERİN KINANMASI]

4/88. Artık size ne oldu da (o) İkiyüzlüler[15] konusunda iki bölük oldunuz?[16] Üstelik Allah, yonttukları (yalan)dan[17] ötürü onları (geldikleri yere) gerisin geri döndürmüştü[18]. Allah'ın saptırdığına kılavuzluk etmek mi istiyorsunuz? Üstelik Allah, kimi saptırırsa (o unutmasın) sen onun için kesinlikle bir yol bulamazsın[19].
4/89. Kendileri karaçaldıkları gibi, onlar siz de karaçalasınız, böylece (inanç bakımından) eşit olasınız isterler. Onlar, Allah Yolu'na göç[20] edene dek artık onlardan egeler edinmeyin. Ancak, (sizden) yüz çevirirlerse onları yakalayın[21], ayrıca onları nerede bulursanız (tek tek, kentten) açığa çıkarın[22]. Üstelik siz onlardan ne bir ege ne de bir yardımcı edinin.
4/90. Ancak, (onlar içinde) sizinle aralarında bir antlaşma olan bir topluma yanaşanlar[23] ya da ne size karşı savaşmaya ne de (sizinle birlikte) kendi oymakları (içinde inanık olmayanlar)a[24] karşı savaşmaya bağırları

---

[1] çağır, topla, birleştir; (inancı) açığa koy, göster. Krş. 76. Bildiri. Öldürmek*
[2] isteklendir, özendir. (Akat) uyanık, ayakta tutma (8/65).
[3] **basan**. (Yemen) **bʾs¹** (I) : kötülük, uğursuzluk. Bu bağlamda "kötücül kimseler" anlamına gelmelidir.
[4] Şiddet*
[5] **tankīlan**. Krş. köktaş **nakālan** (2/66, 5/38, 79/25) : götürücü; aktarıcı, "nakliyeci", söküp çıkarıcı; kıstırıcı. Şiddet* ile yakın anlamlıdır. Medine'nin dışına atılmadan önce kimilerine verilen gözdağı (?). dç : "ceza" (*Diyanet*).
[6] Şiddet*
[7] günlük yaşamda, aranızdaki sorunların çözmek için
[8] **sayyi-atan**. Birisini / bir toplumu karartan; (birisinin) (suç lekesi ile) kararmasına yol açan. Zalim* / Kafir* ile eş anlamlıdır. Karalık*
[9] karalıktan, suç lekesinden
[10] **muqītan** : olup bitenlerden görevli. Açıklama için bk. **aqwātahā** (41/10).
[11] (Habeş) bağışlamak; göz kapamak; (Arap) sağ bırakmak. Benzer deyim için bk. 58/8.
[12] (Habeş) kucaklayarak; kucaklama ile, koruyarak.
[13] dç : "Size bir selam verildiği zaman, ondan daha iyisiyle selam verin veya ayniyle mukabele edin." (*Diyanet*)
[14] **ḥadīṯan**. 1 - söz, konu, olay; 2 - Yaratılış'ın yenilenmesi; Öte Yaşam'ın ilk kez ortaya çıkması. [**ḥdṯ**] : Yeniden ortaya çıkarma, yeni olma; neden olma (20/113); başlama. (Osm) hadise çıkarma, ihdas etme.
[15] **l-munāfiqīn**. Anlam bakımından krş. Küçümsenenler*
[16] krş. 8/72-75.
[17] 1 - suç olarak biriktirdikleri; 2 - yontukları putlar. (Dolayısı ile) ortak koşucu olmaları. Kazanmak*
[18] 1 - (geldikleri yere, Mekke'ye) geri döndürmüştü; 2 - (kötülük, putatapıcılık ile) bulamıştı, kirletmişti (91. Bildiri). (Arap, Sami dilleri) [**rks**] : kir; kirletmek, (pislik) bulamak; (Akat) : bağ; bağlanmak; sözleşmek; (gemi) demir atmak; (birisini) askere almak (savaşçı yapmak).
[19] 1 - (doğruluğa giden) bir yol; 2 - onun için bir çözüm, çıkış, kurtuluş yolu; (onun durumda) bir gelişim.
[20] **yuhāǧirū**. 1 - göç etmek : Kesin olarak, 1 - Mekke'den ayrılmak. Mekkeliler'in yandaşı olmamak; 2 - Ortak koşuculuktan, tektanrıcılığa geçmek; 2 - Açığa çıkmak, "ihraç olmak". Kim olduklarını belirtmek. Cihat*
[21] **faḫuḏūhum**. 1 - onları tutuklayın; 2 - kim olduklarını öğrenin; **hamza ḫā ḏāl** kökü için bk. **ḫuḏū** (7/31)
[22] "öldürün" (*Diyanet*). "Öldürülmüş" bir insanla sonradan ilişki kurmanın bir olanağı yoktur! Bk. bir sonraki tümce. Öldürmek*
[23] **yaṣilūna**. Krş. **muṣallīn** (Yanaşıklar*). Bu kök "yanaşma" (**qrb**/**krb**) anlamına gelirken "öldürme" diye anlaşılan **qtl**, "birleşme" demektir. Salat*, Öldürmek*
[24] kendi oymakları içinde inanmamış, (salt ortak koşucu?) olanlara karşı

kapanıp[1] size gelenler dışında. Üstelik Allah dileseydi, siz (Medineliler)e[2] karşı onlara kesinlikle yetki verirdi[3], böylece onlar size karşı kesinlikle savaşırlardı. Artık sizden uzak durur, böylece sizinle savaşmaz, üstelik size, barış önerirlerse, artık Allah, size onlara karşı (bir gelişim) yol(u)[4] açmaz.
4/91. Sizden güvenlik isteyen, ayrıca kendi toplumlarından güvenlik isteyen başkalarını bulacaksınız[5]. Onlar, (yandaşlarınca) (inanç) kargaşalığına[6] her döndürülüşlerinde[7] onun içine geri çevrilecekler[8]. Artık sizden uzak durmazlar ya da size barış önermezlerse ya da ellerini (sizden) çevirmezlerse artık onları yakalayın, onları nerede kıstırırsanız (kentten) açığa çıkarın[9]. İşte onlar (unutmasınlar), Biz size, onlara karşı apaçık yetke[10] verdik.

[BİR İNANIĞI, İSTEKLİ YA DA İSTEKSİZ ÖLDÜRMENİN KARŞILIĞI]

4/92. Üstelik bir inanığın, yanlışlıkla[11] olması dışında, (başka) bir inanığı öldürmesi (yasal) değildir. Ayrıca kim bir inanığı yanlışlıkla öldürürse artık (kendisine), inanık bir köleyi özgürleştirme, ayrıca (öldürülenin) ailesine, (kendilerini) yatıştırıcı olacak olan[12] bir kan parası (vermek kalır), (ancak, öldürülenin ailesinin) yumuşak davranması[13] dışında. Oysa (öldürülen), size düşman[14] bir toplumdan ise ayrıca o, bir inanık ise, artık inanık bir köleyi özgürleştirmek (gerekir). Üstelik o, aranızda bir antlaşma olan bir toplumdan ise, onun yakınlarına (kendilerini) yatıştırıcı olacak olan bir kan parası (vermesi), ayrıca inanmış bir köleyi özgürleştirmesi (gerekir). Ancak, kim (bu olanakları) bulamazsa, Allah'tan (gelecek) bir çevrilişi (bekleyerek)[15] art arda iki ay oruç tutmak (gerekir)[16]. Üstelik Allah, (sorunlarınızı) bilendir, sağaltandır.
4/93. Ayrıca kim bir inanığı bile bile öldürürse artık (unutmasın), onun karşılığı, içinde sonsuz kalacağı Cehennem'dir. Üstelik o, Allah'ın öfkesine uğrayacak, ayrıca (Duruşma Günü'nde) O, kendisini suçlayacaktır. Üstelik O, onun için süreduracak bir ezinç düzenledi.

[İNANÇ YAYICILARININ YAYILMALARI İÇİN YÜREKLENDİRİLMESİ]

4/94. Ey siz, inananlar! Allah Yolu'nda, (inancı) yaymaya[17] çıktığınızda, artık (tutum olarak iyiyi kötüden) ayırın[18] üstelik size, barış sunan kimseye, Buradaki yaşamın (geçici) yararlığını[19] amaçlayarak, "Sen, inanık

---

[1] **ḥaṣirat**. Krş. "ağıl", kapatılmış yer. **ḥaṣūran** : (geçici isteklere karşı) kendini tutan, kaçınan, kendini kısıtlayan niteliği Yahya için kullanılır (3/39).
[2] Medine'de bulunan, değişik inançlı toplumların tümü
[3] **lasallaṭahum**. 59/6. Sultan*. Tanrı'nın, suç işleyen Yahudiler'in üzerine kendilerinin düşmanlarını göndermesi Tevrat'ta (ayrıca Kuran'da) sık sık yer alır.
[4] yol : savaşma nedeni, gerekçesi
[5] 1 - Göç etmek isteyen, inanç bakımından kaypak Mekkeliler; 2 - Göç etmiş olup, aranızda yaşayan, ancak Mekke ile olan ilişkilerini sürdürenler.
[6] **l-fit'nat** : ara bozuculuğa ya da kargaşalığa. (Allah'ın niteliği, tekliği konusunda ortaya çıkarılan) inanç kargaşalığı (2/191).
[7] [**rdd**] : (Arap) geri dönmek; (Akat) izlemek; (Habeş) direnmek
[8] 88. Bildiri. 1 - (inanç bakımından) (geldikleri yere dönüp) demir atacaklar; oraya (yeniden) bağlanacaklar; orada yeniden kirletilecekler (ortak koşuculuğa döndürülecekler).
[9] geldikleri yere kovmak, kent dışına atmak anlamındadır. "Geldikleri yere geri döndürme" anlamı için krş. 88. Bildiri. Öldürmek*
[10] Tanrı adına konuşabilme, yapabilme yetkisi. Tanrı ile kul arasında aracı olma yetkisi. Sultan*
[11] istemeden, yanılarak. Yanılanlar*
[12] **musallamatun** . Uzlaştırılmış, esenleştirilmiş, yatıştırılmış, uysal kılınmış, "salim kılan / kılınmış" (edilgen). İnsan öldüren Yahudiler'de suçun bağışlanması konusunda geçen **musallamatun** olan inek için bk. 2/71. Krş. (Habeş) [**sll**] (II) : (geçici olarak) tutturmak [bir araya getirmek], teyellemek; (Habeş) [**sll**] (I) : [eli kolu] bağlı (kötürüm) olma, uyuşma (8/43); içi geçmiş olma. Türkçeye genel olarak "teslim etme" ya da "verme" diye çevirilir. Krş. eksiksiz ödeme, yatıştırmak için ödeme (2/233); esenlik getirme (8/43)
[13] (bu konuyu) örtmesi, düzeltmesi. Sadaka*
[14] Düşman*
[15] **tawbatan mina l-lahi** : Allah'tan (beklenen) geri dönüş. Allah'ın, yumuşayıp tövbe etmesini umarak.
[16] Yanlız Tevrat'ta yer alan göze göz, dişe diş yasanın İncil'e uygun olarak yürülükten kaldırılması (5/45).
[17] **ḍarabtum**. 1 - (Habeş) atmak, yaymak, "sergilemek". Bu anlam konusunda bk. Cihat*; 2 - (Arap) [inancı] uzaklara atmak (götürmek, yaymak). Dövmek*
[18] **bā yā nūn** : açıklama; açığa koyma, açığa çıkarma. Ayırım yapma, "iyiyi kötüden ayırma" anlamı için bk. 55/4.
[19] ʿ**araḍa** : 1 - (geçici) yararlık; "genişlik": 2 - (ses benzerliğinden ötürü) "arazi", topraklar

değilsin" demeyin[1]. Artık (siz unutmayın), Allah'ın yanında oldukça çok yararlıklar olacak. Önceden siz, böyleydiniz[2]. Böylece Allah, size iyilikte bulunacak. Artık ayırım yapın. Evet! Allah, sizin ne yaptığınızdan salıklıdır.
4/95. (Evlerinden çıkarak) sıkıntıda olacak olanlar[3] dışında, inanmışlardan (evlerinde) oturan kimseler[4] ile Allah Yolu'nda kendilerinin gözettiği (kimse)ler, ayrıca kendilerinden olan kimselerle (birlikte)[5] yayılanlar[6] bir değildir. Allah, aşama bakımından[7], kendilerinin gözettiği (kimse)ler, ayrıca kendilerinden olan kimseler ile açığa çıkanları[8], (evlerinde) oturanlardan üstün tutar. Üstelik Allah, tümüne, adanmış (ödülü) söz verdi. Ancak Allah, yayılanlara, (sözü) bütünlenecek bir ödül (ayırarak) oturanlardan üstün tutacak;
4/96. (üstelik) Kendisinden aşamalar[9], ayrıca yarlıgama, ayrıca esirgeme (olacak). Üstelik Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.

[MEKKE'DE KALAN KAYPAK İNANIKLARA UYARI]

4/97. Doğrusu Melekler, kendi canlarını[10] (suç ile) karartanlar(ın yaşam süresin)i bitirirken[11], "Siz (inanç bakımından) neredeydiniz?" deyince, "Biz bu topraklarda baskı altında idik"[12] diyecekler. (Melekler), "Allah'ın toprakları, oralara göç etmeniz için (yeterince) engin değil miydi?"[13] diyecekler. Böylece onların barınağı, Cehennem'dir. Üstelik, (yüz) karartıcı[14] bir dönüş yeri(dir orası)!
4/98. (Ancak), baskı altında olanlar[15] içinde, (kent) değiştirememiş[16] olanlar, üstelik (gidecekleri) yolda kılavuzsuz kalan[17] erkekler, ayrıca kadınlar, ayrıca çocuklar dışında.
4/99. Artık onlar (unutmasınlar)! Bakarsın Allah kendilerini keçürür. Üstelik Allah keçürgendir, yarlıgayandır.
4/100. Ayrıca kim Allah Yolu'nda göç ederse (unutmasın) o, yeryüzünde pek çok barınacak yer[18], ayrıca bolluk[19] bulur. Ayrıca kim evinden, Allah'a, ayrıca Elçi'sine göçmen olarak çıkar, sonra kendisine ölüm yetişirse (unutmasın), artık onun ödülü(nü vermek) Allah'a düşer. Üstelik Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.

[AKINCILIKTA, VURGUNLARDA UYGULANACAK YÖNTEMLER]

---

[1] Onları "arazilerinden", topraklarından çıkarmayın. Yeni yerleşilen topraklardan orada oturmakta olanların boşaltılmasının yasaklanması için bk. 3/161 vs.
[2] 1 - Siz, çapul peşinde koştururdunuz; 2 - Siz de topraklarınızdan çıkarılmıştınız, kovulmuştunuz.
[3] **ulī l-ḍarari** : "Sıkıntıda / sıkıntısı olanlar" diye anlaşılır. 1- (Gideceği yerde) düşmanı olanlar; dolayısı ile sıkıntıya uğrayacak olanlar; (Arap) [**ḍrr**] : sıkıntı; düşmanlık; (Habeş) **ḍarāri** : düşman; 2 - (Birikmiş) tohumu, darısı olanlar; bolluk içinde yaşayanlar. Böylelerinin başka yerlere yayılması gerekmez. Krş. (Arap) [**ḏrr**] : tohum (99/7). (Arap) [**drr**], **mid'rār** (bolluk) (6/6, 11/52, 71/11). (Habeş) [**drr**] : (Habeş) akdarı, süpürge darısı. (Akat) **darāru** (I) : özgürce gidip gelmek. (Akat) **darāru** (II) : araya girmek, araya sıkıştırmak. Takvimi denk düşürmek için kimi günler arasına belirli bir süre sokuşturmak. (Yemen) **drr** : sulamada (kendi) payını kullanmak; **mdr** : sulama deneticisi, yöneticisi.
[4] "(evlerinde) oturanlar", "sıkıntısı olanlar" ile ilerideki Bildiriler'de yer alan "geride bırakılanlar" eş anlamlı değildir.
[5] giderken yanlarına (gözettikleri canlı / cansız) varlıklarını, ayrıca kendilerinden olan kimseleri alanlar. **bi-amwālihim wa-anfusihim** deyimi için bk. Nefes*
[6] **al-muğāhidūna** : kendilerini gösterenler; açığa çıkanlar; yayılanlar; inancı yayanlar. Cihat*
[7] Öte yaşamda (ayrıca Bu Yaşam'da ?) kendileri için ayırılmış, atanmış ödenek / tapu bakımından. Derece*
[8] **al-muğāhidūna**. Böyleleri, yayılarak "topraklarından ayrılmış" olduğu için kendilerinin tapuları, Öteyaşam'da olacak. Derece*
[9] ödenek; tapu. Derece*
[10] Bunlar, inanmış olup Medine'ye göç etmemiş kimi Mekkeliler idi, üstelik Bedir savaşında Mekkeliler ile birlikte inanıklara karşı savaşmışlardı *(Al-Jalalayn)*.
[11] **tawaffāhumu** : (Biz'e) döndürürken; canlarını alırken; yaşam sürelerini bütünlerken
[12] **wal-mus'taḍʿafīna** (8/26). 1 - Mekkeliler'in baskı altında olduğumuz için inancımıza pek bağlı kalamamıştık. 2 - İkiyüzlü olmak zorunda kalmıştık. Küçümsenenler*
[13] Mekke'den başka kentler vardı. Neden oralara gitmediniz?
[14] Karalık*
[15] 1 - basılanlar, baskı altında kalanlar; 2 - ikiyüzlü olmak zorunda kalanlar
[16] **ḥīlatan**. 1 - başkalaşma, değişik olma, dönüşme, (inanç) değiştirme; başka yere yönelme. krş. **ḥiwalan** (18/108). "Göç edememiş olanlar" anlamına gelmelidir. dç : "çare" (*Diyanet*)
[17] **lā yahtadūna** : 1 - onlar, kılavuz edinmediler, kılavuzlanmadılar. 2 - (gidecekleri yolun sonunda) (kendilerini) gözetici bir topluluk yoktu. (Ugarit) [**ḥdy**] (II) : bakmak; gözetlemek. Kendileri için "Ensar" bulamamış olanlar. Krş **naṣīran** (4/75). Kılavuzlanmak*
[18] **murāġaman**: kovulanların, "taşlananların", sızlananların sığındığı yer. Tekgeçişlidir. Krş. **ruğūman** (67/35) : kovulma yeri. (Arap) [**rğm**] ile Sami [**rgm**] eş anlamlıdır.
[19] yeryüzünün enginliği, azığın bolluğu

4/101. Ayrıca siz, yeryüzünde akına[1] çıktığınızda karaçalıcıların sizi kandırmasından[2] korkarsanız, çarpışmaya[3] karşı korunmanızda[4] artık size karşı bir dışlama olmaz.[5] Evet! Karaçalıcılar size karşı apaçık bir düşmandır.
4/102. Sen artık içlerinde olduğunda, ayrıca sen onları çarpışma[6] için ayaklandırdığında, bir bölük seninle birlikte (savaşmak için) ayağa kalksın, ayrıca silahlarını (ele) alsın.[7] Böylece (yorgunluktan) yere düştükten[8] sonra onlar arkanıza geçsin[9], ayrıca öteki çarpışmamış[10] bölük gelsin, üstelik önlemlerini alarak, ayrıca silahlarını tutarak böylece seninle birlikte çarpışsın[11].[12] Karaçalıcılar, birdenbire (yollarından) saparak size sarkarlar[13] diye silahlarınızdan, ayrıca donatılarınızdan[14] aymaz kalmanızı isterler. Bozguna uğratılıştan ötürü[15] (eylemi) bırakırsanız[16] ya da sayrı iseniz (kaçmak için) silahlarınızı bırakmanız yüzünden size karşı bir dışlama olmaz[17], ancak önleminizi alın. (Bu durumda) doğrusu Allah, karaçalıcılar için aşağılayıcı bir ezinç düzenledi.
4/103. Artık çarpışmayı bitirdiğinizde, (dinlenirken) Allah'ı ayakta iken ya da otururken ya da yan üstü (yatarken) anın.[18] Böylece (dinlenip) yatıştığınızda[19], çarpışmayı sürdürün[20].[21] Evet! Çarpışma, inanıklara yazılmış bir dönemdir[22].[23]
4/104. Üstelik siz, (düşmanınız olan) topluluğu amaçlamakta[24] gevşeklik[25] göstermeyin. Siz acı çekiyorsanız, kuşkusuz onlar da sizin acı çektiginiz gibi acı çekiyorlar. Oysa siz, Allah'tan onların ummadığı konuyu umuyorsunuz[26]. Üstelik Allah, (acınızı) bilendir, (onu) sağaltandır.[27]

---

[1] 1 - vuruşmaya çıkma; [savaşta] birlikler ilerleme; 2 - Düşmanı delme, (akrep gibi) sokma, acıtma. Dövmek*
[2] 1 - birisinin kanıp kanmayacağını denemek; tuzağa düşürmeye çalışmak; 2 - karagaşalık çıkarmak (bozguna uğratmak). Fitne*. (Düşmanı) kandırma, aldatma anlamı için 8/16'da Tahrif* deyimi kullanılır.
[3] **l-ṣalat** : akın, akıncılık, vurgun, (düşmanın üzerine) süzülme. Salat*. (Asur) **ṣalatu** : savaşmak; (Asur) **ṣaltu**: düşmanlık. Akın : Düşman topraklarına tedirgin etme, yıldırma, çapul vb. amaçlarla toplu olarak yapılan baskın. Mekke'den gelen işsiz, güçsüz yüzlerce göçmenin geçimini sağlamak, çapul elde edebilmek için 623-629 yılları arasında yapılan Kervan Saldırıları. Kervanlara "takılma" (2/238). "Gerçek" savaşlar için Kuran'da genellikle [**qtl**] (öldürme) kökü kullanılır.
[4] **taqṣurū**. korunmuş (**qāṣirātu**) Huriler için bk. 37/48, 38/52, 55/56. Kale, korunmuş yer (**qaṣr**) ile eş kökenlidir. Durum sizin için elverişli değilse, kendinizi koruyun. Akına son verin.
[5] dç : Yeryüzünde sefere çıktığınız vakit kâfirlerin size saldırmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızdan ötürü size bir günah yoktur (*Diyanet*).
[6] **l-ṣalat** : bk. bir önceki Bildiri'nin dipnotu
[7] dç : (Ey Muhammed!) Cephede sen de onların (mü'minlerin) arasında bulunup da onlara namaz kıldırdığın vakit, içlerinden bir kısmı seninle beraber namaza dursun. Silâhlarını da yanlarına alsınlar (*Diyanet*).
[8] **sağadū**. 1 - [yorgunluktan ötürü] yere kapanarak, yere düşerek; 2 - (savaş) kurallarına uyarak. Yere Kapanmak*. Mescit*
[9] dç : "Bunlar secdeye vardıklarında (bir rekât kıldıklarında) arkanıza (düşman karşısına) geçsinler" (*Diyanet*).
[10] **lam yuṣallū** : (düşmana) yanaşmadı, akına geçmedi, savaşmadı. 2 - çapul edinmedi (Yemen) **ṯll** : çapul edinmek.
[11] **falyuṣallū** : (düşmana) yanaşsınlar, savaşsınlar.
[12] dç : "Sonra o namaz kılmamış olan diğer kısım gelsin, seninle beraber kılsınlar ve ihtiyatlı bulunsunlar, silâhlarını yanlarına alsınlar" (*Diyanet*).
[13] **fayamīlūna** : onlar eğilirler, sarkarlar. "**yamīlūna ʿalaykum maylatan**" deyiminin bir benzeri 27. Bildiri'de, birisi, (inançtan) saptıkça sapmak" anlamına gelir. Burada "aldatmak" anlamına gelmelidir. Ayrıca bk. Eylemciler*
[14] yük ya da donatı (silah dışındaki savaş gereçleri)
[15] **maṭarin** : 1 - (Arap) [**mṭr**] yağmur; 2 - Benzer sesli (Arap, Sami) yakalanma, ele geçirilme, tutuklanma, alıp götürülme, "esir edilme", dağıtılma, bozguna uğratılma anlamları için bk. Kumar*. Örneğin (Habeş) **māsara**: birisinin yakalamasına yol açmak, yakalattırmak.
[16] **aḏan**. Bırakma, işten atmak, işten çıkarma, görevden alma, işten kovma, çıkarma; açığa çıkarma, salıverme. İncitmek*. dç : "zahmet" (*Diyanet*)
[17] Oysa korunmak için yapılan gerçek savaşlarda, savaştan kaçmak büyük bir suçtur (8/15-16).
[18] dç : "Namazı kıldınız mı, gerek ayakta, gerek otururken ve gerek yan yatarak hep Allah'ı anın" (*Diyanet*).
[19] yatışmak, doymak, yakınmamak, yetinmek. Dinlenmiş olmak.
[20] **fa-aqīmū** : artık sürdürün, "ayakta tutun"
[21] dç : "Güvene kavuştunuz mu namazı tam olarak kılın" (*Diyanet*).
[22] **mawqūtan** : 1 - dönem; 2 - gözetilen (dönem). krş. **mawāqītu** (2/189). Krş. zaman ayırarak (2/238)
[23] Bugünün dili ile bu, bir tür "askerlik dönemi" idi. dç : "Çünkü namaz, mü'minlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır" (*Diyanet*).
[24] (saldırmak için birbirine / düşman içine) karışmak. Amaçlamak*
[25] gevşeyip sağa sola, çevreye yayılma (29/41). Krş. "sürekli olun" (2/238)
[26] 1 - Tanrı'nın yardımı; 2 - Öldükten sonraki Cennet ödülü; 3 - çapul
[27] dç : "Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir" (*Diyanet*)

[ALDATICI (KILAVUZ) İLE YANDAŞLARININ KINANMASI]

4/105. Evet! İnsanlar arasında, Allah'ın sana gösterdiği gibi yargı veresin diye kuşkusuz sana Bitik'i doğrulukla[1] indirdik. Üstelik sen, aldatanların savunucusu olma.
4/106. Ayrıca sen, Allah'tan yarlıganma dile[2]. Evet! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.
4/107. Ayrıca sen, kendi kendilerini aldatanlardan yana tartışma. Evet! Allah, (o) (suç ile) kirlenmiş Aldatıcı[3] kimseyi sevmez.
4/108. Onlar[4], (fısıldaşmalarını)[5] insanlardan gizlerler, Allah'tan gizlemezler. Oysa O'nun beğenmediği sözleri gece (gizlice) konuşurlarken O, kendileri ile birliktedir. Üstelik Allah, onların ne yaptığını denetleyendir[6].
4/109. İşte siz, Buradaki yaşamda onları savunuyorsunuz. Ancak, Diriliş Günü, onları Allah'a karşı kim savunacak? Ya da onlar için bakıcı kim olacak?
4/110. Ayrıca kim (bir başkasını) (suçlayarak) kara yapar ya da (kendi) kendini (suç ile) karartırsa sonra Allah'tan yarlıganma dilerse, Allah'ı (kendisi için) yarlıgayıcı, esirgeyici biri olarak bulur.
4/111. Ayrıca kim kirlilik kazanırsa artık (unutmasın) o, bunu ancak kendisine karşı kazanmış olur. Üstelik Allah, (suçları) bilendir, (suçları) sağaltandır.
4/112. Ayrıca kim bir yanılgı ya da bir kirlilik kazanır, sonra onu, arı olan (kimse)nin[7] üzerine saçarsa[8] artık (unutmasın) doğrusu o, bir dışlanma[9], ayrıca apaçık bir kirlilik yüklenmiş olur.[10]
4/113. Ayrıca sana karşı, Allah'ın kayrası, ayrıca esirgemesi olmasaydı, (unutma) doğrusu onlardan bir bölümü seni saptırmayı çok istiyordu[11]. Oysa onlar ancak kendilerini saptırırlar, ayrıca onlar hiçbir konuda sana sıkıntı çıkaramazlar. Üstelik Allah, sana Bitik'i, ayrıca bilgeliği indirdi, ayrıca bilmediğin konu(lar)ı sana öğretti. Üstelik, Allah'ın sana olan kayrası, süreduracaktır[12].
4/114. Onların gizlice konuşmalarının çoğunda, - yumuşatıcılığı[13] ya da yatıştırıcılığı ya da insanların arasını düzeltmeyi buyuran kimseler dışında - seçkin olanı yoktur. Üstelik, kim bunu[14], Allah'ın beğenmesini amaçlamak için yaparsa, artık kendisine (sözü) bütünlenecek bir ödül vereceğiz.
4/115. Ayrıca kim, (doğru) kılavuzluk kendisine apaçık belli olduktan sonra, Elçi'den ayrılır[15], üstelik inanıkların Yolu'ndan başkasını izlerse, artık (unutmasın) doğrusu Biz, o nereye dönecekse[16] kendisini (oraya) döndüreceğiz, ayrıca onu Cehennem'de ısıtacağız. Üstelik, (yüz) karartıcı bir dönüş yeridir (orası)!

[ÇOKTANRICILARIN KINANMASI]

4/116. Evet! Allah, kendisine ortak koşulmasını yarlıgamaz. (Oysa), (suç olarak) bundan başkasını, dilediği kimse için yarlıgar. Ayrıca, Allah'a ortak koşan kimse artık (unutmasın) doğrusu o, uzak bir sapıklığa sapmış olur.
4/117. Allah'ın yerine, onlar ancak dişileri[17] çağırırlar. Üstelik onların (ege[18] olarak) çağırdığı ancak başkaldırıcı[19] bir Şeytan'dır.

---

[1] 1 - o Bitik, Gerçek'i içerir; 2 - eksiksiz olarak. (Habeş) ne az ne çok
[2] Elçi Mehmet, bir ara o istenmedik Aldatıcı kimse ile ilişkiye geçmiş olmalıydı.
[3] üst Bildiriler'de adı geçen "aldatıcı Elçi / yalancı Kılavuz"
[4] Aldatıcı ile yandaşları
[5] gizleme / fısıldama ilişkisi için bk. Hafiye*
[6] **muḥīṭan** (126. Bildiri) : denetleyen, gözeten, yoklayan. Kavramak*.
[7] **barīan**. (Arap) **barrara** : arı, arı sanılan, suçtan uzak; (Habeş) **barra** : aklamak, arı yapmak. [suçun] ötesinde olan; arı kimse.
[8] (Akat) **ramû** : yere saçma, atma; (gümüş, bitüm ile) kaplama. Krş. Kafir*
[9] başka olma, başkası olma; yabancı olma, ıssız yere çekilme, [keşiş olma]. [**bht**]*
[10] Benzer bir tümce için bk. 33/58.
[11] "kafaya takmak", "isteklenmek". Bk. Yusuf ile Züleyha (12/24)
[12] 1 - sonuna dek sürecek olandır; 2 - bu konuda önceden verilen söz bütünlenmişti. Azim*
[13] **ṣadaqatin**. (Sorunları) yumuşatma, düzeltme, çıkıntılarını giderme; güzelleştirme. Sadaka*
[14] yumuşatıcı, yatıştırıcı, düzeltmeci bir konuşma
[15] **yušāqiqi**. [š**qq**] : bölmek, yarmak, kopmak, ayrılmak
[16] (sorgulanmak için) Biz'e döndüreceğiz.
[17] dişi tanrıları, tanrıçaları. **al-Lāt**, **al-'Uzza**, **Manāt**, ayrıca kendilerine göre dişi olan Melekler
[18] ege (119. Bildiri); kılavuz; Yalancı Elçi
[19] **marīdan** : başkaldırıcı; direngen (22/3, 37/7'in dipnotu). 2 - Çoban; kılavuz. bk. (Akat) **rē'ûtu** ile türevleri; 3 - ortak; ortakçı? (Yemen) [**rd**'], **mrd** : yardımcı. 4 - (Habeş) **marrada** : saldırma; kargaşa, gürültü çıkarma

4/118. Allah, onu suçlamıştı, üstelik o, " Sen'in kullarından kesinlikle belirli bir pay edineceğim" demişti.
4/119. Ayrıca, "Onları kesinlikle saptıracağım, ayrıca onları kesinlikle kandıracağım[1], ayrıca onlara, davarların kulaklarını yarsınlar[2] diye kesinlikle buyuracağım, böylece Allah'ın yarattığını kesinlikle başkalaştırsınlar diye kesinlikle buyuracağım" (demişti). Üstelik Allah'ın yerine Şeytan'ı ege edinen kimse artık (unutmasın) doğrusu o, apaçık bir batkı ile batkıya uğrar.
4/120. (Şeytan) onlara söz verir, ayrıca onları kandırır[3]. Üstelik Şeytan onlara, ancak aldatmak için söz verir.
4/121. İşte onların barınağı, Cehennem olacak, ayrıca oradan kaçacak yer bulmayacaklar.
4/122. Üstelik inanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar), onları içinde sürekli kalacakları, altından ırmaklar akan Bahçeler'e sokacağız. (Bu), Allah'ın doğru olarak (verdiği) sözüdür. Üstelik, kim Allah'tan daha doğrucudur?
4/123. Bu[4], ne sizin kandırmacanız[5], ne de Bitikgiller'in kandırmacası ile olur. Kim (Allah konusunda) bir karalık yaparsa o, (ancak) bu konuda karşılık görür, üstelik o kimse, kendisi için Allah'tan başka ne bir ege ne de bir yardımcı bulur.
4/124. Ayrıca - erkek olarak ya da dişi olarak - kim bir inanık olarak, (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler eylerse artık (unutmasın), işte (böyleleri) Cennet'e girecekler, üstelik hurma çekirdeğinin oyuğu[6] (gibi bile olsa) (onların çıkarları) karartılmayacak.
4/125. Korunan biri[7] olarak yüzünü Allah'a sunan[8], ayrıca küçüklenen[9] İbrahim'in İlkesini[10] izleyen(ler) arasında, Yasa bakımından (daha) korunmuş[11] olan kim var? (Varsa gelsin!)[12]. Ayrıca Allah, İbrahim'i bağdaş[13] edinmişti.
4/126. Üstelik göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa Allah'ındır. Üstelik Allah, her konuyu denetleyendir[14].

[KORUNUK KADINLARIN BABASIZ ÇOCUKLARI KONUSUNDA KALIT DÜZENLEMESİ]

4/127. Ayrıca senden (kimi) kadınlar konusunda açıklama isterler. Sen (onlara), "Onlar konusunda, ayrıca size Bitik'te[15] anlatılan (kalıt)[16] konusunda Allah size açıklama getirir : Kendileriyle (cinsel ilişkili) evlilikten[17] korktuğunuz[18] kadınların, kendileri için yazılı[19] olanı vermediğiniz[20] öksüz kız çocukları[21]

---

[1] imrendirmek
[2] **yubattiku**. **Bahā'ir** denilen dişi develere uygulanan bir yöntem *(Al-Jalalayn)*. (Arap) [**btq**], (Habeş) **bataka**. Tekgeçişlidir. 2 - "Davarların kulağına küpe takmak"(?), "Kimi davarları kutsallaştırmak, tanrılaştırmak"(?). Bu konuda bk. **zanīmin** (68/13) : kulağı küpeli, saygın kimse.
[3] **wayumannīhim**. İmrendirir; yanlış yorumlama yapar; kandırır. Anlam olarak krş. Emanet*
[4] Tanrısal Bahçeler'e sokulma.
[5] Kandırmak, imrendirmek için (yanlış yorumlama). Oysa Allah, doğrucudur (bir önceki Bildiri).
[6] *53*. Bildiri. 2 - dışlayarak; körlük ederek, (yapılan eyleme) yabancı kalarak.
[7] **muḥsinun**. 1 - (Ortak koşuştan) korunmuş; İbrahim gibi, babasının putlarından uzaklaşmış; 2 - (Allah'ı) benimsemiş, kucaklamış. Güzel*
[8] Yüz*. Yüzünü (kendisini) Allah'a sunan : Allah'a boyun veren, Allah'a karşı uysal olan, "Müslüman olan".
[9] **ḥanīfan**
[10] **millata 'ibrāhīma** : İbrahim'in inanç töresi (antlaşması, kına yakması). Millet*
[11] **aḥsanu**. 1 - (Tanrı'yı tek tanrı olarak) benimsemiş; 2 - (ortak koşuculuktan) korunmuş. Güzel*
[12] Tümce kuruluşu, ayrıca anlam bakımından krş. 2/138. **şibġat** (2/138): suya batırma, suya batırarak boyama, kutsama; "kına yakma"; kan akıtarak (koç keserek) yapılan sözleşme; (İbr) **mī'lā** : anlaşma, antlaşma; (Arap) [**mll**] : iki kişi aralarında anlaşma; danışma, danışan kimselerin verdikleri ortak yargı.
[13] **ḫalīlan** : 1 - bağdaş, yakın arkadaş; 2 - gelin (evlenen genç kız). Kendisiyle "nişanlanmıştı", kendisi ile "bozulmayacak olan bir sözleşme" yapmıştı. Onlar, "kına yakmışlardı"; 3 - İbrahim Allah'ın yanında, kıyısında [**knf**] (hanif olarak?) yürüyordu.
[14] **muḥīṭan** : denetleyen, yoklama yapan (108. Bildiri). Kavramak*
[15] kalıt konusunda (11. Bildiri)
[16] 1 - kalıt; 2 - boşanma ödeneği
[17] **tankiḥūhunna**. ssç : siz evlenirsiniz. Cinsel ilişkili evlilik. Nikah*
[18] **watarġabūna**. 1 - (Arap) [**rġb**] : amaçlama, isteme, isteklenme; geniş olma; (Habeş) **ragaba** (II) : gevşemek, gevşeklik göstermek, yumuşamak; 2 - (Habeş) **ragaba**; (Arap) **rağaba** : korkmak; 3 - Evleşmeyi bozmak(?), boşanmak(?) (Akat) **raqābu** : çürütmek, bozmak parçalamak, dağıtmak. İbrahim'in putlardan tiksinmesi, onları dışlaması, onları kırmak istemesi için bk. **arāġibun** (19/46).
[19] yazılmış; kesinleşmiş; yasa olmuş
[20] Çünkü erkek olarak ne sizin ne de evleneceğiniz kadınların bu çocuklarla kan bağı var. Muhsan*
[21] **yatāmā l-nisāi** : kadınların öksüz [babasız] kız çocukları. Genel olarak "öksüz kadınlar" diye anlaşılır. Oysa, söz konusu olan cinsel ilişki kurmadan evleşmek istediğiniz korunukların, kendilerini yetiştirmek için edindikleri [babalarının kim olduğunu bilmediğiniz (33/5)] öksüz çocuklardır. Bu kadınlar, evlenmek istediğiniz dul kadınların

konusunda, ayrıca çocuklardan (evlerde) ağırlananları[1] (konusunda) öksüzler için, eşitlikle kalın!" de. Üstelik siz (bu konuda) seçkin olarak ne yaparsanız, artık doğrusu Allah, onu bilir.

[KORUNUK KADINLARLA SORUNLARIN ÇÖZÜLMESİ]

4/128. Ayrıca bir kadın, kocasından (gelecek olan) bir sıkıştırma[2] ya da bir uzaklaşmadan korkarsa, barışarak aralarının düzeltilmesinde artık (o) ikisine karşı dışlama olmaz, üstelik barışma, seçkin bir (tutumdur). Üstelik kıskançlık, (doğal olarak) canlarda kuruludur[3], ancak (birbirinizi) korur, ayrıca dayanışırsanız artık (unutmayın), doğrusu Allah, ne yaptığınızdan salıklıdır.

[KORUNUK KADINLARA EŞİTLİKLE DAVRANILMASI]

4/129. Üstelik kadınlar arasında, (bu konuda) aşırı istekli olsanız bile, kesin olarak eşitlikle davranabilemeyeceksiniz[4]. Öyleyse büsbütün bir eğilimle (birisinden yana) eğilmeyin, ayrıca (ötekini) askıda kalmış [5] gibi (boşta) bırakmayın. Üstelik (aranızdaki sorunları) düzeltirseniz, ayrıca (birbirinizden) sakınırsanız artık (unutmayın), Allah kuşkusuz yarlıgayandır, esirgeyendir.
4/130. Ayrıca (korunukların) ikisi, karşıtlaşırsa[6], Allah, Kendi bolluğundan (vererek) her birini koruyacak[7]. Üstelik (unutmayın)! Allah engindir[8], sağaltıcıdır[9].

[EVREN'DE NE VARSA TÜMÜ ALLAH'INDIR. KULLARA VERİLENİN TÜMÜ PAYLAŞILMALIDIR]

4/131. Üstelik, göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa (tümü) Allah'ındır. Ayrıca, doğrusu Biz, sizden önce Bitik verilenlere, ayrıca size, Allah ile dayanışmanızı[10] buyurduk. Üstelik siz (Allah'a) karaçalarsanız, artık (unutmayın), doğrusu, göklerde ne var, ayrıca yerde ne varsa (tümü) Allah'ındır. Üstelik Allah, (Kendine) yetendir[11], (kullarını için) avutucudur[12].
4/132. Üstelik göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa (tümü) Allah'ındır. Üstelik (Evrene) denetmen[13] olarak Allah yeter.
4/133. Dilerse, ey insanlar, O sizi giderir[14], ayrıca (yerinize) başkalarını getirir. Üstelik O, buna güç yetirendir.
4/134. Kim Buradaki (yaşam)ın ödülünü isterse, artık (unutmasın) Buradaki, ayrıca Öteki (yaşam)ın ödülü Allah'ın yanındadır. Üstelik Allah işitendir, görendir.[15]

[İKİYÜZLÜLERİN YERİLMESİ]

çocukları olamaz. Yoksa babaları ölmüş olan bu çocuklar ile anneleri arasında kan bağı olduğu için kalıt düzenlenmesinde, öz çocuklar gibi tutulmaları gerekirdi. Dolayısı ile bu Bildiri ile yeni bir açıklama getirmek gereksizdi. Öksüz*

[1] **wal-mustaḍʿafīna** : 1 - itilip kakılanları, baskı altında olanları, ezilenleri. Mekkeli öksüz çocuklar (8/26); 2 - [öksüz olmayıp (?)] o kadınlarca ağırlanmış, konuk edilmiş olanları. Küçümsenenler*. Kız köle*. Yolcu*

[2] 1 - Kapıyı sürgülemek; 2 - Uç uca gelmek; sıkışmak, birbirine girmek, tutuşmak; "Oturulacak yerin daralması". Eve başka bir korunuk kadın almak (?). Örmek*. Bu deyim kadınlar için de kullanılır (34. Bildiri). Anlamı her ne olursa olsun bu, (başka birilerinin eve gelmiş olmasından ötürü ya da evdekinin gidip başka yere yerleşmesinden) kıskançlık yaratan bir tutumdur (bk. bir sonraki tümce). Bu konuda bk. Barıngan*, Barındırgan*.

[3] (Arap) **ḥadara** : kalma, bir yerde kalma. (Yemen) kalıcı, kalan

[4] Doğal olarak ortaya kıskançlık çıkacak (bir önceki Bildiri)

[5] 1 - asalak (ʿ**alaqin**) (96/2) ile eş kökenlidir. "Sallantı içinde", başıboş. 2 - gidici

[6] anlaşamayıp ayrılırlarsa diye yorumlanır.

[7] Gani*

[8] 1 - (varlık / toprak bakımından) engindir; o korunuk (kadın / erkek) gidip başka birisi ile evleşebilecektir; 2 - (Yemen) kayra sağlayandır.

[9] 1 - bilgedir; 2 - sorunları gidericidir, çözücüdür.

[10] Yapılan Sözleşme'ye karşı birbirini destekleme (takviye etme); karşılıklı dayanışma. Bu sözleşmeye göre yeryüzünde oturmak için, ayrıca size verilen toprakları işleme parası, kira vermeniz gerekir. Ödün*, Zekat*.

[11] Ödeyeceğiniz "kira parası / ödün*", Allah'ın Kendisine gerekmez.

[12] **ḥamīdan**. Övgü*. O (Zekat*), yoksulları avutmak için Allah adına kendilerine verilmelidir.

[13] **wakīlan** : bakıcı, gözeten. Evren'in (yıllık) bakımı yapmak Tanrı'nın ödevidir. Kadir Gecesi*

[14] Oturma parası (Ödün) vermezseniz, yerinize başka "kiracılar" alır!

[15] İlgisi olmayan bir yere konulmuş olan bir sonraki 135. Bildiri, 6. Bildiri"nın arkasına taşındı.

4/136. Ey siz, inananlar! Allah'a, ayrıca Elçi'sine, ayrıca Elçi'sine indirdiği Bitik'e, ayrıca önceden indirdiği Bitik'e inanın. Üstelik kim Allah'a, ayrıca Meleklerine, ayrıca Bitiklerine, ayrıca Elçilerine, ayrıca Öteki Gün'e karaçalarsa, artık (unutmayın) doğrusu o, uzak bir sapıklığa sapmış olur.
4/137. Evet! (Tevrat'a) inanmış sonra karaçalmış olanlar, sonra (İncil'e) inanmış, sonra karaçalmış olanlar, (Kuran geldikten) sonra karaçalışı artıranlar (unutmasınlar) Allah, onları yarlıgamaz, ayrıca onları (doğru) bir Yol'a kılavuzlamaz.
4/138. Sen, İkiyüzlülere, kendileri için acıklı bir ezinç olacağını muştula.
4/139. İnanıkların yerine karaçalıcıları arkadaş edinen o (ikiyüzlü)ler, onların yanında yürütücülüğü[1] mü amaçlıyorlar? Artık (unutmayın), doğrusu tüm yürütücülük Allah'ındır.
4/140. Üstelik, doğrusu (önceden)[2] Bitik'te size, "Allah'ın Bildiriler'inin karaçalındığını, ayrıca alaya alındığını işittiğinizde, artık onlar başka bir konuda çekişmedikçe, kendileri ile oturmayın, yoksa doğrusu siz de onlar gibi olursunuz" diye (bir Bildiri) indirilmişti[3]. Evet! Allah, İkiyüzlülerin, ayrıca karaçalanların tümünü Cehennem'de toplayacak.

[VURKAÇ SAVAŞLARINDA İKİYÜZLÜLER İLE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR]

4/141. (İşte o)[4], sizi gözleyenler[5], (savaş sonucu) Allah'tan sizin için bir kazıyış[6] olursa, (onu paylaşmak için), "Sizinle birlikte değil miydik?" derler. Ayrıca karaçalıcılara, (kazıyıştan) bir pay gelirse (o İkiyüzlüler), "Biz sizi (çapula) gütmedik mi[7], üstelik biz sizi inanıklardan korumadık mı?"[8] derler. Böylece Allah, Diriliş Günü aranızda yargı verecek. Üstelik Allah, karaçalıcılar için, inanıklara karşı (üstün gelebilmeleri için) kesinlikle yol vermeyecek.
4/142. Evet! (O) İkiyüzlüler, (sözleşme konusunda) Allah'ı aldatıyorlar[9], oysa kendilerini, O aldatıyor. Üstelik akın[10] için ayağa kalktıklarında insanlara gösteriş için üşengeçlikle[11] kalkarlar, ayrıca onlar, (verdikleri sözün) birazı dışında Allah'ı[12] anımsamazlar.
4/143. Ne onlara ne de bunlara (katılarak), bu (iki seçenek) arasında bocalarlar. Üstelik Allah kimi (yolundan) saptırırsa, artık onun için kesinlikle (gidilecek doğru) bir yol[13] bulamazsın.

[İKİYÜZLÜLER KONUSUNDA İNANIKLARIN UYARILMASI]

4/144. Ey siz, inananlar! İnanıkların yanı sıra karaçalıcıları arkadaş edinmeyin. (Yoksa) Allah için siz (onları) kendinize apaçık (tanrısal) bir sözcü[14] mü yapmak istiyorsunuz?
4/145. Evet! İkiyüzlüler, Ateş'in en alt katında[15] olacaklar[16], üstelik onlar için (bile) kesinlikle bir yardımcı bulamayacaksın.
4/146. Ancak (yanılgılarından) çevrilenler[1], ayrıca düzelenler, ayrıca Allah'a sarılanlar, üstelik Yasa'larında[2] Allah konusunda katıksız[3] olanlar dışında. Artık, işte onlar, inanıklarla birlikte olacaklar, üstelik Allah, inanıklara (verilen sözü) bütünlenmiş bir ödül verecek.

---

[1] 2 - (Bitikler konusunda) buyurma, öğretme, öğütleme, yürütme (Yasa'yı uygulatma) gücünü o karaçalıcılardan mı bekliyorlar? Aziz*. Yürütücülük konusunda tartışmalar için bk. 10/65.
[2] 6/68
[3] **nazzala** (O, indirmişti), **nuzzila** (indirilmişti) olarak da okunabilir *(Al-Jalalayn)*
[4] Söz konusu olan İkiyüzlüler
[5] beklemek, gözetlemek; (Akat) uzanıp yatmak, pusuya yatmak.
[6] **fatḥun** : bir kazıma, kazıyış, açığa çıkarış, çapul. Fetih*
[7] **nastaḥwiḏ** (**ḥwḏ**) : develeri toplayıp sulamaya götürme; develeri toplayıp gütme; (birisini) denetim altına alma (üstün gelme); korumak (*Lane*). Krş. köktaş **is'taḥwaḏa** (58/19)
[8] Sizinle birlikte savaşa (akıncılığa) çıkışlarına engel olup o inanıklara çapul elde ettirmedik.
[9] Allah'ı tanık tutup ant içerek Elçi'i kandırıyorlar. Aldatma; saklanma, ikileme, (giysiyi) iki kat yapma (*Lane*). (Allah'a karşı) ikiyüzlü olma
[10] **l-ṣalat** : Akın; vur kaç savaşı. Türkçeye, "namaz" diye çevrilir, böylece bu ve bundan sonraki Bildiriler anlamsız kalır.
[11] çalım satarak
[12] Savaşa çıkmak için Allah'a (Mehmet'e) önceden verdikleri sözün, andın tümünü
[13] 1 - (çıkış) yolu; 2 - kalınacak yer. 3 - gelişim; ilerleme. Yol*
[14] **sulṭānan**. (tanrı ile kul arasında) aracı, sözcü; tanrı ile ilişkiye geçme, tanrı adına konuşabilme konusunda yetkili kimse. Sultan*. Bu deyim, Musa için de kullanılır (153. Bildiri)
[15] **l-darki** : kat, aşama, düzey. Tekgeçişlidir. Okuma bakımından, (Arap) **darağa** (derece) kökünün Habeş dilindeki karşılığı olan **darga** (III)'dan türemiş olmalıdır. "Tapu" anlamı için bk. Derece*. Aramice kökenli (Akat) **darāku** (III) : eşik (kapı ağzındaki basamak).
[16] Dolayısı ile onların, Tanrı'yı görüp sizin için sözcü / aracı olabilme olanakları olamayacak.

4/147. (Öğütlerimi) anımsarsanız[4], ayrıca inanırsanız, Allah sizi niçin ezince uğratsın? Üstelik Allah (eylemlerinizi) anımsayandır[5], bilendir.
4/148. Allah, kendisi(ne karaçalınarak) karartılan kimseden başkası dışında, karalayıcı sözün bağırılmasını[6] sevmez. Üstelik (unutmayın)! Allah işitendir, bilendir.
4/149. (Oysa, sözün) seçkin olanı açığa vurur ya da onu gizli tutar ya da bir karalamayı keçürürseniz artık (unutmayın), doğrusu Allah keçürgendir, ölçülüdür.

[YAHUDİLERİN İSA KONUSUNDA, MEDİNELİLERİN MEHMET KONUSUNDA YERİLMESİ]

4/150. Evet! (Geçmişte) Allah'a, ayrıca Elçi'lerine karaçalan, üstelik Allah ile Elçileri arasında ayırım yapmak isteyen, ayrıca "Kimisine inanırız, üstelik kimisine karaçalarız" diyen kimseler[7] ile (bugünkü) bu (kimse)ler arasında yol tutmak isteyenler (unutmasınlar),
4/151. işte onlar gerçek karaçalıcılardır. Üstelik Biz, karaçalıcılar için alçaltıcı bir ezinç kurduk.
4/152. Üstelik Allah'a, ayrıca Elçi'lerine inanan, ayrıca onlardan hiçbiri arasında ayırım yapmayan kimseler (unutmasınlar), O, kendilerine ödüllerini verecek. Üstelik Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
4/153. Bitikgiller, senden kendilerine gökten bir Bitik indirmeni isterler. Oysa, onlar Musa'dan, "Bize Allah'ı apaçık göster" diyerek (istek olarak) doğrusu bundan daha kabasını[8] istemişlerdi. Böylece (Musa'yı) karartmalarından ötürü onları yıldırım yakalamıştı. (Doğruyu yanlıştan) Ayırıcı Belgeler kendilerine geldikten sonra da, buzağıyı (tanrı olarak) edinmişlerdi. Üstelik Biz bunu keçürmüş, ayrıca Musa'ya, (Salıkçılık için) apaçık (tanrısal) bir yetki[9] vermiştik.
4/154. (Gözdağı vererek) ant içmelerini (elde edebilmek) için Dağı'ı üzerlerine[10] yükseltmiştik. Ayrıca onlara, "Kapıdan, (Yasa konusunda) yere kapanarak[11] girin" demiş, ayrıca onlara, "Cumartesi gün(ler)i aşırı gitmeyin[12]" demiş, üstelik kendilerinden sağlam bir Antlaşma almıştık.
4/155. Böylece, (Allah ile yaptıkları) antlaşmayı bozuşları, ayrıca Allah'ın Bildiriler'ine karaçalışları, ayrıca bitmeksizin[13] Salıkçıları öldürüşleri, ayrıca "Yüreklerimiz örtülüdür[14]" deyişleri nedeniyle (onları suçlamıştık). Yok! (Doğrusu) Allah, onların karaçalışı nedeniyle onların yüreklerini (kapatıp) damgalamıştı. Böylece onların ancak azı inanır.
4/156. Üstelik onların karaçalışı, ayrıca Meryem(in döllenmesi) konusunda, onların sözlerinin süreduracak olan[15] bir başkalaştırış[16] (olması idi).
4/157. Ayrıca onların, "Evet! Allah'ın Elçisi, Meryem oğlu Mesih İsa'yı öldürdük[1]" demelerinden (ötürüdür). Oysa ne onu öldürdüler[2] ne de onu çarmıha gerdiler[3], ancak (o kimse) onlara (İsa gibi) gösterildi.[4] Üstelik

---

[1] artık Allah konusunda karaçalmayacak olanlar
[2] **dīnahum** : (inançları ne olursa olsun) onların uyguladıkları yasa
[3] katıksız; süzülmüş; ortak katmadan
[4] 1 - Siz, iyilikbilir olursanız; 2 - (verilen bu öğütleri unutmayıp) anımsarsanız; 3 - yatışırsanız; (ikiyüzlülüğünüzden) dönerseniz. Şükür*
[5] 1 - (Allah) iyilik bilendir; 2 - (Allah, sizin eylemlerinizi) anımsayandır; 3 - (Allah, yargısından, ezinç sözünden) yatışandır, "tövbe edendir". Şükür*. dç : "Allah, şükrün karşılığını verendir" (*Diyanet*)
[6] **l-ğahr** : 1 - bağırma, yüksek sesle bağırma; 2 - kabalık. [**ğhr**] için bk. İlan Etmek*
[7] Altın Buzağı ayrıca İsa konusunda, geçmişteki Yahudiler
[8] 1 - kaba olanını; 2 - (suç olarak) sorumluluk getireni, yükümlülük yükleyeni
[9] **sulṭānan** : Elçilik yetkisi. Gizem'den salık getiren kimsenin görevi. Allah adına konuşabilme, sözcülük yetkisi. Sultan*
[10] **fawqahum**. dç : Dağı, onu uyandırıp yükseltmiştik. **fawqa** : 1 - üstünde; 2 - uyandırma; 3 - (mide) borusundan yakıcı su çıkma. Anlamı ne olursa olsun, bu olay bir yanardağ patlaması ya da akıntısı olayını andırır. Tanrı, bunu yaparak, İsrailoğulları'na gözdağı verir. Krş. "Sina Dağı'nın her yanından duman tütüyordu. Çünkü Rab dağın üstüne ateş içinde inmişti. Dağdan ocak dumanı gibi duman çıkıyor, bütün dağ şiddetle sarsılıyordu." (Çıkış 19/18)
[11] 1 - Tanrı'nın, (o) kentte uygulanan yasasına uyarak (7/161); 2 - (Eve, çadıra, kente) kapıdan girmek : Bir işi gerektiği gibi yapmak. Yasa'yı doğru olarak uygulamak (2/189).
[12] o gün için öngörülen (yasal kılınan) eylemlerden başkasını yapmayın. Aşırı gitmek*
[13] **biğayri ḥaqqin** : 1 - doğru olmadan ; 2 - sürekli; bitişi olmadan
[14] 2/88
[15] ʿ**aẓīman** : süregelen; süreduracak olan, "azmedilen". Azim*. Bu deyim, korunuk olan Ayşe konusunda da kullanılır (24/16).
[16] **buh'tānan** : Çocuk yapmak için geçici damızlık koca bulma. Gerçek [koca]'nın yerine başka [koca] koyma. Bu deyim, Mehmet'in korunuk (ayrıca Meryem gibi erden(?) olan) eşi Ayşe'ye karaçalanlar konusunda da yer alır (24/16). [**bht**]*

doğrusu bu konuda ayrılığa düşenler[5], bu konuda kesinlikle karmaşıklık içindeler.[6] Bu konuda sanı'yı izlemekten başka kendilerinde hiçbir bilgi yoktur. Üstelik onu, (göz göre göre) isteklenerek[7] öldürmediler.[8]
4/158. Yok! Allah, onu Kendine yükseltti[9]. Üstelik (unutmayın)! Allah yürütücüdür[10], bilgedir[11].
4/159. Üstelik Bitik Toplumu'ndan[12], o (Toplum'un) ölümünden[13] önce, (İsa'nın) kendisine[14] kesinlikle inanmayacak (olan) birisi (var) olmayacak[15]. Üstelik (İsa), Diriliş Günü, onlara karşı tanık olacak[16].

[YAHUDİLER'E KİMİ YİYECEKLERİN YASAKLANMASININ NEDENLERİ]

4/160. Yahudiliği benimseyenlerden[17] kimilerinin (Yasa'yı)[18] karartışı[19] nedeni ile, ayrıca onların Allah Yolu'ndan pek çok uzaklaşmalarından[20] ötürü, artık Biz kendilerine (önceden) yasal olan (kimi) iyicil[21] (yiyecekleri), (sonradan) onlara yasaklamıştık[1].

---

[1] Hristiyanlar'a göre, İsa'yı "öldürenler" Romalılardır, "öldürtenler", ele verenler Yahudilerdir. Habeşli Hristiyanlara göre "çarmıha gericiler", "İsa'yı satanlar" Yahudiler idi (*S. Dege-Müller, "Between Heretics and Jews", 278, 279*).
[2] 1 - öldürmediler; 2 - ele vermek için açığa çıkarmadılar. Kimi Hristiyan kaynaklara göre İsa'yı ele veren kendi yoldaşı Yehuda idi. Oysa bu Bildiriler'de kınananlar, Yahudilerdir. Öldürmek*
[3] **ṣalabūhu** : onu çarmıha gerdiler. 2 - (Akat) **dalāpu** : ayağa kaldırmak, uykusuz kalmak [yeniden dirilmek ?]; (Arap, Habeş) **salaba** : kapmak, alıp götürmek. 3 - Ele vermek(?); Gömütünden çıkarmak(?). (Akat) **šalāpu** : çekip, söküp çıkarmak; kınından çıkarma. (b/m) (Habeş) **salaba** (I), (Arap) **salaba** : kapıp götürmek. Çarmıha Germek*.
[4] Onlara (öyle) gösterildi; (öyle) tanıtıldı. **šubbiha** (edilgen). [**šbh**] kökünün türevleri, bu Bildiri'nin dışında 11 kez yer alır ve "görünme, gözükme, ortaya çıkma, belirme, gibi gelme, benzeme, belli olma, anlaşılma" anlamı altında kullanılır. "Birisi gibi, insan gibi görünmek; "İsa, insan gibi görünmek" için bk. (Habeş) **təsbāʾet** ile (Arap) [**šbh**], **tašābaha**. Şehvet* . (Akat) **ṣubbû** : (uzaktan) gözetlemek; bakmak; tanrısal görüntü; (edilgen) : tanınabilir, ayırt edilebilir olma. 1 - Çarmıha gerilen İsa değildi, ona benzeyen biri idi. *Blachère* ise ikiz, benzeri (sosie) diye çevirir. İlkel Hristiyanlık bağlamında yer alan didymos / didymus / didyme (Thomas / Tomas) ad ile nitelikleri, ikiz anlamındadır. Ayrıca krş. **mutašābihāt** ile **tašābaha** (3/7) : (anlam) değişmiş olma, (anlam) başka yere götürülmüş olma; 2 - Onu onlar öldürmedi, Tanrı'ya ulaşmak için ölmeyi İsa istemişti, bu nedenle, kendisini ele vermesi, açığa çıkarması için (Öldürmek*, Çarmıha Germek*) Yehuda'dan yardım istemişti (bk. Yehuda İncili). Hristiyan kaynaklara göre - kendisini ele veren kim olursa olsun - İsa'yı çarmıha gerenler, "öldürenler", Romalılar'dır. İsa'ya düzenek düzenler için Allah'ın düzenek düzmesi için bk. 3/54. Onlar yanıltıldılar, kandırıldılar büyülendiler anlamı için krş. (Habeş) **sbʿ** (II), **sabbəʿa** ile **sabʿan l-maṯānī** (15/87). Ayrıca bk. *T. Lawson, "The Crucifixion".*
[5] (inanç bakımından) değişik (muhtelif) "giysiler" giydiler. Birbirlerini tanımaz oldular. Halife*
[6] Hristiyanlıkta bu görüşü savunanlar konusunda bk. *J. Jarry, "La Sourate IV".*
[7] **yaqīnan** : 1 - göz göre göre; kesin olarak; isteklenerek; görünür olarak. 2 - (Arap) [**qny**], **qanā** : ele geçirme. (Yemen) **qny**, **qnyt** : elde etmek; ele geçirme; birisini başka birisi aracılığı ile edinme [karısı olmayan bir kadın aracılığı ile çocuk edinme]. 3 - [Yargılansın diye İsa'yı, Yahudi din görevlilerine / Çarmıha gersinler diye İsa'yı Romalılar'a] sunma. Yakin*
[8] Bu Bildiri ile 3/54. Bildiri arasında, özellikle düzenek* sözcüğü konusunda bir ilişki kurulabilir : Onlar bir düzenek* kurmak isterken, Allah onlara düzenek* kurdu. Bu bağlamda Öldürmek*, açığa çıkarmak, ele vermek diye de anlaşılabilir. Bu durum da Yahuda İncil'i [Gospel of Judas], doğruyu söylemiş olur : İsa'nın yok oluşu [ölümü], Tanrı'nın bir tasarısı, bir "düzeneği" idi.
[9] (Rum) **ανάστασις** (anastasis); (İbr) **quwm** : ayağa dikiliş, kuruluş, yükseliş. Hristiyanlar'da bu deyim, ölümünün üçüncü gününde İsa'nın dirilmesi, yeniden canlanması diye anlaşılır.
[10] İsa'nın ölümü konusundaki olayları "yürüten", "komut veren", "denetleyen", "İsa'yı ayakta tutan" Allah idi, kendileri değil. Aziz*
[11] Bütün bu olayları Allah (önceden) biliyordu. Bu olaylar, Allah'ın bir tasarısı idi.
[12] Bitikgiller'den
[13] **mawtihi** : onun ölümü. Hristiyanlar İsa'ya inandığına göre söz konusu olanlar Yahudilerdir.
[14] İsa'ya. İlkel Hristiyanlar ise, Songün gelmeden önce İncil'in herkese öğütleneceğine inanırlardı.
[15] kalmayacak. "Göksel egemenliğin bu Müjdesi bütün uluslara tanıklık olmak üzere dünyanın her yerinde duyurulacak. İşte o zaman son gelecektir." (Matta 24/14). "İsa yanlarına gelip kendilerine şunları söyledi: "Gökte ve yeryüzünde bütün yetki bana verildi. Bu nedenle gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin; onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin." (Matta 28/18-19). Baba : Yaratan Tanrı; Oğul : O'nun yarattığı kul. Müjde : İncil*.
[16] "Size buyurduğum her şeye uymayı onlara öğretin. İşte ben, dünyanın sonuna dek her an sizinle birlikteyim." (Matta 28/20).
[17] **allaḏīna hādū** : Yahudiliği uygulayanlar (*Blachère*); Yahudilikten olan kimiler *(Al-Jalalayn)*; Yahudilerin bir bölümü (*Sahih İnternatıonal*); Yahudi inancından olanlar (*Muhammed Esed*)
[18] 1 -Yasa'yı; 2 - Allah ile yaptıkları sözleşmeyi
[19] Zalim*
[20] **bişaddihim**. Şiddet*. **ṣaddun** için bk. 2/217'nin dipnotu.
[21] Tayyip*

4/161. Ayrıca (bu), kendilerine kesinlikle yasaklanmışken getiri almaları, ayrıca yasadışılıkla[2] insanların varlıklarını yemelerinden ötürü (idi). Üstelik Biz onların karaçalmış olanları için acıklı bir ezinç düzenledik.
4/162. Ancak, onlardan bilimde kökleşmiş[3] olanlar, ayrıca inanıklar[4], sana ne indirildiyse, ayrıca senden önce ne indirildiyse ona[5] inanırlar. Üstelik (Yasa'ya) Bağlılığı sürdürenler[6], ayrıca Ödün'ü verenler, ayrıca Allah'a, ayrıca Sonuncu Gün'e inananlar (unutmasınlar), kendileri için (sözü) bütünlenecek bir ödül vereceğiz.

[ELÇİ MEHMET'İN ÖNCEKİ ELÇİLERİN BİR UZANTISI OLMASI]

4/163. Evet! Nuh'a, ayrıca kendisinden sonraki Salıkçılara bildirdiğimiz[7] gibi sana da bildirdik. Üstelik İbrahim'e, ayrıca İsmail'e, ayrıca İshak'a, ayrıca Yakup'a, ayrıca Oymaklar'a[8], ayrıca İsa'ya, ayrıca Eyüp'e, ayrıca Yunus'a, ayrıca Harun'a, ayrıca Süleyman'a bildirdik. Üstelik Davut'a, Zebur'u verdik.
4/164. Üstelik, doğrusu (Biz) kendilerini sana önceden anlattığımız Elçiler, ayrıca kendilerini sana anlatmadığımız Elçiler (gönderdik)[9]. Üstelik Allah, Musa ile sözlü[10] bir konuşma yapmıştı.
4/165. (Üstelik bu) Elçiler'den sonra insanlara, Allah'a karşı bir belgit[11] olmaması için muştucu, ayrıca uyarıcı Elçiler (gönderdik). Üstelik Allah (doğru inancı) ayakta tutandır[12], (yanlış inancı) sağaltandır.

[KURAN'A KARAÇALANLARIN KINANMASI]

4/166. Oysa Allah, Kendisi sana ne indirdi ise, (bunu) istedi[13]. O onu, bilerek[14] indirdi, ayrıca Melekler (buna) tanıklık[15] ederler. Üstelik, tanık olarak, Allah yeter.
4/167. Evet! Karaçalan, ayrıca Allah Yolu'ndan uzaklaşan[16] kimseler (unutmasınlar), doğrusu onlar uzak bir sapıklıkla saptılar.
4/168. Evet! (Elçi'ye) karaçalan kimseler, ayrıca (Kuran'ı) karartan kimseler (unutmasınlar), Allah, onları yarlıgayacak, üstelik kendilerini, Yoldaşlık'a[17] kılavuzlayacak (olan biri) değildir;
4/169. içinde sürekli kalacakları Cehennem'in karanlığı[18] dışında. Üstelik bu, Allah için kolaydır.

[HRİSTİYANLAR'IN ÜÇLEME İNANCININ KINANMASI - YENİ İNANCA ÇAĞIRI]

---

[1] Yasak edilen yiyecekler için bk. 6/146.
[2] **bil-bāṭil** : yanlış yere, yasa dışılıkla, yasaya aykırı olarak
[3] **l-rāsiḫūn**. Değişik bir bağlamda, böyleleri, inanç konusunda "kaypak olmayanlar" anlamına gelir (3/7*)*
[4] Bağlama bakılırsa bu inanıklar Hristiyan olan Medineli Yardımcılar (Ensarlar) olmalıdır. İnanık*. (İsa), "Ağızdan giren şey insanı kirletmez. İnsanı kirleten ağızdan çıkandır" (dedi) (Matta 15/10-11).
[5] İncil
[6] **l-ṣalat**. Yahudiler'in Tanrı ile yaptıkları antlaşmaya olan bağlılığı sürdürenler. dç : "namazı kılanlar" (*Diyanet*)
[7] (konuşmadan) (birisine) bildirme, (birisinin) bilmesine yol açma; (birisini) aydınlatma. Vahiy*. "Konuşma" için bk. bir sonraki Bildiri.
[8] **al-asbāṭi** : oymaklar, boylar. On iki oymak.
[9] Örnek olarak sana anlatılanlar dışında, öyküleri anlatılmayan Elçiler için Tevrat'a danışman yeterlidir. Bu öyküler İnciller'de de yer almaz.
[10] **taklīman** : yüz yüze konuşarak; esinleme yolu ile olmayan, aracı kullanmadan, sözlü, sözle yapılan bir konuşma
[11] **ḥuğğatun** : Öne sürülenin kanıtı; belgit (42/15). İnsanlar Allah'a, "Neden Sen bize kılavuz göndermedin?" demesinler diye.
[12] İşlerin yürümesini sağlayan, ayakta tutan. Aziz*. İsa konusunda olayları "yürüten", "İsa'yı ayakta tutan" Allah idi (158. Bildiri)
[13] **yašhadu**. 2 - Allah onu arındırdı; [önceki Bitikler'e göre] güzelleştirdi [Sadaka*]; 3 - Allah onu "azar azar" indirir. Genellikle "Allah indirdiği (nesneye, Kuran'a) tanıklık eder" diye okunur. Bu ise anlamsızlık yaratır. (Akat) **ṣaḫātu** (II), **ṣaḫittu** (I) : isteme, dileme, istek; **šaḫātu** (IV) : yıkamak, arındırmak. Tanık*
[14] **biʿil'mihi** : 1 - O'nun bilgisi ile, onu bilerek; 2 - (Kuran'ın içinde) O'nun bilimi var. Kuran, O'nun bilimini içerir (10/39, 11/14).
[15] 1 - tanıklık eder; 2 - (Kuran'ın indirilişine) yardım ederler; onu (Elçi'y)e dağıtırlar, serpiştirirler. Tanık*
[16] Şiddet*
[17] **ṭarīq**. (46/30). (Habeş) **ʿaraka** : birisine arkadaşça davranma; **taʿāraka**, **taʾāraka** : (birisini) arkadaş yapmak; yoldaş yapmak, birleşmek. 3 - (Habeş) **ʿarqa**, **ʿaraqa** (II) : birisine arkadaşlık etme; eşit olma; barışma. Tarikat*. "Takva / dayanışık" ile yakın anlamlı olmalıdır. Sakınmak*.
[18] **ṭarīqa**. 1 - Yoldaş (bk. bir önceki Bildiri) 2 - (Akat) : karanlık. Onlar "karartıcı" kimseler olduğundan "karanlığa" gömülecekler. Gece karanlığında gelen nesne için bk. 86/1.

4/170. Ey insanlar! Evet! Elçi, size İdiniz'den Gerçek ile geldi. Artık inanın. (Bu), sizin için doğru bir seçim[1] (olur). Üstelik karaçalarsanız (unutmayın), doğrusu göklerde, ayrıca yerde ne varsa (tümü), Allah'ındır. Ayrıca (unutmayın)! Allah, bilendir, bilgedir.
4/171. Ey Bitikgiller! Yasa'nızda abartılı olmayın[2], ayrıca Allah konusunda gerçekten başkasını söylemeyin. Meryem oğlu Mesih İsa, ancak Allah'ın Elçi'sidir, ayrıca o, O'nun Meryem'e ulaştırdığı[3] Kendi Sözü[4], ayrıca Kendisinden (gelen) bir Soluk'tur[5]. Artık Allah'a, ayrıca Elçilerine inanın, üstelik "üç" demeyin[6], (bunu demekten) vazgeçin! (Vazgeçmeniz), sizin için seçkin bir (tutum) olur. Allah, ancak bir tek Tanrı'dır. O, Kendisine bir oğul edinmekten yücedir. Göklerde ne varsa ayrıca yerde ne varsa O'nundur[7]. (Onlara) bakıcı olarak Allah yeter.[8]
4/172. Mesih[9], ayrıca (Allah'a) yakın olan Melekler[10] Allah'a kul olmaktan kesinlikle çekinmezler. Üstelik kim O'na tapmaktan çekinir, ayrıca büyüklenirse artık (unutmasın), O, onları toptan Kendisine toplayacak.
4/173. Artık inanan, ayrıca (ortak koşuştan) arındırıcı eylemler[11] eyleyen kimseler (unutmasınalar), O, kendilerine ödüllerini eksiksiz verecek, ayrıca (buna) Kendi kayrasından ekleyecek. Oysa (O'na tapmaktan) çekinen, ayrıca büyüklenen kimseler (unutmasınalar), artık O, kendilerini acıklı bir ezince uğratacak. Üstelik kendileri için Allah'tan başka ne bir ege ne de bir yardımcı bulacaklar.
4/174. Ey insanlar! Evet! İdiniz'den size bir kanıt[12] geldi. Üstelik Biz size görünür bir Işık[13] indirdik.
4/175. Böylece, Allah'a inanan, ayrıca Kendisine sarılan kimseler[14] (unutmasınalar) artık O, onları Kendisinden (gelen) esirgemeye, ayrıca kayraya sokacak. Üstelik onları Kendisine (varan) doğru Yol'da kılavuzluk edecek.

[KALIT DÜZENLEMESİNE EK]

4/176. Senden açıklama isterler. Sen (onlara), "Allah size, evleşmiş (korunuk) kimseler[15] konusunda açıklama getiriyor: Çocuğu olmayıp[16], bir kız kardeşi olan bir erkek yok olursa[17], bıraktığının yarısı onundur. Üstelik, kız kardeşin çocuğu yoksa (üstelik kız kardeş ölürse, erkek kardeş), ona tümüyle kalıtçı olur. Ancak, iki kız kardeş kalmışsa, bıraktığının üçte ikisi onlaradır. Üstelik erkek, ayrıca kadın kardeşler varsa, erkeğe, iki dişi payı (kalır)." (Yanılarak) saparsınız diye Allah size (bunları) açıklıyor" de. Üstelik (unutmayın)! Allah her konuyu bilendir.[18]

65 - BOŞANMA DİZİSİ (Talak Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[KORUNUK KADINLARLA BOŞANMA]

---

[1] **ḫayran** : 1 - seçkin (tutum); 2 - doğru seçenek. Hayır*
[2] **taġlū** : 1 - İsa'yı tanrılaştırarak, onu büyültmeyin. **taġlū**. (Arap) [**glw**] : Alışılmış boy, boyut, uzaklık, ölçü, değer (paha, eder) daha uzun, daha büyük, daha çok olmak. Abartmak, eklemek, şişirmek. İsa'ya, tanrı niteliğini ekleyenler bağlamında kullanılır (5/77). 2 - (Yasa'nızdaki gerçeği / yüzününüzü) örtmeyin. (Habeş) [**glw**], **galawa** : örtmek, bürümek, görüşe engel olmak. **tagalwa** : örtülmek. (Arap) **ğallal** : örtmek; **ğawwal** : yüzü örtmek.
[3] **alqāhā**. attı, yolladı, sundu, döllendirdi, aşıladı (ilkah etti). 4/90,91,94'te [barış] sunmak, önermek diye anlaşılır.
[4] Allah'ın sözcüsü. Allah adına konuşabilme yetkisi olan. bk. 3/45, 19/34. Krş. Sultan*
[5] **rūḥun** : soluk, üfürük, can kuşu, tin, esinti. (Latin) **pneuma**. İsa, Tanrı gibi, cansızlara üfleyerek can verebiliyordu.
[6] Tek Tanrı'nın üç ayrı ögeden oluşması (Baba Tanrı + oğul İsa + Kutsal Soluk). 5/73.
[7] Tanrı, (bir yaratıcı olarak) herkesin babasıdır (Matta İncili).
[8] Evreni düzenlemek için Kendisine başka bir tanrı (İsa) gerekmez.
[9] Matta İncili 12/18.
[10] Allah'ın Kurultayı'ndaki, Yüce Kurul'daki Melekler (37/8).
[11] ortaklardan (İsa'dan) arınma; onları uzağa atma. Salih*
[12] 1 - kanıt; 2 - "serilmiş yaprak"; Kuran. Burhan*
[13] aydınlık getiren, Yol'u görünür kılan, ışıldayarak yol gösteren ışık (olan Kuran, İncil*)
[14] sarılmak, kucaklamak. Krş. Güzel*
[15] **l-kalālat**. 12. Bildiri. Bir arada yaşayan, evdeş olan, evleşmiş korunuk kimseler. İkinci Aşamadan*
[16] "Gerçek" bir evlilikten sonra (isteyerek ya da istemiyerek) çocuğu olmadan, 40 yaşında korunuk olmuş kimse; 2 - Yanında büyüttüğü, babası bilinen ya da bilinmeyen çocuklar olmayan hiç evlenmemiş kimse. Korunuk*
[17] **halaka** : yok oldu, gidip yok oldu.
[18] Bu Bildiri, kalıt Bildiri'sine (11. Bildiri'ye) açıklık getirir.

65/1. Ey Salıkçı! Kadınları boşadığınızda, artık onları, onların (ıssızlık) süresi[1] dolunca boşayın, üstelik (bu) süreyi (önceden) belirleyin[2], üstelik İdiniz Allah'tan sakının. Onları, kendileri kanıtlanmış[3] bir kaçamak eyleme varmadıkça[4], evlerinden (kovup) çıkarmayın[5], ayrıca onlar (da) (kaçıp) çıkmasınlar. Üstelik bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Üstelik kim Allah'ın sınırlarını aşarsa artık (unutmayın) doğrusu o, kendisini (suç ile) karartmış olur. Sen bilmezsin, bakarsın Allah bunun ardından ortaya (yeni) bir durum[6] çıkarır.
65/2. Böylece onların (belirlenmiş) süreleri dolunca, artık ya yatıştırarak onları tutun ya da yatıştırarak onlardan ayrılın. Ayrıca içinizden eşitçi olan iki kişiyi tanık tutun, üstelik (o) tanıklığı, Allah için[7] sürdürün[8]. Allah'a, ayrıca Öteki Gün'e inanan kimse, işte bununla öğütlendirilir. Üstelik O, Allah'tan sakınan kimseye (sıkıntıdan) çıkış yolu yapar.
65/3. Ayrıca onu, düşünmediği yerden azıklandırır. Üstelik, kim Allah'a güvenirse artık (unutmasın) O, kendisini korur. Evet! Allah, onun eylemini[9] (sonuna) ulaştırır. Evet! Allah, (düşmüş) her nesne için bir kalkış[10] yapar.

[KORUNUK OLMAYAN KADINLARLA BOŞANMA]

65/4. Ayrıca, kadınlarınızdan aybaşı gelişini (artık) beklemeyenler[11] (için) kuşkuda iseniz[12] artık (unutmayın) onların (bekleme) süresi üç aydır, ayrıca aybaşılı olmayanlar (için de öyledir). Ayrıca gebe olanlara (gelince), onların (bekleme) süresi onlar doğurana dek (sürer). Üstelik kim Allah'tan sakınırsa (unutmasın) O, kendisi için onun (boşanma) eylemini kolay kılar.
65/5. Bu, Allah'ın size indirmiş olduğu buyruğudur. Üstelik kim Allah'tan sakınırsa O, onun (suç) karalıklarını[13] kendisinden silecek, ayrıca onun için ödülü bütünleyecek[14].
65/6. Onları[15], (kendilerine) yerinizi açarak[16], nerede kalıyorsanız orada oturtun. Ayrıca (yerlerini) daraltmak[17] için onları sıkıştırmayın[18]. Üstelik onlar gebe iseler, onlar taşıdıklarını doğurana dek artık kendileri için katkıda bulunun[19]. Ayrıca sizin için (çocuğunuzu) emziriyorlarsa, artık onlara ödüllerini verin, üstelik (bu konuda) aranızda yatıştırıcılıkla danışın[20]. Üstelik (anlaşamayıp) düğümlenirseniz[21], artık onu başka bir (kadın) emzirsin.

---

[1] **iddatihinna** : onların (evden ayrılmak için) (düzenlenme) süresi. Boşanma isteğinin, dile getirilmesi (belirtilmesi) ile uygulanması arasındaki süre. Bu deyim, [savaş için] ön çalışma yapma, [savaşın] düzenleme süresi, "hazırlanma" (ʿ**uddatan**) (9/46) ile köktaştır. Bu iki korunuk kişi arasında cinsel ilişki olmadığı için aybaşı dönemlerinin sayılması gerekmez (krş. 4. Bildiri). Bu süre, karşılıklı antlaşma ile belirlenir, üstelik antlaşma sırasında iki tanığın orada olmasını gerektirir.
[2] (Arap) : (sayı) saymak; yazarak belirlemek, kütüğe geçirmek; Eskiden olmuş bir olayın süresinin belirlenmesi için bk. (18/12); Ayrıca bk. "kaydetmek" (36/12) (*Diyanet*); (Yemen) : 1 - bütünlemek; saygı göstermek
[3] **mubayyinatin** : kanıtlanmış, (bu konuda) açıklık getirilmiş
[4] Alçaklık*
[5] Oysa korunuk olmayan kadınlar kocalarından uzaklaşabilirler (2/228).
[6] barışmak gibi. **amran** : 1 - bir iş, bir eylem, bir buyruk; 2 - onarım, bayındırlaşma, "tamir". Krş. **amrin** (97/4)
[7] Allah adına
[8] **aqīmū**. Ayakta tutun.Yaptığınız tanıklıktan, sonradan dönmeyin.
[9] **amrihi**. onun işini (isteğini, tasarısını, amacını); 2 - o kimsenin "bayındır oluşunu"; "onarımını". Krş. **amrin** (97/4)
[10] **qadran** : Tekgeçişlidir. Canlandırma; ayağa kaldırış. Kadir*, Kadir Gecesi*. "Allah, her şeye bir ölçü koymuştur." (*Diyanet*)
[11] **ya-isū** : umutlarını kesmiş olanlar, beklemeyenler.
[12] Aybaşının gelmeyişinin, onların yaş dönümüne (menopoza) girdiklerinden mi yoksa doğal bir gecikme mi ya da gebe kaldıklarından mı ileri geldiğini bilmiyorsanız.
[13] onun suç lekelerini. Karalık*
[14] Allah, ödül konusundaki sözünü yerine getirecek. Azim*
[15] boşamakta olduğunuz kadınlarınızı, boşanma kesinleşmeden önce
[16] **wuğ'dikum**. Gücünüz yettiğince; (yer olarak) ne bulursanız, bulduğunuzca. [**wğd**] (bulma) köküne dayandırılır. Tekgeçişlidir. 2 - (Arap) **ğada**, (Habeş) **gādā** : armağan, bağış; (Yemen) [**gdy**], **hgd** : toprak bağışı yapmak; **gdy-t** : [birisine] toprak bağışlama. 3 - (Habeş) **wagada** : (birisinin) yanında adım atmak; (birisine) yer açmak. Birlikte yürüyenler için bk. 18/65. "Yeniden yer açma" anlamı için bk. benzer sesli Mecit*.
[17] **lituḍayyiqū**. Krş. **ḍāqat** (9/25, 118) : yeryüzünün enginliği az gelmişti, yetmemişti, dar gelmişti.
[18] [**ḍrr**]. (Akat) **darāru** (II) : araya girmek, araya sıkıştırmak. Takvimi denk düşürmek için kimi günler arasına belirli bir süre sokuşturmak.
[19] geçimliklerini verin.
[20] **watamirū** : (birbirine) bakmak, göstermek, karşılaşmak, öğretmek (28/20). (Sorunlarınızı) "tamir edin". Emir*
[21] **taʿāsartum**. (Sorunlar) düğümlenmek; çözülmemek. Kumar*

65/7. Bolluğu olan kimse, bolluğundan (vererek) katkıda bulunsun, ayrıca azığı kendisine kısıtlanmış olan kimse, Allah'ın kendisine verdiğinden (vererek) katkıda bulunsun. Allah bir canı, Kendisi ona ne verdiyse, ancak (ona göre) yükümlü tutar. Allah, güçlükten sonra kolaylık sağlayacaktır.

[GEÇMİŞTEKİ TOPLUMLARDAN ALINACAK ÖĞÜTLER]

65/8. Üstelik nice kentler, İdi'lerinin, ayrıca O'nun Elçiler'inin buyruğuna karşı ileri gitmişlerdi[1]. Böylece Biz, o (toplum)u (kentlerinden) kovucu[2] bir koparış ile koparmış[3], üstelik o (toplum)u, (ülkelerinden) tanınmadık[4] bir dışlama[5] ile dışlamıştık.[6]
65/9. Böylece o (toplum), eyleminin taşıdığı (suçu) tatmış[7], üstelik eyleminin sonu, bir batkı olmuştu.
65/10. Allah onlar için dışlayıcı bir ezinç düzdü. Ey anlayışı olanlar! (Ey) siz inanmış olanlar! Artık Allah'tan sakının. Evet! Allah, size bir Anımsatıcı[8] (Bitik) indirdi.
65/11. İnanan, ayrıca arındırıcı eylemler eyleyen kimseleri karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için, size Allah'ın kanıtlanmış[9] Bildiriler'ini anlatan bir Elçi (gönderdi). Üstelik kim Allah'a inanır, ayrıca arındırıcı eylemler eylerse (unutmasın) O, kendisini içinde sürekli kalacağı, altlarından ırmaklar akan Bahçeler'e sokacak. Evet! Allah, (orada) onun için (bekletilen) azığı korumuş[10] (olacak).
65/12. Yedi göğü, ayrıca o (gök)lerin (yaratılışı) gibi[11] yeri (de) yaratan Allah'tır[12]. Onların arasına[13], Allah'ın her konuda erkli olduğunu, ayrıca doğrusu Allah'ın, her konuyu biliş ile denetlediğini[14] bilmeniz için Buyruk[15] iner.

59 - TOPLAMA DİZİSİ (Haşr Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

59/1. Göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa Allah'ı yüceltir, üstelik O, (Yasa'yı) yürütendir, sağaltandır.

[ELÇİ'DEN KOPAN KİMİ BİTİKGİLLER'İN KENTTEN KOVULMASI]

59/2. Bitikgiller'den (Sözleşme'ye) karaçalmış olanları[16], önceki toplayışta[17] (Babil'e sürdürmek için) konutlarından çıkaran[18] O (idi). (Bu Kent'ten de) çıkacaklarını sanmamıştınız. Üstelik onlar, koruyucularının[19], kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ancak, Allah onlara düşünmedikleri

---

[1] ʿ**atat** : 1 - (suyu) taşırmışlardı; 2 - (suyu kendilerine) getirmişlerdi; 3 - sık sık [onaylanamayacak] dileklerde bulunmuşlardı. Bildiri sonundaki Ezinç* anlamına bakılırsa, "öteye taşırma, dışlama" anlamına gelmelidir.
[2] sürükleme; kovma; (her yandan çekip) yayma. Şiddet*
[3] Hesap*
[4] **nukran** : tanınmamış, görülmedik (18/74,87). Nakir*
[5] düğümleme, bağlama, sona erdirme; dışlama, boşa gitmesini sağlama gibi anlamlar için bk. Ezinç*
[6] "Bu yüzden kendilerini çetin bir hesaba çektik ve görülmedik bir azaba çarptırdık" (*Diyanet*)
[7] Elçilerini kentlerinden dışlayanlar, kendi kentlerinden dışlanmıştı; taşkınlık edenler taşırılmıştı. İşlenen suç → Eş değerli karşılık
[8] **ḏikran** : (Geçmişteki olayları) anımsatıcı, öğütleyici (olan Kuran)
[9] **mubayyinātin** : kanıtlanmış, (bu konuda) açıklık getiren
[10] **aḥsana** : (kendisi için) ayırdı, korudu, "rezervasyon yaptı", "ihsan etti / edecek". "Allah, gerçekten ona güzel bir rızık vermiştir." (*Diyanet*). Güzel*.
[11] **miṯ'lahunna** : onların (yaratılışı) gibi. Onların benzeri biçimde. Yedi göğü nasıl yarattı ise.
[12] Dolayısı ile bütün bunların bakımı, onarımı Allah'a düşer.
[13] Yedi gökle yerin arasına
[14] denetlemek, gözetmek, yoklamak (72/28); anlamak, bilmek. Kavramak*
[15] **l-amru.** Onarım (?) (97/4). Kadir Gecesi*
[16] onlar inancı bozmuşlardı (17/4 vs)
[17] **li-awwali l-ḥašri** : ilk, önceki toplayış / toplanma için. (Arap) **ḥšr** : toplama; Öteyaşamdaki "mahşer yeri" ile köktaştır. (Akat) **ḫaṣāru** : ağıl; [ağacından toplanılan] hurmaların gönderildiği yer. Krş. ses benzerli **ḥaṣīran** (ağıl) (17/8). Yahudi olan **Banū al-Naḍīr** (Nadiroğulları) oymağının sürgüne gönderilmesi için toplatılması *(Al-Jalalayn)*. Oysa bu, "İlk sürgünü, Babil sürgününü yaptıran Allah'tı" anlamındadır (17/4 vs).
[18] çıkartan
[19] **ḥuṣūnuhum** : onların korundukları yerler. Onların "kaleleri" diye anlaşılır. Tekgeçişlidir. Oysa onları koruyan, onları kucaklayan kimseler anlamındadır. Korunuk* (Muhsan), ayrıca Güzel* (benimseme, kucaklama) ile köktaştır. Krş.

yerden[1] gelmiş, üstelik yüreklerine yıldırı salmıştı, (böylece) evlerini kendi (yandaşlarının) elleriyle[2], ayrıca inanıkların[3] elleriyle boşaltmışlardı[4]. Artık öğütlenin[5], ey sağgörülüler[6]!
59/3. Üstelik Allah onlara, sürgünü[7] yazmamış olsaydı[8], Buradaki (yaşam)da onları kesinlikle ezince uğratırdı[9]. Ayrıca, Öte (yaşam)da onlar için Ateş'in ezinci olacak.
59/4. Bu, onların Allah'tan, ayrıca Elçi'sinden kopmuş[10] olmalarından ötürüdür. Kim Allah'tan koparsa artık (unutmasın) doğrusu Allah, karşılık verişte dışlayıcıdır.
59/5. (Sözleşme konusunda) bükülgen olan[11] (o toplum)dan (sürgün için seçip) ne topladıysanız[12] ya da (toplamayıp) onları yerlerinde[13] dimdik[14] bıraktıysanız - üstelik bu, Allah'ın oluru ile (olmuştu) - ayrıca (bu), (Allah) (Sözleşme'den) sapanları[15] alçaklığa uğratsın[16] diye idi.

[AKINCILIKLA ELDE EDİLEN ÇAPULUN PAYLAŞILMASI]

59/6. Ayrıca Allah, onlardan Elçi'sine (çapul olarak) ne döndürdüyse[17], siz[18] bunun için ne at ne de deve (yükü) boşalttınız[19]. Üstelik Allah dilediği kimseye karşı Elçiler'ine yetki verir[20]. Üstelik Allah, her konuda ölçü koyandır[21].
59/7. Büyücü'nün[22] toplumundan[1] Allah, Elçi'sine (çapul olarak) ne döndürdüyse[2] - artık bu, Allah[3], ayrıca Elçi, ayrıca yakın (kimse)ler, ayrıca öksüzler, ayrıca yoksullar, ayrıca Yol yapıcısı[4] içindir - (bunlar),

---

"onların kardeşleri" 11. Bildiri. Krş. "onların kaleleri" diye çevirilen, "onların koruyucuları" anlamına gelen, "koruma, gözetme" kökünden türeyen **ṣayāṣīhim** (33/26).

[1] "içeriden", "düşünemedikleri ya da güvendikleri kimse(ler)den; onları koruyanlar (**ḥuṣūnuhum**)" gibi ikiyüzlülük etmeyen kimi inanık Hristiyanlar (Ensarlar) anlamına gelmelidir.

[2] (Yemen) [**yd**] : el; (birisine) bağlılık; ortaklaşa kullanılan bir topraktan, bir sulama kanalından her ortağa düşen pay. Bk. **ʿan yadin** (9/29). Anlam için ayrıca krş. Kendinizi Öldürün*; Boşaltan (yandaş Yahudi) kimselerin sayısı az olmalıydı (4/66).

[3] **l-mu'minīn** : 1 - Elçi Mehmet'i izleyenler; 2 - Medineli Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar). İnanık*

[4] **yuḫribūna**. Boşaltmak, ıssız kılmak (2/114, 9/107). Mihrap*. dç : "yıkmak" (*Diyanet*)

[5] (doğru) yorum (tabir) yapın

[6] kavrayışı olanlar; sağgörüsü olanlar

[7] **l-ğalāa**. Tekgeçişlidir. 1 - (Örtülü, saklı, görünmeyen nesne) açığa çıkmak, belirmek. Cihat*, ayrıca Öldürmek* ile yakın anlamlıdır. 2 - (Akat) **galû** (I,II) : sürgüne gönderilme. Köpük Taşı*. Ayrıca bk. **yaġulla** (3/161)

[8] Bu konuda verilen tanrısal yargı için bk. 17/4 vs.

[9] Böylece Yahudiler'in can güvenlikleri sağlanmıştı. Üstelik kimileri sürgüne bile gönderilmemişti (5. Bildiri). Oysa Geleneklere göre Medine'de yüzlerce, binlerce Yahudi öldürülmüştü!

[10] 8/13

[11] **līnat** : hurma ağacı diye anlaşılır. Tekgeçişlidir. 2 - Bu kök Kuran'da ayrıca yumuşak, arkadaşça, evcil anlamı ile geçer (3/159, 20/44, 34/10, 39/23). Ayrıca esnek, yatıştırılmış, yumuşatılmış, bükülgen, ince yapılı, ayrıca (birisini) "tatlı dil ile" yumuşatma gibi anlamlara gelir (*Lane*); 3 - Kentlerde oturan "uygar" kimseler. Yahudi anlamına gelebilir. Ayrıca krş. "bükülgen", "bağırlarını katlayan : ikiyüzlü olan". Elçi'nin eşleri bağlamında, "bükülgen" olma deyimi için bk. 33/32.

[12] **qaṭaʿtum**. 1 - (Arap) [**qṭʿ**] : kesme; 2 - (Arap) [**qtw**] : birisinin görevlisi, birisinin buyruğu altında olma; (Habeş) **qatawa** : zorunlu vergi (haraç) öde(t)me. Bu konuda bk. 62. Dizi. (Habeş) **ktt**, **katta** (I) : ince ince kesme; **ktt**, **katta** (II) : toplama; bir araya toplama; ordu toplama. (Akat) **qatû** : sonuna gelmek; bitmek. Aramiceden bir alıntı olan (Akat) **qaṭû** : odun kesicisi. "Götürüp satmak için odun kesmek" ile "tutsakları toplayıp sürgüne götürmek" ilişkisi için bk. **l-ḥaṭab** (111/4). Öte yandan "kesme, kesinti" ile "baskı yaparak vergi toplama" ilişkisi için bk. **yawmi l-ğumuʿat** (62/9).

[13] **uṣūlihā** : onların kökleri. (İnsanı, çapulu) olduğu, kaldığı yerde bırakmak. Götürülmeyeceği için toplamamak; 2 - Onlar bilim, inanç konusunda "kök salmış" oldukları için inançları, "kaypak", [ince hurma ağacı gibi] "bükülgen" olmayan kimseler idi. Krş. **rāsiḫūn** (3/7)

[14] ayak üstünde; kımılda(t)madan. Bu kimselerin inancı "yumuşak", "kaygan", "bükük", "bükülgen" değildi.

[15] (Söz, antlaşma konusunda) sapanlar, "bükülenler"; doğrucu olmayanlar. Sapmak*

[16] utandırmak, gözden düşürmek, alçaltmak. (Yemen) (başlanmış) işi bitirmek

[17] **afāa** : döndürdü (33/50). Güç kullanarak ele geçirmek. Yemen : (bir nesneyi) çapul olarak edinmek. dç : "Allah'ın, (fethedilen) memleketlerin ahalisinden savaşılmaksızın peygamberine kazandırdığı mallar" (*Diyanet*).

[18] siz : Savaşa katılmayanlar

[19] **awğaftum**. sıkıştırmak; sıkıntıya sokmak. Değişik anlamlar için bk. **wāğifatun** (79/8); Ayrıca krş. (Arap) **ğaffa** : bir kabı boşaltma; (Habeş) [**gff**], **gaffa** yolmak; çapul. Türkçeye, "koşturmak" diye çevirilir.

[20] **yusalliṭu** : Tanrı adına konuşabilme yetkisi veriri. Sultan*. Krş. **lasallaṭahum** (4/90).

[21] 1 - Çapulun dağıtılışında ölçüyü koyandır; 2 - (yoksulları, öksüzleri) canlandırandır, ayakta tutandır [destekleyendir]. Kadir*

[22] **l-qurā** : 1 - kentler; **qaryat** (tekil); 2 - Vurgun, çarpışma, yolma; 3 - Büyücü (kahin, yalancı elçi) gibi anlamlar için bk. **al-qāriʿat** (101/1). (Habeş) **qaraya** (II) : geleceği söylemek, önceden bilmek; yorumlamak, büyücülük yaparak

aranızdan varlıklı olanlar arasında (kalarak amacından) dön(dürül)mesin[5] diyedir. Böylece Elçi size (çapul payı olarak) ne verirse onu alın, ayrıca sizi neden alıkoyarsa artık onu bırakın. Üstelik Allah'tan sakının. Evet! Allah, karşılık verişte dışlayıcıdır.
59/8. (Bunlardan başka), konutlarından ayrıca varlıklarından çıkarılmış olan, Allah'tan kayra, ayrıca ağırlanmayı[6] amaçlayan, üstelik Allah'a, ayrıca Elçi'sine yardım eden yoksul Göçmenler için (de bir pay vardır). İşte (dayanışma sözünde) doğrucu olanlar[7], bunlardır.
59/9. Üstelik onlardan[8] önce (bu) konuta[9], ayrıca (bu) inanca yerleşmiş[10] olan kimseler[11], kendilerine göç edenleri severler, ayrıca (yerleşik olanlar), (Göçmen)lere (çapuldan) ne verildiyse (bundan ötürü) bağırlarında hiçbir istek[12] duymazlar, ayrıca kendileri yoksunluk[13] içinde olsalar bile (onları) kendilerine yeğlerler. Üstelik kim kendi canını, kıskançlığa[14] (karşı) pekiştirirse[15] (unutmasın) artık (böyleleri), başarmış olanlardır.
59/10. Ayrıca, onlardan[16] sonra, "İdimiz! Sen bizi, ayrıca kanışa[17] bizden önce gelen[18] kardeşlerimizi yarlıga, ayrıca yüreğimize, inanmış olanlara karşı hiç hınç koyma. İdimiz! Evet, Sen, sevecensin, esirgeyensin" diyerek gelen kimseler (de çapuldan pay alırlar).

[BİTİKGİLLER KENTTEN KOVULMADAN ÖNCEKİ OLAYLAR - YARDIMCILARININ YERİLMESİ]

59/11. Kendilerinin[19], Bitikgiller'den (olan) karaçalıcı kardeşlerine, "Siz (kentten) çıkarılırsanız, kesinlikle biz sizinle birlikte çıkarız. Ayrıca biz size karşı kimseye kesinlikle uymayız, üstelik size savaş edilirse kesinlikle biz size yardım ederiz" diyen (o) ikiyüzlülük eden kimseleri[20] görmedin mi? Üstelik Allah, evet onların kesinlikle yalancı olduklarına tanıklık eder.
59/12. Doğrusu onlar çıkarılsalar, onlarla birlikte çıkmayacaklar, ayrıca onlara savaş edilse, onlara yardım etmeyecekler, üstelik onlara yardım etseler (bile) (sonradan kaçmak için) kesinlikle arkalar(ın)a dönecekler, (ne olursa olsun) sonunda (onların kardeşleri) yardım görmeyecekler.

önceden bilmek; **qariyan** : havanın nasıl olacağını önceden bilen kimse. "Çarpışma" ise **ṣalat** (akın, akıncılık, çapulculuk) demektir. Salat*.
[1] **ahli**. 1 - "inançları/amaçları bir olan kimselerden oluşan birlik"; Ümmet*; 2 - çadır; otağ; konak (büyük ev). Aile*.
[2] **afāa** : bk. bir önceki Bildiri
[3] Çapuldan Allah'a düşen bu payın kimlere, nereye gittiği burada belirtilmez.
[4] Yolcu*
[5] **dūlatan**, [**dwl**]. 1 - (Habeş) **dawal** (I): [başkaları için] kısıtlanmış, sınırlanmış olma. (Osm) "devlet" ile köktaştır. 2 - Dönüp durmak, gidip gelmek için bk. **nudāwiluhā** (3/140)
[6] Rıdvan*. 1 - Mekke dışında başka bir kentte; 2 - Öte Yaşam'da ağırlanma. Çapuldan "Allah" için ayırılan pay (7. Bildiri) bu işe yaramalıdır.
[7] **l-ṣādiqūna** : 1 - doğrucu olanlar; (Edilgen bir okunuşla) 2 - (sıkıntılı durumları) doğrultulacak, yumuşatılacak, yatıştırılacak olanlar; 3 - kendileri ile paylaşılacak olanlar. "Kendilerine sadaka verilecek olanlar". Sadaka*
[8] Mekke'den gelen göçmenler
[9] **l-dāra** : yer, konut. Medine kenti.
[10] **tabawwaū**. Oysa (Arap. İbr, Ugarit) **bw**ʾ : girmek, gelmek. (Habeş) girmek, girişmek, sokulmak, karışmak (katılmak).
[11] Medineli Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar)
[12] dilek, istek, imrenme, gözü kalma, kıskançlık
[13] **ḫaṣāṣatun** : yokluk, yoksulluk, eksiklik. Tekgeçişlidir. (Habeş) **ḫṣṣ**, **ḫaṣṣa**, : küçülmek, aşağılanmak, azalmak.
[14] **šḥḥ** : 1 - kıskançlık; açgözlülük; doyumsuz. 2 - Başkaları gelip oturmasın diye oturduğu yerde (kentte) yayılma, kaykılma. (Akat) [**šḫḫ**], **šaḫaḫu** : gevşemiş, dağılmış, yayılmış, saçılmış olma. (Habeş) **ḫaṣṣa** ile (Akat) **šaḫaḫu** ters anlamlıdır. Kente gelenlere yer açılması için bk. 58/11 vs.
[15] Sakınmak*
[16] ilk Göçmenler'den sonra göç edenler
[17] inanç; kanış; kandırma. Değişik anlamlar için bk. Emanet*.
[18] inançta bizden önce gelenler : bizden önce inanmış olup Medine'ye giderek Elçi'ye / Medineli Yardımcılara katılanlar. 1 - ilk olanlar, öncüler. 2 - (Elçi'ye) karışmış, katılmış olanlar; bizden ilk katılanlar (9/100). (Akat) **sabākū** : birbirine dolaşmak, (birisine) katılmak, örülmek. (Habeş) **sabaqa** (II) : karıştırmak, dolamak. **sabaqa** (III) : bir arada örmek; (bitkiyi) yan yana dikmek. "Girme, katılma" için krş. "yerleşme" diye anlaşılan [**bw**ʾ] (9. Bildiri).
[19] 2. Bildiri'ye söz konusu olan kentten dışlanacak olan Yahudiler'in yandaşları, onların koruyucuları, **ḥuṣūnuhum** (2. Bildiri).
[20] **allaḏīna nāfaqū**. 1 - ikiyüzlülük eden kimseler; 2 - (Kentte karşılıklı dayanışmadan) bölünenler; sözleşmeyi yırtanlar. (Habeş) [**nfq**], **nafaqa** (I) : yırtma, yırtıp atma, ayırma, bölme, ikiye bölme. Katkı*. 14. Bildiri'de yer alan **šattā** ile yakın anlamlıdır. Bu yardımlaşan ikiyüzlüler için bk. 9/101.

59/13. (Ey inananlar!) Onların yüreklerine korku (salma) bakımından siz kesinlikle Allah'tan daha kovucusunuz[1]. Bu onların, (savaştan) anlamayan bir toplum olmalarındandır[2].
59/14. Onlar (başkaları ile) toplu olarak[3] sizinle ancak korunmuş[4] kentler içinde ya da duvarlar[5] arkasında (bulunurken) savaşırlar. Kendi aralarındaki çekişmeleri ise (birbirlerini) dışlayıcıdır[6]. Sen onları toplu sanırsın. Oysa yürekleri dağınıktır[7]. Bu, onların (sözleşip tek bir birlik olmayı) algılamayan bir topluluk olmalarındandır.
59/15. Onlar, kendilerinden az önce geçmiş, ayrıca eylemlerinin taşıdığı[8] (suçu) tatmış olanlar gibidir. Üstelik kendileri için (de) acıklı bir dışlama olacak.
59/16. (Oysa o İkiyüzlüler[9]), Şeytan'ın insana, "(Verdiğin söze) karaçal!" dediğinde[10], böylece (insan) karaçaldığında, "Doğrusu ben senden ötedeyim, doğrusu ben, tüm ülkelerin İdisi Allah'tan korkarım" diyen (Şeytan) gibidir.
59/17. Artık (o) iki (toplum)un[11] sonu, içinde sürekli kalacakları Ateş olacak. Üstelik, (verilen sözü) karartanların karşılığı işte budur.

[İNANANLARA ÖĞÜTLER - ALLAH'IN NİTELİKLERİ]

59/18. Ey siz inananlar! Allah'tan sakının. Ayrıca her can, yarın için (önceden) ne sunmuş olduğuna baksın. Üstelik Allah'tan sakının. Evet! Allah, sizin ne eylediğinizden salıklıdır.
59/19. Ayrıca siz Allah'ı unutup, böylece O'nun kendilerini, kendilerine yok ettirdiği[12] kimseler gibi olmayın. (Sözlerinden) sapanlar[13], işte onlardır.
59/20. Ateş'in yerlileri ile Cennet'in yerlileri bir değildir. Cennet'in yerlileri, (unutmayın) onlar, başaranlardır.
59/21. Biz, bu Kuran'ı bir dağın üzerine indirmiş olsaydık, sen onu, kesinlikle alçak gönüllü olmuş, Allah korkusundan paramparça olmuş görürdün[14]. Üstelik Biz bu örnekleri, insanlar düşünsünler diye sunuyoruz[15].
59/22. O, Gizem'i, ayrıca tanık olunanı bilen, Kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. O, Rahman'dır, Rahim'dir.[16]
59/23. O, Kendisinden başka tanrı olmayan, yönetmen[17], kutsal[18], esenlikli[19], güven verici[20], koruyucu[21], (Yasa'yı) yürütücü[22], karşı koyucu, büyüklenen[23] Allah'tır. Onlar, (ortak olarak) ne koşuyorlarsa, ondan üstün (olan) Allah, yüce olsun!
59/24. O, yaratan, var eden, biçimlendirici (olan) Allah'tır. (Bütün bu)[24] adanmış[1] adlar O'nundur[2]. Göklerde, ayrıca yerde ne varsa (tümü) O'nu yüceltir. Üstelik O, yürütücüdür, bilgedir.

---

[1] dışlayıcı, sürükleyici. Şiddet*
[2] (Savaştan) anlamayan, (savaş konusunda) bilirkişi olmayan toplum deyimi 8/65'te Mekkeliler için kullanılır. Fıkıh*
[3] toplu olarak, birleşerek, birleşik olarak. Kendileri gibi Yahudi olanlar dışında kimlerle birleşmiş olabilmeleri için bk. 8/65'in dipnotu. Göçebeler (9/101)
[4] **muḥaṣṣanatin** : (surlar ya da çukurlarla) korunmuş. Korunuk* (muhsan) ile eş kökenlidir.
[5] duvar ya da bir çeşit çit, çeper *(Al-Jalalayn)*
[6] kovucu, dışlayıcı, sürükleyici. Şiddet*
[7] **šattā**. Ayrı ayrı; bölünmüş, yırtılmış. Dolayısı ile "iki yürekli", ikiyüzlü olmuş. Krş. **allaḏīna nāfaqū** (11. Bildiri)
[8] Vebal*
[9] Yahudiler'e, yardım edeceğiz diyerek kendilerini yüreklendiren kimseler
[10] Şeytan yüzünden, Allah'a verilen söze ilk kez karaçalanlar Adem ile Havva idi. Böylece onlar Zalim* (karartıcı) olmuşlardı.
[11] karaçalan Yahudiler ile kendilerini destekleyen ikiyüzlüler toplumu
[12] 1 - unutturmak; 2 - yok ettirmek (2/106). 3 - Kendinizi Öldürün* (?). (Arap) [**nsy**] : unutmak; (İbr) [**nṣy**], **nāṣā** : düşürüp yıkmak; (Yemen) [**nḍw**] : yok etmek.
[13] **l-fāsiqūna**. (Allah'ı unutarak) (sözlerinden, sözleşmeden) sapmış olanlar.
[14] Dağlar, kendilerine "kandırıcılık / kandırmacılık" verildiğinde, Allah'tan korkup onu istememişlerdi (33/72)
[15] 1 - sunuyoruz; 2 - çoğaltıyoruz. Dövmek*
[16] Semed*
[17] Melik*
[18] **l-qudūsu**: Kutlu, kutsanmış, "takdis edilmiş", "mübarek kılınmış". Meleklerin Allah'ı kutsaması (takdis etmesi) için bk. 2/30.
[19] **l-salām** : esenlikli; esen, barış getiren
[20] **l-mu'min** : inanılan, güvenilen (?). (Habeş) (dinleyip) suç çıkaran, güven verici, inandırıcı. Emanet*
[21] **l-muhaymin** : bakıcı, bekçi, gözetleyen, koruyucu (5/48).
[22] 1 - getirdiği Yasa'yı yürüten, uygulattıran; komutan; 2 - edimlerin saymanı, edimleri tutanağa geçiren. Aziz*
[23] 1 - büyüklenen; 2 - sorumluluğu üzerine alan
[24] Bu ve bir önceki Bildiri'de yer alan ad ve nitelikler

33 - BİRLEŞİKLER DİZİSİ (Ahzab Suresi)[3]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[KARAÇALICILAR İLE İKİYÜZLÜLERE KARŞI SALIKÇI'YA VERİLEN ÖĞÜTLER]

33/1. Ey Salıkçı! Sen (ancak) Allah ile dayanışık ol! Üstelik sen karaçalıcıları, ayrıca ikiyüzlüleri izleme. Evet! Allah bilendir, bilgedir.
33/2. Üstelik sen, İdinden sana ne bildirildiyse onu izle. Evet! Allah, ne yaptığınızdan salıklıdır.
33/3. Ayrıca sen Allah'a güven. Üstelik, güvenilecek biri olarak Allah yeter.

[KORUNUK KADINLARIN YETİŞTİRDİĞİ ÇOCUKLAR KONUSUNDA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR]

33/4. Allah, (hiç) bir adamın içinde iki yürek yapmadı[4]. Ayrıca O, o (kadın)ları annelerinize[5] benzettiğiniz[6] eşleriniz (olarak) yapmadı.[7] Üstelik O, üvey oğullarınızı[8], sizin (öz) oğullarınız gibi yapmadı[9]. Bunlar sizin ağızlarınızda (boş) sözlerdir. Üstelik Allah, doğruyu söyler, ayrıca (sizi, doğru) yönteme kılavuzlar.
33/5. Onları, babaları(nın adı) ile çağırın; bu, Allah'a göre daha eşit olandır. Babalarını bilmiyorsanız, artık onlar, sizin inanç[10] kardeşleriniz, ayrıca sizin arkadaşlarınızdır[11]. Ayrıca, yüreklerinizin amaçladığı dışında[12], yanılmanızda size karşı bir dışlama olmaz. Üstelik Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.

---

[1] **l-ḥusnā**. (Kendinsince) benimsenmiş, (kendisi için) ayırılmış, tutulmuş. "Copyright" edilmiş!", başka tanrıların artık kullanamayacağı adlar (20/8). Güzel*, Semed*

[2] Tevrat'ta da Tanrı'nın kimi adları (nitelikleri) belirtilir. Üstelik Tevrat'ta Tanrı, Kendisine ortak koşulmasını sevmediği için, Ben kıskanç bir Tanrı'yım der. Örneğin, bk. Mısır'dan Çıkış 34/14; Yasanın Tekrarı 5/9. Bu nitelik Kuran'da yer almaz. Oysa bk. Salih*

[3] (Görüşleri, çıkarları bir olan kimselerden, yandaşlardan oluşan) bölükler, kümeler. Bu Bildiri'de, birleşik, birleşmiş (güçler), birlikler anlamındadır. Hendek Savaşı'na katılan Mekkeliler'in bir araya getirdiği, değişik kökenli güçler diye anlaşılır. Dizi'nin ilk bölümünde tek ya da az geçişli deyimlerin yer alması ilginçtir.

[4] 1 - Korunuk eşlerinize karşı ikiyüzlü olmayın. Önceki Bildiriler'deki ikiyüzlülerin "iki kişiliği" olduğu gibi onların "iki yüreği, iki inancı" vardır diye anlaşılabilir. İdris'in Bitiğinde (90/5), "çift yürekli kimse", ikiyüzlü olandır. "İkiyüzlülük" (**mnfq**) ile "yüreği dağınık, bölük **(šattā)"** ilişkisi için krş. 59/11 ile 59/14. 2 - bir sonraki Bildiri'ye bakılırsa "iki anne sevgisi" anlamına gelir : İlk anne (58. Bildiri'de, anneleriniz ancak sizi doğuranlardır, denilir; onlar gerçek annedir. İkinci anne : Korunuk kadınlara, rahibe (**rāhibāt**) anlamına gelen **ummina** (anne) denilmesi; 3 - Söz konusu olan, başka bir kadın ile "gerçekten" evli erkeklerin, yanlarına çocuk eğiten korunuk kadın almış olanlarıdır. O kadınların yetiştirdiği çocukları kendi çocuklarınız olarak sayarsanız, sizin "gerçek" eşiniz, o çocukların "ikinci annesi" olmuş olur. Krş. 6. Bildiri. İnsanın "ikiz olması" için bk. 33/73.

[5] **ummahātikum** : anneleriniz. Kıptiler'de **ummina** ile **rāhibāt** eş anlamlı olup rahibe demektir (*N. Van, Doorn-Harder, "Following the holy call", 735*). Kuran'ın dilinde bunlar korunuk kadınlardır. Bir sonraki tümcede söz konusu olan çocuklar, bu kadınların eğitip yetiştirmek için yanlarına aldıkları çocuklardır. Bu çocukların kimileri, bu (dul ya da boşanmış ya da hiç evlenmemiş) "annelerin" gerçek çocukları olsaydı, bu "anneler", çocuklarının babasının adını bilmesi gerekirdi. Bağlama bakılırsa bu "annelerin", gelişigüzel erkeklerle yatıp kalkan, dolayısı ile çocuklarının babalarının kim olduğunu bilmeyen "sokak kadınları" olmadığı apaçıktır. Not : Mısır çöllerinde tek başına yaşayan erkek karabaşların ermiş olanlarına **abbas** (babalar) denilirdi.

[6] **tuẓāhirūna** : 1 - Siz benzetirsiniz, uyuşturursunuz, dengeşik tutarsınız; 2 - [Çatınızın altına alarak] onlara yardım edersiniz, onları desteklersiniz; 3 - (Yemen) [Onların özgürlüklerine], tanıklık edersiniz, doğrularsınız. Zihar*

[7] Benzer bir konu 58/1-4'te yeniden ele alınır.

[8] **adʿiyāakum**. Köktaş **adʿiyāihim** (33/37), Zeyd konusunda geçer, "(oğul olarak edindiğiniz) babası bilinmeyen erkek çocuk (oğulluklar)" diye anlaşılır. Bir çocuğun kendi babası olmayan birisine "sen benim babamsın" demesi (*Lane*). (Çocuk), bir baba edinmek. (Yemen) **[dʿ], dʿw** : bilmek, tanımak. Korunuk kadınların kimsesiz çocukları toplayıp büyütmesi ilkel Hristiyanlık'ta da görülür. Öksüzlerin, üvey babalarının "kardeşi" olması için bk. 2/220.

[9] Sizin gerçek eşlerinizle olan çocuklarınıza, onların kendi anneleri olan eşleriniz bakar. Korunukların, yetiştirmek için topladıkları çocuklara, korunuklar "anneler" bakar. Herkesin görevi ayrıdır, üstelik sizin bu çocuklar üzerine hiçbir yetkiniz yoktur.

[10] **l-dīn** : 1 - inanç; inanç yasası; 2 - (Akat) **dinānu** : (Nesne, kimse) yerine geçme, yer değiştirme. Din*

[11] Öz çocuk ya da "gerçek" üvey çocuk, kesinlikle ne kardeş ne de arkadaş olabilir. Bk. bir önceki Bildiri.

[12] bunu bilerek yapmıyorsanız.

33/6. Salıkçı, inanıklara kendi canlarından yakındır[1], üstelik onun eşleri, onların anneleridir[2]. Ayrıca (kalıt konusunda) yakınlarınıza yapacağınız yatıştırıcı[3] (bir tutum) dışında, Allah'ın Bitik'inde, kandaşlar[4], (kalıt konusunda) birbirlerine, inanıklardan[5], ayrıca Göçmenler'den daha yakındır[6].[7] Bu, Bitik'te yazıldı.[8]

[HENDEK SAVAŞINDA BİRLEŞİK GÜÇLERE KARŞI, ALLAH'IN İNANIKLARA YARDIMI]

33/7. Hani Biz Salıkçılardan, sözleşmelerini almıştık[9], üstelik senden, ayrıca Nuh'dan, ayrıca İbrahim'den, ayrıca Musa'dan, ayrıca Meryem oğlu İsa'dan. Üstelik onlardan sağlam[10] bir sözleşme almıştık.
33/8. (Üstelik bu), (o Salıkçılar), doğruculardan doğruluklarını[11] soruşturşun[12] diye idi. Ayrıca O, (o sözleşmeye) karaçalanlar için acıklı bir ezinç düzenledi.
33/9. Ey siz, inananlar! Size (karşı) ordular geldiğinde, böylece Biz, onların üzerine bir yel, ayrıca sizin (o an) düşünmediğiniz[13] orduları gönderdiğimizde Allah'ın size olan kayrasını anımsayın. Üstelik (unutmayın)! Allah, sizin ne eylediğinizi görendir.
33/10. Hani onlar size üstünüzden, ayrıca altınızdan[14] gelmiş, üstelik bakış körelmiş[15], ayrıca (korkudan) yürekler gırtlaklara gelmiş, üstelik siz, Allah konusunda (türlü) sanılarda bulunmuştunuz[16].
33/11. İşte orada, inanıklar sınanmış[17], üstelik onlar (savaştan) döndürücü[18] bir sarsıntı ile sarsılmışlardı[19].
33/12. Hani (o) İkiyüzlüler ile Yüreklerinde Sayrılık Olanlar, "Allah'ın, ayrıca Elçi'sinin bize verdikleri söz ancak bir aldatış[20] idi" demişlerdi.
33/13. Hani onlardan karşıtçı bir bölük, "Ey siz başıboş dolaşan birlik![21] (Burada) sizin için (tutunacak) bir yer[22] yok, artık geri dönün" demişti. Üstelik onlardan bir bölüm, "Evet! Evlerimiz soyulacak bir yer oldu![23]" diyerek (görevden ayrılmak için) Salıkçı'dan onay[24] istemişlerdi. Oysa onların evleri korunmasız değildi, onlar ancak kaçmak istiyorlardı.

---

1 **awlā** : yakın kimse, koruyucu, ege, arkadaş
2 **ummahātuhum**. 4. Bildiri'ye dayanılırsa, Elçi'nin korunuk* eşleri, inanıklar için ancak bir **ummina** (**rāhibāt)**, din görevlisi, sorumlusudur. Yoksa inanıklarda "iki yürek", "iki anne" olmuş olurdu! Üstelik Mehmet, erkeklerin "babası" değildi; o, ancak bir Elçi idi (40. Bildiri). Sizin eşleriniz, sizin anneniz değildir (58/2).
3 uygun; yatıştırıcı [dinlendirici]
4 **ulū l-arḥāmi** : bir karından (döl yatağından) gelenler, karındaşlar, kan bağı olanlar, kandaşlar. Geniş anlamı ile "akraba" anlamına gelmez!
5 Medineli Hristiyan Yardımcılar. Yoksa Göçmenler, "inanık olmayanlardır" diye de anlaşılabilir! İnanık*
6 Kendilerine öncelik tanınır; onlar ayrıcalıklıdır. Kalıt konusu dışında, benzeri bir deyim 8/75'de yer alır.
7 Fedek Sorunu*
8 Yasa'ya geçirildi; yasalaştırıldı.
9 Salıkçılara, söz verdirmiştik. Kendileri ile sözleşme yapmıştık.
10 sağlam, "sıkıca örülmüş", bağlanmış, kayış takılmış; kuşatıcı. Çözülmeyecek olan.
11 Ben doğrucuyum diyenlerin doğrucu olup olmadığını. 33/24
12 sınasın, yoklasın, arayıp bulsun diye. Bu sınamanın ne olduğu 10. Bildiri'den sonra açıklanır. Soru sormak : (karşılaşmak, görüşmek, danışmak, birbirlerini bulmak için) arayıp sormak. Sormak*
13 Görmek*. O an göremedikleri, düşünmedikleri, orada olmayan yardımcı birlikleri sonunda görürler (22. Bildiri).
14 Üstünüzden, ayrıca altınızdan geldiler : 1 - (siz aşağıda iken onlar) yukarıdan (tepelerden) geldiler, ayrıca (siz yukarıda iken onlar) aşağıdan geldiler; 2 - kimileri yayan, kimileri binekler üstünde geldiler; 3 - her yönden geldiler. Krş. Doğu ile Batı : her yön (2/115).
15 yoksun düşmüş. Kaymak*. Savaş sırasında esmeye başlayan "kum yeli" (?)
16 Allah konusunda kuşkuya düşmüştünüz, varsayımlarda bulunmuştunuz.
17 (edilgen). (Arap) [**blw**] : sınama; (Habeş) **balya** : boşa gitmek, yıpranmak. (Yemen) [**blw**] : gömüt yapmak, gömmek, gömülmek. (Akat) **belû** (I, II) : sönük (ateş); sönmek, son bulmak. (Arap) **baliya** (yaşlı olma, yıpranma). Sınamak*
18 kovucu, döndürücü, sürükleyici, dışlayıcı. Şiddet*
19 Bu Bildiri dışında dört kez yer alan [**zlzl**], deprem, yer sarsıntısı anlamı ile geçer.
20 "arğuç" (TİEM) 304r/9=033/012 (Suat Ünlü). Arguç : insanın aldandığı nesneler (*DLT*)
21 ' **yāahla yaṯriba** : Ey Yetribliler! Yetrib, Medine'nin İslam öncesi dönemindeki adı olarak anlaşılır. Oysa kent adları dolaylı olmadan Kuran'da yer almaz! Bağlama bakılırsa (Osm) "serap gibi dolaşan birlik (topluluk)" anlamına gelmelidir. (Arap) [**srb**], **saraba** : gitti, kaçtı, (su) akıp gitti, (deve) başıboş gitti" (*Nişanyan*).
22 **muqāma** / **maqāma** : (kalınacak) yer, yerleşim yeri. (Üstüne bir nesne konulan / dayandırılan) yer. 2 - (Yemen) **mqm** : güç; yetke; gereç (malzeme) kaynakları. (Osm) mekâne : güç.
23 ʿ**awratun**. İnilecek, baskın yapılacak, korumasız yer. Çıplak kalmış yer (24/31). **wrd***
24 (Yemen) istek; bırakmak, salıvermek. Olur*. Krş. (görevden, savaştan alıkoyulmayı, geride kalmayı isteme) **yastaḏinuka** (9/44)

33/14. Üstelik, (kentin) her yanından üzerlerine girilmiş olsa, sonra kendilerinden kargaşa (çıkarmaları) istense bunu kesinlikle yapar[1], üstelik bu konuda ancak az (bir süre) duraksarlardı.
33/15. Ayrıca, doğrusu onlar (kaçmak için) sırt çevirmeyeceklerini Allah'a önceden söz vermişlerdi. Üstelik Allah'a verilen söz, (bir) sorumluluktur.
33/16. Sen (onlara), "Ölümden ya da öldürmeden kaçarsanız, (bu) kaçış kesinlikle size yarar sağlamaz. Üstelik (kaçarsanız) bu durumda, (buradaki Yaşamdan) ancak az (bir süre) yararlandırılacaksınız" de.
33/17. "Kendisi, size karşı bir karalık dilese ya da sizin için bir esirgeme amaçlasa, sizi Allah'tan koruyacak (olan) kimdir? Üstelik (unutmasınlar)! Onlar, kendileri için Allah'tan başka ne bir ege ne de bir yardımcı bulacaklar" de.
33/18. Evet! Allah, içinizden (inanıkları) oyalayanları[2], ayrıca onların (Bitikgiller'den olan) kardeşlerine[3], "Bize gelin (uyuşalım)[4]" diyenleri biliyor. Oysa kendileri (çağırıldıklarında)[5], savaş (sıkıntısın)a[6] ancak az (bir istekle) gelirler.
33/19. (Üstelik yardım konusunda), size karşı eli sıkıdırlar[7]. Böylece korku gelince, ölüm (korkusun)dan bayılmış kimseler gibi gözleri dönmüş[8] (olarak) sana baktıklarını görürsün. Korku gidince (edindiğiniz) seçkin duruma[9] karşı kıskanarak sizi sivri dilleriyle sizi incitirler[10]. Bunlar, inanmamış olanlardır. Bu yüzden Allah, onların eylemlerini boşa çıkarır, üstelik bu, Allah için kolaydır.
33/20. Bunlar, (saldırgan) birleşiklerin[11], gitmeyeceklerini sanmışlardı. Üstelik (o) birleşikler (gitmeyip üzerlerine) gelselerdi, (korkudan kaçıp) çölde Göçebeler arasında olmayı, (böylece) sizin salıklarınızı[12] (ancak uzaktan) sormayı isteyeceklerdi. Üstelik (kaçmayıp) aranızda (kalacak) olsalardı onlar, ancak pek az (istekle) savaşacaklardı.
33/21. Evet! Allah'ı, ayrıca Öteki Gün'ü uman, üstelik Allah'ı oldukça çok anan kimse için Allah'ın Elçi'sinde sizin için benimsenecek (sizi birleştirici) bir örnek[13] var.
33/22. Üstelik inanıklar, (arkadaş)[14] birleşikleri gördüklerinde[15], "İşte, Allah'ın, ayrıca Elçi'sinin bize verdiği söz bu idi. Üstelik Allah ile Elçi'si doğru söyledi" demişlerdi. Üstelik bu, onlarda ancak (Allah'a olan) inancı, ayrıca (Elçi'ye olan) uysallığı[16] artırmıştı.
33/23. İnanıklar içinde, Allah ile sözleştiklerinde (sözlerinde) doğrucu olan adamlar var. Onlardan kimisi, (savaşta dayanışma) andını[17] yerine getirdi[18], ayrıca kimisi[19] (şimdilik) bekliyor. Üstelik onlar[20] (antlarında) (hiç)bir değişiklik (yapıp onu) değiştirmediler.

---

[1] Kentteki evlerini koruyacaklarına aralarında kargaşalık çıkarırlardı.
[2] **l-muʿawiqīna** : "engelleyenler", "alıkoyanlar", (birisinin bir iş yapmasına engel olup) geciktirenler
[3] Kendilerinin Bitikgiller'den (olan) karaçalıcı kardeşlerine (59/11)
[4] **halumma** : (Bize) gelin, uyuşalım, anlaşalım. Krş. **lamman** (89/19, 6/150).
[5] uyuşmak, birleşmek için çağırıldıklarında
[6] **l-basa** : çarpışma, vuruşma, savaş. (Yemen) sıkıntı, uğursuzluk. Benzer bağlamlarda genel olarak, "namaz kılma" diye çevirilen **ṣalat** (akıncılık, vurkaç savaşı) deyimi kullanılır.
[7] **ašiḥḥatan**. 2 - (Akat) [**šḫḫ**], **šaḫaḫu** : gevşemiş, dağılmış, yayılmış, saçılmış olma; eksilmiş olma; boşa gitme; yitirmiş olma.
[8] belergen, devrik gözlü
[9] **l-ḫayri** : 1 - (edindiğniz) varlık, iyilik, çapul, üstünlük; 2 - seçkin bir durumda olma (savaşı kazanmış olma). Hayır*
[10] **salaqūkum**. Tekgeçişlidir. Dil ile yaralamak.
[11] **l-aḥzāb** : Birleşik, birleşmiş güçler. Değişik oymaklardan oluşan savaş gücü. (Yemen) silahlı çete. Hizip*.
[12] kötülük olarak başınıza neler geldiğini
[13] **us'wat**. 1 - (Arap) örnek; 2 - (Arap) avutucu; sağaltıcı; 3 - özendirme; (olumlu anlamı ile) kışkırtma, kamçılama, (dinmiş) ateşi karıştırma. (Habeş) **swd**; (Arap) **swṭ**, (Habeş) **swṭ** (III). 3 - Değişik toplumları birleştirmek. (Habeş) **swṭ** (II) : birleştirmek, bir araya getirmek. "Birleştiricilik" anlamı için bk. **muḥammad** (Övgü*). Bu deyim ayrıca ancak 60/4, 60/6'da yer alır.
[14] 1 - Dışarıdan gelen kötü amaçlı birlikler. "düşman birlikler" (*Diyanet*). Kentin(?) üzerine yürüyen düşmanları görüp korkan Medineliler'deki inancın artışı, üstelik kendilerinin yatışmış (**taslīman**) oluşunu anlamak zordur. 2 - (İnanıkların yatışmasına yol açan) (inanıkları) destekleyici (dışarıdan gelen yardımcı) birlikler. 3 - Kimileri oyunbozanlık etse bile, (Medine'deki) değişik inanç toplumlarının, savunma için oluşturdukları savaş birliği. Krş. **us'wat** (21. Bildiri).
[15] İnanıklar, önceden o yardımcı ordunun orada olacağını düşünmemişlerdi, "görememişlerdi" (9. Bildiri).
[16] **taslīman**. Esen, sağlam, "salim" oluş. dç : "teslimiyet" (*Diyanet*)
[17] **naḥb**. Tekgeçişlidir. 1 - ant, adak; bir işi yapmayı üstlenmek; 2 - güçlü girişim; 3 - (savaş için) buluşma; 4 - (Yemen) **nḥb** : saldırıp bir kenti ele geçirmek; **tnḥb** : birisine karşı uğraşma, boğuşma.
[18] savaşa katıldılar
[19] (saldırganlara) karşı o gün korkarak - antlarını bozmadan - dayanışık olmayanlar.
[20] savaşa katılmayanlar

33/24. Bu, Allah, doğruculara doğrulukları[1] için (ödüllendirip) karşılık versin, üstelik İkiyüzlüleri, dilerse, ezince uğratsın ya da onlara karşı (ezinç yargısından) çevrilsin diye idi. Evet! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.
33/25. Ayrıca Allah, (Kendisine) karaçalan kimseleri, onlar (bu konuda) hiçbir seçim yapamadan[2] hınçları ile geri çevirdi. Üstelik Allah savaşta (yardımı ile) inanıklara yetti. Ayrıca (unutmayın)! Allah (inanıkları) güçlendirendir[3], komutandır[4].
33/26. Üstelik (Allah), Bitikgiller'den (olup), onlara[5] arka verenleri[6], koruyucu (yandaş)larından[7] koparmış[8], ayrıca yüreklerine yıldırı salmıştı. (Böylece) siz onların karşıtçı bir bölümünü öldürmüş[9], ayrıca karşıtçı bir bölümünü tutsak etmiştiniz.
33/27. Üstelik Allah, onların toprak(lar)ına, ayrıca konutlarına[10], ayrıca varlıklarına, ayrıca (şu an) karşılaşmadığınız[11] toprak(lar)a sizi kalıtçı kılacak. Üstelik (unutmayın)! Allah, her konuda erklidir.

[MEHMET'İN KADINLARININ NİTELİKLERİ, TUTUMLARI]

33/28. Ey Salıkçı! Sen eşlerine, "Buradaki yaşamı, ayrıca onun süsünü dilerseniz, öyleyse gelin, size yarar sağlayacağım[12], üstelik yararlandırıcı[13] bir salışla[14] sizi salacağım" de.
33/29. "Üstelik Allah'ı, ayrıca Elçi'sini, ayrıca Öteki Konutu amaçlıyorsanız artık (unutmayın) doğrusu Allah içinizden korunuk (olarak) kalanlar için[15] süreduracak bir ödül düzdü.
33/30. Ey Salıkçı'ın kadınları! İçinizden kim apaçık[16] bir kaçamak eyleme[17] yanaşırsa, kendisi için ezinç iki kat[18] artırılır. Üstelik bu, Allah için kolaydır.
33/31. Üstelik içinizden kim Allah'a, ayrıca Elçi'sine bağlı kalır[19], ayrıca arındırıcı eylemler eylerse[20] ona, ödülünü iki kat vereceğiz, ayrıca onun için bolca[21] (verilecek) bir azık düzdük.
33/32. Ey Salıkçı'ın kadınları! Siz, kadınlardan[22] herhangi biri gibi değilsiniz[1]. (Kandırılmaktan) sakınıyorsanız, (inanç konusunda) yüreğinde sayrılık olan[2] kimse (sizi kandırmayı) amaçlamasın[3] diye artık konuşurken (inancınızdan) bükülmeyin[4], üstelik yatıştırıcı bir konuşma ile konuşun.

---

[1] Bk. 8. Bildiri. 1 - (Yemen) **ṣdq**. Verilmiş sözü, zorunlu görevi bütünleme; 2 - (Habeş) **sadaqa** (III). (Bir birliğe) katılma, sayısını arttırma; 3 - (Kötü durumda bulunan birisinin) durumunu düzeltme*. Sadaka*.
[2] 1 - Savaşın akışında onlar için hiçbir seçenek yok idi. Savaş, Allah'ın denetimi altında idi; 2 - onlar, olumlu bir sonuç elde edemeden
[3] **qawiyyan**. "Takviye eden"; pekiştiren. Sakınmak*. Kadir* ile yakın anlamlıdır. Krş. **us'wat** (21. Bildiri).
[4] (Yasa'yı, inanıkları) ayakta tutandır; öğüt, komut verendir. (Yardımcı güçlerin) orada olmasını sağlayandır. Aziz*
[5] Mekkeli karaçalıcılar
[6] Birleşik güçlere katılan toplumlardan kimileri
[7] **ṣayāṣīhim**. Tekgeçişlidir. "Onların kaleleri" diye anlaşılır. [**ṣyṣ**] : koruma, gözetme, birisini, bir nesneyi korumaya yarayan herhangi bir nesne. Krş. eş anlamlı değişik bir kökten türeyen **ḥuṣūnuhum** (59/2).
[8] (Arap, Habeş) **naṣala**: kopmuş, ayırılmış; kopup düşmüş. İndirmek*
[9] 1 - öldürdü; 2 - (kentten, savaş yerinden) açığa çıkardı, [kovdu]. Öldürmek*
[10] **diyārahum**. (Arap) [**dwr**] (dönme) kökünden türer. (Osm) daire ile köktaştır; (Yemen) **dwr** / **dyr** : dönmek; karakol görevlileri, bölge bekçileri; **Tihāma** bölgesinde bir yerleşim yeri. (Akat) **duārum** : sarmak, kuşatmak. Olasılıkla bu, bir yerleşim yerini çepeçevre kuşatan, gözetilen "kale" anlamına gelmelidir. "Bölge" anlamına da gelebilir. Krş. "Diyarbakır".
[11] karşılaşmak. Adım atmak*
[12] (Arap) yarar sağlamak; (Yemen) gönenç sağlamak; kurtarmak
[13] arkadaşça; yararlandırarak, kayra sağlayarak (33/49). Cemil*
[14] **srḥ** : salmak; başıboş, özgür bırakmak (16/6); (Akat) **ṣarāḫu** (IV) : göndermek; (Habeş) **sarḥa (II)** : işe son vermek; dinsel toplantıya son vermek. Hristiyan Araplarda **saraḥa** : kendisini kutsayarak birisinin görevine son vermek. Yolcu*. Anlam bakımından krş. **waṭaran** (37. Bildiri).
[15] **lil'muḥsināti** : korunmuş (korunuk*, muhsan) olanlar / kalanlar için. Tekgeçişlidir.
[16] **mubayyinatin**. Açığa konulmuş, kanıtlanmış; (Habeş) açıklanmış, yorumlanmış. Tekgeçişlidir.
[17] 1 - korunuk kadınlara yasak olan cinsel ilişki; 2 - kaçamak olarak, ara sıra ortak koşucu olmak. Örneğin ara sıra İsa'yı tanrılaştırmak.
[18] Suçlu korunuk kadınlara verilen karşılık için bk. 4/25.
[19] **qnt***
[20] Kuran'da bu deyim genellikle "ortak koşuculuktan arınma" anlamındadır. Olasılıkla burada "İsa'yı, Allah'a ortak koşuş" anlamındadır.
[21] bolca; yığılmış; sunulmuş; (Tanrı sofrasında) paylaşılacak olan. Kerim*
[22] **l-nisāi** (çoğul) : 1 - (Arap) kadın; 2 - (Allah Yolu'nun) yapıcıcı; kurucusu, döşemecisi; (Osm) inşa edicisisi. (Yemen) **ns²ʾ**. Ayrıca bk. (Akat) **našû** : yükseltmek; (çocuk, sepet) taşımak, götürmek. **nāšû** : taşıyan, taşıyıcı. Krş. (Arap, Habeş) **sḥb** (çekme, sürükleme) ile (Osm) sahabe. Ayrıca bk. Aziz*. Bütün bu anlamlar için bk. Yolcu*.

33/33. Ayrıca, siz kendi (inanç) evlerinizde[5] kalın[6], üstelik (kandırmak için) eski[7] aldatıcılıkla[8] (başkalarını), (ilgilerini) çekerek[9] (kendi inancınıza) çekmeyin.[10] Üstelik (Allah'a) Bağlılığı[11] sürdürün, ayrıca Ödün'ü verin[12], ayrıca Allah'a, ayrıca Elçi'sine uyun. Ey Ev Toplumu[13]! Allah, ancak sizden (inanç konusundaki) bulanıklığı[14] gidermek, üstelik sizi[15] (eksiksiz) bir arındırma ile (ortak koşuştan) arındırmak ister.
33/34. Ayrıca, (inanç) evlerinizde[16] aktarılan[17] Allah'ın Dürük Yaprakları'nı[18], ayrıca sağaltıcı[19] (olan Kuran)ı anımsayın. Evet! Allah, inceliklidir[20], (yaptığınızdan) salıklıdır[21].
33/35. Evet! (Allah'a) boyun vermiş erkekler, ayrıca boyun vermiş kadınlar, üstelik inanmış erkekler, ayrıca inanmış kadınlar, üstelik alçak gönüllü erkekler, ayrıca alçak gönüllü kadınlar, üstelik paylaşıcı[22] erkekler, ayrıca paylaşıcı kadınlar, üstelik katlanan erkekler, ayrıca katlanan kadınlar, üstelik içten uyan erkekler, ayrıca içten uyan kadınlar, üstelik doğrultucu[23] erkekler, ayrıca doğrultucu kadınlar, üstelik oruç tutan

---

[1] Elçi'nin eşleri, inanıkların "anneleri" idi (6. Bildiri). O kadınlar, genel olarak korunuk kadınlar, din konusunda bilgin, danışman, "kültürlü" olan kimseler idi. Korunuk*. Onlar "çanta taşıyıcısı" idi. Yolcu*. Oysa 66/1'de **azwāğika**, "senin eşlerin", "senin türünden olanlar" deyimi kullanılır.
[2] inanç bakımından kuşkuda olan; inancı kaypak olan. Yüreklerinde Sayrılık Olanlar*
[3] **fayaṭmaʿa**. (Arap) [**ṭmʿ**], umut, istek; 2 - (Habeş) **tamaya** : değişmiş olma; 3 - (Akat) **tamû** : yalan atma; karşılıklı ant içme; büyülenmiş olma; 4 - (Yemen) [**ʾmm**] (III), **yʾtmmw** : uymak; yönetilmiş, öncülük edilmiş olma; kılavuzlanmış olma.
[4] 26/4. Birisinin önünde eğilmek. Boynu eğmek; sesi, gözleri alçaltmak. Bir kadının önünde yumuşakça konuşmak; bir kadının gönlünü çelmek, kandırmak için yumuşak konuşmak (*Lane*). İnancı "bükülgen" olan kimi Yahudiler için bk. 59/5.
[5] **buyūtikunna**. (Yemen) **byt** : 1 - ev; 2 - tapınak; 3 - boy, oymak. (Habeş) **byt**, **beta** : gece kalınan yer; gecelemek, yerleşim yeri; **beta krəstiyan** : "Hristiyan evi", kilise. Geleneklere göre Elçi'nin kimi eşleri değişik inanç toplumlarından geliyordu. Dolayısı ile her birinin kendi "inanç evinde" kalması daha uygun olmalıydı. Oysa tümü **ahla l-bayt**'in bir üyesi idi. Krş. **fī buyūtin** (24/36) : içinde, kendilerini tapınmaya adamış korunuk keşişlerin yaşadığı [geceleri içinde kaldığı] manastırlar. Aile*.
[6] [**qrr**] : yatışmak; kalmak; yerleşmek; (sözünü) tutmak, (sözü) kaypak [göçebe] olmamak.
[7] Tektanrıcıları "birleyici, toplayıcı" (**muḥammad**) olan Elçi gelmeden önce, her inanç evi, her tapınak kendi çıkarı için çalışır, başkalarını kendilerine çekmeye çalışırdı. Oysa, bağlama bakılırsa buradaki "aldatıcılık", Allah'ı ancak üstün tanrı olarak tanırken öteki tanrıları, ya da İsa'yı Kendisine ortak olarak koşma anlamına gelmelidir.
[8] **l-ğāhiliyat** : kandırmacılık, aldatıcılık; şaşırtma. 5/50, 48/26. Bilgisiz*
[9] **tabarrağna**. Kadınlar konusunda üç kez yer alır. [**brğ**] : (görülsün diye) yüksek tutmak; görünür kılmak; ilgi çekmek için süslerini, giysilerini gösteren kadın. (Sami) **brg** : ele geçirmek, edinmek; çıplak; ışıldamak (krş. köktaş (Osm) burç, takımyıldız). Bu da (Osm) cezbetmek (ele geçirmek için kendine çekmek) ile yakın anlamlıdır. Ayrıca bk. 24/60. 2 - [**brğ**] : Görülsün diye yüksek tutmak. İsa'yı tanrılaştırarak onu büyültmeyin, onu yüksek tutmayın. Bk. "Ey Bitikgiller! Yasa'nızda abartılı olmayın" (4/171).
[10] dç : "Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın" (*Diyanet*)
[11] tektanrıcılıktan sapmayın. Namaz*
[12] Elçi'nin her korunuk eşinin ayrı ayrı Ödün (Zekat) ödemesi ilginçtir. 1 - Kendilerinin gelir (bütçe) özgürlüğü vardı. 2 - Bu kadınlar Elçi'nin eşi, karısı değildi. Onlar, Elçi'ye bağlı görevli kadınlar idi. Bk. Yolcu*.
[13] **ahla l-bayt** (eril) : Evdekiler; Ocak Toplumu. Mehmet'in evinde yaşayanlar için kullanılan bir deyim. Mehmet'in "ailesi", kendisi ile birlikte bir çatı altında yaşayan korunuk erkekler ile korunuk kadınlar. Bir yerde oturma, toplum anlamlarına gelen bir kökün türevi olan "aile" sözcüğünden türeyen (Osm) ehil (bir işte yetkili olan, bir işi yapan) anlamına gelir. Bu kökün Yemen'deki ilkel anlamlarından biri de "üstü kapalı su deposu", ayrıca "inançları bir olan kimselerden oluşan birlik"tir. Günlük yaşamdaki dokumacılar çarşısı, derneği, ocağı gibi. Dolayısı ile ehil (tekil), belirli bir konuda uzman olan kimselerden oluşan toplumun üyesi, bu konuda işini bilen kimse demektir. (Ugarit) **ahl** : çadır; otağ; konak (büyük ev). (Yemen) **byt** : 1 - ev; 2 - tapınak; manastır (24/36). Bildiri'nin ilk tümcesine bakılırsa, "Ev toplumu" içinde inanç konularında yetkili olanlar, danışmanlar ancak kadınlar olmalıdır. Bu konuda ayrıca bk. Emanet*. Tanrı'nın üst aşamalı Melekler'den oluşan Yüce Kurul'u ile Elçi'nin Çalışma Kurultayı, Yönetim Evi (**al-bayt**) benzerliği için bk. "gök" (72/9). Aile*.
[14] **l-riğ'sa.** (İnançta olan) bulanıklık, belirsizlik, "titreşim, gidiş geliş". Pislik*
[15] **wayuṭahhirakum**. Siz (erkekler). Evdekiler'in tümü : erkekler ile kadınlar. 35. Bildiri bunu doğrular.
[16] bk. 33. Bildiri
[17] anlatılaan
[18] 1 - Allah'ın Dürümleri; 2 - Allah'ın Bildirileri. "İncil" anlamına gelmelidir (3/58)
[19] [**ḥkm**] : 1 - bilgelik; 2 - (ortak koşuşa, yanlış inanca karşı) sağaltıcı, onucu olan (Kuran). Bilge*
[20] incelikleri gören, kavrayan. Her konunun en ince yanını bilen biri
[21] sizin gizli gizli ne yaptığınızı bilendir. O, sizinle birliktedir, sizin yanınızdadır. Haber*
[22] 57/18
[23] doğrultmak, yumuşatmak, düzeltmek, güzelleştirmek. Sadaka*

erkekler, ayrıca oruç tutan kadınlar, üstelik yarıklarını[1] koruyan erkekler, ayrıca (yarıklarını) koruyan kadınlar, üstelik Allah'ı sık sık anımsayan erkekler, ayrıca anımsayan kadınlar (unutmasınlar), Allah, onlar için yarlıganma, üstelik (sözü) bütünlenecek bir ödül düzdü.
33/36. Üstelik Allah, ayrıca Elçi'si bir konuda yargı verdiklerinde, inanmış bir erkek, ayrıca inanmış bir kadın için eylemlerinde (artık) seçenek yoktur[2]. Üstelik kim Allah'a, ayrıca Elçi'sine başkaldırırsa artık (unutmasın) doğrusu o, (Yol'a göre) apaçık bir sapıklığa sapmış olur.

[KORUNUK ZEYNEP'İN EŞİNDEN AYRILIP ELÇİ MEHMET İLE EVLEŞMESİ]

33/37. Hani Allah'ın kendisine[3] gönenç verdiği[4], ayrıca senin (de) kendisine gönenç sağladığın kişiye sen, "Eşini[5] kendin için tut[6], üstelik Allah'tan sakın" demiş, üstelik Allah'ın (sonradan) açığa vuracağı[7] konuyu sen kendi içinde gizlemiştin. Üstelik sen, insanlardan korkmuştun, oysa (birisinin) kendisinden korkman için Allah daha uygundu. Böylece (erkeklerin) belirli süreli (evlilik) sözleşmesi[8] konusunda o (erkekler) o (kadın)lardan[9] ilişkiyi[10] kestiklerinde[11] o (kadınlar) ile eşleşmelerinde (başka) inanıklara bir dışlanma[12] olmasın diye (yargı verdik), böylece (o) değerli[13] (kimse), o (kadın)ndan ilişkiyi kesince, o (kadın)ı seninle eşleştirdik[14].[15] Üstelik (unutmayın)! Allah'ın buyruğu, yerine getirilecek olandır.
33/38. Allah'ın, Salıkçı'ya ayrıcalık tanıdığı[16] konuda kendisi için bir dışlanma[17] yoktur[18]. (Bu), Allah'ın, önceden gelip geçmiş kimselere[19] ilişkin töresidir. Üstelik Allah'ın buyruğu, uyandırılmış[20] bir sınırlamadır.[21]

---

[1] cinsel organlarını
[2] Bu kimselerin kınanması için bk. 49/1 vs.
[3] **Zayd b. Hāriṯa** : Zeyd, sonradan Mehmet'in üvey çocuğu olacak olan bir savaş tutsağıdır *(Al-Jalalayn)*. Zeyd*
[4] Dolayısı ile Zeyd (böyle biri var idiyse), kendisi Elçi'yi tanımadan önce mutluluk, gönenç içinde yaşayan (dolayısı ile köle olmayan, varsıl (?)) biri idi. Nimet*. Zeyd, önceden köle (tutsak) olmuş olsaydı, bir dönemler mutsuz biri olmalıydı. Bu durumda, burada "Sen onu gönendirmeden önce Allah'ın kendisini sınadığı biri" diye bir tümce beklenir.
[5] **zawǧaka** : eşleşmiş olduğun, kendisi bir araya geldiğin kadın. "Nikahlanmış kadın" anlamına gelmez! Nikah*
[6] **amsik**. (Habeş) **masaka** (I) : (kendine doğru) çekmek, sürüklemek, bükmek; Arap [**msk**] : tutuklama, kavrama, sarılma.
[7] açığa çıkarmak; (Habeş) boşa çıkarmak; saçmak, dağıtmak.
[8] **adʿiyāihim** : 1 - Onların, babası bilinmeyen oğulları (33/4). 2 - Onların belirli süreli sözleşmeleri. Açıklama için bk. **ʿan yadin** (9/29), özellikle bk. (Akat) **adû** (III) : süresi belirlenmiş iş. (Akat) **idu** : tutulmuş bir işçi (yapılacak işe karşılık önceden belirlenmiş) karşılık.
[9] **min'hunna** : onlardan (dişil).
[10] **waṭaran** : ilişkiye (son verme); (ayrılma konusundaki) işlemleri bitirme. 1 - (Habeş) [**wtr**], **ʾawtara**, **watara**, **wattara** : bağ, ilişki; süreklilik (23/44); 2 - (Arap) [**wṭr**] : yapılması, yerine getirilmesi beklenen, istenen, gerekli, gereken (nesne / konu / işlem). 3 - (Arap) [**ṭwr**] : art arda gelen, sürekli olaylar dizisi; aşama. krş. eş anlamlı (Arap) **(ta)wātara** ile (Habeş) [**wtr**]; krş. **aṭwāran** (71/14); ayrıca bk. (Akat) **(w)attaru** : yerine almak; yerine geçmek; (başkası ile) değiştirmek; (asker, tutsak kız) değiştirme. Bu deyim yalnız iki kez bu Bildiri'de yer alır. Mehmet konusunda (28. Bildiri) krş. **srḥ** : göreve son verme, işinden salıverme.
[11] **qaḍaw**. Yarmak, yargılamak, (bir konuyu) yargılayıp son vermek, (bir iş) bitmiş olmak.
[12] 1 - sorumlulukla yüklenme; 2 - dışlanma, "ihraç edilme", "kovulma". Haraç*
[13] **zaydun**. Zeyd*
[14] **zawwaǧnākahā**. İkili yaptık. Anlam için krş. **yuzawwiǧuhum** (42/50). Nikah* anlamına gelmez.
[15] Bu Bildiri'de, Kuran'da 14 kez yer alan boşanma (**al-ṭalāq**) kökünün kullanılmaması ilgi çekicidir. Başka Bildiriler'e bakılırsa, burada "kendilerine, geleneklere uygun olan, bilinen (**bil-maʿrūf**) ne ise, onu verip kendilerini yatıştırarak boşayın" diye bir tümce beklenir. Bu da Zeynep ile **zaydun** (olan kimse)nin evliliklerinde bir özellik olduğunu gösterir, üstelik Zeynep'in, ancak bir tür korunuk olduğunu düşündürür.
[16] **faraḍa**. (Akat) **parādu** (I) : kendisi için ayırmak, kesip atmak [yarmak, yargılamak]; (Habeş) **farada** : ayırmak; yargılamak. (Sür) : başka yere koymak. Genel anlam : (birisine) ayrıcalık tanımak. dç : "farz kılmak" (*Diyanet*)
[17] **ḥaraǧin** : "ihraç edilme", dışlanma, kınanma. Haraç*
[18] Elçi'nin, 1 - Allah adına "korunuklar arasında eş değiştirme" kuralını yeniden düzenlemesi; 2 - Her erkeğin en çok dört korunuk kadınla evleşmesi. Önceden Allah'tan korkarak "ben bu bilinen kuralı bozamam" derken, sonradan Allah adına bozması. Bu Bildiri, bu konuyu iyi bilen, dolayısı ile Elçi'yi bu konuda kınayan Hristiyan inanıklara (Ensarlar'a) yönelik olmalıdır. İnanık*
[19] 1 - Hıristiyalar; krş. "öncekilerin geleneği" (4/26); 2 - İsa, Yahya gibi, cinsel ilişkisiz eşleşmeyi uygulayan kimi Elçiler. Bk. bir sonraki Bildiri.
[20] **qadaran** ile tekgeçişli **maqdūran** için bk. **ʿalā qadarin** (20/40). 1 - ölçüsü, sınırı belirlenmiş; 2 - yeniden canlandırılmış; uyandırılmış, (ayağa) dikilmiş. Eskiden uygulanan bir töre'nin yeniden uygulanması. "Eskimiş Doğa'nın, yenileştirilmesi" için bk. Kadir*, Kadir Gecesi*.
[21] 2 - Allah'ın buyruğu, ölçülü bir sınırlamadır. dç : "Allah'ın emri, kesinleşmiş bir hükümdür" (*Diyanet*)

33/39. (O, Elçiler)[1], Allah'ın iletilerini ulaştırır, ayrıca Kendisinden korkarlar, üstelik Allah'tan başka kimseden korkmazlar. Üstelik sayman[2] olarak Allah yeter.
33/40. Mehmet, adamlarınızın (hiç)birinin babası değildir[3]. O, ancak Allah'ın Elçisi'dir, üstelik o (bu konuda), Salıkçıların (bir) benzeridir.[4] Allah, her konuyu bilendir.

[MEHMET'E, İNANIKLARA ÖĞÜTLER]

33/41. Ey siz, inananlar! Öğütlenerek Allah'ı çokça anımsayın.
33/42. Üstelik O'nu gün ağardığında ayrıca gün karardığında yüceltin[5].
33/43. Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size yanaşan[6], O'dur ayrıca O'nun Melekleridir[7]. Ayrıca, inanıkları esirgeyen O'dur.
33/44. (İnanıkların), O'nunla karşılaşacakları Gün (kendilerine), onların[8] esenlik dileği, "Esenlik olsun!" (demek) olacak. Üstelik O, onlara bolca[9] (verilecek) bir ödül düzdü.
33/45. Ey Salıkçı! Evet! Biz seni bir tanık[10], ayrıca bir muştucu, üstelik bir Uyarıcı olarak gönderdik.
33/46. Üstelik (Biz kendisini) O'nun isteği ile[11] (sizi) Allah'a çağıran, ayrıca (tutulacak Yol'u) aydınlatan bir ışıldak olarak (gönderdik).
33/47. Ayrıca Allah'tan kendileri için (Yol'un sonunda) büyük bir kayra olacağını inanıklara muştula.
33/48. Üstelik sen karaçalıcıları, ayrıca ikiyüzlüleri izleme, onların (bağırıp) çağırmalarından[12] uzaklaş[13], üstelik sen Allah'a güven. Üstelik güvenilecek (biri) olarak Allah yeter.

[EVLİLİK İLE BOŞANMANIN DÜZENLENMESİ - MEHMET'E UYGULANMASI]

33/49. Ey siz, inananlar! İnanmış kadınlarla evlendiğinizde, üstelik onları, kendilerine dokunmadan[14] önce boşadığınızda, artık sizin, onlar için sayacağınız[15] bir (bekleme) süresi yoktur[16]. Artık kendilerini yararlandırın, ayrıca yararlandırıcı[17] bir salışla[18] onları salın.
33/50. Ey Salıkçı! Kendilerine karşılıklarını verdiğin eşlerini, ayrıca Allah'ın (başkalarından) sana döndürdüğü[19] (kadınlar arasın)dan senin sağ elinin (sıkışarak) edinmiş[1] olanları, ayrıca seninle birlikte Göç

---

[1] Allah'ın Töresi'nin uygulandığı kimseler; kendilerine ayrıcalık tanınan Elçiler
[2] 1 - (iyi / kötü edimlerin) saymanı; 2 - ilişkilere son verici; bağları koparıcı. (Akat) **ḫasāpu** : koparma, yarıp ayırma; **ḫaṣābu** : (kamış, dal) koparma.
[3] Elçi Mehmet'in eşlerinin kimileri (tümü ?) korunuk kadınlar idi. Bu durumda ortaya birçok soru çıkar : Kendisinin öz (kendi kanından) bir çoçuğu oldu mu? Elçi Mehmet'in ilk eşi ile yapmış olduğu ileri sürülen üç kızı ancak eşinin çocukları mıydı? Bu üç kızın nerdeyse Elçi'nin öldüğü yıllara doğru ölmesi (Taberi), kendilerinin Elçi yaşında olabileceğini düşündürür. Ya da Hatice'nin son doğumunu yaptığında nerdeyse 60 yaşında olduğunu onaylamak gerekir. Fedek Sorunu*. Elçi'nin kızları konusunda bk. *H. Lammens, "Fatima".*
[4] **waḫātama** : 1 - Elçiler'in benzeridir, kopyasıdır; 2 - Elçiler'i birbirine iliştirendir. Dç : "nebîlerin sonuncusudur" (*Diyanet*). Damga*.
[5] Günlük tapınma sayısı, ikidir.
[6] **yuṣallī** : o, (size) yaklaşır, yanaşır; o, (üzerinize) gölge olur ("musalli" olan at gibi!). (Bugün) size ilk adımı atanlar onlardır, siz de onlara yanaşın. (Yarın), sizi Cennet'te ağırlamak için size yaklaşan, yaklaşacak olanlardır (bk. bir sonraki Bildiri)
[7] dç : "yalvaran" (*Blachère*, *Hamidullah*); " kutsayan" (*Sahih İnternational*). "Size merhamet eden; melekleri de sizin için bağışlanma dileyendir (*Diyanet*). Bütün bu çeviri sıkıntıları, Kuran'daki salat (namaz) sözcüğü ile türevlerinin anlaşılmak istenmemesinden ileri gelir.
[8] Allah ile Meleklerin. Melek*, Melik*. Bu konuda bk. Emanet*
[9] 1 - bolca; 2 - (Allah ile, Bahçe'dekiler ile) paylaşılacak olan. Kerim*
[10] 1 - tanık; 2 - (Allah Yolu'nu aydınlatmak için ışığı tutan, Yol'daki) yardımcı. Tanık*
[11] 1 - Allah'ın isteği; 2 - Allah'ın salıvermesi; 3 - Elçi'nin yardımı ile. Olur*
[12] **aḏāhum** : 1 - "onların ezan okumaları", sizi kendilerine çağırmaları; 2 - bağırıp sizi kovmaları; sizi (inancınızdan) uzaklaştırmaları, alıkoymaları. İncitmek*
[13] değişik anlamlar için bk. **wamus'tawdaʿahā** (11/6)
[14] örneğin korunuk kadınlar. Arap) [**mss**] : değmek, dokunmak; 2 - Bağışlamak, keçürmek. (Yemen) [**ms¹s¹**] : ovmak, sürtmek; (Akat) **mašāšu** : silmek; (Akat) **mesū** : yıkamak, arındırmak; suçu gidermek.
[15] bekleyeceğiniz
[16] Böyle bir süreyi önceden belirlemediyseniz (65/1).
[17] arkadaşça; yararlandırarak, kayra sağlayarak (33/28). Cemil*
[18] göndermek; göreve son vermek (33/28)
[19] **afāa** : döndürdü (59/6,7). Yemen : (bir nesneyi) çapul [tutsak, köle] olarak edinmek. Örneğin, Zeyd* denilen kimseden. Köle edinme, Kuran'da kesinlikle yasaktır.

eden (kızlar içinde) amcanın kızlarını, ayrıca halalarının kızlarını, ayrıca dayının kızlarını, ayrıca teyzelerinin kızlarını, ayrıca (herhangi) inanmış bir kadını - o kendisini Salıkçı'ya armağan etmek[2] istiyor (üstelik) Salıkçı kendisiyle (yakından) ilgilenmek[3] istıyorsa - sana kesinlikle yasal kıldık. (Bu), inanmış erkeklere değil, ancak sana özgüdür[4]. Sana karşı bir dışlama olmasın diye o (erkek)lerin eşleri, ayrıca onların sağ ellerinin (sıkışarak) edindiği (kadınlar) konusunda onları yükümlü tuttuğumuz konuyu[5] kuşkusuz biliyoruz. Üstelik (geçmişte yanıldıysanız), Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
33/51. (Evine almak için) onlardan[6] dilediğin kimseyi bekletirsin ya da onlardan istediğin kimseyi senin yanında barındırabilirsin[7]. Böylece uzakta tutmuş olduklarından birini amaçlarsan, (onu barındırmanda) sana karşı bir dışlanma olmaz. Bu onların gözlerinin aydın olması[8], ayrıca üzülmemeleri, üstelik (ilgi olarak) onların tümüne verdiğini beğenmeleri[9] (bakımından) en uygun olandır. Ayrıca Allah, yüreklerinizde olanı bilir. Üstelik Allah bilendir, tüzündür[10].
33/52. Bundan sonra, senin sağ elinin (sıkışarak) edindiği (kadınlar)[11] bir yana, onların korunmuş olmaları[12] hoşuna gitse bile, sana (başka) bir kadınlar (ile evleşmek) ya da karıları değiştirmen sana yasal değildir. Üstelik Allah, her konuyu gözetleyendir.

[İNANANLARIN, MEHMET İLE AYRICA EŞLERİ İLE İLİŞKİLERİNİN DÜZENLENMESİ]

33/53. Ey siz, inananlar! Salıkçı'nın evlerine, (bilgi sofrasından) yemek[13] için size olur denilmedikçe (üstelik erkenden) onun pişmesini[14] beklemek için girmeyin[15]. Ancak, çağırıldığınızda girin, ayrıca (bilgi sofrasından) yemeği yiyince[16], artık (uzun uzun) konuşma ile eşlik etmeden dağılın[17]. Evet! Bu (oyalanmanız) Salıkçı'yı (işinden) alıkoyuyor[18] üstelik o, (bu konuda) size göz kapıyordu[19]. Ancak, Allah, (bu konuda size) gerçekten göz kapamaz. Üstelik siz (Elçi'nin eşlerine) (sizin için) gereken[20] bir (soru) sorduğunuzda[21] artık onlara, (geri çekilip) uzaktan[22] konuşarak[1] sorun. Bu sizin yürekleriniz, ayrıca onların yürekleri için daha arıdır. Üstelik

---

[1] yazılı olmayan, sözleşmeli bir antlaşma yaparak edindiğin
[2] Elçi'nin korunuk eşi olmak istiyorsa. Adanmış, kendini "hibe etmiş", kendini "ihsan etmiş" (52. Bildiri) bir kadın olmak isterse. (Hatice gibi) barındırgan değil, (Ayşe gibi) barıngan bir korunuk olarak. [**whb**] : vermek, armağan etmek, özveri. (Yemen) **whb** : armağan; armağan sunma; aktarma.
[3] 1 - (cinsel ilişkili) evlilik ; 2 - (Habeş) **nəhka** (II) : inceleme; yakından bakma; ilgilenme; sevecen (esirgeyen) olma. Korunuklar bağlamında bu ikinci anlam daha uygun olabilir. Ayrıca bk. 33/53. Kendileri bunu onaylamış olduğu için, Elçi'nin öğreti konusunda yetiştirmek için yanına aldığı, kendileri ile yakından ilgilendiği korunuk kızlardan biri de çocuk yaşındaki Ayşe'dir. Kadınlara eğitim verilmesi, yetiştirilmesi için bk. Kız Köle*. Bu kadınların sonradan "Emanetçi" (güvendirici, inandırıcı, Bitik konusunda uzman) kimseler olup olmadadıkları belirsizdir. Emanet*. Ayrıca bk. Yolcu*.
[4] sana ayrılmıştır. Senin için bir ayrıcalıktır.
[5] 4/25. Elçi, sen de onlar gibi yapmak zorundasın. Yoksa dışlanırsın, "ihraç edilirsin". Haraç*
[6] seninle birlikte bir çatı altında yaşamak isteyen, dökümü bir önceki Bildiri'de yapılmış olanlar arasından
[7] **watu'wī** : sen barındırırsın. Barındırmak : Sığınmasını sağlamak, yerleştirmek, bir yerde yaşamak için uygun koşulları yaratmak. Genel olarak (cinsel ilişkide bulunmak için) "yanına alırsın" diye çevrilir. Oysa **hamza wāw yā** kökünün Kuran'da 36 kez yer alan türevleri kesinlikle bu anlam altında kullanılmaz.
[8] yatışması
[9] 1 - beğenmek, onaylamak; 2 - ağırlamak. Rıdvan*.
[10] (orada olmadan) görendir (?). Gözetleyendir (bk. bir sonraki Bildiri). (Yemen) [**ḥlm**]: uykuya yatarak görücü olma; **ḥlmt** : görücü.
[11] kendileri ile (sözlü) sözleşme yaptığın kadınlar. Sen ancak bu tür kadınlarla cinsel ilişkide bulunabilirsin. Korunuk kadınlardan, öteki inanık erkekler gibi ancak 4 tane alabilirsin, üstelik kendileri ile cinsel ilişkide bulunamazsın.
[12] **ḥus'nuhunna**. onların korunuk olmaları; seni benimsemiş olmaları; kendilerini sana "ihsan" etmiş olmaları. Krş. **ḥus'nu** : korunmuş, atanmış, benimsenecek (yer, ödül) (3/14, 3/195, 13/29). Güzel*
[13] bilgi edinmek, öğrenmek. Yemek*, Sofra*
[14] **ināhu** : onun pişmesinin sona ermesi; onun kotarılması; onun düzenlenmesi, "orada" olması. (Akat) **annu** : onay, onaylama, uygun bulma.
[15] 1 - Yemek pişmeden, sofra kurulmadan önce gelmeyin. 2 - Bilgi edinmek istediğiniz konuda Elçi / Eşleri bir yanıt bulmadıkça gelmeyin.
[16] (istediğiniz) bilgiyi edindikten sonra, bilgi ile doyduktan sonra
[17] Yemek / bilgi; yemek yemek / bilgi edinmek anlamları için bk. Yemek*, Sofra*
[18] işinden, görevinden uzaklaştırmak. İncitmek*. Elçi'yi, toplantıyı "geciktirme" / toplantıdan "ayrılma" için bk. 24/62.
[19] utanmak diye çevirilen [**ḥyy**] kökü için bk. 2/73 : [öldürmemek, sağ bırakmak]; göz kapamak; bağışlamak.
[20] **matāʿan** : gerekli, yararlı olacak (ne ise)
[21] soru sormak > bilgi edinmek > yemek yemek. Yemek*
[22] **ḥiğābin** : uzaklık, Gergi*. "Mahcup" olan birisi gibi "geri çekilerek"

Allah'ın Elçi'sini (işinden) alıkoymanız, ayrıca kendisinden sonra[2] onun eşleri ile (yakından) ilgilenmeniz[3] size kesinlikle (uygun) olmaz. Doğrusu bu (kısıtlama), Allah'a göre, süreduracak (olan)[4] bir (tutum olmalıdır).
33/54. Bir konuyu açığa vursanız ya da onu gizleseniz, artık (unutmayın) doğrusu Allah, her konuyu bilendir.
33/55. (Elçi'nin eşlerinin) babaları, ayrıca oğulları[5], ayrıca erkek kardeşleri, ayrıca erkek kardeşlerinin oğulları, ayrıca kız kardeşlerinin oğulları, ayrıca onların (görevli) kadınları, ayrıca onların sağ ellerinin (sıkışarak) edindiği (erkekler)[6] konusunda[7] kendilerine karşı (bir) dışlanma olmaz. Üstelik Allah'tan sakının. Evet! Allah her konuya tanıktır.
33/56. Evet! Allah, ayrıca O'nun Melekleri, Salıkçı'ya yakındırlar.[8] Ey siz, inananlar! Siz (de) ona yanaşın[9], ayrıca uysallıkla kendisine esenlik dileyin.[10]
33/57. Evet! Allah'ı, ayrıca Elçi'sini (görevinden) dışlayanlar[11] (unutmasınlar), Allah onları Burada, ayrıca Öte'de suçlayacak, ayrıca onlar için alçaltıcı bir dışlama[12] düzenledi.
33/58. Üstelik inanmış erkekleri, ayrıca inanmış kadınları, kazanmadıkları (bir suç) konusu dışında[13], dışlayanlar, artık (kendi) kendilerini bir dışlanış[14], ayrıca apaçık bir kirlilik yüklemiş olurlar[15].
33/59. Ey Salıkçı! Eşlerine, ayrıca kızlarına[16], ayrıca inanıkların kadınlarına, (görev yerlerinde) kendileri(ni korumak) için (pencere) örtülerini[17] sarkıtmalarını[18] söyle. Bu, onların dingin olmalarına[19], ayrıca (işlerinden) alıkoyulmamalarına[20] daha uygundur[21]. Üstelik (yanılırsanız), Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.

---

[1] **warāi**. 1 - (Arap) [**wry**] : arkada, ötede, gizli; 2 - (Habeş) **waraya** : konuşma, anlatma; (Yemen) **hwr** (I), **hwry** : konuşma, çağırıda bulunma; (Yemen) **hwr** (II) : arka. Uzaktan isteyin, senli benli olmayın; çekinerek, sıkılarak (isteyin). Meryem gibi yapın, oradan uzaklaşın (19/17). Bu Bildiri de yorum bakımından çarpıtılan sayısız Bildiriler'dendir. Uzaklaşacak, "gergi arkasında kalacak (!), örtünecek" olanlar kadınlar değil, erkeklerdir.
[2] Elçi, "yemekten / bilgi ile doyurduktan" sonra işine gittiğinde, işine döndüğünde
[3] **tankiḥū**. 1 - yakından ilgilenmek; 2 - canlarını sıkmak. Genel olarak "nikahlanmak" (cinsel ilişkili evlilik) diye anlaşılır. (Habeş) **nəhka** (I), **nahaka** : inilti, sıkıntı, üzgün olma, hoşnutsuzluk; (Habeş) **nəhka** (II) : inceleme; yakından bakma; ilgilenme; sevecen (esirgeyen) olma. 33/50. Bu ters anlam, Türkçedeki (korumak için üzerine) "sarkmak" / "sarkıntılık yapmak" gibidir.
[4] **ʿaẓīman**. Sonuna dek götürülecek, süreduracak (eylem). Azim*. dç : "büyük bir günah" (*Diyanet*)
[5] 40 yaşında varıp korunuk olmadan önceki evliliğinden doğan çocuklar (Hatice'nin çocukları gibi)
[6] Sonradan ortaya çıkacak olan kısırlaştırılmış hadımlar gibi davranan korunuk barıngan* görevliler (?). Sağ Ellerinizin Edindiği (kimse)*
[7] kendileri ile yakından (senli benli olarak) (uzakta olmadan) konuşmaları konusunda
[8] **yuṣallūna**. Yanaşma, yakın olma, (korumak için) gölge olma; "**krb**/**qrb** olma" anlamındadır. Salat*. dç : "kutsarlar" (*Tafsir Al-Jalalayn*, *Sahih İnternational*, *Lane*); yalvarırlar (*Blachère*, *Hamidullah*); "Allah ve melekleri Peygamber'e salat ederler" (*Diyanet*).
[9] **ṣallū** : yaklaşın, yanaşın. Salat*. Öteki Bildiriler'de bu deyim Türkçeye genel olarak "namaz kılın" diye çevirilir.
[10] dç : "Siz de ona salât edin, selâm edin" (*Diyanet*). Bu Bildiri, en çok çeviri sıkıntısı çıkaranlardandır. Elçi'ye salat etmek, namaz kılmak, Kuran'ın diline göre, kendisini tanrılaştırmak anlamına gelir! Oysa Kuran'da ne ölü ne de diri biri için "tapınma töreni" yapılır.
[11] (Görevi) bırakma, işten atma, işten çıkarma, görevden alma, işten kovma. İncitmek*
[12] Ezinç*. (Bu Yaşam'da) işlenen suç → (Öte Yaşam'da) eş değerli karşılık
[13] (ortada) onların yapmamış oldukları (bir suç nedeni olmadıkça). Kazanmak*
[14] başkalaşma; (Yemen) artık yabancı, yabancı uyruklu olma. bht*. dç : "iftira" (*Diyanet*)
[15] 4/112
[16] Elçi'nin, (kendi kanından) hiçbir çocuğu olmadığı için bk. Kız Köle*,
[17] **ǧalābībihinna** : [iş yerinde gözden uzak kalmak için] 1 - onların (kapı) örtüsü; (kapı) sürgüsü; 2 - Onların (iş için) saklantı yerleri. 3 - Onların **mašrabīya**'sı; onların "harem penceresi". Bu, dışarıdan bakanlara engel olmak, "gözü bağlamak" için kapı ya da pencerelere takılan tahtadan yapılmış, bir tür ızgaraya, ağ'a benzeyen parmaklık. (Habeş) **galaba** (I) : saklama; kalkan; kalkan ile koruma; (Habeş) **galbaba**, örtmek, saklamak, giysiler ile bürünmek, gözleri bağlamak; (Arap) **ġalab** : ağ ile balık avlamak. **ǧīm lām bā** köküne, ayrıca bir sonraki **yud'nīna** sözcüğüne bakılırsa bu nesne, giyilen bir giysi değil "çekilen, sürülen (bir yerden bir yere götürülen), sarkıtılan" bir nesnedir. Eş kökenli **wa-ağlib** (17/64) : sürmek, göndermek, toplamak.
[18] **yud'nīna** : aşağı çeksinler, alçaltsınlar, aşağı salıversinler, yakınlaştırsınlar. **dāl nūn wāw** kökünün türevleri, örneğin 6/99 ile 69/23. Bidiriler'de ağaçtaki yemişler/hurmalar için "sarkmak, (sarkıp ellerine) yaklaşmak" diye anlaşılır. Ayrıca bk. **danā** (53/8).
[19] dinlenme, örtülme, kuytuda kalma gibi değişik anlamlar için bk. **l-a`rāf** (7/46)
[20] **yuḏayna**. 1 - **hamza ḏāl yā** : (işten, görevden) alıkoyulmak (53, 57, 58. Bildiriler). İncitmek*. 2 - **ḏāl yā ʿayn** : [görevinden] yayılma; saçılma. Krş. tekgeçişli **aḏāʿū** (4/83). Elçi'nin eşleri konusunda "iş / görev" için bk. Korunuk*, Kız Köle*.
[21] dç : "Hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına söyle, bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler. Bu, onların tanınıp incitilmemelerine de daha uygundur" (*Diyanet*)

[İKİYÜZLÜLER İLE KAYPAKLARA GÖZDAĞI VERİLMESİ]

33/60. Evet! Körükleyiciler[1], ayrıca Yüreklerinde Sayrılık Olanlar, ayrıca kent[2] içinde (dedikodu yapıp orasını) çalkalayanlar[3] dinmezlerse, kesinlikle Biz seni onlara bulaştıracağız[4]. Sonra onlar orada seninle ancak az (bir süre) komşu kalacaklar.
33/61. Suçlanmış olarak, nerede kıstırılırlarsa yakalanacak, üstelik toplatılıp[5] (kentten) çıkarılacaklar[6].
33/62. (Bu), Allah'ın, önceden gelip geçenler konusunda (uyguladığı) töresidir[7], üstelik sen Allah'ın töresinde kesinlikle bir değişiklik bulamazsın.

[İNANIKLARA ÖĞÜTLER]

33/63. İnsanlar (alay etmek için) sana (son) Saat konusunu soruyorlar[8]. "Onun bilgisi yalnız Allah'tadır. Ne bilirsin, bakarsın Saat yakındadır" de.
33/64. Evet! Allah, (bu konuda) karaçalanları suçladı, üstelik onlar için Alevli Ateş'i kurdu,
33/65. orada sürekli kalmaları (için). (Orada) ne bir ege ne de bir yardımcı bulacaklar.
33/66. Onların yüzleri Ateş'e çevrileceği Gün, "Yazık oldu bize! Allah'a uysaydık, ayrıca Elçi'ye uysaydık!" diyecekler.
33/67. Ayrıca onlar, "İdimiz! Doğrusu biz, önderlerimizi[9], ayrıca yöneticilerimizi[10] izlemiştik, böylece onlar, bizi Yol'dan saptırdılar" diyecekler.
33/68. "İdimiz! Ezinci onlara iki kat ver, ayrıca onları büyük bir suçlama ile suçla!" (diyecekler).
33/69. Ey siz, inananlar! Musa'yı (görevinden) dışlayanlar[11] gibi olmayın. Oysa Allah, onların söylediği konuda[12] onu aklamıştı. Üstelik o, Allah'a göre, ışıldayan[13] biri idi.
33/70. Ey siz, inananlar! Allah ile dayanışık olun[14], üstelik yarar verici[15] bir söz söyleyin.

---

[1] **l-munāfiqūn**. 1 - İkiyüzlüler; 2 - Bölücüler; 3 - 33/60. Ateş tutuşturucusu, ateşi körükleyenler, kışkırtıcılar. (Akat) : **nappāḫu** : [körükçü] demirci; maden (altın, bakır, tunç) işçisi. **munappiḫu** : ateş tutuşturucu; dedikodu yayıcısı. İkiyüzlüler*. Bu kimselerin başkalarını kışkırtmak için ne dedikleri için bk. 63/7.

[2] **l-madīnat**. (Medine) kenti diye anlaşılır. Oysa benzer bağlamlarda genel olarak ʾ**rḍ** (bu topraklar, ülke) deyimi kullanır. Yeryüzü*. 2 - bir arada yaşama konusunda. Krş. Göçebeler ile (kent içinde) yerleşik olanlar (9/101). 3 - yeniden barış sözleşmesi yapılmışken; yeni barış, sözleşme konusunda. (Türk) maden, Ar [ʿ**dn**], **maʿdin** : topraktan çıkan cevher, topraktan cevher çıkarılan yer; (Ar) ʿ**adana** : bir yerde veya bir şeyin içinde kaldı, yerleşik idi. Arapça sözcük muhtemelen bu anlamda bir kökten türemiş ve bilahare "toprağın içinde olmak" anlamındaki ʿ**adn** fiilini doğurmuştur (*Nişanyan*); (Yemen) [ʿ**wd**],ʿ**wdn** : birisi ile olan barışçıl ilişkiyi onarmak, yenilemek. (Yemen) **dyn** (I), **dn**, **dnw**, **ydnn** : boyun vermek (uysallaşmak). Bk. **maʿādin** (28/85); ʿ**an yadin** (9/29)

[3] **al-mur'ğifūna** : (Kötü, yanlış salık, yanlış inanç yayarak toplumu) çalkalayanlar; (korkutarak) titretenler. Titreşim için bk. 73/14, 79/6. 2 - Olayları "süsleyenler", süslü olsun diye olaylara başka olayları dolayanlar. (Habeş) **ragafa** : süsleme; süslü, nakışlı; (kazıyıp) yarık yapma; yazı yazma; **margaf** : işlemeli, oyalı giysi. Dedikodu anlamı için krş. (Arap) **maqara**, [tuzu gitsin, tadı güzelleşsin diye] tuzlu balığı suya batırma; (Habeş) **maq(w)ara** : tadı güzel olma; **maqq(w)ara**: tuz, sirke koyarak (yemeği) tatlandırma. Düzenek*

[4] **nuġ'riyannaka**. İlkel anlamı yapışma, yapıştırma, olmalıdır. Birisine yapışıyormuş gibi olup kendisini tedirgin etmek anlamına da gelir. Köktaş **aġraynā** (5/14). Krş. Salat (yanaşma), musallat (yanaşıp tedirgin etme). Salat*

[5] Öldürmek*

[6] 2 - (tek tek) ortaya çıkarılıp toplatılacaklar. Bir sonraki Bildiri'ye (Babil sürgününe) göre birinci anlam ağır basar. Öldürmek*. dç : "yaman bir şekilde öldürülürler" (*Diyanet*)

[7] Allah'ın töresi : 1 - Tanrı, suç işleyen İsrailoğulları'na karşı kendilerinin düşmanlarını göndererek kendilerini Kudüs'ten (Babil'e) sürdürtmüştü. 2 - Tanrı, suç işleyen İsrailoğulları'na kendilerinin düşmanlarını göndererek onları kılıçtan geçirtmişti (Bu gözdağı, Tevrat'tın birçok yerinde yer alır). 3 - Altın Buzağı Olayı sırasında suç işleyenlere "kendinizi öldürün" denilmişti. Kendinizi Öldürün*. "Onlar evlerini kendi elleri ile boşaltmışlardı" (59/2). Sürgün konusunda bk. 59/2-5.

[8] Bu kimseler Saat konusunda karaçalanlardır (bir sonraki Bildiri). 1 - (Arap) soru sormak. 2 - (Habeş) **ṣaʿala** : aşağılama, kınama, saygısızlık, sövgü, alay etme.

[9] **sādatanā** : önderimiz, başkanımız. Önder (3/39)

[10] (Yemen) [**kbr**] 1 - büyük; 2 - denetici, gözetici, yönetici; 3 - bir oymağın yönetim sorumlusu. Büyük*

[11] İncitmek*. Musa'nın dışlanması için ayrıca bk. 61/5.

[12] Musa'nın putatapıcı bir ortamda, Firavun ile yakınlarınca büyütülmüş olması. Ben (Mehmet), ben de gençliğimde salt tektanrıcı değildim!

[13] **wağīhan** : Değişik anlamlar için bk. 3/45. Bu nitelik İsa için de kullanılır (3/45). Yüz*

[14] Kendisinden kaçmayın (bir sonraki Bildiri). Sakınmak*

[15] **sadīdan**. (Gereksinim, yarar) sağlamak. 4/9. dç : "doğru" (*Diyanet*)

33/71. (Böylece) O, eylemlerinizi düzeltir, ayrıca sizin için (Kendisinden) kaçışınızı[1] yarlıgar. Üstelik kim Allah'a, ayrıca Elçi'sine uyarsa, artık (unutmasın) doğrusu o, süreduracak (olan) bir başarıyla başarmış olur.

[İNANÇ KONUSUNDA İNSANIN GÜVENİLMEZ, İKİYÜZLÜ OLUŞU]

33/72. Evet! Biz kandırıcılığı[2] göklere, ayrıca yere, ayrıca dağlara sunmuştuk, üstelik onlar bunu yüklenmekten kaçınmış, ayrıca ondan[3] çok korkmuşlardı[4]. Ancak, insan onu yüklendi[5]. Evet! O, (Sözleşmemiz konusunda)[6] karartıcı[7], kandırıcı[8] oldu.[9]
33/73. (Bu sınav)[10], böylece Allah, ikiyüzlü[11] erkekleri, ayrıca ikiyüzlü kadınları, ayrıca ortak koşucu[12] erkekleri, ayrıca ortak koşucu kadınları ezince uğratsın, üstelik Allah, inanmış erkeklere, ayrıca inanmış kadınlara (katılığından) çevrilsin (diye idi). Üstelik (unutmayın[13])! Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.

63 - İKİYÜZLÜLER DİZİSİ (Munafikun Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

63/1. İkiyüzlüler sana geldiğinde, "Senin, kesinlikle Allah'ın Elçi'si olduğuna tanıklık ederiz" derler. Oysa Allah, senin kesinlikle Kendi Elçi'si olduğunu bilir, üstelik Allah, ikiyüzlülerin kesinlikle yalancı olduklarına tanıklık eder.
63/2. Onlar, antlarını kalkan edindiler[14], böylece[15] Allah'ın Yolu'ndan uzaklaştılar. Ne amaçlıyorlardıysa o, kuşkusuz (içilen ant konusunda) bir karalık[16] idi.
63/3. Bu, onların inanmış, sonra karaçalmış olmalarındandı. Artık yürekleri (damgalanıp) kapatıldı, artık onlar anlamazlar.
63/4. Üstelik sen onları gördüğünde, onların (etkileyici) biçimleri[17] seni şaşırtır[18], ayrıca konuşurlarsa sözlerini dinlersin. (Oysa onlar) tünemiş[19] yırtıcı kuşlar[1] gibidir[2], her çığlığı[3] kendilerine karşı sanırlar[4].

---

[1] 1 - (Habeş) kaçış; 2 - (Elçi'i) kaçırtmanız; dışlamanız. Krş. Musa ile Mehmet konusunda İncitmek*. (Yemen) [**ḏnb**], düşmanı kaçırtma, bozguna uğratma. [ḏnb]*
[2] **l-amānat** : Çok anlamlıdır. 1 - Kanmasını sağlamak, inandırmak, güvendirmek; 2 - Kandırıp, aldatmak. (Habeş) : inanç, din değiştirmek. İnsanın dışında, evrende hiçbir nesne Allah'ı kandırma (aldatma) sorumluluğunu yüklenmemişti. 3 - İkiyüzlü (çatallı, ikiz) olma; ikiyüzlülük. Bu anlam için bk. bir sonraki Bildiri. Emanet*. Oysa, Tanrı insanlara ya o yolu ya da bu yolu seçin, ikiyüzlü olmayın demişti (90/10).
[3] kandırıcı, aldatıcı olmaktan
[4] Ayrıca bk. "Biz, bu Kuran'ı bir dağın üzerine indirmiş olsaydık, sen onu, kesinlikle alçak gönüllü olmuş, Allah korkusundan paramparça olmuş görürdün" (59/21)
[5] **yaḥmil'nahā** : 1 - (Arap) onu taşıdı (ondan hamile oldu; onu bağrında taşıdı). Bağrında, birisi iyi, ötekisi kötü olan ikiz çocukları (!) taşıdı. İkiyüzlü oldu. 2 - (Yemen) [**ḥml**] : birisini bir yere, bir kente getirmek, sokmak. Tanrı, canı (tini, soluğu), bunun giysisi olan bedene soktuğunda, o beden bir tek can taşıyordu; Kandırıcı insanlar, bu canı (suç ile) karartarak onu, iyi ve kötü olmak üzere ikiye çıkardı. İkiyüzlü oldu. (Habeş) : 1 - insan, çatallı oldu, iki oldu; 2 - insan, inanç (Yasa) değiştirdi. İki olma, ikiyüzlü olma deyimi için ayrıca bk. Katlamak*. Rahman Dizi'sinde sık sık geçecek olan "siz ikiniz" deyiminin açıklaması için bk. 55/13'ün dipnotu. Ayrıca bk. "Allah, (hiç) bir adamın içinde iki yürek yapmadı" (33/4.).
[6] Namaz*
[7] Zalim*
[8] **ğahūlan** : yalancı, dolandırıcı, kurnaz, aldatıcı. (Habeş) **gʷaḥlawa**. Bilgisiz*
[9] dç : "Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmek istemediler, ondan çekindiler. Onu insan yüklendi. Çünkü o çok zalimdir, çok cahildir." (*Diyanet*).
[10] Tanrı'nın "fitnesi", sınavı. Bakalım bu sorumluluğu kim yüklenecek, kim yüklenmeyecek diye.
[11] **l-munāfiqīna**. Krş. (Habeş) emanet : kendini kendini iki yapanlar. Emanet*
[12] **wal-muš'rikīna**. Krş. (Habeş) emanet : Tanrıyı, ikiz yapanlar, ikiye çıkaranlar; inanç değiştirenler.
[13] İkiyüzlü, ortak koşucu olmaktan dönerseniz
[14] benzeri bir deyim için bk. 58/16.
[15] içtikleri andın arkasında saklanarak
[16] göz boyma; göz bağcılık. İçilen ant konusunda (58/14) oyun bozanlık, (içilen anda, Yasa'ya) karaçalış (58/15)
[17] gövde yapıları, biçimleri, dış görünüşleri. (Arap) [**ğsm**] : kesmek; biçmek. 2 - Gidiş gelişlerini, yolda yürüyüşlerini; 3 - onların önderliğini, kılavuz oluşlarını (2/247).
[18] **tuʿ'ğibuka**. 1 - sen (etkilenip, beğenip) şaşırırsın; 2 - sen aldanırsın; seni aldatır. Acayip*
[19] yukarıya çıkma; yukarıya konma

(Oysa) (saldırgan) düşman[5], onlardır[6], artık sen onlardan çekin[7]. (Sonunda) Allah onları (tek tek) ortaya çıkaracak[8]! (Bakın), onlar nasıl aldatıyorlar (diye)!
63/5. Ayrıca onlara, "Gelin! Allah'ın Elçi'si sizin için yarlıganma dilesin" denildiğinde, başlarını çevirirler, üstelik sen onların büyüklenerek uzaklaştıklarını görürsün.
63/6. Onlar için yarlıganma dilesen ya da onlar için yarlıganma dilemesen, bu onlara (göre) birdir. Allah onları kesinlikle yarlıgamayacak. Evet! Allah, (birleşme sözleşmesinden) sapanların[9] toplumuna kılavuzluk etmez.
63/7. Bunlar, "Sonunda[10] onlar[11] dağılacaklar[12], Allah'ın Elçi'sinin yanında bulunanlara katılmayın[13]" diyenlerdir. Üstelik göklerin, ayrıca yerin gizlengileri[14] Allah'ındır, oysa İkiyüzlüler (bunu) anlamıyorlar.
63/8. Onlar, "Doğrusu kentte[15] yoğunlaşıp (birlik) olursak[16], yürütücü[17] (olan kimse), aşağılanmış[18] olanı kesinlikle oradan çıkaracak" diyorlardı. Oysa (Kentteki) yürütücülük, Allah'ın, ayrıca Elçi'sinin, ayrıca inanıklarındır[19], ancak İkiyüzlüler (bunu) bilmiyorlar.

[İNANIKLARA ÖĞÜT]

63/9. Ey siz, inananlar! Varlıklarınız, ayrıca çocuklarınız sizi Allah'ın Öğütü'nden oyalamasın. Üstelik kim bunu yaparsa artık (unutmasın, böyleleri), batkıya uğrayanlardır.
63/10. Üstelik birinize ölüm gelmeden, ayrıca "İdim! Beni kısa bir süre ertelesen, böylece (yoksullara karşı) yumuşatıcı olsam[20], ayrıca (Tanrı'ya karşı) arınıklardan[21] (biri) olsam" demeden önce, Ben, sizi ne ile azıklandırdıysam, ondan katkıda bulunun.
63/11. Üstelik bir canın (belirlenmiş) süresi geldiğinde, Allah onu kesinlikle ertelemez[22]. Üstelik Allah, sizin ne eylediğinizden salıklıdır.

---

[1] **ḫušubun** : (kesik) kütük yığını diye anlaşılır. krş. [**ksb**] : kesmek, yırtmak; **kāsib**, **kawāsib** (çoğul) : yaban hayvanı, yırtıcı kuş. (Arap, Umman) **kassāb** : yol kesici, soyguncu.
[2] (Uzaktan bakılırsa onlar) tüyleri, sesi güzel sevimli kuşlar gibidir. krş. "Sahte peygamberlerden sakının! Onlar size kuzu postuna bürünerek yaklaşırlar, ama özde yırtıcı kurtlardır." (Matta 7/15). dç : "Onlar sanki elbise giydirilmiş kereste gibidirler" (*Diyanet*)
[3] önemli bir olayın kamuya yüksek sesle bildirilmesi
[4] (kuşlar gibi) korkup (tünedikleri yerden) uçuşurlar, saldırırlar.
[5] 1 - Birisinin kötülüğünü isteyen; 2 - [yırtıcı kuş gibi] acıtan, ısıran ; 3 - Yol'dan saptıran, şaşırtıcı [Acayip*]. 4 - yanlış inanç bulaştıran. Düşman*.
[6] Onlar avlanan kuşlar gibi değil, avcı (saldırgan, yırtıcı) kuşlar gibidir. Giyimi, kuşamı insana benzeyen ancak "gerçek" bir insan olmayanlar için bk. Maymun*
[7] 2 - onlarla kal, onlarla bulun. 3 - onlara karşı önlem al.
[8] 1 - İkiyüzlü kimseler olduğunu herkes bilsin diye. Kimseyi aldatmasınlar diye. 2 - Allah onları (Kendisine) çağıracak; yargılamak için onları yeniden yeşertecek (diriltecek). 3 - (sürgün için kentten) çıkaracak, Öldürmek*. dç : "Allah onları kahretsin!" (*Diyanet*).
[9] (El ele / takva) sözleşmesini koparanlar. Sapmak*
[10] Onlar dağılana dek. "Bir gün gelecek... olacak". Hatta*
[11] Tektanrıcılar Birliğine katılmış olan öteki toplumlar.
[12] Onlar "yoğunlaşmayacaklar", bir birlik kuramayacaklar. Bu deyim için bk. bir sonraki Bildiri.
[13] **lā tunfiqū** : (Değişik inançtaki Tektanrıcılar Birliğine) katılmayın; (gücünüzü, varlığınızı ötekilerle) paylaşmayın
[14] gizlengi : saklama yeri, depo. Allah'ın azık (bilim, bilgi), yardım, tinsel güç gizlengisi, saklantıları.
[15] **l-madīnat** : Medine kenti (33/60) diye anlaşılır. Bu Bildiri'nin konusu, Medine dışında **Banū al-Mustaliq** oymağına yapılan bir savaştır *(Al-Jalalayn)*. Uydurulan Hadislerden biri olmalıdır. Bağlama bakılırsa söz konusu olan olay, Mehmet'in kent içindeki tektanrıcıları birleştirme çabasıdır. Bu, Elçi'nin Tanrı'dan gelen görevi idi. Övgü*. Bu "yeni sözleşme" konusunda bk. 33/60.
[16] 1 - (Arap) [**rǧʿ**] : (geri) dönme; 2 - (Habeş) **ragʿa** : yoğunlaşma, pıhtılaşma. (Bulutları) yoğunlaştıran / geri döndüren gök konusunda bk. 86/11'in dipnotu.
[17] (Kentte uygulanan kuralları) yürütme gücü olan bir sorumlu; komut veren, komutan. Aziz*
[18] baskı yapılmış olan. Zelil*. Yürütücü'den gelecek tepki yüzünden Medine'deki "Tektanrıcılar Birliği"ne katılmaktan korkan. Yürütücü'ye göre alt aşamada olan. Oysa 9/13'e göre bu kimse Elçi Mehmet'in kendisidir.
[19] İnanık*
[20] **fa-aṣṣaddaqa**. 1 - yumuşatıcı olsam (sorunları düzeltsem); 2 - yumuşatıcılığı (katkıyı) versem. Sadaka*. **fa-ataṣaddaqu** (Ibn Masʿūd, Ubayy b. Kaʿb, Saʿīd b. Jubay).
[21] ortak koşuştan arınmış biri
[22] Artık yerinip, yanılgınızdan geri dönecek zamanınız olmayacak.

24 - IŞIK DİZİSİ (Nur Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

24/1. (İşte size) indirdiğimiz bir Dizi[1], üstelik Biz onu seçtik[2] . Ayrıca öğütlenesiniz diye içinde açıklanmış Bildiriler indirdik.[3]

[TANRISAL IŞIK KONUSUNDA BİR BENZETME] - [GÖÇ ÖNCESİ DÖNEMİ]

24/34. Ayrıca, doğrusu Biz size, açıklanmış Bildiriler, ayrıca sizden önce (gelip) geçen kimselerden bir örnek[4], ayrıca sakınıklar için bir öğüt indirdik.
24/35. Allah, göklerin, ayrıca yerin ışığıdır. O'nun ışığının[5] örneği, içinde kandil bulunan bir kandil yuvasıdır[6]. Bu kandil, bir sırça[7] içindedir, sırça (ise), inci gibi ışıldayan bir yıldıza benzer; (içinde), kutsanmış bir ağaçtan - ne doğuda ne de batıda (bulunan) bir zeytin ağacından - (gelen bir yağ) yakılır, onun yağı, nerdeyse ateş değmeden aydınlatacak![8] Işık, ışık üstüne! Allah, Kendi ışığına, dilediği kimseyi kılavuzlar. (Böylece) Allah, insanlara örnekler sunar, üstelik Allah, her konuyu bilendir.[9]
24/36. (Kurulup) yükseltilmesine[10], ayrıca içlerinde Kendi adının anılmasına Allah'ın olur dediği[11], Kendisinin gün ağardığında ayrıca gün karardığında[12] yüceltildiği[13] (bu) manastırlarda[14] olan,
24/37. erkekleri[15], Allah'ı anmaktan, ayrıca (Sözleşme'ye) Bağlılığı sürdürmekten[16], ayrıca Ödün'ü vermekten ne (inanç) satmanlığı[17] ne de (inanç) alışverişi[18] oyalar[1]. Onlar, yüreklerin ayrıca gözlerin (korkudan ters) döneceği bir Gün'den korkarlar.

---

[1] Kuran'ı oluşturan bölümlerden biri. Bildiriler'i taşıyan, taşıyıcı, "Bildiri kesesi", "Bildiri cüzdanı". Dizi*
[2] **wafaraḍnāhā**. 1 - Ayırma; ayrıcalık tanıma, seçme. 2 - bölüm bölüm yapma. 3 - yargılama. Farz*
[3] Bu Dizi, iki ayrı dönemdendir. "Işık" Bölümü ya son Mekke ya da ilk Medine dönemindendir. Bu Dizi'nin ilk Bildirisi, "Giriş Simgeleri" ile başlayan Diziler'in ilk Bildiriler'ine benzer. Göç sonrasında anlatılan bölümler, değişik konuları içerir. Nerdeyse tümünün bir yazman yanılgısı sonucunda birbirleriyle karıştırıldığı apaçıktır. Üstelik 61. Bildiri'nin ilk tümcesi yanlışlıkla 48. Dizi'den alınıp bu Dizi'ye konulmuştur. Bundan sonra gelen 2. Bildiri vs., 57. Bildiri'nin ötesine taşındı.
[4] Bitikgiller'den olan kimi Hristiyanların örneği (bk. sonraki Bildiriler)
[5] Allah'ın ışığı : Kılavuz'un, yol göstermek için karanlıkta elinde taşıdığı ışık, meşale.
[6] **kamiš'katin** : kandil ya da feneri, yağmur ve yelden korumak için duvarda açılmış oyuk; kandili taşımaya yarayan nesne (?); kandillik. Pencere. [**skw**] : dışarı bakmak; bakınmak. (Habeş) **masākəw**, **masākut**, **maskot** (tekil) : 1 - pencere; 2 - gezegenler. (Habeş) **masaka** : çekmek; alıp götürmek. (Akat) **mašāḫu** / **mišḫu**, **mišaḫu** : ışıldamak, parıldamak / pırıltı
[7] cam. fenerin camı, fanus.
[8] Bu konuda bk. 56/73'ün dipnotu.
[9] Bu Bildiri'ye "Işık Bildirisi" (**āyat an-nūr**) denilir. Zekeriya 4/1-6'dan esinlenmiş olabilir.
[10] bir yapıyı dikmek, çıkmak, yükseltmek. Dinlenme, örtülme, kuytuda kalma gibi değişik anlamlar için bk. **l-a`rāf** (7/46)
[11] Allah'ın onayladığı manastırlar. Orada Allah'ın yanı sıra başka birisi (İsa) tanrı olarak anılmıyordu.
[12] O kimseler de Kuran'a uygun olarak günde iki kez tapınma töreni yapıyorlardı (namaz kılıyorlardı).
[13] **yusabbiḥu** : O, onu yüceltir (tekil). *Blachère* ile *Tafsir Al-Jalalayn*'a göre edilgen **yusabbahu** (onun yüceltildiği) diye de okunabilir.
[14] **fī buyūtin** : evlerde, evler içinde. 1 - Tapınaklar; 2 - İçinde, kendilerini tapınmaya adamış korunuk keşişlerin yaşadığı manastırlar; Geceleri kalınan yer. Krş. **buyūtikunna** (33/33). Bir önceki Bildiri'de söz konusu olan kandiller, bu manastırların kapılarında yanan, yolunu (ya da Yol'u) yitirenleri kılavuzlayan bir ışıktır (56/73). O kandil gibi Allah da dilediği kimseyi Kendi Yolu'na kılavuzlar. Ayrıca bk. *Blachère*. Bu monastırların kurulduğu yerler, ayrıca önünden geçen yolcular için nasıl bir katkıda bulunduğu konusunda bk. *G. Fowden, "Studies On Hellenism Christianity and The Umayyades",150-1*. Ezan*
[15] Hristiyan keşişler (*Blachère*)
[16] onlar Allah ile yaptıkları Sözleşmeye karaçalmayanlardı (39. Bildiri). dç : "namazı kılmak" (*Diyanet*)
[17] **tiğāratun**. (Komşu inanca) gidiş, göç ediş; (başka inançlarla) alışveriş ediş; 2 - inanç değiştirme (?). Bu anlam için bk. Zina*. (Akat) **egēru** : yan gelip yatma; karşısına yatma; birisi ile uyuşmazlık, anlaşmazlık içinde olmak; çatışma [inanç konusunda değişik görüşlü olma]; (Akat) **egru** : karşıya geçme; 3 - (Habeş) **gwr**, **tagāwara** : komşu olarak (bir yerde) kalma; komşu olma; yabancı olma. (Arap) **gār** (komşu). Mağara* 4 - Şeytan (Yalancı Elçi); "Dişi Şeytan(?). (Habeş) **tegeri**, **tegri**, **tegerā** : Şeytan'ın bir adı; **təgrətiya** : kötü, kurnaz peri. Hristiyan din görevlileri konusunda yer alan "alıcı" / "satıcı" deyimleri konusunda bk. *Aoun Marc, "Aspects de la Simonie en Egypte (VIIe - XIIe siècles)", 199.*
[18] **bayʿun** : 1 - değiş tokuş; 2 - Tapınmak, birlikte yaşamak için bir yere girme, kapanma. Alışveriş*. Krş. "kiliseler" diye anlaşılan **biyaʿ** (22/40). Yasa konusunda Elçi ile yapılan "pazarlık" anlamı için bk. 61/10.

24/38. (Üstelik bu), onlar ne yaptıysa, Allah, onun seçkin olanı ile onlara karşılık vermesi, ayrıca Kendi kayrasından onlara (verdiğini) artırması içindir. Üstelik Allah, dilediği kimseyi, saymadan azıklandırır.
24/39. Ayrıca (Sözleşme'ye) karaçalanlar (unutmasınlar), onların (boşa gidecek olan) eylemleri, susamış birisinin (çıplak) bir ovadaki, (onu) su sandığı yalgın[2] gibidir. Sonunda oraya geldiğinde kendi önünde, ancak kendisine (eylemlerinin) sayımını eksiksiz sayacak olan Allah'ı bulur[3]. Üstelik (unutmayın)! Allah, sayışmada ivecendir.
24/40. Ya da (bu)[4], derin bir denizin karanlıklarına benzer. Kendisini, dalgalar, onların üstünde dalgalar, onların üstünde bulutlar örter. Karanlıkların kimileri kimilerinin üzerinde! Birisi elini uzattığında, nerdeyse o (el)i görmeyecek. Üstelik Allah, kime ışık yapmazsa (unutmasın) artık onun için ışık yoktur.

[DOĞA'YI, YARATIKLARI YARATAN TANRI'NIN ALKIŞLANMASI]

24/41. Göklerde, ayrıca yerde kim varsa (tümünün), ayrıca kanatlarını çırpan[5] kuşların, Kendisini alkışladığı[6] Allah'ı düşünmez misin? Doğrusu (o yaratıkların) her biri, (ilerlerken) süzülmesini[7], ayrıca (tapınırken) yüceltişini[8] bilmişti[9]. Üstelik Allah, onların ne yaptığını bilendir.
24/42. Üstelik göklerin, ayrıca yerin egemenliği[10] Allah'ındır, üstelik dönüş, Allah'adır.
24/43. Allah'ın, bulutları kımıldattığını[11] düşünmedin mi? Sonra onları bir araya getirir, sonra onları bir yığın yapar[12], sonra sen onların içinden yağmurun çıktığını görürsün. Gökten - onun içindeki dağlar (gibi büyük bulutlar)dan - dolu indirir, böylece onunla, dilediği kimseyi çarpar, üstelik onu, dilediği kimseden döndürür. Çakım'ın[13] pırıltısı[14] nerdeyse görüşü alır![15]
24/44. Allah, gece ile gündüzü almaştırır[16]. Evet! Sağgörürüler[17] için bunda, kesinlikle bir yorum (konusu)[18] vardır.
24/45. Ayrıca Allah, her yaratığı (özel bir) sudan[19] yarattı. Böylece kimileri karnı üzerinde sürünür[20], üstelik kimileri iki ayak üzerinde, ayrıca kimileri dört (ayak) üzerinde yürür. Allah, ne isterse yaratır. Evet! Allah, her nesneyi ayaklandırandır[21].

[İKİYÜZLÜ MEDİNELİLER'İN YERİLMESİ - YENİ YASA'YA ÇAĞIRI] - [GÖÇ SONRASI DÖNEMİ]

---

[1] "İnanç satıcıları", "seyyar satıcı" için bk. Ozan*. Korunuk*. 2 - Allah'ı anma, Bağlılığı sürdürme, Ödün'ü verme konusunda onlar ne inançlarını satıp elden çıkarırlar ne de inançlarını başka bir inanç ile değiştirirler.
[2] ılgım, yalgın, pusarık, (Osm) serap. Orada gerçeği değil, ancak sanı'yı, tutkuyu görmek. Bu konuda bk. Şehvet*
[3] Oysa orada başka birini (İsa'yı), başka bir tanrıyı bulacağını sanıyordu, amaçlıyordu. Şehvet*
[4] Tanrısal ışıktan yararlanamayıp gerçeği göremeyen karaçalıcıların, kendilerini karanlığa boğmuş [Zalim*] kimselerin durumu.
[5] **ṣâffâtin** : açık kanatları (ile). Kanatlarını çırpmadan açan, süzülen kuşlar. Köken (37/1). Genel olarak Türkçeye dizi dizi, sıra sıra uçan kuşlar diye çevirilir.
[6] **yusabbiḥu**. onun yüceltişi, alkışlaması. Süphan*
[7] **ṣalātahu** : "onun namazı / duası" diye anlaşılır. Oysa 1 - [Kuşlar için] (Habeş, İbr) [**ṣll**] : suyun üstüne çıkmak, [havada] yüzmek, havada asılı kalmak, havada daire çizmek, süzülmek. 2 - [yeryüzünde yürüyen yaratıklar için] [**sll**] : zıplamak, salınmak, sallanmak, yükselmek, uçmak (*G Takács, "Recent problems of Semitic", 213*). Yasa'ya uygun olarak "kıpırdama / ilerleme" anlamı için ayrıca bk. Yere Kapanmak* (Secdeye varmak).
[8] **watasbīḥahu**. krş. **tasbīḥahum** 1 - onun uçuşu, uçuçması; 2 - onun (kendini / Allah'ı) yüceltişi (17/44). Süphan*
[9] Oysa siz bunu anlamazsınız (17/44)
[10] 1 - egemenlik; 2 - yürüyüş, yürütülme. Melik*. Burada, Aziz* ile yakın anlamlıdır.
[11] Kımıldatma; dürtme (17/66). "Kımıldama" için ayrıca bk. Yere Kapanmak* (Secdeye varmak)
[12] **hamza lām fā** : 1 - (Yer, kılık, kimse) değişme (birisi gidip ötekisi gelme), dönüşme, almaşık olma. 2 - İç içe girme, birleşme. Halife*. "Birbirine takılma, katılma", "yoğunlaşma" anlamı için bk. Ağır*
[13] balkır, yıldırak. **barq** türevinin kökeni için bk. Bereket*
[14] **sanā**. Tekgeçişlidir.
[15] gözleri kamaştırır; (Arap, Yemen) **ḏhb** : altın; altın ile kaplamak, örtmek; yaldızlamak (parlak yapmak)
[16] durmaksızın bir nesneyi ötekisi ile değiştirme
[17] **li-ulī l-abṣār** : görüşü olanlar, sağgörüsü olanlar için.
[18] **ʿib'rat** : (bir anlamı başka bir anlama) geçirme, yorumlama, öğüt alma. Alınacak öğüt : Doğum, ölüm, diritilişin de gece ile gündüz gibi almaşık oluşu.
[19] **mā'in** : su. dç : sıvı, döl damlası *(Al-Jalalayn)*; (Habeş) su, sıvı; (Amharca) **may** : olağanüstü, tansıksı su (miraculous water).
[20] ssç : yürür. 1 - yayılır [ışıldar]; 2 - "siler", sürtünür gibi anlamlar için bk. **yamšī** (6/122). Yaratılış sırasında Tanrı'nın sürüngen hayvanları da var etmesi için bk. Yaratılış 1/24-25,30.
[21] (güçlendirip) ayakta tutandır; 2 - Her konuda güç yetirendir. Kadir*

24/46. Evet! Biz, açıklanmış Bildiriler indirdik. Ayrıca Allah, dilediği kimseyi Doğru Yol'a kılavuzlar.
24/47. Üstelik onlar[1], "Allah'a, ayrıca Elçi'ye inandık, üstelik uyduk" derler, sonradan onların karşıtçı bir bölümü yüz çevirir. Üstelik bunlar, inanık olanlar değildir.
24/48. Üstelik aralarında yargı versin diye[2] onlar Allah'a, ayrıca Elçi'sine çağırıldıklarında, bir de bakarsın, karşıtçı bir bölük yüz çevirir.
24/49. Üstelik, doğruluk kendilerinden yana olursa, ona[3] kulaklarını açarak[4] gelirler.
24/50. Yüreklerinde sayrılık mı var? Ya da kuşkulanıyorlar mı? Ya da (yargıç olarak) Allah'ın, ayrıca Elçi'sinin onlara karşı çıkacaklarından[5] mı korkuyorlar? Yok! (Allah'ın yargıçlığı konusunda) karartıcı olanlar[6], kendileridir.
24/51. Aralarında yargı versin diye onlar Allah'a, ayrıca Elçi'sine çağırıldıklarında, inanıkların sözü ancak, "İşittik, üstelik uyduk" demeleridir. Üstelik başaranlar, işte onlardır.
24/52. Üstelik kim Allah'a, ayrıca Elçi'sine uyar, üstelik Allah'ı ege edinir[7], ayrıca O'nu pekiştirirse[8] artık (unutmasın), kurtulanlar, (kendisi gibi olmuş) olanlardır.
24/53. Üstelik (kılavuz olarak)[9] sen kendilerini gözetirsen[10], (inanç konusunda) kesinlikle (açığa) çıkacaklarına[11] gösterişli[12] bir antla ant içerler. Sen (onlara), "(Elçi'yi) yatıştırmak için[13] izliyoruz[14] (diyerek) ant içmeyin. Evet! Allah, sizin (Yol'da) neyi amaçladığınızdan salıklıdır" de.
24/54. Sen (onlara), "(Yol'da) Allah'a uyun, ayrıca Elçi'ye uyun" de. Ancak yüz çevirirseniz (unutmayın), artık (Elçi), ancak kendisine ne yükletildiyse[15] ondan yükümlüdür, ayrıca siz, size ne yükletildiyse[16] ondan yükümlüsünüz. Üstelik onu izlerseniz, (doğru Yol'a) kılavuzlanırsınız[17]. Elçi'ye düşen ancak (size, Bildiriler'imizi) açıkça aktarmadır[18].[19]

[ANTLAŞMANIN KURALLARI]

24/55. Allah, içinizden, inanan, ayrıca arındırıcı eylemler eyleyenlere[20], kendilerinden öncekileri[21] ardıl kıldığı gibi, kendilerini kesinlikle yeryüzüne ardıl kılacağına, üstelik O'nun, kendileri için beğendiği kendilerinin (yeni) Yasa'sını[22] kesinlikle saptayacağına[23], ayrıca onların (açlık) korkusundan[24] sonra (o korkuyu) kesinlikle güvene çevireceğine söz verdi. (Buna karşılık) onlar Bana taparlar, hiçbir nesneyi Bana, (ortak olarak) koşmazlar. Üstelik kim bundan sonra (bu kurallara) karaçalarsa, (unutmasın) artık (böyleleri), (Antlaşma'dan) sapmış olanlardır.

---

[1] İkiyüzlüler
[2] Geleneklere göre bu yargı, İkiyüzlüler ile Yahudiler arasında çıkan bir sorun'un çözülmesidir.
[3] Elçi'ye
[4] **muḏʿinīna** : içini dökmeye, dertleşmeye. Sunmak, (birisinin) kendisini sunmak [uysal olmak], ivedi olmak, iç açmak (*Badawi*). 2 - "Kulak" köküne dayanıyor ise, (Yemen) ʾ**ḏn** : kulak; [söz dinleyen biri] bağlı, boyun veren, iyi amaçlı (olma). Tek geçişlidir. "Uyma, boyun verme" anlamı için bk. 51, 52. Bildiriler.
[5] **yaḥīfa**. Tekgeçişlidir. (Yemen) : birisine yanaşma; karşı çıkma; bir işi ele alma; (su, kaynak) fışkırma; (tanrısal güç, yetki) açığa çıkma, belirme.
[6] Zalim*
[7] Korkmak*
[8] 1 - sakınırsa. 2 - Allah'ı / Elçi'yi "takviye" ederse, desteklerse, Allah / Elçi ile dayanışık olursa. Sakınmak*
[9] 1 - yol gösterici kılavuz olarak; 2 - koruyucu ege olarak
[10] **amartahum** : "sen onlara buyruk verirsin" diye anlaşılır; yorum sıkıntısı yaratır. Oysa bk. Emir*. Ayrıca krş. "Bizi güdün", "bize bakın" (2/104)
[11] **layaḫruğunna**. [**ḫā rā ğīm**] : (kesinlikle) açığa çıkarlar; Artık ikiyüzlü olmayıp kendilerini, gerçek inançlarını dışarı çıkarırlar, açığa koyarlar, "ihraç ederler". Kılavuzun Yol'unda, yola koyulurlar. Dolayısı ile artık "ikiyüzlü" olmazlar. Bu bağlamda, Cihat* ile Öldürmek* anlamındadır.
[12] görünür, açıkça, yaygın; "ihraç edilmiş". Cihat*.
[13] **maʿrūfatun** : uygun (görünme); yatıştırıcı [dinlendirici]. (Habeş) dinginlik, yatışma
[14] **ṭāʿatun** : Olur! Seni izliyoruz!; Başüstüne!; seve seve! (4/81, 47/21)
[15] kılavuzluk görevi
[16] kılavuzu izleyiş
[17] 2 - (Yol'un sonunda) mutlu olursunuz. Kılavuzlanmak*
[18] Aktarma*
[19] Bu tümce konusunda - dil bilgisi bakımından - bk. Öldürmek*
[20] Allah'ı, Kendisine koşulan ortaklardan arındırma. Salt tektanrıcılığa yönelme.
[21] İsrailoğulları
[22] **dīnahumu** : onların yasası. Onların uyacakları (yeni) yasa
[23] sağlamca yerleştirmek, oynamaz duruma getirmek
[24] **ḫawfihim**. Onların "ekmek parası çıkarmak için" ter dökmesi. Açıklama için bk. **taḫawwufin** (16/47)

24/56. Üstelik, esirgenesiniz diye (Antlaşma'ya olan) Bağlılığı[1] sürdürün, ayrıca Ödün'ü verin, üstelik Elçi'yi izleyin.
24/57. Karaçalanların, yeryüzünde (Biz'i) etkisiz kılacaklarını kesinlikle sanmayın. Üstelik onların barınağı, Ateş olacak. Üstelik kesinlikle kötü bir dönüş yeridir (orası)!

[İNANÇTAN DÖNENLERİN KINANMASI, İNANIKLARLA EVLENMELERİNİN YASAKLANMASI]

24/2. (İnanç) değiştirmiş[2] kadın, ayrıca (inanç) değiştirmiş erkek (konusuna gelince), artık onların her birini (aranızdan kovmak için) yüz[3] kırbaç[4] (vuruşu ile) kırbaçlayın[5].[6,7] Üstelik Allah'a, ayrıca Sonuncu Gün'e inanıyorsanız, Allah'ın yargılaması[8] konusunda, (sizin) kendilerine olan sevecenlik[9] (duygunuz), sizi tutmasın. Ayrıca inanıklardan bir bölük, onların (toplumunuzdan) dışlanmalarına[10] tanık olsun[11].
24/3. (İnanç) değiştirmiş erkek, ancak (inanç) değiştirmiş bir kadın ya da ortak koşucu bir kadınla evlenir[12]. Ayrıca (inanç) değiştirmiş kadın, ancak (inanç) değiştirmiş bir erkek ya da ortak koşucu bir erkek ile evlenir. Üstelik bu (inançtan ayrılış), inanıklara kesinlikle yasaklanmıştır[13].

[KORUNUK KADINLARI SUÇLAYANLARIN KINANMASI]

24/4. Ayrıca korunuk kadınlara suç atan[14], sonra dört[15] tanık getirmeyenler(e gelince), artık onları seksen kırbaç (vuruşu ile) kırbaçlayın[16], üstelik sonsuza dek onlardan (gelecek olan) tanıklığı onaylamayın. Üstelik onlar, (doğruculuktan) sapmış olanlardır.
24/5. Ancak bundan sonra (suçlamalarından) çevrilen, ayrıca düzelenler dışında. Artık (bu durumda) doğrusu Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.
24/6. Üstelik (dişi) eşlerine suç atan, ayrıca kendilerinden başka tanıklık (edecek tanığı) olmayanlar(a gelince), artık (suçlayan)lardan her birinin tanıklığı, artık kendisinin kesinlikle doğruculardan (biri) olduğuna Allah'ı dört (kez) tanık tutmasıyla[17] olur.

---

[1] yukarıda belirtilen kurallara olan bağlılık. Namaz*
[2] **l-zinā** : Değişik anlamlar için bk. Zina*. Bugünkü anlamı ile "zina yapma", "yarıkları korumama" konusu 30. Bildiri'de yer alır!
[3] Kuran'daki yüz, bin gibi büyük sayılar, "çok", "pek çok" anlamına gelir (97/3)
[4] **ğaldat** : (Hayvanları kışkırtmak için deriden yapılmış) kırbaç, sicim ya da deri parçası. Sami dilleri [**gld**] : (tüyleri kesilmiş, çıplak) deri; deriden kuşak, etek.
[5] **iğ'lidū**. 1 - kırbaçlama; ürküterek kaçırtma (?); 2 - (Akat) [**glt**], **gālatu**, **galādu** : titremek; korkmuş olma, korkutma; **galtu**, **galittu** : korkunç (gürültü ışık). krş. (Osm) cellat : korkutucu, yıldırıcı, işkence yapan [sıkıştırıcı] kimse; (Akat) **galû** : sürülmüş olmak; **galītu** : sürgün; sürülmüş olanlar. Bu deyim "kaçırtma" anlamına gelmelidir. Krş. Taşlamak* : kovmak. "100 kez kırbaçlama" ise "çok uzaklara kovmak" anlamına gelir. İnanç konusunda dönekler için "suçlama, kovma, (kentten) açığa çıkarma" (**laʿnat**) deyimi de kullanılır (2/159).
[6] dç : "Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun" (*Diyanet*)
[7] Bu ve sonraki Bildiriler'de insanlar arasındaki ilişkiler ayrıca inanç konusunda "doğruyu yalana çevirme", "gerçeği karartma" deyimleri için alışılagelen [**kfr**] / [**ẓlm**] köklerinin kullanılmaması ilginçtir. Oysa krş. (Sözleşmeyi, Allah'ı, Yasa'yı) karartma (24/38,50,55,57). Ayrıca 53. Bildiri'de Cihat* yerine "ihraç" deyimi kullanılır.
[8] **fī dīni l-lahi** : Allah'ın yasası, suçlaması, kural(lar)ı konusunda. Bunun uygulanması konusunda. Din*, Din Günü (yargı, duruşma, suçlama günü).
[9] 2 - (dikiş) dikmek, birleştirmek, korumak, iyileştirmek (duygusu)
[10] 2 - kırbaçlama; 3 - (Yol'da giderken) bırakmak; geriye bırakmak; boşa vermek; bilmemezliğe gelmek; (evden, ülkeden, birisinden) uzaklaştırmak. Ezinç*
[11] 2 - yardımcı olmak. Sorunları çözmeye çalışmak (12/26); 3 - baskı yapmak, yaralamak, (tartışmaya) kışkırtmak, yaymak, saçmak; pul olma [dağılma]. Tanık*
[12] Ortak koşucularla (2/221), karaçalıcılarla (60/10) evlenmek yasaktır Dolayısı ile böyle birisi ile evlenmek için o kimsenin artık inanıklardan biri olmaması gerekir. Birisi, yolsuz bir cinsel ilişkide bulundu diye "aforoz edilip" dinden atılmayacağına göre, bu Bildiri'deki "zina" ile bilinen "zina" arasında hiçbir ilişki yoktur.
[13] **waḥurrima** : 1 - (Arap) kesinlikle yasaklanmış. 2 - (Aram) [**ḥrm**] : dışlamak, dinden çıkarmak, "aforoz etmek".
[14] Mekke döneminde "(uzağa, öteye) atma" anlamına gelen [**rmy**] kökü, kadınlar konusunda, Medine döneminde, kırıcı söz, suç atarak kendilerini yaralamak (Habeş), incitmek anlamına gelir. Açıklama ve Elçi'nin savaşta "kargı atması" için bk. 8/17. (Akat) **ramû** : yere saçma, atma; (gümüş, bitüm ile) kaplama. Krş. "karaçalma, lekeleme", Kafir*. Değişik anlamlar için bk. **l-rūm** (30/2). Krş. "lekeleme" (19. Bildiri)
[15] Dul kadınlar [korunuklar] için Hristiyanlar'da iki ya da üç erkek tanık gerekirdi. bk. *Hanna, William A. "Al Magmou Al-Safawy Le Ibn Al-Assal", 13.*
[16] Kırbaçlama (24/2). dışlama; uzaklaştırma; tek başına bırakma (8. Bildiri)
[17] Allah adına ant içmesi

24/7. Üstelik o, yalancılardan (biri) ise, beşinci (ant içişin)de, Allah'ın suçlaması kendisine olur.
24/8. Ayrıca (kocasının) kesinlikle yalancılardan olduğuna Allah'ı dört (kez) tanık tutması, (öngörülen) dışlamayı[1] (kadının) kendisinden giderir.
24/9. Ayrıca, (kocası) doğruculardan ise beşinci (ant içiş)te Allah'ın kargışı (kadının) kendisine olur.
24/10. Üstelik Allah'ın size kayrası, ayrıca esirgemesi olmasaydı (karşılık daha ağır olurdu!)[2]. Üstelik (unutmayın)! Doğrusu Allah, (sizin konunuzda) çevrilgendir[3], (sorunlarınızı) sağaltandır.

[MEHMET'İN KORUNUK EŞİ AYŞE'YE KARŞI YAPILAN SUÇLAMA]

24/11. Evet! (Gerçeği) altüst ederek[4] gelenler[5] aranızdan dayanışık bir takımdı[6]. Bunu[7] kendiniz için kötü oldu sanmayın. Yok! (Doğrusu) bu, sizin için seçkin oldu. (Böylece) o kimselerden her birine, kirlilik olarak ne kazandıysa[8] (ona bir karşılık) olacak, üstelik içlerinden (yalanın) en kabasını getiren[9] (kimseyi (unutmayın) onun için süreduracak olan bir dışlama olacak.
24/12. Niçin o (yalan)ı işittiklerinde[10] inanık erkekler, ayrıca inanık kadınlar kendi kendilerine[11] seçkin bir sanıda bulunmadılar, üstelik "(Gerçek konusunda) bu, apaçık bir altüst ediştir" demediler?
24/13. Niçin bu konuda dört[12] tanık ile gelmediler? Böylece tanık getirmedikçe artık onlar, Allah'a göre, yalancı olanlardır.
24/14. Üstelik Allah'ın, Burada, ayrıca Öte (yaşam)da size kayrası, ayrıca esirgemesi olmasaydı, içine bulaştığınız[13] konuda, süreduracak olan bir dışlama, kesinlikle size el atardı.
24/15. Onu (birbirinizin) dillerinizden kaptığınızda[14], ayrıca sizde hiçbir bilgi olmayan konuyu ağızlarınızla söylediğinizde, üstelik siz onun önemsiz olduğunu düşündüğünüzde, Allah'a göre o (dedikodu), süreduracak[15] olandı.
24/16. Ayrıca siz bu (konu)yu işittiğinizde, niçin, "Bu konuda konuşmak bize düşmez. (Allah'ım), Sen'in yüceliğine! Bu, süreduracak olan bir başkalaştırmadır[16]" demediniz?
24/17. Allah, buna benzer (bir yanılgıya) sonsuzluğa dek (yeniden) dönmeyesiniz[17] diye size, öğüt verir. İnanıksanız (öğütlenin)!
24/18. Ayrıca Allah, size Bildiriler'i açıklıyor. Üstelik Allah, (sorun'larınızı) bilendir, sağaltandır.
24/19. Evet, inananlar arasında (başkalarını) lekelemenin[18] yayılmasını sevenler (unutmasınlar), kendileri için Burada, ayrıca Öte (yaşam)da acıklı bir dışlama olacak. Üstelik siz, bilmezken Allah bilir.
24/20. Üstelik size Allah'ın kayrası, ayrıca esirgemesi olmasaydı (ezincinizi ivedileştirirdi). Ayrıca (unutmayın)! Doğrusu Allah, sevecendir, esirgeyendir.
24/21. Ey siz, inananlar! Şeytan'ın[1] adımlarını izlemeyin. Üstelik, kim Şeytan'ın adımlarını izlerse (unutmasın, Şeytan), (başkalarını) lekelemeyi[2], ayrıca (gerçeği) başkalaştırmayı[3] buyurur. Üstelik Allah'ın

---

[1] dışlama; uzaklaştırma; tek başına bırakma. Ezinç*
[2] Benzer bir tümce kuruluşu için bk. 24/20.
[3] sertliğinden dönendir; yumuşayandır; tövbe edendir. 24/14.
[4] **bil-if'ki.** Yalan ile. Yalan, Arapçadaki döndür(ül)me, ayrıca **al-mu'tafikāt** (altüst olmuş kentler) (9/70, 53/53, 69/9) ile köktaştır. Gerçeği altüst etmek : gerçeği yalana çevirmek. Geleneklere göre, söz konusu olan yalan, Ayşe'nin bir yolculuk sırasında, birlikte gittiği kimseleri istemeyerek gözden kaçırıp kendilerine ertesi gün erişmesinden doğan söylencelerdir.
[5] (yalanı) getirenler
[6] 1 - güçlü, sıkıntı veren bir topluluk; 2 - araları sıkı olan, üyeleri arasında dayanışma olan topluluk. 12/14.
[7] olayların sonucu; kendilerinin yalan söyledikleri ortaya çıkınca
[8] 2 - yontarak (yalan, kötülük) elde etmek. Kazanmak*
[9] (suç kirliliği) elde edeni; (yalanı) geri getireni; (yalan ile) geri geleni. Dönmek*. Genel anlam : o yalanı oradan alıp kente döndürmek [getirmek].
[10] ssç : işittiğinizde
[11] kendi aralarında
[12] bk. 4. Bildiri
[13] girişmek, bulaşmak, dalmak
[14] Almak, kavramak. Telakki*
[15] ʿ**aẓīmun**. Azim*
[16] gerçeği tanınmaz duruma getirmek; gerçek bilgiyi alıp yerine başka olanı koyma; damızlık erkek deveyi, geçici olarak değiştirmek. Ayşe, korunuk olduğu için başka bir "damızlık koca" arayamazdı! Bu deyim, korunuk Meryem konusunda da yer alır (4/156). [**bht**]*. Bu anlam, 21. Bildiri'de [**nkr**] köküne dayandırılır.
[17] Yapılan bir işin başına dönüp yeniden başlamak, sil baştan yapmak, yinelemek. (Yemen) ʿ**wd** : bir yere geri dönme. İade Etmek*
[18] lekeleme; (yüzü) kızartma; olaylar tanınmasın diye (onları değişik bir renk ile) boyama. Alçaklık*

size kayrası, ayrıca esirgemesi olmasaydı, hiçbiriniz sonsuza dek aklanmazdı. Ancak Allah, kimi dilerse arındırır. Üstelik Allah işitendir, bilendir[4].
24/22. Ayrıca içinizde (toplum içinde) kayırılmış olanlar[5], ayrıca varlıklı olanlar[6], yakınlarına, ayrıca yoksullara, ayrıca Allah Yolu'nda göç edenlere, (varlıklarından) vermemeye kalkışmasınlar, üstelik (onları)[7] keçürsünler, üstelik aldırmasınlar. Allah'ın sizi yarlıgamasını sevmez misiniz? Üstelik (unutmayın), Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
24/23. Evet! Korunuk[8], aymaz[9], inanık (olan) kadınlara suç atanlar[10], Burada, ayrıca Öte (yaşam)da suçlanmış olacaklar, ayrıca onlar için süreduracak olan bir dışlanma[11] olacak.
24/24. (Bu dışlanma), onların yapageldikleri konuda dillerinin, ayrıca ellerinin, ayrıca ayaklarının[12] kendilerine karşı tanıklık edecekleri[13] Gün (uygulanacak).
24/25. (İşte) o Gün, Allah onlara yargılanmalarının[14] (sonucunu) eksiksiz ödeyecek. Üstelik Allah'ın (iyiyi kötüden) ayırıcı (oluşunun)[15] doğru olduğunu bilecekler.
24/26. Kötücül[16] kadınlar, kötücül erkeklere, ayrıca kötücül erkekler, kötücül kadınlara (yakışır). İyicil[17] kadınlar, iyicil erkeklere, ayrıca iyicil erkekler, iyicil kadınlara (yakışır)[18]. Bu (iyicil olan)lar, o (kötücül olan)ların söylediği konudan[19] ötededirler[20]. Yarlıganma, ayrıca bolca (verilecek)[21] azık, onlar için olacak.

[TOPLUMSAL İLİŞKİLER]

24/27. Ey siz, inananlar! Size onay verilmedikçe, ayrıca siz, (oranın) topluluğunu[22] esenlemedikçe evlerinizden başka evlere girmeyin. (Anımsayıp) öğütlenirseniz, bu sizin için seçkin bir (tutum) olur.
24/28. Artık orada kimseyi bulamazsanız, size onay verilmedikçe artık oraya girmeyin. Ayrıca size "Çökün"[23] denirse, artık çökün[24]. Bu, sizin için arındırılmış[25] (bir tutum) olur. Ayrıca (unutmayın)! Allah, sizin ne eylediğinizi bilir.

---

1 yukarıda anlatılan olayların sorumlusu
2 Alçaklık*
3 (gerçeği) batırma, boyama [saklama]; (gerçeği) başkalaştırma; (gerçeği) tanınmaz bir duruma getirme. Nakir*. Krş. "başkalaştırma", "buhtan" (16. Bildiri). dç : [Şeytan], "hayâsızlığı ve kötülüğü emreder" (*Diyanet*)
4 o karaçalıcılar arasında kimin sorumlu olup olmadığını [Şeytan olanı] bilendir.
5 **ulū l-faḍli** : (aşama, varlık olarak) kendilerine (Allah'tan) kayra [fazlalık, fazladan, çokça] verilmiş olanlar. Genel olarak "fazilet sahibi" diye çevirilir. Kayra*. Bu deyim için ayrıca bk. Zeyd*
6 (Yemen) kayra sağlaya(bilecek) olanlar. Medine'de yaşayıp Ayşe'ye karaçalanlara karşı gücenmiş olan varlıklı kimseler. Ayşe'nin yakınları(?), Medineli Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar)(?). Bu karaçalıcılar, Mekkeli göçmenlerden olup aralarında sıkı bir bağlılık olan bir küme (11. Bildiri) olmalıdır. Bu kümenin elebaşısı olan Şeytan (bir önceki Bildiri) izlenilmesi uygun olmayan biridir. Oysa Allah, kendisini izleyenleri keçürür.
7 Ayşe'ye karaçalan kimseleri
8 **l-muḥṣanāt** : korunuk* kadın. Bu Bildiri, Ayşe'nin de bir korunuk olduğunun bir kanıtıdır. dç : "iffetli" (*Diyanet*).
9 cinsel ilişkiler konusu kendisini ilgilendirmeyen kadın; o konuda aymaz olan
10 [**rmy**] (4, 6. Bildiriler)
11 Cennet'ten dışlanma (bir sonraki Bildiri). Ezinç*
12 Giysi*
13 41/20-21
14 **dīnahumu** : onların "dini". 1 - Onların Yasa gereğince yargılanması. Duruşmanın sonucu. Din*, Din Günü*.
15 **l-mubīn**. (Sami)[**byn**] : (iki nesneyi) ayırma, açığa çıkarma, açıkta olan bir yere koyma, bilme, tanıma. Yemen : (sınır koyarak) ayırma; suçu uzaklaştırma; (Habeş) [**byn**] : ayırmak, ayırım yapmak, tanımak, yargılamak. Krş. bir sonraki tümce.
16 **al-ḫabīṯāt** : kötülük getiren, yaratan. Kötücül*
17 iyilik getiren, iyilik verici; arınık. Tayyip*
18 Yasna 46/6.
19 korunuk erkek ya da kadınların cinsel ilişkide bulunması konusunda
20 **mubarraūna** : uzaklaşmış, ötede kalmış, öteye geçmiş
21 bolca; yığılmış; sunulmuş; (Tanrı sofrasında) paylaşılacak olan. Kerim*. Onlar Cennet'ten dışlanmış olmayacaklar.
22 2 - (oranın) yetkilisi, "ehli"
23 **ir'ğiʿū**. 1 - (Arap) **rağaʿa** : (geri) dönme; 2 - Çökmek (yerleşmek); (Habeş) **ragʿa** : yoğunlaşma, (süt, kan) pıhtılaşma; (Tigrinya) pıhtılaşma, barışçıl olma. Krş. **ḏāti l-rağʿi** (86/11)
24 dç : "Eğer size, "Geri dönün" denirse, hemen dönün" (*Diyanet*). Oysa özellikle göçebe toplumlarda çadıra gelen konuğa gösterilen saygı büyüktü. Sami [**rgʿ**] ile, (Arap) [**nzl**] ile yakın anlamlıdır : 1 - indirmek [çökertmek]; 2 - ağırlamak. Açıklama*. Konuklara saygı gösterilmesi konusunda bk. 15/70'in dipnotları.
25 **azkā** : parlatılmış; kabukları (kötü yerleri) yolunmuş yiyecek için bk. 18/19. Zekat*.

24/29. Oturulmayan, içinde sizin için (sunulmuş) bir yarar olan[1], evlere girmenizde size karşı bir dışlama olmaz. Üstelik Allah, sizin neyi açığa vurduğunuzu, ayrıca neyi gizlediğinizi bilir.

[ ]
24/61. (Savaşa gidemeyen bir) köre, bir dışlanma yoktur, ayrıca topala dışlanma yoktur, ayrıca sayrı olana dışlanma yoktur[2].
[ ]

Ayrıca (kendi) evlerinizde, ayrıca babalarınızın evlerinde, ayrıca annelerinizin evlerinde, ayrıca erkek kardeşlerinizin evlerinde, ayrıca kız kardeşlerinizin evlerinde, ayrıca amcalarınızın evlerinde, ayrıca halalarınızın evlerinde, ayrıca dayılarınızın evlerinde, ayrıca teyzelerinizin evlerinde, ayrıca anahtarı sizde olan (evde), ayrıca bağdaşınızın (evinde) onay almadan yemek yemenizde size karşı bir dışlama olmaz. Bir arada ya da ayrı ayrı yemenizde size karşı bir dışlama olmaz. Artık, evlere girdiğinizde birbirilerinizi, Allah katından (gelen) kutsanmış, arınmış[3] bir esenleme ile esenleyin. Algılayasınız diye, böylece Allah size Bildiriler'ini açıklar.

[TOPLUMUN, KADINLARIN GÖRGÜSÜ]

24/30. İnanık erkeklere, giysilerini[4] kısmalarını[5], ayrıca yarıklarını[6] korumalarını[7] söyle. Bu, onlar için arındırılmış[8] (bir tutum) olur. Evet! Allah, onların ne işlediğinden salıklıdır.
24/31. Ayrıca, inanık kadınlara, giysilerini kısmalarını, ayrıca yarıklarını korumalarını söyle[9]. Üstelik, güzelliklerini[10], (kendiliğinden) görüneni[11] dışında, sergilemesinler[12], ayrıca baş örtülerini[13], koyunlarının[14] üzerine atsınlar[15], ayrıca süslerini[16] ancak kocalarına ya da babalarına ya da kocalarının babalarına ya da oğullarına ya da kocalarının oğullarına ya da erkek kardeşlerine ya da erkek kardeşlerinin oğullarına ya da kız kardeşlerinin oğullarına ya da (görevli) kadınlarına ya da sağ ellerinin (sıkışarak) edindiği (erkek)lere[17] ya da erkeklerden (cinsel) gücü olmayan[18] uşaklara[1] ya da kadınların çıplak yerlerinden[2] salıksız olan[3]

---

[1] **matāʿun** : 1 - (Arap) : yarak, yarar, pılı pırtı. Yolculukta iken korunmak, dinlenmek, su içmek diye anlaşılır. 2 - (Yemen) **mtʿ**, (Habeş) **maṭṭawa** : (bir nesneyi) sunmak, bırakmak; aktarmak; (birisine) yarar sağlamak; kurtarmak; saklanmak.
[2] Bu tümce, konusu savaş olan 48/17. Bildiri'nin ilk tümcesidir; bir yazman yanılgısı olarak buraya yeniden konulduğu apaçıktır. (bk *Blachère* ve orada verilen kaynaklar).
[3] Tayyip*. Arınmış, "kutsanmış olduğu için" iyi, güzel, iyicil olan; iyilik / esenlik getiren.
[4] **abṣārihinna**. 1 - bakış; 2 - yırtmaç; 3 - deri; cinsel organ. (Arap, Habeş) [**bṣr**], [**btr**] kesme, yırtma köküne dayandırılarak yırtmaç, ya da eteklik, etekliğin uzunluğu anlamına gelmelidir. [**bʿṯr**], **buʿ'ṯira** (82/4, 100/9) : altüst olma; bir nesnenin bir bölümünü, öteki bölümünün üzerine devirme; (b/m) (Akat) **mšr** : yırtmak, yırtıp koparmak (Akat) **mašāru** : sürüklemek; (giysinin ucunu, saçaklarını) çekmek. (Yemen) **bs²r** : (insan) eti. (Osm) beşer (insan), (Arap) insan derisi ile karındaştır. (Akat) **biṣṣūru** : (kadın, dişi hayvan) cinsel organ, yarık; laciverttaştan yapılmış kadın cinsel organı biçiminde "nazarlık" (uğur boncuğu). Renk, biçim olarak krş. "nazar [bakış] boncuğu". "Süs" anlamı için bk. bir sonraki Bildiri. (Habeş) **bāsor** : 1 - insan eti; 2 - renkli giysi. İnsan / et / giysi ilişkisi için bk. Giysi*. dç : "Mü'min kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar" (*Diyanet*)
[5] **yaġḍuḍ'na**. 1 - kısmak, kısıtlamak. (Sesi) kısmak, indirmek (31/19, 49/3); 2 - (Osm) ciddi, ağırbaşlı olmak. (Habeş) **g(w)dd**, **g(w)adda** : ağırbaşlı, görkemli yürüyüş. 3 - Töreye ugun, onaylanmış olmak. (Yemen) [**gdd**] : onaylamak; yasal kılmak.
[6] **furūǧahum** : Yarık*
[7] yarığı korumak : [bugünkü anlamı ile] "zina yapmamak". Krş. 2. Bildiri'nin dipnotu (**l-zinā)**
[8] **azkā**. 18/19, 24/28. Zekat*
[9] krş. bir önceki tümce.
[10] **zīnatahunna**: onların süsleri, onların "güzel yerleri". Süs : meme, kalça, göbek. Süs*. 24/60.
[11] kendiliğinden, ister istemez görüneni. Giysinin ardından biçimi görülen süsleri, "güzellikleri".
[12] **yaẓharū** : göz önüne sermek, açığa çıkarmak, yükseltmek. (Arap, Habeş) **zaḫara** övünmek; uzun boylu (!) olmak; (kendini) yüceltmek [büyüklenmek]; (deniz) dolmak [şişmek]. (Yemen) tanınmak (tanık olunmak).
[13] **biḫumurihinna** : baş örtülerini. Şarap*
[14] **ǧayb** : "Çukur, kuytu bir yer" anlamının kökeni için bk. Gergi*. Musa konusunda "Musa'nın koynu" diye anlaşılır (27/12; 28/32). dç : "yaka" (*Diyanet*).
[15] **walyaḍrib'na** : 1 - atsınlar; 2 - (Habeş) yaysınlar, örtsünler, gersinler. Dövmek*
[16] Süs : meme, kalça, göbek, vb. Süs*
[17] Hadım (kısırlaştırılmış) erkek gibi olan korunuk erkek görevliler. 33/55.
[18] **l-ir'bati**. cinsel organını dikleştiremeyen erkekler *(Al-Jalalayn)*. (Kadın ile erkekler için) cinsel istek; cinsel ilişki yeteneği (*Badawi*). Yemen'de "dikili taş" bu kökten türer.

küçük çocuklara göstersinler.[4] Ayrıca, süslerinden[5] gizlemiş oldukları (yerler)in bilinmesi için ayaklarını yere vurmasınlar[6]. Ey inananlar! Başarabilesiniz diye tümünüz (eski alışkanlıklarınızdan) çevrilin.
24/60. Ayrıca, evlenme [7] umudu kalmayan, yaş dönümüne girmiş [8] kadınlara (gelince), artık onlar (kendilerindeki) güzelliklere[9] ilgi çektirmedikçe[10], (soyunmak için) giysilerini indirmelerinde[11] kendilerine karşı bir dışlama olmaz. Üstelik kaçınırlarsa[12] bu, kendileri için seçkin bir (tutum) olur. Üstelik (unutmayın)! Allah işitendir[13], bilendir.[14]

[KISITLI OLANLARIN EVLENMESİNİN DÜZENLENMESİ]

24/32. Ayrıca, içinizden evde kalmış olanları[15], ayrıca erkek kölelerinizden, ayrıca kadın kullarınızdan[16] (ortak koşuculuktan) arınmış olanları[17] evlendirin. Yoksul iseler, Allah, (Kendi) kayrası ile onları varlıklı kılar. Üstelik (unutmayın)! Allah[18] engindir, bilendir.

[KORUNUK KADINLARIN, AYRICA KORUNUK ADAYLARIN EVLENMESİ]

24/33. Ayrıca Allah, (Kendi) kayrası ile kendilerini yatıştırana[19] dek, (cinsel ilişkili) evlilik konusunda[20] kesinlikle koşuşturan [21] (erkekler) [22] (bundan) kaçınsınlar [23] . Ayrıca sağ elinizin (sıkışarak) edindiği (kadınlar)dan (evlilik için) yazılı (bir belge) [24] amaçlayanlar(ı unutmayın), onlarda seçkin bir (durum)

---

[1] **l-tābiʿīna** : uyanlar, izleyenler. Ayrıca yönek (kıble) konusunda iki kez yer alır (2/145). Ayrıca bk. **tabīʿan** (17/69). Bir tür "harem hadımı" ?
[2] **ʿawrati** : çıplaklık; (giysiler çıkarıldığı için) açıkta kalma durumu; korunmasız kalmış yer (33/13). **wrd***
[3] bu konuda bilgisi olmayan
[4] Çıplak yerlerin, aileye yabancı olmayan kişiler önünde açığa vurulmasının yasaklanması Kuran'da yer almaz. Ayrıca Emeviler döneminde Ürdün, Suriye ve Filistin'de yapılan köşk, kervansaray gibi yapıtlarda topluma açık olmayan özel (kişisel) odaların duvarlarında çizilen çıplak kadın, dansöz (ve ayrıca hayvan) resimleri bugün bile görülebilir (*G. Fowden, "Studies On Hellenism Christianity and The Umayyades"*). Ayrıca bk. *H. Lammens, "L'attitude de l'İslam Primitif En Face Des Arts Figurés"*. Süs*.
[5] **zīnatahunna** : onların süsleri. Süs : meme, kalça, göbek vb.
[6] Ayaklarını yere vurarak memelerini, kalçalarını (iyice belli olsunlar diye) oynatmasınlar, hoplatmasınlar.
[7] cinsel ilişkili evlilik. Nikah*
[8] **qawāʿid**. 1 - gebe kalma, doğurma yeteneğinin sona ermiş (menopoza girmiş) (kadın); 2 - (şimdilik koca bulamadığı için evde kalmış, evinde) oturan (kadın).
[9] süs / güzellik : meme, kalça, vb. Yaş dönümüne girmemiş kadınların "süsleri" için bk. 24/31. Süs*
[10] **mutabarriğātin**. Yüksek, çıplak yapmak; ele geçirmek, "cezbetmek" (33/33).
[11] düşürmek; çıkarmak, gidermek.
[12] **yastaʿfif'na** : kaçınan, kendini koruyan. Bk. örneğin 4/6 (kaçınmak), 2/273 (kendini alıkoymak)
[13] eski alışkanlıklarını sürdürenlerin (24/31'in son tümcesi) bu konuda söyledikleri (?)
[14] 61. Bildiri, 24/29'un ardına taşındı.
[15] **ayāmā**, **ayyim** (tekil) : Er görmemiş kız, dul kadın, eşi olmayan erkek *(Al-Jalalayn)*. Evlenemedikleri için "evde kalanlar" (?). (Habeş) **ʾym**, **ʾema**, **ʿema** : ağıl, kapatma yeri, dinlenme yeri için çit yapmak; (türevleri) : ağıl, ahır, davarların sıcakta dinlendikleri yer. (Varlık bakımından) kısıtlı olanlar (?). Ağıl - kapatılmak - toplumun yoksul bölümü arasındaki ilişki için bk. **uḥ'ṣirū** (2/273)
[16] **imāikum**. Bu deyim ayrıca 2/221'de **amat** (tekil) olarak, yine evlenme konusunda yer alır.
[17] Salih*
[18] Allah'ın varlıkları, toprakları
[19] **yuġ'niyahumu**. Koruma, yatıştırma, ilgilenme anlamları için bk. Gani*
[20] Cinsel ilişkili evlilik. Nikah*
[21] **lā yağidūna** : "onlar bulmadılar" diye okunur. "Bulma" kökü konusundaki sıkıntı için bk. Musa ile öğrencisi konusunda yer alan **wağadā** (18/65). (Arap) [**wğd**] : bul(dur)mak, varlıklı, yetenekli olma/kılma [58/4]; güçsüz kaldıktan sonra birisini güçlendirme [eski gücünü buldurma]; bir konu yok olduktan sonra o konuyu aydınlatma (*Lane*). Korunuk bir yaşam boyunca cinsel ilişkiden çekildikten sonra bu ilişki isteğinin yeniden ortaya çıkması, "sönen ateşin yeniden tutuşması" anlamları için ayrıca bk. Mecit*. Bu tümcede yer alan "**lā**", olumsuzluk getiren bir ön ek değil, bir sonraki sözcüğü pekiştiren bir deyimdir. Ayrıca bk. (Geez) **gədd** : zorlamak, güç kullanmak. "Zorlama" anlamı için bk. sonraki tümceler; 4 - kesinlikle sunmak, armağan etmek.
[22] "korunuk olan inanmış kadınlarla (cinsel ilişkili) evlilikten uzaklaşmaya güç yetiremeyenler" (4/25)
[23] **walyastaʿfifi** : kaçınan, kendini tutan, kendini alakoyan. Bk. örneğin 4/6, 24/60, 2/273.
[24] **l-kitāb** : bitik, yazılı belge. Özgür kılınan kölelere verilen belge, özgürlük antlaşması diye anlaşılır. 1 - Oysa söz konusu olan, (el sıkışıp) sözlü bir antlaşma ile yapılan bir evlilikten sonra bunu yazılı bir antlaşmaya çevirmek isteyen kadınlardır. Bundan sonraki Bildiri'ye bakılırsa bu kadınlar, kendileri korunuk* kalmak istiyorlarsa, onları cinsel ilişkiye zorlamayın denilir. *P. Crone, "Two Legal Problems"*. 2 - (Evlilik) önerisi. Bu anlam için bk. benzer sesli Hitap*

görürseniz, artık onlara (o belgeyi) yazın, ayrıca onlara, Allah'ın size verdiği varlıktan verin. Üstelik (cinsel ilişkiden) korunmak[1] istiyorlarsa[2], Buradaki yaşamın (geçici) yararlığını amaçlamak için[3], (korunukluğa) istekli olanlarınızı[4] kaltaklığa[5] üstelemeyin[6]. Üstelik kim onları üstelerse[7] artık (unutmayın) onlar üstelendikten sonra doğrusu Allah (o kadınları) yarlıgayandır, esirgeyendir.

[ÖZEL İLİŞKİLERİN KORUNMASI]

24/58. Ey siz, inananlar! Sağ elleriniz (sıkışarak) edindiği (kimse)ler, ayrıca sizden (olup) (cinsel) olgunluğa[8] ermemiş olanlar, sizden üç[9] kez[10] onay istesinler[11] : gün ağardığında[12] (cinsel) yanaşmasından[13] önce, ayrıca (aranızda) uyuşarak[14] giysilerinizi çıkardığınızda, ayrıca gece[15] (yatağa) yayıldıktan[16] sonra[17]. (Bunlar), sizin için üç (kez) soyunuş (anıdır)[18]. Bu (durum)ların dışında birbirinize gidip gelmekte size karşı, ayrıca onlara bir dışlanma olmaz. Allah size Bildiriler'ini böyle açıklar. Üstelik (unutmayın)! Allah (ilişkilerinizi) bilendir, sağaltandır.

---

[1] **taḥaṣṣunan** : korunan, (kızlıklarını) saklayan, cinsel ilişkilerde bulunmak istemeyen; korunuk* kalmak, "muhsan" olmak isteyen. Muhsan*. Güzel*. Sizinle evlendikten sonra cinsel ilişkide bulunmak istemiyorlarsa anlamındadır. Yoksa, bu kadınlar arasında genç kızlığını korumak istemeyenler varsa, onları orospu yapabilirsiniz diye ortaya ters bir anlam çıkar. bk. *L.R. Smith, "Virginity and The Married-Virgin Saints".*

[2] evleşmek isteyip, evlenmek [Nikah*] istemeyen

[3] (geçici) cinsel isteklerinizi doyurmak için

[4] **fatayātikum** (dişil) : istekli olanlarınız. İstekli olmak; korunuk olmak için "öğrenci olmak". Kız köle*. 4/24 : (cinsel ilişki ilişkiye) istekli.

[5] **l-biğāi** : "isteklendirme". Amaçlamak*. Orospuluk, sokak kadınlığı diye anlaşılır. Bu sözcüğün türevi **bağiyyan**, kendisi de bir korunuk* olan Meryem'i konu edinen 19/20 ile 19/28. Bildiriler'de iki kez yer alır. Dolayısı ile bu deyim ancak, korunuk kadınlar içinde cinsel ilişkide bulunanlar için kullanılır.

[6] kendileri ile cinsel ilişkide bulunmayın.

[7] Hristiyanlar da ise korunuk kadınlarla cinsel ilişkide bulunan ya da kendilerini kandırmaya çalışanların karşılığı ölüm idi. bk. *K.W. Wilkinson, "Dedicated Widows".*

[8] **l-ḫuluma**. Olgun. Düş kurabilen, görücü olan (?). Açıklama için bk. 52/32. 2 - "döl akıtan erkek çocuk". b/m dönüşümü ile Arap ve Sami dillerinde [**ḫlb**] (süt) kökünden türemiş olmalıdır. (Akat) **ḫalābu** : süt sağmak.

[9] **ṯalāṯa** : 1 - üç, üçüncü 2 - büsbütün, iyice, kesinlikle; güçlü olarak. Bk. (Habeş) **ṣalaṭa** : görevi yerine getirmek; bütünlemek; en iyisini yapmak, (iş) tükenmiş [tüketilmiş] olmak; (Arap) **saliṭ** : güç, güçlü, sımsıkı. 3 - Eğlenerek, oyalanarak. (Habeş) **sal(l)ata** : eğlenmek; utandırmak.

[10] **marrātin**. 1 - kez. (Arap) [**mrr**] : (insan, yel, su, zaman) geçip gitmek; 2 - (Arap) [**mrr**] / [**mry**] : bir yerden başka bir yere geçmek; gidip gelmek; dolaşmak, (birisinin çevresinde) dolanmak; 3 - (Arap) [**mrt**]: develeri kaldıkları yerden çıkarmak (*Lane*).

[11] 2 - "izin almak" değil, "izne çıksınlar"; oradan ayrılsınlar anlamındadır. Ölur*

[12] **l-fağri** : 1 - gün ağarırken; 2 - su fışkırtma; atmık kaçırma, "duvara" delik açma (durumunda). Fecir*

[13] **ṣalat** : [**ṣl**], [**ṣll**], [**ṣlt**] kökleri Kuran'da genel olarak yanaşmak, bağlanma anlamı ile yer alır. Sami dillerinde ayrıca yatma, yere uzanma; birisinin yanında yatma; yatışmış, dingin, uyuşuk olma anlamlarına gelir. Örneğin (Habeş) **salada** : geri gitmek; sırt üstü düşmek, yayılmak; (Habeş) **ṣll** (I), **ṣallala**, **ṣalala** : süzülmek; yüzeye çıkmak; (Amharca) **ċällälä** : yayılmak; (Akat) **ṣalālu** : batıp kımıldamamak; (Habeş) [**ṣll**] (II) **ṣallala, ṣalala** : örtmek; gölge olmak; korumak. (Akat) **muṣlālu** : öğle uykusu. (Akat) **salālu** : boşaltmak; soy(un)mak. (Akat) **ṣalālu**: uyuyup yere düşmek; kımıldamadan durmak; dinlenmek; bir kadın ile uyumak. (Akat) **maṣallu** : uyuma yeri, çoban için sığınak, gömüt ile ilgili; (Akat) **salûtum** : aile ilişkisi.

[14] **l-ẓahīrat** : 1 - (iki kişi) uyuşmak; 2 - (üstüne) çıkmak. dç : "öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız vakit" (*Diyanet*). Kuran'da 59 kez yer alan [**ẓhr**]'in türevleri kesinlikle "öğlen" anlamına gelmez. Öğle sıcağından ötürü ya da öğle uykusu için yatıldığında genel olarak çırıl çıplak yatılmaz. Oysa yıkanılırken genel olarak soyunulur. Bu durumda neden yıkanırken başkalarının eve girmesi ya da başkalarınca görünmek yasaklanmaz? Dolayısı ile burada söz konusu olan cinsel ilişkidir, çıplaklık değil! Çıplaklık (kadınların süslerini göstermesi) konusu için bk. Süs*. Ayrıca bk. Zihar* : İki nesne arasında ilişki, uyuşum oluşturmak; Bir nesneyi başka bir nesnenin yerine koymak, denk getirmek. Ayrıca bk. **yaẓharūna** (43/33) : (bir nesnenin üzerine) çıkmak; açığa çıkmak; (kendini) belli etmek. (Habeş) [**zḫr**], **zaḫara** : genişlemek, yayılmak; (Arap) [**zḫr**] : (bitki) uzamak.

[15] l-ʿ**išāi** : 1 - gece; akşam; 2 - kaçamak, görünmeden "yol almak", sıvışmak. Krş. **yaʿšu** (43/36). krş. kopmak, ayrılmak, kapanmak; göz kapamak. (Habeş) ʿ**aṣawa** (I, II), **yəṣʿu**.

[16] **ṣalat.** Yere düşmek. (Habeş) **ṣll** (II), **ṣallala**, **ṣalala** : gölge olma; gözlerini kapama. Salat*

[17] dç : "günde üç defa; sabah namazından önce, öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız vakit ve yatsı namazından sonra" (*Diyanet*).

[18] ʿ**awrātin** : (giysiyi) sarkıtma, düşürme [soyunma]. Açıkta kalış, cinsel organların görülebilmesi. **wrd***.

24/59. Ayrıca küçük çocuklarınız ergenliğe erdiklerinde, kendilerinden öncekiler[1] gibi, (yanınıza girmek için) onay istesinler. Allah size, Bildiriler'ini böylece açıklar. Üstelik Allah, bilendir, bilgedir.[2]

[İNANIKLARIN, ELÇİ İLE YAPTIKLARI DANIŞMA TOPLANTILARININ DÜZENLENMESİ]

24/62. İnanıklar, ancak Allah'a, ayrıca Elçi'sine inanan, ayrıca toplu(msal)[3] bir konu için kendisi ile birlikte olduklarında, (işinden geciktirmek için) kendisinden onay almadıkça[4] (Elçi'yi işinden) geciktirmeyenlerdir[5]. Evet! (Gelip danışmak için) senden (seni geciktirmek için) onay isteyenler, Allah'a, ayrıca Elçi'sine inananlardır. Artık (onların) kendi uğraşlarının kimisi için senden onay isterlerse, içlerinden dilediğin kimseye (gelmesi için) onay ver. Ayrıca Allah'tan, onlar için yarlıgama dile. Evet! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.
24/63. (Danışma toplantısı için) Elçi'nin çağrısını, kendi aranızda birbirinizin çağrısı gibi saymayın. Evet! Allah, içinizden, (toplantı yerine girmek için) birbirinize sığınarak[6] (içeriye) sıvışanları[7] biliyor[8]. (Elçi)nin buyruğu konusunda değişik görüşte olanlar[9], artık kendilerine (sıkıntılı) bir sınamanın[10] uğramasından[11] ya da kendilerine bilinmedik[12] bir dışlamanın çarpmasından kaçınsın(lar).
24/64. Bakın! Evet, göklerde, ayrıca yerde ne varsa (tümü) Allah'ındır. Evet! O, (Yol) üzerinde bulunduğunuz durumu, ayrıca (insanların) Kendisine döndürülecekleri Gün'ü bilir. Ayrıca O, (o Gün) onlara, (kendilerinin) ne eylemiş olduklarını salıklayacak. Üstelik (unutmayın)! Allah, her konuyu bilendir.

58 - TARTIŞMA DİZİSİ (Mücadele Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[KORUNUKLAR KONUSUNDA EK AÇIKLAMA]

58/1. Evet! Allah, kocası konusunda seninle tartışan, ayrıca Allah'a yakınan kadının sözünü işitti. Üstelik Allah, ikinizin dertleşmesini[13] işitiyordu. Evet! Allah, işitendir, görendir.
58/2. İçinizden, kadınlarını (annelerine) benzeten kimseler[14] (unutmasınlar), o (kadın)lar, onların anneleri[15] değildir. Onların anneleri ancak, onları doğuranlardır[16]. Ayrıca, doğrusu onlar, kesinlikle, tanınmadık[17] bir sözden, ayrıca bir yalandan söz ediyorlar. Üstelik, doğrusu Allah, kesinlikle keçürgendir, yarlıgayandır.
58/3. Ayrıca, (korunuk) kadınlarını[18], (annelere) benzetenler sonra, (önceden) ne söyledilerse (ondan) (geri) dönenler (unutmasınlar), artık birbirlerine dokunmadan[1] önce (kendilerine) bir köleyi özgürleştirme (kalır). İşte size bu, öğüt (olarak) verilir. Üstelik Allah, ne yaptığınızdan salıklıdır.

---

[1] kendilerinden önce doğmuş olanlar; kendilerinin büyükleri
[2] Anlam kolaylığı için 60. Bildiri, 31. Bildiri'nin ardına aktarıldı.
[3] **ğāmiʿin**. Kişisel olmayan, toplumu ilgilendiren
[4] onay istemedikçe. Krş. **yastaḏinuka** (9/44)
[5] **yaḏhabū**. 1 - [**ḏhb**] : (toplantıdan) gitmek, (toplantıdan / Elçi'den) ayrılmak; 2 - (Arap) [ʿ**ḏb**], (Arap) ʿ**azaba**, (Akat) **ezēbu** : (geç giderek, toplantıyı, Elçi'nin işini) geciktirmek. Açıklama için bk. Ezinç*. Ayrıca bk. 33/53; İncitmek*
[6] Tekgeçişli **liwāḏan** için bk. Kat*
[7] **yatasallalūna**. Süzülme, yanaşma. Değişik anlamlar için bk. **ṣalat** (24/58)
[8] dç : "İçinizden biribirini siper ederek sıvışıp gidenleri Allah gerçekten bilir" (*Diyanet*)
[9] **yuḫālifūna**. "Kılık değiştirdiği" için tanınmayan; ikiyüzlü olanlar (?). Değişik anlamlar için bk. Halife*
[10] **fit'natun** : sıkıntılı, sakıncalı, üzüntülü bir sınama; kaygı verici bir sınav
[11] (Arap) [**ṣwb**] uğramak, çarpmak; (Habeş) [**swb**] : dönmek; dönüp dolaşmak; çevresini bürümek.
[12] Acı*
[13] **taḥāwurakumā** : ikinizin (Elçi ile yakınan kadının) dertleşmesi; (içindeki) bilgiyi açığa vurma; 2 - (kısık sesle) konuşma. krş. **yuḥāwiruhu** (18/34, 37). Genel olarak "siz ikinizin karşılıklı konuşması" diye çevrilir. Söz konusu olan dertleşme, korunuk olmayan bir kadına, kocasının bir korunukmuş gibi davranıp 1 - kendisi ile cinsel ilişkide bulunmamasıdır; 2 - erkeğin kendi çocuklarını, yetiştirsin diye korunuk olan eşine bırakmak istemesidir.
[14] 33/4.
[15] **ummahātihim** : onların anneleri. "Anne = Rahibe" konusunda bk. 33/4.
[16] Ayrıca sizin anneleriniz, Elçi'nin eşleridir (33/6).
[17] **munkaran** : 1 - kötü; kötülük çıkaran/yaratan. 2 - Tanımadık, bilinmeyen. Nakir*
[18] **nisāihim**. Onların kadınları. Bu deyim konusunda bk. 33/30, ayrıca Yolcu*

58/4. Ancak, kim (bu bağışlatmalığı) bulamazsa[2] (unutmasın, böylelerine), birbirlerine dokunmadan önce (o erkeğe) art arda iki ay oruç tutma (kalır). Ayrıca, kim bunu (da) yapabilemeyecekse, artık (kendisine) altmış yoksulu doyurma (kalır). Bu (bağışlatmalıklar), (bu konuda ancak) Allah'a, ayrıca Elçi'sine inanmanız içindir[3]. Bu (koşullar), Allah'ın (koyduğu) sınırlardır. Üstelik (buna) karaçalan kimseler için acı bir ezinç olacak.

[KARŞI ÇIKICI, BÖLÜCÜ YAHUDİLERİN GİZLİ TOPLANTILARININ KINANMASI]

58/5. Evet! Allah'a, ayrıca Elçi'sine karşı çıkanlar[4], kendilerinden öncekilerin aşağılandığı gibi aşağılanacaklar. Üstelik karaçalıcılar için aşağılayıcı bir dışlama olacak (diye) (bu konuda) Biz, (doğruyu yanlıştan) ayırt eden Bildiriler indirmiştik.
58/6. (O dışlama), Allah'ın, onları toptan uyandıracağı, ayrıca ne eyledilerse (onu) kendilerine bildireceği Gün (olacak). Allah, o (edimler)i bir bir saymıştı, oysa kendileri onu unutmuş olacaklar. Üstelik Allah, her konuya tanıktır.
58/7. Göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa (tümünü) Allah'ın bildiğini düşünmüyor musun? Onların dördüncüsü O olmadıkça üç (kişi arasında) hiçbir gizli konuşma[5] olmaz. Ayrıca onların altıncısı O olmadıkça beş (kişi) olmaz, üstelik nerede olsalar, O (orada) olmadıkça bu (kişiler) daha az ya da daha çok olamazlar. Sonra O, onlar ne eyledilerse onu, Diriliş Günü kendilerine salıklayacak. Evet! Allah, her konuyu bilendir.
58/8. Kendilerine (bölücülük konusunda) gizlice konuşma[6] yasaklanmış olanları, sonra kendilerine ne yasaklandıysa (ona) dönenleri, üstelik Elçi'yi kirletiş, ayrıca (kendisine) düşman[7] oluş, ayrıca başkaldırış (konusunda) gizlice konuşanları görmedin mi? Üstelik sana geldiklerinde, Allah'ın sana göz kapamadığı[8] konuda seni kışkırtırlar[9], ayrıca kendi aralarında, "Biz ne söylüyorsak, niçin Allah bizi, (bundan) ötürü ezince uğratmıyor?" derler. İçinde ısıtılacakları Cehennem, onlara yeter. Böylece kötü olacak (o) dönüş yeri!
58/9. Ey siz, inananlar! Gizlice konuştuğunuzda Elçi'yi kirletiş, ayrıca düşman[10] oluş, ayrıca başkaldırış (konusunda) gizlice konuşmayın; üstelik (Elçi'yi) kucaklama[11], ayrıca (Elçi ile) dayanışma[12] konusunda gizlice konuşun, üstelik Kendisine toplatılacağınız Allah'tan sakının.
58/10. Evet! (Bölücü) gizli konuşma[13], inananları üzmek için Şeytan'dan (gelir). Oysa Allah onaylamadıkça (Şeytan) onlara hiçbir konuda sıkıntı veremez. Üstelik, inanıklar, artık Allah'a güvensinler.

[YERSİZ KİMSELERE YER AÇILMASI - YER AÇANLARA VERİLECEK OLAN ÖDÜL]

---

[1] 1 - (Arap) [**mss**] : değmek, dokunmak; 2 - Bağışlamak, keçürmek. (Yemen) [**ms¹s¹**] : ovmak, sürtmek; (Akat) **mašāšu** : silmek; (Akat) **mesū** : yıkamak, arındırmak; suçu gidermek; (İbr) [**msy**], (Arap) [**msw**] : eritmek; çözmek. (Akat) **mêšu** : savsamak; görmemezliğe gelmek.

[2] özgürleştirecek kölesi yok ise. "Bulma" için bk. **lā yağidūna** (24/33'ün dipnotu) : 1 - yetenekli olma. 2 - sunma; 3 - (eşine) yer açma, eşi ile birlikte yürüme.

[3] bu konuda "tanınmadık bir sözden, ayrıca bir yalandan söz edenlere" (2. Bildiri) inanmayın.

[4] **yuḥāddūna** : 1 - sınır olanlar; engel olanlar. Allah ile Elçisi (adına) sınır (yasa, kural) koyanlar (?); 2 - ikiyüzlülük edenler. Krş. benzer sesli **l-ḥadīda** (57/25); **l-uḫdūd** (85/4).

[5] **nağwā**. Gizli konuşma, gizli toplantı, fısıldaşma. (Yemen) **ngw**, **ygwn** : birisine (gizlice) duyurma, bildirme, açığa vurma. (Habeş) çıtırdama. [Çıtlatmak]. 2 - (Habeş) **nag(w)ʿa** : çıtlatmak; kırıp koparmak; kışkırtmak; (bir birlikten) kopmak; bölük olmak. 3 - (Akat) **nagāgu** : bağırıp çağırmak, anırmak.

[6] (Habeş) **nag(w)ʿa** : çıtlatmak; kırıp koparmak; kışkırtmak; (bir birlikten) kopmak; bölük olmak. (Akat) **nagāgu** : bağırıp çağırmak, anırmak.

[7] 1 - Birisinin kötülüğünü isteyen; 2 - Acıtan, ısıran, yanlış davranan; 3 - Yol'dan saptıran, saptırıcı. 4 - Birisine kötü inanç bulaştıran kimse. Düşman*

[8] 1 - sağ bırakmak (2/49); 2 - (Habeş) [**hyy**] : savsamak, boş vermek, göz kapamak, görmemezlikten gelmek [suçu boşatmak, bağışlamak] (4/86); (Akat) yıldırmak, korkutmak. 3 - yılan (20/20) gibi kıvrıla kıvrıla, utanarak (gelmek); utanmak (28/25)

[9] 1 - Allah'ın uygun bulmadığı (göz kapamadığı) konuları önererek, "bunu yaparsan, Allah göz kapamasa bile, biz sana göz kaparız" derler. 2 - (Akat) seni kışkırtırlar; 3 - (Arap) sana (yılan gibi) kıvrıla kıvrıla gelirler. Krş. Düşman*. dç : "Sana geldiklerinde Allah'ın seni selâmlamadığı selâmla selâmlıyorlar" (*Diyanet*)

[10] Düşman*

[11] **bil-birri**. (Elçi'yi) aklama, kucaklama; doğru seçim; 2 - (Bitik konusunda) doğru yorum. [brr]*. Krş. "kirletiş"

[12] **wal-taqwā**. Saldırmazlık; (değişik inançtaki kimseler) kardeş kardeş birlikte yaşama. Krş. "başkaldırış", "düşman oluş". Sakınmak*

[13] (Habeş) **nag(w)ʿa** : çıtlatmak; kırıp koparmak; kışkırtmak; (bir birlikten) kopmak; bölük olmak. ["Takva sahibi", dayanışık olmamak; Elçiden kopmuş olmak].

58/11. Ey siz, inananlar![1] Oturulacak topraklarda[2] size, "(topraksızlar için)[3] yer açın" denildiğinde artık siz, yer açın[4]. (Böylece) Allah (da) size (Cennet'te) yer açar. Ayrıca size[5] "Sıkışın"[6] denildiğinde artık siz, sıkışın. Allah, içinizden (bu öğüte) inanmış olanları, ayrıca kendilerine (bu konuda) bilim verilenleri[7], aşama bakımından[8] yükseltecek. Üstelik Allah, sizin ne eylediğinizden salıklıdır.

[YER AÇAMAYACAK OLANLARIN DURUMU]

58/12. Ey siz inananlar! (Yer açamayacağım diye) Elçi ile gizlice konuştuğunuzda, özel konuşmanızdan[9] önce artık (o yersiz kimselere)[10] bir yumuşatıcılık[11] sunun. Bu, sizin için seçkin bir (tutum), ayrıca daha arıdır. Ancak yer açamazsanız[12], artık (unutmayın) doğrusu Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
58/13. Evet! Özel konuşmanızdan önce[13] yumuşatıcılıklar sunarak (kendilerini) yatıştırın[14]! Artık (bunu da) yapamadığınızda, üstelik Allah da (yargısından) çevrildiği (için) artık Bağlılığı sürdürün, ayrıca Ödün'ü verin, üstelik Allah'a, ayrıca Elçi'sine uyun. Üstelik Allah, sizin ne eylediğinizden salıklıdır.

[İKİYÜZLÜLERİN, YASA'YA KARŞI ÇIKAN BİR TOPLUM İLE İLİŞKİLERİNİN KINANMASI]

58/14. Kendilerine karşı Allah'ın öfkesi olan bir toplumu[15] ege edinenleri[16] görmedin mi? Kendileri ne sizdendir ne de onlardan, üstelik bile bile yalan yere ant içerler.
58/15. Allah, onlara (Cennet'ten) kovucu bir ezinç düzenledi. Evet! Ne eyliyorlardıysa[17] o, (Yasa'yı) karartıcı[18] (bir eylem) idi!
58/16. Antlarını kalkan edindiler[19], artık Allah Yolu'ndan uzaklaştılar, böylece onlar için aşağılayıcı bir dışlama olacak.

---

[1] 11-13. Bildiriler, genel olarak anlaşılmaz. Bir toplantı yerinde, "mecliste" başkaları için yer açılması sonucunda Cennet'te ek ödül edinilmesi hiç anlaşılmaz. Üstelik 12. Bildiri, kişisel bir sorun'un çözülmesi için Elçi'ye danışmak için gidildiğinde kendisine bir "sadaka", bir tür "rüşvet" verilmesi gerekir diye yorumlanır.
[2] **l-mağālis**. Tekgeçişlidir. [**ğls**] : 1 - Oturulan, oturulacak yer; 2 - engin topraklar (*Lane*). 3 - Kendilerine toprak, "tımar"(?) verilmiş, atanmış, sunulmuş, bırakılmış olanlar konusunda. Bk. (Habeş) **g^{w}alata** ile türevleri; 4 - Sürgüne gönderilmiş, açığa koyulmuş, göçmüş (ya da sürgünden geri gelen) kimseler konusunda. Bk. (Habeş) **galaya**; (Arap) [**ğlw/y**]. (İbr) **bny glwt** deyimi, Babil sürgününe giden İsrailoğulları için kullanılır. Köken olarak ayrıca bk. Köpük Taşı*. Bu kimseler Mekkeli göçmenler midir, yoksa Habeşistan "sürgününden" dönen Mekkeliler midir? Burada, **muhāğir** (göçmen) deyiminin yer almayışı ilginçtir. Bu konuda bk. "Göç edenler, ayrıca (kentten) açığa çıkanlar ile açığa çıkarılanlar" (22/58), ayrıca onların "bir yerlere" sokulması (22/59). Bu konuda bk. 59/9, özellikle krş. (Arap) **šḫḫ**, **(Akat) šḫḫ** ile (Habeş) **ḫṣṣ**. "Kendilerine toprak verme" anlamı için krş. (Yemen) **ḥgr** : kullansın diye bir nesneyi birisi için ayırmak, atamak; (Yemen) **mḥgr**, **mḥgrt** : birisinin kullanımı için ayrılmış toprak.
[3] krş. **ibn l-sabīl**. Yolcu*
[4] [**fsḥ**] kökü üç kez, ancak bu Bildiri'de yer alır. (Akat) : gevşemek.
[5] sizin boş yerleriniz yoksa
[6] sıkışın; iç içe geçin. Örmek*. Ötekilerle birleşin, bir arada yaşayın. dç : "kalkın" (*Diyanet*)
[7] 1 - Elçi'yi dinleyerek bilim, görgü edinmiş olanlar. 2 - Bitikgiller, tektanrıcılar (22/38-41) (?). Babil Sürgünü'nden geri dönenlere, sürgüne gitmemiş olan İsrailoğulları'nın yer açmış olduğunu bilenler.
[8] Öte yaşamda ödenek, tapu atayarak. Burada sıkışırsanız, Allah size orada bol bol "yer" verecek. Derece*
[9] **nağwākum** : onların gizlice, kaçamak konuşması; fısıldaması. Bu ve bundan sonraki Bildiri'de, özel konuşma, kişisel sorunların çözülmesi için yapılan kısa süreli danışma anlamındadır.
[10] hiç olmazsa
[11] **ṣadaqatan** : (Birisinin durumunu) (Habeş) [**sdq**] : yumuşatmak, yağ sürmek, parlatmak, güzelleştirmek, örtmek, giydirmek.
[12] **tağidū** : 1 - siz bulursunuz. 2 - yer açarsınız; 3 - güçsüzleri güçlü kılarsınız. Bk. **wağadā** (18/65)
[13] Dayanışık olmayıp, "birlikten koparak", Elçi'ye gelip "ben onlara yer açamayacağım" diye sızlanmak yerine, sızlanmadan önce.
[14] 1 - (Arap) [**šfq**], siz korktunuz; 2 - siz yatıştınız. (Yemen) **s^{2}fq** : bol, bolluk; yatışmış, doymuş olma. 3 - (yer açamayıp) elinizi açtınız mı, yaydınız mı? (Habeş) **spḥ** : yaymak, eli açık olma. 4 - (Yerleştirmek için kendilerini) sağa sola dağıttınız mı? Köken için bk. Çapkınlık*
[15] Yalancı Kılavuz'u (Şeytan'ı) izleyenler.
[16] İkiyüzlüler
[17] 1 - eylemek; 2 - amaçlamak; 3 - karanlık, bulanık olma; onların zalim* olmuş olmaları; onların zalim* oldukları konu. Eylem*
[18] 1 - suç ile lekelenme; 2 - (içilen ant konusunda) oyun bozanlık, karaçalıcılık. 3 - göz bağcılık. Karalık*
[19] Benzer bir deyim için bk. 63/2. Sağlam bir nesneye dayandıklarını sanarak (18. Bildiri)

58/17. Onların varlıkları, ayrıca çocukları, onları hiçbir konuda Allah'a karşı kesinlikle korumayacak. Onlar, içinde sürekli kalacakları Ateş'in yerlileri olacaklar[1].
58/18. Allah'ın, onların tümünü uyandıracağı Gün, (bugün) size ant içtikleri gibi[2] (sağlam) bir nesneye dayandıklarını[3] sanarak[4] Kendisine ant içecekler. Evet! Onlar (unutmasınlar), yalancı olanlar, kesinlikle kendileridir.
58/19. Şeytan, onları güttü[5], böylece onlara, Allah'ın Öğütü'nü[6] unutturdu. İşte onlar Şeytan'ın takımıdır[7]. Evet! Şeytan'ın takımı (unutmasın), batkıya uğrayacak olanlar kesinlikle kendileridir.
58/20. Evet! Allah'a, ayrıca Elçisi'ne karşı çıkanlar[8] (unutmasınlar) onlar, en aşağılanmış kimseler arasında olacaklar.
58/21. Allah, "Ben, kesinlikle üstün geleceğim, Ben, ayrıca Elçilerim (de)" (diye) yazdı[9]. Evet! Allah güçlüdür[10], (Yasa'yı) yürütendir[11].
58/22. Allah'a, ayrıca Elçi'sine karşı çıkanlara - (bunlar) babaları ya da oğulları ya da kardeşleri ya da kendilerinin yakın soyu[12] olsalar bile - (böylelerine) sevgi besleyen, (öte yandan) Allah'a, ayrıca Sonuncu Gün'e inanan bir toplum bulamazsın. İşte (Allah), inancı[13] bunların[14] yüreklerine yazdı[15], üstelik Kendisinden (gelen) bir esin[16] ile onları destekledi. Onları, altlarından ırmaklar akan, içinde sürekli kalacakları Bahçeler'e sokacak. Allah, onları beğendi, üstelik onlar (da) Allah'ı beğendi. İşte bunlar, Allah'ın takımı(nı oluşturanlar)dır[17]. Evet! Allah'ın takımı(ndan olanlar), kesinlikle başarmış olanlardır.

22 - KUTSAL TÖREN DİZİSİ (Hacc Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[UYANIŞ GÜNÜ'NDE İNSANLARIN, KURUYAN BİTKİLERİN YAĞMURLA CANLANDIĞI GİBİ CANLANMASI]

22/1. Ey insanlar! İdinizden sakının. Evet! (Son) Saat (öncesindeki) sarsıntı, (verilmiş sözü) bütünlenecek[18] olan bir konudur.[19]
22/2. Onu[20] göreceğiniz Gün, her emziren kadın, ne emziriyorsa onu savsayacak[21], ayrıca her gebe kadın (karnında taşıdığı) yükü düşürecek[22], üstelik sen insanları, başı dumanlı (gibi) göreceksin, oysa onların başı dumanlı olmayacak. Ancak, Allah'ın dışlaması sürükleyici olacak.

---

[1] onlar aşağılanıp Cennet'ten dışlanmış olacaklar (bk. bir önceki Bildiri)
[2] Kendi öğretilerinin, Elçi'nin getirdiği öğretiden daha doğru olduğu, Elçi'nin yanıldığı konusunda.
[3] dayandıkları, ayak bastıkları, uyguladıkları. ssç : üzerinde oldukları [inanç, görüş, sav]
[4] kalkan arkasında saklandıklarını sanarak (16. Bildiri)
[5] **is'taḥwaḏa** : "Sulamaya götürmek için" Şeytan, onları topladı, onları denetim altına aldı, güttü. Açıklama için bk. **nastaḥwiḏ** (4/141).
[6] anımsatma, öğüt : Allah'ın önceden indirdiği Bitik (Tevrat). Yasa'yı yanlış olarak uygulayıp Allah Yolu'ndan uzaklaştılar.
[7] takım, bölük. Karşı çıkan Yahudiler'in elebaşısının topladığı değişik güçler, birleşikler. Aldatıcı'nın takımı (35/6). "Takım", "Birlik" oluşturma konusunda bk. Öldürmek*
[8] 58/5
[9] yazıldığı için değişemeyecek olan (söz, yargı). 37/171,172.
[10] **qawiyyun**. 2 - (Elçiler'ini / Yasa'sını) pekiştirendir (57/25). Sakınmak*
[11] (yazılan) buyruğu onaylayan, uygulatan, yürüten; öğüt, buyruk veren. Aziz*
[12] kan bağıyla birbirine bağlı olan kimseler
[13] kanış; kandırma. Değişik anlamlar için bk. Emanet*
[14] Allah'a ve Son Gün'e inanıp Allah'a karşı çıkanları sevmeyen
[15] **kataba**. Ayrıca bk. benzer sesli Hitap*
[16] **birūḥin** : soluk (ruh) ile. Üfleme, üfürük, esinletme diye anlaşılır. Su dökerek kutsama(?). Soluk*
[17] Allah'ın takımı. "Les hommes du Conseil (ou de Parti) de Dieu". Kumran (Qumrân)'da yaşayan Essen Örgütü'nde yaşayanların kendilerine verdiği ad idi. Bu deyim için bk. *D. Barthélemy, "Discoverys in The Judaean Desert", 126*.
[18] 2 - toptan, topluca; herkezi ilgilendiren; genel. Azim*, Büyük Kırım*
[19] İsa onlara, "Bütün bunları görüyor musunuz?" dedi. "Size doğrusunu söyleyeyim, burada taş üstünde taş kalmayacak, hepsi yıkılacak!" (Matta 24/2).
[20] Saat'in gelişini. Bu olaylar İnciller'de, İsa'nın (Songün'ün) gelişinin belirtileridir. Bk. Matta Bölüm 24; Markos Bölüm 13; Luka Bölüm 21.
[21] İdris'in Bitiği 99/5. **taḏhalu** deyimi tekgeçişlidir.
[22] İdris'in Bitiği 99/5. "O günlerde gebe olan, çocuk emziren kadınların vay haline!" (Matta 24/19).

22/3. Üstelik insanlardan kimileri, Allah konusunda bilimsizce tartışır, ayrıca her başkaldıran Şeytan'ı[1] izlerler.
22/4. (Üstelik) O (Şeytan) konusunda, "Kim onu ege edinirse, böylece (Şeytan) onu kesinlikle saptıracak, üstelik onu Alevli Ateş'in ezincine kılavuzlayacak[2]" diye yazılmıştı.
22/5. Ey insanlar! (Ölümden sonraki) Uyanış konusunda kuşku içindeyseniz, artık (dinleyin!). (Bunu) size açıklık getirelim diye (şöyle bir benzetme yapıyoruz). Sizi (ilk insan olarak) topraktan[3], sonra(ki kuşakları) bir damla dölden, sonra bir asalaktan, sonra (yapısı) biçimli, ayrıca biçimsiz bir et yumrusundan[4] yaratmıştık. Ayrıca (kendiliğinizden) beslenme (çağınız)a [5] ulaşasınız diye dilediğimizi belirli bir süre için döl yataklarında yerleştirmiş[6], sonra sizi (oradan) küçük çocuk olarak çıkarmıştık. Ayrıca içinizden kiminiz(in erkenden, yaşam süresi) bütünlendirilir[7], ayrıca kiminiz (yaşlandıktan sonra), ne bilgi (edinmiş ise) artık bilmesin diye[8] çocukluk[9] yaşına geri döndürülür[10]. Öte yandan (kurak bir dönemde) sen, yeryüzünu kurumuş[11] olarak görürsün, ancak Biz ona su[12] indirdiğimizde o, kıpırdar, üstelik kabarır[13], ayrıca güzel, türlü[14] (bitkilerin) tümünden bitirir.
22/6. Bu, Allah'ın (sözünün) gerçek oluşundan, ayrıca ölülere yaşam vereceğinden, üstelik O'nun (ölü) her nesneyi[15] ayaklandırıcı[16] olmasındandır.
22/7. Ayrıca (bütün bunlar), Saat'in geleceğini - onun konusunda kuşku yoktur - üstelik Allah'ın gömütlerde olanları uyandıracağına (açıklık getirir).
22/8. Oysa insanlar içinde, (kendisinde bu konuda) bir bilim, ayrıca bir kılavuz, ayrıca aydınlatıcı bir Bitik olmadan Allah konusunda tartışan kimse var[17].
22/9. (Ötekilerini), Allah Yolu'ndan saptırmak için (inanç) giysisini (ikiye) katlayarak[18] (tartışır). (Şimdilik) yeryüzünde aşağılanma ona (olsun), ayrıca Diriliş Günü, ona Yakıcı Ateş'in ezincini tattıracağız.
22/10. (Kendisine), "Bunun nedeni, senin ellerin ne sunduysa[19] bundan ötürü, üstelik Allah'ın, (inançta) sürekli olanlara[20] karşı yazık edici[21] (biri) olmamasından ötürüdür" (denilecek).

[İNSANIN KAYPAKLIĞI]

---

[1] Diriliş Günü'nü yadsıyan Bitiksiz kimse (8. Bildiri)
[2] **yahdīhi** : ona kılavuzluk eder; (Şeytan), onu hidayete erdirir(!)
[3] (Arap) [**trb**] : 1 - toz; yeryüzünün yumuşak (katı, taş olmayan) yeri; 2 - (iki arkadaş) sevimli, sevgili, anlaşmış, uyuşmuş olma; 3 - **tarāib** : kaburga kemiği (86/7)
[4] oğulcuk (23/14)
[5] 1 - geçimini sağlamak. (Akat) **sadādum** (I) : gereksinimini sağlamak; **suddu** : ilgi, bakım; 2 - (Döl yatağından) çekip çıkarmak, sürüklemek; 3 - Uzama, yayılıp gerilme; (Akat) **šaddu** : uzama, gerilme. (Gelişip, uzayıp) "kat kat" olma anlamı için bk. Şiddet*
[6] (Arap) [**qrr**] : yerleşmek [göçebe olmamak]; yerleşme, yerleşim, dinlenme, konak yeri.
[7] **yutawaffā** : Yaşam süresi bütünlendirilir. (Can, Allah'a) döndürülmek. Vefat Ettirmek*
[8] Bilirken bilmez olsun diye, bunasın diye, bunayıp çocuklaşsın diye.
[9] **arḏali** : Bunak, bunamış. Yaşlanıp yeniden güçsüz, küçük düşmüş, çocuklaşmış (16/70)
[10] **yuraddu** : geri çevrilir, geri döndürülür. Krş. "kimi (uzunca) yaşatsak, onun yaratılışını bozarız" (36/68).
[11] yaşamayan [ölmüş]
[12] döl!
[13] gebe kalır!
[14] çift, eş, tür. Bitkileri çift çift (erkek / dişi olarak) bitirir diye de anlaşılabilir. Ölenlerin Diriliş Günü'de uyanıp ayaklanması da böyle olacak.
[15] insan, bitki
[16] 1 - her konuda erkli olan; 2 - her nesneyi ayaklandıran, canlandıran. Kadir*, Kadir Gecesi*
[17] Aldatıcı Şeytan olan kimse (3. Bildiri).
[18] **ṯāniya ʿiṭfihi.** Onun giysisi iki tane olmak; Onun iki (ayrı, değişik) giysisi olmak; iki kılıklı olmak; ikiyüzlü olmak. Benzer bir deyim için bk. "Onlar, (Allah)tan gizlenmek için bağırlarını katlarlar / ikiye çıkarırlar" (11/5), ikiyüzlülük ederler. 1 - (Arap) **ʿṭf** : bir tür giysi (*Lane*); (Yemen) **ʿṭf** : palto; (Habeş) **ʿaṣafa** : katlamak; **ʿaṣafa** : katlamak; palto, gömlek giydirmek; **ʿaṣf** : palto, gömlek, tören giysisi; **ʿaṭafa**: kat, örtü. 2 - **ṯāniya**. (Arap) : katlama, ikileme, ikincisi; (Akat) **šanû**, **šanā'u** : (yer, durum, değer, görünüş, sağlık) değişmiş olma, değişik olma. Bu sözcük, Akat dilinde iki (2) sözcüğünden türer. (Habeş) **ʿaṭana** : tütsülemek [güzel kokutmak, göz boyamak, aldatmak ?]. Türkçeye genel olarak birisini küçümsemek için yanını, boynunu, gövdesini çevirmek, bükmek, büyüklenmek, kasılmak diye çevirilir. Oysa "katlamak", bükmek değil sayısını ikiye katlayıp çoğaltmak anlamındadır (11/5). Katlamak*.
[19] sorumlusu sen olan eylemler
[20] **lil'ʿabīdi**. (Arap) : kul (çoğul). Krş. **ʿabdan** (18/65). Kul*. (İnancında) "kalıcı, sürekli" [ebedi] olanlar, kaypak olmayanlar. Bk. bir sonraki Bildiri.
[21] (başkalarının çıkarlarını) karartan kimse. Zalim*

22/11. Ayrıca insanlar içinde Allah'a, kesik kesik[1] tapanlar var. Böylece kendisine seçkin bir (durum) çatarsa onunla yatışır, üstelik kendisine bir sınama[2] çatarsa yüzünü[3] (Allah'tan) çevirir, (böylece) o, Burada, ayrıca Öte (Yaşam'da) aşağılanacak[4]. İşte apaçık batkı budur.
22/12. Allah'ın yanı sıra, kendisini azıklandırma[5], ayrıca kendisine yarar verme (gücü) olmayan ne ise (onu) çağırır. İşte uzak sapınç, budur.
22/13. (Böylece) o, (o iki tanrı arasında) sıkıntısı, (kendisine olan) yararından daha yakın olanı çağırır[6]. Kesinlikle kötü bir ege, üstelik kesinlikle kötü bir yoldaş(dır o)!

[TEKTANRICILAR İLE ORTAK KOŞUCULAR YARGI GÜNÜ'NDE]

22/14. Evet! Allah, inanan, ayrıca (ortak koşuculuktan) arındırıcı eylemler eyleyenleri, altından ırmaklar akan Bahçeler'e sokacak. Evet! Allah, ne isterse, yapar.
22/15. Kim[7], Burada ayrıca Öte (yaşam)da Allah'ın ona[8] kesinlikle yardım etmeyeceğini sanıyorsa, artık o (kendisi için) göğe bir yol[9] uzatsın, sonra (o yolu, başkalarına) kessin[10], böylece (bir) baksın[11].[12] Onun (bu) düzeneği, (kendisini) öfkelendiren konuyu[13] giderecek mi?[14]
22/16. (Yok!) üstelik böylece (o Yol kesicisi), Bizim onu[15], apaçık Bildiriler[16] olarak indirdiğimizi, ayrıca Allah'ın, (bu Bildiriler ile) dilediği kimseye (Göğe giden Yol'da) kılavuzluk ettiğini (görecek).
22/17. Evet! İnanan kimseler, ayrıca Yahudiliği benimseyenler[17], ayrıca Sabiiler, ayrıca Hristiyanlar, ayrıca Zerdüştçüler, ayrıca ortak koşucular[18] (unutmasınlar)! Evet, Allah Diriliş Günü onlar arasında açıklık getirecek[1]. Evet! Allah, her konuya açıklık getirendir[2].

---

[1] ʿ**alā ḥarfin** : 1 - kıyıda, kıyıdaymış gibi. Ne denizde ne de toprakta. (Bıçak ağzı, kalem ucu gibi) ince, keskin, sivri bir nesnenin üzerinde bulunan, nereye düşeceği bilinmeyen, dengesiz olan; 2 - (Habeş) damla damla [kesik kesik; azar azar; ara vererek; yoluk yoluk; bir gün taparlar, bir gün tapmazlar]. Krş. "tenzil ederek". Açıklama*; 3 - kandırmak için. Değişik anlamlar için bk. **mutaḥarrifan** (8/16). Bu deyim, "tahrif" ile köktaştır.
[2] Allah'tan gelen, ancak bir sınama, bir sınav olan sıkıntılı durum.
[3] kendisini. Yüz*
[4] Hüsran*
[5] [**ḍrr**] için bk. Sıkıntı*
[6] Yapılmayacak ne ise, onu yapar. Yarar verecek Allah'ın yerine kendisine yararı olmayacak bir tanrıyı seçer.
[7] Mehmet'in, Cennet'e gidemeyeceğini sanan Bitikgillerden biri. Bu kişiye göre "Göğün kapıları", Yahudi olmayan Mehmet'e kapalı kalacak. Göğün kapıları (7/40), İdris'in Bitiği (104/2).
[8] Mehmet'e
[9] **bisababin** : bağ, ilişki, yol (18/84). Söz konusu olan yol (ip, basamaklar), Bitikgillerden kimilerine göre Allah'ın Bahçesi'ne giden, üstelik ancak kendilerine özgü bir yoldur. Yahudiler'de buna "merdiven" denilirdi (Hekaloth R. 20) (*C. Rowland, "Open Heaven", 274*).
[10] **l'yaqṭaʿ**: ayırsın, bölsün, koparsın, kessin (*Lane*). Yol kesmek : yoldan gidenlere engel olmak. Ayrıca "Koyak kesmek" (koyaktan geçenlerin yolunu kesmek) deyimi için bk. 9/121. 2 - (Yemen) [**yqṭ**] : kazmak; oymak.
[11] Baksın, o yolu kesebilecek mi, başkalarının o yoldan geçişine engel olabilecek mi? 1 - (o yolu, başkalarına) kessin; 2 - (kendisi Göğe [Cennet'e] çıktıktan sonra o yolu) kessin.
[12] Bu Bildiri, Allah'ın, çeşitli inançtaki toplumlar arasında Diriliş Günü'nde açıklık getireceğini konu edinen 17. Bildiri'nin girişidir. Burada, Bitikgiller'den birisine, Allah'ın Bahçesi'ne giden, üstelik sandığınız gibi ancak size özgü bir yol yapın, ayrıca Mehmet'in Cennet'e gidişine engel olun, onun yolunu kesin; bakalım bu düzeneği kurabilecek misiniz, diye kendilerine alay edilerek bir soru sorulur. dç : "Her kim ona (Muhammed'e) Allah'ın dünyada ve ahirette asla yardım etmeyeceğini zannediyorsa hemen tavana bir ip çeksin, sonra kendini assın da bir baksın; başvurduğu (bu yöntem), öfkelendiği şeyi giderecek mi?" (*Diyanet*). Bu çeviri, Taberi'ye dayanır : "(Bu kişi), evinin tavanına bir ip bağlayıp onunla kendini assın. Sonra baksın ki onun kurduğu tuzak, öfkesini giderebiliyor mu? Elçi'ye karşı çıkanlar intihar etseler, kendilerini öldürseler bile Elçi'ye engel olamayacaklardır. Allah ona kesinlikle yardım edecektir." Oysa bu Bildiri'de "asmak" eylemi yoktur! Kimi çevirmenler, "kendini tavana asanın ayaklarını yerden keser; kimileri, umut keser. Oysa söz konusu olan göğe (Cennet'e) giden "yolu (ipi, basamakları, merdiveni) kesmek"tir, üstelik bir sonraki Bildiri'de Allah, "onlar ne derlerse desinler, Cennet'e kılavuzlayan, ancak Allah'tır" der. Yaklaşık bir deyim için bk. Matta 23/13-14. Ayrıca bk. "Allah, [göğe, Cennet'e çıkan] basamakların iyesidir. O basamaklar, Allah'ındır" (70/3), dolayısıyla oradan kimlerin çıkacağını ancak Allah belirler.
[13] Bitik Toplumu'ndan olmayan Mehmet ile yoldaşlarının göğe (Cennet'e) gitmeleri konusunda.
[14] Yok! Gideremeyecek, çünkü Cennet'e kimin gideceğini ancak Allah bilir. Yanıt, bir sonraki Bildiri'de verilir.
[15] Kuran'ı
[16] (Habeş) dağlayarak elde edilen "iz". Bu izleri görüp izleyenler Doğru Yol'da şaşırmadan ileriyebilecekler. Belirti*. Bu bağlamda Basiret* ile yakın anlamlıdır.
[17] ssç : Yahudiliği uygulayanlar, benimseyenler.
[18] İsa, Allah'ın oğludur diyen kimi Hristiyanlar. Diriliş Günü konusu, Bitikgiller'den olmayan, tektanrıcı olmayan ortak koşucuları ilgilendirmez.

22/18. Göklerdeki, ayrıca yerdeki kimselerin, ayrıca güneşin, ayrıca ayın, ayrıca yıldızların, ayrıca dağların, ayrıca ağaçların, ayrıca yaratıkların, ayrıca insanların çoğunun Allah için yere kapandığını[3] düşünmedin mi? Oysa (o insanların) çoğuna ezinç uygun düşecek. Üstelik Allah kimi alçak düşürürse[4] artık onu (Gök'te) ağırlayacak[5] kimse olmayacak. Evet! Allah, ne dilerse (onu) yapar.
22/19. Şu ikisi[6], İdi'leri konusunda tartışan iki ayırımcıdır[7]. (Elçi'ye) karaçalan (o) kimseler (unutmasınlar), onlar için ateşten giysiler biçilecek, başlarının üstüne kaynar su dökülecek.
22/20. Bu (su) ile karınları içinde ne varsa, ayrıca (onlardaki) deriler eritilecek.
22/21. Üstelik onlar için demirden kamçılar olacak.
22/22. Üzüntüden (ötürü) oradan ne zaman çıkmak isterlerse, (yeniden) oraya döndürülecekler, üstelik (kendilerine), "Tadın, Yakıcı Ateş'in ezincini!" (denilecek).
22/23. Evet! Allah, inanan, ayrıca (karaçalıştan) arındırıcı eylemler eyleyenleri, altından ırmaklar akan Bahçelere sokacak. Orada altın ile inciden (yapılmış) bileziklerle süslenecekler, ayrıca orada onların giysileri, ipekten olacak.
22/24. Üstelik onlar, Sözün[8] iyicil olanına[9] kılavuzlanmış olacaklar, ayrıca Avutucu'nun Yolu'na[10] kılavuzlanmış olacaklar.

[KUTSAL GEZİ'NİN DÜZENLENMESİ - İNANIKLAR İLE ORTAK KOŞUCULAR ARASINDA GERİLİM]

22/25. Evet! (O) (tektanrıcılığa)[11] karaçalan, üstelik (tektanrıcıları) Allah Yolu'ndan, ayrıca - yerli, ayrıca taşralı insanlar için - eşit kıldığımız (Paylaşık) Kutsal Yükünçevi'nden[12] uzaklaştıran[13] kimseler (unutmasınlar), kim orada (inancı) karartarak[14], (inancı) saptırarak[15] (bir tutum) amaçlarsa[16] (unutmasın), kendisine acıklı bir dışlamayı tattıracağız.[17]
22/26. Hani İbrahim'e, "Bana hiçbir nesneyi ortak koşma, ayrıca (orada) gezinenler[18], ayrıca (tapınmak için) ayakta dikilenler, ayrıca bel bükenler, ayrıca yere kapananlar için[19] Evimi[20] (putlardan) arındır[1]" (diyerek) Ev'in yerini saptamıştık.

---

[1] 1 - ayrıntıları ile açıklayacak; 2 - onların kimilerini kimilerinden ayıracak, ayıklayacak. Köken için bk. Fasil Günü*
[2] değişik inançta olanlar arasında Allah, "sorunları çözen"dir. Tanık* (Özellikle bk. Yusuf ile Züleyha).
[3] 1 - kıpırdamak, ilerlemek; 2 - (Tanrısal) Yasa'ya uymak. Yere Kapanmak*
[4] göğe (Cennet'e) çıkarmayıp, "aşağıda", Çukur'da (Karanlıklar Ülkesi'nde) bırakırsa
[5] **muk'rimin** : ağırlayan. Krş. **muk'ramūn** (21/26, 36/27, 37/42, 70/35). Bu tümce, 22/15'te Cennet'e (göğe) gidecek olan yolu, Mehmet'e "kesmek" isteyen kimseye bir yanıttır.
[6] 1 - 22/15'teki kimse ile onun yandaşı; 2 - iki toplum; Hristiyan ile Yahudiler (?).
[7] **ḫaşmāni**. 1 - tartışmak; 2 - ayırmak; ayırıp bir yana, bir köşeye koymak. (Değişik inançlar, değişik Bitikler arasında) ayırım yapan [dayanışık olmayan; Sakınmak*], Cennet'i ancak Yahudiler'e özgü kılan. (Habeş) [**ksm**] : adamak, birisi için ayırmak; bir kiliseyi bir Aziz (saint) için atamak, özgü kılmak. Bu sözcük ayrıca iki kez 38/21,22'de yer alır, "tartışmacılar" diye çevirilir. Oysa o kimseler (koyunlarını, kendi sorunlarını) ayırmak, "kısım kısım" yapmak isteyenlerdir. Cennet'e ancak Yahudi ile (Hıristyan?)lar gidecektir diyenler. Bu konuyu kesmek / bölmek / yargı vermek isteyenler. Cennet'e giden yol, Mehmet'e yasaktır diyen kimseler (15. Bildiri). "Takva" ilkesine karşı çıkanlar. Sakınmak*.
[8] Diriliş konusunda Şeytan'ın değil, Allah'ın gerçek olan (sözü) (6. Bildiri). **l-qawl** : söz. 2 - (Tanrısal) Sözcü olan Elçi Mehmet. Krş. (Yemen) **qawlan** (20/89) : sözcü, konuşucu (olarak)
[9] iyilik, arılık getiren, iyicil; gönenç, mutluluk verici. Tayyip*. "Orada boş sözler değil ancak "Esenlik Olsun!" (sözünü) işitecekler." (19/62).
[10] 2 - övülmeye, övgüye değen, yakışan Allah'ın Yolu'na. Avutucu*, Övgü*
[11] bk. bir sonraki Bildiri
[12] **al-masğidi al-ḥarām** : 1 - Kutsal Tapınak; dokunulmazlığı olan yükünçevi; 2 - (Değişik inançta olan kimseler için) Paylaşık Yükünçevi. Kabe diye anlaşılır. Köken için bk. 2/144
[13] (Habeş) [**sdd**] : kovmak, dışlamak, dışarı atmak, dışarıya (sürgüne) göndermek, dinden çıkarmak; 2. (Akat) [**sdd**] (II) saldırmak; (Arap) [**ṣdd**] : engellemek, alıkoymak; döndürmek. Şiddet*
[14] bulandırarak
[15] **bi-il'ḥādin** : anlam değiştirme; başka kılığa sokma, saptırma, yanıltma (ile). Ayrıca bk. Kılık Değiştirmek*. Kök için bk. 16/103, 41/40. (Osm) ilhad : inancından, görevinden sapan, dönen
[16] (Arap) [**rwd**] : istemek, isteklendirmek, inandırmak, kafaya takmak, kıskanmak; (Habeş) [**rwd**] : izlemek; arkasından koşmak, saldırmak.
[17] Bu bölüm, Güneş Yılından, Ay Yılına geçildiği bir dönemden olmalıdır. Bu nedenle "ortak koşucuların" adak adaması söz konusu değildir.
[18] örneğin Safa ile Merve arasında gezinenler, dolaşanlar (2/158). Köken için bk. Karataş*
[19] isteyen istediği gibi tapınsın diye
[20] **l-bayti** : Ev; tapınak. Allah'ın Evi, Kabe

22/27. Ayrıca sen insanları, (Kutsal) Tören'e çağır[2]. (Yavaş yavaş) yaya olarak[3], ayrıca (ivedilikle) her uzak geçitten[4] (geçip) gelen her böğrü çukur (koşucu[5]) bineklerin[6] üstünde sana gelsinler.

[ELÇİ'Yİ İZLEYENLER İÇİN ADAK TÖRENİ]

22/28. (Böylece) kendileri için (düzenlenen) Arınma (Törenlerine)[7] katılsınlar[8], ayrıca O'nun kendilerine azık olarak verdiği nesnelerden olan salma[9] davarlar üzerine belli günlerde Allah'ın adını ansınlar (diye oraya gelsinler). Böylece bunlardan yiyin, ayrıca düşkün yoksulu doyurun.
22/29. Sonra törensel ödevlerini[10] bütünlesinler[11]. Ayrıca adaklarını yerine getirsinler. Ayrıca Eski Ev'de[12] gezinsinler.
22/30. Böyle (olsun!)[13]. Üstelik kim Allah'ın Kutsal Törenlerini[14] bütünlerse[15] (unutmasın), artık İdisine göre bu, kendisi için seçkin bir (tutum) olur. (Yasak olduğu) size anlatılan (hayvanlar) dışında (kalan) davarlar, size yasal kılındı. (Adakların sunulması konusunda) artık putların[16] (yarattığı inanç) bulanıklığından[17] kaçının[18], üstelik yalan sözden[19] kaçının.
22/31. Allah için, Kendisi'ne (karşı) ortak koşucu olmaksızın, küçüklenen kimseler[20] (olun). Üstelik kim Allah'a ortak koşarsa (unutmasın) artık o[21], gökten düşmüş, ayrıca kendisini kuşlar kapmış[22] ya da yel, kendisini uzak[23] bir yere sürüklemiş[24] gibidir.
22/32. Bu böyle (olsun)![1] Ayrıca kim Allah'ın Törenlerini[2] bütünlerse[3] artık (unutmayın), doğrusu o (tutum), yüreklerin[4] pekişmiş olmasından[5] (ileri gelir).

---

[1] putları yok ederek tektanrıcılığı uygula.
[2] çağırmak, duyurmak, bağırarak söylemek
[3] **riğālan**. Bir karavan içinde olmayan (tek tek ilerleyen) kimseler olarak da anlaşılabilir.
[4] derin dağ geçitleri (koyaklar) (21/31)
[5] Krş. "koşuşturma" (3/97)
[6] **ḍāmirin** : 1 - böğrü çukur, ince, sıska binek (deve, at). Semirtildikten sonra yarış için "böğrü çukurlaşsın diye" "perhize, diyete" çekilen at. Tekgeçişlidir. Bir yere, (örneğin savaşta), ivedilikle gidilebilmek için ince yapılı develerin kullanıldığı İslam Öncesi döneminde Arap koşuklarında da yer alır. Bk. *R. Basset, "La poésie arabe anté-islamique", 36*. 2 - Toplu olarak. (Arap) **ḍamara** : buruştu, büzüştü; (Habeş) **dammara** : katılma, bir araya gelme; birleşme; karışma. Krş. **riğālan**: 1 - yaya; 2 - tek tek.
[7] 1 - (tozu, kirliliği, kötülüğü, Kabe'deki putları) süpürme; (kötülüğü) elekten geçirme : arın(dır)ma. 2 - kan akıtma töreni. Yarar*. Değişik köklü Aklanma Töreni* için örneğin bk. 2/128.
[8] (Akat) **šaẖātu** (IV) : yıkamak; yıkanmış, kutsanmış; **šaẖādum** : sunulmuş; armağan edilmiş. 2 - İbrahim'in süpürdüğü gibi, (putları süpürmek için) yardımcı olsunlar. Tanık*
[9] **bahīmat** : salınan, otlatılan, otlağa salınan diye anlaşılır (5/1, 22/34). Davar*
[10] **tafaṯahum**. 1 - Buyurulmuş ödev; 2 - (Yemen) **ṯfṭ** : yasal yargı. Elçi döneminde **t** ile **ṯ** ünsüzlerinin yazılışı bir idi. **tafaṯ** deyimi tekgeçişlidir. Kabe'de yapılan törenler, İbrahim'in Tanrı ile yaptığı sözleşmenin yenilenmesi, Tanrı'nın, tektanrıcılık konusunda yaptığı çağırıya yanıt verilmesidir. 3 - (p/f) (Akat) **tappû**, **tappā'u** : eş, yoldaş, ortak; tanrı, insan ile "arkadaş" olma; (Akat) **tappûtu** : arkadaşlık, yoldaşlık; 4 - kir, kirlilik. Saç, tırnakların kesilmesi diye anlaşılır! Oysa pislik, putatapıcılık anlamındadır. Bütün bu anlamlar için bk. Çelenk*, Yönek*.
[11] **l'yaqḍū**. [**qḍy**] : bitirme, bütünleme, yargılama. **liyaqḍi** (43/77) : bitirip (öldürsün). (Habeş) **qaḍʾa** : kesmek, yargılamak, küçük küçük kesmek, dilimlemek. 2 - (Habeş) **qadawa** (**yəqdu**) : arınmış olma; güzel, titiz görünme; güzel kokma; Oysa (Arap) [**qdw**], **qadā** : tatlı olma, tadı güzel olma.
[12] **al-bayti al-ʿatīq** : Eski Ev. İlkel Tapınak. Kabe'nin bir adı. Tektanrıcı İbrahim'in kurduğu ilk, en eski tapınak. Ev*. [**ʿtq**] : 1 - eski [öncü (3/97)]; 2 - [putlardan] özgür kılınmış; 3 - [dokunulmazlığ olan] güvenli, güven içinde (3/97). Ayrıca 33. Bildiri'de yer alır.
[13] "âmin!" anlamına gelen bu ünlem bir önceki Bildiri'nin uzantısıdır. Amin*
[14] **ḥurumāti** : 1 - Bekleme, erteleme, "ateş kes dönemi". 2 - örtünme (ihrama girme) dönemi, töresi (2/194)
[15] **yuʿaẓẓim**. sonuna dek sürdürürse. Azim*. dç : "Kim Allah'ın hükümlerine saygı gösterirse" (*Diyanet*)
[16] (çoğul) put (29/17,25)
[17] putların pisliğinden; putlara tapınmadan ötürü ortaya çıkan inanç bulanıklığı; inanç belirsizliği. Pislik*
[18] Adaklar ancak Allah adına yapılır. Hubal adına değil!
[19] 1 - yalan söz : inanç konusunda yalan konuşma, yalancılık yaratma (29/17). 2 - Yalan Sözcü (Elçi). "Sözcü" için bk. 22/24'ün dipnotu. **l-zūr** : (Arap) [**zwr**] için bk. **tazāwaru** (18/17). 1 - yalan (gerçeği döndürme); 2 - "Dönüp, dolaşanın" [Gezgin Dervişin] sözünden; Ozan*; 3 - Tohum'un (Doğurganlık tanrısı Hubal'ın) sözcüsünden. (Habeş) **zar**ʾ, (Arap) **daraʾa**, **zaraʾa** : tohum; (tohum) ekmek. Hubal*.
[20] **ḥunafāa** : Küçüklenen birileri (çoğul); Allah'a karşı büyüklenmeyenler. Hanif*
[21] kendisine tutunacağı kimse olmadığı için.
[22] alıp götürmüş. Köken : (odun) toplamak; [götürmek için] odun kesmek.
[23] **saḥīqin** : (dışlanmış kimselerin atıldığı) uzak yer; sürgün. Köken için bk. 67/11.
[24] **tahwī**. İstek, coşku (coşup havalanma), tutku (sürüklenme) sözcükleri ile köktaştır.

22/33. Bu (hayvan)larda size belirli bir süre için yararlar[6] vardır. Sonra, onların çökertileceği yer[7], Eski Ev'dir[8].

[ÖTEKİ TEKTANRICILAR İÇİN ADAK TÖRENİ]

22/34. Ayrıca Biz her toplum için[9], Kendisinin kendilerine azık olarak verdiği salma[10] davarlar[11] üzerine Allah'ın adını ansınlar diye, bir boğazlama (töreni)[12] kurduk. Artık (unutmayın) sizin Tanrınız, tek bir tanrıdır, artık O'na boyun verin. Üstelik sen (bunu), armağan verenlere[13] muştula[14].
22/35. (Bu tektanrıcı) kimseler, Allah anıldığında yürekleri ürperenlerdir. Ayrıca (sen bunu), kendilerine uğrayan (sıkıntılar)a katlananlara, ayrıca (Allah'a) Bağlılığı sürdürenlere, ayrıca kendilerini ne ile azıklandırdıysak (onu) bölüşenlere (muştula).
22/36. Ayrıca Biz size, büyükbaş hayvanları(n adanmasını)[15], Allah'ın Törenlerinden[16] (biri olarak) yaptık. Onlarda sizin için bir seçenek[17] var. Artık (her toplum) sıra sıra[18] üzerlerine Allah'ın adını anın, böylece yanları (cansız olarak) (yere) düştüğünde[19] artık onlardan yiyin, üstelik köleleri[1], ayrıca (yurtlarından) kopukları[2] yedirin. (Anımsayıp) iyilik bilesiniz[3] diye Biz böylece onları sizin için ödevlendirdik.

---

[1] Amin!
[2] **šaʿāira l-lahi** : Allah'ın törenleri; (dönüp dolaşarak) gösteriş (yapılan) yerleri. 22/36. Açıklama için bk. 2/158.
[3] Aziz*
[4] Bu bağlamda yürekteki gerçek "inanç" anlamına gelmelidir. İnancı bütün olmayan biri, bu Törenleri bütünlemez.
[5] **taqwā** : yüreklerin pekiş(tiril)mesi (takviye edilmesi), pekişmiş olması. 2 - Törencilerin, birbiri ile dayanışması (2/197). Sakınmak*
[6] Yarar*
[7] **maḥilluhā** : 1 - armağanın sunulacağı (indirileceği, kalacağı) yer. Kurbanın kesileceği (devrileceği) yer, sunak; 2 - hayvanların öldürülüp paylaşıldığı yer. Bk. 2/196, 48/25, ayrıca krş. 66/2 (sözün kalması, yerleşmesi, bozulmaması); **wayaḥillu** (11/39) : "ezinç kime" inecek/çökecek.
[8] **al-bayti al-ʿatīq**. bk. 29. Bildiri.
[9] 28. Bildiri, inanıklara yöneliktir. Bu Bildiri ise tektanrıcı olan öteki toplumlara, Bitikgiller'e yöneliktir : "Tanrınız, tek bir tanrıdır". Ayrıca adaklık hayvan olarak otlatılan davarlardan, isteyen istediğini sunsun denilir. Yahudiler, deve adamak istemiyorlarsa başka bir adaklığı seçsinler. Bu konuda tartışanlara 22/67'de yanıt verilecektir.
[10] **bahīmat**. Ağıla kapatılmış, dolayısı ile salınan, otlatılan, otlağa salınan. Davar*
[11] Adak edilecek hayvanların çoğu deve, sonra sığır ile koç idi.
[12] **mansakan**: adak sunma, tapınma töreni; boğazlama yeri, yöntemi (22/67). Aklanma Töreni*. (İbr) **nathak** (SH5413) : öne doğru akmak; damlamak; dökmek; akıtmak
[13] **l-muḫbitīna** : Alçak gönüllü olanlar diye anlaşılır. Oysa 1 - Adak adayanlar, "hibe edenler"; 2 - törene katılanlar. 3 - (Ancak O'na) kul olanlar. krş. **aḫbatū** (11/23, 22/54). (Yemen) [**hbt**], **mwhbt** : adak, armağan. Ayrıca bk. (Akat) **ḫabātu** (II) : ödünç (zekat) vermek; (Akat) **ḫabātu** (III) : [Kabe'de, Kutsal Gezi'de] dolanmak, gezinmek. **ḫabbātu** (I) : göçmen işçi. (Akat) **ḫabtu** : soyulanlar, yoksun bırakılanlar. (Habeş) **ḥabeta** : yardım, destek; (Habeş) **ḥabaya**, **ʾaḥbaya** : güven verme; kul olma; koruma; güvenceci; **ḥabāyi** (çoğul, **ḥabayt**) : başkan; bey, bölge yöneticisi. Bu kök, (Arap) [**ḥbw**], **ḥabā** : kayra sağlama, armağan verme, koruma ile eş tutulur. (Osm) hibe ile yakın anlamlıdır. (Osm) ihbat : işin karşılığını [armağanı, ödülü] verme.
[14] Muştu : Tektanrıcı olan herkesin Kabe'de adak töreni yapabilme özgürlüğü. Tektanrıcıların "birleşmesi". Övgü*
[15] **al-budn** (tekil : **badana**) : Semirtilmiş dişi, erkek deve. Sonradan bunlara inek ile öküz de eklenecektir (*Lane*). Bu konuda bk. Dişi Deve*
[16] **šaʿāiri l-lahi** : Allah'ın törenleri. Allah için yapılan gezi törenleri. 2/158, 5/2.
[17] **ḫayrun** : bir seçim, seçenek. O hayvanlardan istediğinizi seçin. Hayır*
[18] **ṣawāffa** : 1 - (Süryani) yavaş yavaş, ağır ağır yürümek, ilerlemek. (Habeş) yayılmış; bol bol; (Akat) tek başına gitmek; [hep birlikte yapmamak]; 2 - (Arap) (kuş) kanat çırpmak; (kanatları) yaymak. (Kuş) çırpmadan kanatlarını açmak (*Lane*). Kanatlarını açmış : "Deve, sol arka ayağını kaldırmış" diye de yorumlanır. Oysa büyükbaş hayvanlar ayakta iken öldürülürdü (108/2). Köken (37/1). 3 - Her inanç toplumunun sırası geldikçe. Adaklarınızı hep birlikte adamayın.
[19] yan üstü yere yıkıldıklarında. Ölüp sonra yere düştüklerinde (*Lane*). Bu deyim (**wağabat**) Kuran'da tekgeçişlidir. Köken : (Ev, duvar) yıkılmak, gürültü çıkararak yere düşüş, kıvranmak, (güneş) batmak, (deve) sütsüz [kansız ?] kalmak. Kabe'de o dönemlerde adaklık hayvanlar ayakta iken öldürülürdü. Bıçakla boyun damarları kesilirdi. Kanamadan ötürü hayvan yere düşüp ölünce yenebilirdi. Ancak bu, deve gibi büyükbaş hayvanlara uygulanan bir yöntemdi. Dolayısıyla bu Bildiri'de söz konusu olanlar büyükbaş hayvanlardır. Küçükbaş hayvanlar ise boğazları kesilerek (yere yatırılarak ?) öldürülürdü. Bu geleneğin bilinmemesi çoğu yerli ve yabancı çevirmen için çeviri sıkıntısı çıkarır. Develerin boğazlanmadan adaklanması konusunda bk. 1 - *İbn Al-Kalbi, "Kitab al-asnam"*. 2 - C. *Hamès, "Le Sacrifice animal*".

22/37. Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır. Oysa O'na ulaşacak olan ancak sizden (O'na olan) dayanışmadır[4]. Sizi kılavuzlamış olduğundan (ötürü) Allah'ı yüceltmeniz[5] için onları, böylece sizin için ödevlendirdi. Üstelik sen (bunu), (ortak koşuştan) korunanlara muştula.

[ADAK TÖRENLERİNİ ELEŞTİREN ÖTEKİ TEKTANRICILARIN KINANMASI]

22/67. Her toplum için[6], onu kendilerinin düzenlediği[7] bir tören[8] yaptık. Artık, (bu) konuda seninle çekişmesinler, üstelik sen (onları) İdine çağır. Evet! Sen, kesinlikle dosdoğru (bir) kılavuzlanma üzerindesin.
22/68. Üstelik seninle tartışırlarsa, sen (onlara), "Allah, sizin ne eylediğinizi bilir" de,
22/69. "Diriliş Günü, Allah, uyuşamadığınız konuda aranızda yargılayacak" (de).

[ALLAH'IN, GÖÇ ETMEMİŞ OLAN TEKTANRICILARI SAVUNMASI]

22/38. Evet! Allah, inananları savunur. Evet! Allah, (inananları) aldatanın, (onlara) karaçalanın hiçbirini sevmez.
22/39. (İnançları konusunda) kendilerine yazık edilerek[9] (konutlarından) çıkarılan[10] kimselere yardım edilecek[11].[12] Üstelik (unutmayın), doğrusu Allah, onlara yardım etmeye kesinlikle güç yetirendir.
22/40. (Bu) kimseler ancak "İdimiz Allah'tır" dedikleri için bitmeksizin[13] konutlarından çıkarıldılar. Üstelik Allah, insanların bir bölümünü ötekisi ile savmasaydı, içinde Allah'ın adı oldukça çok anılan manastırlar[14] ayrıca kiliseler[15] ayrıca havralar[16] ayrıca yükünçevleri[17] yıkılırdı. Evet! Allah, Kendisine yardım edene kesinlikle yardım eder. Allah, kesinlikle güçlüdür, (yardımcılarını) öğütleyendir[18].

---

1 **al-qāniʿa** : Az ile, elindeki ile yetinen; yetingen diye anlaşılır. Oysa kul, köle anlamına gelmelidir : (Arap) [**qny**], **qanā** : elde etme; (Yemen) **qny** : satın alma; köle; (Habeş) **qny** (I), **qanaya**, **qənuy** : boyun verme, kul olma, bağlı olma; kul olma, kulluk etme; **maqnayi** : kölelik; köle, bağımlı, görevli olma durumu
2 **al-muʿ'tara** : (Arap) [ʿ**rr].** krş. **maʿarratun** (48/25). 2 - incitilmiş, aşağılanmış, utanmış olan. (Habeş) **ṭarʾa** : bağırmak, ağlamak, sızlanmak.: (Arap) [ʿ**yr**], (Yemen) ʿ**rr**, ʿ**rwr** : yıkım. 3 - (Yurdundan) kopuk, koparılmış olan. (Habeş) **batara** / **matara** : kesmek, kesip koparmak; dışlamak, dinden atmak (aforoz etmek). "Yurdundan kopmuş" olanlar için ayrıca bk. Yolcu*. (b/m) dönüşümü göz önünde tutulursa bk. [**btr**] (kesik, aksak), **al-abtar** (108/3).
3 Şükür*
4 1 - Kendilerinin Allah'ı pekiştirmesi, Allah'a yardım etmesi; 2 - Tektanrıcıların aralarında olan dayanışması (40. Bildiri). Sakınmak*
5 öteki tanrılara göre O'nu pekiştirmeniz
6 Allah'ın, değişik toplumlar için yarattığı adak törenleri (22/34)
7 **nāsikūhu** : onu(n için) tören yaptılar. O (tören)i yerine getirdiler. (Arap, Habeş) [**nsq**], **nasaqa** : düzenlemek, sıralamak, taş döşemek. (Akat) (nesne, hayvan) seçmek; düzenlemek, düzene koymak. (İbr) **nâsak** (H5258) : kurmak, dökmek, sunmak. (Akat) **nasāqu** : (nesne, hayvan) seçmek. (Asur) **nasāku** : atmak, düşürmek; birisini iş yaptırmak için atamak [işi, birisine düşürmek, görevlendirmek]
8 **mansakan** (22/34) : adak sunma, tapınma töreni. *Al-Jalalayn*'a göre, tartışma konusu, adanacak hayvanlardır. Krş. (Akat) [**nsq**] : (nesne, hayvan) seçmek; düzenlemek, düzene koymak. Çoktanrıcı Mekkeliler ve (adak töreni yapanları var idiyse), kendilerine deve eti yasaklanan Yahudiler.
9 yazık edilmek : çıkarları / inançları karartılmış olmak. Zalim*
10 Öldürmek*. "Çıkarılma" için bk. bir sonraki Bildiri.
11 2 - (Onlar) işitildi. Olur*
12 dç : "Kendilerine savaş açılan müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle cihad için izin verildi." (*Diyanet*)
13 **biğayri ḥaqqin** : 1 - bitmeksizin; sürekli; 2 - doğru olmadan; yersiz yere. İsteyerek ya da istemeyerek kentten dışarı çıkarak (22/58)
14 **ṣawāmiʿu** : manastırlar. Keşişlerin, içine kapanıp her türlü konuda oruç tuttukları yer. Tekgeçişlidir. (Arap) [**ṣm**ʿ] köküne dayandırılır, neden bu anlam geldiği bilinmez. Oysa krş. (Arap, Habeş) [**ṣwm**], **ṣāma** : oruç tutma; (Habeş) **ṣəwwəm** : oruç tutan kimse.
15 **biyaʿun** : kiliseler. 1 - Keşişlerin toplumdan kopup içine girdiği, birleştiği, kapandığı yer (konut, yapı); 2 - tapınmak için diz çökülen yer (?). Alışveriş*
16 **ṣalawātun** : havralar, sinagoglar. Bu sözcük, bu anlamla Kuran'da bir kez geçer. Yahudilerin, Tanrı'nın evine gidip, Kendisine "yanaştıkları", tapındıkları yer. Köken : Tapınağın (tanrı evinin), (tapınanlar için ayrılmış) yan odası; tanrıya yanaşılan yer. (Yemen) [**ṣlt**], **ṣlwt** : 1 - yakarmak; 2 - yapının ön yönü; sınır taşı. (Habeş) **ṣalawa (I)** : dinlemek, kulak vermek. Bu sözcüğün değişik bir anlamı için bk. 2/157. Salat*
17 **masāğidu** : "yere kapanılan evler"
18 öğüt veren; ayakta tutan. Aziz*

22/41. (Bu Göçmen adaylarının) kendilerine (bu) topraklarda olanak verirsek[1], onlar (da sizin gibi) Bağlılığı sürdürür ayrıca Ödün'ü verir ayrıca (Yasa'da) bilineni buyurur, ayrıca (Yasa'da) bilinmeyeni[2] yasak ederler. Üstelik (unutmayın)! Eylemlerin[3] korunmuş[4] olanı, Allah'a (ulaşır).

[GEÇMİŞTEKİ ELÇİLER GİBİ MEHMET'İN DE YALANLANMASI]

22/42. Üstelik onlar seni yalanlıyorlarsa (unutma), böylece kendilerinden önce Nuh'un boyu, ayrıca Ad'lar, ayrıca Semud'lar (da) yalanlamışlardı.
22/43. ayrıca İbrahimin boyu, ayrıca Lut'un boyu (da).
22/44. Üstelik Medyenliler[5] (de). Ayrıca Musa (da) yalanlanmıştı. Sonra karaçalıcılar için bir süre vermiş, sonra onları yakalamıştım. Artık (bir görseydin) nasıl olmuştu karşı çıkışım[6]!
22/45. Böylece Biz, (içindekileri) karaçalmakta olan nice kentleri yok etmiştik. Böylece (sen onları bugün) çatısı üstüne yıkılmış[7], ayrıca (nice) bakımsız[8] kuyu, ayrıca (nice bomboş) yüksek[9] köşk (olarak görüyorsun)!
22/46. Artık onlar[10], algılayan yürekleri, ya da işitecek kulakları[11] olsun diye yeryüzünde dolaşmıyorlar mı? Doğrusu kör olan, gözler değildir; ancak kör olan, bağırlarda olan yüreklerdir.
22/47. Üstelik[12] senden, ezinci erkenleştirmeni istiyorlar. Oysa Allah, Kendi sözüne kesinlikle aykırılık etmez. Üstelik (unutma), doğrusu senin İdine göre bir gün, sizin saydıklarınızdan bin yıl gibidir.
22/48. Üstelik Ben, (toplumu) karaçalmakta olan nice kentlere süre vermiştim. Sonra o (toplum)u yakalamıştım. Üstelik dönüş, Bana'dır.

[YANLIŞ YORUMLANAN ESKİ BİLDİRİLER'İN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILMASI]

22/49. "Ey insanlar! Ben sizin için ancak apaçık bir Uyarıcıyım" de.
22/50. Artık inanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyenler (unutmasınlar), onlar için yarlıganma, üstelik bolca (verilecek) bir azık olacak.
22/51. Üstelik Bildiriler'imizi etkisiz kılmak[13] için uğraşanlar (unutmasınlar) onlar, Kızgın Ateş'in yerlileri olacaklar.
22/52. Üstelik senden önce de (gönderdiğimiz kimse), kendi yorumunu (getirdiğinde)[14], Şeytan'ın, kendi kandırmacasını[15] yaymamış[16] olduğu ne bir Elçi ne de bir Salıkçı gönderdik[17]. Ancak Şeytan, (yorum olarak) ne yaydıysa Allah, (onu) söküp atar[18] sonra Allah, Kendi Bildiriler'ini sağlamlaştırır[1]. Üstelik Allah, bilendir, sağaltıcıdır.[2]

---

[1] 1 - yetindirme, yapabilme gücü. 2 - Tapınak. Mekan*. "Tapınak" anlamı doğru ise, bu tektanrıcı kimselerin kim oldukları belirsizdir. Bilinen "inanıklar" gibi olmuş olsalardı, yeni bir tapınak gerekmezdi. Ayrıca bk. "size, "(topraksızlar için) yer açın" denildiğinde artık siz, yer açın" (58/11).
[2] **al-munkari** : Yasa'ya göre "yabancı olan". Nakir*
[3] **l-umūr**. 2 - Birbirini gözetenler, dayanışık olanlar (?). Emir*
[4] **ʿāqibat**. Akıbet*. Burada Güzel* anlamındadır.
[5] **aṣḥābu madyana** : Medyen'de oturanlar.
[6] karşı çıkma, öfke, kızgınlık, dışlama. Nakir*
[7] altüst olmuş
[8] bırakılmış, ilgilenilmemiş (81/4).
[9] **mašīdin**. Eş kökenli **mušayyadatin** (4/78). Yüksek, görünür (yapı).
[10] Elçi döneminde yaşayan karaçalıcılar
[11] bu olaylar konusunda anlatılan öyküleri işitebilsinler diye
[12] alaya alarak; inanmayarak
[13] Bildiriler'i yanlış ya da kendi çıkarlarına uygun bir yorumlama yaparak. bk. bir sonraki Bildiri.
[14] **tamannā**. Dilemek, yorumun (öyle olmasını) istemek. [Yorum için] aracı olmak, [başkası için/adına yorum yapmak] (*Lane*). (Osm) "mana (anlam) verme" anlamındadır.
[15] **umniyyatihi** : 1 - Kandırmak için (onun kendisine uygun) yorumlaması; 3 - kandırması, dönüştürmesi. Kendisinin bilirkişi oluşu. Emanet*
[16] [**lqy**] : 1 - yakalatmak, tutturmak, ele geçirtmek, benimsetmek. Telakki*; 2 - (Akat) **alāku** : gitmek, gelmek, (yazı, yazıt) erişmek; (yel) esmek; saçmak.
[17] Hezekiel 13/3,6. *M Sfar, "Le Coran est-il Authentique?", 31.*
[18] Yürürlükten kaldırmak (2/106) diye anlaşılır. (Akad) **nasāḫu** : çıkarmak, söküp çıkarmak. Kurulu, yazılı bir yasayı bozmak. (Akat) **nasāqu** : (nesne, söz, hayvan) seçmek. (Akat) **nasāku** : atmak; (belge, ad, sözleşme, yazı) atmak, yürürlükten kaldırmak. Bu Bildiri'de geçen "yorum", Şeytan'ın (Bitikgillerden olan birisinin), kendi Bitik'inde bulduğu Bildiriler'i ileri sürerek, Elçi'nin getirdiklerini çürütme, "etkisiz kılma" çabasıdır.

22/53. (Bu), Şeytan'ın yaydığı[3] (kandırmacalar), yüreklerinde sayrılık olanlar[4], ayrıca yürekleri katı[5] olan kimseler[6] için (Allah) bir sınama yapsın diyedir. Üstelik (unutma), doğrusu (Bildiriler'imiz konusunda) karartıcı olanlar, (bu konuda) kesinlikle (birbirlerinden) uzak bir ayrılık[7] içindedirler.
22/54. Ayrıca kendilerine bilim verilenlerin[8] bu (Kuran)ın, senin İdin'den (gelen) Gerçek olduğunu bilmeleri, böylece ona inansınlar, ayrıca yürekleri ona güvensin[9] diyedir. Üstelik (unutma), doğrusu Allah, inananları kesinlikle Dosdoğru Yol'a kılavuzlar.
22/55. Oysa karaçalan kimseler, Saat kendilerine birdenbire gelene ya da Sona Erdirici[10] bir Gün'ün ezinci onlara çatana dek o (Kuran)dan kuşku içinde (olmalarına) son vermeyecekler.
22/56. O Gün, yöneticilik[11] Allah'ın olacak. O, onların arasında yargılayacak. Böylece, inanan, ayrıca arındırıcı[12] eylemler eyleyenler, Gönenç Bahçeleri'nde olacaklar.
22/57. Oysa karaçalan, ayrıca Bildiriler'imizi yalanlayan kimseler (unutmasınlar), böylece onlar için aşağılayıcı bir dışlama olacak.

[KENTLERDEN İSTEKLİ YA DA İSTEKSİZ OLARAK AYRILANLARIN, KOVULANLARIN KORUNMASI]

22/58. Üstelik Allah Yolu'nda göç edenlere[13], sonra[14] (kentten) açığa çıkarılanlara[15] ya da (kentten, kendi kendilerine) açığa çıkanlara[16] (gelince) Allah, onları benimsenecek[17] bir azıkla kesinlikle azıklandıracak[18]. Ayrıca (unutmayın), doğrusu Allah, azıklandıranların kesinlikle seçkin olanıdır.
22/59. O, kesinlikle onları beğenecekleri bir giriş[19] ile (bu topraklara)[20] sokacak. Üstelik (unutmayın), doğrusu Allah, kesinlikle bilendir[21], tüzündür.

[ALLAH'IN GÜÇSÜZLERE YARDIMI - ALLAH'IN YARATMA GÜCÜ, SEVECENLİĞİ]

22/60. Bu (böyledir)[22]! Kim (kendisine) yanaşılanın benzeri ile yanaşırsa[23], sonra kendisi yine aranılırsa[24] (unutmasın), Allah ona, kesinlikle yardım edecektir. Evet! Allah, kesinlikle keçürgendir, yarlıgayandır.[25]
22/61. Bu (böyle olur)! Allah, geceyi gündüze sokar, ayrıca gündüzü geceye sokar[1]. Üstelik (unutmayın), doğrusu Allah, işitendir, görendir.

---

[1] **yuḥ'kimu**. Sözcük anlamı için bk. **uḥ'kimat** (11/1). Bildiriler'i, yanlış yorumlanabilemeyecek bir duruma getirir; 2 - Allah, önceki Bitiklerdeki Kendi Bildiriler'inin "sağlığını" düzeltir. Bilge*. "Doğrultma, düzeltme" gibi anlamlar için bk. Sadaka*. Medine döneminden olan bu Bildiri konusunda bk. 17/73'ün dipnotu.
[2] Bilge*. Bu ve bundan sonraki iki Bildiri için bk. 3/7.
[3] saçmak, serpmek
[4] Medineli Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar) içinde inanç konusunda kuşkulananlar.
[5] (Akat) **kaşû** : (insan, yer, hava, fırın) soğumak, soğuk olmak.
[6] Mehmet'i onaylamayan kimi Yahudiler
[7] düşünce, inanç ayrılığı, bölünme, kopukluk
[8] uzman, bilirkişi olanlar
[9] **fatuḫbita**. Krş. **aḫbatū** (11/23). 1 - dönsünler; 2 - güvensinler. Değişik anlamlar için bk. **l-muḫbitīn** (22/34).
[10] **ʿaqīmin** : Kısıtlayıcı, tıkayıcı, sıkıştırıcı; "kökü kurutucu", kısırlaştıran. (Habeş) yargılanmış, belirlenmiş, uygun düşen; sona erdiren. **l-ʿaqīm** (51/41).
[11] yürütücülük, yönetmenlik, öğütçülük, buyuruculuk. Melik*
[12] ortak koşuştan arındıran, salt tektanrıcılığa götüren (eylemler)
[13] gidip başka bir kente yerleşenler
[14] isteyerek göç edenlerden sonra
[15] Öldürmek*. Kovulduktan sonra nereye gideceklerini bilemeyenler. Bu konuda bk. Yolcu*
[16] "yolda kalanlar", göç edip başka bir kente varamamış olanlar; gidilecek bir kent bulamamış olanlar. Yolcu*. Öldürmek*
[17] benimsenecek, kucaklanacak; onlara "ihsan edilmiş". Güzel*
[18] Bu azığın "parası", çapul dağıtımı sırasında "Allah'a ayrılan pay"dan gelir (örneğin 59/7). İslam Geleneklerine göre bu kimseler "ölmüş ya da öldürülmüş" olsalardı, kendilerinin azıklandırılması gerekmezdi! Örneğin "Allah yolunda hicret edip de sonra öldürülmüş veya ölmüş olanlara gelince, Allah onlara muhakkak güzel bir rızık verecektir" (*Diyanet*)
[19] **mudḫalan** : giriş, içeri alma, sokma, (bir işe) karışma, araya girme. (4/31; 17/80). **madḫalan** (kapı) diye de okunabilir. (*Al-Jalalayn*)
[20] "kendilerine (bu) topraklarda olanak vererek (22/41); kendilerine "yer açılarak" (58/11)
[21] bu konuda Allah'ın bir tasarısı vardı.
[22] 2 - Bu böyle olsun / böyle olacak! Amin!
[23] Birisinin yanına iyi ya da kötü amaç ile yanaşmak (izlemek). Örneğin Göçmenler için (22/39). Akıbet*
[24] **buġiya** (edilgen). [Sıkıntıya düşürülmek için] istenilmiş, amaçlanılmış, göz dikilmiş olmak.
[25] 60-66. Bildiriler Mekke dönemindendir.

22/62. Bu, Allah'ın, Gerçek olması, üstelik O'ndan başka neyi çağırıyorlarsa (onun), Yanlışlık[2], olmasındandır, ayrıca (unutmayın) doğrusu Allah[3], üstündür, büyüktür.
22/63. Allah'ın gökten su indirdiğini, böylece yeryüzünün yeşermiş[4] olduğunu görmedin mi? Evet! Allah, incelikle davranandır[5], salıklıdır[6].
22/64. Göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa O'nundur. Üstelik (unutmayın), doğrusu Allah, kesinlikle (Kendini) koruyandır[7], (onlar için) avutucudur.
22/65. Allah'ın, (bu) topraklarda ne varsa (onları), ayrıca Kendi buyruğu ile denizlerde akıp giden gemileri sizin için ödevlendirdiğini[8] görmedin mi?[9] Üstelik O, yere düşmesin diye Kendisi, olur demedikçe[10] (düşmeyecek olan) göğü tutar. Evet! Allah, insanlara karşı sevecendir, esirgeyendir.
22/66. Ayrıca size yaşam veren, sonra sizi öldüren, sonra sizi (yeniden) yaşatacak olan O'dur. Evet! İnsan, (bu konularda) kesinlikle karaçalıcıdır.[11]

[ALLAH'IN GÜCÜ İLE BİLGESİ KONUSUNDA ORTAK KOŞUCULARIN KÖRLÜĞÜ]

22/70. Gökte, ayrıca yerde ne varsa (tümünü), Allah'ın bildiğini bilmez misin? Evet! Bu, Bitik'tedir. Evet! Bu, Allah için kolaydır.
22/71. Üstelik onlar, Allah'tan başka Kendisinin, (kendilerine) onun konusunda hiçbir yetke[12] indirmediği, ayrıca kendilerinde, bu konuda hiçbir bilgi olmayan ne varsa, ona taparlar. Üstelik (o) karartıcılar için hiçbir yardımcı olmayacak.
22/72. Ayrıca onlara (bu konuda) kanıt olarak[13] Bildiriler'imiz aktarıldığında, karaçalan kimselerin yüzlerinde, (alışılagelen) saldırganlığı[14] tanırsın. Nerdeyse, kendilerine Bildiriler'imizi aktaranlara saldıracaklar. Sen (onlara), "Size bundan (daha) saldırgan olanı[15] bildireyim mi? (O), Ateş'(tir)! Allah bunu, (o) karaçalan kimselere söz verdi. Üstelik (o) dönüş yeri, kötü olacak!" de.
22/73. Ey insanlar! Bir örnek sunuluyor, artık onu dinleyin: "Evet! Allah'tan başka çağırdığınız kimseler, kesinlikle bir sinek (bile) yaratamazlar, üstelik bunun için bir araya gelseler bile. Üstelik sinek onlardan bir nesne kapsa[16] bunu, ondan geri alamazlar. (O yeteneksiz tanrıyı) arayan (insan), üstelik aranılan[17] (tanrı da) küçük düşer![18]"
22/74. Allah'ı, O'nun gerçek değeri ile değerlendirmediler[19]. Evet! Allah, kesinlikle güçlüdür, (insanları) öğütleyendir[20].
22/75. Allah, Melekler'den, ayrıca insanlardan Elçiler seçer[1]. Evet! Allah, işitendir, görendir.

---

[1] Gece : kötü kimse / kötülük; Gündüz : İyi kimse / iyilik. Allah, kötülük eden birisinin yerine, kendisine kötülük edileni koyar. Allah, kötülük edenleri görür, kötülük edilenlerin çağırısını işitir.
[2] **al-bāṭil**. Hubal*. Benzer bir tümce için bk. 31/30
[3] Hubal'dan; (o) Geçersiz tanrıdan
[4] **muḫ'ḍarratan**. (Arap) **[ḫḍr]** : yeşil(lenmek); (Yemen) [**ḏrr**], **hḏrn** : (toprak) sulanmış olmak; (Yemen) **ḥḍr** : bayram, tören yapmak; **mḥḍr** : bayram yeri. Krş. Hıdırellez. Kadir Gecesi*, Hezekiel*. Tekgeçişlidir.
[5] kurumuş, solmuş olan yeryüzüne [güçsüz, yurtsuz kalmış kimselere] yeniden güç verirken, onu "çaktırmadan" yapacak olandır. Allah, o kimselerin hangi durumda olduğundan salıklıdır.
[6] **ḫabīrun**. 1 - salıklı; 2 - arkadaşça davranan; o kimselerle birlikte olan. Haber*
[7] Onlar Allah'ı etkisiz kılamazlar. Gani*
[8] İşletmek*
[9] Dolayısı ile, baskı altında olan Mekkeliler, yaya olarak ya da gemi ile başka yerlere göç edebilirler.
[10] **illā bi-iḏnihi** : 1 - O'nun onayı dışında; 2 - O, "düş!" diye seslenmedikçe
[11] 67-69. Bildiriler, 37'in ardına taşındı.
[12] aracı olduğunu, olabileceğini kanıtlayan belge. Elçilik belgesi. Sultan*
[13] **bayyinātin** : 1 - kanıt olarak, kanıt olan; 2 - bu konuda doğruyu yanlıştan ayırıcı olan
[14] **l-munkar** : başkalaşma, yabancı olma; düşman olma; meydan okuma; düşmanlık; yıkım. Nakir*. Bir sonraki Bildiri'de bu tutum, "saldırı" olarak ortaya çıkar.
[15] 1 - koşan, koşucu; 2 - ışıldayan, kıvılcımlı. Kötü*. Bir sonraki tümceye dayanılırsa
[16] **yaslub'humu.** Kapmak, kapıp kaçmak, yolmak. çekip çıkarmak, çapul edinmek. (Habeş) **salaba** (I).
[17] **l-ṭālibu** / **l-maṭlūbu** : arayan, amaçlayan, ardından koşan / aranan, aranılan. Gündüzün geceyi araması, ardından kovalaması (**yaṭlubuhu**) (7/54); çekilen suyu arayıp bulma (**ṭalaban**) için bk. 18/41. krş. (Osm) talebe : bilgiyi, bilmi arayan, öğrenmeyi amaçlayan (öğenci). Anlan bakımından krş. Kız Köle*.
[18] **ḍaʿufa**. Küçük düş(ür)me; aldatma. Küçümsenenler*. (Çalınan nesneyi, sineği) arayan (güçsüz, yalancı tanrı); (yalancı tanrıyı) arayan, isteyen (insan) / (aranılan) sinek; istenilen (yalancı tanrı). Küçük bir sineğin bile küçük düşürdüğü yalancı tanrı, - ne yazık - insanları aldatır, küçük düşürür. dç : "İsteyen de âciz, istenen de" (*Diyanet*)
[19] değerlendirmek : [güç bakımından] ölçüsünü belirlemek; ölçülerini saptamak
[20] Yukarıda verilen örneği sunarak. Aziz*. Benzer bir deyim için bk. 40. Bildiri

22/76. O, onların önlerinde ne varsa, ayrıca arkalarında[2] ne varsa bilir. Üstelik edimler, Allah'a döndürülecek.

[İNSANLARIN YENİ YASA'YA ÇAĞIRILMASI, YASA'YI BAŞKALAINA YAYMALARI İÇİN ÖĞÜTLENMESİ]

22/77. Ey siz, inananlar! Bel bükün, ayrıca yere kapanın, üstelik İdinize tapın, üstelik başarabilesiniz diye (doğru) seçim[3] yapın.
22/78. Üstelik Kendisinin (size) (Yasa'dan) açığa koyduğunu[4] siz (de) doğru olarak Allah için açığa koyun[5]. O, sizi seçti[6], üstelik Yasa[7] konusunda, babanız İbrahim'in İlke'sinde[8] sizin için hiçbir kazıntı[9] yapmadı. (Bu konuda) Elçi'nin size yardım etmesi[10], ayrıca sizin insanlara yardım etmeniz[11] için O, önceden[12] ayrıca bu (dönem)de sizi, "boyun verenler"[13] diye adlandırdı. Artık, (Yasa'ya olan) Bağlılığı sürdürün, Ödünü verin, üstelik Allah'a sarılın. Böylece, mutluluk verici ege, üstelik mutluluk verici yardımcı olarak O sizin egeniz olur.

48 - ÇÖZÜM DİZİSİ (Fetih Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[HRİSTİYANLAR, AYRICA GÖÇEBELER İLE YAPILAN SÖZLEŞMELERİN BOZULUP YENİLENMESİ]

48/1. Evet! Biz senin konunda (o sorun'u) açıkça çözüp yargıladık[14].
48/2. (Bu çözüm yargısı), senin için Allah, (sözleşme olarak) senin önceden sunduğun[15], ayrıca geciktirdiğin[16] (sözleşme) konusunda (sorumluluktan)[17] kaçışını[18] yarlıgasın[19], ayrıca sana, Kendisinin gönenç verişini bütünlesin, ayrıca seni doğru Yol'a kılavuzlasın[1],

---

[1] **yaṣṭafī**. 1 - seçip çıkarır, süzer; 2 - (Habeş) : **sātafa** : ortak olma; paylaşma, eşlik etme; yoldaş, ortak, katılma; birleşme; din törenine katılma. Bu anlamlar için bk. Melek*, Melik*. Elçi'nin adlarından olan köktaş "Mustafa" için bk. Övgü*

[2] (Allah'ın Yasası'ndan) (atmayıp) ellerinde ne (tuttularsa), (tutmayıp) arkalarına ne (attılarsa). Birisinin arkasında olmak : birisinden saklanmak.

[3] 1 - tapılacak tanrılar arasında; 2 - Yasa konusunda (bk. bir sonraki Bildiri) doğru seçim. Hayır*. dç : "hayır işleyin" (*Diyanet*)

[4] **ğihādihi** : onun açığa koyuşu, çıkarışı, gösterişi, başlatışı. (9/24, 25/52, 60/1). Cihat*.

[5] **wağāhidū** : o, başlattı, açığa koydu; gösterdi. 1 - (Habeş) **gahada**, **gəhda** : açığa çıkma; görünür olma; açıkça söylenmiş olma; açıklama, bildirme. (Arap) ʾ**ağhada** (görünme, ortaya çıkma) ile eş anlamlıdır. 2 - (Yeni Yasayı) başlatmak. Krş. (Habeş) **gahād** : açma, açığa çıkma; kamusal (halka açık); İsa'nın, Elçilik görevine başladığı [Elçi olarak ortaya, kamu önüne çıktığı] gün. Cihat*. Bu tümcenin çevirisi, çevirmenlere içinden çıkılmaz bir sıkıntı yaratır. Örneğin "Allah uğrunda hakkıyla cihad edin" (*Diyanet*)

[6] **iğ'tabākum** : 1 - Sizi (Yeni Yasa altında) toparladı. Krş. 7/203. 2 - Yasa'yı, (Bitikgillerden alıp) size aktardı. 3 - (Yasa'yı) sizinle yeniden başladı. (Yemen) [**gb**ʾ] (I) : sorumluluğu / egemenliği aktarmak; yeniden başlamak.

[7] l-**dīni** : yasa; (Yasa'ya göre yapılan) duruşma

[8] **millata**. Millet*

[9] kazmak, kazımak, yolmak. Haraç*. Yargı Günü (Din Günü), İbrahim'in dinine (Yasa'sına) göre yargılanacaksınız, bu konuda hiçbir eksiklik olmayacak. 2 - O Yasa'ya göre yeni bir sorumluluk yüklemedi.

[10] Tanık*

[11] Tanık*

[12] Hristiyanlar döneminde, onların Bitiğinde. "İsa, Allah'a (giden Yol'da) yardımcılarım kimlerdir?" dedi. Ulaklar, "Biz, Allah'ın yardımcılarıyız, Allah'a inandık, üstelik (Kendisine) boyun verdiğimize tanık ol" dediler (Kuran 3/52).

[13] **l-mus'limīna** : boyun verenler, uysal olanlar, büyüklenmeyenler; Hanif* olanlar (küçüklenenler)

[14] yargılama, açma, çözme; bağışlama. Fetih*. Krş. "Benimle onların arasında (olan sorun'u) çözerek yargıla" (26/118). Elçi'nin, Allah'tan gelecek olan bir çözüm beklemesi için bk. 5/52. dç : "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." (*Diyanet*). İslam Geleneklerine göre "Mekke'nin fethi"dir. Oysa Mekke'nin, önemsiz olan ele geçiriliş konusu, Kuran'da yer almaz. Önemli olan 1 - İnanıkların özgürce Kabe'ye gidebilmeleri; 2 - Mekke yöneticilerinin, Mehmet'in yöneticiliğini onaylamaları idi.

[15] Hristiyan inanıklarla Medine'de yapılan ilk antlaşma

[16] hemen yapmadığın, ertelediğin, sonradan yaptığın. Göçebeler (15. Bildiri)

[17] Elçi'nin görevi, salt tektanrıcıları birleştirerek aralarında "dayanışma" (takva) yaratmak idi. Bu nedenle kendisine **muḥammad** (birleştirici) adı verilmişti. Övgü*. Bk. 29. Bildiri

[18] (sorumluluktan, verdiğin sözden, sözleşmeden) kaçışın; sözleşmeyi bozuşun. Verilen sözden kaçış (91/14). [**ḏnb**]*.

[19] dç : "Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın" (Diyanet İşler)

48/3. (üstelik) Allah, kışkırtıcı[2] bir yardımla sana yardım etsin[3] (diye idi).
48/4. (Bu nedenle) inançlarına inanç katsınlar diye inanıkların[4] yüreklerine (Tanrı'nın) eşlik (duygusu)nu[5] indiren O'dur. Üstelik göklerin, ayrıca yerin orduları Allah'ındır[6]. Üstelik (unutmayın), Allah bilendir, (sorunları) sağaltandır[7].
48/5. (Üstelik) inanık erkekleri, ayrıca inanık kadınları, içinde sürekli kalacakları, altından ırmaklar akan Bahçelere soksun, ayrıca onlardan, onların (suç) karalıklarını[8] silsin (diye idi). Üstelik Allah'a göre süreduracak olan başarı budur.
48/6. Üstelik Allah konusunda, karalayıcı bir sanı sanan[9] ikiyüzlü erkekleri, ayrıca ikiyüzlü kadınları, üstelik ortak koşucu erkekleri, ayrıca ortak koşucu kadınları dışlasın[10] (diye idi). (Onlardaki) kötü[11] (inanç) dönüştürücüsü[12] kendilerine olsun![13] Ayrıca Allah, onlara öfkelendi, ayrıca onları suçladı, ayrıca kendileri için Cehennemi düzenledi. Üstelik (yüz) karartıcı[14] bir dönüş yeridir (orası)!

[YENİ SÖZLEŞME]

48/7. Üstelik göklerin, ayrıca yerin orduları[15], Allah'ındır. Üstelik Allah öğütleyendir, (sorunları) sağaltandır.
48/8. Evet! Biz seni, bir yardımcı[16], ayrıca bir muştucu, ayrıca bir Uyarıcı olarak gönderdik.
48/9. (Bu), siz Allah'a, ayrıca Elçi'sine inanasınız, ayrıca kendisini kutsayasınız[17], ayrıca kendisine saygı[18] gösteresiniz, üstelik O'nu gün ağardığında, ayrıca gün karardığında yüceltesiniz[19] (diye idi).
48/10. Evet! (Pazarlıktan[20] sonra) seninle sözleşenler[21], ancak Allah'la sözleşmiş olurlar. Allah'ın eli onların ellerinin üstündedir[22]. Artık kim (elini) kaldırırsa, (onu) ancak kendisine karşı kaldırır[23]. Üstelik kim Allah'a

---

[1] Bu sözleşmeler konusunda Mehmet, nerdeyse Doğru Yol'dan çıkmak üzere idi.
[2] ʿ**azīzan**. 1 - öğütleyici; dürtücü, 2 - ayakta tutucu. İsa'yı "ayakta tutan, destekleyen" Allah idi (4/158). Aziz*
[3] Sözleşme, yeni koşullarla yenilensin diye
[4] Tektanrıcı Hristiyan inanıklar. İnanık*
[5] **l-sakīnat**. (Allah'ın) eşliği, orada oluşu. Antlaşma konusunda sıkıntı çıkaranları yatıştırması. Sekine*
[6] Allah'ı tek tanrı edinen tüm toplumlar, çoktanrıcılara karşı Allah'ın yeryüzündeki ordusunu, "Allah'ın Takımı'nı" oluşturur.
[7] Bilge*. Bu bağlamda (kapalı sorunları) çözücü, çözgen, yargıç, **l-fattāḥ** (34/26) anlamındadır. Fetih*
[8] Karalık*. Onların, sözleşme konusunda ortaya çıkardıkları sorunlar.
[9] İsa'nın, Allah'ın oğlu olduğunu sananlar
[10] İnanık Hristiyanlar arasında, İsa'yı tanrılaştıran kimseler, bu yeni sözleşmeden çıkarılacaklar. "Tek başına bırakılacaklar". Ezinç*
[11] **l-sawi** : 1 - kötü; çürük, karalık; 2 - Gezgin Derviş. bk. **sayyi-uhu** (17/38). Karalık*
[12] (Yalancı kılavuz) Azgın (Tagut) (5/60)
[13] ʿ**alayhim dāiratu l-sawi** (9/98) : 1 - Bize karşı olan kötü düşünceleri, uğusuzluk dilekleri kendilerine dönsün, kendi başlarına gelsin anlamında bir ilenti deyimi. Benzer bir deyim 5/52 ile 9/98'da yer alır. [**dwr**], **dāirat** : döngü; dönüp dolaşan, çarpan uğusuzluk. (Akat) **duārum** : sarmak, kuşatmak. 2 - Düşmanlarının Elçi'ye karşı gönderdikleri "güvenlik birlikleri", (Osm) "devriyeleri"; kendilerine karşı dönsün. (Yemen) **dwr** / **dyr** : dönmek; karakol görevlileri, bölge bekçileri; **Tihāma** bölgesinde bir yerleşim yeri. "Dönmek" ile "dönüp dolaşan bekçi" ilişkisi için bk. Sebep*. 7. Bildiri'deki "Allah'ın orduları"nın bu "kötü (paralı?) devriyeler"e karşı olup olmadığı belirsizdir. 9/98'de bu deyim Göçebeler'e yöneliktir. 3 - Onların, Elçi'nin yoldaşlarına gönderdikleri "kötü inanç dönüştürücü(ler)i" kendilerine (geldikleri yere) dönsün (5/52). 4 - (Toplumu tutuşturmak için) ateşi karıştıran, kışkırtıcı. (Arap) [**dwr**], **dāra** : ateşi karıştırma (*Geez Sözlük*); (Habeş) **dwr** : ateşi karıştırma, ateşe odun atma. Bu konuda bk. 5/64. Bu durumda **dāiratu l-sawi** deyimi, Gezgin Derviş'in tutuşturduğu ateş (kendilerini yaksın) demektir.
[14] uğursuzluk, yüz karalığı. Karalık*
[15] salt tektanrıcı toplumlardan oluşan ordular, Allah'ın Takımı
[16] Tanık*. O Elçi, "Ahmet" olandı. Krş. (Akat) **ḫamâtu** : yardım, destek. Övgü*
[17] **watuʿazzirūhu**. 1 - Parlatmak, kutsamak; 2 - yardım etmek (7/157); yandaş, yoldaş olma. Özür*
[18] **watuwaqqirūhu**. Değer verme, saygın tutma. **wqr***
[19] günlük tapınma sayısı
[20] sözleşme koşullarının saptanmasından sonra
[21] **yubāyiʿūnaka** : 1 - (Arap) alışveriş [pazarlık ederek anlaşmaya varma]; 2 - (Yemen) (savaşta) kazanmak, kazanç. Krş. **tabāyaʿtum** (borçlanma sözleşmesi; pazarlık koşullarının saptanması) (2/282). Ayrıca bk. 9/111. Alışveriş*
[22] Bir antlaşma tartışmasında sonuca varıldığında, sözleşmeyi onaylayanların ellerini açıp ötekilerinin ellerinin üzerine koymaları ya da elleri ile tutuşmaları (*Blachère*). Krş. Sağ Ellerinizin Edindiği (kimse)*
[23] Sorumluluk, sözünü bozana düşer. Bu Bildiri'de iki kez yer alan **nakaṯa**, (Arap) **nūn kāf ṯā** köküne dayandırılır (sözünü bozma). Oysa (Yemen) [**nkṯ**] : bir nesneyi yerinden kaldırmak. Burada denilmek istenilen : sözleşmeye yanaşmamak için ötekilerin ellerinin üzerine koymamak için elini geri çekmek, götürmek. (Akat) **naqādu** : çok sıkıntılı (dengesiz) bir durumda olma; **niqittu** (I) : durum kötüye gitme; kötüleşmek; **naquttu** : belirsiz, dengesiz bir durum; sıkıntı. (Arap) [**nqḍ**] : sözü bozmak. (Arap) **naqaṭa**, (Habeş) **naqʷaṭa** : damlamak; lekelemek.

karşı neyi söz verdiyse, (onu) bütünlerse[1] (unutmasın), O, yakında kendisine, süreduracak[2] olan bir ödül verecek.

[GÖÇEBELERİN, SAVAŞA KATILMAYA İSTEKSİZ OLUŞU]

48/11. Göçebeler'den söz bozucu olanlar[3], "Bizi, gözettiğimiz (hayvanlar)[4], ayrıca yakınlarımız[5] oyaladı. Artık sen Allah'tan bizim için yarlıganma dile" diyecekler. Yüreklerinde olmayanı, dilleri ile söylerler. Sen (onlara), "(Allah) size bir sıkıntı (gelmesini) dilese ya da bir yarar dilese, Allah'a karşı artık kimin gücü neye yeter? Yok (yetmez)! Allah, sizin ne eylediğinizden salıklıdır" de.
48/12. Yok! Elçi ile inanıkların, ailelerine[6] kesinlikle dönmeyeceklerini sanmıştınız. Bu (sanı), yüreklerinizde güzel (görünmüştü). Ayrıca siz, (sizi suç ile) karalayıcı[7] bir sanı sanmıştınız, üstelik siz, (sözleşmeye karşı) sorumsuz[8] bir toplum oldunuz.
48/13. Üstelik kim Allah'a, ayrıca Elçi'sine inanmazsa artık (unutmasın), doğrusu Biz, (sözleşmeye) karaçalanlar için Alevli Ateşi düzenledik.
48/14. Üstelik göklerin, ayrıca yerin yöneticiliği Allah'ındır. O, dilediği kimseyi yarlıgar, ayrıca dilediği kimseyi ezince uğratır. Üstelik Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.

[SAVAŞ ÖNCESİNDE SÖZ BOZUCU GÖÇEBELER İLE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR]

48/15. Siz, elde etmek için çapullara doğru yola çıktığınızda, söz bozucular[9], "Bırakın, sizi izleyelim" diyecekler. Onlar Allah'ın Sözünü değiştirmek[10] isterler[11]. Sen (onlara), "Bizi kesinlikle izlemeyeceksiniz. Allah önceden böyle söylemişti" de. Böylece (size), "Yok! Bizi kıskanıyorsunuz" diyecekler[12]. Yok! (Doğrusu) onlar, ancak az anlıyorlar.
48/16. Sen, Göçebeler'den söz bozucu olanlara[13], "Sıkıntı verici[14] bir topluma karşı çağrılacaksınız. Onları (oradan) çıkaracaksınız[15] ya da onlar barışacaklar. Artık (Elçi'ye) uyarsanız, Allah size, benimsenecek[16] bir ödül verecek, üstelik daha önceden döndüğünüz gibi dönerseniz sizi, acıklı bir dışlama ile dışlayacak" de.
48/17. (Oysa savaşa katılamayan) köre bir dışlanma[17] yoktur, ayrıca topala[18] dışlanma yoktur, ayrıca sayrı olana dışlanma yoktur[19]. Üstelik kim Allah'a, ayrıca Elçi'sine uyarsa (unutmasın), (Allah) onu, altından ırmaklar akan Bahçeler'e sokacak. Ancak kim dönerse (unutmasın) onu, acıklı bir dışlama ile dışlayacak.

---

[1] **awfā** : o, (sözleşmeyi, sözleşme süresinin sonuna dek) bütünler, doldurur, "vefa eder". Vefat Ettirmek*. Bu bağlamda, Azim* anlamındadır.
[2] 2 - (sözü, gelişi) bütünlenecek olan. Azim*
[3] **l-muẖalafūn**. Kılık değiştirenler; ikiyüzlü olanlar. Savaşa katılmak için sözleşme yaptıktan sonra savaşa katılmayanlar; verilen sözden uzak duranlar. Halife*. Krş. **buran** (12. Bildiri). dç : "(savaştan) geri bırakılanlar" (*Diyanet*).
[4] **amwālunā**. 1 - gözettiğimiz hayvanlar; 2 - gözettiğimiz kimseler. Varlık*. Burada, "çadır, kap kacak, giysi", gözettiğimiz nesneler anlamına gelemeyeceği apaçıktır.
[5] **ahlūnā**. Genel olarak, benzer bağlamda Nefes* deyimi kullanılır. Göçebeler konusunda bk. örneğin 49/15. Nefes*, Varlık*, Aile*.
[6] "inanç bakımından birbirlerine yakın olanlar". Aile*
[7] 1 - (sizi suç ile); 2 - (Allah'ın niteliğini) karalayıcı. 3 - sizi utandırıcı. Karalık*
[8] **būran** : sorumsuz; sözünü bilerek bozmuş olan; (Tanrı ile yapılana) sözleşmeden uzaklaşmış olan (25/18). Onlar **l-muẖalafūn** olmuşlardı. dç : "helâki hak eden" (*Diyanet*).
[9] **l-muẖalafūn**. Halife*. Elçi ile yaptıkları ilk sözleşmeyi bozanlar.
[10] **yubaddilū**. Bir nesnenin yerine başkasını koymak; değiştirmek. Krş. **l-muẖalafūn** (sözün yerine başka söz koyanlar; kılık değiştirenler) (Halife*). Allah'ın sözü : Allah adına Elçi ile yaptıkları "ilk" sözleşme.
[11] Savaşmak için değil, çapul elde etmek için gelmek isterler. Oysa önceden yapılan "ilk" sözleşmeye göre ancak savaşlara katılmaları gerekirdi. Oysa Elçi'nin geçici olarak değiştirdiği bu sözleşmenin kendilerine yeniden belirtilmesi gerekirken Elçi bunu geciktirmişti (2. Bildiri).
[12] **taḥsudūnanā**. 1 - çapulu bizimle paylaşmak istemiyorsunuz; 2 - siz, yapılan ilk sözleşmeye getirilen değişikliğe göre sözünüzden sapıyorsunuz. Bu anlam için bk. 2. Bildiri. Elçi Mehmet, (yapılan ilk sözleşmeden) kaçmıştı. (Arap) [**ḥsd**] : kıskanma; 2 - (Arap, Habeş) [**ḥṣd**] : bük(ül)me; eğ(il)me.
[13] **lil'muẖallafīn.** Halife*
[14] **basin**. Köken için bk. Kötücül*
[15] (oradan / ortaya / açığa) çıkarmak; çağırıda bulunmak. Meydan okumak. Öldürmek*
[16] kucaklanacak; 2 - sizin için ayrılmış, adanmış. Güzel*
[17] **ḥarağun** : dışlanma, baskı, sıkıntı. Haraç*
[18] ağsak (aksak) (*A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*)
[19] Bu tümce yanlışlıkla 24/61. Bildiri'nin başına da konulmuştur.

[BAĞLILIK SÖZÜ VEREN HRİSTİYAN İNANIKLARI ALLAH'IN BEĞENMESİ]

48/18. Evet![1] Allah, kendileri (sözleşme konusunda)[2] karmakarışık[3] (bir durum) içinde[4] (iken) seninle (kazançlı bir) sözleşme yaparlarken[5] (o) inanıkları[6] beğenmişti. Onların yüreklerinde ne varsa bilmiş, böylece onlara (Kendi) eşliğini[7] indirmiş[8], üstelik onlara yakın(da gelecek) bir yengi[9] ile ödüllendirmişti.
48/19. Ayrıca (onların) ele geçirecekleri pek çok çapulu[10] (muştulamıştı). Üstelik (unutmayın)! Allah, (inanıkları) öğütleyendir, (sorunları) sağaltandır.
48/20. Allah size, ele geçireceğiniz pek çok çapulu söz verdi, böylece inanmışlar için bir kanıt olsun, ayrıca Kendisi, sizi doğru yola kılavuzlasın diye bunu[11] sizin için erkenleştirmiş, ayrıca insanların[12] ellerini sizden çekmişti.
48/21. Ayrıca, sizin (şimdilik) (değerini) ölçemediğiniz[13], Allah'ın kesinlikle gözettiği[14] başka (çapullar)[15] var. Üstelik Allah, her konuda erklidir[16].
48/22. Üstelik (o) karaçalıcılar, sizinle savaşsalardı, geriye döneceklerdi[17]. Sonra onlar ne bir ege ne de bir yardımcı bulacaklardı.

---

[1] Alışılagelen çeviri : "Şüphesiz Allah, ağaç altında sana bîat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur." (*Diyanet*). Mekkeliler ile Hudeybiye'de gerçekleşen antlaşmanın yapıldığı ağacın altı diye anlaşılır. Oysa bağlama, ayrıca dil bilgisine bakılırsa söz konusu olan antlaşma, düşman bir toplumun yandaşları olan Hristiyan bir topluluğu (Hristiyanlaşmış Göçebeler'i / Hristiyan Medineliler'i (?)) kendi toplumlarından koparıp Elçi'ye yaklaştırmak için yapılan bir sözleşmedir.

[2] Elçi'ye karşı savaş / başkaldırma sırasında [kendileri aşağılık olmuş bir durumda iken / sözleşmiş oldukları başkalarına "bağlı" olmuş iken]

[3] **l-šağarat** : 1 - (durum, sözleşme, savaştaki konum) karmakarışık, allak bullak olma; 2 - Tutuklanma; tutulmuş olma; 3 - aşağılık bir durum; 4 - paralı "askerlik yaparken". (Arap) **šağara** : dallı budaklı olma, birbirine karışma; ağaç; (Akat) **sakâru**, **sekēru** ile (Habeş) **šagara** : yakalamak, durdurmak, tutmak, tutuklamak. (Akat) **šigaru** / **sigaru** : (tahtadan) kelepçe; tutuklulara takılan boyunduruk; kilit, kemer. (Arap) **ṣağġara** : küçük olma, aşağılanma; (Arap) **šaġara** : Korumasız, bekçisiz kalma; (Yemen) **ʾṣġr** : ayaktakımı; toplumun alt aşamasından olan; (Habeş) **śagara**, **śaggara**, **śəgrat** (I) : salına salına yürüme; geçip gitme; 3 - (İbr, Aram) **škr** : (Para ile) kiralar, (para ile) işe alır. (Habeş) **śagara** (III) : "asker" olma. Oysa onlar tektanrıcı oldukları için "Allah ordularının askerleri" olmalıydı! "Ordu" için bk. 4. ile 7. Bildiri. Krş. (Ugarit) **s/śġr** : uşak, kul, çoban. Ayrıca bk **dāirat** : "devriye", dönüp dolaşan güvenlik birliği (6. Bildiri, 5/52, 9/98).

[4] **taḥta** : (Arap, Sami) : alt. (Habeş) alt; (kendini) alçaltma; alçak gönüllü olma. (Akat) **ṭaẖdu**, **ṭaẖuttu** : (akıntı, yağmur, sunu) gür; bol bol. **ṭuẖdu** : doruk. krş. 66/10. dç : "Allah, inanıkları, onlar dallanıp budaklanan / gidip gelen (tartışmayı) / kargaşalığı durdurarak seninle (kazançlı bir) sözleşme yaparlarken...". 2 - (Mekke) Çukuru (?). Suyuti'e göre (Arap) **taḥt**, Nebati dilinde **baṭn** anlamındadır (*H. Aboud, "Qur'anic Mary's Story", 268*). 3 - (Akat) **taẖtû** : yenilgi.

[5] **yubāyiʿūnaka** : Alışveriş*. 48/10.

[6] inanık : Üçlemeye gitmeyen Hristiyan. İnanık. Yoksa, Mehmet'e inandıktan (mümin olduktan) sonra kendisi ile sözleşme yapmanın hiçbir anlamı yoktu.

[7] **l-sakīnat**. Sekine*. Kötü bir durumda oldukları için, kendilerinin yatıştırılması gerekmişti.

[8] 4. Bildiri

[9] **fatḥan**. Hayber yengisi diye anlaşılır. 1 - delik açmak; 2 - (Akat) **patīẖu** : torba, çıkı [çapul]. Fetih*

[10] Başkalarınca tutulmuş "paralı askerlerin", "devriyelerin", Elçi ile anlaştıktan sonra yeni gelirleri, "ödenekleri"

[11] yeni geliri, yeni "parayı". Bu kimselerin güvenliği sağlamak için para ile tutulan Afrika kökenli Hristiyan **Ahabiš** (Ahabişler) olup olmadığı belirsizdir. Mekke'de para karşılığında çalışan "kovucu kimseler" için bk. **nādiyahu** (96/17). Ayrıca bk. Eylemciler*

[12] 1 - Elçi ile antlaşmalı olan birlikler; 2 - Kendilerini önceden para ile tutan öteki toplum.

[13] (elde etmek için) ayaklanmadığınız. Kadir*

[14] Gözetme, denetleme; öğrenmiş olma [bilme]. Kavramak*

[15] **uẖrā** : 1 - başka. *Al-Jalalayn*'a göre, Sözlük bilim bakımından başka "çapullar" olarak anlaşılmalıdır. 2 - bekletilen, "tehir edilmiş". Krş. köktaş **mus'taẖirīn** (sonradan gelecek olan (kuşaklar)) (15/24). (Akat) [ʾ**ẖr**], **aẖāru** : Arkada, sonra olmak; ertelenmiş olma; bir köşeye koyulmuş olma; bekletilmiş olma. (Osm) Ahiret ile köktaştır; 3 - (Yemen) **ḥwr** (II) kökünden türeyen **yḥwr**, gidip bir yere yerleşme; **ḥwr** / **ḥwrw**, gidip yerleşen, yerleşimci, göçmen. "Havari" ile köktaştır. 4 - Kayra (?). (Yemen) **ḥrr** (III) : bakım, elden geçirme, gözden geçirme; pekiştirme. "Pekiştirme" ise **qadīr** (bir sonraki Bildiri) ile yakın anlamlıdır.

[16] **qadīran** : 1 - erklidir; 2 - ölçüyü (değeri) bilendir; çapulu "takdir" edendir. 3 - güçlendirendir, "ayakta tutandır". Kadir*

[17] Sizin üstün bir püskürtücü gücünüz var; 2 - Karaçalıcı toplum, savaşmayı göze alamadı. Savaşma olmamıştı. 3 - Allah bu savaşa engel olmuştu (24. Bildiri)

48/23. (Bu)[1], Allah'ın, önceden (de) geçmiş olan[2] Töresi'dir. Üstelik sen, Allah'ın Töresi'nde, kesinlikle değişiklik bulamazsın.

[MEKKELİLER'LE SÜRTÜŞMELER SONUCUNDA SÖZLEŞMEYE VARILMASI]

48/24. Ayrıca, onlara karşı sizi gönderdikten[3] sonra, Mekke[4] Çukurluğunda[5] onların[6] ellerini sizden, ayrıca sizin ellerinizi onlardan çeviren[7] O'dur. Üstelik Allah, ne eylediğinizi görendir.
48/25. Karaçalmış olanlar, ayrıca size, (Paylaşık) Kutsal Yükünçevi'ni[8], ayrıca adanmış[9] armağanın[10] (çökertilecek olan) yerine[11] ulaşmasını engelleyenler onlardı. Üstelik (orada)[12] bilmeden kendileri ile (ilk kez) karşılaşacağınız[13] böylece (sonunda) üzüntüye[14] uğrayacağınız tanımadığınız inanık erkekler, ayrıca inanık kadınlar olmasaydı (Allah, savaşı önlemezdi). (Bu), Allah, esirgemesine dilediği kimseyi soksun diye idi. (Birbirlerinden) ayırt edilmiş olsalardı, aralarından karaçalmış olanları üzücü bir dışlama[15] ile kesinlikle (oradan) dışlardık.
48/26. Hani (o) (Allah'a) karaçalmış olanlar, yüreklerine (Allah'ı) bulaştırmayı[16] - Aldatıcılık Çağı'nın bulaştırmasını[17] - koymuşlardı[18]. Böylece Allah, Elçi'sine, ayrıca inanıklara[19] Kendi (yatıştırıcı) eşliğini[20]

---

[1] Siz, Mehmet'in aracılığı ile Allah'la sözleşme yaparsanız, Allah da size kayra, kazanç, çapul sağlayacak. Bu töre (yerleşmiş yasa, kurallar, "sünnet") için bk. Musa ile İsrailoğulları. Namaz*
[2] uygulanmış olan
[3] **aẓfarakum**. (Arap) [**ẓfr**] : pençelemek; pençe atmak tırnaklamak, ele geçirmek. (Habeş) **ṣəfr**, ʾ**aṣfār** (çoğul) : tırmık. (Arap) **ẓufur** : tırnak (6/146). 2 - denetim altına almak. Akat dilinde ses benzer köklerin ilkel anlamı : 1 - kasmak, kısmak, (göz) kısmak, kırkmak, kıstırmak, bastırmak; 2 - elçi göndermek; bilgi, koşul belirtmek / göndermek ("sefir göndermek"); 3 - (Arap) **dafara** : itmek; (Habeş) **dafara** : katı, gözüpek, yavuz olmak; tepeden bakmak. 4 - (birbirine) bulaştırmak, karıştırmak, iç içe geçirtmek, düzenek kurmak. Sami dillerinde "örmek" eyleminden türer. Krş. (Habeş) **ḍafara**. Oysa (Arap) **ḍafara** : örgü/örmek. Anlam olarak krş. **l-šağarat** (18. Bildiri).
[4] **makkata** : 1 - Mekke*. 2 - (b/m)(Habeş) **bkk**, **bakka** : boşa gitmek; yok olmak; yararsız, geçersiz olmak; tek başına kalmak; **bakka** : boşu boşuna. (b/m)(Arap) **bakka**; yırtma, kırma, koparma, bir nesnenin değerini düşürme.
[5] **bibaṭni** : bir bölgenin en çukur yeri; su kalıntısı olabilecek yeri. (Arap) [**bṭṭ**] : yara açmak, yaralamak; (b/m)(Habeş) **baṭḫa** : yarık, çentik açmak. Tekgeçişlidir. (Akat) **bītānu**, **bētānu**, **bītānû** : (nesnenin, kimsenin, evin, giysinin) içi.
[6] Mekkeliler'in
[7] Karşılıklı saldırıya son vermek. Hudeybiye Antlaşması için yapılan tartışmalar diye anlaşılır. Bu antlaşmaya göre karşılıklı saldırılara son verilecek, ayrıca Mehmet'i izleyen inanıklar (22/28), ayrıca öteki tektanrıcılar (22/34) belirli dönemlerde Mekke'ye gidip kutsal törenlerini özgürce yapabileceklerdi. (Arap) [**kff**] : kısıtlama; çevirip (engel olma); (Akat) [**kpp**] : eğmek, bükmek; bel bük(tür)me; bir nesneyi başka bir nesne ile kuşatmak. (Arap) **qaffa** : sıkıştırme, büzme; kalın olma; **kāffat** : toplu, topluca, toptan. Elleri sıkıştırmak (?); tokalaşmak (?); Barış yapmak (?). Krş. 4/77.
[8] **al-masğidi al-ḥarām** : (Paylaşık) Kutsal Yükünçevi
[9] **maʿkūfan** : adanılacak olan. (Tapınmak, adamak için) kapatılmış, bağlanılmış, (bir yere) çekilmiş, dikilmiş. Akif*
[10] **al-hadya** : hediye, armağan. Adaklık hayvan
[11] **maḫillahu** : onun yeri, "mahallesi"; armağanın sunulucağı yer. Kurbanın kesileceği yer, sunak. Köken için bk. 2/196, 22/33, 66/2; 11/39. Onların (cansız olarak yere düşeceği) yer (22/36)
[12] Mekke'de
[13] **taṭaūhum** : Adım atmak*. Söz konusu olan yer Mekke ise, oraya gelen/giren kimselerin eskiden Mekke'de yaşayan Göçmenler olamaz. Yoksa, oradakilerini tanımış olurlardı. Dolayısı ile, gelenler, Medine'den gelmiş olamazlardı. Öte yandan İslam Geleneklerine göre [Hristiyan olan] Medineli Yardımcılar (Ensarlar) bu tür savaşlara katılmamışlardı.
[14] **maʿarratun** : sıkıntı, suçluluk duygusu. krş. **al-muʿ'tara** (22/36).
[15] Ezinç*
[16] **l-ḥamiyat** : 1 - yobazlık, bağnazlık, aşırı tutuculuk, soyculuk, tepeden bakma, ısınma, öfkelenme. (*Lane*); (Habeş) [**ḥmm**] (II) : kıskanç olma, istek, eli sıkılık. 2 - katılık. (Yemen) [**ḫmʾ**], **ḫmʾt** : koyulaşmış süt; 3 - tıkama, engel olma; (Yemen) [**ḥmy**] : sulama kanalına set / bent yapmak, tıkamak. 4 - (İnançta / tapınma töreninde) ortaya çıkan kargaşalık; (inancın eski alışkanlıklar ile) bulaştırılması, çamurlanması. (Yemen) **ḫmṭ** : (salgın bir sayrılık olan) veba; kargaşalık. krş. Fitne*; (Arap) **ḥamiʾa** : çamurlanmış olma (bataklığa düşme). (Habeş) [**ḥmm**] (II) : çamurlanmış olma. 5 - Allah'ın yanına başka tanrıları koymak, biriktirmek, derlemek. (Akat) **ḫāmimu** : (tahıl, tane toplayıcısı) (Akat) **ḫimmatu** : biriktirilmiş nesneler; derlem (collected materials, collection); (tanrısal) yasalar derlemi; yel'in derleyip biriktirdiği nesneler. Sözlük anlamı bakımından Semed* ile Ahmet'e yakındır. Övgü*
[17] **ḥamiyata l-ğāhiliyat** : Aldatcılık (Hubal) Çağı'nın tutuculuğu; çoktanrıcılığı; Allah'ın yanı sıra başka tanrılar koyma (tanrıları biriktirme); (Yeni Yasa'ya) çamur atma [karaçalma, küfretme]; eski tören ile yeni töreni bir arada tutma. **l-ğāhiliyat** için bk. Bilgisiz*
[18] Mekkeliler, Kabe'de yapılan tapınma törenlerini kendi eski inançlarına göre yapmayı sürdürmek isteyerek, inanıklara engel olmaya çalışıyorlardı; inanıkların inancını başka bir inancı bulaştırmak istiyorlardı; kendilerine karşı "katı" idiler.
[19] Hristiyanlar. İnanık*
[20] **sakīnatahu** : Allah'ın eşliği, orada olması; Allah'ın, (güven verici) soluğu. Sekine*

indirmişti, üstelik onları, Saldırmazlık[1] Sözü[2] (ile) bağlamıştı[3]. Üstelik onlar, buna daha uygun, ayrıca buna yatkın[4] (kimseler)di. Üstelik Allah her konuyu bilendir.

[ELÇİ'NİN TEKTANRICILARI BİRLEŞTİRMESİ - BİRLEŞENLERİN NİTELİKLERİ

48/27. Evet! Allah, Elçi'sine (gördüğü) düş'ün[5] gerçek (olacağını) (söylerken) doğru söylemişti[6] : "Allah dilerse, siz güven içinde, (karşılıklı) kan dökmenizi[7] sona erdirmiş, üstelik toplanmış[8] olarak[9], korkmadan (Paylaşık) Kutsal Yükünçevi'ne kesinlikle gireceksiniz"[10]. Böylece sizin bilmediğiniz neyse[11] Allah (onu) biliyordu, Böylece bu (giriş)ten başka size, yakın bir açılış[12] sağlayacak.
48/28. Elçi'sini, kılavuzluk (görevi), ayrıca Doğru Yasa[13] ile, bunu tüm Yasalar'dan üstün kılsın[14] diye gönderen O'dur. Üstelik tanık[15] olarak Allah yeter.[16]
48/29. (Tektanrıcıları, Doğru Yasa'da) toplayıcı olan[17] (Elçi), Allah'ın Elçisidir. Ayrıca, onunla birlikte olanlar, (Yasa'ya) karaçalanlara karşı dışlayıcı[18], kendi aralarında esirgeyişlidir[19]. Sen onları (birbirlerini) barındırırken[20], (Yol'da) (tek Yasa'ya göre) ilerlerken[21], Allah'tan (gelecek olan) bir kayra, ayrıca (Öte Yaşam'da) ağırla(n)mayı[22] amaçlarken görürsün. Onların yüz çizgileri, yüzlerindeki yere kapanma izidir[23]. İşte bu, onların Tevrat'taki örneklemesidir. Ayrıca onların İncil'deki örneklemesi[24] (ise), filizini çıkarmış, böylece onu güçlendirmiş, böylece kalınlaşmış, böylece sapı[25] üzerine dikilmiş, (güzelliği) ekincileri şaşırtan[26] bir ekin gibidir. (Ayrıca bu, Allah), (yalan) ekenleri[1] onlarla[2] öfkelendirsin (diyedir). Allah,

---

[1] **l-taqwā** : karşılıklı sakınma; birbirini gözetme, koruma; saldırmazlık; kardeş kardeş birlikte yaşama / tapınma. Sakınmak*

[2] **kalimata l-taqwā** : Hudeybiye'de yapılan, inanıkların Mekkeliler'e on yıl savaş açmamalarına karşılık Kabe'de tören yapabilmelerini sağlayan antlaşma. Saldırmazlık Sözleşmesi. "Kabe'de siz bize saldırmazsanız, biz de size saldırmayacağız": "birbirimizden karşılıklı sakınacağız". Sakınmak*

[3] **wa-alzamahum** : onları bağladık. Bu sözcük için bk. 17/13. Lazım*

[4] **ahlahā**. (Sözleşme, yatışma) konusunda yeteneği olan. Ayrıca bk. "inanç bakımından birbirlerine yakın olanlar", "inançları bir olan kimselerden oluşan birlik". bk. Aile*

[5] **l-ru'yā** : 1 - düş; uyuklama için bk. 17/79-80; 2 - birleyici, çoban, kılavuz oluşu. (İbr) **re(a)**ʿ, **r**ʿ : arkadaş; (Aramice) **ra**ʿ**awa** : arkadaş; (Habeş) **ra**ʿ**awa** : birleştirme, boyunduruk takma [anlam bakımından krş. Semed*]; (Habeş) **rə**ʿ**aya** : (sürüyü) gütmek. Krş. **rā**ʿ**inā** : bizi gözet (koru, bak, güt, özen göster) (2/104). "Birleştirme", "toplum başkanı" gibi anlamlar için bk. 29. Bildiri (**muḥammad**).

[6] **ṣadaqa l-lahu** : Allah, doğru söyledi. Benzeri bir deyim için bk. 3/95.

[7] 2 - (aranızdaki ilişkiler konusunda) gevşek oluşunuz. **ruūsakum** (2/196)

[8] **wamuqaṣṣirīna**. 1 - korunmuş olarak, krş. kendilerini korumuş (**qāṣirāt**) olan Huriler; krş. **l-taqwā** : birbirini karşılıklı korumak, gözetme, "takviye etmek. Sakınmak*; 2 - topluca, taplanmış olarak. (Akat) **kaṣāru**: bağlamak, düğümlemek, toplamak; (Akat) **kiṣru** : yoğunlaşma. "Kevser" ile eş anlamlıdır. Çelenk*. Bk. **al-kauṯar** (108/1). "Toplamak", "Toplayıcı", Elçi Mehmet'in görevi, üstelik kendisinin "takma adı" idi (29. Bildiri). Övgü*.

[9] dç : "başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak" (*Diyanet*).

[10] dç : "Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz" (*Diyanet*).

[11] Hudeybiye Antlaşması'nın gerçekleşeceğini, üstelik antlaşma koşullarının böyle olacağını

[12] **fatḥan qarīban**. Yakında, Tanrı'nın yakınında, Cennet Kapıları'nın açılması. Böylece kendileri **l-muqarrabūn** ([Tanrı'ya] yaklaştırılmış olanlar; gözdeler)den olacaklar.

[13] Din*

[14] üstün kılsın; (öteki Yasa'ların) yerine geçsin; (Yasa'lar birbirleri ile) "uyuşsun". Zihar*

[15] 1 - tanık olarak; 2 - Elçisine "yardımcı" olarak. Tanık*

[16] benzer Bildiri : 61/9.

[17] **muḥammadun**. 1 - Toplayıcı; toplumlar başkanı; 2 - yardımcı olacak olan; 3 - (İsa'nın önceden önceden öğütlediği, övdüğü) övülmüş kimse; 4 - (toplumlar arasındaki ilişkileri) pekiştirici; (toplumlar için) temel, direk, destek olacak olan. Övgü*. Bu bağlamda, sözcük anlamı bakımından "Semed* edici" kimse anlamına gelir. Krş. "Düş" (27. Bildiri) diye okunan (Habeş) **ra**ʿ**awa** : birleştirme, boyunduruk takma; (Habeş) **rə**ʿ**aya** : (sürüyü) gütmek.

[18] **ašiddāu**. Kovucu, dışlayıcı, dışarıya (sürgüne) gönderici, dinden çıkarıcı; döndürücü; saldırgan. Şiddet*

[19] **ruḥamāu** : esirgeyişli, esirgeyiş ile davranan. Kullar için kullanılan bu sözcük tekgeçişlidir.

[20] Bel Bükmek*

[21] Yere Kapanmak*

[22] Rıdvan*

[23] bk. "çene üstüne kapanma" (17/107).

[24] 2/261

[25] sap, gövde

[26] Acayip*

onların içinde, inanan, ayrıca arındırıcı eylemler[3] eyleyenlere yarlıgamayı, üstelik süreduracak olan bir ödülü söz verdi.

66 - YASAKLAMA DİZİSİ (Tahrim Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[SALIKÇI MEHMET İLE EŞLERİ ARASINDAKİ SORUNLAR]

66/1. Ey Salıkçı! Eşlerinin[4] beğenmesini[5] amaçlayarak, Allah'ın sana yasal kıldığı konuyu[6] niçin sen (kendine) yasaklıyorsun? Üstelik (unutma)! Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
66/2. Evet! Allah antlarınızın (karşılıklı) tutulması[7] (konusunda) sizi yükümlü kıldı.[8] Üstelik Allah, sizin egenizdir. Üstelik O, (sizi) bilendir, (sorunlarınızı) sağaltandır.
66/3. Hani Salıkçı, bir konuyu eşlerinden birine gizlice söylemişti. Böylece (eşi), bunu (başkasına) salıkladığında, ayrıca Allah, bunu (Elçi)ye açıkladığında, o (da) bir bölümünü (eşi)ne bildirmiş, ayrıca bir bölümünü (bildirmekten) kaçınmıştı. Böylece bu konuyu (eşi)ne salıkladığında, (eşi), "Bunu sana kim salıkladı?" demişti. (Salıkçı Elçi), "(Bunu) bana, bilen, salıklı olan[9] (Allah) salıkladı" demişti.
66/4. Siz ikiniz[10], (tutumunuzdan) Allah'a çevrilirseniz artık (unutmayın) doğrusu (bu tutum), kaymış[11] olan yürekleriniz (için seçkin olur). Ancak (Elçi'nin) kendisine karşı birbirinizle uyuşursanız[12] artık (unutmayın) doğrusu Allah, onun egesidir, ayrıca Cebrail, ayrıca inanıkların (ortak koşuştan) arınmış olanları[13], ayrıca Melekler bundan böyle (Elçi ile) uyuşanlardır[14].
66/5. O sizi boşarsa, bakarsın İdisi ona, sizden seçkin - (aralarında) barışık[15], inanık, içten uyan, (yanılgısından) çevrilen, etkileyici[1], koşuşturan[2], barıngan[3] ayrıca iş işleyen[4] - eşler verir.[1]

---

[1] **l-kufār** : 1 - (Tanrı'nın tekliği konusunda) karaçalıcı (olan)lar; Kafir*; 2 - (Arap, Sami) [**kfr**] : ekici; çiftçi, "tohum ekicisi" anlamına da gelir. Bu "ekicilerin", (yanlış tohumu) ekenlerin ektiği tohumlar gelişmeyecek olanlardır! Öfkelenme buradan türer. "Tohum / tane" için bk. Hubal*. 3 - Delik açıcısı (?), delik açıp tohumu ekmeyenler (?).
[2] onlarla : onların aracılığı ile. Ekilen tohumun büyüyüp çoğalması gibi, inanıkları (dallandırıp, budaklandırıp) çoğaltıp, güçlendirmekle
[3] Tanrı'ya ortak koşuştan uzaklaştırıcı
[4] **azwāğika**. Bunlar Mehmet'in görevini paylaşan, "kendisi gibi olan", sorumlu kadınlar olmalıdır. Zevce*. Ayrıca bk. **l-nisāi** (33/32); **ahla l-bayt** (33/33 vs). Yolcu*.
[5] **marḍāta**. 1 - (seni) beğenmesi; 2 - (seni) barındırması, ağırlaması (?). Rıdvan*
[6] salt tektanrıcılıktan uzaklaşan bir eşten boşanma konusu
[7] **taḥillata**. [**ḥll**] : (bir düğümü, bir sorunu) çözme, özgür kılma (bağını çözme). Verilen (yargıyı, andı) bozmak. Ant bağını çözmek. Genel olarak "Allah sizi, antlarınızı geri almakla, bozmakla üstlendirdi" diye olumsuz bir anlam verilerek çevirilir, dolayısı ile içinden çıkılmaz bir yorum sıkıntısı yaratır. Elçi, bir sonraki Bildiri'de, eşine gizlice, kendisine ant içtirerek (?), bir konuyu açıklar. Eşi, verdiği sözü tutmayarak bu konuyu bir başkasına iletir, böylece ortaya sorunlar çıkar. Dolayısı ile burada "verdiğiniz andı tutun, ant bağını çözmeyin" gibi bir tümce beklenir. Bu kökten ayrıca inme/indirme, konma, yerleşme anlamlına gelen sözcükler türer. Örneğin **maḥillahu** (2/196, 48/25); (Osm) mahalle, bir kentteki oturum yerleri, kalınan yerler gibi. Dolayısıyla **taḥillata** (edilgen), (sözün, andın) durağan kılınması, yerini değiştirmemesi (sabit kılınması), yerinde kalması anlamındadır. Örneğin **ḥillun** (90/2) : "Sen bu kentte oturuyorsun / kalıyorsun." Ayrıca krş. **l-ahilat** (2/189) : (Yasayı, kuralları) tutucu olan Hilla toplumu. (Akat) **ḫalālum** (I) : kısıtlamak, kapatmak, (sürekli) kapamak. Bu kök, Arapçada gem vurma, dizginleme olarak geçer. (Habeş) **hallawa**, **ḫallawa** : koruma, gözetleme; (Yemen) **ḫlw**, **ḫly** : koruma, kurtarma; (Arap) **ḫwl** : ilgilenme, özen gösterme. (Arap) **ḫalada** : sürekli olma; (Habeş) **ḫallada** (II) : bütünleme. Krş. **lā tuḥillū** : (sözleşmeyi) yasa dışı bırakmayın; helallığını bozmayın, yerine getirin.
[8] Krş. "Ayrıca siz, antlarınızı koruyun" (5/89). dç : "Allah (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmayı (ve kefaret ödemeyi) size meşru kılmıştır." (*Diyanet*).
[9] Kul neredeyse Tanrı oradadır; Tanrı, kulları ile ilişkide olandır. Haber*
[10] Elçi'nin, söz konusu olan iki eşi. Bu iki eşin örneği, 10. Bildiri'de verilir.
[11] **ṣaġat** : 1 - kaymış, uzaklaşmış; 2 - şaşırmış; 3 - (birisince) sürüklenmiş; (birisine yolda) eşlik etmiş, katılmış. Köken için bk. **walitaṣġā** (6/113). Bu sözcük konusunda bir eleştiri ve ayrıca Salıkçı ile eşleri konusunda Müslüman kaynakların açıklaması için bk. *M. Mir, "Farâhî Ve Islâhî'ye Göre Tahrim 64/4"*.
[12] **taẓāharā** : siz ikiniz birbirinize arka verirsiniz, uyuşursunuz. Birbirinize "zihar" yaparsınız (!)
[13] **ṣāliḥ**. Ortak koşuculuktan uzaklaşmış / uzaklaştırıcı. Salih*
[14] Kulağına eğilip, (fısıldayandır)! Krş. Salavat (2/157). Bu kadınlar Elçi ile birlikte / ortaklaşa çalışsalar bile, son söz Elçi'ye düşer.
[15] **mus'limat**. Kıskanç olmayan (6. Bildiri)

[İNANIKLARA ÖĞÜTLER]

66/6. Ey siz, inananlar! Yakıtı insanlar, ayrıca Kıskanç (Şeytan)lar[6] olan, üstünde - kendilerine Allah ne buyurduysa, (ona) başkaldırmayan, (kendilerine) ne buyurulduysa (onu) yapan - kuşatıcı[7], sürükleyici Melekler bulunan Ateş'ten kendinizi, ayrıca (inanç konusundaki) yakınlarınızı[8] koruyun.
66/7. (Yoksa kendilerine) "Ey siz, karaçalan kimseler! Bugün, aklanmaya çalışmayın; ne yapageldiyseniz siz ancak (onun için) karşılık alacaksınız[9]" (denilecek).
66/8. "Ey siz, inananlar! Allah'a, içten[10] bir çevriliş ile çevrilin. Bakarsın, İdiniz, (suç) karalıklarınızı sizden siler[11] ayrıca sizi, altlarından ırmaklar akan Bahçeler'e sokar. O Gün, Allah Elçi'yi, ayrıca onunla birlikte inanan kimseleri aşağılık etmeyecek. Onların ışığı[12], önlerinde, ayrıca sağlarında[13] ışıldar[14]. "İdimiz! Bizim için ışığımızı bütünle[15], ayrıca bizi yarlıga. Evet! Sen, her konuda güç yetirensin" derler.

---

1 ʿ**ābidāt**. Tekgeçişlidir. (Habeş) ʿ**abd** (II) : kul; ʿ**abd** (I) : büyücü [kahin, peygamber, etkileyici], ʿ**əbad** : güç, yetenek ; ʿ**abda** : birisine karşı güç geçirme. Krş. Eylemciler*; Emanet*; 2 - İnancında "kalıcı" olan (kadın). Kul*

2 **sāiḥātin** : 1 - (iş yapmak için) gidip gelen, koşuşturan, "seyahat eden" (kadın). (Akat) **ṣāʾidu**, **ṣayyidu** : kıpırdamak, amaçsız gezinmek. Bu konuda bk. Ozan*. Bu sözcüğün Geleneklere uygun olarak "oruç tutan" (*Diyanet*) diye çevirilmesi gerçekten şaşırtıcıdır. Krş. **sīḥū** (9/2), **sāiḥūn** (9/112) : dolaşma, koşuşturma. (Hristiyan Arap) **sāyiḥ** : gezgin derviş. bk. **sayyi-uhu** (17/38). 2 - (Akat) **ṣīāḫu** : gülmek, güldürmek; (Akat) **ṣayyaḫu** : şen, neşeli, gülen. "Koşuşturma", "ışıldama" ilişkisi için bk. 8. Bildiri.

3 **ṭayyibātin** : Tekgeçişlidir. [**ṭyb**] : Bir yerde kalma, yerleşme, barındırma, konaklama, (birisini) konuk edinme (konuklama), konuk, hotel; konakçı kadın, bir konağın (otelin) ya da bir erkeğin bayan görevlisi; (deve, koyun, keçi için) ahır ya da geçici olarak, bir gecelik kaldıkları yer; çobanların gece yolunu bulması için konulmuş dikili taş (*Lane*). Bu böyleyken Türkçe çevirilerde bu sözcüğü "dul kadın" diye görmek gerçekten şaşırtıcıdır. Üstelik Kuran'da kesinlikle "dul kadın" deyimi kullanılmazken Kuran yorumcularına göre bu deyim korunuk* kadın anlamındadır! Söz konusu olan kimseler, bir erkekle cinsel ilişkide bulunmadan, birlikte yaşayan (bir çatı altında yaşayan, evdeş olan), üstelik bir evin sorumlusu olan korunuk kadınlardır. Barınmak : Bir yere sığınmak; bir yerde yatarak geceyi geçirmek; soyut kavram bir yerde etkili olmak, gelişecek ortamı bulmak (*TDK*). Bu Bildiri'de Elçi, kendisine daha iyi bir barıngan (kadın) edinebileceğini söyler. Oysa, Elçi'nin Mekke'deki ilk eşi, barıngan değil, nerdeyse annesi yaşında olan barındırgan bir kadın idi.

4 **abkāran**. Gelenekler bu deyimi, er görmemiş, kızlığını korumuş, erden (kadınlar) diye anlar. Oysa öğretiyi yaymak için Elçi ile birlikte çalışan, korunuk olsun ya da olmasın bir kadının erden olup olmaması, kendisine hiçbir üstünlük, seçkinlik sağlamaz! 1 - iş işleyen (iş işleten?). (Yemen) **bqr** : a - inek; b - tarlayı kazmak, düz yapmak; kuyu kazmak, delmek; taşı delmek. Krş. **lā bik'run** : üzülmemiş, sızlanmamış, boyunduruk takılmamış, işe koşulmamış (inek) (2/68). 2 - Dingin, sorun çıkarmayan (?). (Habeş) **bak(w)ara** : durdurulmuş olmak. ʾ**abk(w)ara** : erteleme, savsaklama, sonraya bırakma, durdurma; ayrıca (Habeş) **bkr** : dingin (akmayan) su. Bu anlam Tanrı'nın yanında "bekletilen" Hurıler bağlamında kullanılır (56/36); 3 - (Akat) **(w)aqāru**, **baqāru** : seyrek olma; seyrek olduğu için değerli olma. krş. (Arap) [**wqr**] : değerli, saygın. Oysa, Elçi'nin Mekke'deki ilk eşi, önceden er(kek) görmüş, "iş işleten" bir bayandı! Bu bayan, Elçi olmadan önce Mehmet'e uluslararası alışveriş yaptırtarak "iş işletiyordu". krş. (Osm) bekâr : 1 - Çiftlik işlerinde çalışan işçi, rençber. 2. Uşak, hizmetçi. 3. Para ile tutulmuş özel sığırtmaç. Bu ise nerdeyse "çömez" anlamındadır.

5 dç : "sizden daha hayırlı, müslüman, inanan, sebatla itaat eden, tövbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bakire eşler verebilir." (*Diyanet*)

6 **l-ḥiğārat**. 1 - (Arap) Taş (çoğul); 2 - Kıskanç (Şeytan)lar (2/24). (Habeş) **hagrata** : birisine karşı amaçlı olma, kıskanç olma, sinirli olma, sıkıştırıcı, baskı yapıcı, girişken olma. Elçi'nin eşleri arasında ortaya çıkan sorunlar, kendi aralarındaki kıskançlıktan ötürü müydü?

7 **ġalīẓ**. 1 - (Habeş) **gallada**. Kuşatıcı, bağlayıcı; örtücü. Kıstırıcı anlamı için bk. Zebaniler*. 2 - Korkunç, korkudan titreten. (Akat) **galātu**.

8 **ahlīkum**. İnanç bakımından sizinle birlikte olanlar. İnanç bakımından sorumlu olduğunuz toplumunuz. Aile*. Yoksa gelişigüzel insanlar için herkes kendisinden sorumludur. Kimse başkasının suç yükünü taşımaz. Elçi'nin, kendi evlerinden sorumlu olan eşleri konusunda bk. **buyūtikunna** (33/33) : (inanç) evleriniz, tapınaklarınız.

9 Suç karalığı kazananlar, Öte Yaşam'da karartılır.

10 **naṣūḥan** : içten, arkadaşça; 2 - öğütlenmiş olarak; öğütlendirici. bk. **naṣaḥū** (9/91).

11 silmek, yolmak; örtmek. Kafir*

12 Işık : kılavuz; kılavuzlama. Ey Elçi'nin eşleri! Parlayan, yol gösteren ışığınızla başkalarına yol gösterin. İsa ise şöyle der : "Sizin ışığınız insanların önünde öyle parlasın ki, [bu ışığı görenler, sizin yaptığınız] iyi işlerinizi görerek göklerdeki Babanız'ı yüceltsinler" (Mata 5/16). Bağlama bakılırsa, Elçi Mehmet'in öğretisinin oluşması döneminde etkinlik gösteren korunuk eşlerine yöneliktir, üstelik kendilerine, ışığınızla başkalarına yol gösterin, örnek olun denilir. Emanet*, Korunuk*. Işık deyiminin değişik bir anlamı ([ezgiler söyleyen] çığırtkan, müzisyen) için bk. 57/12.

13 Sağdakiler*

14 57/12. Koşuşmak; saçılmak; eğlendirmek. Krş. **sāiḥāt** : koşuşturan kadınlar (5. Bildiri). Matta 5/16.

15 (kılavuzlama konusunda) verilen sözün bütünlenmesi, sözün tutulması. Bütünlemek*

66/9. Ey Salıkçı! Karaçalıcılara, ayrıca ikiyüzlülere açıkça konuş[1], üstelik onlara karşı, sağlam dur. Üstelik onların barınağı, Cehennem olacak. Üstelik (ne) kötü (bir) dönüş yeridir (orası)!

[ELÇİ'NİN EŞLERİNE İYİ, KÖTÜ KADIN ÖRNEKLERİNİN ÖĞÜT OLARAK VERİLMESİ]

66/10. Allah, (o) karaçalan kimselere Nuh'un karısı[2] ile Lut'un karısını örnek olarak sunar. O iki (kadın), (ortak koşuştan) arınmış iki kulumuzun[3] (buyruğu) altında olan[4] iki kul idi, oysa ikisi de onları aldatmıştı[5]. Böylece o (Elçilerin) ikisi, hiçbir konuda Allah'a karşı, o (kadınların) ikisini korumayacaktı. Üstelik (o ikisine), "Siz ikiniz, Ateş'e girenlerle birlikte girin" denilecek.
66/11. Ayrıca Allah, inananlara Firavun'un karısını[6] örnek olarak sunar. Hani o, "İdim! Sen'in yanında, Cennet'te, benim için bir ev yap, üstelik beni Firavun'dan, ayrıca onun eylemlerinden kurtar, ayrıca beni, (o) karaçalıcılar toplumundan kurtar" demişti.
66/12. Ayrıca yarığını[7] korumuş[8] olan İmran'ın kızı Meryem (başka bir örnektir)[9]. Böylece Biz ona, soluğumuzdan üflemiştik. Üstelik o, İdisinin sözlerini, ayrıca Bitiklerini doğrulamıştı, üstelik o Bize, içten uyanlardandı.

60 - SINANAN KADINLAR DİZİSİ (Mumtahine Suresi)[10]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[ÇOKTANRICILARLA İLİŞKİ KURMANIN YASAKLANMASI]

60/1. Ey siz, inananlar! Ben'im (inanç konusunda) düşmanım, ayrıca sizin düşmanınız (olanlar)ı - onlar size Gerçek (Tanrı)dan ne geldiyse[11] ona karaçalarken - kendilerine sevgi[12] sunarak[13] ege (olarak) edinmeyin. (Oysa) onlar, siz İdiniz Allah'a inanıyorsunuz diye sizi ayrıca Elçi'yi (kentinizden) çıkarıyorlar(dı). Siz (o kentten), Benim Yolum'da yayılmak[14] ayrıca Benim (sizi) beğenmemi amaçlamak için çıktıysanız, siz (artık) onlara (olan) sevgiyi gizlersiniz[15]. Üstelik Ben sizin neyi gizlediğinizi, ayrıca neyi açığa vurduğunuzu bilirim. Üstelik kim içinizden bunu yaparsa[16] artık (unutmasın) doğrusu o, Yerleşik Yol'dan[17] sapmış olur.
60/2. Sizi kıstırırlarsa, (inanç konusunda) size düşman[18] olurlar, ayrıca onlar ellerini, ayrıca dillerini (inancınızı) karalama[19] (amacı) ile uzatır; üstelik onlar (kendi inancınıza) karaçalmanızı dilerler.

---

[1] **ğāhidi :** 1 - Açıkça konuş, "gösterişli ol", kendini göster; (inancını) yay; 2 - Karaçalanların karaçalışını, ayrıca ikiyüzlülerin ikiyüzlülüklerini açığa koy, açığa çıkar. Cihat*, Öldürmek*
[2] **im'ra-at**. onun dişi "kahini"; onun "sahabesi (sürükleyicisi)". Açıklama için bk**. im'ra-atuhu** (111/4). Yukarıda anlatılan Elçi Mehmet ile eşleri konusunda bir benzetmedir.
[3] (Habeş) ʿ**abd** (II) : kul; ʿ**abd** (I) : büyücü [kahin, peygamber]
[4] (Arap) : alt; (Yemen) : alt; (buyruk altında olan) ast; (Habeş) : alt; alçak gönüllü; kendi kendini küçük düşürmüş. krş. 48/18. Hanif* ile yakın anlamlıdır!
[5] Dizi'ye konu olan Elçi Mehmet'in (Hristiyan olup büyük bir olasılıkla Üçleme'ye (?) geri dönmüş) kimi "eşleri" gibi ortak koşucu olmuşlardı. *Al-Jalalayn*'a göre Mehmet'in bu eşlerinden birinin adı Hristiyan kökenli **Māriya**'dır.
[6] Mısır*
[7] çatlağını, yarığını. Cinsel organını
[8] Güzel*
[9] onun kocası yoktu
[10] Dizi adı olan **Al-Mumtaḥana** deyiminin değişik anlamları için bk.10. Bildiri.
[11] Allah'ın Gerçek Tanrı oluşu; tektanrıcılık; Diriliş Günü'nün gerçek oluşu (4. Bildiri)
[12] **mawaddat** : 1 - sevgi; 2 - dayanak, dayanışma, uyumluluk (7. Bildiri). Krş. **wuddan** (19/96). (Üzerine dayanılan) Değnek* ile köktaş olmalıdır.
[13] **tul'qūna**. Atmak, saçmak, yollamak, ulaştırmak, döllendirmek. 4/90,91,94'te [barış] sunmak, önermek diye anlaşılır. Allah'ın, İsa'yı Meryem'e sunması, ulaştırması (**alqāhā**) için bk 4/171.
[14] **ğihādan**. Yayılmak, (inancı) açığa koymak (inancı) göstermek; Kovulmadan, kendi isteği ile kentten çıkmak. Burada Cihat* ile Dövmek* (yayılmak, uzaklara doğru atılmak) deyimleri eş anlamlıdır.
[15] Mekke'de kalanlar içinde sevdiğiniz insanlar varsa, üstelik onlar inanç bakımından sizi izlemiyorlarsa, onlara olan sevginizi açığa vurmayın / onlara dayanmayın. krş. "Onlar sizi [sizin inancınızı] sevmezken siz onları seviyorsunuz" (3/119).
[16] sevgisini açığa vurarak onları, arkadaş, ege edinirse.
[17] **sawāa l-sabīli**. Allah'ın yerleştirdiği, oturaklı kıldığı Yol (Yasa). (Habeş) **śawaya** : olgun. dç : "doğru yol" (*Diyanet*)
[18] Birisine kötü inanç bulaştıran kimse. Yol'dan saptırıcı. Düşman*
[19] Karalık*

[KARINDAŞLARIN, YARGI GÜNÜ'NDE BİRBİRLERİNİ KORUYAMAMASI]

60/3. Diriliş Günü, (sizin kendileri ile) kan bağı olduklarınız[1], ayrıca çocuklarınız size kesinlikle yarar sağlamayacak. O, aranızda açıklık getirecek[2]. Üstelik Allah, ne yaptığınızı görendir.
60/4. Evet! İbrahim'de, ayrıca onunla birlikte olanlarda sizin için benimsenecek, (özendirici) bir örnek[3] var. Hani onlar toplumlarına, "Evet! Biz sizden, üstelik Allah'tan başka taptığınız nesneden ötedeyiz. Sizi yadsıyoruz. Sizinle bizim aramızda, sizin Allah'a, O'na tek olarak[4] inanmanıza dek sürekli olarak (inanç konusunda) düşmanlık[5], ayrıca tiksinti baş gösterdi" demişlerdi. İbrahim'in, babasına, "Senin için kesinlikle yarlıganma dileyeceğim, ancak senin için Allah'a karşı hiçbir konuda güç yetiremem[6]" demesi (bu örneğin) dışındadır. "İdimiz! Sana güveniyoruz, ayrıca (yanılgımızdan) Sana geri dönüyoruz[7], üstelik dönüş, Sana'dır."
60/5. "İdimiz! Bizi, karaçalan kimseler için (kendilerini) destekleyiciler[8] yapma, ayrıca bizi yarlıga. İdimiz! Evet! Kışkırtıcı[9] olan, sağaltıcı olan Sen'sin."
60/6. Evet! Bunlarda sizin için - Allah'ı, ayrıca Öteki Gün'ü bekleyen kimse için - benimsenecek (imrendirici) bir örnek[10] var. Ayrıca, kim (yanılgısından) geri dönerse[11] artık (unutmasın), doğrusu Allah, (Kendine) yetendir[12], (kullarını) avutandır.

[ÇOKTANRICILARLA İLİŞKİ KURMA YASAĞININ ILIMLI KILINMASI]

60/7. Bakarsın Allah, sizinle (inanç konusunda) düşman olduğunuz kimseler arasında uyuşum yaratır[13]. Ayrıca (unutmayın), Allah, ılımlıdır[14]. Üstelik Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
60/8. Allah sizleri, Yasa[15] konusunda size karşı birleşmeyen[16], ayrıca sizi, konutlarınızdan çıkarmayan kimseleri aklamanız[17], ayrıca kendilerine eşitlikle davranmanız konusunda suçlamaz. Evet! Allah, eşitçilikle davrananları sever.
60/9. Allah sizi, ancak Yasa konusunda size karşı birleşenleri, ayrıca sizi konutlarınızdan çıkaranları, ayrıca çıkarılmanıza arka verenleri arkadaş edinmeniz konusunda suçlar. Ayrıca, kim onları arkadaş edinirse[18] (böyleleri unutmasınlar), artık onlar (Yasa'ya) karaçalmış olanlardır.

[TOPLUM DEĞİŞTİREN İNANIK OLAN YA DA OLMAYAN KADINLARIN DURUMLARI]

60/10. Ey siz, inananlar! Göçmen inanık kadınlar size geldiklerinde kendilerine yumuşakça davranın[1]. Allah onların inançlarını bilir. Böylece (siz de) onların inanık kadınlar olduklarını öğrenirseniz, artık onları

---

[1] **arḥāmukum** : bir tek döl yatağından (rahimden) gelenler; karındaşlar
[2] ayrıntıları ile, açık açık açıklayacak, yaracak, yargı verecek. Kendileri ile kan bağı olduğunuz kimselerin kimileri suç işlediyse onlar yargılanacaklar. **yafṣilu** (etken) yerine **yufsalu** (edilgen) olarak da okunabilir : Aranız ayrılmış olacak, aranıza açıklık girmiş olacak *(Al-Jalalayn)*.
[3] **us'wat**. İyileşmek için birisini özenme, birisini örnek alma. 1 - (Arap) örnek; 2 - (Arap) avutucu; sağaltıcı; 3 - (Arap, Habeş) özendirme; (olumlu anlamı ile) kışkırtma, dürtme, (dinmiş) ateşi karıştırma (33/21).
[4] tek olarak, yalnız O'na, O'na ortak katmadan
[5] Düşman*
[6] 2 - (Akat) **malāku** (II) : konuşmak, öğütlemek, danışmak; kışkırtmak. Melik*
[7] **anabnā** : geri dönüyoruz. Son Mekke döneminden olan bu deyim sonradan "tövbe" ile değiştirilecektir. Son Medine döneminde kesinlikle kullanılmayacaktır.
[8] **fit'natan** : 1 - Bizi, karaçalıcılar aracılığı ile kışkırtıp inancımızı deneme. İnancımızı sınamak için bizi onlarla kandırtma; 2 - Bizi, onları güçlendirici, destekleyici kimseler yapma. (Akat) **patānu** (II) : baskı, kışkırtma; **patnu** : sertlik, direnme; **pattānu** : güçlendirici, destekleyici, kışkırtıcı. "Dayanak", dayanışma, uyuşum anlamı için bk. **mawaddat** (1 ile 7. Bildiri)
[9] 2 - öğütleyici. Aziz*
[10] **us'wat**. Özendirici (4. Bildiri)
[11] geri gelmek, (bir yerden ayrıldıktan sonra oraya) geri dönmek. Dönmek*
[12] Kullar, Kendisini desteklemezse bile Allah Kendini, tek oluşunu koruyandır. Gani*
[13] **mawaddatan** : 1 - (Arap) sevgi (yapma); 2 - (Habeş) uyuşma; birbirinize bağlılık; dayanışma (yapma). (1. Bildiri). Açıklama : **wuddan** (19/96)
[14] 1 - ılımlıdır, ölçülüdür; 2 - (Güçsüz kalan ilişkileri) ayaklandıran, canlandırandır. Kadir*
[15] **l-dīn** : Yasa. Bir toplumun Tanrı ile yaptığı sözleşmenin koşulları. (Arap) **dāna** : yargılama, duruşma, karşılık verme.
[16] 2 - (yerlerinizden) çıkarmak; 3 - meydan okumak. Öldürmek*.
[17] **tabarrūhum**. 1 - kucaklamak, (sevgi ile) bağlı olmak; 2 - (suçu) aklamak (2/224). dç : "iyilik etmek" (*Diyanet*).
[18] 2 - onlara geri dönerse

karaçalıcılara geri döndürmeyin. (Eş olarak) bu (kadın)lar, onlara yasal değildir. Ne de onlar bu (kadın)lara düşer. Ancak o (erkek)ler[2], katkı olarak ne verdilerse[3] (onu) kendilerine (geri) verin. Ayrıca bu (kadın)ların kendilerine karşılıklarını[4] verdikçe onlarla evlenmeniz (durumun)da size karşı bir dışlanma olmaz. Ayrıca, karaçalıcı kadınlarla (yaptığınız) evlilik bağını tutmayın[5], üstelik katkı olarak ne verdiyseniz (onu) isteyin, ayrıca (karaçalıcı erkek)ler katkı olarak ne verdilerse (onu) istesinler. İşte, Allah'ın yargısı budur. O, aranızda yargılar. Üstelik Allah (sorunlarınızı) bilendir, (ilişkilerinizi) sağaltandır.
60/11. Ayrıca, eşlerinizden biri karaçalıcılara kaçarsa, böylece siz (bu olayı) kovuşturursanız[6], artık (o kadınların), eşleri giden[7] (karaçalıcı) erkeklere verdikleri katkının eşdeğerini[8] (o kadınlara geri) verin[9]. Ayrıca siz, inanmış olduğunuz Allah'tan sakının[10].
60/12. Ey Salıkçı! (Göçmen) inanık kadınlar, Allah'a hiçbir ortak koşmayacaklarına, ayrıca (başka kocayı) çalmayacaklarına[11], ayrıca (yatak) değiştirmeyeceklerine[12], ayrıca kendi çocuklarını öldürmeyeceklerine[13], ayrıca (çocuklarının kanı konusunda) elleri, ayrıca ayakları ile başkalaştırma[14] uydurmayacaklarına[15], ayrıca (kentte uygulanan) töreye uymada[16] sana karşı gelmeyecekleri konusunda seninle pazarlık yapmaya[17] geldiklerinde, artık sen onlarla anlaş, üstelik onlar için[18] Allah'tan yarlıganma dile. Evet! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.

[ÖTE YAŞAMA İNANMAYANLAR İLE İLİŞKİ KURMANIN YASAKLANMASI]

60/13. Ey siz, inananlar! Kendilerine Allah'ın öfkesine uğramış (o) toplumu[19] arkadaş edinmeyin. Evet! (İnanç) giysileri renk renk olan (o) toplumun[20] karaçalanlarının umutlarını kestikleri gibi onlar (da) Öte (yaşam)dan umut kestiler[1]

---

[1] **fa-im'taḥinūhunna**. (Arap) **maḥana** : 1 - sıkıntıya sokma, ezme, sınama; 2 - (Habeş) (deriyi) yumuşatma, ovalama; 3 - (Habeş) armağan; armağan sunma; bel bükme; saygı gösterme. **K**rş. **im'taḥana** (49/3). Dizi adı bu köke dayandırılıp "Sınanan / Sınanmış Kadınlar" diye çevirilir. Oysa karaçalıcılar bağlamında (1. Bildiri) **mawaddat** : 1 - sevgi; 2 - dayanak, dayanışma, uyumluluk deyimi kullanılır.

[2] inanık kadınlarla evli olan karaçalıcı (tektanrıcı olmayan) erkekler

[3] **anfaqū**. Evlenmek için katıldıkları, katkı olarak verdikleri. İnanık olmayan erkeklerin, inanık kadınlarla paylaştıkları nesneler. Sözlük anlamı bakımından **nfq**, bölüşülen bir nesnedir.

[4] Ağırlık; başlık parası diye anlaşılır. Krş. 65/6 : (karşılık olarak verilen) ödül, armağan

[5] evlilik bağını tutmak : evlilik antlaşmasını sürdürmek.

[6] **`āqabtum**. İzlemek, gözetlemek, "takip etmek"; yansıtmak. Akıbet*

[7] kaçan

[8] ssç : benzeri, gibisi

[9] dç : "Eğer eşlerinizden biri kâfirlere kaçar ve siz de onlarla çarpışıp ganimet alırsanız, eşleri gidenlere sarf ettikleri (mehir) kadarını verin" (*Diyanet*).

[10] o kadınların evlenmek için size getirdiği varlıkları, - bu koşulu uygulayarak - o kadınlara geri vermekten kaçınmayın.

[11] **yasriq'na**. 1 - çalmak, aşırmak; (Arap) [**srq**] kökü ancak Mekke döneminde çalmak, hırsızlık etmek anlamına gelir. (Başka kocayı) çalmak; (Akat) [**šrq**] : çalmak, **muštarriqu** : gizli "sevgili". 3 - **Masruq** gibi (bk. 85/4'ün dipnotu) başka birisinin yerine geçmek; kocasından başka bir erkeğin karısının yerine geçmek. Kendisini, iki koca arasında bölmek; iki erkeği paylaşmak; 4 - (Allah'a / kocasına karşı) ikiyüzlülük etmek.

[12] yersiz yere suçlama, (inanç konusunda) kötü bir sanıda bulunma; (inanç) değiştirme (24/2,3). Zina*. Ayrıca bk. [**bht**]*

[13] 1 - öldürmek (17/31); 2 - (dışarı) çıkarmak (kovmak), açığa çıkarmak. Görünmezken görünür duruma getirmek. İsteyerek çocuk düşürmek (?). Değişik anlamlar için bk. Öldürmek*

[14] kocasından başka bir erkekle çocuk yapma. [**bht**]* : 1 - (Arap) damızlık deveyi [geçici olarak] soylu bir deve ile değiştirmek. 2 - (Yemen) [çocuğun kanını] başkalaştırmak, yabancılaştırmak. O dönemler, Araplar arasıda bu türlü bir alışkanlık olduğu söylenir. Az sayılı toplumlarda "kanı yenilemek" için uygulanan bu tür alışkanlıklar, "Darwin açısından" bu bir zorunluluktur.

[15] Elleri ve ayakları ile karıştırıp uydurmak : kocasından olmayan çocuğunu kocasınınmış gibi göstermeye çalışmak (Tabari). Bu konuda ayrıca bk. Hırsız*

[16] **maʿrūfin**. 1 - Töre; Elçi'yi izleyen toplumun o kentte uyguladığı kurallar; Yasa, Allah'ın "dini" (8. Bildiri). 2 - Yeni Göçmenler ile kentte önceden oturanlarla "birleşme", "yama yapma"; (ilişkileri) onarma, yatıştırma. Örf*. Kentte uygulanan Yasa'ya boyun verme" konusunda bk. Yere Kapanmak* (secdeye varmak).

[17] **bā yā ʿayn** : "biat etmek". 1 - sözleşme ya da alışveriş sırasında son sözü söylemek; anlaştıktan sonra pazarlığı sona erdirmek; 2 - Birlikte (yan yana) yürümek. Alışveriş*

[18] o kadınların bu konularda geçmişte işledikleri suçlardan ötürü

[19] Diriliş Günü'ne inanmayan toplum (1-6. Bildiriler)

[20] **aṣḥābi l-qubūr** : Gömütlerde kalanlar, kalacak olanlar; gömütlerin toplumu. Bölgesel bir deyim olmalıdır. Tekgeçişlidir. İnansa da, inanmasa da herkes Diriliş Günü'nde gömütten çıkacağı için bu deyimin ne anlama geldiği bilinmez. Yahudilere yönelik olsaydı, anlamı apaçıktır. Ölmek (gömütte kalmak) : Cennet'e gidememek; yaşamak :

49 - AYRICALIKLI BÖLGELER DİZİSİ (Hucurat Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[SALIKÇI MEHMET'TEN, YÖRESEL YARDIMCI ELÇİLERE ÖĞÜT]

49/1. Ey siz, inananlar![2] Allah'tan, ayrıca Elçi'den öne geçmeyin[3], üstelik Allah'tan sakının. Evet! Allah, işitendir[4], bilendir.
49/2. Ey siz, inananlar! Seslerinizi, Salıkçı'nın sesinin üzerinden[5] yüksek tutmayın, üstelik konuşurken birbirinize bağırdığınız gibi[6] - siz, (bunun) bilincinde olmadan eylemleriniz boşa gitmesin diye - kendisine bağırmayın.
49/3. Evet! Seslerini[7] Allah'ın Elçi'sinin yanında kısan[8] kimseler[9] (unutmasınlar), onlar Allah'ın gönüllerini dayanışma[10] ile sınadığı[11] kimselerdir. Onlar için yarlıganma, ayrıca süreduracak bir ödül olacak.
49/4. Evet! Sana Ayrıcalıklı Bölgeler'in[12] ötesinden[1] seslenenlerin çoğu (bunu) algılamaz.

Cennet'e gitmek. 1 - [**qbr**], tüm Sami dillerinde gömmek, gömüt anlamına gelir. Ayrıca Habeş Dilinde **qobara** (kararmak, karanlık olmak, belirsiz (sisli, bulanık) olmak) eyleminden türeyen **qobār** (çoğul : **qobārāt**) (karanlık, karartı, tozlu, buğulu, üzüntü, üzüntülü) ilginçtir. Bu sözcüğün q-k ve b-f dönüşümüne uğrayıp Arapça **kifr** (gecenin karanlığı)den türemiş olabileceği sanılır. Bu anlamlar için krş. Zalım*, Kafir*, Karalık*. Bu da **aṣḥābi l-qubūr** deyiminin, (inançları) kararmış, bulanık olanlar toplumu gelmelidir; 2 - İnançları kaypak olanlar; inançları türlü türlü olan kimselerden oluşan toplum. (Habeş) **ḥābara** : renk, süs; arı, süslü, parlak; (Habeş) **ḥubur** : renkli; çeşitli renklerden oluşan süs; çeşitli renkleri olan giysi giyinme; (Arap) **ḥābara** : (giysi) renk renk olma; 3 - Sami [**kbr**] : saygın, yüce, iri yarı, sorumlu (kimseler). Mekke'deki sorumlu kimselerin yandaşları. 4 - (Akat) **ḫubur**, **ḫibur** : yeraltı ülkesinde [Cehennem'de] akan bir ırmak. Asur-Babil inaçlarına göre Cehennem'e gidecek olanların geçmesi gerekecek olan ırmak. Gılgamış Destanı'nda da yer alır. krş. **aṣḥābi l-fīl** (105/1) : Kızıl'a sürülenler : Cehennem'e sürülecek olanlar, orada kalacak olanlar. 5 - (Hubal) putunun yandaşları. Krş. (Habeş) **qobara** ile Zalim*, özellikle (Yemen) **ṣlm** / **ẓlm**; (Akat) **ṣalāmu** ile türevleri : kara, kararmak, [kara] put. Öte yandan Sami [**kbr**] : saygın, yüce, iri yarı, "rab". Bütün bunlar Hubal* putunu düşündürür.

[1] 1 - umut kesmek; 2 - (düşünceleri, inancı(?)) karmakarışık olan; kavgacı. Umut kesmek*

[2] Bu kimseler, 1 - Elçi'nin çatısı altında yaşayan erkekler ile kadınlardır (**ahla l-bayt**) (33/33). Bunlar, yeni öğretinin oluşmasına katılan danışmanlar, uzmanlardır. Ancak son söz, Elçi Mehmet'nindir (33/36). 2 - Bölge sorumlularıdır.

[3] öne çıkmak, sunmak. Takdim etmek*. Yemen [**qdm**] : öncülük etmek; bir işten sorumlu olmak; başkan, buyrukçu. 1 - Elçi, size olur demedikçe söze başlamayın; 2 - Elçi, size bir konuda söz etmeden, siz Allah ile Elçi adına o konuda konuşmayın. Söz konusu olan tartışmalar, sözüne güvenilmeyen birisinin, Bölge sorumlularına (ya da o sorumlulardan birine) yanlış bir bilgi ile gelmesidir (6. Bildiri). Başka "bölgelerde", kentlerde çalışan, öğretisi Mehmet'inkine yakın olan Elçi yardımcıları olmalıdır. İnandırıcılar (?). Krş. **ribbiyyūn** (çömez) (3/146). Emanet*. krş. **l-ḥuğurāt** (4. Bildiri).

[4] Siz, kendi bölgelerinizde (Beyliklerinizde) Elçi Mehmet'in (Beylerbeyinin) elçileri, sözcüleri olarak söz ederken, Allah sizi işitiyordu.

[5] **fawqa**. Değişik anlamlar için bk. Üst*

[6] Kendi toplumunun çıkarını korumak için "havlayan, hırlayan bekçi köpek" için bk. 7/175-176.

[7] **aṣwātahum** : (Arap) [**ṣwt**], onların sesleri. 2 - [Elçi'den kopup] başıboş kalma; kendi amacı için koşuşturma. (Arap) [**šwṭ**], **šāṭa** : bir amaç için koşma; **šawwaṭa** : uzun bir yolculuk yapma; (İbr) [**šāṭ**], **šāṭ** : amaçsız gezinmek; başıboş dolanmak. (Habeş) ʾ**asaṭa** : geri getirmek; döndürmek; (Habeş) [**śwṭ**], **sawaṭa**: geri getirme, döndürme, geri dönme; (Akat) **ašītu**, **ašâtu** (çoğul) : kayış, kemer; (Akat) **ašutu**, **ašuâtu** (çoğul): kapı(yı kapamak) için deriden (meşin) kayış; (Akat) **ašâtu**, **asâtu** (çoğul): (at için) dizgin. Dolayısıyla "sesi azaltmak/kısmak" : 1 - ipi (bağı, bağlılığı) koparmamak; 2 - (belirlenmiş) amaçtan dönmemek. Bu kimselerin kimilerinin (inanç bakımından) geri dönmek istemelerinin kınanması için bk. 33/33 vs. Krş. "dayanışma" (bir sonraki tümce). "Bağlanmış bağların kopması" için bk. 7. Bildiri.

[8] sesi, bakışları kısmak deyimi için bk. 24/30, 31/19.

[9] 1 - Kendi bölgelerinizde (kentlerinizde) özgürce konuşurken, siz Mehmet'in yanında iken söz üstünlüğü kendisinindir. 2 - Allah ile Elçi'si bir konuda yargı verdiklerinde, sizin için hiçbir seçenek yoktur (33/36).

[10] Görüşleri değişik olan kimselerin birbirlerine saygı göstererek birarada oluşu; saldırmazlık duygusu; karmalık. Elçi ile kendileri aralarında dayanışma olup olmayacağını sınamak için. Sakınmak*

[11] **im'taḥana**. (Arap) **maḥana** : 1 - sıkıntıya sokma, ezme, sınama; "imtihan etme"; 2 - (Habeş) (deriyi) yumuşatma, ovalama; 3 - (Habeş) armağan; armağan sunma.

[12] **l-ḥuğurāt** : 1 - odalar. Bu anlam, Kuran'da tek geçişlidir. Elçi'nin evindeki (**l-bayt**) (33/33) bölümlerden her biri diye anlaşılır. 2 - Ayrıcalık tanınmış (korunmuş) bölgeler, kentler. Belirli oymaklardan, boylardan oluşmuş bölgeler (13. Bildiri). (Yemen) [**ḥgr**] : bir nesneyi özel bir iş için ayırmak [ayrıcalık tanımak] (6/138); (Yemen) **higreh** : (protected enclave) korunmuş yerleşim bölgesi; (Yemen) **mḥgr** : ancak birisi için ayrılmış, atanmış toprak [ülke]. krş. **ḥiğ'ran maḥğūran** : Yasak (Kısıtlanmış) Bölge (25/22,53).

49/5. Ayrıca sen onların yanına çıkana dek[2] düşünselerdi[3], bu onlar için kesinlikle seçkin (bir tutum) olurdu. Üstelik Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.

[DEĞİŞİK YÖRELERDE YAŞAYAN İNANIKLAR ARASINDAKİ GEÇİMSİZLİKLERİN ÇÖZÜLMESİ]

49/6. Ey siz, inananlar![4] (Önceden sözünden) sapmış[5] biri, size bir salık ile gelirse, toplumu aldatarak[6] sıkıntıya uğratmamanız, (üstelik) ne ettiyseniz böylece yerinmemeniz için artık (gerçeği) açığa çıkarın[7].
49/7. Üstelik Allah'ın Elçi'sinin aranızda[8] olduğunu bilin. O, birçok işlerde sizi izlemiş olsaydı sizin bağlanmış bağlarınız kesinlikle kopardı[9]. Ancak Allah, size (Elçi'ye olan) inancı sevdirdi, ayrıca onu, yüreklerinizde süslü gösterdi, üstelik karaçalmayı, ayrıca (verilen sözden) sapmayı, ayrıca başkaldırmayı size tiksindirdi. Olgunlaşanlar[10], işte bunlardır.
49/8. (Bu)[11], Allah'tan (size gelen) bir kayra, ayrıca bir gönençtir. Üstelik Allah bilendir, (sorunları) sağaltandır.

[İNANIK TOPLUMLAR ARASINDA DAYANIŞMA]

49/9. Ayrıca inanıklar arasında iki topluluk[12] (sataşmak için birbirlerini) çağırırlarsa[13], aralarını düzeltin. Ancak, onlardan biri ötekisini amaçlarsa[14], amaçlayan (toplumu), artık (o toplum) Allah'ın buyruğuna[15] dönene dek çağırın[16]. Üstelik (o toplum, amacından) dönerse, aralarını eşitlikle düzeltin, üstelik doğru davranın. Evet! Allah, eşitlikle davrananları sever.[17]
49/10. İnanıklar ancak kardeştirler. Artık kardeşlerinizin arasını düzeltin[18]. Üstelik esirgenesiniz diye siz Allah ile dayanışık olun[19].
49/11. Ey siz, inananlar! Bir topluluk, (öteki) bir topluluk ile alay etmesin. Bakarsın onlar kendilerinden seçkindir. Ayrıca kadınlar, (öteki) kadınlar ile alay etmesin. Bakarsın onlar kendilerinden seçkindir. Birbirinizi eleştirmeyin[20], ayrıca (birbirinizi, incitici) takma adlarla çağırmayın. (Sizi birleştiren) inançtan[21] sonra (birbirinize taktığınız) kopukluk[22] adı ne kötüdür[23]! Üstelik kim (bundan) çevrilmezse (böyleleri unutmasınlar), artık (ötekilerine karşı) karartıcı olanlar kendileridir.

---

[1] ssç : arkasından. Görünmeden. "Arkada olmak" : birisine görünmemek, gizlenmiş olmak
[2] Medine'den o Bölgeye varana dek.
[3] (Elçi ile / olaylar arasında) ilişki kurmak; düşünmek; yorumlamak. Katlanmak*
[4] Ayrıcalıklı Bölge sorumluları. Böyleleri "bey" iken Mehmet, bir tür "beylerbeyi" idi.
[5] **fāsiqun** : 1 - önceden sözünden saptığı için kendisine artık güvenilmeyen kimse. 2 - toplum içinde sıkıntı çıkaran kimse. Sapmak*
[6] **biğahālatin** : aldatış ile; aldatarak, şaşırtarak. Bilgisiz*
[7] (Arap) [**byn**] : açıklama, açığa koyma; (Habeş): ayırma, ayırım yapma, tanıma, yargılama; (Yemen) (sınır koyarak) ayırma; suçu uzaklaştırma. Bu kök Kuran'da genel olarak (doğru ile yanlışı) ayırt etme anlamına gelir.
[8] aranızdaki sorunların çözülmesi için "aracı" olan biri
[9] ʿ**anittum** (9/128). Sıkıntı*
[10] **l-rāšidūna** : doğru yolu tek başına bulabilen, ergin olan, kılavuzlanma konusunda erginleşen kimseler (çoğul).
[11] özerklik (Bir topluluğun, bir kuruluşun ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme hakkı) (*TDK*)
[12] iki Ayrıcalıklı Bölge, iki Beylik
[13] dışarı çağırma, meydan okuma, (inançtan, kaldığı yerden dışarı) çıkarmak (2/253); yan yana gelmek. Öldürmek*
[14] amaçlama, göz dikme, isteklenme, işine karışma, aranma
[15] Allah'ın buyruğu : Toplumlar arasında dayanışma; bağlanmış bağların kopmaması
[16] dışarı çağırma, meydan okuma (28/15)
[17] Bu Bildiri'de iki kez yer alan **qtl** kökü, Türkçeye (öldürmek için) savaşma diye çevirilir. Böyle bir çeviri bu Bildiri'yi anlamsız kıldığı gibi Bildiri'nin tüm güzelleğini yok eder! Krş. bir sonraki Bildiri vs.
[18] Kendileri ile savaşmayın! (Bir önceki Bildiri)
[19] Allah, Elçi Mehmet'i, inanık toplumlar arasında bir "birleştirici" olarak görevlendirmişti. Övgü*
[20] **talmizū**. 1 - eleştirmeyin (9/58); 2 - Lekelemeyin. (Arap) **lamaẓ** : atın üst dudağındaki ak leke; (Habeş) **lamṣ**, **lamḍ** : cüzzam. Bu anlam **sīn wāw hamza** kökünde de görülür. Karalık*; 3 - (Akat) [**lmd**] : çok iyi öğrenmek; çok iyi bilmiş olma.
[21] **l-īmān**. İnanma, kanma, kandırılma; güvenme. Değişik anlamlar için bk. Emanet*
[22] "koparıcı ad / nitelik". **l-fusūqu** : 1 - Doğrucu olmama; sözüne güvenilmeme; 2 - (Toplum içinde) sıkıntı çıkarıcı. Kuran'da [**fsq**] (fasık) ile [**fsḥ**] (fesih) : 1 - el [bilek], bacak yerinden çıkma, kopma; 2 - verilen sözden, yargıdan ayrılma, yürürlükten kaldırma, bozma kökleri birbirleri ile karıştırılır. Anlam olarak krş. ʿ**anittum** (bağlanmış bağın kopması) (7. Bildiri). Sapmak*
[23] **bi'sa** : kötü. Utandırıcı, can sıkıcı anlamına gelmelidir. (Akat) **bâšu** (I), **bayyāšu** : utanmış olmak; utanmak. (Akat) **ayyābu**, **ayyābiš**, **yābiš** : düşman; kötü, düşmanca davranma. (Osm) ayıplama, ayıplayıcı. Kötücül*

49/12. Ey siz, inananlar! Sanı'nın[1] aşırı olanından[2] kaçının. Evet! Sanı'nın kimisi, kirliliktir[3]. Ayrıca siz birbirinize dil avcısı[4] olmayın, ayrıca dedikodu[5] yapmayın. Aranızdan biri, ölü kardeşinin - kendisinden tiksinseydiniz bile - etini yemeyi sever miydi? Üstelik Allah'tan sakının. Evet! Allah, çevrilgendir, esirgeyendir.
49/13. Ey siz, insanlar! Evet, Biz sizi, bir erkek ile bir dişiden yarattık, üstelik aranızda yatışasınız[6] diye sizden oymaklar[7] ayrıca boylar yaptık[8]. Evet! Allah'a göre (toplum olarak) sizin en çok eli açık olanınız[9], (öteki toplumlarla) en çok dayanışık olanınızdır[10]. Evet! Allah bilendir, salıklıdır.

[ELÇİ İLE BARIŞMIŞ, ANCAK GERÇEKTEN İNANMAMIŞ OLAN GÖÇEBELERE SÖYLEV]

49/14. Göçebeler, "İnandık" derler. Sen (onlara) söyle : "İnanmadınız, siz ancak "Biz (seninle) barıştık" deyin. Kanış [11] şimdilik yüreklerinize girmedi. [12] Üstelik siz Allah'a ayrıca Elçi'sine uyarsanız, O, eylemlerinizden hiçbirini sizden eksiltmez". Evet! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.
49/15. İnanıklar, ancak Allah'a ayrıca Elçi'sine inanan, sonra (bu konuda) kuşkuya düşmeyen, ayrıca gözettikleri (kimseler)i[13] ile, ayrıca kendilerinden olan kimseleri[14] (kılavuzlanmak için) Allah Yolu'nda açığa çıkanlardır[15]. İşte onlar, (inanç[16] konusunda) doğrucu olanlardır."
49/16. "Yasa'nızın[17] (nasıl olduğunu) Allah'a mı öğreteceksiniz?[18] Oysa Allah, göklerde ne varsa ayrıca yerde ne varsa bilir. Üstelik Allah her konuyu bilendir[19]" de.
49/17. (Seninle) barışmış [20] olmalarını, sana yaptıkları bir iyilik olarak [1] sayarlar. Sen (onlara), "Sizin barışmanızı, bana yaptığınız bir iyilik (olarak) saymayın" de. Yok! Doğrucuysanız, sizi inanca (varan yolda) kılavuzlayarak "Allah size bir iyilik yaptı" (demeniz gerekirdi).[2]

---

[1] **l-ẓani**. 1 - Sanı sanmak; 2 - Kulak vermek. Değişik anlamlar için bk. Sanmak*, Zina*. Ayrıca krş. Şehvet*
[2] **kaṯīran** : çok, pek çok, aşırı. 2 - Ses benzerli **ḫattārin** (31/32) : (inancı) bulandıran, inanç bulandırıcı; (Habeş) [**ktr**] : engellenmiş, kısıtlanmış, yasak edilmiş olan.
[3] **iṯ'mun** : (başkasını / kendini / Tanrı'yı) kirletme, kirletiş, karaçalma. Suç*. Kir, pislik : put; kirlilik : putatapıcılık.
[4] **tağassasū** : El ile yoklamak. İncelemek, Ayrıntıları görmeye çalışmak. Sami dilleri : el ile dokunmak, ellemek. (Habeş) **gasasa** (I) : ellemek; **tagasasa** : ellenmiş, el atılmış, dokunulmuş olma; **tagāsasa** : kara çalma; çamur atma; kötüleme. (Habeş) **gaśśaṣa** : öğüt, gözdağı verme; suçlama, azarlama; öğretme; düzeltme; **gəśśuṣ** : öğrenmiş, öğretilmiş (kimse). Krş (Osm) casus, tecessüs.
[5] **yaġtab**. Orada olmayan birisi konusunda kötü konuşma. Tekgeçişlidir.
[6] **litaʿārafū**. "Tanıma" köküne dayandırılır. 1 - Her toplum kendi töresini "tanısın, bilsin diye"; Oysa, 2 - Aranızda uyuşasınız, yatışasınız; 3 - bölük bölük ayrılasınız anlamına gelmelidir. (Habeş) ʿ**rf**, ʾ**aʿrafa** : kalmak, dinlenmek, dingin olmak. Bu anlam (Arap) [**qrr**] (yerleşme, soğuma, yatışmış olma)] ile birdir. Ayrıca bk. (Habeş) ʿ**araft** ile türevleri : duvar, bölme / ayırma duvarı. Krş. **l-ḥuğurāt** : Ayrıcalıklı Bölgeler (4. Bildiri). Açıklama için bk. **l-a`rāf** : çekilme / dinlenme yeri (7/46).
[7] **šu`ūbāan** : dal, kol; ulus; oymak. Bu sözcük konusunda bk. **šuʿabin** (77/30).
[8] Bu nedenle her "oymak / boy" için ayrılmış bir bölge belirledik. Bk. **l-ḥuğurāt** . Kuran'ın "yedi anlamlı" oluşunun nedenlerinden biri de budur.
[9] **akramakum**. 1 - eli açık, ağırlayıcı; 2 - paylaşıcı. Kerim*
[10] **atqākum**. (Söz konusu olan değişik oymaklar, boylar konusunda) karşılıklı çekinme, sakınma; değişik toplumların bir arada yaşama isteği; (karşılıklı olarak) kendisi gibi olmayanları pekiştirme duygusu; saldırmazlık duygusu. "Birbirleri ile kardeş olması" (10. Bildiri). Sakınmak*. Bu toplumları birleştirmek için göreve çağırılan "Ahmet" (**ḥmd**) için bk. Övgü*
[11] kanış, kanmış olma. Değişik bir anlam için bk. Emanet*
[12] 1 - Bunun nedeni için bk. 6/52 (dipnot) vs. 2 - Elçi ile barıştınız, ancak kendisi ile "dayanışık" değilsiniz. 3 - Kimi Ayrıcalıklı Bölge sorumluları gibi "sesinizi kısmıyorsunuz" (2-3. Bildiriler).
[13] Varlık*
[14] "benlikleri", "nefesleri"; yakınları. Nefes*
[15] **wağāhadū**. Kendilerini gösteren, inançlarını açıkça bildiren, açığa koyan. Böyle yapmamış olsalardı, kendileri "doğrucu" kimseler olmayacaklardı. Bu Bildiri, Cihat* deyiminin Allah adına savaşmak, öldürmek anlamına gelmediğinin seçkin örneklerinden biridir. Bu bağlamda "kılavuzlanmak için Allah Yolu'na koyulmak" anlamına gelmelidir. Cihat*. Anlam olarak krş. Öldürmek*
[16] Allah ile yapılan sözleşme, "namaz" konusunda
[17] **bidīnikum** : yasanız konusu. (Yasa olarak) Allah'ın (koyduğu) sınırlar (9/97)
[18] Allah'ın yüzünü (kendisini, putunu) görememeleri Göçebeler'i Allah konusunda kuşkuya düşürtüyordu. bk. 6/52'nin dipnotu.
[19] "Tanrı bilür, anı kim gökler içindedür, daki anı kim yirdedür, daki Tanrı her nesneyi bilicüdür" (TİEM 40 49/16. (*Suat Ünlü*)
[20] Elçi'ye, Elçi'nin öğretisine başkaldırmama, yatışmış olma.

49/18. Evet! Allah, göklerin, ayrıca yerin Gizem'ini bilir. Üstelik Allah, ne yaptığınızı[3] görendir.

72 - CİN DİZİSİ (Cin Suresi)[4]

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[GEÇMİŞTE SUÇ İŞLEMİŞ MELEKLER İLE MEHMET DÖNEMİNEKİ CİNLER ARASINDA BİR BENZETME]

72/1. (Sen onlara), "Bana, Cinler'den[5] birkaçının[6] (Tanrısal Sözü) dinlediği, bunun üzerine, "Doğrusu, (güzelliği) şaşırtıcı[7] bir Okuma[8] duyduk" dedikleri çıtlatıldı[9]" de,[10]
72/2. "(bu Okuma, dinleyeni) olgunluğa[11] kılavuzlar. Artık biz ona inanıyoruz, üstelik İdimize kimseyi kesinlikle ortak koşmayacağız."
72/3. Ayrıca (şunu anladık) : "O, - yüce olsun İdimizin yaratıcılığı[12]! - ne karı[13] ne de çocuk edindi,"
72/4. "üstelik bizim (Yol'dan) saçılanımız[14], Allah'a karşı korkunç[15] (sözler) söyleyegeliyordu,"
72/5. "üstelik doğrusu biz, insanların, ayrıca Cinlerin[16], Allah konusunda kesinlikle yalan söylemediğini sanıyorduk."[17]
72/6. Bu böyleyken, insanlardan kimi erkeklerin, (inanmamış) Cinlerden[18] kimi erkeklere[19] sığınmaya çalışanları vardı[20], böylece bu (Cin)ler, onlarda (inançtan) uzaklaşışı[21] artırmıştı,
72/7. ayrıca (o inanmayan Cinler), sizin sandığınız gibi Allah'ın (Elçi olarak) kimseyi kesinlikle görevlendirmeyeceğini[22] sanıyorlardı.

---

[1] Bu Bildiri'de geçen **yamunnūna**, **tamunnū**, **yamunnu** sözcükleri Kudret Helvası* ile köktaştır.
[2] Bu Bildiri'nin anlaşılmamasının nedeni için bk. 6/53 ile 9/99.
[3] Allah'ın "yüzünü / Kendisini görmek için" (6/52 vs) put yontup yontmadığınızı
[4] Göç öncesi döneminden sayılır. Bildiriler'in kısa olması dışında, içeriği bakımından, ayrıca Medine (Göçötesi) dönemine özgü **raṣad**, **rušd**, **safīh** gibi sözcüklerin bulunması bu Dizi'nin, 9. Dizi'nin yakınlarında olabileceğini düşündürür. Oysa **ṣāḥibat** (72/3) üç kez ancak Mekke döneminde yer alır.
[5] Cin ya da Şeytan deyimi özellikle Medine döneminde öğretileri Elçi'nin öğretisinden değişik olanların elebaşları için kullanılır (46/29), genellikle "şaşırtıcı", "aldatıcı" anlamına gelir. Bu ve bundan sonraki Bildiriler, ayrıca (**Abū ʻĀmir** olduğu ileri sürülen) Cin için bk. 9/107-108. Bu kimse Tagut ya da Cibt de olabilir ancak "gözetleme yeri" konusu ilk seçeneğe ağırlık verir. Dizi'nin içeriği, bu kişinin, "İsa, Allah'ın oğludur" diyen bir Hristiyan olduğunu düşündürür.
[6] kalabalık. [Yol'a göre] dağınık, kaçak; "yeni kuşak; genç" gibi değişik anlamlar için bk. Tiksinti*, Nefer*
[7] **ağaban** : 1 - olağanüstü, şaşılacak nesne/olay (18/9). Kuran'ın olağanüstü, şaşırtıcı olması (10/2). 2 - "İnandırıcı, kandırıcı". Acayip*
[8] **qur'ānan** : bir okuma. 2 - Buyruk. (Yemen) **qr**ʾ : buyurmak; buyruk vermek; komuta etmek. Kuran*
[9] Bu Cinler'in böyle söylediğini duyan birileri bunu bana bildirdi. Vahiy*
[10] Benzetme : Kimi suçlu Melekler'in Allah'ın Kurultayı'ndaki (37/8) konuşmaları dinlemesi
[11] **l-rušdi** : 1 - olgunluk, erginlik; kendi kendini kılavuzlayabilme yeteneği; 2 - (Akat) **rašdu** : sağlam temel (üzerinde olma); Raşit*.
[12] **ğaddu**. Çocuğu olmasını isteseydi Tanrı, onu yaratırdı. Bir insan olan kadının doğurduğu çocuğu, çocuk olarak edinmezdi. "Allah'ın çocuğu" konusunda bk. "Her ne varsa (tümünü) O yarattı (6/101-102). [**ğdd**] kökü 9 kez "yeni", yenilik", "yeni çıkmış" anlamı ile yer alır. Mecit*. dç : "şan" (*Diyanet*).
[13] **ṣāḥibatan** : eş, eşlik eden (kadın). Ayrıca Mekke döneminde 3 kez yer alır (6/101, 70/12, 80/36)
[14] **safīhunā**. [Yol'dan] saçılarak, dağılarak bizi [Yol'dan] saptıranımız olan Yalancı Kılavuz. Dağılmak*
[15] **šaṭaṭan** : Ayrıca 18/14'te yer alır. (Habeş) [**šṭṭ**] : kork(ut)ma, yıl(dır)ma, korkudan saçları dikilme.
[16] Yalancı Kılavuzlar; yanlış inanç yayıcıları
[17] Allah konusunda söylenen sözlerin, Allah'ın çocuk edinmiş olmasının yalan olduğunu bilmiyorduk.
[18] Elçi Mehmet'i beğenen birkaçı (1. Bildiri) dışında kalan Cinler.
[19] Cinleri (elebaşlarını) izleyen kimseler. Kuran'da bu tür bağlamda "erkek", Melek olmayan gelişigüzel varlık, insan anlamındadır.
[20] Kimileri, Arapça konuşan Mehmet'i (Kuran'ı), değil saçmalayan elebaşlarını izlemeye çalışıyorlardı. Süleyman döneminde de bu böyle olmuştu (2/101-102).
[21] **rahaqan** [**rhq**] : Örtülme, yakınlaşma; çok yakına gelme; üstün gelme; yanlış davranma; yasak olanı yapma; koşuşturma (*Lane*). İlk Mekke döneminde sarma, örtünme, bürünme anlamına gelir (10/26, 10/27, 68/43, 70/44, 80/41). Bu nedenle bu bağlamda "yük", "suç yükü" diye de anlaşılır. 2 - Yakın sesli (Arap, Yemen, Habeş) [**rḥq**] (uzak olma, uzaklaşma). Rakim*. Ayrıca (Habeş) [**rḥq**] : dinden (inançtan) ayrılma, uzaklaşma, kopma. Krş.13. Bildiri. 3 - İkiyüzlülük. Örtünme : (örtüsüne bürünüp gerçek kişiliğini (inancını)) saklama : ikiyüzlü olma. Bu anlam, Göçötesi deyimidir. Türkçeye genel olarak azgınlık, şımarıklık diye çevirilir. Oysa krş. 13. Bildiri.
[22] **yabʿaṯa**. Uyandırma; görev için çağırma, ayaklandırma. Arapça konuşan bir Elçi'yi (2/101). dç : "Allah'ın hiç kimseyi öldükten sonra tekrar diriltmeyeceğini sanmışlardı" (*Diyanet*)

72/8. "(Cinler), "Biz göğe[1] (çıkmaya) alışmıştık[2]. Böylece onu, (karaçalıcıları) sürükleyici[3] bekçiler, ayrıca (doğru Yol için) ışık saçıcılar[4] ile dolu olarak buluyorduk" (diyorlardı),
72/9. "Üstelik (biz, önceden) dinlemek için orada (dinlemeye) uygun yerlerde[5] oturuyorduk. Artık şimdi[6] kim dinleyecek olursa kendisi için (orada) pusuda bekleyen[7] savurucular[8] bulu(n)ur[9];"[10]
72/10. "üstelik[11] yeryüzünde olan kimseler[12] için (Yol'dan) dağılma (sözü)[13] mü indirildi[14] yoksa İdi'leri onlar için (Yol'da) gözetilmeyi[15] mi dilemişti, bilmiyorduk,"
72/11. "ayrıca, kimilerimiz (ortak koşuştan) arınık[16] kimselerdi, ayrıca kimilerimiz başka idi. Biz ayrı ayrı[17] Yollar'da[18] idik,"[19]
72/12. "üstelik biz, yeryüzünde[20] (kalarak) kesinlikle Allah'ı etkisiz kılmayacağımızı, ayrıca (bu topraklardan) kaçarak kesinlikle Kendisini etkisiz kılmayacağımızı anlamıştık,"[21]
72/13. "ayrıca biz, kılavuzluğu[22] işittiğimizde, ona[23] inandık. Böylece (aramızdan) kim İdisine inanırsa, (inanç konusunda) artık o, ne aldatılıştan[24] ne de (Yol'dan) uzaklaşıştan[25] korkar,
72/14. "ayrıca bizim kimilerimiz (Elçi ile) barışıktır, ayrıca kimilerimiz (ona) başkaldırır[26]. Artık kim (Elçi ile) barışırsa (unutmasın) artık (öyleleri), (tek Yol'da)[27] gözetilmeyi[28] benimserler[29]."[1]

---

[1] Gök : 1 - Tanrı'nın üst aşamalı Melekler'den oluşan Yüce Kurul'u; 2 - Elçi'nin Medinedeki Çalışma Kurultayı; Elçi'nin Yönetim Evi (**al-bayt**) (33/33).
[2] **lamasnā** [**lms**]: 1 - (Arap) : (göğe) dokunmuştuk; (Göğü) öğrenmeye çalışıyorduk, soruşturuyorduk, amaçlamıştık; (Osm) casusluk etme ile eş anlamlıdır. 2 - Habeş [**lamada**]: (gökte) alışık (kimselerdik); (gökte oturmayı) alışkanlık edinmiştik, (göğü) öğrenmiştik; 3 - İbranice [**lmḏ**] : (göğü) öğrenmiştik. 1 - Bu Cinler, Düşük Meleklerdir. Kendileri kovulmadan önce Gizem'i (Yüce Kurultay'ı) dinliyebiliyorlardı, oraya alışık idiler (37/6-10). 2 - Bu Cinler, Elçi Mehmet'in inancına aykırı inancı yaymaya çalışan birilerinin, Elçi'yi sık sık gören, Elçi'nin yakınları ile ilişkide olan (el ile dokunan) "casusları, kulak avcıları"dır. Bu kök, Göçötesi dönemindendir.
[3] 1 - kovucu, döndürücü, sürükleyici (kimse, Melek) (15/17); 2 - (yanlış inancı doğru olana) döndürücü (kimse). Şiddet*. Böyleleri, Elçi'ye gittiklerinde, Elçi'nin görevlisi olan "dönüştürücüler" (sürücüler, "sahabeler"), kendilerinin yanlış inancını düzeltmeye çalışıyorlardı. Dönüştürücüler, döndürücüler konusunda bk. Emanet*. Havariler*
[4] **šuhuban**. 1 - (Yol'u göstermek için) ışık saçan; 2 - (kovucu kıvılcım) (15/18, 37/10); 3 - (yanlış, "karanlık" inancı düzeltmek için) alt üst edici. (Akat) **saḫāpu** : Örtmek, altüst etmek. (Gözü) örten, (bakışları) altüst eden, (gözü, kişiyi) titreten (ışık, parlaklık). (Akat) **sāḫipu** : saldıran, baskın yapan, çullanan (kuşlar). Göktaşı, akan yıldız diye anlaşılır.
[5] **maqāʿida**. Savaşta kullanılan uygun, görev yerleri (3/121). Bu "gözetleme yeri" konusunda bk. 9/107.
[6] "Cin oluşumuz", ikiyüzlü oluşumuz ortaya çıktıktan sonra.
[7] **raṣadan** : pusu, pusuda bekleyen (örneğin 9/5, 9/107, 78/21, 89/14).
[8] **šihāban** : Titretici; saldırıcı; savurucu; saldırıp geri gelen (kuşlar gibi). Çalı çırpıyı tutuşturmak için Musa'nın, Dağ'dan getirmek istediği "kıvılcım savuran" nesne (**bišihābin**) gibi (27/7). Köken için bk. **šuhuban** (bir önceki Bildiri).
[9] **yağid** : (Arap) o, bulur; 2 - (Geez) **gədd** : zorlamak, güç kullanmak; (Habeş) **wagada** : (birisinin) yanında adım atmak (18/65)
[10] Bu son iki Bildiri, İdris'in Bitiğini bilen bir topluma yöneliktir. krş. 37/6-10.
[11] Elçi Mehmet'in [Gök'ten] aktardığı bilgilerde, bizim inancımıza aykırı (yanlış) bilgiler mi vardı? Yoksa…
[12] Elçi'nin çevresindeki kimseler.
[13] Kötü*
[14] **urīda** : 1 - [**rwd**] istendi, amaçlandı. 2 - [**wrd**] : (damla damla) aşağıya indirildi, "tenzil edildi". **wrd***
[15] **rašadan** : (esirgenmek, kılavuzlanmak için) gözetilme; gözaltında olma. bk. 14. Bildiri. Bu Dizi'de üç kez, ayrıca 18. Dizi'de iki kez yer alır. Raşit*
[16] **l-ṣāliḥūna** : ortak koşuştan arındırılmış. Salih*
[17] **qidadan**. Tekgeçişlidir. [**qdd**] : (Arap) kesmek; (Habeş) kesip ayırma; bölük bölük, parça parça yapma.
[18] birbirinden değişik inançlar, öğretiler, oydaş kimseler birliği. (Habeş) [**ṭrq**] : akım; "cereyan". 2 - (Habeş) ʿ**araka** : birisine arkadaşça davranma; **taʿāraka**, **taʾāraka** : (birisini) arkadaş yapmak; yoldaş yapmak, birleşmek; 3 - (Habeş) ʿ**arqa**, ʿ**araqa** (II) : birisine arkadaşlık etme; eşit olma; barışma.
[19] Bu konuda, 7/168'de "Biz onları yeryüzünde toplum toplum ayırdık" denilir.
[20] bu topraklarda
[21] Allah'ı etkisiz kılmak : Allah'ın Yasa'sının uygulanmasına engel olmak. Oysa (Yasa'yı) yürütücü, Aziz* olan Allah idi.
[22] kılavuzun (Elçi, Kuran) gelişi
[23] o kılavuzluğa
[24] (ölçüyü) eksik verip / alma : aldatma / aldatılma.
[25] **rahaqan**. (İnançtan) uzaklaş(tırıl)ma, dışlanma. (Habeş) [**rḥq**] : dinden (inançtan) ayrılma, uzaklaşma, kopma (6. Bildiri).
[26] **al-qāsiṭūn**. Ayrıca bir sonraki Bildiri'de yer alır. (Yemen) **qs**^{1}**d** : ayaklanma, başkaldırma.
[27] onlar artık ayrı ayrı Yollar'da olmayacak olanlardır (11. Bildiri)
[28] **rašadan** : (Yol'da giderken kılavuzun) gözetmesi, gözetimi. 10. Bildiri. Raşit*
[29] **taḥarraw**. 1 - Edinmiş, benimsemiş olur; 2 - (Yemen) pekiştirmiş olur. Tekgeçişlidir.

72/15. Üstelik, (o) başkaldıranlara[2] gelince, artık onlar, Cehennem'e odun[3] olacaklar.

[KİMİ PAYLAŞIK YÜKÜNÇEVLERİNDE "CİNLER" İLE ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR] [GİRİŞ]

72/16. Oysa onlar (inanıklarla olan) dayanışmada[4] dosdoğru (kalmış) olsalardı[5], Biz kesinlikle kendilerini bol[6] su ile sulardık[7],
72/17. bu konuda[8] kendilerini sınayalım diye. (Sınavdan sonra)[9] kim İdisinin Öğütü'nden yüz çevirirse (unutmasın), (İdisi) onu tek başına bırakıcı bir dışlamaya (doğru) ilerletir.

[OLAYLARIN AKIMI]

72/18. Hani (Elçi), "Yükünçevleri, Allah içindir, artık Allah'ın yanı sıra kimseyi[10] çağırmayın" (dediğinde),
72/19. hani o, Allah'ın kulu[11], Kendisini çağırmak[12] için ayağa kalktığında nerdeyse onun üstünde bir yığın[13] olacaklardı.[14]
72/20. Sen (onlara), "Ben (yakarmak için) ancak İdimi çağırırım, üstelik Kendisine kimseyi ortak koşmam" de.
72/21. "Evet bende, size karşı bende, ne sıkıntı (vermeye) ne de (sizi Yol'da) gözetmeye[15] (buyruk verme) güc(ü)[16] var" de.
72/23. "Ancak (bende), Allah'tan (size yaptığım bir) aktarma, ayrıca O'nun iletileri var. Üstelik kim Allah'a, ayrıca Elçisine başkaldırırsa artık (unutmasın) doğrusu onun (gibiler) için içinde sürekli kalacakları Cehennem ateşi olacak."[17]
72/22. "(Yoksa)[18] evet beni, kimse beni Allah'a karşı koruyamaz, üstelik kesinlikle O'ndan başka kalınacak yer[19] bulamam" de.

---

[1] dç : "Kuşkusuz içimizde müslüman olanlar da var, hak yoldan sapanlar da var. Kim müslüman olursa, işte onlar doğruyu arayıp bulmuşlardır" (*Diyanet*)
[2] bk. bir önceki Bildiri
[3] **ḥaṭaban**. 1 - odun; 2 - bağlanmış, toplanmış olarak. İkinci anlam için bk. **l-ḥaṭab** (114/4). Bu durumda, onlar, odun yığınları gibi, birbirine bağlı köleler gibi (114/4), "dizi dizi" olmuş olacaklar. (Akat) **katāmu** : (insanı, hayvanı) örtmek, saklamak, kapamak, yakalamak; **katappû** : dizgin, gem, tasma. Krş. 37/164-165.
[4] **l-ṭarīqat**. Bir amaca erişmek için izlenen düzenli yol; bir işi yaparken izlenen gelenek, alışkanlıklar diye anlaşılır. Oysa 1 - (inancı, öğretisi bir olan) "arkadaşlar" toplumu; Habeş) [**ṭrq**] : akım. (11. Bildiri). 2 - (Habeş) ʿ**araka** : birisine arkadaşça davranma; **ta**ʿ**āraka**, **ta**ʾ**āraka** : (birisini) arkadaş yapmak; yoldaş yapmak, birleşmek; 3 - (Habeş) ʿ**arqa**, ʿ**araqa** (II) : birisine arkadaşlık etme; eşit olma; barışma, **ta**ʿ**araqa** : barışmış olma, barışı getirme; birbiri ile barışmış olma. 4 - acınmış, esirgenmiş olma. Yoldaş olma anlamı için bk. 9/16. "Karşılıklı dayanışma" anlamı için krş. Sakınmak* 5 - (Habeş) **raqaya** : Su serpmek, su püskürtmek; Şeytanı [Cinleri] kovmak için kutsanmış su serpmek. Kök olarak (Arap) [**rqy**], **raqā** : büyüleme ile eş tutulur.
[5] 2 - Cinleri [su serperek] kovsalardı; aralarından çıkarsalardı. Bu eylemlerde **is'taqāmū** (sürekli, tutucu) olsalardı (Biz onlara yeterince püskürtecek su verirdik!)
[6] **ġadaqan**. 1 - bol su; kaynaklardan fışkıran (su); 2 - (acı, tuzlu olmayan) tadı yumuşak (su). Tekgeçişlidir.
[7] (Arap, Yemen, Habeş) [**sky**] : (su) içirmek. 1 - azıklandırırdık (Taberi). Bu konuda bk. Azık*, Yemek*; 2 - İyilik ederdik, kendilerine hoş görünürdük, kutsardık; (Akat) : su vermek; yukarı çıkarmak, yüceltmek; 3 - [Cinleri kovmak için] püskürtecek su verirdik.
[8] **fīhi** (eril) : orada, onun içinde; bu konuda. Elçi'nin gitmek istediği, ancak "Cinler"in bunu onaylanmadığı kimi yükünçevlerinde. 3. Bildiri'ye bakılırsa olasılıkla bu yükünçevi, İsa, Allah'ın oğludur diyen Hristiyanlar'ın kilisesidir. Not : Sözlük anlamı bakımından Grek, Latin kökenli "kilise" ile (Osm) "cami" eş anlamlıdır : toplantı (yeri).
[9] Bu sınamanın nasıl olacağı için bk. 9/16.
[10] İsa'yı
[11] Mehmet. (Habeş) ʿ**abd** (II) : kul; ʿ**abd** (I) : büyücü [kahin, peygamber]. Kul*
[12] Allah'a yakarmak. Bugünün tersine, tapınma sırasında ayağa kalkılarak yakarışın yüksek sesle yapılışınının Kuran'daki sayısız örneklerinden biridir.
[13] nesnelerin birbirine girerek ya da yapışarak oluşturduğu yığın, öbek, küme, (dövülen yünün) keçe (olması), arapsaçı gibi karmakarışık olan; (Habeş) **labada** : bir örtü ile örtme, tıkama. "yığın yığın" (90/6).
[14] Cinler (salt tektanrıcı olmayan kimseler) saldırmak için Elçi'inin üzerine yığılacaklardı.
[15] **rašadan** : gözetme, gözetilme; gözaltında olma
[16] yürütme gücü. (Habeş) : buyruk verici. Elçi Mehmet, kendisine inanmayanlara karşı Aziz* olan biri değildi. Melik*
[17] Anlam sıkıntısını gidermek için 22 ile 23. Bildiriler'in yerleri değiştirildi (*Blachère*).
[18] bunları yapmazsam; bunun dışında ne yaparsam
[19] **multaḥad**. (Habeş) [**lḥd**] (I) : yumuşamış, şımartılmış olma; [**lḥd**] (II) : yerleşmiş, kurulmuş [oralı] olma. Bu konuda bk. Kat*. Tanrı'nın bir sığınak, (sığınılacak) bir kale olması Eski Antlaşma'da da yer alır. Örneğin "Rab benim kayam,

72/24. Kendilerine ne söz verdiysek[1] bir gün[2] (gelecek, onu kesinlikle) görecekler, (sonra) kim yardım bakımından daha güçsüz[3], ayrıca sayı bakımından daha azdır[4], bilecekler.
72/25. "Size söz verilen konu[5] yakın mıdır yoksa İdim, o (konu) için (uzun) bir süre mi yaptı, bilmiyorum" de.
72/26. Gizem'i bilen (O'dur). Gizem'ini, kimse için açığa koymaz,
72/27. Elçi olarak beğendiği kimse dışında. Bu durumda doğrusu O, onun önünden, ayrıca arkasından gözcüler sızdırır.
72/28. (Bunun nedeni, Allah) kendilerinin[6], İdi'lerinden (gelen) iletileri kesinlikle ulaştırdıklarını bilsin diyedir. Üstelik (giz olarak) kendileri ile ne varsa[7] onu O, denetler[8]; üstelik O, her konuyu tek tek sayar.

9 - (YANILGIDAN) ÇEVRİLME DİZİSİ (Tevbe Suresi)

[Esirgeyen Rahman olan Allah adına][9]

[KİMİ ÇOKTANRICILARA TANINAN AYRICALIK - SALDIRMAZLIK SÖZLEŞMESİ]

9/1. (İşte bu), ortak koşuculardan (olup kendileri ile) sözleşme yaptığınız kimselere, Allah ile Elçi'sinden (tanınmış) bir ayrıcalıktır[10] :
9/2. Artık (bu) topraklarda dört ay[11] (boyunca özgürce) dolaşın[12].[13] Üstelik (bu süre içinde) Allah'ı etkisiz kılmayacağınızı[14], ayrıca Allah'ın, (bu sözleşmeye) karaçalanları aşağılık edici[15] olduğunu bilin.
9/3. Üstelik (bu), Allah'tan, ayrıca Elçi'sinden insanlara Birleşik Gezi Günü[16] (konusunda), bir duyurudur[17] : (O gün) Allah ile Elçi'si, (tören için) ortak koşuculardan uzaklaşacaklar[18]. Artık (söz bozuculuktan)

---

sığınağım, kurtarıcımdır." (2. Samuel 22/2); "Sığınağım sensin" (Mezmurlar 32/7)); "O benim sığınağım, kale'mdir" (Mezmurlar 91/2).
[1] Songün'ü, Saat'i
[2] 1 - Bu tümcenin **ḥattā** (... dek) ile başlaması çeviri sıkıntısı yaratır. Alışılagelen çeviri : "Kendilerine ne söz verdiysek (onu) görmelerine dek (bırak onları)", Mohammad Asad'ın önerdiği gibi 19/75 ile olan benzerlik, çevirmeni böyle bir çeviriye yöneltiyor. Ayrıca bk. *Tafsir Al-Jalalayn*. 2 - Hatta*
[3] 1 - ezilmiş; 2 - ikiyüzlü. Küçümsenenler*
[4] "Cinler", sayı bakımından Elçi'yi izleyenlerden daha çoktu.
[5] Saat, Songün.
[6] onaylanan, beğenilen Elçiler
[7] Elçilerin içindekini, eylemlerini
[8] denetlemek, gözetmek, yoklamak. Kavramak*
[9] Osman'ın Kuran'ında, her Dizi'nin başında yer alan bu deyim, bu Dizi'de bulunmaz. Değişik görüşler için bk. *A. Hilali, "Le palimpseste de Sanʿāʾ"*.
[10] **barāʾatun** : ayrıcalık, dokunulmazlık, bağışıklık; birisini ötekilerden ayrı tutma. Saldırmazlık, dokunulmazlık (bildirisi / antlaşması). Krş. 54/43. (Osm) berâat, iyilik ve güzellikte eksiksiz olma; benzerinden üstün olma anlamındadır. (Osm) berat ise "ayrıcalık tanımak ya da ödüllendirmek için birisine verilen resmi belge" anlamındadır. Köktaş **mubarraūna** (24/26), uzakta, ayrı, ötede ayrılmış olan diye anlaşılırken, **barāat** sözcüğünün Türkçeye (son) ihtar, uyarı, ültimatom diye çevrilmesi gerçekten şaşırtıcıdır. Bu sözcüğün ilkel anlamı için bk. [**brr**]* : seçmek, aklamak, öteye koymak; kapıdan geçirmek.
[11] dört ay süren Kutsal Aylar boyunca
[12] **fasīḥū** : 1 - (artık) (iş yapmak için) dolaşın, koşuşturun, gezinin; 2 - gülün, şenlik içinde olun. Açıklama için bk. **sāiḥātin** (66/5).
[13] Kendilerine ayrıcalık tanınan çoktanrıcılar Kutsal Gezi'yi kendi törelerine göre özgürce yerine getirebileceklerdi.
[14] Allah'ı etkisiz kılmak : 1 - Allah'ın Yasası'nın uygulanmasına engel olma; 2 - Allah'ı suçlama, sorumlu tutma, kınama, tartışma. Etkisiz*
[15] **muḫ'zī**. Utandırıcı. Tekgeçişlidir.
[16] **yawma l-ḥağği l-akbar** : Büyük (Kutsal) Tören Günü. 1 - Büyük, "denetilen, gözetilen" gibi değişik anlamlar için bk. Büyük*; 2 - Paylaşık, birleşik, (hep) bir arada olma gibi anlamlar için bk. benzer sesli (Habeş) **ḫabara** : ilişkide olma, ortak olma; ʾ**aḫbara** : birleşme, (birbirine) karışma, ilişkide olma. Haber*. "Birleşme" anlamı için bk. Çelenk*, Yönek*. Sakınmak*
[17] **aḏānun** : 1 - bir duyuru, bir ezan. 2 - (Habeş) **dəḫna** (kurtarılmış olma, sakıncaya uğramama, esirgenmiş, bağışlanmış olma), ʾ**adḫana** (koruma, kurtarma, yardım etme, güvenceci biri olma). Olur*
[18] **barīon** : (Çoktanrıcılar, özgürce tapınsın diye Allah ve Elçi'si) 1 - uzakta kalacaklar; Allah ile Elçisi, çoktanrıcıların tören yöntemini onaylamayacaklar; Tören birlikte yapılmayacak; 2 - Çoktanrıcılar, özgürce tapınsın diye Allah ile

çevrilirseniz[1], bu sizin için seçkin bir (tutum) olur. Ancak (bu sözleşmeden) yüz çevirirseniz, artık (unutmayın) siz Allah'ı etkisiz kılamazsınız[2]. Ayrıca (Elçi) sen, (bu antlaşmaya) karaçalanlara, acı bir dışlamayı[3] muştula.

9/4. Ancak ortak koşucular içinde (kendileri ile) antlaşma yaptığınız, sonra (antlaşmanızda)[4] size karşı hiçbir eksiklik yapmayan, ayrıca size karşı hiç kimseyle uyuşmayan[5] kimseler (bu dört aylık kısıtlamanın) dışındadır. Artık onların sözleşmesini, onların (tören) süresi[6] (bitene) dek bütünleyin[7]. Evet! Allah, (tapınma töreninde)[8] birbirlerinden sakınanları[9] sever.

9/5. Böylece, Kutsal[10] Aylar gidince, artık ortak koşucuları, onları nerede bulursanız[11] (oradan) dışarı çıkarın[12], ayrıca onları yakalayın[13], ayrıca onları kısıtlayın, üstelik (oraya dönmesinler diye) onlar için her pusuda[14] bekleyin. Sonra (söz bozuculuktan) çevrilir[15], ayrıca (size verdikleri söze olan) bağlılığı[16] sürdürür[17], ayrıca (geri gelmek için) ödenceyi[18] verirlerse, yollarına[19] geçip gitsinler.[20] Evet! Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.[21]

[KİMİ OYUNBOZAN, ORTAK KOŞUCU BİTİKGİLLER'İN KINANMASI]

9/6. Ayrıca ortak koşuculardan[22] biri sana komşu olmak isterse[23], o, Allah'ın Sözü'nü işitene dek[24] artık onu komşu olarak al. Sonra onu, kendisinin güvendiği (Yol'a)[1] ulaştır[2]. Bu, onların (tektanrıcılığı) bilmeyen[3] bir toplum olmalarından ötürüdür.

Elçi'si) kendilerine yol / geçit açacaklar; (Yemen) [**brr**] (II), 3 - (Allah ile Elçi'si) bu görevi (bu borcu) gerektiği gibi yerine getirecekler [(Yemen) **brr** (III)], antlaşmayı gözetecekler [(Akat) **barû** (I)]**.** [brr]*

[1] 1 - (Arap) [**twb**] : (söz bozuculuktan) dönerseniz (5. Bildiri); 2 - (Yemen) **ṯwb** : (başlanılan sözleşmeyi) bütünlerseniz; 3 - (Habeş) **ṭabʿa** : (sözleşme konusunda) istekli, sürekli olursanız. dç : "tövbe ederseniz" (*Diyanet*)

[2] Allah'ı etkisiz kılmak : 1 - Allah'ın Yasası'nın (tektanrıcılığın) uygulanmasına engel olma; 2 - Allah'ı suçlama, sorumlu tutma.

[3] (tören yerinden) dışlama, kovma. Ezinç*

[4] antlaşmanın koşullarını yerine getirmede

[5] **yuẓāhirū** : 1 - arka verirler, yardım ederler; 2 - uyuşmak : birbirine benzemek; birbiri gibi yapmak. Bu böyleyken **yuẓāhirūna** (58/3) sözcüğünün "siz zihar yapıyorsunuz" diye çevrilmesi şaşırtıcıdır.

[6] **muddatihim** : (Arap) [**mdd**] : 1- onların süresi; 2 - onların [tören bitince] yayılması; 3 - (Habeş) [**mdd**] : onların [kurbanlıklarını] öldürmesi; ölüm yargısını yerine getirmesi; 4 - (Yemen) onların [tören] dönemi.

[7] (sözleşme konusunda) içilen andı tutun. Bütünlemek*

[8] sözleşmeye karşı gelme konusunda

[9] **l-muttaqīna**. Sakınmak*

[10] 1 - kutsal; dokunulmazlığı olan dönem (1. Bildiri); 2 - paylaşık, paylaşılmış. Yakın anlamlı bir kök için bk. Sakınmak*

[11] **waǧadttumūhum**. 1 - nerede bulursanız; bulduğunuz yerde; 2 - (tören için) (kendilerine) yer açtığınız yerde; 3 - (tören için kendileri ile) birlikte yürüdüğünüz yerde. "Bulma" anlamı için bk. **waǧadā** (18/65).

[12] çağırada bulunun; onları açığa çıkarın; meydan okuyun. Öldürmek*

[13] **waḫuḏūhum**. 1 - Yakalama, tutuklama; 2 - (Toplayıp) bir araya getirme; 3 - (nerede, kim olduklarını) öğrenme. krş. **ḫuḏū** (7/31).

[14] **marṣadin** : 1 - birisini gözetlemek için (yere uzanıp) saklanarak beklenilen yer; 2 - (Akat) [**mšd**] temeli atılmış, sağlamca kurulmuş yer, (taht, saltanat, din görevlileri için) kurulmuş yer. 3 - (Akat) (ellerindeki) varlıklar, çiftlik hayvanları.

[15] Saldırmazlar ve size sığınmak isterlerse kendilerine güven verin (bk. bir sonraki Bildiri).

[16] **l-ṣalat** : (sözleşmeye, antlaşmaya) bağlılık, yanaşma. Krş. **aṣalatuka** (11/87).

[17] **wa-aqāmū.** Sürdürme, ayakta tutma, (çakıp) yerleştirme

[18] **l-zakat**. ödün, ödence. 2 - ayakbastı / toprakbastı / oturma (vergisi). Zekat*. Bu durumda Kutsal Aylar dışında tören yerine gelebilmek için bir türlü vergi vermeleri gerekiyordu.

[19] 1 - üzerinde yürüdükleri yol; 2 - inanç Yol'u

[20] dç : "Eğer tövbe ederler, namazı kılıp zekâtı da verirlerse, kendilerini serbest bırakın" (*Diyanet*).

[21] Allah'ın sizi esirgediği gibi siz de onları, bağışlayın, esirgeyin [onları öldürmeyin]! Mehmet'in barışçıl öğretisini [bk. Sakınmak*] öldürgen kılmak için bile bile çarpıtanlardan olan bu Bildiri'ye Kılıç Bildiri'si (eski adı Kıtal [öldürme] Ayeti) adı verilir. Geleneklere göre bu Bildiri, Bitikgiller'den olanlara yönelik olumlu, hoşgörülü öteki Bildiriler'i yürürlükten kaldırır. Oysa bu Bildiri'de "öldürme" anlamı yer alamaz! Yoksa öldürülen kimse verdiği sözü nasıl tutar? Ölen kimseden nasıl ödence toplanır? bk. 6. Bildiri vs. Ayrıca krş. 22/28 ile 22/34.

[22] Bitikgiller içinde ortak koşucu olan

[23] **is'taǧāraka**. (Arap) **ǧār** (komşu). (Habeş) **gwr**, **tagāwara** : komşu olarak (bir yerde) kalma; komşu olma. (Yemen) [**gwr**] : aga, efendi; bir işe ortak olma; bir oturum yerini paylaşma; paydaş. Bu kök Kuran'da genel olarak koru(n)ma ya da komşu olma anlamı ile geçer. [İnanç bakımından] komşu (**ǧāirun**) için bk. 16/9. Krş. (Yemen) [**gwr**], **gr** : (birisine) bir tapınağı (tapınma yerini) gezdirme. Krş. "Paylaşık Yükünçevi" (**al-masǧidi al-ḥarām**)

[24] 1 - Allah'ın Sözü'nü işitip anlayana, salt tektanrıcı olana dek. 2 - (bakarsın) bir gün gelir o, Allah'ın Sözü'nü işitip (salt tektanrıcı olur). Hatta*. Allah'ın sözünü işitebilmeleri için kendilerine sürekli, (tatlı dil ile?) çağırıda bulunun. Bu anlam

9/7. (Paylaşık) Kutsal Yükünçevi[4] konusunda[5] sözleştiğiniz (tektanrıcı) kimseler dışında, ortak koşucular ile Allah, ayrıca Elçi'si konusunda[6] nasıl bir sözleşme olabilir? Artık onlar (dayanışma konusunda) size karşı doğru oldukça[7] siz de onlara doğru olun. Evet! Allah, (dayanışmayı bozmamak için) birbirlerinden sakınanları[8] sever.
9/8. Onlar size karşı (aralarında) uyuşsalardı[9] size olan bağlaşıklığı[10], ayrıca Yatışma Antlaşmasını[11] gözetmeyeceklerken[12] (onlarla) nasıl (bir antlaşma) olur? Onlar sizi ağızlarıyla beğendirirler, oysa yürekleri, (kaypaklıkta) direnir. Üstelik onların çoğu (sözleşmeden) sapıcı (kimseler)dir[13].
9/9. Allah'ın Bildiriler'ini[14] az bir değere değiştirir[15] ayrıca O'nun Yolu'ndan uzaklaşırlar. Evet! (Yasa'yı) karalayıcıdır[16] onların yapageldikleri!
9/10. Bir inanığa karşı ne bağlaşıklığı[17] ne de Yatışma Antlaşmasını[18] gözetirler. Üstelik aşırı gidenler bunlardır.
9/11. Artık (söz bozuculuktan) çevrilir[19], ayrıca (sözleşmeye olan) bağlılığı sürdürür, ayrıca ödünü verirlerse[20], Yasa'ya göre[21] artık onlar sizin kardeşleriniz olurlar[22]. Üstelik Biz, (Bitik'ten) uzak tutulmuş bir toplum için[23] Bildiriler'i[24] ayrıntılı açıklıyoruz.
9/12. Üstelik onların sözleşmesinden sonra, antlarını bozar, ayrıca Yasa'nızı bulaştırırlarsa[25], artık karaçalışta önder olanları açığa çıkarın[26]. Bakarsın (yine de) cayarlar diye evet, onlarda (sizce inanılacak) hiçbir ant yoktur.

---

için bk. Öldürmek*, özellikle bk. Cihat*. Kendisi için "Emanetçi" olun! Emanet*. Oysa "mücahitler", kentlerinden ayrılarak başkasının komşu olup inançlarını "orada", gittikleri yerde yaymaya çalışanlardır. Cihat*

[1] **mamanahu**. Tekgeçişlidir. Onun güven yeri, onun güvence içinde olduğu "kendi tapınağı / kendi inancı"

[2] Sen onu, kendisine güven verici "tektanrıcı" olan bir inanca ulaştır. Kendisi için "Emanetçi" ol. Emanet*. Salt tektanrıcı inançlardan hangisi ona güven veriyorsa onu oraya ulaştır.

[3] Allah'ın Sözü'nü (salt tektanrıcılığı) bilmeyen; kendisine yanlış öğretilen İbrahim'in İlkesi'ni bilmeyen

[4] **al-masğidi al-ḥarām** : Kutsal Yükünçevi, Medine'deki dokunulmazlığı olan, "takva [dayanışma] üzerine kurulmuş" Paylaşık Yükünçevi (2/144, 2/149, 2/150). Krş. (Yemen) **gwr** kökü. Oysa bu alt Bölümde yer alan birçok tekgeçişli deyimler, söz konusu olan olayların Medin'e dışındaki başka bir kentte yer alabileceğini düşündürür.

[5] ʿ**inda** : yanında. (Onun) konusunda, ilişkin anlamına gelmelidir. (Sami) yan, yakın, dolayı, yüzünden, ilişkin, aracılığı ile. Açıklama için bk. (Habeş) ʾ**ənta** (I). Yerel bir deyim olmalıdır.

[6] ʿ**inda** : 1 - yanında, aracılığı ile; 2 - konusunda. Mehmet'in Elçiliği, ayrıca Allah'ın tekliği konusunda "pazarlık"!

[7] **is'taqāmū**. Onlar doğru olukça, antlaşmayı ayakta tuttukça, verilen sözü sürdürdükçe

[8] dayanışık olanları. Sakınmak*

[9] **yaẓharū**. İki nesne arasında ilişki, uyuşum oluşturmak. Birbirine benzemek. Zihar*. krş. 18/20, 18/97, 24/31, 43/33. "Onlar Kent'te yoğunlaşıp (birlik) olsalardı" (63/8).

[10] **illan** : bağ, antlaşma bağı, kan bağlılığı (yakın olma), kutsal sayılan / sayılabilecek nesne/konu (*Lane*). (Akat) **alālu** (II), **ḫalālum** : asmak; takmak, askıya almak; karmakarışık olma, birisi ile bağlaşık olma, birlik olma [birbirine asılmış, takılmış olma]; **alālu** (II), **alāla**, **alīli** : iş şarkısı (iş yaparken birlikte şarkı söylemek, hep birlikte hınk demek). (İbr) [ʿ**ll**] : eklemek, sokmak. 2 - saygı; saygınlık. (Yemen) [ʿ**ln**], ʿ**lny** tanınmış, ünlü, ilgi çekici, saygın. İlan Etmek*. Bu bağlamda ya Aziz* (yürütücülük) anlamına gelir (örneğin 4/139). Özellikle bk. 63/8) ya da "dayanışma, karşılıklı pekiştirme, "karşılıklı takva" anlamına gelir. Sakınmak*. Bölgesel bir deyim olduğu apaçıktır. Bu sözcük ayrıca 10. Bildiri'de yer alır.

[11] **ḏimmatan**. Saldırmazlık Sözleşmesi. (Habeş) [**dmm**] : kımıldamama; eli kolu tutulmuş olma; sessiz kalma; (Arap) **damma** : (delik) tıkama; düz yapma; (Habeş) [**dmm**] (II) **dammama** : örtme, kapama, düzeltme. krş. Sadaka*; (Yemen) [**ḏmd**] : savaşın, saldırının durdurulmasını [ateşkes] isteme. Oysa (Osm) zimmet : Korunmayı, güvenceyi sağlayan antlaşma (himayeyi te'min eden ittifak).

[12] göz önünde bulundurma, saygı gösterme. Söz tutma.

[13] oyunbozan; verilen sözden sapan. Sapmak*

[14] 2 - Allah'ın Dürük Yaprakları (Kutsal Dürümleri, Bitikleri)

[15] Az Bir Değere Değiştirmek*

[16] 1 - (Yasa'yı) karalayıcı; 2 - (Kendilerini suç ile) karalayıcı, lekeleyici.

[17] **illan**. bk. 8. Bildiri

[18] **ḏimmatan**. bk. 8'inci Bildiri

[19] **tāba**

[20] bu ikili terim için bk. 5. Bildiri. Bu deyimin salat (namaz)-zekat anlamına gelmediğinin kanıtı bir sonraki Bildiri'dir. Bu deyim ayrıca "cizye" diye geçer (29. Bildiri)

[21] **fī l-dīni** : yasaya göre, yasaya uygun olarak, yasa bakımından.

[22] (Düşman olan iki bölük) kardeş olmak : uzlaştırılmış olmak. 3/103'te Yahudiler için kullanılır.

[23] Bitikgillerden olmayan, dili Arapça olan bir toplum. Bilen Bir Toplum İçin*

[24] 2 - Allah'ın Dürük Yaprakları (Kutsal Dürümleri, Bitikleri)

[25] **waṭaʿanū**. 1 - dil uzatmak; 2 - bulaştırmak; 4 - çamur atmak. krş. **waṭaʿnan** (4/46). Allah'ın tekliğine karaçalmak.

[26] Öldürmek*

[İNANIKLARIN, ELÇİ'Yİ MEDİNE'DEN KOVMAYA ÇALIŞANLARI KENTTEN ÇIKARMAYA ÇAĞIRILMASI]

9/13. Antlarını bozan, üstelik Elçi'yi (Medine'den) kovmaya[1] kapılan[2] bir toplumu siz - önce onlar (saldırmaya) başlamışken - dışarı çıkarmayacak[3] mısınız? Onlardan korkuyor[4] musunuz? Siz, (gerçek) inanıklar iseniz (unutmayın) Kendisinden korkmanıza Allah daha çok yakışır.
9/14. Onları dışarı çıkarın[5]. Allah, sizin elinizle onları (kentten) dışlayacak[6], ayrıca onları aşağılık edecek, üstelik onlara karşı size yardım edecek, ayrıca inanık bir toplumun[7] bağırlarını sağaltacak[8],
9/15. ayrıca yüreklerindeki öfkeyi[9] giderecek. Ayrıca Allah dilediği kimseye karşı (ezinç yargısından) çevrilecek. Üstelik (unutmayın)! Allah bilendir, (sorunları) sağaltandır[10].
9/16. Allah, içinizden (o toplumu)[11] açığa çıkaranları[12], üstelik Allah'tan, ayrıca Elçi'sinden, ayrıca inanıklardan başka içten arkadaşlar[13] edinmeyenleri bilmeden (önce) siz, (Bizimle) Yoldaş olacağınızı[14] mı sanıyorsunuz? Üstelik (unutmayın)! Allah, sizin ne yaptığınızdan salıklıdır.

[ALLAH'IN YÜKÜNÇEVLERİNE GİDEBİLECEK OLANLARIN BELİRLENMESİ]

9/17. (Allah'a) karaçalış konusunda, (kendi) kendilerine karşı tanıklık ederken[15] (buyruk vererek) Allah'ın Yükünçevleri'ni[16] denetlemesi[17], ortak koşuculara (uygun) değildir. İşte eylemleri boşa gidecek olanlar, üstelik Ateş'te sürekli kalacak olanlar (bunlardır)!
9/18. Allah'ın Yükünçevleri'ni, Allah'a, ayrıca Songün'e inanan, ayrıca kendileri kılavuzlananlardan olsunlar diye (Allah'a) Bağlılığı sürdüren[18], ayrıca Ödün'ü veren, üstelik ancak Allah'tan korkan[19] kimselerden başkası denetleyemez[20].[21]
9/19. (Allah için) tören yapanları[22] (inanç konusunda) karmakarışık yapan[1], ayrıca (Paylaşık) Kutsal Yükünçevi'ne[2] yerleşen[3] (kimseleri)[4], siz Allah'a, ayrıca Songün'e inanan, üstelik Allah Yolu'na (koyulup)

---

[1] **bi-iḫrāği**. 1 - dışarı atma; çıkarma (63/8); 2 - çukur kazma; Haraç*
[2] çok istemek, amaçlamak, kafaya takmak, kapılmak (bk. 12/24 Yusuf ile Züleyha)
[3] Öldürmek*
[4] Bu Bildiri'de iki kez yer alan **ḫašiya** sözcüğünün türevleri (**ataḫšawnahum**, **taḫšawhu**) Arapçadaki sessiz kalma, saygı duyma, korkma eylemine dayandırılır. Oysa (Yemen) [**ḫṣy**] : bir agadan (efendiden, derebeyinden) gelen kayra; [**ḫẓy** / **ḫẓy**] : kayra elde etme (kayırılmış olmak). Korkmak*. Genel anlam : Onlar buradan çekip giderse kim bize, iş, azık, kayra verecek?
[5] Öldürmek*
[6] 1 - düğümleme; 2 - dışlama; tek başına bırakma. Ezinç*
[7] tektanrıcılardan oluşan değişik toplumlar
[8] onacak, iyileştirecek. Bağırlarında Sayrılık Olanlar*
[9] değişik toplumlar arasında ortaya çıkan gerilim
[10] hekimdir; (sorun'ları, yürekleri) sağaltandır (bir önceki Bildiri). Bilge*
[11] karaçalışta önderlik edenleri (12. Bildiri)
[12] **ğāhadū** (cihat edenler) : (kimliklerini, gerçek inançlarını) açığa koyanlar / açığa koyacak olanlar; 2 - Elçi'yi kentten kovmak isteyen toplumu kentten dışarı çıkaranlar.
[13] içten arkadaş, giz arkadaşı, gizini paylaştığı arkadaş. (Arap) içine girmek; (Habeş) sızmak, sıvışmak.
[14] **tut'rakū**. 1 - (Habeş) ʿ**araka** : birisine arkadaşça davranma; **taʿāraka**, **taʾāraka** : (birisini) arkadaş yapma; yoldaş yapma, birleşme; 2 - (Habeş) ʿ**arqa**, ʿ**araqa** (II) : birisine arkadaşlık etme; eşit olma; barışma, **taʿaraqa** : barışmış olma, barışı getirme; birbiri ile barışmış olma; 4 - acınmış, esirgenmiş olma. (Akat) **tarāqu** : acımak, yumuşamak.
[15] Allah'a özgü olan yükünçevlerinde başka tanrı / İsa adını anarak (72/18); biz bunu bilerek yapıyoruz diyerek
[16] **masāğid** : yükünçevleri (çoğul). 7/29-31; 2/114, 72/18.
[17] **yaʿmurū** : onlar bayındırlaştırır. Oysa bu bağlamda önemli olan oraların "bakımını yaptırma" değil, oralara kimlerin girebileceğidir. 1 - (tapınmak için yükünçevlerine) gidip yerleşme; 2 - (yükünçevlerine kimin gidip gitmeyeceğini) denetleme, yoklama, gözetleme, (Osm) "amir, müdür olma". Köken için bk. **al-bayti l-maʿmūr** (52/4); Emir*.
[18] Allah ile kullar arasında yapılan salt tektanrıcılığa dayanan Antlaşma. Allah'tan başkasını çağırmama. Başka bir kılavuz edinmeme. Namaz*
[19] 2 - ancak Allah'tan kayra bekleyen; 3 - Allah ile Bağlılık sözleşmesi yapmış olan. Korkmak*
[20] **yaʿmuru.** bk. bir önceki Bildiri
[21] Kutsal tapınağa girmenin, orayı bayındırmanın, geleneklere/yasaya uymayanlara, ayıca putatapıcılara kısıtlanması için bk. Hezekiel Bölüm 44.
[22] **l-ḥāği** : 1 - (Arap) Kutsal yerlerde gezinerek tören yapan kimse. Krş. Dönmek*; Krş. **ḥağğa** : tören yapan kimse (2/158); bu Bildiri'de bugünün dili ile "camiye gidip namaz kılan kimse" anlamına gelir; 2 - Yasa, buyruk, töre. (Habeş) [**ḥgg**] : yasayı, kuralları yazmak; yasa, kural koymak; töre, sözleşme; (Yemen) [**ḥgg**], **ḥg** : tanrısal yönerge; yetki; yetki verilme. Belgit*

açığa çıkanları[5] eşit mi yaptınız? Allah'a göre onlar eşit değildir. Üstelik (unutmayın)! Allah, (Kendisini) karartanlar(dan oluşan o) toplumu kılavuzlamaz.

[ALLAH YOLU'NDA TOPRAKLARINDAN TOPLUCA AYRILANLARIN YÜREKLENDİRİLMESİ]

9/20. İnanmış, ayrıca göç etmiş olan, üstelik kendilerinin gözettiği (kimse)ler, ayrıca kendilerinden olan kimseler ile Allah Yolu'nda (kentlerinden) açığa çıkan[6] kimseler (unutmasınlar), Allah'ın yanında süreduracak olan aşamalar olacak[7]. Üstelik, kurtulanlar[8], onlardır.
9/21. İdi'leri onlara, Kendisinden (gelecek olan) esirgemeyi, ayrıca ağırlamayı[9], üstelik onlar için (ayrılmış) içinde sürekli[10] bir gönenç bulunan Bahçeleri muştular.
9/22. (Onlar) orada sürekli kalacaklar. Evet! Allah'ın yanında süreduracak olan bir ödül var.

[İNANIKLARIN, İNANMAMIŞ OLAN YAKINLARI İLE İLİŞKİLERİ]

9/23. Ey siz, inananlar! Karaçalışı, inanca yeğliyorlarsa, babalarınızı, ayrıca kardeşlerinizi ege edinmeyin. Üstelik içinizden kim onları ege edinirse (unutmasınlar) artık kendileri, (inancını) karartanlardır.
9/24. Sen (onlara), "Babalarınız, ayrıca oğullarınız, ayrıca kardeşleriniz, ayrıca eşleriniz, ayrıca oymağınız[11], ayrıca biriktirdiğiniz varlıklar, ayrıca durgunluğundan[12] korktuğunuz alışveriş, ayrıca beğendiğiniz konutlar size Allah'tan, ayrıca Elçi'sinden, ayrıca Allah Yolu'na (koyulup) açığa çıkıştan[13] daha sevimli ise, artık Allah, eylemi ile gelene dek bekleyin. Üstelik Allah, (Yol'da) isteksiz olanlar(dan oluşan)[14] topluma kılavuzluk etmez" de.

[SIKINTILI BİR DURUMDA ALLAH'IN YARDIMI]

9/25. Evet! Pek çok bölgede[15] Allah size yardım etmişti. Hani, (o) Kalabalıklık[16] Gününde çok (sayıda) oluşunuz sizi aldatmıştı[1] - ancak bu (üstünlük duygusu) sizi hiçbir konuda korumamıştı, üstelik (o) topraklar, engin olmakla birlikte sizi sıkmış[2] sonra sırt çevirip kaçmıştınız.

---

[1] **siqāyat**. (Arap, Yemen, Habeş) [**sqy**] : (su) içirmek. 2 - bakmak, gözetmek. (Habeş) **sakawa**; 3 - (insan, tanrı, yasa) iç içe girmek, ör(ül)müş, yan yana olma; çoğaltılmış, süslenmiş olma; 4 - tıkama, engel olma. Karmaşıklık*. 5 - (Yol'dan) sapmış olma, kılavuzsuz kalma. Böyleleri "kılavuzlanmış olmayanlardır" (18. Bildiri). (Habeş) **sakʷaya** : sapmak; başıboş dolaşmak; 6 - Sözleşmeden kopmuş olma; sözleşme bağını kırmak, koparmak. (Habeş) **sākʷaya** : kopmuş olma; (Habeş) **sakak** : kırık, kırılmış, parçalanmış olan
[2] Medine'deki değişik tektanrıcıların birlikte kullandıkları yükünçevi. Paylaşık Yükünçevi*
[3] **ʿimārat** : gözetleme, denetim altında tutma, amaçlama, "sömürgecilik". Bayındır kılma diye anlaşılır. Krş. **yaʿmurū** (17. Bildiri)
[4] dç : "Siz hacılara su dağıtmayı ve Mescid-i Haram'ın bakım ve onarımını..." (*Diyanet*). Oysa söz konusu olan yükünçevi, "Cinler" ile paylaşılan (72/16-17) Medine'deki ortak tapınaktır. Dolayısı ile "hacı olan kimseler" söz konusu değildir.
[5] 1 - inançlarını açıkça söyleyen, açığa koyan; 2 - Allah Yolu'nda yola çıkan kimse. Cihat*
[6] **wağāhadū**. Cihat*
[7] aşama, basamak; (Topraklarından ayrılanlara dağıtılacak olan) tapu. Derece*.
[8] (kötülükten, kötü inançtan) kurtulmuş, (kötülüğü, sayrılığı) giderilmiş, aklanmış. Kurtulmak*
[9] **wariḍwānin** : Rıdvan*.
[10] **muqīmun** : süren, ayakta duran, tükenmez. Tapınmada sürekli olan kimse (**muqīma**) ile köktaştır.
[11] kan bağıyla birbirine bağlı olan kimselerin oluşturduğu topluluk
[12] **kasādahā** : pazarlık yapamama. 1 - (Arap) [**ksd**] alışverişte durgunluk, durgunlaşma, donukluk; 2 - (Yemen) **ks¹d** : bir konuyu tartışılamaz, değiştirilemez bir duruma getirmek; bedenin güçsüzlüğü. 3 - satılık mal, satıcının elinde kalmak. (Akat) **kaṣādum** : ele geçirmek, elinde tutmak; (insan, mal) tutulmuş olma. Tekgeçişlidir.
[13] açığa çıkış; kendini gösteriş (22/78, 60/1)
[14] 1 - sapkın; 2 - uyuşuk, isteksiz. Sapmak*.
[15] **mawāṭina**. Tekgeçişlidir. 1 - (Yemen) **mwṭn** : alan; savaş alanı, savaş yeri. 2 - Bölge, sınırlanmış yer. Krş. (Osm) vatan. (Yemen) **waṯan** : dikili taş; sınırı belirleyen taş, (Habeş) **wassana** : belirlemek, sınırlamak, sınır koymak; iz bırakmak. **wasan**, **wasn** : sınır, kıyı. (Yemen) **mwḏn** : konut, kalınan yer. Krş. **waṭan** (73/6).
[16] **ḥunaynin** : 1 - Mekke'nin güneyinde, Taif yolu üzerinde bir koyak. Oysa Kuran'da yerel adlar dolayılı olmadan kullanılmaz; 2 - Çapul (?), sınırların pekiştirilmesi (?); (Yemen) **hnʾ**, **hnʾn** (çoğul) : verimli, sağlıklı ürün; bir yapının sağlamlığı, sağlam oluşu. 3 - Kıyım. (Yemen) **ẖny** : (verem gibi) toplum içinde çok sayıda ölüme yol açmak. Anlam olarak krş. "saat" (9/118); 4 - Elçi'ye bağlı (antlaşmalı) değişik toplumların birleşmesi ile oluşan "kalabalık, kalabalıklaşmış ordu". (Yemen) **ʾẖny** : çok; çok sayıda. Krş. "Bedir" diye anlaşılan (Arap) [**bdr**] ile (Akat) **(w)atāru**, (b/m) **matāru** : büyüme, büyükleşme, abartma.

9/26. Sonra Allah, Elçi'sine, ayrıca inanıklara, Kendi (yatıştırıcı) eşliğini [3] indirmişti, üstelik (o an) düşünmediğiniz[4] orduları açığa çıkarmış[5], ayrıca (o) karaçalan kimseleri (kovup) uzaklaştırmıştı[6]. Üstelik budur, karaçalıcıların (alacakları) karşılık!
9/27. Bundan sonra Allah, (kovulan kimseler arasında) dilediği kimse için (dışlama yargısından) çevrilecek[7]. Üstelik (unutmayın)! Allah yarlıgayandır, esirgeyendir[8].

[ESKİ YASA'DAN SAPAN YAHUDİ İLE HRİSTİYANLARIN YENİ YASA'YA ÇAĞIRILMASI][9]

9/29. Kendilerine Bitik verilenlerden, Allah'a, ayrıca Songün'e inanmayan, üstelik Allah'ın, ayrıca Elçi'sinin yasakladığını[10] yasak saymayan, ayrıca Doğru Yasa[11] konusunda uzlaşmayanlara[12] karşı, kendileri küçüklenip[13] (tektanrıcılık konusunda) sözleşerek[14] (kişi başına) ödence[15] getirene[16] dek çağrıda bulunun[17].

---

[1] **aʿğabatkum** : sizi şaşılacak, gözleri aldatacak olağanüstü bir duruma koymuştu; (Habeş) aldatmıştı. Acayip*; 2 - sizi, sayı bakımından artırmıştı, yoğunlaştırmıştı. [**ğby**] : toplama, bir araya getirme; ʾ**ğbā** : yoğun; dallı budaklı; çok büyümüş olma; 3 - (Yemen) [**gb**ʾ] . dönmek; barış için görüşmek, konuşmak. (Arap) **ğabaʾa** : dönmek, geride kalmak, çekilmek. Gergi*

[2] sığınmak, korunmak için "kaçmak istemek". 9/118

[3] **sakīnatahu** : onun yatıştırması. Sekine*

[4] 1 - düşünmediğiniz, düşünemeyeceğiniz, 2 - sizinle önceden birleşmemiş, arkadaş olmamış. Görmek*. 9/40

[5] (Saldırmak için dağdan kente, aşağıya) inmek, sızmak, açığa çıkmak. İndirmek*. Böylece yardıma gelen ordularla onlar çok daha "kalabalık", "çok sayıda" olmuşlardı.

[6] (Akat) (evden, ülkeden, birisinden) uzaklaş(tır)mak. Ezinç*

[7] Allah, dilediği kimseye "tövbe edecek", kovduğu kimselerim kimileri (önceki Bildiri) geri gelebileceklerdi. Bu Allah'ın bağışlayıcı, çevrilgen olmasından ileri gelir.

[8] bir sonraki 28. Bildiri, 37. Bildiri'nin ötesine taşındı.

[9] Bu bölümde tekgeçişli sözcüklerin sık sık yer alması ilgi çekicidir. Genel olarak bu sözcüklerin taşıdığı anlamlar için Kuran'da başka deyimler kullanılır.

[10] çoktanrıcılık, ortak koşuş

[11] **dīna l-ḥaqq** : (sonradan eklenen) çıkıntıları kazındığı (hakkedildiği), giderildiği için düzleştirilmiş, Düzgün Yasa. Hanif* olanların uyguladığı İbrahim'in İlkesi. Buradaki **ḥaqq** anlamı için bk. Sadaka*

[12] **yadīnūna** : 1 - sözleşirler, yüklenirler; "el sıkarak, eli el üstüne koyarak" sözleşme yaparlar; verilen sözü paylaşırlar. (Yemen) [**dyn**] (I) : bir iş, birisine düşme; bir iş, birisinin sorumluluğunda olma; **dn**, **dnw**, **ydnn** : boyun verme. Türkçeye "din edinme" diye çevirilir. Oysa köktaş **tadāyantum** (2/282), [borçlanma konusunda birbirleri ile] sözleşme yaparsanız diye anlaşılır. 2 - (Yasa'yı) bilmeyenler. (Ar, Habeş, Yemen) **yd**ʿ : bilmek. Krş. ʿ**īdan** (5/114).

[13] **wahum ṣāğirūna** : 1 - onlar (isteyerek) küçülürler (küçük düşerler); kul, uşak olurlar; Hanif* olurlar; 2 - salına salına yürüsünler, geçip gitsinler diye; 3 - (yaşamak için sizlere) karışsınlar diye; "kardeşiniz olsunlar" diye (11. Bildiri). Değişik anlamlar için bk. benzer sesli **šağarat** (48/18).

[14] ʿ**an yadin**. 1 - El ile; Doğrudan (aracısız olarak) (*Blachère*); 2 - çabucak, seve seve, isteyerek *(Al-Jalalayn)*; 3 - Bir arada oturmak için herkesin vermesi gereken (vergi), oturma vergisi. (Yemen) **yd** : el; (birisine) bağlılık; ortaklaşa kullanılan bir topraktan, bir sulama kanalından her ortağa düşen pay. (Habeş) ʿ**əḍā**, ʿ**əḍā** : pay, pay atma, saçma, dağıtma. (Arap) ʿ**iḍā(t)** : pay. 4 - Bir kez ödenmeyen, her yıl (?) ödenen (vergi). (Akat) **edānu**, **idānu** : belirlenmiş süre; belirlenmiş (ödeme) süresi. (Akat) **nadānu** (II), **inaddin** : vermek; ödemek, sunmak. (Akat) **adû** (III) : süresi belirlenmiş iş. (Akat) **adānum**, **addannu**, **adiānu** : belirli bir süre, belirlenmiş bir süre; (yıldız) dönüm, peryot. 5 - Bir görev, bir yükümlülük olarak. (Yemen) **dyn** (I) : bir iş, birisine düşme; bir iş, birisinin [elinde] sorumluluğunda olmak; **dn**, **dnw**, **ydnn** : boyun verme. (Akat) **idu** : el, yan, güç; [sunulan] öneri, amaç; bir usta, tutulmuş bir işçi (yapılacak işe karşılık önceden belirlenmiş) karşılık, ücret, yevmiye, ödenti; kira'nın karşılığı; (hayvan, gemi, ev, alışveriş yeri için) ödenen kira. Krş. (Arap) **qarḍ** (ödenti, kira, ayak bastı parası). Ödünç*; 6 - Bir kez; şimdi. (Akat) **adīni**. 7 - Kişi başına. (Akat) **ēdēnu**, **ēdēnû**. (Ugarit) **yd** : el; güç; pay; (birisi) ile, (birisinin) yanı sıra. İbn Al-Arabi, 15 değişik yorumda bulunur. Bk. *M. J. Kister, "ʿan yadin (Qurʾān, IX/29). An Attempt at İnterpretation"*.

[15] **l-ğizyat**. 1 - (Arap) [**ğzy**], (Yemen) [**gzy**], **gzyt** : ödence, ödün, ödünleme; uyuşma (anlaşma) belgesi, parası (?). (Yemen) **gzy** : bir ödevi/görevi yerine getirmek; yetkili birisince kutlanmak [ödüllendirilmek]; (Yemen) **gzyt** : ödül, görev, iş; (Yemen) **gzz** : kullansın diye birisine pay (property rights) atamak. (Yemen) [**gzḫ**], **gtzḫ** : (evlenmek için geline verilen) başlık parasını almak [hediye almak], başlık parasını onaylamak; 2 - (Arap) krş. **ġuzzan** (3/156). (Arap) [**ğwz**], (Yemen) **gwz** : geçip gitmek, gezinmek; (Habeş) **gəʿza** (I) : kalınan yeri, konaklama yerini değiştirme; çadır kurma. **gəʿza** (II) : özgür olma, özgürleştirilmiş olma. Bu "oturma vergisi", 9/11'da "zekat" diye geçer. Kuran'daki "cizye", anlam değiştirerek İslam Tüzesi'nde, Müslüman olmayanlardan [özgürce yerleşip yaşayabilmeleri için] toplanan vergi olarak anlaşılacaktır. Oysa burada Zekat* anlamındadır, üstelik bunu verirlerse "Yasa'ya göre artık onlar sizin kardeşleriniz olurlar" (11. Bildiri). Bu Bildiri konusundaki tartışmalar için bk *U. Rubin, "Qurʾān and Tafsīr"*.

[16] getirmek, sunmak (108/1). Ödün'ü, karabaş ya da hahamlar yemesinler (kendi ceplerine atmasınlar) diye (34. Bildiri)

[17] çağırmak, meydan okumak, (yanlışlıklarını, Yasa'dan sapışlarını) açığa çıkarmak. Öldürmek*

9/30. Üstelik Yahudiler, "Üzeyr[1], Allah'ın oğludur" der, ayrıca Hristiyanlar, "Mesih, Allah'ın oğludur" der. Bu, onların ağızları ile söyledikleridir. (Kendilerinden) önce (Allah'a) karaçalmış olanların konuşması gibi[2] yapıyorlar. Allah onları ortaya çıkaracak![3] (Bakın), onlar nasıl aldatı(lı)yorlar[4] (diye)!
9/31. Hahamlarını[5], ayrıca karabaşlarını[6], Allah'ın yanı sıra idi[7] (olarak) edindiler[8], Meryem oğlu Mesih'i de. Oysa onlar, ancak tek tanrıya tapmakla buyurulmuşlardı. O'ndan başka tanrı yoktur. O, (Kendisine) ortak koştukları nesne(ler)den yücedir!
9/32. Allah'ın ışığını ağızları ile[9] söndürmek isterler. Oysa karaçalanlar tiksinseler bile, Allah ancak (Kendi) ışığını bütünlemek istiyor.[10]
9/33. Elçi'sini, kılavuzluk (görevi), ayrıca Doğru Yasa ile - ortak koşucular tiksinseler bile - bunu tüm Yasalar'dan üstün kılsın diye gönderen O'dur.[11]
9/34. Ey siz, inananlar! Evet! Hahamların[12], ayrıca karabaşların[13] çoğu, insanların varlıklarını kesinlikle yasa dışılıkla[14] yer[15], üstelik (o varlıkları) Allah Yolu'ndan uzaklaştırırlar. Üstelik altını, ayrıca gümüşü biriktiren, ayrıca onu, Allah Yolu'nda tüketmeyenler[16] (öğütlensinler diye), artık sen onlar için acıklı bir dışlamayı muştula.
9/35. Bu (biriktirdikleri altın ile gümüş)ün, Cehennem ateşinde kızdırıldığı, ayrıca onunla alınlarının, ayrıca yanlarının, ayrıca sırtlarının dağlanacağı[17] Gün (kendilerine), "(İşte) bu, kendiniz için biriktirdiğiniz idi; ne biriktirdiyseniz tadın artık (onu)!" (denilecek).

[YENİ TAKVİM - KUTSAL TAPINAK'IN ÇOKTANRICILARA KISITLANMASI]

9/36. Evet! Gökleri, ayrıca yeri yarattığı gün (yazılmış olan) Allah'ın Yazısı'nda, Allah'a göre ayların sayısı on ikidir. Bunların dördü kutsaldır[18]. İşte, Değişmeyen Yasa[19] budur! Artık (o aylar) içinde kendinizi (suç ile)

---

[1] **`Uzayrun**. Babil Sürgünü döneminde yaşadığı sanılan Yahudi din adamı. Üzeyr*
[2] benzetmek, benzetmeye çalışmak. **yuḍāhiūna** : Tekgeçişlidir. İlkel anlam, "güneş gibi yapmak", 1 - güneş gibi birisinin yüreğini ısıtmak, yolunu aydınlatmak. Özür*; 2 - güneş gibi yakıcı olmak olmalıdır. (Habeş) **ḍaḥā**, **ḍaḥāy**; (Arap) [**ḍḥy**], **ḍuḥā** : güneş. (Habeş) **ḍḥyy**, **taḍāḥyaya** : güneş gibi olma; kendini güneşte ısıtma. 2 - soğumuş yemeği, yemek için yeniden ısıtmak (?); (eski sözleri) anımsa(t)mak, uyandırmak. (Akat) **dekû** (II), **dakû** : yükseltmek; kaydırmak; yer değiştirmek; (iş yerinde yer, sıra) degiştirme; çağırma, dürtme, uyandırma, ayağa kaldırma.
[3] Nasıl olsa herkes bir gün öleceği için "öldürmek" anlamına gelemez! 1 - Karaçalmış olduklarını herkes bilsin diye; 2 - Allah onları (Kendisine) çağıracak; yargılamak için yeniden canlandıracak; (gömütten) çıkaracak Öldürmek* Tümce kuruluşu için bk. 63/4.
[4] aldatanlar : hahamlar, karabaşlar
[5] **aḥbārahum** : Onların bilirkişileri. Yahudilerde din bilgini, din adamı. (Habeş) : Monastırda yaşayan / kalan (kimse). Bu anlam, "birlikte olma, bir arada kalma" kökünden türer. krş. **tuḥ'barūna** (43/70). 2 - (Akat) **ḫabāru** (II) : kalın, iri yarı; yetkili, buyurucu. Bu nedenle İngilizce'ye rabbi diye çevirilir. 3 - Bağırıp, çağıran, gürültü eden, buyruk veren sorumlu (?). Anlam olarak krş. İbibik, çavuş kuşu. Haber*
[6] **ruh'bānahum** : onların karabaşları. Hristiyan din adamları. Karabaş*
[7] **arbāban** : idi'ler, efendiler (tanrılar). İnanç konusunda buyrukçu, Yasa koyucu, öğretmen, kılavuz anlamındadır. (Aram) **rabbān** : öğretmen, hoca. (Habeş) **rabbān** : 1 - öğretmen; 2 - gemi kaptanı [denizdeki kılavuz].
[8] Allah'ın (İdi'nin) sözleri (Bitik'i) yerine, din adamlarının sözlerini, yazdıklarını izlediler. Eski Antlaşma'da, Tevrat'ın yanı sıra, Yahudi din adamlarınca yazılmış bitikler de vardır. Bu, Müslümanlıktaki sonradan türetilmiş, insan ağzıyla söylenmiş, el ile yazılmış kimi Hadislerin, Allah'tan gelen Kuran gibi önemli sayılması, kimi konularda Kuran'ın yerine geçmesine benzer.
[9] dilleri ile; ağızlarından çıkan sözlerle. Müslümanlıkta ağızdan ağıza, dilden dile aktarılan Hadisler gibi. Allah'ın ışığı : Kılavuz olan Allah'ın, "karanlıkta olanlara" yol göstermek için tuttuğu ışık, Tanrısal Bitikler, Yazgılar.
[10] benzeri bir Bildiri için bk. 61/8.
[11] benzeri Bildiriler için bk. 48/28, 61/9.
[12] **l-aḥbār** : Yahudi din adamı
[13] **l-ruh'bān** : karabaş* (çoğul)
[14] **bil-bāṭil** : yasadışılık ederek, yanlış olarak, yanlış yere, yasaya aykırı olarak
[15] Yahudiler'in verdiği ödünü, katkıyı (zekatı) kendileri toplayarak. Bu yüzden katkıyı, zekatı artık (Elçi'ye) getirsinler (29. Bildiri)
[16] tüketmek : katkıda bulunmak, katılmak, bölüşmek, "infak etmek"
[17] **fatuk'wā**. Tekgeçişlidir. 1 - (Arap) [**kwf**] : dağla(n)mak; 2 - didiklenmek. (Habeş) **waqaya** (I) : kesmek, yarmak, yırtmak, yontmak; 3 - (alaylı konuşma) (Arap) [**wqy**] : pekişmiş olma, koru(n)mak. Takva ile eş anlamlıdır. Sakınmak*
[18] kutsal, "haram" aylar; "ihram" ayları; dokunulmazlık (dönemi), yasaklama, kısıtlanma (dönemi) (5/1). Dolayısı ile başkaları ile paylaşılan aylar.
[19] **dīn** : kural, yasa. Değişmeyen, süreduran Yasa (12/40).

karartmayın[1]. Üstelik onlar size topluca katıldıkları gibi[2] siz (de) topluca ortak koşuculara karışın[3]. Ayrıca Allah'ın, (o dönemde birbirlerinden) sakınanlarla[4] birlikte olduğunu bilin.
9/37. (Kutsal Ayları) erteleyiş[5], (Değişmeyen Yasa'ya) karaçalışta ancak bir artıştır. Karaçalan kimseler, bununla (daha çok) sapıtırlar[6]. Allah'ın kutsal kıldığı ayları sayı (bakımından) denk düşürmek[7] için onu bir yıl yasal, ayrıca bir yıl yasa dışı yapıyor, böylece Allah'ın yasa dışı bıraktığı neyse (onu) yasal kılıyorlar. Kendi eylemlerinin karalığı[8], kendilerine süslü göründü. Üstelik Allah, (Yasa'ya) karaçalan toplumu kılavuzlamaz.
9/28. Ey siz, inananlar! Evet! Ortak koşucular, baskı yapan (bir toplum)dur[9], artık onların (birlikte tören yaptığınız) bu (sonuncu) yılından[10] sonra Kutsal Yükünçevi'ne yaklaşmasınlar[11]. Ayrıca (siz, alışveriş konusunda), amaçsız kalmaktan[12] korkarsanız, (unutmayın) Allah dilerse, Kendi kayrasından (vererek) sizi koruyacak. Evet! Allah (sizi) bilendir, (sorunlarınızı) sağaltandır.

[ORTAK KOŞUCULARI KENTTEN KOVMAYANLARIN KINANMASI]

9/38. Ey siz, inananlar! Size, "Allah Yolu'nda, (kentten) kovalayın"[13] denildiğinde size ne oldu da yeryüzüne yapıştınız[14]? Buradaki yaşamı[15], Öteki (yaşam)dan daha mı çok beğendiniz? Oysa Buradaki yaşamın (geçici) yararlığı Öteki'ne göre pek azdır.[16]
9/39. (Onları) kovmazsanız[17] O, sizi acı bir kovuşla kovacak[18], üstelik O sizi, sizden başka bir toplumla değiştirecek. Ayrıca O'na hiçbir sıkıntı vermeyeceksiniz. Üstelik (unutmayın)! Allah, her konuda erklidir.
9/40. Ona[1] yardım etmezseniz (unutmayın), karaçalan kimseler onu (kentten) çıkardıklarında böylece Allah kendisine yardım etmişti. Hani (kentteki) yöneticinin[2] sözcüsü[3], - (o) ikisi tartışırken[4] - (Elçi), kenttaşına[1],

---

[1] Kutsal Aylarda her inanca saygı gösterin. Töreni öteki inançtakilerle birlikte yapın; paylaşın. Sakınmak*
[2] katıldıkları gibi : katılırlarsa; sizinle bir araya gelirlerse; birleşirlerse; (Osm) kitle / kütle" olurlarsa. Öldürmek*
[3] Öldürmek*
[4] Herkesin dokunulmazlığı olduğu için, herkes "ihrama girdiği için", birbirlerinden sakınanlar. (Tören yerlerini) paylaşanlar, birlikte kullananlar. Sakınmak*
[5] **l-nasīu** : erteleme, geciktirme [alıp uzağa götürme, taşıma; bırakma]. Bugün güneş takviminde Şubat ayına her dört yılda, bir gün eklenir, böylece o yıl Şubat ayı 28 yerine 29 gün çeker. Benzer bir yöntemi uygulayan Araplar, güneş takvimine göre ay takvimindeki gecikmeyi kapatmak için her üç yılda bir, bir ay ekliyorlardı. Böylece bu geciktirmeyi kapatan toplum ile kapatmayan toplumun yıllık tören dönemleri birbirinden ayrılmış olacaktı. Bu düzenlemenin yan etkisi olarak Kadir Gecesi* de ilk anlamını yitirmişti. Ayrıca (ayları) yerinden çıkarıp başka yere taşıma anlamı için bk. (Arap) [**nsẖ**] alıp götürme, söküp çıkarma; yürürlükten kaldırma; (Akat) **nasāẖu** : çıkarma, söküp çıkarma
[6] **yuḍallu** (edilgen). Ancak **yaḍillu** (etken) olarak da okunabilir (*Al-Jalalayn*). Saptırmak*
[7] bulmak; yeniden bulmak; karşılaşmak; denk gelmek. Adım Atmak*
[8] çirkinliği
[9] **nağasun** : Tekgeçişlidir. 1 - pis, pislik, kirlilik (tekil). Putatapıcılığın bir pislik olması konusunda bk. 74/5. (Yemen) [**ngs¹**] : kirletmek. 2 - (kentin) yöneticisidir, baskı yapandır, vergi toplayandır, kent dışına kovandır, sürendir. (Habeş) **nagśa** : yürütücü, yasa koyucu olma (anlam olarak krş. Aziz*); (Arap) **nağaša** : baskı yapma, sürdürme, kovalama; (Arap) ʾ**al-nağāšī** : Habeş yürütücüsü (kralı); (Yemen) [**ngs²**] : kenti denetim altına almak; zorla vergi toplama; Yemen dilinde, Aksum Yöneticilerine ya da soylu kimselere verilen ad (Negus) bu kökten türer : **ngs²y-n** (tekil), **ngs²t** (çoğul). Anlam olarak krş. (Arap) **ḥaẓiya;** bk. **taḥzan** (40. Bildiri'nin dipnotu)
[10] ʿ**āmihim hāḏā** : onların bu yılı. 1 - Onların (içinde oldukları) yıl : bu yıl. 2 - onların güneş takvimine (üç yılda bir düzeltmeli ay takvimine) göre uyguladıkları tören "ayı / ayları". Bu durumda inanıklar, ay takvimini uygulamaya başlamış olmalıydı (36-37. Bildiriler). Dolayısı ile ay takvimini uygulayanlar ile uygulamayanların törenleri, böylece kendiliğinden birbirinden ayrılmış olacaktı. Her inanç toplumu kendi takvimine göre tören yapacaktı.
[11] **yaqrabū**. Böyle bir uyarı ancak Mekke'nin ele geçirilmesinden sonra yapılabilirdi. Yoksa Mekke dışında yaşayan Elçi Mehmet'in Mekkeli yöneticilere karşı hiçbir buyruk verebilme gücü yoktu.
[12] ʿ**aylatan**. Kabe'ye gelmeyecek olan çoktanrıcı Törenciler yüzünden su, yiyecek, vb. satılarak elde edilen gelirden yoksun kalırsanız. İşverenler kentten kovulursa. (Habeş) [ʿ**yl] :** başıboş dolaşan; amaçsız gezinen; şaşırmış. (Arap) [ʿ**yl],** ʿ**āla :** şaşırma**.** bk. ʿ**āilan** (93/8)
[13] **infirū**. 1 - [inancı yaymak için] açığa çıkma, yola koyulma; 2 - [Ortak koşucuları kentten] kovma, kaçırtma. (Yemen) **nfr** : (Kutsal Gezi töreni sona erdikten sonra, törene katılanları) geri gönderme, yola koyma, dağıtma. Nefer*. Tiksinti*.
[14] **iṯāqaltum**. Tekgeçişlidir. (Arap) [**ṯql**]: ağır, ağır olma, ağır gelme. (Habeş) **saqala** (II) : ağır gelme; **saqala** (I) : asmak, takmak, çarmıha germek; **tasaqla** : yapışmış olma; (birisine) bağlı olma, (bir nesneye) takılı olma. (Akat) **takālu** : (insana, hayvana, tanrıya) güvenmek; bel bağlamak. Ağır*
[15] işveren olan kent yürütücülerinin kentte kalması, kovulmaması (krş. **al-nağāšī**)
[16] Geleneklere göre bu tartışmaların **Tabūk** (Tebük) etkinliği sırasında yer almış olması *(Al-Jalalayn)*, şaşırtıcıdır.
[17] kentten uzaklaştırmak; kaçırtmak. Nefer*, Tiksinti*
[18] bırakmak; geriye bırakmak; boş vermek; bilmemezliğe gelmek; (evden, ülkeden, birisinden) uzaklaşmak. Ezinç*

"Üstünlük taslama[6]! Allah kuşkusuz bizimledir[7]" demişti. Böylece Allah ona[8], Kendi eşliğini[9] indirmiş, ayrıca düşün(e)mediğiniz ordular[10] onu desteklemiş, üstelik Allah'ın Sözü - o (söz), üstün (gelir) iken - karaçalıcıların Sözü'nü[11] alçaltmıştı[12]. Ayrıca (unutmayın)! Allah (Yasa'yı) yürütendir, (sıkıntıları) sağaltandır.[13]

[BAŞKA YERLERE YERLEŞME KONUSUNDA İSTEKSİZ OLANLARININ KINANMASI]

9/41. Kanarak[14], üstelik topluca[15] yola koyulun, üstelik gözettiğiniz (kimse)leriniz ile[16], ayrıca istekle[17] Allah Yolu'nda açığa çıkın[18]. Bu sizin için seçkin bir (tutum)dur, (bir) bilseniz!
9/42. Yakın (bir yerde) bir baskın[19], ayrıca soygunculuk (için)[20] bir koşuşturma[1] olsaydı, sana kesinlikle uyarlardı, ancak (bu topraklardan kesin) ayrılık onlara uzak geldi. Üstelik onlar, "Yapabilseydik, sizinle

---

[1] Mehmet'e

[2] **ṯāniya** / **iṯ'nayni**: ikinci / iki. Oysa 1 - Sami dillerinde "iki" kökü ayrıca (sözü, buyruğu) ikileyen; sözü yansıtan kimse; başkan yardımcısı; çavuş, yaver; ikincisi gibi olma; benzeme, benzerlik gibi anlamlara gelir. "Sözcü" anlamı için bk. **iṯ'nayni** (36/14) : iki sözcü, iki elçi. 2 - iki (yüzlü), iki (kişilik taşıyan) kimse. (kendini) ikileyen (kendini ikiye katlayan). Krş. **ṯāniya** (22/9), **yaṯnūna** (11/5). Katlamak*; 3 - (yer, inanç) değiştirmiş kimse. bk.(Akat) **šanû**, **šanā'u**. Sanmak*, Zina*; 4 - benzer sesli Kuş (Cushitic) dilinde **aśēnā** : kral (yönetici).

[3] **ṯāniya iṯ'nayni** : 1 - (kendini) ikileyen (kendini ikiye katlayan) iki kişiden ikincisi olan kimse. Krş. **ṯāniya** (22/9), **yaṯnūna** (11/5). 2 - (Kentte) baskı altında kalarak ezilen (kendisini ikiye bölen). Krş. Küçümsenenler*. 3 - yer, kent değiştiren iki kişi. (Akat) **šanû**, **šanā'u** : (yer, durum, değer, görünüş, sağlık) değişmiş olma, değişik olma. Sanmak*, Zina*.

[4] **l-ġār** : 1 - (Sami) komşu olma, komşuluk. Artık kenttaş, **ṣḥb** olmama. Köktaş (Osm) mücavir, sınır ortaklığı bulunan, komşu olan (*TDK*); 2 - düşmanlık içinde; 3 - (bir dönem?) [Kabe] tapınağına giderken, gezinirken. 4 - gidip bir tapınakta gezinmek; iş arkadaşı, (bir işte, bir oturma yerinde) ortak iken. Mağara*. Mekke'de baskı altında kalıp kentten kovulan. 4 - Bu nedenle üst Bildiriler'de önceden Elçi'yi kovmuş olanları, şimdi siz kovun denilir. 5 - (Akat) **gerû**, **garû** : (birisine) düşman olmak; saldırmak. **gēru**, **gārû** : düşman.

[5] bu bağlamda "hemşehri" anlamındadır. **ṣḥb** kökü için bk. **yuṣḥabūna** (21/43).

[6] **taḥzan**. **ḥzn** köküne dayandırılır, "sen üzülme!" diye anlaşılır. Oysa 1 - [**ḫzy**] : aşağılık etme ; utandırma. Bk. örneğin tekgeçişli **muḫzī** (9/2*)*; (Bizi) aşağılık etme, utandırma; 2 - bugünün dili ile "beylik, paşalık yapma (taslama), hava basma!". (Arap) [**ḥẓy**], **ḥaẓiya** : üstün, saygın (biri) olmuş olma; toplumun üst aşamasında olan bir yerde bulunma köküne dayandırılan (Habeş) **ḥaḍe** : Habeş İmparatoruna verilen bir ün. Krş. benzer sesli (Yemen) [**ḥṣn**] : (birisini) koruma altına alma; ʾ**ḥṣn** : ast, kul, derebeyine bağlı kimse. Krş. Kuş (Cushitic) **aśēnā** : kral (yönetici). Ayrıca bk. **nağasun** (28. Bildiri). Krş. (Arap) ʾ**al-nağāšī** : Habeş yürütücüsü (kralı); **Negus**.

[7] Ben (Elçi) ile beni izleyenler

[8] Mehmet'e

[9] 48/26. Sekine*.

[10] (beklenmedik) düşünülmedik, o an orada olmayan dış yardım. Görmek*. 9/26

[11] 1 - karaçalıcıların sözü; (Yemen) sözcüsü. Elçi'ye karşı üstünlük taslayan "yaver"; 2 - Karaçalıcıların yasası. Gerçek Elçi, Yasa'yı tüm Yasalar'dan üstün kılsın diye gönderilmişti (48/28)

[12]Elçi, önceden kendisine "(Bizi) aşağılık etme", "üstünlük taslama" demişti.

[13] dç : "Eğer siz ona (Peygamber'e) yardım etmezseniz, (biliyorsunuz ki) inkâr edenler onu iki kişiden biri olarak (Mekke'den) çıkardıkları zaman, ona bizzat Allah yardım etmişti. Hani onlar mağarada bulunuyorlardı. Hani o arkadaşına, "Üzülme, çünkü Allah bizimle beraber" diyordu. Allah da onun üzerine güven duygusu ve huzur indirmiş, sizin kendilerini görmediğiniz birtakım ordularla onu desteklemiş, böylece inkâr edenlerin sözünü alçaltmıştı. Allah'ın sözü ise en yücedir. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (*Diyanet*). Geleneklere göre ikinci kişi, Ebu Bekir'dir.

[14] **ḫifāfan**. 1 - yanınıza varlıklarınızı almadan, "eli boş" olarak; 2 - kanmış olarak; 3 - (buyruğa) boyun eğerek, bel bükerek. Hafif*

[15] 1 - (Arap) Ağır*. 2 - Çok sayıda. (Habeş) (birbirinize) yapışmış, takılmış olarak; 3 - çökmek, yerleşmek için. bk. **iṯāqaltum** (9/38).

[16] **bi-amwālikum**. Yayılıp yerleşmek için 1 - mallarınızı, 2 - gözettiğiniz kimseleri, yanınıza alın. 3 - (siz oymak başkanı, sorumlusu olarak) adamlarınız ile. Krş. **amwālakum** (4/29); **amwālunā** (48/11)

[17] Nefes*

[18] **wağāhidū**. Bu bağlamda da "Cihat", gerçek savaş anlamına gelemez. Öyle olmuş olsaydı, isteksiz olanlar sonunda çapul elde edebilmek için Elçi'yi izleyeceklerdi (sonraki Bildiri).

[19] ʿ**araḍan**. ʿ**ayn rā ḍād** : 1 - yayılma, "genişleme, sergilenme"; 2 - dönüş, geri dönüş. 3 - baskın, "sarkıntılık", düşmana saldırma; 4 - tutsak edinme. Yeryüzünde, bu Yaşam'da geçici yararlanma diye anlaşılır. **wrd***

[20] **qāṣidan** : (Arap) ılımlı, ölçülü. (Akad) **qašādu**; arınmış, kutsanmış, adanmış; (Akad) **kaṣādu** : varılacak, tutulacak, ele geçirilecek; bütünlenecek; eşit; **kaṣdu** : (istek, saldırı, tasarı) başarılı olmuş olma. (Yemen) **qs¹d** (I) : 1 - toplumda silah taşımayan bölüm; 2 - Kutsal gezi töreni, gezinme. (Arap) **qašaṭa** : ortadan kaldırmak; soymak, yolmak. (Habeş) **qaśaṭa** : çalmak; alıp getirmek; aşırmak. krş. **qaṣdu** (16/9).

birlikte çıkardık" diye Allah'a ant içecekler. (Böylece) kendilerine (yalancılık suçunu) bulaştıracaklar[2]. Üstelik Allah, onların kesinlikle yalancı[3] olduğunu bilir.

[SÖZLEŞMELİ BİR TOPLUMUN AKINCILIK İÇİN İSTEKSİZ OLUŞUNUN KINANMASI]

9/43. (Ey Elçi), Allah seni keçürsün! Doğrucu olanlar sana belli olmadan, ayrıca sen yalancıları bilene dek, niçin onlara (dayanışma konusunda) olur dedin?[4]
9/44. Allah'a, ayrıca Sonuncu Gün'e inananlar, kendilerinin gözettiği kimseler ile[5], ayrıca istekle[6] yayılmaları[7] için senden, geride bırakılmayı[8] istemezler. Üstelik Allah, (seninle) dayanışık olanları[9] bilir.[10]
9/45. Yalnız Allah'a, ayrıca Sonuncu Gün'e inanmayan, üstelik (inanç konusunda) yürekleri kuşkuda olan, ayrıca (kendi) kuşkuları içinde bocalayan[11] kimseler senden, geride bırakılmayı isterler.
9/46. (Dışarı) çıkmak isteselerdi bunun için (savaş öncesindeki) bekleme süresinde[12] kesinlikle (ortadan) yok olacaklardı[13]. Ancak, Allah, onların (yavaşça) ayaklanmalarından[14] tiksindi, böylece onları ayrık[15] kıldı, üstelik (onlara), "(Kentte) oturanlarla birlikte oturun" denildi.
9/47. Sizinle birlikte (dışarı) çıkmış olsalardı, sizin aranızda ancak karışıklığı[16] artırırlardı Üstelik onlar sizi bozguna (uğratmayı) amaçlayarak kesinlikle aranıza katılırlardı[17]. Ayrıca (unutmayın)! İçinizde, onları dinleyenler var. Üstelik Allah (verilen sözü) karartanları bilir.
9/48. Evet! Onlar önceden (aranızda) kargaşalık (çıkarmayı) amaçlamışlardı. Üstelik (savaşta) gerçek (sonuç) gelene dek, ayrıca Allah'ın (onarıcı) eylemi[18] üstün gelene[19] dek - üstelik (bu) onları tiksindirmişti - sana karşı işler çevirmişlerdi[1].

---

[1] **wasafaran** : 1 - (sağa sola) koşuşturma, "ışıldama"; yayılma; 2 - gönderme (sefir, elçi ile köktaştır); 3 - tırnaklama, ele geçirme; bastırma, kıstırma, iteleme; Değişik anlamlar için bk. **aẓfarakum** (48/24), **safarahin** (80/15). Sefer*

[2] **yuh'likūna**. Kendilerini, içtikleri andı bozacaklar, çürütecekler. Çürütme / karartma anlamı için bk. Zalim*, Kafir* (bitüm bulaştıran). (Arap) [**hlk**] : yok etme; kurutma; bozma; çürütme; bulaştırma (*Lane*). 2 - (Yemen) **lqḥ**, **hlqḥ** : bozgunluğa uğratma; darmadağan etme, bozma.

[3] [**kḏb**]. 1 - yalancı; 2 - boyacı; rengi koyulaştırıcı. Boyamak → boya bulaştırmak, lekelemek, rengi değiştirmek. Yalanlamak*. Krş. **yuh'likūn** (bir önceki tümce)

[4] **aḏinta** : (Osm) sen izin verdin. 1 - onlara olur dedin; onay verdin. Savaşa katılmamaları için *(Al-Jalalayn)*; 2 - sen onlara yardım ettin / onlara güvence verdin; (önceden) yardım etmiştin. 3 - onları dinleyip onlara uydun. Olur*. Elçi, kendileri ile savaş sırasında yardımlaşma konusunda sözleşme yaptığı kimselerden, kendilerine önceden (?) yapılan yardımın karşılığını bekler. Kendilerinden bir "dayanışma" bekler. Sakınmak*. Allah böylelerinin kim olduğunu biliyordu (bir sonraki Bildiri)

[5] **bi-amwālihim**. Yanlarında bulunan adamları ile

[6] 1 - kendi kendileri; 2 - istekle. Nefes*. Krş. 53. Bildiri

[7] **yuğāhidū**

[8] **yastaḏinuka**. 1 - kurtarılma, güven içinde bırakılma, bağışlanılma; 2 - (işten görevden) çıkarılma, alıkoyulma. (Yemen) ʾ**ḏn** : bırakmak, işten atmak, çıkarmak, kovmak; görevden almak, açığa çıkarmak. Onlar savaşmak yerine "tatile, izine çıkmak" istiyorlardı! (Habeş) **dəḫna** (kurtarılmış olma, sakıncaya uğramama, esirgenmiş, bağışlanmış olma), ʾ**adḫana** (kurtarma, yardım etme, güvenceci biri olma). İncitmek*, Olur*

[9] inançları, görüşleri değişik bile olsa toplumların belirli bir konuda dayanışması; birbirlerini pekiştirmesi. Sakınmak*

[10] dç : "Allah'a ve âhiret gününe iman edenler, mallarıyla ve canlarıyla cihad etmekten geri kalmak için senden izin istemezler. Allah, kendine karşı gelmekten sakınanları çok iyi bilendir." (*Diyanet*).

[11] akıncılığa katılıp, gelir (çapul) edemezsek diyenler

[12] ʿ**uddatan**. "Sayı sayma" köküne dayanır; 1 - Kuran'da bu deyim, boşanmakta olan kadınların "bekleme süresi" (ıssızlık dönemi) diye anlaşılır. 2 - (değişik güçlerin) toplama/toplanma (dönemi); 3 - birisi, kendisi ile kan bağı olmayan bir topluma sokulmak, artık onlarla birlikte sayılmak, 4 - (koşuk dilinde) ısırılmış, sokulmuş, acıtılmış olma (*Lane*).

[13] **a**ʿ**addū** : [Bekleme süresini] biçmek (kısaltmak); [gerekeni] toplamak. (Bu süreyi) boşu boşuna geçirmek. Issız (işsiz) kalmak. Isırmak (üzmek, acıtmak). Yanlış davranmak. Sayı Saymak*

[14] **inbi**ʿ**āṯahum** : **bā** ʿ**ayn ṯā** kökünden türeyen bu sözcük, bağlama göre uyanmak, dirilmek, göndermek, işlemeyeni işler duruma getirmek, etkin kılmak anlamına gelir. Ön çalışmalar için yavaş yavaş uyanmaları, ayağa kalkmaları, kıpırdamaları.

[15] **faṯabbaṭahum**. Tekgeçişlidir. (Arap) **ba**ʿ**uda** : uzakta kalma; (Güney Arap) **b**ʿ**d** : uzağa koyma; (Habeş) **ba**ʿ**ada** : değişme, ayrılma, yabancı olma; **taba**ʿ**ada** : yabancı olma, ayrı olma, başkası olma.

[16] bozulma, çürüme; (Habeş) yalan, yalancılık, aldatış, aldanma, kandırma. 3/118. "Dayanışma, Sakınmak* içinde olmayış.

[17] (Yemen) topla(n)mak; birik(tir)mek; (Arap) yer almak; yerleşmek.

[18] **amru** : eylem; buyruk. Savaş konusunda Allah'ın öngördüğü sonuç; 2 - (kötüye gitmekte olan bir olayın) onarımı; Allah'ın "tamiri, tamir etmesi". Değişik anlamlar için bk. **amrin** (97/4)

[19] 1 - görünür olma; 2 - üstün gelme, üstüne çıkma

9/49. Ayrıca onlardan kimi, "Beni geride bırak[2], üstelik beni sınama[3]" der. Doğrusu onlar sınamaya düştüler (bile)! Üstelik, doğrusu Cehennem, (o verilen söze) karaçalanları kesinlikle kuşatacak.
9/50. (Savaşta) sana benimsenecek bir (durum)[4] çatsa, bu onları karamsar kılar, oysa sana bir uğursuzluk çatsa, "Biz önceden bizim konumuzda[5] (gereken önlemi)[6] almıştık" derler, üstelik sevinerek dönüp giderler.
9/51. Sen (onlara), "Allah bize ne yazdıysa[7] (ondan) başkası kesinlikle bize çatmaz. O, bizim egemizdir, üstelik inanıklar, artık (ancak) Allah'a güvensinler" de.
9/52. "Siz bizim için ancak benimsenecek iki (seçenek)ten[8] (kötü olan) birini mi bekliyorsunuz[9]? Oysa biz Allah'ın sizi, Kendisinden (gelen) ya da bizim ellerimiz (aracılığı) ile ezince[10] uğratmasını bekliyoruz. Artık bekleyin, doğrusu biz de sizinle birlikte bekliyoruz" de.
9/53. "İsteyerek[11] ya da istemeyerek (akıncılığa) katılın[12], (nasıl olsa) kesinlikle (bu) sizin için onaylanmayacak. Evet! Siz, (sözünden) sapan[13] (uyuşuk) bir toplumsunuz" de.
9/54. Üstelik (akıncılığa) katılışlarının onaylanmasının, kendilerine engellenmesinin nedeni, onların Allah'a ayrıca Elçi'sine karşı (verilen söze) karaçalmış olmaları, ayrıca akın etmeye[14] ancak üşenerek gelmeleri[15], üstelik (gelirlerse) (akıncılığa) ancak istemeden katılmalarıdır.[16]

[İKİYÜZLÜLERİN YERİLMESİ, PAYLAŞMA KONUSUNDA ELEŞTİRİLMELERİ]

9/55. Artık onların varlıkları, ayrıca çocukları seni imrendirmesin. Allah, bunlarla ancak onları Buradaki yaşamda ezince uğratmayı[17], ayrıca üstelik (öldükleri gün)[18] canlarının karaçalıcı olmuş olarak çıkıp gitmesini[19] ister.
9/56. Üstelik onlar, sizden olmazlarken, kesinlikle sizlerden olduklarına, Allah (adın)a ant içerler. Oysa onlar (sizin yanınızda) korunmaya çalışan[20] bir topluluktur.
9/57. (Sizden başka) bir sığınak ya da kaçılacak (komşu) bir yer[21] ya da içine girilecek[1] (bir yer) bulmuş olsalardı, kesinlikle çılgınca koşarak[2] oraya dönerlerdi.

---

[1] (işleri, eylemleri, gerçeği) altüst etmişlerdi; saklamışlardı; dolandırmışlardı. Yürek*
[2] (Habeş) **dəḫna** (9/44). Beni kurtar, bağışla, sıkıntıya sokma; beni geride bırak
[3] **walā taftinnī**. Beni (savaş sıkıntısı ile) deneme; (katılma sözü konusunda) doğrucu olup olmadığımı sınama.
[4] benimsenecek, kucaklanacak (olan varlıklar, çapul). Güzel*
[5] **amranā** : 1 - bizim işimiz; 2 - bizim konumuz; 3 - bizim onarılmamız; güvence akçemiz. Krş. **amru**. 4 - Biz (bize gelen) uğurumuzu almıştık. (Yemen) ʾ**mr** : belirti, tansık, uğur. Benzer bağlamda bk. "Allah'ın, beni kayırmış olmasındandır" (4/72)
[6] akıncılığa katılmayarak; geride kalarak
[7] ölüm olarak ne yazdıysa. Yoksa Allah, kulların başına ne geleceğini önceden bilemez. Yazgı*
[8] **l-ḥusnayayni** : benimsenecek iki (nesne, yengi, ödül). Anlam bakımından **ḥasanat** (savaş ödülü, savaşta elde edilen (benimsenen) çapul) ile birdir. 2 - Bu Yaşamda çapul, ayrıca Öte'de Allah'ın ödülü. 3 - iki seçenekten biri : yengi ya da yenilgi arasında kötü olanı. Güzel*
[9] (Akat) [**rbs**] : karşı çıkmak; kudurmak, göz dikmek; gözlemci / kahya olmak; yaslanmak, yatmak; pusuya yatmak. (Arap) beklemek.
[10] 1 - sizinle olan antlaşmaya son verme, uzaklaşma; 2 - (Cennet'e giderken) geride, tek başına bırakma; 3 - (kentten) uzaklaştırma. Ezinç*
[11] Krş. Nefes*
[12] katılmak; (parasını, gücünü, başkaları ile) paylaşmak, bölüşmek; "infak etmek".
[13] 1 - doğrucu olmayan, sözüne güvenilmeyen; söz bozucu; 2 - (savaş konusunda) uyuşuk, isteksiz olan (bk. bir sonraki Bildiri). Sapmak*
[14] **l-ṣalat**. (Yemen) **s³ll** : çapul elde etmek. Salat
[15] (akıncılığa) üşenerek gelmeleri. Onlar "uyuşuk" bir toplum idi (bir önceki Bildiri). Benzer bir deyim için bk. "(akıncılık için) aranızda ağırdan alanlar var (4/72, 4/142).
[16] dç : "Harcamalarının kabul edilmesine, yalnızca, Allah'ı ve Resûlünü inkâr etmeleri, namaza ancak üşene üşene gelmeleri ve ancak gönülsüzce harcamaları engel olmuştur." (*Diyanet*)
[17] (kılavuz, yolcuyu) yalnız, tek başına bırakma; (Yol'dan) dışlama. Ezinç*
[18] Herkesin yaşam süresini Kendisi belirlediği için Allah, birisi "ölsün", "kahrolsun" diye istekte bulunmaz. Oysa kimin inanıp inanamıcağını önceden bilemez. Öldürmek*
[19] [**zhq**] için bk. **zāhiqun** (21/18) : (eti kemikten) sıyırma; soyma
[20] **yafraqūna**. 1 - Karşı koyma; engel olmak için birisinin önüne çaprazlama yatma. Karşıt olma. Fırka*, Onucu* (Furkan) ile köktaştır. Kadir Gecesi'nde kötülüğe karşı önlem alma anlamı için bk. **yuf'raqu** (44/4). 2 - (Sizin yanınızda) korunmaya çalışan (Yemen) sığınak arayan. dç : "korkudan ödleri patlayan" (*Diyanet*).
[21] **maǧārātin** : doğal yeraltı boşlukları ya da bodrum katları diye anlaşılır. (Yemen] **gwr**, **gr** : tapınağı dolaşmak. İş (tapınma) arkadaşları ile buluşulan yer; birlikte oturulan yer. (Arap) **ǧār** : komşu; (Habeş) [**gwr**] : komşu olup birlikte yaşamak. Tekgeçişlidir. Mağara*

9/58. Ayrıca onların arasında, (dağıtılan) yumuşatıcılıklar [3] konusunda seni eleştirenler [4] var. Bu (yumuşatıcılık)tan, kendilerine verildiğinde beğenirler, ancak bundan kendilerine verilmediğinde öfkeleniverirler.
9/59. Oysa Allah, ayrıca O'nun Elçi'si kendilerine ne verdiyse onu beğenselerdi, üstelik "Allah bize yeter. Allah, bize kayrasından verecek, ayrıca O'nun Elçi'si (de verecek). Evet! Biz Allah'ı amaçlıyoruz[5]" deselerdi (bu daha uygun olurdu).
9/60. Allah'tan bir ayrıcalık [6] olarak (bu) yumuşatıcılık, ancak yoksullar, ayrıca düşkünler, ayrıca o (yumuşatıcılık) için[7] (yola koyulan) eylemciler[8], ayrıca yürekleri uzlaştırılacak olanlar[9], ayrıca köleler[10], ayrıca (varlıklarından) yolunmuş olanlar[11], ayrıca Allah Yolu, ayrıca (o) Yol(un) yapıcıları[12] içindir. Üstelik (unutmayın)! Allah bilendir, sağaltandır.
9/61. Ayrıca onların içinde (bir yandan) Salıkçı'yı dışlayan[13], (öte yandan) "O, (güvenilir) bir kulaktır"[14] diyen kimseler var. Sen (onlara), "(Salıkçı), sizin için seçkin bir kulaktır. O, Allah'a inanır, ayrıca inanıklara inanır, üstelik o, içinizden inanmış olanlar için bir esirgemedir [15] " de. Üstelik, Allah'ın Elçi'sini dışlayanlar (unutmasınlar), kendileri için acıklı bir dışlama[16] olacak.
9/62. Sizi beğendirmek için Allah (adın)a ant içerler. Oysa onlar, (gerçek) inanıklar iseler, Allah'ı, ayrıca Elçi'sini beğendirmeleri daha doğru olur.
9/63. Kim Allah'a, ayrıca Elçi'sine karşı çıkarsa [17], kendisine, içinde sonsuz kalacağı Cehennem ateşi olduğunu bilmiyorlar mı? İşte süreduracak olan aşağılanma budur!
9/64. İkiyüzlüler, onların yüreklerinde ne olduğunu[18] kendilerine salıklayan bir Dizi'nin[19] indirilmesinden[20] çekiniyorlar. Sen (onlara), "Alay edin! Evet! Allah, çekindiğiniz ne ise onu açığa koyacak" de.
9/65. Üstelik sen onlara sorarsan kesinlikle, "Biz ancak (seninle boşuna) çekişiyorduk, üstelik eğleniyorduk" diyecekler. Sen (onlara), "Alay edegeldiğiniz, Allah, ayrıca O'nun Bildiriler'i, ayrıca O'nun Elçi'si miydi?" de.
9/66. Aklanmaya çalışmayın. Evet! Siz inancınıza sonradan karaçaldınız[21]. İçinizden bir bölümü keçürsek bile, onların, bildikleri yolu izleyenler [1] olmuş olmalarından ötürü (öteki) bir bölümü (Cennet'ten) dışlayacağız.

---

[1] **muddaḫalan** : girilecek, sokulacak yer. **mudḫalan** (giriş) (4/31, 17/80, 22/59).
[2] **yağmaḥūna**. : (gemini/ipini) koparmış (bir at gibi; ne yaptığını, nereye gittiğini bilmeden). Tekgeçişlidir.
[3] **l-ṣadaqāt** : Birisinin durumunu yumuşatmak için verilen, dağıtılan, paylaşılan nesne.
[4] **yalmizuka**. (Arap) [**lmz**]. (Akat) **lamādu** : çok iyi bilmiş olma; başkasına öğretmeye kalkma (9/79, 49/11)
[5] 2 - yanaşıyoruz; Salat* ediyoruz (94/8)
[6] **farīḍatan** : bir yükümlülük; bir ayrıcalık. Farz*
[7] **ʿalayhā** : onun için, ona karşı (dişil, tekil). **l-ṣadaqāt** (dişil, çoğul). Yumuşatıcılık olarak dağıtılan çapul için
[8] **al-ʿāmilīna** : Eylemciler*. Mekkeliler gibi Elçi Mehmet de savaşlarda Afrika'dan ya da Tihama Bölgesinden (?) gelen paralı zenci / Habeş askerler kullanıyordu, dolayısı ile bu kimseleri ödemek gerekiyordu. Gelenekler bu sözcüğü genel olarak "vergi (zekat) toplayan görevliler" diye yorumlarlar. Medine toplumunun günlük işleri ile görevli sayısız kimseler olması gerekirken ancak vergi toplayıcıları için ödenek ayrılmış olması şaşırtıcıdır. Krş. köktaş (Osm) amele (gündelikle çalışan işçi). *(H. Lammens, "Les Chrétiens à la Mecque", 25)*. "(Vergi) toplayanlar" için ayrıca bk. 62/9.
[9] **mu-allafat** : Yeni öğretiye alıştırılacak, ilgi duymasını isteklendirecek, (inançlarını) dönüştürülecek kimseler. Geleneklere göre bunlar, yeni öğretiyi benimsemeleri için kendilerine para verilen Mekke'nin kimi ileri gelenleri idi. Halife*
[10] **l-riqāb**. 1 - köleleri özgürleştirmek için diye anlaşılır; 2 - (kenti, kervanı, çapulu) gözetenler için; 3 - (savaştaki) atlı birlikler için. 4 - (çapulu) kazanan, elde edenler için. Krş. **riqāb** (47/4).
[11] **wal-ġārimīna**. Mücrim*. dç : "borçlular" (*Diyanet*)
[12] **wa-ib'ni l-sabīl** : 1 - yol alan; göçmek için yola koyulmuş olup nereye gideceğini bilemeyen (tekil); 2 - Yol kurucusu, Yol yapıcısı (tekil, çoğul ?). Yolcu*.
[13] Salıkçı'nın görevini dışlamak; Salıkçılık görevinden kovmak, görevden alıkoymak. İncitmek*
[14] **uḏunun** : (Arap) kulak. 1 - (Akat) **uznu** : kulak; bigelik, anlayış; sezebilme; 2 - Sorunlarımızı işitip bize yanıt veren. (Yemen) [**ʾḏn**] : kulak; [söz dinleyen biri] bağlı, boyun veren, iyi amaçlı. (Habeş) **dəḫna**, **ʾadḫana** (koruyucu, kurtarıcı, yardımcı, güven verici biri olma). Bu anlam için bk. Övgü*. "Kulak" konusunda ayrıca bk. Vesile*. "Kulak verme" deyimi için ayrıca bk. **ṣalawāt** (99. Bildiri).
[15] "kulak" deyimin anlamı budur : (Habeş) **dəḫna**, **ʾadḫana**.
[16] yalnız bırakma, (kentten) çıkarma, kovma. Ezinç*. Siz onun görevini dışlarken, siz kendiniz kentten dışlanacaksınız!
[17] **yuḥādidi** : sınır (hudut) olursa, engel olursa. [**ḥdd**] kökünün bu anlamı, bu Bildiri'nin dışında üç kez ancak 58. Dizi'de yer alır. İkiyüzlü (64. Bildiri), aldatıcı olma anlamı için bk. **l-ḥadīd** (57/25).
[18] Songün'ün, Yargı Günü'nün gelişi konusundaki kuşkunun, korkunun nedeni
[19] 1 - Kuran'ı oluşturan Bölümler'den biri; 2 - Yargı. (Yemen) **ṣwr** (III) : kesip ayırmak, ayırmak. Dizi*
[20] indirilmek; sızdırılıp açığa vurulmak. Bk. bir sonraki tümce. Açıklama*
[21] karaçalmak : inancın ilkel rengini saklamak; inanca kir bulaştırmak. Kafir*

9/67. İkiyüzlü erkekler, ayrıca ikiyüzlü kadınlar birbirlerindendir. (Yasa'da) bilinmedik[2] olanı buyurur, üstelik (Yasa'da) bilinene[3] engel olurlar, ayrıca (vermemek için) ellerini büzerler[4]. Onlar Allah'ı[5] unuttular. Böylece O, onları unuttu. Evet! İkiyüzlüler, (Yol'dan) sapanlardır.
9/68. Allah, ikiyüzlü erkeklere, ayrıca ikiyüzlü kadınlara, ayrıca karaçalıcılara, içinde sürekli kalacakları Cehennem ateşini söz verdi. Bu, onlara yeter. Ayrıca Allah, (Duruşma Günü'nde) onları suçlayacak, üstelik onlar için (Cennet'ten) sürekli[6] bir dışlama olacak.

[İKİYÜZLÜLERE, GEÇMİŞ TOPLUMLARDAN ÖRNEKLER VERİLMESİ]

9/69. Sizden öncekiler (de sizin) gibi (idi). Onlar, güçlülükte sizden daha saldırgan[7] idiler, üstelik (kendileri) varlıklar, ayrıca çocuklar bakımından (sizden) daha çoktular. Kendi(lerine verilen) paylarından [8] yararlanmışlardı, üstelik siz (de) onların paylarından yararlandıkları gibi (kendi) payınızdan yararlandınız. Ayrıca onların (Elçileri ile) çekiştiği[9] gibi siz de çekiştiniz. İşte Burada, ayrıca Öte (yaşam)da eylemleri boşa çıkanlar bunlardır, üstelik batkıya düşenler bunlardır.
9/70. Onlara, kendilerinden önceki Nuh toplumunun, ayrıca Ad'ların, ayrıca Semud'ların, ayrıca İbrahim toplumunun, ayrıca Medyenliler'in, ayrıca Altüst Olmuş (Kent)ler'de[10] oturanların öyküsü gelmedi mi? Onlara (kendi) Elçileri (ak ile karayı) ayırt edici Belgeler'le gelmişti. Böylece onları(n ışıklarını) karartan[11] Allah olmamıştı. Oysa, kendilerini (suç ile)[12] karartanlar, kendileri idi[13].

[İKİYÜZLÜLER İLE İNANIKLARIN DEĞERLENDİRİLMELERİ]

9/71. Ayrıca (unutmayın)! İnanık erkekler, ayrıca inanık kadınlar birbirlerinin egeleridir. (Yasa'da) bilineni buyurur, ayrıca (Yasa'da) bilinmedik olanı engeller, ayrıca (Yasa'ya olan) Bağlılığı sürdürür[14], ayrıca Ödün'ü verirler[15]. Üstelik Allah'ı, ayrıca Elçi'sini izlerler[16]. İşte onlar (unutmasınlar), Allah kendilerini esirgeyecek. Evet! Allah (Yasa'yı) yürütendir, (Yasa'yı) sağaltandır[17].
9/72. Allah, inanık erkeklere, ayrıca inanık kadınlara, içinde sürekli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçeler'i, ayrıca Adn Bahçeleri'nde kutsanmış[18] konutları[19] söz verdi. Allah'ın ağırlaması[20], en büyük (ağırlama)dır. İşte bu, süreduracak olan başarıdır.
9/73. Ey Salıkçı! Karaçalanlara, ayrıca ikiyüzlülere karşı açıkça konuş[21], ayrıca onlara karşı sağlam dur. Ayrıca (unutma)! Onların barınağı Cehennem'dir, üstelik kötü (bir) dönüş yeridir (orası)!

---

[1] 1 - Elçi'ye saldırmak; Elçi'yi şaşırtmak. Onlar Elçi'nin görevini dışlamışlardı (61. Bildiri); 2 - Kendi yolunu, bildiği yolu (yörüngeyi) izlemek. Bildikleri eski inancı sürdürmek. Mücrim*
[2] Nakir*
[3] Örf*
[4] Ödün'ü vermezler. Krş. 9/71
[5] Allah ile yapılan sözleşmeyi; "namazı" (9/71)
[6] **muqīmun**. Azim* anlamındadır (63. Bildiri)
[7] kovucu, dışlayıcı, dışarıya (sürgüne) gönderici; saldırıcı. Şiddet*
[8] 2 - (Yemen) **ẖlq** : alan, tarla. Topraklardan kendilerine verilen pay, tapu anlamı için bk. Derece*
[9] **ẖuḍtum**. Girişmek, (içki) karıştırmak, dalmak, çekişmek. **naẖūḍu** (9/65), çekişmek, ağız kavgası etmek, boşuna konuşmak, [Elçi'nin işine karışmak] diye anlaşılır. Krş. Mücrim* (66. Bildiri). Öte yandan bir sonraki Bildiri'de bakılırsa bunlar "Doğru" ile Yanlışı" birbirine karıştıran kimseler olmalıdır.
[10] **l-mu'tafikat**. Anlam olarak bk. 30/2
[11] (o toplumları) karartmak, çürütmek; ışıklarını söndürmek. Zalim*
[12] ak (doğru) olanı bırakıp kara (yanlış) olanı seçtikleri için
[13] dç : "Demek ki Allah onlara zulmediyor değildi, ama onlar kendilerine zulmediyorlardı" (*Diyanet*)
[14] Oysa İkiyüzlüler, Allah ile yapılan Antlaşmayı, Bağlılığı ayakta tutmamışlardı, "ikame etmemişlerdi", Allah'ı unutmuşlardı (9/67). dç : "namazı dosdoğru kılarlar" (*Diyanet*). Namaz*
[15] onlar "ellerini büzmezler". Krş. 9/67
[16] böylece onlar (Yol'dan) sapmazlar. Krş. 9/67
[17] Yasa'ya sonradan katılan bilinmedik konuları Yasa'dan çıkartarak. Dolayısı ile kimi Bitikgiller'e göre Elçi Mehmet (Allah adına) kendi Bitiklerini Tahrif* etmişti. dç : "Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir" (*Diyanet*)
[18] Tayyip*. "Kutsanmış olduğu için" verimli, sulak olan. krş. 34/15
[19] Krş. Derece*
[20] Rıdvan*
[21] 1 - Açıkça konuş, "gösterişli ol", kendini göster; (inancını) yay. 2 - (onların ikiyüzlü, karaçalıcı olduklarını) açığa çıkar. Onları dışlayacak olan Allah'tır (bk. bir sonraki tümce). Cihat*.

9/74. Onlar (Allah ile) barışmalarından[1] sonra (o barışmaya) karaçalarak (barışa) karaçalış sözünu[2] kuşkusuz söylemişler iken söylemedik diye Allah'a ant içerler. Üstelik erişemeyecekleri bir konuya kapılmışlardı[3].[4] Ayrıca onlar, (Elçi'den) koptularsa[5] (bunun nedeni) ancak Allah'ın, ayrıca Elçi'sinin onları, (Allah'ın) kayrasından (vererek)[6] korumuş[7] (olmaları idi). Artık (amaçlarından) çevrilirlerse (bu) kendileri için seçkin (bir tutum) olur. Üstelik onlar (amaçlarına) dönerlerse (unutmasınlar) Allah onları Burada (kentten), ayrıca Öte (yaşam)da (Cennet'ten) üzüntülü bir kovuş ile[8] kovacak. Üstelik, (bu) topraklarda onlar için ne bir ege ne de bir yardımcı olacak.

[İKİYÜZLÜLERİN, YUMUŞATICILAR KONUSUNDA AYAK SÜRÜMELERİNİN YERİLMESİ]

9/75. Üstelik aralarında, "O, bize kayrasından verirse, (Elçi'ye karşı) kesinlikle yumuşatıcı olacağız[9], ayrıca (sorunlardan) arınmış olanlardan[10] olacağız" diye Allah'la[11] sözleşme yapanlar var.
9/76. Böylece O, kendilerine kayrasından verdiğinde, onlar (sözlerinden) dönerek o (verilen kayra) ile eli sıkılık ettiler, üstelik (Elçi'den) yüz çevirdiler.
9/77. Böylece Allah'a neyi söz verdilerse ondan caydıkları, ayrıca yalan söylemiş olmaları nedeniyle Kendisi ile karşılaşacakları Gün'e dek (Allah), onların yüreklerine ikiyüzlülük[12] yanaştırdı[13].
9/78. Allah'ın, onların gizlerini, ayrıca fısıldaşmalarını bildiğini, üstelik Allah'ın, bilinmeyenleri bilen (biri) olduğunu bilmiyorlar mı?
9/79. İnanıklardan, yumuşatıcılar konusunda istekli olanları[14], üstelik (bunun için)[15] açığa çıkıştan[16] başka (bir çözüm yolu) bulamayanları, böylece onlarla alay edip eleştiren kimseleri[17] (unutmayın)[18], Allah kendileri ile alay edecek, ayrıca onlar için acı bir ezinç olacak.
9/80. Sen onlar için (Allah'tan) yarlıgama dile ya da onlar için yarlıgama dileme, onlar için yetmiş kez yarlıgama dilesen (bile) Allah, artık onları kesinlikle yarlıgamayacak. Bu, onların Allah'a, ayrıca Elçi'sine (verdikleri söze) karaçalmalarından ötürüdür. Üstelik Allah, (sözden) sapanların toplumuna[19] (Bahçe'ye giden Yol'da) kılavuzluk etmez[20].

[SAVAŞMAK İSTEMEYENLERİN KINANMASI - SAVAŞ DIŞI KALACAKLARIN BELİRTİLMESİ]

---

[1] **is'lāmihim** : onların boyun verişi, onların uysal oluşu; onaların Allah ile "barış" sözleşmesi yapışı; onların "namazı"
[2] **kalimata l-kuf'ri** : karaçalış / karaçalma sözü. (Sözleşmeye) karaçalıyoruz dediler, yadsıdıklarını öne sürdüler.
[3] çok istemek, amaçlamak, kafaya takmak, kapılmak (bk. 12/24 Yusuf ile Züleyha).
[4] Dayanışma için söz verip o sözü tutamamak
[5] (Arap, Yemen) [**nqm**] : yapılan eyleme karşılık verme. 2 - (b/m) (Habeş) **naqaba** : ayırt etmek; ayırmak, kapmak, koparmak. Örneğin, Allah suç işleyenleri (Yol'dan) ayırandır (3/4). Öç Almak*
[6] bk. 9/58-59
[7] 9/56
[8] yalnız; tek başına bırakma; kentten / Bahçe'den kovma. Ezinç*. Korumasız bırakma. Artık onlar için o topraklarda yardımcı olmayacak.
[9] **lanaṣṣaddaqanna**. (Sorunları, suçları) doğrultan, örten, düzelten. Yumuşatıcı olan kimse, (başkalarını) yumuşatmasını sevenler, "yumuşatıcı bir nesne" (sadaka) verirler!
[10] (sözleşmede ortaya çıkabilecek sıkıntıları) gideren; (toplumdaki günlük) sıkıntıları düzelten (islah eden). Salih*
[11] Allah adına Elçi ile yapılan sözleşme
[12] Ancak Göçebeler bağlamında yer alan, (Habeş) [**nfq**] (yırtma, bölme) kökünün türevleri olan **nifāqan** (bu Bildiri), **wanifāqan** (9/97), **l-nifāq** (9/101) deyimleri ikiyüzlülük diye anlaşılır. Oysa (kendi aralarında olan) bölücülük diye de anlaşılabilir. (Habeş) **nufuq** : kuşkulu olan kimse, belirsiz olan kimse, inanmayan kimse, ikiyüzlü, bölücü. İkiyüzlüler*. (Osm) nifak : geçimsizlik, anlaşmazlık, ara bozuculuk (*TDK*).
[13] **aʿqabahum**. (Birisine) kötü ya da iyi amaçla yanaşmak (22/60). "Takip" etmek / ettirmek. dç : "faire suivre (izletmek)" (*Blachère*). Akıbet*
[14] **muṭṭawwiʿīn**. Tekgeçişlidir. 1 - (Arap) [**ṭwʿ**] : istekli olanlar; seve seve davrananlar; yapabilenler (gücü yetenler). 2 - (Yemen) **mṭw** : (savaş için) yola koyulmak, "sefere çıkmak".
[15] bunu elde etmek için. Durumlarını düzeltmek için. Sadaka*
[16] **ğuh'dahum** : onların açığa çıkışı. Cihat*. Bu bağlamda "çapulculuk" için yayılma anlamına gelmelidir.
[17] (bunun böyle olamayacağını) çok iyi bilmek. Bu deyim yine yumuşatıcılar konusunda yer alır (58. Bildiri)
[18] dç : "Sadakalar hususunda gönüllü bağışta bulunan mü'minlerle, güçlerinin yettiğinden başkasını bulamayanları çekiştirip onlarla alay edenler" (*Diyanet*)
[19] Sapmak*. Sözünden, sözleşmeden sapan, sözüne güvenilmeyen, doğrucu olmayanlardan oluşan toplum. Krş. "söz bozucular" (bir sonraki Bikdiri)
[20] 1 - onlara (Cennet'e giden Yol'da) kılavuzluk etmez. 2 - onlarla (artık) sözleşme yapmaz; 3 - onlarla barışmaz; 4 - onları sevindirmez. Kılavuzlanmak*

9/81. Söz bozucular[1], Allah'ın Elçi'sine karşı çıkarak[2] (geride) kalışlarına[3] sevindiler[4]. Üstelik, Allah Yolu'nda kendilerinin gözettiği (kimse)ler, ayrıca kendilerinden olan kimseler[5] ile yayılmaktan[6] tiksindiler, üstelik "Sıcakta yola koyulmayın" dediler. Sen (onlara), "Cehennem ateşi daha yeğindir" de. Bir bilselerdi!
9/82. Artık biraz gülsünler, üstelik (bölücülük ederek) ne kazanageldilerse[7], (buna) karşılık olarak çok ağlasınlar.
9/83. Artık Allah seni, onların[8] bir takımına geri döndürür, böylece onlar senden (akıncılığa)[9] çıkmak için onay isterlerse, artık sen (onlara), "Doğrusu siz benimle kesinlikle (dışarı) çıkmayacaksınız, üstelik benim yanımda kesinlikle hiçbir düşmana karşı savaşmayacaksınız. Evet! Siz ilk başta (kentte) oturmayı beğenmiştiniz, artık sözü bozanlarla birlikte (kentte) oturun" de.
9/84. Ayrıca, onlardan ölen birisine karşı kesinlikle barışçıl olma[10], ayrıca (anmak için) onun gömütünde dikilme![11] Evet! Onlar Allah'a, ayrıca Elçi'sine karaçaldılar, üstelik onlar (sözleşmeden)[12] sapmış (kimseler) olarak ölecekler[13].
9/85. Üstelik onların varlıkları, ayrıca çocukları[14] seni imrendirmesin. Allah, ancak onları Buradaki (yaşam)da bu (sınama) ile[15] ezince uğratmayı, üstelik (öldükleri gün) canlarının karaçalıcı olmuş olarak çıkıp gitmesini ister[16].
9/86. Üstelik, "Allah'a inanın, ayrıca Elçi'si ile birlikte yayılın[17]" diye bir birleşiklik (Buyruğu)[18] indirildiğinde[19], onlardan (birleşme konusunda) gevşeklik gösterenler[20] senden, (savaştan) geride kalmayı ister, üstelik, "Bizi (kentte) oturanlarla birlikte bırak" derler.
9/87. Andı bozanlarla[21] birlikte olmayı beğendiler. Üstelik onların yürekleri (kapatılıp) damgalandı, artık onlar anlamazlar.
9/88. Ancak Elçi, ayrıca onunla birlikte inananlar, gözettikleri kimselerle[22], ayrıca istekle[23] yayıldılar[24]. İşte (doğru) seçim[25], onlarındır, üstelik başarmış olanlar, onlardır.
9/89. Allah onlara orada sürekli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçeler sunacak. İşte süreduracak olan başarı (budur).

---

[1] **l-muḫalafūna** : söz bozucular; sözleri değişik, "muhtelif" olanlar; kılık değiştirenler (48/11,15, 16). Halife*
[2] **ḫilāfa rasūli l-lahi**. Değişik anlamlar için bk. Halife*
[3] **bimaqʿadihim**. Ayrıca bk. **maqʿadi** (54/55) : yer, oturacak yer, koltuk, "makam"; **maqāʿida** (3/121) : konum, konuş yerleri; "gözetleme yeri" (72/9).
[4] 1 - (Arap) [**frḫ**] : sevindiler; 2 - (Arap) **farraḫa**, (Habeş) **farḫa** : çimlenme; gelişmeye başlama; (Yemen) [**fr**ʿ] : (savaşta) ilk başarıyı elde ettiler. (Yemen) "ilk ürün", "ilk ürünü sunma" kökünden türer.
[5] 2 - istekle, isteyerek. Nefes*
[6] **yuğāhidū** : ortaya çıkanlar; dışarı yayılanlar (79. Bildiri)
[7] 1 - kazanmak ; 2 - (kırıp) ikiye bölmek; küçük parçalara ayırmak, parçalamak. Kazanmak*
[8] o ikiyüzlülerin.
[9] Kimse isteyerek savaşa çıkmaz. Dolayısı ile bu çapul, kazanç elde edebilmek için yapılan "akıncılık" olmalıdır. Ölüm kalım savaşında, kimden gelirse gelsin, dışarıda gelebilecek hiçbir yardım geri çevirilmez. Düşman* deyimi, aşırı giden, inancı bozuk, inanç bozan, saptıran kimseler için kullanılır. Kervan Savaşları (?)
[10] **lā tuṣalli**. 1 - sen barışçıl olma; (Akat) **ṣalālu** : yere yatma; uyuma; dingin, barışçıl olma; 2 - sen (ona) yanaşma, (sen onu unut!). "Sen onlar için yargılanma dileme" (80. Bildiri). Köken için bk. Yanaşıklar*. Gömüt Taşı*. dç : "Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma" (*Diyanet*).
[11] **aqum** : (sen, yakarmak için), ayakta durma. (Yakarmak için) ayağa kalkma, dikilme. Örneğin, "O yükünçevinde kesinlikle dikilme" (9/108). Kuran'da genel olarak, "namaz kılmak" için ayakta durulur ya da yüzü koyun yere uzanılır.
[12] Namaz*. "Namaz", Tanrı ile kul arasında (karşılıklı) dayanışmaya dayanır. Sakınmak*
[13] 2 - Yahudiler için ölmek : Cennet'e gitmemek
[14] 1 - "Mehmet, adamlarınızın (hiç)birinin babası değildir" (33/40); 2 - Kendilerine yardım edecek, kendilerini savunacak olan çocuklar.
[15] varlıkları, çocukları yüzünden şımarmaları, ayrıca yapılan iyiliğe karaçalışları yüzünden
[16] 55. Bildiri
[17] **wağāhidū**
[18] **sūrat** : 1 - Dizi. Kuran'ı oluşturan Bölümler'den biri; 2 - Yargı; 3 - yük, yükümlülük; 4 - sarılma, sargılama; toplumlar arasında "dayanışık olma"; "bilezikteki" boncuklar gibi yan yana dizilmiş olma! (47/20). 9/124. Dizi*
[19] sızdırmak, açığa koymak, görünür kılmak. Açıklama*
[20] **l-ṭawli.** Bu nitelik 40/3'te Allah için kullanılır (tüzün, yumuşak, hoşgörülü). Ayrıca krş. **ṭawlan** (4/25); 2 - "kuşku içinde olma", "kaçmak için dönme" anlamları için bk. benzer sesli Dönmek*. dç : "servet sahibi olanlar" (*Diyanet*)
[21] **ḫawālif**. Bu sözcük ile **muḫallafūn** konusunda bk. Halife*. dç : "geride kalan (kadın ve çocuk)larla" (*Diyanet*)
[22] sorumlusu oldukları kimseler, "kendi adamları"
[23] Nefes*. Onlar "gevşeklik göstermemişlerdi" (86. Bildiri)
[24] **ğāhadū**
[25] **l-ḫayrātu** : (onlar, savaşa giderek) doğru seçimi yaptılar. Hayır*

9/90. Üstelik Göçebelerden (savaşa katılmamak için) bağışlanma isteyenler[1], kendilerine onay verilsin diye geldiler. Oysa Allah'a, ayrıca Elçi'sine yalan söylemiş olanlar (geride) oturdular. Onlardan (sözleşmeye) karaçalmış olanlar, acıklı[2] bir dışlamaya[3] uğrayacaklar.
9/91. Güçsüzlere, ayrıca sayrı olanlara, ayrıca (savaş için) katkı olarak verecek[4] bir nesne bulamayanlara, Allah'a, ayrıca Elçi'sine içten[5] kaldıkça (savaşa katılma konusunda) bir dışlama[6] yoktur. Adanık kimselere[7] karşı, (geliştirilecek) hiçbir yol[8] yoktur. Üstelik (unutmayın)! Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
9/92. Ayrıca kendilerine binek sağlaman için sana geldiklerinde, üstelik sen, "Size binek bulamıyorum" dediğinde, (savaşa) katılmaları[9] için bir nesne bulamamalarının üzüntüsünden gözler(in)den yaşlar akarak (senden geri) dönenlere[10] (de yükümlülük) yoktur.
9/93. (Kınanacak) tutum[11] ancak kendileri varsıl[12] iken senden, (savaştan) geride kalmayı[13] isteyenler(in tutumu)dur. Sözü bozanlarla[14] birlikte olmayı beğenirler. Üstelik Allah, onların yüreklerini tıkadı, artık onlar (ne istediklerini) bilmiyorlar.
9/94. (Savaştan sonra) onlara döndüğünüzde size karşı aklanmaya çalışırlar. Sen (onlara), "Aklanmaya çalışmayın, size kesinlikle inanmayacağız. Allah, sizin (gerçek) arkadaşlarınızı[15] bize bildirmişti. Üstelik Allah, eylemlerinize bakacak, Elçi'si de. Sonra Gizem'i[16], ayrıca tanık olunanı[17] bilen (Allah)a döndürüleceksiniz, üstelik O, size ne eyleyegeldiğinizi salıklayacak" de.
9/95. (Savaşa gidip) kendilerine döndüğünüzde, kendilerine karşı yatışasınız diye[18] Allah (adın)a ant içecekler. Artık siz onlardan yüz çevirin. Evet! (Ant içme konusunda) onlar bulanıktır[19]. Üstelik (unutmayın)! (Suç olarak) ne kazandılarsa[20] karşılık olarak, onların barınağı Cehennem olacak.
9/96. Kendilerini beğenesiniz[21] diye size ant içerler. Siz onları beğenseniz (bile), Allah, (verilen sözden) sapanların toplumunu beğenmez.

[GÖÇEBELER'DE İNANÇ, AYRICA VERGİ KONUSUNDA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR]

9/97. (Arap) Göçebeler'i, (Yasa'ya) karaçalışta, ayrıca ikiyüzlülükte daha sürükleyici[22], üstelik Allah'ın, Elçi'sine indirdiği (Yasa)nın sınırlarını bilmeme konusunda daha yatkındır(lar)[1]. Üstelik Allah (bunu) bilendir, bilgedir.

---

[1] **al-muʿaḏirūn** : 1 - bağışlanma / aklanma isteyenler; 2 - aydınlatma, açıklama getirenler. Özür*
[2] 1 - acı, acıklı, üzücü; 2 - bilinmedik
[3] 1 - tek başına bırakılmak; Onlar bir gün Elçi'den yardım isterlerse, kendilerine yardım edilmeyecek. 2 - kentten / Cennet'ten) kovulmak. Ezinç*.
[4] (savaşa) yardım için katkıda bulunmak, katılmak (para, binek sağlamak)
[5] **naṣaḥū** : 1 - Arkadaşça; 2 - İçtenlikle. Bu Bildiri dışında [**nṣḥ**], Kuran'da 12 kez öğüt verme, öğütçü anlamları ile geçer. (Yemen) **nṣḥt** : arkadaşlık; (Habeş) **naṣḥa** : arı, arınık olma; **naṣiḥot** : arındırma.
[6] **ḥarağun** : "ihraç edilme"!
[7] **l-muḥsinīn**. "İyilik eden kimseler" diye anlaşılır. Oysa böyleleri, kendilerini inanç yoluna adamış, "ihsan etmiş" kimselerdir (eril). Muhsan*. Örneğin bk. 9/122.
[8] 2 - taşınacak (suç yükü). Yol*
[9] **yunfiqūna** : onlar katılırlar. (Gücü) paylaşmak, bölüşmek, "infak etmek". dç : "harcama" (*Diyanet*).
[10] Nereye gideceğini bilememe. (Geez) başı boş kalma. Dönmek*
[11] **l-sabīl** : (tutulan) yol, tutum; yük, (suç) yükü; gelişim. Yol*
[12] **aġniyāu**. (Yoksulluktan) korunmuş (2/273). Bu nedenle, bu kimseler, çapul elde etmek için akıncılara katılmayı gereksiz bulurlar.
[13] 9/44
[14] 9/87
[15] **aḫbārikum**. 1 - Sizin kiminle "yoldaş / arkadaş", "ilişkide" olduğunuz. Krş. **aḫbārahā** (99/4); 2 - (Biz savaşta iken) sizin gürültü çıkarmanız; şenlik içinde gürültü yapmanız, sevinmeniz. Sami [**ḫbr**], [**ḥbr**] birlikte olma, eşlik etme, arkadaş, birlik, birleştirme. Haber*
[16] 1 - gizem, bilinmeyen, saklı olan; 2 - orada [Elçi ile birlikte] olmayan (kimse). Krş. **bil-ġaybi** (12/52) : (Züleyhan'ın kocası) orada değilken, "onun yokluğunda"
[17] **šahādat** : 1 - tanık olunan (görülerek, işitilerek bilinen); 2 - [Elçi'ye] yardımcı olan (kimse). Tanık*
[18] **lituʿ'riḍū** : siz yüz çeviresiniz diye. Krş. **fa-aʿriḍū** : artık siz yüz çevirin (bir sonraki tümce). Öte yandan (Arap) [**ʿrḍ**] köküne dayandırılan **ʿaraḍa** (6 kez), (yeryüzündeki geçici) yararlık, avunma, yatışma diye anlaşılır. Alçalmak, "aşağı inmek"(!), kendilerine "su getirmek"(!) gibi anlamlar için bk. **wrd***
[19] (verdikleri sözün sağlamlığı) bulanık, düzensiz, belirsiz olma. Pislik*
[20] 2 - (söz, bağ, bağlılık olarak) ne kopardılarsa; 3 - bölücülük olarak ne yaptılarsa. Kazanmak*
[21] böylece "yatışasınız diye" (önceki Bildiri)
[22] **ašadd**. 1 - katı; 2 - kat kat olmuş; "nasır tutmuş"; 3- (başkalarını) sürükleyici, (inanç) dönüştürücü; dinden çıkarıcı. Şiddet*. Bunlar birbirlerini "sürüklerler", aralarında "yardımlaşırlar" (101. Bildiri).

9/98. Ayrıca Göçebeler'den kimileri, katkı olarak ne verdilerse[2] (onu) bir yolunma[3] olarak sayar, üstelik sizin için uğursuzluğu beklerler. Uğursuzluk[4] (savaşçıları) kendilerine dönsün[5]! Ayrıca (unutmayın)! Allah işitendir[6], bilendir.
9/99. Üstelik Göçebelerden kimisi, Allah'a, ayrıca Öteki Gün'e inanır, ayrıca katkı olarak ne verdilerse, (onu) Allah'ın yanına yaklaşma[7], ayrıca Elçi'ye bağlılık[8] olarak sayar. Evet! Doğrusu bu, onlar için bir yakınlaşma (yolu)dur. Allah, onları Kendi esirgemesinin içine sokacak. Evet! Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
9/100. Göçmenler, ayrıca (Medineli) Yardımcılardan (Elçi'ye) ilk katılanlar[9], ayrıca onları[10] benimseyerek[11] izleyenler (unutmasınlar)[12] Allah, kendilerini beğenir, ayrıca onlar (Allah'ın) Kendisini beğenir. Üstelik O onlara, içinde sürekli kalacakları, altından ırmaklar akan Bahçeler düzenledi. (İşte) süreduracak olan başarı (budur).
9/101. Ayrıca çevrenizdeki Göçebeler'den, ayrıca (kent içinde) yerleşik toplumdan[13] ikiyüzlü olanlar var. Bunlar, ikiyüzlülük konusunda yardımlaşırlar[14]. Sen onları bilmiyorsun, Biz onları biliyoruz. Kendilerine iki kez[15] boş vereceğiz[16], sonra (üçüncü kez) onlar süreduracak olan[17] bir yalnızlığa[18] döndürülecekler[19].
9/102. Üstelik (onların yanı sıra) kendilerinin (Elçi'nin çağırısından) kaçış (suç)larını[20] tanıyan[21] başkaları (var). Onlar, arınık bir eylemi, bir karalık olan bir başka (eylem) ile karıştırmışlardı. Bakarsın, Allah onlara karşı (dışlama yargısından) çevrilir[22]. Evet! O yarlıgayandır, esirgeyendir.
9/103. Onların varlıklarından (bir bölümünü), onunla kendilerini arındıracağın, ayrıca kendilerini aklandıracağın[23] bir yumuşatıcılık[24] olarak al, Üstelik sen kendilerine yanaş[25]. Evet! Senin (onlara) yanaşman[26] kendileri için bir dinginliktir. Üstelik Allah işitendir, bilendir.

---

[1] İkiyüzlülük eden kimi Medineli Hristiyan Yardımcılar'a göre. Göçebeler*. **ağdar** (daha uygun, daha yatkın) deyimi tekgeçişlidir. Oynak, kaypak (?), yerleşik olmayan (?). (Habeş) **gedār** / **qedār** : göçebe, göçebe çadırı, göçebe çoban.
[2] 1 - Katkı olarak verdikleri (binek, savaşçı, para); 2 - (savaşa, kendi güçleri ile) katılmaları. Katkı*
[3] **mağraman** : (tüy) kırkılma, yolunma. Mücrim*. 1 - Verdikleri katkı konusunda; 2 - Elçi'ye katılmak (yardım) için savaş gücü gönderip, kendilerinin korunmasız kalmış olmaları. dç : "zarar" (*Diyanet*)
[4] **l-dawāir** : (uğur) döngüsü, gezintisi (çoğul). 2 - Gezici bekçiler (savaşçılar); "devriyeler" 5/52, 48/6.
[5] **dāirat**. 1 - Uğurlu bir dönemin uğursuz bir dönem dönmesi (*Al-Jalalayn*, *Hamidullah*, *Blachère*). 2 - Gezici bekçiler; [düşmanın] dönüp dolaşan bekçileri, "devriyeleri". 5/52, 48/6.
[6] Onların bu konuda ötekilerle gizli sözleşme yapmak istediklerini
[7] **qurubātin** : yanaşma, yaklaşma. Krş. bir sonraki sözcük **ṣalawāt**.
[8] **ṣalawāt** : 1 - yanaşma, yakınlaşma, bağlılık. (Habeş) [**sll**] : tutturmak [bir araya getirmek], teyellemek. 2 - (Habeş) **ṣalawa** *:* dinleme, dinlemek için eğilme (yaklaşma), kulak verme. Salat*. "Kulak" için bk. 9/61. Dil bilgisi bakımından bu sözcüğün, Türkçe çevirilerde görülen (Osm) vesile anlamına gelmediği kesindir. Vesile*
[9] **wal-sābiqūna** : 1 - (Arap) ilk olanlar, öncüler; (Yemen) başarmış olanlar; 2 - (Elçi'ye) karışmış, katılmış olanlar. (Akat) **sabākū** : birbirine dolaşmak, (birisine) katılmak, örülmek; (Habeş) **sabaqa** (II) : karıştırmak, dolamak; **sabaqa** (III) : bir arada örmek; (bitkiyi) yan yana dikmek (56/10).
[10] Medineli Hristiyan Yardımcılar
[11] **bi-iḥ'sānin** : koruma ile; koruyarak; benimseme ile; kucaklayarak. Güzel*
[12] Böyleleri, öğretiyi benimseyen kaypak Göçebeler gibi yapmamışlardı. Göçebe olmayanlar ise, bağlılık sözüne [namaza] bağlı kalmışlardı.
[13] **ahli l-madīnat** : kentte oturanlar, kalanlar. Bu ikiyüzlüler, Medineli Hristiyan Yardımcılar'ın kimileridir.
[14] **maradū**. Değişik anlamlar için bk. **marīdan** (4/117).
[15] **marratayni** : iki kez; ikinci kez (?); bu ikinci kez (?). "İki kez sınanmak" için bk. 9/126.
[16] **sanuʿaḏibuhum**. (Arap) [**ʿḏb**] : 1 - ezinç, ezince uğratma; 2 - tatlı su iç(ir)mek [hoşgörülü davranmak]; 3 - kısıtlamak, geciktirmek; su içmeyi, yemek yemeyi geciktirmek (23/76), geriye bırakmak; (Akat) **ezēbu** : bırakmak; geriye bırakmak; boş vermek; (verilen) yargıyı bırakmak; (evden, ülkeden, birisinden) uzaklaşmak, bırakmak; geciktirmek; sağ bırakmak. (Yemen) [**ʾdb**] : meydan okuma; çağırıda bulunma. Ezinç*
[17] 2 - (verilmiş sözü) bütünlenecek olan. Azim*
[18] 1 - (kimi Medineliler), kentten dışarı atılacaklar (krş. 59/2 vs.); 2 - (kimi Medineliler, Göçebeler), Elçi'nin kente gelişine dek onlar kent içinde (o bölgede) "yalnız", tek başlarına yaşıyorlardı. Elçi, kendileri ile kurduğu bağı koparacak. Yeniden "tek başlarına" kalacaklar; 3 - Göçebeler, "geldikleri yere geri döndürülecekler". Ezinç*.
[19] (Arap) [**rdd**] döndürmek, yansıtmak, aktarmak (4/59); 2 - (Akat) **radādu** : kovalamak, izlemek; **raddādu** : izci, izleyici, kovalayıcı; 3 - (Habeş) : yeniden ele geçirmek.
[20] Elçi'den / verilen sözden kaçmış olmalarını. [**ḏnb**]*
[21] açığa vuran, bildiren
[22] **yatūba** : (Allah, yargısıdan, sertliğinden) geri döner.
[23] **watuzakkīhim**. Aklanmak, suçsuz bulunmak, temize çıkmak. Bir tür "Endüljans" olarak al. bk. bir sonraki Bildiri.
[24] **ṣadaqatan**. Yol açmak için?. (Habeş) **saṭaqa** : yarmak, bölmek, bir yol açmak. Sadaka*
[25] **waṣalli** : kendilerine yanaş, eğil, dinle, gölge ol; kendileri ile ilgilen. Salat*
[26] **ṣalataka**. Krş. Yanaşıklar*

9/104. Doğrusu Allah'ın, kullarından (Kendisine) çevrilişi onayladığını, ayrıca (buna karşılık, Allah'ın) yumuşatıcılıklar[1] aldığını, üstelik Allah'ın kesinlikle çevrilgen, ayrıca esirgeyen olduğunu bilmiyorlar mı?
9/105. Ayrıca sen (o İkiyüzlüler'e), "(Ödeme olarak eyleyeceğinizi) eyleyin[2]! Üstelik Allah eylemlerinizi görecek, ayrıca Elçi'si, ayrıca inanıklar (da görecek). Üstelik siz, Gizem'i, ayrıca tanık olunanı[3] bilen (Allah)a döndürüleceksiniz. Böylece O size, ne eyleyegeldiğinizi salıklayacak" de.
9/106. Ayrıca Allah'ın (dışlama) buyruğu konusunda bekletilen[4] başkaları (da var). Ya O, onları dışlayacak[5], ya da onlar için (buyruğundan) çevrilecek. Üstelik (unutma)! Allah bilendir, (sorunları) sağaltandır.

[İNANÇTA ORTAYA ÇIKAN AYRILIKLARIN KINANMASI]

9/107. Ayrıca (oradan) Allah'ı, ayrıca Elçi'sini önceden boşaltan[6] kimse için (sonra orası) inanıkların[7] arasında bir sıkıntı[8], ayrıca bir karaçalış[9] ayrıca (karşılıklı) karşı koyuş[10], ayrıca bir gözetleme (yeri)[11] (olsun diye) bir yükünçevi edinenler (var)[12]. Onlar, "Biz ancak adanmış (ödül)ü[13] istedik" diye kesinlikle ant içerler. Üstelik Allah, onların kesinlikle yalancı olduklarına tanıklık eder.
9/108. (Tapınmak için) sonsuza dek orada dikilme[14]![15] İlk günden beri dayanışma[16] üzerine kurulan (öteki) yükünçevi[17], (tapınmak için) dikilmene daha uygundur[18]. Orada, arınmayı[19] seven erkekler var, üstelik Allah, arınanları[20] sever.

---

[1] **l-ṣadaqāti**. [**ṣdq**] : 1 - (Allah'ın öfkesini) yumuşatıcı; 2 - (yapılan yanlışlığı) doğrultucu (çoğul). Bu, bir üst Bildiri'de söz konusu olan "endüljans"tır. Ayrıca toplamak, dağıtmak (paylaşmak), borç anlamları için bk. Sadaka*
[2] 2 - (Sadakayı) ödeyin! (Akat) **abālum** : ödemek, yanıt vermek
[3] **wal-šahādati**. Tanık olunan : görülerek, işitilerek bilinen. 2 - yardım eden. Tanık*
[4] **mur'ğawna** (edilgen). 1 - Duyarsız olma; (yürekleri, kendileri) koyulaşmış, pıhtılaşmış, kabuk bağlamış olma; uyuşuk olma. 2 - (Kendileri konusunda Allah, yargı vermeden önce) bekletilenler. Ummak*.
[5] 1 - kentten kovma; 2 - (Sözleşmeyi bozup) tek başına bırakma. Ezinç*
[6] **ḫāraba**. Boşaltma, ıssız kılma (2/114, 59/2). Mihrap*. "Allah'ı (oradan) boşaltmak" : Allah'ın yerine (tanrı olarak) İsa'yı koymak". Medine'de bir iç savaş çıkmadığına göre bu sözcüğü "savaş / savaşma" diye çevirmenin pek anlamı yoktur.
[7] Elçi'yi izleyenler ile Hristiyan Yardımcılar arasında. İnanık*
[8] **ḍirāran** (2/231). 1 - sıkıntı; 2 - (Akat) **darāru** (II) : araya girmek, araya sıkıştırmak, sokuşturmak
[9] İsa, Allah'ın oğludur" ya da "İsa, Allah'tır" diyerek Allah'a karaçalış (72/18)
[10] **tafrīqan**. Anlam için krş. **mutafarriqatin** (12/67). Karşıtçı Bölük*. Bu ve sonraki Bildiriler için bk. 72/1 vs.
[11] pusu; pusuya yatma. [Elçi'yi], "Dinlemek için orada (dinlemeye) *uygun yerlerde* oturuyorduk" (72/9).
[12] 9. Göç yılında (630), Tebük savaşı döneminde, Medine'de Abū ʻĀmir'in yaptırttığı yükünçevi diye anlaşılır. Yükünçevi yapıldığında kendisi Suriye bulunuyordu. Onun yeniden Medine'ye dönmesini bekleyen yandaşları bu yükünçevini bir türlü "kumanda merkezi"ne çevirmişlerdi. Bildiri'de geçen "gözetleme yeri"nin anlamı budur. Büyük bir olasılıkla Mehmet'in öğretisini izleyenlerin "gidebileceği" bir yükünçevi yaptırdığına göre - o dönemde Yahudiler, Medine'den kovulmuş oldukları için - kendisi Medineli bir Hristiyan olmalıdır. Öğretisi, Mehmet'inkinden pek değişik olmamalıydı (*U. Rubin, "Hanifiyya and Ka'ba"*). İki sonraki Bildiri'ye bakılırsa söz konusu olanlar, dirilişe, ayrıca Cennet'e (Allah'ın ağırlamasına) inanmayan kimselerdir (Zındıklar, Maniciler ?).
[13] **l-ḥusnā** : Ayırılmış, korunmakta olan, benimsenecek, kucaklanacak "ödül". Cennet. Güzel*. Biz, Allah yerine İsa'yı çağırdık ise bu ancak Allah'ın Bahçesi'ne gitmek, Kendisince ağırlanmak (109. Bildiri) içindi.
[14] **lā taqum** : sen ayakta durma, ayağa kalkma. "Dikilme", Kuran'da tapınmak, tapınmak için ayağa kalkma, bugünkü anlamı ile "namaz kılma" anlamındadır. dç : "Onun içinde asla namaz kılma" (*Diyanet*). Oysa bu tümcede ne "namaz" (salat) sözcüğü ne de "kılma" eylemi vardır. Oysa Kuran'ın sayısız yerinde inanıklar, tapınmak için genel olarak ayağa kalkarlar. Bir benzetme olarak krş. Kudüs'teki Yahudiler'in Ağlama (Ağıt) Duvarı.
[15] Oysa önceleri yükünçevlerinin tümünün ortaklaşa kullanılması söz konusu idi (7/29)
[16] **l-taqwā** : değişik inançtaki kimselerin yan yana, kardeş kardeş tapınması; birbirini desteklemesi (takviye etmesi), dayanışması. Karşılıklı "birbirinden sakınması". Sakınmak*.
[17] Medine'ye gelen ilk göçmenleri karşılayan Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar) ile ortaklaşa kullanılan yükünçevi (2/142,143). "Paylaşık Yükünçevi" (2/144)
[18] **aḥaqqu** : daha doğru, daha çok yakışan. (Habeş) ne az ne çok, [uygun].
[19] **yataṭahharū**. [**ṭhr**] : arınma. Su kullanarak arınma (*Al-Jalalayn*, *Taberi*). Bu, Kuran'ın ilk Bildiriler'inde Elçi Mehmet için kullanılan "giysilerini [su ile] arıtması" anlamına gelir. Sözlükbilim bakımından su dökerek arınma ile "Ensar" arasındaki ilişki için bk. Yardımcılar*. 2 - (Ortak koşuştan, ortaklardan) arınanlar; salt tektanrıcı olanlar. Ortak koşuşu sevmeyenler için genelde Salih* deyimi kullanılır.
[20] **l-muṭṭahhirīn**. [**ṭhr**]. 1 - arınanlar (krş. 2/222); 2 - Medine kökenli olmayanlar : göçmenler. Bu kök 7/82 ile 27/56'da ya kendilerini Yasa'da yeri olmayan kaçamak eylemlerden uzak tutan kimseler ya da kente yerleşen yabancıları (göçebeleri, yürükleri, göçmenleri) kentlilere karşı destekleyen Lut 'un yakınları için kullanılır. Açıklama için bk. 15/67'nin dipnotu. Krş. (Yemen) **ḥwr** (II), **yḥwr** : gidip bir yere yerleşme; **ḥwr** / **ḥwrw** : gidip yerleşen, yerleşimci, göçmen. (Habeş) [**ḥwr**] : gidip gelme; **taḥawra**, **taḥora** : gitme yürüme; **mastaḥawwər** : gezinme, dolaşma.

9/109. Yapısını(n temelini), Allah ile dayanışma[1], ayrıca O'nun ağırlaması[2] (inancı) üzerine kuran kimse mi seçkindir yoksa, yapısını(n temelini) yıkılmakta olan bir uçurumun[3] kıyısına kuran, böylece onunla birlikte Cehennem Ateşi'ne yıkılan kimse mi? Üstelik Allah, (Kendisini) karartanların toplumunu (Cennet'e) kılavuzlamaz.
9/110. Onların yaptıkları yapı[4], onların yürekleri parçalanana dek[5] yüreklerinde bir kuşku[6] olarak sürecek. Üstelik Allah (bunu) bilendir, (isteyeni) sağaltandır.

[ALLAH'IN, ALLAH YOLU'NDA BİRLEŞEN TEKTANRICILARA SÖZ VERMESİ]

9/111. Evet! Allah, inanıklardan kendilerini, ayrıca gözettikleri kimseleri, Cennet'in kendilerinin olmasına karşılık satın aldı. Onlar[7], Allah Yolu'nda toplanır[8], böylece onlar (Yol'da) birleşir[9], üstelik (gözettikleri kimseleri) birleştirirler[10]. (Bu), Tevrat'ta, ayrıca Incil'de, ayrıca Kuran'da, Kendisinden (verilmiş) doğru olan bir sözdür[11]. Üstelik sözünü, Allah'tan daha iyi tutan kimdir? Öyleyse, yaptığınız (kazançlı) pazarlık[12] ile sevinin. (İşte), (verilmiş sözü) bütünlenecek olan[13] başarı (budur).
9/112. (Bu inanıklar, yanılgılarından) çevrilenler, (ancak Allah'a) kul[14] olanlar, (insanları) birleştirenler[15], koşuşturanlar[16], uzaklara atılanlar[17], (Yasa'ya göre) ilerleyenler[18], (Yasa'da) bilineni[19] buyuran, ayrıca (Yasa'da) bilinmedik[20] olanı engelleyenler, ayrıca Allah'ın sınırlarını[21] gözetenlerdir[22]. Üstelik sen (bunu), inanıklara muştula.
9/113. Kendilerine, Kızgın Ateş'in yerlileri olacakları açıklandıktan sonra, (o) ortak koşucular için yarlıganma dilemek, onlar yakınları bile olsalar, Salıkçı'ya, ayrıca (kendisine) inanan kimselere düşmez.

Arapçadaki "havari" (gidip gelen ulak) da bu kökten türer. "Gidip gelme, gezinme" için ayrıca bk. Dönmek*. Ayrıca krş. (Arap) **ṭwf** : dolaşma, gezinme (Karataş*).
[1] Allah'ı pekiştirme. Bu bağlamda "Allah'ın tekliğini pekiştirme, koruma" anlamındadır. Sakınmak*. Karşılık olarak O sizi koruyup Cennet'te ağırlayacak.
[2] **riḍwānin** : onun ağırlaması. Rıdvan*
[3] **ğurufin** : sel akıntısının toprağı aşındırarak yarattığı derin yer. Tekgeçişlidir.
[4] temeli sağlam olmayan inanç
[5] yürekleri parçalanana dek. dç : yürekleri parçalanmadıkça
[6] **rībatan**. (İnanç) belirsizliği. 1 - (Arap) [**rby**]. Ya yıkıldı ya yıkılacak kuşkusu; (Akat) **ra' ābu** : titreme; kızmış olma; tedirgin olma. Tekgeçişlidir. "Belirsizlik" anlamı için bk. **rayba** (52/30)
[7] inanıkların kendileri, ayrıca sorumlu oldukları, gözettikleri adamları
[8] açığa çıkar; çağırır, toplanır, birleşir, yeşerir (çoğalır). Öldürmek*
[9] açığa çıkar; çağırır, toplanır, birleşir, yeşerir (çoğalır). Öldürmek*
[10] açığa çıkar; çağırır, toplanır, birleşir, yeşerir (çoğalır). Öldürmek*. Birleş(tir)mek en uygun anlamlardan biri olmalıdır. 1 - Böylece onlar, 107. Bildiri'ye söz konusu olanlar gibi yapmazlar; inanıklar arasında ayrılık yaratmazlar. Böylece onlar değişik inançtaki kimseler arasında dayanışmayı (takvayı) arttırmış olurlar. Sakınmak*. 2 - Elçi'nin adı, artık **muḥammad**'dır, toplayıcıdır, birleştiricidir. Böylece onlar Elçi'ye bu görevde yardım etmiş, Tanık* (şehit!), ayrıca "mücahit" (inanç yayıcısı, misyoner) olmuş olurlar. Övgü*.
[11] Söz : Siz, Bana gelen Yol'da birleşirseniz, Ben de sizi Cennet'te ağırlayacağım. İsa'ya inananların Cennet'e gidebilmek için, Tanrı Yolu'nda adam öldürülmeye kışkırtılması konusu geçerli ya da geçersiz sayılan hiçbir İncil'de yer almaz. Tevrat'ta böyle bir konu, Saat'in (Songün'ün) geldiği gün, Tanrı'nın orduları ile yeryüzüne gelişi sırasında yer alır. Bu ise bugünkü anlamı ile Cihat demektir.
[12] **bāyaʿtum**. Alışveriş*. (Yemen) [**bʿy**] : kazanç. Deyim için bk. 48/10, 48/18.
[13] 2 - süreduracak olan. Azim*
[14] 2 - (inanç konusunda) kalıcı, sürekli. Kul*
[15] **l-ḥāmidūna** : 1 - toplayanlar, birleştirenler; (birbirlerini) kayıranlar, yardım edenler; aracı olanlar; (başkalarına) sığınak sağlayanlar; **mḥmd** (**muḥammad**) gibi olanlar. Övgü*. 2 - Bir anne, bir baba gibi olanlar (?). (Habeş) **ḥamāt** : üvey anne, üvey kız. (Arap) **ḥam** : üvey baba. dç : "hamdedenler" (*Diyanet*).
[16] **l-sāiḥūna** : (iş yapmak için) gidip gelenler, dolaşanlar, koşuşturanlar (9/2, 66/5); (koşuşturarak) toz kaldıranlar. dç : "oruç tutanlar" (*Diyanet*).
[17] **l-rākiʿūna** : 1 - bel bükenler : 2 - barındıranlar. (Akat) **raqû** : saklamak, (birisine) sığınak sağlamak, barındırmak; 3 - uzaklaşanlar, (yayılmak için) uzaklara atılanlar. Krş. Cihat*, Havariler*. Bel bükmek*
[18] **l-sāğidūna**. Yere Kapanmak*. (Akat) **segû** : ilerlemek; yasaya uygun olarak ilerlemek; birisini yasaya uygun olarak ilerletmek.
[19] Bilinen, yatıştırıcı, dindirici. Örf*
[20] Bilinmedik, başkalaşmış, yabancı olmuş, başkaldırma, ayaklanma; Tahrif* edilmiş yırtık Bitik. Nakir*
[21] **liḥudūdi l-lahi** : Allah'ın (çizdiği) sınırlar : Allah'ın yasaları. Tanrı'nın koyduğu kurallar.
[22] dç : "Bunlar, tövbe edenler, ibâdet edenler, hamdedenler, oruç tutanlar, rükû’ ve secde edenler, iyiliği emredip kötülükten alıkoyanlar ve Allah’ın koyduğu sınırları hakkıyla koruyanlardır" (*Diyanet*)

9/114. Üstelik (unutma)! İbrahim'in, babası için yarlıgama dilemesi[1], ancak ona verdiği bir sözden ötürü idi. Ancak onun Allah'ın düşmanı olduğu İbrahim'e belli olunca, kendisinden ötede durdu. Doğrusu İbrahim, (babası için) kesinlikle yakınan biri[2], üstelik (babasına karşı) tüzün[3] idi.

[SIKINTILI ANLAR YAŞAYANLARA ALLAH'IN SEVECEN OLUŞUNUN ANIMSATILMASI]

9/115. Üstelik Allah, ne(ler)den sakınmalarını kendilerine açıklayana dek onlara kılavuzluk ettikten sonra (o) toplumu saptıracak değildir. Evet! Allah, her konuyu bilendir.
9/116. Evet! Göklerin, ayrıca yerin yürütücülüğü Allah'ındır. O, yaşam verir, ayrıca öldürür. Üstelik sizin için Allah'tan başka ne bir ege vardır ne de bir yardımcı.
9/117. Evet! Sıkıntı[4] saatinde[5], onların karşıtçı bir bölümünün[6] yürekleri kaymak üzere iken Allah, Salıkçı'ya, ayrıca Göçmenler'e, ayrıca kendisini izleyen (Medineli Hristiyan) Yardımcılar'a, (yumuşayıp) çevrilmişti. O, (yumuşayıp) çevrilir![7]. Evet! O, onlara karşı sevecendir, esirgeyendir.
9/118. Ayrıca (Allah), sözü bozan[8] üç (toplum)a[9] (karşı da yargısından çevrilmişti). (Bunun nedeni), engin olmakla birlikte (bu) ülke onları sıktığında[10], ayrıca canları[11] kendilerini sıktığında, sonunda[12] onlar(ın) Allah'tan başka sığınak olmadığını anlamış (olmaları idi). Böylece onlar (Allah'a) çevrilsinler diye (Allah, Kendi yargısından) çevrilmişti.[13] Evet! O, çevrilgendir[14], esirgeyendir.

[AKINA KATILMAYANLARIN YÜREKLENDİRİLMESİ - AYRICALIKLILARIN BELİRTİLMESİ]

9/119. Ey siz, inananlar! Allah ile dayanışın, ayrıca doğrucularla[15] birlikte olun.
9/120. Allah'ın Elçi'sine karşı (sözünden) geride kalmak[16] ya da (çapul için) kendi isteklerini[17] onun isteğine yeğlemek, (kent içinde) yerleşik olanlar, ayrıca onların çevresinde (bulunan) Göçebeler'e (yakışmaz). (Akına çıkacak olurlarsa) onlar, Allah Yolu'nda susuzluk, ayrıca yorgunluk, ayrıca açlığa uğramayacaklar, üstelik karaçalıcıları öfkelendirecek bir karşılama ile karşılamaları[18], ayrıca düşmana[19] karşı amaca[20] ulaşmaları,

---

[1] 19/47
[2] 11/75
[3] **ḥalīmun** : yumuşak huylu, hoşgörülü; Krş. **ḥafiyyan** (sokulgan) (19/47)
[4] **l-ʿus'rat** : sıkıntı. Ayrıca bk. (Arap, Habeş) ʿ**aṣara** : bağlama düğüm yapma. Kumar*. Anlam olarak krş. **l-šağarat** (48/18)
[5] sıkıntılı bir anda, çağda. (Tebük) **Tabūk** saldırısında diye anlaşılır. Oysa sözlük anlamı bakımından krş. 9/25.
[6] Toplum içinde önemli bir konumda bulunan (?), yönetici, elebaşı olan (?), oymak sorumlusu "üç kişi" (bir sonraki Bildiri). 1 - Saat : belirli kısa bir süre ; 2 - (Arap) **šaʿʿa** : dağıtma, saçma; (Habeş) **śəʿəʿa** : soymak, kazımak, savurmak; **śəʿā** : kazıma, (pulları, kabukları, pası) kazıma. Saat*. Krş. **ḥunaynin** (9/25)
[7] (Allah) tövbe edicidir. Küstükten sonra geri döner, barışır.
[8] **ḫullifū** : 1 - geriye bırakılmış (kimse); 2 - (birisinin) yerine geçmiş (kimse); 3 - kılık değiştirmiş (ikiyüzlü olmuş) kimse; 4 - sözü/andı bozan (kimse) (9/81,87,93), Halife*
[9] **l-ṯalāṯati** : 1 - üç (kişi); 2 - (Akat) **šalāṭu** (I) : yönetmek; yetki kullanmak. (politika, alışverişçilik konusunda) denetimci. 3 - (Akat) **salātu** (I) : aile, oymak, boy. 4 - (Orduda) bölük, tabur (?). 5 - Bölücülük yapanlar(?). (Akat) **salātu** (I) : (odun, dal, atın kulağını, mazgal, ipleri) yarmak; yırtmak; orduyu bölmek. Kamışın ucunu kırpmak. (Akat) **šalāṭu** (II) : kesmek.
[10] onlara yetmemiş, dar gelmişti (9/25). Geniş bile olsa kaldığı yer birisine yetmemek : Kaçmayı çok istemek. 1 - (Arap) [**ḍyq**] ; sıkıntılı, sıkışık; 2 - küçük düşürücü, alçaltıcı. (Habeş) **dqq**, **daqq** : küçük olma, çocuk olma; ezme. (Arap) **daqqaqa** : ezip toz, un gibi yapma.
[11] **anfusuhum**. 2 - istekleri; 3 - solukları, solumaları 4 - (onların ana, baba, çoluk çocukları olan) "benlikleri"; yakınları. Nefes*
[12] bir gün gelmiş... anlamışlardı. Hatta*
[13] "Onlar, (kaçıştan) tövbe etsinler, geri dönsünler diye (Allah) tövbe etmişti". İlk tövbe eden Allah olmuştu! Küsenler arasında ilk barışan Allah olmuştu. Türk çevirmenler için sıkıntı yaratan tümcelerdendir.
[14] Allah, tövbe edicidir.
[15] "Akına katılacağım", "Elçi ile dayanışık olacağım" dedikten sonra sözünü tutanlar.
[16] 1 - geride kalmaları; 2 - kılık değiştirmiş (ikiyüzlü olmuş) olmaları; 4 - sözü/andı bozmaları. Halife*. Krş.bir önceki Bildiri'deki **l-ṣādiqīn** (doğrucu olanlar, sözüne güvenilenler)
[17] **nafsihi** / **bi-anfusihim**. Can; söz, çağırı; istek, isteklenmek; dışarı çıkış (püskürme); çapul elde etme. Değişik anlamlar için bk. Nefes*
[18] Adım atmak*
[19] Düşman*
[20] **naylan**. Tekgeçişlidir. [**nyl**] kökünün öteki 11 türevi, erişmek, amaca ulaşma anlamındadır.

(bütün) bu (eylemler), kendileri için (suçlardan) arındırıcı bir eylem[1] olarak (Edimler Bitik'ine) kesinlikle yazılacak. Evet! Allah, korunanların[2] ödülünü yitirtmez.
9/121. Allah, onlara yapageldiklerinin benimsenecek[3] olanına karşılık versin diye (sonucu)[4] onlar için (Edimler Bitik'ine) yazılmadıkça onlar, az[5] ya da çok[6] bir katılma[7] ile (akına) katılmayacaklar, üstelik koyak(larda, yol) kesmeyecekler[8].[9]
9/122. Ayrıca inanıklara, toplu olarak yola koyulmak (gerekli) değildir. Böylece her topluluktan bir bölük[10], Yasa'yı (gereğince) anlamak[11] ayrıca, kendi (toplum)larına geri döndüklerinde, (kendi) toplumlarını uyarmak için yola çıkmamaları (daha uygun) olmaz mı? Bakarsın o (toplum)lar (gelecekteki savaşta bizimle birlikte) bulunurlar[12].

[KAYPAKLARIN YERİLMESİ - GERÇEKTEN İNANANLARIN YÜREKLENDİRİLMESİ]

9/123. Ey siz, inananlar! Karaçalıcılardan (olup) size gidip gelen kimseleri[13] tanıyın[14], üstelik sizde, (inanç konusunda) bir sağlamlık[15] bulsunlar. Ayrıca Allah'ın, dayanışıklarla[16] birlikte olduğunu bilin.[17]
9/124. Üstelik bir birleşiklik (buyruğu)[18] indirildiğinde onlardan kimi, "Bu, hanginizin inancını arttırdı?" der. İnananlara (bakarsan), bu onlarda (olan) inancı artırır, üstelik onlar (bunu) birbirlerine muştularlar.
9/125. Oysa, Yüreklerinde Sayrılık Olanlara (bakarsan), bu ancak (inanç konusunda) onlarda, bulanıklıklarına bulanıklık[19] katar, üstelik onlar, karaçalıcı olarak ölecekler[20].
9/126. Onlar, yılda bir ya da iki kez[21] denendiklerini görmüyorlar mı? Yine de (karaçalıştan) geri dönmüyor, üstelik öğütlenmiyorlar.
9/127. Üstelik bir birleşiklik (buyruğu)[22] indirildiğinde, "Sizi birisi görüyor mu?"[23] (diyerek) birbirlerine bakarlar, sonra (teker teker) (dönüp) dağılırlar[1]. Anlamayan[2] bir toplum olduklarından ötürü Allah onların yüreklerini dönüştürdü[3].

---

[1] ʿ**amalun ṣāliḥun** : 1 - arınık eylem; 2 - (suçları) arındırıcı eylem.
[2] **muḥsinīna** : 1 - korunanlar; 2 - kendilerini (Allah'a) "ihsan edenler", atayanlar, ayıranlar; (Allah'ı, çapulu) kucaklayacak, benimseyecek olanlar. Güzel*
[3] Allah'ın beğenip benimsediği eylem. Güzel*
[4] eylemin kendisi; eylemin ödülü
[5] 1 - az; 2 - (Habeş) **sarga** : (inanıklara) karışarak, örülerek
[6] (Yemen) [**kbr**] : 1 - büyük; 2 - tarladaki ürünü çoğaltma; 3 - denetleme, gözetme. Büyük*
[7] **nafaqatan** : katılma, katılım, katkı. Yapılacak eylemi, görevi, emeği paylaşma, bölüşme; infak.
[8] **yaqṭaʿūna wādiyan**. (Geçişi tıkamak için) koyak(ta, yol) kesmek. Benzeri bir deyim için bk. **l'yaqṭaʿ** : o, (Allah'a giden) yolu kessin (22/15). **qāf ṭā ʿayn** kökünün 36 türevi Kuran'da ancak kesmek, kesim anlamı ile kullanılır, "geçip gitmek" (katetmek) anlamına gelmez.
[9] dç : "Allah yolunda küçük, büyük bir harcama yapmazlar ve bir vadiyi katetmezler ki (bunlar), Allah'ın, yaptıklarının daha güzeliyle kendilerini mükâfatlandırması için hesaplarına yazılmış olmasın." (*Diyanet*)
[10] Böyleleri için bk. Emanet*. "Çömez" anlamı için bk. 3/146. Ayrıca bk. **l-muḥsinīn** (adanmış kimseler (9/91)
[11] 1 - (Arap) [**fqh**] : anlamak, anlamaya çalışmak; 2 - (Yemen) [**fqḥ**] : Daha iyi aksın diye birbirine bağlı olan sulama kanallarını genişletmek. [İnancı yaymaya, genişletmeye çalışmak]. Bilgi ile "sulama" için bk. Yemek*.
[12] **yaḥḏarūna**. 1 - Kaçınmak; çekinmek köküne dayandırılır, dolayısıyla, Bildiri anlamsız kalır. Oysa köktaş **ḥiḏr** (4/71, 4/102), (savaşta) "hazırlıklı olma", önlem alma diye anlaşılır. 2 - [**ḥḏr**] : [gelecekteki savaşlar için] bulundurulmak, getirilmek, yaklaştırılmak, "hazır edilmek". krş. **ḥāḏirata** (7/163) : (satış için) bulundurulan, getirilen, hazırlanan (deniz ürünleri). dç : "Umulur ki sakınırlar." (*Diyanet*)
[13] **yalūnakum**. Gidip gelme, sık sık uğrama, dönüp dolaşma. [**wly**] için bk. Dönmek*
[14] tanıyın; açığa koyun. Öldürmek*. dç : "Kâfirlerden (öncelikle) yakınınızda olanlarla savaşın" (*Diyanet*)
[15] 1 - (insan, nesne) iri, iri yarı, kaba olma. Karşılıklı "sakınmada" (takvada) dengeyi tutturmak(!) için. 2 - Kendi içinizi, inancınızı açığa koyma isteği. Böylece siz de "Emanetçi" (inandırıcı) olmuş olursunuz. Emanet*, Cihat*. (Habeş) **galaṣa** : açığa koyma; sergileme; (Amhar) **gälläṭä** : açığa koyma, gösterme. (Arap) **ğalaṭa** : hayvanın derisini soyma ile eş anlamlıdır.
[16] (Siz, inancınızda sağlam durdukça) değişik inançta olanların bir arada kardeş kardeş yaşaması. Sakınmak*
[17] dç : "Kâfirlerden (öncelikle) yakınınızda olanlarla savaşın ve sizde bir sertlik bulsunlar. Bilin ki, Allah kendisine karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir." (*Diyanet*).
[18] **sūrat** : 1 - Kuran'ı oluşturan Bölümler'den biri; 2 - Yargı; 3 - yük, yükümlülük; 4 - sarılma, sargılama; toplumlar arasında "dayanışık olma"; "bilezikteki" boncuklar gibi yan yana dizilmiş olma! (9/86, 47/20). Krş. 127. Bildiri. Dizi*.
[19] kirliliklerine kirlilik; bulanıklıklarına bulanıklık. (9/95). Pislik*
[20] geçmiş olay → gelecekte kesinlikle olacak olay. Öldürmek*
[21] **marratayni** : iki kez (9/101). Akına çıkıp çıkmayacakları konusunda denendiklerini bilmiyorlar mı?
[22] **sūrat**. 124. Bildiri. Dizi*
[23] Kimse görmüyorsa, söylenenleri dinleyeceğine, çek git, (birisi görüyorsa) otur *(Al-Jalalayn)*.

9/128. Evet! Size aranızdan, sizin bağlanmış bağınızı koparan[4] ne ise onu öğütleyen[5], size düşkün[6], inanıklara karşı sevecen, esirgeyen bir Elçi geldi.[7]
9/129. Artık (senden) yüz çevirirlerse, sen (onlara), "Allah bana yeter. O'ndan başka tanrı yoktur. Ben O'na güvenirim, üstelik O, süreduracak (olan)[8] Taht'ın İdisi'dir" de.

5 - SOFRA DİZİSİ (Maide Suresi)

Esirgeyen Rahman olan Allah adına

[KUTSAL AYLARDA HOŞGÖRÜSÜZLÜĞÜN, KİMİ YİYECEKLERİN KISITLANMASI]

5/1. Ey siz, inananlar! (Öteki toplumlarla olan) sözleşmeleri[9] yerine getirin. Ayrıca siz kısıtlanma (dönemi)nde[10] iken avlanma yasal olmadığından[11], size anlatılacak olanlar dışında, size (ancak) salma[12] davarlar yasal kılındı. Evet! Allah, ne dilerse, o yargıyı verir.
5/2. Ey siz, inananlar! Allah'ın törenlerine[13], ayrıca Kutsal Ay'a[14], ayrıca armağana[15], ayrıca (hep birlikte) kaynaşmaya[16], üstelik İdi'lerinden (verilecek) kayrayı, ayrıca ağırlanmayı amaçlamak için (Paylaşık) Kutsal Ev'e[17] (gitmeyi) amaçlayanlara[18] yasa dışı davranmayın[19]. Kısıtlanma (dönemin)den çıktığınızda (yeniden) avlanırsınız. Ayrıca Kutsal Yükünçevi'nden[20] sizi uzaklaştıran bir topluluğa (olan) tiksinme (duygusu)[21] sizi kışkırtmasın[22]. (İnancı) arındırmada[23], ayrıca (birbirinizi) desteklemede[24] yardımlaşın, üstelik (inancı) kirletmede[25] ayrıca (birbirinizi) saptırmada[26] yardımlaşmayın. Üstelik Allah'tan sakının. Evet! Allah, karşılık vermede kısıtlayıcıdır.[27]

---

[1] Sarraf*. "Bağlanmış bağı koparırlar" (128. Bildiri). Oysa onlar "birleşmeye" çağırılmışlardı. Dizi*
[2] (Yemen). Bilirkişi, bilgiç [olmayan]. Fıkıh*
[3] **ṣarafa**. Para değiştiren, paraları birbirine dönüştüren, "tahvil eden sarraf" gibi. Sarraf*
[4] **ʿanittum** (49/7). Kentteki değişik toplumların aralarının açılması; kurulmuş ilişkilerin aksaması. Artık onların karşılıklı dayanışma (takva) içinde yaşamaması. Sıkıntı*
[5] buyuran, konut veren. (Habeş) **maʾazzəz** : öğretmen, eğitmen. Aziz*
[6] **ḥarīṣun** : düşkün, aşırı istekli, tutkun. (Yemen) özen, özen gösterme.
[7] dç : "Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü’minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir" (*Diyanet*)
[8] Krş. durmadan akan (çağlayan) (26/63). Azim*
[9] Bu dönemde uygulanan saldırmazlık, dokunulmazlık, kısıtlanma sözleşmesi. Sakınmak*. Kuran'da, **ʿayn qāf dāl** (düğümleme, bağlama) kökü yedi kez genellikle insanların kendi aralarında yaptıkları sözleşmeler için kullanılır.
[10] **ḥurumun**. "Örtünme" döneminde olma; (tutum, yiyecek) geciktirme, erteleme, yasaklama döneminde olma. Dokunulmazlığı olma; dokunulmaz olma. "İhram" ayları, dokunulmazlık (dönemi), yasaklama, kısıtlanma. Yasak*
[11] 5/94-96
[12] **bahīmat**. Evcilleştirilip ağıla kapatıldığı için otlasın diye başıboş bırakılmış. Davar*
[13] **šaʿāira** : törenler (22/32, 22/36). Açıklama için bk. 2/158. Kutsal Gezi döneminde yapılan törenler
[14] dokunulmazlığı olan tören ay'ı
[15] **al-hadyi** (5/97). (Tanrı'ya götürülen, verilen) hediye, armağan, adak. Kurbanlık (hayvan). Sunu*. Kılavuzlanmak*
[16] **l-qalāid** (5/97). 1 - Değişik nesnelerin, kimselerin birbirine katılması, birleşmesi; "çelenk gibi olması!"; 2 - Toplanıp [eğlenmek]; "ıslık çalıp, el çırpmak" (8/35). Çelenk*
[17] **al-bayta al-ḥarām** : Kutsal Ev (5/97). Kabe anlamındadır. "Paylaşık" anlamı için bk. 22/25, 48/24, 48/27
[18] **āmmīna** : adımlarını bir yere doğru yöneltenler, amaçlayanlar (*Lane*). "Ümmi" ile köktaştır. Tekgeçişlidir. **amāmahu** (75/5) : onun geleceği, onun amacı, "onun, adımlarını atacağı yer".
[19] **lā tuḥillū** : yasa dışı bırakmayın, "helallığını", "helal" oluşunu bozmayın. Sözleşmeyi yerine getirin (1. Bildiri). Krş. **taḥillata** (66/2). 2 - (Akat) **ḫalālum** (I) : kapamak, kapatmak; **ḫillu** : örtü, örtme.
[20] a**l-masǧidi al-ḥarām**. (Paylaşık) Kutsal Yükünçevi.
[21] **šanaānu** : tiksinme; kendini, kötücül nesnelerden uzak tutma; kendini arındırma (*Lane*). Tiksinilen, uzaklaşması istenen (Mekke dönemindeki Ramazan aylarındaki kuraklık, açlık) için bk. **šāni-aka** (108/3*)*.
[22] Mücrim*. (Saldırganlığa) yol açma, kışkırtma; saldırgan kılma.
[23] **l-birri**. Habeş [**brr**] (I), **barra** : aklamak, ak yapmak. 2 - [Kabe'nin] kapısından giriş çıkışta. [**brr**]*
[24] **al-taqwā** : (ötekileri ile) yan yana olma; birbirini gözetme; dayanışma. Sakınmak*
[25] **l-iṯ'mi** : kirletme, lekeleme. Suç*
[26] Yol'dan saptıran, saptırıcı; birisine kötü inanç bulaştıran kimse. Düşman*
[27] bağlayıcı, düğüm yapıcı, (kentten/törenden) dışlayıcı. Ezinç*. Bu Bildiri ile 5/97-100'üncü Bildiriler, (yasal yiyecekler dışında) birbirinin benzeridir. Aklama / kirletme deyimleri yerine iyicil / kötücül, Mücrim* / Düşman* yerine

5/3. Ölü (bulunan) hayvan, ayrıca kan, ayrıca domuz eti, ayrıca Allah'tan başkasına adananı, ayrıca boğulmuş, ayrıca dövülmüş, ayrıca düşüp (ölmüş), ayrıca süsülmüş, ayrıca (ölmeden önce) kesmemişseniz[1] yırtıcı bir hayvanca yenmiş olanlar size yasaktır, üstelik dikilitaş[2] üzerinde boğazlanmış olan (hayvanlar), ayrıca (adakları), insan yontuları ile[3] paylaştırma[4] (size yasaktır)[5]. Bu (paylaştırma), (Yasa'dan) sapıştır[6]. Bugün, (Yasa'ya) karaçalıcılar, Yasa'nızdan umutlarını kestiler[7]. Artık onlardan korkmayın, üstelik Benden korkun[8]. Bugün, Yasa'nızı[9] olgunlaştırdım[10], ayrıca üzerinize olan kayramı[11] bütünledim[12]. Sizin için Yasa olarak, uysallığı[13] beğendim[14]. Kim açlık sıkıntısı içinde (iken) (inanç konusunda) kirliliğe[15] kaymaksızın[16] (onlardan yerse) artık (kendisi için) doğrusu Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.

[BİTİK TOPLUMU İLE ORTAK YASAL YİYECEKLER]

5/4. Sana, kendilerine neyin yasal kılındığını[17] sorarlar[18]. Sen (onlara), "İyicil olan (yiyecek)ler, ayrıca Allah'ın size (uysallığı) öğrettiği gibi[19] sizin (kendilerine) uysallığı[20] öğrettiğiniz evcil[21] (hayvanlar)[22] size yasal kılındı. Böylece onlardan sizin için (yararlı) ne elde ettiyseniz[23] ondan yiyin, üstelik üzerine Allah'ın adını anın, ayrıca Allah'tan sakının[1]" de. Evet! Allah, (eylemlerinizi) paylaştırmada[2] ivecendir.

---

yakın anlamlı Acayip* (şaşırtıcı) deyimlerinin kullanılması ilginçtir. Dinleyicileri değişik olan iki ayrı topluma, iki ayrı kente yönelik olduğu apaçıktır.

[1] **ḏakkaytum**. Boğazlama, kesme. Tekgeçişlidir. (Yemen) : 1 - boğazlama; 2 - ayırma, koparma.

[2] tapmak/tapınmak için dikilmiş taşlar, putlar.

[3] **bil-azlāmi**. : yontular ile; yontular (adın)a (5/90). 1 - Bakı okları : Gelecekte oluşacak olayları önceden görebilmek için danışılan küçük oklar. 2 - (Yemen) **ẓlm** (II) : insan yontusu, simgesi. (Akat) **ṣalmu** (I) : tanrı, kral, insan simgesi, yontusu. Zalim*. Allah'la yapılan antlaşma ("namaz") gereğince adaklık hayvanlar ancak Allah adına yapılır. Dolayısı ile böyle bir bağlamda, "bakı okları" diye bir anlam önermek şaşırtıcıdır.

[4] **tastaqsimū** : 1 - (Yemen) **qs¹m**, **mqs¹m** : ön deyi ile yargı verme; toplu olarak ant içiş. (Yemen) **qs³m** : pay; 2 - (Habeş) **ksm**, ʾ**aksama** : adamak, birisi için ayırmak (kesme, kıyma kökünden türer). (Osm) taksim, kısım kısım etme. Bölüştürme için (6/120); pay ayırma (6/136, 16/56). dç : "bir de fal oklarıyla kısmet aramanız" (*Diyanet*).

[5] "Levililer 11/3,7-8. Elçilerin İşleri 15/28-29.

[6] **fis'qun** : (Allah'a verilen sözden, antlaşmadan) sapış. Sapmak*.

[7] **ya-isa**. (Habeş) ʾ**ayasa** : 1 - aşınma; tükenme, gevşeme, durgunlaşma; 2 - çalkantılı, kavgacı; karmakarışık olma, oraya buraya koşuşturma; umutsuzluk içinde inleme.

[8] (Yemen) Artık onlardan kayra / iyilik beklemeyin, Benden kayra isteyin. Bk. bir sonraki tümce.

[9] **dīnikum** : (Uygulanması gereken) yasanız, kurallarınız.

[10] bütünledim; güncelleştirdim!

[11] yatıştırma; mutlu kılma, kayra. Nimet*

[12] Benzeri bir tümce için bk. "(Allah'a) boyun veresiniz diye böylece O, size karşı kayrasını bütünledi." (16/81)

[13] **l-is'lāma** : uysallık, barışıklık. Söz konusu olan yasalara, koşullara uymayı; Tanrı'ya karşı yatışmış, barışık olmayı. Böylece siz artık "evcil" oldunuz (bir sonraki Bildiri)

[14] onayladım, uygun buldum.

[15] **li-iṯ'min** : (inancının) kirlenmiş olması; (inancı) kirletmiş olması. Suç*

[16] **mutağānifin**. Eğilim göstermek. krş. **ğanafan** (2/182)

[17] **uḥilla** : yasal kılınış (edilgen). Krş. "Ayçalar" (hilaller) diye çevirilen **l-ahilat** (Hilla Toplumu, Yasal Örgüt) (2/189)

[18] Son Medine döneminde böyle bir soru sorulduğuna göre, önceden belirlenmiş (Yahudilere uygun olan) yiyecek kısıtlaması yürürlükten kaldırılmış demektir. Krş. Yasa'nızı "olgunlaştırdım", güncelleştirdim" (bir önceki Bildiri). Ortak evliliklerin ortaya çıkışı da son Medine dönemindendir (bk. bir sonraki Bildiri). (Evcilleştirilmiş olan) domuzun, bu yeni yasaklama içine girip girmediği belirsizdir.

[19] Allah size, bilmediğiniz konuları öğretti, siz de yaban hayvanlarına eğitim vererek evcilleştirdiniz. Allah sizin için uysallığı [teslim olmayı] beğendi (bir önceki Bildiri). Siz de onları uysal, "müslüman" kıldınız.

[20] **mukallibīna** : 1 - "galip" gelişi, üstün gelişi; 2 - Saklamak; beslemek [otlatmak]; [otlağa] gidip gelmek; koşuşturmak, avlamak; balık tutmak; tuzak kurmak. Sami dillerinde "köpek" ile köktaştır. Bu anlamlar için bk. Yürek*. (Akat) **kalbu** : köpek; köpek gibi uysal, "köpekleşmiş". (Habeş) **qalaba** (II) : beslemek; **qalaba** (III) : havada yakalamak; **qalapa** : yutmak; atılan bir nesneyi ağzı ile yakalamak; koparmak. (Habeş) **qʷalapa** : bağlamak; tutuklamak. (Amharca) **täqälab** : (başkasınca) doyurulmuş olan kimse.

[21] **l-ğawāriḥ**. [Yakalayıp getirmesi kerndilerine öğretilmiş, evcilleştirilmiş kuş, köpek gibi] avcı hayvanlar diye anlaşılır. 1 - (Arap) [**ğrḥ**] : elde etme; ele geçiriş (6/60, 45/21); 2 - (elde edilen) yara, yaralanma (5/45). (Habeş) **garha** (I) : uysal, ılımlı, yumuşak. (Habeş) **garḥa**, **garha** : evcilleştirme. Geez dillerinde benzer sesli sözcükler (**grḥ**, **grr**) (öğrenmesini sağlama, öğretme), [**grr**] (boyun eğdirme, "teslim ettirme") köküne dayandırılır. Sami **grr** : çekme; sürükleme. Tekgeçişlidir.

[22] dç : "Allah'ın size verdiği yeteneklerle eğitip alıştırdığınız avcı hayvanların tuttuğu (avlar)" (*Diyanet*)

[23] **amsakna**. 1 - onlarda (et, süt olarak) ne ele geçirdiyseniz; 2 - onların geviş getireni hangisi ise. **amsakna**: **/m/s/k/n/** : 1 - onlar tuttular; 2 - onları tuttunuz / onları ele geçirdiniz / elde ettiniz; 1 - (Arap) [**msk**] : tutma; ele geçirme; 2 - (İbr,

5/5. Bugün, size (yiyeceklerden) iyicil[3] olanlar yasal kılındı. Ayrıca, kendilerine Bitik verilenlerin yiyecekleri[4], size yasaldır, ayrıca sizin yiyecekleriniz, onlara yasaldır.

[BİTİK TOPLUMU İLE ORTAK EVLİLİKLER]

Ayrıca, inanık kadınlardan korunuk[5] olanlar, ayrıca sizden önce kendilerine Bitik verilenlerden korunuk olan(kadınlar)la[6], karşılıklarını verdiğinizde, (bu bir) çapkınlık[7] ya da oynaş[8] tutma değilse korunuk (erkek)ler[9] olarak (evleşmek size yasaldır)[10]. Üstelik, kim inanmışken[11] (bu kurala) karaçalarsa[12], artık onun eylemleri boşa gider, ayrıca kendisi, Öte (yaşam)da batkıya düşenlerden olacaktır.

[YÜKÜNÇ ÖNCESİ ARINMASI]

5/6. Ey siz, inananlar! Tapınma[13] için kalktığınızda artık yüzlerinizi, ayrıca ellerinizi dirseklere dek yıkayın, ayrıca başınızı, ayrıca ayaklarınızı, ayak bileklerine dek silin. Üstelik atmık kaçırdıysanız[14], arının. Ancak sayrı ya da yolculukta iseniz ya da biriniz ayakyolundan gelmişse ya da kadınlara dokunduysanız[15], üstelik su bulamamışsanız artık arı bir toprağa başvurun[16], onunla yüzlerinizi, ayrıca ellerinizi silin. Allah size güçlük çıkarmayı istemez, ancak (doğru Yasa'ya) dönüşesiniz[17] diye Allah sizi arıtmak, ayrıca üzerinize olan kayrasını bütünlemek ister.

[İNANIKLARA ÖĞÜTLER - ÖTEKİ TOPLUMLARLA DENGELİ İLİŞKİLER]

5/7. Üstelik Allah'ın size olan yatıştırmasını, ayrıca siz "işittik, üstelik uyduk" dediğinizde, O'nun antlaşmasını - hani O, onunla sizi bağlamıştı[18] - anımsayın, ayrıca Allah'tan sakının. Evet! Allah, bağırlarda olanı bilir.
5/8. Ey siz, inananlar! Eşitçi tanıklar (olarak) Allah için dosdoğru[19] olun. Üstelik bir topluluğa (karşı) olan tiksinti[20] sizi dengeli olmamaya kışkırtmasın[21]. Eşitçi olun! Bu, (karşılıklı) sakınmaya[22] daha yakın (olmak demektir). Üstelik Allah'tan sakının. Evet! Allah, sizin ne yaptığınızdan salıklıdır.
5/9. İnanan, ayrıca arındırıcı eylemler eyleyenlere[23], Allah kendileri için yarlıganma, ayrıca süreduracak bir ödül olacak (diye) söz verdi.

Aram) [**mśk**] : çekmek sürükleme; 3 - (Habeş) **mskw**, **ʾamaskawa** : geviş getirme. (Habeş) **mśkʷʿ**, **ʾamaśkʷəʿa**, **mäskä** : geviş, geviş getirme. 3 - [**skn**] (?) : onları (ağıla, otlağa) yerleştirdiniz.

[1] 1 - başka tanrıların adını anmayın; 2 - Allah'ı pekiştirin. Başka tanrılar adına başkaları ile paylaşmayın. Sakınmak*.

[2] **l-ḥisāb**. Siz, o hayvanları, Allah'ın yanı sıra başka tanrılarla (putlarla) "paylaşırsanız" (bk. 3. Bildiri) Allah, (sizin doğru / yanlış eylemlernizi) saymada, sayarken, onları paylaştırırken ivecendir. Hesap*.

[3] sağlık açısından iyilik getireni; bayat olmayanı. Tayyip*

[4] (İsa), "Ağızdan giren şey insanı kirletmez. İnsanı kirleten ağızdan çıkandır" (dedi) (Matta 15/10-11).

[5] **al-muḥṣanāt** : korunmuş olan (dişil, çoğul, edilgen), korunuk*, adanık* (kadın)lar

[6] **al-muḥṣanāt**

[7] **musāfiḥīna**. Döl akıtma. Çapkınlık*

[8] **aḫdānin** (4/25). Oynaş*

[9] **muḥṣinīna**: erkek korunuklar. **muḥṣanāt** (korunuk kadın)ın erili (çoğul).

[10] "Çünkü kimisi doğuştan hadımdır, kimisi insanlar tarafından hadım edilir, kimisi de Göklerin Egemenliği uğruna kendini hadım sayar. Bunu kabul edebilen etsin!" (Matta 19/12)

[11] **bil-īmāni** : inanç ile; inanmışken.

[12] 1 - bu hoşgörünün uygulanması konusunda; korunuk kadınlara saygı göstermeyerek; kendilerine cinsel istekle dokunarak.

[13] **l-ṣalat**. 4/43. Tapınma; (tapınmak için Allah'a) yanaşma. (Sümer) **šu-il-la$_2$** (el + yükseltmek) : [ellerini kaldırıp] yakarmak. Salat*

[14] **ǧunuban**. Cünup*. 4/43.

[15] (Arap) : dokunmak; (Akat) : edinmek.

[16] **fatayammamū**. 4/43.

[17] 1 - (doğru Yasa'ya) dönüşme; 2 - (unutmayıp) anımsama. Şükür*

[18] **wāṯaqakum**. 1 - [**wṯq**]. (Sözleşme ile) O, sizi (birbirinize) bağlamıştı; size ant içtirmişti; 2 - O, sizi pekiştirmişti; böylece siz "takva sahibi" olmuştunuz. Sakınmak*

[19] **qawwāmīna** : değişmeyen, sarsılmayan, ayakta duran, ayakta tutan, gözetleyen, sürdüren

[20] 5/2

[21] Mücrim*. Yol açmak, kışkırtmak

[22] değişik inançta olanların yan yana, kardeş kardeş yaşaması; birbirini gözetmesi. Sakınmak*

[23] ortak koşuştan arındırıcı eylemler

5/10. Ayrıca (Allah'a) karaçalanlar, üstelik Bildiriler'imizi karartanlar (unutmasınlar), işte onlar, Kızgın Ateş'in yerlileri[1] olacaklar.
5/11. Ey siz, inananlar! Allah'ın üzerinize olan yatıştırmasını anımsayın. Hani bir toplum size ellerini uzatmayı amaçlamıştı[2], böylece O, onların ellerini sizden çekmişti. Üstelik (unutmasınlar)! Allah, artık inanıklara[3] güvensin[4] diye kendileri, Allah'ı desteklesinler[5].

[MEDİNELİ YAHUDİLER'İN KINANMASI]

5/12. Ayrıca (unutmayın), doğrusu Allah, İsrailoğulları'ndan bir ant almış, ayrıca aralarından on iki önderi[6] görevlendirmişti.[7] Ayrıca Allah, "Evet! Ben, sizinleyim. (Andınıza) bağlılığı[8] sürdürür, ayrıca Ödün'ü verir, ayrıca Elçi'lerime inanır, ayrıca onları kutsar[9], ayrıca Allah'a (Kendisince) benimsenecek[10] bir ödenek[11] öderseniz, sizin (suç) karalıklarınızı[12] sizden kesinlikle sileceğim[13], ayrıca sizi, altlarında ırmaklar akan Bahçeler'e kesinlikle sokacağım. Böylece bundan sonra sizden kim (bu antlaşmaya) karaçalarsa[14] artık doğrusu o, Yerleşik Yol'dan[15] sapmış olur" demişti.
5/13. Bunun ardından, antlaşmalarını bozmalarından ötürü onları suçlamış, üstelik yüreklerini katılaştırmıştık. Sözleri[16] (Bitik'teki) yerlerinden yoldular[17], üstelik kendilerine öğütlenenin bir bölümünü yok ettiler[18]. İçlerinden pek azı dışında, sen (Bitik konusunda) onlardan (gelen) aldatışı bulmaya[19] son vermeyeceksin. Artık sen onları keçür, üstelik geçiştir[20]. Evet! Allah, kucaklayanları[21] sever.

[HRİSTİYANLAR İLE YAHUDİLER'İN KINANMASI]

5/14. Üstelik onların içinde, "Evet! Biz Hristiyan'ız"[22] diyenler var. Onlardan (da) bir ant almıştık. Ancak kendilerine öğütlenenin bir bölümünü yok ettiler. Böylece Diriliş Günü'ne dek (inanç konusunda) aralarına düşmanlık[23], ayrıca tiksinti bulaştırdık[24]. Üstelik (unutma)! Allah, onların ne işlediklerini kendilerine salıklayacak.
5/15. Ey Bitikgiller! Size, Bitik'ten gizleyedurduğunuz konuların çoğunu size açıklayan, ayrıca çoğunu (göz kapayıp) geçiştiren Elçimiz geldi. Evet! Size Allah'tan bir Işık[25], üstelik apaçık bir Bitik geldi.
5/16. Allah, bu (Işık) ile, Kendisinin yardımcısını[1] izleyenlere, esenlik yollarında kılavuzluk eder, ayrıca Kendi yardımı ile[2] onları, karanlıklardan aydınlığa çıkarır, üstelik onlara, Doğru Yol'da kılavuzluk eder.

---

[1] **aṣḥābu l-ğaḥīm** : Ateş'in yerlileri; Ateş'te oturanlar; Ateş'e sürülecek olanlar.
[2] **hamma**. çok istemek, amaçlamak, kafaya takmak, kapılmak (bk. 12/24 Yusuf ile Züleyha)
[3] **l-muminūna** : inanıklar; Medineli Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar)
[4] **falyatawakkali** : artık / böylece o, güvensin; bel bağlasın (tekil).
[5] **wa-ittaqū**. (Allah'ı) "takviye etsinler", desteklesinler; (Allah ile, Elçisi ile) dayanışma içinde olsunlar. Sakınmak*. Karşılıklı güven / daynışma konusunda ilk adımı onlar (Ensarlar) atsınlar. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakının. Mü'minler yalnız Allah'a tevekkül etsinler." (*Diyanet*)
[6] **naqīban** (çoğul). Başkan, önder, oymak sorumlusu. Tekgeçişlidir.
[7] Kendilerini on iki oymağa ayırıp, her oymağa bir önderi görevlendirdik.
[8] **l-şalat** : (Allah ile İsrailoğulları'nın yaptığı) antlaşma; bu antlaşmaya bağlılık. dç : "namazı kılmak" (*Diyanet*). Namaz*
[9] **waʿazzartumūhum**. 7/157, 48/9. ışıldatma, parlatma [mübarek kılma]; 2 - yardım etme. Özür*
[10] (Ancak) (Kendisine) atanmış / adanmış, ihsan edilmiş". Güzel*
[11] Ödünç*
[12] Antlaşmayı karalama, lekeleme, bozma (5/65). Karalık*
[13] **la'ukaffiranna** : (Akat) aklayacağım; silip süpüreceğim; yolacağım (3/195). Kafir*
[14] üzerini kara renge boyayarak tanınmaz duruma getirmek; verilen andı bozmak. Bk. bir sonraki Bildiri. Kafir*
[15] **sawāa** : (Yeri) değişmeyen, yerleşik (2/108). (Habeş) **śawaya** : olgun. Yerleşik Yol*
[16] **l-kalima** : sözler, sözcükler
[17] **yuḥarrifūna**. (Ağaç) yapraklarını yolmak. Tahrif*.
[18] yok etmek (2/106).
[19] bulmak, görmek, açığa koymak
[20] boş vermek; hoşgörülü olmak (15/85)
[21] **al-muḥsinīn**. benimseyip, kucaklayıp dışlamamış olanları. Güzel*, Muhsan*. dç : "iyilik yapanlar" (*Diyanet*)
[22] **naṣārā**
[23] 1 - birisinin kötülüğünü isteyen; 2 - Yol'dan saptıran, saptırıcı; 3 - (Yasa'nın belirlediği sınırları) taşan; 4 - kötü inanç bulaştıran kimse. Düşman*
[24] **fa-aġraynā**. Yapıştırmak, bulamak, (dolayısı ile) kışkırtmak, tedirgin etmek. Krş. **lanuġ'riyannaka** (33/60).
[25] kılavuzun (Elçinin, Kuran'ın), Doğru Yol'u göstermek için elinde tuttuğu ışıklı çıra. Bitiklerinizde gizlediğiniz konuları aydınlatıp açığa koyan ışık; Kuran; 2 - Yol görünsün diye ışıldayan Elçi; ışıldak (33/46)

5/17. Evet! "Allah, Meryem oğlu Mesih'tir" diyen kimseler kuşkusuz (bu konuda) karaçaldılar[3]. Sen (onlara), "Meryem oğlu Mesih'i, ayrıca anasını, ayrıca yeryüzünde olan kimseleri topluca yok etmek istese, kim (hangi) bir konuda Allah'ı yönetebilir[4]?" de. Üstelik (unutmayın)! Göklerin, ayrıca yerin, ayrıca onların arasında ne varsa onun egemenliği Allah'ındır, üstelik O, ne dilerse yaratır, ayrıca Allah, her konuda erklidir.
5/18. Üstelik Yahudiler, ayrıca Hristiyanlar, "Biz, Allah'ın oğulları[5], ayrıca sevgilileriyiz" derler. Sen (onlara), "Öyle ise niçin (Allah'a karşı) suçlarınızdan[6] ötürü sizi ezince uğratır?" de. Evet! Siz O'nun yarattıklarından olan bir insansınız"[7]. O, dilediği kimseyi yarlıgar, ayrıca dilediği kimseyi ezince uğratır. Üstelik göklerin, ayrıca yerin, ayrıca onların arasında ne varsa onun yürütücülüğü Allah'ındır. Üstelik (unutmayın)! Dönüş, O'nadır.
5/19. Ey Bitikgiller! Elçilere[8] ara verildikten[9] sonra, "Bize hiçbir Muştucu, ayrıca hiçbir Uyarıcı gelmedi" dememeniz için[10], sizin için araya giren[11] Elçimiz geldi. Evet! Artık o size Muştucu, ayrıca bir Uyarıcı olarak geldi. Üstelik (unutmayın)! Allah, her konuda erklidir[12].

[SAVAŞA KATILMAYAN YAHUDİLER'E GEÇMİŞTEKİ ÖRNEKLERLE GÖZDAĞI VERİLMESİ]

5/20. Hani Musa toplumuna, "Ey toplumum! İçinizden (sizin için) Salıkçılar türettiğinde, ayrıca sizleri yöneticiler yaptığında, üstelik ülkelerde kimseye vermediğini size verdiğinde Allah'ın üzerinize olan gönencini anımsayın" demişti.
5/21. "Ey toplumum! Allah'ın size yazdığı[13] Kutsal Toprak'a[14] girin, üstelik arkanıza dönmeyin[15], yoksa batkıya düşersiniz[16]."
5/22. (Onlar), "Ey Musa! Doğrusu orada (iri yarı) kaba bir toplum[17] var, üstelik onlar oradan çıkana dek oraya kesinlikle girmeyeceğiz, artık onlar çıkarlarsa böylece biz kuşkusuz gireriz" demişlerdi.
5/23. Çalışkan[18] kimselerden olan, Allah'ın (kendilerini) gönendirdiği iki kişi[1], "Onlara kapıdan girin[2], böylece oradan girerseniz, artık doğrusu siz yeneceksiniz. Üstelik siz, inanık olanlarsanız Allah'a güvenin" demişlerdi.

---

[1] **riḍwānahu**. 1 - Yardımcı, kılavuz, yönetici, Tanrısal Bildirileri aktaran kimse [Elçi]. Krş. **ridʾan** (bir yardımcı) (28/34). 2 - Kendisinin beğendiği [seçtiği] kimse (?). Rıdvan*
[2] **bi-iḏnihi** : O'nun oluru ile. O'nun, öyle olmasını istemesi ile. Olur*
[3] **kafara** : Gerçeği (karaya boyayarak) saklamak, silmek. Benzer bir tümce için bk. 5/72.
[4] Melik*, Melek*
[5] Oysa, bir Yaratıcı olarak Tanrı, herkesin babasıdır (Matta İncili).
[6] 1 - Elçi'den, Çağırı'dan, Sözleşmeden kaçış. 2 - Elçileri kaçırtma, kovma, bozguna uğratma. [**ḏnb**]*.
[7] Burada söz konusu olan "sevgililer", Allah'ın adına konuşuyorlarmış gibi kendi buyruklarını geçirtmeye çalışan kimi Yahudi, Hristiyan din adamlarıdır. Ezra'nın Allah'ın oğlu olması deyimi buradan türemiş olmalıdır. bk. *V. Comerro "Edras Est-il Le Fils de Dieu".*
[8] Elçilerin gelişine, gönderilmesine
[9] **fatratin**. (Akat) **paṭāru** : çözme, gevşetme, yumuşatma, boşaltma, salma, koyuverme, bağışlama. **yufattaru** (43/75). Krş. (Osm) iftar. Yanmakta olan Işık, söndürülmüştü, soğutulmuştu. Övgü*
[10] Oysa, İsa'dan sonra yaşamış olan Halid b. Sinan'ın da bir Elçi olduğuna inanılır (İbn Arabi). Bu konuda bk. *E. Landau-Tasseron, "Unearthing a Pre-islamic Arabian Prophet". B. Tatlı, "Muhyiddin İbn Arabî"*. Manicilik'in (Zındıklık'ın) kurucusu olan Mani de Elçi olduğunu öne sürmüştü.
[11] **yubayyinu** : o, araya girdi; bu sıkıntılı dönemi giderdi. 1 - (Arap) [**byn**]. o, açıklık, kanıt getirir; 2 - (Yemen) **byn** : ezinci [sıkıntılı durumu] uzaklaştırmak, gidermek; **ybnnn** : araya girme; karışma; aracılık etme.
[12] **qadīrun** : 1 - [uyuyan Elçileri] uyandıran; canlandıran; ayağa kaldıran. Kadir*. Burada "göreve çağıran" anlamındadır; 2 - (Elçilerin geliş süresi konusunda) "ölçü koyan", "ölçüyü belirleyen".
[13] Söylenen unutulabilir. Oysa yazılan söz unutulmaz. Bunun yazılmasını kendileri istemişti (7/156). Namaz*
[14] **l-arḍa l-muqadasata** : Kutsal Yer, Kutsal Topraklar, Kutsal Ülke. "arıtılmış yärkä [arıtılmış yer]" TİEM 83r/3=005/021 (*S. Ünlü, İlk Türkçe Kur'an....Özel Adlar", 145*)
[15] arkanız : geçmişiniz. Eski inancınızı dönmeyin. Antlaşma'dan dönmeyin. **fatanqalibū** için bk. Yürek* : (gerçeği) altüst üst etme, döndürme, saklama; yalanlama.
[16] Eski inancınıza dönerseniz, sözleşmeye son vermiş olursunuz. Tanrı da size karşı olan kayrasını sona erdirir.
[17] **qawman ğabbārīna** : Devler Toplumu. Çok güçlü, kaba bir toplum. **ğabbārīn** (tekil : **ğabbār**). Ad'ların yok olmasından (11/59) sonra geriye kalan (*Al-Jalalayn*) Devler. Krş. Ad'lar konusunda yer alan **ğabbārīn** (26/130). "Araştırdıkları ülke hakkında İsrailliler arasında kötü haber yayarak, "Boydan boya araştırdığımız ülke, içinde yaşayanları yiyip bitiren bir ülkedir" dediler, "Üstelik orada gördüğümüz herkes uzun boyluydu. Nefiller'i, Nefiller'in soyundan gelen Anaklılar'ı gördük. Onların yanında kendimizi çekirge gibi hissettik, onlara da öyle göründük." (Sayılar 13/32-33). *J. C. Reeves, "Giants"*. Not : Nefiller : Düşük Melekler. Köken için bk. Nafile*
[18] (Habeş) "terleyenler, ter dökenler"; (Yemen) "gerekeni sağlayan, donatan kimseler". (Savaş konusunda) donatımcılar. Krş. **taḫawwufīn** (16/47). dç : "korkanlar" (*Diyanet*)

5/24. (Ötekiler), "Ey Musa! Doğrusu onlar orada oldukça, kesinlikle oraya girmeyeceğiz. Sen artık git! Sen, ayrıca İdin, (gidin), üstelik savaşın. Doğrusu biz burada oturacağız" demişlerdi.
5/25. (Musa), "İdim! Doğrusu ben ancak kendime, ayrıca kardeşimi yürütebiliyorum[3], artık bizimle (Antlaşmadan) sapmış[4] (olan bu) toplumun arasını ayır[5]" demişti.
5/26. (Allah), "Artık orası onlara kırk yıl kesinlikle yasaklandı, (bu süre içinde) (bu) topraklarda şaşkın şaşkın dolaşacaklar. Artık sen, (sözünden) sapan[6] (bu) toplum için tasalanma" demişti.

[KAYİN'İN SUÇU - İNSAN ÖLDÜRMENİN YASAKLANMASI]

5/27. Ayrıca sen onlara, Adem'in iki oğlunun[7] öyküsünü doğru olarak anlat. Hani (o) ikisi bir adak[8] sunmuştu, böylece (onların) birisinden (gelen adak) (Allah'ça) onaylanmış[9], üstelik ötekisinden (gelen) onaylanmamıştı. (Bunu kıskanan ötekisi), "Seni kesinlikle öldüreceğim" demişti. (Birincisi), "Allah, ancak (birbirinden) sakınanlardan[10] (gelen adağı) onaylar" demişti.
5/28. "Beni öldürmek için elini bana uzatırsan, seni öldürmek için ben sana elimi uzatmam[11]. Evet! Ben, tüm ülkelerin İdisi Allah'tan korkarım".
5/29. "Evet! Benim (suç) kirliliğimden[12], ayrıca senin (suç) kirliliğinden ötürü çarpılmanı[13], böylece Ateş'in yerlilerinden olmanı isterim. Üstelik (unutma)! (Suç ile) karartanların karşılığı budur."
5/30. Sonra onun canı kendisini, kardeşini öldürmeye kışkırttı[14]. Böylece onu öldürdü. Böylece o, batkıya[15] düşenlerden (biri) oldu.
5/31. Böylece Allah, kardeşinin ölüsünü[16] nasıl saklayacağını[17] ona göstermek[18] için yeri eşeleyen bir kargayı gönderdi. "Yazıklar olsun bana! Artık ben, kardeşimin ölüsünü saklamak için bu karga gibi etkili olamadım mı?" dedi, böylece yerinenlerden (biri) oldu.
5/32. Bu yok edişten[19] ötürü İsrailoğulları'na, "Kim bir canı, bir cana ya da yeryüzünde (inançtaki) bozgunculuğa[20] karşılık olmadan öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur, üstelik kim onu (öldürmeyip) yaşatırsa tüm insanları yaşatmış gibi olur" diye yazdık. Üstelik (unutmasınlar), doğrusu Elçilerimiz onlara, (doğruyu yanlıştan) Ayırıcı Belgeler ile geldiler. Sonra, doğrusu onların çoğu, bundan sonra yeryüzünde (inanç konusunda) kesinlikle dağılmış[21] kimseler idi.
5/33. Allah'ı, ayrıca Elçi'sini dışlayanların[22], üstelik yeryüzünde (inanç konusunda) bozgunculuğu yayanların karşılığı ancak öldürülmeleri ya da çarmıha gerilmeleri ya da karşılıklı olarak el ile ayaklarının kesilmesi ya

---

[1] Yeşu ile Kalep/Kalev (Joshua ile Caleb)
[2] onlara : onların yaşadığı kente. (Belirli bir) kapıdan girmek : (belirli bir) yasaya uymak (7/161, 12/67). Ülkeye girerken çaktırmamak için onların yasasına uyarsanız, sizin yabancı olduğunuzu göremezler. Yere Kapanmak*
[3] yürütmek; öğütlemek. Melik*, Melek*
[4] Sözüne güvenilmeyen, doğrucu olmayan. Sapmak*
[5] 1 - [ayırıp] dağıtma; karşıt düşürme; 2 - geçişe engel olmak için yere uzanma; 3 - iyileştirme, sağaltma. Onucu* (Furkan)
[6] **al-fāsiqīna** : sapkınlar. Antlaşma konusunda verdikleri sözden sapan, doğrucu olmayan. Sapmak*
[7] Habil ile Kabil (Kayin)
[8] adak, sunu. Tanrıya yanaştırcı nesne.
[9] onaylama : (uygun) karşılama, (uygun) bulma
[10] inancı, düşüncesi, çıkarı değişik olanların kardeş kardeş birlikte yaşaması; birbirlerini "takviye etmesi", dayanışması. Sakınmak*
[11] Sen beni öldürürsen, öcümü Tanrı alacak (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 1, 109)*.
[12] senin bana yüklediğin suç kirliliği; senin beni suç lekesi ile karartmış oluşun
[13] **tabūa** : sen uğrarsın, çarpılırsın. (Allah'ın öfkesine) uğrarsın. Türkçeye yüklenmek diye çevirilir. Oysa krş. **wabāū** (2/61), **fabāū** (2/90).
[14] dürtmek, isteklendirmek, özendirmek, kandırmak.
[15] bu bağlamda "Çukur", "Cehennem Çukuru" anlamındadır.
[16] **sawata** : İki kez ancak bu Bildiri'de yer alır. 1 - "erimiş", yere düşmüş, yere yayılmış, kötüleşmiş, kötüye gitmiş (beden); 2 - çukur [karanlık yer, gömüt]; (*Geez Sözlük, 521,522*)
[17] Saklamak için kardeşinin ölüsünü taşlarla örter (*L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 1, 109*)
[18] Ademoğulları'ndan ilk kez birisi öldüğü için ölülerin gömülmesi gerektiğini bilmiyordu *(Al-Jalalayn)*.
[19] **ağli** : yok ediş [öldürme]. Krş. **ağala l-lahi** (29/5).
[20] Bozguncular*
[21] 1 - inancı dönüştüren, dönüşen; 2 - inancı çeşit çeşit, kırpık kırpık yapan; savurup atan; (Bitikteki yaprakları) yolanlar, "tahrif edenler"; 3 - (Elçilerin sözlerini başka anlama) dönüştürenler; Sarraf*
[22] **yuḫāribūna**. "savaşanlar" diye anlaşılır. (Akat) **ḫarābu** : (bir yer / bir yeri) bırakılmak, bırakmak, ıssız kılmak; (Akat) **ḫarbu** (I) : (boş) bırakmak, ıssız kılmak. Krş. **biḫarbin** (2/279). Bu ise "birisini işinden, görevinden çıkarma, dışlama" anlamına gelmelidir. Anlam bakımından krş. İncitmek*.

da (o) topraklardan sürülmeleridir. Bu, kendileri için Buradaki (yaşam)da bir karalıktır. Üstelik onlar için Öteki (yaşam)da süreduracak olan bir dışlama[1] olacak.
5/34. (Ancak) siz onlara karşı ayaklanmadan[2] önce, (eylemlerinden) çevrilenler bunun dışındadır. Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir, artık (bunu) bilin!
5/35. Ey siz, inananlar! Siz Allah ile dayanışın, ayrıca O'na yanaşmayı[3] amaçlayın, ayrıca başarabilmeniz için O'nun Yolu'nda açığa çıkın[4].
5/36. Evet! Karaçalan kimseler (unutmasınlar)! Yeryüzünde ne varsa tümü, ayrıca onun bir katı daha onların olsa, bunu Diriliş Günü'nün ezincine karşı kurtulmalık olarak verseler bu kendilerine onaylanmayacak. Üstelik onlar için acıklı[5] bir dışlama olacak.
5/37. Ateş'ten çıkmak isteyecekler, üstelik oradan çıkmayacaklar. Ayrıca onlar için kalıcı[6] bir dışlama[7] olacak.

[KÖLECİLİĞİN YASAKLANMASI]

5/38. Üstelik köleci erkekler[8], ayrıca köleci kadınlar (unutmasınlar)! Onlar ne kazandılarsa[9], karşılık olarak Allah'tan (gelen) bir örnek[10] olarak, ikisinin ellerini kesin.[11] Üstelik Allah (size) komut verendir[12], (köleleri) sağaltandır[13].
5/39. Artık kim (insanları)[14] kararttıktan sonra çevrilir, ayrıca düzelirse, bu durumda doğrusu Allah, (yumuşayıp) ona çevrilir. Evet! Allah, yarlıgayandır, esirgeyendir.
5/40. Göklerin, ayrıca yerin yürütücülüğünün[15] Allah'ın olduğunu bilmiyor musun? O, dilediği kimseyi ezince uğratır, ayrıca dilediği kimseyi yarlıgar. Üstelik Allah, kuşkusuz her konuda erklidir.

[TEVRAT İLE İNCİL KONUSUNDA YAHUDİLER İLE HRİSTİYANLARIN ELEŞTİRİLMESİ]

5/41. Ey Elçi! Karaçalış konusunda (birbirleri ile) yarışan - (o), yürekleri inanmazken ağızlarıyla "inanıyoruz" diyenler[16] ile Yahudiliği benimseyen, yalana[17] kulak veren kimseler[18] - seni üzmesin. Onlar, -

---

[1] Ezinç*
[2] **taqdirū** (48/21). Ayaklanma; karşı koyma, denetleme. Kadir*
[3] **l-wasīlat**. O'na yanaşmayı, katılmayı; yardım etmeyi (17/57) . Vesile*, Salat*. Yardım anlamı için bk. Tanık*
[4] **wağāhidū** : görünün, açıkça konuşun; gösteriş yapın; çoğalın (dal budak sarın).
[5] 2 - bilinmedik. Onların bilmek istemediği
[6] **muqīmun**. Süreduracak olan. Krş. Azim*
[7] Cennet'e alınmayacaklar. Allah'ın yanında olmayıp, tek başlarına kalacaklar. Ezinç*
[8] **sāriq**, [**srq**] köküne dayandırılarak, "hırsız" diye anlaşılır, üstelik başka bir yerden alınıp buraya yanlışlıkla konulmadıysa bu bağlamda bu anlama gelmesi mantık dışıdır. Olsa olsa bu Bildiri'de, 27. Bildiri'de başlayan, insan öldürmenin kınanması öyküsünden alınacak bir öğüt beklenir. Bilinen "hırsız" ile hiçbir ilişkisi yoktur. Burada söz konusu olan hırsız, insanları yurtlarından "söken", "çalan", "ellerini boyunlarına bağlayan", "bukağı takan", tanınsınlar diye kendilerini "dağlayan", insan hırsızıdır, köle tüccarıdır! Hırsız*. "İsrailli kardeşlerinden birini kaçırıp ona kötü davranan ya da onu satan adam yakalanırsa ölmeli. Aranızdaki kötülüğü ortadan kaldıracaksınız." (Yasanın Tekrarı 24/7). Bu yasaklamanın, On Buyruk'ta "Sen, çalmayacaksın!" diye geçmesi ilginçtir. Günlük yaşamda suç işleyenlere karşı Kuran'da ılımlı davranılması önerilir (4/29). Tutsak alışverişi için ayrıca bk. 2/85. bk. (Köle edinmek için) Elçi'ye tutsak edinmek yakışmaz (8/67 vs).
[9] **kasabā**. 1 - kazanmak, biriktirmek; 2 - köle yapmak için insanları "köklerinden kesip, toplayıp" yurtlarından "koparmak". Bu nedenle böyleleri için eş değerli bir karşılık olarak "ellerini kesip koparın" denilir. Kazanmak*. Ayrıca krş. benzer sesli **kāf ṯā bā** : bir araya toplama; (kendi) yanına çekme, yakınlaştırma.
[10] **nakālan** : öğüt verici, örneklik, kuşaktan kuşağa taşınacak öykü (2/66). (Habeş) kök söktürücü, yok edici [bir ezinç]
[11] Siz, Habil ile Kabil (Kayin) gibi birbirinizin kardeşlerisiniz, üstelik insan insanı öldürmez, götürüp satmaz. Götürüp satarsa ellerini kesin. dç : "hırsız erkek ile hırsız kadının ellerini kesin" (*Diyanet*).
[12] (size) öğüt, komut veren; 2 - (köle edilecek olanları) ayakta tutan. Aziz*
[13] (kötü koşullar altında olan insanların durumunu) sağaltandır. Bilge*. Yoksa bir "elma çalan" insanın ellerinin kesilmesi ile Allahın Aziz*, ayrıca Bilge* olması arasında bir ilişki kurmak zordur.
[14] köle yaparak
[15] **mul'ku**. Melek*, Melik*
[16] Yüreklerinde Sayrılık Olanlar*. "Rab diyor ki, 'Bu halk bana yaklaşıp ağızlarıyla, dudaklarıyla beni sayar, ama yürekleri benden uzak.'" (Yeşeya 29/13).
[17] Yahudi din adamlarının uydurduklarına *(Al-Jalalayn)*
[18] sözcüler, gönderilen kurul

Söz'ün[1] (yapraklarını) yerlerinden yolduktan sonra[2] - (seni), sana gelmeyen öteki bir topluluk[3] için dinler, üstelik "Size (öğüt[4] olarak) şu verilirse onu alın, ancak o verilmezse kaçının"[5] derler. Allah kimin sınanmasını[6] isterse (unutma), sen artık kendisi için Allah'a karşı hiçbir konuda danışman[7] olamazsın. İşte onlar, Allah'ın, yüreklerini arındırmak istemediği kimselerdir. Onlar için Buradaki (yaşam)da aşağılanma olacak, üstelik Öte (yaşam)da kendileri için süreduracak olan bir dışlama olacak.
5/42. Onlar yalana kulak verir, üstelik düzmece[8] (konular)ı bellerler[9]. Sana gelirlerse, artık aralarında yargı ver ya da (istersen) kendilerine yüz çevir. Üstelik sen onlardan yüz çevirirsen sana kesinlikle hiçbir konuda sıkıntı çıkarmayacaklar. Ayrıca sen aralarında yargılayacak olursan, artık kendilerini eşitlikle yargıla. Evet! Allah, eşitlikle davrananları sever.
5/43. Üstelik içinde Allah'ın yargısının bulunduğu Tevrat yanlarında iken, nasıl seni yargıcı[10] yapıyor[11], sonra (bu danışmalarının) arkasından (senden geri) dönüyorlar[12]? Üstelik (unutma)! Onlar (gerçekten) inanmış olanlar değildir.[13]
5/44. Evet! Biz, içinde bir kılavuzlama, ayrıca (yol gösterici) bir ışık[14] bulunan Tevrat'ı indirdik. (Tevrat ile) yatışmış[15] olan Salıkçıların, hahamların[16], ayrıca (Yahudi) din bilginlerinin[17] yaptığı gibi Yahudiliği benimseyenler, bununla[18] yargılarlardı, üstelik onlar[19], Allah'ın Bitik'ini gözetmekle yüklendirilmişlerdi, üstelik onun tanığıdırlar[20]. Artık insanlardan korkmayın, üstelik Benden korkun[21]. Bildiriler'imi az bir değere değiştirmeyin[22], üstelik kim, Allah ne indirdiyse onunla yargılamazsa[23], (unutmasınlar) artık kendileri (Allah'ın Bitiğine) karaçalmış olanlardır.
5/45. Üstelik o (Tevrat'ın) içinde (önceden) onlar için[24], cana can, ayrıca göze göz, ayrıca buruna burun, ayrıca kulağa kulak, ayrıca dişe diş yazmıştık.[25] Ayrıca yaralar[26] (konusunda) ödeşme[27] olur (demiştik). Artık kim (bu konuda) yumuşatıcı[28] olursa, bu kendisi için bir bağışlatmalık (olmuş)[29] olur. Üstelik Allah ne

---

[1] **l-kalima** : söz, konuşma. Tanrısal Söz, Tevrat anlamına gelmelidir. (Habeş) **qalam** : kamış, kalem, mürekkep, iz (leke), harf, sözcük (kelime); bitiklerden gelen bilgi. Kalem*
[2] Sözlerin, kimilerini yerlerinden yolmak (4/46, 5/13). Sözün yanlış yorumlamasına yol açmak, anlamı belirsiz kılmak. Tahrif*. Onlar, Bitikteki sözleri (yaprakları) yolmamış, yanlış yorumlamamış olsalardı, sana sordukları bu konuyu Kendi Bitiklerinden bilmeleri gerekirdi.
[3] Bunlar, Hayber'de oturan, Mehmet'in yanına gel(e)meyen Yahudilerdir *(Al-Jalalayn)*.
[4] öğüt, yargı
[5] Mehmet size şu (beklenen yargıyı) verirse onu alın, yoksa verdiği yargıdan kaçının.
[6] **fit'natahu** : onun sınanması, denenmesi; kışkırtılması (60/5).
[7] öğütçü; danışman. Melik*, Melek*
[8] **lilssuḥ'ti**. **sḥt***. 1 - Düzmece konuları; (Tanrı'nın) yolunmuş [anlamı kalmamış, uyduruk] yargıları, Bildiriler'i; 2 - filiz gibi sonradan ortaya çıkmış, büyütülmüş Bitikler. Bu ise Müslümanlardaki Hadisleri andırır.
[9] Yemek yemek : İçinde tutmak, aklında tutmak; yatışmak. Yemek*. Bu deyim ayrıca 5/62 ile 63'te yer alır. dç : "Onlar, yalanı çok dinleyen, haramı çok yiyenlerdir." (*Diyanet*)
[10] yargıç, yargıcı. Sorunları sağaltıcı.
[11] Onların Bitiği yolunmuş olmasaydı, o sordukları konuyu Bitikte bulmaları gerekirdi. Tahrif*
[12] geldiği yere geri dönmek; sırt çevirmek. Dönmek*
[13] Bu konuda ayrıca bk. 4/65.
[14] Kılavuzun elinde tuttuğu ışıldak, meşale. Denizciler, gece yol alanlar da "yollarında şaşırmamak için" ışık kulelerine, yıldızlara bakarlar.
[15] (Yemen) **s¹lm** : barış isteme; (birisine, tanrıya) barış sunma; güvenç, esenlik içinde olma; **ms¹lm** : sunak
[16] **al-aḥbār** : Yahudilerde din bilginleri (9/31,34; 5/63)
[17] **rabbāniyyūn** : 1 - Hahamlar din adamları, görevlileri (3/146, 5/63). 2 - öğretmenler, "hocalar". (Habeş) **rabbān** : öğretmen.
[18] Tevrat'a uygun olarak, Tevrat'a dayanarak
[19] Salıkçılar, hahamlar, ...
[20] Tevrat'ta yazılı olanların doğruluğuna tanıklık ederler.
[21] dç : "kayra edinmek için onları değil, Ben'i seçin". Korkmak*
[22] Az Bir Değere Değiştirmek*
[23] Her toplum, Allah'ın kendilerine indirdiği Bitik'e uygun olarak yargılansın. Yahudiler Tevrat'a göre, Hristiyanlar ise İncil'e göre (47. Bildiri).
[24] Tevrat'ta, Yahudilerden olanlar için. "İsrailoğulları" (Ubayy'ın Kuran'ı, aktaran *Sadeghi*).
[25] Kuran'da, kan borcunun "geri çevrilmesi", "böyle bir borç kalmadı" denilmesi için bk. 2/178.
[26] elde edilen (yaralar, yaralanmalar). (Akat) yolmak, koparmak; yırtıp koparıp çıkarmak. (Hırsızlık, çapul ?)
[27] (yapılan bir suça) benzer, eşit karşılık verme, dengiyle karşılama, karşılıklı ödeşme
[28] **taṣaddaqa** : (bu konuyu) örter, düzleştirir. Sadaka*
[29] **kaffāratun**: (Hoşgörülü olan kimse için) bir iyileşme, aklanma (kendi suçlarının bağışlanması). krş. **yukaffiru** (2/271). Kafir*. Alınacak öğüt : Bağışlanmak istiyorsanız, bağışlayın!

indirdiyse, kim onun ile yargılamazsa[1], (unutmasınlar) artık kendileri, (Allah'ın Bitiğine) karaçalmış olanlardır.

[İNCİL'İN, TEVRAT'I DOĞRULTARAK BÜTÜNLEMESİ]

5/46. Onların ayak izleri üzerinde, Meryem oğlu İsa'yı, kendisinden önce (gelen) Tevrat'ta bulunanı yumuşatmak[2] için izlettik. Üstelik Biz ona, içinde kılavuzluk, ayrıca ışık bulunan İncil'i, ondan önce (gelen) Tevrat'ta bulunanı doğrultmak için, ayrıca sakınıklara bir kılavuz, ayrıca bir öğüt olarak verdik.
5/47. Ayrıca İncil Toplumu, Allah onun içinde (Yasa olarak) ne indirdiyse onun ile yargılasınlar. Üstelik kim Allah ne indirdiyse onun ile yargılamazsa, (unutmasın) artık onlar (Bitik'ten) sapmış olanlardır.

[KURAN'IN, İNCİL'İ KORUYARAK BÜTÜNLEMESİ]

5/48. Üstelik Biz (bu) Bitik'i[3], kendinden önce gelen Bitik'i paylaşacak olan[4], ayrıca onun[5] için bir koruyucu[6] olsun diye sana doğrulukla[7] indirdik. Allah ne indirdiyse, artık aralarında onunla yargı ver, üstelik Gerçek'ten sana (bir bölüm) gelmişken sen onların (geçersiz olan) tutkularını[8] izleme. Sizin her biriniz için[9] (çizilmiş) bir Yol[10], ayrıca (bu Yol'un içinde) bir yöntem[11] yaptık[12]. Üstelik Allah dileseydi sizi kesinlikle bir tek toplum[13] yapardı. Ancak size verdiği (seçenek)[14] ile, (Allah) sizi sınamak (ister). Artık (doğru) seçimde[15] yarışın. Tümünüzün dönüşü Allah'adır. Sonra O, uyuşamadığınız konuyu size salıklayacak.
5/49. Ayrıca sen, Allah ne indirdiyse, aralarında onunla yargı ver, üstelik seni, Allah'ın sana indirdiğinin bir bölümünden kandırmasınlar diye[16] onlardan kaçın[17], ayrıca onların (geçersiz olan) tutkularını izleme. Üstelik sırt çevirirlerse[18], artık onların suçlarının[19] kimisinden ötürü Allah'ın onları çarpmak istediğini bil. Üstelik (unutma), doğrusu insanların çoğu kesinlikle (Yasa'dan) sapkındır.
5/50. Yoksa (yargılama konusunda) kandırmacılık[20] bilgiçliğini mı amaçlıyorlar? (İnancında) kanmış olan[21] bir toplum için bilgiçlik[1] konusunda, Allah'tan daha çok benimsenecek olan kimdir?

---

[1] Her toplum, kendi Bitik (Yasa)'sına uygun olarak yargılar.
[2] kimi yasaları yumuşatmak, güzelleştirmek için (3/50); bütünlemek için. Sadaka*. Örneğin, "dişe diş, göze göz" yasasının yürülükten kaldırılması.
[3] Kuran'ı
[4] Sadaka*
[5] İncil
[6] **wamuhayminan**. [**hmn**] : gözetme, gözkulak olma, (tavuk civcivleri) korumak için kanatlarını açma, tanıklık etme, güvenç sağlamak, doğru olanı belirtme. **muhaimanun** : neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirleyen, belirleyici; güvenç, barış sağlayan; denetmen; koruyucu (*Lane*). (Yemen) [**ḥmy**] : (su taşmasına karşı) engel kurmak; koruma; koruyucu; bir tarlayı, gölet [biriktirilip korunmuş(!) su birikintisin]den gelen su ile sulamak; **yhḥmn** : bir sözleşmenin kurallarına uymak, kuralları gözetmek. (Osm) hamiyet ile eş anlamlıdır. Krş. **l-muhaymin** (59/23). Ayrıca "Tarlayı (İncil'i) sulamak" anlamı için bk. Sofra*.
[7] **bil-ḥaqq** : 1 - doğru olarak; Doğru (sözü) içeren; 2 - (önceki Bitikleri) bitirmek, son vermek üzere. 3 - (Habeş) düzeltmek, düz yapmak, saptamak; az ise artırarak çok ise azaltarak doğruyu buldurmak için; Sadaka* olsun diye. Gerçek İle*.
[8] (Yasa olarak) geçersiz olan. Tutku*. 1 - onların yanlış yorumları; 2 - Tevrat ile İncil'in yanı sıra "el ile" yazılmış öteki geçersiz Bitikler. Bu, Kuran'ın yanı sıra "el ile" yazılmış Hadislere benzer.
[9] her inanç toplumu için
[10] **šir'ʿatan** : Bir şeriat, bir yöntem. (Bir amaca erişmek için) açılan (dolayısı ile izlenen, tutulan) yol; (tutulacak olan) yola açılan kapı. Ayrıca krş. (Osm) basiret : yer üstündeki kan (izleri). Köktaş bir sözcük için bk. 42/13,21. (Akat) **eṣēru** : (yere, duvara) çizmek, tasarlamak, betimlemek.
[11] **wamin'hāğan**. Tekgeçişlidir. (Arap) **nahağa** : bir yolu tutma; bir yola girme; (Habeş) **nahaga** : kılavuzlama; otlağa götürme; (İbr) **nhg** : sürme.
[12] İnsan için iki yol sunmadık mı? (90/10).
[13] **'ummatan** : (insan ya da hayvan) kalabalığı; toplum, topluluk. (Osm) ümmet.
[14] "iki yol" (90/10)
[15] **l-ẖayrāt**. O "iki yol" içinde doğru olanını seçin. Hayır*
[16] Fitne*. (İnanç konusunda) sınama, yoklama; kandırma; kargaşalığa düşürme. Krş. **l-ğāhiliyat** (kandırmacılık) (bir sonraki (Bildiri).
[17] kaçınmak; önlem almak, "hazırlıklı olmak"
[18] Dönmek*
[19] 1 - (Çağırı'dan) kaçış; 2 - (Elçi'yi) kaçırtmaları. [**ḏnb**]*
[20] **l-ğāhiliyat**. Yalancılık, kandırıcılık, dolandırıcılık, şaşırtıcılık. Bilgisiz*. "Azgın" denilen kimse (?) (60. Bildiri)
[21] **yūqinūna** : [Aldatılmış, şaşırtılmış olmadıkları için] kanmış olanlar, inancınında kesin olanlar. Yakin*

[YASA'DAN UZAKLAŞAN KİMİ YAHUDİ İLE HRİSTİYANLARDAN AYRILMA]

5/51. Ey siz, inananlar! (Yasa'ma[2] karaçalan) Yahudiler'i, ayrıca Hristiyanlar'ı ege edinmeyin, onlar birbirlerinin egesidir. Üstelik aranızdan kim onlara ege olursa artık (unutmasın) doğrusu o, onlardandır. Evet! Allah, (Yasa'yı) karartanların toplumunu kılavuzlamaz.
5/52. Böylece sen, Yüreklerinde Sayrılık Olanların, "(Elçi'nin) (inanç) dönüştürücü (görevlisi)nin[3] bize uğramasından[4] korkuyoruz" diyerek onlara[5] koşuştuklarını görürsün. Bakarsın Allah bir çözüm ile[6] ya da Kendisi katından (gelecek) (son verici) bir eylem (ile) gelir, böylece onlar, içlerinde ne gizledilerse (bundan) ötürü yerinirler.
5/53. Üstelik[7] inanan kimseler, "Kesinlikle sizinle birlikte oldukları konusunda, gösterişli[8] antları ile Allah'a ant içenler bunlar mıydı?" diyecekler. Onların amaçları boşa çıkmış olacak, üstelik onlar batkıya düşen kimseler olacaklar.
5/54. Ey siz, inananlar! Aranızda kim Yasa'sından dönerse[9] (öyleleri unutmasınlar) artık Allah, (onların yerine) Kendisinin sevdiği, ayrıca onların Kendisini sevdiği, inanıklara karşı uysal[10], karaçalıcılara karşı komut verici[11], Allah Yolu'nda gösteriş yapan[12], (inancını) yerenin yermesinden korkmayan bir toplum ile gelecek. Allah'ın kayrası budur, onu dilediği kimseye verir. Üstelik, Allah engindir[13], bilendir.
5/55. Sizin egeniz, ancak Allah, ayrıca O'nun Elçi'si, ayrıca inanmış olanlar, (Antlaşma'ya) Bağlılığı sürdüren, ayrıca Ödün'ü verenler, ayrıca (birbirlerine) sığınak[14] olan kimselerdir.
5/56. Üstelik kim Allah'ı, ayrıca Elçi'sini, ayrıca inanıkları ege edinirse artık (unutmasın) doğrusu Allah'ın takımı[15], üstün gelecek olandır.
5/57. Ey siz, inananlar! Sizden önce kendilerine Bitik verilenleri, üstelik Yasa'nızı alaya, ayrıca eğlenceye alanları, ayrıca karaçalıcıları ege edinmeyin. Üstelik (gerçekten) inanmış olansanız Allah ile dayanışık olun[16].
5/58. Üstelik siz (onları), (Antlaşma'ya olan) Bağlılığa[17] çağırdığınızda onu alaya, ayrıca eğlenceye alırlar. Bu, onların algılamayan bir topluluk olmasındandır.
5/59. Sen (onlara), "Ey Bitikgiller! Doğrusu sizin çoğunuz, (Antlaşma'dan) sapmış iken, bizim ancak Allah'a, ayrıca bize indirilene, ayrıca önceden indirilene inanmamızdan ötürü mü bizden ayrılıyorsunuz[18]" de.
5/60. "Allah'ın katında ödüllendirilme[1] bakımından (sizinle bizi) bundan daha ayırıcı olanı[2] size salıklayayım mı?" de. (Sizinkiler), Allah'ın suçladığı kimseler, ayrıca öfkesine uğrattığı kimse(ler), ayrıca kendilerinden

---

[1] **ḥuk'man**.1 - yargılama, yargıcılık; insanlar arasındaki sorunları çözme; yargıç (bilge, bilgiç) olarak; 3 - insanlardaki sağlık, inanç sorunlarını çözme (inanç hekimi) olma. Bilge*
[2] Tanrı'nın kendileri için önceden indirdiği Yasa, Tevrat, İncil
[3] **dāiratun**. 1 - olumlu, uğurlu bir dönemin olumsuz, uğursuz bir döneme çevrilmesi; 2 - "Devriye(ler)", gezici bekçiler, gözeticiler (48/6). Bunların "saldırgan" ya da "barışçıl" bir bekçi olup olmadığı belirsizdir. "Dönüp dolaşan" kimseler Ozan* olanları düşündürür. Bu ise Elçi Mehmet'in "inanç dönüştürücüsü" olan görevli(ler)i anlamındadır. Emanet*, krş. **ulī l-amr** (Buyurman*). Kendi inançları konusunda kuşkuda olanları korkutan, bu Dönüştürücüler'in kendilerine uğrayıp, kendi inançlarından dönüştürmesidir. Krş. "Aranızda kim Yasa'sından dönerse..." (54. Bildiri)
[4] uğramak, çarpmak
[5] Yahudi ile Hristiyanlara
[6] **bil-fatḥi** : çözüm ile. Bu çözümü getiren, yeni bir antlaşmadır (48/1-6). [**ḏnb**]*, **dāirat** gibi deyimler bu iki bağlamda da yer alır. Dolayısıyla, bu Dizi'deki bu Bildiriler, 48. Dizi'den hemen önce gelmelidir.
[7] Allah'ın bir çözüm getirmeyip, 1 - Yargı Günü'nü getirici bir eylem / buyruk verirse; 2 - o kimselerin yerine başka bir toplum getirirse (bk. bir sonraki Bildiri).
[8] **ğahda** : açık açık, gösterişli, açığa koyulmuş, herkesin gördüğü, inandırıcı, "cihat ederek" (!). Cihat*
[9] Ötekilerin gönderdiği "inanç dönüştürücüsünü (**dāirat**)" (52. Bildiri) izleyip
[10] **aḏillatin**. Zelil*
[11] **aʿizzatin** : (Arap) kışkırtma, sürükleme, üsteleme; (Habeş) buyurma, (alt aşamada olanı) komuta etme, komut verme, öğütleme; (Yemen) yürütücü. Aziz*.
[12] **yuğāhidūna**. Görünen, kendini gösteren, açıkça konuşan; tomurcuklanan. dç : "Allah yolunda cihad ederler" (*Diyanet*). Oysa krş. "gösterişli ant" (53. Bildiri). Cihat*
[13] Allah'ın toprakları engindir. O topraklarda sizin yerinize geçebilecek başka toplumlar var.
[14] 1 - bel bükenler; 2 - (birisine) sığınak sağlayanlar, barındıranlar [birbirlerine ege olanlar] (bk. bir sonraki Bildiri). Bel Bükmek*
[15] Hizip*. Öteki takım ise (yalancı, kandırıcı kılavuz) Azgın'ı (Tagut'u) izleyenlerdir (60. Bildiri)
[16] Allah'ı pekiştirin; Allah'ın takımı'na (56. Bildiri) katılın. Sakınmak*. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakının" (*Diyanet*)
[17] Tanrı'nın, kullar ile yaptığı, İbrahim'in İlkesi'ni izleyen "Yeni Sözleşme". bk. bir sonraki Bildiri.
[18] 1 - ayırmak, ayrılmak; kopmak; 2 - yıldırtmak [birisinin geriye çektirmek]. Gücen(dir)mek. Öç Almak*

maymunlar[3], ayrıca domuzlar[4], ayrıca (yalancı kılavuz) Azgın'a[5] kullar[6] olarak yaptığı kimselerdir. İşte onlar, (Yol'dan) dağılmış[7] bir durumda[8], üstelik Yerleşik Yol'dan en çok sapmış olanlardır.
5/61. Ayrıca size geldiklerinde (dilleri ile), "İnanıyoruz" derler, oysa (yanınıza) (sizin inancınıza) karaçalarak girer, üstelik kesinlikle o (karaçalış) ile çıkarlar. Üstelik Allah, onların ne gizlediğini bilir.
5/62. Üstelik onların çoğunun, kirliliğe[9], ayrıca karşı gelişe, ayrıca düzmece (konular)ı[10] bellemeye koşuştuklarını görürsün. (Kendilerini) lekelemedir[11] onların yapageldikleri!
5/63. Niçin hahamlar[12], ayrıca (Yahudi) din bilginleri[13] onlara, bir kirlilik[14] (olanı) söylemeyi, ayrıca düzmece (konular)ı bellemelerini yasaklamıyorlar? (Bitik'e karşı bir) lekelemedir, onların işleyegeldikleri[15]!
5/64. Üstelik Yahudiler, "Allah'ın eli köstekildir"[16] dediler. Ne dedilerse bunun için kendi elleri kösteklensin, üstelik suçlanmış olsunlar! Yok! O'nun iki eli de yaygındır. Nasıl isterse öyle paylaş(tır)ır[17]. Üstelik İdin'den sana ne indirildiyse o, (onlardan) birçoğunu azgınlıkta, ayrıca karaçalışta kesinlikle artıracak. Üstelik onların arasına Diriliş Günü'ne dek düşmanlığı[18], ayrıca tiksintiyi saldık. (İnanç konusunda) yıkım[19] için ateşi her yakışlarında[20], Allah onu söndürür. Ayrıca onlar, (bu) topraklarda (inanç konusunda) bozgunculuk (çıkarmaya) uğraşırlar. Üstelik (unutmayın)! Allah, bozguncuları sevmez.
5/65. Üstelik Bitikgiller inansa, ayrıca (inanıklarla) dayanışsalardı[21], onların (suç) karalıklarını[22] kendilerinden kesinlikle silerdik[23], ayrıca onları, kesinlikle Gönenç Bahçeleri'ne sokardık.
5/66. Ayrıca Tevrat'ı, ayrıca İncil'i, ayrıca İdi'lerinden (Yasa olarak) kendilerine indirileni ayakta tutsalardı[24], onların üst[25] (aşama)larda olanlarından, ayrıca onların ast (aşama)larda olanlarından (tümü, bugün) kesinlikle (Yasa'yı) bellemiş[26] olacaktı[27]. Aralarında ılımlı[1] bir kalabalık var, ancak onların çoğuna (bakın)! (Yasa'ya karşı) karalıktır, onların eyledikleri!

---

[1] **mathūbatan**. (Yemen) **ṯwb** : onarma; (tanrı, kulu) ödüllendirme; **mṯbt** : yargı; yanıt; birisine karşı (verilen, gösterilen) önem, düşünce, saygı. (Osm) sevaplandırılma. Alay edenlere, "biz Allah'ın sevgilileriyiz" diyenlere (18. Bildiri) yanıt. dç : "Allah katında ceza" (*Diyanet*).
[2] **bišarrin**. yalan olanı; tartışılacak olanı; (Yol'da) yayılmış olanı; [ödülden] kaçırıcı. Bir önceki Bildiri'deki "ayır(ıl)ma, kopar(ıl)ma" [Öç Almak*] ile yakın anlamlı olmalıdır. Bk. Bildiri sonundaki "dağılmış, genişlemiş".
[3] Maymun* deyimi, Yahudi'ye çok benzeyen ancak, gerçek Yahudi olmayanlar için kullanılır (2/65, 7/166). Kötü*.
[4] Bunların söyledikleri anlamsızdır : Maymunun çığlığı gibi domuzun homurdanması da anlaşılmaz. Ayrıca dilleri değişik olduğu için domuzlar ile maymunlar birbirleri ile konuşup anlaşamazlar. Krş. Babil Kulesi. Maymun*
[5] **l-ṭāġūt**
[6] 1 - tapanlar; 2 - bağlı, sürekli, kalıcı olanlar. Kul*. Bunlar Agın'ın (Tagut'un) takımını oluşturanlardır.
[7] yayılmış, kaçmış. Kötü*
[8] yasal durum (Yasa'ya / Yol'a göre geçerli olup olmama); **makāna** (16/101). 2 - Tapınak. (Habeş) **makānāt** : Küçük, kişisel tapınaklar. Mekan*
[9] (suç ile) kirletiş, kirleniş. Suç*
[10] Yemek yemek : (bilgi ile) beslenmek (5/42)
[11] **labi'sa**. Karaçalış. Kılık Değiştirmek*. Burada "zift dökerek lekelemek" ile eş anlamlıdır. Kafir*.
[12] **l-rabāniyūna**
[13] **wal-aḥbāru**
[14] Yasa'yı (Bitik'i) kirletiş
[15] **yaṣnaʿūna**. İş işleme, oluşturma. (El ile Bitik yazıp) "uydurma, türetme" anlamına gelmelidir. Sanat*
[16] bağlı, köstekli (zincirli) . Elini, uzatıp vermeyen (17/29).
[17] **yunfiqu** : (varlığını) paylaştırır, böler. Katkı*
[18] (Yasa'ya göre) ileri gidiş, taşkınlık; 2 - (yanlış inanç) bulaştırma. Düşman*
[19] Elçi'yi Medine'den kovma çabası; (inancın) yıkılması. **lil'ḥarbi** : 1 - savaş; 2 - (Akat) **ḫarābu** : (ülke, konak yeri, saray, tapınak yıkılmış, yerle bir edilmiş olduğu için), (orası) bırakılmak, (bir yeri) bırakmak, ıssız kılmak, (bir yer) ıssız olmak. 3 - (İnancın) yıkılması [harabe oluşu], altüst edilişi. (Akat) **ḫarbu** (II) : (toprağı altüst eden) pulluk. Mihrap*
[20] Onlar "ateşi karıştıran", "ateşe odun atan" kimselerdi. Açıklama için bk. **dāirat** (48/6).
[21] Sakınmak*. Bu dayanışmayı yaratmak, **mḥmd** olan Elçi'nin niteliği, ayrıca görevi idi. Övgü*. dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınsalardı" (*Diyanet*)
[22] Antlaşmayı karalama, lekeleme (5/12)
[23] "karalıkları" silindiği için artık apak olmuş olurlardı!
[24] Antlaşma'yı (Bağlılığı, "namazı") sürdürselerdi.
[25] Üst*
[26] 1 - (Yasa'yı) bellemiş; 2 - (Yasa'ya / Elçi'ye karşı) yatışmış.
[27] 1 - Bu Bildiri, "Allah'ın eli köstekildir" (5/64) diyenlere bir yanıttır. Yer altında ve yer üstündeki geçim kaynaklarından yararlanıp yatışmış olacaklardı anlamına gelir. Ayaklarının altındaki, Medine çevresindeki maden kaynakları olmalıdır. bk. 13/17 ile dipnotu. Onların üstünde(ki kaynaklar) ise, yağmurun aracılığı ile biten, yaşayan bitki ve hayvanlar olmalıdır. 2 - Oysa Yasa'yı gerektiği gibi uygulamayan kimseler konusunda yemek yemek, (yemek yediği için) yatışmış olmak ve ayrıca bellemek, aklında tutmak demektir. Onların üstü diye anlaşılan **fawqihim** ise

5/67. Ey Elçi! İdinden sana ne indirildiyse sen (onu) aktar, ayrıca sen (bunu) yapmazsan O'nun iletisini[2] aktarmamış olacaksın. Üstelik (unutma)! Allah seni insanlardan koruyacak. Evet! Allah, karaçalıcılar toplumunu kılavuzlamaz.
5/68. Sen (onlara), "Ey Bitikgiller! Tevrat'ı, ayrıca İncil'i, ayrıca İdinizden size indirileni uygulayana dek[3] (ileri sürdüğünüz konularda) hiçbir (sağlam dayanak) üzerinde olmayacaksınız" de. İdinden sana ne indirildiyse, kesinlikle o, onların birçoğunu azgınlıkta, ayrıca karaçalışta arttıracak. Artık sen, karaçalıcılar toplumu için tasalanma.
5/69. Evet! İnananlar, ayrıca Yahudiliği benimseyen kimseler[4], ayrıca Sabiiler, ayrıca Hristiyanlar - (onlar) Allah'a, ayrıca Öteki Gün'e inanan, ayrıca arındırıcı eylem eyleyen kimselerdir[5] - (unutmasınlar) artık onlar için korku olmayacak, üstelik onlar üzülmeyecekler.[6]
5/70. Evet! Biz, İsrailoğulları'ndan ant almış, ayrıca onlara Elçiler göndermiştik. Onlara, canlarının çekmediği (bir ileti) ile Elçiler geldikçe, (inancınıza) karşı çıkan bir bölümünü[7] karartmış, ayrıca karşı çıkan bir bölümünü öldürmüşlerdi.[8]
5/71. Üstelik (kendilerini için) bir sınama olmayacağını sanmışlardı, böylece (ezince uğratılarak) körleştiler, ayrıca sağırlaştılar.[9] Sonra Allah, (ezincinden) çevrildi. Sonra birçoğu (bile bile) körleşti, ayrıca sağırlaştı. Üstelik (unutmasınlar)! Allah, onların ne eylediğini görendir.

[İSA KONUSUNDA KİMİ HRİSTİYANLARIN KINANMASI]

5/72. "Evet! Allah, Meryem oğlu Mesih'tir" diyenler kesinlikle (Allah'a) karaçaldılar[10]. Oysa Mesih, "Ey İsrailoğulları! Benim İdim, ayrıca sizin İdiniz olan Allah'a tapın. Evet! Kim Allah'a ortak koşarsa artık (unutmasın) doğrusu Allah kendisine Cennet'i yasaklar, üstelik onun barınağı Ateş olur. Ayrıca (Allah'ın tekliğini) karartanlar için hiçbir yardımcı yoktur" demişti.
5/73. "Evet! Allah, üçün üçüncüsüdür"[11] diyenler kesinlikle karaçalmış olurlar, oysa Tanrı, ancak bir tek tanrıdır. Ne dediklerinden caymazlarsa, onların karaçalmış olanlarına kesinlikle üzücü bir ezinç dokunacak.
5/74. Yine de (yanılgıdan sonra) Allah'a çevrilmeyecek, ayrıca O'ndan yarlıgama istemeyecekler mi? Üstelik (unutmasınlar)! Allah yarlıgayandır, esirgeyendir.
5/75. Meryem oğlu Mesih ancak bir Elçi'dir, ondan önce (de) Elçiler (gelip) geçtiydi. Üstelik onun annesi doğrucu bir kadın[12] idi. İkisi de yemek yerdi. Bildiriler'i onlara nasıl açıkladığımıza (bir) bak! Sonra bak, nasıl aldatılıyorlar!

---

onların "cübbeli olanları", onların eğitim görmüş, buyruk veren üst aşamadaki kimseleri anlamına gelmelidir. Üst*. Onların ayakları diye anlaşılan **arğulihim** ise (Yemen) [**rgl**] orduda alt aşamada olan, emir eri, piyade demektir. Ayrıca **taḥt**, Arapçada "alt" anlamına gelirken Yemen'de, alt; (buyruk) altında (olan), ast; Habeş dilinde ise alt; alçak gönüllü; kendi kendini küçük düşürmüş anlamına gelir (66/10). Bu durumda "**min fawqihim wamin taḥti arğulihim**", bir deyim olarak, o toplumun "üst ve ast aşamada olan kimselerinden olanlar", toplumun buyruk verenleri ile buyruğu izleyen kimseleri (ayak takımı ?)" anlamına gelmelidir. [**fwq**] kökünün değişik anlamları için bk. Üst*. Özellikle karşılaştırın **lil'ḥarbi** (64. Bildiri) (Elçi'yi Medine'den kovma) ile (Arap, Habeş) [**fwq**] : soluk verme, (dışarı) püskürtme. Bu durumda bu deyim, Elçi'ye karşı "onların püskürtücü olanları ile onların alçak gönüllü, yatışmış olanları" demektir.

[1] **muq'taṣidatun** : 1 - ılımlı. Krş. **muq'taṣidun** (31/32) : ortada kalma, ne yapacağını bilemez olma. 2 - gezinen; silah taşımayan; saldırgan olmayan. krş. **qāṣidan** (9/42). (Yemen) **qs¹d** (I) : toplumda silah taşımayan bölüm; 3 -(yanlış inançtan) arınmış, yolunmuş. (Arap) **qašaṭa** : ortadan kaldırmak; soymak, yolmak. (Habeş) **qaśaṭa** : çalmak; alıp getirmek; aşırmak.

[2] **risālatahu** : O'nun iletisi.

[3] uygulamadıkça

[4] **allaḏīna hādū** : Yahudileşmiş olanlar

[5] Allah'ı, Kendisine koşulan ortaklardan arındıran kimseler; salt tektanrıcılar. Salih*

[6] 2/62.

[7] Fırka*

[8] "Atalarınız peygamberlerin hangisine zulmetmediler ki? Adil Olan'ın [İsa'nın] geleceğini önceden bildirenleri de öldürdüler. Melekler aracılığıyla buyrulan Yasa'yı alıp da buna uymayan sizler, şimdi de Adil Olan'a ihanet edip O'nu katlettiniz!" (Elçilerin İşleri 7/52-53).

[9] Yeşaya 42. Bölüm

[10] 5/17

[11] 5/73 ile 4/171. Bildiriler'deki "üç" deyimi konusunda tartışma için bk. *C. Jonn Block, "Philoponian Monophysitism in South Arabia".*

[12] **ṣiddīqatun**. İsa, babasız doğmuştu; Meryem, bu konuda yalan atmamıştı.

5/76. Sen (onlara), "Allah'ın yanı sıra, size ne azık[1] ne de yarar (vermeye) güç yetirene[2] mi tapıyorsunuz?" de. Üstelik (unutmayın)! Allah, işitendir, bilendir.
5/77. Sen (onlara), "Ey Bitikgiller! Yasa'nızda[3], bitmeksizin[4] abartılı olmayın[5]. Üstelik bundan önce sapıtan, ayrıca birçoğunu saptıran, ayrıca Yerleşik Yol'dan[6] sapan bir toplumun[7] (geçersiz) tutkularını[8] izlemeyin" de.

[KİMİ YAHUDİLERİN YERİLMESİ - KİMİ HRİSTİYANLARIN ÖVÜLMESİ]

5/78. İsrailoğulları'ndan (olup) karaçalmış olanlar, Davut'un, ayrıca Meryem oğlu İsa'nın (suçlayıcı) dili[9] ile suçlanmışlardı[10]. Bu, başkaldırmış, ayrıca taşkınlık etmiş olmalarındandı.
5/79. (Yasa'da) tanınmadık[11] olan ne ise (bunun için) birbirlerini engellemiyorlardı. (Bir) başkalaşma[12] idi, onların (elleri ile) işleyegeldikleri!
5/80. Onların birçoğunun, karaçalan kimselere (sık sık) uğradıklarını[13] görürsün. Canlarının kendilerine önerdiği (konu)[14] - (oysa bu konuda) Allah onlara kızmıştı - (inanç konusunda bir) kılık değiştirme[15] idi. Ayrıca (unutma)! Onlar ezinç içinde sürekli kalacaklar.
5/81. Üstelik Allah'a, ayrıca Salıkçı'ya, ayrıca kendisine ne indirildiyse ona inanmış olsalardı, o (karaçalıcı)ları ege edinmezlerdi. Ancak onların çoğu (Antlaşma konusunda) sapkındır[16].
5/82. İnananlara karşı, (inanç konusunda) düşmanlıkta[17], insanların en dışlayıcısı[18] olarak, kesinlikle Yahudiler[19] ile Allah'a ortak koşanları[20] bulursun. Üstelik sen onların, sevgi bakımından inananlara en yakını (olarak), "Evet! Biz, Hristiyanız" diyenleri bulursun. Bu, onların içinde keşişlerin[21], ayrıca karabaşların[22] bulunmasından, ayrıca kendilerinin büyüklenmemelerindendir.
5/83. Üstelik Elçi'ye ne indirildiyse onu işittiklerinde, gerçeği tanımış olmalarından[23] ötürü gözlerinin yaşla (dolup) taştığını, (ayrıca) "Ey İdimiz! İnandık, artık bizi, tanık olanlarla birlikte yaz" dediklerini görürsün.
5/84. Üstelik "Biz, İdimizin bizi (ortak koşuştan) arınmışlar toplumu ile birlikte (Cennet'e) sokmasını umarken Allah'a, ayrıca bize Gerçek'ten gelen (söz)e niçin inanmayalım?" (derler).
5/85. Böylece Allah onlara, ne dediklerinden ötürü, içinde sürekli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçeleri bağışladı. Üstelik bu, (ortak koşuştan) korunanların[24] karşılığıdır.

---

[1] [**ḍrr**]. Sıkıntı*
[2] İsa'ya
[3] **dīnikum** : yasanız. İnancınızın dayanağı olan kurallarınız.
[4] **ġayra l-ḥaqqi** : 1 - bitişi olmayan; bitmedikçe. Gerçek İle*. 2 - gerçekten başkasını (söyleyip) (4/171)
[5] **taġlū**. 1 - İsa'yı tanrılaştırarak, kendisini büyültmeyin; 2 - (Habeş) (Yasa'nızda gerçeği / yüzünüzü / gerçeği) örtmeyin. Medineli Hristiyan Yardımcılar için kullanılır (4/171).
[6] **sawāi l-sabīl** : 2/108.
[7] kimi Yahudiler
[8] boş, geçersiz, **bāṭil** olan; Yasa'da yeri olmayan, Yasa dışı. Tutku*
[9] (Yemen) 1 - dil; 2 - kötüleyici dil, karaçalma, çamur atma
[10] Davut'un kendi dönemindeki Yahudileri, ayrıca İsa'nın Ferisiler'i kınadıkları ortak konu, Şabat (Cumartesi) Gününün uygulanmasında ortaya çıkan tartışmalardır. Markos 2/23-28; Matta 12/1-8; Luka 6/1-5.
[11] **munkarin**. 1 - Yasa bakımından tanınmayan, Yasa'da yeri geçmeyen; Yasa'ya göre yabancı olmuş olma; 2 - (Akat) **naqāru** : yıkmak, yırtmak, yazıyı yok etmek, (çizilmiş simgeyi, yazılmış yazıyı) kazımak. Krş. Tahrif*
[12] **labi'sa** : 1 - Kesinlikle kötü idi, işleyegeldikleri! **bā hamza sīn**. Kesinlikle kötü; Kötücül*; 2 - [**lbs**] : kılık değiştirme; gerçeği tanınmaz duruma getirme; ikiyüzlülük etme. Kılık Değiştirmek*
[13] **yatawallawna**. (Geldiği yere geri) dönmek; elde etmek, ele geçirmek; gidip gelmek, sık sık uğramak. Dönmek*
[14] önermek, öne sürmek, sunmak
[15] **labi'sa**. Bk. bir önceki Bildiri
[16] 1 - sapkın; 2 - (bu konuda) uyuşuk, isteksiz. Sapmak*.
[17] 1 - Yol'dan saptıran, saptırıcı. 2 - kötü inanç bulaştıran kimse. Düşman*
[18] (Yol'dan) dışarı atma, (Yol'un dışına) sürükleme; saldırgan; baskı yapıcı. Şiddet*
[19] Yahudiler, İsa'nın Mesih olduğuna inanmadılar. Bunun nedeni, Yahudi inançlarına göre İsa, Mesih olacak bir Salıkçının taşıması gerektiği niteklerinin tümünü taşımıyordu. Bunların en önemlileri, Mesih, Yahudilerin kralı (egemeni) olmalıydı, ayrıca yabancıların (o dönemdeki Romalıların) Yahudi topraklarındaki egemenliklerine karşı bir "kurtarıcı" olarak gelmeliydi. Bu nedenle sonradan, Hristiyanlar, İsa'yı İsrail Ülkesi'nin değil, Göğün Egemeni olarak tanımladılar, böylece Yahudilere karşı İsa'nın "Mesihliğini" korumaya çalışmışlardı. Yahudilere göre Hristiyanlık, bir sapıklıktı.
[20] İsa, Allah'ın oğludur, "üçün üçüncüsüdür" diyen kimi Hristiyanlar.
[21] **qissīsīn** : Hristiyan din adamları, görevlileri.
[22] **ruh'bān** : Karabaş*. *A.C. Haksever, "Ruhbanlık Kavramındaki Anlam Kayması"*
[23] Elçi'den işittikleri sözleri önceden bilmiş oldukları için
[24] **muḥsinīna** : 1 - (Allah'a ortak koşuştan) korunanlar; 2 - (Allah'ı / Elçi'yi) benimseyenler; kucaklayanlar.

5/86. Üstelik karaçalmış olan, ayrıca Bildiriler'imizi karartanlar (unutmasınlar), onlar Kızgın Ateş'in yerlileri olacaklar.

[YASA DIŞI BESİNLER - DEĞİŞİK SINIRLAMALAR, ÖĞÜTLER]

5/87. Ey siz, inananlar! Allah'ın size yasal kıldığı iyicil (nesneleri)[1] yasa dışı kılmayın[2], ayrıca aşırı gitmeyin. Evet! Allah, aşırı gidenleri sevmez.
5/88. Üstelik Allah'ın sizi azıklandırdıklarından yasal (kılınmış) iyicil[3] (olan)ı yiyin. Ayrıca inandığınız Allah'tan sakının.
5/89. Allah, size gevelenmiş[4] antlarınız için tutulu tutmaz. Size ancak içtiğiniz amaçlı antlar[5] için tutulu tutar.[6] Artık bunun bağışlatmalığı, (azık olarak) yakınlarınıza yedirdiğinizin ortalamasından on düşkünü beslemek ya da onları giydirmek ya da bir köleyi özgürleştirmektir. Ancak, kim (bu olanakları) bulamazsa artık üç gün oruç (tutmalıdır). Bozduğunuz[7] antlarınıza karşı bağışlatmalık budur. Ayrıca siz, antlarınızı koruyun[8]. Anımsayasınız[9] diye Allah, size Bildiriler'ini böylece açıklar.

[PUTATAPICILIĞIN, AYRICA ESKİ İLKEL İNANÇLARIN YASAKLANMASI]

5/90. Ey inananlar! Evet, (kutsal nesnelere takılan) başlık[10], ayrıca (giderken putları) alıp götürme[11], ayrıca dikili taşlar[12], ayrıca insan yontuları[13] ancak Şeytan işi bir pisliktir[14]. Başarabilmeniz için artık bundan kaçının[15].
5/91. Şeytan, (tanrıları birbirine) karıştırma[16], ayrıca (yalancı) öndeyicilik[17] aracılığı ile ancak aranıza (inanç konusunda) düşmanlık[18], ayrıca (aranızda) tiksintiye[19] düşürmek, ayrıca sizi, Allah'ı anımsamaktan, üstelik (Kendisine) yanaşmaktan[20] uzaklaştırmak[21] ister. Artık (bunları) durduracak mısınız[22]?
5/92. Üstelik siz Allah'a uyun, ayrıca Elçi'ye[23] uyun, ayrıca kalıcı olun[1]. Üstelik sırt çevirirseniz[2], artık (şunu) bilin : Elçi'mize düşen ancak açıkça aktarmadır.

---

[1] **ṭayyibāti** : arınmış, yıkanmış, kutsanmış (yiyecekler). Tayyip*
[2] "Ses tekrar, ikinci kez duyuldu; Petrus'a, "Tanrı'nın temiz kıldıklarına sen bayağı deme dedi. " (Elçilerin İşleri 10/15).
[3] Bayatlamamış. Tayyip*
[4] **bil-laġwi** : gevezelikle, kekeleyerek, geveleyerek; sık sık söyleyerek (2/225).
[5] amaçlı, bile bile bk. 2/225
[6] 2/225
[7] Halife*
[8] krş. 66/2
[9] Şükür*
[10] **l-ḫamr**. Krş. "baş örtüsü" (24/31). Şarap*. dç : "(Aklı örten) içki (ve benzeri şeyler)" (*Diyanet*).
[11] 2/219. (Korusun, uğur getirsin diye putların) başka yerlere götürülmesi, taşınması. Örneğin, **Uḥud** Savaşına giderken **Abū Sufyān**, **Allāt** ile d'**al-ʿUzzà**'yıda yanında götürmüştü. Bu konuda bk. *Ch. J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques"*.
[12] **al-anṣāb**. Dikili taşlar; duvar kabartmaları. Güney Arabistan'da **nṣb** yerine **ṣwr, mqf**, **qyf**, **mʿmr**, **nfs¹**, **ḫlt**, **ẓlt**, **s³ḥr** gibi deyimlerde kullanılırdı. **swr** : (Osm) surat, suret. Kumar*. bk. *Ch. J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques"*.
[13]**al-azlām**. krş. **bil-azlāmi** (insan yontuları ile) (5/3). Örneğin **Hubal***, **Wadd**, **Isāf** ile **Nāʾila**, Bu konuda bk. *Ch. J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques"*. Zalim*. dç : "fal okları" (*Diyanet*)
[14] **riğsun**. İnanç bulanıklığı; inancın karartılması, pisletilmesi. Putatapıcılık bir pislik, bir kirliliktir (74/5). Pislik*. "Artık putların (yarattığı inanç) bulanıklığından kaçının" (22/30)
[15] Bu Bildiri'de yan yana geçen tanrısal ad / tanrı adı (theonym) olabilecek **Ḫmr** ile **Ẓlm** deyimleri için bk. *Ch. J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques"*
[16] **l-ḫamr**. Bir tanrı (Allah) kabarsın diye başka bir tanrıyı "maya" olarak kullanmak. Şarap*. dç : "içki" (*Diyanet*)
[17] **al-maysir**. 1 - Öndeyicilik; 2 - (o) Öndeyici, (o) Kahin, "Yalancı Kılavuz / Elçi" anlamına gelmelidir. (Habeş) **maṭayyəra** : öndeyi; öndeyici, kahin. Kumar*
[18] **l-ʿadāwat**. Düşman* : 1 - Birisinin kötülüğünü isteyen; 2 - Yol'dan saptıran, saptırıcı.
[19] **baġḍā**. Medine dönemli bu deyim (değişik inançlı toplumlar arasında) tiksinti, öç alma (isteği sonucunda ortaya çıkan uzaklaşma, kopukluk, kargaşalık) anlamına gelir (3/118, 5/14, 5/64, 60/4). Bu Bildiri'de yer alan **l-ʿadāwat** ile **baġḍā** deyimleri 60/4. Bildiri'de de Allah'tan başka tapılan nesneler bağlamında yer alır.
[20] **l-ṣalat**. Dolayısı ile Şeytan bunu yaparken başka "bir yere, kimseye, tanrıya/putlara" yanaştırıyor olmalıydı.
[21] 1 - (inançtan) döndürme, kovma, (başka yere) sürükleme; 2 - (Habeş) dinden çıkarma. Şiddet*
[22] durdurma; yatışma; (kötülüğü) giderme. Nehiy*
[23] öndeyicilik yapan aldatıcı Elçi'ye (Şeytan'a) değil!

5/93. İnanan, ayrıca arındırıcı eylemler eyleyenler[3], (yanıldıktan sonra Elçi ile) dayanışır, ayrıca inanır, ayrıca arındırıcı eylemler eyler, sonra (yanılsalar bile yeniden) dayanışır, ayrıca inanır, sonra (gelecekte de) dayanışır, ayrıca korunursa, (böyleleri, inanç olarak) neyi tattılarsa[4] bu konuda (kendilerine karşı) bir dışlama olmaz[5]. Üstelik Allah, korunanları[6] sever.

[YASAL YİYECEKLERİN BELİRTİLMESİ]

5/94. Ey siz, inananlar! (Kendisi) görünmezken[7], Kendisinden kimin korktuğunu bilmesi için, elinizin, ayrıca kargılarınızın ulaşacağı avlar konusunda[8] Allah sizi kesinlikle deneyecek. Artık (bu konuda) bundan sonra kim taşkınlık ederse (unutmasın) artık onun için üzücü bir ezinç olacak.
5/95. Ey siz, inananlar! Siz kısıtlanma (dönemin)de iken, avı[9] öldürmeyin. Üstelik sizden, kim onu bile bile öldürse artık (unutmasın, bunun) karşılığı, ne öldürdü ise, onun denk olduğuna, içinizden eşitçi iki kişinin yargı vereceği davarın Kabe'ye[10] ulaşacak[11] bir armağan[12] (olarak belirlenmesi) ya da bir bağışlatmalık (olarak), eyleminin taşıdığı (suçu)[13] tatması için düşkünleri beslemesi ya da (buna) denk oruç tutmadır. Geçmişte ne olduysa, Allah (bunu) keçürdü, ancak kim (bu yasaklanana) dönerse, artık Allah (da) ondan ayrılır[14]. Üstelik Allah, (dinleyeni) öğütleyendir[15], (dinlemeyene karşı Yol'dan) ayırıcı olandır[16].
5/96. Deniz avı, ayrıca (denizde avlanan)ın yenmesi, geçimlik olarak[17] size, ayrıca (satış için) balıkçılara[18] yasal kılındı[19]. Üstelik siz kısıtlanma (dönemi)de oldukça, toprak avı size (kesinlikle) yasaktır[20]. Üstelik, Kendisine toplatılacağınız Allah'tan sakının.

[HUBAL ÇAĞI'NDAN KALAN ALIŞKANLIKLARIN YASAKLANMASI]

---

[1] 1 - (Arap) [**hḏr**] : kaçınma, önlem alma; 2 - (Yemen) uyarılmış olma; 3 - (Yemen) boyun verme; 4 - (Bağlılıkta) kalıcı olma. (Arap, Habeş) **ḫadara** : bir yerde kalma, oturma. Ayrıca krş. benzer sesli **ḥāḍirata** (7/163)

[2] 1 - geldiği yere geri dönmek; 2 - sık sık gidip gelmek (dolayısı ile ara sıra başkasına(!) uğramak). Krş. bir sonraki Bildiri. Dönmek*

[3] bu deyim Kuran'da genel olarak "ortak koşuştan arındıran eylem" anlamı ile yer alır. Salih*

[4] **ṭaʿimū** : 1 - (Arap) onlar yediler, tadına baktılar. 2 - (Yemen) onlar sevindirildiler. (Önceden) (doğru öğreten Mehmet yerine başka birinden yanlış olarak) ne öğrendilerse; ne ile yatıştılarsa. 3 - (Akat) **tamû** : ant içmek; birisine ant ile bağlı olmak; büyülenmiş olmak. Bu büyücü, öndeyici için bk **al-maysir** (91. Bildiri).

[5] Krş. "Gel, gel, ne olursan ol yine gel / İster kâfir, ister mecusi, ister puta tapan ol yine gel / Bizim dergâhımız, ümitsizlik dergâhı değildir / Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel" (Mevlana)

[6] **l-muḥsinīna**. 1 - (kötülükten) korunanlar; 2 - kendilerini (Allah'a) adayanlar, adanıklar, "ihsan edenler".

[7] **bil-ġaybi**. Krş. 12/52 : (kocasının) yokluğunda, (kocasından) gizlice, (kocası) görünmezken, orada değilken.

[8] **bišayin** : konusunda; konusu ile. Bu Bildiri, bu Dizi'nin 1. Bildiri'sinin uzantısıdır.

[9] avlanılacak hayvanları

[10] **l-kaʿbat**. 1 - Kabe; 2 - (Kan) dökülen (yer); sunak; İbrahim'in Sunağı. Kabe*

[11] ulaştırma, aktarma

[12] al-hadyi : *hediye*, armağan, bağış, adak, sunulan nesne. Kurbanlık (hayvan).

[13] Vebal*

[14] ayrılmak; kopmak. Öç Almak*. Bu deyim için bk. 5/59-60. Allah küstüğü için artık o, "tek başına" kalmış olur. Ezinç*.

[15] 1 - Yasa'yı yürüten, uygulatan; 2 - öğütleyen, öğütçü. Aziz*

[16] Benzer bir deyim için bk. 3/4. dç : "Fakat kim bir daha böyle yaparsa, Allah ondan intikam alır. Allah, mutlak güç sahibidir, intikam sahibidir" (*Diyanet*)

[17] geçinebilmeniz için

[18] "yolcular için" (*Diyanet*). **sayyārat**. Kuran'da [**syr**] kökü 27 kez, yolculuk, gidip gelme, dolaşma, kervan diye anlaşılır. Sıcak bir ülkede deniz ürünlerinin yolculuk boyunca uzağa götürebilmesi şaşırtıcıdır. Oysa bu kökün türevleri ayrıca, dağıtma, yayınlama, "toptancı dükkanı" gibi anlamlara gelir (*Lane 1484*). Öte yandan yakın sesli (Arap) [**ṣyr**] kökünü Kuran'daki 29 türevi ulaşmak, dönüş yeri gibi anlamlara gelirken ayrıca, su ya da deniz kıyısında oturan kimse / toplum demektir (*Lane*). Dolayısı ile bu sözcük ya deniz kıyısında yaşayan balıkçılar ya da gezgin balık satıcıları, "dağıtıcıları" anlamına gelmelidir. Bu durumda bu Bildiri'de denilmek istenilen, kısıtlanma döneminde deniz ürünlerinin yenilmesinin, satılmasının yasal oluşudur. Yörükler, kervanlar, gelip geçenler diye anlaşılan "**sayyārat** " (12/10, 12/19), kuyuya atılan Yusuf'u bulduklarında ilk tepkileri, kendisini "satılabilecek" bir nesne olarak görmeleridir! (Arap) [**šry**], **šarā** : satma, satın alma (*Geez Sözlük*, *540*). "Dağıtım", "satış için köleleri alıp götürme" için ayrıca bk. Kumar*. Deniz kıyısında yaşayanlar için bk. 45/12, 30/41. Deniz kıyısı olan "**Tihāma**" bölgesi konusunda, (Yemen) **Sahratān** (**s^1hrt^n**) ile yakın sesli (Arap) **al-sarā** ilişkisi için bk. *C.J. Robin. "La Tihāma yéménite avant l'Islam".*

[19] Toprakta avlanan hayvanlar yasaklanmış iken "balık" avının özgür oluşu konusunda bk. Domuz*

[20] **waḥurrima** : (çok kutsal olan, dokunulmazlığı olduğu için) kesinlikle yasak. 2 - (Aram) [**ḥrm**] : dışlamak, dinden çıkarmak, "aforoz etmek"

5/97. Allah, Kutsal Ev[1] (olan) Kabe'yi[2], ayrıca Kutsal Ayı, ayrıca armağanı[3], ayrıca (hep birlikte) kaynaşmayı[4], insanlar için (sürdürülecek) bir kuruluş[5] (olarak) yaptı[6]. Bu, Allah'ın göklerde ne varsa, ayrıca yerde ne varsa (tümünü) bildiğini, üstelik Allah'ın her konuyu bilici olduğunu bilmeniz içindir.
5/98. Karşılık vermede, Allah'ın (tören yerinden[7]) kovucu olduğunu, ayrıca Allah'ın yarlıgayıcı, esirgeyici olduğunu bilin.
5/99. Elçi'nin üzerinde, aktarmadan[8] başka (bir ödev) yoktur. Üstelik (unutmayın)! Allah, sizin neyi açığa koyduğunuzu, ayrıca neyi gizlediğinizi bilir.
5/100. Sen (onlara), "(Yasa bakımından)[9] kötücül (kimseler)in çokluğu seni imrendirse[10] bile[11] (unutma), kötücül[12] ile arıcıl[13] (tutum) bir değildir"[14] de. Ey anlayışı olanlar, başarabilmeniz için artık Allah'tan sakının.
5/101. Ey siz, inananlar! (Onlar) size açıklanırsa[15], (inanç bakımından) sizi kötüleştirecek[16] konuları[17] sormayın[18]. Kur'an indirildiğinde onların konusunda sorarsanız, o size açıklanır. Allah bu (sorduklarınız)ı keçürdü. Üstelik (unutmayın)! Allah yarlıgayandır, tüzündür.
5/102. Evet! Sizden önce bir toplum, bu (konu)yu sormuştu[19], sonra bunun yüzünden karaçalıcı olmuşlardı.
5/103. Allah, sütü tanrıya saklı deve[20], ayrıca tanrı için salınmış deve[21], ayrıca iki kez dişi doğurmuş deve[22], ayrıca emekli olmuş damızlık deve[23] türetmedi[24]. Oysa (Allah adına) karaçalan kimseler, Allah'ı karartarak[25] (yalan) türetirler, üstelik onların çoğu (bunu) algılamaz.
5/104. Üstelik onlara, "Allah ne indirdiyse ona[1], ayrıca Elçi'ye gelin!" denildiğinde, "Atalarımızı üzerinde bulduğumuz (yol) bize yeter" derler[2]. Ataları, hiçbir konuyu bilmeyen, üstelik (ataları) kılavuzlanmamış olsalar bile mi?

---

[1] Kutsal Ev (olan) Kabe. 5/2.
[2] **l-kaʿbat**. Kabe*
[3] **al-hadyi** : hediye, armağan, bağış, adak. Kurbanlık (hayvan). İnsanların, Tanrı ile yaptığı "Bağlılık" sözleşmesini pekiştirmek için Kendisine verdikleri "sunu". (Habeş) **ḥaḏaya** : sözleşme, (evlenmek için) söz verme, (kızın, oğlanın ana babasına) başlık, çeyiz vermesi. Sunu*
[4] **l-qalāid**. 5/2. Çelenk*
[5] **qiyāman** : süren, ayakta tutulacak olan, ayakta kalıcı, değişmez, korunulacak (tören, kurum, durum, kuruluş). Krş. **maqāmi ib'rāhīma** (2/125)
[6] 2/125
[7] 1 - Kabe'den; 2 - Tanrı'nın, insanlarla yaptığı Sözleşme'den
[8] Aktarma*
[9] Yasa'nın, Tanrı ile yapılan Sözleşme'nin doğru olarak uygulanması bakımından
[10] **aʿğabaka**. Şaşırtma, aldatma; kandırma, aldatıp (kışkırtma), imrendirme; (tuttuğun yoldan) geri döndürme. Acayip*. Sizin Kutsal Yükünçevi'ne gidişinize engel olanlar, saldırgan, Mücrim*, Düşman* olanlar (5/2).
[11] dç : "Pisin çokluğu hoşuna gitse bile" (*Diyanet*)
[12] **l-ḫabīṯ** : kötücül*. Krş. benzer bağlamda yer alan **l-iṯ'mi** : kirletme, lekeleme (5/2). Suç*
[13] (inancı) arındırma (5/2). Dolayısı ile 5/2. ile bu Bildiri, değişik toplumlara yönelik olmalıdır.
[14] Onlar kötücül iseler siz, iyicil olarak kalın. Çoğunluğa katılmayın, onları imrenmeyin. Bu konuda seçim yapmak size kalır (105. Bildiri).
[15] [**bdw**] : 1 - (Arap) açığa çıkarma; 2 - (Geez) boşa çıkarma [geçersiz kılma]. "Çöl" ile köktaştır. Bu bağlamda "ıskartaya çıkarma", "yürürlükten kaldırma" anlamına gelmelidir.
[16] **tasu'kum**. İnancı karalama, inancı kötüye götürme. Allah için put yapma. Karalık*. (Habeş) (sağlık) kötüye gitme. krş. Yüreklerinde Sayrılık Olanlar*.
[17] bu ve bundan sonraki Bildiri'ye bakılırsa, söz konusu olan konular, 1 - Kuran'da yer almayan ancak, önceki toplumlara indirilmiş Bitiklerde bulunan konulardır. 2 - Elçi'yi izlemeye başlamadan önce salt putatapıcı olan, "Neden Allah'ın putu yoktur" diyen Göçebeler. Tektanrıcı olan İsrailoğulları da tektanrıcılıktan saparak putlar edindikten sonra bu konuda Elçi aracılığı ile Tanrı'ya danışmak isterler. (Hezekiel 14/3-4). 3 - Değer, kutsallık, dokunulmazlık bakımından değişik değişik develer oluşu (103. Bildiri)..
[18] 1 - (istemek için) sormak; isteklenmek. Bu bağlamda "soru sormak" anlamına gelmez. 2 - (Habeş) **ṣaʿala** : aşağılama, kınama, saygısızlık, sövgü, alay etme. Sormak*.
[19] 1 - soru sorarak onay, "izin" istemek; 2 - (Habeş) [bu konuda] saygısızlık etmişlerdi, sövmüşlerdi, "küfretmişlerdi, alay etmişlerdi.
[20] **baḥīratin**. **bahīra** : sütü tanrılara özgü olduğu için sağılması yasak olan dişi deve. *(Al-Jalalayn)*
[21] **sāibatin**. **sā'iba** : tanrılara sunulmuş olduğu için başıboş bırakılan, yük taşıması yasaklanmış dişi deve. *(Al-Jalalayn)*
[22] **waṣīlatin**. **wasīla** : aralarında erkek doğurmadan iki kez üst üste dişi deve doğuran deve. *(Al-Jalalayn)*
[23] **ḥāmin**. **hām** : dişi develerle çiftleştirilmeye ayrılan, belirli bir sayıda devenin doğmasını sağladıktan sonra tanrılar için başıboş bırakılan, yük taşıması yasaklanan damızlık erkek deve. *(Al-Jalalayn)*
[24] 6/138
[25] Yalanlamak*

5/105. Ey siz, inananlar! Doğru seçim (sorumluluğu)[3] sizin kendinizin üzerinizdedir. (Yol'da) sapıtan kimse, siz kılavuzlanmışsanız[4] size sıkıntı vermez. Topluca dönüşünüz Allah'adır, böylece O size, ne eylemekte olduğunuzu salıklayacak.

[KALIT BELGESİ İÇİN TANIKLIĞIN DÜZENLENMESİ]

5/106. Ey siz, inananlar! Ölüm birinize yaklaştığında[5], kalıt düzenlemesi sırasında, (siz evinizdeyseniz) içinizden eşitçi olan iki kişi ya da siz, ülke içinde (evinizden) uzaklaşıp[6] ölüm uğursuzluğuna[7] uğrarsanız, (içinizden olmayan) başka iki kişi (tanıklık etsin). (Kalıt konusunda) sözleşmeden[8] sonra, (o) ikisini alıkoyun, böylece (kendilerinden) kuşkulanıyorsanız, "O, yakın (birisi) bile olsa andımızı az bir değere değiştirmeyeceğiz[9], ayrıca Allah'ın tanıklığını[10] gizlemeyeceğiz. Yoksa doğrusu biz, kesinlikle (suç ile) kirlenmişlerden[11] oluruz" diye (o) ikisi ant içsinler.
5/107. Ancak, o ikisinde, kısa bir süre içinde[12] (tanıklığı önceden) kirlettiği ortaya konulursa[13], artık o (ölmekte olan kimse)ler için, kısa bir süre içinde[14] iki kişi onların yerine geçsin, üstelik "Evet! Bizim tanıklığımız, (o) ikisinin tanıklığından daha uygundur, ayrıca biz, (tanıklığımızı) saptırmayacağız[15]. Evet! Yoksa biz, kesinlikle (tanıklığı) karartıcılardan oluruz" diye Allah (adın)a ant içsinler.
5/108. Bu, onların (sonradan) tanıklığı - onun (görünür) yüzü ile[16] - getirmelerine ya da (içtikleri) antlarından sonra antlarının (kalıtçılarca) çürütülmesinden[17] korkmaları için en yakın (bir tutum)dur. Üstelik Allah'tan sakının, ayrıca dinleyin. Üstelik (unutmayın)! Allah, (tanıklık sözünden) sapan kimseleri kılavuzlamaz.
5/109. Allah'ın, Elçileri toplayacağı, ayrıca "(Siz çağırdığınızda) size, yanıt olarak ne verildi?"[18] diyeceği Gün onlar, "(Bu konuda) bizde hiçbir bilgi yok. Evet! Bilinmeyenleri[19] bilen Sen'sin" diyecekler.

[ANCAK BİR KUL OLAN İSA'NIN ELÇİLİĞİ - İSA'NIN TANSIKLARI]

5/110. Hani Allah, "Ey Meryem oğlu İsa! Sana, ayrıca anana olan kayramı anımsa" demişti. "Hani Ben, Kutsal Soluk ile seni pekiştirmiştim. Sen, beşikte iken, ayrıca olgun iken insanlarla konuşmuştun[20], üstelik Ben sana kandırma (yeteneğini)[21], ayrıca sağaltma (yeteneğini)[22], ayrıca Tevrat'ı, ayrıca İncil'i öğretmiştim.

---

[1] Allah'ın gerçek Yasa'sı, yasaklaması, sınırlaması olan Kuran
[2] Çünkü onlar Mücrim* olan kimselerdi.
[3] iyicil ya da kötücül (tutum / kimselere katılıp katılmama konusunda) seçim; doğru seçim (100. Bildiri). Hayır*
[4] size kılavuzluk eden biri varsa; siz kılavuzu izlemişseniz. Doğru bir seçim yapmışsanız.
[5] **ḥaḍara**. Orada olduğunda, geldiğinde, kurulduğunda. 2 - (Yemen) **dr**ʾ, **hdr**ʾ : ansızın saldırmak.
[6] uzağa atılmak, uzaklaşmak. Dövmek*
[7] **muṣībatu** : beklenmedik yıkım, sıkıntı, dokunca
[8] **l-ṣalat** : (kalıt düzenlemesi konusunda) yaklaşma, yakınlaşma; sözleşmenin bağlanması. dç : "namaz" (*Diyanet*). Salat*
[9] Andımızı para ya da çıkara karşılık bozmayacağız. Sonradan yalancı tanık olmayacağız.
[10] Allah'ın adını anarak yapılan tanıklık
[11] **l-āṯimīna** : "giysileri" kirli, lekeli olanlar. (Tanıklığın) kirletilmiş olması için bk. bir sonraki Bildiri. Suç*. dç : "günahkârlar" (*Diyanet*)
[12] **is'taḥaqqa** : 1 - doğru olduğu, yakıştığı. 2 - doğru oluşu (saptanmış olarak); 3 - kısa bir süre içinde (?). (Habeş) **ḥəqqa** : az, biraz, az çok, kısa (kısaltılmış, kazınmış, "hakkedilmiş") bir süre için. Gerçek İle* Bu deyim iki kez ancak bu Bildiri'de yer alır.
[13] ʿ**uṯira** : ortaya çıkarılırsa; başkalarınca bilinirse (edilgen eylem) (18/21). dç : "(Eğer sonradan) o iki kişinin günaha girdikleri (yalan söyledikleri) anlaşılırsa" (*Diyanet*)
[14] **is'taḥaqqa** : 1 - (kendisine) yakışan; (kendisine karşı) doğru olan, doğru düşen. 2 - kısa bir süre içinde; bitişi yakın olan.
[15] [ʿ**dw**] : 1 - Birisini, bir işi saptırma, boşa gitmesini sağlama; 2 - Birisini yoksun bırakma; çalma, alıp götürme. Aşırı Gitmek*, Düşman*
[16] **wağhihā** : onun yüzü. Yüz*. Onun özü, kendisi gibi. Tanıklığı altüst etmeden. dç : onun gerçek biçimi (*Al-Jalalayn*, *Hamidullah*, *Blachère*). Işıldayan, aydın (karanlık yeri olmayan) İsa ile Musa için bk. **wağīhan** (3/45, 33/69).
[17] (tanıklığı) çürütmek, geri çevirmek
[18] Siz, Elçiler olarak çağırıda bulunduğunuzda sizi kimler izledi, kimler bu çağırıya yanıt verdi? 5/99, 5/104.
[19] Elçi'yi açıkça kimin izlediğini ya da izlemediğini. 5/99
[20] 3/46
[21] **l-kitāb**. 1 - (Arap) Bitik; 2 - (Yerel okunuş) inandırma, kandırma yeteneği; Gerçeği açığa çıkarmak için ortaya kanıt koyabilme yeteği. Hitap*
[22] **al-ḥikmat** : Doktorluk. 1 - İsa, "hekim" olmuş olacaktı. Örneğin cüzzamlı olan birisini sağaltacaktı; 2 - Kötüleşmiş inancı sağaltacaktı. Bilge*

Hani sen, Benim olur dememle, çamurdan bir kuş taslağı yapmış, böylece ona üflemiştin[1], üstelik Benim olur dememle o, kuş olmuştu, üstelik sen doğuştan kör olanı, ayrıca alacalı olanı[2] Benim olur dememle iyileştirmiştin[3]. Hani sen ölüleri, Benim olur dememle (gömütlerinden) çıkarmıştın. Hani Ben, sen kendilerine (doğruyu yanlıştan) Ayırıcı Belgeler ile geldiğinde, böylece o kimseler içinde karaçalmış olanlar, "Bu, ancak apaçık bir büyüdür" dediklerinde, İsrailoğulları'nı senden çevirmiştim[4]."
5/111. Hani Ben, Havarilere[5], "Bana, ayrıca Elçi'me inanın" diye bildirmiştim, üstelik onlar, "İnandık, ayrıca Sen, boyun verdiğimize tanık ol" demişlerdi.
5/112. Hani Havariler[6], "Ey Meryem oğlu İsa! Senin İdin bize gökten (bilgi içeren) bir sofra[7] indirebilir mi?" demişlerdi. (İsa), "Siz (gerçekten) inanmış olanlarsanız Allah'tan sakının" demişti.[8]
5/113. (Havariler), "Ondan (bilgi ile) beslenmeyi[9], ayrıca yüreklerimizin yatışmasını[10] ayrıca senin bize karşı, kesinlikle doğrucu olduğunu[11] bilmeyi, üstelik biz buna[12] tanık olanlardan olmayı istiyoruz" demişlerdi.
5/114. Meryem oğlu İsa, "Ey Allah! İdimiz! Bizim için[13] - ilkimize, ayrıca sonuncumuza[14] - bir (çiğnemlik) pay[15], ayrıca Sen'den bir kanıt[16] olsun diye gökten bize (bilgi içeren) bir sofra[17] indir, üstelik sen bizi (bilgi ile) azıklandır. Üstelik Sen, (bilgi ile) azıklandıranların[18] seçkin olanısın" demişti.
5/115. Allah, "Evet! Ben onu[19] size[20] indireceğim. Ancak sonra içinizden kim (o bilgi sofrasına) karaçalarsa[21], ülkelerde kimseyi uğratmayacağım bir dışlama[22] (ile) onu dışlayacağım" demişti.
5/116. Allah, "Ey Meryem oğlu İsa[23]! Sen mi insanlara, "beni, ayrıca annemi[24] Allah'ın yanı sıra[1] iki tanrı olarak edinin", dedin?" (diye) söylediğinde (İsa), "Sen'in arınıklığına! Benim için doğru olmayanı söylemek

---

[1] Tanrı, İsa'yı Kutsal Soluk ile pekiştirmişti.
[2] 3/49
[3] Tanrı ona "hekim", **ḥkm** olmayı öğretmişti.
[4] **kafaftu**. (Arap) [**kff**] : kısıtlama; çevirip (engel olma); (Akat) [**kpp**] : eğmek, bükmek; bel bük(tür)me; bir nesneyi başka bir nesne ile kuşatmak.
[5] İsa'nın Ulakları. Havariler*. "arıg tonlug" TİEM 93v/7=005/111 (*Abdullah Kök, aktaran M. Özyetgin*)
[6] Havariler*. "ürüng tonluglar" (ak donluklar : ak giysili (olanlar)) TİEM 93v/8=005/112. (*M. Özyetgin)*
[7] **māidatan**. 1 - Sofra : Üzerinde yenilecek (bellenecek / öğrenilecek) çeşitli yiyeceklerin (bilgilerin) bulunduğu tepsi (Bitik) : Kuran. 2 - Öğüt / öğütçü. İsa'nın önceden Havariler'ine bildirdiği Faraklit (Parakletos) / **ḥmd** olacak olan kimse. Övgü*, Sofra*, Yemek*
[8] 1 - Sofra'nın (iyicil yiyecekler / bilgiler içeren Bitik'in; Kuran'ın); 2 - Parakletos / **ḥmd** olacak olan kimsenin indirilmesini (açığa koyulmasını, çıkarılmasını) Tanrı'dan istemek ancak bir kul olan bir Elçi'ye düşmez.
[9] öğrenmeyi; (bilgi ile) beslenmeyi
[10] yatışmak, doymak
[11] Senin, "Benden sonra başka biri, Faraklit (Parakletos) / **ḥmd** denilen kimse gelecek" demiş olman
[12] Sofra'ya. Kuran'ın inişine.
[13] Benim toplumum için
[14] bizden ilk inanana, ayrıca inanacak olan sonuncuya.
[15] **ʿīdan** : 1 - Bayram. İndirilecek "sofra" ile düzenlenecek olan (bilgi) şöleni. 2 - güç, yardım. (Arap) **yad** ile (Habeş) **ʾed** (el, kol) ile köktaş olan (Akat) **idu** : kol, yan, güç, yardım.. 3 - Bildiri, tanıt (tanıtlamaya yarayan belge). (Akat) **edû**, **idû, wadûm**, **udda**, **udā'u** : bilmek; (Yemen) **ydʿ** : birisine bildirmek; birisinin bilmesini sağlamak (vahiy etmek); (İbr) **'id** : tanıklık, belirti, tanıt (*S.A. Aldeeb*); 4 - öğüt. Bu anlam için bk. Sofra*. Krş. **maʿādin** : [İsa'nın ölümünden sonra ara verilen] Yeniden Başlatılacak Orun. Salıkçılık Orunu (28/85). (Tanrı ile kul) Yeni bir Antlaşma yapma. (Yemen) [**ʿwd**] : 1 - bir yere geri dönme; birisi ile yeniden sözleşme yapma; bir duvarı pekiştiren dayanak duvar. "Yardım, destek, dayanak" için krş. (Akat) **ḫamâtu**; (Habeş) **ʿammada**. Övgü* (Faraklit).
(Bitik'ten) bir pay (olacak olan Kuran). (Habeş) **ʿəḍā**, **ʿəḍā** : pay, uğur; **ʿəḍḍāwe**, **ʿuḍāwe** : uğur, pay atma, saçma, dağıtma. (Arap) **ʿiḍā(t)** : pay, uğur. (*Geez Sözlük, 57*). Çiğnem, ısırık. (Arap) **ʿaḍḍa** : dişleri ile tutma, ısırma.
Tanrı ile "Yeni bir Antlaşma" yapma; (Yemen) **ʿwd** : yeniden başlama [İade Etmek*], **ʿwdn** : birisi ile yeniden barışı sağlamak [krş. (Arap) [**slm**] : barışma; yatışma. (Yemen) **s¹lm** : barış isteme. Krş. İslam]; duvarı pekiştiren dayanak duvar. krş. **maʿādin** (28/85).
Oysa Hristiyanlar bunu haftalık "ekmek-şarap" törenine dönüştürdüler.
[16] **waāyatan**. 1 - Bildiri; Tanrısal gücün bilinmesine yarayan belirti; (Arap) **āyat** sözcüğü ile benzer sesli (Habeş) **ʾayat** : dürülmüş yaprak. (Akat) **awātu** : söz, konu; Babil ile Mari'de tanrısal Elçilerin getirmiş olduğu söz. Ayet*, Bildiri*.
[17] 112. Bildiri
[18] Azıklandırmak*
[19] (Bilim sofrası olan) Kuran'ı
[20] senin (İsa'ya inananların) toplumuna
[21] Kim o tatlı olan sofrayı (Kuran'ı) beğenmeyip, "bu, kötüdür" deyip ondan yemezse!
[22] kentten / ülkeden / Cennet'ten dışlama. Ezinç*
[23] İsa, Allah'ın oğlu olmuş olsaydı, Allah'ın "Ey, oğlum!" demesi gerekirdi!
[24] Bu, Meryem'in "tanrılaştırılması" konusu anlaşılmaz. Üçleme'nin üçüncü ögesi, Kutsal Soluk (Ruh) olarak bilinir. Olası bir açıklama için bk. (Akat) **reḫû**, **raḫû**. Soluk*

bana yakışmaz. Onu söylemiş olsaydım, artık Sen onu kesinlikle bilirdin. Sen, içimde olanı bilirsin, oysa ben, Senin içinde olanı bilmem. Evet! Bilinmeyenleri bilen Sen'sin" demişti.
5/117. "Ben onlara ancak Sen bana ne buyurduysan onu söyledim, benim İdim, ayrıca sizin İdiniz (olan) Allah'a kulluk edin (dedim). Üstelik ben aralarında bulundukça onlara tanık[2] oldum. Artık Sen beni (Sana) döndürdüğünde onları gözleyen Sen'sin. Üstelik Sen, her konuya tanıksın."
5/118. "Onları ezince uğratırsan (uğrat), nasıl olsa doğrusu onlar Senin kullarındır. Ayrıca, Sen onları yarlıgarsan (yarlıga), nasıl olsa doğrusu (Yasa'yı) yürütücü[3] olan, (Yasa'yı)[4] sağaltıcı olan kesinlikle Sen'sin."
5/119. Allah, "Bu (yarlıgama), doğruculara[5] doğruluklarının kazanç sağlayacağı[6] Gün (içinde olacak). Onlar için, içinde sürekli kalacakları, altlarından ırmaklar akan Bahçeler olacak. Allah onları beğendi, üstelik onlar Allah'ı beğendiler. İşte, süreduracak olan başarı (budur)!" dedi.
5/120. Göklerde, ayrıca yerde ayrıca aralarında ne varsa (tümünün) yürütücülüğü Allah'ındır. Üstelik Allah her konuda erklidir.

---

[1] Kimi Türk çevirmenler, "Allah'ı bırakarak" diye çevirir. Oysa **dūni**, başka, yanı sıra anlamındadır. Bu da, kimi Hristiyanların Üçlemesi demektir. Tanrı, bu Hristiyanlar'a göre, Üçlemenin ögelerinden biridir, dışında değildir.
[2] 1 - Onların yaptıklarına tanık idim. Onların yaptıklarını görüyordum; 2 - Ben onlara yan, kol, destek, yardımcı oldum; 3 - Onları arındırdım. Tanık*
[3] 1 - Yasa'yı, buyruğu yürüten, yürüttüren, uygulayan; 2 - kulları öğütleyen, komut veren. Aziz*
[4] Yasa'yı; bozuk inancı; suç işlemiş, bozulmuş olan kullarını
[5] Allah ile yaptıkları Antlaşma konusunda verilen sözü bozmayanlar; Antlaşma'yı, Bağlılığı, "namazı" sürdürmüş olanlar. Namaz*
[6] 2 - suçların arındırılması. Yarar*

AÇIKLAMALAR

Acayip : Olağanüstü, şaşırtıcı (nesne, kimse, olay). Bu anlamın yanı sıra, [ʿ**ğb**] kökünün 11 türevi (**aʿğaba**), hoşa gitme, hoşlanma diye çevirilir. (Arap) **ğabaʾa** ile (Habeş) **gabʾa** yakın anlamlıdır. Ayrıca bu kök Habeş dilinde [birisini] bırakma, geride bırakma, geri döndürme, aldatma[1] anlamındadır. Örneğin (Habeş) **zayāgabbəʾ**, aldatıcı, şaşırtıcı kimse demektir. Dolayısı ile Kuran konusunda yer alan ʿ**ağab**[2], (güzelliği, dinleyenleri) şaşırtan, şaşırtıcı, imrendirici anlamındadır. Ayrıca bk. Kuran'ın (dinleyenleri) inandırıcı, kandırıcı olması : **sabʿan l-maṯānī**[3]; kadın ile erkeklerin (güzelliklerinin) şaşırtıcı olması : **aʿğabatkum**[4]. Köken bakımından ayrıca bk. Al-Jibt*

Acele : Hızlı yapılan, çabuk, tez, ivedi (*TDK*). Kuran'da bu kök [ʿ**ğl**], bir olayın (örneğin Saat'in, Songün'ün, Buyruğun, Bildiriler'in) beklenilen süreden önce olması, ortaya çıkması anlamındadır. Arapçada gebe devenin, yavrusunu beklenen süreden önce doğurması, hurmanın beklenen süreden önce olgunlaşması bu köke dayanır (*Lane*). Dolayısı ile "acele", 1 - bir olayın beklenilen süreden önce gerçekleşmesi, erkenden olması[5]; 2 - yaklaştırmak için bir nesneyi kendine doğru çekme, yanaştırma anlamındadır. (Akat) **āgilu** : gemi çekicisi. (Arap) su, araba çekme; su çarkı (su çekmeye yarayan aygıt). Çekilen, çekmeye yarayan nesne anlamı için bk. (Habeş)ʿ**agala** (I) (çark, tekerlek).
Öte yandan (Habeş)ʿ**aggala (I)** : ivedi olma; ivedilik etme anlamına gelirken (Habeş)ʿ**aggala** (II) : karşı çıkma, başkaldırma demektir. Dolayısı ile bir konuda "acele eden kimseler", o konuda "başkaldıran kimseler"dir.
Ayrıca (Habeş) ʿ**agala** (II) : doğurmak; yumurtlamak demektir. Bu ise (Osm) fıtrat, iftira ile yakın anlamlıdır : türetme; (yalan) üretme, uydurma.
Bugünkü Yaşam konusunda **l-**ʿ**āğilat** çift anlamlıdır[6] : 1 - (Gerçek olan, Öte'de yaşanacak olan Yaşam'a göre) beklenilenden önce, erkenden var olan (yaşam); 2 - geçmekte, "yuvarlanmakta" olan, yuvarlanan, akmakta olan (yaşam)[7].
Kuran'ın "erkenden" toparlanması, yığılması[8] için bk. (Yemen) ʾ**gl** : biriktirmek; yığmak. Krş. (Arap) [ʿ**ğl**] : içine su, süt konulan deri torba, su çarkı.

Acı : **hamza lām mīm** kökünün 75 türevinin 72'si **alīm**, acı, acıtıcı, acıklı, üzücü, (Osm) elim diye anlaşılır. Oysa birçok bağlamda "bilinmedik", tanınmadık", "gizli tutulmuş" anlamına gelir. Açıklama için bk. Bilen Bir Toplum İçin*. "Tanınmadık eylem" için ayrıca bk. **nukran**[9].

Adak : Kuran'da iki kez yer alan[10] **naḏr**, adak[11] diye anlaşılır. (Aram, Sür, Ugarit) [**ndr**], [**nḏr**] : adamak, adakta bulunmak. (İbr) [**nzr**] : kendini adamak; (Sür) [**nzr**] : kaçınmak; (Habeş) [**nzr**], **nāzara** : (çocuk) Tanrı görevi için adanmış olma. Krş. "Hani İmran'ın karısı, "İdim! Karnımda olan (çocuğu), adak olarak Sana adadım (**naḏartu**)[12].
Öte yandan (Yemen) [**nḏr**] (II), **ntḏr** : kendi suçunu aklama, ödeme; "kefaret ödeme", "kendi günahını çıkarma" anlamına gelirken (Akat) **nādaru**, yeniden ilkel duruma gelmek, ilkelleşmek demektir[13]. Bu iki kök birbirine dayanıyorsa **ndr**, yapılan bir suçun silinmesi, paklanması ile eski, ilkel (suçsuz) durumuna gelme anlamında olmalıdır. Dolayısı ile birisi "**ndr**" yaptığında, suçları silinip yeniden suçsuz duruma geçmek için

[1] 13/5 (aldatılma)
[2] 72/1
[3] 15/87
[4] 2/221 (iki kez)
[5] (koşuşturarak bir yere) beklenilen, bilinen süreden önce varma.
[6] 17/18, 75/20, 76/27
[7] Bu anlam değişik bir kökten de türer : tekgeçişli **l-amal** (15/3); (Habeş) **malləʿa** : yola çıkmak, ilerlemek, çabucak geçmek; ʾ**amalləʿa**, ʾ**amalləʾa** : yola koyulma, ilerleme, koşuşturma. Krş. Eylemciler*
[8] 75/16
[9] 18/74. Nakir*
[10] 2/270, 76/7
[11] *A. Jeffery*, *278*
[12] 3/35
[13] krş. İade Etmek*

tanrıya, yatıştırıcı bir adak vermiş olur[1]. Bu da Akat kökenli (Osm) "kefaret" : kirleri silip süpürerek aklama, arındırma anlamındadır (Kafir*).
Öte yandan yakın sesli (Habeş) **nazara** (I), **nazzara**, ısırmak, yırtmak, parçalara ayırmak, delmek, ezmek, çiğnemek anlamına gelir[2]. **nazāri** ise yırtık, kopuk, parçalanmış demektir. Bu da yine Habeş kökenli "infak" ile "sadaka" anlamlarına yakındır. Oysa, bir kez[3], katkı (infak) sözcüğünden hemen sonra geçer, dolayısıyla bunun bilinen katkı (infak)tan değişik olduğunu düşündürür. Geez dillerinde genel olarak ısırmak, ısırıp koparmak anlamına gelir[4]. Oysa (Habeş) **nazara** (II) : dağıtılmış, ayrılmış olma[5].

Adanık : Kendini adamış kimse; **muḥsin**. Böyleleri, kendilerini "Allah Yolu" için adadıkları, "ihsan ettikleri" için, örneğin savaşlara katılmayan kimselerdir[6]. Adanıklar, Elçi'nin öğretisinin başkalarına aşılanmasında, yayılmasında etkin kimseler olmalıydı. Birçok bağlamda, Adanık kimseler ile Korunuk* olanlar birdir. Genel olarak "iyilik eden kimseler" diye çevirilir, dolayısıyla yorum sıkıntısı yaratır. Köken için bk. Güzel*, Muhsan*.

Adım atmak : [**wṭ**ʾ] kökünün Kuran'da altı kez yer alan türevleri, (bir yere, toprağa, ülkeye) ayak basmak, (oralara) adım atmak, toprağı çiğnemek diye anlaşılır. Bu tanımlama, 9/120'de geçerli olabilir, oysa geri kalan beş Bildiri'yi anlamsız kılar. Bu kökün ilkel anlamı bulmak, ilk kez bulmak, birisini bulmak, buluşmak, karşılaşmaktır. Arapçadaki öteki anlamlar buradan türer : Bir kimse ile karşılaşmak (adımlarını birisine yöneltmek, kendisi ile tanışmak), yeni bir toprağa adım atmak[7] (yeni bir toprak bulmak, ilk kez karşılaşmak)tır.[8] Dolayısı ile "ayların sayısına uygun getirme"[9], "ayların sayısını yeniden bulma", "denk düşürme" diye çevirilmelidir. "Kâfirleri öfkelendirmek üzere bir yere adım atmaları"[10], "Kâfirleri öfkelendirecek bir karşılama ile karşılamaları" diye anlaşılmalıdır. Bu tümcedeki karşılaşmak, savaşmak (karşı koymak) anlamında olmalıdır. "İnanmış kadınları bilmeyerek ezmeniz"[11], ise özellikle tümcenin sonuna bakılırsa "tanımadan (ilk kez) karşılaştığınız / kaynaştığınız inanmış kadınlar" diye çevirmek Bildiri'ye anlam kazandırır. En çok sıkıntı yaratan **waṭan**[12] ise etkili, dokunaklı, oturaklı, zor diye çevirilir. Oysa bu sözcüğün açıklanması başka bir Bildiri'de[13] yapılır : "Güneşin batışından gecenin karanlığına dek tapınmayı sürdür, ayrıca gün ağarması okumasını (yap), çünkü gün ağarması okumasına tanıklık edilir". Dolayısı ile bu an, tanık ya da tanıklar ile "buluşulacak, karşılaşacak" bir andır. Bu tanıklar kimlerdir? İdris'in Bitiğinde, ayrıca Kuran'da da belirtildiği gibi bunlar yıldızlardır[14]. Ancak bu tanıklık, (Akat) **(w)atû** kökünün "gökteki nesnelerin birbirleri ile karşılaşması, buluşması" anlamına dayanılarak güneş ile ayın birbiri ile karşılaşmasının "en iyi" göründüğü an ya güneş batmadan az önce ya da güneş doğarken, gün ağarırken gerçekleşir. Bu nedenle en iyi, en güçlü karşılaşma, görünme olasılığı, Kuran'da **ašaddu**[15] sözcüğü ile nitelendirilecektir. Yine bu Akatça kökten, (birisi) orada olma, (orada) bulunma anlamı türer. Bunun iki anlamı vardır : 1 - Orada olma, tanık olma. 2 - Sekine*. Ancak, Sekine kavramı, Kuran'da çok sonraları Medine döneminde ortaya çıkacağı için burada erkenden yer alması pek inandırıcı değildir. Değişik anlamlar için bk. Tanık*

Adil : Bugün (Osm) adil, "adaletle[16] iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli" (*TDK*) diye anlaşılır. Oysa Kuran'da adil, iki nesneyi birbirine eşit tutan biri anlamına gelir, üstelik "Allah'a karşı adil davranan kimse", Allah ile başka tanrıları eş tutan kimse demektir. Eşitçi*, Dengeşik*.

---

[1] krş. 2/270 ile 2/271
[2] Ödünç*
[3] 2/270
[4] Çiğneme, ısırma, ısırık anlamına dayanılarak "lokma" (sokum, çiğnem) olarak anlaşılabilir mi? Yoksa bugünkü "lokma dağıtma" geleneğinin kökeni bu mudur?
[5] Köken olarak krş. Yardımcılar*
[6] 9/91
[7] (Habeş) **waṭana** : başlamak; yola koyulmak
[8] (Akat) **(w)atû** : bulmak; (yitik olanı) bulmak; (insanlar) birbiri ile karşılaşmak; (gökteki nesneler) karşı karşıya olmak
[9] 9/37 (*Diyanet*)
[10] 9/120 (*Diyanet*)
[11] 48/25 (*Diyanet*)
[12] 73/6
[13] 17/78
[14] 85/3
[15] 73/6. Yoksa **ašaddu** sözcüğünü **šahīdun** / **aš-šuhada**, vb. olarak mı okunuyordu? Bu durumda **ašaddu waṭan** deyimi "tanık ile karşılaşma, buluşma", "tanıkla karşılaşarak", vb. olarak da okunabilir. Şiddet*
[16] adalet : yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe (*TDK*)

Kadın-erkek ilişkilerinde genel olarak Zihar* (bir nesnenin yerine başkasını uydurmak, eşit kılma) deyimi kullanılırken 4/3'te "adil tutmak" denilir. Kuran'da, "zahir" ile "adil" eş anlamlıdır[1]. Öte yandan (Habeş) ʾ**dl**, ʾ**adal**, ʿ**adal**, örtü, giysi, gömlek, (Akat) **adīlu** : bir bayram (tören) giysisi, (Amharca) **aʾədal** : deri, çuval bezi demektir. Bu durumda, başka bir tanrıyı Allah'a "adil yapmak", Allah'a / öteki tanrıya "başka gömlek giydirme", kılık değiştirme[2] anlamına gelmelidir.

Adn Bahçeleri : Bahçe'nin (Cennet'in) bir adı. Adn, Sami dillerinde ʿ**dn** / **ʔdn** (toplamak, bolluk, çokluk, verimlilik, sevinç, gönenç) kökünden gelir[3]. Batı dillerinde "Eden" olarak geçmiştir[4]. Kuran'daki "**na`īm** (gönenç) Bahçeleri" ile eş anlamlıdır. Nimet*. Tevrat'ta[5], Adn [Eden] bir yerin, bir bölgenin adı olarak geçer : "Rab Tanrı doğuda, Aden'de bir bahçe dikti. Yarattığı Adem'i oraya koydu"[6]. Firdevs*.

Ağır : [**ṯql**] kökünün 28 türevi ağır, yük, yüklü olma diye çevirilir. Oysa bu, kimi Bildiriler'de anlam sıkıntısı yaratır. Örneğin **iṯāqaltum**[7], "onlar (yere) çöktüler" diye çevirilir. "Ağır bulutlar"[8] deyimi, yağmurla yüklü bulutlar diye yorumlanır. "Yola ağır (olarak) koyulmak"[9] ayrı bir sorun yaratır. Oysa bu sözcük belirtilen bağlamlarda birden çok nesnenin bir araya gelerek "yoğun"[10] olması anlamındadır. Krş. yakın sesli (Habeş) **saqala** (II) : ağır gelme; **saqala** (I) : asmak, takmak, çarmıha germek; **tasaqla** : yapışmış olma; (birisine) bağlı olma, (bir nesneye) takılı olma. (Akat) **takālu** : (insana, hayvana, tanrıya) güvenmek; bel bağlamak. Takılı olma, bağlı olma, birbirine tutunmuş olma, asılı olma anlamları için ayrıca bk. (Habeş) ʾ**askāl**, ʾ**askālāt** (çoğul) : üzüm; (üzüm, hurma) demeti (salkımı). Bu kök, (Arap) ʾ**itkāl**, ʿ**itkāl**, ʾ**utkūl** (salkımlar taşıyan dal, sap) ile eş tutulur. Habeş köküne dayanılırsa "ağır bulutlar" deyimi, birbirine bağlı, birbirine takılı, yoğun, demet demet, salkım salkım bulutlar[11] anlamına gelmelidir. Yola ağır olarak (ağırca) koyulmak ise, yola [tek tek olarak değil] birbirinize bağlı, takılı olarak, art arda, birbirinize yapışmış, yoğunlaşmış olarak koyulmak demektir. Birisinin "yere çökmesi" ise birisinin yeryüzüne (Bugünkü yaşama) bağlı, yapışmış, takılı olması; yeryüzüne (ancak Bugünkü yaşama) güvenmesi, değer vermesi anlamındadır. Özellikle **muṯ'qalūn**[12] ise, çok para vermekten korkanlar için bir benzetme yapılarak, "kırkılmak, tüyleri yolunmak" için koyunlar gibi "toplatılmış" kimseler için kullanılır. "Yeryüzünün (gömütlerin) ağırlıkları" ile "yeryüzünün haberleri" deyimleri eş anlamlıdır. Haber*. Öte yandan, **l-ṯaqalāni**[13], geçtiği bağlamda çok anlamlıdır : 1 - birbirine takılı iki kişi; 2 - suçlanan iki kişi; 3 - Ateş'te yakılacak iki kişi; 4 - Derinliklere batırılacak iki kişi.[14]

Tartı / tartma bağlamında **ṯaqulat** ise (7/8, 23/102,101/6), bu onun gözlerinin (kefelerinin) birbirine takılı kalması, birbirine tutuşmasından ileri gelir. Bu ise tartı gözlerinin yan yana kalması, iki göze konulan nesnelerin ağırlıklarının birbirinden pek uzak olmaması anlamındadır. Yoksa, taşınılan suç yükü "ağır" olan kimselerin Cennet'e, suç yükü "hafif" olanların Cehennem'e gideceğini onaylamak gerekir!

Ağırlama : Konukseverlik[15]. **nuzul** : 1 - (Deveden) inip konaklanan yer. 2 - Konuk için düzenlenen, konukla paylaşılacak azık; ağırlamalık. İndirmek*. Ayrıca bk. Rıdvan*. [**krm**] kökünün kimi türevleri de bu anlamdadır. Kerim*

Aile : **ahl** deyimi, karı, koca, çoluk çocuktan oluşan "aile", evgil[1] diye anlaşılır. Oysa Kuran'ın sayısız yerinde bu deyim "inanç bakımından birbirlerine yakın olan kimseler" anlamına geldiği kesindir. Örneğin,

---

[1] örneğin 25/55
[2] Halife*, Kılık Değiştirmek*
[3] ʿ**dn** / **ʔdn** : birikinti, toplamak, bolluk, çokluk (A Dictionary of the (*Ugarit,150*).
[4] *A. Lemaire, "Le pays d'Eden".*
[5] Yaratılış 2/8-10, 2/10, 4/16
[6] Yaratılış 2/8
[7] 9/38
[8] 13/12
[9] 9/41
[10] 1. Hacmine oranla ağırlığı çok olan, kesif. 2. Koyu, kalın. 3. Etkisi güçlü olan, ağır (koku vb). 4. Artmış, çoğalmış bir durumda olan. 5. Dolu, sıkı, sıkışık, çok. 6. Şişman, iri, tombul (*TDK*).
[11] Karlı dağların başında / Salkım salkım olan bulut / Saçın çözüp benim içün / Yaşın yaşın ağlar mısın? (Taştın yine deli gönül - Yunus Emre)
[12] 68/46
[13] 55/31
[14] Ayrıca bk. 7/187
[15] "ağırlama/ağırlanma" konusu Kuran'da sekiz yerde geçer : 3/198, 18/102, 18/107, 32/19, 37/62, 41/32, 56/56, 56/93.

Nuh'un oğlu, inanç konusunda arınık olmayan bir eylemde bulunduğu için Tanrı'ya göre o artık Nuh'un "ailesinden" değildi[2]. Bu kökün Yemen'deki ilkel anlamlarından biri de "üstü kapalı su deposu", ayrıca "inançları bir olan kimselerden oluşan birlik"tir. Günlük yaşamdaki dokumacılar çarşısı, derneği, ocağı gibi. Dolayısı ile (Osm) ehil (tekil), belirli bir konuda uzman olan kimselerden oluşan toplumun üyesi, bu konuda işini bilen kimse demektir. (Ugarit) **ahl** : çadır; otağ, konak (büyük ev).
"Kendi ailelerini batkıya uğratanlar", "inançları bir olan kimselerden oluşan kendi toplumunu batkıya uğratacak olanlardır"[3]. Dolayısı ile **ahla l-bayt**, Elçi Mehmet'in, din uzmanlarından[4] oluşan Çalışma Kurultayı, Ocak Toplumu, Yönetim Evi anlamındadır[5].
Bu, "birleşmiş kimseler" ayrıca "çadır / tapınak" anlamı için krş. **šākilat** (17/84). Ümmet*.

Akın : **ṣlt**. Bu sözcük ancak, yağma, çapul ele geçirmek ya da düşmanı tedirgin etmek için yapılan kısa süreli, vurkaç saldırısı anlamı altında kullanıldı[6]. Bu kök Türkçeye "namaz kılma" diye çevirilir. Salat*. Oysa Kuran'da genel olarak "gerçekten" savaşma konusunda [**qtl**] (kesme, öldürme) kökü kullanılır. Öte yandan, "savaş" diye anlaşılan (Osm) harp, bir yeri boşaltmak için yakıp yıkmak, oturanlarını püskürtmek, oradan boşaltmak anlamındadır. Mihrap*

Akıbet : Son, sonuç diye çevirilen[7] ʿ**āqibat** (ʿ**ayn qāf bā**), kimi Bildiriler'de yorum sıkıntısı yaratır. Oysa, (Habeş) ʿ**āqabat** ile türevleri : korumak, gözetmek, ilgi göstermek; gözetim, bakım; gözetici, koruyucu, bekçi; bir nesneyi güvenilen birisine bırakmak. Öte yandan (b/m) (Habeş) ʿ**aqqama**, ʿ**aqama** : sınırlama, belirleme, yargılama, alıkoyma, denetim altında tutma; kısıtlama, yöneltme; ʿ**əqqum**, ʿ**əqqʷəm** : belirleme; tanımlama; adanmış durum, konum; sınırlar içinde tutma; ılımlı tutma[8] anlamındadır. Yakın anlamlı (b/m) (Arap) ʿ**aqīm** : kısıtlanmış, engel olunmuş. Dolayısı ile kimi Bildiriler'de bu sözcük (birisi için) tutulmuş, korunmuş, "rezerve edilmiş" (yer, ülke, Cennet) anlamına gelir. Krş. Güzel*. Ayrıca krş. (Osm) takip etmek : gözetlemek [için birisinin arkasından gitmek], kovalamak, kovuşturmak, gizlice araştırmak. (Yemen) [ʿ**qb**] : 1 - (orduda) komutan görevini yerine getirmek, komutanlık yapmak; (kentte) yöneticilik, beylik yapmak; 2 - birisini bir görev için atamak. Tanrı'nın yargısına karşı hiçbir denetmen (**mu**ʿ**aqqib**) yoktur[9]. (Yemen) ʿ**qbt** : (korunmuş yer) kale. (Habeş) **mala**ʾ**ka** ʿ**uqābe** : koruyucu (bekçi, gözetleyici) Melek. Kuran'da ʿ**āqibatu l-dār** deyimi[10] çift anlamlıdır : 1 - Konut'un korunmuş, gözetilmiş olanı (Cennet); 2 - Yahudilere göre Saat geldiğinde Bugünkü yaşam sona erecek, böylece Konut (yeryüzü) ancak Yahudilere kalacaktır. "Konut'un kime kalacağı" konusunda Tanrı kendilerini uyarır[11]. Öte yandan **uq'bā ad-dār** deyimi[12] çift anlamlıdır: 1 - Konutun korunmuşu[13]; 2 - (Cehennem'e göre) Konutun yakını, (Tanrı'ya) yaklaştırılmış olanı. Kuran'da 20 kez yer alan ʿ**iqāb**, karşılık verme, ezinç verme diye anlaşılır. Oysa bu sözcük birisinin yanına kötü amaçla yanaşma, kendisini yakından "takip etme"[14] anlamına gelir. (Akat) **ekēpu** (yanaşmak) için bk. Akif*. Bilge*.

Akif : [ʿ**kf**], ʿ**ayn kāf fā** kökünün türevleri, Kuran'ın birçok yerinde, Türkçeye "namaz kılma" diye çevirilen **ṣlt** (yanaşma; yanına yatma), [**qrb** / **krb**] anlamındadır. Köken (Akat) **ekēpu** : 1 - (Bir kızın, bir yerin, bir tapınağın) yakınına gelmek, çok yanaşmak[15]; 2 - (Kumaş) sıkıca sarmak, "paketlemek". 3 - (Hayvan) çiftleşmek için yakına gelmek. Krş. **kufuwan**[16] : "Allah'ın yanında yatan / kendisine eşlik eden biri yoktur".

---

[1] Yanılmıyorsam, bu deyim, Orhan Hançerlioğlu'nun önerisi imiş.
[2] 11/46
[3] 42/45
[4] Bu uzmanların çoğu, Muhsan* olan kadınlar olmalıydı. Elçi Mehmet'in korunuk olan eşlerinin Kuran'da özellikle Göçötesi döneminde sık sık yer almasının nedeni budur. Ev*. Yolcu*.
[5] 33/33
[6] akın : Düşman topraklarına tedirgin etme, yıldırma, çapul vb. amaçlarla toplu olarak yapılan baskın (TDK).
[7] "sonuna gelme" anlamı için krş. (Akat) **ekēpu**, **eqābu** : (zaman, uzaklık) yaklaşmak, yakına gelmek, yakınlaştırmak, erkenleştirmek. Krş. Acele*
[8] (Yemen) [**ḥkm**], **mḥkm** : bir tartışmanın yatıştırılması. Bilge*
[9] 13/41
[10] 28/37
[11] örneğin bk. 7/128
[12] 13/22
[13] ʿ**āqibatu l-umūr** (eylemlerin korunmuş olanı) deyimi için örneğin bk. 31/22
[14] (Habeş) **tqb** : birbirini gözetleme
[15] krş. **ṣalat** : (Antlaşmaya) bağlılık
[16] 112/4

Öte yanda Mekke döneminde, ancak ortak koşucular bağlamında yer alan [**wqf**] kökünün iki türevi **wuqifu**[1], **mawqūfūn**[2], yakına yanaştırılma, (birisinin önüne) sunulma anlamı ile geçer. Dolayısı ile [ʿ**kf**] ile [**wqf**] kökünün bir olduğunu gösterir.
l-ʿ**ākif** : yerli; bir yerin yerlisi olan[3]. (Yemen) [**qyf**] kökünün türevleri : dikili taş; tapınmaya yarayan her türlü taş; dikili taş dikmek. Tapınmak için bir yere çekilme, sürekli tapınma, tapıngan olma, (Tanrı'ya) bağlı kalma gibi anlamlar buradan türer. Krş. **ṣalat**. Salat*

Aklanma Töreni : Türevleri **mansak**, **nusuk**, **nāsikū** olarak 7 kez yer alan [**nsk**], giysiyi[4] yıkama, arındırma; tapınma, tapınmaya kapanma anlamındadır. Ayrıca yakın sesli [**nḍẖ**] : (su, sıvı) dökme; (su) çağlama, fışkırma[5]; düşmana ok yağdırma; giysi ya da bedende iz bırakma demektir. Krş. **nâsak** (H5258)[6] : (sıvı) dökmek; (kutsamak için) sıvı (yağ, su, kan) dökme; çıkan ilk yemişleri [tanrıya] sunma[7]; Oysa (Asur) **nasāẖu** : giysiyi çıkarmak; bedenin bir bölümünü (örneğin saç, göz) söküp atmak; kötülüğü dışlamak; simge; (Akat) **nasāẖu** : söküp çıkarma; soyma; alıp götürme; giderme. (Arap) **naṣaḥa** : ak, aklanmış olma; (İbr) **nâsach** (H5255) : yolmak, koparmak, yok etmek; (Akat) **nasāku** : ok, insan uzağa at(ıl)mak; yere atmak; ateşe atmak; bir yükü yere düşürmek; bu kökten türeyen (Akat) **niksu**, **nikasu** : kesip atmak, hayvanı boğazlamak, (yemek, odun, giysi) küçük küçük kesmek. (Akat) **nasīku** (I) : yere atılmış, bırakılmış, düşmüş. (Asur) **nasāku** : atmak, düşürmek; birisini iş yaptırmak için atamak [işi, birisine düşürmek]. Bu anlamlar, (Arap) [**nsẖ**] (taşıma, alıp götürme, söküp çıkarma) ile yakın anlamlıdır. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Salih* (silah). İbrahim, oğlu yerine koçu boğazlayıp ardından Tanrı ile sözleşme yaptıktan hemen sonra yer alan **manāsikanā**[8] birçok anlama gelebilir : 1 - Adakları yere düşürme [boğazlama yöntemi][9]; 2 - Adak olarak hayvan seçme (Akat) **nasāqu** : (nesne, söz, hayvan) seçmek; 3 - [Adakları] küçük küçük yapıp [uzağa, başkalarına] atma, dağıtma[10]; 4 - Sünnet olmak. Cinsel organ derisinin yolunması, düşürülmesi, İbrahim'in Tanrı ile yaptığı sözleşmenin simgesi, belirtisidir; bedende iz bırakmasıdır (**nḍẖ**). Tören anlamı : 1 - (İbr H5258) kan dökerek kutsamak [kutsama töreni yapmak]; (İbr) **nathak** (H5413) : öne doğru akmak; damlamak, dökmek; akıtmak; 2 - (Arap, Habeş) **nasaqa** : sıralamak, sıraya koyma.

Aklanmak: Kendi suç kirini gidermek, (yeniden) parlamak, (yeniden) aydınlanmak. Kuran, sonradan kararmış olan inancı yeniden parlatmak, aydınlatmak için indirilmişti. Özür*.

Aktarma : (Osm) belâg. Aktarma; eriştirme, ulaştırma; konuyu bütün yönleriyle kavrayarak hiçbir yanlış ve eksik anlayışa yer bırakmayan, yorum gerektirmeyen, yapmacıktan uzak, düzgün olarak anlatılması, aktarılması. [**blġ**] kökünün türevleri Kuran'da bu anlamlar altında geçer. Oysa Türkçe çevirilerin nerdeyse tümünde "tebliğ" (bildirme) diye çevirilir. Oysa "tebliğ" ederken yalan atılmaz diye bir kural yoktur! İleti*. Eş anlamlı [**qṣṣ**] kökü için bk. Ödeşme*. Ayrıca bk. Anlatmak*

Albız : İblis. Şeytan'ın bir adı. Albız, Eski Türkçede, İblis sözcüğündeki "B" ile "L" harflerinin göçüçmesinden oluşur : iBLis → iLBis → aLBız[11]. Arapçadaki İblis, Eski Yunanca **επίβουλος** / **epíboulos**'dan gelir[12] : sinsice sızma, sıvışma, ürkütme, yalancı, yanıltıcı, dolandırıcı.
Öte yandan (Arap) [**bls**], **balasa** : umutsuzlandı, umutsuz kaldı; **mublisūn**[13] : (şaşkınlıktan, mutsuzluktan) dik dik bakma, bakakalma[14]. Şaşırtıcı (?); (Akat) **bālaṣu** (II) : dürtmek, sarsmak; (Arap) [**bls**] : (at, deve)

---

[1] 6/27, 6/30, 37/24
[2] 34/31, 37/24
[3] 22/25
[4] Giysi*
[5] 55/66
[6] Ayrıca bk. *Strong* H5257, H5260, H5262 : tanrı için sıvı dökme; tanrıyı suvarma (libation)
[7] İbrahim'in ilk doğan çocuğunu Tanrıya sunması (?). Krş. (Sümer) **nisag**$_{(2)}$, **nesag**$_{(2)}$: ilk; ilk (çıkan) yemiş sunusu; ilkbahar.
[8] 2/128
[9] 22/34
[10] Krş. Katkı* (infak), Sadaka*
[11] Benzer sesli (Akat) **labāṣu**: sayrılık yaratan Cin, sayrılık Şeytanı.
[12] *Nişanyan*. Eski Yunanca ile yazılmış Hristiyan yapıtlardaki diabolos'tan gelebileceğini belirtir (*EQ*)
[13] 6/44, 23/77, 30/49, 43/75. Bu deyim Türkçeye "umut yitiren, ümidini kesmiş, ümidini kaybedip yıkılan (kimse)" diye çevirilir.
[14] (Akat) **bālaṣu** (I) : dik dik bakmak, bakakalmak, gözü dalmak.

çoşma. Kışkırtıcı (?); Öte yandan krş. Cin "çapmak", cinnet geçirmek (alıklaşmak, deli olmak) ile "İblis çapmak, çarpılmak" : **mub'lisūn**, olma (?).

Alçaklık : Kuran'da 24 kez yer alan **al-fāḥišat** (fahişelik), genel olarak ölçüyü aşma, aşırı gidiş, aşırıcılık, kurallara aykırı olma, ortak koşuculuk, utanılacak durum ya da davranış, kadınlar ile erkekler konusunda uygun olmayan ya da yasal olmayan cinsel ilişkide bulunma, yolsuz (cinsel) birleşme diye anlaşılır. Oysa bu deyim, İnek Dizisi'nde[1] katkıda bulunmamak için eli sıkı olanlar bağlamında da yer alır, üstelik bu bağlamda "fahişe" anlamına gelmediği kesindir. Ayrıca, Elçi Mehmet'in eşine karaçalanlar bağlamında da yer alır; bu konudaki olaylar anlatıldıktan sonra o karaçalıcıların, "fahişeliği yaymış olmaları" kınanır. Böyle olası bir yorumun o bağlamda hiçbir anlamı yoktur.
Kısa bir süre Yasa'dan ayrılma, Yol'da giderken geçici olarak yolun dışına çıkma, kaçamak yapma anlamının seçkin bir örneği gerçekten inanmış kimseler konusunda yer alır[2]. Böyle bir eylemde bulunan (**fāḥišatan** yapan) inanık bir kimse, bu "kaçış" için yarlıganma dilemelidir. Yol'da kaçamak eylem eyleyenler[3], "babalarımızı bu (yolda) bulduk" derler. Allah'a taparken ara sıra, "kaçamak" olarak başka tanrılara tapanlar için de "fahişe" deyimi kullanılır[4].
Dolayısı ile, **faḥšā** yapan biri, izlediğii yola geri dönmek amacı ile yoldan geçici olarak uzaklaşan, yolda yayılıp kötü bir eylem eyleyip geri dönen biridir, oysa **ḏnb** yapan kimse, yoldan geri dönmemek amacı ile uzaklaşan biridir. [ḏnb]*.
(Arap) [**fḥš**] : ölçüyü aşma, aşırı gidiş, aşırıcılık, kurallara aykırı olma, utanılacak bir tutum; (Habeş) [**fḥs**] (I) **faḥasa** : çevirme, döndürme, (kendi çevresinde) döndürme; dolama[5]. (Habeş) [**fḥs**] (II) : yayma, serme. Sami dillerinde genel anlam : döndürme, ovma, ovalama. İçinde hiçbir sorun olmayan bir işi bozmak amacı ile o işi "kurcalamak" anlamı için bk. (Arap) **faḥasa**: tanelerini düşürmek için arpa başağını ovalama; (Habeş) [**fḥs**] (III) **faḥasa** : kazmak, kazımak, yakından incelemek; sürekli soru sormak; (Arap) : **faḥaṣa** : iyice incelemek.
Öte yandan yakın sesli (Habeş) [**fḥs**] (I), **faḥasa**, ayrıca (bir nesneyi) boyayarak kızıl yapma; kızıllaştırma demektir. Boyanmış bir nesne, ilkel rengini yitirmiş olur; böylece gerçek renk saklanmış olur. Bu konuda bk. Kafir* (karaya boyamak, karaçalmak) ayrıca bk. Zalim* (karartma). Bu kökün türevi (Habeş) **fəḥus**, mor renkli, kızıla boyalı demektir. "Kirlilik" ile **fāḥišat** deyimlerinin yan yana geçmesi[6], bu deyimin o bağlamlarda lekeleme / lekelenme / lekeleyici eylem anlamına gelebileceğini destekler. Dolayısı ile (Osm) fuhuş[7], yüz kızartıcı, lekeleyici eylem anlamına gelmelidir. Bu konuda bk. Suç*, Karalık*. Katkı konusunda, "alçaklık etme, fahişelik yapma" deyiminin, katkıyı vermemek için "kaçamak yollar uydurma" anlamına geldiği kesindir[8]. Şeytan, "katkı verirseniz, yoksul kalırsınız" diye katkı vermek isteyenleri Yol'dan çıkarmaya, uzaklaştırmaya çalışır, kendilerini korkutur. Bu konuda Şeytan'ı izleyenler, böylece "fuhuş" yapmış olurlar.
Günlük konuşma dilinde fahişe, hayat kadını, kaltak, orospu anlamına gelirken Kuran'da evli barklı erkeklerin geçici olarak eşcinsel ilişkileri için de bu deyim kullanılır[9].

Aldatıcı : **l-ġarūr**. Tanrı konusunda bilgisizce tartışan, insanları aldatan kimse[10]. Son Mekke, ayrıca Medine dönemlerinde genel olarak Aldatıcı (Şeytan) iki anlama gelir : 1 - Elçi Mehmet'in öğretisine karşı çıkanların elebaşı; 2 - O bölgede yaşayan, değişik bir öğretinin (inancın) yayıcılarından biri. "Yalancı" Elçi / Kılavuz. O dönemde, topluma kendisini Elçi olarak bildiren tek kişi Mehmet değildi[11]. "Ayartıcı" deyimi Matta İncili'nde (4/3), ayrıca Selanikler'e Birinci Mektup (3/5)'de de yer alır; İsa'yı ya da inananları "sınayan" Şeytan diye anlaşılır.
Ayrıca bk. (Geez) **grḥ**, **grr** : öğrenmesini sağlama, öğretme; **grr** : boyun eğdirme; Sami **grr** : çekme, sürükleme. (Akat) **grr** / **qrr** : (yılan gibi) sürüklenme, kıvranma.

---

[1] 2/268
[2] 3/135
[3] 7/28
[4] 29/45
[5] Bu anlamlar için bk. Düzenek*
[6] 42/37, 53/32
[7] İçinde bulunulan toplumun kurallarına uymayan bir biçimde bir veya birkaç kişiyle para karşılığında cinsel ilişkide bulunma. 2. esk. Taşkınlık, aşırı davranış (*TDK*).
[8] 2/268
[9] 27/54
[10] 31/33, 35/5, 57/14
[11] örneğin 4/51, 6/93, 31/20.

Aldatılmak : [ʾ**fk**], (**ufika** ile türevleri). Genelde Türkçeye "döndürülme" diye çevirilir. Bu kökten türeyen **mu'tafikat**[1] altüst edilmiş kentler diye anlaşılır. Dokuz kez yer alan **if'k** ile türevleri yalan, yalancılık (gerçeğin altüst edilişi) anlamındadır. Öte yandan **affāk**[2], yalancı (gerçeği altüst eden kimse) olarak anlaşılır. Dolayısı ile edilgen olarak geçtiğinde **ufika** ile türevleri, (gerçek) kendilerine altüst edilmiş, aldatılmış / aldanmış kimseler anlamındadır.

Al-ğibt : 1- Şaşırtıcı, büyücü, Yahudi yargıç (din adamı); 2 - Kıskanç (Şeytan); 3 - Kötülükleri çıkarıcı, kovucu, onarıcı; 4 - (Kendiliğinden, birdenbire ortaya çıkan) "Yalancı Elçi / Kılavuz"; 5 - Cibutili, Jibtli, Jibt Ülkesinden (kentinden) gelen[3]. 6 - Dönüştürücü. İnançtan geri döndürücü.
Arapça olamayacak olan bu sözcük (*Lane*), put ya da kimi putlara verilen ad olarak anlaşılır. Suyuti'ye[4] göre Habeş Dili'nde Şeytan demektir. Yahudi ya da Yahudileşmiş Araplar (Yahudiliği uygulayanlar) bağlamında yer alır[5], ayrıca kendisi büyük bir olasılıkla Yahudi'dir. Noeldeke ile Jeffery, bu sözcüğün ansızın saldırmak, şaşırtmak anlamına gelen Habeş **wgb**[6] kökünden türediğini öne sürerler. Örneğin **gəbta** : ansızın, birdenbire, istenmedik, beklenmedik bir durumda, bir anda kendiliğinden ortaya çıkan ürkütücü yeni (olay); (Habeş) **zayāgabbəʾ :** aldatıcı, şaşırtıcı kimse. Şaşırtıcı ise ya Kıskanç[7] Şeytan[8] ya da büyüleyici anlamına gelir. Anlam olarak krş. "Cumartesi'nin adamları"[9]. Ses benzerliği bakımından aşağıdaki değişik önerilerde bulunulabilinir :
1 - Mısırlı[10], Kıpti. Mısır, (Arap) "**qubt/qibt**", (Yunan) **aigyptos** (Mısır Ülkesi) sözcüğünün ilk hecesinin düşmesi ile türer. Ayrıca Yunanca "g" - Arapça "j" dönüşümü, örneğin İncil, sicil sözcüklerinde de görülür.[11] Dolayısı ile bu sözcük, Mısırlı anlamına gelebilir. Ancak, Kıpti, Mısırlı Hristiyanlar'a verilen bir addır. Oysa gelenekler göre Al-Jibt, kimi Yahudiler'e verilen bir ad idi (*Lane*). Bu durumda bu kimse, 376-412 yıllarında İskenderiyeli Patrik Kiril (Κύριλλος) döneminde sinagogları kapatılan ayrıca oradan kovulup Hicaz'a, Yemen'e göç etmiş olabilen Mısırlı Yahudiler'den biri olabilir.
2 - Cibutili, Cibuti'den gelen (Arapça **Jībūtī**, Somali **Jabuuti**, Afar **Gabuuti**). Habeşistan çevresindeki Hristiyanlar ile Elçi Mehmet arasında inanç bakımından pek görüş ayrılığı olmadığı için büyük bir olasılıkla bu Cibutili, inancı Mehmet'in öğretisine ters düşen bir Yahudi olmalıdır. Habeşistan bölgesindeki Yahudiler'in, bilinen Yahudilikten değişik oluşu bilinir[12].
3 - "Evrensel" tek tanrıya geçilmeden önceki dönemde Yahudiler'in "ulusal" tanrısı olan Yahve'nin yanı sıra başka yerel tanrılara tapan Yahudiler, Asvan Adası'nda da görülür. Yoksa bu toplum, Hristiyanlığın Mısır'da yayılması ile ya Mısır'ın güney bölgelerine (Sudan, Habeşistan, Cibuti) inmeye mi başladılar yoksa Kızıl Deniz'i geçerek karşıda (doğuda) bulunan Medine'ye mi geçti?[13]
4 - (Yemen) [**gb**ʾ] (I) : İtelemek, kovmak, püskürtmek 2 - bir yapıyı onarmak; yeniden yapmak. (Suç, Şeytan, Cin çıkarıcı) Onarıcı kadın? (Yemen) [**gyb**] : korumak. (Kötülüklerden) koruyucu (kadın)?
5 - Öte yandan (Arap) [**ğby**], **ğaba**ʾ**a** : geriye dönmek; arkada kalmak; (Yemen) [**gb**ʾ] (I), geri dönmek (krş. bir yapıyı eskisi gibi yapmak); geriye çekilmek anlamlarına gelir, üstelik bu, (Habeş) **gab**ʾ**a** ile eş anlamlıdır. (Habeş) **gab**ʾ**a krəstənnā** ise, "yeniden Hristiyan olma" demektir. Bu durumda bu "kadın" inanç dönüştürücü biri de olabilir. (Habeş) **gab**ʾ**a** : geri dönmek, geri gelmek, girmek, kurtulmuş olma; (Habeş) **gəb**ʾ**at** : geri dönme; girme; dönüşme; yoklama (denetleme); aldatma.
6 - (Arap) **ğibṭa(t)** [**ġbṭ**] kıskançlık; **ğabaṭa** : kıskandı; (Osm) "gıpta etti"; Yemen'de **ğbt** / **ğbtt**, istek anlamına gelir (Yemen Sözlük, 53). **Al-ğibt** bağlamında Elçi Mehmet ile yandaşlarının kıskanılması söz

---

[1] 9/70, 53/53, 69/9
[2] 26/222, 45/7
[3] **ğibūti**, **gabūtī** (*EI*², Djibūtī).
[4] *W.Y. Bell, "Mutawakkili", 37.*
[5] 4/51
[6] (Habeş) **wgb** (I) : ansızın gelme; ansızın saldırma; ansızın üstüne gelme; şaşırtma, ürkütme, korkutma (*Geez Sözlük, 608*).
[7] 113/5
[8] Kendisine Şeytan adı verilen (Yahudi Yasası'na göre yargılayan) yargıç : *A. F. L. Beeston, "Arabic Literature", 124.*
[9] 4/47
[10] *W. Atallah, "Gibt et Tagut Dans Le Coran"*
[11] Benzeri olarak Mısır'daki, Kızıldeniz'e göre Medine'nin karşısında bulunan Qift kentinin adı da önerilebilinir. Yunanca : Koptos, Eski Mısır Dili : Gebtou, Gebtu, Gebtyou.
[12] *S. Dege-Müller, "Between Heretics and Jews"*
[13] Asvan Adası'nda yaşayan Yahudiler'in inaçları konusunda bk. *A. Dupont-Sommer, "Les dieux et les hommes".*

konusudur[1]. Kuran'da Şeytan'a, kıskanç (**ḥāsid**) niteliğinin verilir[2]. "Şeytan" / "kıskançlık" ilişkisi Yusuf'un kardeşleri konusunda da yer alır[3]. "Kıskanç" için ayrıca bk. **ḥuğurāt**[4].

Alışveriş : Alışveriş, ticaret diye anlaşılan [**byʿ**] ile [**tğr**] birçok Bildiri'de yorum sıkıntısı çıkarır. Oysa [**byʿ**] : 1 - insanlar arasındaki her türlü sorunu çözebilmek[5] için "pazarlık yapmak", "pazarlık yaptıktan sonra anlaşma" anlamındadır. 2 - (Yemen) [**bʿy**] : (savaşı) kazanmış olma; kazanç. (Yemen) [**bʿw**] : düşmanı yenmek. Bu anlam Kuran'da (insanlar, eşler arasında) geçimsizlik sorunlarını tartışıp yenmek, çözmek anlamı ile kullanılır. 3 - (Pazarlıktan sonra) birlikte yürüme (anlaşmış olma)[6]. (Arap) **bāʾa** : dönmek; (Yemen) **bhʾ** : girmek; (İbr) **bāʾ** : gelmek; (Akat) **bāʾu** : 1 - gelmek; 2 - birlikte, yanı sıra yürümek, içeri girmek. Kuran'da kiliseler diye anlaşılan **biyaʿ** (22/40) ile **bayʿun** (24/37) keşişlerin birlikte kentten uzaklaşıp[7] girdiği, kapandığı yer (konut, yapı) anlamına gelmelidir[8]. (Akat) **biātum**, (Habeş) [**byt**] (I) : gecelemek; geceyi geçirmek için kapanmak; **bayyātu** : gece yapılan sunu töreni. Bu kökler (Arap, Yemen) **bayt** (ev, konut, tapınak) ile birdir.
"Pazarlık" (**bāyaʿ**) deyimi[9], Tanrı'nın sözleşmesini tutan, böylece kazançlı bir alışveriş, kazandırıcı bir pazarlık yapmış olanlar[10] için kullanılır. Bu ise bir sözleşme yapılmadan önce tartışılan koşulların tartışmacılarca kesin olarak saptanması anlamındadır.
Ticaret diye anlaşılan [**tğr**] : (Arap) **tağara**, (Habeş) **tagara** : alışveriş; alışveriş yapan; varlıklı, varsıl olma anlamına gelirken manastırlarda yaşayanlar konusunda[11] 1 - (inanç) alışverişi yapma; 2 - Şeytan'ı (Yalancı Kılavuzu) izleme; 3 - Elçi Mehmet'e düşman olma anlamına gelmelidir. (Habeş) **tegeri**, **tegri**, **tegerā** : Şeytan'ın bir adı; **təgrətiya** : kötü, kurnaz peri. (Akat) **egēru** : yan gelip yatma; karşısına yatma; birisi ile uyuşmazlık, anlaşmazlık içinde olmak; çatışma. (Yemen) [**ġwr**] (I) : (kendisi için) tahıl sağlamak, tahılı depolamak (biriktirmmek); [**ġwr**] (II) : çapul elde etmek için saldırmak. (Akat) **gerû**, **garû** : (birisine) düşman olmak; saldırmak. **gēru, gārû** : düşman; **girûtu** : düşmanlık.

Alkış : Övme. Kargış karşıtı. Övgü*, Kargış*

Allah : Arabistan Yarımadası'nda, üstün tanrıya kimi bölgelerde Allah[12], kimi bölgelerde **Raḥman** deniliyordu. Örneğin Yemen'deki Himyar Krallığında yaşayan Yahudiler, Tanrı'ya "Göğün, ayrıca yerin İdisi / Efendisi" derken 450-460 yıllarına doğru **Raḥmanān** demeye başlayacak, sonra bu ad, Hristiyanlarca kullanılacaktır[13]. Allah ile Rahman, iki ayrı tanrı değil, Tanrı'nın iki ayrı yerel, bölgesel adıdır. Arabistan dışında Rahman'ın kim olduğu bilinmediği için sonradan, Rahman adı, ad olmaktan çıkıp, Allah'ın niteliklerinden biri, "esirgeyen, acıyan, bağırsak" olacaktır[14]. Esirgeyen*. Elçi Mehmet döneminde yaşayan Müseylime (Maslama / Musaylima), Esved ül-Ansi (Al-Aswad Al-Ansi) gibi kimi "yalancı" elçilerin / "yalancı" kılavuzların öğretilerinde tanrının adı **Raḥman** idi[15]. Daha önceki dönemlerde, Suriye'nin güneyindeki Palmira'da, **rḥmn** (**raḥman**, **raḥim**)'in tek tanrının ya da kimi tanrıların ek ya da niteleyici adlarından biri olduğu bilinir[16]. Yerel bir ad olduğu için (Arap) Allah, Türkçeye "Tanrı" diye çevirilmedi.

---

[1] 4/54
[2] 113/5
[3] 12/5
[4] 2/24
[5] (Yemen) [**byn**], **ybnn** : sıkıntıyı, ezinci gidermek; araya girmek.
[6] (Yemen) [**byn**], **byn**, **bn**, **bynn** : iki nesnenin ikisi
[7] (Yemen) **bynn** : kentin / gömütün çevresindeki bölge
[8] Krş. **bnay qiyâmâ** (antlaşmanın oğulları). Karabaş*
[9] **bāyaʿtum** (9/111)
[10] 48/10, 48/18
[11] **tiğāratun** (24/37)
[12] Qaryat al-Fāw (Riyad'ın 700 km. güneyinde, Nacran (Nağrān)'ın 280 km. kuzeydoğusunda bulunmuş, İ.S. 1. yy'dan kaldığı sanılan, içinde Allah (**Allāh**) adı geçen, en eski yazılı kaynak için bk. *C. Robin, "Les plus anciens monuments de la langue arabe".*
[13] Robin, Christian. "Du Paganisme au Monothéisme" s. *146*.
[14] Bu nitelik için bk. İsa*
[15] *B. Üçok, "İslamdan Dönenler ve Yalancı Peygamberler". A.-L. de Prémare, "Les Fondations de l'Islam". A. Jeffery, 140-141.*
[16] *E. G. B. MacLaurin, «The Semitic Background of use of en splanchnois», dans Pal. Expl. Quart. 103 (1971) s. 42-45. (aktaran) J. Teixidor, "Bulletin d'épigraphie sémitique 1972"; C. Robin, "Himyar et İsraël"; C. Robin, "Du Paganisme au Monothéisme".*

Allah'ın Günleri : Bu deyim[1], Taberi'ye dayanılarak, genel olarak "Allah'ın iyilikleri ve öcü" olarak anlaşılır. Öte yandan da **ayyâm al-'Arab** ile bir benzetme yapılarak "Allah'ın, putatapıcılara karşı kazanacağı savaş" diye yorumlanır[2]. **Ayyâm al-'Arab** (Araplar'ın Günleri), İslam öncesi döneminde, Arap boyları arasında yapılan savaşların, yengilerin öyküleridir. (Yemen) **ywm** : gün; savaş günü. Allah'ın aracılığı ile inananların, inanmayanlara üstün geleceği gün, onlardan öç alacakları gündür. Kuran'da yer almayıp sonradan ortaya çıkacak olan "Cihat" (Kutsal Savaş) kavramı ile bir ilişkisi olup olmadığı tartışılabilir. Eski Antlaşma'da ise Songün'ün, Mesih'in geleceği günü belirtmek için "İdi'nin Günü" diye bir deyim vardır. Zekeriya 14/1 : " İşte Rab'bin günü geliyor!...". Zekeriya 14/3 : "Sonra Rab, savaş zamanlarında yaptığı gibi, gidip bu uluslara karşı savaşacak." Rab'bin Günü (tekil), deyimi ise Tanrı'nın, orduları ile yeryüzüne geleceği gündür (Yoel 2/1). Kötülüğün [yadsıyanların] ortadan kalkacağı "İdi'nin Günü" için bk. Amos 5/18-24. Yeni Antlaşma'da "İsa'nın Günü", Bugünkü Yaşam'ın sona ermesinin bir belirtisi olarak İsa'nın yeryüzüne gelip yeniden ortaya çıkacağı gündür[3].

Allah katı : Allah'ın yanında, önünde, eşliğinde, Allah'a göre, Allah açısından. Kat*

Allah rızası : Allah'ın kıvanç duyması, Allah'ın beğenmesi, Tanrıca beğenilme, Tanrı'nın onayı.

Allah'ın töresi : Benzer durumlarda Allah'ın uyguladığı benzer yasa/yargı. Töre*.

Allah'ın yüzü : Allah'ın kendisi. Yüz*. "Allah'ın yüzünü istemek (amaçlamak)" deyimini çok anlamlıdır : 1 - Öte yaşam'da Allah'ın Kendisini (görmeyi) amaçlamak; Allah'ın Bahçesi'nde, Allah'ın Kendisi (ile karşılaşmayı) istemek. Allah'ın Bahçesi'ne giderek Kendisini, Kendisinin yüzünü görmek (tanık olmak) deyimi Osmanlıcada "şehit olma" diye anlaşılır; 2 - Ortak koşucular bağlamında ise ancak Allah'ın yüzüne bakmak, başka tanrıların yüzüne bakmamak, onları istememek anlamındadır. İsteme, isteklenme [**rwd**] kökü "kıskanma" anlamına da gelir, üstelik Allah'a sevgide, tapınmada başka tanrıların ortaklığına dayanamama anlamındadır. Amaçlamak*. Böylelerine Kuran'da **ṣāliḥ** denilir. Salih*. "İdi'nın yüzünü aramak" deyimi Mezmurlar'da da geçer. Örneğin, "Ya Rab, içimden bir ses duydum: "Yüzümü ara!" dedin, İşte yüzünü arıyorum."[4]; "Durmadan O'nun yüzünü arayın!"[5]. 3 - Allah'ın Işığı. Açıklama için bk. Yüz*

Allah Yolu : Allah'a giden yol, Allah'ın kullarına çizdiği, üzerinde isteyene kılavuzluk ettiği yol. Kimi Bildiriler'de Allah'ın Yasası (tutulması gereken Yol) anlamındadır. Allah'ın Yol'unu, Yasa'sını izlemeyip kendilerinin Yol'unu, Yasa'sını izleyenlere Kuran'da Mücrim* denilir.

Amaçlamak : [**bġy**] kökünün türevleri bağlamına göre amaçlamak, isteklenmek; (iki sıvı, birbirine) karışmak[6]; (birisinin işine, payına) karışmak, göz dikmek; aranmak diye anlaşılır. Korunuk* kadınlar konusunda yer alan **bağiyyan** (aranan, istekli biri)[7], ayrıca **l-biġā** (isteklenme)[8] sözcükleri kaltak (orospu), kaltaklık diye anlaşılır. Birçok kez yer alan "Allah'ın Yüzü'nü amaçlama" deyimi için bk. Allah'ın Yüzü*. Ayrıca "**mā yanbaġī lahum**" deyimi, "Bu onların karışacağı bir iş değildir" anlamındadır, oysa genel olarak "bu(nu yapmak) onlara yakışmaz, uygun düşmez" diye çevirilir.

Amaçlı : 1 - Tanrıdan kayra, yardım, ödül bekleyen kimse; 2 - Tanrı Yolu'nda uğraşan, etkin olan; **ʿāmilun**. "Emeli" olan kimse. (Osm) amele ile yakın anlamlıdır : para (ödül) edinmek için çalışan, koşuşturan[9]. Eylemciler*

Amin : Tevrat, Mezmurlar (Zebur), ayrıca İnciller'de yer alan "Bu, böyledir, doğrudur!", "Böyle olsun!", "Öyle olur!", "Böyle olduğuna / olacağına inanıyoruz, güveniyoruz!" anlamına gelip Sami dillerinde "inanma, güvenme" kökünden türeyen "amin", Kuran'da yer almaz. Oysa Kuran'daki kimi Bildiriler'in

---

[1] 14/5, 45/14
[2] *Blachère*, *Kasimirski*. Ayrıca bk. Allah'ın Savaşları (*McAuliffe*, *EQ*).
[3] Pavlus'tan Korintliler'e 1. Mektup (1/8, 5/3-5); Pavlus'tan Korintliler'e 2. Mektup (1/13-14), Pavlus'tan Filipililer'e Mektup (1/6).
[4] Mez. 27/8
[5] Mez.105/4
[6] örneğin, "(inancı) karıştıranlar" (42/42); (tanrıları) karıştıranlar (10/23)
[7] 19/20, 19/28
[8] 24/33
[9] çevirmenler için sıkıntı yaratan bu deyimin seçkin örneklerinden biri için bk. 39/74

başında, özellikle 22. Dizi'de yer alan, üstelik ancak Allah konuşurken yer alan **ḏālika** (bu; işte bu) ayrıca **ka-ḏālika** (işte böyle, işte böyle olacak) deyimleri genellikle "Amin!" anlamındadır.
Oysa **wa-ka-ḏālika**, bağlamına göre, üstelik (bu [anlatılan konu], hep) böyle olur; eskiden de böyle olmuştu anlamına gelip, geçmişte olan benzer olayların anımsatılması bağlamında kullanılır.
Öte yandan **tal-lahi** deyimi birçok bağlamda ya biten, ya da başlayacak olan tümceyi pekiştirmek için kullanılır : 1 - Allah adına böyle olmuştu; 2 - Allah adına şöyle olacak! / şöyle olsun! Şaşılacak bir durum bağlamında ise, Allah! Allah! Ya, böyle mi oldu? / böyle mi olacak? anlamına gelen bir ünlemdir. Bu deyim hem Tanrı hem de kullar için kullanılır.

Anımsatma : Anımsansın diye verilen öğüt. Kuran'dan önceki Bitiklerde olanları, onları bilmeyenlere, unutmuş olanlara ya da yanlış yorumlayanlara bildiren yeni Bitik. Önceki Bitiklerde olan uyarılarla, bilmeyenlerin uyarılması. Öğüt (veren Bitik). Uyarıcı (Bitik). Kuran'a, ayrıca Tevrat'a[1] verilen adlardan biridir : **l-ḏikr**. Anımsatma'nın Toplumu[2] (**ahla l-ḏikr**), anımsatması yapılan, anımsatılan Tevrat ile İncil'in toplumlarıdır. Başka bir değişle, Bitikgiller'den olan Yahudiler ile Hristiyanlardır. Sami dillerinde [**dkr**], [**ḏkr**], [**zkr**] : anı, anmak, anımsamak, adlandırmak, yazıya geçirmek[3], söylemek, bildiri[4], duyuru, salık anlamına gelir. Babil'de ayrıca anılmak, anı[5], armağan demektir. Ayrıca bk. (Akat) **dikurû** : yargı. **d/z** dönüşümü için bk. Zekat*.

Anımsamak : Alışılagelen anlamının yanı sıra, önceden anlatılanları anımsayıp, "öğütlenmek" demektir. (Osm) tezekkür etmek. Ayrıca bk. Şükür*

Anlatmak : Türkçeye genel olarak "okumak" diye çevirilen (Arap) [**tlw**], Kuran'da[6] "anlatmak" anlamındadır[7]. (Arap) [**tlw**] izleme[8] / izletme; (Yemen) [**tlw**] : 1 - (yapılmakta olan bir işi) sürdürmek; 2 - izlemek; 3 - (birisine) aktarmak; 4 - (birisini bir iş için) atamak. Aktarma*. Dolayısı ile Elçi, Tanrı'nın Bildiriler'ini "okursa", onları Tanrı'dan alıp kullara aktarmış olur, onları anlatmış olur. Okumak*. Kul, Allah'ın Bitik'ini **tlw** ederse, Bitik'i izlemiş olur[9].

Anlayışı olanlar : Bu **ulī l-albāb** deyimi genel olarak anlatılan bir öyküyü, örneklemeyi dinleyenlere yöneliktir. Bu kimseler anlatılan konular arasında ilişki, bağlantı kuranlar; çağrışım yapanlar, bu konuları kavrayabilenler, anlayabilenlerdir. (Arap, Yemen, Habeş) [**lbb**] : yürek; (Arap) [**lbb**] : (insan, hayvan) (ilişkiye geçmek için) çağırmak; sağa sola gidip gelmek, (bir nesneyi) bağlamak; (birisine, kocasına, işine) bağlanmak, bağlı kalmak; anlayış; anlayışı, anlayışlı olan; (Habeş) **lababa** : dizgin, yular bağlamak[10]. (Habeş) **labbaba** : yürek; anlayış; kavrayışlı olma. Olaylar arasında "ilişki, bağlantı" kurma, yorumlama anlamı için ayrıca bk. Katlanmak*. "İlişki, bağlantı" için bk. Sebep*.

Aracı : Bu Yaşam'da ya da Yargı Günü'nde birinin suçunun bağışlanması ya da dileğinin yerine getirilmesi için o kimseyle Tanrı arasında aracılık yapan kimse (kul, Elçi, Melek, yalancı tanrı). Seyrek olarak bu deyim, kullar arasında günlük sorunların çözülmesi için yardımcı olan kimseler için de kullanılır.

Ardavirâfnâme : "Ardavirâf, cennet-cehennem seyahatine çıkan ilk gezgin, Ardavirâfnâme ise, ahiret alemine seyahati, ölümden önce rüyada iken ya da ruhi bir seyahatle cennet ve cehennemi gezme konusunda yazılmış en eski kaynaktır. İskender, Avesta ve Zend'i yakınca temel dini kaynaklarını kaybeden İrânşehr halkı dini gerçekleri yeniden öğrenmek amacıyla Ardavirâf'ı ruhlar alemine gönderir. Ruhu Çinvâd Köprüsü'nden[11] geçtikten sonra Surûş ve Tanrı Azer onu ellerinden tutup Arâf'tan geçirir. Önce cennetin

---

[1] 21/105
[2] 16/43, 21/7
[3] krş. Arap [**ktb**]
[4] bir bilgiyi (bir nesneyi) birisinden ötekisine (bir yerden başka bir yere) "aktarma", aktarmaya yarayan araç anlamı için krş. köktaş (Osm) tezkere
[5] anımsatmak için verilen nesne
[6] 63 kez : **talā**, **tilāwat**, **tāliyāt**
[7] örneğin *Tafsir Al-Jalalayn*; *Blachère*
[8] 91/2. (Habeş) **talawa**
[9] 35/29
[10] Krş. (Habeş) **kanāf** : burun deliğine bağlı bir ip ile çekilen, sürülen hayvan [uysallaştırılmış, kılavuzlanan, güdülen, "hidayete erdirilen" (hayvan)]. Hanif*
[11] Sırat Köprüsü*

tabakalarını tek tek gezip Hürmüz'ün makamına varan Ardavirâf daha sonra cehennemi ve cehennemliklerin durumunu görür. Günahkârların, yaptıkları karşılığında verilen cezaları nasıl çektiklerini izler. Yedi gün yedi gece boyunca süren bütün bu geziden sonra Surûş ve Tanrı Azer onu yine Hürmüz'ün huzuruna getirir. Hürmüz ona "Cehenneme düşmemek için doğruluk ve dinin yolundan gitmelerini" emreder. Ardavirâf, insanların dünyasına döndüğünde bu gördüklerini anlatır ve bilge bir katip de bütün anlatılanları yazıya geçirir[1]. III/IX. yüzyılın ortalarında yazılmış olan bu eserin en eski yazma nüshası IV/X. yüzyıla aittir. VII/XIII. yüzyıl şairlerinden Zerdüşt Behrâm Pejdû Ardavirâfnâme'yi Farsça'ya manzum olarak çevirmiştir. Ardavirâf'ın bu kutsal yolculuğunun ardından yazılan Ardavirâfnâme'den bin yıl sonra ünlü İtalyan şair Dante Alighieri (ö. 1321) tarafından kaleme alınmış İlahi Komedya ile arasındaki konu benzerlikleri hem doğulu ve hem de batılı bilim adamlarının dikkatlerini çekmektedir."[2]

Arınmış Bitikler : Kuran'ın kökeni olarak iki kez "arınmış yapraklar" söz konusu olur[3]. Tevrat'ın, ayrıca Kuran'ın kimi bölümlerinin salt tektanrıcılığa geçilmeden önceki uygarlıklarda (örneğin İran, Mesopotamya'da) yazılmış olan bitiklerden alınmış olduğu kesindir. Kuran'da da belirtildiği gibi soylu, eli açık, öngörülü, ileri görüşlü kimi yazmanlar, tektanrıcılığa aykırı olan konuları ortadan kaldırarak bu bitikleri arındırırlar[4]. Kuran'ın on'larca Bildiri'si, İdris'in Bitiği'nden yapılan anımsatmalardır. Oysa bu Bitik'in kimi yerleri, özellikle Tanrı oğulları[5] konusu, Kuran'ın öğretisine ters düşer. Yahudi, ayrıca Hristiyan inançlarına da ters düştüğü için bu Bitik geçersiz kılınarak Eski ve Yeni Antlaşma'ya da alınmamıştır. Dolayısı ile bu Bitik'in, Kuran'da anımsatılması için önceden "arındırılmış" olması gerekirdi. Burada iki ayrı olanak var : 1 - İdris'in sonradan "arındırılmış", ancak bugün elimizde olmayan bir bitiği vardı[6], böylece Elçi Mehmet, buna dayanır. 2 - İdris'in bugün elimizde olan bitiği, önceden "arınık" idi, sonradan "kirletildi". Bunu, Elçi Mehmet'in arındırmış olabilmesi pek inandırıcı değildir. Yoksa Kuranda, yazmanlar değil, "Biz arındırdık" denilmesi gerekirdi. "Tanrı Oğulları" deyimine gelince, bu deyimi ilkel anlamı ile anlamamak gerekir. Tanrı, bir yaratıcı olarak tüm varlıkların babasıdır[7]. Ayrıca İdris'in Bitiğinde Tanrı'nın eşi, karısı gibi bir deyim yer almaz. Benzer bir deyim Huriler'e benzeyen yaratıklar[8] konusunda görülür. Zerdüştçülük inancında, bu dişi yaratıklara "Ahura Mazda'nın kadınları[9]" adı verilir; bu, "Ahura Mazda'nın yarattığı kadınlar, dişi varlıklar" olarak anlaşılmalıdır. Huriler*

Arkada olan : Birisinin arkasında olduğu için 1 - görülemeyen; 2 - saklanmış olan (nesne, kimse). Yaşamakta olan [yola koyulmuş] kuşaklar bağlamında ise geride kalmış[10], önceki kuşaklar anlamına gelir. Gemidekilerin "arkasında olan kimse", o gemide "saklanmış olan", gemiyi ele geçirmek isteyen kötü amaçlı biridir[11]. Sık sık geçen "onların (eylem olarak) önlerinde ne varsa, ayrıca arkalarında ne varsa" deyimi, "onların [şu an görülebilen] yapmakta oldukları, ayrıca geçmişteki [artık görülemeyen] eylemlerinin tümü" anlamındadır.

Asalak : **Al-Alaq**[12]. (Arap, İbr, Aram, Sür) **alaqa**, Habeş **alaqt** : sülük, asalak[13]. Döl yatağına takılıp[14], ana kanından besin alan bir varlık. (Akat) **lakû** (I) : güçsüz kimse; memede olan, emen hayvan, çocuk; güçsüz (büzük, olgun olmayan) hurma. **lakû** (II) : (insan, temel) güçsüz olma; **lakû** (III) : çarpık; eğri. (Akat) **allāku** : gezici; **ilqu**, **ilqetu** : sülük, asalak. (Akat) **alakû** : gitmek, gelmek, gezinmek; **āliku** : gidiş, gidici,

[1] Çinvâd Köprüsü konusu dışında, bütün bu anlatılanlar ile İdris'in Bitiği arasındaki benzerlikler şaşırtıcıdır.
[2] *N. Yıldırım, "Ardâvirâfnâme ve Ardâvirâfnâme"; N. Yıldırım, "Ardavirâfnâme ve İlahi Komedya"*
[3] 80/14, 98/2
[4] Hezekiel konusunda bk. *D. Bodi, "The Book of Ezekiel and The Poem of Erra"*
[5] Suç işlemiş oldukları için yeryüzüne kovulan Tanrı oğulları, Kutsal Bitiklerde, "düşük Melekler", "Cinler" diye geçer. Nuh döneminde, birkaç kişi dışında tüm insanlığı soykırımına uğratan su baskını olayının nedenlerinden biri de bu idi.
[6] Ardavirâfnâme* ile İdris'in Bitiğinin kimi geçişleri birbirine çok benzer. Bu iki bitik arasında kim kime dayanır, bilinmez.
[7] bu konuda bk. İsa*
[8] **Ahurānī**
[9] Hürmüz'e eşlik eden [kendisi ile birlikte yaşayan] dişi yaratıklar.
[10] artık orada olmayan
[11] 18/79
[12] 22/5, 23/14 (iki kez), 40/67, 75/38, 96/2
[13] Asalak : Bir canlının içinde veya üzerinde, sürekli ya da geçici olarak besin ve yer sağlama amacıyla yaşayan başka canlı; ekti, yelmeşik, parazit. (BSTS / Asalakbilim Terimleri Sözlüğü 1970)
[14] bir yere yapışma, takılma anlamı için krş. (Yemen) **lqḥ** : tutmak, yasadışılıkla (zorla) ele geçirmek [el ile kavramak]. (Akat) **leqû** (I) : benimsenmiş; **leqû** (II) : almak, tutmak, ele geçirmek; (birisini) (çocuk, kardeş, baba, eş olarak sayıp) benimsemek, edinmek, tanımak. Telakki*

kımıldama, yürüyüş. **muttalliku** : devingen, kımıldayan, gezinen, taşınabilen. İnsan, insan olmadan önce döl yatağında aşamalardan geçer[1].

Aşırı gitmek : Genellikle 1 - aşırı gitme; 2 - düşman diye çevirilen [ʿ**dw**] kökünün türevleri çok anlamlıdır : 1 - Birisinin kötülüğünü isteme, birisini acıtma, sıkıntıya sokma, düşman* olma; 2 - Birisini, bir işi saptırma, boşa gitmesini sağlama; 3 - Birisini yoksun bırakma; çalma, alıp götürme. 4 - bir işi birisinden alıp ötekisine verme; bulaştırma; (uyuz gibi) bulaşıcı sayrılık; 5 - orada olmayan bir nesne yerine başka birini kullanarak, tüketerek doyum sağlama; güçsüz birisi, gücü olan birisinden yardım isteme; 6 - yayılma, yükselme, büyüme [gelişme]; saldırma. 7 - Güçlü birinden yardım isteme; 8 - bir koyağın yamacı; (Yemen) ʿ**dw** / ʿ**dy**: ilerleme, yürüme, erişme; [başka] topraklara, bölgeye girme; sınırı geçme; düşmanlık, saldırganlık. (Habeş) ʿ**adawa** : öteye geçmek; aktarmak; girmek; taşmak; sapmak; başkaldırmak.
"Orada olmayan bir nesne yerine başka birini kullanarak, tüketerek doyum sağlama" : Allah'ın yerine başka tanrıları çağırarak doyum sağlama. Krş. Şehvet*.
"Başka topraklara girme" : Allah'ın koymadığı Yasa'ya girme"; "Allah'ın çizdiği sınırların ötesine geçme". Kara (bulut)ların, kurak topraklara "erişmesi" için bk. **l-**ʿ**ādiyāt**[2]. Düşman*

Ateş : Cehennem'de uygulanan ezinçlerden biri. Türkçe çevirilerin çoğunda "Ateş", Cehennem diye çevrilir; bu, önemli bir yanlışlıktır. Cehennem'de ateş ezinci de vardır, ancak bunun yanı sıra, özellikle Mekke Dönemindeki Bildiriler'de, kaynar su, iğrenç, acı, ağılı yiyecekler (zakkum, atlas çiçeği/sütleğen) gibi türlü türlü ezinçler de vardır. Bunun en güzel açıklaması 37. Dizi'de geçer. Suçlular, Cehennem'de türlü türlü ezince uğratılırlar[3], sonunda Kızgın Ateş'e gönderilirler[4]. (Suçlu olanlar için) Cehennem ezinci, ayrıca Yakıcı Ateş ezinci olacaktır[5]. Dolayısı ile Ateş, Cehennem değil Cehennem'in bir bölümüdür. Üstlerine kaynar su dökülen kimseler sonradan Ateş'e giderler[6] . Bunlar artık "Ateş'in Yoldaşları / Ateş'e sürülenler / Ateş'in yerlileri" olmuş olurlar.
Ateşin, insanlardaki suç kirini, pisliğini arıtması, arıtmak için madenlerin ısıtılıp eritilmesine benzetilir[7]. Görünüşü kirli, pis olan bir nesnenin ateşte ısıtılarak aklanmış, parlayan, ışıldayan değerli bir nesneye dönüşmesi Taş Çağı'dan sonra ortaya çıkar. Dolayısı ile Bakır ya da Tunç Çağlarından önceki inançlarda (örneğin ilk Mısır inançlarında) "cehennem ateşi" kavramı olamazdı. Kuran'da 25 kez yer alan [**ṣly**] kökü "ısıtma", ısınmak için ateşe yaklaşma, ateşe yanaşma anlamındadır, "yanma" değil[8]. Kuran'ın özellikle ilk Bölümler'inde Cehennem'de yakma değil, ısıtma deyimi kullanılır[9]. Dolayısı ile ateş, yakıcı değil, arıtıcı, değeri artırıcı bir araç olarak sayılır.
Tanrı, eti ateşe tutarak suyunu [etin, bedenin içindeki suçu] çıkarandır. Bu konuda bk. **taqhar**[10]. Farsça kökenli ateş yerine "od" sözcüğü kullanılmadı. Od sözcüğü, ısınmak, pişirmek, yakmak kavramlarını anımsatır. Oysa Farsça'daki ateş (**ātaxš**) Zerdüştçü inancına göre, Cehennem'de suçluların suçlarını arıtacak olan bir araçtır. Bu nedenle yanlış yere Zerdüştçüler'in ateşe taptıkları sanılır. Zerdüştlük inancında su, toprak, ateş kutsal sayılır, üstelik ateşe, aydınlığa ya da güneşe bakılarak tapınılırdı. Işık ile aydınlık, Tanrı Ahura Mazda'nın birer simgesidir. Ateş, iyi ile kötüyü birbirinden ayıran tanrısal bir gücü içerir. Bu inanca göre, ateş bütün varlıklarda bulunur, üstelik canlı ve cansızlarda değişik biçimlerde var olur. Ateş, kendileri için, tanrının kötü olanları arındırdığı bir araçtır, bu nedenle bu araca saygı gösterilir. (Osm) niyaz etme (yakarma; ağıt, ezgi söyleme) deyimi de Zerdüştçüler'den gelir. Günde beş kez yaptıkları yakarıların birisi de Ateş'e yapılır, adı **ātaš niyāyišn** (ateş niyazı)dır.[11] Kuran'da sayısı iki iken, kuşaklar sonra ortaya çıkacak olan bugünkü Müslümanlıktaki günlük tapınma sayısının beş oluşunda, büyük bir olasılıkla, Irak'ta Abbasiler döneminde, Zerdüştcüler'in etkisi olmalıdır. Kuran'a göre herkes gibi ancak bir insan olan Elçi Mehmet'in yüzü yerine "kutsal alevli ateş" çizilerek kendisinin sonradan kutsallaştırılmasında da Zerdüştcülüğün etkisi görülür. Bereket*

---

[1] 76/1-2
[2] 100/1
[3] 37/62-67
[4] 37/68
[5] 85/10
[6] 56/93-94, 37/67-68, 44/45-47, 38/57-59, 40/72.
[7] *M. Stausberg, "Hell in Zoroastrian History"*
[8] Musa ile ailesi konusunda bk. 27/7, 28/29.
[9] örneğin 56/94
[10] 93/9
[11] iranicaonline.org/articles/atas-fire
iranicaonline.org/articles/atas-niyayisn-the-fifth-in-a-group-of-five-zoroastrian-prayers-niyayisn-q

Avutucu : **ḥamīd**. Bir kimsenin acısını, sıkıntısını yatıştıran kimse. "Esirgeyen", "bağışlayan" gibi, Tanrı'nın niteliklerindendir. Övgü*.

Ayet : **āyat**. Belirle(n)me, tanımlama, bildirme kökünden türer : 1- (Tanrı'nın var oluşunun, gücünün) belirtisi, kanıtı, izi. Tansık. 2 - (Tanrı'dan kullara yapılan) belirtme, belirli kılma, açıkça bildirme, bildiri, konuşma, konu. Çeviri boyunca birbirlerinden ayırt edebilmek için bağlamına göre ayrı deyimler kullanıldı. Belirti*, Kanıt*, tansık, Bildiri*, Dürük Yaprak*.

Ayrılmak : (Tanrı, insan) yapılan antlaşmadan, Elçi'den ayrılmak, kopmak, küsmek. Öç Almak*

Az bir değere değiştirmek : Az bir değere satmak, elden çıkarmak, değiş tokuş etmek. Göçötesi deyimlerindendir. 1 - Değeri az olan Bugünkü geçici olan yaşamı - Tanrı'nın Bildiriler'ini, antlaşmasını, Yasa'sını yadsıyarak - değeri çok olan Öte'deki yaşama yeğlemek; 2 - Beğenilmeyen (çarpıtılmış, yürürlükten kaldırılmış) Bildiriler'i elde tutup, beğenilenleri - onların üstün değerini bilemeyip - elden çıkarmak. Tanrı için kullanılan, eş anlamlı bir deyim için bk. Sarraf* : "Müsriflik" edip değerli bir tanrı olan Allah'ı elden çıkarmak; değersiz bir tanrı edinmek için değerli olan Allah'ı "israf etmek". Ayrıca bk. Düzenek*

Azgın : Göçötesi döneminde, Mehmet'i izleyenleri inanç konusunda azdırmaya çalışan, yanlış Yol'a güden yalancı Kılavuz. Tagut*.

Azık : Geçim, yarar, gelir, yatışma, yemek. Bu sözcük (Grek) **rouzikon** (savaşçılara verilen) "yiyecek ödeneği" ile eş tutulur. 1 - Canlı varlıklar için gereken yiyecek, içecek. Kuran'ın kimi yerlerinde bu deyim, Tanrı'ın verdiği her türlü yararlanma, yararlılık anlamındadır. Kullar için seyrek kullanılır[1]. "Rızık, İslami terminolojide 'canlıların geçimi, beslenmesi, yiyip içmesi için yaratılmış şeyler'dir."[2]. 2 - (Tanrıdan gelen) bilgi, (Tanrının) öğretmesi. Azıklandırmak*. Açıklama için bk. 11/88'in dipnotu, ayrıca bk. Yemek*. 3 - Yağmur, su (**riz'qin**)[3]. (Habeş) **rasḥa** (II) : ıslak olma; **rəsəḥt** (dişil), **rəsuḥ** (eril) : ıslak. Anlam bakımından krş. Bereket*; 4 - dindirme, yatıştırma; yatıştırıcı nesne. (Akat) **rašāku** : kurutmak. **rišiktu** : kuruma, kurutma. (Teri) kurutma ile yatıştırma arasındaki ilişki için bk. Soğuk*. Çok (bilgi) içip bir su havuzu gibi olan kimseler için bk. Uslu*.
Öte yandan, Allah'tan başka tanrılar bağlamında yer alıp "sıkıntı" diye anlaşılan, oysa kimi bağlamda "azık" anlamına gelen değişik bir kök için bk. Sıkıntı* [**ḍrr**].

Azıklandırmak : 1 - Azık vermek[4]. 2 - Birisinin geçinmesini sağlamak; 3 - (Tanrı) (bilgi ile beslemek) öğretmek. 4 - Birisinin - geniş anlamı ile - doymasını, doyum elde etmesini, yatışmasını sağlamak. Azık*.

Azim : [ʿ**ẓm**] kökünün türevlerinin geçtiği yerler, yüz yirminin üzerindedir. Bu türevler içinde özellikle ʿ**aẓīm**, bağlamına göre ya "büyük" ya da "büyük günah" diye anlaşılır. Oysa bu sözcük, "bütün, bütün olarak, tümü" anlamına gelen (Yemen) [ʿ**zm**] kökünden türer, üstelik kesin olarak Kuran'da "büyük" anlamına gelemez. İbrahim'e Melek'in indirdiği koç için "büyük bir kurban" denilir[5]. Oysa koç, küçükbaş hayvanlardandır[6]. Dolayısı ile bu Bildiride **ḏibḥin** ʿ**aẓīmin**, "bütünlenecek / gerçekleşecek (olan) adaklık" anlamındadır. İbrahim, kendi oğlu yerine koçu boğazlayarak önceden verdiği sözü tutmuş, verilmiş sözü sonuna dek sürdürüp bütünleyerek adağını adamıştı! Kuran'ın "azim" olması[7], Kuran'ın azar azar, damla damla indirilmesinin sonucudur. Dolayısı ile "Azim (olan) Kuran" deyimi bağlamına göre, 1 - "bütünlenecek olan, sonuna dek sürdürülecek olan Kuran; 2 - (sonsuza dek) süreduracak olan Kuran" anlamındadır, üstelik "Yüce Kuran" anlamı ile bir ilişkisi yoktur. Benzer olarak, "Yüce Gün" deyimi, yavaş yavaş, aşına aşına "kesinlikle gerçekleşecek / bütünleşecek Gün", gelecek olan Saat, Songün, kesinlikle bitecek olan Bugünkü Yaşam anlamındadır. Tanrı, "azim" ise bu Kendisinin, 1 - eylemini, verdiği sözü bütünleyecek olan biri olmasından ötürüdür; 2 - Tanrı'nın süren, süreduracak (yarı yolda yok olmayacak olan) bir tanrı olmasından

[1] 4/8
[2] *S. Eker, "Kutadgu Bilig'de... Türkçe İslami Terimler"*
[3] 45/5
[4] *M. Mert, "Klasik Bir Kelam Problemi Olarak Rızık"*
[5] 37/107'
[6] (Yemen) **ḏbḥ** : adaklık hayvan; **ḏbyḥ** : yenmek için kesilen küçükbaş hayvan
[7] örneğin 15/87.

ileri gelir. Adem, "azimli" biri değildi[1]. Çünkü o, verdiği sözü bütünlememişti. Çaba göstererek başladığı işi bütünleyen biri, o konuda direşken olandır. Tanrı, İbrahim ile bir antlaşma yapar. Bu antlaşmaya göre Tanrı, İbrahim'in soyuna yeni bir ülkeyi söz verir; sonunda Tanrı, verdiği sözü tutar. Bu ülke, **mulkan ʿaẓīman** diye anılır[2] : 1 - (verilen sözü) bütünlenmiş, 2 - süreduracak olan bir egemenlik. Oysa Türkçeye "büyük bir hükümranlık / mülk / saltanat" diye yapılan bir çeviri ile bu deyim tüm anlamını yitirmiş olur. Suç işleyenler için sık sık "büyük bir ezinç" söz konusudur. Oysa bu deyim 1 - (sözü) bütünlenmiş (tutulmuş); 2 - süreduracak olan ezinç anlamındadır[3]. Elçi'nin eşleri konusunda yer alan ʿ**aẓīman**, "büyük bir günah"[4] diye çevirilir. Oysa burada denilmek istenilen, (söz konusu olan kısıtlamanın) süredurması, sonuna dek sürdürülmesidir[5] . Örneğin, suçlu olanlar için süreduracak (Azim) bir ezinç olurken, "yüzleri ağaran", suçsuzlar için Tanrı'dan **ḫālid** (sürekli, sonsuza dek) bir esirgeme olacaktır[6]. İki Bildiri arasındaki bakışımdan ötürü bu iki deyim eş ya da yakın anlamlı olmalıdır.
Öte yandan ancak Medine döneminden olan ses benzerli [ʿ**zm**] kökü[7] (Akat, Sümer) [**'dm**] (uğraşmak, direşmek, savaşmak, bir işi yapmaya girişmek) köküne dayanır. (Osm) azmetmek, bir işi bütünlemek amacı ile direşmek, kesin bir girişimde bulunmak demektir. Bu nedenle Medine döneminde evlilik, boşanma, iş, savaş konusunda kesin olma, bir konuyu sonuna dek götürebilmek, gerçekleştirmek için kesin yargı verme anlamı ile geçer. Kutsal Gezi döneminde bu deyim başlatılan töreni sonuna dek sürdürmek, bütünlemek anlamındadır[8]. Tanrı'ya verdiği sözü unutan Adem konusunda[9], (sözde, yargıda) kesinlik, direşkenlik, süredurma anlamı ile kullanılır. Ayrıca üç Bildiri'de[10] ʿ**azmi l-umūr** deyiminde üzerinde durulması, bütünlenmesi gereken, direngen / direşken olunacak[**11**], sonuca erdirilmesi gereken eylemler anlamındadır. Öte yandan Allah'ın Tahtı[12], (denizin yarılmasıyla ortaya çıkan) çağlayan[13] konusunda yer alan ʿ**aẓīm** niteliği durmadan akan, süreduracak (azimli, azmeden) (taht, çağlayan[14]) demektir, üstelik bu nesnelerin "büyük, yüce" olmaları ile bir ilgisi yoktur. Görüldüğü gibi Kuran'da ʿ**ayn ẓā mīm** ile ʿ**ayn zāy mīm** yakın anlamlıdır. Genel, toptan, topluca anlamları, (Yemen) [ʿ**zm**] **(**bütün, bütün olarak, hepsi) kökünden türer. Bu son anlam için bk. Büyük Kırım* (**al-karbi al-`aẓīm**).

Aziz : Bugün, aziz (ʿ**azīz**) : 1 - Ermiş kimse. 2 - Sevgide üstün kimse, muazzez, ayrıca (Osm) izzet (ʿ**izzat**) : büyüklük, yücelik, ululuk (*TDK*) olarak tanımlanır. Böyle bir tanımlama bu sözcüğün köktaşlarında (özellikle ʿ**izzat)** 119 kez, ya anlam daralmasına ya da anlamsızlığa yol açar. Oysa (Arap) ʾ**azza** : kışkırtma[15], sürükleme, dürtme, üsteleme[16]; (Habeş) ʾ**azzaza** : buyurmak, (alt aşamada olanı) komuta etmek, komut vermek, öğütlemek, (kalıt düzenlemesi için) öğütlemek, istekte bulunmak; **ma**ʾ**azzəz** : öğretmen, eğitmen; (edilgen olarak) uymak, komutu izlemek; (Yemen) [ʿ**zz**]: bir buyruğu onaylayan, uygulatan, yürüten; (Tigré) ʾ**azeze** : düzmek, düzenlemek, ısmarlamak[17]; (Akat) **izuzzum**, **uzuzzu**: dikilmek; sürekli ayakta tutmak (işlerin yürümesini sağlamak), orada olmasını sağlamak. Bu ise kimi bağlamlarda Kuran'daki Kadir* ile eş anlamlıdır.
Örneğin, Allah'ın seçtiği kılavuz yerine, yalancı kılavuzu (Şeytan'ı) izleyen kimseler bağlamında[18] Allah, bir yargı (komut) verir, üstelik bu sözlü yargı (komut) değişmesin diye onu yazar. Bir sonraki Bildiri'de[19] Allah, Kendisinin "aziz" olduğunu belirtir. Çünkü Allah, o yazılan yargıyı öğütleyen, onaylayan, uygulatan,

[1] 20/115
[2] 4/54
[3] (Geez) [ʾ**dm**] : 1 - kızıl 2 - hoş, beğenilen, uygun.
[4] 33/53 (*Diyanet*)
[5] Yine "büyük bir günah" (*Diyanet*) diye çevirilen ve bu anlama gelmeyen ʿ**aẓīmun** için bk. 24/15.
[6] 3/105, 3/107. Ayrıca bk. 9/22 : "(Onlar) orada sürekli (**abadan**) kalacaklar. Evet! Allah'ın yanında süreduracak olan (ʿ**aẓīmun**) bir ödül var".
[7] 2/227, 2/235, 3/159, 3/186, 20/115, 31/17, 42/43, 46/35. 47/21.
[8] 22/30,32. Oysa Türkçe çevirilerde "saygı gösterme, yüceltme" diye anlamlar türetilir.
[9] 20/115
[10] 3/186, 31/17, 42/43
[11] (Akat, Sümer) [**'dm**] : uğraşmak, direşmek, savaşmak, bir işi yapmaya girişmek.
[12] 23/86, 27/26
[13] 26/63
[14] ayrıca bk. (b/m) (Habeş) ʾ**azaba** : fışkırmak. (b/m) (Arap) ʾ**azaba** : akma, akıntı.
[15] (Akat) **uzzu**, **ezēzu** : öfke, öfkelenme, kudurma. ʾ**ZZ**, ʾ**azza** : to incite (ʾ**at-taḥrik wa-l-**ʾ**iz**ʿ**āğ**) (*M.R. Zammit, "A Comparative Lexical Study of Quranic Arabic"*)
[16] Krş. (Arap) [**hzz**], **huzzi** : kıpırdama, ilerleme (22/5).
[17] *Werner Munzinger, 46*
[18] 58/19-20
[19] 58/21

yürütendir. Mekke'de[1], kentin buyurmanı, yürütücüsü olan "aziz" kimsenin Öte yaşamda ezince uğratılacağı söz konusudur. Ayrıca Medine döneminde, İkiyüzlülerin, kentin yürütücülüğünü elde etme çabasından söz edilir, bunun üzerine kendilerine, yürütücülük, buyurmanlık Elçi'nin, ayrıca Allah'ındır diye yanıt verilir[2]. Allah, ölülere yeniden can vererek, kendilerini (yeniden) "yürütendir", "ayakta tutandır"[3]. Bu Bildiriler'de izzet'in, saygınlık, yücelik, şeref, mutlak güç sahibi olma diye çevrilmesi bu Bildiriler'i anlamsız kılmasa bile çok önemli bir anlam daralmasına yol açar. Yine Medine'de, Elçi bir çağırıda bulunduğunda, inanmayan biri, "büyüklenmeye kapılmaz", "burada komut[4], öğüt veren benim, sen değilsin" der[5]. Tanrı'nın Elçisini yalanlayanlar bağlamında, yürütücülük, Tanrı'nındır denilir[6], üstelik kanıt olarak bir önceki Bildiri'de yelleri gönderen, bulutları sürükleyen ("yürüten"), onlara komut veren O'dur diye belirtilir. Tanrı'nın bunları yapabilmesi ile saygın, şerefli bir tanrı olması arasında hiçbir ilişki yoktur. Oysa Firavun konusunda, **biʿizzati** deyimini[7] "yücelik" diye çevirmede bir sakınca yoktur. Yürütme, komut verme gücü ellerinde olan Mekke Kurultayı (Satmanlar Derneği)'nin üyeleri arasında nasıl bir "komut verileceği" konusunda ayrılık ortaya çıkar[8]. Tanrı'ya koşulan ortaklar konusunda yer alan ʿ**izzan** da çeviri sıkıntısı çıkarır[9]. Davut öyküsünde[10] bu, "saygınlık, şerefli olma" anlamı, "o, beni bastırdı, yendi" olur! Saygın, şerefli olmak ile bastırmak arasında bir ilişki kurmak zordur. Oysa, "tartışma sırasında o bana (böyle) komut / öğüt verdi" diye çevirmek tümceye beklenilen anlamı getirir.
Öte yandan 12. Dizi'de Yusuf'u evinde konuklayan kimseye **al-ʻazīz** ünü verilir[11]. Bu kimse, Yaratılış 39/1'de Potifar (**potiphar**) diye geçer. Firavun'un koruma birliğinde yüksek aşamalı bir görevli; subay anlamına gelir. (Habeş) ʾ**azzaza** (alt aşamada olanı komuta etme) köküne dayanarak, "komutan" diye çevirildi, ayrıca böyle bir çeviri Yaratalış 39/1'deki anlamını bulur. (Amarigna/Amharca) **azäzä** : buyurmak, komut vermek; (Tigrigna) **azazi** : komutan, buyrukçu.
Üstelik bu ad (**al-ʻazīz**), Yusuf'un kendisi için de kullanılır[12]. Yusuf, kendisini Firavun'a tanıtırken, kendisinin "para işlerinden" anlayan biri olduğunu ileri sürer[13], böylece ülkenin "saklantı sorumlusu, denetmeni" (Maliye Bakanı) olur. (Akat) [**'zz**] (**ezezu**, **izuzzum**) kökünün değişik anlamları vardır : orada olmasını sağlamak, gümüşün (paranın) var / orada olması / işe yarar olmasını sağlamak; görevi yüklenmek, tek tek tutanağa geçirmek; açığa çıkarmak, yaratmak. Bağlama bakılırsa bu da "devlet malını, parasını "ayakta tutan", bunun sayımını, dökümünü yapan, "muhasebici" olan kimse, "Maliye Bakanı" anlamına gelmelidir. Bu nedenle söz konusu Yusuf olunca, "saklantı sorumlusu" diye çevirildi. Dolayısı ile Allah için kullanıldığında "aziz", bağlamına göre 1 - üstün; 2 - komutan; 3 - getirdiği Yasa'yı yürüten, uygulattıran; 3 - Ölülere can verip yeniden "yürüten", "ayakta tutan"; 4 - edimlerin saymanı, tutanağa geçireni, "muhasebecisi"[14]; 5 - Kullarına sağladığı kayranın denetmeni, sorumlusu[15] anlamına gelir, üstelik kesinlikle (Osm) aziz ile hiçbir ilişiği yoktur. Kuran'ın kimi yerlerinde Aziz* ile Melik* yakın anlamlıdır. Yerel bir Arapçadan çıkan, değişik bir kökten türeyen, Aziz* ile yakın anlamlı bir deyim için biri **muʿaqqib**'dir[16] : Bir eylemin yasaya uygun olup olmadığını denetleyen, işleri "takip eden" kimse.

Bağır : İnsanın sakladığı, dışarıdan görülmeyen duygularını, düşüncelerini, inancını koyduğu yer. Giysi*. Kötü amaçlı kimseler "bağırlarını kat kat ederler", çoğaltırlar, böylece "iki bağırlı", ikiyüzlü olmuş olurlar. Oysa Allah "bağırlarda olanı bilendir"[17]. Benzer bir deyim Eski Antlaşma'da da geçer : "Çünkü Rab, insanın

---
[1] 44/49
[2] 4/139, 63/8
[3] 2/260
[4] (Akat) **muzzazu** : dikilme; (görevde, görev için) dikilme
[5] 2/206
[6] 35/10
[7] 26/44
[8] 38/2
[9] 19/81
[10] 38/23
[11] 12/30
[12] 12/78
[13] 12/55
[14] örneğin krş. Sayışma Günü, "Hesap Günü" (38/53) ile sayman, "aziz" (38/66).
[15] seçkin bir örnek olarak krş. 35/2 ile 35/3.Tanrı, **l-ʿazīz** olduğu için kullarını gönendirendir.
[16] 13/41; **muʿaqqibāt** (13/11)
[17] 5/7, 8/43, 11/5, 31/23, 35/38, 39/7, 42/24, 57/6, 64/4, 67/13

gördüğü gibi görmez; insan dış görünüşe, Rab ise yüreğe bakar"[1]. "İki yürekli" kimse de Kuran'da bu anlama gelir. İdris'in Bitiğinde (90/5), "çift yürekli kimse", ikiyüzlü olandır.

Bağlaşma : Bağıt, sözleşme, karşılıklı onaylama.

Bağlı : Akif*

Bağlılık : (Büyük "B" ile). **ṣalat**. 1 - Tanrı ile kul arasında yapılan sözleşme, bağlaşma. Bu sözleşmeye göre, "Kul ancak, tek olan Tanrı'ya tapacak; Tanrı da kulu gönence kavuşturacak". Önemli bir kavram olduğu için Kuran'ın sayısız yerinde "Bağlılığı sürdürün, ayakta tutun" denilerek kullara öğüt verilir. Bu öğüt Türkçeye yanlış olarak "namazı kılın / namazı dosdoğru kılın" diye çevirilir. 2 - Tanrı ile kulları arasında yapılan sözleşmeyi içeren Bitik[2]. Namaz*. Salat*

Bağışlamak : Kuran'da suçların silinmesi konusunda dört ayrı deyim kullanılır. 1 - Bağışlamak, 2 - (Genel olarak Tanrı) yarlıgamak (mağfiret etmek), 3 - Keçürmek / boşatmak (affetmek), 4 - (Tanrı, suçu) örtmek, göz kapamak (görmemezliğe gelmek, üstünü örtmek, kafirlik etmek(!), arındırmak). "Keçürme" yerine Eski Türkçede "boşatma" deyimi[3] de kullanılır.

Bağışlatmalık : Bir suçun bağışlanması umudu ile Tanrı'ya sunulan nesne ya da tutulan oruç; (Osm) kefaret. "Kefaret" için bk. Kafir*.

Bahçe, Bahçeler : (büyük "B" ile). Cennet'e verilen değişik adlarından biri.

Balçıktan Taş : "Balçıktan taşlar" diye çevirilen **ḥiğāratan min ṭīn**[4] deyimindeki **ṭīn** (balçık) anlam sıkıntısı yaratır. Bu taşların, bir sonraki Bildiri'ye göre, gökten atıldığı, üstelik bir yanardağ patlaması sonucunda püskürtüldüğü apaçıktır. 1 - (Arap) [**ṭyn**] : çamur, balçık; (çamur, balçık, alçı ile) sıvama; (çamur, balçık, alçı ile) lekeleme, kirletme; sıvayıcı, (kil, balçık ile) sıvama işçisi. Öte yandan ancak ve ancak Lut'un karısı konusunda yer alan "toza bulanacak olanlar / tozla örtülecek olanlar"[5] deyimi göz önünde tutulursa **ṭīn**[6], "sıvayıcı, bulayıcı, bulaştırıcı, örtücü" anlamına gelmelidir. Ayrıca bk. yakın sesli (Akat) **ṣânu**, **ṣênu** : (hastalık, zehir sonucu) şişirmek, şişmek; kabartmak, kabarmak[7], kum ve balçıkla doldurmak, dolmak; **ṣa'nu**: sürü, kalabalık, yumak; **ṣênu** : yüklenmek, yük almak, doldurulmak, (tütsü, koku) yığmak, üst üste koymak[8]; 2 - Başka bir geçişte[9], "üzerlerine (taştan, kükürtten) yağmur yağdırmıştık" denilir[10]. (Grek) **theion**, (Habeş) **tay**, **təy**, (Sür) **təyūn** : kükürt.

Barındırgan : Evdeş olmak, cinsel ilişkide bulunmadan birlikte yaşamak için korunuk birisini, kendi evine yerleştiren, korunuk olan ya da olmayan kimse. Krş. Barıngan*. Örneğin, Yusuf'un, sonradan İsa'nın annesi olacak olan genç yaştaki Meryem'i barındırması; Hatice'nin, Elçilik görevine başlamadan önce Mehmet'i barındırması; Hatice'nin ölümünden sonra Elçi Mehmet'in çocuk yaştaki Ayşe'ye karşı barındırgan olması gibi. Evleşmek*. Kalıt konusunda Barıngan* ile Barındırgan* kimselerin durumu için bk. İkinci Aşamadan*.

Barıngan : Kendisi ile cinsel ilişkide bulunmadan, korunuk olan ya da olmayan birisinin evine yerleşen korunuk kimse (**ṭayyibātin**)[11]. Barındırgan*

Barışık : Tanrı ile sözleşme yapıp, başkaldırmadan Kendisi ile barış, esenlik içinde yaşayan (kimse). Müslim.

---

[1] 1. Samuel 16/7
[2] "Engagement" (sözleşme, antlaşma) için bk. *M. Sfar, "Le Coran est-il Authentique?".*
[3] boşatmak : (suçu) bağışlamak, "yazıklarımızı bize boşatkıl" (*R. Finch, "Christianity Among the Cumans*"); "bey tengir erki bile yazukımdan boşatkıl" (CC 121,10) (*S. Turan, Kıpçak Tükçesinde Kelime Yapımı").*
[4] 51/33
[5] Toza Bulananlar*
[6] 51/33
[7] "ince olduktan sonra şişmek" için bk. (Arap) **tā yā nūn**, [**tyn**] (**tīn**, incir) (*Lane*).
[8] ikiye çıkarmak, kat kat yapmak, örtmek anlamları için bk. (Arap) [**tny**], (Akat) **šina (II), šena**. Katlamak*
[9] 27/58
[10] krş. Yaratılış 19/24
[11] 66/5

Barışmak : Tanrı ile kul, aralarında dargınlığı kaldırmak, uzlaşmak, anlaşmak. Bu anlaşmaya göre kul, ancak Tanrı'ya tapıp O'nun Yasa'sını izleyecektir. Buna karşılık olarak Tanrı, kulu koruyacak, ayrıca öldükten sonra onu diriltip Kendi Bahçe'sine alarak ölümsüzlüğe kavuşturacak, gönenç içinde yaşamasını sağlayacaktır. Namaz*.

Basiret : **başīrat** ile **başāʾir** sözcükleri bağlamına göre basiret (öngörü), aydınlatıcı (Bitik) ya da kanıt diye çevirilir. Özellikle **başāʾir** anlam sıkıntısı yaratır[1]. Oysa Arapça ile (Osm) basiret'in ikinci anlamı "yer üstündeki kan izi"dır : Avda vurulmuş bir hayvanın yerde bıraktığı kan damlaları, yaralı hayvanın nerede olduğunu, oraya nasıl gidileceğini "önceden göstermesi", avcıyı oraya yöneltmesidir (*Lane*). Yerdeki kan izi, yaralı hayvanı ele verir! Birisine, bilmediği konuyu bildirir, (Habeş) "müjde verir". Kuran'da sık sık yer alan "muştulama", (Arap) [**bšr**] değiminin anlamı da budur : Birisine bilmediği sevindirici bir bilgiyi bildirme. Ayrıca bk. (b/m) (Akat) **mšr** : yırtmak, yırtıp koparmak[2]; gizemden salık veren (kahin). (Habeş) [**bsr**] : muştu, muştulama; **bəsrāt** : muştu, İncil. Krş. (Arap) [**bšr**] : muştulama.
Büyük bir ezince uğratmadan önce Tanrı, suç işleyen toplumlara gözdağı olarak "öncü" bir belirti (**mub'şirat**) gönderir[3]. Ayrıca bu sözcük, alçı taşı (ya da tebeşir[4]), taşları, alçı taşı olan ülke; içinde çakıl taşı olan katı alçı taşı anlamlarına da gelir. Özet olarak, "yol gösteren, yol bulmaya yarayan, yol buldurtan izler, çakıl taşları" olarak anlaşılmalıdır. Öte yandan **başāʾir** (iz'ler)[5] sözcüğü, "izleme" eylemi ile biten bir tümceden bir sonraki tümcede yer alır, dolayısı ile "Ben ancak İdimden, bana açığa vurulan (Bildiriler'i) izlerim. Bu (Bildiriler), İdinizden (gelen, yol gösterici) izlerdir, üstelik inanan bir toplum için bir kılavuz, bir esirgemedir" diye çevrilmesi bu Bildiri'ye gereken anlamı vermiş olur. İnsanların[6] görüş gücü Tanrı'yı göremez, sezemez[7], oysa Tanrı'dan, Kendisini sonradan gidip görebilmek için "iz'ler" geldi. Bu iz'leri izleyenler, Tanrı'yı görecek olanlardır[8]. Ayrıca, damla damla (benek benek) indirilen Kuran'ın Bildiriler'i için bk. İndirmek*. Çekip sürüklemek, bir aracı sürmek [gütmek] anlamı için bk. (b/m) (Akat) [**mšr**] (67/19). (Akat) **bussuru** (salık alma, gönderme, ileti). Tanrı'nın, izlensin diye bıraktığı "iz'ler" için ayrıca bk. Belirti*.

Baştan çıkarmak : 12. Yusuf Dizisi'nde altı kez[9] kez yer alan bu deyim "karşı cinsi bir ilişkiye ikna etmek" (*TDK*) anlamı ile kullanıldı. Ayrıca yine Yusuf Dizisi'nde bir kez[10] "kandırma" diye çevirildi : "Babasını kandırmaya çalışacağız".

Beğenme, beğeniş : (Tanrı'nın) beğenmesi. (Tanrı'nın) uygun bulması, onaylaması. (Osm) Allah rızası, Allah'ın razı olması : Tanrı'nın beğenmesi, beğenip onaylaması.

Bel bağlamak : Güvenmek; Güvenilen birinin denetimi, gözetimi altına girmek. İşi güvenilen birine ısmarlamak. Vekil*

Bel bükmek : 1 - Birisinin önünde saygı ile eğilmek, (Osm) rükûya varmak. (Arap) [**rkʿ**] : (tapınma sırasında) eğilme; başını eğme. Deve, aşırı yorgun olduğu için başı bükülüp yüzü yere düşmek; (hurma ağacı) eğilmek. 2 - Göçötesi döneminde, başka topraklara yayılsınlar diye inanıklar öğütlendiğinde, ayrıca insanlar arasındaki yardımlaşma, dayanışma konusunda bu anlama gelmediği kesindir. (Akat) **raqû** : saklamak, (birisine) sığınak sağlamak, barındırmak; (Akat) **rêqu** : uzak, ırak olmak; (Yemen) **rḥq** : uzak, uzaklaşmış olmak. (Arap) **rāḥiq** : uzak. Dolayısı ile bağlamına göre "bel bükenler" : 1 - uzaklaşanlar, (yayılmak için) uzaklara atılanlar[11]; 2 - barındıran kimselerdir. Bel bükerek ne uzaklara atılabilinir ne Yasa yayılabilir ne de sıkıntıda olanlara sığınak olunabilinir[12]. Benzer bir yanlışlık için bk. Yere Kapanmak* (secdeye varmak).

---

[1] 6/104, 7/203, 45/20
[2] Gizem'i, bilinmeyeni, görülmeyeni saklayan örtüyü yırtmak diye anlaşılmalıdır.
[3] 17/59, 27/13
[4] çizdiği yerde iz bırakan (görülebilen) açık renkli kireçli kaya
[5] 7/203
[6] Tanrı'nın yüzünü şimdi görmek isteyenlerin (6/52)
[7] 6/103
[8] 6/104
[9] 12/23, 26, 30, 32, 51 (iki kez); ayrıca 54/37
[10] 12/61
[11] Cihat*, Öldürmek*
[12] örneğin 9/112, 48/29. Birbirine "sığınak olma" / "ege olma" anlamı için krş. 5/55 ile 5/56.

Belge : (Osm) beyyine. Tanrı'nın gücünü, tekliğini, verdiği yargıyı bildiren, aydınlık, açıklık getiren, tanıklık eden belge, kanıt, inandırıcı söz diye yorumlanır. Genel olarak çoğul (**bayināt**) olarak geçer. Tekil olarak kullanıldığında kanıt, ayrıca kimi Bildiriler'de "Kuran / İncil" anlamındadır. Öte yandan bu deyimin geçtiği bağlamların çoğunda iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan, doğru inancı yanlış inançtan, gerçek Tanrı'yı "yanlış" tanrıdan ayırma gibi konular yer alır. Örneğin, aralarında hayvanları sulama sorunu olan iki toplumun uzlaşması (7/73); birbirlerinden ayrılması gereken Firavun ile tutsak olan İsrailoğulları (7/105). Bu durumda, bu deyimin "ayırıcı", "aralık koyucu" (kimse, Bitik, Elçi, aracı) anlamına geldiği kesindir. Bu deyim ile köktaş olan **bayn**, Kuran'da 266 kez, iki kişinin, iki nesnenin "arası" anlamındadır. Birbirleri ile karışmasınlar diye "iyi ile kötüyü" birbirinden "ayırıcı" anlamı için ayrıca bk. Onucu* (Furkan).
Seçkin bir örnek için krş. "Peygamberleri onlara apaçık mucizeler getirmişti. (Ama inanmadılar, Allah da onları cezalandırdı.) Demek ki Allah onlara zulmediyor değildi, ama onlar kendilerine zulmediyorlardı."[1]
ile "Onlara (kendi) Elçileri (ak ile karayı) ayırt edici Belgeler'le gelmişti. Böylece onları karartan[2] Allah olmamıştı. Oysa, kendilerini (suç ile)[3] karartanlar[4], kendileri idi.". Bu kökten türeyen "onucu, sağaltıcı, kötülükleri gideri" anlamı için bk. Onucu*.

Belgit : 1 - belgit[5]; 2 - düzelme, sorunların çözülmesi; dengeyi tutturma; 3 - Yasa'nın onaylanması. 4 - öfke. (Arap) [**ḥğğ**], **ḥuğğata** : Belge; belgit; (Osm) hüccet[6]. (Habeş) [**ḥgg**] : yasayı, kuralları yazmak; yasa, kural koyma kökü, (Habeş) **ḥaqaqa** : az ise arttırıp, çok ise azaltıp düzeltme köküne dayandırılır. (Yemen) [**ḥgg**] kökünden türeyen **ḥg** : tanrısal yönerge; yetki; yetki verilme. Bu son anlam Kuran'da genel olarak Mekke döneminde yer alan **sulṭān** ([tanrının birisine verdiği] yetki, yetkilik belgesi) ile yakın anlamlıdır. Sultan*. (Yemen) [**gdd**], **hgdd** : yasayı pekiştirme; yasayı onaylama. (Akat) **agāgu** : (insan, tanrı) kızgın, öfkeli, gözü dönmüş olmak; **uggatu** : (insan, tanrı) kızma, öfkelenme.

Belirti : Tanrı'nın var olduğunu, gücünü gösteren, kanıtlayan olay ya da nesne; tansık; bilinmeyen bir nesnenin anlaşılmasına yarayan ip ucu, belli edici, iz; (Osm) ayet. (Habeş) **wəʿya** (yanma, yakılma)dan türeyen **ʿəyat**, dağlayarak elde edilen "iz" anlamındadır. Başka bir deyişle, Tanrı'nın belirtisi (Allah'ın ayeti), Tanrı'nın damgası, imzasıdır! Öte yandan (Habeş) **ʾayaya** (eşit olarak bölüştürme, düzleşme, düz olma, eşitlenme)ten türeyen **ʾayāt**, örnek, uygunluk, uyum anlamına gelir. Bu ise doğada, Tanrı'nın yarattığı nesneler arasındaki uyum, uyumluluk, ayrıca Tanrı'nın yaratma gücünün, ya da başka toplumlar için bir öğüt olsun diye, Tanrı'nın kimi toplumları uğrattığı ezincin "bir örneği", "örneklemesi"dir. Bildiri*, Dürük Yaprak*. Tanrı'nın, izlesinler diye kullara yeryüzünde bıraktığı "iz" (çoğul) için ayrıca bk. Basiret*.

Benimsemek : 1. Bir şeyi kendine mal etmek, sahip çıkmak (*TDK*); 2 - (nesneyi, kişiyi korumak amacı ile kendisine) bağlanmak, ısınmak. Benimsenecek (olan) : güzel, uygun olduğu için beğenilen, edinilmek istenilen nesne, kimse, tanrı. Genel olarak Türkçeye güzel, iyi, iyilik, iyilik yapmak diye çevirilen [**ḥsn**] kökünün kimi türevleri için kullanıldı. Birçok Bildiri'de 1 - birisini, Tanrı'yı (öteki tanrılardan) korumak için; 2 - çapul elde etmek için "kucaklama" anlamındadır. Güzel*.

Bereket : Bugün, "bolluk, gürlük, ongunluk"(*TDK*) anlamına gelen (Osm) bereket, ayrıca köktaş mübarek sözcüklerinin ilkel anlamı Kuran'da değişiktir. Bolluk, gürlük, gönenç[7] ancak kutsanmış, kutlu kılınmış, üzerine uğur düşmüş bir yerde ya da kişide olduğu için sonradan bu sözcük bugünkü anlamını alacaktır. (Osm) mübarek, tebrik, bereket, köktaş deyimlerdir. **Baraka**'nın ilk anlamı (deve) diz çökmek anlamına gelen **brk** kökünden türediği öne sürülür. Sami dillerinde sonradan (saygı göstermek için) diz çökmek, kutsamak, kutsallaştırmak anlamıyla yayılmıştır[8]. Oysa bugün, "Bayramınız mübarek olsun" ya da birisine başarısından ötürü "Tebrik ederim" denildiğinde bu sözcüğün ilkel anlamı olan kutsal'a, kutsamaya dönülür, üstelik bunun ne diz çökmekle ne de saygı göstermekle bir ilgisi vardır.

---

[1] 9/70. (*Diyanet*)
[2] (o toplumları) karartmak, çürütmek; ışıklarını söndürmek. Zalim*
[3] suç karalığı. Ak ile kara, doğru ile yanlış arasında kara olanı seçtikleri için
[4] Zalim*
[5] 1 - Senet. 2 - Bir önermeyi tanıtlamak için gösterilen ve daha önce doğru diye kabul edilen başka önerme, hüccet, burhan (*TDK*)
[6] örneğin 2/150, 4/165, 6/83, 45/25
[7] krş. Nimet*
[8] 1 - *M. Türkmen, "Kur´anı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes´te 'brk', 'sbh' ve 'kds' Kökleri"*; 2 - *J. Chelhod, "La baraka chez les Arabes"*.

Öte yandan Osmanlıcada yağmur konusunda "bereket", "Allah'ın bereketi" gibi deyimler kullanılır. (Arap) **birka** : su saklantısı (water reservoir); (Yemen) **brkt** : su deposu, havuz; (Yemen) **brk** kutsamak; (Yemen) **brq** : 1 - gök gürültülü yağmur yağmak; 2 - yağışlı mevsim, gök gürültü sağanak[1]. Oysa (Osm) ibrik, (Arap) **ibrīq**, Farsçaya dayandırılır. Kutsamak ile yağmur arasındaki ilişkiyi bulabilmek için bu sözcüğün ilkel anlamına dönmek gerekir. (Akat) **brk**, aydınlanmak, parlamak, ışık saçmak[2]; yıldırak, yıldırım çakmak, göz kırpmak anlamlarına gelir. (Habeş) **baraqa** da bu anlamlara gelir, ayrıca kıvılcım demektir. Oysa parlayan, ışıldayan kimse, bütün Orta Doğu inançlarında suçu (lekesi, kiri) olmadığı için arı olan, suçsuz olan anlamına gelir[3]. Dolayısı ile tanrı bir kulu, bir yeri **brk** edince o kimse, o yer parlar, o kimsenin suçları bağışlanır, o yerin kirliliği, sıkıntıları yok olur, orada gönenç olur. O kimse nurlu, nuran, nurhan (ışıklı, aydınlık, parlak) olur. Kısacası yıldırak çaktığında 1 - Karanlığı aydınlatır, parlatır; 2 - Yağmurun gelişini önceden belirtir. Yağmur geldiğinde ise kurak ülkeler gönence[4] kavuşurlar[5]. Üstüne yağmur düşen kirli nesneler aklanırlar[6], yeniden pırıldarlar[7]; çakım, insanlara umut verir[8]. "Işıldama", "parlama" anlamlarının seçkin bir örneği, Musa ile Tanrı'nın ilk kez buluştuğu bağlamda yer alır[9].
Bu ilkel **brk** kökü, Arapçada **brk** (kutsama) ile **brq** (ışıldama, (göz) kamaştırma, çakım)[10] diye ikiye ayrılmış olmalıdır. İşin ilginç yönü bu parla(t)ma, ışılda(t)ma anlamını **msh** kökünde de görülür. Örneğin (Yemen) [**ms¹h**] : Yağ dökmek; yağ ile ovmak/sıvazlamak. Üzerine yağ dökerek parlatmak (cila sürmek, cilalamak, övmek), kutsamak[11]. İsa'ya verilen "mesih" niteliğinin ilkel anlamı budur : (suç kirliği yıkanmış olduğu için) parlatılmış, parlak, (parladığı için herkesin görebileceği bir ışık[12]. Oysa **qds**[13] ile **brk** arasında tek ayrıntı, **qds**'nin ancak [törensel] akla(n)ma, [tanrıya] adama, kutsama anlamına gelmesidir, **qds** olması için birisinin/nesnenin üzerine su, yağ dökülmez.
Öte yandan (yıldırım) parlamak ile bolluk arasındaki ilişki [**drr**] kökünde de görülür. Krş. **durriī** / **durriyyun** (inci, yıldırak gibi parlayan, ışıldayan)[14] ile **mid'rār** (bolluk)[15]. Yavru deve anasından süt emmek [süt ile suvarılmak], yıldırım gibi hızlı koşan at bu kökten türer. (Habeş) [**drr**], **darra** : azık, akşam yemeği; (Yemen) [**ḏrr**], **hḏry** : (toprak) doyana dek sulanmak, sulanmış olmak; **mhḏr-m** : sırılsıklam olana dek sulama. Suya batırıldığı için aklanmış, kutsanmış olma anlamı için bk. Süphan*, Boya*.
Yeşillenmiş (yeniden canlanmış), yeşil [toprak], ayrıca altın para anlamları için krş. yakın sesli [**wrq**]. Rakim*. Yakın sesli (Habeş) **waraqa** : tükürme[16], tükürük. (b/m) (Geez) **mrq** : kutsama. Kutsama, tüm Habeşistan'da tükürerek uygulanır.[17]

---

[1] Kadir Gecesi'nde sürekli "yağmur" konusunda bk. (Yemen) **s¹lm** : Esenlik, barış; yağmur yağışının düzenli oluşu, yağmurun düzenli olarak yağışı (97/5).
[2] (Osm) berrak
[3] Türklerde de bu böyldir. bk. Salıkçı*
[4] "gönenç", "gönendirme" için bk. Nimet*
[5] (Akat) **barāqu** : ışıldamak, parlamak; (Akat) **barāqum** / **warāqum** (yeşerme). (Habeş) **baraqa** : ışıldama, parlama; **baraq** (I) yaprak; krş. (Arap) **waraq** : yaprak.
[6] Bu "parlatma, aklama, arındırma" anlamları için krş. Farsça kökenli (Habeş) **baraq** : badana yapmaya yarayan taş ya da toprak; (Arap) **būraq**, **bawraq** : boraks. Boraks ise bir tür "sabun" idi, yağı, kiri giderirdi, ayrıca yiyeceklerin uzun süre korunmasında, ayrıca antiseptik olarak da kullanılırdı. Eski İran, Hindistan ve Çin'de çoktan beri bilinen bir mineral idi.
[7] (Akat) [**brk**] (parlamak) kökünün türevi **barraqtu**, zümrüt anlamındadır. Türkçede de öyledir : yalabırmak, parlamak anlamına gelirken yalabık/yalabırık, adamantin (elmas gibi parlak bir nesne) demektir (*TDK*).
[8] 30/24
[9] 27/8
[10] **bariqa** (1 kez), **barq** (5 kez).
[11] Türkçede "birisine yağ çekmek", "gidenin arkasından su dökmek" deyimlerinin ilkel anlamı, birisini / gideni / gidilen yolu kutsamaktır.
[12] Bu Türkçedeki "Gözün aydın! Gözün aydın olsun! deyimi gibidir : Yüzün ışıldasın! Sen/yüzün **mbrq** (mübarek) olasın/olsun! Bu konuda geçmişteki tüm sıkıntıların "yıkanmış olsun", "yüzün ışıldasın"!
Ölümünden yüz yıllar sonra Elçi Mehmet'in minyatürlerinde yüzünün yerine, ışık saçan, parıldayan, kendisini "**brk**" yapan (parlatan/ışıldatan/kutsayan) "ateş/alev" çizilir. Ateşi kutsal bir nesne olarak gören [çünkü Ateş, suç işleyen kişileri arıtmak için tanrının kullandığı bir araç idi] kimi Orta Doğu inançlarından gelip Müslüman olan kimselerin bunda bir etkisi olup olmadığı tartışılabilir. Ateş*
[13] kudsi, kudsiyet, takdis, Kudüs,... (Akat) **taqdīšum** : arındırma; **qadāšu** : arı, arındırılmış olmak; adamak.
[14] 24/35
[15] 6/6, 11/52, 71/11
[16] (Arap) **rīq** : tükürük
[17] Geez Sözlük, *618*. Elçi Mehmet'in Mekke'deki eşinin yakınlarından olan **Waraka** (**Waraqah**), tükürükçü, tükürükle kutsayan Nestorcu bir din görevlisi miydi?

Bereketli : Kutsal, kutsal kılınmış, kutsanmış; (aklandığı için sıkıntıları yok olmuş) gönenç içinde olan (yer, kimse). (Yağmurla sulandığı için) verimli toprak. Bereket*

Berzah : (Arap) **barzaẖ**. "İki Yaşam" arasındaki ayırım yeri, geçit, delik[1]. Arapça olmayıp Kuran'da üç kez[2] geçen bu sözcük, komşu diller arasında Habeşistan'da bulunur.
1. Engel; ayırma, ayrım yeri. (Nesneleri, insanları) birbirinden ayıran, bölen yer. (Habeş) [**brz**] (I), **baraza** : ayırmak, bir yana koymak [askıya almak, bekletmek][3], (İnsanın içini, bağırsakları) boşaltmak. Krş. **bārizatan** (yeryüzünün, gömütlerin) boşalmış olması[4]; krş. (Arap) (**ta**)**bāraza** : bağırsakları boşaltma.
2. Gedik; delik; geçit. (Akat) **parāşu** (I) : delmek, yarmak, duvar delmek.
3. (Habeş) [**brz**] (II), **baraza** : (iki tür sıvıyı) birbirine karıştırmak; (bir sıvıya) su katmak, seyreltmek; sulandırmak.

[**bht**] : **buhtān**, Göçötesi dönemindendir. 1 - Şaşırmış olma; başı karmakarışık olma, ne yapacağını bilemez olma; yolunu bulamama, (düşünceleri) altüst olma (*Lane*). Birisinin tadı kaçmış olma (tatsız duruma gelme, hoşa giden yönlerini yitirme)[5]; 2 - Karaçalma; birisi konusunda doğru olmayan (yanlış) bilgi verme; 3 - Yerine daha soylu olanını koymak[6] için damızlık deveyi dişi deveden uzaklaştırmak (*Lane*). Genel anlam : alışılmış olan (düşünce, tutum, (bilinen) damızlık koca)'yı uzaklaştırıp yerine yabancı, başka olanı koymak. (Yemen) [**bhṯ**] yabancı, yabancı uyruklu. Arap **bahṭ** : yavan (yemek tatsız, tuzsuz olma); (Habeş) [**bḥt**], **baḥata**, **bəḥta** : tek başına olma, yalnız olma, keşiş olma. (Osm) bühtan : 1 - dalgınlık [düşünceleri, "başka yerde olmak"; düşüncelerine dalıp "tek başına kaldığı" için çevresinde olan bitenlerden aymaz kalmak]; 2 - iftira. (Osm) iftira ile fıtrat, kök olarak karındaştır; yok olanı, görülmeyeni yaratmak[7], türetmek, açığa koymak demektir. [**bht**] ise, 1 - var (gerçek) olanı, başka (yalan) birisi ile değiştirmek; 2 - olayları karmakarışık etmek, tanınmaz bir duruma getirmek[8], "yabancılaştırmak"[9]; bağlamından çıkarıp tek başına bırakmak anlamındadır. Bu verilen değişik anlamların en seçkin örneği kadınlara verilen öğütler bağlamında yer alır[10]. Kadınların, elleri, ayakları ile **bht** uyduruşları (kocasından başka bir erkekle çocuk yapmaları) kınanır; bu deyim, Taberi'ye göre "kocasından olmayan çocuğunu kocasınınmış gibi göstermeye çalışma" anlamına gelir. Krş. "damızlık deveyi başka bir erkek deve ile değiştirmek", doğan çocuğu "yabancılaştırmak"[11]. Elçi'nin "eşi" Ayşe konusunda, "o, damızlık kocayı değiştirdi" diyerek karaçalanlara, dedikodulara engel olmak için ne yapmaları konusunda öğüt verilir[12]. Korunuk Meryem konusunda, İsa'dan gebe kalabilmek için "o, geçici (damızlık) bir koca buldu" diyenler kınanır[13].

Bildiri : Özellikle Kuran'ın, genel olarak İncil[14], Tevrat gibi Kutsal Bitiklerin Bölümler'ini oluşturan Tanrısal iletiler, (Osm) ayet*. Arapçada **āya**, **āyāt** (çoğul) sözcüğünün Habeş dilinde ses benzeri olan ʾ**ayat** sözcüğünün "dürülmüş yaprak"[15] anlamına gelmesi ilgi çekicidir[16]. Krş. "İçlerinden her biri [kanıt olarak] kendisine serilmiş yapraklar (**ṣuḥufan munaššaratan**) verilmesini ister"[17]. Krş. **raqq** : (serilmiş) deri[18]. Öte yandan Babil ile Mari'de tanrısal Elçilerin getirmiş olduğu söze, (Akat) **awātu** denilirdi[19]; "söz, sözcük, konu (hadis)" anlamına gelir. Bu ise "tanrısal yanıt"; tanrısal söz" demektir. Belirti*. (Arami) ʾ**āta**ʾ : kanıt, belge[20]. Krş. (Habeş) **bərhānnā** : "parşömen". Burhan*.

---

1 ayrıca bk. *A. Jeffery*,*77*; *Lane*
2 23/100, 25/53, 55/20
3 tatlı ve tuzlu suyu birbirinden çevirmek; aralarındaki geçiti tıkamak anlamları için bk. 55/20.
4 18/47
5 2/258, 21/40
6 (Yemen) [**bwt**], **bḥt** : adaklık erkeklik organı (votive phallus)
7 yumurtlamak(!). Örneğin, Tanrı için ortak ya da çocuk türetmek, uydurmak (10/69)
8 Kılık Değiştirmek*; Halife*
9 Nakir*
10 60/12
11 bu konuda ayrıca bk. Hırsız*
12 24/16
13 4/156
14 örneğin 36/46.
15 anlam bakımından krş. **l-siğill** (21/104)
16 2/106, 2/145, 3/58, 7/203, 13/38, 20/47, 20/133
17 74/52. İlk Mekke Dönemi
18 52/3
19 bu sözcük, (Akat) **awûm** (konuşma) kökünden türer.
20 *C. J. Robin, "Les Signes de la Prophétie en Arabie à l'époque de Muḥammad"*

Bilen Bir Toplum İçin : **liqawmin yaʿlamūn**. Genel olarak son Mekke, ayrıca Medine dönemli Bildiriler'de yer alan bu deyim anlam sıkıntısı çıkarır. Kuran'ın böyle bir toplum için indirildiği belirtilir. Kuran'a göre bu toplumun dili Arapçadır[1], üstelik anlasınlar diye kendilerine sunulan Bildiriler'i, ayrıca örnekleri çeşitlendirmek[2], ayrıntılı olarak açıklamak[3] gerekir. Boşanma konusunda ne yapacaklarını "bilenler" için Allah, bu konuyu ayrıntılı açıklar[4]. Allah'ın evreni nasıl yarattığı kendilerine uzun uzun anlatılır. Öte yandan, Elçi Mehmet ile Kuran'ın, "ataları uyartılmamış, dolayısı ile kendileri aymazlık içinde olan bir topluma gönderildiği" belirtilir[5]. Dolayısı ile bu toplum, Tevrat, İncil, Zebur ile Yasnalar'ı "bilmeyen" bir toplum olmalıdır. Yoksa kendilerinin, tek tanrı olan Allah'ın yaratma gücünü bilmiş olmaları gerekirdi. Oysa böyle bir toplum, (isteyerek ya da istemeyerek) Bitik'ten "uzak kalmış", Anımsatma'dan saklanmış, (Arapça olmadığı için) Anımsatma kendilerine gizli kalmış bir toplum olmalıydı. Krş Ümmi*. Köken (İbr, Habeş) [ʿ**lm**] : gizli olmak[6]. Gözden, görüşten yok olmak. (Ugarit) [ʿ**lm**] : saklanmış olma; bilinmemiş olma; gözden kaçmış olma. Göçötesi döneminde bu deyim bir kez Mekke'de saklanıp kalanlar için kullanılır[7].
Öte yandan Kuran'a göre, Songün'ün ne zaman geleceği belirsizdir. Tanrı, bu konudaki bilgiyi kimseye bildirmez. Bu böyleyken, **yawmi l-waqti l-maʿlūm** deyiminin[8] yorumlanması sıkıntı yaratır. Bu nedenle "bilinen, belli olan" anlamına gelen **maʿlūm** sözcüğüne (kullarca) "bilinmeyen, saklı, gizli" anlamını verebilmek için kimi çevirmenler[9], bu anlamı kullara değil Tanrı'ya yüklemek zorunda kalırlar.
Oysa **liqawmin yaʿlamūn** deyimi, (Anımsatma kendilerine indirilmediği için) köşede kalmış, göze çarpmayan bir yerde unutulmuş olmak, gözden uzak tutulmuş olmak anlamına gelmelidir[10]. Bilinen / bilinmeyen (azık) için bk. **maʿlūmun**[11]. Böyle bir anlam, Arapçada ancak [**lwm**] kökünden türer. Örneğin **malūm**[12], **mulīm**[13]. Bu türevler Kuran'da kınanmış kimse, kınanmış olma[14] anlamına gelir. (İbr) H488 **'almân** : (geride) bırakılmış, boşanılmış kimse. Ayrıca Kuran'ın, "kendilerine önceden uyarıcı gelmemiş" ya da "başkalarına indirilmiş Bitik konusunda aymaz olan" bir toplum için indirildiği belirtilir[15]. Örneğin, Yahudilerce bilinen, boşanan kadınların yeniden evlenmeden önceki bekleme süresi[16], bu konuyu "bilmeyenlere" açıklanır[17]. Bu deyim, "(Bitik'ten) uzak tutulmuş bir toplum" diye çevirildi. Krş. "Bizden önce ancak iki kümeye Bitik indirildi, ancak biz onların (okuyup) öğrendiği konulardan kuşkusuz aymaz idik"[18]; Bu, İslam Geleneklerinin "ümmi" sözcüğüne vermek istedikleri anlama gelir : Toplumdan, bilimden uzak kalmış, okuryazar olmayan kimse ya da okuryazar olsa bile o Bitiklerin yazıldığı dilleri bilmeyen kimse. Oysa Kuran'a göre, "ümmi" olan Elçi değil, Elçi'nin içinden çıktığı toplumdur[19].

Bilge : 1 - Bilen kimse; bilgiç, bilirkişi; 2 - yargıcı, yargıç; 3 - Sorunları gideren kimse; yargıcı, doktor, furkan, onucu*. Bu nitelik (onucu, furkan), Kuran'ın kendisi için de kullanılır. Tanrı'nın niteliklerindendir. Kuran'da **ḥkm** olan kimse, 1 - insanlar arasındaki sorunları çözen; yargıç (bilge, bilgiç, hakim, hakem) olma; 2 - İnsanlardaki sağlık sorunlarını çözme (doktor, hekim) olma anlamına gelir. İbrahim, Tanrı'nın kimliği, niteliği konusunda kuşkuya düşünce "Ben sayrıyım" der. Oysa sayrı olan İbrahim değil, onun inancı idi[20].

---

1 41/3
2 6/105
3 6/97, 6/105, 7/32, 9/11, 10/5, 41/3
4 2/230
5 36/6
6 ʿ**alima** (45/9)
7 **l-ʿālamīn** (29/10). dç : "herkes" (*Diyanet*)
8 15/38 38/81. Ayrıca bk. **yawmin maʿlūmin** (56/50)
9 krş. "(yalnızca benim tarafımdan) bilinen gün" (15/38); "o bilinen vakit (kıyamet günü)" (*Diyanet*); "yalnız Benim tarafımdan) bilinen" (*Muhammed Esed)* (38/81)
10 Yoksa bu deyim, (Arap) [**lwm**] (kınamak, utandırmak, eleştirmek) kökünün yerel bir okunuşundan mı ileri gelir? Ayrıca bk. (Arap) **hamza lām mīm, alīm** : üzücü, acıklı; **alīma** : acı çekti, ağrıdı.
11 37/41
12 17/29, 17/39, 23/6
13 37/142, 51/40
14 ayıplanıp, azarlanıp uzaklaştırılmış olma.
15 28/46, 32/3, 36/6, 6/156. "Üstelik Biz, onlara (okuyup) öğrenecekleri Bitikler vermemiştik, üstelik senden önce onlara hiçbir Uyarıcı göndermemiştik." (34/44).
16 2/228
17 2/230
18 6/156
19 62/2
20 37/89

İbrahim, (inanç bakımından) sayrı olduğunda Tanrı, kendisini sağaltandır[1], **ḥkm** "hekim" olandır. İnanç bozukluğunu, sayrılığını onarmak için Tanrı, Nuh'a "doktorluğu" öğretir[2]. Dolayısı ile bağlamına göre, **ḥkm** olan kimse / tanrı / bitik, "inanç doktoru" olandır[3]. Ayrıca bk. Yüreklerinde Sayrılık Olanlar*. **mḥkm**[4] ise, tartışma, anlaşmazlıkta ortaya çıkan sorunların yatışması, çözülmesi demektir[5]. Kadir Gecesi'nde, yeryüzünün yıllık bakımı sırasında ortaya çıkarılan sorunların onarılması, [giderilmesi] için bk. **ḥakīmin** (44/4). (Akat) **ekēmu** : alıp götürmek; taşımak; yoksun bırakmak; ertelemek; emmek; içine çekmek[6]; (Yemen) **qwm** : bir belgeyi onaylamak, doğrulamak; bir belge için tanık olmak, (kural, yönerge koymak için) buyurmak kökünden türeyen **hqm** : dikmek, kurmak, yanlışlığı onarmak için ödemek. (Akat) **ekkēmu** : alıp götüren, hırsız. Suç işleyenlerin suçlarının giderilmesi, iyileştirilmesi de Tanrı'ya düşer; Tanrı bu konuda "hekim"dir[7]. Ayrıca bk. (Akat) **ḫakāmu** : anlamak; kavramak (anlamak, tutuklamak[8])[9]; birisinin bilmesini sağlamak, bilgilendirmek. Kuran'ın kimi Bildiriler'i anlaşılan, anlamı açık, bilinen, herkesin bildiği, kavradığı **muḥkamāt** (olan) Bildiriler'dir[10]. Tanrı'ya, **ḥkm** (bilge) niteliğinin verilmesi Yahudiler'de de görülür[11]. Anlam olarak krş. **bayānun** (3/138). (Amhar) **bäyyänä** : sağlıklı, bağışık; (Tigrinya) **bəyun** : salgın bir sayrılıktan kurtulmuş olma.

Bilgelik : Bilge olma durumu ve niteliği; geniş anlamı ile bilgi demektir (*TDK*), (Osm) hikmet. Bilge*.

Bilgilendirmek : Birisinin bir konuda bilgi edinmesini sağlamak; (Osm) vahiy etmek. Vahiy*

Bilgisiz : **ğāhil**. Genel olarak bu sözcüğün Kuran'ın dilinde (Osm) cahil, "Öğrenim görmemiş, okumamış; 2 - Belli bir konuda yeterli bilgisi olmayan"(*TDK*) anlamına gelmediği kesindir. Bu anlama gelmiş olsaydı, bu deyim, örneğin kendilerine Bitik indirilmemiş, dili Arapça olan toplumlar için kullanılırdı. Bu konuda bk. Bilen Bir Toplum İçin*. 1 - (Arap) Çölde yol gösterecek bir iz[12], simge, belirti, kılavuz olmadığı için yolunu bulamayan, şaşırmış, yanılmış kimse; 2 - [Kılavuzsuz kaldığı için çöl sıcaklığında] yanmış, yanıp yok olmuş kimse. (Habeş) **gʷaḥala** (I) : yakmak, yakıp yok etmek, **gʷaḥāli** : yanmış, yanıp yok olmuş. (Geez) **gähala** : kıpkızıl olma. 3 - Yalancı, kandırıcı, dolandırıcı, şaşırtıcı[13]. (Habeş) **gʷaḥala** (II), **gʷaḥlawa** : dolandırıcı, kurnaz, aldatıcı olma, düzenek kurma. Örneğin, insan, kandırıcı (aldatıcı) olma sorumluluğunu bile bile yüklenerek, yalancı, kandırıcı, aldatıcı (**ğahūlan**)[14] biri olmuştu. Yusuf Öyküsünde[15] **ğāhil**, "Yasa'yı uygulamakta iken, dolayısı ile Yasa konusunda "cahil, bilgisiz değilken" başkaları kendisini, ya da kendi kendisini şaşırttığı için - Yasa'dan uzaklaşan kimse" anlamına gelir[16]. Yine Yusuf Öyküsünde[17], üvey kardeşlerinin Yusuf'a, ayrıca küçük kardeşine yaptıkları kötülükler, kendilerinin "cahil" olmalarından değil, kendi babalarına yalan atan "aldatıcı" kimseler olmalarından ötürüdür. Göçötesi döneminde, değişik Yasa'ları birbiri ile karıştırıp şaşırmış, aldanmış kimseler için kullanılır. Bildikleri Yol'da gidenler[18], bile bile kılavuzsuz kalıp Yol'a koyuldukları için sonunda Yol'da "şaşırmış" olurlar[19]. Ayrıca bk. Hubal*. 4 - (Yel, ağaç dallarını birbirine) karıştırma; ateşi karıştırmak için kullanılan odun parçası gibi anlamlarda bu kökten türer (*Lane*). Bu ise bile bile Yol'ları / tanrıları birbirine karıştırma anlamına gelir. Oysa gerçekten "cahil / bilgisiz" olan biri, doğru ile yanlışı birbirine karıştırırsa bunu isteyerek, bile bile yapmaz.
Kimi bağlamda bu sözcüğün etken ya da edigen olarak okunmasında hiçbir sakınca yoktur : Yalancı Elçilerin, ya da kendi atalarının aldattığı, şaşırttığı (**ğāhil** olan) bu kimseler, doğru Elçi'yi aldatmaya

---

[1] 26/80
[2] *İdris'in Yıldönümler Bitiği 10/10-14*
[3] (Akat) **uqqû** : yarmak, deşmek; (öğüt, reçete, buyruk) yazmak. Krş (Osm) hakim (yargıç), hekim, hüküm (yargı)
[4] (Osm) muhkim : Güçleştiren, sağlam kılan, ihkâm eden (sağlamlaştıran).
[5] (Yemen) [**ḥkm**], **mḥkm** : bir tartışmanın yatıştırılması. Ilımlı kılma için bk. (Habeş) ʿ**aqqama**. Akıbet*
[6] krş. bilgiyi emmek; (bilgiyi, yiyeceği) içine çekmek / yemek yemek. Yemek*
[7] 6/18
[8] Arapça : kısıtlama
[9] bir konuya hakim olmak : bir konuyu anlamak; anlayıp denetim altında tutmak.
[10] 3/7
[11] *R. Dussaud. "Yahwé, fils de El"*
[12] Basiret*
[13] Ben (Musa) bir "aldatıcı" değilim, size aktardığım tanrısal bir buyruktur (2/67)
[14] 33/72
[15] 12/33
[16] 2 - (Cehennem'de) yanacak olan kimse
[17] 12/89
[18] 46/25
[19] 46/23

çalışanlardır. Bu "aldatıcılar", Elçiler'le pazarlık ederek, onları aldatmaya çalışarak tek tanrının yanı sıra "gözle görülen, elle tutulan" bir put edinmek isterler. Bu "pazarlık", "aldatma çabası", Nuh[1], Musa[2], ayrıca sık sık Mehmet konusunda, ayrıca savaş yerinden kaçmaya çalışanlar bağlamında[3] yer alır. Yine bu **ğāhil**[4] deyimi, Doğurganlık Tanrı'sı olarak Allah'ın yerine Hubal putunu seçenler bağlamında geçer[5]. O bağlamda bu deyim Hubalcı, Hubal yandaşı anlamına gelmelidir. Hubal*, Bilmezlik Çağı*. Yasa'sı varken, "cahil değilken" isteyerek, bile bile Yasa'sız kalış için **būr**[6] deyimi de kullanılır.

Bilmezlik Çağı : Kuran'ın (Yasa'nın) gelişinden önceki döneme verilen ad. Doğru Yasa'nın bilinmediği dönem, Bilgisizlik Çağı diye anlaşılır. (Osm) Cahiliye Dönemi. Oysa Kuran'ın Arapçasına göre, 1 - Kılavuzun olmadığı dönem; yolda kılavuzsuz ilerleme dönemi; 2 - Yasa'nın, tanrının yanlış olduğu dönem; yalancılık, aldatma dönemi. Yalancı, Aldatıcı Elçiler dönemi; 3 - Hubal Dönemi. Bilgisiz*, Hubal*. 4 - Yasa'ların, tanrıların birbirleri ile karıştırıldığı dönem. Kuran'da Bitik'i, Yasa'yı bilmeyenler, bu konularda "cahil olanlar" konusunda **allaḏīna lā yaʿlamūna** deyimi kullanılır[7].

Birleme : Bir etme, tek duruma getirme. Tüm tanrıların bir tek Tanrı adı altında tekleştirme. (Osm) Tevhid. Semed*.

Bitik : Tanrı'nın bir Salıkçı aracılığı ile insanlara verdiği öğüt ve buyruklarını içeren yazı. Bitilemek : yazı yazmak; yazı göndermek; Bitilmek : yazılmış olmak. (Arap) **kutiba** (2/178) : yazıldı; bitildi (TİEM 73 21v/9=002/178). Kuran'da Bitik, ayrıca Tanrısal Yasa anlamındadır. Dolayısı ile Tanrı, "Biz bunu böyle yazdık [**ktb**]" dediğinde bu, "Biz bunu Yasa, kural, ilke olarak koyduk, yasalaştırdık" demektir.
Öte yandan Kuran'ın kimi yerlerinde **ktb** deyimi, inandırıcı, kandırıcı olan "Tanrısal Elçi" anlamına gelir. Hitap*.

Bitikgiller : Bitik Toplumu*.

Bitik Toplumu : **ahl al-kitāb**. Bitikgiller[8]. Kuran'dan önce kendilerine Bitik (Yazgılar, Tevrat, İncil, ...) verilmiş olan toplumlar. Bitiğin idileri, Bitiği olanlar, Bitikli olanlar, Bitikliler. "bitig idileri"[9]. Bu deyim, Kuran'ın ilk dönemlerinde "Anımsatma'nın Toplumu" olarak geçer. Anımsatma*. (Yemen) **ʾhl** : kişiler; toplum; inanç (din) topluluğu, ortaklığı[10]; üstü kapalı biriktirme yeri (depo). (Osm) Kitap'ın ailesi, yetkilileri; Kitap'ın ehli. (Osm) ehil : bir işte yetkili olan, bir işi yapan. Krş. Bilen Bir Toplum İçin*.

Bitişli : Aşınmalı; eninde sonunda (kazına kazına, aşınarak, aşama aşama) bitecek olan (Bugünkü Yaşam, eylem). Sonu olan. Gerçek İle*.

Borç : Kuran'da altı kez yer alan, borç, borçlanma diye çevirilen [**ġrm**] kökenli türevlerin kimileri anlam sıkıntısı yaratır. Açıklama için bk. Mücrim*

Boru : Songün'ün gelişini belirtmek için İsrafil'in çalacağı boru[11]. Boru'yu çalacak olan Melek'in adı Kuran'da belirtilmez. Çığlık*.

Boşatmak : Birisinin taşıdığı suç yükünü indirmek; suçu silmek, bağışlamak.

---

[1] 11/46
[2] 7/138
[3] 3/154
[4] 7/199
[5] 7/190 vs
[6] **būran** (25/18, 48/12)
[7] 2/118
[8] +gil eki konusunda bk. *F. Ersoy, "+gil eki üzerine"*; *N. İlhan, "Türk Dilinde Çokluk"*; *N. İlhan, Türkiye Türkçesi Ağızlarında Çokluk Ekleri"*.
[9] TİEM 73r/3=004/123 *(M. Özyetgin)*
[10] (Osm) ahali : Aralarında aynı yerde bulunmaktan başka hiçbir ortak özellik bulunmayan kişilerden oluşan topluluk, halk (*TDK*). Aile*.
[11] *J. Duchesne-Guillemin, "Cor de Yima"*

Boya : **ṣibġat**[1], yağlama, boyama, katıklama, kutsama. Tanrı'nın yağlaması, kutsaması, vaftiz etmesi, kına yakması demektir. Ekmeğe tat versin diye üstüne baharat koyma, yağ çekme, yağlama için bk. **ṣibġ**[2]. Orta Doğu'da, kutlu kılınması, kutsanması istenen kişi ya da nesnelerin üzerine yağ dökülür, yağla ovulurdu. Dolayısıyla bu deyim "kutsama" anlamındadır. Krş. Bereket*. Çeviride[3] verilen açıklama dışında, olasılıkla Hristiyanlık'tan (ya da Sabiilikten) bir benzetme yapılarak, Allah'ın suya batırıp, vaftiz edip, çıkardığı yeni yol, yasa anlamındadır. Krş. "Tanrı, bir boyacıdır"[4]. (Arap) [**ṣbg**], (Habeş) **ṣabḫa**, (Akat) **ṣabû** arasında ses, ayrıca anlam ((suya) batırma; (ekmeği, yemek suyuna) batırma; ıslatma; (yemeğe) baharat koyma[5]; pişirme) benzerlikleri vardır[6]. (İbr) boyanmış nesne. Boyamak, (yol) açmak anlamları için ayrıca bk. **šaraʿa**[7]. "Allah'ın katığı" ise Allah'ın önceki inançlara göre getirdiği yenilik, inancın yeni yağı tuzu; inanca güzel tat getirmesi, inancı (ıslatıp, pişirip) yumuşatması anlamındadır[8]. Yemek*, Sofra*.
Yine suya batırmak, boya, boyamak, demlemek anlamına gelen (b/m) (Habeş) **ṯamʿa**, **ṯamʿa** eylemliğinden türeyen sözcükler kına, kutsama gibi anlamlara gelir[9]. (Habeş) [**ṣbḫ**] (suya batırma; yemeğin salçasını düzenleme)'den türeyen **maṣbəḫ**, **maṣbəḥ**, tabak anlamına gelirken **məṣbāḫ**, mutfak anlamına gelir. Bu anlamlar için bk. Yemek*, Sofra*. Oysa yakın sesli (Arap) [**ḏbḥ**], **ḏabaḥa** : hayvan kesti, **maḏbaḥ** : hayvan / kurban kesme yeri demektir[10].
Bir nesnenin (putun) ya da kimsenin üzerine kan ya da şarap dökülerek kutsanması Orta Doğu'da yaygın törelerden biri idi. Tektanrıcılığın yayılması sonucunda yavaş yavaş ortadan kalkınca bu yöntemin yerine, bugün bile uygulanan "kına çalma, kına yakma" töreni gelir. Kan kardeşi olma (karşılıklı kan akıtma), birbirini karşılıklı kutsama ya da karşılıklı sözleşme anlamındadır; bu, örneğin düğün öncesinde kına yakınmak (karşılıklı boyanmak) ile birdir. Genel olarak tek başına kına yakılmaz. Koç kesip kan akıtarak Tanrı ile sözleşme yapanların ilki İbrahim'dir[11] . Törenciler, Kutsal Tören sonunda, "koç keserek" Tanrı ile yapılan bu antlaşmayı kendi adlarına yinelerler. Kurban*.
Öte yandan (Akat) **ṣarāpu** / **šarāpu** : yakmak, kızıla dönüştürmek; **ṣarpu** / **šarpu** : yakılmış, kızıllaştırılmış; kızıla boyanmış anlamı ilginçtir. Bu durumda (Osm) Kuran-ı Şerif : Kutsanmış, Kutsal Kuran anlamına gelmelidir. Arapçada "kızıl boya", [**ṣrf**] köküne dayandırılır (*Lane*); "şarap" (içki) ise [**šrp**], içmek, şerbet ile köktaş tutulur[12].

Boyun vermek : Yatışmak, barışmak, buyruk altına girmek. (Tanrısal Yasaya karşı) uysal olmak; (Tanrı ile) barışmak. Müslüman*, Yere Kapanmak*, Diz vurmak*.

Boyunlu : Borcunu ödemeyenin veya verdiği sözü yerine getirmeyenin bütün sorumluluğunu üzerine alan kimse, kefil (*TDK*). Oysa (Osm) kefil'in ilkel anlamı, "sorumluluğu birisi ile paylaşan" anlamına gelmelidir. (Habeş) **kafala** : birisini katılımcı yapmak. Hezekiel*

Bozguncular : Doğru inancı, töreyi bozanlar, bozmaya çalışanlar. Bu deyim genel olarak, Tanrı'ya ortak koşarak O'nun tekliğini bozmaya çalışanlar, Tanrı'nın nitelikleri konusunda kargaşalık çıkaranlar için kullanılır. Kuran'da "fesada uğrama", bozulma anlamındadır. Örneğin, "Gökte, ayrıca yerde Allah'tan başka tanrılar olsaydı, kuşkusuz ikisi de bozulurdu"[13]. (Akat) **paṣādu** : kesmek; yarmak, dilimlemek. Bu ise "inancı bölmek", "bölüp çoğaltma" demektir. Bu durumda, (Osm) fesatçılar. "inanç/toplum bölücüleri" anlamına da gelmelidir. Krş. (Osm) fesat : Karışıklık, kargaşalık, ara bozuculuk (*TDK*).

---

[1] 2/138
[2] 23/20
[3] 2/138'in dipnotu
[4] Filip İncili 43. Tanrı'nın boyası ölümsüz [hiç bozulmayan] bir boya olduğu için, boyananlar ölümsüz olurlar [Cennet'e giderler].
[5] Yemeğe baharat koymak : Yemeğin tadını düzeltmek, doğrultmak, güzelleştirmek. Anlam bakımından krş. Sadaka* (ile tasdik etmek).
[6] *Geez Sözlük, 546*
[7] 42/13
[8] krş. Sadaka*
[9] *Geez Sözlük, 592*
[10] *Nişanyan*. (Osm) mezbaha.
[11] 2/125. Ayrıca bk. *Baptisme / McAuliffe (EQ)*
[12] *Nişanyan*
[13] 21/22

Bölük : Bir toplumun içinde yaşayan, inanç ve düşünceleri birbirinden değişik olan kümelerden her biri, kol, dal; **ḥizb**. Yandaşlar, yöndeşler birliği, takımı. (Habeş) **ḥzb** (II) : bağ, düğüm. (b/m) (Arap) **ḥazama** : bağlama. (Arap) **ḥazzaba** : toplama, birleştirme; (Habeş) **ḥēzb** : ulus, toplum, oymak; inanç takımı[1], dinsiz kimseler; (toplum içinde) din işleri ile uğraşmayanlar (laik olanlar); (Habeş) **ḥzb** (I), **ḥazaba** : düşünme, sayma, tasarlama, varsayma, kuşku. (Yemen) ʾ**ḥzb** : silahlı çete (silahlı küçük birlik) (çoğul)[2]. Hizip*.

Bölüşmek : Varlığını, el gücünü başkaları ile paylaşmak; "infak etmek". Katkı*.

[brr] : Çok anlamlı **br** / **brr** kökünden türeyen sözcükler, Kuran'da beş, altı kümeye ayrılabilir :
1 - **l-barr**[3] : toprak [deniz olmayan yer], görüşe açık yüksek topraklar (alanlık yerler)[4]. Bu deyim hiçbir Bildiri'de anlam sıkıntısı çıkarmaz.
2 - Anne, çocuklarına, torunlarına sevgi göstermek[5]. Kuran'da iki kez[6], sırasıyla Yahya, ayrıca İsa için kullanılan **barran** sözcüğü, kucaklayıcı / kollayıcı diye çevirildi[7]. (Yemen) ʿ**br** kökünün türevi ʿ**tbr** : birisini koruması altına almak. (Akat) **abāru** (II) : kucaklamak. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Güzel*, Muhsan*. Oysa (Akat) **abarakku(m)**, evin işleri ile uğraşan, kahya; tapınak görevlisi, yönetmeni demektir. Abraham (İbrahim) ile ses, ayrıca anlam benzerliği ilginçtir.
Öte yandan **l-bira**, **l-biru**, **l-birra** sözcükleri ise okunuşuna göre değişik anlamlar alır. Örneğin **al-birr**, **al-bārr** olarak da okunabilir (*Al-Jalayn*). Bu da kucaklaşma, birbirine bağlılık (annenin çocuğuna gösterdiği sevgi) anlamında olup "sakınç" (takva, karşılıklı dayanışma) sözcüğü (Sakınmak*) ile birlikte kullanılır. Krş. (Yemen) **brr** (III) : bir görevi (borcu) gerektiği gibi yerine getirmek; **br** : (birisine) bağlılık.
3 - Ötelemek, öteye/karşıya götürmek, (başka yere, başka birine) geçirmek[8], "intikal etmek" anlamları altında Arapçada "koyun ve keçileri (bir yerden başka bir yere) aktarma", "pazarlama / malı satıcıdan alıcıya aktarma", "Kutsal Gezi'yi yerine getiren birisinin davranışının Allah'a aktarılması, Allah'ça anlaşılması, algılanması, doğrulanması", doğru olarak yorumlama (tabir) gibi deyimler (*Lane*) türer.
4 - **bi-l-birr**[9], doğrulama, (doğru olarak) yorumlama anlamı ile Kuran'da iki kez Medine döneminde, Yahudiler bağlamında yer alır[10].
5 - Tekgeçişli **bararatin**[11] ise 1 - öngörülü (olan yazıcılar), Gizemi'i bilen, sonradan olacak olan olaylardan [Öte Yaşam, Yargı Günü konusunda] salıklı olan (yazıcılar). Krş. (b/m) (Arap) [**mrr**] : Kavrayışlı, sezgin (sezme yeteneği olan); görüş keskinliği, kavrayışı olan (kimse)[12]. (Akat) **barû** (I) : bakmak; yoklamak; bitiği okumak; (tanrı) gözetmek; öteye bakmak; gizemden salık getirmek; birisine bir konuyu bildirmek [Vahiy etmek]. (Akat) **barûm** (I) : bakmak; birisine bir konuyu bildirmek; kehanette bulunmak. (Akat) **bārû** : öngörücü (kahin). (Habeş) **baʿara** (III) kazmak; toprağı sürmek. Sami dillerinde değişik köklerden türeyen kazmak, delmek, geçit açmak genel olarak saklı olanı bulma, gizemi görme, öndeyide bulunma, kahinlik etme anlamındadır. (Habeş) [**brr**] (IV) : muştulamak [bilinmeyen (Gizem'den gelen) hoş bir salığı, başkalarına bildirmek]. Ayrıca krş. Kuran'da yer alan "yorum" anlamına gelen ʿ**ibrat**, "ibret" diye çevirilir.

---

[1] (Arap) **maḏhab**, (Osm) mezhep.
[2] (Arap) **(ta)ḥazzaba** (düzenek kurma, tuzağa düşürme).
[3] örneğin 5/96, 6/59,17/67
[4] (Akat) **bāru** (II) : açık ülke. (Yemen) [**brr**] (II) : açığa çıkmak; savaşmak için açığa çıkmak; geçit açmak. (Habeş) [**brr**] (III) : delmek; **barr** : geçit; kapı.
[5] *Lane, 175 vs.* Bu anlamla krş. (b/m) (Arap) [**mrr**] : (insan, yel, su, zaman) geçip gitmek, akmak, esmek. Geçirmek, üstünden, içinden geçirmek. (Yemen) [ʿ**br**] : yanında, ötesinde olmak; ʿ**tbr** : koruma altına almak.
[6] 19/14, 19/32
[7] Zekeriya'nın oğlu **barran** (kucaklayıcı biri) (19/14) oldu ise babası Tanrı'dan, onun doğumundan önce **raḍiyyan** (ağırlayıcı / ağırlayan biri) (19/6) olmasını istemişti.
[8] Bu anlam Osmanlıca "tabir" sözcüğünde de bulunur : Bir anlamı alıp başka bir anlama götürme, yorumlama. Türkçeye Farçadan geçen "ebru" sözcüğünün kökeninin "bulut gibi, hareli, dalgalı" anlamına gelen "abri"den geldiği öne sürülür (*Nişanyan*). Bence bu sözcük ilkel Sami dilinde boya yapmak, resim yapmak [bir nesneyi alıp karşıdaki/ötedeki duvara/taşa/kağıda taşımak/götürmek, çizmek; "tıpkıbasım, fotokopi yapmak"] kökünden türer. Ebru yapılırken yoğunlaşmış bir sıvının üzerinde ne varsa onun karşısına, ötede bulunan bir kağıda geçirilir. Krş. (Akat) **ebēru** (I), **epēru** : karşıya geçmek, geçirmek; **ebēru** (II) : (Yüzü) boyamak; **ebrum** : boyanmış, yüzü boyanmış.
[9] Gizemden gelen izleri, belirtileri, simgeleri yorumlayan. Krş. (Arap) **b-il-birr** ile (Akat) **bēl bīru** : kahinciliğin efendisi.
[10] 2/44, 58/9
[11] 80/16
[12] *Lane*. Örneğin **ḏū mirratin** (53/6)

6 - Seçilmiş, seçkin : (Akat) **bēru**. Seçmek, ayırmak : (Habeş) [**brr**] (II) **barra**. Krş. Hayır*. Seçilmiş, öteye konulmuş olduğu için "ayrıcalıklı" kimse. Bk. **barāʾat**[1] : ayrıcalık, dokunulmazlık, bağışıklık, üstünlük verilmiş olma, özgürce davranabilme.
7 - Aklamak; ak yapmak, aklanmak. Krş. **tabarrū**[2], ayrıca **tabarrūhum**[3]. (Habeş) [**brr**] (I), **barra**. "Kutsama" anlamı için bk. (Akat) **ebēru** (II) : (Yüzü) boyamak; **ebrum** : boyanmış, yüzü boyanmış. Boya*.
8 - (Habeş) [**brr**] (III) : delmek, içine girmek[4], **barra** : kapı[5]. (Yemen) [**brr**] (II) : açığa çıkmak; savaşmak için açığa çıkmak, geçit açmak.
Bu [**brr**], [ʿ**br**] köklerinin Kuran'da yer alan bütün bu değişik anlamları, Türkçeye genel olarak iyi olma, iyilik, iyi davranış, saygılı olma, erdemli, ihsan sahibi, mutluluk, vb. diye çevrilirken **barāʾat** deyiminin "ültimatom, ihtar" diye anlaşılması şaşırtıcıdır.

Burhan : Dörtlü [**brhn**] kökünden gelip Kuran'da sekiz kez yer alan bu deyim, "gösterici" kanıt anlamındadır. Bu kök, ışık, aydınlık, parlaklık anlamına gelen Sami dillerindeki [**brh**]'den türer[6]. (Arap) **bahara** (parlaklık), **bariha** (ak renkli olma). Dolayısı ile birisi bir "burhan" getirirse, o kimse o konuyu aydınlatmış, o konuya ışık tutmuş olur. Yanılmasın, doğruyu görebilsin diye Tanrı, Yusuf'a **burhān** "ışık" gönderir[7]. (Yemen) **brh(n)** : tanıklık; tanıklık edilerek doğrulanmış olma. Öte yandan (Habeş) **bərhānnā** : "parşömen" anlamı ilginç olup kimi Bildiriler'de[8] "serilmiş yaprakları / serilmiş derileri" düşündürür. Bildiri*.

Buyruk : Arapçada "buyruk" ile "eylem" köktaştır. Bu nedenle sık sık geçen "Allah'ın buyruğu" deyimi, kimi Bildiriler'de Allah'ın, gerçekleştirmek istediği eylemi demektir. **hamza mīm rā** kökü ayrıca bağlamına göre iş, onarım, konu anlamına da gelir. Emir*.

Buyurman : **ulī l-amr**. Kendilerine buyruk verebilme yetkisi verilmiş kimseler, sözü geçenler, buyurganlar[9]. Yaşı, deneyimi, görgüsü yüzünden bir toplumda günlük konularda sözü geçen kimseler[10]. *Tafsir Al-Jalalayn*'a göre bunlar Medineli Yardımcılar arasındaki yaşlı, sağgörülü kimselerdir. Eylemciler*.

Bütünlenmek : (Sözü, süresi, soyu) bütünlenecek (Gün, ödül, toplum) deyimleri için bk. Azim*.

Bütünlemek : [**tmm**] kökünün türevleri (22 kez) eksiksiz duruma getirmek, tamamlamak (*TDK*) diye çevrilir[11]. Bu, özellikle Antlaşma konusunda[12], anlam daralmasına yol açar. Son Mekke, özellikle Göçötesi dönemli bu kökün kaynağı Akatçadır. (Akat) **tamû** (I), **tamû** (II), **tammāmû** ile türevleri : Ant içmek, birisine ant vermek, birisine ant içirmek, birisine söz verdirmek. Kuran'da birisi (ya da Tanrı) bir işi "tamamlarsa", o kişi o işi yapacağı konusunda vermiş olduğu sözü tutmuş olur. Osmanlıcada da böyledir : İki kişi, sözleşme sırasında birbirine "tamam mı?" diye sorarlar, böylece verilen sözün tutulup tutulmayacağı karşılıklı yoklanır, bunun üzerine "tamam" denilirse 1 - sözünün tutulacağı konusunda ant içilmiş olur; 2 - sözleşme, pazarlık sırasında karşılıklı öne sürülen koşullar birbirine denk düşmüş olur. Kuran'ın birçok yerinde (Arap) [**tmm**] (bütünleme) ile "azmetme" yakın anlamlıdır. Azim*

Büyü : Elçilerin sözleri, ya da Kutsal Bitikler söz konusu olunca bu deyim, göz boyama, kandırma, yanıltma, aldatma, dinleyenleri ayakta uyutma anlamındadır. Sık sık geçen bu sözcüğün gerçek anlamı 2/102'de açığa çıkar. Kuran'a göre büyü yapmak, kehanet yapmak, Gizem'i görmek anlamındadır. Tanrı ile ilişkiye geçerek ya da doğaüstü güçlere dayanarak bilinmeyeni, gelecekteki olayları öğrenmek. Bu nedenle Elçi Mehmet, gelecekteki olayları (Saat'in gelişi, ölümden sonraki dirilişi) bildirdiğinde, kendisine sık sık "bu, ancak bir

[1] 9/1, 54/43
[2] 2/224
[3] 60/8
[4] (Arap) ʾ**ibra** : iğne
[5] 2/177
[6] daha geniş bilgi için bk. **barha** (*Geez Sözlük*, *103*) ile **bərhan** (*Geez Sözlük, 104*). Ses kayması sonucunda **brk**/**brq** ile uzaktan karındaş olmalıdır. Bereket*
[7] 12/24
[8] örneğin 2/111, 4/174, 23/117
[9] *Gültekin Onan* (www.kuranayetleri.net; mealler.org/)
[10] 4/59, 4/ 83
[11] (Geez) bütünleme; bütünlenme; eksiksiz (doğru ölçülü) olma;
[12] örneğin 6/154

büyüdür" denilir, "bu senin söylediklerin kahincilikten öteye geçmez", dolayısı ile "sen, gönderilmiş biri, elçi değilsin" anlamına gelir. Yahudiler'de "kahin" ile "peygamber, elçi" eş anlamlıdır.

Büyük : Kuran'da 161 kez yer alan [**kbr**] kökünün türevleri büyük, büyüme, (Tanrı'ya, Elçi'ye karşı) büyüklenme, (yakışıklı bir oğlanın güzelliğini) yüceltme gibi anlamlara gelirken **kabīratan**, **kabāira**, **akbar** gibi türevler "büyük suç" diye anlaşılır; neden bu anlama geldiği bilinmediği gibi bu suçun ne olduğu belirsizdir. Oysa "suç", "suçlanma", "suç ile kirlenme" anlamları yakın sesli (Habeş) **qobara** deyiminde görülür : kara olma, kararmış olma[1]. Bu ise "karanlıklar ülkesi, çukuru" olan (Osm) kabir : gömüt[2] ile yakın anlamlıdır.
Öte yandan (Yemen) [**kbr**], çok anlamlıdır : 1 - büyük; 2 - tarladaki ürünü çoğaltmak; 3 - denetlemek, gözetmek, yönetmek; 4 - bir oymağın (boy'un) yönetim sorumlusu[3]. Dolayısı ile Kuran'daki "büyük", 1 - bir insanın yönettiği, sorumlusu olduğu (bilerek yaptığı) eylem ya da sorumluluk; 2 - bir insanın büyüttüğü, çoğalttığı (kötü) "ürünler", (kötü) eylemler anlamına gelmelidir. Bu ise Kuran'da sık sık yer alan "onların kazandığı, biriktirdiği" deyimi ile eş anlamlıdır. Kazanmak*. Öte yandan (Akat) **kabāru** kökünün türevleri kalın, yoğun; iri yarı, kaba kimse; kabalık anlamına gelirken **mukabbirum**, abartıcı, övünen kimse demektir. Bu da Kuran'da, büyüklenen kimse diye çevirilen (Arap) **mutakabbir** ile nerdeyse eş anlamlıdır. Öksüz çocuklar konusunda yönetici, gözetici, sorumlu olma anlamı için bk. **kabīran**[4]. Ayrıca, yine "büyük" diye çevirilen, üstelik kesinlikle bu anlama gelmeyen başka bir deyim için bk. Azim*.

Büyük Kırım : **al-karbi al-`aẓīm**. Genel, toplu, toptan boğulum; topluca boğulma; topluca, toptan kazınma, alt üst oluş, kazılış (yok oluş). Bir toplumun tümünün suda boğularak soykırımına uğraması, yok olması, bir toplumun kökünün kazılması. Kuran'da üç kez Mekke döneminde yer alır; genel olarak "büyük sıkıntı, üzüntü" diye çevirilir. Söz konusu Nuh olunca bu, Tufan (su baskını) olayıdır[5], Musa olunca Mısır'dan kaçmakta olan İsrailoğulları'nı öldürmek için kendilerini izleyen Firavun'un adamlarının denizde boğulmasıdır[6]. Öte yandan deniz kıyısında yaşayanları her türlü **karbin** "sıkıntısından"[7] (suda boğulmaktan) kurtaran Allah'tır[8], denilir. Köken : **al-`aẓīm** : (Arap) sonuna dek; sonuna varan; (Yemen) [ʿ**zm**] : bütün, bütün olarak, hepsi[9]. Azim*.
1 - Toplu Boğulum : (Arap) [**krb**] : Sıkıntı, üzüntü çıkması, soluk alamama (Lane). Türkçede de "boğulma" eyleminin bunalma, büyük sıkıntıda olma anlamına da geldiği unutulmamalıdır.
2 - Toplu Kesim; Toplu Soykırım; Toptan Kazıma. (Arap) **karaba** : toprağı kazıma, sabanla sürme, pulluk; (Habeş) [**krp**], ʾ**akrapa** : (yazıyı, yazmak için) yüzeyi kazıma; **karapa** : yıkamak; aklamak; ʾ**akrap** : arı (arınık); (Habeş) **k(w)araba** : balta ile kesmek; sabanla sürmek; yok etmek; [kökünü kesmek][10]. (Akat) **kurbu** : adama; **kirību** : adanmış biri; **karābu** : kutsamak, yakarmak, esenlemek. **karābu** : savaş; **qerēbu** : 1 - (birisine iyi amaç ile) yakınlaşmak; 2 - (birisine kötü amaç ile) yaklaşmak, sataşmak[11]; 3 - (adanacak hayvan) sunulmak. (Osm) kurban etmek / edilmek. Krş. (İbr) **shoah** (yıkım). Ayrıca bk. (b/m) (Habeş) : **karm** : su kaynağı, pınar; **karama**, **karma** : yağışlı bir dönem geçirme; (b/m) (Akat) **karāmu** : (birisini) kısıtlama, ele geçirme; **karm** (II) : yığını yıkma; **karmūtu** : yıkım.
Yine Nuh bağlamında[12], Tanrı'nın, **blw** edici, sınava uğratıcı olduğu belirtilir. Bu kök için bk. Sınamak*. (Toz, su) ile örtme [boğma] anlamı için ayrıca bk. Toza Bulananlar*.
Yeri gelmişken şöyle bir soru sorulabilir : Adem'den türeyen birçok toplum suç işlemişken, üstelik bu toplumlardan kimileri yeryüzünden silinmişken, neden Nuh döneminde seçilmiş birkaç kişi dışında bütün insanlık bir soykırımına uğratılır? İdris'e göre bunun nedeni, iki yüz Melek'in[13] yeryüzüne inip insan

---

[1] krş. Kafir*, Zalim*
[2] (Sami) **qbr**
[3] 6/123. (Osm) kibar : soylu kimse
[4] 4/2
[5] 21/76, 37/76
[6] 37/115. Firavun konusunda ayrıca bk. "Boğulum kendisine erişince" (10/90); "(onları) toptan suda boğmuştuk" (17/103)
[7] "sıkıntı" (*Diyanet*)
[8] 6/63-64
[9] krş. Toza Bulananlar*
[10] Sodom ile Gomara kentlerinde yaşayanların tümünün yanardağ patlaması sonucunda öldürülmesi konusunda "arkalarını / köklerini kesme" deyimi kullanılır (15/66).
[11] anlam olarak krş. Salat*
[12] 23/30
[13] İdris'in Bitiğinde kendilerine "Tanrı Oğulları" denilir.

kadınlarla cinsel ilişkiye geçmesidir. Bu ilişkiden doğan çocuklar (Devler, dev çocuklar) nedeni ile insanlığın kanı, soyu bozulmuş olur[1]. Üstelik bu suçlu Melekler, o kadınlara (Kuran'da örnek olarak verilen Zehra), ancak Tanrı'nın, ayrıca Melekler'in bilmesi gereken Gizem'den gelen bilgileri verirler[2]. Dolayısı ile yeryüzünde insanlığı sil baştan "arı bir kan ile" yayabilmek için tümünü yok etmek gerekmişti. Böylece Tanrı, ancak "Nuh'un soyunu kalıcı kılar"[3]. Nuh ile yakınları dışında insanlık yok olmuşken, ölümsüz[4] olan bu Devler (Cinler) yeryüzünde yaşamı sürdürürler, üstelik Süleyman için yapılması gereken, ancak insan üstü gücü olan kimselerin yapabileceği işler, kendilerine yaptırılır[5].

Cehennem : Öteki Yaşam'da, Tanrı'nın Yasasına göre suç işlemiş olanların ezince uğratılacakları yer. Ezinç konutu, ülkesi. Tanrıdan, tanrısal ışıktan, tanrının kaldığı yerden uzak olduğu için Cehennem, karanlık bir yerdir, Karanlıklar Ülkesi'dir; ışık görmeyen "Çukur" bir yerdir. Taş Devri'nin sonuna dek, Öte yaşamda dirilenler arasında suç işlemiş olanlar çeşitli ezinçlere uğratılırdı. Bu konu, Kuran'ın özellikle ilk Mekke döneminde anımsatılır. Bu sıkıntılı dönemden sonra, bu kimseler arınmış olarak oradan çıkarılırdı. Dinler Tarihinde, suçlu birisini ateşte ısıtarak arındırma kavramı sonradan ortaya çıkacaktır. Ateş*.

Cehennem'in yerlileri : Öte yaşam'da Cehennem'e yerleştirilecek, Cehennem'e sürülecek olanlar. Krş. Cennet'in yerlileri*.

Cemil : Arkadaşça, bağışlayarak, uygunlukla, hoşgörü ile anlamına gelen bu sözcük genel olarak "güzel, güzelce" diye çevirilerek anlam daralmasına yol açılır. Anlam : (birisini) bağışlamak; kayra, yarar sağlamak. (Akat) **gamālu** : kayırmak, kıymamak, canını bağışlamak, korumak, öldürmemek, esirgemek, kaçınmak, bağışlamak. **gāmilu** : esirgeyen, kayıran. **gimillu** : karşılık (ödül), kayra, arkadaşça (yapılan) eylem. Örneğin, Tanrı'nın insanlar için yarattığı hayvanlar bağlamında[6], söz konusu olan hayvanların güzelliği değil onların yararlı olmaları, insanlara kayra sağlamalarıdır. Kuran'da sık sık geçen "güzel bir sabır" deyimi, (sıkıntılara) uygun, yeterli, gereken, "yarar verici, yararlı" bir katlanma anlamına gelir. İki kez geçen "güzel bir ayrılık, boşanma"[7] deyimi (ikisine de) uygun, arkadaşça, "karı ile kocaya yararlı olacak" bir boşanma demektir.

Cennet : Bu sözcük, Soğdca'dan[8] Türkçeye bir alıntı olan "uçmak" olarak çevrilmedi. Bunun tek nedeni cennet ile firdevs[9] sözcüklerinin ilkel anlamının "bağ, bahçe" olmasıdır. Her inançta ölümden sonra yaşanılan yerin tanımlanması değişiktir. Örneğin Eski Mısırlılar'da, Yargı Günü gelince dirilen ölüler çeşitli tanrılar önünde sınavdan geçirilirlerdi[10]. Sınavda başaranların, Kuran'da da belirtildiği gibi, yürekleri tartılır. Tartısı uygun gelenler, sonsuz bir yaşama kavuşurlar, ötekilerini ise hemen ortaya çıkan bir canavar yutar. Eski Mısırlılarda, tek tanrılı inançlarda görülen Cehennem kavramı yoktu. Kendileri için Cehennem, öldükten sonra bir daha yaşayamamaktı. Oysa Sümerler'deki "Cennet", Kuran'dakine çok benzer.[11]

Cennet'in yerlileri : Ölümsüz olarak Cennet'te, Tanrı ile birlikte yaşayacak olanlar. Dinler Tarihi açısından bunlar Firdevs Bahçesinde Tanrı'nın yanında yürüyen, kendisine eşlik eden kimselerdir. Kuran'da böyleleri Cennet'te kalmaya yakışan ya da Cennet'e uygun kimseler anlamına gelir. Benzer bir deyim İdris'in Bitiğinde bir kez yer alır[12]. Ayrıca İdris'in 1. ve 3. Bitiğinde Tanrı'nın yanında bulunanlar (Melekler) için "Cennet konukları"[13] deyimi kullanılır. Kuran'da geçen **aṣḥābi madyan**[14], Medyen'de oturanlar, Medyenliler diye

[1] Bu konuda ayrıca bk. *L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 1, 147 vs*).
[2] 2/102
[3] 37/77
[4] Melekler, ölümsüzdür.
[5] 34/12. Ayrıca bk. 53/52'nin dipnotu
[6] 16/6
[7] 33/28,33/49
[8] İran kökenli ölü bir dil
[9] *G.P. Luttikhuizen. "Paradise Interpreted"*
[10] Bu sınavda sorulacak soruların yanıtları, din adamlarınca bilinirdi. Bu yanıtlar, para ile satılan bir kağıdın üzerine yazılır ve küçük bir çıkın olarak boyuna takılırdı. Sonradan bütün Orta Doğu'ya yayılacak olan "muska"nın kökeni buradan gelir. Varlıklı olanlar ise bu yanıtların daha genişçe açıklandığı bir bitik yazdırır ve bu bitik ile gömülürlerdi. Buna, "Ölüler Kitabı" denilir. Ölüler için bir sınav kılavuzu olacak olan benzer bir bitik Tibetliler'de de bulunur.
[11] Bu konuda bk. *S.N. Kramer, "The Sumerian. Their History, Culture and Character"*
[12] companions of the hosts of heaven. İdris'in Bitiği (104/6)
[13] host of heaven
[14] 9/70

anlaşılır[1]; Dolayısı ile **aṣḥābu l-ğannat** deyimi : Cennet'te oturanlar, yaşayanlar; Cennet'in yerlileri; Cennet'tekiler" anlamına gelir. Önceden de belirtildiği gibi dil bilgisi bakımından Kuran'da gelecekte kesinlikle olacak olan olaylar, olup bitmiş, geçmiş gibi gösterilir. Dolayısı ile bu deyim, Cennet'e yerleşecekleri kesin olanlar için onlar şimdiden orada oturuyorlarmış gibi bir anlam taşır.
(Akat) **(w)ašabu** : yere oturmak; (bir yerde, evde, kentte) kalmak, yaşamak; (bir yerin doğuştan ya da sonradan) yerlisi olmak; (Asur) (başka bir yere gidip) yerleşmek (sömürge kurmak). (Akat) **(w)āšibu** : oturma, bir yerde kalmak, konaklama.
Öte yandan (Arap, Habeş) [**sḥb**], çekme, sürme, sürükleme anlamına gelir[2]. Yerel bir okunuş olarak bu deyim "Cennet'e sürülenler, sürüklenenler, götürülenler" anlamına gelmelidir. Bunu yapan ise önde yürüyen "kılavuz" olmalıdır. Krş. (Habeş) **saḥabe baql** : katırı süren (kimse)[3].[4]
Budacı Türkler, Müslüman olduktan sonra, eski inançlarındaki Cennet yerine kullandıkları "uçmak" (Cennet) sözcüğünden "uçmakçı" deyimini türetirler[5].

Cennet'e sürüklenenler : Cennet'in Yerlileri*

Ceza : Kuran'da bugünkü anlamını taşımaz. Kuran'da, Cennet'e giden de Cehennem'e giden de cezaya [**gzy**] uğratılır. Cezalandırma, edimlere karşılık verme demektir. Bu nedenle genellikle çevirmenin yorumuna göre "iyi olan ceza" ödül diye, "kötü olan ceza" ise ceza diye çevrilir. Anlam sıkıntısı çıkarmadıkça, bu çeviride ancak "karşılık verme" deyimi kullanıldı. Ayrıca (Yemen) [**gzy**] : 1 - bir ödevi, görevi yerine getirmek, bütünlemek[6]; 2 - Yetkili birisince kutlanmak [ödüllendirilmek]. Kuran'da genel olarak bugünkü anlamıyla "cezalandırma" yerine "ezince uğratma" deyimi kullanılır. Ezinç*

Cihat : Din uğruna yapılan savaş (*TDK*). Göçötesi dönemli bu deyimin, sözlükbilim bakımından Kuran'da bu anlama gelmediği kesindir. (Osm) sadaka, infak, hak, münafık, emanet gibi sayısız sözcükler gibi bu da Habeş kökenlidir. (Habeş) **gahada**, **gəhda** : açığa çıkmak; görünür olmak; açıkça söylenmiş olmak; açıklamak, bildirmek. Habeş kökenli bu sözcük (Arap) [**ğhd**],ʾ**ağhada** (görünme, ortaya çıkma) ile eş anlamlıdır[7]. (Habeş) **gahād** : açma, açığa çıkma; kamusal (halka açık); İsa'nın, Elçilik görevine başladığı gün[8] gibi anlamlara gelir. (Kuzey Habeş, Amhar) **gähad** : açma, açığa çıkma; açık, açıkça. Örneğin[9], ant içmek konusunda kullanılan **ğahda**, "güçlü bir ant" ya da "savaşarak içilen ant" anlamına gelmez, ancak görkemli (büyüklüğü, görünüşü, güzelliğiyle görenleri etkileyen), gösterişli, açıkça görülen, gizli tutulmayan, herkesin duyduğu bir ant anlamındadır. Üstelik böyle bir ant içenler, Elçi'yi yatıştırmaya çalışanlardır[10], kendisine karşı "cihat" edenler değil! Öte yandan **ğāhadāka** deyimi, anne baba, çocuklarına karşı savaş ederler diye değil, ancak ortak koşucu olduklarını, çocuklarına açıkça söylerler, bunu açığa korlar[11] kendi inançlarını çocuklarına da yaymaya (aşılamaya) çalışırlar diye anlaşılmalıdır. Bu sözcüğün Kuran'daki genel anlamı yaymak, yayılmak, göze çarpmak, (inancı) yaymak / (başkalarına) bulaştırmaktır Krş. (Habeş) **gahād** (İsa'nın, Elçilik görevine başladığı gün). Yakın anlamlı bir kök için bk. **l-ğahr**, [**ğhr**] : herkese bildirilen, topluma açılanmış; yüksek sesle (söylenen)[12]. Dört kez yer alan **muğāhidīn**, kutsal ülkü uğrunda savaşan kimse anlamına gelemez. Mücahit, Allah Yolu'nda kendisini açığa koyan, Allah'ın Yol'unu izlediğini açıkça belirten, bu Yol'da kendisini gösteren, Allah Yolu'nda (giderken) görünendir. Bir anne babanın, çocuklarına karşı - olasılıkla tatlı bir dil ile - kendi inançlarını gösterdikleri gibi[13], inançlarını gösterenlerdir[14]. Bugünün dili ile, inanç yaymak için görevlendiren, dönüştürücü "misyoner" kimselerdir[1];

[1] ayrıca bk. **aṣḥābu l-ayka** : Eykeliler; Çalılık'takiler; Çalılık'ta yaşayanlar (15/78)
[2] 40/71, 54/48
[3] who drives a mule (*Geez Sözlük, 492*)
[4] "Cehennem'in yerlileri" konusunda krş. "Citizens of Hell" (*L. H Mills, "Avesta Eschatology", 40*).
[5] *M. Özyetgin., "Buddhist Uighur Cultural İnfluence"*
[6] 53/41
[7] Ses benzerli (Arap) [**ğḥd**] kökünün türevi **ğaḥadu**, Kuran'da 12 kez dışlama [dışarıya çıkarma, kovma, yadsıma, tanımama] anlamı ile geçer.
[8] Elçi olarak ortaya, kamu önüne çıktığı gün
[9] 5/53, 6/109
[10] 24/53
[11] 29/8
[12] İlan Etmek*
[13] 29/8. 24/53'te **ḫā rā ğīm** (açığa çıkarma, "ihraç etme") kökü ile birlikte kullanılır.
[14] Osmanlıcada kadın adı olan Cahide, Habeş köküne dayanılırsa, (bilgisi, çalışkanlığı, başarısı, girişkenliğinden ötürü) kendini gösteren, güzelliğini açığa koyan, gösterişli kadın anlamına gelmelidir.

onlar Elçi Mehmet'in "havarileridir". Ayrıca bu **muğāhidīn** olanlar, akıncı olmayıp yerlerini yurtlarını bıraktıkları için onların "toprak tapuları" artık Öte yaşamda olacaktır[2]. Sözlük anlamı bakımından (inancı) yaymak konusunda krş. (Habeş) **zarbet** : halı, sergi. **zarbata** : halıyı sermek ile (Arap) [**ḍrb**] (Dövmek*). Tanrı'yı anışın "dışarı çıkma", "yayılma" köküne dayanması için bk. **ašadda**[3]. Şiddet*
Olasılıkla son Emeviler ya da Abbasiler döneminde bu inanç yayıcıların ellerine kılıç tutuşturulacaktır(!)[4]. Ne Kuran'da ne de Hristiyan kaynaklarda, Tanrı'ın yardımcıları olan[5] Ulaklar'ın (Havarilerin) savaşçı oldukları belirtilir. Bu Ulaklar ile "Cihat edenler" arasındaki ilişkinin en sağlam kanıtı, Elçi Mehmet'in, kendi öğretisini yaymak için Hristiyanları yardıma çağırdığı bağlamda yer alır[6]. Kuran'ın hiçbir yerinde cihat ile savaşma (öldürme) deyimleri yan yana geçmez! Elçi Mehmet, kendisi için "eylemci" niteliğini kullanır. Eylemciler*. Yeni öğretiyi yaymak, "eylemci olmak" ile "göç etmek" arasındaki ilişki ilginçtir[7]. "Cihada çıkanlar'ın", yerleşmek için yanlarına varlıklarını alarak yola koyulması söz konusudur[8]. Böyle bir anlam genişlemesi Kuran'da 31 kez yer alan [**bdw**] kökünde de görülür : 1 - açığa çıkmak, açıklamak; 2 - dışarıdaki kimse, göçebe, taşralı[9].
Oysa, Songün geldiğinde "inananlar" ile "inanmayanlar" arasında çıkacak olan, üstelik sonunda "karaçalıcıların", "karartıcıların"[10] yok edileceği savaş (bugünkü anlamı ile "cihat"), Kumran Dürümlerinde görülür. Bu savaşa[11] katılan inanıklara, "Işığın oğulları"[12] denilir. Öte yandan, inanmayan, karanlıkta olan, karartıcı kimseler için "Karanlıkların oğulları"[13] deyimi kullanılır.

Cünup : [**ğnb**] kökü, Kuran'da 33 kez, 1 - yakın, yanı, yan yan; 2 - uzak; uzaklaşma, kaçınma; 3 - atmık anlamlarına gelir. **ganiba**[14], (uygun davranmadığı, yasak olanı yaptığı için) dışlanmış, uzaklaştırılmış, kovulmuş kimse demektir. "Yakın" anlamı öteki Sami dillerinde de yer alır. (Habeş) **ganapa** : Bir araya getirmek [yanaştırma]; oku kılıfına sokma[15]; (Yemen) **gnb** : yakınında olma. Cinsel ilişki anlamı bu köklerden türemiş olabilir. Krş. **ṣalat** : 1 - yanaşma; 2 - birisinin yanına uzanma; 3 - cinsel ilişkide bulunma[16]. Oysa Arapça'da [**ğnb**] kökünün kimi türevleri, (deve, keçi) sütsüz kalmak; cinsel boşalımda bulunma, atmık kaçırmak, atmık (*Lane*) demektir. Bu da "süt, boşaltılmış olma" anlamına gelmelidir[17]. Benzer bağlamda Tevrat'ta "atmık kaçır(t)ma, menisi ak(ıt)ma " diye geçer[18].

Çapkınlık : **musāfiḥāt**[19] ile **musāfiḥīn**[20], çapkın olma, çapkınlık[21] diye anlaşılır, yasal olmayan cinsel ilişki[22] diye yorumlanır. Bu türevler, ayrıca **masfūḥan**[1] türevi, [**sfḥ**] köküne dayandırılır. Bu kök, **yasfiku**[2]

[1] Bunun tersine, kendi kendilerine inanıkların yanına gelip komşu olmak isteyenlerin dönüştürülmesi konusu için bk. 9/6.
[2] 4/95
[3] 2/200
[4] Elçi Mehmet konusunda bunu anlayamayan Patricia Crone şöyle der : "The Christian missionaries did not themselves fight; they merely followed in the wake of soldiers. But a holy warrior was a missionary and a soldier all in one. He was engaged in something that modern observers would call religious imperialism." *'Jihad': İdea and History. (opendemocracy.net/faith-europe_islam/jihad_4579.jsp*)
[5] 3/52, 61/14
[6] 61/11,14
[7] *P. Crone, "First Century Concept of Higra"*
[8] 9/41
[9] bu kökten türeyen "çöl", Kuran'da yer almaz.
[10] Zalim*
[11] 40 yıl sürecek olan bu savaşa, "Işık Oğullarının Karanlıkların Oğullarına karşı savaşı" adı verilir. Bu konunun yer aldığı dürümler İÖ. 2. yy'da yazılmıştır. Bilgi ve kaynakça için bk. en.wikipedia.org/wiki/War_of_the_Sons_of_Light_Against_the_Sons_of_Darkness
[12] sons of light
[13] sons of darkness
[14] *E.S. Drower, "The Secret Adam", 80.*
[15] krş.(Arap) [**qnb**], **miqnab** : torba, omuz çantası.
[16] Salat*
[17] Tanrı, Adem'den sonraki kuşakları "fışkıran bir su"dan türetir (86/6).
[18] Eğer bir adamdan meni akarsa, bedeninin tümünü yıkayacak ve akşama kadar kirli sayılacaktır. Üzerine meni bulaşan her giysi ya da deri eşya yıkanacak, akşama kadar kirli sayılacaktır. Bir adam kadınla cinsel ilişkide bulunurken menisi akarsa, ikisi de yıkanacak ve akşama kadar kirli sayılacaklardır. (Levililer 15/16-18).
[19] 4/25
[20] 4/24, 5/5
[21] geçici aşklar ve ilişikler peşinde koşan (kimse) (TDK).
[22] "zina etme" (4/24, 4/25) (*Diyanet*)

sözcüğünün türeticisi olan [**sfk**] ile eş anlamlıdır : (su, göz yaşı, kan) dökmek. Bu iki kökün karşılığı olan (Akat) **šapāku** (yığmak, üstüne dökmek; yığılmak; (anapara ile) sık sık değişik yerlerde yatırım yapmak [sağa sola yatırmak]; nesneleri, tohumu yığmak, depolamak; yağ dökmek), ayrıca (Akat) **sapāhu** (insanları, tohumu yaymak, özgürce tüketmek; dağıtmak, saçmak)[3] anlamına gelir. Oysa Kuran'da töre dışı kaçamak cinsel yaklaşımlar konusunda, "alçaklık" (fahişelik), "yarığı korumama" gibi deyimler kullanılır. İçinde geçtiği bağlama bakılırsa bu durum[4], bir çatı altında bulunan ya da "evlenilmekte" olan kimseler arasında olur. Anlamı her ne olursa olsun, korunuk kadın ile erkekler arasında yer alır. Olasılıkla bu, (cinsel) boşalım, doyum anlamındadır. (Yemen) **s²fq** : bol, bolluk; yatışmış, doymuş olma. Korunuk kimseler arasındaki sevişme sırasında boşalım [döl saçmak, dökmek] yasak olmalıydı.

Çamaşırcı : Giysi*. Havariler*.

Çapul : Akıncıların düşman topraklarına yaptıkları baskın (*TDK*) anlamına da gelebilecek olan bu sözcük ancak bu tür "baskınlarda elde edilen, ele geçirilen nesne" anlamı altında kullanıldı.

Çarmıha germek : Çarmıh[5], çarmıha germe [**ṣlb**] kökünün Kuran'da dört kez **yuṣallabu**[6], ayrıca iki kez **ṣalabu**[7] olarak geçen türevleri Türkçeye bağlamına göre genel olarak asmak, astırmak, sallandırmak, öldürmek diye çevrilir[8], üstelik dil bilgisi bakımından bunu anlamak zordur[9]. Çarmıha gerilen kimse bir yere elleri ve ayakları ile bağlanır ya da çivilenir, asılmaz! Örneğin, Firavun şöyle der : "... mutlaka sizi hurma dallarına asacağım"[10]. Bu çeviride üç ayrı yanlışlık görülür. Birincisi, "çarmıha ger(dir)mek", "asmak" olur; ikincisi, kongövde (hurma ağacının gövdesi) sözcüğü "dallar" diye çevrilir; üçüncüsü ise, bence en önemlisi, hurma ağacı dalsız bir ağaçtır! Dalı olmayan bir ağaca insan asmanın sıkıntı yaratacağı apaçıktır. Oysa "ağaca asmak", "ağacın dalında sallandırmak" değil "ağaca takmak" demektir.[11]
(Arap **ṣalaba**), (Habeş) **salaba** (II) : çarmıha germek; **salib**, **sāleb** : çarmıh. Benzer sesli (Arap) **salaba** : alıp, kapıp götürmek; (Habeş) **salaba** (I): yolmak; alıp götürmek; şaşırmak; (aklını) kaçırmak; (Akat) **ṣalāpu**, **ṣelēpu** : köşesinden kesmek; (hayvanı) kesip (içini) açmak; ince ince kesmek, kıymak; bükmek; çarpıtmak, biçimini bozmak; **ṣiliptu** : (çaprazlama) kesiş; köşegen (diyagonal); **šalāpu** : çekip, söküp çıkarmak; kınından çıkarmak; **šiliptum** : satmanı dernekten çıkarma; çocuğu döl yatağından çekip çıkarma; (Akat) [**šlp**] : sürükleme; söküp, çekip çıkarma[12]. Bu son anlamlar ise, İsa bağlamında (4/157), "İsa'yı dışarı çıkarmak, ele vermek" anlamına da gelebilir. Romalılar kendisini öldürsünler diye Yahudiler, İsa'yı "ele vermişti".

Çelenk : **l-qalāid**. Tanrı'nın, uygulasınlar diye insanlar için sürdürülecek, ayakta tutulacak bir kuruluş olarak yapmış olduğu[13] dolayısı ile çok önemli olması gereken bu tören'in ne olduğunun bilinmemesi şaşırtıcıdır. Geleneklere göre bu "çelenk", adaklık hayvanlara takılan, çevrede bulunan ağaçlardan yapılmış çelenkler idi (*Tafsir Al-Jalalayn*). Yüzlerce, binlerce çelenk yapabilmek için Mekke gibi bir bölgede, kolayca bükülebilen ince, yapraklı (?) dal bulabilmek pek kolay olmamalıydı[14]. Oysa Tanrı, İbrahim ile bir sözleşme yaparak

---

[1] 6/145
[2] 2/30, 2/84. [Kan / özsu (döl)] dökme, akıtma diye anlaşılır.
[3] bu anlam ayrıca Kuran'da **safiha** diye geçer (örneğin 2/130), üstelik kimi Bildiriler'de yanlış olarak akılsız, aptal kimse diye anlaşılır.
[4] özellikle 4/24 ile 5/5'te
[5] çarmıh : Suçlunun öldürülmek amacıyla çivilendiği haç biçimindeki darağacı (TDK). Farsçada (**čārmīχ**) ilkel anlam : "dört çivi". Gergi (*Nişanyan*).
[6] 5/33, 7/124, 20/71, 26/49
[7] 4/157, 12/41
[8] Oysa krş. "çarmıha gerdireceğim" (26/49) (*H.B. Çantay*).
[9] Oysa krş. (Osm) Ehl-i Salib (Salip): Bayrağında salib (haç) bulunanlar; Haçlı Seferlerine katılan Hristiyan ordusu. Salibiyyun : Hristiyanlar. Salipli : üzerinde haç simgesi taşıyan kimse.
[10] 20/71 (*Diyanet*)
[11] Yahudilerde ağır suç işleyenlerin canlı olarak "ağaca asılması" (çarmıha gerilmesi) ya da taşlanarak öldürüldükten sonra "ağaca takılması" ya da "kazıklanması" (kazığa oturtulması) ya da çarmıha gerilmeden "asılması" konusunda bk. *A. Dupont-Sommer, "Observations nouvelles sur l'expression 'Suspendu vivant sur le bois'"*.
[12] Suçlu olanın taşaklarını yolmak(?)
[13] 5/2, 5/97
[14] "Kılâdeler yün veya kıldan eğrilmiş iplerden örülerek insanların boynuna hayvanların ise boyun yahut hörgüçlerine asılmaktaydı. Bazen bu kıladelere nal asıldığı da olurdu. Dönüş yolunda kullanılan kıladelerde ise nal yerine Harem

Mekke'deki Tapınak (**l-bayt**) konusunda şu koşulları belirtir : 1 - insanlar için orası (boğazlama töreni için) bir sunak olacaktı; 2 - orası (putlardan) arındırılacaktı, 3 - insanlar orada istedikleri gibi (dolaşarak, dikilip durarak, bel bükerek, yere kapanarak) tapınacaklardı[1]. Sözlük anlamı bakımından **l-qalāid** çok anlamlıdır :
1 - (Putlardan) arındırma, (putları, (duvar) kabartmalarını) yolma. (Habeş) **qalada** (III) : (kaş, kirpik) yolmak; (Arap) **ḥalata** : (başı) tıraş etmek; (yün) yolmak[2]; (Arap) **ḫala'a** : çıkarma, yolma[3]. (Akat) **ḫalāšu** : (duvarı, mantarı) kazımak; didiklemek, eşelemek. Bu, Dinler Tarihinde ancak putatapıcılara özgü olan "saç, tırnak" kesme töreni anlamına gelemez. Üstelik bu tür arınma (saç, tırnak kesme) töreni, Kuran'da İbrahim'e belirtilmez. Oysa Yahudilere göre bu "kesme, yolma, tıraş etme", "sünnet olma" anlamına gelir : Tanrı İbrahim'e, "Sen ve soyun kuşaklar boyu antlaşmama bağlı kalmalısınız" dedi. "Seninle ve soyunla yaptığım antlaşmanın koşulu şudur: Aranızdaki erkeklerin hepsi sünnet edilecek. Sünnet olmalısınız. Sünnet aramızdaki antlaşmanın belirtisi olacak" (Tevrat / Yaratılış 17/9-11). Millet*. Oysa bu "sünnet töreni", erkek çocuklar doğduktan ilk sekiz gün içinde yapılır (Yaratılış 17/12).
2 - İnsanlar, hep birlikte buluşmak, toplanmak, bayram yapmak. (Tanrı ile kulların) "karşılaşma yeri"[4]. Yakın sesli (Arap) (**ḫlṭ**) : başkası, başkaları ile birleşmek; kaynaşmak, başkasına karışmak (öksüz çocuklara karışmak/ katılmak[5]); başkasına, başka bir nesneye katılmak[6]. (Yemen) [**qhl**], **qhlt** : (insanlardan oluşan) birlik, dernek. (Habeş) **ḥalada** : karışmak; (birbirine) karışmış olma; (Habeş) **ḫallada** : toplanma, birikme; bütünleme, sonuna erdirme[7]; [adağı] bitirme [öldürme]. (Habeş) **qalada** (II) : eğlence. "Karşılaşma", "buluşma" anlamları için bk. Yönek* (Kıble), Kabe*. "Eğlence / bayram" için bk. Kutsal Gezi*. Benzer sesli (Arap, Habeş) **qalada** : su toplama; (Habeş) **maqlad** : kova, havuz; (Yemen) **qld**, **mqld** : havuz; Krş. (azık, su) "birikintisi" (hazinesi) anlamına gelirken "kilit" diye anlaşılan **maqālīd**[8].
Mekke'de yapılan törenlerden birine **l-ʿumrat**, (Osm) umre denilir[9]. Krş. (Akat) **amāru** (I) : bakmak, görmek; düş görmek; (bitikten) okumak; görünmek; denetlemek, karşılaşmak; gökteki nesneler karşı karşıya olmak; (Akat) **amāru** (II) : tuğlaları yığmak. Bu durumda "çelenk" ile "umre" eş anlamlı olmalıdır : karşılaşma, bir arada olma. Emir*. Çelenk ile (Osm) umre için ayrıca bk. Karataş*. Ayrıca bk. **muqaṣṣirīn**[10].
Öte yandan, 9. Dizi'de yer alan tekgeçişli **yawma l-ḥağği l-akbar** deyimi[11], "Büyük (Kutsal) Tören Günü" diye anlaşılır. Oysa bağlama bakılırsa (Arap) [**kbr**] ile (Habeş) [**ḫbr**] kökleri karıştırılıyormuş gibidir. Bu durumda bu deyim Birleşik (Paylaşık) Tören Günü anlamına gelmelidir. Haber*.
3 - Töreyi, Gelenekleri sürdürme. Töreni, İbrahim "gibi yapma". (Arap) [**qld**], **qallada** : gibi yaptı, (Osm) taklit etti; (babadan oğula, bir kuşaktan ötekine) kalıt bırakma, devretme.

Çevrilmek : [**twb**]. Caymak[12], (geri) dönmek, vazgeçmek, (Osm) tövbe etmek. Yaptığı yanlışlığı düzeltmek, onarmak[13]. [Yerinden ayrılıp yeniden] geri dönmek. Yanlış yola attığı adımı geri çekmek. Kuran'da, "çevrilme" (Tanrı da olsa kul da olsa) eskiden yapmakta olduğu tutumundan, düşüncesinden, inancından yargısından, tuttuğu yoldan) dönmek, vazgeçmek anlamına gelir. Örneğin, **matābi**[14] genel olarak Türkçeye "benim tövbem" olarak değil, "benim [Sana] dönüşüm" diye çevirilir. Kuran'ın birçok yerinde Tanrı, kullarına "tövbe" eder. Kuran'daki "tövbe", (Osm) tövbe ile karıştırılması anlam sıkıntısı çıkardığından, çevirmenler ne Kuran'da ne de Arapçada olan bir deyim türetmek zorunda kalırlar. "Allah, tövbe etti" tümcesi "Allah, tövbe edenlerin tövbesini kabul eder" olur. Göçötesi döneminde bir ara, savaşa katılma konusunda söz verip, verdikleri sözü bozanlar ile Allah arasında bir kopukluk olur. Allah ile bu toplum birbirlerine küserler. Sonunda Allah, önceden vermiş olduğu dışlama yargısından yumuşayıp bu söz bozucularla barışmak ister. "Böylece onlar (Allah'a) çevrilsinler diye (Allah, Kendi yargısından) çevrilmişti".

---

ağaçları kullanılmaktaydı. ...Nüzul ortamı uygulamaları göz önünde bulundurulduğunda kılâdelerin bir tür muvakkat vizeler olduğu anlaşılmaktadır." (*M.S. Çalışkan, "Kur'ân'ın İkrar Ettiği İbrahimî Bir Hac Geleneği: Kalâid"*).
[1] 2/125
[2] *Geez Sözlük, 231*
[3] (Ayakkabıları) çıkarma (20/12)
[4] 2/117
[5] 2/220
[6] 6/146
[7] bk. Kabe*
[8] 39/63, 42/12
[9] 2/196
[10] 48/27
[11] 9/3
[12] Caymak, çay(mak)'tan gelir (Nişanyan), dönmek demektir.
[13] (Yemen) [**ṯwb**] : onarmak; bütünlemek; (tanrı) kullu ödüllendirmek, "sevaplandırmak".
[14] 13/30

Barışmak için ilk adımı atan Allah olmuştu. Bunun nedeni, Allah'ın çevrilgen (tövbe edici) biri olmasındandı[1]. Bu geçiş, Türk çevirmenlere içinden çıkılmaz bir sıkıntı yaratır. Örneğin, "Sonra (eski hâllerine) dönsünler diye, [Allah], onların tövbelerini de kabul etti. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden[dir]"[2]. Tanrı için kullanıldığında bu deyim basılmak (yumuşamak, (öfkesi) geçmek)[3] ile yakın anlamlıdır.
Öte yandan, [**nwb**] kökünden gelen (**anāba** : o, geri döner)[4], ayrıca Kuran'da 17 kez geçen [ʾ**wb**] "dönmek, sık sık dönmek, birisinin yerine geçmek (suçlu durumdan suçsuz duruma geçmek, suç işlerken, suç işlememek, sırası gelmek), (küsmeyip) yanıt verme" anlamına gelen sözcükler ancak kullar için kullanılır. Oysa genel olarak Türkçeye "yönelme" diye çevrilir[5].

Çevrilgen : Dönücü. Sık sık geri dönen. (Tanrı, kul) "tövbe edici" olma. Davranışlarından, düşüncelerinden, verdiği yargıdan - (Tanrı) acıyıp, yumuşayıp ya da (kul) yerinip - geri dönen. (Kul) yanlış eylemini, düzelten, iyileştiren, onaran.

Çevrinmek : Bir şeyin etrafında saygı ile dolanmak[6], (Osm) tavaf etmek. Çezginmek, tezginmek[7]. Bugün Kabe'de Karataş'ın çevresinde dönülerek yapılan, çok önemli sayılan tören, Kuran'da yer almaz. Açıklama için bk. Karataş*. Oysa Kuran'a göre Mekke'de yapılan en önemli tören, Çelenk* idi.

Çığlık : Korkunç bir patlama sonunda ortaya çıkan gürültü. İsrafil`in, Sonuncu Gün çaldığı boru'nun sesi diye anlaşılır. Boru*. **ṣayḥat**, [**ṣyḥ**] : (Arap) erimek; (İbr) (ufalanıp) toz olmak; (Habeş) erimek, sıvılaşmak, çarpmak, parçalara bölünmek, delmek. (Habeş) **sayyāḥ** : eritici, eriten kimse. Bütün bu anlamlar yanardağ patlamasını, dolayısı ile duyulan sesi, ortaya çıkan toz dumanlarını, ayrıca eriyip akan püskürtüleri andırır. Pislik*

Çift : **zawğ**. (Osm) zevce. 1 - Birbirini tamamlayan iki tekten oluşan (nesneler). 2. Bir erkek ve bir dişiden oluşan iki eş (*TDK*)[8]. Genel olarak, bugünkü anlamı ile "karı ile koca" anlamına gelmez. Zevce*. Kuran'ın birçok yerinde, özellikle doğadaki canlı varlıklar konusunda (çoğul) **azwāğ**, tür (ortak özellikleri olan bireylerin tümü) anlamına gelir. Huriler*. Korunuk*.

Çizelge : **imām** sözcüğünün kimi türevleri anlam sıkıntısı çıkarır. Oysa kimi bağlamlarda[9] bugünün dili ile çizelge (veri dizisi), liste, (Osm) cetvel anlamına gelir. Kütük[10]. Üstelik bir tek yerde bu sözcük yanlış olarak **umamun** (toplumlar) diye okunur[11]. (Akat) **ammatu** (I) : ön kol (dirsek ile el arası); ön kol uzunluğu (yarım metre). Yemen (ʾ**mm**) : dirsek boyu[12]. İnsanların[13], ayrıca kuşların[14] edimleri böyle bir çizelgede açıkça yazılır, üstelik Duruşma Günü'nde bu çizelge ile gelirler[15]. Bu son Bildiri'de çift anlamlı olabilir : 1 - çizelge; 2 - öncü (Elçi, öncü kılavuz). Böyle bir çizelge, tutanak, **siğğīn**[16] diye geçer. Öte yandan **imāmin**[17], "gösterge" anlamında olmalıdır. Bu iki anlam, çizelge / gösterge, birisine bir konuda bilgi veren, yol gösteren nesne (kimse) anlamında olmalıdır. (Akat) **umu**, **um** : yaşlı kadın; bilgin, yetenekli öğretmen; **ùmmu**, **ummi-a** : okul öğretmeni, eğitim görevlisi, yetenekli öğretmen. Ümmi*.

---

[1] 9/118
[2] *Diyanet*
[3] *Aysu Ata, "Kısasü'l Enbiya" 2,Cilt s. 80*
[4] örneğin 31/15, 38/34
[5] **awwābun** (38/17) : (ses, gittiği yerden) geri dönme; yankı verme
[6] *TDK*
[7] çezginmek, tezginmek. *N. Yüce, "Neu Festgestellte Wörter Und Wortbedeutungen İm Choresmtürkischen"*. Oysa bugünkü çezginmek : oyalanmak, tembellik etmek (*TDK*). Tezginmek : dönmek, tavaf etmek; çevrilmek (*DLT*).
[8] Bu sözcük konusunda bir eleştiri için bk. *M.K. Yılmaz, "Türkçe Kur'an-ı Kerim Mealleri"*.
[9] özellikle 36/12'de, olasılıkla 17/71'de. dç : "kitap (Levh-i Mahfuz)" (36/12) (*Diyanet*)
[10] *Süleyman Ateş*
[11] 6/38
[12] (İbr) **'ammah** (H520) : ölçek [ölçünün anası, birim], dirsek.
[13] 36/12
[14] 6/38
[15] 17/71
[16] 83/8
[17] 15/79

Çıkarma Günü : Fasıl Günü*

Çoktanrıcılar : Kuran'da iki tür çoktanrıcı vardır : Kentli çoktanrıcılar ile göçebe çoktanrıcılar. Kentliler, Kuran'ın sayısız yerinde belirtildiği gibi (Kendisine Allah ya da Rahman denilen) Tanrı'ya üstün tanrı olarak inanırken, Tanrı'ya göre ikinci aşamada olan "küçük" tanrılara ya da putlara ya da Meleklere taparlardı. Bu, örneğin bugün bile sınavında başarılı olmak isteyen bir öğrencinin, ya da çocuk edinmek isteyen bir kadının kimi yerlere gidip çaput bağlaması, mum yakması, para atması, su dökmesi, yakarması gibidir. Tanrı'ya inanmakla birlikte başka varlıkların, ölmüş kimselerin kendisine yardım etmesini dilemesi gibidir. Mekkeli çoktanrıcıların kimileri Allah'ın, çocukları (kızları) olduğuna da inanırdı. İsa ile Üzeyr yüzünden kimi Hristiyan ile Yahudiler de çoktanrıcı olarak adlandırılırlar. Bu yüzden genel olarak kendilerine ortakçı, ortak koşan, ortak katıcı denir. Göçebeler ise geleneklerine bağlı kalarak genel olarak taştan yapılmış putlarına taparlar (bk. Al-Kalbi), üstelik Allah'ın kim olduğunu pek bilmezlerdi. Göçertesi döneminde, yeni öğreti kentler dışına yayılmaya başladığında Elçi Mehmet kendilerine, gözle görülmeyen, elle tutulamayan, yontusu olmayan tek tanrı kavramını aşılarken çok sıkıntı çekecektir. Bu nedenle bu konuda Arap göçebelerine karşı ağır sözler içeren, Medine dönemli Bildiriler vardır. Ortak Koşmak*

Çukur : Tanrısal Yasa'yı izlemeyen suçlu kimselerin öldükten sonra ezince uğratılacakları yer, Cehennem. Yahudiler'de de ölüler ülkesinde var olan "ölüm çukuru" söz konusudur[1]. Örneğin Hezekiel'de[2] ezince uğratılacak olanların "ölüm çukuru"na indirileceği belirtilir.[3] Songün'ün (Saat'in) gelişinde ortaya çıkacak olan Çukur, Kumran Dürümleri'nde de yer alır[4]. Zerdüştçülük'te ise Cehennem, adı olmayan, kendisinden kaçınılayamayacak karanlık (**támas**), çukur bir yerdir, bir kuyudur ya da karanlık bir tutuklu evi (bir zindan)dır[5]. Eski Türkçede "tamu" (cehennem) ile "tamas" (karanlık, kararma) gibi deyimler vardı[6]. Dinler Tarihinde bu Çukur (Karanlıklar Ülkesi), Yunan Mitolojisindeki Tartarus / Tartaros ile eş tutulur[7]. İslam Gelenekleri, **ġayya**[8] denilen yeri, Cehennem'de bir kuyu olarak yorumlarlar. Ölen birisi için "nur içinde yatsın" denilir; bu dilek, ölen kimse, Öte Yaşam'da Tanrısal Işık'tan uzaklaşmasın, Karanlıklar Ülkesi'ne gitmesin anlamındadır. Ayrıca krş. (Arap) [**kfr**] : karanlık, gece karanlığı, gömüt, toz, toprak (*Lane*); (Habeş) **kafar** : gömüt, delik, oyuk; (Arap) **kafar** : Öteki Yaşam.

Dağılmak : Kuran'da 11 kez yer alan [**sfh**] kökünün **safīh**, **safiha**, **safāhat** gibi türevleri alık, salak, beyinsiz, akıl yetersizliği olan kimse diye anlaşılır. Bu türevler ancak son Mekke ya da ilk Medine dönemindendir[9]. Bu türevlerin tümü Yasa, kural, ilke, töre, Yol konusunda bile bile suçlu bir tutumu olanlar konusunda yer alırken bir kez[10] borçlanma sözleşmesi yapan birisi için bu konuda yazı kurallarını bilemeyen (dolayısı ile sorumsuz olan) biri için kullanılır. (Yemen) [**s¹fh**] : bilgisiz olma; aymaz olma; bir konunun bilincinde olmama; savsaklama; birisinin kendi yasal haklarını bilmeme. Oysa (Arap) [**sfh**] ayrıca köpürme, fışkırma; eğme, bükme; doyumsuz olma anlamlarına gelir. (Habeş) [**sfḥ**] : Geniş, yaygın, yaymak, genişletmek, dağıtma, genişleme. Bu kök (Arap) [**ṣfḥ**] (yayılmış, genişlemiş), (Akat) [**spḫ**] (dağıtma) ile eş tutulur. (Habeş) **safafa** (III) : uzatma, germe, yayma, genişletme. Dolayısı ile Yasa, Yol konusunda **safīh** olanlar, Yol'da giderken bile bile sağa sola dağılanlar, saçılanlar; Yol'u "genişleten", Yol'dan, Yasa'dan taşan, Yol'u eğip büken, çarpıtan kimseler demektir.

Damga : Elçi Mehmet'in, boşanacak olan birisinin "eşi" ile sonradan eşleştiği, ayrıca Elçi'nin, kimsenin babası olmadığının belirtildiği bağlamda yer alan **ḫatam**[11] deyimine, "son", "sonuncu" anlamı verilerek içinde geçtiği tümce "(Mehmet) Salıkçıların sonuncusudur" diye yorumlanır. Binlerce yıldan beri süren Tanrısal Elçiliğe son verilmesi konusunun, Mehmet'in sonuncu Salıkçı olması gibi İslam Dininin ilkelerinden olan önemli bir konunun Elçi Mehmet, Zeyd denilen kimse, ayrıca Zeyd'in eşi arasındaki evlenme

---

[1] Yahudiler'deki "çukur, çukurun dibi" deyimleri için bk. *A. Lods, "De Quelques Récits de Voyage au Pays des Morts"*
[2] Hezekiel 26/20, 28/8, 31/16
[3] *1 - İbrahim'in Gizem Açıklaması, Bölüm xxi*; 2 - "abyss", İdris'in Bitiği (54/5); 3 - Luka 8/31'de Cinler'in dipsiz derinliklere gitmesi söz konusudur.
[4] 1QH 11. *G. Vermes, "Scrolls, Scriptures, and Early Christianity", 68-69.*
[5] *M. Stausberg, "Hell in Zoroastrian History", özellikle 220, 235*
[6] *S. Eker, "Divanü Lugâti't-Türk ve İran Dillerinden Kopyalar"*
[7] *İbrahim'in Gizem Açıklaması*, *66*
[8] 19/59
[9] 2, 4, 6, 7, ayrıca 72. Diziler'de yer alır.
[10] 2/282
[11] 33/40

sorunlarının çözüldüğü Bildiriler'in arasına sıkıştırılmış olması mantık dışıdır[1]. Oysa Mehmet'in, Elçilerin sonuncusu oluşunun belirtilişi Kuran'ın değişik yerlerinde belirtilir[2]. Değişik anlamlar :

1 - O (Mehmet), Elçilerin bir kopyasıdır (ancak bir benzeridir). [**ḫtm**] : damga; kopya (*Lane*). (Arap) **ḫatama** ile eş anlamlı olan (Habeş) **katama** (I)[3], ayrıca dövme (tatoo) anlamına gelir. Öte yandan (Akat) **qātamma / kātamma**, **qātam** : benzer, gibi, ta kendisi, tıpkı. Krş. "Ben, Elçilerin ilki değilim; ben, Elçi olarak bir yenilik değilim"[4].

2 - Mehmet, kendisinden önceki Elçilere katılmış biridir, onlar gibidir.

3 - Geçmişte genel olarak Elçilik, babadan oğula geçerdi. Mehmet'in hiç oğlu olmadığı için Mehmet'in soyundan başka Elçi olmayacaktır. Çünkü Mehmet'in kanından geriye kimse kalmayacaktı. Korunuk olan İsa'nın da çocuğu olmamıştı. (Arap) [**ytm**] : tek ve benzersiz; (anasız, babasız; tek olduğu için başka bir büyüğe) katılmış çocuk; "yetim". Krş. (Yemen) **ʾtm** ile **hʾtm**, (Akat) **etēmu** : (nesneleri) birbirine bağlamak; (bölükleri) bir araya getirmek; iki düşmanı barıştırmak, bir araya getirmek. (Habeş) **katama** (II) : (Belirli bir görev için) asker yığma [korumak için bir kente asker katma]; bir garnizon belirleme. (Akat) [**'tm**], **etēmu** : (birisini, evi, dili) iliştirmek, birbirine dokundurmak, ilişkiye geçirmek; düşmanları karşı karşıya koymak. **eṭemmu** : ölen birisinin görüntüsü (hayaleti). Bu deyim İbrani diline **ʾṭṭîm** olarak geçer, "ölen kimselerle ölmeyenler arasında ilişki kuran görüntü" anlamındadır[5]. Bu da Elçi Mehmet'in dilinde "geçmiş Elçiler ile bugünkü kuşaklar arasında ilişki kuran kimse" anlamındadır[6]. Birisini bir yere katma, bölükleri bir araya getirme anlamı için bk. Övgü*, Öksüz*. İlişkiye geçirmek, birbirine katmak anlamının en seçkin örneği Ölümsüzlük Suyu'nu içenler bağlamında yer alır[7], özellikle **ḫitāmuhu** o bağlamda anlam sıkıntısı yaratır. Söz konusu, Cennet'e gidecek olanlara, adına **raḥīqin** denilen içkinin sunuluşudur. Söz konusu olan Bildiriler, "Onlara, mühürlü (el değmemiş) saf bir içecekten içirilir. Onun (içiminin) sonu bir misktir (ağızda misk gibi koku bırakır)" (*Diyanet*) diye çevirilir. Oysa doğru çeviri "Onlar, katıklı Ölümsüzlük Suyu'ndan içirilecekler, onun katığı, misktir" olmalıdır. Yoksa "mühürlü (el değmemiş) ile "onun (içiminin) sonu" arasında anlam ilişkisi kurmak oldukça zordur.

Davar : **'an`ām** (çoğul). Deve, koyun, keçi, sığır gibi dört ayaklı, otlatılan, geviş getiren hayvanlar[8]. Genel olarak Türkçeye "hayvan" diye çevirilir. "Uyuklayıp, dinlenip" geviş getirme anlamı için bk. (Arap) **nāma** : uyuma; (Habeş) [**nwm**], **noma** : uyumak; dinlenmek; ölmek; (Habeş) **ʾanama** : uyutma.
Öte yandan, üç kez yer alan **bahīmat**[9] denilen davarların ne tür hayvan olduğu belirsizdir. Oysa bunlar ağıla "kapatılmış" evcilleştirilmiş oldukları için otlağa "başıboş bırakılmış", "salma" sürü hayvanlarıdır.

Dayanç : İnancına bağlı kalış; önüne çıkan sıkıntılara dayanıp, "kendini güçlendirip" inancını koruyuş, sıkıntıya katlanma, (Osm) sabır. Katlananlar*.

Dayanışık : İnanç, varsıllık bakımından kendisi gibi olmayan biri ile (karşılıklı) dayanışma içinde yaşayan kimse. Bu deyim Tanrı - kul ilişkilerinde de kullanılır. Tanrı'ya yardım eden, Tanrı'yı güçlendiren, "kuvvetlendiren", Tanrı ile (karşılıklı) barış içinde yaşayan[10], "müslüman" olan biridir. Kendisi ile (karşılıklı) Saldırmazlık Sözleşmesi yapmış olanlardır. Böyleleri Tanrı'yı benimsemiş, kucaklamış olanlardır[11]. Tanrı ile barışık [müslüman] olmayanlar, Kendisine başkaldırmış olanlardır[12]. Sakınmak*. Özellikle son Medine döneminde, böyleleri Tanrı'nın yardımcıları ("şahit", "şehit") olanlardır. Tanık*

Dayanışmak : Dayanışık*, Sakınmak*

---

[1] *A. L. de Prémare, "Les Fondations de l'Islam"*
[2] 17/79, 61/6
[3] ayrıca bk. (Akat) **ḫaṭāmu** : (kaynağı, ağızı) tıkamak; engellemek. (Ağzı, yüreği) tıkamak [mühürlemek(!)] anlamı Kuran'da sık sık geçer.
[4] 46/9
[5] *F.D. Mansen, "Desecrated Covenant, Deprived Burial"*
[6] Kuran'ı, başından sonuna dek okumak, bitirmek, "hatim indirmek" deyiminin ilkel anlamı, Kuran'ın tüm Bölümleri'ni bir biri ardından okumak, Bölümler'i birbirine iliştirmek anlamına gelmelidir.
[7] 83/25, 83/26
[8] 6/142-144, 39/6
[9] 5/1, 22/28, 22/34
[10] 39/12
[11] örneğin 39/10
[12] 39/13

[**dbr**] : İlkel anlam : arka, sırt, kıç. Bu kökün türevlerinin kimilerini çevirirken genellikle anlam daralmasına yol açılır. Kuran'da bu kökten[1] değişik anlamlar türer : 1 - Geriye kaçmak, sırtını dönüp çekilmek; 2 - Bir işin arkasında olmak; o işi izlemek; o işten sorumlu olmak; o işi sırtlamak[2] / sırtlanmak. Yemen'de **'dbr**, yapılması zorunlu olan iş, angarya, bir kişiye görevi dışında yaptırılan iş anlamıyla geçer. Dolayısı ile **yatadabbaru** (3 kez) ile **liyaddabbarū** (1 kez) ya "tedbir [önlem] alma" ya da düşünme diye çevirilir. Bir iş olmadan / yapılmadan önce, ön çalışmada bulunma, hazırlanma anlamına gelir[3] . Oysa (Osm) tedbir'in ilkel anlamı sırtını (sağlam bir yere) dağa (?) dayamak[4], yaslanmak demektir. Dolayısı ile örneğin "Hâlâ Kur'an'ı düşünüp anlamaya çalışmıyorlar mı? diye çevirilen "**afalā yatadabbarūna l-qur'ān**"[5] tümcesi değişik anlamlara gelir : 1- Yine de Kuran (konusunda) düşünüp "taşınmıyorlar" mı? 2 -[Bir kılavuz olan] Kuran'ın arkasından gelmiyorlar mı, onu izlemiyorlar mı? 3 - Yine de (güvenerek) sırtlarını Kuran'a dayamıyorlar mı? 4 - Yine de Kuran'ı sırtlamıyorlar mı? Kutsal Bitik'i sırtlamak, yüklenmek, sorumlu olmak deyimi Medine döneminde Yahudi din adamları için de kullanılır, üstelik kendileri için "bitik taşıyan ancak, taşıdığı bitiği anlamayan eşekler"[6] denilir. Öte yandan Mekke döneminde dört kez ancak Allah için kullanılacak olan **yudabbiru** deyimi "Allah, evrendeki eylemleri sırtlanır; Eylemlerin (işlerin) taşıyıcısı, o işlerin ardından koşan, sorumlusu Allah'tır anlamına gelir (Bu konuda bk. Kadir Gecesi*).

Değnek : Kazıklar (**awtād**). 1 - Genel olarak yere ya da duvara çakılan, dikilen, batırılan nesnelere verilen ad. Eski Antlaşma'da "değnek" sözcüğünün yer aldığı Bildiriler'in sayısı altmışın üzerindedir. Alışılagelen anlamının yanı sıra genel olarak yetki, yetke, güç anlamına gelir[7]., Firavun'un yontularında, kabartmalarında görülen, iki elinde çaprazlama tuttuğu bir güç simgesi, belirtkesi olan iki kısa değnek gibi[8]. Bu yüzden "değnekli Firavun", "güçlü, erkli Firavun" anlamındadır. 2 - (Habeş) [**wdd**] : (bir nesneyi, uygunca oturtabilmek için düzenlenen yer) temel; çengel; çengelle tutturma. Ayrıca çadırı sağlamca yerleştirmek için çakılan (ana, temel) kazık anlamına gelmelidir. Bu nedenle **awtād**[9], temel, sağlam yer, sıkıca yerleşmiş (çoğul) demektir. Bu kökün ilkel anlamı iki nesneyi birbirine uygun düşürmek, birine yakışmış olmasını sağlamak demektir; Arapçadaki sevmek, birisini kendisine uygun görmek, uyuşmak (birisine bağlanmak) eylemine dayanır. Bu nedenle **wuddan**[10], "sevgi" olarak değil, "uygun bir yer; sevilen, sevilecek bir yer", Cennet anlamındadır, böylece bu sözcükle birlikte kullanılan "yapmak" eylemi (**sayağʿalu** : o, "sevgi" yapacak) anlam kazanmış olur. Bu anlamın yanı sıra yine (Habeş) [**wdd**] köküne dayanarak, Allah, onlar için orada temel yapacak, temel atacak anlamı da verilebilir. Bu da çadır kurmak için (ortadaki) temel kazığı çakmak demektir.
3 - Bu kök, [**rṣd**] (kımıldamadan yatmak, pusuya yatmak, beklemek] ile [**ršd**] (oturaklı olma, olgun olma, gözetlemek için (kımıldamamak) yakın anlamlıdır. Köken : Akat (bir yapı kurmak için temel kazmak). Raşit*.

Dengeşik : **andād**. Ancak Tanrı için kullanılan bu deyim[11] "eş, benzer" (tanrılar) anlamındadır. Tengeşik[12]. Tanrı'ya dengeşik (tanrılar) tutanlar, Tanrı konusunda "adil davranalardır". Eşitçi*, Adil*.

Derece : [**drğ**] kökü 18 kez **darağat** olarak geçer; aşama, basamak diye anlaşılır. Özellikle Cennet konusunda geçtiğinde bu anlama gelebilir; gelse bile anlam daralmasına yol açar, üstelik bu, nerdeyse

---

[1] (Arap) [**dbr**] : 1 - Birisini arkasından izlemek; 2 - Birisine [arkasından yürüyerek ?] saygı göstermek; 3 - Giderken (bir nesneyi) sırtına yüklemek, götürmek; 4 - Gidip yok olmak; bir işe son vermek, sonuna götürmek; ok kılıfında [kalan] sonuncu ok; 5 - Yel eserken yön değiştirmek. 6 - Bir işin nasıl olacağını düşünme, tasarlama, varsayımda bulunma [(Osm) tedbirli olma]; 7 - Bir işi gerektiği gibi, saygı göstermeden yapma, o işi çarpıtma, düzenek kurma, "arkadan iş çevirme, görmemek için işi arkasına atma(?)"; arkada bırakmak; 8 - duyduğunu, töreyi aktarma; 9 - birisine sırtını dönme. Birisi ile olan ilişkilerini kesmek; birisini arkada bırakmak; canını sıkmak; 10 - (ok) amacın arkasına düşmek; 11 - kıç (*Lane*).
[2] 1 - Sırtına alıp yüklenmek; 2. mec. Birinin, bir şeyin sorumluluğunu, yükünü veya geçimini üzerine almak (TDK).
[3] (Arap) [**dbr**] : Bir işin nasıl olacağını düşünmek, tasarlamak, varsayımda bulunmak (*Lane*)
[4] (Habeş) **dbr**, **tadabbara** : sırtının üzerine yatmak. (Habeş) **dabara** : (sırtı dağa dayalı) manastır kurmak. Arapça **dabr** (dağ), Habeş dilinden bir alıntıdır.
[5] 4/82 (*Diyanet*)
[6] 62/5
[7] Değnek konusunda ayrıca bk. *Jean Loenig, "Sourcier (deuxième article)", 171.*
[8] 38/12, 89/10
[9] 78/7
[10] 19/96
[11] 2/22, 2/165, 14/30, 34/33, 39/8, 41/9
[12] *Aysu Ata, "Hapax", 6*

önemsizdir. Oysa boşanma konusunda[1], bu sözcük yardımlaşma, paylaşma, katkıda bulunma, dayanışma bağlamlarımda yer alan (Osm) hak, sadaka, infak deyimleri gibi Habeş kökenlidir. (Habeş) **darga** (II) : harçlık, ödenek atama, "mülkiyet haklarının" aktarılması; (Habeş) **dāraga** : harçlık, ödenek atama, yükleme; yetkilendirme, "temsil ettirme" (birinin ya da bir topluluğun adına davrandırma. (Amhar) **darrägä** : yoksul birine sürekli olarak yiyecek ya da paradan bir pay (ödenek) atama, ayırma. Dolayısı ile birisinin aşamasını, "derecesini" arttırmak kendisine "sürekli olarak" ödenek atayarak eski, kötü durumunu yükseltmek, düzeltmek anlamındadır. Cennet bağlamında da bu anlama gelir.

Tevrat'taki Cennet betimlemesine bakılırsa, "aşaması" artmış olanlar, Cennet'te kendilerine daha çok "toprak, mal, mülk" verilecek olanlardır. Cennet'in yerlilerinden olacak olanlar, "Cennet'te istediğimiz yerde yerleşebileceğiz" derler[2]. Bu da Cennet'te nereyi istersek, oranın "tapusu" bizim olacak" anlamındadır. Bu durumda Tanrı, Kendi Bahçesi'ndeki topraklar üzerine olan "mülkiyet haklarının" bir bölümünü böylelerine aktarmış olur (krş. (Habeş) **darga)**. Dolayısı ile oralara yerleşenler artık Tanrı'ya "kira / oturma vergisi" (Zekat*) vermezler. Bu deyim[3] Kuran'da biraz değişik olarak "Öte (yaşam)'dan pay almak" diye geçer. Örneğin, suçlu Zehra, Cennet'ten pay, tapu alamayacak olan biridir[4]. Öte yandan, savaşta elde edilen çapuldan kimileri için "özel ödenek" ayırma ya da ele geçirilen topraklarda daha çok tapu edinme söz konusudur[5]. Üstelik, oturacak yerleri olanlar, başkaları için yer açarlarsa, Tanrı kendilerine Öte Yaşam'da verilecek olan toprakları arttırır, "dereceleri yükseltir"[6]. Tapunun kime dağıtalacağı konusunda krş. **bil-ṣidqi** (Sadaka*). Yahudilere göre : Tanrı'nın yasasını izlemeyenlerin tümü, Songün Tanrı'nın orduları ile birlikte yeryüzüne gelişi ile yok edilecektir. Dolayısı ile inanmayanların topraklarının tapusu, inanıkların eline geçecektir. [**drǧ**] kökünün türevi (**darağat**), Göçötesi dönemindendir. Son Mekke döneminde ise ancak Giriş Simgeleri ile başlayan Bildiriler'de bulunur.

Öte yandan **ẖalāq** (pay), 6 kez ancak Göçötesi döneminde 2, 3 ile 9. Diziler'de yer alır. (Arap) **ẖalaqa**, Kuzey Sami dillerinde (Aramice, Süryanice) [**ḥlq**] : ölçü, sayı, bölme, paylaşma, pay anlamına gelirken (Yemen) **ẖlq** : alan, tarla demektir. Zehra, Öte Yaşam'dan "pay", dolayısı ile "alan, tarla, tapu" alamayacak olanlardandı[7].

Ayrıca, tekgeçişli **taghābun**[8], Yemen dilinde bir nesneyi yasa çerçevesinde kullanma gücünün (kendisine) aktarılması, geri döndürülmesi anlamındadır. O Gün, ya Cennet'te ya da Cehennem'de herkese "tapu dağıtma" günüdür.

Değişik bir deyim olan **naṣīb** de "pay" diye anlaşılır. Oysa bu deyim ayrıca yapı, dikili yapı anlamına da gelir. Nasip*.

Musa, İsrailoğullar'ı adına Tanrı ile Antlaşma yapar. Bu sözleşmeye göre, Tanrı, kendilerine yeryüzünde Kutsal Toprakları[9], Öte Yaşam'da ise Cennet Bahçesini söz verir[10]. Kendilerinin benimseyeceği, kucaklayacakları, tapuları kendilerine olacak olan bu iki toprak için **ḥasanatan** deyimi kullanılır. Kuran'da yanlış olarak "güzellik, iyilik" diye çevirilen bu sözcük (krş. Güzel*) bu bağlamda Geleneklere bağlı kalınarak "zait dereceler" diye yorumlanır. Dolayısı ile bir dönemler, "derece" deyiminin Arapçada da "birisine ayrılmış toprak parçası, kesimi, topraktan bir pay", "tapu" anlamına geldiğini düşündürür.

Ayrıca, genellikle yeryüzünde (uğurdan, varlıktan) alınan / verilen pay, bölüm diye anlaşılan **ḥaẓẓ**, Öte Yaşam'a gidecek olanlar bağlamında iki kez yer alır[11]. Yerel bir okuma olarak krş. (Arap) [**ḥṣṣ**], **ḥāṣṣā** : pay düşme (düşürme), paylaşma; (İbr) **ḥāṣā** : bölmek. Oysa (Yemen) **ḥẓy** : beylerbeyinden, derebeyinden gelen kayra; [**ḥẓy** / **ḥẓy**] : kayra elde etme (kayırılmış olma); bir yapıyı bitirmek, bir yapı için [uğurlu olsun / uğur getirsin diye] tanrıdan (doğadışı güçlerden) olumlu yanıt elde etmek demektir.

Tanrı'nın, çiftçilere bağışladığı kayralarından olan **ṯamar**[12] ile (Osm) tımar (Anadolu Selçukluları ile Osmanlılarda, belirli görev karşılığında kişilere verilen toprak) anlamına gelir[13].

---

[1] 2/228
[2] 39/74
[3] "Rab onlar için kura çekti, ülkeyi ölçüp aralarında payetti. Orayı sonsuza dek sahiplenip kuşaklar boyu orada yaşayacaklar" (Yeşaya 34/17).
[4] 2/102
[5] 57/10
[6] 58/11
[7] 2/102
[8] 64/9
[9] 5/21
[10] 7/156
[11] 3/176, 41/35
[12] 18/34. (Yemen) **ṯmr** : ürün; **tṯmr** : "intifa hakkını" kullanma, yararlanma.
[13] Oysa, (Osm) tımar, Farsça ve Orta Farsça **tīmār** (bakım, gözetim, tedavi) sözcüğünden alıntıdır (Nişanyan)

Öte yandan karaçalıcılar bağlamında iki kez[1] yer alan **nastadriğu**, yavaş yavaş, aşama aşama, tedricen diye çevirilir, bu Bildirileri anlamak zordur. Kuran'a göre Duruşma (Yargı) Günü, Cehennem'e gitmek için toplatılma yavaş yavaş değil, belirli bir Gün'de ansızın, "onlar bunun bilincinde olmadan" yer alır. Bu türevin "derece" ile hiçbir ilişkisi yoktur. 1 - (Habeş) **darga** (I) : bir araya gelme, birleşme; (Arap) (**darğ**) : to roll up, roll together; to wrap, wind, twist[2]; (Arap) (**ʾa)drağa** : içeriye koyma, sokma[3]; 2 - (Akat) **darākum** : toparlama, paketleme. Dolayısı ile "Biz onları bilemeyecekleri biçimde adım adım helâka yaklaştıracağız."[4] tümcesi 1 - "Biz onlara bilmedikleri yerden (bilmedikleri Cehennem'den) "mülkiyet payı, hakkı, tapusu" vereceğiz, oraya sokacağız"; 2 - "Biz onları bilmedikleri (düşünemedikleri) bir yerde [Cehennem'de] toplayacağız / toparlayacağız" anlamlarına gelir.

Dışlamak : Kentten, toplumdan, Cennet'ten kovmak, kovup tek başına bırakmak. Ezinç*, Nakir*, Şiddet*.

Dışlayıcı : Şiddetli (kimse, eylem). Şiddet*.

Dilsiz : Çağırıya, kılavuza yanıt vermek, izlemek istemeyen. Çağırıya, kılavuza "Evet" demeyen. Sağır*, Kör*.

Din : 1 - Yasa. Bir toplumun üyeleri arasındaki ilişkileri belirten, düzenleyen, sınırlayan kuralların tümü, ayrıca o toplumun Tanrı ile yaptığı sözleşmenin koşulları[5].
2 - Tanrı ile yapılan sözleşmenin getirdiği sorumluluk, yükümlülük; Sözleşme'ye boyun veriş.
3 - Sözleşme gereğince sorgulanma; Sözleşmeye boyun verilip verilmediği konusunda, "yargıçların, en iyi yargılayanı olan"[6] Tanrı önünde yapılan duruşma.
4 - Bugünkü Yaşam'dan, Öte Yaşam'a geçiş (?). (Akat) **dinānu** : (Nesne, kimse) yerine geçme, yer değiştirme. Babasının kim olduğu bilinmeyen üvey çocuklar konusunda yer alan bu anlam için bk. 33/5.
İki kez yer alan **madīnīn**[7], Yasa'ya göre sorgulanma; duruşmaya alınma diye anlaşılır[8]. **Dīnahumu** (onların "dini")[9], (Yasa'ya göre) onların karşılığı / onlara verilecek olan karşılık diye anlaşılır. Ay'ların sayısı konusunda yer alan[10] **dīn s**özcüğünün kural, yasa anlamına geldiği kesindir. "Allah'ın dini, Allah'ın yasası, kuralları" demektir.
Köken : (Akat) **dīnu**, **dēnu** : yasal yargı, sav; sınama; yargılama; tanrı yargısı, tanrısal yargı; 2 - (Akat) **diānum**, **dânu** : yargılamak; **dînum** yargılama[11]; (Asur) **dînu** : yargı, yargılama; sav, savunma[12,13]. İslam Ansiklopedisine[14] göre kural, yasa, töre anlamında olup Arapçaya Süryaniceden alınmıştır. (Arap) **dāna** : yargılama, karşılık verme; (Yemen) [**dyn**], **dn** : boyun verme; "teslim olma"; **ydynn** : (iş, sorumluluk) birisine düşmüş olma; (bir işin) ilgilisi, boyunlusu olma. Bu durumda "Din Günü", Boyun verme Günü anlamındadır. Değişik anlamlar için bk. **maʿādin**[15], **ʿan yadin**[16].

Din Günü : 1 - Duruşma Günü[17]. Tanrı'nın Yasa'sına göre yargılanma Günü. **Yawma Ad-Dīn**. Musevilerde **Yom ha-Din**. Din*. Söz konusu olan Gün için değişik deyimlerin yanı sıra, **ḥisāb** deyimi de kullanılır. Bu ise, dirilenlerin edimlerinin oranlanması, sayımının yapılması, dökümünün çıkarılması anlamındadır. (Sami) [**ḥsb**] : düşünme, değerlendirme, sayı sayma. 2 - Boyun veriş, sorumluluk Günü. (Yemen) [**dyn**] (I) : bir iş,

[1] 7/182, 68/44
[2] (**darj**) *H. Wehr, "Written Arabic"*
[3] tapu verme (?)
[4] 68/44 (*Diyanet*)
[5] örneğin 42/13.
[6] 95/7-8
[7] 37/53, 56/86
[8] "hesaba çekilme" (37/53) (*Diyanet*)
[9] 24/25
[10] 9/36
[11] *Glossary Old Akkadian, 105*
[12] savunma anlamının en güzel örneği 8/72'de yer alır.
[13] J. *Christophe. "The Epistolary Literature of the Assyrians and Babylonians"*
[14] *EI*
[15] 28/85
[16] 9/29
[17] Duruşma : Sanığın üstüne atılan suçu işleyip işlemediğini saptamak üzere, yanların hazır bulundukları sırada yüzlerine karşı sözlü olarak yargılama yapılması ve yargılamayı yargı ile sonuçlandıracak işlemlerin tümü (*BSTS* / *Ceza Yargılama Yöntemi Yasası Terimleri 1972*).

birisine düşme; bir iş, birisinin [elinde] sorumluluğunda olma; **dn**, **dnw**, **ydnn** : boyun verme (teslim olma). 3 - Öteki, gelecek olan Yaşam'ın, Bugünkü Yaşam'ın yerine geçmesi. Yer, Yaşam Değiştirme Günü. Din*

Direşken : Azim*

Diriliş : Ölmüş olan bir canlının yeniden yaşama kavuşması, kavuşturulması. Bu deyim Türkçe Kuran'ların çoğunda "yeniden diriltilme" diye geçer. Bu ne Türkçeye ne de Müslümanlık inancına göre uygundur. Kuran'a göre insanlar doğdukları gün yaşama kavuşurlar, kendilerine "yaşam verilir"[1], oysa ancak öldükten sonra diriltilirler, ikinci kez yaşama kavuşurlar, yeniden diriltilmezler. Kimi Yahudiler için Diriliş, Tanrı'nın yardımı ile, bir ülkenin, bir ulusun, düşmanlarınca ezildikten sonra güçlenmesi, düşmanlarından kurtuluşudur. Bu kurtuluşa, dirilişe, ayaklanmaya aracı olabilecek Elçi, Mesih diye adlandırılabilirdi. Yahudiler'in, Yahudi olan İsa'yı Mesih olarak tanımamalarının en önemli nedeni budur. İsa, Yahudiler'i Roma İmparatorluğu'nun boyunduruğundan kurtarabilecek bir önder olmamıştı.

Diriliş Günü : Bugünkü yaşamın sona ermesi ile ölülerin dirilecekleri gün. Sözlük anlamı bakımından "Kalkış, Dikiliş Günü" olarak çevirmek daha doğru olabilirdi. Arapçadaki ayağa kalkma, dikilme eyleminden türer. Eski Türkçe Kuran'da "kopmak" diye geçer[2]. Kopmak : kalkmak, uçmak[3]. Kopmak Günü, Kopuş Günü. Bugünkü Yaşam'ın sona ermesi (Saat'in gelmesi) ile ölülerin dirileceği, ayağa kalkacakları gün. Budacı Uygurlar'da da bu güne "Kopmak Günü" denir. (Osm) kıyamet ile eş anlamlı olan "Kopmak", ayağa kalkma[4] demektir.

Dişi deve : Birisi göçebe, ötekisi yerleşik olan iki toplum arasında[5], hayvanları sulama sorunlarının çözülmesi, bu iki toplum arasında suyun paylaşılması için yapılan sözleşme konusunda yedi kez yer alan, (Arap, Yemen, Habeş) [**nwq**], **nāqat**, "dişi deve" anlamına gelir[6]. Oysa bu sözcüğün ikinci anlamı (Geez) **nakaṭa**, (Amharca) **näkkätä**, ayırmak, bölmek demektir. Öte yandan (Akat) **naqû** : (su, bira, şarap, un) dökmek; **naqītu** : su dökme, **munaqqītu** : (su) dökme kabı[7] demektir. Yoksa bu sözcüğü, dolaylı olarak, bir belgenin (sözleşmenin) altına atılan "imza", "damga" olarak mı anlamalı? (Arap) **naqaṭa**, (Habeş) **naqʷaṭa**: damlama; lekeleme, benekleme; damla, nokta. Tanrı, bu dişi deveyi bir **āyat** olarak gönderir. Oysa (Habeş) ʾ**ayaya** (eşit olarak bölüştürme, düzleşme, düz olma, eşitlenme)den[8] türeyen ʾ**ayāt**, örnek, uygunluk, uyum anlamına gelir. Bu ise aralarında sulama sorunları olan iki toplum bağlamda "uzlaşma" anlamına gelmelidir. Bu Dişi Deve öyküsü ile Adem-Havva öyküsü arasında benzerlik vardır : Yasak olana dokunulmadıkça herkesin Bahçe'den yararlanması[9]. Salih öyküsü, sonradan başka bir topluma anımsatılırken, **l-maṯulāt** (örneklik, örnek alınacak (olay)) ile **āyat** (örnek) deyimlerinin birbirini izlemesi ilginçtir[10].[11]

Dizi : Kuran'ı oluşturan 114 Bölüm'ün her biri; (Osm) sure. 1 - [**swr**] kökünden türeyen, dizi (**sūrat**)'ın Arapçadaki ilkel anlamı yapı, duvar ya da çitteki taş dizisidir. Kuran'daki Bildiriler'in (ayetlerin) yan yana, alt alta konulmasıyla oluşan dizi. Bu kökün değişik bir türevi olan **asāwir**, Kuran'da beş kez, [boncukların dizilip bir araya getirilmesi ile oluşmuş] bilezik anlamı ile yer alır. Bir araya getirme anlamı[12] için bk. (Akat) **sarādu** : bir araya bağlama; eşeğin yükünü sarma; **serēdu** : sargı yapma, sargılama [toparlama]. Bu ise, "dürülmüş yaprak" anlamına gelmelidir. Dürük Yaprak*. Öte yandan (Akat) **ṣarâ** / **zarâ**: bölümlere ayrılmış (ezgi, metin) demektir. Oysa Theodor Nöldeke[13], bu sözcüğü Süryanice **sûrtâ** / **ṣūrtā** (yazı, metin)'e

---

[1] Çoçuk doğuran bir anne, çocuk diriltim, demez (!)
[2] *A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*
[3] *Nişanyan*
[4] bk. *M. Özyetgin, "Buddhist Uighur"*
[5] Göçebe toplum, Salih'in toplumudur. Ötekisi, ovalardaki köşklerde (7/74), kayalıklarda oyulmuş konutlarda yaşayan (26/149), tarımcılıkla uğraşan (26/148) bir toplum idi (11/65).
[6] "Dişi Deve" konusu dışında, Elçi Lut bağlamında, kente gelen yabancılar konusunda "yol kesmek" deyimi için bk. 29/29.
[7] yalak (?)
[8] Anlam olarak krş. Sadaka*
[9] özellikle krş. "dişi deve" (17/59) ile **aš-šağarata l-malʿūnat** (17/60).
[10] 13/6-7
[11] Suyun denetim altına alınması, paylaşılması konusunda (yerel bir) tanrının koyduğu "yazılı" (kayaya kazınmış) kural ile yasalar için örneğin bk. *J. Pirenne, "La juridiction de l'eau en Arabie du Sud antique"*
[12] 47/20
[13] *Geschichte des Qorans, 1860.*

dayandırır. Kesim, bölüm, yargı (?)[1] anlamı için bk. (Yemen) **ṣwr** (III) : kesip ayırmak, ayırmak. 2 - Bir araya getirilen[2] Bildiriler'i taşıyan, taşıyıcı, "Bildiri kesesi", "Bildiri cüzdanı". (Habeş) [**ṣwr**], **ṣora** : taşıma, giysi taşıma; **ṣor** : yük, yükleme; **ṣurat** : taşıma[3].[4] Bütün bu anlamlar için bk. **ḏū l-kifl** (Hezekiel*). 3 - (Habeş) **śarʿa** : dizmek; düzenlemek; uygulamak; kurmak; yasa kurmak; yasallaştırmak; yayınlamak; koşullandırmak; koşullamak; sözleşme yapmak. Bu ise (Arap) **šaraʿa** ile yakın anlamlıdır. Köken için bk. Şeriat*.

Diz vurmak : Mekke dönemli [**ğṯw**] kökünün türevleri üç kez[5], Öte Yaşam'da Yargı Günü bağlamında yer alır, "diz çökme" diye anlaşılır. Bağlama bakılırsa bu "diz çöken" kimseler, kendileri için verilecek olan yargıyı uysallıkla bekleyen kimselerdir. Yere çökmüş biri artık kaçamayacak bir durumdadır. Dolayısıyla bunlar Yasa, Tanrı, Bitik önünde "boyun vermiş", "yere kapanmış" kimseler olmalıdır. Din*, Boyun vermek*, Yere Kapanmak*.

[ḏnb] : Bu kökün Kuran'da 37 kez yer alan türevi **ḏanb**, genelde "suç, günah" diye anlaşılır, üstelik bu suçun ne olduğu bilinmez. Ayrıca iki kez yer alan **ḏanūb**, "pay", "ezinç payı" diye yorumlanır. Oysa bağlama bakılırsa **ḏanb** olan kimseler, Çağırı'dan (Firavun'un örneği), Çağırıcı'dan[6], Tanrı'dan ya da Uyarıcıdan[7], savaştan[8] ya da verilen sözden[9], antlaşmadan[10] kaçan, sözleşmeyi bozan kimselerdir. (Habeş) **zənb** : kaçış. Öte yandan (Yemen) **ḏnb**, düşmanı kaçırtma, bozguna uğratma anlamındadır[11]. Dolayısı ile Elçilere, **ḏanb** eden kimse, Elçileri kaçırtan (kovalayan, bozguna uğratan) demektir. Krş. Mücrim*. Musa konusunda kovuşturma (savı, savlaması) anlamına gelir[12]. Kuran'da Elçi Mehmet'in, nereye olduğu belirtilmemiş bir yere geçici olarak kaçması söz konusudur[13]. Yine Mehmet konusunda, başkalarına uyarak, geçici olarak "Allah'ın sözünden kaçışı"ndan ötürü kendisine yarlıganma dilemesi öğütlenir[14]. "Kaçış" için ayrıca bk. Gece*, "geçici kaçış / kaçamak" için bk. Alçaklık*.

Doğrucu : Doğru konuşan, sözüne güvenilir kimse. Doğru : (Gerçeğe göre) ne az ne de çok olan. Verdiği sözü tutan, bütünleyen anlamı için krş. (Yemen) **ṣdq** : doğru; doğruluk, doğrulama; zorunluluk; zorunlu görevi bütünleme. Sadaka*. Doğrucu olmayan kimseler için bk. Sapmak*

Doğurmak : Tanrı ya da İsa konusunda, ortak koşucular bağlamında yer aldığında bu [**wld**] kökünün öteki anlamı Habeş kökenli olmalıdır. (Habeş) **wallaṭa** ile türevleri : biçim değiştirmek; başkalaşmak, değişik olmak; birisinin, bir nesnenin yerine geçmek; bir nesneyi alıp ötekini vermek, değiş tokuş yapmak. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Şehvet*. Oysa, "erkek çocuklar" diye anlaşılan **wildānun** (56/17), başka birisinin yerine geçebilen, dolayısı ile o nesnenin benzeri, "ikizi" olan kimse anlamına gelmelidir. Bu ise "erkek huri" anlamına gelir. Huriler*.

Dokunca : Kötülüğe yol açan; sağlığı, (inanç) sağlığını bozan nesne, konu.

Domuz : Eski Antlaşma'nın ilk beş bitiğini içeren Tevrat, - Kuran, genel olarak bunlara dayanır - İ.Ö. 6. yy'a doğru, İsrailoğulları'nın Mezopotamya sürgünü döneminde yazılmıştır. Oysa Yahudilik'in ilk temellerini, bu sürgünden çok daha önceleri - yaklaşık olarak bin yıl önce - Suriye'de yaşayan göçebeler atmıştı. Bu göçebelerin, Kenan Bölgesine gelip yerleşmek için kurdukları ilk kentlerde, domuz kemiklerinin kalıntıları bulunmaz. Oysa bu bölgede eskiden beri yaşayanların kentlerinde bulunan domuz kemiği kalıntıları, oralarda

---

[1] örneğin 9/86. Yükümlülük (?). Krş. (Habeş) [**ṣwr**], **ṣora** : taşıma, giysi taşıma; **ṣor** : yük, yükleme
[2] (İbr), H2115 **zûr** : birlikte (bir arada) sıkıştırma, baskı yapma
[3] 2/23'te aktarma*, ileti* anlamına gelmelidir.
[4] Anlam geçişi için krş. (Akat) **zabālu**, **sabālu** : taşıma, yüklenme; (b/m) **samālu** : kap; **samāllû** : çanta, kese taşıyıcısı
[5] 19/68, 19/72, 45/28.
[6] 3/193, 46/31
[7] 51/59, 67/10
[8] 3/147, 8/52
[9] 12/97
[10] 17/17, 48/2, 91/14
[11] Krş. ses benzerli (Arap) [**ğnb**] : uzak; uzaklaşma, kaçınma, (süt, atmık) kaçırma. Yakın anlamlı bir kök için bk. Tiksinti*
[12] 26/14
[13] 47/19
[14] 40/55-56

yaşayanların domuz etini tükettiğini gösterir. Bu olgu, kazıbilimcilerce kanıtlanmıştır. Domuz, uzun uzun yürümeyen bir hayvandır. Bu nedenle Yahudi olsun, olmasın yeryüzünde hiçbir göçebe toplumda domuz bulunmaz. Üstelik evcilleştirilmeden önce içinde yaşayabilmesi için yaban domuzuna ıslak ormanlar gerekirdi[1]. Oysa bu ilkel Yahudi göçebeler, yarı kurak topraklarda yaşıyordu. Benzer nedenler yüzünden İsrailoğulları (Yahudiler), göl ya da ırmaklardan tanıdıkları balığı yerlerken göçebelerin bilmediği kimi deniz ürünlerini yemezler. Deve etini de yemezler. Çünkü at ile devenin Orta Doğu'ya, sonradan da Mısır'a gelişi oldukça geçtir[2]. Kısacası Yahudilik ıslak ormanların olduğu bir bölgede doğmuş olsaydı bu hayvan ne Yahudiler'e ne de sonradan Müslümanlara yasak edilecekti[3]. Elçi Mehmet, Hicaz Bölgesinde yaşayan Araplar için Yahudilik'e uygun olarak deve etini yasaklasaydı ortaya, büyük bir beslenme (protein) sorunu çıkacaktı[4]. Öte yandan Hicaz'daki Araplar'ın görmedikleri, tanımadıkları, isteseler bile yiyemeyecekleri, o bölgede yaşamayan domuzun yasaklanması hiçbir beslenme sorunu yaratmıyordu[5]. Öte yandan, yarı kurak topraklarda yaşayan toplumlarda, o topraklarda yaşamayan domuz, su ve deniz ürünleri[6] tanrılara adak olarak verilemezdi. Bu nedenle, su ürünlerinin yenmeden önce "Tanrı adına" öldürülmesi (tutulması, kesilmesi) gerekmiyordu, bugün de gerekmez. Kısacası bir hayvanın yenmeden önce "Tanrı adına" kesilmesi zorunluluğu, tektanrıcılığa geçilmeden önceki dönemlerde ancak başka tanrılara (putlara) adak olarak verilen, ancak o bölgelerde yaşayan hayvanlar için geçerli idi. Kuran'da ise toprak hayvanlarının avlanmasının yasak olduğu dönemde balık avına göz kapanır (5/96). "Domuz çatal ve yarık tırnaklıdır, ama geviş getirmez. Sizin için kirli sayılır. Bu hayvanların etini yemeyecek, leşine dokunmayacaksınız, sizin için kirlidir."[7]. Bu yasaklama, İnciller'de ortadan kaldırılır : "İsa, halkı yanına çağırıp onlara, "Dinleyin ve şunu belleyin" dedi. "Ağızdan giren şey insanı kirletmez. İnsanı kirleten ağızdan çıkandır"[8]. Kuran'da ise domuzun, açlık sıkıntısı çekilmeden yenilmesi yasaktır. Göçötesi döneminin son yıllarında[9], - Yahudiler ile Elçi Mehmet arasındaki kopukluktan sonra - bu yasaklama konusunda bir güncelleme getirilip getirilmediği belirsizdir. Oysa bk. 3/93. Kendilerine "domuz" denilen kimseler için bk. Maymun*.

Dönmek : [**wly**] kökünün değişik türevleri, Kuran'da yüze yakın Bildiri'de, "birisi bulunduğu yerden, Elçi'den, Çağır'dan kaçmak, uzaklaşmak, ayrılmak için "yüz çevirme", "dönme", "geri dönme[10]" diye çevirilir, üstelik bu türevler birçok Bildiri'de olumsuz bir anlam taşırlar. Bu ise birisinden kaçmak, uzaklaşmak için yüzünü (kendini) çevirip o kimseye "ensesini / sırtını gösterme" anlamına gelir.
Bu böyleyken, "tapınma yönü", "yönek" bağlamında yer alan **tuwallū**, **fawalli** ile **fawallū**[11] gibi deyimlerin, (tapınmak için yüzü kıbleye, Kabe'ye) çevirme, döndürme, yöneltme, doğrultma diye anlaşılması gerçekten şaşırtıcıdır. Öte yandan Kuran'da 7 kez yer alan **qiblat** deyiminin yönek (kıble) anlamına gelmediği kesindir. Yönek*. (Arap) [**wly**] köküne dayandırılan türevlerin, bağlamına göre doğru anlamları :

---

[1] I think that the Bible and Koran condemned the pig because pig farming was a threat to the integrity of the basic cultural and natural ecosystems of the Middle East (*M. Harris, "Cows, Pigs, Wars and Witches"* aktaran *E.B. Zvi, "Writings and speech in Israelite and ancient Near Eastern prophecy". M. Harris, "The Sacred Cow and The Abominable Pig".*

[2] Devenin evcilleştirilmesi İÖ. 2000 yıllarından öncedir. Binek olarak kullanılması ise İÖ. 1000 yıllarına doğrudur (*İ. Finkelstein, "Bible Devoilée"*)

[3] Bugünkü Katolik ve Ortodokslar'a göre daha ilkel bir Hristiyanlık dalından olan Habeşler de bu yasaklamayı uygularlar. Bugün bile Lalibela'da yaşayan keşişler at, deve, domuz, ayrıca tavşan etini yemezler. Ayrıca bk. *T. Guindeuil,. "What do Christians (Not) Eat".* Üstelik bu ilkel Hristiyanlar (Habeş Hristiyanları), erkek çocuklarını doğduktan sekiz gün sonra sünnet ettirirlerdi (*S. Kaplan, "The Beta Israel (Falasha) in Ethiopia")*.

[4] Domuzun evcil bir hayvan olarak yetiştirilmesi dolayısı ile domuza dokunmanın yasak edilmesi gibi, deve de yasak edilseydi, Arap Yarımadası'nda ulaşım (binek hayvanı), beslenme (et, süt), dokumacılık sıkıntısı ortaya çıkardı, üstelik bineklerle yapılan göçebe yaşam yok olur; alışveriş, taşımacılık düzeni olduğu gibi çökerdi. bk. *M. Harris, "The Sacred Cow and The Abominable Pig".*

[5] Arabistan'da domuzun bulunmadığı, Elçi Mehmet'in gelişinden yüzyıllar önce yaşayan Arapların domuz etini yemedikleri Romalı Plinius, Yunanlı Eratosthenes gibi bilimcilerle de belirtilir. Bu konuda ayrıca bk. *A.M. Amir-Moezzi, "Dictionnaire du Coran".*

[6] Kuran'da, yıllık Kısıtlanma Döneminde "toprak avı" yasak iken "deniz avı" yasak değildir (5/96).

[7] Levililer 11/7-8. Bu yasaklamanın nedenlerinden biri de,Yahudiler'in yerleştikleri Kenan Bölgesinde yaşayanlar gibi yapmamak, ötekilerine göre kişiliklerini, özelliklerini, başkalıklarını korumak idi.

[8] Matta 15/10-11

[9] 5/4, 5/5

[10] örneğin, Cinler'in geldikleri yere geri dönmesi için bk. **wallaw** (46/29); kimileri, Çağrı'ya "yanaşmayıp uzaklaşmak için" dönerler (**wallaw**) (30/52)

[11] 2/115, 142, 144 (3 kez), 149, 150, 177

1 - (Yemen) [ʾwl], ʾ**wl**, ʾ**wly**, **t**ʾ**wl** : elde etmek, ele geçirmek, geri getirmek, geri gelmek[1], (bir yerden ayrıldıktan sonra oraya) geri dönmek[2]. Elçi'nin korunuk eşi Ayşe konusunda yer alan seçkin bir örnek olarak bk. (yalan, kirlilik) elde etme, (yalanı) getirme[3].
2 - Tapınmak için bir yere "gidip gelme", "sık sık uğrama"; ne yaptığını bilmeme, düzensiz olma. (Habeş) **wll** (gidip gelme), **wly** (dolaşıp durmak, sallanma, çırpınma)[4]. Habeş dilindeki bu kök (Habeş) **walwala** (duraksama, kuşku içinde olma), ayrıca (Arap) **walwāl** (kaygı, sıkıntı, tedirginlik) ile yakın tutulur. (Habeş) **ṭawala** : döndürme; (Amhar) **ṭolā** : başıboş dolaşma.
İnanıkların yanında "dolaşıp duran", kendilerine "sık sık uğrayan" karaçalıcılar için de bu kökün türevi olan **yalūnakum** kullanılır, genel olarak Türkçeye "yakınınızda olanlar" [5] diye çevirilir. Ayrıca krş. **yatawallawna** : 1 - Onlar (hüküm***den***)[6] yüz çeviriyorlar[7]; 2 - Onlar (birisini) dost ediniyorlar[8]. Bu ikinci anlam "evliya", arkadaş edinme diye anlaşılır. Ayrıca bk. (Yemen) **wly** : üye.

Dönüşgen : Sarraf*

Dönüşmek : Sarraf*

Dönüştürmek : Sarraf*

Dönüştürücü : Sarraf*

Dövmek : [**ḍrb**] kökünün türevleri Kuran'da 58 kez geçer. Genel olarak vurma, çarpma, dövme diye anlaşılır, üstelik böyle bir tanımlama, Kuran'ın sayısız yerinde yorum sıkıntısına yol açar. Köken :
1 - (Habeş) **darbaya** : (kargıyı, oku uzağa) atmak, fırlatmak, savurmak; (Arap) [**ḍrb**] : oyun (uğur) oku atmak (*Lane*). (Arap) [**ḍrb**] : [sevilmeyen bir nesneyi] boku, çöpü uzağa atmak, uzaklaştırmak; birisini bir nesneden uzaklaştırmak ya da iş yapmasına engel olmak (*Lane*)[9]. Örneğin **afanaḍribu**[10] : (Kuran'ı sizden) uzağa mı atalım (onu sizden uzaklaştıralım mı)? Yedi Uyurlar Öyküsünde'de[11] Tanrı, Kovuk'taki gençlerin "kulaklarına vurur" (**faḍarabnā**), bu deyim "onları uyuttuk, dış dünya ile ilişkilerini kestik" diye anlaşılır. Oysa Tanrı, gençlerin işitme duygularını (geçici olarak) uzaklaştırır (ya da "duymasınlar diye kulak (zar)larını deler" (bk. ilerideki örnekler). Sözleşmeyi (bozup) "uzağa atma" deyimi için [**nbḏ]** kökü de kullanılır[12]. [**ḍrb**] kökünün türevi **iḍ'ribūhunna**, kadınlar bağlamında[13] "onları dövün" diye anlaşılır! Oysa Kuran'da birisini dövmek, vurmak, tokatlamak için [**ṣkk**] kökü kullanılır[14].
2 - (Habeş) **darbaya** (kargı, ok atarak) delmek[15]. Musa, denizi geçsinler diye İsrailoğulları için değneği ile kuru bir geçit "deler"[16]. (Arap) akrep, iğnesi ile delmek, sokmak. Dolayısıyla, Musa, değneğini denize sokar; Musa, değneği ile denizi deler, Musa denize vurmaz!
3 - (Arap) [**ḍrb**] akrep sokmak : Acıyı (zehiri)[17] içine akıtmak : üzmek, üzülmek, yerinmek. (Arap) **darbā** (**drby**) : (sevilmeyen bir konuyu) içine atmak[18]. Kuran'da "acıyı içine atma", (Osm) kâzım deyimi için ayrıca **kẓm** kökü kullanılır[19].

---

[1] 4/115. Ayrıca bk. Firavun, 1 - Musa ile sözleştikten sonra geldiği yere "geri döndü"; oradan "ayrıldı"; 2 - Düzenini toparlamak için "sağa sola koşuşturdu" (20/60)
[2] örneğin 11/3. Anlam bakımından krş. **awwābun** : 1 - (alışık olarak kaldığı yere sık sık) geri dönenen (38/17).
[3] 24/11
[4] Sebe Kraliçesi yanıt versin diye beklerken İbibiğin oralarda "oyalanması", "kanat çırpması" için bk. 27/28.
[5] 9/123. Örneğin *Diyanet*
[6] verilen hüküme, birisine, bir yere değil!
[7] 5/43 (*Diyanet*)
[8] 5/80 (*Diyanet*)
[9] Anlam olarak krş. İncitmek*.
[10] 43/5
[11] 18/11
[12] örneğin 2/100
[13] 4/34
[14] **faṣakkat** (51/29)
[15] (Habeş) **darabāwi** : okçu, kargıcı, mızrakçı
[16] 20/77, 26/63
[17] (Habeş) **zarb** : acı biber
[18] *Geez Sözlük, 141*.
[19] Örneğin 43/17

4 - (Metamatik) iki sayıyı birbiri ile çarpmak (*Lane*) : çoğaltmak. Kuran'ın birçok yerinde Tanrı, "verdiği örnekleri çarpar, döver" : İnsanlarca iyice anlaşılsın diye Tanrı, örnekleri çoğaltır. Darphanede para dövülmez, örnek para çoğaltılır!
5 - (Arap) [**ḍrb**], (Habeş) **zaraba** : vurmak, çarpmak, çalgı çalmak.
6 - Yakın sesli (Habeş) **zarbet** : Halı, sergi[1]. **zarbata** : halıyı sermek. (Habeş) **zarbaba** : germek, uzatmak, yaymak, çekmek, çekip getirmek. (Başörtüsünü, yakanın, koynun üzerine) salmak, atmak, yaymak (**yaḍrib'na**)[2]. Bu anlam sık sık Tanrı için de kullanılır; (Kuran'da verilen örnekleri) "sermek, sunmak" anlamına gelir. "Duvar germek" için de bu kök kullanılır[3]. (İnancı) yaymak, başkalarına sunmak; sunucu olmak [misyonerlik yapmak]. Bu, Cihat* ile eş anlamlıdır; "göç etme" diye de anlaşılabilir[4]. Krş. "din önderi, kendisini izleyenlerle birlikte ülkede koşuşturmak (*Lane*) [uzaklara gitmek, uzağa atılmak]". Akıncılık bağlamında yer alan[5] **ḍarabtum**, çok anlamlıdır[6] : 1 - vuruşmaya çıkmak; [savaşta] birlikler ilerlemek, uzaklara atılmak[7] ; 2 - Düşmanı (akrep gibi) sokmak, acıtmak. Ayrıca krş. (Osm) darbımesel : (çıktığı yerden) uzağa (kuşaktan kuşağa) atılmış, yayılmış, yaygın, öğüt verici nitelikte örnek, atasözü. Krş. (Habeş) **zarba ləssān** : "çarpıcı dil", dilin (lisanın) etkinliği[8], dilin güçlülüğü. Bile bile anlam çarpıtılmasına uğrayan değişik bir deyim için bk. İncitmek*.

Dua : (Osm) dua, 1 - Yakarış. 2 - Tanrı'ya yalvarma, yakarış için söylenen dini metin (*TDK*) anlamına gelirken Kuran'da ancak "(insanı, tanrıyı) çağırma, seslenme, yardım ya da övmek için çağırma" anlamındadır. (Osm) dua ile davet, Arapçada köktaştır : [**dʿw**]. Tanrıya "dua etmek", (bildiride bulunmak için Kendisini) çağırma demektir. Oysa Yemen dilinde (tanrıya) dua etme, (tanrının) bilmesini sağlama, (tanrıya) bildiride bulunma anlamındadır. (Yemen) **dʿ**, **dʿw** : bilmek, tanımak, (bir konunun) bilincinde olmak; **dʿt** : duyuru, bildiri.

Dürük Yaprak : Dürüm. İçine buyruk, tanrısal ferman, tanrısal yönerge yazılıp sarılmış olan, okunmak için serilen, yayılan yaprak; **āya**. (Osm) "sicil" ile yakın anlamlıdır[9]. Bildiri*. Ayrıca bk. Dizi*, Burhan*.

Düşman : 1 - Birisinin kötülüğünü isteyen; 2 - Acıtan, ısıran[10], yanlış davranan; 3 - Yol'dan saptıran, saptırıcı. 4 - Birisine kötü inanç bulaştıran kimse. Bu nedenle, Şeytan'a ya da inancı bozuk ana babaya[11] "düşman", ʿ**aduww** niteliği verilir. Aşırı gitmek*.

Düşünmek : 1 - Katlanmak*, Sakınmak*. 2 - Yorumlamak. Görmek*

Düzenek : (Arap) **makr**. (Arap, Habeş) [**mkr**]. Birisini aldatmak, kendisini sıkıntıya sokmak için kurulan düzen, tuzak, (kötü) tasarı; kurnazlık. Züleyha ile Yusuf konusunda[12], "dedikodu" diye de anlaşılabilir. Böyle bir çeviri, pek yanlış olmamakla birlikte kimi yerde anlam sıkıntısı yaratmasa bile anlam daralmasına yol açar. Örneğin, 13. Dizi'de, Bitikgiller'den olan kimi bölükler, Kuran'daki kimi Bildiriler'i uygun bulmazlar, üstelik onları kendi Bitiklerinde olanlarla karşılaştırırlar. Tanrı ise, Bitikler'de olan Bildiriler'i "değiştiren", silen ya da saptayan Elçiler değil[13], Tanrı'nın Kendisidir diye belirtir[14]. Sonunda[15], Tanrı, "Onlardan öncekiler

---

[1] 88/16
[2] 24/31
[3] 57/13
[4] 2/273
[5] 4/101
[6] Türkçeye "dolaşmaya, yolculuğa, sefere çıkmak" diye çevirilir.
[7] krş. benzer sesli (Habeş) **zarafa** : çapulculuk, akıncılık yapmak; (Arap) **zarrafa** : alıp götürme.
[8] of forceful tongue. Krş. Arap (**dariba lisānuhu**) : onun dili keskindi". (*Geez Sözlük, 642; Lane, 958*).
[9] Sicil : "Aramice/Süryanice **sgl** kökünden gelen **sigilltā** "resmi belge, berat" sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Latince **sigillatum** "«mühürlü», resmi belge, berat" sözcüğünden alıntıdır. Latince sözcük Latince **sigilla** "küçük işaret, mühür, damga" sözcüğünden alıntıdır. Latince sözcük Latince **signum** "işaret" sözcüğünün küçültme halidir." (*Nişanyan*)
[10] (saldırgan) düşman olan avcı kuşların ısırması (63/4)
[11] örneğin, bebek Musa'yı ırmaktan kurtaran kimseye de "düşman" niteliği verilir. Bunun nedeni Musa'yı kurtaran kimsenin, sonradan Musa'ya kötü bir inanç (çok tanrıcılık) bulaştıracak olmasıdır (20/39). Oysa bu tümcede ikinci kez yer alan "düşman", Tanrı'ya karşı aşırı giden kimse, "Tanrının düşmanı" anlamındadır.
[12] 12/31
[13] 13/38
[14] 13/39
[15] 13/42

de düzen kurdular, oysa düzeneğin tümü Allah'ındır" der. Yine 13. Dizi'de, ortak koşucuların[1], Allah'ın adlarını, niteliklerini, bile bile başka tanrı adları ile karıştırdıkları öne sürülür[2], ayrıca o kimselere "düzenekleri süslü gösterildi" denilir. Yakından bakılırsa ortak koşucular Allah'ın adlarını, kendi tanrılarının adları ile, Bitikgiller ise Kuran'ın kimi Bildiriler'ini, kendi Bitikleri'ndeki Bildiriler ile değiştirmek, değiş tokuş yapmak isterler. Sami dillerinde (Yemen, Aram, İbr, Akat) [**mkr**], satmak, alışveriş yapmak, alışverişçi (satıcı) anlamındadır; Bu ise anlam bakımından (Arap) [**tğr**] ile birdir. Öte yandan (Habeş) [**mkr**], **makkara** ise sınamak, denemek demektir. Krş. Fitne* (sınama, kandırma, kargaşalık çıkarma). Dolayısı ile yukarıda verilen örneklerde inanmayan kimseler, düzenek düzenlediklerinde, Elçi'yi sınayarak kandırmaya çalışan, kendisi ile (kötü) bir alışveriş yapmak isteyen kimseler olmuş olurlar. Tanrı ise insanlara düzenek kuran biri değil, 1 - insanları sınayan biridir; 2 - toplumları başka toplumlar ile, ya da Bildiriler'i başka Bildiriler ile değiştiren biridir. Özellikle son Medine döneminde sık sık "Bildiriler'in az bir değere değiştirilmesi" deyimi de kullanır. bk. Az Bir Değere Değiştirmek*.
Öte yandan ses benzerli (Arap) **maqara**, [tuzu gitsin, tadı güzelleşsin diye] tuzlu balığı suya batırma[3] anlamına gelirken (Habeş) **maq(w)ara**, tadı güzel olma, (Habeş) **maqq(w)ara**, tuz, sirke koyarak (yemeği) tatlandırma anlamına gelir. Bu durumda, Tanrı'nın Bildiriler'i, ya da Tanrı'nın adları konusunda "düzenek kuranlar", onlara tuz, biber [anlam, yorum, ortak tanrı] katarak onlara kendi ağızlarının tadına göre tat verirler[4]! Ya da hoşlarına gitmeyen yerlerini [acılığını, tuzunu] yok etmek için onları suya batırırlar(!). Yusuf ile Züleyha konusunda "dedikodu yapanlar"[5], olayları yorumlarken ona, tuz, biber koyan, yorumu kendi ağızlarının tadına göre ayarlayanlardır! (b/m) (Akat) **magāru** (I) : uygun bulmak, beğen(dir)mek, onaylamak, karşılıklı anlaşma. "Tat verme" deyimi için ayrıca bk. Boya*. Kuran'ın birçok yerinde benzer bir deyim olarak "onların eylemleri (kendilerini yanıltmak için) onlar için süslendi, onlara süslü gösterildi" denilir. Dolayısı ile Tanrı / Şeytan, birisinin kötü bir eylemini süslerse, ona yapana "düzenek" kurmuş, aldatarak, tuzağa düşürmüş olur. İsa'nın ölümü / öldürülmesi konusunda "birisini (İsa'yı) alıp ötekisini (başkasını, onun ikizini) verme", "alışveriş yapma" konusunda da "düzenek kurma" deyimi kullanılır[6]. Kuran'ın birçok yerinde [**mkr**] ile [**bdl**], ayrıca [**tğr**] eş anlamlıdır.
Bunun yanı sıra, [**kyd**] kökünün 35 türevi, Arap ile Yemen dillerinde "düzen, tuzak kurma; kötü tasarıda bulunma" dışında başka bir anlama gelmez.

Düzenlemek : Bir nesnenin sınırlarını, boyutlarını, ölçüsünü belirlemek. Bozuk, kırık bir nesneyi onarmak, ayağa kaldırmak, güçlendirmek. "Düzenleyici" deyimi ancak Tanrı için kullanılır. Kadir*, Kadir Gecesi*.

Ebu Leheb : Geleneklere göre, **Abū Lahab**[7], Elçi Mehmet'in babasının erkek kardeşinin takma adıdır. "Ateş babası" diye yorumlanan bu deyimin ne anlama geldiği bilinmez. Ayrıca neden bu kimsenin "iki eli" yok olsun[8] denilir, bilinmez. Yine geleneklere göre bu kimse "iki eli ile", Kabe'de kutsal sayılan bir "altın ceylanı" çalmıştı. Oysa ancak putatapıcıları ilgilendiren bu olayın Elçi Mehmet'i ilgilendirmemesi, üstelik sevindirmesi gerekirdi. Üstelik "senin İdi'nin ceylanı" diye okunan **ġazāl rabbikum**[9], değişik bir anlam taşıyabilir. (Arap) **ġazala**, yün eğirdi[10] anlamına gelirken (Asur) **gadalû** : din, tapınma töreninde kullanılan ketenden yapılmış örtü; (Asur, Akat) **gadalallû** : (keten) örtü ile örtülü tapınak[11] görevlisi (rahibi). Dolayısı ile **ġazāl**, ya Kabe'de görevli tapınak görevlisi ya da Kabe'yi örten altın iplerle dikilmiş (?), altın ile

---

[1] Tanrı'yı Rahman diye çağıran ortak koşucular.
[2] 13/33
[3] 10/21. (Türk) makara (üzerine iplik sarılan nesne), Arap [**bkr**] kökünden türeyen **bakara** (deve yavrusu, tosun) sözcüğüne dayandırılır. Oysa Krş. (Akat) **makāru** (I) ile türevleri : sulamak, su deposu, sulama kanalı. Dolayısı ile (Türk) makara, iplik deposu, (su gibi) iplik akıtan açık oluk, "iplik kanalı" anlamına gelmelidir. Öte yandan krş. (b/m) (Akat) **magarru**, **mugerru** : tekerlek, iki tekerlekli araç, kağnı. (Türk) (denizcilik) makara : Ağır yüklerin kaldırılma ve indirilmesinde kullanılan, birbirine paralel iki veya daha çok tabla arasında dönen, kenarı çepeçevre oluklu tekerlek veya tekerleklerden oluşmuş mekanik alet (*TDK*).
[4] Örneğin 34/33 : Daha güzel olalım diye Bize tat (ortak tanrı) takarlarsa Biz de onları güzelleştirmek için Öte Yaşam'da boyunlarına zincirler takacağız".
[5] 12/31
[6] 3/54
[7] **abī lahabin** (111/1)
[8] 111/1. Geleneksel çeviri.
[9] *U. Rubin, "The Hands of Abu Lahab"*
[10] *Nişanyan*
[11] Bu konuda bk. 5/90. Şarap*

süslenmiş[1] örtü anlamına gelmelidir. Bu durumda Elçi Mehmet'in sevinmiş olması gerekirdi. Çünkü kutsal nesnelere takılan örtü, başlık Kuran'da yasaktır. Şarap*.

Türkçedeki Akbaba, Gürgür Dede (korkutan gök gürültüsü) gibi Arapçada **Abū** /**Abūl** genel olarak yırtıcı, avcı, korkunç yaratıklar için kullanılır[2]. Örneğin **abūl hawl**, **abu marku**. Bu durummda **Abū Lahab**, tohumları[3] [**ḥbb**] çalan kuş, karga anlamına mı gelir? Yoksa, avlayıp "kepçesine"[4] doldurduğu balıkları[5] bir yerden bir yere götüren pelikan kuşu, alt gagasında deriden kesesi olan kuş mudur? Bu durumda **abī lahabin** (111/1) "Torbalı Baba" anlamına gelmelidir. (Sami) **hbn** : torba, çanta[6]. "Homurdayan, gürleyen rahip/kuş/hayvan" anlamı için bk. (Akat) **laḫābu**, **leḫēbu** : hırıldama, homurdama; gürleme. Konuşurken (öğüt verirken) ne dediği belirsiz olan kimse anlamı için bk. Maymun*. Ayrıca krş. ses benzerli (Geez) **hobāy** (çaylak, şahin, maymun), **habāy**, **habäy** (maymun), **habū** (maymun çığlığı). Krş. (Arap) **kāsib** : yaban hayvanı; (avcı) kuş[7]. Maymun*.

Öte yandan (Arap) [**lhb**] : alev, kızgın (öfkeli) ateş; iki dağ arasındaki yarık (geçit); yeraltında geçit, konuk. Bu son iki anlam için krş. **l-uḫdūd** (85/4) : yarık kimse, ikiyüzlü ile (Habeş) [**nfq**] : bölük, yarılmış, ikiye bölünmüş, "münafık". Bütün bu deyimler, bu kimsenin "İkiyüzlü biri" olduğunu mu gösterir?

Edim : yapılmış, gerçekleştirilmiş iş. Yapılmış olan iyi ya da kötü eylemler anlamındadır. Diriliş Günü'nde edimlere göre karşılık verilir.

Edimler Bitiği : Kişilerin iyi, kötü, tüm eylemlerini içeren, ancak Duruşma Günü ortaya serilecek olan bitiğe bu yapıtta verilen kısa ad.

Ege : 1 - (Arap) [**wly**] : Birisini koruyan, işlerine bakan ve her türlü davranışından sorumlu kimse; birisinin elini tutan; yakın arkadaş, bağdaş, veli, evliya. 2 - (Yemen) **wly**, **wlyt** : bir topluma bağımlı olan; bir toplumun koruması altında olan; üye. Krş. (Osm) vali, vilayet. Dolayısı ile birisini "ege edinenler", 1 - o kimsenin bağımlısı olanlardır; 2 - o kimsenin çevresinde "toplananlardır". Dönmek*

Egemenlik : 1. Egemen olma durumu ya da görevi (beylik, hakanlık, sultanlık, yürütücülük) . 2. Egemenin yönettiği ülkenin toprakları.

Elçi : Ulak. Bir uzlaşma sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse (*TDK*). Tanrı'nın buyruklarını insanlara iletmede ulaklık eden insan ya da Melek. Elçi'nin atanmasını Tanrı yapar. Bu sözcüğün Arapçası, "gönderme" eyleminden türer, "gönderilen kimse" anlamındadır. (Yemen) **rs¹l** : ulak, elçi. Türkçeye Farsçadan geçen "peygamber" ise "haberci, elçi, özellikle tanrı elçisi" demektir[8]. Salıkçı*

Elhamdülillah : Osmanlıcada "Allah'a şükür" (*TDK*) anlamında kullanılan bu söz, Kuran'ın Arapçasında "Alkış(lar) / övgü(ler) Allah'a olsun", "Allah, alkışlansın" demektir. Değişik anlamlar için bk. Övgü*

Ellerin sunduğu (ne ise) : Takdim etmek*

Emanet : Çift geçişli **amanatan**, güvenlik, güven verici duygu diye anlaşılır[9]. Bunun yanı sıra, emanet (güvenilen birisine geri almak üzere geçici olarak bırakılan nesne) diye çevirilen **amānat** ile türevleri[10] geçtikleri Bildiriler'in çoğunda yorum sıkıntısı yaratır, üstelik içinde geçtikleri bağlamlara bakılırsa emanet (edilen nesne) anlamına gelmediği kesindir. Örneğin, Allah'ın sunduğu (ne olduğu bilinmeyen) emaneti, evrende insandan başkası yüklenmez[11]. Allah, bu "emaneti" verdiğinde, insanlar bunu alır, karaçalmaya

---

1 (Yemen) **gzl** : taş yazıt [üzeri beneklenmiş taş, kaya]. (Habeş) **gās** : derisi benekli, çilli hayvan.
2 bu sözcük "baba" diye anlaşır. Öte yandan (Akat, Asur) **appu**, burun, gaga, (hayvan) hortum anlamına gelir.
3 insanları çalan [köleci]
4 gemisine
5 köleleri
6 (Sami) **hbn** : torba, çanta; (Arap) ʾ**hb** : deri; (Umman Arap) **hibbān** : deriden azık çantası (torbası). bk. *G.A. Rendsburg, "Modern South Arabian", 626.*
7 **kāsib** için bk. **kasaba** (111/2). "Yırtıcı kuşlar" için bk. 63/4.
8 *Nişanyan*
9 3/154, 8/11
10 2/283, 4/58, 8/27, 23/8, 33/72, 70/32
11 33/72

başlar, üstelik bilgisiz (cahil!) kalırlar. Oysa bir sonraki Bildiri'de[1] kendilerine "emanet verilen" ikiyüzlü kimseler, bunu "alsalardı", Allah, kendilerine karşı hoşgörülü olacaktı denilir! Kısacası Kuran'daki bu geçiş anlaşılmaz. Öte yandan herkesin Tanrısal Yasa'ya göre doğru ya da yanlış bir inancı varken, Elçi Mehmet'in, inancın[2] ne olduğunu bilmemesi ayrı bir sorun yaratır.
1 - (Arap) [ʾ**mn**] ile (Yemen) [ʾ**mn**] eş anlamlıdır, ayrıca bu kökten, güvenmek; güven içinde olmak, birisine güvenip inanmak; güvenilen birisine, geri almak üzere bir nesne bırakmak; güvence; güvence verme gibi anlamlar türer. Eş anlamlı (Habeş) ʾ**amna**, ayrıca kendi suçunu, inancını açığa koyma demektir. Kısacası birisine güvenip kendisine içini açmak; içindeki inancı, duygularını vermek, gerçeği söylemek anlamına gelir[3]. Oysa (Habeş) ʾ**a**ʾ**mana**, birisini inandırmak[4]; kanmasını sağlamak; (birisine inancını, dinini) değiştirmek, dönüştürmek demektir. Dolayısı ile (Habeş) ʾ**a**ʾ**mana**, Türkçedeki "kandırmak" gibi çift anlamlıdır : a - (Birisinin) kanmasını sağlamak, inandırmak; inançlı olmasını sağlamak; b - birisini kandırıp aldatmak[5]. (Arap) [**myn**], **māna** : yalan söylemek; imrendirmek. Dolayısı ile bu deyim özellikle Göçötesi döneminde kandırıcı, inandırıcı nesne (?) ya da kimse anlamına gelir. İnanç "dönüştürücüsü, döndürücüsü" anlamı Şiddet* deyiminde de görülür[6]. Kuran'da kendilerine emanet / emanetçi denilmese bile, Elçi'nin, kendi yanında yetiştirip değişik boy ile oymaklara gönderdiği kimseler söz konusudur[7]. Kandırma, kandırmaca anlamı ses benzerli **l-amāniyu** deyiminde[8] de görülür. Tanrı, Mehmet'i göreve çağırdığı gün kendisine bu "inandırma / kandırma görevi" karşılığında inanmayanlardan para istememesini öğütler[9].
2 - Sözcü, konuşucu, buyrukçu, bilirkişi. Bu **l-amānāt** denilen kimseler[10] ile "buyurman" (Eylem görevlileri / sorumluları / kollukçu?) (**ulī l-amr**)[11] arasında bir ilişki olup olmadığı tartışılabilinir. Örneğin, tanrısal Elçilerin getirmiş olduğu söze, buyruğa (Akat) **awātu** denilirdi[12]; bu, "söz, sözcük, konu (hadis)" anlamına gelirken bu kökün türevi **āmānû**, konuşucu, konuşkan demektir. Ayrıca, (Osm) umman, güvenilir kimse anlamına gelirken (Akat) **ummiānu**, **ummênum**, **ummânu** : 1 - usta, uzman, bilirkişi; 2 - (orduda, bilim konusunda) uzman demektir. Bu kimseler, Tanrı, ayrıca Elçi gibi aldatılmaması[13], gözetilmesi[14] gerekenlerdir.
3 - İkiyüzlü olmak. (Habeş) **mantawa** (**yəmantu**) : ikiz doğmuş olma; ikiz (çocuk) taşıma; ʾ**amantawa** : ikiz (ikizleri) taşımak; benzer iki işi yerine getirmek, "aynısını yapmak"; **mantā** : ikizlerin ikisi; ikisi. Bu, Geez dillerinde genel olarak ikiz, çatallı anlamına gelir. Dolayısı ile ettirgen olarak bu kök, birisine "ikiz taşıtırmak"[15], "ikiyüzlü, münafık (inancı, kişiliği bölünmüş, paylaşılmış) olmasını sağlamak" anlamındadır[16].

Emir : [ʾ**mr**] kökünün türevleri, emir (buyruk), emir verme (buyurma), amir (buyruk verici) diye anlaşılır. Bu sözcüğün ilkel anlamı, bakmak, görmek, göstermek, (birisi ile) karşılaşmaktır. Bu nedenle **ammāratun** (12/53), **watamirū** (65/6) ile **yatamirūna** (28/20) sözcükleri birisine bakma, görüşme, öğüt verme, öğretme, danışma anlamlarına gelir. Bugün "onarma" anlamına gelen "tamir etme" deyiminin ilkel anlamı da budur : Bozuk, kırık bir nesneye) bakmak, yoklamak, ilgi göstermek. Dolayısı ile birisi, birisine "emir" verdiğinde, kendisine o işin nasıl yapılacağını bildirmiş, öğretmiş olur. Komutçu, komutan anlamına gelen "amir, emir", bir işin yoklayıcısı, denetmenidir. Köktaş "umre" (Mekke'de yapılan bir tören), çift anlamlıdır : 1 - anıt; 2 - (anıta giderek) gösteri yapma, gösterişte bulunma; (hep birlikte) karşılaşma. (Akat) **amāru** (I) : bakmak, görmek; düş görmek[17]; (bitikten) okumak; görünmek; denetlemek, karşılaşmak; gökteki nesneler karşı karşıya olmak[18]. (Akat) **amrû** : görülmüş, seçilmiş; (birlikler) yoklanmış. (Habeş) ʾ**ammara** : göstermek,

[1] 33/73
[2] **l-īmān** (42/52)
[3] anlam olarak krş. Cihat*
[4] Krş. (Osm) temin; (Arap) **ta**ʾ**mīn** : "emin kılma, güvence verme, inandırma, sağlama" (*Nişanyan*)
[5] Sözleşme yapıldıktan sonra verilen sözü bozanlar, "inananmayan kimseler" değil, "kesinlikle kandırıcı, aldatıcı olanlardır" (2/99-100).
[6] 72/8
[7] 9/122
[8] 57/14
[9] bk. **tamnun** (74/6)
[10] 4/58
[11] Buyurman*
[12] (Akat) **awûm** (konuşma) kökünden türer. Bildiri*
[13] 8/27
[14] 23/8
[15] bir bedende iki ayrı kişi / kişilik taşıma
[16] 33/72
[17] Yusuf'un, düşleri yorumlaması (12/41)
[18] Çelenk*

bildirmek, belirtmek; (Habeş) (edilgen) **taʾammara** : birisi, kendisini gösterme[1] (gösteride bulunma). (Akat) **amāru** (II) : tuğlaları yığmak. "Yığmak" konusunda bk. Kuran*; Çelenk*. (Yemen) [**ʿmr**] : anıt.

Erden : [**bkr**] kökü, okunuşuna, ayrıca bağlamına göre değişik anlamlara gelir : 1 - **lā bikrun**[2], Yemen kökenlidir. İş işlememiş, tarlada çalışmamış (inek) anlamındadır. (Yemen) **bqr** : a - inek; b - tarlayı kazmak, düz yapmak; kuyu kazmak, delmek; taşı delmek. Krş. (Osm) bekâr : 1 - Çiftlik işlerinde çalışan işçi, rençber. 2. Uşak, hizmetçi. 3. Para ile tutulmuş özel sığırtmaç (*TDK*). Krş. "boyunduruk takmamış (düve)"[3]. dç : "yaşlı olmayan" (*Diyanet*). Bu "iş işleyen / işleten, koşuşturan" / "sızlanmayan" anlamı Elçi'nin eşleri bağlamında da yer alır[4] : **abkāran**. Krş. (Akat) **baqāru, baqru** : sızlanmak, şikayetçi olmak[5]. dç : "bakire" (*Diyanet*). 2 - Öte yandan Özgür Kızlar (Huriler) konusunda[6] geçen **abkāran** ise (Habeş) **bak(w)ara** (II) kökünden türer, "geride kalan, bekletilen[7] (varlıklar)" anlamına gelip Taraf* ile eş anlamlıdır. dç : "bakireler" (*Diyanet*).
(Arap) [**bkr**] kökünün öteki türevleri, günün ilk ışıldama anı, güneşin doğduğu an, sabah diye çevirilir. Sami dillerinde [**bkr**], ilk doğan (çocuk), ilk çıkan yemiş anlamına gelirken (Habeş) **bak(w)ara** (I), kökünden türeyen ʾ**abk(w)ara**, ilk kez (çocuk) doğurma demektir. Bu da Kuran'daki **buk'rat** (7 kez), **ib'kār** (2 kez) : günün doğması, güneşin ilk ışınlarını göstermesi ile eş anlamlıdır. (Arap) **bikr** ile (Habeş) **bak(w)r**, ʾ**abk(w)ar** ise ilk doğan (çocuk) demektir. Dolayısı ile Kuran'da bu kök kesinlikle, (Osm) bakir, bakire, bekar anlamlarına gelmez. Böyle bir anlam olsa olsa (Habeş) **bak(w)ara** / ʾ**abk(w)ara** (askıya alma, ara verme, durdurma, vazgeçme)ye dayandırılabilir. Bu da evliliği "askıya alma" ya da evliliğe "ara verme, bekletme" anlamına gelebilir. Oysa evlenmek ile cinsel ilişkide bulunmak ya da bulunmamak ayrı ayrı konulardır. Örneğin bk. Korunuk*; Sağ ellerinizin edindiği (kimse)*, Nikah*.

Erkli : Güç yetiren; bir işi yapabilme, bir nesneyi / kimseyi "ayakta tutabilme", "güçlendirme" yeteneği olan, erkmen, (Osm) kadir, muktedir. Kadir*.

Esirgemek : Korumak, bağrına basmak. Genel olarak Tanrı için kullanılır.

Esirgeyen : Koruyan, bağrına basan, bağırsak; "rahim olan", **raḥīm**. Tanrı için kullanılır. Bu deyim, Arapçada "döl yatağı" ile köktaştır[8]. Kuran'da sık sık, Tanrı, kimi insanları "rahmetinin içine sokar, dahil eder". Bu deyimin Türkçeye en uygun çevirisi, Tanrı, [korumak, sevmek için] o kimseyi bağrına basar, Tanrı, o kimseyi kucağına sokar" olmalıdır[9]. Kucak, kucaklama için ayrıca bk. Güzel*, Muhsan*, [brr]*.
(Akat) **râmu** (II) : sevmek; **rāmu** sevgi; **ra' imānû** : seven (biri), sevici; **ramû** (I, II) : salma, gevşek tutma; saçma, yayma[10]. **râmu** (III) : sunmak; armağan sunmak, bağış yapmak; bağışlamak (göz kapamak)[11]; (Akat) **rēmu** : (kadının, tanrıçanın) döl yatağı; sevecenlik; (Akat) **rêmu**, **re'āmu** : sevecen olmak; bağışlayan olmak. Bu anlamlara bakılırsa, Dinler Tarihi içinde, bu nitelikleri taşıyan ilk tanrıların dişi olabileceğini düşündürür.

Eski Antlaşma : Tanrı'nın - Musa'nın aracılığı ile - İsrailoğulları ile yaptığı Antlaşma'yı oluşturan Bitikleri içerir. Yeni Antlaşma, Eski Antlaşma'daki Bitiklerin nerdeyse tümünü, ayrıca Tanrı'nın İsa ile yaptığı Antlaşma'yı oluşturan İncılleri, Pavlus'un Mektuplarını, ayrıca Vahiy'i içerir. Tanrı'nın, Elçi Mehmet ile yaptığı Son Antlaşma ise Tevrat'ı, İncil'i, ayrıca Kuran'ı içerir. Bu Son Antlaşma'ya katılmak isteyenlerin sözlü bir Tanıklık / Katılma[12] Bildirisi'nde[13] bulunmaları yeterlidir. Bu konuda bk. Namaz*.

---

[1] Krş. Cihat*
[2] 2/68
[3] Yasanın Tekrarı 21/3
[4] 66/5
[5] "sınanma, üzülmüş olma" anlamı için krş. (b/m) (Habeş) [**mkr**] (sınama). Düzenek*.
[6] 56/36
[7] (Habeş) **bəkorā** : durgun (durağan, akmayan) su
[8] Rahman / Rahim [**rḥm**] : Döl yatağı. Bu konuda ayrıca bk. Hubal*
[9] Örneğin 3/107
[10] 25/6.
[11] Kovuktaki Gençler konusunda Tanrı'nın, Kendi esirgemesinden (alıp) onların üzerine "serpmesi" için bk. 18/16.
[12] Tanık*
[13] (Osm) kelimeişehadet

Eşitçi : Yan tutmadan eşitlikle davranan, dengeli davranan, dengeşik tutan, (Osm) adil. Kuran'da, "adil olma", birisini birisine ya da bir nesneyi ötekine eş, denk tutma anlamındadır. Tanrı'ya "adil davranma", (başka tanrıları) Tanrı'ya eş, denk tutma demektir[1]. Dengeşik*. Adil*.

Etkisiz : [ʿ**ğz**]. Kuran'ın birçok yerinde "Allah'ı etkisiz (güçsüz, aciz) bırakma" deyimi yer alır. Bu, Tanrı'ya karşı üstün gelerek O'nun eylemini durdurma, O'na "çit koyma"; Tanrı'ya, Tanrı'nın Yasası'nın uygulanmasına engel olma diye anlaşılır[2]. "Bildiriler'imizi aciz kılma" deyimi[3] ise "Bildiriler'imize engel olma, geçersiz kılma" demektir. Bu anlam Sami dillerinde kesmek, ayırmak, çit ile çevirmek, parmaklık koymak (engel koyma) kökünden türer. Krş. köktaş (Osm) mucize : insanı şaşırtan, elini kolunu bağlayan, etkisiz kılan olağanüstü olay. Köktaş deyimler : yaşlı, kısır, güçsüz (gücü kesilmiş) kadın (ʿ**ağūz**)[4]; kütük (kesilmiş ağaç) (**a**ʿ**ğāz**)[5]. Bu tümce Türkçeye ya da İngilizceye "siz (Tanrı'dan) kaçamazsınız, kurtulamazsınız" diye çevirilir. Oysa bu anlam değişik yakın sesli bir kökten türer. (Arap) [**ğwz**] : geçip gitmek, gezinmek; (Habeş) **gə**ʿ**za** (I) : kalınan yeri, konaklama yerini değiştirme[6]; çadır kurma. **gə**ʿ**za** (II) : özgür olma, özgürleştirilmiş olma. Öte yandan bk. (Habeş) **ga**ʿ**za** (I) : üstün, egemen olma; yetki kullanma. (Habeş) **gə**ʾ**za**, **gə**ʿ**za**, ʾ**ag**ʾ**aza** : suçlama, sorumlu tutma, kınama, tartışma[7]. Bu durumda, "Tanrıyı aciz kılmak" : Yargısından ötürü Tanrıyı sorumlu tutmak, kınamak.

Ev : **al-bayt**; (Osm) beyt. Tanrının, insanların, hayvanların[8] konutu. Tanrı'ya tapınmak için ayrılmış tapınak (Kabe) olarak geçen Bildiriler'de büyük "E" ile yazıldı. Bu deyim, Sami dillerinin çoğunda ev, gece için konaklama yeri, geceleme yeri; konak demektir. Kuran'da bağlamına göre "ev", "tapınak" ya da "manastır" anlamına gelir[9]. İlk Mekke döneminde Allah için "Ev'in İdisi, Efendisi" deyimi kullanılır[10]. Elçi Mehmet'in gelişinden önce de Allah için tapınmak isteyenler oraya, Allah'ın Evine (tapınağına) giderlerdi.

Evleşmek : Cinsel ilişkide bulunmadan iki kişi bir çatı altında yaşamak, evdeş olmak. Barıngan*, Barındırgan*, Korunuk*, İkinci Aşamadan*. Ağıllanmak, "toplanıp bir arada durmak" ile eş anlamlıdır.

Evren : Kuran'da, gök varlıklarının bütünü, kâinat, kozmos anlamında bir sözcük yoktur. Evren yerine sık sık "göklerde, ayrıca yerde, ayrıca ikisinin arasında ne varsa" deyimi kullanılır. Çoğul olarak geçen **al-**ʿ**ālamīn**, bilinen tanınan bütün ülkeler, topraklar, topluluklar anlamındadır[11]. Habeş dilindeki (bk. İdris'in Bitiği) **`alem / `alemat** (tekil/çoğul) ise tüm yeryüzü anlamındadır. Arapça olmayan olan bu sözcük, Kuran'da genel olarak **rabbi l-**ʿ**ālamīn** (tüm ülkelerin idisi, beyi, efendisi, agası) deyiminde geçer; Yahudiler'den bir alıntıdır. İ.Ö. 6. yüzyıla dek Orta Doğu'da her boyun, her oymağın, her kentin ya da her ülkenin bir ya da daha çok tanrısı vardı. Babil sürgünü, İsrailoğulları'nın "kendi" tanrılarına olan inançlarını sarsmıştı. Nasıl olur da kendilerinin tanrısı başka bir ülkenin tanrısına yeniliyordu, üstelik o tanrı, Kudüs'teki kendi evini (Süleymanın Tapınağını) yabancılara çiğnettiriyordu? Neden bütün bu olaylara engel olmamıştı?[12] Sonunda, bunun yanıtını bulurlar : Her ülkenin[13] ayrı bir tanrısı yoktu, üstelik Tanrı, tek idi[14]. Krş. (Akat) **elû**, **ilû**, **alium** : yüksek, uzun (boylu), üst, üsteki, yukarıdaki, göksel. Başlarına gelen sıkıntılar, ötekilerin tanrılarının

---

[1] örneğin 6/1, 6/150, 27/60
[2] Allah'ı etkisiz kılmak : Allah'ın Yasa'sının uygulanmasına engel olmak; 1 - Bugünkü yaşamda; yeryüzünde; 2 - Öteyaşamda; Yasa'nın öngördüğü Duruşma Günü'de [Din Günü'nde]
[3] 34/5
[4] 11/72, 26/171
[5] 54/20, 69/7
[6] Allah'ın kaldığı yeri değiştirme (!); o topraklardan kovma!
[7] *Geez Sözlük, 174*
[8] 29/41
[9] (Yemen) **byt** : 1 - ev; 2 - tapınak
[10] 106/3
[11] Bu sözcük konusunda İslam Geleneklerince yapılan tartışma için bk. *Z Pak, "'Alemin' Kelimesinin Kur'an'daki Anlamı Üzerine".*
[12] Kudüs'ün yakılıp yıkılması konusunda bk. *M. Langlois, "3-4 Esdras*".
[13] Fırat Irmağının batısında yaşayan Samiler'de tanrılar yerel olmadan önce bir ailenin ya da bir toplumun (soyun, boyun) tanrısı idi. Çünkü ilk tanrılar "babaların / ataların evinin tanrısı" idi. Sözcük bakımından, Samilerde "aile" ile "tanrı" köktaştır. Göçebeler, kendi tanrıları ile gezinirlerdi. Bu konuda bk. *J. Teixidor, "Dieu de la tribu ou seigneur du lieu ?"*
[14] Firavun'un İdisi ile Musa'nın İdisi birdir (40/27).

üstünlüğünden değildi. Bütün bu olaylar ancak tek, bütün ülkelerin[1] efendisinden (evrensel tanrıdan) kendilerine gelen bir sınama idi. Bu sınamanın, ezincin nedenlerinden birisini, sürgünden önce tek tanrıya inanmakla birlikte kimi Yahudiler'in evlerinde tanrının karısı olan Aşera (Asherah)'nın küçük de olsa bir yontusunu bulundurmuş olmalarıdır diye yorumlarlar. Sürgün dönüşünden sonraki yerleşim yerlerinde Aşera'nın yontusunun yok oluşu kazı bilimcilerle kanıtlanmıştır. Böylece evrensel, tek, karısı olmayan Tanrı kavramı Babil sürgününde ortaya çıkacak, salt tektanrıcılığa dayanan bugün bildiğimiz Tevrat yazılmaya başlanacaktır. Bu olaylardan nerdeyse 1000 yıl sonra Yemen'de yaşayan kimi Yahudilerin, Tanrı (Rahmanan)'dan söz ederken, yine de "Yahudiler'in Efendisi" deyimini kullanmaları ilginçtir. Ya bu bir "ağız alışkanlığı"dır ya da bu, Güney Arabistan Yarımadasında yaşayan kimi Yahudiler'in Babil sürgününden sonra İsrail'e dönmeyip doğrudan doğruya bulundukları yerlere göç etmiş olabileceğini düşündürür[2]. Evrensel Tanrı kavramı, Yahudilikle ortaya çıktıktan sonra bile Tevrat, hiçbir zaman evrensel bir Yasa olmamıştır. Yahudiler'e göre Eski Antlaşma, ancak ve ancak aralarında kan bağı olan kişilerden oluşan bir toplumun, bir soyun, Yahudiler'in Yasa'sıdır. Evrensel Yasa, evrensel din (inanç) kavramı Hristiyanlar'la ortaya çıkacak, bu konuda Müslümanlar, Hristiyanlar'ı izleyecektir.
Öte yandan (Habeş, İbr) ʿ**lm**, gizli olma, saklı olma anlamındadır. Dolayısı ile **rabbi al-`ālamīn** deyimi [görülmeyenlerin] Gizem'in İdisi olarak da anlaşılabilir mi? Ya da yontusu olmayan, görülmeyen, bilinmeyen İdi anlamına da gelir mi? Krş. "**rabbahum bil-ghayb**"[3].
Öte yandan yabancıları evinde konuklayan Lut bağlamında yer alan **l-**ʿ**ālamīn**[4], gelişigüzel kimseler, o kentlerde (topraklarda) oturan kimseler; tanınmadık, bildik bilmedik kimseler diye anlaşılır. Yine Lut bağlamında, eşcinsel ilişkide bulunan erkekler konusunda yer alan **mina l-**ʿ**ālamīn**[5] deyimi de anlam sıkıntısı yaratır. Oysa (Akat) **ālīum** : yerli, yurttaş, yerel, bölgesel, "bu topraklarda yaşayanlar".

Eyke : **Al-Aykah** (Çalılık). Elçi Şuayip (Şuayb)'in içinde yaşadığı Medyen boyunun kentlerinden biri.

Eylem : [ʿ**ml**]. Bilinen anlamının yanı sıra bu deyim kimi bağlamlarda "zulum", Zalim* ile eş anlamlıdır. Birisinin "eylemi", onun (gerçeği, Tanrısal ışığı) örtmesi, karartması, onun (suç) karalığı anlamındadır. (Akat) **(w)amālu** : örtülmüş olma; kararma; (güneş, ay) tutulması. Karalık*. Tanrı'nın gelecek olan "eylemi" ise : Bugünkü Yaşamın sona ermesi; Saat'in, "Duman'ın" gelişi[6], gökyüzünün sıyrılması (yıldızların yok oluşu)dur[7]. Ayrıca örneğin bk. "onlar ne eyliyorlardıysa o, (suç ile) karartıcı (bir eylem) idi"[8].

Eylemciler : İnancını, eylemi ile gerçekleştirmeye çalışan, uğraşan kimseler; bir durumu değiştirmek ya da daha ileriye götürmek yönünde etkide bulunmak için çabalayanlar, bunları "amaçlayanlardır", işlevcilerdir; Allah Yolu'nda etkin olanlardır. (Osm) amil (ʿ**āmil**): etken, etmen (*TDK*). Bu kimseler, Yarını (Öteki Yaşamı) düşünerek çalışanlar, Tanrı'nın çağırısına[9] "yanıt verenler", ayrıca "Ödün'ü ödeyenlerdir". Krş. (b/m) (Akat) **abālum** : ödemek, yanıt vermek[10]. Tekil olarak üç kez, ancak Mekke döneminde, Elçi Mehmet[11], ayrıca Elçi Şuayb[12] bağlamında "Ey toplumum! Siz, olduğunuz yerde[13] eyleyin. "Evet! Ben, 1 - eylemciyim, 2 - Tanrı'yı, Tanrı'nın yüzünü amaçlıyorum. Amaçlı*; 3 - (Çağırı'ya) yanıt veriyorum" tümcesinde kullanılır. Bağlama bakılırsa eylemci olmak, yarın (Öteyaşam) için çabalamak, koşuşturmak[14], olgunlaşmak anlamına gelir. Çoğul olarak genellikle inanıklar için kullanılır. İnanık eylemcilerin tanımlanması tüm ayrıntıları ile

---

[1] ülkeler, kentler. Bu nedenle alem sözcüğünün bilmek kökünden değil de (Akat) **âlum** (kent) sözcüğünden gelmiş olabileceği de tartışılabilir. Örneğin (Akat) **abu âlim** (kentin "babası", kentin en yaşlısı).
[2] Bu deyimi Yahudi olmayan ancak Yahudiliğe sıcak bakanlar ["ümmi" olanlar] da yazmış olabilir (*İ. Gajda, "Monothéisme en Arabie du Sud préislamique"*).
[3] 35/18
[4] 15/70
[5] 6/165
[6] 44/10
[7] 81/11. Yeşeya 13/10
[8] 58/15
[9] (Yemen) **ml**ʾ : uzun süre; (Yemen) **ml**ʾ, ʾ**ml**ʾ : yardım; bütünleme; tanrısal kayra, (beklenilen) tanrısal yanıt.
[10] (b/m) (p/f) (Akat) **apālum** / **abālum** : 1 - ödemek; borcunun tümünü ödemek; 2 - birisine yanıt vermek; yanıt verdirmek. **āpilu** : yanıtlayan, yanıt verici. Krş. (Osm) fail (eden, yapan, işleyen), amil (etken, etmen).
[11] 6/135, 39/39.
[12] 11/93
[13] (inanç bakımından) bulunduğunuz yer. Tanrı'nın Yasa'na göre bulunulan durum; dayanak; temel, ilke; tapınak/put anlamları için bk. Mekan*
[14] krş. (Osm) amel : bağırsaklar sık sık çalışma. Koşuşturma için ayrıca krş. "lazımlık". Lazım*

anlatılır[1]. Oysa bir kez[2], Mehmet'e inanmayan, Elçi (Yalancı Kılavuz) olduğunu ileri sürerek (Mehmet'e göre) değişik bir öğreti önerenleri izleyen kimseler için kullanılır.
Öte yandan, Geleneklere göre, bu "eylemciler"[3], vergi toplayan görevlilerdir. Oysa bağlama bakılırsa bunlar 1 - savaşlarda kullanılan Afrika kökenli "paralı[4] askerler / savaşçılar", **Ahabiš** olanlardır. Ahabişler ise para (vergi) toplayan değil, güvenliği sağlaması için kendilerine para verilen, "ödenen" kimselerdi! İş yapan, işlevcilerdi. Ayrıca krş. köktaş (Osm) amele : gündelikle çalışan işçi. Bunun yanı sıra, kendilerine "para verilmeden", "vergi (haraç) toplayanlar" konusunda ortaya çıkan sorunlar başka bir bağlamda anımsatılır[5]. 2 - Elçi'nin öğretisini yaymakla görevli olan, yola koyulan (inanç yayıcısı, misyoner) kimselerdir. Örneğin, Göç ederek yayılmaları istenilen inanıklar bağlamında[6], kendileri için yeryüzünün geniş olduğu dolayısı ile göç ederek[7] inançlarını yayabilecekleri[8] başka topraklar olduğu belirtilir. Bu kimselere Öte Yaşam'da verilecek ödülü "amaçlayanların" ödülü mutluluk verici olacaktır denilir. Cihat*. Krş. (Habeş) **malləʿa** : yola çıkmak, ilerlemek, çabucak geçmek; ʾ**amalləʿa**, ʾ**amalləʾa** : yola koyulma, ilerleme, koşuşturma[9]; gözden, görüşten uzakta olma; ʾ**amləʿa** : üstlenme, yüklenme, uğraşma; "Eylemci" olan Elçi Mehmet'in gün boyunca koşuşturması (**sabḫan**) söz konusudur[10]. Bu durumda "eylemciler", Allah Yolu'nda ilerleyen, yola koyulan, koşuşturan kimselerdir. Böyle yapmayanlar Yol'da yürümedikleri için "oldukları yerde" kalanlardır.
(İyi) eylemci : Tanrı'ya takılan pürüzleri (ortak tanrıları) yok eden kimse (?). (Kötü) eylemci : Put yontucusu (?); (Bitik'teki yazıyı) törpüleyen (Tahrif*)(?). (Amharca) ʾ**ammëlë** : bir yüzeyi rendeleyerek pürüzsüz kılma.

Ezan : Tapınma anını belirtmek için bir çağırıcının yüksek sesle yaptığı çağırı deyimi Kuran'da yer almaz. Bunun nedeni tapınma sayısının günde iki kez - gün doğarken, ayrıca gün batarken - olmasıdır[11]. Günün doğuşunu ya da batışını herkes görebildiği için[12], ayrıca herkes istediği süre boyunca tapındığı için (bk. Kuran) bir çağırıcı gerekmezdi. Bugünkü anlamı ile ezan'ın hangi dönemde ortaya çıktığı bilinmez. Minare'nin (**manāra**) Arapçadaki ilkel anlamı ise uzaktan geçenlere yol göstersin diye üstünde ateş yakılan kule, ışık feneridir. (Habeş) **manāra**, **manārāt** : mumluk, şamdanlık, yağ lambası. Bu uzaktan geçenleri kılavuzlayan ışık konusu Kuran'da da yer alır[13]. (Osm) şerefe[14] : 1 - yüksek sesle bağırılan yer; 2 - ateş yakılan yer[15]. Kiliselerdeki çan kuleleri Avrupada, 4. yy'da, Rum Kiliselerinde ise 9. yy'ın ikinci yarısında yaygınlaşacaktır. İstanbul'daki Ayasofya'nın çan kulesi, kilisenin kuruluşundan (532-537), çok sonraları (865 yılında) gerçekleştirilecektir. Kayalığın damı, kubbesi anlamına gelen, yapımı 72/691-692 yıllarında bitirilen, Kudüs'deki eski bir Roma tapınağının üzerine kurulan **Qubbat As-Sakhrah** tapınağının da minaresi yoktur.

Ezinç : Suç işleyenlerin uğratıldıkları her türlü sıkıntı; üzgü; (Osm) azap. İçinde geçtiği bağlama göre ʿ**ḍb** çok anlamlıdır :
1 - (Arap) ʿ**aṣaba** : bağlama, sıkma. (Arap) ʿ**aṣaba** : sıkıntılı, sıkıştırılmış, sertleşmiş olma;
2 - Düğümlemek : yargı vermek; bağlamak, sona erdirmek. Boşa gitmesini sağlamak, sona erdirmek. (Arap) [ʿ**ḍb**], sicim, sırım anlamına gelirken (b/m) (Arap) **ḥazama**, (Habeş) **ḥzb** (II) **ḥazaba**, bağlamak, düğümlemek, (Amharca) **azzäbä**, örmek, sırım yapma anlamına gelir. (Geez) ʾ**əzab**, **ḥəzab**, **zab**, dizgin demektir. Tanrı'nın süresini önceden tasarladığı, Bugünkü Yaşam'ın sona erdirilmesi, düğümlenmesi. Öte

[1] örneğin 3/130-136
[2] 23/63
[3] 9/60
[4] (b/m) (Akat) **abālum** : ödemek, yanıt vermek
[5] 62/9-11
[6] 29/56-59
[7] Bu Bildiriler'in Göçmenlere yönelik olduğu *Tafsir Al-Jalalayn*'da belirtilir.
[8] (b/m) (Batı Sami) **i-ba-la** / **ibbala** : getirmek, taşımak (*Batı Sami Sözlük*)
[9] (Arap) **malaʿa** : (dişi deve) koşuşturma; ivedilikle koşma.
[10] 73/7
[11] Bunun nedeni 73/7'de açıklanır; 20/130
[12] ya da alaca karanlıkta yakılan bir ateşin uzaktan kolaylıkla görülebileceği için.
[13] 24/35 vs. Bugün bile kimi özel, kutsal günlerde minarelerde ya da iki minare arasındsa kandil "yakılır".
[14] Minarenin gövdesini çepeçevre dolaşan, korkuluklu, ezan okunan yer (*TDK*)
[15] (p/f) (Akat) **ṣarāpu** (I) : yakmak; ateş, kızıla boyama (Boya*); **šarāpu** : (odun, yağ, tütsü) yakmak; **ṣarāpu** (II) : yüksek sesli olmak, ses yankılı olmak; yüksek sesle bağırma. Oysa bu deyimler (şeref, şerefe) Arapçada öne çıkma, yükselme köküne dayandırılır. (Osm) şerefli (kimse) : (Habeş) **sarapa** : (töreni, nesneyi) kutsamak; kutsanmış şarabı yudumlama. Osmanlılarda, şarap içilmeden önce bardakların kaldırılarak "şerefe!" diye bağırılması buradan türemiş olabilir. Bu durumda "şerefe!" demek, (günümüz, bayramımız, toplantımız, toplantı üyelerimiz) kutlu olsun, kutsansın" anlamına gelir. Örneğin, Kudüs'teki **al-Ḥaram aš-Šarīf** deyimindeki "kudüs", "haram", "şerif" sözcüklerinin üçü de yakın anlamlıdır : kutlu, kutsal, kutsanmış.

yandan Tanrı, Sözleşmeyi bozan İsrailoğulları'nı "onunla çarpar". Bu ise sicim, sırım, "kamçı" anlamına gelmelidir[1]. Yıldırım, Dinler Tarihinde, tanrıların "kamçısı" (ya da kargısı) olarak bilinir.
3 - (İyi de olsa, kötü de olsa, yapılana) karşılık verme. (Yemen) ʿ**ḏb**, **hʿḏb** : düzeltme, onarma; düzene koymak; boy (oymak) ile ilgili toplantı düzenlemek; birisinden (yaptığı suç için) karşılık isteme; onarmak için para isteme; (bir kıza) armağan, karşılık verme. Bu durumda "ceza" ile "azap" anlamdaştır. Yakın sesli (Habeş) ʿ**asaba** : (ödül, karşılık) ödemek[2].
4 - Geciktirme, erteleme. Karaçalıcılar için, Songün gelmeden önce bir bekleme, erteleme süresi olacaktır[3]. (Arap) [ʿ**ḍb**] : (insan, deve) çok susamışken su içmeyi geciktirmek; su içmeyi, yemek yemeyi geciktirmek, geriye bırakmak[4]; (Akat) **ezēbu** : bırakmak; geriye bırakmak[5]; boş vermek, (verilen) yargıyı bırakmak, bilmemezliğe gelmek; (evden, ülkeden, birisinden) uzaklaşmak[6], bırakmak; geciktirmek; sağ bırakmak; (Arap) ʿ**azaba** : evlenmeden (evlenmeyi geciktirip, tek başına) yaşamak. Bırakma, geriye bırakma, çölde giden birini artık kulavuzlamama [yolda ilerleyen kafileden dışlama] anlamına gelir; kılavuzun çölde geride bıraktığı birisi için ölüm kaçınılmaz olur. Öte yandan (Akat) (evden, ülkeden, birisinden) uzaklaşmak, Öte Yaşam'da dirilen suçluların, Tanrı'nın Bahçesi'den uzaklaştırılması, dışlanması, tek başına bırakılması anlamına da gelir (2/114). Kuran'da iki kez yer alan **yaʿzubu** (kaçtı, uzaklaştı)[7], [ʿ**zb**] köküne dayandırılır. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Suçlama*. Mehmet ile kimi Yahudiler arasında, ortaya çıkabilecek olan kopukluk bağlamında bir kez **biḥarbin** (2/279) (ıssızlık, ıssız bırakma) deyimi de kullanılır.
5 - Korkutma, kaçırtma; gözdağı (?). (Yemen) [ʾ**db**] : meydan okuma; çağırıda bulunma [krş. Öldürmek*]. (Akat) **edēpu**, **edābu** : üflemek, (Cinler, birisinin üzerine) üflemek; uçurmak; sürüklemek[8].

Fahişelik : Alçaklık*

Fakir : "Yoksul" diye anlaşılan [**fqr**] kökünün türevleri, kimi Bildiriler'de ya anlam daralmasına yol açar ya da yorum sıkıntısı çıkarır. (Arap) [**fqr**] : Delik, çukur açma; iş işletmek, çekmek, sürmek, uysallaştırmak için hayvanın burnuna delik açma, açılan bu deliğe bağlanan ip[9]. (Habeş) **fiqār**, **fəqār** : kuşak, kayış, sarık. (Sür) [**pkr**] : bağ. Dolayısı ile "fakir olmanın" ilkel anlamı, (yaşamak için) başkalarına bağlı olma, bağımlı olmadır. Bu nedenle **fāqiratun**[10], 1 - hayvanı bağlamak, çekmek, sürüklemek için kendisine takılan ip, bağ, yular[11] ; 2 - (ip bağlamak için burnuna açılan) delik anlamındadır[12]. "Bel kemiklerini kıran bir felaket"[13] ile hiçbir ilişkisi yoktur. Ayrıca, "Allah gani iken siz fakirsiniz" tümcesi çift anlamlıdır : 1 - Tüm evren Kendisinin olan Allah'ın varsıllığına göre siz bir hiçsiniz; 2 - Allah (geçim, korunma bakımından) bağımsız iken siz (O'na) bağımlısınız, siz (O'nun) kulusunuz. Gani*. "Bağlanma" anlamı için krş. (Habeş) **fqr** : yanaşmak; sevmek; arkadaş olmak.
(Akat) **paqāru** (**baqāru**) : savlamak; sanı sanmak; ileri sürmek, karşı koymak (payını korumak); çekişmek. Öte yandan (Akat) **paqāru**, **baqāru**, **waqrum** : (bir konuda) sızlanmak, (bir savı, payı) tartışmak, (bir sava) karşı çıkmak anlamındadır.

Faraklit : Parakletos. İnciller'de yardımcı, aracı, avutucu, savunucu anlamına gelen, İsa'dan sonra gelecek olan sonuncu Elçi'ye verilen ad. Övgü*

Farz : (Arap) [**frḍ**]. Ancak Göçötesi döneminde 18 kez yer alır. (Akat) **parāsu** : 1 - kesmek, yarmak, yargı vermek; 2 - seçmek, ayırmak; 3 - bölüm bölüm, bölük bölük yapmak; 4 - üstlendirmek[14]; 5 - yaymak; 6 -

---

[1] 7/156
[2] (Arap, Yemen) kullanılan damızlık hayvan için kira ödemek.
[3] 52/47
[4] açlık sıkıntısı (23/76)
[5] (Arap) [**trk**] (geriye bırakma); (Osm) terketme
[6] 38/41
[7] 10/61, 34/3. **'Abū Ubaid**'e göre, **Kināna** ağzı olup "ayrılma" anlamındadır (aktaran *C. Rabin, "Ancient West Arabian, 27"*).
[8] 46/24
[9] Krş. (Arap) [**fqr**] : ip, bağ; (Arap) [**fkr**] **fakara** : olayları birbirine bağlama; olaylar arasında ilişki kurma; "fikir yürütme".
[10] 75/25
[11] "boyuna tasma takmak" deyimi için ayrıca bk. 111/5
[12] bu konuda bk. (Habeş) **kanāf**. Hanif*
[13] *Diyanet*
[14] (Osm) farz : Yapmak zorunda kalınan şey, boyun borcu (*TDK*)

tören yapmak[1], uygulamak. (Akat) **parādu** (I) : kendisi için ayırmak, kesip atmak[2]; **parādu** (II) : korkutmak. (Arap) **farada** : ayırmak; tek başına olmak; (Habeş) **farada** : ayırmak; yargılamak. (Sür) : başka yere koymak. Kuran'da kimi bağlamda "ayrıcalık tanıma" anlamına gelir[3]. (Akat) **parāşu** (II) : töreni uygulamak, yerine getirmek. Örneğin Kuran, Elçi Mehmet'e "farz kılındı" ise, kendisi Kuran'dan "yükümlü", "sorumlu" olan biridir; Kuran'ın açıklaması kendisi için bir ayrıcalıktır; Kuran, kendisine bölük bölük, kesik kesik indirilendir[4].

Fasıl Günü : **yawmu l-faşl**. Çıkarma, Günü. 1 - Ölülerin gömütlerden "uzaklaştırılacakları", dışarı çıkarılacakları gün. Krş. Çıkış Günü (**yawmu l-ḫurūğ**); 2 - Bugünkü Yaşam'ın sona ermesi ile Öteki Yaşam'ın başladığı, ortaya çıkarıldığı gün. (Arap) [**fsl**] : Ayırmak; denizde kıyıdan uzaklaşmak. Çocuğu memeden ayırmak (sütten kesmek 2/233, 31/14, 46/15). (Tanrısal söz) açığa çıkmak, "tenzil edilmek" (86/13). (Yemen) [**fsl**] : açığa, açıklığa, ortaya çıkmak. (İbr) **pişşel** : kabuğu yolmak; ağacı, kabuğundan ayırmak. Krş. **faşalat** (12/94) : (bir yerden) ayrılma; **wafaşīlatihi** (70/13) : içinden çıkmış olduğun toplum, soy [Ağaç gövdesinden çıkan, ayrılan bir dal gibi] içinden çıkmış (türemiş) olduğu kimseler. 3 - Geriye dönüş; yaratılışın yenilenmesi. (Akat) **pasālu** : (geriye) dönmek. 4 - (Gömütlerden çıkanlar) emeklemek, sürünmek. (Akat) **pašālu** : sürünmek; emeklemek. Türkçeye genel olarak hüküm, karar, ayırt etme günü diye çevirilir.

Fecir : (Arap) [**fğr**], (Habeş, Yemen) [**fgr**] köklerinin ilkel anlamı yeri eşelemek; delik, çukur, su yolu açmak; yarmak; (pisliği, boku) karıştırmak; delikten çık(ar)mak. Buradan türeyen anlamlar : 1 - (Su, döl delikten çıkmak) fışkırmak; 2 - Gün (karanlığı, tan yerini delip) açığa çıkmak, ışık fışkırmak; 2 - (Tigrinya) : soygunculuk yapma amacı ile duvara delik açma; 3 - Düşmana karşı çıkış yapmak; saldırmak için açığa çıkmak; saldırgan olmak; 4 - (Anlam gelişmesine uğrayarak) çukur açanlar, yalan yere ant içenler, yalancılar, aldatıcılar, uydurucular. Sami dillerinde delmek, delik açıp çıkarmak anlamına gelen birçok kök, Gizem'i delip orada bulunan bilgileri açığa çıkarmak[5], "kahin olmak", "kehanette bulunmak" anlamındadır. 83/7. Bildiri'nin, İdris'in Bitiği ile olan benzerlik nedeni ile, ayrıca tekgeçişli **muṭaffifīn** (ölçüyü eksik verenler, dolandırıcılar, aldatıcılar) [6] ile birlikte geçmesi, **l-fuğār** [7] deyiminin, aldatanlar / yalancılar olarak çevirilmesini destekler. Bu tür suçluların, Cehennem'e gitmesi söz konusudur. Yine bu **l-fuğār**[8] deyimi bozgunculuk çıkaran (inançta bulanıklık yaratan) kimseler için kullanılır; (inanç konusunda) uyduranlar, yalan atanlar, aldatanlar anlamındadır. Not : Bu kökten Osmanlıcaya geçen kimi deyimler, eşini aldatan, yasal olmayan cinsel ilişkide bulunan, atmık kaçıran kimse anlamlarına gelir.
Çift anlamlı "delik açmak" / "yalan uydurmak" deyimi ayrıca **ḫaraqa** deyiminde görülür[9].

Fedek Sorunu : "Fedek Alanı" konusunda Ebubekir ile Fatma arasındaki sorunların, 33/6. Bildiri'den ortaya çıkıp çıkmadığı tartışılabilir. Mehmet'in ölümünden sonra bu bahçe (hurmalık), kalıt olarak Fatma'ya kalmadıysa ya da kalamazdıysa bunun nedeni, Fatma'nın ancak Hatice'nin kızı olması mıydı? Elçi Mehmet ile kan bağı var mıydı? Bu konuda ayrıca bk. "Mehmet, adamlarınızın (hiç)birinin babası değildir"[10]. Dolayısı ile Fatma kısa zamanda unutulacak, üstelik adı, yıllar sonra yeniden ortaya çıkarılacaktır. "Hz. Fatma'nın kabrinin yeri bilinmemektedir. Oysa unutulmamalıdır ki kabrinin yeri bilinen sahabe[11] yok gibidir."[12]. Bu kalıt yasaklaması, ancak ve ancak Fatma ile Elçi Mehmet arasında bir kan bağı olmayışı, üstelik Elçi'nin eşlerinin, dolayısı ile Hatice'nin ancak korunuk* kadınlar oluşu varsayımı ile anlaşılabilir. Betül (erden) niteliği ancak Meryem, ayrıca Fatma için kullanılır. Betül deyimi için bk. Korunuk*. Geçersiz bir İncil'de, İsa'nın, Meryem adında bir "eşi" olduğu, üstelik kendisini öptüğü belirtilir[13]. "Eş" sözcüğü, (Grek) **koinonos**[1] diye geçer;

---

[1] (Osm) farz : Müslümanlıkta, özür olmadıkça yapılması zorunlu, yapılmaması günah sayılan ibadet (*TDK*)
[2] [yarmak, yargılamak]
[3] örneğin **farīḍat** (9/60), **faraḍa** (33/38).
[4] 28/85
[5] 71/27
[6] 83/1
[7] 83/7
[8] 38/28
[9] 6/100, 17/37, 18/71
[10] 33/40 ile dipnotu
[11] Elçi'yi (görüp), kendisine eşlik etmiş kimse
[12] *E. Öztürk, "Hz. Fatma Kültü", 133.* Fatma'nın, ayrıca Elçi'nin eşlerinin kalıttan yoksun bırakılması konusunda tartışmalar için bk. *Ş, Öz, "Şia'nın Takiyye inancı Çerçevesinde Hz. Ali'nin İlk İki Halife İle Münasebetleri".*
[13] Filip İncili 55. Ayrıca bk. "İsa'nın karısının İncili" (Gospel of Jesus' Wife)

evlilikte, iş'te, arkadaşlıkta birisine eşlik eden kimse anlamındadır. Bu kimsenin Mecdelli (Magdalalı, Magdalenalı) Meryem olduğu sanılır, üstelik İsa'nın "eşi" olan bu Meryem, İsa'nın havarilerinin üstünde tutulur. Mehmet'im korunuk "eşi" olan Ayşe de "sahabelerden" üstün tutulur! Muhsan*.

Fetih : Bu sözcüğün kökeni, (bağlı, kapalı, sarılı, düğümlü, saklı bir nesneyi, bir sorunu) açmak[2], çözmek iken genel olarak "fethetmek", yengi elde etmek diye çevirilir, böylece Kuran'nın sayısız Bildiri'si anlamsız kalır. Oysa krş. (p/f) (Akat) **petû**, **patû** (I) : 1 - (yol, giriş, çuval, mektup, ayakkabı) açık (olma); tutum (tutulan yol, açık yol); **petû**, **patû** (II) : (kapı, geçit, gömüt, ev, oda)yı açmak[3]; temeli açığa çıkarmak; silahı kınından çıkarmak; arpanın kabuklarını çıkarmak; suyu akıtmaya başlatmak; kuyu deşmek; **pētû** : açıcı, kapı açıcı. **patāḫu** : delik açmak; (öldürmek için) davara bıçak atmak, delmek. (Akat) **patīḫu** : torba, çuval, çıkı. Bu sonuncu anlam, özellikle son Medine döneminde, savaşta ele geçirilen "çapul" anlamı ile geçer. Ayrıca bk. (Yemen) [**ftḥ**] : yargı, yargılama; (öldürmek için) davara bıçak atmak, davarı "delmek"; (insanlar) birbirini delmek (bıçak atmak). (Kendisini savunan bir kentin) duvarlarını delmek (kenti ele geçirmek). Eski Türkçe Kuran'da, bu kökün türevi **al-fattāḥ**, "açkan" diye çevirilir[4]. (Habeş) [**ftḥ**] : açmak, gevşetmek, boşa çıkarmak, çözülmek, özgür kılmak, (suçu) bağışlamak, yargılamak. Öte yandan (Akat) **petû**, **patû** (I) ile (Osm) hakketmek, kazımak, oymak yakın anlamlıdır. Bu anlam (bugünkü yaşamın aşınarak sona ermesi, Saat'in gelişi) için bk. Gerçek İle*.

Fetva : Açıklama için bk. Kız Köle*.

Fıkıh : 1 - (Arap) [**fqh**] : anlamak, anlamaya çalışmak; 2 - (Yemen) [**fqḥ**] : yararlanmak için toprağı sulamak; [bolca aksın diye] birbirine bağlı sulama kanallarını genişletmek]. Örnekler : "inancı yaymaya, genişletmeye çalışmak"[5]; "söz geçirmek"[6]. 3 - (Yemen). Bilirkişi, bilgiç, "hakem". (Savaş konusunda) "bilirkişi" olmayanlar için de bu kök kullanılır[7]. (Arap) [**fqʾ**], (Habeş) **faqʿa** : yarmak[8]. Ayrıca, yine "anlamaya çalışma, düşünme" anlamına gelen, üstelik "sabır, sabretme" diye çevirilen değişik bir "yarmak" kökü için bk. Katlanmak*. Ayrıca krş. (Akat) **puqqu** : ilgilenmek; özen göstermek; verilmiş süreye, yargıya saygı / özen gösterme, titiz olma. (Akat) **pūqu** : yarık, çatlak yer; dar geçit; insanlar arasında bölünme[9]. **piāqum** : dar, sıkı yapmak; kısmak. **pīqu** : dar, sıkı. "İnce eleyip sık dokumak"[10] anlamı için bk. **pāqu** : gözleri (düğüm yerleri) sıkı olan ağ; sazdan, kamıştan yapılmış elek.

Fırka : Karşıtçı Bölük*

Fısıh Bayramı : (İbr) Pesah[11]. (Avrupa dilleri) Pesach, Pasch, Pâque. İsrailoğulları'nın, kölelikten kurtulup Mısır'dan çıkışlarını kutladıkları gün[12]. "Ölmüş" bir toplumun "dirildiği", "yeniden canlandığı" gün. Kadir Gecesi*.

Fil Olayı : Cehennem'in adlarından biri olan, "Kızıl / Kızıllık" anlamına gelen, Arapça olmayan **l-fīl** sözcüğü[13], fil (hayvanı) diye yorumlanır. İslam Geleneklerine göre Habeşler, 6. yüzyılda Yemen'i ellerine geçirdikten sonra bütün Arap yarımadasını Hristiyanlaştırmaya çalışmışlardı[14]. Komutanları Ebrehe, yanında getirdiği bir fil (ya da filler) ile Mekke`ye dek gelmişti. Orduya eşlik eden bu fil, Mekke'ye yürümek istememiş, üstelik kuş sürüleri Ebrehe'nin ordusunu taşlayarak yok etmişti. Tarihçilere göre bu olay, Mekke

---

https://en.wikipedia.org/wiki/Gospel_of_Jesus%27_Wife

[1] **κοινωνός**, **koinônós** : 1 - katılımcı; 2 - eşlik eden, yoldaş. https://fr.wiktionary.org/wiki/κοινωνός

[2] Kız köle*

[3] (yürümekle oluşan, açılan) yol, küçük yol anlamı için bk. patika; Eski Yunanca **pátiki**, **pátos** (*Nişanyan*).

[4] 34/26'nın dipnotu

[5] 9/122

[6] 18/93

[7] 8/65, 59/14

[8] (Yemen) [**fqḥ**] : yarım; (Amharca) **fāqqa** : bedende kesiklik, bölme yapmak. Oysa, yarık, bölünmüş kimseler, Kuran'ın birçok yerinde ikiyüzlü olanlar için kullanılır.

[9] 1 - toplumdan bölünmüş olma; 2 - ikiyüzlü olma.

[10] en küçük ayrıntıları bile gözden ya da elden geçirme.

[11] Bayram (?); (Yemen) [**fs²ḥ**], **hfs²ḥ** : sevindirmek.

[12] 10/87'nin dipnotu

[13] 105/1

[14] Bu konuda ayrıca bk. *C. Robin, "Soixante-dix ans avant l'İslam... un roi chrétien"*

ile Najran'daki iki Kabe arasındaki politik çekişmeden, ayrıca Najran piskoposluğunun Mekke'yi Hristiyanlaştırma çabasından ileri gelir[1]. Yine Geleneklere göre bu olay, Salıkçı Mehmet'in doğduğu yılda olur. Oysa Elçi Mehmet, tarihçilere göre, bu olaylardan en azından 20-25 yıl sonra doğmuştur. Öte yandan, develerin bile güçlükle ilerlediği bir ülkede günde en az 150 kilo yeşil ot yiyen, ayrıca en azından 100-120 litre su içen, sıcakta uzun uzun koşmasını bilmeyen bir hayvanın günlerce, haftalarca (gidiş geliş Yemen - Mekke) aç susuz, çölde yürümüş olmasına inanmak oldukça zordur[2]. "Fil'in iyelerinin", (mancınıklarla ?) atılan taşlarla mı yoksa çiçek, kızamık(!), kızılcık(!) hastalığından mı öldükleri konusu tarihçiler arasında tartışılır. Ayrıca Ebrehe'nin gerçek amacının Kabe'yi ele geçirme mi yoksa Hicaz üzerinden İran'a saldırmak ya da en azından Hicaz'daki ekonomik yolları ele geçirip İran'a baskı yapmak mıydı?[3]

Firdevs : **Al-firdaws**. Cennet'in adlarından biridir, Kuran'da iki kez yer alır. Eski İran dilindeki **firdaws** (çoğul : **faradis**) sözcüğünden alınmış olup bağ, bostan, bahçe anlamına gelir. Bu deyim Farsçadan kimi Avrupa dillerine **paradis**, **paradise** (Cennet) olarak geçmiştir. Adn Bahçeleri*

Fitne : (Osm) fitne, Kuran'da çok anlamlı bir sözcüktür : sınama, deneme, (aldatmak, sınamak için) kandırma, karışıklık, kargaşa, acı çektirme, ezince uğratma; aldatmak için ileri sürülen düzme kanıt[4]. Kuran'ın ilk Diziler'inde, ezince uğratarak deneme, sınama, acı çektirme[5] anlamına gelir. 37. Dizi'den sonra "fitneye düşürme" deyimi Allah'ın yanı sıra başka tanrılar edinilerek Allah'ın tekliği konusundaki inançta, (başkalarını kandırarak) ortaya kargaşalık çıkarma anlamına gelecektir. Dolayısı ile sonraki Bildiriler'de "fitne", inancın katıksız olmaması, inanç bulanıklığı ya da inançta ara bozuculuk, aldatma anlamını taşır. Krş. **ğāhil** (cahil), Bilgisiz*. Ad olarak özendirici, aldatıcı, baştan çıkarı (kimse) diye anlaşılır. Duruşma sırasında sıkıntılı bir durumdan kurtulmak için "kandırma çabası"dır[6]. Öte yandan (Akat) **patānu** (II) : güçlü olmak, güçlenme; (yer, insan) [baskıyı] çekme, baskıya direnme; (tanrı) yüreklendirme; destekleme. (Akat) **pattānu** : yandaş, destekleyici, güçlendirici. Dolayısı ile Tanrı, bir kulu "fitneye uğratırsa" bunu, kendisini sınayarak, inancını pekiştirmek, yüreklendirmek için yapar. Süleyman dönemindeki kimi Melekler ise, büyücülük yaparak bozulmuş, kötüleşmiş olanı pekiştirirler, sağaltırlar[7].

Furkan : Onucu*.

Gani : (Geçinmek, korunmak için) bağımsız olma. [**ġny**] kökünün türevleri ya çok (çokluk) ya da (geçim bakımından) kendine yeterli olan, varsıl olan, geçim sıkıntısı olmayan kimse diye anlaşılır; çoğu Bildiri'de "yararlı, yeterli olma" diye çevirilir. Bunun yanı sıra kimi türevler, örneğin **muġ'nūn**[8], **yaġnaw**[9], **taġna**[10] gerçekten anlam sıkıntısı yaratır. Oysa söz konusu olan türevlerin anlamı "korumak / korunmak" olmalıdır. (Yemen) **gn'** : kent, kale, tapınak duvarı; duvar, çit çekmek. İslam öncesi döneminde, "koruyucu" Arap tanrılarına verilen nitelik **gny**ʾ idi[11]. Dolayısı ile, "Şimdi şu ateşin bir kısmını üzerimizden kaldırabilir misiniz?"[12] tümcesi, "Bizi Ateş'in bir bölümünden korur musunuz?", ayrıca yıkılıp yok olan bahçe bağlamında yer alan "Sanki dün hiç olmamış (zenginleşmemiş) gibi oldu"[13] tümcesi "(Tarladaki ekin) dün [kü gün gelene dek] korunmamış gibi olmuştu" anlamına gelmelidir. Kuran'da sık sık geçen "... size yarar sağlamayacak" deyimi çoğu yerde "... sizi koruyamayacak" diye yorumlanmalıdır. (Yemen) "Çit ile çevirme,

---

[1] *İ. Shadīd. "İslam and Oriens Christianus: Makka 610-622 AD", 26.*
[2] O dönemden yaklaşık olarak sekiz yüz yıl önce Kartacalı Hannibal'in, Alp Dağları'ndan geçerek filleri ile birlikte Roma'nın üzerine yürüdüğü ileri sürülür. Ancak (bu olay doğru ise) Hannibal'in geçtiği bölgelerde ne içecek su ne de yeşil yiyecek sorunu vardı.
[3] "Fil olayı" konusundaki tartışmalar için bk. *M. Azimli, "Fil Hadisesi Hakkında Bazı Mülahazalar"*.
[4] **ftn** kökü, Geez dillerinde de bu anlamlara gelir. Benzer sesli (Habeş) [**fṭn**], ivedi kılma, ivedileştirme, kışkırtma
[5] 85/10
[6] 6/23
[7] 2/102
[8] 14/21, 40/47
[9] 7/92, 11/68, 11/95
[10] 10/24
[11] *F. Briquel-Chatonnet, "Les Arabes en Arabie du nord et au Proche"*.
[12] 40/47. *Diyanet*
[13] 10/24. *Diyanet*

kısıtlama [engel olma]" anlamının en seçkin örneklerinden biri ortak koşucular bağlamında yer alır[1]. Bu "kısıtlama, kısıtlayan, kısıtlayıcı" anlamı Eski Antlaşma'da "yönetici" anlamına gelmelidir[2].
Ayrıca (Yemen) [**gnw**], [**gny**] : bağ, bostan ürünleri[3]; [ʾ**gny**] : bağlık, bostanlık. Öte yandan bu [**gny**] kökü, Arami, Süryani dillerinde yere uzanma, eğilme anlamına gelirken, bunun Arapçadaki karşılığı **ğanaʾa** (bir nesnenin üzerine) eğilmedir. Bu ise "ilgilenme" anlamına gelmelidir. Ayrıca Geez dillerinde **gnn**, **ganna** : önemli, büyük olma; büyüklenme anlamına gelirken **gānnānā**, çok sayılı olma, güçlü olma, sağlığı yerine gelme (güçlenme)dir. Geçmişte uygarlık kurmuş, gelişmiş toplumlar için kullanıldığında : 1 - Onlar güçlü, kalabalık oldular; 2 - (varlıklarını) yığdılar, biriktirdiler anlamına gelmelidir. Krş. (Habeş) **g(w)anʾa** : yığmak. (Osm) gani : 1 - varlıklı olma; 2 - bol, çok anlamına gelir. Birçok Sami dilinde **gn** ile türevleri, tas, küp, kazan [biriktirmeye, yığmaya yarayan nesneler] demektir. Ayrıca bu nitelik, Allah konusunda "tüzün (halim)" ile birlikte kullanılır, ayrıca (Habeş) kendisine karşı iyilikbilir olunan kimse; "şükran olunan, teşekkür edilen kimse" diye okunması içinde geçtiği tümcelere anlam kazandırır.

Gece : [ʿ**šw**] kökünün türevleri bağlamına göre akşam, gece diye çevirilirken kimi yerlerde bu anlama gelmediği kesindir. Özellikle bk. **yaʿšu**[4], **bil-ʿašiyi**[5] : (Görünmemek için) gece / karanlıkta yol almak; kaçmak; karalık ile, karanlığa bürünmek[6] ; koparmak; söndürmek. Genel anlam : (Geçici bile olsa), bile bile, görünmeden bir yerden, birisiden, Tanrı'dan, Tanrı'yı anıştan kaçma, uzaklaşma, kopma. (Habeş) ʿ**aṣawa** (I, II), **yəṣʿu** : koparmak; söndürmek. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Karalık* [**sw**ʾ]. "Kaçış" için bk. [ḏnb]*, "geçici kaçış / kaçamak" için bk. Alçaklık*.

Geçersiz İncil, **Geçersiz Bitik** : İnançlara aykırı düştüğünden, ya da doğruluğuna güvenilmediği için yürürlükten kaldırılan ya da yasaklanan ya da gizlenen Kutsal Bitik; apokrif. İnciller'in çokluğunun nedeni, Müslümanlıktaki Hadisler gibidir. Elçi İsa'yı, kulaktan dolma da olsa tanıdığını ileri süren kim varsa kendi bildiklerini bildirmesidir. Bu, İslam geleneklerinde kimi aktarıların, Hadislerin sağlam, geçerli, geçersiz gibi nitelendirilmelerine ya da Halife Osman'ın toplattığının[7] dışındaki Kuran'ların geçersiz kılınmasına benzer.

Gelenekler : İslam toplumunda özellikle din bilimcilerce bilinen, genel olarak doğru olduğu sanılan anlatılar, aktarılar, yorumlar, açıklamalara bu bitikte verilen kısaltma ad.

Gerçek : (büyük "g" ile) Allah'ın gerçeği, sözü, bildiği, istediği. Doğruluk; Allah'a göre doğru olan. Allah'ın çizdiği doğru olan (yol). Allah'ın bildirdikleri; Allah'ın sözünü, gerçeğini içeren Bitik. Kendi Yollarını izleyenler bağlamında Doğru (Yol) anlamındadır[8]. Allah, Gerçek'i kullarına iletir ancak Gizem'i genel olarak Kendine saklar[9]. Gerçek, Yanlış'ın karşıtıdır (batıl). (Tanrı olarak) Allah, Gerçek'tir, Doğru olandır, oysa Hubal*, bir yanlışlıktır, geçersiz olandır; **b-ṭ-l** ise boş, yararsız, işe yaramaz, geçersiz demektir. (Habeş) **haqaqa** : düzeltmek, düz yapmak, saptamak; az ise artırarak çok ise azaltarak doğruyu buldurmak.

Gerçek İle : **bil-ḥaqq**. Gerçek'e uygun, Gerçek'e dayanarak, gerçek olarak, gerektiği gibi, bilerek, belirli bir amaçla, boşu boşuna olmadan; doğru, uygun olarak. Örneğin, "(Öyküyü) doğru olarak, (öykünün) gerçeğini anlatacağız"[10]; "Sana doğru olarak anlattığımız Allah'ın Bildiriler'i"[11]. Gerçek*.
Kuran'ın birçok yerinde "Allah gökleri, ayrıca yeri [Evren'i], "gerçek ile" (hak ile) yarattı" tümcesi çok anlamlıdır :
1- Doğru olarak, Gerçek'e uygun olarak, belirli bir amaç ile. "Gökleri, ayrıca yeri, ayrıca ikisinin arasında ne varsa (tümünü), oyun olsun diye yaratmadık."[12]. Tanrı, bunları yarattı ise, bunun bir nedeni vardı. "Biz,

[1] 53/28
[2] Gan kökü Eski Antlaşma'da 28 kez yer alır : "yönetici" (17), "kaptan" (9), "yardımcı memur" (2) (*M. Kumru, "Vahiy Sürecinde Hak Kökü", 39.*
[3] "bahçe, cennet" ile yakın anlamlıdır.
[4] 43/36
[5] 38/31
[6] (Osm) "kendi kendine zulmetmek, kendine karşı zalim olmak"
[7] toplattığı sanılan, ileri sürülen
[8] 10/76-77
[9] 34/48
[10] 18/13
[11] 3/108
[12] 21/16

yaratılışta (yaratılış sırasında, yaratılışı yaparken) kesinlikle aymaz değildik"[1]. "Sen bunu, boşuna [yanlışlıkla, yanlış yere] yaratmadın"[2]. (Geez) **ḥaqq**, az, ölçülü, ılımlı, oldukça, az çok; **baḥaqqu** ise yeterince, bütünü ile anlamındadır. Dolayısı ile Tanrı, Evren'i "hak ile yarattı" deyimi, Tanrı, onu gerektiği gibi (ne azı ne çoğu ile; bütünü ile, gerektiği gibi, uyumlu olarak) yarattı anlamına da gelir. Doğal olarak, beklenildiği gibi, işin gereği olarak, özenerek, gerektiği gibi, savsamadan, aymazlık etmeden, doğrulukla, doğru yere, gerçeğe uygun olarak, gerçekten, yalan ya da yanlış yere olmayan anlamındadır. Süryanicede "kurala göre", "bir kurala bağlı"[3], (İbranice) "bir reçeteye göre" demektir. (Habeş) **haqaqa** : düzeltmek, düz yapmak, saptamak; az ise artırarak çok ise azaltarak doğruyu buldurmak.
2 - Tanrı, "Evren'i" belirli bir süre için yarattı. Bu süre, kısıtlıdır; bu sürenin bir ölçüsü, bir sınırı, bir bitişi vardır. Bugünkü Yaşam, bitişlidir. Bu anlam, **bi-ġayri l-ḥaqq** deyiminde de bulunur[4]. "Hak kökü Eski Ahit'te "süre" anlamına da gelir"[5]. **ḥqq** köküne, ayrıca ses benzerli Arapça ile öteki Sami diller : Kesip atmak, yarmak, deşmek[6], kazımak, pay, paylaştırmak. Bu nedenle Kuran'daki "bu iş hak edilmiş olurdu" tümcesi "Bu iş gerçekleşmiş, bitirilmiş, bütünlenmiş olurdu" diye çevirilir. İnsanların "bitişli" olması için bk. **zawāl**[7]. Nuh bağlamında yer alan yer alan **waqār** deyimi[8] de nerdeyse eş anlamlıdır. (Arap) **waqara** : yarma, kırma; (Yemen) [**wqr**] : taşı delme; (Habeş) **waqara** : kazmak, kazımak, yontmak, "hakketmek".
Kuran'da "büyüklenme" deyimi, Tanrı'ya, Yasa'sına boyun vermeyenler, "teslim, müslim, hanif" olmayanlar için kullanılır, üstelik büyüklenmek bir suçtur. Bu böyleyken örneğin **allaḏīna yatakabbarūna fī l-arḍi biġayri l-ḥaqq** deyimi, "Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanlar" diye çevirilirse[9] ortaya, "siz haklıysanız Tanrı'ya karşı büyüklenebilirsiniz" diye ters bir anlam çıkar[10]. Dolayısı ile uygun bir çeviri "yeryüzünde, bitmeksizin (sürekli olarak) büyüklenenler" olmalıdır.
3 - Bugünkü Yaşam / Evren kısa bir süre için; aşamalı olarak yaratıldı, "aşamalıdır", "kazına kazına", aşınarak yavaş yavaş sonuna erecek olandır. (Habeş) [**ḥqq**] : az, biraz, az çok; **ḥəqqa** : biraz, kısa bir süre için, aşamalı. (Akat) **ḫūqu** : adım; basamak; bir sayrılıkta, belirsiz (dönüşü olup olmayacağı bilinmeyen) bir aşama. (Arap) **ḥakka** : kazıma; (Habeş, Somali) **ḥakaka** : kazıma, kaşıma, aşındırma. Son Saat'in geldi, gelecek oluşu Kuran'da sık sık belirtilir.
4 - Düzenli, uyumlu olan Bugünkü Yaşam, bir gün düzensiz, karmakarışık, altüst olacak olandır. (Habeş) **hakak** : evre'nin düzene girmeden önceki biçimden yoksun, uyumsuz ve karışık durumu; kargaşa; kaos. "Kargaşalık" anlamı için bk. Saat*. Adım, basamak anlamına gelen (Akat) **ḫūqu**, ayrıca bir sayrılık sırasında, belirsiz (dönüşü olup olmayacağı bilinmeyen) bir aşama demektir.
Tanrı, Kuran'ı (Bitik'i) **bil-ḥaqq** (olarak) indirdiyse, bağlamıma göre O, 1 - onu kazıyıp pürüzlerini gidererek; "hakkederek", dolayısı ile, 2 - onun doğrusunu, doğrultulmuş olanını[11]; 3 - (önceki Bitikleri) bitirmek amacı ile, onlara son vermek için; 4 - onu azar azar, aşama aşama indirmiş olur[12].
Bu nedenle Kuran'da **ḥaqq**, bağlamına göre 1 - (o) yakıştı (o ne az idi ne de çok); 2 - (o) gerçekleşti (kazına kazına sonuna geldi; 3 - (o) doğrulandı diye çevirilir. Bütün bu anlam karışıklıkları, Kuran'da **ḥqq** ile **ḥkk** köklerinin birbiri ile karıştırılmasından ileri gelir.
Eski Antlaşma'da "127 kez geçen Hak kökü 87 kez "kural", 9 kez "kaide", 7 kez "sınır", 4 kez "pay", 4 kez "yasa", 3 kez "hisse", 2 kez "gelenek", 1 kez "tayin etmek", 1 kez "buyruk" ve 7 kez de diğer anlamlarda kullanılmıstır; örneğin "süre", "kanun koyucu, yönetici", "miktar [ölçü]", "yazmak, oymak""[13].

Gergi : Türkçeye[14] gergi[1], perde, örtü, engel diye çevirilen **ḥiğāb**[2], Kuran'ın çoğu yerinde ya anlam sıkıntısı çıkarır ya da içinde geçtiği tümceyi anlamsız kılar. Örneğin, gebe kalan erden Meryem, utancından ötürü

[1] 23/17. Yaratılışı yaparken, gözümüz kapalı değildi, *gelişigüzel* yapmadık. Bunu yaparken ne yaptığımızı biliyorduk, Bunu yanlışlıkla yapmadık.
[2] 3/191
[3] Süryanice, İbranice (Geez Sözlük, 240); (Akat) **uqqû** : yarmak, deşmek; (öğüt, reçete, buyruk) yazmak
[4] son Mekke (?), ayrıca özellikle Göçötesi dönemindendir.
[5] *M. Kumru, "Vahiy Sürecinde Hak Kökü", 35*
[6] örneğin (Akat) **ekēku** : kazımak, kaşımak. Krş. (Osm) hakketmek : kazımak, oymak.
[7] 14/44
[8] 71/13
[9] 7/146 (Diyanet)
[10] Ters anlamlılık için krş. "Meşrû bir hak karşılığı olmadıkça [**illā bil-ḥaqq**], Allah'ın haram (dokunulmaz) kıldığı canı öldürmeyin." 6/151 (*Diyanet*)
[11] Sadaka*
[12] örneğin 3/3
[13] *M. Kumru, "Vahiy Sürecinde Hak Kökü"*
[14] (İng) screen, veil, barrier; (Fr) le voile.

yakınlarından uzak bir yere çekilir[3]. Görünmemek için "onlarla arasında bir perde gerer" (*Diyanet*). Oysa kilometrelerce (?) öteden görünmemek için gergi germenin hiçbir anlamı yoktur. Tanrı'nın bir örtü arkasına (görünmemek için saklanıp (?)) insanlara bildiride bulunması, buyruk vermesi ayrı bir sorun yaratır[4]. Dolayısı ile bu tür Bildiriler'de bu sözcüğün bu anlama gelemeyeceği kesindir. Oysa bu sözcük değişik köklerden türer, bağlamına göre 1 - dönme; geri dönme[5]; geri çekilme, girme, sakla(n)ma, ayırma; 2 - Kovuk, kuyu [saklanma yeri; içine girilince başkalarınca görülmeyen yer]. 3 - Toplantı, toplanma yeri gibi anlamlara gelir.
Örneğin **ḥiğāb**, tinlerin (ruhların) Yargı Günü'den önce belirlenmiş kovuklara çekilip bekletildiği, toplantı yeridir[6]; inanmayan kimseler bağlamında yer alan **maḥğūbūn**[7], "mahcup edilecek olanlar", (Tanrı'dan, Cennet'ten) uzaklaştırılmış, öteye çekilmiş olanlar diye anlaşılır. Süleyman bağlamında **bil-ḥiğāb**[8], atlara olan sevgisi yüzünden Süleyman'ın Allah'a olan sevgisinin kendisinden "uzaklaşması", kendisinden "geri dönmesi" demektir; Karaçalıcıların, Elçi'nin yaptığı çağırıyı anlamamalarının nedenlerinden biri, inanç konusunda kendileri ile Elçi arasında bir "uzaklık" olmasıdır[9]. Elçi'nin eşlerine danışırken, kendilerine saygı göstermek, senli benli olmamak için "geriye çekilip, uzaklaşıp" konuşun denilir[10], kendinizi bir perdenin ardına saklayın denilmez! Tanrı, bir bildiriyi birisine "uzaktan" konuşarak, içine doğurarak, kendisini esinleyerek[11], birisine aktararak iletir[12], bunun için Tanrı'nın, insandan birkaç metre ötede bir gerginin arkasında saklanması gerekmez!
(Arap) [**ḥğb**] : (başkaları ile) görüşmeme, (gözden) çekilme, uzaklaşma; eve kapanma, ayırma. Arapçada (iki nesneyi birbirinden ayıran) örtü[13], (kötülüğü) "uzaklaştıran" muska, nazarlık gibi nesnelerin kimilerine verilen adlar, (Kabe'nin) kapıcısı, bekçisi[14] bu kökten türer. (Habeş) **gabʾa** : dönme; geri dönme; girme, kurtulma. **məgubāʾ** : 1 - İki ırmağın birleştiği yer; toplantı yeri. **ʾagbəʾa :** dönme, döndürme, geri alma, kurtarma, aktarma; dönek olma. **gəbʾ** : kovuk (mağara). (Habeş) **ʾagbāb** (çoğul), **gəbb** (tekil) : kuyu, kovuk, uçurum. Krş. (Arap) **ğbb** : kuyu[15]. Ayrıca iki kez Musa[16], bir kez kadınlar[17] konusunda yer alan **ğayb**, göğüsün "çukur yeri", koyun[18] diye anlaşılır. Krş. (Osm) cep. (Yemen) [**gb**ʾ] (II) : yükleme (zorlama); **hgb**ʾ: Sulama kanalında yağmur sularını toplama. (Arap) (**ğabaʾa**) : geri dönme, geride kalma, kısıtlama; (Arap) [**ğby**] (**ğabā**) : toplama[19]. (Yemen) [**gb**ʾ] (I) : geri dönme, geri çekilme; boyun verme; **hgb**ʾ : 1 - (bir payı başka birisine) aktarma. 2 - bir yüzeyi sıvalama, sıva ile örtme.
(Güney Arabistan) **mḥrm**, (tanrı için yapılmış) tapınak, kutsal alan anlamına gelirken, tapınakta kendisine tapanların toplanıp buluştukları yere **gwb** denilirdi[20]. Örtünme, örtü arkasında saklanma, gizleme deyimi, Kuran'da 29 kez [**ġšw**] köküne dayanır. Kadınlar konusunda anlamı çarpıtılan öteki deyimler için bk. Dövmek*, İncitmek*.

Getiri : Faiz. Bu sözcüğün Sami dillerindeki ilkel anlamı büyültme; geliştirme, kazanç, yarar (elde etme)dir. Getiri uygulamak Tevrat'ta da kınanır : "Halkıma, aranızda yaşayan bir yoksula ödünç para verirseniz, ona tefeci gibi davranmayacaksınız. Üzerine faiz eklemeyeceksiniz." (Çıkış 22/25); "Kardeşinize para, yiyecek ya da faiz getiren başka bir şey ödünç verdiğinizde, ondan faiz almayacaksınız." (Yasanın Tekrarı 23/19);

---

1 Germek : bir nesnenin uçlarından tutarak, çekerek gergin duruma getirmek; iki ucunu birbirinden uzaklaştırmak; iki ucunu birbirinden ayırmak.
2 7/46, 17/45, 19/17, 33/53, 38/32, 41/5, 42/51, ayrıca **maḥğūbūn** (83/15)
3 19/16-17
4 42/51
5 (kötülüğü) uzaklaştıran, geri çeviren, kötülüktan koruyan
6 7/46
7 83/15
8 38/32
9 41/5
10 33/53
11 Vahiy*
12 42/51
13 Krş. Türkçe "duvar çekmek" : 1 - duvar örmek; 2 - aradaki ilişkiye son vermek, görüşmemek (*TDK*).
14 istenmedik kimseleri oradan "uzaklaştıran", "geri döndüren" kimse; kovucu
15 Yusuf Dizisi 12/10
16 27/12, 28/32. Oysa bu öykünün bir benzeri olan Bildiri'de (20/22), "(Musa), sen elini yanına (kanatına) [koltuğunun altına] (**ğanāḥika**) sok" denilir.
17 24/31
18 koyun : 1. çukur yer, vadi [koyak], 2 - kucak sözcüğünden evrilmiştir (Nişanyan)
19 krş. (b/m) "Cuma Günü" = "(vergi) toplama günü" (62/9).
20 *C. J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques"*

"Yabancıdan faiz alabilirsiniz ama kardeşinizden almayacaksınız". (Yasanın Tekrarı 23/20); "Faizle para vermez, Aşırı kâr gütmez. Elini kötülükten çeker, İki kişi arasında doğrulukla yargılar." (Hezekiel 18/8).

Gezgin Derviş : Ozan*

Gezmen : Kutsal Gezi'ye giden, katılan; hacı. Törenci.

Giriş Simgeleri : Kimi Diziler'in girişinde[1] bulunan bu harflerin, simgelerin[2] ne olduğu bilinmez. Kuran'ın sayısız yerinde görüldüğü gibi bir yazman yanılgısı olarak silinmesi unutulmuş notlar olduğu sanılır. Bu notlar, söz konusu olan Dizi'yi aktaran kimsenin adı ya da Dizi'nin geldiği kaynak ya da bir sıralama notu olduğu sanılır[3]. Söz konusu olan Diziler'in tümü son Mekke dönemindendir. Sonradan eklenen, Medine dönemli Bildiriler dışında, bu Diziler özellikle Mekkeli ortakçılara ya da Hubalcılar'a yöneliktir.
Böylesine bir yanılgının var olması ancak, Kuran'ın Dizileri'ni toplayan, sıraya koyan, kaynak belirten yazman(lar) ile bu Diziler'i sonradan "iki kapak arasına" koyan yazman(lar)ın aralarında yer ya da zaman bakımından bir kopukluk, bir uzaklık olduğunu düşündürür. İkinci(ler), birinci(ler)in ne yaptığını, nasıl çalıştığını (çalışma yöntemini) bilmiyor olmalıydı[4]. Örneğin, 55. Dizi'deki "İki Bahçe" öyküsünün art arda iki kez[5] Kuran'a koyulması, ayrıca her Dizi'nin girişinde bulunan "Esirgeyen Rahman olan Allah adına" deyiminin 9. Dizi'ye konulmaması benzer bir yanılgı sonucu olmalıdır. On'larca öteki yazman yanlışlıkları çeviri boyunca belirtilecektir.[6]

Giysi : 1 - Her türlü giyecek; 2 - Canın giysisi, derisi[7], örtüsü[8], kabuğu. Bu ikinci anlam özellikle Kuran'ın ilk Bölümler'inde yer alır. Oysa bir kez[9] Elçinin giysisi değil, giysileri söz konusudur. Bunun nedeni : 1 - Can (soluk, tin), "yedi kat giysi" içinde bulunur[10]. Yargı Günü, insana (cana) karşı kendi dili, elleri, ayrıca ayakları[11], derileri[12] tanıklık ederler. Bu organlar canın, ayrı ayrı giysileri olarak sayılır.
Bilinirciler'e göre beden, insanın dış görünüşüdür. Beden, canı (soluğu, tini) içeren, kapsayan bir kap, bir torba, bir giysidir. Ölüm anında beden ile soluk birbirinden ayrılır, Öteyaşam'da birbirleri ile yeniden buluşurlar[13].
Can, Uygurlar'da da bedenin konuğudur, bu nedenle cana, "öz konuk"[14] denilirdi. Oysa "et'öz", "vücüt bulmuş beden" anlamındadır[15]. Öte yandan, yine Uygurlar'da, can / ruh / tin için "özüt"; özüt'ü taşıyan, yaşamayan [geçici] giysiye, "özütlük" denildiği bilinir[16].
Can'ı içeren bu giysinin sürekli arındırılması gerekir[17]. Elçi Mehmet, kendi giysilerini kendisi arındırır[18], oysa kimi inanç dallarında bu giysiyi başka "giysi yıkayıcıları", "çamaşırcılar" örneğin Havariler* arındırır. İdris'e göre, inanmayanlara karşı Tanrı'nın üstün geleceği gün (Kuran'ın diline göre inanıkların Cennet'e, inanmayanların Cehennem'e gidecekleri gün) ermişler, seçilmiş olanlar, "yaşam giysilerini" giyeceklerdir,

---

[1] **fawātiḥ** (açılış)
[2] Bu simgelere, Osmanlıcada **mukatta**, (Arap) **muqatta'at** denir; kesilmiş, parçalanmış, "kopuk" anlamına gelir.
[3] *Mondher Sfar, 67-72.*
[4] Bütün bunlar, kimi Batılı araştırmacıların önerdiği gibi, Elçi'nin ölümünden sonra Kuran yapraklarının bir yerlerde biriktirilip, unutulup, son Emeviler ya da Abbasiler döneminde ortaya çıkarılıp "iki kapak arasına" koyulmuş olması savını destekler. Kaya yazılarında (graffiti) "Kuran" adı, Abbasiler'den önce görülmez. Oysa Kuran'ın içeriğinden yapılan sayısız alıntılar kaya yazılarında erken dönemlerde görülür (*R. G. Hoyland, "The Content and Context," 86*).
[5] 55/46 ile 55/62
[6] *M. Nguyen, "Exegesis of the ḥurūf al-muqaṭṭaʿa*"; *T. Nöldeke, "Kur'an Tarihi*".
[7] 41/20-21
[8] 74/1, 71/4
[9] 74/4
[10] *J. Hans, "The Message of The Alien God", 44.*
[11] 24/24
[12] 41/20-21
[13] 81/7
[14] öz qonuq. *M. Elmalı, "A Buddhist Story in Old Uighur Turkish"; E. Chiodo, The Mongolian manuscripts on birch bark".*
[15] *M. Elmalı, "Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde Metamorfoz"*
[16] Bu konuda değişik bir görüş için bk. *E. Uçar, "Uygurca Üzüt-Üzütlüg Üzerine".*
[17] The flesh can be "cleansed" and "purified" (1QS III, 6 ve sonrası; ayrıca IV, 20). *B. Thiering. "The Biblical Source of Qumran Asceticism", 437.*
[18] 74/4

üstelik bu giysiler artık eskimeyecektir; böyleleri artık yaşlanmadan, ölümsüz olarak yaşayacaklardır[1]. Huriler (Özgür Varlıklar), giysileri olmadığı için kabuksuz, çırılçıplak yaşayan varlıklardır.

Gizem : (büyük "g" ile). Bilinmezlik. Gizli olan, görünmeyen, bilinmeyen, saklı (kimse, nesne, bilgi). Evren'de olup Tanrı'dan başka kimsenin görmediği, bilmediği nesneler, konular. Özbekistan Kuran çevirisinde örtüglüg[2] [örtüklük, örtük olma durumu] diye geçer. Tanık Olunan*.

Göç : Elçi Mehmet ile yandaşlarının Mekke'den ayrılıp Medine'ye sığınması olayı; (Osm) hicret.

Göçebeler (Arap Göçebeleri) : Bedeviler. Orta Doğu'da yaşayan, yerleşik olmayan Araplara verilen ad. Arabistan'da kentlerde yaşayan, Yahudileşmiş ya da Hristiyanlaşmış olanlar dışında kalan Arapların çoğu, olasılıkla tümü çoktanrıcı ya da üstüntanrıcı idi. Bu kentliler, Tanrı'yı, bölgelere göre ya Allah ya da Rahman adı altında üstün ya da tek tanrı olarak edinmişlerdi. Kuran'da da görüldüğü gibi Elçi'nin dinleyicileri arasında hiç kimse "Allah kimdir?" diye sormaz. Oysa Göçebeler, genellikle salt putatapıcı idiler. Her boy'un, her oymağın bir ya da birçok putu vardı. Bu nedenle, Mehmet, kendilerine putu olmayan, gözle görülmeyen tek tanrı inancını aşılamada oldukça sıkıntı çeker, ayrıca sürekli olarak onların kaypaklıklarına tanık olur. Bu konu, Medine dönemindeki Bildiriler'de sık sık dile getirilir.

Göçmen : Baskı altında kalıp Mekke'den (genel olarak) Medine'ye göç eden kimse; (Osm) muhacir. Göç*.

Göçötesi : Göçertesi. Mekke'den Medine'ye yapılan Göç olayından sonraki dönemle ilgili.

Gölge : Bu deyim, Kuran'ın çoğu yerinde karanlık, gölgelik, gölge veren (bulut, ağaç, kovuk), gece, karanlık[3] anlamlarını taşır. Örneğin bulut[4], karanlıklar, karanlık bulutlar[5], [güneşsiz, karanlık bir yer olan] oyuk, kovuk, koğuş[6], [gölge veren] ağaç[7]; [sıcak olmayan] serinlik[8].
Öte yandan "üç dallı/çataklı gölge" diye çevirilen deyimdeki **ẓill**[9], anlam sıkıntısı yaratır. Genel olarak "Cehennem'in dumanı" diye yorumlanır. Oysa söz konusu olan "üç dallı / üçe ayrılmış" olan bu nesne bir gölge değil, (üstü kapalı) üç gölgelik, üç koyacaktır. Köken : (Asur) **ṣillātu** : silo, depo, kiler, ambar, ayrıca (Yemen) **ẓll** : bir türlü üstü örtülü yapı (bina), gömüt (mezar). Bu sözcüklerin ilkel kökeni örtme, koruma, gölge olmalıdır[10]. Ayrıca bk. (Akad) **šīlu** : çöküntü, çukurluk, delik. Sözlük anlamı bakımından krş. (Habeş) **ṣll** (II), **ṣallala**, **ṣalala** : gölge, gölge yapma; çadır, üstü kapalı yer, tapınma çadırı (tapınak). Yahudilik'te ölülerin bekletildiği yere **Sheol** denilir; gömüt, çukur ya da "ölüler konutu" diye anlaşılır. Sheol'da bekletilen ölülere "gölge" (**rephaim**) denilir. Dolayısı ile Kuran'da söz konusu olan bu yer, tinlerin Yargı Günü'nden önce bekletildiği yerdir. Kuran'ın 56. Dizi'sine bakılırsa bu "Üç Dallı, Kollu, Çataklı, Gözlü, Bölümlü Oyuk", Öncüler, Sağdakiler, ayrıca Soldakiler için ayrılmıştır. Bu "Bekleme Yeri", Kuran'ın 7. Dizi'sinde yeniden ele alınır[11]. 7. Dizi'nin Arapça adı olan **al-aʿrāf**, genel olarak "doruklar"[12] diye çevirilir. Oysa (Yemen) **ʿrf**, çukur, kuyu demektir[13].

Gömüt : Mezar (*TDK*). Nestorcu Hristiyan olan Öngüt (Öngöt) Türklerinde "toplu" diye geçer[14]. Krş. Sami dillerinde (b/m) **qmr** : yuvarlak, (Osm) kemer, kamer ile (b/m) **qbr** : çukura koymak, gömmek, (Osm) kabir; (Türk) top- : yuvarlak nesne, şişiklik, dolu.

---

[1] *İdris'in Bitiği 61/18 (Migne (L'Abbé), "Dictionnaire Des Apocryphes" 1, 465).*
[2] *E. Üşenmez "Eski Bir Kur'an Tercümesinin (Özbekistan Nüshası)", 375.*
[3] 25/45
[4] 39/16
[5] 31/32
[6] 77/30
[7] 76/14
[8] 35/21
[9] 77/30. **ẓillin ḏī ṯalāṯi šuʿab**
[10] Bu kökün Kuran'daki kimi türevleri Türkçeye "namaz" (kılma) diye çevirilir. Salat*
[11] Olasılıkla 23/100'de, bu yere, "engel, ayırım yeri" (berzah) denilir.
[12] 7/46
[13] İdris'in Bitiği'ndeki bu çukurların, bekleme yerlerinin sayıları, ayrıca buralarda bekletilenlerin kimler olduğu konusunda değişik görüşler için bk. *R.H. Charles, "The Book of Enoch".*
[14] *Tjalling H.F. Halbertsma, "Inner Mongolian Syro-Turcica I"*

Gömüt taşı : **walā lā tuṣalli ʿalā aḥadin min'hum māta** deyimi genel olarak "Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma"[1] diye anlaşılır. Tapınma ancak Tanrı için yapıldığından, ölen birisi için "namaz kılma" deyimi Kuran'da kesinlikle yer alamaz, üstelik böyle bir tören, Kuran'ın öğretisine ters düşer. Ölmüş birisi için tapınma töreni yapma, ayrıca törene katılanların ölmüş kimse için topluca "suç çıkarması", "günah çıkarması" Hristiyanlarda uygulanan bir törendir. Hristiyanlarda ancak bir din görevlisi, ölmekte olan birisinin "hakkını [ölenin, yakaran kimseye olan suç payını] helal eder", onun "günahlarını helal eder, onun "günahını çıkarır [1 - özgür kılar; 2 - örter]".
1 - (Akat) **ṣalālu** : yere yatma; uyuma; dingin, barışçıl olma. Elçi'nin bu ölen kimse için Tanrı'dan yarlıgama dilemesinin hiçbir yararı olmayacak (9/80). Nasıl olsa o, Tanrı'ya karşı sözleşmeden sapmış olduğu için dışlanacak (Cennet'ten kovulacak) olan biridir. Üstelik, "Karaçalıcıların bağışlanması için Tanrı Kendisine başvurulmasını istemez" (23/27). "... ortak koşucular için yarlıganma dilemek, onlar yakınları bile olsalar, Salıkçı'ya, ayrıca (kendisine) inanan kimselere düşmez" (9/113).
2 - [**ṣll**] : Yanaşmak; eğilmek; Onun ölüsüne / gömütüne yanaşma. Yahudilerde ölen kimselerden kimilerinin, unutulsun diye kent dışında gömülmesi bilinir.[2] Köken bakımından krş. Yanaşıklar*
3 - (Yemen) [**ṣll**] : Örtmek, (taş ile ?) örtmek. (Akat) **ṣullulu**, **ṣallulu**: Örtmek, çatı ile örtme, koruma. Onun üstünü kapama, taş ile örtme. Gömütü (nerede gömülmüş olduğu) kısa sürede yok olup gitsin, unutulsun. (Arap) [**ṯll**], ses yakınlığı bakımından ilginçtir : gömütü toprak ile doldurmak; açılan kuyuyu toprak ile doldurmak (Lane).
4 - [**ẓll**] : Gölge olma (orada dikilme, gömütü korumaya çalışma, ilgilenme, yok olsun gitsin).
5 - (Habeş) [**sll**] (I) : kımıldamadan kalakalmak. (Habeş) [**sll**] (II), **salla**, **salala** : pişerken kurumasın diye yemeğin üzerine yağ dökme; teyelleme, raptiye ile tutuşturma. Bu da su / yağ dökerek kutsama ya da [gömütün başına, iri başlı] çivi çakmak (gömüt taşı ?) anlamına gelmelidir. (Akat) **ṣillû** (II), **sillû** : diken: toplu iğne, sivri uçlu (demir).
6 - Yine (Habeş) **ṣəlle**, **ṣəllā**, **ṣəllāt** (çoğul) : levha, (Yasa) yazıtı, (maden, taş) levha; (Hadramut Arapçası) **ṣilāl** : döşeme taşı, yassı taş. (Geez) **ṣəllāt**, "üzerine bir din kuralı, bir inanç ilkesi yazılmış olan ince (taş ya da tahta) yazıt. Namaz*. (Yemen) **zll**, **zlt** : adaklık "tabela".

Gönenç : Bolluk, varlık içinde yaşayış, (Osm) naim. Gönendirmek*. Nimet*.

Gönenç Bahçesi: İçinde bolluk, varlık, esenlik, mutluluk içinde yaşanan Bahçe. Cennet'in bir adıdır.

Gönendirmek : Sevindirmek, gün göstermek, mutluluk ve geçim genişliği vermek (*TDK*). Gönenç, mutluluk bağışlamak. Nimet*.

Gönül : Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı (*TDK*). Manici Türklerde, "köngül" diye geçer.

Görklü Adlar : Allah'ın "güzel" adları, (Osm) esmayıhüsna. Allah'ın benimsediği, dolayısı ile kendisi için korunmuş (mahfuz edilmiş), tutulmuş, üstelik artık başka tanrıların taşıyamayacağı adlar[3]. Güzel*, Semed*.

Görmek : (Arap, Yemen) [**rʾy**] : görme, gösterme köküne dayandırılan bu anlam, Kuran'ın sayısız yerinde, özellikle Bildiri başlarında yer aldığında yorum sıkıntısı çıkarır. Bu nedenle olumlu "gördünüz mü?" tümcesi olumsuz "siz hiç düşünmediniz mi?" diye çevirilir. Bunun nedeni, bu "görmesi gereken kimselerin" söz konusu olan olayı o an gözleri ile görebilmelerinin hiçbir olanağının olmamasıdır; örneğin, evren'in yaratılışında insanlar "orada" değillerdi.
1 - "Rüya görme" demektir. Bu durumda "göz önünde canlandırma" anlamına gelir. Türkçede de "düş görme" ile "düşünce / düşünme" köktaştır. 2 - Birisi bilinen, ötekisi bilinmeyen iki nesneyi, iki olayı bir araya getirip benzetme yapma, karşılaştırma. (İbr) **re(a)ʿ**, **rʿ** : arkadaş; (Aramice) **raʿawa** : arkadaş; (Habeş) **raʿawa** : birleştirme, boyunduruk takma. 3 - Bir düşünceyi bir yerden alıp başka bir yere götürme (yorumlama); gütmek[4]. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Katlanmak* (Sabretmek).

[1] 9/84 (*Diyanet*)
[2] *F. D. Mansen, "Desecrated covenant, deprived burial. Threats of non-burial in the Hebrew Bible".*
[3] örneğin 17/110, 20/8, 59/24
[4] bu anlamlar için bk. 2/104

(Habeş) **rəʾya** : görmek, bakmak, göz önünde canlandırmak; bilincine varmak, sezmek. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Yok*. Dolayısı ile savaş bağlamında yer alan "görmediğiniz ordular"[1] deyimi 1 - (orada olacaklarını o an) düşünmediğiniz ordular, 2 - (önceden) sizinle birleşik, bileşik olmayan, (önceden) "arkadaş" olmadığınız ordular anlamındadır.

Göz : Kuran'da dört kez alan ʿ**īn** (ʿ**īnun** / ʿ**īnin**)[2], ancak Özgür Varlıklar bağlamında yer alır; hiçbir bedene girmemiş dolayısıyla suç ile kirlenmemiş olan bu varlıklara verilen bir nitelik olarak "güzel gözlü", "(öküzün, ceylanın gözü gibi) iri gözlü" diye anlaşılır. Oysa bu deyime - Huriler'in kim oldukları bilindikten sonra - bu anlamın verilmesi pek doyurucu değildir. Bu sözcük Arap ile Sami dillerinde [ʿ**yn**] köküne dayandırılır : 1 - göz (görme organı); 2 - kaynak, pınar. Bu anlamların ikisi de Kuran'da 50'ye yakın yerde yer alır. Sözcüğün ilk harfinin yerel okunuş olarak "**a**" ya da "**ī**" olabilmesi için krş. (Akat) **īnu** : göz; kaynak. Bu kökten türeyen değişik anlamlar şunlar olmalıdır :
1 - Başka yerlerden akıp, geçip kirlenmemiş; kaynaktan (hemen) çıkmış; ilkel; ilk elden; öz; özgün, kendisi; kalıp. Krş. Özgür Varlıklar konusunda yer alan **qāṣirāt**[3] : korunmuş [bozulmamış].
2 - Benzer; çift (birbirini bütünleyen iki tekten oluşan) nesnelerden biri, teki; ikizlerden biri. (Arap) [ʿ**yn**] : tartının iki gözü (kefesi) ya da tartının iki gözünden biri (*Lane*). Krş. (Arap) ʿ**aynan**, (Osm) aynen, aynı, tıpkı, ayna (?)[4]. (Habeş) ʿ**ayn** : damganın bıraktığı iz. Damganın bıraktığı her iz, bir öncekine benzer[5]. Birbirine benzeyen dolayısı ile birisi ötekisiyle değişebilecek olma anlamı (Akat) **enû** (III) / **ēnu** sözcüklerinden türemiş olmalıdır[6]. "İki kuş (kartal)dan biri; iki kardeş kartaldan biri (ʿ**ayna**) için de bu anlam kullanılır[7].
3 - Yine (Akat) **enû** (III), Arapçada [ödeme süresini] değiştirme; (malı / borcu) şimdi alıp sonra ödeme, ödemeyi bekletme olarak geçer. Songün gelene dek "bekletilen" Huriler için kullanılan yakın anlamlı bir deyim için bk. Taraf*.
4 - (Habeş) ʿ**ayyana** : gözden geçirme, gözetleme[8], göz önünde canlandırma; ʿ**əyyun** "gözden geçirilmiş olan", seçilmiş. (Arap) [ʿ**yn**] : seçilmiş, seçkin, en iyisi (*Lane*).
5 - (Habeş) ʾ**a**ʾ**enāwon**, ʾ**a**ʾ**enā**ʿ**on** : sonsuz, hiç değişmeyen, ölümsüz.
6 - (Akat) : (değerli bir taş olarak) (göze benzeyen, göz gibi) boncuk. (Akat) köpük. Huriler[9], ayrıca "Erkek huriler"(?)[10] inciye benzetilir. Işıldayan nesne anlamı için bk. (Arap) [ʿ**yn**] : güneş; ışın, ışık. Kuran'a göre Tanrı, Cinler ile "Huriler"i [ışık saçan] ateşten, Eski İran inançlarında ise ışıktan yaratır.

Gözetim : Koruma, özen gösterme, önem verme; bir sonuca giderken bütün ayrıntıları, etkenleri göz önünde tutma. Sakınmak*

Gün : (büyük g ile). Bugünkü yaşamın sona ereceği Gün, Songün, Saat, Diriliş Günü, Yargı / Duruşma Günü.

Günah : (Arap) [**ğnḥ**] : 1 - Birisi ne yaptı ise onu suç olarak görme; suçlama, (birisine) sürtünme, kınama; gemi, alçak suya varıp dibi yere sürtünme; birisinin koluna çarpma; 2 - birisine el verme; eğilim gösterme; yanaşma, koşuşturma[11]; 3 - emekleme (yere sürtünme). 4 - (kuş, yuvasına yanaşmak için) açık kanatlarını büzme, toplama; (Habeş) **g^{w}anak^{w}a** : yığma, toplama. (Sami) : (birisine) gürleme; inleme, kızma; kendini gösterme (büyüklenme). Oysa (Osm) günah : 1 - Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış, veba; 2 - Acımaya yol açacak kötü davranış, yazık (*TDK*).

Gütmek : (Osm) Hidayete erdirmek. Kılavuzlamak*.

---

[1] 9/26
[2] 37/48, 44/54, 52/20, 56/22
[3] 37/48, 38/52, 55/56
[4] birisinin, yansıtan bir düzeyde görünen ikizi. (Osm) ayna, Farsça "görme" köküne dayandırılır. Oysa, "Arapça ʿ**yn** kökünden gelen ʿ**aynan** "gözle göründüğü gibi, bizatihi" sözcüğünden alıntıdır. Arapça **ʿayn** " : 1. göz, 2. görünen şey, bir şeyin ta kendisi" sözcüğünün zarfıdır" (*Nişanyan*).
[5] Elçi Mehmet için kullanılan, değişik bir kökten gelen, ancak anlam bakımından bir olan bir sözcük için bk. Damga*
[6] anlam olarak krş. (Akat) **ḫalpu** : yerine geçmek, yerine geçirmek, yerine kullanmak. Halife*. Ayrıca krş. (Akat) **aḫāru** : Arkada, sonra olmak; ertelenmiş olma. Huriler*
[7] 34/12
[8] bu deyim Arapçada da geçer : gözetleyici; öncü; casus.
[9] 56/23
[10] 52/24
[11] 8/61

Güzel : Kuran'da 196 kez yer alan, "güzel" diye çevirilen [**ḥsn**] kökünün **ḥasan**, **aḥsan**, **ḥusnā** gibi türevleri, çoğu Bildiri'de anlam sıkıntısı çıkarır. Anlamı her ne olursa olsun Kuran'da kesinlikle "güzel, iyi, iyilik etme" anlamına gelmez. Genel olarak bu kök, kucaklama, (kucaklayarak bir çocuğu) koruma; (Tanrı'yı, birisini, bir nesneyi kucaklayarak) benimseme, elde etme; çapul; (kucaklayarak başkası için) koruma anlamındadır. Köktaş (Osm) ihsan etmek de bu anlamdadır : (Birisine bağışlamak için bir nesneyi) seçip ayırmak; benimsetmek. Bu nedenle Allah Yolu'nda uğraşan kimselere **muḥsin** denilir : kendilerini (Tanrı'ya) "ihsan edenler", atayanlar, adayanlar, ayıranlar[1]. Muhsan*. Dolayısı ile **muḥsin** deyimi (38 kez) bağlamına, ayrıca okunuşuna göre ya "korunan" biridir, ya da "koruyan, kucaklayan"[2] biridir.
"Ayırma", "benimseme", "kendine özgü kılma", "özelleştirme" anlamları için krş. (Arap) [**ḫṣṣ**]. (Osm) tahsis bu kökten türer. Dolayısı ile (Arap) [**ḥsn**], [**ḫṣṣ**], [**ḥṣn**] birbirleri ile karıştırılıyormuş gibidir.
"Güzel" olan, "güzellik" yapan birisi, bağlamına göre, Allah'ı kucaklayan, benimseyen, kendisini Allah için ayıran ("ihsan eden"), ayrıca ortak koşuculuktan korunan kimse anlamına gelir. Bu nedenle Kuran'a göre "hüsnü" ile "mahfuz[3]" nerdeyse eş anlamlıdır. (Geez) **ḥaṣänä**, (birisini) korumak, (bir çocuğu) benimsemek anlamındadır[4]. Muhsan*, Görklü Adlar* (Esmayıhüsna).
Örneğin Yusuf'un efendisi[5], Yusuf'un kaldığı evde güzelce / iyilikle bakan / iyilikle davranan biri değil, evini "koruyan" (**aḥsan**) biridir, evin koruyucusu, efendisidir! Savaşta[6], "kendinize iyilik, güzellik edin" yerine "kendinizi, birbirinizi koruyun" diye okumak tümcelere doğru anlamı verir. Bu çalışmada uygulanan çeviriler :
ḥasuna : korunulmuş; Cennet'tin (ezinçten) korunulmuş bir yer oluşu[7]; korunulmuş (kimse)[8]. **Aḥsan** ile türevleri : bağlamına göre 1 - o, korur 2 - o, benimser diye çevirildi. Sözleşme konusunda kullanıldığında benimsenen, korunan, tutulan söz anlamındadır[9]. **ḥusnā** da çift ve yakın anlamlıdır. Örneğin[10] **ḥusnuhunna** deyiminde söz konusu olan kimi kadınların "güzellikleri" değil, onların (seni) benimsemiş olması; onların korunuk* bir kadın olarak kendilerini sana atamış, adamış (ihsan etmiş) olmasıdır. **l-ḥusnā** : "adanmış (ödül)" diye çevirildi. Kendileri **l-ḥusnā** olanlar ise Allah'ın Bahçesi'nde Allah'ça benimsenmiş oldukları için Cehennem ezincinden "korunmuş" olanlardır[11]. İnanıklar için Öteyaşam'da ayırılmış, korunmuş, bekletilen, kendileri için adanmış Cennet anlamındadır. **ḥasanat**, özellikle son Medine döneminde, "savaş ödülü", savaşta elde edilen (benimsenen, kucaklanan) çapul anlamına da gelecektir. İsrailoğulları, Tanrı ile antlaşma yaptıklarında Tanrı'nın kendilerine bu yaşamda (**ḥasanatan**) "adanmış, benimsenecek olan bir ödülü [Kutsal Toprakları], ayrıca Öteyaşamda "adanmış, benimsenecek olan ödülü, toprakları [Cennet'i] vermesini isterler[12]. "Güzel bir borç" diye anlaşılan **qarḍan ḥasanan**[13], Allah'ın benimseyeceği, (başka tanrılara değil ancak) Allah'a adanmış, Allah'a "ihsan edilmiş" bir borçtur. "Koru(n)ma" anlamı için ayrıca bk. Akıbet*. Tanrısal Bitik, öğüt konusunda **ḥasanat**, "kucaklanan, kucaklanacak, kucaklanması gereken" Bitik, öğüt[14] anlamına geldiği kesindir. Bu nedenle benzer bağlamlarda "[Bitik, öğüt olarak] size verilen ne ise ona tutunun" denilir, ayrıca "sağlam kulp" deyimi kullanılır. Bu deyimin, benzer bağlamlarda "iyilik, güzellik, güzel olma" ile hiçbir ilgisi yoktur.
Ayrıca **ṣidqin**, deyiminin de "iyi, güzel, doğruluk" diye çevirilmesi gerçekten şaşırtıcıdır. Oysa bu sözcüğün hem köken bakımından hem de Tevrat ile yapılan karşılaştırmalar sonucunda ancak ve ancak "(önceden) söz verilen; verilmiş söze uygun olarak; (önceden) verilmiş sözün tutulması ile; önceden söz verildiği gibi; doğruculukla (sadık kalınarak) verilen söz" anlamına geldiği kesindir. [**ṣdq**] kökü için bk. Sadaka*

---

[1] örneğin 9/120
[2] Krş. [brr]*
[3] Saklanmış, korunmuş, korunan, saklı (TDK).
[4] **ḥaṣänä** türevi, (Habeş) **ḥaḍana** ile (Arap) **ḥiḍn**'den türer, bu dillerde "bağır, kucak" anlamına gelir. (Arap) **ḥaḍana** ise büyütmek, yetiştirmek anlamındadır. (Akat) **ḥaṣānu** : kucaklamak; birisini koruması altına almak. Krş. rahim / rahmet
[5] 12/23
[6] 2/195
[7] 18/31, 25/76
[8] 4/69
[9] 7/137
[10] 33/52
[11] örneğin 13/18
[12] 7/156. Bu konuda bk. Derece*
[13] 2/245
[14] örneğin 16/122

Haber : (Arap) [**ḫbr**] (bilgi, salık) kökünün türevleri çoğu yerde anlam sıkıntısı çıkarır, kimi yerde ise çok anlamlıdır : (birisi konusunda) bilgisi olma; ilişkide olma[1]; ortak / yoldaş / arkadaş olma; birlik / bölük / ortaklık. (Habeş) **ḫabara** : ilişkide olma, ortak olma; ʾ**aḫbara** : birleşme, (birbirine) karışma, ilişkide olma[2]. Bu anlamlar için bk. Ağır*. Yine Geez dilinde **ḫabärä** : bir birliğe katılmış olma, uyuşma demektir. Bu kökten türeyen **aḫbār**, Göçötesi döneminde "Yahudi din görevlisi" olarak anlaşılır, ayrıca Habeş dilinde "manastırda [ötekilerle bir arada] yaşayan kimse demektir. Arap [**ḫbr**] : [birisinin ötekisine ulaştırdığı] bilgi; salık anlamına gelirken öteki Sami dillerinde [**ḫbr**], [**ḥbr**] birlikte olma, eşlik etme, arkadaş, birlik, birleştirme[3] anlamına gelir[4]. Bu nedenle (Arap) [**ḫbr**], (Akat) **ḫabāru** (gürültü çıkarma; şenlik içinde gürültü yapma[5])'ya dayandırılır[6]. Öte yandan (Yemen) **brr** (II) (patlama, birdenbire açığa çıkma) kökünün türevi **hbrr**, **hbrrw** : açığa çıkma anlamındadır. İlgi çekici örnekler için bk. **ḫabīr**[7], **aḫbārahā**[8], **aḫbārakum**[9]; **aḫbārikum**[10].

Hafız : [**ḥfẓ**] kökünün ilkel anlamı gözetleme, kollamadır. Örneğin, (Şeytanlar çalışırken, Tanrı kendilerini) gözetir[11]. Anlam genişlemesi sonucunda kimi Bildiriler'de "korumak" anlamına da gelir. Krş. (p/f) (Yemen) [**ḥfḍ**] kökünden türeyen **mḥfḍ** : kule; bir duvarın çıkıntılı yeri. Bu da gözetleme kulesi, gözetleme yeri anlamına gelir. Öte yandan bir askerlik deyimi olan (Osm) muhafız, bir kalenin koruması ile görevli kimse demektir.

Hafif : Yeğni (ağır olmayan) anlamına gelen [**ḫff**] kökünün birçok türevi yorum sıkıntısı çıkarır. Genel anlam : (birisinin ayağını) kaydırma, (olumlu ya da olumsuz anlamı ile) kandırma, kanmasını sağlama. Örneğin, **is'taḫaffa**[12] çift anlamlıdır : o, (toplumunu) kandırdı; o, (toplumuna) bel büktürdü. (Akat) **kapāpu** : (bedeni, bedenin kimi yerlerini) eğmek, bükmek; insana boyun eğdirtmek, bel büktürmek, yüküdürmek, "secdeye vardırmak". Bu sonuncu anlam ise Kuran'da yasayı uygulamak / uygulattırmak anlamı ile yer alır. Ayrıca bk. yakın sesli (Arap, Habeş) [**qff**] : sıkıntı, zorunluluk. (Akat) eğmek / eğdirmek kökü, Kuran'da kanmak, eğilim göstermek anlamı ile geçer : "kanmayanlar seni kandırmasınlar / sana bel büktürmesinler" (**yastaḫiffannaka**)[13]. Oysa **tastaḫiffūnahā**[14], göçebe toplumlarda her gün, "1 - bükülen; 2 - yere konulan "portatif, taşınır" evler (çadırlar) bağlamında yer alır. Sık sık yer alan, suç işleyenlerin suçları "hafif tutulmayacak" deyimi çok anlamlıdır : 1 - (suç yükünün) ağırlığı azaltılmayacak. 2 - (suç) bükülmeyecek, kaydırılmayacak; 3 - (suç) yere düşürülmeyecek; 4 - (suç) aklanmayacak. Aramiceden bir alıntı olan (Akat) **ḫapāpu** (II) : yıkamak, aklandırmak. "Yasayı uygulama", "kıpırdama, ilerleme" anlamları için ayrıca bk. Yere Kapanmak*.

Hafiye : Kuran'da [**ḫfy**], [**hff**], [**ḥfw / ḥfy**] kökleri birbirileri ile karıştırıldığından kimi Bildiriler anlamsız kalır. [**ḫfy**] kökünün 34 türevi, sözü, konuşmayı, eylemi gizleme[15] diye anlaşılır. Dolayısı ile, Saat'in gelişi konusunda yer alan **akādu uḫ'fīhā**[16] deyimi genel olarak Türkçeye "Ben neredeyse onu gizlerim, gizliyorum, gizleyeceğim" diye çevirilir. Oysa o bağlamda, Saat'in yakın olması nedeniyle "Ben onu açığa koymak üzereyim" ya da "[İnsanları sınamak için] geriye kaç "saat/gün/yıl" kaldığını şimdilik gizliyorum" gibi bir tümce beklenir. (Arap) [**ḫfy**]: (Kişi, konuşma) beş duyu ile kavranması zor olma, belirsiz olma: gizli olma; (ses) alçak, yumuşak, sönük, boğuk, kısık, gizli olma demektir (*Lane*). Bunun yanı sıra bu kök, kimi bağlamlarda ters anlamlıdır : 1 - bir işi saklama, bir iş saklanmış olma; 2 - bir işi açığa koyma, bir iş açığa

---

[1] Krş. **muḫābara(t)**, (Osm) muhabere : haberleşme; yazışma; iletişim (TDK)

[2] Nesnelelerin birleştirildiği, toplanıldığı yer : (Ugarit) **ḫbr (II)** : çanak; (Akat) **ḫubūru** : bira fıçısı. Türkçeye İbraniceden geçen "havra" (sinagog; toplantı yeri) ile köktaştır.

[3] (Batı Sami) [**ḫbr**], **ḫi-bi-ri** / **ḫibbiru** : "a device by which two parts are joined" (*Batı Sami Sözlük*)

[4] Yemen dilinde "muhabbet" de bu anlama gelir. (Ugarit) **ḥbr (I)** : arkadaş, ortak.

[5] 30/15, 43/70

[6] *Geez Sözlük, 256, 257.*

[7] 4/35, 25/58

[8] 99/4

[9] 47/31

[10] 9/94

[11] 21/82

[12] 43/54

[13] 30/60

[14] 16/80

[15] (Yemen) **ḫb**ʾ : gizleme, saklama.

[16] 20/15

çıkmış olma. Örneğin, yağan yağmurun sıçanları delikten çıkarması; kazılan bir kuyunun, sızan su ile dolması; gömüt soyguncusu (*Lane*). Dolayısı ile bu kökün ilkel anlamı (buraya, öteye) sızmak, sızdırmak, yavaş yavaş açığa çıkarmak; (başka yere) sızdırmak, yavaş yavaş yok olmasına yol açmak, sıvışmak olmalıdır. Fısıldayarak konuşan biri, fısıldadığı konuyu fısıldadığı kimseye başkalarına çaktırmadan, başkalarına "gizleyerek" "açığa koymuş" olur. Bu durumda, Saat konusunda bu deyim, "Ben nerdeyse onu açığa çıkaracağım, çıkarmak üzereyim / onu fısıldayacağım" anlamına gelir[1]. Saat'in gelişinin Elçi'ye "fısıldanmış" olduğunu sanan kimseler, bunu kendisine sorarlar[2]. Öte yandan, bu kökten türeyen **aẖfā**[3], "fısıldanılmış, alçak sesle söylenilmiş olan" anlamına gelirken Türkçeye "gizli olandan daha gizli" diye çevirilir.
Öte yandan (Arap) [**hff**], **haffa** ile **habba** ((yel) esme, üfürme) demektir. Oysa [**ḥff**] kökü Kuran'da iki kez[4] "çevresini çevirme" diye anlaşılırken[5], Arapçada ayrıca ağzı, karnı ile anlaşılmaz ses çıkarma; (yılan ilerlerken, yel eserken) hışırdama, çıtırdama; bir olayın, bir işin eşiğinde, kıyısında olma, "arife gününde olma"; saçları yolma demektir (*Lane*). Olmamış bir olayın önceden çıtlatılması için bk. **rawḥi l-lahi** (Allah'ın kokusu, yeli, esintisi)[6]. Bu durumda bu deyim[7], "Ben nerdeyse onu çıtlatacağım, çıtlatmak üzereyim" anlamına gelir. Üçüncü kök, [**ḥfw / ḥfy**] da birbirine ters iki anlam içerir : (olumlu / olumsuz anlamları ile) sürtünmek, aşındırmak; sokulgan (cana yakın) olmak / sokulup baskı yapmak.

Hak : Doğru, gerçek, gerçekleşme, biterek gerçekleşme, sona erme; yakışır, yakışık, uygun, dengeli; pay, görev[8], yasa[9], kural. Gerçek*, Gerçek İle*, Pay*

Hak ile : **bil-ḥaqq**. Gerçek İle*.

Halife : (Akat) **ẖalāpu** : (bir nesnenin) içine girmek[10], kaymak; (dallar) birbirinin içine girmek, karmakarışık olmak [çözülemez olmak][11]; birisini örtmek, savaş giysisi giydirmek. (Akat) **ẖallupu** : zırh (üniforma) giymiş olma. (Akat) **ẖalpu** : [birisinin, bir nesnenin] yerine geçirmek, yerine kullanmak, yerine geçmek, yerini almak. Halife : "Üniforma giydiği", "kılık değiştirdiği" için artık eskiden kim olduğu bilinmeyen", başkasının yerine geçen, başka biri olduğu sanılan ya da başkası adına konuşuyormuş gibi görünen kimse; birisi görevinden çıkınca onun yerine sokulan kimse. Kılık Değiştirmek*, Sultan*.
Bu kökten türeyen sözcüklerin kimileri, örneğin **muẖallafūn**[12], özellikle Göçötesi döneminde "kılık (giysi) değiştirenler" anlamına gelir, üstelik Kuran'da bu tür deyimler "ikiyüzlü kimse" demektir, oysa Türkçeye "geride bırakılanlar" diye çevirilir. Krş. (Yemen) [**ẖlf**] (I), **hẖlf** : andı bozmak, **mhẖlf** : söz bozucu; sözü bozan; krş. (Arap) **muẖlif** (Allah, verdiği sözü bozmaz, değiştirmez)[13]; (Yemen) [**ẖlf**] (III) : giysi. Oysa (Yemen) [**ẖlf**] (II) : taşra (kentin dışındaki bölge), bir nesnenin dışı anlamına gelir[14]. Yoksa bu, Elçi'nin dilinde (bölgesel bir deyim olarak), verilen sözün dışında kalanlar (sözleşmeden ayrılanlar / sözleşmeye katılmamış olanlar / sözleşmeye yanaşmayıp geride kalanlar / bırakılanlar) anlamına mı gelir? Bu **muẖallafūn**[15] deyimi, ayrıca iki kez yer alan **ẖawālif**[16], sırasıyla söz bozucular, sözü bozanlar[1] diye

---

[1] "I am almost making it to appear" (*Lane*).
[2] 7/187
[3] 20/7
[4] **ḥafaf**, **ḥāffīn** (18/32, 39/75)
[5] (Akat) **kapāpu** : eğmek, bükmek; bir nesneyi başka bir nesne ile çevirmek, dolamak.
[6] 12/87
[7] 20/15
[8] Bir eylemi yapmak Allah'a "hak oldu" ise, o işin görevlisi Allah'tır. Eski Antlaşma'da hak kökünün anlamlarından biri "görevli"dir. *M. Kumru, "Vahiy Sürecinde Hak Kökü",41.*
[9] "Hak kökünün Eski Ahit'te kullanılan "yasa" anlamını yeni ahitte de görmekteyiz. Öyleki Matta, Markos, Luka, Yuhanna'da başka bir anlama rastlamak mümkün olmadı. Ağırlıklı olarak ise "kutsal yasa", "Musa'nın yasası" terkipleriyle geçmektedir. *M. Kumru, "Vahiy Sürecinde Hak Kökü", 51.* Anlam bakımından krş. "Musa'nın yasası" ile "İbrahim'in milleti"
[10] (Yemen) [**ẖlf**] (II) : kent kapısı; kentin girişinde bulunan dış bölge.
[11] krş. köktaş (Osm) ihtilaf ile (Arap) **iẖtilāf** (almaşıklık). Gece ile gündüzün arda gelmesi; sürekli kılık değiştirmesi; birbirinin içine girmesi, sokulması (örneğin 2/164). krş. Allah, "Geceyi gündüze sokar, ayrıca gündüzu geceye sokar "(35/13).
[12] 9/81, 48/11,15,16
[13] 14/47
[14] **ẖlft** : vali, ilbay, bölge sorumlusu (gouverneur) gibi anlamlar için bk. *Christian Julien Robin, "Les Rois de Kinda"*.
[15] 9/81
[16] 9/87,93

çevirildi. (Habeş) **ḫalafa** ile türevleri : geçmek, geçip gitmek; aşmak, taşkınlık etmek; geçici olma; (Sür) **ḥəlap** : değiş tokuş; değiştirme; (birisinin) yerine geçme. (Arap) **ḫalafa** : izleme; yerine geçme; (Arap) **ḫallafa**: geride bırakma. (Osm) ihtilaf (ayrılık, anlaşmazlık, aykırılık, uyuşmazlık) sözcüğünün Kuran'daki anlamı, (inanç, görüş bakımından) değişik giysi giyme; değişik kılıkta olma demektir. (Osm) muhtelif ise görünüşü değişik, değişik kılıktaki nesneler için kullanılır. Buluşma sözleşmesinin değiştirilemeyecek, geriye bırakılamayacak olması için bk. **tuḫlafahu**[2].

Halis : Anlam genişlemesine uğrayan [**ḫlṣ**] kökenli (Osm) halis, ihlas, muhlis sözcükleri çeviri sıkıntısı yaratır. Kökenler : 1 - (Akat) **ḫalāṣu** : (yün, keçi saçı) taramak[3], tarayıp ayıklamak, süzmek; susam "sıkmak", susam (yağını) süzmek; 2 - (Akat) **ḫalāšu** : (arındırmak için) kazımak, didiklemek, eşelemek. 3 - (Akat) **kalāṣu** : birisine bağlanmak, yanaşmak, büzülmek. İçten (kimse), özgü, katıksız, arı gibi değişik anlamlar buradan türer. Bu kök Arapçadan Habeş diline **ḫalaṣa**, tatsız olma, yemekte baharat, tuz olmama [katıksız, yavan, yalın olma] anlamları ile geçer. Kuran'da bu katıksız, katışıksız, ayıklanmış, süzülmüş olma nitelikleri, Tanrı'ya ortak katmayan bir inanç taşıyan kimseler için kullanılır. "Halis inanç", Tanrı'ya ortak, katık katmayan bir inançtır. Ayrıca, ayıklama ile seçme eylemlerinin yakın anlamlı olduğu unutulmamalıdır. Edilgen **muḫlaṣ** (9 kez), genel olarak, "(ortak koşuştan) arındırılmış, "süzülmüş", "ayıklanmış" kimse anlamındadır. Oysa **muḫliṣ** (11 kez), (Tanrı'ya) "katık katmayan" demektir. Sık sık geçen **muḫliṣīna lahu l-dīn** deyimi, "O'na katık katmayan, O'na karşı katıksız, O'na özgü bir Yasa anlamındadır"[4]. Süzülmüş olmadığı için bulanık olan inanç konusunda bk. Pislik* (**rā ğīm zāy**). Tanrı'ya "katık" katanlar konusunda ayrıca bk. Vasıf*.

Hanif : Küçüklenen (kimse). 1 - (Tanrı önünde) kendözünü alçaltan, küçülten, utandıran; (Tanrı önünde) beğenilmeye çalışan, boyun veren, yasılgan[5], küçültük, kılınç eyleyen[6]. Tanrı yaltakçısı. İslam Öncesi Döneminde, tanrının tek olduğuna inanan kimi Araplara verilen ad olarak anlaşılır. Oysa Kuran'a göre Araplar'ın, ayrıca İsrailoğulları'nın atası olan İbrahim de bir hanif idi. (Akat) **ḫnp** (I, II) : "Alçaklık; alçakça davranmak, yaltaklanmak, kuyruk sallamak, yağ çekmek (pohpohlamak, övmek)". Evcil bir hayvan gibi efendisine başkaldırmayan, kuyruk sallayan, uysal kimse (hayvan, köle, kul). Müslim (uysal, barışık, yatışmış kimse) ile nerdeyse eş anlamlı olan hanif, göçebe oldukları için bağımsız olan, özgürlüğünü seven bir Arap için önemli bir anlam taşır : (tanrıya) boyun vererek kendini küçültme, üstelik bağımsızlığını yitirme; kendini küçük düşürme.
Bu kök, Akatçadan öteki Sami dillerine (İbr) **ḥānep**; (Sür) **ḥanpā** : kirlenmiş olmak[7], tanrıdan uzaklaşmak; (Habeş) **ḫonāfi**, **ḫanāfi** : dinsiz, tanrısız (pagan) olarak geçecektir. Oysa Batı dillerinde pagan (païen, pagano) deyimi, kent dışı, taşra, köy, kır anlamına gelen (Latin) pagus'tan türer, üstelik Roma İmparatorluğu döneminde Hristiyanlaşmamış, çoktanrıcı, putatapıcı, (Hristiyanlar'a göre) dinsiz, kaba insan, köylü(!) anlamlarına gelir. Ancak, böylesine olumsuz bir niteliği Elçi Mehmet'in Kuran'da kullanmış olabilmesi şaşırtıcıdır. Oysa Elçi'nin dilinde hanif ile müslim (Allah ile barışmış, Allah'a boyun vermiş kimse) eş anlamlı idi.[8] Küçük olma; küçülme anlamları (Habeş) **ḥṣṣ** / **ḥaṣaṣa** / **ḥaṣṣa**; **kʷasaya** köklerinde de görülür, krş. (Osm) huşu.
Salt tektanrıcılıktan uzaklaşmış olan kimi Bitikgiller, İlkel Yasa'ya, - hanif olanların uyguladığı salt tektanrıcılığa, İbrahim'in İlkesine - çağırılırken kendilerine [**ṣğr**], **ṣāghirūn** olmaları, "küçüklük göstermeleri / küçüklenmeleri" öğütlenir[9]. Krş. (Yemen) **ʾṣğr** : ayaktakımı; toplumun alt aşamasından olan kimseler.
2 - Evcilleşmiş, uysal kimse. (Habeş) **kanāf** : burun deliğine bağlı bir ip ile çekilen, sürülen hayvan [uysallaştırılmış, kılavuzlanan, güdülen, "hidayete erdirilen" (hayvan)][10]. Bu sözcüğün ilkel anlamı[11] dana,

---

[1] (verilmiş) bir sözün yerine başka bir söz koyanlar
[2] 20/97
[3] (Arap [**ḥlt**] : (başı) traş etme, (yünü) yolma.
[4] örneğin 10/22, 39/2, 40/14
[5] yasılmak : Eğilmek, boyun eğmek (*TDK*).
[6] kılınç eyle- : alçak gönüllülük göstermek, yaltaklanmak (*D. Herkmen, "Eyle- Yardımcı Fiili*". Kılınçlanmak (*DLT*) : nazlanmak (kadın), kırışmak. Krş. cilvelenmek. Cilve : Hoşa gitmek için yapılan davranış, kırıtma.
[7] Arap [**knf**] kökünden türediği sanılan (Osm) kenef (pis, berbat (*TDK*)) ile köktaş olmalıdır.
[8] Hanifler konusunda daha geniş bilgi için bk. *İ. Cerrahoğlu, "Kur'anı Kerim ve Hanifler"*; *A. Jeffery, 112* vs; *Geez Sözlük, 263.*
[9] 9/29
[10] anlam bakımından benzer bir deyim için bk. **nasimu** (68/16). Ayrıca bk. Fakir*
[11] *Geez Sözlük 287.*

öküzdür. Kuran'da, "Allah'ın, perçeminden (yelesinden) tutmadığı hiçbir yaratık yoktur" denilir[1]. Bu da eğitim görmemiş bir atın yelesinden tutarak kendisini denetim altına alma[2], kendisini gütme anlamına gelir. Dolayısı ile hanif olan biri, kendisini Allah'ın kılavuzlamasına bırakan biridir. Azgınlaşmış birisi yatışmazsa, Tanrı isterse, kendisini perçeminden tutar, damgalar (dağlar), yatıştırır[3]. İsteyenler, kendi kendilerini Allah'ın tuttuğu ipe, tasmaya bağlayabilirler[4]. Arabistan'da ise, uysal olmayan bir deveyi denetim altına alabilmek için hayvanın burnu delinip bir halka takılır, ona da bir ip bağlanır[5].
3 - Tanrı'ya, Tektanrıcılığa eğilim gösteren [sıcak bakan, "ümmi olan", kimse gibi]. (Arap) **ḥnf** : eğilim göstermek, eğilmek[6]. Ümmi*
Tanrı'ya boyun vermek istemeyenler için kullanılan **is'takbar** sözcüğünün türevlerinin yer aldığı Bildiriler'in sayısı 50'nin üzerindedir, bu deyim, (Çağrıya, Elçiye, Tanrı'ya karşı) büyüklenme, büyüklenenler diye anlaşılır. Oysa Hanifler, Tanrı önünde küçüklenenlerdir.
Ayrıca [**ḍr**ʿ] kökünün yedi türevi[7] de "küçüklenme" anlamına gelir : (çocuk) annesinin memesini emmek, küçük olmak, kendisini küçültmek, alçaltmak, alçakgönüllü olmak, yavaş yavaş yaklaşmak; (kendini küçük düşürerek, acındırarak) istemek (dilenmek).

Haraç : (Osm) ihraç, harç, haraç sözcüklerinin Sami dillerindeki ilkel anlamı : kazımak, (çukur, kuyu, suyolu) kazmak, [yol açmak]; kazıyıp çıkarmak; (savaşta ölenlerin varlıklarını) yolmak. Krş. "haraç vermek" : yolunmak (vergi vermek). Öte yandan (Yemen) **ḥrg** yetki kullanmak anlamına gelir. Dolayısı ile Kuran'da "haraç", sorumluluk, yükümlü olma demektir. "Yetki" anlamı için bk. **uḫriğat**[8]. Oysa kimi Bildiriler'de "haraç" deyimi, "ihraç etme / edilme", dışla(n)ma, kına(n)ma anlamındadır.

Haram : Haram ile ihram için bk. Yasak*.

Harut ile Marut : Yeryüzüne inip insanlarla birlikte yaşayan iki erkek Melek[9]. Araplarca bilinmeyen Harut ile Marut öyküsü, ancak Yahudilerce tanınan bir konudur[10]. Bu iki kişi, yeryüzüne inip insan kadınlara aşık olan erkek Melekleri, İdris'in Bitik'inde yer alan Tanrı oğullarını anımsatır.
Margoliouth, insanlara büyücülüğü öğreten Marut sözcüğünün (Habeş) [**mry**] (büyülemek, büyü yapmak, öngörüde bulunmak, kahinlik yapmak) kökünden türediğini öne sürer. (Habeş) **mārit** : büyücü kadın, öngörücü, kahin.[11]

Hasret : **ḥasrat**. Yerinme, yakınma, üzülme, batkı, usanma, utanç, yazık olma. Genel olarak Türkçeye "hasret" diye çevirilir. Oysa (Osm) hasret, özlem (*TDK*), kavuşma isteği anlamındadır. Bk. **yāḥasratan** : "Ah! Yazık! Yazık oldu! Yazıklar olsun!"[12]; "yoksa ... üzülmüş (olarak) kalacaksın"[13]. (Arap) **ḥasira** : üzülme, yitirme, aldatılmış olma; (Habeş) **ḫəsrat** : çökme, düşme, batma, güçsüzleşme, aşağılık olma[14]. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Hüsran*.

Hatta : "Dek, değin" diye çevirilen bu sözcük kimi Bildiriler'de, bir tümcenin ilk sözcüğü olarak geçtiğinde anlam sıkıntısı yaratır. Oysa bu sözcük **ḥattā** olarak değil, (Habeş) ʾ**aḥattā**[15] diye okunmalıdır. Dolayısı ile, Türkçeye yaklaşık olarak "bir gün (gelecek) ... (kesinlikle olacak) diye çevirilebilir. Türkçedeki "bir varmış,

---
1 11/56
2 **umāmu** : evcilleştirilmiş hayvanlar; "ümmi olanlar" (?)
3 96/15
4 3/103
5 *M. Tamisier. "Voyage en Arabie", 175.*
6 (Yemen) **knf** : kıyı, kanat; sınırı geçmek, öteye geçmek. (Arap) **knf** : kanat. (Yemen) **nwf** kökünden türeyen **hnf**, birisine bir nesneyi sağlamak; kayırmak.
7 23/76'nın dışında ancak 6. ile 7. Diziler'de yer alır.
8 3/110
9 2/102. *J. Darmesteter, "Haurvatât et Ameretât"*; *P. Crone, "The Book of Watchers in The Qur'an"*; *A. Jeffery*, *283*; *J.C. Reeves, "The Parascriptural Dimension of The Tale of Harut and Marut"*
10 Azael ile Šemhazai
11 *Margoliouth, JRAS (139) s. 61* (*Geez Sözlük, 362*). Ayrıca bk. www.iranicaonline.org/articles/harut-and-marut
12 36/30, 39/56
13 17/29
14 Krş. hasara uğramak. (Akat) **ḫasāru** : pul pul olma, ufalanma; ezilme, (kamışları) kesme, kıyma.
15 one time, once.

bir yokmuş"[1] deyimine benzer ancak geçmişe değil, geleceğe yöneliktir. Bu nedenle Osmanlıcaya "nihayet" (sonunda böyle olacak) diye çevirilir[2]. Genel anlam : Bir günün gelişi ile bir olayın gerçekleşmesinin "bir anda", "bir yerde", "bir çizgide" olması.

Havariler : İsa'nın öğretisini yaymakla görevli on iki yardımcı. İnciller'de Havariler'e, **apostolos** (ulak, elçi) denilir. "Gün doğunca [İsa] öğrencilerini yanına çağırdı ve onların arasından, elçi diye adlandırdığı şu on iki kişiyi seçti: Petrus adını verdiği Simun, onun kardeşi Andreas, Yakup, Yuhanna, Filipus, Bartalmay, Matta, Tomas, Alfay oğlu Yakup, Yurtsever diye tanınan Simun, Yakup oğlu Yahuda ve İsa'ya ihanet eden Yahuda İskariot" (Luka 6/13-16).
Anlam olarak bunlar, 1 - Akdonlular; 2 - Gezginler / Ulaklar; 3 - Dönüştürücüler. İsa'nın öğütlerini, öğretisini yayma işiyle görevlendirilen[3]; on iki yardımcı, yandaş[4], yoldaşlar; 4 - Çağırıcılar idi.
Köken konusunda değişik öneriler vardır :
1 - (Bir inançtan başka bir inanca) dönüştürücüler. Arapça [**ḥwr**] : dönmek, bir durumdan başka bir duruma dönmek, değişmek, dönüşmek (*Lane*) [→ (Bir inançtan başkasına) dönüştürmek][5]. Çevresinde dönüp dolaşma anlamı için krş. (Osm) mihver : döndürgeç. "İnandırıcı" anlamı için bk. Emanet*. "Dönüp dolaşanlar, gezgin olanlar" için bk. Ozan*.
2 - (Habeş) [**ḥwr**] : gidip gelen[6], gezinen[7], dolaşan elçi, gönderilen ulak. Yemen **ḥwr** (II) kökünden türeyen **yḥwr**, gidip bir yere yerleşme; kent kurma anlamına gelirken, **ḥwr / ḥwrw**, gidip yerleşen, yerleşimci, göçmen anlamındadır. Bu anlam için bk. Cihat*.
3 - (Yemen) **ḥwr** (I) : duyurmak, duyuruda, çağırıda, bildiride bulunmak[8]. Bu da [İncil, İsa konusunda] duyuru yapmak için gönderilen elçi, ulak, çağırıcı, duyurucu anlamına gelir.
4 - Hristiyanlar'a göre Havariler'in tümünün günlük yaşamlarında değişik uğraşları var iken Müslümanlar'a göre bu kişilerin tümü "çamaşırcı" idi[9]. Çamaşırcı ise "başkalarının giysilerini paklayan, arıtan, aklandıran kimse" anlamındadır[10]. (Aramice) **ḥawârâ** kökünden türeyen **al-ḥawâriyyûn**, "giysileri yıkayan kimseler" anlamındadır[11]. Giysi* sözcüğünün Dinler Tarihinde, ayrıca Kuran'daki anlamına bakılırsa bu Havariler, Elçi Yahya gibi insanları su ile arındıran, bugünün dili ile "vaftizci" kimselerdi.[12] Vaftizci ise "suya batırıcı, suya daldıran" anlamındadır[13]. Yakın sesli (Güney Arabistan Arap) **kawwara** : bir gemiyi suya koymak [suya çekmek, suya indirmek] anlamına gelirken[14] (Habeş) **kawra**, **kawwara** : gemiyi yönetme[15]; dümeni kımıldamadan tutma. Eski Türkçe Kuran çevirisinde "ton yuġuçı" diye yer alır. Ton : don, örtü, giysi; yu- : yıkamak (abdest almak)[16].
Dolayısı ile çamaşır, "tin'in giysisi" olan beden anlamına gelirse, çamaşırcılar da arındırıcılar, vaftiz edenler demektir.[17] Bu konuda Tanrı, Elçi Mehmet'e, kendi "çamaşırlarını" kendisinin yıkamasını buyurur[18]. Dolayısı ile her Müslüman kendi çamaşırını kendisi yıkar, "abdest alır". Bugünkü Hristiyanlıkta, ise her doğan çocuğa kilisede "abdest aldırtılır"; bu töreni, Havariler adına kilisedeki din görevlisi yapar.

---

[1] (İng) once upon a time
[2] örneğin 23/99, 72/24
[3] Bugünkü anlamı ile misyonerler. (Fr) missionnaire, mission (görev, görevlendirip gönderme) sözcüğünden türer.
[4] (Osm) sahabe. "ḳoldaş" (aktaran *Y. Şimşek, "Meşhed Nüshası Türkçe Kur'an Tercümesi", 70*)
[5] (Arap) **ḥāra**, "dönmek, geri dönmek". *S. Dost, "An Arabian Qur'ān", 213.*
[6] yakın sesli (Geez) **kawra**, **kawwara** : 1 - gemiyi yönetmek; dönmek; ileri geri gidip gelmek
[7] **ḥawāri**. Oysa **ḥawāri māy** : su taşıyıcısı
[8] Bu anlam Arapçada [**ḫwr**] olarak geçer; **ḫuwār** (20/88, 7/148) : böğüren (anasını çağıran buzağı).
[9] *Al-Jalalayn*, *Lane*.
[10] *G.S. Reynolds. "The Quran and the apostles of Jesus"*
[11] *W.Y. Bell, "Mutawakkili", 59*. "Aklayıcı", "durulayıcı" anlamı için krş. Pekmez toprağı %50-90 oranında kireç içeren beyaz renkli bir toprak türüdür. Pekmez yapımında şırayı durultmak için kullanılır. Yöresel olarak ak toprak, marn veya Kilis yöresinde **havara** adlarıyla da bilinir" (*Vikipedia*).
[12] Yahya (İnciller'de kendisine Vaftizci Yahya denilir (Matta 3/1-2)). Yahya, İsa'yı Ürdün Irmak'ında arındırmış, onun da "giysisini" yıkamıştı.
[13] Türkçeye Rumcadan geçen vaftiz (**báptisma**), suya batırma eyleminden türer.
[14] *Geez Sözlük, 300*
[15] kılavuzlama, kılavuz olma!
[16] *Y. Şimşek, "Meşhed Nüshası Türkçe Kur'an Tercümesi", 70*
[17] (Yemen) **hwr** (II) : Akarsu, su deposu, havuz (*Yemen Sözlük, 57*). → Su akıtanlar (?), suya batıranlar, daldıranlar (?).
[18] 74/4

5 - Hristiyan Yahudiler'in[1] akımlarından olan Elkasaicilik'te[2] arınmanın, özellikle su ile arınmanın önemi büyüktü. Kendilerine verilen adlardan biri, "**halle heware**" (ak giysiler), ötekisi "**muġtasila**" (su ile arınanlar, "gusul abtesti alanlar")[3] idi. Yine bu inançlara göre don (giysi), soluğun/tinin/ruhun giysisi olan insanın bedenidir. Akdonlu'nun iki ayrı anlamı olabilir. Birincisi, giysisinin rengi ak olan kimsedir. Bu konuda Hristiyan gelenekleri hiçbir ip ucu vermez[4]. İkincisi ise kendisini sık sık yıkadığı için bedeni ak olan kimsedir. Başka bir deyimle kendi kendisini sık sık "vaftiz eden kimse", sürekli "gusül abtesi alan" dır. Önceleri, Manici (Zındık) olan Türkler, Müslüman olduktan sonra yaptıkları Kuran çevirisinde bu sözcüğü çevirmekte hiçbir sıkıntı çekmemiş olmalıdırlar : "ürüng tonluglar" (ak donlular : ak giysili, giysisi ak (olanlar)[5], "arıg tonlug"[6]. Muhammed Esed de eski Türkler gibi "ak giysiler giyen kişiler" olarak anlar[7]. Elçi Mehmet'in inanç yayıcısı olan "havarileri" için bk. Tanık*, Cihat*. (Osm) sahabe, ise "sürükleyenler" anlamına gelir. Yolcu*.

Hayır : Arap [**ẖyr**] kökünden[8] Türkçeye iyi, iyilik anlamıyla geçen **ẖayr**, Arapçada "seçme" kökünden türer. "Hayırlı olan", [ötekisinden iyi olduğu için] seçilmiş olan, seçkin anlamındadır. Örneğin Kuran'da iki kez geçen köktaş **l-ẖiyarat**[9], seçim, seçenek, tercih[10] diye anlaşılır. Kuran'ın sayısız yerinde özellikle içinde seçenekler olan Bildiriler'de, **ẖayr**, (davranış, tutum, inanç konusunda) seçilen, seçilmesi gereken, seçkin olan anlamındadır [11]. Örneğin Allah'ın, karaçalıcı kimselere işitme (anlayış, kavrayış) yeteneğini vermemesinin nedeni, onlarda (doğru ile yanlışı) "seçebilme yeteneğinin" olmamasından ötürüdür[12]. Krş. köktaş (Osm) hıyar : Bir şeyi seçmekte veya yapıp yapmamakta özgürlük (*TDK*). Doğru seçim, seçme gücü, seçebilme yeteneği anlamlarının en güzel örneği : Allah, dilediği kimseyi yüceltir, dilediği kimseyi alçaltır. Çünkü bu konuda doğru seçim yapma gücü, yeteneği (**l-ẖayr**), Allah'ın elindedir[13]. Bunun yanı sıra bu sözcüğü bağlamına göre iyi, iyilik, yararlı, uygun diye çevirmenin pek sakıncası yok iken hayırlar (iyiler) diye çevirilen **ẖayrāt**, içinde geçen bütün tümcelerde ya anlam sıkıntısı çıkarır ya da bunları anlamsız kılar (10 kez). Oysa Mekke döneminde söz konusu Özgür Kızlar (Huriler)[14] olunca **ẖayrāt**, "seçkin, seçilmiş (varlık)lar" anlamına gelir. Oysa Göçötesi döneminde, bu sözcüğün geçtiği her tümcede ya da bir önceki tümcede "değişik yükünçevi"[15]; "Bitik Toplumu'ndan değişik görüşlü olanlar"[16]; "değişik inançtaki toplumlar"[17]; "savaşa katılmak ya da katılmamak"[18]; "doğru kılavuz (Elçi) olup olmamak"[19]; "(Tanrı) insana mal, çocuk vermek ya da vermemek"[20]; "doğru yolu, kılavuzu, Tanrı'yı seçmeyi yeğleme"[21]; "Bitik'i, Yol'u izleyenler ile izlemeyenler[22] gibi seçenekler bulunur. Bu tümcelerde **ẖayrāt**, "(doğru) seçim" diye çevirildi. Söz konusu Elçiler olunca seçme, seçim yapabilme gücü, yeteneği anlamına gelir. Hud Öyküsünde[23], toplumun alt aşamalarında olanlara "seçkinlik" (**ẖayran**) verilerek, toplumun ileri gelenleri ile eşdüzeye

---

[1] Hristiyanlaşmış Yahudiler; Yahudi iken Hristiyan olanlar; Hristiyan olduktan sonra Yahudi Yasa'sını izlemeyi sürdürenler. Judeo-Christians.
[2] İbn al-Nadim'in Kitab-al-Fihrist'ine göre bu akımın kurucusunun adı al-Khasayh idi. Mani'nin babasının bu akımı izleyenlerden biri olduğu sanılır. Bu konuda daha geniş bilgi için bk *M. Tardieu, "Manichaeism".*
[3] **Al-Muġtasilah** (kendilerini yıkayanlar) sözcüğü için ayrıca bk. *E.S. Drower, "The Secret Adam".*
[4] Yahudiliğin bir dalı olup, ilkel Hristiyanlığın temellerini attıkları öne sürülen Essen Toplumundan olanların ak giysili oldukları bilinir.
[5] TİEM 93v/8=005/112 (*M. Özyetgin*)
[6] TİEM 93v/7=005/111 (*A. Kök*)
[7] "white-garbed ones" (*Muhammed Esed*. Al-i İmran Bölümü'nün. 42. dipnotu)
[8] Kuran'da 196 kez yer alır.
[9] 28/68, 33/36
[10] 33/36 (*Diyanet*)
[11] seçme, seçim, seçme yeteneği, özgür irade; seçkin. "İhtiyar Heyeti" : Seçim Kurulu (*Nişanyan*). İhtiyar (I) : Yaşlı, kocamış olan, pir (kimse), genç karşıtı; İhtiyar (II) : Seçme (*TDK*).
[12] 8/23
[13] "Dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin. Hayır senin elindedir." (3/26) (*Diyanet*)
[14] 55/70
[15] 2/148
[16] 3/114-115
[17] 5/48
[18] 9/88
[19] 21/73, 90
[20] 23/55-56
[21] 23/61
[22] 35/32
[23] 11/31

gelebilme olanağı söz konusudur. Dolayısı ile "hayırlı kimse", "iyi insan" anlamına gelmez. Kuran'a göre "hayırlı kimse", iyi olduğu için "seçilmiş" olan biridir! Krş. (Yemen) **ḫyr** : soylu kimse. Tanrı, birisine hayır yaparsa, kendisine seçkin, beğenilen, beğenilecek olan ne ise onu verir. Kuran'da 6 kez yer alan **biḫayrin**, bağlamına göre ya "seçkin, beğenilecek, benimsenecek olan" ya da "seçerek, beğenerek" anlamındadır. Kimi bağlamda, Tanrı konusunda, doğru seçim yapanlar (**ḫayrāt** olanlar / yapanlar), "iyi", "kötü" tanrılar arasında seçkin olanı, Allah'ı seçenlerdir. Böyleleri, Allah'ı kıskananlardır[1]. Mısır'dan kaçıp, sıkıntılı anlar yaşayan Musa, yorgunluktan ötürü gölgeye çekilip Tanrı'dan, geçmişte içinde bulunduğu kötü durumdan daha seçkin bir durumu (**ḫayrin**) diler[2].

Hazırlamak : (-i) 1. Bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek. 2. (nsz) Bir şeyi ortaya koymak, gerçekleştirmek. 3. Önceden düzenlemek (*TDK*). Oysa Kuran'da bu sözcük ilkel anlamı altında kullanılır : sunmak, birisinin önüne getirmek[3]. Bunun da ilkel anlamı bir tanrının önüne çıkıp kutlama, tören, bayram yapmatır. (Osm) hazire (çitle çevrili olan girilmesi yasak yer)'in kökeni budur. (Orası tanrıya sunu sunulan yer, sunak olduğu için) girilmesi yasak [haram] olan yer[4]. "Sofrayı hazırlamak", sofrayı kurup, gelenlere sunmak demektir, "yalnızca hazırlamak" değil. Köktaş (Osm) huzur için de böyledir : "Birisinin huzuruna çıkmak", kendisini birisine (tanrıya) sunmak, "sunağa gitmek" anlamındadır[5].

Helal : Yasal*

Hesap : Edimlerin ayrıntılı olarak ortaya koyulması, oranlanması, incelenmesi. Edimlerin dökümü, sayımı, biçilmesi. Sakış[6]. Bu [**ḥsb**] kökü ayrıca Sami dillerinde düşünmek, (yıldızlara bakarak, onlardan) anlam çıkarmak, (yıldızlardan) yorum çıkarmak (yıldız falcılığı) anlamına gelir. (Osm) hesap ile kasap sözcüklerinin ilkel kökü bir olmalıdır : küçük, ince parçalara ayırmak, kesmek. Bu, Türkçedeki yarmak ile düşünmek, incelemek gibidir[7]. Bu nedenle birçok bağlamda, 1 - ilişkiye son verme, bağları koparma; 2 - paylaştırma, bölüştürme anlamına da gelir. (Akat) **ḫasāpu** : koparma, yarıp ayırma; **ḫaṣābu** (I) : (kamış, dal) koparma. Örneğin, Tanrı'nın "kesip koparıp pay pay etmesi" paylaştırması[8]; Tanrı'nın, (ayrılığa düşen o inanç) dallarını koparıcı, ayırıcı olması[9]; Elçi, "evli" bir kadınla evleşsin diye, o kadının "evlilik" bağını koparıcı olması"[10]. Tanrı, birisine karşı bir eylemi **bighayri ḥisābin** (hesapsız) yaparsa, o eylemi 1 - kesintisi olmadan, kesinti yapmadan, kesintisiz; 2 - saymadan yapmış olur. Oysa bugün "hesap", 1. Aritmetik. 2. Matematiksel işlem. 3. Alacaklı veya borçlu olma durumu (*TDK*) diye anlaşılır.

Hezekiel : Kuran'da adı, **ḏū l-kifl** olarak geçen[11] Elçi'nin Hezekiel olup olmadığı tartışılır[12].
1 - Sami dillerinde [**kpl**], [**kfl**]; (Arap) **kifl**, bölüm, pay anlamındadır; ayrıca (Habeş) **kəfl**, bir bitiğin bölümü, dize, "sure", "ayet" anlamına gelirken, **maṣəḥafa kufāle**[13], yazarı İdris olan Yıldönümler Bitiği (Book of Jubilees) demektir[14]. (Habeş) **takafla** ise "kendisine bir pay (bölüm) verilmiş olma" demektir. Bu durumda **ḏū l-kifl**, "(Bitik'ten) bir bölüm, pay almış olan, onu elinde tutan" biri, "Bitikli Elçi" anlamına gelmelidir. "Bölüm" anlamı için bk. Dizi*. Ayrıca bk. Sultan*.
2 - (Habeş) **kafala**, ayrıca "birisini katılımcı yapmak" demektir[15]. Öte yandan (Akat) **kapālu**, **qapālu**, birbirine geçirmek, birbirine geçmek, (yılanlar, kuşlar) birbirine dolaşmak, karışmak[16] anlamına gelir.

[1] 21/90
[2] 28/24
[3] (Yemen) **ḥḍr**
[4] *Yemen Sözlük, 66*
[5] (Osm) "hazır" ile "huzur" için ayrıca bk. *Nişanyan*
[6] *DLT*; *A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*
[7] krş. "kılı kırk yarmak"
[8] 2 /202
[9] 3/19
[10] 33/39
[11] 38/48
[12] I. Goldziher (*Eİ*[1]); "Dhu'l Kifl" (*EI*[2]). Ayrıca bk. *D. Bodi, "The Book of Ezekiel and The Poem of Erra"*
[13] (Arap) **muṣḥaf**
[14] kaynakça için bk. **kafala** (*Geez Sözlük, 276*)
[15] krş. (Osm) kefil, kefil atamak. "Kefil" olma : [bir sorumluluğa] katılma.
[16] (yetiştirmek, beslemek için) koyunu başka koyunlarla, çocuğu, başka çocuklarla karıştırmak, süt annesine vermek anlamı için bk. **yakfuluhu** (20/40), **akfil'nīhā** (38/23).

Hezekiel, Tanrının önünde (Kendisi ile birlikte) yürümüştü, Tanrı ile karışmıştı. Tanrının eli (Burak)[1], Hezekiel'i tutup kendisini bir kentten ötekisine götürür (Kuran 17. Dizi).
3 - Yukarıda belirtilen (Akat) **kapālu** eyleminin türevi olan **kapilu** : (iş, görev olarak) (bir nesneyi) dolandırarak ya da (nesneleri birbirine) dolayarak kuran kimse. Örneğin saat kurucusu, çıkrıkçı. Dolanmış nesne ise Eski Yunan kökenli (Osm) sicil (yazılı dürüm)ü yapan kimseyi düşündürür. Bugünün dili ile (belirli bir) kitabı yapan, kitapçı anlamına gelebilir. "Küçük kitap" anlamı için bk. Dizi*.
4 - *Tafsir Al-Jalalayn*'a göre Elçi Hızır (**Al-Khadir**), "yeşil adam"[2] anlamına gelirken (Habeş) **kufāle**, renkli giysi demektir. Bu anlam için krş. (Habeş) **qafala** : kaplamak, örtmek, yaldız (altın) ile kaplamak, yaldızlamak. Altın / yeşil / ince yaprak ilişkisi için bk. (Arap, Sami) **wrq** / **yrq** : altın rengi; yaprak; yeşil. Not : Hep yeşil kalan, sürekli yeşeren biri, sürekli (ölümsüz) "yaşayan" biridir. Bu konuda bk. Rakim*, Öldürmek*. Dolayısı ile bu kimse, söylencelerde yer alan, "Ölümsüzlük Suyu" içen ya da "uzun süre yeşil kalan (yaşayan) biri, örneğin Üzeyr midir?[3]

Hırsız : [**srq**] (çalma, gizlice alıp götürme) kökünün **sāriq** türevi Türkçeye "hırsız" diye çevirilir. Bu kökün Kuran'daki doğru anlamları şunlardır : 1 - Çalmak; 2 - (Elleri) bağlamak; 3 - (İnsanları yurtlarından) sökmek, "insan çalmak"; 4 - (Götürmek için insanları) birbirine bağlamak, "kafile" oluşturmak; 5 - (Çocuğun soyunu güzelleştirmek için) (kendi kocasını, başka bir koca ile) karıştırmak[4]. Kökenler : (Sami) [**srq**], (Akat) [**šrq**] (I) : 1 - çalmak (gizlice alıp götürmek); (Sür) yoksun bırakmak; 2 - dolamak, dolaştırmak. (Arap) [**srq**] : çalmak; ipekten yapılmış şerit; iki eli birlikte boyuna bağlamaya yarayan bir türlü tasma; demirden bukağı (*Lane*); ottan yapılmış sicim; (Habeş) **sirāk** : dizi, sıra; bağcık; ayakkabı, çarık bağı, bağcığı; (İbr) **sāra<u>k</u>**, (Aram) **səra<u>k</u>**, (Arap) ʾ**ašraka** : bir nesneyi öteki nesneye sıkıca bağlama. (Habeş) **saraka** : deriden şerit, kayış örmek, dikmek. (Akat) **šerku** (II) : (kuru yemiş, incir, elma) dizisi (ipi). (Akat) **šarahu** (II) : sökmek, söküp çıkarmak. (Habeş) **śrq** : örgü, saç örgüsü; (Habeş) **sarga** : karıştırma, dolama, örme, süsleme; (Arap) [**srğ**] : güzel olma, **sarrağa** : güzelleştirme; (Aram, Sür) **sərag** : örmek, dolandırmak. (Arap) **šarīğa** : palmiye yapraklarından örülmüş çuval. (Akat) **šarahu** (III) : (deriyi, hayvanı) dağlamak; iz bırakmak. Köken olarak ayrıca bk. Ortak Koşmak*. "Bağ, bağlama, deriden kayış, tutsak" anlamları için bk. Kumar*.
Bu kök, Kuran'da 6 kez yer alan [**ẖṭf**] (kapma, koparma, alıp götürme) anlamındadır. (Akat) **qatāpu** : 1 - yolmak, koparmak; 2 - antlarını bozanların ("arkadan vuranların", hainlerin), savaştan sonra başını yolmak (kesmek). (Akat) [**ẖtp**], **ẖātapu** : 1 - boğazlamak; 2 - **ẖitpu** sunmak; düşmanı, kurban etmek, düşmanı kıymak. **ẖitpu** : koyun, öküz, kuş kurban etme. Oysa (Arap) **katafa** : elleri arkadan bağlamak; (Aram, Sokatra) **katafa** : bağlamak, düğümlemek; (Habeş) **ḫataba** : meşin (deriden) şeritlerle bağlamak, düğümlemek; çatının ana direklerini meşin şeritlerle bağlamak[5]. Krş. **nutaẖaṭṭaf** : götürülmek için bir yerden koparılmış, yolunmuş olma[6].

Hidayet : Güdüm. Kılavuz*, Kılavuzluk*, Kılavuzlamak*.

Hilla : (Arap) [**hll**] kökünün **uhilla** türevi [Allah adına] adanmış [adak][7] diye anlaşılırken tekgeçişli köktaş **l-ahilat**[8], ayçalar (yeni aylar) diye yorumlanır. Oysa içinde geçtiği bağlama bakılırsa **ahillat** olanlar, kendilerini yasaya, töreye adamış, töreyi gözeten, yasaya karşı uygun davranan kimseler, ya da bu kimselerden oluşan toplum anlamına gelmelidir. Bu toplum, Kabe'nin kutsal (dokunulmazlığı olan, haram olan) bir yer olduğunu savunan, dolayısı ile Kutsal Aylar'a saygı gösterenlerdir.
Mekke çevresinde Hilla, Hums, Tuls gibi örgütlenmiş toplumlar (boylar, oymaklar) vardı. Bu boylar da aralarında Mekke'nin kutsal bir yer olarak sayanlar ile saymayanlar olarak ikiye ayrılırlardı. Ayrıca bunların, Kutsal Gezi'deki tapınma törenleri birbirinden ayrı idi. Kuran'a göre Hilla olmayanlar (Humslar), yasaları gerektiği gibi uygulamayanlardır. Bu örgütler içinde kimim kim olduğu konusunda İslam kaynaklarının verdiği bilgilerin tümü birbiri ile çelişki içindedir[9]. Ayrıca krş. (Yemen) [**ẖlw**], [**ẖly**] : korumak; **ẖlt** : koruyucu; (Akat) **ẖillu** : örtme; (çoğul) : gözetim, koruma, bekçiler; **ẖillā, ẖillētu** : yünden örtü. Yasal*. Bu

[1] "Ateşi andıran, ışıldayan, insana benzeyen bir yaratığın eli" (Hezekiel 8/2,3). Köken için bk. (Arap) [**brq**]; (Akat) [**brk**] : aydınlanmak, parlamak, ışık saçmak, yıldırak/yıldırım çakmak. Bereket*
[2] 18/65
[3] Üzeyr konusunda bk. 2/259. Üzeyr*
[4] bu konuda ayrıca bk. **buhtān**, [**bht**]*
[5] 111/4'ün dipnotu
[6] 28/57
[7] 2/173, 5/3, 6/145, 16/115
[8] 2/189. **hilāl** (tekil)
[9] Hilla ile Hums'lar konusunda geniş ve ayrıntılı bilgiler için bk. *M.J. Kister, "Mecca and Tamīm"*.

kimseler **mawāqīt** (gözetici, (yasayı) koruyucu, örtücü) olanlardır. Bu kimseler, Kutsal Gezi Töreni için dış bölgelerden Kabe'ye gelenleri "karşılayan", "gözeten", "koruyan" kimseler olmalıydı. "Hilla (örgütünden) olanlar" sözcüğünü hilal (ayça) olarak okuttuklarına göre ortada ya Emeviler'in ya da Hâşimoğulları'nın (Abbasiler'in) gizlemek istedikleri bir konu olmalıydı.
Kuran'a göre Hums Örgütünden olanlar "Başkalarının varlıkları yasadışılıkla yiyen, bu konuda yargıçlara rüşvet veren kimselerdi"[1]. Hums'lar, "evlere kapıdan girmeyen"[2], yasayı, töreyi gerektiği gibi uygulamayan bir toplum idi. (Akat) **ḫummuṣum** olanlar, [yasayı] altüst edenler, kabukları (ve insanları) soyanlar, yırtıp atanlar, giysilerini çıkaranlardır[3]. (Akat) **ḫamāṣu** : yırtmak, yırtıp atmak. **ḫamsu** olanlar ise yanlış davrananlardır. (Akat) **ḫimṣu (I)** : (başkalarının) varlıklarını soyma (çapullama).

Hitap : [**ḫṭb**] kökünün türevleri genel olarak (birisine) seslenme, hitap[4] etme diye çevirilir, oysa Kuran'da bu anlama gelmediği kesindir. Bağlamına göre bu kökün ilkel anlamı (gerçeği ortaya koymak için) başvurma, (evlenmek için bir kadına) dilekte, öneride bulunma[5]; öneri, sav sunma[6]; (birisinin) kanmasını sağlama; konuşurken birisini kandırma[7]; gerçeği açığa çıkarmak için ortaya kanıt koyarak yargıya varmaktır. Örneğin **ḫaṭbukumā**[8], "isteğiniz, dileğiniz, (tartışma) amacınız (ne ise)" anlamındadır; **ḫiṭāban**[9], (bir sorun'un çözülmesi için) başvuruda bulunma anlamındadır. İslam Tüzesinde "Fasl-ı Hitâb", tanıkların gösterdiği kanıt ve ant içişten sonra yargıcın yargılaması; doğruyu yanlıştan ayırıp, uyuşmazlığa son verilmesi, gerçeğin ortaya çıkarılması anlamına gelir. Davut'un böyle bir yeteneği[10] vardı. Ad olarak[11] istek, amaç, (yapılmak istenilen) iş anlamı altında kullanılır, görüldüğü gibi (Osm) hitap ile bir ilişiği yoktur. Üstelik bu deyimin Türkçeye genel olarak "laf atmak, takılmak, sataşmak"[12] diye çevirilmesi gerçekten şaşırtıcıdır.
Öte yandan, "kitap" ile "hitap" arasındaki ses benzerliği ilginçtir. Tanrı, İsa'ya "Bitiği" değil, "kandırma, inandırma yeteneğini", ayrıca Tevrat ile İncil'i öğretir[13]. Sevdikleri kimseler inanmazken (yalan atıp) inanıyoruz dediklerinde, inanık olanlar, "Bitik'in tümüne" değil, o yalancılarının "kandırmak için söylediklerinin tümüne" inanırlar[14]. Öte yandan [**ktb**] köküne dayandırılan **yaktubūna** (52/41), [**ḫṭb**] kökünden türemiş olmalıdır.

Hizip : Kuran'da 20 kez yer alan **ḥiz'b**, düşünceleri bir olan kimselerden oluşan takım anlamındadır. (Habeş) [**ḥiz'b**] : 1 - düşünmek, göz önünde tutmak, sanmak, kuşkulanmak; tasarlamak, düzen düzmek; 2 - [bağlamak, düğümlemek] ulus, topluluk, yandaşlardan oluşan birlik; birlik, birleşik (kimseler); 3 - (Yemen) silahlı çete[15]. Yakın sesli (Yemen) ʾ**db** : izleyenler, üyeler. (Habeş) : ulus. Bölük*

Hubal : Lat, Uzza, Menat gibi ikinci aşamadan olan tanrıların adları Kuran'da yer alırken[16], İslam aktarıcılarına göre (İbn Al-Kalbi, Al-Azraqi), Kabe'deki en büyük tanrı olan Hubal'ın adının Kuran'da geçmemesi şaşırtıcıdır. Üstelik, Elçi Mehmet gelene dek Ev'in (Kabe'nin) Efendisi, Hubal idi[17]. Oysa, dolaylı olarak Hubal, Kuran'ın sayısız yerinde yer alır. Sami dillerinde, (Arap) **ḫabala** : bozuk, bozma; tuzak kurma; kurnaz, açıkgöz; (Habeş) **ḥabala** (II) : ustaca, kurnazca davranma, yalancı olma, düzenek kurma[18], yatıp bekleme (pusu kurma); sağtöre bakımından alçak, taşkın, aşırı kimse. (Akat) **ḫabālu** (çoğul) : yanlışlıklar; (Akat) **ḫabālu** (II) : yanlış davranmak; (yoksula, düşküne) baskı yapmak; bir nesneyi birisinden almak.

---

[1] 2/188
[2] 2/189
[3] "ihrama girmeyenler"!
[4] Hitap : Sözü birine veya birilerine yöneltme, seslenme (*TDK*).
[5] 2/235
[6] (Akat) [**ḫtp**] : sunu sunmak.
[7] 38/23
[8] 28/23
[9] 78/37
[10] **faṣla l-ḫiṭāb** (38/20)
[11] 12/51, 15/57, 20/95, 28/23, 51/31
[12] 25/63
[13] 3/48, 5/110
[14] 3/119
[15] (Osm) fırka : (düşünce bakımından) birbirine karşı duran bölükler. Köken için bk. Onucu* (Furkan)
[16] 53/19-20
[17] *P. Pavlovitch, "On The Problem of The Pre-Islamic Lord of The Kaba"*
[18] bu anlamlar için bk. Bilgisiz* (Cahil / Cahiliye)

Kuran'a göre, "Gerçek" Tanrı olan Allah, "Yanlış / Yanlışlık" olan Hubal putunun başına çarpıp kendisini kovar[1], üstelik bu "Yanlışlık", Allah'a başkalarınca "katılan bir ortaktır". "Yanlışlık" olan Hubal, Kuran'a ne önünden ne de ardından varandır[2]. Gerçek gelince Yanlışlık çekip gider[3]. Hiçbir azıklandırma gücü olmayan, ayrıca hiçbir konuda güç yetiremeyen, üstelik bir "Yanlışlık" (olan Hubal) tapılmaması gereken bir tanrıdır[4]. Allah'ın dışında çağırdıkları tanrı, ancak bir "Yanlışlık"tır[5]. Allah, Gerçek olandır, üstelik O'ndan başka neyi çağırıyorlarsa (o bir), Yanlışlıktır[6]. "Yanlış" olan (tanrı)ya inanıp Allah'a, Allah'ın tekliğine karaçalan kimseler batkıya uğrayacak olanlardır[7]. Verilen bu örneklerde "Yanlış / Yanlışlık" için Kuran'da **bāṭil** deyimi kullanılır[8], üstelik tümü Mekke dönemindendir. Medine döneminde Mekkeliler'e (Hubal'ı üstün tanrı olarak görenlere) karşı yapılan savaşlar, "(Allah), Gerçek'i saptasın, üstelik Yanlışlık'ı çürütsün diye idi"[9], ayrıca inanıklar Gerçek'i (Gerçek'in kılavuzunu) izlerken, Allah'a karaçalanların Yanlışlık'ı (Yanlış'ın kılavuzunu) izlemiş olmasından ötürü idi[10]. Hubal, Allah'a takılan bir süs, bir köpüktür. O işe yaramayan köpük atılır[11], geriye ancak "işe yarayan", değerli Allah kalır[12]. Allah'a olan sürekli bağlılık[13], insanları "tanınmadık", "dışlanılması gereken"[14] (tanrıdan, Hubal)dan korur[15]. Öte yandan Kuran'da sık sık geçen "bozguncular", "bozgunculuğu yayanlar" deyimi de çift anlamlı olmalıdır : 1 - Allah'ın tekliği konusunda inanç bulanıklığı yaratanlar; 2 - Hubal'ı destekleyenler, Hubal'ı yayanlar. "Zulum etmek, zalim olmak" ile (Akat) **ḫabālu** (II) arasındaki anlam yakınlığı ilginçtir. Öte yandan (Asur) **ḫabālu** : yasasızlık, yasa dışı olma durumu; baskı, "zulüm"; **ḫablu** : yanlışlık yapan (kimse). Krş. "Hubal Dönemi / Yanlışlık / Cahiliye Dönemi". Anlam olarak ayrıca krş. **bāṭil**[16] ile (İbr) H1891 **hâbal** : boşa gitmek; geçersiz olmak. Ancak bu, Elçi Mehmet'in dilinde Hubal'a verilen bir niteliktir[17]. Doğrusu bu, [**ḥbl**] / [**ḫbl**] kökünün anlamlarından biridir.
Oysa **hbl** ya da **hb** + **al**[18] diye adlandırılan tanrı verimlilik[19], doğurganlık [gebelik / tohum / döl] tanrısı olmalıdır. Allah'a inanan birisinin çocuğu doğduğunda Allah'tan başka tanrıları çağırır[20]. Oysa o tanrının hiçbir yaratma gücü yoktur[21]. (İstenilen) erkek çocuklar, Hubal'dan gelir, (istenilmeyen) kız çocukları Allah'tan gelir[22]. Bu nedenle Kuran'da, "Doğurganlık Tanrısı", Allah'tır, O'na koşulan "ortak" değil, diye belirtilir[23]. (Habeş) ʾ**abāl** : insan eti; et parçası; beden (ya da bir topluluk) üyesi[24]; üreme organları; (Geez) **ḥabal** : cinsel organ[25]. (Akat) **kūbu**, **qūbu** : dölüt / döl yatağı. (Arap) **'aḥbāl** : döl yatağı. Krş. Kabe'deki Karataş'ın "çerçevesi". Sözlük anlamı bakımından krş. **rḥm** (**raḥman**, **raḥīm**). Esirgeyen*. (Arap) [**ḥbl**] : ip, yular; bağ, ilişki; araç; sözleşme, antlaşma[26]; ayartma, düzenek, tuzak; gebe kalmak (*Badawi*).
(Akat) **kubbû** / **ḫubbu** : (dikiş) dikmek [iki parçayı bir araya getirmek]; dikilmiş, dikili. (Habeş) **ka'aba** : ikilemek; iki tane yapmak; (Geez) **kabā** : bir işi iki kez yapma. (Arap) [**ḥbl**] : ip ile bağlamak; (Habeş) **ḥabala** : bağlamak, düğümlemek; (Habeş) **ḥabl,** (çoğul) ʾ**aḥbāl** : ip, bağ; ilişki; (Yemen) **ḥbl-t** : taraçalı [üst üste konulmuş, balkonlu] alan. (Asur) **ḫabālu** (III) : bağlamak, tuzak kurmak, koşum takmak. (Arap) [**ḥbb**] :

---

1 21/18
2 41/42
3 17/81
4 16/72-73
5 31/30
6 22/62
7 29/52. Ayrıca bk. 34/49
8 (Habeş) [**bṭl**], **baṭṭala** : kopuk olma, kökü sökülmüş olma. Ayrıca bk. Tutku*
9 8/8
10 47/3 (Yanlış Tanrı / Yanlış Kılavuz)
11 (Yemen) **ḫbl** : yıkık, yıkıntı, batık
12 13/17
13 Salat*
14 Nakir*
15 29/45
16 (Osm) batıl : İnançlar bakımından gerçek olmayan; Çürük, temelsiz, asılsız; Boş, beyhude; Geçersiz (*TDK)*
17 Anlam bakımından (Arap) [**hwy**] ile **bāṭil** ilişkisi için bk. Tutku*. Dolayısı ile "tutkuyu izleyenler", Hubal'ı izleyenler olmalıdır.
18 (Sami) **al** / **el** / **il** : tanrı.
19 (Arap, Yemen) **whb** : armağan; armağan sunma; (Yemen) aktarma
20 7/189-190
21 7/191
22 16/57
23 7/189 vs.; 42/49-50
24 üye; ortak(!)
25 *Geez Sözlük*, *3*. Krş. Kabe'deki Karataş'ın çerçevesi.
26 (Yemen) **ḥbl** : sözleşme, antlaşma

1 - **ḥabba** : tahıl tanesi; 2 - sevgi[1]; (Yemen) **ḥbb** : toplanmış ürün; tahılın toplanması. Yemen'de "muhabbet etme", yandaşların[2] bir araya gelmesi, toplanması. "Tohum" için bk. 22/30. (Akat) **ḫābu** : sevmek[3]. (Akat) **ḫābû**, **ḫāpû** : (biriktirmeye, saklamaya yarayan) küp[4]. (Akat) **ḫabû** (IV) : barındırmak.
Görüldüğü gibi sözlük anlamı bakımından "Hubal / Hub + al" ile "Kabe" arasındaki benzerlik ilgi çekicidir. İslam Geleneklerine göre önceleri kimileri Kabe'ye gidip orada cinsel ilişkide bulunurlardı. Kabe'de cinsel ilişki Kuran'da yasaklanacaktır[5].
Oysa Dinler Tarihinde verimlilik / doğurganlık tanrıları genel olarak dişidir. Kuran'da adı geçen, Hubal'a göre alt aşamadan olan Al-Lat / Allāt, doğurganlık, dişilik (kadınlık) tanrıçası, ayrıca Uzza, verimlilik tanrıçası idi. Krş. (Akat) [**'zz**] (**ezezu**, **izuzzum**) : orada olmasını sağlamak, gümüşün (paranın) var / orada olması / işe yarar olmasını sağlamak; görevi yüklenmek; açığa çıkarmak, yaratmak. Aziz*. Dolayısı ile bu tanrılar bu konularda ortaklaşa çalışan (krş. (Yemen) **ḥbb**)) ya da tapınanlar ile Hubal arasında aracı olan tanrıçalar olmalıydı. Anlam olarak ayrıca krş. (Akat) [**'zz**] (**ezezu**, **izuzzum**) ile "Mekke" anlamına gelebilecek (Habeş) **baqʷʿa** (I) ile türevleri : yarar sağlama, yararlı olma, uygun olma, çıkarı (çıkarlı) olma; kayra sağlama; kayra dileme; iyilik isteme. Mekke*. Kuran'da adı belirtilmeyen "Devşirme / Bolluk / Verimlilik İdisi" konusu için bk. **l-kawṯar** (108/1); **qurayš** (106/1).
Geleneklere göre Hubal'ın putu, Kabe'nin girişinin sağında olan bir kuyunun yakınında dikilmişti[6]. Bu durumda Hubal, bu kuyunun, bu kuyudaki suyun koruyucusu muydu? Krş. (Akat) **kubuttû** : bol varlık (varlığın bol olması). (Asur) **ḫabû** (I) : su / şarap getirmek; kuyudan su çekmek. Bu durumda, **ḫabû** + **al** : (Zemzem'deki suyu koruyan, suyun eksik olmamasını sağlayan) su / yağmur tanrısı anlamına mı gelir?

Huriler : Tekil : **ḥūr** (eril) **ḥūriyy**, **ḥūrīya** (dişil); Çoğul : ʾ**aḥwar** (eril) and **ḥawrā**ʾ (dişil). Özgür Varlıklar; Özgür Kızlar. Yeryüzünde yaşayan bir beden içine girmiş, dolayısı ile sınanmakta olan her tinin (ruhun), Cennet'te kendisini bekleyen öteki yarısı, ikizi.
Mehmet'ten iki yüz yıl sonra yaşayan Müslümanlarca bu yaratıkların, "Cin ve insanın dokunmadığı[7] iri kara gözlü kadınlar" olarak anlaşıldığını Süryani Abū Qurra[8] doğrular.
1 - Bu yaratıklar, hiçbir bedene girmedikleri, sınanmadıkları için, yaratıldıkları günden beri "özgür" olarak yaşarlar. Hiçbir bedenin tutsağı olmamış olanlar. Doğduklarından beri özgür kalanlar. (Yemen) **ḫr** : özgür; (Arap) **ḥurr** : doğuştan özgür.
2 - Hiçbir bedenin tutsağı olmadıkları için bunlar özgürce dolaşan varlıklardır. Bunlar "gezinen" yaratıklardır. (Habeş) **ḥwr**, **ḥora** : gidip gelen, girip çıkan[9]. Bu kök için bk. Havariler*. Salınmış, aktarılmış, kurtarılmış anlamı için bk. (Yemen) **ḫry**, **ḫryn**.
3 - Hiçbir bedene girmedikleri için [inci, yumurta gibi][10] apak olanlar. (Aram, Sür) **ḥwr** : ak. Krş. "**halle heware**" (ak giysiler). Havariler*.
4 - Hiçbir bedene girmedikleri için "kabuksuz" olan, çırılçıplak yaşayan, "giysileri" olmayan yaratıklardır. Giysi*. (Yemen) **harr** : giysiyi yırtmak [çıplak kalmış olmak]; tohumları yolmak[11] [başağından koparıp, özgür kılmak]. (Arap) ʿ**ariya** (ʿ**ury**, ʿ**urya**) çıplak; çıplak, dazlak olma; özgür olma; **'uryān**, **'arāyā** (çoğul) : çıplak; **'urya** : çıplaklık. (Akat) **erû**, **arû**, **urû** : çıplak olma.
5 - Bunlar, yeryüzünde sınanmakta olan kendi ikizlerini bekleyenlerdir. Bu nedenle Cennet'te "bekletilen, korunan" varlıklardır. (Akat) [ʾ**ḫr**]. **aḫāru** : Arkada, sonra olmak; ertelenmiş olma; bir köşeye koyulmuş olma; bekletilmiş olma. Krş. (Osm) ahir. (Yemen) **hwr** (II) : akar su; su deposu; geride kalan (kesim, parça)[12]. Bu anlam için bk. Taraf*.
6 - Sonradan, Diriliş Günü'nden sonra gidip bir dirilmiş bedene yerleşen anlamı için bk. (Yemen) **ḥwr** (II) kökünden türeyen **yḥwr**, gidip bir yere yerleşme; **ḥwr / ḥwrw**, gidip yerleşen, yerleşimci, göçmen. Havariler*.

---

[1] döl yatağı / sevgi için krş. Esirgeyen*
[2] birleşik tanrılar (?); tanrılar birliği, dostluğu (?). Bu ise Semed* anlamındadır.
[3] (Arap) **ḥabba** : sevgi
[4] (Aram, Sür) **kbb** : yuvarlak olma. (Arap) **kubba** : yumak. (Osm) küp.
[5] 2/197
[6] Hubal'ın yontusu Irak'tan getirilmişti. *P. Pavlovitch, "On The Problem of The Pre-Islamic Lord of The Kaba"*
[7] [sınamadığı, suç ile kirletmediği]
[8] (yo.750-yo. 825) (*G. Monnot, "Abu Qurra", 61).*
[9] *Geez Sözlük, 249*
[10] Kuran'a göre
[11] *M. Piamenta, ""Dictionary of Post Classical Yemeni Arabic" (2. Bölüm)*
[12] rear part / partie postérieure

7 - Bunlar (benzer, ikiz, eş değerli oldukları için ötekisinin) yerine (geçebilecek) yaratıklardır. (Yemen) [**ḫrw**], **ḫr** : (birisinin, bir nesnenin) yerine. (Osm) ahir ile köktaş olan (Yemen) ʾ**ẖr** : öteki, ikinci, (iki ögenin, nesnenin) ikincisi, sonuncu. Anlam bakımından bk. Göz*.
Ayrıca krş. (Fars) **uruuan** : tin (ruh). (Hitit) **a-ra-wa-an-nu**, **a-ru-wa-na-ti** / **arawannu** / **aruwannatu** : özgür (erkek / kadın)[1].
Bu anlamların kimileri, Kuran'da kendilerine verilen niteliklerde de görülür :
l-tarf : 1 - tin; 2 - geride bırakılan; bekletilen; 3 - ikiz. Taraf*
atrāb : (ikiz oldukları için) eş yaşta, yaşıt olanlar. Yaşıt*
bayḍun : 1 - ak, arı, suçsuz; 2 - yumurta; 3 - gümüş; 4 - ikizlerden, yoldaşlardan biri; 5 - kabuksuz (otları yolunmuş) (bedene girmemiş varlık). Açıklama için bk. 37/49.
ʿ**īn** (ʿ**īnun** / ʿ**īnin**)[2]: ikiz; ikizlerden biri. Göz*
abkāran : 1 - en genç, körpe, el değmemiş, dalından yeni koparılmış, tazeliği üstünde (bitki); (Akat) **bukru** (tanrının, insanın) oğlu, çocuğu; 2 - (doğan günün ilk ışığı gibi) ışıldayan; 3 - Bekletilmiş, askıya alınmış [bu yüzden "bekar kalmış"]. "Bedene girmemiş olduğu için" askıya alınmış, durdurulmuş, işsiz kalmış, aylak varlıklar[3].
qāṣirāt : kısıtlanmış, korunmuş. Hiçbir bedene girmemiş olduğu için kirlenmemiş[4].
kawāʿib : iki tane yapılmış; ikiz[5]. (Habeş) **kaʿaba**: çiftlemek, iki tane yapmak, ikilemek; (Geez) **kaʿab** : ikinci.
En ilginç niteliklerden biri ʿ**urub** deyimidir[6] : (Arap) [ʿ**rb**] : 1 - arı, katıksız[7]; 2 - (başka, yabancı kan karışmadığı için) arı kanlı, soyu arı olan (Arap atı); 3 - (açık yerde, örtülü olmayan) çölde[8] yaşayan; 4 - uyuz olduğu için derisi soyulmuş deve; (iyileştirmek için, atın, hayvanın toynağının yakınındaki) deriyi kazıma, yolma; 5 - Palmiye ağacını budamak; 6 - başakları çatallanmış, iki kola ayrılmış[9] ak arpa (*Lane*). (Habeş) ʿ**arbana** : tohumun kabuklarını yolmak. Görüldüğü gibi bu deyim arı (suç ile kirlenmemiş), bedeni (derisi, kabuğu, dalları) olmayan, yoluk ikiz (varlık) anlamına gelir. Oysa (Akat) [**'rb**], bedenin içine giren "tin" (ruh) anlamına gelmelidir; **erēbu** : girmek, (içeriye, içine) girmek; girip yerleşmek; (içeriye) sokmak, sokulmak, sokulmuş olmak; (yiyecek, içecek, tütsü) bedenin içine girmek[10]; **urbu** : akın akın gelme, akın akın girme[11]. Krş. **rūḥ (**esinti, yel, soluk). Soluk*.
Bu ikiz yaratıklar (Huriler), İkizler Ülkesi, İkizlerin Uzaktaki Evi; İkizlerin Yeri anlamına da gelen **Sidrat-ul-Muntaha** denilen ülkede yaşarlar. (Habeş) **mantawa** : ikiz doğmuş olma; ikiz çocuk taşıma. Yasak Çiğde*.
Öte yandan Kuran'da iki kez yer alan **wildān**, "erkek çocuklar", "erkek görevliler" diye anlaşılır. Oysa (Habeş) **wallaṭa** ile türevleri : birisinin, bir nesnenin yerine geçmek; bir nesneyi alıp ötekini vermek, değiş tokuş yapmak anlamına gelir[12]. Üstelik yukarıda belirtilen (Arap, Habeş) [ʿ**rb**], alışveriş yapmak anlamına da gelir. Bu ise "eş değerli olan" iki nesneyi değiştirmek demektir. Bu da "değeri bir olan", "eş değerli" [ikiz] erkekler, "erkek Huriler" anlamına gelmelidir. Bu "erkek yaratıklar", "dişi yaratıklar" gibi ölümsüzdür[13]; bu erkeklerin güzellikleri saçılmış (ışıldayan)[14] inciye benzer[15].
Diriliş Günü'nden sonra, erkek ya da kadın bir insanın bedenlerinin taşıdığı tinler (ikizlerden biri), yeryüzünde suç işlememiş ise[16] Cennet'te kendisini bekleyen[17], geciktirilmiş olan[18] tin'i (ikizlerden ötekisi) ile birleştirilir, çiftleştirilir, eşleştirilir[1].

---

[1] *Batı Sami Sözlük, 28*
[2] 37/48, 44/54, 52/20, 56/22
[3] 56/36
[4] 37/48. Yolunmuş, çıplak kılınmış anlamı için krş. **qašara** (**qašr**): (kabuğu, deriyi) yolmak.
[5] 78/33
[6] ʿ**uruban** (56/37)
[7] konuşulan dil; arı Arapça
[8] (Arap, Habeş) ʿ**rb** : çöl; (Akat) **ẖrb** : ıssız kalmak, bırakılmış yer, çöl
[9] [ikiz olmuş]
[10] (Arap) [ʿ**rb**] : cinsel ilişkde bulunma; çiftleşme (*Lane*); (Arap) [ʿ**rb**] : yemek yeme (*Lane*). Ayrıca bk (Habeş) **ḥwr** : gidip gelmek, girip çıkmak.
[11] (Arap) [ʿ**rb**] : akar su, kuyudaki su bolca olma; (insan) canlı, çevik olma (*Lane*)
[12] Doğurmak*
[13] 56/17
[14] tanrısal yaratıklar Ateş'ten / Işık'tan yaratılırlar.
[15] 76/19
[16] kendilerine ne insan ne de Cin el atıp suç ile kirletmemiş ise (55/74)
[17] süslü çadırlarda korunmuş (55/72)
[18] Taraf*

Dirilen suçsuz (erkek, kadın) her insanın Öte Yaşamda "kendi" "güzel kızı" ile - Sırat Köprüsü'nü geçmeden önce - buluşması Zerdüştçülükte bilinir. "İlkel iki tin", ayrıca birisi İyi/İyilik, ötekisi Kötü/Kötülük olan İkizler kavramları Yasna'da yer alır[2]. Ancak bu Yasna'daki İkizler ile Kuran'da betimlenen, birbirinden ayrı yaşayan, ancak Diriliş Günü'nden sonra birbirleri ile buluşacak olan İkizler arasında hiçbir benzerlik yoktur. Bunun yanı sıra İlk Mekke döneminde Kuran'da "Siz ikiniz"[3] diye bir deyim yer alır. Yoksa Tanrı, yarattığı ikizlerden "iyi" olanını yanında saklayıp, "kötü" olanını sınamak için yeryüzüne mi gönderir? Bu durumda bu "ikizlerin kötü olanı", yeryüzünde kendi kötülüğünü düzeltip iyileşirse, Öte Yaşamda "iyi" olan ikizi ile birbirlerine mi kavuşurlar?
Bilinirciler'de[4] Eon / Aeon denilen bir kavram bulunur. Eon'lar, tanrısal fışkırtı, sızıntıdır. Kimilerine göre[5] bu "tek / bütün" olan Eon'lar[6] biri dişi, ötekisi erkek olan ikizlerden oluşur[7]. Bu dişi/erkek çiftine (Grek) **syzygie** denilir, yaklaşık olarak "boyunduruk ile bağlanmış olanlar" (ikişer ikişer boyunduruk takılmış olanlar) anlamına gelir. Mehmet'in öğretisine göre her insanın doğuşunda bu çiftlerin her biri ikiye ayrılır, birisi bedene girip yeryüzünde sınanır, ötekisi tanrının yanında bekler, Diriliş Günü'nden sonra ikisi yeniden buluşurlar, eşleşirler. "Eşleşme" konusunda geçersiz bir İncil'de de yer alır : "Erkek ile kadın tinler birbirinden ayrıldılar. [Onlar bir gün birleşecekler]. [Bugün] dış görünüşü kadın olan bedendeki tinler ile dış görünüşü erkek olan bedendeki tinlerin gerdek odasında birleşmesi, ancak bir benzetmedir (Filip İncili 61). (Not : Tırnak içindekiler bendendir). Birbirinden ayrılmış olan erkek ile dişinin yeniden birleşmesinden sonra ölümsüz olurlar. Adem'in tini ile o tinin bir eşi (arkadaşı) yaratıldı. Adem, erden iki varlıktan var olmuştu (Filip İncili 83). (Gökteki) "gerdek odası" deyimi Filip İncili'nin birçok yerinde görülür.

Hüsran : **ẖusran**. "Beklenilen şeyin elde edilememesi yüzünden duyulan acı, batkı" (*TDK*) anlamına gelen (Osm) hüsran, Kuran'da elde edememe, başaramama, yitirme, (işinde anaparasını) yitirme (*Lane*), (ölçüyü) eksik tutma, aldatma, aldanma anlamına gelir. Örneğin, "(siz tartı ile tartarken) hüsran edenlerden (**muẖsirīn**) olmayın" tümcesi, "(tartarken ölçüyü) eksik tutanlardan / eksiltenlerden / aldatanlardan olmayın[8]" anlamına gelir, (Habeş) **ẖasra** : aşağılamak, alçaltmak, yoksun bırakmak, utandırmak, kötülemek; (Yemen) **ẖs³r** : toplumun alt aşamadan olan kesimi.
Kuran'da birbirlerine karşıt tutulan insan türlerinden biri de "felahı bulanlar" ile "hüsrana uğrayanlar"dır. Bugünün Türkçesi ile "başaranlar" ile "başarmayanlar / batanlar / batkıya uğrayanlar / aldananlar / ezilenler"dir. İşinde başarılı olan ile işinde başarısız olan, işini batıran gibi[9]. Eksiltmek / ezilmek anlamının kökeni : (Akat) **ẖisrum** : kesme, kesim; **ẖasāru** : ufalamak, parçalara ayırmak, yontmak, değirmen taşı. (Osm) hüsran ile hasar, yakın anlamlıdır. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Hasret*.

Israr : (Arap) [**ṣrr**], Türkçede direnme, ayak direme, üsteleme, üstünde durma diye anlaşılır. Oysa krş. 1 - **šarāru** : ilerleme; ileri gitme; 2 - (Akat) **sarāru** : yalancı olma; tartışma; yalan olduğunu ileri sürme; (Akat) **sarru** : yalan, suç. (Osm) şer (kötü, kötülük) ile köktaştır. 3 - (Akat) **sarruru** : yalvarma. Kötü*.

İade etmek : [ʿ**wd**] kökünün Türkçe çevirilerinde sık sık görülen "yaratılışın iade edilmesi" deyiminin hiçbir anlamı yoktur[10]. (Osm) "iade etmek" genel olarak (alınan/gelen ne ise onu) geri vermek, geri çevirmek anlamına gelirken Kuran'da, yapılan bir işin başına dönüp yeniden başlamak, sil baştan (önceden yapılanlar göz önüne alınmadan, yeniden) yapmak, yinelemek anlamındadır. Krş. ağazlamak [başlamak][11]. (Yemen) [ʿ**wd**] : bir yere geri dönme. Krş. (Osm) elveda : "yeniden buluşmak üzere!", "(ilişkiyi) yeniden başlatmak umudu ile!".

---

[1] 44/54
[2] Yasna 30/3 vs.
[3] 55/13 vs."İki tin" (two spirits) Kumran Dürümlerinde sık sık geçen kavramlardandır. Örneğin bk. *G.X. Géza, "Dualism in Qumran"*
[4] Gnosticism
[5] Romalı Hippolytus, özellikle bk. Mısır doğumlu Hristiyan Valentinus (İS. yo. 100-160).
[6] bu sözcüğün ilkel anlamı : yaşam, varlık (var oluş)
[7] "İkizler" konusunda ayrıca bk. *J. Kellens, "Le jumeau primordial".*
[8] 26/181
[9] "Hüsrana uğrayan" İngilizce'ye "looser" (*Sahih İnternational*)., Fransızca'ya "perdant" (*Hamidullah*) diye çevirilir.
[10] örneğin 10/4, 10/34, 27/64, 29/19
[11] *A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*

İdi : **Rabb**. Değerli, saygın kişilere yöneltilen ege, eye, idi, aga, bey, efendi, koca, gözleyici, başkan, öğretmen[1], hoca[2] gibi bir saygı deyişidir. Kimi Eski Türkçe çevirilerde "çalap" olarak geçer. Yusuf Dizisi'nde, Yusuf'la birlikte tutukevinde olan delikanlının efendisinden, ağasından söz edilirken de **rabb** deyimi kullanılır. Bu deyişin Kuran'daki geçişi, Göçötesi döneminde oldukça azalacak, kimi Diziler'de nerdeyse ortadan kalkacak, üstelik gittikçe yerini "Allah" alacaktır. Örneğin, Mekke dönemli **wağhi rabbihi** (İdisinin yüzü)[3] bile Medine döneminde **wağhi allāhi** (Allah'ın yüzü)[4] olarak geçecektir. Bunun nedeni, **rabb** sözcüğünün Medineli Yahudilerce din adamı, hoca, efendi olarak anlaşılmasıdır. Bu çeviride Allah için "efendi" sözcüğünün kullanılmamasın tek nedeni bu sözcüğün Türk kökenli olmayışındandır. Rab, Türkçe değilken, Sami dillerinde tanrı anlamına gelmezken Rab = Tanrı eşitliği ancak ve ancak Türklere özgüdür. Örneğin İngilizceye "Lord", Fransızcaya "Seigneur" diye çevirilir. Eski Türklerde tanrıya verilen adlardan biri de "bayat" idi[5].

İdris'in Bitiği : (Geez) **maṣḥafa hēnok**; (İng) Book of Enoch. Geçersiz sayıldığı için Yahudi, Hristiyan Kutsal Bitiklerinden çıkarılmıştır. Oysa Habeş Kilisesi, bu Bitiği yasal, kurallara uygun olarak sayar. Bu çalışmada dayanılanı, Geez dili ile yazılmış olanının İngilize / Fransızca çevirileridir. Ayrıca bk. İdris'in Gizemler Bitiği (The Book of the Secrets of Enoch). Kuran'da bu Bitik'ten yapılan on'larca anımsatmanın tümü Mekke dönemlidir. İdris / Henok eşitliği için krş. (Arap) **drs** : 1 - öğrenme, inceleme; (Geez) **drs**, **darasa** : din konusunda incelemeler yapma, bitik yazma, tartışma, yorumlama; öğütleme. (Batı Sami) **ḥnk** : anlama, kavrama, öğretme, eğitme.

İfrat : [**frṭ**] kökünün 8 türevi[6] de çevirmenleri sıkıntıya sokar. Değişik anlamlar : (Arap) **faraṣa** : kesme; (Arap) **faraḍa** : yarma; (Arap) **farraṭa** : ayırma[7]. (Birisi ya önden giderek ya da geride kalarak bir topluluktan) ayrılma : önden gitme (ifrat); geride kalma (tefrit); (eylemden ayrılmak, eylemi geride bırakmak) savsamak, savsaklamak, "ihmal etme". (Akat) **parāṭu** : (Yıldızbilim) gidip gelmek, titreşmek. Bu da (Osm) kararsız (düşünceleri gidip gelen, titreşen; düşüncesi yerleşmemiş) olma, duraksama anlamına gelir. Önden giden, gidip gelen, koşuşturan bir Cin, Kuran'da İfrit diye adlandırılır[8].

İkicilik : Birbirinden ayrı, birbirinden bağımsız, birbirine geri götürülemeyen, birbirinin yanında ya da karşısında bulunan iki ilkenin var olduğunu sayan görüş. Kuran'daki örnekler : Sağdakiler / Soldakiler; insanlar / cinler. Rahman Dizisi'nde[9] bunun en özgün örneklerindendir. Tanrı'nın, seçmesi için insana birisi iyi, ötekisi kötü olan "İki Yol" sunması[10], insanın içinde bulunan birisi iyi, ötekisi kötü olan iki öge, İkicilik'ten sayılır.[11]

İkinci Aşamadan (kimse) : İkileşmiş, birleştikleri için sayıları ikiye çıkmış kimseler. 4. Dizi'de, kalıt düzenlemesi bağlamında, iki kez[12] yer alan **kalālat** deyimine, ilk aşamadan (eş, ana baba, çocuklar) olmayan amca, dayı, teyze gibi kalıtçılar diye bir anlam verilir[13]. Daha doğrusu böyle bir anlama geldiği sanılır. Sami dillerinde **kll**, genel olarak iki, ikinci, bir ikincisi, başka biri, ikisi birden[14], ardıl, yoldaş, arkadaş, komşu, (günün) ikinci yarısı gibi anlamlara gelir. Oysa Amharcada iki yapmak, ikiye çıkarmak anlamındadır. Kuran'da 374 kez yer alan kez **kull** (359 kez), **kullamā** (15 kez) türevlerinin[15] kökeni olan [**kll**], ilkel [**klʾ**] : [iki nesneyi birleştirmek için takılan] boyunduruk" köküne[16] dayandırılır[1]. Böyle bir anlam Kuran'da bir kez

---

[1] (Arap) [**rbb**] : eğitmek; bir çocuğa eğitim vermek.(Habeş) **rabbān**: öğretmen, öncü, kodaman, yaşlı, geminin kaptanı. (Senin İdin), insanları öğretendir (96/4)
[2] Hoca : (Farsça) saygın kimse, efendi, rabb (*Nişanyan*).
[3] 92/20
[4] 2/272
[5] "bayat" deyiminin anlamı konusundaki değerlendirmeler için bk. *F.Y. Şahin, "Karahanlı ve Memlük-Kıpçakçası".*
[6] 6/31, 6/38, 6/61, 12/80, 16/62, 18/28, 20/45, 39/56
[7] Krş. Farz*
[8] 27/39
[9] 55/13 vs
[10] 90/10
[11] *L. Durie, "Dualism in Jewish Apocalyptic and Persian Religion"*
[12] 4/12, 4/176
[13] **kalāla** deyimi konusunda bk. *P. Pavlovitch, "Some Sunni Ḥadīth on the Qurʾānic Term Kalāla"*; Bu sözcüğün bilinen bir Arapça olup olmadığı konusunda tartışmalar için bk. *D.S. Powers,"Muhammad Is Not the Father".*
[14] (Arap) **kilā**, (Akat) **kilallān**, **kilallū**, (dişil) **kilattān**, **kilaltān** : (kişi, nesne) ikisi.
[15] tümü, hepsi bir arada, her biri, toptan
[16] benzer anlamlı bir kök için bk. Semed*

yer alan[2] **kall** (**kallun**), birisinin birisine yük olması diye anlaşılır, üstelik içinde geçtiği bağlamda olumsuz bir anlam taşır. Oysa **kall**, birisine bağlı, bağımlı, ayak bağı olma demektir. Ayrıca bu kökten Arapçada "dili bağlı" olan, " sivri dilli olmayan" kimse anlamı türer (*Lane*). Dolayısı ile **kalālat**, aralarında bir bağ olan kimseler anlamına gelmelidir. Bu bağ, "kan bağı" olamaz, çünkü böyle bir anlam Kuran'da **rḥm** kökünden türer. Öte yandan, birisinin yakınında yaşayanlar, sizin gibi olanlar için [**ṣll**] / [**sll**] kökü kullanılır. Yanaşıklar*. Kuran'da geçen **kalālat**, bir bütünlük olmayıp yakın aile ögelerine göre "başka birileri" ya da yakınların "dışında kalanlar gibi bir anlam taşır. Bu da kendileri ile yakın aile bağı değil, değişik bir "bağ" olanlar demektir. Krş. (Yemen) [**qhl**], **qhlt** : (insanlardan oluşan) birlik, dernek[3]. (Habeş) **ḫalala** (II) : toplanılmış olma, içeri girme[4]. 2 - Öte yandan (Arap) **kallala**, taç giydirme[5] anlamına gelirken (Habeş) **kallala** (I), çevirmek, korumak için kuşatmak; kapamak, çit ile çevirmek[6], taç giydirmek demektir. (Habeş) **taklil** ise taç giydirme; kilisede yapılan evlilik[7]; (ilk kez evlenenler için düzenlenmiş) düğün töreni anlamına gelir. Ayrıca krş. (İbr) **kallā** : gelin; (Akat) **kallātu** : bir kimsenin oğlunun karısı, gelin; (Arap) (**ḫlṭ**) : başkası, başkaları ile birleşmek; başkasına karışmak (öksüz çocuklara karışmak/ katılmak)[8]; başkasına, başka bir neseye katılmak[9]; su, bitkilerin içine girmek[10]. Oysa ses benzerli **ḫālāt**, annenin[11] kız kardeşi diye anlaşılır. Krş. (Akat) **alālu** (II) / **ḫalālum** : asmak; takmak, askıya almak; karışmış olma, bağlaşık olma (aralarında anlaşma ya da sözleşme sağlanmış olan kimse). (Arap) **ḥll** kökünün türevi **ḥalīla(t)**[12] türevinden alınan (Osm) halil / halile (koca, karı). (Akat) **ḫalālum** (I) : kapamak, kapatmak, (kendini) kapamak. Kendini "ihsan etme" anlamı için bk. Güzel*, Muhsan*. (Akat) **alālu, ḫalālum** : (bir yere) takılmış, asılmış olma; (birisine) takılmak, (birisi ile) uyuşmak.
Dolayısı ile **kalālat**, bir aileye, bir tür "evlilik" sonucunda katılan [kendisine boyunduruk takılan, taç giydirilen], kendileri ile kan bağı olunmayan[13] kimselerin durumu anlamına gelmelidir. Örneğin "sağ ellerinizin (sıkışarak) edindiği kadınlar". Sağ Ellerinizin Edindiği (kimse)*. (Habeş) **kalləʾa**, **kalləʿa** : iki yapma; iki (kez) yapma; **kəlʾetti** : ikisi; (Arap) **kilā** : ikisi; (Amhar) **kallā** : ikilemek, iki yapmak. (Akat) **kilallān**, **killattan**, **kilaltan** : (insan) ikisi.
Olası değişik anlamlar : 1 - Korunuk (barıngan) kimseler[14]; 2 - korunuk kadınların, size katılan "babasının kim olduğunu bildiğiniz ya da bilmediğiniz" çocukları. Oysa bu konuda ikinci bir açıklama önceden yapılmıştı[15]; 3 - Evlendiğiniz köle kadınlar[16]. (Akat) **kallatu** : gelin[17]; (Yemen) [**kll**], **hklln** : bir kadın ile evlenme; (Asur) **kallatu** : 1 - gelin; babasının yanında (evinde) yaşayan erkek çocuğun karısı; 2 - (yasal bağlamda) bir erkeğin ya oğluna [sonradan] gelin olsun diye, ya da çocuk olarak edinmek için evine aldığı kız. Öğrenci korunuklar (?). Kız köle*. 4 - Sağ ellerinizin (sıkışarak) edindiği kimseler. Sözleşmeli eşler. Böyleleri gerçek eşler olmayıp, kalıt düzenlemesinde belirtilmedikçe, kalıt alamayan kimselerdir[18]. (Akat) **qalālu** : (köle) aşağılanmış olmak; (köleyi) küçümsemek.

İkiyüzlüler : **munāfiq**. 1 - İnanmayıp, inandık diyenler. İnandıktan sonra inanmadık diyenler. Bu kimseleri, "Yüreklerinde Sayrılık Olanlar" ile karıştırmamak gerekir. (Habeş) [**nfq**] (I), **nāfaqa** : yırtmak, yırtıp atmak,

---

[1] *Geez Sözlük, 282*. Sandalı kıyıya çekip, gemiyi limana götürüp bağlamak, demir atmak anlamı için bk. **kāf lām hamza** kökenli tekgeçişli **yakla-ukum** (21/42). Genel olarak (Türk, İng, Fr) "koruma" diye çevirilir.
[2] 16/76
[3] Zevce*
[4] (Arap) **ḥll**, **ḥalla**, (Yemen) **ḥll** (konaklama) ile eş tutulur. "Konaklama", "birisini konuk edinme" anlamları için krş. Barıngan* / Barındırgan*
[5] (Habeş) **zawd** : taç
[6] krş. (Osm) taklil : azaltma, indirme, kısıtlama; taklil-i masârif : tüketimin kısıtlanması.
[7] Amharca : bozulamayacak olan kutsal evlilik. (Yemen) **hklln** : bir "kadın" ile evlenmek.
[8] 2/220
[9] 6/146
[10] 18/45
[11] anne : korunuk kadın, rahibe (**rāhibāt**)? Bu konuda bk. 33/4
[12] *Nişanyan*
[13] Krş, (Habeş) **kalʿa** : (kabuk, giysi) soymak, çıkarmak; (Amharca) **källa** : giysiyi çıkarmak; (Arap) **ḫalaʿa** : çıkarmak; (Habeş) **qalʿa (I)**, (Arap) **qalaʿa**; (Amhar) **qallā** : atık, soyuk, sökük. (Habeş) **kallala** (II) : kesmek.
[14] bu konuda bk. **ṭayyibātin** (66/5'in dipnotu)
[15] 4/127
[16] (Arap) **qallāʿ** : bakan, ilgilenen (kahya); **(Habeş) kallala** (II) : yargı vermek, (iyilik) sağlamak. (Akat) **qallatu** : kadın köle, karavaş; **qallu**, **qālu** : az, küçük, yeğni (nesne, kimse, yetenek), önemsiz kimse, köle kökünden türer. (Kadın) "kahya" anlamı için bk. Barındırgan*
[17] ayrıca bk. (Akat) **kullulu**
[18] 30/28

bölmek, ikiye bölmek; ayırmak; kuşkuda, kuşkulu olma; (inançta) sapık olma[1]. (Habeş) **nufuq** : kuşkulu olan kimse, belirsiz olan kimse, inanmayan kimse, ikiyüzlü, bölücü. (Habeş) **manāfəq** : [inanç konusunda] sapık, bölücü, ikiyüzlü; **nəfq** : yarım, orta, [bir görevlinin] yardımcısı. Noeldeke ile Jeffery'e göre (Arap) **munāfiq** (ikiyüzlü), Habeş dilinden bir alıntıdır. Kimi Sami dillerinde **npq**, dışarı çıkma anlamına gelirken (Arap) **nafiqa** : kendini (ortalıktan) çekme, (oradan) yok olma (dolayısı ile kendini başkalarından ayırma) demektir. Kuran'da, özellikle Medine döneminde **munāfiq** olanlar, (inanç, verilen söz konusunda) bir gün böyle diyenler başka bir gün, başka yerde şöyle diyenlerdir. İnanç bakımından bir gün bir topluma katılanlar, başka bir gün öteki topluma katılanlar. Katkı*, Katılmak*. Bu sözcüğün, özellikle "bölücü / bölük" anlamının[2] ancak kimi Medineli Hristiyan Yardımcılar'a (Ensarlar'a) yönelik olup olmadığı araştırılmalıdır. Oysa (Akat) **napāqu** ile türevleri, (bağırsaklar, solunum borusu, burun) tıkanmış olma anlamındadır, bu durumda **munāfiq** olanlar, "açık Yol'u, tıkayan kimseler" olmalıdır. Bu deyim, katkı*, paylaşma (nafaka), ayrıca katılmak* (infak etmek) ile köktaştır. Bunun yanı sıra (Yemen) [**nfq**] : istemek, gerektirmek; ödeme istemek anlamı ilgi çekicidir[3].

2 - (Bitik'i) bölenler; (Bitik'in yapraklarını) yırtıp atanlar. Tahrif*.

3 - [Toplum içinde] ateş yakanlar; ışıldayanlar; dedikodu yayanlar. (Arap) [**nfq**] ile (Akat) [**npḫ**] eş anlamlı olmalıdır[4]. (Arap) [**nfḫ**] : [Kuran'daki anlamlar] (Tanrı, İsa) üfleyerek ölü varlığı canlandırmak; (tutuşturmak için) ateşi körüklemek; (boruya) üflemek. (Akat) **napāḫu** : 1 - üflemek; ateşi yakmak, aydınlatmak, (yıldız) ışıldamak; 2 - yükseltmek [şişirmek]; 3 - (birisi) kızışmış, kışkırtılmış olma; 4 - tutuşmuş olma; çabucak şişmiş olma. (Akat) : **nappāḫu** : [körükçü] demirci; maden (altın, bakır, tunç) işçisi. **munappiḫu** : ateş tutuşturucu; dedikodu yayıcısı.

Bu, insanları körükleyen, kışkırtan, dedikodu yayan, (sözüm ona, toplumu) aydınlatan, "ateş yakıcı" kimselerin en seçkin örneği Buradaki Yaşam'da "ışıldayanlar" ile Öte Yaşam'da "ışıldayacak olanlar" bağlamında yer alır[5]. Öteyaşam'da böyleleri, inananlara, "Işığınızdan (biz de) edinelim diye bekleyin bizi" diyecek olanlardır. Kendilerine "(sözüm ona) saçtığınız ışığı, ateşi bulmak isterseniz, geldiğiniz yere dönün" denilerek kendileri ile alay edilecektir.

Yerel bir deyim olan tekgeçişli **aladd**[6] da "ikiyüzlü" demektir. İnanç bakımından hem orada hem burada olan, "ikiye bölünmüş" kimse anlamında olmalıdır. Arap) [**ldd**] : bir koyağın (vadinin) karşı karşıya olan iki yamacı (*Lane*).

İlan etmek : [ʿ**ln**] kökünün **a**ʿ**lan** türevi 12 kez "bir bilgiyi yayım yoluyla duyurma", "açıkça, kamuya bildirme" diye anlaşılırken, 4 kez ancak "katkı" konusunda yer alan[7], "gizli / gizlice" sözcüğünden hemen sonra gelen ʿ**alāniyat**, açık, açıkça, aşikâr, aleni diye çevirilir. Oysa İncil'de[8], ayrıca Kuran'da[9] verilen katkının "gizli" olarak yapılması seçkin bir tutum olarak görülür. Bu türev (Yemen) [ʿ**ln**], ʿ**lny** tanınmış, ünlü, ilgi çekici, saygın (olan kimse) demektir. Bu ise Kuran'daki Kerim* (1 - soylu, asil. 2 - eli açık, cömert) ile yakın anlamlıdır. Dolayısı ile söz konusu olan bu dört Bildiri'de, "(Katkıyı) gizli ve açık olarak verin" diye değil, "(katkıyı) gizli olarak üstelik açık ellilikle verin" diye anlaşılmalıdır. Allah, eli sıkı olup ancak "gösteriş yaparak" katkıda bulunanları kınar (4/37-38).

Öte yandan Kuran'da 16 kez yer alan (Arap) [**ǧhr**], **ǧahr** / **ǧahara**, açık, açıkça (görünür bir durumda), yüksek sesli diye anlaşılır. Krş. (Habeş) **ga**ʿ**ara** : bağırma, inleme, ağıt yakma.[10]

Oysa (Arap) [**ǧhr**], (birisi) büyük, iri yarı olma demektir (*Lane*). Dolayısı ile katkı verme konusunda "açık / açıkça" değil, "bolca" (verilen katkı), [gözle görülebilecek gibi] "büyük / iri yarı" (katkı) anlamına gelmelidir[11].

---

[1] heresy

[2] (Habeş) **nēfq** : yarı, yarısı; (tahıl) ölçek; (Habeş) **nafq** : [bölünüp ayrılmış yer, bölüm] kutu, sandık.

[3] (inanç konusunda) "baskı yapanlar"; bugünkü anlamı ile "zulmedenler"

[4] (Akat) **ḫ**, (Arap, Habeş) **k** / **q** dönüşümü için örneğin krş (Akat) [**dlḫ**] ile (Arap) [**dlk**] : titreşme, çalkalanma, ivedi olma.

[5] 57/13

[6] 2/204

[7] 2/274, 13/22, 14/31, 35/29

[8] "Doğruluğunuzu insanların gözü önünde gösteriş amacıyla sergilemekten kaçının... Birisine sadaka verirken bunu borazan çaldırarak ilan etmeyin. İkiyüzlüler, insanların övgüsünü kazanmak için havralarda ve sokaklarda böyle yaparlar... Siz sadaka verirken, sol eliniz sağ elinizin ne yaptığını bilmesin. Öyle ki, verdiğiniz sadaka gizli kalsın." (Matta 6/1-4)

[9] 2/264, 2/271. Krş. 4/38

[10] (Arap, Habeş) **zaḫara** : övünme; (bitki) uzun boylu olma; (kendini) yüceltme.

[11] örneğin **ǧahran** (16/75)

İleti : (**risālāt** : iletiler). Yazı ya da sözle verilen, gönderilen bilgi, mesaj (*TDK*). Çoğu çevirilerde bu sözcük (Osm) risalet ile karıştırılır. Oysa (Osm) risalet, elçilik, salıkçılık, ulaklık demektir. Kuran'da söz konusu olan Elçilik görevi değil, Allah'tan gelen salık, gönderi, Elçinin aktardığı, Tanrı'nın iletisi, bildirisidir. Aktarma*

İlke : Temel inanç; Temel Yasa. Temelini İbrahim'in attığı tektanrıcılık anlamı altında kullanılır. Millet*. Kimi bağlamlarda Yakin* deyimi, belirli inancı bir ilke edinmiş olan; inancı, tektanrıcılık ilkesine dayanan kimseler için kullanılır.

İnandırıcı : İnancı yaymakla görevli kimse; misyoner. Emanet*. Ayrıca bk. yakın anlamlı "mücahit". Cihat*.

İnanık : İnançlı, inanmış olan kimse, inanıcı[1], Elçi Mehmet'in öğretisini kesinlikle benimsemiş olan, (Osm) mümin. Mümin sözcüğünü "inanan" olarak çevirilmesi anlam yetersizliği yaratır. İnanan / inanmış / inanık üçlüsündeki anlam ayrılığını sezebilmek için krş. uyanan bir toplum / uyanmış bir toplum / uyanık bir toplum[2]. İnandığını ileri süren biri, inanık olmayabilir[3]. Kuran'ın birkaç yerinde bu deyim, İsa'yı tanrılaştırmayan, İsa, Tanrı'nın oğludur demeyen kimi Hristiyanlar için de kullanılır[4].

İncil : Hristiyanlar'ın Kutsal Bitiği. 1 - Arapça olmadığı sanılan bu sözcük, "muştu, göz aydınlatıcı salık, müjde verici haber" anlamına gelen (Grek) **euangélion** sözcüğüne dayandırılır. (Aram) **engīlā**[5]; (Habeş) **wangel**. Müslüman olan ilk Türkler, "yarug bitig"[6], başka bir deyişle "Aydınlatıcı Bitik"[7] adını verirler[8]. Bu da (Grek) **euangélion** ile eş anlamlıdır[9]. Kuran için de muştu (**bušrā**) niteliği kullanılır[10]. "Muştucu" deyimi, Elçiler için kullanılır[11].
2 - [Yol gösterici] ışık; ışıldama, pırıltı. (Akat) **nagālu** : parlamak, (Akat) **naggālu** : pırıltı; "Işık" deyimi, Kuran için de kullanılır. Örneğin, "Bitikgiller içinde, indirdiğimiz Işık'ı izleyenler"[12]; "kim Allah'ın Işık'ını[13], o kendisine geldikten sonra, değiştirirse..."; "Allah'a, Elçisine, ayrıca indirdiğimiz Işık'a[14] inanın"[15].
3 - [Gizem'den] açığa koyulan (Bitik). (Habeş) **nagala** (II) : görünür olma, süslü olma. (Arap) [**nğl**] : açığa çıkma, görünme. Krş. (Arap) [**bšr**] ayrıca [**bṣr**], **baṣīrat**. Basiret*. Ayrıca bk. (Habeş) **nagala** (I) : kökü sökülü [topraktan çıkarılmış] olma. (Arap) **nağala** : boğazlanmış hayvanın derisini sıyırıp yolma. (Sokatra) **ngl** : dışarı çıkartma. Açığa konulan, "tenzil edilen", dışarı sızdırılan (Bitik) anlamı için bk. İndirmek*.
4 - Dürüm, Dürük Deri, Dürük Yaprak (çoğul). (Habeş) **nagala** (I) : yuvarlama; top (gibi) yapma, yuvarlak yapma. (Arap) **āyat** ile benzer sesli olan (Habeş) **ʾayat** sözcüğü "dürülmüş yaprak" anlamına gelir. Bildiri*.
5 - Kılavuz, kılavuzlama, gütme. (Arap) [**nğl**] : açığa çıkma[16], görünme, yeşerme, **ʾanğala** : davarları çayırda otlatmak. Bölgesel **a/i** dönüşümü için bk. Göz*.
Kuran'da bir tek İncil'den söz edilir. Oysa İncillerin sayısı otuzu geçer (32 ya da 35). Kimilerinin ancak adı bilinir. İsa'nın ölümünden yaklaşık olarak iki yüz yıl sonra Lyon (Fransa) piskoposu İzmirli İreneyus (Irenaeus), bunlardan dördünü (Matta, Markos, Luka ile Yuhanna'ın yazmış olduğu sanılanlarını) uygun bulup seçer, ötekileri yürürlükten kaldırır, geçersiz kılar. Geçersiz İncil*. Öncül İncil*.

İncitmek : Göçötesi döneminde yer alan, **hamza ḏāl yā** köküne dayandırılan **ūḏiya** (15 kez) ile **aḏan** (9 kez) - birçok Bildiri'yi anlamsız kılsa bile - bağlamına göre sıkıntı, üzüntü, incitme, eziyet etme diye yorumlanır.

---

[1] *Ş Baştürk, "Lügat-i Farisi ve Arabi'de XVIII. yüzyıl Türkçesinin Söz Varlığı Üzerine"*
[2] Kutadgu Bilig'teki "sakınuk" (takva sahibi) sözcüğünden bir benzetme ile türetildi. "İnangan" sözcüğü de önerilebilir.
[3] 2/8
[4] örneğin 2/285, 4/25, 85/7. Özellikle bk. 8/64.
[5] Yabancı dillerdeki "g" harfinin Arapçaya "j", Osmanlıcaya "c" olarak geçmesi, örneğin sicil sözcüğünde de görülür.
[6] yarug, yaruk : aydınlık, parıltılı.
[7] 35/25
[8] TİEM 56r/4=003/184. (*M. Özyetgin*).
[9] "Coğrafi göçlerin olduğu gibi bir inançtan diğerine yapılan göçlerin de konuşulan dil üzerine önemli etkileri olmuştur" (*F.Y. Şahin, "Karahanlı ve Memlük-Kıpçakçası", 125*).
[10] örneğin 16/89
[11] örneğin 25/56
[12] 7/157
[13] 2/211
[14] kılavuzun, aydınlatıp yolu göstermek için elinde tuttuğu çıra; ışık. Kuran.
[15] 64/8
[16] bu anlam Arapçada "[çocuk] doğurma" diye de anlaşılır.

Örneğin, neden İsrailoğulları, Musa'yı incitir[1]? Neden Elçi Mehmet'in evine (bilgisel) yemek yemeye gelenler, yemekten sonra orada oyalanınca bu, kendisini incitir[2]? Allah, evrenin en güçlü varlığı iken nasıl olur da inanmayan kimseler Kendisini incitirler[3]? Neden kadınların aybaşı dönemi, bir üzüntüdür[4]? Savaştan kaçan korkak kimseler nasıl olur da başkalarını incitebilirler[5]? Oysa bu türevler, (Osm) [işinde çalışan birisine] izin vermek[6], salıvermek; (geçici bile olsa) işine son vermek, işinden alıkoymak ile yakın anlamlıdır. (Yemen) [ʾ**ḏn**] : bırakmak, işten atmak, işten çıkarmak, görevden almak, işten kovmak, çıkarmak, kovmak; açığa çıkarmak, salıvermek. Kimi Bildiriler'de bu taşlamak (kovmak, uzaklaştırmak, dışlamak, kırbaçlamak) ile eş anlamlıdır. Mekkeliler ile İsrailoğulları[7] konusunda ise (kentten, ülkeden) uzaklaştırılma, sürgüne gönderilme demektir. Musa ile Mehmet konusunda, kendilerinin kendi toplumlarınca görevlerinden alıkoyulması, Elçi olarak dışlanması demektir. Aybaşı dönemlerinde kadınlar cinsel ilişki konusunda "işlevden" çıkarlar[8]! Kısacası birisinin "incitilmiş" olması için kendisinin kovulmuş, dışlanmış olması gerekir! Olasılıkla bu kök, bağırıp çağırma kökü ile uzaktan karındaştır. Müezzin, bağırarak birisini kendisine çağırır. Oysa "incitici" olan biri, bağırıp birisini kovar![9] Çift anlamlı **aḏan** ilginçtir[10]. Özellikle **aḏan**[11] her ne ise o, işitilir. Yan yana geçen çift anlamlı **yuḏūna** ile **uḏunun** ilginçtir[12]. Benzer bir anlam, [**ḏhb**] kökünde de görülür[13].

İndirmek : [**nzl**] kökü Kuran'da bağlamına göre değişik anlamlar taşır : 1 - İndirmek; 2 - Açığa çıkmak, açığa vurmak (krş. İncil*), açıklamak; (Gizem'den bilgi) indirmek, (Gizem'dekini) açığa vurmak[14]; 2 - (Saldırmak için dağdan kente) inmek, açığa çıkmak[15]; 3 - Azar azar, damla damla (su sızmak, taşmak). Örneğin, "Biz onu (Kuran'ı), tenzil ederek indirdik"[16]. Yorum : 1 - Biz onu, damla damla (azar azar, sızdırarak, eriterek) indirdik[17]. Krş. köktaş (Osm) "nezle olmak" : (Burun) akmak, sızmak, damlamak; 2 - Biz onu açıklayarak (açıklaya açıklaya) indirdik. 3 - (Geez) yaprak yaprak indirdik.
İndirme, kondurma (**nuzulan**), konukseverlik (**munzilīna**) sözcükleri köktaştır. **Nuzulan**, ağırlama, ağırlama yeri, konukseverlik yapma anlamındadır[18]. Ayrıca krş. (Arap, Habeş) **naşala**: kopmuş, ayırılmış; kopup düşmüş; (Geez) **nāşāla** : yaprak. Sami dillerinde **nzl** ile **nşl** kökleri yakın anlamlıdır. (Arap) [**nzl**] : "inmek; yavaş yavaş inmek; (koyun / deve, süt) salgılamak[19], (sütü) inmek" kökü, inmek / indirmek / açığa çıkarmak anlamındadır. Öte yandan (Habeş) **nazala** inmek, akmak, (su) sızmak; (Akat) **nazālu** : dökmek, (suyu) boşaltmak, akıtmak. Açığa çıkma, üreme, türeme anlamları için krş. yakın sesli (Arap) [**nsl**] : üreme, yavrulatma, **nasala** : üredi, doğurdu[20]. Krş. (Osm) tenasül, nesil (*Nişanyan*).

İsa : Büyük bir olasılıkla İsa, İncillerde de yazılı olduğu gibi "Tanrı, babamdır" ya da "Ben, Tanrı'nın oğluyum" demiştir. Yahudiler için (İsa, Yahudi olarak doğmuştu) Tanrı, bir "yaratıcı" olarak herkesin babasıdır. Dolayısı ile İsa da "Babanın oğlu" (Bar Abbas) idi. Bunun böyle olduğu Matta İncili'nde apaçıktır : "Yeryüzünde kimseye 'Baba' demeyin. Çünkü tek Babanız var, O da göksel Baba'dır"[21]. "... ve hepiniz

---

[1] 33/69, 61/5
[2] 33/53
[3] 33/57
[4] 2/222
[5] 3/111
[6] (Arap) **hamza ḏāl nūn**. Birisine "izin verilirse" o artık görevinden ayrılıp "tatile çıkmış" olur!
[7] örneğin 7/129
[8] O dönem, kadınların cinsel ilişki konusunda "tatil" dönemidir; onlar "tatile, izne" çıkarlar.
[9] Neden bu türevlerin - Allah'ın, incitilebilecek güçsüz bir varlık olmasına yol açsa bile - böyle bir anlama getirildiğini sezebilmek için bk. 4/16, ayrıca bk. Dövmek*
[10] 3/111
[11] 3/186
[12] 9/61
[13] 24/62
[14] Bir insanın açığa çıkarması, açığa vurması anlamının en uygun örneği 6/93'de yer alır.
[15] *G. Takács, "Some Berber Etymologies X", 101.*
[16] 17/106
[17] "aşağıya indirme" anlamı için krş. (Osm) tenezzül etmek : kendini küçük düşürmek, alçak gönüllülük göstermek. "Kendini, bile bile küçük düşürme" anlamı için bk. Hanif*
[18] örneği*n* 3/198, 18/102
[19] krş. köktaş "nezle olma"
[20] Bu anlam davarlar konusunda yer alır (39/6).
[21] Matta 23/9

kardeşsiniz" [bir babanın çocuklarısınız][1]. Görüldüğü gibi İsa, göksel Baba, bir benim babamdır demez. Tanrı, tüm insanların babasıdır, yaratıcısıdır, der. Üstelik bu konuda Matta İncili apaçıktır : İsa, Tanrı'nın kulu idi, kendisini Tanrı seçmişti[2]. Yuhanna İncilinde[3] ise, İsa ile Magdalenalı Meryem arasında şöyle bir konuşma olur : "... Kardeşlerime git ve onlara söyle, benim Babam'ın ve sizin Babanız'ın, benim Tanrım'ın ve sizin Tanrınız'ın yanına çıkıyorum.". Tanrı için baba niteliği Tevrat'ta da geçer : "... Sizi yaratan, size biçim veren, Babanız, Yaratıcınız O değil mi?"[4]
Tanrı'nın ancak İsa'nın babası olması, ayrıca sonradan Üçleme'ye gidiş çok sonradan "Kilisenin Babalarınca tartışılmış, geliştirilmiş bir kavramdır. Kilise din adamları arasında Nesturculuk'un (Nesturiliğin) kurucusu İstanbul Piskoposu Nestorius, "Bir Tanrı'nın [İsa'nın], insan olan bir kadının [Meryem'in] bağrında doğmuş olabileceğini" kesinlikle tanımaz. Türklerde de "Allah Baba" deyimi "Yaratıcı Tanrı" demektir. Müslüman olmadan olan önce genellikle Nestorcu Hristiyanlardan olan Türkler'in dilinde bu deyim "İsa'nın Babası" anlamına gelemez.
İsa'nın "tanrılaşması", kendisinin doğumundan yıllar önce Orta Doğu'da ortaya çıkan bir inanç akımının uzantısıdır. Kimilerine göre yeryüzünde yaşanan çeşitli sıkıntılar, kıtlıklar, hastalıklar, savaşlar, Kutsal Bitikler'de ne yazılırsa yazılsın, bütün bunlar "yumuşak, sevecen", **raḥīm** olan bir tanrıdan gelemezdi. Kutsal Bitikler'e göre Tanrı'nın, kullarını yeryüzünde ezince uğratması ya kendilerini sınamak içindir ya da Tanrı'nın aşırı suç işlemiş olanlara şimdiden sert bir karşılık vermesindendir. Dolayısı ile Evren'i yaratan, yapılan suçlara katılıkla karşılık veren "sert" bir tanrının yanı sıra insanlara ancak iyilik eden, bağışlayan, esirgeyen ikinci "tüzün", **raḥīm** olan bir tanrı olmalıydı. Bu iki tanrı, birbirini bütünleyen iki ayrı tanrı idi. İsa'nın ölümünden yıllar sonra kimi Hristiyanlar, bu inanç akımını izleyerek İsa'yı bu ikinci "sevecen" tanrı yaparlar[5]. İkicilik*. Yukarıda da belirtildiği gibi İsa'nın "Tanrı, benim babamdır / bizim babımızdır" deyimi "Tanrı, ancak benim babamdır" olarak yorumlandığında İsa hem Tanrı hem de Tanrı'nın oğlu olur. Öte yandan, İsa, kendisine verilen yetki ile, Tanrı gibi davranmış, ancak ve ancak Tanrı'nın yapabileceği eylemlerde bulunmuştu : Cansız bir varlığa (balçıktan yapılmış bir kuş taslağına) can vermesi, ölmüş bir insanı diriltmesi gibi. Kuran'a göre İsa, kendisine verilen yetki ile Tanrı'nın sözü, sözcüsüdür. İsa, bu eylemleri, Tanrı'dan gelen bir belirti, bir tansık, bir kanıt olarak çevresindekilere sunar. Ancak bu, İsa, Tanrı'dır anlamına gelmez. Bu ikiliğe "Kutsal Soluk" da eklenince Üçleme'ye gidilir. Üçleme*. Hristiyanlık'ın 1. ve 2. yüzyıllarında ortaya çıkacak olan sayısız inanç dallarını birbirinden ayıran en önemli neden, bu İkileme'nin / Üçleme'nin niteliğinin belirlenmesi konusudur. Hristiyanlık'taki İsa'nın niteliğinin tanrısal oluşunun saptanması, ancak 325 yılında İznik Kurulu'nda yapılan bir oylamanın sonucudur. Bu da 381 yılında İstanbul Kurulu'nca pekiştirilecek, böylece Üçleme, kesin olarak yerleştirilecektir. Buna inanmayanlar, "sapık" olarak nitelenecektir. Bu yeni çıkan Hristiyanlık'a uygun düşmeyen İnciller yasa dışı sayılıp yürürlükten kaldırılacaktır. İnançlarını sürdürebilmek için sağa sola dağılan bu "sapık" ilkel Hristiyanlar'ın kimilerini sonradan Elçi Mehmet'in çevresinde bulunurlar, üstelik Kuran'da, özellikle son Medine döneminde, kendilerine yönelik çok olumlu Bildiriler yer alır.

İsabet etmek : Kuran'da [**ṣwb**] kökü, (yağmura, kötülüğe) uğramak, tutulmak, çarpılmak, çatılmak anlamındadır. Eş kökenli "müsibet", ise çarpan, çatan, dokunan, dokunca, uğursuzluk demektir. (Habeş) **masaʿəb**, **masb** : bir tür cin. Krş. Cin / Cinnet geçirme (Cin ile çarpılma).

İstiva etmek : Kurulmak, yerleşmek, (birisinin karşısına) dikilmek, (gemi) konmak, (hayvanın sırtına) binmek, oturmak.

İşletmek : [**sḫr**] kökünün türevleri Türkçedeki gibi çift anlamlıdır : 1 - işletmek, çalıştırmak, ödevlendirmek, buyruk altında tutmak; 2 - Birisini işletmek; birisi ile alay etmek, gülünç duruma düşürmek.

İyicil : Kutsanmış olduğu için iyilik veren, iyilik getiren, seçkin nesne, kişi. Tayyip*.

İzin : Olur*.

---

[1] Matta 23/8
[2] Matta 12/17-18
[3] Yuhanna 20/17
[4] Yasanın Tekrarı 32/6
[5] Kuran'a göre **raḥīm** olan Allah'ın (ya da **Raḥman**'ın) Kendisi idi.

James'in Öncül İncili : Geçersiz İnciller'den sayılan bu belgenin[1], İS. 145 yıllarına doğru yazılmış olduğu sanılır. Konusu : Meryem'in doğumu; 12 yaşında iken Meryem'e korunuk "koca" olarak Yusuf'un seçilmesi; İsa'nın doğumu.

Kaba : Suç bakımından küçük, az olmayan (eylem). Büyük*

Kabe : Yer adları Kuran'da yer almazken **l-kaʿbat**[2] sözcüğünün Mekke'de bulunan "Kabe" diye anlaşılması şaşırtıcıdır. Dolayısı ile Kuran'da "Kabe" özel bir ad olmamalıdır. Üstelik o dönemlerde Güney Arabistan (Najrān)da başka bir Kabe vardı.
1 - Anlam bakımından "Kabe", küp, küb ayrıca Kuran'da dört kez yer alan **akwāb** (bardak, kupa, kadeh) ile köktaş sayılır. Biçim olarak "küp yapı" anlamına gelir. Küp : Birbirine eşit karelerden oluşan altı yüzlü dikdörtgen (*TDK*).
2 - Yapı. (Amhar) **kabā** : harç kullanmadan taş ya da tuğladan duvar yapmak. (Yemen) **kāba** : direk; (Yemen) **kʾbt** : set (baraj) yapısının bir bölümü; (Habeş) **kab** : kale; (Geez) **kabā** : köy; **kab** : taş duvar. (Akat) **kūbu** / **qūpu** (II) : yapı[3]; kerpiç yerine kullanılan tezek (?); (Arap) **kuba** : süpürüntü; **kabū** : kuru dışkı (kuru bok)[4]; (Habeş) **kəbo** : kuru inek dışkısı; (Akat) **kabû**, **kabūtu** : hayvan dışkısı[5].
3 - Toplantı, tören yeri; töreyi uygulama yeri : (Yemen) **wkb** : (birisinden) almak; elde etmek (kazanmak); birisi ile karşılaşmak; (bir ödevi) yerine getirmek, bütünlemek; (Yemen) **kbt** : adak olarak sunulan, adaklık nesne; **kbt-n** : (çok sayıda insandan oluşan) birlik. (Akat) **kabtu**, **kabittu** : (bir birliğin) ana, önemli kitlesi, bölümü. Anlam olarak krş. Çelenk*, Yönek* (Kıble). "Birçok insanın bir araya gelmesi" deyimi için ayrıca bk. **umma l-qurā** : Kentlerin Anası, başkent, ilk kent[6].
4 - Sunak. Kan akıtma töreninin yapıldığı yer. Kısıtlanma Dönemi ya da Kutsal Gezi Töreni sırasında adanacak olan adakların varacağı son yer. 4.1 - **l-kaʿbat**[7]; 4.2 - **maḥill**[8]; 4.3 - Bu töre'nin öncüsü olan İbrahim ise adağını **maqāmi ib'rāhīm** denilen yerde yapmıştı[9]. Kökenler : (Asur) **ḫabû** : su getirmek. (Habeş) **kaʿawa** : dökmek; **məkʿāw** / **məkʾāw** : bir nesnenin döküldüğü yer; dökülme yeri. [**ḥll**] için örneğin bk. **taḥillat** (66/2) : [verilen sözün] indirilmesi (çökertilmesi); **ḥillun** (90/2). [**ḥll**] kökünün değişik anlamları için bk. [**nzl**] : indirmek, dökmek; çökülen yer (ağırlama yeri). İndirmek*; (Arap) **maqām** : kalınan, bulunulan yer; orun. İbrahim'in kaldığı, dikildiği yer, İbrahim'in orunu. İbrahim'in, oğlunu boğazlamak için kurduğu, "diktiği" sunak. (Habeş) [**qwm**], **məqwām** : ayaklık, duraç (bir nesnenin, üzerine oturtulduğu nesne; kaide). Kan sunağı. (Akat) **maqqû** : kan dökme kabı[10], **naqû** : dökme kökünden türer[11].
Öte yandan (Habeş) **mṭryn** deyimi (kan, şarap) dökme sunağı[12] demektir[13]. Güney Arabistan'da Yeha kentinde bulunan tapınakların en büyüğüne **MTRYn** adı verilirdi[14].
5 - İlk çocuğun doğduğu yer. Adem ile Havva'nın evi; İlk ev[15]. (Akat) **kubbû** / **ḫubbû** : (dikiş) dikmek (iki parçayı bir araya getirmek); dikilmiş, dikili anlamına gelir. (Habeş) **ka'aba** : ikilemek; iki tane yapmak; (Geez) **kabā** : bir işi iki kez yapma. (Habeş) **kʿbt**, **ʾakāʿbata** : ikilemek; iki kata çıkarmak. Bu ise, "bir iken iki olmak, doğurmak, çoğalmak" anlamına gelir. Karataş*, Hubal*, Mekke*.
Kabe'yi örten örtüş ayrıca, kutsal nesnelerin üzerine "örtü, giysi, sarık" takılması için bk. Şarap*

Kaçamak : Yasa'da, törede uygun görülmeyeni, yasal olmayan bir eylemi ara sıra, açık açık ya da çaktırmadan yapma. Alçaklık*.

---

[1] Bu İncil'in değişik adları : (İng) Gospel of James; Infancy Gospel of James; The Protoevangelium of James. (Fr) Protévangile de Jacques,; Nativité de Marie. Révélation de Jacques; Évangile de Jacques.
[2] 5/95, 5/97
[3] a building
[4] *Geez Sözlük, 272.* Bu anlamlar, "yuvarlak olma" köküne dayandırılır.
[5] Kabe'nin yapısı konusunda, ayrıca Habeşistan'daki kiliselerinin yapılışında uygulanan yapı yöntemin benzerliği için bk. *K. A. C. Creswell, "A Short Account Of Early Muslim Architecture".*
[6] 6/92
[7] 5/95
[8] **maḥilluhā** (22/33)
[9] 2/125
[10] libation vessel
[11] Oysa (Akat) **nīqu** (I) : sunu, kurban; (su, bira) dökme; **nīqu** (II) : cinsel ilişkide bulunmak, [döl dökmek?]
[12] autel à libation
[13] Kumar*
[14] *J.-F. Breton, "Relations between Ethiopia and South Arabia: problems of architecture"*
[15] 3/96

Kaçış : Çağırı'dan, Elçi'den, Uyarıcı'dan, savaştan, verilen sözden, antlaşmadan uzaklaşma. Türkçeye genellikle olarak "günah" diye çevirilir. [**ḏnb**]*.

Kadir : 1 - (Arap) [**qdr**] : ölçü, ölçek, ölçülü (ne az ne çok), ılımlı; ölçüyü (boyutları, sınırları) saptama, belirleme; (bir nesnenin ölçülerini bildiği için o nesnenin) değerini bilme, değerlendirme; düzenleme (düzene koyma). (Akat) **kadāru** (III) : kısıtlamak[1], sınır çizmek; (Asur) **kadāru** : sınırları belirlemek, 2 - (Arap) : güç, güçlülük; güçlendirme; (Akat) **kadāru** (II) : güçlendirme; ayağa kaldırma; ayaklanmak, (savaşta düşmana) ayaklanmak, karşı koymak; başkaldırmak. **kadru** : başkaldırıcı, saldırgan. **kadrūtu** : saldırganlık. (Akat) **kadāru** (IV) : emek vermek; çalışmak. 3 - (Akat) **katāru** (I) : yardım edinmek; **kitru** : yardım, destek. Kadir Gecesi* ise Doğa'nın yeniden canlandığı, güçlendiği, ayağa kalktığı, uyandığı gecedir; O gece, Yeni Yıl için, Melekler, gereken her türlü "eylemi", "çalışmayı" yerine getirirler; Doğa'yı Yeni Yıl için "düzenlerler". Tanrı, herhangi bir konuda "kadir" ise, bağlamına göre 1 - O, güçlüdür; (o eylemi yapabilme) gücü olandır; 2 - (o konunun, nesnenin sınırlarını belirleyip o konuda) yasa, ölçek koyandır. Bu anlam için krş. Aziz*; 3 - Songün geldiğinde ölüleri, kuraklıktan ötürü solan doğayı, savaşta yorulup düşenleri) (güçlendirip) ayaklandırandır, canlandırandır; uyandırandır.

Kadir Gecesi : Kadir*. Tanrı Ahura Mazda / Ahuramazdā / Hürmüz, her yıl "yüzlerce, binlerce, on binlerce"[2] Meleğini (**fravašis**) göndererek yeryüzünün yıllık bakımını, onarmasını yaptırır. Suların, bitkilerin bakımı, döl yataklarındaki çocukların korunması gibi eylemler bu Melekler'in aracılığı ile olur[3]. Eski İran'da ortaya çıkıp, tüm Orta Doğuya yayılacak olan Nevruz'un ((Fars) **nawrūz**; (Hristiyan Arapçası) **nayrūz**. (Zerdüşt) **Nōg-rōz**) kökeni budur; Yeni Gün, Yeni Işık anlamına gelir. Nevruz, Tanrının denetiminden geçtikten sonra her ilkbaharda Doğa'nın yeniden canlandığı, "hazırlandığı", "düzene koyulduğu" gündür. Doğa'nın canlanmasını, Yahudiler, bir toplumun kölelikten kurtularak yeniden özgürce yaşaması, yeniden uyanması[4] olarak uyarlayarak ilkbahardaki Fısıh Bayramı yaparlar; Hristiyanlar ise yine ilkbaharda, öldükten sonra İsa'nın yeniden yaşama kavuşmasını kutlayan Paskalya[5] Bayramı (Diriliş Günü) yaparlar. Bu iki inanç dalında da adak olarak o gün özellikle kuzu adanır ya da kuzu yenilir. Orta Doğu'da doğanın ilkbaharda yeniden[6] yaşama kavuşmasını kutlamayan toplum yok gibidir[7].
Arabistan Yarımadası, özellikle Mekke gibi, nerdeyse kışın olmadığı, aşırı sıcak bir bölgede doğanın yeniden canlanması, kurak ayların, dolayısı ile kuraklığın sona ermesi, yağmurların[8] geri gelmesi ile olur. Yakın sesli (Arap) [**kdr**] : su dökmek; (kuş, yıldız) düşmek (*Lane*).
Tanrı, yeryüzünün bakımını, onarım işlerini yaptırmak için Melekleri, ayrıca Kutsal Soluğu gönderir[9]. Bu sağlık yoklaması sırasında Tanrı, yeryüzünün [o topraklarda; Mekke Bölgesinde] inanç düzeyinin bozulmuş olduğunu görür, böylece bunu onarmak, iyileştirmek için bir onucu (Furkan*), iyileştirici, sayrılığa engel olucu Kuran'ı indirmeye başlar[10]. Kuran'ın, "inanç kıtlığına" karşı bir doyurucu olması için bk. Sofra*, Yemek*. Dolayısı ile Kadir Gecesi, Mekke Bölgesindeki Arapların bir tür Nevruz Bayramı olmalıdır. Kadir, Arapçada güçlenme, güçlü olma, gücü yetme[11] anlamına gelir. (Akat) **qadru**, **kadru**, **kadaru**, ayağa kaldırma, kışkırtma[12], uyandırma, güçlendirme, başlatma demektir[13]. Dolayısı ile Kadir Gecesi, doğanın yeniden güçlendiği, doğaya "kudret" verildiği, doğanın canlanış, ayaklanış döneminin simgesi olmuş olur.

[1] krş. (Arap) kadar : sıkıntı, bunalma; (Osm) keder, kederlenme.
[2] Yast 13/65
[3] *Mary Boyce*, www.iranicaonline.org. Başlık : **Fravašis**. "Melek" deyimi bendendir. Melek*. Avesta dilinde **Fravašis**, güçlü, doğaüstü varlıkların adıdır. Anlam bakımından krş. "Cebrail". İbranicede **Gaḇrî'ēl**, Tanrı'nın gücü.
[4] "ölümünüzden sonra sizi uyandırmıştık" Kuran (2/56).
[5] Fısıh ile paskalya, Hint-Avrupa dillerinde önceden "korumak, esirgemek", sonradan "beslemek" anlamına gelecek olan bir kökten türer.
[6] (Yemen) [**qdr**] : kez; kat.
[7] Bir dönemler Mısır'daki Kıpti ile Müslümanlar Nevruz'u bir arada kutlarlardı (*M. Cuypers, "Le Nowrūz en Egypte"*)
[8] Krş. (Sümer) **ki-duru**$_5$ (toprak/yer + ıslak) : tarlanın ıslak ve verimli olan bölümü; ırmak kıyısı; eli açıklık. Kerim* ile yakın anlamlıdır. Yakın sesli (Arap) **[ḫḍr]** : yeşil(lenmek) (22/63); (Yemen) [**ḏrr**], **hḏrn** : (toprak) sulanmış olmak; (Yemen) [**ḥḍr**] : bayram yapmak, dinsel tören yapmak.
[9] 97/4
[10] 2/185, 44/4, 97/1. Manicilik akımının kurucusu olan Mani'nin, İsa'nın sözlerini öğretip yayması için bir Melek aracılığı ile göreve çağırılması da bir Nevruz günü (1 Nisan 228)de olur.
[11] ölçü, boyut, sınır koyabilme bakımından
[12] krş.(Osm) tekdir : azarlama, paylama.
[13] Anlam bakımından krş. (Akat) **tebû**, **tabā'u**, **tabû** : ayağa kalkmak, ayaklanmak, saldırmak; başlatmak. Bu anlam için bk. **itbi** : (elçi) ayağa kalktı / göreve başladı. **qum** (74/2'nin dipnotu).

Sözcük anlamı bakımından bk. **qadīrun**[1] : 1 - Allah, her konuda erklidir; 2 - Allah, her ne varsa canlandırandır, diriltendir (örneğin ölü insan, ölü kent). Musa, tek başına Mısır'dan kaçtıktan bir süre sonra Tanrı kendisini Elçi olarak Mısır'a geri gönderir, o bağlamda yer alan ʿ**alā qadarin**[2], **qum** (ayağa kalk, dikil)[3] deyimi, ayrıca Kuran'da sık sık geçen **bā ʿayn ṯā** kökü ile eş anlamlıdır : Elçi'yi uyandırma, göreve çağırma, Elçi gönderme.
Bu Gece'nin Ramazan ayının içinde[4], olasılıkla sonunda olması dışında, ne gün olduğu kısa zaman içinde unutulacak[5], anlamını yitirecektir. Bunun tek nedeni güneş takviminden ay takvimine geçilmiş olmasıdır. Çünkü doğa, ay takvimini değil, güneş takvimini izler! Dolayısı ile yaklaşık olarak her otuz üç yılda bir, Kadir Gecesi, güneş takvimindeki belirli bir güne denk gelir.
Yemen bölgesinde bol yağışlar (muson), yılda iki kez olurdu : Mart ile Ağustos. Elçi Mehmet'in Mekke'de son kez katıldığı Gezi Töreni 8-10 Mart 632'de idi[6]. Kötü dönemlerin sona ermesi ile bolluğun yeniden geri dönüşü için bk. 108. Devşirme Dizisi, 106. Dişle(n)me Dizisi.
Öte yandan, yakından bakılırsa "Ramazan Ayı" diye anlaşılan **šahru ramaḏān**[7] deyimi ile çok anlamlı olan "kureyş" sözcüğü arasında benzerlikler vardır. (Arap) **ramaḏ** : kuru sıcak; **ramiḏa** : kızartılmış olma; **ramaḏa** : sıcak taş üzerinde kızartma. Yakın sesli (Arap) [**rmd**] : 1 - kül; kül renkli olma; 2 - yıkım; yok oluş; 3 - koyunlar, keçiler soğuktan, kırağıdan ötürü yıkıma uğramış olma; 4 - giysi yıpranmış, eskimiş olma olma[8]; 5 - eti kızartmak için küle yatırmak, külün içine sokmak; 6 - (dişi keçi, koyun, deve) doğurmadan önce memesinden az süt gelmesi, sütün sızması[9]; 7 - yoksul, yoksun olma; kıtlık dönemi; (Habeş) [**rmḏ**] : alazlamak, kızarmak, sıcak kül; yanan, yakıcı; kömürde pişirilen ekmek; tükenmek. Öte yandan (Arap) **šahr** : ay; (Akat) **saḫāru** : (çevresinde) dönüp durmak, dönmek, oyalanmak, geri gelmek[10]. Dolayısı ile **šahru ramaḏāna**, açlık ile tokluğun, sıcak ile soğuğun dönüştüğü, birbirinin yerine geçtiği dönem anlamına gelmelidir[11]. "Doğurmanın yakın olması" ise bu dönemin bahar aylarında, Nevruz gününe yakın gösterir. Kureyş*. Krş. (Kadın) "doğum öncesinde, suyu gelmek", (hayvan) "doğum öncesinde sütü gelmek", (Doğa) "doğum öncesinde yağmur yağmak". Dolayısı gelen su, sızan süt, yağan yağmur, doğumun, dirilişin öncü belirtileridir. Kadir Gecesi ile "yağmurun düzenli yağışı" arasındaki ilişki için krş. **salāmun**[12] : (Yemen) **s1**$^{\mathbf{1}}$**m** : 1 - barış, esenlik; 2 - yağmur yağışının düzenli oluşu.
Kadir Gecesi gibi Hıdırellez de bir türlü "yağmur bayramı" kutlamasıdır. Köken : 1 - (Yemen) [**ḫḏr**] : bayram, şölen + İlyas. = İlyas Bayramı[13]. Elçi İlyas, üç yıl süren kuraklıktan sonra yağmurları geri getirmişti[14]. 2 - (Yemen) [**ḏrr**], **hḏry** : (toprak) doyana dek sulanmak, sulanmış olmak. (Arap) [**ḫḏr**] : yeşil(lenmek)[15].
Öte yandan ne 44. ne de 97. Diziler'de bir iyileştirici, bir onucu olan Kuran'ın indirilmeye başlandığı Kadir Gecesi'nde suçların arınması söz konusudur. Oysa arındırılan, onarılan insan suçları değil, yeryüzüdür. Bu

---

[1] 2/259
[2] 20/40
[3] 74/2
[4] 2/185
[5] Kadir Gecesinin belirsizliği konusunda bk. *K. Paksoy, "Rivayetler Işığında Kadir Gecesi"*. Bu, Arabistan Yarımadası dışında Rahman'ın kim olduğu bilinmediği için unutulup "esirgeyen", "bağışlayan" gibi Allah'ın niteliklerinden biri olarak algılanmasına benzer.
[6] *C. J. Robin, "Marib et Makka. Deux pèlerinages de l'Arabie Préislamique"*
[7] 2/185
[8](Habeş) **qaraṣa** : kazıma, yarma, çizme, derisini yolma; oyma. Ayrıca krş. benzer sesli (Arap) **qaraḍa** : kesme, kesip koparma; (Habeş) **qaraḍa** : yırtma, yolma. (Akat) **ḫarāṣu** : koparma, yarma
[9] (Habeş) **ḫarasa**, **ḫaraśa**, **ḥaraśa**: çocuk taşıma; çocuk doğururken yatağa yatmış olma. (Akat) **ḫarāšu** (I) : doğurmakta olan (kadın).
[10] Ozan*
[11] Yoğun kış soğukları yaşanırken Şubat ayı içinde "sıcaklığın (havaya, suya) düşmesi" inancı, pek inandırıcı değilken, "cemre", ikisi şubat ayında ve biri mart başlarında olmak üzere, birer hafta arayla önce havada, sonra suda ve daha sonra da toprakta oluştuğu sanılan sıcaklık yükselişi" diye anlaşılır. Köken olarak, (Akat) **gumāru** : kömür, odun kömürü gösterilir. Oysa (Arap) [**ġmr**] : su bol olma, su taşması ile örtülme, bolluk gibi anlamlara gelir (*Lane*). Ayrıca [yeni yıl anlamına gelen Nevruz başlamadan önce] kış aylarının bitişi anlamı için bk. (Habeş) [**gmr**], bütünleme, sonuna erdirme, tüketme; (Akat) **gamāru** (II) : sona erdirmek, bütünlemek; ay'ı, yılı bütünlemek. "Ölüm bunalımı / ölümden ötürü ter döküş" bağlamında yer alan (Arap) [**ġmr**] için bk. **ġamarāt** (6/93).
[12] 97/5
[13] (Arap) [**ḫḏr**] : yeşil(lenmek); (Yemen) [**ḏrr**], **hḏrn** : (toprak) sulanmış olmak; (Yemen) [**ḫḏr**] : bayram yapmak, tören yapmak
[14] 1. Krallar 17. Bölüm vs.
[15] Bu kök ile [**kdr**] arasındaki ses yakınlığı ilginçtir.

gece içinde, Tanrı'ya yapılacak olan çağırıların onaylanması da belirtilmez. Oysa Müslümanlıkta bunlara inanılır. Olasılıkla bunda Hristiyan Arapların etkisi olmuştur. (Habeş) [**qdr**] kökünün anlamlarından biri de "iyileştirici ilaç [furkan*]; suçları paklama"dır[1]. Öte yandan (Habeş) **qedər** (III), **qedār** : suç arındırma vaftiz[2] töreni.

Kafir : Bugün, "Tanrı'nın varlığını ve birliğini inkâr eden kimse", "genellikle Müslüman olmayanlara verilen ad" (*TDK*) olarak tanımlanan **kāfir**[3], Kuran'da seyrek olarak bu anlama gelir. Kuran'a göre, Elçi Mehmet'in çevresinde, Arap Göçebeleri dışında, tektanrıcı da olsa çoktanrıcı da olsa Allah'a[4] tek ya da üstün tanrı olarak tanımayan, tapmayan yok gibi idi. Dolayısı ile Kuran'a göre kafir, tanrısız, Allah'ı tanımayan ya da tanımak istemeyen kimse anlamına gelemez. Öte yandan Kuran'ın sayısız yerinde kendisine yapılan iyilik için, "bana iyilik yapılmadı", "bana yapılan iyiliği o yapmadı" diyenlere de "kafir" denilir, üstelik bu tür kafirler, "iyilikbilmez kimseler" diye anlaşılır. Tanrı sık sık kullarına karşı "kafir" olur, "kafirlik eder, küfreder" : Tanrı, kulların yaptığı suçları, onlar yapmadılar diyerek, göz kapar, görmemezlikten gelir, gerçek olan suça, o suç, yalandır, der. Öte yandan neden bir suçu arındırmak için "kefaret" (**kaffārat**) ödenir? Neden Süleyman konusunda, "o, bir kafir değildi" denilir? Neden (Osm) tekfir, birisini kafir sayma anlamına gelirken başka bir bağlamda "elini göğsüne koyup, alçak gönüllü olduğunu gösterme" anlamına gelir? Bütün bu değişik anlamlar (Akat, Asur) [**kpr**]'den türer.
1 - (Asur, Akat) **kapāru** (I) : yolmak, kabuğu yolmak; tarlada ot yolmak; bir işi ortadan kaldırmak (gidermek); (dinsel tören olarak) birisini silmek (kir almak), aklamak. (Akat) **kapāru** (II) : (gözyaşı, el, kap kacak, silmek, süpürmek, kurulamak. Krş. Keçürmek*. (Akat) **kapāru** (I) : yolmak; Akat) **kapāru** (II) : silip arındırmak. Krş. Yağ sürerek, "mesh ederek", ovarak, süpürerek, kirleri, suçları) aklamak.
2 - (Akat) **kupru**, **kupīru**: bitüm[5]. Bu kökten türeyen **kapāru** (I), (boya, sıvı, genel olarak bitüm) bulaştırmak; yer sakızı (bitüm), karasakız (zift) ile örtmek[6]; yağlamak, büyü yaparak aklamak[7], iyileştirmek; (doktorluk ya da dinsel tören amacı ile) silmek, iyileştirmek; (merhem sürmek ?)[8].
(Boya, yağ ile) örtmek, İbranice ile Arapçaya "örtmek" diye geçer. Dolayısı ile Bitikgillerden kimileri için **kfr** yapma, Tevrat'ı "tahrif etme" (yaprakları yolma[9], kimi yerlerini örtme) anlamındadır.
(**ḫ**/**k**) dönüşümü için krş. (Arap) [**kfr**] ile (Akat) [**ḫpr**], **ḫepēru**, **ḫapāru** : kaşımak, kazmak, (toprağı) kazıp çıkarmak; (Arap) [**kfr**] : (toprağı arındırıp, delip eken kimse)[10], ekici; oysa tohumu toprak ile örten kimse diye anlaşılır. (Habeş) **kafar** (II) : gömüt, delik, oyuk; (Arap) **kafar** : Öteki Yaşam. Anlam için bk. Karanlıklar Ülkesi olan Çukur*. "Boyama" için bk. Yalanlamak*.
Öte yandan (**ḫ**/**k**; **p**/**f**) (Akat) **ḫapāru** 1 - (yağ suyu, ordu düşmanı) kuşatmak; 2 - (kaçıp) sıvışmak; başıboş olmak; **ḫāpiru** : başıboş kimseler takımı. Bu ise 1 - Elçi'ye, kendisini kuşatarak engel olma; 2 - Elçi'nin kılavuzluğunu yadsıyarak Yol'da başıboş kalanlar[11] anlamına gelir.
Suçların arınması, arındırılması : (Akat) **kupīrātu** : temizleme, aklama; Krş. (Arap) **kaffārat** (kefaret). Bir nesnenin üzerindeki başka bir nesneyi (kirliliği) 1 - o kiri alarak, iterek, yolarak gidermek; 2 - örterek o kirin görülmesine engel olmak. Bu ikinci anlam, yer sakızı (bitüm), karasakız (zift) ile örtmek, yağ bulaştırmaktan gelir[12]. Yakın anlamlı bir kök için bk. (Arap) [**brm**][13]. Aklama anlamı için ayrıca bk. (Yemen) **kfr** : savak; su akışını düzenleyen araç[14]; suçu bağışlamak. Kendi kendisini (suç ile) lekelemek deyimi için ayrıca bk. Suç*.
Bu "karaçalma / yalanlama" ile "aklama" ikilisi değişik bir kökte de görülür. Yalanlamak*.
Bunların yanı sıra (Habeş) **qafara** (I) : üstüne varmak; çok yakına gelmek [musallat olmak]. (Osm) zulmetmek ile yakın anlamlıdır. (Habeş) **qafara (II)** : delik açmak; çentiklemek[15]; öngörü (kehanet)

---

[1] Bu sözcüğün türevleri için bk. *Geez Sözlük*, *422*.
[2] su ile, su dökerek yapılan vaftiz (?)
[3] [**kfr**] kökünün türevleri Kuran'da 525 kez yer alır.
[4] kimi bölgelerde Rahman'a
[5] krş. Karalık*
[6] (Asur) **kāpıru** : kalafatçı (bitüm ile delikleri tıkayan kimse).
[7] Süleyman, bir "büyücü" değildi! O, büyücülük yaparak insanları iyileştirmiyordu!
[8] Bu son anlam için bk. Onucu* (furkan)
[9] (Akat) **kapru** : kısaltılmış
[10] ayrıca krş. (Asur, Akat) **kapāru** (I) : yolmak, kabuğu yolmak; tarlada ot yolmak
[11] "Cahil", bk. Bilgisiz*
[12] Yakın anlamlı bir deyim için bk. tekgeçişli **l-ḥinṯ** (56/46). (Habeş) **ḥanaṭa** : Bedeni yağlamak, kokulamak, ovmak. (Arap) **ḥannaṭa** : mumyalamak.
[13] 43/79
[14] suyu başka yere akıtma!
[15] (Akat) **kaparru** (II) : kamçı, üvendire.

beklemek, amaçlamak. Oysa bu anlamlar ile (Habeş) **naqʷara** sivri bir nesne ile vurmak, batırmak, gagalamak, delik yapmak, tek gözlü olma (kör olma) anlamları birbirine çok benzer. Kör olan kimse artık karanlıkta kalan biri olmuş olur. Zalim*, Nakir*. (Akat) : **kaparru** (I) : oğlan çoban; **kaparrūtu** : çobanın işi, çobanlık. Tekil olarak bu, Elçi Mehmet'in dilinde "yalancı kılavuz" anlamına mı gelir?
Sami dillerinde delik, çukur açmak, toprağı sürmek, toprağı tırmıklamak; delik, çentik anlamına gelen birçok kökün kimi türevleri, "Gizem perdesini" yarmak, yırtmak, delmek, böylece perdenin ötesinde olanları görmek demektir; bu ise öndeyide bulunmak, kahincilik (peygamberlik), büyücülük yapmak anlamındadır. Örneğin (Habeş) **ḥarasa** : 1 - sabanla sürmek, pullukla sürmek, yarıp geçmek, yarmak; işlenmiş [döndürülmüş] toprak; bu anlamın Arapça karşılığı : **ḥarata**; 2 - büyücülük yapmak; gelecekten salık vermek [gizemi yarmak, görünmeyeni ortaya çıkarmak].
Dolayısı ile Kuran'da kafirlik etmek, küfretmek deyimleri (Bitik, Yasa, Tanrı'nın niteliği ya da herhangi bir insan konusunda) gerçeği saklamak, (gerçeği) altüst etmek[1]; gerçeğe, yalan demek; gerçeğin yerine yalan koymak anlamındadır. Kuran'da bağlamına göre 1 - (Bile bile gerçeği) örten; 2 - (Bir söze yalan) bulaştıran; 3 - Karaçalan; gerçeğin rengini değiştiren; 4 - (Gerçeğe) karanlık getiren; karartıcı; 5 - Yadsıyan; 6 - Yapılan iyiliği görmeyip (görmek istemeyerek) karaçalan, iyilik yapılmadı diyen, "nankör olan"; 7 - Büyücülük yapmak; 8 - (Yalan) ekicisi. **l-kufār**[2], anlamı bir kez ortak koşucular bağlamında yer alır. Bu "yanlış" tohum ekenler, verimli bir ürün elde eden tektanrıcı ekincilerle karşılaştırılırlar. (Arap, Sami) **kfr** : ekici; çiftçi, "tohum ekicisi". Ayrıca bk. (Arap) [**kfr**] : karanlık, gece karanlığı, gömüt, toz, toprak (*Lane*). Zalim*, Karalık*.
Bu "toprağı delip" saklamak, bir nesneyi "boyayıp" gerçek rengi örtmek anlamları korunuk Ayşe konusunda gerçeği alt üst edenler, olayların gerçek rengini saklayanlar bağlamında üç kez yer alan yer alan [**rmy**], **ramā** / **yarmūna** (24/4, 6, 23) değiminde de görülür : (Akat) **ramû** : (gümüş, bitüm ile) kaplama. (Habeş) **ramaya** : atmak, delik açma.
Sağlam, işleyen bir nesneyi, yasayı, gerçeği "bozma", "çürütme", "delme" kökleri de sık sık bu anlamlar altında kullanılır. Bu konuda bk. örneğin Alçaklık*, (Habeş) **ramaya**, atmak, delik açma, kargı ile delmek; (Arap) [**rmm**] : (çürüyüp) dağılma. Tanrı'nın Bildiriler'ine "küfredenler", onları bozmaya, çürütmeye çalışanlardır!

Kalem : Yazı yazmaya yarayan yazaç, kamış çubuk anlamına gelen **qalam** sözcüğü, Mekke döneminde iki kez anlam sıkıntısı yaratır[3]. Tanrı eline kağıt, kalem alıp insanlara bilmediği konuları öğretmediğine göre bu deyim, kalemi elinde tutan yazıcıların yazdığı yapraklar, bitikler diye yorumlanır. İdris'in Bitiğine göre insanlara bilmediği konuları öğreten İdris'in kendisidir. İnsanlara, Gizem'in bir bölümünü, bilmedikleri konuları öğretebilmesi için Melekler kendisine Kutsal Bitikleri yazdırırlar[4]. İdris'in öğretmen olduğu Kuran'da, özellikle Mekke döneminde birkaç kez anımsatılır. Oysa (Habeş) **qalam** (çoğul ʾ**aqlām**) çok anlamlıdır : kamış, sap, kalem[5], boya, mürekkep[6], iz (leke), harf, sözcük ("kelime"); bitiklerden gelen bilgi. Kalem ile ilk yazan İdris idi (*Al-Jalalayn*).
Bunun yanı sıra, Elçi Mehmet'in "kalemin" (yalan olmayıp doğru oluşuna) ant içmesi[7] de anlaşılmaz. Benzer sesli (Yemen) **ḥlm** kökü uykuya yatıp görücülük yapma, "kehanette bulunma" anlamına gelir. İlkel Sami dillerinde bu, Gizem'den bilgi getiren tanrısal elçi, "kahin", "peygamber" demektir. Örneğin (Yemen) **ḥlmt** : görücü kadın; dişi kahin. (Arap, Habeş, İbr) **ḥlm** : düş. Bu nedenle Kuran'da sık sık yer alan "uyandırma" ile "açıklama yapsın diye bir elçiyi [uyandırarak] görevlendirme" deyimleri köktaştır. "Elçi", "Uyarıcı", "Öğretmen" anlamları için bk. (Akat) **kullumu**, (Asur) **kallumu** : göstermek; sergilemek, bir belirtiyi açığa koymak [tenzil etmek. İndirmek*], açıklamak; birisine (duygularını) belli etmek [Vahiy* etmek]; insanı, hayvanı öğretmek, eğitmek; **kallû** : ivedi ulak; toplumsal (toplu) çalışma için insanları çağırmakla görevli kimse; çığırtkan; bir örgütün elçi olarak gönderilen, kralın iletilerini taşıyan üyesi[8]; (Asur) **kalâmu** : görmek, göstermek[9].

Kalıt belgesi : Bir kimsenin ölümünden sonra yapılması gereken işlemleri, istekleri için düzenlediği belge.

---

[1] Aldatılmak*
[2] 48/29
[3] **bi-l-qalam** (96/4). "O, kalemle yazmayı öğretendir" (Diyanet)
[4] *A.-L. de Prémare, "Les Fondations de l'Islam", 311-312.*
[5] 31/27
[6] 18/109
[7] 68/1
[8] örneğin Havariler'in her biri
[9] *C. Johnston, "The Epistolary Literature of the Assyrians and Babylonians"*

Kalıt düzenlemesi : Kalıt belgesi*.

Kanmak : Söylenilen sözün, anlatılan konunun doğruluğuna inanmak; inancında kesin olmak.

Kan parası : Öldürme ya da yaralamalarda, suçlunun ödemek zorunda olduğu para ya da varlık.

Kanıt : Tanrı'nın varlığı, gücü ve sözünün doğruluğu konusunda kanıklık (doyum) verici, düşünüp taşınmaya yol açıcı sözler, belgeler, izler, örnekler, belirtiler, olaylar, tansıklar. (Habeş) [Tanrı'nın] damgası. (Osm) ayet. Belirti*.

Karataş : Kabe'deki kutsal taş (**Al-Hağar Al-Aswad**, Hacerü'l-Esved). Mehmet'in Mekke'ye dönüşünden sonra, Kabe'de putatapıcılıkla ilgili ne varsa yıkıp yok ettiği öne sürülürken, putatapıcılardan kalan, Üretkenlik Tanrısı Hubal'ın simgesi olan bu Taş'ı[1] yok etmemiş olması şaşırtıcıdır. Böyle bir simgeye tapılmasının ya da saygı gösterilmesinin, salt bir tektanrıcı olan Elçi Mehmet'çe onaylanabilmiş olmasına inanmak zordur. Geleneklerin söylediğinin tersine Mekke ele geçirilince[2] o Taş'ı kendi elleri ile kırmış olmalıydı. Oysa Geleneklere göre Karataş, 683 yılında Emeviler döneminde Mekke'nin kuşatılması sırasında mancınıkla atılan bir taş ile kırılmıştı.
Öte yandan, Kabe'de Karataş'ın çevresinde "yedi kez dönmek" de putatapıcılar döneminden kalan bir töre olmalıdır. Bu konuda bk. On Dokuz*. (Arap) **ṭwf** : dolaşma, gezinme; bu ise bir nesnenin çevresinde sürekli dönmek anlamına gelmez. Örneğin Safa ile Merve arasında "tavaf edilmez", oralara gidilip gezinilir, dolaşılır[3]. Yakın ya da komşu olan kimseler birbirlerini "tavaf etmezler", onlar birbirlerine gidip gelirler[4]. Su baskını anlamına gelen köktaş **l-ṭūfān**[5], "yaygın, yayılan su", "gezinen su" demektir. İlkel anlamı "tavaf eden su" olmuş olsaydı, "girdap" anlamına gelmiş olurdu. Krş. (p/f) (Akat) **ṭap'um** : yayılmış olma. **ṭepû**, **ṭapû, ṭapā'um** : yaymak, uygulamak, katmak, eklemek. (Akat) **ṭâpu** : (iplik) bükme, dolama [6].
(Yemen) **yfʿ** : bir yere varmak; bir yere, birisine yaklaşmak; su kaynaklanmak (birdenbire açığa çıkmak)[7]; yasaya uygun olarak (resmen) tanınmış, bilinmiş, duyurulmuş olma; (tanrısal güç) görünmek[8]; **tyfʿn** : taht'a çıkış. (Osm) tayfa anlamı için bk. (Akat) **tappû** : yoldaş, ortak, iş ortağı, arkadaş; dernek; insanlarla arkadaş olan tanrı. (Yemen) **yfʿ** : bir yere varmak; bir yere, birisine yaklaşmak deyimi için bk. yakın anlamlı Çelenk*, Yönek*, Salat*.

Karabaş : Hristiyanlarda genellikle manastırda yaşayan evlenmemiş din adamı, rahip; ruhbanın tekili. Ruhban, Arapçada **rahiba** (korkmak, sakınmak)[9], [**rhb**], **rahab** (korku, sakınma, saygı)[10] dan türer ve (Tanrı'dan) sakınan, sakınık anlamına gelir. Oysa onlar, kendileri için **bnay qiyâmâ** (antlaşmanın oğulları)[11] deyimini kullanırlardı[12]. Erkek karabaşlar, genel olarak toplumdan uzakta, birlikte yaşarlardı. Erkek korunuklar* ise cinsel ilişkide bulunmadan kadınlarla bir çatı altında yaşayabilirlerdi. Karabaş, Türkçede çift anlamlıdır : 1 - rahip; 2 - hiç evlenmemiş erkek (*TDK*).

Karabaşlık : Karabaşların evlenmeyerek, toplumdan çekilerek yaşamaları durumu, ruhbaniyet, ruhbanlık.

Karaçalıcı : Karaçalan kimse. Gerçeği yadsıyarak, görülmesin, bilinmesin diye gerçeğin "rengini değiştiren, saklayan"; gerçeği "altüst eden", "gömen", silip süpüren kimse. Kafir*

Karaçalmak : Kafir olmak; küfretmek, (gerçeğin) rengini değiştirmek. Karaçalıcı*; Kafir*

---

[1] Mescit*
[2] Mekke'nin "ele geçirilişi" konusu Kuran'da yer almaz. bk. 110. Dizi.
[3] 2/158
[4] 24/58
[5] 7/133, 29/14
[6] krş. Çelenk*; ayrıca bk. Yönek* (kıble).
[7] krş. (Osm) tufan
[8] bu son iki anlam için krş. (Osm) umre (2/196)
[9] *B. Landron, "Les Relations Originelles Entre Chrétiens", 201.*
[10] (Akat) **ra'ābu**, **raḫābu** : titremek, sarsılmak; **ra''ābum** : çok titreyen
[11] bk. Alışveriş*
[12] *B. Landron, "Les Relations Originelles Entre Chrétiens", 201.*

Karalamak : 1 - Karaçalmak*, Kafir*; 2 - (Gerçeği) boyamak, rengi koyulaştırmak. Yalanlamak*

Karalık : Kara olma durumu; karaya çalan leke. [**sw**ʾ] kökünün **sayyi** (**sayyiʾan**), **sayyi-at** (**sayyiʾat**), **sayyiāt** (**sayyiʾāt**) gibi türevleri için kullanıldı. (Arap) [ʾ**ṯm**] kökü ile yakın anlamlıdır. Suç*. Benzer sesli (Osm) siyah[1] ile eş anlamlıdır. Ayrıca krş. benzer sesli tekgeçişli (Arap) [**wšy**], **šiyat** : derisi lekeli, dövmeli. Genel olarak "kötü", "kötülük" diye çevirilerek anlam daralmasına yol açılır. Suç işlemiş ya da savaşta yenilmiş olduğu için[2] "kararmış" olan, "yüzü kara"[3] olmuş kimse bağlamında, ya da gerçeği karartan, kötü eylemler konusunda yer alır. Karartıcı (kötü) eylemleri yapanlar, ayrıca kendilerini suç pisliği ile karartanlar için bk. Karaçalmak*, Kafir*, Zalim*. Genel olarak, üzerinde "kara lekeler"[4], "suç lekeleri" olduğu için utanılacak bir durumda olanlar için kullanılır[5]. Bu deyimin seçkin örnekleri olarak bk. "Üstelik, (yüzü) karalık kazananlara, (yüzü) karalığın karşılığı (olarak) bir benzeri olacak, ... [eşdeğerli karşılık olarak] yüzleri, karanlık gece parçaları ile örtülmüş gibi olacak."[6]; "Oysa, kim (yüzü) karalık [suç lekesi] ile gelirse, (unutmasınlar) onların yüzleri Ateş'te kızartılacak[7] (ayrıca kendilerine), "Ne yapageldiyseniz (onun) başkası ile mi karşılık alacaksınız? (denilecek)"[8]; "Onlar, arınık bir eylemi, bir karalık olan bir başka (eylem) ile karıştırmışlardı."[9]; "Yüz karalayan bir eyleme (verilecek) karşılık, onun benzeri yüz karalayan bir eylemdir. ... Evet (Allah), (başkalarını) karartanları kesinlikle sevmez."[10]. Tanrı ile yapılan Antlaşmayı bozarak, verilen sözü karartanların (ışıldayan) yüzleri karartılır"[11]; (Söz, antlaşma) konusunda "doğrucu olmayan" kimseler, oyun bozanlık, mızıkçılık yaparlar, "karacılık yaparlar"[12], Gökten yağan [kara] pislik yüzünden suç işleyenlerin yüzleri kara olmuştu (suçlu kimseler utanmışlardı, üzülmüşlerdi, yüz karası olmuşlardı)[13].
Kimi bağlamlarda "inanç sağlığının kararmaya, çürümeye başlaması, inancın kötüleşmesi" anlamına gelir[14].
Kimi bağlamlarda ise, bu yüzü kara olan nesne, "kara put / kara tanrı" anlamındadır. Örneğin, "(İki tanrı arasında) (yüzü) kara olanını, onun benimseneni / benimsenecek olanı ile sav. Biz, onların (Allah'a), (ortak olarak) ne kattıklarını biliyoruz."[15]. "Put" için bk. Zalim*.
İçinde ısıtılacak olanlar için Cehennem'in (yüz, deri) karartıcı bir dönüş yeri olduğu belirtilir[16]. Bu deyim, çift anlamlı olmalıdır.
Sözleşme, ant içme konusunda sık sık yer alan bu sözcük, sözü bozma, çürütme, işlemez duruma getirme, son verme anlamında olmalıdır. Krş. köktaş **sawat** : "ölü beden"[17]. Sağlığın bozuk olması, ekinlerin çürümesi (?), işlerin artık yürümemesi anlamı "uğursuzluk" diye anlaşılır[18]. Tek geçişli **l-musī**, ortak koşuş [kötü inanç] konusunda "düzelenler / düzeltenler / arınan kimseler" gibi olmayan, bu konuda kötüye giden, kötüleşen, kötülüğü arttıran birisi için kullanılır[19]. Bağışlayıcı olan Tanrı, suç işlemiş olduğu için "kararmış, lekelenmiş, kirlenmiş" olanlara karşı bir silicidir[20]. Böylece onların (suç) karalıkları, (suç) lekeleri silinmiş

---

[1] Farsça kökenlidir (*Nişanyan*)
[2] 3/120
[3] utanılacak bir durumu olan kimse (*TDK*)
[4] krş. (Arap) **wāw šīn yā** : is, kurum ile dövme yapma; dövmeci
[5] "Birçok hadiste yüz aklığı ve yüz karalığı tabirleri mutluluk-mutsuzluk, sevinç-keder, suçsuzluk-suçluluk anlamlarını sembolize etmektedir."; "Renklerin kinaye [dolaylı], tevriye [uzak anlamlı], mecaz [benzetmeli] gibi sembolik anlamlarda kullanılmasının örnekleri birçok âyet ve hadiste yer almaktadır. Kur'an'da günah işlemeyenlerin yüzlerinin ağarması sevinç ve mutluluk, günahkârların yüzlerinin kararması keder ve mutsuzluk hallerinin kinaye üslûbuyla anlatımıdır." (*İA*, "Tedbîc")
[6] 10/27
[7] kızartılacak; yuvarlanacak
[8] 27/90
[9] 9/102
[10] 42/40
[11] 17/7
[12] 29/2-4
[13] 26/173, 27/58. Benzer bir gözdağı için bk. 37/177. Bu gözdağı gerçekleşirse, karaçalıcılar için "yüz karartıcı" bir sabah olmuş olacak.
[14] 5/101. Krş. Yüreklerinde Sayrılık Olanlar*.
[15] 23/96
[16] örneğin 4/115, 25/66
[17] 5/31(iki kez). Ayrıca, Firavun'un "öldürmek, soy çürütmek, soy söndürmek" isterken "ölmesi, soyunun çürümesi, soyunun sönmesi" için bk. 40/45.
[18] 9/98, 48/6
[19] 40/58
[20] 48/5, 66/8

olanlar, "ışıldamaya" başlarlar. Bağlamına göre bu karalıklar ya silinir ya geçiştirilir ya da giderilir. Yakın sesli (Akat) **iṭṭu** : bitüm. Krş. (Akat) **kupru** : bitüm; **kapāru** (I), (boya, sıvı, genel olarak bitüm) bulaştırmak; yer sakızı (bitüm), karasakız (zift) ile örtmek. Kafir*. Krş. (Arap) [ʿ**šw**]. Gece*.
Bu kökün öteki türevi **sawāt**, ya "utanç yeri", ya da (kara kıllı olduğu için?) "cinsel organ bölgesi", "kara yer" diye anlaşılır[1].
Öte yandan, **sayyi-uhu** diye okunan[2], "onun kötüsü" diye çevirilen, içinde geçtiği bağlamda ne anlama geldiği bilinmeyen bu deyim, (yanlış bir inanç yaymaya çalışan), (inancı çürük) "Gezgin Keşiş, Derviş" demektir : (Hristiyan Arapçası) **sāyiḥ**.

Karartıcı : Gerçeği, kılavuzun yol göstermek için taşıdığı ışığı karartan; başkalarını karanlıkta bırakan kimse. Zalim*. Böyleleri, örneğin Tanrı'nın tuttuğu ışığı karartmak için ağızları ile [yalan atarak, "üfleyerek"] söndürmeye çalışanlardır[3]. Böyle biri, bir nesneyi karartarak, onun gerçek renginin görülmesine engel olan biridir. Kimi bağlamda "çürütücü" (yeşil, taze, arı olan nesnenin kararmasına yol açan kimse) anlamındadır. Tanrı'ya karşı "zalim olanlar, zulmedenler", Tanrı'ya ortak koşarak, Kendisini "lekelemeye" çalışanlardır. "Rengi değiştirme" anlamı için bk. Zalim*, Kafir*. Zalim ile Kafir'in, anlam bakımından birbirini bütünleyen iki deyim olması için örneğin bk. "Oysa (o) karartıcılar, ancak karaçalışta direnirler."[4]
"Lekeleme" için bk. Karalık*.

Karartmak : Karartıcı*; Zalim*. Kendini karatmak : Kendini suç lekesi ile kirletmek; yüz karası olmak. Türkçeye genellikle "kendi kendine zulmetmek" diye çevirilir. 2 - (Değişsin, tanınmasın diye Tanrı'yı, birisini, bir nesneyi) boyamak, rengini koyulaştırmak. Yalanlamak*.

Karavaş : Köle kadın.

Kargış : İlenme, kargıma. Alkış karşıtı. Kargışlamak*.

Kargışlamak : Birine, kendisini sevgi ve ilgiden yoksun bırakıp öfkeye uğramasını dilemek. Kargımak, ilenmek, lanetlemek. İstenilmeyen, kargınan kişi, içinde bulunduğu toplumdan uzaklaştırılır[5]. Bu yüzden kargışlamak, Kuran'ın birçok yerinde kovmak[6] anlamına gelir. Kargınmış olan biri, içinde bulunduğu toplumdan, arkasından taş atılarak kovulurdu, uzaklaştırıldı. Yeri gelmişken şunu da belirtmek gerekir : Sözlük anlamı bakımından (Osm) recm, recmetmek deyimleri, (suç işleyen, istenmeyen) birisini, arkasından taş atarak kovma demektir, kesinlikle taş atarak öldürmek değil. Habeş dilinde "dinden, inançtan kovmak çıkarmak" anlamına da gelir. (Akat) **ragāmu** : bağırmak, çağırmak, kovmak, kovuşturmak, dava açmak[7]; (Yemen) **rġm** : kötü amaç; sevmeme; kin gütme. (Habeş) **ragama** : sövmek, (birisi için) kötülük istemek; iğrenmek; dinden kovmak. Kuran'da kırbaçlamak[8] ile (ok, kargı) atmak[9] da kovma, dışlama anlamına gelir. Krş. 24/4 (kırbaçlama) ile 24/8 (dışlama; uzaklaştırma, tek başına bırakma. Ezinç*). "Bağırma", "bağırıp kovma" anlamı için ayrıca bk. İncitmek*.

Karmaşıklık : (Arap) [**škk**], **šakk**, Kuran'da 15 kez, kuşkulu, kuşku içinde olma diye anlaşılır. Bu kök, 1 - inanç, tektanrıcılık konusunda "düşünceleri karmakarışık, dağınık olma"; 2 - Tanrıları çoğaltıp, Allah'a başka tanrıları ekleme, dikme; tanrıları birbirine bağlama; 3 - (Çağırıya karşı) sağır olma anlamlarına gelir. Örneğin, "Allah konusunda karmaşıklık"[10], "Allah'a başka tanrıları iliştirmek demektir. Sami **skk** kökünden türeyen (Habeş) **sakʿa** (I), (Amhar) **sakka**; (İbr) **šāḵaḵ** : (iğne) batırmak, (dikiş) dikme; (iki nesneyi birbirine) örmek; sıra sıra dizme[11]; süsleme. Öte yandan (Akat) **šakāku** çift anlamlıdır : 1 - boncukları ipe

---

[1] 7/20,22,26,27; 20/121
[2] 17/38
[3] 61/7-8
[4] 17/99. **fa-abā l-ẓālimūna illā kufūran**. Bağlam : Kimilerinin, Tanrı'nın ölüleri diriltebileceğine inanmaması. dç : "Fakat zalimler ancak inkârda direttiler." (*Diyanet*).
[5] kovmak, ürkütüp uzaklaştırmak için (kurt, köpek gibi) bir hayvanın arkasından taş atmak.
[6] (saklandığı yerden) görünür duruma getirmek, (dışarı) çıkarmak anlamı için bk. Öldürmek*
[7] (Akat) **targumannu** : çevirmen; bağırıp çağıran [savlayıcı, kovuşturan]. (Osm) tercüman. (Asur) **raggimu** (bağıran, çağıran, savlayan) Elçi (peygamber) anlamındadır. bk. *M. Nissinen, "Prophets and Prophecy", 7.*
[8] 24/2; 24/4
[9] 8/17
[10] 14/10
[11] (Arap) **šakʿa** : ip, iplik

dizmek; 2 - (toprağı) tırmıklamak [karıştırmak]. Bunun yanı sıra (Habeş) parça parça olan, kırıntı, döküntü anlamında iken (Arap) [**skk**], **sakka**, (kulakları) kesip koparma demektir. Oysa (Akat) **sakāku**, tıkamak, (kulak) tıkanmış olma, sağır olma, **sakīku** : (ırmak, su yolunda) tortu, çökelti; **sakku** (I) : tıkanmış olma, sağır olma[1]. Oysa Bozguncular*, Tanrı'nın tekliği konusunda kargaşalık çıkaran, tektanrıcılığı bozma konusunda etkin olanlardır.

Karşıtçı Bölük : (Başkalarına göre belirli bir konuda, inançta görüşleri değişik olduğu için) karşı koyan kimselerden oluşan topluluk. (Osm) fırka. Ayrıca kimi bağlamda, insanların sıkıntıya "karşı koymak için" biriktirdikleri varlıkların bir bölümü konusunda yer alır[2]. Köken için bk. Onucu* (Furkan).

Kat : [ʿ**nd**] kökünün 197 türevi (ʿ**ind**), kullar ya da Tanrı konusunda "ondan (gelen), onun yanında, yakın, kat [orun]" gibi anlamlar altında kullanılırken, [**ldn**] kökünün **ladun** türevi 16 kez ancak ve ancak Tanrı için[3], ayrıca bir kez, öğretmen bir kul için[4] kullanılır. Söz konusu Tanrı olunca bu Kat'tan gelen, indirilen, sunulanların tümü olumlu konulardır, beklenmedik tanrısal bir yardımdır. İlginç bir durum Yanıtçı Musa bağlamında yer alır[5] : Bizden (**min** ʿ**indinā**) ile Katımızdan (**min ladunnā**) deyimleri yan yana yer alırlar. Dolayısı ile bu iki deyim arasında az da olsa bir başkalık olduğunu gösterir. Bu iki deyim, birbirini bütünleyen değişik anlamlara gelmelidir.

1 - Bu, "kat", "orun" anlamına gelen **ladun** deyimi ya İbraniceden ya da Habeş dilinden bir alıntı olmalıdır. (Habeş) **lozā** (I) : birisinin yardım bulacağı yer[6]. Bu sözcük ile, Tanrı'nın Evi diye anlaşılan (İbr) **lūz** arasında bir ilişki olduğu sanılır. Habeş koşuklarında "kilise" anlamına gelir. Anlam olarak krş. [görünmemek için birisinin arkasına] sığınma, saklanma, kalkan edinme diye anlaşılan ses benzerli [**lwḏ**], **liwāḏ**[7]. Dolayısıyla **ladun**, birisinin sığındığı, korunduğu güven içinde olduğu yer, "ev" anlamında olmalıdır[8]. Kul konusunda[9] yer alan bu deyim "benim katım", "benim evim", "benim kaldığım/oturduğum yer"[10], ayrıca "benim çamurluğum" [**lwṭ**] anlamına geldiği kesindir.

2 - Tanrı'nın "yakınlığı"dır. Tanrı'nın sevecen, bağırsak (**rḥm**)[11], kollayıcı, kucaklayıcı (**barran**) biri olmasıdır; Krş. "Yakın olma", "yakınlık" ile Sekine* [Tanrı'nın orada[12] olması; eşlik etmesi]. Krş. (Habeş) **lwḍ**, **loḍa** : (bir) bayanın yoldaşı, kulu olma, (o bayana) eşlik etmiş olma. Salat* deyiminde olduğu gibi bu "yaklaşma", iyi ya da kötü bir amaçla olabilir : Tanrı, (uyarıyı dinlemeyenlere karşı, kötü bir amaçla) yaklaşan, (kendilerini ezince uğratacak olan) biridir[13].

3 - (Tanrı'nın) yumuşaklığıdır; yatıştırıcı oluşudur[14]. (Arap) [**ldd**] : kapışmak; kavgacı, karşı çıkıcı olma; bir koyağın (vadinin) karşı karşıya olan iki yamacı[15]; [kötülüğe karşı koyan] sağaltıcı (ilaç)[16] (*Lane*); yumuşak, kırılgan olmak. Dolayısı ile Kuran, karşı çıkıcı bir toplum için değil, yatıştırılacak olan bir toplum için Arapça indirilmiştir[17].

---

[1] 27/66
[2] 2/188
[3] 3/8, 3/38, 4/40, 4/67, 4/75, 11/1, 17/80, 18/2, 18/10, 18/65, 19/5, 19/13, 20/99, 21/17, 27/6, 28/57
[4] 18/76
[5] 18/65
[6] **z/d** dönüşümü için krş. yer belirteci -da/-de diye anlaşılan (Arap) **ladā** ile (Habeş) **lazawa** : soluk alırken sıkıtıda olma ya da (Habeş) **lzy**, **lazaya** : ter içinde, ıslak olma (40/18)
[7] 24/63
[8] [**lwḍ**] : sığınmak; yakınında tutmak (*Badawi*). Bu anlam **multaḥad** (18/27, 72/22) olarak da yer alır.
[9] 18/76
[10] (Arap) [**ldn**] : (bir yerde) kalmak; örtünmek (*Badawi*). (Akat) **lazzu** : kalıcı, sürekli; **lezû** : sürmek, kalıcı olmak.
[11] Bir annenin döl yatağından, bağırından daha çok "güvenlik verici bir yer" neresidir?! krş. (Habeş) **lozā** (I).
[12] Kuran'da 22 kez yer alan (ora)da, (yanın)da, (ucun)da gibi anlamlara gelen yer belirtecı **ladā**, dil bilimcilerine göre **ladun** sözcüğünün başka bir biçimidir. (Badawi)
[13] 18/2
[14] Yatıştırıcı, dinginleştirici, "uyuşturucu", ayrıca yapışkan anlamları için bk. (Yemen) **ldn** (kokulu bitki); (Habeş) **lozān**, **luzān** : Cistus ladaniferus çalısından elde edilen sakız gibi meyva suyu ; (Akat) **ladinnu**, **ladnu**, **ladunu** : Kokulu bitki; Laden sakızı; (Arap) **lawdanūn** ; (Türkçe) laden : Ladengillerden [Cistus ladanifer / Cistus ladaniferus], Akdeniz ülkelerinde yetişen, tüylü ve genellikle yapışkan yapraklı, beyaz veya pembe çiçekli, reçinesi hekimlikte kullanılan bir bitki (*TDK*). Olasılıkla bu bitki, ya da bu bitkiden elde edilen sakız, yatıştırıcı olarak kullanılan "afyon tentürü", "afyon ruhu"dur.
[15] Hem orada hem burada olan; ikiyüzlü (2/204)
[16] anlam için bk. Furkan*.
[17] 19/97

Katılmak : (Eyleme) katılmak; (yardım amacı ile) katkıda bulunmak; emeğini ya da ekmeğini (varlıklarını) bölmek, paylaşmak. İnfak etmek. Katkı*.

Katlananlar : İnançlarına bağlı kalanlar; önlerine çıkan sıkıntılara dayanıp inançlarını koruyanlar, sıkıntıya katlananlar, (savaşta, inançta) direnenler, (Osm) sabredenler. Katlanmak*. Bunun yanı sıra (Yemen) **sabar** ile (b/m) (Habeş) **śamra**, **śamara** eş anlamlıdır : [içinde bulunduğu durumda / durumdan] sevinç içinde olma; hoşnut olma; olumlu olma iyi amaçlı olma; onaylama. Bunun en güzel örneği için bk. 18/28.

Katlanmak : [**ṣbr**] kökünün türevleri, (sıkıntıya) katlanmak, (eylemde/inançta) sürekli olmak, direnmek, kalıcı olmak, "sabretmek" diye anlaşılır. Katlananlar*. Oysa böyle bir tanımlama birçok Bildiri'yi anlamsız kılar. Örneğin ortak koşucular bağlamında (19/65) kendilerinden, Allah'a taparken "sabırlı" olmaları istenir. Kendileri - ortak koşucu olsalar bile - sürekli olarak Allah'a (ara sıra öteki tanrılara) taptıkları için bunun hiçbir anlamı yoktur. Oysa bu türevler [**ṣbr**] yerine (Habeş) [**sbr**] köküne dayandırılırsa, kendilerine Allah'a taparken düşünün, Kendisine ortak koşmayın; Akat Dilinde ise taptığınız putları kırın, öteki tanrılarla ilişkilerinizi kesin denilmiş olur. (Akat) [**šbr**] : kırmak; sona erdirmek, (bağı) koparmak; yontuları kırmak; (Habeş) **sabara** : kırmak; paramparça yapmak; yok etmek, koparmak[1]. Bunun Türkçedeki en uygun karşılığı, yakından incelemek için "kılı kırk yarmak"tır. Krş. (Sür) **səb̲ar** : düşünme[2]. Krş. ince ince koparmak → incelemek → yakından bakmak, araştırmak. Ayrıca krş. yarmak → anlamak, anlamaya çalışmak. Fıkıh*. Ayrıca (Yanıtçı) Musa ile uşağı konusunda[3] sık sık yer alan bu sözcük "sen (bana / bu konulara) sabredemezsin" diye değil "(bilgin olmadığı için) sen (bu konuları) düşünemezsin, anlayamazsın, (bu konularda) ölçülü olamazsın; karşılaşacağımız olayları yorumlayamazsın" anlamındadır. (Akat) **šabrû** : düş yorumcusu. Anlayabilmek için olaylar arasında ilişki kurma anlamı için bk. (b/m) (Habeş) **ḍamara** / **ṣamara** : [olayları] birleştirmek, bir araya getirmek, bağlamak, eklemek, takmak, iliştirmek. Suç işleyen kimseler konusunda[4], "düşünürlerse, anlatılanlar arasında ilişki kurarlarsa", neden Ateş'e gideceklerini anlamış olacaklar anlamındadır. (Yahudilere) karşılık verilirken "sabretmek" deyimi, kendilerine karşılık verirken düşünmek, ölçülü, uygun olmak demektir[5]. Lokman Dizisi'nde[6], verilen örneklerdeki Tanrı'nın yaratma gücünü ancak düşünen[7], bu anlatılan örnekleri yorumlayan insanlar anlayabilir, "sabredenler" değil. Düşünülmezse, yaşam boyu bile "sabredilse", Tanrı'nın yaratma gücü anlaşılamaz! "Gemilerin, Allah'ın yelleri göndermesi ile batmadan ilerlemesini ancak bu konuyu düşünen, yorumlayan kimseler anlayabilir, sabredenler[8] değil[9]. Başkalarınca kandırılmamak için düşünmek, olayları yorumlamak gerekir, sabretmek değil[10]. Ses, dolayısıyla anlam bakımından bu [**ṣbr**] kökü ile [**sbr**] kökü bilinerek ya da bilinmeyerek birbiri ile karıştırılıyormuş gibidir.[11]
Ayrıca Elçi Mehmet konusunda kullanılan **bil-ṣabr** (**bi-ṣ-ṣabr**)[12] için bk. (Arap) [**sbr**] : uygun olma, uygun düşme; yakışma. (Yemen) **sabar**, (b/m) (Habeş) **śamra**, **śamara** : uygun, hoş olma, hoşa gitme, alçak gönüllü. Karaçalıcıların, Ateş'e karşı "sabırlı" olmaları da çevirmenler için ayrı bir sorun yaratır[13].

Katkı : [**nfq**]. Varlığını (gelirini, azığını) ya da (örneğin savaşta) gücünü başkası ile paylaşmak, bölüşmek için ne verildiyse, ne yapıldıysa; (Osm) infak, nafaka. 1 - Varlığı, ekmeği paylaşmak, dağıtmak. (Habeş)

---

[1] Eş anlamlı (Arap) **tabara**. Putların "kırılması, koparılması" için ayrıca bk. (Arap) [**qrf**] (42/23)
[2] *Geez Sözlük, 531*
[3] 18/60 vs.
[4] 41/24
[5] 16/126
[6] 31/31
[7] **ṣabbārin**
[8] **ṣabbārin**
[9] 42/33
[10] 30/60
[11] **ṣalat** gibi bilinerek çarpıtılan deyimlerden biri olmalıdır. İlk kez Karl Max'ın söylemiş olduğu öne sürülen "Din, toplumun uyuşturucusudur" sözü, kendisinden 1200 yıl önce "bugünkü anlamı ile" Müslümanlığın kurucuları olan son Emeviler, özellikle Abbasiler döneminde söylenmiş olmalıdır. İlk Emeviler olamaz. Çünkü kurulmakta, yayılmakta olan Arap İmparatorluğuna "etkin kimseler" gerekiyordu, günlerini tapınakta geçiren, "sabreden kimseler" değil! Sabır : Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç (*TDK*). Düşünmek : 1. Aklından geçirmek, göz önüne getirmek. 2. Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce üretmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmek (*TDK*). Ayrıca krş. (b/m) (Akat) **ṣamāru** : amaçlamak, (bir amaç için) çabalamak.
[12] 2/45
[13] 2/175

[**nfq**], **nafaqa** (I), : yırtmak, yırtıp atmak, ayırmak, bölmek, ikiye bölmek. İkiyüzlüler*. Ayrıca (Habeş) **nēfq** : yarı, yarısı; (tahıl) ölçek; (Habeş) **nafq** : [bölünüp ayrılmış yer, bölüm] kutu, sandık; (Yemen) **nfq** : taş gömüt (taştan oyularak yapılmış gömüt) anlamları ilginçtir. Öte yandan (Yemen) [**nfq**] : istemek, gerektirmek; ödeme istemek; bağlayıcı belge anlamları ilgi çekicidir. 2 - Birisi ile ilgilenme. (Habeş) **nāfaqa** (II) : ilgilenme; istekli olma; özleme. (Akat) **nuppuqu** : uyanık davranmak. Kuran'da bu anlam, savaş bağlamında, yanında olan savaşçılar ile ilgilenmek, onlara katılmak anlamındadır. Türkçe çevirilerde görülen "tüketme", "harcama" ile hiçbir ilişkisi yoktur. Bunun en seçkin örneği için bk. **yunfiqūn**[1]. Katkıda Bulunmak*, Katılmak*.

Katkıda bulunmak, **katkı için vermek** : Katkı*. Kuran'ın kimi yerlerinde (bir eylem için, örneğin savaşta) (bir bölüğe) katılmak[2], destek vermek anlamındadır : Savaşı, ...elinizden ne gelirse, güç ile [katılarak] ayrıca [katkı olarak] savaş atları [vererek] onlara karşı düzenleyin. "Üstelik Allah Yolu'nda ne katkıda bulunduysanız (onun) tümü size eksiksiz ödenecek"[3]. İkinci örnek : "Kendilerine binek sağlaman için sana geldiklerinde, ayrıca sen, "Size binek bulamıyorum" dediğinde, (savaşa) katılmaları için bir araç bulamamalarının üzüntüsünden gözleri(nden) yaşlar akarak geri dönenlere (yükümlülük) yoktur[4]. Bu son tümce genel olarak Türkçeye, (savaş uğrunda) "harcayacakları bir şey bulamama"[5] diye çevirilir. Oysa para pul harcamak isteselerdi gidip, Elçi'nin veremediği bineği başkasından, başka yerden satın alabilirlerdi! "Allah'ın elinin köstekli" olduğunu ileri sürenler bağlamında[6] ise "Allah, infak eder" tümcesi, "Allah, (dağıtmak için) böler, bölüştürür, paylaştırır, paylara ayırır" anlamındadır. [Gücünü, varlığını, kendisini[7]] bölmek, paylaşmak, ayrıca birisi ile ilgilenmek anlamları Habeş kökenlidir. Katkı*, İkiyüzlüler*.

Katlamak : Arap, Sami dillerinde "iki" (2) sayısından, ayrıca ses benzerli köklerden birçok anlam türer[8] :
1 - Bir nesnenin bir ucunu öteki ucuna değecek bir duruma getirmek, "uzunluğu ikiye bölmek";
2 - (baskı altında kalıp, boyutu ikiye bölünmek), ezilmek. Küçümsenenler*;
3 - sayıyı iki kata çıkarmak; kat kat yapmak, çoğaltmak; Yinelemek. Krş. **sabʿan mina l-maṯānī** deyimindeki **l-maṯānī** : yinelenenen, yeniden yeniden yapılan[9].
4 - ikileşmek; (bir beden) iki kişi içermek, ikiyüzlü olmak[10];
5 - (konum, değer, görünüş, sağlık, inanç) bir durumdan, ikinci bir duruma geçmek; değişmek[11], dönüşmek.
6 - yankı; yankı vermek, yansıtmak;
7 - (sözü, buyruğu) ikileyen kimse; sözü yansıtan kimse; başkan yardımcısı; çavuş, yaver;
8 - ikincisi gibi olmak; benzemek, benzerlik[12]. Bu, (Osm) şefaat, şefaatçi (iki kişi arasında aracı olan, birisinin önünde başka biri adına konuşan) kimse gibidir. "Şefaat" kökünün (**šīn fā ʿayn**) Arapçadaki ilkel anlamı : birbirinden ayrılamayacak olan iki nesnedir[13].
Öte yandan, [**ẖdʿ**] kökünün türevleri[14] (Tanrıyı, Elçiyi) aldatma diye anlaşılır. Oysa bu kökün öteki anlamlarından biri, giysiyi ikiye katlama, giysiyi iki kat yapma, saklanma anlamına gelir (*Lane*). Arap [**ẖdʿ**], **ẖadaʿa** kökünün karşılığı olan (Habeş) **kadʿa** / **kadʾa**, aldatma, [birisini] bırakma demektir. Bu ise, birisi ile Yol'da birlikte yürümek için sözleşme yapıp sonra, kendisini aldatarak yolda geride bırakmak, söz bozucu olma demektir. Geride bırakma, aldatma, kılık değiştirme anlamları için ayrıca bk. Halife*, Kılık Değiştirmek*. Bu deyim ilk Medine döneminde, ikiyüzlüler ile sözleşmeyi bozanlar bağlamında yer alır. "Onlar, Allah'ı aldatıyorlar" deyimi (iki kez) Mekke'den gelenler ile Medineliler arasında "Allah adına yapılan Antlaşmayı" bozanlara yöneliktir. Savaşa katılacağız diyerek söz verip sonradan bu konuda isteksiz olanlar konusunda Elçi'yi aldatanlara verilen bir niteliktir.

---
[1] 9/91, 9/92
[2] örneğin 3/167
[3] 8/60
[4] 9/92
[5] *Diyanet*
[6] 5/64
[7] (kendisini / inancını) bölmek : ikiyüzlü (münafık) olmak; iki ayrı kişiliği olmak.
[8] örneğin (Arap) [**tny**], (Akat) **šina (II), šena**.
[9] 15/87
[10] **ṯāniya** (22/9), **yaṯnūna** (11/5). "(Anne, karnında) iki çocuk taşımak" anlamı için bk. Emanet*
[11] **yastaṯnūna** (68/18) : ikinci bir olanak / olgu / seçenek / değişiklik. (Osm) : istisna;
[12] (Akat) **šanānu** ile türevleri : benzerlik, birisine eşit olmak
[13] "Satılık tarlalardann biri satın alınmak istenirse o tarlanın yanında olan ikincisinin de alınma zorunluluğu" (*Lane*)
[14] **yaẖdaʿu**, **yuẖādiʿu**, **ẖādiʿ**. 2/9; 4/142, 8/62.

Katmak : Eklemek, "vasıflandırmak". Vasıf*

Kavim : Boy, oymak, toplum, topluluk. "Ümmet" sözcüğü gibi bu deyim, Kuran'ın çoğu yerinde kalabalık, kimseler, kişiler anlamındadır. Örneğin, Lut'u[1], İbrahim'i[2] görmeğe gelen, insan kılığına girmiş iki Melek için de "kavim" sözcüğü kullanılır. Ümmet*.

Kavramak : (Osm) ihata etmek (**aḫāṭa**). Kuran'da sık sık geçen, çoğu yerde anlam sıkıntısı yaratan, genel olarak Tanrı için kullanılan bu deyim, Türkçedeki gibi çift anlamlıdır. 1 - Bir nesne veya düşünceyi her yönünü anlamak, iyice anlamak (*TDK*); öğrenmek (bilgi edinmek); (Bilim, bilgi ile) kuşatmak : Bilgisinin içinde bulundurmak. (O'nun) bilgisinden, biliminden kaçamamak. Krş. (Akat) **ḫiāṭu** : denetlemek, gözetmek, yoklamak, arayıp bulmak. 2 - Kuşatmak, içine almak, kapsamak. Örneğin, "Hani sana, "Muhakkak Rabbin, insanları çepeçevre kuşatmıştır" demiştik"[3] tümcesinin içinde bulunduğu bağlamda hiçbir anlamı yoktur. Oysa o bağlamda, "Senin İdin, insanları (sınayıp, sınayarak) kavrar (anlar, gözetir)" anlamına geldiği kesindir. Tanrı, o bağlamda, insanları sınayarak ne tür bir tepki göstereceklerini bilmek ister. Krş. (Akat) **aḫāzu** : almak, ele geçirmek, yakalamak, öğrenmek. Krş. yakın sesli (Arap) [**ʾḫḏ**], **aḫaḏa** : yakalama, o yakaladı. Yusuf'un öyküsünde, **yuḥāṭa**[4], eli kolu bağlı olmuş olma[5], (yitik kardeşi) arayıp bulamama gibi bir anlama gelir. Akat dilindeki yoklama, arayıp bulma anlamının en uygun örneği İbibik konusundaki bir tümcede iki kez yan yana yer alır; "Senin bilmediğin bir şey öğrendim"[6] diye çevirilir. Oysa doğru çeviri şöyle olmalıdır : "Senin arayıp bulamadığın konuyu ben arayıp buldum".
Öte yandan birisini kuşatmak, o kişiyi gözetmek, denetim altına almak, kendisinin elini kolunu bağlamak, büyülemek, yanıltmak demektir. Yakın bir anlam için bk. **muḥīṭun**[7]. Bu ise (Osm) ihata eden (kuşatan) değil, (Osm) hata ettiren (yanıltan) anlamındadır. Öte yandan (Habeş) **ḫaṭʾa** : eksik, yoksun olma; dilenme; bırakılmış olma; yanılma, suç gibi anlamlara gelirken **ʾaḫṭəʾa** : yoksun bırakma, eksik kılma, yitirme, suç işletme. Ayrıca (Yemen) **ḫṭʾ** (birisine karşı suç işleme; suçun karşılığını ödeme) ayrıca (Arap) **ḫaṭīat** (yanılgı, hata) anlamlarına bakılırsa **aḥāṭa**, kimi bağlamda birisini yanıltma; birisini eksik (kusurlu, hatalı), yoksun kılma, dilendirme anlamına da gelir.

Kayırgan : Kayra'sı olan, kayırıcı, kayıran, kayra sağlayan, "kayra idisi", **ḏū l-faḍl**. Kayırgan İdi[8], Eski Türkçe Kuran çevirisinde "artuḳluḳ iḏisi" [artıklık, fazlalık efendisi] diye geçer[9]. Kayra almış, kayırılmış kimse deyimi ise **ḏī faḍlin**[10] diye geçer. Kayra*, Kayırmak*.

Kayırmak : 1. Koruyarak başarısını sağlamak, elinden tutmak, himmet etmek. 2. Birini, başkalarının veya işin zararı pahasına tutmak. 3. Birine haksız yere kolaylıklar sağlamak, iltimas etmek (*TDK*). Kayra*

Kaymak : Kayma diye anlaşılan [**zyġ**] kökünün Türkçeye çevirilen kimi türevleri anlam daralmasına yol açar. (Habeş) **zagʿa** : kısalma, yakınlaşma; bir yere kapa(n)ma, tıka(n)ma; (Habeş) **zyg**, **zega** : yoksul, düşkün olma anlamı, Bildiriler'e gereken açıklığı getirir. Örneğin "bakış kaydı" deyiminin (38/63) "bakış yoksunlaştı / bakış kısaldı/köreldi/tıkandı" diye çevirilmesi daha uygun olabilir. Örneğin bk. "yüreğin kayması"[11]; "verilen buyruktan kayma"[12].

Kayra : Kayırma. Tanrı, bir kula **faḍl** (fazıl) verdiğinde, kendisine, başkalarına verdiğinden daha çok, daha "fazla" verir, kendisini üstün tutar, onu kayırır. Böylece **faḍl** alan kimsenin ötekilerine göre "fazlalığı" olmuş olur. Bu nedenle **yatafaḍḍala** (23/24) deyimi, üstünlük, "fazlalık" elde etmek, kayırılmak isteyen birisi için kullanılır. Oysa bu sözcük Türkçeye erdem, lütuf, iyilik, ihsan, fazilet, fazilet sahibi diye çevirilir. Erdemlilik, fazilet bir insanın yaradılışında da olabilir, ya da sonradan kendi kendine edinebilir. Oysa **faḍl**, dışarıdan

---

[1] 15/62
[2] 51/25
[3] 17/60 (*Diyanet*)
[4] 12/66
[5] "kuşatılıp çaresiz durumda kalma" (*Diyanet*)
[6] 27/22 (*Diyanet*)
[7] 2/19
[8] 27/73
[9] *J. Eckmann, "Satırarası Farsça ve Türkçe Tercümeli Bir Kur'an Yazmasının", 257.*
[10] 11/3
[11] 3/8
[12] 34/12

gelen bir "fazlalık"tır, üstelik Kuran'da bu "fazlalık", Tanrı'nın kayırması ile elde edilir. Yakın sesli (Habeş) **fadala** (I) : kalabalık, çok sayılı, aşırı, üstün olmak; **fadala** (II) ayırmak, (başkası için) ayırmak[1]. Kayırmak*, Kayırgan*. İlk Mekke döneminde bu deyimin yerine sık sık Nimet* (gönenç, mutluluk verme) deyimi kullanılır, üstelik bunu kullara ancak Tanrı verir. Öte yandan (Habeş) **fidal**, alfabe anlamına gelirken, **fadala** (alfabeyi yazmak), **fədul** : öğrenmiş, okur yazar (kimse) demektir. Bu durumda, **faḍl** olan biri, kendisine (Bitik konusunda) bilim verilmiş, Bitik'i yazmış olan biridir[2].

Kayyum : **Al-Qayyūm**[3] : 1 - Sürekli olan, süren, kalıcı, değişmez. Tanrı için kullanılan bu nitelik süren, (yok olmayıp) geriye kalan, kalıcı, sağ kalan, değişmeyen, ölümsüz anlamına gelir[4]. "Yaşayıp Ayakta Kalan (yok olmayacak olan)" **huwa al-Hayy al-Qayyûm** niteliği[5] Eski Antlaşma'da **huwa êlâhâ hayya w qayyâm** diye geçer[6]. **Qayyūm** ile Kuran'da üç kez yer alan **makīn**[7] arasında anlam yakınlığı vardır[8]. "Sürekli, süreduracak olan" anlamı için ayrıca bk. Azim*.
2 - (Süryani) **qāyūma** : yönetmen, denetmen; (Arap) **qāʾim**, **qāyim** : (bir iş yerinin) sorumlusu [kâhya], denetmen; (Habeş) **qāyəm** : denetmen, bakıcı. Bütün bu anlamlar için bk. Aziz*, Kadir*. Örneğin, Tanrı, Evren'in denetleyicisidir, bakımını yaptırandır, **qayyūm** olandır[9], bu yoklama sırasında[10] inancın bozuk olduğu, ayrıca önceden Kendisinin indirdiği Bitiklerin "güzelleştirilmesinin" gerektiği görülür. Bütün bunları sağaltmak için bir Onucu (Furkan) olan Kuran'ı indirir[11].

Kazanmak : [**ksb**], **kasaba**. Biriktirmek. Kuran'da bu deyim, elde edilen, biriktirilen, toplanan iyi ya da kötü edimler konusunda kullanılır. Kimi Bildiriler'de **kasaba**, özellikle putatapıcılar bağlamında, (Habeş, Akat) (put) yontmak, biçmek, (gerçeği yontup, yeni bir biçim vererek) yalan uydurmak anlamına gelir, ayrıca (Habeş) sünnet etme demektir. (Arap) **ḳaṣaba** (o kesti) ile eş anlamlıdır. Savaş bağlamında[12], (düşmandan yontulan, kazınan) çapul anlamına gelmelidir. Tanrı'nın tekliği konusundaki bozgunculuk (inanç bulanıklığı, bozukluğu), put yontan kimseler yüzünden ortaya çıkmıştı[13]. Kayalık'ta yaşayanlar[14] bağlamında ise dağları "oymak/biçmek", dağlardan ev "yontmak"[15] anlamında olmalıdır[16]. (Akat) **ḫasāpu** : koparmak, yarıp ayırmak; **ḫaṣābu** (I) : (kamış, dal) koparmak. Tahrif* anlamına da gelir[17]. Oysa kimi bağlamda "kazananlar", toplum içinde "bölücülük" yapanlardır[18]. Kimi bağlamda ise insanları köle yapmak için "yurtlarından kesip koparanlardır"[19], bu nedenle böyle yapanların "elleri kesilip koparılmalıdır". Anlam bakımından krş. (Arap) [**ksb**], [**ḳṣb**], ayrıca (Arap) [**qrf**], (Habeş) **qarafa** : yolmak, (deri) yolmak, sıyırmak; (Suriye Arap) [**qrf**], **qaraf** : (kırıp) ikiye bölmek, (Habeş) **qʷārafa** : küçük parçalara ayırmak, parçalamak, yırtmak, büyük bir parçayı ısırmak. Yine putatapıcılar bağlamında[20] yer alan [**qrf**] çift anlamlıdır : 1 - [suç] biriktirme, kazanma; (Yemen) **qrf** : bir tür para; 2 - (put) kazıma. "Kemirme / yontma" ile "tasarruf" ilişkisi için bk. Sarraf*.

Keçürgen : (Suçu) bağışlayan, boşatan, boşlayan, (Osm) affeden. Keçürmek*.

---

[1] "ihsan etmek". Bu anlam için bk. Güzel*, Muhsan*
[2] 27/15
[3] 2/255, 3/2, 20/111
[4] "Var olmuş, var olan ve gelecek olan [Tanrı]" (Yeni Antlaşama Vahiy 4/8)
[5] 3/2
[6] *A.-L. de Prémare, "Les Fondations de l'Islam", 311.*
[7] 23/13, 77/21, 81/20
[8] (Akat) **kânu** : sürekli olma, sağlam, gerçek; **kayyamānû** / **kayyānu** : sürekli, kalıcı, güvenilir. Yakin*.
[9] 3/2
[10] Kadir Gecesi*
[11] 3/3
[12] 3/155
[13] 30/41
[14] 15/80
[15] 15/84. krş. 15/82
[16] Krş. Türkçe kazan(mak) : Eski Türkçe kazġan- "elde etmek, kazanmak" fiilinden evrilmiştir.Eski Türkçe kaz- "kazmak" fiilinden Eski Türkçe +I(g) ekiyle türetilmiştir. Kaz(mak) : eşmek. (*Nişanyan*). Dolayısı ile kimi bağlamda (Arap) [**ksb**], (Osm) hakketmek (eşmek, yontmak) anlamına gelmelidir.
[17] 2/79
[18] 9/82
[19] 5/38
[20] 6/113, 6/120, 9/24, 42/23. Açıklama için bk. 42/23

Keçürmek : (Suçu) geçiştirmek, bağışlamak, boşatmak, boşlamak, affetmek. (Osm) af (**al-ʿafwa**), Arapçada "silme" eyleminden türer. Yapılan bir suça gereken önemi vermemek, üstünde durmamak, geçiştirmek, "borç defterini, suç lekelerini silmek". Kimi Eski Türkçe çevirilerde "yarlıgama" anlamında da kullanılır. Ayrıca krş. (Akat) **apû** (I), (III) : (göz) örtülmüş olma. Kimi Bildiriler'de bu kök, "üstünkörü" (tutum, konuşma) anlamına da gelir : **l-ʿafwa**[1]; bu durumda **ẓāhiran**[2] demektir. Suçu "silmek, süpürmek, yolmak" anlamı için ayrıca bk. Kafir* (kefaret).

Kendinizi Öldürün : Bu deyim Kuran'da iki kez[3] ancak Yahudiler konusunda yer alır. Tevrat'a göre, (tektanrıcılık konusunda) "aranızdan suç işlemiş olanları" öldürün anlamına geldiği kesindir[4]. Değişik bir bağlamda[5], "kendinizi öldürmeyin" deyimi, aranızdan suç işlemiş, ayrıca tutuklamış olduğunuz kimseleri öldürmeyin demektir. Bu Bildiri'ye göre Müslümanlıkta "idam cezası" yasaktır. Bu konuda bk. **ḥayatun**[6] : 1- yaşam; 2 - göz kapamak (suçu boşatma, bağışlama); boş verme.
Öte yandan **fa-uq'tulū anfusakum** (kendinizi öldürün) tümcesi, (Yol'dan / Yasa'dan) "saçılanlarınızı / dağılanlarınızı / kopanlarınızı öldürün" diye de anlaşılabilir. Açıklama için bk. Nefes*.

Kendi Yolunu İzleyenler : Tanrı'nın, Elçi'nin önerdiği, gösterdiği Yol (Yasa) yerine kendi yollarını, babalarının yolunu izleyenler. Bildikleri yörüngeden çıkmayanlar. Mücrim*

Kerim : (Osm) kerim, 1 - soylu, asil. 2 - eli açık, cömert (*TDK*) anlamına gelirken Kuran'da [**krm**] değişik kaynaklardan gelip değişik anlamlar taşır.
1 - (Sıkıntılı günler için) biriktirilmiş, yığılmış, (tüketilmesi) geciktirilmiş nesne, tohum, azık. Azık*, Yemek*. (Azığı, varlıkları) yığdığı, biriktirdiği için varsıl olan kimse; yığılmış, biriktirilmiş olduğu için bol bol olan (azık). Krş. köktaş (Osm) **ikramiye** (alışılana ek olarak, alışılandan çok, bol bol; aylık dışı para). (Akat) [**krm**], **kāramu** : (ödemeyi, günü, tuğlayı, tohumu) elinde tutmak, toplamak, kısıtlamak, geciktirmek; **karmu** (II) : yığın; **karammu**, **bīt karmu** : tahıl deposu; **rab karmani** : yiyecek deposu sorumlusu, efendisi. Tanrı, "kerim" ise O, azık birikintilerini elinde tutandır. Habeş [**qrm**] (I), **qarama** : devşirmek, hasat toplamak; (Eski Akat) **krm** : azık[7]. Azık/bilgi ilişkisi için bk. Azık*, Yemek*.
2 - Ortaklaşa alınan bir nesneyi paylaşma. (Habeş) [**qrm**] (II), **taqārama**, **qērmat** : ortaklaşa bir öküz alıp etini, ödeyenlerin arasında paylaştırma. Bu, küçük küçük, parça yapma anlamı (Arap) **qarama** deyiminde de görülür : ısırma, dişleme, ısırıp koparma. Dolayısı ile Tanrı, "kerim" ise elindeki azık birikintilerini insanlar arasında paylaştırandır; O, eli açık olandır. O azıktan başkalarının ısırmasına yol açandır, ağırlayandır, lokmasını paylaşandır, kendi sofrasından "ikram" edendir.
3 - Verimli, üretken (insan, bitki, toprak[8]); verimli kılma. (Habeş) **karama**, **karma** : yağışlı bir dönem (mevsim) geçirme; (yerel Arap) **el-karamāt** : (yağmurlu geçen) üç aylar[9]. (Habeş) (çoğul) **k(ə)rāmat**, **k(ə)ramat**, **ʾakrām** : yağmurlu mevsim; Haziran-Eylül yağmurları. Bu, anlam bakımından (Arap) **karuma** : eli açık olma → yağmur verme; (Arap) **raḥma** : yağmur, **raḥima** : esirgeme ile eş tutulur[10]. Ayrıca (Habeş) **karm** : su kaynağı anlamı ilginçtir [11].
Dolayısı ile "ikram etme" Kuran'da çok anlamlıdır : 1 - Birisini bir yerde tutma, geciktirme, ağırlama; örneğin Yusuf'un ağırlanması[12]; kötü olduğu için ağırlayıcı olmayan yer[13]; 2 - Kendi yiyeceğini, azığını gelen birisi ile paylaşma; 3 - Kendi bildiğini, elindeki bilgileri başkalarına öğretme; başkalarının öğrenmesine yol açma[14]. Azık / bellemek, öğrenmek ilişkisi için bk. Yemek*, Sofra*. İnsana, insanın bilmediği konuları öğreten[15] Tanrı için **akram**[1] niteliği kullanılır. Çünkü Tanrı, eli açık olandır, bildiklerinin bir bölümünü,

---

[1] 7/199
[2] 18/22
[3] 2/54, 4/66
[4] Oysa Kuran'ın Arapçasında "birbirinizi ele verin, açığa çıkarın" anlamındadır! Öldürmek*
[5] 4/29
[6] 2/178-9
[7] victuals, provisions. *Glossary Old Akkadian*, *151*.
[8] 26/7, 44/26
[9] *Geez Sözlük*, 292.
[10] *Geez Sözlük*, *292*. Bereket*
[11] 44/26
[12] 12/21
[13] 56/44
[14] 25/72
[15] 96/5

Gizem'i, insanlarla paylaşandır, öğreticidir. (Kuran), içeriği (bilgi bakımından) verimli kılınmış, sulanmış, "azıklandırıcı", öğretici olan, öteki Kutsal Bitiklerle de paylaştırılmış (**mukarramatin**) olan yapraklardan[2] bir alıntıdır. (Osm) Kuran-ı Kerim de bu anlamdadır. Kuran'ın, ayrıca "kutsanmış" oluşu için bk. Boya*. Tanrı, Cennet'e gidecek olanlar için **al-ik'rām**, "ağırlayıcı" olacak olandır[3]. Elçi, "eli sıkılık" edip Tanrı'nın kendisine bildirdiklerini kendisi için saklamaz; Elçi, verimlilik getiren bir yağmur gibi, çevresindekileri bilgi ile sulayarak[4], Tanrı'dan öğrendiklerini çevresindekilerle paylaşan, **karīmin** olan biridir[5]. Eski Türkçe Kuran'da, **muk'ramūn**[6], "ağırlanma" diye çevirilir[7].

Kıble : Yönek*

Kılavuz : Yolcuya eşlik ederek, gidilecek yere dek götüren, ulaştıran, ileten, güden; çoban, sığırtmaç, (Osm) hidayete erdiren. (Yemen) [**hdy**] : kılavuz, öncü, kervanbaşı; kervana başlık etme. Genel olarak Tanrı, Elçiler, Kutsal Bitikler, ayrıca seyrek olarak doğadaki nesneler (ırmak, yıldız), üstelik Şeytan[8] için de kullanılır. Kimi Türkçe çevirilerde yönelten, yönlendiren olarak, Eski Türkçede ise köndürgen[9], yol gösterici diye çevirilir. Bu, pek yanlış olmamakla birlikte anlam gücü bakımından yetersizdir. Çünkü yola çıkmadan önce yönlendirilen, kendisine yolu gösterilen kişi sonradan yolunu şaşırabilir, ya da yolda kendisini yanıltacak birisi ile karşılaşabilir. Oysa bir kılavuz, çobanın yaptığı gibi, yolunu bilmeyen birisini elinden tutup kendisini gideceği yere dek götürür. Bunun en seçkin örneklerinden birkaçı : "Yıldızlar, toprakta ya da denizde yol alanlara kılavuzluk ederler"[10]. "Tanrı, yolculara kılavuzluk edilsin, yolcular kılavuzlansınlar diye dağlarda, yollar yapar"[11], "Tanrı, ırmaklar, ayrıca yollar yapar"[12]. Bu yollar, ırmaklar, ayrıca yıldızlar, gidecekleri yere dek yolculara eşlik ederler. Yönlendirdikten sonra çekilip gitmezler. Yolcuların gözü önünde sürekli dururlar. İsrailoğulları, Mısır'dan ayrıldıktan sonra, Tanrı, kendilerinden belirli bir konuda bir ineğin adak olarak sunulmasını ister[13]. Ancak, Yahudiler bunun nasıl bir inek olacağını bilemedikleri için Musa'dan ayrıntılı bilgi isterler. Musa, bu istenilen bilgilerin tümünü verince Yahudiler, Musa'ya "Senin verdiğin yeterli bilgiler sonucunda artık biz, "doğru bir seçim yapabilmek için", "seçenekler arasında en uygun olanına gidebilmek için" kılavuzlandık; sen bizi buna kılavuzladın" derler.
Kuran'da 316 kez yer alan kılavuz / kılavuzla(n)ma deyimleri, [**hdy**] kökünden türer. Oysa yöneltme, yönlendirme[14] için [**dll**] kökünün türevleri kullanılır.
Kuran'daki "kılavuz" ile İnciller'deki "çoban" eş anlamlıdır[15]. İnciller'de çobanı izleyen uysal kullara (kılavuza teslim olanlara / "müslümanlara") "koyun, kuzu" denilir. Çobanı izlemeyen, direnen, boyun geren kullara (yadsımanlara, kılavuzlanmak istemeyenlere, körlere, sağırlara) ise "keçi" denilir[16]. Yol'unu bulamayanlar için "yitik koyunlar" deyimi kullanılır[17]. İdris'in Bitiği'nde de kılavuz yerine sık sık çoban sözcüğü kullanılır. Dolayısı ile Elçi Mehmet, sulak, gölgeli, ormanlık bir ülkede yaşamış olsaydı Kuran'da, kılavuz sözcüğü yer almayabilirdi. Çölde, yakıcı bir güneş altında yol alan birisi için kılavuzsuz kalmak, ölüme gitmek demektir. Kılavuzsuz kalma, başıboş bırakılma anlamı için bk. Saat*. Değişik anlamlar için bk. Kılavuzlanmak*. Çöl yerine denizde "kılavuz" olma anlamı için krş. (Habeş) **kawra**, **kawwara** : gemiyi yönetme; dümeni kımıldamadan tutma. Havariler*.
İslam Geleneklerine göre Mehmet, gençlik çağında kuzuları gütmek için "çobanlık" yapmıştı. "Çobanlık" Tanrısal Elçiler'in ortak mesleği idi. Mehmet, bu "çobanlık" aracılığı ile para kazanırdı. Tanrı kendisini Elçi olarak atadıktan sonra bu kendisine kesinlikle yasaklanacaktır; örneğin bk. 74/6.

---

[1] 96/3
[2] 80/13
[3] 55/27,78
[4] 100/1-4
[5] 69/40
[6] 70/35
[7] *A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*
[8] 22/4
[9] Tanrı köndürügli turur.
[10] 6/97
[11] 21/31
[12] 16/15
[13] 2/67
[14] birisini yüreklendirme [dürtme, kışkırtma] anlamına da gelir (*Lane*)
[15] Bugün bile Batı dillerinde kimi Hristiyan din adamlarına pasteur / pastor denilir; (Latin) pastor : çoban.
[16] Böyleleri için Kuran'da "davar" deyimi de kullanılır (7/179).
[17] Matta 10/6

Kılavuzluk : kılavuzun işi, güdüm, kılavuzlama yeteneği. (Osm) hidayete erdirme. Kılavuz*

Kılavuzlamak : kılavuzluk etmek; (birisine) yolunu buldurtmak; (doğru ya da yanlış yolda) gütmek, (yolda giderken) başlamak[1], yolda baş olmak, başçılamak[2], (Osm) hidayete erdirmek. Kılavuz*. Bugün, "hidayet" deyimi, "doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu"[3] diye anlaşılır. Oysa Kuran'da, Şeytan bile "hidayete erdirir", üstelik kendisini izleyenleri Ateş'e sürükler[4]. Dolayısı ile Kuran'da bu deyim, ancak ve ancak - her nereye olursa olsun - kılavuzlama, gütme anlamına gelir.

Kılavuzlanmak : Kendisine kılavuz bulmuş olmak, kendisine kılavuz edinmek, kılavuzu izlemek, kılavuz seçmek, (Osm) hidayete ermek. Bu anlamın yanı sıra kimi Bildirilerde **muhtad** / **muhtadī** / **muhtadūn** çok anlamlı olmalıdır[5] : 1 - [**hdy**], kılavuzlanmış olma; 2 - [Allah ile] antlaşmış, sözleşmiş olma. (Habeş) **ḥaḍaya** : sözleşme, birleşme, (evlilik için) söz kesme; (kızın ya da erkeğin ailesine) başlık parası, "hediye" vermek; 3 - (Arap) **hadaʾa** : dingin olma; (Habeş) **hadʾa** : dingin, yatışmış[6], barışçıl olma; (Habeş) **māhdəʾi** : dinginlik getiren, yatıştıran kimse; (Habeş) **hdy**, **ʾahdāyi** : yatıştırıcı biri, barışçıl biri. Barışçıl, (Arap) [**slm**] ile eş anlamlıdır. 4 - (Ugarit)[7] [**ḥdy**] (II) : bakmak; gözetlemek[8]; [**ḥdy**] (I) : sevinçli olmak; sevindirmek; (Ugarit)[9] **ḥ-d-y** : görmek, bakmak, gözetlemek, mutlu olmak. Örneğin, tarlası konusunda, sevinmeyi, mutlu olmayı bekleyen çiftçi gibi[10]. Dolayısı ile Kuran'da birkaç kez yer alan "Allah'ın kılavuzladığı kimseler, böylece / artık kılavuzlanmış olurlar" tümcesi, Allah'ın kılavuzladığı kimseler, 1 - yatışmış (müslüman olmuş!) / gözetilmiş / mutlu olacak olanlardır, anlamındadır.

Kılık Değiştirmek : [**lbs**] : "Elbise" giy(dir)mek. Birisinin kılığını değiştirip tanınmaz bir duruma getirip kargaşalık çıkarmak, kılıkları değiştirildiği için kimin kim olduğunu bilememek. Ortak koşucular bağlamında yer alır. İnanç (Tanrı'nın tekliği, niteliği) konusunda kargaşalık çıkarma, (inanç konusunda) bulanıklık getirme, lekeleme, gerçeği örtme anlamındadır. Ayrıca, Tanrısal Bildiriler'i, onlara değişik anlam "giydirerek" saptırmaya çalışanlar için de kullanılır[11]. Krş. yakın sesli (Habeş) [**lbṭ**], **labaṭa** : üstünü (metal, tahta, yaldız ile) kaplamak[12], yağlamak, lekelemek[13]. "Lekelemek" ise [**kfr**] ile yakın anlamlıdır. Kafir*. Suçluları ortaya çıkarabilmesi için "kılık değiştirmesini" Süleyman'a Tanrı öğretir[14]. Anlam olarak krş. [**lḥd**] : (Arap) gerçek anlamı saklama[15], (Habeş) (bağlamından) söküp çıkarma; başka kılığa sokma, saptırma, yanıltma[16]. "Kılık değiştiren kimse / nesne" anlamı, değişik bir kökten gelen Halife* deyiminde de görülür. Ayrıca bk. Adil*.

Kısırgan : Esirgeyip vermeyen (arkadaş), **ḥamīm**. **ḥmm** kökünün türevi olan bu sözcük kıskanan, tuttuğunu bırakmayan, tutucu anlamındadır (Geez, Akat). Özellikle Mekke döneminden olup[17], birisini Yargı Günü'nde ezinçten kurtaracak, koruyacak, esirgeyecek olan arkadaş anlamı ile kullanılır. Göçötesi döneminde kısırgan yerine genel olarak ege (evliya, yakın kimse) deyimi kullanılır.

Kıyamet : (Ölüler canlanıp) ayağa kalkma, dikilme, dikiliş (günü). Diriliş Günü*

---

[1] *A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*
[2] *A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an"*
[3] TDK
[4] 22/4
[5] örneğin 2/70, 7/178 /17/97, 18/17, 57/26
[6] örneğin 2/53
[7] *İ.K.H. Halayqa, "A comparative lexicon of Ugaritic and Canaanite"*
[8] krş. Raşit*
[9] *Ugarit Sözlük.*
[10] 18/24
[11] 2/42
[12] ses benzerli (Arap) [**lbṯ**], (**labiṯa**, **lābiṯīn**) Kuran'da 31 kez, [üstü kapalı, çevresi çit ile çevrilmiş olan gömüt, tutukevi ya da Cehennem'de] kalma anlamı ile geçer. Örneğin 2/259; 12/42, 78/23.
[13] örneğin 5/62, 5/63
[14] 21/80
[15] bu kök ayrıca bir yere sakl(n)mak; gömüt kazmak gibi anlamlara gelir (*Lane*). Anlam olarak krş. Kafir*
[16] 7/180, 16/103, 41/40. Açıklama için bk. 16/103
[17] 41/34 dışında

Kız Köle : Bir konuya açıklık getirme (fetva verme) ile köktaş tutulan **fatan**, **fatā**, **fityat** gibi türevler, genç oğlan, uşak diye anlaşılırken evlenme konusunda yer alan **fatayāt** (dişil)[1], "genç kız köle" diye yorumlanır. Hadi diyelim, Yusuf konusunda[2] bu deyim uşak, genç köle anlamına gelsin. Neden tutukevinde, kendisi ile birlikte bulunan iki kişi için **fatayāni** (onun (Yusuf'un)) iki uşağı, onun iki kölesi)[3] denilir? Yedi Uyurlar öyküsünde[4], kovukta saklanan kimselerin "köle" olmadıkları kesindir. Oysa Kovuktakiler, (Tanrı'dan) kılavuzlanma[5], gözetilme[6] bekleyen, bu konuda istekli kimselerdi. Öte yandan bu genç uşak[7], bilgiç Musa'nın yanında koşuşturan, üstelik birlikte yaşadıkları olaylardan deneyim elde etmek için sürekli soru soran biridir. (Habeş) **fatawa** / **fatwa**, istemek, isteklenmek, imrenmek, istekli, hoşlanma anlamına gelirken (İbr) [**pty**], kandırmak (kanmasını sağlamak) demektir. Bu da eş anlamlı (Osm) "talip" / "talebe", istekli olan / öğrenmek için istekli olan, öğrenci anlamındadır[8]. Dolayısı ile bilgiç Musa'yı izleyen kişi, onun öğrencisidir, kendisine durmadan soru sorandır, sürekli "fetva isteyendir". Bu anlam için bk. Özür*. Musa ise [sorulara] yanıt veren, öğretmen kimse anlamındadır. Musa*. İbrahim[9], babasının işyerinde çalışan bir çırak (öğrenmek için bir ustanın yanında çalışan kimse)dir. Yusuf'un tutukevinde karşılaştığı iki kişi, Yusuf'tan düşlerin yorumunu "öğrenmek" isteyenlerdir. Yine bu nedenle Kuran'da beş kez geçen **yuf'tī** ile altı kez yer alan **yastaftu** (fetva verme, fetva verilmesini isteme) bir konuyu öğrenmek için isteklenme, soru sorma[10] ya da istenilen bir konuyu öğretmek anlamındadır; genel olarak açıklama getirme[11], açıklama getirilmesini isteme, soru sorma diye çevirilir. Dolayısı ile - sözlük anlamı bakımından - "fetva"nın verilebilmesi için önceden bu konuda bir soru sorulmuş olmalıdır. Sorulmayan bir soruya "fetva" verilmez. Ortada bir isteklenme, sorulan bir soru olmaz ise birisine ancak "terbiye" (örneğin bir hayvana eğitim) verilir! Bu kökün bugünkü, Eritre'ye yakın bölgelerde "arkadaş" anlamına gelmesi ilginçtir. Arapçadaki "genç" anlamı ise, öğrenmesi gereken yaşta olan, deneyimi olmayan, "tecrübesiz" delikanlı, genç kız olan kimseden türemiş olmalıdır.
"Genç kız köle" anlamına gelince, görüldüğü gibi ne Arapçadan ne de öteki Sami dillerinden böyle bir anlam çıkar. Oysa bu kadınlar : 1- korunuk kadınlar gibi olmayıp evlilik boyunca (cinsel ilişki için) istekli olanlardır[12]; 2 - bu kadınlar korunuk kalmaya istekli oldukları için kendilerinin kaltaklığa zorlanılmaması gerekenlerdir[13]. Değişik bir kökten türeyen bu anlam, orospu olmayan Meryem konusunda da yer alır[14]. Bu genç kızlar, korunukların yanında yaşayan, kendilerine korunuk olması, kendilerini Tanrı'ya "ihsan" etmeleri öğretilen, soru soran istekli "öğrenci / talebe", "çırak kızlar" olmalıdır[15]. Korunuk olmak isteyen, üstelik bu konuda ant içmiş, ancak korunukluk yaşamına başlamamış olan kadınlar konusu Hristiyanlık'ta da yer alır.[16]
Kuran'da bu kökten türeyen, korunuk annelerin yanında yetiştirilecek olan "oğlan köle", "istekli oğlan çocuk" anlamına gelen bir deyimin yer almayışı ilginçtir. Oysa bk. Yolcu*. Not : Kuran'ın gelişinden önce edinilmiş olanlar dışında, yeni bir köle edinmek Kuran'da kesinlikle yasaktır. "Eski" kölelerin elden çıkarılıp özgürleştirilmesi konusu Kuran'ın bir çok yerinde öğütlenir.

Kızgın Ateş : **l-ğaḥīm**. Yangın, büyük ateş. Arapçada bu sözcük "yanma, yakma, tutuşma" kökünden türer (*Lane*), Türkçeye yanlışlıkla "Cehennem" diye çevrilir. Krş. Ateş*, Cehennem*. Öte yandan (Yemen) **ghm**, **ghm-y**, gecenin son anları; güneşin doğuşundan önceki an demektir. Günün kızarması, kızarıklık konusunda ayrıca bk. **l-fīl**[17].

---

[1] 4/25, 24/33
[2] 12/30
[3] 12/36
[4] 18/10, 18/13
[5] 18/13
[6] 18/10
[7] 18/60, 18/62
[8] Bir iş yapmayı "amaçlama, koşuşturma" ile "çırak, öğrenci" olma arasındaki "talip/talebe" ilişkisi için ayrıca bk. **l-saʿya** (37/102).
[9] 21/60
[10] 18/22
[11] Kök olarak, "Fetva" ile "Fetih" uzaktan karındaş olmalıdır. Fetih*
[12] 4/25
[13] 24/33
[14] "isteklenmek / aranmak" deyimi için bk. **bağiyyan** (kaltak, orospu) (19/20).
[15] Dolayısı ile 8-9 yaşlarında olan Ayşe, Elçi'nin evine yerleşti ise, bu, Elçi'nin yatağına girmek için değil, Elçi'nin yanında öğrenci olmak içindi. Krş. Meryem ile "kocası, sözlüsü, nişanlısı" olan Yusuf.
[16] *K.W. Wilkinson, "Dedicated Widows"*
[17] 105/1

Kir : Kir, kirletme, kirlenme, kirletiş için bk. Suç*. Pislik* anlamına gelmez.

Kolay : [**ysr**] kökünün **yasīr**, **yus'r**, **yassara** gibi türevleri kırka yakın yerde "kolay, kolaylaştırma" diye anlaşılır. Bunun yanı sıra bu kök, deveyi boğazlama (kan akıtma); ölen deveyi "bölümlere" ayırma, kesilen devenin hangi bölümünün kimler arasında "paylaşılacağının" belirlenmesi[1]; sonradan gelen kuşaklar gibi anlamına gelir (*Lane*). Oysa bu kökün genel anlamı kan akıtmak (boğazlamak) ya da döl akıtmak (sonraki kuşakları türetmek) ayrıca, bölmek, bölüşmektir. Yakın sesli köklerden [**ʿṣr**] ise akım, zamanın akması, zaman süresi, zaman bölümleri demektir; genel anlam "akıntı" ve bu akıntının bir "kesimi", bir "bölümü"dür; krş. (Osm) asır.
Öte yandan (Akat) **ešēru** : (durum) iyi olma, iyileşmiş olma; (ürün, devşirme, hayvanın ya da insanın doğurması, üremesi, sağlık) başarılı olma[2]; (öndeyi, kehanet, esin) olumlu olma [uğurlu çıkma]. Dolayısı ile bir iş birisi için "kolay" ise, o kimse o konuda "başaracak" olandır. Örneğin, Mehmet'in anımsatma (öğüt verebilme) niteliği kısıtlı olduğu için Tanrı bunu kendisi için "akıcı", "başarılı" kılar, "iyileştirir", Mehmet'i Elçilik "görevine getirir"[3]. (Habeş) ʿ**aśśara**, ʿ**assara** (I), ʿ**əśśāre**, ʿ**aśur** : (birisini) çağırma, törenle açılış yapma; törenle göreve getirme.

Komutan : Komutan, komut verici, (Yasa'yı, Evren'deki işleri) yürütücü gibi deyimler için bk. Aziz*

Korkmak : [**ḫšy**] kökünün 48 türevi korkma, korku diye anlaşılır. Sekiz kez yer alan **ḫašyat** (korku) pek yorum sıkıntısı yaratmaz. Bunun yanı sıra kimi Bildiriler'in yorumu gerçekten sıkıntılıdır. Örneğin, "Seni Rabbine ileteyim de O'na karşı derinden saygı duyup korkasın!"[4]. Hiçbir kimse tanımadığı, kendisinden korkulacak birine (o bir tanrı bile olsa) götürülmek istemez. Dolayısı ile, Musa'nın Firavun'a böyle bir çağırı yapmasının hiçbir anlamı yoktur. Tersine, Musa'nın Firavun'a, Tanrı'nın kayra sağlayan, esirgeyen, ödül veren sevilecek biri olduğunu belirtmesi gerekirdi. Medine döneminde gidilebilecek yükünçevlerinin saptanması sırasında Tanrı, "onlardan korkmayın, Ben'den korkun"[5] der. Bu tümcenin de o bağlamda anlamı belirsizdir. Oysa,
1 - (Yemen) **ḫẓy** : beylerbeyinden, derebeyinden gelen kayra; [**ḫẓy** / **ḥẓy**] : kayra elde etme (kayırılmış olma); 2 - (Arap) [**ḫṣṣ**], **ḫāṣṣā** : pay düşmek (düşürmek), paylaşmak; (İbr) **ḥāṣā** : bölmek; (Akat) **ḫašû** (IV) : ezmek; 3 - (Habeş ile komşusu diller) **ḥaḍaya** / **ḥaṣaya** : sözleşme, birleşme, (evlilik için) söz kesme; (kızın ya da erkeğin ailesine) başlık parası[6] vermek. Dolayısı ile "insanlardan korkmayın, Ben'den korkun"[7] tümcesi, "kayra / iyilik sağlasınlar diye insanları (ötekileri) değil, Ben'i seçin, Ben'imle sözleşin" anlamındadır. Bu nedenle Kuran'da sık sık "onları değil, Allah'ı ege [veli, evliya] olarak edinin" denilir. Bilgin kimselerin Tanrı'dan korkmaları ayrı bir sorun yaratır[8]. Oysa yeryüzünde yarattığı güzellikler karşısında, ancak bunları bilenler, anlayabilenler Tanrı'yı "ege edinir, Kendisinden kayra beklerler". Güzellikleri yaratan kimseden kim, ayrıca neden korksun? Öte yandan, suçunu taşımak için hiç kimse bulamayacak olan birisinin Tanrı'yı ege olarak edinmesi, kendisinden kayra, bir pay beklemesi içindir[9].
2 - Ayrıca öksüz, güçsüz kimseler bağlamında "korkmak" ise, kendilerinin üstünü örtmek, giydirmek demektir. (Akat) **ḫesû**, **ḫasû** : örtmek, örtü ile örtmek; üstünü ya da başını örtmek, sakla(n)mak, gizlemek. Büyük bir olasılıkla Arapçada "korkma" diye anlaşılan bu kökün ilkel anlamı, (korkup) saklanma, gizlenme, örtünme olmalıdır.
Öte yandan, (Tanrıdan) korkmak, Tanrı korkusundan titremek diye anlaşılan (Arap) [**šfq**] kökü, kimi bağlamlarda (birisi, Tanrı için, sevecenlik duygusundan ötürü) titremek, (korumak için birisinin yanına) büzülmek anlamına gelir. Krş. (Osm) şefik, müşfik[10]. Bir kötülüğe uğramasın diye çocuğu için "titreyen" bir anne, çocuğundan korkan ya da korkudan titreyen bir anne anlamına gelmez. (Yemen) **s²fq** : bol, bolluk; yatışmış, doymuş olma[11].

---

[1] (Akat) **esēru** (III) : doğru olarak, bütün olarak ödemek.
[2] 94/5-6
[3] 94/4-6
[4] 79/19 (*Diyanet*)
[5] 2/150
[6] (Osm) hediye.
[7] örneğin 2/50, 5/44
[8] 35/28
[9] 35/18
[10] sevecen, şefkatli (*TDK*)
[11] 58/13

Korumak : 1 - Güzel*; 2 - Gani*

Korunanlar : **muḥsin**. Kendini her türlü kötülükten, suçtan koruyanlar. Örneğin aşırı gitmeyen[1], tanrısal yasaklamalara karşı, genel olarak her konuda kendini kısıtlayarak Yasa'ya uygun davranan, kendi kendisini suç ile karartmayan (kendine zulüm etmeyen)[2] ; (korumak, korunmak için) savaşta önlemini alan[3]; katlanan[4], kendisi ile evli olmadığı bir kadının cinsel isteklerine yanıt vermeyen[5]; doğruyu söyleyip (yalan atmaktan korunan)[6] kimseler. Arapçada bu sözcük korunuk* ile köktaştır. Türkçeye iyi, güzel davranan, iyilik yapan diye çevirilir. Oysa bu sözcük Kuran'da kesinlikle bu anlamlara gelmez. Güzel*.

Korunuk : Korungan, Muhsan*, kendini [Tanrı'ya, Tanrı Yoluna] "ihsan etmiş" kimse. Kendini Tanrı'ya, tapınmaya adadığı için evli olsa bile cinsel ilişkide bulunmayan kadın[7] ya da erkek. "Çünkü kimisi doğuştan hadımdır, kimisi insanlar tarafından hadım edilir, kimisi de Göklerin Egemenliği uğruna kendini hadım sayar. Bunu kabul edebilen etsin!"[8]. (Rum) **enkraea** (kendini tutma, kendini sınırlama). Krş. Encratisme, Encratites. Böyleleri genel olarak kendilerini inanç için adayarak, bu yolda çalışırlardı. Örneğin, "Bu adamın peygamberlik eden, evlenmemiş dört kızı vardı"[9].

Kovmak : (Bu Yaşam'da) kentten, (Öte Yaşam'da) Bahçe'den dışlamak; tek başına bırakmak. Ezinç*. Taşlamak*.

Köpük taşı : Yanardağların püskürdüğü çok gözenekli, pürüzlü, ağırlığı az bir taş; sünger taşı, lüle taşı[10] (**siğğīl**)[11]. Türkçe, İngilizce ve Fransızcaya pişmiş, katılaşmış çamur, balçık, taşlaşmış balçık diye diye çevirilir.
1 - Uzağa atılan, gönderilen, saçılıp dökülen yuvarlak nesne. (Arap) [**sğl**]: Saçma, dökme, yağma, boşaltma, taşma; (Akat) **galû** (I,II) : sürgüne gönderilme[12]; **šuglu** : sürgüne sürülmüş; **šagalûtu** : sürgüne gönderilme [uzağa atılmış olma][13]; (Fars) **gūla** : top, top mermisi, yuvarlak ve ağır nesne; gülle. (Asur) **sagalluhu** : Hindistan Cevizi; (Asur) **saggullu** : gülle, topuz. (Gökten) gönderilme, yollanma, salınma anlamı için krş. **musawwamat**[14] : gönderilmiş, yollanmış (taşlar). Sürgün konusunda ayrıca bk. **yaġulla**[15].
2 - Söz konusu olan **musawwamat**, genel olarak dağlanmış, imlenmiş, damgalanmış diye anlaşılır. Bu anlam, **siğill** sözcüğünde yeniden bulunur : damgalanmış resmi belge (dürüm), sicil. Bu **siğill**, dürülen bir nesnedir[16]. Arapça bu sözcük, (Latin) **sigillum** (iz, damga, simge)den türer[17]. krş. Sünger (lüle) taşı : çok gözenekli (üzerinde izler olan), pürüzlü (kıvrım kıvrım, bükülmüş gibi, "lüle lüle olmuş") bir taş.

Kör : Yol göstermek için kılavuzun taşıdığı ışığı görmeyen, görmek istemeyen, dolayısı ile yolunu bulamayan kimse.

Kötü : Çoğunlukla Göçöncesi döneminden olan [**šrr**], **šarr**, deyimi genel olarak kötü, kötülük diye anlaşılır. (Osm) şer[18]. Bu böyleyken birçok Bildiri'de söz konusu olan eylemin (kimsenin) neden, neye (kime) göre "kötü" olduğu belirsizdir; üstelik bu kötülüğün ne olduğu hiç bilinmez. Oysa 1 - Kimi bağlamlarda "kötü"

---

[1] krş. 7/55 ile 7/56
[2] 37/113
[3] 2/195
[4] 11/115, 12/90
[5] 12/22
[6] 12/36
[7] Dinler Tarihi içinde bu deyim, İngilizcede "consacrated women, consacrated virgin" diye geçer : Kendini (Tanrı'ya) "ihsan" etmiş kadın.
[8] Matta 19/12
[9] Elçilerin İşleri 21/9
[10] (Fars) lūla : burulmuş ya da dürülmüş nesne.
[11] 11/82, 15/74, 105/4
[12] **l-ğalā** (59/3) : sürgün
[13] 3/161
[14] 11/83, 51/34, ayrıca 3/14
[15] 3/161
[16] 21/104
[17] (Aram, Sür) **sigilltā** : damgalanmış belge (dürüm). Anlam olarak krş. (Habeş) ʾ**ayat**. Bildiri*
[18] Bu deyim eski Türkçede yawuzluk, yavuzluķ, yamanlıķ (kötülük) diye geçer.

olan kimseler, taşkınlık eden[1], yalancı olan, yalanı savunan, tartışan, boşu boşuna "ısrar eden" kimselerdir[2]. (Akat) **šarāru** : ilerleme; ileri gitme. Israr*. (Akat) **sarāru** : yalancı olma; tartışma, aldatma, yalan olduğunu ileri sürme. (Akat) **sarru** : yanlış, suçlu; başkaldırma; (yazı, yazıt, verimsiz hurma) yanlış, geçersiz olma. Bu anlamlar için bk. Hubal*. 2 - Kaçış. Krş. [ḏnb]*. (Akat) **ṣarāru** (I), **ṣērēru** : ışıldama, kırpışma. Krş. (Arap) [**šrr**], **šarar** (kıvılcım)[3]. (Habeş) **sarara** : kaçış, uçuş, atlayıp zıplama. (Arap) **sarra** : [hoplayıp, zıplayıp, koşuşarak] sevinme[4]. 4 - Kuran'da kölecilik bağlamında yer alan öteki anlamlar : (insanların ellerini) bağlamak (bağlayıp ülkeye getirmek); (köleleri satış için) yaymak, dağıtmak, dağıtım. (Arap) **šarra** : güneş altına yayma, "genişletme"; (Habeş, Geez, Süryani, İbr) **śrr**, **šrr** : temel atma, yerleştirme, bağlama, sıkıca bağlama. Ayrıca (Akat) **ṣarāru** (II) : paketleme; bir araya toplama; giysiler tıkıştırılmış olma; (Akat) **šūru** (II) : kesilip, toplatılıp, taşınmış olan "saz demeti". Örneğin 113. Dizi'de ardı ardına dört kez yer alan[5] **šarr**, dört değişik anlama gelir.

Kötücül : l-ḫabīṯ. (Osm) habis. [**ḫbṯ**] : (Su dökülmemiş) kutsanmamış olduğu için iyilik vermeyen, iyilik getirmeyen, kötü, bozuk kimse[6] ya da bozuk, çürük, değersiz nesne[7]; verimsiz (toprak)[8]. Bozuk, bayağı, kötülük isteyen / yaratan / getiren, getirici. Kuran'da kötücülün ters anlamlısı arıcıl (arınıklık getiren), iyicil (**ṭayyib**)'dir. Tayyip*.
Öte yandan kötü, kötülük diye anlaşılan **bisa**, **bā hamza sīn** köküne dayandırılır[9]. Oysa (Yemen) **bʾs¹** (I) : kötülük, uğursuzluk; **hbʾs¹** : suçlu, sakıncalı, kötü, utanç verici davranış. (Akat) **bâšu** (I), **bayyāšu**, **ayyabāš** : utanmak, utanmış olmak, saygılı, uygun. Oysa (Akat) **ayyābu**, **ayyābiš**, **yābiš** : düşman; kötü, düşmanca davranma. Krş. (Osm) ayıp; ayıplamak.

Kucaklamak : Edinmek. Benimsemek*, Güzel*.

Kudret Helvası : Bir tür balsıra. (Arap) **l-mana**, (Habeş) **mannā**. Kudret helvası, sakız ağacında olduğu gibi kimi ağaçlardan doğal olarak süzülen sıvıdan elde edilir. Bu sıvı, kimi ağaçlarda (örneğin Fraxinus ornus, Çiçekli dişbudak)[10] kabukların bıçakla yarılması ile açılan yerlerdeki sızıntıdan elde edilir[11]. Günün ilk saatlerinde havanın serin olması nedeni ile katılaşır, böylece toplanıp yenmesini kolaylaşır. Öte yandan kimi ağaçların yakınlarında yaşayan çok küçük sivri sineğe benzeyen, çok kısa bir süre yaşayan kimi böceklerin açtığı gözle görülmeyecek küçücük deliklerden kendi kendine sürekli akıyormuş gibi görünür. Tevrat'a göre Yahudiler, Mısır'dan çıktıktan sonra aç acına çölde dolaşırken Tanrı'nın kendilerine kudret helvası (ayrıca bıldırcın) vermiş olması nedeni ile Kuran'daki "beklenmedik yardım, iyilik, Tanrı'nın iyiliği, Tanrı'nın iyilik vermesi gibi sözcükler de "kudret helvası"ndan türer. Sami dillerine, Rumcada ödül anlamına gelen **manaa** sözcüğünden geçtiği öne sürülür. (Habeş) **manā** : ödül, armağan. Kuran'ın dört yerinde[12], Mekke dönemli **ġayru mamnūn** (sonu olmayan, kesintisi olmayan, eksilmeyen, bitmez tükenmez) deyiminde, "kesintisiz olarak gelen" anlamına gelir. (Habeş) **manana** : azalmış, eksik, incelmiş olma.
Öte yandan, kudret helvasının yanında uçuşan böceklerin, bu sıvının sürekli olarak akmasını sağlaması, ozanların bitmeyen, sürekli esinlenme, yaratma gücü kaynağına benzetilir. Bugünün dili ile bunlar ozanların başlarında dolaşan, uçuşan "esin perileri" gibidir. O periler uçuşmadıkça ozanlar, verimli olamazlar. Kendisinin ancak bir ağıtçı, bir gezgin derviş olduğunu ileri sürenler Elçi Mehmet için bir benzetme yaparlar[13]. O benzetme, [esin kaynakları kesildiği, esin perileri uçuşmadığı için] bir ağıtçının verimli bir döneminin verimsiz bir döneme dönüşü olarak anlaşılır.

---

[1] saldırgan kimselere karşı Ateş'in "saldırgan" olması için bk. **bišarrin** (22/72)
[2] örneğin 38/62
[3] 77/32
[4] "koşuşturma" ile "ışıldama" ilişkisi için bk. 57/12, 66/8
[5] 113/2,3,4,5
[6] 24/26
[7] 2/267
[8] 7/58
[9] 40 kez. Ayrıca **bas** (25 kez) (kötü, kötücül), **tabta-is** (2 kez) (üzgünlük, üzgün olma)
[10] Kımız böceklerinin (Trabutina mannipara), ılgın (Tamarix mannifera) ağacında açtıkları deliklerden de kudret helvasına benzer bir sıvı akar.
[11] Kudret helvasının, ağacının türüne göre, ağacın özsuyu mu, yoksa ağacın yanında uçuşan böceğin bir ürünü mü oluşu konusundaki inançlar için bk. *P.M. Işın, "Kudret Helvası Göklerden Yağıyor mu?"*; www.iranicaonline.org/articles/gaz-.
[12] 41/8, 68/3, 84/25, 95/6
[13] 52/30

Kudüs : İlk Müslümanlar, Emeviler dönemin de olduğu gibi, bu kente, Latince Aelia'dan bir alıntı olarak İlya derlerdi. Kudüs adı, Elçi Mehmet'in ölümünden yıllar sonra ortaya çıkar[1].

Kul : Köle, tapıcı, tapan. Kuran'da 275 kez yer alan [ʿ**bd**] kökünün ʿ**abd** türevi, son Medine döneminden olmayan birkaç Bildiri'de yorum sıkıntısı çıkarır[2]. Oysa, (Habeş) ʿ**abd** (II) : kul; ʿ**abd** (I) : büyücü [kahin, peygamber, etkileyici], ʿ**əbad** : güç, yetenek ; ʿ**abda** : birisine karşı güç geçirme. "Elçi, güçlü, (yanlışlıklara) karşı koyucu" anlamları (Yanıtçı) Musa'ya verilen bir niteliktir[3]. Öte yandan inançları kaypak olanlar konusunda bu deyim, (inancında) sürekli, "ebedi" olan kimseler anlamına gelir. Krş. (Yemen) ʿ**bd** : sürekli, kalıcı, süren (zaman, ordu); 2 - [Yanlış inanca] karşı koyucu kimse. Bu, ikinci anlam, Furkan* demektir. 3 - "inancında kalıcı olanlar"[4], Bu anlam Mehmet'in "eşleri" için de kullanılır (ʿ**ābidāt**)[5].

Kulluk etmek : Birisine köle olmak, birisine sürekli bağlı kalmak, tapmak. Kul*.

Kumar : **maysir**. Bu sözcük, [**ysr**] köküne dayandırılıp "kumar" diye anlaşılır[6]. Bir yandan kölecilik, öte yandan putatapıcılık, ayrıca inanç bozuculuğu bağlamlarında yer alan bu deyimin bu anlama gelemeyeceği kesindir. Oysa bu, ayrıca benzer sesli kökler Kuran'da birçok değişik anlamlara gelir :
1 - Tutuklama, alıp götürme, köle edinme, sürgüne gönderme. (Arap, Habeş) ʿ**aṣara** : bağlama, düğüm yapma[7]. (Habeş) **māsara**: birisinin yakalamasına yol açmak, yakalattırmak. (Akat) **ašāru** : toplama, gözden geçirme, denetleme, yoklama. (Habeş) **gabr** [kendisine "cebir" yapılmış kimse], köle anlamına gelirken **gabir**, kötü (kara) büyü yapma, büyüleme demektir. (Habeş) **māʾəsar gabr**[8], yine bu anlamdadır. Yemen dilinde bu kök, tutsak edinme anlamına gelip (Arap) **asīr** (Osm. esir, tutsak) ile köktaştır. Krş. (Akat) **mesēru** : kapatma, kuşatma, tutuklama; **bīt mesēru** : tutukevi; (Akat) **esēru** (II) : (birisini) kapatmak, kıstırmak, tutuklamak. (Asur) **esēru** (B) : (içeriye) kapamak, kapatmak; kısıtlamak; (Asur) **bīt esēri** : kafes. Elçi Mehmet düş görürken Tanrı kendisini "alıp / yakalayıp" Kudüs'e "götürür"[9]. (İbr), H2115 **zûr** : birlikte (bir arada) sıkıştırma, baskı yapma, H4205 **mâzôr** : bağlama. "[Yalancı] Elçilik yaptırılma" ya da "bir yere (kendisi istemeden) gönderilen kimse", "başıboş bırakılan kimse" anlamı için bk. (İbr) H6735 **tsîyr**; H6737 **tsâyar**. Hırsız*. (Tigrigna) **asärä** : tutukevine koymak; zincirlemek (köstek bağlamak).
2 - Kara büyü, kısıtlayıcı büyücülük. Öndeyici, kahin. Kuran'da bu anlam kötü amaçlı Şeytan olan biri konusunda "kötü salıkçı", "yalancı elçi" anlamı ile diye geçer[10]. (Habeş) **śaraya** (I) : büyülemek; ağı (zehir); ilaç verme, sağaltma; **maśarrəy**, **maśarri** : büyücü. Örneğin (Habeş) **Mäṣḥafä Məśṭir** (Gizem Bitiği)[11]. Dolayısı ile **maysir**, eli kolu bağlayıcı, tutsak edici büyü, büyücülük anlamında olmalıdır. (Yemen) **ṣry** (I) : (birisini) koruma; görücü (öndeyici, büyücü) olumlu (uğur getirecek) bir vargıda bulunma[12]. Bu ise gelecekteki olaylar konusunda kumar(!) oynama, olayların öyle olacağını ileri sürme anlamına gelir. (Akat) **ešēru** : (durum) iyi olma, iyileşmiş olma; (ürün, devşirme, hayvanın ya da insanın doğurması, üremesi, sağlık) başarılı olma[13]; (öndeyi, kehanet, esin) olumlu olma [uğurlu çıkma]. (Akat) **mīšaru**, **mēšaru** : tanrısal [tanrıdan, doğadışı varlıktan gelen, tanrının getirdiği] doğruluk (doğru yargı). "Görücülük yapma", "gizemden bilgi getirme" anlamı için bk. (b/m) Basiret*
Kuşların uçuşuna dayanarak öndeyide bulunmak. Ses benzerli (Arap) [**ṭyr**], **ṭāra**, (Habeş) **ṭayyara** : uçma. (Habeş) **maṭayyəra** : öndeyi; öndeyici, kahin.[14]

---

[1] Geniş bilgi için bk. *M. Gül, "Kudüs ve Tarih İçinde Aldığı İsimler"*
[2] örneğin 18/65, 22/10, 40/31, 53/62
[3] 40/31
[4] krş. ʿ**ebād** : devotees, pietists. www.iranicaonline.org/articles/abna-term
[5] 66/5
[6] 2/219, 5/90, 5/91
[7] (Arap) **isār** : deriden kayış, bağ; sırım; tutsaklık. Bu anlamlar için bk. Hırsız*
[8] black magic
[9] **asrā** (17/1)
[10] 5/91
[11] Book of Mystery
[12] gelecekteki olaylar konusunda "kumar" oynama! Olayların öyle olacağını ileri sürme. Böyle bir anlam dönüştürmesi, Abbassiler'in Orta Asya'dan binlerce Türk'ü köle, tutsak edinmelerini yasallaştırmış olmalıydı! Açıklama için bk. **mamlūkan** (16/75)
[13] krş. Hubal*
[14] Oysa (Akat) **tayyāru**, **ta''āru**, **tiyāru**: (yargıdan, düşünceden) geri dönme, yatışma. **tayyartu** : geri dönme, bağışlama, acıma; (yıldız) yeniden gelme; (tanrı öfkesi) yatışma; (çoğul) ; "kötülüğü yatıştırıcı muska".

3 - Put, dikilitaş yapıcısı (?). (Akat) **eṣēru** : çizmek; büyü yapmak için duvarı çizgileme; tasarı çizme, yazıtı kazıma; duvar kabartmalarında betim. (Akat) **mēṣiru** : (çizgi) çizme. (Osm) eser[1] ile köktaş olmalıdır. (Akat) **eṣēru** : 1 - (duvarda, tavanda çizgi) çizmek; duvar kabartmalarında betim. 2 - yazıtı kazımak [defterden silmek], ölüm yargısı. 3- Bedende iz bırakma[2]. (İbr) H6736 **tsîyr** : biçim; imge, simge; put.
Arabistan'daki, ölen kimseler için yapılan dikili taşlara ya da duvar kabartmalarına verilen adlar değişik idi. Sık sık kullanılan **nṣb**[3] deyimi yerine **ṣwr**[4], **mqf**, **qyf**, **mʿmr**, **nfs¹**, **ẖlt**, **ẓlt**, **s³ḥr** gibi deyimlerde kullanılırdı[5].
4 - Baskı yapma, kurtulmalık isteme. (Asur) **esēru** (A) : (birisine) baskı yapmak; baskı yapıp para toplamak. Bu ise köle, tutsak edinip, kendisine, yakınlarına baskı yapıp para toplama; kurtulmalık [fidye] isteme anlamındadır[6]. (Arap) [**šry**], **šarā** : satma, satın alma[7].
5 - (Putların üzerine) şarap (?), kan dökerek kutsama. (Habeş) **śeraya** : boyama, (sıvıya) batırma; kan ile bulama, lekeleme; **śiruy**, **śeruy** : lekelenmiş, bulanmış. **śaryo** : boya. Geez dillerinde **siray**, **sar**, **sär** : al, kırmızı. Habeşçe kaynaklarda **mṭryn** deyimi (kan, şarap) akıtma/dökme sunağı (autel à libation) anlamındadır. Bu tür sunaklara Güney Arabistan'da **mşrp**, **mslm** denilirdi[8]. **mṭryn** deyiminin kökeni kesin değildir : **mṭr** ya da **ṭry**. Krş. (Arap) **yā sīn rā** : 1 - kolay; 2 - deveyi boğazlama (kan akıtma); ölen deveyi "bölümlere" ayırma ve sonra kesilen devenin hangi bölümünün kimler arasında "paylaşılacağının / dağıtımının" belirlenmesi.
6 - Uğuru çağırmak. (Akat) **ešēru** : (durum) iyi olma, iyileşmiş olma; (ürün, devşirme, hayvanın ya da insanın doğurması, üremesi, sağlık) başarılı olma; (öndeyi, kehanet, esin) olumlu olma [uğurlu çıkma]. (Akat) **mīšaru**, **mēšaru** : tanrısal [tanrıdan, doğadışı varlıktan gelen, tanrının getirdiği] doğruluk (doğru yargı).
Bu kök ayrıca 2/207'de tartışmada sırasında "olumlu bir sonuca ulaşma", **yašrī** diye geçer. Oysa "o, satar" diye anlaşılır.
Ayrıca bk. "Sen onlara (yardım edemeyip) yüz çevirirsen, sen onlara **maysūran** bir söz söyle (17/28). Bu sözcük kolay, yumuşak diye çevirilir. Oysa uygun çeviri, "onları iyileştirici, uğur getiren, sulayıcı, kutsayıcı, büyüleyici (etkileyici), akıcı [tıkanmamış]" bir dil" olmalıdır. Öğütleme yeteneği kısıtlı, dili tutulmuş olan Elçi Mehmet'in bu durumdan "iyileştirilmesi" için bk. 94/5-6. Kolay*

Kuran : Bu çeviride **qur'ān** sözcüğü "Kuran" olarak yazılırken, **qur'ānan**, "(bir) okuma" diye çevirildi[9]. Bugünkü kimi Batılı çevirmenler de bundan yüz yıllar önceki Türkler gibi **qur'ān** sözcüğünü, "okuma"[10] diye çevirirler. Örneğin, "oqıgu" (okugu). bir oqıgu keltür- "bir Kur'an getirmek[11], oqıgu indür- "Kur'an indirmek"[12], oqıgu indürül- "Kur'an indirilmek"[13], oqıgu oqu- "Kur'an'ı okumak"[14]. Bu sözcüğün kökeni tartışılan bir konudur.
1 - Çağırı, anlatı. Sami dillerinde çağırma, seslenme, salık verme anlamına gelen (Asur) **qarā'um**, (Akat) **qeru**'dan türediği öne sürülür[15]. (Tigré) **qer'a**, okumak; (Tigré) **qoran** ile (Arap) **qirā'a(t)** okuma anlamına gelir. Kuran'da iki kez geçen **bil-qur'āni**, "okuması, anlatması ile" ya da "okuyarak, anlatarak" anlamındadır[16].

---

[1] 1 - Emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt; 2 - Yayın, kitap, yapıt; 3 - İz, işaret, im (*TDK*)
[2] tutsaklara dövme yapama?, kırbaçlama?
[3] 5/90
[4] 1 - **ṣwr** : (Osm) surat, suret. 2 - (Habeş) **ṣwr** : taşıma, giysi giydirme; (yaşlı ana babaya) destek olma. Putlar, genel olarak eski ataları anmak, anımsamak için yapılan yontu ya da kabartmalar idi. Kuzey Amerikalı yerlilerde görülen "totem" de bu anlama gelir.
[5] *C.J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques"*; *J Pirenne, "Notes d'archéologie sud-arabe*".
[6] 2/219
[7] *Geez Sözlük, 540*
[8] *A.J. Drewes, "Documents épigraphiques de l'Éthiopie*". **ms¹lm** : bir tür sunak (*Yemen Sözlük, 126*)
[9] Bu ise dil bilgisi bakımından başka Okuma'lar, başka Kuran'lar olabileceğini düşündürür. Dolayısı ile Kuran özel değil, genel bir ad olmalıdır. *W. M. Watt, "Bell's Introduction to the Qur'ān", Edinburg, (1970) s.136-137; (aktaran) F. Déroche, "Les Origines du Coran, Le Coran des Origines", 311.*
[10] (Fr, İng) lecture
[11] TİEM 154v/1=010/015 (*M Özyetgin*)
[12] TİEM 234r/2=020/113
[13] TİEM 92r/7=005/101
[14] TİEM 209r/7=017/045
[15] (Akat) Akat **qerû** : (birisini yemek yemeye; tanrıya adak/sunu sunmak için; düşmanı savaşmaya) çağırmak, davet etmek Bu da Türkçedeki "çağırı", "meydan okuma" ile eş anlamlıdır.
[16] 20/114, 50/45

2 - Yığın; yaprak yığını; yaprak birikintisi. (Akat) **qarānu** : yığmak, üst üste koymak; depolamak, biriktirmek; **qurunnu** : yığın, tuğla yığını. Bu da üzerinde çivi yazısı olan pişmiş kilden yapılan tuğlaların üst üste konulmasıyla oluşan "tuğladan yapılmış yazıt yığını/kümesi", bugünün dili ile "yaprak/sayfa yığını", "bitik" anlamına gelmelidir. Kuran'da, Kuran'ın damla damla, azar azar, "tenzil edilerek", (Gizem'den) sızdırılarak açığa çıkışı[1], yığılması birçok kez belirtilir. İndirmek*. Bir Yemenli için anlam bakımdan Kuran ile Zebur birbirine benzer. (Yemen) [**zbr**] : bir yapıyı [kat kat ?] yükseltmek, dikmek, kurmak.
3 - Kuran, kendisinden önce gelen Bitiklerin bir uzantısıdır. Arap ile kimi Sami dillerindeki boynuz, boynuzu çıkmak, boynuzu büyümek [**qrn**] kökünden türer, ayrıca çıkıntı, (Akat) sürgün demektir. (Arap) [**qrn**], **qarn** : (Bir ataya göre, bir çıkıntı, uzantı olan) kuşak, soy.
4 - Birbirine bağlanmış (yapraklar, Bildiriler, Diziler); (uyaklı olduğu için) birbirine bağlanmış (dizeler, mısralar). (Arap) [**qrn**], **muqarranīn**[2] (birbirine bağlı, bağlanmış)[3]; **qarīn** (arkadaş); (Habeş) **q(w)rn**, **ʾastaq(w)ārana** (ikişer ikişer bağlamak); **q(w)ārānā** (iki nesneyi birbirine bağlamak) anlamları, birbirine bağlanarak oluşan bitik yapraklarını düşündürür. Kuran sözcüğünün kökü olarak ileri sürülen **qāf rā hamza**'nın öteki türevleri (*Lane*) : 1 - Damızlık devenin "çiftleşmek" için dişi devenin "üzerine çıkmak", örtmek; 2 - korumak. Dolayısı ile iki nesneyi birbirine bağlamak, "çifleştirmek"[4], uyak (kafiye) tutturmak anlamına da gelebilir. (Osm) kafiye, (Arap) **ḳafā** (ardından gitti, uydu, izledi) kökünden türer. Öte yandan Kuran'a göre Kuran, derlenip toplanılan bir nesnedir[5]. Bu Bildiri'ye dayanarak, ilk dönem Arap dilcilerinden Qatāda ile Abu ʻUbaida'ya göre "toplama, bir araya getirme" eyleminden türer[6]. Bu da yaklaşık olarak "yığma" anlamına gelir.
5 - (Yanlış inanca karşı) koruyucu (Bitik). (Yemen) [**qrn**] : düşmana karşı gözetleme; koruma, koruyucu; kentin koruyucusu olan askeri birlikler. Anlam bakımından krş. Furkan*. Krş. **qarīnuhu** : onun koruması, koruyucusu[7]. Kalıcı olan, bozulmayan sözler deyiminin benzeri Eski Antlaşma'da da yer alır : "Keşke şimdi sözlerim yazılsa, Kitaba geçseydi, demir kalemle, kurşunla sonsuza dek kalsın diye kayaya kazılsaydı!"[8].
6 - (Tanrısal) Buyruk. Yemen **qrʾ** : buyurmak; buyruk vermek; komuta etmek.
7 - Kuran, yeniden yeniden anlatılan, yinelenen bir anlatıdır. Kuran, önceki Bitikler'in yinelenmesidir. (Arap) [**krr**][9]. Kuran'ın, "yinelenen bir anlatı" oluşu için bk. **maṯānī**[10].

Kureyş : 106. Dizi'de yer alan **qurayšin** sözcüğü[11], Elçi Mehmet'in doğduğu dönemde Mekke ile Kabe'yi denetim altında tutan **Qurayš** Boyu / Oymağı diye anlaşılır. Oysa içerik bakımından 106. ile 108. Diziler birdir. Bu iki Dizi'nin konusu kuraklık, açlık dönemi ile verimlilik, bolluk dönemlerinin birbirini izleyişi, birisi gidince ötekisinin gelişidir. Yağışlı, bolluk dönemler gelince, Kendisine karşı iyilikbilir olmak için Allah'ın Evi olan Kabe'de Tanrı'ya adaklık hayvan sunulması önerilir. Arap dilcisi ve tarihçisi İbn Haşim'e göre kureyş (**qurayš**) sözcüğü iki ayrı kökten türeyebilir : 1 - köpek balığı (**kirš**) sözcüğünün küçültülmüş durumu; "köpek balıkçık"; 2 - **taḳarurus̆** : bir araya geliş; birlik.[12]
Oysa 106. Dizi'nin bütünlüğüne bakılırsa **qurayšin** (106/1), **l-kawṯar** (108/1) gibi çok anlamlıdır :
1 - Kuraklıktan, dolayısı ile yoksulluk, ayrıca açlıktan ötürü ısırıcı, kemirici, acıtıcı olan sıkıntılı bir dönem.
2 - Bu dönemin bitişi ile gelen bolluk, (ürünleri koparıp) biriktirme, akıncılık (koparma, çapul edinme) dönemi; hayvanların doğurduğu dönem; beslenme (dişleme), doyma dönemi. 3 - Kurban sunma dönemi.
Bütün bu anlamlar aşağıda sunulan köklere dayanır. (Arap) [**qrš**] : kesme; yolma; kazanma; toplama. (Arap) **kirš** : [yırtıcı, dişleyici, koparıp kaçan] "küçük köpek balığı". (Habeş) **gʷaraṣa** (I) : kan akıtmak için ete bıçak atma; ısırma, ısırıp koparma; diş, pençe atıp kesme. (Habeş) **gʷaraṣa** (II) : saldırı, ele geçirme; korkutma. Habeş dilindeki bu kök Sami dillerinde **qrṣ**, **qʷrš**, **qrṭ** ile eş tutulur. Örneğin (Arap) : **qaraṣa** : ısırma, çimdik atma; (Habeş) **qaraṣa** : kazıma, yarma, çizme, derisini yolma; oyma. Ayrıca krş. benzer sesli (Arap) **qaraḍa** : kesme, kesip koparma; (Habeş) **qaraḍa** : yırtma, yolma. (Akat) **ḫarāṣu** : koparma, yarma;

[1] Krş. **qurūin** (2/285) (kadınların aybaşı [kan akıtma, kan sızdırma] dönemi)
[2] 14/49, 25/13, 38/38
[3] oysa (Yemen) [**qrn**], **mqrn-m**, **mqrnt** : (çoğul) koruma, korunmş
[4] bütün bu anlamlar için bk. Salat* (**ṣlt**).
[5] 75/17
[6] *A. Jeffery*, *233*. Krş. (Akat) **qarānu** : yığmak, üst üste koymak; biriktirmek.
[7] 50/27
[8] Eyüp 19/23-24
[9] krş. (Osm) kere; kerrat cetveli.
[10] 15/87, 39/23
[11] 106/1
[12] "*Kuraysh*". *EI²*, *5 s.434 (Watt, W. Montgomery)*. [**krb**] kökünden türeyen "Yakın (kimseler)" için bk. 26/214.

(alışverişte, sonuçta) indirim yapma, çıkarma, azaltma. (Akat) **karāšu** (II) : yıkım, beklenmedik sıkıntı. Akat) **ḫarāšu** (II) : sessiz olma; **ḫerṣu** : parça, kesim, kırıntı; yol, yoldaki iz, tekerlek izi.
(Arap) [**krs**] : bir araya getirme, üst üste yığma; yığılı, yoğun; evin çatı katındaki saklı yer (birikim yeri?); inci ve boncukların bir araya getirilmesiyle oluşmuş gerdanlık (*Lane*). (Arap) **takaruruš** : Bir araya geliş, birlik (İbn Haşim); (Akat) **ḫaršu**: gemi, sepet, tahıl, insan (bir araya) bağlama. (Akat) **ḫarašu** (II), **karāsu** : bağlamak; (Akat) **kurussu** : bağ, kayış, şerit. (Habeş) **karaṣit** : kese, çanta, torba. Bağlamak, bir arada toplama anlamları için bk. **l-kawṯar** (kevser) (108/1); (Güney Arap) **ḫrṣ** : (tarım ürünlerini) değerleme, değerlendirme. (Arap) [**ḫrṣ**] : Hurma ağacının üstünde ne denli ürün olduğunu kestirmek, (o denli olacağını) sanmak. (*Lane*).
(Akat) **kuruassû**, **kuruštû** : semirtmek için yem verme, **kuruštā'u** : semirtilmiş hayvan. (Yemen) **qrs^3-n**, bir tür yiyecek; (Akat) **karšu** : karın, mide; (Habeş) **karś**, (çoğul) **karśāt** : karın, mide; (Arap) **kirš**, **kariš** : karın; (Habeş) **ḫarasa**, **ḫaraśa**, **ḫaraśa**: çocuk taşıma; çocuk doğururken yatağa yatmış olma. (Akat) **ḫarāšu** (I) : işi yapmakta olma; doğurmakta olan (kadın).
Ayaktaki devenin boynuna bıçak atarak "kurban kesme" deyimi için bk. (Arap) [**qrš**] : kesme, yolma; (Habeş) **g^{w}araṣa** (I) : kan akıtmak için ete bıçak atma. krş. **in'ḥar** (108/2) : (Kurban kanını) akıtma; (kurbanı kesip) yere düşürme. Deveyi (büyükbaş hayvanı) yatırmadan ayakta karşısına geçip, "boğaz damarını" kesip yere düşürme. Açıklama için bk. 22/36.
Bu durumda bir toplum adı olan Kureyş ne demektir? Bunun, gerçek bir ad mı yoksa takma bir ad mı olduğu bile bilinmez. 1 - Amaçları (alışveriş ya da taşımacılık çıkarları) bir olan, aralarında kan bağı olan ya da olmayan değişik boy ve toplumların "toplanması", "birikmesi" ile oluşmuş bir "boylar birliği", bir "dernek"tir (İbn Haşim). Krş. Mekke'deki "Satmanlar Derneği"[1]. 2 - Akıncılık, [küçük köpek balığı gibi (İbn Haşim)] vurkaç savaşı yaparak geçinen birleşik bir toplumdur; 3 - (Ataları?) çobanlık yaparak geçinen bir toplum idi. (Yemen) **qrṣ**, koç, koyun anlamına gelirken **qrs^2-t**, **qrs^2-ty**, çoban demektir. Bu durumda bu derneğin ana dalının kökeni Hicaz'ın dışında (kuzey Arabistan ya da Yemen'de), koç ve koyunların yaşadığı bir bölgede çobanlıkla yaşayan göçebe bir toplum olmalıydı[2]. İbn Haşim'in önerdiği "köpek balıkçık" (**kirš**), bu toplumun tapmış olduğu bir putun adı olduğu sanılır. Ancak, yarı çorak bölgelerde yaşayan bir toplumun denizden gelen bir hayvanı put olarak seçmesi pek inandırıcı değildir[3]. Bu doğru olmuş olsaydı, bu toplumun bir dönemler sürekli deniz kıyısında - ya Kızıldeniz kıyısında ya da Yemen'de - yaşamış olması gerekirdi. Oysa geleneklere göre bu toplumun atası **Fihr ibn Mālik**, kuzeydeki Araplardandır.
106. Dizi'ye, "Kureyş Boyu" anlamının verilmesinin nedeni, Elçi'nin ölümünden sonra Mekke ile Medineliler arasındaki politik çekişmelerden ötürü olmalıdır. Bu anlam çarpıtması Hums ile Hilla Örgütleri konusunda da görülür.

Kurtulmak : Kuran'da 29 kez yer alan [**fwz**], kurtulma, kurtuluş, başarma, başarış diye çevirilir. Bu pek yanlış olmamakla birlikte birçok Bildiri'de anlam daralmasına yol açar. İlkel anlam : (kötülükten, sayrılıktan) iyileşmiş olmak, sağaltılmış olma, (kötü inançtan) kurtulmuş olma (Kuran'nın dilinde "sayrılık", inanç bozukluğu demektir), yatışmış olma. (Habeş) **fawwasa** : sağaltma, iyileştirme, sayrılığı giderme, yatıştırma; **mafawwəsi** : iyileştiren kimse; onucu, doktor. (Habeş) **fwz** : silmek; silip süpürmek (kötülüğü gidermek)[4], ovmak. (Akat) **peṣû** : ak (kara olmayan); aklanmış olma. Kuran'da bu nitelik genel olarak Cennet'e gidecek olanlar için kullanılır. İkinci anlam : çapul elde etmek; baskı(n) yapmak; akıncılık etmek. (Akat) **pa'āṣu** : (ülkeyi, insanı, hayvanı) çarpmak, vurmak, koparmak, yakalamak; hayvanları kaçırmak, yok etmek. (Osm) fevzâ, fevzaiye : kargaşalık, düzensizlik; **fevzaî** : kargaşalık çıkaran, düzensizlik yaratan (anarşist); (Habeş) **fwt** : başıboş dolaşma, gezinme. (Akat) **pa'ṣu**: kopmuş, ordudan ayrılmış. Özellikle Medine döneminde[5] bu kök, "namaz kılma" diye çevirilen **ṣalat** : (kötü amaç ile / çapul elde etmek için birisine) yanaşma, vurkaç savaşı yapma ile yakın anlamlıdır[6].

Kurtulmalık : 1 - Tutsaklıktan kurtulmak için ödenen nesne; 2 - Yapılması gerekeni yapamayacak durumda olan birisinin, bunun yerine yaptığı başka bir eylem (oruç tutamayanın, yoksulu doyurması gibi)[7]. Bu ikinci anlam ile Hristiyanlık'taki endüljansın ilkel anlamı birdir.

[1] 19/72, 96/12, 111/2 dipnotu
[2] Yoksa Kureyş, çölde yol alan kervanlara "kılavuzluk eden" kimseler, "Kılavuzlar Derneği" anlamına mı gelir? Kuran'da, Elçi'nin dilinden düşmeyen "kılavuz" deyimi buradan kalan bir alışkanlık mıdır?
[3] Bu konuda bk. Domuz*
[4] Krş. Kafir* (kefaret)
[5] örneğin 4/73
[6] Çapul elde etme (4/73) anlamı için bk. *Al-Jalalayn*.
[7] 2/184

Kutsal : Tanrı'ya adanmış olan, tanrısal olan; dokunulmazlığı olan. (Osm) haram. Yasak*

Kutsal Gezi : Hac. Belirli bir dönemde Mekke ile çevresine, türlü törenler yapmak için yapılan gezi. [**ḥǧǧ**] kökünün ilkel anlamı 1 - kısıtlama, belirleme; 2 - onarma, iyileştirmedir. Kısıtlama kökünden Geez dilinde yasa, töre; yasa çıkarma; yasayı uygulama gibi anlamlar türer. Onarma kökünden ise (Arap) sayrılığı iyileştirmek, sağaltmak; (Arap, Habeş) yapılan yanlışlığı yasal yollara başvurarak savunmak, onarmaktır. Bu anlam Kuran' da **ḥuǧǧat** (hüccet, belgit; savunma anında kanıtlamaya yarayan belge) diye geçer. Dolayısı ile Hac ya "yapılan suçların (örneğin tanrıya adak sunarak) onarılması için yapılan bir törendir" ya da bilinen "bir töre'nin, yasanın, geleneğin uygulanması"dır. Belgit*. Yemen'de (kutsal) "gezi töreni" anlamındadır.
Öte yandan Sebe [Yemen] / Sabaic dilinde **ḥagg**, "bayram" diye anlaşılır. Bu anlamın nereden, nasıl türediği belirsizdir. (Habeş) **ḥəgg** (yasa, kural, düzen(leme), töre)[1] deyiminden türemiş olabileceği düşünülür. "Bayram" ise belirli sevindirici bir töreyi uygulamak için "bir araya toplanma" demektir. Bu anlamlar için bk. Çelenk*.

Kutsal Yükünçevi : 1 - **al-masǧidi al-ḥarām**. Mescidi Haram. Mekke'deki tapınak, Kabe; 2 - İnancı her ne olursa olsun, salt tektanrıcı olanların ortaklaşa kullandıkları, paylaştıkları herhangi bir tapınak. Paylaşık Yükünçevi*.

Kutsamak : Kutsallaştırmak. Kutluluk dilemek, takdis etmek, kutlu ve aziz kılmak (*TDK*). Baylamak[2]. Köken için bk. Bereket*, Yasak*.

Kutsanmak : Kutsal, uğurlu kılınmak. Yağlanmış, üzerine yağ dökülmüş, yağ ile ovulmuş olmak. Mesih olmuş olmak.

Kutsuz : Uğursuz; solda olan, sağ (yönde) olmayan. Sağ*

Küçüklenmek : Bile bile, isteyerek kendisini birisi önünde küçük düşürmek, aşağılamak, yaltaklanmak. Büyüklenmenin karşıtıdır. Bu sözcük, Hanif* deyiminin türevleri için önerildi. Öte yandan [**ḍrʿ**] kökünün sekiz türevi de bu anlama gelir[3].

Küçümsenenler : Küçük düşürülenler. [**ḍʿf**] : iki kat, ikinci kez, iki katına çıkarma; gibi olma (*Lane*) anlamındadır. Bu kök, bir nesneyi ikiye katlayarak boyutlarını küçültmek, ezmek anlamına gelebilir. Katlamak*. Oysa (Arap) [**dfʿ**], (Akat) **da'āpu** : itmek, kakmak, vurmak[4] eylemlerinin edilgen çekimleri, beklenen anlamı verir : İtilip kakılanlar, baskı altında tutulanlar, küçük düşürülenler. İlk Medine döneminden[5] olan **ustuḍʿifū** olan kimselerin neden küçümsenenler; zayıf ve güçsüz görülenler[6] olmaları belirsizdir. Böylelerinin yanında olan büyüklenen kimseler[7], bu "küçümsenen" kimselerin yalan attığını söylerler, üstelik bu "küçümsenenler" ile büyüklenenlerin ezince uğratılacakları belirtilir[8]. Dolayısıyla **ustuḍʿifū** olan kimseler, elinden tutulacak, korunacak, güçsüz, kendilerini "müdafaa" edemeyen kimseler olmadığı kesindir.
Kuran'da birbirinden ayrı birçok değişik kökten, "ikiyüzlü" anlamı türer : 1 - (Habeş) [**nfq**]. Münafıklar : kendilerini ikiye bölenler, kendilerini hem onla hem bunla paylaşanlar; ayrıca (Akat) [**ḫdd**], [**kdd**], (Arap) [**ḫdd**] : **l-ʾuḫdūd** (yarık, bölünmüş beden)[9]. Buna dayanarak **ustuḍʿifū**, (aldatmak[10] için) gibi, öyle yapanlar; kendilerini (inançlarını) ikiye katlayanlar anlamına gelmelidir. "O, aldatır / o, küçük düşürür" anlamı için bk. **ḍaʿufa**[11]. Oysa Mekke dönemli **yastaḍʿifu**[1], **ustuḍʿifū**[2], ayrıca **yustaḍʿafūna**[3] türevlerinin, küçük

[1] (Arap) **ḥqq** ile eş tutulur. (Osm) hukuk.
[2] *Figen Güner Dilek, "Altay Türkçesinde Ölüm Kavramını Anlatan Sözler ve Söz Kalıpları"*. Baylamak, "bay/bey yapmak", "yüceltmek", "yağ çekmek" anlamına gelmelidir.
[3] Açıklama için bk. **yataḍarraʿūn** (23/76)
[4] (Akat) **daʾāpu** : (öteye) itmek, (bedene) vurmak, (bir nesneyi) itmek, [savaşta] birlikler ilerlemek. Krş. Dövmek*
[5] 34/31,32,33
[6] *Diyanet*
[7] 34/32
[8] 34/33
[9] 85/4
[10] 11/91
[11] 22/73

düşürenler / küçük düşürme anlamı kesindir. Oysa, **istaḍʿafūnī**[4] çift anlamlı olabilir. Medine döneminden olan, yalnızca Mekkeliler konusunda yer alan **mustaḍʿafūn**[5], bu iki anlamı birden içerir : itilip, kakıldıkları, baskı altında oldukları için iki kat (ikiyüzlü) olmak zorunda kalanlar. Bir nitelik olarak geçen **mustaḍʿafūn**[6] da çift anlamlı olabilir. Anlamı ne olursa olsun, bu sözcükler genel olarak Elçi'nin yanında olmayan, uzakta oturan kimselere yöneliktir. Dolayısı ile bu deyim, [**ḍyf**], **ḍayf ḍiyāfat** : konuk ağırlama[7], konukseverlik[8]; **ḍāfa** : konuk oldu köküne de dayandırılabilir. Bu durumda bu kimseler, "ağırlanmış, konuk edilmiş, konuk" olanlardır.
Medine döneminde Elçi'nin yanında olanlar "ikiyüzlüler" için [**nfq**] kökü kullanılır. (Arap) **ḍāʿafa** (katma / katılma) ile eş tutulan (Habeş) **ʿaṣafa**, bükmek, katlamak, çiftlemek anlamının yanı sıra örtmek, giysi giydirmek demektir[9]. [Kişiliğini saklamak için] örtünmek ise Medine döneminde "ikiyüzlü olma" anlamı ile geçer. Yakın anlamlı bir deyim için bk. **ṯāniya**[10] ile **ṯāniya ʿiṭfihi**[11].

Lazım : Genel olarak "gerekmek" diye anlaşılan [**lzm**] kökü (5 kez) Kuran'da 1 - bağlamak; 2 - kısıtlamak (zorunlu kılmak); söz verdirtmek; 3 - (Ağzını) bağlamak; ağzına gem vurmak; 4 - "Gerektiği için" koşuşturmak anlamları altında kullanılır. Köken (Akat) **lāṭu(m)** : kısıtlama; denetim altında tutma; (hayvan için) gem; (düşmanı) kuşatma; bürüme. (Arap) ilişme, ilişik olma; (Akat) **lasāmu** : koşmak; dörtnala koşmak.

Lokman : Tanrı'nın, kendisine bilgelik (**ḥikmat**) verdiği bu kimse[12], Kuran'da bir öğütçü gibi görünür. Bu öğütçünün kimliği konusunda Geleneklerin getirdiği bilgiler karmakarışıktır[13]. Bilge, Kuran'da çok anlamlıdır : 1 - Bilen kimse; bilgiç; bilirkişi; 2 - (insanlar arasındaki sorunları anlayıp gideren) yargıcı, yargıç. 3 - (sağlık sorunlarını anlayıp gideren) onucu, hekim, doktor. Bilge*. Dolayısı ile sözcük anlamı bakımından, Lokman, bilirkişi olduğu için başkalarına öğreten, kendilerini "bilgi" ile doyuran, azıklandıran biri olmalıdır. Yemek*, Azık*, Sofra*, Musa*. Bu konuda iki varsayımda bulunabilinir :
1 - (Sorunları, sağlık sorunlarını) yatıştırıcı. (Habeş) **ləḥma** : yumuşak, esnek olma; güçsüz olma; ezilmiş olma; toz gibi olma. (Arap) **laḫma** : durgunluk, isteksiz, yumuşamış olma. Krş. (Osm) melhem. (Habeş) **laqama** (I) : seçme; toplama; ayırma.
2 - Bilgi ile doyuran, bilge; öğretmen. (Arap) [**lqm**], **luqma** : lokma, yudum, sokum; (Ugarit) **l-ḥ-m** : yemek yemek; beslemek; yedirmek. (Arap) **laḥm** : et. (Ugarit) **lḥm** : tane; ekmek; yiyecek, azık. (Akat) **leḫēmu** : içki, yiyecek tüketmek. (Arap) **laqima** : yeme, yutma. (Habeş) **laqama** (I) : sert olup yenilirken gürültü çıkaran bir yiyeceği çiğneme. (Tigrinya) kavrulmuş tahıl yeme. Yemek*.

Mağara : [**ġwr**] kökü Kuran'da 1 - (su) çekilmiş olma, (su) başka yere gitmiş olma[14]; 2 - kovuk[15] diye anlaşılır. (Arap) [**ġwr**] : 1 - ülkenin alçak, çökük yeri, bölgesi; çökük, basık yer[16]; inmek, aşağı gitmek; bir nesnenin içine girmek, derince girmek; (bir konuyu) derince incelemek; kaynak çekilmek, gitmek, yok olmak; 2 - dağda, ovada doğal olarak oluşmuş ya da yontularak oyularak yapılmış, bir ev odası gibi büyük olabilen oyuk; 3 - ivedilikle gitmek; günü ivedilikle geçirmek; (at) koşuşturmak; [yabancı, komşu olan] düşman ülkesine, önceden tasarlanmış bir saldırıda, inişte bulunma; birdenbire birisinin (düşmanın) üzerine çökmek; bir ülkeye inmek (gitmek).

---

[1] 28/4
[2] 7/75, 28/5
[3] 7/137
[4] 7/150
[5] 4/75, 4/97, 4/98
[6] 8/26
[7] **mustaḍʿafīna** (4/127)
[8] (Osm) ziyafet ile köktaştır.
[9] *Geez Sözlük, 74-75.*
[10] 9/40
[11] 22/9
[12] 31/12-19
[13] Değişik kaynakların değerlendirilmesi için bk. *M. Güngör, "Kur'an-ı Kerim'de Hz. Lokman".*
[14] **ġawr** (18/41, 67/30). (Akat) **engurru** : yeraltı suları.
[15] **ġār** (9/40), **mağārāt** (9/57). (Akat) **ḫurru** : delik, oyuk, (hayvan için) sığınak; **ḫarru** : hendek; su kanalı
[16] (Arap) **buq'a** sözcüğü de bu anlama gelir (*Lane*). **Bakka** (Mekke) sözcüğünün kökeni, Sami dillerinde **bq**ʿ sözcüğüne [(Arap) **baʿaqa**] dayandırılır. Bu durumda söz konusu olan yer (Mekke) Çukurluğu değil, Mekke'nin doğrudan doğruya kendisi anlamına mı gelir? Mekke*

Oysa (Yemen) [**gwr**], **gr** : gidip bir tapınakta gezinmek[1]; **gwr** : bey, efendi; iş arkadaşı, (bir işte, bir oturma yerinde) ortak olan kimse. (Akat) **agru** : ücretli, para ile tutulmuş kimse; işe alınan kimse.
Ses benzerli (Arap) **ğār** (komşu)[2] anlamındadır. Kuraklıktan ötürü içinde oturanlar komşuya (yana) gitmiş, göç etmiş, böylece boşaltılmış (topraklar) için bk. **mutağāwirāt**[3]. Oysa, içinde geçtiği bağlamda hiçbir anlama gelmese bile, "birbirine komşu" (topraklar) diye çevirilir.
Öteki Sami dilleri : komşu olmak; komşuya yabancıya gitmek[4]. (Akat) **egru** : karşıya geçme; (Akat) **egēru** : yan gelip yatma; karşısına yatma; birisi ile uyuşmazlık, anlaşmazlık içinde olmak; (Habeş) **gwr**, **tagāwara** : komşu olarak (bir yerde) kalma; komşu olma; yabancı olma. (Süryani) ʾ**giyūrā** (yabancı)[5]. (İbr) **ger** : geçici olarak (konuk olarak) kalma; yeni gelen kimse. (Asur) **girru** : yol; yolculuk; (asker) yola koyuluş, yürüyüş; yolculuk için azık, donatım[6].
Elçi Mehmet, Mekke'den ayrılıp Medine'ye giderken yolda korunmak için önü örümcek ağı ile örtülü bir "mağara"da saklandığı söylenir. Oysa Elçi'nin "mağarası", ya Medine kenti ya da Medine yolu üzerinde kendisini ağırlayan "komşu" bir kişi / kent olmalıydı[7]. Dolayısı ile o bağlamda "mağara", "göç edilen yer", "hicret yeri" ya da "göç eden", "muhacir" anlamındadır.
Öte yandan (Yemen) [**ġwr**] (I) : (kendisi için) tahıl sağlamak, tahılı depolamak, [yatırım yapmak][8]; (Akat) **giāru** : meydan okuma; istemek; **magāru** : onaylama, istekli olma, anlaşma; boyun verme; karşılıklı anlaşma. Krş. (Osm) ticaret. Bütün bu değişik anlamlar, **g / ġ / ğ** dönüşümüne uğramış, yerel okunuşların sonucudur.

Mahrum : (Gelen, karşılaşılan) yolcu; (toprağından) kopuk (kimse). 1 - (Toprağından, ülkesinden) kopuk, ayrılmış kimse. 2 - (bir yerden) yasaklanmış, kovulmuş, sürülmüş kimse. (İbr) **ḥrm** : kovma, sürme, kargışlama. İlk Mekke döneminde dört kez[9] yer alan **maḥrūm**, genel olarak "yoksun" diye anlaşılır. Kendisini kısıtladığı (utandığı ?) için dilenmeyen kimse diye belirtilir (*Tafsir Al-Jalalayn*). İki kez[10], bir yıkım sonucunda topraklarını, içindeki ürünlerini yitiren iki kişi için kullanılır. Ayrıca iki kez kendilerine bir pay (katkı) verilmesi gereken dilenciler bağlamında yer alır. "Haram" ile köktaş olan bu sözcüğün (Akat) **ḫarāmu** (ayırma, koparma) kökünden türemiş olmalıdır. Yasak*. Özellikle Mekke döneminde İsa'nın öğretisini yakından izleyen Elçi Mehmet, İnciller'de sık sık, kendilerine yardım edilmesi gereken kimseler arasında "yabancılar" deyiminin geçtiğini bilmesi gerekirdi. İncil'deki "yabancı", geçici ya da sürekli olarak toprağından ayrılmış, yolcu olmuş kimse anlamına gelir. 3 - (Akat) **maḫrûm** : 3a - birisinin önünde, karşısında olan, karşılaşılan (kimse), 3b - [önceki, önce doğan] yaşlı kimse. Öte yandan krş. (b/m) (Akat) **ḫarābu** : (ülke, konak yeri, saray, tapınak yıkılmış, yerle bir edilmiş olduğu için), (bir yer) bırakılmak, (bir yeri) bırakmak, ıssız kılmak, (bir yer) ıssız olmak. Mihrap*. Göç edenler, bir kenti isteyerek bırakıp "komşuya", "komşu kente" giden kimseler[11] iken "mahrum olanlar", bir kentten istemeyerek, dışlanarak ayrılmış, yersiz yurtsuz kalmış kimseler anlamına gelmelidir. Yolcu*

Maşallah : **mā šāa Allah** / **mā šāʾa llāh**. Allah ne dilerse, Allah'ın dilediği. Allah ne dilerse o, olur; o, olsun anlamında bir deyim. Kimi bağlamda "Amin!" anlamındadır. Osmanlıcaya Allah korusun, saklasın anlamıyla geçmiştir. Doğan çocuğa "maşallah" takılır. Bunun nedeni, doğan her çocuğun yaşam süresini ancak Allah belirler. Dolayısıyla çocuk, ancak "Allah dilerse" uzun yaşar. Yazgı*.

Maymun : Birçok yönden insana benzeyen, ancak gerçek insan olmayan yaratık. Bu deyim Yahudi'ye benzeyen ancak, gerçek Yahudi olmayan, Yahudi Yasa'sını gerektiği gibi uygulamayan Yahudiler için kullanılır, üstelik böyle kimselerin Yahudilik'ten dışlanmış **(ḫāsi)** olması gerekir[12]. "Domuz" (gibi) olan bu

[1] Hacca gitmek!
[2] 16/9
[3] 13/4
[4] örneğin (Habeş) **gayyara** : yabancı olmak (yabancılaşmak), göç etmek; **gəyyur** : yabancı
[5] krş. (Osm) gavur ("bizim gibi olmayan", yabancı, komşu)
[6] Geleneklere göre, Elçi Mehmet, alışveriş için başka yerlere giden, gezinen, "tacir" olan biri idi. Ancak bu deyimin Güney Arapçadaki kökeni belirsizdir. Ozan*, Alışveriş*
[7] Bu konuda bk. 9/40
[8] 35/29
[9] 51/19, 56/67, 68/27, 70/25
[10] 56/67, 68/27
[11] Mağara*
[12] 2/65, 5/60, 7/166

kimseler [1] konuştuklarında ne dedikleri anlaşılmaz, üstelik bunların söyledikleri anlamsızdır, inanç bakımından ne oldukları belirsizdir. Maymunun çığlığı gibi domuzun homurdanması da anlaşılmaz. **ḫāsi**, sözcüğünün öteki anlamına bakılırsa[2] "sinmiş, susmuş maymun" diye de anlaşılabilir[3]. Böyle bir benzetme Yahudiler'de de görülür [4] : Tanrı, Nemrut döneminde Babil Kulesinin yapılışı sırasında, Kendisine başkaldıranları, putatapıcıları ezince uğratmak için yeryüzüne yetmiş Melek gönderir. Bu Melekler, insanların konuştuğu dilleri, insanlar birbirlerini anlamasınlar[5] diye bozarlar. Tanrı, kimilerini maymuna, kimilerini görüntü (hayalet)e dönüştürür. Bu iki yaratık (maymun ile görüntü) insana benzerler, ancak onların ne oldukları ne dedikleri belli değildir, anlamsızdır. (Arap) [**qrd**] : konuşma gücü olmadığı için anlamsızca konuşan, sessiz kalan kimse; kandırma (*Lane*)[6].

Kuran'da yer alan "koyunların melemesi" de buna benzer. Yasal olan yiyecekler konusunda inançları değişik olanlar için benzer bir örnek verilir : "(Yasa'ya) karaçalmış olanların durumu, (insanlardan) işittiği ancak bağırma ve çağırma olan kimsenin melemesi gibidir. Sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler üstelik (bu yüzden) algılamazlar"[7]. Anlamsızca konuşan, bağırıp çağıranların sesi, "eşeğin sesi" gibidir[8]. İnsan sesini duyunca, ürkerek kaçanlar için "yaban eşeği" deyimi de kullanılır[9]. Öte yandan, okuyan birisi gibi geçinip, elinde bitikler ile dolaşan, ancak gerçek okur-yazar olmayanlar için "bitik taşıyan eşek" deyimi kullanılır[10].

Ayrıca uzaktan bakıldığında giyimi, kuşamı, konuşması uygun, sevimli görünen ancak yırtıcı kuş gibi olan kimseler, karaçalıcı, saldırgan olanlardır[11]. Öte yandan "hırlayan, havlayan köpek" deyimi, kendi sürüsünü, kendi çıkarını korumaya çalışan "çoban köpeği" [oymak başkanı ya da bir toplumun din sorumlusu] anlamına gelmelidir[12].

Bu tür benzetmeler Manici Uygurlar'da da görülür. Bu anlamsız "gürültüler"[13], "yaşanan günlerin sayılı olmadığı yerde / ülkede" artık duyulmaz :

"it tirduki kus uni / bulgagh àmgâtigli / yavlak un ol / yerdâ âstilmâz"[14].
İtlerin ulumaları, kuşların çığlıkları,
sıkıntı ile üzüntüye neden olur.
Bunlar çok kötü ünlemelerdir.
Bunlar, bu (tanrısal) ülkede işitilmez.

Mecit : [**mğd**]'den türeyen **mağīd**, (dört kez) "ünlü, şerefli, yüce" diye çevirilir. Oysa Kuran'da bu deyim Tanrı için kullanıldığı Bildiriler'de, 1 - O, (Yaratılış'ı) başlatır (sonra) yeniler, yeniden yapar[15], Kendisi **mağīd** olduğu için O, ne dilerse yapandır[16]; 2 - Tanrı'nın **mağīdun** oluşundan ötürü, yaşlı olduğu için artık çocuğu olamayacak olan bir kadının yeniden doğurmasına yol açandır[17]. Kuran konusunda ise, 1 - Kuran, **mağīdun** olandır, üstelik o, Saklı bir Yazıt'tadır[18]; 2 - Kuran, **mağīd** niteliğini taşır[19], üstelik Kuran'daki bilgileri koruyan bir Bitik, Tanrı'nın yanındadır denilir[20]. Dolayısı ile Kuran'da bu niteliğin ulu, ünlü, şerefli anlamına gelmediği kesindir. Bu niteliklerin, o bağlamlarda Tanrı ya da Kuran için anımsatılması yersizdir. Özellikle İbrahim'in yaşlı eşi konusunda önemli olan Tanrı'nın, çocuk doğurma konusunda verimsiz olan bir

---

[1] 5/60
[2] 23/108, 67/4
[3] (Akat) **kaşû** : soğumuş [yatımış] olma, [kızgın olmama]. Soğuk*
[4] *L. Ginzberg, "Legends of The Jews" 1.*
[5] yanlış inancı yaymasınlar diye
[6] Kuran'da üç kez yer alan **qiradat** (maymun), bu kökten türer.
[7] 2/171
[8] 31/19
[9] 74/50-51
[10] 62/5
[11] 63/4
[12] 7/176
[13] "boş, geçersiz, anlamsız söz". 19/62, 23/3, 28/55, 31/6, 41/26
[14] "Aboiements de chiens et criailleries d'oiseaux / (sont) causes de troubles et de tourments. / Ce sont des bruits mauvais. / Dans ce pays (divin) on ne les entend pas." (aktaran) *P. Zieme, "La poésie en turc ancien".*
[15] 85/13
[16] 85/15,16
[17] 11/72,73
[18] 85/21,22
[19] 50/1
[20] 50/4

kadını, "yeniden" verimli kılma gücü olan birisi olduğunun belirtilmesidir, Kendisinin "şerefli" oluşunun değil.
Oysa **mağīd** deyiminin dayandığı yakın anlamlı kökler :
1 - Besleme, doyurma, yatıştırma. Bu anlamlar için bk. Azık*, Yemek*, Sofra*;
2 - Yeniden güçlendirme (krş. Kadir*); dinmiş [deniz]i yeniden dalgalandırma; sönmüş ateşi yeniden alevlendirme.
3 - (Karanlığı) aydınlatma; günün "ışıldamaya başlaması";
4 - Yenileme, yeniden başlatma; yeni; yeniden;
5 - Bilinmeyeni, görülmeyeni ortaya çıkarma; yenilik çıkarma.
(Arap) [**mğd**] kökünün kullanılış örnekleri (*Lane*) : "(Develer) yem, taze (bol, gür) ot ile beslendiler, böylece doydular"; "koyunlarla keçiler, aşırı açlıklarını az da olsa yatıştırmak için baklagillerden yediler", "o (erkek), çocuğunu emzirtmek için anne [süt annesi] seçti". (Yemen) ʿ**gd** : bir tür yiyecek. Bu, beslemek, yatıştırmak, süt vermek deyimi Habeş dilinde de görülür[1]. (Habeş) **gaʿata** : su vermek; birisinin ağzına yiyecek koymak, bir bebeği su içmeye zorlama; mama hazırlama. **gaʿat** : lokma, sokum; mama, lapa. (Amhar) **gat** : mama, lapa. Bu kökün (Habeş) **wagʿa** (I) (süt ile beslemek) kökünden türemiş olabileceği sanılır. Bu "azık, lokma" anlamı Kuran'da bir kez **ġadāanā** / **ġadāʾanā**[2] olarak geçer.
(Arap) [**ğdd**][3] / [**wğd**][4] kökünden türeyip yanlış okunmuş olabilir. Bu durumda **mağīd**, yenilik çıkaran, yeniden ortaya çıkaran anlamına gelmelidir[5]. (Arap) [**wğd**] : bulmak, buldurmak; varlıklı, yetenekli olma/kılma; güçsüz kaldıktan sonra birisini güçlendirme [eski gücünü buldurma]; bir konu yok olduktan sonra o konuyu aydınlatma (*Lane*)[6].
(Arap) **mawğa(t)** : dalga[7]; (Amhar) **mäwğ** : dalga; (İbr) **mwg** : (sağa sola) dalgalanmak; (Habeş) **mogat** : dalga; sel; güçlü yel; ʾ**amogada** : dalga çıkarmak, dalgalandırmak. (Habeş) **mogada** : (ateş) tutuşmak, tutuşturmak; (Amharca) **maggädä** : (bir nesneyi) yakıt olarak kullanma; ateşe atma; (Tigrinya) ʾ**ag(w)ädä** : ateşi başlatmak. (Habeş) **mgh**, ʾ**amegha** : aydınlatma, parlama, ışık saçma.
"Alevlendirme, yeniden canlandırma" anlamı **ḏāl rā hamza** (az iken üretip çoğaltma) kökünde de de görülür. Bu kökün türevi olduğu ileri sürülen **ḏara-a**, ancak Tanrı için kullanılır; 5 kez[8], az (sönük) olanı üretip çoğaltma (alevlendirme) anlamındadır, oysa bir kez[9], (insan ile Cinlerin çoğunu sınamak için) alevlendirme, kızıştırma, kışkırtma (körükleme) anlamı ile yer alır. Krş. (Arap, Habeş) [**dwr**], **dāra**, **dahar** : ateşi karıştırmak, ateşe odun atmak. "Sönmüş ateşi tutuşturma" anlamı için krş. (Akat) **ḫamāṭu** (III) : yakmak, tutuşturmak. Övgü* ([**ḥmd**], **muḥammad**).
Kuran, Saklı Bitik'ten 1 - yeniden ortaya çıkarılan bir Okuma'dır. Yakın anlamlı bir deyim için bk. **muḥdaṯin**[10]; 2 - beslenen [azıklandırılan, bilgilendirilen] bir Okuma'dır. Azık*, Yemek*, Sofra*.
Tanrı'nın "armağan verici" olması anlamı için bk. (Arap) **ğada**, (Habeş) **gādā** : armağan, bağış; (Yemen) [**gdy**], **hgd** : toprak bağışı yapmak; **gdy-t** : [birisine] toprak bağışlama.
Bütün bu anlamlar ile Tanrı'nın şerefli, şanı yüce olması ile hiçbir ilişki yoktur. "Şeref" sözcüğünün bugün bilinmeyen bir türevi, olsa olsa Akat dilinde "ateş yakıcısı / ateş tutuşturucu" anlamına gelebilir[11].

Medyen : Madian, Midian. Arap Yarımadasının kuzey batısında, Ürdün Irmağını doğusunda, Lut Gölü (Ölü Deniz) ile Sinai yarımadası arasında kalan bir bölgededir. Yahudilere göre, Musa'nın eşi Medyenli idi. İsrailoğulları'nın, tektanrıcılığa gittikleri dönemde edindikleri Tanrı Yahveh (Yahu), Medyen bölgesinden gelir. Mısır*

---

[1] Sami "**g**", Arap "**ğ**", Türkçe "**c**" dönüşmesi göz önünde tutulmalıdır.
[2] "bizim azığımız". 18/62.
[3] (Arap) [**ğdd**] kökünün türevleri (13/5, 14/19, 17/49, 17/98, 32/10, 34/7, 35/16, 50/15, 72/3)
[4] **wağada** (buldu, bulundu, var oldu). Kuran'da 106 kez yere alır. (Osm) vücut ile köktaştır. Vücut bulmak : oluşturmak (*TDK*).
[5] (Bilinmeyeni, görülmeyeni arayıp) bulma, yaratma, ortaya çıkarma anlamı için krş. (Arap) [**wğd**] ile köktaş (Osm) "icat etme". Bu durumda "mecit" ile "mucit", Kuran'da yakın anlamlıdır. (Osm) mucit : 1. Yeni bir buluş ortaya koyan, icat eden kimse. 2. Yaratıcı, yaratan (*TDK*). Ayrıca krş. yakın anlamlı, ses benzerli **mawğūd**, (Osm) mevcut.
[6] Bu kök için bk. **wağadā** (18/65)
[7] 18/99. Ayrıca krş. Yol'un eğri büğrü, dalgalı olması konusunda yer alan (Arap) [ʿ**ğw**], ʿ**iwağ**. Örneğin 3/99.
[8] 6/136, 16/13, 23/79, 42/11,67/24
[9] 7/179
[10] 21/2, 26/5
[11] (Osm) şerefli (kimse) : (Habeş) kutsanmış (kimse), kutsanmış şarabı yudumlayan kimse. (Akat) **sarāpu** : yudumlamak. Değişik bir kökten gelen (Osm) (minaredeki) şerefe : (Akat) 1 - bağırılan sesin yankı yaptığı yer; 2 - ateş yakılan yer. Ezan*. Dolayısı ile Tanrı, "şerefli biri" ise, O, "ateşi olan, ateşi yakan, (sönmüş ateşi) tutuşturan biridir"(!)

Mehmet : Kimi Türklerin, Müslümanlığı benimsedikten sonra yüz yıllar boyunca Elçi **Muḥammad**'a verdikleri ad. Anadolu'da Osmanlılar döneminde, Arap dili ile töresi, Türk dili ile töresine baskın çıkınca Meh(e)met[1], Muhammet'e dönüştü, böylece Mehmet ancak kişilere verilen ad olarak kaldı. Yeryüzünün neresine giderseniz gidin, hangi inancını ele alırsanız alın, bütün toplumlarda yeni doğan çocuklara, geçmişteki ünlü, saygın, kutsal sayılan kişilerin adları verilir. Bu, anadili Arapça olan Müslüman toplumlar için de geçerlidir (**Muḥammad**), Müslüman olan Türkler için de (Mehmet)! Kuran'ı getiren Elçi'nin gerçek adının ne olduğu Kuran'da belirtilmez. **Muḥammad** sözcüğünün ancak bir nitelik olduğunun Kuran'da açığa koyuluşu oldukça geçtir[2]. Dolayısı ile Kuran'a göre, özellikle ilk Mekke döneminde **Muḥammad** adı ile tanınan biri yoktu[3]. Övgü*. Müslümanlığın ortaya çıkışından sonraki yıllarda, "yoldan geçenlerce" taş ya da kayalıklara yazılmış metinlerde ilk Halifelerin[4] adları yer alırken, adı **Muḥammad b. ʿAbd Allāh** olan birisi bulunmaz[5].

Mekke : 1 - Koyak. (b/m) (Arap) **buqʿa** : pay, parça; iki dağ arasında basık (alçak) yer; (Arap) **baʿaqa** : yarık.
2 - Tarım yapılan yer. (Habeş) **baqʷʿa** (II) : kazımak, tırmıklamak, yırtmak; **baqbaqa** : toprağı işlemek. (Habeş) **bqq**, **baqqa** : yarmak; kesekleri (toprak parçalarını) ufalamak.
3 - Sulak yer; kuyuları olan yer. (Habeş) **ʿakaka** : dolu olmak; suyu bol olmak; bolca su içermek; **māʿəkak** : havuz; tas, çanak; (yalak gibi çukur olan) yıkanma yeri[6]. (Arap) **makkūk** : tahıl ölçeği, su çanağı. (Habeş) **məkʿāw** / **məkʾāw** : dökülme yeri, bir nesnenin döküldüğü yer.
4 - Ağlama, yakarma yeri. (Akat) **bakû** : ağlamak, göz yaşı dökmek; **bakkā'um** / **bakkītu** : ağlayan, sızlanan (eril/dişil) kimse. "Ağlama" konusunda bk. Mescit*
5 - (Kayra, iyilik, yarar edinmek için) yalvarma, yakarma yeri. (Habeş) **baqʷʿa** (I) ile türevleri, (Amhar) **bäqqa** : yarar sağlama, yararlı olma, uygun olma, çıkarı (çıkarlı) olma; kayra sağlama; kayra dileme; iyilik isteme; (Geez) yeterli olma[7]. Kabe*. Mekke'nin bir "sunak yeri" olması için bk. 3/96-97.

Melek : 1 - Tanrının işlerini yürüten varlık, tanrı yardımcısı; 2 - Tanrının öğüt vereni, danışmanı. Tanrının, Melekler'den oluşan Danıştayı (Yüce Kurul'u) vardır[8]. 3 - (Bilgi ya da yardım getirmek için) gönderilen (kimse), elçi, salıkçı. Sami dillerinde "gönderme" kökünden türer. Melik*

Melik : **l-malik**. Yönetmen, yönlendiren. Tanrı, Melekler, ayrıca insanlar için kullanılan bu sözcük kral, hakan, egemen diye anlaşılır. Oysa **mlk** kökünün ilkel anlamı yürümek, yol tutmaktır. Dolayısıyla "melik", yürüten, öncü, kılavuz, yönetmen anlamına gelir. (Habeş) : buyruk verici. (Akat) **malāku** : konuşmak, öğütlemek, danışmak; kışkırtmak; **māliku** : öğütçü, danışman. Nemrut ile İbrahim arasındaki tartışma bağlamında İbrahim'in, Tanrı'dan kendisine **l-mulk** verilen birisi olduğu belirtilir[9]. Bu deyim "hükümdarlık" diye çevirilir. Oysa o dönemde (Mezopotamya'dan göç etmeden önce), İbrahim'in "hükümdarlık" yapabileceği hiçbir toprağı yoktu. İbrahim, Nemrut'a ancak "öğüt" veren biri idi, (Tanrı) adına bir "konuşmacı" idi. Dolayısı ile o bağlamda **l-mulk** ile Sultan* (Tanrı adına konuşabilme yetkisi) eş anlamlıdır. Öte Yaşam bağlamında, "(Cehennem) bekçisi"[10] diye çevirilir, oysa suçluları Cehennem'e yönlendiren, yürüten, sürükleyen Melek anlamındadır, Cehennem'in hakanı değil![11] Bu Melekler, inanmayanları Cehennem'e götüren, kılavuz olan[12] görevlilerdir[1]. Öte yandan **yamliku**[2], işitme ve görme (duyularınız)ı

[1] Batı dillerinde Mahomet / Mahoma / Maometto diye geçer; Türklerden alınmış olduğu sanılır. Özellikle İtalyancada II. Mehmet (Fatih) ile İslam Elçisinin adı bir tutulur : Maometto.
[2] 17/79, ayrıca bk. 61/6
[3] Doğru olduğu kanıtlanmadıkça bu kişi konusunda ne biliniyorsa geçersiz sayılmalıdır. Bu konuda bk. *R. Hoyland, "Writing the Biography of the Prophet Muhammad*".
[4] **Abū Bakr**, ʿ**Umar**, ʿ**Uṯmān**, ʿ**Alīn'**
[5] *F. Imbert. Califes, princes et poètes dans les graffiti du début de l'Islam s.63.* Ayrıca bk. "It must be noted in this connection that, in the Arabic graffiti of the first two Islamic centuries, the references to the Prophet Muḥammad are surprisingly rare and late. *J. Harjumäki, "The Ancient North Arabian and Early Islamic Arabic Graffiti".*
[6] Zemzem (?). (Yemen) **zmm** : su sağlayıcı; su kaynağı
[7] Anlam olarak krş. Uzza. Hubal*
[8] 37/8
[9] 2/258
[10] 43/77
[11] "Her *can*, yanında bir sürücü ve bir tanık ile gelecek" (50/21).
[12] Krş. Rıdvan*

işleten, çalıştıran (yürüten) anlamına gelir. Oysa Türkçeye "işitme ve görme yetisi üzerinde mutlak hâkim"[3] diye çevirilir. Bu nedenle yine bu sözcük (**yamliku)**[4] "güç yetirme" (birisinde yürütme, sürükleme, el ayak olma niteliği olma, denetleme) diye anlaşılır. İsrailoğulları bağlamında yer alan, **bimalkinā**, (aramızda) danışarak, birbirimizi öğütleyerek, birbirimizi kışkırtarak anlamına gelir[5]. Köktaş "Melek" ise Tanrı'nın işlerini yürüten görevli bir varlıktır[6]. (Buyruğu) "yürütme", ayrıca "buyruk verme" anlamları için bk. Aziz*.
Bu kök, (Osm) sahip ile yakın anlamlıdır. Eşeği "yürüten", "çekip sürükleyen" onun sahibi olandır. Birisi bir nesneye "malik" ise o kimse o nesneyi, o işi "yürütendir". Emlak / mülk ise, birisinin "yürütmek için" elinde tuttuğu nesnedir, o nesnenin sorumlusudur[7]. Birisi bir iş yapmaya "malik" değilse, o kimsenin o işi "yürütebilme gücü, yetkisi" yoktur[8]. Elçi Mehmet'in yanındaki "sahabeler"[9] ise Elçi'nin yanında olan "yürütücüler" idi. (Tigré) **lāke** : göndermek; **laake** : gönderilmiş olma; **melāk** : melek.

Mekan : [**mkn**]. "Biz seni/onları yerleştirdik", "(Tanrı) beni yerleştirdi" gibi deyimler Kuran'da 13 kez geçer[10], kimi Bildiriler'de anlam sıkıntısı çıkarır. Oysa "yerleştirmek", bu Bildiriler'de (birisini sağlam bir yere) oturtmak, birisine yer açmak, yetki vermek, yetkili kılmak[11], (birisine) olanaklar sağlamak olarak anlaşılmalıdır. Krş. (Yemen) [**kwn**] : birisine yardım etmek; desteklemek; (Habeş) **mkny** : olanak (imkan), yetinç[12]. Krş. (Arap) [**qny**], **qanā** : ele geçirme; (Habeş) [**qny**] (I) : ele geçirme, üstün gelme, egemen olma, boyun eğdirme; kulluk ettirme; 3 - (Habeş) [**qny**] (III) : zaman ayırmak.
(Habeş) [**kwn**], **kona** : olma; var olma[13]; **kəwwāne** : (yaratılmış) varlık[14]; başlangıç, temel[15], kök, öz, nitelik, durum; **kawānit** : yaratık; simge, sütun, dikili taş; (ara sıra kullanıldığı için) dinlenme (bırakılma) yeri olan (nesne); **makānā** : (birisinin, bir nesnenin) yerine[16]; **makānāt** : Küçük, kişisel tapınaklar; Krş. **makān** (Süleyman'ın Kudüs'teki) tapınağı[17]. Bir kralın, putun, tanrının "yerleştirildiği yer" anlamı için bk. (Yemen) [**kwn**], **mknt mlkn** : yönetici koltuğu, tapınağın en iç yeri[18]. (Habeş) **mekanot**, **mekenot** : dayanak (kaide, temel). Krş. **makānat**[19]. (Yemen) **mknt** : yasal durum (yasaya göre geçerli olup olmama)[20]; bk. **makāna**[21]. Yakin*. (Akat) **makannu** (**magannu**) : armağan, ödül.

Mescit : **masğid**. (Arap) [**sğd**] : yere düşme[22], yere kapanma; **sāğid :** baygın, bitkin (olma); yatışmış olarak sürekli bakma; göz kapaklarını indirme köküne dayandırılır (*Lane*). (Habeş) **səgud** : üzgün; altüst olmuş, devrilmiş; gözü baygın, gözü dalgın. Kuran'da bu anlam, savaş bağlamında yer alır. Savaşçıların, yorgunluktan ötürü bitkin oldukları, yere düştükleri an, dinlenmek için geçici olarak savaşanların arkasına geçmeleri belirtilir. Oysa o bağlamda Türkçeye "secdeye varma, namaz kılma" diye çevirilir[23].

---

1 37/23
2 10/31
3 *Diyanet*
4 5/17
5 20/87
6 Krş. (Akat) [**mlk**] (danışma) kökünden türeyen **malākum**, **malikum** : danışman. (*Glossary Old Akkadian*, *176*).
7 Oysa Osmanlıca emlak, "taşınmayan" mal anlamına gelir (TDK).
8 örneğin 46/8
9 1 - Hz. Muhammed'i görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar, ashap. 2 - Sahipler, sahip çıkanlar (TDK)
10 6/6 (iki kez), 7/10, 12/21, 12/56, 18/84, 18/95, 22/41, 24/55, 28/6, 28/57, 46/26 (iki kez)
11 Ortak koşucular bağlamında "başka tanrıları, putları, "Tanrı koltuğuna oturtmak", "başka tanrılara yetke vermek" anlamındadır.
12 imkan : yetinç. *Ö. Ayazlı, "Mahayana Budizmine Ait Sayı ve Zamanla İlgili Bazı Terimler".*
13 (Arap) **kāna** : olma; var olma;
14 Kuran'da bu anlam, yaratılılmış put, tanrı anlamındadır.
15 "temel", "ilke" anlamları için bk. Millet*, Yakin*
16 İnsanların yeryüzüne yerleştirilmesi, onların oraya ardıl kılınması konusunda krş. **makkannākum** (7/10) ile **ğaʿalakum ḫalāifa** (35/39)
17 50/41
18 Mihrap*
19 6/135, 11/93, 11/121, 36/67, 39/39. Bu türev, Giriş Simgeleri* ile başlayan ya da "başlaması gereken" Diziler'de yer alır.
20 Kuran : Size göre geçerli olan Yasa, Yasa'nız. Karaçalıcılar bağlamında yer alır.
21 16/101
22 (İbr) *Strong* 6749 **tsalal** : düşmek, devrilmek. Salat*
23 4/102 vs.

1 - Yükünçevi. Bu konuda bir açıklama için bk. (Habeş) **masgid**[1]. Habeşistan'daki Yahudilerde (Beta İsrael) ne sinagog ne de haham vardı. Dinsel törenlerini uyguladıkları yere **masgid** denilirdi[2].
2 - Ağlama (Duvarı), Ağıt yakılan Yer. Tanrı Evi'ne gidip ağlamak, sızlanmak, yakarmak için ayrılmış yer (?). Krş. (Akat) **šigû**, **šegû** : ağıt, ağlama. **mešgûm** : hahamlar; din görevlileri. (Habeş) **masag**, **masḥag** : ağlanan, ağıt yakılan yer. (Akat) **sāgu** (II), **sagû** : tapınağın tanrıya, din görevlilerine ayrılmış en iç odası. Krş. Mihrap*. Aramiceden bir alıntı olan (Akat) **sāgittu** : bayan din görevlisi. Kuran'da[3], Kudüs'teki Süleyman'ın tapınağı (bugünkü Ağlama Duvarı) diye anlaşılır. Yere Kapanmak*
Krş. (Akat) **bakû** : ağlamak, göz yaşı dökmek; **bakkā'um** / **bakkītu** : ağlayan, sızlanan (eril/dişil) kimse. Mekke*. Nebati dilinde **msgd**, sunak; önünde tören yapılan taş, tören masası gibi anlamlara gelir. Kimi bölgelerde "kutsal taş" (**betyl**)[4] anlamına da gelir[5]. Bu taşların kimileri yanardağ püskürtüsü [bazalt] olduğu için kara renklidir. Örneğin Kabe'deki Karataş.
4 - Toplantı yeri, (Habeş) **sakʷat**, **sakot** : sokak, kavşak, meydan, (kamuya açık bir meydanda) oturum, toplantı yeri[6]. Bu kök, (Arap) **sūq** : çarşı, pazar yeri ile eş tutulur. Krş. (Arap) toplama, bir araya getirme kökünden türeyen (Osm) cami : toplantı yeri. Ayrıca bk. Yönek*

Mesih : Işıldak, Işıldar [kendi kendine ışık verebilen nitelikte olan], Yalabır [cilalı, parlak, ışıldak]. Köken : (Akat) **mašāḫu** : parlamak. Krş. Özür*. Ayrıca bk. Bereket*. Parlaklığı uzaktan görüldüğü için yolda, denizde gidenlere kılavuzluk eden kimse. Sami dillerinde, yağlanmış, üstüne yağ dökülmüş, yağ ile ovulmuş [dolayısı ile parlayan, ışıldayan], kutsanmış anlamı ile geçer. Örneğin İbranice "**mashah**" : yağlamak. Yunanca : **kristos** (yağlanmış). Türkçedeki "Hristiyan" sözcüğü (Grek) "**kristianos**"tan gelir; yaklaşık olarak Mesihçi, Mesih'in yandaşı" anlamına gelir. Maniciler, İsa için (Süryani) **ziwā** (ışıldayan) niteliğini kullanılırlar.

Mısır : Kuran ile Eski Antlaşma'da, İsrailoğulları'nın Mısır'da tutsak olarak tutulduğu, sonunda Musa'nın aracılığı ile bu tutsaklıktan kurtulup, "söz verilmiş topraklar"a yerleştirildikleri anlatılır. Oysa tarihçiler ile kazıbilimcilerce bu konuda en küçük bir kanıt bulunamadı. Eski Mısır kaynaklarında da bu konuda hiçbir bilgi yoktur. Ayrıca on binlerce, yüz binlerce(?) kişinin bir günde ya da kısa bir sürede bir ülkeden ayrılması, o ülkede büyük bir ekonomik dengesizliğe yol açmalıydı. Mısır tarihinde, o dönemlerde böyle bir durum da görülmez. Oysa bebek Musa'nın bir sepete konularak bir ırmağa bırakılması, sonra başına gelen olaylar, Mesopotamya'da çoktan beri bilinen söylencelerden biridir. Babil sürgünü süresinde İsrailoğulları, bu öyküleri benimseyip kendi toplumlarının, kendi atalarının başına geliyormuş gibi olduğu gibi Tevrat'a aktarırlar. Eski Antlaşma'yı içeren bitiklerin çoğu bu dönemde yazıldı. Tevrat - özellikle (Mısır'dan) Çıkış Bölümü - konusunda yapılan araştırmalar, Mısır'da kalış, ayrıca Mısır'dan çıkış sırasındaki olayların iki ayrı kaynaktan ileri geldiğini gösterir.[7] Birincisi, Medyen* kaynaklıdır, tutsak küçük bir toplumun Mısır'dan kaçışını konu edinir, üstelik İsrailoğulları ile hiçbir ilişiği yoktur. Bu kaynaklarda Musa diye birisi de söz konusu değildir. İkincisi, Babil kaynaklıdır; Musa, o olaylara katılıyormuş gibi gösterilir[8]. Oysa Kuran'da bu olayların kaynağının bir bölümünün Mısır'dan değil, Mesopotamya'dan geldiğini gösteren birkaç ipucu vardır :
1 - Firavun, Haman'a "(Üstüne çıkıp) Musa'nın tanrısını göreyim diye benim için tuğla pişirip onlarla bana bir kule yap" der[9]. Bu öykü ile Mesopotam'ya da geçen Nemrut ile Babil Kule'si öyküsü birbirinin benzeridir.
2 - Eski Antlaşma (Ester'in Bitiği)'nde adı geçen, yüksek bir görevli olan Haman'ın öyküsünün Mezopotamya'da Nebukadnezar (Buhtünnasr) döneminde geçmiş olmasıdır. Büyük bir olasılıkla kıtlıktan ötürü İsrailoğullar'ının Mısır'a gidip yiyecek almaları (Yusuf ile kardeşlerinin öyküsü) dışında, İsrailoğulları'nın Mısır'a "tutsak olarak" ayak basmadıkları kesindir. Oysa kimi İsrailoğulları'nın "paralı asker" olarak Mısır'da, özellikle Asvan Adası'nda işe alındıkları kanıtlanmıştır[10]. Yukarıda da belirtildiği gibi kazıbilim açısından, İsrailoğulları'nın salt tektanrıcılığa geçişi Babil dönüşünde olacaktır. Eski Antlaşma'da

[1] *Geez Sözlük, 363*
[2] (Arami) **masged**. https://fr.wikipedia.org/wiki/Juifs_%C3%A9thiopiens#Religion
[3] 17/7
[4] Batı dillerinde **betyl**, (Sami) **BYT 'LH** deyiminden türer : tanrı evi; (Osm) beytullah. Bk. 2/158'nın dipnotu
[5] *L. Nehmé, "Note sur deux "autels" de Hégra". M.M. Janif, "L'écrit et le "figuré" dans le domaine religieux des Nabatéens".*
[6] (Akat) **mašdaḫu** : (sokakta yapılan) alay töreni.
[7] İki ayrı kaynaklı başka bir öykü için bk. Harut ile Marut*
[8] Ortaya çıkan uyumsuzluklardan biri için bk. 7/134. dipnotu.
[9] 28/38
[10] Bu konuda örneğin bk. *A. Dupont-Sommer André, "Les dieux et les hommes en l'île d'Éléphantine".*

ise bu geçiş "Mısır" sürgününden dönerken Musa'nın Tanrı'dan alıp İsrailoğulları'na sunduğu "On Buyruk Yazıtı" ile olacaktır. Tarihçilere göre bu taş yazıt, Hammurabi'nin çivi yazılı tuğlalar üzerindeki yasalarıdır[1]. O yasaların bir özetidir[2].
3 - Yahudiler'in topraklarından koparılarak "ilk kez" sürgüne gittikleri yer Babil'dir[3]. O sürgünden sonra kendilerinin uğradığı sıkıntıda[4] "ikinci bir sürgün" söz konusu değildir.
Kuran'da, Babil kökenli "Evrensel tanrı" (benim İdim - sizin İdiniz) kavramının Firavun - Haman - Musa bağlamında[5] yer alması ilgi çekicidir. Evren*
Öte yandan Mısır, Fırat'ın ötesi (doğusu), Mezopotamya anlamına gelebilir. Arapçada Mısır, "kent" ile köktaştır. Ses benzerli (Akat) **maṣāru**, **miṣru**, **miṣirru**, **miṣaru** : 1 - kıyı, sınır, [Osm) "şerit" konulmuş yer, "şeritlenmiş yer"]; bölüm çizgisi; 2 - toprak, bölge. Dinler Tarihi'nde Orta-Doğu, doğu, batı diye ikiye ayırıldığında bölüm çizgisi, Fırat Irmağıdır. Öte yandan (Yemen) **ms¹r**, bir su engeli (baraj)ın arkasında biriken kum, balçık yığını, çökelti anlamına gelirken, eylem olarak bir birikintiyi boşaltmak, gidermek demektir. Bu ise bir yandan (Nil, Dicle, Fırat) Irmağının taşması ile kıyılara yayılan çökeltiyi düşündürürken öte yandan toplanmış olan birilerini bir yerlere (sürgüne) götürmek, uzaklaştırmak anlamına gelir.
Öte yandan (Yemen) **ṣrʿ** kökünden türeyen **mṣrʿy**, **mṣrʿ** (çoğul) kapı, kent kapısı anlamına gelir. Krş. (Sami) "Babil" : Tanrı Kapısı.
4 - Çoktanrıcı olan Firavun'un tektanrıcı olan bir eşi olması ayrı bir sorun yaratır[6]. Çoktanrıcı bir ülkede yaşayan herhangi bir Mısır Firavununun[7] yabancı ya da tutsak tektanrıcı bir kadınla evlenmiş olabileceği savı pek inandırıcı değildir. Oysa Mezopotamya'da yaşayan egemenler döneminde komşu İran'daki Mazdacılık, özellikle bu öğretiye getirilen salt tektanrıcılık devriminden sonra ortaya çıkan Zerdüşçülük kısa zamanda o bölgede yayılmaya başlamıştı. Babil Sürgünü döneminde yazılan Tevrat'taki kimi ilkeler o bölgede bilinen tektanrıcılığa dayanır. Dolayısı ile Kuran'da geçen "Firavun'un karısı" deyimini "Babil kralının karısı" diye anlamak gerekiyor. Deyim olarak "firavun", (İbr) **par‘ōh** sözcüğünün eski Mısır dilinden türediği, ilkel anlamının "büyük ev" olduğu öne sürülür[8]. Oysa krş. benzer sesli, yakın anlamlı (Akat) **parakku**. Tutsaklık, sürgün olayları, ayrıca sepete konulan bebek öyküsü Mezopotamya kökenli olduğu için bu konuda yer alan ad ile deyimleri Mısır dilinde aramak şaşırtıcıdır.
Öte yandan, "Mısırlı" Musa ile "Fırat'ın ötesinden gelen" İbrahim arasında benzerlikler vardır. Musa'nın "üvey" annesi ile babası, çoktanrıcı idiler. Musa, çoktanrıcı bir toplum içinde yetiştirilmişti. Öte yandan İbrahim'in öz babası çoktanrıcı olup işyerinde put üretiyordu. Oğlu İbrahim, tektanrıcı olmadan önce babasının işyerinde çırak olarak çalışıyordu. Musa, Mısır'dan ayrıldıktan sonra Kutsal Topraklar'a erişemeden önce yıllar boyunca çöllerde toplumu ile birlikte dolaşır. Benzeri olarak, İbrahim, Mesopotamya'dan yakınları ile birlikte ayrılıp Kutsal Topraklar'a varmadan önce Orta Doğu'da uzun süre dolaşır.

Mihrap : **miḥrāb**. Değişik anlamlıdır[9]. 1 - Bir tapınağın en yüksek, en saygın yeri, odası. Tanrının kendisi için ya da tanrı ile görüşen belirli kimselere, tören görevlilerine ayrılmış yer[10]. Kutsal (haram) bir yer olduğu için böyleleri dışında oraya kimse giremezdi. 2 - Tanrının evi olan tapınakta, tapınanlar için ayrılmış yer. 3 - **mikrāb** : Yemen (Himyar)'da yaşayan Yahudilerin, ayrıca öteki tektanrıcıların toplantı yeri ya da toplantı evi, olasılıkla tapınma, öğretim, öğrenim yeri.[11]
Kuran'da dört kez yer alan bu sözcük ya bir tapınak ya da tapınağın içinde "özel bir yer" diye anlaşılır. 1 - Genel olarak bu sözcüğün Yemen'den Arapçaya geçtiği sanılır, ayrıca [**krb**] (yakın, yakın olma) köküne dayandırılır. Yemen'de **mkrb**, tapınak, sinagog, toplantı yeri [cami] anlamındadır[12]. Bu durumda [**sl**] (yakın, yakınlaşma) kökünden türeyen **ṣalawāt** (sinagog) ile eş anlamlıdır. Oysa bu deyim Kuran'da tapınak,

[1] (Taş üzerine yazıldığı için artık silinmeyecek, yırtılmayacak, çarpıtılmayacak, Tahrif* edilmeyecek) içeriği değişmeyecek olan, "korunmuş Tanrısal Bitik" kavramı buradan türer.
[2] bk. *Muazzez Çığ*
[3] 17/4. Ayrıca bk. 59/2
[4] 17/7
[5] 40/27
[6] 66/11
[7] Geçici olarak Mısır'da tektanrıcılığı yerleştiren Akhenaton ile eşi Nefertiti dışında
[8] www.islamic-awareness.org/quran/contrad/external/josephdetail
[9] *N.N. Khoury, "The Mihrab : From Text to Form"*
[10] "Toplumdan uzak kalsın diye birisini bir yere kapatma" anlamı için bk. Yasak* (Haram).
[11] *C.J. Robin, "Himyar, Aksūm, and Arabia Deserta in Late Antiquity"*
[12] *Yemen Sözlük*. Bu "toplantı yeri" deyimi, Yahudilerce, Yahudleşmiş olanlarca, değişik tektanrıcılarca kullanılır. Hristiyanlarda görülmez (*C. Robin, "À propos de la prière emprunts lexicaux"*).

yükünçevi (mescit), toplantı yeri (cami) anlamına gelmez. 2 - Bu sözcük Arapça [**ḥrb**] ya da Akat [**ḫrb**] : yakıp yıkmak, yerle bir etmek kökünden gelir ((Osm) harp : (savaş), harap, harabe). Ayrıca (Akat) **ḫarābu** : (ülke, konak yeri, saray, tapınak yıkılmış, yerle bir edilmiş olduğu için), (bir yer) bırakılmak, (bir yeri) bırakmak, ıssız kılmak, (bir yer) ıssız olma anlamına gelir. (Akat) **ḫarbu** : (boş) bırakmak, ıssız kılmak. Bu köke dayanarak **miḥ'rāb** sözcüğünü kimsenin gitmemesi için, ıssız kalması için tapınaktaki özel, saygın, kutsal, "haram" bir yer olarak anlaşılabilir. (b/m) dönüşümü göz önünde tutarak krş. (**ḥrm**), **ḥarām** ile **miḥrāb** : kutsal (haram) kılınmış yer. Bugün "mihrap", yükünçevlerinde kimsenin gitmediği ancak din görevlisine, yükündürücüye, imama ayrılan bir oyuk, girintili, kuytu bir yerdir. Yahya bağlamında **miḥrāb**[1], (kimse görmeden) Meleklerin de gelebileceği bir yerdir. Meryem'in annesi, kızı kimseyle görüşmesin, kirlenmesin diye onu koyduğu ıssız, kuytu bir yerdir[2]. Köktaş **maḥārība**, "yüksek tapınaklar" diye anlaşılır[3]. Oysa çok iyi korunduğu için kimsenin giremeyeceği, "ıssız kalan" yapılar / tapınaklar olarak anlamak daha uygun olabilir. Kuran'da üç kez[4], inanç bakımından değişik görüşte olanlar konusunda yer alan [**ḫrb**] (evi, kenti, yükünçevini boşaltmak, ıssız kılmak) ile köktaş olmalıdır. Musa, Tanrı ile görüşmek, konuşmak için kimsenin giremediği Buluşma Çadırı'na giderdi[5]. Dolayısı ile göçebe bir toplum için Buluşma Çadırı, taşınır (portatif) bir **miḥrāb** (mihrap) idi.

Millet : 1 - Kural[6]. Kuran'da 15 kez alan **millat**, [**mll**] kökünden türer. (Osm) imla : "Bir dilin söz varlığını o dilde yürürlükte olan ses, şekil, köken vb. "kurallara" uygun olarak yazıya geçirme; dildeki sözleri kurallarına uygun olarak yazma" (*TDK*). Bu anlamın en seçkin örneği alışveriş / borçlanma bağlamında yer alır[7] : Borçlanma sözleşmesinin gerektiği gibi yazılması konusunda **ktb** değil **mll** kökü kullanılır. Önemli olan o sözleşmenin gelişigüzel yazılması değil, gerektiği gibi, "kurallara" uygun olarak yazılmasıdır. Dolayısı ile Kuran'da yer alan "İbrahim'in milleti" deyimi, İbrahim'in koyduğu kural, ilke demektir : salt, yalın (katkısız) tektanrıcılık. "İlke", "ilk kanun", "ilk yasa" konusunda bk. Yakin*. Yine salt tektanrıcılık bağlamında, İbrahim gibi "hanif" olan Elçi Mehmet konusunda yer alan **fiṭrat**[8] : İlke; temel düşünce, temel inanç; (Habeş) biçim, ana, kök, temel; doğuştan, yaratılıştan (gelen); (Osm) fitrat. Örneğin "fıtrat lisanı", Habeş dilinde "anadili" anlamındadır. Öte yandan (Akat) **ma'lātu**, **mallātu** : (ağızdaki) dilin kökü. İlke anlamı için ayrıca bk. (Geez) **ṣəllāt**, "üzerine bir din kuralı, bir inanç ilkesi yazılmış olan ince (taş ya da tahta) yazıt[9].
2 - Antlaşma. (İbr) **mī'lā** : anlaşma, antlaşma[10]. İbrahim'in, Tanrı ile yaptığı "İlk Antlaşma".
3 - Tanrı konusunda katıksız oluş; (Tanrıyı, öteki tanrılardan) arındırma; tektanrıcı oluş. (Akat) **millatum** : yağmalama, soygunculuk; (Habeş) **malaṭa** : soymak, yolmak; kel, tüysüz olmak.
3 - Birleşmiş toplum; kalabalık, toplantı. (Arap) [**mll**] : 1 - iki kişi aralarında anlaşmak; danışma, danışan kimselerin verdikleri yargı[11]; [aralarında düşünce birliği olan kimselerden oluşan] kurultay, danıştay.
Öte yandan Somali'de yaşayan Müslümanlarda **dini**, din anlamına gelirken **mila**, töre / görenek (sünnet) demektir[12]. (Yemen) **ml**ʾ : (para konusunda) toplam; (ürün) toplama, devşirme; (yetenek, ürün) tüm, bütün olma; kalabalık; **ml**ʾ**t** : süre, dönem; **ml**ʾ, ʾ**ml**ʾ (çoğul) : yardım; bütünleme, tanrısal kayra, kehanet.
Dolayısı ile (Osm) millet[13], belirli kuralları, töreyi, ilkeyi izleyen kimselerden oluşan topluluk anlamındadır.
4 - Tektanrıcılık konusunda eksiksiz, bütün olma. (Arap) [**ml**ʾ] : doldurma, dolmuş olma; (Yemen) **ml**ʾ: bütünleme.

---

[1] 3/39
[2] 3/37. Süleyman'ın yaptırdığı tapınakta, boyutları 20x20x20 arşın olan bu bölüme "iç oda" adı verilirdi. Sunak ile Antlaşma Sandığı bu "iç oda"da bulunurdu. Tapınağın yapılışı için bk. 1. Krallar 6. Bölüm.
[3] 34/13
[4] 2/114, 9/107, 59/2
[5] örneğin, Çıkış 33/7 vs. Sekine*
[6] 1 - Bir sanata, bir bilime, bir düşünce ve davranış sistemine temel olan, yön veren ilke, nizam: Dil bilgisi kuralları; 2 - Davranışlarımıza yön veren, uyulması gereken ilke (*TDK*).
[7] 2/282
[8] 30/30
[9] Kuran'ın sayısız yerinde yer alan bu sözcük [(Osm) salat], Türkçeye "namaz" diye çevirilir. Namaz*
[10] (İbr) **bə'rīt mī'lā** : Sünnet Antlaşması. Erkek çocukların sünnet edilerek Tanrı ile yaptıkları antlaşma (Yaratılış 17/10-11). (https://fr.wikipedia.org/wiki/Brit_milah). "Bedeninizdeki bu belirti sonsuza dek sürecek antlaşmamın simgesi olacak." (Yaratılış 17/13)
[11] *Lane*. Hz. Ömer öldürülürken "Bu, [eyleminiz] bir "danışma kurulunun" yargısı mıdır?" demişti (*Lane*). Siz bu eylemi kurallara, yasaya uygun olarak mı yapıyorsunuz?
[12] *K. Larsen, "Knowledge, Renewal and Religion", 23*
[13] Millet : Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus (*TDK*).

5 - Birden çok tanrıyı birleştirme, tek parça yapma. Tektanrıcılık. (Arap) [**mll**] : dikme, teyelleme (*Lane*). Ayrıca bk. (Yemen) [**mlʾ**]. Semed*.[1]
(Osm) akit, akide de "kural, ilke" anlamına gelir. (Arap, Yemen) **ʿaq** : düğümleme, bağlama, toplama, bir araya getirme, dondurma, doldurma, belirleme (kesinleştirme).

Misak : Antlaşma. [**wṯq**] kökünün 34 türevi Kuran'da bağlama, pekiştirme, (karşılıklı) onaylama, bağ, (sıkıca) bağlı, güvenilir anlamı ile kullanılır. (Yemen) **wṯq** : güvenmek; güvence[2]; tutu (rehin). Türkçedeki "söz / tutu almak" deyiminde olduğu gibi genel olarak "almak" kökü ile birlikte kullanılır. Oysa örneğin 12. Dizi'de iki kez[3], "söz verme" anlamındadır.
Öte yandan, örneğin **wāṯaqakum** (O, sizi bağladı)[4], içinde geçtiği bağlama bakılırsa, Tanrı böyle yapınca, kullar artık **muttaqīn** (dayanışık, birbirine "bağlanmış") olurlar. Bu durumda bu kök ile "sakınma" diye anlaşılan [**wqy**] kökü arasında anlam yakınlığı olduğu kesindir. Sakınmak*. Abbasiler'de kimi egemen ya da beylerbeyine **Al-Wāṯiq** niteliği verilirdi. "Bağlayıcı, birleyici" anlamları için krş. Övgü* (**mḥmd**).

Musa : Öyküsü, Kovuk Dizi'sinde[5] anlatılan Musa ile kendisine Tevrat verilen Salıkçı Musa arasında hiçbir ilişki olmadığı sanılır. Museviler de buna benzer bir öyküyü bilirler, oysa bu konu Tevrat'ta yer almaz. Bu Musa'nın, Büyük İskender mi, onun aşçısı mı yoksa Hızır mı olup olmadığı bilinmez[6]. *Hamidullah*'a göre Musa ile uşağı öyküsü, Sümerli Gılgamış ile Enkidu öyküsünden bir alıntıdır[7]. Oysa sözlükbilim bakımından bu kimsenin ya "yürüyen", "gezinen" ya da "besleyen", "azıklandıran" biri, bir "aşçı" olmalıdır. Öte yandan, besleme, yemek verme, azıklandırma Kuran'da "birisini bilgi ile doyurma, yatıştırma" anlamındadır[8]. Anlam bakımından krş. Lokman*. Kuran'da anlatılan öyküye bakılırsa bu Musa, yanındaki öğrenciyle birlikte ülke ülke dolaşıp yaşadıkları, tanık oldukları konularda açıklama, yorum yapan biridir. Öte yandan bu Musa, karşılaştığı insanların iyi ya da kötü olduğunu hemen görebilen, iyi ile kötü eylemleri ayırt edebilen, üstelik gördüğü yanlışlıkları düzelten, bu yanlışlıklara sertçe yanıt veren biridir.
Tevrat'ın sunucusu Musa'ya gelince... Bu adın kesin olarak ne anlama geldiği bilinmez. Bu konuda birçok varsayım vardır. Tevrat'a göre Musa, annesinin tutsak olarak yaşadığı Mısır'da doğduğu için genel olarak bu konuda yapılan öneriler bu adı eski Mısır diline dayandırır. Oysa, bugünkü araştırmacılara göre İsrailoğulları'ndan olmayan Medyenli bir toplumun anlattığı "Mısır'dan Çıkış" öyküsünde[9] Musa adında biri söz konusu değildir. Dolayısı ile Musa adı, eski Mısır dilinden gelemez. Mısır*. Öte yandan bugün bildiğimiz Tevrat'ın bütünlenmesi, üstelik kesin olarak "iki kapak" arasına konuluşu Babil sürgünü döneminde başlatılıp, sürgün dönüşünde gerçekleştirilir. Bu nedenle Tevrat'ta yer alan kimi sözcüklerin, özellikle özel adların anlamını o dönemlerde Babil bölgesinde konuşulan dillerde aramak gerekir[10]. Üvey ana-babası çoktanrıcı olan Musa, öz babası putatapıcı olan İbrahim gibi yaşadığı ülkeden yakınları ile birlikte çıkıp Kutsal Topraklara yerleşmek amacı ile yola koyulur. İbrahim, Nemrut'tan kaçıp kurtulurken, Musa, Firavun'dan kaçar. Bütün bu anlamlar için bk. (Arap) [**mšʾ**] : yürüme; (Akat) [**mšš**] : silme; silip arındırma; parlatma. (Arap) [**šʿy**], **šaʿā** : dağılma, yayılma, saçılma için bk. **yasʿā** (57/12). (Akat) **wussûm**, **mussû**, **muššu** : (insanları, hayvanları, yıldızı) tanımak, belirlemek; iyi ile kötüyü ayırt etmek, ayırmak; yasayı açıklamak, aydınlık getirmek; yerleşmek, yeniden yerleşmek. **(w)uṣṣû**, **muṣṣû** : yaymak (genişletmek), dağıtmak; bir yana çekmek, gidermek; sunu sunmak; **(w)uṣṣuṣu** : araştırmak, soruşturmak. (Akat) **mūṣû**, **mūṣāʾu** : çıkma, çıkış; çıkış yolu; dışarı çıkma, yola koyulma, kaçma; (Asur) **mūṣāʾu / mūṣû** : başkasının olan bir toprak şeritinden geçiş yetkisi; çıkış, geçiş, kaçış; su taşması; gökyüzünde (yıldız, ay,.. gibi) nesnelerin çıkması, yükselmesi; (bir nesne ya da bir yapıda) açıklık, giriş yeri. Ayrıca bk. (Asur) **aṣû** (**waṣû**, **waṣāʾu**, **uṣāʾu**, **uṣû**) : (bir yerden, birisinden) ayrılmak, dışarı çıkmak; yola koyulmak, (kurtulmak için) kaçmak, (güneş, ay)

[1] Bu kök konusunda bk. *M. Sartori. " Essai de lexicographie historique".*
[2] 1 - Bir antlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması, inanca, teminat, garanti. 2 - Alınan sorumluluğa karşı olarak ortaya konulan şey. 3 - Birinin şüphelerini dağıtmak için söylenen inandırıcı söz, teminat (*TDK*)
[3] 12/66 (iki kez)
[4] 5/7
[5] 18/60 vs.
[6] Bu konuda tartışmalar için bk. 1 - www.islamic-awareness.org/Quran/Sources/BBalex.html; 2 - A. Hughes, "The stranger at the sea"; 3 - *Y. Meral, "Mūsā ve Hızır Kıssası"*; 4 - *N. Yüce, "Hıdrellez Bayramıyla İlgili Bazı Notlar".*
[7] Kuran'da anlatılan bu konu ile Gılgamış Öyküsü arasında benzerlik gerçekten şaşırtıcıdır.
[8] bu konuda bk. Yemek*, Azık*, Sofra*
[9] bu öykü sonradan İsrailoğullarınca benimsenip Tevrat'a konulur.
[10] "firavun" için bk. Mısır*

yükselmek; büyümek, (bitki) sürgün vermek; **šūṣû**: ayrıltmak, (birisini, bildiriyi, nesneyi) göndermek; (tutukluyu) geldiği yere göndermek; özgür bırakmak.[1]
Güney Sami dillerinde ise Musa 1- sürekli yürüyen, yol alan biridir. (Habeş) **sosawa** : ilerleme, kımıldama, yürüme, gelip geçme, dolaşma. Bu öyküden hemen sonra anlatılacak olan Çift Boynuzlu" öyküsünde ise (İbr, Habeş) [**sbb**] kökü kullanılır : dönme, dönüp dolaşma (**sabab**)[2]. (Yemen) **ms²w** / **ms²y** : gitmek, (kurbanlık hayvanı) alıp götürmektir; 2 - (sorulan sorulara, karşılaştığı kötü eylemlere) yanıt verendir. (Habeş) [**wśʾ**] : yanıt vermek, yanıt vermek için dinlemek, konuşmak; ezgicilerin ikiye ayrılıp birbirlerine ezgiler okuyarak karşılıklı yanıt vermesi[3]; (Habeş) **mawśəʾ** : tartışıcı, ters öneriyi ileri süren kimse; **mośāʾ** : çift sesle söylenen ezgi; ezgi söyleyen iki topluluğun karşılıklı yanıt vermesi[4]; (Habeş) **mwṣ** (II), **moṣa** : karşılık verme, onarma, düzeltme. (Habeş) **mwṣ** (I), **moṣa** : ovmak, parlatmak, yıkamak.[5] (Habeş) **śwʿ**, **śawʿa** : kurban etmek, kurban sunmak; **śawāʿi** : din görevlisi (rahip); kurban kesici.[6]

Muhsan : **muḥṣan**. Korunuk*, korungan, adanık[7] erkek ya da kadın. Bu kavramı anlayabilmek için önceden bk. Güzel*.
1 - Kendisini adamış, kendisini tanrıya "ihsan etmiş" kimse. 2 - Cinsel ilişkilere karşı kendisini koruyan; Cinsel ilişki bakımından dokunulmazlığı olan kimse. Kendisini inancına, yoksullara, özellikle kimsesiz çocukların yetiştirilmesine, tanrısına atadığı, bağışladığı (ihsan ettiği) için[8] cinsel ilişkide bulunmak istemeyen erkek ya da kadın[9]. Huriler bağlamında yer alan[10] **maqṣūrāt** niteliği ile yakın anlamlıdır[11]. Kendisine el değmesini istemeyen kadın ya da erkek. Kızlığını korumuş, üstelik er görmek istemeyen. Evlendikten sonra da genç kızlığını korumayı sürdüren kadın. Bunlar arasında erden olmayan kadınlar, ayrıca erkekler de vardı. Alışılagelen bir evlilikten sonra (kızlığını yitirdikten, çocuk doğurduktan sonra) dul kalan kimi kadınlar kendilerini cinsel ilişkilerden koruyarak korunuk / adanık olabilirdi. Elçi Mehmet'in korunuk eşleri için **ṭayyibāt**[12] deyimi de kullanılır; **ṭayyibāt** ise bir evin ya da bir erkeğin (kendisi ile "gerçekten" evli olmasa bile) kadın sorumlusu anlamına gelir. Korunuk olmak, dolayısı ile kendine cinsel ilişkileri yasaklamak, tanrı için yaşam boyunca "oruç" tutmaktır. Korunuk erkek ya da kadın kendisini, cinsel ilişkilerden yalıtmış biridir. "Yarığını koruyan" Meryem için "**aḥṣanat**" (o, korudu) denilir[13].
Köken : Güzel*.
1 - (Yemen) [**ṣnʿ**] : güçlendirme, pekiştirme, **ḥṣnʿ** : birisini (bir yere) kapama, (birisini) kısıtlama; **ṣnʿwy** : [yağmur yağmadan] yapay olarak sulanan toprak[14]. Dolayısı ile **muḥṣan**, kendini kapatan, yalıtan, kısıtlayan kimse; kimsesiz, öksüz çocukları eve alıp yetiştiren, [bir süt annesi gibi] "yapay, yapmacık" anne demektir.
2 - (Arap) **muḥaṣṣan** : korunmuş, pekiştirilmiş; [kötülüğe karşı] bağışıklık kazanma, duyarsız olma, etkilenmeyen; değişmeyen, dayanıklı; **muḥṣana** : iyice korunmuş, korunaklı[15].
(Akat) **ḫaṣānu** : kucaklamak; birisini koruması altına almak; (Tanrıça) insanları korumak, hayvanları gözetmek, geçindirmek. Yakın sesli (Habeş) **ḥaḍana** : diz üstünde tutma, çocuk bakma, emzirme[16], büyütme,

---

[1] Krş. (Arap) **wāw sīn ʿayn** : yayılma, yaygın, varlıklı ([eli yaygın]kimse); (sıkıntıdan [kaçıp, yayılıp]) kurtulmuş olma. (Osm) vasi.
[2] 18/85, 89, 92
[3] Musa da Tanrı'ya yanıt vermişti. Karşılıklı konuşmuşlardı!
[4] Ayrıca krş. "Musa, Tanrı ile görüşmek isteyince Buluşma Çadırı'na girer, Kendisi ile orada görüşürdü" (örneğin, Çıkış 33/7 vs.)
[5] (Arap) [**mwṣ**], **māṣa** : yıkama, ovalama.
[6] Anlam bakımından bu kök Musa'dan çok, İbrahim'i düşündürür!
[7] kendini birisine, tanrıya, bir işe adamış olan
[8] 3/35'de **muḥarraran** (her türlü görevden) özgür olarak, (Allah'a) özgü olarak deyimi kullanılacaktır.
[9] "Kaygısız olmanızı istiyorum. Evli olmayan erkek, Rab'bi nasıl hoşnut edeceğini düşünerek Rab'bin işleri için kaygılanır. Evli erkekse karısını nasıl hoşnut edeceğini düşünerek dünya işleri için kaygılanır. Böylece ilgisi bölünür. Evli olmayan kadın ya da kız hem bedence hem ruhça kutsal olmak amacıyla Rab'bin işleri için kaygılanır. Evli kadınsa kocasını nasıl hoşnut edeceğini düşünerek dünya işleri için kaygılanır. Bunu sizin iyiliğiniz için söylüyorum, özgürlüğünüzü kısıtlamak için değil. İlginizi dağıtmadan, Rab'be adanmış olarak, O'na yaraşır biçimde yaşamanızı istiyorum. (Pavlus'tan Korintlilere 1. Mektup 7/32-35).
[10] 55/72
[11] (Osm) hisar ile köktaş olan (Batı Sami) **ka-ša-ra-ti** : divine pious women (*Batı Sami Sözlük, 94*)
[12] 66/5
[13] 21/91
[14] Sanat*
[15] (Osm) hasanet : 1 - Bir yerin çok sağlam ve korunulacak biçide olması. 2 - Kadının kendisini haramdan koruması.
[16] bu anlam için krş. Yemek*

yetiştirme. (Arap) **ḥiḏn** : bağır, kucak; (Habeş) **māḫəḏan** : kucak, döl yatağı[1]; (Geez) **ḥaṣänä** : koruma, [doğurmadan] çocuk edinme; Bu kökün türevleri : (Habeş) çocuk, oğlan, uşak; (çocuk) yetiştirme; bağır (koyun, kucak); (Amhar) **aṭṭānā** : çocuk büyütmek; (Arap) **ḥaḍana** : büyütmek, yetiştirmek.
(Yemen) **ḥṣn** : koruması altına almak; **ʾḥṣn** : ast; birisine (örneğin derebeyine) bağlı olan; eş (karı); **mḥṣn** (çoğul) : [hisar gibi] korunmak için yapılmış yapı[2].
Anlam olarak krş. (Akat) **naṣāru** : (evi, bahçeyi, hayvanları) korumak; gözetmek; birisine göz kulak olmak; erdenliğini korumak. Bu ise, "Muhsan", ayrıca (Medineli) Ensar olma anlamındadır.
Dolayısı ile **muḥṣan**, 1 - kendini kapatan[3], yalıtan, kısıtlayan kimsedir; 2 - Öksüz çocukları koruyan, kucaklayan, yetiştiren kimsedir; 3 - (Geliri olmadığı için) yaşayabilmek için birisinin yanına sığınan, isteyerek birisine bağlı olan biridir. Barıngan*, Barındırgan*.
Kuran'da Yahudiler bağlamında Tanrı, Mehmet'e, kendisinden olmayan, suç işlemiş başka bir toplumu bağışlamasını bildirir, üstelik kendisine Tanrı'nın, "(başkalarını benimseyen) kucaklayan kimseleri" sevdiği belirtir[4].
Kuran'a göre Meryem, "korunuk" bir kız idi, o yarığını korumuştu. İnciller'de[5] ise Meryem, Yusuf ile "nişanlı" olan bir kızdır. Yusuf, gebe olan "nişanlısı" Meryem ile, Nasıra'dan, [Romalılar'ın düzenlediği nüfus sayımı için] Beytlehem'e gittiklerinde, İsa, orada doğar[6]. Bu belirtilenler dışında, "nişanlı"[7] sözcüğü, geçerli sayılan dört İncil'de yer almaz. Zorunlu bir sayım için, bir kocanın, karısını sayıma götürmesi doğaldır. Ancak, "nişanlısını" götürmesi şaşırtıcıdır. Büyük bir olasılıkla İnciller'deki bu "nişanlı" sözcüğü "korunuk" anlamına gelir : Yusuf, Meryem ile evleşmiş idi, ancak, "nişanlısıymış gibi" Meryem ile cinsel ilişkide bulunmuyordu. Pavlus'tan Korintliler'e Birinci Mektup 7/36, anlam / yorum sıkıntısı çıkaran tümcelerden biridir : "Bir kimse nişanlı olduğu kıza yakışıksız davrandığını düşünüyorsa, aşırı tutkuları varsa ve evlenmesi gerekiyorsa, istediğini yapsın, günah işlemiş olmaz; evlensinler." Neden bir kimse "nişanlı" olduğu bir kızla, birbirlerine olan aşırı tutku nedeni ile evlenirse, bu bir "günah" olmaz? Evlenmek istemeselerdi, nişanlanmazlardı! Oysa "nişanlı" sözcüğü, "korunuk" olarak anlaşılırsa, tümcenin anlamı birdenbire belirlenir[8]. Böyle bir tutum Kuran'da yasaktır : Korunuk bir kadınla birlikte yaşarken, cinsel ilişkide bulunmak isteyen bir erkek, korunuk olmayan başka bir kadın bulmalıdır[9].

	İslam'da **muḥṣan** kadın	Kuran'da Korunuk kadın / erkek
Özgür	Özgürdür, köle değildir.	1 - Korunuk olmayı ya da olmamayı özgürce seçen kimse; 2 - Kendini inanca atadığı için kendini başka işlerden özgür (uzak) tutan[10]
Anlayışlı	Aptal, alık olmayan kadın	Kendisini inanca atadığı için bu konularda okuyan, bilgi edinen, bilgili[11], okuryazar, eğitim görmüş[12] "kültürlü" kimse[13]
Erden	Erden (kadın)	Erden (kadın, erkek)
Evli	Evli olup yarığını, kocası olmayan	1 - Erden kalarak bir çatı altında başkası

[1] Krş. (Arap) **raḥīm**. Esirgeyen*
[2] Oysa (Osm) mahzen, nesneleri korumak, saklamak için kullanılan yer, yapı diye anlaşılır.
[3] Toplum hayatından kaçıp tek başına yaşama, "inzivaya çekilme" anlamına gelmez.
[4] 5/13
[5] Matta (1/18-19) ile Luka (1/26-27)
[6] Luka (2/2-7)
[7] Türkçede "nişanlı" diye anlaşılan ***παρθένον*** - **parthenos** / **parthenon**, yabancı dillerdeki kimi çevirilerde - erden (kız), genç kız, kız kardeş (!) olarak çevrilir. **Parthenos** : erden kız; kız görmemiş erkek (biblehub.com/greek/3933.htm)
[8] Mehmet, korunuk Ayşe'nin "nişanlısı" olmalıydı!
[9] Örneğin 4/24, 4/25
[10] Açıklama için bk. **muḥarraran** (3/35).
[11] Onların ışığı, önlerinde ve sağlarında koşar (66/8). Işık : Yol göstermek için kılavuzun elinde tuttuğu aydınlatıcı (bilgiler).
[12] Kız Köle*
[13] Bu nedenle inanıklar, danışmak için Elçi'nin korunuk eşlerini görmeye gittiklerinde "onlarla aşırı senli benli olmayın", [kendinizi perde arakasına koyarak] uzaktan konuşun denilir. Bu tümce "onları, perde arkasına koyarak konuşun" diye çarpıtılır. Gergi*. "Kadınlar (**l-nisāi**) deyimi için bk. Yolcu*. Ayrıca bk. *R. Khan. "Did a Woman Edit the Qur'ān"*.

	başka erkeklerden koruyan; "namuslu olan evli kadın"	ile cinsel ilişkide bulunmadan yaşayan erkek ya da kadın[1]; 2 - Gerçek bir evlilik yapıp çoluk çocuk edindikten sonra (boşanma ya da eşinin ölümü sonucunda) 40 ya da 60 yaşına gelince bu tür yaşamı seçen kimse[2]
Çocuk yetiştiricisi	?	Babasının kim olduğu bilinen ya da bilinmeyen[3] öksüz* çocukları kendi evine toplayıp yetiştiren korunuk kadın[4]
Gelir-gider (bütçe) özgürlüğü	?	Mehmet'in "eşlerinin" her biri ayrı ayrı Ödün (Zekat) ödemek ile yükümlüdür[5]

İlkel Hristiyanlar'da korunuk genç kızlar, aileleri ile birlikte yaşar, manastıra çekilmezlerdi. Sonraki bir dönemde bu genç kadınlara, (ayrıca genç erkeklere) ana babalarının evinden ayrılmaları önerilir[6]. Karabaşlık kuruluşunu gerektiği gibi uygulamayanlar, Kuran'da kınanır[7]. Korunuk kadınlar ise korunuk olan ya da olmayan başka erkeklerin çatısı altında yaşayabilirlerdi. Bunu üstelen erkekler böyle kadınlardan en çok dördünü birden barındırabilirlerdi[8].
Kıptiler'de **ummina** ile **rāhibāt** eş anlamlı olup rahibe demektir; (Kıpti) **mukarrasāt** ise "adanmış / kutsanmış[9] kadın"[10] anlamında olup "papaz yardımcısı" olarak atanmak için bekleyenlerdir[11]. Elçi Mehmet'in eşleri ise inanıkların anneleri idi[12]. Onların, görevlisi ya da sorumlusu oldukları kendi evleri (tapınakları) vardı[13].
Korunuklar bağlamında "erden" ne demektir? Erden*. (Arap) **batūl**, (Osm) betül, (Süryanice) **btūltā**, "erden kız" diye anlaşılır; (Süryani, Arami) **btūlā**, erden erkek[14]. Bu sözcük "işsizlik[15], avarelik" anlamına gelen (Osm) batalet ile köktaştır : [**btl**]. Oysa (Arap) [**btl**] ile [**bṭl**] yakın anlamlıdır : boş, geçersiz. (Habeş) [**bṭl**], **baṭṭala** : kopuk olma, kökü sökülmüş olma. (Akat) **baṭālu** : bırakmak; (iş bakımından) ara vermek, yapmamak, kaçırmak. (Akat) **batultu** : evlenecek yaşta olan genç kız. (Akat) **batulu** : genç oğlan, delikanlı. "Bekar" anlamı için krş. (Habeş) **bak(w)ara** / ʾ**abk(w)ara** : askıya alma, ara verme, durdurma, vazgeçme. Bu anlam Kuran'da "hiçbir bedene girmemiş, aylak kalmış olan tinler (Huriler) bağlamında yer alır[16]. Dolayısı ile birisi **btl** ya da **bṭl** olursa, o kimse "cinsel ilişkiden kaçındığı için ya da cinsel ilişkiyi artık askıya aldığı için "kökü kesilmiş" olan biridir. Benzer bir anlam (Sami) [**btr**] kökünde de görülür. (Arap) [**btr**] : kesmek, son vermek. (Habeş) [**btr**] : kesmek, vurmak, düzeltmek, ıskartaya çıkarmak; (Ugarit) [**bṭr**] : özgür, özgürleşmiş. (Geez) [**btr**] : ayrılmış, her konuda yoksun kalmış; (Akad) [**btr**] : aksak. Oysa İslam

[1] Avrupa'daki Hristiyanlara göre, "sapık" olan kimi Hristiyanlarda, böyle bir kadına karşı olan sevgi, bir anneye, bir kız kardeşe olan sevgi gibiydi. (*H. Taviani, "Le Mariage dans l'Hérésie de l'An Mil"*). Ayrıca bk. *L.R. Smith, "Virginity and The Married-Virgin Saints"*. Krş. **qaddîshûtâ :** "Evlilikte erdenlik" (Chastity in marriage; Sacred Bonded Mothers and Daughters).
[2] 40 yaşına varan birisinin "birdenbire" Allah'a yanaşması için bk. 46/15. Geleneklere göre Elçi Mehmet'in eşleri genel olarak 40 yaşını geçkin "yaşlı", olgun, "dul" kadınlar idi. Çocuk yaşındaki Ayşe ise, ancak "öğrenci" olan bir kız olmalıydı. Kız Köle*. Tevrat'a göre babalarının evinde yaşayan genç kadınlar "adak adayabilmek" için babalarının onayını almalıdır. Evli kadınlar ise ancak kocalarının onayı ile "adak adayabilirler". Dul kadınlar için kimsenin onayı gerekmez (Sayılar 30. Bölüm).
[3] 33/5
[4] bu konuda ayrıca bk. Kız Köle*; Yolcu*
[5] 33/33
[6] *E.A. Clark, "Reading renunciation Asceticism and Scripture in early Christianity", 110.*
[7] 57/27. Barındırılan kadınların sayısı konusunda Elçi Mehme'e ayrıcalık tanınır (33/50). Bu kadınlar kendilerini Elçi'ye "ihsan" etmezler, "hibe" (armağan) ederler.
[8] 4/3
[9] "haram kılınmış", dokunulmazlığı olan.
[10] consecrated women. (Yemen) [**qs¹r**], **mqs¹r** : dinsel ant içmiş kimse.
[11] *N. Van, Doorn-Harder, "Following the holy call", 735.* Kız Köle*
[12] **ummahātuhum** (33/6)
[13] 33/33
[14] "bakir genç erkek" (Nişanyan). Ayrıca bk. *S. P. Brock, "Early Syrian Asceticism"*
[15] krş. "betūl : Virgo pura & religiosa. Dünyāden ve erden kesilmiş χatun" (aktaran *Nişanyan*)
[16] **abkāran** (56/36)

Gelenekleri Kuran'daki **al-abtar**[1] deyimini "yaşayan erkek çocuğu olmayacak olan Elçi Mehmet" diye yorumlarlar.
Öte yandan İslam Geleneklerine göre betül niteliği ancak Meryem ile Fatma[2] için kullanılır. Kendilerine "erden" niteliği verilenler iki türdür : 1 - hiç evlenmemiş olan korunuklar; 2 - evlendikten sonra korunukluğu (cinsel ilişkiden sakınmayı) onaylayanlar; **qaddīshē** olanlar. Bu deyim "kutsal olanlar" diye anlaşılır. Oysa (Sami) **qdš**, "ayrılık" (ayrı olma durumu) anlamındadır[3]. Öksüz*

Muştu : Bildirilen, açığa koyulan sevindirici saklı, önceden kimsenin bilmediği bilgi, salık; müjde. Basiret*

Mutluluk : Tanrı'nın verdiği kayradan ötürü gönenç, dinginlik içinde yaşama; yatışmış olma. Mutlu, mutluluk, mutluluk verici / getirici gibi deyimler için bk. Nimet*, Kılavuzlanmak*.

Mübarek : Bereket*.

Müslüman : Boyun veren[4], yasaya (Tanrısal Yasa'ya) uysallık gösteren, başkaldırmayan, küçüklenen, Hanif* olan; Tanrı ile barışık olan. Bu çeviride, "müslüman" sözcüğü kullanılmadı. Bugünkü anlamıyla "islam", ayrıca "müslüman" sözcüklerinin ilk kez ortaya çıkış yeri, tarihi belirsizdir. Kuran'da söz, örneğin Yahudilere yöneltiğinde "Ey İsrailoğulları", genel olarak insanlara yöneltildiğinde "Ey insanlar" denir. Hristiyanlar için "İncil Toplumu" denilir. Oysa Kuran'da, Mehmet, söylevlerine bir kez bile olsa "Ey Müslümanlar", "Ey İslam toplumu" ya da "Kuran Toplumu" diyerek başlamaz, ancak "Ey siz, inananlar", "Ey inanıklar" der. Kuran'ın ilkel amacı yeni bir "inanç toplumu" yaratmak değil, salt tektanrıcı olan tüm toplumları, ayrıca Bitikgiller'den olmayan Arap toplumunu "İbrahim'in İlkesi"ni[5] uygulayan tek bir toplum olarak birleştirmekti. Bu görev ile yüklenen, Kuran'ı getiren, Kuran'da adı belirtilmeyen Elçi'nin niteliği "birleştiren, birleyen; toplum başkanı" idi. Övgü*. Ayrıca bk. (Asur) **šullumu** : (Başlanan) işi bütünlemek; başarmak; görevi, buyruğu, amacı yerine getirmek, gerçekleştirmek[6]. Tektanrıcıların aralarında "barışık" olması için bk. Sakınmak*. Aralarındaki kıskançlıktan ötürü ortaya sorunlar çıkaran Elçi'nin eşleri bağlamında yer alan **muslimat**[7], kıskanç olmayan, (kendi aralarında / Elçi ile) "barışık kadınlar" anlamında olup bugünkü "Müslüman kadın" anlamı ile ne yakından ne uzaktan bir ilgisi vardır.
Bugün elimizde olan, Mehmet'in ölümünden sonra ilk 50 yıl içinde yazılmış Ermeni, Rum, ayrıca değişik Hristiyan kaynaklara göre[8] Arabistan'dan gelen, Mehmet'in öğretisini izleyen Araplar kendilerinden konuşurken, "Biz inanıklarız, inanmış olanlarız, göçmeniz[9], İsmailoğulları'ndanız" diyorlardı. Bu kaynaklarda kesinlikle "Biz Müslümanız", "Biz İslam / Kuran toplumuyuz" deyimleri yer almaz. Ayrıca kısa bir süre sonra ele geçirilecek olan Şam'daki kilisede, orası "müslüman" yükünçevine dönüştürülene dek, bu inanıklar ile Hristiyanlar birlikte tapınırlardı[10]. İlk dört Halife döneminden sonra ortaya çıkan Emeviler, ekonomik durumlarının güçlenmesi sonucunda para bastırmaya başlarlar. Muaviye'nin (602-680) bastırdığı, bugün elimizde olan bu paraların üzerinde kendisi için "İnanıkların Komutanı" (Müminlerin Emiri) deyimi kullanılır. Büyük bir olasılıkla, bugünkü anlamıyla "müslüman", "islam" deyimleri Abbasiler döneminde ortaya çıkan "Yeni / Güncelleştirimiş" Kuran konusunda Irak'ta ilk Anlatı'ların (Hadis'lerin), ayrıca ilk açıklamaların, ilk yorumlamaların (Tefsir'lerin) türetilmesi ile Mehmet'in öğretisi olgunlaşıp yerine oturmaya başladığı bir dönemde - Mehmet'in ölümünden 7-8 (?) kuşak sonra ortaya çıktı. Dolayısı ile "o günlerden"

---

[1] 108/3
[2] Fedek Sorunu*. Meryem gibi betül olan, korunuk Fatma'nın çocukları olduğu ileri sürülür (Hasan ile Hüseyin gibi). Ya Fatma, bu çocukları doğurduktan sonra dul kalıp 40 yaşına gelince korunuk olmuştu (örneğin Elçi Mehmet'in eşi Hatice); ya da Fatma, genç kızlığından beri korunuk idi. Onun çocukları, kendisinin büyüttüğü, başkasının / başkalarının çocukları idi.
[3] *S. P. Brock, "Early Syrian Asceticism", 11*
[4] Boyun vermek*
[5] Millet*
[6] Kadir Gecesi'nde başlatılan eylemlerin, tan ağardığında bütünlenmesi *(*97/5*)*
[7] 66/5
[8] Kuran ya da İslam Toplumu konusunda, bu dönemden elimizde olan "ilk elden" Müslüman kaynaklar yok denecek denli azdır. Bu nedenle tarihçiler, "Müslüman" olmayan komşu ülkelerdeki kaynaklara dayanmak zorundadırlar.
[9] 1 - *R.G. Hoyland, "Seeing İslam As Others Saw İt"*, *547*; 2 - Göçmen deyimi için bk. Cihat*
[10] "Paylaşık Yükünçevi" deyimi için bk. 2/144

önceki Kuran'da bu sözcükler, bugünkü anlamları ile geçemezdi. Bu, "Hristiyan" (**christianos**) sözcüğünün, İsa öldükten yıllar sonra Antakya'da Rumca konuşan yandaşlarınca türetilmesine benzer[1].[2]
Tanrı, Kuran'da bir kez, "size **l-muslim** adını verdim" der[3]. Oysa bu tümce, İbrahim'in inancını gerektiği gibi uygulayanların tümüne yöneliktir. İbrahim'in İlkesi[4], salt tektanrıcılık idi. İbrahim, babasının toplumunun taptığı putları kırmış Tanrı'nın yanı sıra ne varsa yok etmiş, Tanrı'yı yalıtmıştı.
Bu kök Kuran'da bir kez bir inek için de kullanılır[5].

Mücrim : [**ğrm**], **muğ'rim**. Suçlu; suç işlemiş olan, "günahkar" diye anlaşılır, üstelik bu işlenen suçun ne olduğu birçok yerde belirsizdir; birçok Bildiri'de anlam sıkıntısı yaratmasa bile anlam daralmasına yol açar. Bu kök Arapçada ayrıca, birisini suç işlemeye kışkırtma anlamına gelir (*Lane*). Elçiler bağlamında, "mücrim" olan kimse Elçi'yi korkutmaya, yıldırmaya, kuşkuya düşürmeye[6] çalışan biridir. Böyleleri, yıldırmak için Elçilere karşı düzenek kuranlardır[7]. (Habeş) **garama** : korkunç olma; korku uyandırıcı olma; yıldırıcı olma; şaşırtıcı olma. Allah'ın Yolu bağlamında ise bir yıldızbilim deyimi olarak (Akat) **garāmu** (gökteki bir gezegen gibi) hep bildiği, alışageldiği yolda, kendi yörüngesinde giden[8] kimse anlamındadır. Bunun seçkin örneklerinden biri Yunus Dizisi'nde yer alır : Firavun'un toplumu, "mücrim" oldukları için[9], kendi babalarının izlediği, bilinen yolda gitmek isterler[10]. Kimi bağlamda ise kendi yolarını izleyenler, kendi Elçilerini yıldırmaya çalışanlardır[11]. Oysa Allah, kendi yolunu izleyenlerin gidecekleri (yeni) Yol belli olsun diye kendilerine Bildiriler'i ayrıntılı açıklar[12]. Bu yaşamda (Cennet'e gidebilmek için) kılavuzu izlemeyip kendi yollarını izleyenler, yanlış yola saptıkları için Öte yaşamda Cehennem'e sürülürler[13]. Büyüklenen kimseler, ikiyüzlülere, "Size kılavuzlanma geldikten sonra sizi (Yol'dan) biz mi uzaklaştırdık? Yok! (Doğrusu) siz, kendi Yol'unuzu izliyordunuz" diyecekler[14]. Suçlu kimse, Yasa'nın çizdiği yolu değil, kendi yolunu izleyendir. Kuran'da sık sık kullanılan "kendi tutkusunu izleyen kimseler" deyimi[15], "mücrim" anlamındadır.
Öte yandan [**ġrm**] köküne dayandırılan tekgeçişli **ġarāman**[16], "sürekli, durmadan izleyen" (ezinç) diye anlaşılır. Dolayısı ile (Arap) [**ġrm**] ile (Akat) [**grm**] yakın anlamlıdır. Ayrıca, "Doğrusu, biz borçlandık" (**muġramūn**)[17], tümcesinin içinde geçtiği bağlamda hiçbir anlamı yoktur. Oysa kınanan kimseler, 1 - Biz, şaşırtıldık; 2 - Biz (Allah'ın çizdiği yolu değil) kendi yolumuzu izliyorduk, biz "mücrim" olduk, derler. Bu da yine bir tek kökün iki ayrı yerel okunuşun olduğunu gösterir. Bu iki kökün birbiri ile karıştırılmasının en seçkin örneği "borç / borçlanma / ziyan / kayıp" diye anlaşılan, üstelik yorum sıkıntısı yaratan [**ġrm**] köküne dayandırılan **maġram** deyimidir. Oysa bu türev, [**ğrm**] köküne dayanır, "tüyleri kesilmiş olma", "tüylerini yitirme", "yolunmuş olma", "yemişleri kesilmiş, yolunmuş bir ağaç gibi olma", "eti kemikten sıyırma" demektir, üstelik Kuran'da böyleleri, "yolunmuş, kırkılmış" oldukları için bu durumdan pek hoşlanmazlar[18]!

Nacran Kıyımı : Bugünkü Suudi Arabistan'ın güney sınırında, Yemen'in yakınında olan bu kentte (**Nağrān**), 518-523 yıllarında, Tekdoğacı (monofizit olan Aksumlu Hristiyanlar'ın uğradığı soykırımı diye anlaşılır. Bu

---

[1] "Sonra Barnaba, Saul'u aramak için Tarsus'a gitti. Onu bulunca da Antakya'ya getirdi. Böylece Barnaba'yla Saul bir yıl boyunca oradaki imanlılar topluluğuyla bir araya gelerek büyük bir kitleyi eğittiler. Öğrencilere ilk kez Antakya'da Mesihçiler adı verildi." (Elçilerin İşleri 11/25-26). Mesihçiler : Mesih'in (yağla ovulmuş, kutsanmış olanın) yandaşları, yoldaşları; Hristiyanlar.
[2] *R.G. Hoyland, "Seeing İslam As Others Saw İt", 545*
[3] 22/78
[4] Millet*
[5] **musallamatun**. Yatışmış, uzlaştırılmış, "evcil" (inek) (2/71); Ayrıca bk. 4/92 (iki kez)). Ayrıca krş. 6/14 ile 6/15.
[6] Kuran'da eş kökenli **ğarama**, (bu konuda) "kuşku yok", "kuşku olmayacak" deyiminde beş kez yer alır. Ayrıca Medine dönemli **yağrimannakum**, "sizi kışkırtmasın, yıldırmasın; yolunuzdan, amacınızdan çıkarmasın" deyimlerinde yer alır (3 kez). (Yol'da giderken) kuşkusuz olmak : Yolda giderken duraksamamak, "bildiği yolu, çizilen yolu izlemek".
[7] 6/123
[8] bu anlam için ayrıca bk. **dāibayni** (14/33).
[9] 10/75
[10] 10/78
[11] 11/35, 36/59
[12] 6/55
[13] 19/86
[14] 34/32. Ayrıca seçkin bir örnek olarak krş. 54/24 ile 54/47
[15] örneğin 20/16
[16] 25/65
[17] 56/66
[18] 9/98, 52/40, 56/66, 68/46

olaylar sırasında öldürülen Hristiyanlar'ın sayısı on bini geçer. Kuran'da[1] söz konusu olan "ateş", ayrıca çeşitli kaynaklarda[2] yer alan "yangın" ise, Himyarlılar'ın, Zafar'da[3], Hristiyanlar'ın içine sığındığı kiliseyi ateşe vermeleri olayıdır. Bu olayların sorumlusu Güney Arabistan'daki Himyar Devletinin Yahudi olan başkanı **Yusuf Dhu Nuwas** (**Yūsuf As'ar Yath'ar**) idi. Kendisi, **Masruq** (İkiyüzlü) diye de anılırdı. Kimi Hristiyan kaynaklar kendisi için "çarmıha gerici" deyimini kullanır. İslam tarihçilerince **Zur'a**[4] diye tanınır.

Nafile : (Osm) nafile, 1 - yararsız; boşuna, boş yere; 2 - torun anlamına gelir. (Sami) [**nfl**], [**npl**] kökünün ilkel anlamı : düşmek. Örneğin (Akat) **napālu** (III) : düşmek. Buradan birçok anlam türer. 1 - (Dengeli, yeterli bir ödeme yaparak) bir borcu düşürmek (borcun geri kalanını ödemek, borç ödemesini bütünlemek; borcu yok etmek)[5]; 2 - Genç kuşak, torun, kalıtçı. Birisinin gelişi ile ötekisinin gidişi bir olmak, denk düşmek. (Akat) **napālu** (III) : (yıldızbilim) gündüz geceye, gece gündüze yol vermek[6]. (İbr) **naphal** (H5307) : kalıt, kalıtçı (Birisinin ölümünden sonra başka birisi yerine geçmek); (Akat) [**npl**], **niplu** : filiz, fidan, sürgün. 3 - Çocuk düşürmek. Doğmamış çocuk boşa gitmek. (İbr) **nephel** (H5309) erken doğan, düşük çocuk [boşa giden gebelik]; (Akat) **napalṭû** : geçmek; geçip gitmek; (silah) amacı kaçırmak [atılan ok, kargı boşa gitmek]. 4 - (Yemen) : savaşta düşmek; birisinin üzerine kötülük düşürmek; [birdenbire düşen] beklenmedik olay. Bu "çökmek" kökünün Akat dilindeki türevleri ilginçtir : **napalkû** : geniş (yayılmış) olma; **napalsuḫu** : yere düşmek, çökmek, sürünmek; bel büktürmek. Ayrıca (Akat) **napālu** (I) : deşmek; indirmek, yıkmak [yere düşürmek]; kazıp çıkarmak; taş taşımak; oymak; **nappaltu** : moloz, yapı döküntüsü. Bu kökten türeyen **anfāl**[7], "savaşta, akıncılıkta elde edilen çapul" diye anlaşılır, oysa o bağlamda "konut (oturma) vergisi ya da yolgeçen vergisi" anlamındadır. Krş. Türkçeye "fazla, fazladan, ayrıca, üstelik" diye çevirilen, üstelik bu anlamlara gelmeyen **nāfilat**[8]. Ayrıca bk. (Akat) **nāpalû** : çevirmen, yorumcu.

Nakir : (Habeş) **nakara** (I) : tanımamak; yabancı kalmak, dışlamak. **nakara** (II) : ıslatmak; batırmak. (Akat) **nakaru** : değişik, yabancı, düşman; **nakāru** : değişik, başka, yabancı olma; (biçim, yer, düşünce) değiştirme[9]; başkaldırma, ayaklanma, öfkelenme. (Yemen) **nkr** (II) : üzmek, saldırmak; meydan okumak; yıkmak, yıkıma uğratmak. Osmanlıcaya genel olarak, "inkar etme" (yadsıma) diye çevirilir. Bu ise kimi Bildiriler'i anlamsız kılar[10]. Bu sözcük (Osm) münker ile köktaştır; **munkar**, Kuran'da, (yasaya, töreye, alışılmış olana göre) bilinmedik, tanınmadık olduğu için dışlanması[11] gereken (nesne, kimse, eylem) anlamına gelir. (Yemen) **nkr** : bilgisizlik. Örneğin, Sebe kraliçesinin tahtının, "tanınmadık, bilinmedik" bir duruma sokulması, o tahtın başkalaştırılması, yabancılaştırılması[12] gibi. Elçi'nin öğretisine karşı çıkanlar için Kuran'da sık sık "onlar, (Yasa'da) bilinmedik olanı buyurur, üstelik (Yasa'da) bilinene[13] engel olurlar" deyimi kullanılır. Yakın anlamlı bir kök için bk. [**bht**]*.
Ayrıca bk. (Akat) **naqāru** : yıkmak, yırtmak, yazıyı yok etmek, (çizilmiş simgeyi, yazılmış yazıyı) kazımak anlamları ilginçtir. Dolayısı ile birisi bir sözleşmeyi "inkar ederse", o kimse sözleşme belgesini yırtmış, kazımış olur. Anlam olarak krş. Tahrif*.
Bu kök ayrıca, (delip?) patlatmak, (ağaçkakan gibi gagalayıp?) gürültü çıkarmak gibi bir anlama gelmelidir. Yanıtçı (Musa) Öyküsünde yer alan öğrenci, birinci sınav sırasında çok şaşırır. Yanıtçı'nın eylemine inanamaz, üstelik "sen ortaya "anıt olacak" (dolayısı ile herkezin uzaktan görebileceği büyük bir) durum yarattın" der[14]. Yine bu öğrenci ikinci sınav sonunda "tanınmadık, dışlanacak, dışlanması gereken", **nukran**

---

[1] 85/4-8
[2] Himyarlılar'dan kalan taş yazıtların, ayrıca Himyar dışından gelen öteki Hristiyan, ayrıca Müslüman kaynakların karşılaştırlması için bk. *C. Robin, "L'église des Aksûmites à Ẓafâr"*. Himyarlılar, Aksum yerine Habeş deyimini kullanırlardı. Ayrıca bk. *V. Christides, "The Himyarite-Ethiopian war"*; *J.S.Trimingham, "Christianity Among the Arabs in Pre-Islamic Times", 294 vs.*
[3] (Grek) Tapharon. Himyar Krallığının başkenti. (*J.S.Trimingham, "Christianity Among the Arabs in Pre-Islamic Times", 292*)
[4] Himyarlı (?). **Dhu-Raydân**, Himyar'ın öteki adıdır (*C. Robin, "L'église des Aksûmites à Ẓafâr"*)r
[5] (denk, uygun) düşürmek;
[6] birisi giderken gelene denk düşmek, geçerken karşılaşmak
[7] 8/1
[8] 17/79, 21/72
[9] Tekgeçişli **nakīrin** : düşünce, yer değiştirme (olanağı, seçeneği) (42/47). Anlam olarak krş. Zina*
[10] örneğin 34/45
[11] (Akat) **nagāru** : (yanlış / kötü olanı) yadsımak; **munaggiru** : (yanlış / kötü olanı) açığa koyan, kamuya bildiren, ele veren kimse.
[12] **nakkirū** (27/41)
[13] Örf*
[14] 18/71

olacak olan bir durumla karşılaşır[1]. Böyle bir çeviri uygun görülebilir. Oysa "tanınmadık" bir durum, bir "anıt" gibi uzaktan herkesce görülebilecek bir durum değildir. Dolayısı ile bu iki Bildiri arasındaki bakışımdan ötürü bu durum, herkezin uzaktan duyabileceği "patlayıcı", "gürültü çıkarıcı" bir durum olmalıdır. (Tigrinya) **näqʷärä** : patlama. Bu öykünün hemen ardından gelen öyküde, Çift Boynuzlu karşılaştığı bir toplumda, inanç konusunda karartıcı olanlara, (inanca) karanlık getirenlere, Tanrı'dan gelecek "tanınmadık bir ezinç ile ezince uğratılma" ile gözdağı verir[2]. Bu bağlamda da bu deyim çok anlamlı olmalıdır : 1 - tanınmadık, hiç görülmemiş; 2 - kör edici (dolayısı ile karanlıkta bırakıcı). 3 - (herkes duysun diye) çok gürültü çıkaran. Patlama için bk. Çığlık*. Ses yakınlığı olan (Arap) **naqara**, ayrıca (Habeş) **naqʷara** sivri bir nesne ile vurmak, batırmak, delik yapmak, tek gözlü olma (kör olma) anlamları ilginçtir. Habeş kökünün türevleri ayrıca gagalamak, göz çıkarmak, kör olma demektir.

Namaz : (Osm) salat[3]. Antlaşma, bağlılık, sözleşme, yakınlaşma. Tanrı'nın, önceden İbrahim, sonradan İsrailoğulları ile yaptığı antlaşma. Bu antlaşmaya göre İbrahim[4], sonra Musa aracılığı ile İsrailoğulları, ortak koşmadan ancak ve ancak Tanrı'ya tapacaktı. Buna karşılık Tanrı kendilerini çoğaltacak, artıracak, gönendirecek, ayrıca kendilerine bir ülke, Kutsal Topraklar'ı verecekti. Kuran'ın sayısız yerinde yer alan "salat'ı, namazı sürdürmek, ikame etmek", yapılan bu antlaşmayı ayakta tutmak, sürdürmek demektir. Dolayısı ile "**ṣalat** / namaz" ancak ve ancak Tanrı'ya tapmaktır, Tanrı için yükünmektir. Elçi Mehmet'in gelişi ile, İsrailoğulları'ndan olmayan Arapça konuşan toplum da bu Antlaşma'ya katılır[5]. Sonradan Cihat* edenlerin (inanç yayıcılarının, misyonerlerin) aracılığı ile bu Antlaşma'nın varlığına tanık olan başka toplumlardan olanlar da Tanıklık / Katılma[6] Bildirisi'nde[7] bulunarak Elçi Mehmet'in yenilemiş olduğu bu Son Antlaşma'yı[8] sürdürmeyi yüklenirler, "namazı ayakta tutarlar, sürdürürler". "**ṣalat**" ile "tektanrıcılık" arasındaki ilişkinin seçkin bir örneği İbrahim konusunda yer alır[9]. Tanrı'nın, Kendisi ile sözleşme yapanlara gönenç sağlaması "Tanrı'nın Töresi"dir[10].
Kuran'da **ṣalat** deyiminin yanı sıra yardımcı eylem olarak sürekli **qwm** kökünün türevleri (sürdürme, tutma (tutucu olma), ayakta tutma) kullanılırken Türkçeye "kılma" diye çevrilir, oysa değişik bir bağlamda, "gereği gibi uygulama" diye çevirilir[11]. Ayrıca bk. **aqīmū l-dīn** : Yasa (inanç) konusunda tutucu olun, onu sürdürün[12].
Köken :
1 - (Sözleşmeye, tanrıya, birisine) yanaşma; yan yana olma; yere uzanma, yere yatma[13]. Salat*;
2 - (Habeş) **ṣəlle**, **ṣəllā**, **ṣəllāt** (çoğul) : levha, (Yasa) yazıtı, (maden, taş) levha; (Hadramut Arapçası) **ṣilāl** : döşeme taşı, yassı taş. (İbr) **ṣelaʿ** : levha, kaburga kemiği. (Geez) **ṣəllāt**, "üzerine bir din kuralı, bir inanç ilkesi yazılmış olan ince (taş ya da tahta) yazıt[14]. Bu ise Musa'ya verilen "On Buyruk Yazıtı"nı[15] düşündürür. Ayrıca krş. **al-lawh al-mahfuz** (85/22).
3 - (Sümer) **šu-il-la$_2$** : (el + yükseltmek) : elleri kaldırıp (yalvarmak, yakarmak).
Oysa bugünkü anlamı ile yükünme (namaz kılma) deyimi için Kuran'da sık sık "ayağa kalkma", seyrek olarak "bel bükme", "yere kapanma", "yere uzanma" deyimleri kullanılır. Krş. eş anlamlı (Habeş) [**qwm**] : kalmak, durmak, ayağa kalkmak; kurmak, yerleştirmek; direnmek, tutucu olma; yükümlü olma (örneğin gece ya da gündüz yakarısı için okunan ezgilerden sorumlu rahip); bekçi, koruyucu, gözetici; öncü. Bu ise (Osm) hafız / muhafaza ile yakın anlamlıdır. (Yemen) **qwm** : dikmek, kurmak, bir belgeyi onaylamak, bir belge için tanık olmak, (kural, yönerge için) buyurmak.
Bu **ṣalat** deyimi, özellikle Medine döneminde genel olarak iki kişinin (örneğin cinsel ilişki için) ya da iki toplumun birbirine bağlanması, bir araya gelmesi (sözleşme yapması), toplanması ya da savaş anında (vuruşmak için) karşılaşıp birbiri ile tutuşması (4. Dizi) anlamına da gelir. Salat*

---

[1] 18/74
[2] 18/87
[3] Farsça kökenli olan "namaz", yükünme, bel bükme, yere kapanma anlamındadır. Krş. Yere Kapanmak*
[4] 43/28
[5] 42/13
[6] Tanık*
[7] (Osm) kelimeişehadet
[8] Eski Antlaşma*
[9] 14/37
[10] örneğin 48/23
[11] 5/66 (*Diyanet*)
[12] 42/13
[13] yatışmak. Bu konuda ayrıca bk. Yere Kapanmak*
[14] "slab of wood or stone on which is engraved a religious precept". *Geez Sözlük, 554.*
[15] 7/145,150,154

Nasip : Kuran'da [**nṣb**], değişik kaynaklardan gelir : 1 - (Yemen) **nṣb** : (yapı) kurmak, dikmek, çakmak[1]; 1a - Dikili taş[2]; 1b - (yorgunluktan, sayrılıktan ötürü yere) çakılmış olma, bitkin olma, yorgunluk[3]; 1c : çıban[4] (diken; dikili, şişmiş, kabarmış, çakılmış nesne)[5]; 2 - (Akat) **našāpu** : Esmek, üflemek, saçmak, savurmak, soymak [pul pul, pay pay yapmak]→ 2a - Derisi (pul pul olup) soyulmuş olmak[6]; 2b - Pay, uğur kuşu; 2c - (Yemen) (Yapılacak işi) paylaşma[7]; 2d - (Habeş) (Bilinmeyeni, uzakta görülmeyeni) üflemek (kahinlik etmek)[8].

[**ndm**] : Kuran'da [**ndm**] kökünün türevleri olan **nādimīn** ile **nadāmat** çift anlamlıdır : 1 - yerinme, üzülme[9]; 2 - yakın arkadaşlık. Krş. **nadīm**, (Osm) nedim : 1. Arkadaş, yakın dost. 2. Yüksek makamdaki kişileri hoş sözlerle, güzel fıkra ve hikâyelerle eğlendiren kimse (*TDK*). Bu arkadaşlık, genel olarak suç işleyenler konusunda yer alır, üstelik böyleleri ezince uğratılacakları gün (aralarındaki) "arkadaşlığı gizleyecekler" denilir. Bağlamına göre bu "gizlenen arkadaşlar", ya suç arkadaşlarıdır ya da kendilerini suç işlemeye kışkırtan elebaşlarıdır[10].

Nefer : [**nfr**] ile türevleri. 1 - kalabalık. (Akat) **napḫaru** : toplam; tüm; tümü; bütün olarak; topluca. 2 - Yola koyulan, yola çıkan [yaşamakta olan] yeni kuşaklar[11]. (Osm) nefer : 1 - yola çıkan (asker); 2 - ilk çıkan üzüm taneleri (*TDK*). 3 - (sevilmedik bir durum yüzünden) yola koyulma, uzaklaşma, tiksinme. (Yemen) **nfr** : (Kutsal Gezi töreni sona erdikten sonra, törene katılanları) geri gönderme, yola koyma, dağıtma. Krş. (Osm) nefret. (Kızgınlıktan ötürü) köpürmek anlamı için bk. Tiksinti*.

Nefes : Türevleri Kuran'da 298 kez yer alan [**nfs**], tin, can, benlik, (birisinin) kendisi, soluk alma, soluk verme gibi anlamlara gelir. Bu böyleyken kimi bağlamlarda yorum sıkıntısı yaratır. Örneğin, ölüm kalım savaşında, savaşçıların "canları ile" savaşması, canlarını bu uğurda seve seve vermesi kolayca anlaşılabilirken akıncılık bağlamında ya da vurkaç savaşlarında ya da inancı yaymak ya da başka topraklara yerleşmek için yola çıkıldığında bunu anlamak zordur. Tersine bu tür savaş ya da eylemlerde önemli olan ölmeden, "canını vermeden" çapul elde etmek, düşmanı tedirgin etmek ya da inancı yaymaktır. Oysa bağlamına göre [**nfs**], istek, isteklenme; (düşmanı) yolma, çapul elde etme, (düşmanı) püskürtme, (başka topraklara) yayılma, taşınma, topakları genişletme gibi değişik anlamlara gelir[12]. (Arap) **nafaṣa** : püskürme[13]; ivedilikle dışarı çıkma; çabuk konuşma. (Yemen) [**nfs¹**] (III) : tartışma, kavga; can pahasına; [**nfṣ**] : (ordu) yola koyulma; dışarı (doğru) yürüme; (kadın) çocuğu doğurmakta [püskürtmekte] olma; (Habeş) **nafṣa**: kaçma; dağılma; birdenbire gözden yok olma; ʾ**anafṣa** : sürükleme; kaçırma; savurma; soyma; savurma; (Akat) **napāṣu** : dışarı itme; sertçe vurma; ezme, bereleme. (Akat) **napāšu** (I) : solumak; geniş olmak; yatışmak; yaygın olma (yayılma); (tanrı) egemenliğini yayma, genişletme; (topraklar, alanlar) genişleme; (ürün, yiyecek) bol bol olma. (Arap) **nfš** : yünü didikleme; darmadağın etme; (hayvanları otlağa çobansız) salmak; dağıtmak. (Akat) **napāšu** (II) : yolmak, (yünü) yolmak, koparmak, kazmak. Krş. (Arap) **nafīs**: kıskanç olma; isteklenme. (Akat) **napīšu** : 1 - soluma; 2 - güzel koku. Krş. "Yemek, nefis olmuş!" : güzel kokulu olmuş / bol bol, doyurucu, yatıştırıcı olmuş / isteklendirici olmuş.
Oysa bir deyim olarak "Allah Yolu'nda **bi-amwālihim wa-anfusihim** (ile)[14] açığa çıkanlar", göç edenler, 1 - (yanlarına) (cansız) varlıklarını, ayrıca canlı (varlık)larını alırlar; 2 - (ana, baba, çoluk çocuk olmayan) gözettikleri kimseler, ayrıca (onların ana, baba, çoluk çocukları olan) "benlikleri"ni alanlardır. Krş. Savaşa

---

[1] 88/19
[2] 5/3, 5/90, 70/43
[3] 9/120, 15/48, 18/62, 35/35
[4] (Akat) **naṣṣabu** : akıntı borusu. (Akat) **nasāḫu** : dışarı çıkarma. **našāḫu** : sürgün (ishal) olma.
[5] 38/41
[6] 38/41
[7] krş. (Arap) [**nsb**] köküne dayandırılan (Osm) nispet : ilgili olma, uyma, ilişki; mensup : bir yerle veya bir kimseyle bağlantısı olan, ilişkili olan.
[8] (Görülmeyen güçlerden bilgi edinmek) ilişkiye geçmek (münasebet sağlamak). "Düğümlere üflemek", Kuran'da büyücülük yapmak, öndeyide/kehanette bulunmak diye anlaşılır. (Osm) münasebet, (Arap) [**nsb**] (bağ, ilişki) köküne dayandırılır.
[9] örneğin 5/31, 23/40, 26/157
[10] 34/33
[11] 17/6
[12] krş. (Arap) [**wsʿ**] : yayılma, yaygın, varlıklı ([eli yaygın]kimse); (sıkıntıdan [kaçıp, yayılıp]) kurtulmuş olma.
[13] krş. ses benzerli [**nfṯ**], **naffāṯāt** (113/4) : [düğümlere] üfleyen, büyücü kadınlar diye anlaşılır.
[14] örneğin 4/95, 8/72, 9/20, 9/41

katılmak istemeyen Göçebeler bağlamında yer alan **amwālunā wa-ahlūnā** (varlıklarımız ve ailelerimiz)[1]. Canlı varlıklar, yola koyulanların yanlarında götürdüğü kimseler[2], olasılıkla hayvanları olmalıdır. Varlık*. Nefes konusunda ayrıca bk. Soluk*.

Nehiy : [**nhy**] kökünün 56 kez yer alan türevleri yasaklama, engelleme diye anlaşılır. Oysa bu kök Kuran'da değişik anlamlar taşır : 1 - (Arap) engel olma; (Yemen) (suyun akışını) durdurma; (suyun akışına) engel olma; 2 - (Yemen) [**nẖy**] (II) : suçlama; **tnẖy** : (birisi) kendi suçunu açığa koyma; (Akat) **nâẖu** : yatışmış olma[3]; (Akat) **anāẖu** (I) : yorgun, bitkin olma; birisini yorma; çaba gösterme; uğraşma, **anīẖu**: yorgun, bitkin. (Habeş) **nəhya** : dinlenme; avunma; yatışmış, olma; suçunu söyleyerek yatışmış olma. (Geez) uyumak için yere yatma. "Yere yatma" eyleminden türeyen 1 - (birisinin geçmesine) engel olmak; 2 - (kötülüğü) gidermek [dolayısı ile yatıştırmak] anlamı için bk. Onucu*

Nikah : İlkel anlamı, Akat dilinde "cinsel ilişkide bulunma" anlamına gelirken[4] Arapçaya, "kadın ile erkeğin cinsel ilişkide bulunabileceği bir evlilik" olarak geçmiş olmalıdır. (Akat) **nīku** (I) : birisi ile yatmak; **nīku** (II) : cinsel ilişki; **niāku**, **nâku** : birisi ile cinsel ilişkide bulunmak. Korunuk kimselerin cinsel ilişkide bulunmadan birlikte yaşaması için Kuran'da "ikili olmak"; "çift olmak", "eşleşmek", "zevce edinmek"[5] gibi deyimler kullanılır. Elçi Mehmet, ayrıca öteki korunuklar konusunda "barındırma" deyimi de kullanılır[6]. Bu ise, (Arap) **nikāḥ**, 1 - bakma; 2 - birine bakma, gözetme, bakımını üstlenme anlamına gelir.

Nimet : **niʿmat**. İyi, iyilik, güzel diye çevirilir, oysa Kuran'da kesinlikle bu anlama gelmez. Bu sözcüğün Arapçadaki ilkel anlamı başarı, mutluluk, gönençtir. Bu kök ayrıca kayırmak, hoşnut kılmak, güzel kokulu bitki gibi anlamlara da gelir. Söz konusu Cennet olunca **naʿīm**, gönenç[7], mutluluk (bahçeleri) diye anlaşılır[8]. Söz konusu konut ya da Tanrı olunca **niʿmat**, mutluluk verici, gönenç getirici[9] (yer, nesne, kimse, tanrı) anlamındadır. Sevinen kimselerin yüzleri için **nāʿimatun**[10] mutlu, sevinçli, parlak diye anlaşılır. Dolayısı ile "nimet", (Tanrının yaptığı, getirdiği, verdiği, bağışladığı) mutluk, gönenç, kayra, bağış anlamına gelirken, anlam daralmasına yol açarak genel olarak "iyilik" diye çevirilir. Örneğin **niʿmat**[11], içinde geçtiği bağlama bakılırsa, (inanç konusunda Tanrı'nın, toplumlar arasına getirdiği) barış, dinginlik anlamında olmalıdır[12]. Bu dindirme, yatıştırma anlamı Medine döneminde yaygınlaşacaktır. Örneğin, ayrılığa düşmüş toplumlar konusunda[13] yer alan "nimet", Tanrı'nın kendilerini yatıştırmasıdır, böylece kendilerine getirdiği barıştır, mutluluktur. Kadın-erkek ilişkilerinde[14], yine mutluluk, dinginlik (yatışmış olma) anlamına geldiği kesindir. Çoğul olarak, (Tanrı'nın kullara bağışladığı) mutluluk kaynakları[15]; gönenç sağlayan kaynaklar anlamındadır. Oysa ilk Mekke döneminde genel olarak "kayra" anlamı altında kullanılır.
Yine **nāʿimatun** sözcüğüne[16] dönersek, o bağlamda genellikle Kuran'da "parlayan, ışıldayan, "nur içinde" olan yüzler" gibi bir deyim beklenir. Bk. (m/b) (Akat) **nabāṭu** : parlak, (yüz, yontu, tapınağın ön yanı, yapı, nesne) parlamak, parlatmak; sık sık ışıldamak; **nambaṭu**: parlak iz; **nibṭu**: parlaklık, ışıldama. Işıldama anlamı için ayrıca bk. **niʿmat**[17].

---

[1] 48/11
[2] köleler, besleme çocuklar
[3] (Arap) [**slm**]
[4] Oysa (Arap) **nikāḥ**, 1 - bakma; 2 - birine bakma, gözetme, bakımını üstlenme anlamına gelen Orta Farsça **nikāh** deyimine dayandırılır (*Nişanyan*)
[5] Zevce*
[6] 33/51
[7] yağmur yağdığı için "gönenç içinde olma" anlamı için bk. Bereket*
[8] Gönenç Bahçesi, ayrıca Cehennem Çukuru deyimleri için bk. Esdras 6/1. (*R. Basset, "Les Apocryphes Éthiopiens"*).
[9] anlam olarak krş. Bereket*
[10] 88/8
[11] 2/211
[12] (Yemen) **nʿmt** : başarı; gönenç
[13] 3/103 (iki kez), 5/11
[14] 2/231
[15] "akıntı" / "coşma" / sevinçten ötürü ağlama" anlamı için krş. (b/m) (Arap) **nabaʿa** : akma, fışkırma; (Geez) **nabʿa** : göz yaşı akı(t)ma.
[16] 88/8
[17] 14/28

Okuma : Okumak işi, çağrı (*TDK*). Örneğin meydan okumak : Kavga ya da yarışmaya çağırmak; şiir okumak : koşuk söylemek. Örneğin okuntu : Küçük armağanlarla yapılan düğün çağrısı (*TDK*). Kuran'da bu ad, Kuran'ın kendisi için kullanılır. Kuran*, Okumak*.

Okumak : Kırkpınar'da bir güreşçi, meydan okuduğunda eline bir kitap alıp okumaz, ancak başka güreşçilere çağrıda bulunur, kendileri ile ölçüşmek için bildiride bulunur. Şarkı, türkü okuyan bir sanatçı, dinleyicilerin önüne elinde yazılı bir bitikle çıkmaz. Kötülükleri savmak için okuyup üfleyen biri genel olarak elinde yazılı bir bitik bulundurmaz. Kuran'da geçen "okuma" da böyledir : bildiğini söyleme, anlatma, bildiğini aktarma. Anlatmak*. Krş. (Osm) kıraathane : 1 - günlük olayların karşılıklı anlatılıp, tartışıldığı kahve, çayevi; 2 - Toplantı evi[1].

Olur : Allah'ın oluru, onayı. Tanrı'nın olur demesi. Tanrı'nın izni. **bi-iḏnihi** (O'nun oluru ile / O'nun olur demesi ile). Dolayısı ile " Tanrı'nın oluru" deyimi "Tanrı, öyle olmasını istediği için", "Tanrı, öyle olsun dediği için", "Tanrı'nın salıvermesi ile" diye çevirmek Bildiriler'e anlam getirir. Krş. "kendi iradesiyle"[2].
(Yemen) **ʾḏn** : kulak, işitme; yetki; yetenek, istek; salıvermek; birisinin gidişine, (oradan) ayrılışını onaylama; yetki vermek; **s¹tʾḏn** : yetkilendirilmiş olma. (Ugarit) **idn** : tüm yetki. Herhangi bir konuda Tanrı birisine "izin verirse", o kimseye o konuda yetki vermiş olur. (Arap) **yastaʾḏina** / **isʾtaḏana**, "izin istedi" diye anlaşılır[3]. Köktaş **aḏinat**[4] ise olur dedi, dinleyip uydu, onayladı anlamındadır.
Birçok yerde, özellikle savaş bağlamında[5], (Tanrı'dan gelen) yardım, (Tanrı'nın verdiği) yetki, yetenek anlamındadır. (Habeş) **dəẖna** (kurtarılmış olma, sakıncaya uğramama, esirgenmiş, bağışlanmış olma)dan türeyen **ʾadẖana** (kurtarma, yardım etme, güvenceci[6] biri olma köküne dayandırmak Bildiriler'e anlam kazandırır[7].

On dokuz : Ateş'in bakıcılarının (ya da Ateş'e sürükleyenlerin) sayısı on dokuzdur[8]. Orta Doğu'daki Dinler Tarihi içinde "on dokuz" sayısını anlamak oldukça zordur. Oysa, bir toplamanın sonucu olan böyle bir sayı (7 [gezegen] + 12 [takımyıldız (burç)] = 19 öge) ancak Mandacılık / Sabiilik[9] inançlarında bulunur.
Sabiiler'e göre bu on dokuz "kişi / varlık", Karanlıklar Ülkesi'nin [Cehennem'in], adı Ur olan yöneticisi ile eşi Ruha'nın ezinç verici çocuklarıdır[10]. İnsanoğluna ya da öteki varlıklara iyilik (uğur) ya da terslik (uğursuzluk) olarak ne gelirse, tümü, 7 gezegen ile 12 takımyıldızının aracılığı ile olur[11]. Bu 12 takımyıldızı, 12 bey (oymak başkanı)dır. 7 gezegen ise 7 bey diye adlandırılırlar. Bu 7 gezegen ile 12 takımyıldızı, yeryüzünün düzenlenmesi, yönetilmesi için görevlidirler. Ayrıca Kuran'da[12]. "yedi kapı ile görevlileri" söz konusudur.

---

[1] Bu anlamın kökeni için bk. Kuran*. (Osm) cami ile kıraathane eş anlamlıdır. Toplanılıp, birincisinde göksel, ikincisinde yersel konuların tartışıldığı yer.
[2] 2/213. İrade : Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç; istek, dilek (*TDK*). İrade (istek, istenç) için bk. *Hasan Basri Çantay* (2/221)
[3] örneğin 9/44, 9/45, 24/58, 33/13
[4] 84/2, 84/5
[5] 2/249, 2/251, 3/152
[6] teminat, garanti veren biri olma; öne çıkarak, bir işin gerçekleşmesini sağlayan biri olma
[7] özellikle bk. 9/43 vs.
[8] 74/30
[9] Mandaeism
[10] Bu konuda bk. 1 - *Kurt Rudolph, "The Mandean Religion"* (www.iranica.com/articles/mandaeans-2-religion). 2 - *E.S. Drower, "The Haran Gawaita and The Baptism" s.4* dipnotu, özellikle *s.9*). 3 - "The Seven oppressed me and the Twelve became my persecution." *(J. Hans, "The Gnostic Religion", 66*); 4 - *Ş. Gündüz, "The problems of the nature and date of Mandaean sources"*. Bu on dokuz bekçinin anneleri olan **Ruha** konusunda bk. *J.J. Buckley, "A Rehabilitation of Spirit Ruha"*.
[11] Menog-i Khrad (The Spirit of Wisdom) Bölüm 8/17. "Every good and the reverse which happen to mankind, and also the other creatures, happen through the seven planets and the twelve constellations. 18. And those twelve constellations are such as in revelation are the twelve chieftains who are on the side of Ohrmazd, (19) and those seven planets are called the seven chieftains who are on the side of Ahriman. 20. Those seven planets pervert every creature and creation, and deliver them up to death and every evil. 21. And, as it were, those twelve constellations and seven planets are organizing and managing the world" ((çeviren) *E. W. West, "Sacred Books of the East"*. Ayrıca bk. "Remain here with the Mandaeans, and the Twelve [signs of the Zodiac] and the Seven [planets] shall not rule over you" (*E. S. Drower, "The Mandaens of İraq and İran", 261*).
[12] 15/44

Sonradan yeryüzüne yayılacak olan yıldız falı, ya da burç falının kökeni budur. Doğrusu, bu on dokuz ögenin aracılığı ile yeryüzünde olan ya da olacak olayların açıklanması olasılıkla daha eski olup, kaynağı yine de Mezopotamya'ya dayanır[1]. Gelecekteki olayları, Gizem'i bulmak, bilmek[2] için sürekli olarak gökyüzünü, yıldızları, ayrıca takımyıldızlarını gözetmeleri gerekiyordu. Bu nedenle sonraları Müslümanlar kendilerine "Yıldızlara tapanlar" diye bir ad takacaklardır. Üstelik, bu "yıldız gözeticilerinin" yapmaya çalıştıkları, Kuran'ın öğretisine ters düşüyordu, çünkü Gizem'i, yıldızlar (bu on dokuz öge) bildiremezdi, onu ancak Tanrı bilir, üstelik dilerse Gizem'i, kimi kullarına iletirdi. Gizem, gökteki Tanrı'nın yanındaki Saklı bir Bitik'te bulunur. Ancak kimilerince bu, gökte bulunan 19 ögede yazılıdır diye yorumlanınca bugün bildiğimiz yıldız falına gidildi. Bu 12 takımyıldızından türeyen, "yol gösterici 12 kişi", Orta Doğu'da yaygınlaşarak örneğin İsa'nın 12 ulağı (havarisi), İran'da 12 imam olarak geçer. Yedi (7) sayısı ise örneğin Karmatçılarda "Yedi İmam" diye görülür. Yine bu nedenle Kabe'de, Karataş'ın çevresinde 7 kez dönülür : 3 kez "hızlı dönen" gezegenler için ayrıca 4 kez "yavaş dönen" gezegenler için. Gök, 7 kattır; her kat, ayrı bir gezegenin yörüngesidir.
Bilge Hermes'i izleyenler, insanlar için uğuru, ayrıca uğursuzluğu yaratması, belirlemesi nedeni ile bu 7 gezegen ile 12 takımyıldızına taptıklarını öne sürerlerdi[3].

Onucu : Furkan. (İnancı) iyileştirici, "şifa verici", "merhem". Sayrılıktan (yanlış inançtan), sıkıntıdan kurtarıcı. Sayrılığa engel olucu. Kötülüğü uzaklaştırıcı. Kötülüğün "önünde yatarak" ilerlemesine engel olucu; İnanç konusunda Kuran'ın bir sağaltma, bir iyileştirme olması 4 kez **šifā** olarak yer alır[4]. Tanrı, inancın yeniden bozulmasına engel olmak için Onucu'yu indirir[5]. Furkan deyimi iyiyi, doğruyu kötüden, yanlıştan ayırt eden, ayıran, ayırım yapan diye anlaşılır, ölçüt[6] diye çevirilir. Kuran'ın dışında Arapçada önceden kullanılmamış olan bu sözcüğün Aramiceden bir alıntı olup kurtarma, kurtarılma, kurtuluş[7] (Osm. felah, halas) anlamına geldiği ileri sürülür[8]. Süryanice **purqānā** da eş anlamlıdır.
(Akat) [**prk**], **parku** : aykırı, çapraz, enine; tıkalı (yol); engellenmiş yol; **parāku** : önlemek, karşısında durmak, karşısında yatmak[9], engel olmak[10], (kapıyı, yolu) tıkama; sıkıntı çıkarma, (tıp deyimi olarak, merhemi) ovarak yedirtmek; durdurmak, son vermek, bir işi bitirmek[11]. (Yemen) [**frq**], **tfrq**, [ayırıp] dağıtmak, korunmaya çalışmak (sığınak aramak)[12].
Furkan - iyiliğin içine girmiş olan kötülüğün giderilmesi (merhem sürerek giderilmesi) - deyimi, "Doğruluk (gerçek, hak) ile Yanlışlık (batıl)ı birbirinden ayıran (Bitik) olarak da anlaşılabilir. Oysa Kuran'da, (iyiyi kötüden) ayırıcı anlamı altında **l-bayān** deyimi kullanılır[13]. Üstelik **furqān** (onucu) ile **ḥukm** (bilgelik, onuculuk, "hekimlik") arasındaki anlam benzerliği vardır[14]. (Arap) [**frq**], kökünden türeyen **farīq**, (Osm) fırka[15], Kuran'da (görüşleri değişik olan, karşı koyucu) topluluk, (Osm) muhalefet[16] anlamındadır. Krş. (Akat) [**prk**], **parku**.
Bu anlamlar **byn** kökünde de bulunur. Sami dillerinde [**byn**] : ayırmak, açığa çıkarmak, açıkta olan bir yere koymak, bilmek, tanımak; (Yemen) (sınır koyarak) ayırma; suçu uzaklaştırma demektir. Krş. **bayānahu** (75/19). (Habeş) [**byn**] : ayırmak, ayırım yapmak, tanımak, yargılamak. (Amhar) **bäyyänä** : sağlıklı, bağışık; (Tigrinya) **bəyun** : salgın bir sayrılıktan kurtulmuş olma. 44. Dizi'nin ilk Bildiriler'i yeryüzündeki bozuklukların Kuran ile onarılmasını, onanmasını, sağaltılmasını konu edinir. Kuran için Apaçık Bitik

---

[1] Bu konuda bk. *J. Hans, "The Gnostic Religion", 254-260.* Zerdüştçü bitiklerinden olan **Būndahišn** (Yaratılış)'taki Yıldız Falı için bk. *D.N. MacKenzie, "Zoroastrian Astrology"*.
[2] Gizem'den bilgi edinmek, Sami dillerinde genel olarak "delmek, yırtmak" köklerine dayanır.
[3] *G. Monnot, "Abu Qurra", 53*
[4] 10/57, 16/69, 17/82, 41/44
[5] 3/4
[6] Ölçüt*. (İng) Criterion.
[7] (İng) Redemption, delivrance
[8] *A. Jeffery, 225-229.*
[9] (yıldız, insan, hayvan) karşıda yatmak. Yıldızların batması, günün ağarmaya başlaması anlamındadır. İbn Manzur (Lisan al-Arab)'a göre **furqān**, **ay al-saḥar** ("seher vakti") anlamındadır. ((aktaran) *U. Rubin, "On The Arabian Origins of The Qur'an :The Case of Al-Furqan", 422*)
[10] (Osm) fırka : (düşünce bakımından) birbirine karşı duran bölükler. Krş. Hizip*
[11] benzer sesli (Arap) [**frg**] : dökmek; boşaltmak, bir işi bitirmek (28/10, 2/250, 7/126, 94/7)
[12] **qawmun yafraqūn** (9/56)
[13] 3/138, 55/4, 75/19
[14] krş. 2/53 ile 45/16
[15] İnsan topluluğu (*TDK*)
[16] Bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olma durumu, aykırılık (*TDK*)

anlamına gelen **al-kitābi l-mubīn** deyimi kullanılır. Oysa o bağlamda **l-mubīn**, "onucu, sağaltıcı, kötülükleri ayırıcı, uzaklaştırıcı" anlamına da gelir.
İsa'nın, ayrıca kendisinden önceki kimi Elçiler'in "sayrılığı iyileştirme" yetenekleri vardı, bu konuda tansıklar sunmuşlardı. Elçi Mehmet, bu konuda hiçbir tansık göstermemişti. Bunu yapan, kendisinin getirdiği, bir Onucu olan Kuran idi. Bilge*.

Oran vermek : Büyüklük, nicelik, aşama bakımından iyi ve kötü edimler arasında bulunan dengeyi bildirmek. İyi ve kötü edimlerin azlığını, çokluğunu bildirmek. Hesap vermek.

Oranlamak : Ölçmek, hesaplamak, hesap etmek (*TDK*).

Ortak koşmak : Çok anlamlı deyimlerdendir. (Arap) [**šrq**] ile (Habeş, Aramice, Süryanice) [**srq**] eş anlamlıdır : bölmek, paylaşmak. (Yemen) **s²rk** : ürün paylaşımı, ürün paylaşımı için sözleşmek, ortaklaşmak. 1 - Birlikte, ortaklaşa çalışsınlar, yapılacak işi paylaşsınlar diye Allah'ın yanında başka tanrılar, çocuklar katmak. Bu anlam için ayrıca bk. Vasıf*. 2 - Tanrıları birbirine katıp, birbirine bağlayıp "kafile" oluşturmak. Tanrıları, birbiriyle karıştırmak. Açıklama için bk. Hırsız*. 3 - Tek tanrı olan Allah'ı, yönetimden indirip, O'nun yerine başka tanrıyı getirmek. Yönetimi birisinden çalıp onun yerine geçmek anlamı için bk. Masruq (Himyarlı Yusuf)[1]. 3 - Allah'ı sevindirmek için, ayrıca Allah ile kul arasında aracı olsun diye Allah'a put sunmak. (Akat) **šarāku** (I) : sunmak, armağan etmek, vermek. Yontu [put], sunu, çeyiz sunmak. 4 - Öteki tanrılara inanmakla birlikte, Allah'ı o tanrılardan üstün tutmak. Allah'ı, o tanrıların denetmeni olarak görmek. Çoktanrıcılar arasında, üstün tanrıcı olmak. (Akat) **šerku**, **širku** : armağan, sunu; kendini manastıra sunmuş, adamış kimselerin tapınağı; **rab šerku** : kendilerini manastıra sunmuş kimselerin denetmeni, yöneticisi. Bu, "semed" kavramına yakındır. Oysa "semed" yapılacaksa, Kuran'da da belirtildiği gibi, onu ancak Allah yapar. Semed*.

Ortakçı : Tanrı'ya başka tanrıları ortak koşan; ortak katan. Eski Türkçe : ortak ketgen, ortak katığlı.

Ortak koşanlar, **ortak koşucular**, **ortakçılar** : Allah'a ortak katanlar. Allah'ın üstün tanrı olduğuna inanan ancak Kendisi'nin yanı sıra başka tanrılara tapanlar. Bu deyim önceleri Mekkeliler için kullanılır. İsa'nın, Tanrı oğlu olduğunu öne süren kimi Hristiyanlar da sonradan bu nitelenmenin içine alınır. Ortak Koşmak*, Çoktanrıcılar*.

Orun : 1. Özel yer. 2. Makam, mansıp, mesnet, mevki (*TDK*).

Oynaş : Korunuk kadınlar ile erkekler bağlamında yer alan **aḫdān**[2], [**ḫdn**] köküne dayandırılıp "gizli sevgili" diye anlaşılır. Bu anlama gelmediği kesindir. Kuran'a göre, böyle birisi, evlenilecek olan birisidir[3]. Herkesin gözü önünde, kendisi ile bir çatı altında yaşanan birisi, "gizli bir sevgili" olamaz. Bu sözcük, Arap ile öteki Sami Dilleinde [**kdn**] (örtmek) kökünden türer. Krş. (Arap) **ik-t-anna,** örtülmüş olma ile (Arap) **kadana bi**, kendisini (giysi ile) örtme[4]. Kuran'da, evli olan eşler konusunda "giysi ile örtme, giydirme", cinsel ilişkide bulunma anlamındadır : "... kadınlarınızla cinsel ilişki size yasal kılındı. Onlar size bir giysi, ayrıca siz onlar için bir giysisiniz"[5]. Dolayısı ile **aḫdān**, (cinsel anlamı ile) örtülme anlamındadır.[6] Oysa, korunuk eşler arasında cinsel ilişki yasaktır. Ayrıca krş. yakın sesli (Habeş) **ḫaḍana** (kucaklamak), ʾ**aḫḍana** (kucaklatma). (Arap) **ḥiḍn** (bağır, kucak).

Ozan : Gezgin Derviş. [**šʿr**] kökünün türevi **šāʿir**, ozan (şair) diye anlaşılır. 1 - Kuran'da bu kökün türevleri, otuza yakın yerde "bilinmeyen bir olayın önceden bilincine varma" diye anlaşılıp, "onlar, o olayın, farkına (şuuruna) varmadı" diye çevirilir. Dolayısı ile **šāʿir** olan kimse, olayları önceden sezebilen, böylece öndeyide bulunan biri olmalıdır. Bu da öndeyici, kahin demektir[7]. Öndeyicilik, kendisini gerçek bir Elçi olarak tanımayanların Mehmet'e yakıştırdıkları bir niteliktir. Yıllar önce Margoliouth da bu sözcüğün "kahin"

---

[1] 85/4. dipnotu
[2] 4/25, 5/5
[3] 5/5
[4] *Geez Sözlük, 276*
[5] 2/187
[6] Örtmek kökü, anlam gelişmesine uğrayarak korumak anlamına da gelir (**kadana**, Dico Habeş, *275,276*). Bu nedenle **aḫdān**, Arapçada (koruyucu) "arkadaş" ile köktaştır (*Lane*).
[7] krş. 69/41,42

anlamına gelebileceğini ileri sürmüştü[1]. (Yemen) [s²ʿr] : bir konunun bilincine varmak, birisine "malum olmak", içine doğmak; bilme, bilim; bilincinde olma. 2 - Tanrı, öndeyiciliği Elçi Mehmet için uygun bulmaz[2]. Oysa Kuran'da, bu **šāʿir**[3] olup, oyaklarda başıboş dolaşan, kınanılacak kimselerin kimilerinin tutumu hoş görülür[4]. Dolayısı ile bu "ozanlar" (**šāʿir** olanlar), Tanrı'nın beğenmediği öndeyicilik yapan kimseler[5] olmamalıdır. Bu kimseler, Tanrı'nın tiksindiği "gezgin keşişler"[6] de olamaz. Öte yandan köktaş **šaʿāir**, dört kez[7] Kabe'de dolaşılarak, gezinilerek Allah için yapılan tören, gösteri diye anlaşılır. Dolayısı ile bu kimseler, kendilerini (inançlarını) başkalarına göstermeye çalışan gezgin, bir bölgede dönüp dolaşan dervişlerdir. Krş. (Akat) **saḫāru** : (çevresinde) dönüp durmak, dönmek, oyalanmak. geri gelmek; birisine yardım etmeyi amaçlama; (tanrı) birisine yönelme, kayra sağlama; birisini döndürmek; politik bağlılığı altüst etmek[8]; (birisini) büyülemeyi amaçlamak[9]. (Ordunun iç gücünü, moralini) dönüştürme kökünden[10] türeyen (Akat) **saḫḫiru** : (cin, görüntü) gezgin[11], gezginci. Öte yandan "seyyar satıcı" (ucuz, değersiz mal, geçersiz inanç satan[12]. kimse) anlamına da gelebilir. Bu da çölde, bir oyaktan bir ötekine dolaşarak inanç yaymaya, "kötü, değersiz inancı satmaya" çalışan[13] kimi Şeytanlar ("misyonerler", dönüştürücüler), Yalancı Kılavuzlar demektir. Bu kimselerin, "dolaşan", "gezinen" kimseler olduğu Kuran'da kesindir[14]. "Gezgin" deyimi ayrıca, belirli bir tapınağa bağlı olmayan, bir tapınakta görevli olmayan, kendi kendine çalışan "özgür / bağımsız" inanç yayıcısı anlamına da gelebilir. Elçi Mehmet'in tanıdığı böyle bir ozanın[15], kendisi ile birlikte çalışırken sonradan yanlış bir inanç yayıcısının etkisi ile Yol'dan sapmış olduğu Kuran'da belirtilir.
Musa için kullanılan, benzer sesli (bölgesel okunuş ?) bir deyim için bk. **sāḥir** (büyücü, öndeyici, kahin)[16]. Dolayısı ile (Osm) şair / şiir ile sihir (büyü), kök olarak yakın ya da uzaktan karındaş olmalıdırlar.
Kötü inancı yaymak için "dolaşıp, gezinen" nesne/kimse için bk. **ṭāifun** (7/201). "Gidip gelenler" için ayrıca bk. Havariler*.
Öte yandan, kendi inançları konusunda kuşkuda olanlar bağlamında yer alan, "dönme, dolaşma" kökünden türeyen **dāirat** (5/52), "inanç dönüştürücüsü" anlamına gelmelidir.

Öç almak : 1 - Başkasına yaptığı kötülük için, bir suçluya, eşdeğerli bir karşılık verme. 2 - (Habeş) **naqaba** : ayırmak, ayrı tutmak, geri çekilme; yıldırtma [birisinin geriye çektirme][17]. Krş. "Kim yasaklanmış bir eyleme dönerse, Allah da ondan döner, ayrılır"[18]. Ayrıca Allah'ın, Kendi Elçi'sini korkutanlara karşı korkutucu, yıldırıcı olması söz konusudur[19]. Bu son anlam için bk. Mücrim*.

Ödenek : Ödünç*.

Ödeşme : Yapılan bir suça, benzer, eşit bir karşılık verme, dengiyle karşılama; ödeşme yasası. Kök : borcu [eksiksiz] ödemek. (Yemen) [**qṣṣ**] : borcu ödeme. (Akat) **kašādu** : erişmek; ele geçirmek; eş düzeye (değere) ulaşmak; bütünlemek; avlamak; uzaklaştırmak; gidermek, tutu edinmek. (Akat) **kašāšu** : (gücü, düşmanı) denetim altına almak; üstün gelmek. Kuran'da [**qṣṣ**] kökü ayrıca, (bir olayı, öyküyü, bilgiyi eksiltmeden, kısaltmadan) olduğu gibi "aktarma" anlamı ile kullanılır. Aktarmak*. Krş. Öç Almak*.

---

[1] *D. S. Margoliouth, "The Origins of Arabic Poetry", Journal of The Royal Asiatic Society, July 1925, (aktaran) M. Yalar, "Cahiliye Şiirinin Tarihsel Gerçekliği Problemi".*
[2] 36/69
[3] 26/224
[4] 26/227
[5] o an gerçeleşmemiş, ortaya çıkmamış olan olayların "şuuruna varanlar".
[6] 17/38
[7] 2/158, 5/2, 22/32, 22/36
[8] Namazı bozmak! Namaz*. (Akat) **suḫurā'um**, **suḫurru** : (political) reversal
[9] krş. (Osm) sihir yapma
[10] krş. "Allah'ın törenleri". Bu kök için ayrıca bk. Şükür*
[11] Mağara*
[12] Bu ise (Arap) **šīn rā yā** (satmak) ile eş anlamlıdır. Bir **tğr** (tacir; satman olarak "komşuya, komşu ülkeye giden" biri) olduğu ileri sürülen Elçi Mehmet'in, Elçi olmadan önce ne "sattığı" belirsizdir! "Tacir" için bk. Sami [**gwr**].
[13] kimi manastırlarda yaşayanları "ne (inanç) satmanlığı, ne de (inanç) alışverişi oyalar" (24/36, 37).
[14] 26/225
[15] Geleneklere göre, bu ozan **Umayya ibn Abî as-Salt** idi (7/175)
[16] 43/49
[17] Oysa bu kök öteki Sami dillerinde "delmek" anlamındadır.
[18] 5/95
[19] 39/36, 44/16

Ödev : Kuran'da 17 kez **ḥaqqan** (doğru olan, doğru olarak), kimi bağlamlarda "bir ödev / ödev olarak" diye çevirildi. Köken : **ḥaqq** (bölünmüş, yarılmış, pay edilmiş). Gerçek İle*. İş bölümü yapıldığında birisinin üzerine düşen pay; iş payı, ödev. Öte yanda Gerçek İle* deyimin ikinci anlamına bakılırsa "bu iş bana **ḥaqq** oldu", "bu işi bitirmek bana kaldı" anlamına da gelir.

Ödün : Zekat*.

Ödünç : Ancak Göçötesi döneminde yer alan ödünç, borç diye anlaşılan **qarḍ**, [**qrḍ**] köküne dayandırılır. Oysa bu kökün Arapçadaki ilkel anlamı kesmek, (birisi için) bir parça (pay) kesmek, (kemirici hayvan) kemirmektir. Genel olarak (Arap) [**qrḍ**], [**qrṣ**], [**ğrḍ**] ile (Akat) **qarādu**, **garādu**, (Habeş) [**qrṣ**], [**qrḍ**], [**grd**] köklerinin ilkel anlamı kesmek, biçmek, kemirmek, dişlemek, ısırmak, geviş getirmek, (ot, sakal, saç, kabuk) yolmak; kısaltmak anlamlarına gelir. (Akat) **karātu** : dilimlemek, pay etmak; (kuyruk, el, boynuz) kesmek; dudakları ısırmak; (Akat) **kartu** : parçalanmış, dilimlenmiş; (Akat) **karāṣu**, **garāṣu, ḫarāṣu** : koparmak, kırmak, çimdiklemek, tırtıklamak. Kureyş*. Bu köklerin genel anlamı ile (Habeş) [**nfq**], ayrıca (Habeş) [**sdq**] (I) (kesmek, yarmak, bölmek, ikiye ayırmak) (infak / sadaka) arasında hiçbir ayrılık yok gibi görünür. Sadaka*, Katkı*. Öte yandan "ısırmak, yırtmak, parçalara ayırmak" gibi anlamlar için bk. (Habeş) **nazara** (I); Krş. Adak*. "Kazıma, yontma, ince ince kesme, hakketme" gibi anlamlar için bk. Pay*. Bunların yanı sıra (Akat) **karāṭu** : bağışlayıcı, göz kapayıcı[1] olma anlamı ilginçtir. Yakın sesli (Geez) **ḫarāṣā** : 1 - getiri karşılığında borç vermek; 2 - tefecilik (yapma).
Dolayısı ile Kuran'da birisi, **qarḍ** olan ne ise onu, **aqraḍu** ederse, o kimse Tanrı'ya vermek için varlığından 1 - kesinti kesmiş olur; 2 - bir payı paylaşmış olur; 3 - adak adamış olur.
Bu kök ayrıca Arapçada, bir işi bırakıp başka bir işe geçmek, bir yerden başka bir yere gitmek, geçip gitmek[2]; Hicaz Bölgesinde, birisinin bir yerdeki topraklardan özgürce geçebilmesi için kendisi ile yapılan sözleşme (*Lane*). Oysa oturma vergisi / ayakbastı / toprakbastı (vergisi) için bk. Zekat*.
Kuran'da 7 kez yer alan, Türkçeye "Allah'a güzel bir borç verme" diye çevirilen deyim, 1 - Allah'a (Kendisince) benimsenecek/ (Kendisine) atanmış / adanmış, 1 - bir ödenek ödeme; 2 - (Kulun, kendi varlıklarından) Allah'a benimsenecek bir kesinti[3] kesme; 3 - (Allah'a özgü) bir adak adama gibi anlamlara da gelir. Oysa "Cuma gününde toplanan vergi", kulların, başka kullardan zorla topladığı bir vergidir[4].

Öğütleyici : Aziz*.

Ölçü : Kuran'da [**kyl**] kökünün türevleri çok anlamlıdır : 1 - tartarken; 2 - yargı verirken, 3 - tanıklık ederken; 4 - Yasa'yı uygularken uygulanan kuralların her biri. Özellikle bk. **mikyāl**[5], **ik'tālu**[6], **kālu**[7]. Ölçüt*

Ölçüt : Bir yargıya varmak ya da değer vermek için başvurulan ilke. Ölçü, tartı anlamına gelen **mīzān** deyiminin, Kuran / Bitik konusunda, ölçüt olarak çevirilmesi uygun görüldü[8]. Sami dillerinde genel olarak ağırlık, ölçek, tartı anlamına gelir. Ölçü*.

Öndeyici : Bir olayın gerçekleşeceğini önceden bilen; kâhin. İbranicede "kâhin" ile "peygamber" (tanrısal elçi, tanrısal sözcü) köktaştır. Ayrıca bk. Ozan*.

Öndeyicilik : Bir olayın gerçekleşeceğini önceden bilme işi; kâhinlik.

Örf : [**ʿrf**] kökünün 70 türevi genel olarak "tanıma" anlamındadır. Bunun yanı sıra **ʿur'f**, **maʿrūf**, örfe (töreye) uygun diye anlaşılır. Bu da yazılı olmayan, yasalarla belirlenmeyen, toplumun bildiği, uyguladığı gelenek anlamındadır. Kuran'da bu deyim genel olarak Yasa'da, Bitik'te "bilinen, tanıdık kurallar" anlamına gelir. Öte yandan bu deyim, 7. Dizi'nin başlığı (Araf) ile köktaştır. (Habeş) dinginlik, yatışma. Dolayısı ile Kuran'ın kimi yerlerinde "örfe uygun bir konuşma", (sorunları) yatıştırıcı, dindirici bir konuşma" demektir[9].

[1] **l-ʿafwa** (7/199)
[2] **taqriḍuhum** (18/17)
[3] uzantı, çıkıntı, artan. Bu deyimler "Zekat" konusunda yer alır : **l-ʿafwa** (2/219)
[4] 62/9
[5] 11/84,85
[6] 83/2
[7] 17/35, 83/3
[8] 42/17, 55/7, 57/25
[9] örneğin 2/178; 4/114

2 - (Kişiler, toplumlar arasında) birleştirici, "yama yapıcı", iyileştirici anlamları için bk. (Arap) **rafaʾa** : dikme; (Habeş) **rafʾa** : dikme, onarma, iyileştirme; **ʾarfəʾa** (ettirgen). (Akat) **rapā'um** : iyileştirmek.

Öksüz : [**ytm**] kökünün 23 türevi, öksüz (anası ya da babası ya da ikisi de (?) olmayan) çocuk diye anlaşılır. İlk Mekke döneminde, kimi Bildiriler'de, örneğin, Elçi Mehmet konusunda[1], bu anlam geldiği sanılır. Oysa özellikle Medine döneminde, birçok Bildiri'de, korunuk kadınlar bağlamında, bu deyim, anneleri ile yaşayan, babası ölmüş çocuklar anlamına gelmediği kesindir. Çünkü kimi anneler bu çocukların babalarının kim olduğunu bile bilmezler[2]. Öksüz çocukların paralarını çalabilecek "üvey baba" konusu (Yanıtçı) Musa konusunda yer alır[3]. Dolayısı ile Kuran'da [**ytm**] (öksüz) deyimi, korumak, beslemek için kendisi ile bir çatı altında yaşanılan ana babası olmayan çocuk anlamındadır. (Arap) [**ytm**] : tek ve benzersiz; (anasız, babasız; tek olduğu için başka bir çatı altına) katılmış çocuk; "yetim". Ayrıca (Yemen) [**ʾtm**] ve [**hʾtm**], (Akat) **etēmu** : (nesneleri) birbirine bağlamak, bir araya getirmek; iki düşmanı barıştırmak, bir araya getirmek[4]. Dolayısı ile bu çocuklar, kendileri ile bir araya gelinen, kendileri ile "karışılmış" olan[5] çocuklardır. Böyle olunca, o öksüzler, eşleştiğiniz kadınların çocukları bile olsa, artık onlar sizin "kardeşiniz" olmuş olur, "üvey çocuğunuz" değil![6]. Bu anlam ise Elçi Mehmet'in özgeçmişi konusunda[7] sorulara yol açar[8]. İlgi çekici bir olasılık için bk "**maytan**" (ölü, ölmüş)[9].

Öldürmek : Sami dillerinde [**qtl**], bağlamına göre öldürme, savaşma anlamına gelir; bu konuda hiçbir kuşku yoktur. Bu kök Arapçada ayrıca 1 - Bilmek, tanımak; bir konuyu bütünü ile, iyice bilmek[10], [bilinmeyeni, görülmeyeni bilinir, görülür bir duruma getirmek][11]; 2 - Aramak, aranmak, çağırmak (davet etmek, meydan okumak)[12] gibi anlamlara da gelir (*Lane*). Ayrıca (su ile şarabı) karıştırmak [şaraba su "katmak"][13], azar azar toplamak, dindirmek (soğuğu, açlığı kesmek) demektir. Bu böyleyken, anlamı her ne olursa olsun bu kökün, Elçi Mehmet ile kendisini izlemeyenler bağlamında[14], "öldürme, savaşma" anlamına gelmediği kesindir. Kuran'a göre Elçi, ancak kendisinden, kendi görevinden yükümlüdür, Elçi'nin görevi ancak (Bildiriler'i) aktarmaktır[15]; Elçi ancak bir Uyarıcıdır[16]; Elçi, suç işleyenlerin bakıcısı değildir[17]. Ayrıca Kuran'da sık sık, "Ey Elçi, onlar seni izlemezlerse, kendilerine karşılık verecek olan Allah'tır" denilir, Elçi değil! Dolayısı ile "(Ey Muhammed!) Artık Allah yolunda savaş! Sen ancak kendinden sorumlusun!"[18] tümcesi, "(Ey Elçi!), sen artık Allah Yolu'na çağır / Allah Yol'unda ortaya çık [kendini göster][19]. Sen, Allah Yol'unda topla, birleştir[20]; Sen ancak kendinden [kendi görevinden] yükümlüsün" diye anlaşılmalıdır.
Öte yandan, Yalancı Elçi olan Azgın (Tagut) konusunda da "öldürme" deyimi yorum sıkıntısı çıkarır. 4. Dizi'ye[21] uzun uzun konu olan bu kimse, izlenilmemesi, danışılmaması gereken biridir. Neden kimileri Allah Yol'unda savaşırken, kimileri Azgın (Tagut)'un yolunda savaşırlar[22]? Bağlama bakılırsa Medine'de bir iç

---

[1] 93/6
[2] 33/5
[3] 18/82
[4] Köken için bk. Damga*
[5] 2/220
[6] 2/220
[7] 93/6
[8] Ahmet (?) için bk. (Sümer) **ama-a-tu**, **emedu$_{(2)}$**: evde/kentte doğmuş köle (**eme**, 'anne', + **tud**/**dú**, 'doğmuş olmak'). Övgü*. Kuran'da, içki içmek yasak değildir. Şarap*. Oysa İslam Geleneklerine göre bu yasaklama, Elçi Mehmet'in içkili olup taşkınlık eden yakınlarından birisinin, tartışma sırasında kendisine nerdeyse "Bırak beni, çek git, ey köle çocuğu!" demiş olmasının sonucudur.
[9] 6/122
[10] Bu Türkçedeki, anlayabilmek için bir konuyu kıymak, ince ince doğramak, incelemek gibidir.
[11] Krş. Cihat*
[12] meydan okumak : saklandığı yerden dışarıya, ortaya çıksın diye birisini çağırmak.
[13] *H. Wehr, "Written Arabic"*
[14] 4/84
[15] 13/40, 24/54, 42/48, 46/35, 64/12
[16] 11/12
[17] 42/6
[18] 4/84 (*Diyanet*)
[19] Krş. Cihat*
[20] bk. Ovgü*
[21] 4/51, 60, 76
[22] 4/76

savaş çıkmadığı kesindir[1]. Dolayısı ile burada denilmek istenilen "kimileri Allah Yolu'nda toplanır / Allah Yolu'na katılır, kimileri Azgın'ın yolunda"dır. Bu, birisi uğrunda "toplanma", "birleşme" anlamı, izlenilmemesi gereken Yalancı Kılavuz bağlamında Şeytan'ın takımı / Allah'ın takımı[2] diye de geçer.
Öte yandan (Akat) **kutallu** : arka, başın arkası anlamındadır. Bu kökün türevleri, yardımcı, destekleyici, yedek savaşçı gibi anlamlara gelir[3]. Bu ise (Osm) zahir sözcüğünün türevlerine benzer : arka, sırt; yardımcı, koruyucu, arka vermek, yardım etmek. Benzer bir anlam için ayrıca bk. Tanık* (şahit, şehit). Özellikle ilk Mekke döneminde iyilikbilmez olan insan[4], Elçi'ye karşı koyan kimse[5], ikiyüzlü kimse[6] konusunda "öldürülmek" deyimi, Yargı Günü için Tanrı'ya çağırılmak, toplatılmak, (gömütten) açığa çıkarılmak, (yeniden) yeşer(til)mek (diril(til)mek / yaşam verilmiş olmak)[7], görünmezken (bilinmezken) görünür (bilinir) duruma getirilmek anlamlarına gelir.
(Habeş ile komşusu diller) **qṣl**, **qaṣṣala**, **qäṭälä**, **qäṭṭälä**, eklemek, katmak[8], birleştirmek anlamına gelirken (Akat) **ẖadālu** (I), bağlamak, (birlikte) bağlamak; düğümlemek, düzenek kurmak; kötülük demektir. Öte yandan (Habeş) **q(w)aṣala**; ayrıca komşu Sami dillerinde **qäṭəl**, **qəṭäl** : yaprak; yapraklar ortaya çıkma; yeşerme anlamına gelir. Bu köklerin, (Arap) [**ẖḏl**] (dallı budaklı olma, çok yapraklı olma) ile köktaş olabileceği sanılır[9]. Bu yerel okuma ya da yerel anlamlara dayanarak "Allah Yolu'nda öldürmek" tümcesi, bağlamına göre, 1- Allah Yolu'na çağırmak, çağırıda bulunmak; 2 - Allah Yolu'na katılmak; 3 - Allah Yolu'nda çoğalmak (birleşmek, yeşermek, dal budak sarmak, çoğalmak, açığa çıkmak). Bu anlamlar için bk. Cihat*. Açığa çıkarmak, herkesin bilmesini sağlamak anlamının en uygun örneklerinden biri İkiyüzlüler bağlamında yer alır : "Allah onları (tek tek) ortaya çıkaracak". Bu tümce, "Allah onları kahretsin!"[10] diye çevirilir. Oysa Allah, birisini öldürmek isterse, onu öldürür, ya da öldürtür; başka birisi onu öldürsün diye dilekte bulunmaz! Allah, bir konuda yargı verdiğinde ancak "Ol!" der, böylece "o, olur"[11].
Öte yandan, "Artık, onlar Allah yolunda savaşırlar, öldürürler ve ölürler. Allah, bunu Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da kesin olarak va'detmiştir."[12] tümcesini de anlamak zordur. Çünkü özellikle İnciller'de, Tevrat'a ya da İncil'e inanmayan kimseleri öldürenlerin Cennet'e gideceği belirtilmez!

Öncül İncil : Erken Dönem İncili, Protoevangelium. Bugün geçerli sayılan dört İncil'de anlatılan olaylardan daha önceki olayları (İsa'nın doğumundan önceki olayları ya da İsa'nın çocukluğunun öykülerini) içeren İnciller'e verilen ad.

Örmek : Göçötesi döneminden olan, [**nšz**] kökünün Kuran'da beş kez yer alan türevleri, genellikle - yanlış olarak - (ayağa) kalkma, ayaklanma, ayrıca karı-koca ilişkilerinde ise kez ilgisizlik, başkaldırma diye anlaşılır. Ölülerin diriltilmesi konusunda[13], darmadağın olmuş kemiklere et giydirilmeden önce o kemiklerin birbirine uygun olanlarının birbirine tutuşturulması, iç içe geçirilmesi, sıkıştırılması, birbiri ile örülmesi gerekir. Oysa böyle bir anlam Arapçada [**nšğ**] / [**nsğ**] (örme) kökünden türer[14]. Bu kökün komşu dillerdeki karşılıkları : (Yemen) **ns³g** : bir nesnenin parçalarını birleştirmek[15]; (Habeş) **našaga** / **nasga** : kapıyı sürgülemek; sürgüyü takmak, kapıyı (sürgü, çengel ile) kapamak. Birbirine takılı (yüklü) bulutlar bağlamında yer alan **yunšiʾu** deyimi[16], [**nšʾ**] köküne dayandırılır. Oysa [**nšğ**] / [**nsğ**] [dağınık olan bulutları] "örme, bir araya getirme, yoğunlaştırma" anlamına gelmelidir[17].

---

[1] 4/51 vs. Bildiriler'in bağlamına bakılırsa bu kimse Mekkeli olmamalıdır.
[2] 58/19 ile 58/22
[3] (Arap) [**qtl**] : arkadaş
[4] 80/17
[5] 74/19,20
[6] 85/4
[7] Yedi Uyurlar Öyküsünde (18/9) yeşil / yaprak kökünden türeyen **al-raqīm** deyiminin anlamlarından biri de [uzun bir süre uyuduktan sonra] yeşerme, yeniden canlanma demektir.
[8] (Arap) [**qtl**] : (su ile şarabı) karıştırmak. "Yığın yığın olma" anlamı için bk. benzer sesli (Arap) [**ktl**] : yığın, küme; **katala** : yığdı. (Osm) kitle / kütle.
[9] *Geez Sözlük*
[10] 63/4 (*Diyanet*)
[11] örneğin 19/35
[12] 9/111 (*Diyanet*)
[13] 2/259
[14] Ayrıca krş. (Arap) **wašağa** : birbirine geçme; bitiştirme
[15] ikinci anlam : avı izlemek; ağ ile yakalamak. Avı kıstırmak(?).
[16] 13/12
[17] Ayrıca bk. (Sür) **nəšīgā** : bulut ile örtülmüş, bulutlanmış; (İbr) **nśg** : üstün gelme.

Ülke, kent içinde yerleşecek olan, oysa oturacak yerleri olmayanlar bağlamında yer alan bir Bildiri[1], bakışımı olan bir tümce içerir : (Oturulabilecek topraklarınızda)[2] 1 - (yeri olmayanlar için size) "Yer açın" denildiğinde artık siz, yer açın → Allah (da) size (Kendi Bahçesinde) yer açar. 2 - Size **nšz** denildiğinde siz, **nšz** ederseniz → Allah, (size), (Cennet'te sizin için adanmış toprakların) tapularını[3] arttıracak. Dolayısı ile birisi **nšz** ederse onun "oturma yeri" azalmış, daralmış olur. Dolayısı ile o kimse, yer açabilmek için başkaları ile yan yana gelip sıkışmış, ötekilerle iç içe girmiş, bitişmiş olur.
Korunuk karı-koca ilişkilerinde ise, korunuk kadın, kocasına **nšz** ederse, onun kocası olayı yatıştırmak için eşinden "uzaklaşmalıdır", bu da yetmezse, (yer açmak için) eşini oradan "uzaklaştırmalıdır"[4]. Bu tür bir sorun'un anımsatılması, ikinci bir kez[5], **nšz** eden erkekler konusunda yer alır. Bu **nšz**'den ötürü ortaya çıkan sorunlar doğal olarak görülür. Bunun nedeni ise "kıskançlığın (doğal olarak) canlarda kurulu" olmasındadır. Kıskançlık diye anlaşılan [**šḥḥ**] kökü, kıskançlık, eli sıkılık[6], daha çok isteme[7] anlamındadır[8]. Korunuk erkekler konusunda[9] [**nšz**] kökünün anlamı apaçıktır : "Eve başka bir (korunuk?) kadın almak" için "yer açmak, sıkışmak"[10]. Korunuk bir kadın ise[11], 1 - evine, yetiştirmek için başka çocuklar alabilir, 2 - kendisi barındırgan* bir kadın ise, evine başka erkekler alabilir.

Övgü : Kuran'da 63 kez yer alan [**ḥmd**] kökünün türevleri övmek, övgü[12], alkışlama, alkış diye anlaşılır. Medine döneminde Kuran'da yer alan, Elçi'nin doğum adı olduğu sanılan **muḥammad**, bu köke dayandırılır[13]. Kuran'da bir ara, Kuran'ı yavaş yavaş getirmekte olan kimsenin, Elçilik aşamasından Salıkçılık aşamasına atanması söz konusudur[14]. Bu bağlamda yer alan **maqāman maḥmūdan** deyimi[15], "övülen yer", "övülen orun" diye yorumlanır, üstelik bunun ne anlama geldiği bilinmez[16]. Salıkçı "Mehmet", bu yeni görevine başarılı olarak başlaması, ayrıca görevinin sonuna dek başarılı olması için Tanrı'ya yakarır[17]. Tanrı, Mehmet'e, Doğruluk (olan Kuran) aracılığı ile yanlış inancı gidermesini buyurur[18]. Değişik tektanrıcıları, karaçalıcılara karşı "toplayacak olan" o kimse (**muḥammad**)[19], Tanrı'nın Elçisi'dir. Öte yandan ʾ**aḥmad**[20] sözcüğü de sıkıntı yaratır, üstelik bu, Elçi'nin adı olan "Ahmet" diye bir anlam uydurulur. Kısacası, [**ḥmd**] kökünün, dolayısı ile **muḥammad** deyiminin ne anlama, doğrusu ne anlamlara geldiği bilinmez!
1 - (Arap) [**ḥmd**] : övmek; alkışlamak, uygun bulmak; onaylamak, (birisini bir başkasına) öğütlemek, (birisini bir başkasına) ısmarlamak (*Lane*). Bu ise yaklaşık olarak, birisini başka birisine "methetmek" anlamına gelir. Dolayısı ile **'aḥmad / maḥmūd** / **muḥammad** (ettirgen ya da edilgen olarak) İsa'nın[21] önceden öğütlediği, övdüğü, onayladığı, insanlara ısmarladığı (kimse) / başkasınca[22] övülmüş, öğütlenmiş kimse / yer / orun (**maqām**) anlamındadır. İsa'nın söz verdiği, "vadettiği" kimse / nesne için ayrıca bk. Sofra*.
2 - (Akat) **ḫamâtu** (Batı Sami dillerinden bir alıntıdır) : yardım, destek. İsa'nın ölmeden önce insanlara öğütlediği bu kişiye Hristiyanlıkta (Grek) Parakletos, (Osm) Paraklit, Faraklit, "yardım için çağırılan kimse", "avutucu"[23], "aracı", "ara bulucu", "avukat" adı verilir. Dolayısı ile Ahmet (Hamit) ile Parakletos eş anlamlıdır : İsa'nın ölümünden sonra insanlığa yardım edecek, insanlığı destekleyecek olan kimse; Tanrı ile

---

[1] 58/11
[2] yerleşim yerlerinizde
[3] Öte yaşamda ödenek / tapu atayarak. Derece*
[4] 4/34
[5] 4/128
[6] 33/19 iki kez
[7] 59/9
[8] Oysa (Akat) [**šḫḫ**], **šaḫaḫu** : gevşemiş, dağılmış, yayılmış, saçılmış olma; eksilmiş olma; boşa gitme; yitirmiş olma.
[9] 4/128
[10] Kıskançlığa engel olmak için, bir sonraki Bildiri'de (4/129), birden çok korunuk eşi olan erkeklere öğüt verilir .
[11] 4/34
[12] Birini, bir şeyi övmek için söylenen söz veya yazılan yazı (*TDK*)
[13] 3/144, 33/40, 47/2
[14] 17/78 vs.
[15] 17/79
[16] Bu deyim konusunda değişik görüşler için bk. *M. Sülün, "Makâm-ı Mahmûd Ayetine Farklı Bir Yaklaşım"*.
[17] 17/80
[18] 17/81,82
[19] 48/29
[20] 61/6
[21] Yuhanna İncili (14/16-17),
[22] İsa
[23] muştulayıcı, sevindirici (5/19)

kullar arasında aracı (avukat, ara bulucu, şefaatçi) olacak kimse. Bu aracı olan kimse, o insanı, Allah'a ısmarlar; o insan konusunda Allah'ı öğütler; Allah'a, o insanı över. Bu "yardımcı", "avutucu" deyimi (**l-ḥamīd**) Tanrı için de kullanılır. Örneğin, "Tanrı, kuraklıktan ötürü kötümser olan kullara yağmur göndererek kendilerini avutur, yatıştırır"[1]. Türkçeye "övülmeye değer, övülmeye layık" diye çevrilir. Oysa "kuraklığın giderilmesi" ile "Tanrı'nın övülmeye laik" olması arasında o bağlamda bir ilişki kurmak zordur. Bu destekleme, güçlendirme anlamı değişik bir kökten de türer. (Habeş) **ʿammada** : direk, sütun, ayaklık dikmek; desteklemek, dayamak, güçlendirmek; **məʿəmmad** : bir sütunun temeli, dayanak; bir tapınağın girişi, girişindeki ilk oda[2]. Krş. (Arap) **ʿimād** : direk, sütun. Elçi'nin Salıkçı olarak atanması bağlamında yer alan **maʿādin** (28/85) deyiminin anlamlarından biri de budur. (Yemen) **ʿwd** : 1 - bir yere geri dönme; birisi ile yeniden sözleşme yapma[3]; bir duvarı pekiştiren dayanak duvar. "Destekleme", "pekiştirme" anlamları için bk. Sakınmak*. Yatıştırıcı, dindirici, avutucu [Parakletos] anlamı için ayrıca krş. (Habeş) **ḥamada** : kar, kırağı, don. Açıklama için bk. Soğuk*.

3 - (Akat) **ḫamādu, ḫimmatu** : toplamak, yığmak[4]; (Akat) **ḫammu (I)**, **ḫammatu** : aile başkanı; tanrılara verilen bir nitelik, bir ad[5]; (Akat) **bīt ḫammūtu** : Aile başkanının evi, odası. (Arap) [**hmm**] : yardım, ilgilenme, kayırma, önemseme, düşünmek için (kendi içine, bir yere) kapanmak, yoğunlaşmak, kafaya takmak[6] ile yakın anlamlıdır[7]. Bu durumda Ahmet, (inanıklar) ailesinin başkanı, ilgileneni, kayırıcısı, koruyucusu, "ümmetin reisi" anlamına gelir. Krş. (Arap) [**ḥmy**], **ḥāmi** : koruyan, koruyucu. Yine bu durumda **muḥammad**, amaçlanmış, kafaya takılmış [beklenen] kimse demektir. Öte yandan anlam bakımından "toplama", (Arap, Akat) yoğunlaştırma, Semed* deyimlerine yakındır. "Topla(n)ma" anlamı için ayrıca bk. Kuran*, Çelenk*, Yönek*.

Yemen'deki değişik komşu boyları, oymakları birleştiren[8], toplayan başkanlara, **mukarrib** (yaklaştıran, yakınlaştıran, birleştiren) denilirken bir kentin, bir köyün ulu'suna, başkanına Arapçada **ṣamad** adı verilirdi. Kuran'da Semed*, Tanrı için kullanılırken Ahmet, bir kul olan Elçi için kullanılır[9]. **Muḍar**, Hicaz bölgesinde yaşayan değişik boyların[10] bir araya gelmesi ile oluşan bir birlik idi. Himyar (Yemen) başkanı Abraha, bu boylar, oymaklar (beylikler) birliğini bir arada tutmak için **Muḥammad b. Khuzaʿī ʾl-Sulamī** adında[11] Hristiyan birini başa getirir[12], onu "beylerbeyi"[13] yapar. Sonraları dağılan bu birliği yeniden kurup, başına yeni bir Yasa (Anayasa / Kuran) ile geçecek olan, kendilerinin arasından çıkan, Arapça konuşan kimseye **Muḥammad b. ʿAbd Allāh** adı verilmiş olmalıdır[14]. Üstelik, bu oymakların (beyliklerin) dayanışma içinde birbirleri ile

---

[1] 42/28

[2] Allah adına kurulan tapınakların ilki, birincisi. İbrahim'in ilk tapınağı! Millet*

[3] Eski ile Yeni Antlaşma'dan sonra inanıklarla yeni bir Antlaşma, Sonuncu Antlaşma'yı yapma.

[4] (Suyu) korumak, biriktirmek, toplamak anlamı (Yemen [**ḥmy**] kökünde de görülür. (Yemen) **ḥmyt**, koruyucu, elinde tutan [(Osm) hamiyet)] anlamına gelirken ses benzerli türevi **mḥmt**, sulama kanalı demektir. **ḥmy** : sulama kanalı için set kurmak (build a dam wall for a canal). Ayrıca bk. (b/m) (Amharca) **abbätä** : demet yapıp bağlama

[5] İbrahim (?); Abraha (?). (Akat) **abarakku(m)** : evin işleri ile uğraşan, kahya; tapınak görevlisi, yönetmeni (steward, housekeeper; administrator or temple or secular household).

[6] kafaya takmak; düşünceleri belirli bir odakta yoğunlaşmak deyimi Yusuf ile Züleyha bağlamında yer alır.

[7] (Akat) **ḫamāmu** : toplamak, yığmak; (tapınma töreni, bilgelik, düşünmek için) (birisi, kendi içine) kapanmak, yoğunlaşmak;

[8] "kopuk ilişkileri bir araya getirme" anlamı için ayrıca bk. Sıkıntı*

[9] örneğin 48/29

[10] Kureyş de bu boylardan biri idi.

[11] [Oymaklar arasında] barıştırıcı, uyuşum sağlayıcı, yatıştırıcı anlamları için bk. (Arap) [**slm**] : 1 - esenlik, barış, uyuşumluk, dirlik; yatışmış olma. (Yemen) **s¹lm** : esenlik, barış.

[12] *C. Robin, "Soixante-dix ans avant l'İslam", 547*

[13] bu konuda bk. **l-fīl** (105/1) : adı **mḥmd**, **Maḥmūd** olan yönetici

[14] Mekke'de tektanrıcı, üstün tanrıcı, Hubalcı, salt putatapıcı gibi değişik inançtaki toplumlar yan yana yaşayıp tapınırken, ayrıca birçok "Yalancı Kılavuz" kendi inançlarını yaymaya çalışırken (bk. Kuran), Kabe'de yapılan yıllık tören boyunca toplumlar arasında saldırmazlık sözleşmesi var iken Mehmet ile yandaşlarının kentten kovulmak, üstelik öldürülmek istenmesi, Mehmet'in yaymaya çalıştığı inançtan ötürü müdür, yoksa kendisinin bir tür "devlet darbesi" yaparak yönetimi ele geçirme çabası mıdır? Öte yandan Geleneklere göre Elçi **Muḥammad**, 632 yılında ölür. Oysa Müslüman olmayan kimi kaynaklara göre adı **Muḥammad** olan birisi 634-636 yıllarına doğru yaşamakta idi (*A.-L. de Prémare, "Les Fondations de l'Islam*"; *M. Orcel, "L'invention de L'islam"*. Bu kaynaklara güvenilirse ya Elçi **Muḥammad**'ın ölüm yılı konusunda bir belirsizlik vardır, ya da Elçi **Muḥammad**'ın 632 yılında ölümünden sonra yerine geçen, **sayyid** olan birisi bu niteliği taşımayı sürdürmüştü. Zeyd*. Bu durumda, sonradan ilk üç Halife olacak olanlar, bir "devlet darbesi" yaparak yönetimi ele geçirmiş olmalıdırlar. Üçünün de Mekkeli oluşu ilgi çekicidir. **Muḥammad** anlamına gelebilecek değişik bir deyim için krş. **al-wāṯiq**. Misak*.

yaşamaları için Tanrı kendilerine öğüt verir[1]. Başkaları (Bitikgiller) ile bir arada yürüyen kimse anlamı için bk. Ümmi*.
Kuran'daki **muḥammadin**, sözcüğünün[2] anlamı açıktır : Allah Yolu'ndan (Allah'ın Yasası'ndan), İbrahim'in (salt tektanrıcılık) İlke'sinden uzaklaşmayan, Hristiyan, Yahudi, Zındık, vb. inancı ne olursa olsun, Tanrı'ya ister Rabb, ister Rahman, ister Allah adını verip "Tanrı, tekdir" diyen, ayrıca Diriliş'e, Yargı Günü'ne inananları toplayan, birleyen, birleştiren (kimse); bağlaştırıcı[3]. Değişik inançtaki toplumlar arasındaki "dayanışma" için bk. Sakınmak*. Köktaş **l-ḥāmidūn** deyimi kimi inanıklar için de kullanılır[4].
4 - (Akat) **emēdu** : uygulamak; bir nesneyi / kimseyi öteki nesne / kimse üstüne koymak[5]; boyunduruk takmak[6]; eşeği yüklemek; vergi yüklemek; (ordu) bölükleri bir araya getirmek; bileşenleri, bileşimleri birbirine katmak; yanına koymak; (yıldız) sürekli birleşik [yan yana] olmak[7]. Bu da Kuran'nın diline göre kulları "semed" yapan kimse anlamındadır. Krş. (Akat) **ṣemēdu**, **ṣamādu** : bağlamak; düğümlemek; boyunduruk takmak; akarsuları birleştirmek. Semed*. Kopuk uçları (küsmüş toplumları) "birleştirme" anlamı için bk. Sıkıntı*. Değişik inançtaki toplumların dayanışması, birbirlerine saldırmaması, birbirlerinden "sakınması", birbirlerini "takviye" etmesi, "takva sahibi" olması için bk. Sakınmak*. Elçi'ye takılan niteliklerden biri de "Mustafa"dır. Krş. (Habeş) : **sātafa** : ortak olmak; paylaşmak; eşlik etmek; yoldaş, ortak, katılma; birleşme; din törenine katılma (22/75). Habeş dilindeki bu kök Arami, Süryani, Akat dillerinde **štp** olarak geçer. Oysa bilinen Arapçada "Mustafa", "seçilmiş, seçkin" diye anlaşılır.
5 - (Akat) **ḫamādu** : saklamak; bir yere koymak, bir yerde biriktirmek[8]; **ḫamdum** : saklanmış. Bu durumda Ahmet[9], İsa'nın öngördüğü, belirli bir süre boyunca saklanmış (saklanmasına yol açılmış; bir yerde bekletilen) (Elçi) anlamındadır. Kuran, **ḥamīdin (**saklanmış) bir Bitik'ten türediği için yanlışlık içermez[10]. Ayrıca krş. mehdi[11] ile gizli imam. Saklantı, saklanan nesne/kimse konusunda bk. **naṣru l-lah**[12]; "saklı salıkçı" için bk. **aḥmad** (61/6). Tevrat ile İncil'in öngördüğü, beklenen Salıkçı için bk. 7/157.
6 - (Akat) **ḫamāṭum** (I) : ivedi, ivedi olma; **ḫamāṭu** (II) : ivedi olmak [koşuşturmak]; (yıldız) ivedi olarak gelmek / gitmek; birisini, bir nesneyi erkenden / ucu ucuna [geç olmadan] göndermek, sunmak. Bu durumda **mḥmd**, Songün gelmeden önce, ucu ucuna, geç olmadan gönderilen kimse anlamına gelmelidir.
7 - Yağlanmış (üzerine yağ dökülmüş), kutsanmış kimse. (Akat) **ḫimētu**, **ḫimātu** : (yiyecek, sayrılık giderici, törensel sunu olan) yağ.
8 - İstenilen; çok istenen; beklenen. (Ugarit) **ḥ-m-d** : istemek; (Arap) **ḥāmida**.
9 - İsa'nın ölümünden sonra sönmüş olan Elçiliğin yeniden alevlendirilmesi; Elçiliği yeniden başlatan kimse. (Akat) **ḫamāṭu** (III) : yakmak, tutuşturmak. Oysa (Arap) **ḫamada** : içinde kor (köz) kalmış olan (görünen) yatışmış ateş[13]. Anlam için krş. Mecit*. İsa'nın ölümünden sonra Elçilere ara verilmişti[14], yanmakta olan Işık söndürülmüştü.
Dolayısı ile özellikle Tanrı için kullanılıp övgü, övülmeye değen diye çevirilen **ḥamd** (43 kez) ile **ḥamīd** (17 kez) kimi bağlamlarda çok anlamlı olmalıdır. Örneğin, Allah, İbrahim'in artık çocuğu olamayacak olan, yerinen, "yazıklar olsun bana!" diyen yaşlı karısının yeniden gebe kalmasına yol açarak kendisini "avutacak, destekleyecek, koşuşturacak, (doğacak olan çocuğu) ucu ucuna, geç olmadan gönderecek, böylece sönmüş

---

[1] 49/13
[2] 47/2. Ayrıca bk. **muḥammadun** (48/29) : (Toplumları, Doğru Yasa'ya) toplayan (Elçi)
[3] bağlaştur- 'bir araya getirmek, (şiir) yazmak' (< bağlaş- 'bağlamak, birbirine bağlamak'). *Ersin Teres, Çağataycada Söz Yapımı, 598.*
[4] 9/112. Bu sözcük, 66/5'de art arda yer alan **sāiḥāt** (koşuşturan kadın), ayrıca **ṭayyibātin** (barındırgan*, "evin başkanı" olan korunuk kadın) anlamına gelir. Not : **sāiḥāt**, "oruç tutan kadın" diye çevirilir.
[5] krş. övmek, (Osm) methetmek
[6] (Sümer) **ama-a-tu**, **emedu(2)**: evde/kentte doğmuş köle (**eme**, 'anne', + **tud**/**dú**, 'doğmuş olmak'). Bu konuda ayrıca bk. Öksüz*
[7] (Asur) **emēdu** : 1 - [iyi amaçla] yanaşmak, yanında kalmak, ulaşmak, sığınmak; 2 - [kötü amaçla] daya(n)mak, yükle(n)mek, zorunlu kılmak, (sayrılığa) uğratmak). Bu kök Sami dillerindeki [**ṣl**], [**ṣlt**] ile [**qrb**], [**krb**] gibi birisi olumlu ötekisi olumsuz, çift anlamlıdır. Salat*.
[8] (Arap) [**hmm**]. Ayrıca kr. (Akat)**ḫimmatu** : biriktirilmiş nesneler; derlem (collected materials, collection); (tanrısal) **yasalar derlemi** (collection of laws); yel'in derleyip biriktirdiği nesneler, (Akat) **ḫammu** (II) (tekil), **ḫamāti** (çoğul) : gölet, gölcük, su birikintisi. Krş. Çelenk*
[9] **aḥmad** (61/6)
[10] **ḥamīdin** (41/42)
[11] (Habeş) **hadʾa** : dingin, yatışmış, barışçıl olma; (Habeş) **māhdəʾi** : dinginlik getiren, yatıştıran kimse. Bu ise, "avutucu", Parakletos anlamına gelir.
[12] 110/1
[13] *Geez Sözlük, 231.* "Soğumuş" anlamı için bk. (Habeş) **ḥamada** : kar, kırağı, don.
[14] 5/19

ateşi yeniden alevlendirecektir"[1]. "İvedileştirme, dürtme, kışkırtma" anlamı için bk. yakın sesli (Arap) [**hmz**], **hamza**, **hamaza**. Krş. köktaş (Osm) mahmuz. Böyle bir bağlamda Allah'ın "övülmeye değen bir tanrı" oluşunun anımsatılmasının o bağlamda pek anlamı yoktur.

Övgüler, Allah'a olsun! : Övgü, alkış, Allah'a olsun. Allah alkışlansın! (Osm) Elhamdülillah*.

Özür : (Osm) özür[2], anlam kaymasına uğrayan sözcüklerden biridir[3]. [ʿ**ḏr**] kökünün Kuran'da yer alan 12 türevi 1 - bağışlanmayı istemek / aklanmaya çalışmak; aklamak; 2 - Bir konuyu - bu konu, işlenmiş bir suç, bir yanlışlık olmasa bile - aydınlatmak, o konuya açıklık getirmek. 3 - yardım etme anlamları ile yer alır. (Akat) **azāru** : yardım etmek; (Habeş) ʿ**zr**, ʾ**azara** : ışıldama, parlatma; **māʿəzar**, **māʿəzər** : pırıltı ile ışıldama; ışık; ışıldayan taç; (Amhar) : **məʿzar** : güneş ışınları. (Habeş) **mʿzr**, **tamāʿzara** : parıldayan ışınlarla ışıldama. Dolayısı ile Anımsatma [Kutsal Bitikler, Kuran, Öğüt], onu kavrayanlar için bir "özür olarak" indirildi ise, bu o kimseler için (yanlış inanç konusunda) bir aklanma aracı, bir ışıldama, "bir nur" olsun, kutsasın [mübarek kılsın] diye yeryüzüne saçılmıştı[4].
Öte yandan (Yemen) ʿ**ḏr** (II) : kendisine yapılan kötülüğe karşılık vermek için birisine bunun nedenlerini belirtmek; (Yanıtçı) Musa konusunda yer alan **uḏran** (bir özür), Türkçe çevirmenler için sıkıntı çıkaran tümcelerden biridir[5]. Oysa o bağlamda "özür" (sorulan sorulara getirilecek olan) bir "aydınlatma", bir "fetva"dır. Öte yandan, o bağlamda çok anlamlı olabilir. (Yemen) ʿ**ḏr** (I) : yoldaş, yandaş, izleyici; (Ugarit) **adr** : tahıl ambarı (içinde bol bol bilginin olduğu yer[6]; öğrencinin beklediği tüm soruların yanıtının bulunduğu yer); (Akat) **azāru** : yardım. Ayrıca bk. (Ugarit) **udr** : saygınlık; en saygın.
Yahudiler'in, Tanrı'nın oğlu olduğunu ileri sürdükleri Üzeyr (**Uzair**)'ın adı[7] bu köke dayanmış olabilir : ışıldayan, ışıldak (anlam olarak krş. Mesih), kutsanmış (krş. Bereket*); saygın.

Pay : (Osm) hak. Mekke döneminde, toprak ürünlerinden elde edilen gelirin bir bölümünden başkalarına ayrılan, verilen pay[8]; varsılların varlıklarının yoksullara[9] verilmesi, paylaşılması geren bölümü. 1 - Arapçada "kazımak" kökünden türer; "kazıntı" (kazıyarak çıkarılan parça ya da kazıma, yontma sırasında düşen küçük parça, kırıntı) anlamındadır. (Aramice) **ḥqq** : ince ince kesmek. (Osm) hakketmek. "Kemirme, dilimleme, kesme" anlamları için krş. [**qrḍ**], **qarḍ**. Ödünç*. Krş. (Habeş) **sadaqa** (I) : ayırmak, yarmak, bölmek. Sadaka*; 2 - (Arap) **ḥaqqa**, uygun olma, uygun düşme anlamına gelirken Habeş dilinde **ḥaqq**, eksikliği artırıp, çokluğu azaltıp düzeltmek, doğrusunu yapmak, [dengesiz, eşit olmayan iki nesneyi dengeli, eşit kılmak][10] demektir. Biraz, ölçülü, ılımlı, oldukça, az çok anlamındadır. Oysa Yemen'de "yapma, yerine getirme, bir işi yürütme (icra) zorunluluğu" anlamına gelir.

Paylaşık Yükünçevi : Değişik inançtaki toplumların dayanışarak kurdukları, birlikte kullandıkları, dokunulmazlığı olan herhangi bir tapınak : **al-masğidi al-ḥarām**. Mekke'de bu, Kabe'dir. Genel bir anlam taşıyan bu deyim özele (Kabe'ye) yöneltildiği için Göçötesi dönemli birçok Bildiri anlamsız kalır. 1 - (Yemen) **ḥrm** ile (Arap) **ḥrm** eş anlamlıdır. Yasak*. Ayrıca (Yemen) ʾ**ḥrm** : bir yapının bir bölümü, bir parçası (bir payı) anlamındadır. Öte yandan yakın sesli (Habeş) [**qrm**] (II), **taqārama**, **qērmat** : ortaklaşa bir öküz alıp etini, ödeyenlerin arasında paylaştırma. 2 - Toplu Yükünçevi; Toplananların Yükünçevi. (Habeş) [**qrm**] (I) : derleme, devşirme, toplama[11]. Kerim*. Medine'deki Mescid-i Kıbleteyn (İki yönekli[12] yükünçevi) diye anlaşılır, oysa oranın adı "İki odalı yükünçevi" (içinde birbirine yakın inançlı iki değişik toplum için

---

[1] 11/72,73
[2] 1. Bir kusurun hoş görülmesini gerektiren sebep, mazeret. 2. Bir kusurun, bir suçun elde olmadan yapıldığını ileri sürme, mazeret. 3. Sakatlık, bozukluk, eksiklik veya elverişsizlik (*TDK*).
[3] Özür dileme eyleminde özür "bağışlama, af" anlamında iken, Türkçe kullanımda sözcük "özür dileme" eyleminin adı olarak algılanmıştır (*Nişanyan*).
[4] 77/6
[5] 18/76
[6] Azık*, Yemek*, Sofra*
[7] 9/30
[8] 6/141
[9] 51/19, 70/24
[10] (Arap) **ḥqq**, (Osm) hukuk
[11] krş. (Osm) cami : toplantı, toplanma yeri
[12] Yönek*

kurulmuş toplantı / tapınma yeri olan cami) olmalıdır. "Toplanma" için bk. Çelenk*; Yönek*. "Paylaşık / birleşik Tören Günü" deyimi için bk. **yawma l-ḥağği l-akbar**[1].

Paylaşmak : 1 - (İnsan) varlığının bir bölümünü, kendilerinin durumunu düzeltmek için başkaları ile bölüşmek; 2 - (Bitik) içeriğini, kendilerinin durumunu düzeltmek, güzelleştirmek için önceki Bitikler ile paylaşmak, öteki Bitiklere katılmak. Sadaka*. Katkı*, Katılmak* ile yakın anlamlıdır.

Pekiştirmek : Sakınmak*

Pislik : 1 - **riğs** ile türevleri (10 kez), bağlamına göre pislik, ezinç (azap) diye anlaşılır, üstelik birçok Bildiri'de yorum sıkıntısı yaratır. Örneğin "Allah (inanmayanların) üzerine pislik yapmak / kılmak" tümcesinin anlamı belirsizdir. Arap [**rğs**] kökünün değişik anlamları : 1 - Pislik. Krş. (Arap) **riks**, (Sami) **räḵʷ äsä**, **ruks**, **raġas** : kirli olma[2]; Kuran'a, ayrıca İdris'in Bitiğine göre, putatapıcılık bir pisliktir; 2 - gök gürültüsü; [hayvan] gürültü çıkarmak, gürlemek[3]; (deve) böğürmek; (ses, hasta deve) titremek, titreşmek. Çığlık*. Sarsılma, titreşme için krş. Arap [**rğğ**] : sarsıntı, (yer) sarsıntısı[4]; 3 - karışıklık, kargaşa[5], ayaklanma, koşuşturma; 4 - Şeytan'ın yarattığı kuruntu. İnanç, düşünce gidip gelme, titreşme[6]; inanç bulanıklığı; 4 - Taş; (bir kuyunun derinliğini ölçmek için, ya da içinde su olup olmadığını bilmek için) aşağıya taş atmak[7]; 5 - sevilmeyen, tiksinilen nesne; [sevilmeyen koku] [domuz gibi] pis kokulu. Dolayısı ile yukarıda belirtilen tümce, "Allah, (inanmayanlara) karşı (düşüncelerinde) bulanıklık, karışıklık, kuruntu yaratır" anlamında olmalıdır. Olsa olsa "pis düşünce" diye yorumlanabilir, ancak bu, anlam daralmasına yol açar. Sami dillerinde [**rgš**] bozuk, sinirli, bozulmuş, bulanmış, altüst olmuş, üzgün olma[8]; (Akat) **ragāšum** : (Anlamı kesin değildir) sinirlenmiş / azdırılmış / tasalanmış / kaygılanmış olmak. (Habeş) **rakʷsa** : kirli olma, bulaştırılmış olma. Bu kökün Kuran'da geçtiği yerler : inanç bulanıklığı[9]; böğürtü, göz bulanıklığı[10]; pis[11]; gürleme / (toz ve çakıl taşı içeren) pis kara bulut[12]; (inançtaki) bulanık, (inanç) düzensiz, belirsiz[13].
2 - (Arap) [**rğz**] kökü ise genel olarak ezinç (azap) ya da kir, pislik diye anlaşılırken bir kez[14] kuruntu diye çevirilir. Kimi Bildiriler'de [**rğs**] ile eş anlamlıdır. İkisi de[15] ya son Mekke, ya da özellikle Medine dönemindendir; bu nedenle bir tek kökün, iki değişik yerel okunuşu olmalıdır.
[**rğs**] kökü üzüntü, kargaşalık, kuruntu, gök gürültüsü, gürlemesi anlamına gelirken Kuran'daki [**rğz**] kökünün genel olarak "yukarıdan gelen" bir ezinç anlamına geldiği kesin, üstelik ilginçtir[16]. "Yanardağın taşması" anlamı için krş. (Arap) **rağğās** : (deniz) kabarma[17]. Oysa iki Bildiri'de[18] bu ezincin nereden gelebileceği belirsizdir. Bu deyim, (yer) sarsıntısı ile sınanan toplumlar için kullanılmaz. İlk Mekke döneminde Elçi Mehmet için kullanılan **ruğza**, (inanç) "pisliği", (inançtaki) bulanıklık, doğru inanca yanlış inanç bulaştırılmış, inanç kirliliği anlamına gelişi[19] bu iki kökün birbirleri ile karıştırıldığı savını destekler. Bu, Musa ile Firavun konusunda[20], ya çekirge bulutlarıdır ya da Tevrat'ta belirtilen karanlıklar [kara bulutlar; göğün bulanıklığı]dır. Çığlık*, Samūm*.

---

[1] 9/3
[2] *Geez Sözlük, 470*
[3] (Asur) **ragāšum** : (Anlamı kesin değildir) gürültü, kükreme. Gök gürlemesi, tanrısal öfke diye anlaşılır.
[4] 56/4 iki kez
[5] bu anlam için bk. Saat*
[6] düşünceler, inanç [**qrr**] (yatışmış, yerleşmiş) olmama; (Osm) "karar" vermemiş olma.
[7] (yanardağ) yukarıdan taş atmak.
[8] *Asur*
[9] 5/90
[10] 6/125
[11] 6/145
[12] 7/71
[13] 9/95; 9/125 (iki kez), 10/100, 22/30, 33/33
[14] 8/11
[15] 74/5 dışında
[16] örneğin 2/59, 7/134 (iki kez), 7/135, 7/162, 29/34.
[17] *H. Wehr, "Written Arabic"*
[18] 34/5, 45/11
[19] 74/5. Kuran'ın geçen **muḫlişīna lahu l-dīn** "O'na halis kılınmış inanç/din" (örneğin 40/65) deyiminin anlamlarından biri de buna dayanır : Allah'a olan inancın süzülmüş, arıtılmış olması; artık bulanık olmaması.
[20] 7/134

qnt : Kuran'da 13 kez yer alan [**qnt**] kökünün türevleri (**yaqnut**, **qānit**, **qānitāt**) uysal olma, divan durma, saygı ile durma diye anlaşılır, Köken :
1 - (Birisine, bir yere) bağlı olma, bağlanma. (Habeş) **qanata** : kayış (kuşak) bağlamak; (Habeş) ʾ**aqnata** : kayış, kuşak; kayışla bağlamak; (Arap) **qinna(t)** : ip bükümü, tutamı. (Habeş) **qny** (I), **qanaya**, **qanyat**, **qənuy**/**qənit**, **qənyat**, **qənet** : boyun verme, kul olma, bağlı olma, uysal olma; (tanrıya) kul olma, kulluk etme.
2 - (Birisini, Tanrı'yı) kıskanma, kıskanç olma. (Habeş) **qanʿa** : isteklenmiş olma, kıskanç olma; (Osm) rağbet etme; **qənʿat** : kıskanç. (Sami) **qnʾ** : kıskanç. İbrahim, ancak Allah'a bağlı idi[1], Allah'a karşı kıskanç olduğu için, O'nun yanında başka tanrı görmek istemiyordu. (Babası), "Ey İbrahim! Sen, tanrılarımı kıskanıyor musun[2]?" demişti.
3 - Akıncılık bağlamında **qānit**[3] çok anlamlı olmalıdır : (çapulu) ele geçirme; (akıncılıkta) üstün gelme; (akıncılık için) zaman ayırma. (Arap) [**qny**], **qanā** : ele geçirme; (Yemen) **qnt**, **qnt-m** : (vergi) toplayıcısı; (Habeş) [**qny**] (I) : ele geçirme, üstün gelme, egemen olma, boyun eğdirme; kulluk ettirme; 3 - (Habeş) [**qny**] (III) : zaman ayırmak. Oysa benzer bir bağlamda yer alan **yawmi l- ğumuʿat** (62/9), "vergi toplama günü" anlamındadır.
Tekgeçişli [**qny**] (elde etme, yetinme) kökünden türeyen **aqnā**[4], (Tanrı, birisini) varsıl kılar diye anlaşılır. Bu deyimin ikinci anlamı, (boyun) eğdirtme; denetim altında tutma olmalıdır.

Rab : İdi*

Rakim : **ar-raqīm**[5]. Bu sözcük, ölümden (uykudan) sonra bir diriliş (uyanış) olacağına bir örnek olarak sunulan Yedi Uyurlar öyküsünün başlangıcında yer alır; ne anlama geldiği bilinmez. El-Razi'ye göre **raqīm**, bir yazıttır. Kovuğun önüne takılmış ya da girişinin üzerine kazılmış, orada olan olayı ya da orada kalanları açıklayan bir yazıdır. Arap, İbr, Habeş dillerindeki [**rqm**] kökünden böyle bir anlam çıkarılabilir : nakışla süslemek; renkli örgü, dokuma; parşömen üzerine resim yapmak; oymak; yazmak; pul, dama pulu[6]. Tek Tanrı'ya inanan Hristiyan gençler ile çoktanrıcı olup Öteyaşam'a inanmayan Romalılar arasında yer alan bu öykünün ögeleri : 1 - İnançları nedeni ile baskı altında kalan gençler; 2 - Gençlerin Tanrı'ya yakarıp, esirgenme dilemeleri; 3 - Gençlerin yıllar boyunca kovukta uyutulmaları; 4 - Gençlerin içinde uyudukları kovuk; 5 - Gençlerin köpeği; 6 - Gençleri, (üstlerine bir tapınak kurarak[7]) kovuğa kapatmak isteyen çoktanrıcılar; 6 - Uyandıktan sonra gençleri ele veren, yürürlükten kalkmış olan eski bir para. Görüldüğü gibi paranın dışında üzeri yazılı (süslü) bir nesne söz konusu değildir. Gençlerin yıllar boyunca uyumuş olmalarının kanıtı olan bu eski para, "Tanrı'nın tansıkları arasında olağanüstü bir eylem"[8] olarak sayılamaz.
Bu sözcüğün anlamını öteki Bildiriler'de aramak gerekiyor[9]. Birbirini bütünleyici değişik anlamlar :
1 - Gençlerin (uyuyup "solduktan" sonra) yeniden yaşama kavuşturulması, onların "yeşertilmeleri". (Habeş) **warq** : altın; altın para[10]. (Sami) **wrq** : yeşil, yeşillik; yeşil yaprak[11]. (Sür, Aram,) **yarqā** : yeşillik (ot). (Akat) **(w)arāqu**: yeşil olma, yeşillenme. **(w)arqu(m)** : (kumaş, altın, taş, bitki) sarı, yeşil; yeşillik. **urqītu** : yeşillik. Değişik bir kökten gelen "yeşertme / yeşillendirme" ile "yaşam verme, yaşatma" ilişkisi için bk. Öldürmek*, Bereket*. "Güçlendirme, canlandırma" anlamı için bk. (Akat) **rakābu** : (Hurma ağacına) gübre katmak. Bu durumda, bu sözcük, **r-r-q-m-i** (yeşerme) diye değil, **r-q** + **him** (onların) yeşermesi diye okunmalıdır.
2 - (Bu öykünün) sonrası; sonradan olan olaylar. Uyuyan gençlerin sonradan uyanması. (Akat) **warkum**.[12]
3 - Uzun süre (kovukta) kalış. Krş. **raḥīqin** (ölümsüzlük suyu)[13].

---

[1] 16/120
[2] 19/46. **arāğibun**. Amaçlama (94/8), isteklenme; kıskanma.
[3] 2/238
[4] 53/48
[5] 18/9
[6] Açıklama için bk **raqama**, *Geez Sözlük, 473*.
[7] 2 - (Kovuğu tıkayıp, içindekileri) saklayanlar (saklamak isteyenler). Saklamak, **örtmek**, kapamak anlamları yerine Mezmurlar'da da **örmek** eylemi kullanılır. Örmek, dokumak için bk. [**rqm**].
[8] 18/9
[9] Özellikle ilk Mekke döneminden olan Diziler'in ilk Bildiriler'i, bir bilmece gibi başlar. Bu "bilmece"nin yanıtı sonraki Bildiriler'de açıklanır.
[10] 18/19
[11] (Osm) varak, varaka (yaprak, yazılı yaprak, dövülüp inceleştirilerek elde edilmiş altından yaprak)
[12] Sırt, arka sözcüğünden türer.
[13] 83/25

4 - Gençlerin, yıllar boyunca, duygularının "uzaklaştırılması", köreltilmesi[1]. (Akat) **arāku(m)** : (uzaklık, zaman) uzun olmak, uzun sürmek; geç kalmak[2]. (Akat) **rêqu** : uzakta olmak, kovulmuş olmak, birisini uzakta tutmak. İlkel Arap harflerinde noktalama imgeleri getirilmeden önce "r" ve "z" ünsüzleri birbirinden ayırt edilemezdi. Dolayısı ile bu sözcüğü **ar-raqīm** diye değil, **azraqim** diye mi okunmalıydı? (Arap) [**zrq**] : göz çakır renkli olma; göz kör olma; atmak, kargı, kargıyı uzağa atmak[3], (inanç dalından) uzaklaşan kesim (*Lane*). Krş. (Osm) mızrak.
5 - Gençlerin "saklanışı". (Akat) **raqû** : saklamak, sığınmasını sağlamak; kaçak, kovulmuş. (Habeş) **'arqa**, **'araqa** : çıplak, boşta kalmak; bırakılmış (terkedilmiş) olmak; öksüz kalmak. krş. (Osm) terk, (Arap) [**trk**]. krş. (Arap) **hamza rā kāf** : (deve) beslemek, otlamak için sürekli, uzun uzun belirli bir yerde kalma[4].

Raşit : [**ršd**] kökünden kaynaklanan (Osm) reşit, raşid, irşad, vb. anlamlara gelen on dokuz türev, Kuran'da gerçek bir çeviri sıkıntısı çıkarır. Bağlamına göre doğru, doğruluk, iyi, olgun (kimse) gibi anlamlar verilir.
(Arap) [**ršd**] : doğru yol üzerinde olma, doğru yolu izleme, doğru yolda kılavuzla(n)ma; öğretmek, bilgilendirmek; öğütlemek[5]. Krş. (Yemen) [**ršd**] : yasal işlerlik vermek / kazandırmak[6]. Oysa (Akat) **rêṣu** : yardım etmek; **rēṣūtu** : yardım, destek. **rēšūtu** : kölelik; kulluk [etme]. **erēšu** : (tohum) ekmek; yetiştirmek. **errēšû** : yetiştirici. **errēšūtu** : (tarım) yetiştirme; krş. benzer sesli (Arap) **rašaḥa**, **rašḥ** ile türevleri : (çocuk) yetiştirme. Dolayısı ile "olgun" biri, yetiştirilmiş, kendisine yardım edilmiş "yetişkin" biridir. Bu nedenle belirli bir yaşa geldiği için kendi kendisini, varlıklarını tek başına gözetebilen birisine "yetişmiş", "olgun", "ergin", **ruṣdan**[7] denilir. Krş. (Arap, Yemen) [**rṣd**] : gözleme, gözetleme. Dolayısı ile (Osm) mürşit, yetiştirici, eğitimci, yardımcı, olgunlaştırıcı öğretmen anlamına gelir[8]. İki Çiftçi öyküsünde yer alan **rašadan** (18/24) ayrı bir anlam sıkıntısı yaratır : "Umarım Rabbim beni, bundan daha doğru olana ulaştırır" (*Diyanet*). Oysa o bağlamda, söz konusu olan çiftçinin tek isteği, eskisine göre daha iyi bir tarımcı, (tohum) yetiştiricisi olmasıdır, bu konuda Tanrı'nın kendisine daha çok yardım etmesidir.
Öte yandan (Akat) **rašdu** : sağlam temel; **rašādu** : temel atmak; temel bulmak. Dolayısı ile "reşit" olan biri, artık delikanlı olmayıp, oturaklı olan biridir! Sıkıntıya düşen Lut[9], çevresinde bulunan kötü amaçlı kişiler arasında **rašīd** olan birisi olup olmadığını sorar. Bu değişik anlamlara gelebilir : 1 - bilgi edinmiş, olgun biri; 2 - yardımcı[10]; 3 - (inanç bakımından) temeli sağlam, (kaypak olmayan) oturaklı [olan biri]. Kuran'ı dinleyenler, (inanç bakımından) olgunluğa, sağlam temele (**l-rušd**)[11] kılavuzlanırlar. Beş kez yer alan **rašad**, örneğin, bir kılavuz olan Elçi ile barışmış olanlar bağlamında[12], gözetilme anlamına gelir, bu kimseler "kılavuzlanmayı" amaçlayanlardır. **Sabīla l-rašād**[13], ise doğru yol, doğruluk yolu diye çevirilir. Oysa, gözeticisi, yardımcısı (kılavuzu) olduğu için üzerinde şaşırılmayan yol, "Gözetilen Yol", "Temeli olan Yol"[14], "Kılavuzlu Yol" anlamında olmalıdır. Yakın anlamlı değişik bir deyim için bk. Yerleşik Yol*. Böyle bir yolu izlemeyip, bildikleri yolda gidenlere Kuran'da Mücrim* denilir.

Rıdvan : Ağırlama, konuklama. Bu sözcük (**riḍwān**), Türkçeye genel olarak "(Allah'ın) rızası, (Allah'ın) razı olduğu şeyler" diye çevrilirken kimi Bildiriler'de yorum sıkıntısı çıkarır. Oysa rıdvan, (Cennet'te) ağırlama anlamındadır. "Allah'ın rıdvanını / rızasını amaçlamak" deyimi ise Cennet'e, Allah'ın Bahçe'sine girmek için çalışmak demektir. Allah'ın "rıdvanı"ndan tiksinenler ise, Diriliş Günü'nün gerçek olmadığına, üstelik Allah'ın, inanıkları Cennet'te ağırlayacağına inanmayan, bunu istemeyenlerdir. Rıdvan'ın, Cennet kapısında, oraya girenleri ağırlayan, ağırlayıcı, kendilerine yardımcı olacak olan, oranın yöneticisi olan Melek'in adı olduğu da unutulmamalıdır. Bu deyim, **nuzul** (ağırlama, ağırlama yeri) olarak da geçer. Ağırlama*. Köktaş

---

[1] 18/11
[2] (Akat) [**'rk**] kökünden türer.
[3] **zur'qan** (20/102) : savrulma, uzağa atılma.
[4] Bu kök Kuran' da 5 kez **arāik** (divan, uzun yatak) diye geçer.
[5] *H. Wehr, "Written Arabic"*
[6] İşlerlik : Bir gözlem ya da ölçüm aracının öngördüğü bilgi ya da ölçüm düzeyine ulaşabilme yeteneği (*TDK*).
[7] 4/6
[8] mürşit : 1 - Doğru yolu gösteren kimse, kılavuz; 2 - Müritlerine tasavvufu öğreten, sırları ve gerçekleri gösteren tarikat şeyhi (TDK)
[9] 11/78
[10] (Akat) **rēṣūtu,** yardım, destek anlamına gelirken (Akat) **rēšūtu** kulluk [eden biri] demektir.
[11] 72/2
[12] 72/14
[13] 40/29,38
[14] (Latin) **strata** : taş döşenmiş yol

tarāḍ[1], evlenecek olan erkek ile kadının bu konuda karşılıklı onay vermesi; birbirlerini beğenmesi, amaçlaması anlamındadır. (Yemen) **rḍw / rḍy** : beğen(dir)mek; birisini hoşnut kılmak, iyilikte bulun(dur)mak; beğeni; onay.
Musa, ayrıca Mehmet konusunda yer alan "yardımcı, yoldaş, aktarıcı" anlamları için bk. **ridʾan**[2] ile **riḍwānahu**[3]. (Akat) **redû**, **radā'u** : izleme, eşlik etme, götürme, aktarma, tanrısal belirtileri aktarma, gütme, kılavuz. (Akat) **rēdu** : asker; özel koruyucu; yönetici. Kuzey Arabistan, ayrıca Yemen yazıtlarında **rḍw / rḍy** / **rḍ** sözcüğünün bir tanrı adı (ya da tanrısal nitelik?) olduğu sanılır.

Rızık : Azık*

Saat : (Son) an, (son) saat. Tanrının bitişli, aşınmalı, aşamalı, **bil-ḥaqq** olarak yarattığı bugünkü yaşamın sona ereceği, altüst olacağı an. Sonuncu gün. Songün*.
1 - Saat'in Arapçadaki ilkel anlamı, gündüzün ya da gecenin kısa bir bölümü, dilimi, süresi demektir. Buradaki "kısa" niteliği önemlidir. Çünkü Kuran'ın birçok Bildiri'sinde belirtildiği gibi bugünkü yaşam, insanların sandığından çok daha kısa bir sürede sona erecektir. Türkçeye genel olarak "kıyamet" diye çevirilir. Sözlük bilgisi bakımından bu, yanlıştır. (Osm) kıyamet, (Arap) dikilme, ayağa kalkma kökünden türer. Diriliş Günü*.
2 - (Arap) **sa'āʿ**, bir iş yapmayı amaçlama anlamına gelirken Amharca **sä'aʿ**, ummak, beklemek demektir. Bu da Kuran'da, Songün'ün gelişi konusunda sık sık kullanılan "söz verilen", "söz verildiği için beklenilen" Gün anlamındadır[4]. Gelişi "geciktirildiği" için "Beklenen Olay" deyimi de kullanılır[5].
3 - (Düzeni kurulmuş olan Bugünkü Yaşam'ın) düzensiz oluşu, savsanması, bakımının[6] yapılmaması, yıkıma gitmesi. (Tanrı'nın Bahçesi'ne giden Yol'da) kılavuzlanmanın sona ermesi; Yol'da tek başına, kılavuzsuz kalış. Bu anlamlar (Arap) [**swʿ**] kökünden türer (*Lane*). Üstelik, çölde, yakıcı bir güneş altında yol alan birisi için kılavuzsuz kalmak, ölüme gitmek demektir. Kılavuz*.
3 - Bugünkü Yaşam'ın kazınıp sona ermesi. (Arap) **šaʿʿa** : dağıtma, saçma[7]; (Habeş) **śəʿəʿa** : soymak, kazımak, savurmak; **śəʿā** : kazıma, (pulları, kabukları, pası) kazıma. (Osm) hakketme (kazıma) anlamı için bk. (**bil-ḥaqq**) Gerçek İle*. Songün'ün gelişi konusunda ayrıca bk. **al-ḥāqat**[8] ; 1 - kazıyıcı, silici; "hakkedici" (Gün); 2 - çalkalanma, düzensizlik, kargaşalık.

Sabiiler : **ṣbia** : batmış, batık. [**ṣ-b-ʔ**] (suya batırma) kökünden türer. (Akat) **ṣapû** (II), **ṣabā'u** : ıslatmak, suya batırmak; (tarlayı, insan bedenini) su ile ıslatmak. Süphan*. (Arami) **ṣeba** : suya batırmak, yıkamak.
Müslümanlar kendilerine **ṣābeʾun** derlerdi. Bu toplum, kendileri için **mandaiyi** derlerdi[9]. **Manda** ise bilgi, bilim, (Gizem) bilimi anlamına gelir. Orta Doğuda yaygın olan Bilinircilik akımı, Bilinirciler ile eş tutulur. Kendilerine, **naṣuraiyi** adını da verirlerdi : Gizli bilimin bekçileri, Gizem'i elinde tutanlar. Öğretmenleri[10], suya daldırıcı Elçi Yahya[11] olan, Irak'ın güney kesimlerinde yaşayan **Ṣubbis** (su dökücüler, su ile yıkayanlar)[12], sık sık yıkandıkları için sulak bölgelerde yaşıyorlardı. İbn al-Nadim'e göre Sabiiler, kendilerini **al-muġtasila** (yıkananlar, "gusül abdesti" alanlar) olarak adlandırıyor, ayrıca ne yerlerse onu önceden yıkıyorlardı. Kuran'a göre kendileri, Bitikgiller'den idi. Sabiiler, İkici[13] olarak tanınırlar. Sağdakiler*. Yardımcılar*.

Saç, Tırnak : Sayısız toplumlarda tanrılara, kendilerini sevindirmek, beğendirmek, öfkelerini yatıştırmak için yiyecek (boğazlanmış hayvan, ...), içecek (yağ, su, şarap) sunulurdu. Bunun yanı sıra birçok toplumda

---

[1] 2/232, 4/24
[2] 28/34
[3] 5/16
[4] örneğin 19/75, 54/46, 70/42, 77/7, 85/2
[5] 41/47, 56/1
[6] Kadir Gecesi*
[7] (Arap) [**šʿy**], šaʿā : dağılma, yayılma, saçılma için bk. **yasʿā** (57/12). Krş. (Habeş) **hakak** : chaos; alarm; commotion; consternation; discord; disorder; dissension; persecution; perturb; riot (**hukat**); terror; trouble (**hoka**); turmoil.
[8] 69/1
[9] www.iranicaonline.org/articles/mandaeans-2-religion
[10] öğretisini izledikleri kimse. Yahya, İsa'yı da Ürdün Irmağında üzerine "su dökerek" kutsamıştı.
[11] 19/7-15; 3/39 vs
[12] Kuran'da 5 kez yer alan [**ṣbb**] kökünün türevleri **ṣabba** ile **ṣabb**, (su) dökme, yağdırma anlamındadır (22/19, 44/48, 80/25 (iki kez), 89/13).
[13] düalist

tapınanlar, kendilerinden yolunmuş, koparılmış saç, tırnak gibi nesneleri tanrılara sunarlardı. Yahudiler'de erkek çocukların doğar doğmaz sünnet edilmesinin ilkel anlamı, bu örneklerden biridir. Dolayısı ile buna engel olmak için salt tektanrıcıların Adak Törenleri boyunca saç, tırnak kesişi yasak olmalıydı. Ancak böyle bir konu (saç, tırnak kesilmesi) Kuran'da yer almaz. Bunun nedeni, Kabe'de uygulanan törenlerin ancak ve ancak, İbrahim ile Tanrı arasındaki sözleşmenin yenilenmesidir. Bu konuda bk. Çelenk*, Karataş*.

Sadaka : Kuran'da 155 kez yer alan [**ṣdq**] kökünün 19 türevi değişik anlamlar taşır : 1 - Doğrucu; doğruyu söyleyen, sözüne güvenilir kimse; 2 - Doğrulamak, doğru olduğunu söylemek, onaylamak. Bu iki anlam Arapçadan gelir. Öteki anlamlar Habeş kökenlidir : 3 - Birisinde olan durumu, sıkıntıyı, pürüzleri, yoksulluğu yumuşatma, düzeltme, güzelleştirme, doğrultma; 4 - bölmek (bölüştürmek, pay etmek, paylaşmak).
Kökenler :
1 - (Varlığını, ekmeğini, gelirini) bölüp paylaşmak. (Kuran, önceki Bitiklerin içeriğini) paylaşmak. (Habeş) **sadaqa** (I) : ayırmak, yarmak, bölmek; (Habeş) **śaṭaqa**, **saṭaqa** : yarmak, bölmek; yol açmak. (Akat) **šatāqu** : yarmak; çatlatmak; ayırmak; dağda "oyulmuş, kazılmış"[1] suyolu. Bu, Kuran'da yer alan Habeş kökenli olan [**nfq**], (varlığı, insan gücünü, çabayı) paylaşmak, katılmak[2], "infak etmek" ile eş anlamlıdır;
2 - Birisinin kötü, "eğik, düşük" olan durumunu, Bitiği[3] düzeltmek, "doğrultmak". (Habeş) **sadaqa** (II) : yumuşatmak, düz yapmak, düzleştirmek, örtmek, (yağ ile örtmek) yağlamak, (giysi ile örtmek) giydirmek, parlatmak, güzelleştirmek.
3 - Bitikleri bütünlemek, artırmak, yükseltmek. (Habeş) **sadaqa** (III) : tıkmak, tıkıştırmak, biriktirmek, artırmak, yığmak[4]. [İsa], "Kutsal Yasa'yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim"[5]. Elçi Mehmet ise, "Benden önce (verilen) Tevrat'ta ne varsa, (onu) doğrultucu olarak[6], ayrıca size ne yasak edildiyse onun bir bölümünü, artık size yasal kılmak için (gönderildim)[7]" der. Oysa o bağlamda Kuran, Tevrat'ı doğrulamış, "tasdik etmiş" olsaydı, içindeki kimi Bildiriler'in, yasaklamaların düzeltilmesi, yumuşatılması, yürürlükten kaldırılması gerekmezdi!
Kuran, **muṣaddiq** olan bir Bitik'tir : O, kendisinden önceki Bitikleri doğrulayıcı; doğrultucu; güzelleştirici; yumuşatıcı olsun diye indirilmiştir. Kuran, kendisinden önceki Bitikleri bütün olarak değil, bölüm bölüm aktaran bir Bitiktir.
Yusuf Öyküsünde[8], tahıl almaya gelen kardeşleri, yeterince para getirmedikleri için, Yusuf'a "bize karşı paylaşıcı ol[9]. Doğrusu Allah, paylaşıcıları ödüllendirir"[10] demişlerdi. Ayrıca bu kökün türevleri olan **ṣidqin**, **ṣidqan**, **bil-ṣidq**[11] ya çift anlamlıdır ya da bağlamına göre anlam kaymasına uğrar : 1 - (önceden) söz verilen, verilmiş söze uygun olarak, doğruculukla (sadık kalınarak); (önceden) verilmiş sözün tutulması ile; 2 - (Yemen) [**ṣdq**] : a - doğru; doğruluk; doğrulama; zorunluluk; zorunlu görevi bütünleme; b - başarı ile, başararak (parlatarak; parlak, yükselen bir biçimde); c - bir nesnenin kimin olduğunu gösteren belge; Öte yandan yasal bir deyim olan **bil-ṣidq**[12], Yemen kökenlidir, **b-ṣdq** : "mülkiyet haklarını iddia etme"[13] demektir. Kendisinin olan bir nesneyi yasa çerçevesinde istediği gibi kullanabilme hakkını öne sürme. Anlam olarak krş. **ṯamar** (18/34). Sözcüğün geçtiği bağlama bakılırsa ödülün (Cennet'in), kime olduğunun, oraya kimin gideceğinin "doğru olarak" belirtilmesi, onaylanması anlamına gelir. Bu kavram için bk. Derece*.
Özet olarak, birisi, bir belgeyi, bir sözü "tasdik" ederse o kimse, o belgeyi, o sözü 1 - doğrulamış olur (Mekke dönemi); 2 - onu doğrultmuş, güzelleştirmiş, parlatmış [kutsamış] olur (Medine dönemi). Tanrı,

---

[1] krş. (Osm) hakketmek : oymak; kazımak. Krş. Ödünç*
[2] (Osm) tahsis ile yakın anlamlıdır. (Arap) **muḥāṣṣa** : (birisi ile) paylaşma; katılım
[3] Tevrat ile İncil'i
[4] bu anlamlar için bk. Kuran*
[5] Matta 5/17
[6] doğrultucu; güzelleştirici; yumuşatarak. Krş. "(Tevrat ve İncili) tasdıyk edici (ve doğrultucu) olarak" (indirilen Kuran) (6/92) (H.B. Çantay)
[7] 3/50. Ayrıca bk. 5/46.
[8] 12/88
[9] **taṣaddaq**. (Sorunlarımızı, sıkıntımızı, eksik paramızı) düzelt, doğrult; bizi (kıtlığa, açlığa karşı) ört; (buğdayını, bizimle) paylaş.
[10] "ayrıca bize sadaka ver. Şüphesiz Allah, sadaka verenleri mükâfatlandırır" (*Diyanet*)
[11] 5/119, 6/115, 10/2, 10/93, 17/80 (iki kez), 19/50, 26/84, 33/8, 33/24, 39/32, 39/33, 46/16, 54/55
[12] 39/32, 39/33
[13] Claim proprietorial rights over someting

birbiri ardından Bitikler gönderdiyse, o Bitikler 1 - birbirini doğrular; 2 - birbirini doğrultur; güzelleştirir, yumuşatır; birbirini arttırır[1], bütünler.
Yahudiler'de uygulanan **tsedaka** (**tzdaqa**) da çift anlamlıdır : 1 - Birisinin bir iş yapmasına, bir işi öğrenmesine katılmak [infak etmek, nafaka vermek][2]; 2 - Varlığının bir bölümünü, yoksul olanlarla paylaşmak, bölmek. Yahudilikte [ayrıca Kuran'da] yeryüzündeki topraklar sonunda Tanrı'ya kalacaktır. Yeryüzünde "kiracı" olan insanlar, bu toprakları, üzerinde biten ürünleri yoksul olan kimselerle "paylaşmak" zorundadır. Tanrı'ya ödemeleri gereken bu kirayı (Zekat*), yoksullara öderler.

Sağ : **yamīn**. Sami dillerinde "sağ" sözcüğünden üç değişik anlam türer : 1 - Sağ (solun karşıtı). 2 - Güney. Bu nedenle Yemen (ülkesi), sağ (güney) demektir. Bugün yönleri bulabilmek için Demirkazık (Kutup) yıldızına dönülür. Sağımız doğu, arkamız güney olur. Samiler ise güneşin doğduğu yere dönerlerdi. Bu durumda güney sağda kalmış olurdu. Yine bu nedenle Suriye'deki Şam Bölgesi, sol (kuzey) anlamına gelir. 3 - Doğru (yanlışın karşıtı). (Osm) Yemin etmek : ant içmek, doğruyu söylemek. İslam Öncesi dönemindeki Araplar, bir anlaşmayı karşılıklı olarak onayladıkları anda birbirlerinin sağ ellerini sıkarlardı. Ant içmek (yemin etmek), birisinin sağ elini sıkmak, sözleşmeyi yerine getireceğine söz vermek anlamında idi[3]. Örneğin, "Siz bize sağdan geliyordunuz" tümcesinde[4] sağdan gelen kimse, kendisine güvenilen, inancı doğru olan kimse anlamındadır. Sağdakiler*. Bağlılık, sözleşme sözü vermek için eller üst üste konulur[5]. Zerdüştçüler'de sağ / sol yerine gerçek (**aša**) / yalan (**druǰ**) deyimleri kullanılır. Sağdakiler, gerçeği elde edenler (**ašavan** / **artāvan**)dir. Oysa soldakiler, yalanı kazananlar, yalanı elde edenler, **drvant** olanlardır.[6]

Sağaltıcı : Bilirkişi olduğu için (her konuda) sağlık sorunlarını gideren kimse ya da Bitik. Tanrı, kötüleşmiş olan inanç sağlığını düzeltmek için insanlara, bir ilaç olan Onucu'yu (Furkan'ı), Kadir Gecesi'nde göndermeye başlar. Bilge*, Onucu*. Kadir Gecesi*.

Sağaltmak : Sayrılığı, kötü inancı iyileştirmek. Sağaltıcı*, Bilge*

Sağ ellerinizin edindiği (kimse) : Kendisi ile yazılı olmayan, ancak ellerinizin (sıkışarak), ellerinizi üst üste koyarak[7], sözlü bir antlaşma yaptığınız kimse : **mā malakat** ʾ**aymānukum**. Özellikle son Medine döneminde söz konusu olan bu kadınlar, genel olarak, "savaş sırasında ele geçirilmiş köle kadın", karavaş, cariye diye anlaşılır. Oysa "yeni bir köle edinmek" Kuran'da kesinlikle yasaktır. Bu kimselerle cinsel ilişkide bulunmak yasak değildir. Ancak bu kimseler isterlerse bu ilişki (bir çatı altında birlikte yaşama, evdeş olma) sırasında kızlıklarını koruyabilirler[8]. Bu kadınlar, sonradan bu ilişkiyi pekiştirmek için "yazılı bir belge" isteyebilirler; bu sözlü antlaşmanın, yazılı bir antlaşmaya dönüştürülmesi uygun görülür (24/33). Kuran'da ʾ**aymānukum** bağlamına göre "sağ elleriniz" ya da "antlarınız"[9] diye anlaşılır. Böyle kadınlar ile "evlenildiğinde, evdeş olunduğunda", kendileri ile boşanma sözleşmesi yapılmaz[10]. Bu deyim bir kez[11], kadınların ellerinin (sıkışarak), antlaşarak edindiği (erkek) kimseler diye geçer. Bunlar, Elçi'nin eşlerinin görevinde çalışan (üstelik çalışma süresi sözleşme yapılarak önceden belirlenmiş ?) erkekler olmalıdır. Sonradan yaygınlaşacak olan hadım[12] (kısırlaştırılmış, cinsel ilişkide bulunmayan) görevliler buradan mı türer? Kadınların bu erkek görevlilerinin yanı sıra, kadın görevlileri için **nisāihinna** (o (kadın)ların kadınları) deyimi kullanılır. "Kadın" konusunda ayrıca bk. Yolcu*.
Açık elleri üst üste koyarak ya da elleri tutuşturarak yapılan sözleşme için bk. "Allah'ın eli, onların ellerinin üstündedir"[13]. İkinci Aşamadan (kimse)*.

---

[1] Kuran*; Yusuf Öyküsünde yetersiz "para" ile gelen kardeşlerin isteği (12/88)
[2] Katkı*
[3] *A. F. L. Beeston, "Arabic Literature", 129.*
[4] 37/28
[5] 48/10
[6] Bu konuda bk. 1 - *U. Bianchi, "L'inscription "des daivas" et la zoroastrisme des Achéménides", 7-11.* 2 - *www.iranicaonline.org/articles/asavan-avestan*
[7] Sağ*
[8] 24/33
[9] örneğin 16/92
[10] 2/237
[11] 33/55
[12] (Akat) **ḫazāmu** : sakatlamak.
[13] 48/10

Sağdakiler : Sağda oturanlar, sağdakiler, sağdaki yandaşlar : **aṣḥāba l-yamīn**[1]. Geleneklere göre bunlar, yapmış oldukları iyiliklerin, kötülüklerin neler olduğunu içeren bitiğin kendilerine "sağdan gelinerek" ya da sağ ellerine verilecek olanlardır. Sağ*. Bu deyim özellikle Matta İncili'nden bir anımsatmadır. Bu İncil'de Yargı Günü'nün gelişi şöyle betimlenir :
"Ulusların hepsi O'nun önünde toplanacak, O da koyunları[2] keçilerden[3] ayıran bir çoban gibi, insanları birbirinden ayıracak. Koyunları **sağına**, keçileri **soluna** alacak. O zaman Kral, **sağındaki kişilere**, 'Sizler, Babam'ın kutsadıkları, gelin!' diyecek. 'Dünya kurulduğundan beri sizin için hazırlanmış olan egemenliği miras alın! Çünkü acıkmıştım, bana yiyecek verdiniz; susamıştım, bana içecek verdiniz; yabancıydım, beni içeri aldınız. Çıplaktım, beni giydirdiniz; hastaydım, benimle ilgilendiniz; zindandaydım, yanıma geldiniz.' "[4]. "Sonra **solundakilere** şöyle diyecek: 'Ey lanetliler, çekilin önümden! İblis'le melekleri için hazırlanmış sönmez ateşe gidin! Çünkü acıkmıştım, bana yiyecek vermediniz; susamıştım, bana içecek vermediniz; yabancıydım, beni içeri almadınız; çıplaktım, beni giydirmediniz; hastaydım, zindandaydım, benimle ilgilenmediniz. [5] Matta'nın İncili ile karşılaştırılırsa, Kuran'daki "Sağdakiler", koyunlar gibi uysal, başkaldırmayıp kılavuzu izleyenlerdir. "Soldakiler" ise kılavuzu izlemek istemeyen, ayak direyen keçiler gibidir. Keçilerin koyunlardan ayrılması Maniciler'de de bilinir.[6]
Ayrıca, İkici[7] olan Sabiilerin kutsal bitiği olan Ginza Rabba, iki bölümden oluşur : Sağ Ginza (**Ginzâ Yâmînâ**) ile Sol Ginza (**Ginzâ Semâlâ**). Birincisi yaşayanlara [Cennet'te gidecek olanlara], ikincisi ölülere [Cehennem'e gidecek olanlara] yöneliktir. Dolayısı ile adları Sağ Bitik'te yazılı olanlar yaşayacak, Cennet'e gidecek olanlardır. Adları, Sağ Bitik'ten silinip Sol Bitik'e yazılanlar, ölüme, Cehennem'e gidecek olanlardır. İdris'in 3. Bitiğinde de (27. Bölüm) "yaşam" ile "ölüm" Bitikleri söz konusudur.
Ayrıca bk. "İsa onlara, "Elbette benim kâsemden içeceksiniz" dedi, "Ama sağımda ya da solumda oturmanıza izin vermek benim elimde değil. Babam bu yerleri belirli kişiler için hazırlamıştır"[8]. "Kutsal Ruh'la dolu olan İstefanos ise, gözlerini göğe dikip Tanrı'nın görkemini ve Tanrı'nın sağında duran İsa'yı gördü. "Bakın" dedi, "Göklerin açıldığını ve İnsanoğlu'nun Tanrı'nın sağında durmakta olduğunu görüyorum"[9]. "Kim suçlu çıkaracak? Ölmüş, üstelik dirilmiş olan Mesih İsa, Tanrı'nın sağındadır ve bizim için aracılık etmektedir"[10]. "Göğe çıkmış olan Mesih Tanrı'nın sağındadır. Bütün melekler, yetkiler ve güçler O'na bağlı kılınmıştır"[11].
Bütün bu belirtilenler, Yahudi (olasılıkla Essen Toplumu) kaynaklı *İbrahim'in Gizem Açıklaması*'nın[12] bir uzantısıdır. Bu Geçersiz Bitik'te sağ, arılığın ve ışığın, simgesidir. Oysa sol, kirlilik ve karanlık anlamındadır. Tanrı'ya inananlar toplumu sağdadır, öteki toplumlar soldadır.[13] Sami dillerinde bu sağ/sol, güney/kuzey kavramlarının kökeni "ışık" olmalıdır. Bir tepenin güney yamacı, Cennet gibi ışıldayan bir yerdir, oysa kuzey yamacı, Cehennem Çukuru gibi karanlık, soğuk bir yerdir. "Güneşin battığı yer" için bk. Soldakiler*.

Sağır : Çağırıyı, kılavuzu işitmek, duymak istemeyen. Krş. Dilsiz*

Sakınç : **at-taqwā**. Sakınma. Sakınık kimsenin durumu. Önceden düşünüp, kendisini pekiştirip önlem alma durumu. Sakınmak*. Köktaş olan değişik bir anlam için bk. Dayanışık*. Manici Türkler'de "sakınç", düşünce.

Sakınık : 1 - Düşünmüş, önlem almış, uyanık kalmış, sakınmış, korunmuş, kendisini pekiştirmiş olan. 2 - Kendisi gibi olmayanlara saldırmaktan sakınıp, kendileri ile barış içinde yaşayan; 3 - (Bağlamına göre) Tanrı

---

[1] dil bilgisi bakımından krş. **aṣḥāba l-kahf** (18/9) : kovukta oturanlar; kovuktakiler; kovuktaki yoldaşlar
[2] koyun : Kuran'ın diline göre çobana (kılavuza) inananlar, kendisini izleyenler, uysal olanlar, "müslümanlar".
[3] keçi : yadsıyanlar, direnenler, kılavuzu izlemeyenler
[4] Matta 25/32-36
[5] Matta 25/41-43
[6] *G.G. Stroumsa, "Aspects de l'Eschatologie Manichéenne"* ile orada anılan kaynaklar.
[7] düalist
[8] Matta 20/23
[9] Elçilerin İşleri 7/55-56
[10] Pavlus'tan Romalılara Mektup 8/34
[11] Petrus'un Birinci Mektubu 3/22
[12] *G. H. Box, "The Apocalypse of Abraham and Ascension of İsaiah*"
[13] Bilinircilik akımı ile ortaya çıkan bu sağ ile sol kavramları için bk. *G. H. Box, "The Apocalypse of Abraham and Ascension of İsaiah*"

ile barış, dayanışma içinde yaşayan kimse. Sakınmak*. Tanrı'ya karşı ya da Tanrı'nın Yasa'sını, kurallarını çiğnememek için önlem alan, bu konuda düşünen, gerekeni yapan kimse[1].
"Tanrı'dan sakınan" deyimi Batı dillerinde de bulunur : (Fr) Craignant-Dieu, (İng) God Fearer. Bu deyim Yahudiler'in ağzında "ümmi" anlamına gelir; Yahudi olmayıp Yahudiliğe sıcak bakan, Yahudiler'i izleyen kimse, Yahudiler ile "dayanışık" olan demektir. Farsçadaki **tars-** "sakınma" kökünden türeyen **tarsak**, **tarsākān**, sakınanlar, sakınan kimseler anlamına gelir[2], üstelik Orta-Asya'da (örneğin Kırgız Manas Destanı'nda)[3] "Nestorcu Hristiyan"[4] anlamı ile kullanılır.

Sakınmak : Kuran'da 258 kez yer alan [**wqy**] kökünün türevleri bağlamına göre değişik anlamlara gelir : 1 - **waqā** ile türevleri : (saldırıya karşı) koruma, sakınma, (kötülükten) uzaklaşma; önlem alma; **wāqin** : koruyucu; **muttaqīn**, **taqiyyan** : kendisini korumuş, kendisini pekiştirmiş, sakınık*; **ittaqā** : sakınma; 2 - **taqwā** (17 kez) : (karşılıklı olarak) birbirine saldırmama; saldırmazlık; birbirini koruma, birbirini destekleme (takviye etme); karşılıklı dayanışma. (Birisine, bir yere) dayanma, yaslanma anlamı için krş. ses benzerli [**wāw kāf hamza**], **muttakiīn**[5]. İlk Mekke döneminde, (karşılıklı) sakınma, sakınma durumu, sakınç diye çevirilebilir. Oysa Göçötesi döneminde genel olarak (inancı, düşüncesi, tutumu, yaşam düzeni değişik olan kimselerin, boşanmakta olan karı kocanın) birbirlerine saldırmadan birlikte yaşaması, tapınması, saldırmazlık sözleşmesi yapmış olması, kardeş kardeş birlikte yaşaması, birbirini gözetmesi, yan yana yaşaması[6] anlamına gelir[7]. (Habeş) **waqaya** (II) : avutmak, gözetmek, (sıkıntıya karşı) yardımcı olmak. (Ugarit) [**yqy**] : liman (sığınak), koruma. (Arap) [**wqy**], **waqā** : koruma. Arap [**qwy**] **taqwiya** : güçlendirme. Değişik birkaç örnek : 1 - Kutsal Ay'da, inanıkları Kutsal Ev'den uzaklaştırmak isteyenlerle (onlara sataşmadan) yan yana kalın denilir[8]. Verilen bu öğüt, Mekkeliler ile yapılan (karşılıklı) Saldırmazlık (**al-taqwā**) Sözleşme'sinin bir sonucudur[9]. 2 - Tanrı, İsrailoğulları ile bir sözleşme yapar. Bu sözleşmeye göre İsrailoğulları Tanrı'nın tekliğini korudukça Tanrı kendilerini koruyacak, destekleyecek, "takviye edecek", öteki uluslara göre üstün tutacaktı, kendilerini pekiştirecekti. Dolayısı ile bu sözleşmeye göre Tanrı ile kullar karşılıklı "dayanışma" içinde olacaklardı. Bunu gerçekleştirmek için İsrailoğulları, kendilerine verilen Bitik'teki antlaşma koşullarına sımsıkı tutunmaları yeterli idi[10]. 3 - Kendilerine öfkeli olduğunuz bir toplumla yan yana yaşayabilmeniz için eşitçi olun[11]. 4 - Cinsel kışkırtmaya engel olmak, cinsel "saldırıyı" önlemek için giysilerinizi giyin. Oysa çıplak bile olsanız, birbirinizle kardeş kardeş yaşamanız sizin için bu seçkin bir tutumdur[12]. 5 - Medine'ye gelen ilk Göçmenler'in, Medine'de yaşayan Hristiyan Yardımcılar ile yan yana, "kardeş kardeş" birlikte tapınması, birbirini desteklemesi için ilk kurulan tapınak (yükünçevi)[13]. 6 - (Kutsal Aylar'daki) Erteleme Dönemleri'ne[14] saygı göstererek yüreklerinizi saldırmazlık duygusu (**taqwā**) ile doldurun[15]. 7 - (Savaş sırasında) ötekilerin düzeneğini etkisiz kılabilmek için önlem alın, birbirinizi koruyun[16] (**watattaqū**), birbirinizi "takviye" edin[17]. Kimi çevirilerde görüldüğü gibi "takva sahibi" olan biri, Kuran'da kesinlikle (Allah'tan) korkan[18] biri anlamına gelmez. Bunun seçkin örneklerinden başka biri,

---

[1] Saknuk (I), (sakınıklu) : Tanrıdan korkan, dinin emirlerini yerine getiren. (*TDK* Tarama Sözlüğü 1971). Sakınuk (Kutadgu Bilig). "Saqnuq" TİEM 224r/1=019/018 (*M. Özyetgin*). Ayrıca bk. *A.K. Borovkov, "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an", 223.*
[2] *J. Jolivet; "Chroniques",*
[3] *M. Dickens, "Nestorian Christianity in Central Asia". C. Jullien, "Aux Frontière de l'Iranité".*
[4] Nestorian Christians
[5] örneğin 18/31, 36/56, 52/20.
[6] ses benzerli (Habeş) **ṭaqā** : yakın, yakında olma, yakınlık. (Habeş) "**ṭ**", (Arap) "**t**" göçüşmesi bilinir.
[7] krş. (Arap) [**qwy**] köküne dayandırılan (Osm) mukavva : kat kat konularak pekiştirilmiş, "takviye edilmiş" yapraklardan oluşan, böylece "takva sahibi olmuş"(!) kalın yaprak, kalın karton.
[8] 5/2
[9] 48/24-26
[10] **tattaqūn** (2/63)
[11] **ittaqū**(5/8)
[12] **l-taqwā** (7/26)
[13] 9/108. Kuran'daki ilkel, temel inancı çarpıtacak olan Hadisler'in türetilerek İspanya'ya gönderilmesinden önceki dönemde ilk kuşak inanıklarla kurulmuş olan Endülüs Emevi Devletinde Müslüman, Hristiyan, Yahudi toplumlar kardeş kardeş, senli benli bir arada dayanışma (**taqwā**) içinde yaşıyorlardı.
[14] 22/30
[15] 22/32
[16] dç : "Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız" (Diyanet)
[17] 3/120
[18] (Osm) takva : 1. Allah'tan korkma. 2. Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurduklarını yerine getirme, züht (*TDK*).

"Allah'ın arkadaşları / takımı" bağlamında yer alır[1]. Böyleleri (Allah ile) dayanışma içinde olanlardır. (O bağlamda) arkadaşların birbirinden korkmaması gerekirken Türkçeye "Allah'tan korkanlar" diye çevirilir. Oysa dayanışık olanlar, birbirleri ile barışık [birbirlerine teslim olmuş; Müslüman olmuş] olanlardır. Ortak koşuşu bırakıp ancak Allah ile dayanışık olup, öteki tanrılara göre Allah'ı pekiştirecek olanlar, "**Allahu akbar**" ([tanrılar arasında] Allah en büyük olandır) diyenlerdir. 8 - Duruşma Günü'den korkanlar, artık korkmasınlar diye şimdiden hem önlem alarak hem Allah'ı hem de Elçi'yi desteklemeye çağırılırlar[2]. 9 - Hiç kimse kendisinden "sakınılacak, korkulacak" olan birisine tutunmaz, onun ipine sarılmaz![3]
Oruç bağlamında[4] "Allah'tan korkma" deyimi de yorum sıkıntısı yaratır. Tanrı, İsa'yı sınamak için kırk gün boyunca tek başına çöle gönderir[5]. Kırk günlük oruç boyunca İsa kendisini "korur", kendisini "güçlendirir" (takviye eder, takva sahibi olur; mukavva(!) gibi sağlam olur)[6]. Böylece İsa, bu dönemin sonunda Ayartıcı'nın (Şeytan'ın) bütün kandırmalarına, kışkırtmalarına, imrendirmelerine karşı koyar, kendini korur. Kendisini içsel, dışsal kışkırtılara karşı pekiştirdiği için artık o, "takva sahibi" olmuş, güçleşmiş olur. Kuran'da ise oruç dönemi, insanların, içeriden ya da dışarıdan gelebilecek açlık, susuzluk, cinsel ilişki gibi her türlü isteğe, kışkırtıya karşı kendilerini güçlendirmesi, pekiştirmesi, dayanıklı olmaları için yazılmıştır. Tanrı'dan korkmak, sakınmak için değil! Üstelik Tanrı, Ramazan ayında yeryüzünü pekiştirip, ayrıca yeryüzünde bozulmuş olan inancı düzeltmek için Kadir Gecesi* içinde Kuran'ı gönderirken, insanlar da o dönemde oruç tutarak kendilerini pekiştirirler. Dayanışık*. Dolayısı ile sözlük anlamı bakımından "takva sahibi" olan biri, Tanrı ile yapılan Sözleşmenin (namazın) koşullarını yerine getirebilmek için kendini "kuvvetlendirmiş", "mukavva" gibi sağlam olmuş, dayanıklı biridir. Kısacası, (Osm) takva, mukavva, kuvvet köktaş deyimlerdir. Örneğin, Bitik'e "sımsıkı" (**quwwat**), güçle tutunmuş olanlar, inanç bakımından "sımsıkı", "pekişmiş" olmuş (**tattaqūn**) olurlar[7]. Bu anlamın tersi olan **ẖaṣīm**[8] deyimi, tektanrıcılar arasında ayırım yapan, dayanışmada bulunmayan iki Yahudi için kullanılır.

Saklı Yazıt : **al-lawh al-mahfuz**, Levhi Mahfuz. Kuran, Tanrı katında bulunan Ana Yazıt'tan alınmıştır[9]. Devlerin Bitiği'nde, **lwh** (levha, yazıt) sözcüğü 8 kez yer alır[10]. Herhangi bir yazıt (kurutulmuş balçıktan, taştan, tahtadan olduğu için) kırılabilir, suya batırılarak ya da bıçakla kazınarak içindeki yazıların bir bölümü silinebilir[11]. Bu nedenle Tanrı, Yasa'nın yok olmaması, içeriğinin değiştirilmemesi için, Yasa Bitiği'ni Kendisi korur, yanında bulundurur. İnsanlar arasında, Gizem'i içeren bu Bitik'i ancak İdris okumuştu[12]. Kuran'ın "saklanmış" bir yerden gelişi için **ḥamīd** niteliği de kullanılır[13].

Salıkçı : Bitikli Elçi. Tanrıdan getirdiği salıklar, bir bitikte yazılı olan Elçi. Elçi*. İbranicede **nābî̓** olarak geçer. Mari'de ise **nabû**, **nabûs** olarak görülür[14].
(Osm) nebi, (Arap) [**nbw**] köküne dayandırılır[15]. Bu kökün türevleri Kuran'da bilgi / salık verme, getirme; öykü anlamı ile kullanılır. Oysa (Akat) **nabû** (I) : çağırılmış, yetki verilmiş kimse; tanrının çağırdığı (kimse) demektir. Öte yandan (Akat) **nabû** (I) : ad koymak; adlandırmak, atamak; yargı çıkararak buyurmak; tanrı, (başka) tanrı/kral atamak; adlandırılmış olma; çağırılmış olma anlamındadır. (Akat) **nabā'u** : (Dicle Irmağı) yükselmek, taşmak; (b/m) **namba'u** : kaynak. **nābi'u** (I) : yükselen, ayaklanan kimse anlamı ilginçtir. Bu konuda bk. **qum** (ayağa kalk)[16], ayrıca bk. [**bʿṯ**]. Uyandırmak*. (Akat) **nābi'u** (II) : yolucular. Bu ise (yanlış inançtan, ortak koşuştan) "arındırıcılar" anlamına gelmelidir[17].

---

[1] 10/62-63
[2] 6/51
[3] 3/101-103
[4] 2/183-184
[5] Mehmet de Elçi olmadan önce sınanmıştı (93. Dizi)
[6] Matta 4/1-14; Markos 1/12-13; Luka 4/1-13.
[7] 7/171
[8] 22/19
[9] 85/21-22
[10] *A. Lemaire,"Nabonide et Gilgamesh", 133*
[11] *F.G. Martinez, "Qumran and Apocalyptic", 101*
[12] İdris'in Bitiği (106/19)
[13] 41/42. **ḥamīd** için bk. Övgü*
[14] Orta Doğuda çıkan bu ilk Salıkçılar (Tanrısal Elçiler) konusunda bk. 1 - *M. Nissinen, "Prophets and Prophecy in The Ancient Near East"*. 2 - *T. Römer, "Comment devient-on prophète ?"*.
[15] (İbr) [**nby**] **nābiyā**; (İbr) **nābāa** : çağırmak, bildirmek
[16] 74/2
[17] 3/84

Türkçeleştirme sorunu : Bu çeviride, salıkçı yerine eski Türkçede görülen yalvaç / yalavaç sözcüğünün kullanılmamasının tek nedeni, anlamının ne olduğunun kesin olarak bilinmemesidir. Yalvaç, yalvar- köküne dayandırılır. Oysa bu yalvar- kökün[1] nereden türediği bilinmez. Türkçede yal- kökünden türeyen sözcükler genel olarak şu iki anlama gelir :
1 - Parla(t)ma, ışıldama. Yalabır : Cilalı, parlak (*TDK*); Yalabırmak : parlamak; yalabık : alevin oynayarak parıldaması, parlama, parıltı; şimşek; parlak, parıltılı, ışıltılı; güzel, yakışıklı, sevimli; cilalı, parlak, ışıldak, düzgün. Yaldırak : parlak, cilalı (*TDK*). yaldız; yalaz (alev).
2 - Su, ıslak, ıslatmak. Yalak; yalamak : 1 - Bir şeyin üzerinden dilini sürüp geçirmek. 2 - Dilini gezdirerek bir şeyin üzerindekini almak. 3 - Sıyırarak, dokunarak geçmek[2]; yalamakçı : dalkavuk (*TDK*).
Görüldüğü gibi Türkçedeki yal-, Arap ile Sami dillerinde olduğu gibi çift anlamlı olup [**brk**] / [**brq**] anlamına gelir : su dökmek; ıslatmak / parla(t)mak. Krş. mübarek (parlatılmış, kutsanmış) ile köktaş olan bereket : yağmur(un, gök gürültüsünün getirdiği bolluk, gönenç). Daha geniş açıklama için bk. Bereket*. Öte yandan Türkçedeki **b>v:** yabız>yawuz>yavuz, sub>suw>suv ünsüz sızıcılaşmasına dayanarak şu öneride bulunulabilir : yala**b**ırmak (parlamak) > yala**w**ırmak → yala**v**ırmak; yalabırıcı → yala**w**ıç > yala**v**ıç > yalvaç / yalavaç. Bu durumda yalavaç, [**brk**] eden, parlatıcı, (kirliliği, suçları) arındıran, kutsayan kimse anlamına gelmelidir. Tanrıdan kayra edinebilmek için kendisini parlatmak, kendisine "yağ çekmek" gerekiyordu. Yalaz, yalabız, yalawız (alevlenmek, parlamak)[3] → Parlatıcı, [**brk**] eden. Yalvarmak → (Tanrıyı / birisini) parlatmak, [**brk**] etmek, kutsamak. Sonuç olarak yalavaç, kutsayıcı, mesh edici (?) kimse (din görevlisi) anlamına gelmelidir.
Öte yandan "yakarma" eyleminin kökeni, değişik bir kökten de türemiş olabilir : yak- : yaklaşmak[4]; (el) dokundurmak; (yağ, merhem, kına) sürmek. "Yaklaşma", Sami dillerinde [**ṣl**], [**ṣlt**] ile [**qrb**], [**krb**] ("tanrıya" yanaşma) ile eş anlamlıdır[5]. Salat*. (El) dokundurmak, (yağ, merhem) sürmek ise (Arap) [**msḥ**] (mesh etme; mesih) ile eş anlamlı olup (su, yağ, şarap döküp parlatarak) kutsamak demektir. Dolayısı ile eski Türkçede, yakaran birisi, tanrıya (puta) yanaşarak, kendisine yağ çekerek, su dökerek kendisini parlatan, kutsayan biridir. Bu nedenle bugün bile Türklerde yola çıkan birisinin yolu açık olsun, o yol kutsansın diye arkasından yola su dökülür. Yine bu nedenle gömütlere de su dökülür.

Salıklamak : (Birini ya da bir konuyu) salık vermek.

Salat : **ṣalat** deyimi, ayrıca **ṣl-** kökünün türevleri, **ṣallā** (12 kez) ile **ṣalat** (83 kez), genel olarak yükünme, "namaz kılma" diye anlaşılır. Kuran'da en çok anlam sıkıntısı yaratan köklerden biridir. Örneğin, neden bir savaş sırasında namaz kılmak isteyenler, ellerine silahlarını alıp ordunun önüne geçip namaz kılarlar, üstelik bu sırada namaz kılmayanlar, dinlenmek için silahlarını bırakıp ordunun arkasına geçerler? Eline kılıç, kalkan, mızrak, yay, ok alıp zırhını da giyindikten sonra nasıl namaz kılınır? Neden savaş sırasında namaz kılmayanlar, namazı kılmakta olan kimseleri düşman saldırısına karşı korumazlar? Neden Allah ile Melekler, Elçi Mehmet için namaz kılarlar? Neden bu kökten türeyen sözcüklerden biri, Yahudilerin tapındığı yer, Yahudi tapınağı anlamına gelir? Neden bir toplantıya katılanlar, namazın kılınmasından hemen sonra toplantıdan dağılıp yok olurlar? Neden evinden uzakta ölmekte olan birisi için kalıt düzenlemesine tanık olanlar birdenbire dururlar, namaz kılarlar, hemen sonra işlemleri sürdürürler? Ya bu sırada adam ölseydi! Neden namaz kılmaya üşene üşene gelenler kınanır? Neden namaz kılmak insanı kötülükten korurken[6] yoksula yardım etmeyip namaz kılanlara "yazıklar olsun"[7] denilir? Oysa kötülükten koruyucu namazı kıldıkları için insanların bu kötülüğü yapmamaları gerekirdi. Neden bir atın çok yakınında koşan öteki ata Arapçada nerdeyse "namaz kılan at"[8] denilir? Öte yandan (Arap) **ṣalat** deyiminin neden bugünkü anlamı ile "namaz kılma : ayakta durma + kulak kepçelerini büyültmek için elleri kulak arkasına götürme + bel bükme + diz çökme + yere kapanma + Tanrı'yı çağırma" anlamına geldiği 1400 yıldan beri bilinmez. Bunlar gibi nice saçmalıkların, anlamsızlıkların bir tek nedeni vardır : birkaç Bildiri dışında bu deyimin Kuran'da kesinlikle yükünme, "namaz / namaz kılma" anlamına gelmeyişidir. Oysa Kuran'da [**ṣl-**] kökü ile **ṣlt** deyiminin birbiri ile ilgisi olmayan on'a yakın değişik anlamları vardır.

---

[1] Yalvarmak : Birinden ısrarla, kendine acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek; dilenmek, dua etmek (*TDK*).
[2] Ayrıca krş. Yalın : 1- Yalanmış (?) olduğu için üzerinde hiçbir nesne olmayan; gösterişsiz; 2 - alev.
[3] *Nişanyan*
[4] krş. kara / karalaşmak / kararmak ile yaklaşmak / yakarmak
[5] Bu konuda örneğin bk. **l-qur'bā** (42/23)
[6] 29/45
[7] 107/4
[8] bu deyim Kuran'da yer almaz

Bilinen tek tanımlama, Arapçada bu deyimin ilkel anlamının, kalça (insanın, hayvanın) yanı anlamına gelmesidir. Sami dillerinde ise ilkel anlam : yan, yakın. Bu kökten türeyen öteki anlamları anlayabilmek için Arapçada bilinen anlamlarının yanı sıra Sami **krb** / **qrb** köklerine bakmak yeterlidir :
(Akat) **qrb** : yakın; (kentin yapının) ortası, odağı, göbeği; yakınlaşmak, yaklaştırmak; toplumsal ilişki, yakınlık [akraba olma]; (insan, tanrı, yıldız) (bir nesneye, birisine) yaklaşmak, yakınlaşmak; (Cin) (kötü amaç ile) yaklaşma; **naqrabu** : zamanın yakın olması, savaş alanı; **taqrubtu** : savaş, savaşma;
(Yemen) **qrb** : yakın olma; yaklaşma, bir bayrama katılma; (cinsel ilişki için) bir kadına yaklaşma; ordu birliklerini getirme (bir yere yanaştırma); sunu [kurban] sunma; bileşik (bağlaşmış) kimse; (bir tanrıya) bağlı, düşkün kimse;
(Yemen) **krb** (II) : yükümlülük taşıma; yükümlülük altında olma;
(Yemen) **krb** (I) : kutsama; kayra; **mkrb** : birleşik, bağlaşmış beyliklerin başkanı; tapınak, sinagog; toplantı odası.
(Akat) **krb** : yakarmak; kutsamak, tapınak; yakarı evi; adak sunma;
(Habeş) **karaba** : toplama; **kirub**, **kerub** : tanrıya yaklaşık olan Melek;
(Habeş) **qarba**, **qaraba** : yakınlaştırma; ilişkiye geçme; sunulmuş olma; kutlama.
Kuran'da yer alan **ṣalat** deyimi ile türevleri bütün bu anlamları içerir:
- (söz, görüş, düşünce konusunda) yanaşmak, yatışmak : sözleşme, antlaşma yapmak.
- (korumak, dinlemek için birisine, bir yere) yanaşmak, eğilmek, sarkmak, örtmek, gölge olmak.
- (dinlemek için birisine) yanaşmak.
- (yakarmak için tanrıya / puta) yanaşmak.
- tapınak (sinagog) : tanrı için yapılmış olan tapınaktaki, tapan kimseler için ayrılmış "yan oda".
- (kötü amaç ile birisine) yanaşmak; savaşmak.
- (cinsel ilişki için) bir kadına yanaşmak.
Bu anlamların yanı sıra ayrıca
- (Tanrının buyruklarını içeren) yassı taş; yazıt.
- uyuyup yere düşmek; kımıldamadan durmak, dinlenmek.
- kuş havada süzülmek; yüzeye çıkmak.
- soymak, soygunculuk yapmak, (çapul için) akıncılık yapmak.
Kökenler :
- (Sümer) **šu-il-la$_2$** : (el + yükseltmek) : elleri kaldırıp (yalvarmak, yakarmak).
- (İbr) Strong H6749 **tsalal** : düşmek, devrilmek. Krş. (Arap) [**sğd**] : yere düşme, yere kapanma. Mescit*.
- (Habeş) **ṣallaya**, **ṣalot** : yakarı, adak, aracılık. (Arap) **ṣlw**, **ṣalat** : yakarı; (Yemen) **ṣlw**, **ṣlt** : yakarmak;
- (Habeş) **ṣəlle**, **ṣəllā**, **ṣəllāt** (çoğul) : levha, (Yasa) yazıtı, (maden, taş) levha; (Hadramut Arapçası) **ṣilāl** : döşeme taşı, yassı taş. (İbr) **H6763 ṣela**ʿ: levha; (yassı) kaburga kemiği; (Geez) **ṣəllāt**, "üzerine bir din kuralı, bir inanç ilkesi yazılmış olan ince (taş ya da tahta) yazıt. Namaz*.
- (Yemen) **ṣll** : (yassı taşlarla) örtmek; **ṣlt** : taş döşeme; gömüt.
- (Yemen) [**zll**], **zlt** : adaklık "tabela". Bu konuda bk. Gömüt Taşı*
- (Yemen) [**wṣl**], bir yere erişmek; birleşmek; bir birliğe katılmak; bir buyruğa uymak, buyruğu uygulamak; **ṣlt** : armağan; **ṣlt** : yardım, katılım.
- (Habeş) **salaṭa** : eksiksiz, bütün olma; bir sorumluluğu yerine getirme, bütünleme, bitirme; [borcu] geri ödemek; **səlṭ** : geri verilecek tutar.
- (İbr) **H6763 tsela`**, Eski Antlaşma'da 32 kez yer alır. (Tevrat) Çıkış'ta en çok yan, yandaki, yanındaki anlamında iken Hezekiel'de ancak, (tapınaklarda) "yan oda" anlamı altında olarak kullanılır[1]. (Akat) **ṣelu**, **ṣīlu**, **ṣelillu** : kaburga kemiği [yanlardaki kemikler]; yan; **ša bīti ṣelu** : komşu; **ṣēlû**, **ṣēlitû**: yanındaki, yandakiler. Yanaşıklar*.
- (Arap) [**ṣly], ṣalā** : [ateşe] "yanaştırma, yaslama, ısıtma".
- (Ugarit) **šll,** (Arap) **ṯalla**, (Akat) **šalālu**. (Akat) **ṣâlu**, **ṣūlâtu** : savaş, dövüşme.
- (Asur) **ṣalatu** : savaşmak; (Asur) **ṣaltu**: düşmanlık. Krş. (Osm) birisine musallat olmak.
- (Yemen) **ṯll** : çapul elde etmek.
- (Arap) **salla** : çekmek; çekip çıkarmak; yolmak[2].
- (Arap) **ṣalat** : kılıç ile delmek; **ṣilt** : hırsız[3].
- (Yemen) **s^{3}ll** : yağmalamak, çapulculuk etmek.
- (Doğu Arabistan) **šll** : yağmalamak[1].

---

[1] (*Old Testament Hebrew Lexicon*) www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/nas/tsela-3.html
[2] *Geez Sözlük*, *516*
[3] *Steingass*, *588*

- (Akat) **salātu**, **sallātu** : aile; evlilik sonucunda akraba olan kimse; **salûtum** : yakınlık ilişkisi. Yanaşıklar*.
- (Yemen) **ms¹lm** : sunak; kurban kesilen taş. Krş. **muşallan**[2].
- (Habeş) **şll** (II), **şallala**, **şalala** : gölge olma; karatma, örtme; koruma. Krş. (Arap) **ẓll**.
- (Habeş) **şalawa** (I)*:* dinleme, dinlemek için eğilme (yaklaşma)[3], kulak verme.
- (Habeş) **sll** (II), **salla**, **salala** : teyellemek [tutuşturma]; raptiye.
- (Akat) **salālu** : boşaltmak; soy(un)mak. (Akat) **şalālu**: uyuyup yere düşmek; kımıldamadan durmak, dinlenmek; bir kadın ile uyumak. (Akat) **muşlālu** : öğle uykusu.
Dolayısı ile önümüze [x**l**] → [x**ll**], [x**ly**]. x = **s**, **ş**, **š**, **ṯ**, **ẓ** gibi bir denklem çıkar. Ortaya çıkan seslendirme (okuma), dolayısı ile çeviri sıkıntıları buradan türer. Öte yandan Arap alfabesine yenilik getirilmeden önce **ş** ile **ḍ** / **s** ile **š** / **ṭ** ile **ẓ** harflerinin yazılışının bir oluşu unutulmamalıdır[4]. (Ateşe) yanaştırma, (ateşe) yaslama; (ateşe yanaşıp) ısınma dışında bu anlamların nerdeyse tümü Türkçeye "namaz" ya da "namaz kılma" diye çevirilir[5]. Öte yandan Kuran'da **şalat** (bağlılık, yanaşmış olma, antlaşma)[6] ile birlikte genel olarak, "ayakta tutma, dikili tutma, sürdürme, tutucu olma" anlamına gelen **qwm** kökü kullanılırken Türkçe çevirilerde "kılma" yardımcı eylemi kullanılır.

Salih : [**şlḥ**] kökünün türevleri genel olarak 1 - (Tanrıya, bir insana) ortak koşuştan; 2 - kötülükten, kötü eylemlerden arındırıcı, arınık, arınmış (nesne, kimse, tanrı); kendisini / başkalarını arındıran, "tezkiye eden" kimse anlamına gelir. Genel anlam : tanrının, insanın, bir nesnenin üzerine sonradan katılan[7] kirliliği, lekeleri gideren kimse ya da giderici eylem[8]. Örneğin : (Toplumunu) (putatapıcılıktan / kötü inançtan) arındıran Yunus[9]; (Sözleşmede ortaya çıkabilecek sıkıntıları) gideren; (günlük) sıkıntıları düzelten (islah eden), (sıkıntı gidince) barışan kimse[10]. "Salih ameller" ise, kötülüğü, kötü olanı giderici eylemler anlamındadır. Bu deyimin genel olarak "uygun / iyi işler" diye çevirilmesi şaşırtıcıdır. Oysa "kötü", Kuran'ın çoğu yerinde "kötü tanrı / kötü inanç", kötülüğü giderme ise ortak koşuculuktan, kötü inançtan uzaklaşma anlamındadır. Bu kök, çoğu Bildiri'de ya "inanan kimseler" ya da (inanç konusunda) "bozgunculuk yapanlar" deyiminin hemen arkasından gelir. Bozgunculuk (fesat çıkarma), Kendisine ortak koşarak Allah'ın tekliği konusunda kargaşalık çıkarma demektir. Düzeltmek ise (bu) bozukluğu gidermektir. Bozguncular*.
Şāliḥ sözcüğünün ne gibi değişik anlamlara geldiği Yusuf öyküsünde[11] ortaya çıkar : Babalarının Yusuf ile Bünyamin'i sevgide üstün tuttuğunu gören Yusuf'un öteki kardeşleri, kendilerini kıskanırlar, üstelik Yusuf'u öldürmek isterler. "Onu öldürürsek **şāliḥ** kimselerden oluruz" derler. Bu tümce, Türk ve yabancı çevirmenleri içinden çıkılmaz bir sıkıntıya sokar. Nasıl olur da suçsuz kardeşini öldürmek isteyen biri, "iyi biri" olur? Oysa Yusuf ölürse, artık hiç kimse sevgide kendilerinden üstün olmayacak, üstelik sevgide kendilerine "ortak koşulmayacaktı". Sevgide kendilerinden üstün tutulan Yusuf böylece ortadan kalkmış, Yusuf'tan "arınmış" olacaklardı. Babaları ile yeniden "barış" (sulh) içinde yaşayacaklardı. **Şāliḥ** eylem eyleyenler deyimi, sevgide Allah'tan üstün tutulan kimi tanrıları ortadan kaldırmak için çalışanlar için kullanılır. Dolayısı ile Kuran'da **şāliḥ** olan biri, artık ortak koşuculuğu bırakmış / arınmış olandır, yapılan yanlışlığı gideren kimsedir, üstelik kesinlikle uygun, iyi, güzel işler yapan kimse anlamına gelmez. Yine Yusuf'un öyküsüne dönersek, babalarının ikinci karısından doğdukları için Yusuf ile Bünyamin, ilk kardeşlerine göre aileye sonradan "katılan" kimselerdi. Dolayısı ile aileye sonradan "katılan ortak" kardeşler yok olursa kendileri artık **şāliḥ** olmuş olacaklardı, dolayısı ile, bu "ortakları" ortadan kaldırmış, ortaklardan arınmış olacaklardı[12]. Kendilerinin bakış açısına göre "bir yanlışlığı ortadan kaldıracaklardı". Bu anlam Arapçada apaçıktır. **saliḫ** : (yemek) tatsız olmak. Yemeğe katık (tuz, biber) katılmamış olma. Eve "katılan öksüz çocukları" sevmeyen

---

[1] *J. Teixidor, "Une inscription araméenne"*
[2] 2/125
[3] bu deyim Aramicede "bükme, eğme" diye anlaşılır.
[4] https://fr.wikipedia.org/wiki/Diacritiques_de_l%27alphabet_arabe
[5] İslam Geleneklerince bu sözcüğün anlam daralmasına uğratılması konusundaki bir eleştiri için bk. *A. Genç, "Kur'anda Salât Kavramı", 31.*
[6] (Habeş) **salaṭa** : eksiksiz, bütün olma; bir sorumluluğu yerine getirme.
[7] Bu kökün ilkel anlamı "uzayan, çıkan saçı kesmek, çıkıntıları yok etmek, kel etmek; alnı açık olmak" olmalıdır. "Sonradan katılan" anlamı için ayrıca bk. Vasıf*
[8] Arınmak : 1.Temizlenmek. 2. Katışıksız, arı duruma gelmek (*TDK*)
[9] 68/50
[10] 9/75, 28/27, 42/40
[11] 12/9
[12] İbrahim ise, Tanrı'dan, kendisini (ortak koşuştan / putatapıcılıktan) arınmış kimseler arasına (**bil-şāliḥīna**) katmasını ister (26/83).

"üvey baba" için de **ṣāliḥ** niteliği kullanılır[1], üstelik bu bağlamda karaçalıcı, çamur atan, çamur püskürten (benekleyici) anlamına da gelebilir. Dolayısı ile **ṣāliḥ** olmak isteyen biri kıskançtır[2]. Bu deyim genel olarak Allah'a ortak katılmasını sevmeyen kıskanç inanıklar için kullanılır.
Kökenler : (Arap) **salīẖ** : Tatsız, tadı olmayan (yiyecek)[3] Bu ise, katıksız, yalın olma; kendine birden çok tanrı edinmeme; Tanrı'ya ortak koşmama / evine kendisinin olmayan çocukları katmama, katıklamasını sevmeyen biri anlamındadır. Krş. (Osm) saliha : arı, arındırılmış saf (katıksız) gümüş.
(Sümer) **šu₄-luẖ** (el + arındırmak) : tören için arınma.
(Akat) **salāẖu** / **šalāẖu** : (su, yağ) püskürtmek; arınma töreni[4]; (beden) damlalarla örtülmüş olma. **sāliẖu** : püskürtücü. (Akat) **sala'u** (I) : püskürtmek; ıslatmak, kara çalmak;
Bu "püskürtme" anlamı, yakın sesli değişik bir kökte de görülür. (Ugarit) [**šlḥ**] (I) : germek, atmak, fırlatmak, göndermek. (Arami, Süryani) **şəlaḥ** : göndermek, fırlatmak. Oysa (Arap) [**slḥ**] : 1 - dışkı (bok); geçersiz kılma, boşa çıkarma; 2 - (Osm) silah (atılan nesne, ok, kargı) anlamındadır. Dolayısı ile ortak koşucu biri "salih bir eylemde" bulunursa o, Tanrı'ya koşulan ortakları uzağa atmış, göndermiş, boşa çıkarmış olur. (Akat) **šalāẖu** : Çıkarmak, söküp çıkarmak; (malı) dağıtmak. (Arap) [**slẖ**] : (Deri) yolmak, yüzmek; sıyırmak; sıyrılmak, ayrılıp gitmek[5].
Köken bakımından "salih" ile "silah" birbiri ile karıştırıldığı kesindir. Örneğin Yusuf'un kardeşleri bağlamında 12/9. Bildiri şöyle de okunabilir : " Babanızın (ışıldayan) yüzü ancak size kalsın diye Yusuf'u öldürün ya da onu *(uzak) bir toprağa atın* (**iṭ'raḥūhu**)! Üstelik bu (eylem)den sonra, (sevmediklerini) *uzağa atan kimseler* (**qawman ṣāliḥīna**) olacaksınız".

Samiriyeli : **s-sāmiriy**. Samiriye (Samarya), güneyinde Yahudiye (Yehuda), kuzeyinde Celile olan bölgenin, ayrıca bu bölgenin başkentinin adıdır. Kuran'da üç kez anılan bu kimse[6], Altın Buzağı olayının sorumlusudur. Tevrat'ta böyle bir kimseden söz edilmezken bu olayın sorumlusu, Musa'nın kardeşi Harun'dur denilir[7]. Oysa bu Altın Buzağı bağlamın dışında, Samiriyeliler'in, kendilerinin altın ve gümüşleri ile yapılmış bir buzağı putuna taptığı Eski Antlaşma'da belirtilir[8]. Değişik anlamlar :
1 - (Doğru inanç konusunda) gözetenler, tutucular anlamına gelen (İbr) **shmārīm**'den türediği ileri sürülür[9]. Samiriler (Samiriyeliler), kendilerine "koruyucular / bekçiler / gözeticiler" anlamına gelen **şamarim** adını verirlerdi.
2 - Gören, görücü anlamındadır. Sami [ʿ**mr**], genel olarak "bakmak, görmek, anlamak, demek" anlamındadır. (Akat) **amāru** (I), **tamāru**, Habeş **ta**ʾ**amāri** sözcüklerine dayanarak (gizemi) görücü, yorumlayıcı, tansık yaratıcısı[10], kahin diye anlaşılabilir. Kuran'a göre bu kimsenin, başkalarının sezemediği konuları "sezebilme", kavrayabilme yeteneği vardı[11]. Kuran'da, [**smr**] kökünün tek türevi **sāmiran**[12] diye geçer, "gece konuşması, gece yapılan konuşma" diye anlaşılır. Oysa Petrus'un 2. Mektubu 2. Bölüm'ünün nerdeyse satır satır anımsatması olan bu geçişin[13] konusu, yalancı Elçilik yapanların kınanmasıdır, dolayısı ile **sāmiri**, gece (yıldızlara bakıp) konuşan, yıldız falcısı, kimsenin görmediğini gören[14] kahin anlamına gelmelidir. Krş. (b/m) (Akat) **šabrû** (II) : düş yorumcusu.
3 - (Akat) **samaru**, **semeru** (yüzük, bilezik); ayrıca **samārum** (**zamārum**) (gümüşü biriktirmek[15], bir yana koymak) sözcüklerine, ayrıca Kuran'a[16] dayanarak madenci (altını, gümüşü ayıran, arıtan) ya da bilezikçi,

---

[1] 18/82
[2] istekli, kıskanç anlamı için ayrıca bk. **Yakin***. Oysa bir kez, Davut bağlamında (38/24), kıskançlıktan, imrenişten arınan kimseler için kullanılır. Allah'ı severken başka tanrıları "dışlayanlar", "uzağa atanlar" için bk. 2/165.
[3] *Geez Sözlük*, **lasẖa** (I), *318*
[4] (Osm) taharet.
[5] 7/175, 9/5, 36/37
[6] 20/85,87,95
[7] Çıkış 32. Bölüm
[8] Hoşea 8/4,5,6
[9] *T. Fehrullah, "The Samaritans", 160*
[10] *Geez Sözlük, 25*
[11] 20/96
[12] 23/67
[13] Kuran 23/54-70
[14] Kuran 20/96
[15] (Habeş) **zammara** (III) : devşirmek
[16] 20/87-88

yüzükçü, gümüşçü, kuyumcu diye de anlaşılabilir. Dolayısı ile bu kimse, İsrailoğulları'nın altınlarını eritip, Altın Buzağı'yı yapandır. Olası değişik anlamlar için bk. **sāmiran**[1].

Samūm : Üç kez[2], içine işleyen, kavurucu (yel, ateş) diye anlaşılır. 1 - (Akat) **ṭummumu** (I) : sağır; **ṭummumu** (II) : kulağı tıkamak; sağırlaştırmak. (Arap) **ṣamma** : kapalı, tıkaç, sağır olma; (Habeş) **ṣmm**, **ṣamma**, **ṣamama** : sağır olma; dilsiz olma; anlamama. **ṣəmum** : sağırlık, sessizlik; [duymadığı ya da duymak istemediği için anlamayan, anlamak istemeyip] uymayan, başkaldıran. Bu kök ayrıca gizli, gizlice anlamına gelir. 2 - (Akat) **šamāmu** : (Cin) yaralamak, yara açmak. (Yaralı beden, birisini) acıtmak. 3 - Gökten gelen; (Akat) **šamāmiš** : göksel (gök gibi). Bu sözcük (Osm) sema ile anlamdaştır. 4 - "Uğuldama" anlamı için bk. (Akat) **damāmu**. Gürleme, uğuldama, gürültü yapma. Haykırma, ağlama, yas tutma, ağıt yakma için bk. (Habeş) **dmm** (III), (Akat) **damāmu**, (Arap) **damdama**. 5 - (Habeş) **dmm** (I), **damama** : tutku, aşırı istek içinde olma; şaşırma, afallama; (Habeş) **samama** : anlayışı kısıtlı olma; salak, saçma olma. Dolayısı ile **samūm** : 1 - "uğuldayan, gürültü yapan, sağırlaştırıcı, [soluk borusunu] tıkayıcı, boğucu, bedeni yaralayan", üstelik yukarıda (gökte, sema'da(!)) bulunan bir yer; tinlerin, Doruklar'da bulunan Bekletilme Yeri'dir[3]; 2 - Tanrı buyruğunu duymak istemeyen, başkaldıran, şaşırtıcı, [Yol'u] tıkayan, ne dediği anlamsız olan, Gök'ten gelen Cin'in nitelikleridir. "Yukarıdan gelen" anlamı için bk. Pislik*, Çığlık*.

Sapmak : [**fsq**] kökünün 54 türevi, doğru yoldan ayrılma; kılavuzun gösterdiği yoldan çıkma, kılavuzdan ayrılma; [Yol'a göre] sapık (**fāsiq**)[4] anlamındadır. Bunun yanı sıra, kimi Bildiriler'de özellikle sözleşme, ant içme bağlamında[5] bu anlama gelmediği kesindir. Kimi Bildiriler'de[6], sözleşme ya da doğru seçim konusunda "fasık olanlar" isteksiz olanlar, bu konularda uyuşukça davranan, toplum içinde sıkıntı çıkaran kimselerdir. Tanıklık edenler bağlamında[7] "fasık olanlar", yoldan, inançtan değil, ancak attıkları yalan ortaya çıkmış, sözlerinden sapmış kimselerdir, üstelik doğrucu olmadıkları için böylelerine artık inanmamak gerekir[8]. Dolayısı ile "fasık" niteliği, Kuran'ın birçok yerinde sözüne güvenilmeyen, doğrucu olmayan, söz verildikten sonra sıkıntı çıkaran, sözünden sapan kimseler için kullanılır. Hasan Basrî'ye göre "fasık" olan kimse, "Söz verdiği zaman sözünden döner, konuştuğunda yalan söyler, ve kendisine bir şey emanet edildiğinde ihanet eder"[9]. Köken 1 - (Akat) **pašaḫu** : dinlenmek, dindirmek, dinginleşmek, yatışmak[10], uyuşmak, isteksiz olmak. Bu, Yol'da artık yürümeme, kılavuzu izlememe, yolda giderken durma[11], sözünü ayakta tutmama anlamına gelir. Kendilerine Yasa geldikten sonra onu benimseyerek "yatışanlar", artık Tanrı'ya başkaldırmayan İsrailoğulları için de **fāsiq** deyimi kullanılır[12]. 2 - (Akat) **pašaqu** : sıkı, dar olmak; sıkıntı çıkarmak, çocuk doğarken[13] ortaya sıkıntı çıkmak. Öte yandan, yakından bakılırsa (Arap) [**fsq**] ((Osm) fasık) ile (Arap) [**fsḫ**] ((Osm) fesih) : 1 - el [bilek], bacak yerinden çıkmak[14]; 2 - verilen sözden, yargıdan ayrılma, yürürlükten kaldırma, bozma (*Lane*), yakın anlamlıdır. Dolayısıyla, yerel bir okuma sonucu olarak, Kuran'ın birçok yerinde bu iki kök birbirleri ile karıştırılır.

Saptırmak : Kuran'da sık sık, "Allah kimi saptırırsa, artık onun için kılavuz / ege / yardımcı olmaz" denilir. Bu ise, yolda giderken birisinin elini bırakmak, onu artık kılavuzlamamak, böylece o kimsenin, gidilen yolu büsbütün şaşırmasına yol açmak anlamındadır. (Arap) [**ḍll**] : şaşırma; başıboş dolaşma [kılavuzsuz olma]. (Akat) **dâlu** : gidip gelmek, dolaşmak. Oysa (Geez) **dll** : (saç, nesne) kıvırcık, dalgalı, büklüm büklüm olma

[1] 23/67. dipnotu
[2] 15/27, 52/27, 56/42.
[3] 56/42
[4] Fasık : 1. Allah'ın emirlerini tanımayan, sapkın, günah işleyen. 2. Kötülük eden, fesatçı (*TDK*).
[5] özellikle bk. 7/102, 7/145, ayrıca 5/108
[6] örneğin 2/99, 3/82, 3/110, 5/108, 9/8, 9/53, 9/96.
[7] 24/4
[8] 49/6
[9] (aktaran) *M. Özdemir, "Anlam Kaymasına Uğrayan Kur ani Bir Kavram : Fâsık"*
[10] bu anlamlar için bk. (Arap) [**fṣḥ**], **afṣaḥ** : dingin, yatışmış, anlaşılır [tek tek söylenmiş] (bir dil) (28/34).
[11] krş. ilk Mekke döneminden olan "aranızdan (Yol'da) ilerlemek ya da gecikmek isteyenler" (74/37)
[12] 7/145
[13] iş başlarken; iş beklendiği gibi yolunda giderken
[14] 1 - Fâsık, lügatta, "çıkmak" anlamına gelmektedir. Nitekim Araplar, hurmaya kabuğundan çıktığı zaman fısk (f-s-k) kelimesini kullanırlardı. Yine fare, deliğinden çıkıp bozgun yaptığından dolayı "fuveysika" olarak isimlendirilmiştir. Bu anlamıyla feseka fiili lügatlarda, "çıkmak" anlamına gelen "harece" fiili ile karşılanmıştır. (*M. Özdemir, "Anlam Kaymasına Uğrayan Kur ani Bir Kavram : Fâsık")*. 2 - Fısıh (Bayramı) : (Yahudiler'de) (İsrailoğulları'nın Mısır'dan) çıkışı; (Hristiyanlar'da) (İsa'nın göğe) çıkışı.

anlamındadır[1]. Oysa (kendini) saptırmak, kervanda giderken devenin sırtından "yere düşüp" kılavuzsuz kalıp, yolda nereye gideceğini bilemez olmak anlamındadır[2].

Sarraf : Arap [**ṣrf**] / [**srf**] köklerinden türeyen sözcüklerin üç ayrı kaynağı vardır :
1 - Güney Sami dillerinde kırpmak; ağaç yapraklarını (teker teker) yolmak / koparmak; çentmek (ince ince doğramak). Bu anlam, Kuran'da ancak Tanrı'nın verdiği örnekler konusunda yer alır; bu, örnekleri kırpık kırpık yapıp Kuran'ın değişik yerlerine dağıtmak, serpiştirmek anlamına gelir. Oysa "müsrif", (çarpıtmak için Bitikteki) yaprakları yolan, "tahrif eden" kimse anlamındadır. Tahrif*;
2 - (Akat) **ṣarāpu** : Madeni eritip arındırmak. (Madeni) dönüştürmek. Bu anlam ise yapılan çağırıyı izlemekten vazgeçenler, "dönenler" için kullanılır; bir inançtan, bir tanrıdan ötekisine dönenler, dönüşenler[3], dönüştürenler anlamındadır. Başka bir tanrı edinmek için Allah'ı "elden çıkarmak" anlamı için krş. (Arap, Yemen) **ṣrf** : tüketmek, "harcamak", "masraf etmek". (Akat) **šarāpu** : yakmak, yakıp yok etmek, kül etmek; aşındırmak(?). Böyle birisi değerli bir tanrı olan Allah'ı boşu boşuna "israf" etmiş olduğundan, artık "müsrif" biri olmuş olur! Eş anlamlı bir deyim için bk. Az Bir Değere Değiştirmek*. Oysa toprak ürünlerinin vergisi konusunda "müsrif olanlar", o vergiyi "dönüştürenlerdir", onu amacından uzaklaştırıp ("israf edip") gerekmeyen kimselere verenlerdir, onu kırpık kırpık yapanlardır. Kuran'ın hiçbir yerinde, paranızı boşu boşuna tüketip, "israf edip" yoksullara aşırı yardımda bulunmayın denilmez! Verilen söz konusunda dönüşenler, sözü dönüştürenler, ayrıca Tanrı gibi doğrucu olmayanlar için bk. 21/9. Krş. (Osm) sarraf : 1. Kuyumcu. 2. Mesleği, değerli kâğıt ve metal paraları birbiriyle değiştirmek (*TDK*). Bu anlam Allah'ın verdiği örnekler için de kullanılabilir : Örneklerin birini alıp ötekini vermek; örnekleri çeşitlendirmek.
3 - (Arap) **sarafa** : (yaprağı) kemirme anlamına gelirken (Habeş) **sarafa** : delmek; Geez dillerinde [**šrf**] aşındırmak, kırmak, kırık, çentik, gedik, dişlerin aralıklı olmak gibi anlamlara gelir. "Kaçacak yer" diye çevirilen tekgeçişli **maṣrif** (18/53), (kaçılacak, sızılacak) delik ya da (kötü bir durumdan, iyi bir duruma) dönüş, dönülecek yer anlamına gelmelidir. Öte yandan (Osm) israf ile ters anlamlı tasarruf köktaş tutulur. Oysa "tasarruf", kemirme / yontma köküne dayanmalıdır. Anlam için bk. Kazanmak*. Anlam bakımından [**ṣrf**] ile [**bḏr**] yakın anlamlı olmalıdır. Bk. **tabḏīr**, **tubaḏir**[4].

Sanat : Genel olarak "yapmak, işlemek" diye çevirilen [**ṣnʿ**] kökünün türevleri kimi Bildiriler'de anlam yetersizliğine yol açar. Nuh'un, Su Baskını'ndan önce Gemi'yi (kendi elleri ile) "işlemesi" hiçbir sıkıntısı yaratmazken[5], öteki bağlamlarda, bu "işlenen iş", Tanrı'nın beğenmediği bir iştir. Dolayısı ile o bağlamlarda (yalan) üretmek, türetmek, uydurmak (yalan yakıştırmak), Bitik'i "el ile" yazmak gibi olumsuz anlamlar taşır. Bunu yapanlar ise örneğin, Bitik'in bir bölümünü yok eden, elleri ile yırtan Hristiyanlar[6]; yalan türeterek Bitik'i yanlış öğreten Yahudiler[7]; put yapan, tanrıları çoğaltan, tanrılar üreten Firavun[8], ortak koşuculardır[9]. Bir tek Tanrı'yı çoğaltma anlamı için bk. (Arap) [**ṣnw**] : bir tek kökten birçok sürgün ("diş") veren hurma ağacı[10]. (Yemen) **ṣnʿ** : güçlendirme, pekiştirme; (ele geçirip) bir yere yerleşme; **ṣnʿ** : iş; iş işleme; **ṣnʿwy** : [yağmur yağmadan] yapay [yapmacık] olarak sulanan toprak. Oysa tarla, Tanrı'dan gelen bir su ile sulanmalıydı! Bitik, "el ile" işlenmemeliydi! Yemek*, Azık*, Sofra*.

Sanıcı : Gerçeğe dayanmayan, öyle olduğunu sanan kimse. [**ḫrṣ**][11] kökünün türevi **ḫarrāṣūn**[12] için kullanıldı.

Sanmak :]**ẓnn**] kökünün türevleri sanı, sanıda bulunma, sanma anlamlarına geldiği kesindir. Sanmak ise 1 - Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek, zanneylemek. 2 - Gibi gelmek, farz etmek. 3 - Bir şey veya kimsenin ... olduğunu düşünmek demektir (*TDK*). Oysa bu deyimin içinde geçtiği kimi Bildiriler'de[13] bir olasılık yerine bir kesinlik beklenir. Dolayısı

---

[1] Yol, kıvırcık, dolambaçlı olma (?), dümdüz olmama (?)
[2] örneğin 6/140
[3] örneğin 10/12.
[4] 17/26
[5] 11/37, 11/38
[6] 5/14
[7] 5/63
[8] 7/137
[9] 11/16, 13/31, 16/112
[10] açıklama için bk. "yıllarca süren açlık" diye anlaşılan **bil-sinīn** (7/130).
[11] **yaḫruṣu** : değerlendirme; görüş; kanı; sanı; paha biçme (6/116, 6/148, 10/66, 43/20)
[12] 51/10
[13] örneğin 2/46, 2/230 (?), 38/24, 41/48, 72/12

ile bu deyim birisinin, güvenilir olduğunu sanarak kendisine inanmak, bel bağlamak anlamına gelmelidir. Bu kökün ilkel anlamı (Akat) **šanānu** (karşılaştırmak, benzetmek, bir (eş) tutmak, yarışmak, sürekli tartışmak) olmalıdır. Öte yandan "sanı sanan" kimseler, bilineni, bilinmeyen ile değiştirenler ya da bilinene değişik bir anlam verenler[1], ya da "yorumlayanlar" olmalıdır : (Akat) **šanû** (IV) : (yol, kıyı, yer, durum, sınır, kural, sözcük, tasarı, inanç, düşünce, giysi) değişmiş olmak; değişik olmak. (Habeş) **zenawa** : bildirmek, bildiride bulunmak, anlatmak, muştulamak. Bilineni değişik yapma, değiştirme anlamı için ayrıca bk. (Akat) **za'ānu**, **zânu** : (değerli taş, yıldırı, çekicilik ile) süslenmiş, bezeklenmiş olmak. Süs*. Öte yandan Arap **hamza ḏāl nūn** [ʾ**dn**] kökü (1 - kulak; duyurmak; olmasına, gitmesine olur demek, onaylamak (izin vermek), Yemen'de [ʾ**ḏn**] diye geçer. Yine Yemen'de ʾ**ḏn-n** (çoğul) : (kendilerine söz geçirilen, buyruğu işiten, kulak veren) uşaklar anlamına gelir. (Kuran) "**z**" ile (Habeş) "**ḏ**" arasındaki ses benzerliği göz önünde tutulursa[2], örneğin "(Bu alçak gönüllüler), İdi'leri ile karşılaşacaklarını, ayrıca O'na döneceklerini sanırlar (zannederler)"[3] tümcesini, "onlar, (bu konuda) kulak verenlerdir, ya da O'na dönecekleri (konusunu) onaylarlar diye çevirmek tümceye beklenen anlamı getirmiş olabilir. Bu nedenle kimi bağlamda[4], Türkçeye "onlar anladılar" diye çevirilir.

Sayı saymak : Kuran'da 57 kez yer alan [ʿ**dd**]'nin birçok türevi anlam sıkıntısı çıkarır. Bu kökünün Arapçadaki ilkel anlamı sayı, sayı saymak, sayıyı toplamaktır. Öteki anlamlar : 1 - (koşuk dilinde) ısırılmış, sokulmuş, acıtılmış olma. 2 - birisi, kendisi ile kan bağı olmayan başka bir topluma sokulmak, artık onlarla birlikte sayılmak. Oysa Sami dillerinde ısırmak, sokmak, acıtmak, "getiri, faiz almak" demektir. Varsıl biri elindeki parayı "sayarsa", 1 - o parayı getiri elde etmek için kullanır; 2 - başkaları ile paylaşmamak için onu dişleri ile tutar; onu kemirir, alıp götürür; (ortadan) yok eder. (Habeş) ʿ**aḍada** : biçmek; (Arap) ʿ**aḍada** : ağaç kesme; bıçkı, orak ile kesme. (Geez) ʿ**ḍḍ**, ʿ**aḍḍa** : yoksun bırakma, dokunca verme; yanlış davranma; çalmak, zorla alıp götürmek; çöl (gibi boş, ıssız) olma; ıssızlık; kimsesizlik, boşa gitme. (Yemen) ʿ**ḍd**, ʾʿ**ḍd** (çoğul) : sulama kanalındaki suyu saptırıcı araç. (Arap) ʿ**iḍḍa** : kötü durumda olma, yoksun olma demektir. Oysa (Arap) ʿ**aḍḍa** : dişleri ile tutma, ısırma [dişlerini batırma] anlamına gelir. (Akat) **eddidu** : bir tür dikenli çalı; **edēdu** : (bedenin kimi yerleri, boynuz, ay) sivri uçlu olmak; **iddum** : sivri uç. **udditu** : fışkınların (sürgünlerin) büyümesi.

Sebe : **Saba**, Güney Arabistan, Yemen, Eritre (Habeşistan'ın doğu kesimi) bölgelerinde kurulmuş bir krallıktır. Himyarit Krallığının yükselmesi sonucunda ortadan kalkacaktır. Bu toplumun Kuran'da[5] anlatılan öyküsü, Yemen'de yer alır.

Seçim : Seçim, seçkin, seçenek gibi deyimler için bk. Hayır*.

Sebep : [**sbb**], **asbāb** (çoğul). Bu sözcük örneğin, yanlış inanç konusunda birbirini izleyen insanlar bağlamında[6] kendilerini birbirine bağlayan yollar, bağlar, ilişkiler diye anlaşılır. Öte yandan **asbāba l-samāwāt**[7], "göklerin ipleri, göğe (çıkan) yol, gökteki yol diye anlaşılırken **asbāb**[8], yol, kapı, sebep diye çevirilir. Ayrıca **bisababin**[9], "bir insanın kendi kendisini öldürmek için evin tavanına astığı" ip olarak anlaşılır. Oysa [**sbb**] kökünün değişik kaynaklardan gelen değişik anlamları vardır : 1 - (İki nesneyi, iki kişiyi, iki kenti, iki olayı birbirine bağlayan) yol, ilişki, neden[10], amaç, ulaşılmak istenilen sonuç; (alt katı üst kata, ağacın altını üstüne bağlayan) ip, merdiven, basamaklar. 2 - (Habeş[11], İbr, Ugarit) : dönüp dolaşmak, "tur atmak". Bu anlam 18. Dizi'de Çift Boynuzlu için kullanılır. 3 - (Habeş) **sbb** (III) : dönüp dolaşan bekçi. "Dönüp dolaşma" ile "bekçi" ilişkisi için krş. (Arap) [**dwr**] (dönme), (Yemen) **dwr** / **dyr** : dönmek; karakol görevlileri, bölge bekçileri; (Osm) devriye. 4 - (Arap, Yemen) Birisinin çevresinde dönüp dolaşmak, birisine sataşmak, (yakında, kent içinde yapılan) savaş, dalaşmak[12]. Oysa, genel olarak Türkçeye "sövmek" (!) diye

---

[1] Krş. Şehvet*
[2] (Habeş) ʾ**əzn**, ʾ**əzan** (çoğul) : kulak
[3] 2/46
[4] örneğin 9/118
[5] 34/15
[6] 2/166
[7] 40/37
[8] 38/10, 40/36
[9] 22/15
[10] (Yemen) **s¹bb** : uygun durum yaratmak, neden olmak; fırsat.
[11] **sbb**, **swb**
[12] 6/108 iki kez

çevirilir. 5 - (Akat) [**ṣbb**], (Habeş) [**sbb**] : uçmak, uçuşmak; (Akat) [**šbb**] : [sevinçten uçuşmak], sevinmek, coşkulanmak; (Arap) **šabba** ile eş anlamlıdır. 6 - (Habeş) [**śbb**], (Arap) **sabba** : kesme, delme, [yol açma]. Bu anlam, Çift Boynuzlu konusunda yer alır. 7 - Kuzey-Batı Sami dillerinde "dönüp dolaşan" yuvarlak kule[1] (Nemrut'un Kulesi (?), ziggurat (?)).

Seçkin : Seçim, seçkin, seçenek gibi deyimler için bk. Hayır*

Sefer : [**sfr**] kökünün 12 kez yer alan türevleri birbiri ile ilgisi olmayan iki ayrı kökten türer. 1 - **asfara** : o, ışıldar, ışık saçar[2]; **musfirat** : ışıldayan[3]. (Akat) **ṣabāru** (I) : [ışık, göz kapakları gidip gelmek] ışıldamak; göz kırpmak; **ṣabāru** (II) : insan kendi çevresinde dönüp durmak. (Kuran) **asfar**[4]: (geri dönmek için, gidip gelmek, "ışıldamak, titreşmek", koşuşturmak için) yolculuğa çıkmak, "sefere çıkmak". (Yemen) [**s^{1}fr**], **s^{1}frt**, yayılmış, genişlemiş. 2 - İbranicede [**sfr**] kökünden çentiklemek, yazmak (H5608); bitik (H5609), yazman (H5613) türer. İbranicede, dürülmüş Tevrat'a Sefer Torah, ayrıca bunu yazanlara ise sopherîm denir. İbranicedeki bu kök Akat diline dayanır. (Akat) **şaparu :** [Çivi yazısı ile yazmak için kurumamış kil tuğlayı] çentmek, çökertmek, göçürtmek, bastırmak [Baskı işleminde bulunmak]. (Kuran) **asfaran** : Bitikler[5]; **safarat**[6]: yazıcılar. (Akat) **šapāru** : göndermek, (bildiri, ileti) göndermek, (birisine) yazmak; **šapru** (tekil) **šaprūtu** (çoğul) : elçi, ulak[7]. Öte yandan (Akat) **šip(i)rātu** (çoğul): yönerge, ileti.

Sekine : **sakīnat**. Yatışma, dinginleşme, genel olarak "güven duygusu" diye anlaşılır. Sami dillerinde, [**skn**] **/** [**škn**] kökleri yerleşme [oynak / göçebe olmama], yerleştirme; bakma, ilgilenme (yakınlık gösterme), (gerekeni) sağlama/karşılama, dikili taş gibi anlamlara gelir[8]. Osmanlıcada, bir kentin "sakinleri", orada oturanlar, oraya bağlı kalanlar, "göçebe olmayanlar" demektir. Yatışma, dinginleşme / yerleşme (göçebe olmama) ilişkisi için bk. Soğuk*. Kuran'da ise [**skn**], (Tanrı'nın) (orada) olması, (orada) bulunması, eşlik etmesi, birlikte bulunması, yakın olması, ilgilenmesi anlamlarını taşır[9]. Örneğin **sakanan**[10], kalınılan yer demektir. (Akat) **sākanu** : bakmak, ilgilenmek; (Ugarit) **s-k-n** : ilgilenmek, düzene koymak; (Ugarit) [**skn**] (I) : yönetici, yönetmen, ilbay; komutan; [**skn**] (II) : dikili taş. (Akat) **šakānu** : yere, aşağı koymak; (simge, taş yazıt, tören donatımını) yerine koymak, yerleştirme; el, adım "koymak"; yargı, bağış sunmak, dağıtmak; (sözleşme, onay, arkadaşlık) kurmak, yerleştirmek; (eylem, etkinlik) uygulamak, gerçekleştirmek; orada olmasını sağlamak, yerleştirmek; **šaknu** : (bir yere yerleştirilmiş, atanmış) yönetici. Bu ise, savaş bağlamında Aziz* (komutan) anlamında olmalıdır. (Habeş) **sak(w)anā** : adım, adımın bıraktığı iz; ayağın tabanı; dayanak; [üzerine put konulan] ayaklık. Genel anlam, "üzerine dayanılan nesne"dir.
İsrailoğulların'da "tanrının yakın[11], orada olması, birlikte bulunması, eşlik etmesi"[12] kavramının kökeni, tektanrıcılığa geçilmeden önceki dönemlere dayanır. Kentlerdeki tanrılar tapınaklarda, "kendi evlerinde" otururlardı. O tanrılar, o ev'in içinde bulunduğu kentin koruyucuları idi. Göçebe toplumlarda ise, tanrıyı (tanrının simgesi olan putu) sürekli olarak taşımak gerekiyordu. Bu putun ya da putların taşınması için bir taht, tahtırevan[13], taşınan sandık gerekiyordu. Böylelikle tanrı hep orada, kendisine inananların yanındaydı, böylece kendilerine eşlik ederek güven sağlıyordu[14]. İsrailoğulları, tektanrıcılığa geçince, bu tahtırevanın içindeki putları atıp, yerine Tanrı ile yaptıkları antlaşmayı içeren belgeleri koyarlar. Antlaşma Sandığı / Tahtı deyimi buradan türer. Artık putlar onun içinde değildi, oysa "Tanrı'nın soluğu / ruhu" oradaydı[15]. Musa, Tanrı ile görüşmek isteyince Buluşma Çadırı'na girer, Kendisi ile orada görüşürdü[16], Tanrı'ya **ṣlt** ederdi, yanaşırdı[1].

---

[1] *J. Hoftijzer, "The Dictionary of the North-West Semitic Inscriptions"*
[2] 74/34
[3] 80/38
[4] 34/12
[5] 62/5
[6] 80/15
[7] krş. (Osm) sefir, sefaret.
[8] *Ugarit*; *Akat Sözlük; G. Del Olmo Lete,"Ugaritic and Old(-South)-Arabic"*
[9] 48/18, 48/26, 9/26, 9/40
[10] 6/96
[11] **ṣalawāt** (2/157)
[12] 2/248
[13] (Fars) yürüyen taht (*Nişanyan*)
[14] Bu "kutsal taşlar" deve sırtında da taşınırdı. (*M.-J.Roche, "Religions préislamiques d'Arabie"*)
[15] 2/248
[16] örneğin Çıkış 33/7 vs. Mihrap*

Kuran'da bu kavram ortadan kalkar, çünkü nereye gidilirse gidilsin artık Tanrı oradadır : "Nerede olursanız olun Allah sizin tümünüzle birlikte gelecek"[2]; "Artık Allah kullarına yakındır"[3]. Bu nedenle Kuran'da "yönek" (kıble) de ortadan kaldırılır. Yönek*.
(Osm) miskin deyiminin kökeni, (Akat) **muškēnu** : (birisine) bağlı, sarayın kölesi (alt aşamadaki kimse); yoksul. Kuran'da **miskīn** (yoksul), **maskanat** (yoksulluk) diye geçer. Göçötesi deyimi olan bu ikinci deyim **maskanat**, ancak suç işleyen İsrailoğulları bağlamında iki kez yer alır[4].

Selim : Barışçı, barışçıl, barışık, uysal, esen, başkaldırmayan; yatışmış kimse. Bu sözcük, "islam", "müslim" ile köktaş olup Türkçe çevirilerde görülen "temizlik" ile hiçbir ilgisi yoktur.

Semed : Birden çok nesneyi yan yana, iç içe koyarak ya da bir havanda ezerek birlemek; bir (tek) yapmak. Kuran'da tekgeçişli olan[5] [**ṣmd**], **ṣamad** deyiminin ne anlama geldiği bilinmez.
Değişik komşu boyları, oymakları birleştiren, bugünün dili ile tek bayrak / yasa altında toplayan Yemen yöneticilerine **mukarrib** (yaklaştıran, yakınlaştırıcı, birleştirici) denilirdi. Oysa bu tür kimselere, bir kentin, bir köyün ulu'suna, bey'ine Arapçada "**ṣamad**" adı verilirdi[6]. Köken : (İbr, Arami, Süryani, Ugarit, Akat) **ṣmd**: bağlamak, kayış takmak, bir araya getirmek, çifleştirmek; koşum, boyunduruk; boyunduruk[7] takmak. Bu kök, **ḍamada**[8] olarak Arapçada bağlamak, Habeş dilinde ise boyunduruk, koşum takmak; boyun eğdirmek anlamları ile geçer. Dolayısı ile **ṣamad**, birleyen, tekleyen, "tevhit edici" demektir. Krş. "Tanrıları tek bir Tanrı mı yaptı?... (demişlerdi)"[9]; "İster Allah'ı çağırın, ister Rahman'ı çağırın. Hangisi ile çağırırsanız çağırın, adanmış adlar O'nundur."[10]. "Allah! O'dan başka tanrı yoktur. Adanmış adlar O'nundur"[11]; "Adanmış adlar Allah'ındır, O'nu, o (ad)lar ile çağırın, üstelik O'nun adlarını saptıranları bırakın"[12]. Söylevlerin, özellikle çoktanrıcılara yönelik olduğu son Mekke döneminde Diziler, sık sık Allah'ın "iki niteliği"[13] ile son bulur. Allah "bilgedir, bilendir", "üstündür, bilgedir", "tüzündür, yarlıgayandır", "yarlıgayandır, esirgeyendir", "yarlıgayandır, sevecendir", "sevecendir, esirgeyendir" diyerek Allah, o "niteliklere" ikişer ikişer "boyunduruk takar", **ṣmd** eder, böylece o "nitelikleri" Kendine bağlar. Oysa bu nitelikler, Arap Yarımadasında yaşayan, değişik oymak ve boyların kendi tanrılarına verdikleri adlar idi (bk. Kuran). Krş. (Arap) **waḥada** (bir, tek olma); (Habeş) [**wḥd**] : bir nesne ile ötekini birleştirme, bir yapma, **tawəḥda**, **tawāḥada** : birleşmiş, teklemiş; (Osm) tevhid.
Öte yandan **ṣamad** sözcüğünü "zamad" diye işiten ya da öyle işitmek isteyen kimi Hristiyan Habeşler, "Allah, tekleşmiştir / tekleyendir" diye değil "Allah, [İsa ile] akrabadır" diye anlayabilirlerdi. (Habeş) **zamad** : yakın, akraba; **zamada** : iliştirme, birleştirme.
Öte yandan (Arap) **samīd**, "ince öğütülmüş un, irmik", (Arami, Süryani) **samīdā**, "un", (Akat) **samādu**, **semedu** "öğmek" demektir; karıştırılıp ince ince ezilen taneler bir daha geriye gelemezler[14]. Benzer bir

---

[1] "... Vehb b. Münebbih'den (ö. 114/732) gelen bir rivâyete göre ise bu âyette sekîne ile kastedilen Allah'tan gelen bir rûhtur. İsrâiloğulları herhangi bir şey üzerinde anlaşmazlığa düştüklerinde bu rûh konuşur ve onlara arzuladıkları şeyin açıklamasını yapardı." "Kur'ân-ı Kerîm'de ve Hadislerde Sekîne Kavramı" için bk. *S. Çift, "Tasavvufta Sekîne Kavramı".*
[2] 2/148
[3] 2/157, 2/186
[4] 2/61, 3/112
[5] 112/1
[6] **sayyid** ile yakın anlamlıdır.
[7] Kökenini bilmediğim (Osm) samit, boyunduruğa geçirilen, öküzlerin bağlanmasına yarayan demir ya da ağaç çubuklar, boyunduruk zelvesi (*TDK*) anlamındadır.
[8] Krş. kökeni "evlenmek, düğün" olan Farsçadaki güvey, "damat". Eski Farsça **dāmātar** : düğün sahibi (*Nişanyan*). Ses ve anlam benzerliği için bk. Bağlamak, sarmak kökünden türeyen (Grek) **demátion**. Türkçeye geçen demet (bağlam, tutam), bu kökten türer (*Nişanyan*).
[9] 38/5
[10] 17/110
[11] 20/8
[12] 7/180
[13] [**šfʿ**] kökünden türeyip, "aracılar, şefaatçılar" diye çevirilen **šufaʿāa** sözcüğünün (39/43) "ikileyen, çiftleyen" anlamına gelip gelmediği tartışılabilir. Ayrıca bk. **šafāʿat** (39/44). "Çift" anlamı ayrıca 89/3'te yer alır (**wal-šafʿi**) . Kökün öteki anlamı : [Satmak için] iki nesneyi bir araya koyma; iki nesneyi birleştirme. "Satılık tarlanın birisi alınmak istenirse yanında olan ikincisinin de alınma zorunluluğu" (*Lane*). "Ya bu ya da şu" denilmemesi.
[14] Eski Kuzey Sami taş yazıtlarında **ṣmd**, 1 - (birisini) ezmek, ezip yok etmek; 2 - birbirine bağlamak, koşum takmak; boyunduruk anlamına gelir. Bağlamak anlamının en güzel örneklerinden biri için bk. *C. Virolleaud, "La révolte de Koser contre Baal".*

açıklama için bk. "bir şeyin kendisine girmesi ya da kendisinden çıkması muhâl [gerçekleşmesi olanaksız] [bir varlık]"[1]. Ayrıca krş. (Akat) **samāḫu** : karışmak, karmakarışık olmak, kaplanmak, birbirinin içine girmek. Benzer sesli (Akat) **ṭawum** (eğirmek, örmek); **ṭāmītu** : örücü, eğirici (kadın); **ṭāmûtu** : örücünün, eğiricinin işi. Elçi Mehmet ise, değişik inançları toplayan, bir araya getirendir. Övgü*. (Ugarit) **ṣmd** : 1 - boyunduruk takmak; 2 - bağlamak, düğümlemek; 3 - çift (birbirini bütünleyen iki tekten oluşan). Örneğin Tanrı'nın hem Allah hem de Rahman oluşu.
Yukarıda belirtilen (Arap) **ṣamad** (köyün beyi) / (Yemen) **mukarrib** (oymakları birleştiren kimse) arasındaki anlam yakınlığı değişik bir kökte de görülür. (Yemen) **kbr** : 1 - büyük; 2 - tarladaki ürünü çoğaltmak; 3 - **kabīr** : bir oymağın (boy'un) yönetim sorumlusu[2]. Krş. yakın sesli (Habeş) [**ḫbr**], **ḫabara**, **ḫabra** : ilişmiş olma, (bir nesne/kişi ile) birleşmiş olma; denk düşme; uyuşma; ʾ**aḫbara** : iliştirme, birleme, (birbirine) karıştırma; **ḫēbr** : kalabalık; bir bölgenin askeri birliği. Dolayısı ile "**Allah u akbar**" deyimi, yerel okuyuşa göre, çok anlamlı mıdır? 1 - Allah, [öteki tanrılara göre] daha büyüktür; 2 - Allah, [öteki tanrıları] birleştirendir, birleyendir; "semed" yapandır; 3 - Allah, "kalabalıktır". Kullar, tanrıya seslendiklerinde "sen" derler, oysa Tanrı, Kendisinden söz ederken ya "Ben" ya da "Biz" der. Birlemeyi, ancak Allah yapar, kullar değil. Örneğin Hubal*, kesinlikle bu birleme içine alınmaz. Haber*.
Oysa Allah, öteki tanrıları **ṣamad** yapınca, artık Allah o tanrıları içermiş olur, o tanrılar Allah'ın ortakları olmazlar. Bunun nedeni Allah'ın "arındırıcı, bir kirlilik olan öteki tanrıları giderici" olmasından ötürüdür. (Asur) **šamāṭu** : yolmak, koparmak, silmek; **šamiṭu**, **sāmiṭu** : (yıkarken ovalamak için kullanılan sabunotu gibi bir) bazik ot.

Semudlar : Semud, Kuran'da otuza yakın yerde adı geçen bir toplumdur. İslam geleneklerine (Tabari) göre Semudlar, Su Baskını (Tufan) ile Salıkçı İbrahim arasındaki dönemde yaşamışlardı. Tarihçilere göre, Semudlar konusunda ilk kaynaklar İ.Ö. 8. yy'da başlar, İ.S. 4. - 5. yy`lara doğru izleri yok olur. Başkentleri, Medine'nin 400 km. kuzeyinde idi.

Sen'in yüceliğine! : Senin şerefine! **subḥānaka**. Süphan*

Sevap : Ödül; karşılık verme. (Yemen) **s³wb** : ödüllendirme; karşılık verme; (Yemen) **ṯwb** : onarma[3]; (tanrı, kendisine tapan kimseyi) ödüllendirme. (Kıpti) **twwbe** : ödüllendirmek, ödemek.

[**sḥt**] : Bu kökün türevi olan **yusḥita**[4], Sami dillerine uygun olarak yıkma, yok etme; çekme, sürükleme, bozguna uğratma diye anlaşılır. Arapçada, kökünü kazıma, etteki yağı sıyırma, saçı kazıma (saçları tıraş etme); eski püskü (aşınmış) giysi anlamları da bu kökten türer. Bunun yanı sıra üç kez yer alan **suḥt**[5], **hamza kāf lām** (yemek* yeme) kökü ile birlikte kullanılır, "haram (yasal olmayan yiyeceği) yemek" diye anlaşılır. *Tafsir Al-Jalalayn*'a göre bu "rüşvet yemek" anlamındadır. Bu deyim üç kez Yahudi ya da Hristiyan din görevlileri bağlamında yer alır, üstelik bu kimselerin[6], **suḥt** olanı yemeleri değil, **suḥt** olanın başkalarınca yenmesine engel olmamaları kınanır. "Rüşvet yeme", para sızdırma anlamı için bk. (Akat) **ṣaḫātu** (I) : baskı yapmak; (şarap, yağ, meyva suyu elde etmek için) sıkmak, bastırmak; (baskı yapıp) para sızdırma; **ṣāḫītu** : yağ sıkıcı (kimse). Oysa **suḥt**, ilk kez Bitiği "tahrif edenler"; yaprakları, sözcükleri Bitikten yolanlar bağlamının[7] hemen ardında yer alır, dolayısıyla bu konu ile ilgili olması gerekir :
1 - (Bitiği okurken) yanılma; yanlış olma. (Habeş) **səḥta** : yanılmak; yanlış yapmak; (amacı) kaçırmak, yitirmek; şaşırmış olmak; kandırılmış olmak; ʾ**asḥata** : yanıltmak; şaşırtmak; bozmak; kandırmak. Bu ise, Osmanlıcaya Farsçadan geçtiği öne sürülen "sahte" (düzme, düzmece, uydurma) ile yakın anlamlıdır.
2 - (Bitiği okurken, kimi yerlerini okumayıp) atlama. (Akat) **šaḫāṭu** (I) : (üstüne) atlama, sıçrama; dize (mısra) satırlarını atlama, çıkarma, unutma, savsaklama; **šaḫāṭu** (II) : koparmak; ayırmak, yırtmak; sürekli sıçramak; giysiyi çıkarma; deriyi yolmak, soymak [krş. (Arap) etteki yağı sıyırmak]. Dolayısı ile hangi köke bakılırsa bakılsın, bu sözcük (başkalarını yanıltmak için yapılan) "tahrif" (yaprakları düşürme, yolma, kazıma) ile eş anlamlıdır. Öte yandan yemek yemenin, bellemek, aklında tutmak anlamına geldiği

[1] *A. Davutoğlu "İslam Düşünce Geleneğinin Temelleri"* ile orada verilen kaynaklar.
[2] **mukarrib**, **kabīr**, ayrıca **qayl** deyimleri için bk. *J. Schiettecatte. "D'Aden à Zafar. Villes d'Arabie du Sud préislamique" s.122.*
[3] (Osm) tövbe ile yakın anlamlıdır.
[4] **yusḥitakum** (20/61)
[5] 5/42,62,63. **suḥut** ya da **suḥt** diye okunabilir *(Al-Jalalayn)*.
[6] 5/63
[7] 5/41

unutulmamalıdır. Yemek*. Ayrıca, (Akat) **šaḫḫuṭītu**: sürekli saldıran kimse (dişil); **šīḫtu**: sürgün, filiz. **šīāḫum** (I) : (boy) büyümek, gelişmek; bilgi konusunda büyük kimse anlamları ilginçtir.

Sıkıntı : 1 - [ʿ**nt**] kökünün türevleri (ʿ**ani**, **a**ʿ**nata**, ʿ**anat**) beş kez[1] sıkıntı, sıkıntı verme, sıkıntıya düşürme diye çevirilir, üstelik yer aldığı Bildiriler'de bu sıkıntının ne olduğu belirsizdir, ayrıca bu tür çeviriler kimi Bildiriler'i anlamsız kılar[2]. Bu kökün öteki anlamı : 1 - Bir binici, bindiği hayvanı yorup, üzerek, giden hayvanın aksamasına, durmasına neden olmak. 2 - (Kırık, çıkık bir) kemiğin, yerine konulup, birleşmesinden sonra yeniden kırılması; 3 - Doktor gelip gittikten sonra hastanın durumunun kötüye gitmesi (*Lane*). Genel anlam, yürütülmeye başlatılan bir işin artık gerektiği gibi yürümemesi, başlanan, başlatılan bir işin aksamasıdır[3]. Kuran'da da bu anlama gelir : Sözleşme yapıldıktan sonra onun bağının koparılması[4]; inanç, iyileştirildikten sonra ya da inanan toplumlar birleştirildikten sonra, inancın bozulması, inanıkların birbirinden ayrılması; iki kişi bir araya getirildikten (evlenildikten) sonra ya da kimsesiz çocuklar bir anne bulduktan sonra aralarında yeni kurulmuş ilişki bağının kopması[5]. Elçi, bu kopan inanç bağlarını yeniden tutuşturmak için gönderilmişti[6]. Bu nedenle Kuran'ı anlatan Elçi'ye **muḥammad** (birleyici, birleştirici) niteliği verilir. Övgü*.

2 - [**ḍrr**] kökü (74 kez) genel olarak sıkıntı, dokunca diye anlaşılır. Bunun yanı sıra özellikle Allah'ın dışındaki öteki tanrılar bağlamında çok anlamlı olmalıdır: 2a - sıkıntı; 2b - (kımıldamayan bir yontu oldukları için) kendi kendilerine gidip gelemeyen (nesneler). (Akat) **darāru** (I) : özgürce gidip gelmek. 2c - (o putlar insanlar için / kendileri için Allah önünde) aracı (şefaatçi) olamayan nesnelerdir; (Akat) **darāru** (II) : araya girmek, araya sıkıştırmak.

3 - Azık, doyurma, doyum sağlama. (Habeş) **drr**, **darra**, **dərār** : akşam yemeği, azık[7]; (Yemen) [**ḏrr**], **hḏry** : (toprak) doyana dek sulanmak, sulanmış olmak. (Arap) [**drr**] : (ekilen) tohum. (Habeş) akdarı, süpürge darısı. (Akat) **zēru**, **zīru** : (bitki) tohum; (insan) döl[8].

Allah, öteki tanrılar arasında seçilmesi gereken bir tanrıdır. Bunun nedenlerinden biri de öteki tanrıların kullara (o tanrılara tapanlara) "sıkıntı veremeyen" tanrılar oluşudur![9]. Oysa "sıkıntı vermeyen" bir tanrı, "seçilmesi gereken" bir tanrı olmalıydı. Dolayısıyla bu bağlamda, o seçilmemesi gereken tanrı, kendisine tapan kimseyi "azıklandırmayan", "sulamayan", "doyum veremeyen" bir tanrı olmalıdır. Yine bu nedenle Elçi'nin kendi kendine "zarar veremediği" için yakınması ayrı bir anlam sıkıntısı yaratır[10]. Bu anlamlar için bk. Azık*, Yemek*, Sofra*.

Sıkıntılı : ʿ**ayn sīn rā** kökünün 12 türevi de sıkıntı, sıkıntılı, sıkıntı verme diye anlaşılır. İlkel anlam : eli kolu bağlı olmak; tutuklanmış olmak; bağlamak, kısıtlamak. Köken için bk. Kumar*

Sırat Köprüsü : Ayırım Köprüsü, Ayırıcı Köprü. Arda Viraf'ta, bu Köprü'de yer alan olaylar ayrıntıları ile anlatılır : "İyilerin ruhları iyilik ve kötülüklerinin tartılmasından sonra bulundukları yerden güzel kokular sürünmüş, asla benzeri görülmemiş genç kızlar kılavuzluğunda ayrılır. Bu kızların güzelliği karşısında iyilerin ruhları şaşkına döner. Bütün bu güzellikler onlara iyi düşünce, iyi söz ve iyi davranışları karşılığında verilir. Daha sonra ruhlar Çînvâd Köprüsü'ne doğru yola çıkarlar."[11] Bu güzel kızlar, Cennet'e gidecek olanlara, Köprü'yü "geçmeden önce" eşlik ederler. Sırat Köprüsü (**činuuatō pərətu-**) Gathas'lar da yer alır[12]. Oysa Gathaslar'da "güzel kız", söz konusu değildir. Bu köprü, Elbruz Dağları ile Cennet arasına kuruludur.[13]
Müslümanlıkta yaygın inançlarından olan bu Köprü, Kuran'da yer almaz. Kuran'da iki Yaşam, iki Orun arasında bir geçit söz konusudur. Ancak bu geçit, bir bekleme yeridir, bir sınav yerinden geçtikten sonra

---

[1] 2/220, 3/118, 4/25, 9/128, 49/7
[2] özellikle 9/128, 49/7
[3] Yörüngesinde akıp giderken bir gezegenin yavaşlaması, "yorgun düşmesi" için bk. (Akat) **anāḫū** : yorgun olmak, yorulmak; (yıldızbilim) yorgun [gezegen]; **anḫu;** yorulmuş, yıkılmış; **anḫūtu** : yorgunluk, bitkinlik; **aniḫu** : yorgun, bitkin;
[4] 3/118, 9/128. Benzer bir bağlamda değişik köklü "koparma" için bk. 13/25
[5] 2/220, 4/25
[6] 9/128
[7] örneğin 20/89
[8] "döl" konusunda bk. Hubal*
[9] örneğin 5/76, 22/12
[10] 7/188, 10/49
[11] Çînvâd (sınama, ayırma, seçim) Köprüsü konusunda bk. *N. Yıldırım*, *"Ardâvirâfnâme ve Ardâvirâfnâme"*, *51-52*.
[12] Yasna 46/10, 46/11, 51/13
[13] www.iranicaonline.org/articles/cinwad-puhl-av

başaranların Cennet'e, başaramayanların Cehennem'e gidecekleri bir geçit değil. Bu inancın bu denli yaygın olmasının nedeni, Müslümanlığı benimseyen Zerdüştçülerin etkisi olmalıdır. Dirilenleri, Öteyaşam'da bekleyen "güzel kızların" oluşu, dirilen her insanın "kendi" güzel kızı ile buluşması Zerdüştçülükte önemli bir konu iken bu tür kızlar (dişi varlıklar), ne Yahudilikte ne de Hristiyanlıkta bulunur. Huriler*.

Sınamak : Tanrı'nın, bile bile kullarını kışkırtarak, kulları arasında kargaşalık çıkararak, düşüncelerinde bulanıklık yaratarak onların inançlarının değerini, niteliğini yoklamak, değerlendirmek. Fitne (kargaşalık) ile eş anlamlıdır. Fitne*. Oysa yine sınama, deneme anlamına gelen [**blw**], kimi Bildiriler'de anlam sıkıntısı yaratır[1]. Oysa krş. (Habeş) **balya** : boşa gitmek, geçersiz olmak, yıpranmak, yaşlanmak. (Yemen) **blw** : gömüt yapmak, gömmek, gömülmek. (Akat) **belû** : sönük (ateş); sönmek, son bulmak. (Arap) **baliya** (yaşlı olma, yıpranma) ile eş anlamlıdır.

Silmek : Silip yok etme anlamına gelen [**ṭms**] kökü[2], yüz / göz / yıldız konusunda çift anlamlı olmalıdır. (Arap, Habeş) [**dms**] (I) : örtme, saklama, karanlık olma; (Habeş) [**dms**] (II) : silme, süpürme, söndürme, yok etme.

Sina Dağı : Kuran'da 10 kez yer alan **ṭūr**, "dağ" anlamındadır; genel olarak Sina Dağı diye anlaşılır. Kuran'da, ayrıca Tevrat'ta adı geçen bu dağın bugünkü Sina Dağı olmadığı kesindir : 1 - Bugünkü Sina Dağı, bir yanardağ[3] değildir. Oysa, [**wry**] kökünden türeyen **tūru** ((ateş) çakma)[4], ayrıca **mūriyāt** (kıvılcım)[5] demektir; 2 - Yarı çorak olduğu için orada zeytin ağacı[6] yetişmez.
Öte yandan 52. Dizi'de yer alan **aṭ-ṭūr**[7] sözcüğü de "dağ", Sina Dağı diye anlaşılır. Oysa bu Dizi'nin ilk 28 Bildiri'sinin konusu Songün'ün gelişinin görünür belirtilerinin neler olacağı, ayrıca Cennet'in betimlenmesidir. Bu konuları insanlara öğreten, Tanrı ile görüşmek için göğe çıkan İdris idi. Musa genel olarak, Tanrı ile İsrailoğulları arasında yapılan sözleşme bağlamında yer alır. (Akat) **tarû** : (insanı) alıp götürmek; (çocuğu) yükseltmek, yukarı çıkarmak; dönmek, geri dönmek. Bu son anlam ise ölümden sonra yargılanmak için "geri dönüş" anlamına gelmelidir.

Sofra : İsa'nın Ulakları, kendisinden Tanrı'nın gökten bir **māidat** indirmesini isterler[8]. 1 - Bu sözcük sofra, üzerinde yemek yenilecek bir yerin düzenlenmiş (yemeklerin getirilmiş) durumu diye anlaşılır. (Arap) [**myd**] kökünün üç türevi (**tamīda**), Mekke döneminde sarsma, titreme, taşıma[9], kımıldamaya başlatma diye anlaşılır. Bu kök [**myd**], ayrıca yarar sağlamak; yiyecek sağlamak, yiyecek (azık) istemek; masa, sofra (çünkü yiyecekler bir (tepsiye konulduktan sonra) konukların önüne taşınılır) anlamındadır (*Lane, 2746*).
1 - (Habeş) **māʾədd**, **māʿədd**, **maʾādd** : masa, yiyecek, sofra, yemek tabağı, Ekmek-Şarap Töreni (Efkaristiya) sunusu[10].
2 - (Habeş) **maʿada**, **məʿda** : öğüt, uyarı, yüreklendirme. **maʿadi** : öğütçü. Bu sözcüğün m/w dönüşümüne uğrayarak **wʿd** (**yʿd**) [vadetme, bir işi yerine getireceğine söz verme] kökünden türediği sanılır[11]. (Tigrinya) **maadi** : danışman, öğütçü[12]. İsa'nın öğütlediği, "vadettiği", adı Parakletos (**ḥmd**) olacak olan kimse için bk. Övgü*. Bu durumda "bir bayram" diye anlaşılan **īdan**[13], **wʿd** (**yʿd**) köküne de dayanabilir; bu durumda "öğüt, uyarı" anlamına gelmelidir.

---

[1] Örneğin 10/30, 20/120, 86/9
[2] 4/47, 10/88, 36/66, 54/37, 77/8
[3] 7/171, 20/10, 28/29
[4] 56/71
[5] 100/2
[6] 23/20
[7] 52/1
[8] 5/112,114. Bu konuda bk. *G. S. Reynolds, "On the Qurʾān's Māʾida Passage".*
[9] Türkçeye Arapçadan bir alıntı olduğu sanılan "sofra" (masa, sini vb. şeylerin, yemek yemek üzere hazırlanmış durumu), (Osm) sefer, sefir, misafir ile köktaştır. Sefer*. İlkel anlamı (Akat) yolculuk için düzenlenmiş, alıp götürülen azık, kumanya anlamına gelmelidir. Öte yandan krş. (Yemen) [**s¹fr**], **s¹frt**, yayılmış, genişlemiş.
[10] Bu tören boyunca yenilen, içilen (ekmek ile şarap). Eucharistic offering.
[11] *Geez Sözlük, 325*
[12] consultant, advisor
[13] 5/114

3 - (İsa'nın ölümünden sonra artık bir süre "kımıldamayacak" olan) Salıkçılık Orun'un yeniden göreve getirilmesi. Krş. (Arap) [**myd**] "kımıldamaya başlatılma". Bu ise Salıkçılık Orun'unu, yeni bir Salıkçıyı yeniden yavaş yavaş "uyandırma" anlamındadır. Bu konuda ayrıca bk. **maʿādin**[1].
4 - Tanrısal tansık. (Akat) **edû**, **idû** : bilmek, ayrıca (Yemen) **yd**ʿ : birisine bildirmek; birisinin bilmesini sağlamak[2] (vahiy etmek); Bu kökten türeyen **myd**ʿ, tanrısal tansık anlamındadır.
Üzerinde yemek tabakları (değişik bilgiler) bulunan, taşınan "tepsi" (Kuran) ile, içinde Musa'nın getirdiği bilgilerin bulunduğu taşınan Sandık (**tābūt**)[3] arasındaki benzerlik ilginçtir.
İsa, getirdiği öğretiyi yayacak olan on iki Ulak'ı kendisi ölmeden önce son bir kez gece yemeği[4] için toplar. Yemek sırasında bir ekmeği paylaşır[5], bir bardak şarabı ortaklaşa yudumlarlar. Oysa Kuran'ın, ayrıca Tevrat'ın diline göre birisi, birisine yemek sunarsa, yemek için çağıran, çağırılanı bilgi ile doyurmak ister. Yemek*. Dolayısı ile bu "son yemek", İsa'nın, 12 Ulak'ına verdiği son bilgiler, son öğütler idi. Ulaklar, bu bilgileri az bulurlar, üstelik İsa'dan daha çok yemek [bilgi] isterler. "Kuru bir ekmek", "bir yudum şarap" yerine türlü türlü yemekleri [bilgileri] içeren tabaklarla döşenmiş bir "sofra" isterler. Bunun üzerine İsa, "ben bunu yapamam" der; "Tanrı'dan size verdiğim bilgiler [yemekler], benim isteğim üzerine inmiyorlar" der. Bunu derken İsa, ayrıca "ben ne Tanrı'yım ne de Tanrı'nın oğluyum" demek ister. Öyle olmuş olsaydı, sofrayı ya kendisi indirirdi ya da "babasına" söyleyip, indirtirdi! İsa, öldükten bir süre sonra yerine Elçi Mehmet gelince, içinde türlü türlü yemekleri (bilgileri) içeren, bir Bilim Sofrası olan - Kuran - paylaşsınlar diye[6] insanlara sunulur. İçinde türlü türlü otların bulunduğu "otlak" deyimi de "Bitik" anlamındadır. Bk. **marʿā** (otlak)[7].
Hristiyanlardaki "Son Yemek" törenine gelince, her pazar günü, din görevlisi, inanıkları kiliseye çağırırsa bu, kendilerini İsa'dan gelen bilgiler ile doyurmak, böylece o bilgileri inanıklar ile paylaşmak içindir, bir lokma ekmeği paylaşıp, bir yudum şarap içmek için değil! Bu tören ancak bir simgedir. Kimi Hristiyanlara göre bu ekmek, İsa'nın eti, şarap ise, İsa'nın kanıdır, İsa'nın içinde akan bir içecektir. Anlam bakımından bundan daha güzel bir simge olabilir miydi?
Bitiklerin doyurucu, yatıştırıcı olması Süryanilerde de bilinirdi :
Bitikler senin sofran olsun,
Böylece sen, tatlarla yatışacaksın.
Onlar senin döşeğin olsun,
Böylece sen, doğru olanın uykusu ile uyuyacaksın.
(Mar Éphrem)[8]

Soğuk : [**brd**] kökünün türevlerinden olan **bardan** (soğuk, soğukluk, serinlik)[9], ayrıca **baradin** (dolu, kar) anlamına gelirken **bāridin**[10], özellikle **bāridun**[11] yorum sıkıntısı çıkarır. Oysa bu son iki sözcük (acıyı, sıcaklığı, yorgunluğu soğutarak, keserek[12], törpüleyerek) dindiren, dindirici, yatıştırıcı (olan nesne) anlamına gelir. (Habeş) **bardada** (I) : yatıştırmak, dindirmek, soğutmak[13]. Dolayısı Eyüp'ün bedeninde çıbanlar çıkınca, Tanrı kendisine, "ayağını yere vur" der, böylece yerden **muġ'tasalun bāridun** fışkırır. Bu, Eyüp'ün yıkanması için çıkan "soğuk su" değil, Eyüp'ün acılarını dindirici, yatıştırıcı, kesici bir sudur. Bugünün dili ile bu, olasılıkla bir ılıca, bir kaplıca suyudur. (Teri) kurutma ile yatıştırma ilişkisi için bk. Azık*. Krş. (Arap) **qrr** : 1 - soğuk; 2 - yerleşme, yerleşim, dinlenme yeri[14]. "Oturma, yerleşmiş olma" / "yatışma, dinginleşme" için ayrıca bk. Sekine*.

---
[1] 28/85
[2] (Osm) yâd etmek (anmak, anımsatmak, zikretmek)
[3] 2/248
[4] (Latin) **cena**
[5] Kerim*
[6] Kuran'ı Kerim. Kerim*. Sadaka*
[7] 87/4
[8] Que les livres soient ta table / Et tu seras rassasié de délices. / Qu’ils soient ton matelas / Et tu dormiras du sommeil du juste. *M. Debié, "Livres et Monastères en Syrie-Mésopotamie d'après les Sources Syriaques"*
[9] 21/69, 78/24
[10] 56/44
[11] 38/42
[12] krş. (Arap) **mibrad**, (Habeş) [**brd**], **mabrad** : eğe, törpü, ustura; (Habeş) **bārrādā** : eğelemek. (Geez) **börde** : soğumak, **abredot** : soğutma, **atbārede** : soğutmak, yatıştırmak.
[13] Yoldan gelen yorgun, terli birini soğutmak, kendisini dinlendirmek, yatıştırmak anlamındadır.
[14] Değişik bir kökten gelen, "yatışmak / kendine [eski durumuna] geri dönmek" ilişkisi için bk. 21/64.

Sol : **šimāl**. 1 - Sağın karşıtı; 2 - Kuzey; 3 - Kötü, uğursuz, mutsuz, yalan. Bu Türkçedeki sol gibidir. Moğolca solugay'dan alınan bu sözcük bozuk, kusurlu, ters, uğursuz anlamındadır. Sağ*. Eski Mısırlılar'da arka (Batı) deyimi bu anlamda kullanırlar. Batı, güneşin battığı yer, ölüme giden yol idi[1]. Bu nedenle, Kuran'da Ateş'e (ölüme) gidecek olan kimseye bitiği arkasından verilir[2]. Bu ise Tektanrıcılıktaki "arka" (Batı) kavramının Mısır'daki Kıptilerden kaynaklanmış olabileceğini düşündürür.

Soldakiler : Yanlış davrananlar, kötü olanlar, uğursuzlar. Zerdüşt'e (Yasna'ya) göre suç işlemiş olanlar Ayrılık (Ayırım) Köprüsünü geçemeyip Yalan Evi'ne düşecek olanlardır. Sırat Köprüsü*. Dolayısı ile Soldakiler, Yalan Evi'nde oturacak olanlardır[3]. Kuran'ın ilk Bölümlerinde geçen bu deyim sonradan Ateşlikler (Ateş'e sürülenler, Ateş'in yoldaşları), Cehennemlikler olacaktır. Yahudilerde bu kimseler, adları Yaşam Bitiği'nden silinecek olanlardır. Bütün bunlar Mandacılık / Sabiilik'teki **Genzā Smālā** (Sol Ginza) ile **Genzā Yeminā** (Sağ Ginza) Bitiklerini düşündürür. Sol*, Sağ*, Sağdakiler*.

Soluk : Ölen, artık solumayan cansız biridir. Bu nedenle Sami dillerinde **rūḥ (**esinti, yel, nefes[4]**)**, Yunancada **pneũma** (soluk, esinti), Latin dillerinde **spiritus** (soluk, üfürük) denilir. Manici (Zındık) Uygur Türklerinde "tin" denilirdi. "Tin", dinlenme, soluk alma kökünden türer (*Nişanyan*). Soluk, yaşayanlara yaşam gücü[5] verir. Bu, ölen birisinden çıkıp giden soluk, Eski Mısırlılar'da bir kuştur, Eski Türklerde, can kuşudur. "Kutsal Soluk" ise, tanrısal güç, tanrının gücü demektir, ayrıca bu anlam İbranicede **ġabrīēl**, Arapçada **ğibrāʾīl**, **ğibrīl**, Türkçede Cebrail, Cibril olarak geçer. Oysa bu deyim Tanrı'nın eylemi, eylemcisi anlamına gelmelidir. (Habeş) **gabra** : eyleme, yapma, uygulama, yerine getirme; **gəbr** : iş, eylem, uğraş, tutum, ödev, katılım, büyüleme; büyülü eylem. **gabr** : kul, köle. Meryem'in gebe kalmasına yol açan da Elçiler'i esinleyen, kendilerine tanrısal bildirileri "çıtlatan / üfleyen" da Kutsal Soluk'tur. Krş. (Akat) **reḫû**, **raḫû** : dökmek [tenzil etmek]; (insanı, toprağı) ekmek, döllemek; yaratmak, birisinin üzerine büyülü sıvı dökmek; **ruḫû** : büyülü sıvı; büyü. "Dökme" anlamı için krş. [**nzl**], İndirmek*.
Bu [**rwḥ**] kökünden türeyen **rawḥi l-lah** (Allah'ın kokusu) anlamındadır[6]. (Habeş) **rwḥ** : şıkırdatmak (çıtlatmak); çan; çan çalmak. Dolayısı ile **rūḥ**, Tanrı'dan gelen bir çıtlatma, bir esindir.

Songün : Bugünkü, buradaki, yeryüzündeki yaşamın sona ereceği gün. Sonuncu gün[7]. Saat*.

Sormak : [**sʾl**] (sorma, soruşturma) kökünün **yatasāalu** türevi, yedi kez genel olarak Öteyaşam'da dirilmiş olanlar bağlamında yorum sıkıntısı çıkarır. 1 - Oysa bu deyim genel olarak Cennet'e yeni gelmiş olanlar, (karşılaşmak, görüşmek, danışmak, birbirlerini bulmak için) arayıp sorma anlamındadır[8]. Suçlu olanlar bağlamında, Duruşma Günü'nde, onlar artık birbirlerini "arayıp sormayacaklar", "aralarında dayanışma olmayacak"[9] demektir. 2 - Bir konuda "soru soranlar", o konuda alay edenler, sövenler, saygısızlık eden, karaçalanlardır. (Habeş) **ṣaʿala** : aşağılama, kınama, saygısızlık, sövgü, alay etme[10]. Örneğin bk. **suʾilat** (suçlama)[11].

---

[1] (Yemen) **ẓlm** : baskı; yanlışlık; karanlık; batı.
[2] 84/10
[3] "Yanlış Dönüş Yeri" (Kuran 38/55); yanlış bir konum (25/34)
[4] Soluk, esinti anlamına gelen nefes ile ruh sonradan iki ayrı kavrama dönüşecektir. Bu konuda ayrıca neden bir dönemler İsrailoğulları'nda nefes sözcüğünün gömütlük (mezarlık) anlamına geldiği, ayrıca neden gömütlere (nefeslere) yiyecek, içecek sunulduğu konusunda bk. *R. Dussaud," Notion d'âme chez les Israélites et les phéniciens".*
[5] güç : kut
[6] 12/87
[7] Yunancadan Latinceye, oradan da Batı dillerine geçen Apocalypse sözcüğü, gizli bir konunun açığa çıkması, açıklanması anlamındadır. Yeni Antlaşma'nın sonuncu bitiğine de Apocalypse (açıklama, açığa koyma) denilir. Bu sözcük (Osm) vahiy ile eş anlamlıdır. Gizem'in seçilmiş birisine açıklanması, bildirilmesi anlamına gelirken sonradan Hristiyan metinlerinde, bu deyim Songün'ün gelişi, Songün'ün gelişinin belirtileri olarak algılanacaktır. Kuran'ın diline göre Saat konusundaki Gizem'in açığa vurulması, "Saat'in Gelişi"dir. Bu nedenle Yeni Antlaşma'daki Apocalypse, Vahiy diye çevrilirken, Francis Ford Coppola'nın, konusu Vietnam Savaşı olan filminin adı "Apocalypse Now", "Şimdi Kıyamet" diye anlaşılır. Songün sözcüğünden **Songüncü** / **Kopmakçı** (Songün'e inanan, Songün'ün gelişini bekleyen, isteyen, onun ardından koşan), ayrıca **Songünsel** / **Kopmakçıl (**Songün ile ilgili) (apocalyptic) sözcükleri türetilebilir. Songün'den sonraki dönem için kullanılan eschatology / eschatological deyimlerine karşılık olarak Öteyaşam / Öteyaşamsal / Ötegün / ötegünsel sözcükleri önerilebilinir. *C. Rowland, "Open Heaven"*
[8] 37/50, 52/25
[9] 28/66
[10] bu kök konusunda bk. **ṣalātuhum** (8/35)
[11] 81/8

Sorumluluk : Sorumluluk; sorumluluk yaratan (kötü eylem); sorumlulukla yüklenme gibi olumsuz anlamlar için bk. Büyük*.

Suç : **hamza ṯā mīm** kökünün Kuran'da yer alan 48 türevi "günah; günahkar, günaha sokma" diye çevirilir; üstelik bu, birçok Bildiri'de anlam sıkıntısı yaratır. Tümce içinde bu sözcüklerden sonra "yapma, etme, kılma" gibi yardımcı eylem olmaması ayrı bir sıkıntı yaratır. Oysa bu sözcük Kuran'da kir, kirlilik, kirlenmiş olma anlamı ile geçer. Altı kez yer alan **bil-iṯ'mi** ise bağlamına göre kirletme ile, kirleterek, kirleme, kirletiş demektir. Bu anlamın en seçkin örneği : "Onlardan hiçbir günahkârâ ve hiçbir nanköre itaat etme." [1] tümcesinin doğru çevirisi şöyle olmalıdır : "Onlardan kirlenmiş (**āṯiman**) ya da karaçalmış (**kafūran**) olan birini izleme". Bu da kendisini (suç ile) kirletmiş ya da (karaçalarak) başkasını lekelemiş olan kimse" demektir. İnsan öldürme, ayrıca cinsel ilişkiler konusunda, "Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar."[2] tümcesi "Bunu kim yaparsa kendisi, bir kire / bir lekeye yapışır (lekelenmiş olur)" olarak okunursa Bildiri'de istenilen anlama kavuşulmuş olur. Çünkü insan öldüren ya da döl akıtan biri kendi bedenini ya kan ya da atmık ile lekelemiş, kirletmiş olur. Tanıklık edenlerin kimileri "günaha girmezler"[3], onlar tanığın sözünü, yaptıkları tanıklığı kirletirler, karaçalarlar. (Yemen) **[ṭmʾ], hṭm**ʾ : kir, kirletme, kirlenmiş, dinsel tören (ayin) bakımından kirli olan nesne; giysiyi kirletmek, lekelemek. [**kfr**], "kafir" olan biri başkasını karalar, karaçalar, kirletir[4]. Oysa [**hṭm**] olan biri kendisini karalar, kirletir, kendi üstüne kirlilik damgası vurur; "kendi kendisine zulmetmiş" olur. Zalim* O kimse böylece kendisine yazık etmiş, karanlığa bürünmüş olur. Bu kök ile Sami dillerinde [**ḫtm**] / [**ḫtm**] (damga [tanınsın diye bir nesnenin üzerinde bırakılan iz]) arasındaki ses ayrıca anlam yakınlığı ilginçtir. Habeş dilinde ayrıca (kutsamak için birisinin üzerine) yağ dökmek; iz bırakmak, (deri üzerine yapılan) dövme anlamındadır. "Kirlenmiş kimse", "kirlenmiş yalancı", "kirlenmiş karaçalıcı", "kirlenmiş taşkın kimse" deyimleri genel olarak Mekke döneminde yer alır. Medine döneminde ise genel olarak sözleşme ya da tanıklık konusunda verdiği sözü kirletme (söz bozma, sözü çürütme) anlamındadır. Bütün bu anlamlar [**kfr**] (karaçalma, karalama) kökünü andırır. Ayrıca "kirlilik kazanmak" deyiminin bağlama göre ikinci anlamı, "put yontmak; put edinmek"tır. Putların, bir pislik olması ilk Mekke döneminde[5] belirtilir. Pislik*. (Yüzü, yasayı, verilen sözü) karalama, lekeleme anlamı için ayrıca bk. Karalık*.

Suçlama : Kuran'da [**mqt**] kökünün **maqt** türevi, tiksinti, iğrençlik, kızgınlık, öfke diye anlaşılır. Bağlamına göre suçlama, suçluluk diye çevirildi. (Habeş) **mkṭ** : suçlama; (Habeş) **makʷasa** : 1 - suçlama; 2 - irin akıntısı. (Akat) **maqittu** : yıkıma, batkıya uğrama; **maqtu** : düşük; kaçış, ıssız (tek başına) kalma. Bu son anlam için bk. Ezinç*.

Sultan : **sulṭān** sözcüğünün 37 türevi, bilinmeyen bir konunun bilinmesine yarayan, o konunun doğruluğunu kanıtlayan nesne anlamındadır, genel olarak "kanıt" diye anlaşılır. "Sultan" deyimi, Tanrısal kanıtı, bildiriyi, yönergeyi ortaya koyan kimsenin görevi, yetkisi, yetkesi anlamındadır. **Sulṭān**, genel olarak Kendi adına konuşabilmesi, davranabilmesi için üst aşamada olan birisinin [Tanrı'nın], alt aşamada olan birisine [Elçi'ye] verdiği yetke, yetkilik belgesi demektir.
Tanrı ile kul arasında aracılık görevi bağlamında bu deyim, Musa için sık sık kullanılır; Tanrı, Musa'ya bu konuda "aracılık, Elçilik yetkisi" verir; Tanrı adına konuşabilmesi için Musa'ya yetki verir[6]. Bu konu Tevrat'ta şöyle anlatılır : "Rab, 'Bak, seni firavuna karşı Tanrı gibi yaptım' dedi, 'Ağabeyin Harun senin peygamberin olacak'."[7]. Bu deyim birçok yerde çoktanrıcılar bağlamında yer alır. "Allah, öteki tanrıların aracılık yapması, Allah adına konuşabilmeleri konusunda kendilerine hiçbir belge, kanıt indirmedi" denilir. Bir elçi, bir sözcü olan İbibik için de bu deyim kullanılır[8]. Ayrıca, Salıkçılık aşamasına yükseltildiği gün Elçi Mehmet konusunda da yer alır[9]. Köken (?) : (Akat) **sālatu**, **salādu**, **šalāṭu** : yarmak, dilimlemek, kesip atmak.[10]

---

1 76/24 (*Diyanet*)
2 25/68 (*Diyanet*)
3 5/107
4 (Akat) **kapāru (I)**, (boya, sıvı, genel olarak bitüm) bulaştırmak; yer sakızı (bitüm), karasakız (zift) ile örtmek; yağlamak
5 74/5
6 örneğin 23/45
7 Çıkış 7/1
8 27/21
9 17/80
10 [Yetkiden bir pay verme; yetkiyi paylaşma]. Bu ise (Osm) kefil anlamındadır. Bk. Hezekiel*.

Sunmak : Takdim etmek*.

Sunu : **qurbān**. Yaklaştırıcı, yakınlık sağlayan, yaklaşma yöntemi. Tanrı'ya yaklaşmak, Tanrıca beğenilmek için Kendisine sunulan nesne. Arapçadaki yaklaşma, yakın olma, "akraba" olma deyimi ile köktaştır. Kuran'da üç kez geçer. Bugünkü anlamı ile "Mekke'de yapılan törenler sırasında sunulan kurban" için Kuran'da önceleri **al-hadyi** (hediye, sevindirmelik[1], armağan) denilir. "Hediye"nin, Habeş dilindeki karşılığı olan **ḫaḏaya**, sözleşme, (evlenmek için) söz verme, (kızın, oğlanın ana babasına) başlık, çeyiz vermesi anlamlarına gelir. Arapça ʿ**ahd** (sözleşme) ile eş anlamlıdır. Bu da İbrahim'in, Tanrı ile yaptığı sözleşmeyi[2] pekiştirmek için oğlunu boğazlayarak Kendisine sunmak istemesini düşündürür. Boya*. Öte yandan (Arap, Habeş) **hadʾa** (dingin, yatışmış olma) olma, ayrıca (Habeş) **hdy**, ʾ**ahyādi** (yatıştıran, barıştıran kimse) anlamlarına bakılırsa, **al-hadyi**, (birisini, tanrıyı) yatıştırmak, (kendisi ile) barışmak için sunulan nesne olarak da anlaşılabilir. (Arap) [**hdy**] ile (Habeş) **hadaya** : parçalara ayırılsın diye et (yemeğini) kaynatma anlamına gelirken Habeş dilinde ayrıca yumuşak olma (yumuşamış olma), [parçalara] ayrılmış olma demektir. (Ugarit) **hdy** : yırtmak, parçalamak. "Parçalama" ise Sadaka*, ayrıca İnfak* ile yakın anlamlıdır.

Sure : Dizi*.

Süphan : **subḫān**. [**sbḫ**] : 1 - (Suda) yüzmek; yüzdürmek; 2 - (yıldız), kendi yörüngesinde akıp gitmek[3]; 3 - (inanç yayıcıları ülke içinde) uzaklara gitme; 4 - parıldamak; 5 - övmek. (Habeş) **sabbəḫa**: övme; övündürme, ezgi [ilahi] söyleme; **səbḫənnā** : yücelik, görkem. (Akat) **ṣapû** (II), **ṣabā'u** : ıslatmak, suya batırmak; (tarlayı, insan bedenini) su ile ıslatmak[4]; **ṣapû** (I) ıslatılmış, boyanmış. Boya*.
(Akat) **šebû**, **šabû** : (birisi, ötekisine karşı) eksiksiz olma; eksiksiz ödenmiş olma; (birisinden, sudan, yiyecekten) doymuş, yatışmış olma. Bu nedenle ortak koşucular bağlamında Tanrı için kullanılan bu nitelik çok anlamlıdır : 1 - Tanrı, öteki tanrıların ötesindedir, üstündedir, daha yücedir; 2 - Övülecek Tanrı, ancak O'dur; 3 - Tanrı, (öteki tanrılardan) yıkanmış, arınmış olandır.
Ayrıca, yoksul birinin durumunu "yükseltme, artırma, parlatma"[5] anlamının seçkin bir örneği, yoksulları sevmeyen bir bahçeci konusunda yer alır[6]. Kuşlar, Tanrı'yı yüceltmek için kanatlarını çırparak Kendisini alkışlarlar[7].
Övme anlamının kökeni : (Akat) [**ṣb**], **wāṣabum** : katmak, artırmak; (payına, çıkarına) eklemek; çoğaltmak; **tēṣubū** : ek (ödeme), (üstünü) artırmak, (üstüne) eklemek[8], (üstüne) çıkarmak. (Akat) **šapāḫu**, **šabāḫu**: püskürtmek, serpiştirmek. **šapāku**: yığmak; (üstüne) su dökmek. (Habeş) [**ṣabḫa**] : suya batırma. Boya*. Tanrı, "suya batırıldığı için", kutsandığı için üzerindeki bütün kirler (katılan öteki tanrılar, ortaklar) yok olmuş olur. Bu da İslam Geleneklerinin bu sözcüğe verdikleri anlama gelir : Allah, "münezzeh"[9] olmuş olur! İlk Mekke dönemi : (bir toprağı suya boğup) verimli kılmak (kutsamak, bereketli kılmak); (Tanrıyı, nesneyi katıktan, suçtan) arındırmak. Yağmurun yağışı ile kutsama arasındaki ilişki için bk. Bereket*. Tanrı'nın kocaman olması : Kimi Sami dillerinde [**šbh**] değeri büyümek, yağlı et, şişmanlık [iri yarı olma] anlamına gelir[10].

Süreduran : Dün de var olan, yarın da var olacak olan (tanrı, egemenlik, nesne, suç, ödül). Azim*

Sürükleyici : (Kentten, Cennet'ten, inançtan) kovucu, döndürücü, engelleyici; Şiddet*.

Süs : [**zyn**] kökü Arap ile Geez dillerinde süslemek; (Habeş) [süslenmek için (?)] saç kesmek; (Amhar) **zäyyänä** : güzel olma anlamındadır. Doğa, ayrıca günlük yaşantı konusunda yer aldığında süs, bezek, süslemek, güzellik, (geçici) güzellik, (çirkin olanı süsleyip) güzelleştirmek anlamındadır. (Akat) **za'ānu**, **zânu** : (değerli taş, yıldırı, çekicilik, cazibe ile) süslenmiş, bezeklenmiş olmak. Kadınlar konusunda[11] ise

[1] *Glossary Old Akkadian, 129 vs.*
[2] Salat*, Namaz*
[3] Anlam bakımından krş. ancak kullar için kullanılan Mücrim*
[4] Sabii olanlar gibi. Sabiiler*
[5] Bu anlamlar için bk. Katkı*, Sadaka*
[6] 68/28
[7] 24/41
[8] anlam olarak krş. Vasıf*
[9] köktaş nezahet : temiz, temizlik, ahlak temizliği (TDK)
[10] *Geez Sözlük*. Arapça karşılığı : [**ṣb**ʾ].
[11] 24/31, 24/60

kadınların giysilerinin, bir bölümünü sakladığı "güzellikler" deyiminde yer alır, üstelik bir kadın, ayaklarını yere vurursa bu "güzellikler" kendisine bakanlara belli olur. Böyle bir davranış, ayrıca bu "güzelliklerin" sergilenmesi kadınlara uygun görülmez[1]. Yaş dönümüne (menopoza) girmiş kadınların kimi durumlarda bu "güzellikler" açığa çıkarılmadıkça soyunmalarında bir sakınca olmayacağı belirtilir[2]. Oysa bir kadının yüzük, küpe, bilezik, gerdanlık gibi süslerini açığa koymadan soyunabilmesinde hiçbir olanak yoktur! Ayrıca yüzük, bilezik, gerdanlık gibi süslerin, ayakların yere vurularak "belli edilmesi" deyimini anlamak daha da sıkıntılıdır. Dolayısı ile süs, kadınlar konusunda ancak ve ancak, "hoplayıp zıplayabilecek" meme, kalça, göbek anlamına geldiği kesindir[3]. Cinsel ilişki ya da sevişmek için soyunmak, çıplak kalmak, ayrıca başkalarına görünmemek konusu için bk. 24/58. İlkel Müslümanlar (Emeviler)de "çıplaklık", kınanılacak bir tutum değildi[4].

Şaki : Osmanlıcada şaki ile eşkıya sözcükleri eş anlamlı olup, başıbozuk, akıncı, çeteci, haydut anlamına gelir. Oysa Kuran'da **šaqiyyan** olan kimse[5], Tanrı kendisini kutsamadığı için, kutsuz, mutsuz, uğursuzluğa uğramış kimse demektir. Bu nedenle bu sözcüklerle köktaş olan "şikayet etme" deyiminin anlamı kutsuz, acınacak, yakınılacak olan birisinin durumunu bildirmesi, yakınması anlamına gelir. Köktaş "şaka yapmak" ise birisini uğursuzluğa uğratmak, birisine üzüntü, acı, sıkıntı çektirmek[6] anlamındadır. Krş. [**šqq**], **šāqqū**[7]: bölmek, yarmak, kopmak, ayrılmak. Oysa (Habeş) [**sqq**], (Arap, İbr) [**šwq**] : imrenmek; birisinin varlığına göz dikmek. (Habeş) [**ṣyq**] (I), **ṣayaqa** : bozma; sarkıntılık, tedirgin etme, bezdirme; **ṣayāqi** : Şeytan'ın bir niteliği (ün'ü) anlamına gelirken Geez dillerinde benzer sesli türevler leke, çamur, lekelenmiş demektir. Ayrıca (Habeş) [**ṣyq**] (II), **ṣayyaqa** : kapalı dişlerin arasından tükürme anlamındadır.

Şarap : **l-ḫamr**, şarap diye anlaşılır[8]. Tanrı'nın, Kendi Bahçesi'nde akan şaraptan ırmakları[9], kullarına bu yaşamda yasaklamasını nedeni belirsizdir. Şarap, Bitikgiller'de yasak değilken, üstelik Kuran´a göre Kuran, önceki Bitikler'deki kısıtlamaların kimilerini "yumuşatmak" için[10] indirilmişken, öte yandan, nedeni belirtilmeden Kuran'da geçerli olan hiçbir Bildiri yürürlükten kaldırılmazken[11] bunu anlamak zordur.
1 - Bilinen anlamı[12] dışında bu türev bir kez **ḫumur**[13] diye geçer, kadınların "baş örtüsü" diye anlaşılır. Krş. yakın sesli (Habeş) **qmr** (I), **qamara** : 1 - (ev için) çatı, saçak; 2 - germek, yaymak; tümsekli tavan yapmak; (ev, yapı) kemer yapmak. (Akat) **kamāru** : yığmak, tepelemek; **kamru** : yığılmış, tepelenmiş (çakıl taşı, hurma). Bu ise Türkçedeki "tepelik" ile nerdeyse eş anlamlıdır[14]. Putatapıcılık, ayrıca eski ilkel inançların yasaklanması bağlamında yer alan[15] **l-ḫamr** da bu anlamdadır. Putların, kutsal nesnelerin üzerine onlara saygı göstermek, onları kutsamak için konulan sarık, türban, tepelik, atkı. Bu töre, Arabistan'da bilinen bir yöntem idi. Bu bağlamda, (Arap) **kiswa** (giysi) ile eşanlamlı olan (Yemen) **ksw** / **ks³w** (giydirme) kökünün türevi **ks³wt** kullanılırdı. (Yemen) **ẖlf**, (giysi). Örneğin, 1 - Kabe'nin örtüsü[16]; 2 - Tamīm Oğulları'nın (**bayt min ʿamāyim wa-ṯiyāb**) "türban (sarık) ile giysilerden oluşmuş bir tapınağı" vardı[17]. Bu, bir inanç bozucusu olan Şeytan (Yalancı Elçi)'nin eylemidir, üstelik bu bir pislik, bir inanç bulanıklığıdır[18]. İdris'in Bitiğine göre, putatapıcılık bir pisliktir. Oysa "şarap", inanca, tektanrıcılığa bir "pislik" getirmez. Şarap, onu içenleri,

---

[1] 24/31
[2] 24/60
[3] "Oynak", "yer değiştirebilen" anlamı için bk. benzer sesli Zina*
[4] *G. Fowden, "Studies On Hellenism Christianity and The Umayyades".*
[5] 11/105, 19/4
[6] krş. (Osm) meşakkat : güçlük, sıkıntı.
[7] 59/4
[8] 2/219, 5/90, 5/91
[9] 47/15
[10] Sadaka*
[11] Neden belirtilmeden yürürlükten kaldırılan, ya da sağaltılan Bildiriler, Tevrat'ta olanlardır. Yahudiler ile Mehmet arasındaki tartışmaların nedenlerinden biri budur.
[12] 12/36, 12/41, 47/15
[13] 24/31
[14] Tepelik : 1 - Bir yapının veya bir mobilyanın en yukarısına süs olarak yapılan bölüm; 2 - Anadolu'da köylü kadınların kullandıkları, altın ve gümüş paralarla, bazı değerli taşlarla süslü başlık; 3 - Sorguç (*TDK*).
[15] 5/90
[16] Karataş*
[17] *Ch. J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques"*
[18] **riǧ'sun**. Pislik*

putatapıcı yapmaz. Sonradan kimi Müslümanlarca gömüt taşlarının üzerine (taştan, mermerden yapılmış) sarık takılması[1] bu töre'nin bir uzantısı olmalıdır.
2 - (Arap) [**ḫmr**] kökü ayrıca, Yemen dilinden bir alıntı olarak "özgür birini köle gibi satmak" anlamına gelir (*Lane*); Benzer sesli (Yemen) [**ḫmr**] : köle. Bu nedenle **l-ḫamr**, "kölecilik" anlamına da gelir[2], üstelik bunu yapmak (gelir bakımından) yararlı sayılabilir. Bu böyleyken, "kötülüğü", "yararından" üstün olduğu için bu eylem uygun bulunmaz. Bunu "insanlar" yapar, Şeytan[3] (aldatıcı Yalancı Kılavuz) değil!
3 - (Arap) [**ḫmr**] kökü ayrıca, "karıştırmak; (iki nesneyi, iki sıvıyı (su ile sütü)) birbirine karıştırmak; şarap, üzüm şarabı; (birbirine katılarak) kalabalık olmak; yanaşmak, yanaşıp bağlı kalmak [krş. Akif*]" anlamına gelir (*Lane*). Dolayısı ile **l-ḫamr**[4], (tanrıları) birbirine karıştırmak, katmak[5], [Allah kabarsın[6] diye başka tanrı ile] "mayalamak" anlamına gelir. Bu eylemi, inanç bozucusu olan Şeytan önerir, üstelik bu eylem "inançta bulanıklık" yaratır; bu "katılmış, katkı, "maya" olan[7] tanrının var oluşu, Allah'a inananları, "Allah'ı anımsatmaktan" uzaklaştırır. Hubal, Allah'a takılan bir süs, bir köpüktür (13/17). Ayrıca bk. (Yemen) **ḥmr** (II) : toplumlar arasında bir tür anlaşma. (Habeş) **ḥmr** (I) : gemi, küçük gemi, kemer; (benzetmeli olarak) kilise. Sami dillerinde "taşıma", (yük taşıyan) "eşek" deyimine dayandırılır. Kölecilik bağlamında yer alan "gemi" konusunda bk. 111. Dizi (Ebu Leheb).

Şehit : Tanık*.

Şehvet : [**šhw**] kökünün türevleri Kuran'da 13 kez isteklenme, aşırı istek, tutku diye anlaşılır. Ayrıca bu kök, birisi gibi olmak; bir nesneyi isteklenen nesne yapmak; güzel bir kızı gördükten sonra onu kendi içinde (canı, yüreği nasıl isterse öyle) görmesi demektir (*Lane*). Örneğin yeryüzünde orada, göz önünde olan varlıkları, Cennet'te olacak olanlar gibi sayma; sanal sevgi[8]. Orada, göz önünde olan bir nesneyi, orada olmayan daha değerli bir nesne gibi sayma. Bu deyim, (Osm) iştah ile köktaştır : Karın açlığı orada değilken, içeriden ya da dışarıdan gelen bir etki ile, açlığı getirmek, açlığın orada olmasını sağlamak, "iştahı açmak". Bu da birisi orada değilken onu, göz önünde canlandırma[9]; onu, başka kılığa sokma; başka kişilik verme anlamına gelir. Bu anlam Kuran'da iki kez, eşcinsel ilişkilerde yer alır : erkeklerle, - onları kadınmış gibi sayarak; kendi gözlerinde erkeklere kadın biçimi vererek - cinsel ilişkide bulunma diye geçer[10]. Sen'den başkasına tapmayacağız diye Tanrı ile bağlaştıktan sonra o bağlaşmayı yitirenler, "tutkuları" izlerler[11]. Oysa bu tümcede "tutku / aşırı istek", Tanrı imiş gibi görülen, Tanrı yerine koyulan taştan yapılmış yontular ya da İsa anlamına gelir[12]. Hristiyanlardan kimileri, "tutkuyu / aşırı isteği" izlerler[13]. Bu da Tanrı olmayan İsa'yı Tanrı gibi görmek ya da ancak bir insan olan İsa'yı, göz önünde, bağırlarda Tanrı'nın oğlu gibi canlandırmak anlamındadır. Bütün bu anlamlar için krş. (Habeş) **sabʾ** : kişi, erkek, insan, kul; **sabʾa**, insan (erkek) olma; **sabʾat** : ilişki; **təsbāʾet** : İsa'nın insan gibi görünmesi[14] ile (Arap) [**šbh**] : gibi görünme; **šubbiha**[15]. Özet olarak Göçöncesi döneminden olan **iš'tahat**, özellikle Cennet'te gidecek olanlar bağlamında bir nesneyi imrenme, canı çekme, çok isteme anlamına gelirken ortak koşucular bağlamında **šahawāt**, **šahwat**, beğenilen, üstelik orada olmayan birisini (Allah'tan başka bir tanrıyı, İsa'yı) Allah'a benzetmek, benzemesini istemek demektir. Ortak koşucular bağlamı dışında, eşcinsel ilişkiler konusunda yer alır.[16] Bu anlamların çoğu için bk. Aşırı Gitmek*.

[1] olasılıkla ölülerin gömülme töreni sırasında tabutların bir örtü ile örtülmesi
[2] 2/219
[3] 5/90
[4] 5/91
[5] "katmak" için bk. Vasıf*
[6] **kbr** olsun diye
[7] (Arap) [**ḫmr**] : zehir ile zehirlemek; zehir bulaştırmek (*Lane*)
[8] 3/14-15
[9] (Osm) hayal etme.
[10] 7/81
[11] 19/59
[12] (Habeş) [**šgw**] ile türevleri **ʾašgawa**, **šəggəw**, **tašaggəwot** : etli butlu, iri yarı olma; vücut bulma, cisimleşme, canlı örnek; bir beden gibi sayma.
[13] 4/27
[14] *Geez Sözlük, 482*
[15] 4/157
[16] Edilgen / ettirgen bakımından krş. İmrenmek : Beğenilen, hoşlanılan bir şeyi edinme veya bir yiyeceği yeme isteğini duymak; 2 - Beğenilen bir kişi veya şeye benzemeyi istemek (*TDK*). Kuran'da, birisi "şehvetli" olursa o kimse başka birisini, orada olmayan beğendiği birine benzetmiş olur.

Gerçek olmayan bir tanrının "sanıya dayanılarak" türetilmiş olması [ḥly] (süsleme) köküne de dayandırılır[1]. Çölde giden susamış kimseler gördükleri herhangi bir nesneyi suya benzetirler[2]. O bağlamda "şehvet" değil, "serap", ayrıca "sanı" deyimleri kullanılır. Sanmak*

Şeytan : Medine döneminde Şeytan, genel olarak, Mehmet'in öğretisine karşı gelenlerin elebaşı anlamındadır. Ayrıca aldatıcı olan "Yalancı Elçi", "Yalancı Kılavuz" olan kimseler için de kullanılır[3].

Şeriat : **šarīʿat**. (Tanrı'nın çizdiği, yaydığı, görünür kıldığı) yol; Yasa. Köktaş **šaraʿa**[4], "o, açtı, yaydı, uzattı" anlamındadır. (Arap) [**šrʿ**] : Bir yolun girişini, kapısını yapmak, açığa çıkarmak, görünür kılmak, kargısını yöneltmek (*Lane*). Ayrıca bk. (Habeş) **śeraya** : boyama, (sıvıya) batırma; kan ile bulama, lekeleme; **śiruy**, **śeruy** : lekelenmiş, bulanmış. **śaryo** : boya. (Habeş) **śaraya** (I) : büyüleme; ilaç verme, sağaltma. Boya*. (Arap) **šaraʿa** : (Habeş) **śarʿa** : kurmak; yerleştirmek, düzenlemek; yasa koymak; buyurmak. (Yemen) **s²rʿ** : ayağa dikmek, yapı kurmak; (İbr) **śrʿ**, (Sür) **səraʿ**: yaymak, uzatmak.
Yusuf Dizisi'nde iki kez[5] yer alan **bāb** (kapı), şeriat (inanç yolu, kapısı) anlamındadır. "Görünür olma / görünür kılma" ise Kuran'da Cihat*, Öldürmek* anlamı ile geçer.

Şiddet : [**šdd**] kökünün türevleri katı, sıkı, sert olma, sertçe davranma, pekiştirme diye yorumlanır. Bu, birçok yerde ya anlam daralmasına yol açar ya da anlamsızlık yaratır. Oysa bu türevlerin kimileri, kovucu, döndürücü, sürükleyici (kimse, Melek), dönüştürücü (kimse) ya da yörünge, (gök) katı (gezegenlerin döndükleri yer; gezegenleri döndürenler, sürükleyenler)[6] anlamına gelir[7]. Ayrıca, İsrailoğulları'nı sürgüne gönderenler[8], Mehmet'i Mekke'den kovanlar[9] konusunda yer alır. (Habeş) [**sdd**] : kovmak, dışlamak[10], dışarı atmak, dışarıya (sürgüne) göndermek, dinden çıkarmak[11]. (Akat) [**sdd**] (II) saldırmak; (Arap) [**ṣdd**] : engellemek, alıkoymak; döndürmek[12]. (Akat) **šadādu** : çekmek; taşıt, gemi çekmek (sürüklemek); (çekiştirip) yaymak; **šaddidu** : gemi çekicisi (insan); kara taşıtı çekicisi (sığır); **šādidu** : gemi çekicisi; çekme ipi, halatı. **šiddu** : yan; kıyı; bölüm; kat; yapının, tarlanın uzun olan yanı. Kuran'daki (gök) katı[13], yüreklerin katılaşıp "kat kat" olması [nasır tutması][14] bu kökten türer. Bu "kat kat" anlamı kimi bağlamda "daha çok" diye çevirilir[15]. (Akat) **sadādum** (II), **sādidu** (II) : akın, saldırı; baskın yapmak, saldırıya geçmek.

Şükür : [**škr**] kökünün Kuran'da geçen 75 türevi iyilik bilme, yapılan iyiliğin değerini bilme, iyilikbilir olan kimse diye anlaşılır, Osmanlıcaya "şükretme" diye çevirilir. Bunun yanı sıra, Tanrı'nın ara sıra kullarına "şükretmesi", "teşekkür etmesi", "şükürler olsun" demesi, örneğin "Allah, [kullarına karşı] yarlıgayandır, şükredendir, şükür edicidir"[16] tümcesi çoğu çevirmene içinden çıkılmaz bir sıkıntı yaratır. Bu anlam, Osmanlıcadaki "şükretmek" ya da "Çok şükür!" deyimine ters düştüğü için[17], Allah "şükrün karşılığını verendir", "Allah, şükredene karşılığını verendir" diye yeni bir anlam türetilir.
1 - (Arap) **škr** kökü, (Akat) **zakāru** (**sakāru**) : anımsamak (zikretmek) kökünden türer; yapılan iyiliği unutmamak, anımsamak, anmak anlamına gelir. Bu da iyilikbilir olma, kendisine yapılan iyiliğin değerini bilme, o iyiliği unutmama demektir. Örneğin, yasal yiyecekler, konusunda (2/172) kullar için önemli olan, kendilerinin Tanrı'ya karşı "iyilikbilir" olmaları değil, bu konuda kendilerine verilen öğütü unutmayıp

[1] 43/18
[2] 24/39
[3] "Yaman" olarak Türkçeleştirilebilinir.
[4] 42/13, 42/21
[5] 12/67
[6] 78/12
[7] "sürükleme, alıp götürme" anlamı için krş. Vebal*
[8] 17/5
[9] 47/13
[10] "Allah'ı severken, öteki tanrıları" dışlamak (2/165)
[11] Bu anlam için bk. 76/28.
[12] İsa konusunun döndürülmesi, çarpıtılması için bk. 43/57.
[13] 78/12
[14] 2/74
[15] örneğin 4/77
[16] **inna l-laha ġafūrun šakūrun**
[17] şükretmek : 1. Tanrı'ya minnet duygusunu sunmak, şükreylemek. 2. Bir kimseye minnet duymak, gönülden borçlu olmak (*TDK*). Çok şükür : Tanrı'nın verdiği nimetlerden hoşnutluğu anlatan bir söz (*TDK*). Oysa bu sözcüğün Arapçadaki anlamı, Osmanlıca'daki "teşekkür" sözcüğünde apaçıktır : Yapılan bir iyiliğe karşı duyulan kıvanç ve gönül borcunu anlatma (*TDK*). Şükran : İyilik bilme, gönül borcu, minnettarlık (*TDK*).

"anımsamalarıdır". Lut'un toplumu içinde kimileri Tanrısal ezince uğratılmadılar ise bu onların "öğütlenmiş" olmalarından ötürüdür, "iyilikbilir" olmalarından değil (54/35).
2 - (Yemen) **s¹kr** : (Tanrının öfkesinin) yatışmış olması. Krş[1]. (Akat) **saḫāru** : dönmek, dönüşmek, (tanrı) birisine dönmek, yönelmek, kayra sağlamak[2]; barışmak için birisine yönelmek; (birisini) büyülemeyi amaçlamak[3]; (ordunun iç gücünü, moralini) dönüştürmek[4]. Bu ise "tövbe etme" ile eş anlamlıdır. Çevrilmek*. Örneğin tanrı birisine "tövbe ederse", o kimseye karşı tanrı yargısından, öfkesinden yumuşayıp, yatışıp, "geri dönmüş" olur; tanrı o kimse ile küsülü değildir, yeniden barışmış olur.
Cennet'e ulaşarak ödüllendirilmiş olan kulların "çabaları" böylece 1 - unutulmamış olur; 2 - çaba, yatışmış / yatıştırılmış olur; 3 - çaba, ödüle dönüştürülmüş olur[5].
Özet olarak, Kuran'da birisi/tanrı birisine şükreder ya da teşekkür eder ya da şükürler olsun derse o kimse 1 - yapılan iyiliği unutmayacak olandır; 2 - o iyiliği, onu yapana bir gün "döndürecek" olandır, 3 - o iyiliği, başka bir iyiliğe dönüştürecek olandır; 4 - yapılan iyilik ile yatışmış olandır, 5 - iyiliği yapan kimse ile barışmış olandır.
Türkçe çevirilerde görülen "Tanrı, şükredene karşılığını verendir" tümcesi ise bağlamına göre 1 - "Tanrı, Kendisine (artık küsmeyip) geri dönene (barışmış olarak) geri dönendir"; 2 - "Tanrı, Kendisine iyilik yapanın iyiliğini (Öte Yaşam'da başka bir ödüle) dönüştürecek olandır"[6] anlamındadır[7]. Bu "anımsama / unutmama / yatışma" anlamının seçkin bir örneği, Tanrı'nın Musa'ya verdiği İletiler konusunda yer alır[8].

Tagut : **Aṭ-ṭāġūt**. İslam Gelenekleri, ancak Medine döneminde geçen bu sözcüğü, Allah'ın dışındaki tapıncaklara[9] verilen genel ad olarak algılar : insan, hayvan, Cin, Şeytan, put. Oysa bu kişi/nesne[10] genel olarak Medineli Yahudiler söz konusu olunca ortaya çıkar[11]. Yahudiler putatapıcı olmadıkları için bu, İslam Geleneklerinin betimlemesine uygun düşmez. Tapıncak anlamına gelseydi, Mekke döneminde çoktanrıcılar ya da Medine döneminde salt putatapıcı Göçebeler bağlamında daha çok yer alması gerekirdi. Oysa Kuran'a göre (4/64), Tagut gibi olanlar, Yalancı Elçiler'dir. Onları görevlendiren Allah değildir. Yalancı kılavuzlara, Hezekiel (13/2)'de "kendiliğinden peygamberlik eden kimse" denilir.
Suyuti'ye göre **Tâġût**, Habeş dilinde din adamı, papaz, kahin anlamındadır[12]. (Habeş) **ṭāᶜot** : put, tanrısızlık; **mamlake ṭāᶜot** ise "tagut tapıcısı", putatapıcı anlamına gelir.[13] Aramice kökenlidir. Oysa (Arap) [**ṭġy**], azmak, taşmak; öfkelendirmek, (birbirine) karışmak gibi anlamlara gelir. Taşan, taşıcı niteliği olan (su, yanardağ) anlamı için bk. **ṭāġiyat**[14]; "su taştı" deyiminde **ṭaġā** olarak geçer[15]. Dolayası ile bu kimse, Arapçada "taşkın" (dişi?) biri ya da "taşkınlık" anlamında gelmelidir. (Akat) **agāgu** : (insan, tanrı) kızgın, öfkeli, gözü dönmüş olmak; **uggatu** : (insan, tanrı) kızma, öfkelenme. Akat köküne dayanılırsa **ṭāġūt**, kızdırıcı, "azdırıcı" anlamına gelmelidir. Yol'da kılavuzlama konusunda "gözetilme" ile "şaşkınlık" birbirinden ayırt edildikten sonra[16] "dinde (inançta, Yasa'da) baskı (zorlama) yoktur" denilir. Bu, herkesin inancına saygı gösterilir anlamındadır. Oysa bir tümce sonra Tagut ile Tagut'u izleyenler kınanır. Dolayısı ile bu Bildiri'de kınanan Tagut'un (Tagut denilen kimsenin, nesnenin) var olması ya da onun inancı değil, Tagut'un, Mehmet'e inanmış olanlara karşı "azdırıcı", Yol'dan taşırıcı, şaşırtıcı bir tutumu olmalıdır. Taşkınlık ederek "sınırı geçen", aldatıcı bir kimse için bk. **ḥdd**[17].

---

1 (Akat) **ḫ** ile (Arap) **k** / **q** dönüşümü Kuran'da sık sık görülür.
2 (Akat) **saḫāru** için bk. Ozan*
3 krş. (Osm) sihir yapma
4 "büyüleme", "ordunun iç gücünü dönüştürme" anlamları için bk. 3/123.
5 76/22
6 al gülüm ver gülüm
7 İkiyüzlülere verilen öğütten sonra ikiyüzlülerin (tutumlarından) dönüşmesi önerilir. Böyle olursa Allah'ın (verdiği yargıdan) dönüşen biri olduğu anımsatılır (4/146-147*)*. O bağlamda ikiyüzlülerin, ayrıca Allah'ın "iyilikbilir" olmasının hiçbir anlamı yoktur.
8 7/144
9 tapılan nesnelere
10 2/256, 2/257, 4/51, 4/60, 4/76, 5/60, 16/36, 39/17
11 Tagut denilen kimsenin, "Yarı Yahudi" olan Ka'b b. al-Ashraf olduğu ileri sürülür. *A. F. L. Beeston, "Arabic Literature", 124-129*. Ayrıca bk. *M. Kropp, "Beyond Single Words: Mā'ida - Shaytān - jibt and tāghūt"*.
12 *W.Y. Bell, "Mutawakkili"* s. *37*.
13 *Geez Sözlük, 584*.
14 69/5
15 69/11
16 2/256
17 57/25

Tahrif : Bir şeyin aslını bozma, kalem oynatma, değiştirme anlamına gelen (*TDK*) bu sözcüğün kökeninin Kuran'daki ilkel anlamı : 1 - Kesmek, kesip atmak, (yol) kesmek, (düşmanı) yolmak; 2 - kesik kesik, damla damla (azar azar). Örnekler : 1 - ʿ**alā ḥarfin**[1] : (O ortak koşucular) Allah'a ara sıra / kesik kesik / damla damla taparlar. 2 - **mutaḥarrif**[2] : (Savaş sırasında düşmanın yolunu) kesmek; (düşmanı) yolmak; (savaşta bir eylemin) yanlış yorumlanmasına yol açma. Yanlış yorumlanan bir konu, böylece (Osm) hurafe / hurafat (boş, anlamsız, uydurma) olmuş olur. (Habeş) **ḥaref** : gidermek; başka yere götürmek. 3 - **yuḥarrifu**[3] : (Bir sözün, bir bitiğin içindeki sözcüklerin bir bölümünü) söküp atmak, yolmak. Krş. (Habeş) **ḥərrifāt** (tekil) : yararsız, boş, boşuna[4] ile (Arap) **ḫurāfā**, **ḫurāfāt** : anlamsız, sapık, uydurma öykü; (Osm) hurafe[5]. Köken : 1 - (Akat) **ḫarāpu** (II) : kesmek, kesip atmak; 2 - (Habeş) **ḥarafa** : koparmak, üsteki (yukarıdaki) yaprakları yolmak. Yakın sesli (Arap) **ḫarafa** : ağaçtan yemiş koparmak, yolmak; yemişi kesmek. 3 - (Habeş) (**ḥarafa**) (I) : damla, damlatmak[6]. (Ağzından) su akıtmak (tükürmek). Kuran'ın damla damla, azar azar indirilmesi için bk. İndirmek* (tenzil).
Yakın sesli (p/f) (Habeş) [**krp**], ʾ**akrapa** : (yazmak için) sert bir düzeyi kazıma anlamı ilginçtir. Krş. (İng) palimpsest; kazınıp yeniden yazılmış parşömen. Krş. (Akat) **ḫurpū** : (Yumuşak, pişmemiş) tuğla / ağaç / taş kesip atmak, yontmak[7]. Öte yandan (Akat) **naqāru** : yıkmak, yırtmak, yazıyı yok etmek, (çizilmiş simgeyi, yazılmış yazıyı) kazımak. Oysa bu kök, (Osm) münker (tanınmadık, bilinmedik) diye anlaşılır. Nakir*. Ayrıca yakın sesli (Akat) [**kpr**] çok anlamlı bir köktür. Bu anlamlardan biri de **kaparu** (I) : (saz, bitki) yolmaktır; bu, (Habeş) (**ḥarafa**) ve (Arap) (**ḫarafa**) ile yakın anlamlıdır. Kafir*
Öte yandan (**ḥ**, **ḫ** / **q**) dönüşümü göz önünde tutulursa krş. (Arap) [**qrf**], (Habeş) **qarafa** : yolmak, (deri) yolmak, sıyırmak[8]; (Suriye Arap) [**qrf**], **qaraf** : (kırıp) ikiye bölmek, (Habeş) **qʷārafa** : küçük parçalara ayırmak, parçalamak, yırtmak, büyük bir parçayı ısırmak.
"Kalem oynatmak" deyimi Kuran´da yer almaz[9]. Ancak birkaç Bildiri'de Yahudilerin kimi sözcükleri "dillerini eğip bükerek" yanlış okudukları ya da yanlış yorumladıkları belirtilir. Kuran´ın hiçbir yerinde kesinlikle "Siz, İncil´i ya da Tevrat´ı bozdunuz, kalem oynattınız" diye yazmaz[10]. Oysa, Tevrat'ın kimi yapraklarının yolunmuş olduğu, bu nedenle Yahudilerin kimi konuların yanıtını Tevrat'ta bulamayıp dolayısı ile, gelip Elçi Mehmet'e danıştıkları belirtilir[11]. Öte yandan bir dönem Elçi Mehmet, Tevrat'ı doğru yorumlayan, dolayısı ile Kuran'daki Bildiriler'i onaylayan, ayrıca Tevrat'ı Tahrif etmiş oldukları için Kuran'ı onaylamayanlar arasında bocalarken Tanrı kendisini yüreklendirir[12]. Kınanan kimseler arasında ayrıca, "Bitik'i elleri ile yazanlar" söz konusudur[13]. Bu, Müslümanlığın oluşum süresinde Hadisleri elleri ile yazıp, "Bu, Allah'ın sözcüsü olan Elçi Mehmet'tendir" demelerine benzer. Kuran´a göre söz konusu olan, İncil´in ya da Tevrat´ın yanlış olması değil, onların yanlış okunması, yorumlanması (dolayısı ile Tevrat'ın "hurafe" olması) ya da yanlış uygulanmasıdır. Kuran'da örnek olarak, Zındıkların (Maniciler'in) İncil'i yanlış yorumlaması[14] gösterilir. Kuran'a göre, Kuran ile önceki Bitikler arasındaki kimi değişiklerin, sözlerin ya da

---

[1] 22/11
[2] 8/16
[3] 2/75, 4/46, 5/13, 5/41
[4] krş. (Osm) herif : Güven vermeyen, aşağı görülen, bayağı kimse (*TDK*)
[5] Dine sonradan girmiş yanlış inanç; inanılmaz masal (*TDK*)
[6] Arapçada [**ḫrf**] kökünün kimi türevleri sonbahar (güz; yaprak dökümü) ile ilgidir; üstelik bu yağmur damlalarını düşmeye başladığı ya da yaprak dökümü dönemi anlamına gelmelidir. Örneğin fasl-ı harif; mevsim-harif; harife : ev için sonbahar hazırlığı.
[7] Habeşistan'da yaşayan kimi Yahudiler'in kimi Bitikler'in yapraklarını yolmaya alışık olmaları için bk. *S. Dege-Müller, "Between Heretics and Jews".*
[8] anlam olarak krş. (Asur, Akat) **kapāru** (I) : yolmak, kabuğu yolmak; tarlada ot yolmak; bir işi ortadan kaldırmak (gidermek). Kafir*
[9] Oysa, "Kalem oynattınız" deyimi, Kuran'da değil, Eski Antlaşma'da geçer! "Nasıl, biz bilge kişileriz, Rab'bin Yasası bizdedir, diyebiliyorsunuz? İşte, bilginlerin yalancı kalemi, Yasayı yalana çevirmiş." (Yeremya 8/8). Bu nedenle Tanrı, bu bozuklukları düzeltmek için art arda Elçiler gönderir.
[10] Baki Adam (*Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman Ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış*)'a göre Musa´ya indirilen kitaba hep El-Kitab deniliyor, Musa'ya hiçbir yerde "Tevrat'ı verdik" denmiyor. Dolayısı ile Baki Adam´a göre El-Kitap bugünkü Tevrat'ın adı, Kuran´da geçen Tevrat ise bugünkü Ancient Testament (Pentatök) tür. Dolayısı ile tahrif edilen Torah değil, Ancient Testament´içeren kitaplar (kitapların kimileri)dir.
[11] 5/43
[12] 10/93-94
[13] 2/79
[14] 36/45-47

yaprakların yolunmasının, "kalem oynatmanın" sorumlusu kullar değil, Tanrı'dır! Çünkü, "Allah, neyi dilerse siler ya da saptar" [1].

Takdim etmek : [**qdm**] kökünün ilkel anlamı öncü olmak, önceden gelmek, ilk doğan çocuk (dolayısı ile "en yaşlı olan"), (savaşta düşman ile, duruşmada yargıç ile) yüzleşmek, önceye almak, öncelemek, sunmaktır. Dolayısı ile Allah için kullanılan "kadim " niteliği, Allah'ın en eski, ilk Tanrı, tanrıların başkanı, öncüsü oluşunu belirtir. O'ndan önce başka tanrı yoktu, öteki tanrıları sonradan insanlar yarattı anlamındadır. Kuran'da sık sık geçen **bimā qaddamat aydīhim** (onların ellerinin takdim ettiği / sunduğu ne ise) deyimi genel olarak olumsuz bir anlam taşır : onların ellerinin (kendilerinin) yürüttürdükleri, sorumlu oldukları konu/eylem[2] demektir.
1 - Önden yürümek, öncü olmak. (Yemen) [**qdm**] : öncü olmak, öncülük etmek. (Safa dili / Safaitic) **qidman** : (savaşta) öncü, komutan, önde giden; (Yemen) **qdm**, **ʾqdm**. Örneğin 11/98, 74/37.
2 - Sorumlu olmak. (Yemen) [**qdm**], **qdm**, **tqdm** : bir işten sorumlu olmak. (Yemen) **tqdm** : "takdim edilmek", (yargılanmak için) duruşmaya sunulmak.
3 - Saldırı. (Yemen) **tqdm** : saldırı.
4 - En eski, en yaşlı olmak. (Yemen) **qdm-m** : ilk doğan.
5 - Öndeki, gelecek (çağ). (Yemen) **qdmt**.
6 - (Habeş) [**qdm**], **qədm** : (bir yapıda) ön, yüz, (Osm) cephe.

Takva : Dayanışma; karşılıklı birbirini pekiştirme. Sakınmak*

Tanık : Gördüğünü ve bildiğini, duyduğunu anlatan, bu konuda bilgi veren kimse, şahit (*TDK*). Tanık olarak gönderilme ise alışılagelen anlamının yanı sıra "birisi orada bulunsun, orada olsun, ötekilerle karşılaşsın" diye gönderilme anlamına gelir. Dolayısı ile "tanık olmak", bir olay sırasında "orada olma" demektir. Bu böyleyken, bu tanımlama Kuran'ın sayısız yerinde yorum sıkıntısı yaratır.
Son Medine döneminde yer alan kimi Bildiriler'de, inancını, inanmış olduğunu saklamadan açık açık söyleyen kişi anlamına gelir. Bu anlam için bk. Cihat*. Bugünkü Kuran çevirilerinde bu ikinci anlam "şehit" diye çevrilir. Oysa Kuran'ın Arapçasında şehit olmak, ya da "Tanrı / bir inanç uğrunda ölmek" diye bir deyim yoktur. Şahit sözcüğünün yıllar sonra anlam değiştirerek "şehit"e dönüşmesi Hristiyanlık'tan bir alıntı olmalıdır[3]. Örneğin, "**balā šahid'nā**" tümcesi[4], "Evet, tanık oluyoruz" diye çevrilir, "Biz şehit olduk" diye değil. Ayrıca (Osm) "Eşhedü en lâ ilahe illallah" deyimi "Allah'tan başka tanrı yoktur, bunu biliyorum, ayrıca bunun doğru olduğunu başkalarına açıklıyorum, açıkça bildiriyorum, bu konuda 1 - tanıklık ediyorum, 2 - (bu doğrulamaya) ben de katılıyorum; 3 - ben de destekliyorum; 4 - ben de istiyorum" demektir; bunun en seçkin örneği, Allah'ın beğendiği kimseler konusunda yer alır[5]. O bağlamda söz konusu olanlar, Allah'ın gerçek Elçi'sinin Mehmet olduğuna tanıklık edenlerdir; Tanıklık Sözü (Kelimeişehadet) / (Kendini Allah'a, Son Antlaşma'ya) Sunuş Sözü'nü getirenlerdir, bunlar kesinlikle "şehit olanlar" değildir. Tanıklık Sözü / Bildirisi / Duyurusu, "Başka tanrılara değil, ancak Allah için şehit oluyorum" anlamına gelmez.
Krş. (Akat) **šaḫātu** (I) : yan, kol, destek, yardımcı; **šaḫātu** (IV) : yıkamak; yıkanmış, kutsanmış. **šaḫādum** : sunulmuş; armağan edilmiş[6]. Bu anlamların tümü, kendisine çocuklar verilmiş, iyilikbilmez olan biri bağlamında yer alır[7] : 1 - Ben ona görünür [tanık olunan] çocuklar (verdim); 2 - Ben ona armağan edilmiş / (kendisine) yardımcı olacak çocuklar (verdim). Dolayısı ile "şehit" olan kimse, bağlamına göre, 1 - kendini Allah'a sunmuş, "ihsan etmiş" olandır[8]; 3 - kendisi, Allah'ın istediği (beğendiği) kimsedir; 3 - geçmişteki suçları yıkanmış, arındırılmış olandır; 4 - Allah'a, (Allah Yolu'nda) yardım etmiş; yol açmış olandır. 5 - (İnanç) yayıcısıdır. Cihat*. Sebe Kraliçesinin, yargı verebilmek için yanındakilerden yardım istemesi,

[1] 13/39. Geçmişteki Bitikler'de, ayrıca Kuran'da bulunan Bildiriler'in kimilerini yürürlükten kaldırır, kimilerini saptar (yeni gelen bir Bitik ile onları pekiştirir). Tahrif konusunda bk. *M. Tarakcı, "Tevrat ve İncil'in Tahrîfi"*; *G.S. Reynolds, "On the Qurʾānic Accusation of Scriptural Falsification (taḥrīf)".*
[2] önden yürümek, öncü olma. Dolayısı ile [Halay oyunundaki gibi] "başı çeken kimse" olma
[3] Batı dillerindeki **martyr** / **märtyrer** (bugünkü anlamı ile "şehit"; inanç uğrunda ezince uğrayan, sıkıntıya düşen, ölen), Eski Yunanca'daki **μάρτυς** (**mártys**)'dan türer, "tanıklar" anlamına gelir. Böylece ölenler, dirilip doğrudan doğruya (tanrı olduğuna inanılan) İsa ile buluşacak olanlardır.
[4] 7/172
[5] 4/69
[6] şehit edilmiş (!)
[7] 74/13
[8] Bu konuda ayrıca bk. Güzel*, Muhsan*.

kendilerinin orada olmasını istemesi, vereceği yargının yanındakilerce kutsanması (arındırılması, yıkanması, düzeltildikten sonra doğrulanması) da bu köke dayanır[1].
Arapçada "tanık" olan birisinin, Kuran'da "yardımcı" oluşunun seçkin örneklerinden biri Tanrı'nın yaratma gücünü yadsıyanlar konusunda yer alır[2] : **ašhadttuhum** (Ben onları tanık tuttum[3]; Ben onları kol, yardım, destek olarak tuttum[4]); Ben, sapıtanları ʿ**aḍudan** (kol, yardımcı olarak)[5] tutan biri değilim. Özellikle Yusuf ile Züleyha konusunda "Bir tanık, (şunu bunu) diyerek tanıklık etti"[6] tümcesi hiç anlaşılmaz. Söz konusu olan olaylar sırasında Yusuf ile Züleyha, kapıları kapalı bir yerde baş başa kalmışlardı[7]. Dolayısı ile o olaya kendilerinden başka hiç kimse "tanık" olamazdı. Oysa bu **šahīd** (tanık) adı verilen kimse, o olayın aydınlanması, sorunların aydınlatılması, çözülmesi [(Akat) "yıkanması"] için öneri sunan, "yardımcı" olmaya çalışan; çözüm için yol açan, olaylara karışan, "katılımcı" biri idi. Diriliş Günü konusunda değişik inançta olanlar arasında Allah, "tanık" olmaz; O, o toplumlar arasındaki sorunları "çözen / aydınlatan"dır[8]. Allah'tan başka tanrılar, "tanık olarak" değil, yapılması çok zor olan bir eylem için "yardımcı" olarak çağırılırlar [9]. Allah, "Ben tek tanrıyım" diye Kendisi için "tanıklık etmez", Allah, [öteki tanrılardan arındırılmış] "arınık" olduğuna başkaları ant içerler[10].
(Habeş) **saḫata** (I) : baskı yapmak, yaralamak, (tartışmaya) kışkırtmak, erden bir kıza zorla cinsel ilişkide bulunmak; (Habeş) **saḫata** (II) : yaymak, saçmak[11]; (Akat) **šiḫḫatu** : parçalanma, pul pul olma [dağılma]; **šīḫtu** : filiz, sürgün[12]; (Akat) **suḫātu** : kol; kucaklama. **šaḫātu** (I) : kol, yan, yardım, destek; (Akat) **ṣaḫātu** (II), **ṣaḫittu** (I) : isteme, dileme, istek; **ṣaḫittu** (II) : istenilen kimse (dişil). **šaḫātu** (IV) : yıkamak, arındırmak[13]. Bütün bu anlamlar Kuran'da yer alırken, yukarıda da belirtildiği gibi bu deyim Türkçeye ya "tanık olma" ya da "şehit olma" diye çevirilir.

Tanık olunan : Görülerek, işitilerek, dokunularak bilinen. Beş duyu ile algılanan (nesnelerin tümü). Gizem'in karşıtıdır. Tanık*, Gizem*.

Tansık : Tanrı'nın varlığını, yaratma gücünü gösteren, kanıtlayan olağanüstü olay. Tanrı'nın izi, damgası. (Osm) ayet. Belirti*.

Taraf : Yan, uç, odaktan uzak (yer), gözleri ancak kocasına dönmüş (kadın) olarak anlaşılan [**ṭrf**] kökünün 11 türevi[14], Kuran'ın içinde her bağlamda yorum sıkıntısı yaratır. Örneğin[15], neden Allah, yeryüzüne geldiğinde onun uçlarından, kenarlarından kısaltır? Oysa bu kökün Kuran'da yer alan türevlerin tümü (Habeş) **tarfa**, **tarafa** kökünden türer; geride kalmak, [bir yerde, "bir tarafta"] bırakılmış olmak, sağ kalmak, birisi için bekletilmiş olmak, birisi için ayırılmış olmak; artakalan; artakalanı depolamak anlamına gelir[16]. (Yemen) [**trf**] de bu anlamdadır. Bu nedenle "İnkar edenlerin bir kısmı"[17], "inkar edenlerin geri kalanı, saklanmış olanları" diye anlaşılmalıdır. Ayrıca (Habeş) **tarāfi**, geriye sağ olarak kalan anlamına gelir. Dolayısıyla örneğin "Görmüyorlar mı ki, biz yeryüzünü çevresinden eksiltiyoruz?" diye çevirilen tümce[18], "Bizim artık yeryüzüne geleceğimizi, üstelik (gelecek olan Saat'in) geri kalanını kısalttığımızı / kısaltacağımızı düşünmüyorlar mı?" diye çevirilmesi Bildiri'ye anlam kazandırır.

---

1 27/32
2 18/51
3 Arap
4 Akat
5 Arap
6 12/26
7 12/23
8 22/17
9 2/23
10 3/18
11 yakın anlamlı deyimler için bk. Dövmek*, Cihat*. Dolayısı ile Allah için "şehit" olan ile "bugünkü" anlamı ile "mücahit" eş anlamlıdır, üstelik kesinlikle "ölmek" anlamına gelmez. Ayrıca bk. benzer sesli [**sḥt**]*
12 anlam olarak krş. Öldürmek*
13 3/70
14 olasılıkla 11/114 dışında
15 21/44
16 Krş. benzer sesli [**trf**] **ut'rifu** / **mut'rafīn** (varlıklı kimseler, "birikintileri, artakalanı" çok olan, gönenç içinde yaşayan kimseler) (11/116, 21/13, 23/33; 17/16, 23/64, 34/34, 43/23, 56/45)
17 3/127 (Diyanet)
18 21/44 (Diyanet)

Kendilerine **l-ṭarf** niteliği verilen Huriler'e gelince, bunlar "gözleri ancak kocalarına dönmüş; gözü dışarıda olmayan kadın, kendisine yeni koca seçmek istemeyen kadın[1]" anlamına gelmez. 1 - Kendileri, Cennet'te "bekleyen", (yeryüzüne gönderilmeyip hiçbir bedene sokulmamış oldukları için) geride kalmış", "bekletilen", bir "tarafa, kenara" konulmuş, saklanmış varlıklardır. Bunlar "ikiz olan varlıkların" ötekisi, öteki ucu, öteki "tarafı"dır. 2 - Bunlar, tin / ruhtur. (Habeş) **tarāfən** (I), **terfun**, **terāfin**, **terāpin**, **tarāpin** : tin, ruh[2]; (İbr) **théraphim**, **terapim**. Bu sözcüğün İbranicedeki ilkel anlamı görüntü, benzer[3], benzetme, simgedir[4]. Özgür Varlıklar bağlamında "geride bırakılma" anlamı için ayrıca bk. Yaşıt*. Bir yerde kalma, bekleme, bekletilme gibi anlamlar[5] için krş. **l-a`rāf**[6] : (geri) çekilme yeri; bekle(til)me yeri; dinlenme yeri. Çevre, taraf, etraf anlamları için Kuran'da 17 kez [**ḥwl**] kökünün türevi olan **ḥawl** kullanılır.

Tarikat : Yoldaşlardan oluşan birlik. İnançları değişik de olsa, Yol'da birlikte yürüyenler; birlikte yürüyenlerle oluşan Yol (**ṭarīq**)[7]. (Habeş) **ʿaraka** : birisine arkadaşça davranma; **taʿāraka**, **taʾāraka** : (birisini) arkadaş yapmak; yoldaş yapmak, birleşmek; (Habeş) **ʿarqa**, **ʿaraqa** (II) : birisine arkadaşlık etme; eşit olma; barışma; **taʿārkot** : arkadaşlık; dernek, ortaklık. "Dayanışık" ile yakın anlamlı olmalıdır. Sakınmak*. Krş. "Allah Yolu'na katılın"[8]. "Birleştirme", "dayanak olma", Elçi Mehmet'in görevi idi. Övgü* (**ḥmd** / **mḥmd**).
Ayrıca bu deyim, Mısır'daki Firavun'un büyücüleri bağlamında, belirli amaçlı kişilerden oluşan birliğin[9] özelliği, niteliği (ustalığı) anlamına da gelebilir, oysa (Habeş) **raqaya** : Su serpmek, serpiştirmek; büyücülük yapma. (Arap) [**rqy**], **raqā** : büyüleme. Ayrıca, değişik bir kökten gelen bu **ṭarīq** deyimi, [Tanrısal Işığın olmadığı yer] (Cehennem) karanlığı anlamına da gelir[10]. Yine bu deyim, "delik, delinerek açılan geçit" anlamındadır[11]; (Habeş) : delmek.

Tartışmak : [**ǧdl**] kökünün türevleri 29 kez, inanç konusunda değişik düşünceleri birbiri ile karşılaştırma anlamına gelirken Osmanlıcaya genel olarak "mücadele" diye çevirilir. Oysa Kuran'da bu tartışma, "ağız kavgası" sırasında "karşınızdaki kimse ile kavga etmeden hoşgörülü bir tutumda bulunun" denilir[12].

Taşlamak : (Birisinin arkasından taş atarak) kovmak. Kargışlamak*. "Kırbaçlamak" da bu anlama gelir. Kırbaç ile ürkütülen hayvanın ya da insanın kaçtığı yerin uzaklığı kırbaç sayısı ile orantılı olmalıdır[13]. Ayrıca bk. Kovmak*.

Taşırıcı : Yol'da, inançta çizilen sınırların ötesine götüren kimse. Düşman*.

Tayyip : [**ṭyb**] kökünün türevleri genel olarak üç değişik anlamdadır.
1 - Arınık; su ile yıkanmış, kutsanmış (nesne, toprak, kimse). (Akat) **ṭebû** : (suya) batırmak; (insan, tarla) suya batmak, su ile kaplanmak; **ṭību** : batma, batırma; **ṭubbû** : ıslatma; suya yatırma[14]. Boya*. (Sür) **təyūḇā** : tükürük. (Sokatra) **tebib : tükürük.** "Tükürük" ile "kutsama" ilişkisi için bk. Waraqa*. "Islak toprak" ile "gönenç" arasındaki ilişki için bk. Bereket*. (Yemen) [**ṭyb**], **ṭyb** : üstün nitelikli altın (arıtılmış altın).
2 - Barış, esenlik, gönenç, mutluluk. (Akat) **ṭūbu**, **ṭūbbu** : iyilik, mutluluk, gönenç. (Akat) **ṭūbtu** : barış, esenlik, dinginlik; (Akat) **ṭūbu**, **ṭubbu** : iyilik, mutluluk, gönenç; **ṭubbû** : ıslak, ıslatılmış. Islanma/ıslatma ile gönenç içinde olma arasındaki ilişki için bk. Bereket*.

---

1 Erkek karabaşlar gibi günlük yaşamdan "geriye çekilmiş, geride kalmış" korunuk*, adanık* kadın anlamına gelmelidir. Muhsan*.
2 (İng) spectre, ghosts.
3 (Huriler gibi) "ikiz", "bir yaşta", "yaşıt" olan
4 sonradan İbr. dilinde yontu, put anlamına gelecektir. Oysa Greklerde, birisinin yontusu, o kimsenin ikizi, çifti anlamına gelir. bk. *G.G. Stroumsa, "Aspects de l'Eschatologie Manichéenne", 179.*
5 (Habeş) ʿ**rf** (I), ʾ**aʿrafa**
6 7/46
7 4/168, 46/30
8 2/195
9 Krş. (Arap) **aṣnāf**, (Osm) esnaf [sınıflara ayrılmış satıcılar]. Bu konuda ayrıca bk. **ahla l-bayt** (33/33)
10 4/169
11 20/77
12 örneğin 29/46
13 24/2
14 Krş. benzer sesli Sabiiler, Sabii olanlar

3 - (Yemen) [**ṭyb**], **ṭb** : (birisine karşı) arkadaşça, olumlu davranma. (Akat) **ṭūbātu** : mutluluk[1], arkadaşlık. (Akat) **ṭiābu**, **ṭâbu** : iyi olmak, iyileşmek; tatlı, hoş.
Örneğin **ṭayyibāt**, ancak yiyecekler, insanlar ayrıca bir kez bir ülke konusunda yer alır. İyilik getiren, iyilik taşıyan, iyileştirici, iyicil; kirli olmayan anlamındadır. Kudret helvası konusunda[2], taze, bayatlamamış demektir[3]. Toprak, ülke bağlamında[4] sulak, kutsanmış (bahçe / Cennet) anlamındadır. Tekgeçişli **ṭibtum**, "Hoş geldiniz! / İyilik getirdiniz!" diye anlaşılır[5].
Tanrı'ya karşı "tayyip" olanlar, bir kirlilik olan ortak koşuştan, putlardan arınmış olanlardır, ayrıca kendileri Tanrı'ya karşı barışçıl olan, arkadaşça davranan [Müslüman olan] kimselerdir. Kuran'da, arıcıl / iyicil (**ṭ-ṭayyib**) ile kötücül (**l-ḫabīṯ**) kimseler / nesneler sürekli olarak birbirleri ile karşılaştırılırlar. Kötücül*. "Tayyip" deyimi ile köktaşları, Türkçeye genel olarak iyi, güzel, temiz, helal diye çevirilir.

Tekgeçişli : Bir sözcüğün bir yapıtta ancak bir kez yer alışı; hapax[6].

Telakki : [**lqy**] kökünün kimi türevleri anlam sıkıntısı yaratır. Bu kök de çift anlamlıdır : 1 - getirmek, ele geçirmek; el ile kavramak[7]; 2- (anlayış ile) kavramak, anlamak. Dolayısı ile "telakki etmek" Kuran'ın kimi Bildiriler'inde "ihata etmek" anlamındadır. Kavramak*. (Akat) **alāku** : gitmek, gelmek, (yazı, yazıt) erişmek; (yel) esmek; saçmak.

Tesbih : Süphan*

Tevrat : İbranicede Torah denilir; öğreti, yasa anlamına gelir. Musa'nın getirdiğine inanılan Tevrat, Yahudi ile Hristiyanlara göre, Kutsal Bitikler içinde ilk beşidir : Yaratılış, Çıkış (Mısır'dan Çıkış), Levililer, Sayılar (Çölde Sayım), Yasa'nın Tekrarı. Tevrat, Evren'in yaratılmasıyla başlar, Musa'nın ölümüyle son bulur, İsrailoğulları'nın tarihini, ayrıca kendi soylarının Tanrı ile olan ilişkilerini anlatır. Tarih açısından Tevrat, Yahudilerin İ.Ö. 6. yy'da Babil sürgünü döneminde yazılmaya başlanmıştır[8]. Baki Adam'a göre[9] "Kuran'da Musa'ya indirilen bitiğe hep El-Kitab denilir, Musa'ya hiçbir yerde "Tevrat'ı verdik" denilmez. Dolayısı ile El-Kitap bugünkü Tevrat'ın adı, Kuran'da geçen Tevrat ise bugünkü Ancient Testament (Pentatök) tür. Dolayısı ile "tahrif edilen" Torah değil, Ancient Testament (Eski Antlaşma)yı içeren kitaplar (kitapların kimileri)dir."

Tiksinti : **nufūr**. [**nfr**] kökü ile kimi Sami dillerinde [**npr**] kaçmak, kaçışmak anlamına gelir. Genel olarak Kuran'da Elçi'ye inanmayanlar, Elçi kendilerine konuştuktan hemen sonra **nufūr** ederler. Yemende bu kök, [bir törenden] Kutsal Geziden sonra dağıtılma anlamına gelir. Öte yandan (Habeş) **nafara** : kaynamak, köpürmek; (iki kişi) çekişmek. Dolayısı ile bu sözcük ya toplantıdan dağılmak ya da kızmak, köpürmek anlamına gelmelidir. Türkçedeki "tiksinme" bu iki anlamı birleştirir : Bir şey, bir kimse, bir düşünce vb.ni kötü, iğrenç veya aşağılık bularak ondan uzak durma duygusuna kapılmak (*TDK*). Nefer*. "Kaçış" için ayrıca bk. [**ḏnb**]*.

Topuk : 1 - topuk; dayanak; bacak kirişi[10]; 2 - (Arap) yinelenen, bir alışkanlık olan, yeniden yeniden yapılan, "izlenen" eylem, tören, inanç töreni (*Lane*); 3 - (Habeş) gözetilen, korunan, uyulan (inanç, töre). Akıbet*

Toza bulananlar : [**ġbr**], **ġābirīn**, Kuran'da yedi kez, ancak Lut'un karısı konusunda yer alır[11]. Genel olarak "geride kalanlar" diye anlaşılır[1]. Bu sözcük, tekgeçişli **ġabarat**[2] (toz, tozlu) ile köktaştır. Bu kök genel olarak

---

[1] **ṭūbā** (13/29)
[2] 2/57, 7/160, 20/81
[3] (Tevrat) Çıkış 16/16 vs.
[4] 9/72, 34/15
[5] 39/73
[6] **hapax legomenon** : Yazılı kaynaklarda yalnızca bir kez geçen, başka bir dönemde, eski yeni bir başka diyalektte görülmeyen veya yalnızca bir yerleşim biriminin ağzında geçen sözcükler, gölge sözcük (*TDK*).
[7] (Yemen) **lqḥ** : tutmak, yasadışılıkla (zorla) ele geçirmek [el ile kavramak]. (Akat) **leqû** (I) : benimsenmiş; **leqû** (II) : almak, tutmak, ele geçirmek; (birisini) (çocuk, kardeş, baba, eş olarak sayıp) benimsemek, edinmek, tanımak [bilgi ile kavramak, anlamak]; onaylamak.
[8] Oysa Tevrat'ta anlatılan öykülerden kimileri yüzyıllardan beri İsrailoğullarınca bilinen öyküler idi. Evren*
[9] "*Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman Ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış"*
[10] kirişle bağlama. Sözleşme (?)
[11] 7/83, 15/60, 26/171, 27/57, 29/32, 29/33, 37/135

tozlanma, tozla kaplanma anlamındadır (*Lane*). Çift anlamlı bir deyim olmalıdır : 1 - Geride kalanlar[3], (ezinçten) kaçamayanlar, (ezilip) toz gibi olacak olanlar. Çöl ortamında, kervanı kaçırmış, geride kalmış olan biri için ölüm kaçınılmazdır. Oysa, bu anlama gelseydi, bu deyim örneğin Nuh toplumu bağlamında da yer alabilirdi. 2 - (Kükürt) tozu ile örtülecek olanlar. Krş. "Üzerlerine (taştan, kükürtten) yağmur yağdırmıştık. Böylece, (o) uyarılanların yağmuru karartıcı olmuştu"[4], "Kent toplumuna gökten bir pislik indireceğiz"[5]; "Üstelik doğrusu (Mekkeliler), üstüne kara[6] yağmur yağdığı kente uğradılar"[7]; "Rab, Sodom ve Gomora'nın üzerine gökten ateşli kükürt yağdırdı"[8]. Dolayısı ile "tozla örtülenler, toza bulananlar, tozla bulanmış olanlar" deyimi daha uygun bulundu[9]. Bu konuda ayrıca bk. Pislik*. Örtme, sıvama, suya ya da başka bir nesneye batırma [boğma] anlamları için bk. (b/m) (Arap) [**ġmr**]. Oysa (b/m) (Akat) **gamāru** (II) : sona erdirmek, bütünlemek; (Habeş) [**gmr**], bütünleme, sonuna erdirme, tüketme, kapsama, içerme, büsbütün, toptan demektir[10] ayrıca, kısıtlama anlamına da gelir. Kısıtlı olma deyimi Kuran'da, **ġamrat**[11] diye geçer, "alık, alıklık" diye anlaşılır. Öte yandan, (bir nesne yandıktan sonra) geriye kalan (toz, kül) anlamı için bk. (Arap) **turāb**; ayrıca (Habeş) **turāb** : tütsü yandıktan sonra geriye kalan; tütsü kalıntısı.

Töre : (Bir toplumun benimsediği) alışkanlık, görenek, gelenek, (Osm) sünnet. (Yemen) **s³nn**, **s³n** : alışılmış, geleneksel yasa. **Allah'ın töresi** : Allah'ın, benzer durumlarda uyguladığı benzer yasa/yargı. Allah'ın alışılagelmiş yasası, Allah'ın geleneği. Sünnet sözcüğünün kökeni (Akat) **šanānu** : 1 - Eşit kılmak, benzer kılmak, benzerini yapmak. Töre anlamı da buradan türer. Eş (benzer) durumlarda benzer (eşit) davranmak, benzerlikten çıkmamak; (bilineni) yinelemek. İkinci kez yapmak. Bu kök, iki (2) sayısı ile ikinci kez yapma eylemi ile köktaştır. 2 - (Birisinin benzeri olmaya çalışmak) yarışmak, savaşmak. Yadsımanlar bağlamında bu sözcük genel olarak olumsuz bir anlam alır; "savaş" ya da "öç alma" (yapılana eşit, benzer davranma) olarak da anlaşılabilir. (Habeş) **ṣnn**, **ṣanna**, **sanana** : eğilmek, eğilim göstermek, sarkmak, sallanmak, gerilemek. (Sür) **ṭnn** : kıskanmak, kıskançlık, istek.
"İkinci kez yapma", "benzerini yapma" anlamları yakın sesli [**ṣn**ʿ] (iş işleme, var olanın benzerlerini türetme, çoğaltma) kökünde de görülür. Sanat*. Nuh'un Gemi'yi (el ile işleyip) yapması[12] dışında genel olarak olumsuz bir anlam taşır; çoğu bağlamda "tek olan tanrının benzerlerini yapma, tanrıyı çoğaltma, el ile tanrı (put) yapma" anlamı ile geçer. Öte yandan, bir tek kökten birçok sürgün ("diş") veren hurma ağacı, **ṣin'wān**[13], (bir kökten, Adem'den) türeyen kuşaklar, **sunanun**[14] anlamları ilginçtir. Bu kökün türevleri Osmanlıcada suni (yapmacık), sanat, sanatkar olarak görülür. "Töreye uygun olarak" deyimi için bk. Örf*

Tövbe : Çevrilmek*.

Tutku : Bilinen anlamının yanı sıra, bu deyim Kuran'da genel olarak, Mücrim* (bildikleri yolu izleyenler) anlamındadır. Bu "tutku" anlamı (Arap) [**hwy**] köküne dayanır. Oysa yakın sesli (Yemen) **ẖwy**, "geçersiz olma" demektir, bu anlam Kuran'da genel olarak **bāṭil** diye geçer; **bāṭil** (geçersiz tanrı) konusunda bk. Hubal*. Bitikgiller konusunda ise "tutku", ya el ile yazılmış, dolayısı ile tanrısal olmayan geçersiz bitik, yasa demektir ya da "İsa'nın tanrılaştırılması" anlamındadır.

Tutu : tutug (*DLT*). Rehine. Bir borcun ödeneceğine teminat olarak ödenince geri alınmak şartıyla borçlunun alacaklıya verdiği değerli şey, rehin, ipotek (*TDK*). Arap [**rhn**] : (Hayvana) kayış, kemer bağlama; (Habeş). [**rḥn**] : eyer (semer) yaymak; yük yüklemek, koşum takmak; **rahan** : eyer (semer); yük. Dolayısı ile

---

[1] Uygun bir öneri, "geride bırakılanlar" olmalıydı. Çölde giderken kılavuzun "geride bıraktığı" kimseler için ölüm kaçınılmaz olur.
[2] 80/40
[3] Ezinç*
[4] 27/58
[5] 29/34
[6] Karalık getiren, lekeleyici. Taş / kükürt yağmuru. O yağmur karalayıcı, utandırıcı olmuştu (26/173). Karalık*. Pislik*
[7] 25/40
[8] Yaratılış 19/24
[9] "Kök kelimeden türeyen kelimelerin hangisi Kur'ān'da kullanılıyorsa, o anlamı gözden kaçırmamalıdır." (*H. Atay, "Tanrı'nın Dini İslam"*, *6*).
[10] Bir toplumun "toptan soykırımına" uğratılması için bk. Büyük Kırım*
[11] 23/54, 23/63, 51/11
[12] 11/37, 11/38
[13] 13/4
[14] 3/137

birisinden rehine alınırsa : 1 - kendisine koşum takılmış olur, kendisi artık denetim altındadır; 2 - devesinin yükü kendisinden "geçici olarak" alınmıştır; 3 - sözleşmenin yükünü (sorumluluğunu) artık o, taşır.

Tüketmek : Parasını pulunu (kendi çıkarı için) aşırı olarak tüketmek deyimi Kuran'da yer almaz[1]. Türkçeye yanlış olarak "tüketme" diye çevirilen "infak etme" eyleminin doğru anlamı için bk. Katkı*, Katkıda Bulunmak*, İkiyüzlüler*.

Tüzün : Yumuşak huylu, sakin, soylu, asil kimse (*TDK*), halim. Bu nedenle Tanrı, geri dönücüdür, çevrilgendir, tövbe edicidir. Öte yandan kimi bağlamda, [Tanrı orada değilken] görendir, anlamına da gelir. (Yemen) **ḥlm** : uykuya yatarak görücü olma; **ḥlmt** : görücü; oysa (Arap, Habeş) **ḥalama** : düş.

Ummak : [**rğw**] kökünün türevleri genel olarak "ummak, beklemek" diye anlaşılır. (Akat) **ruggû** : yanlış savda bulunmak; Yanlış sanı sanmak[2]. (Yemen) **ḫrg** : bir sorunu, yargıcıya sunmak.
(Akat) **raggu** : kötücül, aşağılık, yaramaz, iğrenç (olan kimse, şeytan); (Tigrinya) **rägʿe** : koyulaşma (pıhtılaşmak); barışçıl, uysal olma; (İbr) **rāgaʿ** : kabuklanmak, kabuk tutmak, dinlenmek; (Arap) kaynamakta olan sütün üstü sertleşme, yağ bağlama. (Habeş) koyulaşma, donmuş olma, dingin olma. "Soğuk" ile "dindirici" ilişkisi için bk. Soğuk*. Krş. (Arap) **rağaʿa** : ilk yerine (ilkel duruma) dönmek. Bu dinlenmek anlamı Arapçaya (insan, deve) (dinlenmek için evde, çadırda) geride kalmak diye geçer. Arapçada semirtmek için deveyi "dinlendirmek" anlamı da bu kökten türer.

Umut kesmek : (Arap) (**yā hamza sīn**), **ʾayisa** : umut kesme, umutsuz olma; (Habeş) **ʾayasa** : 1 - aşınma; tükenme; gevşeme, durgunlaşma; 2 - çalkantılı, kavgacı; karmakarışık olma, kaynama, oraya buraya koşuşturma; umutsuzluk içinde inleme.

Uslu : **l-nuhā**. Kuran'da iki kez[3] **li-ulī l-nuhā** deyiminde yer alan bu kimseler, Tanrı'nın yaratış, yok ediş gücünün kanıtlarını anlayabilecek kimselerdir diye yorumlanır. Genel olarak, us (akıl), anlak (zeka), sağduyu diye çevrilir. 1 - Sınırın (alışılagelenin) ötesinde, (çok, aşırı) bilgi anlamına gelip Arapçada **nhy** (yasaklama, sınırlama, engel olma) köküne dayandırılır. Öte yandan Habeş **nwḫ**, **noḫa** : yüksek, yüce olma; uzun süreli olma; yayılmış olma; yatışmış olma; uzak olma; **tanawwəḫa** : kendini yüceltme. Bu anlamlara bakılırsa olan **nuhya** kimse, **aʿrāf** (doruklar; yüksek yerlerin tepesi, en yüksek yerleri) aşamasına erişmiş kimse olmalıdır. 2 - (Yemen) [**nhy**] : sulama havuzu [biriktirilmiş su]; sulanmış toprak [verimli toprak]; (Yemen) [**nḫy**] (I) : (sulama havuzu) aksın diye su bırakılmış olma; suyun akıtılmasına olanak sağlanmış olma[4]. Oysa "sulanmış" olan biri, kendisine bolca "bilgi içirilmiş" olandır. Yemek*, Azık*. Dolayısı ile birisinde **nuhya** varsa o kimse bilgi biriktirmiş kimsedir; kendisi bir bilgi havuzudur, üstelik kullanılsın diye o bilgiyi akıtabilen biridir. Biriksin diye akan suyun durdurulması, "dinginleştirilmesi" için krş. Habeş dilinde "dingin, dinginleşmiş, içini boşaltmış (suç çıkarmış) (kimse); (Akat) **nuḫḫu** : dingin, yatışmış; **nâḫu**, **nuāḫu** : dinlenmek, yatışmak; tanrıyı yatıştırma. (Habeş) **nəhya** : dinlenme; yatışmış olma; avunmuş olma; suçunu açığa vurduğu için yatışmış olma. (Yemen) **nḫy** : suçunu açığa vurma (günah çıkarma). "Yatışma, esenlik, barış" ile "yağmur" ilişkisi için krş. (Yemen) **s^1lm**[5]. Bu, Türkçe'deki "uslu çocuk" deyimine benzer; "yatışmış, olgun, olgunlaşmış çocuk" anlamına gelir[6]. **nhy** kökünün yüksek, yüce; yatışmış, uzanmış olma; sınır; çukur yer [havuz, su biriktirilen yer] gibi değişik anlamları için bk. **l-a`rāf** : doruk; çukur, oyuk; dingin, yatışmış olma[7].

Uyandırmak : Ölüleri canlandırmak anlamı altında kullanıldı. Uyandırmak : Üstü küllenmiş ateşi yeniden canlandırmak (*TDK*). Örneğin, Yedi Uyurlar Öyküsünde, Kovuktaki gençler bir süre uyuduktan sonra "uyandırılırlar"[8]. Uyanış / Uyandırılma / Uyanış (**l-baʿṯ**) "Günü" deyimi Kuran'da 3 kez[1] ancak Mekke

---

[1] Başkalarına verilecek olan pay'ı "saçıp savuranlar", onu gerekmeyen kimselere dağıtan, ya da "yatırım" yapanlardır. Bk. 17/26 (iki kez), 17/27.
[2] örneğin 25/40
[3] 20/54, 128. **nuhya** (tekil) *(Al-Jalalayn)*
[4] Yemendeki bu iki ayrı kök Kuran'da bir tek kökte [**nhy**] birleşir : 1 - (Yemen) suyu akıtmak : (Arap) vazgeçmek, boş vermek, olayların gidişine engel olmamak: "bırak gitsin" demek; 2 - (Yemen) [akan] suyu biriktirmek : (Arap) kısıtlamak.
[5] 97/5
[6] (Arap) (ağaçtaki) yemişin en olgunu (*Lane*).
[7] 7/46'nın dipnotu
[8] 18/12, 18/19

döneminde yer alır. Bu sözcük (Elçi) gönderme, (Elçi'yi görev için) uyandırma eylemleri ile köktaştır. (Akat) **bašû**, var olmak, işe yarar olmak, uyanık olmak; (tanrı) yaratmak, (tanrı) açığa vurmak, söylemek kökü ile (Arap) [**bʿṯ**] (**bā ʿayn ṯā**) yakın anlamlıdır. Salıkçı*

Uymak : Birisine bağlı kalmak, birisini izlemek.

Uzak : Kuran'da, **makānin qarībin** (yakın yer, yakın topraklar, yakın tapınak)[2] deyimi, Kudüs bölgesi, Kudüs'teki Tapınak diye anlaşılırken, **al-masğidi al-aqṣā**[3] deyiminin, Kudüs'te bugün bile var olan Mescid-i Aksa (En Uzak Yükünçevi) olarak anlaşılması şaşırtıcıdır. Oysa Kudüs, Elçi Mehmet'in ölümünden yıllar sonra Arapların eline geçerek oraya söz konusu olan yükünçevi dikilecektir. Dolayısı ile bu yükünçevi Kudüs'te ise ancak Süleyman'ın oradaki, o dönemde "yıkılmış" olan tapınağının yeri olmalıdır. Krş. (Habeş) **qaṣʿa**, **ʾaqṣʿa** : (ettirgen) : aşağılama, yere yıkma, yerle bir etme, ezince uğratma; (Arap) **qaṣaʿa** : aşağılama; (Arap) **qaḍaʿa** : boyun eğdirme; **taqaḍaʿa** : küçük parçalara kesilmiş olma; (Sami dilleri) **qṣʿ** : çiğneme, kemirme, parça parça etme, vurma, yaralama. 17. Dizi'nin konusu, İsrailoğulları'nın geçmişte işledikleri suçlar nedeni ile Tanrı'nın, yabancı toplumları İsrailoğulları'nın üzerine gönderterek kendilerini ezince uğratışıdır. Elçi Mehmet, düşünde Kabe'deki tapınaktan Kudüs'teki o dönemde artık "Yıkılmış olan Tapınak'a"[4] giderek buna gözleri ile tanık olmasıdır. Bu Bildiri[5], Hezekiel'den alınmış bir benzetmedir. Tanrı, Hezekiel'i, sürgüne gönderildiği Mezopotamya'dan alıp Kudüs'e götürüp orada olup bitenlere, özellikle Tapınak'a put yerleştirilişmiş olduğunu kendisine gösterir. Öte yandan Kuran'da, Üzeyir bağlamında, Kudüs için "çatıları üzerine çökmüş [alt üst olmuş] kent"[6] deyiminin kullanılması yukarıda sunulan öneriyi pekiştirir. Meryem bağlamında yer alan, **aqṣā** (uzak) ile köktaş **qaṣiyyan**[7] çift anlamlı olabilir : 1 - uzak; 2 - yıkık, çökmüş, çökük (bir yer)[8].

Uzak bir yer : 1 - (Yol'dan) aşırı sapanların sapıklıklarında vardığı yer. 2 - Diriliş Günü'nden sonraki olaylar söz konusu olunca, yeryüzü (Şimdiki Yaşam) anlamındadır.

Üçleme : Tek Tanrı'nın Baba, Oğul (İsa), Kutsal Soluk (Ruh) olarak üç ayrı ögeden oluşmasıdır. Bu kavram, İnciller'de yer almaz. Kimi İnciller'de ancak İsa'nın Allah'ın oğlu olduğu belirtilir. Üçleme kavramı, İsa'nın ölümünden sonra 180 yıllarına doğru Antakya'da ortaya çıkar, değişik Hristiyanlık dalları arasında bu konudaki tartışmalar en azından iki, üç yüz yıl sürer. İsa*, Birleme*.

Ümmet : Hz. Muhammed'e inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak çevresinde toplanan Müslümanların tümü diye anlaşılır (*TDK*). Oysa **ʾummat**, Kuran'da kalabalık, (bir arada olan insan ya da hayvan) topluluğu anlamındadır. Örneğin, "(sürülerini) sulayan bir "insan kalabalığı"[9]. Bu bağlamda, "amaçları bir olan", "birbirine uyan", "birlikte yürüyen" kimseler anlamındadır. (Yemen) [**ʾmm**] (III) : uymak; yönetilmiş, öncülük edilmiş olma; kılavuzlanmış olma. (Akat) **ummatu** : ana kitle; orduda ana kitle (en önemli yığın, çoğunluk kesimi), **ummu** (ana, anne) kökünden türer. Krş. (Osm) umumi (genel, toplu, toplu olarak). Önder, öncü, başkalarını yönelten anlamına gelen imam ile ümmet köktaştır (**hamza mīm mīm**).
Oysa, üst aşamadan olmayan, sıradan, herhangi bir insan kalabalığı anlamı için bk. (Yemen) **ʿmt** : ayak takımı (toplumun alt aşamasında olanlar). Ümmi*. Aile*.

Ümmi : Bağlamına göre değişik anlamlara gelir. 1 - Bitikgillerden olmayan. Ne Yahudi ne de Hristiyan olan ancak, bu iki inanca - tektanrıcılığa - sıcak bakan. Bitikgiller ile amacı bir olan, onlarla birlikte yürüyen[10]

---

[1] 22/5, 30/56 (iki kez)
[2] 50/41. Oysa, 30/3'de söz konusu olan **adnā l-arḍ** (yakın ülke / toprak)ın neresi olduğu belirsizdir.
[3] 17/1
[4] 17/7
[5] 17/1
[6] 2/259
[7] 19/22
[8] Mısır (?); Beytüllahim / Betlehem (?). Krş. (Habeş) [**bṭl**], **baṭṭala** : kopuk olma, kökü sökülmüş olma. (Akat) **baṭālu** : sona erme, bırakma; artık etkin olmama, durma, ara verme. "**-him** / **-ham**" eki İbraniceye özgüdür. Örneğin Abraham, Elohim. Öte yandan Meryem'in "çöküp kaldığı", "oturduğu", "dinlendiği" yer anlamı için krş. (Grek) **kathisma**. Kathisma Kilisesi konusunda bk. *G. Dye, "Lieux saints communs, partagés ou confisqués"*.
[9] 28/23
[10] köktaş olan **ummat** sözcüğünün en seçkin örneklerinden biri olarak bk. 43/22-23.

kimse. Bitikgiller'in yandaşı; Bitik Toplumu'nu izleyen; onlar "gibi yapan". Yahudi taslağı[1]. Böyleleri Bitik'i gerektiği gibi bilmeyenlerdir[2]. (Yemen) [ʾ**mm**] : öncülük edilmiş olma; kılavuzlanmış olma. Krş. köktaş (Arap) **āmmīn**[3] : adımlarını bir yere doğru yöneltenler, amaçlayanlar (*Lane*). Ümmi ile ümmet (amaçları bir olan kimselerden oluşan toplum), köktaştır. Ümmet*.
2 - Bitikgillerin Bitiklerini bilen, Bitiği öğreten. Bu deyim Kuran'da ilk kez, Tevrat ile İncil'i bilenler bağlamında[4], Elçi Mehmet için kullanılır. O bağlamda Elçi Mehmet, Bitikgiller içinde kendisini izleyenlere Bitik konusunda öğüt veren bir "öğretmen", bir "imam" gibi görünür. (Akat) **umu**, **um** : yaşlı kadın; bilgin, yetenekli öğretmen; **ùmmu**, **um-mi-a** : okul öğretmeni, eğitim görevlisi, yetenekli öğretmen.
Arapçada bu sözcük toplumdan gelen, gelişigüzel kimse anlamındadır; geleneksel olarak, Elçi Mehmet için kullanıldığında, "okuryazar olmayan" diye anlaşılır, üstelik bu, kimi Bildiriler'de yorum sıkıntısı çıkarır[5]. Dolayısıyla çevirmenler, doğru olarak "Kitap verilmeyenler" diye çevirmek zorunda kalırlar[6]. Kısacası, 3/75. Bildiri, bu sözcük konusunda yapılabilecek her türlü kuramsal tartışmaya son verir.
İbranicede **umot (goi**, **goy**, **goyyim**),Yahudi toplumunda yaşayan, anadan doğma Yahudi olmayanlara verilen addır. İbranicedeki ilkel anlamı[7], topluluk, ulus [(Osm) ümmet] anlamına gelirken, sonradan Yahudi olmayan toplumlar, yabancılar anlamında kullanılacaktır[8]. (Yemen) ʿ**mt** : ayak takımı (toplumun alt aşamasında olanlar)[9]. Yahudiler'in kullandığı bu deyim, ilkel Hristiyanlarca ne Yahudi ne de Hristiyan olanlara yöneltilecektir[10]. Ayrıca bk. Yahudiliğe Uyanlar*.

Üst : Kuran'da 41 kez geçen **fawq** ile türevleri genel olarak "üst, üstünde" diye anlaşılır. Oysa Kuran'da ayrıca şu anlamlara da gelir : 1 - Toplum içinde üst aşamada olan kimse. (Mekke dili) Görevi için eğitim görmüş kimse. Böyle birisi, üstünde topuklara dek inen, geniş, uzun kollu bir giysi, bir "üstlük" taşıyan kimsedir (*Lane*). 2 - Çentik; [yay'a takmak için] okun ucuna yarık, çentik yapma; atmak için oku yay'a takma; ok; pay; inanç konusunda en büyük payı almış kimse (*Lane*); 3 - (İnsan, yanardağ) ayılma, uyanma[11]. Yanardağ püskürtüsü. (Arap) soluk verme, soluk püskürtme, uyanma, ayıl(t)ma[12]; (Yanardağ) hıçkırmak, hıçkırık tutmak, sıçramak; (yanardağ) borusu yanmak. (Arap) **fāqa**, (Habeş) **fahaqa**, **faḥaqa** (I) : hıçkırma; hıçkırık tutma; mide borusu yanma; soluk verme; **fahāq** : hıçkırık. (Habeş) **fwq** : sıçrama; (kaynayıp) taşma. (Yanardağ) akıntısı (yanardağın sütü) kesildikten sonra akıntı (süt) yeniden başlama[13]; 4 - (Firavun toplumunun) (yeniden) döl (süt) akıtması; (İsrailoğulları yerine) öteki, başka kuşakların gelmesi[14]; 5 - (Bitiğin içeriğini) kazıma, silme; (Bitik Toplumu, Elçi Mehmet'i Medine'den) "püskürtme", ayırma, kovma. (Habeş) **faḥaqa** (II) : kazıma, silme, parlatma, süpürme; ayırma, kovma. (Geez) ezme, kökünü kazıma.

Üzeyr : Kimi Yahudilere göre Tanrı'nın oğlu olan bu kimsenin[15] kimliği bilinmez[16]. Geleneklere göre Tanrı, Üzeyr'i öldürüp yüz yıl sonra diriltir. Dirildikten sonra Üzeyr (**Uzair**), ölmeden önce bildiği Tevrat'ı Yahudilere eksiksiz okur. Bunun üzerine Yahudiler, Üzeyr bunu yapabildiyse, kendisi ancak Tanrı'nın oğlu olması gerekir" derler[17]. M.Ö. 459 yılında Yahudileri, Babil sürgününden Kudüs'e götüren Esdras (Ezra) olduğu sanılır. Ezra, Tevrat konusunda derin bilgisi olan bitik yazıcısı bir din adamıdır. Eski Antlaşma'daki

---

1 Yahudi taslağı (usta değilken kendini ustaymış gibi göstermeye çalışan kimse). Bu anlam için bk. Maymun*.
2 2/78
3 5/2
4 7/157
5 örneğin 3/20 ile 3/75
6 "okuryazar olmayan" diye çevirilseydi, okuryazar olanlar Elçi'nin öğretisine çağırılmayacaklardı(!). Kimi çevirmenlerin, başka Bildiriler'de Elçi Mehmet için kullanılan bu sözcüğü, 3/20'de Medineliler konusunda "Arap müşriği [Arap olan ortak koşucu]" diye çevirmesi şaşırtıcıdır.
7 **'ummah** (H523).
8 Daha geniş bilgi için bk. http://jewishencyclopedia.com; başlık : Gentile.
9 1 - (Akat) **ummatu** : bir orduda ana kitle, ordunun çoğunluğu. **ummānu** : kalabalık; sıradan kimse. Krş. (Arap) **ummihā** (28/19) : onların anakenti, başkenti, "en kalabalık kenti".
10 Geleneklerin, ümmi sözcüğüne verdiği anlamların tartışması için bk. örneğin *Z.A. Aydın, "Hz. Peygamber'in Ümmîliği Meselesi"*; *M. Soysaldı, "Kur'an'da Ümmî Kavramının Semantik Analizi".*
11 7/143
12 6/18, 6/61
13 38/15. (Arap) deve süt vermeyi bitirdikten sonra yeniden süt vermesi için beklemesi, yeniden süt vermesi (*Lane*)
14 7/127
15 9/30
16 Kim oluşu konusundaki tartışmalar için bk. *P. Crone, "The Book of Watchers in The Qur'an". V. Comerro, "Edras Est-il Le Fils de Dieu".*
17 *Kasimirski*

dört Bitik onun adını taşır, oysa kendisi, Elçilerden sayılmaz. Sözcük anlamı bakımından **Uzair** ile Mesih* yakın olabilir. Özür*.

Vahiy : [**wḥy**], "birisinin bilmesini sağlama" diye anlaşılır. Bir varlığın (Allah, insan, Cin), canlı ya da cansız bir varlığa (insan, Cin, hayvan[1], gök[2]) bir gerçeği, bir buyruğu (görevini, ne yapması gerektiğini), bir düşünceyi bildirmesi, açığa koyması. Bağlamına göre açıklama, bildirme, bilmesini sağlama diye çevirildi. Esinlemek (ilham vermek) ise Kuran'da bir kez, erken Mekke döneminde Tanrı için kullanılır[3]. Öte yandan [**rwh**] (soluk, esinti, koku, tin, ruh) kökü kimi Bildiriler'de "esin" anlamı ile kullanılır; Allah, esinlemek istediği kullarına "Kendi soluğundan üfler". (Habeş) [**rwh**] (I), ayrıca tıngırdamak, şakırdamak, çan çalmak demektir. Bu ise Türkçede, çıtlatma, bir kimseye bilmediği konuyu uzaktan sezdirme anlamına gelir. Tanrı'nın, kullarına bir bildiride bulunması için ayrıca **hamza ḏāl nūn** kökü de kullanılır[4], duyurma, çağırıda bulunma, "ezan okuma" anlamına gelir.
(Arap) [**wḥy**] kökünden gelen (Osm) vahiy deyiminin neden "sezdirme, bir bilginin birisinin içinde doğmasını sağlama" anlamına geldiği belirsizdir. Bu kök Arapçada ayrıca ivedi olmak, birinci olmak, başta gelmek için koşuşturmak demektir. Habeş dilindeki karşılığı olan **waḥaya** ile türevleri gezinmek; birisine gezmeye gitmek; sık sık uğramak; yoklamak, denetlemek, gözetlemek için gelmek gibi anlamlara gelir. Sahri (Güney Arabistan) dilinde ise ʾ**aḥa**, yardım için koşmak[5] demektir. Bütün bunlar, ilkel anlam bakımından - öndeyide bulunanların başlarında uçuşan, gezinen esin perilerini düşündürür. Örneğin Tanrı, bir esin, esinti (**rūḥ**) olan Kuran'ı[6], kullarından dilediği kimsenin (seçilmiş bir Elçinin) üzerine serper, atar, yayar[7]. Oysa (Habeş) **waḫaya**, birdenbire ışıldamak, birdenbire parlamak demektir. Bu ise Türkçede (ışık) birdenbire "içine doğmak" anlamındadır. Krş. (Habeş) **wākaya** (ışıldamak, kendi ışığını saçmak, parlamak, kıvılcım saçmak). Dolayısı ile "vahiy etmek", (birisine bilgi vererek, kendisini o konuda) aydınlatmak[8] anlamına da gelir. Dinler Tarihi içinde bu "aydınlatma" anlamının nereden ortaya çıktığını anlamak için bk. 27/7-8.

Vefat ettirtmek : Tin (ruh, soluk) geri alınmak, (Tanrı'ya) döndürülmek. [**wfy**] kökü Kuran'da, bütünlemek (eksiksiz duruma getirmek)[9]; eksiksiz olarak almak[10]; eksiksiz ödemek[11] gibi anlamlara gelir. Bu durumda, "Allah vefat ettirdi" tümcesi, "Allah'ın kişiye önceden belirlediği süreyi bütünledi, bitirdi, sona erdirdi" demektir. Kuran'da 18 kez geçen köktaş "vefa etmek", verdiği sözü, yaptığı antlaşmayı sonuna dek tutmak, sürdürmek, bütünlemek anlamı ile kullanılır. *Blachère* ise Allah, (kendisini) geri çağırır/geri alır"[12] diye çevirir. Habeş [**wfy**],ʾ**awaffaya**, almak, aktarmak, sunmak gibi değişik anlamlara gelir.
Kuran'ın birçok yerinde edilgen olarak kullanılan bu kök, Türkçeye genel olarak etken olarak çevirilir. Vefat etmek, ölmek diye çevrilince, **ḥattā yatawaffāhunna l-mawtu** deyimi[13] "ölüm ölene dek" (!) olur. Bu nedenle örneğin *Diyanet*, "ölüm gelinceye kadar" diye çevirmek zorunda kalır. Oysa söz konusu olan ölümün birisine gelmesi değil, ölümüm birisinin canını döndürmesi, canını (soluğunu) alıp götürmesidir, birisinin ölüp (tininin Tanrı'ya) aktarılmasıdır. "Vefat etmek", "içi geçmiş olma" anlamına da gelir. Burada "iç", tin/ruh anlamındadır. Uyurken "vefat ettirmek"[14] ise birisinin "içinin geçmesine yol açmak" demektir. Sonuç olarak "vefat ettirmek" : 1 - Önceden belirlenmiş yaşam süresini bitirmek; yaşam süresine son vermek; 2 - (Canı, soluğu Tanrı'ya geri) sunmak; 3 - (Canı, Tanrı'ya, Bekletilme Yeri'ne (?)) aktarmak, geçirtmek. Dolayısı ile Kuran'da, vefat ettirilen, geriye alınan, can / soluk / tindir, insan değil! Ölen, bedendir, oysa "tinler", ölümsüzdür. Tinlerin, ikizleri olan Huriler de ölümsüz oldukları için Cennet'te "yaşıt", "yaşları değişmeden", "yaratıldıkları ilk gün gibi" kalırlar. Huriler*

---

[1] bal arısı (16/68)
[2] 41/12
[3] **fa-alhamahā** (91/8).
[4] 14/7
[5] *Geez Sözlük, 610*.
[6] 40/15, 42/52
[7] 40/15
[8] 1 - Karanlığı giderip görünür duruma getirmek, 2 - Bir sorun üzerine bilgi vermek (*TDK*).
[9] örneğin, **ūfi** (2/40), **awfū** (26/181). (Süryanice) ʾ***awfi*** : sonuna getirmek, bitirmek.
[10] "(ölçüyü) eksiksiz alırlar (**yastawfūna**)" (83/2)
[11] örneğin, **watuwaffā** (16/111), **yuwaffīhimu** (24/25)
[12] rappeler
[13] 4/15
[14] 6/60, 39/42

Verici : Çıkar gözetmeksizin her türlü yardımı yapan, esirgemeyen kimse (*TDK*), karşılık aramadan sağlayan kimse. Erken Türkçe Kuran çevirisinde, bergen (vergen, verici) olarak geçer.

Vargılamak : Sanıdan, varsayımdan çıkarsama yoluyla sonuç çıkarmak, sonuca varmak. Genel olarak Kuran'da olumsuz bir anlam taşır[1]. Bu deyim genel olarak bilginlik taslayanlar, tutkularını izleyip yanlış vargıya varanlar için kullanılır. [**ḥkm**] kökünün ilkel anlamına bakılırsa, "kötü sandığı bir işi, kendi kafasına göre düzeltmek", "bilgiçlik taslamak" anlamına gelmelidir. Krş. (b/m) (Habeş) ʿ**aqqama**, ʿ**aqama** : sınırlama, belirleme, yargılama, alıkoyma, denetim altında tutma; kısıtlama, yöneltme[2]; ʿ**əqqum**, ʿ**əqqʷəm** : belirleme; tanımlama; adanmış durum, konum; sınırlar içinde tutma; ılımlı tutma[3] anlamındadır. Yakın anlamlı (b/m) (Arap) ʿ**aqīm** : kısıtlanmış, engel olunmuş. Bir paylaşma sırasında "belirleme"; "paylaşımın belirlenmesi" anlamı için bk. örneğin 6/136.

Vasıf : [**wṣf**] kökünün Kuran'da yer alan 14 türevi, niteleme, nitelendirme, "vasıflandırma" diye çevirilir; üstelik böyle bir tanımlama birçok yerde anlam sıkıntısı yaratır. Oysa (Yemen) **ws³f** : artırmak; toplumsal bir birliğe [bir ortaklığa] üyeler (özellikle çocuk) katmak, eklemek[4]; iş arkadaşı (ortak). Örneğin Yusuf Dizisi'nde "yalan üstüne yalan katan Yusuf'un kardeşleri için, ayrıca yasal olmayan yiyecekler konusunda yalanı artıranlar (yalana, yalan katanlar) için kullanılır[5]. Bunun dışında ancak ve ancak Tanrı'ya ortak koşanlar bağlamda yer alır. Tanrı'ya ortak koşma ("iş arkadaşı" uydurma), çocuk (kız, oğlan, Melek, İsa) uydurma anlamındadır. Kuran'a göre (Osm) vasıf, bir insanda doğuştan bulunan bir nitelik değil, kendisine sonradan başkalarınca katılan[6], eklenen bir niteliktir. Krş. yakın sesli (Arap) [**šfy**], ʾ**išfā** : derileri dikme; (Arap) [**sff**], **saffa** : hurma ağacının yapraklarını örme; (Akat) **šapû** : bağlamak; (Habeş) **safaya** : (iki parçayı birleştirip) dikmek; onarmak. (Akat) **eşēpu** : ikilemek; (sayısını) ikiye çıkarmak; **eşpu**: ikiz; çift; ikiye çıkar(ıl)mış olma. Dolayısı ile birisi Tanrı'yı "vasıflandırırsa", o kimse Tanrı'yı ikiye çıkarmış olur! Tanrı'yı, başka bir tanrı ile örtmüş (giydirmiş) olur! Oysa Tanrı bir kula "fazlalık" katarsa, Tanrı o kulu kayırmış olur. Kayra*.
Öte yandan köktaş sayılan "yusuf" (İbr) Yosef sözcüğünün, "artış, artırma" anlamına geldiği öne sürülür. Oysa "yusuf", 1 - (babasının ailesine ikinci evlilik sonucunda) katılan, eklenen bir çocuktur[7]; 2 - kahindir. (Akat) **(w)ašāpu** : büyü yaparak kötülüğü gidermek[8]. **(w)ašipu** : büyücü, görücü, büyü yaparak kötülüğü gideren kimse; büyülü sözler söyleyen din görevlisi. Kahin ise İbrani dilinde "peygamber; gizemden bilgi getiren salıkçı" anlamındadır. Bu (iyicil) büyücülüğü, görücülüğü Yusuf'a Tanrı öğretir. Böylece Yusuf, düşlerde görülen, anlamı bilinmeyen olayları yorumlayabilen biri olur[9].

Varlık : Kuran'da 86 kez yer alan (Arap) [**mwl**] kökünün **māl** türevi, (Osm) mal : Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü (*TDK*) diye anlaşılır. Böyle bir tanımlama, birçok yerde özellikle **amwālakum** (varlıklarınız) gibi kimi türevlerde yorum sıkıntısı çıkarır. Oysa bu deyim sizin "gözettiğiniz", "sizin sorumluluğunuz, korumanız altında olan" yaşayan kimseler demektir. Böyleleri genel olarak sizin ananız, babanız, eşiniz, çocuklarınız anlamına gelmez. Ana, baba, çoluk çocuk gibi "sizden olanlar" anlamı için Nefes* deyimi kullanılır. En azından iki yerde, (köle olduğu için ya da suç işleyip tutukevinde kalan) tutuklu kimse anlamına gelir[10].

Vebal : [**wbl**] köklü **wābil**[11], sağanak yağmur diye anlaşılırken **wabāl**[12], vebal (günah) diye çevirilir. Öte yandan **wabīl**[13], ağır, çetin, şiddetli, vahim, kötü diye anlaşılır. Üstelik bu kökten olmakla birlikte [**hbl**]

[1] Örneğin 29/4.
[2] (Osm) hakem, hakim, hüküm, hükmetmek ile eş anlamlıdır.
[3] (Yemen) [**ḥkm**], **mḥkm** : bir tartışmanın yatıştırılması. Bilge*
[4] (Akat) [**ṣb**], **wāṣabum** : katmak, artırmak; (payına, çıkarına) eklemek; çoğaltmak; **tēṣubū** : ek (ödeme) (Üstünü) artırmak, (üstüne) eklemek, (üstüne) çıkarmak. Süphan*
[5] 6/139, 16/116
[6] "sonradan katılanı" gideren kimseler için muhsin denilir. Salih*. Örneğin Yusuf'un öteki kardeşleri.
[7] Yusuf ile Bünyamin (12/8), Yakup'un ikinci eşi Rahel'den doğan çocuklardır.
[8] (Akat) **kapāru** (I) ile eş anlamlıdır. Kafir* (kefaret).
[9] 12/6
[10] Açıklama, ayrıca ilgi çekici örnekler için bk. 4/29, 48/11, 111/2.
[11] 2/264, 2/265
[12] 5/95, 59/15, 64/5, 65/9
[13] 73/16

köküne bağlanan **abābīl**[1] (gökten attıkları taşları taşıyan kuşlar)a bakılırsa bu [**wbl**] kökünün ne olduğu bilinmez gibi bir durum var. Oysa bu deyimlerin tümü bir tek kökten türer : (sorumluluk, vergi, suç, toprak, insan) taşımak, alıp götürmek, (su, deniz, yağmur ile) alıp götürülmek, sürüklenmek. (Akat) **wabālu** : taşımak, götürmek[2], süpürüp atmak; doğmamış çocuğu, iş yükünü, suçun karşılığını taşımak (yüklenmek); **wābilum** : taşıyıcı (götürücü). (Asur) **bābbilu** (**bābilu**) : taşıyıcı (özellikle tarım işçisi); Krş. **abābīl** : (taş) taşıyıcı (kuşlar). Suç işlemiş olan Firavun'u yakalayan, yarılan denizin "alıp götürdüğü, sürüklediği[3], taşıdığı (**wabīlan**)" sulardır. Alıp götürme anlamı Yemen'de **wbl** (çapul) olarak geçer. Alıp götürme, süpürme ise [**kfr**] deyiminde de görüldüğü gibi arındırma, paklama, (suçlarından) arınmak için bağışlatmalık (kefaret) verme (isteme) anlamına gelir. Krş. (Yemen) **wbl** (I) : tanrı için vergi istemek, gerektirmek; ayrıca (Arap) [**wbl**] : kirli çamaşırı tokaçla döve döve aklamak [kiri gidermek, götürmek][4]. (Arap) [**wbl**] kökü ile eş tutulan (Habeş) **happala**, tokaçla çamaşır yıkayan kimse demektir. Kuran'da **wabāl**, kişiye değil, kişinin eylemine bağlanır. Suç işleyen toplumların "eylemlerinin **wabāl**'i" ne ise, o toplum onu tadacaktır. Tatmak ise Kuran'da işlenilen bir suçun karşılığını almak, görmek anlamındadır. Ayrıca, yanıt verme, olumlu yanıt verme, borcu ödeme, (matematikte bir işlemin) sonucu olma, sorumlu olma, (yemek) sunma[5] anlamlarına gelen (Asur) **abālu** / **apālu**, kökü ilginçtir. Dolayısı ile **wabāl**, 1 - Eylemlerin getirdiği, sunduğu, taşıdığı (suç); 2 - Eylemin taşıdığı sorumluluk; o eylemin sonucu; 3 - (Kötü) eylemlerinin aklanması için (bağışlatmalık, kefaret olarak) vereceği ağır vergi (ezinç) anlamına gelir.

Vekil : Bakan, bakıcı, denetmen, denetçi. (Akat) **(w)aklu** : işçiler, rahibeler için gözetici, denetmen, gözetmen. Akatçada bu deyim, Türkçedeki onbaşı, yüzbaşı deyimlerinde olduğu gibi birkaç kişilik bir takımın "başı" anlamındaki deyimlerde de yer alır. Dolayısı ile birisi, "güvenilen" birisine bel bağlarsa (tevekkül ederse), o kimse ötekisini denetmen, gözetmen olarak seçer. (Yemen) **wkl** : güvenmek, ısmarlamak; **twkl** : Birisinden, tanrıdan, iyilik, kayra beklemek; **mwkl** : adak (sunu) sunma. Bel Bağlamak*

Vesile : Kuran'da iki kez[6] yer alan [**wsl**] kökünün türevi **wasīlat**, "sebep, bahane" diye çevirilir. Oysa Kuran'da (Osm) sebep*, iki nesneyi, iki kişiyi, iki kenti, iki olayı birbirine bağlayan) yol, ilişki, neden[7], amaç, ulaşılmak istenilen sonuç anlamı ile geçer. Krş. (Yemen) **wṣl** : (belirli) bir yere, birisine, bir birliğe varmak, ulaşmak, kavuşmak, katılmak; bir yönergeye, bir kurala bağlı kalmak. Krş. Habeş **ṣalawa**, **ḍalawa** : dinlemek, kulak vermek, "kulağa eğilmek", **ṣäläwä** ise (yanaşıp) kulak misafiri olmak, kulak kabartmak anlamındadır. Bu sonunca anlam Kuran'da Elçi Mehmet bağlamında "salavat" diye geçer[8].

Waraqa : Tükürük, salya anlamına gelen **rīq** sözcüğünden türer; olasılıkla, "tükürükçü", "tükürerek kutsayan" anlamındadır. Tükürükle kutsamak, Habeşlerde yaygın idi[9]. Bereket*

wqr : 1 - seyrek olma; seyrek olduğu için değerli olma; seyrekleştirme; değer verme; (insan, nesne) değerli saygın olma; aşırı değer verme[10]. (Osm) vakar; 2 - kazımak, yontmak, oymak, yarmak, delik açmak[11]; (Osm) hakketmek. Krş. Bitişli*; 3 - Taş; taş yazıt [üzeri kazınarak, yontularak yazılmış taş][12]; 4 - Delik; yuvarlak delik açma[13]. 5 - Kulak zarı delik olma, sağır olma[14].

wrd : Bu kökün kimi türevleri genel olarak "kırmızı gül, susamış (hayvan); gelmek" diye anlaşılır. Örneğin, **wardatan**[15], gökyüzünün kızarmış yağlı derisinin akması, ya da derisini soyması yerine "kırmızı gül gibi oldu" diye çevrilmesi şaşırtıcıdır. Köken (Arap) **warada** : suya gitmek (su getirmek için aşağıya gitmek);

---

[1] 105/3
[2] (Akat) **bibbulu** : sel, su taşması.
[3] anlam olarak krş. Şiddet*
[4] *Geez Sözlük, 219, 810*
[5] anlam olarak krş. Arap [**qdm**], Takdim etmek*
[6] 5/35, 17/57
[7] (Yemen) **s¹bb** : uygun durum yaratmak, neden olmak; fırsat.
[8] Elçi'ye "kulak" niteliğinin verilmesi için bk. 9/61.
[9] *Geez Sözlük, 617-8*
[10] (Akat) **(w)aqāru**, **uqāru**, **baqāru**.
[11] (Arap, Habeş) **waqara**.
[12] 51/2. (Yemen) **wqr**.
[13] (Arap) [**wqr**], **qāra**.
[14] Çağırı'yı duymak istemeyenler bağlamında "onların kulaklarında bir taş var" diye yorumlanır.
[15] 55/37

(Habeş) **warada** : inmek, aşağıya gitmek, iniş yapmak; **murād** : inilen, iniş yapılan yer. (Akat) **(w)arādu** : aşağıya gitmek; indirmek, azaltma; (bedenin bir bölümünü, giysiyi) sarkıtmak, düşürmek [soyunmak]; alçalmak, sarkmak, damlamak. (Yemen) **wrd** : inmek, aşağıda olan bir yere gitmek; düşmek; (ordu, düşman üzerine) düşmek; orduyu savaş alanına götürmek[1], sürmek; derin kuyu kazmak. Sulama yeri, İslam öncesi döneminde "girilen yer", havuz, çağlayan; havuza gitmek gibi değişik anlamlar taşır[2]. Korunması olmayan yer, düşmanın kolaylıkla ele geçirebileceği, soygun / baskın / iniş, "sarkıntılık" yapabileceği bir yer diye anlaşılan ʿ**awratun**[3] ile köktaş olabilir. Ele geçirilme anlamı için krş (Sümer) **arad**, **urdu**, (Akat) **wardum** : (erkek) tutsak. (Yemen) [ʿ**wr**], ʿ**wrt** : korunmasız yer; sıkıntı anlamındadır. Ayrıca (Arap) [ʿ**rḍ**] köküne dayandırılan ʿ**araḍa** (6 kez), (geçici) yararlık, avunma diye anlaşılır. Oysa (Akat) **(w)arādu**, ayrıca (sayıyı, fiyatı, değeri) azaltma, düşürme[4]; giysiyi sarkıtma demektir. Dolayısı ile ʿ**araḍa**, geçici değil, değeri düşük olan varlık, yararlık (olan Bugünkü yaşam) anlamına gelmelidir.
Öte yandan [**rdy**] kökünün altı türevi de "aşağıya, Çukur'a düşme", "aşağıya düşüp ölme"[5] anlamı ile yer alır. Dolayısı ile [**wrd**] ile [**rdy**] kökleri yakın ya da eş anlamlıdır. Çukur*.

Yadsıman : Yadsımış olan, yadsıyan kişi; öğreti kendisine bildirilmişken bunu olumsuz karşılayan, dışlayan; Yasa'nın, Bildiriler'in "rengini değiştirerek" anlamsız kılmaya çalışan. "İnkarcı" anlamı için bk. Nakir*.

Yahudiliğe uyanlar : Yahudi inancını uygulayanlar, Yahudiler'i izleyenler, Yahudileşmiş olanlar. Kuran'da, Yahudiler (**hūdan**), ayrıca "Yahudilerden olanlar" (**allaḏīna hādū**) diye iki ayrı deyim vardır. Dinler Tarihi açısından bu iki sözcüğün bir olup olmadığının, daha doğrusu tek bir toplum için kullanılıp kullanılmadığı belirli değildir. Olasılıkla söz konusu olanlar "gerçek" Yahudi olmayan, Yahudileşmiş Araplardır. Maymun*. Tanrı'nın, On Buyruk'u içeren Taş Yazıtları vererek İsrailoğulları ile sözleşme yaptığı bağlamda yer alan **hud'nā**, 1 - (Biz artık San karşı) "Yahudi olduk" (Sana ortak koşmadan, tevhidi (tektanrıcılığı) uygulayacağız); 2 - Biz (Sana karşı) yatıştık [teslim, Müslüman olduk] deyimi ise bir kez geçer[6]. (Arap) **hadaʾa** ile eş anlamlı olan (Habeş) **hadʾa**, **hədu**ʾ : dingin, yatışmış, barışık. Anlam olarak ayrıca bk. Ümmi*, Hanif*.

Yakin : [**yqn**] kökünün **yūqinu**, **yaqīn**, **mūqinīn** gibi 28 türevi, kesin; kesin inanç; kanmış olma diye anlaşılır. (Osm) yakin, 1. Sağlam, kesin bilgi. 2. Bir şeyi iyice, kesinlikle bilme (*TDK*). Böyle bir tanımlama birçok Bildiri'yi anlamsız kılar. Neden kesinlikle inanmış, kesinlikle bilen bir toplum için Tanrı, Bildiriler'ini ayrıntılı olarak açıklar? Bu, gereksiz olmalıydı.
1 - (Akat) **kânu** : sürekli, kalıcı olmak[7]. (Yıldız) sürekli görünür olmak. Yasayı kurmak, "kanunu yerleştirmek". Töreni (adak vermeyi vb.) gerektiği gibi düzenlemek. Birinin görevini onaylama, doğrulama. (Akat) **mukinnu** : tanıklık.
2 - (Habeş) **qannonā** : ilke; dogma[8]; Grek kökenli **kanōn**, Arapçada **ḳānūn**[9], (Osm) kanun diye geçer. (Habeş) **qannana** : ilke, "kanun" yaratma, çıkarma. İbrahim'de, salt tektanrıcılık İlke'sinin[10] doğması için Tanrı kendisini "kanmış olanlardan" biri yapar[11]. (Habeş) **kwn**, **kona** (**yəkun**) : var olma, orada olma; **kəwwāne** : varlık, başlangıç, kök, öz, durum. Mekan*.
3 - (Habeş) **qanʾa** (**yəqnā**ʾ) : isteklenme, kıskanç olma, başkaları gibi yapmak isteme[12]; öfkeli kızgın olma; (İbr. Aram. Ugarit) [**qn**ʾ] : istekli olma; kıskanç, ateşli (coşkulu) olma. (Habeş) **kanaya** (**yəqni**) : savurma; savuşturma. Dolayısı ile **mūqinīn** olan bir toplum, 1 - Tanrı'nın Bildiriler'ini - o Bildiriler'e kanarak - ilke

---

[1] bu deyim Fransızcaya İtalyanca aracılığı ile razzia (çapul elde etme amacı ile yapılan baskın) diye geçmiştir. Ayrıca bk. İndirmek*
[2] *S. A. Ma'ani, "New Safaitic inscriptions"*
[3] 33/13
[4] (Osm) avrat, (Arap) **awrat**, genel olarak değersiz kadın diye anlaşılır. Oysa Geez dillerinde ses benzerli türevler koç, boğa, aygır, ayrıca Amharcada **awra**, erkek demektir. Dolayısı ile **awrat**, dişi (insan, hayvan) anlamında olmalıdır, üstelik bunun, köken anlamı bakımından değersiz, "hoppa, oyuncu, çingene kadın" (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü) ile bir ilişkisi yoktur.
[5] **mutaraddiyat** : "(yüksek bir yerden) çukura düşüp ölen (hayvan)" (5/3*)*
[6] 7/156. Bu deyim Türkçeye "(Sana) döndük" diye çevirilir.
[7] krş. (Arap) [**knn**] : korumak, saklamak. Örneğin **maknūn** (37/49, 52/24, 56/78).
[8] Belli bir konuda ileri sürülen bir görüşün sorgulanamaz, tartışılamaz gerçek olarak edinilmesi.
[9] (Akat) **kânu**'dan türemiş olabilir.
[10] "İlke" için bk. Millet*. Krş. Belirli bir bağlamda yer alan **yūqinūna** (2/118) ile **millatahum** (2/120)
[11] 6/75
[12] bu anlam konusunda bk. Bilen Bir Toplum İçin*

olarak edinen[1]; 2 - o Bildiriler konusunda istekli olan; 3 - [Yasa'dan uzak kaldıkları, savuşturuldukları için (bk. Bilen Bir Toplum İçin*)] Bitik Toplumu gibi olmak, onlar gibi yapmak isteyen istekli bir toplum anlamlarına gelmelidir.
4 - (Arap) [**qny**], **qanā** : ele geçirme. (Yemen) **qny**, **qnyt** : 1 - elde etmek; ele geçirme; 2 - bir kadın aracılığı ile çocuk edinme. **yqnynn** : sunmak; bir tanrıya (sunu) sunmak[2]. → teslim olmak/etmek; ele vermek[3].

Yaklaşmak : Yanaşmak. Alışılagelmiş anlamının yanı sıra, Sami dillerinde cinsel ilişkide bulunmak anlamına gelir. (Akat) **qarubu**, **qerêbu** ; (Arap) **qarraba** ; (İbr) **qârëb**[4]. "Yanaşma", "bir kadın ile yatma" anlamları için ayrıca bk. Salat*.

Yalancı Elçi : Yalancı Elçi, Yalancı Kılavuz gibi deyimler, Tanrı'nın çizdiği Yol'dan çıkıp, yanlış Yol'da kılavuzlayanlar için kullanılır. Böyleleri, kendilerine Elçilik / Kılavuzluk yetkesi verilmemiş olanlardır. Sultan*. Yalancı kılavuzlara, Hezekiel (13/2)'de "kendiliğinden peygamberlik eden kimse" denilir.

Yalanlamak : [**kḏb**], **kaḏaba** : 1 - yalan; yalan atma, yalanlama; 2 - renk koyulaşma, kararma. Yakın sesli (Arap) **ẖaḍaba** : boya, boyama. Krş. Kafir* (karaçalma). Oysa (Geez) **ẖaḍaba**, yıkama; Krş. Kafir* (kefaret). Özellikle krş. art arda gelen [**dhn**], **mudhinūna** : yağlama, yağ dökme (lekeleme, kirletme, bulaştırma) ile [**kḏb**], **tukaḏibūna**. (O sözü) boyama, (O sözün rengini) koyulaştırma (56/81-82). Ayrıca bk. "Allah'ı karartanları, Diriliş Günü, yüzleri kararmış olarak göreceksin (39/60). Bu kök, genel olarak Göç öncesi dönemindendir. Öte yandan, bir nesneyi boyama, onu "başkalaştırma" anlamına gelir : Tanrı, böyle yapanları "başkalaştırır" (34/45). Anlam yakınlığı bakımından krş. **l-mukaḏḏibūn** (56/51) ile **l-ḥinṯ** (56/46). 3 - Yakın sesli [**hḏb**] **haḏaba** : kırpma, budama; sıkı denetim (sansür), doğrultma (düzeltme); sözü çok uzatma. "Budama, otları yolma" anlamı için bk. Kafir*, Tahrif*. 4 - Bulandırma. Yakın sesli **kaẓab** : yalan; yalan atma; mide bulanmak; kusmak[5].

Yanaşıklar : **muṣallīn**[6]. Yaklaşık olanlar, (yardım için) yanaşanlar; (yardım için) katılanlar. (Başkalarına, özellikle yoksullara, öksüzlere) yanaşanlar, (korumak için başkalarına) gölge olanlar. Öte yandan (Yemen) [**wṣl**] : (belirli) bir yere, birisine, bir birliğe varmak, ulaşmak, kavuşmak, katılmak kökünden türeyen **ṣlt**, yardım, yardımlaşma anlamına gelir. Türkçeye, "namaz kılanlar" diye çevirilmesi gerçekten şaşırtıcıdır. Oysa Arapçada önde koşan bir atı çok yakından, burun buruna izleyen ikinci ata, "musallî" denilir, bu da öndeki atı, kendisine yeterince "yanaşmış" olup onu, onun gölgesi imiş gibi izleyen, ikinci at anlamındadır, "namaz kılan at"(!) değil. Salat*. (Habeş) **sll** (I) : teyellemek, yanaştırmak, tutuşturmak[7]. Türkçeye "onların namazları" diye çevirilen, oysa "onların yakın olanları", akraba olanları anlamı için bk. **ṣalātihim**[8]. Öte yandan (Akat, Asur) **salātu** : evlilikle akraba olan kimse; aile; aile yakınları. (Akat) **ṣelu**, **ṣīlu**, **ṣelillu** : kaburga kemiği [yanlardaki kemikler]; yan[9]; **ša bīti ṣelu** : komşu (evin yanındaki); **ṣēlû**, **ṣēlitû**: yanındaki, yandakiler. Göçötesinde 16 kez yer alan **l-qurbā** da bu anlamdadır : yakında / yakın olanlar. **krb** / **qrb** ile **ṣlt** ilişkisi için bk. Salat*.

Yanılanlar : **ẖāṭīīn**. İlk Mekke Döneminde dört Bildiri'de[10] geçen bu sözcük genel olarak "günahkar" diye çevirilir. **ẖā ṭā hamza** kökünün türevlerinin tümü (22 kez), "yanılma, yanılgı anlamındadır. Örneğin, Firavun ile yakınları Musa'yı Nil'den kurtardıklarında, suçlu (günahkâr) olmamışlardı[11], bunu yaparken yanılmışlardı! Çünkü bu kurtarışın, sonradan kendileri için ne denli olumsuz olacağını bilmiyorlardı. Ayrıca bk. "Unutacak ya da yanılacak olursak bizi kınama"[12]. (Habeş) **ẖyṭ**, **ẖeṭa** : yanıltma, kandırma, inandırma, dolandırma, bozma, yağ çekme (pohpohlama). Sonradan "altüst edilecek olan" kentlerde oturan Lut toplumu, "hata" yapmazlar, onlar ancak, eşcinsel olarak Yasa'ya göre "bozulmuş" bir toplum olurlar[13].

---

[1] "kanaat getirmiş" : (bir ilkeye, bir inanca, bir düşünceye) bağlanmış, onu edinmiş ([**qnt**] olmuş).
[2] Kuran'da iki kez yer alan [**kyn**], **is'takānu** (3/146, 23/76) kökü ile ses ve anlam yakınlığı ilginçtir.
[3] 4/157
[4] *K. Van Der Toorn, "La pureté rituelle au Proche-Orient ancien"*
[5] *Steingass*
[6] 70/22, 74/43, 107/4
[7] bu konuda bk. Öksüz*
[8] 107/5
[9] Arapçada "kalça" diye anlaşılır.
[10] 12/29, 12/91, 12/97, 28/8 ve 69/37.
[11] 28/8
[12] 2/286
[13] 69/9

Yanıt vermek : İşitmiş olduğu için Çağırı'ya olumlu yanıt vererek, kılavuzu izlemek, kılavuzlanmayı istemek. Krş. Dilsiz*, Sağır*. Tanrı, kulun Kendisine yaptığı çağırıyı işitip olumlu bir sonuç vermek.

Yanlışlık : (büyük "y" ile) Gerçek'e aykırı olan; çürük. Gerçek*, Hubal*, Yasadışılıkla*.

Yarak : İşe yarayan nesne. Yaraklanmak : Düzenlenmek; gereken yarakları bir araya getirmek. "Yaraklanmış" (2/24) deyimi Eski Türkçe Kuran çevirisinde de yer alır [1].

Yarar : Dolaylı bir biçimde elde edilen kazanç; çıkar olarak anlaşılan [**nfʿ**] kökü birkaç Bildiri'de anlamsızlık yaratır. Neden olumsuz olan bir nesne (kimse, durum) insanlar için yararlıdır?[2]. Oysa ne olursa olsunlar, bunlar kötü oldukları için onlardan kaçınılması, bunların uzaklaştırılması daha uygun olmalıydı. 1 - **manāfīʿ** (2/219, 57/25), (Arap) [**nfy**], **nafā** : (tozu) süpürüp atmak, (tozu) kaldırmak. "Kefaret" anlamı için krş. (Akat) **kapāru** (II) : (gözyaşı, el, kap kacak, silmek, süpürmek, kurulamak. Kafir*. Bu kök Kuran'da bir kez **yunfa** [**nfy**] (5/33) olarak yer alır; (birisini) atmak, sürmek, sürgüne göndermek diye anlaşılır. 2 - (Habeş) **nafaya**, (Akat) **nāpû**, **napû** : elemek, kalburdan geçirmek, gözden geçirmek, iyiyi kötüyü ayırmak[3]. Kutsal Gezi Töreni, insanlar için bir "arınma töreni"dir (22/28). 57/25'de ise, "ölçüt" indirildikten sonra insanlara, bu ölçüt'ün aracılığı ile iyiyi kötüden ayırması, elekten geçirmesi önerilir. Öte yandan (Arap) **nafaʿa**, "yararlı olma" anlamına gelirken Geez dillerinde güçlü olma, değerli olma, gücü yetme, yapabilen (kimse) anlamındadır. Kimin aracılığının daha güçlü, değerli oluşu, ayrıca hangi aracının aracılığının daha güçlü, etkin oluşu, ya da aracılık konusunda daha etkin oluşu için örneğin bk. 20/109. (Akat) **nâpu** (II) : ek ödeme yapma [dolayısı ile değerini artırma]; **nepûm**, **napûm** : el koymak, "haczetmek", tutu (rehine) olarak alma.

Yardım etmek : [**nṣr**], Kuran'da 158 kez yer alır, üstelik Kuran'ın hiçbir yerinde örneğin yoksullara, öksüzlere para, pul, katkı vererek kendilerine [**nṣr**] edin denilmez. [**nṣr**] etmek, Kuran'da ancak sıkıntılı bir durumda olan birisini sıkıntıdan, düşmanından korumak (için kendisine yardım etmek) anlamıyla yer alır. Kuran'da sık sık "Diriliş Günü'de onlar için hiçbir yardımcı olmayacak" deyimi, "onların koruyucusu, gözeticisi olmayacak" anlamındadır. Oysa böyle bir anlam, [**nẓr**] köküne çok yakındır : bakmak, göz atmak, gözetlemek. Bunun en güzel örneği, "nazar boncuğu"dur : (uğursuzluktan) koruyan, (kötülükleri) gözeten boncuk. (Akat) **naṣāru** : gözetlemek; korumak, düşünceli olma [unutkan olmama]. Kuran'daki yakın sesli kimi köklerin [**nṣr**] ile karıştırılması için bk. **l-naṣr**[4]. Oysa krş [**mdd**] : birisine katılarak yardım etme; "imdat".

Yardımcılar : Ensarlar. **Al-ʾanṣārī**, Göç olayı sırasında, Elçi Mehmet ile yandaşlarını Medine'de "bekleyenlere", "karşılayanlara" verilen addır. (Arap) [**nṣr**] (yardım etme) köküne dayandırılarak, "yardımcılar" diye anlaşılır. İslam Geleneklerinde bu Yardımcılar'ın kim oldukları konusunda hiçbir doyurucu açıklama yoktur. Gelenekler'e göre bunlar, Mekke'ye alışveriş yapmak için gelen, böylece Elçi'yi tanıyan, öğretisini izleyen kimselerdir. Oysa bunların en azından birkaç yüz kişilik bir toplum olması gerekirdi. Medine'den yüzlerce km. uzaktaki Kabe'ye yılda bir kez tapınmak için ya da Mekke'deki pazar yerine alışveriş için gelip Elçi'ye inananların sayısının, Elçi'nin kendisiyle her gün birlikte yaşayan inanıklardan daha çok olmasına inanmak biraz zordur. En ilginç olay, Mehmet'in öğretisi ("müslümanlık"), değişik oymak, boy, toplum, ulus arasında hiçbir ayırım yapmazken bu Yardımcılar ile Göçmenler (ayrıca Mekke'den ayrılmamış olan inanıklar) arasında, Mehmet öldükten sonra bile sürekli bir ayrılık olmuştur. Bu ise Medine'deki Göçmenler ile bu Yardımcılar'ı birbirinden ayıran bir "konu" olduğunu gösterir. Yahudi bir toplum olamaz. Mekke'den Elçi Mehmet ile birlikte gelen 50-60(?) sonradan yüzlerce(?) Göçmen'e, İsa'yı Elçi olarak tanımayan Yahudileri'in kucak açmalarının, ayrıca hiç olmazsa ilk günlerde, ilk aylarda kendilerini doyurmalarının hiçbir nedeni olamaz. Bütün bunları anlamak için birkaç yıl önceye dönmek gerekir. Mekke'de Mehmet'i izleyen inanıklara yapılan baskı artınca bunların bir bölümü, inançları Mehmet'in o dönemde yaymaya çalıştığı inançtan pek uzak olmayan, üstelik "İsa, Tanrı'nın oğludur" demeyen[5], Tekdoğacı Hristiyan Habeşliler'e[1] sığınmak zorunda kaldıkları söylenir[2]. Büyük bir olasılıkla bu

---

[1] *E. Üşenmez, "Eski Bir Kur'an Tercümesinin (Özbekistan Nüshası)"*
[2] örneğin **manāfīʿ** 2/219, 57/25
[3] Daha geniş bilgi için bk **nafaya** (*Geez Sözlük, 390)*.
[4] 110/1. Ayrıca bk. 3/126.
[5] *C.A. Segovia, ""Abraha's Christological Formula Rḥmnn"*

olay Medine'de de yenilendi. Medine'de yaşayan Hristiyan ile Yahudi oymakların arasında çıkan sorunların çözülmesine yardımcı olsun diye kendisi Medine'ye çağırılır[3]. İsa'yı en büyük Elçiler'den biri olarak tanıyan Mehmet'i ancak ve ancak Hristiyan olan bir toplum konuklayabilirdi. Medine döneminin sonunda, özellikle Yahudiler ile Elçi arasına kopukluk gelince, üstelik onlardan bir bölümü (bk. Kuran) Medine'den kovulunca, inanıklar ile bu "Yardımcılar" baş başa kalırlar. Bu dönemden sonra "İkiyüzlüler" deyimi, savaş konusunda sözleşmelerini bozan Göçebeler'in yanı sıra genel olarak kimi "Yardımcılar" için kullanılacaktır. İnançları nerdeyse inanıklarla bir olan, Medine'ye sığınabilmeleri için Elçi ile yandaşlarına kucak açan bu Hristiyanlar için Kuran'da birbiri ile çelişki içindeymiş gibi görülen Bildiriler vardır. Oysa bu Bildiriler'de hiçbir çelişki yoktur; bu Bildiriler ayrı ayrı Hristiyan bölüklere yöneliktir. Bu da inanç bakımından bu Hristiyan "Yardımcıların", bağdaşık (türdeş) olmadığının kanıtıdır. Değişik türden olan Hristiyanların, değişik tapınaklarının var oluşu Kuran'da belirtilir[4]. Elçi Mehmet, Kuran'da, kimi Hristiyanların üzerine gül serperken, ötekilerine ateş püskürür. Son dönemde, kimi evlilikler konusunda inanıklar ile kimi Hristiyan "Yardımcılar" için "Siz birbirinizdensiniz" denilecektir[5]. "Yardımcılar", Elçi ile yandaşlarını konukladıktan sonra, kesinlikle Mekkeliler'e karşı politik nedenlerden ötürü yapılan savaşlara katılmamışlardı[6]. Çünkü bu savaşların Hristiyan olan bu toplumun kimileri için hiçbir anlamı yoktu.

Al-ʾanṣārī deyimi, Medineliler için tekil olarak **naṣīr** diye kullanılmaz[7]. Dolayısı ile bu deyim belirli bir topluma yönelik olmalıdır, Elçi'ye yardım eden gelişigüzel, herhangi bir yardımcıya değil. Oysa tekili olmayan, bir kalabalığa yönelik benzer bir deyim Yemen dilinde görülür. (Yemen) [**nṣr**] : yardım etmek, yardımcı olmak, destek sağlamak; (topluluk adı) **nṣr** : ayrıcalıklı (öncelikli) yandaşlar[8]. Ayrıca bk. (Yemen) **nẓr** : gözetmek, korumak; **nẓr** : ayrıcalıklı (öncelikli) yandaşlar. Bu anlama dayanılırsa, **Al-ʾanṣārī** olan bu toplum, Mehmet ile inançları bir olmasa bile inanç bakımından yandaş olan Hristiyanlardan oluşan bir toplum idi. Elçi Mehmet ile kendisinin yandaşı olan bu toplum, birbirine bakan, gözeten, "amaçları bir olan" iki ayrı toplumdu. (Habeş) **naṣṣara** : bakmak, göz atmak, gözetlemek; **ʾanṣara** : (bir yere doğru) bakmak, (birisine) karşıdan bakmak, göstermek, parmakla göstermek; **ʾanṣār-a** : karşıda, karşısı, karşılıklı; **ʾanṣāri** : (parmakla) gösteren. "Birbirini karşılıklı gözeten, birbirini koruyan, pekiştiren, yardım eden" anlamları için bk. Sakınmak* (takva). (Akat) **naṣāru** : (evi, bahçeyi, varlıkları, hayvanları) korumak[9]; gözetmek; birisine göz kulak olmak; birisi ile ilgilenmek; erdenliğini korumak. Muhsan*. (Arap) **ʿunṣar**, : ilgi, aşırı istek, amaç[10].

Bu iki toplumun sözleşme yapıp "ortaklaşa" kullandıkları, paylaştıkları bir yükünçevi vardı[11]. Bu yükünçevi, dayanışma, "takva" (Sakınmak*) üzerine kurulmuştu[12]. Medine'de, başkaları ile birlikte gidilmesi uygun görülen yükünçevine **al-masğidi al-ḥarām** (Paylaşık Yükünçevi) denilirdi[13].

Öte yandan yakın sesli köklere bakılırsa değişik anlamlar önerilebilinir. Ancak bu anlamların **al-ʾanṣār** toplumuna mı yoksa Kuran'da **naṣrānī**, **naṣārā** (çoğul) denilen Hristiyanlar'a[14] mı yönelik olduğu belirsizdir.

1 - (Kendilerine / başkalarına) su dökenler; su dökerek arınanlar, arındıranlar; "vaftiz edenler; abdest aldırtanlar / gusül abtesti alanlar". Sözcük anlamı bakımından krş. Sabiiler*. Sabiiler, kendileri için **naṣuraiyi** adını da verirlerdi[15]. Bu durumda Sabiiler, (suya) Daldırıcı Yahya'yı izlerken, **naṣārā** olanlar, İsa'yı

---

[1] Habeşistan(?). Habeş inanç ile kültürünün bulunduğu Aksum ya da Tihama Bölgesi (?). Yemen'in tümünün tektanrıcı, özellikle Hristiyan olmasından ötürü Mekkeliler'in kolaylıkla gidebilecekleri "iki adımlık yerde" on'larca Hristiyan kent var iken gemilerle Kızıl Denizi geçip Habeşistan'ı sığınak olarak seçmesi şaşırtıcıdır. Oysa bk. 22/65. (Yemen'deki) Himyarlılar, Aksum yerine Habeş deyimini kullanırlardı (*C. Robin, "L'église des Aksûmites à Ẓafâr"*). Öte yandan eski kaynaklardaki **ḥbšt** deyimi, Afrika'daki Habeşistan (Etiyopya) ya da Güney Arabistan'ın Habeşleştirilmiş olan toprakları olup olmadığı belirsizdir (*M. Rodinson. "Éthiopien et sudarabique"*).

[2] Bu olayı Kuran'da bulamadım.

[3] "Medine Antlaşması" diye anlaşılır. Sakınmak*

[4] 9/107-8

[5] 4/25

[6] *İA*, 4, 276. *EI, 1, 514.*

[7] *EQ 2, 15*

[8] (collective name) privileged adherents

[9] (İlkel Hristiyanlık inancını) korumak (?)

[10] *Steingass, 781.*

[11] 9/7

[12] 9/107

[13] 2/144, 2/149, 2/150

[14] (Habeş) **nāzara** : Hristiyan

[15] Oysa, **naṣuraiyi** deyimi, Gizem'in bekçileri (gözeticileri) diye anlaşılır.

izleyenler olmalıdır. Dolayısı ile Arapçada birisi birisini **nṣr** ederse (su dökerse), o kimseyi **nṣr** (Hristiyan) yapmış, Hristiyanlaştırmış olur. (Arap) [**nṣr**] : (Tanrı, yağmur) toprağı bol su ile sulamak.[1]
2 - Mesihçiler, (Grek) **kristianos** olanlar. (İbr) **māšîaḥ**, (Osm) mesih : üzerine yağ dökülerek yağlanmış, ovulmuş, sıvazlanmış kimse (olan İsa). (Grek) **khristós** ile eş anlamlıdır. Krş. (Akat) **našāru** (II) : (yağ) dökmek. (Habeş) ʾ**anṭara** : aklamak, paklamak. (Yemen) [**nḏr**], **ntḏr** : suç çıkarma; suçunu çekme; suçunu giderme. (Akat) **našāru** (I) : (bir nesneyi öteki nesneden) çıkarmak; kesip koparmak; çekip çıkarmak; ayırmak. Anlam olarak krş. Arap [**qhr**] : Eti ateşe tutarak suyunu çıkartma. "Suç çıkarıcı" (tanrı) deyimi Kuran'da yer alır[2]. Krş. "Orada [yükünçevinde], arınmayı seven erkekler var"[3].
Kuran'da yer alan **naṣārā**, deyiminin neden Hristiyan(lar)[4] anlamına geldiği bilinmez. Genel olarak, Celile bölgesindeki Nasıra kentinin adından türemiş olabileceği sanılır. Nasıra'nın, Meryem ile "kocası / nişanlısı"[5] Yusuf'un yaşadıkları kent olduğuna inanılır. (Arap) : **an-Nāṣira**; (İbr) **Nāṣereth**. "Nasıralı İsa" deyimi Yeni Antlaşma'da 11 kez yer alır[6]. Yoksa bu deyimi "Yağ dökülmüş (Mesih) İsa" diye mi anlamalı? Şanlıurfalı Süryani (Melkit) piskoposu Theodore Abu Qurra'ya[7] bakılırsa, **naṣārā** olanlara göre, bir (tek) olan Tanrı, "Baba, Oğul, Kutsal Soluk'"tan oluşmuştur[8].

Yarık : Erkekler ile kadınların[9] ön ve arkalarındaki cinsel organlarına verilen ad. Türkçeye apış (butların iç tarafı) diye de çevirilir. Kimi çevirilerde ırz, iffet diye de görülür. Kuran'da yedi kez geçen bu deyim, [**frğ**] (çatlama, yarılma) kökünden türer : krş. "... gök yarıldığında"; "... göğü çatlaksız yaptık" [10]. Krş. (Akat) **baṣāru** : yırtmak, yırtıp koparmak; **biṣṣūru** : (kadın) cinsel organ.

Yarlıgamak : Tanrı, birinin suçunu bağışlamak, mağfiret etmek (*TDK*)[11]. Genel olarak Tanrı'ya ayrılmış olan bu deyim, Kuran'ın birkaç yerinde insanlar içinde de kullanılır. Arapçada örtme, koruma kökünden türer. Bu nedenle Erken Türkçe Kuran çevirilerinde, yarlıgayan Tanrı için "örtgen" denilir. Bağışlamak*.

Yasa : Tanrısal Elçiler'in getirdiği Bitiklerde bulunan, Cennet'e dönebilmek için yeryüzündeki Yaşam'da izlenilmesi gereken kuralların tümü. Din*. Millet*. Yol*. Dirilenler, Öteyaşam'da yer alacak olan Duruşma Günü'nde bu Yasa'ya göre yargılanırlar. Din Günü*.

Yasadışılıkla : Yasadışılık ederek, yanlış olarak, yanlış yere, yasaya aykırı olarak; **bil-bāṭil**. Oysa Mekke dönemindeki Bildiriler'de, bu deyim, genel olarak yanlış (inanç), yanlış (kanıt), yanlış (tanrı) adına anlamı ile kullanılır. İki kez kullanılan **bāṭilan** ise boşuna, boş yere, yanlış yere, yanlışlıkla anlamındadır[12]. (Habeş) [**bṭl**], **baṭṭala** : kopuk olma, kökü sökülmüş olma.

Yasak : Yasa'ya göre yapılması suç olan, dokunulmaz, haram. (Osm) haram ile köktaş harem, ihram[13], mahrum, iki ayrı kaynaktan gelebilir. 1 - (Akat) **ḫarāmum** : Örtmek, bürümek; 2 - Ayırmak, koparmak, "mahrum etmek". Dolayısı ile çift anlamlıdır : 1 - kutsal; 2 - yasak. Kutsal olan ne varsa tanrınındır, tanrısaldır, tanrıya özgüdür, tanrı için ayrılmıştır, insanlardan saklıdır, örtülüdür. Mihrap*. Kimi tapınaklara "haram" niteliği verilir, dolayısıyla Kutsal Tapınak diye çevirilir. Oysa doğru çevirisi Adanmış Tapınak olmalıdır. Tanrısal olan her nesne gizli tutulur, insanlara yasaktır. Bu, "insanlara yasak", "insanlardan saklanan" yer/bölge deyiminin anlamı sonradan "dokunulmazlığı olan (mahrem) bölge", yabancıların giremeyeceği, yabancılar için (kapısı) örtülmüş "yasak bölge" olarak genişletilmiştir. (Akat) **ḫarāmu** : ayırmak, bölmek. (Habeş) **ḥarama** : yasak; yasaklama; bırakma; kutsal sayıp bir yana koyma; kutsal kılma; adama; tanrıya adama; tanrıya ya da kutsal bir nesneye sunma. (Amhar) **harräma** : yolma, ayıklama,

---

[1] *Lane*; *Steingass*
[2] 40/16; 39/3-4
[3] 9/108
[4] **naṣrānī** (tekil)
[5] Muhsan*
[6] *S.C. Mimouni, "Les Nazoreens. Recherche étymologique et.historique"*
[7] (Grek) Theodoros Aboukaras; (Arap) Tawaďros Abū-Qurrah (750-yo.825)
[8] *G. Monnot, "Abu Qurra", 57.*
[9] örneğin 24/30-31
[10] 50/6,77/9
[11] Yarlıgamak sözcüğünün değişik anlamları konusunda tartışmalar için bk. *M. Öner "Yarlık Sözü Hakkında"*; *G. Güner, "Yarlıg "Buyruk, Emir, Ferman".*
[12] 3/191, 38/27
[13] **ḥurum** : "ihram" (5/1, 95, 96); kutsal (ay) (9/5, 36)

düzeltme. (Güney Arabistan) **mḥrm**, (Arap) **ḥrm** : tapınak, kutsal alan[1]; (Habeş) **məḥrām** : tapınak, yükünçevi; çoktanrıcıların tapınağı. **ḥərmat** : yasaklama, kaçınma; kutsallık; kutsal törenler; aşağılama, dinden kovma [birisini toplumdan uzaklaştırıp başka yere koyma]. Dört ay süren "Kutsal Aylar" konusunda yer alan "ihram" deyimi "kısıtlanmış olma", "kısıtlanma dönemi" anlamındadır. Anlam bakımından Arapça ile bir olan (Yemen) **ḥrm**, ayrıca "kısıtlamak için birisini bir yere kapatma" anlamına gelir. Toplumdan uzak kalsın diye Meryem, ıssız bir yere kapatılmıştı. Bu konuda bk. Mihrap*.
"Bereket" sözcüğü ile türevleri konusunda görüldüğü gibi "haram" ile türevlerini doğru çeviren bir Türk çevirmen görülmemiştir denilirse pek yanlış söylenilmemiş olur. Bunun göze çarpan örneklerinden biri **ḥarramnā**[2] deyimidir. Bu Bildiri'de ortak koşucular, "Allah dileseydi, biz Kendisinden başka hiçbir nesneyi (putu, tanrıyı) kutsal kılmazdık, kutsallaştırmazdık" derler. Oysa bu tümcenin Türkçe çevirileri içler acısıdır : "O'nun haram ettiğinden başkasını da haram kılmazdık", "O'nun buyruğu hilafına hiçbir şeyi yasaklamazdık", "O'nsuz hiçbir şeyi harâm kılmazdık", "O'nun emri olmadan hiçbir şeyi de haram kılmazdık". Bu Bildiri'de denilmek istenilen, ortak koşucuların yasaklaması, haram kılması değil, 1 - onların Allah'tan başkasına tapması, o taptıkları nesneyi kutsallaştırmasıdır; 2 - Ortak koşarak başka tanrıları Allah ile paylaşmasıdır! Bu son anlam için bk. yakın sesli (Habeş) [**qrm**] (II), **qērmat** : ortaklaşa bir öküz alıp etini, ödeyenlerin arasında paylaştırma. Kerim*, Paylaşık Yükünçevi*.
Bu, Tanrıya adanmış, Tanrı için atanmış → (kullara) yasaklanmış → kutsal olma dönüşümü, Batı dillerinde ayrıca İslam kültüründe de görülür. (Latin) **sancire** (tanrıya adamak) kökünün türevi **sanctus** (adanmış), Batı dillerinde **saint** / **santo-santa**, çok saygın kimselere verilen bir ündür. Orneğin **Sainte-Marie** / **Santa Maria**. Öte yandan (Yemen) **ḥẓr** : yasaklama; yasaklanmış. **mḥẓr** : kapatılmış, çitlenmiş [birisi için saklanmış, haram kılınmış] toprak. Bu durumda, Hazreti Meryem : Kutsanmış, Kutlu, Haram, Kutsal Meryem anlamında olmalıdır[3].

Yasak Çiğde : **Sidrat-ul-Muntaha**, (Osm) Sidretü'l Münteha. Yasak Çiğde, (Yemişi) Yasaklanmış [Haram] Çiğde[4]. İslam Geleneklerine göre en uçtaki (en uzaktaki, sınırdaki) çiğde (hünnap) ağacıdır. Yedinci kattaki gökte bulunan, kimsenin geçemeyeceği bir sınırdaki ağaçtır. İdris'in Bitiği'ne göre Tanrı, yeryüzüne geldiğinde içinde kalacağı [insanlar için yasaklanmış (haram olan), geçilemeyecek bir sınırda olan kutsal] konutun bahçesindeki ağaçtır. Yine İdris'e göre bu ağaca Diriliş Günü'nden sonra seçilmiş kimseler [Cennetlikler]den başka kimsenin dokunamayacağı "yasak" bir ağaçtır. Eski Antlaşma'da ise Adem'le Havva'nın dokunamayacakları, yemişi yasaklanmış olan elma (?) ağacıdır. Bk. "iyi ile kötüyü bilme ağacı"[5]; "yasak yemişli ağaç"[6]; "yaşam [ölümsüzlük] ağacı"[7]. **Sidrat-ul-Muntaha**, Kuran'da "Yedi Anlamlı" deyimlerden biri olmalıdır.
1 - Yasak Çiğde, Dokunulmaz Çiğde. **Sidrat**, **Sidr** (çoğul) : çiğde, hünnap (**ziziphus lotus**) diye anlaşılır[8]. Değişik Türkçe çevirilerde kiraz, kiraz ağacı, Arabistan kirazı olarak da görülür. **l-muntaha** deyimi, **l-muntahā**[9], ayrıca **muntahāhā**[10] olarak iki kez yer alır. [**nhy**] köküne dayandırılarak (Saat'in, bugünkü Yaşam akıntısının) durdurulması, sona ermesi diye anlaşılır. "Yasak" anlamı buradan türer. Nehiy*. Tevrat'ta[11] Tanrı'nın, Adem ile Havva'ya yemişinin yenilmesini yasakladığı ağaç, kötücül bir ağaçtır. "Ama iyiyle kötüyü bilme ağacından yeme. Çünkü ondan yediğin gün kesinlikle ölürsün[12]." Bu ağaç, Adem ile Havva'nın Tanrı sözünü dinleyip dinlemeyecekleri konusunda bir sınama aracıdır. Suç işleyenlerin gidemeyeceği "yasak bölge" anlamı için bk. **ḥiğ'ran maḥğūran**[13].

---

[1] *Ch. J. Robin, "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques"*
[2] 6/148, 16/35
[3] Oysa (Osm) hazret, (Osm) huzur gibi, Arap **ḥḍr** (orada olma, orada bulunma, yerleşmiş olma, yatışmış olma) köküne dayandırılır (*Nişanyan*).
[4] 53/14
[5] Yaratılış 2/9, 2/16-17
[6] Yaratılış 3/3
[7] Yeni Antlaşma Vahiy 2/7
[8] (çoğul) 34/16, 56/28; (tekil) 53/14, 53/16
[9] 53/42
[10] 79/44'
[11] Çıkış 2. Bölüm
[12] Yaratılış 2/17. Tevrat'ta ölmek, yaşamak için Cennet'e gidememek anlamındadır. Cennet'te yaşamayan kimse artık ölümlüdür. Bu deyim Eski Mısır inançlarına dayanır : suçlu olarak ölmek (bir daha yaşamamak); suçsuz olarak dirilmek (sonsuz, ölümsüz bir) yaşama kavuşmak, "Cennet'e gitmek".
[13] 25/22. [Manicilik] : Karanlık Güçlerin, Işık Ülkesine salırdıklarında geçememiş oldukları sınır.

2 - İkizler Ülkesi; İkizler Bahçesi; İkizlerin Uzaktaki Evi; İkizlerin (Özgür Varlıklar'ın) kaldığı yer. Sınanmak için hiçbir bedene girmeyip beklemekte olan Özgür Kızlar'ın (Huriler'in) kaldığı yer (?). (Habeş) **mantawa** : ikiz doğmuş olma; ikiz çocuk taşıma. **mantā** (tekil : **manātəw**) : ikizler, ikisi; **mantāwī** : ikiz; **məntāwe**, **məntəwənnā** : ikizlerden biri olma durumu; ikilik, ikileme, ikiye katlama. (Kuzey Habeş, Amhar) **mantä** : ikiz; **mantäwä** : ikiz doğurma. Huriler*. İkinci, Öteki Yaşam'ın olduğu yer. (Habeş) **natʿa** : kaçmak, geri çekilmek; yarılmış olma; ikiye bölünmüş olma; (Geez) **nataʿa** : özgürleştirilme, özgür kılınmış olma. Huriler*; Göz*. (Yemen) **s^{1}ṭr** : 1 - yazmak, yazı, yazıt, yazılı belge, çizgi (satır); yazar, yazıcı; toprak parçası, kesimi; **s^{1}ṭr-nhn** : her iki yöne; her iki yönde. (Akat) **sadāru**, **sedēru** : düzenli yer. **sadru** : sıralanmış, dizilmiş ağaçlar. Sıralanmış ağaçlar ise, "orman, bahçe, "Cennet" anlamına gelebilir. **sadīru** : bölüm; yazıt üzerindeki yazının bir bölümü. (Arap) [**sṭr**], **saṭr** : çizgi, yazı.
Ayrıca krş. benzer sesli **šaṭr**[1], (Arap) [**šṭr**] : 1 - ikiye bölmek; ikisinden birini kullanmak; almaşık yapmak; deve süt emzirtirken memelerinin yarısını kullanmak; 2 - birisinden, bir yerden uzağa çekilmek, ayrılmak; uzak (ev, konut, ülke, bölge) (*Lane*); (Habeş) **säṭra**, (Tigrinya) **säṭärä** : saklamak, gizlemek. İlginç olan, bu kökün hem "ikizlerden biri (Huri) hem de "uzak, uzaktaki konut" anlamına gelmesidir. "Benzer (ikiz) anlamı için ayrıca bk. (Akat) [**šṭr**] (I,II): yazı yazma; benzeti (kopya, mastar) yapmak. Benzer sesli (İbr) **siṯrā**, yan anlamına gelir; Sağdakiler ile Soldakiler deyiminde olduğu gibi Sağ Yan ve Sol Yan (**siṯrā yêmînā wē siṯrā aḫārā**)[2] deyiminde geçer.
3 - Düşürücü, itici, düşüren ağaç. Adem ile Havva'nın Cennet'ten aşağıya, yeryüzüne düşmesine neden olan ağaç. (Arap) **nadaḫa** : (ırmak kıyısındaki kayığı) itme [açığa çıkarma; yola koyma]; (Arap) **naṭaḫa** : itme; (Habeş) **nadḫa** : sürme, itme, kıpırdama, çarpma, aşağı düşürme. (Akat) **natāku** : damla düşmek, damlamak; yağmur (düşerken) damlamak. (Yemen) [**nḫy**] (II) : suçlamak; **tnḫy** : (birisi) kendi suçunu açığa koyma; kendi içindeki suçu boşaltma[3] anlamına gelir. Bu da Adem ile Havva'nın suçunun açığa konulması, bu suçun ortaya çıkmasına neden olan (ağaç) demektir. Adem ile Havva'nın (Cennet'ten) "düşüşüne yol açan ağaç" anlamı için bk. (Arap) **naṭaḫa** : itme; (Habeş) **nadḫa** : sürme, itme, kıpırdama, çarpma, aşağı düşürme[4]. Bu ise suçlama, kargışlama [lanet etme], kovma anlamına gelir. Krş. **š-šağarata l-malʿūnat**[5].
Kuran'da değişik bir bağlamda bu ağaç iyicil, sulak bir bahçede kuraklık nedeniyle orada biten, işe yaramayan ılgın gibi kötücül bitkilerin arasında sayılır[6]. Ilgın (tamarix) genelde çit yapmak için kullanılan, yenilmeyen bir bitkidir. Oysa çiğde (hünnap, Ziziphus jujuba), iyicil yemişleri olan, Kuran[7] ile İdris'in Bitiğine göre çok güzel kokulu bir ağaçtır. Dolayısı ile Kuran'daki bu ağaç, benzer sesli iki ayrı ağaç olmalıdır.

Yasal : (Osm) helal. Yasaya göre kısıtlanmış, ne olduğu, sınırları belirtilmiş olan, özgür (kimse, nesne, eylem). "Helal" deyiminin ilkel anlamı, "ak (olma)" kökünden türer. Aklanmış (çürük, bozuk olmayan), yasal kılınmış anlamındadır. "Helal kimse", toplum içinde "özgür" olan demektir. İkinci anlamı ise (üzerine su, yağ döküldüğü için[8]) yağlanmış, kutsanmış, "mübarek kılınmış" (nesne / kimse) olmalıdır. Kökenler : (Akat) **ḫalālum** (I) : kapamak, kapatmak, (kendini) kapamak; **ḫillu** : örtü, örtme; (yumurta) kabuk; **ḫillā**, **ḫillētu** : yün örtü. Krş. töreye saygı gösteren, töreyi koruyan Hilla Örgütü[9]. (Akat) **elēlu** (II) : aklanmış olmak, özgür olmak; (inanç) arı, özgürleştirilmiş karavaş; (Akat) **ellu** (I), **allu** : (su, yağ) ak; arı; açık (bulanık olmayan); (maden, taş) parlak; ışıl ışıl; tanrı, insan, el (din töreni bakımından) arı; **ellu** (II) : susam yağı.

Yasna : Yasna, Zerdüşt'ün özdeyişlerinden oluşan, inancın temel ilkelerini, ibadet ve biçimlerini açıklayan Avesta'nın birinci ve en eski bölümüdür[10].

Yaşatmak : "Yaşam verme", "yaşamaya başlatma" anlamı altında kullanıldı, "yaşamasını sağlama" olarak anlaşılmamalıdır. Yaşamını sağlamak, geçindirmek için Kuran'da azıklandırmak (rızık vermek) deyimi kullanılır. (Arap) [**ḥyy**] kökü, kimi Bildiriler'de savsamak (üşenmek), boş vermek, göz kapamak

---

[1] 2/144 (iki kez), 149, 150 (iki kez).
[2] *G.H. Box, "The Apocalypse of Abraham"*
[3] bk. Uslu*
[4] (Akat) **natāku** : damla düşmek, damlamak, sızmak
[5] 17/60
[6] 34/15-16
[7] 53/16
[8] Krş. Tayyip*
[9] 2/189
[10] https://tr.wikipedia.org/wiki/Yasna

(bağışlamak) anlamına gelen (Habeş) [**hyy**] kökü ile karıştırılır[1]. Krş. (Arap) **l-ḥayat** : yaşam; (Habeş) **həyyat** : aldırışsızlık, aldırmazlık. Dolayısı ile (Arap) [**ḥyy**], Kuran'da, özellikle Yahudiler bağlamında çift anlamlıdır : 1 - Yaşatmak, yaşam vermek; 2 - [Göz kapayıp, umursamayıp, bağışlayıp, geriye bırakıp, öldürmeyerek birisinin] yaşamasını sağlamak; (Tanrı, kul) yatışmak.
Benzer bir yanlışlık (Arap) [**trk**] (geriye bırakma) ile (Habeş) ʿ**arqa**, ʿ**araqa** (II) : birisine arkadaşlık etme; eşit olma; barışma, **ta**ʿ**araqa** : barışmış olma, barışı getirme; birbiri ile barışmış olma. 4 - acınmış, esirgenmiş olma. (Akat) **tarāqu** : acımak, yumuşamak konusunda da görülür[2]. 5 - (İnanç) düzelmek, iyileşmek. (Yemen) [**hyw**] : yaşamak (ölmüş olmamak, yaşamını sürdürmek); sayrı olduktan sonra iyileşmek.

Yaşıt : Özgür Varlıklar bağlamında üç kez[3] yer alan **atrāb** yaşıt; bir yaşta olan (kimseler) diye anlaşılır. 1 - Eş yaşta olan. Ölümsüz oldukları için yaşları hep öyle duran, değişmeyen, yaşlanmayan kimseler. İkiz oldukları için eş yaşta olanlar. Krş. Göz*.
2 - Geriye bırakılan, bekletilen. (Bir nesne yandıktan sonra) geriye kalan (toz, kül) anlamı için bk. (Arab) **turāb**, ayrıca (Habeş) **turāb** : tütsü yandıktan sonra geriye kalan; tütsü kalıntısı. Oysa bu sözcük, (Habeş) **tarfa**, **tarafa** ile ses benzerli olup yakın anlamlıdır : geride olma; geriye kalma. Taraf*. Dolayısı ile **atrāb**, geride bırakılmış, bekletilmiş, "depolanmış" anlamına da gelmelidir.
3 - İşe yeni başlayan. Dolayısı ile hiçbir bedene girmemiş olan. (Akat) **tarbûtu** : 1 - acemi, toy; 2 - sürgün, filiz; 3 - edinilmiş çocuk. Huriler*. "Kaynaktan çıkan, hemen çıkmış olan" anlamı için bk. Göz*.

Yatıştırıcı : Örf*.

Yatıştırma : Nimet*.

Yazık etmek : Yanlış, uygunsuz olarak davranmak, birisinin çıkarına dokunmak, suç işlemek; yanlış, kötü eylemde bulunmak; aydınlıkta olana "gölge" getirmek; doğruyu gölgelemek, karartmak. Bir nesneyi (ürünü, Tanrısal Bildiri'yi) çürütmek (yeşil, taze, arı olan nesneyi karartmak). Karartıcı*, Zalim*. Rengi değiştirme anlamı için ayrıca bk. Kafir*, Yalanlamak*.

Yazgı : Yazgı, alınyazısı, kader[4], Müslümanlıkta değer verilen, inanılan önemli bir kavramdır. Bu inanca göre yazgı, Tanrı'nın gelecekteki olayları önceden belirlemesidir. Bu da bir insanın, eylemlerini, düşüncelerini özgürce seçebilme olanağını kaldır. Oysa Kuran'da özellikle Mekke döneminde bunun tersi söylenir. Sonradan insan özgürce bir seçim yapsın diye Rahman, insanı yarattığında kendisine (iyiyi kötüden) ayırmayı (**l-bayān**) öğretir[5]. Örneğin Tanrı, insanlara "iki yol" gösterir, isteyen istediğini özgürce seçsin diye[6]. Tanrı, kullarına seçsinler diye "taşkınlığı" ayrıca "sakınmayı" önerir[7], isteyen istediğini seçsin diye. Yazgı olmuş olsaydı, "Duruşma Günü" olmazdı, kişilerin edimlerini yazan "gözlemciler", "yazıcı Melekler" gerekmezdi[8]; nasıl olsa kimin ne yapacağını Tanrı önceden bilecekti. Ayrıca Kuran'da sık sık "sınamak / denemek" deyimleri yer alır. Kimin ne yapacağı önceden bilinmiş olsa idi, hiç kimse sınanmazdı! Tanrı, "bilmemiz için / bilelim diye" insanları sınar[9]. Tanrı, İbrahim ile bir sözleşme yapmak ister. Ancak Tanrı, önceden İbrahim'in doğrucu olup olmadığını bilmediği için kendisini sınar[10].
Kuran'da insan konusunda önceden belirlenen, sınırlanan ancak ve ancak "yaşam süresi"dir, insanın bu süre boyunca yapacağı eylemler değil. Bunun yanı sıra, kimilerinin başkalarına göre varsıl ya da yoksul oluşunu belirleyen de Tanrı'dır. Bu ise, bu kimselerin yaşam boyunca varsıl ya da yoksul kalacağı anlamına gelmez. Üstelik bunu kendilerini "sınamak" için yapar. Bunun en güzel örneği bir savaş bağlamında yer alır : Allah, kimin inancını açığa koyacağını, kimin inancında katlanacağını (direneceğini) önceden bilmediğini söyler[11]. Oysa üç Bildiri sonra[12] Allah, "Allah, olur demedikçe, kimse ölmez" der. Kuran'ın birçok yerinde kimi

[1] örneğin 2/73
[2] örneğin 9/16
[3] 38/52, 56/37, 78/33
[4] 1. Yazgı; 2. Genellikle kaçınılmaz kötü talih (*TDK*).
[5] 55/4
[6] 90/10
[7] 91/8
[8] 50/17-18, 82/10-12
[9] 2/143, 18/12, 34/21
[10] 37/106
[11] 3/142
[12] 3/145

karaçalıcılar için "onların gözlerine bir örtü koyduk, onların kulaklarını sağırlaştırdık", "bundan böyle onlar inanmayacaklar" denilir. Bu kendilerinin inanç seçebilme özgürlüğüne karşıymış gibi görünür, oysa bu yargı, bu kimselerin işlemiş oldukları bir suçun sonucudur. Bu, Tanrı'nın geçmişteki kimi toplumları taşkınlıklarında ileri gittikleri için yanardağ püskürterek, yeryüzünü sarsıtarak, su ile kaplatarak yok etmesine benzer. Bu, önceden verilmiş bir yargı değildir.
İnsanın "kendi yolunu" özgürce seçebilme olanağı[1], ilk olarak Zerdüştçülükte görülür. Tanrının, bu Yol'u önceden belirlemiş olması - "yazgı" kavramı - sonradan Yahudilerce (Babil sürgününde On Dokuz'a inanan toplumun etkisi ile ?) geliştirilecektir.[2] Oysa önceleri, örneğin Hezekiel 20/25' de "Ben de onlara iyi olmayan kurallar, yaşam vermeyen [Cennet'e götürmeyen] ilkeler verdim", ayrıca Yasa'nın Tekrarı 30/19'da ise "Önünüze yaşamla ölümü, kutsamayla laneti koyduğuma bugün yeri göğü size karşı tanık gösteriyorum. Yaşamı seçin ki, siz de çocuklarınız da yaşayasınız [Cennet'e gidesiniz]" denilmişti. Öte yandan, kimi Bildiriler'de Tanrı, kimilerinin inanç özgürlüğüne engel oluyormuş gibi görünür. "Allah dilerse" (inşallah) deyimi ise kulun özgürce düşünerek aldığı yargıyı, Allah dilerse kısıtlar anlamındadır ve bu, kulun ne eyleyeceğini Tanrı önceden belirler anlamına gelmez. Tanrı'nın isterse bir kimsenin yapmaya başladığı eylemine karışabileceği belirtilir[3]. Ancak o kimseye ne yapacağını, nasıl yapacağını Tanrı belirtmez, ayrıca Tanrı, bunu önceden bilmez, dolayısı ile önceden önleyemez. Bu yazgı kavramı olasılıkla Müslümanlığın oluşum süresinde yıldız falına önem veren toplumların etkisi ile yüzyıllar sonra ortaya çıktı. Bu inanca göre gelecekteki eylemler önceden belirlenip gökte "bir yerlerde" yazılıdır. Bunların ne olduğunu bilebilmek için göğe, gökteki yıldızlara bakmak yeterli idi. On Dokuz*.

Yazgılar : Kutsal yapraklar, yazılar, dürüler, dürümler.

Yedi Gök : O dönemlerde, yeryüzünün çevresinde döndüğü sanılan beş gezegenin, ay'ın, ayrıca güneşin yörüngelerinin bulunduğu yedi yer, yedi kat, yedi gök[4]. Bir haftada "yedi gün" olması buradan türer[5].

Yemek : **hamza kāf lām** köküne dayandırılan, genel olarak yemek yeme ya da tüketme diye anlaşılan sözcükler, değişik kaynakları olan değişik anlamlara gelir. 1 - Mideyi yemek ile doldurmak; yemek yemek; 2 - Belleği bilgi ile doldurmak; bellemek; "aklında tutmak"[6]; krş. yakın sesli (Arap) ʿ**ayn qāf lām** : (kendinde) tutma; anlamış olma.
(Bilgi ile) azıklanarak dinlediği, okuduğu bilgiyi içinde (usunda, belleğinde) tutma konusunun seçkin bir örneği Şuayb bağlamında yer alır[7]. O bağlamda yer alan tanrısal **bayyinat** (açıklayıcı belge), (tanrısal bilgi içeren) yemek tabağı anlamındadır. Eski Antlaşma'da ise Tanrı, insanoğlunu (Hezekiel'i) Elçilik görevi ile görevlendirdiğinde kendisine şöyle der : [Tanrı] bana, "Ey insanoğlu, sana verileni ye. Bu tomarı[8] yedikten sonra git, İsrail halkına seslen" dedi. Böylece ağzımı açtım, yemem için tomarı bana verdi. Bana, "Ey insanoğlu, sana verdiğim tomarı ye, mideni onunla doldur" dedi. Bunun üzerine tomarı yedim. Bal gibi tatlı geldi bana. Sonra şöyle dedi: "Ey insanoğlu, İsrail halkına git, onlara sözlerimi ilet[9]. Ayrıca bk. "Mesih'in gelişinden önce yeryüzünde ekmek yok idi... Ancak insan, insan yiyeceği [insana özgü bir yiyecek] ile beslensin diye Mesih geldiğinde gökten ekmek[10] getirdi"[11]. Özet olarak aktardığım bu geçişin yorumu : Suç işleyip yeryüzüne kovulana dek Adem ile Havva, Cennet'te yaşarken (bilgi ile) "beslenmek" için kendilerine Bitik gerekmiyordu. Bilmediği bilgileri Adem'e Tanrı öğretti (Kuran 2/31).

---

[1] 90/10
[2] *C. Coulot, "L'instruction sur les deux esprits"; K.G. Kuhn, "Die Sektenschrift und die iranische Religion";* www.iranicaonline.org/articles/dead-sea-scrolls.
[3] 18/23-24
[4] Yahudiler'de İki Gökten, Yedi Gök'e geçişi için bk. *A. Lods, "De Quelques Récits de Voyage au Pays des Morts", 445-6.*
[5] Batı dillerinde haftanın günleri olan, örneğin (İng) sunday, monday, saturday, (Fr) lundı, mardi, mercredi sözcüklerinin de kökenidir.
[6] Bu nedenle Kuran'da sık sık geçen "onlar akıl etmiyorlar / akıllarını kullanmıyorlar" diye çevirilen deyimin ilkel anlamı, "onlar algılamıyorlar"dır. Algılamak : Bir olayı ya da nesnenin varlığını duyu organları ile "içermek".
[7] 11/88
[8] Tanrısal Dürüm (Tanrısal Söz, Buyruk)
[9] Hezekiel 3/1-4
[10] Kimi Ulaklar bu ekmeği az bulup, kendisi ölmeden önce İsa'dan bir "Sofra" indirmesini istemişlerdi. Sofra*.
[11] Filip İncili 15. Kıpti dili ile yazılı Filip (Philippe) İncili, 1945 yılında Nag Hammadi'de bulunmuştu.

Kuran'da böyle bir yaklaştırma, çanta/heybe (**wiʿāi**) [1], ayrıca "çantaya/heybeye koyma", belleme (**wāʿiyatun**)[2] sözcükleri arasında da görülür. Krş. Türkçe kavramak* (elinin içine koymak, eli ile yakalamak / beyninin içine koymak - anlamak); 3 - dengeli, eşitçi, ortada olma; yeterli olma, yetinme (karnı doyduğu için yatışmış olma, "tatmin olma"); 4 - tüketmek, bitirmek, son vermek. (Habeş) **ʾakala** : eşit olma; yetme; yaklaşık olma; **ʾaʾkala** : yatışmış olma; yetinme; yeterli bulma; doldurmak; doyurmak; **tʾakala** : eşit olmaya çalışma; yarışma; **ʾəkul** : yeter; elverişli. Krş. (Osm) akıllı olma : anlamak için yeterli (yetenekli) olma. Ayrıca bk. (Akat) **akālu** : yemek yemek; tüketmek, yok etmek; (sünger gibi) sıvıyı içine çekmek [3]; yaralanmak; başkasının malını kullanma özgürlüğü, "intifa hakkı"; **aklu** : yen(il)miş olma [krş. (bilgi) akılda tutulmuş olma]. Emmek[4], içine çekmek (kötülükleri gidermek, doktor ya da hakim olmak) ve (bilgileri emmiş kimse olan) bilge için bk. Bilge*. Azık, azıklandırma, verimli kılma ile öğretme anlamlarının kesişmesi için ayrıca bk. Kerim*.
Bitikgiller bağlamında yer alan "yemek yeme" deyimi genel olarak olumsuz bir anlam taşır. Bu durumda Bitik'in kimi yerlerini, Bildiriler'i, Elçi'nin verdiği yargıyı karartma, kara çalma anlamına da gelebilir. (Akat) **ekēlu** : kara olmak, kararmak, sık sık kara olma. Krş. Kafir*, Zalim*.
Ayrıca Kutsal Bitikler'deki bilgilerin uygun olanını seçmek, bellemek anlamı için kullanılan "Yemek seçenler", "Yemek seçicileri" deyimi Kuran'ın Bildiriler'i arasında kimilerini beğenenler, kimilerini beğenmeyenler, ağızlarının tadına göre "yemek tabağı" seçenler bağlamında yer alır[5]. Kuran'da genel olarak yemek (yiyecek), yemek yeme, doyurma anlamları için 48 kez [**ṭʿm**] kökü kullanılır. Bir Bitikten öğrenilmiş (yutulmuş) olan (bilgiyi) sonra duyulsun diye başkaları önünde onu yeniden ağzına getirme (geviş getirme) deyimi de kullanılır[6]. Kendilerine bolca (bilgi) içirildiği için, bir (bilgi) havuzu olmuş olanlar için bk. **ulī l-nuhā**. Uslu*.
Tanrı, insanlar bilgi ile beslensinler diye yeryüzünde "otlak çıkarır". Sonradan Tanrı uygun görerek bu otlaktaki çeşit çeşit otlardan kimilerini "çerçöp" yapar, yürürlükten kaldırır. Bk. **marʿā** (otlak) (87/4). Sofra*.
Anlama, öğrenme / yemek yeme ilişkisi Sami dillerinde değişik bir kökte de görülür : Sami (**ḥnk**) : 1 - çiğneme; yemek yeme; 2 - anlama, kavrama, öğretme, eğitme. Anlam olarak krş. [**drs**], İdris / Henok : öğretici, öğretmen.

Yeni Antlaşma : Hristiyanların Kutsal Bitikleri'nin tümüne verilen ad. Bu Bitikler, Yahudilerin Eski Antlaşma'sının nerdeyse tümünü, İnciller'i ayrıca sonradan "el ile" yazılmış[7] Bitikleri içerir.

Yere kapanmak : Tapınma sırasında yüzükoyun uzanmak, yüzünü yere koymak, secdeye varmak diye anlaşılan bu eylem Kuran'da bağlamına göre birbirinden ayrı anlamlara gelir : 1 - Genel olarak Mekke döneminde bu deyim yaşayan, yaşamayan tüm varlıkların Tanrı'nın yasasına uymak, kendilerini Tanrı'nın yasasına bırakmak, bu yasa karşısında alçak gönüllü olma, bükülme, boyun verme, uysal olma[8] anlamındadır. Örneğin, insan olmayan varlıklar konusunda[9] "yere kapanma" : 1 - Onlar, Allah'ın yasasına uyarlar; 2 - [bu yasaya göre] kıpırdarlar, ilerlerler, bükülürler anlamındadır. [**sǧd**] kökü değişik kaynaklardan gelir :
1 - Tapınak; tapınağın odağı, göbeği; tapınağın tanrıya, din görevlilerine ayrılmış en iç odası (Mihrap*) anlamına gelen (Akat) **sāgu** (II)'dan türer. Buradan Yemen diline **ms^{1}gd** (tapınılan yer, küçük tapınak), "mescit" olarak geçer.
2 - (Akat) **segû** : ilerlemek; yasaya uygun olarak ilerlemek; birisini yasaya uygun olarak ilerletmek. Bu anlam Yemen diline **s^{3}gd**, boyun vermek, kendini alçaltmak diye geçer. Krş. Hanif*. (Habeş) **sag^{w}ada** (II) : soğuk, serinlemiş olma. "Soğuma" ile "yatışmış olma" ilişkisi için bk. Soğuk*. Bu nedenle Kuran'da (şu) kentin kapısından "secdeye vararak" girin[10] denildiğinde "siz kente, o kentte uygulanan yasaya uyarak[11] girin" denilmek istenir[12]. Yine bu nedenle doğadaki kuşlar, dağlar, gölgeler Allah için "secdeye varmazlar", "namaz

[1] 12/76
[2] 69/12
[3] Fransızcada "boire les paroles de quelqu'un" (birisinin sözlerini içmek), birisinin beğenilen sözlerini dinlemek" anlamındadır!
[4] "Emzirme" için bk. Muhsan*
[5] **l-muq'tasimīna** (15/90)
[6] 43/21
[7] Müslümanlıktaki Hadisler gibi.
[8] alçak gönüllü, yatışmış, sevimli, uysal (*Lane*).
[9] örneğin 16/48, 22/18, 55/6
[10] 7/161
[11] bu konuda bk. Örf*, özellikle **maʿrūfin** (60/12)
[12] Yoksa o kentin yasasını tanımadıkları, dolayısıyla oranın yabancısı oldukları açığa çıkmış olur.

kılmazlar". Tanrı, onları öyle ödevlendirdiği için Tanrı'nın yasasına boyun verirler, uyarlar! Onlar "yatışmış olup" Yasa'ya "başkaldırmayan" varlıklardır. Yeryüzünün sorumlusu olan Albız, bu görev için Adem atanınca, Adem için yere kapanmadı ise, bu onun üstünlüğünü tanımamış olmasındandır[1]. Kuran'da müslim, Tanrı'ya, Tanrı'nın Yasası'na teslim olan, boyun veren, Tanrı ile barışık olan kimse anlamında iken "secdeye varan" birisi, bir kentin, bir kişinin ya da Tanrı'nın yasasına boyun veren, "yatışan, teslim olan" kimse demektir.
3 - Yine (Akat) **segû** (ilerlemek) kökünden türeyen **sēgû**, kıpır kıpır yerinde duramayan, dalgalanan görüntü (hayalet) anlamındadır. Kuran'da kuşlar ile gölgeler de böyledir! Gölgeler ile kuşlar "secdeye varmazlar", onlar kıpırdarlar. Tüm Sami dillerinde **sgd**, bükülme, boyun bükme, bel bükme, yere kapanma, tapınma anlamı ile geçer. Mescit*. Hafif*. Öte yandan, "Bel bükmek"[2] de Yasa'ya uymak anlamına gelmelidir. Bu konuda ayrıca bk. Namaz*. Yeryüzündeki yaratıkların, ayrıca kuşların kıpırdamaları konusunda "namaz / dua" diye çevirilenn **ṣalat** (yanaşma, süzülme) deyimi de kullanılır[3].

Yerleşik Yol : **sawāa l-sabīl**[4]. 1 - Yerine oturtulmuş yol; üzerine taş döşendiği için bozulmayacak olan yol (inanç). Yeri değişmeyecek olan yol. (**sawā**, **sawiyy**) İstiva Etmek*. Krş. (Latin) **strata** : taş döşenmiş yol. Krş. Şeriat*. Yakın anlamlı s**abīla l-rašād** (Temeli olan Yol) için bk. Raşit*. 2 - (Habeş) **śawaya** : olgun, olgunlaşmış.

Yeryüzü : "Tanrı, göklerde, ayrıca ʾ**rḍ** (için)de ne varsa tümünü yaratandır" gibi bu tümcede bu deyim, yeryüzü (denizler, topraklar) ya da (Osm) dünya anlamına gelir. Bunun dışında, örneğin "Karaçalıcılar, ʾ**rḍ** (için)de inancı bozdular" gibi tümcelerde (Osm) arazi anlamındadır : yeryüzü parçası, yerey, toprak (*TDK*). (Yemen) : ülke, toprak, ekilen toprak. Bu çeviride bağlamına göre "(bu) topraklarda" / "ülke içinde" deyimleri kullanıldı.

Yok : Tümce başlarında sık sık yer alan **kallā** deyimi, bağlamına göre "yok, öyle değil; öyle olmayacak, olmaz; yanlış düşünüyorlar; sakının" anlamında bir ünlemdir. Oysa özellikle ilk Mekke döneminde bir "bilmece", ya da anlamsız bir "tekerleme" gibi başlayan, anlamının ne olduğu - Türk mânilerinde olduğu gibi - sonradan açıklanan Bildiriler'in başında yer alan bu sözcüğün ikinci anlamı "Benzetin!", "Yorumlayın!", "Ben size şunu söyleyeceğim, ancak siz onun anlamını ikiye çıkarın [yorumlayın]!" olmalıdır[5]. (Habeş) **kalləʾa** : iki (tane) yapma; başkasını yapma, değiştirme; başkalaştırma; (Arap) **kilā** : ikisi. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Görmek*.

Yol : **sabīl**. 1 - yol; (geçişi olan, tıkanmamış) geçit[6]; çıkış, kurtuluş (yolu). 2 - (Tutulan, izlenen) töre, inanç, Yasa. Şeriat*; 3 - Tutum (tutulan yol); 4 - Yük, suç (yükü). Bu deyim bağışlanabilecek küçük bir suç işleyenler bağlamında kullanılır; kendileri için "yol" yoktur denilir. (İbr) **sôbel** (H5448) : yük. İbranice "taşımak" kökünden türer. krş. (Akat) **sabālu**, **ṣabālu**, **zabalu** : taşımak, yüklemek[7]. Yakın sesli (s/z, b/m) (Arap) [**zml**] : taşımak. 4 - Kalınacak yer. (İbr) **zbul** (H2083); **zbuwl** (H2073). 5 - İlerleyiş, gelişme, gelişim. Birisi (bir konuda) yol bulamamak : onun, içinde bulunduğu durumda bir gelişim, bir ilerleyiş olmamak; 6 - (b/m) (Arap) [**šml**] : kötülüğe, uğursuzluğa uğrama. Yolcu*.

Yolcu : **ibn l-sabīl** deyimi[8], yolcu (tekil) diye anlaşılır; söze söz bir çeviri, "yolun oğlu, yol çocuğu" olabilir. Eski Antlaşma'da, "yolcu" yerine (yolculuk yapıp kentlerinize gelmiş olan) "yabancılar" deyimi kullanılır[9]. Kuran'da bu deyimin herhangi bir "yolcu" anlamına gelmediği kesindir. Parası pulu olan bir yolcuya yardım edilmesi, kendisi için ödenek ayrılması, savaşta elde edilen çapulun tanınmadık başkaları ile paylaşılması[10] anlamsızdır. Bir kentten ayrılıp, başka bir kente gidip yerleşen kimse, göçmen anlamına da gelmez. İbranicede **bny glwt** deyimi, Babil sürgününe katılan İsrailoğulları için kullanılır; "sürülen / sürgüne

---

[1] 2/34, 7/11, 20/116
[2] 77/48
[3] 24/41
[4] 2/108, 5/12
[5] örnek olarak bk. 74/32. Özellikle krş. yakın anlamlı **l-kubar** (74/35)
[6] (İbr) **shâbîyl** (H7635). İbranicede bu deyim "akmak, akıp gitmek" kökünden türer. **shôbâl** (H7732) taşma.
[7] krş. (Akat) **zabbilu**, **zanbilum** : taşıma, taşıyıcı ile (Arap) **sunbula**, **sabal** : mısır başağı; (Osm) sümbül; (Habeş) **sabl** : mısır başağı.
[8] 2/177, 2/215, 4/36, 8/41, 9/60, 17/26, 30/38, 59/7
[9] Örneğin Hezekiel 22/7, Yasanın Tekrarı 27/19, Yeremya 7/6, 22/3, Malaki 3/5.
[10] 59/7

gönderilen oğlanlar / çocuklar" anlamındadır. Bu **glwt** sözcüğü, (İbr) [**gly**], **gālā**; (Aram, Sür) [**gly**], **gəlā**; (Arap) [**ğly**], **ğalā** : açığa çıkarma, açığa koyma, sürgüne gönder(il)me köküne dayandırılır. Oysa (Arap) [**sbl**] kökü ayrıca (giysiyi) çekme, sürme, sürükleme, sarkıtma; [düşen] yağmur[1], sarkan [düşük] saçak, püskül[2], saç, bıyık gibi anlamlara da gelir. Öte yandan (Habeş) **sabla** (II) : başka yere koyma; saçma, dağıtma. Bu ise (İbr) **glwt** ile yakın anlamlıdır. Oturduğu yerden kopmuş, açığa koyulmuş, nereye gideceğini bilemeyen kimseler için Kuran'da, **maḥrūm** deyimi kullanılır. Mahrum*. Bu durumda **ibn l-sabīl** ile **maḥrūm** yakın anlamlı olmalıdır. Göçötesi döneminde, "oturulacak yerleri olmayanlar"[3] için "yer açılması" öğütlenir. Bunu yapamayacak olanlara, bu kimselere yumuşatıcılık (sadaka) verilmesi öğütlenir.
Öte yandan. (Akat) **muškēnu** : (birisine) bağlı, sarayın kölesi (alt aşamadaki kimse); yoksul anlamına gelirken, (Ugarit) **bn** : 1 - oğlan; (hayvan) yavru; 2 - (toplumda) alt aşamada olan kimse; (birisine) bağlı, bağımlı; bir takımın üyesi demektir. Kuran'da **miskīn**, yoksul diye anlaşılırken, iki kez[4] Yahudiler bağlamında (yoksullaşarak) aç acına yola düşmek anlamına gelir. Bu durumda **ibn l-sabīl**, yola düşen (yoksullar) takımı gibi bir anlama gelmelidir. Krş. (Arap) **sbl** : sürükleme; (Habeş) **sabla** (II) : başka yere koyma; saçma, dağıtma[5].
Bu deyim bir kez "Allah Yolu" deyiminden hemen sonra yer alır[6]. O bağlamda, Yol'u[7] yapan (kimse) ya da Yol'un taşı, boncuğu[8] anlamına gelmelidir. (Habeş) **ʾəbn** : 1 - oğul, oğlan; taş; (Ugarit) **abn**/**ibn** : taş; (Yemen) **ʾbn**; (Akat) **abnu** : taş, çakıl taşı; boncuk; uğur boncuğu; değerli taş; (Arap) **ibnāʾ**: bir yapının dikilmesi için buyurma; (Yemen) [**bny**] yapı kurmak; yapıyı dikmek, **ʾbny** : yapı. Ayrıca krş. Elçi Mehmet için kullanılan[9] "**abnāahum** : 1 - (Arap) onların oğulları; 2 - "Baba" kökünden türeyen (Habeş) **ʾabana**, **ʾabun** : patrik; Habeşistan Kilisesi'nin başkanı, baş sorumlusu. Oysa **ibn l-sabīl** deyiminin 59/7'de Elçi (Mehmet)'e yönelik olmadığı kesindir.
Ayrıca, Sami dillerindeki **sbl**, **ṣbl**, **zbl** ile (b/m) (Arap) **zml**[10] **šml**, köklerine dayanarak, **ibn l-sabīl** olanlar yetiştirilecek, olgunlaştırılacak, (korumak için) örtülecek, giydirilecek, toplatılmış, (yetiştiricinin ardından) sürüklenecek, götürülecek olan çocuklardır; bugünün dili ile bir tür "Çocuk Esirgeme Kurumu" anlamına gelmelidir. Korunuk annelerin taşıdığı, yetiştirdiği, koruduğu, kendileri için kanat oldukları, babaları bilinen ya da bilinmeyen[11] çocuklar[12]. Bu konuda bk. Muhsan*.
(b/m) (Arap) [**šml**] : içermek, içine almak, örtmek, kuşatmak; (ağaçtaki) salkım; (işler, ilişkiler) birleşmiş [tekleşmiş][13], yatışmış olma (*Lane*). "Kucaklama" anlamı için bk. Güzel*, Muhsan*. (Akat) **ṣabālu**, **zabālu** : taşımak; taşıma, dağıtım; (Akat) **zabbilu** : (eli, kadını) taşıma, taşıyıcı, sepet; (İbr) "seb-aw-law" (H5450) : taşıma; yük. (İbr) "say'-bel" (H5447) : yük. (İbr) H5448 sôbel (H5448) : yük (Arap) **sbl**, (Habeş) **sabla** (I) : (mısır başağı) büyüme, olgunlaşma, yayılma[14]. Büyütücünün [korunukların] çocukları. "Taneleri taşıyan" başak anlamı için krş. (b/m) (Akat) **šamallu**, **šamlû** : kese, çanta taşıyıcısı[15]. (b/m) (Akat) **šamallu**, ayrıca 1 - satman yardımcısı; 2 - din görevlisi (papaz, hoca) yanında öğrenci, çömez demektir. "Kız çömezler" için bk. Kız Köle*.
Öte yandan Göçötesi döneminde "Elçi'nin kadınları" deyimi sık sık yer alır. Örneğin 33/32. Dişil olan bu deyim **l-nisāi** (çoğul) çok anlamlıdır : 1 - (Arap) kadın; 2 - (Allah Yolu'nun) yapıcısı; kurucusu, döşemecisi; (Osm) inşa edicisi. (Yemen) **ns²ʾ**. Ayrıca bk. (Akat) **našû** : yükseltmek; (çocuk, sepet) taşımak, götürmek. **nāšû** : taşıyan, taşıyıcı. Krş. (Arap, Habeş) **sḥb** (çekme, sürükleme) ile (Osm) sahabe. Dolayısı ile neresinden bakılırsa bakılsın (eril) **ibn l-sabīl** (diye okunan deyim) ile (dişil) **l-nisā**, (görev bakımından) ya eş ya da

---

[1] (Habeş) **ṭabal** : kutsal su; kutsama suyu. **ṭabala** : kutsal su ile yıkamak. (Tigrinya) **ṣäbäl** : kutsal su. (İbr) **ṭābal** : (sıvıya) batırma.
[2] (Habeş) Mısır (bitkisinin) başağı
[3] **l-mağālis**. 58/11
[4] 2/61, 3/112
[5] (Habeş) **sabla** (I) : (mısır başağı) büyüme, olgunlaşma, yayılma.
[6] 9/60
[7] Allah Yolu'nu
[8] Kuran'da bu "taşlar", Tanrı Yol'unun yapımı için kullanılır. Oysa Hristiyanlıkta bu "diri taşlar" için şöyle denilir : " O [Tanrı] sizi, diri taşlar olarak ruhsal bir tapınağın yapımında kullansın (1.Peter 2/5).
[9] 2/146, 6/20
[10] taşımak; yük; deve yüklenmiş olma; birlikte yolculuk eden kimseler; birisini izlemek. krş. **al-muzzammil** / **al-mutazammil** (73/1).
[11] 33/5
[12] **abnāʾ** : Yemen'de yaşayan İranlı (ast/üst aşamalı) askerler ile Arap annelerden doğan çocuklara verilen ad idi. www.iranicaonline.org/articles/abna-term.
[13] bu konuda bk. İkinci Aşamadan (kimse)*
[14] [→ Büyütülecek çocuklar]
[15] [döl yatağının taşıdığı, içerik. **štamalat** (6/143,144)

yakın anlamlıdır : (Çoğul) Yol'un yapıcısı, Yol'un döşemecisi, (Elçi için) Çanta taşıyıcısı. Üstelik bu "Yol yapıcısı" korunulması gereken kimselerdendir (4/36). Öte yandan bunların, "İnandırıcı" görevlilerden olup olmadığı belirsizdir. Emanet*. Elçi'nin "eşleri" konusunda yer alan **nisāihinna** (o (kadın)ların kadınları) için bk. Sağ Ellerinizin Edindiği (kimse)*.

Yine "Elçi'nin kadınları" bağlamında (33/28), Elçi, bu kadınlara "Siz Bugünkü Yaşam'ı yeğlerseniz, sizi **srḥ** edeceğim" der. Krş. **srḥ** : salmak; başıboş, özgür bırakmak; (Akat) **ṣarāḫu** (IV) : göndermek; (Habeş) **sarḥa** (II) : işe son vermek; dinsel toplantıya son vermek. Hristiyan Araplarda **saraḥa** : kendisini kutsayarak birisinin görevine son vermek.

(Evlenmeden yaşayan) Hristiyan karabaşlar, kendileri için **bnay qiyâmâ** / **benai qeyāmā** (Antlaşma'nın oğulları)[1] deyimi kullanılırdı. Korunuk bir yaşam yaşayan erkekler ile kadınlar için **bnay**, **bnat qymâ** (Antlaşma'nın oğulları, kızları) deyimi de kullanılırdı[2].

Yumuşatıcı : Bağlamına göre 1 - yapılan bir suçtan sonra Tanrının ya da kulun[3] öfkesini yatıştırıcı bir eylemde / tutumda bulunma; bu suçu düzeltme; bu suçu örtmek için arındırmalık verme. Örneğin, "Allah, (verilen yumuşatıcılıklarla) kötülüklerinizden bir bölümünü örtecek"[4]; Allah'ın Evi'nde yapılan törenleri gerektiği gibi yapamazsanız, Allah'ı yatıştırmak için yumuşatıcı vermeniz gerekir[5]; 2 - yoksulların yaşam koşullarını yumuşatmak, düzleştirmek, parlatmak için kendilerine verilen nesne. (Habeş) **sadaqa** (II) : yumuşatmak, düz yapmak, düzleştirmek, örtmek, (yağ ile örtmek) yağlamak, (giysi ile örtmek) giydirmek, parlatmak, güzelleştirmek. Sadaka*.

Yontmak : Türkçede olduğu gibi çift anlamlıdır : 1 - (Put, kaya) yontmak; 2 - Bugünkü yaşamdan yararlanarak hep kendi çıkarını sağlamak. Kazanmak*.

Yontu : Heykel[6]. Kuran'da yontu yapmak kınanılmazken, Tanrı, yontu yaptırabilmesi için Süleyman'a yardım edilmesini isterken[7], kuşaklar sonra[8] Müslümanlıkta Hadisler'in türetilmesi ile yasaklanacaktır. Kuran'da yasak edilen yontular değil, yontuların tapılmasıdır[9].

Yorum : [**mny**] kökünden türeyen imrenme, imrendirme ya da hüsnükuruntu diye çevirilen sözcükler için bk. Zındık*.

Yönek : Kuran'da 7 kez yer alan **qiblat**[10], yükünç yönelgesi; yönek; tapınmak için karşıda tutulan yön, yönüt, gösterge; (Osm) kıble diye yorumlanır. Oysa Kuran'da bu anlama gelmediği kesindir. Anlam sıkıntısı çıkaran yerler :

1 - Musa, yandaşları ile birlikte Mısır'dan ayrılacakları gün öncesinde yer alan bu deyimin[11] o bağlamda ne anlama gelindiği bilinmez. Taberi'nin, tapınma yönü (kıble) ya da yükünçevi (namazgah)[12] gibi açıklamaları hiç doyurucu değildir. Evlerin bir tapınak (olarak) yapılması ya da tapınağa dönüştürülmesi ya da nerede olduğu bilinmeyen bir yöne dönük olarak yapılmasının da bir anlamı yoktur. Çünkü Tevrat'a göre nasıl olsa bu olayın ertesi günü İsrailoğulları kesin olarak Mısır'dan ayrılacaklardı.

2 - İnek Dizi'ne[13] bakılırsa tapınma yönü Doğu da olabilir, Batı da olabilir, sonunda Kutsal Yükünçevi (Kabe) de olabilir. Oysa bütün bu olasılıklar, Tanrı'nın heryerdeliği ilkesi ile çelişki içinde kalır. Üstelik bu ilke Kuran'da açıkça belirtilir : "Allah, engindir"[14]. Siz neredeyseniz, Allah da sizinle orada olacak[15]. Eskiden, size göre, Allah'a

---

[1] *S. P. Brock, "Early Syrian Asceticism"*
[2] *S.A. Harvey,"Sacred Bonding: Mothers and Daughters in Early Syriac Hagiography"*
[3] 5/45
[4] 2/271
[5] 2/196
[6] Heykel, kimi Sami dillerinde "tapınak" anlamına da gelir.
[7] 34/13
[8] önceki kuşaklar için örneğin bk. Endülüs Emevileri
[9] 21/52 vs
[10] 2/142,143,144,145 (üç kez), 10/87
[11] 10/87
[12] oysa orası bir "mescit" değil, ilkel anlamı ile bir "cami", gelişigüzel bir toplanma yeri idi!
[13] 2/142,143,144,145
[14] 2/115. Engin : Ucu bucağı görünmeyecek kadar geniş, çok geniş, vâsi (*TDK*)
[15] 2/148

tapınmak için Allah'ın Evi'ne (tapınağına) gitmek gerekirdi[1]. Şimdi siz artık her yerde Kendisine tapabilirsiniz[2]. Allah, eskiden sizin bildiğinizin tersine, Kendi Ev'inde (Kabe'de) oturmuyor. Dolayısı ile Kuran'a göre tapınmak için nereye dönülürse dönülsün, nereye gidilirse gidilsin, Tanrı oradadır[3]. Allah, hiçbir yere bağlı değildir[4]. Kullar nerede ise O, onlarla birliktedir[5]. Sekine*.
Değişik inançtaki tektanrıcı toplumlar bağlamında yer alan bu deyim olsa olsa tutulan Yol'un "doğrultusu", Yasa'nın yorumlanmasında, uygulanmasında "tutulan yön / amaç" diye de anlaşılabilir[6]. Kuran'da tapınanların nerede, neyin doğrultusunda, nasıl tapındıkları değil neye taptıkları kınanır[7].
Öte yandan **qiblat** bağlamında yer alan [**wly**] kökü "dönme, yönelme" diye yorumlanır. Oysa o bağlamlarda bu anlama gelemeyeceği kesindir. Dönmek*.
(Habeş) [**qbl**] (II) : gidip (dışarı çıkıp) (birisini) karşılama; alma; hoş (sıcak) karşılama; tanrısal ezgi (ilahi) okuyan birisini yankılama, ezgi ile yanıt verme; **qabbalā** : karşılaşma, karşılama; oruç döneminin bir gün öncesi, "arifesi". (Arap, Yemen) **qbl** : (verileni, gelen kimseyi) yanına almak. (Osm) (birisini yanına) kabul etmek. Köktaş (Arap) **qabila**, (Osm) kabile, "toplanmış, bir araya gelmiş" insanlardan oluşan boy, oymak. (Habeş) **qabilā** : buğdaygillerden bir tür darı[8]. Anlam bakımından krş. (Habeş) **qabbalt** : (bir yapının) giriş bölümü ile **ṣalawāt** (sinagog)[9] [tapınağın yan odası]. Salat*. (Batı Sami) **qabbilu** : içeren nesne; kap. Bu ise "içine girilen kapalı bir yapı" anlamındadır.
Dolayısı ile Musa bağlamında yer alan **qiblatan**[10] ne yönek (kıble) ne de yükünçevi (mescit) anlamına gelir. Oysa, gelişigüzel bir "buluşma yeri, toplantı yeri" olan "cami"[11] anlamındadır. Krş. (Osm) kabul : konukları veya işi olanları yanına, katına alma (*TDK*). Eski Safa dilinde[12] de birisinin, sevgilisi ile "buluşma" deyimi olarak **qbl** / **qbll** kullanılır. (Akat) **qbl** : karşılaşma, savaş anlamına gelir. (Habeş) **kabalo :** çengel, kanca, düğüm[13]. "Karşılaşma, birbirine girme" anlamı için bk. Çelenk*.
Medine'de 623 yılında kurulan yükünçevine, Mescid-i Kıbleteyn (İki yönekli yükünçevi) adı verilir. Oysa gerçek adı "İki odalı yükünçevi; iki toplantı yeri[14] olan cami" olmalıydı. "Yön" ile "ışıldama / gidip gelme" ilişkisi için bk. Yüz*. "Karşılaşma", "buluşma" anlamı için ayrıca bk. Çelenk*. Çok sonraları bugün bilinen "kıble" ortaya çıkmadan önce kurulan ilk yükünçevlerinin Mekke'ye yöneltilmemiş olduğunun en uygun örneklerinden biri de 1. Abdurrahman'ın İspanya'daki Kurtuba Tapınak'ıdır. Üstelik bu yükünçevi ilk yıllarda "takva" (Sakınmak*) üzerine kurulduğu için Hristiyanlarla paylaşılıyordu. Orta-Doğu'daki yükünçevlerinin tümünün Mekke'ye yöneltilmesi en azından 4-5 kuşak sürer.

Yükünç : Namaz kılma, tapınma (*DLT*). Osmanlıcadaki "namaz", Farsça kökenlidir. Boyun eğme, birine boyun eğerek ya da diz çökerek saygı gösterme anlamına gelir (*Nişanyan*).

Yükünçevi : Tapınmak için yere kapanılan (secdeye varılan) yer, tapınak, mescit[15].

Yükünmek : Birinin önünde, saygı göstermek için eğilmek veya yere kapanmak (*TDK*).

---

[1] Krş. **ṣlt** : yanaşma, tapınma. Salat*
[2] Önceleri göçebe olan İsrailoğulları Kutsal Topraklara yerleştikten sonra Kudüs'te kurdukları Süleyman'ın Tapınağına giderlerdi. İsrailoğulları'nın tanrısı orada "oturuyordu". Sekine*. Her kentte, her köyde toplu olarak gidilebilecek bir "sinagog" yok idi. Tanrı'nın evrensel oluşu, ayrıca Tanrı'nın heryerdeliği kavramı Babil sürgününden sonra ortaya çıkacaktır. Benzer bir olay, Mekke ile çevresinde yaşayanlar konusunda da ortaya çıkar. Önceleri Allah'ın Mekke'de "oturması", sonradan ortaya çıkan göç olayları, Mekkeliler'in başka kentlere yayılmaya başlaması ile İsrailoğulları'nın sürgünü arasında benzerlikler vardır. Evren*, Mısır*.
[3] Elçi'nin ölümünden sonra Orta-Doğu ile Mısır'da ilk kuşakların kurduğu yükünçevlerinin yöneltilmesinde değişik değişik yönler kullanıldığı kazı bilimcilerle kanıtlanmıştır.
[4] bk. **kufuwan** deyiminin anlamlarından biri (112/4)
[5] "Siz nerede iseniz, O, sizinle birliktedir" (57/4)
[6] 2/177
[7] 7/31-32, 8/35
[8] (İng) sorghum. Krş. Başak : Arpa, buğday, yulaf vb. ekinlerin tanelerinin "birleşmesi ile" oluşmuş baş.
[9] 22/40
[10] 10/87
[11] Taberi
[12] (İng) safaitic. Güney Suriye bölgesinde As-Safa'dan gelir.
[13] (Arap) **qabala** : ayakkabıyı bağlamak; (Arap) **kabl**, **kibl** : ayağa takılan demir zincir, köstek
[14] iki camialı, iki cemiyetli. Elçi'yi izleyenler ile Hristiyan Yardımcılar (Ensarlar)
[15] "Yükünçevi" sözcüğü turkcesivarken.com sitesinde önerilmiştir (8 Eylül 2008)

Yürek : Bilinen anlamının yanı sıra, [**qlb**] kökünün türevleri çok anlamlı olup özellikle Yemen, Habeş kökenlidir. 1 - (gerçeği) altüst üst etmek, döndürmek[1], saklamak; yalanlamak. (Yemen) [**qlb**] : Tohumu ekmeden önce toprağı sürmek[2], çevirmek, döndürmek. (Habeş) **galaba** (I) : saklamak. (Habeş) **qalaba** (I) : altüst olmak; her yöne sapmak (sağa sola koşuşturmak); [kandırmak, ürkütmek için] kargıyı [havada] sallamak; (Habeş) **kalaba** : geçmek, öteye geçmek; (Habeş) **qulābe** : dolandırma, aldatma; 2 - azık vermek, azıklandırılmak. (Habeş) **qalaba** (II) : beslemek, doyurmak. 3 - Arapçadan bir alıntı olan (Habeş) **qalaba** : üstün gelmek, elde etmek. Krş. (Arap) **ġalab** : ağ ile balık avlamak; (Habeş) **galaba** (II) : Ele geçirmek, yakalamak, balık tutmak, tuzak kurmak. Bu son anlamlar (Osm) galip ile köktaştır.

Yüreklerinde Sayrılık Olanlar : İnançları, şimdilik iyileşmemiş olanlar. İnançları konusunda kuşkuda olanlar. İnançları kaygan, dengesiz olanlar. Bu kimseleri, ikiyüzlüler (münafıklar, "bölünmüş kimseler") ile karıştırmamak gerekir. İbrahim, Tanrı'nın ne olduğu, kim olduğu konusunda bir ara kuşkuya düşer, böylece "Ben sayrıyım" der[3]. Dolayısı ile bu kimseler, Tanrı'ya inanan, ancak Kendisinin nitelikleri konusunda kuşkuda olanlardır. Bu kimselerin inanç sağlığı belirsizdir; iyiye de gidebilir, kötüye de. Göçötesi deyimlerindendir. Genel olarak çoğul olan bu deyim Elçi'nin eşleri bağlamında bir kez tekil olarak geçer[4]. Kendilerinde inanç bulanıklığı olan, kendilerine yanlış inanç bulaşmış olan, inançları "titreşen", gidip gelen kimseler için bk. Pislik*.

Yüz : [**wǧh**]. Arapçada "birisinin yüzü", o kimsenin "kendisi" anlamına gelir. Türkçedeki "akyüz, akyüzlü, akalın" gibi sözcüklerde söz konusu olan bir kişinin yüzü ya da alnı değil, kendisi, kişiliğidir. Bu, Latinceden kimi Batı dillere geçen, "kişi, benlik" anlamına gelen **persona** gibidir. **Persona**'nın ilkel anlamı "tiyatro maskesi" (takma yüz)dür. Öte yandan **waǧh**[5], (gün) başı anlamına gelirken İsa, ayrıca Musa için kullanılan **waǧīhan**[6], saygın (biri) diye anlaşılır. Oysa bu üç türev, (Arap) [**ǧwḥ**], (Habeş) [**gwḥ**], (İbr) [**gwḥ**], [**gwy**] köküne dayanmalıdır : ışıldamak, gün ağarması. (Habeş) **wgg**, **wagga**, **wagaga** : aydınlatma; parıltı, parlaklık. Allah'ın Yüzü*. Yusuf öyküsünde, kıskanç kardeşler bağlamında "babanızın yüzü"[7] deyimi, "babanızın size bakışı, ilgilenmesi", "babanızın size ışıldaması", "babanızın sevgisi" anlamındadır.
Bu kökün kimi türevleri, Türkçede olduğu gibi "(bir yere) yüz tutmak : (bir yere) yönelmek" diye anlaşılır. Oysa doğru anlamı, geri gelmek üzere bir yere yönelmek olmalıdır. Bu anlam, ışıldamak, titreşmek, "gidip gelmek" köküne dayanmalıdır. Örneğin, birisi kölesini bir yere "yönlendirdi" ise, o kimse iş tutsun diye kölesinin oraya "gidip geri gelmesini" istemişti[8].
Öte yandan "yön" diye anlaşılan tekgeçişli **wiǧhat**[9], "sık sık gidip gelme", "sık sık yüz tutma", "titreşme", Kutsal Gezi Töreni için sürekli, sık sık gidip gelme anlamında olmalıdır[10]. Örneğin İsa, Cennet'te Tanrı'nın yanı başında kalacağı için, kendisi "ışıldayan" birisi olacaktır[11].

Yürütücü : Buyuran, (alt aşamada olanı) komuta eden, komut veren; öğütleyen; bir buyruğu, Yasa'yı onaylayan, uygulatan, yürüten; işlerin yürümesini sağlayan; **al-ʿazīz**. Aziz*. Türkçeye genel olarak aziz, üstün, yüce [olan Tanrı] diye çevirilir. Üstelik Kuran'da genel olarak bu anlama gelmez. Yakın anlamlı bir deyim için bk. Melek*, Melik*.

Zakkum : Zakkumgillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, çiçekleri beyaz veya pembe renkli, kışın yapraklarını dökmeyen zehirli bir ağaççık, ağı ağacı, ağı çiçeği (Nerium oleander) (*TDK*) diye anlaşılır. Oysa bu sözcük 1 - (Akat) **zaqātu** : (hayvan) sokmak, (silah) batırmak, sivrisinek, gür sakallı (kimse) sözcükleri ile eş kökenli gibidir. Dolayısı ile dikenli ya da acıtıcı bir bitki olabilir; 2 - (Akat) **ziqqu** : Alkali [sabun yapılabilecek] bir bitki. (Akat) **muzakkûm** : arındırıcı. (Osm) tezkiye ile köktaştır. Zakkum, arındırıcı (sabun

---

[1] krş. (Osm) inkılap : 1 - Toplum düzenini ve yapısını daha iyi duruma getirmek için yapılan köklü değişiklik, iyileştirme, devrim, reform. 2 - Bir durumdan başka bir duruma geçiş, dönüşüm.
[2] (Akat) **kalappum** / **kalabbu** : kazma (araç). bk. (Tohum ekmek için) kazılacak, sürülecek (bir bahçe) (**munqalaban**) (18/36); döndürülecek yer (**munqalabin**) (26/227).
[3] 37/89
[4] 33/32
[5] 3/72
[6] 3/45, 33/69
[7] 12/9
[8] **yuwaǧǧihhu** (16/76)
[9] 2/148
[10] "Yön" (kıble) ile "gidip gelme" ilişkisi için bk. Yönek*, Dönmek*
[11] 3/45

otu) anlamına mı gelir? (Cehennem'deki) ateş gibi bu bitkinin yakıcı, zehirli olmasının yanı sıra, (suçluları, suçlarından) arındırıcı bir bitki olması gerekir. Ateş*.

Zalim : 1 - Yazık eden, yanlış ya da kötü davranan, sıkıntı çıkaran; görmemek için ya da görülmesin diye geçeği karartan. Doğru olan inancı, verilen sözü çürüten. Yazık etmek*. Öteki yaşamdan söz edilirken sık sık geçen "Allah onlara zulmetmeyecek" tümcesi Allah, kendilerine yanlış davranmayacak", "Allah, onların çıkarlarına dokunmayacak", "Allah, onların yapmış olduğu iyilikleri "karartarak" unutmayacak, görmemezlik etmeyecek" anlamındadır. Bu sözcük ile türevleri erişebildiğim tüm Türkçe çevirilerde yanlış olarak aktarılmıştır. (Osm) zalim, "acımasız ve haksız davranan, zulmeden" (*TDK*) anlamına gelirken zulmetmek, "eziyet etmek, işkence etmek" (*TDK*) demektir, üstelik "zulmetmek", Kuran'ın hiçbir Bildiri'sinde kesinlikle bu anlam altında yer almaz. Böyleleri için İdris'in Bitiğinde kötücül, kötülük eden kimse denilir. Kuran'da bu sözcük, putatapıcı olanların ağzına da koyulur[1], üstelik putları kıran İbahim'e karşı kullanılır. Musa'nın yoldaşları, "buzağıyı, tanrı olarak edinerek, zalim oldular"[2] tümcesinin de hiçbir anlamı yoktur. Oysa "onlar buzağıyı tanrı olarak edinerek, kendi yüzlerini kararttılar[3], kendilerini suç pisliği ile karartılar, Tanrı ile yaptıkları sözleşmeye karanlık getirdiler, onu çürüttüler" diye yapılan bir çeviri tümceye anlam kazandırır. Türkçe çevirilerde görülen "kendi kendisine zulmetme" deyimi, (suç işleyerek, suç ile) kendisini karartma, kendi kendini karanlıkta bırakma, Tanrısal ışıktan uzaklaşma, Yol'da ilerleyebilmek için kılavuzun taşıdığı ışığı görememe, "kör" olma demektir. Kör*. (Görülmesin diye gerçeği) karartan[4], karanlık saçan; kendisi karanlıkta kalmış kimse. Kendisini suç ile "karartmamış, kendi kendisine "zulmetmemiş" kimseler için İdris'in Bitiğinde "ışıldayan" kimseler deyimi kullanılır. Yüz*. İdris'e göre, Bekletilme Yeri'ndeki suçlu, kötücül kimseler, [kendi kendilerine] bilerek yazık etmiş oldukları için [görünür iz taşıyan] kimselerdir[5]. Bu ise böylelerinin "kara bir damga" ile damgalandıklarını düşündürür. Bu nedenle Melekler[6], ayrıca inanıklar[7] onları "benizlerinden" tanırlar. Karalık*.
Ayrıca, "ayetlerimize zulmediyorlar"[8] tümcesi çevirmenlere ayrı bir sıkıntı çıkarır. Oysa bu Bildiri'de denilmek istenilen, "Bildiriler'imize karanlık getiriyorlar ya da Bildiriler'imizi karartmaya, çürütmeye çalışıyorlar"dır[9]. (Osm) zalim, Arapçada "karanlık" ile köktaştır.
Musa, Dağ'a çıktığında, Tanrı kendisine bir Işık olarak görünür. Musa, Tanrı'nın sesini duyunca korkup, kaçmak için geriye döner, üstelik arkasına bile bakmaz[10], dolayısı ile Musa artık o ışığı göremez olur. Bunun üzerine Tanrı kendisine şöyle der[11] : Ey Musa! Karanlıkta kalanlar dışında Elçiler Ben'den korkmaz". Bu geçiş, "zulmeden kimse" diye çevirilince Bildiri'de ne demek istenildiği bilinmez olur. Tanrı'dan, Tanrı'nın ışığından uzak kalanların, artık "karanlıkta kalanlardan oluşu" Adem ile Havva konusunda da yer alır. "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın. Dilediğiniz yerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz."[12] diye yapılan bu çevirinin yorumlaması sıkıntı yaratır. Allah'ın Bahçesinde kendilerinden başka kimse olmadığı için Adem ile Havva kime zulmedeceklerdi, işkence edeceklerdi? Tanrı'ya mı, Meleklere mi? Oysa bu Bildiri'de denilmek istenilen, Adem ile Havva'nın suç işleyip "verdikleri sözü karartacak olanlardan" olmalarıdır. Bu nedenle kendileri, Tanrısal Işık ile aydınlanan Bahçe'den kovulurlar[13].
Tanrı'nın suç işleyen kimilerini, artık "kör" olup kılavuzu izlemeyesinler diye kendilerini "karartır, karanlıkta bırakır"[14]. Bir değiş tokuş sırasında değerli olan bir malı (Tanrı'yı) karartanlar, ona karaçalarak, onu çürüterek, onun değerini düşürenlerdir[15]. Kuran'daki "zalim" ile (Osm) "zulmetme" arasında hiçbir anlam ilişkisi olmadığı kesindir[16].

---

1 21/59
2 7/148
3 Karalık*
4 Gerçek rengi görülmesin diye bir nesneyi karaya boyama, karaçalma anlamı için bk. Kafir*
5 İdris'in Bitiği 108/7
6 Kuran 7/46
7 7/48
8 **kānū biāyātinā yaẓlimūna** (7/9)
9 krş. zulmetmek (karanlık getirmek) ile kafir olmak (karaçalmak). Bu iki deyim nerdeyse eş anlamlıdır.
10 27/10
11 27/10-11
12 7/19. *(Diyanet)*
13 Bunu önceden, başkaldırıcı kimi Melekler de yapmıştı. Bu nedenle onlar da Bahçe'den dışlanmışlardı (37/6 vs).
14 10/43-44
15 18/50'nin son tümcesi
16 değişik bir örnek için bk. **muẓlim** (10/27, 36/37)

(Arap) **ẓalima** : kara olma; (Habeş) **ṣalma**, **ṣalama** : kararmak, kara olmak, dumanla örtülmek, yüzü kararmak; **ṣəlum** : karanlık, kararmış, körleşmiş. Bu da ettirgen "kafir" (karaya boyayan, kara ile örten, karaçalan) anlamındadır. Karartıcı*. Kafir*.
Kuran'da "salt putatapıcı" deyimi yer almaz. Tanrı'nın yanı sıra, ara sıra da olsa[1] puta tapanlara "ortakçı" denilir. Oysa (Yemen) **ṣlm** / **ẓlm** (II), insan (erkek) yontusu, simgesi (heykeli) anlamına da gelir[2]. Genel olarak (Arami) **ṣlmt** : simge, put anlamındadır[3]. (Akat) **ṣalāmu** : kararmak; karanlık olma; **ṣallamtu**, **ṣallamdu** : kara nesne; gece kuşu; kara yılan. (Akat) **ṣalmu** (I) : kara; karanlık; **ṣalmu** (II) : tanrı, kral, insan simgesi, yontusu; ölümün benzetmesi, simgesi; tanrının erkek kardeşin benzeri, benzerliği[4]. Dolayısı ile Kuran'ın kimi yerlerinde bu kökten türeyen sözcüklerin, Allah'ı tanrı olarak tanımayan "salt putatapıcı" ya da "Allah'a erkek kardeş" [Hubal*] uyduranlar anlamına gelip gelmediği araştırılmalıdır. Örneğin, karanlık(lar) diye anlaşılan **ẓulumāt**[5] sözcüğünün "biçim" (şekil) ya da "taslak" anlamına geldiği kesindir. Bu çeviri sıkıntısının göze çarpıcı örneklerinden biri, "ekin tarlasının çiftçiye zulmetmesi (**taẓlim**)" konusunda yer alır[6]. "Zulmetme" diye çevirmek anlamsız olduğu için eksiksiz kılmak diye bir anlam türetilir. Oysa (çiftçiyi) üzmek, yüzünü karatmak, (çiftçiye) yazık etmek, (ürünü) karartmak, çürütmek uygun bir çeviri olmalıydı. "Ayetlere zulmedenler"[7], Tanrı'dan gelen Bildiriler'i çürütmeye çalışan kimselerdir.
Öte yandan Kuran'da iki kez (5/3, 90) yer alan [**zlm**] kökü, **azlam** (bakı okları) diye anlaşılır. Bu kökün ikinci anlamı, bir nesnenin ucunu, çıkıntılarını kesmek, yontmaktır[8]. Bu da Kuran'ın kimi yerlerinde [**zlm**] ile [**ẓlm**] kökleri birbiriyle karıştırıldığını düşündürür. Geleneklere göre Hubal'ın putu, insan biçiminde idi. Sağ eli kırıldığı için Kureyşliler, kırık eli altından yapılmış bir el ile onarmışlardı.

Zebaniler : Cehennem'deki tutuklayıcı Melekler. 1 - Kıstırıcılar; 2 - İticiler, sürükleyenler. Arapça olmayan tekgeçişli bu sözcük[9], Geleneklere göre Cehennem'deki acı çektirici, acımasız Melekler'in adıdır.
1 - Mesopotamya'da (Sümer) **zi.ba.an.na**; (Akat) **zi-ba-ni-tum**, **zibānītu**: tartı kefeleri, **zibānu** : (Libra) Terazi Burcu olarak bilinir. (Arap) **zaban**, yan demektir (tartının yanı, tefesi). Dolayısı ile bu kimseler, Öteyaşam'da dirilen ölülerin suçlarını tartan, Tartıcı Meleklerdir[10]. Bu konu özellikle eski Mısırlılarca iyi bilinir[11]. Ölülerin, ölümsüz, mutlu bir yaşama kavuşabilmeleri için [Cennet'e gidebilmeleri için] Osiris'in önünde tanrıça Maât'ın eşliğinde yürekleri tartılırdı.
2 - Akrebin kıskacı; (Arap) **zāy bā nūn**. Kıstırıcı, ezinç verici (Melekler). Ayrıca Cehennem'de suçlular için **ankālan** (kıstırıcılar, söküp çıkarıcılar) olacağı belirtilir[12]. Ayrıca **aṣḥāba l-nār**, Ateş'in sürücüleri, sürükleyicileri ya da Ateş'in baskıcıları anlamındadır[13]. Öte yandan, Ateş (Cehennem) bağlamında dört[14] kez alan **ḫazanat**, ayrıca gökten düşen yağmur bağlamında tekgeçişli[15] **ḫāzinīn**, Ateş'in / suyun saklayıcıları / tutucuları, tutuklayıcıları[16] anlamında olduğu unutulmamalıdır. Ateş'te görevli Melekler için **ġalīẓ**[17] deyimi de kullanılır. Krş. (Habeş) **gallada** : Kuşatıcı, bağlayıcı; örtücü; **galasa** : örtme; **galado** : ucu bükük (çengel gibi olan) bıçak.

Zebur : Davut'a verilen Bitik. Davut'un Mezmurları. Mezmur : (Harp, lir eşliğinde) makamla okunan Zebur'un Bildirileri. Tanrı'nın, şarkı söyleyerek, makamla övülmesi. Batı dillerinde psalm / psaume, zebur ile eş anlamlıdır. (b/m) (Arap) **zamara** : kaval (düdük) çalmak, (Akat) şarkı söylemek[18].

---

1 "kaçamak eylem", Alçaklık*
2 Bu çift anlam, Türkçedeki kara, karanlık ile karalama (taslak olarak yazma, çizme, yontma)ya benzer. Karalık*
3 *F. Millar, "The Roman Near East. 31 BC - AD 337"*
4 simge, yontu anlamları Sami dillerinde bir karanlık olan "gölge" kökünden türemiş olabilir. Her nesnenin gölgesi, ancak kendisine benzer.
5 39/6
6 18/33
7 7/9
8 krş. Yontmak, yontu yapmak.
9 96/18
10 Burçlar konusunda bk. On Dokuz*.
11 https://en.wikipedia.org/wiki/Book_of_the_Dead
12 73/12
13 74/31
14 39/71, 39/73, 40/49, 67/8
15 15/22
16 Türkçeye genel olarak "bekçi" diye çevirilir. (Osm) hazine (varlık birikintisi, elde tutulmuş varlıklar) ile köktaştır.
17 örneğin 66/6
18 Geniş bilgi için bk. **zammara** (I) (*Geez Sözlük, 639*).

Zevce : [**zwğ**] kökünden türeyen bu sözcük Kuran'da genel olarak eş, karı diye anlaşılır. Kimi Bildiriler'de ise çeşit çeşit, türlü türlü, biraz ondan biraz bundan anlamındadır. Çift*. Oysa eylem olarak[1] "eşleştirme", bir araya getirme, küme küme yapma anlamı ile geçer, üstelik kesin olarak bugünkü anlamı ile evlenmiş, "nikahlanmış" anlamına gelmez. Anlamı tartışılamayacak olan bir örnek (**yuzawwiğuhum**), birlikte doğan, "ikiz doğan" çocuklar konusunda yer alır[2]. Nikah*. (Arap) **zawğ** : eş. (Arap) (ʾ**al**)**ğawzā**, (Habeş) **žawzā** : İkizler Burcu. Ses göçüşmesi ilginçtir. Özgür Varlıklar (Huriler) bağlamında, "zevce" sözcüğünün, (özgürce yaşayan) ikiz (varlık) anlamına geldiği kesindir. Korunuk*.

Zekat : **zakāt**, "ödün" (uzlaşmaya varabilmek için hak, istek veya savlarının bir bölümünden, karşı taraf yararına vazgeçme, ödünleme, ivaz, taviz) (*TDK*) anlamı ile çevirildi. Bu deyimin köktaşları bağlamına göre "Yedi Anlamlı" deyimlerdendir :
1 - Artma, artış, yükselme, sivrilme; arındırma; yarar; yararlanma
2 - (Kötü, alçak bir durumda olan birisinin durumunu) yükseltme[3]; birisinin durumu karardıktan sonra yeniden aydınlatma.
3 - (Suçtan, borçtan) arınma; suç kirliliğini giderme, (borcu) ödeme; (suç, borç konusunda) arı, duru olma.
4 - Karşılıklı savların (çözülüp) yatıştırılması; karşılıklı savlar (sunulduktan sonra) anlaşmaya varılması. Krş. (Yemen) **nfq** : istemek, gerektirmek; ödeme istemek; bağlayıcı belge. Katkı*.
5 - Kira; oturma vergisi; ayakbastı parası.
Bütün bu değişik anlamlar, değişik köklerden türer. Kökenler :
(Akat) [**zk'**], **zakû** (I) : 1 - (sıvı, maden, gök, hava) arı, duru olma: (tohum) kabukları yolunmuş, (toprak) otlar yolunmuş olma[4], ayıklanmış olma; (suç, [davacılardan gelen] sav, savlama; mal) kesin, kuşkusuz olma; **zakû** (II) : arı olma; arındırılmış olma; ay tutulmasından sonra ay, yeniden parlamak; (insan, sav, vergi, zorunlu iş) özgür olma, tutulmamış olma; **zakûtu** : (vergi, suç konusunda) arılık; ayrıcalıklı olma; (tohum) kabukları yolunmuş olma durumu. (Yemen) **z**ʾ**k** : suçu arındırmak için sunu sunma. (Akat) [**zk'**] (**zakû**), **tazkītu** : arılık, duruluk. (Osm) "tezkiye etme". (Arap) [**zkw**] : arınma, arındırma, artış, yükselme, yarar; yararlanma[5]. (Kuzey Habeş, Amhar) **zäkat** : oymak başkanına verilen vergi.
(Akat) **dekû** (II), **dakû** : 1 - yükseltmek[6]; 2 - kaydırmak; yer değiştirmek, (iş yerinde yer, sıra) değiştirme (vardiya, nöbet); 3 - (gemi)[7] kiralama; 3 - çağırma; (ordu, asker, vergi) toplama; ele geçirme, "haciz koyma"; 3 - (savaşta) salmak, bağını çözmek, kışkırtmak; 4 - uyandırmak; ayağa kaldırmak, kışkırtmak. 4 - kaldırmak; gidermek, otları yolmak[8]; arındırmak. 5 - birisini taht'tan indirme; tacını çıkarma; (Akat) **dēkû** : (zorunlu iş, vergi için) çağırıcı, toplayıcı. (Akat) **dikûtu** : bir kimseye ya da bir topluluğa zorla, ücret vermeden yaptırılan iş, yüklenti, angarya. (Habeş) **zqq**, **zaqqa** : yere çökmek; yerleşmek.
Açıklamalar : 1 - **zakiyyatan**, **zakiyyan**[9] : Arı, (suç ile) kirlenmemiş (kimse) anlamına geldiği açıktır. Öte yandan **azkā**[10], bayatlamamış, taze "yiyecek" bağlamında kullanılır. Bunların dışında aklama, aklandırma, yargılama sonunda (sanık/sanığı) suçsuz bulma/bulunma anlamına gelir. Ayrıca bk. (Akat) **zakītu** : tapınak görevi için bağışlanmış / adanmış kadın. Bu ise erden / er görmemiş kız anlamına gelmelidir.
2 - Tanrı, Musa'ya Yazıtları'ı indirip[11] İsrailoğulları ile **şlt** (sözleşme, bağlaşma)[12] yapınca buna karşılık kendilerinden Ödün (zekat) ister[13], üstelik yapılan bu anlaşma gereğince bu Ödün, zorunludur[14]. Bu ödünü verenler bu Yaşam'da Kutsal Topraklar'a, Öte Yaşam'da ise Cennet'te oturacak, yaşayacak olanlardır.
Dolayısı ile bu Ödün, bir tür "kira"dır[15]; "ayakbastı parası"dır[16].

---

[1] 33/37, 42/50, 44/54, 52/20, 81/7
[2] 42/50. "He combines them" *(Al-Jalalayn)*
[3] yakın anlamlı bir deyim için bk. (Habeş) **sadaqa** (III), Sadaka*
[4] (Amhar) **zaqä** : kazımak; kazıyıp arındırmak; saçları kazımak (tıraş etmek). "Otları yolma" için bk. "kefaret". Kafir*
[5] (Yemen) [**zkw**], **zkt** : Tanrısal kayra.
[6] (Akat) **zaqātu** (II) : (boynuz, diş, silah) sivri, sivrilmiş olmak. (Arap) [**ḏky**], (Osm) zeki : (anlayış yeteneği) artmış, üstün olan.
[7] bir yerden bir yere geçerken!
[8] krş. (Akat) [**zk'**], **zakû** (I,II). "Kefaret" anlamı için bk. Kafir*
[9] 18/74, 19/19
[10] 18/19
[11] 7/154
[12] Namaz*, Salat*. Bk. "Altın Buzağı Olayı" 7/148 vs.
[13] krş. (Akat) [**zk'**] (**zakû**), **tazkītu** : "clearance" "manumission" of slaves; "settlement" of mutual claims.
[14] Kuran 7/156; Çıkış 25. Bölüm
[15] (Akat) **dekû** (II), **dakû**
[16] Bir yerde oturabilmek için "tapu" alma deyimi için ayrıca bk. Derece*

Tanrı, Musa ile yaptığı bu Antlaşmayı[1] sonradan doğrultmak, yeni bir Antlaşma yapmak için Elçi Mehmet'i görevlendirir. O bağlamda[2] yer alan **bil-şidq** deyimi[3] Yemen dilinde [Cennet'e gidebilmek için] "mülkiyet haklarını iddia etme" demektir[4].
Gökleri, yeri, ayrıca oralarda ne varsa tümünü Kendisi yarattığı için bütün bunlar Tanrı'nındır. Sonra Tanrı, insanları yeryüzüne[5], ayrıca yeryüzünde bulunan azığa "ardıl" kılar. Dolayısı ile buna karşı insanların Tanrı'ya bir tür vergi, oturma kirası[6] vermeleri gerekir. Oysa Tanrı, bu verginin Kendisi adına yoksullara dağıtılmasını ister[7].
Ayrıca, belirli bir bağlamda yer alan Ödün (zekat)[8] ile Ödence (cizye)[9] eş anlamlıdır; "inanık olmayanların", inanıkların oturduğu yerde özgürce - yapılan antlaşmayı ayakta tuttukça - yaşayabilmeleri için verdikleri "oturma vergisi" ya da "kira" ya da "ayakbastı / toprakbastı" anlamındadır. Öte yandan Kuran'da yer alan (Arap) [**qrḍ**] : Hicaz Bölgesinde, birisinin bir yerdeki topraklardan özgürce geçebilmesi için kendisi ile yapılan sözleşme anlamına gelir[10].
Bu deyiminin Yemen'den ortaya çıktığı bellidir. (Yemen) **z'k**, suçtan ötürü [suçundan arınmak için] sunu sunmak anlamına gelir. O bölgedeki Himyar yazıtlarında M.S. 400 yıllarına doğru "**ṣlt**" ile "**zkt**" deyimleri yan yana görülür[11]. Sonradan bu **ṣlt-zkt** ikili deyimi, Kuran'da sık sık birlikte geçecektir. Türkçeye "namazı kılın, zekatı verin" diye çevirilir. Oysa [Tanrı ile yaptığınız] Antlaşmayı ayakta tutun, [Antlaşma gereğince] Ödün'ü verin anlamına gelir. Yahudilerde **zĕkût** diye bir deyim bulunur. **zākâh**, kazanmak [kazancını arttırmak], yengi, ödül anlamındadır[12].

Zelil : [**ḏll**] kökünün türevleri olumsuz bir anlam taşır; aşağılama, aşağılanmış olma diye anlaşılır. Bu kök Sami dillerinde [**zll**], (Yemen) [**ḏll**] olarak geçer; anlamı, genel olarak Arapçada olduğu gibi olumsuz, yıkıcı, küçük düşürücüdür. Oysa bu, Kuran'ın kimi Bildiriler'inde, anlam sıkıntısı yaratır[13].
(Yemen) [**ḏll**], **tḏlln** : kendini bırakmak, boyun vermek anlamına gelirken **stḏlln**, birlikte anlaşmak, birbirine uymak, "birbirine sarkmak, dayanışmak" demektir. Bu değişik anlamlar ayrı köklere dayanmalıdır : (Akat) [**šll**] (II) : emeklemek, yerde sürünmek; (Akat) [**ṣll**] : yatmak, yere uzanmak; yatışmış, dingin, uyuşuk olma[14]; uysal. (Akat) [**dll**] : 1 - küçük, bodur, basık, büyümesine engel olunmuş; baskı yapılmış olma, mutsuz olma; (Akat) **dullu** : sıkıntı, iş, görev; zorunlu görev, angarya. (Akat) **dullulu** : baskı altında olan toplum.

Zeyd : **Zayd b. Hāritha.** Geleneklere göre Zeyd, sonradan Mehmet'in üvey çocuğu olacak olan bir savaş tutsağıdır[15]. Oysa, Kuran'ı getiren, Kuran'da kendi öz adı bile belirtilmeyen Elçi döneminde yaşayan hiç kimsenin adı Kuran'da yer almaz. Adı geçen son kişi İsa'dır. Dolayısı ile **Zayd**, bir nitelik, bir unvan olmalıdır. Kuran'a göre bu kimse Tanrı'nın kendisine "gönenç verdiği" biridir. Bir dönemler köle olan birisi, Tanrı'nın sınadığı, dolayısı ile "gönenç içinde" olmayan biri olmalıydı[16]. Öte yandan Kuran'ın birçok yerinde kölecilik kesinlikle yasaklanmışken Elçi Mehmet'in bir dönemler köle edinmiş olabilmesi pek inandırıcı değildir.
1 - Bu kimse Elçi Mehmet'in yardımcısı, "yaveri" idi. Görev bakımından onun "ikizi" idi; Elçi'nin bir kolu idi. Ancak bu "yardımcılığın", Elçilik ya da kent yöneticiliği ya da yazıcılık [kalemi tutan kol] konusunda olup olmadığı belirsizdir.
(Yemen) **z'd** : iyi amaçlı, iyiliksever (kimse); düzen, buyruk. (Yemen) **s^{1}t** : **qayl** olanlar gibi yetkisi olan kimse. (Yemen) **qayl** : üst aşamada olan (kral, paşa, bey gibi) birisinin yardımcısı; bir beyin, yönetici olan

---

[1] ayrıca bk. 2/83
[2] 39/32 vs.
[3] 39/32-33
[4] Sadaka*
[5] örneğin 6/165, 10/14, 35/39, 38/26, 57/7
[6] Anlam genişlemesi için krş. (Yemen) **z'd** : kira, gelir; (Arap) [**zyd**] : arttırma, artış, (Osm) ziyade, zait.
[7] 2/83
[8] **zakāt** (9/11)
[9] **ğizyat** (9/29)
[10] Ödünç*
[11] *C. Robin, "Himyar et İsrael"*
[12] borç ile alacak (kazanç) (**ḥôb** and **zĕkût**) deyimi için bk. *A.G. Anderson, "Redeem Your Sins".*
[13] örneğin 76/14
[14] (Yemen) **ḍll** : salgın bir sayrılığa tutulma.
[15] 33/37. *Al-Jalalayn*
[16] Oysa Mehmet kötü bir durumda iken Tanrı kendisine sonradan "gönenç sağlamıştı", kendisini Elçi olarak atamıştı (93/11).

görevlisi. krş. (Arap) [**swd**], **sayyid** : bey; oymak başkanı. (Akat) **sêdu** : desteklemek[1]; **sa'du** : yardım; **sā'idum** : yardımcı; **šēdu**, **šeddu** : koruyucu tanrı. Krş. (Osm) müsait, yardımcı, yardım eden, yaver, (Osm) müsaade ise yardımlaşma, yardım, yarlık, el verme, kolay kılma kökünden türer (*Nişanyan*)[2].
Öte yandan [**sʿd**] kökenli **saʿīd** (mutlu, kutlu) deyimi Kuran'da iki kez yer alır[3]. Arapçada bu kök ayrıca gönenç içinde olma, yardım etme, yardım görme; ikili yıldız takımı [birbirine yakın iki yıldızdan oluşan küme; ortak iki yıldız]; kol (bilek ile dirsek arası); meme ucu, sütün aktığı yer[4] anlamına gelir (*Lane*). Habeşistan'da "erden Meryem" için kullanılan (Habeş) **sāydā**, (Arap) **sayyida**'dan bir alıntıdır. Sina Yarımadasında yaşayan Arapça konuşan, Mesih (İsa) Allah'ın oğludur (**al-Masīḥ ibn Allāh**) diyen Hristiyanların ağzındaki, Erden Meryem için kullanılan "**al-sayyida umm al-Masīḥ al-batūl**" deyiminde "**al-sayyida**", "kutsal / kutlu" (ana, anne) diye anlaşılır.
2 - kısıtlı kimse. Korunuk (?). Krş. benzer sesli (Osm) zahid/zahit, züht : kendi değerini küçük düşüren kimse[5]; kendini kısıtlayan. [**zhd**] için bk. 12/20. Hanif*.
3 - (Akat) **ṣâdu** : dönmek, dolaşmak, gezinmek; **ṣā'idu**, **ṣayyidu** : başıboş gezinme, başıboş dolaşan kaçak; **ṣayyādu** : başıboş dolaşan; **ṣayyudû** : dolaşan, gezginci. Krş. Ozan*.
4 - (Yemen) **z'd** : kira, gelir; (Arap) [**zyd**] : arttırma, artış, (Osm) ziyade, zait. Bu iki kök arasındaki ilişkiyi görebilmek için bk. Zekat*. (Arap) [**ṣʿd**] : art(tır)mak, yukarı çıkmak (3/153). (Akat) **ṣidītu** : (yolculuk için) azık; **ṣadû**, **ṣudû** : geçim, geçimlilik almış olma; sürekli geçim elde etmiş olma. ; (Arap) [**zwd**] : 1 - azık, azıklandırma, azık taşıma (2/197 iki kez); azık çantası, çıkısı, heybesi. "Öğrenmiş" ya da "öğretmen" anlamı için bk. Azık*, Yemek*. "Azık / azık çantası" taşıyıcısı, çömez (?) için bk. Yolcu*.
Dolayısı ile **Zayd**, kendisinde bir artış, "fazlalık" olan, yüksek bir sorumluluğu olan bir yönetici (ya da yönetici yardımcısı) olan kimsedir. Kendisi **ulū l-faḍl** (olanlardan) (24/22) biri olup **ḏū l-faḍl**'dır. Kayra*. Hem Tanrı hem de Elçi Mehmet kendisine **niʿmat** sağlamıştı, kendisini gönendirmişti[6].
5 - (Ugarit) **z-d** : kaynamak, tutuşmak; özlemek.

Zındık : Zerdüşt inancı ile Hristiyanlığı bir araya getirmeye çalışan, Salıkçı olduğunu ileri süren Mani'nin yandaşı. Zındıklık (Manicilik)[7], Hristiyanlarca bir sapıklık olarak sayılırdı. Bu sözcüğün kökeni Farsça **zand**'dır; "açıklama, yorum" demektir. Arapçaya **zindīḳ** / **zandīḳ** olarak geçen bu sözcük sonraları, dinden sapan, sapık anlamına getirilecektir. Abu Qurra'ya göre Zındıklar (**Manāniyyūn** olanlar), Mani'nin öğretisini izleyenlerdir[8]. Kendilerine göre, İncil'in "yorumunu" (**tafsīr**)[9] ancak öğretmen Mani bilir. Oysa (Fars) **zand**, (Arap) **maʿnā** ile (Arap) (**tafsīr**) yakın anlamlıdır : açıklama, anlam, yorum[10]. Dolayısı ile Zındık, üstü kapalı olan konuları açıklayan, "yorumcu"[11] anlamına gelmelidir.
Sözlük anlamı bakımından, yorumu ancak kendileri bilen **Manāniyyūn** (Zındıklar) ile Kuran'da özellikle Göçötesi döneminde yer alan (Arap) [**mny**] kökünün kimi türevleri arasında benzerlikler vardır. Örneğin kendi Bitikler'ini çarpıtanlar bağlamında, kimilerinin yaptığı ancak bir **amāniyya** olarak nitelendirilir[12]. Böylelerinin yaptığı ancak bir **ẓann**'dır. Sanmak*. Anlam bakımından krş. (Arap) **ẓann**[13] ile (Fars) **zand**.
Osmanlıcada birisi bir konuda temenni (**tamannā**) ederse, o kimse, bu konunun sonucunun, yorumunun öyle çıkacağını, gerçekleşeceğini umar, öyle sanır, **ẓann** eder. Bütün bunları özetlemek için krş. (Akat) **manû** (IV) : 1 - saymak, gibi saymak, yüklemek, hesap etmek; 2 - aktarmak, dönüştürmek; 2 - büyülü sözler söylemek [üstü kapalı mâni söylemek?].
"Aktarma, karşıya geçirme" ile "yorumlama" arasındaki ilişki için bk [**brr**]*. Zındıklar (Maniciler), tapınma öncesinde yıkanırdı, inananlar günde dört kez, "seçilmişler" (din sorumluları) yedi kez "ayağa dikilip" yakarırlardı. Yönek olarak, gündüz, güneş nerede ise oraya dönülürdü, geceleri ise ay'a doğru dönülürdü. Güneş ya da ay görünmez ise Demirkazık'a dönülürdü[14]. Oruç tutulurdu. Şarap içilmez, et yenmezdi.

---

[1] **l-zād** (2/197)
[2] Bütün bu anlamlar için bk. Övgü*
[3] 11/105, 11/108 (**suʿidu**)
[4] süt kardeşi (?)
[5] krş. Hanif*
[6] 33/37
[7] Manichaeism
[8] *G. Monnot, "Abu Qurra"*
[9] *G. Monnot, "Abu Qurra"*
[10] Oysa Sabii (Manda / Mandaic) dilinde **mana**, 1 - anlam; 2 - örtü, giysi demektir.
[11] yorum : Gizli veya hayalî olan bir şeyden anlam çıkarma (TDK)
[12] 2/78
[13] (Habeş) **zenawa**, **zenā** : bildirme, söyleme, muştu getirme, anlatma, aktarma, dedikodu
[14] *H-C. Puech, "Le Manicheisme"*

Manicilik, bütün Orta-Doğu'ya, ayrıca Anadolu'ya yayıldığı gibi Arabistan'da da yerleşmeyi başarmıştı. İslam kaynaklarına göre Hicaz'da (Mekke'de) de Maniciler vardı[1], üstelik Emevi Devletinin kurucusu Muaviye'nin babası ve Kureyş Boyu'nun ileri gelenlerinden olan Ebu Sufyan, Manici (Zındık) idi. [2] Oysa Kuran yorumcuları genel olarak kendisini putatapıcı olarak sayarlar.

Zihar : [**ẓhr**] köküne dayandırılan türevler değişik köklerden türeyip, değişik anlamlara gelir : 1 - arka, sırt, arkada olmak, gecikmek; yüklenmek, sırtlanmak, arka vermek, destek (yardımcı) olmak; 2 - (Osm) zihar : iki nesne arasında ilişki, uyuşum oluşturmak. Bir nesnenin yerine başkasını uydurmak, (iki nesneyi) eşit kılmak. (Yemen) [**ẓhr**], **hẓhr** : tanıklık etme; doğrulama. (Habeş) **dẖr** (I) : arka, arkada olmak, arkada kalmak, ertelemek[3]; **dẖr** (II) : kutsamak, kayırmak, evlendirmek. 3 - (Arap) [**ẓhr**] : ortaya, açığa çıkmak, Örneğin, [kimliği] açığa çıkma, benzetilme, tanınma (**yaẓharū**)[4]. (Habeş) [**zẖr**], **zaẖara** : genişlemek, yayılmak.

Zina : **l-zinā**, türevleri Kuran'da dokuz kez yer alan [**zny**] köküne dayanarak, erkek ile kadınlar için yolsuz, yasal olmayan cinsel ilişkide bulunma diye anlaşılır. Olsa olsa 17/32 ile 60/12'de bu anlama gelebilir. Böyle bir anlam, özellikle 24/2-3'te yorum sıkıntısı yaratır. Ortak koşucular ile evlenmek yasak iken neden yasal olmayan cinsel ilişkide bulunan erkek ile kadınlar, artık kendi aralarında ya da (Elçi'nin Yolu'ndan ayrılarak?) ortak koşucularla evlenmelidir? Köken :
1 - (Yemen) [**ẓʿn**] : yer değiştirmek, (yerinden) ayrılmak, sıvışmak. (Akat) **šanû** : (yol, kıyı, yer, durum, sınır, kural, sözcük, tasarı, inanç, düşünce, giysi) değişmiş olmak; değişik olmak[5]. Yapı (bina), akarsu yatağı, yer değiştirmek. Bu kök, (Akat) iki (2) ile köktaş olmalıdır[6]. Töre*. Öte yandan, benzer sesli [**ẓʿn**] köküne dayandırılan tekgeçişli **ẓaʿn** (16/80), "yolculuk / göç" diye anlaşılır. Bu durumda "zina" yapan kimse dininden, inancından ayrılmış, başka bir inanca "göç etmiş" olan biridir. Böyle birisi inanıkların gözü önünde kırbaçlanmalıdır, "toplumdan kovulmalıdır"[7]. Artık bu kimse ancak kendisi gibi (inancından) ayrılmış olan birisi ya da ortak koşucu olan birisi ile evlenebilir, üstelik bu tutum (inançtan ayrılış), inanıklara kesinlikle yasaktır[8]. Kuran'da, erkek ile kadınlar için yasal olmayan cinsel ilişkiler, ayrıca eşcinsel ilişkiler konusunda ya "alçaklık (fahişelik) yapma" deyimi kullanılır, ya da kendilerine "yarıklarınızı koruyun" denilir, ayrıca bu konuda suç işleyenlere, "alçaklık edenlere" karşılık verilmesi 4/15,16'da açıklanır.
2 - (Habeş) **zenawa** (bildirme, muştulama, aktarma, adı çıkmış olma (tanınmış olma), karşılıklı konuşma)[9] eyleminden türeyen **zenā**, bilgi, öykü aktarma, dedikodu. Dolayısı ile "zina" yapan biri, olumsuz, kötücül bilgileri aktaran, dedikodu yapan biridir. Böyleleri, özellikle korunuk kadınlar konusunda (örneğin Ayşe), "cinsel ilişkide bulundu", "geçici damızlık koca buldu" diyerek dedikodu yapan, böylece bu uydurulmuş öyküyü yayanlardır. Krş. (Habeş) **səmuʿa zənā** : "adı duyulmuş", ünlü. Ayrıca krş. (Arap) [**znn**] : (yanlış bir) sanıda bulunmak; zannetmek; (bir konunun öyle olduğunu sanıp) yargı vermek[10];
3 - (Habeş) **zanawa** : kirli olma. "Zina yapan", kendini / başkasını kirletmiş olandır; 4 - Yolsuz birleşmede bulunandır. (Arap) **zanā**, (Habeş) **zanaya** : yasal olmayan cinsel ilişki; (Habeş) **zənyat**, **zənet** : yolsuz birleşme; döl.

[**zlf**] : Bu kökün 10 türevi, "yakın / yaklaştırma" diye çevirilir, üstelik özellikle dört kez yer alan **zulfā** deyimi, ya anlam sıkıntısı çıkarır ya da anlam daralmasına yol açar. Sami dillerinde [**zlf / dlp**] : dökmek, damlamak, taşmak[11]. (Akat) **šalāpu** : çekip çıkarmak; kınından çıkarmak, dışarı çıkarmak. **šiliptum** : satmanı dernekten çıkarmak; çocuğu döl yatağından çekip çıkarmak. Çıkarıp (kendine doğru) çekmek anlamı Arapçada da bulunur, üstelik Arapçada bu, yanaşmak[12] değil bir nesneyi çekerek kendisine yanaştırmak anlamındadır. **zulfā**, bağlamına göre Allah'ın, başka bir tanrının, varsıl kimselerin varlık ve çocuklarının (Allah'a, bir başkasına) yakınlık (göstermesi), kayırmaya çalışması diye anlaşılabilir. Bu da (yakın olsun

---

[1] İbn al-Kalbî, *Mathâlib (aktaran A.-L. de Prémare, "Les Fondations de l'Islam", 252)*
[2] İbn Habîb, *Muhahbar*
[3] (Akat) **saẖāru** : geri dönmek, çevresinde dönmek, araştırmak, oyalanmak (beklemek); kayırmak; döndürtmek, dönüştürmek
[4] 18/20
[5] krş. Nakir*
[6] krş. (Osm) saniye : ikinci, ikincil
[7] 24/2
[8] 24/3
[9] bu kökün Sami Dillerinde **ʾdn** (kulak)tan türediği de öne sürülür. Değişik görüşler için bk. *Geez Sözlük, 641*)
[10] 24/12
[11] (Arap) sulak, verimli toprak
[12] Sami [**krb**] / [**qrb**] : (kötü ya da iyi amaç ile) yanaşmak.

diye) Allah'ı / bir kimseyi kendine çekmek demektir. Öte yandan öteki Sami dillerine, özellikle Akatçaya dayanılırsa, (kötü ya da kötü durumda olan kimseyi bir yerden) çekip çıkarma, (aklamak için birisinin suçunu) çıkarma[1], (suçu / kötülüğü) dökme, yarlıgama anlamına gelir[2]. Oysa "yaklaştırılma" [**krb** / **qrb**] (edilgen)], Kuran'da bilinen bir deyimdir : 1 - Cennet'in sakınıklara yaklaştırılması[3]; 2 - İnanıkların Allah'a yaklaştırılması, kendilerinin **muqarrabūn** (8 kez)[4] oluşu.

---

[1] Bu konuda özellikle bk. 39/3-4

[2] Arapçada bu kökten türeyen, bölüm, bölük, kesim anlamına gelen sözcüklerin kökeni : (Akat) **ṣalāpu** : 1 - (köşesinden) kesmek; (hayvan, kadavra) kesik kesik yapmak; parça parça kesmek; **ṣalpu** : dilim dilim; **ṣullupu** : bölünmüş, bölük. Görüldüğü gibi Akatçadaki **ṣ** ve **š**, Arapçaya **z** olarak geçer. Ugarit ile İlkel Sami dillerinden Arapçaya olan **ṣ** → **ḍ** ve **š** → **s** dönüşümü bilinir.

[3] 26/90, 50/31, 81/13

[4] örneğin 56/11, 56/88, 83/21

KAYNAKÇA

Sözlükler :

- Badawi, El-Said M., Abdel Haleem, M. A. "Arabic-English Dictionary of Qur'anic usage", Leiden-Boston Brill (2008).
- Beeston, Alfred Felix Landon; Ghul, M.A.; Müller W.W.; Ryckmans J. "Sabaic Dictionary (English-French-Arabic) Dictionnaire sabéen (Anglais-Français-Arabe)" Éditions Peeters, Louvain-la-Neuve; Librairie du Liban, Beyrut (1982).
- Gelb, İ.J. "Glossary of Old Akkadian" The University of Chicago Press (1957).
- Gelb, I.J.; Landsberger, B.; Oppenheim, A.L. "The Assyrian Dictionary", The Oriental Institute, Chicago.
- Halayqa, Issam K. H. "A Comparative Lexicon of Ugaritic and Canaanite", Ugarit-Verlag Münster (2008).
- Hoftijzer, J; K. Jongeling, K. "The Dictionary of the North-West Semitic Inscriptions - Part 1 & 2", Brill (1995).
- Johnston, Christophe. "The Epistolary Literature of the Assyrians and Babylonians",Johns Hopkins University, Baltimore (1898).
- Lane, Edward William. "Arabic-English Lexicon", Londra (1885).
- Leslau, Wolf, "Comparatıve Dictionary of Ge'ez (Classical Ethiopıc) with an index of the Semitic roots", Wiesbaden, Harrassowitz (1991). Leiden-Boston.
- Lete, Gregorio Del Olmo; Sanmartin, Joaquin. "A Dictionary of the Ugaritic Language in the Alphabetic Tradition Handbook of Oriental Studies" çev. Wilfred G.E. Watson. Brill (2003).
- Mir, Mustansir. "Verbal İdioms of The Qur'an", Center for Near Eastern and North African Studies, The University of Michigan, Ann Arbor (1989).
- Munzinger, Werner. "Vocabulaire de la Langue Tigré", Leipzig, T. O. Weigel (1865)
- Old Testament Hebrew Lexicon (https://www.biblestudytools.com/lexicons/hebrew/nas/).
- Pentiuc, Eugene J. "*West Semitic Vocabulary in The Akkadian Texts From Emar*", Eisenbrauns (2001).
- Piamenta Moshe. "Dictionary of Post Classical Yemeni Arabic", Brill (1991).
- Steingass, F. "The Student's Arabic-English Dictionary", W.H. Allen and Co. (Londra) (1884)
- Strong James. "A Concise Dictionary of The Words in The Hebrew Bible", Madison NJ (1890).
- Wehr, Hans. A Dictionaryof Modern Written Arabic (yayınlayan J. Milton Cowan), (3. Basım) Spoken Language Services, New York (1976).
- Zammit, Martin R. "A comparative Lexical Study of Qur'anic Arabic", Leiden-Boston-Koln, Brill, (2002). [Handbook of Oriental Studies : Sect. 1, The Near and Middle East; Vol.61].

Türkçeleştirme Kaynakları :

- Akar, Ali. "-Ğan Eki", *V. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, 20-26 Eylül (2004) s.85-95.
- Akçataş, Ahmet. "Karahanlıca İlk Kuran Tercümesi Sözlüğünün Söz Denizinde Bir Gezi", *Turkish Studies, İnternational Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4 (4) (2009) s.12-29.
- Ata, Aysu. "*hapax* in Rylands Manuscript Interlinear Translation of Koran into Turkic", *The İnternational Association of Central Asian Studies*, 14 (2010) s.1-12.
- Ata, Aysu. "Karahanlı Türkçesi : Türkçe İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası)", Türk Dil Kurumu, Ankara, (2004).
- Ata, Aysu. "Kısasü'l Enbiya (Peygamber Kıssaları)" (2 Cilt), Türk Dil Kurumu, Ankara, (1997).
- Ayazlı, Özlem. "Mahayana Budizmine Ait Sayı ve Zamanla İlgili Bazı Terimler", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6 (1) (2011) s. 635-641. yetinç
- Aydemir, Adem. "Türkçede Artzamanlı Sözvarlığı Boyutuyla : Yazuk/Yazık Kelimesi ve Soydaşları Üzerine", *Türk Dünyası Araştırmaları*, (201) (2012) s.1-26.
- Baştürk, Şükrü; Uluocak, Mustafa. "Lügat-i Farisi ve Arabi'de XVIII. yüzyıl Türkçesinin Söz Varlığı Üzerine", *Turkish Studies. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4/4 (Yaz 2009) s.119-134.
- Borovkov, A.K. "Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı (XII.-XIII. Yüzyıllar)", Rusçadan çevirenler Halil İbrahim Usta, Ebülfez Amanoğlu, Türk Dil Kurumu, Ankara, (2002).

- Caferoğlu, A. "Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü", Türk Dil Kurumu Yayınları Sayı 260, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul (1968).
- Chiodo, Elisabetta. "The Mongolian Manuscripts on Birch Bark from Xarbuxyn Balgas in the Collection of the Mongolian Academy of Sciences, Part 1", Harrassowitz Verlag - Wiesbaden (2000).
- Çiftoğlu Çabuk, Arzu. "Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercümelerinde Besmele", *İnternational Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(12) (2014) s.125-141.
- Çengel, Hülya Kasapoğlu. "Ermeni Harfli Kıpçakça Söz Varlıgı Üzerine Notlar", *İnternational Journal of Central Asian Studies*, 13 (2009) s.165-181.
- Demir, Erkan. "Bir Şeyde Yardım ve Yarış Etmek"; -(I)ş-, -(U)ş- Eki, *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 2 (1) (Ocak 2010).
- Eker, Süer. "Divanü Lugâti't-Türk ve İran Dillerinden Kopyalar Üzerine I", *International Journal of Central Asian Studies*, 13 (2009) s.233-283.
- Eker, Süer. "Kutadgu Bilig'de (teñri ʿazze ve celle ögdisin ayur) Türkçe İslami Terimlerin Kaynakları Üzerine", *Bilig*, 38 (Yaz - 2006) s.103-122.
- Ekin, Yunus. "Etimolojik Anlamın Kur'an Çevirileri Açısından Konumu ve Sınırları", *Usûl*, 2 (2004/2) s.7 - 31.
- Elmalı, Murat. "A Buddhist Story in Old Uighur Turkish. Sena-Upesena Story", *International Journal of Central Asian Studies*, 17 (2013) s.155-188.
- Elmalı, Murat. "Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde Metamorfoz", Acta Turcica, 4 (2-1) (2012).
- Erbay, Fatih "Eşzamanlı ve Artzamanlı Bir Karşılaştırma : Fatiha Suresinin Türkçe Tercümeleri", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8(1) (2006) s.90-109.
- Ersoy, Feyzi. " +gil eki üzerine", *Dil Araştırmaları Dergisi*, 1 (1) (Güz 2007) s. 21-29.
- Finch, Roger. "Christianity Among the Cumans" (www.surugadai.ac.jp)
- Gül, Ali. "Kısasü'l Enbiyâlarda Yaratılış", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2008).
- Güner Dilek, Figen. "Altay Türkçesinde Ölüm Kavramını Anlatan Sözler ve Söz Kalıpları", *Bilig*, (42) (2007) s.177-190.
- Güner, Galip. "Yarlıg "Buyruk, Emir, Ferman" ve Yarlıka- "(Tanrı) Buyurmak; Lütfetmek" Kelimelerinin Kökeni Üzerine Yeni Görüşler", *Turkish Studies. International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (1), (2013) s.1553-1560.
- Hacımüftüoğlu, Halil. "Kuran'da ve Rivayetlerde Allah Elçisi İsa'nın 'Beden Almış Söz [VAHY]' Oluşu", *Kelam Araştırmaları*, 8(2), (2010) s.91-114.
- Hacımüftüoğlu, Halil. "Türkçe Kuran Tercümelerinde Metot Sorunu", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Tefsir) Anabilim Dalı (2004).
- Hatalmış, Ali. "İslam'ın İlk Dönemlerinde İdari Hayatta Köle ve Mevali", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 13(2), (2013).
- Herkmen, Dilek. "Eyle- Yardımcı Fiili", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*", 3 (12) (2010) s.238-249.
- İlhan, Nadir. "Türk Dilinde Çokluk", (2009) Manas Yayıncılık.
- İlhan, Nadir. "Türkiye Türkçesi Ağızlarında Çokluk Ekleri", *The Journal of Academic Social Science Studies*, 63 (2017) s.155-168.
- Kara, Mustafa. "XIV. ve XV. Yüzyıllarında Osmanlı Toplumunu Besleyen Kitaplar", *Journal of İslamic Research*, 12 (2) (1999) s.130-148.
- Koçak, Süleyman. "Açık ve Anlaşılır Bir Kur'an Çevirisinin Temel İlkeleri", *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XII, (1), (2008) s.299-323.
- Kök, Abdullah. "*Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 73 1v-235v/2), Giriş-İnceleme-Metin-Dizin*", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (2004).
- Müftüoğlu, Ömer. "Vahiy Geleneğinde "QaDDeSe" Kökü'nün Semantik Analizi - *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi,* IV(2) (2004) s.213-224.
- Okumuş, Mesut. "Semantik ve Analitik Açıdan Kur'an'da ´Salât´ Kavramı", *Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, III (6) (2004) s.1-30.
- Ölmez, Mehmet. "Tibet Buddhizmine Ait Eski Uygurca Bahşı Ögdisi", 60. Doğum Yılı Dolayısıyla Klaus Röhrborn Armağanı. Yayıma Hazırlayanlar: Jens Peter Laut; Mehmet Ölmez. Freiburg, İstanbul (1998) s.261-293.
- Öner, Mustafa. "Yarlık Sözü Hakkında", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten*, (2), (2006). s.117-122.
- Özyetgin, Melek. "Buddhist Uighur Cultural İnfluence on the Development of Early İslamic Period of Turkic Culture", *İnternational Journal of Central Asian Studies*, 12 (2008) s.118-126.
- Pak, Zekeriya. "30. Cüz'ün Çevirisi ve Çeviri Üzerine Bazı Notlar", *KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (2006) s.29-68.
- Pak, Zekeriya. "'Alemin' Kelimesinin Kur'an'daki Anlamı Üzerine", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13 (2009) s.1-24.

- Pak, Zekeriya. "Kur'an'daki Kelimelerin Türkçe'ye Geçiş Sürecinde Uğradıkları Anlam Değişmeleri", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (2004) s.91-111.
- Şahin, F. Yelda. "Karahanlı ve Memlük-Kıpçakçası Eserlerinde Eski Türkçe Dinî Terimlerin Görülme Sıklığı - 1", Uluslararası Yulduz Türk Dili Sempozyumu, 2016 Nisan 25, Yıldız Teknik Üniversitesi Ankara 2016 s.125-159.
- Şimşek, Yaşar. "Meşhed Nüshası Türkçe Kur'an Tercümesinin Söz Varlığı Üzerine Notlar II: Bazı Hapaxlar Üzerine", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (43) (2018) s. 65-75.
- Şimşek, Yaşar. "Satırarası Türkçe Kur'ân Tercümelerinin Birbiri ile İlgisi ve Tasnifi Üzerine", *Gazi Türkiyat Dergisi*, (24) (2019) s.47-65.
- Teres, Ersin. "Çağataycada Söz Yapımı", Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edabiyatı Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul (2009).
- Turan, Sevgi. "Kıpçak Tükçesinde Kelime Yapımı ve Çekimi", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri (2006).
- Uçar, Erdem. "Uygurca Üzüt-Üzütlüg Üzerine", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6 (1), (Kış 2011) s. 1885-1890.
- Ünlü, Suat. "İlk Türkçe Kur'an Tercümelerinde Geçen Bazı Özel Adlar Üzerine", Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 7(1) (2007) s.143-182.
- Ünlü, Suat. "İlk Türkçe Kur'an Tercümelerinde Geçen "Gün" Kavramı Üzerine", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 4 (7) (2007) s.33-77.
- Ünlü, Suat. "*Karahanlı Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi TİEM 73, Giriş-Metin-İnceleme-Analitik dizin*", Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara (2004).
- Ünlü, Suat. " Kur'an-ı Kerim'in Türkçe'ye Çevrilmesi ve İlk Türkçe Kur'an Tercümesi", Dinî Araştırmalar, 9 Ocak-Nisan (2007) s.9-56.
- Üşenmez, Emek. "Eski Bir Kur'an Tercümesinin (Özbekistan Nüshası) 15. Yüzyıla Ait Bir Osmanlı Dönemi Kur'an Tercümesiyle Karşılaştırılması", Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları, Kur'an ve Tefsir Akademisi Araştırmaları Sayı 3, İlim Yayma Vakfı, İstanbul (2011) s.363-383.

Danışma Kaynakları :

- Abbott, Nabia. "Tefsir'in Erken Dönem Gelişimi", çeviren Mehmet Akif Koç, *AÜİFD*, XLIII (2) (2002) s.449-462.
- Aboud, Husn. "Qur'anic Mary's Story and The Motif of Palm Tree and The Rivulet", *Parole de l'Orient*, 30 (2005) s.261-280.
- Adam, Baki. "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36 s.359-404.
- Alislami, Almunatada. "The Quran: Arabic Text with Corresponding English Meanings (Sahih İnternational)", Abul Qasim Publishing House (1997).
- Al-Jallad, Ahmad. "The pre-Islamic basmala: Reflections on its first epigraphic attestation and its original significance". Draft paper, Ohio State University, June 2020.[1]
- Al-As'ad, Khaled; Javier, Teixidor. "Un culte arabe préislamique à Palmyre d'après une inscription inédite", *Comptes-rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 129 (2) (1985) s.286-293.
- Al-Azmeh, Aziz. "İmplausibility and Probability in Studies of Qur'anic Origins", İnternational Qur'anic Studies Association Conference Baltimore, Maryland, 22 Kasım 2013.
- Albright, W. F. "The Goddess of Life and Wisdom", *The American Journal of Semitic Languages and Literatures*, 36 (4) (1920) s.258-294.
- Al-Sharkawi, Muhammad. "History and Development of the Arabic Language From pre-Islamic times to the age of conquests", (2017) Routledge.
- Amir-Moezzi, Mohammad Ali. "Dictionnaire du Coran", Editions Robert Laffont, Paris (2007).
- Amir-Moezzi, Ali; Dye, Guillaume. "Le Coran Des Historiens" (2019) Les éditions du Cerf.
- Amir-Moezzi, Mohammad Ali; Kohlberg, Etan. "Révélation et Falsification. Introduction à l'édition du Kitāb al-qirā'āt d'Al-Sayyārī", *Journal Asiatique*, 293(2), (2005) s.663-722.
- Anderson, Gary A. "Redeem Your Sins by Giving of Alms. Sin, Debt, and the "Treasury of Merit" in Early Jewish and Christian Tradition", *Letter & Spirit* (3) (2007) s.39-69.
- Arkoun, Mohammed. "Lecture de la Sourate 18", *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations*. 35 (3-4) (1980) s.418-435.

[1] https://www.almuslih.org ; https://www.academia.edu

- Arnaud, Daniel. "Le foetus et les dieux au Proche-Orient sémitique ancien [Naissance de la théorie épigénétique]", *Revue de l'Histoire des Religions*, 213 (2), (1996) s.123-142.
- Asad, Mohammad. "The Message of The Quran".
- Atallah, Wahib, "Gibt et Tagut Dans Le Coran", *Arabica*, 17 (1970) s. 69-72.
- Atay, Hüseyin, "Tanrı'nın Dini İslam ve Kitabı Kur'ān", *İstikāmet*, (5), (2013) s.5-14 .
- Ateş, Süleyman. "İslam Araştırmalarında Yerleşik Bazı Terimlerin Sağlık Derecesi" Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu, (Samsun, 27-30 Haziran 1989) s.207-228.
- Ateş, Süleyman. "İdeal Anlamda Bir Meal ve Tefsir Yazabilmek İçin Metod ve Düşünce Tazeliği Şarttır", I. Din Şûrası Tebliğ ve Müzakereleri (1-5 Kasım 1993)", II (1995) s.382-401.
- Ateş, Süleyman. "Kur'ân-ı Kerîm Tefsirinin Yeniden Yapılmasını Gerektiren Sebepler - Kur'an'ı Nasıl Anlamalıyız ?" Kurav Yayınları Sempozyum Dizisi 003, 2. Baskı, Bursa (2005).[1]
- Aumann, Jordan, O.P. "Christian Spirituality in the Catholic Tradition", San Francisco - Ignatius Press (1985).[2]
- Aoun Marc. Aspects de la Simonie en Egypte (VIIe - XIIe siècles). *Revue des Sciences Religieuses*, 76 (2), (2002) s.185-200.
- Aydın, Zeynel Abidin. "Hz. Peygamber'in Ümmîliği Meselesi", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, (2) (2012) s.278-307.
- Azaiez, Mehdi; Mervin, Sabrina. "Le Coran. Nouvelles Approches", CNRS Editions, Paris (2013).
- Azimli, Mehmet. "Fil Hadisesi Hakkında Bazı Mülahazalar", *Hikmet Yurdu*, 1 (2), (Temmuz-Aralık 2008) s.45-55.
- Azimli, Mehmet. "İsra ve Miraç Olayları Üzerine Bazı Mülahazalar", *Bilimname,* XVI, (2009) s.43-58.
- Barthélemy D.; Milik J.T. "Discoverys in The Judaean Desert -1. Qumran Cave 1", Clarendon Press (Oxford) (2003).
- Baydemir, Hüseyin. "Özbekistan'da İskender, Zülkarneyn, Lokman Hekim Ve Hatem Tay İle İlgili Halk Anlatıları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (41) (2009) s.109-130.
- Bell, William Y. "The Mutawakkili of As-Suyuti", Kahire, Nile Mission Press (1924).
- Bellamy J.A. "The Mysterious Letters of the Koran: Old Abbreviations of the Basmalah", *Journal of the American Oriental Society*, 93 (3) (1973) s.267-285.
- Bencheikh, Jamel Eddine. "İram ou la clameur de Dieu. Le mythe et le verset", *Revue du Monde Musulman et de la Méditerranée*, 58, (1990). s.70-81.
- Berlière, Ursmer. "L'Ordre Monastique Des Origines Au XIIe Siécle", Abbaye de Maredsous (1924).
- Basset, René, "La poésie arabe anté-islamique", Paris (1880).
- Basset, René - "Les Apocryphes Ethiopiens - IX Apocalypse d'Edras" - Bibliothèque de La Haute Science, Paris (1899).
- Beeston, A. F. L., Johnstone, T. M., Serjeant, R. B., Smith, G. R. "Arabic Literature to the End of the Umayyad Period", Cambrıdge University Press (1983).
- Besse, Jean Martial. "Les Moines d'Orient Antérieurs au Concile de Chalcédoine", Librairie Religieuse H. Oudin, Paris (1900).
- Bianchi, Ugo. "L'inscription 'des daivas' et le Zoroastrisme des Achéménides", *Revue de l'Histoire des Religions*, 192 (1) (1977) s.3-30.
- Blau, Joshua. "The emergence and linguistic background of Judaeo-Arabic: a study of the origins of Neo-Arabic and Middle Arabic. Jerusalem, Ben-Zvi Institute (1981).
- Blachère, Régis. "Le Coran", Maisonneuve & Larose (Paris) (2005)[3].
- Block, C. Jonn. "Philoponian Monophysitism in South Arabia at The Advent of İslam with İmplications for The English Translation of 'Thalātha' in Quran 4.171 and 5.73", J*ournal of İslamic Studies*, 23(1) (2012) s.50-75.
- Bodi, Daniel. "The Book of Ezekiel and The Poem of Erra", Freiburg, Switzerland / Göttingen,

[1] "Kur'ân-ı Kerîm tefsirinin yeniden yapılanması ve yapılması neden gerekir? Bunu birkaç örnek vererek anlatmaya çalışacağım. Tefsirler de zaman içerisinde maalesef Kur'ân-ı Kerîm'e ters olan yorumlarla rivâyetlerle bozulmuştur. Bunların ayıklanması için sorgulanması gerekir. O noktaya varmış ki Kur'ân-ı Kerîm açıkça tahrif edilmiştir. Ve bu Kur'ân-ı Kerîm adına yapılmıştır, Kur'ân-ı Kerîm'i bir arkadaşımızın söylediği gibi kutsamak için yapılmıştır. Tabi kanaatime göre Kur'ân-ı Kerîm'e karşı cinâyet işlenmiştir, hâlâ bunlar sürmektedir."

[2] Özellikle bk. 3. Bölüm (Monasticism in The East)

[3] "Müslüman âlimler genel olarak bilimsel anlayış ve nesnel yaklaşımından ötürü bu tercümenin en kaliteli Kur'ân çevirisi olduğu görüşündedirler" (*E. Gözeler, "Kur'ân Âyetlerinin Tarihlendirilmesine Batılı Yaklaşımlar", 307*).

- Germany: Universitätsverlag / Vandenhoeck Ruprecht (1991).
- Borrut, Antoine. "La Fabrique de l'Histoire et de la Tradition İslamiques", *Revue des Mondes Musulmans et de la Méditerranée*, (2011). http://journals.openedition.org/remmm/7053.
- Bostancı, Ahmet (çevirmen). "Kur'an-ı Kerim'de Arapça Oldukları Tartışmalı Kelimeler", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, (2000) s.195-200.
- Boustan, Ra'anan S.; Reed, Annette Yoshiko. "Heavenly Realms and Earthly Realities in Late Antique Religions", Cambridge University Press (2004).
- Bowersock, G.W. "The Throne of Adulis. Red Sea Wars on the Eve of Islam", Oxford University Press (2013)
- Box, George Herbert. "The Apocalypse of Ezra (II. Esdras III-XIV)", Society for Promoting Christian Knowledge, Londra, (1918).
- Box, George Herbert; Landsman, J.İ. "The Apocalypse of Abraham and Ascension of İsaiah", Society for Promoting Christian Knowledge, Londra, (1917).
- Bravmann, M. M. "The Spiritual Background of Early Islam. Studies in Ancient Arab Concepts", E. J. Brill, Leiden (1972).
- Breton, Jean-François. "Relations between Ethiopia and South Arabia: problems of architecture", *Annales d'Ethiopie*, 26, (2011) s.53-77;
- Briquel-Chatonnet, Françoise. "Les Arabes en Arabie du Nord et au Proche-Orient avant l'Hégire", *Revue du monde musulman et de la Méditerranée*, 61, (1991) s.37-44.
- Brock, Sebastien P. "Early Syrian Asceticism", *Numen*, 20 (1) (1973) s.1-19.
- Brock, Sebastien P.; Harvey, Susan Ashbrook. "Holy Women of the Syrian Orient", University of California Press, (1987).
- Buckley, Jorunn Jacobsen. "A Rehabilitation of Spirit Ruha in Mandaen Religion", *History of Religion*, 22 (1), (1982) s.60-84
- Buckley, Jorunn Jacobsen. "The Evidence for Women Priests in Mandaeism", *Journal of Near Eastern Studies*, 59 (2) (2000) s.93-106.
- Budge, E. A. Wallis. "Legends of Our Lady Mary the Perpetual Virgin and Her Mother Hannâ", Medici Society, London,(1922).
- Burkitt F.C. "Church and Gnosis. A Study of Christian Thought And Speculation İn The Second Century", Cambridge At The University Press (1932).
- Burton, John. "The Meaning of 'İhsan' ", *Journal of Semitic Studies*, XIX (1) (1974) s.47-75.
- Castelli, Elizabeth. "Virginity and İts Meaning for Women's Sexuality in Early Christianity", *Journal of Feminist Studies in Religion*, Vol. 2, No. 1 (Spring, 1986), pp. 61-88.
- Cerrahoğlu, İsmail. "Kur'anı Kerim ve Hanifler", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11 (1), (1963) s.81-92 .
- Cerrahoğlu, İsmail. "Yec'üc - Mec'üc ve Türkler", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergis*i, 20 (1) (1972) s.97-125.
- Charbonnier, Julien. "L'agriculture en Arabie du Sud avant l'Islam", *Chroniques Yéménites*, 15 (2008) s.1-28. http://cy.revues.org/1627.
- Charles, R.H. "The Book of Enoch or 1 Enoch", Clarendon Press Oxford (1912).
- Charles, R.H. "The Book of Jubilees, or The little Genesis", Adam and Charles Black, Londra (1902).
- Charlesworth, James H. "The Old Testament Pseudepigrapha, Cilt. 1 - Apocalyptic Literature and Testaments" Doubleday & Company, İnc. Newyork (1983).
- Chelhod, Joseph. "La baraka chez les Arabes ou l'influence bienfaisante du sacré", *Revue de l'Histoire des Religions*, 148 (1) (1955) s.68 - 88.
- Chelhod, Joseph. "Le sacrifice arabe nommé 'dahiya'". *Revue de l'Histoire des Religions*, 142 (2), (1952) s.206-215.
- Chelhod, Joseph. "La Face et la Personne chez les Arabes", *Revue de l'Histoire des Religions*, 151 (2) (1957) s.231-241.
- Christides, Vassilios. "The Himyarite-Ethiopian War and the Ethiopian Occupation of South Arabia in the Acts of Gregentius", *Annales d'Ethiopie*, 9 (1972) s.115-146.
- Christman, Angela Russell. "Bible in Ancient Christianity. What Did Ezekiel See?", Brill (2005).
- Clark, Elizabeth Ann. "Reading renunciation. Asceticism and Scripture in early Christianity", Princeton University Press, (1999).
- Colby, Frederick S. "Narrating Muhammad's Night Journey, Tracing the Development of the İbn ʿAbbās Ascension Discourse". State University of New York Press, Albany, (2008).

- Comerro, Viviane. "Edras Est-il Le Fils de Dieu" Arabica, LII (2) (2005) s.165-181.
- Cook, Stanley A. "The Laws of Moses and the Code of Hammurabi", Adam and Charles Black, Londra (1903).
- Coulot, Claude. "L'instruction sur les Deux Esprits (1QS III, 13-IV, 26)", *Revue des Sciences Religieuses*, (2013) s.147-160. http://rsr.revues.org/788.
- Creswell K. A. C. "A Short Account Of Early Muslim Architecture", revised and supplemented by James WAllan. Scolar Press (1989).
- Crone, Patricia. "First Century Concept of Higra", *Journal of Arabic and İslamic Studies*, XLI, (1994), *352-387*.
- Crone, Patricia. "Meccan Trade and the Rise of Islam", Gorgias Press (2004).
- Crone, Patricia. "The Book of Watchers in The Qurʾān", The Qurʾānic Pagans and Related Matters, Brill Online Books and Journals (2016) s.183-218.
- Crone, Patricia. "Two Legal Problems Bearing on the Early History of the Qur'ān", *JSAI* 18 (1994) s.1-37.
- Cumont, Franz. "La plus ancienne Légend de Saint Georges", *Revue de l'Histoire des Réligions*, 114 (1936) s.5-51.
- Cumont, Franz. "Les Religions Orientales Dans Le Paganisme Romaine", Annales du Musée Guimet, Bibliothéque de Vulgarisation, 24 (1907).
- Cuypers, Michel. "Le Nowrūz en Egypte", *Luqmān*, 10 (1993 -1994) s.9–36.
- Cuypers, Michel. "Le Festin, Une Lecture de la Sourate Al-Mâ'ida", Lethielleux, Paris (2007).
- Cuypers, Michel. "La Rhétorique Sémitique dans le Coran. La sourate 1, al-Fātiha, et la sourate 96, al-'Alaq", *Studia Rhetorica*, İnstitut Dominicain d'Etudes Orientales), le Caire (2005).
- Cuypers, Michel. "The Composition of the Quran. Rhetorical Analysis", Bloomsbury (2015).
- Çalışkan, Muhammed Selman. "Kur'ân'ın İkrar Ettiği İbrahimî Bir Hac Geleneği: Kalâid", *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 23(1), (Haziran 2019) s. 73-101.
- Çığ, Muazzez İlmiye. "Kur'an, İncil ve Tevrat'ın Sümer'deki Kökeni", Kaynak Yayın, İstanbul.
- Çift, Salih. "Tasavvufta Sekine Kavrami", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(2) (2006) s.1-14.
- Çolak, Yaşar. "Batı'da İslam Tarihinin Erken Dönemine İlişkin Farklı Metodolojik Yaklaşımlar : John Wansbrough, Michael Cook - Patricia Crone ve Lawrence İ. Conrad Örneği", Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun (2007).
- Darmesteter, James. "Haurvatât et Ameretât - Essai sur la mythologie de l'Avesta", Librairie A. Franck (Paris) (1875).
- Davila, James R. "Liturgical Works. Eerdmans Commentaries on the Dead Sea Scrolls", William B. Eermans Publishing Company (2000).
- Davutoğlu, Ahmet. "İslam Düşünce Geleneğinin Temelleri, Oluşum Süreci Ve Yeniden Yorumlanması", *Dîvân İlmî Araştırmalar*, (1) (1996) s.1-44.
- Debié, Muriel. "Livres et Monastères en Syrie-Mésopotamie d'après les Sources Syriaques". Le monachisme syriaque. *Études syriaques*, 7, (2010) s.123-168.
- De Prémare, Alfred-Louis, "Les Fondations de l'Islam. Entre écriture et histoire", Édition du Seuil, (2002).
- Dege-Müller, Sophia. "Between Heretics and Jews: Inventing Jewish Identities in Ethiopia", *Entangled Religions*, 6 (2018) s.247-308.
- Derenbourg, Hartwig. "Une inscription yéménite nouvellement entrée au Musée du Louvre", *Comptes-rendus des séances de l année - Académie des İnscriptions et Belles-Lettres*, 49 (2), (1905) s.235-242.
- Déroche, François; Robin Christian Julien; Zink, Michel. "Les Origines du Coran, Le Coran des Origines", *Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, Paris (2015)
- De Smet, Daniel; Amir-Moezzi, Mohammad Ali. "Controverses sur les écritures Canoniques de l'İslam", CERF (2014).
- Dhalla, Maneckji Nusservanji, "History of Zoroastrianism", Oxford University Press, New York (1938).
- Dickens, Mark. "Nestorian Christianity in Central Asia", *Central Asian Studies* (2001).
- Donner, Fred McGraw. "Narratives of Islamic Origins: The Beginnings of Islamic Historical Writing", Princeton, New Jersey, Darwin Press (1998) s.5-25.

- Dost, Suleyman. "An Arabian Qur'ān : Towards a Theory of Peninsular Origins", Üniversite Tezi, The Faculty of The Division of The Humanities, Department of Near Eastern Languages and Civilisation, Chicago (2017).
- Drewes, A. J., Schneider, Roger. "Documents Épigraphiques de l'Éthiopie - II", *Annales d'Ethiopie*. 8, (1970) s.57-72.
- Drower, E.S. "The Haran Gawaita and The Baptism of Hibil Ziwa", Citta Del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, (1953).
- Drower, E.S. "The Mandaens of İraq and İran", Oxford University Press (1937).
- Drower, E.S. "The Secret Adam - A Study of Nasorean Gnosis", Oxford Unıversity Press (1960).
- Duchesne-Guillemin, Jacques. "Cor de Yima et Trompette d'Israël : de la Cosmogonie Mazdéenne à l'eschatologie Musulmane", *Comptes-rendus des Séances de l'Académie des İnscriptions et Belles-Lettres*, 123 (3), (1979) s.539-549.
- Duchesne-Guillemin, Jacques. "Genèse l, 2c, Ugarit et l'Égypte", *Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 126 (3) (1982) s.512-525.
- Duchesne-Guillemin, Jacques. "Vers la Trinité - et Retour (note d'information)". *Comptes-rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 138 (3) (1994) s.641-643.
- Duhaime, Jean. "Dualisme et Construction de l'identité Sectaire à Qumrân", *Théologiques*, 13 (1), (2005) s.43-57.
- Dumas-Reungoat, Christine. "La paix menacée par le démesure dans le Poème d'Erra", *Kentron*, 20 (2004) s.93-110.
- Dupont-Sommer, André. "L'instruction sur les deux Esprits dans le "Manuel de Discipline"", *Revue de l'histoire des religions*, 142 (1), (1952) s.5-35.
- Dupont-Sommer André, "De l'immortalité astrale dans la Sagesse de Salomon (III 7)", *Revue des Études Grecques*, 62, (289-290), (1949) s.80-87.
- Dupont-Sommer, André. "Les Dieux et les Hommes en l'île d'Éléphantine, près d'Assouan, au Temps de l'Empire des Perses", *Comptes-rendus des Séances de l'Académie des İnscriptions et Belles-Lettres*, 122 (4), (1978) s.756-772.
- Dupont-Sommer, André. "Les Écrits esséniens découverts près de la mer Morte", Paris, Payot, (1983).
- Dupont-Sommer, André. "Observations nouvelles sur l'expression 'Suspendu vivant sur le bois' dans le Commentaire de Nahum à la lumière du Rouleau du Temple", *Comptes-Rendus des Séances de l'Académie des İnscriptions et Belles-Lettres*, 116 (4), (1972) s.709-720.
- Durand, Jean-Marie. "La Maîtrise de l'Eau Dans Les Régions Centrales du Proche-Orient", *Annales. Histoire, Sciences Sociales*, 57(3) (2002) s.561-576.
- Durand, Jean-Marie. "Rêve et Prophétie à Mari et à Babylone", https://www.college-de-france.fr/site/thomas-romer/symposium-2011-04-04-10h15.htm.
- Durie, Liezl. "Dualism in Jewish Apocalyptic and Persian Religion - An analysis", Tez, Stellenbosch University (2012). http://scholar.sun.ac.za.
- Durmuş, Zülfikar. "Sâd 30-33. Ayetler Bağlamında Hz. Süleyman. Klasik Tefsirlere Eleştirel Bir Yaklaşım", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2008) s.47-65.
- Dussaud, René. "La pénétration des Arabes en Syrie avant l'Islam", Librairie Orientaliste Paul Geuthner (Paris) (1955).
- Dussaud, René. "Le Commerce des Anciens Phéniciens à la Lumière du Poème des Dieux Gracieux et Beaux", *Syria*, 17(1), (1936) s.59-66.
- Dussaud, René. "Notion d'âme chez les Israélites et les phéniciens", *Syria*. 16 (3), (1935) s.267-277.
- Dussaud, René. "Yahwé, fils de El", *Syria*. 34 (3-4), (1957) s.232-242.
- Dye, Guillaume, "Lieux saints communs, partagés ou confisqués : aux sources de quelques péricopes coraniques (Q 19 : 16-33)", (içeren) Isabelle Dépret, Guillaume Dye, "Partage du sacré : Transferts, dévotions mixtes, rivalités interconfessionnelles", Bruxelles-Fernelmont, EME, (2012) s.55-121.
- Eckmann, János. "Satırarası Farsça ve Türkçe Tercümeli Bir Kur'an Yazmasının İki Parçası" (çev. Ayşe Gül Sertkaya), *İlmi Araştırmalar*, (9), (2014) s.255-258.
- Eisenman, Robert H.; Wise, Michael. "The Dead Sea Scrolls Uncovered: The First Complete Translation and İnterpretation of 50 Key Documents withheld for Over 35 Years", Penguin Books, New York (1993).
- Eliade, Mircea. "Le Problème du Chamanisme", *Revue de l'Histoire des Religions*, 131(1-3), (1946) s.5-52.
- Elliott, J.K. "The Apocryphal Jesus. Legends of The Early Church", Oxford University Press (2008).

- Epstein, H. - "Le Dromadaire dans l'Ancien Orient", *Revue d'Histoire des Sciences et de Leurs Applications*, 7(3) (1954) s.247-268.
- L'Évangile selon Philippe (NH II 3), (çeviren) Louis Painchaud. Bibliothèque Copte de Nag Hammadi. https://www.naghammadi.org.
- Fehrullah, Terkan "The Samaritans (al-Sāmiriyyūn) and Some Theological İssues Between Samaritanism and İslam". (https://shomron0.tripod.com/articles/thesamaritansfterkan.pdf).
- Fierro, İsabel. "Hadis'in Endülüs'e Girişi 2./8.-3/9. Yüzyıllar", (çev. Murat Gökalp), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 47(2) (2006) s.237-258.
- Finkelstein, İsrael - Silberman, Neil Asher. "La Bible Devoilée", Bayard Editions (2002).[1]
- Fowden, Garth; Fowden, Elisabeth Key. "Studies On Hellenism Christianity and The Umayyades". Diffusion de Boccard (Paris); Atina (2004).
- Gajda, İwona. "Monothéisme en Arabie du Sud Préislamique", *Chroniques Yéménites*, 10, (2002) [http://cy.revues.org/132].
- Genç Ahmet, "Kur'anda Salât Kavramının Semantik Tahlili" Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, (2008).
- Géza, G. Xeravits. "Dualism in Qumran", Library of Second Temple Studies 76, T&T Clark International (2010)
- Gibb, H.A.R; Kramers, J.H: Lévi-Provençal, E; Schacht,J. "The Encyclopaedia of İslam", 2. Basım (1986) Brill
- Gıeser Jr., Ronald L. "Dualisme in The LXX of Prov 2:17 : A Case Study in The LXX as Revisionary Translation", *Journal of The Evangelical Theological Society*, 36 (3) (1993) s.1-295.
- Gignoux, Philippe."L'Apocalyptique İranienne Est-elle Vraiment Ancienne ? (Notes critiques)", *Revue de l'Histoire des Religions*, 216 (2) (1999) s.213-227.
- Gimaret, Daniel. "Deux Dits de Muhammad Sur Les 'Jambes' de Dieu". *Comptes-Rendus des Séances de l'Académie des İnscriptions et Belles-Lettres*, 140 (1) (1996) s.9-18.
- Ginzberg, Louis. "The Legends of the Jews". The Jewih Publication Society of America, Philadelphia (1909)[2].
- Goff, Matthew; Stuckenbruck, Loren T.; Morano, Enrico. "Ancient Tales of Giants from Qumran and Turfan. Contexts, Traditions, and Influences", Mohr Siebeck, Tübingen, Germany (2016).
- Gözeler, Esra. "Kur'ân'ın Retorik Analizi - 101 Kariya Sûresi Örnekliğinde Michel Cuypers'in Kur'ân'ı Anlama Metodu", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51(2) (2010) s.331-348.
- Gözeler, Esra. "Kur'ân Âyetlerinin Tarihlendirilmesine Batılı Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51(1) (2010) s.295-326.
- Guindeuil, Thomas. "What do Christians (Not) Eat: Food Taboos and the Ethiopian Christian Communities (13th-18th c.)", *Annales d'Ethiopie*. 29 (2014) s.59-82.
- Gül, Ali Rıza. "Kıyâmet Suresi'nin 16-19'uncu Âyetlerine Yüklenen Geleneksel Yorumlar Üzerine", *AÜİFD*, XL/V (2) (2003) s.69-108.
- Güler, Hatice. "Âli İmrân Sûresi 7. Âyeti Bağlamında Müteşâbihatın Kapsamı ve Yorumu Sorunu", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Tefsir Bölümü, Ankara (2008)
- Gündüz, Şinası. "The problems of the nature and date of Mandaean sources", *Journal for the Study of the New Testament*, 53 (1990) s.87/97.
- Güngör, Mevlüt. "Kur'an-ı Kerim'de Hz. Lokman", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 35 s.167-178.
- Haksever, Ahmet Cahid. "'Ruhbanlık' Kavramındaki Anlam Kayması ve Tasavvufla İlişkilendirilmesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (23) 12 (2013) s.5-30.
- Halbertsma, Tjalling H.F.; Dickens, Mark, "Inner Mongolian Syro-Turcica I", *Monumenta Serica - Journal of Oriental Studies*, 66 (2), (2018) s.279-302.[3]
- Hamès, Constant. "Le Sacrifice Animal au Regard des Textes İslamiques Canoniques", *Archives des Sciences Sociales des Religions*, 101 (1998) s.5-25.
- Hamidullah, Muhammad. "Le Coran", Le Club Fraçais du Livre (Paris) (1977).

[1] The Bible Unearthed. Archaeology's New Vision of Ancient İsrael and the Origin of İts Sacred Texts (New York, Free Press, (2001).
[2] http://sacred-texts.com
[3] https://doi.org/10.1080/02549948.2018.1534353

- Hamza, Feras. "Tafsīr al-Jalālayn. Great Commentaries on the Holy Qurʾan", Royal Aal al-Bayt Institute for Islamic Thought (2008).
- Hanay, Necattin. "Taberî'ye Yöneltilen Tenkitler Bağlamında Yedi Harf ve Kıraatleri Savunma Refleksi", *Mütefekkir - Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 2 (4) (2015) s.299-327.
- Hanna, Williams,A. "Al Magmou Al-Safawy Le İbn Al-Assal", St. Mary & St. Abraam Coptic Orthodox Church, St. Louis, USA. (İnternet).
- Hans, Jonas. "The Message of The Alien God The Gnostic Religion & The Beginnings of Chritianity. The Gnostic Religion", 3.Baskı, Beacon Press, Boston (2001).
- Harjumäki, Jouni; Lindstedt, Ilkka. "The Ancient North Arabian and Early Islamic Arabic Graffiti", (içeren) Cross-Cultural Studies in Near Eastern History and Literature, yayınlayan Saana Svärd, Robert Rollinger. Ugarit-Verlag (2016) s.59-94.
- Harman, Vezir. "Yedi Harf Bağlamında Kur'ân'ın Resûlullah Döneminde Kitaplatırması Meselesi", *Diyanet İlmî Dergi*, 53 (3) (2017) s.73-102.
- Harris, Marvin. "Cows, Pigs, Wars and Witches : The Riddles of Culture", Vintage Books, New York (1974).
- Harris, Marvin. "The Sacred Cow and The Abominable Pig : Riddles of Food and Culture", Simon & Schuster İnc., New York (1987).
- Harvey, Susan Ashbrook. "Sacred Bonding: Mothers and Daughters in Early Syriac Hagiography", *Journal of Early Christian Studies*, (1) 4 (1996) s.27/56.
- Hawting, Gerald R. "The Idea of Idolatry and the Emergence of Islam from Polemic to History", Cambridge Studies in Islamic Civilization. Cambridge University Press (1999).
- Hestler, Anna. "Cultures of The World - Yemen", Marshall Cavendish Corporation", New York, (2000).
- Hilali, Asma. "Le Palimpseste de San'a et La Canonisation du Coran : Nouveaux Elements", *Cahiers Glotz*, 21 (2010) s.443-448.
- Hocaoğlu, Mustafa. "Kıyamet Suresi'nin 16-19'uncu Ayetlerine Yüklenen Geleneksel Yorumlar Üzerine adlı Çalışmanın Değerlendirilmesi", *DEÜİD*, XXIX (2009) s.69-88.
- Horn, Cornelia B. "The Pseudo-Clementine Homilies and the Challenges of the Conversion of Families", Lectio Difficilior 2/2007. http://www.lectio.unibe.ch.
- Horst (van der), Pieter W. "Pious Long-Sleepers in Greek, Jewish, and Christian Antiquity", The Thirteenth International Orion Symposium: Tradition, Transmission, and Transformation: From Second Temple Literature through Judaism and Christianity in Late Antiquity, 22-24 February 2011.
- Horne, Charles F. "The Sacred Books and Early Literature of The East", 14 (1917).
- Houghton, Herbert Pierrepont. "Aspects of the Amharic Verb in Comparison with Ethiopic", Mohn Printing Company Northfield, Minnesota (1949)
- Hoyland, Robert G. "Arabia And The Arabs. From The Bronze Age To The Coming Of Islam", Routledge, Londra (2001).
- Hoyland, Robert G. "Seeing İslam As Others Saw İt A Survey And Evaluation Of Christian Jewish And Zoroastrian Writings On Early İslam", The Darwing Press, İnc. Princeton, New Jersey (1997), İkinci Baskı (2001).
- Hoyland, Robert G. "The Content and Context of Early Arabic İnscriptions", *JSAİ*, 21 (1997) s.77-102.
- Hoyland, Robert. "Writing the Biography of the Prophet Muhammad: Problems and Solutions", *History Compass*, 5 (2) (2007) s.581-602.
- Hughes, Aaron. "The Stranger At The Sea: Mythopoesis in the Qur'ân and Early Tafsîr", *Studies in Religion / Sciences Religieuses*, 32 (3) (2003) s.261-279.
- Husser Jean-Marie, "Scribes İnspirés et Ecrits Célestes", (yayınlayan André Lemaire) Congress Volume Leiden (2004) (Supplements to Vetus Testamentum, 109 s.195-213.
- İmbert, Frédéric. "Califes, Princes et Poètes dans les Graffiti du Début de l'İslam", Graffiti, Writing and Street Art in the Arab World, Romano-Arabica XV, University of Bucarest Center For Arab Studies, (2015) s.59-78.
- İmbert, Frédéric. "Le Coran dans les Graffiti des deux Premiers Siècles de l'Hégire", *Arabica*, 47 (3), (2000) s.381-390.
- İmbert, Frédéric."L'Islam des Pierres : L'expression de la Foi dans les Graffiti Arabes des Premiers Siècles", *Revue des Mondes Musulmans et de la Méditerranée,* http://remmm.revues.org/7067.
- Işın, P. Mary, "Kudret Helvası Göklerden Yağıyor mu?", 9. Türk Tıp Tarihi Kongresi Bildirileri, Ankara (2006) s.261-271.

- Janif, Moulay Mhamed. "L'écrit et le "figuré" dans le domaine religieux des Nabatéens : le sanctuaire rupestre du Sadd al-Mrériyyeh à Pétra". *Syria*. 81 (2004). s.119-130.
- J. Jarry, "La Sourate IV et soi-disant Origines Julianistes de l'İslam, *Anİsl (Annales İslamologiques)*, 9 (1970) s.1-7.
- Jeffery, Arthur. "The Foreign Vocabulary Of The Quran", Baroda (1938).
- Jolivet, Jean; De Menasce, P. J. "Chroniques", *Revue de l'Histoire des Religions*, 171 (2), (1967) s.257-258.
- Jullien, Christelle; Jullien, Florence. "Aux Frontière de l'Iranité : "Nāsrāyē" et "Krīstyonē" des Inscriptions du Mobad Kirdir : Enquête Littéraire et Historique", *NUMEN*, *International Review for the History of Religions*, 49 (1), (2002) s.282-335
- Kaltner John, Steven, L. McKenzie. "Beyond Babel. A Handbook for Biblical Hebrew and Related Languages", Society of Biblical Literature, Atlanta, (2002).
- Kaplan, Steven. "The Beta Israel (Falasha) in Ethiopia : From Earliest Times to the Twentieth Century", New York University Press (1992).
- Karagöz, Mustafa. "Kur'an'ı Anlama ve Tercümede Yöntem Sorunu - İsrâ Sûresi 38. Ayet Örneği", *Bilimname*, XVII (2) (2009) s.51-63.
- Kaya, Osman. "Kur'an'ın Yedi Harf Üzerine İndirilmesi ve Ahrufu's Seb'a (Yedi Harf Meselesi)", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(2) (2004) s.219-244.
- Kazimirski, M. "Le Coran", Charpentıer, Libraire-Editeur, Paris (1859).
- Kellens, Jean. "L'éloge mazdéen de l'ivresse", Langues et religions indo-iraniennes (2002-2003), College de France[1].
- Kellens, Jean. "Le jumeau primordial : Un problème de mythologie comparée indo-iranienne", *Bulletins de l'Académie Royale de Belgique*, 11 (7-12) (2000) s.243-254[2].
- Khan, Ruqayya. "Did a Woman Edit the Qur'ān : Hafṣa (sic) and Her Famed 'Codex'", *Journal of the American Academy of Religion*, 84 (2014) s.174-216.
- Khoury, Nuha N.N. "The Mihrab : From Text to Form", *İnternational Journal of Middle East Studies*, 30, (1) (1998) s.1-27.
- Kister, M.J. "Al-Ḥīra: Some Notes on Its Relations with Arabia", *Arabica*, 15 (2) (1968) s.143-169.
- Kister, M.J. "ʿan yadin (Qurʾān, IX/29). An Attempt at İnterpretation", *Arabica*, 11 (3) (1964) s.272-278.
- Kister, M.J. "Lā yamassuhu illā 'l-muṭahharūn.. - Notes on the İnterpretation of a Qurʾānic Phrase", *Jerusalem Studies in Arabic and İslam*, 34 (2008) s.309-334.
- Kister, M.J. "Mecca and Tamīm (Aspects of Their Relations)", *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 8 (1965) s.113-63.[3]
- Kister, M.J. "Maḳām Ibrāhīm - A Stone With An İnscription", *Le Muséon* 84, (1971) s.477-491.
- Kister, M.J. "The Sons of Khadija", *Jerusalem Studies in Arabic and İslam*, 16 (1993) s.59-95.
- Klar, M.O. "Ve Tahtının Üzerine Bir Ceset Bıraktık 38 Sâd 34. Âyeti İle İlgili Tarihsel Bir Okuma", çev. Abdurrahman Ateş. *Bilimname*, 16 (2009) s.213-237.
- Koç, Mehmet Akif. "Kur'an Kıraatinde Türklere Özgü Mahalli Okuyuş Sorunu", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51 (2) (2010) s.79-91.
- Koenig, Jean. "Aux Origines des Théophanies İahvistes", *Revue de l'Histoire Des Religions*, 169 (1) (1966) s.1-36.
- Koenig Jean. "Le Sinaï, Montagne de Feu Dans Un Désert de Ténèbres", *Revue de l'Histoire Des Religions*, 167 (2) (1965) s.129-155.
- Koenig, Jean. "Sourciers, Thaumaturges et Scribes (premier article)", *Revue de l'Histoire Des Religions*, 164 (1) (1963) s.17-38.
- Koenig, Jean. "Sourciers, Thaumaturges et Scribes (deuxième article)", *Revue de l'Histoire Des Religions*, 164 (2) (1963) s.165-180.
- Koenig, Jean, "Tradition İahviste et İnfluence Babylonienne à l'aurore du Judaïsme (premier article)", *Revue de l'Histoire Des Religions*, 173 (1) (1968) s.1-42.

[1] https://www.college-de-france.fr/site/jean-kellens/course-2002-2003.htm
[2] https://www.persee.fr/doc/barb_0001-4133_2000_num_11_7_23364
[3] "Mekke ve Temim (İlişkisel Yönleri)" (çeviren) Ali Aksu, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7 (2) s.333-369.

- Korotayev Andrey, Klimenko Vladimir, Proussakov Dmitry. "Origins of Islam. Political-Anthropological and Environmental Context", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hung*, 52 (3-4), (1999) s.243-276.
- Kohler K. "The Essenes and the Apocalyptic Literature", *The Jewish Quarterly Review, New Series*, Vol. 11(2), (1920) s.145-168.
- Kropp, Manfred. "Beyond Single Words: Māʾida-Shayṭān-Jibt and Ṭāghūt. Mechanisms of Transmission into the Ethiopic Bible and the Qur'ānic Text", Qur'ān in Its Historical Context (Routledge, 2008) s.204-16.
- Kramer, Samuel Noah. "The Sumerian. Their History, Culture and Character", The University of Chicago Press, Chicago (1963).
- Kuhn, K. G. "Die Sektenschrift und die iranische Religion", *Zeitschrift für Theologie und Kirche*, 42, (1952) s.211-310.
- Kumru, Mustafa. "Vahiy Sürecinde Hak Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Tefsir) Anabilim Dalı Başkanlığı, 2007.
- Landa, Gertrude. "Jewish Fairy Tales and Legends", Bloch Publishing Company, Londra (1919).
- Lammens, Henri. "Ahabis et L'Organisation Militaire de La Mecque au Siècle de l'Hégire", *Journal Asiatique,* (1916) s.425-482.
- Lammens, Henri. "Fatima et Les Filles de Mahomet; Notes Critiques pour l'étude de la Sira", Sumptibus Pontifich İnstituti Biblici, Roma (1912).
- Lammens, Henri. "L'Age de Mahomet et La Chronologie de la Sira", *Journal Asiatique*, 17 (1911) s.209-250.
- Lammens, Henri. "L'attitude de l'İslam Primitif En Face Des Arts Figurés", *Journal Asiatique*, 6 (1915) s. 239-279.
- Lammens, Henri. "Les Chrétiens à la Mecque à la Veille de l'Hégire", *Bulletin de l'İnstitut Français d'Archéologie Orientale*, 14 (1918) s.191-230.
- Lammens, Henri. "Le triumvirat Abou Bakr, ʿOmar et Abou ʿObaida", *Mélanges de la Faculté Orientale de l'Université Saint-Joseph de Beyrouth,* 4 (1910) s.113-144.
- Landau-Tasseron, Ella. "Unearthing a Pre-islamic Arabian Prophet", *JSAİ*, 21 (1997) s.42-61.
- Landron, Bénédicte. "Les Relations Originelles Entre Chrétiens de l'Est, Nestoriens, et Musulmans", *Parole de l'Orient*, 10 (1981-1982) s.191-222.
- Langlois, Michael. "3-4 Esdras" (içeren) "Introduction à l'Ancien Testament" 2. Basım, Thomas Römer, Jean-Daniel Macchi, Christophe Nihan, Genève. Labor et Fides (2009) s. 822-831.
- Larcher, Pierre. "Parlers arabes nomades et sédentaires et diglossie chez İbn Ğinnī (IVe/Xe siècle). Sociolinguistique et histoire de la langue vs discours épilinguistique", *Al-Qanṭara*, (2018) *s.*359-389.
- Pierre Larcher. "Qu'est-ce que l'arabe du Coran ? Réflexions d'un linguiste", *Cahiers de linguistique de l'INALCO*, INALCO, (5) (2008) s.27-47.
- Larès, Micheline. "Arnold J. Toynbee et la Religion de l'Ancien Testament", *Revue de l'Histoire des Religions*, 184 (2) (1973) s.159-208.
- Larsen, Kjersti. "Renewal and Religion, Repositioning and changing ideological and material circumstances among the Swahili on the East African Coast", *Social Anthropology*, 19 (1), (2009).
- Lawson, Todd. "The Crucifixion and The Qur'an. A Study in The History of Muslim Thought", Oneworld Publications (2009).
- Lemaire, André. "Le Pays d'Eden et le Bit-Adini aux Origines d'un Mythe", University of Pennsylvania Press Philadelphia, Pennsylvania (1981).
- Lemaire, André. "Nabonide et Gilgamesh : L'Araméen en Mésopotamie et à Qoumrân", *in* K. Berthelot et D. Stoekl Ben Ezra, *Aramaica Qumranica*. Proceedings of the Conference on the Aramaic Texts from Qumran in Aix-en-Provence, 30 Haziran-2 Temmuz 2008, Studies on the Texts of the Desert of Judah 94, Leiden/Boston, (2010).
- Lescot, Roger. "Enquête sur les Yezidis de Syrie et du Djebel Sindjār", Mémoires de l'Institut Français de Damas, Beyrouth (1938).
- Lete, Gregorio Del Olmo. "*Ugaritic and Old(-South)-Arabic Two WS Dialects?*", (içeren) Federico Corrente, Gregorio del Olmo Lete, Angeles Vıcente, Juan-Pabo Vita. "*Dialectology of The Semitic Languages. Proceedings of the IV Meeting on Comparative Semitics, Zaragoza, 06/9-11/2010*", (Aula Orientalis-Supplementa), Editorial Ausa, Barcelona (2012).
- Lindstedt, Ilkka. "Who is in, Who is out? Early Muslim identity through Epigraphy and Theory", *Jerusalem Studies in Arabic and İslam*, 46 (2019) s.147-246.

- Lods, Adolphe. "De Quelques Récits de Voyage au Pays des Morts", *Comptes-Rendus des Séances de l'Académie des İnscriptions et Belles-Lettres*, 84 (5) (1940) s.434-453.
- Loucas, İoannis. "La Déesse de la Prospérité dans les Mythes Mésopotamien et Égéen de la Descente aux Enfers", *Revue de l'Histoire des Religions*, 205(3) (1988) s.227-244.
- Luttikhuizen, Gerard P. "Paradise Interpreted - Representations Of Biblical Paradise In Judaism And Christianity", Brill Leıden-Boston (1999).
- Ma'ani, Sultan A.; Sadaqah, İbrahim S. "New Safaitic inscriptions from the Mafraq Office Department of Archeology of Jordan", *Syria*, 79 (2002) s.249-269.
- Macdonald, M.C.A. "Ancient North Arabian". "The Cambridge Encyclopedia of The World's Ancient Languages" yayınlayan Woodard, Roger D.; Cambridge University Press (2004).
- MacKenzie, D.N. "Zoroastrian Astrology in The Būndahišn", *BSOAS*, 27 (3) (1964) s.511-529.
- Macler, Frédéric. "Pseudo-Sebéos, Texte Arménien Traduit et Annoté", *Journal Asiatique*. 6 (1905) s.121-156, Ernest Leroux, Paris.
- Mansen, Frances Dora. "Desecrated Covenant, Deprived Burial. Threats of non-burial in the Hebrew Bible". Üniversite Tezi. Boston University. http://open.bu.edu.
- Maraval, Pierre. " D'Antoine à Martin : Aux Origines du Monachisme Occidental", *Vita Latina*, (172), (2005). s.72-82.
- Marjanen, A.; Luomanen, P. "A Companion To Second-Century Christian 'Heretics' ", Brill (2005).
- Martinez, Florentino Garcia. "Qumran and Apocalyptic. Studies on the Aramaic Texts from Qumran", Brill (1992)
- McAuliffe, Jane Dammen. "Qur'anic Christians : An Analysis of Classical and Modern Exegesis", Emory University, Atlanta (1991). İSBN 9780521364706
- McAuliffe, Jane Dammen. "The Cambrıdge Companion To The Qur'ān", Cambridge University Press (2007).
- McAuliffe, Jane Dammen. Encyclopaedia of The Qur'an - Brill, Leiden-Boston-Köln (2001).
- Meral, Yasin. "Mūsā ve Hızır Kıssası ve Kıssanın Yahudi Kökeniyle İlgili İddiaların Değerlendirilmesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 55 (2) (2014) s.129-150.
- Mert, Muhit. "Klasik Bir Kelam Problemi Olarak Rızık Kavramının Tanımları ve Bu Tanımların İçerdiği Problemler", *AÜİFD*, XLVI (1) (2005) s.1-19.
- Migne (L'Abbé). "Dictionnaire des Apocryphes - Tome 1" (1856).
- Milik, J.T. "The Books of Enoch - Aramaic Fragments of Qumran Cave 4", Oxford Clarendon Press, (1976).
- Millar, Fergus. "The Roman Near East. 31 BC - AD 337", Harvard Univerity Press, Cambridge, Massachusetts, London (1993).
- Miller, Nathaniel A. "Seasonal Poetics: The Dry Season and Autumn Rains among Pre-Islamic Najdi and Hijazi Tribes", *Arabica*, 64 (2017) s.1-27.
- Mills, Lawrence Heyworth. "Avesta Eschatology Compared With The Books of Daniel and Revelations", The Open Court Publishing Company (Chicago) (1908).
- Mimouni, Simon C. "Les Nazoreens. Recherche étymologique et historique", *Revue Biblique*, 105 (2), (1946) s.208-262.
- Mingana, D.D. "The Early Spread of Chritianity in Central Asia and The Far East : A New Document", The John Rylands Lıbrary, 9 (2) (1925) s.287-289.
- Mir, Mustansır. "Farâhî Ve Islâhî'ye Göre Tahrim 64/4. Ayetinin Yorumu", Çev: Dr. Yavuz Fırat, *Bilimname* IX, (3) (2005),s. 117-129.
- Molé, Marian. "Daēnā, Le Pont Cinvat et L'İnitiation dans le Mazdéisme", *Revue de l'Histoire des Religions*, 157 (2) (1960) s.155-185.
- Molé, Marian. "Une histoire du mazdéisme est-elle possible ? Notes et remarques en marge d'un ouvrage récent (second article)", *Revue de l'Histoire des Religions*, 162 (2) (1962) s.161-218.
- Monnot, Guy. "Abu Qurra et la Pluralité des Religions", *Revue de l'Histoire des Religions*, 208 (1) (1991) s.49-71.
- Monnot, Guy. "Prières privées en islam traditionnel. Autour d'un texte de Rāzi", *Revue de l'Histoire des Religions*, 206 (1), (1989). s.41-54.
- Muammer, Gül. "Kudüs ve Tarih İçinde Aldığı İsimler", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (2), (2001) s.305-312.
- Muir, William. "The Corân. Its Composition and Teaching and the Testimony it bears to the Holy Scriptures", Society for Promoting Christian Knowledge, London (1878).

- Nehmé, Laila. "Note sur deux "autels" de Hégra". (içeren) V. Rondot, F. Alpi et F. Villeneuve. La pioche et la plume. Autour du Soudan, du Liban et de la Jordanie. Hommages archéologiques à Patrice Lenoble, Presses universitaires de Paris-Sorbonne (2011) s.45-54.
- Neuwirth, Angelika. "Mary and Jesus - Counterbalancing the Biblical Patriarchs. A Re-reading of Sūrat Maryam in Sūrat Al İmran (Q 3:1-62)", *Parole de l'Orient*, 30 (2005) s. 231-260.
- Neuwirth, Angelika; Sinai, Nicolai ; Marx,Michael. "The Qurʾān in Context - Historical and Literary Investigations into the Qur'anic Milieu", Brill (2010).
- Neuwirth, Angelika. "Two Faces of the Qur'ān: Qur'ān and Muṣḥaf", Oral Tradition, 25 (1) (2010) s.141-156.
- Nguyen, Martin. "Exegesis of the ḥurūf al-muqaṭṭaʿa : Polyvalency in Sunnī Traditions of Qur'anic Interpretation", Journal of Qur'anic Studies 14.2 (2012) s. 1-28.
- Nissinen, Martti. "Prophets and Prophecy in The Ancient Near East", Society of Biblical Literature, Atlanta (2003).
- Nöldeke, Theodor; Schwally, Friedric. "Kur'an Tarihi", (çeviren) Muammer Sencer, İlke Yayınları (1970).
- Oppert, Jules. "Poème Chaldéen du Déluge", İmprimerie Typographique Joseph Kugelmann, Paris (1885).
- Orcel, Michel. "L'invention de L'islam. Enquête historique sur les origines", Perrin (Paris) (2012).
- Öz, Şaban. "Şia'nın Takiyye İnancı Çerçevesinde Hz. Ali'nin İlk İki Halife İle Münasebetleri", *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15 (2010) s.29-74.
- Özdemir, Metin. "Anlam Kaymasına Uğrayan Kur'ânî Bir Kavram : Fâsık", *Cumhuriyet Üniveristesi İlahiyat Fakultesi Dergisi*, 2(1) (1998) s.499-519.
- Özsoy, Abdulvahap. "Hz. Peygamber'in Ümmîliği Hakkında Bir Tartışma - Ebu'l-Velîd el-Bâcî Örneği", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (31) (2009) s.153.
- Öztürk, Emine. "Hz. Fatma Kültü", *Toplum Bilimleri*, 4 (8) (Temmuz - Aralık 2010) s.127-144.
- Öztürk, Mustafa. "Kur'an Hükümlerinin Tarihsel ve Yerel Bağlamı", *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2016) s.43-104.
- Öztürk, Mustafa. "Kuran'ın Tarihsel Bir Hitap Oluş Keyfiyeti", *İslami İlimler Dergisi*, 1 (2) (Güz 2006) s.59-77.
- Paçacı, Mehmet. "Kur'ân ve Tarihsellik Tartışması", Kur'ân'ı Anlamada Tarihsellik Sorunu Sempozyumu 8-10 Kasım 1996, Bursa. KURAV Yayınları (2005), Yayımcı : Abdülhamit Birışık.
- Pakiş, Ömer. "Kur'ân Kıssalarındaki Kapalılıkların Giderilmesi Meselesi", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VI (2) (2006) s.123-148.
- Paksoy, Kadir. "Rivayetler Işığında Kadir Gecesi", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17 (27), (2012) s.15-35.
- Pavlovitch, Pavel. "On The Problem of The Pre-Islamic Lord of The Kaba", *Journal of Arabic and Islamic Studies*, 2, (1998-99) s.49-74.
- Pavlovitch, Pavel. "Some Sunni Ḥadīth on the Qurʾānic Term Kalāla: An Attempt at Historical Reconstruction", *Islamic Law and Society* 19 (2012) s.86-159.
- Peli, Audrey. "Les Mines de la Péninsule Arabique d'après les Auteurs Arabes (VIIe - XIIe siècles)", *Chroniques Yéménites*, 13 (2006). http://cy.revues.org/1176.
- Pennacchio, Catherine. "Les Emprunts Lexicaux dans le Coran. Les Problèmes de la Liste d'Arthur Jeffery", *Bulletin du Centre de recherche français à Jérusalem*, 22 (2011)[1].
- Pereira, F.M. Esteves. "Le Troisième Livre de 'Ezrâ version Éthiopienne", *Patrologia Orientalis*, 13(5) No.66. Editions Brepols (1988).
- Philonenko, Marc. "De l'Habitation Des Deux Esprits En Nous", *Comptes-rendus Des Séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 131 (2) (1987) s. 388-400.
- Philonenko, Marc. "La Mystique du Char Divin, Les Papyrus Démotiques Magiques et les Textes de Nag Hammadi", *Comptes Rendus des Séances de l'Académie des İnscriptions et Belles-Lettres*, 149 (3) (2005) s. 983-993.
- Philonenko, Marc. "David Humilis et Simplex. L'interprétation Essénienne d'un Personnage Biblique et son İconographie", *Comptes-rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 121 (3) (1977) s. 536-548.
- Philonenko, Marc. "Une Tradition Essénienne Dans le Coran", *Revue de l'Histoire des Religions*, 170 (2) (1966) s.143-157.

[1] Kaynak : http://bcrfj.revues.org/6620, İngilizcesi : http://bcrfj.revues.org/6643.

- Pirenne, Jacqueline. "La juridiction de l'eau en Arabie du Sud antique d'après les inscriptions", *L'Homme et l'eau en Méditerranée et au Proche Orient. II. Aménagements hydrauliques, État et législation*. Séminaire de recherche 1980-1981. Lyon : Maison de l'Orient et de la Méditerranée Jean Pouilloux, (1982). s.81-102.
- Pirenne, Jacqueline. "Notes d'archéologie sud-arabe", *Syria*. 42 (1-2), (1965) s.109-136.
- Pines. Shlomo. "The Jewish Christians of the Early Centuries of Christianity According to a New Source", *Proceedings o f the Israel Academy o f Sciences and Humanities*, II, (13) (1966) s. 1-74.
- Popović, Mladen. "Anthropology, Pneumatology and Demonology in Early Judaism: The Two Spirits Treatise (1QS 3:13-4:26) and Other Texts from the Dead Sea Scrolls", Dust of the Ground and Breath of Life (Gen 2:7) - The Problem of a Dualistic Anthropology in Early Judaism and Christianity, (yayınlayan) J.T.A.G.M. van Ruiten, George van Kooten, Brill (2016).[1]
- Porten, Bezalel. "Archives from Elephantine. The Life of an Ancient Jewish Military Colony", University of California Press, Berkeley & Los Angeles, (1968).
- Powers, David S. "Muhammad Is Not the Father of Any of Your Men, The Making of the Last Prophet", University of Pennsylvania Press (2009).
- Power, Timothy. "The Red Sea From Byzantium To The Caliphate AD 500-1000", The American University in Cairo Press (2012).
- Pritchard, Norman M., "A Worship İn The New Testament Church. İts Themes And Motifs. An Exegetical Examination of the New Testament Evidence For The Practices of the Early Church in Worship", Tez, University of Glasgow (1974).
- Pritchard, James B. "Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament", Princeton - New Jersey Princeton Univesrity Press (Üçüncü Baskı) (1969).
- Puech, Henri-Charles. "Le Manichéisme. Son fondateur. Sa doctrine", Musée Guimet, Bibliothèque de diffusion, LVI. Paris, Civilisations du Sud (1949).
- Quranic Arabic Corpus, https://corpus.quran.com/
- Qur'an Wiki. http://www.quran-wiki.com/
- Rabin, Chaim. "Ancient West-Arabian", Taylor's Foreign Press, London (1951).
- Reed, Annette Yishiko. "Fallen Angels and the History of Judaism and Christianity (The Reception of Enochic Literature)", Cambridge University Press (2005).
- Reeves, John C. "Bible and Qur'an Essays in Scriptural İntertextuality" (Society of Biblical Literature Symposium Series, sayı 24), Society of Biblical Literature, Atlanta (2003).
- Reeves, John C. "Giants". "The Eerdmans Dictionary of Early Judaism" yayınlayan John J. Collins, Daniel C. Harlow; William B. Eerdmans Publishing Company (2010).
- Rendsburg, Gary A. "Modern South Arabian as a source for Ugaritic Ethymologies", *Journal of the American Oriental Society*, 107 (4) (1987) s.623-628.
- Rendsburg, Gary A. " Sabaic Notes To Hebrew Grammar", *Abr-Nahrain*, 27 (1989) s.106-119.
- Reeves, John C. "The Parascriptural Dimension of The Tale of Harut and Marut", The Thirteenth İnternational Orion Symposium: Tradition, Transmission, and Transformation: From Second Temple Literature through Judaism and Christianity in Late Antiquity, 22-24 (Şubat 2011).
- Reynolds, Gabriel Said. "Le problème de la chronologie du Coran", *Arabica*, 58 (2011) s. 477-502.
- Reynolds, Gabriel Said. "New Perspectives on The Qur'ān. The Qur'ān in its Historical Context 2", Routledge (2011).
- Reynolds, Gabriel Said. "On the Qurʾan and the Theme of Jews as 'Killers of the Prophet", *al-Bayān*, 10 (2012), 9-34.
- Reynolds, Gabriel Said. "On the Qurʾānic Accusation of Scriptural Falsification (taḥrīf) and Christian anti-Jewish Polemic", *JAOS* 130 (2010) s.189-202.
- Reynolds, Gabriel Said. "On the Qurʾān's Māʾida Passage". (içeren) Segovia, Carlos A.; Lourié, Basil. "The Coming of the Comforter : When, Where, and to Whom?", Gorgias Press (2012), s.91-108.
- Reynolds, Gabriel Said. "The Quran and the apostles of Jesus", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, (Mayıs 2013) 1-19.
- Reynolds, Gabriel Said. "The Qur'ān in its Historical Context", Routledge (2007).
- Rippin, Andrew. "HRM and Related and Synonymous' Terms in the Qur'an - An Analysis of Their Use and Meaning".
- Rippin, Andrew. "The Blackwell Companion to the Qur'an", Blackwell Publishing Ltd. (2006).

[1] https://rug.academia.edu/MladenPopovic/Papers

- Robin, Christian. "À propos de la prière : emprunts lexicaux à l'hébreu et à l'araméen relevés dans les inscriptions préislamiques de l'Arabie méridionale et dans le Coran" (içeren) Prières méditerranéennes hier et aujourd'hui, (yayınlayan) Dorival; Pralon (TDMAM, n° 1), Aix-en-Provence (PUP), (2000) s. 45-69.
- Robin, Christian. "À propos des 'Filles de Dieu'", *Semitica*, 52-53 (2002-2007) s.139-148.
- Robin, Christian Julien. "Arabia and Ethiopia", (içeren) "Late Antiquity", (yayınlayan) Scott Fitzgerald Johnson, Oxford University Press (2012) s. 247-332.
- Robin, Christian. "Du Paganisme au Monothéisme". *Revue du Monde Musulman et de la Méditerranée*, (61), (1991) s.139-155.
- Robin, Christian. "Himyar, Aksūm, and Arabia Deserta in Late Antiquity. The Epigraphic Evidence". Arabs and Empires before Islam, Yayınlayan Greg Fisher, Oxford University Press (2015) s.90-126.
- Robin, Christian. "Himyar et İsraël", *Comptes-Rendus des Séances de l'Académie des İnscriptions et Belles-Lettres*, 148 (2), (2004) s. 831-908.
- Robin, Christian Julien. "L'Arabie à la veille de l'islam : la campagne d'Abraha contre La Mecque ou la guerre des pèlerinages", Les sanctuaires et leur rayonnement dans le monde méditerranéen, de l'Antiquité à l'époque moderne, *Les Cahiers de Kérylos*, (21) (2010) s. 213-242.
- Robin, Christian Julien. "La Tihāma yéménite avant l'Islam: notes d'histoire et de géographie historique". (İçeren) *Arabian Archaeology and Epigraphy*, (1995) s.222-235.
- Robin, Christian. "Les 'Filles de Dieu' de Sabaʾ à La Mecque : Réflexions sur l'agencement des panthéons dans l'Arabie ancienne", *Semitica*, 50 (2001) s. 113-192.
- Robin, Christian. "Fouilles archéologiques au Yémen et en Arabie Saoudite" (Görüntü)[1].
- Robin, Christian. "La ville en Arabie de l'Antiquité à l'Islam : nouvelles interrogations", *Histoire, archéologies, littératures du monde musulman*, Mélanges en l'honneur d'André Raymond (yayınlayan) Gh. Alleaume, S. Denoix et M. Tuchscherer (IFAO, Bibliothèque d'études, 148), Le Caire, (2009) s. 3-14.
- Robin, Christian. "L'église des Aksûmites à Ẓafâr (Yémen) a-t-elle été incendiée ?", *Revue des Mondes Musulmans et de la Méditerranée* 129, (2011)[2].
- Robin, Christian. "Le judaïsme de l'Arabie antique. Actes du Colloque de Jérusalem (Février 2006)", Brepols, (2015).
- Robin, Christian. "Les Langues de la Péninsule Arabique", *Revue du Monde Musulman et de la Méditerranée*, (61), (1991) s. 89-111.
- Robin, Christian. "Les plus anciens monuments de la langue arabe", *Revue du Monde Musulman et de la Méditerranée*, (61), (1991) s.113-125.
- Robin, Christian Julien. "Les Rois de Kinda", (içeren) Arabia, Greece and Byzantium Cultural Contacts in Ancient and Medieval Times. International Symposium on the Historical Relations between Arabia the Greek and Byzantine World (5th century BC-10th century AD) Riyadh, 6-10 December, 2010 (Part 2) (yayınlyan) Abdulaziz Al-Helabi, Moshalleh Al-Moraekhi, Dimitrios Letsios, Abdullah Abduljabbar. Riyadh (2012) s. 61-134.
- Robin, Christian Julien. "Les Signes de la Prophétie en Arabie à l'époque de Muḥammad (fin du VIe et VIIe siècle de l'ère chrétienne)", (içeren) "La Raison des Signes. Présage, rites, destin dans les société de la Méditerranée ancienne", S, Georgoudi ; Renée Koch Piettre ; Francis Schmidt. Brill (2012).
- Robin, Christian Julien. "Matériaux pour une typologie des divinités arabiques et de leurs représentations", (içeren) Dieux et Déesses d'Arabie. İmages et Représentations", İsabelle Sachet & Christian. J. Robin, *Orient & Méditerranée*, 7 (2012), pp. 7-118.
- Robin, Christian Julien. "Marib et Makka. Deux pèlerinages de l'Arabie Préislamique qui se tenaient à la veille de l'équinoxe de printemps", Graeco-Arabica 12 (2017) s. 661-673.
- Robin, Christian. "Mission Archéologique et Epigraphique Française au Yémen du Nord en Automne 1978", *Comptes-Rendus des Séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 123, (2), (1979) s. 174-202.
- Robin, Christian. "Quelques Episodes Marquants de l'Histoire Sudarabique", *Revue du Monde Musulman et de la Méditerranée*, 61 (1991) s. 55-70.

[1] www.canal-u.tv/video/fmsh/fouilles_archeologiques_au_yemen_et_en_arabie_saoudite.31299
[2] http://remmm.revues.org/7101

- Robin, Christian; Dridi, Hédi. "Deux Barrages du Yémen Antique (note d'information)", *Comptes-Rendus des Séances de l'Année - Académie des İnscriptions et Belles-Lettres*, 148 (1) (2004) s. 67-121.
- Robin, Christian; Ṭayrān, Sālim. "Soixante-dix ans avant l'Islam, l'Arabie toute entière dominée par un roi chrétien", CRAİ (2012) s. 525-553.
- Robinson, Maxime. "Le problème du christianisme éthiopien", *Bulletin de la Société Ernest-Renan. Revue de l'Histoire des Religions*, 167 (1), (1965) s.109-127.
- Robinson, Neal. "Discovering The Qur'an. A Contemporary Approche to A Veiled Text", SCM Press, İkinci Baskı (2003).
- Roche, Marie-Jeanne. "Religions préislamiques d'Arabie", *Annuaire de l'École pratique des hautes études* (EPHE), Section des Sciences Religieuses. (2008). http://asr.revues.org/407
- Rodinson, Maxime. "Éthiopien et sudarabique", *École pratique des hautes études. 4e section, Sciences historiques et philologiques. Annuaire 1968-1969*. (1969) s. 97-118.
- Rogers, John H., "Origins of The Ancient Constellation : 1. The Mesopotamian Traditions", *J. Br. Astron. Assoc*. 108, (1), (1998) s. 9-28.
- Rowland, Christopher. "The Open Heaven. A Study of Apocalyptic in Judaism and Early Christianity", SPCK, Londra (1982).
- Römer, Thomas. "Comment devient-on prophète ?", Colloque interdisciplinaire organisé par les chaires Assyriologie et Milieux bibliques (2011). college-de-france.fr/site/thomas-romer/symposium-2010-2011.htm
- Römer, Thomas. "La construction du Pentateuque, de l'Hexateuque et de l'Ennéateuque : Investigations préliminaires sur la formation des grands ensembles littéraires de la Bible hébraïque", (içeren) Thomas Römer et Konrad Schmid, "Les dernières rédactions du Pentateuque, de l'Hexateuque et de l'Ennéateuque", Louvain, Presses Universitaires de Louvain (2007).
- Römer, Thomas. "Le Livre de l'Exode. Mythes et Histoire". https://www.college-de-france.fr/site/thomas-romer/course-2013-2014.htm. Eski Antlaşma'yı içeren Bitikler, bu Bitiklerde yer alan kişiler, ayrıca Orta Doğuda yayılmaya başlayan ilk inançlar, ilk Elçiler'in ortay çıkışı konusunda bilimsel çalışmaları, ayrıca bu konuda düzenlenen konferansları İnternet üzerinden izleyebilmek için bk. Thomas Römer. https://www.college-de-france.fr
- Rubin, Uri. "Abū Lahab and Sūra CXI", Bulletin of the School of Oriental and African Studies, 42 (1979) s. 13-28.
- Rubin, Uri. "Hanifiyya and Ka'ba", *J.S.A.İ*, 13 (1990) s.85-112.
- Rubin, Uri. "Morning and evening prayers in Early Islam", *JSAI*, 10 (1987) s.40-64.
- Rubin, Uri. "Muhammad's curse of muḍar and the blockade of Mecca", *Journal of The Economic and Social History of The Orient*, 31 (1988) s.259-264.
- Rubin, Uri. "On The Arabian Origins of The Qur'an :The Case of Al-Furqan", *Journal of Semitic Studies*, LIV (2) (2009) s.421-433.
- Rubin, Uri. "Qur'ān and Tafsīr : The Case of 'an yadin", *Der İslam*, 70 (1993) s.133-144.
- Rubin, Uri. "The Hands of Abu Lahab and The Gazelle of the Ka'ba" *J.S.A.I*, 33 (2007) s. 93-98.
- Sadeghi, Behnam; Ahmed, Asad Q.; Silverstein, Adam; Hoyland, Robert. "Islamic Cultures, Islamic Contexts. Essays in Honor of Professor Patricia Crone", Brill (2015).
- Sadeghi, Behnam; Bergmann, Uwe. "The Codex of a Companion of the Prophet and the Qurʾān of the Prophet", Arabica 57 (2010) s.343-436.
- Salm, René. "The Natsarene and Hidden Gnosis. Ditlef Nielsen'in The Old Arabian Moon Religion And the Mosaic Tradition, Eugene, Oregon (2011) adlı bitiğinin ek bölümü. Mythicist Papers, Eugene, Oregon (2011) http://www.mythicistpapers.com/The_Natsarene.pdf
- Samet, Nili."The Tallest Man Cannot Reach Heaven; the Broadest Man Cannot Cover Earth - Reconsidering the Proverb and its Biblical Parallels", *The Journal of Hebrew Scriptures*, 10, (2010).
- Sami Awad Aldeeb Abu-Sahlieh. "Le Coran - Version Bilingue Arabe - Française", Éditions de l'Aire (Vevey - Suisse)[1].
- Sartori, Manuel. "Essai de lexicographie historique. İmlāʾ (« dictée ») et les racines M-L-ʾ, M-L-Y et M-L-L", *Annales İslamologique*, 51 (2017) s. 145-165. (https://doi.org/10.4000/anisl.3467).
- Schaff, Philip. "Ante-Nicene Fathers. Volume 9". Christian Classics Ethereal Library. (http://www.ccel.org/ccel/schaff/anf09.html).

[1] Kuran'daki birçok Bildiri'nin Eski Antlaşma ile İnciller'deki benzerliklerini ya da değişikliklerini ortaya koyması bakımından ilginçtir.

- Schiettecatte, Jérémie. "D'Aden à Zafar. Villes d'Arabie du Sud préislamique", *Orient & Méditerranée | Archéologie*, (6), (2011).
- Schiettecatte, Jérémie. "L'évolution du peuplement sudarabique du 1er au VIe siècle", "L'Arabie à la veille de l'İslam" s.217-249. (Yayınlayan) Robin, Christian; Schiettecatte, Jérémie (2008).
- Schneider, Roger. "Les actes d'Abuna Salama", *Annales d'Ethiopie*. 14, (1987) s.153-164.
- Schwartz, Martin. "Qumran, Turfan, Arabic Magic and Noah's Name", Charmes et Sortilèges Magie et Magiciens, Res Orientales, 24, (2002) s.231, 238.
- Schwartz, Martin. "Revelation, Theology and Poetics in The Gathas", Bulletin of the Asia Institute, New Series, 14 (2000) s.1-18.
- Segal, Michael. "The Book of Jubilees. Rewritten Bible, Redaction, İdeology and Theology", Brill, Leiden-Boston (2007).
- Segovia, Carlos A. "Abraha's Christological Formula Rḥmnn w-ms[1]ḥ-hw and ıts Relevance for The Study of İslam's Origins", *Oriens Christianus*, 98 (2015) s. 52-63.
- Segovia, Carlos A.; Lourié, Basil. "The Coming of the Comforter : When, Where, and to Whom?", Gorgias Press (2012).
- Shahid, İrfan. "The Women of Oriens Christianus Arabicus in Pre-islamic Times", *Parole de l'Orıent*, 24 (2004).
- Shahid, İrfan. "Byzantino-Arabica: The Conference of Ramla, A. D. 524", *Journal of Near Eastern Studies*, 23, (2) (1964) s.115-131.
- Shahīd, İrfan. "Byzantium and The Arabs in The Fourth Century", Dumbarton Oaks Research Library, Washington, (1989).
- Shadīd, İrfan. "İslam and Oriens Christianus: Makka 610-622 AD" (içeren) Grypeou, Emmanouela; Swanson, Mark; Thomas, David. "The Encounter of Eastern Christianity with Early Islam", Brill (2006). s.9-31.
- Shaked, Shaul. "İranian İnfluence on Judaism. First Century B.C.E. to Second Century C.E.", The Cambridge History of Judaism I, Cambridge, W. D. Davies and L. Finkelstein, (1984) s. 308-25.
- Seyhan, Ahmet Emin. "A'raf Ehli" ile İlgili Hadisler Üzerine Bir Değerlendirme", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (26) (2011) s. 111-131.
- Seyrıg, Henri. "Antiquité Syriennes", *Syria*, Tome 14(3), (1933) s. 253,282.
- Sfar, Mondher. "Le Coran est-il Authentique?", Editions Sfar, Paris, 2. Baskı (2000).
- Simelidis, Christos. "The Byzantine Understanding of the Qur'anic Term al-Samad and the Greek Translation of the Qur'an", *Speculum, A Journal of Medieval Studıes*, 86 (4) (2011) s. 887,913.
- Sinai, Nicolai. "When did the consonantal skeleton of the Quran reach closure? Part I", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 77 (2) (2014) s. 273-292.
- Sinai, Nicolai. "When did the consonantal skeleton of the Quran reach closure? Part II", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 77 (3) (2014) s. 509-521.
- Sirat, Colette. "Un midraš juif en habit musulman : la vision de Moïse sur le mont Sinaï", *Revue de l'histoire des religions*, 168 (1), (1965) s.15-28.
- Smith, Liesl Ruth. "Virginity and The Married-Virgin Saints in Aelfric's 'Lives of Saint'. The Translation of An Ideal", Doktora Tezi, Toronto Üniversitesi, Department of Medieval Studies (2000).
- Soysaldı, Mehmet. "İslam Öncesi Mekke Toplumunda Namaz, Zekat, Oruç ve Hac Uygulamaları".
- Soysaldı, Mehmet; Şimşek, Songül. "Kur'an'da Ümmî Kavramının Semantik Analizi ve Bu Bağlamda Hz. Peygamber'in Ümmiliği Meselesi", *EKEV Akademi Dergisi*, 7 (16) (2003) s.85-102.
- Söderblom, Nathan. "La Vie Future d'Après Le Mazdaisme. A la Lumière des Croyances Parallès Dans Les Autres Religion. Etude d'Eschatologie Comparée", İmprimerie A. Burdin, Anger (1901). Ayrıca bk. Ernest Leroux, Paris (1901).
- Stausberg, Michael. "Hell in Zoroastrian History", Numen 56 (2009) s. 217-253.
- Stefanidis, Emmanuelle. "The Qur'an Made Linear: A Study of the Geschichte des Qorâns' Chronological Reordering", *Journal of Qur'anic Studies*, 10 (2) (2008).
- Stern, Henri. "Un Nouvel Orphée-David dans une Mosaïque du VIe Siècle", *Comptes-rendus des Séances de l'Académie des İnscriptions et Belles-lettres*, 114 (1) (1970) s.63-79.
- Stroumsa, Gedaliahu G. "Polymorphie Divine et Tranformation d'un Mythologie : L'Apocryphon de Jean et ses sources", *Vigiliae Christianae*, 35 (4) s.412-134 (1981)
- Stroumsa, Gedaliahu G.; Frederiksen, Paula. "The Two Souls and The Divided Will", Self, Soul and Body in Religion Exprerience, Brıll (1988). s. 199-217.

- Stroumsa, Gedaliahu G. "Aspects de l'Eschatologie Manichéenne", *Revue de l'Histoire des Religions*, 198 (2), (1981). s.163-181.
- Sülün, Murat. "Makâm-ı Mahmûd Ayetine Farklı Bir Yaklaşım", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 50 (2) (2009) s.13-38.
- Şen, Ziya. "Tevbe Sûresi'nin 29. Âyeti Üzerine Bazı Düşünceler", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15 (1) (2010) s.99-116.
- Takács, Gábor. "Recent problems of Semitic-Egyptian and Semito-Cushitic and -Chadic consonant correspondences", *Aula Orientalis,* 23 (2005) s.207-231.
- Takács, Gábor. "Some Berber Etymologies X", Lingua Posnaniensis, LV (1) (2013) s.99-110.
- Tamisier, Maurice. "Voyage en Arabie", Louis Desessart (Paris) (1840).
- Tarakcı, Muhammet. "Tevrat ve İncil'in Tahrîfi ile İlgili Kur'ân Âyetlerinin Anlaşılması Sorunu", *Usûl*, 2 (2004) s.33-54.
- Tatlı, Bekir. "Muhyiddin İbn Arabî'nin Fusûsu'l-hikem'de İşaret Ettiği Hâlid b. Sinân'ın Peygamberliği Hakkındaki Rivayetin Değerlendirmesi", *İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* (İbnü'l-Arabî Özel Sayısı-1), 9(21) (2008) s.353-362.
- Taviani, Huguette. "Le Mariage dans l'Hérésie de l'An Mil", *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations*, 32 (6) (1977) s.1074-1089.
- Tardieu, Michel. "Manichaeisme", University of Illinois Press Urbana and Chicago (2008).
- Teixidor, Javier. "Bulletin d'épigraphie sémitique 1972". *Syria*, 49(3-4), (1972). s.413-449.
- Teixidor, Javier. "Dieu de la Tribu ou Seigneur du Lieu? Aspects de la Divinité chez les Sémites de l'Ouest", *Revue de l'Histoire des Religions,* 205(4), (1988) s.415-424.
- Teixidor, Javier. "Une inscription araméenne provenant de l'Émirat de Sharjah (Émirats arabes unis)", *Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 136 (4), (1992) s. 695-707.
- The Apocryphon of John (The Secret Book of John - The Secret Revelation of John)[1]. The Nag Hammadi Library. (Çeviren) Frederik Wisse.
- The Religion of the İranian Peoples, part I (from the German) with Darmesteter's sketch of "Persia" and Goldziher's" İnfluence of Parsism on İslam" (from the French) "Tiele, Cornelis Petrus, 1830-1902" http://www.archive.org/details/religionofirania00tielrich
- Thompson, George. "Soma and Ecstasy in the Rgveda" Electronic Journal of Vedic Studies, 9 (2003). (www.ejvs.laurasianacademy.com/ejvs0901/ejvs0901e.txt.).
- Thiering, Barbara. "Biblical Source of Qumran Asceticism", *Journal of Biblical Literature*, (3) 93 (1974) s.429-444.
- Thomson, Robert W. " Muhammad and the Origin of Islam in Armenian Literary Tradition", Studies in Armenian Literature and Christianity. Variorum (1994).
- Trimingham, J. Spencer. "Christianity Among the Arabs in Pre-Islamic Times", Longman Group Limited, London (1979).
- Turdeanu, Émile. "L'Apocalypse de Baruch en Slave", *Revue des Etudes Slaves*, 48 (1-4) (1969) s.23-48.
- Turdeanu, Emile. "Apocryphes Bogomiles et Apocryphes Pseudo-Bogomiles (premier article)", *Revue de l'Histoire des Religions*, 138 (1) (1950) s.22-52.
- Türcan, Selim. "Hûd Suresi 87. Ayette Geçen "SALÂT(UKE)" Kelime Örneğinden Hareketle Genel Bir çeviri Eleştirisi", *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (7-8) (2005) s.105-120.
- Türkmen, Mutlu. "Kur´anı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes´te 'brk', 'sbh' ve 'kds' Köklerinin Semantik İncelenmesi", Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri (Tefsir) Anabilim Dalı, Ankara (2007).
- Üçok, Bahriye, "İslamdan Dönenler ve Yalancı Peygamberler", Ankara Üniversitesi Basımevi (1967).
- Ünal, Necdet. "Kur'ân'ı Kerim'de A'râf ve A'râf Halkı", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, X(1), (2010) s.39-52.
- Van Der Toorn, Karel. "La Pureté Rituelle au Proche-Orient Ancien", *Revue de l'Histoire des Religions*, 206 (4), (1989) s.339-356.
- Van Doorn-Harder, Nelly. "Following The Holy Call - Women in The Coptic Church", *Parole de l'Orient*, 25 (2000) s. 733-750.

[1] Yuhanna'nın Gizli Bitiği

- Van Putten, Marijn. "Inferring the Phonetics of Quranic Arabic from the Quranic Consonantal Text", *International Journal of Arabic Languistics*, 5 (1) (2019) s. 1-19.
- VanderKam, James C.; Adler, William. "The Jewish Apocalyptic Heritage in Early Christianity", Assen Fortress Press, Minneapolis (1996).
- Varisco, Daniel Martin. "The Rain Periods in Pre-Islamic Arabia", *Arabica*, 34 (2) (1987) s. 251-266.
- Varlik, Selami. "Le Coran : Clôture du Livre et l'Ouverture du Sens", *Revue d'Histoire et de Philosophie Religieuses*, 89 (3), (2009) s.333-345.
- Vermes, Géza. "Scrolls, scriptures, and early Christianity", T&T Clark İnternational (2005).
- Vermes, Géza. "The Complete Dead Sea Scrolls in English - Revised Edition", Penguin Book (2004).
- Viollet, Pierre-Louis. "L'Hydrolique Dans Les Civilisations Anciennes", Presses de L'Ecole Nationale des Ponts et Chaussées, (2004).
- Virolleaud, Charles. "La révolte de Koser contre Baal. Poème de Ras Shamra (III AB, A)", *Syria*. 16 (1) (1935) s.29-45.
- Yalar, Mehmet. "Cahiliye Şiirinin Tarihsel Gerçekliği Problemi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17 (2), (2008) s.95-120.
- Yıldırım, Nimet. "Ardâvirâfnâme ve Ardâvirâfnâme", *Doğu Araştırmaları*, (1) (2008) s.37-56.
- Yıldırım, Nimet, "Ardavirâfnâme ve İlahi Komedya", *Doğu Araştırmaları*, (4) (2009) s.5-18.
- Yılmaz, Musa K. "Türkçe Kur'an-ı Kerim Mealleri ve Bir Ayet En'am 6:143; Sekiz Çift mi Sekiz Eş mi?", *Yeni Ümit Dergisi,* 3 (9), (1990) s.40-42.
- Yüce, Nuri. "Hıdrellez Bayramıyla İlgili Bazı Notlar", İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 44 (44) (2011) s.249-256.
- Yüce, Nuri. "Neu Festgestellte Wörter Und Wortbedeutungen İm Choresmtürkischen (III), *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası*, 20 (1997). s.453-461.
- West, E. W. "Pahlavi Texts, Part 3/5", (içeren) "Sacred Books of the East", 24, Oxford University Press, (1885). (www.avesta.org/mp/mx.html).
- Wilkinson, Kevin W. "Dedicated Widows in Codex Theodosianus 9.25?", *Journal of Early Christian Studies*, 20 (1) (2012) s.141-166.
- Zaehner, R.C. "A Zervanite Apocalypse II", BSOS, X s.377-398.
- Zieme, Peter. "La poésie en turc ancien d'après le témoignage des manuscrits de Turfan et Dunhuang", *Comptes Rendus des Séances de l'Académie des İnscriptions et Belles-Lettres*, (4) 149 (2005) s.1145-1168.
- Zirker, Hans. " Koran-Transliteration" (İnternet)
- Zvi, Ehud Ben; Floyd, Michael H. "Writings and Speech in İsraelite and ancient Near Eastern ophecy", Society of Biblical Literature, Atlanta (2000).

YEDİ ANLAMLI İLKEL KURAN

İnançlar, çıktıkları yerde "öylece" durup kalmazlar. Kuşaklar boyunca gelişir, evrelerden geçer, olgunlaşır, yeniden yeniden yorumlanır, sözcüklerin anlamları ya kendiliğinden değişir ya da bilinerek değiştirilir. Müslümanlığın temeli olan Kutsal Kuran da bu evrimi izleyerek bugünkü anlamını taşır. Dinler Tarihi içinde yapılan bu bilimsel çalışmada aranılan amaç, Kuran'ın ortaya çıktığı dönemin ilk yıllarında dinleyicilerinin bu Bitik'ten ne anlamış olabileceğini ortaya koyma çabasıdır.